Norsk Retstidende

Ugeblad

for

Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening

1903.

Kristiania.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 1. Onsdag den 14 Januar. 1903.

Domme.

Spørgsmaal, om der forelaa et Tilfælde af Assistance eller af Bjergning besvaret til Gunst for den sidste Mening. Spørgsmaal om Bjergelønnens Ansættelse afgjort af Stedets faste Søret. Ved Ansættelsen Hensyn blandt mere taget til, at det bjergende Fartøi førte en vanskelig Ladning. Begge Fartøiers Kapteiner mødte uden Sagfører og undlod at fremsætte udtrykkelig Paastand om Namsdom, hvilken Retten dog gav. For Høiesteret paastodes Bjergeren yderligere tilkjendt Renter af Erstatningsbeløbet, hvilket Høiesteret, uagtet saadan Paastand ikke for Søretten var nedlagt, efter Omstændighederne billigede.

Høiesterets Votering og Dom af 17 Oktober d. A. i Sagen, L.-No. 23, 2den Session 1902: Dampskibet „Algiebas" Rederi og Fører (Adv. G. Blom) mod Dampskibet „Constance"s Rederi og Fører (Adv. Ramm).

Extraordin. Assessor, Exped.sekr. Bull: Ved Dom, afsagt af den faste Søret i Ekersund den 20 December 1901, blev saaledes kjendt for Ret:

Dampskibet „Algieba"s Fører og Rederi bør til Dampskibet „Constance"s Fører og Rederi betale i Bjergeløn 40,000 — firti Tusinde — Kroner.

Sagens Omkostninger ophæves".

Denne Dom er af „Algieba"s Rederi ved Stevning af 18 Januar 1902 paaanket til Høiesteret, hvor af Appell. er nedlagt saadan Paastand:

Principalt: At Kontraappell.skabets for Søretten nedlagte Paastand om Bjergeløn ikke tages tilfølge;

Subsidiært: At den Kontraappell. af Søretten tilkjendte Bjergeløn nedsættes med et passende Beløb, samt i hvert Fald at Hovedappell. hos Kontraappell. tilkjendes Omkostninger for begge Retter.

„Constance"s Fører og Rederi har under 26 Februar 1902 udtaget Kontrastevning og i Henhold hertil nedlagt saadan Paastand:

1. At den Dampskibet „Constance"s Fører og Rederi ved Sørettens Dom tilkjendte Bjergeløn passende forhøies og tillægges Rente fra 18 December 1901, og
2. at Kontraappell. hos Hovedappell. tilkjendes Procesomkostninger ved Søretten og Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Omstændigheder henviser jeg til Søretsdommens Præmisser.

Det er fra „Algieba"s Side her. som for Søretten først og fremst gjort gjældende, at der intet Bjergningstilfælde foreligger. Det

medgives fra denne Side, at „Algieba"s Stilling ved Anledningen vistnok kunde være vanskelig, men det er gjort gjældende, at det ikke var i Nød. „Algieba" havde vistnok mistet Propellen, men det havde Roret i Behold, og ved Hjelp af dette og ved at sætte Seil til kunde Fartøiet, paastaaes det, om det end var prisgivet for Drift, dog til en vis Grad regulere denne. Videre fremholdes det, at „Algieba" var i et temmelig stærkt befærdet Farvand og saaledes ingenlunde var henvist til at modtage den første den bedste Hjælp, som maatte tilbyde sig.

Jeg finder det imidlertid ikke tvivlsomt, at Søretten har truffet det Rette ved at karakterisere Tilfældet som et Bjergningstilfælde. Det maa ansees for at være paa det Rene, at „Algieba", som et af de fra Fartøiets egen Side under Søforklaringen førte Vidner har udtalt, efter Axelbrudet laa hjelpeløst, og at Fartøiet, selv om der havde været nogen Vind, ikke vilde have adlydt Kommando. Dette viste sig senere, anfører det samme Vidne videre, da der blæste op en stærk Vind. Dampskibet lagde sig nemlig tvers paa Søen og vilde ikke lyde Roret. Det kan ogsaa sees, at „Algieba" har fundet det nødvendigt at tage den første Hjelp, som tilbød sig, idet man, da „Constance" omtrent 6 Timer, efterat Propellen var tabt, kom isigte, gjorde, som det heder i Journaluddraget, „alle optænkelige Signaler" for at henlede dets Opmærksomhed paa „Algieba". At „Algieba", som Situationen var, var afskaaret fra at redde sig ved egen Hjelp, maa jeg anse for givet. Og med den herskende Vindretning, væsentlig fra Sydvest, var der en noksaa nærliggende Fare for, at Fartøiet, som derhos er oplyst at være fladbundet og derfor udsat for at drive forholdsvis hurtig, snart vilde være kommet ud af det Farvand, hvor det lettelig kunde møde andre Fartøier, som kunde komme det til Undsætning.

Angaaende Bjergelønnens Størrelse maa jeg efter de foreliggende Oplysninger i det Væsentlige slutte mig til den Karakteristik af Forholdet, som er givet i Søretsdommens Præmisser. Efter hvad denne sagkyndige Ret har udtalt, maa jeg gaa ud fra, at der for „Constance" i det Tidsrum, som hengik fra Slæbekabelen sprang og til Forbindelse mellem Fartøierne atter var etableret, var en meget betydelig Risiko. „Constance" havde derhos, som af Søretten fremholdt, en vanskelig Ladning, væsentlig Rujern og derhos en Del Kokes, et Moment, som jeg mener Søretten med fuld Ret har taget i Betragtning.

Af Hovedappell. er Berettigelsen heraf vistnok bestridt, idet det med megen Styrke gjøres gjældende, at den Omstændighed, at „Constance" paa Grund af sin Ladning var mindre skikket for Redningsforetagendet, ikke bør regnes det tilgode. Men det er hertil tilstrækkeligt at bemærke, at der her ikke er Tale om et Fartøi, som er specielt beregnet paa Slæbning og tilbyder sin Assistance til almindelige Slæbeforetagender, men om et Fartøi, som foretager selvstændig Reise med egen Ladning. Den Omstændighed, at denne Ladning medfører, at Redningsforetagendet for det bliver farefuldt, er selvfølgeligt noget, som maa tages i Betragtning ved Bjergelønnens Ansættelse. Slæbningen er foregaaet over en meget lang Strækning, 110 Kvartmil og i et Tidsrum af godt og vel 3 Døgn, heri medregnet den Tid, da Kabelen var sprunget, og „Constance" maatte indskrænke sig til at holde sig i Nærheden af „Algieba".

Naar fra den anden Side hensees til de af Søretten fremholdte Momenter, at Slæbekablen blev bragt ombord i „Constance" af „Algieba"s Mandskab og tilhørte „Algieba", samt at den „Constance" som Følge af Bjergningsforetagendet paaførte Skade har været ubetydelig, finder jeg dog, at Bjergelønnen af Søretten er ansat temmelig høit. Værdien af det bjergede Skib er i skadelidt Stand ved Taxtforretningen den 18 December ansat til 285,000 Kroner, hvorved dog er at mærke, at Søretten har gaaet ud fra at Skibet muligens havde lidt forskjellig Skade, som senere har vist sig ikke at være paaført det. Skibets Assurancesum var 335,000 Kroner, og Reparationen er oplyst at have kostet 7500 Kroner. Ladningen var taxeret til en Værdi af 30,000 Kroner, men er senere oplyst at have en Fakturaværdi, som tillagt Fragten udgjorde rundt 27,000 Kroner. Efter dette antages det skadelidte Fartøi med Ladning maaske at have været noget mere værd, end hvad det af Søretten er anslaaet til. Hovedappell. har anslaaet det til en Værdi af 320,000 Kroner. Naar paa den anden Side ogsaa tages Hensyn til, at „Constance"s Værdi efter Sørettens Taxt var 110,000 Kroner og dets Ladning 28,500 Kroner, antager jeg, at en Bjergningsgodtgjørelse af 30,000 Kroner vil være passende. Gaar man med Hovedappell. ud fra, at „Constance"s Udgifter har været ca. 2000 Kroner — og jeg kan ikke finde, at Kontraappell. har godtgjort, at dette Beløb skulde være noget meget væsentlig for lavt — skulde en Bjergeløn af 30,000 Kroner give et Nettobeløb af omtrent 280,000 Kroner eller ca. 9 Procent af de nævnte 320,000 Kroner.

Medens Søretsdommen, som det vil sees, ikke har tilkjendt det reddende Fartøi Renter, er saadanne paastaaet af Kontraappell. for Høiesteret. Jeg skal i den Anledning bemærke, at for Søretten mødte de to Fartøiers Førere personlig, men uden Bistand af Sagfører. „Constance"s Fører sees at have indladt Sagen med Paastand om, at Bjergelønnens Størrelse i Anledning Bjergning af „Algieba" fastsættes ved Rettens Skjøn. „Algieba"s Fører sees paa sin Side at have indladt Sagen med Paastand om, at Forholdet kun betragtes som Slæbning, i hvilken Henseende henvistes til Søfartsl. Nogen Paastand om Ramsdom sees saaledes ikke at være nedlagt af „Constance"s Fører.

Efter Omstændighederne finder jeg vistnok ikke, at der kan være noget at bemærke ved, at Søretten har gaaet ud fra, at det var Førerens Ønske at faa Ramsdom for det Bjergningsbeløb, som maatte blive ansat ved Sørettens Skjøn. Jeg mener saaledes, at Søretten nok kunde have Føie til som skeet at give Dom i Forbindelse med sit Skjøn; men jeg antager da, at det havde været det Rette af Søretten at forstaa „Constance"s Førers Ønske derhen, at han vilde have sig tilkjendt, hvad han efter Loven havde Krav paa, altsaa ikke blot Bjergningsbeløbet, men dette med Renter fra Berammelsen. Jeg mener altsaa, at Kontraappell.s Paastand i denne Henseende maa blive at tage tilfølge.

Jeg skal sluttelig bemærke, at naar Søretsdommen tilpligter ikke blot „Algieba"s Rederi men ogsaa Føreren at betale Bjergeløn, saa er herved fra Hovedappell.s Side for Høiesteret ikke gjort nogen Bemærkning.

Sagens Omkostninger finder jeg efter Omstændighederne Grund til at ophæve for begge Retter.

Konklusion:

Dampskibet „Algieba"s Fører og Rederi bør til Dampskibet „Constance"s Fører og Rederi betale i Bjergeløn 30,000 — treti Tusinde — Kroner med 4 — fire — Procent aarlig Rente heraf fra 18 December 1901, til Betaling sker.

Procesens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessorerne Motzfeldt og Reimers, extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel, Assessor Stang og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Sørettens Dom hidsættes:

Cit.skabet S/S „Constance"s Rederi har anlagt nærværende Søgsmaal mod S/S „Algieba"s Rederi til Sørettens Fastsættelse og Tilkjendelse af Bjergeløn for den af S/S „Constance" ydede Hjælp ved Indslæbning af „Algieba" til Egersund.

Det er under Sagen oplyst, at „Algieba", paa Reise fra Burntisland til Flensburg med Kullast, i Nordsøen mistede Propellen, idet formentlig Propelaxelen brækkede. Torsdag den 12 ds. om Morgenen føltes et Stød paa Bagbord Side, ligesom om den stødte mod noget, antagelig et Vrag. Strax derpaa begyndte Maskinen at løbe rundt med rasende Fart. Denne blev derpaa standset. Ved Undersøgelse kom man ombord til det Resultat, at Propellen maatte være gaaet tabt paa Grund af Axelbrud. Efterat Maskinen imidlertid atter havde været sat i sagte Bevægelse, blev den nu standset, og Ilden slukket under Kjedelen. Man satte Seil til, men fik ikke Styring paa Skibet. Dette blev derpaa liggende og drive hjelpeløst. Man satte ombord op Raketter og Signaler for at henlede forbipasserendes Opmærksomhed paa sig. Ved Middagstid ca. Kl. 1 fik man S/S „Constance" isigte, og saaes denne at styre ned mod „Algieba". Dennes Kaptein anmodede Kapteinen derombord om at blive slæbt i Havn, udenat dog nogen Godtgjørelse herfor blev omakkorderet. Slæbningen foregik derpaa mod den norske Kyst uden noget Uheld indtil næste Dags, Fredags, Aften, da Slæberen brast, idet Vind og Sø havde tiltaget, saa Skibene slingrede og arbeidede voldsomt og tog meget Overvand. Trods Seil var blevet tilsat, kunde man ikke faa Styrefart paa „Algieba". Imidlertid forskjøv ogsaa „Constance"s Last sig. Trods gjentagne Forsøg viste det sig umuligt at faa Forbindelse igjen mellem Skibene. Imedens laa „Constance" og krydsede om „Algieba" for at holde sig i Nærheden. Ved hver Svingning, det herunder gjorde, udsattes det for endnu større Risiko under de forskjellige Kurser, idet Søerne slog over, og Skibet slingrede, hvorunder „Constance" fik Slagside ved yderligere Forskyvning af Lasten, der bestod af Rujern og Kokes, hvorfor man satte Seil til for at støtte Skibet mod Slingring og for bedre at kunne manøvrere. Sø og Vind aftog imidlertid, og ved 9 Tiden Lørdag Aften fik man omsider ved en fra „Algieba" udsat Baad atter Slæber ombord paa „Constance". Slæbningen foregik derpaa uhindret, indtil man ved 4 Tiden Søndag Eftermiddag indkom paa Egersunds Havn.

Cit.skabet har efter forgjæves prøvet Forligsmægling paastaaet, at „Constance"s Assistance maa betragtes som Bjergning, idet „Algieba" maa ansees at have været i en saadan Stilling, at det ikke kunde hjelpe sig selv hverken ved Seil eller Damp.

Indst. derimod mener, at Assistancen maa betragtes som Slæbning alene, idet „Algieba" laa i et Farvand, hvor der hyppig passerer Skibe, og det saaledes kunde have afventet anden Hjælp.

Retten skal hertil bemærke, at Forholdet maa betragtes som Bjergning saalænge Skibet som oplyst befandt sig i en hjelpeløs Stilling paa nærværende Aarstid midt ude i Nordsøen, idet den Omstændighed, at man kunde afvente Hjælp fra andet Hold, ikke kan ændre Forholdet.

Med Hensyn til Bestemmelsen af Bjergelønnens Størrelse skal Retten bemærke:

Paa den ene Side maa i saa Henseende tages i Betragtning, at „Algieba" laa i en hjelpeløs Tilstand. Risikoen for „Constance" i Tidsrummet fra Slæbekabelen sprang og indtil Forbindelse mellem Skibene atter kom istand var meget stor, da det maatte anlægge saa mange forskjellige Kurser i det oprørte Hav for at kunne holde sig i Nærheden af „Algieba", som drev hurtig nordvestover med Vind og Sø. Desuden er taget Hensyn til den vanskelige Ladning, „Constance" indehavde, fremdeles den lange Slæbning (110 Kvartmil) og det Tidsspilde, som derved er Skibet forvoldt, ligesom ogsaa den Anstrengelse, dettes Mandskab har været udsat for ved Lastens Forskyvning.

Paa den anden Side maa komme i Betragtning, at Slæbekabelen blev bragt ombord i „Constance" af det bjergede Skibs eget Mandskab, ligesom sidstnævnte Skibs egen Slæbekabel benyttedes. Den Skade, der er paaført Bjergerne, har været ubetydelig, ligesom tilslut bemærkes, at „Algieba" styrede godt under Slæbningen.

Det bjergede Skib er ved Skjønsforretningen sat i en Værdi af 285,000 Kroner og Ladningen i en Værdi af 30 000 Kroner. Det bjergende Skibs Værdi er taxeret til 110 000 Kroner og Ladningen til 28 500 Kroner.

I Betragtning af alle ovenfor omhandlede Momenter er Retten enstemmig kommet til det Resultat, at Bjergelønnen passende bør ansættes til 40 000 Kroner.

Spørgsmaal om hvorvidt Bestemmelsen i Lov af 18 Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Øl og Vin m. m. i Kjøbstæderne dens § 27, sidste Led, hvorefter Retten til Udskjænkning eller Smaaudsalg af de i Loven omhandlede Drikkevarer kan frakjendes den, der for tredie Gang fældes for ulovlig Udskjænkning eller Smaasalg, er anvendelig paa den, der bygger sin Ret til Øl- og Vinudsalg m. m. paa et ældre Handelsborgerskab, af Høiesteret besvaret bekræftende.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 31 Oktober d. A. i Sagen, L.-No. 32, 2den Session 1902: Straffesag mod Ole Jensen (Forsvarer Adv. Harbitz — Aktor til Prøve: Overretssagf. Oskar Strøm).

Extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom: Efter forgjæves søgt Forelæg blev Handelsborger Ole Jensen i Bakkegaden 10 ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Politimesteren i Kristiania den 16 Mai 1902, sat under Tiltale ved Meddomsret i Kristiania for Overtrædelse af Øl- og Vinlov af 18 Juni 1884 § 24, jfr. §§ 25 og 26 (Lov af 18 Juni 1888) samt Kommunestyrets Beslutning af 8 Oktober 1896, ved den 28 Marts 1902 — Langfredag — samt Søndag den 20 April 1902 fra sin Butik i Bakkegaden 10 at have solgt Vin.

Ved Kristiania Meddomsrets Dom af 14 Juni 1902 blev ogsaa Tilt. kjendt skyldig med Hensyn til det i Tiltalebeslutningens første Post nævnte Faktum, nemlig Salget den 28 Marts 1902, medens han derimod ikke kjendtes skyldig med Hensyn til det paastaaede Salg den 20 April 1902.

Ved Dommen blev saaledes kjendt for Ret:

„Handelsborger Ole Jensen bør for ulovligt Vinsalg bøde til Bykassen 400 — fire Hundrede — Kroner samt i Sagsomkostninger til Statskassen betale 10 — ti — Kroner, hvorhos den ham tilkommende Ret til Udsalg af Vin bliver at anse som forbrudt overensstemmende med Lov af 18 Juni 1884 § 27 sidste Passus".

Ved Ankeerklæring af 26 Juni næstefter er Dommen indbragt for Høiesteret paa Grund af urigtig Lovanvendelse, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

I Ankeerklæringen gjøres det fra Tilt.s Side gjældende, at Dommen er urigtig, for det første fordi han ved den omhandlede Affære kun optraadte som Ærindssvend for den, der havde kjøbt Vin, og at han saaledes ikke i vedkommende Straffebuds Forstand har været Sælger af Vinen. Dernæst gjøres det gjældende, at Dommen er urigtig, forsaavidt som den har frakjendt ham Retten til Udsalg af Vin, idet han mener, at Bestemmelsen i Loven af 1884 § 27 ikke kan anvendes paa ham, der har sin Ret til Salg af Vin i Kraft af et ældre Handelsborgerskab, der, efter hvad der er oplyst for Høiesteret, skriver sig fra 11 Mai 1876.

Hvad Ankens første Del angaar, sees det af Meddomsrettens Domsbegrundelse, at Retten efter de foreliggende Oplysninger har fundet det godtgjort, at Tilt. Langfredag den 28 Marts d. A. ca. Kl. 8 Aften har solgt en halv Liter Vermouth til Sagens første Vidne. Den nærmere Sammenhæng er den, at 1ste Vidne først henvendte sig til Tilt. og anmodede om at faa kjøbt Vin, men blev mødt med Afslag. Derefter gik Tilt. selv bort til Kjøbmand Kristoffersen (4de Vidne) og fik af denne overladt 1 Liter Vermouth, som han betalte kontant med 2,00 Kroner. Strax efter henvendte 1ste Vidne sig igjen til Tilt. og fik nu erholdt udleveret den nævnte halve Liter Vermouth hvorfor han betalte 1,00 Krone.

Det kan siges, at det kunde have været tydeligere udtalt, at Tilt.s Henvendelse til Kjøbmand Kristoffersen ikke skede paa Foranledning af Sagens 1ste Vidne. Men naar jeg sammenholder, hvad jeg har anført af Domsbegrundelsen med, hvad der er dokumenteret af Sigtedes og 1ste Vidnes Forhørsforklaringer, kan jeg ikke være i Tvivl om, at det har været Meddomsrettens Mening at udtrykke, at den har forkastet Tilt.s Forhørsforklaring og holdt sig til 1ste Vidnes Forklaring, og efter denne har 1ste Vidne ikke optraadt paa en saadan Maade ligeoverfor Tilt., at sidstnævnte kunde have Grund til at anse sig som Bud for 1ste Vidne.

Med Hensyn til Ankens anden Post er det ogsaa min Mening, at Anken maa forkastes.

Den paagjældende § 27 i Loven af 18 Juni 1884 lyder saaledes: Hvis nogen, som, enten efterat nærværende Lov er traadt i Kraft eller tidligere, har erhvervet Ret til Udskjænkning eller Smaasalg, domfældes for Tyveri, Bedrageri eller dermed beslægtet Forbrydelse, fortabes denne Ret. Derhos kan Rettigheden ved Dom frakjendes den, som tredie Gang fældes for ulovlig Udskjænkning eller Smaasalg". Jeg mener, at Ordene i denne Lovbestemmelse meget vel, for ikke at sige ligefrem, passer paa Tilt. Hen omfatter Enhver, der har en erhvervet Rettighed til at udsælge Vin i smaat, og det er jo

det, som Tilt. har. Ved tidligere Høiesteretsdomme er det afgjort, at den, der har saa gammelt Handelsborgerskab som Tilt., har Ret til at udsælge Vin uden at han behøver at skaffe sig den i Loven af 1884 omhandlede Bevilling. Men har altsaa Tilt. en virkelig Ret til at drive saadant Smaasalg, synes det mig, at Lovens Udtryk ligefrem ogsaa omfatter ham. Og naar saaledes Ordene i § 27 ialfald paa ingen Maade udelukker, at man ogsaa anvender Sen paa et Forhold som det heromhandlede, mener jeg, at dette ogsaa uden Betænkelighed bør ske. Thi jeg kan ikke betvivle, at det har været Lovens Mening, at Frakjendelsen ogsaa skulde kunne anvendes paa disse ældre Rettigheder Det maatte jo netop for Lovgiveren være af særlig Interesse at anvende de strengere Bestemmelser paa disse Rettigheder, som ikke var knyttet til nogen Tidsbegrændsning. Jeg tror saaledes, at der var Anledning for Domstolen til at anvende § 27.

Med Hensyn til Spørgsmaalet, om der var tilstrækkelig Grund til at bringe Sen i Anvendelse, skal jeg bemærke, at Tilt. tidligere har været domfældt saaledes:

1. Ifølge Kristiania Meddomsrets Dom af 13 Februar 1897 for ulovligt Vinsalg med 20 Kroners Bøder.
2. Ifølge samme Rets Dom af 22 Mai 1897 for ulovlig Oludskjænkning samt ulovligt Vinsalg med 50 Kroners Bøder,
3. Ifølge samme Rets Dom af 13 April 1901 for ulovlig Vinsalg med 400 Kroners Bøder, afsonet med Fængsel paa Vand og Brød i 16 Dage.
4. Ifølge samme Rets Dom af 9 December 1900 for ulovligt Vinsalg med 800 Kroners Bøder, med hvilken Straf ved Benaadning den 10 Marts 1901 er nedsat til 400 Kroners Bøder.

Endelig har Tilt. den 17 Januar 1902 vedtaget en Bod af 800 Kroner for Overtrædelse af Brændevinsl.s § 22, jfr. §§ 5 og 13, hvilken Bod ved Benaadning den 10 Marts d. A. er nedsat til 400 Kroner.

Tilt. har ogsaa været dømt for at have gjort sig skyldig i Helligbrøde. Det er derhos nu for Høiesteret oplyst, at han i afvigte September Maaned har vedtaget en Mulkt af 800 Kroner for Overtrædelse af § 24 i Loven af 1884 ved i Juli Maaned at have solgt en Flaske Vin.

Naar man ser hen til det Forhold fra Tilt.s Side, som har fundet sit Udtryk gjennem disse forskjellige Domfældelser, tror jeg i hvert Fald ikke, der kan siges at være noget aabenbart Misforhold mellem hans Brøde og Straffen, naar der ved Strafudmaalingen ogsaa er frakjendt ham den heromhandlede Ret.

I Dommen staar, at der frakjendes ham Ret til Udsalg af Vin, medens der samtidig henvises til Lovens § 27. Jeg mener, at derved maa være tilstrækkelig tydelig tilkjendegivet, at det er Dommens Mening, at den Rettighed, som er frakjendt Tilt., er Retten til Smaasalg af Vin. Jeg finder ikke af den Grund tilstrækkeligt Føie til at give ny Dom.

Konklusion:

Anken forkastes. Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Adv. Harbitz og Overretssagf. Oskar Strøm tillægges i Salarium Førstnævnte 60

— sexti — og Sidstnævnte 40 — firti — Kroner, af hvilke Beløb Tilt., Ole Jensen, erstatter Statskassen 50 — femti — Kroner.

Assessor Birkeland: I det Væsentlige og Resultatet enig.

De extraordin. Assessorer, Adv. Mejdell, Expd.sekr. Bull og Byretsassessor Dr. H. Scheel, Assessor Stang og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Ved et Skjøde af 1805 var en Gaard frasolgt sin Sæterskov, dog saaledes at der var forbeholdt Gaarden fri Sæter og Havn m. V. En senere Eier af Gaarden solgte en Del af Sætervolden til en Mand, som byggede et Beboelseshus der. Eieren af Sæterskoven fandt dette uberettiget, idet han mente, at Sætervolden ved Skjødet af 1805 var overdraget til fuld Eiendom, og at Sælgeren kun havde forbeholdt sig en Servitut over den. Han sagsøgte derfor saavel Kjøber som Sælger af den omtalte Parcel. Den Sidstnævnte gjorde mod Søgsmaalet gjældende, at Skjødet af 1805 var saaledes at forstaa, at Eiendomsretten til Sætervolden ikke herved afstodes; i hvert Fald mente han, at have erhvervet fuld Eiendomsret ved Hævd. Høiesteret gav Cit.en Medhold og tilpligtede de to Indst. en for begge og begge for en at ryddiggjøre Sætervolden for de opførte Bygninger. Derimod fandt man ikke Grund til i Konklusionen at udtale, at enhver Bebyggelse af Sætervolden var stridende mod Cit.ens Ret.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 1 November 1902 i Sagen. L.-No. 38, for 2den Session s. A.: Westye Egeberg & Ko. (Adv. C. Lundh) mod 1) Ole Johnsen Digernæs og 2, Hans J. Botner (udebleven)

I Sag mellem Westye Egeberg & Ko. paa den ene Side og Ole Johnsen Digernæs og Hans J. Botner paa den anden Side blev ved Solør Sorenskriveris Dom af 30 Mai 1900 saaledes kjendt for Ret:

„De Indst., Ole Johnsen Digernæs og Hans J. Botner, bør for Cit.skabets, Westye Egeberg & Ko.s Tiltale i denne Sag fri at være. Denne Sags Omkostninger betaler Westye Egeberg & Ko. til Ole Johnsen Digernæs med 120 — et Hundrede og tyve — Kroner. At udrede o. s. v."

Ved Trondhjems Overrets Dom af 17 Juni 2901 blev saaledes kjendt for Ret:

„Underrettens Dom stadfæstes, dog saaledes at Sagens Omkostninger for Underretten ophæves. Ligesaa ophæves Sagens Omkostninger for Overretten".

Et af Rettens Medlemmer voterede for Underretsdommens uforandrede Stadfæstelse med Appell.ens Idæggelse af Sagsomkostninger ogsaa for Overretten (med 80 Kroner).

Sagen er af Westye Egeberg & Ko. ved Stevning af 9 September 1901 indbragt for Høiesteret, hvor den er overført til skriftlig Behandling. Indst. Digernæs har ladet møde, medens Indst. Botner ikke har afgivet Møde.

Appell. har her for Retten nedlagt saadan Paastand:

„1. At de Indst. under en daglig løbende Mulkt, paalagt dem en for begge og begge for en, tilpligtes at ryddiggjøre Digernæs Sætervold for de af Hans J. Botner opførte Bygninger.

2. At Ole J. Digernæs kjendes uberettiget til at disponere over den hans Sæter tilliggende Sætervold til Bebyggelse.
3. At de Indst. en for begge og begge for en tilpligtes til Appell.ne at udrede Sagens Omkostninger for alle Retter".

Indst. Digernæs har her for Retten nedlagt saadan Paastand: „At Overrettens Dom stadfæstes, og at Appell.ne ilægges Sagsomkostninger for alle Retter".

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til de ergangne Dommes Præmisser.

Høiesteret kommer i Modsætnnig til de underordnede Retter til det Resultat, at Appell.ens Paastand i det Væsentlige maa blive at tage tilfølge.

Det heder i Skjøde af 23 November 1805, thinglæst 5 December s. A., fra Peder Gudmundsen Digernæs til Kjøbmand Collett & Søn, at Førstnævnte til Sidstnævnte „sælger, skjøder og overdrager Sæterskoven til mine følgelig lovlige Adkomster eiende 10 Kalveskind af Gaarden Digernæs i Grue Præstegjeld, hvoraf jeg og efterkommende Eiere af min øvrige Eiendom i Gaarden Digernæs forbeholdes alt fornødent til Husbehov, saavel hjemme som i Sæteren, samt Braateland, alt efter Udvisning, hvorunder forstaaes Hustømmer saavel til Husene hjemme som i Sæteren samt fri Sæter og Havn".

Videre heder det: „Og da Kjøberen for denne Eiendom har betalt mig o. s v.", saa skal bemeldte Eiendom herefter følge og tilhøre Kjøbmand Collett & Søn og Arvinger som en sand og uigjenkaldelig Odel og Eiendom o. s. v."

Høiesteret antager, at dette Skjøde efter sin Udtryksmaade maa forstaaes som givende Kjøberen en fuld Eiendomsret over den som Sæterskoven betegnede Strækning med visse for Sælgeren forbeholdte Brugsrettigheder. Der tales i Skjødet intet om, at noget er „undtaget fra Salget, kun er der forbeholdt" Sælgeren „alt fornødent til Husbehov o. s. v."

Denne Opfatning af Skjødet maa klarligen lægges til Grund, naar det gjælder at bestemme Havningsrettens, Hugstrettens og Retten til Braatelands retslige Natur, og det synes da meget lidet antageligt, at et andet Retsforhold skulde være tilsigtet stiftet, naar der tales om „fri Sæter", der ikke i Skjødet paa nogen Maade betegnes som indgaaende under noget andet Retsbegreb end de øvrige Sælgeren forbeholdne Rettigheder.

Denne Forstaaelse af Skjødet af 1805 formenes at konstituere et med de faktiske Forholds Krav vel stemmende Retsforhold, hvortil der her i Landet existerer Sidestykker i stort Antal.

Med denne Opfatning af Retsforholdet findes ogsaa de dokumenterede Skyldsætningsforretninger af 29 November 1805 vel at stemme.

Gaar man efter det Anførte ud fra, at der efter Skjødet tilkommer Indst. Digernæs en Brugsret, men ikke en Eiendomsret over Sætervoldene, kan han ikke høres med den Paastand, at han i alle Fald senere end Skjødets Udstedelse ved Brug skulde hævdet Eiendomsret.

Den af Digernæs udøvede Brug kan ikke ansees som en „Brug", der saaledes gaar ud over de Grændser for Sælgerens kontraktsmæssige

Brugsret over Sætervolden, ifølge Skjødet af 1805, at den skulde kunne betegnes som en Eiendomsretsudøvelse i Modsætning til en — berettiget eller uberettiget — Brugsretsudøvelse og saaledes hjemle en Eiendomsretserhvervelse ved Hævd.

Det er under disse Omstændigheder overflødigt nærmere at indgaa paa Enkeltheder.

Heller ikke kan nogen for Appell. bindende Erkjendelse fra Skoveiernes Side af Indst. Digernæs Eiendomsret til Sætervolden udledes af, hvad der er anført om Indst. Digernæs's Oppebæren af Erstatningen for Afstaaelse af Grund af Sætervolden til et offentligt Veianlæg.

Anlægget fandt Sted, før Appell blev Eier af Sæterskoven, og de nærmere Omstændigheder ere ikke fra Indst. Digernæs's Side oplyste.

I et Brugsforhold som nærværende, der forudsættes at skulle være stedsevarende, er det i og for sig naturligt, at Erstatningen tilfalder Brugeren.

Heller ikke vilde man i et Tilbud fra Appell.s Side, — hvis dette mod hans Benægtelse havde været bevist — om at kjøbe flere af Digernæs-Sætrene med Tilbehør kunne se et Bevis for Erkjendelse af Eiendomsret til Sætrene, da en Brugsrettighed under de foreliggende Omstændigheder ogsaa var salgbar ligeoverfor Appell.

Sagens Udfald vil efter dette bero paa, hvorvidt Indst Digernæs i Kraft af den ham tilkommende Brugsret over Sætervolden kan sælge en Del af den til en Udenforstaaende til Bebyggelse.

Dette Spørgsmaal finder man at maatte besvare benægtende.

Efter det Anførte vil Appell.s Paastand Post 1 blive at tage tilfølge.

Derimod findes der ikke Grund til i Konklusionsform at give nogen saadan almindelig Udtalelse om, at enhver „Bebyggelse" af Sætervolden er Indst. Digernæs forment, som af Appell. under Post 2 begjært.

Sagens Omkostninger findes at burde ophæves for alle Retter.

En af de Voterende stemmer for Stadfæstelse af Overretsdommen, idet han henholder sig til dens og Underretsdommens Begrundelse. Ved Siden af Indholdet af Skjødet af 1805 (hvilket han opfatter paa samme Maade som de underordnede Retter), samt de foreliggende Vidneforklaringer lægger han særlig Vægt paa den Betragtning, at der, naar en Gaardbruger har solgt sin Skov til en Trælasthandler under Forbehold af Havneret og Sæter, maa være en stærk Præsumtion for, at det har været Parternes Tanke og Mening, at Gaardbrugeren skulde beholde den fulde Eiendomsret over Sætervolden, og at Trælasthandleren, som kjøber Skoven for Tømmerdriftens Skyld, ikke formedelst dette Kjøb af Skoven, skulde faa noget at sige over Sætervolden.

I Henhold til det Anførte affiges saaban

Dom:

De Indst. Ole Johnsen Digernæs og Hans J. Botner bør en for begge og begge for en under en Mulkt til Brandvals Herredskasse af 10 — ti — Kroner for hver Dag, de sidde denne Dom overhørig,

inden 6 — sex — Maaneder fra Dommens Afsigelse at have ryddiggjort Digernæs Sætervold for de af Indst. Hans J. Botner der opførte Bygninger.

Procesſens Omkostninger for alle Retter ophæves.

Underrettens Dom hidsættes:

Til Ole Johnsen Digernæs's Gaard, Digernæs i Brandval, hører Sæter i den Westye Egeberg & Ko. tilhørende Digernæs Sæterskov, Gaards No. 49—3 i Brandval. En Del af denne Sæter har Ole Johnsen Digernæs solgt til Hans Johnsen Botner, som der har bygget sig Hus til fast Bosted. Westye Egeberg & Ko. bestrider som Skovens Eier, at Ole Johnsen Digernæs har Ret til at sælge nogen Del af Sæteren, hvis Brug og Benyttelse med Havneret og Skovsret kun tilligger Gaarden som en Servitut paa Skoven. De paastaar derfor under denne Sag Ole Johnsen Digernæs kjendt uberettiget til at disponere sin Sætervold til Bebyggelse og sig tilkjendt Sagsomkostninger hos begge eller en af de Indst.

Af de Indst. har Hans J. Botner mødt ved Sagens Inkamination og forbeholdt Erstatning for Vanhjemmel af Ole Johnsen Digernæs, hvis denne kjendes uberettiget til at sælge nogen Del af Sætervolden, medens Ole Johnsen Digernæs har taget til Gjenmæle og forelagt Udskrift af et Skjøde udstedt 23 November, thinglæst 5 December 1805 fra Peder Gudmundsen Digernæs til Collett & Søn, hvorved Førstnævnte til Sidstnævnte sælger: „Sæterskoven til mine følgelig lovlige Adkomster eiende 10 Kostind i Gaarden Digernæs i Grue Præstegjeld, hvoraf jeg og efterkommende Eiere af min øvrige Eiendom i Digernæs forbeholdes alt fornødent til Husbehov, saavel hjemme som i Sæteren, samt Braateland alt efter Udvisning, hvorunder forstaaes Hustømmer, saavel til Husene hjemme som i Sæteren, samt fri Sæter og Havn". Derhos har denne Indst. ført en Række Vidner, som har forklaret, at han og hans Fader før ham i over 40 Aar har brugt sin Sætervold, som om han var dennes Eier, navnlig at han har hugget og solgt det i Sætervolden voxende Tømmer og avlet Korn og Poteter i den, samt at han, da Grund af Sæteren blev exproprieret til Anlæg af Chausséen Roverud—Rigsgrændsen modtog Erstatningen for Grundafstaaelsen for Sætervoldens Vedkommende. Endelig er det oplyst, at Cit.ſkabets Skovsfuldmægtig har spurgt flere af Vidnerne, om de var villige til at sælge Cit.ſkabet sine Sætre og disses Ret. Han paastaar sig derfor frifunden og tilkjendt Sagsomkostninger.

I Anledning af de citerede Udtryk i Skjødet af 1805 og Vidneforklaringerne er ført en vidtløftig Procedure, hvorunder Cit.ſkabet i en Række af Indlæg gjentager, at Udtrykkene i Skjødet, som Cit.ſkabet er bekjendt med og erkjender at gjælde den omprocederede Sæter og Skov, maa forstaaes som alene hjemlende Indst.s Gaard en uafhændelig Servitut over Cit.ens Skov, at Vidnerne, som havende lignende Rettigheder, er villige Vidner, og at de ikke have at afgjøre, om Indst. har brugt Sætervolden, som om han var Eier, medens Indst. ligesaa iherdig gjentager, at disse Udtryk, som han finder tvivlsomme og utydelige, i Forbindelse med den ved Vidnernes Forklaringer beviste Hævdsbrug som Eiendom, godtgjør, at Indst. virkelig har været Eier af Sæteren, som han altsaa kan afhænde, som han vil; idet han ikke vil have Spørgsmaalet, om han ogsaa kan give den nye Parcel Ret i Skoven, afgjort under denne Sag. Han mener, at han godt kan sælge Sætervolden eller en Del af denne, uden at give den nye Eier nogen Ret i Cit.ſkabets Skov. Han paastaar, at Vidnerne er gode og at de har forklaret sig om, hvad de har erfaret.

Retten finder ikke de citerede Udtryk i Skjødet af 1805 tvivlsomme. Ved Skjødet er solgt Sæterskoven til Sælgerens Gaard Digernæs og intet andet. Sæte-

ren er ikke nævnt som solgt, tvertimod har Sælgeren i Skjødet forbeholdt sig alle Fornødenheder, saavel for Sæteren som for Gaarden. Dette bekræfter, at han har beholdt Sæteren, som af disse Udtryk viser sig allerede dengang at have bestaaet og tilhørt Gaarden. Forklaringen af den Sæteren forbeholdte Ret, hvorefter dette skal betyde Hustømmer til Sæteren og „fri Sæter og Havn", kan ikke findes med Rette at tillægges saadan Betydning, at Sætervolden ogsaa sælges, medens Gaardens Eier istedet derfor tillagdes Ret til at have Sætervold og Havne. Dette vilde være en altfor kunstig og dybsindig Forklaring af en Bondemands Udtryk i Aaret 1805. Udtrykket „fri Sæter" betegner antagelig kun, at Gaardens Brug skulde have frit, hvad han behøvede til Sæteren udenfor Hustømmer, saasom Ved, Gjærdefang m. m., som indbefattes i det tidligere brugte videre Udtryk: „alt fornødent til Husbehov". Naar det i Forbindelse hermed er bevist ved Vidnernes Forklaring, at Gaardens Eier ved enhver Anledning, har optraadt som Sæterens Eier, uden at Skoveieren derimod har protesteret, saa bestyrker denne Omstændighed yderligere, at Skjødet er at forstaa paa den her anførte Maade.

Der er anført, at Sæteren ikke er særskilt skyldsat, — denne Omstændighed er uden Betydning. Enten Sæteren tilhører Digernæs som Eiendom eller som Servitut, skal den tages i Betragtning ved Bestemmelsen af denne Gaards Skyld.

Er Sæteren Indst.s Eiendom, er han ogsaa berettiget til at disponere over den til Bebyggelse eller paa hvilkensomhelst Maade, hvorved han ikke gaar Naboforholdet for nær, hvad der her ikke klages over at være skeet. Ligesaalidt har Cit.skabet anket over, at der af nogen af de Indst. er øvet nogen Brug, hvor den Sæteren tillagte Ret i Skoven er overskreden eller misbrugt, men alene antydet, at saadant muligens i Fremtiden kan ske. En saadan Frygt for Misbrug berettiger imidlertid ikke Cit.skabet til at hindre Indst.s fri Benyttelse af sin Eiendom.

De Indst. vil saaledes blive at frifinde for Cit.skabets Tiltale i denne Sag, og Retten finder Søgsmaalet saa lidet begrundet, at Cit.skabet ikke kan fritages for at betale Indst. Ole Johnsen Digernæs, der alene har nedlagt Paastand paa Sagsomkostninger, saadanne, der bestemmes til 120 Kroner.

Notitser og Efterretninger.

Juridisk Examen 2det Semester 1902. Til Examen var anmeldt 59 Kandidater, hvoraf 1 ikke fremmødte ved Opraabet første Examensdag og 3 trak sig tilbage under Besvarelsen af de theoretiske Opgaver.

Examensopgaverne var følgende:

A. Praktisk Opgave.

Den 3 Oktober 1901 leiede Vognmand Peder Næs 2 Heste af Skipper Holmen for et Tidsrum af 2 Aar og for en Leiesum af ialt 200 Kroner. Hestene blev strax overleverede til Næs. Den paafølgende 17 Oktober holdt Vognmand Næs sit Bryllup. Han modtog da et Brev fra Skipper Holmen, hvori denne i Anledning af Dagen eftergav ham de 200 Kroner.

Den 1 December samme Aar bortleiede Skipper Holmen sit toetages Hus til Vognmand Næs og dennes Broder Agent Lars Næs. Derom blev opsat følgende, af Brødrene underskrevne, Dokument: „Undertegnede erkjender herved at have leiet Hr. Skipper Holmens Hus hersteds for 1200 Kroner aarlig. Leien betales forskudsvis. Hr. Holmen beholder det Kammers i anden Etage, som han nu bebor".

Samme Dag flyttede Brødrene Næs ind i Huset, idet Agent Lars Næs tog anden Etage og Vognmand Næs første Etage med tilhørende Stald og Vognskjul. De enedes om, at Agent Næs skulde betale 400 Kroner af Leien og hans Broder 800.

Kort før Jul samme Aar henvendte en Driftebonde sig til Vognmand Næs og godtgjorde, at de to foran omtalte Heste var stjaalne fra ham og derefter af Tyven solgte til Skipper Holmen. Vognmand Næs afleverede som Følge heraf Hestene til Driftebonden. Han led herved et betydeligt Afbræk i sin Forretning.

Udpaa Natten den 1 Januar opkom der ved Uforsigtighed af Agent Næs Brand i hans Leilighed, og Huset, som var uforsikret, brændte op, uden at Beboerne fik Tid til at redde noget af sit Indbo.

Aftenen forud havde Vognmand Næs indbetalt til Skipper Holmen et Aars Husleie med 1200 Kroner. Da hans Broder ikke havde kunnet skaffe Penge, havde han efter dennes Anmodning udredet det hele Beløb. For Betalingen var af Skipper Holmen udstedt saadan Kvittering: „Modtaget af Hr. Vognmand Næs paa egne og Hr. Agent Næs's Vegne Husleie for et Aar med Kr. 1200,00". Pengene, som Skipper Holmen havde forvaret i sit Skrivebord, brændte op sammen med Huset.

Dagen efter Branden reiste Agent Næs til Udlandet.

Skipper Holmen krævede den Skade, han havde lidt ved Branden, erstattet af Vognmand Næs. Herpaa fandt denne dog ikke at kunne gaa ind. Derimod gjorde han selv to Krav gjældende mod Holmen: han forlangte Tilbagebetaling af 1100 Kroner af Husleien og derhos Erstatning for den Skade, han havde lidt ved at maatte udlevere de to Heste. Holmen fandt begge Krav uberettigede. Hvad Hestene angik godtgjorde han, at han, da de udleiedes til Vognmand Næs, hverken kjendte til eller havde Mistanke om, at de var stjaalne.

Herover forfattes en Betænkning, hvori de foreliggende saavel subsidiære som principale Retsspørgsmaal drøftes og afgjøres.

B. Theoretiske Opgaver.

1. Af den romerske Ret: Om beneficium separationis.
2. Af Formueretten: Hvorvidt bliver der, naar en Del af en fast Eiendom exproprieres, — ved Erstatningens Bestemmelse at tage Hensyn til de Fordele, som vil tilflyde den gjenværende Del?
3. Af Strafferetten: At udvikle Begrebet Straf og paavise, i hvilke Anvendelser denne Begrebsbestemmelse har praktisk Betydning.
4. Af den offentlige Ret: At fortolke Grundlovens § 112.
5. Af Formueretten: Hvilken Retsvirkning har det, at man ved Aftale med Skyldneren overtager hans Gjæld?
6. Af Processen: Om det saakaldte nødvendige Procesfællesskab.
7. Af Processen: I hvilke Former kan Konkursrettens Afgjørelser angribes?
8. Af Statsøkonomien: Giv en Fremstilling af Læren om Grundrenten.
9. Af Familieretten: Hvilken Virkning har det for et Ægteskabs Gyldighed, at dets Indgaaelse er fremkaldt ved Svig, Tvang eller Vildfarelse?
10. Af den almindelige Retslære: Hvorvidt er det berettiget at tilstræbe Overensstemmelse i Retsregler med andre Lande?

Den foreløbige Censur over den skriftlige Prøve havde saadant Udfald:

Johannes Andreas Steen	Non contemnendus.
Anton Carl Bergh Holm	Kan faa Laudabilis.
Ingolf Calmar Hein Kittilsen	Haud illaudabilis.

August Kristian Baumann .... Kan faa Laudabilis.
Christopher Jacobsen .... Haud illaudabilis.
Sverre Fagerberg .... Kan faa Haud illaudabilis.
Jacob Christopher Meyer .... Kan vel faa Laudabilis.
Tønnes Stapnes Birkeland .... Kan faa Laudabilis.
Harald Larsen Jentoft .... Staar til Laudabilis.
Henrik Joseph Henriksen .... Kan faa Laudabilis.
Olaf Bang .... Staar til Haud illaudabilis.
Otto Theodor Krohg .... Kan vel faa Laudabilis.
Bjarne Fredrik Haugaard .... Kan vel faa Laudabilis.
Harald Schjelderup Jansen .... Haud illaudabilis.
Carsten Fredrik Dedekam .... Non contemnendus.
Helge Knoph Synnestvedt .... Kan faa Laudabilis.
August Pedersen .... Kan vel faa Laudabilis.
Georg Rasch .... Haud illaudabilis.
Sigurd Engelstad .... Haud illaudabilis.
Ingolf Winsnes .... Kan vel faa Laudabilis.
Eivind Bernt Monrad Aas .... Kan faa Laudabilis.
Lars Larsen Istad .... Staar til Haud illaudabilis.
Hans Blom Cappelen .... Kan faa Laudabilis.
Carl Nerva Eide Jacobsen .... Kan faa Laudabilis.
Johannes Ulrich Roefod .... Staar til Laudabilis.
Henrik Ameln .... Kan faa Laudabilis.
Olaf Emanuel Lindegaard .... Haud illaudabilis.
Theodor Petersen .... Kan vel faa Laudabilis.
Trygve Molle .... Haud illaudabilis.
Hagbarth Lund .... Non contemnendus.
Erling Thorleif Borge .... Kan faa Laudabilis.
Lars Jørgen Larsfen Blank .... Staar til Haud illaudabilis
Andreas Wilhelm Høyer .... Kan faa Laudabilis.
Christian Bekker .... Kan vel faa Laudabilis.
Karl Mathias Christopher Altenburg Lund .... Haud illaudabilis.
Poul Lauritz Aass .... Haud illaudabilis.
Ole Røed .... Kan faa Laudabilis.
Harald Durban-Hansen .... Kan faa Haud illaudabilis.
Andreas Kristian Conradi .... Haud illaudabilis.
Fritz Wilberg .... Haud illaudabilis.
Oscar Severin Mørch .... Haud illaudabilis.
Christoffer Hole .... Haud illaudabilis.
Aage Storm .... Kan faa Laudabilis.
Eyvind Johnsen Rynning .... Kan faa Laudabilis.
Georg Fredrik Hallager Lows .... Kan vel faa Laudabilis.
Olav Næss .... Haud illaudabilis.
Harald Marius Wellén .... Kan faa Laudabilis.
Trygve Winsnes .... Haud illaudabilis.
Finn Einar Meredith Arnesen .... Kan faa Haud illaudabilis.
Ewald Theodor Alfred Bosse .... Staar til Haud illaudabilis.
Nils Parr Mellbye .... Haud illaudabilis.
Knut Halvard Anker Bachke .... Kan vel faa Laudabilis.
Sigurd Steckmest .... Kan faa Haud illaudabilis.
Anders Kure Finch .... Kan vel faa Laudabilis.

1 Kandidat erholdt Karakteren „Immaturus".

45 Kandidater underkastede sig den mundtlige Prøve med det Udfald, som efterfølgende Tabel udviser.

Navn	Fødselsaar	Ex. artium Aar	Ex. artium Karakter	Ex. philos. Aar	Ex. philos. Karakter	Embedsexamen Aar	Embedsexamen Karakter	Embedsexamen Studietid Aar
Christofer Jacobsen	1877	1896	3	1899	3	1902 Nov./Dec.	3	4½
Harald Schjelderup Jansen	1878	1896	2	1897	3	—	3	4½
Georg Rasch	1875	1896	3	1897	3	—	3	4
Poul Lauritz Aass	1878	1897	2	1898	2	—	3	4½
Andreas Kristian Conradi	1877	1895	3	1896	2	—	3	4½
Fritz Wilberg	1879	1897	2	1898	2	—	3	3
Oscar Severin Mørch	1878	1897	3	1899	2	—	3	3½
Johannes Andreas Steen	1878	1894	3	1895	2	—	4	6½
Jacob Christopher Meyer	1879	1898	2	1899	1	—	2	3½
Henrik Ameln	1879	1897	1	1898	1	—	2	4½
Christian Bekker	1877	1895	2	1897	1	—	2	4
Trygve Winsnes	1879	1897	3	1898	3	—	3	4½
Erling Thorleif Borge	1880	1898	2	1899	1	—	2	3½
Anton Carl Bergh Holm	1880	1898	1	1899	1	—	2	3½
August Kristian Baumann	1880	1898	1	1899	1	—	2	3½
Sigurd Engelstad	1878	1897	2	1898	2	—	3	4½
Andreas Wilhelm Høyer	1880	1898	2	1899	2	—	2	3½
Knut Halvard Anker Bachke	1880	1898	2	1899	2	—	2	3½
Lars Jørgen Larssen Blank	1874	1896	4	1901	3	—	3	3
Tønnes Stapnes Birkeland	1879	1897	2	1898	2	—	2	4
Harald Larsen Jentoft	1880	1897	2	1898	2	—	2	4½
Sverre Fagerberg	1880	1898	3	1899	3	—	4	3
Theodor Petersen	1878	1897	2	1898	3	—	2	4
Ole Røed	1879	1897	2	1898	2	—	2	4
Trygve Molle	1879	1897	2	1898	3	—	3	4½
Henrik Joseph Henriksen	1878	1897	2	1898	2	—	2	4
Otto Theodor Krohg	1878	1896	2	1897	3	—	3	4½
Ingolf Winsnes[1]	1877	1896	2	1897	2	—	2	5½
Sigurd Steckmest	1877	1896	3	1899	3	—	3	4½
Aage Storm	1879	1897	2	1898	2	—	2	4
Eyvind Johnsen Rynning	1879	1896	2	1898	3	—	2	5
Bjarne Fredrik Haugaard	1880	1898	3	1899	2	—	2	3½
Eyvind Bernt Monrad Aas	1878	1896	2	1898	2	—	2	3
Lars Larsen Istad	1871	1896	3	1897	3	—	3	3½
Finn Einar Meredith Arnesen	1877	1897	4	1899	4	—	3	3
Harald Marius Wellén	1879	1898	1	1899	1	—	2	3½
Helge Knoph Synnestvedt[2]	1878	1896	2	1897	2	—	2	5½
Hans Blom Cappelen	1879	1897	3	1899	3	—	2	4

[1] Examen 2det Semester 1901 med Karakteren Haud illaudabilis.
[2] — 2det — 1901 » — Haud illaudabilis.

Navn	Fødselsaar	Ex. artium		Ex. philos.		Embedsexamen		
		Aar	Karakter	Aar	Karakter	Aar	Karakter	Studietid Aar
Carl Nerva Eide Jacobsen	1877	1896	3	1897	3	1902 Nov./Dec.	2	5
Olaf Emanuel Lindegaard	1879	1897	2	1898	2	—	3	4½
Nils Parr Mellbye	1879	1897	2	1898	2	—	3	4½
August Pedersen	1878	1897	2	1898	3	—	2	4
Johannes Ulrich Koefod	1880	1898	2	1899	1	—	2	3½
Georg Fredrik Hallager Lous	1878	1896	2	1897	2	—	2	4
Anders Kure Finch[8])	1875	1895	3	1897	3	—	2	5½

[8]) Examen 1ste Semester 1901 med Karakteren Haud illaudabilis.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 2-3. Onsdag den 28 Januar. 1903.

Om Overdragelse af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed.

(Af E. Hagerup Bull).

§ 1. Den herskende Theori.

Det er nu omtrent en Menneskealder, siden nuværende Regjeringsadvokat Johannes Bergh i en velkjendt Afhandling[1]) indgaaende *undersøgte* Spørgsmaalet om, hvorvidt obligatoriske Rettigheder efter norsk Ret kan gjøres til Gjenstand for Sikkerhedsstillelse. Forf. godtgjorde overbevisende, at en saadan Sikkerhedsstillelse er udelukket, hvor den obligatoriske Rettighed ikke knytter sig til Gjældsbrev (eller dermed ligestillet Dokument). Om Rigtigheden af dette Resultat har der ikke reist sig og kan der ikke med Føie reises Tvivl.

Tvivlsomt kan det derimod stille sig, hvad der skal gjælde, hvor den obligatoriske Rettighed ikke blot stilles til Sikkerhed, men i Sikringsøiemed overdrages til Eiendom. Bergh gik ud fra, at en saadan Eiendomsoverdragelse maatte være fuldt gyldig. Men det maa herved mærkes, at han ved Afgjørelsen af, hvad der var Eiendomsoverdragelse, og hvad der var Pantsættelse, opstillede denne Sondring: Naar en obligatorisk Rettighed overdrages til Dækkelse af en Fordring, Cessionaren har paa Cedenten, kan det enten være Meningen, at sidstnævnte Fordring hermed skal være endelig op- og afgjort uden Hensyn til, hvordan det gaar med den overdragne Fordring; eller det kan være Meningen, at forsaavidt denne ikke i sin Helhed indgaar, skal Cessionaren for det herved udækkede af sit oprindelige Krav kunne holde sig til Cedenten. I første Tilfælde foreligger der efter Berghs Mening en virkelig Eiendomsoverdragelse, en datio in solutum, i sidste Fald derimod altid kun en tilsigtet Pantsættelse (eller Overdragelse af Retentionsret).

Senere er det imidlertid bleven almindelig anerkjendt, at det nævnte Kriterium ikke altid kan være afgjørende. Det anerkjendes, at ogsaa en virkelig Eiendomsoverdragelse kan foregaa paa det Vilkaar, at Cessionaren for det eventuelt udækkede af sit oprindelige Krav kan holde sig til Cedenten[2]). Isaafald opstaar imidlertid det Spørgs-

[1]) Retst. f. 1872 S. 457 fgg., 473 fgg.

[2]) Jfr. navnlig Hagerups Panteret 1 Udg. S. 43 fgg.

maal, om man ikke desuagtet da Cessionen dog sker i Sikringsøiemed, i visse Henseender skal behandle den som en Sikkerhedsstillelse, altsaa underkaste den en Pantsættelses Vilkaar. Og videre opstaar da det Spørgsmaal, om ikke det samme endvidere bør gjælde for andre Overdragelser i Sikringsøiemed, — altsaa saadanne, som ogsaa efter Berghs Sondring var at anse som virkelige Eiendomsoverdragelser. Eller om man ikke vil statuere dette for alle Overdragelser, der har Sikkerhedsstillelse til Øiemed, kan det spørges, om det dog ikke bør ske overalt, hvor Cessionaren ved Siden af sin Fordring paa debitor cessus skal have en personlig Fordring paa Cedenten, — altsaa ogsaa, hvor vistnok det oprindelige Krav er definitivt bragt til Ophør, men Cessionaren hos Cedenten kan kræve, hvad han ikke faar hos debitor cessus. Efter den af Bergh hævdede Opfatning kunde der selvfølgelig ikke være Spørgsmaal herom, idet han som anført gik ud fra, at man kun kan behandle som Pantsættelser, hvad der i Virkeligheden er dette.

I ét Punkt kan der dog være Tvivl om, hvad der var Berghs Opfatning. Gjennemgaaende holder han sig til den Formulering af Forholdet, at Cessionaren paa Forhaand har en Fordring paa Cedenten, og at Overdragelsen sker til Sikring af denne Fordring. Sæt imidlertid, at Cessionaren intet har tilgode hos Cedenten, men betaler den overdragne Fordring kontant. I saa Fald er der altsaa ikke Spørgsmaal om, at Cessionen kan enten være en Betaling af eller en Sikkerhedsstillelse for allerede bestaaende Gjæld. Derimod kan det meget vel være saa, at den kontante Betaling, Cessionaren giver Cedenten, i Virkeligheden er et Laan til denne, og at den angivelige Cession i Virkeligheden kun er ment som en Sikkerhedsstillelse for dette Laan. Under denne Forudsætning er det givet, at denne Sikkerhedsstillelse bliver ugyldig overfor Trediemand, f. Ex. Cedentens Konkursbo. Det gaar ikke mere an for ny end for gammel Gjæld at skaffe sig Panteret i mundtlige Fordringer. Men hvad skal der efter Berghs Opfatning her gjælde, naar Parterne vel har ment at istandbringe en virkelig Eiendomsoverdragelse af Fordringen, men samtidig aftalt, at Cessionaren, om han ikke faar den betalt af debitor cessus, skal kunne fordre Kjøbesummen tilbage af Cedenten? Efter den nu raadende Opfatning vil dette blive anerkjendt som en sand Eiendomsoverdragelse. Men det tør være tvivlsomt, om ikke Bergh ogsaa i dette Tilfælde vil have det nævnte Forbehold opfattet som et afgjørende Kriterium for, at der i Virkeligheden foreligger et Laan med forsøgt Sikkerhedsstillelse af mundtlige Fordringer. Dette faar henstaa uafgjort. Men ogsaa om man anerkjender Cessionen som en virkelig Overdragelse af selve Fordringsretten, vil der paa samme Maade som ovenfor reise sig disse Spørgsmaal: Naar Cessionaren ikke har villet give et formeligt Laan, men i Sikringsøiemed har faaet sig Fordringen overdraget, og naar denne Sammenhæng har fundet sit Udtryk i det nævnte Forbehold, skal saa ikke det hele Forhold overfor Trediemand behandles som et Laan med Pant i Fordringen? Og skal ikke videre det samme ogsaa her gjælde, naar Cessionaren vel ikke har forbeholdt sig at kræve det udækkede af Kjøbesummen tilbage hos Cedenten, men betinget sig Cedentens Garanti for selve Fordringen, saa han hos denne kan kræve, hvad han ikke faar hos debitor cessus? Eller skal det samme maaske ogsaa her antages i ethvert Tilfælde, hvor Cessionen sker i Sikrings-

øiemed? Altsaa ikke blot, hvor der er taget særlige Forbeholdb, som kan siges at indicere dette Øiemed? I det Hele: Er der nogen Grund til at træffe en forskjellig Afgjørelse, eftersom Cessionen sker til Sikkerhed for en ældre Gjæld eller for en samtidig udbetalt Sum?

Norsk Retspraxis har ligesaalidt som nyere Theori villet indgaa paa Berghs Opfatning, forsaavidt denne i det angivne Tilfælde vilde have alvorlig mente Eiendomsoverdragelser opfattede som Pantsættelser. Praxis har paa dette som paa andre Omraader fastslaaet, at Proforma-Transaktioner overfor Trediemand kun gjælder som det, de virkelig er. Om en Sikkerhedsstillelse gives Udseende af en Eiendomsoverdragelse, maa den for at opretholdes overfor Trediemand tilfredsstille de Krav, som man gjør til en Sikkerhedsstillelse. En Pantsættelse af obligatoriske Rettigheder bliver saaledes ikke mere gyldig, om den gives Skin af en Eiendomsoverdragelse. Men er Eiendomsoverdragelsen virkelig ment, anerkjendes den som saadan, selv om Cessionaren har betinget sig, at han, forsaavidt de overdragne Fordringer ikke i sin Helhed indgaar, for det herved udækkede af det oprindelige Krav skal kunne holde sig til Cedenten.

Heller ikke har Praxis tidligere villet gaa med paa, at Eiendomsoverdragelser, der efter dette anerkjendtes som saadanne, for at opretholdes overfor Trediemand i noget Tilfælde skulde tilfredsstille Vilkaarene for Pantsættelse. I den nyeste Tid har imidlertid enkelte Domme, afsagte af underordnede Retter, i Tilslutning til nyere Theori, saaledes som denne navnlig er udviklet af H a g e r u p, frakjendt Cession af mundtlige Fordringer Gyldighed overfor Trediemand, fordi Cessionen antoges at være skeet i Sikringsøiemed. Disse Domme er den nærmeste Foranledning til, at jeg her har optaget de herhenhørende Spørgsmaal til Prøvelse.

Medens den nævnte nyere Theori som anført anerkjender virkelig mente Eiendomsoverdragelser som saadanne, selv om de finder Sted i Sikringsøiemed, har den med voxende Tilslutning erklæret sig for, at ogsaa deslige Retshandler i Henseende til Betingelserne for sin Gyldighed bør behandles som Sikkerhedsstillelse. Dette er saaledes med stor Bestemthed gjort gjældende i H a g e r u p's Panteret[1]). I den indgaaende Drøftelse, hvorfor de herhenhørende Spørgsmaal i det nævnte Værk er gjorte til Gjenstand, fremhæver denne Forf. derhos som det retslig afgjørende Kriterium paa Øiemedets Beskaffenhed det samme Moment, der af Bergh var fremhævet som Kriterium paa, hvorvidt der foreligger en Eiendomsoverdragelse eller en Pantsættelse, nemlig hvorvidt Kreditors Krav ved Overdragelsen skal betragtes som definitivt betalt eller ikke. Han gjør imidlertid gjældende, at selv om den, til hvem en obligatorisk Rettighed overdrages i Sikringsøiemed, ikke beholder sin Fordring paa Cedenten, maa Overdragelsen dog bedømmes som Pantsættelse, hvis Cessionaren kan fordre hos denne, hvad han ikke faar hos debitor cessus. Heller ikke denne Forf. udtaler sig forøvrigt udtrykkelig om, hvorvidt Salg af Fordringer mod Kontant skal

---

[1]) 1 Udg. S. 44 og 122 fgg., 2 Udg. S. 103 fgg., jfr. S. 37.

bedømmes paa samme Maade som Overdragelse af Fordringer til Dækkelse af en allerede bestaaende Gjæld.

Derimod synes Aubert[1]) kun at ville have angivelige Eiendomsoverdragelser i Sikringsøiemed behandlede som Pantsættelser, naar de i Virkeligheden er mente som saadanne.

De nyeste danske Lærebogsforfattere i Emnet, J. Lassen[2]) og C. Torp[3]), slutter sig begge til den Mening, at ogsaa virkelige Eiendomsoverdragelser, der sker i Sikringsøiemed, maa behandles som Pantsættelser (uden at det dog udtrykkelig udtales, at dette ogsaa maa gjælde med Hensyn til Overdragelse af Fordringer). Ingen af disse Forff. lægger imidlertid nogen særlig Vægt paa det ovennævnte Kriterium, om Overdragelsen er definitiv eller ei[4]). Da de ikke udtaler sig specielt om Overdragelse af Fordringer, har de heller ikke kunnet komme ind paa Spørgsmaalet om Virkningen af, at Cessionaren efter Aftalen skal kunne kræve hos Cedenten, hvad han ikke faar hos debitor cessus. Det er imidlertid selvindlysende, at disse Momenter her vil faa Betydning for Afgjørelsen af, om en Overdragelse skal antages at være skeet i Sikringsøiemed, — men ogsaa kun Betydning herfor. J. Lassen fremhæver udtrykkelig, at Overdragelse af Løsøre i Sikringsøiemed ligesaavel, naar det gjælder Sikring af en samtidig udbetalt Sum som af ældre Gjæld, maa behandles som Pantsættelse[5]). Torp kræver derimod[6]), at i alt Fald i dansk Ret maa hele Transaktionens Formaal være Sikkerhedsstillelse, ikke Ombytning af Værdier, og at saaledes det Krav, som skal sikres, ikke maa have sin Retsgrund i Overdragelsesretshandlen, men existere uafhængigt af denne; naar Løsøre overdrages for kontant Betaling, synes det derfor at maatte være Torps Mening, at Overdragelsen ikke skal bedømmes som Pantsættelse, selv om den kun sker for at sikre Kjøberen for det som Kjøbesum udbetalte Beløb.

---

1) Obligationsret specielle Del I S. 53 fgg. (specielt om Salg med forbeholdt Gjenkjøbsret S. 58). Den i Texten angivne Lære er af Aubert l. c. navnlig udviklet og begrundet, forsaavidt angaar Salg med pactum reservati dominii. At et saadant Forbehold har fuld Gyldighed overfor Trediemand, fra hvem Sælgeren saaledes kan vindicere Tingen, var den ældre Lære (Hallager—Aubert Obligationsret I S. 227—28, F. T. J. Gram Formueret II—2 S. 57 fgg.). Denne Lære hævdedes endnu af Hagerup Om Kjøb og Salg S. 14 N. 4. I sin Panteret har denne Forf. imidlertid ogsaa i denne Anvendelse gjort gjældende, at det afgjørende maa være, hvorvidt Transaktionen økonomisk er at betragte som en Sikkerhedsstillelse (1 Udg. S. 126 og N. 50, 2 Udg. S. 107 og N. 56, paa hvilket sidste Sted der dog stilles noget mere indsnevrende Vilkaar for at antage, at Transaktionen har dette Øiemed).

2) Dansk Ugeskr. f. Retsv. f. 1890 S. 615—24; Obligationsr. alm. Del S. 102—5.

3) Tingsr. S. 338—42 jfr. S. 332—33; Afhandling om Grundsætningerne for Eiendomsovergangen ved Løsøresalg, Forhandlingsemne ved 10de nord. Juristmøde, S. 13. Paa sidstnævnte Sted udtales det, at Rigtigheden af denne Lære nu er ret almindelig anerkjendt. Ogsaa C. Møller i Tidsskr. f. Retsvidensk. f. 1896 S. 129 fgg. gaar ud fra den samme Opfatning, hvilken han betegner som den herskende (S. 130) eller endog som en, hvorom man er enig (S. 149).

4) Jfr. Lassen, U. f. R. l. c. 623—24, Møller i T. f. R. l. c. S. 148—49.

5) Oblr. l. c. S. 104. Jfr. ogsaa Møller l. c.

6) Tingsr. S. 341—42.

§ 2. Lærens theoretiske Grundlag.

Hvad her skal undersøges, er ikke Proformaretshandlers Bedømmelse. Har Parterne tilsigtet en Pantsættelse, men kun indklædt denne i en Eiendomsoverdragelses Former, bliver Forholdet at bedømme som Pantsættelse. Dette er som anført allerede fastslaaet i Praxis, og Rigtigheden af denne Afgjørelse er ubestridelig. Hvad der her handles om, er udelukkende Transaktioner, hvor Parterne har ment, hvad de har sagt: at vedkommende Fordringer overdrages til Eiendom. Efter en saadan Overdragelse, for at Cessionaren derigjennem skal opnaa Sikkerhed for et Krav, maa det ansees som herskende Theori, at Overdragelsen i Forhold til Trediemand skal bedømmes som Pantsættelse. Det er Rigtigheden af denne Lære, som her skal underkastes en Prøvelse.

Videre bemærkes, at jeg her kun har stillet mig den Opgave at behandle Overdragelse af mundtlige Fordringer. Det foreliggende theoretiske Spørgsmaal maa i norsk Ret imidlertid, saavidt skjønnes, besvares paa samme Maade for Løsøre og Gjældsbreve m. v. som for mundtlige Fordringer. I Undersøgelsen af Lærens theoretiske Grundlag gjør jeg derfor ingen Sondring.

Det kan dog allerede her være tjenligt at fremhæve, at Spørgsmaalet praktisk har en ganske anden Rækkevidde for mundtlige Fordringer end for Løsøre m. v. For dette sidste har Spørgsmaalet kun den Betydning, om der maa kræves Besiddelsesovergang som Vilkaar for, at de paagjældende Transaktioner faar fuld Retsvirkning overfor alle og enhver. Ganske anderledes for mundtlige Fordringer. Her er Spørgsmaalet, om de overhovedet med fuld Retsgyldighed skal kunne overdrages i Sikringsøiemed.

Videre kan det fremhæves, at der for mundtlige Fordringers Vedkommende her foreligger praktiske Behov, hvortil der intet Tilsvarende findes for Løsøre. Hertil kommer jeg nedenfor tilbage.

Endelig kan det mærkes, at Betydningen af den her omhandlede Lære for Løsøres Vedkommende i væsentlig Grad afhænger af, hvilke Fordringer der i det Hele skal stilles til en Eiendomsoverdragelse, for at den skal faa fuld Retsbeskyttelse. Dette Spørgsmaal kan her selvfølgelig ikke undersøges. Navnlig ikke Spørgsmaalet om Nødvendigheden af Overleverelse ved Salg af Løsøre. Jeg finder dog at at burde fremholde som min Opfatning, at dette Spørgsmaal i norsk Ret endnu ikke er helt uddebatteret. Sælges Løsøre f. Ex. med det Forbehold, at Sælgeren skal beholde Brugsretten indtil videre eller for en vis Tid, er der visselig endnu Rum for den Mening, at Kjøberen i denne Mellemtid allerede efter de for Eiendomsoverdragelser gjældende Retsregler ingen retsbeskyttet Stilling har overfor Trediemand[1]. Det er klart, at hvis man i et saadant Tilfælde anser Overleverelsen som en Betingelse for, at Salget overhovedet skal være gyldigt overfor Trediemand, er det forsaavidt ligegyldigt, hvorvidt man vil bedømme Transaktionen som en Pantsættelse eller ikke, idet der i hvert Fald savnes

---

[1] I denne Retning gaar navnlig den bekjendte HRD. i Retst. 1878 S. 412, om end Dommens Egenskab af ligefremt Præjudikat kan omtvistes, jfr. Hagerup i Retst. 1884 S. 777 fgg.

Retsbeskyttelse overfor Sælgerens Konkursbo og andre, som fra ham udleder nogen Ret[1]).

Overhovedet er det klart, at jo strengere Fordringer man stiller til en Eiendomsoverdragelse af Løsøre, for at Kjøberen skal opnaa en overfor Trediemand retsbeskyttet Stilling, desto mindre Behov haves der for en Retsregel, som underkaster visse Eiendomsoverdragelser Behandling som Pantsættelse. Det er saaledes iøinefaldende, at man forsaavidt allerede vil hjælpe sig nøksaa langt, naar der opstilles en Præsumtion mod Overdragelser, som ikke er ledsagede af Besiddelses-overgang[2]).

Naar Theorien vil have Eiendomsoverdragelser i Sikringsøiemed behandlede som Pantsættelser, er Argumentationen hos alle Forfattere i alt væsentligt den samme: Lovgivningen har præceptorisk anordnet, at Pantsættelse af Løsøre kun kan ske paa en vis Maade. Dersom Lovgivningens Hensigt med dette Paabud skal opnaaes, maa Paabudet imidlertid ansees gjældende ogsaa Retshandler, der tilsigter det samme økonomiske Formaal, som i Almindelighed søges opnaaet gjennem Pantsættelse. En saadan Retshandel er Eiendomsoverdragelse, der sker i Sikringsøiemed.

Jeg kan dog ikke paa nogen Maade finde denne Argumentation overbevisende.

Ganske vist vil der være fuld Enighed om den almindelige Sætning, at Domstolene ogsaa overfor Lovbud af den nævnte Beskaffenhed har at udfinde og anvende Lovens sande Mening, ikke er bundne til en Bogstavfortolkning[3]). Derimod kan der gjøres de stærkeste Indvendinger mod den Paastand, at et Lovbud, som efter sine Ord kun omfatter Pantsættelse, i Kraft af den nævnte almindelige Sætning skal ansees omfattende enhver Retshandel, der vil realisere det samme økonomiske Øiemed som Pantsættelse. Af J. Lassen, som her giver den fyldigste Udvikling, deduceres dette paa følgende Maade[4]): „Naar Lovgiveren forbyder et vist Retsforhold eller giver særlige positive Retsregler om dets Stiftelse, forfølger den herved ordentligvis reale, økonomiske, praktisk juridiske Formaal, ikke teknisk juridiske. Lovgiverens Mening er, at visse økonomiske Øiemed slet ikke skulle kunne realiseres af Parterne eller dog kun under Betingelse af visse Forholds-reglers Jagttagelse. Da nu et vist økonomisk Øiemed ordentligvis realiseres netop ved visse bestemte Retsforhold, medens andre Rets-forholds Benyttelse til Formaalets Realisation staar som det abnormere, for Tanken fjernere liggende, vil Lovgiveren ifølge almindelig menneskelig Sprogbrug (denominatio fit a potiori) ved Forbudsregelens Givelse ofte kun nævne de Retsforhold, som efter deres tekniske Form ere det normale Middel for det paagjældende Formaals Opnaaelse, skjønt hans Øiemed ogsaa omfatter andre . . . . . Forbuds-

---

1) Jfr. forøvrigt E. Møller, l. c. 148—54.
2) Getz, Retst. 1885 S. 587. Mod Tilstedeligheden af en saadan Præsumtion J. Lassen, U. f. R. l. c. S. 620.
3) Jfr. J. Lassen i U. f. R. l. c. S. 617.
4) U. f. R. l. c. 616. Jfr. ogsaa Hagerups Panteret 1 Udg. S. 29—30, 2 Udg. S. 30—31.

bestemmelser gjælde med andre Ord ifølge Reglerne om udvidende Fortolkning og Analogi ofte for andre Retsforhold end dem, som de efter deres Ord omfatte[1]). Bestridelsen af denne Sætning vilde være enstydig med at stille aldeles overmenneskelige Fordringer til Lovgiverens Udtryksmaade".

Udgangspunktet for denne Argumentation er rigtigt nok. Det skjæve ligger i Fortsættelsen. Ved Fortolkning af en Lovgivning, som i det Hele er kasuistisk affattet, kan der efter Omstændighederne være Føie til at forudsætte, at Lovgiveren har nævnt Delen for det Hele, et enkelt (det væsentligste) Tilfælde for den hele Gruppe. Ikke saa, hvor Lovgivningen knytter sine Forskrifter til fastslaaede Betegnelser for bestemte juridiske Kategorier. Her maa det i Regelen fremstille sig som uantageligt, at Lovgivningen har ment noget andet og mere, end der efter en ligefrem Forstaaelse ligger i dens Forskrift.

For det første er det nemlig i og for sig en gylden Fortolkningsregel, at en Lov, som efter sin ligefremme Ordlyd ikke er modtagelig for mere end en Forstaaelse, bør beholde denne uantastet. „Lov gives, for at hver Mand med sund Forstand og Kjendskab til Forholdet af selve Lovsatsen skal kunne se, hvad der er Ret" (C. Arntzen).

For det andet maa det være Lovgiveren magtpaaliggende at knytte sine Forskrifter saavidt muligt til klare, skarpt optrukne Kategorier. Saadanne er i det store taget de juridiske Kategorier. Naar nu en Lovforskrift er afgrændset paa saadan Maade, hvorledes har da Lovanvenderen at stille sig? Selv om der ogsaa i en vis Udstrækning udenfor denne Ramme maatte tale de samme Grunde for og ingen flere Grunde mod Paabudet, kan Lovgiveren med velberaad Hu have foretrukket en skarp Afgrændsning fremfor Konsekventsmageri. Lovgivningen kan overhovedet ikke behandle alle Retstilfælde efter deres individuelle Beskaffenhed. Den maa tilstræbe Oversigtlighed. Den maa gruppere. Og herved maa den som oftest — og det med aabne Øine — ramme baade for meget og for lidet. Det er de haarde Vilkaar, som er satte for al Lovgivning, og som al Lovgivning maa paalægge Livet.

For det tredie er de juridiske Kategorier jo bestemte efter Retsforholdenes Indhold. Gaar man udenfor den enkelte Kategoris Ramme, støder man paa Rettigheder af andet Indhold. Men heraf følger, at man ikke uden videre kan gaa ud fra, at Lovgiveren har villet have en for hin Kategori udfærdiget Bestemmelse gjort gjældende i videre Udstrækning. Det nytter i saa Henseende ikke noget, selv om det kan paavises, at dette maa til, for at Loven skal opnaa sin Hensigt. Enhver Lovgivningsakt fremgaar af en Veien pro et contra. Naar Lovgiveren udfærdiger et Paabud, ligger heri ikke blot, at han har fundet et bestemt Formaal ønskeligt, men ogsaa, at han har fundet det saa ønskeligt, at det i hans Tanker retfærdiggjør netop dette Paabud, — ne'op den Tvang, som derigjennem paalægges Borgerne; Spørgsmaalet, om det samme Formaal retfærdiggjør en lignende Tvang overfor Rettigheder af andet Indhold, — dette Spørgsmaal er et nyt, som kræver en ny Afveien. Og den faar man overlade

[1]) Udhævet af Forf.

Lovgiveren. Det hjælper ikke, om Lovanvenderen synes det ene eller det andet.

Enten har Lovgiveren været opmærksom paa, at disse yderligere Paabud tiltrængtes for at skaffe Lovbestemmelsen fuld Effektivitet. I saa Fald maa man gaa ud fra, at han med velberaad Hu har undladt at give Bestemmelsen det videre Omfang. Eller ogsaa har han været uopmærksom paa Forholdet. Men da er det aabenbart, at man ikke kan paastaa, at han har villet og anordnet, hvad der har ligget helt udenfor hans Forestilling.

Under ingen Omstændighed kan man, medmindre det positivt historisk oplyses, gaa ud fra den Forudsætning, at en af Lovgiveren for en bestemt juridisk Kategori udfærdiget Bestemmelse er ment at skulle omfatte noget mere, — at han altsaa med Forsæt har sagt noget mindre, end han har villet. Og selv om det kunde godtgjøres at Lovgiveren har villet noget mere, saa er det Loven selv, som er gjældende Ret, — ikke den Lovgivervillie, som ikke er kommet til Orde.

Anvendelsen af det her udviklede paa det foreliggende specielle Spørgsmaal finder jeg det tilstrækkeligt at gjøre gjennem følgende korte Bemærkninger:

Det er antagelig allerede lidt stærkt, naar man paastaar, at Forbudet mod Underpant i Løsøre vilde blive virkningsløst, hvis ikke alvorlig mente Løsøresalg i Sikringsøiemed skulde blive bedømte som Pantsættelser. Det nævnte Forbud har nu været i Virksomhed hos os i 45 Aar, og man har fra alle Sider, saavidt vides, været enig om, at det har naaet sit Øiemed saapas vel, som man overhovedet kan vente af Lovbud af denne Art. Og dog har som ovenfor nævnt Praxis hidindtil ikke sanktioneret hin formentlige Konsekvents af Forbudet.

Selv om Forbudet imidlertid fra først af havde vist sig virkningsløst, fordi der imod Lovgiverens Forventning trængtes Supplementer, der gik ud over Lovens Ramme, saa fik det være Lovgiverens Sag at afgjøre, om Øiemedet retfærdiggjorde denne Udvidelse af Lovens Tvang. Saa meget mere maa det samme gjælde, naar det først er efter Forløbet af Decennier, Loven findes utilstrækkelig.

Man kan sige, at jeg her gaar ud fra, at Loven af 12 Oktober 1857 ikke er ment at skulle indeholde noget Paabud med Hensyn til alvorlig mente Eiendomsoverdragelser, og at dette netop skulde bevises. Men jeg paastaar, at ingen, absolut ingen kan læse denne Lov saaledes, at den efter sin ligefremme Lydelse skulde indeholde noget saadant Paabud. I dette Punkt er dens Tale dog saa tydelig som vel muligt. Den taler atter og atter om Pant, men — i det Afsnit af den, som vi her har med at gjøre — aldrig om Eiendomsoverdragelse. Vil man komme over til denne Art Kontrakter, er Veien kun den, som alle Forfattere ogsaa har vandret: Vel taler Loven kun om Pant. Men dens Øiemed fører videre.

Trængtes der Lovgiverens egen Bekræftelse paa, at hans herhenhørende Paabud ikke uden videre kan suppleres saaledes af Lovanvenderen, mener jeg, at man vilde finde denne Bekræftelse i Lovforskrifter som f. Ex. Lov om Politivæsenet i Kristiania af 26 Mai 1866 § 2 Litra a og Aagerl. af 29 Juni 1888 § 4.

§ 3. Fortsættelse. Særlig om den danske Theori.

Medens Theorien synes at være nogenlunde enig om, at disse sande Eiendomsoverdragelser kan og bør behandles som Pantsættelser, er der som allerede nævnt ikke fuld Enighed om, hvilke Eiendomsoverdragelser der skal behandles saaledes. Danske Forfattere, særlig J. Lassen og Torp, bliver staaende ved, at dette maa gjælde alle Overdragelser, der sker i Sikringsøiemed. Hagerup anser det derimod nødvendigt at søge et skarpere Kriterium og finder det i Overdragelsens definitive eller ikke definitive Karakter: Retslig afgjørende skal det være, om Overdragelsen er skeet som en virkelig datio in solutum, eller om Erhververen ved Siden af sin Eiendomsret til den overdragne Ting beholder en personlig Fordring paa Overdrageren.

Skjønt jeg ved det oven fremholdte anser det tilstrækkeligt godtgjort, at den hele Lære mangler holdbart Grundlag, tør det dog være hensigtsmæssigt at dvæle noget ved hver af disse Formuleringer af Læren.

Foreløbig finder jeg at burde paapege, at der er en Realitetsforskjel mellem de to Standpunkter. Det kan godt tænkes, at en Eiendomsoverdragelse, som i alle Dele er fuldt definitiv, er skeet i Sikringsøiemed. I deslige Tilfælde vil den danske Theori have Transaktionen i Forhold til Trediemand bedømt som Pantsættelse, Hagerup derimod ikke.

Det kunde nu være fristende at opholde sig ved den Eiendommelighed, at der her overhovedet foreligger en saadan Realitetsforskjel. Begge Parter er enige om, at den Regel, de opstiller, er nødvendig, for at Forskrifterne om Løsørepantets Former skal beholde nogen Betydning. Og Nødvendigheden heraf er det eneste Fundament for deres Lære. Men hvad der saaledes er nødvendigt, derom er de altsaa uenige. For ikke at trætte Læsernes Taalmodighed skal jeg dog ikke opholde mig videre herved.

Jeg tager da først for mig den danske Formulering af Læren. Enhver Løsøreoverdragelse, der er skeet i Sikringsøiemed, skal behandles som en Pantsættelse.

Det forekommer mig indlysende, at denne Theori lider af en Vaghed, som gjør den lidet brugbar i Anvendelsen. Videre at den, hvordan man saa opfatter den, fører til lidet rimelige Resultater.

For det første: Er det kun Transaktioner, hvis eneste Indhold er Overdragelse af Eiendomsret til Løsøre, der skal underkastes den strenge Bedømmelse? Eller ogsaa Transaktioner, der som f. Ex. Salg mod Kontant har et dobbelt Indhold: Løsørets Overgang til Kjøberen og Kjøbesummens til Sælgeren? Som allerede nævnt er Meningerne herom afvigende.

Men dernæst — hvad der saa herom menes, opstaar der en Mængde Spørgsmaal med Hensyn til selve Formaalets Beskaffenhed: Maa Overdragelsen af Løsøret udelukkende tilsigte Sikring af Kravet? Eller er det nok, at dette er et af flere paa lige Linie stillede Formaal? Fremdeles: Naar der tales om nærmere og fjernere Formaal, er det saa det nærmere eller det fjernere Formaal, der spørges om? Videre: Maa begge Parter have havt det Øiemed at sikre Kjøberen i Anledning af hans Krav? Eller er det nok, at den ene Part har

havt det til Øiemed? Kjøberen alene f. Ex.? Maaske dette er nok, hvis Sælgeren har skjønnet hans Formaal (mens Sælgeren selv har forfulgt et andet Formaal), men i modsat Fald ikke? Eller skal man maaske lægge Vægt paa, hvilke Formaal Sælgeren har forfulgt? osv.

Det tør være hensigtsmæssigt, ved nogle Exempler at belyse, hvor forskjelligt Forholdet kan stille sig: A kjøber Udstyr til sin Datter hos B. Denne kan være hans egen Debitor Eller han kan staa i Gjæld til A's Arvelader C, som A ved, ligger dødssyg. Eller til D, hvis Krav A mener at kunne erhverve for en billig Penge. B paa sin Side kan være uvidende om, at A har noget Biøiemed med at kjøbe Udstyret hos ham; han behøver ikke engang at vide, at A har eller eventuelt vil faa nogen Fordring paa ham. Eller om man gaar til de ganske simple Tilfælde: E presser sin Skyldner F til at overlade ham Varer (som E ellers ikke har nogen Brug for) til Spotpris til Dækning af Tilgodehavende, — i hvilket Tilfælde E forfølger det dobbelte Formaal at faa sit Krav sikret og at skaffe sig en ublu Fortjeneste. Eller G, som ved, at hans Skyldner H trykkes af denne Gjæld, overtager som Dækning herfor til høi Pris et vanskelig salgbart Maleri eller et Pianoforte, — hvor Hensigten er den dobbelte, at sikre Kravet og at skaffe H en Lettelse; man kan saa videre tænke sig, at G, der ikke har nogen Brug for det kjøbte, lover at skjænke en saadan Gjenstand til en Bazar til Udlodning.

Det er her ikke min Hensigt at forsøge en Besvarelse af alle de oven opkastede Spørgsmaal. Kun enkelte Bemærkninger skal jeg hidsætte.

Hvad for det første angaar Transaktionens Indhold, forekommer det mig klart, at det vil lede til ganske særlig haarde Resultater at medtage Transaktioner, der ved Siden af Løsøreoverdragelsen ogsaa har et andet Indhold. Den, der for at hjælpe en kreditløs Person til gangbar Pris mod Kontant afkjøber ham Varer, har lidet gjort sig fortjent til en særlig streng Behandling. Men aldenstund den Del af Transaktionen, som bestaar i Løsøreoverdragelsen, kun har Sikkerhedsstillelse til Øiemed, har jeg vanskeligt for at indse, at man ud fra det givne Udgangspunkt kan undgaa at bedømme denne Overdragelse som Pantsættelse. Vor Ret gjør jo dog i Almindelighed ingen Forskjel mellem gammel og ny Gjæld, naar denne skal sikres gjennem Pantstillelse.

Hvad dernæst angaar selve Formaalets Beskaffenhed, skulde jeg tro, at en hvilkensomhelst Besvarelse af de oven opstillede Spørgsmaal i mange Tilfælde vil føre til lidet tilfredsstillende Resultater. Jeg lader det staa hen, hvilken Løsningen skulde blive, hvor Parterne forfølger forskjellige Formaal. Ligeledes Spørgsmaalet om, hvorledes man vil behandle Eiendomsoverdragelser, der kun som fjernere Øiemed har Sikring af en Fordring (f. Ex. hvor Løsørekjøbet sker med Tanken paa at indkjøbe en Fordring paa Sælgeren).

Men hvorledes vil man stille sig, hvor Sikkerhedsstillelse er et af flere nærmeste Øiemed? Forlanger man, at Sikkerhedsstillelsen skal være det eneste Øiemed, bliver Resultatet dette: Den, som kjøber Varer af sin Debitor udelukkende i den Hensigt at sikre sin Fordring og saaledes betaler en rimelig Pris, maa se Eiendomsoverdragelsen behandlet som Pantsættelse. Den derimod, som samtidig vil gjøre sig

en ublu Fordel og derfor betaler med Spotpris, faar Eiendomsoverdragelsen anerkjendt som saadan. Visselig et saare lidet tiltalende Resultat. Men mon man vilde finde det mere smageligt, at enhver Løsøreoverdragelse skulde behandles som Pantsættelse, naar Kjøberen blandt mangfoldige andre Motiver — om ogsaa kun som et rent tilbagetrædende Bimotiv — havde taget Hensyn til, at han derigjennem opnaaede at sikre sin Fordring paa Sælgeren? Eller at i det ovenfor sidst anførte Exempel G ikke skulde kunne fordre Pianoet udleveret af H's Konkursbo, medens han selv maatte skaffe et Piano for at holde sit Løfte? Mon man ikke vilde finde, at disse Konsekventser skjød lidt over Maalet? [1])

Jeg er ovenfor gaaet ud fra, at Motiverne til Løsøreoverdragelsen lader sig oplyse. Intet er imidlertid vissere, end at dette i en Mangfoldighed af Tilfælde ikke eller kun saare ufuldkomment vil lykkes. Det menneskelige Sind er nu engang en meget sammensat Organisme. Tendenserne florerer der i en Urskovs Yppighed. Nye fødes, og gamle dør. Nogle blusser kun op et Øieblik, andre følger Individet fra Vuggen til Graven. Alle er de i en stadig Skiftning af Stigen og Dalen. Snart krydses de, snart forener en Flok af dem sig for at animere i en bestemt Retning. Hvem formaar altid at holde Rede paa dem? Hvem bryder sig endog i alle Tilfælde derom? Man beslutter sig til dit eller dat, — i hvor mange Tilfælde gjør man sig op, mellem hvilke modsatte Tendenser denne Beslutning er et Kompromis, eller hvilke enkelte Tendenser der her er blevne de seirende? Og ikke nok hermed. I mangfoldige Tilfælde holder man sig selv halvt forsætlig udenfor Kundskaben om sine Motiver; man tilslører dem for sig selv, underskyder andre, digter og ombigter paa sig selv.

Og sker dette allerede fra først af, hvor meget mere da bagefter? Det kan være vanskeligt nok at erindre, hvad man til enhver Tid har foretaget sig. Evnen dertil kan være meget forskjellig; for de fleste er den ret begrændset, — man har andet at bruge sine Kræfter til. Men nu endog Motiverne til, hvad man saaledes har foretaget sig? Hvem formaar at huske dem anderledes end ganske brudstykkevis? Og hvem ligger ikke her under for de Puds, ens egen Indbildningskraft spiller en? Den redeligste Villie formaar ikke at hjælpe mere end et Stykke paa Vei. Ingen kan se sig selv, enten som man er, eller som man har været. I Tidens Løb har man atter og atter kriticeret sig selv, føiet til nogle Træk, og trukket andre fra, forskjønnet og forstygget, forenklet og mangfoldiggjort sit aandelige Fysiognomi.

Fra denne Side seet aabner der sig øinefaldende Betænkeligheder mod en Lære, der som den her kriticerede vil gjøre en Transaktions Retsgyldighed udelukkende afhængig af, om der til Grund for den har ligget et bestemt Motiv, in casu det at sikre en Fordring. Navnlig gjælder dette, saafremt det ikke engang kræves, at det omhandlede Motiv skal være det eneste, men det er nok, at det har været medbestemmende. Den samvittighedsfulde Mand vil sige til sig selv: „Du har maaske ikke været dig det bevidst; men

[1]) Man kan ogsaa tænke sig opstillet som det afgjørende, hvorvidt Sikringsøiemedet er det mest fremtrædende Motiv. Men man vil aabenbart ikke heller hermed naa til mere tilfredsstillende Resultater.

hvor sandsynligt er det ikke, at dette har spillet sin Rolle! Du havde jo dog faktisk en Interesse at beskytte. Hvorledes kan det da være anderledes, end at denne Interesse har gjort sig gjældende? Om du ogsaa forsaavidt har ført dig selv bag Lyset, — nu maa det ikke længere ske!" Og han ender med at indrømme, at Sikringsøiemedet har været medbestemmende, uagtet dette maaske aldeles ikke har været Tilfældet. Den mindre tvivlesyge, for ikke at sige letlivede Person vil med lige stærk personlig Overbevisning benægte, at Motivet har gjort sig gjældende, hvor dette dog er Tilfældet.

Her maa jeg imidlertid værge mig mod en mulig Misforstaaelse. Jeg er selvfølgelig fuldt opmærksom paa, at Lovgivningen i utallige Tilfælde har lagt afgjørende Vægt paa den Hensigt, som ligger til Grund for Individernes Handlemaade. Ligeledes indrømmer jeg selvfølgelig Muligheden af at kunne slutte til denne Hensigt fra ydre Omstændigheder, selv om de paagjældende intet selv kan eller vil forklare. Imidlertid er jo ogsaa denne Vei ofte stængt, og i endnu flere Tilfælde meget usikker. Men hvad jeg her lægger Vægt paa, er paa den ene Side, at Talen er om Retshandler, som ellers er i fuld Orden, og som kun paa Grund af sit Øiemed skal miste sin Retsgyldighed. Og paa den anden Side, at det er ganske uden Støtte i den positive Lovs Ordlyd, man vil indfortolke en saadan Ordning. Jeg mener, at Betænkelighederne herved maa blive saa meget større, naar det afgjørende Kriterium er saa vanskeligt at faa Tag i. Der er da Føie til ogsaa fra denne Side at opkaste Tvivl om, hvorvidt Lovgiveren i Tilfælde vilde have givet Ordningen sit Bifald.

---

§ 4. Fortsættelse. Hagerups Lære.

Jeg antager, at Overveielser af den nys beskrevne Art kan have medvirket til, at Hagerup har opstillet som det afgjørende — ikke Motivets Beskaffenhed, men Beskaffenheden af selve den ved Eiendomsoverdragelsen trufne Aftale. Det afgjørende maa efter hans Fremstilling være, „om Overdragelsen er skeet som en virkelig datio in solutum, saaledes at Kreditors Fordring dermed skal betragtes som definitivt betalt, eller om Erhververen ved Siden af den i Eiendomsoverdragelsen liggende Abgang til Dækkelse vedblivende skal have en personlig Fordring paa Afhænderen i Tilfælde af, at denne ikke af egen Drift gjenløser Tingen, eller Kreditors Dækkelse gaar tabt ved Tingens kasuelle Undergang eller Forringelse".[1])

[1]) Panteret 1 Udg. S. 124, 2 Udg. S. 105. I en anden Forbindelse (Panteret 1 Udg. S. 45) udtaler Hagerup sig noget anderledes. Navnlig vil han her ogsaa have taget i Betragtning, om Kreditor som Betingelse for Eiendomserhvervelse har at udbetale Forskjellen mellem Tingens Værdi og Fordringen, eller om han uden Mellemlag skal beholde Gjenstanden som Betaling. Jeg har i Texten bortseet fra denne Inkongruens. De nomothetiske Betragtninger, som her har gjort sig gjældende, kan have sin Berettigelse. Paa den anden Side er Resultaterne ikke fri for at være stødende. Den, som uden videre har Krav paa hele Eiendomsværdien, faar sin Eiendomsret anerkjendt, medens den, der ikke vil berige sig paa Sælgerens Bekostning og derfor har indgaaet paa at lægge en mulig Merværdi fra sig, undergives en Panthavers strengere Vilkaar.

Som allerede ovenfor nævnt er denne Hagerups Lære ikke blot i Formulering, men i sit Indhold forskjellig fra den i den danske Theori opstillede. Mangfoldige Løsørehandler, for hvilke et Sikringsøiemed ligger til Grund, har en ganske definitiv Karakter; Eiendomsretten til Løsøret er definitivt gaaet over og Kjøbesummen definitivt erlagt. I andre Tilfælde, hvor det samme Motiv har gjort sig gjældende, er der forbeholdt Sælgeren en Gjenløsningsret, medens Kjøberens Stilling er den almindelige i Kjøb og Salg. Alle disse Tilfælde behandles af den danske Theori som Pantsættelser, af Hagerup derimod ikke.

Det skal nu villig indrømmes, at hvis man overhovedet vil indlade sig paa at underkaste disse Eiendomsoverdragelser samme Behandling som Pantsættelser, taler gode nomothetiske Grunde for den af Hagerup opstillede Begrændsning. De valgte Kriterier har en ganske anden Paatagelighed, end om man blot skal holde sig til Motivet som det afgjørende. Vel kan det naturligvis ofte have sine Vanskeligheder at faa oplyst de heromhandlede Aftaler. Men dette er ikke andet end, hvad der gjælder ogsaa andre Kontrakter.

Derimod kan jeg med den bedste Villie ikke se, at der af Hagerup er leveret nogen Begrundelse, hvorefter man uden Lovgiverens Hjælp skulde kunne komme til det af ham forfægtede Mellemstandpunkt. Saavidt jeg kan skjønne, gaar hele Hagerups Argumentation ud paa, at alle Eiendomsoverdragelser, der sker i samme Øiemed som Pantsættelser d. v. s. i Sikringsøiemed, maa behandles som Pantsættelser, idet de præceptoriske Lovregler om Panterets Stiftelse i Løsøre ellers vilde blive virkningsløse. Overgangen til det mere begrændsede Resultat, hvormed H. konkluderer, formidles gjennem Anvendelsen af det Udtryk, at de paagjældende Eiendomsoverdragelser skal have „Karakter af en Sikkerhedsstillelse"[1]). Dette Udtryk er saa vagt, at det kan underlægges en forskjellig Betydning. I Fortsættelse af den foregaaende Tankegang maa det forstaaes som omfattende enhver Eiendomsoverdragelse, der har Sikkerhedsstillelse til Formaal. Men som indledende det følgende maa det opfattes som alene indbefattende Retshandler, hvis Indhold er bleven bestemt af dette Formaal, og som altsaa allerede gjennem sit eget Indhold afgjørende viser, at man har tilsigtet en Sikkerhedsstillelse.

En Begrundelse af Indskrænkningen kan jeg egentlig kun tænke mig forsøgt paa følgende Maade: Det hører til Panterettens Væsen, at den er Akcessorium til en Fordringsret. En Eiendomsoverdragelse kan derfor kun siges at ske i samme Øiemed som Pantsættelse, naar Kjøberen ved Siden af Eiendomsretten til Tingen ogsaa har et personligt Krav paa Sælgeren. Den udtrykkelig udtalte Begrændsning af Reglen til kun at gjælde deslige Overdragelser tilføier altsaa ikke noget nyt, men udvikler kun, hvad der allerede ligger i Udgangspunktet.

Mod et saadant Ræsonnement vilde imidlertid være meget at indvende. For det første er det som bekjendt i høi Grad omtvistet, hvorvidt Panteretten nødvendigvis er Akcessorium til en Fordringsret.

---

[1]) Panteret 1 Udg. S. 45 og 124, 2 Udg. S. 105.

Flere og flere har udtalt sig derimod[1]). Ikke mindst bestemt har Hagerup selv taget dette Standpunkt[2]). Det er saaledes i hvert Fald udelukket, at denne Forf.s Udgangspunkt kan være det angivne.

Imidlertid er det her ikke nødvendigt at tage Standpunkt til dette omtvistede Spørgsmaal. Thi Ræsonnementets andet Led er i hvert Fald feilagtigt. Panterettens økonomiske Øiemed er aabenbart, at Panthaveren for et nærmere fastsat Beløb skal have en særlig sikret Adgang til Fyldestgjørelse af bestemte Formuesgoder. Man kan nu meget vel mene, at en saadan Sikkerhedsret kun under Forudsætning af, at den knytter sig som Akcessorium til en personlig Fordring, kan henføres under Panterettens Kategori. Det nævnte økonomiske Øiemed kan i saa Fald kun under dette Vilkaar opnaaes gjennem Stiftelse af Panteret. Men derfor kan det selvfølgelig ikke paastaaes, at det er et andet Øiemed, som søges opnaaet, naar Rettigheder, der ikke har en saadan akcessorisk Karakter, — f. Ex. Eiendomsret — erhverves for at tilveiebringe en Sikkerhed som den nævnte for Beløb, hvorfor man ikke har nogen personlig Fordring. Øiemedet er det samme, kun Midlet for at opnaa det maa varieres.

Efter dette anser jeg mig berettiget til at gjøre gjældende, at Hagerups Lære, hvor fordelagtig den end i Anvendelsen kan udmærke sig fremfor den danske Theori, dog i saa Maade staar tilbage for denne, som den gjør sig skyldig i to Feilslutninger i Stedet for en. For det første deducerer den uden Føie, at virkelige Eiendomsoverdragelser af Løsøre, der sker i Sikringsøiemed, er underkastede Pantsættelsers Vilkaar, — for det andet vil den uden Føie igjen indskrænke denne Behandlingsmaade til visse specielle Tilfælde.

---

§ 5. Lærens Følger for Overdragelse af mundtlige Fordringer.

Spørger man nu om Virkningerne af den her bestridte Lære, er det aabenbart, at disse vil være ganske forskjellige efter „Løsøret"s Art. Legemlige Løsøregjenstande og Gjældsbreve (ligesom i det Hele obligatoriske Rettigheder, knyttede til Dokument, f. Ex. Aktier) vil der altid være Adgang til at tage i Besiddelse. Kræves der under disse Forhold Besiddelse til en overfor Trediemand gyldig Overdragelse, saa vil dette altsaa kun medføre, at Kjøberen faar passe paa at komme i Besiddelse af det Overdragne. Undlader han det, tager han Skade for Hjemgjæld. Men han kan naarsomhelst ved at skaffe sig Besiddelsen faa afværget fremtidigt Retstab. Ganske anderledes med mundtlige Fordringer. Disse er ikke Gjenstand for Besiddelse. Frivillig Pantsættelse af dem faar derfor heller ikke nogen Retsvirkning overfor Trediemand. Og det vil staa ligedan med Overdragelser i Sikringsøiemed, forsaavidt man ogsaa der opstiller Besiddelsesovergang som Vilkaar. Deslige Overdragelser kan da nok finde Sted, men har ingen Retsvirkning overfor Trediemand; Overdragerens Kreditorer kan holde Exekution i dem, og de gaar ind i hans Konkursbo. Den til-

[1]) Jfr. saaledes f. Ex. Aagesen, Indledning t. d. danske Formueret S. 369 fgg., Torps Tingsret S. 536 fgg.
[2]) Panteret 1 Udg. S. 31 fgg., 2 Udg. S. 32 fgg.

sigtede Sikring er altsaa uopnaaelig. Forholdet kan aldrig bringes i Orden. Først naar Fordringerne indgaar, er Erhververen betrygget.

Spørgsmaalet faar saa meget mere at sige, naar det betænkes, i hvilke Øiemed man — bortseet fra Videresalg — regelmæssig faar sig overdraget Løsøre og i Modsætning dertil Fordringer. En legemlig Gjenstand anskaffer man sig som oftest for at benytte den paa en eller anden Maade — alt efter dens for skjellige Beskaffenhed. Kun undtagelsesvis er det slet ikke Hensigten at bruge Gjenstanden; man faar den kun overdraget f. Ex. for i den at have Sikkerhed for en Fordring. Men Fordringer? Hvad kan de bruges til? Man kan ikke gjøre andet med dem end at indfordre deres Paalydende, eventuelt med Renter. Dertil duer de og til intet andet. Derfor vil en Overdragelse af Fordringer praktisk taget altid ske i Sikringsøiemed. Eller er det ikke saa? A. vil hjælpe B., men anser ikke hans økonomiske Stilling betryggende og vil derfor intet laane ham; i Stedet overdrager B. ham visse mundtlige Fordringer, hvilke A. altsaa erhverver udelukkende i Sikringsøiemed. Eller A. har en Fordring paa B., men tør ikke længer lade den henstaa og faar sig saa overdraget nogle af B.s mundtlige Fordringer, — selvfølgelig for at sikre sig. Dette kan ske paa det Vilkaar, at B. hermed definitivt skal være fri for videre Krav, eller saaledes at han garanterer de overdragne Fordringers Godhed, eller saaledes at A.s oprindelige Krav paa ham kan gjøres gjældende, hvis de overdragne Fordringer ikke indgaar. Men Sikringsøiemed foreligger altid.

Lærer man nu, at ogsaa Salg af Fordringer, der sker til Sikkerhed for en samtidig udbetalt Sum, er underkastet en Pantsættelses Vilkaar, saa er praktisk talt alle Overdragelser af mundtlige Fordringer ugyldige overfor Trediemand. Saalænge Fordringerne ikke er indgaaede, kan Overdragerens Kreditorer exekvere i dem, og de inddrages under hans Konkursbo. Det skulde da være, om man gjør en Undtagelse f. Ex. for de Overdragelser, hvor Kjøberen har det Biøiemed at tjene paa Geschäften, idet han betaler Fordringerne langt under deres Værdi. Men er det en Forbedring, om man lader Blodsugerne bjerge sit Bytte, men berøver uegennyttige Hjælpere det tilsagte rimelige Vederlag? Imidlertid være det hermed som det vil, — den hele Lære forekommer mig ligefrem uhyrlig. Den hører ikke hjemme i det virkelige Liv. Intet er vissere, end at man med Retsvirkning overfor Trediemand kan kjøbe mundtlige Fordringer for kontant betalte Penge.

Lidt mindre urimelig kan maaske Læren synes, naar man ikke anser det afgjørende, om Overdragelsen sker i Sikringsøiemed, men yderligere kræver, at Erhververen skal have beholdt en personlig Fordring paa Overdrageren. Efter denne Lære vil Overdragelsen faa sin fulde Retsvirkning, naar den definitivt befrier Overdrageren overfor Erhververen. Det modsatte vil imidlertid gjælde, hvis Overdrageren f. Ex. giver skadesløs Transport paa Fordringerne. Jeg spørger: Er der nogen Rimelighed i saadant? Overdrageren er den, som har Penge udestaaende hos Folk. Han maa til en vis Grad kjende deres Godhed, — bør i alt Fald have nogen Rede derpaa. Ikke saa med Erhververen. Skal han kjøbe disse Fordringer paa ham maaske ganske ukjendte Debitorer, hvad er saa naturligere, end at

han siger til Overdrageren: „Ja, jeg kan ikke have nogen Mening om, hvorvidt disse Folk duer noget. Men vil du garantere for dem, skal jeg kjøbe dine Fordringer paa dem." Men hvis Overdrageren gaar ind herpaa, saa er hundrede og èt ude, — det hele er Nul og Nichts overfor Tredjemand, — Erhververen har kastet sine Penge i Vandet! Javist kan man ved en slig Retsordning faa Folk fra at betinge sig skadesløs Transport paa mundtlige Fordringer. Men tror man, at dette just vil virke saa heldigt? at det f. Ex. vil være uden Indflydelse paa, hvad der betales for slige „uvisse Fordringer"?

Lidt mindre betænkeligt overfor det praktiske Livs Behov bliver det dog, naar man indskrænker sine strenge Krav til at gjælde Sikkerhedsstillelse for ældre Gjæld. Men ogsaa her forekommer det mig haandgribelig urimeligt, om f. Ex. en for et Aar siden (eller gjerne endnu tidligere) stedfunden Overdragelse af mundtlige Fordringer skal mangle Retsbeskyttelse overfor Overdragerens Kreditorer. Dette hvad enten der er givet skadesløs Transport eller ikke. Overhovedet formaar jeg ikke at indse, at Meddelelse af saadan Transport bør foranledige, at Transaktionen underkastes en strengere Behandling. I alle Tilfælde mener jeg, at Kreditorerne faar nøie sig med den Adgang, Konkursloven giver dem til at omstøde deslige Transaktioner f. Ex. paa Grundlag af, at der er betalt med et usædvanligt Betalingsmiddel.

---

§ 6. Nødvendigheden af at kunne reise Penge paa mundtlige Fordringer.

Var nu det her behandlede Spørgsmaal væsentlig et Lærebogsspørgsmaal uden synderlig praktisk Betydning, saa skulde jeg visselig ikke i den Anledning have taget tilorde. Men alt andet er Tilfældet.

Man maa erindre, hvorledes Forholdene er hertillands. Som bekjendt gives der ikke blot i Detaljhandelen i overordentlig Udstrækning Kredit uden Udstedelse af noget Gjældsbevis. Ogsaa i Engroshandelen har saadan Kreditgivning en udstrakt Anvendelse. I de fleste Brancher sælges der i stor Udstrækning af Grossister til Detaljister (tildels ogsaa til Grossister) „pr. kontant 30 Dage", i hvilket Tilfælde Kjøberen har 30 Dages Kredit, sædvanligvis uden at han derfor giver Akcept[1]). I de Brancher, hvor dette er Tilfældet, medfører allerede Konkurranceforholdene, at den enkelte Sælger vanskelig kan indrette sig paa anden Maade.

Det kan nu gjerne medgives, at denne udstrakte Kreditgiven er

---

[1]) Hvor almindeligt dette Forhold er, vil maaske bedst fremgaa deraf, at i det Forslag til „almindelige Betingelser for Slutsedler", som af Bestyrelsen for den norske Handelsstands Fællesforening forelagdes for denne Forenings 7de Generalmøde i 1902, var som Post 3 og 4 foreslaaet:

„3. Ved „fix kontant" (extra kontant) forstaaes Betaling strax ved Varernes, respektive Dokumenternes Modtagelse.

4. Ved „kontant" forstaaes Betaling inden 30 Dage efter Fakturadatum". Dette Forslag blev dog efter vidtløftig Debat forkastet, og Generalmødet indtog i Udkastet til Slutseddel en Bestemmelse, hvorefter „kontant" overensstemmende med almindelig Sprogbrug betegner „Betaling strax efter Varernes Modtagelse". (S. den som Bilag til Bladet „Farmand" for 1902 N. 46 medfulgte Beretning om dette Generalmøde S. 24—62).

en Ulting, lige uheldig for Kjøber som for Sælger. Det vil derfor være en saare fortjenstfuld Gjerning at bekjæmpe Systemet. Men det vil tage Tid at komme bort derfra. Et Onde, som har voxet sig saa fast, og som til og med hænger sammen med mange andre Eiendommeligheder i Folkets Karakter og Livsvilkaar, — et saadant Onde kan man ikke vente at faa raadet Bod paa i mindre Tidsrum end i bedste Fald vel et Par Menneskealdre.

Imedens faar man til en vis Grad tage Forholdene, som de er. Den Handlende, der har en saa betydelig Formue, at han ikke generes ved at have meget udestaaende hos sine Kjøbere, er jo vel faren. Men de andre? Navnlig Begynderne? Eller de ikke saa, hvis Forretning voxer i raskere Tempo end deres Formue?

Det kan naturligvis siges, at man ikke faar begynde en Forretning uden at besidde en passende Kapital. Deri er jeg fuldkommen enig. Og jeg skal ogsaa medgive, at Forretninger hertillands jevnlig begyndes med utilstrækkelig Kapital. Men derom er her ikke Spørgsmaal. Ulykken er jo netop den, at vore usalige Krediteringsvaner medfører, at i en Mængde Forretninger maa en uforholdsmæssig stor Kapital bortbindes i mundtligt Tilgodehavende hos Kunder.

Hvordan vil man altsaa stille sig overfor begyndende Forretninger? Skal det virkelig her i vort kapitalfattige Land ordnes slig, at der tiltrænges en uforholdsmæssig stor Kapital for at begynde en beskeden Forretning?

Ja, vil man ikke det, saa er der praktisk taget kun én Vei at gaa: Man faar taale, at vedkommende Handelsmand igjen løsgjør en Del af den i mundtligt Tilgodehavende hos hans Kunder bundne Kapital. Og dette kan kun ske derved, at han til sin Bankforbindelse overdrager de af sine Fordringer paa Kunder, som han dertil anser egnede. Banken vil af Kjøbesummen sandsynligvis kun udbetale en Del kontant[1]), medens Kjøbmanden først faar det Resterende, naar Fordringen indgaar. Meget mulig vil Banken ogsaa kræve skadesløs Transport paa Fordringen. Men i alt dette formaar jeg ikke at se noget ondt. Meget mer er det nødvendige Vilkaar, for at en maaske endog særdeles levedygtig Forretning skal kunne komme igang og bestaa.

Viser det sig saa, at vedkommende Kjøbmand krediterer til daarlige Kunder, vil dette komme til hans Banks Kundskab. Og dette er kun et Gode, idet han da vil blive tvunget til at slaa ind paa en sundere Forretningsførsel eller at standse sin Bedrift.

Men under alle Omstændigheder er Valget under vore nuværende Forhold kun dette: Enten faar man taale en saadan Ordning Eller ogsaa stænger man Veien for selv de dygtigste Folk til at begynde slige Forretninger, naar de ikke raader over endog uforholdsmæssig stor Kapital. Og man svækker da vort Næringsliv ved her at give et Monopol til Kapitalister, enten de forøvrigt har Forudsætninger for sin Bedrift eller ei.

---

[1]) Hvorvidt Fordringsretten hermed er definitivt overgaaet til Cessionaren, er et Spørgsmaal, som ikke vedkommer os her. Det vil maaske findes omtvisteligt, naar man tiltræder E. Ussings bekjendte Theori om Løsøreoverdragelse, jfr. E. Møller i T. f. R. f. 1896 S. 121. I alle Fald naar debitor cessus samtidig underrettes om, at Betaling nu kun kan erlægges til Cessionaren, vil Besvarelsen dog vel maatte blive bekræftende.

Retst. No. 3 for 1903.

Jeg tror ikke, Valget kan være tvivlsomt.

Et bør man i alt Fald have paa det Rene. Bankerne kan sagtens klare sig. Det er ikke dem, det gaar ud over, om man nægter Transaktioner som de heromhandlede Retsbeskyttelse. For Bankerne er det meget bekvemmere at indskrænke sin Kreditgiven til ældre, kapitalstærke Forretninger, som ikke trænger at reise Penge i denne Form. Det bør imidlertid være en god Banks Opgave at fremhjælpe unge, lovende Forretninger, selv om det koster den noget Besvær. Men Vilkaaret maa selvfølgelig være, at det kan ske uden uforholdsmæssig Risiko. Vil man indrette det saa, at Risikoen bliver altfor urimelig, saa vil Resultatet naturligvis ikke være det, at Bankerne dog lader det staa til. De lader selvfølgelig de Forretninger ligge, som er saaledes beskafne. Og Følgen bliver altsaa, at Næringslivet kommer til at savne den Støtte, som det trænger og under en fornuftig Ordning kunde og burde faa.

Jeg tror ikke, at det, jeg her har fremholdt, vil finde Modsigelse hos nogen med vore Forretningsforhold fortrolig Mand. Men jeg vover da ogsaa at sige, at ingen Lovgiver med aabne Øine vilde finde paa at foreskrive saadanne Bestemmelser som dem, man her docerer.

§ 7. Slutning.

Jeg sammenfatter, hvad her er udviklet:

Vor Lovgivning har ingensomhelst Forskrift om, at Salg af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed skulde være ugyldige ligeoverfor Trediemand. Den har det hverken i sin Almindelighed eller med den Indskrænkning, at Ugyldigheden kun skulde indtræde, hvor Overdrageren har givet skadesløs Transport eller lign. Naar man dog har opstillet en saadan Regel, bygger man den paa den af Lov 12 Oktober 1857 deducerede Forskrift, som frakjender Pantsættelse af mundtlige Fordringer Retskraft overfor Trediemand. Men en saadan Lovfortolkning savner enhver Hjemmel. Det er Lovgiverens Sag at bestemme, hvilke Baand han for at fremme et bestemt Øiemed vil have paalagt Borgerne. Kun de Paabud, Lovgiveren saaledes har udfærdiget, er gjældende. Paabud, han ikke har udfærdiget, er ugjældende, om det noksaa meget kan paavises, at Lovgiverens Hensigt forfeiles, fordi han ikke ogsaa har udfærdiget disse Paabud. I det foreliggende Tilfælde er den Slutning, man drager, saa meget utilstedeligere, fordi det endog maa antages, at Lovgiveren under ingen Omstændigheder vilde have sanktioneret det af Fortolkerne opkonstruerede Paabud.

Den her bekjæmpede Lære har længe gjort sig gjældende i Theorien. Men i det sidste har den som oven anført ogsaa begyndt at finde Tilslutning i enkelte af underordnede Retter afsagte Domme. Dette kan kun være skeet, fordi man ikke har været opmærksom paa dens Følger for Forretningslivet. Jeg har da fundet det paakrævet at udrede disse. Der er min Overbevisning, at ligesaa urigtig som Læren er, ligesaa fordærveligt vilde det være, om den blev knæsat af Praxis.

Der kan være gode Grunde for at gjøre de herhenhørende Forhold til Gjenstand for Lovstiftning. Men det maa ansees utænkeligt, at denne Lovstiftning skulde faa et Indhold, som berøvede Overdra-

gelser i Sikringsøiemed af mundtlige Fordringer — alle saadanne Overdragelser eller de med skadesløs Transport forbundne — sin Retsgyldighed overfor Tredjemand.

Domme.

Et ansvarligt, ikke anmeldt, Interessentskab sagsøger en Debitor for Betaling af Varer, som var leverede ham fra Interessentskabet. Indst. forlanger at afregne med Modkrav paa et af Interessentskabets Medlemmer, men høres ikke dermed. At Indst. vistnok havde staaet i den Tro, at Varerne leveredes af det omhandlede Medlem personlig og ikke af Interessentskabet, blev ikke tillagt Vægt. Jfr. angaaende Spørgsmaalet O. Platou i Retst. 1875 S. 437—442, særlig S. 439—441.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 1 November 1902 i Sagen, L.-No. 39 for 2den Session f. A.: Arkitekt O. Sverre (Adv. Schiander) mod Interessentskabet Holmenkollens Villabebyggelse (Adv. C. M. Hansen).

Ved Kristiania Byrets Dom af 17 August 1901 blev Arkitekt O. Sverre dømt til at betale Interessentskabet Holmenkollens Villabebyggelse Kr. 8234,63 med 4 Procent aarlig Rente fra 3 Mai 1901 samt 250 Kroner i Procesomkostninger.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henvises der til Dommens Præmisser.

Byrettens Dom er af Arkitekt Sverre indbragt for Høiesteret, hvor han har paastaaet sig frifundet uden at bygge nogen subsidiær Paastand paa, at Priserne skal være beregnet for høie. Interessentskabet har paastaaet Byrettens Dom stadfæstet. Begge Parter har derhos paastaaet sig tilkjendt Procesomkostninger.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten og tiltræder i det Væsentlige dens Begrundelse.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes at burde betales af Appell.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appell., Arkitekt O. Sverre, til Indst., Interessentskabet Holmenkollens Villabebyggelse, 250 — to Hundrede og femti — Kroner.

Af Byrettens Dom hidsættes:

Ved Stevning af 10 Mai 1900 har „Interessentskabet Holmenkollens Villabebyggelse" efter forgjæves Forligsmægling sagsøgt Arkitekt O. Sverre til Betaling for Bromaterialier leverede fra Interessentskabets Lokomobilsag i Holmenkolskoven efter Nota Kr. 8234,63 med Renter og Omkostninger.

Indst. paastaar principalt Sagen afvist og Cit.skabet, — eller den eller dem, som maatte have anlagt Søgsmaalet, i Tilfælde in solidum tilpligtet at betale ham Kost og Tæring. Subsidiært paastaar han Frifindelse og sig tilkjendt Sagsomkostninger, — i Tilfælde in solidum. Yderligere subsidiære Paastande er nedlagt under Sagen.

Det er fuldt paa det Rene, at Indst. har faaet de Materialer, for hvilke han nu sagsøges, og at han har faaet dem fra den ovennævnte Sag i Holmenkolskoven. Fraregnet et enkelt underordnet Punkt, som vil blive omhandlet nærmere senere, gjør han heller ingen Indsigelse mod Beløbets Størrelse.

Han bygger sine Paastande om Afvisning og Frifindelse dels derpaa, at Cit.skabet mangler formel Kompentence til at optræde som Sagsøger, dels derpaa,

at han ikke skylder det paasøgte Beløb til Interessentskabet men til Agent Sigurd Feiring, og at han som Følge deraf har Ret til at likvidere i et ham hos nævnte Feiring tilkommende Modkrav.

Det er ved den fremlagte Kontrakt af 20 Juli 1896 legitimeret, at der bestaar et Interessentskab som det, der optræder som Sagsøger i nærværende Sag. Det var ialfald dengang et ansvarligt Selskab, bestaaende af 4 solidarisk forpligtede Interessenter, deriblandt Feiring som ledende Disponent eller Forretningsfører. Senere er Interessentskabets Sammensætning og Ansvarsregler noget forandrede, idet blandt andet Feiring i Bestyrelsesprotokollen for 7 Oktober 1899 er opført med $^{27}/_{80}$ Parter. Interessentskabet er ikke anmeldt til Firmaregistret, forbi dette efter den gjældende Lovgivning ansaaes ufornødent. Det er saaledes fuldt legitimeret, at den paasøgte Fordring er Interessentskabets og ikke Feirings personlig, hvilket ogsaa af denne selv gjentagende og utvetydig er erkjendt.

Spørgsmaalet er derfor alene, om der ved Leverancerne — der vedkommer en hel Række af Byggearbeider paa Holmenkollen og Voxenkollen, — foreligger særegne Omstændigheder, der giver Indst. et Retskrav paa i Strid med det virkelige Forhold at blive betragtet som stillet i Kontraktforhold til Feiring personlig og ikke til Interessentskabet.

Efter den fremlagte Nota er de omtvistede Leverancer af Materialer begyndt allerede i 1898, idet der paa Notaen er opført 2 Poster henholdsvis under 17 Oktober og 28 December med tilsammen Kr. 1836,94. Fraregnet en liden Feilregningspost er hele Restbeløbet opført under 11 November 1899, men den hele Posteringsmaade synes klart at vise, at det her gjælder flere i Tid forskjellige Leverancer, der i Regnskabet er ført sammen paa den Dag. Indst. antyder ogsaa selv, at endel af disse Leverancer muligens vedkommer Aaret 1898.

De Udlæg, hvorpaa Indst. grunder sit Modkrav paa Feiring, skriver sig derimod, efter hvad han selv fremholder, først fra Vaaren og Sommeren 1899. Indst. har for disse Udlæg anlagt særskilt Sag, hvilken dog nu er bilagt gjennem Forlig, blandt andet gaaende ud paa, at Indst. (Sverre) anerkjendes som Kreditor i Feirings Masse for et Beløb af 6000 Kroner.

Efter Oplysningernes Stilling maa man formentlig gaa ud fra, at Indst. virkelig har staaet i den feilagtige Tro, at han fik Materialerne fra Feiring, og denne feilagtige Tro sees ogsaa at være delt af hans Kontorpersonale. Misforstaaelsen sees at være opstaaet paa Grund af den Maade, hvorpaa Materialerne blev bestilte, idet nemlig Indst.s Formand hos Feirings Husmand forlangte, hvad der efterhaanden tiltrængtes paa de forskjellige Byggepladse. Formanden fik skriftlige Opgaver over de modtagne Materialer og indsendte Opgaverne til Indst.s Kontor. Disse Opgaver lød alle paa Feirings Navn.

Andet end det her omforklarede kan efter 1ste og 2det Kontravidnes Forklaringer ikke antages oprindelig at have ligget til Grund for Feitagelsen. Det kan dog formentlig ikke antages, at en saadan ensidig Vildfarelse med Hensyn til Sælgerens Person kan tillægges nogensomhelst retslig Betydning ved Spørgsmaalet om Betalingspligten. At det for Indst. har spillet nogen Rolle eller har været lagt nogen Vægt paa, enten det var Feiring personlig eller et bag ham staaende Interessentskab, som drev Lokomobilsagen og skaffede ham det fornødne Trævirke, er ganske usandsynligt. Indst. havde dengang ingen Modfordring paa Feiring, efter hvad han selv erkjender. Han bestilte eller lod sine Folk bestille Materialerne og det, der har været Hovedsagen for ham var visselig her som andetsteds, at Produktionsstedet laa bekvemt, og at Varerne var gode og billige. Saaledes begyndte Forholdet, og saaledes blev det fortsat gjennem længere Tid. Ved Slutningen af 1898 var Beløbet mindst 1800 Kroner, maaske adskillig mere. En Kontokurrant

fra Cit.skabet ved Aarets Slutning vilde ganske vist have oplyst Indst. om, at de leverede Materialer var Cit.skabets og ikke Feirings, men efter Forholdets hele Beskaffenhed er der ingen antagelig Grund til at tro, at Indst.s Bestillinger da vilde have ophørt. Han behøvede Materialerne og etsteds maatte han bestille dem. Der er forresten ikke oplyst noget nærmere om, hvorfor saadan Kontokurrant ikke blev sendt. Det kan maaske have sin Grund i, at det her gjaldt fortløbende muligens endog daglige Leveringer, som ikke frembød saa skarpt fremtrædende Afslutningsterminer. I ethvert Fald er der ikke fremkommet noget, der skulde kunne berettige til at tro, at Undladelsen af at sende Kontokurrant eller den Omstændighed, at Indst. først fik Generalopgjør den 20 November 1899 har sin Grund i en bestemt Hensigt eller noget bestemt Forsæt fra Cit.skabets eller Kontorets Side. Det vilde have været heldigt, om allerede Feirings Brev til Indst. af 6 Februar 1899 havde været udfærdiget i Interessentskabets og ikke i Feirings Navn. Men dette er en Uregelmæssighed, som ikke kan give Indst. noget Retskrav paa at Formen skal gives Fortrinet for det virkelige Forhold. Indst. havde da endnu fremdeles intet Modkrav paa Feiring, der skulde kunne gjøre det til et Spørgsmaal af nogensomhelst Interesse for ham, enten han havde Feiring eller et Konsortium til Sælger. Heller ikke fra Indst.s Kontor har man taget det saa nøie, idet Brevet af 4 Februar 1899 i sin Helhed, altsaa ogsaa for første Afsnits Vedkommende, er stilet til Feiring personlig, uagtet det forsaavidt vedkommer Voxenkollen Sanatorium, for hvilket Feiring kun var Entreprenør og Forretningsfører.

Efter Udtalelse i Indst.s Indlæg af 11 Marts 1901 var det „netop i Tiden mellem Skriftvexelen i Februar 1899 og Regningens Afsendelse i November Maaned samme Aar, at Indst. udførte for Hr. Feiring de Arbeider, hvorfra hans Fordring paa Hr. Feiring har sin Oprindelse". Dette er i et senere Indlæg af 8 Juni 1901 nærmere præciseret derhen, at „Indst.s Udlæg for Hr. Feiring fandt Sted Vaaren og Sommeren 1899".

Først paa dette Tidspunkt faar det saaledes nogen Betydning for Indst., om Feiring personlig er Sælger af Trævirket, thi da vilde Indst. ved at udføre Arbeide og gjøre Udlæg for Feiring kunnet opnaa Likvidation. Her faar Indst.s Vildfarelse virkelig reel Betydning, men det maa vel haves for Øie, at denne Vildfarelse fremdeles ikke kan tillægges nogen afgjørende Indflydelse paa Bestillingerne af Trævirke, men vel paa Overtagelse af Arbeide og Udlæg for Feiring personlig. Indst.s Bevæggrunde til at bestille Materialer fra Holmenkollens Lokomobilsag og hans Bevæggrunde til at indrømme Feiring personlig Kredit er nemlig helt forskjellige.

Det er som sagt ikke antageligt, at det vilde have medført den mindste Forandring i Arten eller Omfanget af Indst.s Bestillinger, selv om han havde faaet udtrykkelig Meddelelse om, at Leverancerne effektueredes af et Konsortium som Eier.

Derimod er det vistnok antageligt, — at en saadan Kundskab vilde have havt sin Indflydelse paa Forholdet til Feiring personlig. Men hvis Feiring har misbrugt Indst.s Vildfarelse til at skaffe sig Kredit eller Arbeide udført, — noget, hvorom der ingen nærmere Oplysninger foreligger, og hvorom det er ufornødent her at udtale sig, — eller Indst. under ensidig vildfarende Forudsætninger har knyttet Forbindelse med Feiring, vil dette vel i Tilfælde kunne medføre Ansvar for Feiring, eller faa Betydning ved Bedømmelsen af Forholdet dem imellem, men det har intet med Forholdet til Interessentskabet at gjøre.

Interessentskabet kan ikke miste sit retmæssige Krav eller henvises til at søge sin Regres hos Feiring, alene af den Grund, at en i Forholdet mellem Interessentskabet og Indst. ganske uvæsentlig Vildfarelse maaske har bevæget denne til at give Interessentskabets Forretningsfører Kredit i hans Privataffærer. For disse sidste har Interessentskabet intet Ansvar.

Uholdbarheden af Indst. Opfatning viser sig maaske endnu tydeligere, naar man betragter Forholdet fra den anden Side og reiser det Spørgsmaal, hvorvidt han vilde have anseet sig tjent med blot at have Feiring til Medkontrahent, hvis der, før Modkravet opstod, var bleven Tale om at gjøre Erstatningsansvar gjældende for mislig Leverance.

Indst. har subsidiært paaberaabt, at Feiring efter Direktionsprotokollen i Oktober 1899 eiede $^{27}/_{20}$ i Interessentskabet og har paastaaet Afdrag for denne Kvotadel. Men herom kan der selvfølgelig ikke blive Spørgsmaal allerede af den Grund, at Feiring ikke er Part i Sagen.

Forsaavidt Indst. sluttelig har anket over de beregnede Priser og har krævet et Afslag af 250 Kroner, er det alene at bemærke, at ingen bestemte Priser paa Forhaand var aftalt, og at Indst. derfor pligter at betale efter Regning, medmindre han i det mindste sandsynliggjør, at Priserne er urimelige. Men de Antydninger, der i saa Henseende foreligger, er ikke tilstrækkelige.

Indst. maa saaledes have at tilsvare det paasøgte Beløb med Renter, og antages ogsaa at burde tilsvare Sagens Omkostninger med 250 Kroner.

Siewers.

I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Bull.

Ligesaa. Edward Hambro.

En Leieboer flytter til Faredag uden at have opsagt og anfører som Grund herfor, at Krav paa Opsigelse var frafaldt fra Udleierens Side. Hermed høres han ikke. Imidlertid fandtes han at have havt tilstrækkelig Grund til Fraflytning uden Opsigelse deri, at Udleieren umiddelbart før Opsigelsesfristens Udløb havde affendt til ham et Brev, hvori høiere Leie fra anstundende Faredag forlangtes, hvilket Brev var forblevet ubesvaret. At Leieboeren nægtede at have modtaget dette Brev, udelukkede ikke, at det anførtes til hans Fordel.

Et Par Maaneder før Fraflytningen var Eiendommen blevet hjemsøgt af en Brand, der havde medført nogen Skade paa den omhandlede Leilighed. Leieboeren forlangte som Følge heraf Refusion af den forskudsvis erlagte Leie for dette Tidsrum. Heri fik han ikke Medhold. Den hele Leie for dette Tidsrum kunde han ikke kræve refunderet, idet han havde vedblevet at benytte Leiligheden. Heller ikke en delvis Refusion, der skaffede ham et Nedslag i Leien svarende til Leilighedens forringede Værdi, antoges han at kunne kræve.

Spørgsmaal, om summa appellabilis forelaa.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 1 November 1902 i Sagen, L.-No. 40 for 2den Session i A.: Fru Karoline Hansen (Adv. Hilditch) mod O. Thommesen og K. V. Hammer (Adv. Jørgen Smith).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Enkeltheder henvises til Præmisserne til den af Kristiania Byret under 27 Juli 1901 afsagte Dom.

Ved denne Dom blev Kontracit. Fru Karoline Hansen — saafremt hun inden sit Værnething til 1ste eller andet Thing, hvortil lovligt Varsel kan gives Hovedcit.ne O. Thommesen og K. V. Hammer, med sin Ed benægter, at hun nogensinde har modtaget den i Preskopi som Bilag ad 8 i Sagen fremlagte Skrivelse af 22 Juni 1899 fra K. V. Hammer — tilpligtet til Hovedcit.ne at betale 600 — sex Hundrede — Kroner med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente af 300 Kroner fra 14 December 1899 til 25 Januar 1900 og af 600 Kroner fra sidstnævnte Datum til Betaling sker, men forøvrigt frifundet for de sidstnævntes Tiltale i Sagen. Trøster Kontracit. sig ikke til at aflægge Eden, tilpligtedes hun til Hovedcit.ne at betale de paasøgte 780 — syv Hundrede og otti — Kroner med

4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente af 390 Kroner fra 14 December 1899 til 25 Januar 1900 og af 780 Kroner fra sidstnævnte Datum til Betaling sker. Hovedcit.ne frifandtes for Kontracit.s Tiltale i Sagen. Sagens Omkostninger ophævedes saavel for Hovedsøgsmaalets som Kontrasøgsmaalets Vedkommende.

Denne Dom har Fru Karoline Hansen ved Stevning af 21 August 1901 indbragt til Prøvelse i Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Hun har nedlagt saadan Paastand:

1. At Appell.inden frifindes for de Indst.s Tiltale.
2. At disse tilpligtes at betale hende 173 — et Hundrede og tre og sytti — Kroner.
3. At hun hos de Indst. tilkjendes Erstatning efter Skjøn, optaget paa de Indst.s Bekostning, for det Tab, hun har lidt i sin Næring ved, at de af hende i Akersgaden 34 leiede Lokaler blev ubrugelige for hendes Bedrift.
4. At hun hos de Indst. tilkjendes Procesomkostninger for Byretten og Høiesteret.

De Indst., O. Thommesen og K. V. Hammer, har principalt nedlagt Paastand om Sagens Afvisning fra Høiesteret som ikke angaaende en til denne Ret appellabel Gjenstand og om Tilkjendelse af Kost og Tæring hos Appell.inden.

I denne principale Paastand antager Høiesteret, at de Indst. ikke kan gives Medhold. Det er efter de Oplysninger, der for Tiden foreligger, ikke givet eller sandsynligt, at ikke den Interesse, Sagen for Appell. gjennem den af hende nedlagte Paastand repræsenterer, skulde udgjøre summa appellabilis.

Subsidiært er der for de Indst. nedlagt saadan Paastand: At Byrettens Dom stadfæstes, og at Indst. tilkjendes Omkostninger.

Høiesteret er med Byretten enig i, at Appell.s Udsagn om, at Leiemaalet efter Oktober Flyttetid 1898 skulde gjælde paa ubestemt Tid, samt videre, at Appell. under en Samtale med Indst, Hammer den 17 Juli 1899 omtalte, at hun havde leiet Lokale andetsteds, ikke kan lægges til Grund for Forholdets Bedømmelse, da hendes Anførsler herom ikke er bevisliggjorte. Man gaar derfor, med Byretten, ud fra, at den Fornyelse af Leieforholdet, der fandt Sted i 1898, skeede paa de i den oprindelige Leiekontrakt fastsatte Opsigelsesvilkaar, og at nogen senere Opsigelse af dette Leieforhold ikke fra Appell.s Side er foregaaet.

Derimod kan Høiesteret ikke dele Byrettens Opfatning med Hensyn til Betydningen og Virkningen af Skrivelsen af 22 Juni 1899.

Denne Skrivelse er saalydende: „Da Gaarden ikke — som tidligere forudsat — vil blive revet Flyttetid 1900 Vaaren, og da den med de nuværende altfor lave Leieindtægter ikke svarer sig, ser vi os nødsagede til fra anstundende Oktober Termin at beregne Dem efter en aarlig Leie af 1560 Kroner eller 390 Kroner pr. Fjerdingaar, at betale som nu forskudsvis. Denne Leie er endda ganske overordentlig billig, sammenlignet med, hvad der ellers betales og af os kan opnaaes. Vi imødeser Deres Vedtagelse heraf og tegner" etc.

Skrivelsen tilkjendegiver utvetydig, at de Indst. ikke var villig til at fortsætte Forholdet, medmindre Appell. gik ind paa at svare en

høiere Leie end tidligere, og at der i saa Henseende fra Appell. forventedes en Vedtagelse. Men nogen udtrykkelig Vedtagelse er ikke skeet, og i Appell.s Taushed kan der, særlig henseet til det Tidspunkt, da Skrivelsen udfærdigedes — umiddelbart før Opsigelsesfristens Udløb — ikke lægges nogen stiltiende Vedtagelse.

Som Situationen var, maatte Appell. have gyldig Grund til at fraflytte Leiligheden Oktober Flyttetid; det maatte blive de Indst.s Sag, naar Vedtagelse af den forhøiede Leiesum ikke fra Appell. indløb, at tilkjendegive i rette Tid, at de frafaldt sit i Skrivelsen stillede Krav paa Forhøielse.

Den omhandlede Skrivelse erklærer Appell. vistnok, at hun ikke har modtaget, men da hun faktisk fraflyttede ved Oktober Flyttetid — (efter Antydninger under Sagen maa det antages, at hun har havt enkelte Gjenstande henstaaende i Leiligheden ogsaa efter nævnte Tidspunkt, men dette kan ikke forandre Bedømmelsen af Forholdet) — og da hun selv har gjort gjældende, at hun flyttede, fordi hun ansaa sig løst fra Leieforholdet, kan det ikke komme hende til Skade, at hun var ubekjendt med Skrivelsen, naar Skrivelsen viser sig at indeholde tilstrækkelig Hjemmel for hende til at flytte. Hvad de Indst. angaar, har de intet Krav paa, at en Skrivelse sættes ud af Betragtning, som de selv har paaberaabt sig som Grundlag for Søgsmaalet.

De Indst. har imidlertid gjort gjældende, at den paa Skrivelsens eget Indhold byggede Indsigelse mod Søgsmaalet er processuelt utilstedelig som ny i Høiesteret. Heri kan man imidlertid ikke være enig.

Efter det anførte vil Appell. blive at frifinde i det mod hende ved Byretten anlagte Hovedsøgsmaal.

Hvad Kontrasøgsmaalet angaar, finder man, at det for Tidsrummet 26 August til Oktober Flyttedag 1899 ikke kan ansees oplyst at have været forhaanden andre Ulemper ved den af Appell. leiede Bekvemmelighed end saadanne, der fulgte som en nødvendig Konsekvents af den stedfundne Ildebrand. For disse Ulemper i og for sig, som saaledes er de Indst. utilregnelige, har Appell. ingen retslig Adgang til at gjøre Erstatningsansvar gjældende.

Heller ikke antages Appell. at have Adgang til at kræve refunderet den af hende for Tidsrummet 26 August til Oktober Flyttetid forskudsvis erlagte Husleie, al den Stund hun vedblev at benytte Leiligheden. Det eneste, der kan være Spørgsmaal om, er, om hun skulde være at anse berettiget til i Afkortning eller Likvidation i denne Husleie at bringe i Anslag den Forringelse i Leieværdien, som de ved Ildebranden foranledigede Ulemper maatte have medført for hende. Da hun imidlertid uden Forbehold og uden at forhandle med Indst. fortsatte Leieforholdet, maa hun herved ansees at have frafaldt Fordring paa Nedsættelse i Husleien af den nævnte Aarsag. Ligesom nemlig paa den ene Side Appell. ingen Forpligtelse havde til at vedblive Leien, hvis ikke Indst vilde gaa med paa Leiesummens passende Nedsættelse, havde heller ikke Indst fra sin Side Forpligtelse til at fortsætte Forholdet, hvis fra Appell. Nedsættelse af Leien forlangtes.

I Kontrasøgsmaalet antages derfor Indst. at maatte frifindes.

Processens Omkostninger for begge Retter findes at burde ophæves.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Appell., Fru Karoline Hansen, og de Indst., O. Thommesen og K. V. Hammer, bør for hinandens Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom hidsættes:

Efter forgjæves prøvet Forligsmægling har O. Thommesen og K. V. Hammer ved Stevning af 1 Februar 1900 saggivet Fru Karoline Hansen, og ved Irettesørelsen den 10 Februar næstefter paastaaet hende tilpligtet at betale 780.00 Kroner med lovlige Renter for den ene Halvparts Vedkommende fra 14 December 1899 og for den anden Halvparts Vedkommende fra 25 Januar 1900 og Sagsomkostninger.

Det paasøgte Beløb udgjør angivelig tilgodehavende Leie for Kvartalerne Oktober 1899 — Januar 1900 og Januar — April 1900 af Kjælderne i Forgaarden til Matr.-No. 34 i Akersgaden (et Bodegalokale) som Indst. har leiet af Apotheker Dr. Sissener, der har solgt bemeldte Eiendom til Cit.ne, der overtog samme den 19 Januar 1898. Den mellem Sissener og Indst. oprettede Leiekontrakt, som er dateret den 23 December 1896, bestemmer, at Leiemaalet skal gjælde fra April Flyttedag 1897 til Oktober Flyttetid, og videre, samt at Leieren bekoster Leiligheden repareret og oppudset, og at Leieren, hvis Opsigelse ikke har fundet Sted inden St.-Hans eller Nytaarsaften, er bunden til Bekvemmeligheden i det følgende Halvaar. Den aarlige Leie er i Leiekontrakten bestemt til 1200,00 Kroner der skal betales med 300,00 Kroner forskudsvis hvert Kvartal, men er ifølge Cit.nes Udsagn fra Oktober Flyttetid 1897 forhøiet til 1560,00 Kroner, hvoraf Fjerdeparten udgjør 390,00 Kroner.

Indst., der driver Bodegaforretning, har efter forgjæves prøvet Forligsmægling udtaget Kontrastevning og ved Kontrasøgsmaalets Irettesørelse den 17 Marts 1900 paastaaet sig frifunden for Hovedcit.nes Tiltale, samt paastaaet disse sidste tilpligtet at betale hende „Retur af erlagt Husleie, enten med et bestemt, af Retten fastsat Beløb eller i Form af Erstatning, som ogsaa maa blive at tilkjende hende for paaført Tab i hendes Forretning efter den stedfundne Brand i August 1899, alt efter Skjøn af uvillige Mænd optaget Hovedcit.nes Bekostning, tilligemed Renter af Beløbet". Hun har derhos paastaaet sig tilkjendt Sagsomkostninger, saavel for Hoved- som for Kontrasøgsmaalets Vedkommende.

Det er paa det Rene, at Kontracit.inden uden foregaaende Opsigelse fraflyttede det omhandlede Bodegalokale omkring Oktober Flyttetid 1899.

Kontracit.inden har anført, at hun i Juni 1898 til lovligt Tid opsagde det omhandlede Lokale til Fraflyttelse Oktober Flyttetid næstefter, til hvilken Tid hun skulde tilflytte et Lokale i Akersgaden No. 43, med Hensyn til hvilket hun oprettede skriftlig Leiekontrakt den 13 September 1898, men at hun, da Politiet forbød hende at drive Bodega paa sidstnævnte Sted, senere kom overens med K. V. Hammer om, at hun skulde blive boende indtil videre paa ubestemt Tid og for samme Husleie i det benyttede Lokale i Akersgaden 34, hvilken Gaard forøvrigt efter Eiernes Bestemmelse skulde nedrives. Hun hævder derfor, at der ingen Opsigelse fra hendes Side behøvedes for at aabne hende retslig Adgang til at fraflytte den sidstomtalte Bekvemmelighed til Oktober Flyttetid 1899, og at hun altsaa ikke havde nogen Forpligtelse til at blive boende sammesteds og betale Husleie efter det nævnte Tidspunkt. Hun har forøvrigt gjort opmærksom paa, at Politiet nægtede hende at drive Bodegaen i Akersgaden 34 efter Oktober Flyttetid 1899, samt at hun den 17 Juli 1899, da hun betalte Husleie for Tidsrummet fra 19 Juli til 19 Okto-

ber 1899, meddelte Hammer, at hun havde leiet Lokale i Pilestrædet No. 10, hvor hun nu har Bodega. Kontracit.inden har videre anført, at der den 26 August 1899 opstod Ildebrand i Gaarden No. 32 og 34 i Akersgaden hvorunder Ruderne i Lokalet blev itusiaaet, og dette sidste iøvrigt saaledes tilredet af Vand, at det var ubrugeligt til Opholdssted, og uskikket til Bodegabrift, samt at der først efter ca. 3 Ugers Forløb blev indsat enkelte Vinduer og paabegyndt Reparation af Gaardene. Bemeldte Ildsvaade bevirkede, ifølge Kontracit.indens Udsagn, at Søgningen til Bodegaen blev slet, og at Forretningen led væsentligt Tab, idet Omsætningen neppe kunde anslaaes til 20 Procent af hvad den tidligere havde været, hvilket Tab efter hendes Mening vilde være blevet mindre, hvis Hovedcit.ne strax havde iværksat den fornødne Reparation af Lokalet og under Paaberaab heraf hævder hun, at de Sidstnævnte er pligtige til at betale hende Erstatning for det hendes Forretning paaførte Tab, fastsat ved uvillige Mænds Skjøn, samt at tilbagebetale hende den forskudsvis erlagte Husleie for Tiden efter Branden.

Hovedcit.ne, som har paastaaet sig frifundne for Kontracit.indens Tiltale og sig tilkjendt Sagsomkostninger for Kontrasøgsmaalets Vedkommende, har anført, at det vistnok forholder sig rigtigt, at den omhandlede Kjælderleilighed før St. Hans 1898 opsagdes af Kontracit.inden til Fraflyttelse Oktober Flyttetid næstefter, og at Leieforholdet med Kontracit.inden fornyedes inden sidstnævnte Tidspunkt men at denne Fornyelse foregik paa de i Leiekontrakten af 23 December 1896 omhandlede Betingelser. Hovedcit.ne benægter derfor Kontracit.indens Udsagn om at hun efter Oktober Flyttetid 1898 har beboet den omhandlede Leilighed paa ubestemt Tid, og med Ret til uden Opsigelse at fraflytte samme naar som helst. Hovedcit.ne har videre anført, at Kontracit.inden den 22 Juni 1898 tilstilledes den i Presskopi som Bilag ad 8 fremlagte Skrivelse, hvorved Leien af det omhandlede Lokale, fra Oktober Flyttetid 1899, forhøies til 1560,00 Kroner pr. Aar eller til 390,00 Kroner pr. Kvartal, og at hun, da der i Anledning af denne Skrivelse ikke er indløbet noget Svar eller nogen Opsigelse fra hende, selvfølgelig var bunden til Leiligheden til April Flyttetid 1900. Hovedcit.ne benægter, at Politiet har forbudt Kontracit.inden at drive Bodega i bemeldte Lokale efter Oktober Flyttetid 1899, samt at den Sidstnævnte under sit Samvær med K. V. Hammer den 17 Juli 1899 med et Ord berørte, at hun havde leiet nyt Lokale, eller at hun agtede at flytte. Hovedcit.ne bestrider, at der paahviler dem nogen Forpligtelse til for nogen Del at tilbagebetale den forskudsvis oppebaarne Husleie, hvorhos de benægter, at Kontracit.inden har lidt noget Tab ved den omhandlede Ildsvaade, og at hun i Tilfælde tilkommer nogen Erstatning, i hvilken Henseende de har anført, at den ved Ildsvaade forvoldte Skade blev udbedret saa snart, som det af Hensyn til de afholdendes Taxter kunde ske.

Retten skal bemærke, at den efter der foreliggende Bevisligheder maa gaa ud fra, at den Fornyelse af det mellem Parterne bestaaende Leieforhold, som fandt Sted i 1898, foregik paa de i Leiekontrakten af 23 December 1896, omhandlede Betingelser, saaledes at bemeldte Kontrakt, og altsaa ogsaa de i samme fastsatte Opsigelsesfrister fremdeles skulde være gjældende. Det kan nemlig ikke ved de afhørte Kontravidners Prov, eller ved det iøvrigt oplyste, ansees tilstrækkelig godtgjort, at Hovedcit.ne har samtykket i, at Leiemaalet efter Oktober Flyttetid 1898 skulde gjælde paa ubestemt Tid, eller med andre Ord, at Kontracit.inden skulde have Adgang til at flytte naar som helst uden foregaaende Opsigelse, ligesom den Omstændighed, at der ikke blev oprettet ny skriftlig Leiekontrakt mellem Parterne, ogsaa synes at tale herimod. Da det er paa det Rene, at ingen Opsigelse har fundet Sted fra Kontracit.indens Side i 1899, og da hun ikke har tilveiebragt noget Bevis for, at hun under sit Samvær med K. V. Hammer den 17 Juni 1899 har

omtalt for denne, at hun havde leiet nyt Lokale, var hun følgelig bundet til Leiligheden indtil April Flyttetid 1900, uden at dens mulige Mangelfuldhed og mindre heldige Beskaffenhed forsaavidt kan tillægges nogen Betydning. Med Hensyn til den af Hovedcit.ne omtalte Skrivelse af 22 Juni 1899 bemærkes, at Kontracit.inden vistnok har benægtet nogensinde at have modtaget samme, men da det ved den fremlagte Pressekopi af bemeldte Skrivelse dog maa ansees sandsynliggjort at Skrivelsen er affendt, antages Sagens Udfald forsaavidt angaar Kontracit.indens Pligt til at betale en høiere Leie end den i Leiekontrakten bestemte, nemlig 300,00 Kroner pr. Kvartal, at burde gjøres afhængig af hendes Benægtelsesed.

Med Hensyn til Kontrasøgsmaalet bemærkes, at den Ildsvaade, som den 26 August 1899 overgik Akersgaden No. 34, efter det Oplyste maa karakteriseres som en ulykkelig Hændelse, eller som casus i Forhold til Parterne, og den kan derfor ikke i og for sig begrunde nogen Erstatningspligt for Hovedcit.ne. Et andet Spørgsmaal er, om disse sidste har udvist Forsømmelighed med Hensyn til Udbedringen af den ved Branden forvoldte Skade eller Reparationsarbeidets Udførelse og derved har foranlediget at Kontracit.inden er paaført større Tab end fornødent. Dette kan Retten ikke finde. Efter det Oplyste maa den Skade, som Ildsvaaden forvoldte i Kontracit.indens Leilighed antages at have indskrænket sig til, at der trængte Vand ind i samme, og at endel Vinduesruber knustes.

Det indtrængte Vand blev strax fjernet, og ifølge 1ste Hovedvidnes Prov paabegyndtes Reparationsarbeidet den 8 eller 9 September 1899, og var tilendebragt, saavidt Vidnet erindrer, i December samme Aar, og naar derhos tages i Betragtning, at Brandtaxt maatte afholdes, forinden Reparationerne kunde paabegyndes, skjønnes der ikke at kunne lægges Hovedcit.ne nogen Forsømmelse tillast i omhandlede Henseende. At den Virkning, som Ildsvaaden udøvede paa den omhandlede Leiligheds Tilstand, og som efter det Oplyste maa antages at have været af uvæsentlig Betydning, begrunder Forpligtelse for Hovedcit.ne til at tilbagebetale den forskudsvis oppebaarne Leie for Tidsrummet mellem Branden og Oktober Flyttetid 1899, kan Retten ikke antage.

Efter det Anførte vil Hovedcit.nes Paastand blive at tage til Følge, dog saaledes, at Kontracit.indens Forpligtelse til at erlægge en høiere Husleie end 300,00 Kroner pr. Kvartal, gjøres afhængig af hendes Benægtelsesed, hvorhos Hovedcit.ne maa blive at frifinde for Kontracit.indens Tiltale.

Sagens Omkostninger antages efter Omstændighederne at burde ophæves saavel for Hoved- som for Kontrasøgsmaalets Vedkommende.

G. Bull.

Enig i det Væsentlige og Resultatet.

Siewers.

Ligesaa.

Jonas Stenersen.

Spørgsmaal om et Sagførerfirmas Ret til at beregne Omsætningssalær af en af en Bygherre betinget, men ikke benyttet, eventuel Forhøielse af et Pantelaans oprindelige Beløb.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 8 November 1902 i Sag, L.-No. 47 for 2den Session f. A.: Advokaterne J. Thaulow Aubert og G. Myhre (den Forstnævnte) mod Firmaet Steen & Strøm (Adv. Helliesen).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til Kristiania Byrets Dom af 7 September 1901. Ved denne blev saaledes kjendt for Ret: „Indst., Steen & Strøm, bør for Cit.ne, Aubert og Myhres Tiltale i nærværende Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves".

Dommen blev afsagt under Dissents, idet en af de Voterende stemte for, at Steen & Strøm burde tilpligtes at betale det paasøgte Beløb 1350,00 Kroner med Ophævelse af Processens Omkostninger.

Ved Stevning af 10 September 1901 har Aubert og Myhre paaanket Dommen til Høiesteret hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appell. har nedlagt saadan Paastand:

Principalt: At Steen & Strøm tilpligtes at betale Appell.ne 1350,00 Kroner med lovlige Renter fra Paaklagen.

Subsidiært: At Steen & Strøm tilpligtes at betale Appell.ne Honorar, bestemt ved Skjøn, optaget paa Indst.s Bekostning, for Arbeide og Bryderi ved Istandbringelse af det under Sagen omhandlede Laan, stort 135 000 Kroner,

samt i begge Tilfælde, at Indst. tilpligtes at betale Processomkostninger til Appell.ne for Byretten og Høiesteret.

Indst., Steen & Strøm, har paastaaet Byrettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Sagsomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten (dens Pluralitet) og finder i det Væsentlige at kunne henholde sig til dens Begrundelse.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes efter Omstændighederne at burde ophæves.

En af de Voterende kommer til samme Resultat som det dissenterede Medlem af Byretten og kan i det Væsentlige henholde sig til hans Begrundelse.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Af Byrettens Dom hidsættes:

Efter forudgaaede Forhandlinger gjennem Advokat- og Sagførerfirmaet Aubert & Myhre ordnedes der Sommeren 1899 et større Pantelaan for Firmaet Steen & Strøm, stort 450,000 Kroner, for hvilket Beløb der under 16 Juni 1899 udstedtes en Panteobligation i Firmaets Eiendomme No. 23 Kongens Gade, No. 19 Prindsens Gade, No. 4 Nedre Slotsgade og No. 6 Nedre Slotsgade.

I Panteobligationen er indtaget følgende Bestemmelse:

„Kreditor har indgaaet paa at forhøie nærværende Obligations Beløb med Kr. 135,000, naar den paa No. 6 Nedre Slotsgade opførendes Bygning er færdig og dens Skattetaxt er bleven mindst Kr. 225,000, eller det samlede pantsatte Komplex's Skattetaxt med saadant Beløb er forøget. Bliver Forøgelsen i Skattetaxten mindre end Kr. 225,000, bliver Panteobligationen at forøge med et forholdsvis mindre Beløb. Efterkommes ikke fra Kreditors Side den her omhandlede Forøgelse af Obligationens Beløb, skal nærværende Obligation aflæses som Heftelse paa No. 6 Nedre Slotsgade, og forbeholder vi os Adgang til naarsomhelst at indfri Obligationen med 6 Maaneders Varsel."

Steen & Strøm havde indgaaet paa at betale Aubert & Myhre for Ordningen en Provision, stor 1 Procent, af Laanebeløbet. Da Obligationsbeløbet, 540,000 Kroner, udbetaltes den 26 Juni 1899, trak Aubert & Myhre ind 1 Procent af dette Beløb med 5400 Kroner. Strax efter standsede Steen & Strøm sit Byggeforetagende paa No. 6 Nedre Slotsgade og maa antages at have erklæret, at det for Tiden var ubestemt, naar Firmaet vilde komme til at hæve den i Panteobligationen omhandlede Forøgelse af Obligationsbeløbet, stor indtil 135,000 Kroner.

Aubert & Myhre mente imidlertid, at de under disse Omstændigheder maatte

være berettiget til at erholde den omkontraherede Provision — 1 Procent — af det Beløb, hvormed Laanet eventuelt skulde være blevet forøget, saameget mere som deres Forbindelse, Eagle insurance co., London, der var den virkelige Laangiver, skal have erklæret, at man efter den forløbne Tid ikke længer anser sig bunden til at vedstaa Aftalen om eventuel Forøgelse af Laanebeløbet, og heller ikke skal have stillet Beløbet til Disposition for Aubert & Myhre til Anbringelse paa anden Kant.

Da Steen & Strøm har nægtet at betale nogen yderligere Provision, har Aubert & Myhre efter forgjæves Forligsmægling sagsøgt Firmaet ved Stevning af 16 August 1900, og paastaaet det tilpligtet at betale Kr. 1350,00 med Renter og Sagsomkostninger. Under Sagens Gang har Cit.ne subsidiært paastaaet Indst. tilpligtet at betale Honorar bestemt ved Skjøn, optaget paa Indst.s Bekostning, for Arbeide og Bryderi ved Istandbringelsen af det under Sagen omhandlede Laan, stort Kr. 135,000.00 (Dokument 9).

Indst. har paastaaet sig frifundne for Cit.nes Tiltale saavel i den principale som i den subsidiære Paastand og sig tilkjendt Sagsomkostninger.

Det er oplyst, at Cit.ne forud for Sagsanlægget har forelagt Sagen for Bestyrelsen i Den norske Advokat- og Sagførerforening, og at denne besvarede Cit.nes Spørgsmaal saaledes:

1. Er vor Provision for Resten af det bevilgede Laan forfalden?
2. I benægtende Fald — naar forfalder den?
3. Hvis det trækker ud med Byggeforetagendet — hvis dette overhovedet ikke kommer istand — eller hvis Kreditor, fordi det kommer istand meget senere end forudsat, trækker sig tilbage — tilkommer vi da ingen Provision?

Hertil har Bestyrelsen svaret:

1. Nei.
2. Ikke før Resten af det bevilgede Laan er iorden.
3. Nei, men hvis Firmaet har havt Extraarbeide ved denne Rest, og dette ikke er betalt ved Provisionen af den ordnede Del af Laanet, tilkommer det dem under de i Spørgsmaalet nævnte Forudsætninger et Honorar herfor.

Cit.ne anfører imidlertid, at denne Besvarelse skal være afgiven under Dissents, samt at en Flerhed af Cit.nes Kollegaer skal være enige med dem i, at anse Besvarelsen for urigtig.

Retten kommer imidlertid til det samme Resultat som Bestyrelsen i Advokat- og Sagførerforeningen har antaget. Naar en Mellemmand beregner sig en procentvis Provision for Ordningen af et Laan, er Forudsætningen for hans Berettigelse hertil visnok stadig den, at Laanet bliver helt ordnet. I nærværende Tilfælde fremgaar det ogsaa, at Cit.ne har forbeholdt sig 1 Procent Provision „af Laanebeløbet," se deres Skrivelse til Indst. af 5 Mai 1899. Hertil kommer, at det efter den citerede Bestemmelse i Panteobligationen nærmest synes at have været Aftalen ved Laanets Ordning, at Kreditor var forpligtet til at forhøie Beløbets Størrelse, medens det synes ialfald meget tvivlsomt, om der paalaa Indst. nogen positiv Forpligtelse til at fuldføre den paabegyndte Bygning og derpaa hæve Resten af det omhandlede Laanebeløb. I al Fald benægter Indst., at der paalaa dem nogen Forpligtelse hertil, og hvis dette var Tilfældet, var det formentlig klart, at Cit.ne heller ikke var berettiget til at beregne sig nogen Provision af Restbeløbet, før det viste sig, om samme virkelig blev hævet. I det hele taget synes den naturligste Forstaaelse af Forhandlingerne angaaende Laanet at være den, at Laanet foreløbig ordnedes for et Beløb af 540,000 Kroner, og at Indst. havde forbeholdt sig under visse Betingelser at faa Laanet forøget, om end begge Parterne visnok har gaaet ud fra, at disse Betingelser vilde indtræde.

Ledet af de fremholdte Betragtninger kommer man til det Resultat, at der ikke tilkommer Citanterne nogen yderligere Provision. Da der ikke under de fore-

liggende, muligens sparsomme, Oplysninger kan sees, at Cit.ne har havt noge specielt Extraarbeide i Anledning af det af Indst. ikke hævede Restbeløb, idet Indst.s Adgang hertil nærmest synes at have været en integrerende Del af Laaneforhandlingerne, og saaledes indbefattet under den Kontrakt, hvorfor Cit.ne har hævet en Provision af 5400 Kroner, vil heller ikke Cit.nes subsidiære Paastand kunne tages tilfølge. Indst. vil derfor blive at frifinde, idet dog Sagsomkostningerne vil blive at ophæve. — — — — — — — —. — — — — — — — — — — — — — —

M. C. Backer,
kst.

Jeg kan ikke dele Førstvoterendes Opfatning af det paagjældende Forhold.

Cit.ne maa efter det Foreliggende antages at have havt i Opdrag at ordne et Laan paa 675,000 Kroner og de har skaffet Indst. et saadant ved sin Formidling. Bortseet fra Arbeidet med Papirernes Istandbringelse (et Arbeide af saa underordnet Betydning overfor et saa stort Provisionsbeløb, som her er Tale om, at man kan sætte det ud af Betragtning) havde Cit.ne gjort alt det fornødne fra sin Side, saa at det blot stod til Indst. at opfylde visse, i Overenskomsten omhandlede, Betingelser, for at faa de resterende Kr. 135,000 af Laanebeløbet udbetalt.

Foretrækker Indst. paa Grund af Omstændighederne ikke at benytte Adgangen hertil, kan det dog ikke forandre den afsluttede Laanekontrakts Karakter og Omfang. Man maa give Cit.ne Medhold deri, at Provisionen maa være Godtgjørelsen for Laanekontraktens Istandbringelse. Ved Siden heraf kan man ikke se bort fra, at Indst. virkelig har lagt Beslag paa et Pengebeløb, som Cit.ne ellers mod Provision kunde have anbragt andetsteds.

Det er ikke fra Indst.s Side gjort gjældende, at den resterende Provision endnu ikke skulde være forfalden, og Frifindelse for Tiden paastaaet (om Cit.ne skulde have at afvente Restbeløbets Udbetaling) — saa dette behøver man her ikke at indlade sig paa. Af samme Grund er der heller ikke Anledning til at prøve Berettigelsen af Cit.nes Krav paa den hele Restprovision, uagtet endnu ikke er udført de afsluttende Arbeider med Laaneoperationens anden Del. Denne maa iøvrigt efter Proceduren antages at være opgiven fra Indst.s Side.

Cit.nes Paastand vil saaledes blive at tage tilfølge, dog findes Omkostningerne at burde ophæves.

And. Færden.

Jeg finder at maatte slutte mig til Førstvoterende.

Jonas Stenersen.

En Bank bevilgede et Laan paa 150,000 Kroner til Indfrielse af Heftelser i en Eiendom og til Bebyggelse af den. For 30.000 Kroner af Laanet stillede en anden Bank sig som Selvskyldnerforlover. Efterat en Del af Laanet var udbetalt, søgte den Bank, der havde stillet sig som Forlover, Moratorium Laangiveren stansede som Følge heraf enhver Udbetaling. Laantageren sagsøgte derefter Laangiveren til Erstatning. Høiesteret fandt, at der med Føie kunde reises Tvivl om den anførte Grund berettigede Laangiveren til at hæve Laanekontrakten. Derimod fandt Høiesteret, at afgjørende Vægt maatte lægges paa, at det var dokumenteret, at Laantageren, efter at Udbetalingen paa Laanet var stanset, var bleven dømt i Straf for en Række Besvigelser overfor et Sagen uvedkommende Firma. Herved ansaaes det godtgjort, at han, allerede da Laanet bevilgedes, var insolvent og bedragerisk havde skjult dette. Laangiveren frifandtes derfor.

Jfr. K. L. Bugge: Vederlag og Risiko, i Tidsskr. for Retsvidenskab 1902 S. 184 ff.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 8 November 1902 i Sagen, L.-No. 48 for 2den Session f. A.: Kristiania Hypothek- og Realkreditbank (Adv. C. Lundh) mod Disponent Bernh. Krefting (Stokkefald) (Adv. Bøss).

Ved Dom, afsagt af Kristiania Byret den 20 April 1901, blev saaledes kjendt for Ret:

„Kristiania Hypothek- og Realkreditbank bør til Bernh. Kreftung betale Erstatning, bestemt ved uvillige Mænds Skjøn, optaget paa Bankens Bekostning, for det Tab, som er paaført Kreftung ved Bankens Misligholdelse af den under Sagen omhandlede, med Kreftung oprettede Kontrakt om et Laan til denne, stort 150,000 Kroner, tilligemed 4 af Hundrede i aarlig Rente af Erstatningsbeløbet fra 7 December 1899 til Betaling sker. Procesens Omkostninger ophæves".

Med Hensyn til Sagens nærmere Omstændigheder henvises til nævnte Doms Præmisser[1]).

Bemeldte Dom er af Kristiania Hypothek- og Realkreditbank ved Stevning af 8 Juli 1901 indanket til Høiesteret og kontrapaaanket af Bernh. Kreftung ved Stevning af 18 Oktober s. A.

Sagen er i Henhold til Lov 30 Mai 1891 § 3 og senere Tillægslove udgaaet til skriftlig Behandling.

Af Hovedappell. er nedlagt saadan Paastand:

„At Appell.staben Kristiania Hypothek- og Realkreditbank frifindes for Bernh. Kreftungs (Skoklefalds) Tiltale i denne Sag og hos ham tilkjendes Omkostninger for begge Retter samt for Kontrasøgsmaalet i Høiesteret".

Af Kontraappell. er nedlagt saadan Paastand:

„At Hovedappell. tilpligtes at betale Kontraappellanten:

1. Kr. 38.744,62 med 6 Procent Rente af Kr. 36,000 fra 1 Marts til 7 December 1899.
2. Erstatning efter Skjøn, optaget paa Hovedappell.s Bekostning, for Tab af enhver Art, som Kontraappell har lidt udover nævnte Beløb derved, at Hovedappell. har brudt sin Kontrakt med Kontraappell. om Ydelse af et Laan stort 150,000 Kroner mod Pant i Nedre Slotsgade No. 11, særlig derved, at Eiendommen som Følge deraf frasolgtes Kontraappellanten.
3. Lovlige Renter af de samlede under Post 1 og 2 paastaaede Beløb fra Forligsklagen.
4. Sagsomkostninger for begge Retter".

Høiesteret kommer til et andet Resultat end Byretten i nærværende Sag.

Efter den mellem Kreftung og Realkreditbanken afsluttede Byggelaanskontrakt af 29 April 1899 skulde det førstnævnte af Realkreditbanken bevilgede Byggelaan til Beløb 70,000 Kroner, af hvilket Beløb Aktiebanken havde garanteret 30,000 Kroner, udbetaltes i Tidsrummet Mai 1899 til April 1900, efterhaanden som det skred frem med Bygningsarbeidet, der skulde være fuldført inden Udgangen af April 1900 Realkreditbanken gjør gjældende, at den under saadanne Omstændigheder maatte kunne kræve, at den stipulerede Sikkerhed, som haves i Aktiebankens Garanti, maatte være tilstede den hele Tid, i hvilken Ubetalingen af Byggelaanet var forudsat at skulle foregaa, og at Banken saaledes maatte kunne stanse med Udbetalingen, naar Sikkerheden bortfaldt eller forringedes. Den stillede Sikkerhed maatte efter Realkreditbankens Mening ansees for en væsentlig Forudsætning ved Kontraktens Afslutning; dette maatte Indst. være fuldt paa det Rene med og saaledes ogsaa være forberedt paa, at om Sikkerheden, forinden Byggelaanet var udbetalt. enten formindskedes eller ganske

[1]) Byrettens Dom er indtaget i Retstidende 1901, S. 572.

bortfaldt, vilde Laangiveren trække sig tilbage. At den betingede Garanti i Høsten 1899, da Realkreditbanken meddelte Krefting, at Indbetaling af Byggelaanet ikke vilde finde Sted, var ganske væsentlig forringet, er ubestrideligt. I saa Henseende henpeges paa, at Aktiebanken i Cirkulære af 9 September androg om 4 Maaneders Moratorium fra 15 September at regne, i hvilket Cirkulære Bankens Stilling fremstilledes som meget vanskelig, og Konkurs stilledes i Udsigt, om Moratoriet ikke indvilgedes.

Høiesteret finder imidlertid, at der med Føie kan reises Tvivl om, hvorvidt Realkreditbanken paa Grund af de her omhandlede Omstændigheder vilde være berettiget til at nægte længere at vedstaa den med Krefting afsluttede Laanekontrakt. Derimod finder man at maatte give Realkreditbanken Medhold i, at der i al Fald maa lægges afgjørende Vægt paa de Oplysninger, der efter Sagens Behandling ved Byretten ere fremkomne vedkommende Krefting personlig. Det siger sig selv, at ved en Overenskomst som den her omhandlede maa det personlige Tillidsforhold være et Moment af væsentlig Betydning. Ved Dom, afsagt af Kristiania Forhørsret den 22 December 1900, er han, der siden 1893 havde været ansat som Disponent ved Heimdahls Maskinforretning, i hvilken han ogsaa var interesseret som Parthaver, for Forbrydelse mod Straffel.s Kap. 21 § 8 og § 20, 1ste og 2det Passus, kfr. Kap. 6 § 11, tilfunden at hensættes til Strafarbeide i 2 Aar og 9 Maaneder. Efter hvad der under Sagen er oplyst om Mængden og Beskaffenheden af de af Krefting forøvede Besvigelser af forskjelligt Slags og til meget betydelige Beløb, der sees at have taget sin Begyndelse i 1896, kan det ikke betvivles, at han i 1899 var fuldstændig insolvent, og at Realkreditbanken, om den havde kjendt til eller havt Formodning om hans virkelige Stilling, som han ved sit bedragerske Forhold havde forstaaet at holde skjult, ikke havde indladt sig med ham.

I Henhold til foranførte findes Hovedappell. at burde frifindes for Kontraappell.s Tiltale, hvorhos Førstnævnte hos Sidstnævnte tilkjendes Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret.

Dom:

Hovedappell. Kristiania Hypothek- og Realkreditbank, bør for Kontraappell. Bernh. Kreftungs (Skoklefalds) Tiltale i denne Sag fri at være.

I Procesomkostninger for Byretten og Høiesteret betaler Sidstnævnte til Førstnævnte 400 — fire Hundrede — Kroner.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 4. Onsdag den 4 Februar. 1903.

Spørgsmaal om Udstedelse af Pantobligation i en fast Eiendom kan siges med Nødvendighed, at indeholde Frafskrivelse fra Pantsætterens Side af Odelsret for Tilfælde af den pantsatte Eiendoms Tvangssalg af Høiesteret under Dissents besvaret benægtende.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 8 November 1902 i Sagen, L.-No. 50 for 2den Session f. A.: Kalvild Træsliberi (Adv. Rubach) mod Elias Olsen Froholt (Adv. Feragen).

Ved den af Sorenskriveren i Sand med Meddomsmænd den 14 Juli 1900 i nærværende Sag affagte Dom blev saaledes kjendt for Ret:

„Indst., Kalvild Træsliberi, bør til Lovens første Faredag under Udkastelsestvang for Cit. Elias Olsen Froholt fravige og ryddiggjøre Gaarden Froholt G.-No. 28 B.-No. 2, af Skyld Mark 2,57 i Vestre Moland, mod af Cit. at modtage Løsningssummen 4915 — fire Tusinde ni Hundrede og femten — Kroner, forsaavidt den overstiger gyldige Pantehæftelser paa Eiendommen. Saa bør Indst. til Cit. paa Sidstnævntes egen Bekostning inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse meddele Skjøde paa Eiendommen under en Mulkt af 4 — fire — Kroner daglig til Molands Herredskasse for hver Dag, han sidder Dommen overhørig. I Sagsomkostninger betaler Indst. til Cit. 40 — firti — Kroner, at udrede inden 15 Dage efter Dommens Forkyndelse".

Nævnte Dom blev af 23 September 1901 stadfæstet, dog saaledes, at Fristen for Fravigelsen sættes til første Faredag, som indtræffer 15 Dage efter Overretsdommens Forkyndelse. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves.

Overrettens Dom er af Kalvild Træsliberi indbragt til Prøvelse af Høiesteret, hvor Sagen har været undergivet skriftlig Behandling.

Appell. har nedlagt saadan Paastand: 1) at Appell.staben frifindes; 2) at Appell.staben tilkjendes Erstatning for Affavn af Skoven, bestemt ved uvillige Mænds Skjøn paa Indst.s Bekostning; 3) at Appell.staben hos Indst. tilkjendes Sagens Omkostninger for alle Retter.

Indst., Elias Olsen Froholt, har paastaaet Overrettens Dom stadfæstet, alene med fornøden Forandring, hvad Tiden for Fravigelse og Ryddiggjørelse af Odelsgodset samt Skjødets Meddelelse angaar, hvorhos han hos Appell.staben har paastaaet sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret kommer til samme Resultat som de foregaaende Retter, idet man antager, at Udfærdigelse af Pantobligation ikke kan siges med Nødvendighed at indeholde fra Pantsætterens Side Frafkrivelse af Odelsret for Tilfælde af den pantsatte Eiendoms Tvangssalg.

Processens Omkostninger findes efter Omstændighederne at burde ophæves.

To af de Voterende antoge, at Appell.s Paastand bør tages tilfølge med Ophævelse af Processens Omkostninger for alle Retter. De finder nemlig, at ligesom den Odelsberettigede, der gjennem frivillig Afhændelse skiller sig ved sin Odelsjord, savner Adgangen til bagefter at optræde som Løsningsmand og ved Odelssøgsmaal omstøde sin egen Handel, maa det samme gjælde om den, hvem Odelsjorden ved Tvangsauktion frasælges med Hjemmel af en af ham som dens Eier udstedt eller overtaget Pantobligation.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande, dog saaledes, at Fristen for Eiendommens Fravigelse og Ryddiggjørelse sættes til første Faredag efter Høiesterets Doms Affigelse, og saaledes, at Tiden, inden hvilken Skjøde paa Eiendommen bliver af Appell., Kalvild Træsliberi, til Indst., Elias Olsen Froholt, at udfærdige, sættes til 4 — fire — Uger efter Høiesterets Doms Affigelse.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Af Underrettens Dom hidsættes følgende:

Efter foregaaende Udfigelse, Forligsmægling samt Odelstaxt, har Elias Olsen Froholt, som Odelsprætendent sagsøgt Kalvild Træsliberi som Eier af G.-No. 28 B.-No. 2, Froholt i nedre Moland, til Fravigelse af denne Eiendom og nedlagt saadan Paastand:

1. At Indst. inden en vis Frist og under en Tvangsmulkt, tilpligtes at udsted Skjøde til Sagsøgeren paa nævnte Eiendom, mod at erholde Odeltaxtsummen med Fradrag af mulige Hæftelser.
2. At Indst. tilpligtes under Udkastelsestvang til første Faredag efter Dommens Affigelse at fravige ovennævnte Odelsgods, samt
3. at Indst. tilpligtes at udrede Sagsomkostninger.

Indst. har paastaaet sig frifunden for Cit.s Tiltale samt sig tilkjendt Sagens Omkostninger og Erstatning for Affavn af den Eiendommen tilhørende Sko

Indst. har først ikke villet erkjende Sagsøgerens Odelsret. Denne har imidlertid i Sagens tredie Session oplyst, at han udleder Odelsretten fra sin Moder der fra 1857 eiede og besad Gaarden i over 20 Aar; at Gaarden i 1879 ve Tvangsauktion blev solgt til Conrad Danielsen, hvis Skjøde blev thinglæst i November 1881 og at Sagsøgeren inden Præskriptionstidens Udløb indløste Gaarden fr ham efter afholdt Odelstaxt.

Retten finder efter alle under Sagen fremkomne Oplysninger, at Sagsøgere er odelsberettiget. Indst. vil imidlertid gjøre gjældende at denne Odelsret igje var gaaet tabt derved at Cit. den 18 December 1895 pantsatte Eiendommen ti Hypothekbanken, som i 1896 satte den til Tvangsauktion, hvorved den blev kjøb af to sekundere Panthavere, som senere solgte den til Indst. Indst. mener nu a Pantsættelsen maa sættes ved Siden af en frivillig Afhændelse og at den almindelige Hjemmelspligt medfører, at Cit. ikke kan gjøre Odelsret gjældende, hverke

mod de oprindelige Kjøbere eller mod Indst., som fra dem udleder sin Ret; at altsaa Tilfældet er ligt med, at Cit. selv godvillig havde solgt Eiendommen.

Retten er dog heri ikke enig. Om det end kunde medgives, at den der frivillig sælger sin Eiendom ikke kan gjøre nogen Odelsret gjældende mod Kjøberen — noget som Retten her ikke finder det nødvendigt at udtale nogen Mening om — saa finder man det dog klart, at der af en Pantsættelse aldeles ikke kan udledes, at Eieren opgiver Odelsretten, og allermindst naar Eiendommen af Pantekreditor bortsælges ved Tvangsauktion.

Retten finder derfor Cit.s Løsningsret klar. Løsningssummen er ved Taxten sat til 4500 — fire Tusinde fem Hundrede — Kroner, hvortil kommer for Halvparten i Skovstykket Dyreheien 150 Kroner og for Halvdelen i en Sag 65 Kroner.

Efter Parternes Procedure maa det ansees bragt paa det Rene, at begge disse Eiendomme tilhøre Odelsgodset. Endvidere bliver at tillægge Taxten 200 Kroner for den Odelsgodset tilliggende Erstatning for Opstemning af Grimevandet. Den samlede Løsningssum bliver saaledes 4915 Kroner. Indst. findes derhos at burde for en Del erstatte Cit. Sagsomkostninger. Med Hensyn hertil bemærkes, at Cit. først i Sagens tredie Session fremkom med Legitimation for, at han var Odelsberettiget, og man finder da, at Indst. indtil den Tid havde Grund til at lade Processen gaa sin Gang. Retten finder, at Sagsomkostninger for den senere Tid bør erstattes med 40 Kroner.

Af Overrettens Dom hidsættes følgende:

Overretten kommer, idet henvises til Underrettens Præmisser, til samme Resultat som denne. Den eneste Indsigelse som ved Overretten er fremført mod Odelssøgsmaalet er den, at Indst., der ved sin Værge i sin Tid har pantsat Odelsgodset til Hypothekbanken, efter hvis Rekvisition det er bleven ham frasolgt ved Tvangsauktion, ikke kan indtale Godset fra Appell., der igjen h.r kjøbt det af Kjøberen ved Auktionen, fordi, mener han, at Indst. som Pantsætter maa være ansvarlig for, at ogsaa Kjøberne ved Tvangsauktionen beholder det kjøbte Pant.

Retten kan imidlertid ikke finde, at der gives Hjemmel for den Opfatning, at en Odelsberettiget, der har pantsat sit Odelsgods, ikke skulde kunne indløse det igjen fra den, der ved Tvangsauktion ifølge Pantobligationen er kommen i Besiddelse af samme. Høiesteret sees ogsaa gjentagne Gange, Retst. for 1868 S. 228 og 1877 S. 249, at have udtalt, at en Sælger af et Odelsgods ikke taber sin Odelsret ved at sælge det. Og taber han ikke sin Odelsret ved at sælge, saa maa heri ligge, at han ikke ved Salget ansees for at have frafkrevet sig den, og endmindre kan da den, som har pantsat sin Eiendom, ansees for at have tænkt paa, at han derved i Tilfælde Salg efter Pantobligationen frafkrev sig sin Odelsret, ligesaalidt som Panthaverne kan have tænkt paa saadant.

To Personer fældebes for ulovligt Laxefiske begaaet ved at have havt 4 Kilenøter staaende ustængte i Ugefredningstiden. Meddomsretten betragtede det som 4 særskilte Forseelser at de fire Nøter ikke var bleven lovmæssig stængt og fandt derfor Straffel.s 6—12 paa Tilfældet anvendelig. Høiesteret antog, at der efter de foreliggende Omstændigheder kun var Tale om ét Fiske og fandt derfor ikke 6—12 paa Tilfældet anvendeligt.

Høiesterets Votering og Dom af 29 November 1902 i Sagen, L.-No. 68 for 2den Session s. A.: Straffesag mod Simon Johan Fredriksſen, Aglapsvik og Søren Matias Fredriksſen, Gjøvik (Forsvarer: Adv. Harbitz — Aktor: Adv. Fr. Stang Lund).

Assessor Roll: Ved Dom, afsagt af Meddomsret i Lofoten den 15 Juli 1902, blev Simon Johan Fredriksſen Aglapsvik

og Søren Matias Fredriksson Gjøvik for Overtrædelse af Lov om Fredning af Lax og Søørret af 20 Juni 1891 §§ 4 jfr. § 25, Lov 23 Juli 1894, høieste Res. af 30 Oktober 1894 og Regler af 20 Februar 1895, jfr. Straffel.s Kap. 6 § 12 ilagt Bøder, hver 400 — fire Hundrede — Kroner, samt tilpligtet at taale Konfiskation af Værdien af en fanget Lax 1 — en — Krone og 84 — fire og otti — Øre, alt til lige Deling mellem Statskassen og Anmelderen, Lensmand Wik, hvorhos de i Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger tilpligtedes at betale hver 10 — ti — Kroner.

Dommen hviler paa følgende Begrundelse:

„Under nærværende Sag anser Retten det bevist, at de Tilt. i Ugefredningstiden Fredag 9 Juni — Mandag 10 Juni 1901 paa Søen ved Solbjørnnes og ved Kunna i Flakstad har havt 4 Kilenøter staaende saaledes, at Lax eller Søørret derved kunde fanges eller deres frie Gang forhindres, idet Nøterne ikke var stængt overensstemmende med de gjældende Regler, men stod aabne til Fangst“.

De Tilt. begjærede principalt fornyet Behandling ved Lagmandsret idet de hævdede, at de ved Uveir havde været forhindret fra at stænge sine Nøter i den omhandlede Tid. Subsidiært erklærede de Anke over Strafudmaalingen. Begjæringen om fornyet Behandling blev af Høiesterets Kjæremaalsudvalg afslaaet, hvorimod Udvalget henviste Anken til Prøvelse i Høiesteret.

Forsvareren har paastaaet principalt Ophævelse af Meddomsretsdommen paa Grund af utilstrækkelig Begrundelse, subsidiært Nedsættelse af Straffen, fordi særskilt Straf er ilagt for hver Not.

For Ophævelse af Meddomsretsdommen kan jeg ikke stemme. Vistnok er Begrundelsen, som det sees, knap, men det fremgaar dog, forekommer det mig, med Tydelighed af Domsbegrundelsen sammenholdt med den forudgaaende Retsforhandling, at Meddomsretten har fundet, at Veirforholdene ikke har været til Hinder for Efterkommelsen af Lovens Forskrift.

Derimod er jeg enig med Forsvareren i, at det er urigtigt, at Straffel.s Kap. 6 § 12 er bragt i Anvendelse, og at det er anseet som en særskilt Forseelse, at hver enkelt Not ikke er bleven lovmæssig afstængt. Her foreligger efter min Opfatning kun ét forbrydersk Forsæt og en eneste forbrydersk Handling. Samtlige fire Nøter var udsatte af samme Mænd og undergivet samlet Tilsyn fra dem. Der er med andre Ord kun Tale om ét Fiske, og Lovens Udtryk giver ingensomhelst Anledning til at udstykke Forholdet i en Flerhed af Forseelser. Jeg antager, at Straffen for hver af de Tilt. passende kan ansættes til 150 Kroner, og jeg finder ikke, at der er Grund til at anbefale Straffen ved Benaadning enten ophævet eller nedsat.

Konklusion:

Simon Johan Fredriksson, Aglapsvik og Søren Matias Fredriksson, Gjøvik ansees for Overtrædelse af Lov om Fredning af Lax og Søørret af 20 Juni 1891 §§ 3 og 4, jfr. § 25, Lov af 23 Juli 1894, høieste Resolution af 30 Oktober 1894 og Regler af 20 Februar 1895, hver med en Bod af 150 — et Hundrede og femti — Kroner. Med Hensyn til Bødernes Deling og Konfiskationen forholdes som i Meddomsretsdommen bestemt.

Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Advokaterne Harbitz og Fr. Stang Lund, tillægges i Salarium, Førstnævnte 60 — sexti — Kroner og Sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Thoresen: Enig med Førstvoterende.

Assessor Motzfeldt, de extraordin. Assessorer, Exped.sekr. Bull og Byretsassessor Prydz, Assessorerne V. Scheel og C. Hansten: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Antaget, at en Kollision mellem et Dampskib og en Bark var voldt ved, at det første havde overtraadt Styringsreglernes § 16, andet Led. Spørgsmaal om ikke Barken havde overtraadt § 16, første Led ved at gaa med for stærk Fart i tæt Taage, under Dissents besvaret med Nei. Jfr. HRD. i Retst. 1897 S. 81. Dampskibet paalagdes derfor at erstatte Seilskibet dets Tab og Skade i Anledning af Kollisionen, herunder Omkostningerne ved en Reise, som Seilskibets Kaptein havde foretaget for at beslaglægge Dampskibet. Processens Omkostninger ophævedes.

Den af Seilskibets Rederi engagerede Advokat havde tillige, uden særskilt Engagement, for Ladningens Eier nedlagt Paastand paa Erstatning for den Ladningen overgaaede Skade. Forsaavidt afvistes Sagen.

Høiesterets Votering og Dom af 16 December 1902 i Sagen, L.-No 80 for 2den Session 1902 s. A.: Seilskib „17 Mai"s Rederi (Adv. Bredal) mod Dampskib „Luna"s Rederi (Adv. Schiander).

Assessor V. Scheel: Ved Kristiania Sørets Dom af 11 September 1901 blev i nærværende Sag afsagt saadan Dom:

„Hovedcit.skabet „17 Mai"s Rederi og Kontracit.skabet „Luna"s Rederi bør for hinandens Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves saavel i Hoved- som Kontrasøgsmaalet".

Denne Dom er fra begge Parters Side paaanket til Høiesteret, af „17 Mai"s Rederi ved Stevning af 17 December 1901 og af „Luna"s Rederi ved Stevning af 10 April 1902.

For Høiesteret har „17 Mai"s Rederi nedlagt saadan Paastand:

Principalt: At Kontraappell.skabet, Dampskibet „Luna"s Rederi tilpligtes at betale Hovedappell.skabet, Seilskibet „17 Mai"s Rederi:

1. Rederiets Tab og Skade i Anledning af Kollisionen med Kr. 20,484 42 samt £ 458-19, de sidste i norske Penge efter Kurs paa Betalingsdagen, samt
2. Ladningens Nødhavnsudgifter med £ 6040-11 ligeledes i norske Penge efter Kurs paa Betalingsdagen.

Subsidiært I: At Kontraappell.skabet tilpligtes at betale Hovedappell.skabet Erstatning bestemt ved Sørettens Skjøn optaget paa Kontraappell.skabets Bekostning for Hovedappell.skabets Tab og Skade i Anledning af Kollision, samt Ladningens Nødhavnsudgifter osv. som foran under Post 2.

Subsidiært II: Det samme, dog uden Ladningens Nødhavnsudgifter; samt for alle Tilfælde 4 Procent i aarlig Rente af den tilkjendte Erstatning fra 4 August 1900 til Betaling sker, samt Sagens Omkostninger for begge Retter.

„Luna"s Rederi har nedlagt saadan Paastand:

At Sagen afvises, forsaavidt angaar den Del af det paastaaede Beløb, der repræsenterer Ladningseierens Fordring og at Hovedappell. forsaavidt ilægges Kost og Tæring til Kontraappell.

At Kontraappell., Dampskib „Luna"s Rederi, frifindes for Hovedappell.s, Seilskib „17 Mai"s Rederis, Tiltale i denne Sag, samt at Sidstnævnte tilpligtes til Kontraappell. at betale Kr. 15,389.29 med lovlige Renter fra 1 Oktober 1900 og Sagens Omkostninger for begge Retter.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Sørettens Dom. Kun skal jeg bemærke med Hensyn til Præmisserne, at naar det i den der gjengivne Oversættelse af „Luna"s Søforklaring i Antwerpen staar, at Vinden var frisk fra Nord, er det for Høiesteret paa det Rene mellem Parterne, at de Ord i det originale franske Dokument, som er oversat med „fra Nord", er Ordene: „de la partie nord". Om den rette Betydning af dette sidste Udtryk er der for Høiesteret Tvist mellem Parterne. Naar det forøvrigt i Præmisserne umiddelbart foran i Oversættelsen staar N 8$^1/_2$ H, saa er det paa det Rene for Høiesteret, at dette, som ogsaa af Søretten forudsat, skal være N. O. t. O. $^1/_2$ O.

Efter Søretsdommens Affigelse er der i Kristiania optaget to Tingsvidner, det ene i December 1901, det andet i April 1902. Under det første blev afhørt „17 Mai"s Kaptein, Eide, som dog ifølge Kjendelse af Søretten ikke blev edfæstet, undtagen forsaavidt betræffer hans Svar til et af de forelagte Spørgsmaal, nemlig Spørgsmaalet om, hvorvidt Kapt. Haudeland[1]) nogle Dage efter Kollisionen paa et Hotel i Antwerpen, da de talte om Kollisionen, ytrede: „Ja det var uheldigt, og havde jeg været paa Broen, skulde det ikke skeet heller; jeg havde stoppet Maskinen itide; men da jeg kom paa Broen, var det forsent".

Hertil sees Eide at have svaret Ja med Tilføiende, at Kapt. Haudeland intet nævnte om, at der var begaaet Feil fra „17 Mai"s Side; jfr. hermed, hvad der ifølge Præmisserne var anført fra begge Parters Side med Hensyn til dette Punkt.

Under det andet Tingsvidne er afhørt og edfæstet „17 Mai"s 1ste Styrmand, da Kollisionen fandt Sted, Terjesen, fra hvem Forklaring ikke tidligere forelaa i Sagen. Under Tingsvidnerne har Kapt. Eide og Styrmand Terjesen paa Spørgsmaal om de og 2den Styrmand strax før Kollisionen samtalede om Vinden, og at man blev enig om, at den var saa lidet rum, at der intet var at skvære paa, og at Signalerne maatte fortsættes med 1 Stød ad Gangen, fordi Vinden ikke var agterlig af tvers. Begge svaret Ja.

Styrmand Terjesen tillægger, at denne Samtale fandt Sted omtrent 1 Karter før Kollisionen. Vidnet Kapt. og 2den Styrmand stod da midtskibs. Videre anfører han: Efter den omhandlede Samtale gik Vidnet nedunder Dæk og kom først paa Dæk igjen netop som Skibene var kommen Side om Side, klar af hverandre efter Kollisionen. „17 Mai"s Seil stod da fremdeles haardt opbraset om bagbord.

---

[1]) Kapteinen paa „Luna". Red.

Og Kapt. Eide sees til sit Svar til det før citerede Spørgsmaal om Samtalen at have tilføiet: Observationerne blev gjort paa den Maade, at man saa paa Seilene, Vinden og Søen, hvorimod man ingen Vager havde paa Masten. Vidnet tilføier, at Vager bruges sjelden paa Seilskib. Der blev ikke konfereret med Kompasset, hvilket Vidnet ikke ansaa nødvendigt, da man havde Skibets Kurs.

Han har derhos paa Spørgsmaal, om der havde været nogetsomhelst iveien for at give 3 Stød, hvis man var kommen til et andet Resultat, svaret Nei, og paa Spørgsmaal, om han ogsaa senere indtil Kollisionen holdt Øie med Vinden, svaret „Ja, Vidnet merkede ingen Forandring i Vinden; han var snart forskibs, snart midtskibs og snart agterud i det Kvarter, som antagelig er passeret fra den under Spørgsmaal 2 omhandlede Samtale fandt Sted og indtil Kollisionen".

Og endelig har han til Spørgsmaalet, om Skibene stadig var haardt opbrasede om bagbord, svaret Ja.

For Høiesteret er endelig fremlagt forskjellige Erklæringer m. v.

Søretten har ved at sammenholde de foreliggende af den nøiagtig gjengivne Forklaringer om Vindens Retning fundet, „at den største Sandsynlighed er for, at Vinden i hvert Fald har været nordligere end N. V." Søretten finder derfor, anfører den videre, „om end ikke uden Tvivl, at maatte gaa ud fra, at Vinden ved Leiligheden har været nordligere end N. V. Da nu „17 Mai" styrede S. V. og derfor efter Vindretningen maa antages at have havt Vinden agtenfor tvers, skulde den i Henhold til Plakaten om Regler til Forebyggelse af Sammenstød mellem Fartøier, disses § 15 c, have givet som Signal 3 paa hinanden følgende Stød. „17 Mai" har imidlertid kun givet et Stød, hvorved den saaledes har gjort sig skyldig i Overtrædelse af de nævnte Regler, ligesom den derved har vildledet „Luna" og bibragt denne den urigtige Opfatning, at „17 Mai" enten laa Bidevind med Styrbord Halser eller styrede en vestligere Kurs, og at som Følge deraf „Luna", naar den hørte „17 Mai"s Signal paa Bagbords Boug, trygt kunde fortsætte sin Kurs. Dersom „17 Mai" derimod havde givet rigtig Signal, 3 Stød, vilde „Luna", der hørte Signalet tidsnok dertil, have havt Anledning til at træffe fornødne Forholdsregler for Undgaaelse af Kollision. Efter Rettens Opfatning har derfor „17 Mai" Skyld i Sammenstødet".

Paa den anden Side finder Søretten, at ogsaa „Luna" har Skyld, idet der fra „Luna"s Side „ikke er udvist tilbørlig Forsigtighed ved under disse Omstændigheder at fortsætte sin Kurs uforandret og ubetinget stole paa, at Stødet kom fra et Fartøi, som styrede vestligere Kurs eller laa Bidevind vestover". „Luna" undlod herved, anfører Søretten, at iagttage Styringsreglernes § 16. Ved ikke at stoppe, da den hørte det andet Taagesignal og ved, da den derefter hørte det tredie Stød, ikke strax at give Bagbordsror, har „Luna", heder det videre, ogsaa forbrudt sig mod Styringsreglernes § 20.

Jeg er, hvad angaar Spørgsmaalet om Vindretningen, som altsaa spiller en saa væsentlig Rolle, kommen til et andet Resultat end Søretten, idet jeg efter Oplysningerne maa anse det bevist eller ialfald bragt til overveiende Sandsynlighed, at Vinden har været N. V. eller meget nær derved. „17 Mai"s Journal siger ligefrem,

at Vinden var nordvestlig. Skibets Kapt. Eide, udtaler det samme under sin Søforklaring i London: „løi Bris fra N. V.“, og hans Forklaring under Tingsvidnet i Kristiania gaar, som det vil sees, ud fra det samme. 2den Styrmand siger under Søforklaringen i London, at Vinden var tvers den hele Tid indtil Sammenstødet. Skibets 1ste Styrmand gaar ogsaa ud fra det samme under sin Afhørelse under Tingsvidnet i Kristiania i 1902, og dets Tømmermand udtaler under Søforklaringen i London, at Vinden var nordvestlig. Vistnok er det saa, at saavel 1ste Styrmands som Tømmermandens Forklaringer kun gaar til omtrent 10 ' før det første Taagelurstød fra „17 Mai“ hørtes af „Luna“. Men der er intet oplyst, som peger paa, at Vindretningen skulde have forandret sig i den korte Tid, som derefter hengik før Kollisionen; og af disse fire Vidner sees Kapt. og begge Styrmændene at have konfereret sammen om Vinden og Styringen antagelig et Kvarter før Kollisionen. „17 Mai“s Seillads fra Konferancen af var altsaa Resultatet af en speciel Overveielse mellem de Kommanderende om, hvad Forholdene tilsagde, herunder ogsaa Hensyn taget til Vindretningen, og jeg maa derfor tillægge denne en meget væsentlig Betydning. Alle de ovennævnte fire Personer fra „17 Mai“ er derhos enige om, at Skibets Rær var haardt opbrasede om Bagbord lige til sidste Øieblik. Jeg hidsætter derhos, at Kapt. Eide ifølge hans Søforklaring i London havde opfordet dem, som havde Vagt paa Dækket, nemlig Udkigsmanden og 2den Styrmand, til at høre godt efter, om nogen Dampfløite eller Taagelur skulde høres forud. Det fremgaar ogsaa af Oplysningerne, at der blev givet Stød i „17 Mai“s Taagelur regelmæssig omtrent hvert Minut. Efter Journalen var der logget Kl. 9. Alt tyder saaledes paa, at det ikke i nogen Henseende har manglet paa Aarvaagenhed fra „17 Mai“s Side.

For „Luna“s Vedkommende er betræffende dens Journal at mærke, at den i hele Vagten fra Kl. 4 til 8 om Morgenen den 15 December stadig viser N. V. Derefter anføres der i Journalen: „Kl. 8 lagdes Skibet Vest S. V. hen til Kl. 9, da det atter vendtes N. O. over med Kurs N. O. × O ½ O. stadig med sagte Fart for at afvente lettere Luft, da det var usædvanlig tyk Taage med frisk nordlig Bris“. Men de sidste Ord er, som ogsaa fremholdt i Domspræmisserne, indskudt ovenfor Linien. Det er altsaa en bagefter gjort Tilføielse. Naar Ordene er tilføiet, er ikke oplyst. „17 Mai“ har søgt at bevise, at Tilføielsen endog maa være gjort meget senere end 15 December. Hvorledes det hermed forholder sig, er som sagt uopklaret, men Følgen heraf maa være, at den i Tilføielsen indeholdte Angivelse ikke i og for sig kan tillægges nogen Vægt. Under Søforklaringen i Antwerpen har vistnok „Luna“s Kapt. forklaret, at Vinden, som det staar i Oversættelsen, var frisk „fra Nord“, og tre af Mandskabet har der under Ed sluttet sig til Kapt. Men som det fremgaar af, hvad jeg foran har hidsat af Oplysningerne, lyder den franske Text paa: „de la partie nord“. „17 Mai“ har for Høiesteret fremlagt en Erklæring fra den herværende franske Generalkonsul, gaaende ud paa, at dette Udtryk synes at burde oversættes med „Vinden var frisk fra Nordkanten“ og er vel, anføres det, mere og mere ubestemt end „le vent était frais du nord“, hvilket sidste vilde pege paa

Kompasstregen Nord. Der er ogsaa indhentet flere Erklæringer om Forstaaelsen. Fra „Luna“s Side indrømmes det, at Udtrykket ikke er saa distinkt, som der stod fra Nord, og at det ogsaa omfatter to Streger ved Siden af Nord. „17 Mai“ mener derimod, at det maa forstaaes endnu mere vidtgaaende. Under enhver Omstændighed er Udtrykket mener jeg, saavidt ubestemt, at saa meget er sikkert, at Vægten af „Luna“s Vidners Prov i Antwerpen herved svækkes. Og i Gøteborg har „Luna“s tre Vidner under Søforklaringen der ogsaa kun forklaret, at Vinden var nordlig, og af disse Vidner er det ene, nemlig „Luna“s 1ste Styrmand Taarvig — han var imidlertid bleven „Luna“s Kapt. — ikke edfæstet. Hertil kommer, at det ikke for „Luna“s Vedkommende som for „17 Mai“s er oplyst, at nogen speciel Observation af Vinden og Seilladsen, og heller ikke nogen Konferance derom havde fundet Sted i Tiden nærmest lige før Kollisionen. Det maa ogsaa i og for sig synes at maatte være saa, at man paa et Seilskib har bedre Anledning og større Opfordring til at mærke sig nøiagtig Vindretningen end paa et Dampskib. Jeg mener derfor, som allerede bemærket, at om der end ikke kan siges at være fuldt Bevis for, at Vinden var N. V., saa er der ialfald overveiende Sandsynlighed derfor, og ialfald maa det ansees bevist, at den ikke var saa nordlig, at ikke „17 Mai“ trygt kunde fortsætte sin Kurs. Men under denne Forudsætning om Vindretningen, som jeg altsaa mener, at man maa bygge paa, var „17 Mai“s Signalisering med kun ét Stød ad Gangen i Taageluren berettiget; den var nemlig i Overensstemmelse med Styringsreglernes § 15 c., (se første Sætning).

I dette Hovedpunkt er jeg altsaa uenig med Søretten, idet jeg finder, at intet her kan bebreides „17 Mai.“

Derimod er jeg enig med Søretten i, at „Luna“ har overtraadt Styringsreglernes § 16, 2det Passus. Det er paa det Rene mellem Parterne, at det første Taagesignal fra „17 Mai“ paa „Luna“ hørtes tilsyneladende forenfor tvers, og det er klart, „17 Mai“s Plads ikke efter dette ene Signal kunde bestemmes med Sikkerhed. „Luna“ skulde derfor strax have stoppet sin Maskine og derpaa navigeret med Forsigtighed, indtil Faren for Sammenstød var over.

Men i Stedet derfor fortsætter den sin Fart selv efter at have hørt det andet Stød i samme Retning, og endog efter at det tredie Stød fra „17 Mai“s Taagelur var hørt, foretager „Luna“ intet, før Kapt., idet han lige før Kollisionen kommer op, stopper Maskinen samt kommanderer Bagbord Ror. „Luna“ har herved efter min Mening afgjort forseet sig mod Styringsreglernes § 16, 2det Passus og maa derfor være „17 Mai“ ansvarlig for den ved Kollisionen forvoldte Skade. Hvorvidt „Luna“ ogsaa har forseet sig mod Styringsreglernes § 20, finder jeg det efter dette ikke nødvendigt at indgaa paa.

Det er paastaaet fra „17 Mai“s Side at „Luna“s Fart ikke var moderat og omvendt fra „Luna“s Side, at „17 Mai“s ikke var dette, jfr. Styringsreglernes § 16, 1ste Passus om at ethvert Fartøi i Taage, Tykke, Snefald eller svære Regnbyger skal gaa med moderat Fart og under omhyggeligt Hensyn til de for Haanden værende Omstændigheder og Forhold. Søretten har omhandlet dette Spørgsmaal for begge Fartøiers Vedkommende og er kommet til det Resultat, at

der intet kan bebreides noget af dem forsaavidt. Søretten har havt alle Oplysninger for sig og har nøiagtig gjennemgaaet disse, hvad Præmisserne ogsaa viser, og jeg maa derfor gaa ud fra, at Søretten herunder ogsaa har taget specielt Hensyn til, at den ved Leiligheden raadende Taage var usædvanlig tyk, i Relation hvortil jo Spørgsmaalet om, hvad moderat Fart vil sige, maa forstaaes, jfr. Retst. for 1897 S. 81. Jeg finder at maatte henholde mig til Søretten i dette Punkt.

Efter dette bliver det mit Resultat, at „Luna" har forgaaet sig mod „17 Mai" og maa give denne Erstatning, medens „17 Mai" maa blive at friholde for Erstatning.

Jeg gaar derefter over til at omhandle Spørgsmaalet om den „17 Mai" tilføiede Skade m. v. Efter Ankomsten til Dover blev Skibet der besigtiget og Skaden taxeret. Men den Forretning, som i den Anledning afholdtes, angik kun den ydre Skade, som kunde sees uden Doksætning; Skaden i Bunden kunde nemlig først sees efter Doksætning. Rederiet lod derefter Skibet underkaste en foreløbig Reparation i Dover og lod det buxere til Grimstad, hvor det blev endelig repareret. Omkostningerne ved denne Reparation udgjør efter Regning fra „17 Mai"s Rederi de Kr. 20,481.42, som „17 Mai"s principale Paabud nævner.

Efter Dispachen i England udgjorde alle Bjergnings- og Nødhavnsudgifter £ 1124-19-11; hvoraf vedkommer Ladningen £ 604-0-11 og Skibet £ 520-19-0. Men „17 Mai"s Rederi indrømmer, at i det sidste Beløb skal fragaa £ 62-0-0, som var udbetalt kontant til Eide til nødvendige Skibsudgifter; Resten er de £ 458-19-0, som nævnes i den principale Paastands No. 1. Fra „Luna"s Side er der for det første protesteret mod, at „17 Mai"s Rederi har noget at gjøre med Ladningens Havariudgifter, og „Luna" har forsaavidt paastaaet Sagen afvist. Fra „17 Mai"s Advokats Side er ogsaa medgivet, at han ikke havde nogen speciel Fuldmagt til at optræde for Ladningseierens Vedkommende; han havde kun Fuldmagt fra Rederiet, men opfattede denne som ogsaa angaaende Ladningen. Han erkjender, at Spørgsmaalet er tvivlsomt og har ved Søretten overladt dets Afgjørelse til den, men Søretten sees ikke at have indladt sig paa Spørgsmaalet. Jeg mener, at da Appell.s Sagfører kun har havt Fuldmagt fra Rederiet, og Rederiet ingen Fuldmagt har havt fra Ladningseieren, hvorvel det vistnok har ment ogsaa at kunne optræde paa hans Vegne, saa kan der, forsaavidt Ladningen angaar, ikke gives nogen Dom i Realiteten i nærværende Sag. Jeg finder, at Sagen derfor forsaavidt bør afvises.

Hvad Skaden paa selve „17 Mai" angaar, gjøres det fra „Luna"s Side gjældende, at det var ganske uberettiget af „17 Mai"s Rederi uden Samtykke af „Luna"s Rederi at føre „17 Mai" til Grimstad og der lade det reparere. „17 Mai"s Rederi skulde have brugt den sædvanlige Fremgangsmaade og ladet det reparere i Dover eller en anden Havn i England. Overensstemmende hermed mener „Luna", at alle Udgifter vedkommende Buxeringen til Grimstad og Reparationen der er „Luna" uvedkommende, og at „Luna", naar det dømmes, kun har at betale, hvad Reparationen i Dover vilde have kostet efter den der optagne Taxt samt derhos Udgifter efter Dispachen

med forskjellige Fradrag, som jeg skal nævne. „Luna"s Paastand gaar derfor ud paa, at den alene har at betale £ 1041-4-3, nemlig Reparationen i Dover efter Taxt: £ 633-6-0 saaledes som ved Søretten af „Luna"s Rederi paastaaet. Men hertil medgives her for Høiesteret, at der ogsaa maa lægges £ 150-7-8, som udgjorde Erstatning for Skade paa Stevnen m. v., og hvilket Beløb „Luna" for Søretten havde paastaaet at være sig uvedkommende. Af Havariudgifterne erkjender „Luna" at være sig vedkommende Havarigrosse-Bidraget paa Skibet £ 92-6-4 og paa Distancefragten £ 7-13-10. Derimod anser den for sig uvedkommende en Post paa £ 44-10-2, der i Dispachen er opført som Kollisionsomkostninger, men hvilke Omkostninger hidrørte fra en Reise, som Kapt. Eide gjorde til Antwerpen for at beslaglægge „Luna". „Luna" mener, at dette er rene Procesomkostninger, og at der ikke er Adgang til at opføre det Slags Udgifter her; men at de i Tilfælde maa tilkjendes af Domstolene som Procesomkostninger. Derhos fratrækker „Luna" foruden £ 62, som ogsaa „17 Mai"s Rederi har fratrukket, endvidere endel Udgifter tilsammen, som det kan skjønnes, af Beløb £ 156-18-3, som „Luna" paastaar alene var forvoldt ved Arrangementet med „17 Mai"s Hjembuxering til Grimstad, hvilke Udgifter „Luna"s Rederi nærmere har angivet, uden at jeg finder det nødvendigt at indgaa i Detalj herpaa. Ved denne Beregning udkommer, som sagt de af „Luna" anførte £ 1401-4-3. Dertil kommer for Tidstab Kr. 4000.

Jeg skal uden at indgaa nærmere paa Proceduren paa dette Punkt kun fremholde, at hvad man her har at gjøre med, er alene Forholdet mellem de to Skibe. Man har intet med Ladningen at gjøre, og da kunde det under ingen Omstændigheder være nogen Pligt for „17 Mai"s Rederi at lade Fartøiet reparere i Dover eller nogen anden Havn i England. Det maatte være Rederiet overladt at lade det reparere der, hvor Reparation kunde udføres billigst og bedst. Nu fandt altsaa Rederiet at burde bestemme sig for Grimstad. At dette var en forstandig Forføining fra „17 Mai"s Side, vinder væsentlig Bestyrkelse derved, at vedkommende Assuranceselskab samtykkede deri og, efter hvad der maa ansees for at være in confesso, har foretaget Opgjør efter Regninger fra „17 Mai" over Udgifterne ved Reparationen derstedes. Det er jo ogsaa klart, at „17 Mai"s Rederis egen Interesse tilsagde det at udføre Reparationen saa billig som muligt, herved ogsaa henseet til, at det jo paa den Tid maatte stille sig usikkert for Rederiet, om det overhovedet vilde faa nogen Erstatning hos „Luna". I sit første Indlæg for Søretten blev der heller ikke fra „Luna"s Side gjort nogen Indsigelse mod de enkelte Poster i Grimstadregningen. „Luna" indskrænkede sig til at benægte Regningen eller endel Poster i den som „Kollisionsudgifter og Sagen uvedkommende", og heri kan jeg ikke se nogen Benægtelse af de enkelte Posters Rigtighed.

Jeg finder i Henhold til dette, at „17 Mai"s Bugsering til Grimstad og Reparation der maa ansees for berettiget, og „17 Mai" maa derfor blive at tilkjende de paastaaede Kr. 20,484.42

Under den anførte Forudsætning bortfalder de Indvendinger der som bemærket, var gjort fra „Luna"s Rederis Side med Hensyn til

endel Poster i Dispachen, der stod i Sammenhæng med „17 Mai"s Hjembringelse til Grimstad, ovenfor angivne til et Beløb £ 156-18-9. Og hvad endelig angaar de £ 44 10-2, som „Luna„s Reder ogsaa har paastaaet fratrukket, kan jeg ikke skjønne rettere, end at ogsaa denne Udgift maa ansees for begrundet ved Kollisionen og for at have været nødvendig for at sikre det Tab, „17 Mai" havde havt. Jeg finder derfor, at der heller ikke forsaavidt bør ske noget Fradrag i „17 Mai"s Paastand, som jeg saaledes antager helt maa blive at tage til Følge.

Hvad Procesomkostningerne angaar, har Sagen for mig frembudt megen Tvivl i forskjellig Retning, og jeg finder derfor, uanseet at „Luna"s Rederi bliver at ilægge Erstatning for sin skadegjørende Handling, dog at burde efter Omstændighederne votere for Ophævelse af Omkostningerne saavel for Søretten som for Høiesteret.

Konklusion:

Kontraappell.skabet, Dampskibet „Luna"s Rederi, bør til Hovedappell.skabet, Seilskib „17 Mai"s Rederi, betale Sidstnævntes Tab og Skade i Anledning af den under Sagen omhandlede Kollision mellem Skibene med 20,484 — tyve Tusinde fire Hundrede otteti og fire — Kroner 42 — firti og to Øre samt 458 — fire Hundrede femti og otte — Pounds 19 — nitten — Shillings, det sidste Beløb i norske Penge efter Kurs paa Betalingsdagen, alt med 4 — fire — Procent aarlig Rente fra 4 August 1900, til Betaling sker.

Forsaavidt „17 Mai"s Rederi under Sagen tillige har nedlagt Paastand om Erstatning for Skade, tilføiet Ladningseieren, afvises Sagen fra Søretten.

Hovedappell.skabet bør for Kontraappell.skabets Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg vil dog gjøre et Par Bemærkninger. For mit Vedkommende finder jeg ikke under Veining af Oplysningerne fra begge Sider bevist, at Vinden var NV. eller nær derved, saaledes at „17 Mai" ikke kan antages at have havt Vinden agtenfor tvers og saaledes at „Luna" ikke kan antages at have været berettiget til fra „17 Mai"s Signaler at slutte, at „17 Mai" laa en Kurs, der ikke vilde skjære „Luna"s. Derimod har jeg været i adskillig Tvivl om, hvorvidt „17 Mai" ikke maa siges at have forgaaet sig mod Styringsreglernes § 16, første Afsnit, der paabyder moderat Fart i Taage. Det er paa det Rene, at „17 Mai" ved Anledningen førte hele Mersseil, og at den gjorde en Fart af 4 Knob. Det forekommer mig tvivlsomt, om en saadan Seilføring og en saadan Fart kan karakteriseres som moderat i en Taage, der var saa tæt, at man ikke kunde se længere fremover end høist en Skibslængde, og det er ikke oplyst, at Skibet maatte føre saa mange Seil for at være under Styring. Imidlertid vover jeg ikke at afvige fra Søretten, der har erklæret, at den ikke under de foreliggende Forhold finder Seilføringen eller Farten for stor, idet jeg tror at maatte gaa ud fra, at Søretten ikke har været ubekjendt med den af Førstvoterende nævnte Høiesteretsdom og det deri nævnte Princip.

Jeg vil derhos bemærke, at det heller ikke er hævet over Tvivl, at „Luna" har havt ringere Fart end „17 Mai". Vistnok har „Luna"s Vidner forklaret, at „Luna"s Fart var sagte; den uedfæstede første Styrmand har endog anslaaet Farten til ikke at overstige 1½ a 2 Knob, og Maskinisten har sagt, at Maskinen saavidt gik over Centrum. Imidlertid er det oplyst, at Maskinen ved Leiligheden gjorde 30 Omdreininger i Minuttet, medens Maskinen under fuld Fart sees at gjøre omtrent 60 Omdreininger i Minuttet. Ud fra dette Udgangspunkt har sagkyndige Mænd, hvis Udtalelser maa tillægges Vægt, ment at kunne anslaa „Luna"s Fart til 5 a 6 Knob i Vagten.

Assessor Reimers: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg slutter mig til Hr. Assessor Rolls Bemærkninger.

De extraordin. Assessorer, Byretsassessor Dr. H. Scheel, Byretsassessor Prydz og Adv. Mejdell: Ligesaa.

Assessor C. Hansteen: Jeg er kommen til samme Resultat som Søretten, men paa andre Præmisser. Jeg antager med de tidligere Voterende, at det ikke kan lægges „17 Mai"s Vedkommende tillast, at man kun har givet et Stød ad Gangen i Taageluren. Derimod antager jeg, at „17 Mai"s Vedkommende har forsyndet sig mod Plakat af 16 Januar 1897 § 16, 1ste Led, derved, at man har gaaet med for stor Fart. Paa denne Omstændighed maa jeg lægge større Vægt end de tidligere Voterende. Jeg henviser til, hvad der er anført under Voteringen i den ogsaa af de tidligere Voterende paaberaabte Sag, som er refereret i Retstid. for 1897, S. 81 flg. Det er der fremhævet, at naar det i Plakaten paabydes, at Skibe i Taage skal gaa med „moderat Fart", maa Meningen være, at Fartens Langsomhed skal staa i Forhold til Taagens Tæthed. Det heder i denne Votering: „Jo tykkere Taagen er, des mindre maa derfor ogsaa Farten være, da Skibene i tyk Taage først opdager hinanden paa nært Hold. Meningen er nu, at de skal gaa med saa moderat Fart, at der tiltrods for den korte Afstand alligevel bliver Tid til at tage de nødvendige Forholdsregler. Hvad der i let Taage er moderat Fart, kan selvfølgelig i tykkere Taage være en alt for stor Fart."

I nærværende Tilfælde var Taagen meget tæt, saa tæt, at man, uagtet det var lys Dag, ikke kunde se længere end en halv eller høist en hel Skibslængde. „17 Mai" gik med en Fart af 4 Knob eller nær derved. Den havde noksaa stor Seilføring, hele Mersseil (ↄ: 4 Seil), Fok, Klyver og Messan. Det forekommer mig at skulle være selvsagt, at saa stor Fart maa være altfor stor i saa tæt Taage, som der her ved Leiligheden var. Ligesaavel som et Dampskib forser sig mod Plakatens § 16 ved at gaa med saa stor Fart, at det ikke faar Tid til at tage de fornødne Forholdsregler for at undgaa Sammenstød med et mødende Seilskib, ligesaavel er et Seilskib in culpa, naar det paa sin Side ved at gaa med en i Forhold til Taagens Tæthed for stor Fart er Skyld i, at Dampskibet ikke faar Anledning til i Tide at stoppe eller styre afveien. Det, som i nærværende Tilfælde er oplyst om, hvad der tildrog sig under og umiddelbart efter Kollisionen, viser, hvor utilbørlig stor Farten har været i Forhold til den forhaandenværende tætte Taage. Uagtet Sammenstødet ikke var lempe-

ligt, strøg Dampskibet og Seilskibet forbi hinanden, og det saa hurtig, at de strax maa være komne i en temmelig betydelig Afstand fra hinanden. Dampskibet stoppede strax og vedblev i ikke saa kort Tid, ca. 3/4 Time, at søge efter Seilskibet. Paa Seilskibet havde man strax givet op Seilene, hvorhos man ringede med Klokken og blev liggende. Men uagtet det, som saaledes fra begge Sider blev gjort, lykkedes det dem dog ikke at finde hinanden igjen. Dette viser, hvor stor Farten har været i Forhold til Taagens Tæthed. Havde man paa „17 Mai", da Taagen begyndte, givet op saa mange af Seilene, at den havde gaaet f. Ex. med den halve Fart, hvad der selvfølgelig godt kunde være skeet, uden at Skibet havde mistet Styringen, saa havde Forholdet været et ganske andet, end det nu var. Et mødende Dampskib vilde da have hørt Seilskibets Taagelur i den samme Afstand, som nu skede; men til at gjennemløbe denne Afstand vilde Seilskibet, naar det gik med den halve Fart, have brugt dobbelt saa lang Tid. Det brugte nu 5 Minutter for at gjennemløbe Afstanden; med den halve Fart vilde det altsaa have brugt 10 Minutter. Der havde da selvfølgelig været ganske anden Anledning for det mødende Dampskib til at tage sine Forholdsregler, og der er al Grund til at tro, at Sammenstødet da vilde have været undgaaet.

Efter den Maade, hvorpaa Sagen saaledes stiller sig for mig, kan jeg ikke lægge nogen afgjørende Vægt paa, at Søretten har erklæret, at den ikke kan finde, at ca. 4 Knobs Fart var en for stor Fart under de foreliggende Forhold. Det har ogsaa i tidligere Sager (den af mig foran citerede Sag er ikke den eneste) vist sig, at Søretterne har været altfor utilbøielige til i tilbørlig Grad at gjøre gjældende den Forstaaelse af Plakatens Udtryk „moderat Fart", at Formindskelse af Farten maa staa i Forhold til Taagens Tæthed; med andre Ord, at i meget tæt Taage „moderat Fart" er noget ganske andet end „moderat Fart" i Taage, hvis Tæthed ikke er saa usædvanlig stor.

Høiesterets Dom blev derefter affagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Bestemmelsen om Varefortegnelser i Toldl.s § 9, særlig i dens Anvendelse paa Lodsskøiter.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 5 December 1902 i Sagen, L.-No, 71 for 2den Session f. A.: Straffesag mod Lods Anders Arnt Andersen (Forsvarer til Prøve: Overretssagf. Axel Scheel. — Aktor: Adv. H. O. Klingenberg).

Extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom: Ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Statsadvokaten i Buskerud Lagsogn den 1 August 1902, blev Lods Anders Arnt Andersen af Nøtterø sat under Tiltale til Fældelse: 1) efter Lov om Toldvæsenet af 20 September 1845 § 134, idet han ikke var forsynet med Varefortegnelse, da han antagelig 12 April 1902 indkom til Brevig pr. Brengen med sin Lodsskøite No. 41 (af Hortens Lodsoldermandskab) indehavende ca. 70 Liter Brændevin i Dunker, Flasker og Krukker, indkjøbt i Fredrikshavn (Danmark).

2) Efter samme Lovs § 137 (jfr. § 131 og Lov af 17 Juni 1896 § 16) for tilsigtet Toldsvig, idet ved den ovenfor under Post 1

omhandlede Anledning, det omhandlede Brændevin, der under Toldfunktionærernes Eftersyn ikke eller delvis var opgivet for dem, befandtes saaledes henlagt i Skøiten (bl. a. i Køierne), at det er utvivlsomt, at Toldsvig eller Indsnigelse har været tilsigtet (§ 137 Litr. b), og (eller) idet ved samme Leilighed Brændevinet, om hvilket det ikke før Paabegyndelsen af Toldfunktionærernes Undersøgelse helt eller delvis var anmeldt, hvorledes det var indpakket, ved Eftersynet fandtes helt eller delvis forstukket (bl. a. i Køiklæderne) paa en Maade, der gjorde det umiskjendeligt, at Toldindtægternes Besvigelse har været tilsigtet. (§ 137 Litr. c.)

Ved Dom, afsagt af Meddomsretten i Søndre Jarlsberg den 30 September 1902, blev Tilt. fældet i Tiltalens 1ste Post og for Forbrydelse mod Toldl.s § 134 tilpligtet at bøde 20 Kroner til Statskassen og at udrede Andel i Sagsomkostninger med 10 Kroner. Derimod blev han frifundet i Tiltalens 2den Post.

Under 6 Oktober 1902 har Tilt. erklæret Anke paa den afsagte Meddomsretsdom, idet han mener, at Loven er urigtig anvendt af Meddomsretten. Han gjør nemlig gjældende, at Toldl.s Bestemmelser om Varefortegnelse urigtigen er anvendt paa Proviant, som han i Egenskab af Lods har indkjøbt til Brug ombord i sin Skøite, og han antager videre, at Toldl.s Regler om Varefortegnelse kun gjælder Skibe, som gaar i Fragtfart paa Udlandet og ikke vilkaarligen kan udvides til at gjælde Lodsskøiter. Saaledes mener han ogsaa, at Toldl. saavel af Lodser som af Toldvæsenet tidligere og lige til den sidste Tid har været opfattet i Praxis.

Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Efter min Mening maa Anken forkastes. Toldl.s § 9 siger ligefrem, at naar et fra Udlandet kommende Fartøi er bestemt til indenrigsk Sted, skal Skipperen være forsynet med en forud affattet og af ham selv underskreven Fortegnelse over samtlige indehavende Varer, Skibsprovisioner og andre Skibsfornødenheder, hvilken Fortegnelse han har at afgive til den først ombordkommende Toldbetjent. Fra ovenstaaende Forpligtelse kan Kongen tilstaa de Fritagelser, som Stedsforholde eller andre Omstændigheder maatte gjøre fornødne.

At der skulde være tilstaaet nogen saadan Fritagelse, som her omhandlet, for Lodsers Vedkommende, er ikke gjort gjældende under Sagen. Efter hvad Meddomsretten har antaget med Hensyn til de faktiske Omstændigheder, er Forholdet dette, at Tilt. med sin Lodsskøite afreiste til Fredrikshavn for at søge Lodsning, og at han paa Veien havde sat Lods ombord i et Fartøi, men han erholdt ikke Lodsning af flere Fartøier. Han var indom Fredrikshavn, og her kjøbte han de under Sagen omhandlede Varer; med disse gik han hjem og ankrede ved sin Bolig i Brengen, hvor Toldvæsenet kom ombord; paa Toldvæsenets Forespørgsel erklærede Tilt., at han ikke havde nogen Varefortegnelse.

Jeg kan ikke skjønne rettere, end at dette Forhold ligefrem omfattes af Ordene i Toldl.s § 9, og at det forsaavidt er en ligegyldig Omstændighed, om man vil antage, at det er, som Tilt. paastaar, at Varerne er indkjøbt til Proviant.

Det er fra Forsvarets Side gjort gjældende, at det af andre Bestemmelser i Toldl. og særlig af Lovens 2det Kap skulde kunne

sees, at det ikke har været Meningen med Toldl.s § 9, at den skulde omfatte et Forhold som det her omhandlede, og at Paabudet om Varefortegnelse kun gjælder Skibe, som gaar i udenlandsk Fragtfart og Varer, som er bestemt til Indførsel.

Jeg kan imidlertid ikke finde, at hvad der saaledes er paaberaabt, støtter en saadan Opfatning. Særlig mener jeg, at Litr. d i Toldl.s § 22 netop taler for den modsatte Opfatning, — for at ogsaa Toldl.s Bestemmelser i Almindelighed gjælder Lodser. I § 22 d heder det, at det skal være enhver Lods tilladt fra det Fartøi, som han har lodset, at føre saa mange toldbare Varer med sig, som hans Lodspenge beløbe sig til, dog at Varerne ved et Toldsted eller for en Toldbetjent snarest muligt anmeldes, samt at deraf betales hvad betales bør. Havde det været Opfatningen, at Lodser overhovedet ikke skulde have noget med Toldvæsenet at gjøre i et Tilfælde som det her under Sagen omhandlede, maatte det efter min Mening have været ganske overflødigt at indtage i Toldl.s § 22 en saadan Bestemmelse, som nu refereret. Jeg antager efter dette, at Toldl.s § 9 er rettelig bragt i Anvendelse, og at derfor Anken maa forkastes.

Konklusion:

Anken forkastes. Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Overretssagf. Axel Scheel og Adv. H. O. Klingenberg, tillægges i Salarium Førstnævnte 60 — sexti — og Sidstnævnte 40 — firti — Kroner, af hvilk[e] Beløb Tilt., Lods Anders Arnt Andersen, erstatter Statskassen 2[0] — tyve — Kroner.

Assessor Stang: I det Væsentlige og Resultatet enig me[d] Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Adv. Meidell, Assessorerne Reimer og Motzfeldt, extraordin. Assessor, Docent Gjelsvik sam[t] Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende me[d] Førstvoterendes Konklusion.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 5. **Onsdag den 11 Februar.** **1903.**

To Søstre gjør i 1878 Testamenter til Fordel for hinanden. Den længstlevende overtager i Henhold hertil Arven efter den først afdøde. Efter Længstlevendes Død fremkommer et Testament oprettet i 1892 og undertegnet med begge Søstres Navne, hvori blandt Andet bestemmes, at en Søsterdatter af dem samt dennes Mand efter deres Død særskilt skal have 12,000 Kroner. Imidlertid oplystes der, at dette Testament kun var undertegnet af den først Afdøde, og at hun havde paaført sin Søsters Navn.

De ved Testamentet indsatte Arvinger paastod nu, at dette af Længstlevende allerede var opfyldt ved en dispositio inter vivos. Subsidiært gjordes det gjældende, at Testamentet var gyldigt ogsaa for Længstlevendes Vedkommende, idet det var med hendes Samtykke, hendes Navn var paaført Testamentet, samt at det efter hendes Død var godkjendt af alle Arvinger. Med disse Paastande hørtes de imidlertid ikke.

Spørgsmaalet om hvorvidt Testamentet kunde anerkjendes som gyldigt, forsaavidt angik den først afdøde Søster (der havde iagttaget alle Testamentsformer), under Dissents besvaret med Nei.

Høiesterets Votering og Dom af 13 November 1902 i Sagen, L.-No. 52 for 2den Session i. A.: P. Kjellesvig (Adv. Sverre Brydz) mod Frøken Julie Sirnæs's Dødsbo, ved Skifteforvalteren i Flekkefjord, samt Ole Tobias Sirnæs (Adv. Schiander).

Assessor Thoresen: Ved Decision, afsagt af Flekkefjords Skifteret den 8 Februar 1896 er saaledes decideret:

„Det under 8 Mai 1892 af Frøkenerne Julie og Georgine Sirnæs angivelig udfærdigede Testament bliver ikke at tillægge Gyldighed ligeoverfor Førstnævntes Dødsbo".

Ved Appelstevning af 6 Marts 1896 er denne Decision af P. Kjellesvig indanket for Bergens Overret, ved hvis under 4 December 1899 afsagte Dom saaledes blev kjendt for Ret:

„Det under 8 Mai 1892 af Frøknerne Julie og Georgine Sirnæs angivelig udfærdigede Testament bliver ikke at tillægge Gyldighed ligeoverfor førstnævntes Dødsbo.

Sagens Omkostninger for Overretten bør Appell. P. Kjellesvig betale til Indst. Julie Sirnæs's Dødsbo og O. T. Sirnæs med 120 — et Hundrede og tyve — Kroner".

Med Hensyn til Sagens nærmere Omstændigheder henvises til Decisionens og Dommens Præmisser.

Overrettens Dom er af P. Kjellesvig ved Stevning af 18 April 1900 indanket til Høiesteret, hvor af Appell. er nedlagt saadan Paastand:

„Principalt: At Appell. P. Kjellesvig, kjendes berettiget til det under Sagen omhandlede i Flekkefjord Sparebank paa Kontrabog for Frøken Julie Sirnæs's Legat indestaaende Beløb 12,000 Kroner med paaløbne Renter.

Subsidiært: At det under Sagen omhandlede Testament af 8 Mai 1892 anerkjendes i Julie Sirnæs's Dødsbo.

Yderligere subsidiært: At det under Sagen omhandlede Testament af 8 Mai 1892 anerkjendes i Julie Sirnæs's Dødsbo, forsaavidt angaar det i Testamentet omhandlede Beløb af 12,000 Kroner. I ethvert Tilfælde:

At de Indst. in solidum tilpligtes at udrede til Appell. Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret, og Tillæg til disse subsidiære Paastande:

At de siden Julie Sirnæs Død den 15 November 1894 paaløbne Renter af det i Testamentet af 8 Mai 1892 omhandlede i Flekkefjord Sparebank indestaaende Beløb 12,000 Kroner tilfalder Appell. eller ialfald lovlige Renter fra Forligsmæglingen 9 December 1894.

Indst. har nedlagt saadan Paastand:

At Overrettens Dom stadfæstes, og at Indst.: Skifteretten i Julie Sirnæs's Bo og T. Sirnæs hos Appell.:, P. Kjellesvig, tilkjendes Processens Omkostninger for Høiesteret.

Efter Sagens Indbringelse for Høiesteret er der af Appell, erhvervet Bevilling til Fremsættelse af nye Indsigelser og Paastande samt optaget to Tingsvidner i Flekkefjord under 18 Marts 1901 og 7 Juli 1902

For Høiesteret gjør Appell principaliter gjældende, at de i Testamentet af 8 Mai 1892 omhandlede 12,000 Kroner er gaaet over til Sofie Kjellesvig eller hendes Mand Appell som en fuldbyrdet og fuldgyldig dispositio inter vivos fra Julie Sirnæs's Side, der ei kan omstødes af hendes øvrige Arvinger. In subsidium bemærkes, at dette Testament er en fuldgyldig sidste Viljeserklæring ogsaa for Julie Sirnæs's Vedkommende, idet Testamentet med hendes Vidende og Vilje er underskrevet af Søsteren Georgine Sirnæs, ligesom det formenes at kunne godtgjøres, at det er et nøiagtigt Udtryk for Julie Sirnæs's Vilje og Ønske, hvortil kommer, at hun har vedtaget samme baade før og efter Søsteren Georgine Sirnæs's Død. Testamentet er derhos faktisk vedtaget uden Indsigelse af samtlige Arvinger efter Julie Sirnæs, deriblandt ogsaa O. T. Sirnæs, i en privat Skiftesamling i Julie Sirnæs's Dødsbo den 26 November 1894. Testamentet maa derhos ogsaa ansees bindende for Julie Sirnæs's Dødsbo, selv om det frakjendes Gyldighed for hendes Vedkommende, idet det er en fuldgyldig sidste Viljeserklæring, forsaavidt angaar Søsteren Georgine Sirnæs.

Jeg kommer til samme Resultat som Overretten. Jeg finder ikke, at her foreligger nogen perficeret Gave med Hensyn til de omhandlede 12,000 Kroner. Sammenhængen er, efter hvad der er oplyst, med Hensyn til disse Penge den, at Appell. paa Georgine Sirnæs's Sparebankbog udtog det deri indestaaende Beløb Kr. 29,489.33, deraf overførte Kr. 17,489.32 til Julie Sirsnæs's Kontrabog, og indsatte Resten 12,000 Kroner paa en ny Bog, der blev betitlet:

„Frøken Sirnæs's Legat". Noget Bevis for, at dette Beløb tilhører Appell., er ikke præsteret Hans Besiddelse af Bogen er ingen Legitimation for hans Eiendomsret til sammes Paalydende; det kan være som Fuldmægtig eller som Forretningsfører for Julie Sirnæs, med hvis Affærer han stellede, at han sad inde med Bogen. Der foreligger ingen Oplysning om, at det var i nogen anden Egenskab, han har havt Bogen i sin Besiddelse. Jeg vil her henpege paa, at Appell. i den private Skiftesamling af Arvingerne i Julie Sirnæs's Dødsbo den 26 November 1894, (hvorom mere senere), bl a. anfører, at de ham ifølge Søstrenes Testamente tilkommende 12,000 Kroner forlængst var ham udbetalt og saaledes ikke medregnet i Boets Kasse. Heraf bliver ingen Renter at betale. Skulde Statskassen ville fordre Arveafgift af dette Beløb, erklærer Appell. at ville betale den.

Denne Anførsel er, som det af det foreliggende vil fremgaa, ikke rigtig. Pengene er ikke udbetalte, men henstaar i Sparebanken paa en Bog, der ikke lyder paa Appell. men paa Frøken Julie Sirnæs's Legat. Dette urigtige Foregivende styrker ikke Appell.s Paastand om, at Pengene er ham foræret af Julie Sirnæs. Hvorfor har Appell. isaafald ikke behandlet Pengene som en Gave til sig og indsat dem i Banken i eget Navn? Selv om det forholder sig saa, som Appell. paastaar, at de 12,000 Kroner ikke er medtaget i den lil Flekkefjords Byfoged indsendte Arveopgave, dateret 27 September 1893 og underskrevet af Julie Sirnæs samt til Vitterlighed bl. a. af Appell. — hvilket efter Opgavens Opfatning synes ganske uklart, og hvorom der mellem Parterne ikke er Enighed — kan jeg ikke tillægge denne Omstændighed nogen afgjørende Betydning. Opgaven er nemlig skrevet af Appell., og efter hvad der er oplyst om Julie Sirnæs, kan hun ikke antages at have underkastet den nogen nærmere Granskning, før hun underskrev den.

*

Hvad angaar Spørgsmaalet om Testamentet af 8 Mai 1892, da er dette for Julie Sirnæs's Vedkommende klarligen ganske ugyldigt. Det er ikke underskrevet af, ikke oplæst for eller vedtaget af hende; hun har ikke engang været tilstede, da Testamentet blev istandbragt. Spørgsmaalet er da, om hun efter Testamentets Oprettelse paa en bestemt og utvetydig Maade har erklæret, at hun vedtager sammes Indhold i alle Dele ogsaa for sit Vedkommende. Jeg kan ikke finde, at Sagens Oplysninger indeholder tilstrækkelig Legitimation i saa Henseende. Hun var, dengang Testamentet oprettedes, syg; hun hørte daarlig og synes i det Hele at have været skrøbelig. Og hvad der af Vidnerne er forklaret om hendes Udtalelser angaaende, hvorledes der skulde forholdes med hendes og Søsterens Efterladenskaber, jfr. 1 og 2 Vidne under Tingsvidnet i Flekkefjord den 1 Februar 1897 og 1 Vidne under Tingsvidnet sammesteds den 18 Marts 1901, er saa lidet bestemt og i det Hele saa svævende, at man intet med Sikkerhed kan slutte med Hensyn til Spørgsmaalet om Testamentet qvæstionis i alle sine Dele af hende er godtaget. Og saafremt Testamentet virkelig var, hvad der paastaaes, et fuldstændigt og paalideligt Udtryk for hendes sidste Vilje, hvorfor da ikke erholde hendes udtrykkelige Erkjendelse for, at hun vedtog dette ogsaa for sit Vedkommende. Der var god Tid til dette, lige fra Mai 1892 og til Julies Død i

November 1894. Hun var, efter hvad der er oplyst, skrivekyndig og havde, efter hvad Appell. ialfald paastaar, god Rede paa sine Affærer.

Hvad angaar Paastanden om, at Testamentet skulde af samtlige Arvinger efter Julie Sirnæs være godkjendt i den private Skiftesamling den 26 November 1894, hvis Forhandlinger er optegnet og af de tilstedeværende underskrevet, da kan jeg ingenlunde heri være enig. Testamentet er i denne Skiftesamling, som ovenfor anført, af Appell. ganske vist omtalt, og der sees ikke af nogen af de tilstedeværende at være fremkommet nogen Protest mod sammes Gyldighed. Men ligesaalidt foreligger der nogen Vedtagelse eller Godtagelse af Testamentets Indhold, og der haves ingen Legitimation for, at Arvingerne dermed er gjort bekjendt, hvilket af Indst. er benegtet.

Hvad endelig angaar Paastanden om, at Testamentet, om det frakjendes Gyldighed for Julie Sirnæs's Vedkommende, dog maa tillægges Gyldighed, forsaavidt Søsteren Georgine Sirnæs angaar, med Hensyn til hvilken alle de foreskrevne Former er iagttaget, og hvis Efterladenskaber Julie Sirnæs har overtaget, hvorfor Testamentet formenes at maatte tilkjendes Gyldighed ogsaa i Sidstnævntes Bo, da kan jeg ikke heri være enig. Det maa her efter min Formening haves for Øie, at Testamentet er oprettet af begge Søstre i Forening. Der disponeres under et over deres Eiendele, der betragtes som en Helhed. Jeg tror da ikke, at det gaar an at dele Testamentet, at tilkjende det Gyldighed for den enes Vedkommende, naar man frakjender det Gyldighed for den andens. De til Grund for Testamentet liggende Forudsætninger vilde paa denne Maade aldeles forrykkes. Hver af Søstrene knytter sin Tilslutning til Testamentet til den Forudsætning, og Tilslutningen hviler paa den Basis, at ogsaa den anden derved er bunden. Frakjendes Testamentet Gyldighed for Julies Vedkommende, er hun ikke derved forpligtet, da existerer der heller ikke nogen bindende Vedtagelse for Søsterens Vedkommende, og dennes Vilje kan ialfald i intet Tilfælde forpligte Julie. Om man godkjender Testamentet kun for den ene af Søstrenes Vedkommende, er det mig derhos meget uklart, hvorledes Testamentet efter dets Ordlyd skulde blive at effektuere. Testamentet giver sit Paabud med Hensyn til Vedkommendes Efterladenskaber betragtet som en Helhed. Hvorledes nogen Deling af de i Testamentet omhandlede Gjenstande skulde foregaa, hvad der klarligvis vilde fornødiges, naar det kun tillagdes partiel Gyldighed, indsees ikke. Vistnok har Appell. frafaldt sin Paastand paa Løsøret, saafremt Testamentet godkjendes for Georgines Vedkommende, idet han aabenbart har følt Vanskeligheden af Testamentets Fuldbyrdelse med Hensyn til dette, naar det blot tilkjendes partiel Gyldighed. Men den paapegede Omstændighed er desuagtet efter min Formening af væsentlig Betydning med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorledes Testamentet rettelig bør opfattes, og hvorvidt det kan opløses i sine enkelte Dele, hvilket jeg mener det ikke kan.

I Henhold til det saaledes Anførte, og idet jeg derhos ogsaa i væsentlige Dele kan være enig i, hvad der er anført i Overrettens Dom, stemmer jeg for dennes Stadfæstelse, dog saaledes at Sagens Omkostninger for Overretten ophæves. Ligesaa finder jeg, at Processens Omkostninger for Høiesteret bør ophæves.

Konklusion:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande, dog saaledes, at Procesomkostningerne for Overretten ophæves. Ligeledes ophæves Processens Omkostninger for Høiesteret.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Med Hensyn til det som No. 4 anførte Fundament for Testamentets Opretholdelse er dog for mig en noget anden Betragtningsmaade afgjørende end den, der er gjort gjældende af Førstvoterende. Forhold t mellem Testamentet af 8 Mai 1892 og Testamenterne af 1878 er ikke klare. Men Testamentet af 1892, der handler om, hvad der skal ske efter „vor" ɔ: begges dødelige Afgang, kan ikke være tænkt at komme til Anvendelse før ved den Længstlevendes Død. Og det er, saaledes som jeg forstaar det, i Realiteten kun forsaavidt en fælles Disposition, som begge Søstre eller hver enkelt af dem deri udtaler, at hun, forsaavidt hun bliver den længst levende, vil efterlade Kjellesvig og Hustru 12,000 Kroner foruden de i Testament nævnte, begge Søstre tilhørende Gjenstande. Men der gjøres efter min Mening ved dette Testament ikke nogen Forandring i Bestemmelserne af 1878. Og det gjøres heller ikke ved Testamentet af 1892 til nogen Betingelse for Anvendelsen af Testamenterne af 1878, at den Længstlevende skal vedtage efter sin Død at efterlade det i Testamentet nævnte Beløb og de deri omhandlede Gjenstande til Kjellesvig og Hustru. Testamentet af 1892 indeholder intet om nogen gjensidig eller indbyrdes Forpligtelse for Søstrene, intet, der tager Sigte paa den anden, Længstlevende. Det er kun Meningen at give Bestemmelse for Vedkommende selv, ikke at binde Søsteren. Testamentet af 1892 er jo derhos tilbagekaldeligt for hver Enkelts Vedkommende. Var Georgine bleven den Længstlevende, og hun ikke havde tilbagekaldt Testamentet, vilde Kjellesvig og Hustru efter hendes Død kunne krævet Testamentet opfyldt. Men Julie maatte, selv om Testamentet for hendes Vedkommende havde været i fuld Orden, kunne have tilbagekaldt dette, uden at saadan Tilbagekaldelse havde hindret hende i at benytte Testamentet af 1878. Og Sagen staar for mig, da Testamentet af 1892 for hendes Vedkommende er ugyldigt, paa samme Maade, som om Testamentet af hende havde været gyldig oprettet og senere af hende tilbagekaldt. Testamentet kan ikke kræves opfyldt af hendes Bo, medmindre man antager, at Julies Overtagelse af Arven efter Georgine skulde indeholde en Forpligtelse for hende til at opfylde Testamentet af 1892 for Georgines Vedkommende. Men dette kan jeg, som sagt, ikke antage.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: For det sidste Spørgsmaals Vedkommende er jeg af en anden Opfatning end de tidligere Voterende. Jeg kan ikke finde, at Testamentet, fordi det ikke for Julies Vedkommende er bleven lovlig oprettet, maa ansees som helt ugyldigt, som en ren Nullitet. Jeg mener, at det maa opretholdes for Georgines Vedkommende. Georgine har dog ved samme afgivet en bestemt og vel overveiet sidste Viljeserklæring, hvorved ogsaa de lovbestemte Former fuldt ud er iagttagne. For hendes Vedkommende stod intet tilbage at gjøre. Jeg mener saaledes, at Testamentet forsaavidt er et fuldt gyldigt Testament, og at Spørgsmaalet

saaledes egentlig kun er det, hvorledes Testamentet er at forstaa, et Spørgsmaal altsaa om dets Fortolkning. Det er da saa, at det efter sit Lydende, idet det er affattet som Fællestestament, kan siges at være betinget af Julies Tiltræden. Men med Hensyn til denne Betingelse eller Forudsætning har Georgine anseet alt i Orden, idet hun var bleven enig med Julie og derfor endogsaa har anseet sig berettiget til at underskrive paa dennes Vegne. Georgines Mening med Testamentet var saaledes at afgive en ubetinget Viljeserklæring; efter hvad hun mente, var det ikke nogen Forudsætning eller Betingelse, at en senere Tiltræden fra Julies Side maatte til. Og naar man saaledes har, som jeg finder, fuld Sikkerhed for, at Testamentet efter sin Mening er ubetinget, maa man, mener jeg, ogsaa holde sig dertil. Efter sit Indhold er det her omhandlede Testament en Kodicil, en Tilføielse til Georgines tidligere Testament. Dette gaar ud paa bl. a., at hvis hun overleves af Søsteren, skal denne arve hende. Ved den ved det nye Testament trufne Bestemmelse maa Søsteren efter min Mening som eventuel Arving være bunden. Hun har overtaget Arven efter Georgine, paaheftet denne Bestemmelse, og jeg mener da, at hun ikke kunde været berettiget til, om hun havde villet det, at disponere mortis causa i Strid hermed. Men det er forøvrigt saalangt fra, at hun kan have havt Tanker i den Retning, at det vistnok efter Oplysningerne i det Hele maa ansees paa det Rene, at hun har været fuldt enig i Søsterens Testament og ogsaa for Søsteren har udtalt sit Bifald til samme. Hun har saaledes overtaget Arven efter Søsteren, fuldt bekjendt med den paaheftede Klausul, fuldt enig i denne og vistnok med fuld Bevisthed om, at den af hende maatte respekteres.

Jeg mener efter dette, at den sidste af Appell.s subsidiære Paastande, nemlig om at blive tilkjendt de i Testamentet af 1892 omhandlede 12,000 Kroner, bør tages til Følge.

Jeg er enig med de tidligere Voterende med Hensyn til Spørgsmaalet om Procesomkostningerne.

Da jeg har Grund til at antage, at jeg er i Minoritet, skal jeg ikke forme nogen Konklusion.

Assessor Stang: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt.

Assessor Birkeland: I det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Prydz.

Extraordin. Assessor Adv. Mejdell: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt enig med Førstvoterende.

Assessor C. Hansteen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Prydz.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Overrettens Dom hidsættes:

Ved tvende særskilte Testamenter af 16 Mai 1878 havde de to Søstre Frk.ne Julie og Georgine Sirnæs bestemt, at hvad hver af dem ved sin Død maatte efterlade, skulde tilfalde den anden og en tredie Søster Amalie. I August 1902 døde Georgine Sirnæs, medens Amalie Sirnæs formentlig allerede tidligere var afgaat ved Døden, og hendes (Georgines) Bo overtoges i Henhold til Testamentet af 1878 af Søsteren Julie som Enearving.

Den 15 November 1894 døde ogsaa hun og efterlod sig som Arvinger efter Loven Broderen Ole Tobias Sirnæs og 6 Søsterbørn, hvoriblandt Fru Sofie Kjellesvig, gift med Appell. i nærværende Sag.

I Skifte efter hende, hvilket paa Foranledning af nævnte O. T. Sirnæs overgik til offentlig Behandling af Byfogden i Flekkefjord som Skifteforvalter, fremkom Appell., P. Kjellesvig, med et den 8 Mai 1892 dateret Testament, undertegnet med saavel Julie som Georgine Sirnæs's Navne, hvori bestemmes, at efter deres dødelige Afgang skulde deres efterladte Eiendele af Klæder af ethvert Slags, Madvarer og Drikkevarer disponeres af ovennævnte Sofie Kjellesvig, hvem ogsaa endel specielt nævnte Gjenstande skulde tilfalde, og sluttelig udtales det: Ligeledes skal Sofie og Kjellesvig efter vor Død særskilt have Kr. 12,000 — tolv Tusinde Kroner — for al bevist Venlighed og Kjærlighed mod os."

Om dette Dokument oplyste Appell. under Registreringsforretningen, at nævnte Gave, hvormed der siges at være sigtet til sidstnævnte Pengesum, er ham udbetalt, medens den ene Testatrix, Frøken Julie Sirnæs, endnu levede, hvorfor Arvingerne formener, at nævnte 12,000 Kr. ikke henhører under Boets Masse."

Herom blev der imidlertid paa Stedet fra O T. Sirnæs's Side udtalt Tvivl, og i en senere Skiftesamling lod han (Sirnæs) mod Testamentet, der var forsynet med sædvanlig Bevidnelse af tvende Vitterlighedsvidner og efter det ydre i formel Henseende i fuld Orden, nedlægge Protest, hvilken begrundedes med, at Underskriften af begge de Testerendes Navne fandtes at hidrøre fra samme Haand, hvorhos Testamentet formentes at lide af Mangler, som det forbeholdtes senere at godtgjøre. Ved Afhørelse af de i Live værende Testamentsvidner, hvoraf dog alene 1ste Vidne er edfæstet, blev det ogsaa bekræftet, at Testamentet kun var lovlig oplæst for og underskrevet af Georgine, som havde tegnet baade sit eget og Søsterens Navn under Dokumentet, og oplystes det, at denne sidste ved Leiligheden havde opholdt sig i et andet Værelse, og at Vidnerne hverken havde talt med hende eller oplæst Dokumentet for hende, men desuagtet havde meddelt Attestationer paa Dokumentet ogsaa for hendes Vedkommende, idet de havde henholdt sig til Frøken Georgines Erklæring om, at hun (Julie) var fuldt enig med hende i dets Indhold.

Af Boets øvrige Vedkommende sluttede ingen sig til den reiste Protest, og den deraf fremgaaede Tvist kom saaledes alene til at staa mellem O. T. Sirnæs og Appell.

Efter hvad der er oplyst i Indst.s Tilsvar af 4 August 1898 for Overretten i denne (sidste) Sag No. 130/98, er nu samtlige Arvinger Appell.s Modparter. Men de er ikke stevnte og har ikke paa anden Maade optraadt for Retten.

Efterat der forud forgjæves var prøvet Forligsmægling, blev Spørgsmaalet om Testamentets Gyldighed indladt til Afgjørelse af Skifteretten, som under 8 Februar 1896 afsagde saadan Decision:

„Det under 8 Mai 1892 af Frk.ne Julie og Georgine Sirnæs angivelig udfærdigede Testament bliver ikke at tillægge Gyldighed ligeoverfor Førstnævntes Dødsbo. Denne Decision staar til Paaanke i 6 — seks — Uger."

Ved Appelstevning af 6 Marts 1896, udtaget mod Frøken Julie Sirnæs's Dødsbo og forkyndt for Skifteforvalteren i samme den 16 næstefter, har P. Kjellesvig paaanket denne Decision til Prøvelse her ved Retten, hvor han ved Deduktionen nedlagde saadan Paastand:

Formaliter: Principalt, at Sagen afvises fra Skifteretten, forsaavidt de 12,000 Kroner angaar, og at Indst. betaler Appell.s Kost og Tæring. Subsidiært, at Sagen henvises til ny Behandling ved Skifteretten.

Realiter: at P. Kjellesvig frifindes for Indst.s Tiltale i denne Sag og hos denne under enhver Omstændighed tilkjendes Sagens Omkostninger for Skifteretten og Overretten.

Den subsidiære formelle Paastand om Sagens Hjemvisning til Nybehandling har Appell. imidlertid senere tilbagekaldt; se hans „Replik" in fine.

Fra Indst.s Side er paastaaet, at den paaankede Skiftedecision stadfæstes og at Appell. tilpligtes at betale Indst. tilstrækkelige Sagsomkostninger, idet det derhos er henstillet til Overretten, om den dertil finder Føie, til Decisionens Konklusion at knytte et Tillæg om, at de i Testamentet qv. omhandlede Værdier bliver at anse som Julie Sirnæs's Dødsbo tilhørende.

Efterat imidlertid Sagen ved Overrettens Dom af 28 Marts 1898 var bleven afvist, fordi O. T. Sirnæs ikke var bleven stevnet, har Appell. nu ved ny Stevning af 30 April atter indanket Sagen for Overretten med Varsel til saavel Skifteforvalteren som O. T. Sirnæs, og har han under denne Sag fremlagt samtlige de i den tidligere Sag fremlagte Dokumenter, og har under Henvisning hertil nedlagt samme Paastand som foran anført. Indst. har ogsaa, under Henvisning til sin tidligere Procedure, fastholdt sin tidligere Paastand.

Med Hensyn til den nedlagte Afvisningspaastand skal Retten bemærke, at efter Appell.s Opgivende om, at Testamentet, hvad de 12,000 Kroner angik, var opfyldt i Afdødes levende Live, hvilket Modparten benegtede, formenes det at have været berettiget, at Retten i den affagte Decisions Præmisser indlod sig paa det saaledes opstaaede Spørgsmaal, om der forelaa en faktisk Ratihabition af Testamentet i dette Punkt, hvorved altsaa kun Spørgsmaalet om Testamentets Gyldighed eller ikke Gyldighed afgjøres, men derimod intet om, hvorban der skal forholdes med de 12,000 Kr., naar Dom er falden. Grund til Afvisning foreligger saaledes ikke.

Hvad Realiteten angaar, bemærkes foreløbig, at der her for Retten maa ansees at foreligge Enighed Parterne imellem om, at Testamentet qv. ikke kan opretholdes som nogen gyldig sidste Viljeserklæring fra Frøken Julie Sirnæs's Side.

Derimod har Appell. paastaaet, at Testamentet maa ansees for at være anerkjendt af O. T. Sirnæs ved hans Underskrift af et her for Retten af Indst. paa Appell.s Provokation fremlagt Dokument af 26 November 1894, som omhandler et den nævnte Dag under Forudsætning om privat Skifte af Boet afholdt Møde af Arvingerne. Ved dette Møde blev, som det af Dokumentet sees, Testamentet omtalt, og blev det i Anledning af Appell.s Oplysning, at der til ham allerede i Afdødes levende Live var foregaaet Udbetaling af de 12,000 Kroner, bestemt, at dette Beløb ikke skulde henregnes til Massen og heller ikke Renter deraf svares til Boet. Efter hvad Appell. paastaar, blev Testamentet ogsaa fremlagt, hvilket han mener fremgaar af Dokumentet. Indst. har benegtet enhver Vedtagelse af Testamentet og anført, at dette ved Leiligheden vel blev paaberaabt, men ikke fremlagt, og at O. T. Sirnæs faktisk ikke førend under det offentlige Skifte har havt Anledning til at gjøre sig bekjendt med det.

Indst. har videre bemærket, „at Sammenhængen med Testamentet først senere kom op, idet Appell. allerede i Mødet 26 November 1894 kom med den urigtige Opgave, at de 12,000 Kr. forlængst var udbetalt og saaledes ikke vedkom Boet", medens „det var netop de ved Testamentets Fremkomst fremholdte Betragtninger, der bevirkede, at Sirnæs forlangte offentlig Skiftebehandling, thi han forstod da at der var galt paafærde."

Retten skal bemærke, at om det end ikke af nævnte Dokument med Evidens remgaar, at Testamentet qv. blev fremlagt, fremstiller det sig dog efter Dokumentets

hele Indhold som sandsynlig', at saa er skeet; men da det af Indst. er anført, at Dokumentet ikke blev oplæst for O. T. Sirnæs, før han underskrev, og Indst.s ovenfor gjengivne Anbringelse i ethvert Fald formenes at maatte forstaaes saaledes, at O. T. Sirnæs dengang ikke havde nogen Mistanke til Testamentets Gyldighed og til Rigtigheden af Appell.s Opgivende om, at de 12,000 Kroner allerede var udbetalte — det kan ikke af Dokumentet sees, og er heller ikke af Appell. paastaaet, at disse Spørgsmaal da var paa Bane, — maa man være enig i, at der ikke fra hans Underskrift paa Dokumentet kan udledes nogen bindende Vedtagelse, der skulde udelukke Protest, naar det i saa Henseende maatte stille sig anderledes for ham.

Det bliver derfor at undersøge, hvad der iøvrigt har været Gjenstand for Parternes Procedure, nemlig om de 12,000 Kr. kan ansees at være udbetalt som dispositos inter vivos, og om Testamentet, i Forhold til sidst Afdøde, ugyldigt, dog kan opretholdes i hendes Bo som en fra Frøken Georgine Sirnæs's Side fuldt gyldig sidste Viljeserklæring.

I førstnævnte Henseende er det her for Retten oplyst, at Sammenhængen med den Udtagelse af de 12.000 Kr. af Afdødes Sparebankbog, som Appell. for Skifteretten forklarede var foregaaet med Julie Sirnæs's og Georgines Samtykke, var den, at Appell. — der, efter hvad der maa ansees for at være in confesso, styrede de afdøde Søstres Affærer og forvaltede deres Midler — den 21 Februar 1893, altsaa efter Frøken Georgine Sirnæs's Død, udtog af hendes Sparebankbog det indestaaende Beløb, Kr. 29,489.32, deraf overførte Kr. 17,489.32 til Julie Sirnæs's Kontrabog, og indsatte Resten, Kr. 12,000, paa en ny Bog, der blev betitlet „Frøken Sirnæs's Legat", hvilket sidste Indskud med paaløbne Renter endnu henstaar urørt i Sparebanken.

Af Indst. er det i nærværende (den nye) Overretssag fremholdt, at Appell. i den Skiftesamling, hvori han angav, at Beløbet var ham udbetalt i Frøken Sirnæs's levende Live, skulde have forklaret (uden at hans Forklaring forsaavidt blev protokolleret), at han for Pengene havde kjøbt Aktier i Aarenæs Interessentskab, og Indst. har derfor antydet Muligheden af, at Appell. har villet forsøge at tilvende sig Beløbet to Gange; men dette er benegtet af Appell., og der kan saaledes ikke være Tale om anden Perfektion end den, som staar i Forbindelse med nævnte Udtagelse af de 12,000 Kr. af Sparebankbogen og Overførelse af dem paa ny Bog.

At denne sidste Handling er foretaget med Afdødes Vidende og Samtykke, er af Indst. paa det bestemteste benegtet, ligesom Indst. har fremholdt at det er sandsynligt, at afdøde Julie Sirnæs var ubekjendt med Testamentet, og at hun aldrig har afgivet nogen Erklæring om at være enig i de deri trufne Dispositioner. De Oplysninger, som er fremkomne ved et i Flekkefjord den 1 Februar 1894 optaget Thingsvidne taler imidlertid for, at Testamentets Udfærdigelse har været Julie Sirnæs bekjendt, og at der før dets Istandbringelse har været talt mellem Søstrene om at skjænke Appell. og hans Hustru forlods 12,000 Kr. som et Taknemlighedsbevis for udvist opofrende Velvilje, og at efter samme Georgine Sirnæs har i Julies Overvær omtalt, at denne Sag nu var ordnet (2det Thingsv.), jfr. ogsaa 4de Vidne, efter hvilket der „før Georgines Død flere Gange i Julies Nærværelse blev talt om, at Kjellesvig skulde have et Pengebeløb". Herved er dog at bemærke, at det tillige er oplyst, at Julie Sirnæs var temmelig døvhørt og i Almindelighed forholdt sig taus, naar saadant var paa Bane, medens der ikke er oplyst nogen selvstændig Udtalelse fra hendes egen Mund om denne Sag, og hun selv synes at have været en svagere Karakter, der væsentlig synes at have gaaet i Søsterens Ledebaand. Kan det nu end derfor ikke paastaaes, at hun har været uvidende om eller uenig i her omhandlede testamentariske Bestemmelser — at hun har havt Te-

stamentet selv i sin Haand eller Værge, er ikke bevist —, kan selvfølgelig denne Omstændighed i og for sig ikke danne Bevis for, at de 12,000 Kr. ogsaa med hendes Konsens er hævet i hendes levende Live, men efter Søsterens Død, for hvilket dog Appell., naar det erindres, at han selv har siddet inde med Bankbogen og selv har foretaget den omforklarede Overførelse af Indskuddet, maa føre det stærkeste Bevis. At han det har gjort, kan ikke indrømmes, medens Retten tilligemed Indst. maa være enig i, at det er egnet til at vække Mistanke, at Beløbet er forblevet udisponeret henstaaende i Banken og paa et fingeret Navn, noget for hvilket Appell. neppe kan medgives at have fremført nogen overbevisende Grund, ligesom dette Faktum er noget andet, end hvad man efter Appell.s Oplysning om, at Beløbet var ham udbetalt, og hans, forøvrigt ikke beviste, Opgivende om at have betalt Byskat af det, nærmest maatte antage. Naar Appell. specielt har paaberaabt sig, at Beløbet ikke har været medregnet i en Arveopgave, som Afdøde i Anledning af Arven efter sin Søster, for Arveafgiftens Skyld, afgav under 27 September 1893, bemærkes, at denne, som uimodsagt forfattet af Appell. selv, ikke kan godkjendes som Bevis.

Retten kan saaledes ikke gaa ud fra, at oftnævnte 12,000 Kr. er Appell. udbetalte af Afdøde i hendes levende Live. Naar det endelig af Appell. er gjort gjældende, at Testamentet, i alle Fald for Georgine Sirnæs's Vedkommende, er gyldigt, og da Julie Sirnæs har arvet hende, derfor maa kunne gjøres gjældende i Julies Bo, kan Retten heller ikke heri give ham Medhold. Hvad der her er forsøgt oprettet, er et fælles Testament, vedkommende den endelige Formue, som den Længstlevende af Søstrene maatte efterlade sig, og hvortil Ideen tydeligvis er fattet med Anledning i Testamenterne af 1878. Naar nu dette Dokument — hvad der er erkjendt — for den ene angivelige Testators Vedkommende ikke er noget gyldigt Testament, maa formentlig derved Dokumentet i sin Helhed korruere, idet det i Virkeligheden aldrig er istandbragt, og det uanseet, om det foreliggende Testamentsforsøg har været sidst Afdøde bekjendt, og hvad Tanker hun kan have gjort sig derom. En Slutning fra, hvad der vilde have gjældt om et særskilt af Georgine Sirnæs til Fordel for Appell. og Hustru oprettet Dokument, formenes at være udelukket. Thi hvad hver af Søstrene ifølge det intenderede Testament i Testamentsøieblikket var tænkt raadende over, var sin egen daværende Formue + den Formue, som den anden Søster eventuelt vilde efterlade hende, medens et af Georgine Sirnæs i det Øieblik særskilt for sig oprettet Testament alene kunde have taget Sigte paa hendes egen Formue. Og forsaavidt hun af denne vilde have tiltænkt Appell. og hans Hustru noget, dog først efter Søsteren Julies Død, om denne maatte overleve hende, maatte der med hendes Testament af 1878, til Fordel for Julie Sirnæs, være foretaget væsentlige Forandringer, som ikke er skeet. Den forsøgte Ligestilling slaar saaledes formentlig ikke til, og man kommer, ved at forsøge Testamentet qv. tillagt Kraft som gyldig Viljeserklæring fra Georgine Sirnæs's Side, ikke alene op i Vanskelighed med at bestemme i hvilken Udstrækning det skal gjælde, men man tillægger Dokumentet Kraft som Testament, skjønt der til dets Istandbringelse udkrævedes to Personer, og det mangler Underskrift fra den ene af disse, i hvis Bo det forsøges gjort gjældende, og derfor, i Forhold til hende, intet Testament er. Overensstemmende hermed vil Testamentet blive at kjende ugyldigt. Da Rettens Begrundelse ikke er ganske sammenfaldende med Skifterettens, antages det dog, at der bør gives ny Konklusion. Til denne at knytte noget Tillæg, som af Indst. foreslaaet, findes ikke Føie.

Omkostningerne for Overretten antages Appell. at burde tilsvare Indst. med 120 Kroner.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 3 i Lov om Kvaksalvere af 29 April 1871, saaledes som denne lyder ifølge Tillægslov af 6 Juni 1889. Antaget, at ved Ordene „gjældende Lovgivning" forstaaes den til enhver Tid gjældende Lovgivning, ikke den den 6 Juni 1889 gjældende Lovgivning. Spørgsmaal om Forstaaelsen af Ordene: „tage Syge i Kur". Antaget, at det ikke er nok til at gjøre en ikke Lægekyndigs Kur paa en Patient strafbart, at denne lider af en saadan farlig eller smitsom Sygdom, som ifølge den gjældende Sundhedslovgivning antages at indgaa under det Offentliges særlige Forsorg. Behandlingen maa have gjældt selve denne Sygdom. Den Omstændighed, at Kvaksalveren ikke har forstaaet, at Sygdommen hørte til de, som det var Kvaksalvere forbudt at behandle, antaget ikke at være diskulperende, ialfald saalænge der ikke er Tale om Symptomer, ligeoverfor hvilke det ikke med Rimelighed kan fordres, at vedkommende Kvaksalver burde fattet Mistanke.

Høiesterets Votering og Dom af 19 December 1902 i Sagen, L.-No. 82 for 2den Session f. A.: Straffesag mod Johannes Hansen Trætnæs (Aktor til Prøve: Overretssagf. Herman Reimers. — Forsvarer: Adv. Harbitz).

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Johannes Hansen Trætnæs, der ernærer sig ved at forfærdige og sælge elektriske Bælter og ved derhos at praktisere lidt som Kvaksalver, blev ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Politimesteren i Trondhjem den 22 August 1902, sat under Tiltale ved Trondhjems Meddomsret for Overtrædelse af L. af 29 April 1871 § 3, jfr. L. af 6 Juni 1889, idet han i Begyndelsen af Juli Maaned 1902 tog i Kur Fisker Nicolai Wiggen, som led af en Sygdom af tuberkuløs Oprindelse, hvilken Sygdom derfor indgaar under det Offentliges særlige Forsorg (jfr. L. af 16 Mai 1860, L. af 8 Mai 1900 og Cirkulære af 31 Oktober 1900).

Ved Meddomsrettens Dom af 23 September næstefter blev han imidlertid frifunden, dog under Dissents fra Formandens Side.

Paa denne Dom har Politimesteren i Trondhjem under 30 s. M. erklæret Anke, idet han anser Loven urigtig anvendt.

Anken er ved Kjæremaalsudvalgets Erklæring af 27 Oktober henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Sagens faktiske Omstændigheder er efter den i Domspræmisserne givne Fremstilling i det Væsentlige følgende:

Da den 54-aarige Nicolai Wiggen en Dag mod Slutningen af Mai iaar var ude paa en Fisketur i Nærheden af Trondhjem, fik han et Anfald af Blodspytning. Han blev derfor strax roet iland og Læge derpaa tilkaldt. Lægen gav ham da et Middel mod Blødningen, men skal paa Spørgsmaal fra Patientens Kone, om det var Tæring, have sagt, at det kunde han ikke udtale sig med Vished om, forinden Spyttet var undersøgt.

Nogle Dage senere fik imidlertid Wiggens Hustru, gjennem en Betjent fra Lasarettet, fra Lægen den Besked, at Spyttet ikke var frit for Tuberkler.

I Slutningen af Juni eller Begyndelsen af Juli Maaned hørte Wiggen omtale gavnlige Følger ved Brugen af elektriske Belter, og bestemte han sig til at henvende sig derom til Tilt., der ved Avertering havde gjort adskillig Reklame for sine Belter og sin „Naturlægebehandling". Først kom Wiggens Hustru alene til Tilt. og oplyste, at Manden havde havt Blodspytning og Nervelidelser; men hun vil ikke kunne erindre, om hun tillige udtalte, at Lægen havde sagt, at Sygdommen var Lungetæring. Om denne Lægens Udtalelse havde

hun ikke underrettet sin Mand. Efter Tilt.s Opfordring kom Hustruen den følgende Dag igjen med sin Mand, som blev undersøgt og derpaa tilraadet at anskaffe sig et elektrisk Belte. Et saadant kjøbte han da ogsaa og betalte det med 24 Kroner. Uden særskilt Vederlag fik han samtidig en Flaske Mixtur og en Pose Pulver.

Han fik Anvisning om Brugen af disse Medikamenter, og skulde de specielt eller muligens i Forbindelse med Beltet, være Midler mod Blodspytningen. Det har vist sig, at Medikamenterne bestaar af høist uskadelige Sager, et Udtræk af Arnikablomster, lidt Kalkvand, Træku og Kridt.

Meddomsretten har anseet det bragt fuldt paa det Rene, at Wiggen led af Lungetuberkulose, da han henvendte sig til Tilt., men har derimod ikke anseet det bevist, at Tilt. er bleven underrettet om at det var Lungetæring, Manden led af, og har heller ikke anseet det bevist eller engang gjort overveiende sandsynligt, at Tilt selv havde nogen Forstaaelse deraf. Det var heller ikke, bemærker Meddomsretten i Forbindelse dermed, for saadan Sygdom, men væsentlig for Nervegigt og Blodspytning, han gav Wiggen Raad og Medicin.

Tilt.s Frifindelse er af Rettens Pluralitet grundet paa den Betragtning, at han ikke kunde fældes uden Bevis for, at han havde Kundskab om eller ialfald stor Grund til at antage, at Patienten havde Lungetæring.

Rettens Formand fandt derimod, at det i hvert enkelt Tilfælde fik blive en Kvaksalvers egen Sag at skaffe sig Vished for, at han praktiserer indenfor Lovlighedens Grændser.

Jeg kommer til det Resultat, at Anken maa gives Medhold. Kvaksalverl. af 29 April 1871, § 3, saaledes som denne § lyder ifølge Tillægsl. af 6 Juni 1889, bestemmer i sidste Passus Straf for den som uden medicinsk Embedsexamen eller kongelig Bevilling til at udøve Lægepraxis „tager Syge i Kur og derunder uden vedkommende Sundhedskommissions Tilladelse behandler saadanne farlige epidemiske eller smitsomme Sygdomme, som ifølge den gjældende Sundhedslovgivning antages at indgaa under det Offentliges særlige Forsorg."

Her for Retten er det fra Forsvarerens Side først og fremst gjort gjældende, at denne Bestemmelse ikke er anvendelig in casu, idet Lungetæring ikke formenes at være blandt de Sygdomme, hvortil der i §'en sigtes. Med „den gjældende Sundhedslovgivning" menes, anføres det, L. om Sundhedskommissioner m. v. af 16 Mai 1860; men denne Lov omhandler kun farlige epidemiske eller smitsomme Sygdomme i Almindelighed og nævner ikke specielle Sygdomme. Jeg skal herom kun bemærke, at der med den gjældende Sundhedslovgivning maa menes den til enhver Tid gjældende, og at jeg ikke kan anse det tvivlsomt, at Lungetæring, efterat L. af 8 Mai 1900 om tuberkuløse Sygdomme er emaneret, maa ansees henhørende til de farlige smitsomme Sygdomme, der indgaar under det Offentliges særlige Forsorg. Tilt. har da ogsaa, som det fremgaar baade af hans Forhørsforklaring og af en Fremstilling, han har indgivet til Kjæremaalsudvalget, selv været fuldt paa det Rene med, at det efter Loven var ham forbudt at behandle Lungetæring.

Naar der dernæst er Spørgsmaal, om Lovens Udtryk „tage i Kur og behandle" rammer et Forhold som det heromhandlede, mener

jeg med Meddomsretten, at dette Spørgsmaal maa besvares bekræftende. Forsvareren har gjort gjældende, at det Hele kun bestaar i, at Tilt. har afsat et af sine Belter til Wiggen og givet ham et Husraad paa Kjøbet, og at en saadan enkeltstaaende Forføining ikke kan gaa ind under de nævnte Udtryk, der forudsætte en vis Stadighed. Det kan dog, mener jeg, ikke komme an paa Behandlingens Varighed. Naar Tilt., der har averteret Naturlægebehandling, foruden at afsætte Belter til de Patienter, som søger ham, tillige giver dem Medikamenter med Anvisning om sammes Brug, kan jeg ikke finde det tvivlsomt, at han maa siges at have taget i Kur og behandlet Vedkommende; ogsaa om Behandlingen indskrænker sig til den ene Leilighed.

Det er imidlertid efter Loven ikke nok, at det er en af saadan Sygdom lidende Patient, som er blevet behandlet. Behandlingen maa have gjældt selve denne Sygdom Spørgsmaalet er derfor dernæst, om Tilt. kan siges at have behandlet Wiggens Tæringssygdom. Efter Meddomsrettens Dom kan han ikke antages at have kjendt til denne, og det gjøres gjældende, at han da heller ikke kan siges at have behandlet den, idet dertil maatte kræves, at han vidste om den og havde givet Midler mod den. Dette har ogsaa, som anført, Meddomsrettens Pluralitet antaget.

Jeg er af modsat Mening. Naar Loven for visse Sygdommes Vedkommende forbyder Kvaksalverbehandling, mener jeg, at derved maa være forudsat, at den, der vil indlade sig paa Kvaksalveri, skal have saavidt Indsigt i, hvad der vedkommer denne Bedrift, at han fra de sygelige Symptomer hos vedkommende Patient kan, ialfald som Regel, bedømme, om der er nogen Rimelighed for, at Sygdommen hører til de undtagne. Den, som uden at have saavidt Skjøn, indlader sig paa at kvaksalvere, vil derfor, mener jeg, om Sygdommen viser sig at høre til de undtagne, ikke kunne være in salvo blot paa Grund af sin Uvidenhed. Vildfarelse og Feiltagelse vil ikke kunne være diskulperende, ialfald saalænge der ikke er Tale om Symptomer, ligeoverfor hvilke det ikke med Rimelighed kan fordres, at vedkommende Kvaksalver burde fattet Mistanke. Og at der her skulde være et Tilfælde af den Slags, derom kan der vistnok ikke være Tale. At Blodspytning er et Symptom, der maa lede Tanken hen paa Tæring, er almindelig bekjendt. Ved at behandle dette Symptom, Blodspytningen, hos Wiggen, maa Tilt derfor siges at have behandlet denne for Tæring.

Jeg mener saaledes, at Tilt. maa blive at fælde, og antager, at Straffen bør bestemmes til en Bod af 100 Kroner uden Anbefaling til Benaadning.

Konklusion:

Johannes Hansen Trætnæs bør for Overtrædelse af L. af 29 April 1871, § 3, jfr. L. af 6 Juni 1889, bøde til Statskassen 100 — et Hundrede — Kroner.

I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler Tilt. 60 — sexti — Kroner.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Overretssagf. Herman Reimers og Adv. Harbitz, tillægges i Salarium Førstnævnte 60 — sexti — og Sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Roll: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Stang, extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom, Assessorerne B. Scheel og Motzfeldt samt Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om, hvad der ved Spørgsmaalet om en Sags Appellabilitet til Høiesteret indgaar under Begrebet „det, hvoraf Sagen haver reist sig" i et Tilfælde, hvor der i det af Hovedcit. i første Instants paastaaede — appellable — Beløb uimodsagt blev fradraget en Kontraforordring, som Indst. havde paa Cit., hvorved Underretsdommens Konklusion blev lydende paa et til Høiesteret inappellabelt Beløb.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 22 November 1902 i Sagen, L.-No. 62 for 2den Sesssion s. A.: Vestlandske Lloyd (Adv. Ramm) mod Gerdt Meyer (Adv. Seip).

Ifølge Konnossement af 25 November 1896 havde Dampskibet „Anna" at levere Grossierer Gerdt Meyer i Bergen et i Königsberg indtaget Parti Rug. Paa Grund af Ladningen overgaaet Vandskade blev en Del af Partiet kort efter Indlastningen solgt. Meyer modtog som Følge deraf ikke hele det i Konnossementet nævnte Kvantum. Han sagsøgte derfor Vestlandske Lloyd, der ved Anledningen, i Henhold til Maanedsbefragtning havde disponeret „Anna", til at erstatte ham hele det forvoldte Tab med Kr. 1550.47.

Vestlandske Lloyd gjorde i sit Tilsvar bl. a. gjældende, at hele den omprocederede Skade var hændelig og derfor Selskabet uvedkommende, og paastod Frifindelse. Subsidiært paastodes Kompensation i den for den leverede Ladning tilgodehavende Fragt under Forbehold om senere at opgive Beløbet.

Dertil svarede Meyer, at Fragten var han „villig til at lade dekurteres i det paastevnte Beløb, saafremt Indst. legitimerer sit Tilgodehavende".

Fragtbeløbet opgaves senere af Selskabet at udgjøre Kr. 819.94, uden at dette foranledigede nogen Ændring i Paastanden eller nogen yderligere Bemærkning fra Meyers Side.

I sin under 1 September 1899 afsagte Dom fandt Bergens Søret at maatte tage Cit.s Paastand tilfølge, „idet dog Indst. vil have Adgang til at likvidere sit tilgodehavende Fragtbeløb", og tilpligtede derfor, under Ophævelse af Sagens Omkostninger, Vestlandske Lloyd at betale Differentsen med Kr. 730.53 med Renter.

Denne Dom er af Vestlandske Lloyd indbragt for Høiesteret, hvor det har paastaaet sig frifundet.

Meyer har paastaaet Sagen afvist som ikke angaaende summa appellabilis og har begjæret Høiesterets Afgjørelse af dette Spørgsmaal, inden han indlader sig paa Sagens Realitet.

Høiesteret kan ikke tage Afvisningspaastanden tilfølge.

„Det, hvoraf Sagen har reist sig", er den af Meyer nedlagte Paastand om Tilkjendelse af Kr. 1550.47 i Anledning af Skade, der var tilføiet Ladningen, og hvorfor han ansaa Vestlandske Lloyd ansvarlig. Kun om dette har Proceduren ved Søretten dreiet sig. Og Vestlandske Lloyd er ved Sørettens Dom tilpligtet at betale hele dette

Beløb. At Sørettens Dom alene lyder paa Kr. 730.53, er i denne Henseende uden Betydning. Dommen anordner forsaavidt kun en Form for delvis Dækning af Beløbet, idet den lader den Vestlandske Lloyd tilkommende, ikke ombisputerede, Fragtfordring, hvorom der intet var nævnt, hverken i Saggivelsen eller i den nedlagte Paastand, komme til Afdrag og kun tilpligtes at udbetale Restbeløbet. Om Vestlandske Lloyd enten aldeles ikke havde indbragt Fragtspørgsmaalet under Sagen eller under samme ved Kontrasøgsmaal havde paastaaet sig Fragtbeløbet direkte tilkjendt, hvorom Forbeholb blev taget, vilde Sagen jo staaet klar.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Kjendelse:

Indst.s Paastand om Sagens Afvisning fra Høiesteret tages ikke til Følge. Sagen udstaar for Indst. til Foretagelse i Høiesterets skriftlige Kommission Fredag den 5 December 1902.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 17 Januar. L.-No. 1. O.-No. 84. Theodor Thoresen (Adv. Egeberg Ottesen) mod Grosserer H. A. H. Paulsen (Adv. Keyser Jordan). Som Adciteret: Kristiania Dampoljemølle, der senere af Grosserer H. A. H. Paulsen er indstevnt som Part (Adv. Hans Heyerdahl). Anticiperet efter Bevilling til Appell.

L.-No. 2. O.-No. 129 for 1ste Session 1902. Arvingerne efter afdøde Nils Telleffsen Ultvedt — nemlig Tollef Nilsen Apeland, Sveinung Olsen Ultvedt, Thor Nilsen Ultvedt, Morten Nilsen, Nils Nilsen med Værge Tollef Kveien — samt Nils Telleffsens Enke Kirsti Thorsdatter (Adv. Killengreen) mod Ingeborg Nilsdatter Ausland (Adv. Rønneberg). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov 30 Mai 1891.

L.-No. 3. O.-No. 230 for 2den Session 1901. Bygmester J. S. Høiland (Adv. Johs. Meyer) mod Johannes Nævdal (Adv. Ramm). Ligesaa.

L.-No. 4. O.-No. 162 for 2den Session 1901. Agent Jul. E. Roy (Adv. Kristen Johanssen) mod Thomas Smith & Sons Ltd., Saltby, Birmingham (Adv. Irgens). Ligesaa.

Den 20 Januar. L.-No. 5. O.-No. 206 for 2den Session 1901. Enke Anne Gurine Haraldsdatter (Adv. Flood beskikket) mod Solums Kommune ved dens Ordfører (Adv. Hans Heyerdahl). Ligesaa. Salar til Appell.s Advokat 250 Kroner af Statskassen.

Den 21 Januar. L.-No. 6. J.-No. 40. Expropriationssag: Kristiania Kommune (Adv. Krog) mod H. Omejer som Eier af Professor Dahls Gade 21 (Adv. Harald Rømcke).

Den 22 Januar. L.-No. 7. O.-No. 71. Skifteforvalteren i Landhandler A. Kjørnæs's Dødsbo (Adv. Vilh. Heiberg) mod Overretssagfører H. A. Lund (Overretssagfører Onsager til Prøve). Anticiperet efter Bevilling til Appell.

L.-No. 8. Straffesag mod Hans Petter Hansen, ved Dom af Meddomsret i Fredrikstad af 13 Oktober 1902 for 1ste Gangs ulovligt Brændevinssalg ilagt en Bod af 75 Kroner til lige Deling mellem Bykassen og en Overkonstabel som Anmelder, men iøvrigt frikjendt. Høiesteret tilfandt ham ved Siden af denne Bod at taale Konfiskation af de hos ham anholdte 4 Flasker Akvavit til Deling paa samme Maade, som for Mulkten i Meddomsretsdommen bestemt. Salar til Aktor Adv. F. Borgen 60 Kroner og til Forsvarer Overretssagfører Herm. Reimers (til Prøve) 40 Kroner, hvoraf 50 Kroner til Refusion.

Den 23 Januar. L.-No. 9. Straffesag mod Karoline Mathiesen, ved Dom af Meddomsret i Fredrikstad af 30 Oktober 1902 efter Haandverksl. af 15 Juli 1839 §§ 24 & 85 ilagt en Bod af 10 Kroner til Bykassen. Høiesteret frifandt hende. Salar til Forsvarer Overretssagf. H. J. Blom (til Prøve) 60 Kroner og til Aktor Adv. F. Borgen 40 Kroner uden Refusion.

L.-No. 10. Straffesag mod Lars Halvorsen Aas, ved Dom af Meddomsret i Strinden og Sælbu af 8 November 1902 efter Brændevinsl. af 24 Juli 1894 § 13, jfr. § 2?, ilagt en Bod af 10 Kroner til lige Deling mellem Tydalens Herredskasse og vedkommende Lensmand som Anmelder. Høiesteret frikjendte ham. Salar til Forsvarer Adv. Klingenberg 60 Kroner, og til Aktor Overretssagf H. J. Blom (til Prøve) 40 Kroner uden Refusion.

Den 24 Januar. L.-No 11. Straffesag mod Bernhard Sørsdahl, af Høiesteret for Overtrædelse af Veil. af 15 September 1851 § 55 ilagt en Bod af 4 Kroner til Buskeruds Amts-Veikasse, men anbefalet til at faa samme eftergivet ved Benaadning. Ved Dom af Meddomsret i Lier, Røken og Hurum af 3 November 1902 var han frifunden under Dissents af Formanden, der ansaa ham strafskyldig efter nævnte §. Salar til Aktor Adv. Harbitz 60 Kroner og til Forsvarer Adv. F. Borgen 40 Kroner, hvoraf 10 Kroner til Refusion.

L.-No. 12. O.-No. 191 for 2den Session 1902. Niels Mørch mod Adv. J. M. Lund (denne). Som Adciteret: Den nordiske Aktiebank ved Formanden i dens Direktion Adv. F. Looft. Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Da Appell. ikke havde afgivet Møde ved Sagens Paaraab i Høiesterets skriftlige Kommission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom med Tilkjendelse til Indst. af 130 Kroner i Kost og Tæring hos Appell. Den adciterede Bank havde ikke ladet møde.

L.-No. 13. O.-No. 220 for 1ste Session 1902. Grue Fattigkommission (Adv. Gundersen) mod Akers Fattigkommission ved dens Ordfører (Adv. Seip). Skriftlig behandlet efter den nævnte Lov.

Norsk Retstidende

— Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi —

udgives af den **norske Sagførerforening** i stort Format og betales **forskudsvis** med 8 Kr. Halvaaret; for udenbyes Abonnenter kommer Postportoen til med 10 Øre. Indsendes Kontingenten efter Abonnementsterminens Udløb, maa Brevet frankeres. — I **Retstidenden** bliver optaget de vigtigste Høiesteretsdomme og saadanne Underretsdomme, der have Interesse for den praktiske Jurist, samt juridiske Afhandlinger af særdeles Interesse.

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 2den Etage. Kontoret aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

☛ **Betalingen for Retstidenden maa ske forskudsvis — for udenbyes Abonnenter med Kr. 8.10 halvaarlig.**

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 6. Onsdag den 18 Februar. 1903.

Ved Rodeinddelingen for Hole Herred i 1883—1884 gik Inddelingskommissionen ud fra som Forudsætning, at det en bestemt Rode paaliggende Vedligehold af Veibanen skulde bestaa i Udkjøring og Spredning af den Pukstén, som Amtet leverede, men at Roden skulde være fritagen for Grusningsarbeide, der ansaaes som unødvendigt. Som Følge heraf fik denne Rode en abskillig længere Veistrækning end de Roder, som blev paalagt Gruskjøring. Denne Inddeling godkjendtes af Amtet. I 1891 blev der efter Amtsingeniørens Ordre paalagt Rodens Veistykhavere at fremkjøre Grus til Veien. Da de undlod at udføre dette Arbeide, sattes de under Tiltale for Overtrædelse af Lov om Veivæsenet af 15 September 1851 §§ 61 og 62, men frifandtes ved Meddomsrettens Dom. Denne paaankedes til Høiesteret, der under Dissents forkastede Anken.

Jfr. Høiesterets Kjendelse af 22 November 1902 i L.-No. 59, 2den Session 1902 i Straffesag mod Thorstein Sexe, indtaget nedenfor S. 87.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 15 November 1902 i Sagen, L.-No. 56 for 2den Session s. A.: Straffesag mod Andreas Johannessen Nørviken m. fl. (Aktor: Adv. Fr. Stang Lund. — Forsvarer: Adv. B. Heiberg).

Assessor Birkeland: Efter endel Forhandlinger om at kjøre Grus ovenpaa Pukstenen paa Chausseen fra Braatenbro til Vikſvingen, hvilket Veistykke ligger i østre Hole, Ringerike, blev samme Strækningss Veistykhavere i Rode No. 3 den 6 April 1901 ved Lensmanden i Hole, efter Amtsingeniørens Ordre, paalagt inden Maanedens Udgang at fremkjøre paa sine Veistykker fra Grustaget i Byermoen det tidligere bestemte Kvantum Grus, nemlig 1 m³ pr. 40 løbende Meter Vei. Det bemærkes, at en af Veistykhaverne frivillig havde foretaget en saadan Grusning. Da dette Paalæg, undtagen for den Enes Vedkommende, ikke blev efterkommet inden den satte Frist, blev de paagjældende Veistykhavere, 35 i Tallet, efter af Amtmanden forgjæves udfærdiget Forelæg, af Politimesteren i Ringerike satte under Tiltale den 27 November 1901. Tiltalen gik ud paa ikke at have efterkommet det dem af Lensmanden senest 6 April s. A. givne Paalæg om inden Udgangen af April Maaned 1901 at have paakjørt sine respektive Veistykker 1 m³ Grus pr. 40 løbende Meter Vei.

Ved Meddomsretsdom inden Ringerikes Sorenskriveri, afsagt 13 Juni 1902, blev de Tilt. frifundne for Paatalemyndighedens Tiltale og tilkjendt i Erstatning for Udgifter til deres Forsvar 70 Kroner af Statskassen.

Denne Dom er paaanket af Politimesteren, som baseret paa formentlig urigtig Lovanvendelse, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

De Tilt. har erkjendt den paaklagede Undladelse, som altsaa er paa det Rene.

Meddomsretten gaar i faktisk Henseende ud fra saadant Sagsforhold: Ved den sidst foretagne Rodeinddeling i Hole i 1883 og 1884 var det en bestemt Forudsætning, at det Rode No. 3 paaliggende Vedligehold af Veien skulde bestaa i Udkjøring og Spredning af den Puk, som Amtet leverede, og at paa den anden Side Roden skulde være fritagen for at udkjøre og sprede Grus. Som Følge af denne Forudsætning blev Rode No. 3 tildelt en adskillig længere Veistrækning i Forhold til Eiendommenes Matrikulskyld, end Tilfældet var med de Roder, som blev paalagt Gruskjøring. Det Roden nu af Veivæsenet paalagte Gruskjørings- og Grusspredningsarbeide, finder Meddomsretten videre, vilde medføre en Udgift for Roden af omtrent det dobbelte af det tidligere Vedligehold. Meddomsretten bemærker endelig i sine Præmisser, at den finder det bragt til fuld Evidents, at det paagjældende Grusarbeide ikke var nødvendigt for Veiens Vedligehold, om det end maa antages at ville forbedre denne.

Aktor har i det Væsentlige gjort gjældende, at den nævnte Rodeinddeling med paafølgende Fordeling af Veistykker mellem Brugerne ikke kan faa nogen Indflydelse med Hensyn til de Arbeider, som Veivæsenets Vedkommende maatte finde paakrævet til Veivedligeholdelse, idet Brugerne efter Veil.s § 32 maa ansees forpligtede til at holde hver sit Veistykke i forsvarlig Stand efter de Forskrifter, som til enhver Tid gives af Veibestyrelsen, og Paalægget om Gruskjøring endvidere er et ordinært Veiarbeide, hvorom han henviser til Lovens §§ 21 og 22.

Efter min Mening er denne Betragtning utilstrækkelig til at fælde de Tilt. og jeg slutter mig forsaavidt til Meddomsrettens Afgjørelse. Jeg mener, at der i nærværende Tilfælde maa tages Hensyn specielt til de særlige og extraordinære Omstændigheder, der er tilstede efter det Sagsforhold, som Meddomsretten, som anført, har lagt til Grund. Forholdet er jo det, at ved den sidst foretagne Rodeinddeling i 1883—84, hvilken Inddeling blev fuldt ud godkjendt af Amtet, har Brugerne inden Rode No. 3 faaet et længere Veistykke ved at blive henvist til at anvende den af Amtet leverede Puk og ved paa denne Maade at blive fritagne for at hente Grus fra Byermoen og anvende den. Ved Fordelingen mellem de enkelte Veistykhavere inden Roden, er den samme Forudsætning lagt til Grund. Begge Dele maa ansees for at være i fuld Overensstemmelse med den Opfatning, der er kommet tilorde i Indredepartementets Skrivelse af 21 Juni 1854. Der er altsaa af rette Vedkommende truffet en Ordning paa en bestemt Basis, og jeg mener da, at det maa være udelukket at paalægge Veistykhaverne en ny og væsentlig større Byrde, hvorved den foretagne Rodeinddeling og Fordeling af Veistykkerne faktisk vilde blive ganske forrykket. Jeg mener med dette Resultat at være tillige bedst i Overensstemmelse med den Forudsætning, der ligger til Grund for Bestemmelsen i Veil.s § 6, hvorefter en ny Rodeinddeling, iværksat efter Emaneren af L. af 1851, ikke bør kunne forandres før efter 20 Aars Forløb, medmindre det forinden, paa Grund af nogen ny Veis Anlæg eller nogen ældre Veis Nedlæggelse, maatte befindes nødvendigt, — navnlig naar denne Bestemmelse sammenholdes med Meddomsrettens Udtalelse om at have fundet det bragt til fuld Evidents,

at det paagjældende Grusarbeide ikke var nødvendigt for Veiens Vedligehold. Hermed kan ogsaa sammenholdes Amtsingeniørens Skrivelse af 22 Februar 1901, hvori udtales, at det ikke er Meningen, at Grusen skal erstatte Pukstenen, men kun være til at mætte samme, hvorved man erfaringsmæssig undgaar endel Søle og opnaar en behageligere Bane for de Kjørende.

I Henhold til det af mig her Anførte og under Tiltrædelse iøvrigt af Meddomsrettens Begrundelse bliver det min

Konklusion:

Anken forkastes. Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokaterne J. Stang Lund og W. Heiberg, tillægges i Salarium Førstnævnte 60 — sexti — og Sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg kommer til et andet Resultat end Førstvoterende, idet jeg mener, at Anken bør gives Medhold. Jeg antager, at det maatte være Veistykhavernes Pligt at efterkomme den givne Ordre. De Forudsætninger, man ved en Rodeinddeling har havt vedkommende Beskaffenheden af det fremtidige Vedligeholdelsesarbeide, kan ikke, mener jeg, være bindende for Veibestyrelsen og medføre nogen Indskrænkning i dens Myndighed til at give de Bestemmelser med Hensyn til Veiarbeidet, som den til enhver Tid finder paakrævet. Efter Veil.s § 32 er enhver Veistykhaver forpligtet til at holde sit Veistykke i forsvarlig Stand efter de af Veibestyrelsen givne Forskrifter, og af de Indskrænkninger, som derefter i samme Paragraf er gjort i denne almindelige Bestemmelse, er der ingen, som her kan paaberaabes. Jeg mener ogsaa, at det maa være tilsagt af Sagens Natur, at man ikke kan anse Veibestyrelsen saaledes bunden ved de Forudsætninger, som i sin Tid har været raadende ved Rodeinddelingen. Ved denne saavelsom ved den paafølgende Opdeling af den hver Rode tillagte Strækning i enkelte Veistykker er det naturligvis Hensigten at faa istand en forholdsmæssig Fordeling af det Veiarbeide, som paahviler Brugene. I det Øiemed maa man selvfølgelig gjøre sig en Mening om dette Arbeides Beskaffenhed og Udstrækning paa de forskjellige Veistrækninger eller Veistykker, idet disses forskjellige Beskaffenhed naturligvis kan medføre, at Arbeidet ikke kommer til at staa i Forhold alene til Længden, men for en lige stor Længde kan blive af meget forskjelligt Omfang paa de forskjellige Steder. Men det vilde, mener jeg, være høist uheldigt, om de Meninger, man ved Rodeinddelingen saaledes kan have gjort sig, skulde kunne betragtes som Forudsætninger, der skulde være bestemmende for, hvad Veibestyrelsen til enhver Tid i de paafølgende 20 Aar skulde kunne kræve med Hensyn til Veivedligeholdelsesarbeidets Omfang og Beskaffenhed. Det er ikke saa, at der i Forbindelse med Rodeinddelingen af Veibestyrelsen er givet Forskrifter i Henhold til Veil.s § 32. Saadanne Forskrifter maa gives efter de forskjellige Tiders Behov, hvilke selvfølgelig kan være meget vexlende i et saa langt Tidsrum som 20 Aar.

Jeg mener altsaa, som sagt, at Anken maa ansees begrundet; men da jeg har Grund til at antage, at jeg er i Minoritet, skal jeg ikke forme nogen Konklusion.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Andenvoterende henviser til Veistykhavernes Forpligtelse efter Veil.s § 32. Skulde denne § kunne befølges uden Hensyn til Forudsætningerne for Rodeinddelingen, vilde man jo ogsaa kunne paalægge Veistykhaverne selv at fremkjøre Pukstenen. Det vil maaske indvendes, at dette ikke lader sig gjøre, fordi det ved Rodeinddelingen udtrykkelig er sagt, at Pukstenkjøring er en Pligt, der paahviler Veibestyrelsen. Men jeg mener, det, efter det Oplyste, er en ligesaa bestemt Forudsætning for Rodeinddelingen, at Veistykhaverne skal være fritaget for at fremkjøre Grus som at Veibestyrelsen skal fremkjøre Pukstenen. Der handles her ikke om nogen stiltiende Forudsætning ved Rodeinddelingen. Der handles om en udtrykkelig og for alle tydelig og af alle vedtaget særdeles væsentlig Forudsætning for den af Amtet approberede Rodeinddeling. En Tilfølgetagelse af Veibestyrelsens Paastand i denne Sag, vilde efter min Mening være det samme som en Kuldkastelse af den hele Forudsætning for den stedfundne Rodeinddeling. Og hvad dette vil sige for en Gaard, fremgaar af Meddomsrettens Præmisser, hvorefter det Roden paalagte Arbeide med Grusens Fremkjøring og Udspredning (1 m³ Grus pr. 40 løbende Meter Vei) vilde medføre en Udgift for Roden af omkring det dobbelte af, hvad det hele Veivedligehold af Rodeinddelingskommissionen var kalkuleret til. Dette gjælder Forlangendet om 1 m³ Grus pr. 40 løbende Meter Vei. Men Veibestyrelsens oprindelige Forlangende var 1 m³ Grus pr. 10 løbende Meter Vei, altsaa det firedobbelte af, hvad der nu paastaaes, hvorefter altsaa Omkostningerne herved for Roden vilde andrage til det ottedobbelte af det oprindelig kalkulerede hele Veivedligehold. Og Amtsingeniøren har kun „for indeværende Aar" (1901) nedsat Forlangendet til at gjælde 1 m³ Grus pr. 40 løbende Meter Vei. Der er heller intet oplyst om, at Veiens Beskaffenhed og Tilstand i sin Almindelighed er forandret i nogen Henseende fra den Tid, da Rodeinddelingen skede. Sluttelig skal jeg bemærke, at der kun er to Aar igjen til, at ny Rodeinddeling efter Veiloven kan finde Sted.

Extraordin. Assessor, Adv. Meidell: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, hvorhos jeg tiltræder Tredievoterendes Bemærkninger.

Assessor Stang: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Andenvoterende. Efter min Forstaaelse af vor Veilovgivning maa den principale Bestemmelse om Vedligeholdelse af Veie søges i § 32, der anordner, at enhver, hvem Vedligeholdelsen af noget Veistykke paaligger, er forpligtet til at holde dette i forsvarlig Stand efter de af Veibestyrelsen givne Forskrifter. Fra denne Hovedregel gjøres enkelte Undtagelser, som ikke har Anvendelse paa nærværende Sag. Med Hjemmel af denne § har altsaa Veibestyrelsen Ret til at give fornødne Forskrifter om den Maade, hvorpaa Veienes Vedligeholdelse skal finde Sted, forat den kan kaldes forsvarlig. Der vilde heller ikke, saavidt jeg har forstaaet, være nogen Meningsforskjel om, at Veibestyrelsen var berettiget til at foreskrive, at Veistykhaverne paa den her omhandlede Vei skulde fremkjøre 1 m³ Grus pr. 40 løbende Meter Vei foruden at sprede paa Veien den af Veivæsenet leverede Pukstenen. Hvad der paastaaes, er, at den Omstændighed, at det ved

den i 1883—84 foretagne Rode- og Veiſtykindbeling ikke forudſattes, at der ved Siden af Udkjøring og Spredning af Pukſten tillige ſkulde udfordres et viſt Kvantum Grus, eller at der i Fremtiden ogſaa vilde udkræves Grusningsarbeide ved Siden af Paaføring af Pukſten, ſkulde medføre, at Veibeſtyrelſen ikke var berettiget til, belært af Erfaring, at forlange Veiſtykket vedligeholdt paa en efter Nutidens Forhold forſvarlig Maade og give hertil ſigtende Forſkrifter. Dette er en Mening jeg ikke kan tilegne mig. Gaar Veibeſtyrelſens Forſkrift ikke videre end til at kræve en efter Nutidens Forhold forſvarlig Veivedligeholdelſe, kan feilagtige Forudſætninger hos de Mænd, der opgjorde Rodeindbelingen, ikke binde Veibeſtyrelſen, ſelv om denne har approberet Rodeindbelingen. Den maa uanſeet denne Forudſætning efter Veil.s § 32 være berettiget til at fordre Veien vedligeholdt i forſvarlig Stand efter Nutidens Krav. Derimod er det for mig indlyſende, at Veibeſtyrelſen ikke under Navn af Vedligeholdelſe kan give Paalæg, der i Virkeligheden vilde være enstydige med Ombygning helt eller delvis af Veien. Herom er der efter min Mening heller ikke Tale. Dette er ligefrem udtalt i Amtsingeniørens Skrivelſe af 22 Februar 1901, hvori ſiges, at det ikke er Meningen, at Grusen ſkal erſtatte Pukſtenen, men kun være til at mætte ſamme, hvorved man erfaringsmæsſig undgaar endel Søle og opnaar en behageligere Veibane for de Kjørende. At der fra Veibeſtyrelſens Side ved Rodeindbelingens Faſtſlaaen i 1883—84 blev givet Tilſagn om, at Pukſten til Spredning paa Veien ſkulde blive leveret af det Offentlige, begrunder efter min Mening visſelig en Ret for Veiſtykhaverne til at kræve, at ſaa ſker. Men denne Forpligtelſe er ogſaa opfyldt af det Offentlige.

Forſaavidt det er berørt, at Amtsingeniørens Paalæg oprindelig gik ud paa, at der ſkulde paaføres Veien 1 m³ Grus pr. 10 løbende Meter Vei, da foreligger Spørgsmaalet om, hvorvidt dette vilde kunne ſiges at være en Maade at erſtatte Pukſten paa, ikke til Afgjørelſe under nærværende Sag, hvorunder der ikke længer ſpørges om et ſaa vidtgaaende Paabud.

Asſesſor Thoreſen: Jeg er i det Væſentlige og Reſultatet enig med Førſtvoterende, idet jeg derhos tiltræder, hvad der er anført af Hr. Asſesſor Motzfeldt.

Asſesſor C. Hanſteen: Ligeſaa.

Høieſterets Kjendelſe blev derefter affagt overensſtemmende med Førſtvoterendes Konkluſion

Af Meddomsrettens Dom hidſættes:

Efter forgjæves Mulktforelæg af Amtmanden i Buſkerud Amt er ved Tiltalebeſlutning af 27 November 1901 ſat under Tiltale for Overtrædelſe af Lov om Veivæſenet af 15 September 1851 §§ 61 og 62 følgende Gaardbrugere i Hole Herred: 1) Andreas Johanneſen Nørviken, 2) Johan O. Blyberg, 3) Lærer J. Berg, 4) Kriſtian Jakobſen, 5) Karl Falk, 6) Andreas Hanſen, 7) Hans Nilſen Langebro. 8) Jacob Moeſtua, 9) Nils Jenſen Ullern, 10) Nils Hanſen Kameliusbraaten, 11) Hans Johnſen Laarviken, 12) Ole Olſen Stenſæter, 13) Torſtein Sere, 14) G. Karlſen, 15) Kriſtian Johanneſen, 16) Jørgen Jørgenſen Næs, 17) Ole Kriſtianſen Sonerud, 18) Paul Løkens Enke, Maren Løken, 19) Johannes Landin, 20) Jørgen Knutſen, 21) Karl Gulbrandſen, 22) Martin Pederſen Gjes-

vold, 23) Nils Andersen Gjesvold, 24) Kristian Andersen Gjesvold, 25) Karl Johannesen Fekjær, 26) Lauritz Hagelsten, 27) Hans Johnsen Fekjær, 28) Halvor Larsen Fekjær, 29) Syver Samuelsen Vihli, 30) Kristoffer Iversen Wiig, 31) J. M. Frogh, 32) M. Arnesen, 33) Edvard Olsen Jenserud, 34) Martin Andersen Ruud og 35) Hans Nilsen Onsager.

Samtlige de Tilt. er Brugere af særskilt matrikulerede Eiendomme i Hole, der pligter Veiarbeide i Herredets Veirode No. 3.

De har erkjendt — hvad der ogsaa fremgaar af de øvrige under Sagen fremkomne Oplysninger — at de ved Stevnevidne under 9 og 10 April f. A. blev meddelt Amtets Ordre til at fremkjøre 1 m.^{3} Grus pr. løbende 40 Meter Vei fra Grustaget i „Byermoen" til sine respektive Veistykker og at de har undladt at efterkomme denne Ordre. De har imidlertid ikke villet erkjende derved at have overtraadt Veilovens Forskrifter.

Efter de under Sagen fremkomne Oplysninger anser Retten følgende bevist:

Den Rodeinddeling for Hole Herred, som nu bestaar, blev udført i Aarene 1883 og 1884 af en af Amtmanden opnævnt Kommission, bestaaende af Amtsingeniøren og 3 Mænd fra Ringerike. Den Rode, hvori de i nærværende Sag Tilt. har sine Veistykker, blev benævnt Rode No. 3 og fik en samlet Veilængde af 6107 m. at vedligeholde.

Efter Vidnernes Prov sammenholdt med de under Sagen oplyste Udtog af Veiinddelingsprotokollen for Hole, maa Retten gaa ud fra, at det var Rodeinddelingskommissionens Forudsætning, at det Rode No. 3 paaliggende Vedligehold af Veibanen skulde bestaa i Udkjøring og Spredning af den Puk, som Amtet leverede, men at Roden derimod skulde være fritagen for ethvert Grusarbeide, hvilket man ansaa unødvendigt for Veiens Vedligehold, idet der hertil, siden Veien ca. 1850 blev færdig, kun havde været anvendt Puk. Væsentlig som Følge af denne Kommissionens Forudsætning blev Rode No. 3 tildelt adskillig længere Veistrækning i Forhold til Eiendommenes Matrikulskyld, end de Roder, der blev paalagt Gruskjøring. Den op til Rode No. 3 stødende Rode No. 4 har saaledes 2 Gange — ja henimod 3 Gange saa korte Veistykker at vedligeholde. Om dette for endel skyldes Veiens Beskaffenhed, anser Retten det, som nævnt, bevist, at den væsentligste Grund til Uligheden skyldes den Omstændighed, at det Rode No. 3 paalagte Arbeide med Pukspredning var saa betydelig mindre end Arbeidet med Gruskjøring fra det temmelig fjernt liggende Grustag. Fra den samme Forudsætning gik ogsaa de Mænd ud, der efter Opnævnelse fra Rodens Medlemmer inddeler dem i Veistykker. De foretog sin Inddeling under Forudsætning af, at der ingen Gruskjøring skulde finde Sted.

En Gjenpart af Rodeinddelingskommissionens Veiinddeling saaledes som denne blev beskrevet og indført i Herredets Veiinddelingsprotokol blev oversendt Amtet, uden at den kan sees at have foranlediget nogen Bemerkning fra dettes Side.

Siden den omtalte Rode og Veistykinddeling i 1884 blev fuldendt, er der fra Veivæsenets Side aldrig paalagt Veistykhaverne i Rode No. 3 noget Grusarbeide, før Amtsingeniøren i Slutningen af Aaret 1900 bragte paa Bane, at det vilde være heldigt for Veien om der foruden Puk ogsaa blev paakjørt Grus i Rode No. 3, hvorefter han først paabød Grus paalagt Veien i en Mængde af 1 m.^{3} pr. 10 løbende Meter. Da Veistykhaverne ikke var villige til at efterkomme Paabudet herom, blev der som ovenfor nævnt — efterat deres Erklæring var indhentet — af Amtet forelagt Mulkt, som de ikke har villet vedtage. Før Forelægget blev udfærdiget har imidlertid Amtsingeniøren nedsat sin Fordring om Gruskjøring til 1 m.^{3} pr. løbende 40 Meter.

Retten antager, at de Tilt. maa blive at frifinde.

Naar Veil.s § 32 udtaler, at enhver, hvem Vedligeholdelsen af noget Veistykke paaligger, er forpligtet til at holde det i forsvarlig Stand efter de af Veibestyrelsen givne Forskrifter, kan Retten ikke opfatte denne Bestemmelse saaledes, at Veibestyrelsen i Strid med Rodeinddelingen eller de til Grund for denne liggende Forudsætninger kan gives et hvilkensomhelst Paabud, der ansees heldigt for Veiens Vedligehold, naar det kun gaar ud paa Naturalarbeide. Retten antager vistnok, at den ved Rodeinddelingen foretagne Kalkule for Vedligeholdelsens Kostende ikke kan være bindende for Veibestyrelsen saaledes, at de kalkulerede Beløb ikke kan overskrides; men paa den anden Side anser den ikke Veibestyrelsen berettiget til at paalægge Veistykhaverne en hel ny Byrde, som ved Rodeinddelinden bestemt er forudsat ikke at skulle paahvile disse. Skulde dette antages vilde den hele Rodeinddeling tabe sin Betydning, som Udtryk for den ligelige Fordeling af Veiarbeidet mellem de Veiarbeidspligtige, idet det synes klart, at et Paabud om et Arbeide — som in casu Gruskjøringen — der ved Rodeinddelingen er forudsat ikke at skulle paahvile Roden, som derfor har faaet et saa meget længere Veistykke i Forhold til Eiendommens Matrikulskyld, vilde i samme Grad forrykke Forholdet mellem de forskjellige Roders Arbeidspligt som et Paabud om, at Rodernes Veilængde skulde forandres, noget hvortil Amtet efter Veil.s § 6 er uberettiget. Efter det Anførte antager Retten, at de Tilt. ikke har havt Pligt til at udføre det dem paalagte Arbeide, og at de saaledes ikke kan straffes for dets Undladelse.

Retten vil ikke undlade at bemerke, at den finder det bragt til fuld Evidents, at det paagjældende Grusarbeide ikke var nødvendigt for Veiens Vedligehold, om det end maa antages at ville forbedre denne. Den anser det videre godtgjort, at det Roden paalagte Arbeide med Grusens Fremkjøring og Udspredning (1 m³ Grus pr. 40 løbende Meter Vei) vilde medføre en Udgift for Roden af omkring det dobbelte af, hvad det hele Veivedligehold af Rodeinddelingskommissionen var kalkuleret til.

Efter det Anførte vil de Tilt. blive at frifinde. De har nedlagt Paastand paa, at der tilkjendes dem af Statskassen Erstatning for havte Forsvarsomkostninger. Retten antager paa Grund af Sagens særegne og tvilsomme Beskaffenhed at burde tage denne Paastand tilfølge.

Idet bemærkes, at de Tilt.s privat engagerede Forsvarer har mødt under en Retssession, der varede fra Kl. 10 Fm. til Kl. 6 Aften med ca. 2 Timers Afbrydelse, at det forberedende Arbeide ikke har været af uvæsentlig Betydning og endvidere, at deres Forsvarer maa betragtes som boende inden Jurisdiktionen, ansættes den ved de Tilt. af Statskassen tilkomne Erstatning for Forsvarsudgifter til 70 Kroner.

En Gaardbruger paalægges af Amtsingeniøren at bringe Ramhellerne paa hans Veistykke paa Plads, men undlader at udføre dette Arbeide. Han sættes derefter under Tiltale for Overtrædelse af Veil. af 15 September 1851 § 62, men frifindes ved Meddomsrettens Dom. Høiesteret ophæver imidlertid denne Dom med den til Grund for samme liggende Hovedforhandling, fordi Meddomsretten med Urette har anseet det tilstrækkelig til Tilt.s Frifindelse, at man ved Rodens Inddeling i Veistykker har forudsat, at Veistykhaverne skulde være fritagne for Arbeide med Ramhellerne. og derfor har undladt at tage Hensyn til dette Arbeide ved Bestemmelsen af Veistykkernes Længde. Jfr. Høiesterets Kjendelse af 15 November 1902, indtaget foran S. 81.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 22 November 1902 i Sagen, L.-No. 59 for 2den Session f. A.: Straffsag mod Thorstein Sexe (Aktor: Fr. Stang Lund Forsvarer: Adv. Vilhelm Heiberg).

Extraordin. Assessor Expd.sekr. Bull: Efter forgjæves Forelæg blev ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Politimesteren paa Ringe-

rike den 15 November 1901, Gaardbruger af Hole, Thorstein Sexe, sat under Tiltale til Fældelse efter Lov om Veivæsenet af 15 September 1851 § 62 for ved Aars Sommerveibefaring paa Hovedveien i Hole fremdeles intet at have foretaget med Hensyn til at faa rettet de Ramheller paa hans Veistykke, der var beordret indrettede inden nævnte Aars Vaararbeiders Afslutning.

Ved Dom, afsagt af Meddomsretten i Ringerike den 13 Juni 1902, blev Tilt. imidlertid frifundet for Paatalemyndighedens Tiltale. Denne Dom er af Politimesteren ved Erklæring af 24 Juni 1902 indanket for Høiesteret som baseret paa formentlig urigtig Lovanvendelse. Anken er af Kjæremaalsudvalget under 19 Juli henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Med Hensyn til, hvad der af Meddomsretten er anseet for bevist, henviser jeg til den Fremstilling, som er givet i nævnte Rets Domspræmisser. Ligesaa finder jeg det med Hensyn til Indholdet af de Betragtninger, hvorpaa Meddomsretten har baseret sin Frifindelse, tilstrækkeligt at henvise til de samme Præmisser. Som det deraf vil sees, har Meddomsrettens Frifindelse, kortelig udtrykt, sin Grund deri, at Retten har anseet det godtgjort, at man dengang den paagjældende Veirode i 1883—84 blev inddelt i Veistykker, gik ud fra den Forudsætning, at Veistykhaverne skulde være fritagne for Arbeidet med Ramhellerne og derfor undlod at tage Hensyn til dette Arbeide ved Bestemmelsen af Veistykkernes Længde.

Jeg er af den Mening, at denne Betragtning ikke er tilstrækkelig til Tilt.s Frifindelse. Jeg gaar ud fra — og forudsætter, at Meddomsretten ogsaa har gaaet ud fra — den Opfatning af Sagsforholdet, at det ved Veirodens Inddeling var Meningen at fordele alt det Roden paahvilende Sommerveiarbeide paa de enkelte Veistykhavere, men at man herved gik ud fra den feilagtige Antagelse, at Arbeidet med Ramhellerne ikke paahvilede Roden, og derfor ved Fastsættelsen af Veistykkernes Længde undlod at tage Hensyn til dette Arbeide. Meningen var altsaa med andre Ord efter min Opfatning ikke den, at man vilde have en Del af det Roden paalagte Arbeide, nemlig Arbeidet med Ramhellerne, som ufordelt paahvilende Roden, og jeg behøver derfor ikke at udtale mig om, hvorvidt der efter Veil. maatte være Adgang for Veistykhaverne til at forholde sig saaledes. Men den Omstændighed, at man altsaa ved Fordelingen af Rodens Veiarbeide gik ud fra en feilagtig Forudsætning med Hensyn til Arbeidets Udstrækning og derfor kom til at foretage en Fordeling, der vilde medføre, at enkelte fik uforholdsmæssig meget, andre uforholdsmæssig lidet Veiarbeide paa sin Part, den Omstændighed mener jeg ikke kan bevirke, at den enkelte Veistykhaver ligeoverfor det Offentlige skal være uforpligtet til at udføre noget af det hans Veistykke vedkommende Arbeide. Han maa være forpligtet til at udføre dette Arbeide, selv om Inddelingen, fordi man har gaaet ud fra urigtige Forudsætninger, kan være blevet noget mindre fuldkommen. Hvorvidt han i Anledning af, at der saaledes kan komme til at paahvile ham for meget Arbeide, maatte have noget Retskrav ligeoverfor de Veistykhavere, som er kommet i en uforholdsmæssig fordelagtig Stilling, derom er der i denne Sag ikke Spørgsmaal.

Men medens jeg saaledes mener, at den af Meddomsretten paa-

beraabte Frifindelsesgrund er utilstrækkelig til Tilt.s Frifindelse, anser jeg Sagen dog ikke saaledes oplyst i andre Henseender, at jeg finder at kunne votere for at Tilt. uden videre straffældes. Som det vil fremgaa af Meddomsrettens Domspræmisser, har nævnte Ret nemlig bl. a. bygget paa den Antagelse, at Arbeidet med Ramhellerne ved Rodeinddelingen af 1883—84 blev forudsat at skulle paahvile de Veiarbeidspligtige og ikke Amtet.

Denne Forudsætning er af Tilt.s Forsvarer for Høiesteret bestridt. Efter den Mening han har gjort gjældende, skulde Forholdet tvertom være det, at Arbeidet dengang var forudsat at skulle paahvile Amtet. Jeg anser Sagen i dette Punkt saa uoplyst, at jeg mener, at man her faar indskrænke sig til at blive staaende ved Meddomsretsdommens Ophævelse. Til det Anførte kommer derhos, at der i Meddomsretsdommen ogsaa er en anden Anførsel, som stiller det hele her foreliggende faktiske Forhold noget uklart. Det anføres nemlig, at siden Herredets Rodeinddeling i 1884 blev gjennemført, har aldrig Veistykhaverne været paalagt at indrette sine Ramheller, hvorimod dette en Gang efter Lensmandens Ordre blev udført af Roden.

Hvorledes det har sig med dette, som det altsaa synes, af Roden som saadan efter Lendsmandsordre udførte Arbeide, er ikke nærmere oplyst, medens det forekommer mig klart, at det kan have Indflydelse paa Sagens Afgjørelse. Det afgjørende Moment for mig til at indskrænke mig til Ophævelse af Meddomsretsdommen, er imidlertid den af mig først paaberaabte Omstændighed, nemlig Uklarheden om hvad der i 1883—84 var Forudsætningen med Hensyn til Arbeidet med Ramhellerne. Efter en den 15 d. M. afsagt Høiesteretsdom i Sag mod Andreas Johannessen Rørviken m. fl. Tilt., hvoriblandt ogsaa den under nærværende Sag Tilt.*), maa jeg nemlig anse det for relevant Spørgsmaalet om Frifindelse eller Fældelse, hvorvidt Forudsætningen ved Veirodeinddelingen har været den, at dette Arbeide skulde udføres af Amtet eller af Veistykhaverne, ialfald naar Rodeinddelingen er approberet af Amtet.

Konklusion:

Meddomsrettens Dom og den til Grund for samme liggende Hovedforhandling ophæves, fordi Meddomsretten med Urette har anseet det tilstrækkeligt til Tilt.s Frifindelse, at man ved Rodens Inddeling i Veistykker har forudsat, at Veistykhaverne skulde være fritagne for Arbeide med Ramhellerne, og derfor har undladt at tage Hensyn til dette Arbeide ved Bestemmelsen af Veistykkernes Længde.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokaterne Fr. Stang Lund og Vilhelm Heiberg, tillægges i Salarium Førstnævnte 60 — sexti — og Sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Birkeland: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg dog vil tillægge, at for mig er det af Førstvoterende nævnte andet Moment af ligesaa stor Betydning som det af ham først nævnte til Begrundelse af Meddomsretsdommens Ophævelse. Jeg mener nemlig, at det andet Moment omhandler

*) Se foran S. 81.

en fornøden Forudsætning, jfr. Straffeprocesl.s § 396, for, at Høiesteret i nærværende Sag kunde affige en endelig Dom.

Assessor Roll: Jeg er enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Birkeland.

Extraordin. Assessor, Adv. Mejdell: Jeg er ligeledes i det Væsentlige og Resultatet enig med de foregaaende Voterende.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg kan ikke være enig med de tidligere Voterende.

Det foreliggende Spørgsmaal har forekommet mig meget tvivlsomt; men jeg er dog bleven staaende ved at finde, at de bedste Grunde taler for Meddomsrettens Resultat, og jeg voterer saaledes for Ankens Forkastelse.

Det er vel tvivlsomt, om der var Adgang for Rodens Gaardbrugere til at undtage Arbeidet med Namhellerne fra det Vedligeholdelsesarbeide, der skulde fordeles paa de enkelte Veistykhavere, saaledes at dette Arbeide blev at udføre af Roden i Fællesskab. Om saa var skeet udtrykkelig, er det muligt, at Amtmanden havde kunnet negte at godkjende den stedfundne Beslutning og paalagt Foretagelse af ny Inddeling i Veistykker under en anden Forudsætning. Derimod antager jeg, at Amtmanden ikke vilde været berettiget til i det nævnte Tilfælde uden videre at paalægge de enkelte Veistykhavere at foretage det Arbeide, som efter Forudsætningen ved Overenskomsten om Inddeling skulde være den uvedkommende, ialfald naar det var paa det Rene, at herved vilde fremkomme en væsentlig Uforholdsmæssighed. I det foreliggende Tilfælde er det ikke paa det Rene, om Grunden til at man ved Overenskomsten om Inddeling forudsatte, at Veistykhaverne ikke skulde have Pligt til at sørge for Vedligehold af Namstenene, var den, at dette Arbeide antoges at paaligge Amtet, eller om Meningen var, at Roden i Fællesskab skulde udføre dette Arbeide. Men efter Meddomsretsdommen er det i hvert Fald paa det Rene, at man ved den Overenskomst, der ligger til Grund for Inddelingen i Veistykkere forudsatte, at de enkelte Veistykhavere ikke hver for sit Stykke skulde udføre dette Arbeide, og ligeledes at Arbeidet er af ganske væsentlig Betydning og, om det skulde udføres af de enkelte Veistykhavere, vilde medføre en væsentlig Uforholdsmæssighed i Arbeidsbyrden, ligesom ogsaa, at Inddelingen vilde være bleven en anden, hvis Arbeidet havde været anseet Veistykhaverne vedkommende. Under disse Omstændigheder antager jeg, at der ikke foreligger nogen Overenskomst om Inddeling i Veistykker, der kan forpligte de Veistykhavere, paa hvis Stykker der er anbragt Namstene, til at overtage Arbeidet med disse paa sit Stykke. Forsaavidt Veistyrelsen vil hævde, at dette Arbeide ikke vedkommer Amtet, men skal medtages ved Inddelingen i Veistykker, forekommer det mig at være den rette Fremgangsmaade, at det paalægges Rodens Gaarbrugere at foretage ny Inddeling under Hensyn til Arbeidet med Namstenene, og at dette Arbeide imidlertid forlanges udført af Roden. Der kan efter min Mening ikke i denne Henseende lægges nogen væsentlig Vegt paa den Omstændighed, at Amtet ikke fra Begyndelsen af havde Adgang til at blive opmærksom paa den foreliggende Mangel ved Overenskomsten om Rodens Inddeling i Veistykker. Jeg antager, at der ikke under nogen Omstændighed kunde være Tale om, at anse de uforholdsmæssig bebyrdede Gaardbrugere

forpligtede til at bære denne uforholdsmæssige Byrde gjennem hele den Tid, der maatte hengaa, indtil der efter Loven er en almindelig Adgang til at faa foranstaltet ny Inddeling. Enhver af dem maatte, naar han blev opmærksom paa Forholdet, kunne forlange ny Inddeling. Og det forekommer mig da billigt og rimeligt at antage, at Tilt. er in salvo, naar han, saasnart han bliver gjort opmærksom paa, at den Forudsætning, hvorunder han i Lighed med de øvrige af Rodens Gaardbrugere er gaaet med paa Inddelingen, er urigtig, siger fra herom og saaledes giver Anledning til, at der kan istandbringes en ny og bindende Inddeling, uden at det imidlertid, indtil denne kan komme istand, kan forlanges, at han skal udføre det omhandlede Arbeide paa sit Veistykke.

Assessor Stang: Enig med Førstvoterende og de Herrer, der har sluttet sig til ham.

Assessor B. Scheel: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Birkeland, i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Meddomsrettens Dom hidsættes:

Paa den Del af Hole Herreds Veirode No. 3, der ligger mellem Sundvolden og Braaten Bro, er enkelte Stykker af Veien paa begge Sider forsynet med de saakaldte Ramheller ɔ: flade, horisontalt liggende Stene af Længde indtil ca. $1^1/_2$ Meter og af Bredde indtil $^1/_8$ af Veibredden. Disse Ramheller tjener til at støtte Veibanen og danne Grøftens indre Side. Paa nogle Steder er kun anbragt en enkelt Sten, paa andre er flere lagt løst ovenpaa hinanden. De største af Stenene er saa vægtige, at der trænges et par Mand med „Spet" til at bevæge dem, medens de mindre kan flyttes af en enkelt Mand med samme Redskab. Blandt de Veistykhavere, der har Ramheller paa sit Stykke, er ogsaa Tilt. som Eier og Bruger af Eiendommen Stensæteren i Hole.

Paa Grund af Tælebrydningen om Vaaren og tildels ogsaa ved Tryk af Vognlæs hænder det, at Ramhellerne bringes ud af Stilling, glider ud, hvilket kan foraarsage, at Vandets frie Løb i Grøften hindres, de Kjørende forulempes, ligesom Veiens Udseende derved skjæmmes. De paa Tilt.s Veistykker forefindendes Ramheller ere for endels Vedkommende særlig udsatte for disse Ulemper paa Grund af Stykkets Fugtighed og den derved fremkaldte stærke Tælebrydning.

Siden Herredets Rodeinddeling i 1884 blev gjennemført, har aldrig Veistykhaverne været paalagt at indrette sine Ramheller, hvorimod dette en Gang efter Lensmandens Ordre blev udført af Roden.

Da det ved Sommerveibefaringen 1900 viste sig, at Ramhellerne paa flere Steder — saaledes ogsaa paa Tilt.s Stykke — var gledet ud, lod Amtsingeniøren, efter at have indhentet Amtmandens Samtykke, ved Lensmanden Veistykhaverne paalægge at bringe Ramhellerne paa Plads, hvilket Paalæg blev efterkommet af samtlige undtagen Tilt., der som Følge heraf under 10 Oktober f. A. blev forelagt en Mulkt af Amtmanden, hvilken han imidlertid nægtede at vedtage. Der blev derefter, som ovenfor nævnt, af Politimesteren paa Ringerike udfærdiget Tiltalebeslutning mod ham.

I det Retten forudskikker den Bemerkning, at den efter de fremkomne Oplysninger ikke kan antage, at Arbeidet med Ramhellernes Indretning kræver speciel Sagkyndighed, men kan udføres af en almindelig nævedygtig Bonde eller Arbeider,

skal den bemærke, at den finder, at Arbeidet efter Beil.s § 5 maa kunne paalægges Brugerne. Det maa endvidere antages, at det paagjældende Arbeide ved Rodeinddelingen af 1883—84 blev forudsat at skulle udføres af disse og ikke af Amtet. Da Rode No. 3 af de af Rodens Medlemmer opnævnte Mænd blev boniteret og inddelt i Beistykker mellem de Arbeidspligtige, gik man imidlertid ud fra den Forudsætning, at der ved Ramhellernes Indretning indtræffende Arbeide ikke skulde paahvile respektive Beistykhavere, og som Følge heraf blev der ikke givet disse noget Fradrag i Længden af deres Beistykke paa Grund af det Arbeide, Indretningen af Ramhellerne kunde medføre, hvilket, efter hvad man anser bevist, i modsat Fald vilde være bleven gjort. Naar nu saaledes de paagjældende Beistykhavere ved Rodens Inddeling i Beistykker er forudsat at skulle være fritagne for alt Arbeide med Ramhellerne, antager Retten, at dette Arbeide maa paahvile den samlede Rode og ikke de enkelte Beistykhavere. — Der blev i April Maaned i 1901 i et Møde, hvor samtlige Rodens Beistykhavere paa et Par Undtagelser nær var tilstede, enstemmig vedtaget en Udtalelse om, at Roden var villig til at overtage det paagjældende Arbeide.

Efter det Anførte har Tilt. efter Rettens Mening havt lovlig Grund til at undslaa sig for at udføre det ham paalagte Arbeide med Ramhellerne og har saaledes ikke overtraadt den Lovbestemmelse, hvorfor han er tiltalt.

En gift Kvinde sagsøger en anden Kvinde til Straf for Fornærmelse. Meddomsretten afviser Sagen, fordi Forligsmæglingen ikke ansaaes lovlig, idet den fornærmede Kvindes Mand havde mødt i Forligelseskommissionen sammen med hende og førte Ordet paa hendes Vegne.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 23 September 1902 i Sagen, L.-No. 417 for s. A.

Den opnævnte Ordfører Assessor Birkeland. Under 8 August 1902 har gift Kone, Pauline Jensen, paakjæret en af Nordre Jarlsbergs Meddomsret den samme Dag afsagt Kjendelse, hvorved en af hende mod Marthe Marie Tjømø anlagt privat Straffesag afvistes, og Cit.inden paalagdes at udrede 25 Kroner til Indst. i Erstatning for Forsvarsudgifter.

Jeg finder den paakjærede Kjendelse rigtig og kan i det Væsentlige tiltræde dens Begrundelse. Jeg foreslaar derfor saadan

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

Assessor Thoresen: Enig.

Assessor Prydz: Jeg finder, at den passerede Forligsbehandling bør godtages.

Naar Fornærmede, Konen, der selv var tilstede under Mæglingen, fandt sig i, at hendes Mand førte Ordet paa hendes Vegne, maa hun ansees at have samtykket i, at han saaledes optraadte som hendes Fuldmægtig. Han maa herefter, mener jeg altsaa, ansees at have havt hendes Bemyndigelse paa samme Maade, som om hun paa Stedet udtrykkelig havde befuldmægtiget ham.

Af Kjæremaalsudvalget afsagdes derefter saadan

Kjendelse.

Kjæremaalet forkastes.

En Person, der drev Forretning med Salg af de ved Lov af 5 Juni 1897 tilladte Præmieobligationer, antages ved i sin Forretning paa flere Maader at betegne sig som „Hovedkontor" (eller „Hovedkontoret") for Præmieobligationer at have gjort Indgreb i „Aktieselskabet Obligationsbanken's" Rettigheder og efter Søgsmaal fra dette Selskabs Side kjendt uberettiget til at bruge den hidtil benyttede Betegnelse. Jfr. Firmal. af 17 Mai 1900 § 10.

Kristiania Byrets Dom af 22 Februar 1902 i Sagen: Aktieselskabet Obligationsbanken mod Th. Lundberg.

Aktieselskabet Obligationsbanken hersteds har efter forgjæves Forligsprøve ved Stevning af 13 April 1901 sagsøgt Th. Lundberg hersteds, der driver Forretning med Præmieobligationer, og har nedlagt saadan Paastand: at Indst. kjendes uberettiget til i sin Virksomhed at anvende Betegnelsen Hovedkontor eller Hovedkontoret for Præmieobligationer, og at han under en passende løbende Mulkt tilpligtes at fjerne saadan Betegnelse fra Skilter, Forretningspapir o.s.v., samt at han tilpligtes at betale Cit.skabet Sagens Omkostninger.

Indst. har paastaaet sig frifunden og hos Cit.skabet tilkjendt Sagsomkostninger.

Cit.skabet fremstiller i Korthed Sagen saaledes:

Det ved Lov af 5 Juni 1897 tilladte Præmieobligationslaan blev i sin Tid overdraget det Schiander'ske Konsortium til Iverksættelse og Udnyttelse. Endnu forinden en eneste Præmieobligation var trykt, overdrog dette Konsortium den hele Affære til Firmaet Sinding & Co., som derefter i Forening med endel andre Personer dannede det saakaldte Sinding'ske Konsortium. Dette sidstnævnte (Sinding'ske) Konsortium organiserede sig imidlertid som et Aktieselskab under Firma „Aktieselskabet Obligationsbanken". Dette Aktieselskab (eller det Sinding'ske Konsortium, hvis Rettigheder det har overtaget) har eiet samtlige Præmieobligationer. Det er det, som har organiseret Salget og distribueret Obligationerne fra første Haand, og det eier fremdeles, hvad der er igjen af Hovedlageret. Forskjellige Personer driver imidlertid Forretning med Afhændelse (direkte eller ved Agenter) af Præmieobligationer, som samtlige — jfr. det Anførte — ere erhvervede fra Cit.skabets enten direkte eller gjennem andre.

Blandt disse er Indstevnte. Dennes registrerede Firma er, "Christiania Obligations- og Vexelkontor, Th. Lundberg"; men Indst. bruger i sin Forretning paa forskjellige Maader, saaledes i Avertissementer og paa Forretningspapir, Betegnelsen „Hovedkontor (eller „Hovedkontoret") for Præmieobligationer" (uden nogen Tilføielse af sit eget eller sit Firmas Navn, og han har paa Henvendelse fra Cit.skabet ikke været villig til at ophøre hermed.

Denne faktiske Fremstilling er ikke af Indst. benægtet eller imødegaaet, og Søgsmaalets Udfald vil derfor afhænge af, hvorledes man anskuer Sagens retlige Side. Det bemerkes dog, at Betegnelsen „Hovedkontor e t" kun sees benyttet enkelte Gange, og da nærmest ved en Feil af andre Personer, hvilken Feil ikke kan lægges Indst. til Last, idet han tværtimod sees at have gjort Skridt til at faa Feilen berigtiget.

Cit.sk. paastaar principielt, at Indst.s Fremgangsmaade „bærer alle Kjendemærker og har alle Følger, som nævnes i Krll. Kap. 21

§ 1", altsaa indeholder et Bedrageri, ikke alene ligeoverfor Publikum, men ogsaa ligeoverfor Cit.skabet som Sælger af Obligationerne.

Uden at indlade sig paa Spørgsmaalet om Bedrageri, hvad der formentlig er unødvendigt, skal Retten bemerke, at der fra Indst.s Side foreligger en reklamemæssig Fremhæven af Indst.s Forretning som den, der byder det med Hensyn til Præmieobligationer kjøbelystne Publikum store Fordele, og Spørgsmaalet bliver, om den derunder af Indst. brugte Betegnelse af hans Forretning gaar Cit.skabets Ret for nær — enten ifølge positiv Lov eller almindelige Retssætninger.

I saa Henseende bemærkes foreløbig, at her ikke er Spørgsmaal om nogen direkte Anvendelse af Firmal. (Lov af 17 Mai 1890) § 6, idet Indst. som nævnt til Firmaregistret har anmeldt ikke den Betegnelse, han i sine Avertissementer m. v. giver sin Forretning, men et andet Firma. Hans Ret til at bruge en saadan Betegnelse kan dog ikke her blive større, og nævnte Lovs Bestemmelser ville derfor i flere Henseender kunne frembyde en nærliggende Analogi, hvad ogsaa Indst. selv har udhævet.

Videre bemærkes, at Indst. har fremholdt, at en eller flere andre i samme Forhold har baaret sig lignende ad, uden at Cit.skabet har skredet ind. Uden at indlade sig herpaa — de nærmere Omstændigheder foreligger jo heller ikke oplyst — skal man bemærke, at heri ikke i noget Tilfælde kan lægges nogen Opgivelse af Cit.skabets mulige Ret ligeoverfor Indst.

Under den skarpe Konkurrance, som paa de fleste Forretningsomraader har udviklet sig, er det formentlig at anse som fastslaaet, at man ikke uden videre gaar ud over Grændserne for, hvad der retslig er tilladt, ved i Reklamer at tillægge sin Forretning Fortrin og Egenskaber, som den ikke i Virkeligheden har fuldt ud, selv om en saadan Reklame, om den tages efter Ordene, maa siges indirekte at være nedsættende for Konkurrenter.

Om saaledes en Person averterer, at man hos ham faar de bedste og billigste Varer af en eller anden Sort, vil dette ikke indeholde nogen Retskrænkelse ligeoverfor hans Konkurrenter, selv om disse bevise at have fuldt saa gode og fuldt saa billige, ja bedre og billigere Varer.

Paa samme Maade vil formentlig Sagen blive at anse, om en Person paa Skilter og Forretningspapir samt i Avertissementer betegner sin Forretning som „Hovedforretning", sit Kontor som „Hovedkontor" o.s.v. i f. Ex. Manufakturvarer, Kaffe o. l., selv om andre kunne bevise, at deres Forretninger i samme Branche ere fuldt saa store, ja større.

Men, hvad der saaledes maa antages, hvor det gjælder Varer, som saa at siges findes i ubegrændset Omfang paa Markedet, og som enhver kan skaffe sig til Forhandling fra de forskjelligste Hold, kan dog ikke uden videre gjøres gjældende, hvor det gjælder en i Omfang begrændset Salgsgjenstand, som overhovedet fra første Haand kun bringes i Markedet gjennem en enkelt Person (Firma), der saaledes i Forhold til denne Salgsgjenstand indtager en Særstilling. Her maa det formentlig siges, at han har Retskrav paa, at ikke nogen anden antager en Betegnelse, som maa bringe Publikum til at tro, at det er denne anden, som indtager en saadan Særstilling.

Om f. Ex. en bekjendt Fabrik har overdraget Forhandlingen af sine samtlige Produkter til en bestemt Person, som imidlertid ikke selv udelukkende — eller endog væsentligst besørger det endelige Salg til det store Publikum, men afhænder det til Handlende, som besørger det videre Salg, vilde det formentlig være uberettiget, om en af disse betegnede sin Forretning som „Hovedudsalg for N. N. Fabriks Produkter." Det vilde være at tillægge denne Forretning en Særstilling, som ikke tilkom den, men en anden, og maatte formentlig siges at indeholde en „Angivelse af Foretagender, som ikke staar i Forbindelse med Forretningen", som Firmal.s § 10, 2 Punktum udtaler det. Og endnu stærkere synes dette at maatte gjælde, hvor det, som her, ikke gjælder Produkter, som bringes paa Markedet i stadig ny Forsyning, men en Salgsgjenstand, som bringes frem en Gang for alle i et paa Forhaand begrændset Omfang gjennem et Firma, som har havt paa Forhaand at forberede og ordne det hele Salg. Her maa det være dette Firma og intet andet, som indehar Stillingen som Hovedkontor, og naar et andet Firma, der kun kan forhandle Gjenstande, komne fra dette Firma, tillægger sig Betegnelsen Hovedkontor for denne Salgsgjenstand, maa vistnok Firmal.s citerede Udtryk siges at have Anvendelse. Det kan ogsaa bemærkes, at Indst. selv har udtalt, at et andet Firma ved at bruge Betegnelsen „Præmieobligationskontoret" „angiver sig som den egentlige Udsælger af Obligationer, ladende som om andre kun er Agenter", en Udtalelse, som man finder træffende, men som ligesaa fuldt rammer den af Indst. valgte Betegnelse.

Indst. har forøvrigt anført, at det ved den brugte Betegnelse kun var Hensigten at udtale, at paa det i Annoncerne m. v. angivne Sted fandtes hans Hovedkontor i Modsætning til et andet Kontor, som han havde, og til hans Agentur. Foruden at den i Annoncer og paa Forretningspapirer indeholdte Betegnelse intetsomhelst antyder herom, men efter sit Indhold maa opfattes som sigtende paa et Hovedkontor for Præmieobligationer, taler hans egen Adfærd mod hans nævnte Paastand Det er nemlig af Cit.skabet ubestridt anført, at han ikke paa Opfordring har villet indgaa paa at forandre Betegnelsen til Lundbergs Hovedkontor for Præmieobligationer, hvilket jo havde givet et klart Udtryk for, hvad han paastaar at have ment.

At det maa være Cit.skabet til Skade, at Indst. uretmæssig har søgt ligeoverfor Publikum at tillægge sig en Særstilling, som rettelig tilkommer Cit.skabet, maatte man anse som givet, selv om ikke positive Beviser vare fremkomne, saaledes som i nærværende Sag skeet

Idet man saaledes finder at maatte give Cit.skabet Medhold, finder man dog, at Dommen — overensstemmende med Klagen — ikke bør gaa videre end til at fastslaa Indst.s Mangel paa Ret til i sin Forretning at bruge Betegnelsen „Hovedkontor" (eller „Hovedkontoret") for Præmieobligationer". At han derved vil blive uberettiget til at bruge Betegnelsen i Annoncer paa Skilter og paa Forretningspapirer, er givet. Men fra hvilke Skilter Betegnelsen i Tilfælde skulde fjernes, har man ikke nærmere Oplysning om, og med Hensyn til „Forretningspapirer osv." er det jo ikke den Omstændighed, at Betegnelsen findes der, men at disse Papirer bringes ud til Publikum, som indeholder Retskrænkelsen.

Sagens Omkostninger findes Indst. at burde betale Cit.skabet med 120 Kroner.

Thi kjendes for Ret:

Indst., Th. Lundberg, kjendes uberettiget til i sin Forretning at bruge Betegnelsen „Hovedkontor" (eller „Hovedkontoret") for Præmieobligationer.

Indst. betaler til Cit.skabet, Aktieselskabet Obligationsbanken, Sagens Omkostninger med 120 — et Hundrede og tyve — Kroner, der udredes inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 30 Januar. L.-No. 14. O.-No. 4. Bamle Herred ved dets Ordfører (Adv. Schiander) mod Johan Dahll (Adv. Blichfeldt).

Den 31 Januar. L.-No. 15. Straffesag mod Elling Kefassen Sikveland, ved Dom af Meddomsret i Jæderen af 18 Oktbr. 1902 for Overtrædelse af Handelsl. af 8 Aug. 1842 § 37, jfr. Lov 26 Mai 1866, ilagt en Bod af 40 Kr. til Time Fattigkasse. Høiesteret forkastede Tilt.s Anke. Salar til Forsvarer Overretssagf. D. Konow (til Prøve) 60 Kr. og til Aktor Adv. F. Stang Lund 40 Kr., hvoraf 50 Kr. til Refusion.

Den 7 Februar. L.-No. 16. O.-No. 5. Kjersti Aslaksdatter Søftestad som hensiddende i uskiftet Bo efter sin afdøde Mand Stener Thorsen Søftestad (Overretssagf. Knut Dybwad — til Prøve — beskikket) mod Overretssagf. Ludvig Christoffersen (Adv. Schjødt) og Hoteleier J. W. Wriedt (Adv. J. M. Lund). Salar til Appell.indens Adv. og den før ham beskikkede Adv. Herm. Lund, tilsammen 500 Kr. af Statskassen.

Den 10 Februar L.-No. 17. O.-No. 145 for 1ste Session 1902. Besse Nielsen (Adv. Kristen Johanssen) mod L. P. Johannesen i Likvidation (Adv. Schiander). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 18. O.-No. 221 for 1ste Session 1902. Kristiania Kommune (Adv. Krog) mod Anton Sørby (Adv. Knoph). For Procesens Skyld og for at varetage sit Tarv: Elisenbergløkkens Aktieselskab ved Adv. Ludvig Meyer (denne). Ligesaa.

L.-No. 19. J.-No. 56 for 2den Session 1902. Expropriationssag Kristiania Kommune (Adv. Krog) mod Grosserer Christian Holter (Adv. Rieber-Mohn). Ligesaa.

L.-No. 20. O.-No. 223 for 1ste Session 1902. Egersunds Landssogns Kommune (Ordføreren) mod Leonard Pelly ved hans Fuldmægtig Overretssagf. T. Friele i Egersund (Adv. Rønneberg). Ligesaa.

L.-No. 21. O.-No. 225 for 1ste Session 1902. Sandnæs Fattigkommission (Adv. Rasch beskikket) mod Varbu Fattigkommission (Adv. K. Bruun). Ligesaa. Salar til Appell.s Adv. 250 Kr. af Statskassen.

L.-No. 22. O.-No. 251 for 2den Session 1902. Rigsforsikringsanstalten (Adv. C. Lundh) mod Murmester N. Søderbergs Konkursbo ved sammes Bestyrer Adv. P. N. Fjeld (denne). Ligesaa. Anteciperet efter Bevilling til Appell.

L.-No. 23. O.-No. 23 for 1ste Session 1901. J. A. Tiberg (Adv. Killengren) mod Hammerfest Kommune ved dens Magistrat og Formandsskab, det sidste ved dets Ordfører (Adv. Knagenhjelm). Ligesaa.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 7. Onsdag den 25 Februar. 1903.

Til Fortolkning af Lov af 29 Juni 1888 om Formuesforholdet mellem Ægtefæller. Antaget, at den Omstændighed, at den i Lovens § 6 omhandlede Opgave mangler ikke nødvendigvis maa lede til, at Ægtepagten korruerer. Da der i det foreliggende Tilfælde ikke var nogen Grund til at drage i Tvivl, at der ved Ægtepagtens Oprettelse ikke paahvilede Fællesboet nævneværdig Gjæld, ansaaes det unødvendigt at vedlægge nogen Opgave. Spørgsmaal, om en udateret Fortegnelse over Løsøre tilfredsstiller Lovens § 22 d, ikke løst, idet det ikke ansaaes godtgjort, at det i Fortegnelsen nævnte Løsøre var indkjøbt for Penge tilhørende Hustruens Særeie.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 8 November 1902 i Sagen L.-No. 49 for 2den Session f. A.: Den norske Diskontobank (Adv. Garup Meidell) mod Grosserer Heinrich Niewöhner og Hustru Nora Niewöhner (Adv. H. S. Dahl).

Den 7 August 1900 afholdtes af Byfogden i Kristiania Exekutionsforretning hos Grosserer Heinrich Niewöhner efter Rekvisition af Den norske Diskontobank. Den paafølgende Dag afgaves af Byfogden saadan Beslutning: „Den norske Diskontobank ved O.R.Sagf. Smith gives for Beregningssum Kr. 3,408.47 med reserverede Renter hos Heinrich Niewöhner Rettens Udlæg næst bedre Berettigede i 1 Kontorstol, 1 Kopipresse med Skab og 1 Hængelampe, tilsammen værdsat for 22 Kroner og i hans udestaaende Fordringer."

Denne Beslutning paaankedes af Den norske Diskontobank til Kristiania Byret, ved hvis Dom af 15 Juni 1901 saaledes kjendtes for Ret: „Den paaankede Exekutionsforretning og den under samme afgivne Kjendelse af 8 August 1900 stadfæstes. Sagens Omkostninger ophæves."

Den norske Diskontobank har indbragt Byrettens Dom til Høiesterets Prøvelse Sagen har været undergivet skriftlig Behandling. Appell. har nedlagt saadan Paastand: „At Byretsdommen underkjendes, og at Den norske Diskontobank for Kr. 3,408.47 med 6 % Renter p. a. af Kr. 3,341.27 fra 2/4 1900 til Betaling sker, samt paaløbne Omkostninger gives Udlæg foruden i de i Kjendelsen af Byfogden i Kristiania af 8 August 1900 nævnte Gjenstande ogsaa i Fru Nora Niewöhners angivelige Særeie, nemlig Gabels Gade 10, en Pantobligation, stor 15,000 Kroner, i Thv. Meyers Gade 45 samt i det Løsøre, der indbefattes i den under Sagen omhandlede Fortegnelse. Fremdeles paastaaes Diskontobanken tilkjendt Processens Omkostninger i alle Instantser at udrede af de Indst. in solidum."

De Indst. (Grosserer Heinrich Niewöhner og Hustru) har ladet afgive Møde og nedlagt Paastand om Stadfæstelse af Byrettens Dom og Tilkjendelse af Sagsomkostninger.

Med Hensyn til Sagens nærmere Enkeltheder henvises til Præmisserne til Byrettens Dom.

Ved Høiesteret er dokumenteret et af Sagf. J. J. Bruun, der havde med Ordningen af Sagf. Knutzens og Enkes Fællesbo at gjøre, fremsat Forslag af 30 September 1895 til Udlodning, hvilket Forslag af Enke og Livsarvinger er vedtaget gjennem Paategning. Forslaget er blandt andre undertegnet af Datteren Nora Knutzen, den senere Fru Niewöhner, den ene af de Indst. i nærværende Sag. I det nævnte Forslag, der er stilet til Enken, heder det: „Jeg tør henlede Deres Opmærksomhed paa, at det vil være i høi Grad betryggende for Deres Døtres Fremtid, om der i de udstedendes Obligationer indtages den Bestemmelse, at deres Paalydende med Renter til enhver Tid skal forblive Deres Døtres „Særeie" og saaledes ikke kunne disponeres af eventuelle Mænd."

Videre er dokumenteret den i Byrettens Dom omhandlede — i Ægtepagten af 5 Oktober 1897 nævnte — Pantobligation, stor 37,500 Kroner i Normannsløkken. Den er dateret Juli 1897 og er thinglæst 9 September s. A. Den er udstedt til Fru Nora Niewöhner, født Knutzen, og den indeholder til Slutning følgende Anførsel: „Det bemærkes, at ifølge Bestemmelse under Skifte skal nærværende Obligation, der udgjør Nora Niewöhners Fadersarv, til enhver Tid forblive hendes Særeie."

Obligationen bærer Paategning af 10 Marts 1898, hvorefter den som indfriet kan aflæses. Paategningen er undertegnet af J. J. Bruun paa Fru Nora Niewöhners Vegne i Henhold til en vedheftet Fuldmagt fra hende af 19 Februar 1898.

Videre er ved Høiesteret dokumenteret Kjøbekontrakt af 22 Februar 1898, hvorved til Fru Nora Niewöhner er solgt den hende senere tilskjødede Eiendom Gabels Gade No. 10.

Endelig er dokumenteret en Erklæring fra Adv. Sigurd Johannesen, gjennem hvem Fru Nora Niewöhner sees at have indkjøbt den under Sagen omhandlede Pantobligation i Thv. Meyers Gade No. 45, ligesom Kontokurant over hendes indestaaende Midler i Kristiania Bank og Kreditkasse er fremlagt.

Herigjennem maa ansees fuldstændig bragt paa det Rene, at Kjøbet saavel af Eiendommen Gabels Gade 10 som af Pantobligationen i Thv. Meyers Gade 45 er skeet for Fru Niewöhners Regning og af de Midler, hvoraf hun kom i Besiddelse ved, at Pantedebitor indbetalte hendes Tilkommende efter Panteobligationen i Normannsløkken.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Gyldigheden af den under 5 Oktober 1897 oprettede Ægtepagt er Høiesteret enig med Byretten, til hvis Begrundelse man i væsentlige Henseender finder at kunne henholde sig. Ligesom det ikke kan antages, at enhver Unøiagtighed i en i Henhold til Lov af 29 Juni 1888 § 6 meddelt Opgave nødvendigvis leder til, at Ægtepagten korruerer, saaledes kan det heller ikke antages, at den Omstændighed, at Opgave ganske mangler, ubetinget skal have den nævnte Følge. Øiemedet med Lovens Krav paa, at Opgave skal vedlægges Ægtepagten, angives af Loven selv at være at skaffe Vished for, at hvad den for Fællesbogjælden ansvarlige Ægtefælle har at raade over af Aktiva, er „utvivlsomt tilstrækkeligt

til at dække alle Vedkommendes Forpligtelser." Men i det foreliggende Tilfælde foreligger der ingen som helst Grund til at drage i Tvivl, at det forholder sig som af de Indst. anført, at vel er det ikke udelukket, at der paa Ægtepagtens Tid kan have existeret en eller anden Regningsgjæld, som i Øieblikket var udækket, men at i alle Tilfælde dette var Beløb af en saadan Ubetydelighed i Forhold til Mandens Betalingsevne, at praktisk taget, han ingen Gjæld kan siges at have havt. Er det imidlertid Tilfældet, at ingen nævneværdig Gjæld paahvilede Fællesboet ved Ægtepagtens Oprettelse, synes Loven ikke at kunne forstaaes saaledes, at det skulde være nødvendigt i Ægtepagten at nævne noget herom eller at opgive Eiendele til Gjældens Dækkelse.

Det næste Spørgsmaal i Sagen er, hvorvidt den under Exekutionsforretningen fremlagte Fortegnelse over Løsøre i Mandens Besiddelse tilfredsstiller Lov af 29 Juni 1888 § 22. Fortegnelsen er udateret; fra Appell.s Side er paastaaet, at den er istandbragt i Anledning af Exekutionen kort Tid før dennes Afholdelse, uden at de Indst. ligeoverfor dette Anbringende har godtgjort den virkelige Sammenhæng med Dokumentets Udfærdigelse. Man maa derfor gaa ud fra, at Gjenstandene ikke er optegnede, forinden de kom i Mandens Besiddelse. Imidlertid findes det unødvendigt nærmere at gaa ind paa Fortolkningen af Lovens § 22, sammenholdt med dens § 21.

For nærværende Sag er det nemlig afgjørende, at det ikke er godtgjort, at de paagjældende Løsøregjenstande er anskaffede for de Penge, der kom ind ved den oprindelige Obligations Indfrielse. Det er vistnok sandsynligt, at en større eller mindre Del af Løsøret er tilveiebragt ved Hjælp af disse Penge, men i hvilken Udstrækning dette er Tilfældet, er ikke legitimeret.

De Løsøregjenstande, som Exekutionsretten har erklæret for Indbo, der af Skyldneren kan undværes, er i Forretningen nærmere specificerede og vurderede og udgjør tilsammen 951 Kroner.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret findes at burde ophæves. Om Tilkjendelse af Omkostninger for Exekutionsretten, hvorom Paastand sees nedlagt af Appell. ved Byretten og gjentaget her for Retten, kan der processuelt ikke blive Spørgsmaal.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Den paaankede Exekutionsforretning bliver at fremme, foruden i de i Beslutning af Byfogden i Kristiania af 8 August 1900 nævnte Gjenstande tillige i det Løsøre, der under 7 August 1900 er opskrevet og værdsat for tilsammen 951 — ni hundrede og femti en — Kroner.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Af Byrettens Dom hidsættes:

Den 7 og 8 August 1900 blev der hos Grosserer Heinrick Niewöhner i Gabels Gade No. 10, herstedes afholdt en Exekutionsforretning, hvorunder der af Byfogden i Kristiania blev afgivet saadan Beslutning.*) — — — —

Denne Exekutionsforretning har Den norske Diskontobank ved Appelstevning af 19 September 1900 indbragt her for Retten og ved Irettesættelsen den 4 Oktober næstefter nedlagt saadan Paastand:

*) Beslutningen er indtaget ovenfor S. 97.

„Den norske Diskontobank gives for Kr. 3,341.27 med Renter og Omkostninger Udlæg i, foruden de allerede ved Kjendelse af 8 August 1900 nævnte Gjenstande, ogsaa i det Fru Niewöhner angivelig tilhørende Særeie, samt tilkjendes Procesomkostninger baade ved Exekutionsretten og Byretten hos Hr. og Fru Niewöhner in solidum."

De Indst. har paastaaet den under Exekutionsforretningen afgivne Kjendelse af 8 August 1900 stadfæstet og sig tilkjendt Sagsomkostninger saavel ved Exekutionsretten som ved Byretten.

Ifølge den fremlagte Aktudskrift af Exekutionsforretningen begjærede Appell.-skabet under Exekutionens Afholdelse, at der skulde gives Udlæg i Debitors Indbo, i Matr.-No. 10 i Gabels Gade, i en i Kristiania Sparebank deponeret, paa 15,000 Kroner lydende Panteobligation, samt i Debitors udestaaende Fordringer. De Indst. gjorde imidlertid gjældende, at baade den nævnte Eiendom og Panteobligation, samt de i de Indst.s fælles Bolig værende Løsøregjenstande, der er specificeret i den som Bilag 3 ad 2 fremlagte Fortegnelse, tilhører Fru Niewöhner som Særeie og fik af Fogedretten, trods Appell.skabets Protest, Medhold heri, saaledes at der kun blev givet Udlæg i Debitors udestaaende Fordringer samt i hans, af den nævnte Fortegnelse ikke omfattede, til en samlet Værdi af 232 Kroner ansatte, Kontorinventarium med Undtagelse af et Jernskab og en Skrivepult, der tilsammen er værdsat for 210 Kroner (232 Kroner ÷ 210 Kroner = 22 Kroner).

Der er fremlagt en den 5 Oktober 1897 oprettet Ægtepagt mellem de Indst., som dengang allerede var gifte, hvilken Ægtepagt bestemmer, at den Fru Niewöhner tilfaldende Fædrenearv, bestaaende i en Pantobligation, stor 37,500 Kroner, med Pant i Normannsløkken i Aker m. m., skal være og forblive hendes Særeie.

Der er yderligere fremlagt et den 18 August 1899 udstedt og den 22 August næstefter thinglæst Skjøde, hvorved Kaptein Fr. Jensen overdrager Fru Nora Niewöhner Matr.-No. 10 ved Gabels Gade for en Kjøbesum af 60,000 Kroner, hvoraf 15,000 Kroner sees at være betalt kontant. Den i Ægtepagten omtalte Panteobligations Paalydende, 37,500 Kroner, blev ifølge de Indst.s Udsagn udbetalt Fru Niewöhner straks efter, at Skiftendlægget havde fundet Sted, hvorefter hun af Beløbet har benyttet 15,000 Kroner til Betaling af den kontante Del af Kjøbesummen for Gabels Gade No. 10, 15,000 Kroner til Indkjøb af den ovenomtalte i Kristiania Sparebank deponerede og paa hendes Navn lydende Panteobligation og 2,500 Kroner til Indkjøb af de i Bilag 3 ad 2 specificerede Løsøregjenstande, medens Resten er medgaaet som Tilskud til Husholdningen, og som Laan til Driften af hendes Mands Agenturforretning.

Appell.skabet hævder, at den fremlagte Ægtepagt er ugyldig, idet saadan Opgave, som omhandles i Lov af 29 Juni 1888 § 6, ikke er forfattet, og benægter i Forbindelse hermed, at de Indst.s Fællesbos Aktiva nogensinde er bleven værdsat, samt at den Gjæld, som paahvilede Fællesboet, dengang den Fru Niewöhner som Fædrenearv tilfaldende Pantobligation udsondredes som Særeie, kunde dækkes af de Aktiva, hendes Mand beholdt tilbage og hvis Art og Beskaffenhed ikke er oplyst. Appell.skabet hævder endvidere, at hverken Matr.-No. 10 ved Gabels Gade eller den omtalte i Kristiania Sparebank deponerede Panteobligation, eller de i de Indst.s Bolig den 7 August 1900 (Exekutionstiden) beroende Løsøregjenstande er erhvervede for Fru Niewöhners Penge. Appell.skabet har derhos fremholdt, at den som Bilag 3 ad 2 fremlagte udstedede Fortegnelse ikke tilfredsstiller Fordringerne i nævnte Lovs § 22, og at Exekutionen derfor under enhver Omstændighed maa blive at fremme i samtlige i de Indst.s fælles Leilighed den 7 August 1900 værende Løsøregjenstande.

De Indst. hævder, at den Omstændighed, at der ikke er istandbragt saadan

Opgave, som omhandlebes i Lov af 29 Juni 1888 § 6, efter deres Mening ikke kan bevirke Ægtepagtens Ugyldighed og har i saa Henseende fremholdt, at der ved Ægtepagtens Oprettelse ikke paahvilede Fællesboet nogen Gjæld, ligesom dette sidste heller ikke havde nogen Eiendele af nogensomhelst Betydning at optegne, og at der som Følge heraf ikke tiltrængtes nogen Opgave af den omhandlede Slags. I Modsætning til Appell.skabet har de Indst. gjort gjældende, at Bilag 3 ad 4 fuldstændig tilfredsstiller de i nævnte Lovs § 22 d opstillede Fordringer.

Retten skal bemærke, at den fremlagte Ægtepagt er thinglæst den 7 Oktober 1897, samt at Kundgjørelsestidendens No. 232 for 7 Oktober 1897, hvoraf et Exemplar er fremlagt, indeholder Bekjendtgjørelse om, at den er oprettet og vil blive thinglæst den nævnte Dag. Da den Panteobligation paa 37,000 Kroner, der ved Ægtepagten er udsondret som Fru Niewöhners Særeie, imidlertid efter Proceduren maa antages ved hendes Faders Død at være bleven Fællesboets Eiendom, skulde Ægtepagten ifølge Lov af 29 Juni 1888 § 6 tillige være vedlagt en Opgave, som ved nøiagtig specificeret Angivelse af Eiendele og deres Værdi samt Forpligtelser, viste, at den ved Udsondringen formindskede Formuesmasse, tilsammen med, hvad den for Gjælden ansvarlige Ægtefælle, Heinrich Niewöhner, ellers eiede eller kunde raade over, ved Ægtepagtens Thinglæsning var utvivlsomt tilstrækkelig til at dække alle hans Forpligtelser, hvilken Opgave ifølge nævnte Lovs § 4 skulde have været thinglæst sammen med Ægtepagten, og Spørgsmaalet bliver da, hvilken Betydning den Omstændighed, at saadan Opgave ikke er bleven istandbragt, bør tillægges. I saa Henseende bemærkes, at de nævnte Lovbestemmelser vistnok maa forstaaes saaledes, at Gyldigheden overfor Trediemand af den i Ægtepagt indeholdte Formuesoverdragelse fra Fællesboet til den ene Ægtefælles Særeie er betinget af, at den omtalte Opgave er istandbragt, samt tilfredsstiller Lovens Forskrifter og thinglæses, og at dette maa antages at gjælde saavel med Hensyn til yngre som ældre Kreditorer (jfr. H. Scheel: Om Ægtefællers Formuesforhold efter norsk Ret, S. 208). — I Tilfælde af, at der ved Ægtepagtens Thinglæsning overhovedet ikke gives Gjæld, for hvilken den formindskede Formuesmasse hæfter, eller ialfald ikke større Gjæld, end at den fuldt ud kan dækkes af den ansvarlige Ægtefælles Indtægter, og Ægtepagten indeholder Oplysning herom, maa det imidlertid antages, at den i den nævnte Lovs § 6 omhandlede Opgave er unødvendig, særlig naar der som in casu, er Spørgsmaal om den ved Ægtepagten stedfundne Formuesoverdragelses Opretholdelse ligeoverfor er yngre Kreditor, hvis Ret i Virkeligheden ikke krænkes ved samme (cfr. H. Scheel: l. c. S. 209). Nu foreligger der vistnok ingen ved den fremlagte Ægtepagts Istandbringelse meddelt Oplysning betræffende de Indst.s Fællesbos økonomiske Stilling paa Ægtepagtens Thinglæsningstid, men da der paa sidstnævnte Tidspunkt ifølge de Indst.s Udsagn under Proceduren for Fogedretten, ikke paahvilede dem nogen Gjældsforpligtelser, udenfor hvad Manden ved sin Fortjeneste eller Indtægt kunde dække, og da det ikke af Appell.skabet er godtjendt eller sandsynliggjort, at der dengang paahvilede dem Gjæld i videre Omfang, maa Retten under Sagens Stilling iøvrigt gaa ud fra, at det forholder sig som af de Indst. anført. I Betragtning heraf, og da man formentlig bør vise den størst mulige Mildhed ved Prøvelsen af, om Lovens formelle Forskrifter er fyldestgjorte, antager Retten, at det ved den fremlagte Ægtepagt etablerede Særeie for Fru Niechöhner bør opretholdes ligeoverfor Appell.skabet tiltrods for, at der ikke er istandbragt saadan Opgave, som Lov af 29de Juni 1888 § 6 paabyder.

Da Skjødet paa Gabels Gade No. 10 lyder paa Fru Niewöhners Navn, og da dette efter Proceduren ligeledes maa antages at være Tilfældet med den i Kristiania Sparebank deponerede Panteobligation, maa Retten gaa ud fra, at disse Eiendele er Gjenstand for Fru Niewöhners Særeie. Med Hensyn til den som

Bilag 3 ad 2 fremlagte Fortegnelse antages samme at tilfredsstille Forskriften i Lov af 29 Juni § 22 d, uden at den Omstændighed, at Dokumentet er udateret i og for sig kan tillægges nogen afgjørende Betydning, og Retten maa derfor gaa ud fra, at de paa Fortegnelsen opførte Løsøregjenstande tilhører Fru Niewöhner som hendes Særeie.

Efter det Anførte maa den paaankede Exekutionsforretning og den under samme afgivne Kjendelse af 8 August 1900 blive at stadfæste.

G. Bull.

Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg særlig lægger Vægt paa, at Ægtefællerne efter de foreliggende Oplysninger maa antages praktisk taget at have været frie for Gjældsforpligtelser (udenfor de daglig løbende Forpligtelser) paa den Tid, da Ægtepagten oprettedes. Under disse Omstændigheder vilde det formentlig være altfor formelt, om man vilde nægte Ægtepagten Gyldighed af den Grund, at Ægtefællerne ikke har udarbeidet den i Lovens § 6 omhandlede Opgave, der maatte fremstille sig som unødvendig. Særlig synes denne Betragtningsmaade at burde tillægges Betydning, naar det som her er Spørgsmaal om Ægtepagtens Gyldighed overfor en Kreditor, hvis Krav maa formodes at være opstaaet flere Aar efter Ægtepagtens Oprettelse.

M. C. Backer, kst.

Jeg finder Sagen tvivlsom, men er dog bleven staaende ved at slutte mig til Førstvoterende paa samme Maade som Andenvoterende.

Jonas Stenersen.

Tvivlsomt Spørgsmaal om der forelaa et Tilfælde af Bjergning eller af Buxering afgjort til Gunst for den sidste Mening.

Høiesterets Votering og Dom af 20 November 1902 i Sagen, L.-No. 57 for 2den Session f. A.: „Sannesund"s Rederi (Adv. Kristen Johansen) mod „Friheden"s Rederi, J. Sundbye, Fredrikstad (Adv. Keyser Jordan).

Extraordin. Assessor, Adv. Mejdell: Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne for den af Fredrikstads Søret under 13 Juli 1900 afsagte Dom, hvorved saaledes er kjendt for Ret: „Indst., „Friheden"s Rederi, bør til Cit.-skabet, S/S „Sannesund"s Rederi, for udført Buxering af „Friheden" op til Egersund den 1 December 1898 betale 1,300 Kroner — tretten Hundrede Kroner — med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente deraf fra 1 Marts 1899 til Betaling sker, men forøvrigt for Cit.-skabets Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves.

Af „Sannesund"s Rederi er denne Dom indbragt til Høiesterets Prøvelse. Appell. har nedlagt saadan Paastand:

At Appell. hos Indst. tilkjendes Bjergeløn med et passende Beløb med lovlige Renter, — at Appell. hos Indst. tilkjendes Sagsomkostninger for Søret og Høiesteret.

Af Indst., „Friheden"s Rederi er nedlagt saadan Paastand:

At Sagen afvises som angaaende et Søretsskjøn, der ikke er Gjenstand for Paaanke til Overskjøn af Høiesteret, og at Indst. hos Appell.-skabet tilkjendes Kost og Tæring eller Processens Omkostninger for Høiesteret.

Eller: At Appell.-skabets Paastand om Tilkjendelse af Bjerge-

løn ikke tages tilfølge, og at Indst. hos Appell.-staben tilkjendes Procesomkostninger for Høiesteret.

Jeg kommer til samme Resultat som Søretten og kan i alt væsentligt henholde mig til dens Begrundelse.

Som det vil sees, er Retten efter at have refereret samtlige Sagens Oplysninger kommen til det Resultat, at „naar „Friheden" red af den første Byge, der efter enkelte Vidners Prov i ethvert Fald var den sterkeste, medens Seilene endnu ikke var fastgjorte, vilde den ogsaa efter Rettens Formening have klaret de øvrige, hvoriblandt den, da „Sannesund" var tilstede." Det vil sees, at Søretten lægger væsentlig Vegt paa den Omstændighed, at Vinden svingede mere nordvestlig, saaat „Friheden" kom til at ligge i smulere Farvand, ibet den derved kom ilæ af Skarvø. Det vil videre sees, at Retten ikke finder det godtgjort, at „Friheden" under den sidste under Sagen omhandlede Byge kom nærmere Land, eller at Ankeret dræggede.

Ved Høiesteret er fremskaffet endel nye Oplysninger af forskjellig Art, men jeg kan ikke finde, at disse kan forandre Sagens Stilling, som den forelaa ved Søretten.

Jeg kommer saaledes til det Resultat, at Tilfældet ikke kan betragtes som Bjergning.

Processens Omkostninger antager jeg efter Omstændighederne bør ophæves.

Konklusion:

„Sannesund"s Rederis Paastand om Tilkjendelse af Bjergeløn tages ikke tilfølge.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Assessor Birkeland: I det Væsentlige og Resultatet enig.

Assessor Roll, de extraordin. Assessorer, Byretsassessor Dr. H. Scheel og Exped.sekr. Bull, Assessorerne Stang og A. Scheel: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sørettens Dom er saalydende:

Bark „Friheden" af Fredriksstad, 635 Tons, tilhørende J. Sundbye, taugede Fredag den 25 November 1898 Kl. 3 Eftermiddag fra Gøteborg med Fredriksstad som Bestemmelsessted. Det blev imidlertid Stygveir, Sne med Orkanbyger, saa medkommende Buxerbaad ikke magtede at slæbe „Friheden", og Søndag den 27 opgav Buxerbaaden Arbeidet og forlod „Friheden" ud paa Formiddagen. Vinden var da ostlig, og man besluttede at gaa for Leithsfjord. Onsdag den 30 om Eftermiddagen fik man imidlertid løi Bris fra S. V., og der blev derfor styret N. O. over for Lindesnæs. Udover Eftermiddagen gik Vinden sydlig til sterk Storm med Byger, og fik man om Kvelden se Ekerøens og Rækefjords Fyre vest for Lindesnæs. Kl. 1/2 2 om Morgenen den 1 December besluttede man at løbe ind til Egersund. Der var hele Natten blusset efter Lods; men der var ingen at faa. Man løb da ind efter Peiling af Vibberodden Fyr og passerede straks i Læ af de Skjær, hvorfor Fyret klipper og styrede ret mod Fyret. Men kommen ind i Løbet slog Vinden N. O. og bakkede Seilene, hvorfor Ankeret straks fældtes med ca. 75 Favne Kjætting, og Skibet svingede op og blev liggende med Agterenden et Stykke fra Fjeldvæggen.

Dette var ved 3-Tiden om Morgenen. Det blæste voldsomt; men Skibet laa stadig lige fast trods flere voldsomme Byger, og uagtet Seilene hang ufastgjorte en tidlang.

Ved 4—5-Tiden om Morgenen kom en Robaad fra „Kong Sverre" med Forespørgsel, om der trængtes Assistance. Men da Kapteinen og Styrmanden paa „Friheden" ansaa det for risikabelt at benytte en saa stor og uhændig Baad til det Arbeide, og Skibet, trods Bygerne, laa lige fast, besluttede man at vente paa Dag og faa Hjælp fra Egersund.

Ved Lysningen kom flere Robaade til og spurgte, om „Friheden" vilde have Assistance, men blev dette imidlertid afslaaet. Redningsskøiten kom ogsaa til, og gav man denne Ordre til at gaa op til Egersund for at hente den derstedsliggende Slæbedamper „Sannesund". Denne kom tilstede ved $^1/_2$10—10 Tiden om Formiddagen. Ved Hjælp af en Robaad, som „Sannesund" havde paa Slæb, fik man „Sannesunds" Slæber ombord. Efter endel Besværligheder fik saa „Sannesund" slæbet „Friheden" op paa Egersunds Havn, hvor man ankom og kastede Anker ved $^1/_2$12-Tiden om Formiddagen.

Omhandlede Forhold vil Dampskibet „Sannesund"s Rederi have betragtet som Bjergning, og har i denne Anledning sagsøgt „Friheden"s Rederi og efter forgjæves anstillet Forligsmægling nedlagt følgende Paastand:

1. At Cit.skabet hos Barkskib Friheden"s Rederi kjendes berettiget til Bjergeløn for S/S „Sannesund"s Arbeide med Indbjergning af nævnte Seilfartøi til Egersund den 1 December 1898.
2. At Bjergelønnens Størrelse bestemmes ved Sørettens Skjøn.
3. At Indst. „Friheden"s Reder, Hr. J. Sundbye, tilpligtes at betale det eventuelle Skjønsbeløb med lovlige Renter af samme fra Sagens Paastævning til Betaling sker.
4. At Cit.skabet til Fyldestgjørelse af sin Fordring med Renter og Omkostninger som Søpantshaver kjendes berettiget til at realisere „Friheden" ved offentlig Auktion, og
5. at Indst. tilpligtes at erstatte Cit.skabet Processens Omkostninger.

Subsidiært paastaar Cit.skabet sig tilkjendt enhver Godtgjørelse, som Retten i Sagen maatte finde passende og for saadant Tilfælde ogsaa tilstrækkelige Omkostninger.

Paa sin Side nedlægger Indst. Paastand paa, at Cit.skabets Forlangende om Bjergeløn af Indst. for „Friheden"s Indbuxering til Egersund den 1 December f. A. ikke tages tilfølge, men at Indst. frifindes for Cit.skabets Tiltale og hos dette tilkjendes tilstrækkelige Forsvarsomkostninger.

Til Sagens Oplysning har der foruden Vidneførsel ved nærværende Søret været optaget 2de Søretsthingsvidner ved Dalenes Sorenskriveri. Der er herunder fremkommet tildels modstridende Forklaringer, der helst vil kunne refereres i Forbindelse med Parternes Procedure. Af denne hidsættes:

Cit.skabet gjør først gjældende, at „Sannesund" gjennem Rasmus Hovland, der blev afhørt som 1ste Hovedthingsvidne ved Thingsvidnet den 25 April 1900, fik Underretning om „Friheden"s farlige Situation, og gjorde sig istand til at gaa ud, saa den var omtrent færdig hermed, da den gjennem Redningsskøiten fik Anmodning fra Kaptein Sundbye om Assistance. Cit.skabet vil herigjennem have pointeret, at Kaptein Jensen paa „Sannesund" gik igang med Bjergningen ganske af egen Drift ikke efter Bestilling af „Friheden".

Da dette Skib sagdes at ligge lige ved Brændingerne paa læ Land, tog Kaptein Jensen med sig paa Slæb ovennævnte Hovlands Snekke for ved Hjælp af denne at kunne faa Forbindelse med „Friheden". Desuden suppleredes „Sannesund"s

Besætning med endel Lægterfolk, saa Buxerbaaden i det Hele havde 13 Mand ombord. Dette sidste, at Kaptein Jensen tog med sig Extramandskab, vil Cit.skabet have betragtet som noget meget fortjenstfuldt, medens Indst. bebreider Kaptein Jensen, at han tog med sig Tilskuere, som han maatte forstaa bare vilde komme til at være iveien under Arbeidet med at faa Forbindelse med „Friheden".

Ved sin Ankomst fandt „Sannesund" „Friheden" liggende tilankers udenfor Stenskjær ved Dyrnæsodden — efter Cit.skabets Mening et meget udsat Sted og aldeles ingen Ankerplads.

Som et Bevis herfor anfører Cit.skabet ogsaa en Ytring, som Kaptein Sundbye efter 1ste Hovedvidne, Letmatros Hermansens Prov, skulde have ladet falde ved Anledningen, nemlig, at han „aldrig havde ventet slig paa Buxerbaad i sit Liv". Denne Ytring benægter Kaptein Sundbye at være kommen med, og mener Indst. at han ikke kunde have sagt noget sligt, al den Stund „Friheden" havde redet den første Byge af, der efter Indst.s Paastand var den sterkeste, uden at flytte sig, hvorfor Kapteinen ikke kunde være saa ængstelig under de følgende mindre voldsomme Byger, da „Friheden" havde beslaaet sine Seil, saa at Vinden altsaa fik langt mindre Magt over den.

Man havde endel Besvær med at faa Forbindelse istand mellem „Sannesund" og „Friheden", og det kunde efter Cit.skabets Mening tilskrives Kaptein Jensens Forudseenhed ved at tage med den store Hovlandssnekken og „Sannesund"s fortrinlige Manøvrering, at man overhovedet klarede dette. Det var efter Cit.skabets Mening ogsaa forbundet med den største Fare for „Sannesund" at faa denne Forbindelse istand, idet Buxerbaaden under Arbeidet hermed maatte ligge med Agterenden mod Vinden, saa Sjøerne slog over dem, og idet „Sannesund" efter at have faaet Forbindelse med „Friheden" skulde svinge rundt for at begynde at trække, holdt Slæberen paa at komme fast i Propellen, hvilket med Nødvendighed vilde have bevirket, at „Sannesund" havde drevet mod Fjeldvæggen, og at Skibet med de ombordværende Folk vilde være gaaet tilbunds. Dette undgikkes kun ved de allerstørste Anstrengelser af Mandskabet og Extrabesætningen ombord paa „Sannesund".

Da Slæberen endelig var kommen klar, og man saa skulde begynde Buxeringen, varskoede „Sannesund"s Kaptein ved Raab over til „Friheden" gjentagende Gange om, at man ombord paa „Friheden" skulde stikke Ankeret fra sig, ligesom ogsaa Rasmus Hovland, der fra Snekken entrede ombord i „Friheden", overbragte denne Ordre til Kaptein Sundby. Hertil havde man efter Cit.skabets Mening saa meget større Opfordring, som det kunde sees, at en Byge trak op, hvorfor det gjaldt at komme ud, før den faldt i.

Kaptein Sundby efterkom imidlertid ikke denne Opfordring fra „Sannesund"s Fører. Han gav Ordre til at hive ind paa Kjettingen, hvoraf Følgen var, at „Sannesund" ikke kunde buxere forover, men maatte ligge med sagte Fart og manøvrere for at holde Skibet under Hivningen.

Kaptein Sundbye har forklaret, at Grunden til, at han ikke vilde stikke Ankeret fra sig, var den, at han frygtede for, at „Sannesund" alene ikke skulde kunne holde „Friheden" under den Byge, som han saa nærme sig. For dette sit Forhold klandres han sterkt af Cit.skabet, der paaberaaber sig 2det, 3die og 4de Hovedvidnes Prov for, at hvis Ordren om at stikke Ankeret ud strax var efterkommet, vilde der ingen Fare været ved, at Bygen kom, idet Fartøierne da i betimelig Tid havde været igang eller vilde være kommet ind i smulere Vand.

Indst. derimod fremholder sterkt, at Kaptein Sundbye herved har handlet konduitemæssigt og korrekt, ligesom det var ham, der ifølge Stillings Medfør havde at bedømme, hvad der burde gjøres og i det heletaget at lede Arbeidet. Han avde slet ikke blindt at lystre Ordre fra Kaptein Jensen ombord i Buxerbaaden.

Og Kaptein Sundbye vidste fra tidligere, at „Friheden" vilde være istand til at ride Bygen af ved Hjælp af sit Anker, noget han følte sig sikker paa, da Skibet havde redet den første Byge, der efter hans Mening var den voldsomste, af og med endnu ufastgjorte Seil. Derimod havde Kaptein Sundbye efter Indst.s Mening al Grund til at betvivle, at „Sannesund" vilde være istand til at holde „Friheden" under Bygen.

Af hvad der herefter passerede giver Cit.skabet følgende Fremstilling:

Da Bygen for Alvor faldt i, saa Hivningen blev umuliggjort, satte „Sannesund" fuld Fart forover, hvorved Slæberen strammedes og totnede. Men under dette gik dog Fartøierne agterover, saa Ankerkjættingen strammedes og viste tot forover i samme Retning som Slæberen.

I denne Stilling blev Fartøierne liggende antagelig vel 5 Minuter, hvorunder Bygen lidt efter lidt øgede og tilslut antog orkanagtig Styrke. Da faldt pludselig „Friheden" af med Bougen 4 à 5 Streger, og lagde Skibet sig samtidig sterkt over til Siden. Om denne Skibets Bevægelse foreligger der beedige Prov fra 1ste Hovedthingsvidne, Rasmus Hovland, samt 1ste og 2det, 3die og 4de Hovedvidner, Christian Hermansen, Karl Ellingsen, Thorvald Simensen og Anton Olsen. Af disse befandt Rasmus Hovland og Christian Hermansen sig ombord i „Friheden", medens de 3 andre var ombord i „Sannesund".

Cit.skabet mener, at det herved er godtgjort, at „Friheden" i det farligste Øieblik var i Drift og forklarer dette derved, at Ankeret maa have glippet Taget i Bunden, og anfører ogsaa som Bevis herfor at nævnte 1ste Hovedvidne, der ved Leiligheden var nede i Kjættingkassen, har provet, ligesom Matros Christoffersen, der stod paa Bakken lige i Agterkanten af Ankerspillet, i en fremlagt Erklæring har forklaret, at det skurede i Ankerkjættingen, idet Skibet slingrede, saaledes som om Ankeret havde drægget i Bunden.

Cit.skabet anfører, at 2det, 3die, 4de og 5te Thingsvidner, Hestnæsfolkene, der sammen med endel andre befandt sig i en Baad et Stykke fra „Sannesund" og „Friheden", samtalede sig imellem om, at „nu driver Skibet iland."

At „Friheden" nu ikke blev drevet iland og tilintetgjort, mener Cit.skabet udelukkende skyldes, at „Sannesund" opbød al sin Kraft endog ved Benyttelse af Extradamp fra Hjælpekranen, hvorved „Sannesund" i sidste Øieblik fik rettet Skibet op og Herredømme over samme, idet Bygen nu ogsaa begyndte at give sig.

Som Bevis for at denne Bedømmelse af Situationen er rigtig, anfører Cit.skabet mange Vidneprov, saaledes 2det Hovedvidnes Svar til Spørgsmaal 21, 3die og 4de Hovedvidnes Svar til 17 samt 1ste Hovedvidnes Svar til 20 og 21, idet alle disse har provet, at „Friheden" efter deres Formening uden „Sannesunds" Hjælp vilde have været fortabt.

Da Bygen nu bedagede sig, blev „Friheden"s Ankerkjætting stukket ud, og buxerede saa „Sannesund" „Friheden" op til Egersund, hvorhen man ankom ved 11—12-Tiden om Formiddagen.

Cit.skabet gjør gjældende, at omhandlede Byge var usædvanlig voldsom og specielt adskillig voldsommere end nogen tidligere paa Dagen. Herfor anføres 2det, 3die, 4de og 5te Thingvidnes Prov.

Dette benægtes af Indst., der paastaar, at denne sidste Byge ikke var voldsommere end de tidligere og specielt ikke voldsommere end den allerførste, efterat Skibet var kommen for Anker, og Seilene endnu var ufastgjorte og anfører herfor Kapteinens, Styrmandens samt Stuert Julius Svendsens Forklaringer.

Cit.skabet paastaar ogsaa, at Vind og Sø snarere tiltog end aftog udover Formiddagen, og Bygerne vedblev, hvilket bekræftes ved 2det og 3die Hovedvidnes Prov. At Barometerstanden var opgaaende tyder efter Cit.skabets Mening nærmest ved

denne Vind paa Øgning af Vindens Styrke. Indst. benægter Rigtigheden af denne Anførsel og mener, at Veiret lidt efter lidt blev bedre, efterat „Friheden" var kommen op paa Egersunds Havn.

Indst. gjør paa sin Side gjældende, at „Friheden"s Anker under Bygen ikke kan være glippet, og „Friheden" saaledes være kommen i Drift; thi, hvis saa havde været Tilfældet, maatte jo „Friheden" være slaaet imod Fjeldet under den lange Byge, idet Skibet bare laa nogle faa Favne fra Land. Ligeoverfor Hovedvidnerne, der havde sovet om Natten, gjør Indst. gjældende, at de ingen Formening kunde have, om hvorvidt Vinden havde forbedret sig, men „Friheden"s Kaptein og Styrmand havde havt den bedste Anledning og største Opfordring til at observere Veiret, og efter begge disses Mening var Veiret i stadig Bedring udover Morgenen med opgaaende Barometer. De lokalkjendte 2, 3 og 4 Thingsvidner ved Thingsvidnet den $^{28}/_{7}$ 99 er ogsaa alle enige om, at Vinden var gaaet mere nordvestlig, saaat Landet tog af for Søen.

Ligeoverfor Cit.skabets Anførsler om, at „Friheden" midt under Bygen, medens Slæberen saavelsom Ankerkjættingen var tot, skulde have faldt af med Bougen, hvilket jo er provet af forskjellige Vidner, gjør Indst. gjældende, at disse Vidneforklaringer ikke kan tillægges nogen større Vægt, idet de kun indeholder Vidnernes Indtryk af Forholdet paa en Tid, da de paa Grund af Uveiret ikke har observeret Begivenhederne nøiere. Det „forekom" første Thingsvidne, at Ankeret jompede, og det „forekom" de øvrige Vidner, at begge Skibe drev, medens Slæber og Kjætting var stramme.

Mod disse Vidneforklaringer stiller da Indst. op, foruden Kaptein Sundbyes og 3die Kontravidnes, første Styrmand, Chr. Olsens, samt 2det, Stuert Julius Svendsens Forklaringer, hvoraf de to sidstes Prov er beediget, desuden 1ste, 2det, 3die og 4de Vidne ved Thingsvidnet $^{28}/_{7}$ 99, nemlig Lars Øglænde, Ole Larsen Hestnæs, Edv. Øglænde og Amund Dyrnæs. Alle disse Vidner, der fra forskjellige Steder iagttog Skibene før og under Bygen, erklærer, at „Sannesund" før Bygen faldt i havde slæbet „Friheden" et Stykke forover; men at Skibet, da Bygen kom, sakkede tilbage igjen i sin oprindelige Stilling, indtil Kjættingen blev stram, men at Fartøierne saa blev liggende stille. Alle Vidnerne erklærer som sin fulde Overbevisning, at Ankeret ikke dræggede eller glippede, ligesom at Skibet heller ikke kom nærmere Land under Bygen, end det oprindelig havde været. Flere af Vidnerne tog specielt Mærke paa Land for at forvisse sig herom og har derfor med den største Bestemthed kunnet udtale sig herom.

Indst. pointerer da, at „Sannesund" under Bygen ikke formaaede at holde „Friheden" mod Vind og Sø, at det var Ankeret, som holdt den fra at drive paa Land, at det saaledes var Ankeret og ikke „Sannesund", der reddede Skibet. Følgelig bliver omhandlede Forhold at betragte som Buxering ikke som Bjergning, mener Indst.

Der er ogsaa Divergens mellem Parterne med Hensyn til Ankerpladsens Beskaffenhed. Cit.skabet anfører, at det Sted, hvor „Friheden" ved Leiligheden laa, var aldeles uskikket som Ankerplads, da Grunden var Stengrund, medens Indst. hævder, at Skibet laa ganske godt, da Grunden var opadgaaende og Dybden ikke mere end ca. 30 Favne. Som Bevis for Rigtigheden heraf anfører ogsaa Indst. „Friheden"s Mandskabs Opfatning af Situationen. Dette ansaa nemlig denne noksaa tryg, idet de efter at have fastgjort Seilene gav sig til at drikke Kaffe ombord. Indst. anfører ogsaa, at „Friheden"s Røilrær og Forbramraa var taget ned tidligere, hvilket bevirkede, at Vinden fik mindre Magt over Skibet.

Om Afstanden til Land er der ogsaa Meningsforskjel, idet enkelte Vidner har opgivet den til 4 à 5, medens andre har anslaaet den lige til 30 Favne.

Dette Moment forekommer dog Retten af mindre Betydning, idet der ved Lodning var konstateret, at der var dybt Vand agtenom „Friheden", og hvis „Friheden" virkelig var kommen i Drift, vilde Skibet hurtig have slaaet mod Fjeldvæggen, enten det oprindelig laa 4—5 eller 20—30 Favne fra den.

Retten kommer efter det oven refererede til det Resultat, at Bjergning ikke foreligger og bygger denne sin Antagelse blandt andet især paa følgende:

1. Den Omstændighed, at „Friheden" ved 4—5-Tiden om Morgenen afslog „Kong Sverre"s Tilbud om Hjælp. Havde den Nødstilstand, som Søfartloven kræver for, at Bjergning skal foreligge, været forhaanden, mener Retten, at man ikke vilde have kunnet afslaa Hjælpen, fordi „Kong Sverre" var et stort og uhændigt Fartøi, men havde da taget mod Hjælpen, fra hvem den end tilbød sig, og været glad til.

   I samme Retning peger Kaptein Sundbyes Akkordering med Fiskerne om Betalingen for at ro op til Egersund efter „Sannesund", ligesom Folkenes Forhold ombord, nemlig at de tog det med Ro, og saaledes gav sig til at drikke Kaffe.
2. Naar „Friheden" red af den første Byge, der efter enkelte Vidners Prov i ethvert Fald var den sterkeste, medens Seilene endnu ikke var fastgjorte, vilde den ogsaa efter Rettens Formening have klaret de øvrige, hvoriblandt den, da „Sannesund" var tilstede.
3. Den Omstændighed, at Vinden svingede mere nordvestlig, saa „Friheden" kom til at ligge i smulere Vand, idet den derved jo kom ilæ af Skarvø.

At enkelte Vidner har provet, at „Friheden" under Bygen drev, og at Skibet efter deres Formening vilde være gaaet mod Land og tilintetgjort, om ikke „Sannesund" havde været tilstede og trukket i Skibet, formener Retten ikke kan være af afgjørende Betydning, al den Stund dette kun er en Formening, et Skjøn, og man paa den anden Side har flere Vidner, der udtaler som sin faste Overbevisning, at „Friheden" under Bygen faktisk ikke kom nærmere Land.

Men om end ikke Bjergning foreligger og Bjergelon med rette kan kræves, vil selvfølgelig Cit.skabet hos Indst. have Krav paa Godtgjørelse for ydet Bugseringsassistance. Denne anser Retten sig for kompetent til at fastsætte, idet Retten ogsaa finder Forudsætningerne for at kunne afgive et saadant Skjøn at være tilstede. Godtgjørelsen formenes at burde ansættes noget rundeligt i Betragtning af, at „Sannesund" havde adskilligt Besvær ved at faa Forbindelse med „Friheden", og det ikke var ganske uden Risiko for „Sannesund" og dens Besætning at udføre dette Arbeide. Det er under Sagen oplyst, at „Friheden" skal have en Værdi af 36,000 Kroner, og „Sannesund"s Værdi udgjør 5,000. I Henhold hertil antages „Sannesund"s Godtgjørelse hos „Friheden" passende at burde ansættes til 1,300 Kroner.

Processens Omkostninger formenes efter Omstændighederne at burde ophæves.

Antaget, at en Læge var forpligtet til som Vidne under Straffsag at afgive Forklaring angaaende tidligere af ham som Læge, uafhængig af Straffsagen, gjorte Iagttagelser og Erfaringer. Hans Paastand om under saadanne Omstændigheder ikke at være forpligtet til at forklare sig, før han opnævntes som Sagkyndig forkastet.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 27 September 1902 i Sagen, L.-No. 436 for s. A.

Den opnævnte Ordfører, Assessor Prydz: Under Efterforskningsforhør i Aalesund den 28 Juni og 27 August 1902

mod Lærer Ole Magnus Johan Engen, som sigtet for Forbrydelse mod Strafl. Kap. 24 § 28 jfr. § 32 og Kap. 15 § 9 nægtede Læge Carl Joakim Haasted, der var indstevnet som Vidne, at afgive Forklaring om Resultatet af en af ham foretagen privat Lægeundersøgelse.

Nævnte Lærer var sigtet som anført i Anledning af en korporlig Revselse, som han havde tildelt en Skolegut, og hvorefter denne var bleven syg. Læge Haasted havde herunder tilseet og undersøgt Gutten 2de Gange. Om Resultatet af den første Undersøgelse havde han meddelt Guttens Fader en Erklæring, som af denne blev leveret Politiet og derefter blev fremlagt under Forhøret. Som indstævnt Vidne under dette nægtede han at afgive Forklaring om Resultatet af den sidste Undersøgelse. Han anførte, at da Spørgsmaalet gjaldt Foreteelser inde i det menneskelige Legeme, som kun kunde opfattes af den sagkyndige Læge gjennem en lægekyndig Undersøgelse ved Hjælp af et specielt Apparat, Stethoskop, med hvis Brug kun den sagkyndige Læge er fortrolig, ansaa han sig ikke forpligtet til at udtale sig i Sagen, før han opnævntes som sagkyndigt Vidne.

Ved Forhørsrettens Kjendelse af 27 August 1902 blev imidlertid eragtet:

„Læge Carl Joakim Haasted tilpligtes som Vidne at afgive Forklaring om, hvad han ved den af ham i Juni Maaned d. A. foretagne Undersøgelse af Ole Øien erfarede om dennes Helbredstilstand og særlig om, hvorvidt han da kunde finde Spor af den tidligere forefundne Brysthindebetændelse."

I Præmisserne til Kjendelsen, hvortil henvises, har Retten, som det sees, i det Væsentlige bemærket, at det er faktiske Jagttagelser, gjorte uden nogen Forbindelse med nærværende Sag, hvorom Forklaring er afæsket Vidnet, hvorimod der ikke er afkrævet ham noget Skjøn angaaende Tilstanden eller dens Aarsager, og at Vidnet under disse Omstændigheder ikke kan have Krav paa at opnævnes som Sagkyndig med Krav paa Betaling. Herimod taler det ogsaa, tilføies det, at Vidnet formentlig tidligere har faaet Betaling af Guttens Fader eller tilkommer saadan af denne.

Læge Haasted erklærede paa Stedet Kjæremaal mod denne Kjendelse.

Jeg finder, at Lægen maa være pligtig til at afgive den ham affordrede Forklaring uden at have Krav paa forud at blive opnævnt som Sagkyndig, og jeg er saaledes enig i Kjendelsens Konklusion. Med Hensyn derimod til det Spørgsmaal, som sees at være det egentlige Realitetsspørgsmaal, om Lægen vil have Krav paa Betaling som Sagkyndig, maa det, jfr. Retstidenden for 1892 S. 671, komme an paa Beskaffenheden af den eventuelle Examination og Forklaring, og dette Spørgsmaal vil saaledes først kunne afgjøres, efterat Forklaring er afgivet.

Efter dette voterer jeg for, at Kjæremaalet forkastes, uden at derved Noget afgjøres med Hensyn til Spørgsmaalet om Lægens Krav paa Godtgjørelse som Sagkyndig, saa at det vil være ham forbeholdt at se dette Krav prøvet efter Forklaringens Afgivelse.

I Henhold hertil foreslaaes afsagt saadan

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

Assessor Birkeland: Ved Forhørsrettens Kjendelse er det Spørgsmaal, der agtes forelagt Lægen, bestemt betegnet, og Udvalget har at afgjøre, om dette Spørgsmaal pligtes besvaret af ham i Egenskab af Vidne. Jeg antager, at den Kjærende som indstævnt Vidne har at besvare Spørgsmaalet. Her handles, som af Forhørsretten paapeget, som Vidnets tidligere uafhængig af Strafsagen gjo te Jagttagelser, og hvad Vidnet derved er kommen til Kundskab om. Og at Vidnet derved har anvendt sin Fagkundskab, forandrer formentlig ikke Afhørelsens Karakter til en „Sagkyndigs" i Lovens Forstand, ligesaalidt som en Ingeniør eller Sømand kan forlange sig afhørt som „Sagkyndig", fordi han som Fagmand kan give Retten en væsentlig anden og nyttigere Beretning om en iagttagen Begivenhed end en usagkyndig Person. Om at generalisere „Sagkyndig" derhen, at enhver Fagkundskab hos Vidnet i Henseende til Forklaringens Gjenstand overfører ham fra Vidne til Sagkyndig, kan der nemlig ikke vel være Spørgsmaal og at sætte Læger i en Særstilling for sig, forekommer mig ikke at ville være begrundet. Hvorvidt en Besvarelse af Vidnet under den af Forhørsretten satte Begrændsning vil være til Nytte for Sagens behørige Oplysning er et Spørgsmaal, der ikke foreligger for Udvalget. Idet Strafprocesl. forudsætter Sondring mellem Sagkyndige og Vidner og til saadan knytter forskjellige Regler, jfr. herom Hagerup: Den norske Straffeproces S. 360, formener jeg det videre mindre forenligt med Loven, at Distinktionen mellem Sagkyndig og Vidne træffes under Afhørelsen, eftersom Vedkommendes Forklaring falder ud. Kjendelsen i Retstid. for 1892 S. 671 finder jeg uafgjørende, da der, saavidt sees, blev indhentet tillige Lægens Skjøn paa de af ham forefundne Data og ikke blot hans Oplysning om disse selv i og for sig.

Paa disse Præmisser tiltræder jeg Førstvoterendes Konklusion: at Kjæremaalet forkastes.

Assessor Thoresen: Enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Birkeland.

Af Kjæremaalsudvalget blev derefter afsagt Kjendelse overensstemmende med Førstvoterendes Votum.

Spørgsmaal om Udstrækningen af Parternes Adgang til under Hovedforhandlingen i en Straffsag at faa afhørt Sagkyndige. Straffeprocesl. § 193. Jfr. Retst. 1902 S. 728.

Buskerud Lagmandsrets Beslutning af 28 November 1902 i offentlig Straffsag mod Bankbestyrerne Hans Larsen og Hans Andersen (Forsvarer: Overretssagfører Aanesen), Bankbestyrer Gunnar Sem (Forsv: Adv. Thaulow Aubert) og Bankkasserer Lars Gisholdt (Forsv.: Adv. Gundersen), tiltalte forat have forbrudt sig i sine Stillinger i Norges Banks Afdeling i Skien:

Fra Overretssagfører Aanesens Side er med Tilslutning af Advokat Thaulow Aubert paa de vedkommende Tiltaltes Vegne nedlagt Paastand om, at Retten skal beslutte, at den af Paatalemyndigheden fremstillede Sagkyndige Bankfuldmægtig Sevaldsen skal „udtræde af de Sagkyndiges Kollegium og kjendes inhabil som Sagkyndig". Denne Paastand er, under Henvisning til Strafl.s § 193 første Led, begrundet ved, at Sevaldsen dels paa Grund af sin Stilling i og for

sig som Fuldmægtig ved Norges Banks Revision og sit derved bestemte Forhold til Banken og dennes Bestyrelse, og dels særlig paa Grund af hans Forhold til nærværende Sag, som den, der paa Bankens Vegne har anstillet den foreløbige Undersøgelse, som har givet Anledning til den mod de Tiltalte reiste Forfølgning i nærværende Sag, formenes ikke at kunne forudsættes at være i Besiddelse af den fornødne Upartiskhed i sin Betragtning af Sagen, eller ialfald ikke at burde være opnævnt eller benyttes som Sagkyndig af den Grund, at han maa ansees som den, der har handlet i Sagen paa Fornærmedes Vegne.

Statsadvokaten har fremholdt, at der hverken er formel Adgang eller nogen reel Grund til at bestemme, at Fuldmægtig Evaldsen skal træde af som Sagkyndig i Sagen og udelukkes fra at afhøres som saadan under Hovedforhandlingen, idet han har erklæret, at han for sit Vedkommende ikke finder Grund til at frafalde hans — ligesaalidt som nogen af de øvrige opnævnte Sagkyndiges — Afhørelse.

Retten finder ikke at kunne tage den fra Forsvarets Side nedlagte Paastand til Følge. Den antager nemlig, at der ligesaa lidt er Adgang for Retten til under Hovedforhandlingen at negte Parterne at afhøre de af dem fremstillede Sagkyndige som til at negte dem Førelsen af andet Slags Bevis, som haves for Haanden, medmindre den i Strafl.s § 331 andet Led nævnte Betingelse derfor, nemlig at Bevisførelsens Gjenstand ikke vedrører Sagen, er tilstede, hvad her ikke er Spørgsmaal om.

Et andet Spørgsmaal, som ikke henhører under Retten, er Spørgsmaalet om, hvorvidt den paagjældende Sagkyndige af Hensyn som de af Forsvareren anførte burde være opnævnt til Tjenstgjøring som saadan, eller om vedkommende Part burde benytte ham som saadan. Retten antager med Hensyn til det sidste Punkt, at dette, forsaavidt Hovedforhandlingen angaar, maa bero paa Partens eget Skjøn om, hvorvidt han for Sagens Oplysning finder Benyttelsen tjenlig; og hvad Opnævnelsen*) angaar, antages denne alene at have Betydning for Spørgsmaalet om den Sagkyndiges Pligt til at tjenstgjøre og hans Ret til Godtgjørelse af det Offentlige for sit Arbeide. Bortseet fra Spørgsmaalet om Sagkyndiges Pligt til at møde og tjenstgjøre som saadanne, maa Parterne antages at have i samme Udstrækning Ret til at fremstille til Afhørelse under Hovedforhandlingen Sagkyndige som til at fremstille Vidner, hvoraf følger, at Paatalemyndigheden ikke er underkastet anden Indskrænkning forsaavidt end den, som flyder af den reglementariske Forskrift i Strafl.s § 302, ligesom Tilt. eller hans Forsvarer ikke anden end den, som følger af § 294 og 295 samt 303 (smlgn. § 199 sidste Punktum).

Til Støtte for sin her hævdede Opfatning af det foreliggende Spørgsmaal skal Retten henvise til følgende Steder: Den departementale Komités Udkast af 1886 til Juryloven, dens Motiver S. 37; Qvams Kommentarer til samme Lov S. 233—36; Hagerups Forelæsninger over Strafprocesloven S. 424—25; Getz og Hagerups Kommentar § 193, Note 1.

Naar Retten saaledes er kommet til det Resultat, at der ikke

---

*) Denne var i dette Tilfælde foretaget af Forhørsretten under Forundersøgelsen.

er Abgang til at negte Afhørelsen af den Sagkyndige Sevaldsen, er dermed selvsagt intet afgjort om, hvilken Vegt, der vil kunne tillægges de Erklæringer, han maatte afgive. Disse vil selvfølgelig være Gjenstand for Lagrettens (som for Rettens) frie Bedømmelse efter samtlige foreliggende Omstændigheder, deriblandt ogsaa de fra Forsvarets Side fremholdte.

I Henhold hertil

besluttes:

Den fra Forsvarets Side nedlagte Paastand med Hensyn til Bankfuldmægtig Sevaldsens Afhørelse som Sagkyndig tages ikke til Følge.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 12 Februar. L.-No. 24. O.-No. 106. Aktieselskabet Skjærva Brugs Konkursbo ved sammes Bestyrer Adv. Einar Rasch (denne) mod G. G. Bergh jun (Overretss. H. J. Blom til Prøve). Adciterede: G. N. Huseby, E. W. Thürmer og Odd Soot Ryen (udeblevne). Anteciperet efter Bevilling til Appell.

Den 14 Februar. L.-No. 25. J.-No. 22. Expropriationssag: Otto Weng og O. E. Bjerkes Konkursbo (Adv. Nøstdal) med Styrelsen for Norges Statsbaner eller Kristiania—Gjøvik-Banen (Adv. Schjødt).

L.-No. 26. O.-No. 237 for 1ste Session 1902. O. K. Knudsen (Adv. Schiander ved Adv. J. M. Lund) mod Vestlandske Petroleumskompagni ved dets Disponent Edv. Grung (Adv. Rynning). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 8. Onsdag den 4 Marts. 1903.

Domme.

I Henhold til Exekution af 2 Juli, thinglyst 23 Juli 1887, blir Auktionsret begjæret. 3 December 1895 afgiver Auktionsretten Kjendelse for, at Auktionen bliver at fremme efter ny, lovlig Bekjendtgjørelse. Denne Kjendelse paaankes af endel Kautionister for Exekutus, der nedlægger Paastand om, at Auktionen ikke bliver at fremme, idet de gjør gjældende, at Exekutionen er indfriet. Som ny Indsigelse for Høiesteret, mod hvis Fremsættelse der ikke protesteres, gjør de endvidere gjældende, at det nu er mere end 10 Aar siden Exekutionen thinglystes, og at den derved har tabt sin Gyldighed som Heftelse. Se Lov 6 Marts 1869 § 1. Høiesteret nægtede enstemmig Auktionens Fremme. 3 af de Voterende fandt Loven af 1869 anvendelig, uagtet Skridt til Afholdelse af Auktion var taget før Udløbet af de 10 Aar. Flertallet vilde ikke udtale sig om dette Spørgsmaal, men ansaa det bevist, at Exekutionen var indfriet.

Høiesterets Votering og Dom af 26 November 1902 i Sagen, L.-No. 66 for den Session f. A.: Hans S. Haugen, Rasmus J. Sæten d. æ., Rasmus J. Loen og O. R. Aabrække (Adv. J. M. Lund) mod Oliver Kvamme (Adv. J. A. Aubach).

Assessor Thoresen: Under en af Oliver Kvamme rekvireret Auktionsforretning over endel ved Exekution af 2 Juli, thinglæst 23 Juli 1887, hos Bruse T. Kvamme udlagt Hotelinventarium m. v., blev af den konst. Sorenskriver i Nordfjord den 3 December 1896 afsagt saadan Kjendelse:

„Auktionen bliver at fremme efter ny lovlig Bekjendtgjørelse."

Denne Kjendelse er ved Stevning af 19 Februar 1897 af Hans S. Haugen, Rasmus J. Sæten d. æ., Rasmus J. Loen og O. R. Aabrække indanket til Bergens Overret, ved hvis under 19 Juni 1899 afsagte Dom den paaankede Kjendelse blev stadfæstet og Processens Omkostninger for Overretten ophævedes.

Med Hensyn til Sagens nærmere Omstændigheder henvises til Overretsdommens Præmisser.

Overrettens Dom er af de 4 ovennævnte Personer, ved Stevning af 19 December 1899 indanket til Høiesteret, hvor af Appell. er nedlagt saadan Paastand:

Den af Indst., Oliver T. Kvamme, i Henhold til Torsten A. Kvammes Dødsbos Exekution af 2 Juli 1887 begjærede Tvangsauktion bliver ikke at fremme.

Indst. betaler til Appell.ne, Hans S Haugen, Rasmus J. Sæten d. æ., Rasmus J. Loen og O. R. Aabrække Processens Omkostninger for alle Retter.

Af Indst., Oliver Kvamme, er nedlagt saadan Paastand:
1. At Overretsdommen stadfæstes, og at Auktionen tillægges Fremme.
2. At Indst. tilkjendes Omkostninger for Høiesteret.

Appell. har for Høiesteret, næst at gjentage sine tidligere fremførte Indsigelser mod Auktionens Fremme, grundet paa, at Torsten Kvammes Dødsbos Exekution af 2 Juli 1887, thinglæst 23 s. M. og tiltransporteret Oliver Kvamme, hvorefter Auktionen er begjært afholdt, er indfriet, — endvidere gjort gjældende, at sammes ovennævnte Thinglæsning ikke er fornyet, hvorfor Exekutionen ikke længere kan tillægges Gyldighed og saaledes er utjenlig som Basis for Auktion, jfr. Lov angaaende disse Heftelsers Udslettelse af Pantebøgerne samt angaaende Mortifikation m. v. af 6 Marts 1869 § 1.

Jeg antager, i Modsætning til de tidligere Instantser, at overveiende Grunde taler for, at det forholder sig saaledes, som af Sagfører Gjermoe for Overretten med Bestemthed hævdet, at Indst. intet har at kræve efter nævnte Exekution. Det er ganske vist saa, at Gjermoe, saaledes som af Overretten fremhævet, i sin Skrivelse af 14 September 1896 til Aabrække, udtaler sig mindre bestemt med Hensyn til dette Punkt, idet han anfører, at saavidt han nu erindrer, var Oliver Kvammes Fordring paa B. Kvamme ikke større end 1850 Kroner; men, siger Gjermoe, det kan jo hænde, at jeg heri har taget Feil. Disse mindre bestemte Ytringer kan imidlertid have sin naturlige Forklaringsgrund i den Omstændighed, at Gjermoe ved Affattelsen af nævnte Skrivelse ikke havde i sit Værge den under 3 Marts 1892 fra B. Kvamme til hans Kautionister udstedte Pantobligation, hvorpaa forskjellige Heftelser er anmærkede, og som havdes tilstede den 31 Mai 1893, da Ordningen af B. Kvammes Affærer fandt Sted paa Sagfører Gjermoes Kontor, og Oliver Kvamme fik udbetalt 1850 Kroner. Blandt disse Heftelser var ogsaa 2 Exekutioner af 2 Juli 1887, den ene til Førde Sparebank for Kr. 1487.17 og den anden til Torsten Kvammes Dødsbo til Beløb Kr. 2009.83. Ved den førstnævnte, der findes under No. 16, er i Margen med Blyant tilført: „Transp. Nilsen"; ved den anden, der er betegnet med No. 17, er paa samme Maade tilført: „I Orden, til Aflæsning". Disse Blyantsnotitser er, efter hvad der er paa det Rene, fra Sagfører Gjermoe. At denne da, ved at gjenkjende disse sine Notater, har faaet en klarere og mere bestemt Erindring med Hensyn til det dengang passerede, er ganske naturligt. Hertil kommer, at Exekutionen paa Kr. 2009.83 til Torsten Kvammes Dødsbo ikke er anmeldt af Indst. i B. Kvammes Bo, der overgik til Konkursbehandling den 30 Oktober 1891, og blev ham extraderet den 20 Februar næstefter. Derimod sees Oliver Kvamme at have anmeldt den anden af de ovennævnte Exekutioner til Beløb Kr. 1487.17 til Førde Sparebank. At førstnævnte Exekution ikke er anmeldt i Boet, forekommer mig ganske uforklarligt, om Indst. havde havt noget at kræve efter denne Exekution, og han har heller ikke kunnet give nogensomhelst Forklaring i saa Henseende. Videre vil jeg henpege paa det aldeles usandsynlige i, at Sagfører Gjermoe, naar han sørgede for Indfrielse af Exekutionen til Førde Sparebank, skulde have undladt at sørge for Indfrielse af den endnu større Exekution, hvorfor Udlæg var givet i de samme Gjenstande, hvis denne Exekution fremdeles var retskraftig.

De her af mig fremhævede forskjellige Omstændigheder i Forening gjør det, forekommer det mig, ganske uantageligt, at Indst. har havt noget at kræve efter Exekutionen til Torsten Kvammes Dødsbo, da han fremkom med Begjæring om Auktion, som saaledes efter min Formening bør nægtes Fremme. Efter min Opfatning af Sagen, finder jeg det upaakrævet nærmere at drøfte den af Appell. fra Loven af 1869 § 1 hentede Indsigelse mod Auktionens Fremme.

Efter Sagens Beskaffenhed antager jeg, at Indst. bør betale Processens Omkostninger for Overret og Høiesteret.

Konklusion:

Den af Indst., Oliver T. Kvamme, i Henhold til Torsten A. Kvammes Dødsbos Exekution af 2 Juli 1887 begjærede Tvangsauktion blir ikke at fremme.

Indst. betaler til Appell.ne, Hans S. Haugen, Rasmus J. Sæter d. æ., Rasmus J. Loen og O. R. Aabrække, Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret med 450 — fire Hundrede og femti — Kroner.

Assessor Motzfeldt: Jeg kommer til samme Resultat som Førstvoterende, men bygger dette paa en anden Betragtning, paa en Indsigelse fra Appell.s Side, der vistnok er ny i Høiesteret, men mod hvis Fremsættelse der ikke er protesteret. Jeg antager nemlig, at den Panteret, der blev stiftet for den her omhandlede Exekutionsforretning, ved dens Thinglæsning den 23 Juli 1887, er bortfaldt derved, at Exekutionens Thinglæsning ikke er bleven fornyet inden 10 Aar derefter. Efter Loven af 6 Marts 1869 § 1 ophører nemlig i saa Fald Exekutionens Gyldighed som Heftelse, og den skal af Pantebogen udslettes. Den her omhandlede Fordring har altsaa tabt sin Panteret, og den er da ikke længere tjenlig som Hjemmel for Tvangssalg i Kollision med Trediemand. Oliver Kvamme fremholder, at dette dog ikke kan gjælde i et Tilfælde som nærværende, hvor der allerede, inden 10-Aarsfristen var udløbet, var erhvervet Kjendelse for Auktionens Fremme. At Auktion ikke afholdtes inden Fristens Udløb, skyldes jo alene den af Appell. iverksatte Appel paa Kjendelsen og den deraf følgende langvarige Proces.

Dette er imidlertid efter min Mening uden Betydning. Lovens Ord er absolute. Der gjøres ingen Undtagelse for det Tilfælde, at der procederes om vedkommende Heftelses Gyldighed. Det eneste Middel, Loven af 1869 anviser Udlægshaveren til at holde sin Exekution i Kraft, er at fornye Thinglæsningen. At Appell. har kjendt til den her omhandlede Exekutionsforretning, medfører selvfølgelig ingen Pligt for dem til at respektere denne som Heftelse paa Godset, naar den paa Grund af Eierens Forsømmelse er bortfaldt som Heftelse og udslettet af Pantebogen. Og jeg kan heller ikke finde, at der iøvrigt findes noget i det Oplyste, der kunde medføre en saadan Pligt for Appell.

Efter denne min Betragtning af Sagen har jeg ingen Opfordring til at indlade mig paa Realiteten.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg skal kun yderligere tilføie, at efter en i Høiesteret fremkommet Skrivelse fra Søndfjords Sorenskriveri har Inkassator i Torsten A. Kvammes Dødsbo i sin Tid indberettet til

Skifteretten, at Indst., Oliver T. Kvamme, af Bruse T. Kvamme havde faaet Fuldmagt til at hæve den hos Inkassator udlagte Del af Bruses Arvelod, der beløb sig til 696 Kroner.

Med Andenvoterende drister jeg mig ikke til at nægte Auktionens Fremme paa Grundlag af Bestemmelsen i Loven af 6 Marts 1869 § 1. Naar Auktion i Henhold til en Exekution er forlangt, og endnu mere, naar Auktionsret er sat og Kjendelse for Auktionens Fremme afgivet, maa det efter mit Skjøn stille sig overordentlig tvivlsomt, om Exekutionens senere Ophør som tinglig Heftelse kan virke tilbage paa Exekutionshaverens Ret til at realisere sit Udlæg.

Extraordin. Assessor, Exped.sekretær Bull: Jeg kommer til samme Resultat som de tidligere Voterende og slutter mig i Begrundelsen i alt Væsentligt til Hr. Assessor Motzfeldt. Ligeoverfor det af Tredievoterende sidst Anførte, skal jeg bemærke, at de to Exekutioner, thinglæste henholdsvis 23 Juli 1887 og 9 Juli 1892, som for Tiden er paa Appell.s Haand, er thinglæste paanyt den 29 Oktober 1902, og at det under disse Omstændigheder forekommer mig klart at fremgaa af Loven af 6 Marts 1869, at Indst. overfor dem er uberettiget til at lade afholde Tvangsauktion over det Gods, der omfattes af disse Exekutioner.

Assessor V. Scheel: Jeg er paa samme Maade som D'Hrr. Assessorerne Motzfeldt og Bull, til hvis Begrundelse jeg i alt Væsentlig slutter mig, kommen til samme Resultat som de tidligere Voterende.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, og tiltræder derhos Hr. Assessor Rolls Bemærkning vedkommende Inkassators Skrivelse til Sorenskriveren i Søndfjord. Med Førstvoterende finder jeg det upaakrævet overhovedet at indgaa paa Præskriptionsspørgsmaalet.

Assessor C. Hansteen: Jeg er enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Prydz.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion

Af Overrettens Dom hidsættes:

„I 1892 erholdt Indst.s (Oliver Kvammes) Broder, Bruse Kvamme, en Hoteleier i Loen, et Laan, stort Kr. 12,000, hos Besse Nielsen i Bergen mod 1ste Prioritets Pantobligation i hans Eiendomme i Loen og Transport paa afholdte Exekutioner i alt hans Løsøre. Papirerne ordnedes ved Appell.nes Sagfører i denne Sag, Overretssagf. Gjermoe i Bergen, der i Indlæg for Appell.ne udtaler, at han erindrer, hvorledes Ordningen gik for sig, og anfører, at til Grund blev lagt en Pantobligation fra Bruse Kvamme af 3 Marts 1892, der af Sorenskriveren var paaført Anmærkning om alle paa vedkommende Eiendomme og Debitor hvilende Heftelser.

Blandt disse fandtes 2 Exekutioner hos Debitor af 2 Juli, thinglæst 23 Juli 1887, nemlig en til Førde Sparebank for Hovedstol ifølge Forlig 1430 Kroner og med Beregningssum Kr. 1457.61, eller med Tillæg af Rekvirentens Fuldmægtiges senere paaførte Skydsregning Kr. 1487.17 med Forbehold af Renter og yderligere Omkostninger, og en til Debitors Fader, Torsten A. Kvammes Dødsbo for Hovedstol, ifølge Forlig, 1950 Kroner og med Beregningssum Kr. 1980.27 eller med samme Tillæg Kr. 2009.83 og med lignende Forbehold. Det er paa det Rene.

at Indst. i sin Tid har erholdt Transport paa begge disse Exekutionsforretninger. Overretssagf. Gjermoe anfører imidlertid, at Indst. personlig var nærværende paa hans Kontor og fik Opgjør, hvorunder der udbetaltes ham Kr. 1850.00, der var alt, hvad han da havde tilgode. Kun den førstnævnte Exekution blev imidlertid af Indst. kvitteret eller rettere transporteret in blanco, idet den anden ikke havdes tilstede, da den skulde være forkommen; men Indst. paatog sig at skaffe den bort.

Overretssagf. Gjermoe gjør derfor ogsaa opmærksom paa, at den under nærværende Sag omhandlede Auktion, der er rekvireret i Henhold til den anden Exekution, er rekvireret efter en Udskrift af Protokollen, ikke efter den thinglæste Forretning. — — — —

Appell.ne, der havde paataget sig forskjellige Kautionsansvar for Bruse Kvamme, har seet sig nødt til at indfri Gjælden hos Besse Nielsen mod Overdragelse af alle dennes Sikkerhedsdokumenter og mener sig derfor dispositionsberettiget over Bruse Kvammes Effekter, heri indbefattet de ved de nævnte 2 Exekutioner beheftede Ting, ligesom de ogsaa synes i alle Fald delvis at have disponeret derover.

Saavel over Bruse Kvamme som over Indst. har der ifølge Anmeldelse fra Appell.ne været optaget Forhør, dog uden at det har ledet til Sagsanlæg.

Indst. har under Forhøret og her for Retten anført, at han havde tilgode Beløbene efter de 2 Exekutioner og derhos et Beløb af 1006 Kroner, hvilket alt han, saavidt han erindrede, havde anmeldt i Broderens Konkursbo. Det bemærkes, at saavidt skjønnes er Boet extraderet Bruse Kvamme efter opnaaet Akkord. Paa nævnte Tilgodehavende vil Indst. kun have modtaget de af Appell.ne omhandlede 1850 Kroner, hvorhos han vedtager, at der afgaar 400 Kroner, som er den Bruse Kvamme tilkommende Arv i Faderens Bo, og hvilket Beløb af en anden Broder, der havde at ansvare samme, skal være betalt direkte til Bruse Kvamme selv. Indst. benægter, at han ved Ordningen hos Overretssagf. Gjermoe blev fuldt dækket og fremhæver, at isaafald havde Gjermoe selvfølgelig taget løs Kvittering vedkommende den Exekution, der ikke havdes tilstede."

Spørgsmaal om Gjærdepligt. Paa en Gaards Udmark hviler en Beitesret. Et Gjærde, som var opført mellem Gaardens Indmark og Udmark, og som dennes Eier havde vedligeholdt, borttages af denne, hvorefter de i Udmarken beitende Kreaturer kommer ind i Gaardens Indmark, og der optages af dennes Eier. En af de Havneberettigede gjør gjældende, at Gaardens Eier af Hensyn til Beitesretten pligter at gjærde mellem sin Indmark og sin Udmark. Høiesterets Flertal finder imidlertid, at ingen saadan Pligt paahviler ham. Den Beitesret, som nogen maatte have over anden Mands Grund, kan ikke i og for sig medføre, at dennes Eier bliver pligtig at holde Gjærde mod sin Indmark. Gjærdel.s Bestemmelser gjælder kun Forholdet mellem Naboer. Og i Alders Tids Brug kunde Gjærdepligten ikke grundes.

Høiesterets Votering og Dom af 28 November 1902 i Sagen, L.-No. 67 for 2den Session s. A.: Paul Pedersen Fredskjær (Overretssagf. Herman Reimers til Prøve) mod Anton Mathisen Søgaardsmyren (Adv. H. A. Knudtzon befalet Sagf.)

Assessor B. Scheel: Under en af Anton Mathisen Søgaardsmyren mod Paul Pedersen Fredskjær anlagt Sag blev af Sorenskriveren i Moss med Meddomsmænd under 26 Mai 1899 afsagt saadan Dom:

„Indst. Paul Pedersen Fredskjær bør som Eier af G.-No. 53, Br.-No. 1 og 2 Fredskjær østre og vestre i Rygge Thinglag inden 1 — en — Maaned efterat denne Dom 15 — femten — Dage forud har været lovlig forkyndt, under en løbende Mulkt af 2 — to — Kroner til Rygge Fattigkasse for hver Dag, Dommen efter nævnte Termins Forløb siddes overhørig at have — med Forpligtelse til ogsaa for Eftertiden at vedligeholde samme — gjenopført lovligt Gjærde

imellem Fredskjærs Indmark og den modstødende under Aastedsbefaringen den 12 November f. A. paaviste Skovstrækning eller Udmark i fra Delet mod søndre Utne til Grinden i Delegjærdet mellem vestre Søgaards Indmark og Fredskjærs Udmark.

Cit., Anton Mathisen Søgaardsmyren, bør for Indst. Paul Pedersens Tiltale under Sagen fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves.

Den af Paul Pedersen Fredskjær nedlagte Paastand om, at Cit.s Sagfører, Emil Jacobsen, ilægges Mulkt for usømmelig Procedure, bliver ikke at tage tilfølge."

Denne Dom blev af Paul Pedersen Fredskjær paaanket til Kristiania Overret som den 11 Juni 1900 kjendte saaledes for Ret:

„Underrettens Dom bør ved Magt at stande, saaledes at den for Dommens Efterkommelse satte Frist bliver at regne fra 15 — femten — Dage efter nærværende Doms lovlige Forkyndelse. Processens Omkostninger for Overretten ophæves. Det den befalede Sagf., Overretssagf. Emil Jacobsen, tilkommende Salær ansættes til 60 — sexti — Kroner, der udredes af Statskassen."

Dommen er dog afsagt under Dissents, idet en af de Voterende stemte for, at Paul Pedersen skulde frifindes.

Overrettens Dom er ved Stevning af 20 Juli 1900 af Paul Pedersen Fredskjær paaanket til Høiesteret, hvor han har nedlagt saadan Paastand:

At den paaankede Overretsdom underkjendes. At Appell., Paul Pedersen Fredskjær, frifindes for Indst.s, Anton Mathisen Søgaardsmyrens, Tiltale og hos ham tilkjendes tilstrækkelige Procesomkostninger for alle Retter.

Indst., Anton Mathisen, som har faaet Bevilling til fri Sagførsel for Høiesteret, har ved sin befalede Sagf., Høiesteretsadv. H. A. Knudtzon nedlagt saadan Paastand:

At Overretsdommen stadfæstes.

At den befalede Sagf. tilkjendes Salær, der tilligemed de tidligere tilkjendte Salærer udredes af Statskassen.

At Appell. ilægges Omkostninger til Statskassen, som om Sagen ikke havde været beneficeret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Underretsdommen.

Under Sagens Henstaaen for Høiesteret har Indst. efter ligeledes erholdt fri Sagførsel i indeværende Aar ladet optage et Thingsvidne i Moss Sorenskriveri, hvorunder er afhørt flere Vidner fra begge Parters Side.

For Høiesteret har Appell. frafaldt den Indsigelse, at Indst. ikke har nogen Beitesret for sin Eiendom Søgaardsmyren i Fredskjærs Udmark. Spørgsmaalet i Sagen er da, om Appell. har nogen Gjærdepligt ligeoverfor Indst., forsaavidt angaar den Strækning, hvorom der er Tale.

Det er paa det Rene, at der paa denne Strækning saa langt tilbage, som nogen kan erindre, tidligere var et Gjærde, nemlig mellem Punkterne a og b paa Ridset, hvilket Gjærde stod mellem Fredskjærs Indmark og den til Fredskjærs Udmark hørende saakaldte søndre Skov, i hvilken Skov det er, Indst.s Havneret udøves, og det er ligeledes

paa det Rene, at dette Gjærde stadig havde været vedligeholdt udelukkende af Fredskjærs Eier. Dette Gjærde har Appell. imidlertid i de senere Aar, nemlig fra 1897, ladet forfalde, ligesom han delvis har borttaget det, da han ikke har fundet sig tjent med at have det længere. Det er altsaa dette Gjærde, som Indst. paastaar, at Appell. har Pligt til at gjenopføre og vedligeholde, og heri har Indst., som anført, faaet Medhold ved de underordnede Retter.

Jeg kommer til et andet Resultat, idet jeg med det dissenterende Medlem af Overretten finder, at Appell. maa blive at frifinde. Jeg begrunder dette Resultat paa den Betragtning, at jeg ikke indser, at den Beitesret, som nogen maatte have over Andenmands Grund, i og for sig omfatter eller kan medføre nogen Ret til at fordre, at denne Grunds Eier af Hensyn til den Beitesberettigede skal holde Gjærde mod sin Indmark. Hvis der skulde paahvile Appell. nogen saadan Gjærdepligt, maatte den derfor støtte sig til udtrykkelig Lovforskrift eller anden særskilt Hjemmel. Paa den gjældende Gjærdelov af 16 Mai 1860 kan imidlertid i nærværende Tilfælde ikke nogen saadan Pligt grundes. Dens Bestemmelser gjælder aabenbart Forholdet mellem Naboer. Men i det foreliggende Tilfælde stod Gjærdet helt paa Appell.s Grund og dannede Delet mellem hans Indmark og Udmark, altsaa mellem Dele af hans egen Eiendom. For at nogen Gjærdepligt her skulde kunne opstilles, maatte den derfor være grundet enten paa Overenskomst, hvorom der imidlertid ikke er Spørgsmaal, eller paa Alders Tids Brug, og det er da ogsaa paa dette sidste Fundament, Indst. væsentlig bygger sin Paastand om Gjærdepligt.

Jeg kan imidlertid ikke finde Institutet Alders Tids Brug anvendelig i nærværende Tilfælde. For Anvendelsen af dette Fundament kræves, at vedkommende Brug har været udøvet eller opfattet som en Rettighed eller et Krav fra den ene Side og som en Forpligtelse paa den anden Side. Men jeg kan ikke finde, at der er ført noget Bevis for, at Fredskjærs Eier har i sin Tid opført og senere vedligeholdt Gjærdet, fordi han dertil ansaa sig forpligtet. Det er vistnok af flere Vidner, navnlig 1—5 Hovedvidner under Thingsvidnet i 1902, udtalt det som deres Overbevisning, at naar Fredskjærs Eiere gjærdede paa det omhandlede Stykke af Hensyn til de fremmede Kreaturer, gjorde de det, fordi de var „nødte" dertil. Men ét er det efter min Mening, at Fredskjærs Eiere kan have fundet sig faktisk nødte hertil navnlig for i egen Interesse at holde andres Kreaturer borte fra sin Indmark. Et andet er Spørgsmaalet, om de gjorde det, fordi de ansaa sig „forpligtede" dertil. Et af de anførte Vidner, 3die Hovedvidne under Thingsvidnet, hvis Fader engang eiede Gaarden Fredskjær, provede vistnok, at dets Fader havde den Opfatning, at det paalaa ham som en Forpligtelse hvert Aars Vaar at overse og reparere Gjærdet, forat dette skulde være tjenligt til sit Øiemed: for at holde ude de fremmede Dyr. Vidnet tillægger, som han udtrykker det: „at de vidste ikke andet" der paa Gaarden, enten fra Vidnets Faders eller Vidnets Moders og dennes Slægts Side, end at de pligtede at vedligeholde Gjærdet, og da Vidnets Moder, efter Vidnets Faders Død, blev gift paany, havde Stedfaderen det paa samme Maade. Men paa den anden Side har dette samme Vidnes Broder, 2det Kontravidne under Tingsvidnet, efter først at have forklaret, at Vidnets

Fader havde denne Opfatning, at han var nødt til at holde Gjærdet istand dels i Hensigt at forebygge, at Gaardens egne Kreaturer, der havnede i Engen kom ud i Skoven, og dels for at værge Gaardens Jorder for Indtrængen af de fremmede Kreaturer, der havnede i Skoven, — senere i en Erklæring udtalt sig derhen, at han aldrig hverken fra sin „Far eller Mor eller nogen af hendes Slægt har hørt nogen Udtalelse i Retning af, at Fredskjærs Eier skulde have Pligt til at holde Gjærde mellem Gaardens Indmark og dens søndre Skov, men blev dette Gjærde holdt istand i Lighed med de andre Gjærder paa Eiendommen."

Og denne Udtalelse har Vidnet senere vedtaget som beediget med nærmere Forklaring, at han ingengang hørte Spørgsmaal om Pligt eller ikke Pligt for Fredskjærs Eiere til at holde Gjærde speciel drøftet eller gjort til Gjenstand for særlig Forhandling. Vidnets Mening har kun været at ville udtale, at han aldrig nogengang har hørt nogen speciel Tale om Pligten til at holde Gjærde.

Fremdeles har 3die Kontravidne, som i sin Tid i flere Aar var Husmand under Fredskjær, efter først at have forklaret, at Gjærdet blev holdt, dels for at hindre Gaardens egne Kreaturer, som havnede i Engene, fra at komme ud i Skoven, og dels for at hindre fremmede Kreaturer, som havnede i Skoven, fra at komme ind paa Gaardens Jorder, — senere udtalt, at han aldrig hørte nogen Udtalelse fra Eieren eller andre i Retning af, at det skulde være en Pligt for Fredskjær at holde Gjærde mellem Indmarken og Gaardens søndre Skov. Dette Gjærde blev efterseet og vedligeholdt ligesom de øvrige Gjærder paa Eiendommen, idet der nemlig var gjærdet rundt om Indmarken i dens Helhed. Denne Udtalelse har Vidnet vedtaget som beediget i Vidnesessionen den 1 Novbr. 1902.

Jeg mener, at hvilken Vegt man forøvrigt vilde lægge paa den ovenfor citerede Udtalelse fra 3die Hovedvidne, er Betydningen deraf ialfald saaledes svækket ved 2det og 3die Kontravidners Prov, at jeg ikke kan bygge derpaa til Fordel for Indst.

Det er visselig heller ikke i nogen Maade usædvanligt, at en Gaardeier holder sin Indmark indgjærdet; tvertom er det formentlig snarere det almindelige, og det er heller ikke oplyst, at der i nærværende Tilfælde forsaavidt gjælder noget særeget for Fredskjærs Vedkommende. Men naar man saaledes indgjærder sin Indmark, maa dog Formodningen i Almindelighed være for, at dette sker i egen Interesse særlig hvor de Dele, hvorimellem Gjærdet anbringes, begge tilhører ens egen Gaard, og man selv helt bekoster Gjærdets Opførelse og Vedligeholdelse. Og jeg finder ikke i Sagen oplyst noget, som leder til den Antagelse, at Fredskjærs Eier har holdt Gjærdet i andres eller nærmere sagt i de Beitesberettigedes Interesse. Det er vistnok saa, at Fredskjærs egne Kreaturer ikke beitede i denne Skovstrækning, saaat Gjærdet ikke kan antages at være holdt vedlige af Hensyn til dem. Men derimod maa det antages, at et Par Husmandspladse til Fredskjær beitede i denne Strækning, saaat Gjærdet kan siges forsaavidt direkte at være holdt vedlige i Fredskjærs egen Interesse. Men paa dette Punkt, om Fredskjær eller dens Husmænd selv har beitet i Strækningen, kommer det ikke egentlig an. Hvorfor Fredskjær har

gjærdet, maa, synes mig, antages faktisk at have været for i egen Interesse at holde fremmede Kreaturer ude fra sin Indmark.

Og her er jo at mærke, at den før Loven af 16 Mai 1860 raadende Gjærdeslovgivning var baseret paa den Betragtning, at det var Grundens Eiers Sag at beskytte sin Eiendom mod andres Kreaturer med tilstrækkeligt Hegn, og under den Retsopfatning, som saaledes tidligere raadede, var det ikke noget paafaldende i, men tvertimod ganske rimeligt, at Fredskjærs Eier fandt sig foranlediget til at holde Gjærde paa her omhandlede Strækning, altsaa fordi det var hans Sag selv at beskytte sin Eiendom for indtrængende Kreaturer. Men Loven af 16 Mai 1860 er jo derimod bygget paa det Princip, at det er Kreaturernes Eier, der har at vogte disse, saa de ikke gjør Skade paa Andenmands Mark. Men om da end Fredskjærs Eier under den tidligere Retstilstand kunde finde sig opfordret til at holde Gjærde, kan dog derfra intet sluttes derhen, at han ogsaa under den nye Retstilstand, hvorefter det altsaa er Dyrenes Eier, som har at holde disse væk, skulde finde sig foranlediget til, end sige skulde kunne forpligtes til, at vedligeholde Gjærdet.

I Henhold til, hvad jeg saaledes har anført, finder jeg ikke, at der i nærværende Tilfælde er Anvendelse for Alders Tids Brug, og som allerede bemærket voterer jeg derfor for Appell.s Frifindelse.

Omkostningerne ved alle Retter finder jeg bør ophæves.

Ved den befalede Sagførers Udførelse af Sagen finder jeg intet at bemærke.

Konklusion:

Appell., Paul Pedersen Fredskjær, bør for Indst.s, Anton Mathisen Søgaardsmyrens, Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for alle Retter ophæves.

Den befalede Sagf. for Høiesteret, Adv. H. A. Knudtzon, tillægges i Salarium 300 — tre Hundrede — Kroner, hvilket Beløb tilligemed de de befalede Sagførere ved Overretten og ved Tingsvidnet tilkommende Salarier udredes af Statskassen.

Extraordin. Assessor, Exped.sekr. Bull: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Med ham finder jeg det, forsaavidt angaar Tiden, før Loven af 1860 traadte i Kraft, afgjørende til Appell.s Frifindelse, at han da, om han kun handlede i egen Interesse, maatte antages at ville optræde netop paa den Maade, som han her har gjort. Skulde han værge sin Indmark mod Indtrængen af beitende Kreaturer fra søndre Fredskjær Skov, saa var, saavidt man efter de foreliggende Oplysninger kan skjønne, den eneste praktiske Udvei for ham paa egen Bekostning at opføre og vedligeholde Gjærde efter Strækningen a—b paa Ridset. Derfra, at Appell. og hans Forgjængere har optraadt saaledes, kan altsaa intet sluttes i Retning af, at der skulde være handlet ex opinione obligationis. Men om saaledes hele Tidsrummet, før Loven af 1860 traadte i Kraft, sættes ud af Betragtning, er der selvfølgelig ikke Spørgsmaal om nogen paa Alders Tids Brug grundet Retstilstand.

Assessor Thoresen: I det Væsentlige og Resultatet enig med de tidligere Voterende.

Assessor Motzfeldt: Ligesaa.

Assessor Roll: Jeg voterer for Stadfæstelse af Overrettens Dom. Her foreligger, efter hvad Vidnerne under Hovedsagen enstemmig har forklaret, et Fællesskab i Havnegang. Søndre Fredskjærs Skov danner tilligemed de tilstødende Sogns og Søgaards Skove en fælles Havnegang. Det er videre af de samme Hovedvidner forklaret, at samtlige til den fælles Havnegang stødende Eiendomme fra umindelige Tider har vedligeholdt Gjærde mellem Havnegangen og sin Indmark. Under disse Omstændigheder forekommer det mig at være en overveiende Præsumtion for, at Gjærderne er opført i alles fælles Interesse, og jeg mener, at derved, at saadanne Gjærder fra Alders Tid har staaet og været vedligeholdt, er skabt en Retstilstand, som maa respekteres. Ligeoverfor Spørgsmaalet om Gjærdehold synes overhovedet en fælles Havnegang, som den heromhandlede, faktisk nærmest at kunne betragtes som en Naboeiendom. I Modsætning til de tidligere Voterende finder jeg videre, at der til Fordel for Indst.s Paastand bør lægges Vegt paa, at samtlige Vedkommende efter Emanationen af Loven af 1860, altsaa i henved 40 Aar, trods det, at Loven forandrede Principet for Gjærdehold, har vedblevet at vedligeholde Gjærderne.

Med Hensyn til Salærbestemmelsen er jeg enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor Prydz: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og Andenvoterende.

Assessor Hansteen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Underrettens Dom hidsættes:

„Ved Skjøde, dat. 8, thl. 20 Marts 1897, solgte Even Andersen til Ole Arnesen Gaardparten L.-No. 72 f. & g. (nu G.-No. 52, Br.-No. 6 & 7) Søgaardsmyren i Rygge Thinglag, for en Kjøbesum af 400 Kroner og findes i Skjødet indtaget en Klausul saalydende: „Kjøberen har Havneret i Gaarden Søgaards Udmark L.-No. 72 a for de Kreaturer, som fødes paa her solgte Eiendom."

Ved Skjøde, dat. og thl. s. D. solgte Ole Arnesen igjen nævnte Eiendom Søgaardsmyren „med de samme Rettigheder, hvormed den hidtil havde tilhørt ham" - Sælgeren -- til sin Svigersøn Anton Mathisen for en Kjøbesum af 2200 Kroner.

Nu ligger Gaarden Søgaards Udmark, hvori Kjøberen af Søgaardsmyren ved Skjødet fra Even Andersen blev tilhjemlet Havneret, saaledes til, at Kreaturer, som slippes der, uhindret kan gaa ind i Gaarden Fredskjærs underet dermed liggende Udmark, hvorfra de som Følge af at Gjærde imellem denne og den tilstødende Fredskjær Indmark har ligget nede, kommer ind i Indmarken, hvor i forrige Sommer 4 Anton Mathisen tilhørende Kreaturer af Gaarden Fredskjærs Kreaturer af Gaardens Eier Paul Pedersen blev optagne og indsatte."

Antaget, at en Sag, der var behandlet ved Søret ikke „angik Gjenstande, der henhørte under Lov om Søfarten af 20 Juli 1898." Under de i Sagen foreliggende særlige Omstændigheder antog Høiesteret dog ikke, at noget berettiget Hensyn krævede, at Sørettens Dom ex officio kjendtes uefterrettelig, og Sagen afvistes fra Søretten.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 20 December 1902 i Sagen L.-No. 85 for 2den Session s. A: J. Eliassen og J. E. Johannesens Enke (Adv. Rosendal) mod Johan Kahrs & Co. (Adv. Vilh. Dybwad).

Ved Søret i Bergen blev i nærværende Sag under 7 Januar 1898 afsagt saadan Dom:

„Indst., Johan Kahrs & Co., bør til Cit. J. Eliassen og E. Johannessen, betale Kr. 8,00 — otte Kroner — med 4 — fire Procent Rente fra 9 Juli 1896 indtil Betaling sker, men forøvrigt for deres Tiltale i denne Sag fri at være. Procesomkostningeene ophæves. At efterkommes inden 3 — tre — Dage fra Dommens lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Denne Dom er af J. Eliassen og J. E. Johannessens Enke i Medhold af Opreisningsbevilling af 13 Oktober f A. ved Stevning af 10. November næstefter indanket for Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Af Appell. er nedlagt saadan Paastand:

„At den paaankede Søretsdom underkjendes og Appell. tilkjendes:

1. 1010,26 Kroner med Renter fra Søretsstevningens Berammelse 9. Juli 1896 (E. p. 2).
2. Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd paa Indst.s Bekostning for Appell.s Afsavn af Skuden qv. med Renter.
3. Sagsomkostninger for Søretten og Høiesteret.

Indst., der foreløbig har taget til Gjenmæle qvoad formalia, har vakt Spørgsmaal om Sagens Afvisning ex officio, som ikke henhørende under Søret, og har, for det Tilfælde saadan finder Sted, paastaaet Kost og Tæring.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere faktiske Omstændigheder henvises til Sørettens Dom.

Sagen indbragtes af Appell. først for Bergens Bythingsret, men afvistes ved Kjendelse af 30 Juni 1896 ex officio fra denne som rettelig henhørende under Søret.

I Kjendelsens Præmisser heder det:

„Da nærværende Sag angaar paastaaet Erstatning fra Cit.s (ɔ: Appell.s) Side for Beskadigelse paa Søen af en dem tilhørende Skude, som Indst. paastaaes uden deres Tilladelse at have taget i Brug, og der derunder ogsaa er vakt Spørgsmaal om, hvorvidt Skuden, efter at være taget i Brug af Indst., var bleven forsvarlig fortøiet, og saaledes om Skaden i Forhold til ham skal ansees at være hændelig, finder Retten, at Sagens Behandling hører under Søret.

Underdommeren fandt imidlertid ikke Spørgsmaalet saa utvivlsomt, at han fandt Grund til at tilkjende de Indst. Kost og Tæring.

Sagen indbragtes derefter af Appell. for Søret i Bergen, hvor de nedlagde lignende Paastand som ved Høiesteret.

Indst. — fra hvem ingen Indsigelse fremkom mod Sagens Behandling ved Søret — nedlagde Paastand i Realiteten, gaaende ud paa Frifindelse mod at betale 8 Kroner og paa hos Citanterne in solidum at tilkjendes Procesomkostninger.

Det er mellem Parterne paa det Rene, at den under Sagen omhandlede „Skude", er en i Bergen saakaldet „Leieskude", der af Indst. i Indlæg her for Retten beskrives som „Fartøier i Form af store aabne Baade uden Indredning og uden Seilføring, der udleies til Brug ved Indlastning og Losning af Skibe i Lighed med Lægtere i andre Havne. De maa ligesom Lægtere slæbes fra Sted til andet, hvor de skal bruges"

Appellantskabet har ment, at Skuden maatte betegnes som „Skib" i Søfartsl.s Forstand og til Støtte derfor — uden at benægte Indst.s Beskrivelse forøvrigt — gjort gjældende, at de omhandlede Leieskuder „har en betydelig Drægtighed".

Høiesteret kan ikke finde, at den foreliggende Sag „angaar Gjenstandeder henhører under „Lov om Søfarten" af 20 Juli 1893. Sagen burde saaledes ikke været afvist fra den almindelige Underret. Det kan imidlertid ikke nægtes, at den efter sin Beskaffenhed synes vel egnet til at behandles ved en Ret, der sidder inde med Søkyndighed og særlig med Kjendskab til Forholdene paa Bergens Havn. Og Indst. har hverken i Søretten nedlagt nogen Paastand om Sagens Afvisning eller i Høiesteret om Søretsdommens Ophævelse, men tvertimod under Sagens Behandling ved Bythinget antydet, at den hørte hjemme ved Søret. Det er Underdommeren, som ex officio har afvist Sagen fra dens rette Forum og foranlediget Appellantskabet til overensstemmende med den i Afvisningsdommen givne Anvisning at indbringe Sagen for Søretten, hvor den uden Dissents er gjort til Gjenstand for Behandling og Paadømmelse i Realiteten. Under disse Omstændigheder antager ikke Høiesteret, at noget berettiget Hensyn kræver at Sørettens Dom ex officio kjendes uefterrettelig.

I Henhold hertil afsiges saadan

Kjendelse:

Sagen bliver ikke at afvise fra Søretten. Den udstaar for Indst. til Foretagelse i Høiesterets Kommission for skriftlige Sager den 16 Januar 1903.

Spørgsmaal om der forelaa en Udøvelse af Haandverk, hvortil Tilt. ikke var berettiget eller en lovlig Benyttelse af Handelsborgerskab besvaret til Gunst for den sidste Mening.

Høiesterets Votering og Dom af 23 Januar 1903 i Sagen, L.-No. 9 for 1ste Session f. A.: Straffesag mod Karoline Mathiesen (Forsvarer til Prøve: Overretssagf. H. J. Blom. Aktor: Adv. Borgen).

Extraordin. Assessor, Adv. Meidell: Ved Dom, afsagt af Meddomsret i Fredrikstad den 30 Oktober 1902, blev i nærværende Sag saaledes kjendt for Ret:

„Tilt., Karoline Mathiesen, bør for Overtrædelse af Lov om Haandverksdrift af 15 Juli 1893 §§ 24 og 85 til Fredrikstad Bykasse 10 — ti — Kroner."

Paa Dommen erklærede Tilt. paa Stedet Anke til Høiesteret paa Grund af, at hun mente, at Dommen beroede paa urigtig Lovanvendelse.

Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Hvad Sagen angaar, vil sees af Meddomsrettens Domspræmisser, til hvilke jeg skal henvise. Det fremgaar deraf, at Tilt. staar som Indehaver af et Skotøimagazin i Fredrikstad, benævnet Raade Skomagazin; hun har Handelsborgerskab i Fredrikstad, men ikke Haandverksborgerskab. Det vil videre sees, at det, som nævnte

Skomagazin befatter sig med, er Salg af færdigt Skotøi, som indkjøbes fra forskjellige Fabriker, men fornemmelig fra Raade Skofabrik. Hvad der under nærværende Sag lægges Tilt. tillast, er, at hun ikke alene har befattet sig med at sælge færdigt Skotøi, men ogsaa at optage Bestillinger paa Skotøi og at modtage Skotøi til Reparation. Nogen Udførelse af Reparation inden Fredrikstad By er imidlertid ikke foregaaet. Det Skotøi, der er leveret til Reparation, er sendt til Fabriken i Raade, der efter udført Reparation atter har sendt det til Skomagazinet i Byen. Ligeledes er det bebreidet Tilt., at i det Tilfælde, Skomagazinet ikke har paa Lager saadant Skotøi, som maatte passe til Kunderne, har hun, uden at foretage Maaling i haandverksmæssig Forstand, sendt Bestilling efter Numer til Fabriken i Raade.

Som det heraf fremgaar, er der inden Fredrikstad By ikke af Tilt. foretaget, ligesaa lidt som hun der har ladet foretage noget Arbeide af den Art, at det kan karakteriseres som Haandverksarbeide. Hendes hele Virksomhed efter den i Dommen givne Beskrivelse af Forholdet indskrænker sig dels til, at hun har været Kommissionær for Raade Skofabrik, dels til, at hun til nævnte Fabrik har modtaget Bestillinger. Under saadanne Forhold mener jeg, at det er klart, jfr. Handelsl.s § 6, at hun intet har foretaget, der ligger udenfor hendes Kompetence som Handelsborger til Fredrikstad By. Jeg skal i denne Forbindelse henvise til Departementsskrivelser af 3 Marts 1896 og 22 September 1900 ligesaa til den Høiesteretsdom, der er refereret i Retstid. for 1900, S. 337, hvilken Dom forekommer mig ganske afgjørende for Tilfældet.

I Henhold til, hvad jeg saaledes har anført, bliver det min

Konklusion.

Karoline Mathiesen bør for Paatalemyndighedens Tiltale i denne Sag fri at være.

Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Overretssagf. H. J. Blom og Adv. F. Borgen tillægges i Salarium, førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordin. Assessor, Expedsekr. Bull: Jeg kommer til samme Resultat som Førstvoterende. For mig har det været afgjørende til Tilt.s Frifindelse, at hun, efter de i Meddomsretsdommen oplyste faktiske Forhold, maa ansees at have optraadt som Kommissionær for en anden, der har udøvet den paagjældende Haandverksdrift, og at Tilfældet saaledes, hvordan man saa iøvrigt vil anskue Forholdet, ikke kan opfattes saa, at hun selv har udøvet Haandverk. I Modsætning til, hvad Forholdet var i den under Sagen referede ældre Høiesteretssag i Retstid. for 1899, S. 367, er den, som i nærværende Tilfælde har forfærdiget Skotøi og udført Reparationerne, en selvstændig Næringsdrivende, som paa ingen Maade kan siges at have staaet i Tilt.s Tjeneste.

Assessor Thoresen: Jeg kommer til samme Resultat som de tidligere Voterende, til hvis Begrundelse jeg ogsaa i alt væsentligt kan slutte mig.

Assessor Birkeland: Jeg er ligeledes i det Væsentlige og Resultatet enig med de tidligere Voterende.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Bull.

Extraordin. Assessor, Docent Gjelsvik: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med de tidligere Voterende.

Assessor C. Hansteen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med de tidligere Voterende.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Meddomsrettens Dom hidsættes:

Ved Tilt.s og hendes Broder, 3die Vidnes, Forklaring, er det bragt paa det Rene, at Tilt. ved Hjælp af sit Handelsborgerskab i Fredriksstad i flere Aar har drevet Raade Skomagazin her i Byen som dettes Eneindehaver i Navnet.

Forretningen befatter sig væsentlig med Salg af færdigt Skotøi, der indkjøbes fra forskjellige Fabriker, men fornemmelig fra Raade Skofabrik i Raade, hvis Indehaver, Severin Mathiesen, 3die Vidne, har Haandverksborgerskab i Tønsberg; men i Fredriksstad hverken Haandverks- eller Handelsborgerskab.

Ved Siden af Salg af færdigt Skotøi modtager Raade Skomagazin tillige Skotøi til Reparation, som i alle Tilfælde sendes til Fabriken i Raade, der efter udført Arbeide atter sender det til Skomagazinet her i Byen, hvor Kunderne henter det. Derhos indtræffer det Tid til anden, at Raade Skomagazin ikke har paa Lager saadant Skotøi, som maatte passe en Kunde. Tilt. har nu forklaret, at hun for at bringe paa det Rene, hvilket Nummer Kunden trænger, ikke foretager Maaling, hvad hun vilde anse for ulovligt, men at hun ved at prøve forskjellige Nummer finder ud det rette. Dette beordrer hun derefter hos Skofabriken i Raade, der, forsaavidt den ikke tilfældigvis skulde have det færdigt, strax forarbeider det.

En Meddomsretsdom af Kjæremaalsudvalget forandret til betinget Straffedom.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Dom af 13 September 1902 i Sagen L.-No. 418 for s. A. i Anledning Begjæring fra Einar Jørgen Emanuel Olsen Efterdal om en Straffesags Indbringen for Høiesteret paa Grund af Strafudmaalingen.

Einar Jørgen Emanuel Olsen Efterdal, efter Aldersattest født 2 Marts 1887, blev ved Dom, afsagt 14 August 1902 af Meddomsret i Kristiania, tilfunden Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 32 Dage for Legemsfornærmelse (Straffel.s Kap. 15 § 1) og simpelt Tyveri (Kap. 19 § 1) og ilagdes derhos solidarisk med 2 Medtiltalte 10 Kr. i Sagsomkostninger til Statskassen. Denne Dom har Domfældtes Værge begjæret indbragt for Høiesteret i Hensigt derved at opnaa betinget Straffedom. Meddomsretten har fundet Angjældende skyldig i St. Hansdags Morgen d. A. i Ekebergskoven at have stjaalet en Flaske Øl og et Par Manchetknapper, tilhørende Kjørekarl Hans Myhre, samt at have skallet til ham. Ved Strafudmaalingen har Retten taget Hensyn til paa den ene Side, at Legemsfornærmelsen er begaaet uden nogensomhelst Foranledning fra Fornærmedes Side, og paa den anden Side, at Angjældende uopfordret leverede tilbage de stjaalne Manschetknapper.

Angjældende har været ansat ved en Fabrik i 1¼ Aar og har fra den Vidnesbyrd om, at have udvist Orden og Paapasselighed og udført sit Arbeide til Tilfredshed. Han er tidlige ustraffet.

Udvalget finder enstemmig, at, samtlige Omstændigheder tagne i Betragtning, Tilfældet utvivlsomt kvalificerer sig for Anvendelse af Loven om betingede Straffedomme af 2 Mai 1894 og afsiger i Henhold hertil saadan

Dom:

Fuldbyrdelsen af den af Einar Jørgen Emanuel Ols'n Efterdal i den paaankede Meddomsretsdom ilagte Straf med Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 32 Dage udsættes overensstemmende med Lov af 2 Mai 1894.

En Ankeerklæring afgiven efter Udløbet af den i Loven satte Frist, dog efter Omstændighederne taget under Behandling af Kjæremaalsudvalget, idet det antoges, at Fristens Oversiddelse var at tilskrive en undskyldelig Misforstaaelse. — Tilt., der havde leveret Medicin til og delvis tilseet 4 à 5 Tæringspatienter, mener sig at burde frifindes, da han angiver ikke „at have taget nogen i Kur", som ikke tidligere havde faaet Lægebehandling, og af Lægerne vare opgivne som uhelbredelige. Høiesteret afviste Anken.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Erklæring af 4 Oktober 1902 i Sagen L.-No. 441 for s. A.

Ankeerklæring fra Karl Pedersen Schøien med Hensyn til Bergens Meddomsrets Dom af 28 August 1902, ved hvilken han for Overtrædelse af Lov af 6 Juni 1889 om Forandring i Kvaksalverlovgivningen, dens sidste Punktum, jfr. Lov af 8 Mai 1900 angaaende særegne Foranstaltninger mod tuberkulose Sygdomme, er tilfunden at bøde 250 Kroner til Statskassen.

Dommen blev ved dens Afsigelse forkyndt for den tilstedeværende Tilt., medens Ankeerklæringen først er udstedt den 18 September, altsaa efter Ankefristens Udløb. Efter hvad Tilt. nærmere har anført i Ankeerklæringen, der er tiltraadt af hans Forsvarer, antager Kjæremaalsudvalget imidlertid at kunne gaa ud fra, at Tvistens Oversiddelse er at tilskrive en undskyldelig Misforstaaelse, hvorfor Anken findes at burde tages under Behandling i Realiteten.

Meddomsretten sees at have fundet det bevist bl. A., at Tilt. i indeværende Aar har leveret Medicin til og delvis tilseet 4 à 5 Tæringspatienter. Tilt. gjør imidlertid i Ankeerklæringen gjældende, at der ikke blev ført Bevis for, at han havde taget Nogen i Kur, som ikke tidligere havde faaet Lægebehandling. Naar da „Læge og Hospital har givet Erklæring for Uhelbredelighed" og han „formaar at frelse Vedkommende, saa maa der bestemt være noget galt i Opfatningen af Forholdene, naar der kan overgaa mig Straffedom for en saadan Gjerning." Han kan derfor „ikke tro, at Loven er anvendt rigtig."

Kjæremaalsudvalget finder Anken aabenbart grundløs, hvorfor afsiges saadan

Erklæring:

Anken afvises.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Sesfion 1903.

Den 19 Februar. L.-No. 27. O.-No. 12. Arne Arnesen, J. A. Olassen, G. Gravem, John Johnsen og Joh. K. Engvik (Adv. Knagenhjelm) mod J. S. Trovik (Adv. Platou ved Adv. Boysen).

Den 20 Februar. L.-No. 28. Straffesag mod John Johnsen som Formand i Laxevaags Forbrugsforening, ved Dom af Meddomsret i Midthordland 17 September 1902 for Overtrædelse af § 26 i Lov af 16 Mai 1860, sammenholdt med § 9 i Sundhedsreglerne for Laxevaag af 9 Marts 1887, ilagt en Bod af 25 Kroner til Statskassen og tilpligtet under en Dagmulkt af 5 Kroner til Aftøens Herredskasse inden 4 Uger at bringe den i Sagen omhandlede Kloak i saadan Stand, at Spildvandet faar frit Afløb. Høiesteret frifandt ham og tilkjendte ham 50 Kroner af Statskassen som Erstatning for nødvendige Udlæg til Forsvar for Meddomsretten. Salar til Forsvarer Overretssagf. Otto B. Halvorsen (til Prøve) 60 Kroner, og til Aktor Adv. Fr. Stang Lund 40 Kroner uden Refusion.

L.-No. 29. Straffesag mod Hansine Helene Øiestad og Anna Marie Brække, af Høiesteret — som Tillæg til den dem ved Kristiania Meddomsrets Dom af 8 Januar 1903 (hvorved hver for simpelt Tyveri var idømt 10 Dages Fængsel paa Vand og Brød med 5 Dages Afkortning for udholdt Varetægtsfængsel) — efter 21—9 tilfundne hver 10 Dages Fængsel paa Vand og Brød med 5 Dages Fradrag for Varetægtsfængsel samt ilagte solidarisk Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret med 60 Kroner. Ved den Meddomsretsdom af 10 November 1902, der af Paatalemyndigheden var paaanket for disse Tilt.s Vedkommende og foranledigede Høiesterets Dom, var de frifundne, idet Domsmændene antog, at der ikke var processuel Adgang til at dømme dem for Underslag, naar Tiltalen gik ud paa Tyveri; Formanden var af en modsat Mening, jfr. Strafprocesl.s § 342. Salar til Aktor Adv. Fr. Stang Lund 60 Kroner og til Forsvarer Cand. jur. C. M. Heber (til Prøve) 40 Kroner af Statskassen.

Den 21 Februar L.-No. 30. Straffesag mod Jacob Stengrimsen Lindseth, ved Dom af Meddomsret i Varanger 18 November 1902 for Overtrædelse af Øl- og Vinloven af 18 Juni 1884 § 26 og Vadsø Bystyres Beslutning af 24 September 1897 ilagt en Bod af 16 Kroner til Bykassen. Høiesteret forkastede Tilt.s Anke. Salar til Forsvarer Overretssagf. Ebert (til Prøve) 60 Kroner og til Aktor, Adv. Klingenberg 40 Kroner, hvoraf 10 Kroner til Refusion.

Norsk Retstidende

— Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi —

udgives af den **norske Sagførerforening** i stort Format og betales **forskudsvis** med 8 Kr. Halvaaret; for udenbyes Abonnenter kommer Postportoen til med 10 Øre. Indsendes Kontingenten efter Abonnementsterminens Udløb, maa Brevet frankeres. — I **Retstidenden** bliver optaget de vigtigste Høiesteretsdomme og saadanne Underretsdomme, der have Interesse for den praktiske Jurist, samt juridiske Afhandlinger af særdeles Interesse.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 9. Onsdag den 18 Marts. 1903.

Domme.

En Gaardbruger i Bø i Nedre Telemarken enes med en Gaardbruger i Morgedal i Kviteseid i Øvre Telemarken om, at denne for en Godtgjørelse engang for alle af 28 Kroner skulde modtage til Røgt og Fodring for den paafølgende Vinter en førstnævnte tilhørende Kviekalv. Begge Parter gik ved Kontraktens Afslutning ud fra, at Kalven ikke var drægtig, hvad der dog viste sig at være feilagtigt, hvorfor Godtgjørelsen forhøiedes til 32 Kroner, da den drægtige Kvie var kostbarere at føde, end en ikke drægtig. Spørgsmaal om den Gaardbruger, der havde Kvien paa Foder, eller Kviens Eier, havde Ret til Kalven. Spørgsmaal om bestaaende Sædvane i de nævnte Præstegjeld i Tilfælde som det foreliggende berørt.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 21 Juni 1902 i Sagen, L.-No. 116 for 1ste Session f. A.: Aasmund Haugjord (Adv. Kolsdorph) mod Halvor T. Eika (udebleven).

Ved Dom, afsagt den 3 August 1899 af Sorenskriveren i Øvre Telemarkens vestfjeldske Sorenskriveri, blev saaledes kjendt for Ret: Indst., Aasmund T. Haugjord, bør under en løbende Mulkt af 10 Kroner til Kviteseid Herredskasse for hver Dag, han sidder denne Dom overhørig, til Cit. Halvor T. Eika udlevere den omprocederede Ko. Sagens Omkostninger ophæves. At efterkommes o.s.v.

I Dom af 22 Oktober 1900 kom Bergens Overret til samme Resultat, dog at Mulkten bestemtes til 5 Kroner, men gav ny Konklusion, idet den ikke kunde tiltræde Underdommerens Begrundelse. Et af Overrettens Medlemmer dissenterede og voterede for Appell., Aasmund T. Haugjords, Frifindelse med Tilkjendelse af Procesomkostninger for begge Retter.

Ved Stævning af 18 April 1901 har Aasmund Haugjord videre indanket Sagen for Høiesteret i Paavente af Dispensation fra Reglerne om summa appellabilis, hvilken er ham meddelt ved Bevilling af 3 September næstefter. Appell. har i Sagen, der er overført til skriftlig Behandling, nedlagt Paastand om Frifindelse for Indst.s Tiltale og Tilkjendelse hos ham af Procesomkostninger for alle Retter.

Indst., Halvor T. Eika, har ikke mødt. Varsel og Dokumentation er i behørig Orden.

Om Sagens nærmere Omstændigheder henvises til de ergangne Dommes Præmisser.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Overrettens Pluralitet og henholder sig i væsentlige Dele til dennes Begrundelse. Specielt lægger man Vegt paa den Omstændighed, at Pengegodtgjørelsen for Fodringen af Kvigen blev forhøiet, da det havde vist sig, at den var

med Kalv, hvilket vilde været nogetnær uforklarligt, dersom det havde været Parternes Mening, at Kalven i Tilfælde skulde tilhøre den, som havde Kvigen paa Foder. Under denne Forudsætning vilde nemlig den, hos hvem Kvigen var paa Foder, opnaa den upaaregnede Fordel at blive Eier af et Dyr, som kunde blive endog meget værdifuldt, og den betingede Pengegodtgjørelse vilde da saa langtfra være for knap, at den tvertom vilde være overflødig stor.

Tre af de Voterende kommer til det samme Resultat som det dissenterende Medlem af Overretten, hvis Begrundelse de i det Væsentlige tiltræder.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes at burde ophæves.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande, dog saaledes, at Fristen for Koens Udlevering bestemmes til 3 — tre — Uger fra Høiesterets Doms Afsigelse.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Overrettens Dom er saalydende:

Ved Stævning af 15 September 1899 har Aasmund T. Haugjord her til Retten paaanket en den 3 August s. A. af Sorenskriveren i Øvre Telemarkens vestfjeldske Sorenskriveri afsagt Dom, ved hvilken Appell. under en Mulkt af 10 Kroner til Kviteseids Herredskasse for hver Dag han sad Dommen overhørig, blev tilpligtet at udlevere Indst. Halvor T. Eika den under Sagen omhandlede Ko, hvorimod Sagens Omkostninger ophævedes.

Appell. har paastaaet denne Dom underkjendt og sig hos Indst. tilkjendt Sagens Omkostninger for begge Retter, hvorimod Indst. har nedlagt Paastand om Underretsdommens Stadfæstelse og ligeledes om Tilkjendelse uf Sagsomkostninger for begge Retter.

Angaaende Sagens faktiske Omstændigheder henvises i alt Væsentligt til Underretsdommens Præmisser. Ifølge den af Indst., der bor i Bø Præstegjeld, Nedre Telemarken, den 26 September 1895 udtagne Forligsklage enedes Parterne Høsten 1894 om, at Appell., der bor i Morgedal, Kviteseid Præstegjeld, Øvre Telemarken, skulde mod en Godtgjørelse af en Gang for alle 28 Kroner modtage til Røgt og Fodring for den paafølgende Vinter en Indst. tilhørende Kviekalv, idet Parterne ved Kontraktens Afslutning gik ud fra, at Kalven ikke var drægtig, en Forudsætning, som dog viste sig at være feilagtig, da Kalven ud paa Vinteren kalvede. Det saaledes fødte Dyr, ligeledes en Kvigekalv, negtede Appell., ifølge hvad der videre anføres i Forligsklagen, at udlevere, da han omkring St. Hans Tider 1895 tilbageleverede Moderen. Det er denne Kalv, eller nu en Ko, hvilken Sagen angaar, og det er in confesso, at ligesom det, da Moderen Høsten 1894 i en Alder af ca. $^{3}/_{4}$ Aar bortsattes til Appell., var begge Parters Forudsætning, at den ikke var drægtig, saaledes var Godtgjørelsen for dens Fodring den nævnte Vinter oven fastsat til 28 Kroner, men forhøiedes senere til 32 Kroner efter Forlangende af Appell. grundet paa, at den bortsatte Kvige var med Kalv og derfor blev kostbarere at føde. Indst. paastaar, at 28 Kroner er den sædvanlige Fosterløn for Kalve om Vinteren, at den under Sagen omhandlede Kalv var af en usædvanlig værdifuld Race, og at hvis Appell. skulde gives Medhold i sin Paastand om, at han foruden den nævnte Pengegodtgjørelse ogsaa skulde beholde Kalven, vilde han erholde det tidobbelte af den sædvanlige Fosterløn, hvilket ikke kan forudsættes at have været

Indst.s Mening, samt at Appell. ogsaa maa have forstaaet dette og været enig med Indst., da han var bekjendt med, at Kalven var af en usædvanlig værdifuld Race. Forudsætningen eller Betingelsen for, at den anmeldte Tillægsgodtgjørelse blev udbetalt Appell. var ogsaa — siger Indst. — den, at Kalven skulde tilbageleveres. Appell., der benægter, at en Godtgjørelse af 28 Kroner for Fodring af en Kalv for saadant Tidsrum, som det under Sagen omhandlede, er det sædvanlige, paastaar derhos, at en Tillægsgodtgjørelse af 4 Kroner for Fodringen af den bortsatte Kalv vilde være altfor liden, saafremt han ikke tillige skulde beholde den af denne fødte, under Sagen omhandlede Kalv, samt at denne heller ikke har artet sig saaledes, at den nu har en større Værdi end Kjør i Almindelighed. Og hvorledes det end maatte forholde sig hermed, formener Appell., at han har været berettiget til at beholde Kalven, da det var bevist, at der saavel i Kviteseid som i Bø Præstegjeld bestaar den Sædvane, at naar en Mand har modtaget en Ko til Vinterfodring under saadanne Omstændigheder, som de under denne Sag omhandlede, er han berettiget til al den af Koen under Fodringstiden faldende Afdrot, saavel Kalv som Melk, uden Hensyn til om dette var aftalt eller ikke, eller om det ved Bortsætningen var bekjendt eller ikke, at Koen var drægtig. Og med denne Sædvane var Indst. — efter hvad Appell. paastaar — fra tidligere Tilfælde bleven bekjendt.

Retten skal bemærke, at da Appell. ligesaa lidt som Indst. fra først af kjendte til, at den til Appell. Høsten 1894 bortsatte Kalv eller Kvige var drægtig, idet de tvertimod gik ud fra, at dette ikke var Tilfældet, maa den mellem dem indgaaede Aftale formentlig forstaaes saaledes, at det ved samme ikke var afgjort, at om Kvigen under Fodringstiden fik Kalv skulde denne tilfalde Appell. Frembeles maa man efter Parternes Procedure gaa ud fra, at da Appell., paa Grund af at Kvigen skulde bære, forlangte og blev tilstaaet en Tillægsgodtgjørelse af 4 Kroner, blev der af ham ikke tillige fremsat Paastand om, at den faldne Kalv skulde være hans. Endelig har Appell. ikke benægtet, at Kalven var af en meget værdifuld Race, hvilket ogsaa bestyrkes derved, at han har solgt en af Kalven senere falden Kalv til en høi Pris, og for sin Paastand om, at den førstnævnte Kalv ikke har artet sig saaledes, at den som Ko har en større Værdi end Kjør i Almindelighed, har Appell. forøvrigt heller ikke tilveiebragt nogetsomhelst Bevis. Naar Appell. derhos til Støtte for sin Paastand om, at han er berettiget til at beholde den under Sagen omhandlede Kalv (Ko) har paaberaabt en angivelig i begge Parters Hjembygd gjældende Sædvane, skal Retten bemærke, at denne Sædvane i ethvert Fald efter hvad man efter Oplysningerne maa gaa ud fra, er af en ganske lokal Beskaffenhed, og at Bevisbyrden for, at den fra tidligere af var Indst. bekjendt, lige overfor de ovenfor anførte Omstændigheder og Indst.s Benegtelse maa siges at paahvile Appell. Men Retten kan ikke finde, at Appell. har tilveiebragt det ham saaledes paahvilende Bevis, og skal derfor ikke nærmere indlade sig paa det Spørgsmaal, hvorvidt det om Indholdet af den angivelige Sædvane oplyste, er af den Beskaffenhed, at Appell. maatte blive at frifinde, saafremt Indst. fra tidligere af havde været bekjendt med denne Sædvanes Indhold. Maa man saaledes bortse fra denne Side af Sagen, kan Retten ikke finde andet, end at hvad Indst. uimodsagt har anført om, hvorledes der forholdes i analoge Tilfælde med Hensyn til andre Dyr end Kjør i nogen Grad taler til Støtte for Indst.s Paastand, hvilken ogsaa har Medhold i den mellem Parterne Høsten 1894 indgaaede Aftales eget Indhold. Idet Appell. derfor maa tilpligtes at udlevere den under Sagen omhandlede Ko til Indst., antages dette dog at burde bestemmes i ny Konklusion, eftersom Retten ikke kan tiltræde Underdommerens Argumentation. Processens Omkostninger antages at burde ophæves for begge Retter.

Assessor Ring tilføiede, at han fandt at maatte give Appell. Medhold. Her foreligger til Afgjørelse et for Fædriftsbygderne ganske vigtigt Spørgsmaal, nemlig om den, der tager en Mands Fæ (Ko eller Kvige) paa Foder Vinteren over, uden nærmere Aftale er berettiget til foruden Melken ogsaa at beholde den Kalv, der falder. At dette er Skik og Brug i Kviteseid, hvor den i nærværende Sag omhandlede Akkord er sluttet — se Hæge Hemmestveits for Overretten fremlagte Erklæring — og hvor Appell., Foderyderen, bor, er paa det rene, idet det derhos udtrykkelig er bevidnet, at saadan Sædvane gjælder, hvadenten det er Ko eller Kvige, der tages paa Foder, og hvadenten man forud ved, enten den skal bære eller ei.

At dette ogsaa er Sædvane i Nabobygden Bø, hvorfra Indst. er, maa ogsaa antages.

Det samme er sandsynligvis ogsaa Skik og Brug mange andre Steder; og kanske i de fleste Fæbygder i Landet (jeg har ialfald paa Forespørgsel hos Bondefolk faaet det Svar, at saadan Skik hersker i Sogn, i Søndfjord og i Nordhordland — Masfjorden). Rimeligvis er Grunden, at den, som tager Storfæ (Ko eller Kvige) paa Foder, skal have Melken af samme om Vinteren og Vaaren til det kan slippes paa Beite, hvilket han ikke vilde faa ubeskaaret, hvis han med en Del af Melken med Tillæg af sit eget Foder tillige skulde opføde den faldne Kalv for Moderdyrets Eier. Det maa derfor bero paa Foderyderen, enten han vil opføde Kalven eller ei, og følgelig maa den blive hans Eiendom, naar han sætter den paa. Det er da ogsaa af Appell. i hans Deduktionsindlæg for Overretten bemærket, at det neppe vilde faldt Indst. ind at reise noget Erstatningskrav, om Appell. strax havde slagtet Kalven, og hertil har Indst. ikke gjort nogen Bemærkning.

Det er saaledes ikke Moderdyrets Eier, men Foderyderen, som bekoster Opfødning af Kalven, hvad der vel maa lægges Mærke til. Det er paaberaabt, at Kalven i denne Sag blev en Kvigekalv, men dette kan ikke støtte Indst.s Fordring, da det jo er uvist af hvad Kjøn en Kalv bliver, og Oxekalve sættes sjeldnere paa end Kvigekalve.

Det er af Indst. udhævet, at Kvigen kun var $^3/_4$ Aar, da den bortsattes, og at Parterne ikke tænkte sig, at den gik med Kalv, men dette maatte de dog være orberedte paa kunde være Tilfældet, da Kvigen synes at have gaaet paa Sæter om Sommeren og det ikke er sjelden, at saa unge Kviger løber. Naar intet andet var aftalt, maa det antages, at Aftalen om Fodring er indgaaet efter Skik og Brug i det hele. At Appell. fik 4 Kr. i Tillæg paa de 28 Kr. for Fodring, fordi det viste sig, at Kvigen skulde kalve, og derfor trængte mer og bedre Foder, kan ingenlunde tyde paa, at Kalven skulde tilkomme Indst. Hvis det havde været Indst.s Mening, at Appell. skulde opføde Kalven for ham, maatte han gjort særligt Forbeholb derom, ialfald da de 4 Kroners Tillæg gaves, og det kan saameget mindre antages, at det var Indst.s Mening, at Appell. skulde opføde Kalven, som Indst. anfører, at Moderen var af en særlig god Race, hvoraf følger, at Indst. maatte have særlig Opfordring til ved bestemt Aftale at sikre sig Kalven, om han vilde have den.

Det er usandsynligt, at Indst. ikke har kjendt Skikken i Kviteseid, da han er fra Nabopræstegjeldet Bø. Men i ethvert Fald maa det være hans Feil, at han ikke har undersøgt, hvad der var Skik og Brug i den Bygd, hvor han udsatte sin Kvige paa Foder, en Skik, som Appell. maa antages at have forudsat bindende. Og under enhver Omstændighed maatte Indst. have Bevisbyrden for, at Skikken var enestaaende og lokal, naar Appell. har bevist, at den hersker i Kviteseid. Det forekommer mig, at Indst. maa bære Omkostningerne i denne Sag, hvilke antages passende at kunne sættes til 200 Kr. for begge Retter.

Jeg voterer saaledes for Appell.s Frifindelse og at Indst. ilægges Omkostninger til ham for begge Retter med 200 Kroner.

Spørgsmaal om Vidnepligt ved Opholdsstedets Værnething.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 22 November 1902 i Sagen, L.-No. 64 for 2den Session f. A.: John Young (Adv. G Blom) mod Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriet (Adv. Rasc).

Til Benyttelse under en ved Kristiania Søret verserende Sag: Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriet mod „Circassian Prince"s Rederi agtede Førstnævnte at optage et Sø- og Gjæsteretsthingvidne og stevnte den 12 December 1900 Føreren af „Circassian Prince" John C. Young til at møde som Vidne under Falsmaalsstraf for Tønsberg faste Søret. Thingsvidnet berammedes til Foretagelse i Tønsberg den 15 December s. A., og forkyndtes derefter Stævningen for John C. Young den 14 December i eget Paahør ombord i „Circassian Prince", da beliggende under Losning ved Bryggen paa Vallø. Vidnet afgav ikke Møde, og Thingsvidnecit. paastod ham ilagt Falsmaalsstraf. Den for Rederiet mødende Advokat oplyste, at Vidnet havde erklæret ikke at have til Hensigt at møde, da den Tvist, som det her gjaldt, allerede havde faaet sin Afgjørelse af en Voldgiftsret i London, for hvilken Vidnet en Gang for alle havde mødt og afgivet sin Forklaring. Vidnet havde tilføiet, at han ikke ansaa sig forpligtet til at møde efter Stevningen m. m. Søretten bemærkede: at det af forevifte Dokumenter i Hovedsagen fremgaar, at den intenderede Vidneførsel tilsigter at skaffe Oplysning om, hvad der er passeret ved „Circassian Prince"s Ophold under Losning ved Vallø i Januar 1900, og at det af denne Grund maa antages, at Skibets Fører, naar Skibet nu henligger paa Vallø, er forpligtet til under sit nuværende Ophold paa Vallø at fremmøde og som Vidne afgive Forklaring for Tønsberg faste Søret, hvorunder ogsaa Vallø henhører. I Henhold hertil afsagde Søretten Falsmaalskjendelse, ved hvilken John C. Young ilagdes Falsmaalsbøder 40 Kroner til lige Deling mellem Thingsvidnecit. og Statskassen samt udsatte efter Cit.s Begjæring Thingsvidnet til samme Dags Eftermiddag Klokken $3^1/_2$, til hvilken Tid Vidnet under Lovens Straf paalagdes at møde paa Byfogedkontoret i Tønsberg. Kjendelsen forkyndtes for Vidnet, der fastholdt sin Vægring og udeblev ogsaa til den nye Tægtetid. Retten ilagde ham paany ved Kjendelse Falsmaalsbøder 40 Kroner.

Disse to Kjendelser har John C. Young ved Stevning af 25 Januar 1901 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling. Appell. har paastaaet Kjendelserne underkjendte eller kjendte uefterrettelige at være samt sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret. Indst., Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriet, har nedlagt saadan Paastand: principaliter, at Sagen afvises fra Høiesteret, og at Indst. hos Appell. tilkjendes Kost og Tæring; subsidiært, at de paaankede Falsmaalskjendelser stadfæstes, og at Indst. hos Appell. tilkjendes Procesomkostninger for Høiesteret.

Indst.s principale Paastand er bygget paa, at Sagen ikke angaar en appellabel Gjenstand, idet der handles om Straf, Falsmaalsbøder under 400 Kroner, for at Appell. som indstevnt Vidne aldeles

var udebleven. Høiesteret kan ikke heri være enig, da Tvisten i Virkeligheden dreier sig om Appell.s Forpligtelse til overhovedet at møde som Vidne for Tønsbergs Søret efter Stevnemaal og Rettens Paalæg i Forbindelse med Falsmaalsbøder for hans Udebliven.

Ogsaa i Realiteten finder Høiesteret at maatte give Appell. Medhold. Der har vistnok været opstillet den Lære, at et Vidne under kortvarigt Ophold udenfor sit Hjemsted betingelsesvis skulde være pligtigt at lade sig føre ved Opholdsstedets Ret. Men om Rigtigheden af denne Lære — der heller ikke i Theorien synes at have fundet nogen almindelig Tilslutning — finder Høiesteret det ikke fornødent at udtale sig. Forudsætningen for en Forpligtelse som den nævnte skulde nemlig bl. a. være den, at det, der er Vidnesbyrdets Gjenstand, er forefaldt under det samme Ophold paa det fremmede Sted, hvorunder ogsaa Vidneforklaringen affkræves Vedkommende. Ved da strax at føre Vidnet, opnaar man at faa dets Forklaring paa en Tid, da dets Erindring om det Passerede som Regel maa forudsættes at være mere omfattende og paalideligere, end om Afhørelsen skulde opsættes til Vidnets Hjemkomst. Men netop den nævnte Betingelse foreligger her ikke. Og den Omstændighed, at den tilsigtede Vidneførsel skulde angaa noget, som er forefaldet under et af Vidnets tidligere Ophold ved Vallø, indsees ikke at kunne medføre nogen Forpligtelse for det til at lade sig føre udenfor sit Hjemthing. Heller ikke kan det have nogen Betydning i saa Henseende, at begge de paagjældende Ophold er foranledigede derved, at „Circassion Prince", hvis Fører Appell. var, ifølge et og samme Certeparti foretog forskjellige Reiser til Vallø.

De paaankede Kjendelser vil saaledes blive at underkjende, hvorhos Indst. findes at maatte erstatte sin Modpart Sagens Omkostninger for Høiesteret.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

De paaankede Kjendelser underkjendes. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriet til Skibsfører John C. Young 250 — to Hundrede og femti — Kroner.

En Besætning paa 8 Kjør og 2 Oxer omkommer ved Blyhvidtsforgiftning, der antoges at skrive sig fra Linmel. Den Skadelidende sagsøger Sælgeren af Linmelet og subsidiært Fabrikanten af dette til Erlæggelse af Skadeserstatning efter Skjøn. Da Beviisbyrden antoges at paahvile den Skadelidende og denne Beviisbyrde ikke antoges fyldestgjort, frifandtes begge de Sagsøgte. Høiesteret betegner det som „ikke heldigt", at en Advokat i Høiesteret procederer for en Part mod hvem han i første Instants i Egenskab af Fuldmægtig hos en anden Advokat havde procederet den samme Sag.

Høiesterets Votering og Dom af 17 Januar 1903 i Sagen, L.-No. 1 for 1ste Session f. A.: Theodor Thoresen (Adv. A. E. Ottesen) mod Grosserer H. A. H. Paulsen (Adv. Keyser Jordan). Som Adciteret: Kristiania Dampoljemølle (Adv. Hans Heyerdahl), der senere af Grosserer H. A. H. Paulsen er indstævnt som Part.

Assessor V. Scheel: Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til den af Kristiania Byret under 8 Juni 1901 afsagte Dom.

Ved denne blev saaledes kjendt for Ret:

„Kristiania Oljemølle bør for Cit.s, H. A. H. Paulsens, Tiltale i denne Sag fri at være, og bør Sagens Omkostninger i Forholdet mellem dem være ophævede.

Theodor Thoresen bør til Cit. betale 2450 — to Tusind fire Hundrede og femti — Kroner med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente fra 7 December 1899, til Betaling sker, samt i Omkostninger 250 — to Hundrede og femti — Kroner. Det idømte at udredes inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Dommen blev dog afsagt under Dissents, idet en af de Voterende stemte for saadan Konklusion:

Indst., Kristiania Dampoljemølle, bør til Cit., Grosserer H. A. H. Paulsen, betale Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd optaget paa Indst.s Bekostning for 8 — otte — Kjør og 2 — to — Kvier, som blev dræbte eller døde paa Cit.s Gaard, Nordre Nerdrum i Fet, i Løbet af de første Dage af November Maaned 1899.

Skjønsbeløbet maa tilsammen ikke overstige 2450 — to Tusind fire Hundrede og femti — Kroner, og ved Beløbets Ansættelse vil være at tage Hensyn til, at Kjødet af en Ko, som blev slagtet, er solgt. Af Skjønsbeløbet svares Renter 4 — fire af Hundrede aarlig fra 7 December 1899, indtil Betaling sker, hvorhos Kristiania Dampoljemølle i Sagsomkostninger til Cit. betaler 250 — to Hundrede og femti — Kroner.

At efterkommes inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Adciterede, Theodor Thoresen, bør for Cit.s Tiltale i denne Sag fri at være, og Sagens Omkostninger ophæves i Forholdet mellem disse to."

Byrettens Dom er nu af Theodor Thoresen paaanket til Høiesteret ved Stevning af 9 Juli 1901 rettet mod H. A. H. Paulsen som Hovedpart og mod Dampoljemøllen som Adciteret. Dommen er derhos paaanket af Paulsen ved Stevning af 13 Juli 1901 og endvidere af Dampoliemøllen ved Stevning af 10 Januar 1902.

Thoresen har nedlagt saadan Paastand:

„At den paaankede Byretsdom forandres, og at Theodor Thoresen frifindes for Grosserer Paulsens Tiltale samt hos denne tilkjendes Omkostninger for Byret og Høiesteret."

Paulsens Paastand er saalydende:

„At Byrettens Dom stadfæstes, og at Theodor Thoresen tilpligtes til Grosserer H. A. H. Paulsen at betale Procesomkostninger for Høiesteret."

Eller subsidiært:

„At Kristiania Dampoljemølle tilpligtes til Grosserer H. A. H. Paulsen at betale 2450 Kroner, Erstatningen i Tilfælde at bestemmes ved uvillige Mænds Skjøn optaget paa Dampoljemøllens Bekostning, i begge Fald med lovlige Renter fra 7 December 1899, til Betaling sker, og Procesomkostninger for Byretten og Høiesteret.

For ethvert Tilfælde paastaar Paulsen sig tilkjendt Omkostninger for begge Retter hos Thoresen og Oljemøllen."

Dampoliemøllens Paastand gaar ud paa, at den frifindes for

H. A. H. Paulsens Tiltale i denne Sag og hos ham tilkjendes Procesomkostninger ved Byretten og Høiesteret.

Jeg er kommen til et andet Resultat end saavel Byrettens Pluralitet som dens Minoritet. Jeg mener nemlig, at hverken Thoresen eller Dampoljemøllen kan dømmes, men at Paulsen selv maa bære Tabet. Jeg kommer til det Resultat efter den Opfatning, jeg har af Spørgsmaalet om Beviset Stilling i nærværende Sag. Hvad det kommer an paa er, om Blyhvidtet har været i vedkommende Sæk helt fra det Øieblik, da den fra Oljemøllen leveredes til Thoresen. Og hermed sidestiller jeg det Øieblik, da den leveredes fra Thoresens Lager til Paulsens Folk, idet der efter Oplysningerne efter min Mening ikke foreligger noget, som giver nogensomhelst rimelig Grund for den Antagelse, at Giften skulde være kommen ind, medens Sækken var paa Thoresens Lager.

Det er, mener jeg, Paulsen, som har at føre Beviset her; han har at godtgjøre eller ialfald bringe det til saa stor Sandsynlighed, som det overhovedet lader sig gjøre i en Sag som denne, at Blyhvidtet allerede var i Sækken paa det angivne Tidspunkt.

Nu er der fra Paulsens Side leveret en Redegjørelse, — hvorom jeg nærmere henviser til Byrettens Præmisser — for, hvorledes der har været forholdt med de af Paulsen kjøbte 4 Sække fra det Øieblik, de modtoges fra Thoresens Lager, og indtil Melet af Sækken qvæstionis (nemlig den tredie Sæk) kom i Kassen i Fjøset. Og hvad der saaledes er oplyst, kunde synes med mere eller mindre Styrke at tale for eller pege paa, at Giftstoffet maa være indkommet tidligere. Men paa den anden Side er der fra Oljemøllen skaffet saadanne Oplysninger om, hvorledes der forholdes paa Møllen — saaledes under selve Fabrikationen af Linkagerne, hvilken efter det for Høiesteret oplyste foregaar ad mekanisk Vei (ved Presning), uden at Raastoffet (Linfrø) kommer i Berørelse med andre Produkter, og ligeledes under den videre Expedition, deri indbefattet Behandlingen af vedkommende Sække (jfr. Byretsdommens Præmisser), forsaavidt der ikke benyttes helt nye Sække, hvilket er det sædvanlige, — at man efter min Mening maa sige, at Oplysningerne med samme Styrke taler mod, at Giftstoffet er indkommet paa Oljemøllen, herved specielt ogsaa henseet til, at det kun er i en af Sækkene, at Blyhvidtet har forekommet. Ialfald maa jeg ved det fra Møllens Side Oplyste anse det godtgjort, at Giften ligesaa godt kan være kommet ind, efterat Melet var bragt fra Møllen, som medens det var der.

Men naar Stillingen er denne, kan Paulsen ikke siges at have opfyldt sin Bevisbyrde. Tværtimod er det ganske paa det usikre, naar og hvorledes Blyhvidtet kan være kommet ind. Man er overladt til Gjætninger eller Slutninger forsaavidt. Det kan være indkommet ved et eller andet tilfældigt Uheld eller ved forsætlig Handling, f. Ex. af en Uven, saaledes som slaaet paa under Proceduren. Det kan være indkommet paa Møllen, men det kan ogsaa være indkommet efterat Sækken var leveret fra Thoresens Lager. Der er, saavidt jeg forstaar, uden at jeg finder Føie til at indgaa paa Detaljer, lige megen Mulighed for det ene som for det andet.

Efter denne min Betragtningsmaade har jeg heller ikke fundet det nødvendigt at indgaa paa de forskjellige Tvivl og Indvendinger,

som fra Møllens og tildels Thoresens Side er fremsat, bl. a. med Hensyn til Spørgsmaalet om vedkommende Sæks Identitet, og hvad angaar den Schmelck tilsendte Prøve af Indholdet i Fjøskassen m. v.

Hvad jeg har anført fører utvivlsomt til Frifindelse, forsaavidt Oljemøllen angaar. Og ikke rettere, end jeg indser, maa det samme gjælde i Forholdet mellem Paulsen og Thoresen. Det er vistnok fra Paulsens Side gjort gjældende, at efter den Maade, hvorpaa Thoresens Sagfører ved Byretten, der udtalte sig, var det for Byretten erkjendt fra Thoresens Side, at Giftstoffet var indkommet fra Møllen, og at Thoresen nu maa være bunden ved denne Erkjendelse. Men jeg kan ikke medgive dette. Thoresens Sagfører for Byretten gjorde vistnok der i sit første Indlæg af 28 November 1900, efter at være opfordret af Paulsens Sagfører til at tage Standpunkt, gjældende, at det „paa afgjørende Maade under Sagen var paavist, at de 4 Sække — deriblandt ogsaa den, som voldte hele Ulykken — kom fra Dampoljemøllen, og at denne maa være den ansvarlige," hvorefter Thoresens Sagfører henstillede til Paulsen nu at tage endeligt Standpunkt; — hidtil var nemlig Thoresen blot adciteret, uden at der endnu var nedlagt nogen Paastand mod ham. Hertil svarer Paulsens Sagfører i Indlæg af 10 Januar 1901, at det altsaa „sees af Thoresen erkjendt, at de omhandlede Sække Linfrømel fra Kristiania Dampoljemølle, altsaa ogsaa den, hvori Giften er paavist, er leveret H. A. H. Paulsen fra Firmaets eget Lager, og at i saa Maade ingen Forvexling er mulig," og videre, at det saaledes var erkjendt, at Firmaet havde solgt Paulsen giftholdigt Kreaturfoder. Derpaa nedlagde Paulsen sin alternative Paastand mod Thoresen.

Men da derefter Thoresen i sit Indlæg af 16 Januar, efterat der saaledes var nedlagt Paastand mod ham, tog til Gjenmæle, anførte han tilsidst, at han „beder subsidiært", at Indst.s (Oliemøllens) Procedure til Frifindelse ogsaa maa komme Adciterede (Thoresen) tilgode." Altsaa, subsidiært henholdt Thoresen sig til Oljemøllens Procedure. Og forsaavidt fremkom der ikke for Byretten nogen Protest fra Paulsens Side.

Jeg kan efter dette ikke finde, at der af Thoresen er afgivet nogen saadan bindende Erkjendelse, som fra Paulsens Side paastaaet. Jeg maa tvertimod ved den anførte subsidiære Henvisning til Oljemøllens Procedure anse det forbeholdt Thoresen ogsaa for sit Vedkommende at gjøre den Indsigelse gjældende, at der ikke foreligger Bevis fra Paulsens Side for, at Giften var i Melet allerede da Sækken kom fra Møllen. Jeg tilføier, at paa denne Maade maa ogsaa Byretten have opfattet Proceduren, da Byretten ikke kan sees at have tænkt sig, at det skulde være erkjendt af Thoresen, at Giftstoffet var kommet ind i Møllen. Ogsaa Thoresen maa derfor blive at frifinde

Efter den Betragtningsmaade, hvorefter jeg kommer til mit Resultat, finder jeg ingen Opfordring til at indgaa paa de andre Spørgsmaal, som har været oppe under Proceduren, saaledes navnlig om Ansvar for skjulte Feil og Mangler ved Salg af generisk bestemte Gjenstande og om Ansvarets Begrændsning til forudselig Skade og om den saakaldte springende Regres.

Processens Omkostninger for begge Retter finder jeg bør hæves for alle Parters Vedkommende.

Proceduren for Høiesteret har forøvrigt fra alle Advokaters Side

efter min Mening været for vidtløftig og forsaavidt ikke tilfredsstillende Bestemmelsen i Høiesteretsl. af 1818, dens § 14, om at enhver Sag skal foredrages med muligste Korthed. Til Vidtløftigheden har forøvrigt ikke lidet bidraget den Omstændighed, at Thoresens Sagfører for Byretten, som tillige har været hans Advokat for Høiesteret, tidligere havde procederet for Paulsen i Egenskab af Fuldmægtig hos dennes Sagfører for Byretten, — et Forhold, som ikke kan betegnes som heldigt. Til at gjøre Ansvar gjældende i Anledning af den Vidtløftighed, hvormed Sagen saaledes har været procederet, finder jeg dog ikke tilstrækkelig Grund.

Konklusion:

Theodor Thoresen og Kristiania Dampoljemølle bør for Grosserer H. A. H. Paulsens Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Motzfeldt, extraordin. Assessor, Adv. Meidell, Assessor Stang, extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Ved Stevning af 11 December 1899 har Grosserer H. A. H. Paulsen efter forgjæves Forligsmægling sagsøgt A/S Christiania Dampoljemølle til Betaling af Erstatning i Anledning af at Paulsens Kvægbesætning paa Nordre Nerdrum i Fet i November 1899 døde af forgiftet Linmel, til Beløb 2450 Kroner med Renter og Omkostninger. Lignende Paastand er under Sagens Gang alternativt nedlagt, ligeoverfor Theodor Thoresen, som efter forgjæves anstillet Forligsmægling oprindelig kun var adciteret.

Det fremgaar af Oplysningerne, at nævnte Thoresen den 5 September 1899 fra Oliemøllens Lager paa Hægholmen fik leveret 15 Sække Linmel som af Møllens egen Kjører bleve bragte til Thoresens Lager, hvor Pakhusformanden lod Kjøregutten bringe dem op ad Trappen og ind paa Lageret. I Almindelighed er Møllens Sække forsynede med Plomber og Merkelapper; men det kan ikke antages at have været Tilfældet med disse. De saa dog fine og nye ud. Den 12 September kjøbte Paulsen 4 Sække Linmel af Thoresen, og Dagen efter eller den paafølgende Dag blev i den Anledning 4 af de ovennævnte Sække — der saavidt det har kunnet erfares i Mellemtiden har ligget urørte paa Thoresens Lager, — af Pakhusformanden udleverede til 2det Vidne Vognmand Johansen og 10de Vidne Arbeider Haakonsen, som bragte dem til Paulsens Kultomt, hvor de blev sat ind paa Trælastformandens Kontor. Dette holdtes laaset om Natten. Den 15 September blev Sækkene bragt hen paa en paa et Sidespor paa Tomten staaende Jernbanevogn af tre af Paulsens Arbeidere. Dette skede antagelig kort før Vognen Kl. 12 Middag skulde hentes af Jernbanens Folk, og Sækkene stod ingen Nat over paa Vognen. Da Paulsens Folk færdes lige i Nærheden, er ialfald 9de Hovedvidne, der var med at læsse Sækkene, sikker paa, at ingen Uvedkommende kan være kommen til Vognen. Samme Eftermiddag mellem Kl. 2 og 3 kom den samme Vogn uden Omlastning til Paulsens Brug ved Nerdrumsstranden i Fet helt frem til Dampsagen, hvor den blev sat af udenfor Kontorbygningen. Vognen var dækket af Presenninger, og Brugsfuldmægtigen 4de Hovedvidne sad paa Kon-

toret, indtil Sækkene samme Eftermiddag af Gaardsgutten 13de Hovedvidne blev kjørt til Gaarden, hvor Gaardsbestyreren 5te Hovedvidne tog imod. Disse Sække Linmel var de eneste, som var kommet til Gaarden siden 3 Juni samme Sommer, og der kom ingen senere.

Førend Sækkene blev indbragte paa Stolpeboden paa Gaarden, havde Gaardsbestyreren selv feiet Gulvet der. Det har ikke kunnet konstateres, at der har været Blyhvidt eller Zinkhvidt paa Gaarden den Tid. Der udførtes Malerarbeide der i 1897 og i 1898 men den benyttede Malning tilberedtes paa Bruget, og alle Spand blev bragt tilbage did. Stolpeboden pleiede at holdes laaset.

Den tidligere Budeie paa Gaarden 14de Hovedvidne synes efter sin Forklaring nærmest at tro, at der da gjenstod en Sæk fra tidligere. Men dette stemmer ikke med de øvrige Forklaringer specielt ikke med Gaardsguttens 13de Hovedvidnes, som udtrykkelig siger, at han 8 Dages Tid iforveien havde bragt den sidste af de da tilbageværende Sække fra Staburet til Fjøset, nemlig da Kjørene blev tat ind fra Sommerhavnen. Efter dette maa man antage, at der den 15 September ikke fandtes andet Linmel paa Gaarden end de ovennævnte 4 Sække.

I den paafølgende Tid blev de tre af disse efterhaanden bragt fra Stolpeboden til Fjøset, hvor de tømtes i en særskilt Kasse. Ved Siden af dette Linmel fik Kreaturerne kun Hø og Hakkelse. Husmand Johansen 6te Hovedvidne bar de to første Sække bort, og da var der begge Gange kun en Øse Mel igjen fra før i Kassen.

Den tredie Sæk havde et Hul, som antagelig var gnavet af Rotter, af Størrelse som 4 Fingres Flade. Af dette Hul var der rendt ud 1—$1^1/_2$ Liter Mel, som blev øst op i en 5 Liter og tømt ovenpaa Sækkens øvrige Indhold i Kassen. Saavidt man kan slutte, maa denne tredie Sæk være nedbragt i Fjøset i Begyndelsen af November eller senest i Slutningen af Oktober, medens den 4de og sidste Sæk da stod urørt paa Stolpeboden.

Den 2 November blev nemlig Dyrlæge tilkaldt, forbi Kreaturerne pludselig var blevet syge, og dette tiltog saaledes, at hele Besætningen 8 Kjør og 2 Oxer inden Søndag den 5te November var døde eller dræbte i haabløs Tilstand.

Kassen med gjenværende Mel blev i forseglet Stand indsendt til Stadskemiker Schmelck, som ogsaa undersøgte Resterne i selve Sækken. Desuden fik han en Prøve af den paa Staburet gjenstaaende urørte Sæk. Han konstaterede, at der i Melet i Kassen var betydelige Mængder af Bly, som endog kunde sees med blotte Øine, men i Melresterne i Sækken kun smaa Mængder af Bly, uden at man dog deraf kan slutte, siger han, at der i det opbrugte Mel har været mindre Mængder Bly end i Melet i Kassen. Derimod fandtes der ikke Bly i Prøven fra den urørte Sæk. Han slutter derfor ligefrem, at Dyrenes Død skyldes Blyhvidtforgiftning fra Melet i den tredie Sæk, og han anser det usandsynligt, at Giftstoffet er indkommet i Melet gjennem det rottegravede Hul i Sækken, hvilken forresten ikke paa ham gjorde Indtryk af at være ny.

Af Kontravidnernes Forklaringer fremgaar paa den anden Side, at der ved Cliemøllen kun kjøbes nye Sække. Dog tages brugte Sække tilbage fra Kunderne; men de benyttes ikke paany, førend de er tømte og udbankede. Efter Vidnernes Forklaringer har der ikke forekommet Blyhvidt ved Møllen ialfald i de sidste Aar. Sommeren 1889 blev endel Huse og deriblandt Møllen malet udvendig med gul Oker, formentlig tilsat med Zinkhvidt; men Malingen opbevaredes paa en anden Kant af Øen.

Efter de gjældende Regler er det Paulsen, som i denne Sag har Bevisbyrden. Han maa ogsaa antages at have tilveiebragt fyldestgjørende Bevis ikke alene for, at der har været forgiftende Blyhvidt i Melet i Kassen, men ogsaa for, at saadant

Blyhvidt fandtes i Melet, medens det endnu var i Sækken. At det er indkommet der igjennem det rottegravede Hul, kan efter Schmelcks sagkyndige Udtalelse ikke antages.

Ligesaa maa det ansees tilstrækkelig godtgjort, at den forgiftede Sæk er af de 15, som Thoresen havde faaet fra Oliemøllen. At Sækken ikke paa Schmelck gjorde Indtryk af at være ny, er en Faktor, som ikke i nogen væsentlig Grad kan bryde den Beviskjæde, som er knyttet ved Hovedvidnernes Forklaringer.

Det gjælder derfor kun at afgjøre, om man efter de foreliggende Oplysninger kan gaa ud fra, at Blystoffet har været i Sækken helt fra det Øieblik, da den af Møllen leveredes Thoresen, og altsaa ogsaa da den leveredes til Paulsen.

Dette er et Spørgsmaal, hvis Besvarelse unægtelig frembyder megen Tvivl. — Efter Kontravidnernes Forklaringer kan det nemlig ikke antages i eller ved Møllen at have været Giftstof, som kan være kommet op i Melet, ligesom saadant Stof vanskelig kan have været i Melet ved Formalingen, eftersom det kun forekommer i en enkelt Sæk. Paa den anden Side maa Paulsen ansees for paa en saa fyldestgjørende Maade, som det er muligt med Rimelighed kan forlanges under de foreliggende Omstændigheder, at have redegjort for Sækkens og Melets Behandling fra dens Udlevering til ham og til Uheldet indtraf. Denne detaljerede Redegjørelse kan formentlig ikke sættes ud af Betragtning paa Grund af de forskjellige Muligheder, som er tilstede, — men forøvrigt kun abstrakt og hypothetisk. Man kan saaledes formentlig ikke undgaa at blive staaende ved den Antagelse, at Blystoffet har været i Melsækken, førend den kom til Paulsen, og det følger da af de almindelige Regler for Kjøb og Salg, at Thoresen er ansvarlig for en saadan Mangel ved Kontraktsgjenstanden og for den Skade, som derved er forvoldt. Vistnok har han gjort gjældende, at han kun har været Mellemmand. Men da det er fuldt paa det Rene, at han driver selvstændig Handel, er der ingen Grund til at antage, at her ikke skulde foreligge et ganske almindeligt Salg.

Anderledes stiller derimod Sagen sig ligeoverfor Oliemøllen. Mellem denne og Paulen foreligger der nemlig intet Kontraktsforhol, saaledes som mellem Paulsen og Thoresen og mellem denne og Møllen, og noget kontraktsmæssigt Ansvar har denne saaledes ikke ligeoverfor Paulsen. Der vilde alene kunne blive Tale om Ansvar, hvis dette kunde bygges paa ond Vilje eller grov Uagtsomhed. Men herom er der ikke Spørgsmaal. Foreligger der en Forurensning fra Møllens Side, er den i ethvert Fald helt ufrivillig.

Da der ikke fra Thoresens Side er fremsat nogen speciel Indsigelse mod den nedlagte Paastand, vil denne blive at tage tilfølge efter sit Indhold. Thoresen maa ogsaa efter det fremkomne Resultat have at tilsvare Sagens Omkostninger, der ansættes til 250 Kroner. Forøvrigt antages de at burde ophæves.

Konklusion:

Kristiania Oliemølle bør for Cit.s H. A. H. Paulsens Tiltale i denne Sag fri at være, og bør Sagens Omkostninger i Forholdet mellem dem være ophævede.

Theodor Thoresen bør til Citanten betale 2,450 — to Tusinde fire Hundrede og femti — Kroner med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente fra 7 December 1899 til Betaling sker, samt i Sagsomkostninger 250 — to Hundrede og femti — Kroner.

Det idømte at udredes inden 15 — femten — Tage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Siewers.

Votum:

Jeg er med Førstvoterende enig i, at Cit. maa ansees for at have ført et efter Omstændighederne fyldestgjørende Bevis for, at de paagjældende Kreaturer

er døde som Følge af Forgiftning ved Linmel, som Cit. havde kjøbt af abciterede Theodor Thoresen, og som denne igjen havde faaet fra Kristiania Dampoliemølle. Jeg er ogsaa enig med Førstvoterende deri, at der ikke kan lægges denne ond Vilje eller grov Uagtsomhed tillast. Naar jeg imidlertid i Modsætning til Førstvoterende kommer til det Resultat, at Dampmøllen maa dømmes til at betale og ikke Theodor Thoresen, mod hvem der alene er nedlagt alternativ Paastand, bygges det derpaa, at Dampmøllen har forsømt at paaberaabe den Indsigelse (som behørig fremsat vilde have ført til Frifindelse), nemlig, at der intet Kontraktsforhold bestaar mellem Cit. og Dampmøllen. Rettelig skulde nemlig denne intet Garantiansvar have direkte overfor Cit., men alene oversor sin Kjøber Theodor Thoresen. Dette, om man saa kan kalde det, Hjemmelansvar, dækker igjen indirekte Thoresens Ansvar efter Kontrakten overfor Paulsen. Dampoliemøllen kan efter sin Procedure, medens der ikke endnu var nedlagt nogen Paastand overfor den abciterede Thoresen (saadan fremkom først paa et meget silbigt Trin i Sagen) ikke vel opfattes anderledes end som simpelthen erkjendende, at Cit. direkte skulde kunne gjøre gjældende overfor Møllen det Ansvar, som rettelig maatte ansees denne paahvilende overfor dens Medkontrahent Thoresen, uagtet dens Adgang til at afvise Søgsmaalet som sig uvedkommende saalænge Paulsen stod som Sagsøger. At Kristiania Dampoliemølle har proceberet under Indtryk af en Retsvildfarelse, kan vistnok synes mindre troligt, men selv om saa var, kan Sagen derfor ikke processuelt stille sig anderledes. Den paagjældende Indsigelse eller Befrielsesgrund maa være af den Art, at den alene kan gjøres gjældende af Retten efter Paaberaabelse, jfr. A. Schweigaard: Den norske Proces § 137 og F. Hagerup: Den norske Civilproces 1ste Del, S. 285 og de der paaberaabte Domme. Se ogsaa Nellemann: Den ordinære civile Procesmaade, 3die Udg., S. 806—7.

Maa de af Dampoliemøllen virkelig fremsatte Indsigelser forkastes, og Paastand, som nævnt, alene er nedlagt alternativt overfor Indst. og Abciterede, vil i Henhold til det Anførte Møllen være at dømme til at betale, hvad Førstvoterende paalægger Abciterede; medens denne maa blive at frifinde, da det, som Sagen har været anlagt, ikke kan indsees, at Cit. kan have sin Søgsmaalsret i Behold overfor Thoresen.

Det paasøgte Beløb indbefatter alene Erstatning for de døde Dyr, hvis Værdi Dampoliemøllen maa godtgjøre.

Derimod er der ikke krævet Godtgjørelse for Cit.s andre Udgifter i Anledning af Forgiftningshistorien, hvorfor Retten selvfølgelig ikke behøver at indlade sig paa Proceduren herom. Da Indst. finder Cit.s Værdsættelse af de forgiftede Dyr for høi, vil Værdien være at ansætte ved Skjøn af uvillige Mænd paa Indst.s Bekostning. Skjønnet maa ikke overstige det paasøgte Beløb, hvorhos der ved samme maa tages Hensyn til, at den første Ko blev slagtet og Kjødet af samme solgt.

Med Hensyn til Sagsomkostninger tiltrædes Førstvoterendes Ansættelse. Overfor Thoresen findes efter Sagens Stilling, naar Dampmøllen dømmes, Sagsomkostningerne at burde ophæves.

Andr. Færden.

Votum.

Jeg er bleven staaende ved at maatte slutte mig til Førstvoterendes Resultat, dog saaledes, at jeg antager, at der paa Grund af Sagens Beskaffenhed er Grund til at ophæve Procesomkostningerne ogsaa i Forholdet mellem Cit. og Abciterede Thoresen, uanseet, at det her gjælder Skadeserstatningsansvar, jfr. Hagerups Civilproces II. S. 482—83 og Note 24 sammesteds. Jeg kan ogsaa i det Væsentlige tiltræde Førstvoterendes Begrundelse. Det for mig afgjørende er, at jeg paa den

ene Side ikke kan komme fra, at der virkelig maa antages at have været forgiftende Blyhvidt i det Linkagemel, som indeholdtes i en af de fire fra Abciterede, Kjøbmand Theodor Thoresen, til Cit. solgte Sække — og det netop i den af disse, der sidst var blevet nedbragt i Fjøset paa Nerdrum og tømt i Kassen der, medens jeg paa den anden Side ikke kan finde, at der er paavist noget Datum, der godtgjort eller direkte og bestemt henpeger paa, at det nævnte Giftstof først er indkommet i Melet, efterat de fire Sække af Thoresen var blevne leverede til Cit.

Jeg kan ikke med Andenvoterende være enig i, at Oliemøllen skulde have undladt at fremsætte nogen til Begrundelse af dens Frifindelse nødvendig Indsigelse.

Den fremholder jo netop det, der maatte lede til dens Frifindelse i nærværende Sag, nemlig, at der hos os ingen Lovbestemmelse eller Retsregel findes, der medfører, at den, der sælger giftigt eller giftblandet Kreaturfoder, ligeoverfor Enhver, som herved skades, maa svare for Skaden uden Hensyn til Skyld.

At Oliemøllen ikke kunde hefte efter Reglerne om en Sælgers stiltiende Garanti ligeoverfor sin Kjøber, havde den ingen Opfordring til at fremholde, alden Stund der overhovedet ikke fra Cit.s Side var gjort eller kunde gjøres gjældende nogen Paastand om, at saa skulde være Tilfældet, idet det jo fra første Færd af under Sagen var paa det Rene, at Oliemøllen ikke havde solgt Melet til Cit.

Jonas Stenersen.

Jeg fastholder mit Votum forsaavidt Omkostningerne angaar, men tiltræder forøvrigt Tredievoterendes Bemærkninger.

Siewers.

Efter Tredievoterendes Tiltrædelse af Førstvoterendes Resultat med Hensyn til Thoresens Domfældelse bemærkes paa Anledning, at jeg ved en saadan Afgjørelse subsidiært slutter mig til Førstvoterende, forsaavidt angaar Idømmelse af Sagsomkostninger og sammes Beløb.

And. Færden.

En Beslutning af Værgemaalsretten, hvorved en Person sattes under Værgemaal, kjendt uefterrettelig at være og Sagen hjemvist til ny Behandling, fordi den under Værgemaal satte ikke havde modtaget den i Medhold Lov om Umyndiggjørelse af 28 November 1898 § 8 til ham stilede Opfordring til at udtale sig om Sagen m. m.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 6 September 1902 i Sagen, L.-No. 404 for s. A. i Anledning Anke fra Reidar Messel Williamsen.

Ved Henvendelse til Christiansunds Værgemaalsret af 20 Marts 1902 begjærte L. Williamsen af Christiansund sin Søn Reidar Messel Williamsen umyndiggjort. Han oplyste, at denne for Tiden opholdt sig i Nordamerika, og at den sidste meddelte Adresse var 173 East Third Street, St. Poul, Minnesota. Under denne Adresse blev Sønnen derefter fra Værgemaalsretten under 24 s. M. tilsendt anbefalet Skrivelse med Underretning om Begjæringen og om, at Møde af Værgemaalsretten vilde blive afholdt paa Raadhuset i Christiansund Tirsdag den 27 Mai næstefter Kl. 10 Formiddag, samt med saadan Opfordring som i Lov af 28 November 1898 § 8 omhandlet. Sagen blev foretaget til berammet Tid. Reidar Williamsen lod ikke møde, ligesom der ingen Meddelelse fra ham var indløbet til Værgemaalsretten. Ved dennes Beslutning af 29 Mai 1902 blev han der-

efter sat under Værgemaal i Henhold til nævnte Lovs § 1 Post 3.

Denne Afgjørelse har den Umyndiggjorte ved udateret Skrivelse til Værgemaalsrettens Formand, modtaget af denne 8 August 1902, begjæret paaanket til Høiesteret. Anken gjælder dels Sagsbehandlingen, idet det anføres, at den Umyndiggjorte ikke har faaet Anledning til at varetage sit Tarv under Sagens Behandling, dels Beslutningens Indhold.

Efterat Værgemaalsrettens Beslutning var afgivet, har det vist sig, at den nævnte Skrivelse af 24 Marts 1902 ikke var kommen Reidar Williamsen i Hænde. Værgemaalsretten har nemlig under 27 Juli modtaget den i Retur fra Postvæsenet med Paategning paa Konvoluten „unclaimed". Idet Reidar Williamsen imidlertid paa anden Maade var kommet til Kundskab om, at der var blevet indgivet Begjæring om hans Umyndiggjørelse, havde han under 26 Mai 1902 tilskrevet Værgemaalsrettens Formand med Anmodning om at erholde Copi af vedkommende Papirer og med Oplysning om sin Adresse (Minneapolis), var derpaa bleven tilstillet Afskrift af Værgemaalsrettens Afgjørelse og indgav derefter sin ovennævnte Begjæring om Paaanke.

Udvalget finder enstemmig, at Reidar Williamsen, der efter det Anførte ikke har havt Anledning til at varetage sit Tarv under Værgemaalssagen, maa ved ny Indkaldelse gives saadan Anledning, og at Værgemaalsrettens Afgjørelse derfor maa blive at kjende uefterrettelig og Sagen at hjemvise.

Man finder derhos Grund til i Henhold til Lovens § 21 at bestemme, at det anordnede Værgemaal som foreløbigt fremdeles skal forblive i Kraft, indtil Sagen paany er afgjort af Værgemaalsretten.

Ved Sagens nye Behandling maa naturligvis nærmere Examination og Indhentelse af Oplysninger finde Sted efter den Foranledning, som Fremstillingen i Anken giver. Man skal derhos gjøre den Bemærkning, at den af Faderen under Værgemaalssagen afgivne Forklaring i det Hele findes lidet indgaaende, idet man navnlig ganske savner specielle Oplysninger vedkommende de almindelige Udtalelser om, at Reidar Williamsen „stiftede Gjæld og levede mindre ordentlig", og at hans Opførsel i Hjemmet blev mere og mere uvittig og hans Adfærd i det Hele af den Beskaffenhed, at man maatte faa ham væk.

Om der bør indhentes Oplysninger fra Amerika, vil selvfølgelig først kunne afgjøres under Sagens fornyede Behandling.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Kjendelse:

Værgemaalsrettens Beslutning kjendes uefterrettelig, og hjemvises Sagen til ny Behandling.

Det anordnede Værgemaal forbliver i Kraft som foreløbigt, indtil Sagen paany er afgjort af Værgemaalsretten.

En Person fældet efter § 6 i Politivedtægterne for Glemminge af 17 November 1894 „for at have taget Plads paa offentlig Vei forat nyde berusende Drikke", uagtet Tilt. ikke var overført at have faaet drukket noget, da Politiet kom tilstede.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Erklæring af 11 Oktober 1902 i Sagen, L.-No. 448 for s. A.

Ankeerklæring fra Stuerarbeider Axel Larsen Domyr i Anled-

ning af Dom, affagt af Meddomsret for Tune Sorenskriveri den 1[illegible] September 1902, ved hvilken han for Overtrædelse af Politivedtægtern[illegible] for Glemminge af 17 November 1894 § 6 er tilfunden at bøde [illegible] Kroner til Glemminge Herredskasse.

I Domspræmisserne anføres, at Tilt. ifølge den citerede Para[illegible] grafs Ordlyd og Indhold findes at maatte fældes, uagtet han ikk[illegible] er overført at have faaet drukket Noget, da Politibetjenten kom tilsted[illegible] (§'ens sidste Punktum lyder saaledes: „Paa offentlig Vei maa ikk[illegible] tages Plads for at nyde berusende Drikke, spilles Kort, leges elle[illegible] danses.")

Domfældte gjør gjældende, at naar han ikke har fortæret beru[illegible] sende Drik, har han ikke overtraadt Vedtægterne.

Erklæring:

Anken afvises.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903

Den 28 Febr. L.-No. 31. O.-No. 15. Norwich Union Life Insuranc[illegible] Society (Adv. G. Blom) mod Hertugen af Abruzzerne ved hans herværende Man[illegible] datar Høiesteretsadvokat C. M. Hansen (Adv. Platou).

L.-No. 32. Straffesag mod Ole Martin Kristensen Rud, ved Dom af For[illegible] hørsret i Tønsberg af 19 Januar d. A. efter 19—1, jfr. 6—11 andet Led, tilfun[illegible] den 8 Dages Fængsel paa Vand og Brød med 1 Dags Fradrag for udhold[illegible] Varetægtsfængsel samt ilagt in solidum med 2 Medtilt. 8 Kr. i Erstatnin[illegible] til Statsbanerne. Høiesteret ophævede denne Dom, forsaavidt Tilt. (i Forhørs[illegible] retsdommen benævnt Ole Martin Kristensen) var fældet for Tyveri af 2 Stats[illegible] banerne tilhørende Akkebægre, fordi Sagen var paadømt ved Forhørsret, uagte[illegible] uforbeholden Tilstaaelse af Tyveriet ikke foreligger. For den i Dommen omhandled[illegible] Bemægtigelse af en Kuffert fældede Høiesteret ham for 2den Gangs Tyveri til [illegible] Maaneders Strafarbeide med 5 Dages Afkortning for udholdt Varetægtsfængsel[illegible] Salar til Aktor Adv. F. Borgen 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Harbitz 40 Kr.[illegible] hvoraf 50 Kr. til Refusion.

L.-No. 33. O.-No. 98 for 2den Session 1902. Hans Næss mod Olivi[illegible] Wold. Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov 30 Mai 1891. Da ingen a[illegible] Parterne havde afgivet Møde ved Sagens Paaraab i Høiesterets skriftlige Kom[illegible] mission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom.

L.-No. 34. O.-No. 154 for 2den Session 1902. Mons Olsen mod J. Stensaker. Ligesaa.

L.-No. 35. O.-No. 113 for 1ste Session 1902. Finn Ruud (Adv. Rost[illegible] dal) mod Kristiania Kommune (Adv. Krog). Skriftlig behandlet efter den nævnte Lov.

L.-No. 36. J.-No. 54 for 2den Session 1901. Vexelsag: A. Steffens Hansen (Adv. Sigval Jacobsen) mod Aktieselskabet Holter Brug ved dets Direk[illegible] tions Formand Overretssagf. Claus Winter-Hjelm (denne). Ligesaa. For unødig Trætte ilagdes Appell. en Mulkt af 200 Kr. til Statskassen.

L.-No. 37. O.-No. 273 for 1ste Session 1902. Ankenes Kommune (Adv. Herm. Lie) mod O. Martinussen (Adv. Lütken). Ligesaa efter nævnte Lov.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 10—11. Onsdag den 1 April. 1903.

Lidt om Stedet for Vidnepligtens Opfyldelse.

Hovedreglen om, hvor et Vidne pliger at afgive Møde til Afhørelse, findes i N. L. 1—13—2, der siger, at Ingen er pligtig at vidne andetsteds end til sit Værneting. Denne Regel er øiensynlig givet til et Vidnes Beskyttelse mod uden Vederlag at skulle foretage Reise og være fraværende fra sin Dont. Men andre Interesser end Vidnets meldte sig i Udviklingens Medfør til Varetagelse og Mødepligtens Begrændsning til Værnetinget viste sig at være for snever. I Straffesager har Reglen for længe siden maattet undergaa Modifikation. Saaledes paalagde Lov 3 August 1824 § 13 Militære at møde som Vidne ved militær Ret, der nedsattes inden 4 Mil fra deres Opholdssted. Og Lov 15 April 1854 paalagde Enhver under Forhør, Justits- og offentlige Politi-Sager samt Tingsvidner for saadanne at afgive Forklaring paa Retssted, beliggende ikke over 2 Mil paa Landet og i Kjøbstad 1 Mil fra hans Bopæl eller Opholdssted. Efter Straffeprocesl.s § 171 er et Vidne pligtig at møde ikke blot, naar det bor eller opholder sig inden Rettens Jurisdiktion, men tillige hvis Afstanden fra dets Bolig eller Opholdssted til Retsstedet ikke overskrider visse fastsatte Km. Herved er skeet en betydelig Udvidelse af Vidnets Mødepligt i Straffesager, og den oprindelige Regel er opgivet som utidsmæssig og utjenlig. Det fortjener at bemærkes for det Følgendes Skyld, at de ovennævnte Lovsteder sidestiller Bopæl og Opholdssted, uagtet der ved Spørgsmaal om et Vidnes Værneting efter 1—13—2 maa distingveres mellem dem, idet 1—13—2 ikke hjemler Opholdsstedet som bestemmende, naar dets Retskreds ikke falder sammen med Bopælens Kreds.

I Civilprocessen staar Lovstedet 1—13—2 ganske anderledes ved Magt, og Spørgsmaalet er, om Værnetingsreglen ikke ogsaa paa dette Felt har vist sig at være for trang og dels ligefrem kan forspilde et Vidneprov, dels urimelig forhaler en Proces og gjør den unødig bekosteligere. Den Udvidelse, der fulgte af Maanedstingenes Indstiften til Supplement af Tinglagenes Sage- og Skatteting, er forsaavidt knapt nævneværdig. Allerede Hensynet til Retstvisternes hurtige Forløb, for ikke at sætte den materielle Rets Opnaaen under for stor Resiko, taler for, at Værnetingsreglen er utilfredsstillende. Men det ufornødne ved den til den ene Side og det uheldige ved den til

den anden Side, eftersom Vidnets, eller de procederende Parters Tarv tages i Betragtning, er vistnok at føre tilbage til en bredere og mere almen Basis. Med vor Tids Udvikling af Kommunikationsmidlerne og af Næringslivets Bevægelighed i det Hele vil det, navnlig i Modning til ældre Tider, vise sig, at en Persons Bopæl kun er lidet bestemmende for, hvor han mest opholder sig eller udøver sin Dont. At bo paa Landet, men holde Forretningskontor i Byen, eller at bo i By, men have sin Virksomhed paa Landet knyttet til fast Anlæg, er nu saa almindeligt, at derpaa som bekjendt er bygget meget væsentlige Regler for Beskatningen. Lov om Handelsregistre m. v. af 17 Mai 1890 § 34 og § 4 i Lov af 4 Juni 1892, der hjemler lovlig Forkyndelse at kunne ske paa Forretningskontor og stadigt Arbeidssted, er praktiske Udslag af lignende Betragtning som oven fremholdt. Paa Sømænd, fra Skibsføreren af og nedover, viser Værnetingsreglens Sneverhed og Utjenlighed sig i eminent Grad. Det hører til Sømænds Næring at være udenfor deres eget Hjem, og et bestemt andet Sted kan just være det, hvor de pligtmæssig skal findes, naar de ikke er paa Søen. Foruden at dette i stor Udstrækning gjælder Skibets Hjemsted, vil det samme være Tilfældet, naar Skibet er bortfragtet at gaa gjennem længere Tid eller for flere Reiser til en og samme Losseplads. Er vedkommende Sømand en Udlænding, hvis Forklaring ønskes til Oplysning af hvad der er forefaldt under hans Nærvær i Norge, vil en Henvisning til hans Værneting i Udlandet ofte være lig Forspilden af at erholde hans Vidneprov. I een Anvendelse er dog Søfartsl. kommen til Hjælp, stemmende med gammel og almindelig Retspraxis. Hvor Søforklaring pligtes optaget efter Lovens § 40, har Skipperen paa Indladnings- eller Lastestedet eller efter Ankomst til Sted eller Havn at afgive Fortegnelse over Skibets Mandskab og andre Personer, der kan give Oplysning i Sagen. Og af Lovens § 320 fremgaar Mandskabets og de andre Personers Pligt til at møde som Vidner for de nævnte Steders Søret, uden alt Hensyn til deres eget personlige Værneting. Jfr. hermed N. L. 4—8—2 og Søfartsl.s § 321.

I Theorien læres hos Schweigaard i hans Procesæs 5te Udgave af 1891 1 Bind S. 474, at en Persons Ophold af længere Varighed bør gjøre ham baade forpligtet og berettiget til Vidneafhørelse paa Opholdsstedet. Men der tillægges, at selv om Personens Ophold er aldeles „forbigaaende" kan han ikke undslaa sig for at vidne paa Opholdsstedet, forudsat at Vidnesbyrdets Gjenstand er forefalden under Opholdet der, fornemmelig naar Tilfældet er kriminelt. Hagerups Proces lærer 1 Bind S. 446—47, at Vidnepligten i stedlig Henseende er begrændset til Vidnets Værneting ɔ: for enhver kompetent Domstol, inden hvis Retskreds Vidnet har sin Bopæl. Hvorledes Hagerup stiller sig til Sted for Ophold af længere Varighed, hvor det ikke fyldestgjør et Værneting No. 2, er maaske uvist, medens Nellemanns Lære her er stemmende med Schweigaards. Derimod tager Hagerup bestemt Afstand fra, at en Persons tilfældige Ophold inden en Retskreds begrunder Pligt at møde som Vidne udenfor Værnetinget — bortseet fra hvor han ved Aftale har forpligtet sig dertil.

Det vil sees, at Schweigaards Proces positivt udtaler Vidnets

Mødepligt, naar kun Afhørelsens Gjenstand er forefaldt under dets Ophold, medens Hagerups Skrift har den negative Begrændsning, at et tilfældigt Ophold inden Retskredsen er utilstrækkeligt. Det turde derfor være, at begge Opfatninger kunde mødes eller sammenføies i, at Ophold inden Retskredsen begrunder Mødepligt som Vidne, naar Afhørelsen tilsigter en Begivenhed, hvormed Vidnets Ophold paa Stedet staar i paaviselig indre Sammenhæng. Og her vilde man efter min Mening have et tilstrækkelig sikkert og tjenligt Holdepunkt for Vidnepligtens Udvidelse til udenfor Værnetinget, hvorved Tidens Krav imødekommes, om man ikke vil gaa saa langt, at det er nok, at Opholdet og Begivenheden falder sammen i Henseende til Stedet.

Den af mig oven satte Restriktion: en Begivenhed hvormed Vidnets Ophold staar i paaviselig indre Sammenhæng, skal nærmere forklares og belyses. Dermed tilsigtes, at der mellem Vidnets Ophold paa det fremmede Sted og den Begivenhed, hvis Oplysning har aktuel retslig Interesse, er en direkte og saglig nexus. Udelukket er saaledes, at en Handelsmand, der foretager Forretningsreise til fremmed By, her har paahørt Trediemænds Kontraheren indbyrdes foranlediget ved hans der trufne Dispositioner. Eller, at en Styrmand, hvor Godset skal leveres frit til Skibssiden, har paahørt Lægterfolkenes Aftale om Fordelingen sig indbyrdes af, hvad Afskiberen har tilsagt som Betaling for Transporten til Skibssiden. Derimod vil en Skipper under sit Ophold paa Lastestedet have at møde som Vidne for Stedets Søret i Tvist mellem Rederen og Befragteren, om hvorvidt denne pligter Overliggedagspenge. Skipperens Nærvær paa Indlastningsstedet er ikke tilfældigt og Lastens Indtagen er just et Moment i det Kontraktsforhold, til hvis Fuldbyrden han har indfundet sig. Han bør ikke mod Befragterens Vidnestevning kunne stille den Indsigelse, at hans Værneting er andetsteds. Fremdeles, et Firmas faste Reisende vil have at møde som Vidne under Ophold paa fremmed Plads, naar Tvist er opstaaet mellem hans Mandant og Kunde paa Stedet vedkommende tilsendte Varer, der paastaaes ikke at svare til af den Reisende forevist Prøve.

Naar erindres, at Tvisten jevnlig opstaar paa et senere Tidspunkt end den Begivenhed, der æskes oplyst, er forefaldt, og ofte paa en Tid da vedkommende Vidne ikke længere er paa Stedet, vil det være en praktisk og fra rationelt Synspunkt formentlig lidet betænkelig Udvidelse, om den samme Mødepligt statueres, skjønt Ophold paa Stedet indtræffer ved en senere Leilighed, naar denne dog har en indre Sammenhæng med det Ophold, hvorunder Begivenheden er forefaldt. Saaledes for Ex. naar Skipperen ifølge et og samme Certeparti skal gjøre flere Reiser til et og samme Losseted, og Tvisten dreier sig om Overliggedagspenge, ikke vedrørende det Ophold, hvorunder hans Afhørelse æskes, men et af de tidligere Ophold paa Lossestedet. Eller, hvor et Handelsfirmas faste Reisende pleier at indfinde sig til en vis Tid paa en Handelsplads, og Tvisten vedrører en Forretning afsluttet ved ham sammesteds, men under en tidligere Sæson.

Jeg sammenfatter Foranstaaende i, at en Udvidelse af Reglen i N. L. 1—13—2 om Stedet for Vidnepligtens Opfylden er tidsmæssig og paakrævet.

1. Hvor Vidnet paa et Sted har taget varigere Ophold, skjønt Omstændighederne ikke gjør Fyldest for et Værneting No. 2. Dette Punkt er maaske allerede anerkjendt som gjældende Ret.
2. Naar Stedet, hvor Vidnet har sit Forretningskontor eller fast Arbeidsplads, er beliggende inden den kompetente Domstols Jurisdiktion, for hvilken han stevnes til Afhørelse.
3. Hvor Afhørelsens Gjenstand staar i direkte og saglig Sammenhæng med Vidnets Ophold paa Stedet — dette gjældende ogsaa for et tidligere Ophold, naar der er en indre Sammenhæng mellem de gjentagne Ophold paa Stedet.
4. For Sømænds Vedkommende desuden en Udvidelse til at gjælde ialfald Skibets Hjemsted, naar dette anløbes ved endt Reise.

Længden af det Vidnet tilkommende Varsel tiltrænger vistnok tildels — cfr. Lov 4 Juni 1892 — Forkortelse, for at de oven nævnte Regler fuldt ud skulle svare til deres Hensigt; men herpaa skal jeg ikke nærmere indgaa og alene bemærke, at Intet skjønnes at være til Hinder derfor.

Det tilføies sluttelig, at Civilproces-Commissionens Stilling til de her paa Bane bragte Spørgsmaal ikke er mig bekjendt. Den nye Proceslovs Ikrafttræden vil dog sandsynlig ikke skee før om længe, og indtil da turde i civile Retssager en Regel som den i 1—13—2 mere og mere vise sig utidsmæssig og utilfredsstillende lige overfor fuldt berettigede Hensyn. B—d.

En Grubeeier, hos hvem en ulovskikket Udpantningsforretning for Skatter var afholdt, ikke anseet forpligtet til at lade sig nøie med, at Forretningen af Kommunen frafaldtes, men berettiget til at fordre, at denne Forretning ved Dom betegnedes som ulovlig fra første Færd af. En Skatyders Paastand om, at Ligningskommissionens Ansættelse af hans Formue ikke beroede paa et virkeligt af Kommissionen afgivet Skjøn, men hvilede paa vilkaarlig valgte Tal, der ikke havde nogen Hjemmel i Forholdene, forkastet, idet Skatyderen antoges at have Bevisbyrden for sin Indsigelses faktiske Begrundelse, hvilken Bevisbyrde ikke ansaaes fyldestgjort. Skatyderens subsidiære Paastand om, at Ligningen skulde underkjendes, fordi Ligningskommissionen i ethvert Fald i en Række Punkter ved sin skjønsmæssige Ansættelse havde undladt at tage Hensyn, som efter Lovgivningen skulde tages, heller ikke af Retten bifaldt, idet Retten ikke fandt det godtgjort, at Ligningskommissionen havde gaaet ud fra nogen urigtig Retsopfatning. Udvunden, ved Gruberne oplagret Malm, anseet med Føie at kunne beskattes som en til Anlægget bunden Kapital. Skatyderens Klage over, at en, Grubeeiendommen paahvilende Afgift, til Grundeierne af hver Tønde udvunden Apatit ikke var taget i Betragtning ved Formuesansættelse, derimod af Rettens Flertal bifaldt. Et Mindretal antog, at der ved Ligningen maatte antages i Realiteten at være taget Hensyn til denne Afgift. Skatyderens Anke over, at hans hele Indtægt af hans Bjergverksdrift var skatlagt der, hvor Verket var beliggende, istedenfor med 1/3 der og med 2/3 ved hans Bopæl, forkastet. Spørgsmaal om Fortolkningen af § 17 i Lov om Skattevæsenet for Landet af 15 April 1882. Spørgsmaal om Berettigelsen af en Ligning, hvorved først beregnedes 4 % af den i Gruberne liggende Formue og dertil et vist Beløb for hver Ton udvunden Apatit. Denne Fremgangsmaade efter det Oplyste i det foreliggende Tilfælde anseet beføiet.

Høiesterets Votering og Dom af 30 Januar 1903 i Sagen, L.-No. 14 for 1ste Session s. A.: Bamle Herred ved dets Ordfører (Adv. Schiander) mod Johan Dahll (Adv. Blichfeldt).

Extraordinær Assessor, Exped.sekr. Bull: I nærværende Sag er ved Bergens Overrets Dom af 6 Novbr. 1899 saaledes kjendt for Ret:

„For Indstevnte Lensmand Bakkes Vedkommende afvises Sagen.

Den under Sagen omhandlede under 1 Juni 1897 hos Appell. Johan Dahll afholdte Udpantningsforretning bør uefterrettelig at være.

De omhandlede Udpantningsforretninger af 18 November 1895 og 12 August 1897 bør ved Magt at stande, forsaavidt angaar de paa Formuen udlignede Skatter med Tillæg af Udpantningsgebyrerne — hvorimod disse Udpantningsforretninger forøvrigt underkjendes, idet der for Aarene 1895 og 1896 bliver at foretage ny Ligning af Appell.skabets Indtægt, hvorved samme ansættes til, hvad den antages at have været Aar om andet uden Hensyn til Bestemmelsen om de 4 % Indtægt af den antagne Formue.

Processens Omkostninger ophæves."

Denne Dom er af Bamle Kommune ved Hovedappelstevning af 5 Mai 1900 paaanket her for Retten, hvor af Kommunen er nedlagt saadan Paastand:

„At Overrettens Dom, saavidt paaanket er, underkjendes og derhen forandres, at Udpantningsforretningen af 1 Juni 1897 som af Rekvirenten frafaldt, enten ophæves eller kjendes ugyldig at være, at Udpantningerne af resp. 18 November 1895 og 12 August 1897 stadfæstes, og at Kontraappell. Johan Dahll til Hovedappell. Bamle Herred tilpligtes at betale Sagens Omkostninger for begge Retter."

Johan Dahll har efter udtaget Kontraappelstevning nedlagt saadan Paastand:

„At Overrettens Dom forsaavidt angaar den hos Johan Dahll under 1 Juni 1897 afholdte Udpantningsforretning, kjendes ved Magt at stande, men at forøvrigt Overrettens Dom og tillige de under Sagen omhandlede hos Johan Dahll afholdte Udpantningsforretninger af 18 November 1895 og 13 August 1897 underkjendes, samt at Johan Dahll hos Bamle Kommune tilkjendes Sagsomkostninger ved Over- og Høiesteret."

Idet jeg med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder og de afholdte Udpantningsforretninger i det Hele finder at kunne henvise til den i Overretsdommen givne Fremstilling, skal jeg dog bemærke, at naar det i Overretsdommen heder, at Dahll for Aaret 1896 er lignet efter en antagen Formue i Apatitgruberne af 680,000 Kr., saa er dette forsaavidt unøiagtigt, som denne Ansættelse ved Kjendelse af Overskattekommissionen sees at være bleven nedsat til 500,000 Kr. og ny Skatteudligning at være skeet i Overensstemmelse dermed.

Forsaavidt Sagen for Overretten er bleven afvist for Lensmand Bakkes Vedkommende, har ingen Paaanke til Høiesteret fundet Sted, og denne Del af Sagen foreligger altsaa her ikke til Paakjendelse.

Som det fremgaar af Hovedappell.s refererede Paastand, paastaar han her Udpantningsforretningen af 1 Juni 1897, som af ham frafaldt, ophævet eller kjendt ugyldig at være, medens Overretsdommen gaar ud paa, at denne Udpantningsforretning bør uefterrettelig at være. Bamle Kommune gjør nemlig gjældende, at da denne Udpantningsforretning var frafaldt, allerede medens Sagen stod for Overretten, forelaa der forsaavidt intet til Realitetsafgjørelse af Overretten, og det høieste, som Overretten altsaa forsaavidt havde at gjøre, maatte være at konstatere dette Faktum gjennem en Ophævelse eller Ugyldighedserklæring af Forretningen. Jeg antager

imidlertid, at Johan Dahll maa ansees for at have været berettiget til at kræve, at denne Forretning blev betegnet som ikke blot bortfaldt fra den Tid, da den blev frafaldt af Kommunen, men som fra første Færd af ugyldig. Naar Overretten har givet dette Udtryk gjennem Formen af, at Forretningen bør uefterrettelig at være, saa skal jeg indrømme, at der vistnok forsaavidt kan gjøres Indvendinger, men jeg antager dog, at man i dette Punkt kan stadfæste Overretsdommen.

Jeg kommer dernæst til Udpantningsforretningerne af 18 November 1895 og 12 August 1897. Som det af Overretsdommen vil fremgaa, er der blandt Overrettens Medlemmer forsaavidt nogen Dissents. Førstvoterende har stemt for, at alle de Indsigelser, som er gjort gjældende mod Skatteligningen, skulde underkjendes, og altsaa voteret for Stadfæstelse af Udpantningsforretningen i sin Helhed. Den Indsigelse, som er taget tilfølge i Overretsdommen, er den eneste, som har fundet Tilslutning hos Overrettens Andenvoterende. Tredievoterende i Overretten har derimod ment, at der ved den nye Ligning af Johan Dahlls Indtægt, som efter Overretsdommen skulde finde Sted, ikke skulde tages Hensyn til hele den Indtægt af inden Landet omsat Apatit, som Dahll har havt i de paagjældende Aar, men at af den ved Produktion og Omsætning af denne Apatit vundne Indtægt skulde kun $^2/_3$ blive at beskatte i Bamle.

Overensstemmende med, hvad der er skeet i Proceduren her for Høiesteret, skal jeg gjennemgaa de Indsigelser, som er gjort gjældende mod Ligningerne, i den Orden, at jeg først omhandler Indsigelserne mod Formuesansættelsen og dernæst de Indsigelser, der gjælder Indtægtsansættelsen.

Den første af de Indsigelser, som gjøres gjældende mod Formuesansættelsen, er den, at denne Ansættelse efter Dahlls Mening ikke beror paa noget virkeligt Skjøn af Ligningskommissionen, men hviler paa vilkaarlig valgte Tal, som ikke har nogen Hjemmel i Forholdene. Det er klart, at Dahll maa have Bevisbyrden for, at det saa skulde forholde sig. Men jeg kan ikke indse, at noget saadant Bevis af ham er ført. Det er ganske vist saa, at en Værdiansættelse af en Gjenstand, som den heromhandlede, maa have sine store Vanskeligheder og derfor vil kunne differere betydelig fra andre Værdiansættelser angaaende samme Gjenstand; men netop paa Grund af Gjenstandens Beskaffenhed indicerer dette ikke paa nogen Maade, at der ikke skulde ligge et virkeligt Skjøn til Grund.

Det maa her ogsaa mærkes, at en Overskattekommission, som i 1893 efter Dahlls Begjæring var nedsat for at prøve en af ham dengang fremsat Ligningsklage, foretog Befaring af de omhandlede Gruber, iværksatte Maalinger af Gangene og gjorde sig bekjendt med de i Dagen værende Anlæg. Denne Overskattekommission ansatte Grubernes Værdi dengang til 750,000 Kr. Og da denne Værdi i 1894 — altsaa forsaavidt angaar Skatten for 1895 — er ansat til Kr. 725,000 Kr., og i 1895 — altsaa forsaavidt angaar Skatten for 1896 — til 680,000 Kr. (senere som allerede nævnt ved Overskattekommissionens Kjendelse nedsat til 500,000 Kr.), saa kan disse Ansættelser ikke siges at indicere, at Ligningskommissionen har grebet vilkaarlige Tal istedetfor at iværksætte virkelig skjønsmæssige Ansættel-

ser. Den Indsigelse, som Dahll for Formuens Vedkommende har stillet i Forgrunden og vil have betragtet som den principale, maa jeg saaledes forkaste.

Dahll har dernæst gjort gjældende, at Ligningskommissionerne i hvert Fald i en Række af Punkter har ved sin mulige skjønsmæssige Ansættelse undladt at tage de Hensyn, som efter Lovgivningen skulde tages. Han anfører saaledes, at Prisen paa Apatit paa det omhandlede Tidspunkt var faldt betydelig, uden at Ligningskommissionerne i den Anledning nedsatte sit Skjøn over Grubernes Værdi. Videre gjør han gjældende, at Ligningskommissionen heller ikke har foretaget saadan Nedsættelse af Hensyn til den Formindskelse i Grubernes Værdi, som var en Følge af, at de efterhaanden udtømtes, eller fordi Driften maatte blive mere besværlig og kostbarere, jo længere man under Grubernes fortsatte Afbygning maatte gaa paa Dybet.

Det er jo klart, at alle disse Omstændigheder rettelig maatte være at tage i Betragtning af Ligningskommissionen. Det staar derfor ogsaa for mig som klart, at om Ligningskommissionen havde tilkjendegivet, at deslige Hensyn af den sattes ud af Betragtning ved Værdiansættelsen, saa vilde Dahll herover med Føie kunne klage til Domstolene. Men der er intet oplyst, som peger i Retning af, at Ligningskommissionerne her skulde have gaaet ud fra en urigtig Retsopfatning. Fra den blotte Omstændighed, at Formuesansættelsen ikke er gaaet nedad i et hurtigere Tempo, kan der ikke med Føie drages nogen Slutning i den Retning. Det er exempelvis klart, at om end Dahlls Apatitleier efterhaanden maatte formindskes gjennem Afbygningen, kunde Forholdet meget vel stille sig saaledes, at man paa et tidligere Trin kunde have mindre Tro paa Grubernes fremtidige Indbringende end paa et senere. Men kan man altsaa ikke antage, at Ligningskommissionen her har gaaet ud fra en urigtig Retsopfatning, saa er det Dahll her forøvrigt klager over, noget som i hvert Fald ikke kan anbringes for Domstolene.

Dahll har videre indvendt, at Ligningskommissionen har som Formue opført Værdien af oplagret, altsaa af Gruberne udtaget, men der fremdeles som usolgt henliggende Malm, uden at der forsaavidt først er gjort noget Fradrag i Værdiansættelsen for Gruberne.

Forsaavidt denne Indsigelse gaar ud paa, at Grubernes Værdi skulde være ansat for høit, falder den sammen med en af de Indsigelser, som jeg allerede før har omhandlet, og hvad angaar Opførelsen som Formue af den oplagrede Malm, anser jeg dette efter Omstændighederne for at være korrekt. Jeg skal i saa Henseende bemærke, at Ligningskommissionen ikke ved Siden af Grubernes antagne Værdi, Bygninger og den oplagrede Malm, har opført noget som Dahlls i dette Foretagende liggende Driftskapital. Og i hvert Fald under disse Omstændigheder mener jeg, at Ligningskommissionen maatte være fuldt beføiet til at betragte den Del af Dahlls Formue, som f. Ex. hvert Aars 30 September maatte henligge i oplagret Malm, som en til Anlæggene bunden Kapital. At saadan Ligningsansættelse er lovmedholdig, finder ogsaa Støtte i den i Retstidenden for 1899 S. 216 indtagne Høiesteretsdom.

Dahll har endvidere anket over, at der i Formuen intet Fradrag er gjort for den kapitaliserede Værdi af den Grundafgift, han

har at svare til den Eiendom paa hvis Grund hans Gruber ligger. Efter Kontrakt af 4 Juli 1872, hvorved Dahll af vedkommende Grundeier fik overdraget Eneret til at drive Apatit paa Eiendommen m. v., skulde Dahll herfor bl. a. svare en Afgift af 36 Skill. (Kr. 1.20) pr. Tønde Apatit, som han maatte producere paa Eiendommen. Det er paa det Rene, at Fradrag for denne Grundafgift i Skatteligningerne saavel for 1895 som for 1896 er skeet i Indtægtsansættelsen. Derimod maa jeg efter Overretsdommen og efter Proceduren for Høiesteret anse det paa det Rene, at Fradrag for Grundafgiftens kapitaliserede Værdi ikke er skeet i Formuen. At saadant Fradrag er undladt, har da ogsaa Overretten enstemmig fundet at være i sin Orden. Den synes i saa Henseende navnlig at have anseet det afgjørende, at Afgiften er bestemt til et vist Beløb for hver udvunden Tønde Apatit, og at dette Beløb derhos er saa ubetydeligt. Jeg kan dog ikke finde det tvivlsomt, at Grubernes Værdi for Johan Dahll maa siges at være reduceret ved den heromhandlede Afgift.

Det er klart, at om Dahll skulde sælge sine Gruber, saa vilde de med Paahæfte af denne Grundafgift være mindre værd og udbringes til mindre, end om Grundafgiften ikke existerede. Og paa den anden Side er det klart, at Grundafgiften for Indehaveren af Retten til at kræve Afgift repræsenterer en Formuesværdi, svarende til den Forringelse i Grubernes Værdi, som Afgiften medfører for Dahll. I Tilfælde af Afgiftens Indløsning vilde denne dens kapitaliserede Værdi finde sit Udtryk i, hvad den ene Part finder at maatte kræve, den anden at kunne give for en saadan Indløsning. Den Omstændighed, at Afgiften ikke er sat til et fix Beløb aarlig, men til et vist Beløb pr. udbrudt Tønde Apatit, har selvfølgelig sin Betydning for, hvorledes og hvor høit den bliver at kapitalisere, men kan ikke medføre, at den ikke skal siges at repræsentere en Kapitalværdi. Efter dette kommer jeg altsaa til det Resultat, at Dahlls heromhandlede Indsigelse mod begge Aars Ligninger maa blive at tage tilfølge. For begge Aars Vedkommende er det nemlig saa, at Grundafgiften vel er fradraget i Indtægtsansættelsen, men efter hvad jeg maa gaa ud fra, ikke efter sin kapitaliserede Værdi i Formuesansættelsen. Og jeg skal her tilføie, at det at Fradrag for Kapitalværdien ikke har fundet Sted — hvad jeg altsaa allerede ved Proceduren anser for fastslaaet, — vel stemmer med Formues- og Indtægtsansættelserne for begge Aar. Som jeg senere kommer til, er Indtægterne i begge Aar bleven ansat paa den Maade, at der først er opført som Indtægt 4 % af Grubernes Kapitalværdi og dernæst et vist Beløb (i 1895 24 Kroner, i 1896 fra 10—17 Kroner) pr. Ton Apatit. I begge Aar sees det nu, at i den saaledes fremkomne Indtægtssum er som nævnt gjort Fradrag for Grundafgiften. Var det nu imidlertid saa, at man ved Ansættelsen af Grubernes Kapitalværdi havde gjort Fradrag for den kapitaliserede Grundafgift, saa vilde der i Virkeligheden under to Poster være givet Dahll Fradrag for den ved Afgiften foraarsagede Indtægtsformindskelse. Først vilde der nemlig være givet ham Fradrag derigjennem, at de 4 % kun var beregnet af det reducerede Kapitalbeløb, og dernæst direkte gjennem Fradrag af Grundafgiften. Sætter man exempelvis, at Grundafgiftens Værdi for 1895 kunde ansættes til en Kapitalværdi af 50,000

Kr., og at Grubernes ansatte Værdi var formindsket med dette Beløb, saa vilde herigjennem den til 4 % af Kapitalen ansatte Del af Indtægten være formindsket med 2000 Kr. Og da Dahll derhos har faaet direkte Fradrag i Indtægten for Grundafgiftens samlede Beløb med 3000 Kr., saa vilde han ialt have faaet et Indtægtsfradrag, som var 2000 Kr. for stort.

Dahl har videre anket over, at intet Fradrag i Formuen er gjort for ham paahvilende Gjæld, saaledes som foreskrevet i Skattel.s § 41, andet Led. Det er herved imidlertid at mærke, at Ligningskommissionerne, efter hvad der forklares, ifølge de dem foreliggende Oplysninger gik ud fra, at Dahll ingen Gjæld havde. Og det maatte da være en Selvfølge, at de intet Fradrag kunde gjøre i Formuesansættelsen. Det er da af Dahll heller ikke legitimeret, at han i Virkeligheden paa det omhandlede Tidspunkt havde nogen Gjæld, og efter de foreliggende Oplysninger maa man gaa ud fra, at han ikke engang overfor Ligningskommissionerne har gjort gjældende, at han skulde have nogen Gjæld. Det forekommer mig efter dette klart, at Dahll ikke kan faa Medhold i denne Indsigelse.

Jeg kommer derefter til hans Indsigelse mod Indtægtsansættelsen.

Hvad Dahl først anker over, er, at Bamle Kommune har skatlagt hele hans Indtægt af den heromhandlede Produktion, den dertil knyttede Udskibning og øvrige Omsætning. Han gjør gjældende, at efter Landskattels. § 17 næstsidste Led skulde Bamle alene kunne skatlægge $^2/_3$ af denne samlede Indtægt, medens Resten maatte blive at beskatte i Kragerø.

Som allerede nævnt har et Medlem af Overretten til en vis Grad givet Dahll Medhold, idet han har antaget, at Dahll af den Omsætning, som ikke er Udskibningsvirksomhed, kun for $^2/_3$ Deles Vedkommende skulde have svaret Skat til Bamle.

Jeg anser imidlertid den Opfatning, hvorfra Ligningskommissionen har gaaet ud, for at være rigtig, bette selv om det maatte forholde sig saa — hvad Hovedappell. ikke uden videre, har villet indrømme —, at Ligningskommissionen har havt den Opfatning, at „Udskibningsvirksomhed" i Skattel.s Forstand omfatter ikke blot de paagjældende Varers Indlastning, men ogsaa deres Salg og Forsendelse til Udlandet. At Skattel. ved „Udskibning" forstaar ikke blot Indlastning, men Varens Forsendelse og Forhandling til Udlandet, anser jeg for lidet tvivlsomt. Dette er saavidt jeg kan se, den Opfatning af Udskibning som ialfald i lange Tider har gjort sig gjældende i vor Lovgivning. Jeg henviser exempelvis til Loven om Haandværksdrift af 15 Juli 1839 § 40 saavelsom til den i samme Aar som Skatteloven udkomne Lov om Udskibningsret af 15 Juni 1882.

Men er dette saa, da er det ogsaa givet, at Bamle Kommune har været berettiget til, forsaavidt Apatiten solgtes til Udlandet, at beskatte i sin Helhed ikke blot Produktionsvirksomheden, men den hele Forhandlingsvirksomhed. Det er nemlig paa det Rene, at Indlastningen af Apatiten foregik i Bamle. Hvad dernæst angaar den Del af Apatiten, som er bleven solgt til Indlandet, hvad der efter Proceduren skal have været Tilfældet i ikke saa ganske ringe Udstrækning, saa er Skattel.s Bestemmelse herom saalydende: „Hvad her er bestemt an-

gaaende Udskibning, gjælder ogsaa om anden Omsætning, forsaavidt denne knytter sig til fast Anlæg". Naar her er opstillet det Vilkaar, at Omsætningen for at komme ind under denne Bestemmelse, skal knytte sig til fast Anlæg, saa forstaar jeg dette derhen at Lovgivningen har villet underkaste Omsætningen de samme Vilkaar som Udskibningen. Kun Udskibning drevet af Producent som saadan, er det, som er underkastet den heromhandlede Regel for Beskatningen. Men denne Udskibning kan da, netop fordi den drives af Producent, siges at knytte sig til det faste Anlæg, hvor Produktionen foregaar. Og om enhver Omsætning, der iværksættes af en Producent som saadan, som altsaa omfatter Produktet fra denne Producents faste Anlæg, maa det siges, at Omsætningen knytter sig til fast Anlæg. Men falder saaledes hele den heromhandlede Indtægt saavel af Produktion som af Udskibning og anden Virksomhed ind under Beskatningsreglen i § 17 næstsidste Led, saa er hermed ogsaa givet, at Bamle Kommune med Føie har anseet det for sig uvedkommende, om der forsaavidt i Kragerø eller andetsteds maatte foregaa nogen Virksomhed, som havde Hensyn paa Virksomheden i Bamle. Navnlig maatte det for Bamle være ligegyldigt, om der i Kragerø eller andetsteds fandtes et Kontor, hvorfra Virksomheden i Bamle ledede. Efter § 17 Litr. f., saaledes som denne siden Lovforandringen i 1891 lyder, bliver Formue og Indtægt, som knytter sig til Kontor for privat Bedrift, kun at beskatte ved Kontorets Værnething, forsaavidt angaar Formue og Indtægt, som ikke er at beskatte efter nogen anden Bestemmelse i § 17. Beskatning, som finder Sted efter nogen anden Bestemmelse i § 17 undergaar altsaa ikke nogen Indskrænkning, fordi der andetsteds findes et Kontor for vedkommende Virksomhed. Hermed skal intet være udtalt om, hvorvidt ikke Dahll personlig, om han havde Arbeide paa sit Kontor i Kragerø, vilde for dette personlige Arbeide kunne blive skattepligtig til Kragerø.

Efter dette anser jeg Dahlls heromhandlede Indsigelse for uholdbar.

Tilbage staar da den Indsigelse, som Dahll bygger paa den af mig før omtalte Maade, hvorpaa Indtægten er gjort op af Ligningskommissionen, nemlig med 4 % af den i Gruberne liggende Formue og dertil et vist Beløb pr. Ton Apatit. Dette Beløb pr. Ton var for 1895 ansat til 24 Kr., for 1896 til 17 Kr. for Apatit No. 1 og til 10 Kr. for Apatit No. 2. Dahll mener, at en saadan Ansættelse maatte lede til dobbelt Beskatning af hans Indtægt.

Jeg kan imidlertid heri ikke være enig. Det faar staa hen, hvorvidt det Resultat, hvortil Ligningskommissionen gjennem sin Ansættelsesmaade er kommet, kan være mere eller mindre ubilligt for Dahll; men Ansættelsesmaaden i og for sig som Veiledning for Ligningskommissionen kan jeg ikke anse for utilstedelig. Den sees ogsaa i andre Anvendelser baade i Bratsberg Amt og andetsteds at have været i udstrakt Brug. Et Tilfælde, hvor en lignende Fremgangsmaade har været anvendt, har foreligget til Høiesterets Prøvelse i den i Retstidenden for 1895 S. 662 flg. refererede Sag, se specielt S. 669. Jeg finder, som ogsaa der antaget, at Fremgangsmaaden maa være tilstedelig, dette under den selvfølgelige Forudsætning, at Ligningskommissionen benytter Ansættelsesmaaden kun som et Udgangspunkt,

som Veiledning for at komme til sine Resultater. Den maa altsaa i hvert Tilfælde være fravigelig, hvor Ligningskommissionen finder, at man ellers vil komme til urigtige Resultater. Men i det foreliggende Tilfælde kan jeg ikke finde det hverken i og for sig antageligt eller paa nogen Maade sandsynliggjort, at Ligningskommissionen skulde have betragtet denne Ansættelsesmaade som noget for sig bindende. Naar Andenvoterende i Overretten har gaaet ud fra en modsat Forstaaelse af Ligningskommissionens Forhold og ud fra denne Forudsætning, som det forekommer mig med fuld Føie, har voteret for Ligningens Underkjendelse i dette Punkt, saa kan jeg altsaa ikke, efter hvad jeg har anført, finde andet, end at han maa have bygget paa en feilagtig Opfatning af Sagsforholdet.

Jeg skal her sluttelig bemærke, at efter hvad der for Høiesteret er dokumenteret, er der fra Kommunens Side i et Indlæg for Overretten bleven udtalt, at de nævnte Satser pr. Ton af 24 Kr., respektive 10—17 Kr., er anvendt som Bruttosatser. Dette skulde altsaa medføre, at rettelig Dahlls Udgifter skulde blive at bringe i Fradrag i den Bruttoindtægtssum, som maatte fremkomme ved Anvendelse af Satsen med Tillæg af 4 % af Grubernes Kapitalværdi. Men det er fra Kommunens Side her ved Høiesteret bleven anført, at denne Anførsel kun var en unøiagtig Udtryksmaade og efter alt, hvad der i Sagen foreligger, maa jeg gaa ud fra, at saa er Tilfældet. Det er paa det Rene, at en Bruttosats af 24 Kr. pr. Ton vilde være mange Gange mindre end den virkelige Værdi af Apatiten i de omhandlede Gruber.

Jeg kommer efter dette til det Resultat, at Udpantningsforretningerne af 18 November 1895 og 12 August 1897 maa blive at underkjende, forsaavidt Formuen i den af mig før omhandlede Henseende er bleven lignet paa en urigtig Basis, medens de forøvrigt maa blive at stadfæste.

Processens Omkostninger findes efter Omstændighederne at burde ophæves baade for Overretten og Høiesteret.

Konklusion:

Overrettens Dom stadfæstes, forsaavidt angaar Udpantningsforretningen af 1 Juni 1897. Udpantningsforretningerne af 18 November 1895 og 12 August 1897 bør ved Magt at stande, forsaavidt angaar de paa Indtægten udlignede Skattter. hvorimod disse Udpantningsforretninger forøvrigt underkjendes, idet der for Aarene 1895 og 1896 bliver at foretage ny Formuesligning, hvorunder iagttages, at der ved Grubernes Værdsættelse sker et Afdrag for den skjønsmæssig ansatte Kapitalværdi af den Apatitproduktionen paahvilende Afgift til Grundeieren af 36 Skill. pr. Tønde.

Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret ophæves.

Assessor V. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Birkeland og extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Ligesaa.

Assessor Thoresen: Forøvrigt enig med de tidligere Voterende er jeg kommen til et andet Resultat, forsaavidt angaar Kontraappell.s Indsigelse med Hensyn til, at der ved Formuesansættelsen

intet Fradrag er skeet for den Grundafgift af 36 Skill. pr. Tønde Apatit, Kontraappell. har at svare til Grundeieren for Eneretten til at udvinde den Apatit, som findes paa Eiendommen. Sagens Oplysninger viser, som af Førstvoterende bemærket, at der af Ligningskommissionen er taget Hensyn til denne Afgift baade i 1895 og i 1896, hvor Afgiften er anseet som en Driftsudgift, kfr. Skattel.s § 42 c, og fradraget Indtægten; og dette maa være tilstrækkeligt, idet man jo saar gaa ud fra, at der ved Formuesansættelsen maa være taget Hensyn til Indtægten af Gruberne. Paa denne Maade har ogsaa Afgiften, ihvorvel intet formelig Fradrag er skeet ved Ansættelsen af Grubernes Værdi, dog faaet sin Indflydelse ved denne Ansættelse. Jeg skal sluttelig bemærke, at forsaavidt Proceduren under nærværende Post er paaberaabt, kan jeg ikke deri finde noget til Hinder for den af mig her udviklede Opfatning.

Jeg vil saaledes votere for, at Udpantningerne af 18 November 1895 og 12 August 1897 stadfæstes. Da jeg efter den stedfundne Votering er i Minoritet med min Anskuelse, finder jeg det ufornødent at formulere nogen Konklusion.

Assessor Stang: Jeg er enig med Hr. Assessor Thoresen.

Justitiarius Løchen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Bergens Overrets Dom er saalydende:

Førstvoterende Assessor Christie: Ved Stevning af 11 Februar 1896 har Firmaet Johan Dahll indanket til Overretten en af Underfogden i Kragerø den 18 November 1895 for Herredsskat til Bamle Herred for Aaret 1895 af Appell.s inden dette Herred liggende i Bamle Apatitgruber, afholdt Udpantningsforretning, hvorved for Skattebeløbet Kr. 2303.74, Pante- og Vidnegebyr Kr. 3.46, samt Renter og Omkostninger blev givet Udlæg i Eiendommen No. 44 i Hovedbyen i Kragerø.

Ved Kontinuationsstevning af 31 August 1897 har Apell. indanket for til Overretten a) en den 1 Juli s. A. af Lensmanden i Skaatø Thinglag hos Appell. afholdt Udpantningsforretning for den Appell. for Aar 1896 iliguede Herreds- og Særskat til Bamle Kr. 1670.25 samt Pante- og Vidnegebyr Kr. 2.13, tilsammen Kr. 1672.38 tilligemed Renter og Omkostninger, hvorfor Udlæg blev givet i førnævnte i Kragerø beliggende Eiendom, og b) en den 12 August 1897 af samme Lensmand for samme Skat hos Appell. afholdt Kontinuationsudpantningsforretning, hvorved for sidstnævnte Beløb Kr. 1672.38 med Tillæg af Pante- og Vidnegebyr Kr. 2.13, tilsammen Kr. 1674.51 samt Renter og Omkostninger blev givet Udlæg i Eiendommen Valberg G.-No. 14, B.-No. 2.

Appell., der har erhvervet Bevilling til under en Sag at faa behandlet og paakjendt de i fornævnte Stevninger omhandlede Sager, har paastaaet Udpantningsforretningen af 18 November 1895 underkjendt, Udpantningsforretningen af 1 Juni 1897 kjendt uefterrettelig eller i Tilfælde ligesom Udpantningsforretningen af 12 August underkjendt samt sig tilkjendt Sagens Omkostninger.

Indst., Bamle Herred, har med Bemærkning, at Udpantningsforretningen af 1 Juni 1897 er frafaldt, hvorfor han har paastaaet Appellen forsaavidt afvist og sig tilkjendt Omkostninger, paastaaet de to andre omhandlede Udpantningsforretninger stadfæstede og sig tilkjendt Procesomkostninger.

Som oven anført angaar begge i 1897 afholdte Udpantningsforretninger den samme Skat. Den sidste blev afholdt, fordi der ved den første af dem blev givet Udlæg i en Eiendom i Kragerø, uagtet Forretningen blev afholdt i Skaatø Thinglag. Appell. har paastaaet, at den første af disse Forretninger ikke er frafaldt, ialfald ikke før Appellen af samme var iværksat, og han har stevnet Lensmanden i Skaatø til at stande til Rette for sin under 1 Juni 1897 afgivne Beslutning og den da afholdte Udpantningsforretning — og han har bedet Paastanden mod Bamle gjentaget for Lensmanden i Skaatøs Vedkommende, forsaavidt angik Forretningen af 1 Juni 1897 med Tillæg, at Lensmanden ogsaa ilægges Procesomkostninger til ham in solidum med Bamle Herred for denne Udpantning.

Lensmanden i Skaatø har ikke afgivet Møde for Overretten, og da han ikke kan sees at være lovlig stevnt, idet Stevningen ikke er forkyndt for ham af noget Stevnevidne, men blot er forsynet med en med hans Navn underskreven Paategning om, at lovligt Varsel vedtages, hvilken er dateret Kragerø den 15 Oktober 1897 uden at han saaledes som foreskrevet i Lov om Forkyndelser m. v. af 4 Juni 1892 § 6, er underskreven til Vitterlighed af Stevnevidnet, maa Sagen for Lensmand Bakkes Vedkommende afvises fra Overretten.

Forsaavidt Sagen angaar den den 1 Juni 1897 afholdte Udpantningsforretning bemærkes: at denne Forretning maa antages at være frafaldt af Indst. i hvilken Henseende Indst.s blotte Erklæring maa ansees tilstrækkelig; men da Appel har fundet Sted og Appell. ikke har frafaldt den, maa der formentlig afsiges Dom, hvorved den nævnte Udpantningsforretning paa Grund af den foran omtalte Feil kjendes uefterrettelig.

De Skatter, for hvilke Udpantningsforretningerne af 18 November 1895 og 12 August 1897 ere afholdte, ere Appell. iligne de efter saadan Ansættelse af hans Formue i og Indtægt af Bamle Apatitgruber:

For Aaret 1895 antagen Formue	Kr.	748,000
Antagen Indtægt	„	50,000
For Aaret 1896 antagen Formue:		
Apatitgruberne	Kr.	680,000
Apatitbeholdning	„	70,000
	Kr.	750,000
Antagen Indtægt	„	39,310
For Aaret 1895 udgjør den Appell. iligne de		
Skat paa Formuen	Kr.	765.32
og den ham paa Indtægten iligne de Skat . .	„	1538.42
Tilsammen	Kr.	2303.74

For Aaret 1896 er Appell. lignet i Skat af Formuen og Indtægt Kr. 1670.25 uden at det kan sees, hvorledes denne er fordelt paa Formuen og Indtægten.

Appell. har paastaaet, at disse Skatteligninger ere ulovlige af følgende Grunde:

1. Den angivelige Værdsættelse af Apatitgruberne er ingen Værdsættelse, men alene et af Herredet vilkaarligt og uden Begrundelse valgt Tal.
2. Værdsættelsen er ulovlig og for høi, fordi de for de tidligere Aar ansatte for høie Beløb er bibeholdt uforandrede, uagtet Prisen paa Apatit siden den Tid stadig er falden meget.

3. I den aarlige Taxt maatte der være gjort Afdrag med et Beløb, der svarede til, hvad der aarligaars var udvundet af Gruberne og enten solgt og beskattet — og beskattet med Indtægtsskat — eller lagret og regnet med til Appell.s Formue.
4. I Formuen er medregnet den hvert Aar som udvunden Apatit paa Grubestedet liggende Beholdning.
5. Ved Taxten eller Formues-Ansættelsen er ikke taget Hensyn til den aarlige Afgift, som Appell. har at udrede af, hvad han ved sin Drift udvinder af Gruberne, hvilken Afgift, kapitaliseret, skulde været fratrukket Formuen for at finde det Beløb, hvoraf Skat kunde regnes.
6. Ved Ansættelsen af Appell.s Formue i og Indtægt af Bamle Apatitgruber er intet Hensyn taget til Kragerøs Bys Ret og Dispositioner i Henhold til Byskattel.s § 9 Litr. e og f.
7. Der er ikke taget Hensyn til Kragerøs Ret til at ilægge Appell. Skat af den der foregaaende Kontor- og Omsætningsvirksomhed.
8. Ødegaardens Værk i Bamle er bleven beskattet paa samme Maade som Bamle Apatitgruber, uagtet disse Skatteobjekter staa under ganske forskjellige Forhold.
9. Som Indtægt for Appell. er opført baade en vis Procent, 4 % af selve den Taxt, der vilkaarlig er sat paa Bamle Apatitgruber, og desuden en Udskibningsindtægt for 1895 af Kr. 24 pr. Ton udskibet Apatit uden Hensyn til Varens Beskaffenhed som prima eller secunda, hvorved man er kommen til en Indtægt af henimod det dobbelte af Appell.s største Indtægt af sine Gruber. Bamle Apatitgruber maa nemlig som et selvstændigt Skatteobjekt siges at skylde eller maatte forrente den i Anlægget lagte Kapital, førend der kan blive Tale om nogen Indtægt igjennem den solgte Apatit, saa at her som et Plus i Indtægt er bleven opført, hvad der rettelig skulde være fratrukket den ved Salg af Apatiten indvundne eneste Indtægt.
10. Det er urigtigt at benytte den paa Grundlag af Taxten ansatte Formue som Fundament for Beregning af Indtægten, idet man betegner denne Formue som den i Anlæget lagte Kapital, medens denne Kapital altid maa være langt mindre end hin Formue.

Retten skal hertil bemærke: Ad 1, 2 og 3. Der foreligger ikke tilstrækkelig Grund til at antage, at den antagelige Værdi af Appell.s Apatitgruber er ansat vilkaarligt uden noget virkeligt Skjøn derom, efter behørig Overveielse og Granskning, og saaledes kan Appell.s Anke under disse Poster ikke tillægges Betydning, kfr. Overskattekommissionens Afgjørelse i 1902, hvor formelig Procedure fandt Sted

Ad 4. At den omtalte Beholdning af Apatit er regnet med til Appell.s Formue maa ansees som rigtigt.

Ad 5. Det kan ikke betragtes som en Feil, at den omhandlede Afgift ikke er bleven afdraget i Appell.s Formue, men i hans Indtægt, idet Afgiften er bestemt som en Ydelse til Grundeieren af et vist Beløb for hver udvunden Tønde Apatit.

Ad 6 og 7. Det er paa det Rene, at Produktionen og Udskibningen vedkommende Bamle Apatitgruber har foregaaet i Bamle Herred, og det er af Indst. paastaaet, at der ikke med de her omhandlede Ligninger er taget Hensyn til nogen anden Virksomhed end førnævnte Produktion og Udskibning, og da Appell. ikke har ført noget Bevis for, at der i Bamle Herred er bleven beskattet nogen til Kragerø skatbar Virksomhed, hvortil ikke kan henregnes Forsendelse til Indlandet af der solgt Apatit, kan det af Appell. under disse Poster anførte ikke bifaldes.

Ad 8. Det her anførte kan ikke komme i nogen Betragtning.

Ad 9 og 10. Det kan ikke betragtes som nogen Feil, at Appell.s Indtægt er bleven beregnet med 4 % af den Formue, som hans Gruber er antaget at repræsentere med et Tillæg af et aarligt fastsat Beløb pr. Ton udskibet Apatit (for 1895 Kr. 24 pr. Ton, for 1896 fra 10—17 Kr. pr. Ton) medens det ligger udenfor Rettens Kompetence at afgjøre om Ligningskommissionen ved Indtægtens eller Formuens Ansættelse har truffet det rette.

De den 18 November 1895 og den 12 August 1897 afholdte Udpantningsforretninger vilde saaledes blive stadfæstede.

I Beregningssummen under den sidste Udpantningsforretning er indtaget det under Udpantningsforretningen af 1 Juni 1897 beregnede Pante- og Vidnegebyr Kr. 2.13, men da Appell. ikke har gjort nogen særskilt Paastand i saa Henseende, kan Retten ikke tage noget Hensyn dertil.

Procesens Omkostninger vilde efter Omstændighederne blive ophævede. I saa Henseende bemærkes særskilt med Hensyn til Udpantningsforretningen af 1 Juni 1897, at Appell.s Repræsentant under samme opgav til Udlæg den foran nævnte Eiendom i Kragerø, at Appel af denne Forretning har været unødig, og at den ikke har forøget Appelomkostningerne for Appell. med mere end de 87 Øre, som Udskriften af Forretningen har kostet.

Førstvoterende anførte, at han den 12 September d. A. har modtaget Sagens Dokumenter fra den af Overrettens Medlemmer, hvem det oprindelig var tilfaldt at være Førstvoterende i Sagen.

Andenvoterende, Assessor Ring, der forøvrigt var enig med Førstvoterende, bemærkede:

Ad 5. Appell. har paastaaet at heromhandlede Afgift, ca. 3000 Kr. aarlig, rettelig skulde kapitaliseres og fradrages Formuen, men denne Paastand kan ikke ansees berettiget, da — selv om Afgiften (36 Shillings) af hvert enkelt Ton betragtedes som Kjøbesum for samme —, dog kun det virkelig erlagte Beløb, nemlig selve Afgiften, kunde blive at fradrage. Imidlertid synes det rimeligst at betragte saadan ubetydelig Afgift pr. Ton som en Produktionsudgift og ikke som Kjøbesum.

Ad 9 og 10. Efter Ligningsreglerne skal der ved Ansættelse af Indtægt af Værker og Brug beregnes 4 % af den deri lagte Kapital og desuden for Apatitudskibning i 1895 beregnes 24 Kr. pr. Ton og i 1896 beregnedes 10—17 pr. Ton. Det kan ikke ansees lovmedholdeligt at fastsætte som en bindende Regel for Ligningskommissionen, at der først skal beregnes 4 % Indtægt af hele den Værdi, hvortil Gruben er ansat. Indtægten skal være den som Aar om andet findes Sted, men 4 % af en saa stor Værdiansættelse som i nærværende Sag forekommer, kan lettelig medføre en aldeles excessiv og imaginær Indtægt, hvilket synes at have været Tilfældet her, idet det sees, at for 1895 er de 4 % beregnet at udgjøre Kr. 29,000, medens Udskibningsindtægten, 24 Kr. pr. Ton, er sat til kun Kr. 24,000. Man er saaledes kommen op i en Nettoindtægt af over 48 Kr. pr. Ton for dette Aar. For 1896 udgjør de 4 % en Indtægt af Kr. 29,000, medens Udskibningen kun er beregnet til en Indtægt af ca. Kr. 16,000. Det maa antages, at Ligningskommissionen ikke kunde være kommet til et saadant Resultat, hvis den ikke havde havt det Bud, at der skulde beregnes 4 % af Kapitalen, (hvorved Indst. efter Proceduren forstaar den hele Værdi, idet Appell. ikke har Gjæld). At en procentvis Beregning af Indtægt i Henhold til den ansatte Værdi kan passe i andre Tilfælde, hvor den alene benyttes som en Norm, som Ligningskommissionen kan gaa over eller under efter de faktiske Forhold, er der formentlig intet at sige paa, men at opsætte en bindende Regel om 4 % for en saa enkeltstaaende Bedrift som en Apatitgrube, antages ikke at være lovmedholdigt, da

Lovens Forudsætning er, at den virkelige Indtægt skal lægges til Grund, og den er ved en Grube kun, hvad der faktisk udvindes Aar om andet.

Han kom saaledes til det Resultat, at de paaankede Udpantningsforretninger maa underkjendes forsaavidt Indtægtsansættelsen angaar, og at Appell.s Indtægt for disse Aar bliver at ansætte til hvad Gruben virkelig har givet i Udbytte Aar om andet uden Hensyn til Bestemmelsen om de 4 $^{0}/_{0}$ Indtægt af den ansatte Værdi. Han var enig i Omkostningernes Ophævelse.

Tredievoterende, konst. Assessor Wildhagen, anførte, at han angaaende Lensmand Bakke var enig med Førstvoterende.

Angaaende Skattespørgsmaalet bemerkede han under Henvisning til Førstvoterendes Nummerering:

Ad 1 til 5 og 8 var han enig med Førstvoterende. Særlig ad 4 bemærkes, at en udvunden Beholdning vil repræsentere en Formindskelse af Grubens Raastof samt af Driftskapitalen, men henseet til Ligningsskabdernes Udvisende og efter de iøvrigt foreliggende Oplysninger findes der ikke Grund til at antage, at samme Værdi er medtaget 2 Gange i Formuesansættelsen.

Ad 6 og 7: Hvad Formuen angaar, synes det efter Oplysningerne klart, at Bamle Herred ikke har beskattet nogen Formue, der efter Skattel.s § 17 f., 9 f. er knyttet til Kontoret i Kragerø; men alene taget i Anlægget stikkende eller til den derværende Næringsdrift knyttet Formue. Med Hensyn til Indtægtsansættelsen har derimod Indst. hævdet Principer, der formenes at være urigtige, idet Indst. har gjort gjældende, at Bamle er berettiget til Beskatning af hele Produktionen og Udskibningen, medens der bliver at undtage og er undtaget Eierens Bestyrelse gjennem Kontoret i Bamle, hvilket i nærværende Tilfælde synes at ville sige, at der ikke er gjort noget Tillæg for Eierens personlige Arbeide. Desangaaende bemærkes: Man maa gaa ud fra, at det i Kragerø drevne Kontor har været af den i nævnte Litr. f. omhandlede Art. Der foreligger ingen Oplysning for Retten til Bedømmelse heraf; men det er af Indst. ikke modsagt. Ved Høiesteretsdomme i Retstidende 1897 S. 449 og 1899 S. 216 er det fastslaaet, at den bestyrende og omsættende Virksomhed, som en Eier øver med Hensyn til et i fremmed Kommune værende Anlæg efter Bestemmelserne i § 17 (9) opsluges af den til Anlægget knyttede Næringsdrift og beskattes i Anlægskommunen, ikke i Bostedskommunen. Da Litr. f. i § 17 (9) alene giver Kontorkommunen Adgang til at beskatte den Formue og Indtægt, som ikke er at beskatte efter nogen anden Bestemmelse i samme § formenes den Indtægt, der hidrører fra den ledende eller omsættende Virksomhed, ikke, selv om den udøves fra Kontor, at kunne henføres til Kontorkommunen i Kraft af nævnte Litr. f., idet som anført en anden Bestemmelse i §'en kommer til Anvendelse. Derimod bestemmer § 17 (9) i næstsidste Passus en særlig Regel angaaende Beskatning af den forenede Virksomhed af Produktion og Udskibning og gjør derpaa denne Regel anvendelig paa anden Omsætning, forsaavidt denne knytter sig til fast Anlæg.

Ser man hen til §'ens Intimation og hele Bygning, formenes det at fremgaa, at til saadant fast Anlæg maa ogsaa Kontor af den i Litr. F. nævnte Art regnes, Følgen heraf bliver da, at hvor Omsætningen er formidlet gjennem Kontor, skal denne Omsætning og Produktion af de saaledes omsatte Produkter regnes under ét, og Produktionskommunen tage $^{2}/_{3}$, Kontorkommunen $^{1}/_{3}$ af Indtægten. I nærværende Tilfælde fremgaar det, at endel af den udvundne Apatit er omsat indenlands gjennem Kontoret i Kragerø og for saavidt skulde altsaa Reglen om Indtægtens Beregning under et og dens Fordeling som anført komme til Anvendelse. Derimod gives næstsidste og tredie sidste Passus i §'en en særlig Regel om Udskibning uden og i Forbindelse med Produktion og den nye omhandlede Regel om Produktion og

fast Anlæg for Omsætning kommer saaledes for saavidt ikke til Anvendelse. Den under Sagen omhandlede Udskibning antages derfor overensstemmende med §'en at maatte ansættes under et med Produktionen af det udskibede og beskattes i Bamle. Der kunde opkastes Tvivl om der i nærværende Tilfælde er opstaaet nogen Skade for Appell. af, at ikke alle her omhandlede Principer for Ligningen er befulgt, eftersom det af Ligningskladderne ser ud, som om Ligningskommissionen ikke har antaget noget indenrigsk Salg, men alene Udskibning, idet den ene benyttede Faktor til Indtægtens Udfinden, nemlig Satsen pr. Ton, alene sees benyttet under Titelen „Udskibning". Paa den anden Side giver den anden Faktor 4 % af Grubens og Husenes (formodentlig Værksbygningernes) antagne Værdi, det samme Indtægtsbeløb, hvad enten Produktionen er større eller mindre og hvad enten Produktet sælges til Udland eller Indland. Forsaavidt angaar 4 % af Værdien taget som Indtægt, har altsaa Indst. beregnet større Andel af Indtægt for sig end rigtigt vilde være, naar man tager i Betragtning den gjennem Kontoret i Kragerø formidlede indenlandske Omsætning. Imidlertid synes det unødigt nærmere at indgaa paa de berørte Forhold, da Indtægtsansættelsen i ethvert Fald formenes at maatte underkjendes paa Grund af de under No. 9 og 10 omhandlede Forhold.

Ad 9 og 10. Naar Appell. klager over, at der er benyttet en og samme Indtægtssats pr. Ton baade for første og anden Kvalitet, antages denne Besværing ikke at kunne gives Medhold af Retten. Hvis Satsen for Appell.s Apatitgrube ikke skulde passe som en Gjennemsnitssats, maatte han klage over Ligningen og meddele sine Oplysninger. Dette Spørgsmaal antages at maatte løses ved Skjøn og ikke at være Gjenstand for Rettens Prøvelse. Derimod antages det ikke at kunne føre til noget rigtigt Resultat, at opføre 4 % af Værdien af Gruberne m. v. selv om dette kun er en Faktor i den hele Indtægtsansættelse. Den aarlig vundne Indtægt kan ved den Slags Foretagende ikke skjønnes at staa i et saadant Forhold til den antagne Værdi af Gruben.

Det maa være klart, at denne Værdi, ganske anderledes end f. Eks. ved en Skov, maa være usikker og upaalidelig, idet det ikke vides, hvad der skjuler sig i Jordens Dyb.

Værdiansættelsen maa ansees saa paa det løse og selv en betalt Værdi saa hazardøs, at den ikke kan være skikket til at lægges til Grund for Beregningen af Indtægten af Gruben. For det franske Kompanis Apatitgrube i Bamle er det oplyst, at Værdien er nedsat paa Grund af, at dets Gruber ansees saa uddrevne. Men dette, at Værdien maa nedsættes, eftersom Driften skrider frem, viser ogsaa, at den antagne Værdi ikke er skikket som Grundlag for Beregning af Indtægten. Sættes Værdien til 1,000,000 Kroner, bliver Indtægten efter Ligningskommissionens Fremgangsmaade 40,000 Kroner (4 %) + hvad Satsen pr. Ton ialt beløber sig til. Naar den samme Grube er bleven kun 100,000 Kroner værd, bliver Indtægten 4000 Kr. + samme Tillæg. Om Produktets Kvantitet og Pris samt Driftsomkostningerne staar som før og den virkelige Indtægt saaledes er den samme, bliver altsaa dog den ansatte Indtægt 36,000 Kroner mindre. En saadan uoprettelig Tæren paa Grubens Substans er netop det regelmæssige ved denne Slags Bedrifter og synes at vise, at Indtægten ikke kan udfindes ved den Beregning, som Ligningskommissionen har benyttet. Om man for at opnaa jævnere Indtægtsansættelse Aar om andet vilde benytte en Faktor ved Siden af Satsen pr. Ton, synes man ialfald at maatte have begrændset sig til en vis Procent af det ved Menneskehaand istandbragte Anlæg ved Gruben, saasom Værkshusene, Maskiner etc.

Han kom saaledes til det Resultat, at Sagen for Lensmand Bakkes Vedkommende afvises og at Udpantningsforretningen af 1 Juni 1897 kjendes nefter-

rettelig at være samt at de to øvrige paaankede Udpantningsforretninger af 18 November 1895 og 12 August 1897 stadfæstes forsaavidt angaar Formuesskatten (ved førstnævnte Kr. 765.32, medens ved sidstnævnte alene Totalsummen for Formuen og Indtægt er oplyst) med Gebyrer henholdsvis Kr. 3.46 og Kr. 2.13, medens de iøvrigt underkjendes, hvorhos der for Indtægten bliver at foretage en Ligning til Udfindelse af den virkelige Indtægt Aar om andet, hvorunder 4 % af Værdi ikke maa regnes som Indtægt, hvorhos Udskibningen regnes som et med Produktionen af det udskibede, hvilken Virksomhed beskattes helt i Bamle, medens den ved Kontoret i Kragerø stedfundne indenrigske Omsætning regnes under et med Produktionen af det saaledes omsatte, hvilken Virksomhed beskattes for to Trediedele i Bamle. Han fandt, at Processens Omkostninger burde ophæves.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Bestemmelsen i § 6 af HRtsloven af 12 Sept. 1818 om, at ingen Sag maa indstevnes til Høiesteret „f o r r i n g e r e e n d d e t, h v i s H o v e d s t o l o g d e t, h v o r a f S a g e n h a v e r r e i s t s i g, i d e t m i n d s t e e r" o. s. v.

D. 22/1 1903.

Høiesterets Votering og Dom i Sagen, L.-No. 7, 1ste Session 1903: Skifteforvalteren i Landhandler R. Kjørnæs's Dødsbo (Adv. Vilhelm Heiberg) mod Overretssagfører H. A. Lund (Overretssagf. R. O. Onsager til Prøve).

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. S c h e e l: Efterat Boet efter Landhandler R. Kjørnæs i Valders, der afgik ved Døden i 1895, var taget under offentlig Skiftebehandling, anmeldte Overretssagfører H. A. Lund et Krav i Boet og nedlagde foreløbig Paastand om Tilkjendelse af Kr. 639.60 med 5 % Rente fra 8 Mai 1885. I Henhold til et Forbehold, der ikke mødte Modsigelse, forandrede han senere sin Paastand derhen, at den kom til at gaa ud paa Tilkjendelse af Kr. 935.94 med 5 % Rente fra 8 Juli 1890 af Kr. 894.88 indtil Forligsmæglingen og derefter af det hele Paastandsbeløb. Fra Boets Side paastodes Fordringen nægtet Anerkjendelse, og ved Decision, afsagt af Sorenskriveren i Valders den 10 November 1899, blev saaledes kjendt for Ret:

„Den af Overretssagfører H. A. Lund anmeldte Fordring i Landhandler Kjørnæs's Bo bliver ikke at anerkjende.

Tvistens Omkostninger betaler Anmelderen til Boet med Kr. 60 — sexti — Kroner.

Anmelderen, Overretssagfører H. A. Lund, bør derhos for utilbørlig Skrivemaade udrede til Statskassen en Bod, stor Kr. 20 — tyve — Kroner.

For Omkostningerne og Bodens Vedkommende at efterkommes" o. s. v.

Denne Decision i Forbindelse med en under Sagen afsagt Eragtning blev af Overretssagf. Lund paaanket til Kristiania Overret, ved hvis Dom af 29 Oktober 1900 kjendtes saaledes for Ret:

„Den paaankede Eragtning af 15 Februar 1898 stadfæstes.

Skiftedecisionen af 10 November 1899 forandres derhen, at Appell. Overretssagfører H. A. Lund kjendes berettiget til Udlæg i Indst. Landhandler R. Kjørnæs's Dødsbo for et Beløb af Kr. 271.84 — to Hundrede en og sytti Kroner, fire og otti Øre — med 5 — fem — Procent aarlig Rente af 100 Kroner — et Hundrede Kroner

— fra 8 Mai 1883 og af Kr. 171.84 — et Hundrede en og syvti Kroner fire og otti Øre — fra 8 Juli 1890 til Betaling sker.

Den Appell. ved Decisionen ilagte Mulkt for utilbørlig Skrivemaade bortfalder. Processens Omkostninger ophæves for begge Retter."

Overrettens Dom er derefter af Kjørnæs's Dødsbo ved Stevning af 17 April 1901 paaanket til Høiesteret til Stadfæstelse, Underkjendelse, Tilsidesættelse, Forandring eller Hjemvisning.

Der er for Høiesteret vakt Spørgsmaal om, hvorvidt Sagen er appellabel til denne Ret, og dette Spørgsmaal er gjort til Gjenstand for foreløbig Procedure, hvorunder fra Appell.s Side er nedlagt Paastand om, at Sagen tillægges Fremme i Realiteten, hvorimod Indst. har paastaaet Sagen afvist og sig tilkjendt Kost og Tæring.

Som det af Lunds før refererede Paastand for Skifteretten sees, gjælder denne et Kapitalbeløb af Kr. 935.94 med 5 % Renter fra 8 Juli 1890 af Kr. 894.88. Det Beløb, der her nævnes som Kapital, naar altsaa ikke op til Kr. 1000, men jeg finder det ganske klart, at man til Opnaaelse af summa appellabilis til det nævnte Beløb kan lægge de paastaaede Renter i ethvert Fald indtil Kravets Anmeldelse for Skifteretten.

Et andet Spørgsmaal er det imidlertid, om Appell., der ved Overrettens Dom alene er tilpligtet at betale et Beløb af Kr. 271.84 med 5 % aarlig Rente af Kr. 100 fra 8 Mai 1883 og af Kr. 171.84 fra 8 Mai 1890, fra sin Side kan paaanke til Høiesteret til Forandring denne Dom, der ikke har kjendt Boet forpligtet til at udrede et saa stort Beløb som 1000 Kr.

Dette Spørgsmaal stiller sig efter min Mening ganske tvivlsomt. Naar Høiesteretslovens § 6 bestemmer, at det skal komme an paa Sagens „Hovedstol og det, hvoraf Sagen haver reist sig", er denne Bestemmelse ingenlunde tydelig og den har i Teorien været forskjellig fortolket. Paa den ene Side har det været lært, at det afgjørende er, hvad der har været Sagens Hovedstol for den underordnede Ret, og dels at det kommer an paa, hvad der udgjør dens Hovedstol under Ankesagen. Og med Hensyn specielt til det her foreliggende Spørgsmaal, om den, der er dømt til at betale et Beløb, der er mindre end summa appellabilis, desuagtet har Adgang til at paaanke Sagen, naar der fra den anden Side for den underordnede Ret har været nedlagt Paastand om Tilkjendelse af et Beløb, der overstiger denne Sum, har ogsaa Opfatningerne i Teorien været forskjellige. Men det sees, at for norsk Rets Vedkommende har det saavel af Schweigaard i hans kontratrykte Forelæsninger over Appel, som senere af Aschehoug ligeledes i kontratrykte Forelæsninger og af Getz i dennes Bog om Appel været lært, at Paaanke til Forandring i det nævnte Tilfælde er udelukket. Den modsatte Lære, der synes at have været den herskende i Danmark, kan for Norges Vedkommende ikke sees at at være hævdet førend i Prof. Hagerups Forelæsninger over Civilprocessen. I Lassons Bog om Appel, der udkom i 1869, refereres under Henvisning til danske Forfattere begge Meninger, uden at han tager noget bestemt Standpunkt. Han sees dog at være mest tilbøielig til at antage, at man i Praxis vilde anse Appel utilstedelig, og han henviser forsaavidt til den da fæstnede Retspraxis, hvorefter man i Bødesager negtede Appel fra den Domfældtes Side, naar de idømte

Bøder var mindre end 100 Spd., skjønt høiere Bod i den foregaaende Instants havde været paastaaet og efter vedkommende Lovbud var anvendelig.

For mit eget Vedkommende finder jeg som sagt Spørgsmaalet om Høiesteretslovens Forstaaelse i dette Stykke tvivlsomt. Det kan jo med Styrke anføres, at det vilde stemme daarlig med de Grunde, som har medført Opstillen af en Grændse for Adgangen til Paanke, om der skulde være Anledning til for overordnet Ret at indbringe en Sag, der for denne Ret ikke kan dreie sig om et saa stort Beløb som summa appellabilis, alene fordi der for en underordnet Ret har været nedlagt en videregaaende Paastand. Og om man herimod vil indvende, at der i ethvert Tilfælde ubestridelig er Adgang for den, der ved underordnet Ret er tilkjendt mindre end sin Paastand, at paaanke Sagen, naar Paastandsbeløbet naar op til summa appellabilis uden Hensyn til, at det omtvistede Beløb er mindre, og at det derfor ikke er urimeligt, om ogsaa Domfældte kan indbringe en Sag, hvor Tvisten for Overinstantsen dreier sig om et mindre Beløb, — saa kan hertil svares, at i sidstnævne Tilfælde dog i alle Fald Sagen kan siges for den overordnede Ret at angaa et saa stort Beløb, som det, der er Adgang til at paastaa tilkjendt. Til Støtte for den Mening, at ogsaa Domfældte maa kunne indbringe Sagen for overordnet Ret i ethvert Tilfælde, hvor der for Underretten fra den anden Side har været nedlagt Paastand om et tilstrækkelig stort Beløb, anføres, at han maa have Adgang til at paaanke den Afgjørelse, der dømmer ham til at betale et mindre Beløb end det paastaaede, delvis til Stadfæstelse og delvis til Forandring, hvorved altsaa ogsaa hans Anke kan siges at angaa et tilstrækkelig stort Beløb. Jeg finder det dog tvivlsomt, om der kan lægges nogen Vegt paa dette Argument, idet efter min Mening Paaanke til Forandring og Paaanke til Stadfæstelse er to ganske forskjellige Ting, der, hvor det gjælder det samme Retskrav, endog udelukker hinanden. Den, som paaanker en underordnet Rets Afgjørelse af et enkelt Retskrav til Forandring, kan ikke samtidig siges at paaanke til Stadfæstelse. Jeg tror ikke, at man paa denne Maade kan opløse en Afgjørelse af et enkelt Retskrav i to Dele, hvoraf den ene tilkjender et Beløb og den anden frakjender Sagsøgeren det overskydende Beløb af hans Paastand.

Men om end som sagt Spørgsmaalet i teoretisk Henseende for mit Vedkommende stiller sig tvivlsomt, saa finder jeg at maatte lægge en væsentlig Vegt paa den Omstændighed, at det ialfald fra Slutningen af 30-Aarene og til 90-Aarene af det forrige Aarhundrede har været den herskende Lære, der i den norske Retslitteratur ikke havde mødt Modsigelse, at Paaanke i et Tilfælde som nærværende er udelukket. Allerede herved begrundes en stærk Formodning om, at dette ogsaa har været den i Praxis herskende Opfatning af Forholdet. For Bødesagers Vedkommende sees det, at denne Opfatning ogsaa har faaet Udslag i en Række Afgjørelser af Høiesteret. Og naar der ikke tidligere foreligger nogen Afgjørelse for civile Sagers Vedkommende, uagtet man jevnlig ser, at Sager, hvortil der knytter sig en mindre Interesse end den, der repræsenteres ved summa appellabilis, ønskes indbragt for overordnet Ret, kan man sikkert slutte, at Grunden hertil er den, at man har følt sig overbevist om, at Appellen vilde blive

afvist. Til at fravige denne saaledes i lang Tid i Teori og Praxis herskende Opfatning, finder jeg, at der i ethvert Tilfælde maatte stærkere Grunde end de, der her kan anføres for en anden Regel.

Jeg vil saaledes votere for, at Sagen afvises fra Høiesteret som angaaende et ikke appellabelt Beløb. Som tidligere anført er Sagen paaanket alternativt enten til Stadfæstelse eller Forandring, og der kunde saaledes maaske være Spørgsmaal om at faa Sagen fremmet til Nedlæggelse af Paastand om Stadfæstelse. Men da Appell. ikke ligeoverfor den fra Indst.s Side nedlagte Paastand om Afvisning subsidiært har gjort gjældende noget Ønske herom, men kun hævdet, at der er Adgang til at paaanke til Forandring, kan der ikke hertil tages Hensyn.

Konklusion:

Sagen afvises som angaaende en til Høiesteret ikke appellabel Gjenstand.

I Kost og Tæring betaler K. Kjørnæs's Dødsbo til Overretssagfører H. A. Lund 130 — et Hundrede og treti — Kroner.

Assessor Thoresen: Jeg kommer til samme Resultat som Førstvoterende og kan i væsentlige Dele tiltræde hans Begrundelse. Jeg vil dog tilføie, at Sagen for mig ikke har stillet sig synderlig tvivlsom.

Extraordin. Assessor, Exped.sekr. Bull: Jeg kommer til samme Resultat som de tidligere Voterende og kan i det Væsentlige tiltræde Førstvoterendes Begrundelse. Jeg skal tilføie, at det vistnok fra et teoretisk Standpunkt fra først af kunde stille sig tvivlsomt, hvilken Afgjørelse der efter Høiesteretslovens § 6 skulde ansees som den rigtigste. Men jeg finder ikke at kunne anse det som tvivlsomt, at den Mening, hvortil de foregaaende Voterende har sluttet sig, nu er at betragte som gjældende Ret. Som af Førstvoterende bemærket har dette ved Universitetet og i Lærebøger i mindst 50 Aar været lært som gjældende norsk Ret, og det er for Bødesagers Vedkommende gjentagende fastslaaet ved Høiesteretspræjudikat. Med Førstvoterende kan jeg derhos heller ikke finde det tvivlsomt, at naar noget lignende Præjudikat for civile Sager ikke foreligger, kan Sammenhængen kun være den, at man i Henhold til den gjældende Retsopfatning har anseet det for haabløst at bringe et saadant Spørgsmaal ind for Høiesteret. Naar der af Hagerup i Civilprocessen er paaberaabt en Høiesteretsdom i Retst. for 1872 S. 370 som gaaende i en anden Retning, saa skal jeg bemærke, at denne Dom saavidt forstaaes ikke berører det her foreliggende Spørgsmaal. Der var der ikke Spørgsmaal om den oprindelige Indst.s selvstændige Adgang til Appel. Hovedpaaanke havde fundet Sted fra den oprindelige Sagsøgers Side, og Sagsøgte havde derpaa, skjønt frifunden i Overretten, kontrapaaanket for at opnaa Forandring i Biposter, som i og for sig ikke var appellable. Senere var Hovedappellen frafaldt, men Kontrapaaanken nød dog Fremme. Dette var i Overensstemmelse med en Lære, som allerede er helt udviklet i Schweigaards kontratrykte Appel, og hvorefter Hovedappel. kan mødes med Kontraappel., selv om Indst. efter Reglerne om summa appellabilis ikke har Adgang til selvstændig Appel, og saadan Appel bliver at opretholde, ogsaa om Hovedappell.

frafaldes. Det er for den saaledes fremstillede Lære, Dommen maa antages at indeholde Præjudikat. At den oprindelige Indst.s selvstændige Appel til Forandringer er betinget af, at den paaankede Dom tilpligter ham at betale et Beløb, der opgaar til summa appellabilis, maa jeg som anført anse for at have været gjældende Ret, og hermed staar Dommen af 1872 ikke i mindste Modstrid. Vil man nu slutte sig til en modsat Mening, saa vilde det derfor efter min Mening være en helt ny Retsdannelse.

Extraordin. Assessor, Adv. Mejdell: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med de foregaaende Voterende.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og kan ogsaa i det Væsentlige tiltræde Hr. Assessor Bulls Bemærkninger.

Assessor Birkeland: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor C. Hansteen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med de tidligere Voterende, men vil tilføie en Bemærkning. Naar det med Hensyn til en Sag som nærværende anføres, at den, der appellerer en Sag, i hvilken han i Underinstantsen er sagsøgt for et Beløb, der overstiger summa appellabilis, men kun er dømt til at betale et Beløb, der ikke gaar op til summa appellabilis, skulde kunne betragtes, som om han appellerede dels til Forandring og dels til Stadfæstelse af den ergangne Dom, da kan jeg ikke tillægge en saadan Bemærkning nogen Betydning. Det, man kalder „Paaanke til Stadfæstelse", er nemlig i Virkeligheden aldeles ikke nogen Paaanke. Det er netop det modsatte. Den, der, som det kaldes, „paaanker til Stadfæstelse", erklærer derved netop, at han ikke anker. En Sags Indbringelse for Appelinstantsen til Stadfæstelse af den ergangne Dom, medfører heller ikke for Appelinstantsen noget nævneværdigt Tidsspilde, da Sagen ikke bliver gjort til Gjenstand for nogen Undersøgelse. Hensigten med Lovgivningens Bestemmelser om summa appellabilis tilsiger ligefrem, at en Sag, som i Underinstantsen har angaaet et appellabelt Beløb, men hvori der kun er givet Dom for et Beløb, som ikke er appellabelt, ligesaa lidt bør kunne komme under Behandling i Appelinstantsen, som en Sag, der fra først af kun har angaaet det mindre — ikke appellable — Beløb.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Et uægte Barn faar ved Moderens Giftermaal med en Person, der ikke var Barnets Fader, hendes Ægtefælles Hjemstavnsret saaledes. at denne Ægtefælle i det Tidsrum, hvorom der under Sagen spørges, havde Forsørgelsespligten ligeoverfor Barnet. Da det antoges, at den Fattigunderstøttelse, den Kommune, hvori Moderen før sit Giftermaal havde været hjemstavnsberettiget, ydede hende efter hendes Giftermaal, havde været unødig og vilde været sparet, om Fattigkommissionen pligtmæssig havde undersøgt Forholdet, og derigjennem faaet Besked om Moderens Giftermaal, nægtedes Kommunen Refusion hos Mandens Hjemstavnskommune.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 24 Januar 1903 i Sagen L.-No. 13, 1ste Session f. A. Grue Fattigkommission (Adv. Gundersen) mod Akers Fattigkommission ved dens Ordfører (Adv. Seip).

Hvad der er nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder, fremgaar af Præmisserne til de af Sorenskriveren i Solør

den 17 Mai 1900 og af Trondhjems Overret den 10 Juni 1901 afsagte Domme. Ved den førstnævnte af disse blev saaledes kjendt for Ret:

„Grue Fattigkommission bør til Akers Fattigkommission betale Kr. 2148 — to tusinde et hundrede otte og firti Kroner — med 4 % Renter aarlig fra 27 November 1897 til Betaling sker. Sagens Omkostninger ophæves.“

Denne Dom stadfæstedes af Overretten med Ophævelse af Sagens Omkostninger for Overretten.

Overrettens Dom er af Grue Fattigkommission ved Stevning af 7 December 1901 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appell. har nedlagt saadan Paastand:

1. at de underordnede Retters Domme underkjendes,
2. at Appell.skabet, Grue Fattigkommission, frifindes for Indst., Akers Fattigkommissions Tiltale i denne Sag,
3. at Appell.skabet tilkjendes Sagens Omkostninger ved de underordnede Retter og for Høiesteret.

Indst., Akers Fattigkommission, har paastaaet Overrettens Dom stadfæstet og sig hos Appell. tilkjendt Processens Omkostninger for Høiesteret.

Høiesteret er med de underordnede Retter enig i, at Ole Olsen ved Moderens Giftermaal med Bernt Martinsen fik dennes Hjemstavnsret, og videre i, at Bernt Martinsen i det Tidsrum, hvorom det her spørges, havde Forsørgelsespligt ligeoverfor Ole Olsen. Men en Pluralitet af de Voterende er kommen til det Resultat, at Grue Fattigkommission maa blive at frifinde. Tre af Pluraliteten anfører til Begrundelse heraf Følgende:

Man finder, at den af Aker efter Giftermaalet ydede Fattigunderstøttelse for Ole Olsen har været unødig, og at Pligtforsømmelse falder Aker tillast. Efter de foreliggende Oplysninger antages Bernt Martinsen at have havt Evne til at forsørge Stedsønnen Ole, specielt i det Tidsrum af 2 Aar, efter hvis Forløb Hjemstavnsret i Aker vilde have været vunden, om ingen Fattigunderstøttelse var bleven ydet. Og har Evnen til at forsørge været tilstede, var det Fattigvæsenets Pligt at sørge for, at Ole ikke længer laa Fattigkassen til Byrde. Imidlertid er Akers Fattigvæsen i ca. 14 Aar, hvori det har ydet Understøttelse, forbleven uvidende om, at Ole Olsen havde en forsørgelsespligtig Stedfader. Men dette maa karakteriseres som pligtforsømmende Forhold, naar det gjælder at søge Refusion hos en anden Fattigkommune, idet Grue kan fordre, at der af Aker skulde have været udvist den Omtanke og Omhu, som objektivt bedømt kan kræves af den ene Fattigkommune ligeoverfor den anden. Og heri kan det ikke bevirke nogen Forandring, at Akers Fattigvæsen har troet at handle alene i sit eget Anliggende.

Af Pluraliteten antager den ene Voterende det unødvendigt at udtale sig om, hvorledes Sagen vilde have stillet sig, hvis Aker efter foretagen Undersøgelse var kommet til det Resultat, at Understøttelse fra Fattigvæsenets Side af Ole Olsen tiltrængtes. Hvad nævnte Voterende derimod lægger Vægt paa, er, at nogen saadan Undersøgelse ikke i Tide er bleven anstillet. Havde Aker i den første Tid

efter Anne Johannesdatters Giftermaal erkyndiget sig om hendes og hendes Mands økonomiske Forhold, finder nævnte Voterende det nemlig overveiende sandsynligt, at det ikke da vilde være fundet paakrævet at give Ole Olsen Fattigvæsenets Støtte. Naar derimod Aker lader en lang Aarrække hengaa uden at skaffe sig Rede paa, hvorvidt Anne Johannesdatter ved Giftermaal eller paa anden Maade var sat istand til at forsørge sit Barn, hvad der for Aker havde været en let og naturlig Sag at bringe paa det Rene, er det en Forsømmelse, hvis Følger maa gaa udover Aker selv.

Tre af de Voterende kommer til samme Resultat som Overretten og stemmer saaledes for Stadfæstelse af Overrettens Dom med Ophævelse af Sagens Omkostninger for Høiesteret.

De finde, at det efter det Kjendskab, som Akers Fattigkommission havde til Forholdet, maatte fremstille sig for denne som nødvendigt at yde Ole Olsen saadan Understøttelse som skeet. At Akers Fattigkommission ikke har holdt sig bedre underrettet om Ole Olsens Moders personlige Forhold og ikke tidligere end under Sagen anført faaet Kundskab om hendes Giftermaal, antages efter Omstændighederne — og navnlig i Betragtning af de vanskelige Forhold, hvorunder Fattigkommissionen i den paagjældende Tid maa antages at have arbeidet — ikke at kunne tilregnes Fattigkommissionen som en Pligtforsømmelse, der skulde lede til Tab af Rettigheder for Akers Fattigvæsen eller bevirke, at den ydede Understøttelse tabte Karakteren af at være nødvendig. Under disse Omstændigheder antages den ydede Understøttelse til Ole Olsen at have afbrudt Bernt Martinsens Hævd af Hjemstavnsret i Aker, og det af Akers Fattigvæsen paastaaede Beløb maa da refunderes det af Grue.

Efter dette finder disse Voterende det unødvendigt at udtale sig om de Spørgsmaal, som maatte opstaa, hvis man antager, at Akers Fattigvæsen har forsømt sin Pligt.

Ifølge den saaledes stedfundne Votering vil Grue Fattigkommission være at frifinde.

Processens Omkostninger for alle Retter findes at burde ophæves.

I Henhold til det Foranstaaende affiges saadan

Dom:

Grue Fattigkommission bør for Akers Fattigkommissions Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for alle Retter ophæves.

Solør Sorenskriveris Dom er saalydende:

Bernt Martinsen, som er født i Grue og har opholdt sig der hos sine Forældre til han henimod 19 Aar gl. i 1878 forlod Bygden for at søge Arbeide andetsteds, kom den 18 Mai 1881, efterat han i Mellemtiden havde opholdt sig i forskjellige andre Kommuner uden dog noget Sted at vinde Hjemstavnsret, til Gaarden Økern i Østre Aker, hvor han havde Arbeide til Vaaren 1885. Den 28 Juli 1882 blev han her i Aker gift med Pigen Anne Johannesdatter, hvis vanføre, uægte Barn Ole Olsen havde nydt Understøttelse af Akers Fattigvæsen fra 1879 af.

Fattigkommissionen i Aker blev ikke opmærksom paa, at Barnets Moder var bleven gift med en Mand, som maaske kunde overtage Forsørgelsen selv og maaske ogsaa havde Hjemstavnsret andetsteds, og Barnet blev fremdeles forsørget af Fattigvæsenet hos den samme Mand, hos hvem det fra først af havde været anbragt, —

en Svoger af Moderen, indtil det i 1896 opdagedes, at Moderen var gift, og at hendes Mand havde Hjemstavnsret i Grue. Akers Fattigkommission henvendte sig da i Skrivelse af 8 Oktober 1896 til Grue Fattigkommission og krævede Refusion for sit Udlæg fra 25 Juli 1882 til 30 September 1896 med Kr. 2237 og da Grue Fattigkommission negtede at erkjende sin Forsørgelsespligt, paastaar Akers Fattigkommission den under nærværende Sag tilpligtet at betale Beløbet med Renter fra Forligsindkaldelsen, at overtage Ole Olsens fremtidige Forsørgelse og at betale Sagens Omkostninger.

Under Sagen er Refusionsbeløbet nedsat til Kr. 2148. Forskjellen udgjør 1/4 af Understøttelsen fra 25 Juli 1882 til 14 April 1885, da Bernt Martinsen forlod Aker for at bosætte sig i Christiania, for hvilken Tid Akers Fattigkommission pligter delvis Forsørgelse efter Fattigloven for Landet § 26.

Grue Kommune har taget til Gjenmæle og paastaaet sig frifunden og tilkjendt Forsvarsomkostninger.

Den støtter sin Paastand paa følgende Betragtninger:

1. At den Regel om Hjemstavnsretten, at uægte Børn har sin Moders og Hustruen sin Mands Hjemstavnsret ikke skal medføre, at en Piges uægte Børn ved hendes Ægteskab vinder Stedfaderens Hjemstavn.
2. At Bernt Martinsen har vundet Hjemstavnsret i Aker,
   a. idet Bernt Martinsen ikke har nogen Forsørgelsespligt overfor Konens uægte Barn og den Understøttelse som er ydet dette, saaledes ikke afbryder den paabegyndte Erhvervelse af ny Hjemstavnsret for Bernt Martinsen, og
   b. den Understøttelse, som er ydet Stedsønnen har været unødvendig og saaledes ikke skikket til at afbryde Hjemstavnsrettens Erhvervelse efter Fattiglovens § 24.

Til Støtte for denne Paastand, har Indst. under et Thingsvidne i Christiania ladet erhverve Forklaring fra Bernt Martinsen og hans Hustru, som begge forklarer, at de i den første Tid af sit Ægteskab godt kunde have forsørget Gutten, ialfald indtil Bernt Martinsen vilde have vundet Hjemstavnsret i Aker den 18 Mai 1883, ligesom de have forklaret, at Bernt Martinsen er ilignet Skat til Aker baade for 1883 og 1884, af hvilke Skattebeløb det første er betalt.

3. Endelig mener Indst. at være fritagen for Refusionspligt, fordi det skyldes Forsømmelighed fra Citantskabets Side,
   a. at Kravet overhovedet er opstaaet, fordi der ikke blev anstillet Undersøgelser om, hvorvidt det understøttede Barns Moders Forhold havde forandret sig saaledes, at hun selv kunde forsørge Barnet, men Understøttelsen uden videre aarligaars blev udbetalt, uagtet man ved et Ord til Pleiefaderen, der havde sin Betaling maanedsvis eller kvartalsvis hos Fattigvæsenet vilde have erholdt de fornødne Oplysninger.
   b. at Refusionskravet først er fremkommet i 1896 og ikke efter Fattiglovens § 26 strax ved Understøttelsens Ydelse.

Retten skal nu tage de fremsatte Indsigelser under Behandling.

1. Bestemmelsen i Fattiglovens § 21 om, at Hustru har Mandens, og uægte Barn Moderens Hjemstavnsret er saa bestemt og undtagelsesfri, at det ikke kan ansees tvilsomt, at en Kvindes Særkuldsbørn — ægte eller uægte — naar de ingen selvstændig Hjemstavnsret har erhvervet, ved hendes Ægteskab strax erhverver sin Stedfader, Moderens Ægtefælles, Hjemstavnsret.

2 a. Den Forsørgelsespligt, som en Moder har overfor sine Børn, maa, naar hun gifter sig — ialfald naar der som i nærværende Tilfælde i Ægteskabet

er fuldt Formuesfællesskab ogsaa komme til at paahvile Manden som Fællesboets Bestyrer, og som den der har at sørge for væsentlig at skaffe tilveie, hvad der udfordres til Familiens Fornødenheder. At denne Forsørgelsespligt i Konkurrance med Mændenes Pligt til, i fornødent Fald ved Tvangsarbeide, at bidrage til sine egne uægte Børns Forsørgelse maa staa tilbage, viser ikke, at den ikke existerer, men kun, at den maa vige for en sterkere Pligt. Tvertimod viser den Omstændighed, at Loven har fundet det fornødent at gjøre denne Undtagelse, snarest, at Pligten er til.

2 b. At Bernt Martinsen og hans Hustru i den første Tid af sit Ægteskab kunde taget Hustruens Barn til sig og selv forsørget det, maa efter Vidneprovene og hvad der er oplyst om deres Indtægter under Opholdet paa Ølern antages bragt paa det Rene, og at de, om dette var skeet vilde have vundet Hjemstavnsret i Aker er ogsaa utvilsomt; men de har ikke gjort dette. Gutten er fremdeles forbleven hos den Mand, til hvem han var bortleiet, og denne har fremdeles hævet den ham tilstaaede Betaling af Akers Fattigkasse for Forsørgelsen. Spørgsmaalet bliver da, om den Omstændighed, at Forsørgelsen er ydet og modtaget uden strengt taget at være nødvendig, skal medføre, at Understøttelsen ikke har den i Fattiglovens § 24 bestemte Virkning.

Fattiglovens § 24 forlanger kun, at Understøttelsen skal være ydet for at Erhvervelsen af ny Hjemstavnsret skal afbrydes, og det maa vel ogsaa antages, at den bedste Betryggelse mod unødig Understøttelse haves deri, at en Familie, som har bosat sig paa et Sted, hvor den har Betingelserne for at leve og ønsker at forblive i det længste — ialfald saalænge ikke Hjemstavnsret i den nye Kommune er erhvervet — vil undgaa at søge Fattighjælp og derved risikere at blive hjemsendt.

Naar her Bernt Martinsen har modtaget Fattighjælp ved at lade det tidligere Forhold for Stedsønnens Vedkommende bestaa, kan dette for hans Vedkommende ligesaa godt være begrundet i Uvidenhed om, at han lige overfor dette Barn havde nogen Forsørgelsespligt som i Ønsket om at overlade denne til Fattigvæsenet; men naar Understøttelsen er ydet og modtagen, antages det ikke, at Indst. med Grund kan paaberaabe sig, at Hjælpen er ydet unødigen og at den af denne Grund ikke kan afbryde Erhvervelsen af ny Hjemstavnsret. Hertil kommer, at man ikke engang kan anføre, at den unødig ydede Understøttelse er given i den Hensigt at afbryde Erhvervelsen af Hjemstavnsret i Aker; thi det fremgaar klarligen af alt, hvad der i Sagen er oplyst, at Akers Fattigkommission dengang ikke vidste andet, end at den ydede Understøttelse vilde falde til endelig Udgift for Aker.

3 a. Hvad der foran er anført, maa ogsaa være afgjørende ved Bedømmelsen af den under denne Post nævnte Indsigelse. Man kan ikke forlange større Omhu anvendt af en Kommune i saadanne Sager, end den viser i sine egne Anliggender, og uagtet det maa dadles, at en Understøttelse, som i dette Tilfælde skeet, udbetales uden at der anstilles nogensomhelst Undersøgelse om det understøttede Barns Forældres Forhold ere forandrede, kan man dog ikke, naar som i Aker Arbeidsbefolkningen er i en stadig Bevægelse, og hvor det som Følge deraf er vanskeligt at holde rede paa, navnlig hvor de understøttede, uægte Børns Forældre færdes, tillægge den udviste Forsømmelse den Virkning, at Refusionsretten skulde forspildes, navnlig fordi, som anført, Akers Fattigkommission har ydet Understøttelsen i den Tro, at den paahviler Aker.

3 b. Refusionskravet maa overensstemmende med Høiesteretsdom af 3 Marts 1881 ansees betimeligt fremkommet, da det er fremsat, saasnart Cit.-skabet var bleven vidende om de Omstændigheder, som begrundede det.

I Henhold til det anførte vil Indst. blive at tilpligte at betale Cit.-skabet Kr. 2 148 med 4 % Renter fra Forligsindkaldelsen den 27 November 1897. Derimod finder man ikke under denne Sag at kunne give Dom for Grue Fattigkommissions Forpligtelse til fremtidig Forsørgelse af Bernt Martinsens Stedsøn Ole Olsen. Proceduren har gjældt Understøttelsen til 30 September 1896 og Fremtidens Understøttelse maa bedømmes efter Fremtidens Forhold.

Sagens Omkostninger findes at burde ophæves.

En Person sat under Tiltale til Fældelse efter Lov om Brændevins Salg og Udskjænkning af 14de Juli 1894 § 22, jvf. §§ 5 og 13 for at have gjort sig skyldig i ulovlig Afhændelse eller Optagelse af Bestilling paa Brændevin ved blandt andet mod Betaling at udlevere Sedler ved hvis Aflevereelse i et Tapperi Ihændehaveren havde modtaget det i Seddelen anførte Kvantum Brændevin, og ved Meddomsrets Dom kjendt skyldig i Forbrydelse mod § 13 i ovennævnte Lov. Hans Anke over denne Dom forkastet. Jvf. Retst. 1895 S. 556 og 1897 S. 808.

Høiesterets Votering og Dom af 6 December f. A. i Sagen, L.-No. 73, 2den Session 1902: Straffesag mod Fasting Erga (Forsvarer: Adv. Fr. Stang Lund — Aktor: Adv. Harbitz.)

Assessor Reimers: Efter forgjæves skeet Foreløg blev Ole Svendsen Erga og hans Søn Fasting Erga ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Politimesteren i Stavanger 23 April 1902, satte under Tiltale til Fældelse efter Lov af 24 Juli 1894 § 22 kfr. §§ 5 og 13 for i Tiden efter 28 November 1901, — No. 1 efter forhen en Gang at have vedtaget Mulkt for ulovlig Brændevinshandel — at have gjort sig skyldig i ulovlig Afhændelse eller Optagelse af Bestilling paa Brændevin ved bl. a. mod Betaling at udlevere Sedler, ved hvis Aflevereelse dels lige efter Bestillingen, dels noget senere i Tapperi, især hos Lauritz Rasmussen, Ihændehaveren har modtaget det i Seddelen anførte Kvantum Brændevin, paa hvilken Maade Brændevin er skaffet til en stor Flerhed af Personer bl. a. til Olof Hetland, Rennesø, Martin Lea, Høiland, Tollef Torgersen Tjennestad, Thime, Lars Olsen Hetletvedt, Johan Jensen Næsheim og Johannes Elfervik, Nærstrand, Peder Erga, Peder Birkeland, Tormod Rapeid, Johan Bru og Tobias Karlsen Røiseland, Stavanger, samt Nr. 1 Ole Svendsen Erga i Marts Maaned d. A. mod Betaling skaffet Brændevin til Bernt Andreassen Hinna og Anders Bogands, hvilket Brændevin blev afhentet hos ham selv.

Ved Dom afsagt af Meddomsret i Stavanger 24 Mai 1902, blev de Tilt. for Forbrydelse mod § 13 i Lov af 24 Juli 1894 om Brændevins Salg og Udskjænkning tilpligtede at udrede en Bod, Ole Svendsen Erga 500 Kr. og Fasting Svendsen Erga 50 Kr., til lige Deling mellem Stavanger Bykasse med 1/2 Del og Anmelderen med 1/2 Del.

Paa denne Dom har Tilt. Fasting Erga erklæret Anke, idet han gjør gjældende, at han ikke har forgaaaet sig mod Brændevinsloven, da han ikke har optaget Ordres paa Brændevin. Han mener derfor, at Loven er urigtig anvendt.

Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Det er ifølge Domsgrundene af Meddomsretten anseet bevist, at begge de Tilt. gjennem hele Aaret 1901 og Begyndelsen af 1902 har deltaget i og forestaaet flere saakaldte „Spleiselag", men under saadanne Omstændigheder, at de maa siges at have drevet en systematisk Forretning i Tilt. No. 1's Lokaler med Dannelse til enhver Tid af „Spleiselag" for Brændevin med kjendte og ganske ukjendte Personer som Deltagere. Det er ligeledes anseet bevist, at det har været en bekjendt Sag saavel for Byfolk som for Landsfolk, at man saa at sige naarsomhelst har kunnet gaa ind i Tilt. No. 1's Lokale og der ved kun at anmelde, at man vilde have Brændevin og opgive, hvor meget der ønskedes, faaet besørget senere udleveret fra et Tapperi, som dog ikke dreves af de Tilt., saa meget Brændevin, man ønskede; og ser det ud til — heder det videre i Domsgrundene —, at det ikke gjorde nogen Forskjel, enten man henvendte sig til Tilt. No. 1 eller 2; begge var lige aktive og begge selvstændige i Forretningen, som det maa kaldes, uagtet der ingen Oplysning foreligger eller er fremkommen om, hvilken Fortjeneste de Tilt. har havt af Forretningen. Retten nærer dog — heder det endelig — ingen Tvivl om, at de Tilt. paa en eller anden Maade har havt økonomisk Fordel af den.

Jeg antager, at Anken maa forkastes. Efter hvad Meddomsretten har anseet bevist, og efter hvad der for Høiesteret er dokumenteret af Sagens Oplysninger, maa det antages, at Tilt. har, som Meddomsretten udtrykker det, drevet en systematisk Forretning med Optagelse af Bestillinger paa Brændevin. Denne Optagelse af Bestilling er vistnok, som det sees, givet Udseende af Dannelse af saakaldte Spleiselag. Men saaledes som Forholdet efter Oplysningerne har været, er det helt forskjelligt fra det Tilfælde, som omhandles i Retst. for 1897 S. 808.

Her er Forholdet det, at der ikke mellem et begrændset Antal Personer er dannet et virkelig saakaldt „Spleiselag" for Indkjøb af et bestemt Kvantum Brændevin med paafølgende og paa Forhaand aftalt Fordeling mellem Deltagerne. Forholdet er derimod det, at hvemsomhelst og naarsomhelst ved Henvendelse til Tilt. mod Erlæggelse paa Forhaand af Betaling har kunnet faa bestilt og derefter dels samme Dag dels Dagen efter og dels ogsaa noget senere i et Tapperi kunnet faa udleveret det Kvantum, han har rekvireret. Hvad der i Sagen mulig kan frembyde nogen Tvivl, er, om Tilt. ligefrem skal ansees som den, der har drevet ulovlig Brændevinshandel eller alene som den, der har optaget Bestilling paa Brændevin. Jeg finder det imidlertid efter Omstændighederne ikke fornødent nærmere at indgaa paa dette Spørgsmaal, idet jeg efter Sagens Oplysninger, og efter hvad der er fastslaaet af Meddomsretten som bevist, under enhver Omstændighed finder det utvivlsomt, at Tilt. maa fældes som den, der har drevet en systematisk Trafik ved efter Bestilling at forskaffe Brændevin til kjendte eller ukjendte Personer, som i dette Øiemed henvendte sig til ham. At han har søgt at give denne Trafik Udseende af Dannelse af „Spleiselag", kan ikke forandre Forholdet. Skjønt Tilfældene ikke helt falder sammen, forekommer det mig, at det Tilfælde, som her foreligger, har adskillig Lighed med det, der omhandles i Retst. for 1895 S. 556, hvor den tiltalte blev fældet

for Optagelse af Bestilling. Efter det anførte vil jeg altsaa votere for, at Anken forkastes.

Konklusion:

Anken forkastes. Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Advokaterne Fr. Stang Lund og Harbitz, tillægges i Salarium, førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, af hvilke Beløb Tilt., Fasting Erga, erstatter Statskassen 50 — femti Kroner.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

De extraordin. Assessorer, Adv. Mejdell og Byretsassessor Dr. H. Scheel, Assessor Stang, extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

En ved et Eiendomssalg vunden Fordel kan ikke skatlægges som Indtægtsfortjeneste, i alle Fald ikke medmindre vedkommende Skatteyder driver den Art Forretninger som Næringsvei. Derimod bliver saadan vunden Fordel rettelig at skatlægges som Formuesforøgelse. Spørgsmaal om, hvorvidt Fortjenesten ved Salget skulde ansees falden allerede ved Salgskontraktens Afslutning eller først ved Salgsbeløbets kontante Erlæggelse besvaret til Gunst for den første Opfatning under Forudsætning af, at Ligningskommissionen anser Debitor tilstrækkelig solid. Det henhører ogsaa under Ligningskommissionens Skjøn at afgjøre, hvorvidt den ved Salget erhvervede Gjeldsfordring skal ansees at være værd det hele paalydende Beløb eller kun en Del og da hvilken Del deraf.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Februar 1903 i Sagen L.-No. 37 for 1ste Session s. A.: Ankenæs Kommune (Adv. Herman Lie) mod O. Martinussen (Adv. Lütken).

Ved Udpantningsforretning af 5 Oktober 1899, afholdt af vedkommende Herredskasserer, blev der hos Martinussen givet Ankenæs Kommune Udlæg for Herredsskat for 1899 til Beløb Kr. 889.60 med Tillæg af Udpantningsgebyr Kr. 4.50.

Forretningen paaankedes til Trondhjems Overret, ved hvis Dom af 25 Marts 1901 saaledes blev kjendt for Ret:

„Den paaankede Udpantningsforretning underkjendes som grundet i ulovhjemlet Ligning. Til Bestemmelse af Appell. O. Martinussens Herredsskat for 1899 til Ankenæs Kommune bliver ny Ligning at foretage, ved hvilken hele den Fordel, som er vunden ved Salget af de i Kjøbekontrakten af 19 September 1898 nævnte Eiendomme bliver at beskatte som Formue for 1899, dog med Undtagelse af det Beløb, som Appell. har modtaget i Aktier i Aktieselskabet Ankenæs. Processens Omkostninger for Overretten ophæves."

Efter erhvervet Dispensation fra Reglerne om summa appellabilis samt meddelt Opreisningsbevilling har Kommunen ved Stevning af 16 December 1901 paaanket Overretsdommen til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Kommunen har paastaaet Udpantningsforretningens Stadfæstelse og sig tilkjendt Sagsomkostninger ved Overretten og Høiesteret.

O. Martinussen har paastaaet Overretsdommens Stadfæstelse og sig tilkjendt Sagsomkostninger for Høiesteret.

Tvistens Gjenstand, saavelsom Sagens nærmere Omstændigheder, vil erfares af Præmisserne til Overrettens Dom.

Her for Høiesteret har Appell. indrømmet, at de under Sagen omhandlede Aktier ikke kan blive Gjenstand for Beskatning i Ankenæs Herred, hvis Avancen af Salget kun skal beskattes som Formue.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Overretten og kan i det Væsentlige henholde sig til dens Begrundelse.

Processens Omkostninger findes ogsaa for Høiesteret at burde ophæves.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Af Overrettens Dom hidsættes:

For 1899 er Appell. skattelagt efter en antagen Indtægt af Kr. 14,000, idet Ligningskommissionen ifølge Meddelelse fra sammes Formand i Skrivelse af 17 Februar f. A. har ansat hans Avance ved Salg af fast Eiendom i den paagjældende Termin til Kr. 40,000 og fordelt den paa 5 Aar, altsaa for Aaret 1899 med Kr. 8000, hvorhos hans øvrige Indtægter som Politibetjent, Dampskibsexpeditør, Postaabner m. v. er ansat til Kr. 6000. Han er ikke ansat til nogen Formue. Som af Indst. bemærket er der, saavidt sees, ikke af Appell. reist nogen Indvending mod, at hans Indtægt udenfor Avancen ved Eiendomssalget er sat til Kr. 6000.

Appell. har anført, at han sammen med 4 Andre i sin Tid har kjøbt nogle Eiendomme paa Ankenæs vis á vis Narvik. Den 19 September 1898 oprettedes der med Aktieselskabet Ankenæs, Kristiania, en Kjøbekontrakt, hvorefter sidstnævnte for en Kjøbesum af Kr. 300,000 skulde overtage Eiendommene. Kjøbesummen skulde ifølge Kjøbekontrakt, der er fremlagt under Sagen, ydes med Kr. 150,000 i Kontanter pr. 1/12 1898 og iøvrigt afgjøres ved en den 1 December 1903 forfalden Pantobligation, stor Kr. 100,000, samt ved Overtagelse af 10 Aktier i Aktieselskabet „Ankenæs" à Kr. 5000; det er dernæst af Appell.s Sagfører uimodsagt anført, at nævnte Aktieselskab samtidig anmeldtes til Kristiania Firmaregister, samt at Kjøberne kom til at overtage 12 Aktier istedenfor som i Kontrakten bestemt 10. Appell.s Avance paa Salget er opgivet til Kr. 37,500, nemlig i Kontanter Kr. 5500, som Andel af Pantobligationen Kr. 20,000 og i Aktier Kr. 12,000.

Appell. har under Udpantningen protesteret mod dens Fremme, fordi den ved Eiendomssalget vundne Fordel er skatskrevet ham som Indtægt istedenfor som Formue, og dette udvikles da nærmere under Proceduren. Indst. søger herimod at hævde, at Ligningskommissionens Opfatning heraf, at Avancen maa skatskrives som Indtægt, er den rigtige. Nærværende Ret har ved 2de Domme af 6 August 1900 i Sager anlagte mod Tingvolds Kommune, den ene af Peder Gulliksen Fagerlid, den anden af Ole E. Rød, havt det samme Spørgsmaal under Behandling og antaget, at en paa denne Maade vunden Fordel ikke kan betragtes som Indtægtsforøgelse, i alle Fald ikke medmindre vedkommende Skatteyder driver den Art Forretninger som Næringsvei, og det formenes Appell. ikke at gjøre. Hans Stillinger som Opsynsbetjent for Statens Eiendomme, som Postaabner og som Dampskibsexpeditør viser, at han i hvert Fald ikke driver nævnte Slags Forretninger som eneste Næringsvei, og man finder det, efter det iøvrigt Oplyste, libet antageligt, at Appell. har beskjæftiget sig med Eiendomssalg anderledes end ganske leilighedsvis, og naar Tilfældet saa at sige har bragt ham det i Hænderne; de Salg, hvormed Appell. bevislig har havt Befatning, er ikke mange i Antal, og mod hans Benegtelse kan man ikke

antage, at det har været flere, end af ham selv opgivet. Med Hensyn til Spørgsmaalet, om Avancen retteligt bør beskattes som Formue eller Indtægt, kan Retten forøvrigt henholde sig til, hvad man i de 2de nævnte Sager har anført, og man skal alene hidsætte den paagjældende Del af Domspræmisserne i den ene af disse: „Hvad der foregaar (ved Salget af en Eiendom), er alene, at den ved Kjøbet allerede erhvervede Formuesforøgelse omsættes fra fast til flydende Kapital. Ser man hen til vore Skattelovers Forarbeider, synes det ogsaa lidet tvivlsomt, at man ved Istandbringelsen af disse har havt til Hensigt en Ordning, hvorefter et saadant Overskud som det heromhandlede skulde beskattes som Formue og ikke som Indtægt; herom finder man det tilstrækkeligt at henvise til den af Professor Aschehoug givne Fremstilling i hans i statsøkonomisk Tidsskrift for 1898 indtagne Afhandling om „Afkastning og Indtægt“ S. 252 og S. 254—56. Af den i Lovtidenden for 1899 S. 123 indtagne Skrivelse fra Finantsdepartementet af 18 April s. A. erfares vistnok, at dette er uenigt heri, hvis Eiendommen er kjøbt af Sælgeren i Hensigt atter at afhænde samme med Overskud. Men foruden at man ikke finder en saadan Lære stemmende med Principerne i vore kommunale Skattelove iøvrigt, formenes den at ville blive saare vanskelig at haandhæve i Praxis og at ville indbyde til Processer. Der vil i mange Tilfælde, særlig hvor der ligger nogen Tid mellem Kjøbet og Salget af Eiendommen, blive saare vanskeligt for ikke at sige umuligt at føre Bevis for, at den var kjøbt med saadan Hensigt for Øie, og Finantsdepartementets Opfatning vil kunne give Anledning til mangehaande Tvistigheder, som den af Professor Aschehoug givne Fortolkning afskjærer al Adgang til.“

Efter dette bliver det unfornødent at indlade sig paa, hvad Appell. i sit Deduktionsindlæg omhandler under No. 2, nemlig hvorvidt Skatskrivningen, om Avancen skulde betragtes som Indtægt, burde skeet efter Principet i Landsskattelovens § 42, 3die Passus.

Naar Appell. videre har anført, at Avancen ved Salget ikke kan beskattes for 1899, fordi Kjøbesummen først skulde erlægges efter 30 September 1898 (den kontante Del af samme som oven nævnt 1 December 1898), kan man derimod ikke være enig med ham. Man finder det korrekt af Ligningskommissionen, hvis den antager Aktieselskabet „Ankenæs“ for en tilstrækkelig solid Kjøber, at anse Avancen vunden allerede ved Kontraktens Oprettelse den 19 September 1898. Da har jo nemlig Appell. erhvervet Retskrav paa Beløbet, og at han først faar den kontante Del af Kjøbesummen udbetalt et Par Maaneder senere, skjønnes ligesaalidt at kunne have nogen Betydning for heromhandlede Spørgsmaal, som det vilde være holdbart at paastaa, at Pantobligationen paa Kr. 100,000 ikke skulde kunne komme i Betragtning ved Skatskrivningen, førend den ved Forfald den 1 December 1903 var bleven betalt. Appell. har ved Kontraktens Oprettelse erhvervet et Krav paa Kjøbesummen, som det vistnok er tænkeligt kan lades uopfyldt derved, at Kontrakten, som han anfører, ikke bliver perficeret. Men et Gjældsbrev i hvilkensomhelst Form kan af mange andre Grunde ogsaa blive uberigtiget, uden at det er tvivlsomt, at en Ligningskommission har fuld Adgang til at medregne dets Paalydende i dets Eiers Formue, saalænge den anser dets Debitor tilstrækkelig solid. Herom kan forøvrigt henvises til den som Dokument No. 6 irettelagte Skrivelse fra Finantsdepartementet til Amtmanden i Nordland af 8 Juli 1899.

Appell. har gjort gjældende, at hans Andel i Pantobligationen ikke kan ansættes til dens Paalydende Kr. 20,000, men finder Kr. 12,000 passende; dette beror imidlertid paa en skjønsmæssig Værdiansættelse, som udelukkende henhører under Ligningsmyndighederne, og som Domstolene ikke kan befatte sig med.

Efter dette vil Udpantningen blive at underkjende og ny Ligning at afholde overensstemmende med Landsskattelovens § 49, 2det Passus. Herunder vil hele den

ved Reguleringen er udelukket, maa man om Eiendommen som Helhed sige, at den ved Reguleringen er bleven udskiftet til en efter dens Størrelse, Beliggenhed og øvrige Forhold regningssvarende Bebyggelse.

At Kommunen under saadanne Omstændigheder skal være forpligtet til at indløse den til Plads eller Gade bestemte ubebyggede Grund af Eiendommen, kan i sig selv heller ikke ansees urimeligt. Hvis en Mand har kjøbt en saadan Eiendom, som nævnt, i Hensigt at bebygge den; men han hindres heri ved en efter Kjøbet besluttet Regulering, indsees ikke andet, end at han maa have et i sig selv ligesaa billigt Krav paa øieblikkelig Indløsning, som den, der paa samme Maade har kjøbt en helt ubebygget Eiendom. Ogsaa fra Kommunens Side indrømmes det i heromhandlede Tilfælde, at hvis Eieren nedriver den Bebyggelse, som findes paa Eiendommen, vil han under de foreliggende Omstændigheder kunne kræve Indløsning. Men til saaledes i Tilfælde at tvinge Eieren til en i sig selv hensigtsløs Nedrivelse af en Bygning, indsees der ikke at kunne være nogen fornuftig Grund. Selv om det nemlig, hvis Reguleringen ikke var kommet i Veien, maatte fremstille sig som det rimeligste for Eieren at nedrive de tidligere Bygninger for at bebygge den Grund, hvorpaa disse har staaet, sammen med den øvrige Del af Eiendommen, vil det, naar først en saadan videre Bebyggelse er hindret ved Reguleringen, kunne fremstille sig som ganske hensigtsløst at nedrive de tidligere Bygninger, som maaske paa en meget regningssvarende Maade forrenter den Del af Eiendommen, som de optager.

Man kan her maaske ville indvende, at efter Bygningslovens § 10, 4de Passus, er Kommunen, naar Eiendommen er erklæret utjenlig til regningssvarende Bebyggelse og Eieren i denne Anledning paastaar Erstatning, berettiget til at indløse Eiendommen i dens Helhed, og at dette vil falde saa meget dyrere for Kommunen, hvis Eiendommen er delvis bebygget. Men herved er at mærke, at Kommunen, hvis den bestemmer sig til at indløse den hele Eiendom, jo selv vil beholde Bygningerne og den derved forbundne Indtægt, saaledes at den maa antages herved at faa fuld Erstatning for de større Omkostninger, som Indløsningen af den bebyggede Grund vil medføre. — Paa den anden Side kan man fra Bestemmelsen i § 10, 4de Passus, ville hente den Indvending mod den her hævdede Forstaaelse af Paragrafens 2det Passus, at medens Kommunen ifølge Lovens § 9, 1ste Passus, ellers kun kan expropriere bebygget Grund efter særskilt derom fattet Beslutning af Kommunestyret og til Gjennemførelse af Regulering, der af Kongen er approberet, vilde den i Tilfælde, som det heromhandlede, kunne expropriere bebygget Grund uden Hensyn til disse Betingelser.

Naar det imidlertid betænkes, at Bestemmelserne i § 9, 1ste Passus, maa ansees givne til Beskyttelse for Grundeieren, og at det i det heromhandlede Tilfælde er Grundeieren selv, som ved sit Krav paa Indløsning fremkalder Kommunens Ret til at expropriere den hele Eiendom, indsees det ikke, at der ved den her hævdede Fortolkning af § 10, 2det Passus, opstaar nogen Uoverensstemmelse mellem Bestemmelserne i Lovens § 10 og dens § 9, 1ste Passus.

Kommissionen skal forøvrigt i denne Forbindelse bemærke, at Udtrykket „ubebygget Grund" i Lovens § 9, 1ste Passus, antages at maatte forstaaes om enhver Del af en Eiendom, hvorpaa ingen Bygning staar, idet det korresponderende Udtryk „bebygget Grund" kun antages at betegne Grund, hvorpaa der staar Bygning. I Bygningsloven af 5 Juni 1875 § 10, hvis Indhold er optaget i den nye Bygningslovs § 9, 1ste Passus, heder det nemlig ligefrem, at „foruden ubebygget Grund — — — skal ogsaa Bygninger — kunne fordres afstaaede". Og ligesom der saaledes med Udtrykket „ubebygget Grund" i § 9, 1ste Passus, ikke kan antages at være ment det samme som ubebygget Eiendom, saaledes

antages heller ikke denne Betydning at maatte tillægges det samme Udtryk i § 10, 2det Passus.

I dette Lovsted er det efter Kommissionens Mening ved det nævnte Udtryk kun udtalt, at selv om de forøvrigt fastsatte Betingelser for Kommunens Indløsningspligt er tilstede, pligter dog Kommunen af den til Plads eller Gade bestemte Grund ikke at indløse bebygget Grund ɔ: Grund, hvorpaa der staar Bygning.

Fra Kommunens Side hævdes det imidlertid videre, at heller ikke de i Bygningslovens § 10, 2det Passus, forøvrigt opstillede Betingelser for dens Indløsningspligt i nærværende Tilfælde er tilstede, idet den ubebyggede Del af Eiendommen efter Kommunens Paastand ikke i sig selv vilde have været egnet til regningssvarende Bebyggelse, selv om ingen Regulering havde foreligget. Eieren har derimod ved Fremlæggelse af Tegninger og Overslag søgt at godtgjøre, at nævnte Del af Eiendommen vilde have kunnet bebygges selvstændig paa regningssvarende Maade, hvis dette ikke var blevet hindret af Reguleringen.

Paa dette Spørgsmaal og paa den i Forbindelse dermed mellem Parterne opstaaede Tvist om, hvilken Høide det vilde have været tilladt at give en saadan Bebyggelse, finder Kommissionen imidlertid ikke Grund til nærmere at indlade sig, idet den ikke anser det afgjørende for Kommunens Indløsningspligt, om den ubebyggede Del af Eiendommen vilde have været egnet til en selvstændig regningssvarende Bebyggelse. Som ovenfor udviklet, er nemlig efter Bygningslovens § 10, 2den Passus, Betingelsen for Kommunens Indløsningspligt, at Eiendommen i sin Helhed er bleven uskikket for en efter dens Størrelse, Beliggenhed og øvrige Forhold regningssvarende Bebyggelse. Og da efter Kommissionens Skjøn Eiendommen Prof. Dahls Gade No. 21 ikke kan siges at være udnyttet paa regningssvarende Maade ved sin nuværende Bebyggelse, men en saadan regningssvarende Udnyttelse af Eiendommen vilde kunne have fundet Sted ved Nedrivelse af de nuværende Bygninger og fælles Nybyggelse af den hele Eiendom, medens der efter Reguleringen overhovedet ikke er Adgang til en regningssvarende Udnyttelse af Eiendommen, antages den nævnte Betingelse for Kommunens Indløsningspligt at være tilstede, uden Hensyn til, om den nu ubebyggede Del af Eiendommen vilde kunne have været bebygget særskilt paa regningssvarende Maade eller ikke.

Idet Kommunen saaledes formenes forpligtet til efter Eierens Forlangende strax at indløse den ubebyggede Del af den til Gade eller Plads regulerede Grund af Eiendommen, finder dog Kommissionen at maatte give Kommuneadvokaten Medhold i, at den Del af nævnte Grund, der efter Loven skal tjene som Gaardsrum til den nuværende Bebyggelse, maa henregnes til denne som en Del af den bebyggede Grund og ikke kan kræves indløst som ubebygget Grund i Lovens Forstand.

Naar Eieren, foruden Taxt over den samlede Eiendom og over dens ubebyggede Del, ogsaa har begjæret Taxt over det Indtægtstab, der er ham paaført ved, at han ikke har faaet sin Eiendom bebygget ifølge Bygningsanmeldelse af 10 Januar 1900 samt over de med denne indsendte Tegninger, skal Kommissionen bemærke, at den, i Overensstemmelse med hvad ovenfor er anført, ved sine Værdsættelser vil tage Hensyn til, at Eiendommen vilde kunne have været bebygget under ét, hvis dette ikke var blevet hindret ved Reguleringen. Forsaavidt imidlertid Eieren ved sin nævnte Begjæring har ment at ville gjøre Erstatningsansvar gjældende i Anledning af Kommunens Forhold ved at afslaa Bygningsanmeldelsen, ligger Spørgsmaalet om saadant Erstatningsansvar udenfor Kommissionens Kompetence. For de omhandlede Byggetegninger antoges der ikke af Kommissionen at kunne tilkjendes Eieren nogen Erstatning, idet de er udfærdigede i Strid med foreliggende Regulering.

Naar endelig Eieren har paastaaet sig tilkjendt Renter af Erstatningssummen fra

Efter Proceduren i Høiesteret staar med dette Resultat tilbage at behandle Rentespørgsmaalet. Renter er af Eieren paastaaet fra 22 Juni 1900 da Indløsning af ham forlangtes. Kommunen har overhovedet bestridt nogen Rentepligt, og Skjønskommissionen har tilkjendt Eieren lovlige Renter fra Skjønnets Afholdelse den 17 Marts 1902.

Jeg antager, at lovlige Renter rettest ydes fra 2 Juni 1902, idet paa dette Tidspunkt saavel Indløsningspligten som Erstatningsbeløbene er blevet fastsat, og det af Kommunen ikke er gjort gjældende, at den ubebyggede Grund in casu yder nogen Indtægt for Eieren, der i Tilfælde kunde være kommet i Betragtning. Paa den anden Side var den 17 Marts Erstatningsbeløbene endnu ikke helt bragt paa det Rene.

Processens Omkostninger for Høiesteret antager jeg, at Appell. ikke kan undgaa at tilsvare.

Konklusion:

Den af Kristiania Skjønskommission for Bygningssager afgivne Forsøgstaxt af 17 Marts 1902 og Kjendelse af 2 Juni s. A. stadfæstes, dog saaledes at Renterne først løber fra 2 Juni 1902.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Kristiania Kommune til Assistent H. Omejer 250 — to Hundrede og femti — Kroner.

Assessor Motzfeldt: Jeg kommer til samme Resultat som Førstvoterende og finder det til Begrundelse deraf tilstrækkeligt at henvise til Skjønskommissionens Præmisser, undtagen forsaavidt angaar Rentespørgsmaalet, hvori jeg i det Væsentlige tiltræder Førstvoterendes Bemærkninger. Ved Høiesterets Dom anser jeg, hvad jeg antager ogsaa har været Førstvoterendes Mening, trods de i Kjendelsen brugte Udtryk, intet afgjort med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt Kommunen virkelig er forpligtet til at foretage Indløsning og altsaa iværksætte Expropriation, eller om den kan lade de omhandlede Reguleringer falde.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Exped.sekr. Bull: Ligesaa.

Assessor Thoresen: Jeg er i Resultatet enig med de tidligere Voterende og kan ogsaa i væsentlige Dele tiltræde Begrundelsen. Men jeg vil tilføie, at Sagen efter Udtryksmaaden i Bygningslovens § 10, 2det Passus, sammenholdt med 3die og 4de Passus, for mig har stillet sig meget tvivlsom, og jeg finder det saaledes meget rimeligt, at Kommunen har villet se Høiesterets Afgjørelse af Sagen. Jeg vil derfor votere for, at Processens Omkostninger ophæves.

Extraordin. Assessor, Adv. Mejdell: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt enig med Førstvoterende.

Assessor C Hansteen: Ligesaa

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Kristiania Skjønskommissions Udtalelse af 17 Marts 1902 er saalydende:

Ved Reguleringsbeslutning af 21 Oktober 1898 besluttedes Uranienborgveien forlænget retliniet til Industrigaden. Ifølge denne Regulering vil Størstedelen af Eiendommen Prof. Dahls Gade No. 21 blive udlagt til Plads eller Gade. En Del af denne Grund er bebygget. Ifølge tidligere Reguleringer af Prof. Dahls Gade af 4 Marts 1879 og 15 Juni 1896 var en anden Del af Eiendommen reguleret til Udvidelse af denne Gade. Ved Reguleringsbeslutning af 2 Marts 1900 besluttedes et nyt Alternativ for Regulering af Prof. Dahls Gade, hvorefter denne faar en Bredde af 15.70 m., og ved Reguleringsbeslutning af 21 Septbr. 1900 blev dette nye Alternativ fastslaaet som gjældende med Ophævelse af de tidligere Bestemmelser af 4 Marts 1879 og 15 Juni 1896.

Ved Skrivelse til Magistraten af 24 Juni 1899 begjærede Eieren af Prof. Dahls Gade No. 21 i Henhold til Bygningsloven af 1875, dens § 8, Indløsning af den ved „den nye Regulering" til Gade og Plads bestemte Grund af Eiendommen, idet anførtes, at det tilbageværende Stykke bliver utjenlig til Bebyggelse. Til denne Begjæring, — der omfattede ogsaa den bebyggede Del af den til Gade og Plads regulerede Grund — sees Magistraten ikke at have taget noget Hensyn.

Under 10 Januar 1900 indsendte derefter Eieren Byggeanmeldelse til samlet Bebyggelse af den hele Eiendom. Denne Anmeldelse blev afvist som stridende mod Reguleringen.

Ved Skrivelse til Magistraten af 22 Juni 1900 begjærede saa Eieren, at Kommunen i Henhold til den nye Bygningslovs § 10, 2det Passus, strax skulde indløse den ubebyggede Del af Eiendommen.

I Anledning heraf har Kommunen ved Stævning af 3 August 1901 tilstævnt Forsøgstaxt vedkommende Eiendommen.

Under denne har Kommuneadvokaten erkjendt Kommunens Indløsningspligt af de regulerede Arealer at være tilstede, forsaavidt Eiendommen i sin Helhed kunde betragtes som ubebygget, hvad det er paa det Rene, at den ikke er, men hævder, at Kommunen efter Bygningslovens § 10, 2det Passus, aldrig er forpligtet til at indløse Grund af en bebygget Eiendom.

Eieren hævder derimod, at Kommunen er forpligtet til strax at indløse ubebygget Grund ogsaa af en delvis bebygget Eiendom, naar de i Bygningslovens § 10, 2det Passus, forøvrigt opstillede Betingelser er tilstede.

Kommissionen skal angaaende det saaledes omtvistede Spørgsmaal bemærke:

En Grundeier kan efter Bygningslovens § 10, 2det Passus, forlange indløst „den til Plads eller Gade bestemte ubebyggede Grund, naar det ved lovligt Skjøn afgjøres, at hans Eiendom formedelst Reguleringen bliver uskikket til regningssvarende Bebyggelse. At det af disse Lovens Bestemmelser skulde følge, at Grundeieren kun i Tilfælde af, at hans Eiendom i sin Helhed er ubebygget, skulde kunne kræve nogen Del af Grunden indløst, kan ikke antages. Den Betingelse for Indløsningspligten, at Grunden skal være ubebygget, gjælder efter Lovens Udtryk kun den Del af Eiendommen, der er bestemt til Plads eller Gade, og som skal kunne kræves indløst af Kommunen, medens der som Betingelse for den hele Eiendoms Vedkommende kun gjælder, at den ved Reguleringen bliver uskikket for en efter dens Størrelse, Beliggenhed og øvrige Forhold regningssvarende Bebyggelse. Denne Betingelse antages meget vel at kunne indtræde, ogsaa hvor Eiendommen er delvis bebygget. Hvis det nemlig skjønnes, at en Eiendom ved sin tidligere Bebyggelse ikke er udnyttet paa en i Forhold til dens aktuelle Værdi regningssvarende Maade, og at den, hvis ingen Regulering havde været til Hinder, ved en yderligere Bebyggelse vilde kunne været saaledes udnyttet; men at dette

Efter Proceduren i Høiesteret staar med dette Resultat tilbage at behandle Rentespørgsmaalet. Renter er af Eieren paastaaet fra 22 Juni 1900 da Indløsning af ham forlangtes. Kommunen har overhovedet bestridt nogen Rentepligt, og Skjønskommissionen har tilkjendt Eieren lovlige Renter fra Skjønnets Afholdelse den 17 Marts 1902.

Jeg antager, at lovlige Renter rettest ydes fra 2 Juni 1902, idet paa dette Tidspunkt saavel Indløsningspligten som Erstatningsbeløbene er blevet fastsat, og det af Kommunen ikke er gjort gjældende, at den ubebyggede Grund in casu yder nogen Indtægt for Eieren, der i Tilfælde kunde være kommet i Betragtning. Paa den anden Side var den 17 Marts Erstatningsbeløbene endnu ikke helt bragt paa det Rene.

Processens Omkostninger for Høiesteret antager jeg, at Appell. ikke kan undgaa at tilsvare.

Konklusion:

Den af Kristiania Skjønskommission for Bygningssager afgivne Forsøgstaxt af 17 Marts 1902 og Kjendelse af 2 Juni s. A. stadfæstes, dog saaledes at Renterne først løber fra 2 Juni 1902.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Kristiania Kommune til Assistent H. Omejer 250 — to Hundrede og femti — Kroner.

Assessor Motzfeldt: Jeg kommer til samme Resultat som Førstvoterende og finder det til Begrundelse deraf tilstrækkeligt at henvise til Skjønskommissionens Præmisser, undtagen forsaavidt angaar Rentespørgsmaalet, hvori jeg i det Væsentlige tiltræder Førstvoterendes Bemærkninger. Ved Høiesterets Dom anser jeg, hvad jeg antager ogsaa har været Førstvoterendes Mening, trods de i Kjendelsen brugte Udtryk, intet afgjort med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt Kommunen virkelig er forpligtet til at foretage Indløsning og altsaa iværksætte Expropriation, eller om den kan lade de omhandlede Reguleringer falde.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Exped.sekr. Bull: Ligesaa.

Assessor Thoresen: Jeg er i Resultatet enig med de tidligere Voterende og kan ogsaa i væsentlige Dele tiltræde Begrundelsen. Men jeg vil tilføie, at Sagen efter Udtryksmaaden i Bygningslovens § 10, 2det Passus, sammenholdt med 3die og 4de Passus, for mig har stillet sig meget tvivlsom, og jeg finder det saaledes meget rimeligt, at Kommunen har villet se Høiesterets Afgjørelse af Sagen. Jeg vil derfor votere for, at Processens Omkostninger ophæves.

Extraordin. Assessor, Adv. Mejdell: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt enig med Førstvoterende.

Assessor C Hansteen: Ligesaa

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Kristiania Skjønskommissions Udtalelse af 17 Marts 1902 er saalydende:

Ved Reguleringsbeslutning af 21 Oktober 1898 besluttedes Uranienborgveien forlænget retliniet til Industrigaden. Ifølge denne Regulering vil Størstedelen af Eiendommen Prof. Dahls Gade No. 21 blive udlagt til Plads eller Gade. En Del af denne Grund er bebygget. Ifølge tidligere Reguleringer af Prof. Dahls Gade af 4 Marts 1879 og 15 Juni 1896 var en anden Del af Eiendommen reguleret til Udvidelse af denne Gade. Ved Reguleringsbeslutning af 2 Marts 1900 besluttedes et nyt Alternativ for Regulering af Prof. Dahls Gade, hvorefter denne faar en Bredde af 15.70 m., og ved Reguleringsbeslutning af 21 Septbr. 1900 blev dette nye Alternativ fastslaaet som gjældende med Ophævelse af de tidligere Bestemmelser af 4 Marts 1879 og 15 Juni 1896.

Ved Skrivelse til Magistraten af 24 Juni 1899 begjærede Eieren af Prof. Dahls Gade No. 21 i Henhold til Bygningsloven af 1875, dens § 8, Indløsning af den ved „den nye Regulering" til Gade og Plads bestemte Grund af Eiendommen, idet anførtes, at det tilbageværende Stykke bliver utjenlig til Bebyggelse. Til denne Begjæring, — der omfattede ogsaa den bebyggede Del af den til Gade og Plads regulerede Grund — sees Magistraten ikke at have taget noget Hensyn.

Under 10 Januar 1900 indsendte derefter Eieren Byggeanmeldelse til samlet Bebyggelse af den hele Eiendom. Denne Anmeldelse blev afvist som stridende mod Reguleringen.

Ved Skrivelse til Magistraten af 22 Juni 1900 begjærede saa Eieren, at Kommunen i Henhold til den nye Bygningslovs § 10, 2det Passus, strax skulde indløse den ubebyggede Del af Eiendommen.

I Anledning heraf har Kommunen ved Stævning af 3 August 1901 tilstævnt Forsøgstaxt vedkommende Eiendommen.

Under denne har Kommuneadvokaten erkjendt Kommunens Indløsningspligt af de regulerede Arealer at være tilstede, forsaavidt Eiendommen i sin Helhed kunde betragtes som ubebygget, hvad det er paa det Rene, at den ikke er, men hævder, at Kommunen efter Bygningslovens § 10, 2det Passus, aldrig er forpligtet til at indløse Grund af en bebygget Eiendom.

Eieren hævder derimod, at Kommunen er forpligtet til strax at indløse ubebygget Grund ogsaa af en delvis bebygget Eiendom, naar de i Bygningslovens § 10, 2det Passus, forøvrigt opstillede Betingelser er tilstede.

Kommissionen skal angaaende det saaledes omtvistede Spørgsmaal bemærke:

En Grundeier kan efter Bygningslovens § 10, 2det Passus, forlange indløst „den til Plads eller Gade bestemte ubebyggede Grund, naar det ved lovligt Skjøn afgjøres, at hans Eiendom formedelst Reguleringen bliver uskikket til regningssvarende Bebyggelse. At det af disse Lovens Bestemmelser skulde følge, at Grundeieren kun i Tilfælde af, at hans Eiendom i sin Helhed er ubebygget, skulde kunne kræve nogen Del af Grunden indløst, kan ikke antages. Den Betingelse for Indløsningspligten, at Grunden skal være ubebygget, gjælder efter Lovens Udtryk kun den Del af Eiendommen, der er bestemt til Plads eller Gade, og som skal kunne kræves indløst af Kommunen, medens der som Betingelse for den hele Eiendoms Vedkommende kun gjælder, at den ved Reguleringen bliver uskikket for en efter dens Størrelse, Beliggenhed og øvrige Forhold regningssvarende Bebyggelse. Denne Betingelse antages meget vel at kunne indtræde, ogsaa hvor Eiendommen er delvis bebygget. Hvis det nemlig skjønnes, at en Eiendom ved sin tidligere Bebyggelse ikke er udnyttet paa en i Forhold til dens aktuelle Værdi regningssvarende Maade, og at den, hvis ingen Regulering havde været til Hinder, ved en yderligere Bebyggelse vilde kunne været saaledes udnyttet; men at dette

ved Reguleringen er udelukket, maa man om Eiendommen som Helhed sige, at den ved Reguleringen er bleven uskikket til en efter dens Størrelse, Beliggenhed og øvrige Forhold regningssvarende Bebyggelse.

At Kommunen under saadanne Omstændigheder skal være forpligtet til at indløse den til Plads eller Gade bestemte ubebyggede Grund af Eiendommen, kan i sig selv heller ikke ansees urimeligt. Hvis en Mand har kjøbt en saadan Eiendom, som nævnt, i Hensigt at bebygge den; men han hindres heri ved en efter Kjøbet besluttet Regulering, indsees ikke andet, end at han maa have et i sig selv ligesaa billigt Krav paa øieblikkelig Indløsning, som den, der paa samme Maade har kjøbt en helt ubebygget Eiendom. Ogsaa fra Kommunens Side indrømmes det i herombhandlede Tilfælde, at hvis Eieren nedriver den Bebyggelse, som findes paa Eiendommen, vil han under de foreliggende Omstændigheder kunne kræve Indløsning. Men til saaledes i Tilfælde at tvinge Eieren til en i sig selv hensigtsløs Nedrivelse af en Bygning, indsees der ikke at kunne være nogen fornuftig Grund. Selv om det nemlig, hvis Reguleringen ikke var kommet i Veien, maatte fremstille sig som det rimeligste for Eieren at nedrive de tidligere Bygninger for at bebygge den Grund, hvorpaa disse har staaet, sammen med den øvrige Del af Eiendommen, vil det, naar først en saadan videre Bebyggelse er hindret ved Reguleringen, kunne fremstille sig som ganske hensigtsløst at nedrive de tidligere Bygninger, som maaske paa en meget regningssvarende Maade forrenter den Del af Eiendommen, som de optager.

Man kan her maaske ville indvende, at efter Bygningslovens § 10, 4de Passus, er Kommunen, naar Eiendommen er erklæret utjenlig til regningssvarende Bebyggelse og Eieren i denne Anledning paastaar Erstatning, berettiget til at indløse Eiendommen i dens Helhed, og at dette vil falde saa meget dyrere for Kommunen, hvis Eiendommen er delvis bebygget. Men herved er at mærke, at Kommunen, hvis den bestemmer sig til at indløse den hele Eiendom, jo selv vil beholde Bygningerne og den derved forbundne Indtægt, saaledes at den maa antages herved at faa fuld Erstatning for de større Omkostninger, som Indløsningen af den bebyggede Grund vil medføre. — Paa den anden Side kan man fra Bestemmelsen i § 10, 4de Passus, ville hente den Indvending mod den her hævdede Forstaaelse af Paragrafens 2det Passus, at medens Kommunen ifølge Lovens § 9, 1ste Passus, ellers kun kan expropriere bebygget Grund efter særskilt derom fattet Beslutning af Kommunestyret og til Gjennemførelse af Regulering, der af Kongen er approberet, vilde den i Tilfælde, som det herombhandlede, kunne expropriere bebygget Grund uden Hensyn til disse Betingelser.

Naar det imidlertid betænkes, at Bestemmelserne i § 9, 1ste Passus, maa ansees givne til Beskyttelse for Grundeieren, og at det i det herombhandlede Tilfælde er Grundeieren selv, som ved sit Krav paa Indløsning fremkalder Kommunens Ret til at expropriere den hele Eiendom, indsees det ikke, at der ved den her hævdede Fortolkning af § 10, 2det Passus, opstaar nogen Uoverensstemmelse mellem Bestemmelserne i Lovens § 10 og dens § 9, 1ste Passus.

Kommissionen skal forøvrigt i denne Forbindelse bemærke, at Udtrykket „ubebygget Grund" i Lovens § 9, 1ste Passus, antages at maatte forstaaes om enhver Del af en Eiendom, hvorpaa ingen Bygning staar, idet det korresponderende Udtryk „bebygget Grund" kun antages at betegne Grund, hvorpaa der staar Bygning. I Bygningsloven af 5 Juni 1875 § 10, hvis Indhold er optaget i den nye Bygningslovs § 9, 1ste Passus, heder det nemlig ligefrem, at „foruden ubebygget Grund — — — skal ogsaa Bygninger — kunne fordres afstaaede". Og ligesom der saaledes med Udtrykket „ubebygget Grund" i § 9, 1ste Passus, ikke kan antages at være ment det samme som ubebygget Eiendom, saaledes

antages heller ikke denne Betydning at maatte tillægges det samme Udtryk i § 10, 2det Passus.

I dette Lovsted er det efter Kommissionens Mening ved det nævnte Udtryk kun udtalt, at selv om de forøvrigt fastsatte Betingelser for Kommunens Indløsningspligt er tilstede, pligter dog Kommunen af den til Plads eller Gade bestemte Grund ikke at indløse bebygget Grund ɔ: Grund, hvorpaa der staar Bygning.

Fra Kommunens Side hævdes det imidlertid videre, at heller ikke de i Bygningslovens § 10, 2det Passus, forøvrigt opstillede Betingelser for dens Indløsningspligt i nærværende Tilfælde er tilstede, idet den ubebyggede Del af Eiendommen efter Kommunens Paastand ikke i sig selv vilde have været egnet til regningssvarende Bebyggelse, selv om ingen Regulering havde foreligget. Eieren har derimod ved Fremlæggelse af Tegninger og Overslag søgt at godtgjøre, at nævnte Del af Eiendommen vilde have kunnet bebygges selvstændig paa regningssvarende Maade, hvis dette ikke var blevet hindret af Reguleringen.

Paa dette Spørgsmaal og paa den i Forbindelse dermed mellem Parterne opstaaede Tvist om, hvilken Høide det vilde have været tilladt at give en saadan Bebyggelse, finder Kommissionen imidlertid ikke Grund til nærmere at indlade sig, idet den ikke anser det afgjørende for Kommunens Indløsningspligt, om den ubebyggede Del af Eiendommen vilde have været egnet til en selvstændig regningssvarende Bebyggelse. Som ovenfor udviklet, er nemlig efter Bygningslovens § 10, 2den Passus, Betingelsen for Kommunens Indløsningspligt, at Eiendommen i sin Helhed er bleven uskikket for en efter dens Størrelse, Beliggenhed og øvrige Forhold regningssvarende Bebyggelse. Og da efter Kommissionens Skjøn Eiendommen Prof. Dahls Gade No. 21 ikke kan siges at være udnyttet paa regningssvarende Maade ved sin nuværende Bebyggelse, men en saadan regningssvarende Udnyttelse af Eiendommen vilde kunne have fundet Sted ved Nedrivelse af de nuværende Bygninger og fælles Nybyggelse af den hele Eiendom, medens der efter Reguleringen overhovedet ikke er Adgang til en regningssvarende Udnyttelse af Eiendommen, antages den nævnte Betingelse for Kommunens Indløsningspligt at være tilstede, uden Hensyn til, om den nu ubebyggede Del af Eiendommen vilde kunne have været bebygget særskilt paa regningssvarende Maade eller ikke.

Idet Kommunen saaledes formenes forpligtet til efter Eierens Forlangende strax at indløse den ubebyggede Del af den til Gade eller Plads regulerede Grund af Eiendommen, finder dog Kommissionen at maatte give Kommuneadvokaten Medhold i, at den Del af nævnte Grund, der efter Loven skal tjene som Gaardsrum til den nuværende Bebyggelse, maa henregnes til denne som en Del af den bebyggede Grund og ikke kan kræves indløst som ubebygget Grund i Lovens Forstand.

Naar Eieren, foruden Taxt over den samlede Eiendom og over dens ubebyggede Del, ogsaa har begjæret Taxt over det Indtægtstab, der er ham paaført ved, at han ikke har faaet sin Eiendom bebygget ifølge Bygningsanmeldelse af 10 Januar 1900 samt over de med denne indsendte Tegninger, skal Kommissionen bemærke, at den, i Overensstemmelse med hvad ovenfor er anført, ved sine Værdsættelser vil tage Hensyn til, at Eiendommen vilde kunne have været bebygget under ét, hvis dette ikke var blevet hindret ved Reguleringen. Forsaavidt imidlertid Eieren ved sin nævnte Begjæring har ment at ville gjøre Erstatningsansvar gjældende i Anledning af Kommunens Forhold ved at afslaa Bygningsanmeldelsen, ligger Spørgsmaalet om saadant Erstatningsansvar udenfor Kommissionens Kompetence. For de omhandlede Byggetegninger antoges der ikke af Kommissionen at kunne tilkjendes Eieren nogen Erstatning, idet de er udfærdigede i Strid med foreliggende Regulering.

Naar endelig Eieren har paastaaet sig tilkjendt Renter af Erstatningssummen fra

den 22 Juni 1900, da han fremkom med sit Krav om Indløsning af den ubebyggede Grund, skal Kommissionen bemærke, at Paastanden herom rettelig vil være at fremsætte, naar Fravigelseskjendelse eller udtrykkelig Kjendelse om Kommunens Indløsningspligt begjæres. Forøvrigt skal allerede nu bemærkes, at nogen Rentepligt i det foreliggende Tilfælde ikke antages begrundet i vor Lovgivning.

Kommissionen ansatte derefter den hele Eiendom Prof. Dahls Gade No. 21 med paastaaende Bygninger til 52,000 — to og femti Tusinde — Kroner.

Den ubebyggede Del af Eiendommen ansattes til 40 — firti — Kroner pr. m.².

Samme Skjønskommissions Kjendelse og Skjøn af 2 Juni 1902 er saalydende:

Ved sit under 17 Marts d. A. afgivne Skjøn i denne Sag, har Kommissionen paa Foranledning af den under Sagen førte Procedure mellem Parterne udtalt sig om Kommunens Pligt til strax at indløse den ubebyggede Del af den til Gade eller Plads regulerede Del af Eiendommen. Da der imidlertid ikke fra Eierens Side var nedlagt Paastand om Afsigelse af udtrykkelig Kjendelse herom, og da Eieren under Proceduren paastod hele den ubebyggede Grund af Eiendommen og ikke blot den til Gade eller Plads regulerede Del af samme indløst, uden at der fra Kommunens Side var gjort nogen speciel Bemærkning herved, fandt Kommissionen at burde indskrænke sig til en Udtalelse om de under Proceduren omtvistede Spørgsmaal, uden at afgive udtrykkelig Kjendelse om Kommunens Indløsningspligt og dennes Udstrækning.

Ved Stævning af 4 April d. A. har nu Eieren atter indbragt Sagen for Kommissionen og nedlagt Paastand om, at Kommunen kjendes forpligtet til strax at indløse den til Gadegrund bestemte ubebyggede Del af Eiendommen 261.65 m.², subsidiært 243.65 m.² ved at udbetale ham den ved Kommissionens Skjøn af 17 Marts d. A. fastsatte Erstatning af 40 Kr. pr. m.² med lovlige Renter af Erstatningsbeløbet fra 22 Juni 1900 til Betaling sker, samt at Kommunen tilpligtes at betale en efter Kommissionens Skjøn fastsat Ulempeerstatning, fordi den af Reguleringen uberørte Del af Eiendommen, 158.95 m.² bliver utjenlig til Byggetomt, med Renter af Erstatningssummen fra 22 Juni 1900.

Kommunen har ikke modsat sig, at Kjendelse afsiges i Henhold til Kommissionens Udtalelser ved Afgivelsen af dens Skjøn den 17 Marts d. A. Derimod bestrider den Eierens Krav paa Ulempeerstatning og paa Renter af Erstatningsbeløbene.

Idet Kommissionen i alle Dele henholder sig til sine under 17 Marts d. A. afgivne Udtalelser, finder den at maatte afsige Kjendelse for, at Kommunen pligter at indløse den til Gade eller Plads regulerede ubebyggede Del af Eiendommen, hvilken efter den foreliggende Opgave udgjør 243.65 m.², idet de 18 m.², der efter Loven skal tjene til Gaardsrum for den nuværende Bebyggelse, ikke antages at kunne kræves indløst som ubebygget Grund.

Den Del af den ubebyggede Eiendom, der ikke er reguleret til Gade, antages at blive utjenlig til Bebyggelse, hvorfor der maa tilkjendes Eieren en Ulempeerstatning, hvilken ansættes til 4500 Kr.

Til at tilkjende Eieren Renter af Erstatningsbeløbene fra 22 Juni 1900, da Eieren forlangte den omhandlede Grund indløst, antages der ikke at være tilstrækkelig Grund. Efter Bygningslovens § 10, 2det Passus, indtræder Kommunens Pligt til Indløsning først, naar det ved lovligt Skjøn afgjøres, at Eiendommen ved Reguleringen bliver uskikket til regningssvarende Bebyggelse, og før saadant Skjøn er afgivet, kan der derfor ikke tilkomme Eieren Renter af Indløsningssummen. Fra

Skjønnets Afholdelse — i nærværende Tilfælde den 17 Marts d. A. — antages derimod Eieren berettiget til at kræve lovlig Rente af Erstatningsbeløbet.

Fra Kommunens Side er der fremsat Begjæring om, at Kommissionen maa udtale sig om, hvorvidt den ved sin Ansættelse af Erstatningen for den ubebyggede Del af Eiendommen har gaaet ud fra, at denne Del er egnet til selvstændig Bebyggelse, a) efter den gamle Bygningslov og b) efter den nye Bygningslov, samt om hvilken Bygningshøide, Kommissionen har anseet tilladt for saadan særskilt Bebyggelse.

Kommissionen skal i denne Anledning, under Henvisning til sine Udtalelser af 17 Marts d. A. bemærke, at den ved Ansættelsen af den omhandlede Erstatning har gaaet ud fra Grundens Værdi som en Del af den samlede Eiendom, og at den derfor finder det unødvendigt at indlade sig paa en Besvarelse af de af Kommunen reiste Spørgsmaal angaaende en særskilt Bebyggelse af den ubebyggede Del af Eiendommen.

I et Fæstebrev heder det, at Pladsen bortfæstes „til N. N. og Hustru samt deres ældste Barn paa disse 3 Personers Livstid". Spørgsmaal om, hvorvidt ved „ældste Barn" skulde forstaaes ældste Barn, da Fæstebrevet udfærdigedes, eller ældste Barn, som overlevede Forældrene, efter de oplyste Omstændigheder afgjort til Gunst for den første Mening.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 20 Januar 1903 i Sagen L.-No. 5 for 1ste Session s. A.: Enke Anne Gurine Haraldsdatter (Adv. Flood, beskikket) mod Solums Kommune ved dens Ordfører (Adv. Hans Heyerdahl).

Den 1 Juli 1898 blev af Sorenskriveren i Gjerpens Sorenskriveri i Sag: Anne Gurine Haraldsdatter mod Solums Herredsstyrelse affagt Dom, hvorved saaledes blev kjendt for Ret:

„Indst., Solums Kommune, tilpligtes under en daglig Mulkt af 6 Kroner til Solums Fattigkasse for hver Dag samme 6 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse sidder samme overhørig, til Fordel for Cit., Anne Gurine Haraldsdatter, at fravige og ryddiggjøre Pladsen Lassejordet samt til hende at betale Erstatning efter uvillige Mænds paa Indst.s Bekostning optaget Skjøn for det Tab, der maatte være Cit. paaført ved Afsavn af Pladsens Brug og Benyttelse i Tiden fra Cit.s Broder Thomas Haraldsens Fraflyttelse fra samme, og indtil Pladsen kommer i Cit.indens Besiddelse, med 4 pCt. Rente af det mulige Erstatningsbeløb fra 1 Juli 1897 til Betaling sker. Sagens Omkostninger betaler Indst., Solums Kommune, til Cit. med 50 Kroner."

Ved Stævning af 14 Juli 1898 blev denne Dom af Solums Herredsstyrelse indanket for Bergens Overret, ved hvis under 15 Oktober 1900 affagte Dom Appellantskabet blev frifundet for Indst. Anne Gurine Haraldsdatters Tiltale, og Procesomkostningerne for begge Retter ophævedes. Den for Indst. befalede Sagfører G. M. Larsens Salær ansattes til 120 Kroner, der udredes af Statskassen.

Med Hensyn til Sagens nærmere Omstændigheder henvises til de affagte Dommes Præmisser.

Efter under 16 Marts 1901 af Justits- og Politidepartementet at være forundt fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyrer har Anne Gurine Haraldsdatter ved Stævning af 3 April 1901 indanket den affagte Overretsdom til Høiesteret, hvor Sagen i Henhold til Lov

af 30 Mai 1901 og senere Tillægslove er overført til skriftlig Behandling.

Af Appell. er nedlagt saadan Paastand:

1. At Underrettens Dom stadfæstes.
2. At Indst., Solums Kommune, tilpligtes at betale Statskassen Erstatning efter Sportell.s § 168 for Sagsomkostninger ved Overretten og Høiesteret.
3. At der tilkjendes den for Appell. beskikkede Sagfører Salær af Statskassen efter Sportell.s § 106.

Af Indst. er nedlagt saadan Paastand:

1. At Overrettens Dom stadfæstes.
2. At Appell.inden tilpligtes at betale Indst. Procesomkostninger for Høiesteret.

Fra Høiesteret er saavel fra Appell.indens som fra Indst.s Side fremlagt nye Bevisligheder, hvoriblandt et af Indst. den 15 Januar—5 Marts 1902 ved Gjerpen Sorenskriveris Jurisdiktion optaget Thingsvidne.

Det er af Indst. benægtet, at Fæstebrevet af 23 Juni 1846 hjemler Appell.inden nogen Ret til Brugen af Lassejordet. Det er nemlig paa det Rene, at da Fæstebrevet blev oprettet, var Appell.inden ikke Harald Thorsens og Hustrus ældste Barn. Disse har havt en Søn Hans, som var født før Appell.inden i 1841, men døde i Tiden mellem 1860 og 1870. I Fæstebrevet heder det imidlertid, at Pladsen bortfæstes „til Harald Thorsen og Hustru Kirsten Hansdatter samt deres ældste Barn for disse 3 Personers Livstid.“ Herimod er fra Appell.indens Side gjort gjældende, at det er det af Børnene, der er det ældste paa den Tid, da der bliver Spørgsmaal om ældste Barns Ret, nemlig ved Forældrenes Død, hvortil der ved Fæstebrevets Udtryk „ældste Barn“ er sigtet, en Fortolkning, der af Underretten er givet Medhold, medens Overretten ikke har udtalt sig om Spørgsmaalet, idet Retten har bygget sin Afgjørelse væsentlig paa den Omstændighed, at den skyldige Afgift (2 Spd. eller 8 Kroner) i lang Tid, forinden Fæsteren og hans Hustru afgik ved Døden, ikke havde været betalt, et Forhold, der maa siges at være af den Beskaffenhed, at der ikke længere havdes nogen Ret til Pladsens Brug, som gjennem disse kunde overføres til Appell.inden, om hun forøvrigt var den til Pladsens Brug efter Forældrene nærmest berettigede. Fortolkningen af Udtrykkene i Fæstebrevet kan ganske vist være Tvivl underkastet, men ved Siden af dette er der andre Data tilstede, som tjene til Belysning af, hvorledes det er at forstaa. Saaledes har nu afdøde Lensmand i Solum Jacobsen i en Erklæring af 3 Februar 1898 anført, at han som Lagværge for Enken Benedikte Larsen, der bortfæstede Pladsen til Appell.indens Forældre, forfattede og underskrev Fæstebrevet af 23 Juni 1846. Han er ikke i Tvivl om, at naar der i Fæstebrevet staar „ældste Barn“, er dermed ment den ældste Søn Hans Haraldsen, baade fordi han har det Indtryk fra den Tid, at saa var Tilfældet, endvidere fordi, hvis derved skulde være forstaaet det ældste til enhver Tid levende Barn, dette da udtrykkelig vilde være sagt, og endelig fordi Udtrykket „disse 3 Personers Livstid“ bestemt peger hen paa et bestemt Barn og ikke paa hvilketsomhelst af Børnene, naar det blot efter Forældrenes Død er det ældste. Under ovennævnte

Thingsvidne har 1ste Vidne forklaret, at samme for nu antagelig vel 20 Aar siden traf Harald Thorsens Hustru paa Veien i Nærheden af Vidnets Hjem i Solum, og da kom de i Samtale om Fæstebrevet paa Pladsen Lassejordet. Herunder udtalte hun, at Benedikte Larsen havde udtalt, at det var Meningen, at Fæstebrevet egentlig kun skulde gjælde Harald Thorsen og Hustru, men da Lensmanden skrev Fæstebrevet, havde Madam Larsen ogsaa udtalt, idet hun havde pegt med Haanden: „Burde ikke „han der" ogsaa have havt det." Vidnet sluttede af denne Udtalelse, at der med dette Udtryk „han der" sigtedes til Harald Thorsens ældste Søn, der endnu levede, dengang Fæstebrevet var udstedt. Denne ældste Søn var, da denne Samtale fandt Sted, død og havde da været død i nogle Aar, uden at Vidnet ser sig istand til at angive hvormange. Harald Thorsens Hustru udtalte udtrykkelig, at „nu er det ingen andre end hende og Mand, der har Ret efter Fæstebrevet." Foruden at Vidnet, som anført, selv opfattede Udtrykket „han der" som sigtende til Harald Thorsens og Hustrus ældste Søn, tror Vidnet ogsaa at erindre, at Harald Thorsens Hustru udtrykkelig udtalte, at det var „den ældste Søn", Fæstebrevet gjaldt. I Modsætning hertil har 1ste Kontravidne under nævnte Thingsvidne forklaret, at Vidnet mange Gange har hørt Harald Thorsens Hustru udtale, at Pladsen Lassejordet efter hendes Død vilde tilfalde hendes ældste Barn, men hun nævnte ikke Navnet paa dette ældste Barn, og hun nævnte saaledes ikke Appell.inden ved Navn, men dog at det var den ældste Datter, der skulde have Pladsen. Hun nævnte saaledes baade „ældste Barn" og „ældste Datter". Tiden for disse Udtalelser har Vidnet ikke opgivet anderledes, end at Sønnen hans var død, før Moderen udtalte sig saaledes som nys anført.

Efter hvad der saaledes foreligger, og idet væsentlig Vægt lægges paa Lensmand Jacobsens Erklæring og 1ste Vidnes Prov, finder Høiesteret overveiende Grund til at antage, at det ved Affattelsen af Fæstebrevet af 23 Juni 1846 har været Vedkommendes Mening, at der ved ældste Barn alene sigtes til Harald Thorsens og Hustrus senere afdøde Søn, som dengang var deres ældste Barn, og ikke tillige til hans yngre Sødskende. Appell.inden antages derfor ikke at tilkomme nogen Brugsret til Pladsen, og man finder det saaledes ufornødent nærmere at drøfte, hvorvidt en saadan Ret mulig kan være tabt ved hendes Forældres eller hendes eget Forhold.

Man kommer saaledes til samme Resultat som Overretten, men da dette sker paa andre Præmisser, antages det rettest at give ny Konklusion. Processens Omkostninger for alle Retter findes at burde ophæves. Den befalede Sagfører, Høiesteretsadvokat Floods, Procedure findes forsvarlig:

Dom:

Indst., Solums Herredsstyrelse, bør for Appell.s, Anne Gurine Haraldsdatters, Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for alle Retter ophæves. Den for Høiesteret for Appell. befalede Sagfører, Høiesteretsadvokat Flood, tillægges i Salarium 250 — to Hundrede og femti — Kroner, der tilligemed de den for Overretten og ved Thingsvidnet inden Gjerpen Sorenskriveri befalede Sagfører G. M. Larsen tilkommende Salarier udredes af Statskassen.

Antaget, at ved et Aktieselskabs Anmeldelse til Firmaregistret alene virkelig tegnede Beløb — ikke Beløb, der endnu ikke er tegnede — er at medtage. Videre antaget, at den, der paa et Aktieselskabs Vegne indgiver en urigtig Anmeldelse, bliver ansvarlig ligeoverfor Selskabets Kreditorer eller, i Tilfælde, dets Konkursbo, og saaledes pligtig at tilsvare Differencen mellem det virkelig tegnede og det urigtig opgivne høiere Beløb eller med andre Ord bliver at betragte som den, der har overtaget de ikke tegnede Aktiebeløb. I Klasse med ikke tegnede Aktier antages at maatte sættes Aktier, der vare tegnede efterat samtlige Terminer vare indkaldte og sidste Termin forfalden uden at være indbetalt. Selskabets Disponent i det foreliggende Tilfælde anseet ansvarlig og idømt Erstatningsansvar til Selskabets Konkursbo for 5 Aktier, medens han frifandtes forsaavidt én Aktie angik.

Høiesterets Votering og Dom af 12 Februar 1903 i Sagen, L.-No. 24, 1ste Session f. A.: Aktieselskabet Skjærva Brugs Konkursbo ved sammes Bestyrer, Advokat Einar Rasch (Adv. Rasch) mod G. G. Bergh jr. (Overretssagf. H. J. Blom til Prøve). Adciterede: G. N. Huseby, E. W. Thurmer og Odd Soot Ryen.

Assessor Roll: Sagens nærmere Sammenhæng vil erfares af Præmisserne til Kristiania Byrets Dom af 10 August 1901.

Ved denne blev saaledes kjendt for ret:

„G. G. Bergh jr. bør for Aktieselskabet Skjærva Brugs Konkursbos Tiltale i denne Sag fri at være.

I Sagsomkostninger betaler Boet til Bergh 200 — to Hundrede — Kroner, der udredes inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Byrettens Dom, som forøvrigt er affagt under Dissents, blev af Konkursboet ved Stævning af 13 September 1901 indanket til Høiesteret. Senere har imidlertid Boet paa en Skiftesamling fattet Beslutning om ikke at opretholde Appellen, hvorimod en af Kreditorerne har paataget sig den for egen Regning. Boets Bestyrelse har tilstaaet ham Adgang hertil, saaledes at Appellen fortsættes i Boets Navn, men uden Udgift for dette.

Konkursboet har for Høiesteret nedlagt saadan Paastand:

At Byrettens Dom underkjendes, at Indst. G. G. Bergh jr. tilpligtes at betale til Aktieselskabet Skjærva Brugs Konkursbo Kr. 6000 — sex Tusinde — Kroner med 5 — fem — Procent i aarlig Rente, af Kr. 1200 fra 20 August 1898, af Kr. 1200 fra 15 Oktober 1898, af Kr. 1200 fra 15 December 1898, af Kr. 1200 fra 15 Februar 1899 og af Kr. 1200 fra 15 April 1899, alt til Betaling sker, og at Appell. hos Indst. tilkjendes Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret.

Indst. har nedlagt saadan Paastand:

„1. Principalt: At Byrettens Dom stadfæstes.
Subsidiært: At Indst. tilpligter at betale Appell. Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Appell.s Bekostning, for det Tab, Appell. maatte have lidt derved, at 2 Aktier i Aktieselskabet Skjærva Brug ikke blev tegnede, dog ikke udover 2000 Kroner.
2. At Appell.st. i ethvert Tilfælde tilpligter at betale Indst. Sagens Omkostninger for Byretten og Høiesteret."

Jeg finder det utvivlsomt, at naar i en Anmeldelse til Firmaregistret et Aktieselskabs Aktiekapital opgives til et vist Beløb, maa dette forstaaes saa, at den tegnede Kapital opgaar til dette Beløb, jfr. Firmal.s § 19, og at det altsaa er en urigtig Anmeldelse, naar endnu

ikke tegnede Beløb medtages. Jeg er videre med det dissenterende Medlem af Byretten enig i, at den eller de, der paa Aktieselskabets Vegne indgiver en Anmeldelse, hvori Aktiekapitalen saaledes er opgivet urigtig, bliver ansvarlige ligeoverfor Kreditorerne eller i Tilfælde Konkursboet, og at Ansvaret bestaar deri, at de maa tilsvare Differencen mellem det tegnede og det opgivne Beløb, eller med andre Ord, at de betragtes som de, der har overtaget de ikke tegnede Aktiebeløb.

Under nærværende Sag gjøres, som det sees, Ansvar gjældende for 6 Aktier. Af disse er der 2, som efter hvad der er in confesso, endnu var utegnede ved Konkursens Aabning. Hvad dem angaar, er det aldeles klart, at Indst. maa tilsvare dem.

Saa er der 2 Aktier, der efter Anmeldelse er tegnede eller angives at være tegnede henholdsvis af Axel Olsen og Soot Ryen, men ikke af dem er berigtigede. For disse Aktiers Vedkommende finder jeg det ligeledes lidet tvivlsomt, at Indst. ogsaa maa tilsvare deres Beløb. Af de foreliggende Oplysninger fremgaar det, at de er tegnede, efter at samtlige Terminer var indkaldte og sidste Termin forfalden. Paa det Tidspunkt skulde altsaa ogsaa de her omhandlede Aktier været fuldt indbetalte. Der kunde ikke længer med befriende Virkning for Indst. tegnes Aktier med uvis fremtidig Betalingsforpligtelse. For at fri sig for den Forpligtelse, som Indst. ved den urigtige Anmeldelse havde paadraget sig, maatte han samtidig med Tegningen af Aktierne have modtaget og til Selskabet indbetalt deres fulde Beløb. Hvad der er skeet, kan ikke betragtes anderledes end som et mislykket Forsøg paa at faa Aktierne afhændede.

Saa kommer jeg til de 2 Aktier, der vitterlig er tegnede før Selskabet blev konstitueret og tegnede henholdsvis af Olsen & Dreyer og Alfred Hovde.

Om Olsen & Dreyer er det paa det Rene, at man af Hensyn til deres Insolvents ikke oprindelig opførte dem i Aktieprotokollen, ikke afkrævede dem nogen Termin og ikke udfærdigede noget Aktiebrev lydende paa deres Navne. Den Aktie, de i Tilfælde skulde havt, blev overensstemmende med Bestyrelsens Beslutning af 3 Oktober 1898 overført paa Berghs Navn og Berghs Konto. Olsen & Dreyers Aktietegning maa saaledes siges at være annulleret, og denne Annullation foregik før Anmeldelsen til Firmaregistret. Foruden af Bestyrelsens Beslutning af 3 Oktober 1898, sammenholdt med Bogførselen, fremgaar dette ogsaa med utvetydig Tydelighed af Berghs Forklaring i Konkursboet den 1 Juni 1900. At det, forat Annullationen skulde have en fuldt bindende Karakter, skulde, som af Indst. paastaaet, have været nødvendigt at give Olsen & Dreyer Underretning om samme, kan jeg ikke medgive.

Alfr. Hovde havde ogsaa som sagt tegnet sig for 1 Aktie, før Selskabet blev konstitueret. Han er, som det sees, opført i Aktieprotokollen, og han har ogsaa faaet egen Konto i Selskabets Bøger; men Tegningen er senere blevet annulleret. Naar dette er skeet, kan ikke med Sikkerhed siges; men det sees af en dokumenteret Skrivelse fra Aktieselskabets Bestyrelse af 17 Oktober 1898, at man endnu dengang ikke havde opgivet Haabet om at faa Aktiebeløbet ind hos Alfr. Hovde. I denne Skrivelse siges det ham nemlig, at man vil blive nødsaget til at stryge hans Navn af Listen, om han ikke inden 8

Dage har indbetalt den første Termin. Anmeldelsen til Firmaregistret er udfærdiget den 11 Oktober 1898.

Saa meget er hermed givet, at Alfr. Hovde endnu paa den Tid, da Anmeldelsen indgaves, stod som tegnet Aktionær. Jeg mener derfor, at der i Anledning af denne Aktie ikke paa Fundamentet af urigtig Anmeldelse kan reises noget Ansvar mod Indst. At denne Aktie senere, dengang Aktiebrevet i April 1899 udfærdigedes, blev udfærdiget lydende paa Indst.s Navn, tillægger jeg for mit Vedkommende ingen Betydning. Jeg betragter det kun som et Hensigtsmæssighedsarrangement, forat Aktien senerehen lettere kunde omsættes, og jeg tror derfor ikke, at Konkursboet paa den Omstændighed kan bygge noget Ansvar. Heller ikke finder jeg, at der kan bygges noget Ansvar vedkommende denne Aktie derpaa, at Bestyrelsen ikke har gaaet frem paa den i Lovenes § 2 omhandlede Maade, som var den, enten at inddrive Beløbet eller at sælge Aktien ved offentlig Auktion. Det maatte staa Bestyrelsen aabent, naar den fandt, at hvilkensomhelst af disse Fremgangsmaader ikke var konduitemæssig at lade Aktien ligge hen. Jeg kommer altsaa til det Resultat, at Indst. med Hensyn til den sidst omhandlede Aktie maa blive at frifinde, medens han iøvrigt maa tilsvare Selskabet de 5 tidligere omhandlede Aktiers Beløb med Renter fra de forskjellige Forfaldsterminer.

Processens Omkostninger antager jeg efter Omstændighederne bør hæves saavel for Byretten som for Høiesteret.

Konklusion:

Indst. G. G. Bergh jr., bør til Appell., Aktieselskabet Skjærva Brugs Konkursbo, betale 5000 — fem Tusinde — Kroner med 5 — fem — af Hundrede i aarlig Rente af 1000 Kroner fra 20 August 1898, af 1000 Kroner fra 15 Oktober 1898, af 1000 Kr. fra 15 December 1898, af 1000 Kroner fra 15 Februar 1899 og af 1000 Kroner fra 15 April 1899, alt til Betaling ſker, men forøvrigt for Appell.s Tiltale fri at være.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessorerne Birkeland og Reimers, extraordin. Assessor, Exped.sekr. Bull, Assessor Thoresen og Justitiarius Lødrup: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Høiesteret antager, at en i Medhold § 1 i Lov af 30 Mai 1901 om Forandringer i og Tillæg til Lov om Høiesteret udfærdiget Bevilling maa forkyndes Modparten, og en Sag, hvor dette ikke var iagttaget, som Følge deraf afvist fra Høiesteret.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 14 Marts 1903 i Sagen L.-No. 48 for 1ste Session s. A.: Agent Karl Christensen (Adv. Sam. Johnson) mod Aktieselskabet Norsk Høvleri og Trævarefabrik ved Direktionens Formand, Trælasthandler Lauritz Sæthern (udebleven).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til den af Kristiania Byret under 8 Juni 1901 afsagte Dom, hvorved saaledes er kjendt for Ret:

„Agent Karl Christensen bør til Aktieselskabet Norsk Høvleri og Trævarefabrik betale de paasøgte 20,000 — tyve tusinde — Kroner med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 10 Mai 1900 til Betaling sker, samt 200 — to hundrede — Kroner i Procesomkostninger. At efterkommes" o. s. v.

Af Agent Karl Christensen er Byrettens Dom indanket til Høiesteret, hvor Sagen er foretaget skriftlig.

Af Appell. er saadan Paastand nedlagt:

At Appell. Karl Christensen frifindes for Indst. Aktieselskabet Norsk Høvleri og Trævarefabriks Konkursbos Tiltale i denne Sag og tilkjendes Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret.

Indst., Aktieselskabet Norsk Høvleri og Trævarefabrik har ikke afgivet Møde.

Sagen er under 30 Juli 1901 paastævnt til Høiesterets 2den Session for 1901. Da Appell. ikke har indsendt Sagens Dokumenter til Høiesterets Justitskontor inden 2 Maaneder fra Stævningens Udfærdigelse, har han erhvervet den i Lov af 30 Mai 1891 § 1 omhandlede Bevilling til Sagens Foretagelse i 1ste Session 1902.

Denne Bevilling kan ikke sees at være Indst. forkyndt.

Efter Loven af 1891 er Følgen af, at Dokumenterne ikke indsendes til Justitskontoret i betimelig Tid, at det forholdes med Sagen foreløbig, som om Paaanken var frafaldt. Sagen opføres ikke paa noget Ugekart for Sessionen, og forsaavidt den hører til dem, som er optagne i den trykte Orden, betragtes den som udgaaet af denne. Heller ikke i den følgende Session kan Sagen foretages, medmindre dertil af Høiesteret meddeles Bevilling, hvilket kan ske, saafremt Dokumenterne er indsendte inden 4 Uger før Sessionens Begyndelse. Er dette ikke skeet, er Paaanken at anse som endelig frafaldt.

Høiesteret finder, at en Bevilling af Beskaffenhed som den her omhandlede, maa forkyndes Modparten. Bevillingen er i sit Væsen en Opreisningsbevilling, og de samme Grunde, som har ledet til Nødvendigheden af at forkynde en almindelig Opreisningsbevilling eller en Dispensation fra Reglerne om summa appellabelis, taler ogsaa for den her omhandlede Bevillings Forkyndelse. At Loven af 1891 ikke indeholder nogen Forskrift om saadan Forkyndelse, kan ikke tillægges afgjørende Vegt, da der heller ikke findes nogen speciel Lovforskrift om Forkyndelse af andre Bevillinger. Den Part, som faar Rede paa, at Fristen for Dokumenternes Indsendelse er oversiddet, maa kunne udeblive i den Tro, at Sagen ikke bliver foretaget i Høiesteret, medmindre han ved Bevillingens Forkyndelse faar Meddelelse om, at Sagen alligevel kommer fore. Det vilde være lidet rimeligt at forlange, at han fremdeles maatte holde sig underrettet om, hvorvidt Appell. gjennem Bevilling tillades, trods Forsømmelsen, at faa Sagen frem i følgende Session. Det er dog rimeligere, at den forsømmelige Part, selv om han slipper Udtagelse af en ny Stævning, paalægges at give Modparten saadan Underretning.

Sagen vil saaledes blive at afvise.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Sagen afvises fra Høiesteret.

Antaget at Retten savner Abgang til at tilkjende en Sagfører, der i Strafsag møder som privat engageret Forsvarer, Salær af det Offentlige. Dette selv i Tilfælde, hvor Billighedshensyn maatte tale for, at Salarium tilkjendtes.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 18 Oktober 1902 i Sagen L.-No. 474 for f. A.

Kjæremaal fra Stadsadvokaten i Hedemarkens og Kristians Lagsogne i Anledning af en af Forhørhørsret i Toten, Vardal og Biri Sorenskriveri afsagt Kjendelse, hvorved Advokat Hoel er tilkjendt et Salær, stort 100 Kroner, for Møde under Efterforskning og under retslig Forundersøgelse mod Landhandler Even Mortensen Lund, der var sigtet for Falskneri.

Retsmøde til Efterforskning holdtes den 24 September 1901, og under dette mødte Advokat Hoel alene som privat engageret af Sigtede.

Den retslige Forundersøgelse holdtes den 1 Marts 1902, og under denne blev Advokat Hoel af Retten beskikket som Sigtedes Forsvarer.

Statsadvokatens Kjæremaal, dateret 6 Oktober 1902, er erklæret efter forudgaaet Konference med Rigsadvokaten, der under 3 Oktober 1902 har udtalt, „at Kjæremaal antages at burde finde Sted, da Regningsudstederen ansees at være tilkjendt Salær for et Retsmøde, hvor han alene var tilstede som privat engageret af Sigtede." Statsadvokaten har henvist til en i Retstidenden for 1893 S. 731 indtagen Kjæremaalskjendelse, som han finder grundet paa den Antagelse, at der efter Loven savnes Adgang til at tilkjende Salær af det Offentlige for et Møde, hvori en Forsvarer har mødt alene som privat engageret af den Sigtede. Med Hensyn til, at Forhørsretsdommeren i en Erklæring af 10 Oktober 1902 har gjort gjældende, at Billighedshensyn i nærværende Tilfælde formenes at tale for det Resultat, hvortil Forhørsretten i sin Kjendelse var kommet, bemærker Statsadvokaten under 11 Oktober, at herpaa efter hans Mening ingen afgjørende Vægt kan lægges.

Kjæremaalsudvalget er enigt med Rigsadvokaten og Statsadvokaten og afsiger derfor saadan

Kjendelse:

Advokat Hoel tilkommer ikke Salær af det Offentlige for sit Møde som Forsvarer under Efterforskning den 24 September 1901, til hvilket Møde han kun var privat engageret af den Sigtede.

Hermed følger Titelblad og Register til Retstidenden for 1902.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 13. Onsdag den 15 April. 1903.

Domme.

En Pige af finsk Herkomst, der i ca. 9 Aar havde boet i Skjærvø, blev frugtsommelig og reiste til sit Hjem i Finland, hvor hun fødte et Barn. Dette døde faa Dage efter Fødselen, hvorefter Pigen reiste tilbage til Skjærvø. Her blev hun opkaldt til Præsten, som spurgte hende, hvem Barnets Fader var. Hendes Udtalelse herom indførtes i Ministerialbogen. Da det godtgjordes, at hun havde givet urigtig Oplysning om Barnefaderen, dømtes hun ved Meddomsret for Overtrædelse af Straffel.s Kap. 21 § 29. Høiesterets Flertal frifandt Tilt.; man fandt det nemlig ikke korrekt af Sognepræsten at indføre Barnet i Ministerialbogen, idet Moderen, da det fødtes, ikke engang kunde ansees hjemmehørende i Norge.

Høiesterets Votering og Dom af 6 December 1902 i Sagen, L.-No. 72 for 2den Session f. A.: Straffesag mod Kaisa Josefine Petersdatter Baas (Aktor til Prøve: Overretssagfører Axel Scheel).

Extraordin. Assessor, Adv. Meidell: Ved Dom, afsagt ved Meddomsret inden Tromsø Sorenskriveri den 15 August 1902, blev Tilt. i nærværende Sag, Kaisa Josefine Petersdatter Baas, for Forbrydelse mod Straffel.s Kap. 21 § 29, 1ste Led, tilfundet en Bod til Statskassen, stor 40 Kr., og tilpligtet at udrede Sagsomkostninger. Tiltalen i Sagen gik ud paa, at hun antoges at have gjort sig skyldig i Overtrædelse af det nævnte Lovbud „for antagelig i Marts Maaned 1900 i Nordreisen at have bevirket eller medvirket til, at i indenlanske offentlige Bøger urigtig Anførsel fandt Sted angaaende nogen Omstændighed, hvorfor Anførselen er bestemt til at afgive Bevis, ved at opgive for Sognepræsten i Skjærvø til Indførsel i Kirkebogen Lars Isaksen Soppen som Fader for sit den 24 Februar 1899 i Finland udenfor Ægteskab fødte Barn."

Idet jeg iøvrigt henviser til Præmisserne til Meddomsrettens Dom, skal jeg bemærke, at Tilt. er af finsk Herkomst; hun er født i 1868 af finske Forældre i Finland, hvor hun er døbt og konfirmeret, og hvor Forældrene fremdeles er bosat. Til Nordreisen i Skjærvø kom hun i Begyndelsen af 1890. Det er oplyst, at hun i Begyndelsen af Februar 1899 var frugtsommelig, og at hun reiste til sine Forældre i Finland, hvor hun i Enontekis, ifølge den derfra meddelte Præsteattest, den 24 Februar 1899 fødte et Guttebarn, der døbtes den 27 s. M. Af bemeldte Præsteattest fremgaar videre, at Barnet allerede døde den 12 Marts 1899 og den 26 s. M. blev begravet paa

Enontekis Kirkegaard. Tilt. sees at have forklaret, at hun i Februar Maaned 1900 kom tilbage til Norge og bosatte sig paany i Svartfos i Nordreisen. Hun fik da, siger hun, Anmodning fra Sognepræsten i Skjærvø om at indfinde sig hos ham, og det er paa det Rene, at hun i Marts nævnte Aar for Sognepræsten opgav en Person som Fader til det af hende fødte Barn; denne Opgivelse af Barnefader har Meddomsretten anseet godtgjort at være urigtig. Meddomsretten har videre anført, at den anser „Sognepræsten at være baade berettiget og forpligtet til", saaledes som i Marts 1900 skeet, at erhverve Tilt.s Opgave om, hvem der var Barnefader, samt at „det maa være uden Betydning i strafferetslig Henseende, hvorvidt Tilt. har Statsborgerret i Norge, hvor hun ialfald i 1900, siger Meddomsretten, var og fremdeles er hjemmehørende". Hvorvidt hun var hjemmehørende i Norge paa den Tid, da hendes Barn fødtes (alttaa i Februar 1899), eller da Barnet døde (Marts s. A.), udtaler Meddomsretten sig ikke udtrykkelig om. Men jeg anser det efter Omstændighederne ubetænkeligt at gaa ud fra, at Tilt.s eget Opgivende om, naar hun kom tilbage til Norge, forholder sig rigtigt.

Meddomsrettens Dom er under 15 September 1902 til Tilt.s Gunst af Paatalemyndigheden indanket for Høiesteret. Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Høiesterets Prøvelse.

Naar Anke fra Paatalemyndighedens Side er skeet, er det, fordi den anser det tvivlsomt, hvorvidt den af mig nævnte Anførsel i Skjærvø Kirkebog, hvorfor Tilt. er dømt efter det citerede Straffebud, er „bestemt til afgive Bevis for den Omstændighed, hvem der er Fader til hendes i Februar 1899 i Finland fødte Barn."

Jeg antager, at Anken maa gives Medhold. Det er paa det Rene, at overensstemmende med hendes Opgivende for Skjærvø Sognepræst har der fundet Anførsel Sted i Skjærvø Ministerialbog. I denne er altsaa anført som Barnefader en Person, som ifølge Meddomsrettens Dom ikke er Barnets Fader, og som Tilt. var vidende om ikke var Barnets Fader. Men Spørgsmaalet under Sagen er, hvorvidt det kan siges, at under de foreliggende stedfundne Omstændigheder Skjærvø Ministerialbog er en Protokol, hvor her omhandlede Anførsel er bestemt til at afgive Bevis for Barnets Slægtskabsforhold. Som nævnt er Barnet baade født, døbt og jordfæstet i Finland. Tilt. er ikke i Finland blevet affrævet nogen Forklaring om hvem, der var Barnets Fader, og det er denne Omstændighed, der har foranlediget Sognepræsten i Skjærvø til ved hendes Tilbagekomst her til Landet at kræve Oplysning af hende i saa Henseende.

Under de forhaandenværende Forhold kan jeg imidlertid ikke antage, at det var korrekt af Sognepræsten at indføre Barnet og dets Slægtskabsforhold i Skjærvø Ministerialbog. Jeg maa gaa ud fra, at Tilt. paa den Tid, da hun fødte sit Barn, var vendt tilbage til sit oprindelige Hjem og paa den Tid ikke kunde siges at have Hjem i Norge Som tidligere anført forblev hun i denne sin oprindelige Hjemstavn, i Finland, i noget over 1 Aar.

Jeg kan ikke indse rettere end, at Betingelsen for, at hendes Barns Familieforhold med Rette skulde noteres i norsk Ministerialbog, ialfald maatte være, at hun, selv om hun paa den Tid, da Barnet

fødtes, opholdt sig i Udlandet, dog i det mindste var hjemmehørende i Norge.

Efter dette kommer jeg følgelig til det Resultat, at Tilt. i den mod hende reiste Straffesag maa være at frifinde.

Konklusion:

Kaisa Josefine Petersdatter Baas bør for Paatalemyndighedens Tiltale i denne Sag fri at være. Aktor for Høiesteret, Overretssagfører Axel Scheel, tillægges i Salarium 60 — sexti — Kroner, der udredes af Statskassen.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Reimers og Extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom: Ligesaa.

Assessor Stang: Jeg er ikke enig med de tidligere Voterende. Med Hensyn til Førelse af Ministerialbøger i Norge, er den for Tiden gjældende Regel at søge i Kirkedepartementets Cirkulære af 24 Juli 1877. I dette Cirkulæres Post 8 bestemmes det, at kirkelige Forretninger vedkommende Personer, der hører hjemme i et andet Sogn end det, hvor Forretningen udføres, bør indføres med Løbenummer i Forretningsstedets Kirkebog, dog med Bemærkning om, hvor Vedkommende hører hjemme (ved døbte Moderen, ved ægteviede Bruden). eller at Hjemstedet ikke vides, hvorhos i første Fald fuldstændig Meddelelse om Forretningen bør gives Hjemstedets Præst, der da har at indføre samme, men uden Løbenummer, i sin Kirkebog.

Denne Bestemmelse forudsætter selvfølgelig, at begge Menigheder er norske Menigheder. Dette flyder allerede deraf, at noget Paabud ved norsk Lov selvfølgelig ikke kan gives nogen Embedsmand, der ikke staar under norsk Ret. I nærværende Tilfælde har imidlertid Præsten i Enontekis i Finland, som maa have gaaet ud fra, at Tilt.s Hjemsted var i Skjærvø, givet Præsten der saa fuldstændig Meddelelse angaaende det under Sagen omhandlede Forhold, som efter hans Kirkebogs Udvisende kunde gives.

Var denne Meddelelse tilstillet Præsten i Skjærvø fra en norsk Præst, vilde denne efter Cirkulæret af 1877 aabenbart været forpligtet til at indføre den ham ihændekomne Meddelelse om Fødsel, Daab og Død af Tilt.s Barn i Skjærvø Menigheds Kirkebog.

Jeg kan ikke antage, at Sagen staar anderledes, naar en Meddelelse indløber fra en Præst i et andet Land, hvis Præster den norske Stat ikke kan paalægge at give norske Præster saadan Meddelelse. Spørgsmaalet bliver da, om det paalaa Sognepræsten i Skjærvø at tilveiebringe fuldt retsligt Bevis for, at Skjærvø var Tilt.s rette Hjemsted, eller om han var pligtig til ex tuto at indføre det fornødne i sin Kirkebog, naar han mente sig at have Sikkerhed om, at Skjærvø var Tilt.s Hjemsted. Jeg kan ikke være i Tvivl om, at det sidste var hans Pligt. Det er af mange Grunde ikke ligegyldigt, om en saadan Indførsel sker før eller senere. Jeg finder det under disse Omstændigheder ikke fornødent under nærværende Sag at se endelig løst Spørgsmaalet om Tilt.s Hjemsted. Der er efter min Opfatning efter alle Oplysninger i Sagen saa meget, der tyder paa, at Skjærvø var hendes Hjemsted, at jeg ikke indser, at vedkommende Sognepræst

pligtmæssig skulde handle anderledes, end han gjorde. Særlig maatte det for ham stille sig som Pligt at handle saa, naar hensees til, at det Sted, hvor man maatte paaregne at erholde Oplysning om Tilt.s og hendes Barns personlige Forhold, netop vilde være Skjervø. Tilt. gjorde heller ikke, da hun indkaldtes til Møde for Præsten, nogen Bemærkning om, at hun ikke tilhørte Menigheden. Hun besvarede de af Præsten stillede Spørgsmaal og var da pligtig at besvare dem overensstemmende med Sandheden. Jeg kan efter dette ikke se andet end, at hun maa være fuldt ansvarlig for sit Svar, og da det maa ansees fuldt paa det Rene, at hun har opgivet urigtig Barnefader, indser jeg ikke rettere end, at hun maa blive at fælde efter Straffel.s Kap. 21 § 29.

Da jeg efter den passerede Votering er i Minoritet, behøver jeg ikke at forme nogen Konklusion.

Extraordin. Assessor, Docent Gjelsvik: Jeg er enig med Hr. Assessor Stang.

Justitiarius Løchen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

En Person kjøber en Tomt og faar tinglyst Skjøde fra Sælgeren. Etpar Trediemænd anlægger derefter Sag mod ham og paastaar sig kjendt eiendomsberettigede til Tomten, samt det udfærdigede Skjøde kjendt ugyldigt. Denne Paastand tages i Høiesteret til Følge, idet Cit.ne og deres Hjemmelsmand ansaaes i hvert Fald ved Hævd at have erhvervet Eiendommen. Fire af de Voterende fandt det tillige bevist, at Cit.nes Hjemmelsmand havde kjøbt den af Indst.s Hjemmelsmand, samt at Indst. ikke, juridisk seet, var i god Tro. Jfr. Hagerup: Panteret, 2den Udg. S. 127.

Høiesterets Votering og Dom af 18 December 1902 i Sagen, L.-No. 81 for 2den Session s. A.: E. Berentsens Arvinger, G. & A. Berg og Madsen & Jespersen (Adv. Einar Rasch) mod Henrik Borthen (Adv. Killengreen).

Assessor Stang: Med Hensyn til nærværende Sags faktiske Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til den af Sorenskriveren i Vardø Sorenskriveri under 5 August 1898 i Sagen afsagte Dom. Ved denne blev saaledes kjendt for Ret:

„Indst., Henrik Borthen, bør for Cit.skabet, E. Berentsens Arvinger, G. & A. Berg og Madsen & Jespersen, deres Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves."

Ved Trondhjems Overrets Dom af 15 Januar 1900 blev saaledes kjendt for Ret:

„Underrettens Dom stadfæstes. Processens Omkostninger for Overretten ophæves."

Overrettens Dom er paaanket til Høiesteret af E. Berentsens Arvinger, G. & A. Berg og Madsen & Jespersen. Appell. har nedlagt Paastand om, at de kjendes eiendomsberettigede til Matr.-No. 83 i Vardø By; at Skjødet af 20 September, thinglæst 2 Oktober 1882 fra Andr. N. Hansen til Henrik Borthen paa nævnte Eiendom kjendes

ugyldigt, og at Appell. hos Indst. tilkjendes Processens Omkostninger for alle Retter.

Indst. Henrik Borthen eller nu hans Konkursbo, for hvilket sidste Indst.s Advokat har erklæret at møde, har nedlagt Paastand om Stadfæstelse af Overrettens Dom og Tilkjendelse hos Appell. af Sagsomkostninger for Høiesteret.

Af Indst. for Høiesteret er antydet, at der kunde være Spørgsmaal om Sagens Afvisning af den Grund, at den ikke for Underretten er behandlet som Aastedssag med Tilkaldelse af Meddomsmænd. I Forbindelse hermed har Indst. paastaaet sig tilkjendt Kost og Tæring forsaavidt Afvisning ex officio maatte finde Sted.

Til saadan finder jeg ikke tilstrækkelig Grund.

Med Hensyn til Realiteten kommer jeg til et andet Resultat end de underordnede Retter, idet jeg tiltræder den Opfatning, som i Overretten er gjort gjældende af et dissenterende Medlem og i det Hele kan slutte mig til, hvad denne Voterende til Begrundelse deraf har anført.

Processens Omkostninger antager jeg, at Indst. bør erstatte Appell. for alle Retter.

Konklusion:

Appell.ne, C. Berentsens Arvinger, G & A. Berg og Madsen & Jespersen, kjendes eiendomsberettigede til Matr.-No. 83 i Vardø By, hvorhos det af Andreas N. Hansen til Henr. Borthen udfærdigede Skjøde af 20 September, thinglæst 2 Oktober 1882 paa nævnte Eiendom kjendes ugyldigt at være.

I Procesomkostninger for alle Retter betaler Henr. Borthens Konkursbo til Appell.ne 800 — otte — Hundrede Kroner.

Assessor V. Scheel: Jeg er enig med Førstvoterende.

Assessor Motzfeldt: Jeg er enig i Førstvoterendes Resultat og antager ogsaa, ligesom han, at dette kan bygges paa Hævd. Men jeg vil tillægge, at jeg vilde kommet til samme Resultat, selv om Hævdstiden ikke var løbet tilende. Jeg finder nemlig tilstrækkeligt Bevis ført for, at den omhandlede Tomt i 1861 af Andreas Hansen var solgt til Stavangerfirmaet L. & S. Svendsen. Et Vidne har udtalt, at han i 1862 eller 1863 hørte dette af Hansen selv. Et andet Vidne har ogsaa hørt, at Tomten af Hansen var solgt til nævnte Firmas Repræsentant deroppe i 1861. Tomten blev heller ikke registreret eller inddraget i Andr. Hansens Bo, da denne Høsten 1861 gjorde Konkurs. L & S. Svendsen og de efterfølgende Besiddere af Tomten bebyggede den og sad paa den med alle en Eiers Rettigheder og Forpligtelser og blev af alle deroppe betragtet som Eiere. De betalte Skatter og Afgifter af Tomten og blev aldrig affordret Leieafgift af nogen. Der blev ikke fra noget Hold reist nogen Indsigelse mod deres Ret til Tomten. Andr. Hansen selv kunde efter min Mening ikke have vindiceret Tomten, og jeg anser ikke Borthen for at have større Ret end Hansen selv. Borthen var forsaavidt ikke juridisk seet i god Tro, han kjendte Forholdet, kjendte til, at Appell. i Aarrækker havde besiddet og brugt Tomten som Eiendom og været betragtet som Eier. Naar han da tog Skjøde paa Tomten af Andr. Hansen, kjøbte han faktisk af denne kun en Proces, det vil sige en

Ret, som han vidste det vilde koste ham en Proces at faa gjennemført. Derfor betalte han ogsaa kun en liden Del af Tomtens Værdi for den, og Kjøbesummen skulde derhos først betales Hansen, naar Borthens Ret til Tomten var fastslaaet ved endelig Dom.

Assessor Roll: Jeg er enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg er enig med Førstvoterende. Jeg anser det ikke nødvendigt at indgaa paa det af Tredievoterende omhandlede Spørgsmaal.

Extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom: Jeg er enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt.

Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Underrettens Dom hidsættes:

Efter forgjæves Forligsprøve har Cit.skabet ved Aastedsstevning af 9 September 1896 sagsøgt Indst. og i Indlæg af 17 Marts 1897 nedlagt Paastand paa at kjendes eiendomsberettiget til Matr.-No. 83 i Vardø By, og at Indst. tilpligtes at betale det tilstrækkelige Procesomkostninger, hvilken Paastand i Indlæg af 15 Marts 1898 er udvidet med Paastand om, at Skjøde af 20 September, thinglæst 2 Oktober 1882 fra Andr. A. Hansen til Indst., Henrik Borthen, paa Matr.-No. 83 i Vardø By kjendes ugyldigt at være. Indst. har taget til Gjenmæle og i Indlæg af 16 August 1897 paastaaet Cit.s Paastand ikke taget tilfølge og sig frifunden og tilkjendt tilstrækkelige Søgsmaalsomkostninger. Begge Parter synes under Proceduren at være blevne enige om, at Aastedsbehandling af denne Sag har været unødvendig. Retten er heri enig og finder derfor at burde undlade Tilkaldelse af Meddomsmænd til Domsafsigelsen. — — — — — — — — — — — — — —

Ved Grundbrev af 21, thinglæst 22 Marts 1861, fik Indst.s Hjemmelsmand, Andr. Hansen, tilhjemlet sig den omstridte Eiendom Matr.-No. 83 i Vardø, som hvis Eier han siden har staaet i Pantebøgerne, indtil han ved Skjøde af 20 September, thinglæst 2 Oktober 1892, tilskjødede Indst. Eiendommen. Imidlertid var Cit.skabets Hjemmelsmænd, Firmaet L. & S. Svendsen i Stavanger, som Cit.skabet paastaar ved Kjøb kommet i Besiddelse af Eiendommen efter Forligsklagen sidst i 60 Aarene, men efter hvad der under Proceduren og ved Vidneførsel er oplyst, mulig allerede i 61, og har siden besiddet den uden nogensinde at have betalt eller være bleven afkrevet Leie af den.

Overrettens Dom hidsættes:

Under nærværende Sag har E. Berentsens Arvinger, G. & A. Berg og Madsen & Jespersen, sagsøgt Henrik Borthen for at kjendes eiendomsberettigede til Matr.-No. 83 i Vardø By og for at faa et i 1882 fra Andr. A. Hansen til Henrik Borthen paa nævnte Eiendom udstedt Skjøde kjendt ugyldigt. Ved Dom afsagt 5 August 1898 af Sagfører Jentoft som Sættedommer i Vardø Sorenskriveri blev Borthen frifunden med Ophævelse af Procesomkostningerne. Denne Dom har de nævnte Sagsøgere ved Stevning af 29 Oktober 1898 indbragt for nærværende Ret med Paastand, at Appell.ne kjendes eiendomsberettigede til Matr.-No. 83 i Vardø By, og at Skjøde af 20 September, thinglæst 2 Oktober 1882 fra Andr. A. Hansen til Henrik Borthen paa bemeldte Eiendom kjendes ugyldigt at være, hvorhos Indst. forventes ilagt Sagens Omkostninger for begge Retter. Indst., Henrik Borthen, har paastaaet Underretsdommen stadfæstet samt Appell.ne tilpligtede at

betale Sagsomkostninger for begge Retter samt Kost og Tæring, ifald Sagen af Retten ex officio afvises. Kontrastevning er ikke udtagen. Retten henviser til Underdommerens Præmisser.

Den af Indst. omhandlede Afvisning skulde være begrundet i, at Sagen som Eiendomstvist skulde paadømmes af Underdommeren med Meddomsmænd i Henhold til Lovb. 1—7—1, medens den paaankede Dom er afsagt af Underdommeren alene. Da Sagen ikke har krævet Aastedsbefaring, og særlig Kyndighed udenfor den juridiske heller ikke er nødvendig, finder Retten ikke Grund til at afvise Sagen fra Underretten.

Indst.s Hjemmelsmand, Hansen, stod i Pantebogen som Eier af den omhandlede Eiendom Matr.-No. 83 ligetil han i 1882 skjødede den til Indst. Appell.ne har ikke produceret nogensomhelst skriftlig Hjemmel paa nævnte No. 83, endsige nogen thinglæst saadan. At Appell.ne eller deres Formænd i Besiddelsen, L. & S. Svendsen, i hele den forløbne Tid siden 60-Aarene ikke har foretaget noget for at skaffe sig Hjemmel paa den Eiendom, som de paastaar, at L. & S. Svendsen har kjøbt, synes paafaldende. Under Pantebogens nævnte Udvisende kan nærværende Ret ikke antage, at Appell.ne har erhvervet Hævd paa Eiendommen. Det er vistnok saa, at Appell.ne udleder sin Hjemmel som Eier fra den samme Hansen, som paa den Tid ifølge Pantebogen havde Skjøde, men saalænge der ikke foreligger andet Bevis for Appell.nes Erhvervelse af Eiendommen end den af det enslige Vidne Nygaard omprovede Udtalelse af Hansen, kan man ikke finde, at Appell.nes og Formænds Besiddelse af Matr.-No. 83 kan antages at være grundet paa Overdragelse til Eiendom og saaledes betinge den gode Tro, som er nødvendig ligeoverfor Kravet paa Hævd til Eiendom, eller at denne Besiddelse kan træde istedetfor et i betimelig Tid udstedt og thinglæst Overdragelsesdokument. Det er Pantebogen, som i Kollisionstilfælde er afgjørende med Hensyn til Eiendomsret til fast Gods, og den oplyste Besiddelse af Matr.-No. 83, om den end har været langvarig, danner ikke Bevis for, at samme fra først af har været til Eiendom og ikke kun til Brug af en eller anden Art, f. Ex. en af Andr. Hansen indrømmet gratuit Benyttelse. Hvis der havde foreligget Bevis for, at Matr.-No. 83 i 60-Aarene var taget i Besiddelse som Eiendom og med afdøde Hansens Samtykke, kunde der være Spørgsmaal om Afhjælpelse af mulige Mangler ved Overdragelsen derved, at Appell.ne og Formænd havde brugt Eiendommen i Hævdstid; men naar intet saadant Bevis foreligger, skjønnes det ikke, at man kan kjende Indst.s ifølge Pantebøgerne fuldt lovlige Hjemmel ugyldig af Hensyn til Appell.nes og Formænds Disposition over Eiendommen, om end denne har vedvaret i en lang Aarrække. Efter det Anførte kommer Retten til samme Resultat som Underdommeren, hvis Dom antages at burde stadfæstes. Sagens Omkostninger vil være at ophæve ogsaa for Overretten.

Thi kjendes for Ret:

Underrettens Dom stadfæstes. Processens Omkostninger for Overretten ophæves.

J. Bergh.

Enig.

Kr. Fleischer.

Naar Appell.ne uden at betale nogen Leie for Brugen af Eiendommen og uden Indsigelse eller Indvending fra nogen Kant har vedblevet at benytte den efter eget Godtykke, medens de samtidig har betalt Afgifterne til det Offentlige forekommer det mig, at de i sit Forhold til Eiendommen maatte betragtes som Eiere; dette bestyrkes ogsaa ved den i 1868 thinglæste Erklæring til Rasmus Holmboe om Afstaaelse af en Del af Eiendommen. Der er derhos intet, som tyder paa ond Tro, meget mere bestyrker Vidneprovene, at Appell.nes Besiddelse har været

udøvet paa saadan Maade, at de betragtede sig som retmæssige Eiere. Med Hensyn til Besiddelsens Varighed antager jeg ogsaa, at et tilstrækkeligt Bevis er ført for, at den har vedvaret i over 20 Aar, før Appell.ne blev vidende om Indst.s Skjøde, idet de maa antages først at være bleven vidende om samme ved Indst.s Meddelelse efter Hansens Død, udenat jeg dermed har villet udtale, at denne Meddelelse skulde være tilstrækkelig til at standse Hævden. Antager man saaledes, at alle Hævdsbetingelser har været tilstede, saa kan den Omstændighed, at Indst.s Skjøde er thinglæst i Mellemtiden, ikke medfører nogen Forandring i Appell.nes Ret. Jeg undlader ikke at tilføie, at Indst.s Forhold kan have nogen Indflydelse paa min foranførte Opfatning af Sagen, idet han maa antages at have været fuldt vidende om, at Stavangerne baade betragtedes som Eiere og selv betragtede sig som saadanne, hvorhos han ved den Maade, hvorpaa Kjøbesummen af ham er berigtiget, klart nok har lagt for Dagen sin Opfatning af Forholdet, jfr. ogsaa 3die Hovedvidnes Prov. I Henhold hertil konkluderes:

Appell.ne, G. & A. Berg, E. Berentsens Arvinger og Madsen & Jespersen, kjendes eiendomsberettigede til Matr.-No. 83 i Vardø By, hvorhos det af Andr. A. Hansen til Indst. Henrik Borthen udfærdigede Skjøde af 20 September, thinglæst 2 Oktober 1882, paa nævnte Eiendom kjendes ugyldigt at være. Processens Omkostninger ophæves for begge Retter.

W. Hirsch.

Appell.ne saavelsom deres Formænd i Besiddelsen af Eiendommen maa antages at have været vidende om, at Indst. A. Hansen havde Skjøde paa samme og var uvillig til at meddele saadant til dem. Andr. A. Hansen maatte, forat Hævd til Eiendommen skulde være erhvervet, antages at have gjort sig skyldig i dobbelt Salg, hvad man ikke formenes berettiget til at forudsætte. Tvertimod synes meget at tale for, at Besiddelsen oprindelig har været en Tilladelse til Brug, antagelig gratuit mod Svarelse af Skatter og Udgifter, men isaafald kan Matr.-No. 83 ikke være hævdet til Eiendom.

Jeg har fundet Sagen overmaade tvivlsom, men finder at maatte fastholde det Resultat, hvortil den lokal- og personalkjendte Underdommer er kommen; specielt bemærkes, at jeg ikke kan lægge Vægt paa Betingelserne ved Kjøbesummen, naar Indst. maatte være forberedt paa en Proces om selve Eiendomsretten.

G. Bergh.

Ogsaa jeg har været i megen Tvil angaaende Sagen, men finder dog fremdeles at burde vedblive mit Votum.

Kr. Fleischer.

Høiesteret antager under stærk Dissents, at de Afgjørelser om Erstatning, der træffes af Appelkommissionen i Henhold til Lov om Ulykkesforsikring 23 Juli 1894 § 19, er endelige og ikke kan omgjøres af Domstolene.

Paastand om, at Rigsforsikringsanstalten var blevet erstatningspligtig derved, at en Anmeldelse, der paastodes at være uklar, uden Anmærkning var godtaget, forkastedes.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 20 December 1902 i Sagen, L.-No. 83 for 2den Session f. A.: Enke Anne Karlsen og 3 Børn, Johan Rudolf, Martha Terese og Simon Petrus (Adv. Nygaard) mod Rigsforsikringsanstalten ved dens Bestyrelse (Adv. C. Lundh).

Angaaende nærværende Sags nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne for Kristiania Byrets Dom af 23 Marts 1901, ved hvilken kjendtes for Ret: Indst., Rigsforsikringsanstalten for Ulykkes-

forsikring af Arbeidere i Fabriker m. v., bør for Cit.ne Anna Karlsen, Johan Rudolf, Martha Terese og Simon Petrus Karlsen, deres Tiltale i nærværende Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves.

Denne Dom har Cit.ne ved Byretten, efter Udløbet af Appelfristen, men med erhvervet Samtykke af Modparten, ved Stevning af 7 Oktober 1901 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling. Appell.ne har nedlagt saadan Paastand:

I. At den af Kristiania Byret under 23 Marts 1901 afsagte Dom i Sagen underkjendes.

II. Principalt: At afdøde Fabrikarbeider Ole Anton Karlsens efterladte Ægtefælle Anne Karlsen og 3 Børn Johan Rudolf, Martha Terese og Simon Petrus Karlsen kjendes berettigede til af Rigsforsikringsanstalten at oppebære Godtgjørelse for Begravelsesomkostninger og Livrente i Henhold til Lov om Ulykkesforsikring for Fabrikarbeidere m. v. af 23 Juli 1894 dens §§ 5, 6 og 7, smh. § 1, Livrenten at beregne fra Ole Anton Karlsens Død den 15 Juli 1897.

Subsidiært: At Appell.ne hos Indst. tilkjendes Skadeserstatning, der enten bliver at bestemme ved Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Indst.s Bekostning, eller af Retten efter Reglerne i Ulykkesforsikringsl.s §§ 5, 6 og 7, smh. § 1, for den Skade og det Tab, der er Appell.ne paaført ved, at Rigsforsikringsanstalten uden Anmærkning har godtaget den af Fabrikherren under 15 Juni 1895 fremsendte Forsikringsanmeldelse for Afdøde og oppebaaret Præmie derfor, med lovlige Renter af Erstatningsbeløbet fra 4 Mai 1899.

III. At Appell.ne hos Indst. tilkjendes Sagsomkostninger for Underretten og for Høiesteret.

Indst., Rigsforsikringsanstalten, har paastaaet:

Principalt: At Sagen, forsaavidt Appell.nes principale Paastand angaar, afvises, og at Rigsforsikringsanstalten forøvrigt frifindes for Appell.nes Tiltale i Sagen.

Subsidiært: At Rigsforsikringsanstalten frifindes for Appell.nes Tiltale i Sagen.

I begge Tilfælde: At Appell.ne in solidum betaler Indst. Sagens Omkostninger.

Først vil være at afgjøre, om Sagen, forsaavidt angaar Appell.nes principale Paastand, ex officio skal afvises, saaledes som af Indst. hævdet, fordi Spørgsmaalet, om Arbeider Ole Anton Karlsen forulykkede under forsikringspligtigt Arbeide, ikke sorterer under Domstolene, men med endelig Virkning er afgjort ved Appelkommissionens Kjendelse af 9 December 1897. Spørgsmaalet om Afvisning er ved Byrettens præliminære Kjendelse af 21 Juli 1900 besvaret benegtende.

Høiesteret kommer i dette Punkt til et andet Resultat end Byretten. Man antager, at Domstolene ikke har at prøve og ikke kan ændre Appelkommissions Besvarelse af Spørgsmaalet.

Ifølge Ulykkesforsikringsl.s § 19 skal Forsikringsindretningens Afgjørelser, betræffende Krav paa Erstatning for indtruffet Ulykke i Tvisttilfælde indankes til Appelkommissionen. Der er ingen Sondring gjort mellem de forskjellige Slags Afgjørelser eller mellem de forskjellige Arter af Grunde, hvorpaa Afgjørelserne maatte hvile. Paabudet er undtagelsesfrit. Der er videre ingen Antydning til, at Loven har tænkt sig, at der fra Appelkommissionen skulde kunne rekurreres til de

almindelige Domstole. I sig selv har det ogsaa liden Sandsynlighed for sig, at Loven skulde oprette en saa stærkt og alsidig udstyret Appelinstants og samtidig ville, at Erstatningskrav skulde kunne indbringes paa almindelig Maade for Domstolene.

Det synes med Sikkerhed at kunne antages, at Loven, om den havde villet forbeholde Domstolene den endelige Afgjørelse af Spørgsmaal om Erstatningskrav, vilde i Lighed med, hvad der paa andre Felter har været anordnet, have foreskrevet Appel direkte til Høiesteret.

At Appelkommissionens Afgjørelser er ment at skulle være endelige, fremgaar derhos af en senere Paragraf i Loven, § 21. I de i denne Paragraf omhandlede Tilfælde — nemlig hvor der er Spørgsmaal om, paa Grund af forandrede Forhold at forhøie, nedsætte eller ophæve en tidligere fastsat Erstatning, eller om at yde Erstatning til de Efterladte efter en Person, der har faaet Erstatning, men senere som Følge af Beskadigelsen er afgaaet ved Døden — er der, som andet Punktum i Paragrafens tredie Passus viser, udtrykkelig forudsat at skulle tilkomme Appelkommissionens Afgjørelser bindende Virkning. Men er Kommissionens Afgjørelser i disse Klasser af Tilfælde endeligt bindende, er der ingen Grund til at antage andet end, at de ogsaa i alle andre Tilfælde maa have samme Virkning.

Det er unægtelig noget paafaldende, at Loven — som i det ovenfor citerede Punktum skeet — har fundet det fornødent udtrykkelig at udtale, at ogsaa Afgjørelsen om en Skadet, af hvis Efterladte der, naar han senere hen dør, forlanges Erstatning, skal ansees død som Følge af Beskadigelsen, træffes med bindende Virkning. Men nogen antithetisk Slutning vil ikke kunne gjøres fra denne Udtalelse. Allerede den nærmeste antithetiske Slutning viser sig umulig. Det er utænkeligt, at Loven skulde have villet tillægge Appelkommissionens Bedømmelse af Aarsagsforholdet en endelig afgjørende Vægt i de Tilfælde, hvor Aarsagsforholdet paa Grund af Tidsafstanden lettelig vil kunne stille sig dunklere og være Gjenstand for Tvivl, men ikke i de Tilfælde, hvor Døden er fulgt nær efter Beskadigelsen.

Forsaavidt der kan tænkes reist Tvivl om, hvorvidt det er forenligt med vor Retsforfatning, at der tillægges Appelkommissionen Myndighed til endelig at afgjøre alle Tvistemaal om Erstatningskrav, skal man ikke undlade at bemærke, at der ligesaavel i en af Staten oprettet Forsikringsanstalt som i en privat Forsikringsanstalt maa i Statuterne med bindende Virkning kunne foreskrives, at Tvistigheder skal løses ad anden Vei end gjennem ordinær Rettergang. Den Omstændighed, at Forsikring her er tvungen, antages ikke at kunne medføre nogen Forskjel, særlig da Tvangen ikke rammer de Forsikrede selv. Der kan ingen Tvivl være om, at, hvis Loven havde indrettet sig saa, at den vel havde paabudt Forsikring, men tilladt Forsikring i private Selskaber, vilde ingen Indvending kunne gjøres mod Gyldigheden af den Forsikringsbetingelse, at opstaaende Tvistigheder skal afgjøres f. Ex. ved Voldgift.

Medens Høiesteret saaledes finder ex officio at maatte afvise Sagen, forsaavidt Appell.nes principale Paastande angaar, er man i Henseende til den subsidiære Paastand enig med Byretten, hvis Begrundelse paa dette Punkt man i det Væsentlige kan tiltræde.

Processens Omkostninger findes at burde ophæves for begge Retter.

Tre af de Voterende antager, at Spørgsmaalet om, hvorvidt Appell.ne i Henhold til Loven om Ulykkesforsikring har Krav paa Erstatning hos Forsikringsindretningen, ikke med endelig Virkning er afgjort af Appelkommissionen, men hører under Domstolenes Prøvelse. I denne Henseende kommer Mindretallet saaledes til samme Resultat som Byretten i dens Kjendelse af 21 Juli 1900, til hvis Begrundelse man i væsentlige Punkter kan slutte sig.

Den nævnte Erstatningspligt afhænger under nærværende Sag af Spørgsmaalet, om Ulykken er indtruffen i den forsikringspligtige Bedrift eller udenfor samme. Tvisten dreier sig saaledes om, hvorvidt den af Loven for Erstatningspligten satte Betingelse, at Ulykken er en „Bedriftsulykke" (§ 3), er tilstede.

Hører en Tvist af denne Beskaffenhed under Appelkommissionens endelige Afgjørelse, maa man følgerigtigen antage, at ogsaa alle andre Spørgsmaal om Lovmæssigheden af et i Henhold til Loven om Ulykkesforsikring reist Erstatningskrav er unddragne Domstolenes Afgjørelse. Under Appelkommissionens endelige Afgjørelse vilde saaledes, for at nævne nogle Exempler, høre Tvistemaalene, om Døden er en Følge af Ulykken (§ 5), om den Skade, de selv med Forsæt har fremkaldt Ulykken (§ 10), om den Forulykkede er „Udlænding", og om hans Efterladte, da Ulykken skeede, boede i Landet (§ 5 i. f.).

Disse Spørgsmaals Besvarelse beror vistnok delvis paa en skjønsmæssig Vurdering af de foreliggende Omstændigheder. Men Afgjørelsen kan ikke udelukkende eller engang væsentlig bygges paa Billigheds- eller Hensigtsmæssigheds-hensyn. Spørgsmaalene er Rets- og Bevisspørgsmaal, der efter hele sin Karakter henhører under Domstolene, og i alle Fald udenfor det Felt, hvorom der her er Tale, ogsaa er henlagte under disse.

Der findes ikke i Loven om Ulykkesforsikring eller i dens Forarbeider nogen klar Udtalelse om disse Spørgsmaal, Spørgsmaalene om, hvorvidt de lovlige Betingelser for Erstatningspligten er tilstede, med endelig Virkning skal afgjøres af Appelkommissionen.

Hvad Loven selv angaar, synes dens Bestemmelser i §§ 17, 18 og 19 nærmest at pege paa det modsatte, idet de, naar der tales om Forsikringsmyndighedernes Afgjørelse, synes at forudsætte, at Lovens almindelige Betingelser for Erstatningskravets Gyldighed er tilstede. I samme Retning drager ogsaa § 21, naar den fastsætter, at Appelkommissionen i et enkelt Tilfælde med bindende Virkning afgjør, hvorvidt den Skadede skal ansees at være død som Følge af Beskadigelsen. Havde Loven i sine tidligere Paragrafer fastslaaet, at samtlige Betingelser for Erstatningskravets Lovmæssighed med endelig Virkning skal være Appelkommissionens Afgjørelse undergivne, var det ganske overflødigt at bestemme, at en af disse Betingelser i et specielt Tilfælde skal afgjøres paa denne Maade.

Det har ikke Formodningen for sig, at Loven skulde have villet henlægge den endelige Afgjørelse af alle Spørgsmaal vedkommende Erstatningskrav under Appelkommissionen. Denne tæller kun et retskyndigt Medlem og maa derfor siges at være en meget svagt sammensat Institution, naar det gjælder Løsningen af juridiske Spørgsmaal,

Spørgsmaalene om, hvorvidt Loven overhovedet hjemler noget Krav paa Erstatning. Kommissionens Behandling og Afgjørelse af Sagerne foregaar væsentlig uden den Betryggelse, som ligger i Jagttagelsen af processuelle Former. Kommissionen vilde endelig i disse for den Erstatningssøgende saare vigtige Sager blive eneste og sidste Instants.

Under disse Omstændigheder at berøve den Erstatningssøgende den Borgerne i Almindelighed tilkommende Ret til ved Domstolene at faa prøvet sit Kravs Lovmæssighed, vilde derfor saa lidet stemme med vor Retsopfatning, at man under alle Omstændigheder som Hjemmel derfor maatte kræve en klar og utvetydig Udtalelse i selve Loven. Men en saadan Hjemmel savner man, uagtet det havde ligget overmaade nær for Loven at udtale, at alle de her omhandlede Spørgsmaal med bindende og endelig Virkning skulde afgjøres af Appelkommissionen, hvis dette havde været Meningen.

Hvad Sagens Realitet angaar, kommer man i det Hele til samme Resultat som Byretten, til hvis Begrundelse man henholder sig. Mindretallet stemmer saaledes for Stadfæstelse af Byrettens Dom med Ophævelse af Sagens Omkostninger ogsaa for Høiesteret.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Forsaavidt angaar den af Appell.ne, Enke Anne Karlsen og hendes tre Børn Johan Rudolf, Martha Terese og Simon Petrus, fremsatte principale Paastand om, at de kjendes berettigede til af Rigsforsikringsindretningen at oppebære Godtgjørelse for Begravelsesomkostninger og Livrente, afvises Sagen fra Byretten. Forøvrigt bør Byrettens Dom ved Magt at stande.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom af 23 Marts 1901 hidsættes:

Under 15 Juni 1895 indsendte Grosserer Alf Bjercke til Rigsforsikringsanstalten Anmeldelse i Henhold til Ulykkesforsikringsloven vedkommende en af ham paa hans Eiendom Alna i østre Aker dreven Fernisfabrik. I Anmeldelsen opgives, at der i Bedriften gjennemsnitlig beskjæftiges to Mænd og en Kvinde, og i en Anmærkning tilføies der, at den ene af Mændene hovedsagelig anvendes ved det Fabriken tilliggende Gaardsbrug.

Torsdag den 15 Juli 1897 faldt en af Arbeiderne, Ole Anton Karlsen, under Indkjøring af et Læs Hø, under Høbjergning paa Fabrikens Jordvei, fra Læsset paa hvilket han stod, ned paa Marken, med Brud af Armene og Ryggen tilfølge. Han blev straks kjørt til Rigshospitalet, hvor han den følgende Dags Eftermiddag afgik ved Døden. Afdøde, der var født den 8 Oktober 1857, efterlod sig Enke og tre Børn under 15 Aar, nemlig Johan Rudolf, Martha Therese og Simon Petrus.

Der blev til Rigsforsikringsanstalten indgivet Anmeldelse med Krav paa Ulykkeserstatning, men under 9 August 1897 traf Rigsforsikringsanstaltens Bestyrelse saadan Afgjørelse:

„Afslag, da Ulykken er indtruffen under ikke forsikringspligtigt Arbeide — Indkjørsel af Hø fra Slaatten."

Afdødes Enke, Anna Karlsen, indbragte denne Afgjørelse for den i Ulykkesforsikringslovens § 19 omhandlede Appelkommission, der imidlertid under 9 Decbr. 1897 afgav saadan Kjendelse: Anken forkastes.

Afdødes Enke og ovennævnte tre Børn har derpaa efter forgjæves Forligsmægling anlagt nærværende Søgsmaal mod Rigsforsikringsanstalten ved Stevning af 15 September 1899 og har nedlagt saadan Paastand:

Principalt: At afdøde Fabrikarbeider Ole Anton Karlsens efterladte Ægtefælle Anna Karlsen og tre Børn, Johan Rudolf, Martha Therese og Simon Petrus, kjendes berettiget til af Rigsforsikringsanstalten at oppebære Godtgjørelse for Begravelsesomkostninger og Livrente i Henhold til Ulykkesforsikringslovens §§ 5, 6 og 7 smh. § 1, Livrenten at beregne fra Ole Anton Karlsens Død, 13 Juli 1897, (formentlig Feilskrift for 16 Juli 1897).

Subsidiært: At Cit.ne hos Indst. tilkjendes Skadeserstatning, der enten bliver at bestemme ved Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Indst.s Bekostning, eller af Retten efter Reglerne i Ulykkesforsikringslovens §§ 5, 6 og 7 smh. § 1 for den Skade og det Tab, der er disse paaført ved at Rigsforsikringsanstalten har godtaget den fremsendte Rigsforsikringsanmeldelse for Afdøde og oppebaaret Præmie derfor, — med Renter af Erstatningsbeløbet fra Forligsklagens Forkyndelse.

I begge Tilfælde paastodes derhos Sagsomkostninger.

Indst. paastod først Sagen afvist fra Retten, ialfald forsaavidt den principale Paastand angik, idet Sagen formentes at være endelig afgjort ved Appelkommissionens Kjendelse og saaledes ikke kunde indbringes for de ordinære Domstole til videre Prøvelse.

Efterat denne Indsigelse var forkastet ved Rettens Kjendelse af 21 Juli 1900 har Indst. taget til Gjenmæle quoad realia og her paastaaet sig frifunden og tilkjendt Sagsomkostninger.

Med Hensyn til de faktiske Forhold, er der i Appelkommissionens Kjendelse anført følgende:

„Den Eiendom, paa hvilken Fabriken nu er anlagt — Gaarden Alna i østre Aker — er en alminbelig Bondegaard, ca. 160 Maal stor, med de nødvendige Bygninger til Gaardsdrift; dens Fjøs og Stald have Rum til 16 Kjør og 2 Heste.

Den paa Eiendommen anlagte Fernisfabrik optager ialt nøiagtig $^1/_2$ Maal. Gaarden kjøbtes for nogle Aar siden af Bedriftsindehaveren for Kr. 23,000, og han har senere i flere Henseender forbedret den; den drives nu kun paa Avling af Hø, og Avlingen udgjorde i det sidste Aar ca. 150 Skpd., der er mere end tilstrækkeligt til Brug til de 2 paa Eiendommen værende Heste og 1 Hest, som Eieren har i Kristiania, hvorfor regelmæssig det overflødige Hø bliver kjørt til Torvs til Salgs. Eieren har ikke holdt Kjør, derimod har Bedriftens Formand holdt en Ko, som er fodret med Hø af Gaardens Avling.

Afdødes Stilling i Bedriften havde indtil et Par Maaneder før Ulykken været som Kjørekarl, fra Mai Maaned d. A. var han gaaet over til at blive anvendt mere i Fabriken. Naar Høaannen stod paa — ca. 14 Dage — indstilledes alt Arbeide i Fabriken, idet alle dennes Arbeidere da udelukkende havde Sysselsættelse med Aannen."

Indst. har henholdt sig til denne faktiske Fremstilling, og da Cit. ikke har ført noget Bevis for dens Urigtighed, vil Retten have at lægge den til Grund for Sagens Paadømmelse.

Paa Grundlag af den refererede faktiske Fremstilling har Appelkommissionen antaget, at der paa Eiendommen dreves to selvstændige Bedrifter, Fernisfabrik og Gaardsbrug, og at Afdøde, dengang Ulykken rammede ham, ikke var at anse som sysselsat i den forsikringspligtige Bedrift.

Retten maa erklære sig enig i denne Opfatning, og kan i det Hele henvise til Appelkommissionens Præmisser.

Det Arbeide, hvormed Afdøde var sysselsat, bestod i Afhøstning af en Jordvei og havde ingen direkte Sammenhæng med Fabrikdriften, og den Omstændighed, at det indhøstede Hø senere delvis vilde blive anvendt til Fabrikens Heste, synes ikke tilstrækkelig til, at man kan betragte Indhøstningsarbeidet som en Del af Fabrikdriften.

Der har fra Cit.s Side været fremdraget et andet Tilfælde, hvor Rigsforsikringsanstalten har indrømmet Erstatning. Men man maa give Indst. Medhold i, at det fremdragne Exempel ikke er analogt med nærværende Sag, og heller ikke kan være afgjørende her.

Cit.s principale Paastand vil saaledes blive at forkaste, den subsidiære Paastand er bygget derpaa, at Bedriftsindehaveren, Alf Bjercke, i sin Anmeldelse af 15 Juni 1895 tilføiede den foran refererede Anmærkning om, at den ene af Mændene hovedsagelig anvendtes ved det Fabriken tilliggende Gaardsbrug. Herved skulde det nemlig være Anmelderens Hensigt at pointere, at ogsaa Gaardsbruget omfattedes af Forsikringen. Dette burde Rigsforsikringsanstalten have forstaaet og have underrettet Anmelderen om Feiltagelsen, for at denne kunde faa Opfordring og Anledning til at tegne en tilsvarende privat Ulykkesforsikring.

Retten kan imidlertid ikke finde, at der i denne Henseende kan lægges Indst. nogen Uagtsomhed tillast. Det kan vistnok, som af Indst. fremholdt, være meget tvivlsomt, om det virkelig var Anmelderens Mening at tegne privat Ulykkesforsikring for det Arbeide, som ikke omfattedes af Rigsforsikringsanstaltens Ansvar — en saadan Foranstaltning er ialfald, efter det Oplyste, meget extraordinær — og det skjønnes ialfald ikke, at Rigsforsikringsanstalten nødvendigvis maatte læse Anmeldelsen paa denne Maade. Anmelderen maatte ogsaa selv kunne forstaa, at det ikke kunde være Rigsforsikringsanstaltens Mening ved sin Taushed at give nogen Forhaandsudtalelse om, hvorledes Loven vilde være at forstaa med Hensyn paa et Tilfælde, som Rigsforsikringsanstalten ikke havde anstillet nogen nærmere Undersøgelse af. At Gaardsbrug som saadant ikke indbefattes under Ulykkesforsikringsloven, er under nærværende Sag ubestridt og var formentlig ogsaa fuldt bekjendt for Hr. Bjercke allerede dengang Anmeldelsen indgaves.

Hvorvidt den paapegede Anmærkning i Anmeldelsen tar Sigte paa Afdøde, ansees det derfor unødvendigt at udtale noget om, idet efter det Anførte ogsaa Cit.s subsidiære Paastand maa blive at forkaste og Indst. at frifinde.

Sagens Omkostninger antages, om end under Tvivl, at burde ophæves.

En Meddomsrets Dom af Kjæremaalsudvalget ophævet paa Grund af mangelfulde Domspræmisser. Udvalget bemærke', at det til Straffefrihed efter Folkeskolel.s § 17 ikke er tilstrækkeligt, at Vedkommende har antaget at have havt fyldestgjørende Grund til at lade Barnet udeblive fra Skolen, men at det i det mindste maa kræves, at de har rimelig Føie til saadan Antagelse.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 11 Oktober 1902 i Sagen L.-No. 459 for s. A.

Ankeerklæring fra Politimesteren i Christiania i Anledning af Dom, afsagt af Meddomsret sammesteds den 13 September 1902, ved hvilken Karl Thorenius Pedersen Eidem og Hustru Olivia Eidem vare frifundne for Paatalemyndighedens Tiltale. De vare ifølge Politimesterens Beslutning af 30 April 1902 tiltalte for Overtrædelse af § 17 kfr. § 51 i Lov om Folkeskolevæsenet i Kjøbstæderne af 26 Juni 1889, kfr. Lov af 21 Juli 1894 ved trods Formaning og Advarsel at have ladet sin skolepligtige Datter Dagny siden 6 December 1901

være fraværende fra Skolen uden at give fyldestgjørende Grunde for Barnets Udeblivelse.

Meddomsretten har ifølge Domsbegrundelsen fundet det bevist, at de Tilt. i ca. 1 Maaned efter Nytaar 1902 har ladet sit skolepligtige Barn Dagny være uden Undervisning, efterat hun var bleven udtagen af Folkeskolen; men Majoriteten fandt, at de Tilt. forsaavidt har handlet i god Tro, som de har antaget at have fyldestgjørende Grund dertil, forsaavidt som deres Hensigt ved at holde Barnet fra Skolegang, har været at bringe til Afgjørelse Spørgsmaalet om deres Ret til at udtage Barnet fra Møllergadens Skole paa Grund af Klasselærerindens Forhold ligeoverfor Barnet.

Politimesteren anker for at faa Dommen ophævet paa Grund af mangelfulde Domspræmisser, idet der Intet er udtalt om, hvad Retten har fundet bevist angaaende vedkommende Klasselærerindes Forhold ligeoverfor Barnet eller om de Tilt.s Opfatning heraf, og det saaledes efter Politimesterens Mening ikke er muligt for Høiesteret at prøve, om de Tilt.s Grunde til at lade Barnet være fraværende fra Skolen var fyldestgjørende. Subsidiært paaankes Dommen paa Grund af urigtig Lovanvendelse.

Kjæremaalsudvalget er enig i, at Domsgrundene maa ansees utilstrækkelige, og finder det derfor enstemmig utvivlsomt, at Dommen bør ophæves. Forøvrigt bemærkes, at det til Straffrihed efter Folkeskolel.s § 17 ikke findes at være nok, at Vedkommende har antaget at have havt fyldestgjørende Grunde til at lade Barnet udeblive fra Skolen, men at det idetmindste maa kræves, at de har havt rimelig Føie til saadan Antagelse.

Udvalget affiger derfor saadan

Kjendelse:

Den paaankede Meddomsretsdom ophæves.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 5 Marts. L.-No. 38. O.-No. 7. Kapteinerne Müller og Vedeler (Adv. Ramm) mod Brunchorst & Dekke (Adv. Blichfeldt).

Den 6 Marts. L.-No. 39. Straffesag mod Johan Johansen Baarlid og 22 andre Veistykkehavere i Skedsmo, ved Beslutning af Politimesteren i Romerike af 27 Juni 1902 tiltalte for Overtrædelse af Lov af 15 Septbr. 1851 § 33, kfr. § 62, ved ikke efter Ordre at have fremmødt til almindeligt Veiarbeide Sommeren 1901 til Optagelse af Udløbsgrøfterne over Lillestrøms-Mosen for Afledning af Vandet i Grøfterne. Ved Dom af Meddomsret i Nedre Romerike af 13 Septbr. 1902 blev de frifundne og tilkjendtes 50 Kr. i Erstatning for nødvendige Udlæg til sit Forsvar. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Advokat Klingenberg 100 Kr. og til Forsvarer Advokat Carsten Bjerke 80 Kr. uden Refusion.

Den 7 Marts. L.-No. 40. Straffesag mod Olaf Albert Jørginius Olsen, ved Dom af Meddomsret i Trondhjem af 21 Oktbr. 1902 for Overtrædelse af Politivedtægternes §§ 2 og 13 ilagt en Bod af 75 Kr. til Bykassen. Høiesteret forkastede Tilt.s Anke. Salær til Forsvarer Adv. Klingenberg 60 Kr. og til Aktor Adv. Harbitz 40 Kroner, hvoraf 20 Kr. til Refusion.

L.-No. 41. Straffesag mod Johan Andersen Sæter, ved Beslutning af Politimesteren i Senjen og Steigen af 18 Marts 1902 tiltalt for Overtrædelse af Forordning af 6 Oktbr. 1753 § 1, jfr. § 3, ved til forskjellige Tider i Vinteren 1902,

specielt 19 og 20 Febr., at have spillet Hazard i Rombaksbotten. Ved Dom af Meddomsret i Steigen 18 Decbr. 1902 blev han frifunden og det stedfundne Beslag af 115 Kr. ophævet. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Adv. Fr. Stang Lund 60 Kr. og til Forsvarer Overretssagfører Thorstein Diesen (til Prøve) 40 Kr. uden Refusion.

L.-No. 42. O.-No. 230 for 1ste Session 1902. J. P. Tennefos (Adv. Hans Heyerdahl beskikket) mod Landhandler Jacob Schilbred (Adv. Flood). Salær til Appell.s Advokat 200 Kr. af Statskassen.

L.-No. 43. O.-No. 199 for 2den Session 1902. Trælastagent Peter Billington mod Verkseier Hj. Schibbye (Adv. Lütken). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Da Appell. ikke havde afgivet Møde ved Sagens Paaraab i Høiesterets skriftlige Kommission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom med Tilkjendelse til Indst. af 130 Kr. hos Appell. i Kost og Tæring.

L.-No. 44. O.-No. 213 for 2den Session 1902. Grosserer C. S Christensen mod Trondhjems Skofabrik eller nu dens Konkursbo ved dettes Bestyrer (Adv. Knagenhjelm). Som under L.-No. 43.

Den 10 Marts. L.-No. 45. O.-No. 79. Bygmester H. Rom (Overretssagfører H. J. Blom til Prøve) mod Interessentskabet „Jessenløkken" (Adv. Hieronymus Heyerdahl). Anteciperet efter Bevilling til Appell.

Den 12 Marts. L.-No. 46. J.-No. 34. Søretssag: Lie & Røer (Adv. Seip ved Adv. Rygh) mod Dampskibet „Union"s Rederi (Adv. Bredal).

Den 14 Marts. L.-No. 47. O.-No. 236. Arkitekt Alf Hurum (Adv. Ludv. Meyer) mod Arkitekt Paul Due, Direktør Kettner, Skibsreder And. C. Jacobsen, fhv. Hoteleier Petter O. Persen, Fabrikant R. Fuglesang, Admiral Børresen og Chr. Riecker (Adv. Lumholtz). Anteciperet efter Bevilling til Appell.

L.-No. 48. O.-No. 155 for 1ste Session 1902. Agent Carl Christensen (Adv. Sam. Johnson) mod Aktieselskabet Norsk Høvleri og Trævarefabrik ved Direktionens Formand Trælasthandler Lauritz Sæthern (udebleven). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov 30 Mai 1891.

L.-No. 49. O.-No. 251 for 1ste Session 1902. Laxevaags Verk, Johan Brække, Nicolay M. Nielsen, Andreas Knudsen, E. Johannesen og L. P. Johannesen i Likvidation (Adv. Schiander) mod Harald Wesenberg (Adv. Sigm. Smitt). Ligesaa.

L.-No. 50. J.-No. 86 for 1ste Session 1901. Vexelsag: Enkefru Sofie Hassel (Adv. Hans Heyerdahl) mod J. A. Magnussen (Adv. Knudtzon). Ligesaa.

Den 17 Marts. L.-No. 51. Straffesag mod Hans Elias Visnæs, ved Dom af Meddomsret i Aalesund af 19 Decbr. 1902 efter 10—1. jfr. § 26, ilagt en Bod af 50 Kr. til Statskassen uden Fradrag for udholdt Varetægtsarrest. Rettens Formand voterede for en Straf af 60 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost Høiesteret skjærpede Straffen til 60 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost med 25 Dages Afkortning for udstaaet Varetægtsfængsel. Salær til Aktor Adv. F. Borgen 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Harbitz 50 Kr., hvoraf 50 Kr. til Refusion.

Den 20 Marts. L.-No. 52. J.-No. 31. Søretssag: Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriet (Adv. Rasch) mod Dampskibet „Circassian Prince"s Rederi (Adv. G. Blom).

Den 21 Marts. L.-No. 53. O.-No. 314. Mathias M. Birkelands Dødsbo (Adv. Strøm) mod Lars Andreas Jacobsen Nakkestad (Overretssagfører Rob. Jacobsen til Prøve). Anteciperet efter Bevilling til Appell.

L.-No. 54. O.-No. 131 for 2den Session 1902. Nedre Laugens Fællesflødnings-Forening mod Hedrum Kommune ved dens Ordfører. Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Da ingen af Parterne havde afgivet Møde ved Sagens Paaraab i Høiesterets skriftlige Kommission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 14. Onsdag den 22 April. 1903.

Domme.

Et Hotel leiede af et Aktieselskab 5te Etage i et Hus, der var udstyret med Personheis. Forinden Leiekontrakten afsluttedes, var der emaneret en kgl. Resolution, hvori paabødes, at alle Heiseanlæg inden en vis Frist skulde bringes i Overensstemmelse med nye Forskrifter. Som Følge af dette Paabud maatte Heisen, efter at Hotellet var indflyttet, stanses i ca. 1/2 Aar og ombygges. Hotellet forlangte Erstatning for den Skade, det herved havde lidt. Byretten tilkjendte det kun et Afslag i Leien, svarende til den Forringelse i Leieværdi, dets Værelser havde lidt, men ikke Erstatning for positivt Tab. Høiesteret tilkjendte det derimod fuld Erstatning. At Aktieselskabets Disponent, da han afsluttede Leiekontrakten, var vidende om den omhandlede Resolution, var ikke benægtet. Ligeledes var det paa det Rene, at han intet Forbehold havde taget for det Tilfælde, at Heisen maatte stanses eller ombygges. At alle Aktier efter Leiekontraktens Afslutning havde skiftet Eiere, kunde ikke medføre, at Huset kunde ansees som solgt til nye Eiere.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 20 December 1902 i Sagen L.-No. 87 for 2den Session f. A.: Søstrene Larsen (Adv. Hansen) mod Aktieselskabet „Central" (Adv. Vilh. Dybwad).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder, henvises til Præmisserne til Kristiania Byrets Dom af 20 Mai 1901.

Ved denne Dom blev saaledes kjendt for Ret:

„Kontracit.ne, Søstrene Larsen, bør til Hovedcit.skabet, Aktieselskabet „Central" betale 2250 — to Tusinde to Hundrede og femti — Kroner med Fradrag af det Beløb, med hvilket et Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Hovedcit.skabets Bekostning, anser den af Kontracit.ne leiede Bekvemmeligheb i No. 7 ved Storthingsplads forringet i Leieværdi i Tiden fra 8 April til 17 Oktober 1899 derved, at den til Gaarden hørende Personheis ikke i den Tid kunde benyttes og blev ombygget. Restbeløbet forrentes med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente fra 9 November 1899 til Betaling sker. Forøvrigt bør Hovedcit.skabet for Kontracit.nes Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger i Hoved- og Kontrasøgsmaalet ophæves.

At efterkommes o. s. v."

Denne Dom er af de Indst. for Byretten, Søstrene Larsen, ved Stævning af 13 November 1901 paaanket til Høiesteret, hvor den er overført til skriftlig Behandling.

Appell.ne have her for Retten nedlagt saadan Paastand:

At Byrettens Dom underkjendes, at Appell.ne, Søstrene Larsen, hos de Indst., Aktieselskabet „Central", tilkjendes Erstatning ifølge Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa de Indst.s Bekostning for al Skade, der forvoldtes dem ved Heisens Stansning og Ombygning, med lovlige Renter fra Forligsklagen af Skjønsbeløbet, dog saaledes, at der i Skjønsbeløbet fragaar den skyldige Husleie med Kr. 2250 og at Appell.ne hos de Indst. tilkjendes Omkostningerne saavel ved Byretten som ved Høiesteret.

Fra Indst.s Side er nedlagt Paastand om:

At Byrettens Dom stadfæstes, og at Appell.ne tilpligter at betale Indst. Procesomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret kommer til et andet Resultat end Byretten.

Efter det Øiemed, hvori Appell.ne leiede 5te Etage i „Central", og særlig efter den Tillægsaftale, som mellem Parterne blev truffen om, at Personheisen mod særskilt Betaling skulde holdes aaben ikke blot, som efter „Ordensreglerne" fra 8 Morgen til 8 Aften, men mod særskilt Godtgjørelse helt til Kl. 12 Nat, synes det ikke for Indst.s Fuldmægtig at kunne have været uklart, at Adgangen til Benyttelse af Personheisen for Appell.ne stillede sig som en Kontraktsforudsætning af fremtrædende Betydning.

Medens Ordensreglerne, der i Leiekontraktens Ltr. e paaberaabes som bindende for Leierne, indeholder Forbehold om, at „mulige Uheld eller Ulykker med deraf flydende Ansvar, der maatte forekomme ved Elevatorens Benyttelse paa Betjening og Passagerer, og af hvad Aarsag disse end maatte hænde", skal være Eieren uvedkommende, nævnes hverken i Ordensregler eller Leiekontrakt noget om Ansvarsfrihed for Elevatorens Stansning, uden forsaavidt angaar Tilfælde af „Reparationer". Til intet af disse Begreber kan imidlertid Personheisens Stansning paa Grund af Ombygning i Medfør af en, før Leiekontraktens Afslutning emaneret, kgl. Resolution henregnes.

Det synes med Klarhed at fremgaa af Aktieselskabet „Central"s daværende Disponent, Arkitekt Ekmans, Skrivelse til Advokat Nansen af 31 August 1900, sammenholdt med Ekmans Forklaring som 1ste Hovedvidne i Byretssessionen den 6 November 1900, at Vidnet ikke benægter, da Leiekontrakten afsluttedes, at have kjendt Resolutionen af 8 Juli 1896.

Fra Indst.s, Aktieselskabet „Central"s, Side er heller ikke procederet paa, at dette Selskab, da Leiekontrakten afsluttedes med Appell ne, skulde betragtes som ikke kjendende Resolutionen af 1896.

Indst. søger sin Befrielse i, at samtlige Aktiers Overgang gjennem Transport til nye Aktionærer skulde medføre, at Gaarden gik over til en ny Eier, som først i August 1898 fik Meddelelse om, at Autoriteterne forlangte Forandringer med Heisen.

Heri kan Indst. ikke gives Medhold, da Selskabet ikke ved Aktiernes Salg til nye Aktionærer gik over til at blive et nyt Retssubjekt. Det synes under disse Forhold overflødigt for Høiesteret at afgjøre det ikke ganske klare Spørgsmaal, om de tvende Skrivelser af henholdsvis 12 Januar og 11 Februar 1897 fra Heisinspektøren til Indst., hvori en Ombygning af Personheisen inden 12 August 1898 ligefrem paalægges Selskabet, maa ansees at være kommet dette ihænde.

Det maa nemlig efter Rettens Opfatning allerede af den blotte Omstændighed, at Resolutionen af 8 Juli 1896 befaler Arbeider, der maatte stanse Heisens Brug, „medmindre Bygningskommissionen udtrykkelig fritager derfor", følge, at Indst., der ikke — hvad der var hans Sag — havde søgt om at erholde og ikke erholdt saadan Fritagelse, pligtede ved Leiekontraktens Afslutning at gjøre Appell.ne opmærksomme paa, at de maatte være beredte paa Heisens Stansning under dens Ombyggelse, hvis ikke senere „udtrykkelig Fritagelse" erholdtes.

Appell.ne, der ikke kunde forudsættes at kjende Resolutionen af 1896, og som ikke kunde kjende Heisens Bygningsmaade, havde Krav paa, at Indst., der kjendte begge Dele, under Forhandlingerne om Leiekontrakten gjorde dem opmærksomme paa Forholdet, saa at de ikke udsattes for at kontrahere under en falsk Forudsætning.

Naar Indst. — hvad der maa tilregnes Selskabet i det mindste som en Uagtsomhed — har forsømt, hvad der forsaavidt paahvilede det, maa dette gaa ud over Selskabet selv, og Appell.ne være berettigede til at kræve fuld Erstatning for al ved Indst.s Uagtsomhed Appell.ne paaført Skade.

At Appell.ne ved Personheisens Stansning har lidt Tab i deres Næring, maa ansees godtgjort.

Appell.nes Paastand vil saaledes blive at tage tilfølge. Indst. findes at burde tilsvare Appell.ne Processens Omkostninger for begge Retter.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Indst., Aktieselskabet „Central", bør til Appell.ne, Søstrene Larsen, udrede Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa Indst. Bekostning, for al den Skade, som maatte være paaført Appell.ne ved den under Sagen omhandlede Stansning og Ombygning i Aaret 1899 af Elevatoren i Gaarden No. 7 ved Storthingsplads, med 4 — fire — Procent aarlig Rente af Skjønsbeløbet fra 18 Januar 1900 til Betaling sker.

Paa den anden Side bør Appell.ne til Indst. betale 2250 — to Tusinde to Hundrede og femti — Kroner med 4 — fire — Procent aarlig Rente fra 9 November 1899 til Betaling sker.

Likvidation kommer til Anvendelse i behørigt Omfang efter Skjønnets Udfald.

I Procesomkostninger for Byretten og Høiesteret betaler Indst. til Appell.ne 500 — fem Hundrede — Kroner.

Byrettens Dom hidsættes:

Storthingsplads No. 7 eies af Aktieselskabet „Central", tidligere bestaaende af Arkitekterne Ekman og Smith, men ved April Flyttetid 1898 gik samtlige Aktier over paa nye Hænder, dog uden nogen Forandring forøvrigt.

I Gaardens 5te Etage havde Søstrene Larsen dengang Hotel, i Henhold til Leiekontrakt af 29 September 1897 med de tidligere Aktionærer. Leiesummen var 4500 Kroner aarlig, og Bekvemmeligheden var efter det første Aars Forløb opsigelig paa Halvaaret.

Til Gaarden hører en Personheis, som oprindelig var indrettet i Overens-

stemmelse med de gjældende Regler. Men ved kongelig Resolution af 8 Juli 1896 blev der i Henhold til Bygningsloven for Kristiania af 5 Juni 1875 § 83, anordnet nye Forskrifter for Heiseanlæg. Efter disse Forskrifters § 22 skulde alle ældre Heiseanlæg inden en vis Frist anmeldes for Stadskonduktøren, og inden 2 Aar fra Forskrifternes Ikrafttræden — altsaa inden 12 August 1898 — bringes i Overensstemmelse med Forskrifterne, forsaavidt Bygningskommissionen ikke indrømmede Fritagelse.

Efter stedfunden Besigtigelse fik Aktieselskabet den 12 Januar 1897 fra Heiseinspektøren Paalæg om at foretage endel foreløbige Forandringer, samt Meddelelse om, hvad der inden den ovennævnte Frist maatte gjøres for at bringe Anlægget i Overensstemmelse med de nye Forskrifter. Der fordredes saaledes blandt andet, at Heisens Schachtvægge skulde gjøres ildfaste. Efterat de forlangte foreløbige Forandringer var udførte, fik Selskabet den 11 Februar næstefter fra Inspektøren et nyt Tilkjendegivende om, at „Heisen med sin nuværende Indretning ansees saa forsvarlig, at den tillades benyttet i den i Forskrifterne — — — satte Frist indtil 12 August 1898."

Selskabets daværende Disponent, Arkitekt Ekman, har imidlertid som Vidne forklaret, at han ikke kan erindre at have faaet et saadant Tilkjendegivende, og han tror at maatte være kommen til Kundskab derom, hvis et Paabud om Forandringer var fremkommet til Selskabet. Han anser det dog for muligt, at der paa den Tid er udgaaet almindeligt Cirkulære med Paabud om Indsendelse af Tegninger for ældre Anlæg og Fremstilling af deres Beskaffenhed. Han vidste, at Heisen i Storthingsplads No. 7, ialfald med Hensyn til Schachtvæggene, ikke var overensstemmende med de nye Forskrifter. Men det fremgaar af hans Vidneforklaring, at det dog ikke derfor var afgjort, at der maatte gjøres Forandring, eftersom Bygningskommissionen havde Myndighed til at indrømme Fritagelse, og ogsaa skal have gjort det netop med Hensyn til Schachtvægge i andre Gaarde. Før Kommissionens Afgjørelse forelaa, kunde saaledes intet vides med Bestemthed.

Paa Grund af Forandringerne i Aktieselskabets Sammensætning vil de nye Aktionærer først i August 1898 have faaet Kundskab om, i hvilke Henseender Heisen fordredes omgjort.

Selskabet ansøgte da den 9 August strax gjennem Heiseinspektøren baade om Forlængelse af Fristen og om Fritagelse for at gjøre Schachtvæggene ildfaste, samtidig med, at Selskabet indbød til Anbud for de øvrige Forandringsarbeider. Men den 2 September fik Selskabet Meddelelse om, at Bygningskommissionen ikke vilde tillade Heisens fortsatte Afbenyttelse i dens daværende Tilstand, og heller ikke havde indrømmet Fritagelse for at gjøre Schachtvæggene ildfaste. I Henhold til mundtlige Antydninger fra Heiseinspektøren blev der da den 25 Oktober 1898 indsendt Andragende om, at Schachtvæggene tillodes beslaaede med Blik, men ogsaa dette blev afslaaet den 21 November.

I Mellemtiden havde Selskabet fremdeles fortsat Underhandlingerne med flere Ingeniørfirmaer om Forandringernes Udførelse. Men da det efter det sidste Afslag viste sig nødvendigt at ombygge hele Heisens Schacht og forsyne Væggene med Rabitz, maatte nye Anbud indhentes, idet Selskabet ogsaa besluttede at benytte Anledningen til at ombytte den hidtil anvendte hydrauliske Kraft med elektrisk.

Imidlertid lod Selskabet i Tillid til, at dette ikke vilde vække Modstand, Heisen fremdeles benytte, indtil Arbeidet kunde sættes igang. Men den 7 April 1899 kom der fra Heiseinspektøren en saa bestemt Advarsel, at Heisen maatte standses. Senere var den ikke igang, før Forandringerne var udførte.

Der var imidlertid af Selskabet gjentagende forhandlet med forskjellige Entreprenører om Arbeidets Udførelse, men først den 20 April 1899 indkom det An-

bud, som endelig blev vedtaget. Entreprenøren lovede at sætte Arbeidet igang strax, men det viste sig at være meget vidtløftigere end antaget, og det androg ogsaa i det Hele til 12—13,000 Kroner, og deraf alene for Schachtvæggene over 6000 Kroner. Det var lovet færdigt til 1 November, men var allerede afsluttet i Oktober.

Da havde imidlertid Søstrene Larsen efter Opsigelse fraflyttet Gaarden ved Flyttetid, den 17 Oktober.

Der stod da tilrest Husleie for det sidste Halvaar med 2250 Kroner, og dette Beløb med Renter og Sagsomkostninger har Selskabet nu ved Stævning af 18 November 1899 efter forgjæves Forligsmægling sagsøgt Søstrene Larsen til at betale.

De sidstnævnte mener imidlertid at have et betydeligt større Erstatningskrav for den Skade, de i sin Hotelbedrift er paaført ved Afsavnet af Heisen og Forandringsarbeiderne, og har efter anlagt Kontrasøgsmaal paastaaet sig saadan Erstatning tilkjendt efter Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Selskabets Bekostning, med Fradrag af den gjenstaaende Husleie. Forøvrigt har de paastaaet sig frifundne og tilkjendt Renter af Skjønsbeløbet, samt Sagsomkostninger.

Selskabet har i Kontrasøgsmaalet paastaaet Frifindelse mod at betale Erstatning for Afsavn af et Værelse fra 11 August til 17 Oktober 1899, efter Skjøn paa Kontracitanternes Bekostning, samt Sagsomkostninger.

Det fremgaar temmelig tydeligt af de foreliggende Oplysninger, og ligger vel ogsaa ligefrem i Sagens Natur, at en Personheis for en Hotelbedrift i 5te Etage i vore Dage er af ganske væsentlig Betydning. At et saadant Anlæg i nærværende Tilfælde for Leierne har fremstillet sig som en ligefrem Kontraktsforudsætning, synes ogsaa at have maattet staa ganske klart for Udleierne. Anlægget var et saa vigtigt Led i de Rettigheder, som blev Leierne tilsagte, at det ikke uden videre kan berøves dem. Hverken i Leiekontrakten eller i det for Gaarden gjældende almindelige Reglement er der gjort noget andet Forbehold, end det, som følger af god Orden. Det er heller ikke tvivlsomt, at en Bekvemmelighed, der udtrykkelig er udleiet til Hotelbedrift, med Leiepris fastsat under Hensyn til denne, taber i Leieværdi, naar den berøves en saa vigtig Herlighed, som en Personheis. Og for denne Forringelse maa Udleierne, efter Kontraktslærens Grundsætninger, være ansvarlige.

Hvorvidt Søstrene Larsen paa Grund af Forringelsen vilde have havt Ret til at hæve Kontrakten, er det ikke nødvendigt her at udtale sig om. Men det er i ethvert Fald ganske klart, at Betingelsen for deres Pligt til uafkortet at svare den aftalte Leieafgift ogsaa er, at de uafkortet faar, hvad de har Krav paa.

Den ved Afsavnet af Heisen og Ombygningen af denne foraarsagede Forringelse i Bekvemmelighedens Leieværdi, maa saaledes ligefrem — og uden Hensyn til, hvad der har begrundet Afsavnet — medføre et tilsvarende Nedslag i Leiesummen. I dette Nedslag — der paa almindelig Maade vil blive at fastsætte ved Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Hovedcit.skabets Bekostning — maa blive at medtage Afsavn af det Værelse, som Søstrene Larsen under Ombygningen gav Afkald paa.

Spørgsmaalet om, hvorvidt Søstrene Larsen har en videregaaende Erstatningsret end Nedslag i Leieafgiften, og tillige har Krav paa Erstatning for den positive Skade, som ved Afsavnet af Heisen og dennes Ombygning maatte være dem paaført i deres Bedrift, kan derimod ikke besvares ud fra Kontraktsforholdet selv. Det maa her som ellers bero paa, om saadan Skade er dem paaført ved urigtigt Forhold fra Medkontrahenternes Side.

Her er først at bemærke, at de nye Forskrifter for Heiseanlæg forlængst fore-

laa, da Leiekontrakten blev indgaaet, og det vilde derfor unægtelig have været det forsigtigste om Udleierne havde taget et udtrykkeligt Forbehold for Heisen. Dette gjælder saa meget mere, hvis de har faaet Heiseinspektørens ovennævnte Meddelelser af 12 Januar og 11 Februar 1897. Men paa den anden Side burde vel ogsaa Søstrene Larsen have kjendt disse Forskrifter, og hertil kommer den endnu vigtigere Omstændighed, at Heiseanlæggets Standsning og Forandring ikke var nogen uafvendelig Begivenhed, idet Udleierne tvertimod synes at have havt Grund til at tro, eller i alle Fald synes at have troet, at Standsning vilde kunne undgaaes, eller at Forandringerne idetmindste kunde begrændses saaledes, at Ulemperne for Leieboerne kun blev mindre væsentlige.

Man kan formentlig heller ikke forkaste de nuværende Eieres Paastand om, at de først kom til Kundskab om Situationen lige under Fristens Udløb, og efter Beskaffenheden og Omfanget af de Arbeider, som da tilsidst viste sig uundgaaelige, kan Eierne neppe antages at have gjort sig skyldige i nogen unødig Forsinkelse, der kan begrunde Ansvar. Der synes at være gjort, hvad der med Rimelighed kunde gjøres i et Forhold af saa vidtrækkende Betydning. Og det skjønnes ikke at kunne lægges Eierne tillast, at der hengik saa lang Tid med Ombygningen, som det gjorde.

Da Kravet paa Erstatning for positiv Skade saaledes ikke kan ansees tilstrækkelig begrundet, bliver det ufornødent at undersøge, hvilken Skade, der i det Hele kan antages at være lidt.

Sagens Omkostninger findes at burde ophæves.

Lederen af en videnskabelig Expedition til Polhavet ansøgte hos et Forsikringsselskab om Livsforsikring paa Mandskabets Liv. Formelige Andragender udfærdigedes for 10 af Mandskabet. Ca. 7 Uger efter, at disse Andragender var udfærdigede, var Policerne endnu ikke fremkomne. Da Skibet skulde afgaa om et par Dage, satte Forsikringstageren en sidste Frist for deres Levering. Det Bud, som skulde overbringe denne Ordre, forlængede imidlertid paa egen Haand Fristen med et halvt Døgn. Efter Udløbet af den af Forsikringstageren bestemte Frist, men før Udløbet af den af Budet satte Frist, tilbødes Policerne, men refuseredes ulæste som for sent fremkomne. Forsikringsselskabet lod derefter afholde Arrest i Skibet for Præmierne, hvorefter Sikkerhed stilledes, Arresten hævedes og Skibet afreiste. Efterat Arresten var holdt, gjorde Forsikringstageren ogsaa den Indsigelse, at Policerne indeholdt en kontraktstridig Klausul.

Høiesteret fandt, at Policerne ikke var for sent tilbudte. Vistnok maatte Forsikringstageren under de foreliggende Omstændigheder være berettiget til at sætte en bestemt Frist for deres Levering, men det var den af Budbringeren forlængede Frist, der forsaavidt var bestemmende, og denne var ikke oversiddet. Derimod fandt man, at Policernes Indhold ikke var kontraktsmæssigt, og at Forsikringstageren havde Adgang til at gjøre denne Indsigelse gjældende, uagtet han fra først af kun havde paaberaabt, at de var for sent fremkomne. Som Følge heraf kjendtes Forsikringstageren uforpligtet til at betale Præmierne.

Forsikringsselskabet tilpligtedes at betale Erstatning for den afholdte Arrest. Herom dog Dissents, idet 3 af de Voterende fandt, at Forsikringstageren selv ved sin Optræden havde givet Anledning til Arrestens Afholdelse. Jfr. hermed Schweigaard: Proces III, 2den Udg., S. 102, og Hagerup: Civilproces II, S. 504, Note 8. Antaget overflødigt at udtale i Konklusionen, at Sikkerhedsstillelsen ophævedes.

Høiesterets Votering og Dom af 28 Februar 1903 i Sagen, L.-No. 31 for 1ste Session s. A.: Norwich Union Life Insurance Society (Adv. Gustav Blom) mod Hertugen af Abruzzerne ved hans Mandatarius, Høiesteretsadvokat C. M. Hansen (Adv. Platou).

Assessor V. Scheel: Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til den af Kristiania Byret under 10 Oktober 1900 afsagte Dom.

Ved denne blev saaledes kjendt for Ret:

„Kontracit., Hertugen af Abruzzerne, bør for Hovedcit.skabet, Norwich Union Life Insurance Society, dets Tiltale i denne Sag fri at være.

Hovedcit.skabet bør til Kontracit. betale Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Hovedcit.skabets Bekostning for den Kontracit. ved den under Sagen omhandlede Arrest forvoldt Spot og Skade samt udrede Hoved- og Kontrasøgsmaalets Omkostninger med 400 — fire Hundrede — Kroner."

Denne Dom er af Assuranceselskabet paaanket til Høiesteret ved Stævning af 26 Oktober 1900 og af Hertugen ligeledes ved Kontrastævning af 29 Januar 1901.

Selskabet har nedlagt saadan Paastand:

„At Byrettens Dom underkjendes.

At Kontraappell. tilpligtes til Hovedappell.skabet at udrede Kr. 10,539.40 med Renter fra 12 Juni 1899 mod Udleverelse af de indtelagte omprocederede 10 Policer saaledes ændrede, at Klausulen om den ordinære Præmies Erlæggelse i tre Aar, udgaar.

At den ved Arrestens Ophævelse stillede Sikkerhed stadfæstes.

At Hovedappell.skabet frifindes i Kontrasøgsmaalet og,

At Hovedappell.skabet tilkjendes Omkostninger hos Kontraappell. og Høiesteret."

Fra Hertugen af Abruzzernes Side er nedlagt saadan Paastand:

1. Kontraappell., Hertugen af Abruzzerne (eller Advokat C. M. Hansen som Mandatar for denne), frifindes for Hovedappell.-skabets, Norwich Union Life Insurance Societys, Tiltale i denne Sag.
2. Af den under 9 Juni 1899 i „Stella Polare" afholdte Arrestforretning med derunder affagt Eragtning kjendes ulovlig og ugyldig.
3. At Hovedappell.skabet dømmes til efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa dets egen Bekostning, at betale Kontraappell. Erstatning for den ham ved den nævnte Arrest forvoldte „Spot og Skade".
4. At Hovedappell.skabet dømmes til at betale Kontraappell. Processens Omkostninger ved begge Retter.

In subsidium:

„At Byrettens Dom stadfæstes, og at Hovedappell.skabet tilpligtes at betale Kontraappell. Processens Omkostninger for Høiesteret."

Jeg er kommen til samme Resultat som Byretten, saavel hvad Hovedsøgsmaalet som Kontrasøgsmaalet angaar, og jeg finder i det Væsentlige at kunne henholde mig til, hvad Byretten har anført til Begrundelse for sit Resultat. Jeg voterer saaledes for Stadfæstelse af Byrettens Dom. Procesomkostningerne for Høiesteret finder jeg, at Hovedappell. bør betale.

Jeg finder mig forøvrigt foranlediget til at gjøre den Bemærkning, at Sagen for Høiesteret efter min Mening fra begge Sider har været procederet med en Vidtløftighed, som jeg ikke kan andet end misbillige. De særegne Omstændigheder, der knytter sig til Sagen, gjør det imidlertid forklarligt og i nogen Grad undskyldeligt, at Pro-

ceduren har antaget en saa stor Bredde, som skeet, og jeg finder derfor ikke tilstrækkelig Grund til Ansvar.

Konklusion:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Hovedappell., Norwich Union Life Insurance Society, til Kontraappell., Hertugen af Abruzzerne, 600 — sex Hundrede — Kroner.

Assessor Thoresen: Enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom: Ligesaa.

Assessor Roll: Jeg er ligeledes enig med Førstvoterende, forsaavidt angaar Hovedsøgsmaalet. Derimod finder jeg overveiende Grund til at negte Kontraappell. Erstatning for Spot og Skade i Anledning af Arresten. Kontraappell. har ikke før Arresten forholdt sig, som han burde. Han burde, da Hovedappell.s Repræsentant Levison indfandt sig hos ham med Policerne, have taget mod disse og gjort sig bekjendt med deres Indhold for derefter at bestemme sig, om han vilde godtage dem eller ikke, og i sidste Tilfælde om han vilde kræve dem rettede eller helt vilde refusere dem. I Stedet derfor negtede han kort og godt at ville se Policerne og afviste Levison. Dermed var al Forhandling om de i Policerne opstillede Vilkaar afskaaret, og følgelig ogsaa enhver Mulighed for Hovedappell. til betimelig at lære Kontraappell.s Indvendinger at kjende og til muligens at imødekomme ham. Hvis Kontraappell. havde opført sig pligtmæssig, er det ikke udelukket, at Parterne vilde være kommet til Enighed om en ny tilfredsstillende Redaktion, eller at Hovedappell. i Mindelighed vilde have fundet sig i Refusion. Jeg mener saaledes, at Kontraappell. maa tilskrive sin egen uretmæssige Optræden, at det kom til Arrest. Og jeg mener, at der i nærværende Tilfælde saa meget mindre bør blive Tale om Erstatning, som Arrestforretningen i sit Væsen og efter sin Hensigt i Virkeligheden kun er at betragte som et Forbud, og som der paa Forhaand var givet Kontraappell. Anledning til at afværge Arresten ved Sikkerhedsstillelse, hvilket for ham selvfølgelig vilde have været en ganske let Sag. Jeg vil ikke undlade at bemærke, at det for Hovedappell. naturligvis var af væsentlig Interesse at kunne faa Sagen afgjort ved norsk Domstol, og at der ikke for ham frembød sig noget andet brugbart Middel til at opnaa dette end Arrest.

Idet jeg altsaa stemmer for Hovedappell.s Frifindelse i Kontrasøgsmaalet, følger deraf, at jeg ogsaa voterer for, at Hovedappell. ikke ilægges Omkostninger i denne Del af Søgsmaalet.

Da jeg imidlertid har Grund til at antage, at jeg befinder mig i Minoritet, anser jeg det ufornødent at forme nogen Konklusion.

Den af Førstvoterende gjorte Slutningsbemærkning om Proceduren tiltræder jeg.

Assessor Reimers: Jeg er enig med Hr. Assessor Roll.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Ligesaa.

Assessor C. Hansteen: Jeg er enig med Førstvoterende. I Anledning af, hvad der er anført til Støtte for Minoritetens Votum med Hensyn til Spørgsmaalet om Erstatning for Spot og Skade, skal jeg bemærke: Det er forstaaeligt, at den Maade, hvorpaa Hertugen forholdt sig ved at afvise Policerne uden at ville indlade sig

paa nogen Forhandling, kunde bevirke, at Agenterne kunde komme til at tage under Overveielse, om der skulde være Grund til at foretage Arrest; men efter min Mening kunde dette hans Forhold ikke give dem nogen Ret til at beslaglægge Skibet. Hvorvidt de havde nogen Ret dertil, maatte bero paa, hvad Policerne indeholdt. Det var deres Pligt, før de skred til Arrest, at undersøge, om Policernes Indhold, naar dette sammenholdtes med, hvad der tidligere var forhandlet, var af den Beskaffenhed, at de, saaledes som Sagen stod, var berettiget til at forlange, at Hertugen skulde godtage Policerne og betale Forsikringspræmierne. Efter min Mening kunde Agenterne efter Policernes Indhold umulig være berettiget til at forlange, at Hertugen skulde modtage dem og betale Præmierne. Og om Hertugen havde indladt sig paa Forhandling, men vedblevet sin Paastand om ikke at være bunden, kunde dette ikke give den anden Part Ret til at foretage Arrest. At man følte sig stødt over den Maade, hvorpaa Hertugen optraadte, var ingen Arrestgrund. Mangelen paa Berettigelse til under de forhaandenværende Omstændigheder at gjøre Arrest, finder jeg saa klar, at den, der ikke desto mindre her har foretaget et saadant Skridt, faar finde sig i at maatte betale Erstatning for Spot og Skade.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Byrettens Dom hidsættes:

I Begyndelsen af 1899 lod Hertugen af Abruzzerne i Anledning af sin forestaaende Polarfærd forespørge hos Norwich Union Life Insurance Society gjennem dets herværende Agent, om Selskabet var villig til at overtage Livsforsikring for de Mandskaber, der skulde medfølge paa Polarfærden, for ialt Kr. 140,000. Agenten, Kjelland, tilskrev derpaa under 21 Februar 1899 Generalagenten i Kjøbenhavn herom. Støttet til Oplysninger, som gjennem en Mellemmand var ham meddelt af Kontorfuldmægtig hos Ringnæs & Co., Anton Heim, der paa Hertugens Vegne havde at ordne med denne Sag, opgav han i denne Skrivelse følgende: „Her er ikke Tale om nogen Nordpolarexpedition, men kun en Expedition til Frantz Josephs Land med Skib „Jason", som for Tiden henligger til Ombygning med Expeditionen for Øie hos Colin Archer i Laurvik, der i sin Tid byggede Nansens „Fram". Naar Skibet er kommet til Frantz Josephs Land, bliver det liggende der og beholder Expeditionens Medlemmer ombord, idet de derfra foretager kortere videnskabelige Expeditioner med Hunde og Slæder. Nordpolen skal som sagt ikke søges naaet."

Efterat bekræftende Svar var modtaget paa den skede Henvendelse, reiste den herværende Agent ned til Laurvik, hvor der under 16 April 1899 af 9 af de norske Mandskaber udfærdigedes formelige Andragender om Livsforsikringer paa trykte Schemaer, som udleveredes af Agenten. Forsikringssummen opgaves for hver til 10,000 Kroner.

I Andragenderne forpligtede Udstederne sig efter den trykte Text til at modtage og indløse den Police, der udstedtes i Henhold til Andragendet, samt at holde den i Kraft i mindst 12 Maaneder. Andragenderne, der forøvrigt ikke indeholdt nogen Oplysning om den forestaaende Reise, blev forneden af Mandskaberne nogle Dage senere undertegnede: „For Hertugen af Abruzzerne, Anton Heim." Under 2 Mai indsendtes endnu et tiende Andragende. Samtidig med, at de førstnævnte ni Andragender indsendtes til Selskabet, tilstilledes der Hertugen, som da befandt

sig i Italien, Schemaer til Udfyldning for 4 italienske Mandskaber, som skulde medfølge paa Færden.

Den 11 Mai ankom Hertugen til Kristiania for at afreise herfra paa Polarfærden i Begyndelsen af Juni. I den Tid, Hertugen opholdt sig her, skede der allerede fra først af og senere gjentagne Gange Henvendelse, dels fra ham selv og dels fra Heim om at erholde de begjærede Livspolicer tilstillede, idet der samtidig udtaltes, at man ikke vilde tage nogen Bestemmelse om Forsikring af de italienske Mandskaber, forinden man havde seet de, for de norske Mandskaber rekvirerede Policer. Da dette alligevel ikke skede og der kun gjenstod et Par Dage, inden Afreisen skulde finde Sted, anmodede Hertugen den 8 Juni Anton Heim om at meddele Agenten, at Livspolicerne maatte være afleverede inden Kl. 12 Midnat s. D. Heim forandrede imidlertid paa egen Haand Hertugens Ordre derhen, at Policerne skulde være afleverede senest næste Formiddag (den 9). Policerne blev ogsaa til den Tid præsenterede ved Agenten, men blev de da afviste med den Bemærkning, at de vare komne for sent. Paa samme Maade blev Policerne afviste, da de lidt senere samme Dag, Kl. 1 Eftermiddag, blev forsøgt overleverede gjennem Byfogden. Forsikringsselskabet lod derpaa Kl. 6 Efterm. s. D. gjennem en her engageret Advokat afholde Arrestforretning ombord i Hertugens Skib „Stella Polare", hvorved der for det beregnede Præmiebeløb og Kommission for 10 Livspolicer, ialt Kr. 10,515 med Tillæg af Omkostninger tilsammen Kr. 10,539.40 blev lagt Beslag paa Skibet og nedlagt Forbud mod, at det afseilede herfra, forinden nævnte Beregningssum var dækket eller betryggende Garanti for samme stillet. Efter endel Forhandlinger blev Arresten næste Dag (den 10 Juni) relaxeret paa Betingelse af, at Advokat C. M. Hansen, der imidlertid af Hertugen var engageret til at varetage hans Tarv, og den herværende italienske Generalkonsul Hallager stillede sig personlig ansvarlige som Selvskyldnerkautionister for Arrestrekvirentens Fordring med Omkostninger overensstemmende med den endelige Dom, som i Arrestsagen maatte blive afsagt, alt indtil et Beløb af 12,000 Kroner, og at Advokat C. M. Hansen som Mandatar for Hertugen vedtog norsk Forum for Sagen, indtil endelig Dom var falden.

Den 12 Juni afreiste Hertugen fra Kristiania. Med Mandskabernes Forsikring var det forinden blevet ordnet saaledes, at Hertugen overtog denne for egen Regning.

Norwich Union Life Insurance Society anlagde derpaa efter Stævning af 12 Juni 1899 Gjæsteretssøgsmaal mod Hertugen af Abruzzerne og nedlagde derunder efterat Forligsmægling forgjæves var anstillet, saadan

Paastand:

At Indst. tilpligtes at udrede til Cit.skabet den under Arrestforretningen formerede Beregningssum Kr. 10,539.40 med lovlige Renter, at den i Anledning Arrestens Relaxation givne Sikkerhed stadfæstes, og at Indst. tilpligtes at udrede til Cit.skabet Sagens Omkostninger med et tilstrækkeligt Beløb.

Indst. ved Advokat Hansen har efter udtaget Kontrastevning af 3 Juli 1899, og forgjæves anstillet Forligsmægling, nedlagt saadan

Paastand:

1. At Kontracit., Hertugen af Abruzzerne (eller Advokat C. M. Hansen som Mandatar for denne), frifindes for Hovedcit.skabets Tiltale i denne Sag.
2. At den under 9 Juni 1899 i „Stella Polare" afholdte Arrestforretning med derunder afsagt Eragtning underkjendes og ophæves.

3. At Hovedcit.ſkabet dømmes til efter uvillige Mænds Skjøn optaget paa dets egen Bekostning at betale Kontracit. Erstatning for den ham ved den nævnte Arrest forvoldte „Spot og Skade".
4. At Hovedcit.ſkabet dømmes til at betale Kontracit.ſkabet Hoved- og Kontrasøgsmaalets Omkostninger.

Hovedcit.ſkabet har paastaaet ſig frifundet i Kontraſøgsmaalet og tilkjendt Omkostninger i dette.

Det ovennævnte Beløb Kr. 10,515.00 for hvilket Arresten afholdtes, maa antages at fremkomme paa følgende Maade:

1 Aars ordinær Præmie for ſamtlige 10 Policer	Kr.	3015.00
Tillægspræmie for ſamme i 3 Aar à Kr. 200.00 pr. Aar	„	6000.00
Proviſion	„	1500.00
Tilſammen	Kr.	10,515.00

Da Policerne, ſom var udfærdigede ved Hovedkontoret i England den 2 Juni 1899 blev præſenterede for Hertugen, indeholdt de følgende, ved Hovedkontoret paaførte Klauſul: — — — —

Denne Klauſul lyder i Overſættelſe ſaaledes:

„The Norwich Union Life Inſurance Society tillader den Forſikrede at tage Del i Hertugen af Abruzzernes Expedition til Frantz Joſephs Land mod en Extrapræmie af 200 Kr. at betale aarlig, indtil den Forſikrede er vendt tilbage til Norge. Det er en væſentlig Betingelſe for denne Forſikring, at den Forſikrede den hele Tid ſkal forblive i Frantz Joſephs Land ved det Skib, hvormed Expeditionen afſeiler, og at han ikke paa nogen Maade ſkal tage Del i noget Forſøg, ſom maatte blive gjort paa at naa Nordpolen. Det er ogſaa en Betingelſe, at ikke mindre end tre Betalinger af den ordinære Præmie ſaavel ſom af Extrapræmien ſkal ſke, idet det er ordnet ſaa, at den ordinære Præmie ſkal betales aarlig ved Forfald, men at de tre Aars Extrapræmie, ca. Kr. 600 ſkal betales forſkudsvis."

Da der under de Forhandlinger, ſom førtes, efter at Policerne forgjæves havde været anbudt og Arreſtforretningen var afholdt, af Kontracit. blev gjort gjældende, at Policerne ved det anførte Forbehold ikke var efter Aftale, blev der af Hovedcit.ſkabets Generalagent, ſom da opholdt ſig i Kriſtiania, den 10 Juni om Eftermiddagen efter Relaxationsforretningens Afholdelſe givet Policerne ſaadan yderligere Paategning, ſom ſamme Dag foreviſtes Advokat E. M. Hanſen:

„Ovenſtaaende i det engelſke Sprog paategnede Klauſul er i Henhold til den for Agenten før Forſikringens Afſlutning meddelte Beſkrivelſe af Riſikoen — opgivet i Agent Kjellands Brev til Direktør Leviſon af 21 Februar 1899 — at fortolke ſom følger: Naar Skibet er kommet til Frantz Joſephs Land, bliver det liggende der og beholder Expeditionens Medlemmer ombord, idet de derfra foretager kortere videnſkabelige Expeditioner med Hunde og Slæder. Nordpolen ſkal ikke ſøges naaet."

Kontracit. har ligeoverfor Søgsmaalet fremſat følgende Indſigelſer:

1. At Policerne er komne forſent.
2. At det ved Hovedkontoret i Policerne gjorte Forbehold om, at Mandſkaberne ſkal forblive i Frantz Joſephs Land ved Skibet, er ſtridende mod Aftale, og at Policerne dermed er blevne unyttige for ſit Øiemed, ſamt at Policernes Kontraktſtridighed forſaavidt ikke afhjælpes ved den af Generalagenten under 10 Juni 1899 givne Paategning, idet hans Forklaring af Hovedkontorets Forbehold dels ikke uden videre kunne godkjendes og derhos heller ikke for-

øvrigt i og for sig kunde ansees tilfredsstillende. Kontracit. har specielt gjort Anmærkning ved Udtrykket „kortere" foran „videnskabelige Expeditioner" som ukontraktmæssigt, og gjør gjældende, at dette Udtryk er indkommet i den herværende Agents ovenciterede Brev af 21 Februar 1899 uden Foranledning fra Kontracit. eller Anton Heim. Expeditionens særlige Formaal var netop at foretage Slædereiser ud fra Frantz Josephs Land, og det var specielt en god Tid forinden Policernes Udfærdigelse bleven Hovedcit.skabets Agent meddelt, at der paatænktes Slædereiser af indtil 120 Døgns Varighed. Det benyttede Udtryk „kortere" var ved sin Ubestemthed aldeles uskikket til at afgrændse Parternes gjensidige Rettigheder og Forpligtelser.

3. At det var stridende mod Aftale, naar der i Hovedkontorets Paategning var gjort Forbehold om, at de ordinære Præmier skulde betales i mindst 3 Aar, idet Kontracit. gjør gjældende, at det alene var de extraordinære Tillægspræmier, som skulde beregnes for mindst saa lang Tid.

Hovedcit.skabet har paa sin Side ligeoverfor det af Kontracit. fremholdte anført følgende:

Ad 1. Policerne maatte ansees at være overleverede i betimelig Tid. Det kunde ikke staa Kontracit. frit for at opstille en saadan vilkaarlig Tidsfrist som skeet. Policerne var derhos afleverede inden den Tid, som var sat af Anton Heim paa Kontracit. Vegne.

Ad 2. Policerne indeholdt ikke med Hensyn til dette Punkt noget Forbehold, der stred mod de i den herværende Agents Brev af 21 Februar 1899 meddelte Oplysninger om Reisens Maal, og det var dette, man forsaavidt udelukkende havde at holde sig til. Den oven citerede Passus af dette Brev var i sin Tid forehold Anton Heim, der da intet havde derved at bemærke, og det var først længe efter, henimod den Tid, da Policerne blev anbudte, at der af Heim blev oplyst at Slædereisernes Varighed var bestemt til 120 Dage. Naar der i Hovedkontorets Paategning paa Policerne var taget Forbehold om, at Mandskaberne ikke paa nogen Maade skulde tage Del i Forsøg paa at naa Nordpolen, saa laa deri indirekte, at kortere Slædereiser ikke var dem forbudt, og Generalagentens Forklaring af 10 Juni var saaledes en ganske naturlig Fortolkning. Der er ogsaa under Sagen fremlagt en Skrivelse fra Hovedcit.skabet af 30 August 1899, hvori dette erkjender Generalagentens Berettigelse til at binde Selskabet paa saadan Maade.

Ad. 3. Hovedcit.skabet fastholder, at Policerne ogsaa i det her omhandlede Punkt var overensstemmende med Aftale, men har dog under Sagen erklæret sig villig til at indrømme, at den ordinære aarlige Præmie ikke bliver at erlægge for flere Aar, end Risikoen virkelig kommer til at vare.

Hovedcit.skabet har forøvrigt specielt fæstet Opmærksomheden ved, at Kontracit. under 2 og 3 omhandlede Indsigelser mod Policernes Kontraktsmæssighed først er fremkommet efterat Policerne var blevne afviste, og at den eneste Grund, som da angaves, var, at de var komne for sent.

Hovedcit.skabet har endelig ligeoverfor Kontrasøgsmaalet gjort gjældende, at det skyldtes Kontracit., at man maatte gribe til et saa sterkt Middel som Arrest, da han trods gjentagne Henvendelser forinden Arrestens Afholdelse ikke var at formaa til nogen mindelig Ordning ved Sikkerhedsstillelse, saaledes at Arrest var den eneste Maade, hvorpaa Hovedcit.skabet kunde sikre sit Krav.

Retten skal bemærke følgende:

Hvad først angaar Spørgsmaalet om, hvorvidt Policerne kan ansees at være for sent anbudte, maatte efter Rettens Mening Kontracit. utvivlsomt være beføiet til paa det paagjældende Tidspunkt at sætte en Frist, inden hvilken Policerne skulde være overleverede. Hovedcit.skabet maatte da have havt tilstrækkelig Tid til

Policernes Udfærdigelse; man havde gjentagne Gange anmodet om at faa dem tilstillede; Kontracit.s Afreise var bestemt til en af de nærmeste Dage, og det var aabenbart af stor Interesse forinden at vide, at alt vedrørende Mandskabernes Livsforsikring var bragt i fuld Orden.

Man kan imidlertid ikke indse andet end, at det er den af Heim satte Frist til den 9 Juni om Formiddagen og ikke den af Kontracit. til Heim opgivne den 8 Kl. 12 Midnat, man alene har at holde sig til. Nogen anden Frist end den førstnævnte er ikke godtgjort at være meddelt Hovedcit.skabets Agenter, og det maa da være dette uvedkommende og blive en Sag udelukkende mellem Kontracit. og den af ham benyttede Mellemmand Heim, om denne ikke har holdt sig til Kontracit. Ordre efterrettelig. Det kan ligeoverfor dette ikke komme i Betragtning, hvad der af Kontracit. er antydet om, at det overhovedet ikke vilde have været muligt at aflevere Policerne til den af ham satte Frist, da de først om Aftenen den 8 Juni kom fra Kjøbenhavn og ikke kunde faaes udleveret af Postvæsenet før den næste Dag. Man skal ogsaa tilføie, at Kontracit. forinden Policerne afvistes, var bekjendt med den af Heim satte Frist.

Selv om Policerne saaledes ikke kunde ansees for sent præsenterede, maa Kontracit. dog blive at frifinde for Hovedcit.skabet Tiltale hvis det godtgjøres, at Policerne ikke forøvrigt var kontraktmæssige. Den Omstændighed, at Kontracit., da Policerne præsenteredes, alene anførte den førstnævnte Grund for sin Vægring ved at modtage dem, kan ikke antages at have afskaaret ham Adgangen til andre Indsigelser.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Policernes Kontraktsmæssighed angaaende hvilken Bevisbyrden vistnok nærmest maa paahvile Hovedcit.skabet, maa det ansees at være paa det Rene, at der allerede fra først af for Hovedcit.skabets Agent har været opgivet, at der under den forestaaende Færd ogsaa skulde foretages Slæde-expeditioner ud fra Frantz Josephs Land. Det eneste, hvorom der i saa Henseende er Tvivl og Meningsforskjel, er Udstrækningen og Varigheden af disse Expeditioner. I den herværende Agents Skrivelse til Generalagenten i Kjøbenhavn af 24 Februar 1899 er som anført opgivet „kortere" Slædeexpeditioner. Der kan vistnok være Grund til at betvile, at dette Opgivende hidrører fra Anton Heim. Det var ikke ham, som fra først af forhandlede direkte med Agenten. Han har ogsaa som første Kontravidne under Sagen benægtet, at dette stemmer med hans første Opgave, og hans Forklaring forsaavidt modsiges ialfald ikke af 1ste og 2den Hovedvidnes Prov. Det er imidlertid paastaaet, at Heim under en senere Forhandling med Agenten, da dennes ovennævnte Brev blev oplæst, skulde ialfald stiltiende have vedtaget de deri indeholdte Opgaver som rigtige. Dette bekræftes ogsaa nærmest af 1ste og 2det Hovedvidne, idet dog samtidig 2det Hovedvidne, saavidt skjønnes, erkjender, at der fandt nogen Drøftelse Sted i Anledning af Udtrykket „kortere" Slædeexpeditioner. Heim har selv som Vidne forklaret, at han ved samme Anledning opgav, at der paatænktes Slædeexpeditioner af 120 Dages Varighed, medens derimod de andre Vidner paastaar, at dette først blev opgivet ved en endnu senere Anledning, kun kort Tid før Policerne præsenteredes. Der er forøvrigt ogsaa Meningsforskjel om, naar den nævnte Forhandling fandt Sted, idet Heim har forklaret, at det antagelig var et Par Uger, efterat de endelige Forsikringsandragender af 16 April 1899 var indsendt, medens 1 og saavidt skjønnes ogsaa 2 Hovedvidne hævder, at det var før dette Tidspunkt.

Hvorledes det nu med Hensyn til det sidst Omhandlede forholder sig, burde det efter Rettens Mening endog efter den herværende Agents Skrivelse af 21 Februar 1899 have staaet klart for Hovedcit.skabet, at de paatænkte Slædeexpeditioner var et Punkt, som ved Policernes Udfærdigelse burde særlig paaagtes. Nu er imid-

lertid Slædeexpeditionerne ikke med et Ord berørt i Policerne. Rigtignok gjør Hovedcit.skabet gjældende, at det indirekte skulde kunne sluttes af Policernes Udtryk, at i alle Fald kortere Slædeexpeditioner ikke var de Forsikrede forment. Denne Slutning er dog for det første i og for sig tvivlsom. Den Policerne ved Hovedkontoret i England paategnede Klausul indeholder jo i Sammenligning med Selskabets sædvanlige Forsikringsbetingelser en Udvidelse af Selskabets Risiko, og det maa derfor have Formodningen for sig, at Selskabet ikke har villet paatage sig en større Risiko end Ordlyden tilsiger, men denne taler aabenbart mod, at Slædeexpeditioner overhovedet skulde være tilladte, idet det ligefrem siges at være endog en væsentlig Betingelse for Assurancen, at den Forsikrede den hele Tid skulde forblive i Frantz Josephs Land, medens selv en „kortere" Slædeexpedition jo meget vel kunde tænkes at komme til at føre den Forsikrede udenfor dette Land. Og dernæst kunde ikke en saadan ubestemt Udtryksmaade ansees fyldestgjørende med Hensyn til et Punkt, hvor Kontracit. maatte kunne kræve, at det var direkte udtalt i Policerne, hvad det skulde gjælde.

I Henhold til det Anførte antager Retten, at Kontracit., da Policerne præsenteredes ham, maatte have været berettiget til at afvise dem, som ikke kontraktmæssige. Saa meget klarere er selvfølgelig dette, hvis man gaar ud fra, at der fra Kontracit.s Side paa Forhaand enten ikke var sat nogen Begrændsning for Slædereisernes Udstrækning og Varighed eller var opgivet Slædeexpeditioner af indtil 120 Dages Varighed. Kontracit. kunde heller ikke være forpligtet til at godkjende en Fortolkning af Hovedcit.skabets Generalagent, da jo i ethvert Fald denne Kompetance maatte fremstille sig som tvivlsom, selv om den af ham paaførte Klausul forøvrigt havde været tilfredsstillende.

Efter det Resultat, hvortil man saaledes er kommet, finder Retten det ikke paakrævet nærmere at omhandle Kontracit.s under 3) fremførte Indsigelse mod Policernes Kontraktsmæssighed, men skal alene bemærke, at det ikke mod Kontracit.s Benægtelse kan ansees godtgjort, at Policernes Bestemmelse med Hensyn til dette Punkt var efter Aftale.

Kontracit. vil saaledes blive at frifinde for Hovedcit.skabets Tiltale. Naar Kontracit. særlig har paastaaet, at den afholdte Arrestforretning med derunder afsagt Eragtning underkjendes og ophæves, er hertil at bemærke, at Arresten ved den efterfølgende Relaxationsforretning er ophævet, og at derfor i saa Henseende nu alene kunde blive Spørgsmaal om at udtale, at den stillede Selvskyldnerkaution ophæves. Retten antager imidlertid, at ogsaa med Hensyn til dette Punkt en almindelig Udtalelse af Frifindelse for Hovedcit.skabets Tiltale vil være tilstrækkelig.

Under dette Sagens Udfald antages Hovedcit.skabet ikke at kunne undgaa overensstemmende med Kontracit.s Paastand at blive tilpligtet at betale Erstatning efter Skjøn, optaget paa Hovedcit.skabets Bekostning for den Kontracit. ved Arresten forvoldte „Spot og Skade", samt at udrede Processens Omkostninger i Hoved- og Kontrasøgsmaalet med efter Omstændighederne 400 Kroner.

Man maa i saa Henseende holde sig til, 1) at Policerne saaledes som de var klausulerede, da de før Arresten præsenteredes Kontracit., ogsaa naar der gaaes ud fra den i Agent Kjellands Skrivelse af 21 Februar 1899 indeholdte Angivelse af Risikoen aabenbart være utjenlige for Øiemedet, og at Hovedcit.skabets her tilstedeværende Vedkommende, som jo vare de, der satte Arresten i Værk, af sig selv paa Forhaand burde have forstaaet, at de ikke af Kontracit. kunde godtages og 2) at der heller ikke gjennem den senere, af Generalagenten Levison Policerne paategnede Fortolkning blev hidført nogen saadan Forandring, at Kontracit. under Stillingen i det hele kunde være forpligtet til nu bagefter at godtage dem.

Under dette Sagsforhold kan man ikke tillægge den Omstændighed, at Kontracit., da Arresten afholdtes ikke havde fremsat nogen anden Indsigelse mod Policerne end, at de var komne for sent, — hvilken Indsigelse Retten som ovenanført ikke har kunnet godkjende — og forøvrigt afvist enhver Forhandling, nogen afgjørende Betydning i Henseende til det, hvorpaa det her kommer an, idet man herved navnlig ogsaa lægger Vægt paa, at Policerne, uden at derfor kan findes at være oplyst nogen fyldestgjørende Grund, først fremkom til Kontracit. i sidste Lieblik.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 21 Marts. L.-No. 55. O.-No. 210 for 2den Session 1902. Styrmoes Bryggeri og Mineralvandfabrik mod W. Beylegaard. Som under L.-No. 54.

Den 25 Marts. L.-No. 56. J.-No. 45. Søretssag: Dampskibet „Ella"s Rederi (Adv. Budal) mod Dampskibet „Olaf Kyrre"s Rederi (Adv. Rønneberg).

Den 26 Marts. L.-No. 57. J.-No. 23. Søretssag: T. Gotaas (Adv. Ramm) mod Dampskibet „Frithjof"s Rederi (Adv. G. Blom ved Adv. Koss).

Den 27 Marts. L.-No. 58. Straffesag mod Lyder Nilsen Sunde, af Høiesteret for Overtrædelse af Lov om Fredning af Lax og Søørret af 20 Juni 1891 §§ 3 og 5, jfr. Lov af 23 Juli 1894 og høieste Resol. af 20 Marts 1896 samt de af Indredepartementet under 20 Febr. 1895 fastsatte Stængningsregler ilagt en Bod af 100 Kr. til lige Deling mellem Statskassen og Anmelderen samt 55 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Søndfjord af 10 Decbr. 1902 var han frikjendt under Dissents af Formanden, der voterede for Fældelse i samme Retning som i Høiesteretsdommen fleet. Salær til Aktor Adv. Harbitz 60 Kr. og til Forsvarer Cand. jur. O. A. Bachke (til Prøve) 40 Kr. af Statskassen.

Den 28 Marts. L.-No. 59. O.-No. 124 for 2den Session 1901. Fru Tingelsen (Adv. Feragen) mod Grosserer J. E. Andrén (Adv. Helmer). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 60. KJ.-No. 14 for 2den Session 1902. Privat Straffesag: Thorvald Rud (Adv. Kr. Nygaard) mod Banevogter S. Odegaard (udebleven). Ved Dom af Meddomsret i Nedre Romerike af 20 Septbr. 1901 var Indst. frifunden i Anledning af en af ham udfærdiget, for Appell. angivelig injurierende Attest. Høiesteret forkastede Appell.s Anke. Skriftlig behandlet efter Lov af 12 Sept. 1818.

L.-No. 61. O.-No. 119 for 2den Session 1901. Grosserer H. Musculus (Adv. Rasch) mod Aktieselskabet Torvgadens Verkstedslokaler ved sammes Direktion (Adv. Hauge). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 62. J.-No. 51 for 2den Session 1902. Konkurssag: Direktør M. R. Wettergreen (Adv. Rubach) mod Aktieselskabet „Industri" ved dets sidste Direktion, Advokat Thor Lütken, Camillo Messel og P. Lowzow (udeblevne). Ligesaa efter Lov af 12 Septbr. 1818.

L.-No. 63. O.-No. 173 for 1ste Session 1901. Læge Chr. Rogge (Adv. Ramm) mod Nils E. Rønhovde (Adv. Jac. Vogt beskikket) og under Et dermed

L.-No. 64. O.-No. 176 for 1ste Session 1891. Nils E. Rønhovde (Adv. J. Vogt beskikket) mod Apotheker Johan Lothe (Adv. Sigval Jacobsen). Salær til den beskikkede Advokat 250 Kr. af Statskassen, hvoraf 220 Kr. til Refusion hos Lothe. Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 65. O.-No. 154 for 1ste Session. Pige Benedicte Nordby (Adv. Nygaard) mod Oltapper Karl E. Nilsen (Adv. Flood). Ligesaa.

Den 2 April. L.-No. 66. O.-No. 10. Hans Pedersen Harstad (Overretssagfører Oluf Aall til Prøve) mod Henrik Torbergsen Harstad og Erik Torbergsen Harstad (Adv. Hegge).

Den 3 April. L.-No. 67. Straffesag mod Morten Mortensen Søderstrøm, af Høiesteret for Overtrædelse af § 14, jfr. § 38, i Lov om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabriker m. v. af 23 Juli 1894, jfr. Lov af 23 Decbr. 1899, ilagt en Bod af 30 Kr. til Rigsforsikringsanstalten samt 55 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Sandefjord af 8 Januar d. A. var han frifunden. Salær til Aktor Adv. F. Borgen 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Fr. Stang Lund 40 Kr. af Statskassen.

Den 4 April. L.-No. 68. Straffesag mod Kristoffer Nilsen Dæhlin, ved Dom af Meddomsret i Kristiania 17 Januar d. A. for Overtrædelse af Lov om metrisk Maal og Vegt af 22 Mai 1875 § 41, kfr. § 9, ilagt en Bod af 20 Kr. til Justervæsenets Kasse, hvorhos det iretteværende ulovlige Maalredskab konfiskeredes til Fordel for samme Kasse. Høiesteret frikjendte ham. Salær til Forsvarer Cand. jur. Gerhard Holm (til Prøve) 60 Kr. og til Aktor Adv. Klingenberg 40 Kr. uden Refusion.

L.-No. 69. O.-No. 238 for 2den Session 1902. Aktieselskabet Vesta Fabrik mod Overretssagførerne Fougner & Ohlsen (disse). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Da Appell. ikke havde afgivet Møde ved Sagens Paaraab i den skriftlige Kommission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom med Tilkjendelse til de Indst. af 130 Kr. hos Appell. i Kost og Tæring.

L.-No. 70. O.-No. 83 for 1ste Session 1902. Petter Nielsen Myhre (Adv. Killengreen) mod 1) Kjøbmand Ivar Schetlein og 2) Skifteretten i Appell.s Konkursbo ved Sorenskriveren i Hammerfest Sorenskriveri (udeblevne). Skriftlig behandlet efter den nævnte Lov.

L.-No. 71. O.-No. 176 for 2den Session 1902. Halmraft & Carlsen (Adv. Ludv. Meyer) mod Sorenskriver Skjalm Bang (udebleven) og Lensmand E. Sandvik, den sidste for Rettens Fornegtelse og voldsomme Tvang (Adv. Vosſ). Ligesaa.

L.-No. 72. J.-No. 34 for 1ste Session 1902. Søretssag: J. W. Holst (Adv. Ramm) mod Pyman & Co. (Adv. Koss). Ligesaa.

L.-No. 73. O.-No. 219 for 2den Session 1902. Marius J. Rønaasen (Adv. Aanesen) mod Gusta Gulbrandsdatter Skaarerbækken (udebleven). Ligesaa.

Notitser og Efterretninger.

Literatur. Dr. A. Hindenburg: Om Køb og Salg, 2den Udg., Kjbh. 1903, IX + 271 Sider. 1ste Udgave af Advokat Hindenburgs Bog om Kjøb og Salg har som bekjendt været meget benyttet i Norge og er jævnlig citeret i norske Domme. Den nye Udgave er betydelig omfangsrigere end den første. Den holder sig — ligesom den første — næsten udelukkende til merkantile Forhold og tager stærkt Hensyn til norske Retsafgjørelser. Foruden norske Domme er saaledes vort Femtimandsudvalgs Responsa jævnlig citeret.

Norsk Retstidende,

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgives af den **norske Advokat- og Sagførerforening** i stort Format og betales **forskudsvis** med 8 Kr. Halvaaret; for udenbyes Abonnenter kommer Postportoen til med 10 Øre. Indsendes **Kontingenten** efter Abonnementsterminens Udløb, maa Brevet frankeres. — I **Retstidenden** bliver optaget de vigtigste Høiesteretsdomme og saadanne Underretsdomme, der have Interesse for den praktiske Jurist, samt juridiske Afhandlinger af særdeles Interesse.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 15. Onsdag den 29 April. 1903.

Domme.

En Mand anlægger et Erstatningssøgsmaal, og dette fortsættes efter hans Død af hans Enke. Hun gaar derefter Konkurs, og Konkursboet vægrer sig for at fortsætte Sagen. Hun gjør det paa egen Haand, men mødes fra Modpartens Side med Paastand paa Afvisning. Denne forkastes. Jfr. den følgende Dom.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 3 Februar 1903 i Sagen, L.-No. 16 for 1ste Session f. A.: Kjersti Aslaksdatter Søftestad, som hensiddende i uskiftet Bo efter sin afdøde Mand Stener Thorsen Søftestad (Overretssagfører Knut Dybwad befalet Sagfører til Prøve) mod Overretssagfører Ludvig Christophersen (Adv. Schjødt) og Hoteleier J. W. Wriedt (Adv. J. M. Lund).

Extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom: Ved Dom, afsagt af Sorenskriveren i øvre Telemarkens vestfjeldske Sorenskriveri den 24 Februar 1897, blev i nærværende Sag afsagt saadan Dom:

„De Indst., Overretssagfører Ludvig Christophersen og Hoteleier J. W. Wriedt, bør for Cit., Stener Søftestads, Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves.

I Salær tilkjendes de befalede Sagførere Advokat, nu Statsraad Stang Lund og Advokat Herman Lund henholdsvis 250 — to Hundrede og femti — Kroner og 80 — otti — Kroner, der udredes af Statskassen."

Denne Dom blev af Stener Søftestad paaanket til Bergens Overret, ved hvis Dom af 16 Oktober 1899 saaledes kjendtes for Ret:

„De Indst., Overretssagfører Ludvig Christophersen og Hoteleier J. W. Wriedt, bør for Appell.s, Stener Søftestads, Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagens Omkostninger for begge Retter ophæves.

Med Hensyn til de Salærer, der ere tilkjendte de for Underretten befalede Sagførere, bør Underrettens Dom ved Magt at stande.

Den for Appell. ved Overretten befalede Sagfører, Herman Lunds, Salær ansættes til 200 — to Hundrede — Kroner og blive at udrede af Statskassen."

Ved Stævning af 7 Juni 1900 har Stener Thorsen Søftestads Enke Kjersti Aslaksdatter Søftestad, der hensidder i uskiftet Bo efter sin afdøde Mand — i Henhold til Opreisningsbevilling og efter at være

forundt fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyrer indanket Overrettens Dom til Høiesteret.

Her for Retten er der fra de Indst.s Side forelagt til Rettens præliminære Afgjørelse det Spørgsmaal, om Sagen skal afvises fra Høiesteret eller ikke tages under Behandling paa Grund af, at Kjersti Aslaksdatters Bo under 6 December 1901 er taget under Skifterettens Behandling som Konkursbo, og at Konkursbehandlingen af hendes Bo fremdeles vedvarer.

Indst., Christophersen, har som Følge heraf nedlagt saadan Paastand:

At Sagen afvises, og at der tilkjendes ham Kost og Tæring.
Ligesaa har Indst., Wriedt, nedlagt Paastand om Sagens Afvisning og Tilkjendelse af Kost og Tæring.

Den for Appell. befalede Sagfører har derimod paastaaet, at Afvisningspaastanden ikke tages tilfølge, og at de befalede Sagførere tilkjendes Salær af det Offentlige, forsaavidt Sagen afvises.

Efter hvad der til Afgjørelse af det saaledes reiste Spørgsmaal er dokumenteret, tilskrev Justitsdepartementets 1ste Civilkontor under 17 December 1901 Advokat Herman Lund og gjorde opmærksom paa, at Kjersti A. Søftestads Bo under 6 s. M. var taget under Skifterettens Behandling som Konkursbo, samt bad Adv. Lund, der var beskikket til at udføre Sagen i Høiesteret for Kjersti Søftestad, om at meddele, i hvilken Stilling den omhandlede Sag befandt sig; der gjøres i Skrivelsen opmærksom paa, at Konkursskyldnersken formentlig ikke nu længere var kompetent Sagsøger, medens det hende givne Beneficium neppe uden særskilt Bevilgning, som vanskelig vilde blive meddelt, kunde komme Konkursboet tilgode. I denne Anledning henvendte Adv. Lund sig til Overretssagfører Dalen i Kviteseid, som var Bestyrer af Kjersti Søftestads Bo og tilstillede ham en Gjenpart af den nævnte Skrivelse fra Civilkontoret. Efter endel Korrespondance mellem Sagfører Dalen og Adv. Lund, og efterat der var afholdt Møde med Kreditorudvalget i Kjersti Søftestads Konkursbo, blev der under 24 Januar 1902 afholdt en Skiftesamling i Boet til Afgjørelse af det Spørgsmaal, hvorledes Boet vil stille sig ligeoverfor den til Høiesteret som nævnt indankede Sag. Overveielserne i denne Skiftesamling fik sit Udtryk i den Beslutning, som blev fattet, nemlig: „Bestyreren vil derfor have at sørge for, at Sagen for Boets Vedkommende hæves."

Samme Dag, altsaa 24 Januar 1902, tilskrev Sagfører Dalen Adv. Herman Lund og meddelte, at der i Skiftesamlingen blev fattet enstemmig Beslutning om, at Kjersti Søftestads Konkursbo intet vilde have med Sagen at bestille, hvorefter han fortsætter saaledes: „Derimod henstiller jeg til Hr. Advokaten at afgjøre, hvorvidt Sagen under disse Omstændigheder kan fortsættes for Kjersti Søftestads egen Regning, idet jeg antager, at ingen af Kreditorerne har noget at indvende mod, at hun personlig fortsætter Søgsmaalet." I Skrivelse til Advokat Lund af 26 Januar 1902 udtalte derpaa Kjersti Søftestad efter at have meddelt den tidligere nævnte Beslutning i Boet, at den i Sagen omprocederede Fordring paa Christophersen og Wriedt efter den faldne Beslutning bliver hendes private Eiendom, hvorhos hun anmoder Adv. Lund om fremdeles at føre Sagen frem for Høiesteret.

Adv. Herman Lund henvendte sig nu til Justitsdepartementet og har under 5 Februar 1902 i den Anledning faaet en Skrivelse fra Bureauchefen i 1ste Civilkontor, hvori meddeles, at Departementets Chef, — efter hvad der er oplyst, — intet har at erindre mod, at Sagen med Bibehold af det Appell.inden givne Beneficium fremmes i Høiesteret for hendes Regning. Den 22 Januar 1903 tilskrev Overretssagfører Knut Dybwad, som nu var beskikket til at føre Appell.s Sag i Høiesteret, Bestyreren i hendes Konkursbo og henstiller til denne, — da Bestyrerens tidligere refererede Udtalelse i Skrivelsen af 24 Januar 1902 synes noget ubestemt —, at give en mere direkte Udtalelse om, at han paa Konkursboets Vegne samtykker i, at Kjersti Søftestad fremmer Søgsmaalet, samt anmoder Bestyreren om i fornødent Fald at faa en Udtalelse fra Skifteretten. I den Anledning traadte Skifteforvalteren, Boets Bestyrer og Kreditorudvalget sammen til Samling paa Sorenskriverkontoret 28 Januar 1903, hvor man enedes om at svare saaledes: „Under Henvisning til den i Skiftesamling af 24 Januar (1902) i Kjersti Søftestads Konkursbo fattede Beslutning, hvorefter Boet bestemmer, at Sagen mod Wriedt og Christophersen af Boet ikke bliver at appellere til Høiesteret, tilføies i Anledning af Hr. Overretssagfører Knut Dybwads Skrivelse til Boets Bestyrer af 22 ds., at Boet ikke kan have noget imod, at Sagen overtages af Kjersti Søftestad personlig, om hun dertil er berettiget, idet man anser Sagen nu for Boet ganske uvedkommende."

Efter hvad der saaledes er passeret. gjør de Indst. for Høiesteret gjældende, at Kjersti Søftestads Bo har frafaldt enhver Tiltale mod og enhver Fordring paa forhenværende Overretssagfører Christophersen og Wriedt, og at det altsaa har akkviesseret ved den i Sagen faldne Overretsdom. Selv om dette ikke antages, mener de, at Kjersti Søftestad i ethvert Fald ikke kan optræde som Appell. af Overretsdommen, saalænge hendes Bo endnu staar under Konkursbehandling, idet der i og med Konkursbehandlingen antages at foregaa en saadan Forandring i hendes retslige Stilling og i Raadigheden over hendes Eiendele, at hun ikke kan optræde som Appell. saaledes som skeet. De Indst. har derfor som nævnt paastaaet Sagen afvist eller en Afgjørelse truffet, hvori tilkjendegives, at Sagen for Tiden i alle Fald ikke kan tages under Paakjendelse, hvad selve Spørgsmaalets Realitet angaar.

Efter min Mening maa de nedlagte Afvisningspaastande forkastes. Den i Skiftesamlingen den 24 Januar 1902 fattede Beslutning indeholder efter min Opfatning efter sin Ordlyd ikke andet eller mere end, at Boet har sagt, at det vil ikke optage Appellen eller fortsætte den for Boets Regning. Og efter hvad der i Forveien var passeret, og endnu mere efter, hvad der senere er passeret, kan jeg ikke skjønne rettere end, at i Beslutningen maa indlægges den Forstaaelse, at Boet siger: vi holder os udenfor Sagen og vil ikke foretage videre ved den, men nogen Frafaldelse af Fordringen kan man ikke udlede af Beslutningen. Sagfører Dalen, som jo var tilstede i Mødet den 24 Januar, har, synes jeg, tydelig udtalt, at han opfattede Beslutningen, som her af mig angivet, og jeg kan heller ikke skjønne andet, end at de af Boets Vedkommende, som var tilstede i Skiftesamlingen den 28 Januar d. A., har sluttet sig til denne Forstaaelse af den omhandlede Beslutning.

Stillingen er altsaa efter min Mening den, at Boet siger, at der for Boets Regning ikke skal foretages videre i Sagen, og at det ikke vil gjøre nogen Raadighed gjældende over den Fordring, som Konkursskyldneren muligens maatte have paa Christophersen og Wriedt. Men naar saa er Tilfældet, indser jeg ikke rettere, end at Konkursskyldneren Kjersti Søftestad maa have Adgang til for egen Regning at fortsætte den af hende før Konkursen instituerede Appel. Jeg mener nemlig, at Kjersti Søftestad trods den Konkursbehandling, hvorunder hendes Bo staar, fremdeles maa betragtes som Eier af de Gjenstande og Rettigheder, som hun havde før Konkursen, selv om de er inddraget under Boet. Ved Konkursbehandlingen har selvfølgelig Boet faaet en Raadighedsret over disse Formuesgjenstande; men naar Boet siger, at det ikke vil udøve denne sin Raadighedsret, mener jeg, at i og med dette bortfalder den Indskrænkning i Kjersti Søftestads Raadighed derover, som er en Følge af Konkursen, saaat hun selv vil kunne optræde som Eier og fortsætte Sagen. Det Argument, som for mig har mest Betydning med Hensyn til, at hun ikke skulde kunne fortsætte Appellen er, at Processen kunde faa det Udfald, at hun tabte og blev ilagt Processesomkostninger til Modparten. Der vilde jo i saa Fald være liden Sandsynlighed for, at Modparten kunde faa nogen Nytte af en saadan Kjendelse. Men efter vor Ret er det ikke nogen Betingelse for at kunne instituere Søgsmaal, at man stiller Modparten Sikkerhed for Omkostninger, og jeg indser derfor ikke, at dette Argument kan bære frem i den Retning, at man siger, at hun er uberettiget til at fortsætte Appellen.

Konklusion:

Den nedlagte Afvisningspaastand tages ikke tilfølge.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel, Assessorerne Reimers, Roll, V. Scheel og E. Hansteen: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

To Søstre anlægger efter hinanden Odelssøgsmaal mod en Gaardeier, uden at Sagerne dog føres til Ende. Det kommer for Dagen, at der, før det første Søgsmaal anlagdes, var sluttet skriftlig Kontrakt mellem Søstrene og en Nabo af Indst., hvorved den ene af Søstrene forpligtede sig til at gjøre sin Odelsret gjældende samt lade den nævnte Nabo faa fri Brug af Gaarden i 3 Aar fra Udløsningen, efter hvilken Tid hun skulde udstede Skjøde til ham, hvorhos den anden Søster frafaldt sin Odelsret. Som Vederlag herfor havde den nævnte Nabo betalt Søstrene en Sum Penge, samt paataget sig at betale Løsningssummen og Omkostningerne.

Eieren af Gaarden anlagde nu Sag mod den nævnte Nabo samt mod en Sagfører, der havde bistaaet ved Kontraktens Affatning samt ført Odelssagerne, og paastod dem in solidum tilpligtet at betale de ham ved Odelssagerne paaførte Omkostninger, samt Erstatning for den Skade, han havde lidt ved under Odelssøgsmaalene at have været hindret i den frie Raadighed over Gaarden. Heri fik han i Høiesteret Medhold.

Angaaende Erstatningens Størrelse var der fra de Indst gjort gjældende, at Odelssagernes Anlæg havde foranlediget Cit. til at hæve en for ham ugunstig

Udhugstkontrakt, som han før Sagernes Anlæg havde sluttet, og at han saaledes havde havt Fordel af Odelssagerne. Denne Fordel forlangte de taget i Betragtning ved Erstatningens Beregning. Heri fik de ikke Medhold.

Høiesterets Votering og Dom af 7 Februar d. A. i forannævnte Sag.

Assessor Reimers: I nærværende Sag blev af Sorenskriveren i øvre Telemarkens vestfjeldske Sorenskriveri den 24 Februar 1897 afsagt Dom, ved hvilken de Indst., Overretssagfører Ludvig Christophersen og Hoteleier J. W. Wriedt, blev frifundne for Cit., Stener Søftestads, Tiltale i Sagen. Processens Omkostninger ophævedes, og i Salær tilkjendtes de befalede Sagførere, Advokat Stang Lund og Advokat Herman Lund, henholdsvis 250 Kr. og 80 Kr. til Udredelse af Statskassen.

Denne Dom blev stadfæstet ved Bergens Overrets Dom af 16 Oktober 1899. Processens Omkostninger ophævedes ogsaa for Overretten, hvorhos den for Appell. ved Overretten befalede Sagfører Adv. Herman Lunds Salær ansattes til 200 Kr. til Udredelse af Statskassen.

Byrettens Dom er forøvrigt afsagt under Dissents, idet en af de Voterende stemte for, at Appell.s Paastand skulde tages tilfølge og de Indst. ilægges Omkostninger for begge Retter.

Overretsdommen er nu, efterat Stener Thorsen Søftestad er afgaaet ved Døden, af hans Enke, efter meddelt Bevilling til fri Sagførsel, indbragt til Prøvelse her for Retten, hvor hun har nedlagt saadan Paastand:

At de afsagte Domme underkjendes, og at de Indst., Politimester Ludv. Christophersen og Garver J. W. Wriedt eller nu hans Dødsbo tilpligtes in solidum at betale Appell.inden Kjersti Søftestad Kr. 649.21 med lovlige Renter fra 29 Mai 1894 —

samt at betale hende Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn optaget paa Indst.s Bekostning for det Tab, hun har lidt ved det paa Grund af Odelssagerne for hende forvoldte Tidsspilde — og for det Tab, hun har lidt ved den Hindring, som Odelssøgsmaalene har lagt for Eiendommens fri Benyttelse og Disposition, med Renter fra 29 Mai 1894 —

samt at de Indst. tilpligtes at erstatte det Offentlige Sagens Omkostninger for alle Retter — og at der i hvert Fald tilkjendes de beskikkede Sagførere for Høiesteret, Advokat Herman Lund og Overretssagfører Knut Dybwad Salær af Statskassen.

For Indst. ved Høiesteret, Overretssagfører nu Politimester Christophersen er nedlagt Paastand om Overretsdommens Stadfæstelse med Tilkjendelse af Omkostninger for Høiesteret.

For Indst. Wriedt eller nu hans Dødsbo er lignende Paastand nedlagt.

Med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder, henviser jeg til den i Overretsdommens Præmisser givne Fremstilling.

Jeg kommer i Sagen til et andet Resultat end de foregaaende Retter. Jeg mener nemlig, at Appell.s Paastand med en enkelt Undtagelse bør tages tilfølge, og idet jeg saaledes i Hovedsagen slutter mig til Overrettens dissenterende Medlem, tiltræder jeg i det Væsentlige ogsaa den Begrundelse, han har givet af sit Votum.

Jeg finder det altsaa fuldt paa det Rene, — Overenskomsten

af 24 November 1887 efterlader efter min Mening derom ingen Tvivl — at de Odelssager, som anlagdes først i Aases, derefter i Søsteren Gunhild Søftestads Navn, i Virkeligheden blev anlagte og førte ikke af de odelsberettigede Søstre, men af Wriedt, efterat han ved Overenskomsten havde afkjøbt dem deres Odelsret, — om man kan benytte et saadant Udtryk i denne Anvendelse — eller, mere korrekt udtrykt, mod Betaling faaet dem til at samtykke i at laane sine Navne til Anlæg af Løsningssøgsmaal mod Stener Søftestad. Dette Samtykke er ifølge Overenskomsten direkte vistnok kun afkjøbt Aase; men det er neppe tvivlsomt, at det har været Forudsætningen, at ogsaa Gunhilds Navn i Tilfælde skulde kunne bruges paa samme Maade. Og i ethvert Fald synes det ikke tvivlsomt, at Wriedt i Henhold til Overenskomsten har anseet sig berettiget til uden videre og uden fornyet og særskilt Aftale med hende at skride til Sagsanlæg ogsaa i hendes Navn. Betegnende i saa Henseende synes det, at Odelsklagen for Gunhild udtoges allerede den 23 Januar 1888, endnu forinden Odelstaxt i Aases Sag var afholdt, medens Gunhilds Fuldmagt for Wriedt til Sagsanlæg først er af April 1889.

Det sande Forhold er altsaa dette, at den virkelige Løsningsmand, den der gjennem Anlæg af Løsningssøgsmaal søgte at bane sig en Adgang til at komme i Besiddelse af Naboen Stener Søftestads Gaard, som var ham spærret ad retmæssig Vei, var den al Odelsret til Gaarden savnende Wriedt. Overenskomsten af 1887 er alene et kunstigt Arrangement, istandbragt med det Formaal at muliggjøre et forkasteligt og retsstridigt Misbrug af Odelsloven. Og at Løsningssagerne anlagdes og førtes i de odelsberettigede Søstres Navn, var alene et Skin, der skulde dække det virkelige Forhold, at en Fremmed gjennem saadant Misbrug søgte at tilvende sig Andenmands Eiendom.

Proforma-Arrangements af denne Art vilde have kunnet omstødes uden Hensyn til, om Odelsloven havde indeholdt en Bestemmelse som dens § 30. Selv forudsat, at Wriedt, som af ham paastaaet, stod i den feilagtige Tro, at den Slags Misbrug tolereredes eller ialfald ikke kunde rammes af Loven, er det en Selvfølge, at denne feilagtige Tro ikke kan beskytte ham mod Ansvaret for Følgerne af en i sig selv retsstridig Handling. Men forøvrigt synes den Omstændighed, at Tilværelsen af Overenskomsten af 1887 omhyggelig fortiedes under Odelssagen og først kom frem under det senere Forhør, saa vel som Bestræbelserne for at hindre Aases og hendes Moders Førelse som Vidner under den i Gunhilds Navn anlagte Løsningssag at tyde paa, at Wriedt maa have været sig bevidst, at Forholdet ikke taalte Dagens Lys, om Løsningssøgsmaalet skulde kunne føres igjennem.

At Wriedt ved dette sit retsstridige Forhold er bleven erstatningspligtig overfor Stener Søftestad eller nu hans Enke, kan jeg ikke finde tvivlsomt.

Men en gunstigere Stilling kan heller ikke, mener jeg, blive Christophersen tildel.

Det Spørgsmaal, det her i Sagen for hans Vedkommende gjælder, er ikke dette, om en Sagfører paadrager sig personligt Ansvar overfor Modparten ved at paatage sig Førelsen af en Sag, om hvilken han maa vide eller dog burde vide, at den er saa slet funderet,

at den, rigtig oplyst, maa tabes. Visselig gjælder dette om de Odelsløsningssager, Christophersen paatog sig at føre i Aases og Gunhilds Navn, men for Wriedt som den virkelige Sagsøger. Men her kommer noget andet og mere til. Hvad Christophersen her har ladet sig falde tillast, er nemlig dette, at han, vidende om det sande Forhold — thi at han var fuldt bekjendt med dette og med Formaalet for Overenskomsten af 1887, derom efterlader Oplysningerne under Forhøret og hans Forhold til selve Sagen ingen Tvivl — har laant sin Medvirkning først til Istandbringelsen af et Proforma-Arrangement med det retsstridige Formaal at forskaffe Wriedt Besiddelsen af en Eiendom, til hvilken han — Wriedt — ingensomhelst Ret havde, og dernæst til et Forsøg paa gjennem Sagsanlæg og ved derunder at fortie det virkelige Forhold, at føre dette Formaal ud i Virkeligheden. Og en Medvirkning af denne Art dækkes ikke af Sagførerhvervet, hvor rummelige Grændser der end opdrages for dette, og hvilken Frihed der end forøvrigt indrømmes for Vælgen og Bragen af Sager og for Meddelelse af retskyndig Bistand.

Christophersen har paaberaabt sig og tilveiebragt forskjellige Erklæringer om den Praxis og den Opfatning, som raader i Distriktet med Hensyn til Odelssager og Odelsrettens Brug — eller Misbrug. Det er muligt, at Praxis og Opfatning i Telemarken, maaske ogsaa andetsteds, paa dette Omraade er slap. Men det fritager ikke en Sagfører, til hvem der bør kunne stilles den Fordring, at han bør vide bedre, for Ansvaret ved at medvirke ved en Omgaaelse eller Misbrug af Loven, som den, det her gjælder. Om Christophersen gjælder det forøvrigt, hvad ovenfor er anført om Wriedt, at deres Forhold under selve Sagen eller Sagerne ikke synes at vidne om, at der er handlet i Tro til, at det trufne Arrangement, fuldt oplyst, var retslig uangribeligt.

Jeg mener altsaa, at Christophersen ved sit Forhold har paadraget sig Erstatningsansvar lige med sin Part Wriedt og in solidum med ham.

Jeg gaar dernæst over til Spørgsmaalet om Erstatningens Størrelse og dens Bestemmelse.

Jeg bemærker da først, at der ikke er Anledning til at tage Hensyn til Appell.s Paastand, forsaavidt den ved Høiesteret tillige gaar ud paa Erstatning for Tidsspilde og tabte Arbeidsdage for Stener Søfteskad som Følge af Løsningssagerne. Paastanden herom er nemlig, skjønt bebudet i Forligsklagen, ikke fremsat ved de foregaaende Instantser, og de Indst. har protesteret mod dens Fremsættelse ved Høiesteret.

Den anden Del af Erstatningspaastanden gjælder de kontante Udlæg, som ved Løsningssagerne og senere er paaført Appell.s Mand. Det er in confesso mellem Parterne, at disse beløber sig til Kr. 649.21. Heraf er imidlertid 200 Kroner Salær til en Advokat for Bistand, ydet Stener Søfteskad i Anledning af det Forhør, som blev optaget over Christophersen. Da dette Forhør først er optaget, efterat den sidste Løsningssag blev hævet, gjør de Indst. gjældende, at det omhandlede Salær er Løsningssagen uvedkommende og følgelig ikke kan indtales underét med Omkostningerne i disse Sager. Forsaavidt Salæret overhovedet kan kræves erstattet, maatte det, mener de Indst.,

være som en Del af Omkostningerne i nærværende Sag og Spørgsmaalet følgelig finde sinde sin Afgjørelse i Forbindelse med Spørgsmaalet om Tilkjendelse af Omkostninger til Appell. i den Sag som nu paakjendes. Denne Bemærkning kan have sin formelle Rigtighed. Men da jeg vil votere for, at de Indst. i denne Sag ilægges Procesomkostninger for alle Retter, finder jeg ingen Grund til at udskille det her omhandlede Salær fra de øvrige Udgifter, som Appell. eller hendes Mand i Anledning af den ham retsstridig paaførte Odelspaatale har havt for nærværende Erstatningssags Anlæg. Og at han eller nu hans Enke maa kunne kræve godtgjort sine Udgifter i Anledning af Forhøret, under hvilket den virkelige Sammenhæng med Odelssagsanlægget søgtes oplyst, findes ikke tvivlsomt. Jeg vil altsaa votere for, at de paastaaede Kr. 649.21 naskortet tilkjendes Appell.

Endelig paastaar Appell. Erstatning efter Skjøn for Tab, paaført ved de Hindringer, Odelssøgsmaalet i de nær 4 Aar fra den første Udsigelse 13 December 1887 til Gunhilds Sag hævedes den 4 December 1891, har lagt for den frie Disposition over Eiendommen, deriblandt ogsaa over Skoven. Jeg mener, at ogsaa denne Paastand maa tages tilfølge. Det er her af de Indst. særskilt gjort gjældende, at Stener Søfteſtad saa langt fra overhovedet er blevet skadelidende ved Søgsmaalene, at han tvertom har havt Fordel af samme. Paa Skoven hvilede nemlig ved Udsigelsen i den første Odelssag en Udhugstkontrakt af 18 April 1887, ifølge hvilken Kjøberen mod en Betaling af 1000 Kroner skulde være berettiget til i Løbet af 10 Aar at hugge Trær af visse Dimensioner i Gaardens Skov. Denne Udhugstkontrakt blev imidlertid 1½ Aars Tid senere ved gjensidig Overenskomst hævet og Beløbet med Renter tilbagebetalt. Og det er i alle Fald processuelt paa det Rene i Sagen, at Grunden til Kontraktens Ophævelse var det imidlertid anlagte Odelssøgsmaal. Nu gjøres det af de Indst. gjældende, at Udhugstkontrakten var uheldig for Eieren, at dens Ophævelse derfor var fordelagtig for ham, og at denne Fordel maa komme til Fradrag i muligt Tab paa andet Hold som Følge af Sagsanlægget og navnlig likvideres i muligt Ansvar for Eierens ovenfor omhandlede kontante Udlæg i Anledning af Sagen. De Indst. paaberaaber sig her en Erklæring fra to Mænd, som har befaret Skoven og er kommet til det Resultat, at de Trær, som efter Udhugstkontrakten skulde kunne have været fældede, vilde have en Salgsværdi af 2000 Kr. mod Kontraktens 1000 Kr. Det nærmere Indhold af denne Erklæring finder jeg det unødvendigt at gjengive. Den er af Appell. benegtet og, skjønt bekræftet af en af Udstederne som Vidne, maa dens Resultat antages bygget paa Forudsætninger af saa usikker og skistende Art, at den i intet Tilfælde vil kunne tillægges nogen afgjørende Betydning.

Men i ethvert Fald: Odelslovens § 28 medfører ikke, at en Udhugstkontrakt, afsluttet før Udsigelsen, ved Odelspaatales Iværksættelse uden videre bortfalder som uforbindende for Besidderen. Kontraktens Ophævelse var, selv om den foranledigedes ved Odelspaatalen, ingen nødvendig Følge af denne. Ophævelsen var altsaa en fuldkommen frivillig Akt, beroende paa gjensidig og fri Aftale mellem Parterne, der ikke usandsynlig begge, Kjøberen maaske ikke mindst, kan have frygtet for mulige Ulemper som Følge af Odelssagen og derfor

fundet sig tjent med at faa den ophævet. Om derfor Kontraktens Annullation maatte have vist eller viser sig at have været fordelagtig for Besidderen eller senere hans Enke, indser jeg ikke, med hvilken Føie de Indst. skulde kunne kræve at faa denne i sit Forhold til dem helt tilfældige Fordel, der vel kan siges foranlediget, men ikke bevirket ved deres Optræden med Odelspaatale, kompenseret i det Erstatningsansvar, de ved denne Optræden har paadraget sig Tænker man sig det omvendte Tilfælde: at det senere havde vist sig, at Besidderen havde staaet sig daarlig paa at faa Kontrakten ophævet, er der vel neppe nogen, som tvivler om, at han forgjæves vilde søge gjennemført en Paastand om at faa det Tab, han paa denne Maade havde lidt, erstattet hos de Indst. Efter Udhugstkontraktens Ophævelse vilde Stener Søstestad have havt fri Raadighed over Skoven, om Odelspaatalen ikke var kommet imellem. For den Skade, som herved maatte være paaført ham saa vel som for mulig anden Ulempe ved de Hindringer, Odelssagen har lagt for hans frie Disposition over sin Eiendom, maa Appell. derfor kunne kræve Erstatning efter Skjøn. Det er af de Indst. benegtet, at noget Tab af denne Art er paaført Appell.inden eller hendes Mand, og noget direkte Bevis for, at saa har været Tilfældet, er heller ikke af Appell. ført. Præsumptionen maa imidlertid være for, at Eieren ved de Indst.s retsstridige Forhold er paaført Ulemper, som han i Tilfælde maa kræve erstattet. Det nærmere i saa Henseende og om Skade er lidt maa overlades til Skjønnets Afgjørelse.

Af Domsbeløbet og af det eventuelle Skjønsbeløb bliver at svare 4 Procent Rente, idet Parterne er enige om, at som Udgangspunkt for Renteberegningen vælges for begge Indst.s Vedkommende 29 Mai 1894, da den sidste Forligsklage, nemlig mod Wriedt, forkyndtes; selve Forligsindkaldelsen er nemlig ikke dateret.

Sluttelig bemærkes, at der under Proceduren er fra de Indst.s Side vakt Spørgsmaal om, hvorvidt Sagen angaar en appellabel Gjenstand. Da imidlertid Appell. paastaar Kontant nær 650 Kr., og da Muligheden af et Skjønsresultat paa mindst 350 Kr. selvfølgelig ikke paa Forhaand lader sig afvise, har jeg gaaet ud fra, at Sagen maa blive at paakjende i Realiteten.

Efter det Resultat, for hvilket jeg efter det Anførte voterer, og da dette Resultat er bygget paa, at de Indst. antages at have gjort sig skyldige i et Retsbrud, findes de, som før antydet, in solidum at maatte tilsvare Sagens Omkostninger for alle Retter. Til et andet Resultat i saa Henseende ledes jeg ikke ved, hvad der er oplyst om de mellem Parterne og navnlig mellem Wriedt og Appell.indens Mand paa forskjellige af Sagens Trin førte Forligsforhandlinger.

Konklusion:

De Indst., Politimester Ludvig Christophersen og Hoteleier J. W. Wriedt eller nu hans Dødsbo, bør en for begge og begge for en betale Appell.inden, Kjersti Aslaksdatter Søstestad, 649 — sex Hundrede firti og ni — Kroner, 21 — en og tyve — Øre samt Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa de Indst.s Bekostning, for det Tab, som maatte findes at være hendes Mand, Stener Thorsen Søstestad paaført derved, at han i Tiden fra 13 December 1887

til 4 December 1891 ved Odelssøgsmaalene har været hindret i den frie Brug af og Raadighed over sin Gaard Søftestad. Ved Skjønnet tages Hensyn til, at der indtil omtrent 1½ Aar efter Odelspaatalens Iværksættelse paahvilede Gaardens Skov Udhugstkontrakt af 18 April 1887, men derimod ikke til den mulige Fordel, der for Eieren maatte have været en Følge af denne Kontrakts Ophævelse.

Af begge Beløb svares 4 — fire — Procent aarlig Rente fra 29 Mai 1894, til Betaling sker.

I Procesomkostninger for alle Retter betaler de Indst., ligeledes en for begge og begge for en, til Statskassen 1200 — tolv Hundrede — Kroner.

Salariet til de befalede Sagførere for Høiesteret, Advokat Herman Lund og Overretssagfører Knut Dybwad, ansættes til 500 — fem Hundrede — Kroner, der tilligemed de de befalede Sagførere ved Underretten og Overretten tilkommende Salarier udredes af Statskassen.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg har dog været i sterk Tvivl om, hvorvidt ikke den Fordel, som Stener Søftestad maatte have vundet ved Udhugstkontraktens Ophævelse under de givne Omstændigheder burde komme til Fradrag i det Tab, han har lidt ved Baandet paa den frie Disposition over Eiendommen.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor B. Scheel: Jeg er ligeledes i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg derhos tiltræder den af Hr. Assessor Roll gjorte Bemærkning.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Ligesaa.

Extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor C. Hansteen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Overrettens Dom hidsættes:

Ved Appelstævning af 17 September 1897 har Stener Søftestad hertil indanket en af Sorenskriveren i Øvre Telemarkens vestfjeldske Sorenskriveri den 24 Februar s. A. afsagt Dom i en Sag anlagt af Appell. mod Overretssagfører Ludvig Christophersen og Hoteleier J. W. Wriedt til Indtale af en Pengesum og Erstatning m. v. i Anledning disses Befatning med tvende mod Appell. anlagte Odelssøgsmaal, ved hvilken Dom saaledes blev kjendt for Ret: — — — — —

Det bemærkes foreløbig, at denne Stævning, da en tidligere Stævning var bleven afvist paa Grund af Mangler ved Stævnemaalet, er udtaget i Henhold til L. 4 Juni 1892 § 35.

Appell., der ved Bevilling af 4 Januar 1898 har erholdt fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyrer til videre Førelse ved Overretten af Sagen, har ved sin befalede Sagfører, Advokat Herman Lund, nedlagt saadan Paastand:

At Underretsdommen underkjendes, og at de Indst. in solidum tilpligtes at betale Cit. Kr. 668.30 med Renter fra de respektive Forligsklagers Indkaldelsesdatum, samt at betale ham Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa de Indst.s Bekostning for det Tab, han har lidt ved den Hindring, som Odels-

iøgsmaalene har lagt for Eiendommens fri Benyttelse og Disposition med Renter fra Forligsklagerne af Skjønsbeløbet, og at de Indst. tilpligtes at betale Sagens Omkostninger for begge Retter, samt at Salær ansættes for ham som befalet Sagfører.

Indst. Overretssagfører Christophersen har paastaaet Underretsdommen stadfæstet og sig tilkjendt Procesomkostninger for Overretten hos Appell., og Indst. Wriedt har paastaaet Underretsdommen stadfæstet og Appell. tilpligtet at betale Sagens Omkostninger ved begge Retter.

Med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder henvises til Underrettens Domspræmisser, idet her kortelig gjentages, at Appell., der er Eier af Gaarden L. No. 15 e Søftestad i Kviteseid, som han synes at have erhvervet ved Kjøb, har to Søsterdøtre, Aase og Gunhild, der vare odelsberettigede til Gaarden. Disse Søstre og Indst. Wriedt sluttede den 24 November 1887 en Overenskomst, hvorved Aase forpligtede sig til at gjøre sin Odelsret gjældende til Gaarden samt lade Wriedt faa „fri Brug af Gaarden i 3 Aar fra Udløsningen regnet, ved hvilket Tidspunkt" hun skulde udstede Skjøde til ham. Som Valuta skulde Wriedt betale Aase 80 Kr. samt eftergive Anlaug Søftestad (formentlig Aases Moder) sit Tilkommende hos hende efter samme Dag foretaget Opgjør, hvorhos han forpligtede sig til at udrede alle med Odelssøgsmaalet forbundne Omkostninger samt Løsningssummen, hvorimod Aase skulde ved Udløsningen udstede Pantobligation i Søftestad til Wriedt, hvilken Obligation skulde omfatte alle Wriedts Udlæg til Udløsning og Odelspaatale af Gaarden. Søsteren Gunhild frafrev sig i samme Kontrakt sin Odelsret mod en Godtgjørelse af 80 Kroner. Det er in confesso, at disse Beløb af 80 Kr. til hver er betalt, hvorhos Aase yderligere fik 40 Kroner.

Samme Dag udtoges Odelsklage for Aase og udstedte hun en Fuldmagt for Wriedt til at optræde paa hendes Vegne og vare hendes Tarv, hvorefter der skeede Odelsudsigelse samt afholdtes Taxt og Overtaxt, denne sidste den 4 August 1888, og endelig blev Stævning forkyndt for Appell., men Sagen blev ikke inkamineret, da Taxten fandtes for høi.

Under 23 Januar 1888 var imidlertid Odelsklage udtaget i Gunhilds Navn af Sagfører Christophersen, hvori Wriedt bemyndigedes til for hende at møde i Forligelseskommissionen. Efter skeet Udsigelse afholdtes derpaa Undertaxt 1 Juli 1889 og Overtaxt 21 August s. A., hvorpaa Odelssag inkamineredes den 15 Oktober 1889. Sagen udsattes derpaa i flere Sessioner for Appell., idet der foretoges Vidneførsel, og endelig den 4 December 1891, da Sagen atter foretoges, fremkom en Skrivelse fra Gunhild, dateret 3 samme Maaned, hvori hun erklærer, at hun havde solgt sin Odelsret til Wriedt og at Salgsdokumentet blev oprettet paa Christophersens Kontor, og at hun saaledes ikke havde det ringeste med Odelssagen at gjøre, og at hun ikke havde engageret Christophersen til at anlægge Odelssag. Christophersen frasagde sig da Sagen, hvorefter Sagen blev hævet.

Gunhild reiste efter Klagens Udtagelse til Kristiania i Jordemoderskole, og har aldrig afgivet Møde selv paa nogen af Sagens Trin, medens hun i April 1889 gav Wriedt en Fuldmagt til at handle for hende i Odelssøgsmaalet, hvorhos hun formentlig i Oktober 1889 ved Sagens Inkamination undertegnede en hende fra Christophersen sendt Pantobligation, hvori Summen sattes in blanco og Søftestad gaves i Pant, men denne Obligation er ikke bleven thinglæst.

Appell. mener nu, at han for sine Omkostninger i Anledning de to Odelssøgsmaal og det ham ved den Hindring Odelssøgsmaalene har lagt paa Eiendommens frie Benyttelse og Disposition forvoldte Tab, har Krav paa Erstatning hos Wriedt og Christophersen in solidum, idet han har opført sine havte Udgifter til et Beløb Kr. 656.54, hvortil altsaa den oprindelige Paastand er nedsat.

Kjøberen af nogle Cycler refuserede dem som kontraktstridige, men nægtede alligevel Sælgerne at disponere over dem, idet han forlangte, at de skulde sælges og deres hele Udbringende indsættes i en Bank til Sikkerhed for hans Krav paa udlagt Told og Fragt m. V. samt paa Erstatning. Da Kjøberen ikke ansaaes herved at have stillet Varen effektivt til Disposition, paalagdes han at betale Kjøbesummen, uden at det fandtes nødvendigt at undersøge, om Varen var kontraktsmæssig. Jfr. Høiesteretsdomme i Retstid. 1883 S. 500 og 1895 S. 859.

Spørgsmaal om en Agents Provision. Der var gjennem ham solgt „optil" 150 Cycler, forudsat at saa mange beordredes. Kjøberen rekvirerede alle 150, men Fabriken leverede paa Grund af Forsømmelighed eller manglende Leveringsdygtighed kun 96. Agenten antoges at have Krav paa Provision for 150 Cycler, men at have faaet Godtgjørelse herfor gjennem et tidligere foretaget Opgjør med Sælgeren.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 17 Januar 1903 i Sagen, L.-No. 4 for 1ste Session s. A.: Agent Jul. E. Roy (Adv. Kristen Johannessen) mod Thomas Smith & Sons Ltd., Saltby, Birmingham (Adv. Irgens).

Ved den i nærværende Sag af Kristiania Byret den 23 Marts 1901 affagte Dom blev Agent Jul. E. Roy tilpligtet at betale til Thomas Smith & Sons of Saltby Ltd., Birmingham, £ 236 16 sh 7 d enten i denne Valuta eller i norske Penge efter Kurs paa Betalingsdagen med 4 pCt. aarlig Rente fra 16 November 1899 til Betaling sker, men forøvrigt frifunden for Firmaets Tiltale i Sagen. Processens Omkostninger ophæves.

Denne Dom har Roy indbragt til Prøvelse ved Høiesteret, hvor Sagen er behandlet skriftlig. Han har her nedlagt saadan Paastand:

„At Appell. frifindes mod til Indst. at betale £ 159—7—9 uden Renter, medens Indst. paa sin Side tilpligtes at betale Appell. Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn optaget paa Indst.s Bekostning, for alt Tab, der er Appell. forvoldt ved Indst.s Undladelse af kontraktsmæssig Opfyldelse af sine Forpligtelser, — Beløbene at likvideres, saavidt tilstrække kan, — samt at Appell. hos Indst. tilkjendes Sagsomkostninger for Byretten og Høiesteret."

Indst. paastaar Stadfæstelse af Byretsdommen og Omkostninger for Høiesteret.

Angaaende Sagens faktiske Omstændigheder henvises til Dommens Præmisser.

For Byretten lød Smith & Sons Paastand paa £ 240—13—8, medens der som nævnt kun tilkjendtes dem £ 236—16—7. Om Differentsen £ 3—17—1 er der, da der ikke er kontrapaaanket, ikke Spørgsmaal ved Høiesteret. Tvisten her gjælder følgende 3 Poster:

1. £ 63—18—10, hvoraf £ 42—5—6 udgjør Kostendet af 10 Stkr. Cycler, leverede af Indst. ifølge Faktura af 3 Mai 1899 og £ 21—13—4 Told, Fragt og andre Omkostninger for disse Cycler, som Appell. opgiver at have udlagt, og for hvilke saavelsom for Cyclernes Kostende han fordrer sig krediteret, da Cyclerne led af Mangler og derfor af ham refuseredes.

Byretten har forkastet denne Paastand, fordi Appell., skjønt han negtede at godtage Leverancen undlod effektivt at stille Cyclerne til Indst.s Disposition. Han vægrede sig nemlig ved at udlevere dem, idet han i Skrivelse af 6 Juni 1900 krævede, at de skulde sælges hersteds for Indst.s Regning, og i Skrivelse af 6 Juli næstefter forlangte han, at Udbringendet skulde indsættes i en herværende Bank

for at udbetales til den af Parterne, som vandt nærværende, allerede dengang mellem dem verserende Proces.

Høiesteret kommer her til samme Resultat som Byretten, hvis Begrundelse man derhos i det Væsentlige tiltræder. Man henviser tillige til den i Retst. 1895 S. 859 meddelte Høiesteretsdom. For Høiesteret er det vistnok af Appell. gjort gjældende, at han maatte være berettiget til at tilbageholde de refuserede Cycler til Sikkerhed for sine Udlæg til Told og Fragt m. v. At Appell. har havt saadanne Udlæg, om end det opgivne Beløb er ulegitimeret, maa vistnok trods Indst.s Benægtelse deraf antages, da Appell. har modtaget Cyclerne og følgelig maa forudsættes at have maattet fortolde og betale Fragt m. v. for dem. Men selv om Appell. kunde have krævet disse Udgifter refunderede eller godskrevne, inden han stillede Cyclerne til Disposition, var han i ethvert Fald uberettiget til at stille som Betingelse herfor, at deres hele Udbringende tilbageholdtes og deponeredes indtil Tvistens Udgang. Efter denne Sagens Stilling er det ufornødent at løse Spørgsmaalet om Leverancens Kontraktsmæssighed.

2. £ 13—10—0, udgjørende paastaaet Provision til Appell. for gjennem ham som Agent for Indst. i 1897 til Dæhlin & Co. solgte, men ikke leverede, 54 Stkr Cycler. Byretten har forkastet denne Appell.s Paastand, fordi der ikke af ham mod Indst.s Benægtelse var ført Bevis for, at Dæhlin & Co. af de „optil" 150 Cycler, som vare solgte dem, har beordret leverede mere end de 96, for hvilke Provision er godskrevet Appell. For Høiesteret maa det imidlertid, navnlig ved Erklæring fra Dæhlin & Co., bekræftet af et af Firmaets Medlemmer som Vidne, ansees godtgjort, saavel at Bestillingen af de „optil" 150 Cycler blev afsluttet ved Appell. som Agent for Indst., som at Dæhlin & Co. har beordret den hele Bestilling effektueret. Naar saa ikke skede, idet kun 96 Cycler leveredes, skyldtes dette Forsømmelighed eller manglende Leveringsdygtighed fra Indst. som ogsaa har maattet indgaa paa at betale Dæhlin & Co. Erstatning i den Anledning. Naar det altsaa er Tilfældet, at Skylden for, at Leverancen ikke helt ud kom til Udførelse, alene paahviler Indst., maa Appell. vistnok være berettiget til at kræve Provision af den hele Bestilling, følgelig ogsaa af de 54 Cycler, som, skjønt beordrede, ikke leveredes af Indst. Men man finder at maatte gaa ud fra, at der med Hensyn til den her omhandlede Provision er truffet en Ordning ved det Opgjør mellem Parterne, som har fundet Sted den 7 Decbr. 1897, ved hvilket det nemlig sees, at Appell.s Debet ved Indrømmelse fra de Indst.s Side er formindsket med et Beløb, der er flere Gange større end det, hvorom her handles. (I Opgjøret findes en Post saalydende: „Pr. Indrømmelse £ 56—2—2" A. p. 51). At Spørgsmaalet om den omhandlede Provision skulde være holdt udenfor det nævnte Opgjør, der fandt Sted flere Maaneder, efterat Affæren med Dæhlin & Co. var ordnet, findes ikke antageligt. Formodningen maa være for, at der under den nævnte Post i Opgjøret er indbefattet Alt, hvad der kunde være Spørgsmaal om at godskrive Appell. i Anledning af, hvad der var passeret i den Tid, der laa forud for Opgjøret.

3. I Domsbeløbet har imidlertid Appell. krævet likvideret den Modfordring, han mener sig at have paa Indst. for Tab, paaført

ham ved mangelfulde, forsinkede eller undladte Leverancer af Cycler og Cykledele efter af ham givne og af Indst. modtagne Ordres. Paastanden er forkastet af Byretten, og Høiesteret kommer her til samme Resultat. For Høiesteret er af Appell. fremlagt forskjellige nye Dokumenter, dels endel Korrespondance mellem Parterne, i hvilken der af Appell. klages over endel Mangler eller Forsinkelser ved Indst.s Leverancer af beordrede Varer, dels Skrivelser og Erklæringer fra nogle af Appell.s Kunder, indeholdende liguende Klagemaal. Disse Skrivelsers og Erklæringers Indhold saavelsom Beføielsen af de i den nævnte Korrespondance fremførte Klager er af Indst. benægtede. For Byretten sees Erstatningspaastanden og dens Begrundelse at være holdt i ganske almindelige og svævende Udtryk og uden at ledsages af nogen nærmere Legitimation eller Paavisning af de enkelte Tilfælde af mislig Levering, bortseet fra en Skrivelse fra Appell. til de Indst. af 29 Mai 1899, indeholdende endel Klager over forskjellige Mangler og afgivet paa et Tidspunkt, da det allerede i et andet Tvistepunkt, der ligger udenfor nærværende Sag, var kommet til Proces mellem Parterne. De af Appell. for Høiesteret fremlagte nye Dokumenter repræsenterer for en væsentlig Del i Virkeligheden ikke nye Bevisligheder for en allerede ved Byretten nedlagt Paastand, men helt nye Søgsmaalsfundamenter, mod hvis Indbringelse i Proceduren paa dette Trin der med Føie af Indst. er reist Indsigelse. Det fortjener overhovedet at bemærkes, at der, skjønt Forretningsforbindelsen mellem Parterne sees at have taget sin Begyndelse allerede i 1896, alligevel, bortseet fra en enkelt Antydning i den nysnævnte Skrivelse af 29 Mai 1899, ikke fra Appell.s Side er overfor Indst. reist Spørgsmaal om eller antydet Krav paa Erstatning i Anledning af angivelig mislige Leverancer, forinden det kom til Sagsanlæg fra det engelske Firmas Side. Den nedlagte Erstatningspaastand vil saaledes ikke for nogen Del kunne tages tilfølge.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes Appell. at burde tilsvare Modparten.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appell., Jul C. Roy, til de Indst., Thomas Smith & Sons Ltd. of Saltby, Birmingham, 300 — tre Hundrede — Kroner.

Byrettens Dom hidsættes:

Efter forgjæves Forligsmægling har Firmaet Thomas Smith & Sons af Saltby, ltd., Birmingham ved Stevning af 28 November 1899 sagsøgt Agent Jul. C. Roy til Betaling efter Kontokurrent af £ 240—13—8, enten i denne Valuta eller i norske Penge med Renter og Sagsomkostninger.

Indst. har paastaaet sig frifundet mod at betale £ 159—7—9 og har derhos paastaaet sig tilkjendt Skadeserstatning hos Cit.skabet efter Skjøn, optaget paa deres Bekostning, for det ham paaførte Tab, ved Cit.nes Undladelse af kontraktsmæssig Opfyldelse af sine Forpligtelser, Beløbene at likvidere saa langt tilstrække kan, hvorhos han har paastaaet sig tilkjendt tilstrækkelige Procesomkostninger.

Forskjellen mellem den fra Cit.nes Side og den af Indst. fremlagte Konto-

kurrant udgjør £ 81—5—11, og falder efter Proceduren i tre Hovedafdelinger:

„1. Indst. har sig til Kredit under 3 Mai 1899 opført:

De under D. D. fakturerede 10 Stk. „Sleipner"-Maskiner staar til Deres Disposition paa mit Lager, paa Grund af, at samme, som opgivet Dem, er leverede med feilagtige Fælge og Pædaler . . . . . . £ 42— 5—6

Udlagt Told for disse Maskiner Kr. 303 . . . . = „ 16—16—8

Fragt, Kjørsel og Sjou for samme Kr. 87 . . . = „ 4—16—8

£ 63—18—10".

Hvorvidt Indst. efter Beskaffenheden af Cit.nes her omhandlede Levering var berettiget til at nægte at modtage de 10 Cykler og stille dem til Disposition, antages in casu overflødigt at afgjøre, da det nemlig maa ansees erkjendt fra Indst.s Side, at han ikke stillede Varerne til Cit.nes Disposition, men nægtede deres Reisende at disponere over den, idet han forlangte, at de skulde sælges her i Byen og det udkomne indsættes i en Bank for at hæves af den af Parterne, som vandt i Processen. Han mente nemlig at have Retentionsret i Cyklerne for sit Erstatningskrav. Denne Fremgangsmaade fra Indst.s Side antages med Nødvendighed at medføre hans Pligt til at betale Varerne efter Cit.nes Faktura; hvis han vil refusere dem, maa dette ske ved effektivt at stille dem til Disposition, jfr. Høiesteretsdom af 9 Mai 1883 i Retstidenden for samme Aar S. 500 o. flg., specielt S. 503—4. Det paastaaede Fradrag i Cit.nes Fordring vil saaledes ikke kunne indrømmes.

2. Indst. har under 8 August beregnet sig:

„Kommission af til Dæhlin & Co. i 1897 solgte, men ikke leverede 54 Cykler" efter 5 sh. pr. Styk., tilsammen £ 13—10—0.

Herimod har Cit.ne først anført, at Indst. ikke havde Ret til saadan Provision, idet han kun skulde have Provision af, hvad der blev leveret og betalt for.

Hertil har Indst. indvendt, at Provisionen gjælder Cykler, som Cit.ne gjennem Indst. havde solgt til Dæhlin & Co., men som de kontraktsstridigen undlod at levere, hvorfor de overfor dette Firma som Erstatning maatte finde sig i at indrømme et Afslag paa 3000 Kroner i sin Fordring for solgte Cykler; ved sin egen kontraktsstridige Optræden kunde de ikke berøve Indst. hans Krav paa optjent Provision. Da det imidlertid ved Dæhlins Vidneprov, jfr. hans Erklæring, ikke er oplyst mere end, at Dæhlin & Co. i 1897 havde kjøbt „optil 150 Cykler" hos Cit.ne, „forudsat at saa mange beordredes", men ikke at dette Firma havde „beordret" alle disse 150 Cykler fra Cit.ne, hvilket formentlig maatte have været bevist af Indst. eller indrømmet fra Cit.nes Side, om Indst. skulde kunne have Krav paa „Kommission" for dem alle, antages denne Indst.s Fordring ikke at kunne godkjendes; det maa paahvile ham at godtgjøre, i hvilket Omfang Dæhlin & Co. havde „beordret" Cykler af Partiet paa „optil" 150, som ikke blev leverede af Citanterne, hvis han vil kræve Kommissionsgebyr af flere Cykler end dem, der virkelig blev leverede (96).

3. Resten af Forskjellen £ 3—17—1 udgjøres af en Del mindre Poster, som Cit.ne ikke nærmere har berørt, end sige legitimeret, og som derfor mod Indst.s Benægtelse selvfølgelig ikke kan tilkjendes dem.

I Cit. Fordring vil saaledes dette Beløb komme til Fradrag, hvorved den bliver £ 236—16—7.

Indst. Modfordring paa Skadeserstatning, som paa Grund af manglende Kontraforligsmægling i hvert Fald ikke kan overskride Cit.nes Krav, antages imidlertid ikke at være tilstrækkelig begrundet. — Navnlig mangler der udenfor hans egen Skrivelse af 29 Mai 1899 enhver Opgave over, i hvilket Omfang der fra Cit.nes Side skulde være begaaet Kontraktsbrud overfor ham, idet Cit.nes

Forhold til Dæhlin & Co. ikke mod disses gjentagne Benægtelse kan tages som Udgangspunkt og Norm ogsaa for deres Forhold overfor Indst., en Mangel, der ikke kan skjønnes at være afhjulpet, hverken ved, hvad der af Indst. er anført i en anden Sag mellem de samme Parter, hvilken paadømmes samtidig med nærværende, eller ved det derunder førte Kontravidnes Prov. Heller ikke kan det i Skrivelsen af 29 Mai 1899 anførte skjønnes at være tilstrækkeligt Grundlag for en Dom paa Skadeserstatning, idet Spørgsmaalet om de 10 Cykler med feilagtige Fælger og Pedaler ikke kan komme i Betragtning, og der ingen Oplysning foreligger om, at Cit.ne ikke forøvrigt har efterkommet Indst.s i Skrivelsen fremsatte Forlangender. – Forøvrigt er der hverken ved denne Skrivelse eller paa anden Maade oplyst noget om, at Cit.nes Adfærd virkelig har forvoldt Indst. nogen Skade.

Retten finder saaledes ikke tilstrækkelig Grund til at tage Indst.s Paastand om saadan Erstatning tilfølge.

Processens Omkostninger antages dog efter Omstændighederne at burde hæves.

Notitser og Efterretninger.

Et Spørgsmaal til Kristiania Skifteret. I „Aftenposten" No. 77 (for 6 Februar) iaar læses paa 3die Side et Avertissement fra Kristiania Skifteret overskrevet „Proklama og Arveindkaldelse" og bl. a. saalydende: „Enhver, der maatte have noget at fordre i afdøde Kone Mathea Alvilde Tuft og gjenlevende Mand, Snedker Christian Johannesen Tufts Fællesbo, indkaldes herved med 3 — tre — Maaneders Varsel til for undertegnede Skifteret at anmelde og legitimere sit Krav, som ellers fortabes*)."

Er det altsaa virkelig saa, at vi tiltrods for Schweigaards nu mere end 30 Aar gamle Opposition (Om Concurs og om Skifte etc., 1ste Udg. S. 215 og Proces III, 2den Udg., S. 309—310 et passim) fremdeles har den samme, „indtil Ydmygelse slette Retsbrug", at en gjenlevende Enkemand kan faa udstedt præklusivt Proklama med Hensyn til sin egen personlige (Fællesboets) Gjæld? Dette er saa paafaldende og stridende mod, hvad der vistnok af Alle, baade Praktikere og Theoretikere, for Tiden ansees som norsk Ret (jfr. Hagerup, Skifte og Arvebehandling, S. 95), at det synes at maatte paakalde Opmærksomheden og tiltrænge en nærmere Forklaring.

En Underdommer.

*) Udhævet her.

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 3die Etage.
Kontoret aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 16. **Onsdag den 6 Mai.** **1903.**

Betænkning

afgivet af det juridiske Fakultet angaaende Forstaaelsen af Grundlovens § 105.

Professor Aschehoug har under 16 Marts d. A. afgivet saadan Udtalelse:

„I Skrivelse den 29 Januar 1903 til det akademiske Kollegium har Departementet for udenrigske Sager, Handel, Søfart og Industri udbedt sig det juridiske Fakultets Betænkning, angaaende hvorvidt en ny Lovforskrift, der for kortere eller længere Tid forbyd Hvalfangst og Tilgodegjørelse af Hval, vilde berettige Hvalfangerselskaberne til at fordre Erstatning af Staten. Den Erstatning, hvorom her er Tale, skulde ifølge Selskabernes Skrivelse til Stortinget af 19 September 1902 bestaa i en Godtgjørelse for, at deres Anlæg og Redskaber, tildels ogsaa deres Dampskibe, ved et saadant Forbud vilde blive utjenlige til anden Virksomhed. Det er efter Selskabernes Opfatning en Expropriation, som gaar ind under Grundlovens § 105.

I den Anledning skal Undertegnede tillade sig at udtale følgende:

Den Opfatning, Selskaberne søger at gjøre gjældende, er efter min Mening uholdbar. En Eiers Raadighed over sine rørlige eller urørlige Eiendomsgjenstande strækker sig saalangt Lovgivningen tillader, men heller ikke længere. Ligesom enhver maa finde sig i, at Lovgivningen, forsaavidt ikke Grundloven har bestemt noget modsat, indskrænker hans naturlige Frihed til at raade over sin Person og sine Kræfter, saaledes maa han ogsaa taale, at Lovgivningen forbyder ham at benytte sin Eiendom paa hvilkensomhelst Maade, den finder skadelig eller farlig for Samfundet. Denne Sætning har positiv Hjemmel i alle de Lande, der lyder under code Napoleon i oprindelig eller revideret Skikkelse (se Aschehoug, Norges Statsforfatning, 2den Udgave III, S. 79). Ligeledes i den nye tyske borgerlige Lovbog, Artikel 903. Den gjælder i de nordamerikanske Fristater, se Kent: Commentarie, Lecture XXXIV i Slutningen. Grundsætningen maa altsaa siges at være almindelig anerkjendt i den civiliserede Verden. Den blev hævdet af A. S. Ørsted allerede i 1801 (Eunomia I, S. 1—38, navnlig S. 29), og i Overensstemmelse med den forstaaes Budet i den danske Grundlovs § 82, der lyder: „Eiendomretten er ukrænkelig.

Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Eiendom, uden hvor Almenvellet kræver det. Det kan kun ske ifølge Lov og mod fuldstændig Erstatning." (Se Matzen: Den danske Statsforfatningsret, 3die Udgave III, 378—379, og samme Forfatters Tingsret, § 15).

Jeg antager følgelig, at en ny Lov, som forbyder en før tilladt Handling, ikke forpligter Staten til at yde dem, der herved lider Velfærdstab, nogen Erstatning for dette. Saadan Erstatningspligt opkommer ikke engang, hvis den Handling, den nye Lov forbyder, er en vis Benyttelse af et allerede tilværende, for dette Slags Benyttelser beregnet Anlæg eller anden Gjenstand, f. Ex. et Skib, saafremt Gjenstanden forbliver Eieren tilhørende, saaledes at han forøvrigt kan gjøre med den, hvad han vil. Erstatningspligt efter Grundlovens § 105 opstaar først, hvis Gjenstanden fratages Eieren.

Den her udviklede Grundsætning kan fornuftigvis ikke bestrides, saafremt det er utvivlsomt, at den Handling eller den Benyttelse af et derpaa indrettet Anlæg, som ved den nye Lov forbydes, i sig selv er umoralsk, skadelig eller farlig for den offentlige Sundhed eller Økonomi. Hvis det var en uomtvistet Sag, at Hvalfangsten var saa skadelig for den langt vigtigere Bedrift Fiskeriet, som dettes Talsmænd paastaar, saa vilde det klarligen være en Opgave for Lovgivningen at forbyde Hvalfangsten og at træffe de til Forbudets Opretholdelse paakrævede Bestemmelser. Herved kunde der umuligt opstaa nogen Erstatningspligt for Staten, naar den ingen Expropriation foretog.

At der nu reises Spørgsmaal om en saadan Pligt, synes at hidrøre fra den Omstændighed, at der hersker stærk Meningsforskjel om, hvorvidt det Forbud, Fiskerne ønsker, er et for sin Hensigt tjenligt Middel. Dette er et Spørgsmaal, hvorom Fakultetet ikke er kompetent til at udtale sig. Men da der er modsatte Meninger om Spørgsmaalet, og da de Videnskabsmænd, hvis Veiledning Statsstyrelsen har søgt til Spørgsmaalets Løsning, anser det ubevist, at Hvalfangsten medfører væsentlig Skade for Fiskeriet, kan det vanskelig negtes, at Udfærdigelsen af et saadant Forbud, som Fiskerne ønsker, kun er et Experiment, hvis Udfald maaske kan blive, at Forbudet viser sig upaakrævet. Og det kan da med ikke ringe Styrke siges, at Lovgivningen, om den vil anstille et saadant Experiment, bør gjøre det paa Bekostning af Staten, ikke af Hvalfangerselskaberne. Men dette er kun en Billighedsbetragtning. Det tilkommer ingen anden end den lovgivende Magt at afgjøre, hvorvidt der, efter de forhaandenværende Omstændigheder og de foreliggende Oplysninger om disse, er tilstrækkelig Grund til at udfærdige et saadant Forbud som det, Fiskerne begjærer, uden at give Hvalfangerselskaberne Erstatning. Skeede dette, saa vilde Domstolene, selv om de fandt, at Billighedshensyn talte for at give dem Erstatning, være uberettigede til at tilkjende dem en saadan. Jeg fastholder den Grundsætning, som jeg har udviklet i min Statsforfatningsret (anden Udgave III, S. 351), at Domstolene ikke har Myndighed til at prøve, hvorvidt Love eller administrative Beslutninger er hensigtsmæssige, billige eller retfærdige, men kun hvorvidt de er retmæssige, en Grundsætning, som jeg ogsaa hævdede under Voteringen om dem ved Høiesteretsdom af 15 Januar 1877 (Retstidenden, S. 190—193). Den har mange Gange vundet Høiesterets Bifald. Særligen fremhæver jeg en Dom af 17 Juli 1877

(Retstidenden, S. 673—677), hvor Høiesterets Flertal negtede Domstolene Kompetence til at tilsidesætte en Beslutning af Veivæsenet, uagtet Beslutningen nok af alle Medlemmer ansaaes som haard og ubillig, ja endog af en enkelt betegnedes som „skrigende uretfærdig". Høiesteret anser Domstolene bundne endog ved Ligningskommissioners skjønsmæssige Afgjørelser „udenfor ganske særegne Forhold" (Retstidenden 1899, S. 550). End mere bundne maa de være ved selve Lovgivningens skjønsmæssige Afgjørelser af Spørgsmaalet om, hvorvidt de, som lider under en ny Lovs Bestemmelser, har et blot Billighedskrav paa Erstatning."

Til denne Udtalelse har Professorerne Hagerup, Ingstad, Platou og Stang sluttet sig.

Af Professor Oscar Jæger er under 20 Marts d. A. afgivet saadan Udtalelse:

„Undertegnede tiltræder ogsaa i det Væsentlige det af Professor Aschehoug afgivne Votum, men maa dog paa et enkelt, for Besvarelsen af det foreliggende Spørgsmaal afgjørende, Punkt tage en Reservation. Jeg er i Hovedsagen enig med Professor Aschehoug i, hvad han udtaler om Statsmagtens Ret til at foretage endog yderst ubillige Indskrænkninger i de enkelte Individers Frihed til at raade over sine Personer og sine Eiendele uden derved at paadrage sig nogen anden retslig Forpligtelse til at yde Erstatning end den, der følger af Grundlovens § 105. Men jeg tør dog ikke være med paa at betegne det som en sikker Sætning i norsk Ret, at den i nævnte Grundlovsparagraf udtalte Erstatningspligt alene kan indtræde, hvor en materiel Gjenstand eller en Rettighed fratages Eieren ved direkte Expropriation. Ogsaa derved, at Staten gjennem en Forbudslov gjør en Mands Eiendele ganske værdiløse, kan der nemlig foretages et saadant Indgreb i den private Eiendomsret, at dette faar Karakteren af en expropriationsartet Berøvelse af selve Eiendomsretten. Og det er i et saadant Tilfælde efter min Mening et endnu ikke retsgyldigt afgjort Spørgsmaal om Grundlovens § 105 skal fortolkes i Overensstemmelse med Professor Aschehougs Forstaaelse eller saaledes, at den i Virkeligheden paalægger Staten en Erstatningspligt og altsaa hjemler vedkommende skadelidende Individ eller Individer en tilsvarende Ret til Erstatning.

Om dette Spørgsmaal har der, som paavist af Statsadvokat Urbye (Aarsberetning vedkommende Norges Fiskerier for 1902 S. 217—219), hersket ikke liden Meningsforskjel. Det er sammesteds (S. 219) paavist, hvorledes selve Lovgivningen langtfra konsekvent har fulgt den af Professor Aschehoug hævdede Lære. Og i sin „Lærebog i den norske Statsforfatningsret" udtaler Professor Morgenstierne (S. 648) — som det synes i Strid med Professor Aschehougs Opfatning af Grundlovens § 105 —, at der kan „tænkes Indskrænkninger i Benyttelsesretten af en saa indgribende Art, at de for Eieren vil stille sig omtrent jevngode med Eiendomsrettens Berøvelse. Saaledes, hvor Indskrænkningen rammer den eneste Benyttelse, hvortil Tingen praktisk talt er skikket. Kommer saa endnu dertil, at en saadan Indskrænkning ikke rammer alle dem, der er i Besiddelse af Gjenstande af den samme Art, men kun en enkelt eller nogle faa af dem, faar dette Indgreb en saa expropriationsartet Karakter, at det maa antages at rammes af Erstatningsbudet i Grundlovens § 105.

Uden selv at udtale noget om, hvilken Fortolkning af den nævnte Grundlovsparagraf der maa ansees som den rette, mener derfor Undertegnede at maatte betegne det som et tvivlsomt og endnu i vor Retspraxis uafgjort Spørgsmaal, hvorledes Grundlovens Erstatningspaabud er at forstaa i et Tilfælde, som det ovenfor nævnte, hvor vistnok ikke selve Gjenstanden, men dens økonomiske Værdi bliver exproprieret. Skulde der af Storthinget blive vedtaget en Forbudslov mod Fangst og Tilgodegjørelse af Hval, hvorved et expropriationsartet Indgreb i Hvalfangernes Eiendom finder Sted, og Loven, trods de efter min Mening afgjørende Billighedshensyn, der taler for at lade Staten bære Omkostningerne ved et saadant Experiment, negter at tilkjende dem Erstatning, saa vilde det selvfølgelig blive Domstolens Sag at afgjøre, hvorvidt Hvalfangerne, trods Lovens Negtelse af Erstatning, kan kræve en saadan ifølge Grundlovens § 105, — eller med andre Ord at prøve den i Loven indeholdte Erstatningsnegtelses Grundlovmæssighed, der efter min Mening ikke kan ansees som hævet over Tvivl."

Til denne Udtalelse sluttede Professor Taranger sig.

Domme.

Til Fortolkning af Lov af 23 Mai 1874 § 1. Kristiania Kommune anlægger en Kloakledning gjennem en større ubebygget Eiendom, efter paa Forhaand at have erholdt Grundeierens mundtlige Samtykke. Et skriftligt Samtykke lykkedes det ikke Kommunen at erholde, hvorfor ingen Thinglysning fandt Sted. Kloaken var, foruden ved Endestationerne, paa 2 Steder forsynet med Kumaabninger. 20 Aar efter, da Eiendommen udparcelleres, kjøbes 2 Tomter af en Mand, som anlægger Sag mod Kommunen for at faa Kloaken fjernet. Høiesteret finder, at Kloaken maa siges at aabenbare sig ved en for Brugens Skyld stadig anbragt Indretning, hvortil de nævnte Kumaabninger maa henføres. At de til en Tid havde været skjulte af Grus og Sne, kunde ikke herimod komme i Betragtning. At Kloakkum kun fandtes paa en af de to under Sagen omhandlede Tomter, kunde heller ikke udelukke Hævd for den andens Vedkommende, idet begge helt til Hævdstidens Udløb havde havt samme Eiere. Heller ikke fandtes den Adkomst, hvormed Kommunen i sin Tid havde anlagt Kloaken, at udelukke den fra Hævdserhverv. Spørgsmaal om Hævdstidens Begyndelsespunkt.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 10 Februar 1903 i Sagen, L.-No. 18 for 1ste Session f. A.: Kristiania Kommune (Adv. Krog) mod Anton Sørby (Adv. Knoph). For Processens Skyld og for at varetage sit Tarv: Elisenbergløkkens Aktieselskab ved Advokat Ludvig Meyer.

Ved Kristiania Byrets Dom af 15 Juni 1901 blev saaledes kjendt for Ret:

„Indst., Kristiania Kommune, har under en Tvangsmulkt til Statskassen af 20 Kroner for hver Dag nærværende Dom siddes overhørig, inden 6 Maaneder fra dens Forkyndelse at fjerne den under Sagen omhandlede Kloak fra Cit. Anton Sørbys Eiendomme Eckersbergsgaden No. 6 og 8. Derhos bør Indst. betale Cit. Erstatning, bestemt ved uvillige Mænds Skjøn, optaget paa Indst.s Bekostning, for den Skade, som antages at være paaført Cit. ved Indst.s Negtelse af at efterkomme Cit.s Forlangende om Kloakens Fjernelse fra

nævnte Eiendom. Processens Omkostninger ophæves. Den af Adciterede, Elisenbergløkkens Aktieselskab, fremsatte Paastand om Tilkjendelse af Sagsomkostninger hos Indst. tages ikke tilfølge."

Dommen er afsagt under Dissents, idet et af Rettens Medlemmer har voteret for, at Kommunen frifindes, samt at Sagens Omkostninger ophæves.

Med Hensyn til Sagens nærmere Omstændigheder, henvises til nævnte Doms Præmisser*).

Denne Dom er af Kristiania Kommune ved Stævning af 10 December 1901 indanket til Høiesteret, hvorhos for Processens Skyld og for at varetage sit Tarv er varslet Elisenbergløkkens Aktieselskab ved Advokat Ludvig Meyer.

Af Appell. er nedlagt saadan Paastand:

„At Kristiania Kommune frifindes for Anton Sørbys Tiltale og tilkjendes Omkostninger for Byretten og Høiesteret, subsidiært for Høiesteret."

Af Indst. er nedlagt saadan Paastand:

„At Byrettens Dom stadfæstes, og at Indst. hos Appell.skabet tilkjendes Procesomkostninger for Høiesteret."

Advokat L. Meyer har med Bemærkning, at Elisenbergløkkens Aktieselskab er opløst, og at han har overtaget Selskabets samtlige Rettigheder og Forpligtelser, anført, at under 14 December 1900 er Eckersberggaden No. 8 ved approberet Tvangsauktionsbud frasolgt Anton Sørby, idet Meyer pr. Kommission blev Kjøber. Han maa derfor paastaa, at der ikke kan tilkjendes Indst. Erstatning vedkommende denne Eiendom i Anledning Nægtelsen af at fjerne Kloaken for Tiden efter 14 December 1900, idet Erstatningen for den efterfølgende Tid i Tilfælde maa tilfalde Meyer. Han bemærker derhos, at han er sikker paa, at han i Oktober 1896, da han solgte Tomterne 6, 8 og 10 i Eckersberggaden til Murmester Johan Rasmussen, ikke havde noget Kjendskab til den omhandlede Kloak.

Appell. har anført, at samme efter de under Byretsprocessen fremkomne Oplysninger agter for Høiesteret at begrunde sin Ret ligeoverfor Indst. udelukkende paa Hævdserhvervelse. Indst. formener, at Hævd fra Kommunens Side er udelukket, idet saavel de subjektive som de objektive Villaar for Hævdserhvervelse in casu mangle. I førstnævnte Henseende bemærkes, at naar Konsul Heftye i sin Tid gav Kommunen mundtlig Tilladelse til Anlæg af Kloak over sin Eiendom, men tiltrods for Opfordring fra Kommunens Side ikke var at bevæge til at give en skriftlig Erklæring i saa Henseende, bestemt til Thinglæsning, viser dette noksom, at Kommunen ikke er tilstaaet nogen stedsevarende Brugsret eller Servitut over hans Eiendom. men alene en midlertidig Brugsraadighed; men paa en saadan kan der fra Kommunens Side ikke med Føie bygges nogen Paastand paa Hævd. I sidstnævnte Henseende gjøres gjældende, at den heromhandlede Kloakledning ikke efter Lov 23 Mai 1874 kan hævdes, idet den „ikke aabenbarer sig ved nogen stadig for Brugens Skyld anbragt Indretning." Kfr. Lovens § 1. Videre bemærkes, at der i Tilfælde ikke kan være

*) Byrettens Dom er indtaget i Retstidenden 1902 S. 140.

Spørgsmaal om nogen tidligere terminus a qvo for Hævdstidens Beregning end efter den 7 September 1880, nemlig den Dag, da Overingeniør Brodtkorb i Skrivelse til Kristiania Stadsingeniør gav Sagen fra sig til sine kommunale Overordnede med Tilkjendegivende, at man ikke fra Heftye havde kunnet erholde den ovennævnte Erklæring, uagtet man 2 Gange skriftlig havde henvendt sig til ham i Sagens Anledning. Men mellem nysnævnte Tidspunkt og Forligsklagens Udtagelse i Januar 1900 ligger ikke 20 Aar.

Høiesteret antager ikke, at Beskaffenheden af det af Heftye meddelte Samtykke til Anlæg af Kloak over hans Eiendom kan være til Hinder for Hævdserhvervelse fra Kommunens Side. Efter hvad 1ste Kontravidne, Overingeniør Brodtkorb, har forklaret, meddelte Heftye Vidnet mundtlig Tilladelse til Anlæg af Kloaken, der var til Fordel for Heftyes Eiendom, og kunde Tilladelsen efter Vidnets Formening ikke give Rum for den Fortolkning, at den kun skulde gjælde indtil videre. Det Heftye af Vidnet tilstillede Udkast til Erklæring blev ikke remitteret fra denne i underskrevet Stand, og skjønt 2 Gange purret havde han ikke givet Vidnet nogen Meddelelse herom. Vidnet kjender saaledes ikke Heftyes Grund til at undlade Underskriften, men antager, at det vel maa have været, at denne ikke ønskede, at der ved Erklæringens Thinglæsning skulde paaføres den samlede Eiendom en Hæftelse, som kunde være Heftye til Gene ved Eiendommens Udparcellering, idet den, hvad Erfaring saa ofte havde vist, kunde komme til at blive anmærket ogsaa paa Eiendomme, hvorigjennem Kloaken ikke gik. Man finder efter dette og, henseet derhos til selve Beskaffenheden af det af Kommunen iværksatte Arbeide, at denne havde fuld Føie til at forudsætte, at man her havde erholdt vedkommende Eiers definitive Samtykke til at disponere over hans Eiendom, saaledes som skeet, et Samtykke, der for ham var ligesaa juridisk forpligtende, som om thinglæst Dokument var blevet istandbragt. Det er livet tænkeligt, at Heftye selv skulde have opfattet Forholdet anderledes. Kommunen har saaledes ligeoverfor ham været i fuldstændig god Tro, og hvad angaar de efterfølgende Eiere af Grundstykket qv., gjælder det samme, idet der ingen Grund var for Kommunen til at antage, at disse skulde have været ubekjendte med Kloakanlægget.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt Kommunens Ret til Kloakledningen efter Lov af 23 Mai 1874 § 1 er Gjenstand for Erhvervelse ved Hævd, bemærkes, at den foruden ved Endestationerne paa 2 Steder er forsynet med Kloakkum. Den ene findes paa Indst.s tidligere Eiendom Eckersbergsgaden No. 8, den anden paa No. 22 til Gimleveien. Kloakkummene er under almindelige Omstændigheder let synlige med sin store firkantede Stenindfatning om den cirkelrunde Jernplade. Det samme var ogsaa Tilfældet med Kloakkummen paa Indst.s nysnævnte Eiendom, men paa den Tid, da denne kjøbtes af Indst. — i Vaaren 1899, — var Kummen, efter hvad der er oplyst, dækket af Murstensgrus fra den nylig opførte Nabobygning og derhos ogsaa af Sne. Man antager ikke, at den sidstnævnte Omstændighed kan være til Hinder for Hævd. Kloaken maa siges „at aabenbare sig ved nogen stadig for Brugens Skyld anbragt Indretning", hvortil de nævnte Kumme maa henføres. Og Loven kræver ingenlunde

efter sin Ordlyd, at en saadan Indretning til enhver Tid og af hvem som helst skal kunne observeres. Om Indretningen i et kort Tidsrum paa Grund af rent tilfældige Omstændigheder saaledes som in casu ved Grus og Snefald ikke kan iagttages, vilde det dog være alt andet end rimeligt, at saadant skulde kunne influere paa Spørgsmaalet om Hævdserhvervelsen.

Forsaavidt det subsidiært er gjort gjældende, at der i alle Fald ikke kan være hævdet nogen Ret til at have Kloak over No. 6, paa hvilken Eiendom, der ingen Kloakkum er, finder man heller ikke heri at kunne give Indst. Medhold. Man anser det forsaavidt afgjørende, at Eiendominen No. 6, skjønt udgjørende et særskilt Matrikulnumer, helt til Hævdstidens Udløb stadig har havt samme Eier som No. 8.

Hvad angaar Paastanden om, at Hævdsterminen først skulde tage sin Begyndelse den 7 September 1880, ikke allerede i Høsten 1897, da Kloaken var færdig, da er der af Appell. protesteret mod denne Paastand som ny for Høiesteret, hvad ogsaa er Tilfældet. Den findes heller ikke i Realiteten beføiet. Er Omstændighederne i det Hele af den Beskaffenhed, at Kommunen kan hævde Kloaken, indsees ikke, hvorfor ikke Hævden skulde regnes fra den Tid, denne var færdig og af Kommunen toges i Brug, fra hvilken Tid altsaa den omtvistede Raadighed over Eiendommen qv. tog sin Begyndelse. Forhandlingerne mellem 1ste Kontravidne og Hesthe, hvorom indeholdes Forklaring i den ovennævnte Skrivelse fra Førstnævnte af 7 September 1880, skjønnes ikke at kunne være af nogen Betydning med Hensyn til Spørgsmaalet om, naar Hævdsterminen for Kommunens Vedkommende skal tage sin Begyndelse.

I Henhold til Foranførte vil Appell. blive at frifinde for Indst.s Tiltale, hvorhos Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret antages at burde ophæves.

Dom:

Appell., Kristiania Kommune, bør for Indst.s, Anton Sørbys, Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Høiesteret antager, at en Grundeier ikke kan kræve Erstatning for det Baand, en Gaderegulering lægger paa hans Dispositionsret over Grunden, og at dette gjælder lige meget enten Gadereguleringen opretholdes eller senere frafaldes. Heller ikke kan han kræve Erstatning for det Tab, han maatte lide ved, at der hengaar nogen Tid fra Expropriationsforlangendet fremsættes og til Expropriationsforretningen afsluttes, medmindre der kan lægges Kommunen Forsømmelighed til Last. Ogsaa dette maa gjælde, hvad enten Reguleringen opretholdes eller frafaldes.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Februar 1903 i Sagen, L.-No. 35 for 1ste Session s. A.: Finn Ruud (Adv. Røstdahl) mod Kristiania Kommune (Adv. Krog).

Ved Kristiania Byrets Dom af 8 Juni 1901 er saaledes kjendt for Ret:

„Indst., Kristiania Kommune, bør for Cit., Finn Ruuds, Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves."

Denne Dom har Finn Ruud indanket for Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Ruud har principalt paastaaet sig tilkjendt Erstatning efter Skjøn, optaget paa Kommunens Bekostning, for Tab og Ulempe af enhver Art i Anledning af Kommunens paatalte Forhold med Renter og Sagsomkostninger for begge Retter. Subsidiært har han paastaaet partiel Erstatning.

Kommunen har paastaaet Byretsdommen stadfæstet og sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Sagens nærmere Omstændigheder vil erfares af Præmisserne til Byretsdommen. For Høiesteret er fremlagt endel nye Dokumenter, men de findes ikke at have nogen nævneværdig Betydning for Sagens Stilling.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten og kan i det Væsentlige tiltræde dens Begrundelse.

Det sees, at den indgivne Anmeldelse ikke var lovlig, og det maa antages, at der, hvis Anmeldelsen af den Grund tidligere var bleven tilbagesendt, ikke vilde været Anledning til at fremkomme med ny lovlig Anmeldelse inden 7 Januar 1898, da Reguleringsbeslutningen fattedes. Af Anmeldelsens Indgivelse før Reguleringen kunde saaledes under ingen Omstændighed udledes nogen Erstatningspligt for Kommunen. Spørgsmaalet bliver da, om der findes noget andet Erstatningsfundament. Dette Spørgsmaal maa besvares benægtende. Efter vor Lovgivning kan en Grundeier ikke kræve Erstatning for det Baand, en Gaderegulering lægger paa hans frie Dispositionsret over Grunden. Dette gjælder ligemeget, hvad enten Reguleringen bliver opretholdt, eller den senere frafaldes. Heller ikke kan han kræve Erstatning for det Tab, han maatte lide ved, at der hengaar nogen Tid, fra Expropriationsforlangendet fremsættes, og til Expropriationsforretningen afsluttes, medmindre der kan lægges Kommunen nogen Forsømmelighed tillast. Ogsaa dette maa gjælde, hvad enten Reguleringen opretholdes og vedkommende Grundstykke indløses, eller Reguleringen frafaldes og Grundstykket stilles til fri Disposition for Eieren. Der er ingen Grund til at gjøre nogen Forskjel. I første Tilfælde erholder Grundeieren Grundstykkets Værdi, i sidste Tilfælde beholder han Grundstykket selv.

Processens Omkostninger findes at burde ophæves ogsaa her for Retten.

En af de Voterende (Mejdell) er med Pluraliteten enig i Procesomkostningernes Ophævelse, men stemmer for, at Appell. som Transporthaver tilkjendes Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for det Tab, som maatte antages at være O. C. Bjerke paaført derved, at denne i Tiden fra 7 Januar 1898 til 27 Januar 1900 paa Grund af Reguleringskommissionens Beslutning om, at Markveien skulde udlægges til offentlig Plads, har været hindret fra gjennem Bebyggelse at nyttiggjøre sig Tomten, med 4 Procent i aarlig Rente af Erstatningssummen fra 3 August 1900 til Betaling sker. Nævnte Voterende skal iøvrigt bemærke:

Reguleringsbeslutningen af 7 Januar 1898 gaar ud paa, at den hele Tomt skal afgives til offentlig Brug. Tilfældet gaar saaledes direkte ind under Grundlovens § 105. Saa længe Regulerings-

beslutningen stod ved Lag, var Eieren hindret fra ved Bebyggelse at gjøre sig Eiendommen nyttig. Reguleringsbeslutningen havde ligeoverfor Anmeldelsen af 9 December 1897 Karakteren af et Beslag af Privatmands Eiendom i offentlig Interesse. Efter Lov 5 Juni 1875 § 8 (kfr. Lov 27 Juli 1896) havde under de foreliggende Omstændigheder — hvad der forøvrigt allerede er en direkte Følge af Grundlovens § 105 — Kommunen Forpligtelse til strax at indløse Tomten. Det Tab, Eieren paadrages derved, at Indløsningen ikke foregik strax, men at der hengik Tid, inden han fik sin Erstatningssum udbetalt, var han, saalænge Kommunens Indløsningspligt vedvarede, berettiget til at kræve taget med i Erstatningsberegningen. Vistnok er Reguleringsbeslutningen siden tilbagekaldt. Dette medfører, at Eieren ikke længere har Adgang til at kræve Indløsningssum for Eiendommens Værdi; thi Dispositionsadgangen over Eiendommen er hermed givet ham tilbage. Men ligesom han oprindelig var berettiget til at kræve Erstatning for det Tab, han i Ventetiden blev paadraget, saaledes kan ikke Kommunen efter allerede át være indtraadt i Forpligtelsesforhold blive fri Forpligtelsen ved at derelinquere Reguleringen. Kfr. Retstid. 1892 S. 49.

At det for Grundeieren maa antages at have medført Tab, at han i den Tid, da Eiendomskonjunkturerne stod paa det høieste, ikke fik den Dispositionsfrihed over sin Tomt, som han ellers vilde havt, maa jeg gaa ud fra. Ligeledes anser jeg det tilstrækkelig konstateret, at O. C. Bjerke efter 14 Februar 1898 (kfr. Tilsvaret S. 5) har været berettiget til at optræde som Eneeier og tidligere som Medeier af Tomten.

At Anmeldelsen af 9 December 1897 led af Mangler, kan jeg under de forhaandenværende Omstændigheder ikke lægge Vægt paa. Disse Mangler var ikke af anden Beskaffenhed end, at de havde kunnet lade sig rette, om Bygningsautoriteterne overensstemmende med Lov 5 Juni 1875 (L. 27 Juli 1896) § 3 havde paapeget for Grundeieren, hvori Manglerne bestod. Men den eneste Grund, der blev anført for Negtelsen af Samtykke til Byggearbeidet, var Reguleringsbeslutningen af 7 Januar 1898.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom hidsættes:

Under 9 December 1897 lod Bygmester G. Pedersen som Eier af Markveien No. 62 indgive Bygningsanmeldelse vedkommende nævnte Eiendom. Under 7 Januar 1898 fattede Reguleringskommissionen Beslutning om, at den hele Grund skulde udlægges til aaben Plads i Forbindelse med andre Eiendomme, og under 8 s. M. blev Anmeldelsen tilbagesendt med Underretning herom. (I Paategningen paa Bygningsanmeldelsen angives Reguleringsbeslutningen forøvrigt at være fattet den 8 Januar.)

Den 21 Februar 1898 fremsatte Eieren ved Advokat Røstdal et Tilbud til Kommunen om at overdrage Eiendommen for 155 Kr. pr. m.^{2}. Eiendommens Areal er efter en fremlagt Kartforretning 668 m.^{2} og Tilbudet skulde saaledes gaa

ud paa en Kjøbesum af Kr. 103,540. (I Dokument 5 har Kommuneadvokaten dog anført Beløbet til Kr. 101,340, uden at det kan sees, hvorledes dette Beløb fremkommer.) Tilbudet blev afslaaet af Kommunen. Noget nærmere om disse Forhandlinger er ikke dokumenteret.

Eiendommen var imidlertid overdraget til Hr. O. C. Bjerke, der forøvrigt anfører, at han allerede før Bygningsanmeldelsens Indgivelse var Medeier i samme. Heller ikke om disse Transaktioner foreligger der nogen klar Oplysning.

Ved Stevning af 28 Marts 1898 paastevnte Kommunen derpaa Forsøgsexpropriationsforretning, der inkamineredes den 14 April 1898 og afhjemledes den 7 Juni 1898 med det Resultat, at Skjønsmændene enstemmig ansatte Værdien af Grunden med paastaaende Huse til 150 Kr. pr. $m.^2$

Ved Stevning af 18 Juni 1898 paastevnte Eieren Overexpropriationsforretning og ved Stevning af 21 s. M. paastevnte ogsaa Kommunen Overtaxtforretning. Forsøgsoverexpropriationsforretningen inkamineredes den 4 Juli 1898, men under denne Forretning opstod der en længere Procedure mellem Parterne, hvorved ogsaa foranledigedes Retskjendelse, der afsagdes den 8 April 1899. Efter videre Procedure optoges Forretningen i Sessionen den 4 Juli til Skjøn, der afhjemledes den 13 Oktober 1899 med det Resultat, at Overskjønsmændene enstemmig ansatte Erstatningen til:

1. 150 Kr. pr. m^2,
2. $4^1/_2$ % Rente heraf fra Reguleringsbeslutningen af 8 Januar 1898 til Overtagelse finder Sted,
3. for Bygningsanmeldelsen af 9 December 1897 med Tegninger 400 Kr. —

I Sessionen den 27 Januar 1900 begjærede Kommunen Sagen hævet, da Kommunen frafaldt Expropriationen. Eieren forlangte sig derpaa tilkjendt Erstatning for Skjønsomkostninger, men dette Forlangende forkastedes ved Kjendelse af 15 Mai 1900.

Allerede under 15 Februar 1900 havde O. C. Bjerke udtaget Forligsklage mod Kommunen for at indtale Erstatning for det Tab, som angivelig var paaført ham derved, at han paa Grund af den fattede Reguleringsbeslutning og den i Henhold til samme afholdte Under- ag Overexpropriationsforretning var bleven hindret i at disponere over Eiendommen. Forligsmægling blev forgjæves anstillet, men Sagen blev derpaa ikke videre forfulgt af Bjerke. Derimod overdrog han ved Transportdokument af 31 Juli 1900 sin tilkommende Erstatning hos Kristiania Kommune „for alt Tab lidt ved dens Forhold i Anledning Markveien No. 62 hersteds (Rentetab, Avancetab, Taxternes Hindringer af Tomtens Disponering o.s.v.)" til Hr. Finn Ruud, Ullensaker, og denne har nu ved Gjæsteretsstevning af 3 August 1900 anlagt nærværende Sag mod Kristiania Kommune og, efter at der i Retten forgjæves var anstillet Forligsmægling, paastaaet sig tilkjendt Erstatning efter Skjøn paa Kommunens Bekostning med Renter og Sagsomkostninger.

Indst. fremsatte først en Række formelle Indsigelser mod Søgsmaalet. Disse forkastedes ved Rettens Kjendelse af 8 September 1900. Indst. har derefter taget til Gjenmæle i Realiteten og nedlagt Paastand om Frifindelse og Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger.

Cit. har ikke bestridt, at Kommunen har været berettiget til at frafalde den besluttede Regulering, men Cit. mener, at naar Kommunen frafalder samme, maa den være forpligtet til at svare Erstatning for den Skade, som er paaført Grundeieren ved det Baand, der ved Reguleringsforretningen midlertidig var paalagt Eiendommen.

Med Hensyn til dette Spørgsmaal maa man give Kommunen Medhold i, at der ikke med Grund kan lægges den tillast under Arbeidet med nærværende

Expropriationsaffære at have udvist Mangel paa fornøden Fortgang med Sagens Behandling. Vistnok har specielt Overtaxtforretningen taget adskillig Tid, men efter det oplyste herom maa det ansees godtgjort, at dette er foranlediget ved Grundeierens Procedure m. v. Cit. fremholder, at det var nødvendigt for Grundeieren at udrede Sagen nøiagtig, og at det derfor ikke kunde undgaaes, at Sagen maatte tage sin Tid. Hvorvidt der i denne Henseende maatte være noget at lægge Grundeieren tillast, ansees det ufornødent — ialfald paa nærværende Punkt — at udtale noget om. Der er da heller ikke, saavidt skjønnes, fra Cit.s Side ført nogen Anke mod Kommunen for Mangel paa Fortgang under Sagens Behandling men Cit. fremholder, at Kommunen uden Hensyn hertil maa være erstatningspligtig.

Spørgsmaalet herom er vistnok meget tvivlsomt.

Nogen Lovbestemmelse, som udtrykkelig eller stiltiende hjemler det paastaaede Erstatningskrav, har Cit. ikke paaberaabt sig, og nogen saadan foreligger formentlig heller ikke. Den herhenhørende Lovgivning formenes imidlertid at være bygget paa den Forudsætning, at en Grundeier ikke ubetinget kan kræve Erstatning for det Baand, som en besluttet Regulering maatte lægge paa hans Eiendom. Specielt formenes dette at fremgaa af den Bestemmelse i Bygningsloven for Kristiania, at en Grundeier kun kan kræve Expropriation, naar Eiendommen ved en besluttet Regulering bliver væsentlig værdiforringet (§ 10 i Lov af 26 Mai 1899, § 8 i Lov af 5 Juni 1875, jvf. Lov af 27 Juli 1896 sammenholdt med § 11 i Lov af 27 Juli 1896 om Bygningsvæsenet i Landets Byer udenfor Kristiania, Bergen og Trondhjem.) Det maa formodentlig heraf kunne udledes den almindelige Retssætning, at en Grundeier i en By besidder sin Eiendom med de Indskrænkninger, som Lovgivningen af Hensyn til det almindelige Samfund finder at maatte paalægge samme, uden at enhver saadan Indskrænkning kan paabyrde Kommunen nogen Erstatningspligt.

I nærværende Tilfælde maatte formentlig Erstatningspligten baseres paa den Betragtning, at Kommunen ikke er berettiget til at afholde Forsøgstaxter uden at være ansvarlig for Følgerne af det Baand, som i større eller mindre Grad paahviler Eiendommen i den Tid, der medgaar til Taxternes Afholdelse m. v. Denne Betragtningsmaade finder man dog at maatte forkaste. I den nye Bygningslov for Kristiania af 26 Mai 1899 § 9 Passus 4 er det udtrykkelig fastsat, at Forsøgstaxt kan afholdes, og denne Bestemmelse gjengiver i den Relation, det her kommer an paa, kun den tidligere gjældende ved gjentagne Høiesteretspræjudikater fastslaaede Retspraxis. Nu er det klart, at enhver Forsøgstaxt i den Tid, der medgaar til samme, lægger et Baand paa Grundeierens uhindrede Dispositionsret, og det synes ubestrideligt, at dette Baand regelmæssig — om end i større eller mindre Grad — vil kunne virke generende for vedkommende Eier. I Henhold til de foran anstillede Betragtninger synes imidlertid Grundeieren at maatte finde sig heri uden at kunne forlange Erstatning for Følgerne af de Indskrænkninger i hans Dispositionsret, som enhver Forsøgstaxt medfører. Under en modsat Retsopfatning vilde en Kommunes Adgang til at afholde Forsøgstaxt lide et saadant Skaar, at den i mange Tilfælde vilde være udelukket fra at vælge den Fremgangsmaade, som den i det hele Samfunds Interesse bør og maa have Anledning til.

Resultatet af foranstaaende vil lede til, at Cit. ikke kan kræve Erstatning, medmindre der kan paavises særegne Omstændigheder i nærværende Sag. Saadanne kan ikke erkjendes at foreligge. Nogen berettiget Anke over manglende Fortgang fra Kommunens Side kan han, som foran nævnt, ikke paaberaabe sig. Heller ikke er der oplyst noget om, at Cit. (eller hans Hjemmelsmand O. C. Bjerke) har foretaget eller maattet foretage nogen speciel Foranstaltning i Anledning af

den besluttede Regulering, eller at han er bleven paaført nogen speciel Udgift ved samme. Det er kun Følgerne af det Tidsspilde, som enhver Forsøgstagts Afholdelse maa medføre, der under nærværende Sag kræves Erstatning for, og disse Følger maa efter det bemerkede ansees Kommunnen uvedkommende.

Det foran antagne kommer formentlig ikke i Strid med den i Retstidenden for 1892 S. 49 refererede Høiesteretsdom af 3 September 1891 (der dog ikke er citeret under Proceduren), da denne Dom kan opfattes som bygget paa særegne Omstændigheder ved det da foreliggende Tilfælde.

I Henhold til det anførte vil Indst. blive at frifinde, og det ansees derfor unødvendigt at undersøge, om Cit. (eller hans Hjemmelsmand O. C. Bjerke) kan ansees som rette Sagsøger til Indtale af det paastaaede Erstatningsbeløb, — et Spørgsmaal, som under de uklare Oplysninger om Bjerkes Forhold til Eiendommen qv. muligens kunde være tvivlsomt.

Sagens Omkostninger vil blive at ophæve.

Thi kjendes for Ret:

Indst., Kristiania Kommune, bør for Cit., Finn Ruuds, Tiltale i nærværende Sag fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves.

Endel Aktier i et Skibsrederi gives i Haandpant. Derefter forliser Skibet, og det besluttes, at Selskabet skal likvidere. Panthaveren anlægger Sag mod det og paastaar det kjendt uberettiget til at bringe sit Tilgodehavende hos Pantsætteren i Likvidation overfor de hos Cit. deponerede Aktier. Heri faar han Medhold.

Efter Aktieselskabets Love var Overdragelse eller Salg af Aktier ikke gyldig, førend Aktiebrevet var tilstillet Bestyrelsen og Overdragelsen af den noteret. Da Deponeringen i nærværende Tilfælde var foretaget af Bestyrerne, ansaaes det uden Betydning, at den i Statuterne foreskrevne Fremgangsmaade ikke var fulgt.

Kristiania Byrets Dom af 25 Februar 1903 i Sag: Den norske Discontobank mod Bestyreren for Aktieselskabet S/S „Fagerli" i Likvidation, Firmaet Ths. S. Falck.

Under 2 August 1902 blev af nærværende Ret i Sag No. 22 for 1901: Den norske Diskontobank mod Aktieselskabet S/S „Fagerli"s Bestyrer Firmaet Ths. S. Falck og Advokat Kr. Berg som Repræsentant for Aktierne No. 33—51 og 131—136 i ovennævnte Aktieselskab afsagt saadan Dom: Sagen afvises. Af Præmisserne i nævnte Dom hidsættes:

„I Begyndelsen af 1899 stiftedes Aktieselskabet S/S „Fagerli", som ifølge de paa Aktiebrevene trykte Statuter dannedes med en fuldt indbetalt og paa 160 Aktier à 1000 Kroner fordelt Aktiekapital og med det Formaal at drive Fragtfart med det Aktieselskabet tilhørende Dampskib „Fagerli". Selskabets Anliggender skulde bestyres af Firmaet Røed & Sørensen, videre var det bestemt, at Bestyreren skulde udstede Aktiebreve for enhver Aktie, samt at Overdragelse og Salg af Aktier ikke var gyldig, førend Aktiebrevet var tilstillet Bestyrerne og Overdragelsen af dem noteret. De statutmæssig fastsatte 160 Aktiebreve blev i Februar Maaned 1899 udstedte af Røed & Sørensen. De lyder alle paa Navn og bærer den trykte Datum 18 Februar 1899; samtlige blev indførte i Aktieselskabets Aktieprotokol. Om Høsten samme Aar udstedte imidlertid Røed & Sørensen svigagtigen endel (51) nye Aktiebreve lydende paa Firmaets Navn og som Firmaet overdrog forskjellige Kjøbere, eftersom de kunde faaes afsatte, og uden

at de derved indkomne Midler kom Aktieselskabet tilgode. Disse Aktier blev ikke betegnede med Nummere høiere end det allerede udstedte Antal, 160, men gaves lavere Nummere, saa at der altsaa af hvert af disse Nummere blev to af hinanden ganske uafhængige Aktiebreve, det ældre udstedt i Februar Maaned og det senere svigagtig udstedte . . . . Ved tvende Depositodokumenter af 28 Februar 1899 deponerede Røed & Sørensen i Den norske Diskontobank endel Firmaet tilhørende Aktiebreve i det ovennævnte Selskab som haandfaaet Pant for sine Forpligtelser mod Banken, som samtidig maa antages at have erholdt Aktiebrevene overleverede. Af disse Aktier hørte ingen til de ovennævnte svigagtig udstedte, da Depositionen som anført fandt Sted, inden Røed & Sørensen endnu havde indladt sig paa saadanne Udstedelser.

Efterat Aktieselskabets Fartøi var forlist og dettes Assurancesum udbetalt, besluttedes det, at Selskabet skulde likvideres, og dets Masse blev sat under Bestyrelse af Firmaet Ths. S. Falck i Stavanger, hvilket Firma, efterat Aktieselskabets mulige Gjæld er dækket, saaledes vil have at fordele det gjenværende, Aktieselskabets Nettomasse, til Aktionærerne.

Som Panthaver i de af Røed & Sørensen deponerede Aktiebreve mente Diskontobanken, at Indehaverne af de senere svigagtig udstedte Dobbeltaktier intet Retskrav havde paa at deltage i den endelige Fordeling af Selskabets Nettomasse, og derhos, at Aktieselskabet var uberettiget overfor Banken til ved denne Fordeling at kræve likvideret i den paa de deponerede Aktier faldende Andel af Nettomassen sine Fordringer paa Pantsætteren Røed & Sørensen."

Da dette ikke indrømmedes den, anlagde Banken Søgsmaal mod Aktieselskabet S/S „Fagerli"s Bestyrer og mod Advokat Kr. Berg som Repræsentant for 28 Aktier i nævnte Selskab, hvilke maatte antages at høre til de svigagtig udstedte Aktier. Søgsmaalet blev imidlertid, som ovenfor anført, afvist ved nærværende Rets Dom paa Grund af ulovskikket Kumulation.

Efter paany anstillet forgjæves Forligsmægling har derpaa Cit.-skabet Den norske Diskontobank ved Stevning af 26 September 1902 sagsøgt Indst., Bestyreren for Aktieselskabet S/S „Fagerli" i Likvid Firmaet Ths. S. Falck og nedlagt saadan Paastand: at Aktieselskabet S/S „Fagerli" kjendes uberettiget til at bringe Selskabets Tilgodehavende hos Firmaet Røed & Sørensen i Likvidation ligeoverfor de hos Den norske Diskontobank deponerede 29 Aktier i Selskabet, og at Indst. tilpligtes at betale Cit.skabet Sagens Omkostninger.

Indst. har taget til Gjenmæle og paastaaet principalt, at Sagen afvises, og at Indst. hos Cit.skabet tilkjendes Kost og Tæring, subsidiært, at Indst. frifindes for Cit.skabets Tiltale og hos dette tilkjendes Sagens Omkostninger.

Indst. har til Begrundelse af sin Afvisningspaastand anført, at Eiendomsretten til de omprocederede Aktier først maa være paa det Rene, forinden man kan indlade sig paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Cit.skabet kan nægte Likvidation; men under nærværende Søgsmaal, hvor Advokat Berg ikke er stævnet, kan Eiendomsspørgsmaalet ikke afgjøres.

Cit.skabet bemærker hertil, at det af Indst. anførte beror paa en Misforstaaelse. Der er ingen, som bestrider „Eiendomsretten til de omprocederede Aktier", og ingen, som bestrider Cit.skabets Stilling som Panthaver. Resultatet af den ligeoverfor de uægte Aktier reiste

Tvist kan alene blive, at der paa Cit.skabets Aktier falder en større eller mindre Dividende; men det influerer ikke paa Cit.skabets Ret til at kræve det for den saa væsentlige Likvidationsspørgsmaal afgjort.

Retten maa heri give Cit.skabet Medhold og kan tiltræde det af dette forsaavidt anførte. Indst.s Afvisningspaastand vil saaledes ikke blive taget tilfølge, men Dom blive afsagt i Realiteten.

Cit.skabet har, hvad Realiteten angaar i det Væsentlige anført, at den Ret, en Aktie giver ligeoverfor Selskabet, er knyttet til Aktiebrevet i Lighed med, hvad der gjælder om Gjældsbreve. Dette er en sædvanemæssig Retsdannelse, der har fundet sit Udtryk i den gjængse og alment erkjendte Praxis, at Aktier kan deponeres som haandfaaet Pant og tabte Aktier søges mortificeret. Af denne Aktiernes Karakter følger, at et Modkrav fra Selskabets Side paa Aktiens tidligere Eier ikke kan gjøres gjældende, efterat Aktien er overgaaet til en godtroende Trediemand som ny Eier. Det samme maa ogsaa gjælde, hvor Aktien er deponeret som haandfaaet Pant; thi ogsaa her er den til Aktien knyttede Ret i og med dens Deponeren gaaet over til Panthaveren; ingen vilde være i Tvivl om, at Debitor ikke kan bringe Modkrav paa Eieren i Afregning ligeoverfor den Panthaver, hos hvem Gjældsbrevet er deponeret. I omhandlede Henseende maa en Aktie være underkastet samme Retsregel som et Gjældsbrev. Hvad der gjælder om Deposition af Aktier i sin Almindelighed, er ikke undergaaet nogen Forandring ved Aktieselskabet „Fagerli"s Statuter, specielt disses § 5. Den Notifikation, som her kræves, var in casu en Overflødighed, da det var Bestyrerne selv, som deponerede Aktierne. Om Bestyrerne har glemt at notere Deponeringen i Aktieprotokollen, kan dette ikke skade Cit.skabet.

Cit.skabet benægter forøvrigt, at Røed & Sørensen, dengang Deponeringen fandt Sted, stod i noget Gjældsforhold til Aktieselskabet „Fagerli".

Indst. anfører herimod, at Udgangspunktet ved Afgjørelsen af her omhandlede Spørgsmaal maa være, at en Depositor ikke kan have større Ret end Aktieeieren; da Indst. kan likvidere ligeoverfor Røed & Sørensen, maa saadan Likvidation ogsaa kunne finde Sted ligeoverfor Cit.skabet, idet en Aktie i saa Henseende ikke tilkommer de et Gjældsbrev efter Forordningen af 1798 tillagte Begunstigelser. Endvidere anføres, at Cit.skabet ikke har ladet sig Aktierne tilslaa og saaledes retslig seet endnu ikke er Eier af dem og derfor ikke kan forlange Udbytte udlagt til sig, og videre, at der overhovedet ikke er foretaget nogen for Selskabet bindende Overdragelse til Cit.skabet, idet der ved Deponeringen ikke er gaaet frem efter Statuternes § 5. Retsvirkningen af Depositionen gjælder alene en gyldig Deposition, — hvad den her paagjældende Deposition ikke var. Indst. henviser forsaavidt til nærværende Rets Dom af 24 Mai i Sag: Handelsbanken mod Skabo Jernbanevognfabrik*). Subsidiært anfører Indst. sluttelig, at Cit.skabet under Proceduren skal have indrømmet Indst.s Berettigelse til at bringe i Likvidation, hvad Røed & Sørensen skyldte Indst. paa Deponeringstiden. Dette var, paastaar Indst., Kr. 32,468.63, og dette Beløb vil mere end dække, hvad der ved Likvidation vil falde paa de deponerede Aktier.

---

*) Indtaget i Retstid. 1902 S. 136.

Retten maa med Cit.skabet være enig i, at det vistnok nu maa ansees som en af Theori og Praxis fastslaaet Regel, at Aktiebreve som de her omhandlede, der angaar fuldt indbetalte Aktier, og hvor der altsaa ikke kan være Tale om Selskabets Krav for den ubetalte Del af Aktiernes Paalydende, hvilket som en til Aktien knyttet Forpligtelse jo selvfølgelig gaar foran Trediemands Ret til Aktierne — jfr. Aktielovkommissionens Udkast S. 51 øverst — er undergivet samme Retsregel som Gjældsbreve, efter Forordningen af 1798 uden selv at være Gjældsbrev efter nævnte Forordning, og at saaledes saavel Afhændelse som Pantsættelse til godtroende Trediemand har samme Virkning ved Aktiebreve ligeoverfor Aktieselskabet, som ved Gjældsbreve ligeoverfor Debitor efter samme, jfr. Hallager—Aubert Obligationsret alm. Del S. 201 og Hagerups Panteret 1ste Udgave S. 118 (2den Udg. S. 98) samt Schweigaards Proces II § 209 litr. d (4de Udg. S. 356). Forudsætningen herfor er imidlertid, at der er foregaaet et efter Aktieselskabets Love for dette bindende Salg eller Overdragelse, idet Kjøberen eller Pantsætteren forsaavidt maa være bunden ved disse Bestemmelser. Herom henvises til det i den under Sagen dokumenterede Dom af nærværende Ret af 24 Mai 1901 i Sag 2249 — 1900 Handelsbanken mod Skabo Jernbanevognfabrik, i dens Præmisser udviklede.

Det bliver altsaa at undersøge, hvorvidt der her foreligger en efter Aktieselskabet „Fagerli"s Statuter gyldig Overdragelse eller Pantsættelse. Statuternes § 8 indeholder herom følgende Bestemmelse: „Overdragelse eller Salg af Aktier er ikke gyldig, førend Aktiebrevet er tilstillet Bestyrerne og Overdragelsen af dem noteret." Det er paa det Rene, at Aktierne ikke har været Bestyrerne tilstillet, og at Overdragelsen ikke af dem er noteret. — Retten kan imidlertid ikke antage, at der herpaa in casu kan bygges nogen Underkjendelse af Overdragelsens Gyldighed. Bestemmelsens Hensigt maa jo her, hvor der handles om fuldt indbetalte Aktier, aabenbart alene være den: at give Bestyreren Adgang til paa Selskabets Vegne at holde Rede paa Aktiernes mulige Overgang paa andre Hænder. Men denne Viden, som Bestemmelsen har til Hensigt at skaffe Bestyrerne, havde disse jo i dette Tilfælde, da de selv foretog Pantsættelsen. At kræve, at Cit.skabet skulde have sendt de samme Bestyrere, som foretog Pantsættelsen, Aktierne til Notering derom — hvorved forøvrigt ogsaa i Parenthes bemærket Cit.skabet vilde have givet fin hele Sikkerhed fra sig — er dog en altfor formalistisk Betragtningsmaade til at kunne gives Medhold. For den manglende Notering i Aktieprotokollen kan ikke Cit.skabet have Ansvaret, saadan Mangel kunde jo ogsaa have været tilstede, om Aktiebrevene havde været indsendte. — Retten maa saaledes antage, at den stedfundne Overdragelse maa ansees gyldig ligeoverfor Selskabet.

Adgang til at gjøre sin Ret gjældende efter Aktiebrevene og saaledes ogsaa til at se her omhandlede Likvidationsspørgsmaal afgjort, maa Cit.skabet have, selv om det ikke formelt har ladet sig Aktierne tilslaa eller paa anden Maade gjøre til Eier af samme. Spørgsmaalet derom bliver nærmest en Sag mellem Røed & Sørensens Bo og Cit.skabet. Under enhver Omstændighed har Cit.skabet som Panthaver en retslig Interesse at varetage, der giver det Krav paa

at se Domstolenes Afgjørelse af Spørgsmaalet. Nogen Frifindelse for Indst. kan derfor efter Rettens Skjøn ikke begrundes i, at Cit.skabet formelt ikke er Eier, men alene Panthaver.

Hvad endelig angaar den Indrømmelse af Indst.s Ret til Likvidation i den Gjæld, Røed & Sørensen havde til Indst. ved Deponeringstiden, som paastaaes at være givet af Cit.skabet under Proceduren, skal Retten kun bemærke, at nogen saadan Indrømmelse ikke kan antages at være gjort. Retten kan henvise til det af Cit.skabet herom anførte i dets Indlæg af 23 August 1901.

Efter dette vil Cit.skabets Paastand blive at tage tilfølge, idet Sagens Omkostninger efter Omstændighederne findes at burde ophæves.

Thi kjendes for Ret:

Indst. Aktieselskabet S/S „Fagerli" kjendes uberettiget til at bringe Selskabets Tilgodehavende hos Firmaet Røed og Sørensen i Likvidation ligeoverfor de hos Cit.skabet Den norske Diskontobank deponerede 29 Aktier i Selskabet.

Sagens Omkostninger ophæves.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 17 April. L.-No. 74. O.-No. 11. H. J. Jackwitz (Adv. Schjødt) mod Kristianssunds Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. F. M. Bugge).

L.-No. 75. O.-No. 13. Albert Bernhoft, Bodøgaard, mod Bodø Sparebank ved dens administrerende Direktør. Da ingen af Parterne afgav Møde ved Sagens Paaraab, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom.

Den 18 April. L.-No. 76. O.-No. 17. E. Olsen Wang og Johan Harestad (Overretssagfører Rob. Jacobsen til Prøve) mod T. O. Dalsrud (Adv. Røstdal).

Den 23 April. L.-No. 77. J.-No. 9. Søretssag: Notbruget „Brødrene" (Adv. Hazeland) mod Konsul B. B. Jentoft (Adv. C. Lundh).

Den 25 April. L.-No. 78. J.-No. 22. Søretssag: Dampskibs-Assuranceforeningen „Skjold" (Adv. Keyser Jordan) mod Aktieselskabet „Hekla" (Adv. G. Blom).

L.-No. 79. O.-No. 297 for 2den Session 1902. Laxevaags Verk mod Bergens Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. Platou). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Da Appell. ikke havde afgivet Møde ved Sagens Paaraab i den skriftlige Kommission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom med Tilkjendelse til Indst. af 130 Kr. hos Appell. i Kost og Tæring.

L.-No. 80. O.No. 304 for 2den Session 1902. Søren Thorsen mod Fabrikeier Haabeth (Adv. Schjødt). Som under L.-No. 79.

L.-No. 81. O.-No. 193 for 1ste Session 1902. Gaardbruger Johan Venberget (Adv. Nørregaard) mod T. Melbye (Adv. Joh.s Meyer). Skriftlig behandlet efter den nævnte Lov.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 17—18. Onsdag den 20 Mai. 1903.

Endnu lidt om Overdragelse af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed.

Danske Jurister har velvillig henledet min Opmærksomhed paa to danske Høiesteretsdomme, som har Interesse for dette Spørgsmaal. HRD. af 15 December 1869 (dansk Høiesteretstidende S. 627, Ugeskr. f. Retsvæsen f. 1870 S. 162) har afgjort, at en Transaktion, hvorved der „til Sikkerhed“ for skadesløs Betaling af Gjæld gaves „Transport“ paa en Del udestaaende Fordringer, maatte være underkastet Reglerne om Pant for at have Gyldighed i Cedentens Konkursbo, idet det af Forhandlingerne mellem Parterne fandtes tydelig at fremgaa, at der ved Dokumentet ikke havde været tilsigtet andet end at give Cessionaren en Sikkerhedsret i de nævnte Fordringer. Paa den anden Side er det ved HRD. af 1 Mai 1899 (Høiesteretstid. S. 121, U. f. R. S. 588) afgjort, at en Transport paa falden Arv „til Sikkerhed“ for Gjæld skulde opretholdes overfor en senere Udlægshaver i Arven, uagtet Reglerne om Pantsættelse ikke var fyldestgjorte, „idet den Omstændighed, at Overdragelsen er skeet for at skaffe Appell.ne Dækning for deres Fordringer, medens de dog, indtil saadan Dækning opnaaedes, beholdt deres personlige Krav paa Overdrageren, ikke kan bevirke, at Overdragelsen paa Grund af manglende Thinglæsning skulde blive ugyldig i Forhold til Trediemand“. Overretten havde i dette Tilfælde — i formentlig Harmoni med Dommen af 1869 — kjendt Overdragelsen ugyldig, da den var skeet „til Sikkerhed“, og Reglerne for Underpantsætning ikke var iagttagne.

Ved Høiesteretsdommen af 1899 maa det saaledes for dansk Ret antagelig være fastslaaet, at naar mundtlige Fordringer overdrages til Eiendom, anerkjendes Transaktionen som gyldig overfor Trediemand, uden at Reglerne om Pantsætning behøver at iagttages, og det selv om Overdragelsen udtrykkelig angives at ske i Sikringsøiemed, og selv om Cessionaren beholder en personlig Fordring paa Cedenten.

Det her omhandlede Spørgsmaal sees ogsaa at være gjort til Gjenstand for Forhandling i Møde af „Juridisk Forening“ i Kjøbenhavn den 25 Marts 1901, se Foreningens Aarbog for 1900—1901 S. 45 flg. Af det der meddelte Referat sees det, at Indlederen, Overretssagfører F. Bülow, bl. a. udtalte sin Tilslutning til Høieste-

retsdommen af 1899, fordi denne — i Modsætning til den herskende Theori — har betraadt den Vei til Spørgsmaalets Løsning: „ikke at se paa Formaalet, hvorfor, men paa Kjendsgjerningen, hvad der er skeet". Iøvrigt sees Indlederen at have fremholdt som sin Opfatning, at hvor der maatte være Grund til at kræve en Overdragelse af mundtlige Fordringer underkastet Reglerne for Pantsætning, maatte det være Reglerne for Haandpantsætning (ikke for Underpantsætning), der blev at anvende. Og en fuldbyrdet (altsaa fuldt retskraftig) Haandpantsætning fandt Foredragsholderen at foreligge, naar Overdragelsen var skeet og Underretning derom meddelt Debitor. — Under den paafølgende Diskussion sees Høiesteretsassessor N. Lassen at have henstillet, om ikke den af Indlederen hævdede Anskuelse, hvorefter der aldrig skulde udkræves Thinglæsning ved Sikkerhedsstillelsen af Fordringer, medførte nogen Fare for den almindelige Kredit. Derimod stillede de øvrige Deltagere i Diskussionen, Professorerne J. Lassen og Munch-Petersen, sig i det Hele sympathisk ligeoverfor de af Indlederen forfægtede Meninger.

I dansk Ret synes der i de sidste Aar i det Hele at være et decideret Omslag i Retning af at godkjende Overdragelse af mundtlige Fordringer, selv om den sker i Sikringsøiemed. Theorien synes endog her tilbøielig til at gaa videre end Praxis. Thi medens den danske Høiesteret, som anført, i 1869 har underkjendt en Transaktion, hvorved der kun tilsigtedes givet en Sikringsret, og i 1899 kun godkjendte en Transaktion, som tilsigtede en Eiendomsoverdragelse af vedkommende Fordringer — begge Dele stemmende med, hvad nærværende Forfatter har hævdet som det rigtige efter norsk Ret —, synes Theorien nu tilbøielig til at godkjende ogsaa Transaktioner af førstnævnte Art. Efter mundtlig Meddelelse fra Prof. Jul. Lassen har denne saaledes ogsaa paa sine sidste Universitetsforelæsninger i Emnet (Høsten 1902), i Modsætning til sit Standpunkt paa tidligere Forelæsninger, udtalt sig for, at mundtlige Fordringer med fuld Retsgyldighed maa kunne overdrages i Sikringsøiemed, naar kun Debitor underrettes om Overdragelsen. Og Prof. Munch-Petersen sees under den nævnte Diskussion som Støtte for en saadan Mening bl. a. at have fremdraget den nye tyske Civillovbog, der nægter Underpantsætning af Løsøre, men tillader Pant i Fordringer og hertil kræver Denunciation til Debitor[1].

Ganske uden Tilknytning i ældre dansk Theori er denne Lære om Tilstedeligheden af Haandpant i mundtlige Fordringer ikke. Den herskende Theori har vistnok i Danmark tidligere ligesaa bestemt som hos os udtalt sig derimod[2]. Men leilighedsvis sees dog allerede tidligere at være hævdet den Anskuelse, at der maa kunne stiftes Haandpant i en mundtlig Fordring gjennem en fra Kreditor udgaaet skriftlig Pantsætning, der er forkyndt for Skyldneren[3].

I norsk Ret vil der visselig fremdeles være Enstemmighed om, at Lovgivningen afskjærer Adgang til at pantsætte mundtlige For-

[1] DBGB. §§ 1205—6 og 1280, jfr. Motiver III S. 800 flg., 855—56.

[2] Jfr. F. T. J. Gram Formuesret I S. 531, N. Lassen i Nord. Retsencyklopædi, II, Tingsretten S. 199—200, Torp Tingsret S. 627.

[3] Ernst Møller Dækningsadgang eller Fordringsret (Kbh. 1892), jfr. ogsaa Tidsskr. f. Retsvidensk. f. 1896 S. 121 Note 2.

bringer. Anderledes med Overdragelse af Fordringer til Eiendom, selv om Overdragelsen sker i Sikringsøiemed. Den Omstændighed, at dansk Praxis imod Theorien har skjænket deslige Overdragelser Retsbeskyttelse, og at derefter dansk Theori er paa Vei til at indrømme Rigtigheden heraf, — denne Omstændighed maa i hvert Fald for os indeholde en yderligere Opfordring til at betænke os vel, før vi bringer os i den vistnok enestaaende Stilling, at Overdragelse i Sikringsøiemed af mundtlige Fordringer skulde være ugyldige overfor Trediemand.

Til Slutning maa det være mig tilladt at meddele nedenstaaende Oplysninger om et i dansk Retspraxis indtruffet Tilfælde. Min Hjemmelsmand, en ogsaa som Theoretiker høit anseet dansk Retspraktiker, bemærker, at det for ham har kastet et grelt Lys over de herskende Theorier. Jeg antager, at adskillige Læsere med mig vil være enige heri.

„I en lille By i Jylland", skriver min Hjemmelsmand, „bad en Kjøbmand en Sagfører om Hjælp i Pengevanskeligheder og fik et Laan paa 10,000 Kr. mod Transport af udestaaende Fordringer, nominelt 25,000 Kr., af Værdi 20,000 Kr. Trods denne Hjælp gaar Kjøbmanden Fallit og meddeler Konkursboet, at det hos Sagføreren har Krav paa, hvad han bringer ud af Fordringerne udover de ham tilkommende 10,000 Kr. + Renter. Sagføreren benegter, at Boet har noget Krav paa Overskudet, han er ubetinget Eier af Fordringerne. Da der var Indicier imod Sagføreren, tænkte Byfogden endog paa at arrestere ham som mistænkt for Bedrageri, men spurgte først mig tilraads. Jeg tænkte mig strax Muligheden af, at Sagføreren af de juridiske Theorier var trængt op i en uhyggelig Stilling: Hvis jeg blot ymter med et Ord, at jeg skal ud med Overskuddet, kalder de det Pant, og saa faar jeg aldeles ikke noget; for at redde mine 10,000 Kr. bliver jeg nødt til i Strid med Aftalen ogsaa at gjøre Paastand paa de andre 10,000 Kr. Efter mit Raad blev der spurgt Sagføreren, om han, selv om han mente at have Ret til de fulde 20,000 Kr., dog ikke af Ædelmodighed vilde lade Boet tilflyde de 10,000 Kr., og denne af Boet udstrakte Forligshaand modtog han med Glæde, da han derved, samtidig med at faa sin Ret, kunde vedblive at være en ærlig Mand."

Min Meddeler tilføier bl. a. følgende, som jeg selvfølgelig ligeledes maa give min fulde Tilslutning: „Pengelaanerne vil jo normalt hellere tage for mange end for faa Fordringer til Sikkerhed; men den herskende Theori tvinger den, der maa laane Penge mod Overdragelse af Fordringer, til at opgive alt Krav paa de overdragne Fordringers Overskud, da Overdragelsen ellers ikke respekteres i Fallitboet. En saadan Theori er neppe til Gavn for en Forretningsmands Kreditorer."

E. H. B.

Domme.

Efterat der ved Høiesteretsdom af 9 November 1901 (Retst. 1902 S. 82) var afgjort, at Eieren af en bebygget Eiendom i Kristiania — over hvilken der var reguleret Gade — ikke ved, at han nedrev Bygningerne eller lod dem medfølge Grunden, kunde erhverve Krav paa, at Kommunen skulde indløse den som om den var ubebygget (jvf. Lov om Bygningsvæsenet i Kristiania af 26 Mai 1899), tilstevner Eieren Taxt over Eiendommen „som ubebygget" til Overtagelse til saadan Tid som af Kommissionen fastsattes, idet han forpligtede sig til inden denne Tid at have de paa Eiendommen staaende Bygninger nedrevne og Tomten ryddiggjort. Skjønskommissionen afgav mod Protest fra Kommunens Side Kjendelse for, at Skjønnet skulde tillægges Fremme. Høiesteret underkjendte Kjendelsen og ophævede det afgivne Skjøn.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 10 Februar 1903 i Sagen, L.-No. 19 for 1ste Session s. A.: Kristiania Kommune (Adv. Krog) mod Grosserer Christian Holter (Adv. Rieber-Mohn).

Nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder fremgaar af Præmisserne til den af Kristiania Skjønskommission for Bygningssager under 14 Juni 1902 afsagte Kjendelse, hvorved eragtedes:

„Forretningen bliver at fremme. Sagen udstaar for Skjønscit. til Mandag den 23 Juni Kl. 1".

Ved Udsættelsestiden forlangte Grosserer Christian Holter Skjønskommissionens Skjøn for, at det gjenværende Stykke af de paagjældende Eiendomme er uskikket til regningssvarende Bebyggelse, samt Taxt over Grunden som ubebygget med tilliggende Rettigheder og Herligheder saaledes som i hans Stevning anthydet. Han forbeholdt sig derefter at fremkomme med Paastand om den i Stevningens 3die Post omhandlede Kjendelse for Kommunens Pligt til Overtagelse af Eiendommene. I en senere Session begjæredes der Taxter afgivet i forskjellige nærmere angivne Alternativer.

Den 2 Juli 1902 afgav derpaa Kommissionen saadant Skjøn:

„I. Den Grund, Eieren af Elvegaden No. 26 og 28 efter den omhandlede Regulering vil beholde tilbage af Eiendommene, antages i sin Helhed at blive utjenlig til Bebyggelse.

II. a. Eiendommene Elvegaden No. 26 og 28 ansættes under Forudsætning af, at det hele Areal, tilsammen 1092.10 m.², med Vand og Strandret til Akerselven tilhører Eieren, til 120 000 — et Hundrede og tyve Tusinde — Kroner.

b. Under Forudsætning af, at der ikke tilligger Eiendommene Vand- og Strandret, og at Eiendommenes Areal kun udgjør 1024,60 m.², ansættes de:

1. Hvis der tilligger Eiendommene Ret til Bebyggelse af det nu bebyggede Areal udenfor Eiendommene nærmest Akerselven: til 87,000 — syv og otti Tusinde — Kroner.

2. Hvis der ikke tilligger dem nogen saadan Ret, til 85,000 — fem og otti Tusinde — Kroner. Til at afgive Skjøn . . . ."

Ved Stevning af 11 Juli 1902 har Kristiania Kommune paaanket forannævnte Kjendelse og det i Henhold til samme afgivne Skjøn til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling. Appell. har nedlagt saadan Paastand:

„I. At den af Kristiania Skjønskommission for Bygningssager under 14 Juni 1902 afsagte Kjendelse og i Forbindelse dermed

under 2 Juli næstefter afgivne Skjøn underkjendes, og at Sagen afvises fra nævnte Ret eller Kristiania Kommune frifindes.

II. At Appell. tilkjendes Kost og Tæring eller Procesomkostninger for Skjønskommissionen og Procesomkostninger for Høiesteret."

Indst., Grosserer Christian Holter, har paastaaet Kommissionens Afgjørelser stadfæstede, saavidt paaanket er, og sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret kommer til det Resultat, at den af Grosserer Holter tilstevnte Forretning ikke kan tillægges Fremme.

Det er paa det Rene, at de omhandlede Eiendomme i Virkeligheden ere, bebyggede saaledes, som antaget under den ved Høiesterets Dom af 9 November 1901 paakjendte Sag[1]. At Eieren afgiver en Erklæring, hvorved han forpligter sig til at have de paa Eiendommene staaende Bygninger nedrevne og Tomten ryddiggjort inden den Tid, som af Skjønskommissionen fastsattes for Kommunens Overtagelse af Eiendommene, kan ikke give ham Ret til at kræve, at Grunden ligeoverfor Spørgsmaalet om Kommunens Expropriationspligt skal betragtes som ubebygget.

Under disse Omstændigheder har Indst. ikke fortiden Ret til at kræve af Kommunen, at den foretager nogen Expropriation af den her omhandlede Grund, og han kan da heller ikke kræve Fremme af den Forretning, som omhandles i hans under Skjønskommissionens Møde den 24 April 1902 fremlagte Stevning.

Den af Skjønskommissionen afsagte Kjendelse og det afgivne Skjøn maa derfor underkjendes.

Processens Omkostninger bliver at ophæve.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Den paaankede Kjendelse underkjendes, og ophæves som Følge heraf det afgivne Skjøn. Den af Indst., Grosserer Christian Holter i Henhold til Stevning, paategnet Berammelse den 14 April 1902, for Kristiania Skjønskommission for Bygningssager anhængiggjorte Forretning bliver ikke at fremme.

Processens Omkostninger for Skjønskommissionen og Høiesteret ophæves.

Kristiania Skjønskommissions Kjendelse er saalydende:

Efter at Skjønskommissionens Kjendelse af 26 Marts 1901 i Sag No. 6 1901 var stadfæstet ved Høisterets Dom af 9 November s. A., har Eieren af Elvegaden No. 26 og 28 ved Stevning berammet den 14 April d. A. atter ladet Kommunen indstevne for Kommissionen og her begjæret: 1) Skjøn afgivet for, at det gjenværende Stykke af hans Eiendomme er utjenligt til regningssvarende Bebyggelse, 2) Taxt over Grunden som ubebygget, 3) Kjendelse for Kommunens Pligt til Overtagelse af Eiendommen efter Kommissionens Skjøn og til den af Kommissionen fastsatte Tid, idet Eieren har forpligtet sig til inden denne Tid at have de paa Eiendommen staaende Bygninger nedrevne og Tomten ryddiggjort. Eieren har ogsaa fremskaffet Erklæring fra den eneste Panthaver i Eiendommen for, at denne intet har at indvende mod, at Husene nedrives og fjernes.

[1] Retst. 1902 S. 82.

Kommunen har paastaaet Forretningen afvist eller negtet Fremme og sig tilkjendt Kost og Tæring, idet den gjør gjældende, at saalænge Eiendommene faktisk er bebyggede, kan Eieren ikke kræve Taxt fremmet over dem.

Parterne er derfor blevne enige om, at Spørgsmaalet om Forretningens Fremme præliminært afgjøres ved Kommissionens Kjendelse.

Kommissionen skal om det saaledes foreliggende Spørgsmaal, under Henvisning til sin Kjendelse af 26 Marts 1901 bemærke, at vistnok Eieren i Almindelighed ikke kan kræve Expropriationstaxt fremmet, forinden Kommunens Indløsningspligt er bragt paa det Rene, og at saadan Indløsningspligt ikke foreligger med Hensyn til bebygget Grund. Men naar Eieren paa bindende Maade forpligter sig til at fjerne Bygningerne inden den af Kommissionen fastsættendes Indløsningstid og han ved Erklæringer fra samtlige Rettighedshavere i Eiendommen legitimerer, at saadan Fjernelse af Bygningerne upaatalt vil kunne ske, antages der ikke at burde være noget iveien for Afgivelse af Expropriationstaxt over Eiendommen som ubebygget betragtet, selv om Bygningerne ikke er fjernet før Taxtens Tilstevning. Det indsees ikke, at Kommunen kan have nogen berettiget Interesse i at hindre Afgivelsen af en saadan Taxt. Og for Grundeieren vil det bortseet fra hans Interesse i at oppebære Indtægterne af sin Eiendom, indtil Indløsning faktisk finder Sted, kunne være af Betydning, at Bygningerne bliver staaende indtil Indløsningsspørgsmaalet er endelig afgjort, idet Kommunen har Adgang til efter Taxten at frafalde den hele Regulering, hvorved Eiendommen, om Husene er nedrevne, vil kunne komme til at ligge unyttet hen, indtil Eieren faar Anledning til at give den en ny Bebyggelse. Kommissionen antager derfor at maatte tillægge Taxtforretningen Fremme.

Thi eragtes:

Forretningen bliver at fremme. Sagen udstaar for Skjønscit. til Mandag 23 Juni Kl. 1.

En Udlænding, der i en norsk Kommune eier en Villa og nogle Fiskerettigheder i en Laxeelv, samt desuden har forpagtet nogle Fiskerettigheder og som kuns opholder sig i Skattedistriktet nogle Maaneder af Aaret, iligneS Skat af sine eiende og forpagtede Fiskerettigheder. Spørgsmaal om i hvilket Omfang og efter hvilke Principer Udlændinger kan skatlægges til vedkommende Kommune for Udbytte af de under Sagen omhandlede Fiskerettigheder.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 10 Febr. 1903 i Sagen, L.-No. 20 for 1ste Session f. A.: Egersunds Landsogns Kommune (Ordføreren) mod Leonard Pelly ved hans Fuldmægtig her i Landet, Overretssagfører T. Friele i Egersund (Adv. Ronneberg).

Leonard Pelly, der er Englænder, opholder sig nogle Maaneder om Sommeren i Egersunds Herred, hvor han eier en Villa og nogle Fiskerettigheder i en Laxeelv, i hvilken han derhos har forpagtet nogle andre Fiskerettigheder. Han blev for Aaret 1899 efter en Formue af Kr. 20,000 og en Indtægt af Kr. 1800 ilignet en Skat af Kr. 224.60, og da Skatten ikke blev betalt, blev der for denne med Tillæg af Gebyr afholdt Udpantningsforretning.

Ved Bergens Overrets Dom af 4 Februar 1901 blev saaledes kjendt for Ret:

„Den paaankede Udpantningsforretning stadfæstes for Formues-

skattens Vedkommende, samt for det Beløb, som fremkommer ved ny Ligning, naar Appell., foruden for Husvær, lignes for Aaret 1899 efter saadan Indtægt i Aaret 1898, som hans Fiskerier Aar om andet antages at kaste af sig ved, hvad der er fanget af Fisk, og med Fradrag af Udgifter a) til Notmandskab og anden Leiehjælp under Fisket og til Fiskens Transport, samt b) til Vedligeholdelse af Nøter, c) til Leie af de leiede Fiskerettigheder og d) til Bestyrelsen af Eiendommene og til disses Assurance og Vedligeholdelse, — men forøvrigt underkjendes den paaankede Ligning. Sagens Omkostninger for Overretten ophæves."

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henvises der til Dommens Præmisser.

Overrettens Dom er af Egersunds Landsogns Kommune efter erholdt Dispensation fra Lovgivningens Bestemmelser om summa appellabilis og Fritagelse for Erlæggelse af Retsgebyrer indbragt for Høiesteret, hvor Kommunen har paastaaet Udpantningen stadfæstet. Begge Parter har derhos paastaaet sig tilkjendt Procesomkostninger.

Om Skattepligten, om Formuen samt om Indtægten af Notfisket (ansat til Brutto Kr. 176 og med Fradrag af forskjellige Udgifter) sees der at herske Enighed mellem Parterne. Tvisten dreier sig kun om Indtægtsansættelsen af det af Pelly drevne Stangfiske.

For at drive saadant Fiske har Pelly for en aarlig Afgift af Kr. 525.20 leiet Halvparten af Tengsereidfisket og for en aarlig Afgift af Kr. 675.20 leiet to Trediedele af Tengsfisket. De øvrige Andele af disse Fiskerettigheder eier han selv. De skulde efter samme Maalestok give en Indtægt af Kr. 862.80. Indtægten af hans hele Fiske ansatte Ligningskommissionen for 1899 til Kr. 2000. Overligningskommissionen nedsatte den til Kr. 1800, idet den fandt at maatte ansætte Indtægten til, hvad den antages at udgjøre Aar om andet. (Skattel.s § 42 III).

Ved Indtægtens Ansættelse er der, efter hvad der af Appell. for Høiesteret er anført — taget Hensyn til den Fornøielse og Behagelighed, som Pelly har ved sammen med Familie, Slægt og Venner at kunne drive Laxefiske som Sport, samt til den Indtægt, Pelly antagelig vilde have kunnet opnaa ved Fiskerettens Bortleie i 1898 til andre Sportsfiskere i den Tid, han ikke selv fiskede. Bruttoværdien af den med Stang i 1898 opfiskede Lax er af Pelly opgivet til Kr. 322.17.

Denne Opgave er ikke af Appell. benegtet. Det er følgelig paa det Rene, at selv om man bortser fra, at Pelly selv eier næsten Halvdelen af sit samlede Fiskeri, og antager, at al den opfiskede Lax er taget paa de leiede Fiskerettigheder, vilde Laxens Værdi paa langt nær ikke dække de af Pelly betalte Forpagtningsafgifter. Og Bortleie fra Pelly til andre Fiskere har ikke i 1898 fundet Sted.

Høiesteret er enig med Overretten deri, at den under Sagen omhandlede Ligning for Stangfiskets Vedkommende ikke kan opretholdes.

Pellys Stangfiske, der drives for Fornøielsens Skyld og ikke som Næringsvei eller for dermed at tjene Penge, kan ikke beskattes som Næringsdrift efter Skattel.s § 42. Indtægten maa beregnes for hvert Aar særskilt. Ved Indtægtens Beregning er dernæst hele Pellys

Fiskeri taget under Et. Dette er imidlertid feilagtigt. Man maa skjelne mellem de af Pelly eiede og de af ham leiede Fiskerettigheder.

De sidste eies af andre, og Kommunen har sin Skat af den af dem faldende Indtægt ved at beskatte den af Pelly betalte Leieafgift paa Eiernes Hænder. Har Pelly af disse leiede Fiskerettigheder ialt havt større Indtægt end Udgift, altsaa et Overskud af Indtægt, kan dette beskattes hos ham. Men derom kan der i nærværende Tilfælde efter det Oplyste ikke være Tale. Den Fornøielse, Leieren har af at benytte disse Fiskerettigheder, kan ikke beskattes hos ham. For den Fornøielse betaler han Eieren, og paa dennes Haand beskattes det derfor erlagte Beløb. Om Pelly herfor skulde betale mindre, end maaske en anden giver eller vilde give for en lignende Ret, har dette heller ingen Betydning. Indtægten beskattes paa Eierens Haand. Og man kan ikke skatlægge denne efter en større Sum, end han oppebærer, fordi Naboen maaske har været heldigere med at faa sin Fiskeret bortleiet for en høiere Sum. Af de leiede Fiskerettigheder bør derfor Pelly for 1899 ingen Skat betale.

De af Fiskeren selv (her Pelly) eiede Stangfiskerettigheder maa ansættes til den Værdi, de har i Handel og Vandel, hvilket i Almindelighed vil finde sit Udtryk ved den derfor erlagte Kjøbesum, om Rettigheden er erhvervet særskilt. Og den i Skattedistriktet almindelige Rente af denne Værdi maa blive at beskatte som Indtægt paa Eierens Haand. Tjener han ved eget Fiske eller ved Udleie af sin Ret mere end den nævnte Rente, bliver den faktiske hele Indtægt at beskatte. Men han er ikke forpligtet til at leie sin Fiskeret ud til andre. Og han kan da i de Aar, hvori Udleie ikke har fundet Sted, ikke skatlægges af den Indtægt, han ved Udleien vilde have havt, men ikke har havt. Og det er paa det Rene, at saadan Udleie ikke af Pelly er skeet i 1898. For 1899 kan Pelly altsaa kun skatlægges af Renten af hans eiede Fiskerettigheders Værdi, idet Værdien af den af ham her opfiskede Lax efter det Oplyste ikke kan antages at udgjøre et større Beløb, og forsaavidt det Hus, hvis Benyttelse under Fisketiden i Ligningen er ansat til Kr. 100 aarlig, bliver medregnet i Fiskerettighedens Værdi, kan Benyttelsen deraf ikke opføres som særskilt Indtægt, men maa være indbefattet under Renten.

For Pellys Udlæg til sin Repræsentant for Bestyrelsen af Eiendommene bliver der at gjøre Fradrag i Indtægten.

Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret findes at burde ophæves.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Den paaankede Udpantningsforretning af 24 Juli 1899 stadfæstes for Formuesskattens Vedkommende, men ophæves iøvrigt, idet den til Grund for samme liggende Ligning kjendes ulovhjemlet, forsaavidt der for det af Leonard Pelly drevne Stangfiske er ilagt ham Skat for andet eller mere end den i Skattedistriktet almindelige Rente af den Værdi, som de af ham eiede Stangfiskerettigheder har i Handel og Vandel, med Fradrag af Udgifter til Repræsentant for Bestyrelsen af Eiendommene. Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret ophæves.

Af Bergens Overrets Dom hidsættes:

Ved Stævning af 2 August 1899 har Leonard Pelly, en Englænder, ved sin Retsfuldmægtig her i Riget, Overretssagfører J. Friele i Egersund, hertil indstævnet Egersunds Landsogns Kommune ved dens Ordfører (Ingvald Aarstad) til Paanke af en af Lensmanden i Egersund den 24 Juli s. A. efter Forlangende af Kæmneren i Egersunds Landsogn hos Appell. afholdt Udpantningsforretning for Skat til nævnte Kommune for 1899 Kr. 224.60 og Gebyr Kr. 3.50, tilsammen Kr. 228.10 tilligemed 5 Procent Rente af Kr. 112 fra 30 April 1899 til 24 Juli s. A. og „af Kr. 224 til Betaling sker", ved hvilken Forretning Udlæg gaves i Appell.s Husebygninger med Grund paa Gaarden Tengs.

Appell. har nedlagt saadan Paastand: At den paaankede Udpantningsforretning underkjendes, at ny Ligning bliver at foretage og de af Appell. meddelte Opgaver at lægge til Grund for samme, hvorefter Appell.s Indtægt forsaavidt Ligningen for det omhandlede Aar angaar sættes til Kr. 595.14 samt at Indst. ilægges Procesomkostninger.

Indst. paastaar Udpantningsforretningen stadfæstet og at Appell. tilpligtes at betale Indst. Sagens Omkostninger.

Appell., der eier en Villa og nogle Fiskerettigheder i en Laxeelv i Skattedistriktet samt desuden har forpagtet nogle Fiskerettigheder og som kun opholder sig her nogle Maaneder af Aaret, er for Aaret 1899 lignet i Skat efter en Formuesansættelse af Kr. 20,000 og en Indtægt af Kr. 1800, idet denne sidste efter Klage blev nedsat til nævnte Beløb fra Kr. 2000, der var Ligningskommissionens Ansættelse.

Over Formuesansættelsen er ikke klaget.

Indst. har i sit Tilsvar uimodsagt anført, at Appell., foruden Villa med Have og tilstødende Skoglund, i Egersunds Landsogn eier følgende Fiskerettigheder:

a. 1 Trediepart af Kastenotfisket ved Launæs Jernbanebro paa Gaarden Tengs Side.
b. 1 Sjettepart af samme Fiske paa Gaarden Eies Side.
c. 1 Halvpart af Elvefisket paa Gaarden Tengereids Side og
d. 1 Trediepart af samme paa Gaarden Tengs Side, medens han betaler i Leie for den anden Halvpart af Fisket under Litr. c Kr. 524 aarlig og for de 2 Trediedele af Fisket under Litr. d Kr. 650 aarlig.

Appell. har saaledes to Slags Fiske, nemlig Kastenotfisket, som han eier og hvorom der egentlig ikke er Tvist, og Elvefisket, der drives som Sportsfiske (Stangfiske) og hvoraf han eier nogle Parter og har forpagtet andre Parter.

For Skatteaaret 1899 er Appell.s Indtægt i 1898 opgjort saaledes af Ligningskommissionen:

Indtægt: Sportsfisket (ɔ: Elvefisket)	Kr. 3000.00	
Launæsfisket (ɔ: Kastenotfisket)	„ 176.00	
	Kr. 3176.00	
hvilken Sum er opgjort til		Kr. 3281.00
idet nemlig den lignede Indtægt for Aarene 1897, 98 og 99 er slaaet sammen og divideret med 3.		
Indtægt af Husvær		„ 100.00
		Kr. 3381.00
Udgift: Leie af Elven	Kr. 1198.00	
Vedligeholb af Nøter	„ 91.00	
Do. af Hus m. V.	„ 70.00	
		„ 1359.00
		Kr. 2022.00

der er afrundet til 2000 Kr.

Da herover klagedes, nægtede Ligningskommissionen at forandre Ansættelsen, men Overligningskommissionen nedsatte Indtægten til 1800 Kr.

Appell. har i sin Klage anført, at i Aaret 1898 havdes følgende Indtægter og Udgifter:

Indtægt:	1 og 2.	Efter Laxeopgjør paa Tengs og Eie (formentlig Kastenotfisket)	Kr. 176.62	
	3.	Eget privat Fiske og den Lax, der er anvendt i Pellys Husholdning (formentlig Stang- eller Sportsfisket)	„ 322.17	
	4.	Hertil for Husvær (se Deduktionen) . .	„ 100.00	
				Kr. 498.79
Udgift:	1.	Løn for Hjælp ved Fisket til 2 Personer i 3 Maaneder	Kr. 234.00	
	2.	Leie for Elven tilsammen	„ 1150.00	
	3.	Til Eierne i Afgift 60 Kilogram Svele	„ 50.40	
	4.	Salær til Sagfører Friele for Bestyrelse af Eiendommen	„ 80.00	
	5.	Forsikring og Vedligehold af Huse . .	„ 40.00	
	6.	Opsyn, Hjælp ved Fiskeriet, Transport til Egersund	„ 50.00	
				Kr. 1604.40

Efter dette skulde han i Skatteaaret saa langt fra havt Indtægt, at han har havt en Udgift af ca. 1000 Kr. Appell. mener, at Ansættelsen af Sportsfisket til en Indtægt af 3000 Kr. aarlig er meningsløs, da der i det sidste Aar har været Overskud af Udgifter, hvorhos Leieindtægten heraf i 1897 (for Skatteaaret 1898) var kun 1800 Kr. og eget Fiske 80 Kr., og i 1896 (for Skatteaaret 1897) Kr. 900, og Appell., der erkjender, at den Lax, der ved Sportsfisket opfiskes, regnes som Indtægt, mener, at naar han ingen Indtægt har, kan han heller ikke lignes, da han, der selv har leiet Fiskerettighederne til Rekreation og Fornøielse, ikke kan være pligtig at skatlægges, som om han havde bortleiet dem til andre Sportsfiskere, hvorhos han tillægger, at han i 1898 søgte at bortleie Fiskeriet, men forgjæves, saaat han det Aar kun brugte det selv sammen med endel Gjæster og Venner, der intet betalte, og at Værdien af al den Lax, som de og han opfiskede, er opført som Indtægt. Appell. anfører derhos, at naar man tager Gjennemsnitsindtægten for Aarene 1897, 1898 og 1899, bliver denne i det Hele baade Sports- og andet Fiske medregnet) kun ca. 600 Kr. pr. Aar, medens han er lignet efter en Indtægt af i Gjennemsnit vel 2000 Kr.

Indst., der har oplyst, at Appell.s Sportsfiske ogsaa for Aarene 1897 og 1898 er sat til 3000 Kr., anfører. at man ved Ansættelsen har gaaet ud fra, hvad Appell. selv forlanger for Bortleie i den sletteste Fisketid. I 1897 skal Appell. endog have indtaget mere end dette Beløb (hvorved formentlig menes 3000 Kr.) i Leie, noget som Appell. imidlertid benægter. Indst. anfører videre, at naar Overligningskommissionen under Klagebehandlingen for 1899 nedsatte den hele antagne Indtægt til 1800 Kr., kom den til dette Resultat ved skjønsmæssig at ansætte Indtægten af Sportsfisket til 2400 Kr. istedetfor 3000 Kr. Naar Overligningskommissionen i sin Kjendelse brugte det Udtryk: „den Lax, som opfiskes af Mr. Pellys Venner og Bekjendte uden Betaling, har ogsaa Pengeværdi", er dette et klodset Udtryk for, hvad den har ment, nemlig at det har Værdi som Sportsfiske og maa skjønsmæssig kunne ansættes som saadant, selv om Vennerne ingen

Betaling har erlagt, og ved at ansætte Indtægten af Sportsfisket efter hvad der opnaaes ved Leie er Ligningskommissionen gaaet frem paa den Maade, som er almindelig for Sportsfiskes Vedkommende.

Indst. formener derhos, at nogle af de af Appell. opførte Udgiftsposter ikke kunne rettelig opføres, hvorom nedenfor.

Retten skal bemærke, at da Appell., der ikke bor her i Landet, dels eier dels leier de ovenfor nævnte Fiskerier, maa hans Skattepligt bero paa Bestemmelserne i Landsskattel.s § 17. Hvad nu Kastenotfisket angaar, saa eier Appell. de Anparter deraf, som han bruger, og dette maa beskattes som ethvert andet Fiske efter den gjennemsnitlige Indtægt Aar om andet. Herom er da heller ikke Tvist.

Hvad Elvefisket (Stangfisket, Sportsfisket) angaar, saa eier Appell. Halvparten af dette Fiskeri paa Gaarden Tengsereids Side, medens han kun har forpagtet den anden Halvpart mod aarlig Afgift. Af Elvefisket paa Gaarden Tengs Side eier han en Trediedel, men har forpagtet de to Trediedele.

Med Hensyn til de leiede Rettigheder bemærkes, at Appell. maa antages at have indrømmet, at han maa lignes i Indtægt for Værdien af den Fisk, som der opfiskes, men til Fradrag maa komme hans Udgift til Leieafgift, hvorom ogsaa Parterne er enige. Derhos har Appell. indrømmet, at forsaavidt han igjen bortleier noget af sin Ret, skal dette regnes som Indtægt (da tilhører dog Fisken Leieren og kan ikke medregnes), men i Skataaret har han ikke udleiet noget.

Med Hensyn til de Rettigheder til Stangfiske som Appell. eier, maa han følgelig ogsaa lignes for Værdien af den opfiskede Lax, hvad han ogsaa har erkjendt. Nu er imidlertid Appell. lignet i en Indtægt af noget, som kaldes Sportsfiske med 3000 Kr. pr. Aar, og uden at der skjelnes mellem hvorvidt dette Sportsfiske foregaar i hans egen Eiendomselv eller i Stykker, som han har forpagtet.

Retten antager, at den, som har leiet en Fiskeret eller Jagtret for der selv at drive Sport, ikke kan lignes i nogen Indtægt, medmindre Udbyttet overstiger hans Leieafgift iethvertfald. Har han igjen udleiet sin Ret, saa kan formentlig ogsaa denne Indtægt tages med. Men Retten antager, at en saadan Fremleie kun kan tages i Betragtning for de Aar, da den virkelig har fundet Sted, da der her ikke er Tale om en Næring, der kan beregnes efter Udbyttet Aar om andet, hvad Skattel.s § 42 fordrer. Nu sees vistnok Appell. i flere Aar at have overladt andre Engelskmænd at drive Stangfiske (hvorvidt dette er paa de leiede Anparter eller paa dem, han ogsaa eier, er ikke oplyst) mod en Afgift, der engang har været 1800 Kr. og flere Gange 900 Kr. pr. Aar, men dette at en Sportsfisker overlader andre at drive saadant, kan som sagt ikke opfattes som en Næringsdrift. Rigsskattekommissionen har i sit Udkast af 1896 til Regler for Skatteligningen anseet enhver Leieindtægt af Fiskeri eller Jagtret at være af den Beskaffenhed, at den kun kan komme i Betragtning med sit virkelige Beløb. Kfr. nævnte Udkast S. 32 (§ 13) og S. 30 (§ 7). Antages selve Elveeierens Leieindtægt kun at kunne opføres med det virkelige Beløb, kan saameget mindre Fremleieindtægt opføres med Indtægt, der beregnes Aar om andet.

De Fiskerettigheder i Elven, som Appell. selv eier, antages ikke at kunne ansættes til høiere Indtægt, end hvad de Aar om andet kaster af sig ved det opfiskede Kvantum, og hvad de for det enkelte Aar giver i Leieindtægt.

Ligningskommissionen maa saaledes foretage ny Ligning og har herunder at ligne Appell. efter sit Skjøn for Værdien af den Lax, som Aar om andet opfiskes paa hans Fiskerier, hvad enten han eier dem eller leier dem, og hvad enten den opfiskes med Stang og af Sportsmænd eller den tages i Not.

Med Hensyn til de Udgifter, som Appell. kan bringe i Fradrag, er Parterne enige om, at samtlige Leieafgifter, hvad enten i Penge eller Lax, som App. betaler

til Grundeierne, maa fradrages. Dernæst maa fradrages Vedligehold af Fiskeredskaber samt Udgifter til Folkehjælp under Fiskerierne og til Fiskens Transport efter Skjøn eller Opgave.

Endelig har Appell. ment, at en Godtgjørelse af 80 Kr. aarlig, som han betaler sin Repræsentant og Retsfuldmægtig, hvilken han efter L. $^{21}/_{4}$ 1888 § 10 er pligtig at have, maa medregnes blandt de Udgifter, der kommer til Fradrag i Indtægtsansættelsen paa hans faste Eiendom. Det antages ogsaa at saa maa ske, da dette er en Særbyrde, et Slags Skat, der er lagt paa de Grundeiendomme, som ere i Udlændinges Besiddelse.

Efter det Anførte vil den paaankede Udpantningsforretning blive at opretholde kun for det Skattebeløb, som fremkommer, naar Ligningen udføres efter de foran nævnte Regler, men forøvrigt at underkjendes.

Sagens Omkostninger findes efter Omstændighederne at burde ophæves for Overretten.

Angaaende Paadømmelsestiden bemærkes, at Rettens Restancer er ca. 120 Sager.

Extraordinær Assessor Wildhagen tilførte:

Jeg kommer til et andet Resultat end de øvrige Voterende. Jeg finder det fuldt beføiet, at Eieren af et Sportsfiske, der selv bruger dette, lignes efter hvad det kan antages at kaste af sig, ved Bortleie og ikke efter den langt ringere Værdi, som den indfangede Fisk maatte have. Leieværdien kan nemlig siges at repræsentere, hvad Eieren indvinder i Penges Værd ved selv at bruge Herligheden. Forholdet bliver det samme, om som her det Sportsfiske, som der disponeres over, dels eies og dels leies. Den af Indehaveren pligtige Leieafgift maa selvfølgelig fradrages, medens Udgifterne til Romandskab og lignende, der er forbundet med selv at udøve Fornøielsen, ligesaalidt kan komme til Fradrag, som Værdien af det opfiskede Kvantum kan regnes som Tillæg til den antagne Leieværdi, hvorpaa Ligningen er baseret. Naar man, som Appell. pleier, en Tid af Sæsonen selv benytter og en Tid bortleier Fisket, vil altsaa Ligningen (Brutto) blive den samlede Sum af Leieværdien af det af Indehaveren selv benyttede Fiske + de indvundne Leieafgifter. I 1898, hvilket Aar er det, som her vedkommer os, lykkedes det ikke efter Appell.s Paastand for ham at bortleie Fisket, og han lod da istedet endel Venner benytte det uden Betaling. Som en Grund til, at Bortleien ikke lykkedes, har Appell. antydet, at Prisen maaske holdtes for høi. Herved synes at være indrømmet, hvad ogsaa maa være en Selvfølge, at Fisket i omhandlede Tid havde nogen Leieværdi, og naar Appell. har ladet sine Venner gratis benytte samme, maa han lignes for Leieværdien efter Skjøn. Dette er ogsaa skeet og har Overligningskommissionen, af Hensyn til det Anførte om Udleie, for 1899 nedsat den af Ligningskommissionen saavel for nævnte som flere tidligere Aar for Sportsfisket ansatte Indtægt Kr. 3000.00 med Kr. 600.00, altsaa til Kr. 2400.00. Men da Overligningskommissionen har regnet Indtægten gjennemsnitsvis for 3 Aar (kfr. Ligningsreglerne) er for 1899 Ligningen alene bleven nedsat med Kr. 200.00 eller fra 2000.00 til Kr. 1800.00.

Gjennemsnitsudregningen er udført under et for Notfisket og Sportsfisket. For det Førstes Vedkommende antages det rigtigt at tage Gjennemsnittet, da Beskatningen her er baseret paa den aarlige Afkastning af selve Fiskeriet. Men Beskatningen af Sportsfisket (Elvefisket) er baseret paa den antagelige Leieværdi, og Bortleie af Fiskeri antages ikke at kunne sidestilles med de i Landsskattel.s § 42 nævnte Næringer med foranderligt Udbytte. Overligningskommissionens Nedslag af Kr. 600.00 skulde derfor helt ud komme Appell. tilgode for 1899. Da Sportsfisket for hver af de to foregaaende Aar ligeledes er ansat til Kr. 3000.00, har

Gjennemsnitsberegningen ikke medført nogen anden Feil end den, at Nedslaget for 1899 er bleven Kr. 400.00 for lidet. Appell. har ikke fremført nogen Indsigelse bygget herpaa, men efter Sagens Stilling antages det nævnte som en Retsregel at burde komme ham tilgode.

Det antages derhos, at Appell.s Udgift af Kr. 80.00 til Repræsentant for sig med Hensyn til den faste Eiendom maa komme til Fradrag samt at hvad der er anført om det Arbeide, som denne udretter med Hensyn til Regnskab og lignende, ikke kan gjøre nogen Forandring heri.

Som foran anført, skal der ikke gjøres Fradrag for lønnet Hjælp ved Sportsfisket, naar dette lignes efter Leieværdien. Derimod har Appell. faaet Fradrag for Mandskab ved Notfisket. For Afgifter af Fiskeriet har Appell. faaet Afslag med Kr. 1198.00, medens han i Opgaven til Ligningskommissionen har opført tilsammen Kr. 1200.40. Der er procederet ogsaa paa den lille Differance Kr. 2.40 og henieet til Sagens Behandling af Ligningsautoriteterne og til Proceduren antages Beløbet at maatte fragaa.

I sidste Post i Opgaven til Ligningskommissionen opfører Appell.skabet derhos en Udgift af 50 Kr. „til Opsyn, Hjælp ved Fiskeriet, Transport af Laxen til Egersund." Der foreligger dog ikke Oplysninger, der skulde berettige til dette Fradrag. Det kan ogsaa mærkes, at Appell. vedkommende Vedligehold af Husene „m. V." har faaet større Fradrag end af ham selv opført.

Om Husværet er ikke Tvist.

Efter det Anførte formenes Udpantningen at maatte stadfæstes forsaavidt angaar Formuesskatten samt med Hensyn til Indtægtsskatten forsaavidt angaar den Skat, der falder paa Appell., naar hans Indtægtsansættelse formindskes med Kr. 482.40.

Processens Omkostninger for Overretten antages at burde ophæves.

Spørgsmaal om Hjemstavnsrets Erhvervelse.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 10. Februar 1903 i Sagen L.-No. 21 for 1. Session s. A. Sandnæs Fattigkommission (Adv. Rasch beskikket) mod Barbu Fattigkommission (Adv. K. Bruun).

Ved den i nærværende Sag af Sorenskriveren i Jæderen under 7. Juli 1899 afsagte Dom blev kjendt for Ret:

„Indst., Sandnæs Fattigkommission, bør for Cit.skabet, Barbu Fattigkommissions Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves. Den for Indst., Sandnæs Fattigkommission, beskikkede Sagfører Overretssagfører Grimsgaards Salær af Statskassen ansættes til Kr. 60.00."

Ved Bergens Overrets Dom af 28. Januar 1901 blev derimod kjendt for Ret:

„Sandnæs Fattigkommission bør at betale til Barbu Fattigkommission de paasøgte Kr. 701.13 — syv hundrede og en Krone tretten Øre — med 4 — fire — Procent aarlig Rente deraf fra 1ste December 1897 til Betaling sker. Sagens Omkostninger for Under- og Overret ophæves.

Salæret til den for Indst. ved Overretten befalede Sagfører, Overretssagfører Grimsgaard, ansættes til 40 — firti — Kroner,

der tilligemed det for ham af Underretten ansatte Salær 60 — sexti Kroner udredes af Statskassen."

Denne Dom er afsagt under Dissents, idet et af Overrettens Medlemmer voterede for Stadfæstelse af Underrettens Dom.

Sandnæs Fattigkommission har derpaa, efterat have erhvervet Dispensation fra Reglerne om summa appellabilis samt Opreisning og efterat være forundt fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyrer, paaanket Overretsdommen til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appell. har nedlagt saadan Paastand:

„At Underrettens Dom stadfæstes, dog saaledes, at Indst., Varbu Fattigvæsen, tilpligtes at betale Processens Omkostninger for alle Retter, som om Sagen ikke havde været beneficeret, deriblandt de Overretssagfører Grimsgaard som befalet Sagfører for Under- og Overret tilkjendte Kr. 100.00, samt Salær til Advokat Rasch som befalet Sagfører for Høiesteret, hvilket iethvertfald forventes tilkjendt hos det Offentlige."

Indst., Varbu Fattigkommission, har nedlagt Paastand om Stadfæstelse af Overrettens Dom og Tilkjendelse af Sagsomkostninger.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til Overretsdommen, hvorhos bemærkes, at Emil Eriksens Hustru efter denne Doms Afsigelse er blevet nærmere examineret ved et paa Foranledning af Appell. den 22. Mai 1902 optaget Hjemstavnsforhør. Hvad der af hendes herunder afgivne Forklaring findes at have Betydning for Sagen, er i det Væsentlige Følgende: Dengang hun og Eriksen havde Bryllup i Farsund, opholdt de sig der i ca. 5 Uger. Efterat det paafølgende Ophold i Varbu havde varet høist et halvt Aar, fik hun Manden med sig hjem til Farsund igjen, hvor hendes Svoger leiede et Bageri til ham. Dette drev han i 2 à 3 Maaneder, hvorpaa de reiste tilbage til Varbu. I den hele Tid efter Tilbagekomsten har Manden kun af og til besøgt hende, og aldrig mere end en Maaneds Tid ad Gangen. Det har hændt, at han kun har været hos hende et Par Dage. Hun har aldrig modtaget en Øre i Understøttelse fra ham, naar han var borte, og hun har ofte, siger hun, taget Klæderne af Kroppen og solgt dem for at skaffe ham Mad. Hun har opholdt sit Liv ved eget Arbeide.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Overretten og tiltræder i det Væsentlige dennes Begrundelse.

Processens Omkostninger findes at burde ophæves ogsaa ved Høiesteret.

Den befalede Sagfører for Sandnæs Fattigkommission har udført Sagen forsvarlig.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Det den befalede Sagfører for Høiesteret, Advokat Einar Rasch, tilkommende Salarium ansættes til 250 — to Hundrede og femti — Kroner, der udredes af Statskassen.

Af Overrettens Dom hidsættes:

Efter forgjæves Forligsmægling og efterat have afvist Sandnæs Fattigkommissions Tilbud om Sagens Voldgivelse har Appell.skabet Vardu Fattigkommission sagsøgt Sandnæs Fattigkommission til Betaling af Kr. 701.13, som Appell.skabet i Aarene 1889, 1895, 1896 og 1897 har udlagt til Understøttelse af Bagersvend Emil Th. Eriksens Hustru, Oline Martine Eriksen. Ved Dom afsagt den 7. Juli 1899 af Sorenskriveren i Jæderen, blev imidlertid Sandnæs Fattigkommission, som var forundt fri Sagførsel, frifunden og Salæret til den befalede Sagfører, Overretssagfører Grimsgaard, ansat til Udredning af Statskassen med Kr. 60.00, idet Sagens Omkostninger ophæves.

Denne Dom har Vardu Fattigkommission ved Stevning af 29. September 1899 paaanket her til Retten, hvor den har paastaaet samme underkjendt og Indst. tilpligtet at betale det paasøgte Beløb Kr. 701.13 med lovlige Renter og Sagens Omkostninger for begge Retter.

Indst., Sandnæs Fattigkommission, for hvem Overretssagfører Grimsgaard i Henhold til Beneficium af 20. April 1900 ogsaa her ved Retten har mødt som *befalet* Sagfører, har ved denne paastaaet Underretsdommen stadfæstet og det Offentlige tilkjendt skadesløse Sagsomkostninger, idet Salæret for den befalede Sagfører forventes udredet af Statskassen.

Det er paa det Rene, at Appell.skabet har havt de paasøgte Udlæg til Oline Eriksen, som nød den første Understøttelse af Vardu Fattigvæsen i 1889, da hun den 8. April for Sammes Regning indlagdes paa Arendals Sygehus. Udgifterne ved denne Sygeforpleining er imidlertid ikke indbefattet i det paasøgte Beløb, som derimod bestaar af 5 Kr., ydet hende den 28. Mai 1889, efterat hun var udskrevet af Sygehuset, 5 Kr., ydet den 20. Juni s. A. og en fortløbende Række Understøttelser, ydet i 4. Kvartal 1895 samt i Aarene 1896 og 1897, hvorover er fremlagt Specifikation for Underretten. Disse Udlæg erkjendes af Parterne at maatte bæres af Mandens Hjemstavnskommune og Spørgsmaalet i Sagen er derfor, hvor Emil Eriksen skal antages at have Hjemstavn.

Appell.skabet paaberaaber sig at have Indst.s Erkjendelse for, at Emil Eriksens Hjemstavn i 1889 var Sandnæs, idet det har fremlagt en Skrivelse fra Sandnæs Fattigkommission af 4. Marts 1891, der er foranlediget ved Appell.skabets Refusionskrav for Udlæggene i 1889 og hvori udtales, at „Eriksen erkjendes hjemmehørende i Sandnæs den Tid, Understøttelsen til Angjældendes Kone ydedes (sidste Gang 20. Juni 1889) og Appell.skabet bestrider, at Eriksen nogensinde, altsaa heller ikke senere end 1889, har erhvervet Hjemstavnsret i Vardu.

Indst. paastaar derimod, at Emil Eriksen, siden han i 1886 blev gift, har vundet Hjemstavnsret i Vardu, hvor hans Kone saavel før Understøttelsen i 1889 som efter denne stadig har boet, i mere end to Aar til Tid, da ingen af Ægtefolkene har nydt Fattigunderstøttelse, og mener Indst., at Manden maa ansees hjemmehørende og altsaa at have erhvervet Hjemstavnsret paa dette Konens Opholdssted. Indst. bestriber derhos, at det kan være bunden ved sin Udtalelse i Skrivelsen af 4. Marts 1891, da samme har været bygget paa ufuldstændige Oplysninger om de faktiske Forholde.

Det er paa det Rene, at Emil Eriksen, som er født i Farsund den 23. Septbr. 1861 og uddannet som Bager, ved Ophold hjemme hos sine Forældre før sit 15. Aar har vundet Hjemstavnsret i Sandnæs, hvor nemlig hans Forældre ved hans Konfirmation der den 30. Oktober 1875 havde boet i ca. 5 Aar, og at han efter sit fyldte 15. Aar, saavidt man ved, ikke har opholdt sig paa noget Sted saalænge som 2 Aar ad Gangen. Under et den 9. December 1899 inden Nedenæs Sorenskriveri optaget Hjemstavnsforhør har han forklaret, at han for 8 Aar siden (altsaa

omkring 1891) kom til Arendal, hvor han arbeidede hos en Bager i 6 Maaneder. Saa gik han tilsøs, men vendte efter 7 Maaneders Forløb tilbage til Arendal, hvorfra han straks efter reiste til Christiania, hvor han var i 8 Maaneder. Siden har han jevnlig skiftet Opholdssted, idet han har arbeidet som Bager i forskjellige Byer og Landdistrikter. Herunder kom han atter tilbage til Arendal, men forblev heller ikke da i Ro, idet han skiftevis søgte Arbeide i det omliggende Landdistrikt og i Byen. I 1886 blev han, som før nævnt, gift med sin nævnte Hustru, der i flere Aar havde tjent i Arendal (kfr. hendes Forklaring under et Forhør inden Nedenæs Sorenskriveri den 24. Februar 1894). De ægteviedes i Vanse Kirke den 11. Juli 1886, men vendte tilbage til Arendal. Ifølge Konens Forklaring under det sidstnævnte Forhør tog de Bopæl i Barbu og boede et Aar i Meyergaden og senere paa forskjellige Steder i Barbu, hvor hun den hele Tid siden vil have opholdt sig undtagen i Tiden fra Begyndelsen af 1890 til 20. Oktober s. A., da hun var i Tjeneste hos Toldkasserer Brun i Arendal. Hendes Mand var i den Tid, forklarer hun, ofte ude paa længere Reiser og hele den Tid, de har været gift, har han foretaget saadanne og kun aflagt hende korte Besøg, der i det høieste har varet et Par Maaneder.

Manden forklarede derimod under Forhøret i 1889, at han siden Giftermaalet havde arbeidet dels i Kragerø og dels i Arendal, men ikke i Barbu undtagen for ganske korte Tider og at hans Kone i Almindelighed boede i Arendal, naar han arbeidede udenfor, men at hun ogsaa af og til har boet i Barbu. Han nævner intet om, at de, da de var gift, tog Bopæl i Barbu, men har forklaret, at de har boet der fire Gange, men neppe mere end et halvt Aar hver Gang, uden at han dog kan sige, at det har varet saa længe.

2det Vidne ved Forhøret i 1884 har oplyst, at Oline Eriksen efter sin Udkomst af Sygehuset i Arendal i 1889 flyttede til Barbu, hvor hun opholdt sig paa forskjellige Steder, til hun i 1890 tog Tjeneste hos Toldkasserer Brun i Arendal. Senere har hun boet i Barbu, helt til hun i 1893 indlagdes paa Arendals Sygehus. Om Emil Eriksen siger Vidnet, at han den hele Tid har opholdt sig paa Østlandet og har med lange Mellemrum aflagt sin Kone Besøg.

Efter Proceduren maa det ansees at være paa det Rene, at Oline Eriksen siden 20. Oktober 1890 vedvarende har opholdt sig i Barbu, alene med de Afbrydelser, som hendes Indlæggelse paa Arendals Sygehus for venerisk Syge tre Gange i 1893 og hendes Indsættelse paa Tvangsarbeidsanstalten i Arendal ved en senere Leilighed har foranlediget. Om hendes Mand er det oplyst, at han fra 10. Oktober til 28. December 1892 forpleiedes af Fattigvæsenet i Kragerø (for et Benbrud) mod Refusion af Sandnæs Fattigvæsen, at han fra 26. Juni til 21. Aug. 1893 var indlagt paa Bratsbergs Amtssygehus for venerisk Syge, og at han senere har været paa forskjellige Steder og aldrig i Barbu. Vaaren eller Forsommeren 1893 arbeidede han i 7 Uger hos Bagermester Zachariassen i Hisø (kfr. dennes Forklaring som 3. Vidne ved Hjemstavnsforhøret i 1894), hos hvem han ogsaa havde været i Arbeide i 14 Dage i Aaret 1892 i Arendal, ligesom for ganske korte Tider Aarene før. Han havde da altid Kost og Logi hos Vidnet, som oplyser, at han i den nævnte Tid i 1893 aldrig var i Byen eller i Barbu, og forøvrigt har forklaret, at det fik det Indtryk, at Eriksen ikke betragtede Konens Opholdssted som sit Hjem.

Efter hvad der saaledes foreligger oplyst finder nærværende Ret ikke at kunne antage, at Emil Eriksen har vundet Hjemstavnsret i Barbu. Der foreligger Intet, hvoraf man med Sikkerhed kan slutte, at han nogensinde har valgt Barbu til Bosted med Tanke paa der fremtidig at have sit Hjem, idet man i saa Henseende ikke kan bygge paa Konens ensidige Forklaring om, at de tog Bopæl der efter Giftermaalet,

hvilken Forklaring nemlig ikke synes at stemme med, hvad Eriksen selv har forklaret. Om han overhovedet har anseet sig at have noget Hjem er tvilsomt, og kan ikke sluttes alene deraf, at han har været gift og at han af og til har aflagt (kortere) Besøg hos Konen. Forholdet mellem dem er libet oplyst, navnlig savnes nærmere Oplysning om, hvorvidt han har ydet noget til hendes Underhold, medens det sees, at han ialfald tildels har sørget for sig selv. Det fremstiller sig for Retten i det Hele taget saa, at Eriksens Giftermaal ikke har bevirket nogen saadan Forandring af hans Forhold, at han kan ansees derved at være bleven mere stedbunden end før. Han synes tvertimod at være vedblevet med det samme omflakkende Liv, idet han uden Stadighed til at blive i Ro har søgt Arbeide paa forskjellige Steder og uden at denne Omflakken kan sees at have været begrundet i hans Næringsvei eller hans Reiser kan betragtes som midlertidige Fravær fra Hjemmet, og under alt dette synes hans Forhold til Konen at have været af en meget løs Beskaffenhed. I sidstnævnte Henseende kan man ikke helt se bort fra den Omstændighed, at hun ifølge 2det Vidne ved Forhøret i 1894 har ført et utugtigt Liv.

Men under disse Omstændigheder synes man ikke at kunne bestemme Emil Eriksens Hjemstavnsret efter hans Kones Opholdssted og, om hun har taget Bopæl i Barbu og der anseet sig hjemmehørende, maa derfor blive en ligegyldig Omstændighed, saalænge som det ikke er oplyst, at det er skeet efter Samraad og i Ensforstaaelse med Manden. Forøvrigt kan man ikke finde det bevist, at Oline Eriksen i Tiden før Fattigunderstøttelsen i 1889 har havt sammenhængende Ophold i Barbu i 2 Aar.

Nærværende Ret finder derfor, at Emil Eriksen maa ansees hjemstavnsberettiget i Sandnæs, hvor han saavel efter hvad han under Forhøret i 1889 som ved andre Leiligheder sees at have udtalt, selv har anseet sig som hjemmehørende.

Indst. vil selvfølgelig blive tilpligtet at betale det paasøgte Beløb og kan heller ikke heri faa Fradrag for $^1/_4$ efter Fattiglovens § 26 saaledes som paastaaet, da denne Paastand er kommet forsent og mødt med Protest.

Naar Indst. har procederet paa, at den i sin Skrivelse af 4 Marts 1891 til Appell.skabet havde anmodet dette om, i Tilfælde yderligere Hjælp fornødiges til Eriksen og hans Hustru, da ikke at yde videre Understøttelse, men besørge dem transporteret til Sandnæs for Indst.'s Regning, og at Appell.skabet ved ikke at efterkomme denne Anmodning, men istedet at yde ny Understøttelse, har afskaaret sig Ret til Refusion for de senere (altsaa i 1895, 1896 og 1897) havte Udlæg, kan heller ikke denne Indst.'s Indsigelse gives Medhold, idet det ikke antages, at denne Anmodning kunde være forbindende for Appell.skabet ligeoverfor Trang til Understøttelse, som først opstod flere Aar efter; og ligeoverfor Kravet paa Refusion i Anledning af de nye Udlæg stillede, efter hvad Appell.skabet uimodsagt har oplyst, Indst. ingen Fordring paa Hjemtransport.

Idet Indst. saaledes vil have at betale hele det paasøgte Beløb, antages dog Omkostningerne ved begge Retter at kunne ophæves.

Med Hensyn til den befalede Sagførers Udførelse af Sagen bemerkes, at ligesom han har forsømt itide for Underretten at fremsætte Krav paa Fradraget af den i Fattiglovens § 26 omhandlede en Fjerdedel, saaledes forekommer det Retten, at der havde været Opfordring for ham til at søge Sagen bedre oplyst, end den foreligger alene ved de tvende tidligere optagne Forhører, fornemmelig ved en ny Afhørelse af de paagjældende Understøttede, hvorunder der ved Konfrontation og gjensidig Foreholb af deres indbyrdes afvigende Forklaringer turde have været Anledning til at tilveiebringe bedre Oplysning. Sagførselen har forøvrigt ligesom Underretsbehandlingen været forsvarlig.

Retst. No 18 1903.

Angaaende Ansættelsen af Salæret for den befalede Sagfører ved Overretten bemerkes, at han har afgivet Møde i 5 Sessioner i Sagen efter Beneficiets Meddelelse og at han i Skrivelse til Retten af 15 Septbr. 1900 har ansat sit Arbeide med Beneficiumsansøgningen og Udarbeidelsen af to af ham i Sagen leverede Indlæg til antagelig et Par Dage, uden at han har nogen Optegnelse for den anvendte Tid. Da Sagen ikke er vidtløftig og for Overretten foreligger i samme Skikkelse som for Underretten antager Retten, at Salæret for Overretten alene bør ansættes til 40 Kroner.

Assessor Ring tilførte, at han kom til samme Resultat som Underretten, idet han er enig i, at Sandnæs's Erkjendelse af 1891 ikke er bindende. Konens Forklaring under Forhøret i 1894, hvor Fattigforstanderen i Barbu var tilstede, om at hun og Manden, da de blev gifte i 1886 tog Ophold i Barbu og at hun siden har boet der (undtagen et Ophold i Arendal i 1890, hvor hun tog Tjeneste) maa staa til Troende. Da det ligeledes er paa det Rene, at Manden oftere har besøgt Konen, ialfald flere Maaneder ad Gangen, kan det ikke antages, at det ægteskabelige Forhold er afbrudt og at han har forladt hende, selv om han ikke har sendt hende Underholdningsbidrag, hvorom forøvrigt intet er oplyst. Hans Fravær maa derfor ansees som midlertidige, hvadenten de har været begrundet i Lyst til Omflakken eller Mangel paa Arbeide i Barbu, da den første Tilflytning af Ægteparret til Barbu maa antages at være skeet i den Hensigt at tage Bopæl der. Den befalede Sagfører for Overretten formenes forsvarlig at have udført Sagen for begge Retter, idet det nærmest maatte være Barbus Sag ved yderligere Oplysninger at afsvække Konens Forklaring, og ikke Sandnæs's at styrke den. Ligeledes findes Underretsbehandlingen forsvarlig. Han voterede saaledes for, at Underrettens Dom kjendes ved Magt at staude, og at den ved Overretten befalede Sagfører, Grimsgaards Salær ansættes til 50 Kroner, der udredes af Statskassen.

Spørgsmaal, om en af Rigsforsikringsanstalten i et Konkursbo anmeldt Reguleringspræmie tilkom prioriteret eller uprioriteret Udlæg, efter de foreliggende Omstændigheder besvaret til Gunst for den sidste Mening.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 10 Februar 1903 i Sagen, L.-No. 22 for 1ste Session f. A.: Rigsforsikringsanstalten (Adv. C. Lundh) mod Murmester N. Søderbergs Konkursbo ved sammes Bestyrer Adv. P. J. Fjeld (denne).

Angaaende Sagens faktiske Omstændigheder henvises til Præmisserne for Kristiania Byrets Dom af 16 Mai 1902, ved hvilken kjendtes for Ret: „Den af Appell.skabet, Rigsforsikringsanstalten, i Murmester N. Søderbergs Konkursbo anmeldte Fordring bliver at give uprioriteret Udlæg i nævnte Bo for 1036 — et Tusinde sex og treti — Kroner 15 — femten — Øre. Sagens Omkostninger for begge Retter ophæves. Kristiania Skifteret var i Decision, afsagt 2 August 1901, kommen til samme Resultat. Sagen er af Rigsforsikringsanstalten ved Stevning af 17 Juni 1902 paaanket til Høisteret, hvor den er overført til skriftlig Behandling.

Appell. har nedlagt Paastand om i Murmester N. Søderbergs Konkursbo at kjendes berettiget til prioriteret Udlæg for sin Fordring

Kr. 1036.15 og om Tilkjendelse af Omkostninger for alle Retter. Indst., det nævnte Konkursbo, har paastaaet Stadfæstelse af Byrettens Dom og sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret kommer til samme Resultat som de tidligere Instantser og kan i væsentlige Dele tiltræde Byrettens Begrundelse. Naar, som her, en Tid af endog meget mer end 6 Maaneder er forløben efter 1 Marts, uden at der fra Rigsforsikringsanstaltens Side er foretaget nogetsomhelst for at bringe paa det Rene, hvor stor Reguleringspræmie der pligtedes af Vedkommende, saa maa det være klart, at Prioriteten er tabt.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes Appell. at burde tilsvare.

I Henhold til det Anførte affiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appell., Rigsforsikringsanstalten, til Indst., Murmester N. Søderbergs Konkursbo, 200 — to Hundrede — Kroner.

Kristiania Byrets Dom er saalydende:

Efter Lov af 23 Juli 1894 (No. 6) om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabriker m. v., dens § 16, skal Indehaver af forsikringspligtig Bedrift indbetale Forsikringspræmier ved hvert Fjerdingaars Begyndelse med saadant Forskud, som af Rigsforsikringsanstalten bestemmes. Den endelige Regulering af Præmien skal efter samme Paragraf finde Sted ved hvert Kalenderaars Udgang, idet Paragrafen herom bestemmer, at Bedriftsindehaveren inden 2 Maaneder efter Kalenderaarets Udgang har at indsende endeligt Opgjør, ledsaget af fornødne Opgaver og de efter dette Opgjør mulig resterende Præmier. Efterkommes ikke denne Pligt, har Anstalten paa egen Haand at foretage dette Opgjør, og den kan i dette Øiemed eller naar den finder Grund til nærmere at forvisse sig om Rigtigheden af Arbeidsgiverens Præmieberegning, lade hans Bøger og Regnskabslister gjennemgaa. Endelig bestemmer Paragrafen at resterende Præmie har samme Prioritet som Skatter.

Den 17de Juli 1899 blev Murmester N. Søderbergs Bo taget under Konkursbehandling ved Kristiania Skifteret.

Da Konkursdebitor hverken for 1897 eller 1898 havde indsendt til Rigsforsikringsanstalten endeligt Opgjør vedkommende hans Bedrift, afforbrede Anstalten Boet de nødvendige Opgaver, hvilke Boet ogsaa indsendte.

Efter det af Anstalten foretagne Opgjør, skulde for 1897 erlægges Kr. 1036.15 i Reguleringspræmie, derimod intet for 1898.

Reguleringspræmien for 1897 Kr. 1036.15 blev anmeldt i Boet med Krav paa prioriteret Udlæg. Da Boet imidlertid alene vilde anerkjende Fordringen som uprioriteret, blev efter forgjæves prøvet Forligsmægling Skiftetvist indledet om Prioritetsspørgsmaalet. Ved Skifterettens Decision af 2 August 1901 blev Fordringen alene anerkjendt som uprioriteret, hvorhos Tvistens Omkostninger blev ophævet.

Denne Decision har Rigsforsikringsanstalten ved Appelstevning af 9 September 1901 indbragt for nærværende Ret til Prøvelse. Den har nedlagt Paastand

om, at kjendes berettiget til prioriteret Udlæg i Indst.s Bo for Kr. 1036.15, hvorhos den har paastaaet sig tilkjendt Sagens Omkostninger for begge Retter:

Indst., N. Søderbergs Konkursbo, har paastaaet Skifterettens Decisiou stadfæstet og sig tilkjendt Sagens Omkostninger for nærværende Ret.

Retten skal bemærke:

Det synes at være en naturlig Fortolkning af Udtrykket i Lovstedet qu., at Præmien ikke blot skal rangere ved Siden af Skatter, men at de om Skatters Prioritet gjældende Regler i det Hele bliver at bringe til Anvendelse saaledes ogsaa Reglerne om Prioritetens Præskription. Det kan heller ikke indsees, hvilke Grunde Lovgiverne skulde have havt til at stille Rigsforsikringsanstalten — hvis den lader Præmien „staa" — i en gunstigere Stilling, end Fogden med Hensyn til Skatterne.

Spørgsmaalet vil derfor alene blive: Fra hvilken Tid skal Præskriptionen antages at løbe?

Mere end to Dage at vælge mellem som Udgangspunkt for Fristen, har man ikke.

Lovens § 16 bestemmer, at ikke blot endeligt Opgjør, men ogsaa den efter dette resterende Præmie skal være indsendt inden to Maaneder efter Kalenderaarets Udgang, idet Præmien forudsættes beregnet af vedkommende Arbeidsgiver selv.

Denne Frists Udløb er saaledes den af Loven forudsatte Forfaldsdag for Reguleringspræmier. — Dette er den ene Dag, hvorom der kan blive Tale. Indsender nu ikke Arbeidsgiveren lovbefalet Opgjør eller foretager han ikke Beregningen, saa kan ingen Præmie indtales, før Anstalten selv har sørget for at faa den beregnet. Den anden Dag, hvorom der kunde blive Spørgsmaal, er den, da Beregningen er afsluttet og den faktiske Adgang til Indtale først foreligger.

Mod den første taler følgende: Har Arbeidsgiveren ikke indsendt sit Opgjør, saa kan ikke Præmien bestemmes — tiltrods for, at Forfaldsdag er kommet — før Anstalten enten ad retslig Vei har tvunget ham eller ogsaa paa egen Haand selv har gjennemgaaet hans Bøger; inden man var kommet saalangt, kunde imidlertid Præskriptionstiden — regnet fra Lovens Forfaldsdag — allerede være udløben. Prioriteten kunde saaledes være tabt, uden at nogetsomhelst var at lægge Anstalten tillast, og uagtet den havde gjort alt, hvad den kunde, for at faa Præmien ind i rette Tid.

Vælger man det andet Tidspunkt, saa vilde dog dette efter Rettens Formening være det samme som faktisk at ophæve al Præskription, idet jo Anstalten da vilde kunne bevare sin Prioritet, saalænge det skulde være, ved blot at undlade ethvert Skridt til at faa Præmien beregnet.

Dette kan dog neppe have været Lovens Mening.

Antager man, som foran gjort, at Prioriteten er Gjenstand for Præskription, saa har man derfor vistnok ingen anden Termin at lade Præskriptionen løbe fra, end den i § 16 nævnte Forfaldsdag. Man kan ogsaa vanskelig komme bort fra, at Anstalten virkelig lader Præmien „staa", som Lovbogen siger, hvis den efter denne Dag lader Tiden gaa, uden at foretage nogetsomhelst. Vistnok er den afskaaret fra at afholde Udpantning, al den Stund ingen Præmie er beregnet. Men dette kan dog ikke føre længere end til, at ogsaa andre Skridt maa kunne virke præskriptionsbrydende. Hvilke Skridt fra Anstaltens Side der i saa Henseende skulde tillægges Betydning — om det nødvendigvis maatte være retslige, eller om ogsaa udenretslige skulde have samme Virkning — er alt Spørgsmaal, som det under nærværende Sag er unødvendigt at undersøge.

Thi i det foreliggende Tilfælde kan Anstalten ikke sees at have foretaget nogetsomhelst, før den efter Konkursens Aabning begjærede sig Opgjør tilstillet. Den maa saaledes antages at have ladet mindst 16 Maaneder over Forfald gaa hen, uden at have taget et eneste Skridt til at faa Præmien bestemt eller indbetalt. Og at Prioriteten i et saadant Tilfælde skulde være i Behold, kan neppe antages stemmende med den Tanke, hvorpaa Lovbogens 5—13—35 i. f. er bygget.

Retten antager derfor at Appell.skabets Krav paa prioriteret Udlæg er præskriberet.

Da Retten saaledes vistnok er kommet til samme Resultat som Skifteretten' men paa et andet Grundlag end denne antages det rigtigst, at ny Konklusion gives.

Sagens Omkostninger for Skifteret og Byret antages at burde ophæves.

Paal Berg, kst.

Jeg kommer til samme Resultat som Førstvoterende, idet jeg til Begrundelse herfor anser det tilstrækkeligt at anføre følgende:

Havde Forsikringsindretningens Bestyrelse, da Arbeidsgiveren ikke efterkom den ham paahvilende Forpligtelse til inden to Maaneder efter Kalenderaarets Udløb at indsende endeligt Opgjør for 1897, uden Ophold truffet Foranstaltning til overensstemmende med Paabudet i Lov af 23 Juli 1894 No. 6 § 16 paa egen Haand at istandbringe det fornødne Opgjør, maatte saavidt skjønnes, Præskriptionen efter Lovbogens 5—13—35 in fine først have begyndt at løbe fra det Tidspunkt, da Opgjøret var istandbragt og Beløbet saaledes kunde inddrives.

I nærværende Tilfælde har imidlertid Rigsforsikringsanstalten, som af Førstvoterende paapeget, ladet mindst 16 Maaneder — saavidt sees i Virkeligheden endog 19$^1/_2$ Maaned — efter Udløbet af den Arbeidsgiveren i § 16 stillede Frist hengaa uden at tage nogetsomhelst Skridt til Efterkommelse af ovennævnte Paabud.

At det vilde være stridende mod Lovbogens 5—13—35, om Prioriteten tiltrods for en saadan Forsømmelse ansaaes bibeholdt, kan jeg ikke betvivle.

Med disse Bemærkninger, der vil sees i væsentlige Dele at falde sammen med Førstvoterendes Raisonnement, slutter jeg mig til hans Konklusion.

C. F. Jensen.

Enig paa samme Maade som Andenvoterende.

E. Kjerschow.

Spørgsmaal om hvorvidt og i Tilfælde i hvilken Udstrækning en Veistykhaver overhovedet er forpligtet til ved Arbeide paa Steder, der ligger udenfor Veienes Omraade (Veilegemets, Grøftens og Kantens udenfor denne) at bortlede det Vand, der samler sig i Grøfterne ved hans Veistykke. Høiesteret antog efter de under Sagen foreliggende Omstændigheder ikke Veistykhaverne forpligtede til at udføre dette Arbeide, idet dette i det foreliggende Tilfælde ikke fandtes at gaa ind under almindelig Veivedligeholdelsespligt. Spørgsmaal om Arbeidet kunde paalægges Roden som Helhed ogsaa besvaret benægtende.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 6 Marts 1903 i Sagen, L.-No. 39 for 1ste Session s. A.: Straffesag mod Johan Johansen Baarlid m. fl. (Aktor: Adv. H. O. Klingenberg — Forsvarer: Adv. Carsten Bjerke).

Assessor Motzfeldt: Ved Beslutning udfærdiget den 27 Juni 1902 af Politimesteren i Romerike blev 23 Gaardbrugere i

Skedsmo, der sammen dannede en Veirode, satte under Tiltale for Overtrædelse af Veil. af 15 September 1851 § 33 cfr. § 62 ved ikke efter Ordre at have fremmødt til almindeligt Veiarbeide Sommeren 1901 til Optagelse af Udløbsgrøfterne over Lilleströmsmosen for Afledning af Vandet i Grøfterne.

For Meddomsretten nedlagdes derhos ogsaa Paastand om, at de Tiltalte skulde tilpligtes in solidum at erstatte Akershus Amtskasse Kr. 579.60 af det til Afløbsgrøfternes Oprenskning og Forlængelse i det Hele udbetalte Beløb Kr. 930.50.

Ved Dom afsagt af Meddomsret inden nedre Romerikes Sorenskriveri den 13 September næstefter blev imidlertid samtlige Tiltalte frifundne.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Meddomsrettens Dom. Deraf sees, at samtlige Tiltalte i det omhandlede Aar havde udført det dem paahvilende almindelige Sommerveiarbeide.

Paa Dommen har Politimesteren begjæret Anke paa Grund af formentlig urigtig Lovanvendelse, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Der hersker under Sagen Uklarhed baade om, hvilke Grøfter det er, Veibestyrelsen har villet have de Tiltalte tilpligtet at oprenske, samt om i hvilken Udstrækning Oprenskningen har været forlangt.

Under Meddomsrettens Befaring af Aastedet sammen med Parterne og Vidnerne paavistes 4 oprensede Afløbsrender, der efter Aktors Oplysning indgaar under Tiltalebeslutningen. Der oplystes, at denne kun omfatter en saa stor Del af disse Render, som ved Veiens Anlæg blev oparbeidet. Hvor lang Strækning dette udgjør, kunde Aktor imidlertid ikke angive. Det sees imidlertid, af et for Høiesteret fremlagt, af Amtsingeniøren udarbeidet, Rids, at kun 2 af disse Afløbsrender er oprensede af Veibestyrelsen. Halvdelen af den ene af disse Render sees ogsaa nu at være gravet af Veibestyrelsen, fordi Renden ellers ikke gav Afløb for Vandet. Omkostningerne ved denne Gravning er af Veibestyrelsen anseet de Tiltalte for uvedkommende. Efter hvad Lensmanden udtaler i en Skrivelse af 26 Juni 1901 til Amtsingeniøren, er derhos den anden af disse to Afløbsgrøfter ikke optaget af Veivæsenet, men derimod af Torvmosens Eier for 9 á 10 Aar siden, altsaa længe efter Veiens Anlæg, idet denne er anlagt i 1879. Denne Grøft skulde altsaa ikke omfattes af Tiltalebeslutningen. Efter dette er det overmaade uklart, hvilke bestemte Grøfter eller Dele af Grøfter Veibestyrelsen ved sit Paabud og Paatalemyndigheden ved Tiltalebeslutningens Udfærdigelse har anseet de Tiltalte forpligtede til at oprenske. Og de Tiltalte maa dog, naar de indkaldes til Extraarbeide paa Veien, kunne forlange paa Forhaand at faa nøiagtig vide, hvilket Arbeide det er, der kræves udført af dem. Allerede af denne Grund, altsaa paa Grund af den Uklarhed, der hersker i Sagen angaaende Sted og Udstrækning for det forlangte Veiarbeide, finder jeg, at de Tilt. ikke kan blive at straffe eller at ilægge det paastaaede Erstatningsansvar.

Men jeg finder det videre klart, at de Tiltalte ogsaa i Realiteten maa blive at frifinde for den mod dem reiste Tiltale. Hvorvidt og isaafald i hvilken Udstrækning en Veistykhaver overhovedet er for-

pligtet til ved Arbeide paa Steder, der ligger udenfor Veienes Omraade (Veilegemet, Grøften og Kanten udenfor denne), at bortlede det Vand, der samler sig i Grøfterne ved hans Veistykke, skal jeg her ikke indlade mig paa.

Jeg finder det nemlig klart, at ialfald naar det som her gjælder Oprenskning af Afløbsrender, der strækker sig ud fra Veien over fremmed Grund, den ene i en Længde af over 700 m. og den anden i en Længde af over 500 m. og som aldrig siden Veiens Anlæg for 22 Aar siden er oprenskede af Veivæsenet, da kan dette Arbeide ikke siges at indgaa under almindeligt Veiarbeide eller den almindelige Veivedligeholdelsespligt. De enkelte Veistykhavere kan derfor efter min Mening ikke paalægges nogen saadan Oprenskningspligt, som her omhandlet. Dette er ogsaa af Amtsingeniøren selv erkjendt. Og han har derfor, som det sees, ikke lagt dette Arbeide paa de enkelte Veistykhavere hver for sig, men fordret det udført af dem sammen, af den samlede Rode. Men nogen Lovhjemmel for at føre dette Arbeide, der altsaa ikke gaar ind under den almindelige Veivedligeholdelsespligt, over paa Roden, finder jeg ikke. Af Amtsingeniøren er Hjemmelen søgt i Veilovens § 32. Men hvad der er nævnt, finder jeg ikke indeholder nogen Hjemmel for det her fremsatte Forlangende. Nogen Vedtægt, der skulde hjemle Forlangendet, er heller ikke oplyst.

Konklusion:

Anken forkastes. Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokaterne H. O. Klingenberg og Carsten Bjerke, tillægges i Salarium Førstnævnte 100 — et Hundrede — Kroner og Sidstnævnte 80 — otteti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Thoresen: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessorerne Birkeland og Stang, de extraordin. Assessorer, Exped.sekr. Bull og Adv. Mejdell samt Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter affagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Meddomsrettens Dom hidsættes:

Under nærværende Sag er de ovenfor nævnte 23 Personer ved Beslutning af Romerike Politimester af 27 Juli d. A. sat under Tiltale for nærværende Meddomsret for Overtrædelse af Lov om Veivæsenet af 15—9—1851 § 33 cfr. § 62 ved ikke efter Ordre at have fremmødt til almindeligt Veiarbeide Sommeren 1901 til Optagelse af Udløbsgrøfterne over Lillestrømsmosen for Afledning af Vandet i Grøfterne.

Det er paa det Rene, at samtlige Tiltalte har modtaget Tilsigelse og ikke er fremmødt, forbi de ikke ansaa et saadant Arbeide at paahvile Roden. For Tiltalte Nr. 1's Vedkommende bemærkes her, at han som Rodemester var fritaget for personligt Arbeide og efter Konference med sine Overordnede ikke fremmødte al den Stund han vidste, at ingen af Rodens Veistykhavere forøvrigt vilde afgive Møde.

Retten anser det bevist, at de under Tiltale satte Veistykhavere har det omhandlede Aar udført det dem paahvilende almindelige Sommerarbeide og kan ikke finde, at den paatalte Oprenskning af Grøfterne efter i mangfoldige Aar ikke at

have været udført, kan karaktiseres som almindeligt Veiarbeide. Fremdeles anser man det efter det under Sagen Forhandlede og Paaviste klart, at Tiltalebeslutningen kun angaar de Afløbsgrøfter, der af Veivæsenet maatte være anbragte til Afledning af Vand, men nu maa det videre ansees oplyst, at der ved Veistykkets Oparbeidelse allerede ved privat Foranstaltning af Torvmosekompagniet var anbragt Afløbsgrøfter, og at disse kun i ringe Grad af Veivæsenet blev oprenskede. En under Sagen paavist Grøft, der er forklaret at være anlagt af Veivæsenet, gaar som ikke oprensket ikke ind under Tiltalebeslutningen. Hertil kommer, at ved Veistykkefordeling mellem Veistykhaverne, blev der ikke nævnt noget om disse Afløbsgrøfter og følgelig heller ikke givet nogen Veistykhaver Indskrænkning i hans Veistykke af denne Grund. Endelig finder man, at det Arbeide, der her krævedes udført af Roden, var af saa usædvanlig stor Udstrækning, at man ikke kan antage, at det kan have været Veilovens Mening at paabyrde hverken Veistykhavere eller Roden sligt.

Som Følge heraf vil de Tiltalte blive at frifinde, hvorhos de i Henhold til Straffel.s § 455 vil blive at tilkjende hos det Offentlige Erstatning for nødvendigt Udlæg til sit Forsvar, hvilken Erstatning antages at kunne sættes til 50 Kr.

Ved Appel til Stadfæstelse er Fremlæggelse af vedkommende Dom tilstrækkelig Dokumentation uden at Fremlæggelse af Akt er fornøden. Jvf. Hagerups Civilproces II. S. 105 og Getz om Paaanke S. 201 Note 2 og det der citerede. En Begjæring af Indstævnte i hans Duplik om at erholde en passende Udsættelse for at søge Bevilling til fra sin Side at paaanke Dommen afslaaet under Henvisning til § 8 i Høiesteretsl. af 12. Sept. 1818.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 22 Februar 1902 i Sagen L. No. 23, 1ste Session s. A.: Frøken C. Thomle mod Ingeniør E. Agnæss.

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Kristiania Byrets Dom af 28 Decbr. 1900, ved hvilken blev kjendt saaledes for Ret:

„Den paaankede Tvangsauktionsforretning af 7 og 10 Marts 1900 stadfæstes.

Sagens Omkostninger betaler Apell., Ingeniør E. Agnæss, til Indst. Frk. C. Thomle, med 70—sytti Kroner, der udredes inden 15 Dage o. s. v."

Ved Stævning af 18 Febr. 1901 har Frk. C. Thomle paaanket denne Dom til Høisteret til Stadfæstelse.

Indst. Agnæss har mødt personlig.

Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellantens Paastand gaar ud paa, at Byrettens Dom stadfæstes, og at kun hos Indstevnte tilkjendes Sagens Omkostninger for Høiesteret.

Indstævnte har paastaaet Byrettens Dom underkjendt eller forandret og Appellanten tilpligtet at betale ham Sagsomkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til, at Appell. foruden Auktionsforretningen alene har fremlagt Udskrift af selve Byretsdommen, har Indst. udtalt, at det havde været ønskeligt, om Appell. tillige havde fremlagt „Sagens Dokumenter". Da Appell. imidlertid alene har paaanket til Stadfæstelse, maa Fremlæggelse fra hendes Side alene af vedkommende

Dom ansees tilstrækkelig, jfr. Hagerups Proces 2den Del pag. 105 og Getz om Paaanke pag 201 samt det dersteds under No. 2 citerdee.

Indstævnte har paa sin Side fremlagt Udskrift af Lagmandsretsdom af 19 Febr. 1901 i Straffesag med Josef Svensson Nordin og Sverre Sigurd Østby. Appellanten har imidlertid protesteret mod at dette Dokument læses, da det er nyt og ikke forkyndt for hende.

Hvad angaar den af Indst. vedlagte Paastand, gjør Appell. gjældende, at da Indstævnte ikke har appell. Byrettens Dom, har han heller ingen Adgang til at faa nogen Forandring i den. Ogsaa heri maa Høisteret give Appell. Medhold.

I sin Duplik antydede Indst. sluttelig, at han agtede at søge om Bevilling til at appell. Byretsdommen og begjærede til dette Øiemed Sagen udsat en passende Tid. Til denne Begjæring kun de der selvfølgelig intet Hensyn tages, jfr. Høiesteretsloven af 16 Septbr 1818 § 8, hvorfor Sagen under 17 Januar sidstl. optoges til Dom.

I Henhold til det anførte vil Apell. Paastand være at tage til Følge, hvorfor afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Indst., Ingeniør C. Agnæss, til Appell., Frk. C. Thomle, 200—to hundrede Kroner.

Eieren af en til Frognerkilen beliggende Tomt havde foretaget Opfyldning udenfor Strandlinien. En Nabo sagsøgte ham til at fjerne Opfyldingen. Da denne imidlertid ikke gik længere end Indst.s Eiendomsret til Grunden under Vandet antoges at strække sig, blev han frifunden. Udtalelser om Udstrækningen af Eiendomsretten mod Havn og mod Vasdrag.

Kristiania Byrets Dom af 3 December 1902 i Kasteds- og Meddomsretssag: Værkseier A. L. Thune mod Grosserer Karl Krogh.

Ved Udløbet af Frognerelven, som nedenfor Majorstuveien og indtil sit Udløb i Frognerkilen danner Grændsen mellem Kristiania og Aker, ligger paa Østsiden i Byen Eiendommen No. 118 ved Drammensveien, Kathrinelund, tilhørende Grosserer Karl Krogh, og paa Vestsiden i Aker Eiendommen Kjelbæk, Gaards-No. 3, Brugs-No. 29, som eies af Værksmester A. L. Thune, og nedenfor denne Eiendom ligger en Del af den Frognerkilens Fabrik tilhørende Grund. Forinden Thune i 1898 kjøbte Kjelbæk (af Enkefru v. Ditten), havde Krogh paa sin ligeoverfor liggende Eiendom foretaget endel Opfyldning udover fra sin Eiendoms tidligere Vandlinie — angivet som dens søndre Grændselinie under Kartforretning af 26 Juli 1877 ved Strøgets Indlemmelse i Byens Territorium (Lov af 12 Mai 1877) og tillige betegnet ved i Elvebredden anbragt Bygrændsesten — mod Syd i Retning af Frognerelvens Løb samt i Eiendommens hele Bredde. Herved blev den synbare Elvebred forlænget paa Bysiden saa langt som Kjelbæk strækker sig paa Akerssiden.

Da Thune ved denne Opfyldning mente, at Krogh urettelig havde udestængt hans Eiendom fra dens tidligere Beliggenhed som frit stødende til Frognerkilen, medens den efter Kroghs Opfyldning af den østenfor liggende Strand alene støder til Frognerelven og kun

ved en smal Kommunikation har Forbindelse med Søen, har han efter forgjæves prøvet Forligsmægling ved Stævning af 24 September, irettesørt ved Extraret paa Aastedet den 20 Oktober 1900 sagsøgt Grosserer Krogh, som han paastaar under passende Tvangsmulkt tilpligtet at borttage den ved Kathrinelund, No. 118 Drammensveien, foretagne Udfyldning i Frognerkilen udenfor den under Kartforretning af 26 Juli 1897 for Eiendommen angivne søndre Grændselinie samt til at betale Cit. Processens Omkostninger.

Indst. har paastaaet sig frifunden og tilkjendt Sagsomkostninger hos Cit.

Som allerede ovenfor antydet er Cit.s Hovedbetragtning om, at da Indst.s Eiendom i 1877 ved offentlig Foranstaltning blev opmaalt og kartlagt, laa den søndre Grændselinie, altsaa Eiendommens Afslutning mod Frognerkilen, adskillig høiere oppe ved Elven paa Bysiden end Apotheker Dittens og senere Cit.s paa Akerssiden. Denne laa derfor paa det Punkt, hvor Indst.s Eiendom hørte op, i direkte Forbindelse med Frognerkilen og Havet, da Elveleiet maatte ansees ophørt der, hvor en af Bredderne ikke mere existerede, og afløst af Søen. Ved Opfyldning havde Indst. forlænget Elveleiet paa Bysiden til det Punkt, hvor Cit.s Eiendom sluttede mod Elven, og derved berøvet denne Eiendom dens tidligere uhindrede og aabne Forbindelse med Frognerkilen. Herved er der paaført Cit. betydelige Ulempe, idet han var blevet forhindret fra som paatænkt at benytte den paagjældende Del af sin Eiendom til Anlæg af Bedding for større Fartøier (indtil af 220 Fods Længde).

Det er efter de under Aastedsbefaringen gjorte Iagttagelser saavelsom efter de under Sagen irettelagte Karter tilfulde oplyst, at det forsaavidt forholder sig som af Cit. anført, at Indst. omkring 1896—98 har opfyldt udenfor den paa Kartet af 1877 aflagte Grændselinie saa langt nedover i Elvens Retning, at Opfyldningen strækker sig omtrent ligesaa langt paa Bysiden som Cit.s Eiendom paa den anden, og at Frognerkilens Vand ikke nu direkte kan naa op til Cit.s Eiendom, men kun gjennem den for Elveløbet fornødne Rende staar i Forbindelse med denne.

Den Omstændighed, at Indst. ved sine Foranstaltninger har forlænget Elvebredden paa sin Side og tilføiet Cit. saadan Ulempe, som af denne paastaaet, er imidlertid i og for sig og som et blot og bart faktisk Forhold selvfølgelig ikke tilstrækkelig til at paadrage Indst. noget Ansvar overfor Cit. og nogen Pligt til at borttage den iværksatte Opfyldning. Dertil kræves først og fremst, at Indst. efter vor i disse Forhold gjældende Ret maa ansees for at have handlet ulovlig. Havde han derimod tilstrækkelig retslig Beføielse til at handle, som han har gjort, kan dette ikke paadrage ham noget Ansvar overfor Cit., selv om denne finder sine mulige Planer om Skibsværft m. v. krydsede af Indst.s Optræden.

Hvad vor nugjældende Ret angaar, er det ved Vasdragsloven af 1 Juli 1887 § 2 afgjort, at Grændserne mellem Parternes Eiendomme dannes ved Djupaalen i Frognerelven og man antager, som nærmere nedenfor vil blive omhandlet, at denne Grændselinje fortsætter sig ogsaa i Elvens Udløb i den ved Elveløbet dannede Rende eller Fordybning, saalænge denne Fordybning omgives af Grund, som endnu maa antages at være privat

Eiendomsret undergivet. Og over denne Grændse er der, saavidt oplyst under Sagen, ikke foretaget nogen Opfyldning af Indst. Det er mod Syd, at Cit. har ladet opfylde, og Sagens Hovedspørgsmaal bliver derfor, hvor hans Eiendomsgrændse kan antages at være paa den Kant, thi har han kun fyldt op paa sin egen Grund, kan dette ikke paadrage ham noget Ansvar overfor Cit., saalænge denne ikke godtgjør at have en særlig Ret, en negativ Servitut, som berettiger ham til at forbyde Indst. at fylde paa sin egen Grund, eller at der skulde være Lovbestemmelser af saadant Indhold, navnlig da i Lovgivningen om Naboretforholdene.

Det sees af ældre Karter, at Indst.s Eiendom søndenfor, hvor Drammensjernbanen nu gaar, i Løbet af det 18 og 1 Halvdel af det 19 Aarhundrede kun for en forholdsvis Ubetydeligheds Vedkommende har existeret som tørt Land.

Ved Eiendommens Indlemmelse i Byen i 1877 og dens derved foranledigede Opmaaling, var dens Vandlinje formodentlig ved i Tidens Løb stadig fortsat Opfyldning dog kommet et ganske godt Stykke længere Syd, nemlig 86 Meter fra Jernbanesporets Midte. Hertil har Cit. erkjendt Indst.s Berettigelse til at opfylde, men den senere Opfyldning udenfor den i 1877 i Kartforretningen angivne Vandlinje er efter Cit.s Opfatning ulovlig og maa kunne forlanges fjernet. Det er i denne Henseende allerede paafaldende, at det jo er en i Forhold til de her omhandlede Eiendomme og deres indbyrdes Forhold ganske tilfældig og udenfra tiltrædende Begivenhed, nemlig Byterritoriets Udvidelse i 1877 og Bestemmelsen i Lov af 12 Mai 1877 § 3 om de nye Bydeles Opmaaling, som overhovedet foranledigede, at Kartforretningen dengang blev afholdt og Eiendommens Grændse mod Syd paa Maalebrevet aflagt der, hvor dens Vandlinje netop dengang var beliggende. Var Indmeldelsen skeet tidligere, for Ex. ved Loven af 5 August 1857 (den forrige Byudvidelse), vilde et dengang optaget Maalebrev formentlig have udvist en adskillig længere mod Nord beliggende Sydgrændse overensstemmende med Eiendommens daværende Vandlinje. Dette viser formentlig tilstrækkelig, at medens de paa Maalebrevet angivne Linjer for Eiendommens Begrændsning mod Vest, Nord og Øst er sande Grændselinjer, idet Eiendommen her støder sammen med fremmed Eiendom, og derfor uforanderlige, saa kan dette ikke være Tilfældet med dets Begrændsning mod Syd, idet Kartet alene angiver, hvor Eiendommens Vandlinje netop befandt sig paa den Tid, Opmaalingen tilfældigvis fandt Sted. Der skulde ved denne Anledning blot optages et Landkart; hydrografiske Arbeider laa naturligvis ganske udenfor disse Opmaalingers Ramme, og det var derfor en given Sag, at Kartet mod Syd blot kunde optage Eiendommen, forsaavidt den hørte til Byens landfaste Territorium. Kartets Begrændsning af Eiendommen mod Syd, hvor den paa Kartet ikke sees at mødes med Grund, som eies af andre, kan Retten derfor i Overensstemmelse med Kartforretningens hele Formaal ikke betragte som andet end en faktisk Angivelse af, hvor Eiendommen som Grundstykke eller Tomt i almindelig Forstand dengang endte mod Frognerkilen. Men maa det saaledes erkjendes, at Maalebrevet af 1877 ikke ved den angivne Begrændsning af Cit.s Eiendom mod Syd har havt til Hensigt eller været istand til ogsaa at angive Cit.s Eiendomsgrændse

paa denne Kant, bliver det nødvendigt at undersøge, hvor denne Eiendomsgrændse da maa være at finde. Herom skal man bemærke, at Indst.s Eiendom paa Sydsiden støder umiddelbart til Frognerkilen, en Arm af den store Kristianiafjord. og dens Grændse mod Frognerkilen maa derfor blive at bestemme efter hvad der maa antages at gjælde om de faste Eiendomme, der støder til Havet.

Der har for disses Vedkommende ikke hos os hersket Tvivl om, at Eiendomsretten over Grunden ikke ophører allerede der, hvor den støder til Havet, altsaa med Vandlinien, men at Eiendomsretten ogsaa strækker sig over den af Havet beskyllede Grund et Stykke udover. Hvor langt Eiendomsretten strækker sig udover Vandlinien, er vistnok et i visse Retninger meget tvivlsomt Spørgsmaal, men i det foreliggende Tilfælde synes de foreliggende faktiske Forhold at være af saa enkel Beskaffenhed, at Svaret hverken er vanskeligt at finde eller synderligt tvivlsomt. — Under Henvisning til den nyeste Fremstilling af dette Emne i Dr. Scheels Forelæsninger over Norsk Tingsret, 1ste Hefte, S. 40—41 og de der citerede Lovbestemmelser, Retsafgjørelser og Forfattere, antager man at kunne gaa ud fra, at Grændsen gaar saa langt udover som til „Marbakken" eller „Molbakken", forstaaet som det Dyb, man ikke længer kan faa Fodfæste i Bunden under almindelig lav Vandstand. Selv om der ikke til denne Grændse kræves en saavidt stor Dybde som 2 Meter, er det imidlertid efter de foreliggende talrige Vidneprov tilstrækkelig godtgjort, at det Terræn, som af Indst. er opfyldt søndenfor den paa Kartet af 1877 angivne Vandlinje, har havt en saa ringe Dybde helt frem til Dronningøen, at det utvivlsomt har tilhørt og tilhører Eieren af Kathrinelund; det maa saaledes ansees tilfulde godtgjort, at det kun ved extraordinær høi Vandstand har kunnet passeres i Baad, og at Elverendens begge Sider jevnlig ved lav Vandstand laa ganske tørre, saa at der fra Indst.s Eiendom direkte var Adgang til tørskoet at komme over til Dronningøen, kun ved at lægge nogle Planker over selve Elverenden. Det vilde vistnok have været ønskeligt, om der paa de i Sagen fremlagte Karter havde været nogen Oplysninger om Dybdeforholdene i Elvemundingen til Dronningøen og noget udenfor denne. Men det foreliggende Materiale er dog i ethvert Fald tilstrækkeligt til at konstatere, at det Dyb, hvor Indst.s Eiendomsret efter det ovenanførte maa antages at ophøre, ligger udenfor den Linie, indenfor hvilken den sidste Opfyldning har fundet Sted, idet Grunden her før Opfyldningen ikke paa nogen Kant laa saa dybt under Vandspeilet, at der kan være Tale om, at Grundeierens Ret paa Grund af Dybdeforholdene allerede skulde være ophørt.

Retten skal videre bemærke i Anledning af Cit.s Klager over, at Indst. ved sin Opfyldning har udelukket ham fra den tidligere frie Adkomst til Havet, at man overhovedet ikke kan erkjende, at Cit.s Eiendom nogensinde har havt saadan fri Adgang til Havet, som der vilde udkræves for at være berettiget til at forbyde Indst.s Opfyldning.

Saafremt det nemlig erkjendes, at Eiendomsretten til Grunden ikke ophører der, hvor den beskylles af Havets Vand, men først, hvor Molbakken eller det Dyb, hvor man ikke mere kan faa Fodfæste, begynder, og det tillige erindres, at Indst.s Eiendom ikke paa nogen

Kant naar saa langt frem mod Frognerkilen, at den kommer ind mod eller i Berøring med Molbakken, forstaaet som ovenfor forklaret, synes det at være klart, at Cit.s Grund, der mod Syd begrændses af Frognerkilens Fabriks Eiendom, mod Øst er begrændset af Frognerelven, ikke blot indtil det Punkt, hvor Opfyldningen i 1897 var standset, men ogsaa længere nedover langs Elvens Rende eller Dyb, idet der hinsides fremdeles ligger privat Grund, nemlig den til Kathrinelund stødende Forstrand. Over denne kan der vistnok uhindret ske Færdsel med Baad o. l., forsaavidt Dybdeforholdene overhovedet muliggjør det. Men ligesaalidt som Cit. paa nogen anden Maade kan disponere derover, f. Ex. foretage Opmudring der, ligesaalidt kan han forbyde Indst. selv at disponere derover, f. Ex. ved at paafylde det. Cit.s Eiendom har efter det Anførte ikke nogensinde ligget til Havet, men kun til Frognerelven, og dens Forbindelse med Havet er ham kun sikret ved Bestemmelsen i Vasdragsl.s § 7 Litr. a, hvorefter Indst. ikke har Ret til at stænge Elven, men herom er der jo fra hans Side aldeles ikke Tale.

Til Fuldstændiggjørelse skal man tilføie, at man, som i det foregaaende bemærket, antager, jfr. Scheels Tingsret S. 244, at ved Elvemundinger maa Vasdragslovens Bestemmelse om, at Vasfarets „Djupaal“ danner Grændsen mellem de paa hver Side liggende Eiendomme, analogisk være anvendelig, saa langt disse paa hver Side liggende Eiendomme strækker sig, altsaa indtil Maalbakken begynder, forsaavidt „Djupaalen“ kan forfølges saa langt Og i det foreliggende Tilfælde er det tilstrækkelig oplyst, at Frognerelvens Rende eller Løb tydelig fortsætter sig ialfald til Øst for Dronningøen, hvorved det ogsaa viser sig, at den af Indst iverksatte Opfyldning helt er beliggende paa hans egen Grund, idet Opfyldningen ikke engang strækker sig saa langt som til Elverenden, men kun til en indenfor denne liggende Linje.

Citanten har heller ikke legitimeret, at der tilkommer ham nogen særskilt Ret, som i Tilfælde maatte have Karakteren af en negativ Servitut over Indst.s Eiendom, hvorved han kunde være beføiet til at forbyde ham at disponere som skeet over sin Grund, ligesaavidt som han har paavist, eller Retten kjender til noget Lovbud, som skulde kunne anføres til Støtte for en saadan Beføielse.

Indst. vil efter det anførte blive at frifinde, uden at det efter den Maade, hvorpaa Retten finder at maatte betragte Sagen, bliver nødvendigt at undersøge, hvilken Betydning der kan tillægges den af Indst. for hans Ret til at foretage Opfyldningen ogsaa paaberaabte Kartforretning og Overenskomst af 20 Marts 1874.

Efter Omstændighederne antages Omkostningerne at burde ophæves.

Indst. sees at have varslet Cit.s Hjemmelsmand, Enkefru v. Ditten, og hendes Søn og Forretningsfører Johannes v. Ditten for Procesens Skyld. Den af den Sidstnævnte nedlagte Paastand om Tilkjendelse af Kost og Tæring samt om, at Indst. eller hans Retsfuldmægtig i Sagen skulde ilægges Mulkt for unødig Trætte, er der selvfølgelig ingen Anledning eller Grund til at tage tilfølge, hvilket formentlig ikke behøver udtrykkelig at udtales i Konklusionen.

Thi kjendes for Ret:

Grosserer Karl Krogh bør for Værkseier A. L. Thunes Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves.

Kristiania Byret tager i Udeblivelsessager ex officio Hensyn til, at Gjælden er forældet. Forligsklagen var i det foreliggende Tilfælde udfærdiget i rette Tid, men var forgjæves søgt forkyndt, idet den sagsøgte Forenings Formand ikke fandtes i den af Cit. opgivne Bopæl. Klagen henlaa derefter og forkyndtes først, efterat Forældelsen var udløbet. Byretten antog, at Cit. for at forhindre Forældelse maatte fulgt den i Lov om Forældelse af 27 Juli 1896 § 17 anviste Vei.

Kristiania Byrets Dom af 10 Marts 1903 i Sag: Norsk Filigransfabrik mod Kristiania Idrætsforening.

Indst. har, skjønt lovlig varslet, ikke afgivet Møde, og nogen Indsigelse mod Søgsmaalets Rigtighed er saaledes ikke fremsat. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om ikke Kravet er præskriberet, og Indst. af den Grund maa blive at frifinde.

Nærværende Ret har tidligere antaget (jfr. saaledes Hambros Samling I, No. 368), at Retten i Udeblivelsessager ex officio har at tage Hensyn til, at Gjælden er præskriberet, og Retten finder ikke Grund til at fravige denne Praxis, der synes velbegrundet og som har fundet Støtte i Theorien, om end ikke enstemmig, jfr. Hambro „Om Forældelse af Fordringer" S. 93 og det der citerede [1]. En præskriberet Gjæld existerer efter Loven ikke, og alene paa den kan derfor intet Retskrav bygges. Har Sagsøgeren bygget sin Paastand paa en Gjæld, der efter det fremlagte maa antages præskriberet, og har han intet yderligere anført til Støtte for sin Paastand, saa foreligger en Søgsmaalsbegrundelse, hvoraf den nedlagte Paastand ikke kan udledes, og følgelig maa Indst. blive at frifinde.

In casu skriver Gjælden sig fra 1896 og 1897, og der er intet oplyst om nogen senere Anerkjendelse af den, hvorfor den ved Udgangen af 1901 var præskriberet, medmindre Skridt til Sagsanlæg, der kunde virke afbrydende paa Fristens Løb, inden den Tid var gjort. Forligsindkaldelse sees udfærdiget den 28 December, og Klagens Behandling var berammet til den 6 Januar næstefter; forsaavidt var alt i Orden. Imidlertid ledede dette ikke til noget, idet Klagen forgjæves den 31 December blev forsøgt forkyndt for Indklagedes Formand i den af Cit.skabet opgivne Bopæl. Cit.skabet lod derpaa Klagen ligge til 25 Juni 1902, da det lod Indst. indklage paany ved dens nyvalgte Formand. Cit.skabet har herom oplyst, at det, efter at Klagen forgjæves havde været forsøgt forkyndt, havde anstillet resultatløse Undersøgelser angaaende Indst., indtil man tilfældigvis ved en Avisnotits blev opmærksom paa, at ny Formand var valgt. Retten kan ikke antage, at den resultatløse Indkaldelse af 28 December 1901 har virket præskriptionsafbrydende. Selv om man gaar ud fra, at der fra Cit.skabets Side ingen Forsømmelse er udvist, og at det har

---

[1] Jfr. Hagerup, Forelæsninger over Civilprocessen I (2den Udg.) S. 421. Note 23.

gjort, hvad der stod i dets Magt, for at faa Klagen forkyndt, saa synes dog ikke dette at kunne hjælpe. Thi vilde Cit.skabet, naar det ikke kunde faa Klagen forkyndt, bevare sin angivelige Ret, skulde det have foretaget den i § 17 i Præskriptionsloven omhandlede Anmeldelse. Men at saadan Anmeldelse er skeet inden Præskriptionsfristens Udløb, er ikke nævnt.

I Henhold til det Anførte maa Indst. blive at frifinde.

Thi kjendes for Ret:

Christiania Idrætsforening bør for Cit.skabet Norsk Filigransfabriks Tiltale i denne Sag fri at være.

Notitser og Efterretninger.

Literatur. Deuxième Congrès International des Œuvres et Institutions féminines (1900). Compte rendu des travaux par Madame Pégard, Sécrétaire général des Congrès. I—IV Bind. Paris 1902.

Som det vil erindres blev der under Pariserudstillingen i 1900 afholdt et stort Antal af mer eller mindre almeninteressante internationale Kongresser. Efter Programmet og Forhandlingerne som de nu foreligger trykte i 4 svære Bind — til samlet Kostende 20 Francs — tør man trygt sige, at Kvindesagskongressen har været blandt de saavel mest paaagtede som paaagtningsværdige.

Der fremkom en Række Oversigter over Kvindens Stilling i Forhold til de forskjellige Staters Lovgivning — af ikke blot social, men ogsaa af juridisk Interesse. De 5 Afdelinger, hvori Kongresdeltagerne delte sig, var:

1. Philanthropie et Économie sociale.
2. Législation et Morale.
3. Éducation individuelle. Éducation sociale. Pédagogie.
4. Travail.
5. Arts. Lettres. Sciences.

Hvad særlig angaar 2den Afdeling, der springer os Jurister i Øinene, omfatter Programet følgende Poster: I. Kvindens formuesretslige Stilling i Egteskabet. — II. Faders og Moders lige Rettigheder overfor Børnene. — III. Om Værgemaalet: a. Faders og Moders Ligestilling som født Værge. b. Kvinders Adgang til at blive beskikkede som Værger og til conseils de famille. — IV. Mandens Ansvar overfor Moder og Barn udenfor Egteskab. — V. Afskaffelse af alle Undtagelsesforanstaltninger overfor Kvinder med Hensyn til Sædeligheden. — VI. Lovgivningens Indskriden mod altslags excitations au desordre des mœurs.

Der findes ogsaa udenfor 2den Afdeling Ting, som kan interessere Jurister, saaledes de forskjellige praktiske og netop i vor Tid saa brændende Spørgsmaal, som gaar ind under Afdeling 4 — om Samfundets Stilling til den kvindelige Erhvervsvirksomhed.

Da adskillige, ja de fleste af de Afhandlinger, som foreligger trykte, er fra kvindelige Hænder, og tildels i en let og behagelig Stil, er Indholdet af de fire svære Bind ikke saa kjedeligt (for dem, der ser paa den Side af Sagen), som det maaske vilde have været, om vi Mænd skulde have været alene om det Arbeide. Nærmere Omtale af de foreliggende Forhandlinger eller endog blot en Antydning af Indholdet af de mange Afhandlinger og tildels meget instruktive Foredrag vilde føre for vidt.

Titelen paa Værket, og hvad ovenfor er udtalt, tror jeg vil være nok til at give en Ide om, hvad det byder paa. Det hele er affattet paa Fransk — ogsaa de forskjellige Bidrag fra ikke franske Kongresdeltagere.

A. F.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 30 April. L.-No. 82. J.-No. 15. Expropriationssag: Thorstein Bryne (Adv. Rasch) mod Stavanger Kommune (Adv. Nørregaard).

Den 1 Mai. L.-No. 83. J.-No. 17. Expropriationssag: Frøken Jonassen, Haakon Arsche Moe, Halvor Berge og Joachim Tjensvold (Adv. Rasch) mod Stavanger Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. Nørregaard).

L.-No. 84. Straffesag mod Oscar Hansen, ved Dom af Meddomsret i Moss 29 Januar d. A. efter Bygningsloven af 27 Juli 1896 § 33 første og tredje Led ilagt en Bod af 40 Kr. til Bykassen, men forøvrigt (ɔ: for Overtrædelse af § 38 fjerde Led ved i sin Gaard, Helgerødgaden 13, at have anbragt en for smal Trap) frifunden. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor, Adv. Klingenberg, 60 Kr. og til Forsvarer, cand. jur. A. Willumsen (til Prøve) 40 Kr. uden Refusion.

Den 2 Mai. L.-No. 85. O.-No. 212 for 1ste Session 1902. Forsikringsselskabet „Hamborg" (Adv. Schiander) mod Rasmus Terjesen Braastad (Adv. Feragen beskikket). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov 30 Mai 1891. Salær til sidstnævnte Advokat 250 Kr. af Statskassen.

L.-No. 86. O.-No. 232 for 1ste Session 1902. Konsul H. M. Wrangell (Adv. Feragen) mod Torvestad Kommune ved sammes Ordfører (Advokat Nørregaard). Skriftlig behandlet efter den nævnte Lov.

L.-No. 87. O.-No. 265 for 1ste Session 1902. Jørgen G. Hauge, Ole D. Eide og Ole G. Rydal (Adv. Vogt) mod R. A. Rygs Konkursbo ved dets Bestyrer (Adv. Nygaard). Ligesaa.

L.-No. 88. O.-No. 202 for 2den Session 1902. Kristiania Ride- og Kjøreinstitut (Adv. Prydz) mod Ingeniør Alfred Stabell (Adv. Brinch). Ligesaa.

L.-No. 89. O.-No. 203 for 2den Session 1902. Kristiania Ride- og Kjøreinstitut (Adv. Prydz) mod Arndt Juul (selv). Ligesaa.

L.-No. 90. O.-No. 186 for 2den Session 1902. L. Morthensen (Adv. Lütken mod Verkseier E. Hermansens Konkursbo ved dets Bestyrer Høiesteretsadvokat Chr Rolfsen (Adv. Aanesen). Ligesaa.

L.-No. 91. J.-No. 56 for 2den Session 1901. Søretssag: Den Østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo (Adv. Rønneberg) mod Skibsreder A. O. Lindvig (Adv. Blichfeldt). Ligesaa.

L.-No. 92. O.-No. 207 for 2den Session 1901. Firmaet Blakstad, Holta & Co. (Adv. Seip) mod Fredrikstad Kommune ved dens Ordfører (Adv. Hieronymus Heyerdahl. Ligesaa.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 19—21. Onsdag den 27 Mai. 1903.

Referat af Forhandlingerne i Den norske Advokat- & Sagfører-forening angaaende den kgl. Prp. til Lov om Sagførere.

(Ot. Prp. No. 15 1902/1903).

— —

Mødet afholdtes 2. April 1903.

Forhandlingerne ledebes af den norske Advokat- og Sagførerforenings Formand, Advokat Johan Bredal.

Formanden: Mine Herrer! Foranledningen til det Møde, som er sammenkaldt iaften, er som bekjendt den kongelige Proposition til Lov om Sagførere, som for Tiden komitebehandles i Stortinget. De Bestemmelser, som denne Proposition omhandler, har vistnok allesammen tidligere været Gjenstand for Behandling paa vore Foreningsmøder; men Propositionen afviger i flere Henseender fra de Opfatninger, som der naaede frem. Derfor er det, vi har sammenkaldt dette Møde for endnu engang at redegjøre for vore Opfatninger og de Grunde, vi har for disse Opfatninger, i Haab om tilslut at vinde Indflydelse paa Sagens endelige Afgjørelse i Stortinget. I det Øiemed har vi inviteret Justitsdepartementets Chef, Statsraad Aarstad, samt Justitskomiteens Formand og Ordfører i denne Sag, Professor Hagerup, og Lagmand Baumann til at overvære Forhandlingerne. De to førstnævnte Herrer er desværre forhindret i at være tilstede; men Lagmand Baumann har velvillig afgivet Møde. Det glæder mig, at Fremmødet er saa talrigt, som det er iaften, saa vi kan haabe paa en frugtbringende Diskussion.

Det var min Tanke, at vi skulde dele Forhandlingstemaet i to Afdelinger. At tage hver enkelt Paragraf for sig, syntes jeg vilde være lidet lønnende — vi vilde ikke naa gjennem det hele. Jeg tror, vi maa tage det gruppevis, og jeg havde da tænkt mig, at vi til første Forhandlingsgjenstand tog Spørgsmaalet om Betingelsen for at procedere ved Høiesteret — altsaa Spørgsmaalet om Bostedsbaandet, om Prøvens Ophævelse og om Examenskarakteren for Høiesteretssagførere — samt om Titelen. Naar det var færdigt, kunde vi saa drøfte den resterende Del af Propositionen. Jeg tænkte mig endvidere, at vi ikke skulde have nogen speciel Votering iaften. Jeg tænkte mig eller rettere sagt, vi i Bestyrelsen havde tænkt os, at det vilde være det heldigste, at lade

Debatten som saadan give Udtryk for de Opfatninger, som raadede blandt os. Til Spørgsmaalet om Votering kan vi imidlertid komme tilbage i Aftenens Løb, vi kan jo senere afgjøre, hvorvidt vi bør have Votering over noget enkelt Emne eller ikke. Derimod vil jeg spørge med det samme, om Forsamlingen er enig i den Deling af Forhandlingstemaet, som jeg har bragt i Forslag. Hvis ingen har noget derimod at indvende, vil jeg betragte det som vedtaget. — Det er altsaa vedtaget, at vi først behandler Betingelserne for Adgangen til at procedere ved Høiesteret samt Titelen.

Jeg tillader mig da til en Begyndelse at gjøre opmerksom paa — hvad forresten Forsamlingen vistnok ogsaa kjender til —, at i 1894 blev der til Odelstinget givet en motiveret Indstilling fra Advokat- og Sagførerforeningen bl. a. angaaende Bostedsbaandet, det Spørgsmaal, som rimeligvis bliver Gjenstand for den vigtigste eller mest indgaaende Forhandling her iaften. Der er blevet henstillet til mig — og jeg tror, det er rigtigt — at vi begynder med at læse op denne Indstilling — den er ikke saa lang, det vil tage ca. 10 Minutter — forat Debatten da videre kan knytte sig til den. Jeg tillader mig at bede Sekretæren læse den op.

Sekretæren oplæste nævnte Indstilling, forsaavidt Bostedsbaandet angaar. (Den er indtaget i Storth. Forh. 1894, Tillæg til Dok. No. 6).

Formanden: Denne Indstilling blev paa Advokat- og Sagførermødet i 1894 for Bostedsbaandets Vedkommende vedtaget mod 2 St. Jeg giver dernæst Ordet til Advokat Harald Nørregaard, som først har begjæret det.

Advokat Harald Nørregaard: Efter hvad Formanden har udtalt nu iaften, skulde Diskusionen foreløbig indskrænke sig til Spørgsmaalet om Advokatprøven, om Bostedsbaandets Ophævelse og om Examenskarakteren. Jeg skal holde mig til det Program, som Formanden saaledes har fastsat. Hvad angaar Advokatprøven udtalte jeg i det Foredrag, jeg holdt her kort før Jul om Sagførernes Stilling efter Udkastene til ny Civilproceslovgivning, at jeg for min Part var af den Mening, at Prøven kunde ophæves. Vistnok mener jeg, der bør gjøres alt muligt, forat der i Høiesteret kan præsteres den bedst mulige Procedure; men jeg tror ikke, at Prøven i dens nuværende Form yder nogen virkelig Garanti i den Henseende. Det er jo yderst sjelden, det er hændt, at der er nogen, som er faldt igjennem ved denne Prøve, og jeg føler mig ingenlunde tryg for, at ikke disse faa Nederlag tildels ialfald kan skyldes tilfældige Omstændigheder, og naar Prøven indskrænkes, saaledes som det nu i Civilproceslovkommissionens Udkast er foreslaaet, at den skal indskrænkes, til Udførelsen af to civile Sager, vil disse Tilfældigheder desto mere gjøre sig gjældende, og desto vanskeligere vil det være at stramme Betingelserne for Prøvens Bestaaen. Dette indrømmes ogsaa af dem, som holder paa Prøven; men de mener, at Prøvens væsentligste Betydning bestaar deri, at den staar der og afholder enkelte fra at procedere i Høiesteret, idet de frygter for, at de ikke skulde bestaa Prøven; men jeg tror ikke, at dette Ræsonnement i Virkeligheden holder stik. Jeg tror ikke, at nogen Sagfører, som har Interesse af at faa Advokaturen, virkelig lader sig afholde fra at procedere i Høiesteret af Frygt for, at han ikke skulde bestaa Prøven. Eller tror man, at nogen Sagfører, som bor i Kristiania og har Laud til sin Examen, naar han har

faaet Anmodning om at udføre en Sag i Høiesteret, virkelig skulde undslaa sig for at føre Sagen af Frygt for, at han skulde kunne falde igjennem ved Prøven? Jeg for min Part tror, at hvis en Sagfører under disse Omstændigheder har undslaaet sig for at udføre en Sag i Høiesteret, saa er det, fordi han overhovedet har følt sig lidet skikket og har liden Lyst til den mundtlige Procedure i Høiesteret, og at han derfor ogsaa vilde have undslaaet sig, selv om der ikke var nogen Prøve at gjennemgaa.

Nu foreslaaes det imidlertid i den kongelige Proposition til Lov om Sagførere, at ogsaa Bostedsbaandet skal ophæves, og derved kommer unegtelig Spørgsmaalet om Advokatprøven i en ganske anden Stilling; thi naar baade Prøven og Bostedsbaandet skal ophæves, da bliver jo Stillingen den, at enhver Sagfører i det hele Land, som har Laud til sin Examen, og som har drevet Sagførervirksomhed i 3 Aar, vil kunne optræde og procedere i Høiesteret, og nu kommer ogsaa alle de, som har Haud til sin Examen, og fremholder — og efter min Mening ikke ganske uden Grund — det urimelige i, at en Examen, hvis Udfald kan bero paa saa mange tilfældige Omstændigheder, skal staa for hele Livet som Skille mellem dem, som agtes værdige til at procedere for Høiesterets Skranke, og dem, som ikke kan faa Adgang dertil, og skal der tages Hensyn ogsaa til disses Krav, saa bliver Tilstanden den, at Adgangen til at procedere i Høiesteret bliver staaende aaben for alle Sagførere i Landet, som blot i nogen Tid har drevet Sagførervirksomhed. Men en saadan Tingenes Tilstand er efter min Mening aldeles utilraadelig. Det er af den høieste Betydning, at der opnaaes den størst mulige Sikkerhed for, at de Sager, som indbringes for Landets høieste Ret, fra Skranken bliver klart og fuldstændig udredet, og ikke mindre vigtigt er det, at Proceduren bliver kortfattet. Desværre er jo Tilstanden i Høiesteret allerede nu den, at man ikke kan vente at faa en mundtlig Sag op til Afgjørelse i Retten, før omtrent 3 Aar efterat den er paastevnet, og dette er en Tilstand, som maa karakteriseres som i høi Grad betænkelig for vort Samfunds Interesser. Denne Tilstand taaler absolut ingen Forværrelse; men en Forværrelse af Tilstanden vil utvivlsomt og uvægerligt blive Følgen, hvis Bostedsbaandet skal ophæves og Sagførere fra alle Kanter af Landet kunne møde og procedere i Høiesteret; thi ikke alene vil Høiesterets Forretningsorden gjøre det overmaade vanskeligt under saadanne Omstændigheder at vedligeholde Rettens kontinuerlige og uafbrudte Arbeide; men det er ogsaa en sikker Erfaring, at jo mindre Øvelse en Sagfører har, desto vidtløftigere vil han være i sin Procedure. Det er derfor af Vigtighed, at der i den By, hvor Høiesteret holdes, dannes en fast Stok of Sagførere eller Advokater, som procederer i Høiesteret, og som herunder erhverver den Øvelse og det Herredømme over Høiesteretsprocedurens Teknik, som er nødvendig, forat de skal kunne udrede Sagerne ikke alene klart og fulstændigt, men ogsaa uden al overflødig Vidtløftighed. Dette er i Høiesteret, hvor Retten ikke har Anledning til at skride ind og afskjære unødige Vidtløftigheder, den aller vigtigste Betingelse for Sagernes hurtige Fremme og derved ogsaa for, at Sagerne kan komme op til Afgjørelse i nogenlunde rimelig Tid.

Ogsaa for de procederende Sagførere indbyrdes vil Bostedsbaandets Ophævelse kunne afstedkomme adskillige Vanskeligheder. For at bringe Procedurens Grundlag mest muligt paa det rene, før Sagen kommer føre i Retten, finder der nu jevnlig Konferencer Sted mellem Advokaterne,

og Dokumenterne sendes idelig frem og tilbage mellem dem. Dette vil besværliggjøres, hvis Sagførerne ikke bor i den samme By. Regelmæssig vil ogsaa disse Konferencer have til Formaal at søge at beklippe Dokumentationen, og mangen en Sag er ved saadanne mundtlige Konferencer, lige før den er kommet op i Høiesteret, blevet betydelig forkortet; men ogsaa dette Middel til Sagernes Forkortelse vil i det væsentlige falde bort, naar de to procederende Sagførere bor i forskjellige Byer.

Jeg mener, alt dette, at Bostedsbaandets Ophævelse paa forskjellige Maader utvivlsomt vil lede til Høiesteretssagernes Vidtløftiggjørelse og sinke deres Fremgang, er en for det hele Samfunds Interesser saa betænkelig Sag, at der maatte kunne paavises de aller sterkeste og betydningsfuldeste Fordele ved en saadan Reform, for at den skulde kunne fremstille sig som ønskelig; men saadanne betydelige Fordele kan efter min Mening ikke paavises; thi for det første maa det erindres, at Bostedsbaandets Løsning i ethvert Tilfælde faktisk kun vil komme en mindre Del af Landets Sagførere tilgode, nemlig dem, som bor saa nær Kristiania, at de med kort Varsel strax vil kunne indfinde sig her, og selv disse maa ofte blive nødt til at gaa her i Byen og vente. De maa gjennem Telefon fra sit Hjemsted stadig holde sig a jour med, hvorledes de paa Kartet opførte Sager skrider frem, og naar den nærmest foranstaaende Sag bringes frem, vil de være nødt til at reise ind til Byen for at være sikker paa at være tilstede, naar deres Sag kommer til Behandling, og da det ofte vil være umuligt paa Forhaand med Nøiagtighed at bestemme, hvor længe den foranstaaende Sag vil vare, saa vil de kunne blive nødt til at gaa her i Byen og vente baade en og to Dage.

Disse Vanskeligheder vil lettelig bevirke, at de Sagførere, som har meget at gjøre paa sit Hjemsted, nødig vil paatage sig at procedere i Høiesteret, saaledes at det kun bliver de mindre optagne Sagførere, gjerne de mindst dygtige og de mindst anseede, som kommer til at møde i Høiesteret. Dette tvungne Ophold i Kristiania vil ogsaa nødvendigvis bidrage til Høiesteretssagernes Fordyrelse, og jeg anser det i det hele som nokfaa tvivlsomt, om Bostedsbaandets Løsning vil bidrage til, som det har været fremholdt, at gjøre Proceduren i Høiesteret billigere.

Videre har det været paaberaabt, at Sagen vil faa en bedre Udførelse i Høiesteret, naar den bliver ført af den samme Sagfører, som havde ført den og lært den at kjende fra Begyndelsen af; men denne Sats kan jeg i dens Almindelighed ingenlunde anerkjende som rigtig. Tvertimod tror jeg, at det i Almindelighed vil være en Fordel for en Part, naar en Sag kommer fore i sidste Instans, at han da faar en ny, dygtig Sagfører, som kan se paa Sagen med friske Øine; thi det er saa med Sagførere, at de gjerne i den Ensidighed, som jo er deres Fag, lettelig kommer til at se sig blind paa Sagen, saaledes at de tilslut taber det Overblik, som er nødvendigt for at bringe Sagen ind i en bedre Gjænge. Det er en Erfaring, som baade jeg og vel de fleste Høiesteretsadvokater har gjort, at selv meget dygtige Sagførere i de underordnede Instanser kan have overseet Momenter af væsentlig Betydning, som tilslut i Høiesteret har bragt Dommen i deres Parts Favør.

Jeg tror saaledes ikke, at Bostedsbaandets Løsning vil tjene hverken til at gjøre Proceduren i Høiesteret billigere eller bedre end den er, og som nogen Retfærdighedssag overfor Sagførerne selv vil den

ikke kunne paaberaabes, al den Stund den dog faktisk kun vil kunne komme en mindre Del af Landets Sagførere tilgode. Det forekommer mig ogsaa, at det vil være temmeligt dristigt at gaa udenom de mange sagkyndige Udtalelser, som foreligger i denne Sag. Høiesteret har to Gange med megen Bestemthed udtalt sig mod Bostedsbaandets Løsning, Advokatforeningens Bestyrelse ligesaa, i ingen af de nedsatte Sagførerkomiteers Forslag er der talt om Bostedsbaandets Løsning, skjønt der i den sidste Komite sad ogsaa udenbys Sagførere, og paa det sidste Landsmøde af Sagførere, hvor der var mange udenbys Sagførere tilstede, var der kun 8, som stemte for Bostedsbaandets Løsning. Af Civilproceslovkommissionens 11 Medlemmer er der kun 3, nemlig D'Hrr. Lensmændene Bøhn og Odegaard og Gaardbruger Langeland, som holder paa, at Bostedsbaandet burde løses, og jeg forstod endda disse saa, at det kun var med en ny Civilprocesordning for Øie, hvor Høiesterets Forretningsorden forudsattes væsentlig forandret, at de mente, det kunde lade sig gjøre at ophæve Bostedsbaandet. Jeg tror ikke, det har været nogen af disse Herrers Mening at udtale sig om de Vanskeligheder ved en saadan Reform, som maatte opstaa under de nuværende Procesregler.

Jeg nævnte ovenfor de Krav, som nu fremsættes af dem, der har Haud til Embedsexamen, og jeg sagde, at deres Indvendinger mod Lovudkastet forekom mig ikke at være ganske grundløse; thi efter Udkastets Bestemmelser vil jo enhver Sagfører i det hele Land, naar han blot har Laud til sin Examen, efter 3 Aars Praksis kunne løse Bevilgning som Høiesteretssagfører og procedere i Høiesteret, og om de bor saa langt borte, at der ikke vil kunne være Tale om det, saa vil de ialfald kunne slaa om sig med en Titel, som ikke vil kunne opnaaes af deres uheldigere Kolleger, som kun har Haud til sin Examen noget vel vidtrækkende Følger. Forholdene stiller sig jo ved Examen noksaa forskjelligt for de forskjellige. Der er dem, som har god Raad og et godt Hjem i Kristiania, og som kan vente med at tage sin Examen, indtil de i alle Henseender føler sig tilstrækkelig forberedt, medens økonomiske Vanskeligheder eller andre Forhold kan tvinge andre til at tage Examen, før de endnu er saa vel forberedt, som de kunde ønske; men naar de saa efterpaa kommer i praktisk Virksomhed, kan det vise sig, at en Laudist ikke er synderlig duelig som Sagfører, medens en, som har Haud, kan vise sig som en meget praktisk og dygtig Sagfører, der snart vinder almindelig Tillid og Anseelse, og det er da lidet retfærdigt, at den første skal kunne procedere i Høiesteret, hvorfra den anden udelukkes, og at den første skal kunne opnaa en Titel, som betegner et høiere Trin end det, den anden kan opnaa.

Saaledes som Sagen nu ligger an, anser jeg det imidlertid nødvendigt at opretholde denne sidste Garanti for, at Proceduren i Høiesteret holdes paa et nogenlunde Niveau; thi om end den foreslaaede Ordning i enkelte Tilfælde vil vise sig uretfærdig, vilde man paa den anden Side ved simpelthen at aabne Adgangen for alle Landets Sagførere til Høiesteret komme ind i en Tilstand, som vilde være absolut utilraadelig; men jeg tror, at Tilstanden vilde blive noget mindre bitter for dem, som har Haud til sin Examen, hvis Bostedsbaandet, saaledes som jeg mener, det bør, bliver opretholdt og det samtidig i Loven bliver bestemt, at Autorisation som Høiesteretssagfører kun kan gives til de Sagførere, som har Kontor i Kristiania. Hvis Bostedsbaandet bliver opretholdt, maa det jo indrømmes, at det i og for sig er en Urimelighed, dette, at

udenbysboende Sagførere, som efter Loven er udelukkede fra at optræde i Høiesteret, alligevel skal kunne faa Autorisation som Høiesteretssagførere. Denne Autorisation vil være uden al reel Betydning og kun tjene til at fastslaa og stadig fortælle, at denne Sagfører har faaet Laud til sin Examen, medens den knappe Titel af Sagfører vil blive egnet til altid at minde om, at dens Indehaver til sin Examen kun opnaaede et Haud illaudabilis. Jeg vil derfor anbefale, at hvis Bostedsbaandet besluttes opretholdt, Lovudkastets § 3 da forandres derhen, at Autorisation som Sagfører ved Høiesteret kun kan meddeles Sagførere, der har sit Kontor i den By, hvor Høiesteret holdes, og som foruden at opfylde de i § 1 nævnte Betingelser o. s. v.

Hermed har jeg sagt, hvad jeg havde tænkt at sige angaaende disse tre Ting, hvortil Debatten foreløbig er begrænset.

Advokat Karl Lous: Som en af dem, der deltog i den Indstilling, som i sin Tid blev afgivet og nu idag er oplæst, vil jeg tillade mig at dvæle ved enkelte af de Momenter, som indeholdes i den. Man hører saa ofte, at det er en Sag, som tillæges betydelig Vægt, dette at faa ophævet Bostedsbaandet. Jeg kan ikke finde, saaledes som ogsaa berørt af den foregaaende Taler, at det Spørgsmaal praktisk seet kan tillægges særdeles stor Betydning. Jeg tror, at om man ophæver det, vil Følgen blive, at Adgangen for udenbysboende til at møde for Høiesteret vil blive lidet benyttet. Det ligger, som allerede paapeget, i Forholdene selv. Men jeg vil fæste Opmærksomheden ved, at dette særlig gjælder, saaledes som Praksis har udviklet sig med Hensyn til Sagernes Foretagelse i Høiesteret. Loven af 1818 siger, at hver Lørdag skal der opsættes et Kart over de Sager, som vil blive behandlet den følgende Uge; men den Lov befølges ikke. Nu gjør man Kart ikke for en Uge, men for en Maaned. Loven af 1818 siger videre, at dette Kart skal ikke blot befølges, men nøiagtig befølges med Hensyn til Sagernes Foretagelse: men nu følger man ikke længre den Orden, hvori Sagerne er opført. I Kraft af egen Magtfuldkommenhed tager Retten snart den ene, snart den anden Sag, ikke blot af Hensyn til at fylde Ugen, med Sager af passende Længde, men ogsaa af andre udenforliggende Grunde. Forholdet i denne Henseende er undergaaet en Udvikling og dens Resultat er, kan man sige, at de er fulstændig Regelløshed. Før maatte den Advokat, som havde en Sag paa Kartet, staa en Uge paa Pinde; nu maa han staa en Maaned paa Pinde, og enhver vil se, at det rammer især dem, som bor udenfor Byen, hvis de skal tænke paa først at møde, naar deres Tur kommer.

Den foregaaende Taler sagde, at man maatte passe paa, naar den nærmest foregaaende Sag begyndte, at reise ind til Byen for at være sikker paa at være tilstede. Ja, hvad er den nærmest foregaaende Sag, naar Ordenen ikke befølges? Det har hændt mig, at jeg har spurgt, om ikke min Sag nu kom fore, paa en Tid, da den kunde ventes foretaget, og at jeg har faaet det Svar, at den kom ikke i den Session, hvoraf der endnu var 14 Dage tilbage. Den Rækkefølge, hvori Sagerne er opført, befølges ikke, det er aldeles regelløst, i hvilken Orden den kommer.

Under saadanne Forhold vil der ikke være andet at gjøre for en Udenbys end at have en Kommissionær, som varskuer om, naar hans Tur kommer. Man kan ikke vente, at Justitskontoret skal spille en Kommissionærs Rolle; man kan heller ikke bombardere Justitskontoret med

Telegrammer og Rigstelefon. Man maa have en Kommissionær herinde, som stadig holder sig a jour, og som man kan spørge, naar Sagen kan ventes foretagen, for derefter at indrette sig; for at være sikker paa, at man ikke kommer for sent, vil det være nødvendigt at blive varskuet saa betids, at man har en Ventedag eller flere. Det siger sig selv, at dette vil medføre et betydeligt plus i Udgifterne, baade direkte Udgifter og Godtgjørelse for Tidstab, og jeg skulde derfor betvivle, at man i nogen større Udstrækning vil benytte udenbys Sagførere, om Bostedsbaandet kunde være her næste Dags Morgen eller Formiddag.

Men selv om man ophæver Bostedsbaandet, maa jeg dog akcentuere, at man kan ikke gjøre dette ved simpelt hen at sløife det. Man maa lade dets Ophævelse ledsages af formelle Regler. Uden det gaar det hele istaa. Jeg mener saaledes, der maa foreskrives som Vilkaar, at den udenbys Sagfører skal have Kommissionær i Kristiania, til hvem Høiesterets Justitskontor kan meddele, naar Sagen staar for Tur til at opføres paa Kartet, af hvem det kan faa Besked, om Sagen kan opføres eller ei, og til hvem de andre Advokater kan sende sin Prolongationsbegjæring etc. Justiskontoret kan ikke telegrafere Landet rundt for at høre, om den eller den Sag nu er færdig til at foretages.

Med Hensyn til Prolongation er det i Indstillingen paapeget, at jevnlig begge Parter bliver enige om, hvor lang Tid de behøver, inden Dokumentationen kan ventes afsluttet, for at slippe med én Prolongation. Vanskelighed ved at praktisere dette, fordi den ene Advokat bor andetsteds, vil medføre gjentagne Prolongationer og dermed forbunden øgede Udgifter. Men hvis der fra den ene Side protesteres mod Prolongation, møder Vanskeligheder, idet dette skal udvikles og begrundes, hvilket atter skal besvares fra den anden Side, og saa udvikler der sig en liden udenretslig Procedure med to Ganges Udtalelse fra hver Side, hvilket skal expederes fra midt i Ugen til Lørdag. Hvorledes skal det kunne praktiseres, naar f. Ex. den ene bor i Bergen? Man faar Varsko Torsdag eller kanske Onsdag og skal være færdig med Udtalelser fra begge Sider til Lørdag Middag. Det kan ikke praktiseres paa anden Maade, end at den udenbys Sagfører har en Kommissionær her i Byen, hvem Justitskontoret oplyser om, naar Sagen staar for Tur, og til hvem den anden Advokat sender sin Prolongationsansøgning til Paategning. Uden en saadan Regel bliver det umuligt at praktisere.

Det samme at ny Regel trænges vil gjælde, naar man ser hen til, hvorledes Forholdet stiller sig med Dokumenternes Benyttelse og navnlig med Hensyn til Udtoget. Nu siger Loven af 1818 kun dette, at Udtoget skal forfattes af Appellanten og forelægges Indstævntes Advokat til Underskrift saa betimelig, at det er færdigtrykt til den Tid, Sagen skal føre. Der er ingen nærmere Forskrift, ingen Frist. Dersom Appellanten bor i Kristiania og Indstævnte i Bergen og Udtoget skal sendes frem og tilbage, kan man uden Regel komme til at staa fast. Der maa haves en Regel, og Regelen kan ikke, saavidt jeg skjønner, blive en anden, end at Udtoget maa leveres i underskrevet Stand til Justitskontoret, samtidig med at Sagen føres paa Kartet. Det vil være den eneste holdbare Regel. Ellers vil man kunne komme til at vente paa Udtog fra de forskjellige Kanter af Landet rent paa det uvisse og være afhængig ikke blot af

Advokaternes mere eller mindre prompte Behandling og Expedition, men ogsaa af tilfældige Forsinkelser. Her maa derfor absolut haves en Regel. Uden det kan Retten selv komme til at stoppe op. Den Udenbys kan ikke stole paa, at den Orden og Tid, som han opgives fra Justitskontorets Side, absolut vil blive befulgt og indrette Udtogets Indsendelse derefter. Der kan indtræffe Forfald, som gjør, at en foranstaaende Sag bliver forbigaaet; ogsaa andre Momenter, som Justitskontoret ikke kan kjende, kan her gjøre sig gjældende til Ordenens Forrykkelse, og hvis saa Udtoget er underveis fra en anden Del af Landet, kan man være udsat for Tilfældigheder, der volder Stans.

Med Hensyn til Dokumenternes Benyttelse tror jeg ogsaa, det er absolut nødvendigt, at man faar nye Regler; thi som fremhævet i den Indstilling, vi har hørt, er det jo noget, som hænder dagligdags nu, at Dokumenterne, eller at enkelte af disse, sendes fra den ene Advokat til den anden, forat man, naar en ny Oplysning indløber, kan sammenholde denne med, hvad der før foreligger. Men stadig at skulle faa fat i hvert enkelt Dokument, som man har brug for, fra en anden By vil blive meget vanskeligt. Bor man i samme By, er det let at faa fat i det Dokument, som man har Brug for under den jevnlig forefaldende Supplering af Bevislighederne. Skal man derimod faa det fra en anden By, bliver det besværligt at sende hele Dokumentmappen frem og tilbage. Der kan ikke være nogen anden Maade at ordne dette paa, end at enhver Advokat, som møder i Høiesteret, har sit fulde Sæt af Dokumenter. Men hvem skal bekoste det? Man kan ikke sige, at Appellanten har Privilegium paa at have Dokumenterne. Hvis Indstevnte var Appellant ved Overretten, vil det være ham, som har bekostet Underretsakt, Kart med Profiler o. s. v., man kan da ikke paaføre ham disse Omkostninger engang til. Man maa have den Regel, at enhver er berettiget til at bruge de Dokumenter, han selv eier, og saa faar den anden Part skaffe sig en bekræftet Gjenpart. Er det Akter paa 4—500 Sider, saa er jo det altid et Plus i Udgifterne; men man maa her have en Regel. Uden Regel vil den ene Part blive udsat for at blive sat fast paa Grund af Hensynsløshed fra den anden Side eller paa Grund af tilfældig indtræffende Omstændigheder.

Dette viser, at det er aldeles ugjørligt blot at ophæve Bostedsbaandet. Man maa lade Bestemmelsen derom ledsages af formelle Forskrifter, Forskrifter, som ikke kan skrives af andre end dem, der kjender Praksis og kjender Forholdene.

Hvad den reelle Side af Spørgsmaalet angaar, Følgen af Bostedsbaandets Ophævelse, saa er jeg aldeles enig i, hvad den foregaaende Taler har sagt. Jeg tror, at det, som vindes for enkelte Individer, ikke vil være nogen Gevinst for Samfundet eller for Standen i det hele taget. Den mundtlige Procedure er en Kunst, som først naaes ved Opøvelse, ved gjentagende at deltage i saadan Procedure. Den, som ikke faar Anledning til det, vil ikke naa op til Kunstens Høide, og jeg mener, at allerede hvad vi har oplevet, de Erfaringer, vi har som Følge af den overordentlige Konkurrence inden Advokatfaget, viser, at Mangel paa Øvelse har ledet til forøget Vidtløftighed. Der procederes og dokumenteres nu med en Bredde og en Vidtløftighed, som var ukjendt for en Snes Aar siden. Det gjør, at Sagerne gaar langsommere, Pointet

drukner let i det meget unødvendige, som tages med, og Retten sinkes i sin Gjerning. Skal nu Adgangen til at procedere ved Høiesteret ogsaa aabnes for end flere, saa er det klart, at Leiligheden til at opøve denne Kunst for Retten bliver end mindre.

Hvad der blev sagt af den foregaaende Taler om Prøven er jeg ganske enig i. Skal man holde paa den, faar man skjærpe den. I dens nuværende Skikkelse tror jeg ligesaa godt man kan ophæve den. Dertil kommer det Moment, at under Forudsætning af Mundtlighed ved Underretten, bliver det vanskeligt at holde nogen Prøve ved Høiesteret, og saavidt jeg erindrer fra Indstillingen, er den ialfald i Tyskland og Frankrig ukjendt. Under de Omstændigheder synes der ikke at være særdeles sterke indre Grunde for at holde paa Prøven.

Hvad Karakteren angaar, vil jeg derimod i Modsætning til den foregaaende Taler absolut holde paa Laudabilis som Betingelse for at procedere i Høiesteret.

Nørregaard: Jeg holder ogsaa paa det.

Advokat Karl Lous: Ja, men nødtvungent — som Modvægt mod Ophævelsen af Bostedsbaandet.

Advokat Harald Nørregaard: Nei, under enhver Omstændighed.

Advokat Karl Lous: Da har jeg misforstaaet Advokat Nørregaard; vi er altsaa enige. Vistnok kan det være, som den foregaaende Taler ytrede, at der kan gjøre sig visse Medlidenhedshensyn gjældende ligeoverfor den enkelte, som har Haud men kan være i Besiddelse af praktiske Kvalifikationer, der gjør ham skikket til mundtlig Procedure. Det kan saa være; men man faar indrette Loven efter Regelen, og i Regelen tror jeg, Laud vil være Udtryk for flere Kvalifikationer til den mundtlige Procedure, end Haud vil være. Den enkelte, som er saa uheldig at faa Haud, men kan have gode Forudsætninger for mundtlig Procedure, har faaet et af de Stød, som Verden giver. Det kan være haardt for den enkelte; men jeg tror, Samfundet faar indrette sig efter Regelen.

Advokat Stang Lund: Jeg tror, at man i denne Sag, ligeoverfor Besvarelsen af de Spørgsmaal, som her foreligger, særskilt ogsaa maa fæste Opmærksomheden ved Forskjellen mellem den Ordning, som nu haves, og den, som vi i sin Tid vil faa ved den nye Civilprocesordning, hvor Procesmaaden ved Høiesteret vil blive helt omlagt og helt forandret. Jeg tror, at den vil blive saa forskjellig ogsaa med Hensyn til Momenter, som er af væsentlig Betydning for det Spørgsmaal, vi her befatter os med, at det i Grunden er en Feil — hvis jeg faar lov til at sige det —, at man ikke har været tilstrækkelig Opmærksom paa, at den Lov, som der nu er Spørgsmaal om at give, og som ikke kommer i Forbindelse med en Omordning af den hos os existerende Civilproces, maa ordne Forholdet under Hensyn til, hvad vi har og uden Hensyn til, hvad vi kan faa, naar vi faar en ny Civilproces. Jeg tror, det vil være en Feil i den Lov, som der nu er Spørgsmaal om at give, at lade Bestemmelser indflyde, som kanske vil passe paa den Ordning, vi vil faa, men som ikke vil passe paa den Ordning, vi nu har. Jeg tror, det vil være af særdeles væsentlig Betydning, at man er opmærksom paa, at man bør nu — det er ialfald min Mening — tage Hensyn til de Forhold, som foreligger, og ikke sætte Forskrifter i denne Lov, som under

de nuværende Forhold vilde være uheldige, men som muligens under andre Forhold vilde være gavnlige. Jeg tør vel sige, at overfor et saa stort Arbeide som Civilprocesloven er, vil det tage en saa rum Tid endnu, før den bliver Lov og før Loven igjen er sat i Virksomhed ude i Livet, det vil tage saa lang Tid, at der er fuld Grund til at gjøre en Lov om Sagførere nu, som kun tager Sigte paa de bestaaende Forhold. Vi har hos os seet Love forandres med meget større Kvikhed end den, som vilde være nødvendig, om man senere af Hensyn til en ny Civilproceslov skal forandre den Sagførerlov, man nu giver.

Med Udgangspunkt i, hvad jeg her har sagt, skal jeg om Bostedsbaandets Løsning bemærke: Efter den nuværende Procesmaade i Høiesteret kan det visselig ikke spille den samme Rolle, om den Sagfører, der kjender Sagen fra første Instans, kan møde i Høiesteret, som det vil spille, naar der bliver ny Civilproceslov. Saaledes som den nye Ordning foreløbig er tænkt, vil man, saavidt jeg har forstaaet, i Høiesteret kunne føre frem en Sag paa samme Maade som nu i Lagmandsret, saaledes at man umiddelbart for Høiesteret fører Vidner, og efterat Bevisførelsen har fundet Sted, vil da Partsforedragene komme støttende sig paa det Materiale, som gjennem umiddelbar Bevisførelse har været forelagt Høiesteret. Da kan man sige, at det har sin Betydning, at den Sagfører, som kjender Vidnerne fra Sagens Behandling i tidligere Instans og ved, hvad ethvert af dem kan forklare, som har talt med dem før og havt Sagen tidligere, ogsaa kan følge med Sagen op i Høiesteret og sige: „jeg er kjendt med Vidnerne fra Sagens tidligere Behandling og jeg har derfor særlige Forudsætninger for at examinere dem, og min Procedure skal bestaa i de Betragtninger og Bemærkninger, som jeg knytter til det for Retten umiddelbart forebragte Bevisstof.“ Paa samme Maade som i tidligere Instans presenteres da Sagen ogsaa i Høiesteret. Men saa er ikke Tilfældet nu, og naar Situationen er den, at de, som nu dømmer i sidste Instans, ikke faar høre Vidnerne umiddelbart, saa har det særdeles liden Betydning, om den, som procederer Sagen i Høiesteret, er i samme Stilling eller om han som Sagfører i Underinstansen tidligere har hørt nærmere Forklaringer. Da er jo i Virkeligheden vedkommende Advokat i Høiesteret, om han ikke har hørt Vidneførselen, forsaavidt i samme Stilling som Høiesteretsdommerne, og hvor meget han end har talt med Vidnerne, kan han dog ikke procedere paa, hvad han har „hørt“ dem sige, men faar holde sig til, hvad der findes i Akterne. Akterne er det eneste Stof, som baade han og Dommerne har at holde sig til, og da mener jeg, det faar mindre Betydning dette Kjendskab hjemmefra til Sagen og Vidnerne.

Men kan jeg saaledes ikke tillægge dette Moment synderlig Betydning under den nuværende Procesordning i Favør af Bostedsbaandets Løsning, er det paa den anden Side klart for mig, at man ved ganske frit at slippe Sagførere over det hele Land til at procedere ved Høiesteret vil risikere at miste en Fordel, som nu til en vis Grad er tilstede, nemlig den Ting, at man har en Advokatstand — jeg vil ikke tale om Dygtighed, den kan findes lige stor blandt Kollegaer udenfor Advokatstanden —, som ved sin stadige Rapport med Retslivet, med Høiesteret og med de Afgjørelser, som falder der, faar en særegen Evne til at klargjøre sig temmelig nøiagtig, hvorledes Spørgsmaalene stiller sig, hvad det er, som vil vinde Rettens Gehør, ganske anderledes, end

der er Anledning til for den, som, kanske med ligesaa stor eller større Dygtighed sidder i et Distrikt, hvor han dog ikke har den umiddelbare Reflex af Retsopfatninger, som man kun faar ved at leve midt oppe i den Domstols Virksomhed, som dømmer i sidste Instans. Jeg tror ogsaa, man kan sige, at netop den dygtige udenbyes Sagfører vil erkjende: jeg er her paa et fremmed Felt, jeg er ikke i saadan Rapport med Domstolen, saaledes kjendt med den, at jeg føler mig tryg. Jeg tror, dette Moment har temmelig stor Betydning. Nu kan det vistnok siges mod dette, at naar man først ophæver Prøven og saa lader alle i Kristiania boende Sagførere med Laud procedere i Høiesteret, bliver dette alligevel et saa stort Antal Procederende, at et Plus dertil udenbysfra ikke har stort at sige; men jeg tror dog, at Tilstanden vilde forværres betydelig ved at Udenbysboende uden Rapport, som alene de i Kristiania boende vil kunne have baade til Retten og til Kollegaer, som procederer i Høiesteret, uden nogen Begrænsning blev sluppet til at procedere i Høiesteret.

Hvad dernæst angaar de formelle Vanskeligheder, maa jeg fulstændig slutte mig til den foregaaende Taler. Jeg er aldeles overbevist om, at Advokat Lous har komplet Ret i, at det ikke vil være muligt at faa Bostedsbaandets Løsning praktiseret, med mindre man ikke alene faar Regler, som vistnok maa gives i Lovform eller i Kraft af Lovforskrift, men ogsaa faar forandret den bestaaende Høiesteretslov særlig m. H. t. Regelen som Udtogets Levering. Efter min Tro vil Bostedsbaandets Løsning virke derhen, at alle de Fordele, som man nu har udenom Loven ved Retspraxis, og som har udviklet sig, fordi man bor paa samme Sted, vil blive borte. Til Gjengjæld vil man faa en Stramning i Forholdet, som vil vanskeliggjøre Sagens Forberedelse, men som man let vil blive henvist til at bruge, naar man kommer overfor udenbyes Sagførere, særlig hvis de bor langt borte, fordi man simpelt hen bliver nødt til det til Varetagelse af sin Parts Interesse. Det blev sagt af Advokat Lous, at man ved ikke om Ens Sag, som staar paa Høiesterets Ugekart, kommer fore i næste Uge; men man ved ikke, om den kommer fore om 1 Maaned eller om 2 Maaneder engang. Det hændte mig i forrige Session, at min Sag havde staaet paa Kartet 6—8 Uger, og det gjorde Justitssekretæren mig opmærksom paa, da det saa ikke faldt bekvemt for mig at procedere Sagen, da jeg blev tilsagt. Men jeg kunde pege paa, at jeg to Gange tidligere havde tilbudt mig at procedere Sagen, men der blev da sagt, at det passede ikke, uagtet jeg jo egentlig havde Adgang til at forlange, at Sagerne skulde gaa i Tur efter Kartet. Man bøier sig nu, der er Samarbeide mellem Justitskontoret, Retten og Sagførerne; vi indretter os eftersom det passer, idet vi paaregner til Gjengjæld at blive vist Imødekommenhed. Det kan man gjøre, naar det kan ordnes saa at sige ved Telefonsamtale paa en Formiddag, men ikke, naar man har Modparten i Bergen eller Trondhjem; da vil man være henvist til at holde paa sin Ret, for at det ikke skal gaa istykker for En, og der vil som Følge heraf blive en Stivhed, som ikke behøver at praktiseres, som Forholdet er nu.

Jeg tror derfor, at man overhovedet ikke kan indlade sig paa Bostedsbaandets Ophævelse — deri er jeg enig med Advokat Lous — , uden at man faar bestemte Lovregler, som skal gjælde mellem Sagførerne, meget strengere og mere detalieret. end man nu har.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Karakteren Laud eller Haud

maa jeg ogsaa slutte mig til foregaaende Talere, idet jeg maa lægge Vægt paa den Ting, at det vistnok kan siges at være høist uheldigt, at en Mand, som har vist sin Dygtighed i Retspraxis, men som har Haud til Examen, maa være udelukket fra at procedere ved Høiesteret, Men der er dog en Betryggelse deri, idet man ved at sætte dette Skillemærke, bidrager til at holde ude fra Høiesterets Skranke det som er rent undermaals. Det gaar efter min Opfatning ikke an, at der i Høiesteret skal kunne møde op hvilkensomhelst Sagfører med minimal Dygtighed i at procedere en Sag, ikke alene fordi han er uvant til mundtlig Procedure, fordi han ikke kjender Tekniken og forsaavidt er som den, som famler i Mørke, men fordi han simpelthen ikke er i Besiddelse af den Dygtighed og Indsigt, som udkræves til en Sags Behandling saaledes som den nogenlunde værdig bør finde Sted i Rigets Høiesteret. Og jeg tror, det vil have Betydning — ikke alene for den enkelte Sag — det fik jo endda saa være, idet man kan sige, at den, som tager ensaadan Sagfører, faar finde sig i, at hans Sag bliver behandlet derefter; men Høiesterets Stilling er jo ikke den alene at skifte Ret i den enkelte Sag, men den har ogsaa gjennem sine Afgjørelser at give Præjudikater, Rettesnoren for, hvad der skal ansees for bestaaende Ret i de og de Forhold; og da mener jeg — og det tror jeg Retten selv vil være den første til at erkjende —, at det, at Høiesteret har kunnet give Domme, som har staaet paa Høide med den juridiske Indsigt, som kan kræves af den øverste Domstol, i Sandhed ogsaa har havt Forbindelse med, at der har været Mænd i Skranken, som har kunnet forelægge Spørgsmaalene saaledes, at det har givet den nødvendige Veiledning for dem, som i Dommen skal afgive sit Responsum.

Det er en meget vanskeligere Opgave for Retten at kunne finde, hvad der er rigtigt, at svare paa et juridisk Spørgsmaal, naar den ingen paalidelig Veiledning har i dem, som procederer. Det er ganske klart, at det kan være af lige til afgjørende Betydning dette, hvorledes Spørgsmaalet forelægges dem, som skal løse det, og som maa dømme, saasnart Sagen er færdig; de kan ikke engang begynde paa en ny Sag, forinden Dom er afsagt. Spørgsmaal kan skjule sig i Sagen og Synspunkter kan blive borte, som man ikke kan bebreide Høiesteret, at den ikke har fat i, naar den ikke har faaet dem leveret fra Skranken.

Jeg tror derfor, det vilde have en temmelig skjæbnesvanger Betydning ikke alene for den enkelte Sag, men ogsaa for Retslivets Udvikling, forsaavidt Høiesteret dertil bidrager — og det er en overmaade væsentlig Faktor, som Høiesteret yder —, om man skulde sløife baade Prøven og Bostedsbaandet og Examenskarakteren. Det vilde være at slaa Alt paa vidt Gab; det vilde være at aabne Adgang for Dygtigheden, men ogsaa at aabne Adgang for den fuldstændige Mangel paa Dygtighed. Det vilde være til Skade ikke alene for den enkelte Sag, men for Retsudviklingen, gjentager jeg. Jeg slutter mig derfor til de to Herrer, som tidligere har havt Ordet. Sagen er af meget væsentlig Betydning for Samfundet, og det ikke alene med Hensyn til den enkelte Sags Behandling, men ogsaa med Hensyn til, at Høiesteret kan komme til at bevare det høie Niveau, den nu har som Løser i sidste Instans af de Retsspørgsmaal, som forelægges for den.

Det var væsentlig dette, jeg tænkte at ville sige. Jeg vil slutte med, at jeg vilde sætte megen Pris paa, at denne Forening enten gjennem en

Udtalelse samlede sig om en Henstilling, gaaende ud paa, at i hvert Tilfælde Spørgsmaalet om Bostedsbaandets Løsning udsættes, til man har slutbehandlet selve den nye Civilprocesordning, og at man saa, som et Led af denne, tog dette Spørgsmaal op. Jeg skulde endog være tilbøieligt il at tro — det er rent taget i Øieblikket, for jeg har ikke Oversigt over det og kjender ikke til, hvorledes Ordningen vil blive — jeg skulde endog tro, at man selv, naar den nye Ordning foreligger, først burde erfare sig frem, om man da bør aabne alle Døre til Høiesterets Skranke. Men i hvert Tilfælde mener jeg, man faar vente, indtil den nye Procesordning ligger helt færdig til Bedømmelse. At løse Bostedsbaandet som Forholdet er nu, vilde, mener jeg, reelt og formelt føre os op i særdeles store Vanskeligheder, uden at der paa den anden Side er noget nævneværdigt, som taler for, at det løses.

Jeg gaar udfra som en Selvfølge, at man, naar man nu faar Udtalelser i denne Retning fra Advokater og Sagførere her i Kristiania, ikke i mindste Maade mener at der hos os gjør sig gjældende nogen Tanke paa det Indhug i Næringen, vi kan vente os med Hensyn til Høiesteretsproceduren — at det ikke er den Side, som i mindste Maade spiller nogen Rolle. Med det Antal Advokater, som nu er, vil det Minus i Høiesteretssager for den enkelte, som skulde blive Følgen af en anden Ordning, heller ikke blive af synderlig Betydning.

Jeg tror, at Bostedsbaandets Løsning nu, endog uden nogensomhelst nærmere Regler, lige til vil vise sig umuligt. Skulde det ske, saa vil der blive draget umaadelig store Vexler paa Kristianiasagførernes Elskværdighed. Det bliver Kristianiasagførerne, som altid skulde staa til rede og sige til sine udenbyes Kollegaer: vi skal passe paa, vi skal dække alle Vanskeligheder, vi skal gaa op i vore Sager og ordne alt paa bedste Maade, vær saa god at meddele os, hvilken Dag det passer Eder at komme ind til Kristiania, vi skal konferere indbyrdes og med Justitskontoret og skaffe Eder det saaledes, som det passer jer! Jeg tvivler ikke paa, at vi vilde være yderst elskværdige, for det er det vor Natur at være. Men det vilde mangen Gang vise sig komplet umuligt, fordi det vilde komme til at stride ikke alene mod Varetagelsen af vor Parts Interesser, men komme i Konflikt med andre Gjøremaal, som vi ogsaa har at varetage, saa vi vil ikke kunne strække os længer — som det heder — end Skindfælden rækker.

Overretssagfører Chr. Hansson: Spørgsmaalet om Bostedsbaandets Løsning og Prøven for Høiesteret samt Titulaturen har gjentagne Gange været behandlet af Den norske Advokat- og Sagførerforening. Derimod har Spørgsmaalet om Examenskarakteren ikke tidligere været fremme; det er idag første Gang det bringes frem for denne Forenings Medlemmer. Den i 1894 af Foreningens Bestyrelse afgivne Indstilling omhandlede ikke Spørgsmaalet, lige saa lidt som det kom til Behandling paa Landsmødet i 1898 eller 1900. Derimod vil mine Herrer af Motiverne til den kgl. Proposition se, at det var behandlet af Justitskomiteen i 1894, saavidt jeg kan forstaa, nærmest foranlediget ved en Forestilling, som var indsendt direkte til Justitskomiteen fra Overretssagfører K. Kristensen. I Justitskomiteen var et Mindretal paa 2 Medlemmer for, at Fordringen til Laud skulde sløifes. Komiteens Flertal sluttede sig ogsaa hertil under Forudsætning af at Prøven bibeholdtes.

Subsidiært, vil mine Herrer se, var der saaledes i Justitskomiteen i 1894 Enstemmighed for Forandringen.

Naar jeg siger, at Spørgsmaalet tidligere ikke har været behandlet, regner jeg ikke de foregaaende Talere, som, paa Grund af Formandens Angivelse af Momenter for Debatten, her er kommet med kortere Udtalelser. Jeg tror derfor, da Spørgsmaalet interesserer ikke alene mange af de Tilstedeværende iaften, men muligens det halve Antal praktiserende Sagførere Landet udover, at burde anføre forskjellige Momenter, som efter min Mening er afgjørende for Spørgsmaalet, og jeg beder da mine Herrer rolig overveie dem, al den Stund Spørgsmaalet er ganske nyt.

Det første Spørgsmaal, jeg da vil fremsætte er, hvorvidt Karakteren Laudabilis i og for sig indeholder en Borgen for, at vedkommende Kandidat er i Besiddelse af de Egenskaber, som Høiesteret for sit Vedkommende finder nødvendige, for at man skal kunne fremtræde for Skranken. De Egenskaber vil mine Herrer finde angivne i den kgl. Proposition. Jeg skal nævne, hvad Overretssagfører Kristensen i den Anledning anfører. Han opkaster Spørgsmaalet paa den ene Side om Karakteren Laudabilis indeholder en særlig Betryggelse, en absolut sikker Garanti for dygtig Procedure, og paa den anden Side om Karakteren Haud ikke alene idag, men alle Dage er et Vidnesbyrd om Uskikkethed og Udygtighed for Høiesterets Procedure. Det er af Advokat Nørregaard nævnt, at med to Prøver for Høiesteret vil de, som fremstiller sig, være underkastet store Tilfældigheder. Ved Universitetet har vi alene en Prøve, og det i en Alder, da Mange endnu paa langt nær har naaet den Modenhed, som de senere gjennem Berøring med det praktiske Liv vil faa. En Prøve ved Universitetet indeholder mange Tilfældigheder, som kan tvinge Vedkommende til at faa en Karakter, som ikke paa nogensomhelst Maade er betegnende for hans Dygtighed. Det er altsaa Tilfældigheden. Den hæfter jeg mig forøvrigt ikke saa meget ved, som det er Noget, som man faar tage Følgerne af forsaavidt, og jeg lægger heller ikke Vægt paa det, Advokat Nørregaard nævnte: de økonomiske Hensyn, at man ikke har Raad til at anvende tilstrækkelig Tid paa sit Studium eller ikke har Raad til at tage Examen om igjen, fordi det Moment, at man ikke har Raad til at anvende det Nødvendige paa sin Uddannelse, kan gjøres gjældende ogsaa paa alle andre Felter. Den, som ikke har Raad til f. Ex. at skaffe sig andet end en elementær teknisk Uddannelse, faar finde sig i at staa tilbage for dem, som har Raad til gjennem Uddannelsen i Udlandet at naa Høidepunktet af sin Tids tekniske Uddannelse.

Derimod mener jeg, at der i og for sig absolut ikke er nogen Ræson for at bibeholde Sondringen mellem Haud og Laud. Haud er Udslaget for vedkommende Kandidats theoretiske Viden; men ved Høiesterets Skranke kommer det an paa Dygtigheden for det praktiske Liv. Theori og Praxis, mine Herrer, er to inkommensurable Størrelser. Havde de endda været for at blive Professor i Retsvidenskab man opstillede Kravet paa Laudabilis til Examen, kunde jeg have fundet det rimeligt. Men at den theoretiske Kundskab i Øieblikket skal være afgjørende for Vedkommendes Skjæbne videre fremover, finder jeg absolut uretfærdigt. Det kan afhænge i mange Maader af, hvorvidt vedkommende Kandidat har Evne til at tilegne sig Kundskaber i kort Tid, det kan afhænge af den Tilfældighed, om han netop har opfrisket den Opgave, som forelægges ham, men det er

intetsomhelst Kriterium paa, at han har formaaet at tilegne sig de Kundskaber, som han senere skal anvende i Praxis.

Dette Forhold, som jeg her har omtalt, har tidligere ikke frembragt synderlig stødende Resultater. Men efter at det i de senere Aar regelmæssig er bleven Tilfældet, at Enhver, som har opnaaet Karakteren Laud, fremstiller sig til Høiesteret, at ikke alene de, som har sin Bolig i Kristiania, men ogsaa udenbyes Sagførere for at opnaa — for at citere Propositionens Motiver — Fordele i Konkurrencen aflægger Prøven for Høiesteret, er Forholdet bleven et andet. Allerede derved har Spørgsmaalet faaet betydelig større aktuel Interesse. Men hvis Propositionen bifaldes, og hvis Bostedsbaandet saaledes løses og Prøven afskaffes, vil Misforholdet blive skrigende. Man vil, som ogsaa fremhævet af Advokat Norregaard, faa et Forhold, hvorefter jeg skulde antage, at om ikke mange Aar Halvparten af Landets Sagførere vil være Høiesteretssagførere, medens den anden Halvpart, eftersom Antallet af Høiesteretssagførere stiger, synker ned til at blive en mindre agtet Klasse. Der bliver en Klasseforskiel mellem disse to, som ikke har nogen indre Grund, og som er en Straf for en daarlig Examen, som er altfor uforholdsmæssig. Hvis enda denne Lov kun skulde gjælde dem, som tog sin Examen om at de foreslaaede Bestemmelser var traadt i Kraft, saa kunde dertil siges. Hvis enda denne Lov kun skulde gjælde dem, som tog sin Examen efter igjen, og at de faar indrette sig derefter; men ligeoverfor dem, som har praktiseret som Sagførere paa sit Haud, vil det være en stor Ubillighed, en saa stor Ubillighed, at jeg mener, der burde være en Særbestemmelse for dem, gaaende ud paa, at de, som allerede ved Lovens Vedtagelse praktiserede paa sit Haud, havde Adgang til paa en eller anden Maade, gjennem en længere Praxis eller hvorledes man vilde indrette sig, at komme frem til Høiesteret.

Ved Lagmandsretten er der ingen Sondring mellem Laud og Haud, der, hvor det gjælder mangen Gang Spørgsmaal, som har ganske anderledes Betydning end de økonomiske Afgjørelser, som indbringes for Høiesteret. Jeg skulde have Lyst til at høre, hvorfor Sondringen der ikke er fastholdt, og ligeledes skulde jeg have Lyst til at høre af dem, som har fulgt med i disse Forhold, om det kan paavises, at de Sagførere, som har Haud til Examen, har røgtet sit Hverv daarligere end de, som har Laud. I denne Forbindelse vil jeg nævne, at der fastholdes Forlangendet om Laud til Embedsexamen for at kunne blive Statsadvokat. Men det Klasseforskjel mellem disse to, som ikke har nogen indre Grund, og som er dog en unaturlig Ting, at en Retsskriver med Haud, som har vist Anlæg og speciel Interesse for strafferetslige Spørgsmaal, og som gjennem en Række Aar er bleven vel bevandret i sine Sager, at han skal ikke kunne naa frem til Stillingen som Statsadvokat.

Paa den anden Side kan det ogsaa siges med Hensyn til dem, som optræder for Lagmandsretten, at det er en Ubillighed fra det Offentliges Side, at det sørger for, at Paatalemyndigheden udelukkende rekruteres fra Kandidater med Laud, men ikke paaser, at de, som skal forsvares, faar et Forsvar med den samme Dygtighed.

Til Slutning vil jeg nævne et Moment, som gjælder et rent Foreningsanliggende. I Modsætning til de to foregaaende Talere, som saavidt jeg forstod, nærmest udtalte sig om Karaktererne Haud eller Laud i Tilslutning til den nugjældende Lov, taler jeg under Henhold til den foreliggende Propositicn, og jeg vil da pege paa, hvorledes For-

holdet vil blive efter nogle Aars Forløb. Man vil da her i Kristiania og Landet udover have to forskjellige Klasser, en Klasse A og en Klasse B. Jeg er bange for, at den Sammenslutning og Organisation, som der nu paa alle Hold arbeides for, og for hvilken jeg tror Interessen i det sidste er stærkt stigende, den Organisation og Sammenslutning vil det være meget vanskeligt at gjennemføre, saafremt de, som har været uheldige nok til at faa Examenskarakteren Haud skal gaa omkring stemplet med det Mærke. Det Krav, som nu reises, gjælder ikke alene os i denne Forsamling og vil ikke alene virke sondrende her; men Landet udover sidder der — ja, jeg ved ikke, hvor mange, men at det i hvert Fald er nær Halvparten af praktiserende Jurister, som har Haud, det tror jeg ganske sikkert. Jeg vil derfor nævne, at de Udtalelser, som fremkommer fra Advokater her, ikke forsaavidt kan tillægges saa særdeles stor Vægt, specielt fordi jeg tror, at Advokat Nørregaard skulde kunne forstaaes saaledes, at det ialfald meget stærkt vil blive taget under Overveielse, om der ikke vil være Grund til at sløife denne Sondring, saafremt Propositionen bliver befulgt. Af vore Professorer har vel de aller fleste saa lidet Kjendskab til det praktiske Liv, at heller ikke deres Mening burde være afgjørende, og hvad Høiesteret angaar, har Assessorerne aldrig havt Anledning til at overbevise sig om, hvorvidt en Kandidat med Haud er kapabel til at gaa i rette ved Høiesteret. De Mænd, som til syvende og sidst vil have at fatte Bestemmelse om dette, Storthingsmændene, vil i de aller fleste Tilfælde have Forudsætningerne til at kunne bedømme, hvad der i dette Tilfælde er billigt og retfærdigt. De vil inden sin egen Kreds have havt Anledning til at bedømme, hvorvidt de Sagførere, som virker der og har Karakteren Haud, har været kapable til at røgte sit Hverv. Har de kunnet røgte det paa en fuldt tilfredsstillende Maade i alle de forskjellige Tilfælde, som forekommer i By- og Landskomuner, tror jeg ikke, Høiesteretsteknikken er saa vanskelig, og at det er saa uoverkommeligt at indarbeide sig i den, at det burde stille sig som en afgjørende Hindring mod at give Haudillaudabilisterne Adgang til at procedere ved Høiesteret.

Advokat Kristen Johanssen: Hvad jeg egentlig her har tænkt at sige, er allerede udtalt af Advokat Stang Lund, nemlig at det nytter ikke at ræsonnere ud fra de nugjældende Høiesteretsbestemmelser angaaende de Spørgsmaal, som her er reist. Forsaavidt er, hvad jeg vilde sige, i Hovedsagen sagt. Men jeg trækker de modsatte Konsekventser af de, Advokat Stang Lund trækker.

Det er jo saa, at Forholdene er gammeldags ved Høiesteretsproceduren, som de er, for de er temmelig forbenede og jeg kan kanske sige balsamerede; men det kan vel ikke være nogen Grund til, at de skulde staa for evig Tid. Det er ikke nogen hyggelig Tanke, at en Lov om Sagførere skal staa i Klasse med „Skade paa Bofæ ved Hund", hvilken Sag synes at være et Yndlingsthema inden vore lovgivende Myndigheder. Skal der gives en Lov om Sagførere nu, forekommer det mig derfor, at den maa tage Sigte paa Forholdene som de forhaabentlig inden en rimelig Tid vil blive, og ikke netop paa Forholdene som de er. De Indvendinger, som reises mod Bostedsbaandets Frigivelse paa Grundlag af, at den er umulig efter de nuværende Vaner eller Uvaner, som hersker ved Proceduren for Høiesteret, tror jeg ikke kan tillægges stor Betydning.

Her er to Ting, som blandes sammen, efter min Mening med Urette. For det første, at man holder paa Bostedsbaandet, fordi de nuværende

Former gjør dette nødvendigt, og for det andet, at det giver et Fortrin at beskjæftige sig med Høiesteretssager, et Fortrin, som uvilkaarlig vil bevirke, at de, som til daglig Brug, saa at sige, beskjæftiger sig med Høiesteretssager, faktisk er overlegne i Konkurrencen over andre. Man maa ikke tro, at en Lov her om Bostedsbaandets Frigivelse vil sætte Tingen paa Hovedet. Jeg tror ikke egentlig, der er Nogen, som har synderlig Tvivl om, at Forholdene vil blive omtrent som de er, bare med den Forskjel, som er en rigtig og naturlig Følge af Tingenes Udvikling. Hvad der var korrekt i 1818, er ikke ganske korrekt nu. Det er sagt, at man kan ikke konferere med og telefonere til en Kollega udenfor Kristiania. Jeg vil sige, at det er ganske og aldeles urigtigt. Den Forskjel, som er mellem at konferere med en Kollega i Drammen og en Kollega her, er den, at man til en Mand i Kristiania telefonerer gratis, medens man for at telefonere til Drammen maa betale 25 Øre; det er hele Differencen. Og Parter, som procederer ved Høiesteret, faar finde sig i det Udlæg; det bør ikke tillægges nogen Betydning.

For mig staar det rent ud sagt saa, at al Fornuft tilsiger, at Folk, som er skikket til at procedere ved Høiesteret, maa faa procedere, enten de bor i Drammen eller Kristiania. De maa med andre Ord faa Lov til at procedere der, naar Bostedet ikke medfører Ulemper for andre end dem selv. Faktisk vil de to Ting falde sammen. Hvis det volder mange Ulemper for dem selv, saa vil Resultatet blive, at de ikke procederer i Høiesteret.

Jeg tror ikke, det i og for sig spiller en saa forfærdelig stor Rolle, om Bostedsbaandet bliver løst eller ikke, — ikke anderledes, end at det er en klar Retfærdighedshandling, at saa sker.

Bostedsbaandet er ikke givet for at skaffe et Privilegium for Sagførerne i Kristiania. Det er givet af rent praktiske Hensyn til Retten. Gaar man først ud fra, at disse praktiske Hensyn ikke længer foreligger, er det en rimelig Konsekvens deraf at sige: væk med det. Jeg mener, ingen kan bestride, at en Mand, som bor f. Ex. paa Moss, har akkurat den den samme Adgang til at procedere ved Høiesteret som vi. Der er ingen Forskjel paa det. Og hvis der skulde være Tale om et Privilegium, saa kunde det være rigtigt, da vi havde en Advokatstand, en ganske faatallig Advokatstand, som, vel at mærke, ikke konkurrerede med de øvrige Sagførere. Engang var det faktisk saa, er det mig sagt af nulevende ældre Advokater. De ansaa det ikke engang for fint at befatte sig med Omsætning af Pantobligationer. Det var kort og godt Folk, som procederede ved Høiesteret og intet andet. Da var der Mening i det. Det kan være et rigtigt og godt Princip, at Sagførernæringen forsaavidt er bundet til Bostedet, som enhver Sagfører kun procederer ved en vis, bestemt Domstol, hvilket, saavidt mig bekjendt, er Tilfældet i Tyskland, Frankrige og England. De, som i Tyskland procederer ved „Reichsgericht", procederer ikke ved andre Domstole. Ligesaa vil man i Frankrige se, at de største Advokater ikke procederer ved Kassationsretten, fordi de da ikke vilde kunne procedere ved andre Retter. Der kan det være rigtigt. Som det foreligger i Øieblikket, staar det for mig saa, at Bostedsbaandet er en direkte Anomali. Det er et direkte Privilegium, som vi har som Modvægt mod de store Skatter i Kristiania — for at sætte det paa Spidsen. Det ene kan være af omtrent den samme juridiske Relevans som det andet.

Saa tales der, som om Høiesteretsproceduren var mundtlig. Ja,

jeg procederer virkelig nogle Sager i Høiesteret mellem Aar og Dag, saa min Erfaring kan være saa nogenlunde; men det er ikke saa forskrækkelig mange af dem, som behandles mundtlig. Tvertimod, vi har skriftlig Ordning i Høiesteret for Øieblikket. Hvis jeg siger, at 2 af 3 Sager behandles skriftlig, saa er det sikkert ikke nogen Overdrivelse. Og skriftlige Sager ved Høiesteret kan proceder es akkurat lige saa godt af En, som bor ikke mere end én Postdag fra Kristiania, som af En, der bor her.

Jeg er ikke enig med Overretssagfører Hansson i alle hans Præmisser, men jeg er absolut enig i hans Resultat. Jeg har i nogle Aar været Manuduktør, og jeg har ogsaa paa andet Hold havt Anledning til at gjøre Erfaringer, og det ved jeg, at Differencen mellem Folk med Haud og Folk med Laud, den er ganske svævende. Jeg har i Grunden det aller kraftigste og bedste Bevis deri, at vi har Folk, som to Gange har faaet Haud og en Gang Laud. Dette Forhold kom paa Tale mellem en Kollega og mig for en Stund siden, og han sagde, at det er to Racer. Jeg spurgte da: er den Mand Haud-Mand eller Laud-Mand? Han er selvfølgelig i en vis Forstand Laud-Mand. Man har Exempel paa, at en Mand har faaet rent Haud og saa staar til Laud et halvt Aar efter. Da vil vel Ingen tro, at den Mand paa et halvt Aar har proppet i sig juridisk Visdom for Livet, som har den Betydning, som skulde ligge i Differencen mellem de to Karakterer.

Spørgsmaalet forekommer mig i Grunden alene at være: skal man opretholde Prøven, eller skal man ikke opretholde den? Jeg tilstaar, at det staar saa for mig, at det eneste, som er stemmende med Principet for Sagførernæringen hos os, er, at den er ganske fri ved Høiesteret som ethvert andet Sted. Indskrænkningen vil give sig af sig selv uden Hensyn til formelle Regler. Vi har, som Herrerne ved, et meget greit og klart Exempel paa det her i Byen. Hvis man gaar op i Kristiania Sjøret og ser, hvem der har Sager der, vil man se, at det er mellem 4 og 10, som har Sager i nogen Mon. Jeg er ikke blandt dem, saa jeg trykt kan snakke om det. De har ikke juridisk Ret til at være de eneste, som har Sjøretssager, men det har nu engang gjort sig selv. Og jeg er ikke i Tvivl om, at eftersom og hvis Forholdene bliver større hos os, end de er, saa vil der komme til at gjøre sig gjældende en Specialisering i Sagførernæringen som i alle andre Næringer. En bestemt Specialitet, som er given, er at procedere i Høiesteret, allerede af den Grund, at enten man giver Love i den ene eller anden Retning, saa har en Ting, som har bestaaet i nær hundrede Aar, sine Konsekvenser, som man ikke kommer forbi. Specialiteten paa det Omraade vil saaledes nok bevare sig.

Advokat Stang Lund: Jeg skal tage mit Udgangspunkt i, hvad Advokat Johanssen bemærkede om, at Forholdene efter hans Mening ved Høiesteret nu var temmelig abderitiske. — —

Advokat Kristen Johanssen: Det var ikke mine Ord. „Forbenede", sagde jeg, og „balsamerede".

Advokat Stang Lund: Jeg retter da „abderitiske" til „temmelig balsamerede". Nuvel, den Tilstand vil vi altsaa have, indtil den bliver afløst af en ny, og en ny Tilstand vil vi ikke kunne faa, før vi faar en ny Civilprocesordning. Jeg gaar ud fra, at om man end forandrer de Lovregler, som angaar Sagførerne, saa vil man ikke forandre Høiesteretsproceduren og Reglerne for Høiesterets Virksomhed, før man faar

den nye Civilprocesordning. Da nu det, vi har at fare med, den Redskab, vi har, er de „balsamerede Tilstande", som Høiesterets Virksomhed befinder sig i, som Advokat Johansen sagde —

Advokat Kristen Johansen: Jeg mener Formerne, hvori de virker.

Advokat Stang Lund: Jeg vil da sige, at naar vi har disse „balsamerede Former", saa faar man gaa ud fra dem, og da spørger jeg: er det saa rigtigt under de Forhold at løse Bostedsbaandet? Det blev indvendt af Advokat Johansen, at der ikke var noget i Veien for at telegrafere til Drammen, — og han nævnte ogsaa Moss. Jeg kan nævne f. Ex. Bergen, Trondhjem og Hammerfest, thi de Vanskeligheder, som han sagde, ikke er tilstede i Drammen og paa Moss, er dog i temmelig betydelig Grad tilstede, naar vi gaar videre ud i Landet. Jeg skulde ikke have saa meget imod en Lov, som sagde, at de, som boede i et vist Antal Kilometers Afstand fra Kristiania, med Jernbaneforbindelse eller Telefonforbindelse, kunde procedere for Høiesteret. Paa samme Maade, som efter Juryloven Vidner har Pligt til at møde i en Afstand af et bestemt Antal Kilometer Jernbanereise. Men skal vi slippe det hele løs under de Forhold, vi nu engang har, saa tror jeg, det vilde være forbundet med meget væsentlige Ulemper. Man kan ikke komme fra det. Er det ikke da bedre at vente med at løse denne ene Side af Spørgsmaalet, nemlig hvem der kan møde i Høiesteret eller ikke, indtil man løser det hele Spørgsmaal om, i hvilke Former Høiesteret skal virke? Er det værd at tage dette ene Led ud, før vi har en ny Ordning, hvori Spørgsmaalet kan passes ind? Jeg tror ikke, det er paakrævet nu at gjøre nogen Forandring paa dette Punkt, og jo kortere Tid der maatte være, til vi kan faa en hel ny Procesordning, desto mindre paakrævet er det. Jeg tror, det vilde være heldigt, om man i den Lov, som nu skal gives om Sagførerne, gik ud fra, at det, som nu skal ordnes, er den Del af Sagførernes Forhold, som ikke staar i nogen særlig Forbindelse med den nye Civilprocesordning, men som gjælder under enhver Procesordning, nemlig Betingelserne for at blive Sagfører og Fordringerne til Sagførere med Hensyn til Vandel, Solvens og overhovedet hvad der kan kræves af og foreskrives for en Sagfører, uden at man tager med de specielle Ting, som dog først vil kunne faa en rimelig og fri Løsning, naar man staar overfor den hele nye Civilprocesordning.

Med Hensyn til Karakteren Haud eller Laud, kan det jo ikke negtes, at det er saa, som det er sagt af Overretssagfører Hansson, at hvis man tænker sig Propositionen vedtaget som Lov og Bostedsbaandet løst samtidig, vil der blive en Række Sagførere, som kan kalde sig Høiesteretssagførere alene fordi de har Laud, men som ikke nogensinde vil tænke paa at procedere ved Høiesteret, medens de Sagførere, som har Haud til Examen, ikke vil kunne tillægges den Betegnelse. Dette er uheldigt, men jeg er enig med Advokat Nørregaard i, at det er noget, som kun taler for, at man hverken rører ved Bostedsbaandet eller ved Examenskarakteren, forinden man kan tage Spørgsmaalet op til endelig Løsning i Forbindelse med den nye Civilprocesordning. Jeg vil forøvrigt nævne ligeoverfor Overretssagfører Hansson, at det forholder sig jo saa, at ikke alene for at blive Statsadvokat maa man have Laud, men ogsaa for at faa Ansættelse i høiere Dommerembeder, og dette er foreskrevet, uagtet det jo paa en vis Maade er mindre paakrævet for Embedsstillinger, fordi det jo ikke er

saa, at enhver kan blive Embedsmand, naar han blot godtgjør, at de og de Momenter foreligger. Idet Vedkommende skal udnævnes, er der aaben Adgang til at øve Kritik paa Personen uanseet Examenskarakteren. Det er imidlertid ikke behageligt, at man Livet igjennem skal gjælde som „Haudist" eller „Laudist", da det er klart, at det i Livet i sig selv ikke er afgjørende, hvad Examenskarakter man har faaet. Men det, som for mig staar som utilraadeligt, er under den nuværende Ordning at løse alle Baand og slaa Døren paa vidt Gab og sige: Hvemsomhelst kan procedere for Høiesteret, uden at man har nogensomhelst Kontrol i nogensomhelst Retning. En saadan Ordning vilde sinke Høiesteret i dens Arbeide og skade dens Afgjørelser.

Overretssagfører Victor Ihlen: Jeg vil strax faa Lov til at præsentere mig som en af dem, der har faaet et af de Stød, som Verden bringer — som Advokat Lous sagde — men jeg har overvundet det Stød, og jeg er ikke bange for nogen Reaktion. Naar jeg alligevel er enig med Overretssagfører Hansson i hans Opfatning af Forholdet mellem Haud og Laud, saa er det, fordi jeg finder en Sondring absolut at være en Urimelighed og Ubillighed. Hvorledes Slumpelykken og Examensheldet kan spille ind, er noget, vi alle ved — jeg behøver ikke at gaa nærmere ind paa det. Den jevnt dygtige og kanske kundskabsrige Kandidat kan være uheldig og dumpe op i Ting, som han er mindre hjemme i, og det gaar ham galt, medens en anden Mand, som kanske har læst nokſaa meget paa puf hele Tiden, kan være heldig og faa Laud, og dette skal være afgjørende for de to Mænds Skjæbne frem igjennem Livet! Der er ingen Rimelighed i det efter min Mening. Desuden vil jeg sige en Ting til. Denne Fordring paa Laud for Høiesteretsadvokater indkom, saavidt jeg ved, først i Høiesteretsloven af 1818 § 35. Dengang var Lovene ikke saa omfangsrige som nu, og de juridiske Lærebøger var heller ikke saa talrige som nu. Man kan gaa helt til Loven af 1857 om Beskikkelse af Høiesteretsadvokater — da havde den Lovsamling, som man i Almindelighed bruger, 5 Bind og 3000 Sider, i 1894 er den samme Lovsamling øget til 12 Bind og 13000 Sider. Den store Lovsamling er ikke fortsat siden 1894, men at de lovgivende Myndigheder ikke har ligget i Dødvandet siden 1894, er noget, vi alle ved. Specielt fra 1897 har Lovarbeidet taget god Fart her hjemme. Og saaledes som det er gaaet med Øgningen af Lovene, er det ogsaa gaaet med Øgning af juridiske Lærebøger og Forelæsninger. Jeg tror ikke, jeg gjør mig skyldig i nogen Overdrivelse, naar jeg siger, at det Pensum, som en Kandidat i 1903 har at sætte sig ind i, er mindst 5 Gange saa stort og omfangsrigt som for halvhundrede Aar siden. Saa stort som Pensumet nu er, bliver det aldeles umuligt for en Mand, som ikke er begavet med en extraordinær Hukommelse, at holde fast paa alt det, som skal kunnes af dette ved en Examen. Jeg vil bare i denne Forbindelse trække en Sammenligning med den medicinske Examen: Den har tre Afdelinger, og en Mediciner kan blive Læge, enten han har Haud eller Laud til Examen; det gjør ingen Forskjel i den Retning. Jeg mener, at er den juridiske Examen, saaledes som den nu er indrettet, og saaledes som den nu absolveres, ialfald ikke nogen fuldt paalidelig Maalestok for en Mands theoretiske Kundskaber, saa bliver den som Maalestok for hans praktiske Kundskaber absolut ubrugelig i enhver Henseende, og det er dog i første Instans for den praktiserende Jurist den praktiske Evne, det kommer an

paa. Hvad kan det nytte en praktiserende Jurist, om han sidder inde med al Verdens juridiske Kundskaber, om han ikke ved at benytte dem? Det kan ikke gaa. Der kan være Examenshelte, som er absolut umulige for Høiesterets Skranke, og der kan være en Mand, som har daarligere Karakter, som kan være en god Debattant, og som kan være en Pryd for Høiesterets Skranke. Der er ikke noget iveien for det. Theori og Praxis er to Ting, som absolut ikke hænger sammen. Naar Forholdene er saadanne, som jeg har sagt — og jeg tror, at ingen af mine Herrer med Rette kan benegte, at de er saa — er det da ikke en Ubillighed og en Meningsløshed at lade Examenskarakteren være bestemmende for, hvem af Sagførerne der skal have Ret til at procedere for Høiesteret eller ikke? Svaret kan efter min Mening ikke være tvivlsomt. I sin Betænkning af 19de Januar 1894 har Høiesterets Majoritet, bestaaende af fem Assessorer, selv givet Anvisning paa, hvad den mener skal være de nødvendige Egenskaber hos en Høiesteretsadvokat. Det heder der — det staar i Odelsthingsproposition Nr. 15 Side 3 —: „Flertallet antog saaledes, at der i selve Loven burde haves et Støttepunkt for de Krav, som maatte stilles til Fyldest om Prøven skulde kunne betragtes som bestaaet, og foreslog derfor, at Prøven alene da skulde være at anse som fyldestgjørende, naar Vedkommende ved samme havde lagt for Dagen, at han var i Besiddelse af kjendeligt Anlæg for mundtlig Procedure saavelsom af Evne til klart og anskueligt at fremstille den foreliggende Sag samt til kort, men dog fuldstændig at udvikle de forskjellige faktiske og retslige Momenter, der kan komme i Betragtning ved Sagens Afgjørelse."

Jeg spørger: Er Karakteren Laud ved juridisk Examen en Borgen for, at Vedkommende er i Besiddelse af de Egenskaber, som der kræves, og er Karakteren Haud et utvetydigt Bevis for, at han ikke er i Besiddelse af dem? Jeg mener absolut Nei. — Svaret kan ikke være tvivlsomt. Advokat Stang Lund talte om, at han fandt, at man maatte her sørge for at faa en Betryggelse for, at Indsigt og Dygtighed blev repræsenteret i Høiesteret. Deri er jeg ganske enig, men efter hvad jeg her har sagt, vil mine Herrer forstaa, at jeg ikke kan være enig i, at denne Betryggelse ligger i Karakteren Laud. Advokat Stang Lund sagde videre, at man burde se at finde noget, som er rimeligt og muligt, og jeg siger, at det eneste rimelige og mulige i denne Materie er: Behold Prøven, skjærp Prøven, og ophæv saa Forskjellen mellem Haud og Laud. Jeg anser dette Spørgsmaal for de Jurister, som har Karakteren Haud nu, for at være af saa vital Interesse, at jeg forbeholder mig senere iaften at fremkomme med Forslag og forlange det sat under Votering.

Advokat Aage Schou: Jeg maa slutte mig til Advokat Johanssen i hans Betragtning, at det er meningsløst nu at holde paa Bostedsbaandet. Hr. Johanssen paapegede, at omtrent to Tredieparter af Sagerne ved Høiesteret er skriftlige. Alle her maa være enige i, at en udenbys Advokat ligesaa godt kan procedere en skriftlig Sag som en Advokat i Kristiania. Man faar huske paa, at det meget ofte er Tilfældet i skriftlige Høiesteretssager, at de procederes af vedkommende Advokats Fuldmægtig, og der er for mig en stor Ubillighed i, at en meget dygtig Advokat, som bor lige udenfor Kristiania, ikke skal kunne være istand til at procedere en Sag, som han er fuldstændig inde i, men skal være nødt til at overlade den til en ham muligens fuldstændig ubekjendt Fuldmægtig. Der er jo mange skriftlige Høiesteretssager, som ikke er saa

jeg procederer virkelig nogle Sager i Høiesteret mellem Aar og Dag, saa min Erfaring kan være saa nogenlunde; men det er ikke saa forskrækkelig mange af dem, som behandles mundtlig. Tvertimod, vi har skriftlig Ordning i Høiesteret for Øieblikket. Hvis jeg siger, at 2 af 3 Sager behandles skriftlig, saa er det sikkert ikke nogen Overdrivelse. Og skriftlige Sager ved Høiesteret kan procederes akkurat lige saa godt af En, som bor ikke mere end én Postdag fra Kristiania, som af En, der bor her.

Jeg er ikke enig med Overretssagfører Hansson i alle hans Præmisser, men jeg er absolut enig i hans Resultat. Jeg har i nogle Aar været Manudukter, og jeg har ogsaa paa andet Hold havt Anledning til at gjøre Erfaringer, og det ved jeg, at Differencen mellem Folk med Haud og Folk med Laud, den er ganske svævende. Jeg har i Grunden det aller kraftigste og bedste Bevis deri, at vi har Folk, som to Gange har faaet Haud og en Gang Laud. Dette Forhold kom paa Tale mellem en Kollega og mig for en Stund siden, og han sagde, at det er to Racer. Jeg spurgte da: er den Mand Haud-Mand eller Laud-Mand? Han er selvfølgelig i en vis Forstand Laud-Mand. Man har Exempel paa, at en Mand har faaet rent Haud og saa staar til Laud et halvt Aar efter. Da vil vel Ingen tro, at den Mand paa et halvt Aar har proppet i sig juridisk Visdom for Livet, som har den Betydning, som skulde ligge i Differencen mellem de to Karakterer.

Spørgsmaalet forekommer mig i Grunden alene at være: skal man opretholde Prøven, eller skal man ikke opretholde den? Jeg tilstaar, at det staar saa for mig, at det eneste, som er stemmende med Principet for Sagførernæringen hos os, er, at den er ganske fri ved Høiesteret som ethvert andet Sted. Indskrænkningen vil give sig af sig selv uden Hensyn til formelle Regler. Vi har, som Herrerne ved, et meget greit og klart Exempel paa det her i Byen. Hvis man gaar op i Kristiania Sjøret og ser, hvem der har Sager der, vil man se, at det er mellem 4 og 10, som har Sager i nogen Mon. Jeg er ikke blandt dem, saa jeg trykt kan snakke om det. De har ikke juridisk Ret til at være de eneste, som har Sjøretssager, men det har nu engang gjort sig selv. Og jeg er ikke i Tvivl om, at eftersom og hvis Forholdene bliver større hos os, end de er, saa vil der komme til at gjøre sig gjældende en Specialisering i Sagførernæringen som i alle andre Næringer. En bestemt Specialitet, som er given, er at procedere i Høiesteret, allerede af den Grund, at enten man giver Love i den ene eller anden Retning, saa har en Ting, som har bestaaet i nær hundrede Aar, sine Konsekvenser, som man ikke kommer forbi. Specialiteten paa det Omraade vil saaledes nok bevare sig.

Advokat Stang Lund: Jeg skal tage mit Udgangspunkt i, hvad Advokat Johanssen bemærkede om, at Forholdene efter hans Mening ved Høiesteret nu var temmelig abderitiske. — —

Advokat Kristen Johanssen: Det var ikke mine Ord. „Forbenede", sagde jeg, og „balsamerede".

Advokat Stang Lund: Jeg retter da „abderitiske" til „temmelig balsamerede". Nuvel, den Tilstand vil vi altsaa have, indtil den bliver afløst af en ny, og en ny Tilstand vil vi ikke kunne faa, før vi faar en ny Civilprocesordning. Jeg gaar ud fra, at om man end forandrer de Lovregler, som angaar Sagførerne, saa vil man ikke forandre Høiesteretsproceduren og Reglerne for Høiesterets Virksomhed, før man faar

den nye Civilprocesordning. Da nu det, vi har at fare med, den Redskab, vi har, er de „balsamerede Tilstande", som Høiesterets Virksomhed befinder sig i, som Advokat Johanssen sagde —

Advokat Kristen Johanssen: Jeg mener Formerne, hvori de virker.

Advokat Stang Lund: Jeg vil da sige, at naar vi har disse „balsamerede Former", saa faar man gaa ud fra dem, og da spørger jeg: er det saa rigtigt under de Forhold at løse Bostedsbaandet? Det blev indvendt af Advokat Johanssen, at der ikke var noget i Veien for at telegrafere til Drammen, — og han nævnte ogsaa Moss. Jeg kan nævne f. Ex. Bergen, Trondhjem og Hammerfest, thi de Vanskeligheder, som han sagde, ikke er tilstede i Drammen og paa Moss, er dog i temmelig betydelig Grad tilstede, naar vi gaar videre ud i Landet. Jeg skulde ikke have saa meget imod en Lov, som sagde, at de, som boede i et vist Antal Kilometers Afstand fra Kristiania, med Jernbaneforbindelse eller Telefonforbindelse, kunde procedere for Høiesteret. Paa samme Maade, som efter Juryloven Vidner har Pligt til at møde i en Afstand af et bestemt Antal Kilometer Jernbanereise. Men skal vi slippe det hele løs under de Forhold, vi nu engang har, saa tror jeg, det vilde være forbundet med meget væsentlige Ulemper. Man kan ikke komme fra det. Er det ikke da bedre at vente med at løse denne ene Side af Spørgsmaalet, nemlig hvem der kan møde i Høiesteret eller ikke, indtil man løser det hele Spørgsmaal om, i hvilke Former Høiesteret skal virke? Er det værd at tage dette ene Led ud, før vi har en ny Ordning, hvori Spørgsmaalet kan passes ind? Jeg tror ikke, det er paakrævet nu at gjøre nogen Forandring paa dette Punkt, og jo kortere Tid der maatte være, til vi kan faa en hel ny Procesordning, desto mindre paakrævet er det. Jeg tror, det vilde være heldigt, om man i den Lov, som nu skal gives om Sagførerne, gik ud fra, at det, som nu skal ordnes, er den Del af Sagførernes Forhold, som ikke staar i nogen særlig Forbindelse med den nye Civilprocesordning, men som gjælder under enhver Procesordning, nemlig Betingelserne for at blive Sagfører og Fordringerne til Sagførere med Hensyn til Vandel, Solvens og overhovedet hvad der kan kræves af og foreskrives for en Sagfører, uden at man tager med de specielle Ting, som dog først vil kunne faa en rimelig og fri Løsning, naar man staar overfor den hele nye Civilprocesordning.

Med Hensyn til Karakteren Haud eller Laud, kan det jo ikke negtes, at det er saa, som det er sagt af Overretssagfører Hansson, at hvis man tænker sig Propositionen vedtaget som Lov og Bostedsbaandet løst samtidig, vil der blive en Række Sagførere, som kan kalde sig Høiesteretssagførere alene fordi de har Laud, men som ikke nogensinde vil tænke paa at procedere ved Høiesteret, medens de Sagførere, som har Haud til Examen, ikke vil kunne tillægges den Betegnelse. Dette er uheldigt, men jeg er enig med Advokat Nørregaard i, at det er noget, som kun taler for, at man hverken rører ved Bostedsbaandet eller ved Examenskarakteren, forinden man kan tage Spørgsmaalet op til endelig Løsning i Forbindelse med den nye Civilprocesordning. Jeg vil forøvrigt nævne ligeoverfor Overretssagfører Hansson, at det forholder sig jo saa, at ikke alene for at blive Statsadvokat maa man have Laud, men ogsaa for at faa Ansættelse i høiere Dommerembeder, og dette er foreskrevet, uagtet det jo paa en vis Maade er mindre paakrævet for Embedsstillinger, fordi det jo ikke er

jeg procederer virkelig nogle Sager i Høiesteret mellem Aar og Dag, saa min Erfaring kan være saa nogenlunde; men det er ikke saa forskrækkelig mange af dem, som behandles mundtlig. Tvertimod, vi har skriftlig Ordning i Høiesteret for Øieblikket. Hvis jeg siger, at 2 af 3 Sager behandles skriftlig, saa er det sikkert ikke nogen Overdrivelse. Og skriftlige Sager ved Høiesteret kan procederes akkurat lige saa godt af En, som bor ikke mere end én Postdag fra Kristiania, som af En, der bor her.

Jeg er ikke enig med Overretssagfører Hansson i alle hans Præmisser, men jeg er absolut enig i hans Resultat. Jeg har i nogle Aar været Manuduktør, og jeg har ogsaa paa andet Hold havt Anledning til at gjøre Erfaringer, og det ved jeg, at Differencen mellem Folk med Haud og Folk med Laud, den er ganske svævende. Jeg har i Grunden det aller kraftigste og bedste Bevis deri, at vi har Folk, som to Gange har faaet Haud og en Gang Laud. Dette Forhold kom paa Tale mellem en Kollega og mig for en Stund siden, og han sagde, at det er to Racer. Jeg spurgte da: er den Mand Haud-Mand eller Laud-Mand? Han er selvfølgelig i en vis Forstand Laud-Mand. Man har Exempel paa, at en Mand har faaet rent Haud og saa staar til Laud et halvt Aar efter. Da vil vel Ingen tro, at den Mand paa et halvt Aar har proppet i sig juridisk Visdom for Livet, som har den Betydning, som skulde ligge i Differencen mellem de to Karakterer.

Spørgsmaalet forekommer mig i Grunden alene at være: skal man opretholde Prøven, eller skal man ikke opretholde den? Jeg tilstaar, at det staar saa for mig, at det eneste, som er stemmende med Principet for Sagførernæringen hos os, er, at den er ganske fri ved Høiesteret som ethvert andet Sted. Indskrænkningen vil give sig af sig selv uden Hensyn til formelle Regler. Vi har, som Herrerne ved, et meget greit og klart Exempel paa det her i Byen. Hvis man gaar op i Kristiania Sjøret og ser, hvem der har Sager der, vil man se, at det er mellem 4 og 10, som har Sager i nogen Mon. Jeg er ikke blandt dem, saa jeg trykt kan snakke om det. De har ikke juridisk Ret til at være de eneste, som har Sjøretssager, men det har nu engang gjort sig selv. Og jeg er ikke i Tvivl om, at eftersom og hvis Forholdene bliver større hos os, end de er, saa vil der komme til at gjøre sig gjældende en Specialisering i Sagførernæringen som i alle andre Næringer. En bestemt Specialitet, som er given, er at procedere i Høiesteret, allerede af den Grund, at enten man giver Love i den ene eller anden Retning, saa har en Ting, som har bestaaet i nær hundrede Aar, sine Konsekvenser, som man ikke kommer forbi. Specialiteten paa det Omraade vil saaledes nok bevare sig.

Advokat Stang Lund: Jeg skal tage mit Udgangspunkt i, hvad Advokat Johanssen bemærkede om, at Forholdene efter hans Mening ved Høiesteret nu var temmelig abderitiske. — —

Advokat Kristen Johanssen: Det var ikke mine Ord. „Forbenede“, sagde jeg, og „balsamerede“.

Advokat Stang Lund: Jeg retter da „abderitiske“ til „temmelig balsamerede“. Nuvel, den Tilstand vil vi altsaa have, indtil den bliver afløst af en ny, og en ny Tilstand vil vi ikke kunne faa, før vi faar en ny Civilprocesordning. Jeg gaar ud fra, at om man end forandrer de Lovregler, som angaar Sagførerne, saa vil man ikke forandre Høiesteretsproceduren og Reglerne for Høiesterets Virksomhed, før man faar

den nye Civilprocesordning. Da nu det, vi har at fare med, den Redskab, vi har, er de „balsamerede Tilstande", som Høiesterets Virksomhed befinder sig i, som Advokat Johanssen sagde —

Advokat Kristen Johanssen: Jeg mener Formerne, hvori de virker.

Advokat Stang Lund: Jeg vil da sige, at naar vi har disse „balsamerede Former", saa faar man gaa ud fra dem, og da spørger jeg: er det saa rigtigt under de Forhold at løse Bostedsbaandet? Det blev indvendt af Advokat Johanssen, at der ikke var noget i Veien for at telegrafere til Drammen, — og han nævnte ogsaa Moss. Jeg kan nævne f. Ex. Bergen, Trondhjem og Hammerfest, thi de Vanskeligheder, som han sagde, ikke er tilstede i Drammen og paa Moss, er dog i temmelig betydelig Grad tilstede, naar vi gaar videre ud i Landet. Jeg skulde ikke have saa meget imod en Lov, som sagde, at de, som boede i et vist Antal Kilometers Afstand fra Kristiania, med Jernbaneforbindelse eller Telefonforbindelse, kunde procedere for Høiesteret. Paa samme Maade, som efter Juryloven Vidner har Pligt til at møde i en Afstand af et bestemt Antal Kilometer Jernbanereise. Men skal vi slippe det hele løs under de Forhold, vi nu engang har, saa tror jeg, det vilde være forbundet med meget væsentlige Ulemper. Man kan ikke komme fra det. Er det ikke da bedre at vente med at løse denne ene Side af Spørgsmaalet, nemlig hvem der kan møde i Høiesteret eller ikke, indtil man løser det hele Spørgsmaal om, i hvilke Former Høiesteret skal virke? Er det værd at tage dette ene Led ud, før vi har en ny Ordning, hvori Spørgsmaalet kan passes ind? Jeg tror ikke, det er paakrævet nu at gjøre nogen Forandring paa dette Punkt, og jo kortere Tid der maatte være, til vi kan faa en hel ny Procesordning, desto mindre paakrævet er det. Jeg tror, det vilde være heldigt, om man i den Lov, som nu skal gives om Sagførerne, gik ud fra, at det, som nu skal ordnes, er den Del af Sagførernes Forhold, som ikke staar i nogen særlig Forbindelse med den nye Civilprocesordning, men som gjælder under enhver Procesordning, nemlig Betingelserne for at blive Sagfører og Fordringerne til Sagførere med Hensyn til Vandel, Solvens og overhovedet hvad der kan kræves af og foreskrives for en Sagfører, uden at man tager med de specielle Ting, som dog først vil kunne faa en rimelig og fri Løsning, naar man staar overfor den hele nye Civilprocesordning.

Med Hensyn til Karakteren Haud eller Laud, kan det jo ikke negtes, at det er saa, som det er sagt af Overretssagfører Hansson, at hvis man tænker sig Propositionen vedtaget som Lov og Bostedsbaandet løst samtidig, vil der blive en Række Sagførere, som kan kalde sig Høiesteretssagførere alene fordi de har Laud, men som ikke nogensinde vil tænke paa at procedere ved Høiesteret, medens de Sagførere, som har Haud til Examen, ikke vil kunne tillægges den Betegnelse. Dette er uheldigt, men jeg er enig med Advokat Nørregaard i, at det er noget, som kun taler for, at man hverken rører ved Bostedsbaandet eller ved Examenskarakteren, forinden man kan tage Spørgsmaalet op til endelig Løsning i Forbindelse med den nye Civilprocesordning. Jeg vil forøvrigt nævne ligeoverfor Overretssagfører Hansson, at det forholder sig jo saa, at ikke alene for at blive Statsadvokat maa man have Laud, men ogsaa for at faa Ansættelse i høiere Dommerembeder, og dette er foreskrevet, uagtet det jo paa en vis Maade er mindre paakrævet for Embedsstillinger, fordi det jo ikke er

jeg procederer virkelig nogle Sager i Høiesteret mellem Aar og Dag, saa min Erfaring kan være saa nogenlunde; men det er ikke saa forskrækkelig mange af dem, som behandles mundtlig. Tvertimod, vi har skriftlig Ordning i Høiesteret for Øieblikket. Hvis jeg siger, at 2 af 3 Sager behandles skriftlig, saa er det sikkert ikke nogen Overdrivelse. Og skriftlige Sager ved Høiesteret kan proceberes akkurat lige saa godt af En, som bor ikke mere end én Postdag fra Kristiania, som af En, der bor her.

Jeg er ikke enig med Overretssagfører Hansson i alle hans Præmisser, men jeg er absolut enig i hans Resultat. Jeg har i nogle Aar været Manuduktør, og jeg har ogsaa paa andet Hold havt Anledning til at gjøre Erfaringer, og det ved jeg, at Differencen mellem Folk med Haud og Folk med Laud, den er ganske svævende. Jeg har i Grunden det aller kraftigste og bedste Bevis deri, at vi har Folk, som to Gange har faaet Haud og en Gang Laud. Dette Forhold kom paa Tale mellem en Kollega og mig for en Stund siden, og han sagde, at det er to Racer. Jeg spurgte da: er den Mand Haud-Mand eller Laud-Mand? Han er selvfølgelig i en vis Forstand Laud-Mand. Man har Exempel paa, at en Mand har faaet rent Haud og saa staar til Laud et halvt Aar efter. Da vil vel Ingen tro, at den Mand paa et halvt Aar har proppet i sig juridisk Visdom for Livet, som har den Betydning, som skulde ligge i Differencen mellem de to Karakterer.

Spørgsmaalet forekommer mig i Grunden alene at være: skal man opretholde Prøven, eller skal man ikke opretholde den? Jeg tilstaar, at det staar saa for mig, at det eneste, som er stemmende med Principet for Sagførernæringen hos os, er, at den er ganske fri ved Høiesteret som ethvert andet Sted. Indskrænkningen vil give sig af sig selv uden Hensyn til formelle Regler. Vi har, som Herrerne ved, et meget greit og klart Exempel paa det her i Byen. Hvis man gaar op i Kristiania Sjøret og ser, hvem der har Sager der, vil man se, at det er mellem 4 og 10, som har Sager i nogen Mon. Jeg er ikke blandt dem, saa jeg trykt kan snakke om det. De har ikke juridisk Ret til at være de eneste, som har Sjøretssager, men det har nu engang gjort sig selv. Og jeg er ikke i Tvivl om, at eftersom og hvis Forholdene bliver større hos os, end de er, saa vil der komme til at gjøre sig gjældende en Specialisering i Sagførernæringen som i alle andre Næringer. En bestemt Specialitet, som er given, er at procedere i Høiesteret, allerede af den Grund, at enten man giver Love i den ene eller anden Retning, saa har en Ting, som har bestaaet i nær hundrede Aar, sine Konsekvenser, som man ikke kommer forbi. Specialiteten paa det Omraade vil saaledes nok bevare sig.

Advokat Stang Lund: Jeg skal tage mit Udgangspunkt i, hvad Advokat Johanssen bemærkede om, at Forholdene efter hans Mening ved Høiesteret nu var temmelig abderitiske. — —

Advokat Kristen Johanssen: Det var ikke mine Ord. „Forbenede", sagde jeg, og „balsamerede".

Advokat Stang Lund: Jeg retter da „abderitiske" til „temmelig balsamerede". Nuvel, den Tilstand vil vi altsaa have, indtil den bliver afløst af en ny, og en ny Tilstand vil vi ikke kunne faa, før vi faar en ny Civilprocesordning. Jeg gaar ud fra, at om man end forandrer de Lovregler, som angaar Sagførerne, saa vil man ikke forandre Høiesteretsproceduren og Reglerne for Høiesterets Virksomhed, før man faar

den nye Civilprocesordning. Da nu det, vi har at fare med, den Redskab, vi har, er de „balsamerede Tilstande", som Høiesterets Virksomhed befinder sig i, som Advokat Johanssen sagde —

Advokat Kristen Johanssen: Jeg mener Formerne, hvori de virker.

Advokat Stang Lund: Jeg vil da sige, at naar vi har disse „balsamerede Former", saa faar man gaa ud fra dem, og da spørger jeg: er det saa rigtigt under de Forhold at løse Bostedsbaandet? Det blev indvendt af Advokat Johanssen, at der ikke var noget i Veien for at telegrafere til Drammen, — og han nævnte ogsaa Moss. Jeg kan nævne f. Ex. Bergen, Trondhjem og Hammerfest, thi de Vanskeligheder, som han sagde, ikke er tilstede i Drammen og paa Moss, er dog i temmelig betydelig Grad tilstede, naar vi gaar videre ud i Landet. Jeg skulde ikke have saa meget imod en Lov, som sagde, at de, som boede i et vist Antal Kilometers Afstand fra Kristiania, med Jernbaneforbindelse eller Telefonforbindelse, kunde procedere for Høiesteret. Paa samme Maade, som efter Juryloven Vidner har Pligt til at møde i en Afstand af et bestemt Antal Kilometer Jernbanereise. Men skal vi slippe det hele løs under de Forhold, vi nu engang har, saa tror jeg, det vilde være forbundet med meget væsentlige Ulemper. Man kan ikke komme fra det. Er det ikke da bedre at vente med at løse denne ene Side af Spørgsmaalet, nemlig hvem der kan møde i Høiesteret eller ikke, indtil man løser det hele Spørgsmaal om, i hvilke Former Høiesteret skal virke? Er det værd at tage dette ene Led ud, før vi har en ny Ordning, hvori Spørgsmaalet kan passes ind? Jeg tror ikke, det er paakrævet nu at gjøre nogen Forandring paa dette Punkt, og jo kortere Tid der maatte være, til vi kan faa en hel ny Procesordning, desto mindre paakrævet er det. Jeg tror, det vilde være heldigt, om man i den Lov, som nu skal gives om Sagførerne, gik ud fra, at det, som nu skal ordnes, er den Del af Sagførernes Forhold, som ikke staar i nogen særlig Forbindelse med den nye Civilprocesordning, men som gjælder under enhver Procesordning, nemlig Betingelserne for at blive Sagfører og Fordringerne til Sagførere med Hensyn til Vandel, Solvens og overhovedet hvad der kan kræves af og foreskrives for en Sagfører, uden at man tager med de specielle Ting, som dog først vil kunne faa en rimelig og fri Løsning, naar man staar overfor den hele nye Civilprocesordning.

Med Hensyn til Karakteren Haud eller Laud, kan det jo ikke negtes, at det er saa, som det er sagt af Overretssagfører Hansson, at hvis man tænker sig Propositionen vedtaget som Lov og Bostedsbaandet løst samtidig, vil der blive en Række Sagførere, som kan kalde sig Høiesteretssagførere alene fordi de har Laud, men som ikke nogensinde vil tænke paa at procedere ved Høiesteret, medens de Sagførere, som har Haud til Examen, ikke vil kunne tillægges den Betegnelse. Dette er uheldigt, men jeg er enig med Advokat Nørregaard i, at det er noget, som kun taler for, at man hverken rører ved Bostedsbaandet eller ved Examenskarakteren, forinden man kan tage Spørgsmaalet op til endelig Løsning i Forbindelse med den nye Civilprocesordning. Jeg vil forøvrigt nævne ligeoverfor Overretssagfører Hansson, at det forholder sig jo saa, at ikke alene for at blive Statsadvokat maa man have Laud, men ogsaa for at faa Ansættelse i høiere Dommerembeder, og dette er foreskrevet, uagtet det jo paa en vis Maade er mindre paakrævet for Embedsstillinger, fordi det jo ikke er

jeg procederer virkelig nogle Sager i Høiesteret mellem Aar og Dag, saa min Erfaring kan være saa nogenlunde; men det er ikke saa forskrækkelig mange af dem, som behandles mundtlig. Tvertimod, vi har skriftlig Ordning i Høiesteret for Øieblikket. Hvis jeg siger, at 2 af 3 Sager behandles skriftlig, saa er det sikkert ikke nogen Overdrivelse. Og skriftlige Sager ved Høiesteret kan procederes akkurat lige saa godt af En, som bor ikke mere end én Postdag fra Kristiania, som af En, der bor her.

Jeg er ikke enig med Overretssagfører Hansson i alle hans Præmisser, men jeg er absolut enig i hans Resultat. Jeg har i nogle Aar været Manuduktør, og jeg har ogsaa paa andet Hold havt Anledning til at gjøre Erfaringer, og det ved jeg, at Differencen mellem Folk med Haud og Folk med Laud, den er ganske svævende. Jeg har i Grunden det aller kraftigste og bedste Bevis deri, at vi har Folk, som to Gange har faaet Haud og en Gang Laud. Dette Forhold kom paa Tale mellem en Kollega og mig for en Stund siden, og han sagde, at det er to Racer. Jeg spurgte da: er den Mand Haud-Mand eller Laud-Mand? Han er selvfølgelig i en vis Forstand Laud-Mand. Man har Exempel paa, at en Mand har faaet rent Haud og saa staar til Laud et halvt Aar efter. Da vil vel Ingen tro, at den Mand paa et halvt Aar har proppet i sig juridisk Visdom for Livet, som har den Betydning, som skulde ligge i Differencen mellem de to Karakterer.

Spørgsmaalet forekommer mig i Grunden alene at være: skal man opretholde Prøven, eller skal man ikke opretholde den? Jeg tilstaar, at det staar saa for mig, at det eneste, som er stemmende med Principet for Sagførernæringen hos os, er, at den er ganske fri ved Høiesteret som ethvert andet Sted. Indskrænkningen vil give sig af sig selv uden Hensyn til formelle Regler. Vi har, som Herrerne ved, et meget greit og klart Exempel paa det her i Byen. Hvis man gaar op i Kristiania Skifteret og ser, hvem der har Sager der, vil man se, at det er mellem 4 og 10, som har Sager i nogen Mon. Jeg er ikke blandt dem, saa jeg trykt kan snakke om det. De har ikke juridisk Ret til at være de eneste, som har Skiftesager, men det har nu engang gjort sig selv. Og jeg er ikke i Tvivl om, at eftersom og hvis Forholdene bliver større hos os, end de er, saa vil der komme til at gjøre sig gjældende en Specialisering i Sagførernæringen som i alle andre Næringer. En bestemt Specialitet, som er given, er at procedere i Høiesteret, allerede af den Grund, at enten man giver Love i den ene eller anden Retning, saa har en Ting, som har bestaaet i nær hundrede Aar, sine Konsekvenser, som man ikke kommer forbi. Specialiteten paa det Omraade vil saaledes nok bevare sig.

Advokat Stang Lund: Jeg skal tage mit Udgangspunkt i, hvad Advokat Johanssen bemærkede om, at Forholdene efter hans Mening ved Høiesteret nu var temmelig abderitiske. — —

Advokat Kristen Johanssen: Det var ikke mine Ord. „Forbenede", sagde jeg, og „balsamerede".

Advokat Stang Lund: Jeg retter da „abderitiske" til „temmelig balsamerede". Nuvel, den Tilstand vil vi altsaa have, indtil den bliver afløst af en ny, og en ny Tilstand vil vi ikke kunne faa, før vi faar en ny Civilprocesordning. Jeg gaar ud fra, at om man end forandrer de Lovregler, som angaar Sagførerne, saa vil man ikke forandre Høiesteretsproceduren og Reglerne for Høiesterets Virksomhed, før man faar

den nye Civilprocesordning. Da nu det, vi har at fare med, den Redskab, vi har, er de „balsamerede Tilstande", som Høiesterets Virksomhed befinder sig i, som Advokat Johanssen sagde —

Advokat Kristen Johanssen: Jeg mener Formerne, hvori de virker.

Advokat Stang Lund: Jeg vil da sige, at naar vi har disse „balsamerede Former", saa faar man gaa ud fra dem, og da spørger jeg: er det saa rigtigt under de Forhold at løse Bostedsbaandet? Det blev indvendt af Advokat Johanssen, at der ikke var noget i Veien for at telegrafere til Drammen, — og han nævnte ogsaa Moss. Jeg kan nævne f. Ex. Bergen, Trondhjem og Hammerfest, thi de Vanskeligheder, som han sagde, ikke er tilstede i Drammen og paa Moss, er dog i temmelig betydelig Grad tilstede, naar vi gaar videre ud i Landet. Jeg skulde ikke have saa meget imod en Lov, som sagde, at de, som boede i et vist Antal Kilometers Afstand fra Kristiania, med Jernbaneforbindelse eller Telefonforbindelse, kunde procedere for Høiesteret. Paa samme Maade, som efter Juryloven Vidner har Pligt til at møde i en Afstand af et bestemt Antal Kilometer Jernbanereise. Men skal vi slippe det hele løs under de Forhold, vi nu engang har, saa tror jeg, det vilde være forbundet med meget væsentlige Ulemper. Man kan ikke komme fra det. Er det ikke da bedre at vente med at løse denne ene Side af Spørgsmaalet, nemlig hvem der kan møde i Høiesteret eller ikke, indtil man løser det hele Spørgsmaal om, i hvilke Former Høiesteret skal virke? Er det værd at tage dette ene Led ud, før vi har en ny Ordning, hvori Spørgsmaalet kan passes ind? Jeg tror ikke, det er paakrævet nu at gjøre nogen Forandring paa dette Punkt, og jo kortere Tid der maatte være, til vi kan faa en hel ny Procesordning, desto mindre paakrævet er det. Jeg tror, det vilde være heldigt, om man i den Lov, som nu skal gives om Sagførerne, gik ud fra, at det, som nu skal ordnes, er den Del af Sagførernes Forhold, som ikke staar i nogen særlig Forbindelse med den nye Civilprocesordning, men som gjælder under enhver Procesordning, nemlig Betingelserne for at blive Sagfører og Fordringerne til Sagførere med Hensyn til Vandel, Solvens og overhovedet hvad der kan kræves af og foreskrives for en Sagfører, uden at man tager med de specielle Ting, som dog først vil kunne faa en rimelig og fri Løsning, naar man staar overfor den hele nye Civilprocesordning.

Med Hensyn til Karakteren Haud eller Laud, kan det jo ikke negtes, at det er saa, som det er sagt af Overretssagfører Hansson, at hvis man tænker sig Propositionen vedtaget som Lov og Bostedsbaandet løst samtidig, vil der blive en Række Sagførere, som kan kalde sig Høiesteretssagførere alene fordi de har Laud, men som ikke nogensinde vil tænke paa at procedere ved Høiesteret, medens de Sagførere, som har Haud til Examen, ikke vil kunne tillægges den Betegnelse. Dette er uheldigt, men jeg er enig med Advokat Nørregaard i, at det er noget, som kun taler for, at man hverken rører ved Bostedsbaandet eller ved Examenskarakteren, forinden man kan tage Spørgsmaalet op til endelig Løsning i Forbindelse med den nye Civilprocesordning. Jeg vil forøvrigt nævne ligeoverfor Overretssagfører Hansson, at det forholder sig jo saa, at ikke alene for at blive Statsadvokat maa man have Laud, men ogsaa for at faa Ansættelse i høiere Dommerembeder, og dette er foreskrevet, uagtet det jo paa en vis Maade er mindre paakrævet for Embedsstillinger, fordi det jo ikke er

jeg procederer virkelig nogle Sager i Høiesteret mellem Aar og Dag, saa min Erfaring kan være saa nogenlunde; men det er ikke saa forskrækkelig mange af dem, som behandles mundtlig. Tvertimod, vi har skriftlig Ordning i Høiesteret for Øieblikket. Hvis jeg siger, at 2 af 3 Sager behandles skriftlig, saa er det sikkert ikke nogen Overdrivelse. Og skriftlige Sager ved Høiesteret kan procederes akkurat lige saa godt af En, som bor ikke mere end én Postdag fra Kristiania, som af En, der bor her.

Jeg er ikke enig med Overretssagfører Hansson i alle hans Præmisser, men jeg er absolut enig i hans Resultat. Jeg har i nogle Aar været Manuduktør, og jeg har ogsaa paa andet Hold havt Anledning til at gjøre Erfaringer, og det ved jeg, at Differencen mellem Folk med Haud og Folk med Laud, den er ganske svævende. Jeg har i Grunden det aller kraftigste og bedste Bevis deri, at vi har Folk, som to Gange har faaet Haud og en Gang Laud. Dette Forhold kom paa Tale mellem en Kollega og mig for en Stund siden, og han sagde, at det er to Racer. Jeg spurgte da: er den Mand Haud-Mand eller Laud-Mand? Han er selvfølgelig i en vis Forstand Laud-Mand. Man har Exempel paa, at en Mand har faaet rent Haud og saa staar til Laud et halvt Aar efter. Da vil vel Ingen tro, at den Mand paa et halvt Aar har proppet i sig juridisk Visdom for Livet, som har den Betydning, som skulde ligge i Differencen mellem de to Karakterer.

Spørgsmaalet forekommer mig i Grunden alene at være: skal man opretholde Prøven, eller skal man ikke opretholde den? Jeg tilstaar, at det staar saa for mig, at det eneste, som er stemmende med Principet for Sagførernæringen hos os, er, at den er ganske fri ved Høiesteret som ethvert andet Sted. Indskrænkningen vil give sig af sig selv uden Hensyn til formelle Regler. Vi har, som Herrerne ved, et meget greit og klart Exempel paa det her i Byen. Hvis man gaar op i Kristiania Sjøret og ser, hvem der har Sager der, vil man se, at det er mellem 4 og 10, som har Sager i nogen Mon. Jeg er ikke blandt dem, saa jeg trykt kan snakke om det. De har ikke juridisk Ret til at være de eneste, som har Sjøretssager, men det har nu engang gjort sig selv. Og jeg er ikke i Tvivl om, at eftersom og hvis Forholdene bliver større hos os, end de er, saa vil der komme til at gjøre sig gjældende en Specialisering i Sagførernæringen som i alle andre Næringer. En bestemt Specialitet, som er given, er at procedere i Høiesteret, allerede af den Grund, at enten man giver Love i den ene eller anden Retning, saa har en Ting, som har bestaaet i nær hundrede Aar, sine Konsekvenser, som man ikke kommer forbi. Specialiteten paa det Omraade vil saaledes nok bevare sig.

Advokat Stang Lund: Jeg skal tage mit Udgangspunkt i, hvad Advokat Johanssen bemærkede om, at Forholdene efter hans Mening ved Høiesteret nu var temmelig abderitiske. — —

Advokat Kristen Johanssen: Det var ikke mine Ord. „Forbenede", sagde jeg, og „balsamerede".

Advokat Stang Lund: Jeg retter da „abderitiske" til „temmelig balsamerede". Nuvel, den Tilstand vil vi altsaa have, indtil den bliver afløst af en ny, og en ny Tilstand vil vi ikke kunne faa, før vi faar en ny Civilprocesordning. Jeg gaar ud fra, at om man end forandrer de Lovregler, som angaar Sagførerne, saa vil man ikke forandre Høiesteretsproceduren og Reglerne for Høiesterets Virksomhed, før man faar

den nye Civilprocesordning. Da nu det, vi har at fare med, den Redskab, vi har, er de „balsamerede Tilstande", som Høiesterets Virksomhed befinder sig i, som Advokat Johanssen sagde —

Advokat Kristen Johanssen: Jeg mener Formerne, hvori de virker.

Advokat Stang Lund: Jeg vil da sige, at naar vi har disse „balsamerede Former", saa faar man gaa ud fra dem, og da spørger jeg: er det saa rigtigt under de Forhold at løse Bostedsbaandet? Det blev indvendt af Advokat Johanssen, at der ikke var noget i Veien for at telegrafere til Drammen, — og han nævnte ogsaa Moss. Jeg kan nævne f. Ex. Bergen, Trondhjem og Hammerfest, thi de Vanskeligheder, som han sagde, ikke er tilstede i Drammen og paa Moss, er dog i temmelig betydelig Grad tilstede, naar vi gaar videre ud i Landet. Jeg skulde ikke have saa meget imod en Lov, som sagde, at de, som boede i et vist Antal Kilometers Afstand fra Kristiania, med Jernbaneforbindelse eller Telefonforbindelse, kunde procedere for Høiesteret. Paa samme Maade, som efter Jurylovenrøe Vidner har Pligt til at møde i en Afstand af et bestemt Antal Kilometer Jernbanereise. Men skal vi slippe det hele løs under de Forhold, vi nu engang har, saa tror jeg, det vilde være forbundet med meget væsentlige Ulemper. Man kan ikke komme fra det. Er det ikke da bedre at vente med at løse denne ene Side af Spørgsmaalet, nemlig hvem der kan møde i Høiesteret eller ikke, indtil man løser det hele Spørgsmaal om, i hvilke Former Høiesteret skal virke? Er det værd at tage dette ene Led ud, før vi har en ny Ordning, hvori Spørgsmaalet kan passes ind? Jeg tror ikke, det er paakrævet nu at gjøre nogen Forandring paa dette Punkt, og jo kortere Tid der maatte være, til vi kan faa en hel ny Procesordning, desto mindre paakrævet er det. Jeg tror, det vilde være heldigt, om man i den Lov, som nu skal gives om Sagførerne, gik ud fra, at det, som nu skal ordnes, er den Del af Sagførernes Forhold, som ikke staar i nogen særlig Forbindelse med den nye Civilprocesordning, men som gjælder under enhver Procesordning, nemlig Betingelserne for at blive Sagfører og Fordringerne til Sagførere med Hensyn til Vandel, Solvens og overhovedet hvad der kan kræves af og foreskrives for en Sagfører, uden at man tager med de specielle Ting, som dog først vil kunne faa en rimelig og fri Løsning, naar man staar overfor den hele nye Civilprocesordning.

Med Hensyn til Karakteren Haud eller Laud, kan det jo ikke negtes, at det er saa, som det er sagt af Overretssagfører Hansson, at hvis man tænker sig Propositionen vedtaget som Lov og Bostedsbaandet løst samtidig, vil der blive en Række Sagførere, som kan kalde sig Høiesteretssagførere alene fordi de har Laud, men som ikke nogensinde vil tænke paa at procedere ved Høiesteret, medens de Sagførere, som har Haud til Examen, ikke vil kunne tillægges den Betegnelse. Dette er uheldigt, men jeg er enig med Advokat Nørregaard i, at det er noget, som kun taler for, at man hverken rører ved Bostedsbaandet eller ved Examenskarakteren, forinden man kan tage Spørgsmaalet op til endelig Løsning i Forbindelse med den nye Civilprocesordning. Jeg vil forøvrigt nævne ligeoverfor Overretssagfører Hansson, at det forholder sig jo saa, at ikke alene for at blive Statsadvokat maa man have Laud, men ogsaa for at faa Ansættelse i høiere Dommerembeder, og dette er foreskrevet, uagtet det jo paa en vis Maade er mindre paakrævet for Embedsstillinger, fordi det jo ikke er

saa, at enhver kan blive Embedsmand, naar han blot godtgjør, at de og de Momenter foreligger. Idet Vedkommende skal udnævnes, er der aaben Adgang til at øve Kritik paa Personen uanseet Examenskarakteren. Det er imidlertid ikke behageligt, at man Livet igjennem skal gjælde som „Haudist" eller „Laudist", da det er klart, at det i Livet i sig selv ikke er afgjørende, hvad Examenskarakter man har faaet. Men det, som for mig staar som utilraadeligt, er under den nuværende Ordning at løse alle Baand og slaa Døren paa vidt Gab og sige: Hvemsomhelst kan procedere for Høiesteret, uden at man har nogensomhelst Kontrol i nogensomhelst Retning. En saadan Ordning vilde sinke Høiesteret i dens Arbeide og skade dens Afgjørelser.

Overretssagfører Victor Ihlen: Jeg vil strax faa Lov til at præsentere mig som en af dem, der har faaet et af de Stød, som Verden bringer — som Advokat Lous sagde — men jeg har overvundet det Stød, og jeg er ikke bange for nogen Reaktion. Naar jeg alligevel er enig med Overretssagfører Hansson i hans Opfatning af Forholdet mellem Haud og Laud, saa er det, fordi jeg finder en Sondring absolut at være en Urimelighed og Ubillighed. Hvorledes Slumpelykken og Examensheldet kan spille ind, er noget, vi alle ved — jeg behøver ikke at gaa nærmere ind paa det. Den jevnt dygtige og kanske kundskabsrige Kandidat kan være uheldig og dumpe op i Ting, som han er mindre hjemme i, og det gaar ham galt, medens en anden Mand, som kanske har læst noksaa meget paa puf hele Tiden, kan være heldig og faa Laud, og dette skal være afgjørende for de to Mænds Skjæbne frem igjennem Livet! Der er ingen Rimelighed i det efter min Mening. Desuden vil jeg sige en Ting til. Denne Fordring paa Laud for Høiesteretsadvokater indkom, saavidt jeg ved, først i Høiesteretsloven af 1818 § 35. Dengang var Lovene ikke saa omfangsrige som nu, og de juridiske Lærebøger var heller ikke saa talrige som nu. Man kan gaa helt til Loven af 1857 om Beskikkelse af Høiesteretsadvokater — da havde den Lovsamling, som man i Almindelighed bruger, 5 Bind og 3000 Sider, i 1894 er den samme Lovsamling øget til 12 Bind og 13000 Sider. Den store Lovsamling er ikke fortsat siden 1894, men at de lovgivende Myndigheder ikke har ligget i Dødvandet siden 1894, er noget, vi alle ved. Specielt fra 1897 har Lovarbeidet taget god Fart her hjemme. Og saaledes som det er gaaet med Øgningen af Lovene, er det ogsaa gaaet med Øgning af juridiske Lærebøger og Forelæsninger. Jeg tror ikke, jeg gjør mig skyldig i nogen Overdrivelse, naar jeg siger, at det Pensum, som en Kandidat i 1903 har at sætte sig ind i, er mindst 5 Gange saa stort og omfangsrigt som for halvhundrede Aar siden. Saa stort som Pensumet nu er, bliver det aldeles umuligt for en Mand, som ikke er begavet med en extraordinær Hukommelse, at holde fast paa alt det, som skal kunnes af dette ved en Examen. Jeg vil bare i denne Forbindelse trække en Sammenligning med den medicinske Examen: Den har tre Afdelinger, og en Mediciner kan blive Læge, enten han har Haud eller Laud til Examen; det gjør ingen Forskjel i den Retning. Jeg mener, at er den juridiske Examen, saaledes som den nu er indrettet, og saaledes som den nu absolveres, ialfald ikke nogen fuldt paalidelig Maalestok for en Mands theoretiske Kundskaber, saa bliver den som Maalestok for hans praktiske Kundskaber absolut ubrugelig i enhver Henseende, og det er dog i første Instans for den praktiserende Jurist den praktiske Evne, det kommer an

paa. Hvad kan det nytte en praktiserende Jurist, om han sidder inde med al Verdens juridiske Kundskaber, om han ikke ved at benytte dem? Det kan ikke gaa. Der kan være Examenshelte, som er absolut umulige for Høiesterets Skranke, og der kan være en Mand, som har daarligere Karakter, som kan være en god Debattant, og som kan være en Pryd for Høiesterets Skranke. Der er ikke noget iveien for det. Theori og Praxis er to Ting, som absolut ikke hænger sammen. Naar Forholdene er saadanne, som jeg har sagt — og jeg tror, at ingen af mine Herrer med Rette kan benegte, at de er saa — er det da ikke en Ubillighed og en Meningsløshed at lade Examenskarakteren være bestemmende for, hvem af Sagførerne der skal have Ret til at procedere for Høiesteret eller ikke? Svaret kan efter min Mening ikke være tvivlsomt. I sin Betænkning af 19de Januar 1894 har Høiesterets Majoritet, bestaaende af fem Assessorer, selv givet Anvisning paa, hvad den mener skal være de nødvendige Egenskaber hos en Høiesteretsadvokat. Det heder der — det staar i Odelsthingsproposition Nr. 15 Side 3 —: „Flertallet antog saaledes, at der i selve Loven burde haves et Støttepunkt for de Krav, som maatte ske Fyldest om Prøven skulde kunne betragtes som bestaaet, og foreslog derfor, at Prøven alene da skulde være at anse som fyldestgjørende, naar Vedkommende ved samme havde lagt for Dagen, at han var i Besiddelse af kjendeligt Anlæg for mundtlig Procedure saavelsom af Evne til klart og anskueligt at fremstille den foreliggende Sag samt til kort, men dog fuldstændig at udvikle de forskjellige faktiske og retslige Momenter, der kan komme i Betragtning ved Sagens Afgjørelse.“

Jeg spørger: Er Karakteren Laud ved juridisk Examen en Borgen for, at Vedkommende er i Besiddelse af de Egenskaber, som der kræves, og er Karakteren Haud et utvetydigt Bevis for, at han ikke er i Besiddelse af dem? Jeg mener absolut Nei. — Svaret kan ikke være tvivlsomt. Advokat Stang Lund talte om, at han fandt, at man maatte her sørge for at faa en Betryggelse for, at Indsigt og Dygtighed blev repræsenteret i Høiesteret. Deri er jeg ganske enig, men efter hvad jeg her har sagt, vil mine Herrer forstaa, at jeg ikke kan være enig i, at denne Betryggelse ligger i Karakteren Laud. Advokat Stang Lund sagde videre, at man burde se at finde noget, som er rimeligt og muligt, og jeg siger, at det eneste rimelige og mulige i denne Materie er: Behold Prøven, skjærp Prøven, og ophæv saa Forskjellen mellem Haud og Laud. Jeg anser dette Spørgsmaal for de Jurister, som har Karakteren Haud nu, for at være af saa vital Interesse, at jeg forbeholder mig senere iaften at fremkomme med Forslag og forlange det sat under Votering.

Advokat Aage Schou: Jeg maa slutte mig til Advokat Johanssen i hans Betragtning, at det er meningsløst nu at holde paa Bostedsbaandet. Hr. Johanssen paapegede, at omtrent to Tredieparter af Sagerne ved Høiesteret er skriftlige. Alle her maa være enige i, at en udenbys Advokat ligesaa godt kan procedere en skriftlig Sag som en Advokat i Kristiania. Man faar huske paa, at det meget ofte er Tilfældet i skriftlige Høiesteretssager, at de proceederes af vedkommende Advokats Fuldmægtig, og der er for mig en stor Ubillighed i, at en meget dygtig Advokat, som bor lige udenfor Kristiania, ikke skal kunne være istand til at procedere en Sag, som han er fuldstændig inde i, men skal være nødt til at overlade den til en ham muligens fuldstændig ubekjendt Fuldmægtig. Der er jo mange skriftlige Høiesteretssager, som ikke er saa

vigtige, at vedkommende Advokat har Tid til selv at befatte sig med dem. Det var den Gruppe: Skriftlige Sager. Saa har vi de mundtlige. De mundtlige Sager falder i Ordenssager og Extraordenssager. Man siger, at en Ordenssag tager tre Aar. Nu har vi altsaa tre Aar til at arbeide med en saadan Sag. Vi kan gribe i vor Barm alle og enhver, vi maa erkjende, at vi begynder altfor sent, og derfor kommer det for nær ind under. Men er der nogen, som vil beklage, at han har begyndt at arbeide paa en Sag i rimelig Tid, efterat den er paastævnt? Jeg tror, at naar man har en 2—3 Aar paa en Sag, selv om man skal have Tingsvidner osv., saa kan man have alt færdigt et halvt Aar iforveien. Det er ikke nogen uoverkommelig Fordring. Man kunde have alting klappet og klart, og saa meget Hensyn kunde man ogsaa vise, at hvis det er en Sag med en udenbys Advokat, saa kunde man beramme den til en Tirsdag, til Begyndelsen af en Uge. Det er kun nogle faa Tilfælde, at det ikke vil kunne gaa. Saa er det altsaa et Par Tilfælde, hvor Vedkommende maa vente en Dag eller to, men der er ikke nogen saa forfærdelig Ulykke i det. Og den Omstændighed, at nogle Advokater bor ved Harstad og kanske længere op, er noget, som skulde tilsige, at Vedkommende ikke vilde procedere ved Høiesteret, idet det forsaavidt ikke vilde lønne sig. Han vilde selvfølgelig sende Sagen til Kristiania. Den Gruppe, som der skulde være Spørgsmaal om, maatte da være Extraordenssager. Hvad Sjøretssager angaar, er det — som Advokat Johanssen paaviste — en bestemt Kreds af Advokater, som befatter sig med dem. Det er muligt, at enkelte Advokater i Kystbyerne kunde komme op i den Branche, Advokater, som fra sit daglige Liv og Vont har Forudsætningerne for det, men jeg tror heller ikke her, at Vanskelighederne bliver saa store, at man skal gjøre sig skyldig i at stænge Folk ude bare paa Grund af disse — som jeg vil kalde det — smaa Vanskeligheder, som maatte kunne bødes paa. Jeg ved bare, at hvis jeg skulde procedere med en udenbys Kollega, saa vilde jeg gjøre alt, hvad der stod i min Magt for at vise al mulig Velvillie ved Sagens Forberedelse, som jeg kunde, og med lidt god Villie er jeg ikke i Tvivl om, at alle de Vanskeligheder, som er fremholdt i 1894, vil svinde af sig selv.

Jeg kan derimod ikke være enig i de Betragtninger, som er gjort gjældende til Fordel for Ophævelse af Grænsen mellem Haud og Laud. Jeg mener, at de Paastande, som her er fremført, gaar ind under, hvad Filosoferne kalder den styrtende Dynges Bevis. Det er jo naturligt, at naar der skal sættes op en Grænse, saa er der bestandig nogle, som er lige paa den ene Side af Grænsen, og nogle, som er lige paa den anden Side, saa Grænsen forsaavidt kan være ubestemt. Grænsen mellem Non og „Kan faa Haud" er ogsaa meget svævende, og naar man overhovedet skal sætte en Grænse, saa er det ikke nogen Ubillighed, at der sættes en bestemt Grænse mellem Haud og Laud. Naar det fremstilles, som om Haud og Laud skulde være eins Bier, saa tror jeg ikke, det er godt at opstille det som en almindelig Regel. Det er naturligvis i mange Tilfælde saa, at Folk, som har Haud, er udmærket flinke og burde havt Laud, og omvendt ogsaa tildels, men jeg kan huske bare fra min egen Erfaring — fra mit Examensparti, hvor vi var 22 Stykker. Jeg skrev op, at efter min Mening vilde af disse 22 Stykker 13 faa Haud og 9 Laud; 13 fik Haud og 9 fik Laud. Jeg har

rigtignok manuduceret lidet, men af dem, jeg har manuduceret, har jeg ikke været i Tvivl om, hvem der skulde faa Laud, og hvem der vilde faa Haud, og det har slaaet til. Det er ikke saa ubestemmeligt heller. Det er den lille Erfaring, jeg har havt. Der kan naturligvis være Uheld, men som den store Regel vil man alligevel sige, at der inden Laudgruppen haves Præsumption for større Dygtighed. Det er anført, at Læger kan praktisere, enten de har Haud eller Laud, men samtlige fremragende Læger i Kristiania er doctores medecinæ, og for at blive dr. med. udkræves Laud. Det er akkurat den samme Grænse. Man kan sige, at en flink Mediciner med Haud kunde da skrive en Afhandling og faa det Stempel, men jeg tror ikke, man gjerne vil drage den Konsekvens. Jeg tror, at den Bestemmelse, man hidtil har havt, har virket ganske overordentlig gavnligt for Studiet i det hele. Jeg er sikker paa, at mange med mig, da de var Studenter, bestemte sig for at arbeide med største Iver netop med det Formaal at kunne blive Advokat. Det har været en Spore under den hele Studietid, og det er en Spore, som vi ikke uden videre skal give slip paa. Hvis man skal tage væk denne Grænse — ligesom at man ikke vil have Karakterer paa Skolen — saa tror jeg, det vil svække Studiet, svække den trænende Evne, man nu virkelig har. Derfor mener jeg, man skal være meget forsigtig med det. Man kan sige, at nu, da der er saa mange Advokater, da der er flere Advokater, end der procederes mundtlige Sager i Løbet af Aaret, saa har det umaadelig liden Betydning, om der bliver 100 flere eller færre — havde jeg nær sagt —, men jeg tror, at denne Grænse virker heldigt under Studietiden, og at den ogsaa virker heldigt fremover.

Hvad Prøven angaar, maa jeg for mit Vedkommende beklage, at den er bleven slappet; for jeg tror, det vilde være meget heldigt fremdeles at beholde Bestemmelsen om Straffesager. Jeg ved fra Høiesteret, at Assessorer, allerede som Forholdene nu er, er forbauset over, hvor lidet Kjendskab en Prøveadvokat ofte har til Strafferetspleien og specielt til den materielle Kriminalret, og det vilde være beklageligt, mener jeg, om man ved at sløife denne Prøve skulde gjøre, at Folk overhovedet ikke satte sig ind i de Materier, som de ved mange Leiligheder vil komme i Berøring med.

Advokat Kristen Johanssen: Advokat Stang Lund synes at have saa meget imod Moss — — —

Advokat Stang Lund: Drammen ogsaa.

Advokat Kristen Johanssen: Jeg for min Part har ikke noget særlig imod Folk, som bor paa Moss, og jeg tror ikke, det er til noget Afbræk for Folks gode Navn og Rygte heller, at de bor i Drammen. Jeg tænker heller ikke, at Uenigheden stikker deri, men den stikker i en mærkværdig Overvurdering af, hvordan Love virker. Det kan lidet nytte, at en Lov siger, at Folk udenfor Kristiania kan procedere for Høiesteret, naar de kun bor tilstrækkelig mange Kilometer borte. Det behøver ikke at staa i Loven det, at de kan procedere for Høiesteret, naar de bor saa og saa mange Kilometer borte; thi er ikke Reisen herind af den og den Korthed, og er der ikke Telefonforbindelse, saa udelukker det sig selv. Der var engang en Dommer, som „bladed i sin Lov omhyggelig, men han fandt intet der for sig." Han var ikke noget godt Exempel for Dommere, og jeg mener, det er ikke noget godt Exempel for, hvad man skal forlange af en Lov, at den skal sætte Grænser, som falder sammen med de Grænser, som Realiteten sætter; for det behøver ikke at staa i

Loven. Jeg har før nævnt, at Loven bør gives uanseet den nuværende Procesordning i Høiesteret. At denne trænger Forandring, er vi vel alle enige i. Jeg behøver ikke at nævne andre Beviser, jeg kan kun henvise til mine Herrer Kolleger, som har nævnt de Vanskeligheder, som er forbundet med den nuværende Ordning. Jeg skulde selv som Prøveadvokat have min Sag op i December, men den kom op i April det følgende Aar. Det kalder jeg en forældet Ordning. I det hele taget, det ydre Apparat i Høiesteret er urimeligt. det er vi vel enige om allesammen. Og ligeledes er vi vel nogenlunde enige om, at Forholdene ved Skranken, Forholdet mellem Domstolen og Parterne og mellem Partsforedragene og Dokumentationen er Forhold, som gaar, fordi de har gaaet. Det er Forhold, som bestaar, fordi de har bestaaet en vis Tid. De faar derfor ogsaa en Ræson paa en Vis, men ingen kan sige, at det er en rimelig Ordning, naar man skal indføre den. Og naar der af Advokat Stang Lund er procederet paa den Ting, at de, som skal procedere ved Høiesteret, maa være dygtige, og det skulde være en Grund til at beholde Bostedsbaandet, saa forekommer det mig, at der er Grund til at skille mellem disse to Ting; thi Dygtighed behøver man i Høiesteret under hvilkensomhelst Ordning. Da det nu videre er saa, at vi har mundtlige Sager Landet over, og da jeg igrunden tror — naar vi skal tale sandt — at de Sagførere, som virker udenfor Kristiania, kanske procederer vel saa meget mundtlig som vi i Kristiania, selv de af os, som procederer noksaa meget i Høiesteret, fordi de udenbys Sagførere nemlig for en væsentlig Del er beskikkede Aktorer og Forsvarere i Straffesager — det falder ikke paa mange af os herinde — saa er der ikke Grund til at tale om den Opøvelse i mundtlig Procedure, man faar ved Høiesteret, saa meget mere, som der er flere skriftlige end mundtlige Sager. Fra dette Standpunkt er det ikke muligt at se nogen Indvending mod Bostedsbaandets Løsning. En anden Ting er det, at hvis Bestemmelserne om Karakteren, om Bostedsbaandet forelaa alene, vilde det være rigtigt at sige, at de bør udstaa, til den nye Civilproceslov kommer i sin Helhed; men for mig er det ikke disse Bestemmelser, som er Hovedbestemmelserne i Loven om Sagførere. Hovedbestemmelserne er, hvad vi ikke skal diskutere idag, nemlig Bestemmelserne om de almindelige Betingelser for at blive Sagfører og Betingelserne for at miste Bevillingen samt om de Pligter, som paalægges Sagførerne. Specielt sætter jeg som en Hovedting den Bestemmelse i Forslaget, at Sagførerne skal have Regnskabspligt. Havde vi havt den Bestemmelse noget før, siden 1898, saa havde meget været anderledes. Det er Hovedsagen. Der kan ikke være nogen Rimelighed i at tage det halve nu og det halve et andet Aar — vi faar tage det hele nu, og vil vi det, saa faar vi tage det saadan, som vi har Brug for det ud igjennem Aarene. Der er vel ikke Tvivl om, hvordan Ordningen bliver ved Høiesteret. Hvorledes Ordningen ved Domstolene i det hele taget vil blive, kan være tvivlsomt, men der er ikke Spor af Tvivl om, at det bliver en mundtlig Ordning, og da faar vi gaa ud fra det, og da har vi Grundlag nok til at tage Standpunkt ogsaa til Spørgsmaalet om Bostedsbaandets Løsning.

Med Hensyn til Forholdet mellem Haud og Laud er det klart, at saalænge man har en Examen, maa man tage lidt Hensyn til Resultatet, men Spørgsmaalet er ikke, om man skal tage Hensyn til Resultatet Haud eller Laud, men Spørgsmaalet er, hvilken Vægt man skal tillægge det,

og faar man en lidt skjærpet Prøve ved Høiesteret, saa vil det da vise sig, baade om og — efter min Mening — at der virkelig er en Forskjel mellem Laud og Haud. Det er ikke korrekt, at Praxis og Theori er absolut inkommensurable Størrelser. Jeg gaar ogsaa ud fra, at der heller ikke er nogen, som egentlig mener det. En Prøve vil give fuld Anledning til at se, om man har erhvervet sig de Kundskaber, som man kanske ikke har ved Examen; thi man skal jo have været Sagfører en Tid. Det er en gavnlig og god Bestemmelse.

Med Hensyn til Prøven i Straffesager var det paa Bane i den sidste Komite, som var nedsat af Sagførerforeningen, at Prøven skulde afløses af Procedure i to Straffesager i Lagmandsretten. Jeg kan ikke komme fra, at det var en Forbedring og ialfald ganske vist utvilsomt bedre end helt at sløife Prøven i Straffesager.

Advokat Einar Rasch: Hvis man stod overfor det Valg at istandbringe en Sagførerlov, som skulde tage Sigte paa en fremtidig Ordning og ikke paa den nuværende Ordning, saa forekommer det mig selvfølgeligt, at hele den nye Sagførerlov maatte udstaa, indtil man vidste, hvad Form den nye Civilproces faar, som er i Anmarsch, men som man ikke engang har Konturerne til. Der er udtalt mange forskjellige Meninger iaften, men jeg tror, alle vil være enige om, at Advokat Stang Lund har rammet det centrale i Tingen, naar han har pointeret, at det er Samfundets Interesser, som kræver, at der skabes Garantier hos de Sagførere og Advokater, som optræder i Høiesteret — at dette ikke blot er i Parternes Interesse, men ogsaa i Retsudviklingens. Dette er et saa overordentlig vigtigt Moment, at jeg tror, Statsmagterne er nødt til at tage det tilbørlige Hensyn dertil, men da trækker jeg ogsaa Konsekvensen deraf og siger, at det maa være en bydende Nødvendighed at etablere virkelige Garantier, som svarer til, og som alene kan frembringe en saadan Tilstand, som Advokat Stang Lund saa bestemt hævdede ikke blot var ønskelig, men ogsaa nødvendig — at man faar alle Garantier, som virkelig kan tilveiebringe en saadan Tilstand, at man faar en sikker Retsudvikling i Landet. Det er dog Hovedsagen og det, som alle maa være enige om. Og i den Retning mener jeg, man ikke kan bortse fra Prøvens Betydning. Det er ikke min Mening, at man skal have en Skinprøve, som ingen Prøve er. Da kan man — som Advokat Lous bemærkede — ligesaa godt sløife hele Apparatet. Men hvad skulde der være iveien for at have en virkelig effektiv Prøve, eller rettere sagt, hvad skulde der være iveien for, at den Prøve, som Loven etablerer, af rette Vedkommende gjøres effektiv? Det har været fremholdt til forskjellige Tider og ved flere Anledninger, og saavidt jeg skjønner, staar det til Høiesteret selv at gjøre Loven i saa Maade effektiv. I denne Forbindelse vil jeg udtrykkelig nævne, at jeg lægger overmaade liden Vægt paa, enten en Mand har Haud eller Laud til Examen. Jeg mener, at den Prøve, som Høiesteret maa afkræve Vedkommende, og som skal indeholde en virkelig Garanti for Samfundet, maa være af saa langt større og langt mere overveiende Betydning end en Examenskarakter, som ligger mange Aar tilbage i Tiden, og at denne Examenskarakter ikke bør spille nogen Rolle i den Retning, at Vedkommende ikke skal kunne fremstille sig til en strengere Prøve; thi hvis han kan bestaa den strengere Prøve, saa vil i og for sig den Indvending, som kan reises fra en Examenskarakter, som ligger mange Aar tilbage, være bortfaldt. Jeg

har villet udtrykkelig fremhæve dette, da jeg hidtil har savnet, at der i Debatten har været hævdet Nødvendigheden af, at Prøven bibeholdes og skjærpes, Nødvendigheden af det i Samfundets Interesse, i Retsudviklingens egen Interesse. Jeg tror, som sagt, at Statsmagterne er nødt til her at tage tilbørligt Hensyn til dette, og naar der reises Krav fra Vedkommende, som præsumptivt er bedst inde i Tingen — i dette Tilfælde Høiesteret selv — og fra Sagførerne udover det hele Land, saa tror jeg ikke, vore Myndigheder har let for at se bort fra et saadant Krav — Myndighederne, som selv ikke har den fornødne tekniske Indsigt paa det Omraade; derom kan der neppe være Tvivl. Og da tror jeg, det er et berettiget Krav fra Sagførerstanden og Dommerstanden i Landet, at der bliver taget Hensyn til deres Ord i denne Sag.

Advokat F. M. Bugge: Jeg hører til dem, som mener, at man ikke bør skride til Lovforandring, før det er godtgjort, at en saadan Lovforandring er paakrævet. Det er det Grundsyn, ud fra hvilket jeg ser Lovprojektet. Nu ser jeg meget vel, at der ved Sagførernes Stilling kan være mange Ting at bemærke, som gjør, at en Forandring af Loven kan være paakrævet. Jeg er fuldt opmærksom paa, at det er heldigt, at man paabyder, at en Mand skal have længere Praxis for at kunne være Sagfører, at man skal være sit Bo raadig for at kunne drive Sagførervirksomhed, at en Sagfører skal opgjøre Status over Forretningen osv. Alt dette er jeg fuldt paa det rene med er paakrævet. Jeg er derfor enig i, at det er gavnligt og heldigt, at der kommer en Lovforandring, som kan rette paa de nuværende høist utilfredsstillende Forhold, men hvad angaar Spørgsmaalet om Løsning af Bostedsbaandet, saa kan jeg ikke sige andet, end at i de 100 Aar, dette Baand har bestaaet, har det ikke i nogen Henseende virket skadeligt paa Retsudviklingen. Jeg tror, enhver maa erkjende, at i de Aar, vi har havt denne Ordning, har Høiesteretsproceduren ligget forholdsvis høit i dette Land. Der er udviklet en Retspraxis med Præjudikater i Høiesteret, som til dagligdags er af den allerstørste Betydning, og jeg tror ikke, jeg siger noget, som vi Advokater ikke med rette kan tilegne os, naar jeg siger, at en Del af Æren derfor er vor. Jeg mener, at der maatte meget vægtige Grunde til for at skride til Forandring i et saa gammelt og saa vel funderet Grundlag. Saa meget mindre mener jeg da, det er paakrævet nu at skride til nogen Forandring, som det jo er en sikker Ting, at der om ikke mange Aar — det er ikke saa godt at sige, om hvor lang Tid, men mange Aar vil det ikke vare — vil ske gjennemgribende Forandringer i vor Civilprocesordning. Det forekommer mig da høist upaakrævet at skride til Forandring af en saa speciel Ting som dette, naar man staar overfor en saa gjennemgribende Forandring, som her inden kort Tid vil foreligge. Jeg er forsaavidt ganske enig med Advokat Stang Lund i, hvad han har fremhævet. Lad os først faa den Forandring i Høiesterets Forretningsorden, som vi ganske sikkert vil faa, og lad os da se, om der er Føie til at forandre den Regel, som ikke alene har det bestaaendes Ret for sig, men som ogsaa unegtelig er en væsentlig Betingelse for, at Høiesterets Virksomhed kan ske uden Afbræk og uden Hinder. Allerede det mener jeg kunde være fuldkommen nok til at holde paa Bostedsbaandet, indtil det viser sig, om det er paakrævet senere at løse det.

Hvad angaar Spørgsmaalet Haud og Laud, saa er det en klar Sag, som ingen her vil være uenig i, at der findes Sagførere med

Haud til Examen, som vilde kunne være baade meget habile Advokater og for den Sags Skyld gjerne en Pryd for Høiesterets Skranke — derom er der ingen Tvivl — men paa den anden Side spørger jeg: Er der Tvivl om, at der blandt dem, som har sletteste Examenskarakter — jeg mener ikke bare Haud, men et slet Haud — er mangfoldige, som man maa bede sig fritaget for at se i Høiesteret? Man kan ikke sige, at det er det afgjørende, om en Mand har Haud eller Laud, men man maa ikke være uopmærksom paa den Kjendsgjerning, at der er Sagførere baade her i Byen og paa andre Kanter af Landet, som ikke har mere juridisk Indsigt end en ganske grøn Student. De Betingelser, som nu opstilles for at blive Sagfører, er jo saa tarvelige, at der nær sagt ikke kræves nogensomhelst juridisk Indsigt for at kunne sno sig igjennem, og da siger jeg, at naar det er Forholdet, og man er opmærksom paa, at en slet Procedure i en Sag ikke alene kan bevirke, at vedkommende Mandant taber sin Proces, men ogsaa kan medvirke til, at Præjudikater, som vi allesammen er afhængige af i høieste Grad, kan blive mere usikre og upaalidelige — da siger jeg virkelig: Lad os holde paa den Grænse, vi har, hvor der dog er nogen Garanti. En Mand med Laud kan naturligvis være beheftet med mange Mangler, men helt ud Undermaalsmand er han dog ikke, Folk med „Kan faa Haud", i det hele taget Folk med slet Haud kan man ikke tænke skulde kunne fremstille sig for Høiesterets Skranke. Det er ikke noget, som alene er eiendommeligt for den juridiske Etat, at man lægger Vægt paa Karakteren ved Embedsexamen, saasom at man ikke gjør Folk til Overdommere, som har næstbedste Karakter. Det er noget, som gjælder i samtlige Befordringsspørgsmaal i dette Land. Der er jo ikke et Embede, hvor der ikke ved Ansættelsen er en væsentlig Forskjel, enten man har Haud eller Laud. Den Mand, som har Haud, vil ved enhver Konkurrance til hvilketsomhelst Embede maatte finde sig i, at de, som har Laud, har et Præ for ham. Jeg indser derfor ikke, at det er det ringeste urimeligt, at det samme kan være Tilfældet ved Høiesteret. Naturligvis erkjender jeg ikke alene dette, at der kan være mange blandt dem, som har Haud, som kan være meget habile Advokater, men jeg erkjender selvfølgelig ogsaa, at der blandt dem, som har Laud, kan være mange, som ikke har de Kvalifikationer, som ønskeligt er for at være Advokat; men jeg mener, at Botemidlet derimod er at skjærpe Prøven, og jeg vil faa udtale som min Mening, at en Skjærpelse af Prøven vil være meget paakrævet, og enhver Slappelse i denne Prøve vilde være til Skade — jeg mener, man tvertimod maa holde paa, at den maa skjærpes og ikke paa noget Punkt slappes. De, som har Haud, kan da maaske være uheldigt stillet, men en Grænse bør der dog være, og da Lovgivningen ikke aabner nogen anden Adgang til at sætte Grænse, forekommer det mig, at i Mangel af nogen bedre faar man holde paa denne Grænse, men paa den anden Side som Korrektiv dertil holde paa en saa skjærpet Advokatprøve som muligt.

Advokat Harbitz: Jeg vil til en Begyndelse erklære mig ganske enig med dem af mine Kolleger, som her har udviklet, hvorledes Prøvens Afskaffelse og Bostedsbaandets Løsning nødvendigvis vilde medføre forskjellige Ulemper i, hvad jeg vil kalde rent retsteknisk Henseende. Det gjælder først og fremst ligeoverfor Retten selv. Jeg føler mig ganske overbevist om, at Sagerne vilde blive vidtløftigere procederet, og at Rettens Arbeide vilde ganske betydelig sinkes, om alle og enhver kunde

procedere for Høiesteret. Vi har allerede nu en Følelse af det ved de mange Prøveadvokater, som i de senere Aar har optraadt. Det ligger i Sagens Natur, at Behandlingen maa blive mere vidtløftig, og at Arbeidet sinkes, jo mindre øvet man er. Det gjælder endnu mere i rent ydre teknisk Henseende — som nævnt af Advokat Lous — alt ydre Arbeide Advokaterne imellem, med Justitskontoret osv. Men jeg tror ikke, at disse Argumenter vil være afgjørende ved Lovens Behandling i Storthinget. Selv om man havde Repræsentanter der, som kunde saa klart, som f. Ex. Advokat Lous her har fremstillet det, vise, hvilke Ulemper der vilde være, saa tror jeg, saaledes som Storthinget nu er sammensat, af Repræsentanter hvis store Flertal jo naturligvis maa have mindre Rede paa disse Ting — jeg tror, de vil afvise det, at de vil være tilbøielige til at „blaase" ad det og sige, at det bliver noget, som nærmest vedkommer Advokaterne indbyrdes. Det eneste, som kunde virke, mener jeg, maatte være, at man kunde gjøre det indlysende, at ved disse Tings Ophævelse vilde Proceduren ikke blive saa effektiv som nu, og at Proceduren vilde blive dyrere end nu for Parterne. Jeg mener, at allerede dette med Laud til Examen indeholder en vis Garanti. Det er udviklet af andre, saa jeg vil blot nævne det. Ligesaa vil naturligvis Garantien foroges ved en Prøve. Men hvad jeg lægger mest Vægt paa, er at bibeholde Bostedsbaandet og dettes Virkning i Retning af at skabe en opøvet Advokatstand. Man faar jo huske paa, at tiltrods for, at der er adskillig skriftlig Procedure, foregaar der dog mundtlig Procedure i Høiesteret hele Aaret rundt udenfor Retsferierne, og det er dog den mundtlige Procedure, som sætter Præget paa Rettens Forhandlinger. Men jo flere den deles imellem over det hele Land, desto mindre falder der paa den enkelte, og jo mindre Øvelse maa den enkelte faa. Foruden hvad der er sagt om dette, vil jeg endnu fremhæve et enkelt Moment, og det er det rent personlige Arbeide i Skranken, dette, som jeg vil kalde Advokaternes Føling — om jeg saa maa sige — overfor ens Modpart og Advokaternes Føling ligeoverfor Retten. Det er noget, vi alle ved, at det er ikke nok at staa med Næsen ned i Papirerne, man maa ogsaa høre lidt paa Modparten og se, hvordan hans Procedure virker ligeoverfor dem, som hører paa den og skal afgive sin Dom. Det har sin store Betydning dette, at man kjender Retten, saa man forstaar at bedømme Proceduren og anlægge den paa rette Maade, og det har sin store Virkning ligeoverfor ens egen Procedure, om man kan se, hvad Retten lægger Vægt paa, og hvad der ikke virker. Men det er noget, som alene kan læres gjennem Praxis. Og der er endnu et andet Moment — det er rent menneskeligt, om jeg saa maa sige — nemlig den Tilbøielighed, vi alle uvilkaarlig har til at tillægge dens Ord mere Vægt, som man har Anledning til at høre oftere, og hvis Personlighed og Anlæg man derigjennem lærer bedre at kjende, end den, som man kun hører en enkelt Gang. Det gjælder i alle andre Livets Forhold, og jeg føler mig forvisset om, at det ogsaa har sin Betydning i Høiesteret. Her er det atter Praxis, som maa til.

Saa var det det andet Moment, at Proceduren bliver dyrere. Naar vi nu her i Kristiania procederer i Høiesteret, saa gaar vi jo ved Beregning af Udgifterne ud fra som Grundlag Tiden fra det Øieblik, vi begynder at staa i Skranken, og til vi er færdige i Skranken. Men kommer der andre Sagførere til fra det hele Land, saa faar man til den Tid, man staar i Høiesteret, ogsaa føie Liggedage og Overliggedage og Reisedage med,

og jeg antager, at det i de fleste Tilfælde kommer til ligefrem at fordoble Udgifterne. Det er et nokſaa væſentligt Moment.

Sluttelig vil jeg ſige et Par Ord med Henſyn til Titelen, Betegnelſen — Høieſteretsſagfører ſkal det jo blive herefter i Modſætning til den gamle Benævnelſe, Høieſteretsadvokat. Jeg mener, at man ikke bør afſkaffe den gamle Titel. Den har ſin Betydning, ikke blot her inden vort eget Land, men den har ogſaa ſin ikke ringe Betydning ligeoverfor Udlandet. De, ſom har havt Anledning til at ſe det f. Ex. i vort Naboland Sverige — lad os ikke gaa længere — vil vide, at Navnet Høieſteretsadvokat tillægges en vis Betydning, der er en vis Nimbus, en vis Anſeelſe ved det, og hvis man forandrer en gammel hævdvunden Betegnelſe, hvortil der overalt knytter ſig et viſt Begreb, vil det utvivlſomt virke til at trække Stillingens rent ydre Anſeelſe nedover. Det føler jeg mig ganſke overbeviſt om. Derfor mener jeg, man bør holde paa baade Laud og Prøve — og en ſkjærpet Prøve efter mit Skjøn — og fremfor alt bør ikke Boſtedsbaandet ophæves. Det mener jeg er en væſentlig Betingelſe for Proceduren ſeet i Forhold til Retten og navnlig henſeet til Parternes Tarv.

Advokat Harald Nørregaard: Jeg har egentlig kun begjæret Ordet for at pointere, hvad det efter min Mening ikke har lykkedes Advokat Johansſen tilſtrækkelig at pointere, at han, ſamtidig med at han holder paa Boſtedsbaandets Ophævelſe, mener, at man maa beholde Prøven. Da Advokat Johansſen er den, ſom her iaften har taget kraftigſt tilorde for Boſtedsbaandets Løsning, tror jeg, det er af ſtor Betydning at faſtſlaa dette, at hans Forudſætning da er, at Høieſteretsprøven ſkal bibeholdes — — —

Advokat Kriſten Johansſen: Og ſkjærpes.

Advokat Harald Nørregaard: Det er dette, jeg i mit førſte Foredrag fremholdt, at jeg umulig kan gaa med paa, at baade Prøven og Boſtedsbaandet ophæves, og det viſer ſig altſaa, at Advokat Johansſen er enig heri. Og ſkjønt jeg ſelv er af den Mening, at man vel kan ophæve Prøven, at den i den Form, hvori den hidtil har fungeret, har havt mindre Betydning, ſaa er jeg ſubſidiært enig med Advokat Johansſen i, at hvis man ſkal ophæve Boſtedsbaandet, ſaa maa man ialfald opretholde Prøven, og at da bør ogſaa Prøven ſkjærpes. Det er ſagt, at hvis Prøven paa denne Maade ſkulde blive ſkjærpet, ſaa vilde man ogſaa kunne ophæve Beſtemmelſen om, at Laud ſkulde være en nødvendig Betingelſe for at kunne procedere for Høieſteret. Dette er ogſaa rigtigt, forſaavidt Prøven førſt er beſtaaet; men man ſkal huſke paa, at det er en beſværlig og tidsſpildende Ting for Høieſteret at fungere ſom Prøvekommiſſion, og jeg mener, det vilde være meget betænkeligt at udvide Adgangen til at aflægge Høieſteretsprøve, en Prøve, hvor dog hver Gang en Sag var Indſats, og hvor, under ſkjærpede Betingelſer, mange af de Prøvende maa forudſættes at ville ſtryge ſom ikke duelige til at procedere i Høieſteret. Jeg tror, det er meget betænkeligt at ſkjærpe Prøven under Forudſætning af, at ſaa mange flere Kandidater ſkal faa Anledning til at indlade ſig paa den.

Med Henſyn til Boſtedsbaandets Løsning har jeg ſelv udtalt, at jeg tror ikke det vilde ſaa ſaa forfærdelig ſtor praktiſk Betydning, fordi det i Virkeligheden kun vilde komme de nærmeſtboende Sagførere tilgode. Det er ogſaa af andre bleven ſagt, at der er ingen Fare ved at ophæve Boſtedsbaandet, fordi der kun vilde blive Tale om, at de, ſom bor i Nær-

heden af Kristiania, vilde optræde i Høiesteret, men det er dette, man ingen Garanti har for. Naar først Loven gav en Sagfører i Hammerfest, paa Tromsø, paa de fjerneste Steder Ret til at optræde for Høiesteret, saa havde man ikke Garanti for, at ikke en kritikløs Sagfører paa et saadant Sted, som ikke havde videre at gjøre, som havde Tid til det, og som havde Lyst paa en Kristianiatur, vilde sige: Nuvel, den Sag overtager jeg gjerne — og saa vilde baade Høiesteret og Modparten staa bet. Det gaar derfor ikke an, mener jeg, at Loven simpelthen giver disse Sagførere, som bor paa de fjerneste Steder, en Ret til at optræde og procedere i Høiesteret.

Overretssagfører Chr. Hansson: Det var en Bemærkning af Advokat Bugge, som foranledigede mig til nok en Gang at begjære Ordet, nemlig den, at man fra Konkurrencen ved Embedsstillinger meget vel kjendte den Ting, at Laud giver Præferance ved Stillingernes Besættelse. Det er ganske rigtigt, men det giver, saavidt mig bekjendt, kun en Tidsprioritet. Laud giver en Anciennetet af to Aar, eller hvad det nu kan være, men Haud udelukker ikke — fraregnet Stillingen som Lagmand, Statsadvokat, Høiesteretsassessor — Vedkommende fra Stillingen. Den Forskjel er der. Ligeoverfor den Frygt, som nogle her i Forsamlingen synes at nære for, at hvis Sagførere med Haud skal kunne optræde i Høiesteret, da skal hele Banden af daarlige Sagførere slutte sig sammen om at belemre Høiesteret med Prøver, vil jeg sige, at jeg tror, man da overser det praktiske Livs Regulering af Forholdet. Det er med Sagførernes Forhold som med andre Forhold i Livet, at lidt efter lidt regulerer det sig selv. Det kan være muligt, at der i den første Tid bliver for mange, som fremstiller sig, men bibeholdes Prøven og skjærpes den — som der synes at være Stemning for her — saa er jeg ganske vis paa, at der her som andetsteds, saavidt mig bekjendt, vil vise sig, at der ikke bliver dette forfærdelige Antal, som fremstiller sig, og som vilde forsinke Rettens Afgjørelser. Jeg vil nævne, at det er forebragt mig, at Spørgsmaalet om Bibeholdelse af Karakteren Laud er debatteret i udenbys Sagførerforeninger. Jeg anfører det her, fordi det er jo saa, at vor Forening er en Landsforening og ikke en Kristianiaforening; vi maa ogsaa tage Hensyn til de udenbys Interesser. I Bergens Sagførerforening skal Spørgsmaalet for nogen Tid siden være debatteret og voteret over med det Resultat, at 16 — hvis jeg ikke erindrer feil — stemte for Ophævelse af Fordringen til Laud, medens 6 stemte for Bibehold. Skiens Sagførerforening skal ogsaa have behandlet Spørgsmaalet med samme Resultat.

Jeg vil opfordre Overretssagfører Ihlen til at fremsætte det af ham antydede Forslag om Prøvens Bibeholdelse og Skjærpelse med lige Adgang for Haud og Laud.

Advokat Stang Lund: Det var i samme Anledning som Advokat Nørregaard, jeg forlangte Ordet, nemlig for at understrege dette, at Advokat Johanssens Stilling er den, at han holder paa Prøven; men med Prøven i skjærpet Tilstand i Behold, vil han, at Bostedsbaandet skal løses. Dette vil jeg nævne ogsaa af den Grund, at jeg forstod Advokat Johanssen saa, at han mente, at der ikke var nogen Fare ved at lade alle Baand løses, fordi Konkurrencen da vilde bestemme, hvem der kom i Retten. Jeg mener, at den hænger ikke rigtig godt sammen, den Ting, at man mener, at det er Konkurrencen, som giver Garanti for Dygtigheden, men samtidig holder paa en endog skjærpet Prøve. For mit Vedkommende

ser jeg foreløbig de Spørgsmaal om Prøven og Bostedsbaandets Løsning ganske som to forskjellige Spørgsmaal. Hvad angaar Spørgsmaalet om Bibehold af Prøven, er jeg ganske paa det Rene med, at den, hvis den ved en ny Procesordning bibeholdes, maatte skjærpes. Efter min Opfatning vilde jeg imidlertid ikke være med paa en Skjærpelse af Prøven under den nugjældende Procesordning, af den Grund, at jeg tror, at Spørgsmaalet idethele bør hvile, til vi faar den nye Civilprocesordning. Mit Standpunkt er saaledes nu i Virkeligheden det samme, som jeg indtog, da jeg som Medlem af den anden Sagførerkomite havde med Udarbeidelsen af Udkast til ny Sagførerlov at gjøre. Jeg antager, at man skulde lade disse Spørgsmaal, baade om Prøvens Afskaffelse og dens Skjærpelse ligge, indtil man fik den nye Civilprocesordning, og tage dem under Behandling sammen med den, at man overhovedet ikke skulde røre ved nogen af de Materier, som gjælder Proceduren ved Høiesteret nu. Det er at lægge Mærke til, at naar Civilproceskommissionen udtaler sig om disse Spørgsmaal, saa er det under den Forudsætning, at Bestemmelserne om Sagførere skal indtages som Led i den nye Civilprocesordning. Men nu er det Justitsdepartementet, som har taget ud den Del af Civilproceskommissionens Arbeide og sagt, at dette skal anticiperes til Behandling, fordi der er Forhold, som gjør det ønskeligt, allerede forinden Kommissionens Arbeide foreligger, at faa lovordnet enkelte Forhold med Hensyn til Sagførerne. Og dette er jeg i sig selv ganske enig i. Men man kan ikke sige, at det er dette Forhold, med Betingelserne for at gaa i Rette i Høiesteret, som gjør en anticiperet Behandling nødvendig. Det er andre Sider af vor Virksomhed, som gjør en anticiperet Lovbehandling ønskelig. Men er det saa, da synes jeg, det havde været en rimelig Begrænsning, at man havde indskrænket sig til at medtage disse Momenter, som gjorde sig gjældende for Dagen. Det viser sig ogsaa, denne Diskussion har godtgjort, at det er ikke heldigt nu at tage frem til anticiperet Behandling andre Sider, fordi man nu maa se disse Sider alene i Relation til den bestaaende Procesordning. Ligeoverfor den bestaaende Ordning vil jeg sige, at jeg i og for sig er enig med Overretssagfører Hansson i, at fik man en skjærpet Prøve, da var der ingen Grund til at holde paa Grænsen mellem Haud og Laud, hvad der ogsaa blev udtalt af Advokat Rasch. Hvis en Mand ved en virkelig grundig Prøve ved Høiesteret findes dygtig til at være Høiesteretsadvokat, saa er der ingen Grund til at holde paa, at han skal have Laud til Examen. Men alle disse Spørgsmaal er det nu, overfor den bestaaende Ordning, meget vanskeligt at faa en tilfredsstillende Løsning af, og hvorfor da paa dette Stadium røre ved det bestaaende, al den Stund det i sig selv er rimeligt og maa erkjendes fra alle Sider, at Kapitlet om Sagførere i sig selv hører ind under den civile Procesordning, hvis Revision nu paagaar? Om man nu med Behovet for Dagen for Øie tager noget af Materien som en foreløbig Særlov, saa er ikke det til Hinder for, at man senere indlemmer den hele Materie som et naturligt Led i den nye Civilprocesordning.

Jeg skal faa Lov til ligeoverfor Advokat Johanssen at bemærke, at i Grunden tror jeg, han misforstod mig noget. Jeg har ikke anført mod Bostedsbaandets Løsning dette, at man skulde sikre sig den største Dygtighed ved Høiesteret, som ikke findes hos de Herrer udenbyes. Jeg tror, jeg præciserede meget stærkt, at udenbyes Sagførere kan være lige saa gode Sagførere som Kristianiasagførerne. Men jeg nævnte to Momenter: I

reel Henseende dette, at naar man siger, at det vil være en Fordel, at udenbyes Sagførere kan føre sine Sager til Høiesteret, saa er denne Fordel ikke der under den nuværende Ordning, hvor der for Høiesteret kun præsenteres skriftlig Dokumentation af, hvad der findes i Akterne, og hvor Domstolen ikke har andet end skriftlige Referater af Vidneforklaringerne at holde sig til. Dette er det Stof, vi har i Høiesteret, det er Texten for vor Præken, og da tror jeg, at man ligesaa godt præker over den Text, om man er bosat i Kristiania som, om man er fra Sagens Hjemsted. Ganske anderledes vilde det være, hvis Sagen ikke kom for Høiesteret i Dokumenter, men i levende Mennesker, som kom ind og forklarede sig paa samme Maade (eller kanske paa en anden Maade, det er ikke saa sjelden, det træffer) for Høiesteret, som de havde forklaret sig paa et tidligere Trin af Sagen. Jeg nævnte dernæst, som en Fordel i og for sig, at de, som procederer i Høiesteret, bor i Kristiania eller saa nær, at de lever i den Kontakt med Retsudviklingen og de Domme, som falder Dag for Dag, at de saa at sige faar Evne til at føle og kjende, hvor Løsningen ligger, hvorledes de foreliggende Spørgsmaal opfattes af den Domstol, som skal dømme. Man kan tage en anerkjendt Advokat i Kristiania, placere ham i Nordland og lade ham gaa der en rasse Tid, saa er jeg sikker paa, han vil sige som saa: jeg har ikke den Kontakt, som jeg vilde have, om jeg var midt i Kristiania og Retslivet der. Vedkommende kan være lige dygtig og følge godt med, men det er dog ikke det samme. Det er dette, jeg har nævnt i reel Henseende.

Og saa har jeg sluttet mig til, hvad der af andre er sagt om de formelle Betænkeligheder, og naar de er saa store, som de er, da begriber jeg ikke, hvorfor man da skal tage dette Spørgsmaal op til anteciperet Forhandling, naar det vil komme igjen i en helt anden Skikkelse, naar den nye Civilprocesordning foreligger. Der vil blive allerede den væsentlige Forskjel, at man ikke længer kommer til at behøve Sessionsorden eller nye Kart, og der vil da ikke alene være Spørgsmaal om, at Sagførerne skal reise til Kristiania for at procedere Sagen, men dette vil ogsaa gjælde Vidnerne; det vil blive „hele Sagen", som skal reise til Kristiania; det kan blive en hel Kupé, en Jernbanevogn, som skal fragtes ind til Høiesteret i den Anledning, og at da Advokaterne ogsaa følger med, stiller sig ganske anderledes, end som Spørgsmaalet præsenterer sig nu. Det kan vistnok være vanskeligt at tænke sig, at den her skildrede Nyordning kan praktiseres. Dette ligger jo lidt udenfor Sagen, men jeg vil alligevel faa Lov til at nævne det, da vi har et Medlem her af Civilproceskommissionen tilstede. Det vil vistnok blive mer end tvivlsomt, om det kan praktiseres dette, at Høiesteret ved en Sags Paastevning skal beramme Dagen for dens Foretagelse. Jeg tror, det kan blive mange Omberammelser, før man kommer frem med Sagen. Men dette er en Side for sig. Men i hvert Fald er det sikkert, at der, hvis man indfører en saadan Ordning, maa sikres Plads for Sagen til en saadan Tid, at man kan stevne Vidnerne ind og være vis paa, at de er tilstede i Kristiania til den Dag og Time, da Sagen skal komme fore. Der maa saaledes i ethvert Fald en helt ny Ordning til. Det er meget, som taler for, at den udenbyes Sagfører da følger med sin Sag, noget, som ikke foreligger nu. Jeg vil helst se, at den Lov, som det nu er Tale om at bringe istand, ikke blander sammen de Ting i Høiesteretsproceduren og hvad dertil hører med de almindelige Forskrifter, som det er nødvendigt at faa for Dagen.

Formanden: Jeg vil gjerne faa Lov til at præcisere min Stilling til de Spørgsmaal, som foreligger. Jeg vil da begynde med at nævne, at jeg i 1894 var en af de to, som stemte for Bostedsbaandets Ophævelse. Jeg betegnede dette dengang som en Retfærdighedshandling og mente, at de Vanskeligheder, som stillede sig i Veien, maatte kunne løses ved Forandringer i Høiesteretslovgivningen, og jeg sympathiserer fremdeles med Tanken.

Men jeg har imidlertid under min videre Praxis ved Høiesteret lært at indse, at hver eneste Sag kræver en Række Forhandlinger med Modparten, forinden man kan faa den fremmet; — Forhandlinger i formel og Forhandlinger i reel Henseende. — Formelle Forhandlinger om Dokumenternes Benyttelse, om nye Dokumenters Forkyndelse, om Udtog, som skal vedtages af Modparten, om Tiden for Sagens Foretagelse o. s. v. — reelle Forhandlinger først og fremst sigtende til Sagens Begrænsning. Ved Forhandlinger opnaar vi saa mangen Gang, at Tvistgjenstandene forenkles, idet vi ved gjensidige Indrømmelser lader falde Bipunkter, der er for ubetydelige i Forhold til det Arbeide, det vilde koste at forelægge dem for Retten, eller Beviskligheder, som ikke er af nogen afgjørende Vægt, og som kanske kan mødes med Kontrabevisligheder, altsammen bare tjenende til at gjøre Sagen vidtløftig og uklar.

Disse Ting kræver Forhandling, og det siger sig selv, at det vil være vanskeligere at forhandle med en udenbyes Modpart, ialfald hvis Kredsen udstrækkes videre end til de nærmeste Byer. Og Vanskelighederne rammer ikke alene den udenbyes Part, men ogsaa Kristianiasagføreren, ogsaa Justitskontoret, og de rammer Retten.

Høiesterets Justitssekretærer har derfor til forskjellige Tider paa det bestemteste udtalt sig for, at Bostedsbaandet ikke ophæves, og Høiesteret ligeledes, — første Gang enstemmig, anden Gang mod 1 Stemme.

Afgjørende for mig til ikke at være med paa Bostedsbaandets Ophævelse, saaledes som det foreligger i den kongelige Proposition, er imidlertid den Omstændighed, som ogsaa af et Par tidligere Talere er tillagt Vægt, at Prøven samtidig foreslaaes afskaffet. Skal vi procedere ved Høiesteret med Kolleger, som baade er bosat paa fjerne Steder og dertil fuldstændig ukjendt med de Former og uskrevne Regler, hvorefter Sagens Forberedelse og Fremme foregaar, saa bliver Vanskelighederne meget større.

Der kan kanske svares, at vi ogsaa tidligere har procederet med udenbyes Prøve-Advokater, og at det har gaaet bra. Men i saa Henseende lægger jeg Vægt paa, at Prøve-Advokaterne har betragtet sig som Lærlinge, været ivrige efter at faa Kollegers Raad og Veiledning og ivrige til at rette sig derefter. Og endvidere har de som Regel ligget herinde i Maaneder omkring den Tid, da Sagen kom fore, og saaledes i Virkeligheden været bosiddende her, ligesom de af Justitskontoret har været paalagt at holde Kommissioner.

Videre mener jeg med Advokaterne Lous og Stang Lund, at der kræves en Revision af Høiesteretslovgivningen, forat Bostedsbaandets Ophævelse skal kunne blive praktisk.

Jeg vil exempelvis nævne, at Varselsfristerne for Høiesteret for nye Dokumenters Forkyndelse vil være for lange. Nu foregaar Forkyndelse og Vedtagelse som Regel paa Dagen ved mundtlig Forhandling og Overenskomst. Det vil ikke kunne praktiseres, hvis Modparten bor paa Vestlandet eller i Nordland. Men at maatte indrette sig efter de lovbestemte

Varsler for disse fjerne Steder, vil lede til urimelig Forsinkelse, i hvert Fald for Sager, som kræver hurtig Behandling, Vexelsager, Sjøretssager og Handelssager. Endvidere staar der — jeg tror, Advokat Lous gjorde opmærksom derpaa — om Udtog ikke andet i Lovgivningen, end at det skal forelægges Modparten saa betimeligt til Vedtagelse, at de fornødne Aftryk for Retten kan istandbringes, før Sagen kommer fore. Denne Regel er altfor ufuldkommen til at kunne benyttes, hvis man skal saa Bostedsbaandet ophævet; da maa der mere bestemte Regler til. Den vilde kunne lede til ganske betydelige Tvistigheder i Anvendelsen.

Endvidere vil jeg nævne, at Høiesteretslovgivningen kjender kun et Forfald, at hastig Sygdom kommer paa. Men skulde udenbyes Kolleger kunne procedere ved Høiesteret, maatte man have Begrebet „gyldigt Forfald", — specielt maatte Reisehindringer godkjendes som Forfaldsgrund. I modsat Fald kunde den Tilreisende risikere, at Sagen kom fore i hans Fravær, og hvis han var indstævnt, vilde han da have tabt Adgangen til at forsvare sin Part, ja denne kunde ikke engang møde ved nogen anden Advokat, idet Sagen gik over til en skriftlig Behandling, hvorunder alene Appellanten havde Ordet. Men en Ordning, hvorefter det vilde blive nødvendigt for den udenbyes Kollega — hvis han vilde være sikker paa forsvarlig at varetage sin Parts Tarv —, at komme herind, før Kartet var sat op, og blive her, til Sagen kanske efter Ugers Forløb kom fore, vilde selvsagt gjøre den hele Reform upraktisk.

Jeg vil til Slutning nævne, at jeg er aldeles enig med Advokat Stang Lund i, at det Hele rigtigst burde udstaa, indtil den nye Civilproceslov kommer istand. Det forekommer mig, at Bostedsbaandets Ophævelse rettelig hører sammen med en Procesordning, hvorefter Sagerne berammes til bestemt Tid i Høiesteret, og efter hvad jeg ser af det Foredrag, Advokat Nørregaard forleden holdt her i Foreningen, er det Kommissionens Mening, at det fremtidig skal ske med Høiesteretssager.

Endelig vil jeg sige, at ophæver man Bostedsbaandet, og ophæver man Prøven, saa melder Examenskarakteren sig med Styrke. Alle Sagførere i Landet, som har Laud, vil kalde sig Høiesteretssagførere, og enhver Sagførerforretning vil saaledes være udstyret med et Skildt, som viser, hvorvidt dens Indehaver har faaet Laud eller Haud til Examen. Men det vil være urimeligt haardt for de sidste. Paa den anden Side gaar det naturligvis heller ikke an at give slip paa alle Skranker. Skulde Examensgrænsen hæves, da, mener jeg, maatte Prøven skjærpes, saa der stod Respekt af den.

Kand. jur. Michael Hansson: Jeg har nærmest forlangt Ordet, fordi det forekommer mig unaturligt, at man skal diskutere dette Emne, uden at nogen af dem tager tilorde, hvem disse Bestemmelser vil komme til at ramme et helt Liv igjennem. Det kan være bra nok, at de, som har Alderen og sit paa det Tørre, kan tale uinteresseret, men jeg kan ogsaa tænke mig, at det kan være af Interesse at høre Udtalelser fra Hold, som er direkte interesseret i Spørgsmaalet om at kunne procedere for Høiesteret og i Spørgsmaalet om Titulaturen.

Det var med ikke liden Interesse, vi Yngre imødesaa det Lovforslag, som var bebudet at skulde komme; men jeg vil sige, at det hele Lovforslag har været mig en alvorlig Skuffelse. Jeg kan ikke tro, at nogen, som har Laud til sin Examen, kan ville ønske, at det skulde være saa let at faa Adgang til Høiesterets Skranke, at man bare behøver at have været

Sagfører i 5 Aar. Jeg tror, at det efter Examen for de Fleste har været noget, som har bidraget til, at de har anspændt sig for at skaffe sig en videre Uddannelse baade i theoretisk og i praktisk Retning, dette, at de vidste, at de havde en Skjærsild at gaa igjennem. Jeg hører rigtignok de Ældre forklare, at den nuværende Prøve ved Høiesteret er betydningsløs, men det forekommer mig at være et ganske enkelt Botemiddel da at skjærpe den, og naar det specielt, saavidt jeg erindrer, af Advokat Stang Lund blev sagt, at det bør man ikke gjøre som Forholdene er her, saa vil jeg gjøre opmærksom paa, at, saavidt jeg har hørt, er Prøven for Danmarks Høiesteret saa streng, at kun et meget lidet Antal af Sagførerne med Laud melder sig til den. Jeg ved ikke, hvorfor man ikke kan ordne sig paa samme Maade her i Landet.

Det Forslag, som her foreligger, smager efter min Mening lidt af Kineseri. Forskjellen mellem Haudister og Laudister er saa stor alligevel, at man ikke undgaar en ubehagelig Fornemmelse af, at man vil have Akademikerne delt i to Klasser, dem med Haud og dem med Laud. Det er en besynderlig Uvillie, som gjør sig gjældende i mange Kredse ligeoverfor Folk med Haud. Det gjælder ikke mindst udenfor Kristiania. Jeg har selv været udenbyes et Par Aar, og jeg maa sige, at jeg har en høist overraskende Erfaring om, hvilken Betydning dette, at have Laud til Examen, bliver tillagt.

Det kan dog ikke nægtes, at et muligens mindre Kvantum Jus eller en mindre Evne til at fordøie den, som en Kandidat med Haud har lagt for Dagen ved Examen, rigelig vil opveies i det praktiske Liv, hvis man f. Ex. sætter en længere Tids Virksomhed som Sagfører for Folk med Haud end for Folk med Laud som Betingelse for at kunne procedere ved Høiesteret i Forbindelse med en skjærpet Prøve.

Advokat Schou nævnte, at man i Studietiden vilde sætte sig et lavere Maal, hvis ikke Forskjellen mellem Haud og Laud opretholdtes. Men jeg tror, at hvis man opstiller en strengere Prøve som en Skjærsild, man maa gjennemgaa for at komme frem til Høiesteret, vil det gjøre sit til, at Kandidaterne efter Examen desto mere lægger Vind paa og vedbliver med sin Uddannelse, medens de efter det Forslag, som her foreligger, naar de har faaet Laud til Examen, er lige inde i Saligheden, bare de har fungeret som Sagfører i 5 Aar. Det er meget usmageligt, saa meget mere, som derved sættes et falsk Stempel paa dem af vore Kamerater, som har været saa uheldige at faa Haud.

Jeg kan naturligvis ikke have nogen bestemt Mening med Hensyn til Bostedsbaandet. Men hvad Spørgsmaalet om Prøven angaar, har jeg et Indtryk af, at Skjærpelse af den i Forbindelse med Ophævelse af Grænsen mellem Haud og Laud vil være den rette Maade at ordne dette Spørgsmaal paa.

I nær Forbindelse med Spørgsmaalet om Adgang til at procedere for Høiesteret staar Titulaturen. Det skal formentlig være en demokratisk Reform, som tilsigtes med det foreliggende Forslag. Men da forekommer det mig, at denne Tendens her har faaet et uheldigt Udslag. Advokat Harbitz gjorde opmærksom paa den Anseelse, som Advokattitelen havde rundt om i Verden. Der er ikke her Spørgsmaal om at give Sagførerne noget, men om at fratage dem en Ret, som de har havt i Generationer. Det er en meget stor Ubillighed. Og man fornærmer ikke nogen ved at lade dem, som procederer ved Høiesteret, vedblivende faa Lov til at

Varsler for disse fjerne Steder, vil lede til urimelig Forsinkelse, i hvert Fald for Sager, som kræver hurtig Behandling, Vexelsager, Sjøretssager og Handelssager. Endvidere staar der — jeg tror, Advokat Lous gjorde opmærksom derpaa — om Udtog ikke andet i Lovgivningen, end at det skal forelægges Modparten saa betimeligt til Vedtagelse, at de fornødne Afstryk for Retten kan istandbringes, før Sagen kommer fore. Denne Regel er altfor ufuldkommen til at kunne benyttes, hvis man skal faa Bostedsbaandet ophævet; da maa der mere bestemte Regler til. Den vilde kunne lede til ganske betydelige Tvistigheder i Anvendelsen.

Endvidere vil jeg nævne, at Høiesteretslovgivningen kjender kun et Forfald, at hastig Sygdom kommer paa. Men skulde udenbyes Kolleger kunne procedere ved Høiesteret, maatte man have Begrebet „gyldigt Forfald", — specielt maatte Reisehindringer godkjendes som Forfaldsgrund. I modsat Fald kunde den Tilreisende risikere, at Sagen kom fore i hans Fravær, og hvis han var indstævnt, vilde han da have tabt Adgangen til at forsvare sin Part, ja denne kunde ikke engang møde ved nogen anden Advokat, idet Sagen gik over til en skriftlig Behandling, hvorunder alene Appellanten havde Ordet. Men en Ordning, hvorefter det vilde blive nødvendigt for den udenbyes Kollega — hvis han vilde være sikker paa forsvarlig at varetage sin Parts Tarv —, at komme herind, før Kartet var sat op, og blive her, til Sagen kanske efter Ugers Forløb kom fore, vilde selvsagt gjøre den hele Reform upraktisk.

Jeg vil til Slutning nævne, at jeg er aldeles enig med Advokat Stang Lund i, at det Hele rigtigst burde udstaa, indtil den nye Civilproceslov kommer istand. Det forekommer mig, at Bostedsbaandets Ophævelse rettelig hører sammen med en Procesordning, hvorefter Sagerne berammes til bestemt Tid i Høiesteret, og efter hvad jeg ser af det Foredrag, Advokat Nørregaard forleden holdt her i Foreningen, er det Kommissionens Mening, at det fremtidig skal ske med Høiesteretssager.

Endelig vil jeg sige, at ophæver man Bostedsbaandet, og ophæver man Prøven, saa melder Examenskarakteren sig med Styrke. Alle Sagførere i Landet, som har Laud, vil kalde sig Høiesteretssagførere, og enhver Sagførerforretning vil saaledes være udstyret med et Skildt, som viser, hvorvidt dens Indehaver har faaet Laud eller Haud til Examen. Men det vil være urimeligt haardt for de sidste. Paa den anden Side gaar det naturligvis heller ikke an at give slip paa alle Skranker. Skulde Examensgrænsen hæves, da, mener jeg, maatte Prøven skjærpes, saa der stod Respekt af den.

Kand. jur. Michael Hansson: Jeg har nærmest forlangt Ordet, fordi det forekommer mig unaturligt, at man skal diskutere dette Emne, uden at nogen af dem tager tilorde, hvem disse Bestemmelser vil komme til at ramme et helt Liv igjennem. Det kan være bra nok, at de, som har Alderen og sit paa det Tørre, kan tale uinteresseret, men jeg kan ogsaa tænke mig, at det kan være af Interesse at høre Udtalelser fra Hold, som er direkte interesseret i Spørgsmaalet om at kunne procedere for Høiesteret og i Spørgsmaalet om Titulaturen.

Det var med ikke liden Interesse, vi Yngre imødesaa det Lovforslag, som var bebudet at skulde komme; men jeg vil sige, at det hele Lovforslag har været mig en alvorlig Skuffelse. Jeg kan ikke tro, at nogen, som har Laud til sin Examen, kan ville ønske, at det skulde være saa let at faa Adgang til Høiesterets Skranke, at man bare behøver at have været

Sagfører i 5 Aar. Jeg tror, at det efter Examen for de Fleste har været noget, som har bidraget til, at de har anspændt sig for at skaffe sig en videre Uddannelse baade i theoretisk og i praktisk Retning, dette, at de vidste, at de havde en Skjærsild at gaa igjennem. Jeg hører rigtignok de Ældre forklare, at den nuværende Prøve ved Høiesteret er betydningsløs, men det forekommer mig at være et ganske enkelt Botemiddel da at skjærpe den, og naar det specielt, saavidt jeg erindrer, af Advokat Stang Lund blev sagt, at det bør man ikke gjøre som Forholdene er her, saa vil jeg gjøre opmærksom paa, at, saavidt jeg har hørt, er Prøven for Danmarks Høiesteret saa streng, at kun et meget lidet Antal af Sagførerne med Laud melder sig til den. Jeg ved ikke, hvorfor man ikke kan ordne sig paa samme Maade her i Landet.

Det Forslag, som her foreligger, smager efter min Mening lidt af Kineseri. Forskjellen mellem Haudister og Laudister er saa stor alligevel, at man ikke undgaar en ubehagelig Fornemmelse af, at man vil have Akademikerne delt i to Klasser, dem med Haud og dem med Laud. Det er en besynderlig Uvillie, som gjør sig gjældende i mange Kredse ligeoverfor Folk med Haud. Det gjælder ikke mindst udenfor Kristiania. Jeg har selv været udenbyes et Par Aar, og jeg maa sige, at jeg har en høist overraskende Erfaring om, hvilken Betydning dette, at have Laud til Examen, bliver tillagt.

Det kan dog ikke nægtes, at et muligens mindre Kvantum Jus eller en mindre Evne til at fordøie den, som en Kandidat med Haud har lagt for Dagen ved Examen, rigelig vil opveies i det praktiske Liv, hvis man f. Ex. sætter en længere Tids Virksomhed som Sagfører for Folk med Haud end for Folk med Laud som Betingelse for at kunne procedere ved Høiesteret i Forbindelse med en skjærpet Prøve.

Advokat Schou nævnte, at man i Studietiden vilde sætte sig et lavere Maal, hvis ikke Forskjellen mellem Haud og Laud opretholdtes. Men jeg tror, at hvis man opstiller en strengere Prøve som en Skjærsild, man maa gjennemgaa for at komme frem til Høiesteret, vil det gjøre sit til, at Kandidaterne efter Examen desto mere lægger Vind paa og vedbliver med sin Uddannelse, medens de efter det Forslag, som her foreligger, naar de har faaet Laud til Examen, er lige inde i Saligheden, bare de har hystet som Sagfører i 5 Aar. Det er meget usmageligt, saa meget mere, som derved sættes et falsk Stempel paa dem af vore Kamerater, som har været saa uheldige at faa Haud.

Jeg kan naturligvis ikke have nogen bestemt Mening med Hensyn til Bostedsbaandet. Men hvad Spørgsmaalet om Prøven angaar, har jeg et Indtryk af, at Skjærpelse af den i Forbindelse med Ophævelse af Grænsen mellem Haud og Laud vil være den rette Maade at ordne dette Spørgsmaal paa.

I nær Forbindelse med Spørgsmaalet om Adgang til at procedere for Høiesteret staar Titulaturen. Det skal formentlig være en demokratisk Reform, som tilsigtes med det foreliggende Forslag. Men da forekommer det mig, at denne Tendens her har faaet et uheldigt Udslag. Advokat Harbitz gjorde opmærksom paa den Anseelse, som Advokattitelen havde rundt om i Verden. Der er ikke her Spørgsmaal om at give Sagførerne noget, men om at fratage dem en Ret, som de har havt i Generationer. Det er en meget stor Ubillighed. Og man fornærmer ikke nogen ved at lade dem, som procederer ved Høiesteret, vedblivende faa Lov til at

bære Titelen „Advokater". Det er saa meget mærkeligere, at man vil sløife denne stakkars Titulatur i et Land, hvor man ellers er noksaa ivrig for at oprette Titler. En Lægmand ved ikke, hvad der er den nobleste af alle disse Titler: Krigsadvokat, Statsadvokat, Rigsadvokat, Regjeringsadvokat, Generaladvokat — den ene Titel finere end den anden —, som i de sidste Tider er groet op her. Man er ogsaa vant til at have 6 Præsidenter Aaret rundt! Kort sagt, den hele Statsadministration forekommer mig meget ivrig for at have fine Titler. Da synes det ubilligt, at Sagførerne, som dog ogsaa er skikkelige Mennesker, ikke skal faa Lov til at beholde den Titel, som de hidtil har havt.

Advokat Stang Lund: Efter Udkastet kan man endog ligefrem kjøbe sig en Titel, hvad der rigtignok er forbudt i Grundloven.

Har man Laud, kan man for 50 Kroner kjøbe sig Titelen Høiesteretssagfører, selv om man bor paa Tromsø, og kun har til Hensigt med Titelen at ærgre sin Bykollega med Haud.

Overretssagfører Robert Jacobsen: Ligeoverfor de stærke Indvendinger mod at sløife Bostedsbaandet vil jeg faa Lov til at gjøre opmærksom paa, at Departementet i sin Begrundelse for at sløife Bostedsbaandet har taget sig Sagen ganske let. Det siger i Propositionen i Motiverne til § 6:

„Hvad angaar Spørgsmaalet om Bostedsbaandet for Høiesteretsadvokater, har et Mindretal inden Kommissionen antaget, at der ikke er tilstrækkelig Grund til at bibeholde dette. Departementet slutter sig i saa Henseende til dette Mindretal."

Men Departementet overser da, at Mindretallet aldeles ikke har udtalt sig om det nuværende Forhold, men kun om Forholdet, som det bliver efter den nye Civilproceslov. Flertallet i Kommissionen har foreslaaet, at Bostedsbaandet skulde bibeholdes, selv efter den nye Ordning, som er tænkt at skulle træde i Kraft.

Jeg har bare villet gjøre opmærksom paa det, fordi det ser ud, som Departementet uden videre kan paaberaabe sig Mindretallet for allerede nu at gaa til Bostedsbaandets Ophævelse. Men det er altsaa ikke rigtigt.

Med Hensyn til Prøven vil jeg faa Lov til at sige, at jeg finder ikke Prøven, som den nu er, saa betydningsløs. Vi, som har været oppe til Prøven, opfattede den ganske vist som en Examen; vi var nødt til ganske grundig at sætte os ind i Høiesterets Teknik. Jeg finder som sagt ikke Prøven saa betydningsløs, men jeg er enig i, at den bør skjærpes.

Med Hensyn til Spørgsmaalet vedkommende Laud og Haud vil jeg fastslaa som Resultat af Diskussionen, at hvis Kandidater med Haud skal faa Adgang til at blive Høiesteretssagførere, maa Prøven bibeholdes og skjærpes.

Formanden: Det er allerede langt paa Aftenen. Jeg skal derfor henstille til de følgende Talere at fatte sig kort.

Advokat Carl Lundh: Jeg skal efterkomme Formandens Henstillen og ikke udtale mig synderlig videre om Bostedsbaandet. Jeg er enig med Advokat Stang Lund i, hvad han i saa Henseende har udtalt. Jeg har ikke anden Bemærkning at gjøre, end at jeg vilde synes bitterlig Synd paa de Parter, som havde Sager for Høiesteret og vilde tage Hensyn til, at Bostedsbaandet var løst. Baade vilde det blive kostbarere, og Parterne vilde ogsaa gaa Glip af den Fordel, at en ny Mand med

nyt friskt Syn paa Sagen, kom til at gjennemgaa Dokumenterne. Jeg tror, at kun Sagkyndige, kun de, som har procederet nogen Tid for Høiesteret, vil kunne udtale sig med nogen Myndighed om det Spørgsmaal. Jeg tror, det vilde have været meget sundt, om Justitsdepartementets Chef og Justitskomiteens Medlemmer kunde have befundet sig, om ikke mere end — lad mig sige —' 8 Dage paa Høiesterets Justitskontor. De vilde da have faaet et ganske andet Blik paa disse Forhold.

Hvad jeg nærmest vilde sige et Par Ord om, var Grænsen mellem Karaktererne Haud og Laud.

Det er en Ting, som ikke er kommet frem i Debatten, og som jeg leilighedsvis har hørt af et Medlem af det juridiske Fakultet, en Ting, som jeg synes her bør nævnes. Det er mig nemlig sagt, at der ikke — som man kanske tror — blot er en Gradsforskjel mellem Haud og Laud; der ere n virkelig Væsensforskjel i Kundskaber. Helt siden Schweigaards Dage har, efter hvad der siges, det juridiske Fakultet taget væsentlig Hensyn til, hvilke Stillinger Karakteren Laudabilis berettiger Karakterens Indehaver til at erholde. Naar man har fundet en Mand efter hans Prøve, efter de juridiske Kundskaber, han har lagt for Dagen, efter hans Evne til at fremstille sin Sag, for mindre skikket til at komme i Betragtning til de Stillinger, hvortil Karakteren Laud berettiger, saa har man sat ham i Haud. Dette var en Ting, som jeg mente burde oplyses i denne Forsamling. Det skulde have været interessant, om Professor Hagerup havde været tilstede og kunde have bekræftet, hvad jeg her har sagt.

Skal Grænsen mellem Haud og Laud sløifes, saa vil det gaa, som Advokat Schou sagde, at da vil Ingen længere interessere sig for at faa Karakteren Laud. Man vil jaske sin Examen af i kortest mulig Tid. Selv om man har det daarligst mulige Haud, vil man være berettiget til at opnaa omtrent hvilkensomhelst Stilling.

Og det viser sig meget ofte, at de Kundskaber, man ikke har erhvervet i Studietiden, faar man simpelt hen ikke Tid til at erhverve sig senere i Livet, og en Sagfører uden juridiske Kundskaber anser jeg for den uheldigste Fremtoning, man kan komme ud for. En god Dommer og to daarlige Sagførere er meget værre for en Sag, end en daarlig Dommer og to gode Sagførere.

Jeg skulde anseet det heldigst, om man havde truffet en Bestemmelse om, at Prøven blev betydelig skjærpet, især da, hvis Meningen er at aabne Døren til Høiesteret ogsaa for Kandidater med Haud. Jeg kunde tænke mig Muligheden af — siden det for det første er vanskeligt at faa Straffesager, og desuden disse mangen Gang ikke frembyder nogen synderlig Prøvesten for Folk, som er oppe i dem — jeg kunde tænke mig, at man tog den Bestemmelse, at Vedkommende f. Ex. skulde gaa op i fire civile Sager, og allesammen skulde han procedere tilfredsstillende for at blive Advokat. Men Høiesteret skulde have Adgang til, efterat en Mand havde været oppe f. Ex. i to Sager og vist sig umulig, at sige til ham: Nei, nu faar det være Stop, der kan ikke blive videre Prøve fra Deres Side!

En Ordning, hvorved der blev indført en betydelig mere skjærpet Prøve, og en Prøve, anlagt mere paa at lægge for Dagen Evnen til at procedere i civile Sager, og hvor Høiesteret havde større Myndighed til at vise en Mand tilbage under Prøven, er det altsaa, jeg for min Del vilde anse for det heldige.

Overretssagfører Victor Ihlen: Jeg skal bare gjøre en ganske kort Bemærkning til enkelte af de Talere, som har optraadt, siden jeg udtalte mig.

Det, som for Advokat Schou var bestemmende for at bibeholde Karakteren Laud som Betingelse for at blive Høiesteretsadvokat, var væsentlig pædagogiske Hensyn. Han var bange for, at Studenterne skulde blive dovne, og derfor skulde man have den Klemme paa dem, at de ikke skulde faa Lov til at blive Advokater, naar de havde faaet Haud til Examen. Det er en Anvendelse af Afskrækkelsestheorien, en Theori, som jeg tror, at moderne Kriminalister allerede har forladt.

Jeg er ganske enig med Advokat Bugge i, at en Grænse bør der være, for at en Mand skal kunne procedere for Høiesteret, men naar Hr. Bugge mener, at Grænsen bør sættes af det juridiske Fakultet i Form af en Examenskarakter, saa er jeg i Bund og Grund uenig med ham. Jeg mener, det er Høiesteret, som maa sætte Grænsen, og ikke det juridiske Fakultet.

Naar Advokat Nørregaard er bange for, at det vil være saa besværligt for Høiesteret at være Examenskommission, saa tror jeg ikke, det er saa farligt. De høistærværdige Herrer maa jo alligevel sidde og høre nøiagtig paa Proceduren og Dokumentationen. Om de da faar en Prøveadvokat som Medium, synes jeg snarere, det maatte være en Afvexling. Det kan ikke kaldes noget Bryderi, det er min Opfatning.

Efter de Udtalelser, som er faldt under Debatten, vil jeg tillade mig at fremsætte følgende Forslag:

„Den norske Advokat- og Sagførerforening udtaler sig for Bibehold af den nuværende Advokatprøve i skjærpet Form og, under den Forudsætning, ogsaa for, at Sagførere med Examenskarakter „Haud" efter bestaaet Prøve bør kunne autoriseres som Høiesteretssagførere".

Da jeg under Debatten ikke har udtalt mig om Bostedsbaandets Løsning, anser jeg det ikke korrekt at gjøre nogen Tilføielse derom i mit Forslag. Hvis nogen af de Herrer, som derom har udtalt sig, ønsker en saadan Tilføielse, vil jeg opfordre dem til at foreslaa den.

Hvis man ønsker Forslaget delt, saa man faar to Voteringsthemaer, et A, hvori man udtaler sig om Prøvens Bibehold, og et B, om Adgang for Sagførere med Karakteren Haud til at underkaste sig Prøven, har jeg selvfølgelig ikke noget derimod at indvende.

Formanden refererede det af Overretsagfører Ihlen fremsatte Forslag.

Advokat Stang Lund: Jeg vil faa Lov til at nævne et Forslag, som jeg skulde være tilbøielig til at fremsætte, hvis det fandt nogen almindeligere Tilslutning. Det er saalydende:

„Foreningen henstiller, at Spørgsmaalet om Forandring i Betingelserne for Adgangen til at gaa i Rette ved Høiesteret først optages til Behandling i Forbindelse med den nye Civilprocesordning."

Advokat Harald Nørregaard: Jeg vil anmode Advokat Stang Lund om at fremsætte det Forslag.

Overretssagfører Morten Thams: Først og fremst vil jeg henstille, at denne Diskussion udsættes. Dels er det saa langt paa Aftenen, at det er vanskeligt at diskutere nu, selv om man kunde have adskilligt at sige, der har jo været mange Talere før, dels er Luften af en saadan Art, at man bliver ganske tummelumsk i Hovedet. Endelig er der

mange, som har forladt Lokalet. At fortsætte Diskussionen og gaa til Afstemning under disse Omstændigheder vilde være lidet rimeligt. Jeg vil altsaa henstille, at den videre Diskussion udsættes til et senere Møde. Klokken er nu halv et og vel saa det.

Advokat Stang Lund: Nu er der mange tilstede. Det vil ikke være saa let at faa saavidt mange samlet igjen.

Formanden: Jeg vil henstille til Overretssagfører Thams at tage sit Udsættelsesforslag tilbage. Jeg skal blot gjøre opmærksom paa, at skal man faa Referat af Forhandlingerne renskrevet og i betimelig Tid oversendt til Storthinget, saa vil der ikke være Tid til at udsætte Forhandlingerne til et senere Møde.

Overretssagfører Morten Thams: Min Henstillen om at udsætte den videre Diskussion var ikke ment som noget Voteringsthema. Jeg troede, man kunde været enig om en saadan Udsættelse. — Jeg skal da indskrænke mig til at være ganske kort.

Jeg vil begynde med at sige, at jeg hører til dem, som har et nogsaa brugbart Laud, saa jeg taler forsaavidt ikke for min syge Mor, naar jeg siger, at jeg ønsker alle disse Hindringer, som nu bestaar, ophævet. Jeg mener, at Sagførernæringen skal være saa fri som muligt, og at man bør faa væk baade Bostedsbaand og Examenskarakter og Prøve. Efter hvad der er sagt her, staar det i hvert Fald for mig saa, at Bostedsbaandet er uden reel Værdi. Jeg mener, at Forholdene og Omstændighederne i sig selv regulerer den Ting; jeg tror ikke, det er saa farligt med det.

Med Hensyn til Examenskarakteren, saa er jeg ikke istand til at begribe, at en Examenskarakter, en Forskjel mellem Haud og Laud, kan tillægges saadan Betydning. For mig staar det saa, at ved Examen er det Jus, det kommer an paa, i Livet er det Faktum. Naar man er bleven Sagfører, saa er den overveiende Del, man har at træffe Afgjørelser om, Faktum, og i Jus vil man, naar man har drevet paa i nogle Aar, selv om man har „Haud", være lige saa dygtig som mange andre med „Laud".

Hvad Prøven anbelanger, saa har jeg det bestemte Indtryk, at omtrent alle, som har gjennemgaaet den Skjærsild, er enige om, at den i Grunden ikke har stort at sige. Hvorfor i al Verden man da skal opretholde den, er jeg ikke istand til at indse.

Hvis man endelig vil have nogen Garanti eller en Prøve eller hvad man vil kalde det, saa skjønner jeg ikke, hvorfor man ikke kan hente den fra Vedkommendes Praxis som Sagfører. Hvorfor f. Ex. ikke ved Siden af Kravet om, at man skal have virket saa og saa mange Aar som Sagfører, forlange, at man skal fremlægge Erklæring fra vedkommende Underret eller Overret, hvor man har praktiseret, om, at man har vist sig som en habil Sagfører? Det vilde være en Prøve, som forekommer mig at maatte være af meget større Værd, end en Prøve i 2 eller 4 Sager ved Høiesteret, hvor de Herrer sidder og skal bedømme en enkeltstaaende Historie. Det er en Examen omtrent, virker paa samme Maade og kan paa samme Maade være underkastet en Examens Tilfældigheder. Vil man endelig have en Garanti, synes jeg, det vilde være meget bedre at faa en saadan Erklæring, lade Vedkommendes Liv og Fortid som Sagfører være Prøven. Da mener jeg ogsaa, det vil falde bort alt dette

om, at man ikke skulde ville anstrenge sig for at blive en dygtig Jurist, eller at man ikke skulde ville anstrenge sig saa meget som før.

Formanden: Da ingen flere har forlangt Ordet, erklæres Sagen optaget til Votering.

Advokat Einar Rasch: I Anledning af Formandens Udtalelser om, at man nu skulde gaa til Votering angaaende den Side af Sagen, som her er debatteret, for, saavidt jeg forstaar, at oversende dette til Storthinget, vil jeg spørge om, hvad der saa skal gjøres med hele den øvrige Del af Loven. Skal Storthinget behandle den, uden at Sagførerforeningen har udtalt sig?

Formanden: Man rækker ikke at behandle det iaften, og vistnok heller ikke senere, naar Udtalelserne skal kunne oversendes Storthinget.

Advokat Einar Rasch: Gaar det an at behandle en saa vigtig og for Sagførerne saa betydningsfuld Sag, uden at Sagførerforeningen har udtalt sig derom med et eneste Ord?

Formanden: Den kgl. Proposition er i det væsentlige overensstemmende med Beslutninger, som er fattet paa tidligere Møder i den Sagførerforeningen.

Advokat Einar Rasch: Der er dog i flere Henseender temmelig stærk Forskjel.

Advokat Stang Lund: Først faar man afgjøre dette og saa drøfte, hvad der skal gjøres senere.

Formanden: Jeg sætter først under Votering det af Advokat Stang Lund antydede og senere fremsatte Forslag.

Votering:

Advokat Stang Lunds Forslag saalydende:

„Foreningen henstiller, at Spørgsmaalet om Forandring i Betingelserne for Adgang til at gaa i Rette i Høiesteret først optages til Behandling i Forbindelse med den nye Civilprocesordning."

— bifaldtes med 45 mod 22 Stemmer.

Formanden: Efter Udfaldet af denne Votering skulde jeg tro, at Votering over Overretssagfører Ihlens Forslag kunde bortfalde.

Overretssagfører Victor Ihlen: Jeg mener, at der nu bør voteres over mit Forslag som subsidiært.

Advokat Carl Lundh: Skal man stemme over subsidiære Forslag, vil jeg foreslaa, at Sagførerforeningen udtaler sig for Bostedsbaandets Bibeholdelse.

Advokat F. M. Bugge: Efter Udfaldet af Voteringen over Advokat Stang Lunds Forslag, har vi, som har stemt for dette Forslag, efter min Mening ikke andet at gjøre end stemme mod Overretssagfører Ihlens Forslag. Naar vi har udtalt, at vi ikke ønsker nogen Forandring, saa mener jeg, at vi ikke burde udtale os yderligere.

Overretssagfører Victor Ihlen: Hvis der her er Tvivl tilstede, skulde jeg gjerne gjøre en indledende Tilføielse til mit Forslag, saalydende: „Forsaavidt dette Punkt under Sagens Behandling i Storthinget tages op, udtaler Foreningen sig for" o. s. v.

Overretssagfører Robert Jacobsen: Jeg vil sige, at jeg haaber, at Advokat Stang Lunds Forslag ikke sætter hele Loven i Fare. Det vil jeg gjerne have pointeret. Vi maa nu have denne Lov.

Skulde Advokat Stang Lunds Forslag bevirke, at den hele Lov ikke blev behandlet, vilde jeg anse det for at være stor Skade.

Advokat Knut Dybwad: Jeg kan tænke mig Muligheden af, at naar det er bragt paa det ene, at det andet Forslag er at betragte som subsidiært, kunde der samle sig Enstemmighed om det første. Man kunde da betragte den skete Votering som foreløbig. Blev der Majoritet ogsaa for det andet Forslag som subsidiært, vilde det ligeoverfor Statsmagterne være heldigst, om der var mere Enstemmighed om det første. Den første Votering er vistnok baseret paa, at der her er Tale om alternative Forslag, ikke om et principalt Forslag i Forhold til et subsidiært. Jeg skulde ville foreslaa, at man nu afgjorde, hvorvidt ikke den foregaaende Votering burde betragtes som en foreløbig Votering.

Overretssagfører Victor Ihlen: Jeg vil henstille til Formanden at læse op Intimationen til mit Forslag. Det vil da blive klart, mener jeg, at der ikke er noget i Veien for, at den stedfundne Votering over Advokat Stang Lunds Forslag bliver staaende. Principalt siger Foreningen altsaa, at Sagen bør udstaa; finder Storthinget ikke at kunne gaa med paa Udsættelse, saa kommer mit Forslag. Der er Intet i Veien for, at de, som har stemt for Advokat Stang Lunds Forslag, ogsaa stemmer for mit Forslag for de hænger i Realiteten ikke sammen.

Formanden: Der er fremsat to Forslag, et af Overretssagfører Ihlen og et af Advokat Carl Lundh, som begge forholder sig subsidiært til den nys fattede Beslutning, og som udtaler Forsamlingens Opfatning angaaende Bostedsbaandet og angaaende Examenskarakteren for det Tilfælde, at disse Spørgsmaal ikke bliver udsat til Behandling i Forbindelse med den nye Civilproceslov. Idet jeg udtaler, at begge disse Forslag er subsidiære og kun fremsættes og er ment at skulle have Betydning under Forudsætning af, at Stang Lunds Forslag ikke tages til Følge af Storthinget, kan Indledningen til Forslagene kanske sløifes. I saa Tilfælde lyder Advokat Carl Lundhs Forslag simpelt hen saaledes: „Foreningen udtaler sig for Bostedsbaandets Bibeholdelse." Og Overretssagsagfører Victor Ihlens Forslag lyder: 1. „Foreningen udtaler sig for Bibeholdelse af Advokatprøven i skjærpet Form"; 2. „under denne Forudsætning ogsaa for, at Sagfører med Examenskarakteren Haud efter bestaaet Prøve bør kunne autoriseres som Høiesteretssagfører."

Advokat Gustav Heiberg: Jeg skjønner ikke, at man kan dele det Forslag. Muligens kunde man dele det saaledes, at man først voterede over første Del og saa over det hele Forslag. Der er antagelig mange, som vil stemme for en Skjærpelse af Prøven, men kun under den Forudsætning, at Karakteren „Laud" som Betingelse sløifedes. Jeg tror derfor ikke, at Forslaget bør deles i to forskjellige Dele, men saaledes, at man først afgjør Spørgsmaalet om Laud eller Haud, og derefter voterer over det hele Forslag.

Votering foretoges derpaa:

1. Advokat Carl Lundhs Forslag saalydende:

„Foreningen udtaler sig for Bostedsbaandets Bibeholdelse"

— bifaldtes mod 12 Stemmer.

2. Overretssagfører Victor Ihlens Forslag i dets oprindelige Form, saalydende:

„Foreningen udtaler sig for Bibeholdelse af Advokatprøven i skjærpet Form, og under denne Forudsætning ogsaa for, at Sagfører med Examenskarakteren Haud efter bestaaet Prøve bør kunne autoriseres som Høiesteretssagfører

— med Forbehold af, hvis det ikke bifaldes, da at votere over Advokat Lundhs andet Forslag: „Foreningen udtaler sig for Bibeholdelse af Advokatprøven i skjærpet Form"

— bifaldtes med 44 mod 22 Stemmer.

Dermed bortfaldt Votering over Advokat Carl Lundhs andet Forslag.

Advokat Harald Nørregaard: Jeg har forstaaet Stemningen idag saaledes, at der er fuld Enstemmighed inden Forsamlingen for, at man er bestemt mod, at baade Prøven og Bostedsbaandet for Advokater samtidig ophæves. Jeg tror, det er af Betydning at fastslaa som det enstemmige Resultat af disse Forhandlinger, at dette er Forsamlingens Mening. Jeg skulde derfor være tilbøielig til at fremsætte saadant Forslag: „Foreningen udtaler sig bestemt imod, at baade Prøven og Bostedsbaandet ophæves." Det vil forstaaes, at det er af Betydning, at dette Forslag bifaldes enstemmig, og jeg vil derfor, før jeg fremsætter det, spørge, om Nogen agter at stemme mod det. — Jeg fremsætter Forslaget.

Votering:

Advokat Harald Nørregaards Forslag saalydende:

„Foreningen udtaler sig bestemt imod, at baade Prøven og Bostedsbaandet ophæves",

— bifaldtes mod 1 Stemme.

Forhandlingerne var dermed tilendebragt.

Domme.

Spørgsmaal, om et Bjergningstilfælde forelaa, efter Omstændighederne besvaret bekræftende. Spørgsmaal om Bjergelønnens Ansættelse.

Høiesterets Votering og Dom af 25de Marts 1903 i Sagen L.-No. 56 for 1ste Session d. A.: Dampskibet „Ella"s Rederi (Adv. Johan Bredal) mod Dampskibet „Olaf Kyrre"s Rederi (Adv. H. J. Rønneberg).

Assessor Motzfeldt: Ved Bergens Sørets Dom af 2 August 1902 blev Dampskibet „Ella"s Rederi tilpligtet at betale Dampskibet „Olaf Kyrre"s Rederi i Bjergeløn for Bjergning den 10 og 11 December 1901 af Dampskibet „Ella" 25,000 Kroner med 4 pCt. Rente fra 13 Marts 1902 samt derhos ilagt Processens Omkostninger med 200 Kroner.

Denne Dom er af „Ella"s Rederi indbragt for Høiesteret, hvor Rederiet har nedlagt saadan Paastand:

Principalt: At Sørettens Dom ophæves, og at Indstevnte, Dampskibet „Olaf Kyrre"s Rederi, hos Appellanten, Dampskibet „Ella"s

Rederi, tilkjendes Godtgjørelse efter Sørettens Skjøn for den under Sagen omhandlede Slæbningsassistance.

Subsidiært: At den Indstevnte af Søretten tilkjendte Bjergeløn betydelig nedsættes, og at de tilkjendte Sagsomkostninger ophæves.

Dampskibet „Olaf Kyrre"s Rederi har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet.

Begge Parter har derhos paastaaet sig tilkjendt Procesomkostninger.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Sørettens Dom.

Jeg er enig med Søretten deri, at her foreligger et Bjergningstilfælde. Men jeg finder, at den af Søretten fastsatte Bjergeløn er for høi. Det er en ganske kort Strækning, hvorpaa Slæbningen er foregaaet. Ved Slæbningen er der for „Olaf Kyrre" forvoldt et ringe Tidstab, af Søretten ansat til 15 a 16 Timer. Der er ikke tilføiet „Olaf Kyrre" nogensomhelst Skade under Slæbningen, og der er heller ikke derved paaført Fartøiet Extraudgifter undtagen maaske noget forøget Kulforbrug. Ved Bjergningen har der heller ikke været Anvendelse for nogen særegen Kyndighed. Og „Olaf Kyrre" har heller ikke været udsat for nogen anden Fare end den, der altid for et større Dampskib vil være forbundet med Slæbning selv i godt Veir. Under disse Omstændigheder finder jeg, at Bjergelønnen ikke kan sættes til et høiere Beløb end 20,000 Kroner.

Processens Omkostninger finder jeg Grund til at ophæve saavel for Søretten som for Høiesteret. Jeg er nemlig ikke enig med Søretten deri, at „Ella"s Rederi paa Grund af sin for Søretten nedlagte Paastand skulde være nødt til at betale Omkostningerne ved nævnte Ret.

Konklusion:

Dampskibet „Ella"s Rederi bør til Dampskibet „Olaf Kyrre"s Rederi betale i Bjergeløn 20,000 — tyve Tusinde — Kroner med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente fra 13 Marts 1902 til Betaling sker.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Birkeland: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Thoresen, de extraord. Assessorer, Exped.sekr. Bull og Adv. Mejdell, Assessorerne Stang og Reimers: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Bergens Sørets Dom hidsættes:

Paa Reise fra Levisport til North Sidney i Ballast mistede Dampskibet „Ella" af Christiania den 8 December 1901 Kl. 9 Form. Propellen, idet Propelarien blev brukket. Ifølge Skibets Journal blev der strax oprigget Skværseil for og agter af Solsekene, saaledes at man fik Styring paa Skibet. Kursen blev sat Vest for at gjøre Landgang paa Cape Breton. Vinden var O. N. O. afvexlende frisk og flau, Farten gjennemsnitlig 3 à 4 Knob. Da man ved Middagstid den følgende Dag havde faaet Oen Scatari isigte, gik ifølge Beslutning i Skibsraad Styrmanden med tre Matroser og en Fyrbøder i Baad for at forsøge at tilkalde

Assistance. Om Eftermiddagen samme Dag sprang Vinden om til S. S. V. Kl. 9.15 om Aftenen ankredes op med begge Ankere, da Skibet ikke kunde ligge op Mira Bay. Der var da flau Bris af S. V. Scatari Fyr havdes i S. t. V. ½ V. Thut Islands Fyr havdes i N. V. t. N. ½ N. Kl. 7 Morgen den følgende Dag kom Folk fra Scatari med den Besked, at den Baad, som blev afsendt fra Skibet, kantrede i Brændingen Kl. 6 den foregaaende Dags Eftermiddag, og kun en Matros var reddet. Der afsendtes nu Expres med Folk fra Land til Louisburg for at rapportere Skibets Tilstand og Beliggenhed. Imidlertid kom Kl. 11.40 Form. Dampskibet „Olaf Kyrre" af Bergen, som med en Ladning Høballer, bestemt for Sydafrika, var paa Veien fra St. John N. B. til N. Sidney for at kulle, langs Siden og paatog sig at slæbe „Ella" ned til Sidney under Forudsætning af, at Udgifterne skulde afgjøres ved Søretten i Norge. En Staalkabel fra „Olaf Kyrre" og en 6 Toms Manilla fra „Ella" blev udstiret som Slæber; men Manillaen brækkede, da man var kommen tvers af Flint Island, saa ny Slæber fra „Olaf Kyrre" maatte sendes ombord. Da der Kl. 5 Eftermiddag blev tyk Taage med Kuling af S. S. V. og Regntykke, ankrede begge Skibe op hver for sig 2' udenfor Flat Point. Den følgende Morgen fortsattes med Lods Slæbningen ind til Sidney, hvor der ankredes paa Reden Kl. 9 Form.

I Anledning denne Affære paastaar Cit.skabet „Olaf Kyrre"s Rederi Indst. „Ella"s Rederi tilpligtet at betale en passende Bjergeløn med Renter og Sagsomkostninger, medens Indst. paastaar, at Søretten ved Skjøn fastsætter den Cit.skabet tilkommende Godtgjørelse for Assistance.

Cit.skabet har ladet afhøre 4 Vidner, der ved Anledningen var henholdsvis 2den Styrmand, Tømmermand, Baadsmand og Letmatros ombord i „Olaf Kyrre". Disses samstemmige Forklaringer gaar ud paa følgende: „Ella" var i en farefuld Stilling, dengang „Olaf Kyrre" kom til, og trængte øieblikkelig Hjælp. Skibet havde ogsaa Nødsignaler oppe. Der blæste vistnok kun ganske ubetydeligt om Formiddagen, men ved 6-Tiden om Eftm. blæste der op en stiv Kuling af S. S. V. og det er Vidnernes Mening, at „Ella" under den voxende Sø ikke vilde have kunnet blive liggende. Man havde vistnok rigget op, hvad man kunde med Presenninger og andet, som de havde hjulpet sig til at komme under Kysten med; men denne Seilføring kunde ikke tjene til andet end at seile ret under Vinden, ikke derimod til at styre for Bidevind. Det var efter Vidnernes Mening ganske umuligt for „Ella" at komme i Havn ved egen Hjælp. Tre af Vidnerne tilføier, at ogsaa Strømsætningen vilde have hindret dette. Af „Ella"s Dæksmandskab var kun Kapteinen, 2den Styrmand og en Gut tilbage, hvilket ikke kunde ansees for en tilstrækkelig Besætning. Farvandet er farligt; mindste Vind reiser op en forfærdelig Sø idet hele Atlanterhavet staar paa. Der sætter til speciel høi Sø udfor den Pynt, hvor „Ella" laa. Kun ca. 2 Kvartmil af Skibet var Brændingerne. Det vilde efter Vidnernes Mening have været en vanskelig Sag at komme i Forbindelse med „Ella" senere, efter Stormens Udbrud. Farvandet er ikke meget trafikeret paa denne Aarstid. Der skulde vistnok gaa en Dampbaad ud fra Sidney om Aftenen; men i det da herskende Tykke og Mørke vilde denne efter Vidnernes Mening have maattet holde saa langt fra Pynten, at den umulig kunde være bleven opmærksom paa „Ella". I de to Dage, „Olaf Kyrre" laa i N. Sidney, blæste der en hel Kuling — 1 Vidne, Styrmanden, kalder det en Storm — saaledes at der maatte fores ud en extra Trosse for at holde Skibet ind til Kaien.

Støttet til disse Vidneforklaringer og det iøvrigt oplyste, anser Cit.skabet det for uomdisputerligt, at den „Ella" ydede Assistance maa betragtes som Bjergning i Søfartslovens Forstand. Det er, siger Cit.skabet, ikke vanskeligt at tænke sig, hvad „Ella"s Skjæbne vilde være bleven, om den var bleven liggende hjælpe-

løs udenfor Scatari Islands Kyster med hele Atlanterhavet væltende indover. Selv om der samme Dag var kommen Damper til Assistance, vilde neppe noget have kunnet udrettes, idet man i det svære Hav umulig kunde faa Forbindelse med „Ella“ og faa den bugseret til et mindre udsat Sted. „Olaf Kyrre“ har altsaa hjulpet „Ella“ ud af en Nødstilstand, af hvilken den ikke ved egne Hjælpemidler kunde komme, og derved bjerget den fra Stranding og mulig total Ødelæggelse.

Indst. gjør derimod gjældende, at den ydede Hjælp maa betragtes som ordinær Slæbningsassistance og ikke som Bjergning. Hvad der foreligger, er en Slæbning 6 à 7 norske Sømil under de gunstigste Omstændigheder af et Fartøi, som allerede stod i telegrafisk Rapport med de omliggende Steder, hvorfra rigelig Hjælp kunde erholdes. Der var selv efter Uheldet med Baaden tilstrækkeligt Mandskab ombord for Seilføringen, idet hele Maskinbesætningen, 8 Mand, var ledig, foruden at der var Folkehjælp at faa paa Stedet, idet der var kommet Folk ombord fra Land. Fra Louisburg vilde en Slæbebaad behøve 3 à 4 Timer for at naa op. „Ella“s første saavelsom anden Ankerplads var beskyttet mod vestlige og sydlige Vinde, og andre Vinde blæste der ikke hverken Slæbningsdagen eller de nærmest paafølgende Dage. Havde Vinden slaaet om, kunde Skibet selv ligget op Mira Bay. Polarstrømmen, der kommer rundt New Foundland og netop ved Cape Breton sætter under Land, var til Hjælp for Skibet. „Olaf Kyrre“ har ikke været udsat for nogensomhelst Fare, og den skulde alligevel op til N. Sidney. Skal Tilfældet mod Formodning ansees som Bjergning, saa ligger det dog paa Grændsen af simpel Assistance, og Bjergelønnen faar rette sig derefter. Indst. paaberaaber derhos de tre Kontravidners Prov i Forbindelse med „Ella“s Journal for Dagene efter Indkomsten som Bevis for, at Hovedvidnernes Forklaring om den to Dages Kuling eller Storm ikke er rigtig. Retten kan imidlertid ikke finde, at hverken Kontravidnernes Prov eller Journalen beviser noget i saa Henseende.

Retten finder at maatte yde Cit.skabet Medhold i dets Opfatning af den ydede Assistances Karakter. „Ella“ havde vistnok i 2 Dage efter Tabet af Propellen avanceret langsomt ved Hjælp af de opriggede Seil; men ved den anden Dags Aften maatte Skibet ankre op, da det ikke kunde ligge op Mira Bay. Besætningen var da ved Livbaadens Forlis sterkt reduceret. Ankerpladsen var meget udsat, jfr. Hovedvidnernes Prov. Ved disse maa det ogsaa ansees at være paa det rene, at der om Eftermiddagen samme Dag, som Slæbningen begyndte, blæste op en sterk Kuling fra sydvest, hvorunder „Ella“ neppe kunde være bleven liggende. hvorved dets Stilling formentlig vilde være bleven særdeles prekær. Med denne Vindretning vilde det ikke kunne være kommet under Land, og efter Kartets Udseende kan det iøvrigt heller ikke antages, at Mira Bay, som Indst. paastaar, var en brugbar Nødhavn. Der var ingen Udsigt til, at der skulde komme flere Dampskibe forbi Ankerpladsen, da Farvandet paa denne Aarstid var lidet trafikeret. „Ella“ havde vistnok sat sig i Forbindelse med Land og sendt Bud efter Slæbebaad fra Louisburg, men der er intet godtgjort om, at der var nogen Slæbebaad disponibel, og under alle Omstændigheder maa der antages at ville være medgaaet flere Timer før den var naaet op til Ankerpladsen, saa det var uvist om den vilde være naaet frem før Stormen brød løs. At „Ella“ selv opfattede Stillingen som farlig synes at fremgaa af, at Skibet havde heist Nødsignaler og, efter hvad der er anført i „Olaf Kyrre“s Journal, blæst gjentagne Gange i Fløiten for at vække dette Skibs Opmærksomhed. Under disse Omstændigheder maa „Ella“ formentlig ansees for at have været i Nødstilstand og „Olaf Kyrre“s Assistance derfor betragtes som Bjergning i Søfartslovens Forstand.

Ved Fastsættelsen af Bjergelønnen kommer i Betragtning, at om Indbugseringen ikke egentlig kan antages at have medført nogen direkte Fare for „Olaf

Kyrre", saa medfører det dog altid ikke liden Resiko for et større Skib at slæbe et andet, specielt paa en saa ugunstig Aarstid og paa en veirhaard Kyst. Opankringen udenfor Flat Point var formentlig heller ikke uden Betænkelighed. „Olaf Kyrre" kom ikke udaf Kurs, men blev alene udsat for en Forsinkelse, der antagelig androg til 15 à 16 Timer. Skibet var time-chartered. Bjergningen blev ikke lettet ved „Ella"s egne Hjælpemidler, idet en Trosse, som „Ella" fra først af havde stillet til Disposition, sprang, hvorhos Ombordbringelsen af Slæber fra „Olaf Kyrre" blev besørget ved dette Skibs egne Folk og Baade. „Ella"s Assurancesum var efter hvad der opgives 355,000 Kroner, „Olaf Kyrre"s Taxtværdi 478,000 Kroner og Fragten ca. 70,000 Kroner, dets Ladning anslaar Cit.-skabet til ca. 10,000 Pund Sterling. I Betragtning af disse Omstændigheder finder Retten en Bjergeløn af Kroner 25.000 passende.

— — —

Efter at vedkommende Underdommer efter Begjæring af Aktor i en Meddomsretssag, hvorunder Tiltalte efter forgjæves Forelæg var sigtet for Forbrydelse mod Straffel.s Kap. 23 § 17, havde beskikket en Forsvarer, tilkjendtes denne ved Dommen 50 Kr. i Salarium. Efter Justitsdepartementets Ordre erklærede vedkommende Amtmand Kjæremaal paa den nævnte Forsvarsbeskikkelse og nedlagde Paastand om, at Aktor i Sagen eller vedkommende Sorenskriver skulde tilpligtes at refundere Statskassen det udbetalte Beløb. Da Sorenskriveren intet Kjendskab havde havt til, at der i Sagen forelaa Forelæg, fandtes intet Ansvar at kunne gjøres gjældende mod ham. Da Kjæremaalsudvalget ikke fandt, at vedkommende Straffsag havde været af saadan særegen Beskaffenhed, at Beskikkelse af offentlig Forsvarer kunde ansees fornøden, tilpligtedes Aktor at refundere de til Sallær og Reisegodtgjørelse for Forsvareren udbetalte Beløb.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 29 November 1902 i Sagen L.-No. 562 for s. A.

Under en ved Meddomsret inden Sands Sorenskriveri anlagt og den 9de December 1901 paadømt Straffesag mod Otto Nikolai Hansen for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 23 § 7, blev efter Begjæring fra Aktor i Sagen, Overretssagfører J. H. Bakke, af Meddomsrettens Formand, Sorenskriver Nilsen, til Forsvarer for Tiltalte under 25 November 1901 beskikket Overretssagfører Grønneberg, der for Udførelsen af sit Hverv som saadan af Retten blev tillagt i Sallarium af Statskassen 50 Kr., som han har erholdt udbetalt tilligemed Kr. 13.80 som Reisegodtgjørelse for en Reise til Grimstad.

Da Forelæg i Sagen havde været udfærdiget og under 7 November 1901 forkyndt for Tiltalte, fandt Justitsdepartementet, at det ikke havde været nødvendigt, at Tiltalte havde nogen Forsvarer, og efterat Erklæringer i denne Anledning var indhentede fra Sorenskriver Nielsen og Overretssagfører Bakke — hvilken sidste erklærede sig uvillig til at refundere de ovennævnte, til Sagfører Grønneberg udbetalte Beløb —, har Amtmanden i Nedenes efter Departementets Ordre under 10 November 1902 erklæret Kjæremaal paa den forannævnte Forsvarerbeskikkelse og nedlagt Paastand om, at Overretssagfører Bakke, eller i Tilfælde Sorenskriveren i Sand, J. E. Nielsen, tilpligtes at refundere Statskassen de til Grønneberg udbetalte Beløb.

Om Kjæremaalet er Sagf. Bakke samtidig gjort Meddelelse, og saavel han som Sorenskriveren har derpaa udtalt sig nærmere i Sagens Anledning.

Sorenskriveren anfører i sine Skrivelser af 21 Juni og 19 November 1902, at han, da Forsvarsbeskikkelsen udfærdigedes, ikke kjendte til, at Foreløg i Sagen havde været udfærdiget, idet hverken dette eller Sagens øvrige Dokumenter medfulgte Aktors Begjæring om Beskikkelsen.

Overretssagfører Bakke har i sin Erklæring af 17 Juli 1902 anført, at han fandt det paakrævet, at der opnævntes Forsvarer, da Tiltalte var arresteret, og Sagen var vanskelig, idet Tiltalte gjorde gjældende, at han selv var mishandlet. Han mener, at saavel Dommeren, der imødekom Begjæringen, som senere Statsadvokaten — maa have fundet dette rigtigt, og han mener, at Straffeproceslovens § 377 ikke forbyder, at der opnævnes Forsvarer i vanskelige Tilfælde.

I Paategningsskrivelse af 13 Novbr. 1902 har han derhos søgt nærmere at begrunde denne sin Opfatning af Sagen, og at paavise, at der var Adgang til at beskikke Forsvarer efter Straffeproceslovens § 102.

Kjæremaalsudvalget finder ikke, at vedkommende Straffesag har været af en saadan særegen Beskaffenhed, at Beskikkelse af offentlig Forsvarer af den Grund skulde være fornøden. Der skulde da efter Straffeproceslovens § 377 ikke have været beskikket nogen Sagfører for Tiltalte, og de til Forsvareren af Statskassen udbetalte Beløb maa saaledes blive at refundere. Ansvaret i denne Henseende maa paahvile Aktor, Overretssagfører Bakke. Naar han mente, at det var i Henhold til Straffeproceslovens § 102, at Forsvarer skulde beskikkes, havde det været hans Pligt, at gjøre Sorenskriveren opmærksom herpaa og paa, at Foreløg havde været udfærdiget; men dette har han ikke gjort. I den Skrivelse til Sorenskriveren af 25 November 1901, der foranledigede Forsvarerbeskikkelsen, siger han blot, at han som Aktor i offentlig Straffesag mod Pladearbeider Otto Nicolay Hansen, der ved Statsadvokatens Beslutning er sat under Tiltale til Fældelse efter Straffelovens Kap. 23 § 17, tør bede Forsvarer opnævnt for Tiltalte. Han vidste samtidig, at Sorenskriveren ikke havde Sagens Dokumenter. Han havde da ingen Grund til at antage, at Beskikkelsen af Forsvarer var skeet i Henhold til Straffeproceslovens § 102.

Efter sit Forhold i denne Henseende pligter han at refundere Statskassen de omhandlede Beløb, medens der ikke kan gjøres Ansvar mod Sorenskriveren.

I Henhold hertil afsiges saadan

Kjendelse:

Det Overretssagfører Grønneberg i Henhold til den paakjærede Beskikkelse som Forsvarer i Straffesag mod Otto Nicolay Hansen tilkjendte Salær 50 — femti Kroner, og den ham tilkommende Reisegodtgjørelse 13 — tretten — Kroner 80 — otti — Øre, bliver af Aktor, Overretssagfører J. H. Bakke, at refundere Statskassen.

Mulkt for Udeblivelse som Vidne og for aabenbart ugrundet Kjæremaal.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 6 December 1902 i Sagen L.-No. 569 for f. A.

Under Efterforskning i Anledning af en i Slagter Hougerøds Hus i Questien opstaaet Brand blev ved Skiens Forhørsret den 15

Novbr 1902 afholdt et Retsmøde, til hvilket var indstævnt ialt 15 Vidner. Da disses Afhørelse kunde forudsees at ville medtage en længere Tid, dimitterede Administrator en Del af Vidnerne af Imødekommenhed ligeoverfor disse. Blandt de dimitterede var Nils Olsen, Kristian Torgersen og Hans Johan Jansen, hvilke samtlige fik Paalæg om at møde igjen Kl. 1 og herimod ingen Indvending gjorde. Ved Udsættelsestiden udeblev imidlertid de nævnte tre Vidner, og Følgen var, at Retten fra noget over 1 til Kl. 1½ var ubeskjæftiget. Ved sidstnævnte Klokkeslet indfandt Nils Olsen og Kristian Torgersen sig. Begge opgav de, at de havde maattet hjem for at spise, den sidste derhos, at han havde havt noget Arbeide at udføre. Da Retten ikke kunde anerkjende dette som lovligt Forfald, og det i en Sag som denne, hvor saa mange Vidner var indstevnt, fandtes nødvendigt at lade alt gaa præcis, ilagde Retten hver af dem en Bod til Statskassen stor 5 Kr. for Overtrædelse af Straffelovens § 175.

Hans Johan Jansen indfandt sig overhovedet ikke paany til Retsmødet, forinden dette Kl. 2.20 sluttede, og det blev derfor nødvendigt alene til Afhørelse af dette Vidne at afholde en ny Session den 25 Novbr. 1902. I denne Session forklarede Vidnet med Hensyn til sin Udeblivelse, at han — der er Slagter — havde været borte og slagtet nogle Griser. Dette Arbeide havde han lovet sin Principal at udføre, absolut paakrævet var det dog ikke. Han kunde ingen Grund angive, hvorfor han havde undladt at gjøre Retten opmærksom paa, at han agtede at udføre dette Arbeide. Retten fandt, at der heller ikke her forelaa lovligt Forfald, og ilagde Vidnet en Bod til Statskassen af 10 Kroner efter Straffeproceslovens § 175.

Paa de saaledes afsagte Kjendelser har de nævnte 3 Vidner erklæret Kjæremaal.

Nogen yderligere Oplysninger angaaende de angivelige Forfaldsgrunde foreligger ikke, undtagen forsaavidt som Kristian Torgersen efter Mulktkjendelsens Afsigelse sees at have anført, at han, strax han havde udført sit Arbeide, sprang nedover for at møde i Retten. Nogen Udtalelse om, at dette Arbeide skulde være af særlig pressérende Art, kan ikke sees at være fremkommet fra Vidnet.

Kjæremaalsudvalget finder, at samtlige 3 Vidner med Føie er ilagt Bøder som skeet. Samtlige Kjæremaal vil saaledes blive at forkaste. Kjæremaalserklæringerne findes derhos saa aabenbart grundløse, at de Kjærende vil være at ilægge en Bod til Statskassen hver af 10 Kroner.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Kjendelse:

Kjæremaalene forkastes, hvorhos Nils Olsen, Kristian Torgersen og Hans Johan Jansen efter Straffeproceslovens § 412 ilægges en Bod af hver 10 — ti — Kroner til Statskassen for aabenbart ugrundet Kjæremaal.

„Norges Sjøfartstidende"s Bogtrykkeri.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 22. Onsdag den 17 Juni 1903.

Justitsdepartementets Cirkulære af 22 April d. A. om Paternitetssagers Behandling i første Instants.

Angaaende det i Overskriften nævnte Cirkulære har Redaktionen modtaget Udtalelser fra Sorenskriveren i Larviks Sorenskriveri, oversendt af Professor Hagerup med en Følgeskrivelse, hvori han udtaler sin Tilslutning, samt fra Justitiarius i Kristiania Byret paa samtlige denne Rets Medlemmers Vegne.

Vi indtage nedenfor samtlige tre Herrers Udtalelser.

I.

Skrivelse af 17 Mai d. A. fra Professor Hagerup til Retstidendens Redaktion.

Til
Red. af „Norsk Retstidende".

Vedlagte er sendt mig til Gjennemsyn fra Sorenskriver A. Vogt med Anmodning om at sende det til Retstidendens Redaktion, hvis jeg var enig i de deri udtalte Synsmaader. Da dette er Tilfældet, efterkommes herved den nævnte Anmodning med Henstillen, at optage vedlagte i Retstidende.

17/5 1903. Ærbødigst

F. Hagerup.

II.

Udtalelse fra Sorenskriver i Larviks Sorenskriveri, Arne Vogt.

Kan Retten i Paternitetssager nægte den ene Part at paahøre den andens Forklaringer?

I et fra Justitsdepartementet til Amtmanden under 22 April sidstl. udstedt Cirkulære, der omhandler Behandlingen i Underinstansen af Paternitetssager, og som slutter med en Anmodning til Amtmanden om at tilholde Underdommerne at have sin Opmærksomhed henvendt paa, at Paternitetssager behandles paa en fyldestgjørende Maade og under Iagttagelse af, hvad Departementet i Cirkulæret har paapeget, — udtaler Departementet bl. a.:

„Det er heller ikke altid iagttaget i de Sager, Departementet har havt Anledning til at blive bekjendt med, eller fremgaar ialfald ikke af det protokollerede, at Parterne ikke er givet Adgang til — forinden de konfronteres — at paahøre hinandens Forklaringer (jfr. analogisk Straffeproceslovens §§ 181 og 259). At dette paasees, er efter Departementets Opfatning af Vigtighed. I Forbindelse hermed vil man udtale, at det turde anbefale sig, at den udlagte Barnefader altid afhøres først".

I Anledning af dette Cirkulære har Sorenskriveren i Larviks Sorenskriveri under 2 Mai sidstl. tilskrevet vedkommende Amtmand saaledes:

„Med Hr. Amtmandens Paategning af 24 April sidstleden er modtaget det kongelige Justitsdepartements Rundskrivelse af 22 April næstfør, hvori omhandles Behandlingen i Underinstansen af de saakaldte Paternitetssager. Departementet paapeger herunder bl. a., at Parterne ikke bør gives Adgang til, forinden de konfronteres, at paahøre hinandens Forklaringer. Da saadan Udelukkelse af den ene Part under den andens Afhørelse ikke iagttages i nærværende Jurisdiktion, finder jeg at burde oplyse, at Grunden dertil er den, at Retten ikke har anseet sig berettiget til at negte den ene Part at paahøre den andens Forklaring. Paternitetssager skulle efter Lov af 6 Juli 1892 § 24 behandles som *private* Politisager, og der vides ikke at være nogen Hjemmel for, at man i saadanne Sager kan tilsidesætte den for private Sager i Almindelighed gjældende Regel, at Parterne paa ethvert Trin har Ret til at overvære Sagsbehandlingen. Reglerne for den civile Proces paa den ene Side og Straffeprocessen paa den anden Side indeholder saa forskjellige Systemer, at det ikke synes tilstedeligt at overføre Bestemmelser, der alene ere foreskrevne for Straffesagers Behandling, paa Sager, der skal behandles efter Civilprocessens Regler, — uanseet om disse sidste Sager angaar Retsforhold, hvori det Offentlige maa siges at være interesseret. Undertegnede kan derfor ikke tilegne sig den Opfatning, at det er beføiet, naar Departementet i sin Rundskrivelse henviser angaaende det berørte Forhold til Analogi fra Straffeproceslovens §§ 181 og 259.

Selvom saadan analogisk Slutning i og for sig ansaaes tilstedelig, syntes den dernæst ikke i foreliggende Anvendelse at kunne lede til den af Departementet anbefalede Fremgangsmaade. Straffeproceslovens § 181 omhandler alene *Vidners* Afhørelse, og § 259 giver Regel for flere *Sigtede udenfor Hovedforhandling*. I Paternitetssager, hvis Behandling, om Sammenligning her overhovedet lader sig anstille, vel nærmest maa jevnstilles med *Hovedforhandling* under Straffeprocessen, staar Barnemoderen og den udlagte Barnefader *mod hinanden* som *Parter* i Sagen, og ogsaa i Straffeprocessen er det en Hovedregel, at enhver af Parterne har Ret til at overvære den hele Forhandling og navnlig til at paahøre den anden Parts Udtalelser. Der skal *særegne* Grunde til, for at nogen af Parterne skal kunne udelukkes fra enkelte Dele af Forhandlingerne. (Straffeproceslovens §§ 278 og 313), navnlig fra at paahøre *Vidners* og *Medtiltaltes* Afhørelse, og i disse Tilfælde har den midlertidig Fjernede Ret til, saasnart han atter indlades, at faa Meddelelse om det under hans Fravær foretagne og under Hovedforhandlingen til at forlange Afhørelsen gjentaget. Yderligere bemærkes, at heller ikke en analogisk Anvendelse af Straffeproceslovens § 437, jfr. § 181, her kan antages tilstedelig.

Undertegnede kan efter det anførte ikke anse det lovhjemlet at negte Parterne i Paternitetssager at paahøre hinandens Forklaringer og finder sig derfor fremdeles ikke berettiget til ved saadanne Sagers Behandling at gaa frem paa den af Justitsdepartementet anbefalede Maade.

III.

Skrivelse af 22 Mai d. A. fra Justitiarius i Kristiania Byret til Retstidendens Redaktion.

Jeg tillader mig at anholde om Optagelse i Retstidenden af vedlagte Inserat.

Christiania den 22 Mai 1903.

Ærbødigst

C. F. Jensen.

IV.

Udtalelse fra Justitiarius i Kristiania Byret, C. F. Jensen, paa Rettens samtlige Medlemmers Vegne.

Justitsdepartementet har i en Rundskrivelse til Amtmændene af 22 April d. A. udtalt, at Departementet under Behandlingen af de til samme i temmelig betydeligt Antal indkomne Ansøgninger om fri Sagførsel til Paternitetssagers Indbringelse for høiere Ret har havt Anledning til at bemærke, at disse Sager ikke altid ved Underinstantsen behandles paa en saa omsigtsfuld Maade, som ønskeligt er. Efter at Departementet i Rundskrivelsen bl. a. nærmere har paapeget et Par specielle Punkter, hvori Behandlingsmaaden undertiden findes mangelfuld, anmoder det Amtmændene om at tilholde Underdommerne at have sin Opmærksomhed henvendt paa, at Paternitetssager — — — — — — behandles paa en fyldestgjørende Maade og under Jagttagelse af, hvad Departementet i Rundskrivelsen har paapeget.

Blandt Ankepunkterne er dette, at Parterne er givet Adgang til allerede fra først af at paahøre hinandens Forklaringer. Departementet gaar saaledes ud fra, at man i de heromhandlede Sager kan og bør foreløbig udelukke den ene Part fra at overvære den anden Parts Forklaring.

Da en saadan Udelukkelse imidlertid antages at staa i bestemt Strid med en Grundregel i vort Processystem, hvorfor det vilde være i høi Grad beklageligt, om Rundskrivelsen i dette Punkt skulde blive befulgt, antager jeg, at der bør tages til Gjenmæle mod Departementets Opfatning, og jeg tillader mig derfor nedenfor at gjengive en ved Rundskrivelsen foranlediget Skrivelse, som Byrettens Justitiarius under 19 Mai d. A. har tilstillet Stiftamtmanden i Christiania Stift:

„I den mig ved Hr. Stiftamtmandens Paategning af 24 f. M. kommunicerede Rundskrivelse fra Justitsdepartementet af 22 næstfør angaaende Behandlingen af Paternitetssager ved Underretterne har Departementet bl. a. udtalt følgende:

„Det er heller ikke altid iagttaget i de Sager, Departementet har havt Anledning til at blive bekjendt med, eller fremgaar ialfald ikke af det protokollerede, at Parterne ikke er givet Adgang til — forinden de konfronteres — at paahøre hinandens Forklaringer (jfr. analogisk Straffeproceslovens §§ 181 og 259). At dette paasees, er efter Departementets Opfatning af Vigtighed".

I Anledning heraf tillader jeg mig ærbødigst at anmode Hr. Stiftamtmanden om at meddele Justitsdepartementet, at Kristiania Byrets samtlige Medlemmer er af den Opfatning, at Retten i Paternitetssager — hvilke i Henhold til Lov af 6 Juli 1892 Nr. 4 § 24 skal behandles i den private Politiproces's Former — ikke har lovlig Adgang til at udelukke den ene Part fra at paahøre den anden Parts Forklaring. Allerede under den af Loven paabudte Forligsmægling vil det, hvis denne skal blive af nogen Effektivitet og ikke indskrænke sig til en tom Form, være nødvendigt, at Dommeren erholder en foreløbig Fremstilling af Sagen fra hver af Parterne.

Der finder vistnok ved private Politisagers Behandling visse Afvigelser Sted fra de for almindelige civile Sager gjeldende Procesregler. Men hverken Lovforskrift eller Retsbrug antages dog at hjemle den Opfatning, som ligger til Grund for det omhandlede Punkt i Rundskrivelsen.

Forsaavidt Departementet til Støtte for sin Opfatning har paaberaabt sig Analogien af Straffeproceslovens §§ 181 og 259, bemerkes, at disse Paragrafer ikke handler om P a r t e r n e s Forklaringer, hvorimod § 181 gjelder V i d n e r n e s Afhørelse, medens § 259 angaar de S i g t e d e s Forklaringer og herhos, vel at merke, deres Forklaringer u d e n f o r Hovedforhandlingen. U n d e r denne paahører derimod de flere Tiltalte som Regel hverandres Forklaringer. Og en Paternitetssags Behandling for Retten ved Examination af Parterne maatte selvfølgelig — naar man vilde anvende Analogien fra Straffeprocesloven — blive at sidestille med en Straffesags H o v e d f o r h a n d l i n g.

Overhovedet gjelder det jo ogsaa i Straffesager ikke mindre end i civile Sager, at Parten har Ret til at overvære Modpartens Forklaring. Nogen Analogi til Støtte for den her bestridte Mening kan derfor saa langtfra drages fra Straffeprocesloven, at en analogisk Anvendelse af denne Lov tvertimod fører i modsat Retning.

Kristiania Byret finder i Henhold til Foranstaaende at maatte fastholde sin hidtil befulgte Praxis, hvorefter, naar i Paternitetssager begge Parter er tilstede i vedkommende Retsmøde, den ene Part gives Adgang til allerede fra først af at paahøre den Andens Forklaring".

D o m m e.

Spørgsmaal om en Meddomsrets præjudicielle Afgjørelse af et civilretsligt Spørgsmaal kunde antages under en senere Tvist at gjøre Spørgsmaalet til res judicata, efter Omstændighederne besvaret benægtende, idet intet i det foreliggende Tilfælde tydede paa, at det havde været alle Vedkommendes Mening at forelægge det civilretslige Spørgsmaal til endelig Afgjørelse under Meddomsretssagen. Saalænge positive Udtalelser i saadan Retning ikke forelaa, antoges det, at man ikke kunde gaa ud fra, at en Dom i Politisag eller Justitssag overhovedet skulde have forbindende Kraft, forsaavidt angik de derunder præjudicielt behandlede civilretslige Spørgsmaal. Jvf. HRtsd. i Retst. 1899 S. 153. — Spørgsmaal om Forstaaelsen af Ordene: „under særlige Forhold i en Kjøbstad" i § 11 sidste Led af Lov af 18de Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Øl, Vin m. v. i Kjøbstæderne. Spørgsmaal om Afgjørelsen af, hvad der skal forstaaes ved Udtrykket „særlige Forhold i en Kjøbstad", henhørte under administrativ eller under judiciel Myndighed, besvaret til Gunst for den sidste Mening. Antaget, at ved „særlige Forhold i en Kjøbstad" menes Forhold, som er „eiendommelige for vedkommende Kjøbstad i Modsætning til Kjøbstæder i Almindelighed". Da de af vedkommende

Kommune for Ølafgiftens Forhøielse over Lovens ordinære Maximum angivne Grunde ikke indgik under Begrebet „særlige Forhold i en Kjøbstad", saaledes som dette Begreb opfattedes af Høiesteret, tilkjendtes en Ølhandler, der antoges væsentlig skadelidende ved Afgiftens Forhøielse over det ordinære Maximum hos vedkommende Kommune Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for det ham ved Kommunens Forhold paaførte Tab.

Høiesterets Votering og Dom af 17 April d. A. i Sagen, L.-Nr. 74/1 1903. H. J. Jackwitz (Adv. Annæus Schjødt) mod Kristiansunds Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. F. M. Bugge).

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull: Ved Underretsdom i nærværende Sag, afsagt den 10 Oktober 1898 af Byfogden i Kristianssund, blev saaledes kjendt for Ret:

„Indstævnte, Kristianssunds Kommune, bør for H. J. Jackwitz's Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves".

Denne Dom blev af Jackwitz paaanket til Trondhjems Overret, som imidlertid under 23 April 1900 stadfæstede Underretsdommen og ilagde Jackwitz Processens Omkostninger for Overretten til Kristianssunds Kommune med 80 Kroner.

Overretsdommen er afsagt under Dissens, idet Rettens Justitiarius voterede for, at Kristianssunds Kommune til Jackwitz skulde betale Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Kommunens Bekostning, for det Tab, Jackwitz havde lidt ved, at han fra 1 Juli 1894 havde maattet indstille sin Øludskjænkningsforretning. Derhos voterede det dissenterende Medlem af Retten for, at Kommunen skulde tilsvare Sagens Omkostninger for begge Retter med 200 Kroner.

Overretsdommen er nu af Jackwitz ved Stevning af 16 Juni 1900 paaanket til Høiesteret, hvor der for ham er nedlagt saadan Paastand:

„Principalt:

1. At Indstævnte under daglig løbende Mulkt tilpligtes at paastævne Sag til Indløsning af Apellantens Ret til at udskjænke Øl m. v. efter Bestemmelserne i Lov af 18 Juni 1884 §§ 15—18.
2. At Indstævnte tilpligtes at betale Appellanten Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Indstævntes Bekostning for det Tab, Appellanten, indtil Indløsning finder Sted, har lidt ved, at han har maattet indstille sin Udskjænkningsforretning fra 1 Juli 1894 tilligemed Renter af Skjønsbeløbet fra Paaklagen.

Subsidiært hertil:

At Indstævnte tilpligtes at betale Appellanten Erstatning, bestemt ved Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Indstævntes Bekostning, for det Tab, Appellanten har lidt og vil lide derved, at han fra 1 Juli 1894 har maattet indstille sin Øludskjænkningsforretning tilligemed Renter af Erstatningsbeløbet fra Paaklagen.

Subsidiært hertil:

1. At Indstævnte tilpligtes fra 1 Juli d. A. eller 1 Januar næste Aar at nedsætte Afgiften for Udskjænkning af Øl m. v. til det i Lov af 18 Juni 1884 bestemte Maximumsbeløb Kr. 400,00 eller til et Beløb, som af Retten findes passende.
2. At Indstævnte tilpligtes at betale Appellanten Erstatning overensstemmende med Post 2 i den principale Paastand, indtil Afgiften nedsættes.

Derhos paastaaes i Tillæg saavel til den principale som til begge de subsidiære Paastande, at Indstævnte tilpligtes at betale Appellanten Procesomkostninger for alle Retter".

For Indstævnte, Kristianssunds Kommune, er nedlagt Paastand om, at Overrettens Dom stadfæstes, og at Kommunen hos Jackwitz tilkjendes Procesomkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder finder jeg i det hele at kunne henvise til Underretsdommens Præmisser, idet jeg dog skal tilføie, at der for Høiesteret er fremlagt en Række nye Dokumenter til nærmere Belysning af forskjellige Sagen vedrørende Forhold.

Som det af de underordnede Retters Domme vil fremgaa, grunder Apell. sine forskjellige Paastande i Sagen dels paa den Betragtning, at den under Sagen omhandlede Afgiftsforhøielse har været saa omfattende, at den har berøvet ham en væsentlig Del af hans Ret og, da den har tvunget ham til at ophøre med sin Næring, faktisk har været jevngod med en Expropriation uden Erlæggelse af Erstatning; dels gjør han ogsaa gjældende, at den Betingelse, som Loven af 18 Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Øl, Vin m. v. i Kjøbstæderne, § 11 sidste Led, opstiller for en Afgiftsforhøielse, nemlig at den kun kan finde Sted „under særlige Forhold i en Kjøbstad", at denne Betingelse her ikke foreligger, og at Afgiftsforhøielsen saaledes i og for sig har været ulovmedholdig. Derimod har Jackwitz ikke her under Sagen som selvstændigt Fundament gjort gjældende, hvad han under den mod ham i 1894 anlagte Meddomsretssag ogsaa paaberaabte, nemlig at Kommunen overfor ham, som havde erhvervet sin Udskjænkningsrettighed, før Loven af 1869 traadte i Kraft, overhovedet ikke skulde have havt Ret til at forhøie Afgiften udover det ved Loven af 18 Mai 1860 § 7 fastsatte Maximum af 200 Kr. aarlig. Appell. erkjender sig saaledes under Sagen villig til eller forpligtet til at betale en Afgift af 400 Kr., saaledes som den opkrævedes indtil Udgangen af 1893; men han har ikke villet erkjende, at han efter Loven rettelig forstaaet skulde være forpligtet til at taale en saadan Forhøielse, og han har derfor villet gjøre sin mulige heromhandlede Ret gjældende, som et Moment til Styrkelse af de Betragtninger, hvorpaa han iøvrigt grunder sin Paastand.

Fra Indstævntes, Kommunens, Side er det først og fremst gjort gjældende, at den af mig før nævnte Meddomsretssag er afgjørende for nærværende Sags Skjæbne. Som det af Underretsdommen vil sees, blev den omhandlede Meddomsretsdom af 10 April 1894 af Jackwitz begjæret indanket til Høiesteret, men Anken afvistes af Kjæremaalsudvalget. Idet Meddomsretsdommen saaledes blev endelig, mener Kommunen, at Meddomsretsdommens fældende Afgjørelse er res judicata for nærværende Sag.

Fra Appell.s Side er anført, at denne Betragtning er ny for Høiesteret; men han indrømmer, at dette muligens kan være uden Betydning, fordi Indsigelsen kan være at gjøre gjældende af Retten ex officio.

Jeg finder det ikke nødvendigt at udtale mig om Retten i Tilfælde vilde have ex officio at gjøre dette Hensyn gjældende, idet jeg nemlig mener, at Afgjørelsen i Meddomsretssagen under ingen Omstændighed her har Doms forbindende Kraft. Omstændighederne kan vistnok ligge saaledes, at et civilretsligt Spørgsmaal maa siges at være bragt til endelig Afgjørelse under en Politisag. Et Exempel herpaa frembyder den i Retstid. for 1899 Pag. 153 flg. refererede

Sag. Men i nærværende Tilfælde er der intet, som tyder paa, at det har været alle Vedkommendes Mening til endelig Afgjørelse under Meddomsretssagen at forelægge til Løsning Spørgsmaalet om det her foreliggende civilretslige Spørgsmaal. Og saalænge positive Udtalelser i den Retning ikke foreligger, anser jeg det givet, at man ikke kan gaa ud fra, at Dom i Politisag eller Justitssag overhovedet skulde have forbindende Kraft for de derunder præjudicielt behandlede civilretslige Spørgsmaal.

Af Kommunen er dernæst indvendt, at Kommunen i hvert Fald her ikke skulde være rette Sagvolder. Den paaberaaber sig nemlig, at da en Afgiftsforhøielse som den heromhandlede efter Loven kræver kongelig Stadfæstelse, og da den her omprocederede Forhøielse har faaet saadan Stadfæstelse, maatte Staten, ikke Kommunen her i Tilfælde være den, hvem Ansvar for Afgiftsforhøielsen paahviler.

Ogsaa denne Indsigelse maa overensstemmende med Appell.s Paastand siges at være ny for Høiesteret og efter Appell.s Paastand maa den saaledes sættes ud af Betragtning. Jeg skal forøvrigt tilføie, at jeg heller ikke i Realiteten vilde kunne give den Medhold.

Idet jeg derefter gaar over til Sagens Realitet, skal jeg først omhandle den Betragtning, som Appell. har gjort gjældende som Nr. 2, at Afgiftsforhøielsen her savner Medhold i Loven, fordi der ikke kan siges at foreligge, hvad Loven betegner som „særlige Forhold i en Kjøbstad".

Som det af de underordnede Retters Domspræmisser vil sees, gjør Kommunen her først og fremst gjældende, at Spørgsmaalet er unddraget Domstolenes Afgjørelse. Efter Kommunens Opfatning har Lovbestemmelsen den Mening, at Formænd og Repræsentanter, kun naar de finder, at særlige Forhold foreligger, kan fatte Bestemmelse om Afgiftsforhøielse, og ligesaa, at kun naar det findes, at saadanne særlige Forhold i en Kjøbstad foreligger, kan Regjeringen meddele Stadfæstelse paa Kommunebestyrelsens Beslutning; men har disse Autoriteter fundet, at deslige Forhold er tilstede, kan det ikke nytte overfor Domstolene at søge godtgjort, at det modsatte er Tilfældet.

Den heromhandlede Bestemmelse i Loven af 1884 § 11 sidste Led lyder saa: „Under særlige Forhold i en Kjøbstad kan Formænd og Repræsentanter med kongelig Stadfæstelse sætte Afgiften høiere end til 400 Kroner". Loven om Udskjænkning og Udsalg af Øl, Vin m. v. paa Landet indeholder i § 13 sidste Led en tilsvarende Bestemmelse, saalydende: „Under særlige Forhold i et Herred kan Herredsstyrelsen ved en almindelig Bestemmelse, der bliver at undergive kongelig Stadfæstelse, sætte Grændsen for Afgiften høiere end til 400 Kroner". Det er fuldstændig paa det rene, at hvor vor Lovgivning udtrykkelig henlægger et Skjøn over visse Forholds Tilværelse eller Ikke-Tilværelse til administrative Autoriteter, har det sit Forblivende med disse Autoriteters i Henhold dertil afgivne Skjøn. Dette Skjøn kan ikke undergives en senere Prøvelse af Domstolene. Det er derfor givet, at de administrative Autoriteters Skjøn her vilde være afgjørende, saafremt de paagjældende Lovbestemmelser havde havt en Lydelse omtrentlig som følger: „Formænd og Repræsentanter kan med Stadfæstelse af Kongen sætte Afgiften høiere end til 400 Kroner, saafremt særlige Forhold i Kjøbstaden efter disse Autoriteters Skjøn gjør dette ønskeligt". Loven har imidlertid ikke udtrykt sig saa, og Spørgsmaalet er da, om ogsaa Loven efter den Udtryksmaade, som den her har, skal forstaaes paa samme Maade.

Det er indlysende, at Spørgsmaalet om, hvorvidt der i det enkelte Tilfælde foreligger Forhold af en bestemt Beskaffenhed, lettelig vil kunne være afhængig af en skjønsmæssig Afgjørelse af mange forskjellige Omstændigheder. Der er derfor øinefaldende Grunde til at antage, at det kan have været Lovens Mening, at Kommunebestyrelse og Regjering endelig skal afgjøre, hvorvidt saadanne bestemt angivne Forhold i det enkelte Tilfælde foreligger. Derimod mener jeg, at som Loven er affattet, maa det være Domstolenes Sag endelig at afgjøre, hvad der skal forstaaes ved „særlige Forhold i en Kjøbstad". Den Betingelse, som Loven har opstillet, at Afgiftsforhøielse kun kan finde Sted „under særlige Forhold i en Kjøbstad", maa fortolkes af Domstolene. Spørges der f. Ex. om, hvorvidt Loven er saa at forstaa, at herunder kun indgaar Forhold eiendommelige for den enkelte Kjøbstad i Modsætning til andre, eller om det er tilstrækkeligt, at Forholdene i Kjøbstaden i Tidens Løb er undergaaet en Forandring, saa er dette et Spørgsmaal om Lovens Forstaaelse, som kan forelægges Domstolene. Spørges der videre om f. Ex., hvorvidt Omstændigheder, hvorover Kommunebestyrelsen selv er Herre, i Lovens Forstand konstituerer „særlige Forhold i en Kjøbstad", som motiverer Afgiftsforhøielsen, saa er ogsaa dette et Lovfortolkningsspørgsmaal, som maa henhøre under Domstolene.

Ser man nu hen til, hvad der af Kommunebestyrelsen er gjort gjældende som Motiver for den herombhandlede Afgiftsforhøielse, saa vil dette, som det ogsaa vil fremgaa af de underordnede Retters Præmisser, sees at indskrænke sig dertil, at de paagjældende Rettighedshaveres gjennemsnitlige Fortjeneste, som Følge navnlig af Nedgang i Rettighedshavernes Antal, maatte antages at være saaledes forøget, at en Afgiftsforhøielse som den besluttede, fra 400 Kroner til 1000 Kroner, maatte ansees at være paa sin Plads. Dette er som sagt gjort gjældende af Kommunebestyrelsen, og i det Foredrag af Indredepartementet, som ligger til Grund for den kgl. Resolution, der stadfæster Kommunebestyrelsens Beslutntning, indeholdes der ingen selvstændig Motivering, idet Departementet indskrænker sig til at anføre, at det intet har ved Beslutningen at erindre. Der er saaledes overhovedet ikke hverken fra Kommunebestyrelsens eller Departementets Side bleven paaberaabt, at der her skulde foreligge Omstændigheder, særlige for Kristianssund, i Modsætning til andre Kjøbstæder, som gjorde en Forhøielse af Afgiften udover Lovens ordinære Maximum paakrævet. Efter Lovens Affatning kan jeg imidlertid ikke anse det for at være tvivlsomt, at Loven har ment, at de særlige Forhold skal være saadanne, som er eiendommelige for vedkommende Kjøbstad i Modsætning til Kjøbstæder i Almindelighed. At det ikke kan være Uopmærksomhed som har foranlediget Tilføielsen af Ordene „i en Kjøbstad", synes baade i og for sig at være indlysende og bestyrkes derhos ved den før paaberaabte Bestemmelse i Landlovens § 13, der som anført har Udtryksmaaden: „under særlige Forhold i et Herred". Det er saaledes ikke engang fra Kommunebestyrelsens Side paaberaabt, at her skulde foreligge saadanne Forhold, som efter min Forstaaelse af Loven skulde være Betingelse for, at Afgiftsforhøielsen overhovedet skulde kunne besluttes. Forsaavidt man vilde sige, at Nedgangen i Rettighedshavernes Antal og den derved foraarsagede Stigning af deres Indtægt skulde være et for Kristianssund særligt Forhold, saa er hertil for det første at bemærke, at i de til Grund for Afgjørelsen liggende Dokumenter aldeles ikke er paaberaabt, at en Begrændsning af Ret-

tighedshavernes Antal er noget saadant for Kristianssund særligt Forhold. Men dernæst er det ogsaa min Opfatning, at en Undladelse af at forøge Rettighedshavernes Antal eller, som i dette Tilfælde, en betydelig sukcessiv Indskrænkning af dette Antal ikke, aldenstund Antallets Fastsættelse beror paa Kommunebestyrelsens egen Bestemmelse, uden videre af Kommunebestyrelsen kunde gjøres gjældende som et i Lovens Forstand særligt Forhold i Kjøbstaden. Hvorvidt en saadan Begrændsning af Antallet skulde have denne Betydning ligeoverfor Lovens Bestemmelse, maatte efter min Opfatning bero paa, hvilke Forhold der har motiveret Begrændsningen af Antallet, — hvorvidt disse Forhold var saadanne, som efter en rigtig Forstaaelse af Loven kunde betegnes som „særlige Forhold i en Kjøbstad."

Efter denne min Opfatning bliver det for mig overflødigt at afgjøre, hvorvidt Appell. har Ret eller ikke har Ret i sin Paastand om, at Domstolene kan optage Prøvelsen af Spørgsmaalet, om de administrative Autoriteter har truffet det rette ved sin Antagelse af, at de og de bestemte Forhold foreligger, som har motiveret Afgiftsforhøielsen. Jeg har allerede bemerket, at meget plausible Betragtninger kan anføres til Fordel for den Opfatning, at de administrative Autoriteters Skjøn om visse Forholds Tilværelse eller Ikke-Tilværelse ikke kan underkastes Domstolenes Prøvelse. Men, som sagt, jeg behøver ikke at afgjøre Spørgsmaalet herom. Der er i Sagen for Høiesteret fremskaffet adskilligt Materiale til nærmere Belysning af de faktiske Forhold, som vedkommende Autoriteter her har antaget, at der foreligger. Det er fra Appell.s Side under Henvisning til disse Oplysninger blevet gjort gjældende, at en Stigning af Indtægterne, som den af Autoriteterne forudsatte, aldeles ikke har fundet Sted, at Rettighedshavernes Indtægter tvertimod har været faldende. Men jeg skal aldeles ikke indlade mig paa disse Oplysninger. Thi selv om det forholder sig, som af de kommunale Autoriteter forudsat, mener jeg altsaa, at Sagen her maa gaa Kommunen imod, fordi de Forhold, som har motiveret Afgiftsforhøielsen, efter min Opfatning ikke i Lovens Forstand er „særlige Forhold i vedkommende Kjøbstad."

At den Opfatning, som jeg her har gjort gjældende, ialfald tidligere ikke kan have ligget vedkommende Regjeringsdepartement fjernt, forekommer mig at fremgaa af forskjellige Udtalelser i et under Sagen paaberaabt Foredrag, indtaget i Depts.tidende for 1879, Pag. 697 flg., som ligger til Grund for kgl. Resolution af 3 Oktober 1879, en Resolution, som negtede Stadfæstelse til en af Stavanger Bys Formænd og Repræsentanter den 6 Juni 1879 fattet Beslutning om Forhøielse for Aaret 1880 af Afgiften for Udskjænkning af Øl m. v. Den nævnte Beslutning var fattet i Henhold til Loven af 12 Juni 1869 § 10, der indeholder en Bestemmelse, som ganske svarer til den heromhandlede sidste Passus i Loven af 1884 § 11. I det nævnte Foredrag berøres bl. a., at der i Henhold til Loven for Landdistrikterne af 1869 § 11, som er enslydende med Bylovens § 10, var meddelt Stadfæstelse paa Kommunebeslutninger om Øl- og Vinafgiftens Forhøielse i forskjellige Herreder inden Akershus, Nordre Bergenhus og Nordlands Amter, hvor de særlige Forhold oplyses at have bestaaet i, at vedkommende Steder formedelst paagaaende Jernbanearbeider, Fiskerier osv. frembød Anledning til større Ansamlinger af Mennesker. Departementet tænker sig vistnok, heder det videre, at der i Byerne kan forekomme andre Arter af Tilfælde, der berettiger til at gjøre Brug af den heromhandlede Lovbestemmelse,

end i Landdistrikterne. Men i nærværende Tilfælde staar det i Kommunens Magt uden at gribe til nogen extraordinær Forholdsregel, at regulere Forholdene saaledes, at de antagelig ikke ville blive mere særlige for Stavanger end for flere andre Byer, hvor ældre Rettigheder bestaa ved Siden af nye.

Det synes heraf at fremgaa, at Departementet dengang har delt den Opfatning, at under særlige Forhold i en Kjøbstad ikke uden videre indgaar Forhold, hvorover vedkommende Kommunebestyrelse selv er raadig. Og det synes af Departementets Udtalelser videre at fremgaa, at det dengang har været tænkt som noget extraordinært, som maatte begrundes i særlige Forhold paa vedkommende Sted, om en Afgiftsforhøielse skulde kunne iværksættes. Senere synes det vistnok som om Departementet har gaaet over til en anden Opfatning; ialfald ligger dette nær at antage, naar det under nærværende Sag er oplyst, at der i ikke mindre end 25 af Landets Byer er fattet Beslutning om og meddelt Stadfæstelse paa Beslutninger om Forhøielse af Afgiften udover Lovens ordinære Maximum. Men denne Omstændighed kan for mig ikke være afgjørende, naar der spørges om, hvilken Forstaaelse af vedkommende Lovsted her er den rette. Og jeg skal tilføie, at selv om jeg ellers skulde være i Tvivl om, hvorledes Lovbestemmelsen er at forstaa, finder jeg det for mig afgjørende, at den gjennem en Beslutning af offentlige Autoriteter skadelidende Borger maa kunne kræve lagt til Grund den af to muligens lige nærliggende Opfatninger af vedkommende Lovbestemmelser, som giver ham den større Betryggelse ligeoverfor mulig vilkaarlig Behandling.

Efter det Resultat, hvorved jeg saaledes overfor denne Betragtningsmaade af Forholdet er blevet staaende, er det for mig unødvendigt at indlade mig paa den Opfatning, som Appell. først har gjort gjældende.

Appell.s principale Paastand finder jeg ikke at kunne tage tilfølge. Den gaar som af mig før refereret ud paa, at Kommunen skulde tilpligtes at indløse hans Ret overensstemmende med Lovens § 15 flg. Alt, hvad Appell. kan kræve, er Erstatning for det Tab, som er ham blevet paaført derved, at der er blevet affkrævet ham en Afgift, som han efter Loven ikke var forpligtet til at erlægge. Aldenstund han ikke var forpligtet til at erlægge den, er det klart, at hans Undladelse af at erlægge den var i sin Orden, og det er altsaa Følgerne af, at han saaledes har undladt at erlægge Afgiften og derved er bleven sat ud af sin Næring, som jeg mener maa erstattes ham. Jeg skal dog tilføie, at forsaavidt der skulde være Spørgsmaal om, hvorvidt ikke Appell. maatte kunne tilregne sig selv en Del af disse Følger derved, at han har undladt at betale den høiere Afgift, saa maa jeg ved de under Sagen fremkomne Oplysninger anse det for godtgjort, at dette har ligget ialfald saaledes paa Grænsen af hans økonomiske Evne, at det ikke med Billighed kunde forlanges, at han skulde skaffe Midlerne tilveie.

Processens Omkostninger finder jeg efter Omstændighederne maa blive at ophæve for alle Retter.

Konklusion:

Indstævnte, Kristianssunds Kommune, bør til Appellanten, H. J. Jackwitz, betale Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa Indstævntes Bekostning for det Tab, Appell. er paaført derved, at

den under Sagen omhandlede Afgift for Udskjænkning af Øl, Vin og Cider i Kristianssund fra 1 Januar 1894 er blevet forhøiet fra 400 til 1 000 Kroner.

Processens Omkostninger for alle Retter ophæves.

Extraordin. Assessor, Adv. Mejdell: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg finder med ham, at det efter den paagjældende Lovs Affattelsesmaade kun er, naar der i vedkommende Kjøbstad i Modsætning til andre Distrikter er særlige Forhold tilstede, at der er Adgang til at fravige Lovens almindelige Afgiftsmaximum. Spørgsmaalet bliver da, som af Førstvoterende berørt, hvad det er for særlige Forhold, der i Kristianssund i Modsætning til Landets øvrige Kjøbstæder skulde berettige til en Forhøielse af Afgiften. Som Grund til saadan Forhøielse er fra Kommunens Side anført det ringe Antal af Udskjænkningsberettigede i Kristianssund i 1893 i Modsætning til tidligere. I den Henseende skal jeg bemærke, at der visselig kan tænkes Tilfælde, hvor paa Grund af Faatallet af Udskjænkningsrettigheder den Udskjænkningsberettigedes Indtægt maa antages saa exceptionelt stor, at en Afgift af 400 Kr. i Forhold til, hvad der i andre Distrikter gjælder, bliver abnormt lav. Men der foreligger, som af Førstvoterende fremhævet, ingen Udtalelse fra Kommunebestyrelse eller Administration i Retning af, at Indskrænkning i Rettighedshavernes Antal i Kristianssund har medført, at de Udskjænkningsberettigede der oppebærer en særdeles høi Indtægt, ligesom de under Sagen foreliggende Oplysninger ingenlunde tyder paa, at dette i Virkeligheden har været Tilfældet.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Mejdell enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er ligeledes i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Roll: Jeg er enig med Førstvoterende i at forkaste den Indsigelse fra Indst., at det under nærværende Sag foreliggende Spørgsmaal er endelig afgjort ved Meddomsretsdommen i Straffesagen, og ligeledes den Indsigelse, at Kommunen ikke er rette Sagvolder. Derimod maa jeg forøvrigt give Indst.s Indsigelse Medhold, og jeg kan forsaavidt i det Væsentlige henholde mig til, hvad der er anført af Underretten og Overrettens Flertal.

Med dem antager jeg, at Afgjørelsen af det Spørgsmaal, om der foreligger særlige Forhold, der begrunder en Afgiftsforhøielse, af Loven er henlagt til de administrative Myndigheder. For at beskytte Rettighedshaverne mod mulig Vilkaarlighed fra Kommunebestyrelsens Side har Loven, naar Afgiften ønskes sat over et vist Beløb, krævet kongelig Stadfæstelse. Ligesom det er aldeles klart, at Spørgsmaalet om, hvor langt de særlige Forhold, naar disse er tilstede, hjemler at gaa op med Afgiften, henligger under Kongens endelige Afgjørelse, synes ogsaa det præliminære Spørgsmaal, om særlige Forhold overhovedet er tilstede, at maatte være tænkt henlagt under Kongen. Det staar for mig efter Ølloovgivningens Karakter, og da Afgiften ikke afveies efter de enkelte Rettighedshaveres Indtægter, men lægges ligt paa alle, som paa det nærmeste utænkeligt, at Loven skulde have villet tillægge Rettighedshaverne yderligere Beskyttelse mod overdreven Beskatning end den, der ligger i Nødvendigheden af kongelig Stadfæstelse paa en Beslutning om Afgiftsforhøielse. Og med sine Udtryk har Loven efter mit Skjøn ikke villet sige andet, end at der forud for en saadan Stadfæstelse skal gaa en cognitio causæ. Det vilde være

høist besynderligt, om Loven, som den gjør, skulde tilstede Kommunebestyrelsen frit og uhindret at sætte Afgiften saa høit den vil inden 400 Kroners Grænsen, om det aldrig saa meget maatte blive paavist, at den Afgift, som fastsættes, ikke kan bæres af Rettighedshaverne, men, saasnart 400 Kroners Grænsen overskredes, da skulde give Rettighedshaverne Rekurs, ikke blot til Kongen, men ogsaa til Domstolene. Saa paatagelig lovstridig kan en Afgiftsforhøielse tænkes at være, det kan ligge saaledes i Dagen, at Forhøielsen maa tilskrives andre Motiver end Hensynet til særlige Forhold, at den Rettighedshaver, der rammes, maa kunne kræve Erstatning. Men herom er der i nærværende Sag ikke Tale. Hvad man end personlig kan mene om Tilstrækkeligheden af de Hensyn, hvorpaa Afgiftsforhøielsen er bygget, maa man dog erkjende, at disse Hensyn kan have stillet sig som tilstrækkelige for de Myndigheder, der har havt med Forhøielsen at gjøre. Hvorvidt det kan siges at være et særligt Forhold, at Rettighedshavernes Antal er gaaet overordentlig ned, paa samme Tid som Befolkningen er steget, derom kan der i det høieste være Meningsforskjel.

Hvad det angaar, at Appell. paa Grund af Afgiften er bleven nødt til at opgive sin Næring, forbi den ikke længere lønner sig, da mener jeg for det første, at det ikke er godtgjort, at Appell. har været nødt til at indstille sin Bedrift paa Grund af Forhøielsen, og dernæst, at den Appell. meddelte Bevilling ikke gav ham noget Krav paa, at han til enhver Tid af Næringen skulde have sit rimelige Udkomme. Det, som Bevillingen gav ham Krav paa, var, at han skulde kunne — ialfald væsentlig i samme Omfang som paa Bevillingstiden — fortsætte den i Bevillingen tilstaaede Næring; men den har ikke garanteret ham uforandrede Forhold og særlig ikke uforandrede Afgiftsforhold. Det ligger i Sagens Natur, at Lovgivningen, uanseet at der i den Lov, der indførte Bevillingssystemet, var fastsat et vist Maximum af Afgift, maatte have frie Hænder til efter Omstændighederne at forhøie Afgiften eller tillade den forhøiet, saaledes som det fandtes paakrævet eller passende. Først hvis Kommunen havde forhøiet Afgiften for at umuliggjøre Appell. Fortsættelsen af Bedriften og for derved at faa ham fjernet uden Expropriation og uden Erstatning, vilde Appell. med Føie have kunnet beklage sig og fordre sig holdt skadesløs. Men det er ikke sandsynliggjort, end sige bevist, at nogen saadan Hensigt har ligget til Grund for Afgiftsforhøielsen. Tværtom viser Formandskabets Indstilling, at man har taget Hensyn til Rettighedshavernes Stilling og ikke villet gaa dem for nær.

Efter hvad jeg her har anført, kommer jeg til det Resultat, at Overrettens Dom maa blive at stadfæste. Dog finder jeg efter Omstændighederne, at Processens Omkostninger bør ophæves for alle Retter.

Extraordin. Assessor, Lagmand Thinn: Jeg er enig med Hr. Assessor Roll.

Assessor C. Hansteen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Kristiansunds Bythings Dom er saalydende:

Ved Bevilling af 6 Januar 1869 tilstodes der Handelsborger J. Jackwitz hersteds Rettighed til i Byen Kristiansund at udskjænke Øl, Vin, Mjød og Cider overensstemmende med Lov af 18 Mai 1860. Denne Rettighed udøvede han

indtil Udgangen af 1893, idet Afgiften i Tidens Løb var bleven forandret saa, at den ved nævnte Tidspunkt udgjorde 400 Kroner.

Ved Kristiansunds Repræsentantskabs Beslutninger af 30 September og 16 Oktober 1893 forhøiedes i Henhold til Lov af 18 Juni 1884 § 11 Afgiften for almindelige Udskjænkningsrettigheder af Øl, Vin, Mjød og Cider til 1000 Kroner, hvilke Beslutninger stadfæstedes ved kongelig Resolution af 28 Oktober samme Aar.

Den forhøiede Afgift traadte ikraft for Aaret 1894 af og skulde betales med en Halvdel inden 15 Januar 1894. Citantskabet ansaa imidlertid den stedfundne Forhøielse ulovlig. Han anbød Kommunen 100 Kr. som Halvdelen af det Maximumsbeløb, han i Henhold til Lov af 18 Mai 1860 § 1 ansaa sig forpligtet til at betale og nægtede at betale noget mere, medens han samtidig fortsatte Udøvelsen af sin Rettighed. Han blev derfor efter Magistratens Foranstaltning sat under Tiltale for ulovlig Øludskjænkning og Ølsalg og blev ved Kristiansunds Meddomsretsdom af 10 April 1894 dømt til en Bod af 8 Kroner samt til at taale Konfiskation af et hos ham forefundet Kvantum Øl.

Citantens Anke af denne Dom blev af Høiesterets Kjæremaalsudvalg afvist ved Erklæring af 23 Mai samme Aar, dog under Dissents, idet et af Udvalgets Medlemmer stemte for, at Anken henvistes til Høiesteret.

Efter forgjæves prøvet Forligsmægling har nu Citanten ved Stevning af 24 Februar 1896, irettefort 26de Marts næstefter, sagsøgt Kristiansunds Kommunebestyrelse ved Byens Magistrat og Formandskabets Ordfører til principalt:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Citanten har i den Anledning anført, at forat Kommunen skal have Adgang til at fastsætte Afgiften til et høiere Beløb, maa der ifølge Lov af 18 Juni 1884 § 11 være „særlige Forholde tilstede", og den, som i sidste Instants har at afgjøre, hvorvidt Lovens Fordringer i saa Henseende er fyldestgjorte, er Domstolene, idet det selvfølgelig ikke kan være absolut og endelig overladt til Administrationens Skjøn, om „særlige Forholde" i de enkelte Tilfælde er tilstede. Hvad nu de særlige Forholde angaar, der i nærværende Tilfælde skulde have begrundet Afgiftens Forhøielse, sees disse af Kristiansunds Magistrats Skrivelse til Formandskabet af 20 Juni 1893 og af Formandskabets Beslutning af 11 September næstefter rigtignok at skulle bestaa i den store Indtægt, som de gjenværende Indehavere af uindskrænkede Øludskjænkningsrettigheder har faaet, efterat deres Antal var reduceret, saa at der kun var 5 tilbage. Men herimod er der af Citanten for det første anført, at det er tvilsomt, hvorvidt en forøget Omsætning kan betragtes som et saadant særegent Forhold, saavidt ikke Misbrug sker, samt dernæst, at Omsætningen i de sidste 15 Aar aldeles ikke har tiltaget i synderlig Grad, idet mange Omstændigheder, særlig Afholdsbevægelsen og det tiltagende Salg af Øl i Smaat gjennem Agenter, har bidraget til, at Omsætningen af Øl gjennem Udskjænkning er aftaget. Citanten oplyser i den Anledning, at han i de sidste Aar før 1894 ikke har tjent mere paa sin Forretning, end at han saavidt har kunnet slaa sig igjennem, og at Afgiftens Forhøielse til 1000 Kroner gjør ham det faktisk umuligt at fortsætte med sin Næringsvei. Citanten har i den Anledning i Retten fremlagt sin Regnskabsbog, af hvilken han udleder, at han i Aarene 1891, 1892, 1893 og i Tiden Januar —April 1894 blot har havt en Nettofortjeneste af Ølhandelen stor henholdsvis Kr. 1581,44, 1168,31, 1137,54 og 184,12.

Af en irettelagt Erklæring fra Kristiansunds Ligningskommissions Sekretær fremgaar endvidere, at Citanten for Aarene 1891—1894 blot er lignet efter en Indtægt af 800—900 Kroner. Det er af 4de Hovedvidne, Citantens Ølleverandør, ogsaa provet, at det antog, at det i de senere Aar efterhaanden har gaaet tilbage

med Citantens Ølforretning, ligesom ogsaa 1ste og 2det Hovedvidne har provet, at det i de senere Aar ogsaa gik tilbage med de 2 øvrige private Rettighedshaveres — deres Mødres — Forretning, saaledes at den ene af dem endog var bestemt paa at slutte paa Grund af Afgiftens Forhøielse, men dog døde forinden.

Selv om man imidlertid kunde antage, at Administrationen havde havt Ret til in casu at forhøie Afgiften udover 400 Kroner, saa kan den imidlertid efter Citantens Formening ikke uden videre forhøie den saa meget, som i nærværende Tilfælde skeet, idet Citanten med en saa høi Afgift ikke engang vilde kunne gjøre Regning paa en Indtægt af mere end ca. 500 Kroner, hvad der igjen vilde sige det samme som, at Citanten ved Afgiftens Forhøielse faktisk vilde blive berøvet sin Næring. Citanten har da ogsaa fra 1 Juli 1894 maattet ophøre med sin Udskjænkning. Skulde en saadan Afgiftsforhøielse være lovlig, saa vilde Kommunen have opnaaet at expropriere Citantens erhvervede Rettighed uden at betale noget derfor, hvad Citanten imidlertid ikke anser overensstemmende med Grundlovens § 97 og 105 samt Bestemmelsen i Lov af 18 Juni 1884 § 15 om Indløsning efter Takst.

Indstævnte paastaar i Modsætning hertil, at den stadige Indskrænkning af Rettighedernes Antal i aldeles fortrinlig Grad er et „særegent Forhold", hvilket Spørgsmaal forøvrigt Formænd og Repræsentanter med kongelig Stadfæstelse efter Indstævntes Formening endelig afgjør, medens Indstævnte derimod benægter, at Afholdsbevægelsen og det tiltagende Smaasalg af Øl i nogen synderlig Udstrækning kan have formindsket Citantens Ølsalg, da Citanten jo har en 30 Aar gammel, vel indarbeidet Forretning, der visselig har beholdt sine Kunder, selv om der opstod andre Smaasalg. Forøvrigt mener Indstevnte, at Citantens Regnskaber i Grunden beviser saa lidet, da en Mand kan ruineres paa en Forretning, der gjør en anden rig, men Afgiften desuagtet maa fastsættes ligt for alle, og i sin Almindelighed kan da en Afgift paa 1000 Kroner ikke siges at være for stor. Indstevnte anfører i den Anledning, at Samlagets Øludskjænkning for 1892 i ren Netto gav et Overskud af over 2000 Kroner paa hver af sine tvende Øludskjænkningsrettigheder, samt at de øvrige private Rettighedshavere ved sin Ølhandel var bleven velholdne Folk og fortsatte med denne Handel ogsaa efter Afgiftens Forhøielse; en af disse private Rettigheder blev dog indløst af Samlaget mod en aarlig Pension af 800 Kroner, hvilken Sum ogsaa var buden Citanten, men af ham afsloges. Indstevnte paastaar sig derfor frifunden for Citantens Tiltale og hos ham tilkjendt tilstrækkelige Forsvarsomkostninger.

Retten skal bemærke, at man ikke antager, at den heromhandlede af Kongen stadfæstede kommunale Beslutning om Forhøielse af Afgiften af Udskjænkning af Øl m. m. af en Domstol kan underkjendes udelukkende af den Grund, at den i Modsætning til vedkommende administrative Autoriteter finder, at de i Lov af 18 Juni 1884 § 11 sidste Passus omhandlede „særlige Forholde" ikke har foreligget. Udtrykket „særlige Forholde" er nemlig i og for sig et saa lidet betegnende og vanskeligt definerbart Begreb, at det er neppe tænkeligt, at det har været Lovens Mening herved at ville opstille en udtrykkelig, objektivt bindende Begrænsning af Adgangen for Formænd og Repræsentanter til med kongelig Stadfæstelse at forhøie Afgiften udover 400 Kroner, saaledes at altsaa en saadan kongelig stadfæstet Beslutning om Forhøielse skulde ansees som ugyldig eller fattet mod Loven, naar Tilstedeværelsen af „særlige Forholde" ikke paa en tilstrækkelig fyldestgjørende Maade kunde paavises. Retten antager saaledes, at Loven maa antages helt at have villet overlade til vedkommende administrative Myndigheder at afgjøre, hvorvidt Undtagelser paa Grund af Forholdenes Særlighed maatte ansees paakrævet eller ikke og at have søgt Garantien mod Misbrug af denne Adgang i den nødvendige kongelige Stadfæstelse, men derimod ikke i Opstillelsen af en begrændsende

Regel bygget paa et Begreb, der er saa vanskeligt at definere og nærmere begrændse som Begrebet „særlige Forholde". Retten antager altsaa, at Lovconcipisterne ved Udtrykket „under særlige Forholde" blot har villet udtale, at de forudsætter, hvad der isvrigt siger sig selv, at Adgangen til at forhøie Afgiften udover Maximumet blot bliver at anvende i Undtagelsestilfælde, hvor Forholdene maatte befindes at gjøre det paakrævet. Denne Opfatning støttes ogsaa af den heromhandlede Bestemmelses Tilblivelseshistorie. Sidste Passus af § 11 er nemlig paa det nærmeste ordlydende hentet fra og afløser Lov af 12 Juni 1869 § 10. Lov af 12 Juni 1869 var imidlertid i det væsentligste bygget paa et Forslag af Repræsentanten Bødker, der indeholdes i St. Dok. Nr. 31 for 1868—69, og i dette Forslag var som § 5 blandt andet foreslaaet (Side 5) følgende Bestemmelse:

„Det skal være Formænd og Repræsentanter overladt at bestemme: a) — — — — — — — — — b) — — — — — — — — — — — c) at den i Lov af 18 Mai 1860 § 1 omhandlede aarlige Afgift kan overstige 50 Spd."

Som det vil sees, var der altsaa her ikke foreslaaet nogetsomhelst Maximum for, hvor høit Afgiften af Kommunebestyrelsen kunde forhøies. Dette fandt imidlertid vedkommende Storthingskomite, der udarbeidede Loven af 1869 „lidet tilraadeligt", og den foreslog derfor i § 7 det i Loven af 18 Mai 1860 § 1 fastsatte Maximum, 50 Spd., forhøiet til 100 Spd., men foreslog samtidig i den ovenfor nævnte § 10 (nu Lov 18 Juni 1884 § 11, sidste Passus), aabnet Adgang til med kongelig Stadfæstelse under særlige Forholde at forhøie Afgiften end yderligere, og den motiverer da denne Bestemmelse paa følgende Maade (Indstevnte O. Nr. 21 for 1868—69, Side 53):

„Da Loven ikke for Øl- som for Brændevinsudskjænkningen har opstillet nogen Beskatningsregel, finder Komiteen det lidet tilraadeligt at hæve enhver Ydergrænse for Afgiften."

„Paa den anden Side finder man at maatte give efter for de gjentagne Forestillinger, især fra Rigets nordligste Egne, hvor en videre Grændse skal være fornøden. Men Udvidelsen bør da ske paa en halv dispensatorisk Maade ved en Kommunebeslutning, der først bliver gyldig ved at stadfæstes af Kongen".

Som det vil sees pointerer Komiteen her udelukkende, at der maa kongelig Stadfæstelse til, og at Kongen skal erholde Dispensationsmyndighed fra det i Lovens § 7 fastsatte Maximum; men derimod lægger ikke Komiteen nogensomhelst Vægt paa det af den benyttede Udtryk „særlige Forhold" som objektivt afgrændsende det Omraade, hvor denne Dispensationsmyndighed skulde kunne gjøres gjældende.

Forsaavidt dernæst angaar Citantens anden Indvending mod den besluttede Afgiftsforhøielse, nemlig at den faktisk har berøvet Citanten hans Næring, hvad Citanten imidlertid ikke anser at være overensstemmende med Grl.s §§ 97 og 105 samt Bestemmelsen i Lov af 18 Juni 1884 § 15, der kræver Indløsning efter Takst, skal Retten bemærke, at det ikke kan indsees, at den Omstændighed, at en besluttet Forhøielse af Afgiften gjør det vanskeligt eller endog umuligt for enkelte af Rettighedshaverne at udøve sin Næring, i og for sig gjør en saadan Forhøielse ulovlig eller ugyldig eller vedkommende Rettighedshaver erstatningsberettiget for den derved lidte Skade. For de mindre dygtige eller heldige Rettighedsudøvere vil et saadant Resultat af en Afgiftsforhøielse altid kunne tænkes, endog om denne holder sig indenfor det almindelige Maximum Kr. 400,00; men af den Grund behøver dog ikke Afgiftsforhøielsen at være ulovlig eller ugyldig eller at medføre Erstatningspligt. Citantens Ræsonnement synes i det hele taget at maatte føre til den Konsekvents, at en Afgiftsforhøielse skulde være utilstedelig, naar der blot fandtes en eneste Rettighedshaver, der kunde paavise, at hans Forretning ikke var saa indbringende, at den kunde bære en forhøiet Afgift; men et saadant Resultat

synes uantageligt ligesaavel for Skattepaalæg i Almindelighed som for den heromhandlede Art af Skattepaalæg i Særdeleshed.

Anderledes kunde Sagen stille sig, dersom det havde kunnet paavises, at den heromhandlede Afgiftsforhøielse netop var skeet i den Hensigt eller i ethvert Fald maatte kunne skjønnes at ville have den Følge i sin Almindelighed at umuliggjøre Udøvelsen af de heromhandlede Udskjænkningsrettigheder. Dette er imidlertid ikke paa nogen Maade bevist, tvertimod var det paa det Rene, at Samlaget forsaavidt angik dets 2de Udskjænkningsrettigheder meget vel vilde kunne bære en Afgift af 1000 Kroner, og forsaavidt angaar de øvrige private Rettighedshavere udenfor Citanten, saa fortsatte disse faktisk sine Forretninger indtil deres Død eller Indløsning af Samlaget. Heller ikke er der ført noget Bevis for, at Hensigten med den heromhandlede Afgiftsforhøielse netop har været ialfald at faa indskrænket Antallet af de omhandlede Rettigheder derved, at de mindre heldig stillede Rettighedshavere, som f. Eks. Citanten, ikke vilde være istand til at bære den forhøiede Afgift. I saadanne Tilfælde vilde der nemlig kunne siges at foreligge et Misbrug af Beskatningsmyndigheden til Fremme af Øiemed, der i ethvert Fald af Lovgivningen i nærværende Tilfælde udtrykkelig er forudsat fremmet ved andre Midler.

Retten kommer saaledes til det Resultat, at Indstævntes Frifindelsespaastand maa blive at tage tilfølge, dog saaledes, at Sagens Omkostninger efter Omstændighederne antages at burde ophæves. — — — — — —

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 2den Etage.
Kontoret er aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

Norsk Retstidende

— Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi —

udgives af den **norske Sagførerforening** i stort Format og betales **forskudsvis** med 8 Kr. Halvaaret; for udenbyes **Abonnenter** kommer Postportoen til med 10 Øre. Indsendes Kontingenten efter Abonnementsterminens Udløb, maa Brevet frankeres. — I **Retstidenden** bliver optaget de vigtigste Høiesteretsdomme og saadanne Underretsdomme, der have Interesse for den praktiske Jurist, samt juridiske Afhandlinger af særdeles Interesse.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 23. Onsdag den 1 Juli 1903.

Domme.

Kristiania—Gjøvikbanen inkaminerer Taxt for at faa fastslaaet, hvilken Erstatning den skal betale dels for Udfyldning af og dels for midlertidig Benyttelse af en Tomt til Oplag af Fyld. Den afholdte Taxt paaankes af begge Parter til Overtaxt. Jernbanen finder imidlertid, at den afgivne Overtaxt er bygget paa urigtige Forudsætninger og forlanger derfor Kjendelse for, at Overskjønsmændene skal afgive nyt Skjøn, ubundet af det først afgivne og bygget paa andre Forudsætninger. Grundeieren paastaar derimod Taxtforretningen sluttet. Byretten gav Jernbanen Medhold og eragtede, at Taxtforretningen skulde udstaa. Denne Eragtning paaankede Grundeieren til Høiesteret, der under Dissens afgav Dom for, at Taxtforretningen bliver at slutte. Høiesterets Flertal fandt nemlig, at Mangler som de her omhandlede kun kunde gjøres gjældende gjennem Paaanke af Overtaxten til at kjendes nefterrettelig. Der var ikke Adgang til i Tilfælde som det her foreliggende at kræve en Sideordnets, Rettens Administrators, Kjendelse for, at Mændene skulde afgive nyt Skjøn.

Høiesterets Votering og Dom af 14 Februar d. A. i Sagen, L.-Nr. 25/1 1903. Otto Weng og C. C. Bjerkes Konkursbo (Adv. Røstdal) mod Styrelsen for Norges Statsbaner eller Kristiania—Gjøvikbanen (Adv. Schjødt).

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull: Under 18 og 25 Juni 1898 blev mellem Styrelsen for Kristiania—Gjøvikbanen og de daværende Eiere af Danmarksgaden 21.b afsluttet en Overenskomst, hvorved Styrelsen fik Tilladelse til uden Godtgjørelse at henlægge Fyld fra Jernbanens Skjæring gjennem Etterstad paa den nævnte Eiendom. Opfyldningens Høide skulde bestemmes efter Hovedbanens Skinneoverkant, saaledes at Opfyldningen her kunde lægges ca. 2 m. høiere end Skinneoverkanten, og derfra udplaneres indover mod Terrænet enten horizontalt eller svagt stigende. Det viste sig imidlertid senere for Jernbanen nødvendigt at benytte Eiendommen i større Udstrækning, end Overenskomsten tillod, og da der ikke kunde opnaaes Enighed om Godtgjørelsen, lod Jernbanestyrelsen under 24 Oktober 1899 inkaminere Taxt desangaaende. Under Taxtforretningen gik den for Jernbanen mødende Sagfører efter Opfordring af Modparten med paa, at der fastsattes Erstatning for hele den Tid, Jernbanen havde benyttet Tomten, idet han dog henstillede til Mændenes Overveielse, hvorvidt ikke den Fordel, som tilførtes Eieren ved Tomtens Udfyldning og Udplanering, mere end opveiede Eierens Tab ved at være hindret i at disponere over Tomten. Eieren skulde nemlig, gjorde han opmærksom paa, kun have Erstatning for sit Tab, med andre Ord in casu kun Erstatning for tabt Indtægt minus den tilførte Fordel. Da der imidlertid var Tvist mellem Parterne om, hvorvidt Erstatningen for

den Tid, som laa før Taxtens Inkamination, rettelig skulde medtages under Taxtforretningen, og ligesaa hvorvidt der ved Ansættelsen skulde tages Hensyn til mulige Fordele for Eieren, blev der under 28 November 1899 afsagt saadan

Kjendelse:

„Erstatning til Eieren for den omhandlede Benyttelse af Eiendommen i Tidsrummet før Taxtens Inkamination bliver at ansætte ved nærværende Forretning, og bliver der ved Ansættelsen at tage Hensyn til, om Benyttelsen kan antages i nogen Henseende at have medført Fordel for Eieren."

Under 8 December 1899 blev der derefter afgivet saadan

Undertaxt:

„Paa Grund af den Fordel, Eieren har erholdt ved Eiendommens Opfyldning og Planering, tilkommer han for Tiden indtil nærværende Taxts Inkamination ingen Erstatning.

A. 1 Aar fra Taxtens Inkamination. Eieren tilkommer en Erstatning for Afsavn og Hindring af Dispositionsretten over Eiendommen 80 — otti — Øre pr. m.².

B. Eieren tilkommer for 1ste Aar som under A bestemt, og for 2det Aar 75 — sytti fem — Øre pr. m.².

C. Eieren tilkommer for 1ste og 2det Aar som under A og B bestemt, samt for 3die Aar en Erstatning af 70 — sytti — Øre pr. m.².

D. Eieren tilkommer for 1ste, 2det og 3die Aar som under A, B og C bestemt, samt for 4de Aar 65 — seksti og fem — Øre pr m.²."

De forskjellige Alternativer, hvorunder Godtgjørelsen saaledes var fastsat, knytter sig til de Forudsætninger, at Tomten skulde tilbageleveres Eieren i planeret Stand henholdsvis inden 1 eller 2 eller 3 eller 4 Aar fra Taxtens Inkamination.

Undertaxten blev af begge Parter paaanket til Overtaxt, hvilken afgaves under 3 Mai 1900 og var saalydende:

„Leien ansættes under alle ved Undertaxten opførte Alternativer til 80 — otti — Øre aarlig pr. m.²."

Efter sine Ord indeholder saaledes Overtaxten ingen Afgjørelse af, fra hvilket Tidspunkt Godtgjørelsen skulde løbe, og da Parterne befandt sig i nogen Uvished herom, henvendte Jernbanens Sagfører sig underhaanden til Overtaxtforretningens Opmand, Overretssagfører Lütken, som derpaa samme Dag som Taxten blev afgivet, 3 Mai 1900, tilskrev Jernbanens Advokat saaledes:

„Det har været min, og ganske vist ogsaa de øvrige Skjønsmænds Mening, at Leien af Jernbanen bør svares fra den Tid af, da den med sin Fyldning overskred de 2 Meter, hvorom Overenskomst forelaa med de tidligere Eiere.

De gjensidige Fordele — for Jernbanen ved at faa Tilladelse til at fylde til 2 Meters Høide, og for Grundeierne ved at faa Tomten planeret i denne Høide — var nemlig under Drøftelse og antoges at kunne gaa op i op."

Efter dette begjærede Jernbanens Advokat under 8 Juni 1900 Skjønsmændene forelagt Spørgsmaal om, fra hvilket Tidspunkt den fastsatte Leiesum skulde betales af Jernbanen. I Anledning heraf tilførte Opmanden, at det underhaanden var ham meddelt af Jern-

banens Advokat, at der var Tvist mellem Parterne om, paa hvilket Tidspunkt Jernbanen med sin Fyldning havde overskredet de 2 Meter, hvorom Overenskomst var truffet med de tidligere Eiere. Under Forudsætning af, at det forholdt sig saaledes, som af Jernbanens Advokat oplyst, havde Skjønsmændene havt under Overveielse det idag forelagte Spørgsmaal, som de besvarede saaledes:

Leien bør beregnes fra den Tid, da O. E. Bjerke blev Eier af Eiendommen, nemlig den 24de August 1898.

Efterat Sagen derpaa var udsat for Jernbanen, fremsatte Jernbaneadvokaten under 27 Juli 1900 følgende Tillægsspørgsmaal til Overtaxtmændene:

1. Var det Mændenes Mening, at Leie først skulde betales fra det Tidspunkt, da Fyldingen overskred de til Udplaneringen i 2 Meters Høide fornødne Masser?

2. Havde Mændene baseret sit Skjøn paa, at det allerede var skeet den 24de August 1898?

3. Vil det forandre Mændenes Udtalelse om Begyndelsen for Leieafgiftens Beregning, naar det bevises, at Fylding udover 2 Meters Høide over Hovedbanen først fandt Sted paa et senere Tidspunkt?

I den Anledning udtalte Skjønsmændene, at de ikke ansaa sig forpligtede til at besvare disse Spørgsmaal, forinden Rettens Kjendelse forelaa. Kjendelse blev derpaa afgivet under 8 Januar 1901 og gik ud paa, at Spørgsmaalene bliver at besvare af Overskjønsmændene. Mændenes Besvarelse blev derefter afgivet i Session den 5 Februar 1901 og gik efter nærmere Begrundelse ud paa følgende:

ad 1: Nei, det var Mændenes Mening, at Spørgsmaalet under den herskende Tvist om, hvorvidt den henlagte Fyld overskred de til Udplanering i 2 Meters Høide fornødne Masser — burde afgjøres i Bjerkes Favør.

ad 2: Nei.

ad 3: Havde der ikke hersket nogen Tvist, eller havde Mændene fundet, at der forelaa Bevis for, naar de til Planeringen i 2 Meters Høide fornødne Masser var naaet, vilde Mændene have sat dette Tidspunkt som Udgangspunkt, under Forudsætning af, at der intet var at udsætte paa Jernbanens Fortgang med Paafyldningen.

Da det fra Jernbanens Side antoges, at den afgivne Taxt efter Mændenes Besvarelse af Tillægsspørgsmaalene led af Mangler, blev Sagen frembeles udsat, og i Indlæg af 14 Marts 1901 blev der for Jernbanen nedlagt Paastand om, at det skulde paalægges Mændene at afgive Skjøn i Henhold til Kjendelsen af 28 November 1899 ɔ: Taxt for den Skade, Eieren havde lidt og for de Fordele, han opnaaede ved den stedfundne Opfyldning. Det udtaltes videre i dette Indlæg, at det var Meningen, at Skjønsmændene skulde være ganske ubundne ved den under 3 Mai 1900 afgivne Taxt, og det henstillebes til Retten i sin Kjendelse at give Mændene Instrux om denne Ubundethed. Fra Grundeiernes Side blev der nedlagt Paastand om, at de saaledes fremsatte Begjæringer ikke skulde tages tilfølge, samt at Skjønnet skulde sluttes og Grundeieren tilkjendes Omkostninger.

Ved Byrettens Kjendelse af 8 Oktober 1901 blev Jernbanestyrelsen givet Medhold i sin Opfatning, idet eragtedes, at Forretningen skulde udstaa for Jernbaneadvokaten til Fredag den 25 Oktober. I sine Præmisser har de i Sagen voterende Byretsassessorer nærmere udtalt sig om de af Jernbaneadvokaten fremsatte Paastande.

Ved Stevning af 4 November 1901 har derpaa Otto Weng og O. C. Bjerkes Konkursbo paaanket Byrettens Kjendelse til Høiesteret. Det heder i Stevningen, at i Forbindelse med Appel af Udsættelsen agtes ogsaa prøvet samtlige de i Præmisserne for Konklusionen trufne Afgjørelser. Jeg skal bemerke, at naar Høiesteretsstevningen er udtaget af Otto Weng og O. C. Bjerkes Konkursbo, er Forholdet det, at O. C. Bjerkes Konkursbo er Tomtens nuværende Eier, medens Otto Weng forklares at have Transport paa Expropriationsbeløbet.

For Appellanten er her for Retten nedlagt saadan Paastand:

Principalt, at Taxtforretningen sluttes, samt at Apellanten tilkjendes Omkostninger ved Byret og Høiesteret.

Subsidiært, at Taxten affiges paa Basis af Byrettens Kjendelse af 28 November 1899, saaledes at Taxtens første Led 80 Øre pr. m.² pr. Aar ansees fastslaaet, men at nyt Skjøn om mulig Erstatning for Fordele afgives til Fradrag i, hvad der før Inkaminationstiden bliver at betale — samt at Appellanten tilkjendes Omkostninger i Høiesteret.

For Jernbanestyrelsen er nedlagt Paastand om:

1. At Sagen ved Overexpropriationsretten udsættes en passende Tid for Jernbanestyrelsen.

2. At der ved Overtaxten i Henhold til Byrettens Kjendelse af 28 November 1899 tages Hensyn til den Fordel, som Opfyldingen og Udplaneringen af Tomten medfører for Eieren.

3. At der ikke tillægges Skjønsudtalelsen af 3 Mai 1900 og Tillægsudtalelsen af 8 Juni s. A. bindende Virkning for den endelige Taxt.

4. At der hos Apellanterne in solidum tilkjendes Indstævnte Procesomkostninger for Høiesteret.

Det vil sees af Sagens af mig refererede Faktum, at den af Overtaxtmændene under 3 Mai 1900 afgivne Taxt med Tillægsudtalelsen af 8 Juni 1900 i og for sig giver en endelig og fuldstændig Besvarelse med Hensyn til de Taxtmændene forelagte Spørgsmaal. De under 5 Februar 1901 afgivne Besvarelser paa Tillægsspørgsmaalene har derhos specielt givet Jernbanestyrelsen de Oplysninger, som den fandt fornødne med Hensyn til de Forudsætninger, hvorpaa Overtaxtmændene har bygget sit Skjøn. Hvad der fra Jernbanestyrelsens Side nu videre begjæres, er ikke et Skjøn om noget, som laa udenfor den Gjenstand, som var forelagt Skjønsmændene og af dem vurderet gjennem Taxten af 3 Mai og 8 Juni 1900, og heller ikke begjæres der yderligere Forklaringer om de af Overtaxtmændene til Grund lagte Forudsætninger. Jernbanestyrelsen ønsker derimod, at der skal afgives et nyt Skjøn om den her omhandlede Leies Værdi, et Skjøn, hvorved Skjønsmændene skulde være ubundne af de tidligere afgivne Taxter, idet disse ansees baserede paa urigtige Forudsætninger. De Punkter, hvori Jernbanestyrelsen anser Skjønsmændenes Forudsætninger urigtige, er, saavidt jeg har forstaaet, følgende:

For det første har Overtaxtmændene efter Jernbanestyrelsens Mening gaaet ud fra den Opfatning, at Overenskomsten af 18 og 25 Juni 1898 fremdeles er gjældende, og har derfor sat Udgangspunktet for Leien til det Tidspunkt, da Tomten kunde antages at være opfyldt saa høit, som den nævnte Overenskomst tillod. Dette er efter Jernbanestyrelsens Mening urigtigt, idet den nemlig anser Overenskomsten for bortfaldt gjennem det ved Undertaxtforretningen passerede, hvorefter Erstatning skulde gives for Tomtens Benyttelse lige fra først af, men med Fradrag af de for Grundeieren vundne Fordele. At

Overtaxtmændene har bygget paa den Forudsætning, at Overenskomsten fremdeles var gjældende, udleder Jernbanestyrelsen for det første af de af mig før citerede Præmisser til Tillægsafgjørelsen af 8 Juni 1900 og dernæst af Overtaxtmændenes under 5 Februar 1901 givne udførlige Præmisser til Besvarelsen af Tillægsspørgsmaalene. Jeg har anseet det unfornødent at referere disse Præmisser, men skal bemærke, at gjennemgaaende sees der at være paaberaabt den nævnte Overenskomst.

Dernæst anker Jernbanestyrelsen over, at Mændene, idet de altsaa efter det tagne Udgangspunkt skulde statuere, fra hvilken Tid, Tomten var opfyldt til den i Overenskomsten tilladte Høide, ikke har undergivet dette Spørgsmaal en skjønsmæssig Bedømmelse, men optraadt som Dommere, idet de har afgjort det efter en Bevisbyrderegel. Det vil sees af de af mig citerede Præmisser til Tillægsafgjørelsen af 1900, at det er under Paaberaab af, at der raader Tvist mellem Parterne om, fra hvilket Tidspunkt Fyldingen havde overskredet de 2 Meter, at Mændene er kommet til det Resultat, at Udgangspunktet skulde være 24 August 1898. Og i Præmisserne til Besvarelsen af Tillægsspørgsmaalene heder det endnu bestemtere: „Man fandt da at maatte afgjøre dette Spørgsmaal til Fordel for Bjerke, idet man gik ud fra, at det var Jernbanens Pligt at gjøre Rede for, hvormange Kubikmeter Fyld der til enhver Tid var henlagt paa Tomten."

Endelig anker Jernbanestyrelsen ogsaa over, at Overtaxtmændene som Følge af den Maade, hvorpaa de altsaa har grebet Tingen an, er kommet til i Strid med Kjendelsen af 28 November 1899 at undlade at tage Hensyn til de Fordele, som Opfyldingen af Tomten maatte have medført for Eieren.

Jeg er kommet til det Resultat, at Appellanten maa gives Medhold i sin principale Paastand. Som af mig allerede før nævnt, er Taxten af 3 Mai og 8 Juni 1900 en fuldstændig Besvarelse af de af Jernbanestyrelsen for Overtaxtmændene forelagte Spørgsmaal. Og Jernbanestyrelsen har derefter ved Besvarelsen af Tillægsspørgsmaalene faaet oplyst i fornøden Udstrækning de Forudsætninger, hvorpaa Mændene har bygget denne Afgjørelse. De Anker, som nu føres over Taxtforretningen, gaar ikke ud paa, at den lider af Ufuldstændighed eller Uklarhed og derfor maatte suppleres med en Tillægsbesvarelse af Mændene, men paa, at den efter sine Forudsætninger er urigtig og saaledes maa omgjøres. Der ankes over, at Mændene har gaaet ud fra en urigtig juridisk Forudsætning ved at forudsætte Overenskomsten af 18 og 25 Juni 1898 som fremdeles bestaaende. Og der ankes videre over, at Mændene ved at bestemme Tidspunktet, da Tomtens Opfyldning var begyndt at overskride de 2 Meter, har taget Feil, at de altsaa i en faktisk Forudsætning har grebet Feil. Og det gjøres forsaavidt videre gjældende, at dette har sin Grund i, at de med Urette har villet afgjøre dette efter juridiske Betragtninger og ikke efter en skjønsmæssig Vurdering af de faktiske Forhold. Endelig ankes der over, at Mændene som Følge af alt dette har kommet til ikke at gjøre noget Fradrag for de Grundeierne tilfaldne Fordele.

Jeg anser det imidlertid for givet, at den regulære Vei til at faa berigtiget Feiltagelser, hvori Taxtmænd maatte have gjort sig skyldige med Hensyn til de juridiske eller faktiske Forudsætninger, hvorpaa Skjønnet hviler, maa være at paaanke vedkommende Taxtforretning til at kjendes uefterrettelig. Og jeg indser ikke, at der efter

vor Ret er nogen Adgang til uden at underkaste disse Mændenes Forudsætninger en Afgjørelse i høiere Instans at saa dem paalagte at træffe en ny Afgjørelse ud fra andre Forudsætninger. Et er, at der paa Forhaand kan begjæres Kjendelse for, hvilke juridiske og faktiske Forudsætninger der skal lægges til Grund for det Skjøn, man ønsker afgivet. Et Andet er, hvorledes Forholdene stiller sig, naar man ikke begjærer en saadan Kjendelse paa Forhaand. Man har da overladt det til vedkommende Skjønsmænd selv at opgjøre sig de fornødne Forudsætninger, hvorpaa de vil bygge sit Skjøn, og disse Forudsætninger indgaar, udtalte eller ikke udtalte, som en Del af selve den Afgjørelse, som Skjønsmændene har truffet. Er de urigtige, kan Skjønnet gjennem Paaanke blive kjendt uefterretteligt. Men efterat Skjønsrekvirenten har overladt det til Mændene selv at opgjøre sig og bygge paa sin egen Bedømmelse af Forudsætningerne, indser jeg ikke, at det kan staa til ham gjennem Henvendelse til en Sideordnet, Rettens Administrator, at faa Mændene paalagt at omgjøre, hvad de engang har gjort. Dette har, saavidt mig bekjendt, været den i Teorien hos os hidtil uimodsagt gjældende Lære, og jeg indser ikke andet end, at den er rigtig. Og jeg skal videre tilføie, at jeg ogsaa tror, at den i den praktiske Anvendelse vil vise sig at være noget nær den eneste gjennemførlige. I et Tilfælde som nærværende vilde man, om Taxtforretningen nu skulde fortsættes, ingen Sikkerhed have for, at Mændene nu i alle Dele vilde vælge de rigtige Forudsætninger. Det er netop fra Jernbanestyrelsens egen Side her i Høiesteret gjort gjældende, at i forskjellige nærmere betegnede Punkter er de Forudsætninger, hvorpaa der skal bygges, ikke forelagte Høiesteret til Afgjørelse. Man vilde saaledes, saavidt jeg forstaar, kunne resikere, at der Gang paa Gang krævedes ny Skjønsafgjørelse af Mændene om den samme Ting, bygget paa mere og mere specificerede juridiske og faktiske Forudsætninger. Hvad særlig angaar Anken over, at Taxtmændene ikke skulde have holdt sig Kjendelsen af 28 November 1899 efterrettelig, skal jeg bemærke, at denne Anke, efter hvad jeg før har sagt, hænger paa det nøieste sammen med de øvrige Indvendinger mod de Forudsætninger, hvorpaa Skjønnet er bygget. Og det forholder sig derhos ogsaa saa, at saavidt jeg formaar at se, vil Jernbanestyrelsen i hvert Fald ikke have Ret i sin Paastand om, at Mændene skal være kommet i Strid med Kjendelsen af 28 November 1899, medmindre Styrelsen ogsaa har Ret i sin Paastand om, at Mændene har gaaet ud fra den Forudsætning, at Overenskomsten af 18 og 25 Juni 1898 frembeles er gjældende. Har Mændene ikke gaaet ud fra denne Forudsætning, eller har de i hvert Fald ikke udelukkende lagt den til Grund ved sin Afgjørelse af 3 Mai og 8 Juni 1900, saa kan det tænkes, som ogsaa af Appell. paastaaet, at det netop er Hensynet til Grundeierens Fordele, som har været afgjørende for, at Erstatningen skulde løbe fra 24 August 1898 og ikke fra det Tidspunkt, da Opfyldingen blev begyndt.

Mit Resultat bliver efter dette altsaa som sagt, at Overtaxtforretningen overensstemmende med Appell.'s principale Paastand bliver at slutte.

Processens Omkostninger antager jeg efter Omstændighederne maa blive at ophæve. Hvad Omkostningerne for Overskjønsretten angaar, antager jeg, at Bestemmelse derom maa blive at træffe i den Kjendelse, hvorved Overtaxtforretningen bliver at slutte, og nogen Afgjørelse forsaavidt paakræves altsaa ikke her.

Konklusion:

Overtaxtforretningen bliver at slutte. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Assessor Reimers: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg kommer til et andet Resultat end de tidligere Voterende. Efter det Foreliggende, specielt Mændenes Redegjørelse i Sessionen den 5 Februar 1901, er det fuldt paa det Rene, at Mændene har undladt at give Fradrag for Fordele, og at deres Betragtning herved har været den, at de vistnok fandt, at der burde gives Fradrag ved Fritagelse for Leieafgift til den Tid, da Fyldingen naaede 2 m., men at det under Uenigheden om, naar dette Tidspunkt var indtruffet, maatte være Jernbanens Sag at maatte skaffe Bevis herom, og at Jernbanen, da den ikke havde tilveiebragt saadant Bevis, maatte finde sig i, at intet Fradrag blev givet. Det er aabenbart, mener jeg, at der her foreligger en Irring hos Mændene. Der skulde fastsættes Leie for den Tid, hvori Jernbanen kom til at benytte Tomten, men med Fradrag for den Fordel, som Eieren tilførtes ved, at Tomten ved Tilbageleveringen vilde være paafyldt til den omhandlede Høide og planeret. Jeg indser ikke, hvorledes det for Vurderingen af denne Fordel skulde kunne have nogensomhelst Betydning, ved hvilket Tidspunkt under Tomtens Benyttelse Paafyldingen var naaet til denne Høide. Men ganske bortseet herfra er jo Forholdet det, at Mændene af rent processuelle Grunde har undladt ved Erstatningens Ansættelse at medtage en Post eller et Moment, nemlig Hensynet til Fordele. De har ment, at Jernbanen havde Bevisbyrden med Hensyn til et Forhold, som de ansaa af Betydning for denne Post og har, da de ikke fandt Bevis tilveiebragt, strøget Posten. Det er saaledes, mener jeg, klart nok, at det ikke er en skjønsmæssig Opfatning, som er givet Udtryk ved den af Mændene i Sessionen den 8 Juni 1900 trufne Bestemmelse om, at Leien skulde beregnes fra 24 August 1898, det vil sige, at intet Fradrag for Fordele var at gjøre. De har ikke afgivet, hvad der var begjært, et Tillægsskjøn, men har truffet en juridisk Afgjørelse, og har derved, mener jeg med Byretten, gaaet udenfor sin Kompetence. Fandt de, at der ikke forelaa Materiale, hvorpaa en skjønsmæssig Besvarelse kunde grundes, var der ikke andet for dem at gjøre end at afgive Erklæring derom.

Jeg er efter dette enig med Byretten i, at den omhandlede Skjønsbestemmelse af 8 Juni 1900 ikke indeholder nogen forbindende Afgjørelse af Spørgsmaalet om Fradrag.

At Appel skulde være fornøden for at bringe Tingen i det rette Spor, kan jeg ikke finde. Jeg kan ikke være enig i, at man under Expropriationstaxtforretninger, naar afgivne Skjøn viser sig mangelfulde, ikke skulde have Adgang til at faa dem supplerede eller berigtigede. Dette maa ligeoverfor rene Forglemmelser, om f. Ex. en af Skjønnets Poster ganske er overseet, være en given Sag. Men jeg mener, at en saadan Adgang ogsaa maa haves, naar det, saaledes som her skeet, ved Mændenes Redegjørelse oplyses, at de har bygget en Del af sit Skjøn paa Betragtninger, som af den Dommer, der administrerer Forretningen, findes at ligge udenfor Mændenes Kompetence. Det maa ogsaa i saadanne Tilfælde, forekommer det mig, høre med til Forretningens Fuldstændiggjørelse, at ny Besvarelse efter

rigtige Principer afgives istedetfor den urigtige. Her er der den Mangel, at der ikke er skeet Ansættelse af Fradrag for Fordele, og Skjønnet bør altsaa, mener jeg. under Forretningen kunne suppleres med Tillægsskjøn vedkommende dette ikke før ved Ansættelsen medtagne Punkt. Dette skulde altsaa blive et Tillægsskjøn til Skjønnet af 3 Mai 1900 og afhjælpe dettes Ufuldstændighed.

Forsaavidt Indstillingens Paastand gaar saa langt som til, at den ved Skjønnet af 3 Mai 1900 trufne Afgjørelse ogsaa skulde kunne blive Gjenstand for Forandringer, mener jeg, Paastanden gaar for vidt.

Da jeg har Grund til at antage, at jeg er i Minoritet, skal jeg ikke forme nogen Konklusion.

Assessor Roll: Jeg kommer til samme Resultat som Hr. Assessor Prydz. Jeg antager med ham, at Mændenes Besvarelse af 8 Juni 1900 uden Paaanke maa kunne korrigeres under den endnu ikke afsluttede Skjønsforretning, og jeg kan i alt væsentligt henholde mig til, hvad han til Begrundelse heraf har anført. Efter alt, hvad der under Taxtforretningen er passeret, staar der efter mit Skjøn nu kun tilbage at faa fixeret det rette Tidspunkt, da Opfyldningen paa Tomten havde naaet en Høide af 2 m. Jeg synes, det maa siges at være paa det rene, at det ved Skjønnet af 3 Mai 1900 var Overskjønsmændenes Forudsætning, at Leien af de 80 Øre pr. $m.^2$ skulde løbe fra dette Tidspunkt, og saavidt jeg forstaar Jernbanestyrelsens Indlæg af 14 Marts 1901, har den for sit Vedkommende intet mod, at dette Tidspunkt vælges.

Assessor Birkeland: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Prydz og tiltræder derhos Hr. Assessor Rolls Bemærkninger.

Assessor Thoresen: I det væsentlige og Resultatet enig med førstvoterende.

Justitiarius Løchen: Ligesaa, idet jeg forbeholder nærmere Konferance om Konklusionens Form.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om Passus 1 eller Passus 2 af Sofartslovens § 111 var anvendelig paa et Certeparti, hvori det hed, at Fartøiet var „beregnet færdigt til at laste omkring 10 December", besvaret til Gunst for den Mening, at Tilfældet indgik under Paragrafens 2det Passus. Spørgsmaal om Forstaaelsen af dette Passus.

Høiesterets Votering og Dom af 12 Marts 1903 i Sagen, L.-No. 46, 1 Session f. A.: Lie & Røer (Adv. Seip ved Adv. Rygh) mod Dampskibet „Unions" Rederi (Adv. Bredal).

Assessor Birkeland: I Henseende til nærværende Sags Foranledning og Gjenstand henvises til Præmisserne for den under 4 November 1901 af Kristiania Søret afsagte Dom. Ved denne blev saaledes kjendt for Ret: „Indstævnte, Lie & Røer, bør til Citantskabet, Dampskibet „Unions" Rederi, betale Erstatning efter Skjøn, optaget paa Indstævntes Bekostning for det Tab, som er forvoldt Citantskabet derved, at Indstævnte har hævet det med Citanten indgaaede Certeparti af 23de November 1900, med 4 — fire — af

Hundrede i aarlig Rente af Skjønsbeløbet fra 22de Marts 1901, indtil Betaling sker. Processens Omkostninger ophæves.

At efterkommes inden 3 — tre — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Denne Dom er afsagt under Dissens, forsaavidt som Rettens Formand fandt at maatte give Citanten Medhold i hans Paastand paa den halve Bruttofragt, udgjørende Kr. 2474,07 med Renter deraf. Sagen er fra begge Parters Side indbragt for Høiesteret, og har Hovedappellanterne, Lie & Røer, nedlagt Paastand om Frifindelse for Kontraappellantens Tiltale og sig hos ham tilkjendt Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret. Kontraappellanten har nedlagt Paastand om, at Hovedappellanterne tilpligtes at betale ham Kr. 2474,07 med 4 Procent aarlig Rente fra 22de Marts 1901, til Betaling sker, samt Sagens Omkostninger for begge Retter.

Jeg er kommet til samme Resultat som Sørettens Minoritet og tiltræder i det væsentlige Sørettens Formands Votum, hvortil jeg finder det tilstrækkeligt for nærværende Sag at henvise.

Naar Søretsmedlemmerne har fundet, at Befragteren ikke kunde være pligtig til at betale den hele Bruttofragts Beløb, men kun Erstatning for det virkelige Tab efter Skjøn, er herfor ikke leveret nogen nærmere Begrundelse. Og jeg indser ikke rettere, end at Kontraappellanten er fuldt beføiet til under Paaberaabelse af Søfartslovens § 126 og specielt den i Certepartiet indtagne Pønalklausul at gjøre Fordring paa den halve Bruttofragt.

I Henhold hertil og, idet jeg mener, at Hovedappellanterne ikke kan undgaa at erstatte Modparten Processens Omkostninger for Høiesteret, bliver det min

Konklusion:

Hovedappellanterne, Lie & Røer, bør til Kontraappellanten, Dampskibet „Unions" Rederi, betale 2474 — to Tusinde fire Hundrede sytti og fire — Kroner 7 — syv — Øre med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente deraf fra 22 Marts 1901 indtil Betaling sker.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Hovedappellanterne til Kontraappellanten 450 — fire Hundrede og femti — Kroner.

Assessor Motzfeldt: Enig.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz, Assessor Roll, de extraordinære Assessorer, Expeditionssekretær Bull og Sorenskriver Blom, samt Assessor Reimers: Ligesaa.

Høiesteretsdom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sørettens Dom er saalydende:

Ved Certeparti af 23 November 1900 befragtede Firmaet Lie & Røer Dampskibet „Union" til en Reise fra Glasgow til Kristiania med en Ladning Kul. Om Dampskibets Position heder det i den af Parterne vedtagne Oversættelse af det paa engelsk affattede Certeparti: „nu paa Vei til Kjøbenhavn og bestemt til Øst-Norge—Garston — — — skal som ovenfor med al passende Hurtighed afseile og gaa til Glasgow, hvor beregnet færdigt til at laste omkring 10 December." Skibet forsinkedes imidlertid paa de i Certepartiet nævnte Reiser, der skulde gaa forud for dets Ankomst til Glasgow og led saa Havari, idet det under Afseilingen fra Garston til Glasgow grundstødte ved Troon, hvorfor det maatte gaa i Dok og reparere. Da Skibet derfor ikke kunde komme til Glasgow til den

forudsatte Tid, annullerede derpaa Lie & Røer Certepartiet ved Skrivelse af 15 Januar d. A. Under 18 Januar næstefter tilskrev derpaa Unionens Rederi Firmaet eller dets Advokater med Forespørgsel med hvilken Hjemmel Firmaet ansaa sig berettiget til at hæve Certepartiet, „da Dampskibet er kommet ud for Naturhindringer, og vi paa nærværende Tidspunkt ikke kan sige, naar (eller om) Dampskibet kan komme til at udføre Turen."

I Skrivelse af 28 Januar fastholder Firmaets Advokater den Mening, at Befragteren var berettiget til at annullere dette Certeparti, men foreslog et Arrangement, hvorved Sagen foreløbig kunde ordnes. Dette gik ud paa, at Befragterne „tager Baaden nu, men til den for Tiden gjældende Fragtsats, ikke over 5 Shillings 3 Pence, og saaledes, at det senere skal staa Parterne frit for gjennem Forhandling eller Procedure at afgjøre om Differancen"; i Skrivelsen udtales videre, at Befragterne forudsætter som given Betingelse, at Skibet nu nogenlunde snart kan være lasteklart".

I Skrivelsen af 30 Januar fra „Unions" Rederi underrettes derpaa Befragterne om, at „Union" nu ligger under Reparation i Troon og beregnes at kunne optage sin Tur igjen i Midten af Marts. Rederiet meddeler videre, at det ikke kan indgaa paa det foreslaaede Arrangement, men er dog villig til at indgaa paa Annullering mod en Godtgjørelse af £ 56—5.

Under 2 Februar tilskriver derpaa Befragternes Advokater Rederiet om, at Firmaet bestemt fastholder sin Cancelleringsret, men er fremdeles villig til at vedstaa sit Tilbud om at tage Baaden ogsaa i Midten af Marts paa de i Skrivelse af 28de Januar nævnte Betingelser.

Der bliver dog ikke truffet nogen mindelig Ordning mellem Parterne, og underretter saa „Unions" Rederi i Skrivelse af 9 Marts d. A. Firmaet om, at „Union" vil gaa op til Glasgow for der at indtage Kul ifølge ovenomhandlede Certeparti; idet „Union", heder det i Skrivelsen, antog at blive færdig i Troon i næste eller den derpaa følgende Uge.

Den 11 Marts tilskriver saa Befragternes Advokater Rederiet, at Lie & Røer har holdt Sagen oppe til den 5 s. M. for det Tilfælde, at Rederiet vilde akceptere det tidligere fremsatte Forslag til Ordning, men at Firmaet nu havde seet sig nødt til at befragte en anden Baad, idet vedkommende Exportør, da Kontrakten allerede for længere Tid siden var udløben, havde truet med at sælge Kullene for Lie & Røers Regning ved Auktion.

Da Rederiet mener, at Lie & Røer har brudt sin Certepartiforpligtelse og derved paaført det Tab, idet Skibet har maattet slutte en ny og lavere Fragt fra anden Plads, har det ved Søretsstævning af 22 Marts d. A. sagsøgt Lie & Røer og nedlagt saadan Paastand, at Indstævnte Lie & Røer tilpligtes at betale til Citanten, Dampskibet „Unions" Rederi, Fredriksstad, halv Bruttofragt Kr. 2 474,07, med 4 % — fire af Hundrede — i aarlig Rente deraf fra 22de Marts d. A. indtil Betaling sker, samt Sagens Omkostninger.

Indstævnte har paastaaet sig frifunden og tilkjendt Sagsomkostninger.

Indstævnte har fremsat 2 Indsigelser mod Søgsmaalet:

1. at den i Certifikatet indtagne Beregning med Hensyn til Tiden, da „Union" ventedes lasteklar, skulde være feilagtig,
2. at en Befragter ikke kan være bundet flere Maaneder udover den i Certepartiet forudsatte Tid for Lastningen.

Hvad den første Indsigelse angaar, skal Retten bemærke, at nærværende Certeparti indeholder bl. a. den Klausul, at Befragterne har Ret til at annullere Certepartiet, hvis der foreligger nogen feilagtig Opgave over Dampskibets Position. In casu har Rederiet efter sit Anførende lagt saadan Beregning til Grund med Hensyn til den kalkulerede Ankomst til Glasgow: Afgang fra Kjøbenhavn 24 November, Ankomst til Kristiania 26 November. Afgang derfra 29 No-

vember med Ankomst til Garston 4 December. Afgang fra Garston 7 December med Ankomst til Glasgow 8 à 9 December. Skibet sees imidlertid først at være ankommet til Kristiania 30 November og at være afgaaet derfra den 5 December. Paa Reisen fra Kristiania til Garston havde Skibet Uveir og maatte derfor løbe ind i en Havn, hvorpaa det først den 14 December ankom til Garston, hvorfra det atter afgik den 19.

Den 21 December grundstødte Skibet udenfor Troon ikke langt fra Bestemmelsesstedet, Glasgow, hvorfor Skibet, dersom nævnte Uheld ikke var kommen til, formentlig vilde være ankommen til Glasgow den 21 December, medens det i Certepartiet derimod var beregnet lasteklart sammesteds omkring 10de December. Der er fra Citanten fremlagt Erklæringer fra flere Skibsredere i Fredrikstad, hvilke gaar ud paa, at det beregnede Ankomsttidspunkt for „Union", hvilket Skib de kjender, har været saa korrekt, som en fremtidig Tidsangivelse overhovedet kan anføres i noget Certeparti.

Retten finder heller ikke efter det foreliggende, at der kan lægges Rederiet tillast nogen feilagtig Opgave med Hensyn til den beregnede Ankomsttid. Rederiet synes at have havt Grund til at gaa ud fra, at Beregningen vilde have holdt stik, og skyldes Forsinkelsen dels Uveir og dels, at Opholdene ved Land har varet længere end forudsat. Ved Certepartiets Indgaaelse var det paa det Rene, at Skibet først skulde anløbe Kjøbenhavn, saa Kristiania og endelig Garston, før det afseilede til Glasgow, og maatte det derfor ogsaa staa klart for Indstævnte, at der let kunde opstaa Forsinkelser, og da Rederiet ikke har garanteret nogen bestemt Ankomsttid ved Certepartiets Udtryk „beregnet færdig til at laste omkring 10 December," finder Retten, at Indstævntes Indsigelse med Hensyn til Tidsberegningen ikke kan tages tilfølge.

Hvad Indstævntes anden Indsigelse angaar, har Indstævnte i saa Henseende særlig fremhævet, at naar Befragterne som i foreliggende Tilfælde har foranlediget indtaget i Certepartiet en Klausul om en vis Tid, til hvilken de kan paaregne at Baaden er parat til at opfylde sine Forpligtelser, da angiver dette den Forudsætning, hvorunder de fra sin Side har indgaaet Kontrakten. Men brister denne Kontraktsforudsætning i en væsentlig Grad for ikke at sige ganske, saaledes som det her laa an, da maa Befragterne være berettiget til at hæve Certepartiet.

Retten finder imidlertid ikke at kunne give Indstævnte Medhold i hans Paastand om Ret til at hæve den her indgaaede Fragtkontrakt. I Søfartslovens § 111 (1ste Passus) heder det: „Er Skibet ikke tilstede paa Lastepladsen og færdigt til at indtage Lasten til den Tid, der er betinget i Befragtningskontrakten, er Befragteren berettiget til at hæve Kontrakten", hvorpaa det i andet Passus hedder:

„Indeholder Befragtningskontrakten ingen Bestemmelse om Tid for Indladningens Begyndelse, maa Befragteren finde sig i Ophold, medmindre det oplyses, at Forsinkelsen kan tilregnes Reder eller Skibsfører."

Forskjellen mellem de ovencitерede Passuser i Lovens § 111 formenes at ligge i, om Befragteren har betinget sig eller aftalt en bestemt Tid eller ikke, til hvilken Skibet skal være lasteklart, idet i første Tilfælde Befragteren har Ret til at hæve Kontrakten, hvis Skibet ikke indfinder sig til fastsat Tid, uanseet om Skibet er opholdt ved ulykkelige Hændelser, medens derimod i sidste Tilfælde Befragteren ingen saadan Ret har og derfor er nødt til at finde sig i Ophold, medmindre Forsinkelsen er at tilregne Reder eller Skibsfører. Alt, hvad der i nærværende Certeparti er indtaget om Tiden, er alene Rederiets Beregning af, naar Skibet omtrentlig kunde ventes færdigt til at laste i Glasgow, nemlig omkring 10de December 1899. Herved kan ikke Befragterne antages at have gjort Kontrakt om nogen Tid, inden hvilken Skibet skulde være lasteklart, idet Udtrykket: „hvor beregnet færdig til at laste omkring 10 December," formenes kun at være en Kal-

kulation, der er anført i Certepartiet for at slaa fast, hvad der af Rederiet er opgivet angaaende Positionen, hvilket jo kan være af Interesse for mulig senere paakommende Tvist, ligesom en saadan Indførelse i det hele tjener til Veileder for en Befragter og ogsaa kan have sin praktiske Betydning for Tilfælde af, at vedkommende Befragter overdrager sin Ret til andre, hvortil han efter Søretslovens § 112 har Adgang.

Retten finder derfor, at nærværende Certeparti falder ind under 2det Passus i Søfartslovens § 111. Spørgsmaalet bliver nu: er da en Befragter nødt til at finde sig i hvilketsomhelst Ophold? Nævnte § indeholder derom kun den Bestemmelse, at han „maa finde sig i Ophold"; men ser man hen til Lovens Motiver, fremgaar det af disse tydelig, at det har været Meningen, at Befragteren skulde finde sig i hvilketsomhelst Ophold, hvorlænge det end varer, idet det derom heder: hver Part faar da nemlig, naar ingen Tidsbestemmelse forefindes angaaende Indladningens Paabegyndelse, tage sin Skade, om Skibet kommer senere frem end paaregnet, saaledes at altsaa specielt Befragteren ei kan hæve Kontrakten, hvor lang Tid der end gaar hen, medmindre han kan bevise, at Forsinkelsen kan tilregnes Reder, Skipper eller Mandskab."

Videre anføres der herom i Motiverne, at man har bibeholdt denne i saa Henseende efter Søfartsloven af 1860 § 42 gjældende Regel, „forbi man mener, at den Befragter, for hvem Tiden er af Vigtighed, udtrykkelig vil aftale et bestemt Tidspunkt, og undlader han dette, maa han ialfald selv staa Chancen, om Skibet utilregnelige Omstændigheder kan medføre Forsinkelse."

I nærværende Tilfælde har Skibet paa Veien til Bestemmelsesstedet endog lidt Havari, og som det af den oven omhandlede Skrivelse af 18 Januar 1900 fremgaar, var det da endog uvist, om Skibet overhovedet nogensinde vilde komme til at gjøre Turen efter Certepartiet. Under saadanne Omstændigheder — der dog ikke kan medføre, at Skibet, som af Indstævnte søgt gjort gjældende, skulde ansees som et forulykket (forlist) Skib, al den Stund det senere bliver repareret — kan det synes haardt for Befragteren, at han desuagtet ikke skal have Ret til at hæve Kontrakten uden Erstatning, og særligt lidet rimeligt her, hvor det af Certepartiet fremgaar, at Parterne har paaregnet, at Skibet skulde være i Glasgow omkring 10 December 1899. Det er ogsaa dette sidste, som skulde kunne gjøre Sagen endel tvivlsom, men det afgjørende her maa dog være, at den i Certepartiet indtagne Kalkulationstid med Hensyn til Skibets Fremkomst, om end et Udtryk for Parternes Forudsætning, dog ikke kan antages her at være sat som noget Kontraktsvilkaar, idet man da visselig havde udtrykt sig anderledes. Det fremgaar jo iøvrigt ogsaa af det foreliggende, at om Skibet havde kunnet laste i Glasgow i Begyndelsen af Marts 1900, havde dette været tidsnok for Indst., og har jo Indst. heller ikke ved Forhandlingerne med Rederiet fremført noget om, at det var ham saa magtpaaliggende at faa Skibet til Bestemmelsesstedet til en bestemt Tid.

Rederiet formenes derfor ved den i Certepartiet indtagne Kalkulationstid kun at have overtaget Ansvar for, at Kalkulationen var rigtig, derimod ikke indgaaet paa nogen Betingelse om, at Skibet skulde være lasteklart til det omtrentlig angivne Tidspunkt, saaledes at Befragteren i modsat Fald skulde kunne hæve Kontrakten uden videre.

Naar Indstævnte her paaberaaber sig, at Handelens Tarv kræver, at han i et Tilfælde som nærværende kan hæve Kontrakten, er dertil at bemærke, at han enten kunde have betinget sig, at Skibet var lasteklart inden en bestemt Tid eller ogsaa saaledes, som almindelig Praksis er, udtrykkelig have sikret sig Adgang til at annulere Certepartiet ved derom at indtage en Bestemmelse i samme for Tilfælde af, at Skibet ikke var fremkommen inden en nærmere fastsat Tid. I nærværende Certeparti forefindes derimod ikke nogen saadan Kancelleringsdato, idet

der angaaende Annuleringen kun er indtagen saadan Klausul: „Skulde der foreligge en hvilkensomhelst feilagtig Opgave angaaende Damperens Størrelse, Klasse eller Position, skal Befragteren have Ret til at annulere dette Certeparti.“ Naar derfor Indstævnte her har undladt at betinge sig en Kancelleringsdato, har han derved gjort sig skyldig i en Uforsigtighed, og han maa da ogsaa, som Motiverne udtrykker det, selv staa Chancen, om Skibet utilregnelige Omstændigheder medfører Forsinkelse. Da det in casu er paa det Rene mellem Parterne, at Forsinkelsen ikke kan tilregnes nogen, formenes derfor Befragteren ikke at have Ret til at hæve Kontrakten uden Erstatning til Rederiet. Retten vil sluttelig ikke undlade at henpege paa, at der af Citantskabet er fremlagt Erklæringer, indhentede af Nordisk Skibsrederforening fra 8 Skibsmæglere, der alle udtaler sig for, at Rederiet her trods det lange Ophold har Ret til at fordre Certepartiet opfyldt, og finder Retten det af afskillig Interesse, at Mænd, der som Skibsmæglere særlig har med Certepartier at gjøre, synes afgjort at være af den Mening, at den i Certepartiet indtagne Kalkulationstid ikke indeholder nogen Bestemmelse om Tiden for Indladningens Paabegyndelse.

Heller ikke den Omstændighed, at Befragterne her har maattet fragte et andet Skib, fordi Sælgerne af den Kul, Befragterne skulde afhente i Glasgow, ikke vilde vente længere, vil kunne medføre nogen Forandring i Rederiets Ret, hvorom man skal henvise til Motiverne, hvor det udtrykkelig anføres, at man ikke har villet antage den i den tyske Lov gjældende Bestemmelse, der giver Befragteren Ret til at hæve Kontrakten, naar Opnaaelsen af dennes kjendelige Øiemed vilde umuliggjøres ved Forsinkelsen, idet bl. a. en saadan Ordning vilde være for streng i det Øieblik, Befragteren har Adgang til at betinge sig enhver Sikkerhed.

I Henhold til det anførte finder saaledes Retten, at Befragteren in casu uberettiget har hævet Kontrakten, og skulde de derfor i Henhold til Certepartiets Bestemmelse være forpligtet til at betale det fulde Fragtbeløb. Citantskabet har imidlertid derom anført, at da det ikke er dets Mening at ville lukrere ved Certepartibruddet, har det kun villet nedlægge Paastand paa halv Bruttofragt, idet Citantskabet derhos har tilføiet, at den Del af dette Beløb, der maatte overstige Rederiets Tab og Udgifterne i Sagens Anledning, vil blive Indstævnte refunderet.

Med Hensyn til Beregningen af Citantskabets Tilkommende har Indstævnte alene indskrænket sig til at bemærke, at indsparede Skibsudgifter paa Losseſtedet vel ialfald vilde blive at fradrage den halve Bruttofragt. Retten skal i saa Henseende alene henpege paa, at noget saadant Fradrag behøver Citantskabet ikke her at finde sig i, hvor Indstævnte som oven anført egentlig var forpligtet til at betale den hele Fragt, og da Indstævnte ikke har fremsat nogen Indsigelse mod, at den halve Bruttofragt udgjør det af Citantskabet paastaaede Beløb Kr. 2 474,07, vil Indstævnte blive tilpligtet at udrede dette.

Processens Omkostninger formenes at kunne ophæves. — — —

Thi kjendes for Ret:

Indstevnte Lie & Røer bør til Citantskabet, „Dampskibet Unions Rederi“, betale Kr. 2 474,07 — to tusinde fire hundrede sytti fire Kroner, syv Øre — med 4 % — med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 22 Marts 1901, indtil Betaling sker.

Processens Omkostninger ophæves. — — —

At efterkommes inden 3 — tre — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven. L. Vade, kst.

Enig med Forstvoterende, dog saaledes, at Indstævnte trods det af Parterne vedtagne i Oversættelse af engelske Certepartier ikke kan være pligtig til at betale

den hele Bruttofragts Beløb, men kun erstatte det virkelige Tab, som er opstaaet ved, at Indstevnte har annuleret Certepartiet.

Nævnte Erstatning vil blive at fastsætte ved Skjøn, optaget paa Indstævntes Bekostning.

Thi kondluderes:

Indstævnte Lie & Roer bør til Citantskabet, Dampskibet „Union"s Rederi, betale Erstatning efter Skjøn, optaget paa Indstævntes Bekostning for det Tab, som er forvoldt Citantskabet derved, at Indstævnte har hævet det med Cit. indgaaede Certeparti af 23 November 1900 med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente af Skjønsbeløbet fra 22 Marts 1901, indtil Betaling sker. Procesſens Omkostninger ophæves.

At efterkommes inden 3 — tre — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven. W. Grønstad.

Enig med 2den Voterende. C. Zernichow.

Indstævnte for Høiesteret var ved Overretsdom tilpligtet at betale Apellanterne for Høiesteret et vist Beløb med Fradrag af, hvad hans Salær som Administrator af Appellanternes Bo ved Skjøn ansattes til. Denne Dom paaankedes af Appellanterne til Høiesteret, hvor den fremdeles henstaar upaadømt. Samtidig udtog de, under Forbehold af at se Høiesterets Dom i Hovedsagen, Skjønsstævning til Bestemmelse af det omhandlede Salær. Efterat dette Skjøn var afgivet lod de beramme Affætningsforretning, under hvilken de krævede Affætning for det ved Overrettens Dom fastsatte Beløb med Fradrag af Skjønsbeløbet. Indstævnte, der havde udtaget Stævning til Overskjøn, lod under Udpantningsforretningen gjøre gjældende, at Forretningen ikke kunde fremmes, forinden Overskjønnet havde fastslaaet Størrelsen af det omhandlede Salær. Ved Lensmandens Eragtning nægtedes Forretningen for Tiden Fremme. Appellanterne i Hovedsagen paaankede ogsaa denne Eragtning til Høiesteret, ved hvis Dom den underkjendtes og Udpantningsforretningen tillagdes Fremme. Høiesteret antog, at det afholdte Skjøn maatte betragtes som en Del af Dommen og at derfor den foretagne Paaanke af Skjønnet maatte være at sidestille med, at selve Dommen var paaanket. Høiesteret fandt ikke Føie til her at skjelne, eftersom Skjønnet paaankedes til Overskjøn eller til overordnet Ret. Med Hensyn til Betydningen af, at Overretsdommen var paaanket af Appellanterne, bemærkede Høiesteret, at den Omstændighed, at en Domhaver paaanker en Gjældsdom for at faa tilkjendt et større Beløb end det han allerede har faaet Dom for, ikke kan hindre ham i at holde Exekution for det allerede tilkjendte mindre Beløb. Bestemmelsen i § 32 første Led i L. af 4 Juni 1892 om Forkyndelse i civile Sager m. v. kan ikke antages at have gjort nogen Forandring heri.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 4 April 1903 i Sagen, L.-No. 71, 1 Session f. A.: Halmraſt & Carlſen (Advokat Ludv. Meyer) mod Sorenſkriver Skjalm Bang (udebleven) og Lensmand E. Sandvik, den ſidſte for Rettens Foragtelse og voldsomme Tvang (Advokat Voſs).

Ved Bergens Overrets Dom af 12 Marts 1900 blev bl. a. Sorenskriver Skjalm Bang tilpligtet at betale til Halmrast & Carlsen Kr. 8 900,07 med Fradrag af det Beløb, hvortil det ham som Administrator af Halmrast & Carlsens Bo tilkommende Salær bestemtes ved et paa Parternes fælles Bekostning optaget Skjøn af uvillige Mænd, samt 4 % aarlig Rente af det saaledes udkommende Beløb fra 26 September 1896, indtil Betaling sker.

Denne Dom blev af Halmrast & Carlsen ved Stevning af 30 August 1900 paaanket til Høiesteret, for hvilken Ret den fremdeles

henstaar (se den trykte Høiesteretsorden for 1 Session 1903 A. No. 41).

Samtidig udtog Halmrast & Carlsen, under Forbehold af at se Høiesterets Afgjørelse i Hovedsagen, Skjønsstevning til Bestemmelse af det Sorenskriver Bang efter Overretsdommen tilkommende Salær. Skjønnet blev afhjemlet den 7 Marts 1902 med det Resultat, at Salæret bestemtes til 2500 Kroner.

Halmrast & Carlsen lod derefter beramme en Affætningsforretning hos Sorenskriver Bang til Afholdelse den 4 Juli 1902. Ved Forretningen, som administreredes af Lensmanden i Kviteseid, E. Sandvik, begjærede Halmrast & Carlsen Affætning givet for det i Dommen anførte Beløb med Fradrag af Skjønsbeløbet, altsaa for Kr. 6400,07 foruden Renter og paaløbne Omkostninger. Sorenskriver Bang mødte ved Sagfører, der protesterede mod Forretningens Fremme, idet han gjorde gjældende, at Sorenskriveren havde forlangt Overskjøn, til Legitimation hvoraf han foreviste Overskjønsstevning, og at Affætningen derfor ikke kunde fremmes, forinden Overskjønnet havde fastslaaet Størrelsen af det omhandlede Salær. Herom udspandt der sig Procedure. Lensmanden fandt det rettest ikke at fremme Forretningen, forinden Resultatet af det paaankede Skjøn forelaa og afsagde paa Stedet saadan Eragtning: Forretningen bliver for Tiden ikke at fremme.

Denne Eragtning har Halmrast & Carlsen ved Stevning af 12 Juli 1902 paaanket direkte til Høiesteret under Indstevning foruden af Sorenskriver Bang ogsaa af Lensmand Sandvik, den sidste for Rettens Fornægtelse og voldsomme Tvang.

Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt Paastand om, at den paaankede Eragtning underkjendes, at Affætningsforretningen hjemvises til fortsat Behandling paa de Indstævntes fælles Bekostning, samt at Appellanten tilkjendes Omkostninger i Høiesteret hos de Indstævnte in solidum.

Sorenskriver Bang har ikke mødt, men Stevnemaalet og Dokumentationen er i Orden.

Lensmand Sandvik har derimod ladet møde og har nedlagt Paastand om Frifindelse og Tilkjendelse af Omkostninger.

Appellanten gjør gjældende, at det foreliggende Skjøn er at betragte som en Del af Dommen, og at Paaanken af Skjønnet til Overskjøn er at ligestille med Paaanke af en Dom til overordnet Ret.

Fra Lensmand Sandviks Side bestrides Rigtigheden heraf. Det fremholdes, at Bestemmelsen i § 32 i Loven af 4 Juni 1892 om, at Affætning i Tilfælde af Paaanke kan ske efter enhver „Dom eller Kjendelse, som lyder paa Betaling af Penge“, maa forstaaes strikte efter Ordet, og at en Dom, lydende paa Erstatning efter Skjøn, ikke her kan ligestilles med en Dom eller Kjendelse, der selv umiddelbart fastslaar det Beløb, som skal betales.

Under Affætningsforretningen blev fra Sorenskriver Bangs Sagførers Side ogsaa berørt Spørgsmaalet om Virkningen af, at Overretsdommen er paaanket af Appellanten. I saa Henseende skal Høiesteret indskrænke sig til at bemærke, at den Omstændighed, at en Domhaver paaanker en Gjældsdom for at faa sig tilkjendt et større Beløb end det, der allerede er ham tildømt, ikke antages at kunne hindre ham i at holde Exekution hos Skyldneren for det mindre Beløb, som denne allerede er tilpligtet at betale, jfr. Getz's Værk om Paaanke til høiere Ret Pag. 147—148. Bestemmelsen i § 32, første Led, i Loven

af 4 Juni 1892 om Forkyndelse i civile Sager m. v. kan ikke antages, trods de der benyttede almindelige Udtryk at have gjort nogen Forandring heri, idet Hensigten med Bestemmelsen utvivlsomt, hvad ogsaa Lovens Forarbeider vise, ikke har været at gjøre nogen Indskrænkning i Domshaverens Adgang til at gjøre Exekution, men at udvide den Adgang til Affætning, som den tidligere Lovgivning alene i visse Tilfælde tillagde den Domhaver, der som Følge af Skyldnerens Appel er afskaaren fra at holde Exekution.

Hvad angaar den til Sorenskriver Bangs Paaanke af Skjønsforretningen støttede Indsigelse, finder Høiesteret, at Affætningsforretningen burde have nydt Fremme. Man er nemlig med Appellanten enig i, at det afholdte Skjøn maa betragtes som en Del af Dommen, og at derfor Bangs Paaanke af Skjønnet er at sidestille med, at selve Dommen af ham var bleven paaanket. Man finder ikke, at der er Føie til at skjelne her, eftersom Skjønnet paaankes til Overskjøn eller til overordnet Ret.

I Henhold til det Anførte, vil den begjærede Affætningsforretning blive at tillægge Fremme, og vil Sorenskriver Bang have at betale Appellanten Procesomkostninger for Høiesteret.

Om noget Ansvar for Lensmanden paa Grund af hans feilagtige Afgjørelse af den opstaaede Tvist kan der efter Tilfældets Beskaffenhed aabenbart ikke være Spørgsmaal. I Forholdet mellem Appellanten og Lensmanden vil Omkostningerne for Høiesteret være at ophæve.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Den paaankede Eragtning underkjendes.

Den begjærede Affætningsforretning bliver at tillægge Fremme.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Indstævnte, Sorenskriver Skjalm Bang, til Appellanten, Halmrast & Carlsen, 200 — to hundrede — Kroner.

Indstævnte, Lensmand E. Sandvik, bør for Appellantens Tiltale i denne Sag fri at være.

I Forholdet mellem disse Parter ophæves Processens Omkostninger for Høiesteret.

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 3die Etage.
Kontoret er aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 24. Onsdag den 8 Juli 1903.

Domme.

Spørgsmaal om en Retshandel kunde bestaa, betragtet enten som en Livsgave eller som en tidligere skjænket Dødsgave.

Høiesterets Votering og Dom af 21 Marts d. A. i Sagen, L.-Nr. 58/1 1903. Mathias M. Birkelands Dødsbo (Adv. Oskar Strøm) mod Lars Andreas Jacobsen Rakkestad (Overretssagf. Robert Jacobsen til Prøve).

Assessor Roll: De nærmere faktiske Omstændigheder i nærværende Sag vil erfares af de ergangne Dommes Præmisser, til hvilke jeg henviser.

Ved den af Sorenskriveren i Lyngdal under 8 December 1900 afsagte Dom blev saaledes kjendt for Ret:

„Det af afdøde Mathias Mikalsen Birkeland udstedte Dokument, overskrevet „Skjøde", dat. 12 thinglæst 15 Septbr. 1899 angaaende Overdragelse til Indstevnte, Lars Andreas Jakobsen Rakkestad, af Br.-Nr. 3, 4 og 5 i Gaarden Birkeland i Lyngdals Thinglag samt af Afdødes Løsøre m. v., kjendes ugyldigt at være.

Derhos bør Indstevnte inden 6 — sex — Uger efter denne Doms Forkyndelse under en Mulkt af 4 — fire — Kroner til Lyngdals Herredskasse for hver Dag, han sidder Dommen overhørig, til Citantskabet, nævnte Mathias Mikalsen Birkelands Dødsbo, tilbagelevere de i Dokumentet nærmere angivne løse Eiendele. Processens Omkostninger ophæves."

Ved Bergens Overretsdom af 21 April 1902 blev derimod Appellanten, Lars Andreas Jacobsen Rakkestad, frifundet for Indstevnte, Mathias Mikalsen Birkelands Dødsbos Tiltale under Ophævelse af Processens Omkostninger for begge Retter.

Overrettens Dom blev forøvrigt afsagt under Dissens, idet en af de Voterende stemte for, at det under Sagen omhandlede Løsøre skulde tilbageleveres Boet.

Sagen er nu af Dødsboet indbragt for Høiesteret, hvor det har nedlagt saadan Paastand:

I. Det af afdøde Mathias Mikalsen Birkeland udstedte Dokument, overskrevet „Skjøde", dat. 12, thinglæst 15 Septbr. 1899, angaaende Overdragelse til Indstævnte, Lars Andreas Jacobsen Rakkestad, af B.-Nr. 3, 4 og 5 i Gaarden Birkeland i Lyngdals Thinglag samt af Afdødes Løsøre m. v. kjendes ugyldigt at være,

saa at Eiendelene, eller hvad de senere maatte være udbragt til, kommer til Indtægt for Afdødes Bo.

II. At Appellanten tilkjendes Procesomkostninger for Overretten og Høiesteret.

Indstævnte, Lars Andreas Jacobsen Nakkestad, har paastaaet den paaankede Overretsdom stadfæstet og sig hos Appell. tilkjendt Sagsomkostninger for Høiesteret.

Her for Retten har Appell. frafaldt et Par af sine Indsigelser, nemlig for det første den, at Retshandelen maa betragtes som en Gave paa Dødsleiet og dernæst den, at der bør gjøres Forskjel mellem Løsøret og den faste Eiendom. Spørgsmaalet er derfor nu alene, hvorvidt Retshandelen kan bestaa, betragtet enten som en Livsgave eller som en tidligere skjænket Dødsgave.

Jeg kommer til samme Resultat som Overrettens Flertal og jeg kan i alt Væsentligt henholde mig til dens Begrundelse. Naar samtlige Omstændigheder tages i Betragtning, kan jeg ikke finde det synderlig tvivlsomt, at her foreligger en Disposition bestemt til at træde i Kraft og fuldbyrdes allerede i Sælgerens levende Live.

Idet jeg saaledes vil votere for Overretsdommens Stadfæstelse, finder jeg dog, at Omkostningerne for Høiesteret rettest bør hæves.

Konklusion:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Assessor Stang: Enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Adv. Mejdell: Jeg er ligeledes i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz, Assessor Thoresen, extraordin. Assessor, Sorenskriver Blom og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Bergens Overrets Dom er saalydende:

„I en af Mathias Mikalsen Birkelands Dødsbo mod Lars Andreas Jakobsen Nakkestad anlagt Sag blev ved en af Sorenskriveren i Lyngdal den 8 Decbr. 1900 afsagt Dom saaledes kjendt for Ret:

„Det af afdøde Mathias Mikalsen Birkeland udstedte Dokument, overskrevet „Skjøde", dateret 12, thl. 15 Septbr. 1899, angaaende Overdragelse til Indstævnte Lars Andreas Jacobsen Nakkestad af Br.-Nr. 3, 4 og 5 i Gaarden Birkeland i Lyngdals Thinglag samt af Afdødes Løsøre m. v. kjendes ugyldigt at være. Derhos bør Indstævnte, inden 6 Uger efter denne Doms Forkyndelse under en Mulkt af 4 Kr. til Lyngdals Herredskasse for hver Dag han sidder Dommen overhørig til Cit.sk., nævnte Mathias Mikalsen Birkelands Dødsbo, tilbagelevere de — i Dokumentet nærmere angivne — løse Eiendele, hvorhos Processens Omkostninger ophævedes."

Denne Dom har Lars Andreas Jakobsen Nakkestad ved Stevning af 28 Januar 1901 indanket for Overretten til Underkjendelse og med Paastand om Frifindelse for Boets Tiltale samt Tilkjendelse af Procesomkostninger for Under- og Overret.

Indstævnte Mathias Mikalsen Birkelands Dødsbo ved Skifteforvalteren, Sorenskriveren i Lyngdal, har paastaaet Underretsdommen stadfæstet og sig hos Appell. tilkjendt tilstrækkelige Sagsomkostninger for Overretten, hvorhos Indst.

har gjentaget sin for Underretten nedlagte subsidiære Paastand om, at Dokumentet underkjendes for de løse Eiendeles Vedkommende og at disse „paalægges udleveret".

Ang. Sagens faktiske Omstændigheder henvises i alt væsentligt til Underretsdommens Præmisser, idet bemærkes, at det omtvistede Skjøde efter hvad der er in confesso i det væsentligste er et Gavebrev og at Afdødes Søster, der i Skjødet er tilstaaaet Føderaad, har erklæret ikke at ville deltage i nærværende Proces.

Underretten har antaget, at Skjødet qu ikke kan opretholdes som en dispositis inter vivos, da Afdøde ved at forbeholde sig Brugsretten saavel til den faste Eiendom som til alle de løse Eiendele „saa længe jeg ønsker det" har ment at ville forbeholde sig denne Brugsret saalænge han „levede" og Appell. paa sin Side ikke har afbevist den i R. L. 5—3—48 liggende Lovsformodning om, at et saadant Skjøde er Proformaverk, idet det i Virkeligheden kun har været en i Form af Skjødning tilsigtet testamentarisk Disposition, som, da den ikke er foregaaet i de for Testament foreskrevne Former, heller ikke kan opretholdes som saadant.

Appell. har anført, at ligesom Afdøde ikke kan skjønnes at have havt nogensomhelst Grund til her at undlade Testamentsformen, hvis Meningen havde været at træffe en dispositio mortis causa, saaledes taler Omstændighederne ved Dokumentets Oprettelse tydelig for, at Afdødes Vilje har været, at App., foruden straks at faa Eiendomsretten, ogsaa, saa snart han kunde komme fra Amerika, skulde overtage Brugen af Gaarden og Løsøret, og at det her ikke har været Proformaverk, men en alvorlig ment Overdragelse, fremgaar ogsaa deraf, at Afdøde i Skjødet oprettede et Føderaad til sin hos ham boende Søster.

Indst. har gjort gjældende, at selv om her ikke — som af Underretten antaget — skulde foreligge en Dødsgave, maa Transaktionen dog blive at omstyrte i Henhold til Arvelovens § 65. Gaven var nemlig endnu ufuldbyrdet, da Mathias Birkeland afgik ved Døden, idet Indst. dengang ikke var kommet tilbage fra Amerika, og selv om den ikke maa ansees som ufuldbyrdet paa den Tid, maa den i ethvertfald siges at være gjort paa Dødsleiet og i begge Tilfælde maa Testamentsformerne være iagttagne, forat Gaven skal kunne opretholdes.

Retten finder, at det heromhandlede Skjøde eller Gavebrev — som efter det oplyste er underskrevet af Afdøde med paaholden Pen, medens han havde sin Forstands fulde Brug, i Vitterlighedsvidners Overvær, og som blev langsomt og tydeligt oplæst for ham — maa antages at indeholde en Livsgave, bestemt at fuldbyrdes i Udstederens levende Live. Afdøde var efter det oplyste uden Livsarvinger og i god økonomisk Stilling, og der synes derfor i og for sig liden Grund for ham til istedetfor Testamente at udstede et Proformaskjøde, hvis den deri indeholdte Gave var bestemt ikke at komme Appell. til Gode før end efter Udstederens Død. At Afdødes Tanke var, at Transaktionen skulde fuldbyrdes i hans levende Live synes ogsaa at fremgaa af Sagens Oplysninger. Navnlig maa der lægges Vægt paa Afdødes Ønske om at faa Indst. hjem fra Amerika, hvor han efter hvad der er anført, havde sit Underhold. 6. Hv., som undertegnede Skjødet som Vitterlighedsvidne og var Afdødes Søskendebarn, har provet, at han 8—14 Dage efter Skjødets Skrivning paa Afdødes Anmodning gik til Appell.'s Hustru for at bede hende tilskrive Appell. om straks at komme hjem fra Amerika og 1 Ktrv. (Appell.'s Svigerfader, der har underskrevet Skjødet paa Appell.'s Vegne, idet V. før App. drog til Amerika, af ham var anmodet om at varetage hans Anliggender der) har provet, at Afdøde ca. 2 Uger før Skjødets Skrivning bad V. om at sørge for at faa skrevet Skjødet til App. og samtidig bad V. om uopholdelig at faa App. hjem fra Amerika for at flytte til den solgte Gaard, og da V. gjorde Indvendinger og bl. A. fremholdt, at Appell.'s Smaabørn vilde isaafald genere Afdøde, sagde denne: „lad dem komme, om det saa var imorgen". Og saa straks

Skjødet var skrevet, paalagde Afdøde Vidnet snarest at faa App. hjem, og der blev ogsaa af Appell.'s Kone skrevet efter ham.

1 Ktrv. har endvidere provet, at det i Skjødet indtagne Forbehold om Afdødes Brugsret til Gaarden og Løsøret ikke indkom efter Afdødes Anmodning, men blev tilføiet af V. da V. var i Farsund og fik Skjødet skrevet, fordi V. antog, at Afdøde intet kunde have derimod og det for Appellanten var uden Betydning. Dette 1ste Ktrv.'s Forklaring kan imidlertid som afgivet af Appell.'s Svigerfader ikke tillægges nogen afgjørende Vægt. Hertil kommer, at 6 og 8 Hovedvidne har forklaret (som 2det og 3die Kontravidne), at der da Skjødet blev oplæst for Afdøde og af denne underskrevet den 12 Septbr. 1899, ikke var Tale om, at hans Død var nær forestaaende, og Afdødes Læge (9 Hovedvidne) har som sagkyndig forklaret, at da han den 25 s. M. besøgte Afdøde, var denne saa betydelig bedret med Hensyn til den efter Slagtilfældet den 4 Juni s. A. indtraadte Lamhed i Benet og Haanden, at Afdøde gjerne straks, og ikke først om en Maaned, som V. oprindelig havde tænkt — kunde været transporteret til en By eller Sygehus for at faa elektrisk Behandling (jfr. ogsaa 9 og 11 Ktrv.) Hvad specielt angaar Forbeholdet om Brugsretten, synes det heller ikke uantageligt, hvad Appell. har anført, at naar 1 Ktrv. lod dette tilføie i Skjødet, var Meningen dermed, at Appell. skulde underholde Afdøde, men 1 Ktrv. fandt det ikke passende ligeoverfor en saa velstaaende Mand som Afdøde at benytte Føderaadsformen. Det maa ogsaa medgives, at medens det for Afdøde, som var lam paa sin ene Side, var lidet rimeligt, at „han som af Underretten antaget skulde have forbeholdt sig Brugsretten, saalænge han levede," kunde der i Forbeholdet om Brugsretten saalænge han „ønskede" ligge tilstrækkelig Garanti for, at Afdøde, naar Appell. kom for at overtage Gaarden, kunde sikre sig det forønskede Underhold af denne, som var Afdødes Søstersøn og som Barn havde jevnligt Tilhold hos Afdøde. Det maa efter dette antages, at Skjødedokumentet ikke har været Proformaverk, men en Gavetransaktion, bestemt at fuldbyrdes i Giverens levende Live. At Overdragelsen skulde være gjort paa Afdødes Dødsleie, kan efter det sagkyndige 9 Hovedvidnes Forklaring ikke antages, da dette Vidne har udtalt, at naar 8 Døgn er hengaaet efter et Slagtilfælde, vil Vidnet ikke betegne det som et Dødsleie.

Spørgsmaalet bliver da om Transaktionen alligevel saaledes som af Indst. paastaaet maa omstyrtes, fordi Gaven ikke var fuldbyrdet, dengang Afdøde Natten mellem 6 og 7 Oktober fik sit andet Slaganfald og døde, medens Appell. først kom hjem og overtog Gaarden kort Tid efter Begravelsen. I saa Henseende bemærkes, at Overdragelsen til Appell. af selve Eiendomsretten til den faste Eiendom maa ansees iorden ved Skjødets Thinglæsning den 15 Septbr. og idet den Afdøde forbeholdte Brugsret — efter hvad der ovenfor er antaget — ikke i saa Henseende kan tillægges nogen afgjørende Betydning (jfr. ogsaa HRtsd. 1880 Pag. 188), idet 1ste Ktrv., der har forklaret, at Indstævnte, før han reiste til Amerika, havde anmodet Ktrv. om at varetage hans Tarv, underskrev Skjødet paa Indst.'s Vegne og herved en kontraktsmæssig Disposition maa antages at være foretaget, saa at Skjødet ialfald maatte blive at opretholde som en kontraktsmæssig Livsgave selv om den ikke er blevet fuldbyrdet før Døden. Og med Hensyn til de løse Eiendele, formenes ogsaa Overdragelsen af disse at maatte opretholdes. Naar Appell. ikke førend ved sin Hjemkomst kunde i Forbindelse med den faste Eiendom tage disse i sin Besiddelse og naar Gaven altsaa forsaavidt ikke blev faktisk modtaget af Appell., førend Giveren døde, omend Gavekontrakten maatte siges formelt ordnet ved Skjødets Undertegning af 1 Ktrv. paa Appell.'s Vegne, da kan denne Omstændighed ikke som af Indst. skeet paaberaabes som Ugyldighedsgrund i Kraft af Arvelovens § 65, da det, efter hvad ovenfor er antaget, her gjælder en Gavekontrakt, som var bestemt at opfyldes i levende Live, men som endnu var ufuldbyrdet, da Giveren døde, og Bestemmelsen i den nævnte § 65 forudsætter en

saadan Kontrakt gyldig uden Iagttagelse af Testamentsform, saa at det kun bliver Arvelovens Bestemmelser i §§ 33—39 som ved en saadan Gave ikke maa være gaaet for nær, og dette sidste er in casu ikke paastaaet af Indst.

Efter det saaledes anførte vil Appell. blive at frifinde.

Processens Omkostninger antages at burde ophæves for Overretten.

Extraordinær Assessor Wildhagen tilførte:

Om den omprocederede Transaktion er foretaget med Døden for Øie eller ikke, synes mig ligegyldigt for Spørgsmaalets Løsning her, hvor der kun er Udarvinger. Thi jeg kan ikke finde, at Transaktionen tilsigter nogen anden Fuldbyrdelse i levende Live end den, som har fundet Sted. Skjødet er udfærdiget med Forbehold af Brugsret. Og hvorledes Bestemmelsen herom er kommet ind eller om det har været Afdødes Tanke snart at ville opgive Brugen til Fordel for Appellanten, ligger udenfor den stedfundne Transaktion og ændrer ikke den ved samme stiftede Ret. Jeg mener saaledes, at en Opretholdelse af Overdragelsen ikke kan støttes paa den almindelige Fortolkning af Arvelovens § 65, hvorefter Testamentformerne ikke er nødvendige til Opretholdelse af kontraktsmæssige Gaver, der var bestemte til at fuldbyrdes i levende Live, men hvor Fuldbyrdelsen blev forhindret ved Døden. Det hele antages derfor i nærværende Tilfælde at bero paa, om Overdragelsen har naaet en tilstrækkelig Grad af Fuldbyrdelse.

For den faste Eiendoms Vedkommende antages dette at være Tilfældet. Overdragelsen af denne er ikke nogen ren Gavekontrakt. Der pligtes af Appellanten Overtagelse baade af Føderaad og af Pengeheftelser. Og under Hensyn til Høiesteretsdomme i Retst. 1873 Pag. 384 ff. og 1880 Pag. 133 ff. bemærkes, at der ikke synes at være nogen Grund til at tvivle paa, at det har været Meningen straks at overføre Eiendomsretten til Appellanten samt at Transaktionen ikke forurettet nogen, idet samme Resultat kunde have været oprettet gjennem Testamente.

Angaaende Løsøret, hvortil ogsaa Søboden maa regnes, er der i Skjødet opsat særskilt Salgskontrakt; men samme er dog en ren Gave. Da nogen Overleverelse ikke fandt Sted; men Afdøde endog forbeholdt sig Brugsretten til samme, antages det at følge af vore almindelige antagne Retsregler, at den fornødne Fuldbyrdelse mangler, og at Løsøret saaledes maa gaa ind i Boet.

Jeg er enig i Ophævelsen af Processens Omkostninger for begge Retter.

Lyngdals Sorenskriveris Dom i denne Sag er saalydende:

Den 12 September 1899 udstedte senere afdøde Mathias Mikalsen følgende Dokument: „Skjøde: Underskrevne Mathias Mikalsen skjøder og overdrager herved til Lars Andreas Jakobsen Rakkestad Br.-Nr. 3, 4 og 5 af samlet Skyld 2 Mark 18 Øre i Birkeland G.-Nr. 29 i Austads Sogn og Lyngdals Thinglag med Huse og Herligheder for 4 000 — fire tusinde — Kroner. ' Jeg forbeholder mig Brugsret af Gaarden, saalænge jeg maatte ønske det, hvilken Brugsret ansættes i en femaarig Værdi af 1 000 — et tusinde — Kroner. Kjøberen er pligtig til, naar han overtager Brugen af Gaarden, at forsørge min Søster Marie Mikalsdatter med alt til Livsophold fornødent, Pleie og Opvartning, Læge og Medicin, hvilket Føderaad ansættes i en femaarig Værdi af 1 400 — fjorten hundrede — Kroner. Skulde nævnte min Søster ønske det, er Kjøberen forpligtet til naarsomhelst paa hendes Forlangende og uden foregaaende Opsigelse at udbetale hende kontant ovennævnte 1 400 Kroner, i hvilket Tilfælde selvfølgelig Forsørgelsen ophører. Endvidere overdrager jeg Kjøberen alt mit Løsøre af ethvert Slags, heri indbefattet Gaardredskaber, Besætning og indbjerget Avling, en gammel Skjøite, 2 Baade, en Søbod i Straavigstranden med Indhold, men uden Grund for 600 — sex hundrede — Kroner. Saavel Skjøiten som Søboden er kun tjenlige til Ophugning og Nedrivning. Saavel af Løsøret som af Skjøiten og Søboden forbeholder

jeg mig ogsaa Brugsretten, saalænge jeg ønsker det. Kjøbesummen er mig tilfredsstillende godtgjort.

Birkeland 12 September 1899.

Mathias Mikalsen Birkeland
m. p. P.

Arion Hansen Lervig ifølge Fuldmagt fra Kjøberen.
Til Vitterlighed.
Hans T. Birkeland. B. Birkeland.

Dette Dokument er den 15 September 1899 thinglæst. Den 6 eller 7 Oktober næstefter døde Mathias Mikalsen af Hjerneslag. Af saadant Tilfælde var han ogsaa nogen Tid forud, den 4 Juni s. A., bleven rammet. I Mellemtiden indtil han sidste Gang rammedes, var han efter Haanden bleven bedre efter den Svækkelse og Lamhed som Slagtilfældet første Gang medførte. Den Afdødes Bo er taget under Skifterettens Behandling.

Efter forgjæves anstillet Forligsmægling har nu Dødsboet sagsøgt Indstævnte med Paastand om, at det under Sagen omhandlede Skjøde kjendes ugyldigt, og at Indstævnte Lars Andreas Jakobsen Rakkestad, under en daglig løbende Mulkt til Lyngdals Herredskasse tilpligtes at tilbageskjøde Citantskabet Br.-Nr. 3, 4 og 5 i Gaarden Birkeland samt tilbagelevere Citantskabet de øvrige i Skjødet nævnte Eiendele mod at fritages for at udrede det i Skjødet omhandlede Føderaad eller det for samme stipulerede Pengebeløb Kr. 1 400 samt at Indstævnte ilægges Sagens Omkostninger.

Indstævnte har principalt paastaaet Sagen afvist og sig tilkjendt Kost og Tæring. Subsidiært har han paastaaet, at han frifindes og tilkjendes Processens Omkostninger.

Med Hensyn til Afvisningspaastanden skal oplyses, at ved Sagens Inkamination ved Maanedsthinget for Lyngdal den 7 Februar sidstleden, hvor der førtes Vidner og nedlagdes Paastand, fra Citantskabets Side er protokolleret, at „for Citantskabet mødte Sagfører Schwartz ved Sagfører Gjessen". I næste Retsmøde den 30 Marts blev fremlagt Indlæg fra Sagfører Salvesen af 29 s. M., hvori anføres, at Sagen under hans Sygdomsforfald ved en Feiltagelse blev inkamineret i Sagfører Schwartz's Navn, og at Sagen fremtidigt vilde blive proceberet af Salvesen paa Citantskabets Vegne. Sagen maa derfor, mener Indstævnte, være anhænggjort for Retten af en, som dertil ikke havde den fornødne Fuldmagt, og paa denne Betragtning støtter han sin Afvisningspaastand.

Retten finder ikke at kunne tage denne Paastand tilfølge. Hvorledes det end forholder sig dermed, at Sagen er inkamineret i Sagfører Schwartz's Navn, har Citantskabets senere Retsfuldmægtig Sagfører Salvesen, paa dets Vegne ratihaberet, hvad der tidligere end hans Optræden er foretaget i Sagen. Under disse Omstændigheder antager man, at Søgsmaalet maa kunne opretholdes, jfr. Hagerups Civilproces 1ste Del, Pag. 223 nederst.

Med Hensyn forøvrigt til Formalia, har Citantskabet i Forligsklagen oplyst, at det i Skiftesamlingen i Afdødes Bo den 16 og 30 November sidstleden blev besluttet, at Boet skulde anlægge Sag til Omstyrtelse af de i Dokumentet af 12 September 1899 indeholdte Overdragelser eller Gaver, idet dog Afdødes Søster Marie i den første Skiftesamling erklærede, at hun kunde holdes udenfor Søgsmaalet, da hun accepterede som bindende for sit Føderaad den Afgjørelse som Domstolene fattede med Hensyn til Eiendomsoverdragelserne. Til Legitimation herfor er senere under Sagen fremlagt Extraktudskrift af nærværende Sorenskriveris Skifteprotokol, forsaavidt angaar nævnte Skiftesamling den 16 Novbr. 1899, hvoraf fremgaar, at Marie Mikalsdatter i samme afgav Erklæring om, at hun

ikke agtede at deltage i Søgsmaalet fra Boets Side til Omstyrtelse af Dokumentet qu, men paa den anden Side frafaldt Krav paa at blive stevnt af Boet under Søgsmaalet.

Hvad Sagens Realitet angaar, har Citantskabet gjort gjældende, at det er notorisk, at Indstævnte intet har betalt for de i Dokumentet indeholdte Overdragelser, der saaledes er Gaver. Den eneste Godtgjørelse for Overdragelserne vilde blive Overtagelsen af Føderaadet til Afdødes Søster Marie, hvilket ogsaa er en ved Dokumentet etableret Gave, samt af de paa Eiendommen heftende Skifte-udlæg m. v. At Overdragelserne endvidere indeholder en dispositio mortis causa, en Dødsgave, fremgaar nokſom baade af Dokumentets Indhold og af Omstændighederne ved dets Tilblivelse. Afdøde havde forbeholdt for sig den fulde Brugs- og Nytteret af det Overdragne, saalænge han lystede eller levede, og Indstævnte havde ingen Dispositionsret. Citantskabet mener derfor, at den i Dokumentet indeholdte Transaktion er et Forsøg paa Omgaaelse af Bestemmelserne om, at Dødsgaver kun kan gives i Testaments Form. Subsidiært har Citantskabet ogsaa gjort forskjellige andre Indsigelser gjældende, hentede fra Arvelovens § 65.

Fra Indstævntes Side er herimod gjort gjældende, at den i Dokumentet qu indeholdte Overdragelse maa regnes for en Livsgave, altsaa en Gave bestemt til Opfyldelse i Vedkommendes levende Live. Det er i saa Henseende anført, at Indstævnte var en Pleiesøn af Afdøde Matias Mikalsen, der var ugift. Han har været opfostret hos denne fra sit 8 til sit 18 Aar. Siden har Indstævnte dels faret tilsøs, dels opholdt sig i Amerika, men stadig staaet i Brevvexling med sin Pleiefader. Afdøde har for flere Aar siden givet Indstævnte Løfte om at overdrage ham Gaarden og sit Løsøre, naar han selv ikke kunde drive den længere og dette Løfte har han gjentaget flere Gange senere baade for Indstævnte og Andre.

Udstedelsen af Skjødet var derfor ikke andet end en Opfyldelse af et tidligere givet Gaveløfte. Indstævnte benegter, at Overdragelsen i Skjødet er en Dødsgave. Den bliver ikke nogen saadan, fordi om Afdøde forbeholdt sig Brugsretten til det Overdragne. Vistnok er der, indrømmer Indstævnte, hvor Brugsret er forbeholdt i Tilfælde som nærværende, en Formodning for, at Proformaverk er tilstede, men denne Formodning er fuldstændig afkræftet her. Der var hverken Tanke eller Tale om at gjøre noget Forsøg paa Omgaaelse af Lovens Bestemmelser om Testamentsform, hvortil der ingen Grund var. Det var Afdødes inderste Vilje, at Eiendommen strax skulde overgaa til Indstævnte. Bestemmelsen i Skjødet om Forbeholdet af Brugsretten er forøvrigt faktisk fuldstændig betydningsløs. Den kom ind i Skjødet ikke ved noget Krav derom fra Afdødes Side, men kun som en Billighed fra Indstævntes Fuldmægtigs Side. Meningen med Bestemmelsen var, at Indstævnte skulde underholde Afdøde, men Indstevntes Fuldmægtig vilde ikke give Bestemmelsen herom Form af Føderaad, idet han fandt denne Form mindre passende ligeoverfor en saa pas velstaaende Mand som afdøde.

At Meningen var, at Indstævnte snarest muligt skulde overtage og drive Gaarden fremgaar ogsaa deraf, at Afdøde strax Skjødet var skrevet lod sende Bud om, at Indstævnte uopholdelig maatte komme hjem fra Amerika for at overtage Gaarden. Dette gjorde ogsaa Indstævnte; men kom først hjem efter Mathias Mikalsens Død. Gaven var dog fuldbyrdet ved Skjødets Udstedelse og Thinglysning, hvilket ogsaa var Meningen. Selv om det imidlertid skulde antages, at Testamentsformer var nødvendige i nærværende Tilfælde, saa er Kravet derpaa tilfredsstillet, idet disse Former faktisk har været befulgte. I et hvert Fald, mener Indstævnte, har Afdøde under Sygdommen afgivet en mundtlig Viljeserklæring i Vidners Overvær om, at Gaarden med Løsøre skulde tilfalde Indstævnte og denne Erklæring maa som mundtligt Testamente opretholtes i Henhold til Arvelovens § 53.

Retten skal bemærke, at det heromhandlede Dokument formentlig ikke kan opretholdes som en Livsdisposition, hvorved man forstaar en Disposition bestemt til at opfyldes i den angivelige Sælgers levende Live. Denne, afdøde Mathias Mikalsen Birkeland, forbeholdt sig nemlig i Dokumentet ved Overdragelsen til Indstævnte af sin Gaard og alt sit Løsøre, Besætning og Avling etc. Brugsretten saavel til det ene som til det andet, „saalænge han maatte ønske det", hvilket vel efter Omstændighederne maa forstaaes som ensbetydende med et Forbehold for Levetiden. Naar Indstævnte har hævdet, at dette Forbehold ikke skulde være ment fra Afdødes Side saaledes, som det i Dokumentet er udtalt, men at Meningen alene var, at Indstævnte fremtidigt skulde underholde Afdøde, saa kan Retten ikke være enig deri.

Det er vistnok af 1ste Kontravidne Arian Lervig, Indstævntes Svigerfader, der paa Indstævntes Vegne har underskrevet Skjødet, forklaret, at Forbeholdet ikke indkom i Dokumentet efter Afdødes Forlangende, men blev tilføiet da Vidnet var i Farsund og fik Dokumentet skrevet. Men i Betragtning af nævnte Vidnes nære Svogerskabsforhold til Indstævnte finder Retten ikke, at der kan lægges nogen afgjørende Vægt paa dets Forklaring i paagjældende Punkt til Støtte for Indstævntes Anbringende om, at det med Forbeholdet var Meningen, at han skulde underholde Afdøde, al den Stund dette Anbringende, som det forekommer Retten, er i høi Grad stridende mod, hvad der med Rimelighed kan antages. Hvis Afdøde skulde underholdes af Indstævnte, maa det nemlig forudsættes, at førstnævnte ikke foruden sin Gaard med Løsøre, Besætning etc. havde tilstrækkelig Formue til at leve af. Men da synes det lidet sandsynligt, at Afdøde skulde ville overdrage nævnte Eiendele i levende Live til Indstævnte uden nogensomhelst Garanti for sit fremtidige Underhold, alene stolende paa Indstævntes Velvilje, saa meget mere, som der i Skjødet er paaheftet den faste Eiendom fra den Tid, Kjøberen overtog Brugen af samme, et efter Forholdene ganske byrdefuldt Føderaad til Afdødes Søster Marie. Retten maa derfor gaa ud fra, at det saaledes, som det er udtrykt i Dokumentet, var Afdødes Mening at forbeholde sig Brugsretten til de deri omhandlede Eiendele, saalænge han levede. Men for et saadant Dokument er der ifølge N. L. 5—3—48 opstillet en Lovsformodning om, at det er Proformaverk, jfr. Auberts Obligationsrets specielle Del, 1 Bind 109—110.

Denne Formodning er vistnok afbevislig; men Retten finder ikke, at Indstævnte i nærværende Tilfælde har ført tilstrækkeligt Bevis for Omstændigheder, der kan afsvække Formodningen. Det er saaledes ikke mod Citantskabets Benægtelse bevist, at Afdøde havde givet Indstævnte noget Løfte om at overdrage ham Gaarden med Løsøre, om end Afdøde kan have ladet falde Ytringer om, at det var hans Mening eller Bestemmelse, at Indstævnte skulde faa Gaarden, hvilket naturligvis synes at maatte forstaaes saaledes, at Indstævnte skulde faa Gaarden e f t e r h a m, jfr. ogsaa 6te Hovedvidnes Forklaring om, at det tror, at den af Afdøde, efterat Dokumentet ved dets Oprettelse var oplæst, udtalte Ytring om, at det altid havde været hans Mening, at Gutten (ɔ: Indstævnte) skulde have Gaarden, faldt saaledes, at Gutten „skulde have Gaarden efter ham". Hvorvidt Indstævnte, der er Afdødes Søstersøn, kunde ansees for hans Pleiesøn, derom er der Tvist mellem Parterne; efter de afgivne Vidneprov er det imidlertid godtgjort, at Indstævnte under Opvæksten for det meste opholdt sig hos Afdøde, hvis Pleiesøn han derfor maaske paa en Maade kunde kaldes; men dette beviser, saavidt skjønnes, intet med Hensyn til det foreliggende Spørgsmaal, om det var Afdødes Mening at overdrage sine Eiendele til Indstævnte i levende Live. Derimod kunde vistnok den Omstændighed, at Afdøde lod Indstævnte kalde hjem fra Amerika, hvilket han efter 1ste Kontravidnes Forklaring omtrent 2 Uger før Skjødets Oprettelse anmodede Vidnet om at besørge, en Anmodning som han fastholdt tiltrods for Vidnets Indvendinger derimod, synes at tyde paa, at det var Afdødes Mening

strax at overlade Gaarden til Indstævnte. Men denne Anmodning kan dog ogsaa forklares saaledes, at det var Afdødes Tanke, at Indstævnte skulde assistere ham med eller maaske forestaa Gaardens Drift for saa at arve den efter ham. Retten kan derfor ikke tillægge den nævnte Omstændighed tilstrækkelig Betydning til at afbevise den omtalte Lovsformodning om, at den her omhandlede Skjødning maa ansees for Proformaverk.

Paa den anden Side bestyrkes efter Rettens Opfatning denne Formodning i ikke ringe Grad derved, at det, hvad der in confesso, ikke forholder sig saaledes som i Skjødet anført, at „Kjøbesummerne er mig (Afdøde) tilfredsstillende godtgjorte". I hvilket Forhold disse Kjøbesummer staar til Gaardens og de løse Eiendeles Værdier, er ikke oplyst, ligesaalidt som, hvad de paa Gaarden hvilende Pantehæftelser, der foruden Føderaadet antagelig var ment at skulle overtages af Indstævnte, andrager til. Men det er in confesso, at Indstævnte intet har betalt til Afdøde, og har Indstævnte ligeledes erkjendt, at de i Dokumentet omhandlede Overdragelser i Virkeligheden er Gaver, ikke Salg. — Det er vistnok saa, at der tilsyneladende ingen Grund var for Afdøde til at give de i Dokumentet indeholdte Dispositioner et andet Udseende end deres virkelige Bestemmelse var. Hvis han, kan der siges, havde villet istandbringe en testamentarisk Disposition, var der jo intet til Hinder derfor. Han havde ingen Livsarvinger og var saaledes berettiget til ved Testamente at raade over hele sin Formue, som han selv vilde. Imidlertid ligger det nær at tænke sig, at han ligeoverfor de øvrige Slægtninge heller vilde give Dispositionen Udseende af et Salg mod Vederlag end et Testamente, hvori det ikke er udelukket, at han kan være bleven bestyrket af den, der besørgede Dokumentet skrevet og som ved dets Oprettelse optraadte paa Indstævntes Vegne, nemlig dennes Svigerfader, 1ste Kontravidne. Hvorledes det end end forholder sig hermed, maa det fastholdes, at saafremt det efter Omstændighederne iøvrigt maa antages, at der i heromhandlede Dokument i Virkeligheden alene indeholdes en i Form af Skjødning tilsigtet testamentarisk Disposition, saa kan ikke Sagens Bedømmelse blive anderledes, forbi man ikke kan paapege nogen i og for sig uberettiget Grund for Afdødes Handlemaade.

Naar Retten saaledes formener, at Dokumentet qu ikke kan opretholdes som Skjøde eller Gavebrev, (ɔ: som en Disposition bestemt til at opfyldes i Sælgerens eller Giverens levende Live), er man ikke uopmærksom paa den i Retstid. 1880 Pag. 133 og flg. indtagne Høiesteretsdom angaaende et noget lignende Tilfælde, hvor Resultatet — dog under Dissens — blev vedkommende Dokuments Opretholdelse som Skjøde, men den der omhandlede Sag var i flere Punkter forskjellig fra nærværende.

Det næste Spørgsmaal bliver da, om Dokumentet kan ansees gyldigt som en testamentarisk Disposition. Dette mener Indstævnte, idet han gjør gjældende, at de for Testamenters Oprettelse foreskrevne Former her er iagttagne. I saa Henseende bemærkes, at de Personer, som havde paategnet Dokumentet sine Navne til Vitterlighed, er afhørte som Vidner og har forklaret, at de blev specielt tilkaldte for at overvære Dokumentets Oprettelse, at dette blev langsomt og tydelig oplæst for Afdøde, og at denne var ved fuld Sans og Samling. At det blev vedtaget af Afdøde fremgaar ikke udtrykkelig af Vidnernes Prov. Imidlertid har det ene Vitterlighedsvidne (6 Hovedvidne) som anført, forklaret, at Afdøde efter Dokumentets Oplæsning ytrede, at det altid har været hans Mening, at Indstævnte skulde have Gaarden efter ham, medens det andet Vitterlighedsvidne (8 Hovedvidne) ikke hørte, at Afdøde ytrede andet efter Oplæsningen end et Spørgsmaal, om det ikke var det samme med hvilken Haand han holdt i Pennen.

I disse Ytringer kan der maaske siges at ligge en Vedtagelse og forsaavidt er det altsaa godtgjort, at de samme Former, som i Arvelovens § 51, jfr. 50, er

foreskrevne for Testamenters Oprettelse, her er iagttagne. Retten er dog af den Formening, at Dokumentet heller ikke kan opretholdes som en testamentarisk Disposition. Ifølge Arvelovens § 38, jfr. § 33, kan en Arvelader kun ved Testament raade over sine Efterladenskaber paa en for Slægtningerne bindende Maade. Men her foreligger intet Testament. Dokumentet qu forkynder sig ikke som et Testament eller som en sidste Viljes Erklæring; men som et Skjøde affattet i de for Skjøder almindelige Udtryk. Selv om det derfor kan antages, at det har været afdøde Mathias Mikalsens virkelige Mening, at Indstævnte skulde arve de i Dokumentet omtalte Eiendele efter ham, har denne Mening ikke faaet noget Udtryk paa en efter Loven gyldig Maade. Og hvor lidet streng Praxis ellers har været ligeoverfor Kravet til en strikte Befølgelse ved Testamenters Oprettelse af de foreskrevne Former, bør dog Fordringen til, at der virkelig skal være foregaaet en Testationsakt, for at der skal erkjendes at foreligge et Testament eller gyldig sidste Viljeserklæring, ikke opgives.

I Henseende hertil henvises til Forstvoterendes Udtalelse i den i Retstidende 1876 Pag. 407—410 omhandlede Høiesteretssag.

At der her foreligger nogen Gave, der er fuldbyrdet paa Dødsleiet, er formentlig ikke Tilfældet. Om end Afdøde laa paa Sygeleiet, da Dokumentet oprettedes, kunde det ikke med nogen overveiende Sandsynlighed forudsættes, at Døden i nær Fremtid vilde indtræffe, jfr. særlig 9de Hovedvidnes Prov. At Afdøde laa paa Dødsleiet, er ogsaa bestridt af Indstevnte.

Retten kommer saaledes til det Resultat, at Citantskabets Paastand om, at det omhandlede Dokument overensstemmende med Citantskabets Paastand maa blive at kjende ugyldigt. Og naar ikke det skriftlige Dokument ansees gyldigt som en testamentarisk Forføining, antages der saa meget mindre at kunne være Tale om at erkjende, at der her foreligger noget mundtlig Testament.

Som det vil sees, paastaar Citantskabet — foruden at Skjødet kjendes ugyldigt — derhos, at Indstævnte under løbende Mulkt tilpligtes at tilbageskjøde Citantskabet den i Dokumentet nævnte faste Eiendom. Denne Del af Paastanden er imidlertid ikke korrekt, da en Tilbageskjødning ikke med Virkning kan foretages fra Indstævntes Side, naar hans egen Hjemmel til Eiendommen brister. En saadan Tilbageskjødning er selvfølgelig ogsaa overflødig, naar det af Afdøde udstedte Skjøde kjendes ugyldigt, hvoraf nemlig følger, at de deri omhandlede Eiendele kommer til Indtægt for hans Dødsbo.

Derimod bliver Paastanden om, at Indstævnte under løbende Mulkt tilpligtes at tilbagelevere Citantskabet de i bemeldte Skjøde nævnte løse Eiendele, at tage tilfølge. Det er i Paastanden tilføiet „mod at fritages for at udrede det i Skjødet omhandlede Føderaad eller det for samme stipulerede Pengebeløb 1 400 Kr.", men denne Tilføielse er overflødig. Naar Skjødet kjendes ugyldigt, bortfalder selvfølgelig ogsaa de Vilkaar for Salget, den angivelige Kjøber indgik paa.

Processens Omkostninger formenes at burde ophæves.

Spørgsmaal om Ansvar for en Læge, der — uden nærmere Undersøgelse af Indholdet — til en Øienpatient havde anvendt Medicin, som en anden Patient havde efterladt paa hans Kontor og som efter Etiketten skulde indeholde aqua chin. zinc., medens den havde voldt Øienpatienten alvorlig Skade, og ved Undersøgelse, anstillet efter Benyttelsen, viste sig at indeholde fortyndet Saltsyre. Vedkommende Læge i Underretten ilagt Erstatningsansvar, men i Høiesteret efter de tilveiebragte Oplysninger frifunden. Den Apotheker, fra hvis Apothek den fortyndede Saltsyre var expederet under Signatur efter Recepten, anseet civilretslig

ansvarlig, uagtet Expeditionen ikke var skeet ved Apothekets Eier og Bestyrer selv, men ved hans Betjening.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Marts 1903 i Sagen L.-No. 63 for 1 Session s. A.: Læge Chr. Rogge (Advokat Ramm) mod Nils E. Rønhovde (Advokat Jac. Vogt beskikket) og underet dermed L.-No. 64: Nils E. Rønhovde (Advokat Jac. Vogt beskikket) mod Apotheker Johan Lothe (Advokat Sigval Jacobsen).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere faktiske Omstændigheder henvises til Bergens Byrets Dom af 8 Mai 1900, ved hvilken saaledes blev kjendt for Ret:

„Indstævnte Dr. Rogge bør til Citanten Nils E. Rønhovde betale Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa nævnte Indstævntes Bekostning for den Skade, der er voldt Citanten og hans Hustru derved, at denne sidste er berøvet Synet paa det venstre Øie, med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente af Skjønsbeløbet fra 5 Oktober 1898, til Betaling sker, samt i Sagsomkostninger et hundrede og femti Kroner. Indstævnte Apotheker Lothe bør for Citantens Tiltale i denne Sag fri at være. Omkostningerne for denne Indstævntes Vedkommende ophæves. At efterkommes o. s. v."

Denne Dom er af Læge Chr. Rogge ved Stevning mod Nils E. Rønhovde af 30 August 1900 og af Nils E. Rønhovde ved Stevning mod Apotheker Lothe af 17 Oktober 1900 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Læge Chr. Rogge har her for Retten nedlagt saadan Paastand:

„At Appellanten frifindes for Indstævntes Tiltale i denne Sag og hos ham tilkjendes Sagens Omkostninger for begge Retter."

For Nils E Rønhovde eller — da han under Sagens Henstaaen for Høiesteret er afgaaet ved Døden — nu hans Dødsbo har Advokat Jac. Vogt som befalet Sagfører her for Retten nedlagt saadan Paastand:

„At Appellanten, Læge Rogge, og Indstævnte, Apotheker Lothe, tilpligtes enten in solidum eller en af dem at betale Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa deres Bekostning, for enhver Skade, der er forvoldt Indstævnte Rønhovdes, Hustru, ved det paaklagede Forhold, med 4 % Rente fra Forligsindkaldelsen samt ligeledes in solidum Procesomkostninger for begge Retter, derunder Salær til Undertegnede (ɔ: Høiesteretsadvokat Jac. Vogt) som befalet Sagfører, hvilket i ethvert Fald forventes udredet af Statskassen."

For Apotheker Lothe er nedlagt saadan Paastand:

„At Bergens Byrets Dom, forsaavidt angaar Indstævnte, Apotheker Johan Lothe, stadfæstes, og at denne hos Apellanten, Nils E. Rønhovde, tilkjendes Processens Omkostninger for Høiesteret."

Efter Byretsdommens Afsigelse er forskjellige nye Oplysninger erhvervede. Disse ville, forsaavidt de antages at kunne faa Indflydelse paa Sagens Udfald, nedenfor blive paaberaabte.

Det er paa det rene, at Nils E. Rønhovdes Hustru, Helga Rønhovde, af Læge Rogge fra 12 til 29 Marts 1898 behandledes for en Forsnevring af Taarekanalen i det venstre Øie med deraf følgende Taarerinden. Efter Dr. Rogges Sygeprotokol fandt han ved Undersøgelse den 22de Marts Synsevnen paa det venstre Øie væsentlig nedsat ($^{5}/_{36}$ istedenfor $^{5}/_{5}$). En stor gammel macula fandtes paa Øiet. Da hun den 29de Marts reiste hjem, gav han hende en Recept paa et Øienvand a q u a c h i n. z i n c i c a til Inddrypning i Øiet med

nogle Draaber Morgen og Aften. Allerede den 4 April kom hun imidlertid tilbage og paastod da, at hun maatte have faaet feilagtig Medicin, da de medgivne Draaber sved saa stærkt og endog havde brændt hende paa Huden.

Dr. Rogge undersøgte Etiketten paa Medicinflasken og fandt, at hun havde faaet det rigtige Øienvand, hvorhos han forvissede sig om, at de Blærer, som et Par Steder fandtes paa hendes Ansigtshud, intet havde med Øienvandet at skaffe. De heledes ogsaa i Løbet af et Par Dage ved Brug af Borvaselinsalve. Dr. Rogge, der havde Erfaring for, at det ordinerede Øienvand oftere fremkaldte stærk Svie, bad Konen tage med Øienvandet den næste Dag, saa skulde han prøve det. Da hun imidlertid den næste Dag ikke medbragte Øienvandet, tog Dr. Rogge blandt de paa hans Bord staaende Flasker en, der efter Svaneapothekets (Apotheker Lothes Apotheks) Signatur skulde indeholde det af ham for Konen ordinerede Øienvand aqva chin. zincica og dryppede af denne nogle Draaber i hendes syge, venstre Øie.

Efter Inddrypningen blev Øiet meget rødt, og Helga Rønhovde klagede over stærke Smerter.

Da hun kom tilbage igjen, fandt Dr. Rogge hendes venstre Øie temmelig betændt og Hornhinden overfladisk fordunklet.

Doktor Rogge bragte derfor den benyttede Medicinflaske ned paa Svaneapotheket, hvor Flasken ved Undersøgelse viste sig at indeholde fortyndet Saltsyre.

Da Fordunklingen af Hornhinden var ganske overfladisk, og Vævet ikke syntes at have lidt noget omtalelsesværdigt, havde Doktor Rogge ingen Tanke om, at der skulde blive noget varigt Men af den stedfundne Inddrypning. I de følgende Dage gik ogsaa den ved Saltsyrens Paavirkning fremkaldte Betændelse tilbage, men efter ca. 8 Dages Forløb kom der, under Tilvæxt af Betændelsen, en overfladisk Afstødning af Epitelet i Hornhindens Centrum, hvad der havde en forøget Infiltration af de underliggende Vævlag til Følge. I de følgende Uger gik Betændelsen mere langsomt tilbage. En diffus Fordunkling af Hornhinden holdt sig, men klarnede i Maaneders Forløb lidt op igjen.

Dr. Rogge har dog ikke troet at kunne udtale sig om, hvorvidt Opklaringen kan naa saavidt, at Helga Rønhovde kan faa noget af det paa dette Øie tabte Syn igjen.

Om hvorledes Helga Rønhovdes venstre Øie senere har vist sig at være, foreligger ingen nærmere Oplysning, idet den fra D'Hrr. O. Feet og L. A. Eidsheim indhentede Erklæring af 3 September 1901 ikke findes at kunne tillægges nogen Betydning.

Høiesteret maa under disse Omstændigheder gaa ud fra, at Helga Rønhovde ved den af Doktor Rogge foretagne Inddrypning af fortyndet Saltsyre har lidt betydelig Skade paa sit venstre Øie.

Doktor Rogge antager ikke ved sit Forhold at have paadraget sig noget Ansvar, idet han mener at have haft fuld Beføielse til at gaa ud fra, at den Vædske, han benyttede, var aqua chin. zincica fra Svaneapotheket i Bergen.

Han forklarer, at han havde faaet det Glas, hvis Indhold han benyttede, tilbage Høsten 1897 fra en Patient, som han havde givet Recept paa saadant Øienvand, som Signaturen anviste at skulle være Glassets Indhold. Patienten havde som Grund til, at han leverede Medicinen tilbage, opgivet, at det sved saa stærkt, at han ikke vilde

bruge det. Nogen Skade paa Øiet ved Brugen af Vandet havde Patienten ikke for Doktor Rogge angivet at have lidt, og det er i en her for Retten fremlagt Erklæring fra Patienten, hvorom mere nedenfor, oplyst, at den Ulempe, som Inddrypningen af Medicinen voldte, forsvandt efter nogle Dages Forløb.

Først efter Byretsdommens Afsigelse er det lykkedes at finde vedkommende Patient, der viste sig at være Skibsfører S. Tønnesen, som om det passerede har afgivet en Erklæring, dateret Drammen den 22 Januar 1902, hvilken Erklæring han den følgende Dag — den 23de Januar 1902 — for Notarius i Drammen har vedtaget at have underskrevet og erklæret i Tilfælde at være villig til at bekræfte med sin Ed.

Med Erklæringen følger som Bilag den originale Recept af $^{25}/_{10}$ 97 paa aqua chin zinc, som Kaptein S. Tønnesen fik af Doktor Rogge. Recepten er paatrykt Svaneapothekets Stempel.

I Erklæringen, der forøvrigt er stemmende med, hvad Dr. Rogge har anført, forklarer Skibsfører Tønnesen, at Flasken havde været i hans Værge, fra han om Eftermiddagen hentede den paa Apotheket, og til han om Morgenen selv leverede den til Dr. Rogge. Erklæringsudstederen laa alene ombord med aflaaset Dør, og han erklærer det derfor „ganske umuligt, at Nogen kan have rørt Flasken i den Tid, jeg havde den."

Skibsfører Tønnesen har derhos for Notarius opgivet den følgende Dag ($^{24}/_{1}$ 02) med sit Skib at skulle afgaa til Udlandet, hvilken Omstændighed angives at have gjort det umuligt at faa ham afhørt og edfæstet under et Thingsvidne.

Det er fra Apotheker Lothes Side gjort gjældende, at der intet Bevis er ført for, at Flaskens Indhold er uforandret, som det var, da den udleveredes fra Svaneapotheket.

Skibsfører Tønnesens Notarialforklaring finder Lothe ikke tilstrækkelig, idet han formenes at burde have været afhørt for en Ret og der edfæstet.

Høiesteret finder det ikke tvivlsomt, at den Flaske, af hvilken Doktor Rogge dryppede Saltsyre i Helga Rønhovdes Øie, er den samme, som i Henhold til den i Tønnesens Besiddelse værende Recept udleveredes denne fra Svaneapotheteket, hvis Stempel den bærer.

Hvad Flaskens Indhold angaar, har det efter Høiesterets Opfatning i og for sig saa liden Sandsynlighed for sig, at Skibsfører Tønnesen eller Nogen, som gjennem ham kunde tænkes at være kommet i Besiddelse af vedkommende Flaske, skulde have tømt den for sit Indhold og fyldt den med fortyndet Saltsyre, at dette ikke uden stærke Grunde kan forudsættes.

I nærværende Tilfælde foreligger intet, der skulde pege paa noget saadant:

Høiesteret maa saaledes ved Bedømmelsen af Ansvaret for det passerede lægge til Grund den Opfatning, at Flasken er udgaaet fra Svaneapotheket med det samme Indhold, som fandtes i den, da den efter at være benyttet til Inddrypning i Helga Rønhovdes Øie blev undersøgt paa samme Apothek.

For Dr. Rogges Vedkommende bliver yderligere at afgjøre, hvorvidt han ved Anvendelsen af større Opmærksomhed vilde have bemærket, at Flasken ikke indeholdt, hvad Signaturen udviste, og hvorvidt han i ethvert Fald pligtede, naar han ikke havde modtaget Flasken

direkte fra det Apothek, som havde signeret den, selv eller ved Andre at lade Indholdet specielt undersøge, før han benyttede det.

At Intet er at lægge Dr. Rogge tillast i førstnævnte Henseende, maa Høiesteret ved de irettelagte Erklæringer fra Sagkyndige anse bragt fuldt paa det rene.

Ogsaa det andet Spørgsmaal findes at maatte besvares i samme Retning. Man lægger i saa Henseende Vægt dels paa, at Vædskens Udseende og Lugt ikke kunde vække nogen Tvivl, dels paa, at det maatte ligge nokſaa fjernt at tænke paa nogen Ombytning af Indholdet under de netop foreliggende Omstændigheder, og endelig paa den Omstændighed, at Skibsfører Tønnesen som Patient havde brugt Medicinen til sit Øie uden at klage over deraf at have taget Skade (hvad han efter sin Erklæring af 22/1 1902 heller ikke havde gjort), medens den Omstændighed, at Inddrypning af noget af Flaskens Indhold i Øiet havde voldt Smerter, ikke var skikket til at vække nogen Ængstelse hos Lægen, da ogsaa aqua chin zinc er oplyst hos mange Øienpatienter at fremkalde saadanne.

Høiesteret maa efter dette komme til det Resultat, at intet Ansvar kan paahvile Dr. Rogge for det indtrufne Uheld.

Ligeoverfor Apotheker Lothe maa Høiesteret, som af det ovenfor anførte fremgaar, gaa ud fra, at Dr. Rogges Recept af 25/10 97 til Skibsfører Tønnesen ikke er bleven rigtig effektueret, men at der istedenfor aqua chin zinc er blevet leveret fortyndet Saltsyre under Signatur efter Recepten.

Det er paa det rene, at Expeditionen ikke er skeet af Apothekets Eier og Bestyrer, Apotheker Lothe, personlig, men af en ved Apotheket tjenstgjørende examineret Farmaceut.

Apotheker Lothe paastaar, at det saaledes oplyste i og for sig skulde være tilstrækkeligt til at begrunde Frifindelse for hans Vedkommende.

Uden at indgaa paa, med hvilken Begrænsning dette maatte være Tilfældet, hvis der spurgtes om Strafansvar, maa det formentlig være klart, at den nævnte Omstændighed ikke kan befri den, der eier og for sin Regning driver et Apothek, for civilretsligt Ansvar, paadraget ved Forsømmelser eller Feiltagelser af hans Betjening ved Bedriften.

Denne Regel vil, med Støtte af N. L. 3—21—2, være gjældende i alle ligeartede Forhold, og der findes i den om Apothekervæsenet gjældende Lovgivning intet, der for dettes Vedkommende skulde kunne sætte den almindelige Regel ud af Virksomhed.

Det er fra Apotheker Lothes Side gjort gjældende, at Spørgsmaal om Skadeserstatning skulde bortfalde, fordi den Omstændighed, at Helga Rønhovde havde fuldt Syn paa det høire Øie, skulde bevirke, at den Skade, hun ved Inddrypningen af Saltsyre led paa det venstre Øie, skulde være uden Betydning for hendes Arbeidsevne.

Til Belysning af dette Spørgsmaal er fra begge Sider fremlagt Erklæringer, der gaa i forskjellig Retning.

Høiesteret kan ikke finde, at Apotheker Lothe, hvem Bevisbyrden efter Omstændighederne maa antages i dette Punkt at paahvile, har fyldestgjort denne.

Fra begge Parters Side vil der imidlertid være Adgang til for Skjønsretten at fremskaffe nærmere Oplysninger om de økonomiske Virkninger af den Helga Rønhovdes venstre Øie tilføiede Skade.

Processens Omkostninger findes Apotheker Lothe at maatte tilsvare Nils E. Rønhovde for begge Retter.

Mellem Dr. Rogge og Modparten findes Omkostningerne ved begge Retter efter Omstændighederne at burde ophæves.

Den befalede Sagførsel antages ikke at give Anledning til Ansvar. Det bør imidlertid tilføies, at den har været vidtløftigere end paakrævet.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Apotheker Lothe bør til Nils E. Rønhovde eller nu hans Dødsbo betale Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa hans (Lothes) Bekostning, for den Skade, som er Helga Rønhovde paaført ved, at der ved den under Sagen omhandlede Leilighed i hendes venstre Øie er blevet inddryppet Saltsyre istedetfor Øienvand.

Af Erstatningsbeløbet svarer Apotheker Lothe 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente fra 5 Oktober 1898, til Betaling sker.

Processens Omkostninger for Byretten betaler Apotheker Lothe til Nils E. Rønhovdes Dødsbo med 150 — et hundrede og femti — Kroner. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler han til Statskassen 220 — to hundrede og tyve — Kroner.

Doktor Rogge bør for Nils E. Rønhovdes Dødsbos Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for begge Retter mellem disse Parter ophæves.

Den befalede Sagfører for Høiesteret, Advokat Jac. Vogt, tillægges i Salarium 250 — to hundrede og femti — Kroner, der udredes af Statskassen.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 20 Mai. L.-No. 93. O.-No. 1. Ole E. Uggen (Adv. Prydz) mod Mikkel Lindelt af Flaa i Hallingdal (Adv. Vilh. Heiberg).

Den 23 Mai. L.-No. 94. O.-No. 18. A. M. Brandvold, August Foseid og Bernt Lovnæseth (Adv. Fearnley) mod Gunerius Ingelsrud (Adv. Karl Johan Wiese).

L.-No. 95. O.-No. 189 for 2den Session 1902. Karl Eriksen Haugen, Theodor Høibraaten og K. A. Holm som Jakob Eriksen Høibraatens Successor og nuværende Eier af Søndre Høibraaten (Adv. Koss) mod Fabrikeier Joh. Olsen (Adv. Irgens). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 96. O.-No. 253 for 2den Session 1902. Den nordiske Aktiebank (Adv. Looft) mod Hoteleier Alb. Patterson (Adv. Rasch). Ligesaa.

L.-No. 97. O.-No. 283 for 2den Session 1902. Skibsfører H. A. Halvorsen (Adv. E. Roll) mod Olaf A. Nielsen (udebleven). Ligesaa.

L.-No. 98. O.-No. 201 for 2den Session 1902. Maren Oline Nilsdatter Grande (Adv. Lumholtz beskikket) mod Ingeniør Peter Lauritz Thane (Adv. Irgens). Ligesaa. Salær til den beskikkede Advokat 150 Kr. af Statskassen.

L.-No. 99. O.-No. 174 for 1ste Session 1902. Afdøde Boghandler Jacob Dybwad og gjenlevende Hustrus Fællesbo ved Boets curator bonorum Advokat Vilh. Dybwad (Adv. V. Dybwad) mod Rosenborg Bryggeri ved Disponenten C. H. Bernau (Adv. C. Bjerke). Ligesaa.

Den 26 Mai. L.-No. 100. Straffesag mod Peder Pedersen Dahl den ældre, ved Guldalens Meddomsrets Dom af 30 Januar 1903 for Forbrydelse mod Straffelovens 19—1 idømt 20 Kr. Bøder til Statskassen. Paatalemyndigheden ankede til Straffens Skjærpelse, og Høiesteret idømte Tiltalte 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Salær til Aktor, Adv. Klingenberg 60 Kr. og til Forsvarer Adv. F. Borgen 40 Kr., hvoraf 50 Kr. til Refusion.

L.-No. 101. Straffesag mod Alfred Mathias Arntsen Dalstadsjøen, ved Søndre Helgelands Meddomsrets Dom af 28 Februar 1903 efter Straffelovens Kap. 18 § 19, jfr. § 1 og Kap. 8 § 1, idømt 3 Aars Strafarbeide. Efter Anke

fra Tiltalte og fra Paatalemyndigheden til Gunst for ham nedsatte Høiesteret Straffen til 15 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Salær for Aktor, Adv. H. O. Klingenberg, 60 Kr. uden Refusion.

Den 27 Mai. Straffesag mod Martinius Simensen, ved Oslo Lagmandsrets Dom af 23 Februar 1903 efter Straffelovens 21—1 idømt 25 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Paatalemyndigheden ankede til Straffens Skjærpelse og Tiltalte til dens Nedsættelse. Høiesteret forkastede Ankerne. Salær til Aktor, Adv. Harbitz, 60 Kr. og til Forsvarer, Adv. H. O. Klingenberg, 40 Kr. uden Refusion.

L.-No. 103. J.-No. 86 for 1ste Session 1902. Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy (Adv. Rasch) mod Johan Lies Konkursbo med sammes Bestyrelse og Skifteretten i Stavanger (Adv. G. Blom). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 20 Mai 1891.

L.-No. 104. O.-No. 233 for 2den Session 1903. Akers Kommune (Adv. C. Lundh) mod Kristiania Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. Krog) Ligesaa.

L.-No. 105. O.-No. 243 for 1ste Session 1902. Carl Brynildsen og Julius Wiers (Adv. J. Smith) mod P. F. Balchen (Adv. Johs. Meyer). Ligesaa. For unødig Trætte ilagdes hver af Appellanterne efter Høiesteretslovens § 29 200 Kr.s Bøder til Statskassen.

L.-No. 106. J.-No. 59 for 1ste Session 1901. Andreas Almklov (Adv. F. Roll) mod 1. Skifteforvalteren i søndre Søndmøre (Adv. Rynning). 2 a. Mathias Almklovs Konkursbo ved Bestyreren Overretssagfører Friis (Adv. Sigv. Jacobsen) og b. Andreas Almklovs Konkursbo ved Overretssagfører Schie (udebleven). Ligesaa. Sagen afvistes for konst. Sorenskriver i søndre Søndmøre Cand. jur. Hans Bull Heyerdahls Vedkommende, og Appellanten tildømtes at betale denne i Kost og Tæring 130 Kr.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 25—26. Onsdag den 15 Juli 1903.

Domme.

Spørgsmaal om der forelaa Misligholdelse af en indgaaet Leverancekontrakt. Særlig Spørgsmaal om der for Leverandøren under de foreliggende Omstændigheder kunde begrundes en Ret til at indstille Leveringen i den Omstændighed, at der var overgaaet Modtageren en Vexelprotest. Ved Besvarelsen af dette Spørgsmaal Hensyn taget til, at Leverandøren ikke i Anledning af Protesten havde taget nogensomhelst Reservation vedkommende det fremtidige Forhold.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 14 Februar 1903 i Sagen L.-No. 26 for 1ste Session f. A.: O. K. Knudsen (Adv. Schiander ved Adv. J. M. Lund) mod Vestlandske Petroleumskompagni ved dets Disponent Edw. Grung (Adv. Rynning).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til den af Bergens Byret under 21 August 1900 afsagte Dom, ved hvilken blev kjendt for Ret:

„Indstævnte Vestlandske Petroleumskompagni bør for Citantens, O. K. Knudsens, Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger ophæves".

Denne Dom har O. K. Knudsen ved Stævning af 27 December 1900 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

„Indstævnte tilpligtes at betale Appellanten Erstatning — ansat ved uvillige Mænds Skjøn paa Indstævntes Bekostning — for ethvert Tab, paaført Appellanten ved Indstævntes Negtelse af at opfylde sine Forpligtelser i Henhold til Slutseddel af 18 December 1897 samt 4 % Renter af Skjønsbeløbet fra Paaklagen, hvorhos Appellanten hos Indstævnte tilkjendes Omkostninger for begge Retter."

Subsidiært paastaar han saadan Erstatning for 200 Fades Vedkommende.

Indstævnte, Vestlandske Petroleumskompagni, har paastaaet sig frifundet og tilkjendt Omkostninger for Høiesteret.

Byretten har, som det sees, fundet, at uagtet den af Knudsen ved Saggivelsen nedlagte Paastand ikke i Formen er begrænset til de rekvirede 50 Fade alene, fremgaar det dog af den senere Procedure, at den i Virkeligheden kun sigter til dette Parti. Naar han i sit 2det Indlæg har nedlagt subsidiær Paastand om Erstatning for de øvrige 200 Fade, har Byretten derfor anseet dette som en ny Paastand og givet Kompagniets Protest mod samme Medhold. Heri kan Høiesteret

ikke være enig. Man finder ikke, at Proceduren giver Føie til at antage, at den oprindelige Paastand skulde være at forstaa med saadan Begrændsning. Forholdet er saaledes, at Knudsen principalt har fordret Erstatning for det hele omkontraherede Parti, 250 Fade, subsidiært for 200 Fade, dette sidste selvfølgelig af Hensyn til den forhaandenværende Mulighed for, at Erstatningsspørgsmaalet kunde stille sig forskjelligt for de 50 og de 200 Fade. At Knudsens 1ste Indlæg „udelukkende angaar" Rekvisition af de 50 Fade, har sin ligefremme Forklaring i, at det var under Forhandlingerne vedkommende denne Rekvisition, at Kontraktsbruddet, om saadant foreligger, fandt Sted.

Høiesteret finder med Byretten, at Knudsen ikke tilkommer Erstatning for de ved Telegram af 29 September 1898 rekvirerede 50 Fades Vedkommende. Og man kan forsaavidt i det væsentlige tiltræde Byrettens Begrundelse. Man er saaledes navnlig enig med Byretten i, at det var Knudsen, som ved uberettiget at fremsætte og fastholde Krav paa at omgjøre det stedfundne Valg af Betalingsmaade foranledigede, at denne Leverance ikke gik i Orden.

Derimod er det paa det Rene, at Kompagniet har negtet at levere de resterende 200 Fade paa de ved Sludseddelen aftalte Vilkaar. Og Spørgsmaalet er forsaavidt alene, om Kompagniet har havt berettiget Føie til saadan Negtelse.

Det gjør gjældende, at det havde faaet skjellig Grund til at drage Knudsens Soliditet i Tvivl, og paaberaaber sig i saa Henseende den stedfundne Vexelprotest og derhos, at det ved senere anstillet Undersøgelse angaaende Knudsens Stilling havde erholdt Oplysninger, som ikke var gunstige. Med Hensyn til den protesterede Vexel er det oplyst, at dens Beløb var 200 Kroner, og at den efterat være ved Forfald i Marts 1898 protesteret blev leveret til Inddrivelse og derpaa betalt af Knudsen den 1ste April næstefter. Men efterat denne Vexel, der vedkom en tidligere Leverancekontrakt, saaledes var blevet misligholdt, havde Kompagniet sukcessivt efter Ordre leveret Knudsen 15, 30 og 14 Fade Olie, nemlig alt, som stod tilbage paa denne ældre Kontrakt, de sidste 14 Fade ifølge Ordre, afgivet, efterat Kompagniet ved Skrivelse til Knudsen havde bragt i Erindring, at dette Kvantum endnu stod tilbage. Kompagniet havde heller ikke i Anledning af Protesten gjort nogensomhelst Reservation vedkommende det fremtidige Forhold. De omtalte Leveringer af, hvad der stod tilbage paa den ældre Kontrakt, havde fundet Sted uden Bemærkning, og for den nye Leverancekontrakts Vedkommende havde Kompagniet heller ikke taget noget Forbehold. Men naar Kompagniet saaledes lige fra Marts og til Udgangen af September, da Uenigheden opstod, har undladt enhver Reklamation i Anledning af Protesten og har fortsat Forbindelsen, og naar Knudsen altsaa saalangtfra at være givet Anledning til at befrygte, at der vilde blive gjort Vanskeligheder, maatte have Føie til at gaa ud fra, at Kompagniet ingen Notits tog af den stedfundne Protest, kunde denne ikke give Kompagniet rimelig Føie til under den fortsatte Forbindelse et halvt Aar senere at fordre Kontraktsvilkaarene forandrede. Det er i denne Forbindelse ogsaa at bemærke, at Knudsen maa antages at have betalt 2de efter Protesten forfaldne Akcepter til Kompagniet. Dettes ulegitimerede og ganske ubestemte Anbringende om at have ved anstillet Undersøgelse erholdt Oplysninger om Knudsens Stilling, som ikke var gunstige, kan ikke komme i Betragtning, og man kan heller ikke give Kompagniet Medhold, naar det som Bevis for,

at han i den omhandlede Tid var i mislig Forfatning, paaberaaber sig, at hans senere forfaldne Akcepter for de omtalte 3 sidste Leveringer paa den ældre Kontrakt blev protesteret ved Forfald. De blev imidlertid samtlige betalte efterat være leverede til Inddrivelse. Selvfølgelig kunde disse Protester give Føie til Formodning om, at Stillingen var mislig, men sit Forhold i September kan Kompagniet ikke forsvare med denne Formodning, der er opstaaet senere og ikke har vundet Bekræftelse.

Idet Kompagniets omhandlede Forhold saaledes maa ansees som Kontraktsbrud, vil Knudsen være at tilkjende Erstatning overensstemmende med sin subsidiære Paastand. Kompagniet har vistnok benegtet, at Tab er lidt. Det er imidlertid intet oplyst, som giver Grund til at antage, at Kontraktsbruddet er blevet uden skadelig Følge for Knudsen, men der foreligger tvertimod Oplysninger, som gjør det sandsynligt, at Tab er lidt.

Processens Omkostninger antages at burde ophæves for begge Retter.

I Henhold til det anførte affiges saaban

Dom:

Indstævnte, Vestlandske Petroleumskompagni, bør til Appellanten, O. K. Knudsen, betale Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa Indstævntes Bekostning, for det Tab, som Appellanten findes at have lidt ved ikke at faa sig leveret 200 Fade af den i Slutseddelen af 18 December 1897 omhandlede Petroleum, tilligemed 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente af Skjønsbeløbet fra 15 Marts 1899 til Betaling sker. Forøvrigt frifindes Indstævnte for Appellantens Tiltale.

Processens Omkostninger ved Byretten og Høiesteret ophæves.

Bergens Byrets Dom er saalydende:

„Ved Slutseddel af 18 December 1897 solgte Indstævnte Vestlandske Petroleumskompagni i Bergen til Citanten O. K. Knudsen i Kristiansund 250 Fad Petroleum at levere i Sæsonen fra 1 Juli 1898 til 30 Juni 1899 for nærmere aftalt Pris og hvad Betalingen angaar pr. „3 Maaneders Akcept eller 14 Dages Trassering ÷ 1½ % Rabat“ efter Citantens Valg. I Henhold til en ældre Kontrakt mellem Parterne havde Indstævnte til forskjellige Tider sendt Citanten Petroleum mod 3 Maaneders Vexler, af hvilke en i Marts 1898 paa Grund af manglende Betaling fra Citanten gik til Protest og maatte indfries af Indstævnte, der dog, som det maa antages, i Begyndelsen af April 1898 hos Citanten erholdt Dækning for Vexlen med Renter og Omkostninger. Efterat nævnte Vexel var protesteret, havde Citanten formentlig ved Forfaldstid indfriet to andre Vexler fra Indstævnte vedkommende Forsendelsen i Henhold til den ældre Kontrakt, saaat Citanten, da han ved et Telegram til Indstævnte af 29 September 1898 (om hvilket strax neden) rekvirerede Petroleum i Henhold til Slutseblen af 18 December 1897, ifølge hvilken der paa Telegrammets Tid Intet var leveret, ikke havde noget uordnet Papir fra Indstævnte, til hvem han imidlertid paa nævnte Tid skyldte ca. 1200 Kroner ifølge tre da endnu uforfaldne Vexler vedkommende yderligere Petroleumsforsendelser efter den ældre Kontrakt, om hvilke Vexler det er paa det Rene, at de ved Forfaldstid samtlige gik til Protest paa Grund af manglende Betaling fra Citanten, men dog, efter Inddrivelse ved Sagfører, med Renter og Omkostninger dækkedes af Citanten, den sidste af dem i December 1898. Citantens Telegram til Indstævnte af 29 September 1898 indeholdt Rekvisition om uopholdelig Sendelse af ialt 50 Fade Petroleum med Tilføiende: „14 Dages Tras-

sering, telegrafer Afsendelsen". I Telegram af s. D. svarede Indstævnte, at de 50 Fade „afsendes med Bergen forbeholdende fjortendaglig Trassering og assureret ved os, Assurancepræmien debiteres Dem i Fakturaen". Samme Dags Aften indløb et nyt Telegram fra Citanten, saalydende: „Venter Fadene Bergen, men vælger ifølge Slutsedlen tremaanedlig Trassering. Assurancen besørges af mig". Da dette sidste Telegram indløb, var formentlig de 50 Fade expederede ombord af Indstævnte, hvilket maa antages ifølge de dokumenterede Telegrammer af næste Dag, 30 September, fra Indstævnte til sammes Agent i Kristianssund og til et Firma i Trondhjem, hvorved de 50 Fade dirigeredes til sidstnævnte Firma istedetfor til Citanten. Samme Dag (30 September) telegraferede Indstævnte til Citanten: „Deres Telegrammer modsiger hinanden, vi leverer ikke Olien, medmindre De telegrafisk inden Middag akcepterer vort Forbehold i Gaarstelegram, Akceptprotesten April berettiger os indskrænke Kreditbeløbet". I Telegram til Indstævnte formentlig af 1 Oktober protesterede Citanten mod Indstævntes Berettigelse til at fragaa Slutsedlen, hvorved blev begaaet Kontraktsbrud, og gjentog sin Ordre med Bemærkning, at hvis han ikke næste Dag fik Svar, at Oljen var afsendt med 1ste Dampskib, vilde Ansvar gjøres gjældende. Den 1ste Oktober tilskrev derpaa Indstævnte Citanten et Brev, hvori i Anledning af det bebudede Ansvar meddeltes, at „er her aldrig negtet Dem at levere det kontraherede Parti Petroleum, men vi har stillet andre Betingelser, end Slutsedlen indeholder, det anser vi os fuldt berettiget til". Idet det derpaa i Brevet anføres, at Citanten, efterat Olien var kontraheret (ved Slutsedlen af December 1897), havde ladet sin før nævnte Vexel (af Marts 1898) gaa til Protest, at man nu havde løbende Akcepter paa Citanten for ca. 1 240 Kroner og ikke vilde gaa længere med Kreditydelsen, og at Citanten ikke havde villet indgaa paa Indstævntes Forlangende om Trassering paa 14 Dage og om Assurancens Besørgelse for hans Regning, heder det videre, at naar Citanten nu vilde gjøre Ansvar gjældende, „saa stiller vi nu som Betingelse for at levere Dem den kontraherede Olie, at vi før Afsendelsen erholder bekræftet Bankrembours eller tilfredsstillende Garanti for, at vore Trattaer for Olieforsendelsen prompte indløses af Dem". Hertil maa der være givet et Svar af Citanten uden at der er oplyst, hvad det indeholdt, idet Indstævnte den 5 Oktober telegraferede til ham, at „Olien leveres overensstemmende vort Brev 1 Oktober, anderledes ikke". Citanten har derpaa efter forgjæves skeet Forligsprøve ved Stævning af 1 September 1899 sagsøgt Indstævnte med Paastand, at Indstævnte tilpligtes at betale ham Erstatning efter Skjøn for det Tab af ethvert Slags, der er ham tilføiet derved, at Indstævnte negtede at opfylde det ved Slutsedlen af 18 December 1897 afsluttede Petroleumssalg, foruden Renter og Omkostninger. Indstævnte har paastaaet sig frifunden med Tilkjendelse af Omkostninger, idet det anføres, at den Misligholdelse af den ældre Kontrakt, som Citanten havde udvist ved sit ovennævnte Forhold med Vexlen af Marts 1898, og hans derved tilsynekomne mislige økonomiske Stilling var tilstrækkelig Grund for Indstævnte til at fragaa den ved Slutsedlen afsluttede Handel, at Indstævnte dog forsøgsvis sendte de til ovennævnte Beløb af ca. 1 200 Kroner svarende gjenstaaende Partier efter den ældre Kontrakt, men at Oplysninger, som, da man var naaet til dette Beløb, blev indhentede angaaende Citantens økonomiske Stilling, ikke var gunstige, hvad der ogsaa senere bekræftedes derved, at Vexlerne for samme Beløb gik til Protest. Da Telegramet af 29 September 1898 med Rekvisition ifølge Slutsedlen indløb, besluttede Indstævnte at effektuere den, siden Betalingsfristen af Citanten var sat saa kort, og telegraferede derfor samme Dag som foran citeret, men da der samme Aften, efterat Varerne var expederede, kom nyt Telegram med Forlangende om 3 Maaneders istedetfor 14 Dages Betaling, nægtede Indstævnte paa Grund af nysnævnte Omstændigheder at indgaa herpaa, da Kjøberens Soliditet maa være Forudsætningen for Terminleverance og for Indvilgelse af længere Kredit. Hertil

kommer, anføres det, at Indstævnte aldeles ikke har negtet at effektuere Rekvisitionen mod 14 Dages Tratta, idet Varen var expederet overensstemmende med denne Ordre, og da Citanten bagefter kom og vilde have Forandring i Betalingsvilkaarene, var Indstævnte ikke forpligtet til at finde sig heri, eftersom Citantens Valgret da i hvert Fald var bortfaldt, efterat han engang havde valgt 14 Dage, hvorved han var afskaaret fra senere at gaa over til Slutsedlens andet Alternativ, 3 Maaneder. I Anledning af det saaledes Anførte har Citanten bestridt Indstævntes Berettigelse til at fragaa den engang indgaaede Kontrakt, hvorhos det anføres, at Indstævnte, hvis Bevæggrund med Hensyn til at gjøre Vanskeligheder, som skeet, Citanten søger i, at Slutsedlen paa Grund af opgaaende Priser paa Petroleum var økonomisk ufordelagtig for Indstævnte, ikke paa nogen Maade havde antydet, at han lagde nogen Vægt paa den protesterede Vexel af Marts 1898 og af den Grund vilde gjøre Ophævelser, og at den Omstændighed, at de tre senere Vexler gik til Protest, bl. a. skyldtes Indstævntes egen Misligholdelse af Slutsedlen, hvorved Citanten blev hindret fra gjennem Salg af den rekvirerede Vare at skaffe Dækning for Vexlerne. Med Hensyn til Valget af Betalingstid bemærker Citanten, at sin Bestemmelse herom maatte han kunne forandre, saalænge indtil Varen og Fakturaen var kommet ham ihænde, og at han desuden paa sit 1ste Telegram til Indstævnte (om 14 Dages Trassering) fik et Svar, som var afgivet med Forbehold og ikke indeholdt nogen ubetinget Antagelse af, hvad hans første Henvendelse gik ud paa, og da han telegraferede paany, nemlig om 3 Maaneders Tratta, var Indstævntes Afslag herpaa heller ikke begrundet i, at Citantens Valg allerede var truffet — i hvilket Tilfælde han for at undgaa Krangel angivelig vilde modtaget Sendelsen mod 14 Dages Trassering og nøiet sig med at afvise Indstævntes andet Forbehold (om Assurance) —, hvorimod det, som Indstævnte vilde, var at formene Citanten overhovedet at vælge 3 Maaneders Trassering. Retten finder det ikke fornødent at gaa ind paa, hvad Indstævnte har anført om den Adgang, han formente sig at have til at fratræde Kontrakten, idet det i ethvert Fald maa være afgjørende for Sagen, at Indstævnte, som det antages, under de forhaandenværende Omstændigheder ikke kan ansees at have negtet eller forholdt Citanten den af ham rekvirerede Sendelse. Naar ifølge Kontrakten Afgjørelsen af, om Citantens Betaling for, hvad han for den omkontraherede Petroleum blev skyldig, skulde være 3 Maaneder eller 14 Dage, beroede paa Citantens (Skyldnerens) Valg, saa maatte den ham saaledes tillagte Ret, naar Tingen sættes paa Spidsen, være udtømt ved, at hans Valg en Gang var truffet, saaat han, naar Indstævnte fandt Grund til at modsætte sig en Omgjørelse deraf, ikke bagefter kunde forandre det eller træde tilbage. Negtes kan det heller ikke, at Indstævnte havde et Moment at paaberaabe til Begrundelse af sin Vægring, nemlig den i hans Telegram til Citanten af 30 September nævnte protesterede Vexel. At Citanten, naar man henser udelukkende til hans eget (1ste) Telegram af 29 September, ved dette havde truffet sit Valg, kan ikke være tvivlsomt, saaat Spørgsmaalet alene kan være, om Indstævntes Telegramsvar af s. D. berettigede ham til at forandre sin Bestemmelse, saaledes som Citanten selv anfører. At Svaret er formet som „forbeholdende fjortendaglig Trassering", kan imidlertid ikke tillægges nævnte Virkning, naar dette faldt sammen med, hvad Citanten selv havde valgt, saaat det kun er Tillægget om Assurance ved Indstævnte mod Præmiens Anførelse til Citantens Debet, som ligger udenfor, hvad Citanten paa sin Side havde telegraferet, ligesom Slutsedlen ikke indeholder noget om Assurance. Af Proceduren kan det imidlertid ikke udledes, at dette Punkt skulde være af nogen Betydning for Citanten, ligesom hans eget Telegram No. 2 af 29 September udtrykkelig viser, at Assurance ogsaa fra hans Side var forudsat, kun at han vilde besørge den selv. Naar Indstævnte i Brevet af 1 Oktober siger, som foran citeret, at „vi har stillet andre Betingelser, end Slutsedlen indeholder", saa maa

dette derfor, som af Indstævntes Sagfører bemærket, reducere sig til Forbeholdet om Assurancen, og kan dette som anført ikke have noget at betyde for Sagen, saa maatte Indstævnte formentlig være berettiget til, som i Telegrammet af 30 September skeet, at negte at levere Varen anderledes end i Henhold til det Valg af Betalingsfrist, som Citanten ved sit 1ste Telegram havde truffet. Havde Citanten, som der ved Telegrammet af 30 September gaves ham Anledning til, og som det maatte være hans Skyldighed, akcepteret Sendelsen overensstemmende med sit engang trufne Valg, saa var Sagen dermed gaaet i Orden, og naar har ikke har villet akceptere som nævnt, saa maa han tilskrive sig selv, at hans Rekvisition ikke blev efterkommet. Vagefter, nemlig i Brevet af 1 Oktober, har Indstævnte erklæret at ville fra sin Side stille Betingelser, som Slutsedlen ikke hjemlede, men Citanten havde da refuseret at modtage Sendelsen overensstemmende med sit engang trufne Valg, hvilket Standpunkt han, som nærværende Sag viser, fremdeles opretholder. Af Indstævntes Anførte fremgaar det, at Indstævnte ikke vilde have leveret den rekvirerede Sendelse mod 3 Maaneders Trassering, om saadan havde været betimelig valgt af Citanten, men imidlertid kan der alene dømmes paa Grundlag af, hvad der virkelig er skeet eller indtraadt, og naar da Citanten ved sit Valg af 14 Dage selv havde udelukket det førstnævnte Alternativ, og Indstævnte var villig til at levere overensstemmende med dette Valg, idet han i Henhold dertil endog allerede havde expederet Varen, saa kan Indstævnte ikke siges at have gjort Brud paa Kontrakten. Hvad angaar Citantens Bemærkning, at det ikke som Grund til Indstævntes Afslag paa hans forandrede Begjæring om 3 Maaneder blev anført, at Valget allerede var truffet, saa heder det i Indstævntes Telegram af 30 September som foran citeret, at „Deres Telegrammer modsiger hinanden“, og da dette ikke kunde sigte til andet, end at Citanten først havde valgt 14 Dage, som ogsaa Indstævnte i Telegrammet af 30 September fastholdt, saa maatte Citanten forstaa, at det var hans Forandring af Valget, som foranledigede Vanskeligheden. Naar Citanten „in subsidium, men ogsaa kun rent subsidiært“, har paastaaet sig tilkjendt Erstatning for Indstævntes Negtelse af at levere de resterende 200 Fade paa kontraktmæssige Vilkaar, hvilken Paastand er fremsat i Citantens 2det Indlæg, saa maa Indstævnte formentlig have Ret, naar han har modsat sig denne Paastand som noget nyt, hvortil der ikke kan tages Hensyn, saa at Sagen maa begrændses til de 50 Fade, som var rekvirerede i Telegrammet af 29 September 1898. Vistnok er Citantens oprindelige, foran gjengivne Paastand ikke i Formen begrændset til sidstnævnte Kvantum alene, men ligesom hans 1ste Indlæg udelukkende angaar Rekvisitionen af 29 September 1898 og hvad dermed staar i Forbindelse, saaledes stemmer det ogsaa hermed, at Citanten først med sit 2det Indlæg har fremlagt Indstævntes foran nævnte Brev af 1 Oktober, som foruden det endnu senere fremlagte Telegram af 5 Oktober er det eneste Dokument i Sagen, der har Hensyn paa de resterende 200 Fade. Den nye Paastand kan saaledes i Virkeligheden ikke betragtes som subsidiær i Forhold til den oprindelige, hvorimod den maa siges at gaa ud paa at inddrage i Sagen ny, udenfor det oprindelig Paastaaede, liggende Gjenstand. I Henhold til Foranstaaende antages saaledes Indstævnte at maatte frifindes for Citantens Tiltale, idet dog Procesomkostningerne vil blive at ophæve.“

Et paa behørig Maade registreret Aktieselskab fatter paa Generalforsamling Beslutning om, at Selskabet opløses, og Anmeldelse herom registreres derpaa. En Kreditor indgaar til Skifteretten med Begjæring om, at Aktieselskabets Bo tages under Behandling som Konkursbo og nedlægger i Skiftesamling herom Paastand. Selskabets Direktion protesterer herimod, anførende dels, at Selskabet var opløst, dels at intet Bevis var ført for dets Insolvents. Skifteretten forkastede ved Decision Rekvirentens Begjæring. Dette Resultat begrundedes ved, at Skifteretten antog Selskabet opløst og at Konkursbehandling under disse Forhold ikke kunde aabnes. Høiesteret, til hvis Afgjørelse Sagen indbragtes, underkjendte Skiftedecisionen og gav Dom for, at Aktieselskabets Bo blev at tage under Skiftebehandling. Høiesteret antog, at et Aktieselskab ikke ophørte at existere som eget Retssubjekt ved den blotte Kjendsgjerning, at der var fattet Beslutning om dets Opløsning og heller ikke ved, at saadan Opløsning var anmeldt til Firmaregistret. Selskabet bestaar fremdeles, indtil dets Afvikling er afsluttet. Indtil da kan Selskabets Kreditorer holde sig til Selskabet paa samme Maade som før Opløsning var besluttet. At Selskabet retsstridigen har fordelt Aktiva mellem sig, forandrer ikke Forholdet til Ugunst for Kreditorerne. De saaledes fordelte Aktiva kunne ikke henregnes til S e l s k a b e t s Aktiva, saalænge de ikke, som muligens retsstridigen fordelte, ere tilbageførte til dette.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Marts 1903 i Sagen L.-No. 62 for 1 Session s. A. Direktør M. R. Wettergreen (Advokat Rubach) mod Aktieselskabet „Industri" ved dets sidste Direktion: Advokat Thor Lütken, Camillo Messel og P. Lowzow (udeblevne).

I Anledning af Kjøb af en Del Matrikulnummere til Skolestrædet og Holmensgade i Kristiania udstedte Aktieselskabet „Industri" ved dets Direktion Pantobligation dateret 22 Marts 1898, thinglæst 18 April s. A. for 30,000 Kroner, 5 % rentebærende og forfalden 31 December 1902 med Pant i samme Eiendomme. „Industri" var 10 Marts 1898 indført i Kristiania Bys Handelsregister som Aktieselskab med Kapital 60,000 Kroner under Bestyrelse af en Direktion paa 3 Medlemmer. Den 6 Oktober 1899 registreredes Anmeldelse om, at Selskabet var opløst i Henhold til Beslutning, fattet paa en extraordinær Generalforsamling 28 September s. A. Den oven nævnte Pantobligation transporteredes 2 April 1902 med Renter fra 11 Juni 1901 til Direktør M. R. Wettergreen. Denne indgav 16 Mai 1902 Begjæring til Kristiania Skifteret om, at Aktieselskabet „Industri" i Henhold til Konkurslovens § 3 maatte blive taget under Behandling som Konkursbo, idet oplystes, at Rekvirentens Fordring udgjorde den ved afholdt Tvangsauktion over Panterne udækkede og ved Misligholdelse forfaldne Pantobligations Paalydende 30,000 Kroner med 5 % Rente deraf fra 11 Juni 1901 og Rentesrente fra 11 December s. A. samt 2 % Inkasso.

Videre opgaves Selskabets Aktiva at bestaa i den hos Aktionærerne ikke indkaldte Aktiekapital, stor 24,000 Kroner, samt Aktionærernes Forpligtelse til at refundere Selskabet de udlignede Andele i Salgsfortjenesten ved Selskabets Salg af de før nævnte Eiendomme, bestaaende i 50,000 Kroner kontant og en Pantobligation paa 35,000 Kroner. I den berammede Skiftesamling 20 Mai 1902 nedlagde Rekvirenten Paastand om, at „Industri"s Bo tages under Konkursbehandling. Advokat Lütken paa egne og tidligere Meddirektørers Vegne bestred Rekvisitionens Beføielse, bl. a. fordi Selskabet „Industri" var opløst, og fordi intet Bevis var ført for dets Insolvents. Skifteretten afsagde samme Dag Decision, hvorved Rekvirentens Begjæring forkastedes. Dette Resultat begrundedes ved, at Konkursbehandling ikke antoges at kunne aabnes over et opløst Selskab.

Direktør M. R. Wettergreen har ved Stevning af 21 Mai 1902 paaanket Decisionen til Høiesteret og stevnt som Modpart Aktieselskabet

„Industri" ved dets sidste Direktion D'Hrr. Advokat Thor Lütken, Camillo Messel og P. Lowzow, for hvilke Stevningen blev lovlig forkyndt 24 og 26 Mai. Ved Sagens Foretagelse i Høiesteret den 31 Oktober næstefter mødte ikke de Indstævnte eller nogen for dem, hvorfor Sagen er udgaaet til skriftlig Behandling. Stevnemaalet findes at være i Orden, idet det er rettet mod de samme Mænd, for hvilke Konkursrekvisitionen i sin Tid blev forkyndt, og for hvem som Selskabets tidligere Direktion Advokat Thor Lütken i Skiftesamlingen tog til Gjenmæle.

Appellanten, der har erhvervet og behørig forkyndt Bevilling til Fremlæggelse af nye Oplysninger, har nedlagt saadan Paastand: at den paaankede Decision underkjendes, og at Aktieselskabet „Industri"s Bo bliver at tage under Konkursbehandling, og at Aktieselskabet „Industri" tilpligtes at betale til Appellanten Procesomkostninger.

Høiesteret finder, at Appellantens Paastand maa tages til Følge.

Et Aktieselskab ophører ikke at existere som eget Retssubjekt ved den blotte Kjendsgjerning, at der fattes Beslutning om dets Opløsning. Heller ikke ved, at denne Beslutning anmeldes til Firmaregistret.

Hvad en Beslutning om Opløsning medfører, er foreløbig alene, at Selskabets Virksomhed fra nu af indskrænker sig til, hvad der udkræves for dets Likvidation. Først naar denne Afvikling er afsluttet, naar altsaa Selskabets Eiendele er realiserede, dets udestaaende Fordringer inddrevne, dets Gjæld dækket, og det mulige Overskud fordelt blandt Aktieeierne — først da har Aktieselskabet ophørt at bestaa. Indtil da fortsætter det sin Tilværelse.

Og indtil da kan Selskabets Kreditorer, uanseet en Beslutning om Opløsning, holde sig til det paa samme Maade, som før denne Beslutning blev fattet. At Aktieeierne retsstridigen paa egen Haand har fordelt Selskabets Aktiva mellem sig uden først at sørge for Forpligtelsernes Dækkelse kan ikke forandre Forholdet til Ugunst for Kreditorerne. Forsaavidt Betingelserne derfor iøvrigt er tilstede, vil følgelig Kreditorerne ogsaa kunne begjære Selskabet sat under Konkurs.

Og Betingelsen efter Konkurslovens § 3, at Selskabets Midler er utilstrækkelige til Dækkelse af dets Gjæld, findes her at være forhaanden.

De Dækningsmidler, hvorom der under Sagen har været Tale, er den ikke indkaldte Del af Aktiekapitalen, 24,000 Kroner, samt de efter Beslutningen om Opløsning til Aktieerne fordelte Aktiva, opgivne til Kr. 50,000,00 og en Pantobligation paa 35,000 Kroner.

Men de saaledes fordelte Aktiva kan ved Spørgsmaalet, om Aktieselskabet eier Midler, tilstrækkelige til Dækkelse af dets Gjæld, ikke henregnes til Selskabets Aktiva. De er ved Fordelingen gaaede over fra at være Selskabets til de enkelte Aktieeieres Eiendele. At Fordelingen mulig som retsstridig vil kunne omstødes og de fordelte Midler føres tilbage til Selskabet, kan, saalænge dette ikke er skeet, ikke forandre Forholdet.

Og hvad dernæst den ikke indkaldte Del af Aktiekapitalen, Kr. 24,000,00, angaar, er det nok at bemærke, at den, selv om samtlige Aktieeiere forudsættes solvente, ikke er tilstrækkelig til Dækkelse af Appellantens Fordring.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes Indstævnte at burde tilsvare Appellanten.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Aktieselskabet „Industri"s Bo bliver at tage under Behandling som Konkursbo.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Indstævnte, Aktieselskabet „Industri", til Appellanten, Direktør M. R. Wettergreen, 220 — to hundrede og tyve — Kroner.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af §§ 35 og 41, jfr. § 9, i Lov om metrisk Maal og Vægt af 22 Mai 1875.

Høiesterets Votering og Dom af 4 April d. A. i Sagen, L.-Nr. 68/1 1903: Straffesag mod Kristoffer Nilsen Dæhlin (Forsvarer til Prøve: Cand. jur. Gerhard Holm. — Aktor: Adv. H. C. Klingenberg).

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Efter forgjæves Forelæg blev ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Politimesteren i Kristiania den 29 November 1902, Handelsborger Kristoffer Nilsen Dæhlin sat under Tiltale for Overtrædelse af Lov om metrisk Maal og Vægt af 22 Mai 1875 § 41 jfr. § 9 ved i forrige Aar i sin Forretning i Grønlands Gade 2 i Handel at bruge et ujusteret Blikmaal.

Sagen behandledes ved Meddomsret for Kristiania den 17 Januar 1903 med det Udfald, at Tiltalte blev fældet overensstemmende med Tiltalen og ilagt en Bod til Justervæsenets Kasse, stor 20 Kr., hvorhos det paagjældende Blikmaal konfiskeredes til Fordel for samme Kasse. I Sagsomkostninger til Statskassen tilpligtedes Tiltalte at udrede 10 Kroner.

Paa denne Dom har Tiltalte begjært Anke, idet han anker saavel over Lovens Anvendelse som over Strafudmaalingen og Bevisbedømmelsen. Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Meddomsretten har fundet det bevist, at Tiltalte ved Salg af Vin i sin Forretning har benyttet en ujusteret Blikkop. Og forsaavidt Tiltalte har paaberaabt, at Blikkoppen ikke i hans Forretning blev benyttet som Maal, men kun som Øsekop til Paafyldning af Flasker, anfører Meddomsretten hertil, at da Koppen efter det oplyste har været brugt til at udmaale det Kvantum Vin, der leveres Kunder for 15 Øre, som er det Minimumsbeløb, for hvilket der sælges Vin i Tiltaltes Forretning, og da bemeldte Kvantum svarede til omtrent $^1/_4$ Liter, antager Retten, at Blikkoppen maa betragtes som et Maaleredskab. Retten bemærker derhos, at Tiltaltes Butikjomfru ifølge vedkommende Politibetjents Vidneprov udtrykkelig kaldte Koppen for „Femten-Øres Maalet."

Jeg kan ikke være enig i Meddomsrettens Bedømmelse af det foreliggende Faktum, men maa give Tiltalte Medhold i hans principale Anke.

Naar Loven sætter Straf for i Handel og Vandel at bruge Maal eller Vegtlod, som ikke er justeret i Overensstemmelse med det metriske System, antager jeg ikke, at dette Straffebud rammer enhver Maaling ved Hjælp af et saadant Maal af en Vare, der sælges. Loven kan selvfølgelig ikke forstaaes som indeholdende noget Forbud mod Salg af det Slags Varer, som egner sig til Maaling, uden at Varen ogsaa

er blevet maalt ved Hjælp af justerede metriske Maaleredskaber. Bestemmelsen kan, saavidt jeg forstaar, kun sigte til det Tilfælde, at der sælges eller kjøbes efter Maal, saaledes at altsaa Kjøberen har Ret til et vist Kvantum. Det kan efter min Mening ikke stride mod Loven, at der, hvad der er ganske praktisk ved smaa Kvanta, sælges paa den Maade, at Prisen fastsættes til en rund Sum, mod at Sælgeren saa leverer, hvad han finder passende at kunne levere for denne Pris. Dette Kvantum vil da kunne variere efter Varens bedre eller slettere Kvalitet og efter Forandringer i Varens Pris, samt endelig efter hvad Sælgerens Opfatning for Tiden er af, hvad han kan staa sig paa at levere for en vis Pris. Handelen kan foregaa og foregaar vistnok ofte saaledes, at Sælgeren alene bruger sit Øiemaal til Bestemmelse af det passende Kvantum uden Benyttelse af noget særligt Redskab til Udmaaling, og jeg finder det klart, at en saadan Fremgangsmaade ikke kan rammes af Loven. Men jeg antager, at det heller ikke kan blive en strafbar Handling, om man foretager en saadan omhyggeligere Afpasning af Kvantum, som muliggjøres ved Benyttelsen af et eller andet Maal. Dette Maal benytter da Sælgeren alene som et Middel for sig selv til at komme efter, hvor meget han bør levere af Varen, og jeg kan ikke finde, at det i et saadant Tilfælde kan siges, at Vedkommende bruger sit Maal i Handel og Vandel. Jeg finder ogsaa, at det vilde være lidet rimeligt, om den, der strafløst kan levere paa Slump, idet en Kjøber en Gang kan faa et større, en anden Gang et mindre Kvantum for en vis Pris, skal straffes, hvis han er mere omhyggelig for at levere et ligeligt Kvantum. En anden Sag er det naturligvis, at ogsaa hvor Kjøberen forlanger at faa for en vis Pris, kan Forholdet være det, at det paa Grund af Sædvane maa ansees paa det Rene, at han venter og er berettiget til at vente, at han skal faa et bestemt Kvantum, f. Ex. et Pund eller en Liter. Men at Forholdet i nærværende Tilfælde har været dette, kan jeg ikke finde, at der paa Grundlag af de her foreliggende Fakta kan gaaes ud fra.

Under Sagen har været paaberaabt, iøvrigt fra begge Sider, en tidligere Høiesteretsdom, der er refereret i „Retstid." for 1898 Pag. 667. Men jeg kan ikke finde, at denne Dom er afgjørende for det foreliggende Tilfælde, idet Kjøberen her rekvirerede et vist Kvantum, og Prisen ved Salgets Afslutning beregnedes efter et vist Kvantum, kun at dette Kvantum bestemtes ved Hjælp af et Maal, der ikke var noget justeret Maaleredskab.

I Henhold til det anførte voterer jeg for Tiltaltes Frifindelse.

Konklusion:

Handelsborger Kristoffer Nilsen Dæhlin bør for Paatalemyndighedens Tiltale i denne Sag fri at være. Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Cand. jur. Gerhard Holm og Advokat H. O. Klingenberg, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, der udredes af Statskassen.

Assessor Reimers: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med førstvoterende. For mig som for ham er den afgjørende Betragtning den, at der her er solgt ikke efter Maal, men, om jeg saa maa udtrykke mig, efter Beløb. Det vil sige, Kunden kjøber ikke et Kvantum, bestemt ved et af ham opgivet Maal, men et Kvantum bestemt ved det Beløb, han for Sælgeren erklærer at ville erlægge mod til Vederlag at faa den Mængde af vedkommende Vare, som

derfor kan erholdes. Og denne Mængde vil, uafhængig af ethvert Maal, kunne variere efter den leverede Vares Kvalitet og dens vexlende Prisforhold. Den Omstændighed, at Sælgeren benytter Kar eller et andet Redskab til at bestemme det Kvantum, han for det af Kjøberen opgivne Beløb vil levere, kan efter min Mening ikke gjøre dette Redskab til et Maaleredskab i Lovens Forstand.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg kan ikke være enig med de tidligere voterende, men kommer til det Resultat, at Anken bør forkastes. Foreløbig skal jeg i Forbindelse med Førstvoterendes Omtale af Faktum, saaledes som dette er beskrevet i Domsbegrundelsen, bemærke, at Tiltalte i sin Ankeerklæring har bl. a. udtalt: „Maalet kaldtes „15-Øresmaalet," og under dette Portionsangivende solgtes Vinen eller under Benævnelsen „en Kop Vin"." Det er saaledes en fuldt korrekt Beretning, som ved det i Domsbegrundelsen omhandlede Vidneprov af Politibetjenten er givet om, at Koppen i Forretningen kaldtes „15-Øres-Maalet". Videre skal jeg foreløbig bemærke, at det formentlig ikke nærmest er de i Tiltalebeslutningen og Dommen paaberaabte Bestemmelser, Lov om metrisk Maal og Vegt af 22 Mai 1875 § 41; kfr. § 9, om hvis Overtrædelse der her er Spørgsmaal, men samme Lovs § 35, hvor det bestemmes, at der ved Kjøb og Salg af Varer under Straf som for Benyttelse af ujusteret Maal og Vegt bestemt (hvilken Bestemmelse man har i § 41) ikke maa anvendes andet Maal og Vegt end det metriske. Spørgsmaalet er altsaa in casu, om Tiltalte ved at benytte den omhandlede Blikkop ved sit Vinsalg maa siges at have solgt efter Maal, og at det in casu er saa, kan jeg ikke finde særdeles tvivlsomt. Forholdet er, at Tiltalte i sin Forretning sælger et bestemt Kvantum, det som rummes i Koppen, for 15 Øre og ved sit Salg bruger Koppen til at tilmaale Kunden dette Kvantum. Jeg mener, at dette ligefrem er Salg efter Maal. At Kunden ikke bruger noget Slags Maalbetegnelse ved sit Forlangende, men t. Ex. begjærer Vin for 15 Øre, kan ikke være til Hinder for at anse Salget som Salg efter Maal. For de 15 Øre tilmaaler dog Tiltalte sin Kunde det Kvantum, som rummes i Koppen, og jeg skulde tro, at de Kunder, som hos Tiltalte begjærer Vin for 15 Øre, nok vilde klage over urigtigt Maal, hvis Koppen ikke blev ordentlig fyldt. Naar Førstvoterende har betragtet Koppen som et Middel, Tiltalte havde for sig, og som altsaa skulde være Kjøberen uvedkommende, saa tror jeg ikke denne Betragtning svarer til det virkelige Forhold i Butiken. Jeg antager, at Kunden betragter Koppen som Maal i Forholdet ham og Tiltalte imellem, og at han som sagt nok vilde gjøre opmærksom derpaa, hvis Koppen ikke blev fuld. Jeg mener, at det bestemmende ved Begrebet Salg efter Maal maa være, at man sælger til Priser, bestemte i Forhold til Rumfanget, og derfor ved Salget foretager Maaling for at kunne levere den Kvantitet, hvorom der er Spørgsmaal. Og det Redskab man benytter til Bestemmelse af Rumfanget, er et Maal, hvad enten det er et lovbestemt Maaleredskab eller ikke. At det heromhandlede Redskab ikke kaldes Maal, men har faaet den neutrale Benævnelse Kop, at Ruminbholdet ikke svarer til noget af de lovbestemte metriske Maal, at Tiltalte selv maaske ikke kan angive Ruminbholdet metrisk, — er alt efter min Mening uden Betydning for Spørgsmaalet. At Koppen, som fra Forsvarets Side anført, ikke tilkjendegiver sig som tilhørende noget Maalsystem, er jo saa. Den er et Maal for sig, eiendommelig for Tiltaltes Forretning; men dette at han bruger den som Maal, mener jeg altsaa maa være nok. I

og for sig kunde der forøvrigt ikke være noget til Hinder for, at han paa denne Kop som Enhed ved Multiplikation og Division byggede op et Maalsystem med Hektokop, Decikop etc.

Der er i Ankeerklæringen og under Forsvaret fremholdt en hel Del Exempler til Sammenligning, saaledes Salg af en Flaske Vin, en Seidel Øl, et Glas Melk, en Kop Kaffe etc. Ved de af disse Exempler, der en hentede fra Beværtningstrafik, saadanne som Seidel Øl, Kop Kaffe, i det hele Portioner paa Beværtningssteder, skal jeg ikke opholde mig. Men forøvrigt skal jeg bemærke, at der selvfølgelig intet kan være til Hinder for, at Varer kan sælges baade efter Maal og paa anden Maade. Foruden ved Maaling med Liter eller Kop kan Vin, for at tage det nærmest liggende Exempel, sælges paa Flasker. Men dette bliver Stykfalg og ikke Salg efter Maal. Her vil der rimeligvis ofte kunne opstaa Vanskeligheder, idet Grændserne mellem paa den ene Side Salg efter Vegt eller Maal og paa den anden Side Stykfalg og Slumpesalg kan være flydende. Men at man in casu har en Trafik, som uden synderlig Betænkelighed maa kunne erklæres som Salg efter Maal, forekommer mig altsaa at maatte kunne med tilstrækkelig Føie antages efter det oplyste faktiske Forhold.

Jeg mener saaledes, at Anken bør forkastes; men da jeg har Grund til at antage, at jeg er i Minoritet med min Opfatning, anser jeg det ikke nødvendigt at indlade mig paa det andet Ankespørgsmaal, Strafudmaalingen, ligesom jeg heller ikke behøver at formulere nogen Konklusion. Med Hensyn til Salarierne er jeg enig med Førstvoterende.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og Andenvoterende. Den af Tredievoterende nævnte § 35 i Loven af 1875 er efter min Mening kun en Overgangsbestemmelse, der tilsigter at tvinge Folk til efter Udløbet af den satte Frist at benytte det metriske Maal- og Vegtsystem istedetfor det ældre System. Benyttelsen af de ældre Maal- og Vegtredskaber er derfor i Hen gjort strafbar, selv om disse Redskaber er justerede. Skal Tiltalte dømmes, maa det efter min Mening ske i Henhold til Lovens § 9 eller § 41. Det er imidlertid, som af Førstvoterende udviklet, her ikke forbudt at sælge uden efter Maal. Det er kun paabudt, at naar der sælges efter Maal, skal dette være metrisk. Det kommer derfor kun an paa, hvorvidt Kunderne har forlangt noget bestemt Maal eller Kjøb efter Maal. Og at dette her har været Tilfældet, kan jeg ikke antage. Om den benyttede Kop i Virkeligheden rummer omtr. $^1/_3$ Flaske eller $^1/_4$ Liter, er dette en Tilfældighed og ligegyldigt, saalænge den ikke ved sit Udseende har tilkjendegivet Kunderne, at den skal indeholde dette Maal. Det maa være ligegyldigt, enten Tiltalte ved Anledningen havde benyttet den omhandlede Blikkop eller en almindelig Porcelænskop. Og om end Kunderne i Almindelighed maaske have tænkt sig, at de ved at faa det i Koppen indeholdte Kvantum fik en Trediedel af en Flaske, kan jo dette heller ikke forandre Forholdet. En Flaske er ikke af nogen konstant Størrelse og er heller ikke noget i Loven af 1875 anerkjendt Maal. Dette er heller ikke Tilfældet med Halvflasker eller Kvartflasker. Men der er dog ikke Tale om Ansvar efter Meterloven for at sælge flaskevis. Om Tiltalte havde skaffet sig Trediedelsflasker — altsaa af Indhold omtrent lige den omhandlede Kop — og solgt dem med Vin, vilde han utvivlsomt været straffri. Det samme maatte ogsaa have været Tilfældet, om han i sin Butik havde havt staaende tilsalgs for 15 Øre pr. Stykket en Række saa-

danne Kopper, fyldte med Vin. Tredievoterende erkjender ogsaa, at der uden Ansvar kan sælges en Flaske Vin, en Seidel Øl, et Glas Melk, et Glas Vin, en Kop Kaffe, en Tallerken Bær og forskjellige andre Varer, hvis Kvantum er umaalt eller udmaalt efter et ujusteret Redskab. Og jeg kan ikke indse, at det i saa Henseende skal gjøre nogen Forskjel, enten Varen paa Forhaand er opmaalt eller for Leiligheden særskilt tilmaales Kjøberen. At der her handles om Salg af Vin, er en Tilfældighed, der ikke kan forandre Forholdets retlige Karakter, der vil være uafhængig af Varens Art.

Assessor Roll: Med Hensyn til Forstaaelsen af Meterlovens § 35 er jeg enig med Hr. Assessor Motzfeldt. Forøvrigt er jeg i det væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Prydz. Jeg kan med ham ingen Vegt lægge paa, at Kunderne sees at have begjært Vin for 15 Øre. Det er paa det Rene, at den Kop, hvori Vinen tilmaaltes, af Sælgeren selv og hans Butikfolk betegnedes som 15-Øres Maalet. Dette viser, at der i Butiken til Stadighed leveredes et vist udmaalt Kvantum for en vis Pris. Herom var naturligvis Kunderne vidende, og naar de begjærede Vin for 15 Øre, begjærede de herved det Kvantum, som i Butiken pleiede at udmaales for den Pris. Og jeg tænker med Hr. Assessor Prydz, at dersom Kunderne for sine 15 Øre kun havde faaet f. Ex. Koppen halv fuld, saa vilde de have protesteret og forment sig at være i sin gode Ret, naar de protesterede. Det er saaledes efter min Mening klart, at Koppen af Tiltalte ikke har været benyttet som et Øsekar, men som et Maal. Naar der er talt om, at der upaatalt sælges forskjellige flydende Varer i Kar, der ikke er justerede, saa vil jeg hertil bemærke, at der altid ved Siden af Maal- og Vegtlovgivningen har bestaaet Koutumer, der har fritaget visse Slags Salg fra Lovgivningen, og disse Koutumer, der altsaa existerede før Meterloven af 1875, har fortsat sig uden af den at være ophævede. Jeg vil særskilt nævne, at for Flaskesalgs vedkommende har disse Koutumer vundet legal Sanktion i Øl- og Vinloven af 1884 § 20. Sluttelig vil jeg bemærke, at jeg finder den af Førstvoterende citerede Høiesteretsdom af 1898 at være en afgjørende Støtte for den Opfatning, jeg her har fremholdt.

Assessor V. Scheel: Jeg kommer til samme Resultat som Tredie- og Femtevoterende og slutter mig i det væsentlige til, hvad der af dem er anført til Begrundelse af deres Votum, idet jeg alene bemærker, at jeg ikke finder det nødvendigt at udtale mig noget om Forstaaelsen af den paaberaabte Bestemmelse i Loven af 1875, dens § 35. Jeg finder nemlig, at § 41 er aldeles afgjørende for det Resultat, hvortil jeg ligesom Tredie- og Femtevoterende er kommet.

Justitiarius Løchen: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende samt D'hrr. Assessorerne Reimers og Motzfeldt.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Dom:

Handelsborger Kristoffer Nilsen Dæhlin, 45 Aar gammel, tiltales efter Beslutning af 29 November 1902 for Overtrædelse af Lov om metrisk Maal og Vægt af 22 Mai 1875 § 41 jfr. § 9 ved i Aaret 1902 i sin Forretning i Grønlands Gade 2 i Handel at have brugt et ujusteret Blikmaal.

Retten finder det bevist, at Tiltalte i 1902 i sin Forretning i Grønlands Gade Nr. 2 ved Salg af Vin (Laddevin) har benyttet en Blikkop, der er irettebragt, og som sees at være ujusteret.

Tiltalte har vistnok paaberaabt, at den omhandlede Blikkop ikke i hans Forretning har været benyttet som Maal, men kun som Øsekop til Paafyldning af Flasker; men da den, efter hvad der er godtgjort, har været benyttet til at udmaale det Kvantum Vin, som leveres Kunder for 15 Øre, der er det Minimumsbeløb, for hvilket der sælges Vin i Tiltaltes Forretning, og da bemeldte Kvantum, efter hvad der er oplyst, svarede til omtrent 1/4 Liter, antager Retten, at Blikkoppen maa betragtes som et Maalredskab. Det kan ogsaa bemerkes, at Tiltaltes Butikjomfru ifølge Politibetjent Rustads Vidneprov udtrykkelig kaldte Koppen for „Femtenøresmaalet".

I Henhold til det anførte vil Tiltalte være at fælde efter Lov om metrisk Maal og Vægt af 22 Mai 1875, § 41, jfr. § 9 for i Handel og Vandel at have brugt ujusteret Maalredskab.

Ved Strafudmaalingen har Retten taget væsentlig Hensyn til den store Skade, som det medfører for Publikum naar Handlende benytter ujusteret Maal og Vægtredskab. Det iretteslagte Blikmaal vil derhos i Henhold til nævnte Lovbestemmelse blive at konfiskere til Fordel for Justervæsenets Kasse, som ogsaa Boden vil tilfalde i Henhold til nævnte Lovs § 43.

Paternitetssag gjort afhængig af den angivelige Faders Ed. Da der under Sagen kun var Tvist om, hvorvidt Samleie havde fundet Sted ved en bestemt Leilighed, antoges Eden alene at burde omfatte dette Samleie.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 4 April 1903 i Sagen, L.-No. 73/1 f. A.: Marius Rønaalseie (Advokat Aanesen) mod Gusta Gulbrandsdatter Skaarerbækken (udebleven).

I nærværende Sag er ved Dom afsagt den 2 Mai 1901 af den konstituerede Sorenskriver i Nes Sorenskriveri saaledes kjendt for Ret:

„Hvis Citanten, Marius Johansen Rønaalseie inden sit Værnething til første eller andet Thing, hvortil lovligt Varsel kan gives Indstævnte, Gusta Gulbrandsdatter Skaarerbækken, ved sin korporlige Ed benegter at have havt legemlig Omgang med Indstævnte i Tiden fra 15 September til 10 Oktober 1899, bør Citanten ikke ansees som Fader til det af Indstævnte den 6 Juli 1900 fødte Pigebarn Gina Monsine. Aflægger Citanten ikke saadan Ed, ansees han som Fader til nævnte Barn og har at udrede det ham som saadan paahvilende Opfostringsbidrag. Sagens Omkostninger ophæves. At efterkommes osv."

Ved Dom af Kristiania Overret den 10 Marts 1902 og saaledes kjendt for Ret:

„Saafremt Appellantinden, Gusta Gulbrandsdatter Skaarerbækken, til 1ste eller 2det Thing, hvortil Indstævnte Marius Johansen Rønaalseie 15 Dage efter denne Doms Forkyndelse kan gives lovligt Varsel, inden sit Værnething med Ed bekræfter at have pleiet legemlig Omgang med Indstævnte under en Dansemoro i September 1899 paa Opsalsmyren, bør Indstævnte ansees som Fader til det af Appellantinden den 6 Juli 1900 fødte Pigebarn Gina Monsine. Aflægger Appellantinden ikke saadan Ed, bør Indstevnte ikke ansees som Barnets Fader. Processens Omkostninger ophæves ved begge Retter. Den befalede Sagfører, Overretssagfører Winter Hjelms Salær ansættes til 60 Kroner, som udredes af Statskassen."

Overrettens Dom er nu ved Stevning af 3 April 1902 af Marius Rønaalseie indanket for Høiesteret, hvor han har nedlagt Paastand om Underretsdommens Stadfæstelse og Tilkjendelse af Sagsomkostninger for alle Retter.

Indstævnte er udebleven, men Varsel og Dokumentation er i Orden.

Om Sagens nærmere Omstændigheder henvises til Underretsdommens Præmisser. Efter Overretsdommens Afsigelse er der inden Nes Sorenskriveri optaget et Thingsvidne, hvorunder tre med Appellantens Forhold kjendte Mænd edelig har bekræftet, at han er sandfærdig, ædruelig, ordentlig og flittig, og hvorunder der tillige er afgivet et Par Forklaringer angaaende Appellantens Tilstedeværelse i Danselokalet paa Opsalsmyren. Disse sidste har dog ingen nævneværdig Betydning, men gaar dog nærmest Indstævnte imod.

Høiesteret finder med Underdommeren, at der under de foreliggende Oplysninger ikke er tilstrækkelig Grund til at fravige Lovens Regel, hvorefter Eden i Paternitetssager i Almindelighed skal paalægges den angivelige Barnefader. Da der under Sagen kun har været Tvist om, hvorvidt Samleie har fundet Sted ved en bestemt Leilighed, bør Eden alene omfatte dette Samleie.

Processens Omkostninger findes at burde ophæves for alle Retter.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Saafremt Appellanten, Marius Johansen Rønaalseie eller Rønvoldseie, inden 4 — fire — Uger efter Høiesterets Doms Afsigelse hos Underdommeren paa sit Hjemsted begjærer Berammelse af Politiret og inden denne efter lovligt Varsel til Indstævnte, Gusta Gulbrandsdatter Skaarerbækken, med sin Ed benegter ved den Leilighed i September Maaned 1899, da der holdtes en Dansemoro paa Opsalsmyren, at have havt legemlig Omgang med Indstævnte, bliver han ikke at anse som Fader til det af hende den 6 Juli 1900 fødte Barn Gina Monsine.

Aflægger Appellanten derimod ikke saadan Ed, bliver han at anse som nævnte Barns Fader.

Processens Omkostninger for alle Retter ophæves.

Det den befalede Sagfører for Overretten tilkommende Salarium udredes af Statskassen.

Underrettens Dom er saalydende:

„Under nærværende i politiretslige Former anlagte Sag har Citanten ugift Arbeider Marius Johansen Ronvoldseiet af Nes sagsøgt Pigen Gusta Gulbrandsdatter Skaarerbækken, ligeledes af Nes, i Anledning af, at Sidstnævnte ifølge Akershus Amts Resolution af 26 Februar d. A. har udlagt Førstnævnte som Fader til det af hende den 6 Juli f. A. fødte Pigebarn Gina Monsine.

Sagen er inden fornøden Frist reist af Citanten.

Efter forgjæves anstillet Forligsmægling har Citanten nedlagt Paastand om ikke at blive anseet som Fader til Barnet qv., idet han har paastaaet sig berettiget til i Tilfælde at aflægge Benægtelsesed. Citanten medgiver, at han engang for ca. 3 Aar siden og den 27 December 1899 efter en Dansemoro har pleiet legemlig Omgang med Indstævnte, med hvem han forøvrigt benægter at have havt noget at bestille, skjønt Parterne har været nære Naboer og har truffet hverandre af og til i og udenfor Hjemmene.

Indstævnte har nedlagt Paastand om, at Citanten ansees som Fader til Barnet qv., idet hun subsidiært paastaar sig berettiget til at aflægge Bekræftelsesed, og har forklaret, at Citanten i de sidste 3 Aar af og til har pleiet legemlig Omgang med hende og angiver specielt, at Parterne havde Samleie med hverandre under en Dansemoro paa Pladsen Opsalmyra i Nes den 17 September 1899, efter hvilket Samleie Indstævnte, der angivelig aldrig har pleiet legemlig Omgang med nogen anden end Citanten, erklærer at være bleven frugtsommelig, idet hun tilføier, at hun som sidste Gang havde havt sin Menstruation lige før nævnte 17 September, ikke senere fik denne igjen.

Da ingen af Parterne har formaaet at præstere noget Bevis til Støtte for sin Paastand, formenes Sagen at burde gjøres afhængig af Ed, som efter Omstændighederne findes at burde paalægges Citanten. Det Tidsrum, som Eden bor omspænde, vil efter det under Sagen oplyste om, at Svangerskabet har været af normal Varighed, blive at sætte fra 15 September til 10 Oktober 1899.

Spørgsmaal om en gyldig Handel om en Byggetomt var kommen istand under Dissens besvaret benægtende, idet den ene af Kjøberne antoges af Sælgerens Kommissionær at være paavist en anden Tomt, end den i Salgsdokumentet betegnede. At den anden Kjøber havde været paa det rene med, hvilken Tomt Sælgeren udbød, kunde efter Omstændighederne ikke medføre, at Handelen blev staaende for denne Parts Vedkommende, idet denne Part maatte forudsættes ikke at ville kjøbe den alene og det derhos var paa det rene, at denne Kjøber var indgaaet paa Handelen i Tillid til Medkjøberens Kyndighed i Byggeaffærer, til hvilke han selv intet Kjendskab havde.

Høiesterets Votering og Dom af 18 April d. A. i Sagen, L.-Nr. 76/1 1903. E. Olsen Wang og Johan Harestad (Overretssagfører Robert Jacobsen til Prøve) mod F. O. Dalsrud (Adv. Røstdal).

Extraordinær Assessor, Adv. Meidell. Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder skal jeg henvise til den af Kristiania Byret under 30 Juni 1900 afsagte Dom, hvorved saaledes blev kjendt for Ret:

„De indstævnte E. Olsen Wang og Johan Harestad bør under en løbende Mulkt til Kristiania Bykasse af 5 — fem — Kroner for hver Dag, de sidder denne Dom overhørige, mod at erholde Skjøde paa Tomten Nr. 32 ved Schleppegrellsgade hersteds udstede til Citanten F. O. Dalsrud, med Pant i nævnte Tomt, en Obligation paa Kr. 4 048 — fire tusinde firti otte — Kroner med 5 — fem — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 12 Mai 1899. Endvidere bør de Indstævnte overtage de tidligere Heftelser i nævnte Tomt med Renter og Afdrag deraf fra 1 December 1898, samt endelig mod at erholde udleveret de for Tomtens Bebyggelse udarbeidede Tegninger betale Citanten 150 — et hundrede og femti — Kroner med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 1 Juni 1899, til Betaling sker.

Forøvrigt bør de Indstævnte for Citantens Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves."

Dommen er afsagt under Dissens, idet en af de Voterende stemte for de ved Byretten Indstævntes Frifindelse i Sagen.

Af E. Olsen Wang og Johan Harestad er Byretsdommen indbragt til Høiesterets Prøvelse. For Appellanten er nedlagt saadan Paastand:

„At den paaankede Byretsdom underkjendes, og at Appellanten frifindes for Indstævnte, T. O. Dalsruds Tiltale i denne Sag samt hos denne tilkjendes Sagens Omkostninger for Byretten og Høiesteret med et passende Beløb."

Indstævnte Dalsrud har nedlagt Paastand om Stadfæstelse af Byrettens Dom og Tilkjendelse hos Appellanterne in solidum af Sagens Omkostninger ved Høiesteret.

Som det af Byrettens Dom vil sees, stiller Sagen sig i væsentlige Henseender forskjellig for hver af Appell.s Vedkommende. Med Hensyn til E. Olsen Wang gjøres det gjældende, at han har svævet i en væsentlig Vildfarelse, idet han har gaaet ud fra, at den Tomt, som omhandles i det af Byretten som „Slutseddel" benævnte Dokument af 12 Mai 1899, og som deri er betegnet som Nr. 32 Schleppegrellsgade, er den Tomt, der besaaes af ham i Forening med en Mand ved Navn Gohn, som Appellanten mener maa betragtes som Sælgerens Kommissionær, — hvilken sidste Tomt er oplyst rettelig at have Nr. 30 til Schleppegrellsgade og Nr. 18 til Christies Gade. At den Tomt, som ved Leiligheden saaledes blev besigtiget af Appell. Wang, var en anden end den, der er omhandlet i det nævnte Dokument, maa ansees at være paa det Rene. Naar det derimod er paastaaet, at Sælgeren skulde kunne ansees som den, der var ansvarlig for, at nævnte Gohn havde paapeget en feilagtig Tomt, kan jeg heri ikke være enig. Vistnok sees det, at Gohn har oppebaaret Provision af Kjøbesummen, og det er heller ikke egentlig fra Indstævnte, Dalsruds Side benegtet, at Gohn handlede i Forstaaelse med Indstævnte ved at tilbyde Tomten tilsalgs. Men dels kan jeg ikke finde, at Gohn har staaet i et saa fast Forhold til Dalsrud, at denne ubetinget skulde være bundet af hans Handlinger. Dels forekommer det mig ogsaa, særlig efter 3 Hovedvidnes Prov, at den Besigtigelse, der foregik, var af en saa løs Beskaffenhed, at Appellanten havde den stærkeste Opfordring til for at kunne være sikker paa, at det var den rette Tomt, der blev beseet, at anstille nærmere Undersøgelse. Det nævnte Hovedvidne forklarer, at Gohn til ham har fortalt, hvorledes det gik for sig ved Leiligheden. Efter denne Forklaring havde Gohn og Olsen Wang „gaaet op til Dalsrud for at faa ham med og paavise Tomten. De traf imidlertid ikke Dalsrud hjemme og gik derfra alene for at se paa Tomten. Da de kom paa den Kant, hvor Tomten skulde ligge, traf de to Arbeidere, der sad paa nogle Stokke og spiste. De spurgte disse, hvor Fagerheimsgaden og Christiegade stødte sammen. Den ene af Arbeiderne svarede, at han ikke vidste det, den anden paapegede for dem, hvor han troede, at Gaderne vilde gaa. Gohn havde da sagt til Olsen Wang, at hvis det forholdt sig som af Arbeiderne opgivet, vilde Tomten ligge der. Dette var hvad Gohn fortalte Vidnet ved Leiligheden."

Hvis man gaar ud fra, at den skete Paavisning har været saaledes, som Gohn har skildret for 3 Hovedvidne — og i Mangel af andre Oplysninger mener jeg, at det maa man gaa ud fra — saa var altsaa denne hans Befaring af Tomten af ganske foreløbig, usikker Art. Noget, som der var at bygge paa for Appellanten, naar det gjaldt at indgaa Kjøb, forekommer det mig, at en saadan Besigtigelse ikke kunde være. Videre er det oplyst og her ved Høiesteret uimodsagt anført, at forinden Dokumentet af 12 Mai 1899 blev underskrevet, fik Wang paa Opfordring udlaant Maalebrevet for Tomten Nr. 32. Dette fik han, fordi han, efter hvad der er oplyst, angav, at han vilde se, hvorledes

Tomten kunde bebygges. Nu er Tilfældet det, at Wang er Bygmester. Men særlig for en Bygmester maa jeg med Indstævnte være enig i, at det vilde være tilstrækkeligt blot at kaste et Blik paa Maalebrevet for at se, at den Tomt, som deri omhandles, ikke kunde være den Tomt, der var beseet i Overvær af Wang og Gohn. Uden at gaa i Detalj finder jeg derfor, at et af to har været Tilfældet. Enten har Wang underkastet Maalebrevet en nærmere Besigtigelse, og da har jeg vanskelig for at tænke mig, at han fremdeles skulde kunne vedblive at være i Vildfarelse. Eller han har anseet det for at være forholdsvis irrellevant for sig, om han fik den individuelle Tomt, han specielt havde beseet under Befaringen, eller en anden i det samme Strøg af omtrent samme Beskaffenhed. Jeg mener overhovedet, at Wang ved at modtage Maalebrevet og ingen Bemærkning fremkomme med om, at Maalebrevet viste en feil Tomt, har i Gjerning akcepteret Handelen som angaaende Schleppegrellsgade 32. Det forekommer mig, at det vilde være noksaa betænkeligt at statuere, at en Mand, der maaske oprindelig har svævet i en Vildfarelse, der vilde kunne bringe et ellers gyldigt Kontraktsforhold til at korruere, skulde kunne uden nogen Tidsbegrændsning have Adgang til ligeoverfor Medkontrahenten at gjøre gjældende denne Indsigelse. Han vilde jo paa den Maade kunne komme i den gunstige Stilling, at han, alt eftersom Konjunkturerne og andre Forhold stillede sig, kunde fragaa eller vedstaa Kontrakten efter eget Tykke. Den, der — som jeg antager Appellanten Wang her har gjort — ved sin egen Handlemaade akcepterer den Kontrakt, hvorom Tvivl ellers kunde reises, maa finde sig i, at Kontraktsforholdet bedømmes efter hans egen Optræden. Jeg mener, hvad der ogsaa saavidt sees er Byrettens Pluralitets Anskuelse, at Appellanten ved den Maade, hvorpaa han har forholdt sig ligeoverfor det omhandlede Maalebrev, har afskaaret sig Adgang til længere at kunne paaberaabe sin oprindelige Vildfarelse.

Med Hensyn til de øvrige Indsigelser, der fra Appellantens Side har været reist mod Byretssøgsmaalet, finder jeg det tilstrækkeligt at henvise til, hvad derom er bemærket i Byretsmajoritetens Præmisser, som jeg i det Væsenlige kan tiltræde.

Ved Høiesteret er fra Appellantparties Side gjort gjældende, at Dokumentet af 12 Mai 1899 kun var et foreløbigt Dokument, der forudsatte Afslutning af en senere supplerende endelig Kontrakt. Mod denne Indsigelse er der imidlertid fra Indstævntes Side protesteret som ny, og jeg finder derfor ingen særlig Grund til at opholde mig nærmere ved dette Punkt.

Det følger saaledes af, hvad jeg har anført, at jeg for Appell. Wangs Vedkommende antager, at Kontrakten er bindende, og da falder det efter den Stilling, hvori Appellanten, Johan Harestad staar — og hvorom jeg kan henvise til Byretsdommen — af sig selv, at ogsaa for Harestads Vekommende Kontrakten vil være at opretholde.

Jeg kommer altsaa i det hele til samme Resultat som Byrettens Majoritet. Processens Omkostninger for Høiesteret antager jeg efter Omstændighederne bør ophæves.

Konklusion:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Extraordin. Assessor, Expeb.sekr. Bull: Jeg kan ikke være enig med Førstvoterende, men kommer til samme Resultat som Byrettens

dissenterende Medlem og kan i det Væsentlige tiltræde hans Begrundelse.

Det er af Appellanten forklaret, at Gohn antagelig Marts 1899 henvendte sig til Wang som Kommissionær for Indstævnte, Dalsrud, og spurgte Wang, om han vilde kjøbe en fordelagtig Tomt, beliggende paa Grünerløkken, hvilken Tomt Gohn havde tilsalgs. At dette er gaaet saaledes for sig, er saavidt jeg har forstaaet ikke benegtet fra Dalsruds Side. Hvorledes det virkelige Forhold maatte være mellem Gohn og Dalsrud, maa man altsaa gaa ud fra, at Wang forudsatte og med Føie kunde forudsætte, at Gohn var Dalsruds Salgskommissionær. Og der er intet oplyst eller antydet om, at der senere skulde være passeret noget, som skulde rokke denne Wangs Forudsætning. Meget mere fremgaar det af Kjøbekontrakten, at Sælgeren i denne, som af Førstvoterende berørt, tilpligtede Wang og Harestad at betale Gohn i Provision 1 pCt. af Kjøbesummen. Men gik Wang saaledes ud fra, at Gohn var Sælgerens Kommissionær, saa maatte det være naturligt for ham at antage, at Gohn ogsaa kunde paavise den omhandlede Tomt. Den Omstændighed, at Gohn, da Paavisningen skulde finde Sted, sammen med Wang gik op til Dalsrud for om muligt at faa ham med til Tomten, kunde ikke lettelig bibringe Wang den Forestilling, at Gohn ikke skulde være sikker paa, hvilken Tomt der handledes om. Det maatte aabenbart af mange Grunde være af Interesse, at Sælgeren selv var med ved Anledningen. Derimod er det ganske vist saa, som af Førstvoterende berørt, at 3 Hovedvidnes Forklaring synes at tyde paa, at Gohn under Paavisningen viste sig ikke at være noget særdeles orienteret. Men om dette fra først af var Tilfældet, er det dermed vel forenligt, at Gohn tilsidst kunde blive ganske sikker i sin Sag. Og i ethvert Fald mener jeg, at Wang med Føie maatte kunne gaa ud fra, at hvis Gohn ikke sluttelig var ganske sikker, saa vilde han som Sælgerens Kommissionær henvende sig til sin Mandant og forvisse sig om, at han havde paavist rigtig. Blev Resultatet, at den antagne Kommissionær afsluttede Paavisningen uden at gjøre nogen Antydning i Retning af, at Wang dog ikke maatte bygge paa denne Paavisning som sikker, saa maatte Wang med Føie kunne slaa sig til Ro forsaavidt.

Derimod skal jeg ganske vist medgive, at det ved første Øiekast kunde synes saa, som om det Kart, der er aflagt paa Maalebrevet, maatte være egnet til at bibringe Wang den Forestilling, at der maatte foreligge en Forvexling af Tomterne. Tomtens Konfiguration paa Kartet er en ganske anden end den Skikkelse, som den paaviste Tomt frembyder. Men der er herved at mærke, at Paavisningen paa Aastedet efter al Sandsynhed ikke netop skede for at Wang skulde faa en Forestilling om Tomtens Konfiguration, men derimod væsentlig for at give ham et Begreb om Tomtens Beliggenhed, om hvorledes det forholdt sig med Bebyggelsen paa de omliggende Tomter o. s. v. Og dernæst er det en Iagttagelse, som temmelig almindelig gjøres, at en Eiendoms Udstrækning efter Kart kan vise sig at være en ganske anden, end man efter Paavisning paa selve Stedet har forestillet sig. Det maa erindres, at Forholdet her ikke var det, at Wang paa Stedet har sammenholdt Kartet med Tomten. Spørgsmaalet er kun, hvorvidt han maatte blive opmærksom paa, at den Tomt, som han har faaet paavist, uden dog at have nogen særlig Opfordring til at fæste sig ved dens Skikkelse, havde en anden Konfiguration, end det senere ham ihændekomne Kart udviste. Jeg siger, at Wang ikke havde nogen

særlig Opfordring til at fæste sig ved Tomtens Skikkelse, dengang den paavistes for ham. Thi netop som bygningskyndig Mand maatte han være fuldt paa det Rene med, at i saa Henseende — med Hensyn til Tomtens Konfiguration — maatte han have et Kart at gaa ud fra; dette viste sig ogsaa bagefter, da han af denne Grund fik udlaant Kartet.

Under alle Omstændigheder anser jeg det efter Proceduren for at være paa det Rene, at Wang, uanseet hvad Kartet kunde have bragt ham til at antage, faktisk vedblev i sin vildfarende Forestilling lige til det Tidspunkt, da han paa Basis deraf forlangte at træde tilbage fra Kontrakten. Det kan ganske vist siges at være en betænkelig Sag, om man vilde tilstede en Kontrahent, der ved Indgaaelsen af en Kontrakt har været i en noksaa væsentlig Vildfarelse, paa Basis heraf at kunne træde tilbage uden nogen Tidsbegrændsning. Der kan anføres meget stærke Grunde for, at han maa gjøre denne sin Ret gjældende uden unødigt Ophold. Men som sagt, jeg finder det her processuelt at være paa det rene, at Wang har optraadt uden saadant unødigt Ophold.

Jeg skal i saa Henseende bemærke, at medens den skriftlige Salgskontrakt er oprettet den 12 Mai 1899, er Forligsklagen i Sagen udtaget allerede den 1 Juni næstefter. Man kan altsaa se, at alt her er gaaet saa at sige Slag i Slag. Og jeg skal yderligere tilføie, at det, saavidt jeg forstaar, ikke engang fra Dalsruds egen Side er blevet gjort gjældende, at han er kommet i nogen uheldigere Stilling derved, at denne Salgskontrakt har lagt et Baand paa ham. Man maa gaa ud fra, at her foreligger en res integra, at Dalsruds Stilling paa ingen Maade var nogen uheldigere, da Wang forlangte at træde tilbage, end dengang han gik til Oprettelse af Salgskontrakten.

Naar Wang saaledes efter min Mening maa blive at frifinde for Dalsruds Tiltale, følger deraf ogsaa, at Resultatet maa blive det samme for Harestads Vedkommende, idet jeg forsaavidt finder at kunne indskrænke mig til en Henvisning til det dissenterende Byretsmedlems Domsbegrundelse.

Processens Omkostninger finder jeg efter Omstændighederne maa blive at ophæve for begge Retter.

Konklusion:

E. Olsen Wang og Johan Harestad bør for T. O. Dalsruds Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Bull. Jeg vil dog ikke tilbageholde den Bemærkning, at jeg har været i nogen Tvivl om, hvorvidt ikke Harestads Kundskab om, hvilken Tomt Handelen gjaldt, efter Forholdet mellem ham og Wang bør være tilstrækkelig til at bevirke Kontraktens Opretholdelse.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: I det Væsentlige og Resultatet enig med Andenvoterende.

Extraordin. Assessor, Lagmand Thinn og Assessor C. Hansteen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Andenvoterende, Assessor Bulls Konklusion.

Byrettens Dom:

„Ved Slutseddel af 12 Mai 1899 indgik E. Olsen Wang og Johan Harestad med T. O. Dalsrud en Handel om at kjøbe af denne Tomten Nr. 32 ved Schleppegrellsgade herstedts for Kr. 14 pr. Kvadratalen, hvorefter, da Tomtens Areal er opgivet at udgjøre 2073,20 Kvadratalen, den samlede Kjøbesum skulde blive Kr. 29,024.80. Kjøbesummen skulde afgjøres ved, at Kjøberne overtog den Eiendommen tidligere paahvilende Pantegjæld efter 2 Obligationer, tilsammen Kr. 24,976.80 med 5 % Renter deraf fra 1 December 1898 og for Resten Kr. 4 048 udstedte Pantobligation i Tomten 5 % rentebærende og forfalden til Betaling, naar Tomten var bebygget. Det sidste er ikke udtrykkeligt sagt i Slutsedlen; men maa efter Parternes Procedure under nærværende Sag ansees paa det rene. Fremdeles skulde efter Slutsedlen Kjøberne overtage de for Tomtens Bebyggelse udarbeidede Tegninger, hvorhos de endelig indgik paa at bebygge Tomten straks. Kjøbet afsluttedes mellem Parterne personlig, efterat den ene Kjøber Wang en Tid iforveien i Forening med en Mellemmand havde været paa Stedet for at bese Tomten. Det er imidlertid in confesso, at der ved denne Leilighed paa Grund af Feiltagelse af Mellemmanden blev paavist en anden Tomt end den, som senere betegnedes i Slutsedlen, og nævnte Kjøber blev, efter hvad han har forklaret, hellerikke opmerksom paa Feiltagelsen, da der noget senere, men før Slutseddel udfærdigedes, blev overleveret Kart over Tomten.

Da Kjøberne paa Grund heraf har nægtet at vedstaa Kjøbekontrakten, har T. O. Dalsrud efter forgjæves Forligsmægling ved Stævning af 9 Juni 1899 sagsøgt E. Olsen Wang og Johan Harestad til Kontraktens Opfyldelse. Han har herunder specielt paastaaet 5 % Renter fra 12 Mai 1899 af den Obligation, som Kjøberne skulde udstede, og at Indstævnte tilpligtes at tilbagebetale ham forskjellige Udlæg, som han angivelig har havt paa Grund af de Indstævntes Undladelse af at opfylde Kontrakten i rette Tid, nemlig:

1. Renter og Afdrag af de ældre Obligationer, hvortil der i Deduktionsindlægget angives at være udlagt næsten 1 500 Kroner.
2. Omkostninger ved Udstedelse og Thinglæsning af Skjøde til Citanten fra hans Hjemmelsmand til Beløb Kr. 351,44, idet det anføres, at han var forpligtet til at modtage Skjøde paa Anfordring, medens dette kunde have været udstedt fra hans Hjemmelsmand direkte til Kjøberne, hvis de ikke havde nægtet at vedstaa Kontrakten.

Endelig:

3. 200 Kroner, som Citanten angiver at have maattet betale i Provision for et Laan til Afgjørelse af de under 1 og 2 nævnte Udgifter.

Citanten har derhos paastaaet Renter af disse Beløb og tilstrækkelige Sagsomkostninger.

Af de Indstævnte har Johan Harestad, skjønt lovligt varslet, hverken mødt i Forligelseskommissionen eller for Retten. Derimod har den anden Indstævnte E. Olsen Wang taget til Gjenmæle og paastaaet Frifindelse for begge og Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger.

Som Følge af det ved de Indstævntes fælles Forpligtelse i nærværende Tilfælde begrundede nødvendige Procesfællesskab antager Retten, at den ene Indstævntes Indsigelser og Procedure ogsaa maa komme den anden ikke mødende tilgode, ligesom man under Hensyn dertil antager, at den ene Indstævntes Undladelse af at møde i Forligelseskommissionen ikke bør have nogen Følge for Procesomkostningernes Udredelse.

Man henviser i nævnte Henseende til Hagerups Civilproces I, Side 194 og 93.

Til nærmere Begrundelse af, at Kjøberne som Følge af den stedfundne Feiltagelse ikke kan være forpligtede til at vedstaa det sluttede Kjøb, har Indstævnte

gjort gjældende, at den i Slutsedlen nævnte Tomt, Schleppegrellsgade 32, er mindre fordelagtig, end den forud paaviste, Christiesgade 18 og Schleppegrellsgade 30. Der er i saa Henseende væsentlig anført, at førstnævnte Tomt er en mindre god Byggegrund derved, at den ligger paa dyb Fylding, medens Grunden paa sidstnævnte Tomt væsentlig skulde bestaa af Sand, og at denne ligger ved Siden af allerede bebyggede Nabotomter, hvad der ikke er Tilfældet med førstnævnte Tomt, hvilket baade i og for sig gjør denne mindre værdifuld og derhos senere vil medføre Ulemper og Ubehageligheder for denne, naar Nabotomterne skal bebygges. Indstevnte paastaar fremdeles, at han ved Kjøbet havde gjort Regning paa, at de tidligere Laan paa den kjøbte Tomt skulde vige Prioritet for et eventuelt Byggelaan for indtil 3/5 af Brandtaxt til enhver Tid, medens det efter Kjøbets Afslutning erfaredes, at dette alene var Tilfældet med den ene af de ældre Obligationer paa Kr. 16 781,80, hvorimod den anden paa Kr. 8 195,80 først veg Prioritet for en saa stor Del af Brandtaxten, naar Tomten var helt bebygget, og indtil da kun for Halvparten af Brandtaxten. Indstævnte vil heller ikke før efter Kjøbets Afslutning være bleven opmerksom paa, at der var betinget et extraordinært Afdrag paa 10 % af de ældre Obligationer, forsaavidt ikke kontinuerlig Bebyggelse af den kjøbte Tomt var paabegyndt inden 11 Juni 1899. Endelig har Indstævnte anført, at den paaviste Tomt. der omfattede to Matr.-Nr., frembød den Fordel, at den kunde bebygges i to Terminer, medens den i Slutsedlen nævnte Tomt, der var omtrent af samme Størrelse som begge de andre tilsammen, i sin Helhed maatte bebygges paa en Gang.

Citanten har ligeoverfor Indstævnte bemerket, at den stedfundne Feiltagelse ikke kan fritage dem for at vedstaa det sluttede Kjøb. Den Mellemmand, som paaviste Tomten, stod ikke i noget saadant Forhold til Citanten, at denne kunde blive ansvarlig for hans feilagtige Paavisning. Indstævnte skyldte alene sin egen Uopmerksomhed og Uforsigtighed, om de ikke itide bemerkede Feiltagelsen, hvad de ialfald burde have gjort, da Kart over den i Slutsedlen betegnede Tomt blev dem overleveret. Citanten har derhos henvist til en under Sagen afgiven Forklaring af 2 Hovedvidne, hvorefter den ene Indstævnte, Harestad, 2 Gange sammen med dette Vidne skulde have seet paa Tomten Nr. 32 ved Schleppegrellsgade ca. 14 Dages Tid, før heromhandlede Handel blev afsluttet. Med Hensyn til nævnte Tomts Beskaffenhed er der af 4 Hovedvidne, som i Løbet af de sidste Aar har opført ialt 8 Gaarde i Strøget deromkring, forklaret, at Tomten ikke som af Indstævnte paastaaet, ligger paa dyb Fylding, at denne paa det dybeste ikke gaar under Kjælderdybde og paa selve Byggepladsen er langtfra saa dyb, saaledes at den ikke kan være til Gene for Bebyggelse. Ved et af Citanten under Sagen optaget Skjøn angaaende Fordelagtigheden af Schleppegrellsgade 32 i Sammenligning med de 2 andre ovennævnte Tomter er endelig udtalt, at førstnævnte Tomt, forudsat at Fyldingen ikke gaar dybere end til alminbelig Kjælderdybde, ansees som den forholdsvis værdifuldere og fordelagtigere.

Retten antager efter alt, hvad der foreligger i denne Sag, at de Indstævnte ikke kan undgaa at tilpligtes at opfylde den ved ovennævnte Slutseddel af 12 Mai 1899 indgaaede Kontrakt. Man skal i saa Henseende bemærke, at der intet er oplyst, som med Hensyn til den stedfundne feilagtige Paavisning af Tomten kan lægges Citanten tillast, og der er specielt ikke godtgjort, at vedkommende Mellemmand, som var med den indstævnte Wang paa Stedet, har staaet i noget saadant Forhold til Citanten, at denne kan forpligtes ved Mellemmandens Feiltagelse.

Blev Feiltagelsen ikke opklaret itide, kan dette alene antages at skyldes de Indstævntes egen Uforsigtighed, som, forsaavidt det var dem om at gjøre at kjøbe en bestemt Tomt, havde al Opfordring til, forinden Handelen afsluttedes, ved alle fornødne Oplysninger at skaffe sig fuld Sikkerhed for den foreviste og kjøbte Tomts Identitet.

Man antager efter det foreliggende ogsaa at maatte gaa ud fra, at Indstævnte, Wang, har forstaaet eller ialfald burde have forstaaet, at vedkommende Mellemmand aldeles ikke var sikker paa, hvor Tomten quæst. laa, og naar deres Forsøg paa at faa Citanten med under Paavisningen ikke lykkedes, fordi denne ikke dengang var hjemme, synes det at maatte have ligget særdeles nær for indstævnte Wang at gjentage Forsøget og skaffe sig fuld Sikkerhed om, hvor Tomten laa, hvis dette havde været ham om at gjøre. Men Retten kan derhos heller ikke anse det godtgjort, at det for de Indstævnte ved Kontraktsafslutningen har fremstillet sig som det afgjørende, at de fik kjøbt netop den paaviste Tomt med bestemte Egenskaber, de knyttede til denne.

Da indstævnte Wang af vedkommende Mellemmand blev paavist Tomten, kjendte han den, saavidt det kan sees, ikke fra før. Han kan heller ikke erfares senere, før Kontrakten blev indgaaet, at have undersøgt Tomten nærmere, og naar han ikke blev opmærksom paa, at den ham overleverede Kartforretning angik en anden Tomt en den, han havde seet, antages det heller ikke rimeligt, at han har lagt Vægt paa bestemte Egenskaber ved denne. Det antages overhovedet sandsynligt, at Indstævnte ikke saa meget har fæstet sig ved den enkelte Tomt, men at det egentlig kun har ligget i deres Hensigt at erhverve en eller anden fordelagtig Tomt i vedkommende Strøg. De paagjældende Tomter ligger ogsaa lige i Nærheden af hverandre, begge med Gader eller aaben Plads til 3 Sider. Forøvrigt kan man heller ikke ved Sagens Afgjørelse bortse fra det ovenfor gjengivne Vidneudsagn af 2 Hovedvidne, hvorefter den indstævnte Harestad synes at maatte have vidst, hvor den i Slutsedlen betegnede Tomt var beliggende.

Idet man efter det anførte ikke kan finde godtgjort Tilstedeværelsen af en Vildfarelse hos de Indstævnte af saadan Art, at denne berettiger dem til at fra gaa Kontrakten, saaledes er der heller ikke ført fornødent Bevis for, at der fra de Indstævntes Side under Kontraktsforhandlingerne er enten udtrykkelig stillet Betingelser eller paa anden Maade kommet til Udtryk Forudsætninger med Hensyn til særlige Egenskaber ved Tomten eller med Hensyn til de samme paahvilende Heftelser, saaledes som af Indstævnte paastaaet.

I Henhold til det anførte antages de Indstævnte efter Citantens Paastand, som dog forøvrigt ikke er ganske bestemt og fyldestgjørende, at burde tilpligtes under en løbende Mulkt mod at erholde Skjøde paa Tomten Schleppegrellsgade Nr. 32 at udstede med Pant i denne en Obligation, stor Kr. 4 048 med 5 % Renter fra 12 Mai 1898 (mod hvilken Termin Indstævnte ikke har gjort nogen særlig Indvending), og endvidere at overtage Forrentning og Afdrag af de tidligere Obligationer i nævnte Tomt fra 1ste Decbr. 1898. Da Citanten ikke har opgivet noget ganske bestemt Beløb, som af ham er udlagt til Renter og Afdrag, antages de Indstævnte ikke at kunne direkte tilpligtes at refundere Citantens Udlæg forsaavidt. De Indstævnte bør videre tilpligtes mod at erholde de for Tomtens Bebyggelse udarbeidede Tegninger at betale Citanten herfor 150 Kroner med Renter fra Forligsklagen. Citanten har ikke for det af ham paastaaede høiere Beløb Kr. 200 mod de Indstævntes Benægtelse ført noget Bevis. Derimod antages de Indstævnte at maatte blive at frifinde for Citantens Paastand om Refusion for Udgifter ved Skjøde fra hans Hjemmelsmand, og for de 200 Kr., som Citanten har udbetalt i Provision for Laan til Bestridelse af Tomtens Udgifter, da disse Omkostninger ikke findes at staa i saadan direkte Forbindelse med Indstævntes Undladelse af at opfylde den afsluttede Kjøbekontrakt, at de herfor kan gjøres ansvarlige.

Sagens Omkostninger antages efter Omstændighederne at burde ophæves. —

— — — —

Edward Hambro. M. Ebbell, kst.

Jeg kommer til et andet Resultat end de tidligere Voterende. Jeg maa gaa ud fra, at Gohn har været Citantens Salgskommissionær, og det er paa det rene, at han har paavist Wang en anden Tomt end den, som Handelen angaar. Jeg maa ogsaa gaa ud fra, at Wang, dengang Slutsedlen udfærdigedes, stod i den Tro, at den angik den for ham af Gohn paaviste Tomt, og jeg kan ikke anse det godtgjort, at Wang efter Gohns Optræden ved Paavisningen maatte faa det Indtryk, at Gohn ikke var sikker paa, at det var den rigtige Tomt, han paaviste, og jeg kan heller ikke skjønne, at det af Wang modtagne Kart under disse Omstændigheder var egnet til at vække nogen særlig Mistanke om, at den paaviste Tomt var en anden end den, Kartet angik. Og da nu Wang, naar intet forelaa, som var egnet til at vække hans Mistanke, i saa Henseende jo ikke vel kunde tænke sig, at Citantens Salgskommissionær ikke skulde have Rede paa, hvilken Tomt det var, han havde at sælge, kan jeg ikke finde, at der kan lægges Wang nogen særlig Uforsigtighed tillast, at han ikke anstillede nærmere Undersøgelser om, hvorvidt den paaviste Tomt virkelig var den rette. Og ialfald, selv om der af ham i saa Henseende skulde være udvist Uforsigtighed, maa jeg som sagt gaa ud fra, at Wang ved Handelen gik ud fra, at han kjøbte den paaviste Tomt, medens Handelen angaar en anden Tomt.

Dette anser jeg i og for sig afgjørende for Spørgsmaalet om Handelens Gyldighed, ialfald for Wangs Vedkommende. Der er efter min Mening ingen virkelig Handel kommet istand. Wang har ment at kjøbe et, medens Handelen angaar noget andet. At den i Slutsedlen omhandlede Tomt muligens kan være ligesaa værdifuld og værdifuldere end den paaviste, kan jeg ikke under disse Omstændigheder tillægge nogen afgjørende Betydning. Det maatte ialfald bero paa Wangs egen Opfatning af, hvilken Tomt han fandt mest tjenlig for sig, og han har udtalt, at han i saa Henseende satte den paaviste Tomt høiere.

Om Wang har udvist Uforsigtighed i den foran anførte Retning, kan efter min Mening ikke tillægges Betydning for Spørgsmaalet om Handelens Opretholdelse, men kunde i Tilfælde bevirke Erstatningsansvar for ham for det Tab, som derved maatte være bleven paaført Citanten f. Ex. derved, at han ved den indgaaede Handel blev forhindret i at disponere over Tomten paa anden Maade. Men da jeg efter det anførte maa gaa ud fra, at Skylden for Feiltagelsen væsentlig maa tilskrives den urigtige Paavisning fra Citantens Kommissionærs Side, og denne ved Paavisningen maa ansees at have optraadt paa Citantens Vegne og ialfald af Wang med Grund maatte opfattes at have optraadt som saadan, antager jeg, at der under alle Omstændigheder ikke kan blive Spørgsmaal om saadant Erstatningsansvar, som heller ikke er paastaaet.

Hvad Harestad angaar, er hans Stilling forskjellig fra Wangs, som det er paa det rene, at han før Handelens Afslutning havde beseet den rigtige Tomt og saaledes vidste, hvilken Tomt Handelen angik. Som af det foranførte fremgaar, maa jeg imidlertid antage, at denne Omstændighed ikke har ledet til nogen Opklarelse af Forholdet for Wangs Vedkommende, idet jeg maa gaa ud fra, at Harestad forudsatte, at Wang var bleven paavist og havde beseet den rigtige Tomt.

Naar jeg, tiltrods for at Harestad var paa det rene med, hvilken Tomt Handelen gjaldt, alligevel kommer til det Resultat, at Handelen heller ikke for hans Vedkommende kan opretholdes, er det i Betragtning af, at han havde kjøbt Tomten sammen med Wang og maa forudsættes ikke at have villet kjøbe den alene, samt at han, efter hvad af Indstævnte uimodsagt er anført, indgik paa Handelen i Tillid til Wangs Kyndighed i Byggeaffærer, til hvilke han selv intet Kjendskab havde. Naar derfor Handelen ikke kan opretholdes for Wangs Vedkommende, antager jeg ikke, at den kan blive at opretholde for Harestads, der ogsaa maatte

have Grund til at gaa ud fra, at Wang var bleven paavist den rigtige Tomt og havde godkjendt denne.

Jeg kommer saaledes til det Resultat, at de Indstævnte bør frifindes.

Med Hensyn til Sagsomkostningerne er jeg enig med de andre Voterende.

F. Mack.

Ved Forbrydelse mod Straffelovens 18—21 udfordres ikke, at efusio seminis har fundet Sted, forat Gjerningen skal være fuldbragt. Ved Spørgsmaalet om Anvendeligheden af summarisk Behandling er det afgjørende Moment, hvilken Tilstaaelse angaaende Faktum Tiltalte har afgivet, medens det er ligegyldigt, hvilken Opfatning Sigtede har med Hensyn til den retslige Bedømmelse af det tilstaaede Faktum.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Erklæring af 18 December 1902 i Sagen L.-Nr. 577 for f. A. i Anledning Anke fra Statsadvokaten i Hedemarkens og Kristians Lagsogne.

Ankeerklæring

fra Statsadvokaten i Hedemarkens og Kristians Lagsogne med Hensyn til Forhørsretsdom inden Nordre Hedemarkens Sorenskriveri af 18 November 1902, ved hvilken Dom den 15aarige Mauritz Andreassen for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 18 § 21 andet Led er ilagt Fængsel paa almindelig Fangekost i 32 Dage samt Omkostningsansvar.

Anken sker til Gunst for Domfældte, ibet denne ifølge den til Grund for Dommen lagte Tilstaaelse ikke under Gjerningen har havt Sædudtømmelse, og Gjerningen derfor antages kun at burde være bedømt som Forsøg.

Ved Sagens Indsendelse har Rigsadvokaten paapeget, at den afsagte Dom formentlig er i Overensstemmelse med Høiesteretsdom i „Retstid." 1866, Pag. 714. Derimod finder Rigsadvokaten det tvivlsommere, hvorvidt Betingelserne for summarisk Behandling ved Forhørsret har været tilstede, ibet Domfældte kan antages at have gaaet ud fra, at han alene vilde blive straffældt for Forsøg, og dette ogsaa kan have været hans Forudsætning for Vedtagelsen af summarisk Behandling.

Kjæremaalsudvalget skal bemærke, at den i Dommen af 1866 af Høiesteret hævdede Opfatning ogsaa er fastholdt i Høiesteretsdom 11/7 1896, „Retstid." f. A. Side 624. Anvendelsen af Straf som for fuldbyrdet Forbrydelse er saaledes i sin Orden.

Og hvad Behandlingsmaaden angaar, kan Udvalget ikke finde det tvivlsomt, at det er ligegyldigt, hvilken Opfatning Sigtede har med Hensyn til den retslige Bedømmelse af det Faktum, han tilstaar. Selv om man maatte antage, at Sigtede kun har vedtaget summarisk Behandling, fordi han har gaaet ud fra, at Faktum rettelig skulde subsummeres under en mildere Straffebestemmelse, end Loven medfører, maa dette være ganske uden Betydning. Jfr. Getz i „Retstid." 1893, Side 417 fgg., som aabenbart gaar ud fra dette som selvsagt.

Efter dette afgives saadan

Erklæring:

Anken afvises.

Et sagkyndigt Vidne (en Læge) bliver ikke Sagkyndig i Straffeprocesslovens Forstand ved inden Retten at „vedstaa og bekræfte", hvad Vidnet efter sin tidligere gjorte Jagttagelse ifølge sin Fagdannelse kan oplyse betræffende Efterforskningens Gjenstand.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 20 December 1902 i Sagen L.-Nr. 579 for s. A.

Fattiglem Anne Larsdatter Sandvold døde 81 Aar gammel den 26 Mai 1902 paa Kalstadeie i Gausdal. Da der opstod Rygter om, at hendes Død ikke var naturlig, men foraarsaget ved giftige Draaber, der var bleven hende overladte, beordredes af Fogden i Søndre Gudbrandsdalen Efterforskning, og den 28 Oktober d. A. (1902) afholdtes Forhør, administreret af den konstituerede Sorenskriver i søndre Gudbrandsdalen, hvorunder som 4 Vidne blev afhørt Kommunelæge i Gausdal Carl Mathiesen, der havde tilseet hende den 24 og 25 Mai. Vidnet afgav Forklaring om sine Jagttagelser af hendes Tilstand og om de Yttringer, der faldt under Besøgene. Derefter er protokolleret som Lægens videre Forklaring: „Efter det Oplyste forelaa der ingensomhelst Omstændigheder, der kunde lede Tanken hen paa, at Afdøde var død en unaturlig Død, hvorfor Vidnet ikke fandt nogensomhelst Foranledning til at anmelde Sagen, da det benegtedes, at Afdøde havde faaet i sig noget." Nogen videre Forføining fra det Offentliges Side i Dødsfaldets Anledning blev ikke truffet. Læge Mathiesen anmodede imidlertid i Skrivelse af 29 Oktober d. A. til Forhørsrettens Administrator om at blive tilkjendt sædvanlig Godtgjørelse efter Straffeprocesslovens § 199 (og Resolution 13 Juni 1894), idet han formente rettest at burde have været opnævnt som Sagkyndig, da hans Forklaring i Retten forudsatte medicinsk Sagkyndighed, hvorhos han var afæsket Erklæring og Udskrift af sin Protokol angaaende de til Forhørets 3 Vidne Aaret forud udleverte Draaber, som af dette Vidne var bleven overladte til Afdøde. Ifølge Stadsadvokatens Henstillen i Paategning af 10 November d. A. afsagde Sorenskriveren i Søndre Gudbrandsdalen den 29 November Kjendelse om den begjærte Godtgjørelse. Ved denne blev Kommunelæge C. Mathiesen kjendt berettiget til Salær af det Offentlige for at have fremmødt og afgivet Forklaring i Retsmødet 28 Oktober 1902. Salæret ansættes til 20 Kroner. Sorenskriveren fandt det reiste Spørgsmaal tvivlsomt, men har, skjønt maaske det Protokollerede ikke tydelig giver Udtryk derfor, opfattet Lægens Forhørsforklaring som indeholdende tillige en paa hans specielle medicinske Indsigt grundet skjønsmæssig Udtalelse, hvorved han vedstaar og bekræfter den Mening, han tidligere ved sine Sygebesøg havde opgjort. Lægens Oplysninger angaaende de 3 Vidne leverede Draaber fandt Retten derimod ikke at kunne tillægge Betydning.

Den afsagte Kjendelse er paakjæret af Statsadvokaten i Hedemarkens og Kristians Lagsogne med Paastand om, at Kommunelæge Mathiesen kjendes uberettiget til Salær for sin i Retsmødet 28 Oktober 1902 afgivne Forklaring. Stadsadvokaten anfører til Begrundelse, at Lægen efter Retsbogens Udvisende kun afgav Forklaring om, hvad han som Vidne pligtede at forklare sig om, — nemlig om sin Behandling af Afdøde, de gjorte Jagttagelser ved Sygebesøgene og de Resultater, som han paa Grundlag af sin da foretagne Undersøgelse dengang kom til, og som bevirkede, at han ikke fandt Grund til at foretage Anmeldelse i Sagen — saaledes udelukkende rent faktiske Oplysninger om Forhold, som han paa Forhaand var bekjendt med. Den af Læge Mathiesen og Sorenskriveren paaberaabte Kjæremaals-

kjendelse af 15 Juli 1892 formener Statsadvokaten ikke at angaa et med nærværende analogt Tilfælde.

Udvalget er i det Væsentlige enig med Statsadvokaten, idet det finder at maatte lægge det ved Forhøret Protokollerede til Grund, kfr. hermed og Straffeprocesslovens § 169, og heller ikke finder, at et sagkyndigt Vidne bliver Sagkyndig i Lovens Forstand ved inden Retten at „vedstaa og bekræfte", hvad det efter sine tidligere gjorte Jagttagelser ifølge sin Fagdannelse kan oplyse betræffende Efterforskningens Gjenstand. En tilsvarende Opfatning ligger til Grund for en af Kjæremaalsudvalget i Kjendelse af 27 September 1902*) truffen Afgjørelse.

I Henhold til det oven Anførte affiges saadan

Kjendelse:

Kommunelæge C. Mathiesen kjendes uberettiget til Salær som Sagkyndig for sin i Retsmødet 28 Oktober 1902 afgivne Forklaring.

En Person, der for usømmelig Opførsel inden Retten var ilagt en Bod til Statskassen stor 10 Kr., paakjærer denne Kjendelse. Høiesteret forkaster Kjæremaalet og ilægger den Kjærende en Mulkt til Statskassen stor 10 Kr., for aabenbart grundløst Kjæremaal.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 20 December 1902 i Sagen L.-Nr. 580 for f. A.

Den 11 December 1902 afholdtes ved Kristiania Forhørsret Retsmøde under Efterforskning mod Josefine Mathilde Enholm. Herunder afhørtes som 1 Vidne Maren Andersen Langerud. Før imidlertid Vidnets Afhøring kunde paabegyndes, maatte Administrator give Sigtede en Tilretteviisning for usømmelig Opførsel og betydede hende, at en fortsat usømmelig Opførsel vilde paaføre hende Mulkt. Ikke destominbre blev 1 Vidnes Forklaring gjentagne Gange afbrudt af Sigtede, der trods Advarsel raabte: „Du staar og juger" og lignende. Sigtede blev derfor af Administrator paa Stedet ilagt en Bod til Statskassen af 10 Kroner for usømmelig Optræden.

Paa denne Kjendelse erklærede Sigtede paa Stedet Kjæremaal.

Kjæremaalsudvalget finder Mulktilæggelsen fuldt beføiet og anser Kjæremaalet saa aabenbart grundløst, at Sigtede herfor maa blive at ilægge Bod efter Straffeprocesslovens § 412.

I Henhold til det Anførte affiges saadan

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes, hvorhos Josefine Mathilde Enholm for aabenbart grundløst Kjæremaal ilægges en Bod til Statskassen af 10 — ti — Kroner.

En frifunden Tiltalt begjærer Erstatning efter Straffeprocesslovens § 455 1ste og 2det Passus. Han tilkjendes Erstatning efter 1ste Passus. Erstatningen ansættes ved Meddomsretten under Forudsætning af, at en Sagfører fra Distriktet havde været engageret til Forsvaret. Dette billiges af Høiesteret.

---

*) Se „Retst." for f. A. S. 108. Red.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 30 December 1902 i Sagen L.-Nr. 599 for s. A.

Ved Dom, afsagt af Meddomsret inden Mellem Gudbrandsdalens Sorenskriveri den 27 November 1902, blev Handelsreisende Andreas Berg Johannesen Elvenæs, der var sat under Tiltale for Overtrædelse af L. 24 Juli 1894 § 25 samt nordre Frons Politivedtægters § 1, frifundet for Paatalemyndighedens Tiltale. Tiltalte blev derhos i Henhold til Straffeproceslovens § 455 første Passus tilkjendt Erstatning for Udlæg til sit Forsvar med Kr. 35,00, hvorimod Retten ikke fandt nogen Grund til at tilkjende ham Erstatning med Hjemmel af Paragrafens andet Punktum.

Paa denne Afgjørelse har Tiltalte erklæret Kjæremaal, forsaavidt Godtgjørelsen for Forsvarsudgifter kun er sat til 35 Kroner og Godtgjørelse for Reiseudgifter er nægtet.

Ved Indsendelsen af Kjæremaalserklæringen har Underdommeren bl. a. forklaret, at Salæret blev fastsat, som om Tiltalte havde benyttet en af Distriktets Sagførere som Forsvarer, idet der ikke forelaa nogen Nødvendighed for, som skeet, at benytte en Kristiania-Sagfører; derhos blev taget Hensyn til Sagens Ubetydelighed og dens lidet indviklede, enkle Beskaffenhed. Underdommeren finder vedblivende, at Erstatningen var tilstrækkelig. At Tiltalte, der er Handelsreisende, og bosat i Kristiania, kunde siges at have havt usædvanlige eller i Forhold til hans Vilkaar betydelige Reiseudgifter ved at møde paa Vinstra, fandt Retten efter Underdommerens Forklaring ikke.

Den for Tiltalte mødende Forsvarer har i en til Kjæremaalsudvalget indsendt Forestilling udførlig begrundet Kjæremaalet. Han udvikler heri bl. A., at det for Tiltalte maatte være paakrævet at henvende sig til en Sagfører paa sit Hjemsted Kristiania, at Engagement af en Lillehammer-Sagfører neppe vilde have faldet billigere, idet Tiltaltes egne Reiseudgifter derved vilde være blevne saa meget større, at Tiltaltes Udgifter til Forsvar efter en nærmere opgjort Beregning opgaar til Kr. 336,90, og at hans Reiseudgifter har været baade usædvanlige og i Forhold til hans Vilkaar betydelige — Billetpenge og Diæt udgjorde efter Forsvarerens Formening mindst Kr. 36,90 — ligesom de har været en nødvendig Følge af Forfølgningen.

Kjæremaalsudvalget finder det meget tvivlsomt, om det her i det Hele kan siges at have været nødvendigt for Tiltalte at benytte Forsvarer, og er i hvert Fald enig med Meddomsretten enig i, at det maatte have været tilstrækkeligt for ham hertil at engagere en Sagfører fra Distriktet, samt at den fastsatte Erstatning under Hensyn hertil er tilstrækkelig. Ligeledes er man med Meddomsretten enig i, at Tiltalte ikke kan siges at være paaført usædvanlige eller i Forhold til hans Stilling betydelige Reiseudgifter. Kjæremaalet vil saaledes blive at forkaste.

I Henhold til det anførte afsiges saaban

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

Notitser og Efterretninger.

Juridisk Embedsexamen 1ste Semester 1903. Til Examen var anmeldt 60 Kandidater, hvoraf 2 ikke fremmødte ved Opraabet første Examensdag og 9 trak sig tilbage under Besvarelsen af de theoretiske Opgaver.

Examensopgaverne var følgende:

A. Praktisk Opgave.

Under et midlertidigt Ophold i Kristiania kjøbte Søren Jensen fra Danmark den 24de September 1902 en Hest af Landhandler Peder Aas for 1000 Kroner. Halvdelen heraf betalte han kontant, da han kort efter reiste tilbage og tog Hesten med sig, og for den anden Halvdel udstedte han til Peder Aas sit Gjeldsbrev, forfaldent 3 Maaneder efter Kjøbet. Derhos havde Søren Jensen — hvad der af Peder Aas var betinget for at tillade ham at tage Hesten med sig — formaaet sin i Kristania fastboende Landsmand, Grosserer Holm, til at forsyne Gjeldsbrevet med saadan Paategning: „Undertegnede garanterer nærværende Gjeldsbrevs rigtige Indfrielse paa Forfaldsdag".

Den 12te November samme Aar transporterede Peder Aas Gjeldsbrevet til Kjøbmand Nilsen som Betaling for Varer, Aas tidligere havde modtaget. Faa Dage derefter erholdt en af Kjøbmand Nilsens Fordringshavere, Agent Olsen, Udlæg blandt andet i dette Gjeldsbrev, og Udlægsforretningen blev behørig thinglyst den 1ste December næstefter. Den 8de samme Maaned kom Peder Aas's Bo under Konkursbehandling, og Boets Bestyrer gjorde Krav paa, at Kjøbmand Nilsen skulde levere Gjeldsbrevet tilbage til Boet. Nilsen bestred Boets Ret hertil og henviste derhos til Agent Olsen som den nuværende Besidder af Gjeldsbrevet; denne negtede ogsaa at efterkomme Boets Krav.

Agent Olsen henvendte sig derimod til Grosserer Holm og krævede Gjeldsbrevet betalt; men Holm ansaa sig ikke forpligtet hertil, baade paa Grund af Erklæringens Indhold, hvorefter han mente kun at være simpel Forlover, og fordi han havde bragt i Erfaring, efterat han havde indgaaet Forløftet, at Søren Jensen ved Gjeldsbrevets Udstedelse kun havde været 23 Aar gammel, medens Fuldmyndighedsalderen i Danmark er 25 Aar. Olsen bestred, at nogen af disse Omstændigheder kunde begrunde Fritagelse for Holm fra at efterkomme sit Forløfte efter dets Lydelse. Han paastod desuden, at det fra Holms Side anførte maatte ansees ham ganske uvedkommende. Han havde stillet Holm betryggende Sikkerhed for det Tilfælde, at Peder Aas's Konkursbo skulde ansees berettiget til at indkræve Gjeldsbrevet.

Herover forfattes en Betænkning, hvori de foreliggende saavel subsidiære som principale Retsspørgsmaal drøftes og afgjøres.

B. Theoretiske Opgaver.

1. Af Formueretten: Om Frihævd og Modhævd efter norsk Ret.
2. Af Strafferetten: Om General- og Specialprævention som kriminalpolitiske Synspunkter.
3. Af Processen: Hvorvidt er en civil Doms materielle Retskraft begrænset til, hvad der omhandles i Domskonklusionen?
4. Af Retshistorien: Udsigt over den norske Panterets Historie.
5. Af den romerske Ret: Den romerske Retslære om usnsfructus.
6. Af Formueretten: Om Solidarskyldneres indbyrdes Gjensøgningsret.
7. Af Statsøkonomien: Hvorledes kan paa den hensigtsmæssigste Maade Banksedlers Indløselighed sikres.
8. Af den offentlige Ret: I hvilken Udstrækning binder Stortingets Bevilgninger den udøvende Magt?
9. Af Processen: Hvilke Fordringer stilles der til Indholdet af Meddomsrettens Domsbegrundelse, og i hvilke Hensyn er disse Fordringer grundede.
10. Af den almindelige Retslære: Hvorvidt bør Statens Opgave indskrænkes til Retsbeskyttelse?

Den foreløbige Censur over den skriftlige Prøve havde saadant Udfald:

Birger Schanke	Kan faa Laudabilis.
Henrik Arnold Thaulow Bergh	Kan faa Laudabilis.
Nils Hansen Østbye	Staar til Laudabilis.
Wilhelm Klaveneß	Haud illaudabilis.
Severin Christian Sommerfelt	Haud illaudabilis.
André Dedekam	Haud illaudabilis.
Hans Henry Parr Lampe	Haud illaudabilis.
Peter Adolf Edvard Kjeldbahl Vogt-Andersen	Staar til Haud illaudabilis.
Jacob Gregg	Kan vel faa Laudabilis.
Johan Kristian Løchstøer	Kan faa Laudabilis.
Georg Ingemann Sandvik	Staar til Haud illaudabilis.
Oscar Magnus Jarl Humerfelt	Haud illaudabilis.
Eivind Stenersen Blehr	Kan vel faa Laudabilis.
Odd Arthur Hanning Rønnow	Haud illaudabilis.
Paul Christian Frank	Kan faa Laudabilis.
Adam Hiorth	Haud illaudabilis.
Elias Molland	Kan faa Laudabilis.
Karl Mathias Christopher Altenburg Lund	Kan faa Laudabilis.
Bredo Rolsted	Haud illaudabilis.
Bernhard Nicolay Getz	Haud illaudabilis.
John Einar Holmsen	Kan faa Laudabilis.
Morten Beyer Arnesen	Haud illaudabilis.
Alexander Ott	Haud illaudabilis.
Bjarne Peter Lindman	Haud illaudabilis.
Martin Nielsen	Kan vel faa Laudabilis.
Sigvald Meek	Kan vel faa Laudabilis.
Alf Sand	Kan vel faa Laudabilis.
Trond Alm Tostrup	Staar til Haud illaudabilis.
Ole Gudbrandsen Kjos	Kan faa Laudabilis.
Ole Strøm	Kan faa Haud illaudabilis.
Johan Jacob Kvam	Staar til Haud illaudabilis.
Christian Blom	Haud illaudabilis.
Jonas Markus Dreyer	Haud illaudabilis.
Christoffer Hole	Haud illaudabilis.
Karl Hakon Borchsenius Benneche	Haud illaudabilis.
Henrik Caspar Aubert	Kan vel faa Laudabilis.
Trygve Winsnes	Haud illaudabilis.
Alf Fridtjof Larsen	Haud illaudabilis.
Erling Ebbesen	Staar til Haud illaudabilis.
Peder Lie	Kan faa Haud illaudabilis.
William Malthe Johannessen	Kan vel faa Laudabilis.
Christian Lerche Dahl Holm	Non contemnendus.
Alf Herre Heltberg	Non contemnendus.
Jørgen Berner Schive	Haud illaudabilis.
Bjarne Engelstad	Haud illaudabilis.
Christian Ulrik Kyhn Gløersen	Kan faa Laudabilis.
Clement Gerhardsen	Kan faa Laudabilis.
Hans Erichsen Lund	Kan vel faa Laudabilis.

En Kandidat erholdt Karakteren Immaturus.

41 Kandidater underkastede sig den mundtlige Prøve med det Udfald, som efterfølgende Tabel udviser:

Navn.	Fødselsaar.	Ex. art. Aar.	Ex. art. Karakter.	Ex. philos. Aar.	Ex. philos. Karakter.	Embedsexamen. Aar.	Embedsexamen. Karakter.	Studietid Aar.
						1903 Mai—Juni		
Birger Schanke	1878	1897	2	1898	2	»	2	4
Wilhelm Klaveness	1880	1898	2	1899	3	»	3	3½
André Dedekam	1880	1898	2	1899	2	»	3	4
Henrik Caspar Aubert	1877	1895	2	1897	3	»	2	3½
Jonas Markus Dreyer	1870	1894	2	1897	2	»	3	3½
Ole Gudbrandsen Kjos	1876	1897	3	1899	3	»	2	4
Eivind Stenersen Blehr	1881	1899	2	1900	2	»	2	3
Henrik Arnold Thaulow Bergh	1879	1897	2	1898	1	»	2	4½
Oscar Magnus Jarl Humerfelt	1880	1898	2	1899	2	»	3	4
Martin Nielsen	1879	1898	2	1899	2	»	2	4
Sigvald Meek	1880	1898	2	1899	2	»	3	4
Karl Hakon Borchsenius Benneche	1878	1898	2	1900	2	»	3	4
Nils Hansen Østbye	1880	1899	1	1900	1	»	2	3
Georg Ingemann Sandvik	1870	1888	3	1890	3	»	3	4
Adam Hiorth	1879	1897	2	1898	2	»	3	4
Alf Sand	1877	1896	2	1897	2	»	2	4½
Trond Alm Tostrup	1871	1891	3	1896	3	»	3	4
Christian Blom	1877	1895	2	1902	2	»	3	3½
Clement Gerhardsen	1879	1897	2	1898	1	»	2	4
Paul Christian Frank	1879	1898	2	1899	1	»	2	4
Peter Adolf Edvard Kjeldahl Vogt-Andersen	1880	1898	2	1899	4	»	3	3½
Elias Molland	1880	1898	2	1899	1	»	2	4
Alf Fridtjof Larsen	1874	1892	2	1893	2	»	3	5
William Malthe Johannessen	1878	1897	2	1898	2	»	2	4½
Jørgen Berner Schive	1879	1897	2	1902	4	»	3	4½
Johan Kristian Løchstøer	1879	1897	2	1898	3	»	2	4
Odd Arthur Hanning Rønnow	1879	1897	2	1903	3	»	3	5
Karl Mathias Christopher Altenburg Lund [1])	1877	1896	3	1897	2	»	2	5
Bjarne Peter Lindman	1878	1898	3	1900	4	»	3	4
Ole Strøm	1873	1891	2	1899	2	»	3	4
Erling Ebbesen	1876	1894	2	1895	3	»	3	4½
Peder Lie	1877	1896	2	1897	4	»	3	3½
Jacob Gregg	1880	1897	2	1898	1	»	2	3½
John Einar Holmsen	1880	1899	2	1900	2	»	2	3½
Alexander Ott	1880	1897	2	1898	1	»	3	4
Bredo Rolsted	1879	1898	2	1899	2	»	3	4
Bernhard Nicolay Getz	1878	1897	3	1901	2	»	3	3
Morten Beyer Arnesen	1880	1898	2	1899	2	»	3	4
Bjarne Engelstad	1872	1891	3	1896	4	»	3	4
Christian Ulrik Kyhn Gløersen	1881	1898	2	1899	1	»	2	4
Hans Erichsen Lund	1879	1897	2	1898	1	»	2	4

[1]) Examen 1ste Semester 1902 med Karakteren Haud illaudabilis.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 4 Juni. L.-No. 107. J.-No. 33. Nordre Bergenhus Amts Dampskibsselskab (Overretssagfører E. Heidenreich til Prøve) mod Dampskibet „Dorothys" Rederi ved J. Martens (Adv. Karl Johan Wiese).

Den 6 Juni. L.-No. 108. O.-No. 6. H. S. Riisnæs (Adv. Lous) mod Oluf C. W. Holen og Julius Wiers (Overretssagfører E. Heidenreich til Prøve). For at varetage sit Tarv: Bergens Kommune ved Magistrat og Ordfører (Adv. Platou).

Den 10 Juni. L.-No. 109. J.-No. 25. Skonnert „Hilma"s Rederi (Adv. Rasch) mod Aktieselskabet „Erminia" ved det Bestyrelse (Adv. Gustav Blom).

Den 12 Juni. L.-No. 110. O.-No. 21. Bygmester J. Johansen (Adv. Nygaard) mod Arkitekt Chr. Fürst (Overretssagfører Wilh. Nicolaysen til Prøve).

Den 13 Juni. L.-No. 111. Straffesag mod 1. Isak Leninsand og 2. Karl Johan Johannessen, ved Kristiania Meddomsrets Dom af 8 April 1903 for Tyveri tildømte Fængsel, No. 1 paa sædvanlig Fangekost i 20 Dage og No. 2 paa Vand og Brød i 5 Dage. Paatalemyndigheden ankede til Straffens Skjærpelse, da de Tiltalte oplystes at have fortiet tidligere Tyvsdomme. Høiesteret skjærpede Straffen til Fængsel henholdsvis paa sædvanlig Fangekost i 60 Dage og paa Vand og Brød i 15 Dage. Salær til Aktor, Adv. Fr. Stang Lund 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Klingenberg 40 Kr., hvoraf 50 Kr. til solidarisk Refusion.

L.-No. 112. Straffesag mod Agent Ulrik Fredrik Kristian Arneberg, ved Dom af Meddomsret i Hamar af 8 Januar d. A. idømt 5 Kr.s Bøder til Statskassen for Overtrædelse af Margarinloven af 8 Marts 1902 § 2, kfr. § 11, 2den Del No. 1. Høiesteret forkastede Domfældtes Anke. Salær til Forsvarer, Overretssagfører Hans Riddervold (til Prøve), 60 Kr. og til Aktor, Adv. Harbitz, 40 Kr., hvoraf 10 Kr. til Refusion.

L.-No. 113. J.-No. 60 for 1ste Session 1901. Søretssag: O. Lyngaas & Co. (Adv. Bredal) mod Ivar Stenehjem (Adv. Feragen). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 114. O.-No. 241 for 1ste Session 1902. Eilert N. Torgersen (Adv. Gamborg) mod H. H. Krohns Dødsbo ved Skifteretten i Bergen og Boets Tilsynsmand Joh. C. Harmens jun. og Boets Sagfører Nic. Joh. Martens (Adv. Sigm. Smitt). Ligesaa.

L.-No. 115. J.-No. 36 for 1ste Session 1899. Søretssag: J. Eliassen og J. E. Johannessens Enke (Adv. Røstdal) mod Johan Kahrs & Co., Bergen (Adv. Wilh. Dybwad). Ligesaa.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 27—28. Onsdag den 22 Juli 1903.

Domme.

Et Grundstykke i Kristiania, hvilket oprindelig i sin Helhed var indkjøbt for at tjene som fælles Vei til en Række særskilt matrikulerede Grundstykker med Façader til andre Gader, deltes senere efter Overenskomst mellem disse Grundeiere, hvorefter det udgik som særskilt Matr.-No. og indgik under de enkelte Grundstykkers Matrikulnummere. Efter dette antages to paa dette Vis sammenslaaede Stykker ligeoverfor Bygningslovens Bestemmelser at maatte opfattes som en Helhed. Denne Opfatning givet særlig Anvendelse paa Afgjørelsen af Spørgsmaalet om Anvendeligheden i det foreliggende Tilfælde af Paabudet i § 7 i Loven af 26 Mai 1899 (No. 3) om Bygningsvæsenet i Kristiania om, at Bygning, hvor Villabebyggelse ikke er paabudt, skal føres helt frem til Nabogrændsen. Spørgsmaal om Forstaaelsen af Kontraktsbestemmelser om, at Tomten ikke maatte bebygges med Bygning høiere end 12 Meter over Gadens Middelhøide udenfor Tomten og til Taggesimsen. Spørgsmaal om en overtagen Forpligtelse til at taale en 6 Alens Vei anlagt for Kjøberes og Sælgeres fælles Regning over den solgte Eiendom modificeres ved en senere emaneret Bygningslovs Bestemmelser.

Høiesterets Votering og Dom af 14 Marts d. A. i Sagen, L.-Nr. 47/1 1903. Arkitekt Alf Hurum (Adv. Ludvig Meyer) mod Arkitekt Paul Due, Direktør Kettner, Skibsreder And. C. Jacobsen, fhv. Hoteleier Petter O. Persen, Fabrikant R. Fuglesang, Admiral Børresen og Chr. Ricker (Adv. Lumholtz).

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull: Med Hensyn til nærværende Sags faktiske Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Kristiania Byrets Dom af 4 Oktober 1902.

Ved denne Dom blev saaledes kjendt for Ret:

„Den under 6 December 1901 i Sagen afholdte Forbudsforretning stadfæstes.

Derhos bør Contracitanten Arkitekt Alf Hurum til Hovedcitanterne Arkitekt Paul Due, Direktør Kettner, Skibsreder And. C. Jacobsen, forhv. Hoteleier Petter O. Persen, Fabrikant R. Fuglesang, Admiral Børresen og Chr. Ricker i Forbuds- og Sagsomkostninger betale 180 — et hundrede og otteti — Kroner.

De nævnte Hovedcitanter bør for Kontracitanten Arkitekt Alf Hurums Tiltale i denne Sag fri at være."

Byrettens Dom er af Arkitekt Alf Hurum ved Stævning af 31 Oktober 1902 indanket for Høiesteret, hvor af ham er nedlagt saadan Paastand:

„1. At det under 6 December 1901 af Kristiania Byfoged nedlagte Forbud ophæves,

2. at Appellanten kjendes berettiget ligeoverfor de Indstævnte til at bebygge Observatoriegaden 2 B efter den approberede Plan for Arbeidet.

Subsidiær Paastand som under Nr. 2 med Tilføiende: Dog saaledes, at Bygningen heller ikke mod Gaardspladsen maa have en større Høide op til Taggesimsen end 12 Meter regnet fra Observatoriegadens Middelhøide.

3. At de Indstævnte in solidum tilpligtes at betale Appellanten Erstatning for Skade, Tort og Kreditspilde, som er ham paaført ved Forbudsforretningen af 6 December 1901. Erstatningen bestemt ved Skjøn af uvillige Mænd og paa de Indstævntes Bekostning. 4 % Renter aarlig at betale af Erstatningsbeløbet fra Paaklagen.

Subsidiær Paastand som under Nr. 3, kun at alene den Skade erstattes Appellanten, som han paa Grund af Forholdet har lidt fra og med Oktober 1902.

4. At Appellanten hos de Indstævnte tilkjendes Procesomkostninger for Høiesteret og Kristiania Byret."

For de Indstævnte er nedlagt Paastand om Stadfæstelse af Byrettens Dom og Tilkjendelse af Omkostninger ogsaa for Høiesteret.

Her for Retten er som nye Dokumenter bl. a. fremlagt en Skrivelse fra Appellanten til Kristiania Reguleringskommission, dat. 9 Oktober 1902, og Reguleringskommissionens Svarskrivelse af 15 November næstefter. I den nævnte Skrivelse andrager Appellanten om Dispensation fra den Bestemmelse i Bygningslovgivningen, hvorefter han, naar han vilde bebygge den omprocederede Tomt, maatte bygge lige ind til Naboeiendommen. I Svarskrivelsen udtaler Reguleringskommissionen, at saadan Dispensation ikke er meddelt, idet Kommissionen af æstetiske Hensyn anser det nødvendigt, at der bygges helt ind til Naboens Gavlvæg. Reguleringskommissionen oplyser videre, at Bygningskommissionens Erklæring, afgivet i Møde den 12 November, gik i samme Retning.

Fremdeles er der for Høiesteret dokumenteret endel Korrespondance mellem Parterne, omhandlende forskjellige Tilbud fra Appellanten til delvis mindelig Ordning af Sagen, hvilken Korrespondance har foranlediget den af Appellanten under No. 3 fremsatte subsidiære Paastand om en fra Oktober 1902 løbende Erstatning.

Som det af Byretsdommens Fremstilling vil sees, er det efter de Indstævntes Rekvisition nedlagte Forbud mod Appellantens projekterede Byggearbeide baseret paa, at dette Arbeide i to Henseender skulde stride mod de Indstævntes Rettigheder.

For det første skulde Arbeidet krænke en Veiret, de Indstævnte har over Appellantens Tomt, og for det andet skulde Bygningens Høide og Tagkonstruktion stride mod en til de Indstævntes Fordel paa Tomten lagt Servitut.

Jeg skal først omhandle Veiretten. Med Hensyn hertil gjør de Indstævnte navnlig gjældende, at den Del af Appellantens Tomt, hvorom her handles, og som ligger langs Tomtens Sydostgrændse, i Virkeligheden ikke er en Del af denne Tomt, men en særskilt Eiendom. Det sees ogsaa af forskjellige under Sagen fremlagte Dokumenter, at denne Strimmel tilligemed en Fortsættelse af samme Bredde 3,75 m. oprindelig har været tænkt at skulle udgjøre en særskilt Eiendom. Men saaledes er Forholdet ikke endelig bleven arrangeret. Medens Strimmelen oprindelig ved Kartforretning af 17 Juli 1894 var givet særskilt No. i Matrikulen, blev der af Opmaalingschefen efter udtrykkelig Rekvisition under 10 August 1895 givet Kartforretningen en Paategning, hvorefter de forskjellige Stykker af Strim-

melen blev henlagte til de Eiendomme, hvortil de stødte, og hvis Fortsættelse de udgjorde. Som Følge af denne Paategning udgik Strimmelen helt af Matrikulen som selvstændigt No. I Henhold hertil er de senere Skjøder paa Appellantens Eiendom blevne udstedte, og han besidder saaledes sin Del af Strimmelen som en integrerende Del af sin Tomt, kun med Paahefte af en Veiservitut. Strimmelen i sin Helhed var oprindelig indkjøbt for at tjene som fælles Vei for de heromhandlede Grundeiere. Nu blev Eiendomsretten til de forskjellige Stykker altsaa tillagt de enkelte Eiere kun med Vibeholdelse af en Veiservitut.

Men er dette Tilfældet, maa Appellantens Eiendom, Strimmelen indbefattet, ligeoverfor Bygningslovens Forskrifter opfattes som en Helhed. Naar Bygningsloven i Anvendelse paa denne Eiendom foreskriver, at den skal i Mangel af Dispensation ved eventuel Bebyggelse bebygges helt til Grændsen mod Naboeiendommen, saa medfører dette efter Lovens Anordning, at ogsaa det Stykke af Eiendommen, hvorpaa Veiservituten hviler, maa blive at overbygge. Jeg mener, at i saa Henseende maa her komme ganske tilsvarende Betragtninger til Anvendelse som de, der paa et andet Omraade har faaet Høiesterets Anerkjendelse ved den i Retstidende for 1900, Pag. 147 flg. indtagne Høiesteretsdom.

Jeg anser det nemlig for givet, at Loven ikke kan forstaaes derhen, at den i et Tilfælde som det foreliggende skulde have villet, at den hele Tomt skulde henligge ubebygget. Det maa have været Lovens Mening, at Tomten skal kunne bebygges, kun at denne Bebyggelse maa ske i Overensstemmelse med Lovgivningens Forskrifter, altsaa at Bebyggelsen maa føres helt frem til Nabogrændsen.

Naar altsaa efter dette Veien maa overbygges, kunde der imidlertid reises det Spørgsmaal, om Appellanten dog ikke under enhver Omstændighed maa være pligtig til at sørge for, at Veibanen ogsaa som overbygget beholder den Bredde, 3,75 m., som Veien skulde have. Jeg antager dog ikke dette. Det er paa det Rene efter Parternes Procedure, at den Mur, som paa Nordvestsiden skal begrændse det projekterede Portrum, ikke — bortseet fra et Par arkitektoniske Fremspring, hvorimod de Indstævnte ikke i og for sig har havt noget at indvende — strækker sig udenfor det Territorium, som efter Servitutbestemmelsen skulde være levnet til fri Bebyggelse. De Indstævnte har vistnok klaget over, at naar der skal finde Overbygning Sted over Veibanen, saa bliver Gjennemkjørslen, altsaa Portaabningen smalere, end den skulde være, idet den Mur, som paa den anden Side begrændser Portrummet, selvfølgelig optager en Del af Veibanen. Men de har ikke herpaa bygget den Paastand, at Appellanten da til Gjengjæld skulde være forpligtet til at udlægge en Del af den servitutfrie Grund, til Udvidelse af Veibanen paa den anden Side. Og selv om man, hvad jeg i hvert Fald maa anse for tvivlsomt, maatte anse sig berettiget til, uden at nogen saadan Paastand var nedlagt, at tilpligte Appellanten at trække Veibanen saaledes indover sin egen Grund, saa mener jeg under enhver Omstændighed, at Lovgivningen ikke indeholder nogen saadan Forpligtelse for ham. Det er paa det Rene, at Veibanen skulde gaa langs med Tomtens Sydostside, og at Appellanten havde fri Adgang til at bebygge den øvrige Tomt. Nu har Loven tilpligtet ham at overbygge ogsaa Veibanen. Loven kan forsaavidt have medført en Indskrænkning i Servituthavernes Ret, og det kan være en Fordel, som Appellanten her har faaet. Det Baand, som

Loven lægger ogsaa paa ham, kan altsaa i det Væsentlige være ham til Gavn. Men om det end kan være muligt, at Lovgivningen saaledes med Føie kunde have paalagt ham til Gjengjæld for den Fordel, Loven saaledes har skaffet ham, at yde en Erstatning til de skadelidende Servituthavere (om de har lidt Skade), saa maatte der ialfald hertil en positiv Lovbestemmelse. De Fordele, som en Forandring i Lovgivningen maatte medføre for en Grundeier, kan han ikke, uden at Loven særskilt anordner det, være pligtig til at betale for, selv om Lovgivningen samtidig maatte tilføie andre en Skade.

Jeg kommer efter dette til det Resultat, at Forbudet mod Tomtens Bebyggelse har været ubeføiet, forsaavidt det gaar ud paa, at Appellanten ikke skulde have Ret til at lægge Grundplanen for sin Bygning som projekteret.

Et andet Spørgsmaal kunde det være, om Høiden af Portrummet er tilstrækkelig. Indgaaende er dette Spørgsmaal ikke blevet behandlet af de Indstævnte. Det er oplyst, at Portrummet har en Høide til Observatoriegaden af 4,50 m., ind mod Gaardspladsen (paa Grund af at Terrænet her er stigende) en Høide af 3,50 m.; mindste tilladte Høide for et Portrum er 2,50 m. Jeg anser det for givet, at Appellanten er pligtig til, naar han maa overbygge Veien, at gjøre dette paa en saadan Maade, at de Indstævntes Færdselsret, saavidt de forandrede Forhold tillader det, kan forblive ukrænket. Men jeg kan efter de foreliggende Oplysninger ikke finde, at en Portrumshøide som den projekterede er lavere, end Appellanten maatte være berettiget til at give den. Og i hvert Fald mener jeg, at de Indstævnte, hvis de forsaavidt skulde opnaa noget, maatte have kommet med ganske anderledes veiledende Oplysninger og Udredninger, end her er forelagt Retten. Jeg mener altsaa, at ogsaa forsaavidt Portrummets Høide angaar, maa Appellanten ansees for at have været berettiget til at se sit Byggearbeide fremmet efter den lagte Plan.

Jeg kommer dernæst til den anden Anke, som er lagt til Grund for det nedlagte Forbud: det er Bygningens Høide over Taggesimsen.

Hvad dette Punkt angaar, skal jeg bemærke, at det selvfølgelig maa antages at have været Hensigten med de Bestemmelser, som blev givet angaaende en eventuel Bygning paa denne Tomt, at begrændse denne Bygnings Høide, ikke blot at angive Høiden af en enkelt Del af Bygningen. Overensstemmende hermed er i Virkeligheden ogsaa de Bestemmelser affattede, som er indtaget i Overenskomsten mellem Grundeierne af 22 April 1895 og i Skjødet paa den heromhandlede Eiendom af 17 September, thinglæst 23 November 1895. I Overenskomsten paalægges Forpligtelse til „ikke at bebygge Tomten med Bygning høiere end 12 m. fra Gadens Middelhøide til Hovedgesims Overkant". I Skjødet heder det paa samme Vis, at „den Del af den kjøbte Eiendom, der maatte blive Gjenstand for Bebyggelse, skal ikke bebygges med Bygning høiere end 12 — tolv — Meter, regnet fra Observatoriegadens Middelhøide udenfor Tomten og til Taggesimsen". Det vil sees, at baade i Overenskomsten og i Skjødet er givet en Bestemmelse om Bygningens Høide, Bygningen skal ikke være høiere end saa og saa. Denne Høide er angivet derved, at der er truffet Bestemmelse om Hovedgesimsens, eller hvad der maa ansees for synonymt dermed, Taggesimsens Niveau. Denne Gesims skal have sin Overkant i en Høide, som ligger 12 m. over et Punkt, der er bestemt saaledes, at det er Middelhøiden af Observatoriegaden udenfor

Tomten. Naar dette Punkt er udfundet, skal Bygningens Hovedgesims — herunder selvfølgelig Gesimsen saavel til Gaarden som til Gaden — lægges i et Niveau, som er 12 m. høiere. Idet saaledes Gesimsens Høide var givet, var dermed efter den gjældende Bygningslov — det var dengang Bygningsloven for Kristiania af 5 Juni 1895 § 36 — ogsaa Tagmønets største Høide givet. Efter der nævnte Paragraf maa intet Tag opføres spidsere, end at Mønevinkelen mindst bliver 90 Grader. Den største Høide, som Tagmønet kunde have over Gesimsens Overkant, var da ækvale Halvdelen af Tomtens Dybde. Ifølge samme Paragraf i Bygningsloven af 1875 var det nemlig heller ikke tilladt at anbringe „brækket eller Mansardtag". Heraf fulgte, at naar Tomten blev bebygget i sin fulde Bredde, og naar Tagmønet blev anbragt paa Midten af Bygningen, saa vilde med den givne Mønevinkel af mindst 90 Grader opnaaes den største Høide for Tagmønet over Overgesimsen, og den største Høide vilde blive lig Halvdelen af Tomtens Dybde. Dette vilde være let at paavise ud fra vel kjendte geometriske Læresætninger, men jeg anser det ikke fornødent at dvæle nærmere herved. Blev Tomten ikke bebygget i sin fulde Bredde, vilde Tagmønet komme lavere, og det samme vilde blive Tilfældet, selv om man bebyggede Tomten i den fulde Dybde, men ikke lagde Tagmønet i Midten af Bygningen.

Overenskomsten og Skjødet havde altsaa efter denne min Forstaaelse begrændset Bygningens Høide saavel til Gesimsen som, om end indirekte, fra Gesimsen til Tagmønet. Hvad der kunde være Gjenstand for Tvivl, er efter mit Skjøn kun Beregningen fra det sidste Punkt, forsaavidt som Tomten har en forskjellig Dybde (efter de i Sagen fremlagte Rids varierende fra 9,30 m. til 92,40 m.). Det kan da spørges om, hvorvidt den tilladte Høideforskjel mellem Gesims og Tagmønet skal regnes efter Tomtens mindste Dybde, Middeldybden eller den største Dybde. Men Spørgsmaalet herom har aldeles ikke været berørt af Parterne under Proceduren, og jeg anser det ikke fornødent at udtale mig desangaaende. I hvert Fald er det, efter hvad jeg har sagt, givet, at den foreliggende Byggeplan ikke af Appellanten kunde kræves gjennemført, forsaavidt angik Taghøiden.

Det er vistnok fra Appellantens Side paaberaabt, at Bygningens Bagside ikke ligger paa den Del af Tomten, som omfattes af det under 23 November 1895 thinglæste Skjøde og saaledes ikke omfattes af Servituten. Men dette kan ikke komme i Betragtning derhen, at Appellanten skulde kunne bebygge den med Servituten beheftede Del af Tomten høiere, end Servituten tilsteder. Han kan selvfølgelig paa den servitutfrie Grund bygge i Høiden uden Hensyn til Servituten, men paa den servitutbetyngede Del af Tomten faar han ikke gaa høiere end Serviututen tilsteder.

Heller ikke mener jeg, at det kan medføre nogen Adgang for Appellanten til at gaa høiere tilveirs med sit Tag, at Bygningsautoriteterne efter den forandrede Bygningslovgivning nu kan approbere Byggeplaner, som udviser Mansardtage. Naar det har været Meningen, hvad jeg altsaa anser for at være givet ved Overenskomsten og Skjødet af 1895, at begrændse Bygningens Høide i det Hele, ikke blot Gesims men ogsaa Tagmønet, saa kan den Omstændighed, at man for Tagmønets Vedkommende paa Grund af den bestaaende Lovgivning har fundet det tilstrækkeligt at give Bestemmelsen i indirekte Form, ikke medføre, at en Forandring i Lovgivningen kan formindske Servituthaverens eller forøge den betyngede Eiendoms Rettigheder.

Den Omstændighed at Appellanten nu kan faa Adgang til, som ogsaa den approberede Byggeplan viser, at bygge med Mansardtag, medfører ikke, at Tagmønet kan ligge høiere, end Servituten efter rigtig Fortolkning giver ham Adgang til. Vil han benytte Mansardtag, maa Gesimsen lægges saa meget lavere, at han desuagtet ikke med sit Tagmøne kommer høiere end tilstedeligt.

Efter dette kommer jeg til det Resultat, at det nedlagte Forbud maa blive at stadfæste, forsaavidt angaar Bygningens Høide, medens det forøvrigt maa blive at ophæve.

Tilbage staar da for mig Spørgsmaalet om Erstatning til Appellanten i Anledning af det nedlagte Forbud. Efter min Mening kan de Indstævnte ikke undgaa at tilsvare saadan Erstatning. Var Forbudet blevet indskrænket til, hvad det efter min Opfatning rettelig kunde omfatte, nemlig Bygningens Høide, saa vilde Appellantens Stilling have været klar. Han vilde da, selvfølgelig efter indhentet Approbation af Bygningsautoriteterne, iøvrigt kunne have bygget efter den projekterede Plan, men maatte have lagt sit Tag i den Høide, som de Indstævnte efter sin Forstaaelse af Forholdet fandt tilstedelig. Fik saa de Indstævnte under Forfølgningssagen Ret i sin Paastand, havde Appellanten ved at bygge overensstemmende med denne Paastand udnyttet sin Ret helt ud og vilde altsaa intet havt at beklage sig over. Fik omvendt Appellanten Domstolenes Medhold i sin Opfatning af, hvorledes Taget skulde opføres, saa kunde han kræve Erstatning af de Indstævnte. Han kunde kræve Erstatning, fordi han nu blev nødsaget til delvis at omgjøre sit Arbeide og Erstatning for tabt Indtægt. Som sagt under denne Forudsætning vilde Appellantens Stilling have været klar. Som Forbudet nu er nedlagt, var Appellanten derimod helt hindret fra at bygge.

Bygningsautoriteterne tilstedede kun en Bebyggelse, som førte helt ind til Nabogrændsen, Forbudet hindrede derimod enhver Bebyggelse, som gik helt ind til Nabogrændsen. Det var ganske umuligt for Appellanten at iværksætte nogensomhelst Bebyggelse uden enten at krænke det nedlagte Forbud eller at sætte sig op imod Bygningsautoriteterne. Et Forbud gaaende alene ud paa, at Bebyggelsens Høide maatte begrænses som af de Indstævnte paastaaet, vilde altsaa ikke have forvoldt Appellanten anden Uleilighed, end at han desuagtet kunde have bygget og iøvrigt i Tilfælde kunde være dækket ved Erstatning fra de Indstævnte, medens Forbudet, saaledes som det nu er nedlagt, helt har hindret ham fra at bebygge Tomten.

Jeg indser under disse Omstændigheder ikke, at man kan undgaa at tilkjende Appellanten Erstatning hos de Indstævnte, fordi Forbudet er givet et videre Omfang end tilstedeligt.

Sagens Omkostninger maa efter min Mening blive at ophæve saavel for Byretten som for Høiesteret, idet Appellanten, forsaavidt han faar Forbudet ophævet, skulde have Krav paa at faa sig Omkostningerne erstattet i begge Instantser, medens omvendt de Indstævnte, forsaavidt de faar Forbudet opretholdt, paa sin Side skulde have Krav paa at faa Omkostninger i begge Instantser.

Konklusion:

Forbudet stadfæstes, forsaavidt angaar den projekterede Bygnings Høide, der paa den ved Skjøde, thinglyst 23 November 1895, overdragne Tomt ikke maa overstige: a) til Taggesimsens Overkant 12 — tolv — Meter regnet fra Observatoriegadens Middelhøide udenfor

Tomten og b) til Tagmønet saa mange Meter derover som Halvdelen af denne Tomts Dybde. Forøvrigt ophæves Forbudet.

De Indstævnte, Arkitekt Paul Due, Direktør Kettner, Skibsreder And. C. Jacobsen, forhenværende Hoteleier Petter O. Persen, Fabrikant R. Fuglesang, Admiral Børresen og Chr. Ricker, bør en for alle og alle for en betale til Appellanten, Arkitekt Alf Hurum, Erstatning bestemt ved Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa de Indstævntes Bekostning, for den Skade, der maatte være ham paaført derved, at Forbudet som anført gaar videre end berettiget, med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente deraf fra 16 Januar 1902, til Betaling sker.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Motzfeldt: Jeg er enig med Førstvoterende i hans Besvarelse af Spørgsmaalet om, til hvilken Høide Appellanten er berettiget til at bebygge den heromhandlede Tomt, og jeg tiltræder ogsaa i det væsentlige hans Begrundelse deraf.

Men i Sagens anden Del er jeg kommet til et andet Resultat.

Veiens Eiere havde vistnok ikke, da de lagde de forskjellige Dele af Veien ind under de vedkommende Eiendommes Matr.-No., nogen Tanke om derved paa nogensomhelst Maade at forandre Forholdets Karakter. Trods dette er jeg imidlertid enig med Førstvoterende i, at Appellanten efter Lovene af 1896 og 1899 er baade berettiget og forpligtet til at bygge helt ind til Naboen. Men dermed er ikke det her foreliggende Spørgsmaal for mig løst. Efter de nye Loves Bestemmelser bortfalder vistnok Servituten, forsaavidt den er uforenlig med Loven, men heller ikke i videre Udstrækning. De til Veien berettigede maa følgelig finde sig i, at Appellanten erholder den store Fordel at kunne overbygge Veien. Men det er ikke alene Veiens Overbyggelse, hvorover de klager. Med Hensyn til deres Klage over, at Portrummet skal være for lavt, henholder jeg mig til, hvad Førstvoterende derom har udtalt. Men de Indstævnte klager ogsaa over, at Veiens Bredde ved den projekterede Byggeplan er bleven indskrænket. Og i denne Anke antager jeg, at der maa gives dem Medhold. Veien skal være 6 Alen = 3,75 m. bred. Ifølge Byretsdommen udgjør imidlertid efter den approberede Byggeplan Veibredden paa den Strækning, hvor Veien agtes overbygget, ikke over 3,25 m., og i selve Portaabningen endog ikke over 2,75 m. Veien er altsaa her ½ til 1 m. smalere end fastsat. Herom bemærker Appellanten, at Veien ikke er anderledes indskrænket end nødvendig, naar han skulde opfylde Lovens Fordringer. Saavel Bygningens søndre Mur som Portens Nordmur er nemlig lagt paa Veiens Grund. I denne Betragtning kan jeg ikke være enig med Appellanten. Loven giver Appellanten Pligt og Ret til at overbygge Veien for at fyldestgjøre Lovens Bud. Men Loven giver ham ingen Ret til at formindske Veibredden. Om den Grund, hvorpaa Veien ligger, var vedblevet at danne et eget Matr.-No., kunde det selvfølgelig ikke forlanges, at nogen Del af Veien skulde lægges over paa Naboeiendommen, paa det gamle Matr.-No. 2. Men der vilde da heller ikke derom være opstaaet Spørgsmaal. Veistykket vilde jo nemlig da selv som eget Matr.-No. været den Naboeiendom, hvortil der skulde bygges. Nu er imidlertid Veistykket ophørt at danne en individuel Eiendom. Appellanten har ikke kjøbt noget Matr.-No. 2 c. Han har kjøbt Matr.-No. 2 b hvori No. 2 c var opgaaet og forsvundet, og med den Forpligtelse paa den samlede Eiendom, at de Indstævnte har Ret til ad en 6 Alen bred aaben Vei at komme frem til Observatoriegaden. Denne Servitut lider Indskrænk-

ning ved Lovene af 1896 og 1899. Men Loven kan ikke antages at gjøre større Indskrænkning i Servituten end fornødent for at opnaa Lovens Øiemed. Servituthaveren maa finde sig i Veiens Overbygning. Men Appellanten maa skaffe Servituthaveren Adgang til Observatoriegaden ad en Port med samme Bredde som den ældre Vei. Han har ikke Ret til uden Nødvendighed at bygge paa selve Veien. Og bliver det som her nødvendigt for Appellanten for at opnaa Adgangen til at overbygge Veien at indskrænke den ved at sætte Mur paa dens Sydside, faar han finde sig i at lægge ud et lignende Stykke af sin Eiendom paa den anden Side af Veien. Veien kunde været bygget eller planlagt saa smal, at den med en Indskrænkning af Veibredden som her omhandlet blev ufremkommelig med Kjøretøi. Veiens Beliggenhed er ikke nøiere bestemt i Appellantens Hjemmelsdokument. Og den er vistnok heller ikke for alle Tider knyttet til absolut samme Sted, hvor den engang er lagt. Om det havde været i Appellantens Interesse vilde jeg have anseet ham berettiget til paa sin egen Bekostning noget at forandre Veiens Beliggenhed, naar dette ikke havde været til Skade eller Ulempe for Servituthaveren. Servituthaveren har Ret til en 6 Alen bred Vei. Denne kan fremdeles Appellanten skaffe ham. Og om Appellanten for at opnaa den Fordel at overbygge Veien nødes til at lægge ud saa meget af sin Eiendom paa Veiens Nordside, som han tager af den paa Sydsiden, saa ser jeg ikke deri nogen Urimelighed eller Ubillighed. Han maa vistnok da indskrænke 1ste Etages Façade med vel ½ m., men anden Ulempe er dermed heller ikke forbundet for ham. 2den og 3die Etage bygger han i samme Bredde som ellers.

Jeg voterer altsaa for Forbudets Stadfæstelse med Ophævelse af Processens Omkostninger for begge Retter. Men da jeg har Grund til at tro, at min Mening ikke deles af Rettens Flertal, skal jeg ikke forme nogen Konklusion.

Assessor Roll: Skjønt jeg erkjender Vægten af, hvad Hr. Assessor Motzfeldt har anført, finder jeg dog i det væsentlige at burde slutte mig til Førstvoterende.

Imidlertid mener jeg, at der under de givne Omstændigheder ikke er Grund til at tillægge Appellanten Erstatning. Hovedsagen for de Indstævnte sees at have været den projekterede Bygnings Høide, og den var for sig alene tilstrækkelig Forbudsgrund. Appellanten har efter Forbudet ikke gjort noget Skridt til at planlægge og faa approberet en Bygning med servitutbestemt Høide. At han stillede de Indstævnte i Udsigt, at han i Tilfælde af, at Dommen gik ham imod, vilde nedrive det for meget opførte, afgav ikke tilstrækkelig Motiv for de Indstævnte til at hæve Forbudet.

Jeg voterer saaledes for, at den Passus i den af Førstvoterende foreslaaede Konklusion, der angaar Erstatningen ombyttes med en Passus gaaende ud paa, at de Indstævnte frifindes for Appellantens Tiltale i denne Sag.

Assessor Birkeland: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Roll og med den af ham gjorte Bemærkning enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: I det væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Motzfeldt.

Assessor Reimers: Jeg er i Resultatet enig med Hr. Assessor Motzfeldt. Jeg vil dog tilføie, at det i mine Tanker har meget for sig at betragte den i Sagen omhandlede Vei som en de tilstødende Grundeiere paa Veiens vestre Side fremdeles i Fællesskab tilhørende Strækning, paa hvilken altsaa i dens Helhed Bygningslovens § 7 ikke kommer til Anvendelse. Som af Førstvoterende bemærket blev denne Strækning oprindelig af Grundeierne i Fællesskab afkjøbt Eieren af Observatoriegaden No. 2 og ved Kartforretning af 17 Juli 1894 kartlagt som et særskilt Matr.-No. 2 c til Observatoriegaden. Af Hensigtsmæssighedshensyn, navnlig af Hensyn til Eiendomsskattens Fordeling blev vistnok denne Ordning senere ændret derhen, at No. 2 c opløstes som særskilt Matr.-No. og fordeltes stykkevis mellem Grundeierne, som derfor hver for sig fik Skjøde paa den Del af Veistrækningen, des stødte umiddelbart til den Tomt, han tidligere eiede mod Drammensveien. Forholdet ordnedes altsaa saaledes, at det enkelte Stykke af Veien blev slaaet sammen med den tilstødende Tomt, men med Forbehold om, at det ikke maatte bebygges, men fremdeles forblive udlagt som en Del af den fælles Vei. Men Realiteten i Forholdet er dog fremdeles dette, at den paagjældende Strækning er og bliver en vedkommende Grundeiere i Fællesskab tilhørende Vei. Og naar saa er Tilfældet, mener jeg, at man i den Anvendelse, det her gjælder, altsaa i Forhold til Paabudet i Bygningslovens § 7 om, at Bebyggelse skal føres helt frem til Nabogrændsen, maa være berettiget til at anskue Forholdet saaledes som det i Virkeligheden er, altsaa betragte Strækningen i dens Helhed som en Fælleseiendom, der følgelig forbliver upaavirket af dette Lovbud. Jeg skal imidlertid ikke nærmere opholde mig herved, da jeg i hvert Fald subsidiært slutter mig til den af Hr. Assessor Motzfeldt hævdede Opfatning, der for den heromhandlede Del af Forbudet leder til samme Resultat.

I Henhold til den passerede Votering blev derefter afsagt

Dom:

Forbudet stadfæstes, forsaavidt angaar den projekterede Bygnings Høide, der paa den ved Skjøde, thinglyst 23 November 1895, overdragne Tomt ikke maa overstige: a) til Taggesimsens Overkant 12 = tolv — Meter regnet fra Observatoriegadens Middelhøide udenfor Tomten og b) til Tagmønet saa mange Meter derover som Halvdelen af denne Tomts Dybde.

Forøvrigt ophæves Forbudet.

De Indstævnte, Arkitekt Paul Due, Direktør Kettner, Skibsreder And. C. Jacobsen, fhv. Hoteleier Petter O. Persen, Fabrikant R. Fuglesang, Admiral Børresen og Chr. Ricker, bør for Appellanten, Arkitekt Alf Hurums, Tiltale i Sagen fri at være.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom er saalydende:

Eierne af Drammensveien No. 26—42 incl. indkjøbte i 1894 i Fællesskab et Tomteareal beliggende bag deres til Drammensveien beliggende Gaarde. Hensigten hermed var dels at skaffe en Forbindelsesvei for Eiendommenes Bagtomter fra Observatoriegaden til Cort Adlers Gade og dels at gardere sig mod Nabobebyggelse lige ind til Husrækkens Bagside, hvorved Lys og Luft vilde udestænges for de mod Bagsiden vendende Værelser, af nævnte Bygningskomplex. Ved Indkjøbet bestemtes det derfor, at en 6 Alen bred Vei skulde anlægges for fælles Regning

og at Bebyggelse, forsaavidt saadan maatte besluttes paa det saakaldte Fællesstykke til Observatoriegaden ikke maatte foretages over en Høide af ca. $1^1/_2$ Etage. Ved Overenskomst af 22 April 1895 besluttede Eierne af Fællestomten at sælge denne til Hr. C. A. Riis som daværende Eier af Drammensveien 40, idet det bestemtes, at Tomten ikke maatte bebygges med Bygning høiere end 12 m. fra Gadens Middelhøide til Hovedgesimsens Overkant. I Skjøde thl. 28 Novbr. 1895, paa nævnte Parcel, der var givet No. 2 B til Observatoriegaden, indeholdtes bl. a. følgende Bestemmelse: „Den Del af den kjøbte Eiendom, der maatte blive Gjenstand for Bebyggelse, skal ikke bebygges med Bygning høiere end 12 — tolv — Meter regnet fra Observatoriegadens Middelhøide udenfor Tomten og til Taggesimsen."

„Kjøberens Pligter i Retning af Tilsyn med den nye 6 Alens Vei etc. er indeholdt i en særskilt udstedt Erklæring, der skal thinglæses."

Ved Skjøde, thl. 17 Decbr. 1895, tilskjødedes C. A. Riis af Grosserer F. Berven 2 Parceller af samlet Areal 143,88 m.². Disse sidstnævnte Parceller er paa Ridset skraferet med brunt, medens de ved Skjødet, thl. 23 Novbr. 1895, solgte Parceller er skraferet dels med grønt og dels med rødt, hvilket sidste angiver den Del, der var udlagt til Vei og udgjør 36,36 m.². I Skjødet paa den brunt skraferede Parcel heder det, at „Eiendommen overdrages heftelsesfri, dog bemerkes, at af det kjøbte Areal skal de 37,10 m.², hvilket paa Kartet er betegnet med Bogstaverne «b—c», oparbeides som Del af en 3,7 m. bred Vei, der skal føre fra Observatoriegaden til Cort Adlers Gade, og i hvis Anlæg og Vedligeholdelse Kjøberen og senere Eiere skal deltage efter derom afsluttet Overenskomst."

Samtlige Parceller danner tilsammen det nuværende Mtr.-No. 2 B til Observatoriegaden og solgtes ved Kjøbekontrakt af 23 August 1900 af de daværende Eiere Arkitekterne Ekman og Smith til Arkitekt Alf Hurum, idet det i Kjøbekontrakten heder, at Kjøberen overtager Eiendommen med alle de Rettigheder og Forpligtelser, hvormed den har tilhørt Sælgeren. Kjøberen har gjort sig bekjendt med alle paa Eiendommen hvilende Heftelser og Servituter.

Efterat Hr. Arkitekt Hurum forgjæves havde søgt at opnaa Samtykke fra Eierne af Drammensveien Nr. 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 50 og 42, har han truffet Skridt til Bebyggelse af Eiendommen Nr. 2 B til Observatoriegaden overensstemmende med Tegninger, der er approberede af Bygningsautoriteterne, og var Udgravning af Tomten allerede foretaget og Bygningsanmeldelse indsendt, da Eierne af de nævnte Numere til Drammensveien No. 26—42 inclusive under 6 December 1901 lod nedlægge Forbud ved Byfogden mod Fremme af Byggearbeidet efter den approberede Plan. Forligsmægling er den 16 s. M. forgjæves anstillet, hvorefter Sagen ved Stævning, der faldt irette den 7 Januar 1902, indbragtes for Retten med Paastand om Stadfæstelse af Forbudsforretningen og Tilkjendelse af Omkostninger til Rekvirenterne.

Citanterne har anført, at Indstevntes approberede Tegninger viser en Bygning med Façade mod Observatoriegaden, hvorpaa er konstrueret et saakaldt „Mansardtag". Dettes nederste Gesims ligger vistnok kun i en Høide af 12 Meter fra Gadens Middelhøide, medens Brækken over den ved nævnte Tagkonstruktion indvundne 4 Etage ligger ca. 16 Meter over Gadens Middelhøide og i samme Plan som Taggesimsen ind mod Baggaarden. For de ved Siden af eller paa skraa bagenfor liggende Gaarde, for hvis Skyld førnævnte Byggeservitut blev paalagt den Tomt, som Indstevnte agter at bebygge, er det imidlertid Gesimshøiden ind mod Baggaarden, som in casu er det væsentlige, ligesom denne er medbestemmende for Bygningens Høide overhovedet. Da Servituten kun tilsteder en Gesimshøide af 12 Meter, er Indstevntes Byggetegninger saaledes i Strid med Servituten.

Det paa Ridset med rødt afmerkede Stykke af Matr.-No. 2 B til Observatoriegaden er endel af det tidligere Matr.-No. 2 C til samme Gade, der i 1894

indkjøbtes i Fællesskab af Eierne af Matr.-No. 26—42 incl. til Drammensveien, og hvilket Stykke skulde afgives til Anlæg af den fælles Forbindelsesvei fra Observatoriegaden til Cort Adlers Gade, hvilken Vei fuldførtes i 1895—1896. Ligesom det var en Selvfølge, at Veien ikke kunde bebygges, indeholdes ogsaa Bestemmelse derom i det til Riis udstedte Skjøde. Naar det nemlig i dette heder: „Den Del af den kjøbte Eiendom, der maatte blive Gjenstand for Bebyggelse — — —" saa menes dermed det grønt skraferede Stykke paa Ridset, idet den Del af det bortskjødede Areal, der udgjordes af Veien (det røde Stykke), ikke kunde være Gjenstand for Bebyggelse. Desuagtet viser Indstevntes Byggetegninger, at han ogsaa agter at overbygge Veien. Derved vil bl. a. den Ulempe opstaa, at Veien i den Længde, som agtes overbygget, nemlig over 18 Alen, om Vinteren vil mangle Sneføre. Tegningerne viser desuden, at Veibanen vil blive snevrere end de 6 Alen (3,76 m.), som Servituten fastsætter. Veibredden vil nemlig kun blive en Ubetydelighed over 3 m. og i Portaabningen endog blot 2,76 m.

Indstævnte har efter forgjæves Forligsmægling ved Stevning af 3 Februar 1902 anlagte Kontrasøgsmaal mod Hovedcitanterne med Paastand om, at den afholdte Forbudsforretning ophæves, og at han ligeoverfor Hovedcitanterne kjendes berettiget til at bebygge Observatoriegaden 2 B efter de approberede Byggeplaner, samt at han hos Hovedcitanterne in solidum tilkjendes Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd paa deres Bekostning for Skade, Tort og Tab, som han har lidt ved det nedlagte Forbud med Renter af Skjønsbeløbet, og endelig at han tilkjendes Sagsomkostninger saavel i Hoved- som Kontrasøgsmaalet.

Kontracitanten gjør gjældende, at Servituten angaaende eventuel Bygningshøide efter de valgte Udtryk er grei og klar, idet den kun indeholder Bestemmelse om den største Høide for Taggesimsen over Observatoriegadens Middelhøide udenfor Tomten. Hvad der forstaaes ved Taggesimsen, er ikke tvivlsomt, jfr. Bygningsloven for Kristiania af 26 Mai 1899 § 30, hvor Taggesimsen forklares at være Skjæringslinjen mellem den ydre Vægflade og Tagfladen."

Tegningerne viser imidlertid, at den nævnte midlere Høide af den ydre Vægflade paa den projekterede Bygning ikke overstiger 12 m. og at den saaledes er i fuld Overensstemmelse med Servituten. Der indeholdes nemlig intet i Servituten om, hvorledes Taget skal være indrettet, eller hvor høi Mønen skal være, og i nærværende Tilfælde har Bygningsautoriteterne intet havt at indvende mod Taget, som saaledes er fuldt lovligt. Har det ved Servitutens Paaheftelse været Meningen, at Mansardtag ikke kunde benyttes, saa er dette ikke kommet til Udtryk og kan derfor ikke gjøres gjældende mod Eieren af den Eiendom, hvorpaa Servituten hviler. Dertil kommer, at Mønevinkelen ikke er mindre end 60°, hvad den efter Bygningslovens § 49 I i heromhandlede Tilfælde kan være, og Taget er derfor ikke blevet høiere end normalt, om Gesims i 12 m.s Høide lægges til Grund.

Da Façaden mod Gaardspladsen er bygget paa det paa Ridset brunt skraferede Stykke, hvorpaa ingen Servitut angaaende Bygningens Høide hviler, kan ingen Indsigelse bygges derpaa, at Gesimsens Høide, der er større end 12 Meter.

I de thinglæste Dokumenter vedkommende Veiservituten staar der intet om, at Veien ikke skal kunne overbygges. Naar den blot vedligeholdes som saadan, er der altsaa intet til Hinder derfor, idet Veiens Karakter af Vei aldeles ikke berøres af, hvorvidt den er overbygget eller ei. At Hovedcitanterne har havt ganske den samme Opfatning fremgaar deraf, at Veien ved Cort Adlers Gade paa Drammensveien 26 B er overbygget ganske paa lignende Maade, uden at de har protesteret, ligesom en af dem, Arkitekt Due, endog har leveret Tegning til Bygningen paa Drammensveien 26 B. Men Servituten hviler paa denne Eiendom ganske paa samme Maade som paa Observatoriegaden 2 B. Havde det været Meningen, at Veien ikke skulde kunne overbygges, saa havde det været Servituthavernes Pligt at sørge for, at dette blev klart og tydeligt angivet dengang Servituten stiftedes

Da dette ikke er skeet, er der intet til Hinder for, at Veien overbygges. Selv om det modsatte antages, saa er Kontracitanten ifølge Bygningslovens § 7 (jfr. Lov *) 27 Juli 1896 § 6) forpligtet til at bygge over Veien, idet det deri bestemmes, at Bygningen skal føres helt frem til Nabogrændsen. En Servitut som stod i Strid dermed, maatte bortfalde, hvilket ogsaa er antaget ved Høiesteretsdom 17 Novbr. 1899, Retstidende 1900 P. 147 ff. Men derved at Overbygning nødvendigvis maa foregaa, maa der ogsaa opføres Støttemur paa Veiens nedre Side, selv om den forøvrigt ubetydelige Indsnævring i Porten finder Sted.

Hovedcitanterne har hertil i det væsentlige anført, at Kartet sammenholdt med Byggetegningens Grundrids (Dok. 7 ad 1) anser, at den servitutbeheftede Del af Byggetomten (den grønne paa Ridset) har en Dybde stor 12,40 m., medens den projekterede Bygnings Dybde til Væggen ind mod Gaardsrummet er 12,50 m., saaledes at den projekterede Bygning ganske uvæsentlig kommer til at ligge paa den servitutfrie Del af Tomten, og at Servituten som Følge deraf lige fuldt er gaaet for nær.

At Veien til Cort Adlers Gade er overbygget ved Drammensveien 26 B er skeet uden Hovedcitanternes Samtykke — ialfald med Undtagelse af Arkitekt Due og kan i ethvertfald ikke paaberaabes i nærværende Tilfælde. Dertil kommer, at Portaabningen til Drammensveien 26 B er baade høiere og bredere end i heromhandlede Tilfælde, ligesom Veien der kun er overbygget i en Længde af 8 Meter, men af Kontracitanten er tænkt overbygget i en Længde af hele 12 Meter.

Da Servituten er ældre end Bygningsloven for Kristiania af 1899, maa den først og fremst respekteres. Vil Følgen heraf blive, at Tomten ikke kan bebygges, faar Kontracitanten holde sig skadesløs derfor hos sine Hjemmelsmænd.

Hovedcitanten har — foranlediget ved Kontrasøgsmaalet — paastaaet, at Kontracitanten kjendes uberettiget ligeoverfor Hovedcitanterne til at bebygge Observatoriegaden 2 B efter den approberede Plan for Byggearbeidet, og at Hovedcitanterne frifindes i Kontrasøgsmaalet og tilkjendes Omkostninger ogsaa i dette.

Retten skal bemerke følgende:

Det er paa det rene, at Bredden af den Vei, som Servituten hjemler, skal være 6 Alen eller 3,75 m. Ligeledes er det paa det rene, at Veibredden efter den approberede Byggeplan paa den Strækning, hvori Veien efter denne af Kontracitanten agtes overbygget, ikke udgjør over 3,35 m., og i selve Portaabningen endog ikke over 2,75 m. Hertil kommer, at en saadan overbygget Passage ikke kan siges at indgaa under Udtrykket „Vei". Den approberede Byggeplan er saaledes i Strid med Veiservituten. Naar Kontracitanten har paaberaabt sig, at Loven paabyder, at man skal bygge helt frem til Nabo, er hertil at bemerke, at der herfor kan meddeles Dispensation, og antydede Lovbestemmelse kan derfor ikke paaberaabes af Kontracitanten forinden Dispensation forgjæves har været søgt, og det derigjennem er konstateret, at Loven lægger afgjørende Hindring iveien for Servitutens fulde Udnyttelse.

Med Hensyn til Bygningens Høide maa Forudsætningen ved paagjældende Servitutbestemmelse antages at have været den, at Taget ikke fik større Høide end tilladeligt for et almindeligt Tag eller en almindelig Tagkonstruktion med den lovbestemte Mønevinkel, og det maa ansees paa det rene, at under disse Omstændigheder vilde Taget blive adskillig lavere end efter Byggeplanen. Ved at anvende Mansardtag maa Kontracitanten antages at have søgt at omgaa Høidebestemmelsen, idet han maatte skjønne, at Forudsætningen var den ovennævnte, og at det følgelig var Bygningens Høide — Taget iberegnet — som det havde været Servituthaveren magtpaaliggende at faa begrænset, og hvorpaa det kom an.

*) indeholdende Forandringer i og Tillæg til Lov om Bygningsvæsenet i Kristiania.

Efter det foranførte vil det nedlagte Forbud blive at opretholde. I og med Forbudets Stadfæstelse ligger Afgjørelsen af Kontracitantens Uberettigelse til at bebygge Tomten efter den approberede Plan, hvorfor det ansees unødvendigt udtrykkelig at udtale noget derom i selve Dommen.

Hovedcitanternes oprindelige Paastand vil derfor blive at tage tilfølge i sin Helhed, idet Kontracitanten antages at burde tilsvare Forbuds- og Sagsomkostningerne med Kr. 180,00.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 3 i Lov om Fredning af Lax og Søørret af 20 Juni 1891 samt af Stængningsreglerne af 20 Februar 1895.

Høiesterets Votering og Dom af 27 Marts d. A. i Sagen, L.-Nr. 58/1 1903: Straffesag mod Lyder Nilsen Sunde (Aktor Adv. Harbitz — Forsvarer til Prøve: Cand. jur. O. A. Bachke).

Assessor Thoresen: Efter forudgaaet forgjæves Mulktforelæg er Lyder Nilsen Sunde sat under Tiltale af Politimesteren i Fjordene den 15 Oktober 1901 ved Søndfjord Meddomsret til Fældelse efter Lov om Fredning af Lax og Søørret af 20 Juni 1891 §§ 3 og 25 cfr. Lov af 23 Juli 1894 og høieste Resolution af 20 Marts 1896 samt Stængningsreglerne af 20 Februar 1895, for Mandag den 20 Mai 1901 før Kl. 6 Eftermiddag i Søen ved Trefodskjæret under Gaarden Svanø at have havt en Laxenot staaende i fiskedygtig Stand, eller saaledes at Laxens frie Gang hindredes.

Ved Dom, afsagt af Søndfjord Meddomsret den 14 Mai 1902, blev Tiltalte frifunden. Dommen blev afsagt under Dissents, idet Rettens Formand voterede for Fældelse.

Denne Dom blev af det offentlige indanket til Høiesteret, og ved Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 28 Juni 1902 ophævet paa Grund af ufyldestgjørende Domsgrunde, nemlig forsaavidt angaar Spørgsmaalet om Vind- og Strømforholdene paa Stedet ved Leiligheden antoges at have været af saadan Beskaffenhed, at Tiltalte deri har havt Føie til at undlade den i Stængningsreglerne Litra B 1ste Led foreskrevne regelmæssige Fremgangsmaade for Kilenotens Stængning og Landgarnets Anbringelse under Stængningen og til i Stedet derfor at anvende den i Bestemmelsernes 2det Led undtagelsesvis tilladte Behandlingsmaade.

Meddomsretten afsagde derefter under 4 August 1902 ny Dom uden ny Hovedforhandling. Af Rettens Medlemmer var Domsmændene de samme som under den tidligere Behandling, men som Formand fungerede nu i Sorenskriverens Sygdomsforfald hans edsvorne Fuldmægtig, medens Sorenskriveren selv havde fungeret under den tidligere Behandling.

Ved denne nye Dom blev Tiltalte paany frifunden, ligeledes under Dissents, idet Rettens Formand voterede for Fældelse.

Ogsaa denne Dom blev af det offentlige indanket til Høiesteret, og ved Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 6 September 1902 ophævet paa Grund af, at et af Rettens Medlemmer, som nu deltog i Domsafsigelsen, nemlig Formanden, ikke havde deltaget i den tidligere Behandling af Sagen, medens den nye Dom var afsagt uden fornyet Hovedforhandling.

Sagen blev derpaa for 3die Gang iretteført ved Søndfjord Meddomsret med ny Hovedforhandling den 10 December 1902. Med-

domsmændene, som var de samme som tidligere, stemte for Frifindelse, medens Rettens Formand voterede for Fældelse efter Tiltalen og 100 Kroners Bøder.

Denne Dom er af Fjordenes Politimester ved Erklæring af 11 December 1902 begjæret

principaliter indbragt til fornyet Behandling ved Lagmandsret, da han er misfornøiet med Bevisbedømmelsen,

subsidiært indbragt til Prøvelse ved Høiesteret, da han er misfornøiet med Anvendelse af Lov og Stængningsregler.

Kjæremaalsudvalget har under 13 Januar 1903 afgivet saadan

1. Beslutning: Fornyet Behandling ved Lagmandsret tilstedes ikke.
2. Erklæring: Anken henvises til Prøvelse i Høiesteret.

Lov af 20 Juni 1891 § 3, saaledes som denne Lov er forandret ved Lov af 23 Juli 1894 Litra a, bestemmer, at fra Lørdag Aften Kl. 6 til Mandag Aften Kl. 6 maa intet til Fangst af Lax eller Søørret indrettet Fiskeredskab eller Fiskeindretning bruges, udsættes eller forblive henstaaende saaledes, at de nævnte Fiskearter derved kan fanges eller deres frie Gang forhindres. De nærmere Forskrifter, som for de forskjellige Slags Fiskeredskaber fornødiges til Opnaaelsen af dette Øiemed, fastsættes af Kongen eller den, han dertil bemyndiger.

I Henhold til førstnævnte Lovs § 4, cfr. sidstnævnte Lov, er det ved høieste Resolution af 20 Marts 1896 bestemt, at det i Nordre Bergenhus Amt indtil videre skal være forbudt at bruge Kilenot eller andre lignende selvfangende samt med Ledning eller Ledningsgarn forsynede Redskaber fra Fredag Aften Kl. 6 til Mandag Aften Kl. 6.

I Regler af 20 Februar 1895 er under Litra B 1 fastsat nærmere Forskrifter angaaende Behandlingsmaaden af Kilenoter i Fredningsdøgnet. Her bestemmes bl. a. (1ste Passus): „I Kilenoter — — — — — — skal Ledningsgarnet (Landgarnet) løses fra Land og lægges klods indtil og strækkes langs Notens Landside og bindes klods til Noten saavel med Lillestangen som ved Notens forreste Spids". (2det Passus): „Paa Steder, hvor den her omhandlede Fremgangsmaade paa Grund af Søgang eller Strøm antages at udsætte Redskabet for Beskadigelse, kan i Stedet derfor Ledningsgarnet enten helt borttages og bringes paa Land eller i hele sin Længde eller ialfald fra Krogkaggen og saa langt indover til Land som muligt bindes klods op til Overtælnen".

Meddomsmændene henviser til sit Votum i Dommen af 4 August 1902, hvoraf fremgaar, at de ikke finder det bevist, at Landgarnet paa det kritiske Tidspunkt, ɔ: 20 Mai før Kl. 6 Eftermiddag var udsat paa en saadan Maade, at Tiltaltes Not derved kunde siges at hindre Laxens frie Gang eller at være i fiskedygtig Stand. De finder nemlig, at 1ste og 2det Vidne, som er identiske med 1ste og 2det Vidne under nærværende Sag, ikke har været saa nær Tiltaltes Not ved Anledningen, at de har kunnet forvisse sig om at Tiltaltes Paastand om, at Landgarnet var ophæftet til Kavlen og uden Sten, er urigtig.

Rettens Formand har i Dommen af 10 December 1902 refereret 1ste og 2det Vidnes Prov saaledes: at de ved 5 Tiden paa den i Tiltalebeslutningen omhandlede Dag, altsaa ca. 1 Time før Fredningstiden udløb, roede forbi Tiltaltes udsatte Not i en Baadlængdes Afstand, at Landgarnet da var strakt iland, at de trods den

korte Afstand ikke saa Spor af Landgarnets Opheftning, ligesom Kavlen laa i lige Linie og flød lige let.

Efter begge Vidners Opfatning var derfor Landgarnet udsat paa samme Maade, som naar Noten er i fiskedygtig Stand og de tillægger, at de begge har fanget Lax i Landgarnet. Selve Noten var derimod efter begge Vidners Prov ikke i fiskedygtig Stand. I Henhold hertil voterede Formanden for Fældelse, idet han ved de nævnte Vidneprov ansaa det bevist, at det Tiltaltes Not tilfæstede Landgarn ved Anledningen har været i fiskedygtig Stand.

Meddomsmændene udtaler i Anledning heraf, at Formandens ovenstaaende Referat af Vidnernes Prov er fuldt ud korrekt; men de vedblev ikke destomindre sit Votum om Tiltaltes Frifindelse.

Rettens Formand siger videre: Efter begge Vidners Prov var det den Dag stille Veir og saa lidet Strøm, at det var vanskeligt at se, i hvilken Retning Strømmen gik. Som Følge deraf er de af den Formening, at Tiltalte under enhver Omstændighed har overtraadt Litra B No. 1, 1ste Led ved at sætte Landgarnet fra Noten op i Land; thi dette er efter Litra B No. 1, 2det Led kun tilladt, naar Vind og Strøm hindrer Landgarnets Optagelse eller Henlæggelse langsefter Noten.

Meddomsmændene udtaler sig ikke udtrykkelig om dette i Dommen af 10 December 1902, men da de uden Tilsøielse eller Indskrænkning har erkjendt Formandens Referat af 1 og 2 Vidnes Prov at være korrekt, maa dette ogsaa omfatte Referatet, forsaavidt angaar Veir- og Strømforholdene.

At dette er saa, bestyrkes ogsaa derved, at Meddomsmændene i Dommen af 14 August 1902 i saa Henseende udtaler, at de finder det udenfor Tvivl, at Vind- og Strømforholdene ikke var af den Beskaffenhed, at Tiltalte havde Adgang til at anvende den i Stængningsreglernes Litra B No. 1, 2det Led tilladte Behandlingsmaade, og at Tiltalte derfor ved at undlade at stænge paa almindelig Vis, maa siges at have overtraadt Stængningsreglernes Litra B, No. 1, 1ste Led.

Naar de ikke desto mindre frifandt ogsaa i hin Sag, var det, fordi de ogsaa da som nu mente, at Noten var gjort fiskeudygtig og ikke hindrede Laxens frie Opgang.

Jeg er af den Anskuelse, at Tiltalte maa blive at fælde i Henhold til, hvad der af Meddomsrettens Formand er anført. Reglerne af 20 Februar 1895 Litra B 1, 1ste Passus er af Tiltalte overtraadt. Det er nemlig paa det Rene, at Landgarnet ved Anledningen var strakt iland, hvilket efter min Formening maa være afgjørende for hans Fældelse. Paabudet i saa Henseende i de citerede Regler er absolut og kan kun fraviges i det i 2det Passus omhandlede Undtagelsestilfælde, nemlig naar den i 1ste Passus foreskrevne Behandlingsmaade paa Grund af Strøm eller Søgang antages at udsætte Redskabet for Beskadigelse. Det er imidlertid paa det Rene, at saa ikke var Tilfældet ved nærværende Anledning, idet det var stille Veir og saa lidet Strøm, at det var vanskeligt at se, i hvilken Retning Strømmen gik. Selv Meddomsmændene har da ogsaa antaget, at Tiltalte har overtraadt Stængningsreglernes nævnte 1ste Passus ved ikke at stænge som der foreskrevet. Men er dette saa, mener jeg, at det maa være en ligegyldig Sag, om Noten ved Anledningen har været i fiskedygtig Stand eller ikke, hvormed det vel har været

Meningen at udtale, om den har været i en saadan Stand, at der kunde fanges Fisk i Landgarnet; dette er efter mit Skjøn uden Betydning for Sagen.

Jeg voterer saaledes af den her nævnte Grund for Tiltaltes Fældelse.

Om Benaadning formener jeg ikke, at der kan være Tale.

Konklusion:

Lyder Nilsen Sunde bør for Overtrædelse af Lov om Fredning af Lax og Søørret af 20 Juni 1891 §§ 3 og 25, jfr. Lov af 23 Juli 1894 og høieste Resolution af 20 Marts 1896 samt de af Indredepartementet under 20 Februar 1895 fastsatte Stængningsregler bøde 100 — et Hundrede — Kroner til lige Deling mellem Statskassen og Anmelderen, Karsten Nygaard.

I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler Tiltalte 55 — fem og femti — Kroner.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokat Harbitz og Cand. jur. O. A. Bachke, tillægges i Salærium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordinær Assessor, Advokat Mejdell: Jeg voterer for, at Anken forkastes. Rettens Pluralitet, Meddomsmændene, har den 10 December 1902 henholdt sig til sit Votum i Dommen af 4 August næstfør. Her udtales: „Rettens to Medlemmer finder det ikke bevist, at Landgarnet paa det kritiske Tidspunkt (det vil sige Mandag den 20 Mai f. A. før Kl. 6 Em.) var udsat paa en saadan Maade, at Tiltaltes Not derved kunde siges at hindre Laxens frie Gang eller at være i fiskedygtig Stand". Videre: „Efter Pluralitetens Mening støttes Tiltaltes Forklaring ved den Omstændighed, at selve Tiltaltes Not var uden Stænger og Sten, hvilket viser, at Tiltalte ikke tilsigtede at fiske; det vilde jo ogsaa være meningsløst handlet af Tiltalte, om han først havde forsynet Noten med Stænger og Sten efter den kritiske Tid, hvis han havde havt til Hensigt at fiske tidligere". „Pluraliteten antager ogsaa — da det var første Gang i Aaret, Noten var udsat — at Landgarnet var strakt iland kun i det Øiemed at prøve, om Rammen passede". Pluraliteten finder altsaa at maatte gaa ud fra, at Tiltaltes Forklaring er rigtig, og under den Forudsætning maa det efter Pluralitetens Mening betragtes som en Umulighed, at Noten kunde hindre Fiskens frie Gang, eller at den kunde siges at være i fiskedygtig Stand". Videre udtaler Pluraliteten i sit Votum den 4 August i Anledning af Spørgsmaalet om, hvorvidt der for Tiltalte var Adgang til at anvende den i Stængningsreglernes Litra B No. 1, 2det Led tilladte Behandlingsmaade, at „da efter Pluralitetens Mening Noten i ethvertfald var gjort fiskeudygtig og ikke hindrede Laxens frie Gang, kommer Pluraliteten, uanseet Stængningsreglernes Litra B 1, 1ste Led, alligevel til det Resultat, at Tiltalte maa frifindes."

Efter den Skildring, som saaledes af Meddomsmændene er givet af det faktiske Forhold, og hvormed jeg maa anse Høiesteret bundet, maa jeg gaa ud fra, at Laxenoten har været ved Leiligheden i en saa ufuldkommen Stand, at den i denne Stand, den befandt sig, ikke kan siges at have været, hvad Loven af 20 Juni 1891 § 3 og Loven af

23 Juli 1894 betegner som „et til Fangst af Lax eller Søørret indrettet Fiskeredskab eller Fiskeindretning", og at der saaledes ikke vil kunne blive Anvendelse for de i Medhold af de nysnævnte Love udfærdigede Forskrifter af 20 Februar 1895, kfr. Resolution af 20 Marts 1896. Naar Redskabet nemlig maa antages at have været saa ufuldkomment som beskrevet i Meddomsrettens Dom, maa jeg anse det for at have været, som ogsaa af Meddomsrettens Pluralitet antaget, „ganske uskikket til ved dets Hjælp at fange Lax eller Søørret eller hindre Fiskens frie Gang".

Da jeg imidlertid efter Konferancen har Grund til at antage, at jeg er i Minoritet, skal jeg indskrænke mig til disse Bemærkninger uden at forme nogen Konklusion.

Assessor Stang: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Andenvoterende. For mig er det allerede afgjørende, at jeg antager, at man i Meddomsrettens Dom ikke har noget Grundlag for et videregaaende Resultat end af Andenvoterende nævnt. I Forelægget af 14 September 1901 angives den Forseelse, Tiltalte skulde have gjort sig skyldig i, at bestaa deri, at han havde havt en Laxenot staaende i fiskedygtig Stand eller saaledes, at Laxens frie Gang hindredes.

Ganske paa samme Maade betegnes Tiltalens Gjenstand i Tiltalebeslutningen af 15 Oktober 1901. I Præmisserne til Meddomsrettens senere ophævede Dom af 4 August 1902 er anført, at Rettens to Medlemmer ikke fandt, at Tiltaltes Not kunde siges at hindre Laxens frie Gang eller at være i fiskedygtig Stand. Rettens Pluralitet udtaler, at det maa betragtes som en Umulighed, at Noten kunde hindre Fiskens frie Gang, eller at den kunde siges at være i fiskedygtig Stand. I Dommen af 10 December 1902, der er Gjenstand for Anke under nærværende Sag, heder det: „Rettens Pluralitet — de to Domsmænd — voterer ogsaa idag for Tiltaltes Frifindelse og skulde under Tilknytning til sit Votum af 4 August sidstleden kun tilføie" osv. Senere heder det: „Altsaa bliver efter Pluralitetens Mening den Paastand fremdeles ubevist, at Landgarnet har hindret Laxens frie Gang."

Udenfor den Henvisning, der som nævnt er skeet til Dommen af 4 August, findes ingen Udtalelse i Dommen af 10 December om, hvorvidt Noten kunde siges at være i fiskedygtig Stand, hvorimod det efter min Opfatning af Pluralitetens Votum tilstrækkelig fremgaar, at efter deres Mening Tiltalte heller ikke kan fældes forsaavidt.

Fjordenes Politimesterembedes Paategning af 11 December 1902 gaar principalt ud paa at begjære fornyet Behandling ved Lagmandsret, idet Politimesteren er misfornøiet med Bevisbedømmelsen; denne Begjæring er ikke taget tilfølge af Kjæremaalsudvalget. Subsidiært begjæres Dommen af 10 December indbragt til Prøvelse i Høiesteret, idet Politimesteren er misfornøiet med Anvendelsen af Lov og Stængningsregler.

Jeg kan, naar det ikke antages, at Tiltalte har hindret Laxens frie Gang og heller ikke, at han er skyldig i at have havt Noten staaende i fiskedygtig Stand, se andet, end at Anken maa forkastes. Det, som er Sagens Gjenstand, er ikke af Meddomsretten anseet bevist, og Høiesteret er bundet til at lægge til Grund for sin Paadømmelse det af Meddomsretten antagne faktiske Forhold, der ikke kunde paaankes til Høiesteret, men maatte været indbragt for Lagmandsret.

Retst. No. 28 for 1903.

Jeg anser det ligesom Andenvoterende unødvendigt at forme nogen Konklusion.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende — Kilenoten var sat i Søen for dermed at fiske, naar Fredningstiden ophørte. Og det kan ikke bestrides, at den indgaar under „Redskaber og Indretninger, der anvendes til Fangst af Lax og Søørret". Den gaar altsaa ind baade under Loven af 20 Juni 1891 § 3 og under de af Indredepartementet under 20 Februar 1895 givne Regler. Om Noten endnu ikke paa det under Sagen omhandlede Tidspunkt var sat i fiskedygtig Stand med Indsættelse af Stænger og Paahefte af Stene, er dette ikke afgjørende undtagen for den første Del af Tiltalen. Men Tiltalen angaar Alternativet, at Tiltalte har havt sin Laxenot staaende saaledes, at Laxens frie Gang derved hindredes. Og i dette Punkt finder jeg Tiltalte skyldig, uden Hensyn til, om selve Noten var i fiskedygtig Stand eller ikke. Noten var som nævnt sat i Søen, og fra Noten havde Domfældte uden at være i det i Reglernes Litr. B 1 sidste Afsnit omhandlede Tilfælde ført sit Landgarn eller Ledningsgarn iland istedetfor at anbringe det saaledes som i Reglernes Litr. B 1 første Afsnit bestemt. Om man vilde betragte det, som Tiltalte har gjort, kun som Forberedelse til Fiske, kunde jo disse Forberedelser begynde strax ved Fredningstidens Begyndelse og Fiskeren altsaa altid have sit Ledningsgarn fastsat i Land under hele Fredningstiden.

Tredievoterende antager, at Tiltalte ikke her kan dømmes, idet to af Meddomsrettens Medlemmer (Domsmændene) har udtalt, at efter deres Skjøn blev ikke Fiskens frie Gang ved Ilandbringelsen af det omhandlede Garn hindret. I denne Opfatning kan jeg ikke være enig. Tiltaleordren henholder sig til Loven af 20 Juni 1891 § 3 og bruger de der nævnte Udtryk. Men Lovens § 3 tilføier, at de nærmere Forskrifter, som for de forskjellige Slags Redskaber fornødiges til Opnaaelse af det i §en tidligere omhandlede Øiemed, fastsættes af Kongen eller den, han dertil bemyndiger. Nu er der af Indredepartementet efter Bemyndigelse af Kongen udfærdiget Regler angaaende Brugen af Kilenøter. Og den Del af disse Regler, der angaar Behandlingen af Landgarnet eller Ledningsgarnet, har just til Hensigt at sikre Laxens frie Gang i Fredningstiden. Man har villet have faste Regler og ikke villet lade Sagen være afhængig af Skjøn i hvert enkelt konkret Tilfælde. Disse Bestemmelser er forsaavidt en Del af selve Loven. Og jeg mener da, at naar de af Departementet givne Regler i denne Henseende er overtraadt, vil det ikke være tilstrækkeligt til Vedkommendes Frifindelse, om to af Meddomsrettens Medlemmer udtaler, at de er af den Formening, at Ledningsgarnet ikke har hindret Laxens frie Gang. Lovens Bud er der og maa respekteres.

Det er fra Forsvarets Side gjort gjældende, at den Undtagelsesbestemmelse, der findes i Reglernes Litr. B 1 sidste Afsnit, skal komme til Anvendelse paa Steder, der som Regel er udsat for Strøm eller Søgang uden Hensyn til, hvorledes Veir- og Strømforholdene i det givne Øieblik var. Jeg kan ikke være enig i denne Fortolkning. Jeg forstaar Bestemmelsen som kun gjældende det enkelte Tilfælde, hvor paa Grund af Søgang eller Strøm i Øieblikket Anvendelsen af den foran i §en foreskrevne Behandlingsmaade bliver umulig eller kan medføre Fare for Redskaberne. Der staar ikke: „Steder, udsatte for Søgang eller Strøm", men: „Steder, hvor Søgang eller Strøm antages at udsætte Redskabet for Beskadigelse". Og at der, naar der —

som her — ikke i Øieblikket paa Stedet er Strøm eller Søgang, skulde være Grund til at fritage Fiskeren for den Stængningsmaade, som Lovgivningen ellers anser nødvendig, af Hensyn til, at der senere under Fredningstiden paa Stedet kan opkomme Strøm eller Søgang, kan jeg ikke tænke mig. Søgang kan jo i Fredningstiden indtræffe paa de fleste Steder, hvor Kilnøter udsættes, men dette har ikke hindret Lovgivningen fra at give de heromhandlede Bestemmelser.

Under en modsat Fortolkning vilde man komme til det Resultat, at man under rygende Storm og høi Sø paa et ellers ikke særligt udsat Sted maatte iagttage de almindelige Regler, medens man med blikstille Sø paa et andet — i Almindelighed for Søgang udsat — Sted kunde benytte sig af Undtagelsesbestemmelsen.

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull: Jeg er i det Væsentlige paa samme Maade som Hr. Assessor Motzfeldt enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Lagmand Thinn: Jeg er i Resultatet enig med Assessorerne Mejdell og Stang og kan i det Væsentlige ogsaa tiltræde deres Begrundelse. Efter det af Meddomsretten antagne Forhold med Hensyn til Noten, at den var uden baade Stænger og Sten, kan jeg ikke finde, at Tiltalte kan siges at have udsat et Fangstredskab af saadan Beskaffenhed som i Lovens § 3 omhandlet. Han har kun forberedt dets Udsættelse efter Fredningstidens Udløb, og han har ved denne Forberedelse, efter hvad Meddomsretten har antaget, hverken hindret Laxens frie Gang, eller kunnet gjøre Fangst af Lax i Noten overensstemmende med dennes Bestemmelse. Begge Dele anser Meddomsretten for en Umulighed efter den Maade, hvorpaa den antager, at Tiltalte havde indrettet sig. Jeg skal sluttelig gjøre opmærksom paa, at som det vil sees, præciserer saavel Forelægget som Tiltalebeslutningen Sagens Gjenstand saaledes, som af Tredievoterende fremholdt, paa samme Tid som begge Dokumenter henviser til samtlige de under Sagen omhandlede Love og andre Bestemmelser.

Assessor Reimers: Jeg er i Resultatet enig med Førstvoterende og de øvrige Voterende, der har sluttet sig til ham, men afviger paa et enkelt Punkt i Begrundelsen. Den under Sagen omhandlede Undtagelsesbestemmelse i Stængningsreglernes Litr. B 1 2den Passus giver som allerede af de tidligere Voterende nævnt Adgang til at fravige den sædvanlige Behandlingsmaade for Fiskeredskabets Stængning paa „Steder, hvor den foreskrevne Behandlingsmaade paa Grund af Søgang eller Strøm antages at udsætte Redskabet for Beskadigelse". Jeg medgiver, at Stængningsreglerne paa dette Punkt ikke har udtrykt sig med ønskelig Utvetydighed; men overveiende Grunde forekommer mig dog at tale for den Forstaaelse, at det ved Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvorvidt Reglernes Betingelse for den forandrede Behandlingsmaade af Fiskeredskabet er tilstede, skal komme an paa, ikke om der i det Øieblik, Fredningstiden indtræder, hersker Søgang eller Strøm paa Stedet, men alene paa, om det Sted, hvor vedkommende Fiskeredskab er udsat, efter sin Beliggenhed antages at være udsat for Strøm eller Søgang som Følge deraf at ville udsætte Redskabet for Beskadigelse, om den ordinære Behandlingsmaade for Stængningen anvendes. For denne Forstaaelse synes mig at tale den benyttede Udtryksmaade, naar det heder, at Undtagelsen indrømmes „paa Steder, hvor den foreskrevne Behandlingsmaade paa Grund af Søgang eller Strøm antages at udsætte

Redskabet for Beskadigelse". I sig selv forekommer ogsaa den Antagelse mig at have Sandsynligheden for sig, at hvad Reglerne her har villet indrømme, er en Undtagelse for Lokaliteter, som efter sin Beskaffenhed og Beliggenhed regelmæssig eller jevnlig vil være udsat for Strøm eller Søgang og derfor ogsaa vil udsætte Fiskeredskabet for Beskadigelse, om den ordinære Stængningsmaade anvendes. Om der i det Øieblik, Fredningstiden indtræder, ikke hersker Søgang eller nogen stærkere Strøm paa det Sted, hvor Fiskeredskabet er udsat, er det jo ikke dermed givet, at ikke saadant, naar Stedet efter sin Beliggenhed er udsat derfor, vil kunne indtræde i Løbet af de to eller tre Døgn, i hvilke Fredningstiden varer. Jeg opfatter med andre Ord den her omhandlede Undtagelsesbestemmelse som en Lempning, bestemt ved og afhængig af den Lokalitet, hvor Fiskeredskabet er udsat.

Men medens jeg altsaa mener, at overveiende Grunde taler for at opfatte Stængningsreglerne i dette Punkt paa den af mig her nævnte Maade, finder jeg alligevel, at denne Forstaaelse i nærværende Tilfælde ikke kan lede til et for Tiltalte gunstigere Resultat. Thi hvorledes det nu end har sig med den Lokalitet, det i nærværende Sag gjælder, — og derom har man i Meddomsrettens Domsgrunde ingen Oplysning — saa mener jeg, at Undtagelsesbestemmelsen kun gjælder om et allerede udsat Fiskeredskabs Stængning i det Øieblik den egentlige Fredningstid indtræder, medens det derimod ikke antages at have været Stængningsreglernes Hensigt at indrømme en videre Lempning ved selve Udsættelsen af et Fiskeredskab, der, saaledes som her er Tilfældet, anbringes i Løbet af Fredningstiden.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Tvist om Forstaaelsen af en Slæbekontrakt, afsluttet for Aarets Sildefiske mellem et Notbrug og en Dampskibseier. Udtalelser fra Høiesteret om, hvorledes de under Sagen tilveiebragte Oplysninger om, hvorledes Omfanget af det bortfragtede Dampskibs Forpligtelser efter Forholdene maatte opfattes.

Høisterets Votering og Dom af 23 April d. A. i Sagen, L.-Nr. 77/1 1903. Notbruget „Brødrene" Adv. A. Hazeland) mod Konsul B. B. Jentoft (Adv. Carl Lundh).

Assessor Reimers: Hvad nærværende Sag angaar, vil erfares af Præmisserne til den i Sagen af Søret i Salten under 16 November 1898 afsagte Dom, saalydende:

„Indstævnte, det uansvarlige Selskab Notbruget „Brødrene", bør til Citanten, Konsul B. B. Jentoft, betale Kr. 1 561,90 — femten Hundrede og sexti Kroner og niti Øre — med 4 — fire — Procent Renter fra 2 August 1898 til Betaling sker og i Sagsomkostninger 70 — sytti — Kroner.

At efterkommes inden 3 — tre — Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Exekutionstvang."

Denne Dom er af Notbruget „Brødrene" indbragt til Prøvelse ved Høiesteret.

Ved Søretten gik Sagen paa Grund af det indstævnte Notbrugs Udeblivelse i dens anden Session under Dom, forinden Indstævnte havde taget til Gjenmæle. Notbruget har derfor ved Sagens Ind-

bringelse for Høiesteret erhvervet Bevilling til Fremsættelse af nye Indsigelser og Benegtelser.

Under Sagens Henstaaen her for Retten er der optaget tre Tingsvidner, og efter disse saavelsom efter hvad der forøvrigt er fremkommet af nyt Materiale ved Høiesteret, foreligger Sagen her i en væsentlig anden og fuldstændigere Skikkelse end ved Søretten.

For Notbruget er nedlagt Paastand om Ophævelse af Sørettens Dom og Frifindelse for indstævnte Konsul B. B. Jentofts Tiltale samt Tilkjendelse hos denne af Procesomkostninger for begge Retter.

Indstævnte har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet og sig hos Appellanten tilkjendt Sagens Omkostninger for Høiesteret.

Det første Spørgsmaal, som i Sagen frembyder sig, gjælder Forstaaelsen af den Slæbekontrakt, som blev afsluttet mellem Notbruget paa den ene og Konsul Jentoft paa den anden Side og de gjensidige Rettigheder og Forpligtelser, som denne Kontrakt medfører.

Efter de herom navnlig under Thingsvidnerne fremkomne Oplysninger, maa man gaa ud fra, at Forholdet er at opfatte saa, at et Dampskib, som har paataget sig at slæbe et Notbrug under et forestaaende Sildefiske, vistnok ikke derved har paataget sig Forpligtelse til at holde sig til Notbrugets Disposition til ethvert Tidspunkt under Fisket. Der er, fremgaar det af Oplysningerne, Adgang for Dampskibet til, efterat det har slæbt Notbruget til Fiskepladsen, eller medens dette „ligger uvirksomt ventende paa Silderygter", midlertidig at tage anden Beskjæftigelse. Men paa den anden Side maa Slæbedampskibet herunder ikke fjerne sig længere fra Notbruget eller optages paa saadan Maade, at det ikke med kort Varsel, høist et Par Dage, kan komme tilstede, naar dets Assistance af Notbruget paakræves. Nu er det i Sagen oplyst, at Dampskibet, efter at have slæbt Notbruget „Brødrene" og et andet Notbrug, Hartvig Johannesens, som var i Lag med „Brødrene", til Lødingen, forlod dem der for at gaa til Bodø. Efter Oplysningerne maa der videre gaaes ud fra, at det da „Tranø" saaledes forlod Notbruget for at gaa til Bodø, var den gjensidige Forudsætning, at „Tranø" i Bodø alene skulde indtage Kul, mulig ogsaa afhente et Par andre derliggende Notbrug. I Overensstemmelse hermed udtaler ogsaa „Tranøs" Fører som Vidne, at han ved Afgangen fra Lødingen ikke kjendte til, at han fra Bodø skulde gaa til Ofoten. „Tranø" eller dets Reder Jentoft har imidlertid handlet i Strid med denne Forudsætning. Jentoft paatog sig nemlig, medens „Tranø" laa i Bodø, at lade Baaden føre en Ladning Slipers og Jernbaneskinner fra Ofoten til Fausko i Saltenfjorden. I dette Øiemed afgik „Tranø" med en Lægter paa Slæb til Ofoten, indtog der den omhandlede Ladning, som indlastedes dels i Lægteren, dels i Dampskibet, og med hvilken det derpaa afgik til Fauske. Her lossedes Ladningen, hvorefter „Tranø" gik tilbage til Bodø. Hvor længe „Tranø" i det Hele har været borte paa denne Tur, foreligger der ikke helt fuldstændig Oplysning om; men efter hvad der foreligger, synes det at maatte antages, at Turen har medtaget 9 à 10 Dage. 4 Vidne under Tingsvidnet den 12 Mai 1900, som var med „Tranøs" Lægter paa Turen, har forklaret, at han havde 2 Kroner i Løn om Dagen og ialt fik udbetalt Kr. 17,50 for hele Turen; alt i alt har altsaa denne rimeligvis medtaget sine 10 Dage. Hertil kommer saa den Tid, som medgik til Turen fra Lødingen til Bodø og videre den Tid, som vilde have medgaaet, om „Tranø" fra Bodø var gaaet tilbage til Lødingen for der at afhente Johan Vaages Notbrug. Det

vil sees, at et Fravær af en saa lang Varighed maatte ligge ganske udenfor Forudsætningerne baade ved Kontraktens Indgaaelse og ved „Tranøs" Afgang fra Lødingen til Bodø for at indtage Kul. Jeg mener derfor, at Notbruget „Brødrenes" Fører, Vaage, under disse Omstændigheder var fuldt berettiget til ialfald foreløbig ikke at anse sig bunden til „Tranø" og tage andet Slæb fra Lødingen til Eidsfjorden, hvor der i Slutningen af August 1895 paagik et Sildefiske. Som i Søretsdommens Præmisser anført, fik Vaage, da han den 26de August eller i Dagene deromkring sammen med Hartvig Johannesen var kommen til Lødingen, høre Tidender om Sildefiske i Eidsfjorden og telegraferede derfor til Jentoft saaledes: „Store Røgter Eidsfjorden jeg Hartvig Lag. Send „Tranø" snart." Dette Telegram sees at være indleveret i Lødingen den 16 August Kl. 4,30 Eftermiddag, men først afsendt derfra en Time senere. Naar det ankom til Bodø, derom er i Sagen intet oplyst. Jentoft siger, at han først modtog Telegrammet, da han kom paa Kontoret næste Dag samtidig med det andet i Søretsdommen nævnte Telegram, som afsendtes den 27 August Kl. 8 Form. og er saalydende: „Røgtevik siges „Tranø" borte, jeg har taget Slæb." Og i Overensstemmelse hermed handlede han, idet han af en anden Baad, Langø, lod sig slæbe til Eidsfjorden.

Det gjøres af Jentoft gjældende, at Johan Vaage, efter at have afsendt Telegrammet af 26 August om Eftermiddagen, ialfald burde have oppebiet Svar paa samme, inden han besluttede sig til at tage andet Slæb uden at vente paa „Tranø". Men herimod er det af Vaage anført, at naar han handlede som skeet, var det, fordi han — hvad der fra den anden Side ikke er benegtet — efter Afsendelsen af Telegrammet af 26 August — gjennem en anden Fisker fik, rigtignok i en forvansket Form, høre Rygte om, at „Tranø" istedetfor at holde sig disponibel med kort Varsel for Slæbning af Notbruget, skulde være gaaet til Ofoten i et ganske andet og helt udenfor Fiskeribedriften liggende Øiemed. Og naar dette Rygte senere viste sig ialfald i Hovedsagen at medføre Sandhed, maa Vaage, mener jeg, være angerløs, naar han bestemte sig til — uden at oppebie Svar paa sit Telegram, strax at tage andet Slæb istedetfor paa det uvisse at vente paa „Tranøs" Tilbagekomst. Det er af Jentoft anført, at om Vaage havde ventet lidt og oppebiet Svar paa Telegrammet, vilde „Tranø" efter kort Varsel kunne have været disponibel for Slæbning til Eidsfjorden, idet Turen fra Ofoten til Fauske midlertidig kunde have været afbrudt ved Ankomsten fra Ofoten til Bodø, hvor Lægteren, der indehavde Ladning af Sleepers, foreløbig kunde være ladet tilbage, medens „Tranø" kunde have afgaaet til Lødingen for at slæbe Notbruget til Fiskepladsen i Eidsfjorden. Det er imidlertid ganske uantageligt, at Jentoft, selv om „Tranø", da Telegrammet af 26 August indløb til ham, havde henligget i Bodø paa Reisen fra Ofoten til Fauske, skulde ligeoverfor Befragteren have havt Adgang til midlertidig at afbryde Turen til Fauske for paa ubestemt Tid at lade „Tranø" passe sit Slæb i Eidsfjorden og videre under Fisket. Og under enhver Omstændighed maatte, som sagt, Vaage, som Forholdene laa an, være berettiget til at handle som skeet. Forøvrigt maa det, efter hvad „Tranøs" Fører forklarer som 3 Vidne under Tingsvidnet den 9 August 1900, antages, at „Tranø" var afgaaet fra Bodø til Fauske Mandag den 26 August allerede tidlig paa Dagen og i ethvert Fald før Telegrammet af samme Dag indløb til Bodø. Efter

saa at være kommet tilbage til Bodø indtog det der Kul den 28 August og afgik derpaa en af de følgende Dage — Datum er ikke nærmere oplyst — fra Bodø direkte til Eidsfjorden, medhavende to Notbrug, Andreas Pedersen Vaages og Karl Meyers, paa Slæb derhen. Efter hvad Andreas Vaage forklarer som Vidne, maa det antages, at „Tranø" med disse Notbrug paa Slæb ankom til Eidsfjorden den 1 September. Det maa efter dette antages, at „Tranø", om det istedetfor fra Bodø at gaa direkte til Eidsfjorden, var afgaaet til Lødingen for der at afhente Vaages Notbrug, ikke vilde kunne have været i Lødingen før den 30 eller rimeligvis først den 31 August. Men et saa langt Fravær fra det Notbrug, som „Tranø" havde paataget sig at slæbe, maa, efter hvad der er oplyst om Forstaaelsen af Slæbekontrakten, ligge helt udenfor Forudsætningerne. Men var altsaa Vaage under disse Omstændigheder berettiget til, ialfald foreløbig at anse sig løst fra Slæbekontrakten, kan følgelig Jentoft heller ikke kræve Slæbelod af den Fangst, som Notbruget „Brødrene" gjorde paa Fiskepladsen i Eidsfjorden.

Det næste Spørgsmaal i Sagen er, hvorledes Forholdet stillede sig, efterat „Tranø" var kommen til Eidsfjorden, hvor Johan Vaage nu laa med Notbruget „Brødrene".

I Eidsfjorden kom „Brødrene" i Kastelag foruden med Hartvig Johannesens Brug, som det allerede tidligere under Fisket havde været i Lag med, ogsaa med fire andre Notbrug, deriblandt de to Brug, som „Tranø" havde slæbt fra Bodø.

Efterat disse i Fællesskab der havde gjort et Stæng, blev det aftalt, at de tre af Lagene skulde afgaa til Harstad med „Tranø" som Slæber, medens de tre andre foreløbig skulde blive tilbage i Eidsfjorden for at bjerge Fangsten i det Stæng, som der var gjort. Johan Vaage har vistnok benegtet at have kjendt til denne Aftale. Han paastaar, at han først blev vidende om de tre Brugs Afreise i samme Øieblik, den fandt Sted, og at han var ligesaa uvidende om, at „Tranø" fra Bodø var kommen til Eidsfjorden. Efter alt, hvad der foreligger, forekommer det mig imidlertid lidet antageligt, at Vaage, som en af Deltagerne i Kastelaget, skulde have været uvidende herom.

To af de andre Deltagere i Kastelaget har som Vidner udtalt, at de ikke nærer Tvivl om, at Johan Vaage maatte være vidende om „Tranøs" Ankomst til Eidsfjorden, da „Tranø" laa lige i Nærheden af Laget, og „Tranøs" Fører har, ligeledes som Vidne, forklaret, at han laa der med Dampskibet i 3 à 4 Dage inden Afgangen til Harstad. Jeg finder altsaa at maatte gaa ud fra, at Johan Vaage havde fuld Rede paa, at „Tranø" var kommen efter ham til Eidsfjorden.

Efterat Vaage havde bjerget Fangsten, tog han Dampskibet „Hindø" som Slæber og afgik med dette til Raftsund. Og Spørgsmaalet er da, om „Tranø" eller Jentoft som dets Reder kan kræve den i Kontrakten betingede Slæbelod for den Fangst eller Andel i Fangst, som efter dets Afgang fra Eidsfjorden faldt paa Johan Vaages Notbrug under det senere udover Høsten paagaaende Sildefiske.

Jeg erkjender, at Spørgsmaalet herom kan frembyde Tvivl. Meget taler unegtelig for, at Johan Vaage, efterat Jentoft eller „Tranø" havde gjort sig skyldig i en saa ganske alvorlig Misligholdelse af Slæbekontrakten, som Tilfældet var ved Overtagelse af Turen fra Bodø til Ofoten og videre til Fauske, vilde have været berettiget til helt at anse sig løst fra Kontrakten og til for den følgende Del af Fisket at anse „Tranø" som sig helt uvedkommende.

Jeg maa imidlertid gaa ud fra, at det ikke har været Vaages Mening helt at bryde Forholdet, da han den 27 August telegraferede til Jentoft, at han paa Grund af et Rygte, han havde hørt om, at „Tranø" skulde være borte, havde taget andet Slæb. Om det havde været hans Mening helt at træde ud af Forholdet til „Tranø", maatte det ogsaa, mener jeg, have været hans Pligt udtrykkelig og bestemt at underrette Jentoft herom, med andre Ord: opsige Kontrakten. Saalænge Opsigelse ikke havde fundet Sted, maatte „Tranø" gaa ud fra, at Forholdet, med den Afbrydelse, som fandt Sted ved Notbrugets Slæbning med en anden Baad til Eidsfjorden, fremdeles bestod, og derfor holde sig disponibel for Bruget. En af Notmændene, der er afhørt som Vidne under Thingsvidnet den 18 Mai, har ogsaa udtalt, at Opsigelse for dette Tilfælde maatte være givet. Det maa vistnok ogsaa antages at have været Johan Vaages egen Forudsætning, at Kontraktsforholdet mellem Parterne skulde vedblive at være bestaaende, forsaavidt „Tranø" indfandt sig i Eidsfjorden.

Nu er det vistnok ikke oplyst og heller ikke af Indstævnte for Høiesteret paastaaet, at „Tranøs" Fører ved Ankomsten til Eidsfjorden formelig meldte sig hos Vaage og stillede Dampskibet til Notbrugets videre Disposition som Slæber. Men som jeg allerede før har nævnt, maa der vistnok gaaes ud fra, at Vaage blev fuldt vidende om „Tranøs" Ankomst til Eidsfjorden. Og naar han ikke benyttede den Anledning, som „Tranø" eller Jentoft ved sit Forhold med Ofotturen havde givet ham til helt at anse sig løst fra Forholdet til „Tranø", mener jeg, at han for den Del af Sildefisket, som foregik efter Fangsten i Eidsfjorden, fremdeles var bunden til „Tranø" og følgelig ogsaa maa betale Slæbelod af den Fangst, som senere blev gjort, uden at deri kan komme i Fradrag den Slæbeløn, som Notbruget maatte have betalt til Dampskibet „Hindø" for Slæbningen fra Eidsfjorden til Harstad. Som allerede anført var „Tranø" efter Aftale afgaaet med tre Notbrug, hørende til det i Eidsfjorden mellem Johan Vaages og flere andre Brug sluttede Kastelag, til Harstad. Det er ikke oplyst, at „Tranø" under denne Slæbning til Harstad af andre til Laget hørende Brug har gjort sig skyldig i noget utilbørligt Ophold, som skulde kunne give Vaage Adgang til at anse sig løst fra Forholdet til „Tranø" og uafhængig af dette at tage andet Slæb til Raftsund og videre. Jeg mener derfor, at Vaage pligter at betale „Tranø" Slæbeløn for den Fangst, som er faldt paa Notbruget efter Afgangen fra Eidsfjorden. Det er i Sagen paa det Rene, at den Slæbeløn, som Jentoft vilde have været berettiget til at kræve af Notbruget „Brødrene", om alt var gaaet i Orden, udgjør Kr. 1 561,90, det Beløb, hvorpaa Søretsdommen lyder. Heri maa imidlertid, efter hvad jeg tidligere har anført, fragaa, hvad Notbruget godtgjør at have betalt Dampskibet „Langø" for Slæb fra Lødingen til Eidsfjorden. Hvad denne Slæbeløn beløber sig til, foreligger der imidlertid i Sagen ikke nærmere Oplysning om, og det Beløb, som Jentoft vilde have at kræve af Appellanten, lader sig følgelig ikke fixere i Dommen, der saaledes alene vil komme til at gaa ud paa, at Jentoft kjendes berettiget til af Notbruget at oppebære førnævnte Beløb Kr. 1 561,90 med Fradrag af, hvad Notbruget har betalt Dampskibet „Langø" for Slæbningen fra Lødingen til Eidsfjorden.

Processens Omkostninger antager jeg efter Omstændighederne bør ophæves saavel for Søretten som for Høiesteret.

Konklusion:

Konsul B. B. Jentoft kjendes berettiget til hos Notbruget „Brødrene" at oppebære 1 561 — femten Hundrede sexti og en — Krone 90 — nitti — Øre med Fradrag af, hvad Notbruget godtgjør at have betalt Dampskibet „Langø" for i August 1895 at blive slæbt fra Lødingen til Eidsfjord. Af det overskydende Beløb svarer Notbruget 4 — fire — Procent aarlig Rente fra 2 August 1898, til Betaling sker.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

De extraordinære Assessorer, Expeditionssekretær Bull og Advokat Mejdell, Assessor B. Scheel, extraordinær Assessor, Docent Gjelsvik og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sørettens Dom er saalydende:

Ved Søretsstevning af 2 August 1898, berammet og forkyndt samme Dag, har Citanten B. B. Jentoft som Eier og Reder af Dampskibet „Trans" indkaldt Notbruget „Brødrene" ved dets Eiere Alb. Bernhoft, O. Sandberg, Iver Eriksen, J. Opheim og Johan Baage for Retten, og efter inden denne forgjæves prøvet Forligsmægling mellem B. B. Jentoft paa den ene Side og de mødende af „Brødrenes" Eiere, O. Sandberg, Iver Eriksen og Alb. Bernhoft paa den anden, nedlagt saadan Paastand:

„At det indstevnte uansvarlige Selskab, Notbruget „Brødrene", tilpligtes at betale Citanten Kr. 1 561,90 med 4 % Renter fra Stevningens Berammelse 2 August 1898 samt tilstrækkelige Sagsomkostninger."

De mødende Indstevnte begjærede og fik Sagen udsat til 1 November 1898 til Imødegaaelse, idet de foreløbig benegtede Søgsmaalets Rigtighed.

Ved Sagens Foretagelse den 1 November 1898 udeblev samtlige Indstevnte. Sagen blev derfor i nævnte Session optaget til Doms.

Citanten har til Begrundelse af sit Søgsmaal anført følgende:

Johan Baage tingede Sommeren 1895 som Notmand for Notbruget „Brødrene" fast Slæb med Dampskibet „Trans" for det Aars Sildefiske mod en Godtgjørelse af 1/10 af Notbrugets Bruttofangst med Fradrag af Landslot.

Denne 1/10 Del udgjorde, efter hvad han anfører, Kr. 1 561,90. „Trans", anfører han, havde paa sin Side opfyldt Kontrakten, idet det havde slæbt det indstævnte Notbrug fra Bodø til Sund i Lofoten og videre til Svolvær og Fiskefjorden, hvor det efter eget Forlangende efterlodes, medens Dampskibet gik ind til Ofoten og derfra til Bodø, hvorfra det siden returnerede til Sildepladsen.

Under Dampskibets Fravær havde det indstævnte Notbrug ladet sig slæbe af Dampskibet „Langø" til Eidsfjorden og siden af Dampskibet „Hindø" til Raftsund. Til disse Skibe havde det indstævnte Notbrug betalt Kr. 1 561,90.

Dampskibet „Trans" havde intet erholdt.

Citanten har fremlagt 2 Afskrifter af Telegrammer fra Baage til Jentoft. Det ene er indleveret 26/8 95 Kl. 4,30 Eftermiddag og afsendt samme Dag Kl. 5,30 Em. og lyder saaledes: „Store Røgter Eidsfjorden jeg Hartvig Lag. Send „Trans" snarest. Baage."

Det andet er indleveret 27/8 95 Kl. 8 Formiddag og afsendt Kl. 8,45 samme Dags Formiddag. Dette er saalydende:

„Jentoft, Bodø. Røgtevis figes „Trans" borte jeg har taget Slæb. Baage."

Citanten har ladet afhøre 2 Vidner, begge Notmænd, der har provet, at et Notbrug ikke er berettiget til at fragaa en Slæbekontrakt, fordi Slæbedampskibet ikke er disponibelt til at slæbe Notbruget, straks dette maatte forlange Slæbning. Vidnet Hartvig Johannesen paahørte, at Vaage Sommeren 1895 før Sildefiskets Begyndelse tingede fast Slæb med Dampskibet „Trans“ af Jentoft for sit førende Notbrug „Brødrene“ og hørte, at Betalingen skulde være den for det Aar sædvanlige, hvilket var, hvad Citanten har anført. Dette Vidne har videre provet, at „Trans“ slæbte Vidnets Brug og „Brødrene“ først fra Bodø til Sund i Lofoten, derfra igjen til Bodø, derfra til Svolvær og fra Svolvær til Fiskefjorden, hvor Vidnet og Vaage erklærede, at „Trans“ nu kunde forlade dem.

Efter endt Fiske i Fiskefjorden laa Vidnet med sit Brug ved Lødingen og Waage tæt ved, nemlig ved Kjeldodden, og hørte de, medens de laa her, Sildervgter fra Eidsfjorden, hvorhen Vidnet med sit Brug erholdt gratis Slæb.

Det blev før Vidnets Afreise til Eidsfjorden aftalt, at det og Waage fremdeles skulde være sammen, og at Waage skulde blive liggende, hvor han var, til han fik Telegram fra Vidnet. Imidlertid skulde han straks telegrafere til Jentoft og skynde paa at faa Slæbebaaden nordover.

Imidlertid tog Waage straks efter Vidnets Afreise Slæb med Dampskibet „Langs“ til Eidsfjorden.

I Eidsfjorden gjorde Vidnet og Waage Stæng, og var „Trans“ ankommet did, da Stænget gjordes.

Fra Eidsfjorden blev Vidnets Brug slæbt af „Trans“ til Vaags og videre til Hammers, medens Waage blev igjen i Eidsfjorden for at berge den fælles Fangst.

De var 6 Brug sammen, og var de samtlige enige om, at Waage med sit Brug skulde blive liggende, til han fik Besked om at komme efter.

Medens „Trans“ var optaget med Slæb af Vidnets og 3 andre Brug, var det, at Johan Waage lod sit Brug slæbe af „Hinds“ fra Eidsfjorden til Raftsund.

Citanten har oplyst, at samme Dag, som det under $^{27}/_{8}$ 95 fra Waage til Jentoft afsendte Telegram modtoges af Jentoft, var „Trans“ ankommen til Bodø og kunde være afgaaet for at slæbe Johan Waages Brug.

Notbruget „Brødrene“ er et uansvarligt Selskab, der forpligtes ved Eierens Underskrift.

Efter hvad der af Citanten er anbragt, antages det indstævnte Notbrug „Brødrene“ at maatte dømmes overensstemmende med Citantens Paastand. Sagsomkostningerne bestemmes til 70 Kroner.

Tvist mellem Rederiet af et forlist Dampskib og en Dampskibsassuranceforening om det førstes Pligt til at svare Assurancepræmie for et bestemt Aar. Fra Rederiets Side indvendes 1) at Spørgsmaalet er løst i dettes Favør ved et mellem Parterne foretaget Opgjør og 2) at Fartøiet i Forhold til Rederiet var at anse som forlist til et saadant Tidspunkt, at ingen Præmie pligtedes erlagt for det af Foreningen paastaaede Aar. Alene det første Spørgsmaal løst af Høiesteret.

Høiesterets Votering og Dom af 25 April d. A. i Sagen L.-No. 78/1 1903: Dampskibsassuranceforeningen „Skjold“ (Adv. Keyser Jordan) mod Aktieselskabet „Hekla“ (Adv. Gustav Blom).

Assessor V. Scheel: Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til den af Kristiania Byret under 12 December 1900 afsagte Dom, ved hvilken der blev saaledes kjendt for Ret:

„Indstævnte „Heklas" Rederi bør for Citantskabet Skibsassuranceforeningen „Skjolds" Tiltale i denne Sag fri at være.

I Sagsomkostninger betaler Citantskabet til Indstævnte inden 3 — tre — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven 150 — et hundrede og femti — Kroner."

Denne Dom er af „Skjold" ved Stevning af 4 Marts 1901 paaanket til Høiesteret, hvor af Appellanten er nedlagt saadan Paastand:

At Aktieselskabet „Hekla" tilpligtes til Dampskibsassuranceforeningen „Skjold" at betale Kr. 3417,53 med 5 pCt. Rente fra 15 Juni 1898, indtil Betaling sker samt Sagsomkostninger for Søretten og Høiesteret.

Fra „Heklas" Side er nedlagt Paastand om Søretsdommens Stadfæstelse og om Tilkjendelse af Omkostninger for Høiesteret.

Her for Retten har Indstævnte, „Hekla", ligesom for Søretten fremsat to Indsigelser mod Søgsmaalet, nemlig for det første den, at selv om der overhovedet havde kunnet være Tale om Præmie for 1897, saa er ethvert Krav derpaa ialfald bortfaldt ved Opgjøret mellem Parterne i Juli 1897. Og for det andet, at Skibet „Hypatia" forliste eller, som Indstævnte ogsaa udtrykker sig, gik tabt for Rederiet den Dag, det strandede, nemlig den 26 December 1896, og at der da ikke er Tale om nogen Præmiebetaling for 1897.

Jeg vil i Modsætning til Søretten ikke indgaa paa det ifølge Indsigelse No. 2 under Proceduren meget omtvistede Spørgsmaal om, paa hvilket Tidspunkt Skibet i Forhold til Rederiet er at anse som forlist eller tabt. Jeg finder det nemlig unødvendigt at afgjøre dette Spørgsmaal, idet jeg mener, at ethvert Krav paa Præmie for 1897 under enhver Omstændighed maa ansees bortfaldt eller opgivet fra „Skjolds" Side ved Opgjøret i Juli 1897. Dette var, mener jeg, tydeligvis et Slutningsopgjør af Mellemværendet mellem „Skjold" og „Hypatias" Rederi, affattet som Kontokurant. Og det ligger i Kontokurantens Begreb, at den netop skal fremstille det hele Forhold mellem Parterne indtil dens Afslutningsdag. Naar derfor den foreliggende Kontokurant af 24 Juli 1897 intet udviser om Præmie for 1897 og intet Forbehold derom indeholder, kan det efter min Mening ikke betegnes blot som en Undladelse, der kunde forklares som beroende paa en Forglemmelse eller Unøiagtighed, hvorpaa man ikke bør lægge nogen afgjørende Vegt. Men man er berettiget til deri at se et Tilkjendegivende fra „Skjolds" Side om, at „Skjold" ikke mente at have andet eller mere tilgode, end hvad de i Kontokuranten opførte Poster til Debet for „Hypatia" udviste. Ialfald maatte Rederiet være berettiget til at forstaa Kontokuranten saaledes og derfor med fuld Ret anse Forholdet mellem sig og „Skjold" i Anledning af Assurancen for endelig op- og afgjort. Nu indvendes vistnok herimod fra „Skjolds" Side, at Kontokuranten slutter sig til den imellem „Skjold" og Rederiet indgaaede Overenskomst af Juli 1897, og at denne blot angik selve Forliserstatningen, men ikke Præmien. Men for det første er der uimodsigelig en saa intim Forbindelse mellem disse, at det naturlige var, at naar Forliserstatningen opgjordes, saa medtog man ogsaa Præmien eller, da den ikke kunde beregnes for 1897 før ud i 1898, saa tog man ialfald Forbehold for dens Vedkommende. Det dreiede sig jo heller ikke her om nogen Bagatel; Beløbet var tvertimod saa stort, at det allerede henseet dertil er paafaldende, at intet er nævnt derom i Kontokuranten. Men dernæst viser Kontokuranten selv, at den

ingenlunde omfatter alene Forliserstatningen Kontokuranten begynder med 1 Januar 1897; den omhandler Erstatning for et tidligere Havari og, hvad jeg særlig vil fremhæve, Restbidrag for 1896. Den betegner sig saaledes selv som angaaende det hele Forhold mellem „Skjold" og Rederiet. Og endelig er at mærke, at der havde været saa meget større Opfordring for „Skjold" til at medtage eller tage Forbehold om Præmien for 1897, som „Skjold" allerede under 14 Januar 1897 havde tilstillet „Hypatias" Rederi en Regning paa Forskudsbidrag for 1897, lydende paa Kr. 2537, men hvilken Regning af Rederiet var tilbagesendt til „Skjold". Deri laa, at Rederiet ansaa dette Krav for sig uvedkommende og altsaa uberettiget. Om nogen Forglemmelse fra „Skjolds" Side ved Kontokurantens Affattelse kunde der efter dette ikke være Tale. Tvertimod maatte den Omstændighed, at den anførte Regning af Rederiet allerede strax, da Kravet for 1897 reistes, var tilbagesendt, og at Rederiet saaledes strax havde protesteret mod Kravet, endnu mere berettige Rederiet til, naar det ikke i Kontokuranten saa noget Forbehold taget for 1897, at gaa ud fra som derved fastslaaet, at Kravet paa saadan Præmie var opgivet.

Efter disse Betragtninger kommer jeg til det Resultat, at Indstævnte maa blive at frifinde. Jeg skal endnu yderligere nævne som en i nogen Grad paafaldende og betegnende Omstændighed, at Spørgsmaalet om dette Krav først sees reist henved et Aar, efterat Kontokurantopgjøret havde fundet Sted, og at Foranledningen dertil, som det fremgaar af en Skrivelse fra „Skjold" til Indstævnte af 24 Marts 1898, var den, at et andet Assuranceselskab, hvori „Skjold" havde reassureret, havde tilmeldt „Skjold", at det i sit Mellemværende med „Skjold" vilde beregne sig fuldt Bidrag for „Hypatias" Vedkommende ogsaa for 1897. Ogsaa denne Omstændighed peger, mener jeg derhen, at „Skjold" har gaaet ud fra ved Kontokurantens Affattelse, at det ikke tilkom nogen saadan Præmie for 1897. At „Skjold" har fundet ikke at burde opføre nogen Præmie for 1897 i sin Kontokurant, fordi det har anseet Kravet ialfald tvivlsomt, ligger det ogsaa nær at antage, naar man bl. a. henser til, at Bergens Assuranceforening, efter hvad der er oplyst i en Skrivelse fra den af 14 Februar 1903, fra først af havde opført Præmie for 1897 i sit Mellemværende med „Hypatias" Rederi, men at den, efterat Tvisten i Sagen mellem den og Rederiet var afgjort ved den under Sagen omhandlede Høiesteretsdom af 17 December 1898, „Retstid." for 1899 Pag. 134, tilbageførte, som Foreningen siger, denne Præmie i sit Regnskab, altsaa opgav Kravet paa Præmie, selvfølgelig fordi Foreningen har fundet dette Krav meget tvivlsomt.

Jeg er altsaa kommen til samme Resultat som Søretten; men da mit Resultat er bygget paa en helt anden Præmis, finder jeg at burde foreslaa ny Konklusion.

Sagens Omkostninger saavel for Søretten som for Høiesteret finder jeg, at Appellanten bør betale.

Konklusion:

Indstævnte, Aktieselskabet „Hekla" bør for Appellanten, Dampskibsassuranceforeningen „Skjolds", Tiltale i denne Sag fri at være.

I Procesomkostninger for Søretten og Høiesteret betaler Appellanten til Indstævnte 600 — sex hundrede — Kroner.

Extraordinær Assessor, Advokat Mejdell: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull, Assessor Motzfeldt, de extraordinære Assessorer Professor Platou og Docent Gjelsvik samt Assessor Reimers: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

En Kjøbstadborger lader fra Dampskib beliggende i Landdistrikt indkjøbe Sild, som paa Stedet ombord lægges i dertil medbragte Kasser, der forsynes med Is og tilspigres. Spørgsmaal, om denne Behandling af Silden kunde være „Tilvirkning" i Skattelovens Forstand, i Høiesteret besvaret benægtende.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 2 Mai 1903 i Sagen L.-No. 86/1 f. A: Konsul H. M. Wrangell (Advokat Feragen) mod Torvestad Kommune (Advokat Nørregaard).

Med Hjemmel af kgl. Bevilling til Dispensation fra Reglerne om summa appellabilis har Konsul H. M. Wrangell indbragt til Høiesterets Prøvelse Dom, afsagt af Bergens Overret den 17 Juni 1901, hvorved en af Lensmanden i Torvestad under 13 December 1899 hos Appellanten afholdt Udpantningsforretning for Herredsskat til Torvestad for 1899 er stadfæstet og Processens Omkostninger for Overretten ophævede.

Sagen har været undergivet skriftlig Behandling.

Appellanten har paastaaet Udpantningsforretningen underkjendt som grundet i ulovhjemlet Ligning og sig tilkjendt Sagens Omkostninger for Overretten og Høiesteret.

For Indstævnte, Torvestad Kommune, er Paastand nedlagt om Overrettens Doms Stadfæstelse og Tilkjendelse af Sagens Omkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til den i Overrettens Domspræmisser givne Fremstilling.

Af de ved Overretten fremsatte Indsigelser mod Ligningens Gyldighed har ved Høiesteret Appellanten alene fastholdt Paastanden om, at den Behandling, der i Torvestad er bleven den af ham skibede Sild tildel, ikke er Tilvirkning i Skattelovens Forstand.

Heri maa Høiesteret erklære sig enig med Appellanten.

Udskibningsloven af 15 Juni 1882 § 3 sidste Punktum siger, at enhver Virksomhed, der har til Formaal at bringe en Vare i Udskibningsstand, skal regnes som Tilvirkning. Selv om den ikke er Tilvirkning, skal den altsaa ligesaavel som en virkelig Tilvirkning berettige Virksomhedsudøveren til at udskibe disse Varer, han saaledes har sat i Udskibningsstand. Men denne specielle Bestemmelse kan ikke anvendes til Fortolkning af den ældre Skattelov. I denne sidste Lovs § 17 bruges Ordet „Tilvirkning" kun for at bestemme, at hvor man udfører sine Produkter fra et andet Sted end der, hvor Varen er tilvirket, skal Skatten deles. Men hvad Produktion eller Tilvirkning er, indlader Loven sig ikke paa. Den henholder sig til, hvad der efter almindelig Sprogbrug gaar ind derunder uden Hensyn til, om der er Spørgsmaal om Udskibning Er Virksomheden ikke Tilvirkning, naar Varen ikke udskibes, bliver den det ikke efter Skatteloven, om Udskibning kommer til. Skatteloven tænker paa den Tilvirkning, der er stedbunden, og som derfor indgaar under § 17, og kan ikke antages ved sin Bestemmelse om den om-

handlede Deling af Skatten at ville forandre Begrebet Produktion eller Tilvirkning Og Appellantens heromhandlede Virksomhed antages ikke at indgaa under Begrebet Tilvirkning i almindelig Forstand. Salg af fersk Fisk er ikke Tilvirkning. Og Forsendelse af fersk Fisk i Is fra Kysten ind i Landet bliver heller ikke Tilvirkning. Og Tingen maa bedømmes paa samme Maade, enten Fisken sendes ind i Landet eller udskibes, og enten Isen blandes ind blandt Fisken eller lægges omkring Fiskekassen.

Processens Omkostninger findes at burde ophæves for begge Retter.

I Henhold til det anførte afsiges saaban

Dom:

Den paaankede Udpantningsforretning underkjendes som grundet i ulovhjemlet Ligning.

Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret ophæves.

Bergens Overretsdom er saalydende:

Ved Stævning af 27 Februar 1900 har H. M. Wrangell her til Retten indanket en af Lensmanden i Torvestad under 13 December 1899 afholdt Udpantningsforretning hos Appellanten for Herredsskat for 1899 til Torvestad Herred, ved hvilken der for et Skattebeløb af Kr. 75,36 med Tillæg af Gebyr Kr. 2,30, tilsammen Kr. 77,66 blev taget Udlæg i et Jernskab.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand: At den paaankede Udpantningsforretning underkjendes, samt at Indstævnte tilpligtes at erstatte Appellanten Sagens Omkostninger.

Indstævnte, Torvestad Herredsstyre, har paastaaet Udpantningsforretningen stadfæstet og Appellanten tilpligtet at erstatte Indstævnte Sagens Omkostninger.

Den Virksomhed som ligger til Grund for den omtvistede Beskatning bestaar i, at Appellanten, der er bosiddende i Haugesund, i 1898 ved Fæøen i Torvestad Herred, hvor Sildefiske da slog til, fra Dampskib lod indkjøbe Sild, som paa Stedet ombord lagdes i dertil medbragte Kasser, der tillige forsynedes med Is, hvorefter de gjenspigredes. Skibet gik derpaa indom Haugesund, hvor Varen anmeldtes til Udførsel, og afgik saa til Udlandet. Af Indtægten har Indstævnte beskattet ²/₃ i Henhold til Landsskattelovens § 17, 4 Passus.

Appellanten, der i Haugesund er lignet for Udskibning af den omhandlede Sild og som har betalt den ham der ilignede Skat, paastaar først, at han for denne Bedrift er beskattet fuldt ud i Haugesund, at der for de ²/₃ af Indtægten foreligger en Dobbeltbeskatning, saaat Tvisten maa afgjøres Kommunerne imellem, og at Udpantningsforretningen, under hvilken han protesterede, ikke skulde have været fremmet. Dernæst paastaar han, at Virksomheden aldeles ikke er skatbar i Torvestad, idet den ikke kan ansees som Produktion, ligesom Udførselen er skeet med Hjemmel af Udskibningsloven af 15 Juni 1882 § 2, ikke § 3 c. Endelig gjør han gjældende, at han i Torvestad uretteligt er lignet for hele det Kvantum som udskibedes, medens det i Virkeligheden tilhørte et Interessentskab og han kun eiede en Ottendepart.

Det er paa det rene, at Appellanten i Torvestad alene er beskattet for ²/₃ af sin Indtægt ved sin heromhandlede Virksomhed, og det fremgaar af, hvad der er anført i Haugesunds Ligningskommissions Skrivelse til Appellanten af 15 Februar 1900 samt i den af Haugesunds Ligningskommissions Sekretariat den 12 Oktbr. 1900 udfærdigede Attest (Dokument No. 16), at Appellanten i Haugesund alene er beskattet for sin Udskibning af iset Sild. At der paa denne Maade har fundet Sted en Dobbeltbeskatning, er af Indstævnte benægtet og det er ikke bleven bevist

af Appellanten og saaledes er her ingen Anvendelse for Bestemmelsen i Landsskattelovens § 61.

Retten antager videre, at omhandlede Pakning af Sild i Kasser med Is maa gaa ind under Begrebet Tilvirkning i Udskibningslovens § 3, sidste Passus, og dermed ogsaa under Skattelovens Begreb Tilvirkning, hvoraf følger, at Torvestad med rette har beskattet ²/₃ af Indtægten.

Man finder heller ikke at kunne tage tilfølge Appellantens Besværing over at være lignet for mere end sin Ottendepart. Han har paa Toldboden i Haugesund angivet det hele Parti til Udførsel uden at nævne Interessenterne og deres Anparter; om Anvendelse af Landsskattelovens § 44 og Byskattelovens § 35 er der ikke Spørgsmaal og Appellanten har heller ikke i sin Klage til Torvestad Ligningskommission over Ligningen gjort det omhandlede Forhold til Gjenstand for Besværing.

Man kommer saaledes til det Resultat, at Udpantningsforretningen maa blive at stadfæste, medens Omkostningerne antages at burde ophæves.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 13 Juni. L.-No. 116. J.-No. 43 for 1ste Session 1903. Søretssag: T. T. Sommerville mod Dampskibet „Molbæk"s Rederi (Adv. Gustav Blom). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Da Appellanten ikke havde ladet afgive Møde ved Sagens Paaraab i Høiesterets skriftlige Kommission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom med Tilkjendelse til Indstævnte af 130 Kr. hos Appellanten i Kost og Tæring.

Den 17 Juni. L.-No. 117. J.-No. 42. Søretssag: Det Bergenske Dampskibsselskab (Adv. Gustav Blom) mod Dampskibet „Agders" Rederi ved den korresponderende Reder (Adv. Hofgaard).

Den 20 Juni. L.-No. 118. O.-No. 120. Mølleeier Thv. Røstad (Adv. Knutzon) mod Kristiania Bank og Kreditkasse (Overretssagfører Otto B. Halvorsen til Prøve).

L.-No. 119. O.-No. 222 for 2den Session 1902. Løitnant i Marinen C. R. Stranger (Adv. P. A. Holm) mod Halfdan Stranger eller Hansen (Adv. Rieber-Mohn). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 120. O.-No. 140 for 2den Session 1902. O. M. Smeby (Adv. Rasch) mod Gaardbruger Mikkel Hoff (Adv. Schiander). Ligesaa.

Den 25 Juni. L.-No. 121. J.-No. 30. Søretssag: C. A. Forsberg (Adv. F. M. Bugge) mod Dampskibet „Skandias" Rederi, Fredriksen & Co. (Adv. Blichfeldt).

Den 27 Juni. L.-No. 122. J.-No. 35. Søretssag: Damskibet „Frams" Rederi (Overretssagfører Erling Onsager til Prøve) mod Dampskibet „Drammens" Rederi (Adv. Hofgaard).

L.-No. 123. Straffesag mod Mathias Johansen Døvle, ved Dom af Meddomsret i Søndre Jarlsberg af 31 Marts d. A. efter 15—1 og Politivedtægterne for Sæm af 25 Juli 1898 §§ 3 og 16, jfr. 6—11, tilfunden 8 Maaneders Strafarbeide og in solidum med 2 Medtiltalte ilagt 60 Kr. i Erstatning til det fornærmede 1ste Vidne. Høiesteret nedsatte Straffen til 20 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Salær til Forsvarer, Adv. Harbitz, 60 Kr. og til Aktor, Adv. L. Borgen, 40 Kr. uden Refusion.

L.-No. 124. O.-No 212 for 2den Session. Kjøbmand O. C. Aas (Adv. K. J. Wiese) mod Kjøbmand J. Halvorsen (Adv. N. O. Onsager). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30te Mai 1891.

L.-No. 125. J.-No. 52 for 2den Session 1902. Søretssag: Kalvild Træsliberi (Adv. Rubach) mod Skonnertskib „Anna" ved Skibets Mægler Karl Knudsen (Adv. Hofgaard). Ligesaa.

L.-No. 126. O.-No. 248 for 2den Session 1902. J. Andersen (Adv. Helmer) mod W. Moberg (udebleven). Ligesaa.

L.-No. 127. O.-No. 178 for 2den Session 1902. Agent O. Røren og Overretssagfører K. Kristensen (Adv. Feragen) mod Lina Andresen Langerud (Adv. Lumholtz). Ligesaa.

Den 30 Juni. L.-No. 128. O.-No. 22. Holger Fischer (Adv. Schiander) mod Crabb & Co. (Adv. Rubach).

Den 1 Juli. L.-No. 129. Straffesag mod Karl August Liljeblad, Hans Svendsen, Martin Olsen Mørk, Nils Jensen, Paul Olsen og Adam Henriksen, ved Dom af Meddomsret i Lier, Røken og Hurum af 30 Januar d. A. efter Lov af 18 Juni 1884 § 1 (for uden Bevilling at have ladet udskjænke bayersk Øl fra Slemmestad Arbeiderforenings Lokale i Løbet af forrige og indeværende Aar) ilagte hver en Bod af 20 Kr. til Røken Herredskasse. Høiesteret forkastede de Tiltaltes Anke. Salær til Forsvarer Adv. Hazeland 60 Kr. og til Aktor (Overretssagfører D. Konow til Prøve) 40 Kr., hvoraf 50 Kr. til solidarisk Refusion.

Den 2 Juli. L.-No. 130. Straffesag mod Skibsreder Nicolay Wiborg og Maskinassistent Johannes Køhler, af Høiesteret for Overtrædelse af § 1, jfr. § 11, i Lov af 26 Juni 1889 om Maskinister paa Dampfartøier af Handelsmarinen ilagte hver en Bod af 40 Kr. til Statskassen og in solidum 5 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Af Høiesteret anbefaledes Boden eftergivet ved Benaadning. Af Meddomsret i Kragerø Sorenskriveri var de Tiltalte ved Dom af 31 Marts d. A. frifundne. Salær til Aktor, Overretssagfører Ebert (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer, Adv. Fr. Stang Lund, 40 Kr. af Statskassen.

Den 3 Juli. L.-No. 131. Straffesag mod Axel Waldemar Hansen, ved Beslutning af Politimesteren i Aker af 27de Marts d. A. tiltalt til Fældelse efter Lov 14 Juli 1894 No. 4 §§ 2 og 9, ffr. § 27, for i Begyndelsen af indeværende Aar at have undladt at tilkalde Dyrlæge eller at gjøre Anmeldelse til Lensmanden i Anledning af, at 18 Dyr af hans Svinebesætning var angrebne af Sygdom, der sandsynligvis var Svinepest, og for ikke at have holdt disse syge Dyr afsondrede eller indespærrede samt for ikke at have tilintetgjort eller nedgravet de døde Dyr. Ved Dom af Meddomsret i Aker af April d. A. blev han frikjendt, Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor, Cand. jur. C. M. Heber (til Prøve), 60 Kr. og til Forsvarer, Adv. Fr. Stang Lund, 40 Kr. uden Refusion.

L.-No 132. Straffesag mod Olaf Gjermundsen Nortveit, af Høiesteret efter 10—1, jfr. § 26, tilfunden 10 Dages Fængsel paa Vand og Brød samt ilagt 60 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Øvre Telemarkens vestkjeldske Sorenskriveri af 14 Februar d. A. var han frifunden. Salær til Aktor, Adv. F. Borgen, 60 Kr. og til Forsvarer, Adv. Fr. Stang Lund, 40 Kr. af Statskassen.

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 3die Etage.
Kontoret er aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 29—30. **Onsdag den 5 August** **1903.**

Domme.

En Malermester for Overtrædelse af § 14, jfr. § 38 i Lov om Ulykkesforsikring m. v. af 23de Juli 1894, jfr. Lov af 23 Decbr. 1899, ilagt Bøder til Rigsforsikringsanstalten, idet der ikke antoges at kunne være Tvivl om, at Domfældtes Bedrift gik ind under Lovens § 1, og at dermed Tiltaltes Anmeldelsespligt efter Lovens § 14 var givet.

Høiesterets Votering og Dom af 8 April d. A. i Sagen, L.-Nr. 67/1 1903: Straffesag mod Malermester Morten Mortensen Søderstrøm (Aktor: Advokat F. Borgen — Forsvarer: Fr. Stang Lund).

Assessor Reimers: Malermester Morten Mortensen Søderstrøm er ved Sandefjords Politimesters Beslutning af 8 December 1902 undergivet Tiltale for Overtrædelse af Lov om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabriker m. v. af 23 Juli 1894 og Lov af 23 December 1899 angaaende Forandring i denne Lov § 38, jfr. §§ 1 og 14, derved at han ikke har afgivet den paabudte Anmeldelse af sin forsikringspligtige Bedrift, der paabegyndtes Høsten 1900, og hvoraf pligtes Præmie for 1900 og 1901.

Sagen behandledes ved Meddomsret i Sandefjord den 8 Januar 1903 med det Udfald, at Tiltalte ved Rettens samme Dag afsagte Dom blev frifundet for Politiets Tiltale i Sagen.

Paa denne Dom har Politimesteren erklæret Anke paa Grund af formentlig urigtig Lovanvendelse, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder og hvad Meddomsretten som bevist har lagt til Grund for sin Dom, henviser jeg til Domsgrundene.

Jeg antager, at Anken maa gives Medhold. Spørgsmaalet i Sagen er, om Tiltalte, der i Sandefjord har drevet Malerhaandværk, har gjort sig skyldig i Overtrædelse af Ulykkesforsikringslovens § 38, jfr. dens § 14, ved at undlade at efterkomme den af Rigsforsikringsanstaltens lokale Tilsynsmand til ham stillede Opfordring om at afgive Anmeldelse af Bedriften i Henhold til Lovens § 14. Denne Opfordring har Tiltalte uden nærmere Angivelse af Grund vægret sig ved at efterkomme, idet han blot anfører, at han ikke anser sin Bedrift for anmeldelsespligtig.

Jeg mener, at denne hans Vægring har været ligesaa ubeføiet som den savner enhver Hjemmel i Loven. Ulykkesforsikringslovens § 14, der indeholder Bestemmelse om Anmeldelsespligt, undergik i den Affatning, den oprindelig havde i Loven af 23 Juli 1894, en forandret

Redaktion ved Lov af 6 August 1897 (Nr. 7), der i uforandret Skikkelse er gaaet over i den senere og nugjældende Tillægslov af 23 December 1899. Medens Loven af 1894 § 14 alene udtaler, at enhver Indehaver af en Bedrift, der gaar ind under denne Lov, har inden den i §en fastsatte Frist at indgive Anmeldelse af Bedriften af det i §en omhandlede Indhold, bestemmer § 14 i den Skikkelse, den modtog ved Loven af 1897 og senest ved Loven af 1899, at enhver Indehaver af en Bedrift eller Virksomhed af nogen af de Arter, der omhandles i Lovens § 1, har inden en vis Frist at indgive skriftlig Anmeldelse med alle de Oplysninger, som er nødvendige til Afgjørelse af, hvorvidt Bedriften er forsikringspligtig, samt til Bestemmelse af dens Fareklasse og Præmie. Hensigten med den Forandring, Loven i dens oprindelige Skikkelse saaledes har undergaaet, er, som Forarbeiderne for Loven af 1897 viser, at fastslaa, at naar vedkommende Bedrift eller Virksomhed efter sin Art henhører under Loven eller, som det heder i Lovteksten, naar den henhører under nogen af de Arter, der omhandles i Lovens § 1, saa paahviler der Indehaveren Pligt til at indgive Anmeldelse til Rigsforsikringsanstalten om Bedriften. Denne Anmeldelsespligt er, naar først Bedriften efter sin Art maa siges at indgaa under Lovens § 1, i sig selv ubetinget uden Hensyn til, om det ved den nærmere Granskning af Bedriftens Forhold, som Rigsforsikringsanstaltens Bestyrelse derefter har at foretage, maatte vise sig, at Forsikringspligt i det enkelte Tilfælde ikke foreligger. Det er, som Forarbeiderne viser, netop Hensigten med den forandrede Affatning, som Lovens § 14 modtog i 1897, at tilveiebringe Materiale for Rigsforsikringsanstalten til Bedømmelse af, hvorvidt Forsikringspligt foreligger. Om der saa mellem Bedriftens Indehaver og Rigsforsikringsanstalten maatte opstaa Meningsforskjel om, hvorvidt den paagjældende Bedrift er forsikringspligtig eller ei, vil Bedriftens Indehaver efter Lovens § 1, tredie Passus, kunne kræve denne Tvist afgjort af vedkommende Regjeringsdepartement. Hvorvidt og i hvilket Omfang den endelige Afgjørelse af Forsikringspligten i Tvisttilfælde henhører under Departementet eller under Domstolene, finder jeg det imidlertid ufornødent her at udtale mig om. Jeg mener nemlig, at Tiltalte under enhver Omstændighed og selv uden alt Hensyn til den Forandring, Loven i dens oprindelige Affatning har undergaaet ved Loven af 1897, maa siges at have forgaaet sig mod den Anmeldelsespligt, som Loven paalægger.

Efter Meddomsrettens Domsgrunde maa der nemlig efter min Mening gaaes ud fra, at Tiltaltes Vægring ved at indgive Anmeldelse har været fuldstændig grundløs. Efter Lovens klare Bestemmelse i § 1 Nr. 5 sammenholdt med de i kongelig Resolution af 30 December 1899 indeholdte Bestemmelser om Præmiesatser og Inddeling i Fareklasser er der ikke og kan der heller ikke for Tiltalte have været nogensomhelst rimelig Tvivl om, at hans Bedrift indgaar under Loven og er anmeldelsespligtig. Og Loven kan i intet Tilfælde forstaaes saa, at en hvilkensomhelst nokfaa ubeføiet og for enhver Grund blottet Bestridelse af Bedriftens Anmeldelses- og Forsikringspligt skulde i Henhold til den nævnte Bestemmelse i Lovens § 1 fritage Indehaveren for Anmeldelse, indtil Spørgsmaalet om Bedriftens Forsikringspligt var afgjort af vedkommende Departement. Den nævnte Bestemmelse forudsætter, at der er Tvist om Forsikringspligten, ɔ: at der reises og med større eller mindre Føie kan reises Tvivl om dens Tilstedeværelse. Men nogen Tvist foreligger her i Virkeligheden ikke, alene en helt ud

af Luften greben Vægring ved at efterkomme en, Tiltalte klarlig paahvilende, Anmeldelsespligt.

Jeg mener saaledes, at Tiltalte maa fældes overensstemmende med Tiltalen til Bøder efter Lovens § 38. Boden antager jeg passende kan bestemmes til 30 Kr. uden Anbefaling til Benaadning.

Konklusion:

Malermester Morten Mortensen Søderstrøm bør for Overtrædelse af § 14, jfr. § 38 i Lov om Ulykkesforsikring for Arbeidere i Fabriker m. v. af 23 Juli 1891 jfr. Lov af 23 December 1899, bøde til Rigsforsikringsanstalten 30 — treti — Kroner.

I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler Tiltalte 55 — fem og femti — Kroner.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokaterne F. Borgen og Fr. Stang Lund, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Roll: Jeg er kommen til samme Resultat som Førstvoterende. Uden forøvrigt at ville udtale noget om Forstaaelsen af de hidhørende Bestemmelser i Ulykkesforsikringsloven finder jeg det med ham afgjørende, at der ikke kan være nogen fornuftig Tvivl om, at Tiltaltes Virksomhed efter sin Art gaar ind under Lovens § 1, og at dermed Tiltaltes Anmeldelsespligt efter Lovens § 14 er givet. Jeg er enig i, at der ikke er Grund til Anbefaling til Benaadning.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor Roll enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor Byretsassessor Dr. H. Scheel, Assessorerne Motzfeldt og V. Scheel samt Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sandefjords Meddomsrets Dom er saalydende:

Morten Mortensen Søderstrøm, 55 Aar gl., der i Aarene 1900 og 1901 har drevet Virksomhed som Malermester i Sandefjord og derunder har sysselsat paa samme Tid 3 Svende og 1 Lærling, tiltales under nærværende Sag efter foregaaende forgjæves Forelæg for Overtrædelse af Ulykkesforsikringslovene af 23 Juli 1894 og 23 December 1899 § 38 jfr. §§ 1 og 14, derved at han ikke har givet den paabudte Anmeldelse af sin forsikringspligtige Bedrift, der paabegyndtes Høsten 1900, og hvoraf pligtes Præmie for 1900 og 1901.

Da det er oplyst, at den omhandlede Anmeldelse virkelig af Tiltalte er afgivet, dog først i afvigte November Maaned, men efter Paatalemyndighedens Medgivelse, før Forelæg i Sagen blev udfærdiget, maa Tiltalebeslutningen være at forstaa som gaaende ud paa, at Anmeldelsen ikke er indgivet inden den i Lov af 1899 § 14 bestemte Tid.

Tiltalte har bestridt, dog uden nogen nærmere Begrundelse, at der paahviler ham Anmeldelsespligt. Det er ogsaa oplyst, at han har meddelt Forsikringens lokale Tilsynsmand denne sin Opfatning. Tilsynsmanden har vistnok under sin Forklaring som Vidne udtalt, at han senere fik det bestemte Indtryk, at Tiltalte erkjendte sin Anmeldelsespligt. Retten kan dog ikke paa Grundlag af dette Indtryk eller paa Grund af den Omstændighed, at Tiltalte sluttelig har indgivet Anmeldelse, forkaste Tiltaltes Paaberaabelse af, at han den hele Tid har gjort Indsigelse mod at være anmeldelsespligtig.

Denne Indsigelse maa ogsaa antages at være alvorligt ment. Uanseet at Tiltaltes Virksomhed antages at indgaa under de nævnte Loves §§ 1, 5, jfr. Litr. a, og Resolution af 30 December 1899, 9de og 11te Fareklasse, finder Retten, at den Bestemmelse i nævnte Lovparagraf, at det i Tilfælde af Tvist skal afgjøres af vedkommende Regjeringsdepartement, hvorvidt et Anlæg eller en Virksomhed gaar ind under Loven, maa medføre, at Tiltalte ikke før saadan Afgjørelse er truffet kan drages til strafferetsligt Ansvar. Jfr. Dom i „Norsk Retstidende" for 1896, Side 681—82. Saadan Afgjørelse som omhandlet kan ikke for det konkrete Tilfælde siges at ligge deri, at Malerarbeide er opstillet i Resolutionen af 30 December 1899 under Fareklassifikationen. Tiltalte vil derfor blive at frifinde for Politiets Tiltale.

Antaget, at en Strandeier er berettiget til Isskjæring saavel til Salg som til eget Brug paa den Del af et Vand, som ligger paa hans Grund, uden at det kommer an paa, om Isskjæringen er til Andenmands Skade eller til utilbørlig Hinder for den almindelige Færdsel eller Fløtning.

Høiesterets Votering og Dom af 30 April d. A. i Sagen L.-Nr. 82/1903: Thorstein Bryne (Advokat Rasch) mod Stavanger Kommune (Advokat Nørregaard).

Assessor Roll: Stavanger Kommune havde i 1863 gjennem Expropriation faaet Ret til at forhøie det saakaldte Mosevand 27 Tommer over den til da tilladte høieste Vandstand og til at udtage 20 000 Tønder Vand daglig, og i 1885 indkjøbt Gaarden Hillevaag og derved erhvervet den denne Gaard fra gammel Tid tilliggende Opdæmnings- og Udtagningsret over Vandet.

Ved kgl. Resolution af 28 November 1898 fik Kommunen til Forbedring af Byens Vandværk Tilladelse til yderligere at forhøie Vandstanden 1 m. og til i den Anledning at foretage de fornødne Expropriationer, hvoriblandt specielt Expropriation af samtlige Is-, Vaske- og Fiskerettigheder i Mosevandet, medens der forbeholdtes vedkommende Exproprianter Ret til fremdeles at hente det Vand, der maatte tiltrænges til Husbrug.

Under den derpaa følgende Expropriationsforretning opstod der Tvist mellem Kommunen og Grundeierne omkring Vandet og særskilt da mellem Kommunen og Eieren af en Parcel af Løkken Hannasdal, Thorstein Bryne. Denne begjærede Erstatning for følgende ham som Strandeier formentlig tilkommende Rettigheder i Vandet: Isret, Fiskeret og Ret til Udfyldning. Kommunen indrømmede, at der tilkom ham Fiskeret og Ret til at skjære Is til Husbrug samt medgav videre, at der ogsaa tilkom ham Ret til at vaske i Vandet til Husbrug, men den bestred, at der tilkom ham Ret til Udfyldning, og at hans Ret til at skjære Is strakte sig udover, hvad der til hans personlige Brug var fornødent. Ved Siden af Tvisten om disse Vandrettigheder tvistedes der ogsaa om, hvorvidt og hvorledes Erstatning skulde beregnes for Afstaaelsen af de Arealer, der allerede omfattedes af Expropriationsforretningen af 1863.

Spørgsmaalet om Udfyldningsretten blev afgjort ved en særskilt Kjendelse, der gik Thorstein Bryne imod og ikke af ham er paaanket. Forøvrigt henskjødes Tvisten til Afgjørelse ved en Kjendelse, der afgaves 7 Juni 1900. Denne Kjendelse lød, forsaavidt Thorstein Bryne angaar, saaledes:

„Thorstein Bryne som Eier af endel af Hannasdal bliver af de ovenomhandlede omprocederede Rettigheder kun at gives Erstatning for sin Fiskeret og Vaskeret i Mosevandet og for den ham indrømmede Ret til Isskjæring til Husbrug i Mosevandet."

Den 14 Juni næstefter afgaves Skjøn og Taxt, hvorunder der tilstodes Thorstein Bryne, foruden en vis Erstatning pr. Maal for de afstaaede Grundstykker, tillige i Ulempeerstatning 500 Kroner. Taxtmændene havde forudskikket Taxten den Bemærkning, at Ulempeerstatningen, hvor intet andet var anført, omfattede foruden Erstatning for de ved Expropriationen forvoldte Ulemper tillige Godtgjørelse for Afstaaelse af Ret til Hentning af Is til Husbehov, for Fiskeret, for Vaskeret og for Strandret, og i det hele for Afstaaelse af al Eiendomsret og Adgang til Mosevandet undtagen Ret til deri at hente Vand til Husbehov.

Ved Stevning af 23 Juni 1900 har Thorstein Bryne indanket for Høiesteret saavel Eragtningen af 7 Juni som den paafølgende Taxt. Her for Retten har han nedlagt saadan Paastand:

„at Appellanten Thorstein Bryne kjendes berettiget til ved Taxten at erholde Erstatning for den hans Eiendom tilhørende Strand- og Vandret til Mosevandet, derunder Ret til Isskjæring i samme,

at han videre kjendes berettiget til at erholde Erstatning, efter nuværende gangbar Eiendomspris, for det Belte paa hans til Mosevandet stødende Eiendom, der i 1863 belagdes med Servitut, dog saaledes, at Skjønnet har at tage i Betragtning, hvad det nævnte Belte nu skjønnes at være forringet som Eiendomsværdi som Følge af den i 1863 paalagte Servitut, i Kraft af hvilken Mosevandet kunde hæves 27 Tommer over da tilladte høieste Vandstand,

at Appellanten hos Indstævnte tilkjendes Processens Omkostninger for Expropriationsretten og for Høiesteret."

Stavanger Kommune har paastaaet Stadfæstelse af Kjendelsen og Skjønnet samt Tilkjendelse af Sagsomkostninger for Høiesteret.

Som det af den foregaaende Fremstilling vil sees, har Thorstein Bryne faaet Erstatning for alle de af ham paastaaede Rettigheder i Vandet, der indgik under Kjendelsen af 7 Juni, undtagen for Retten til at skjære Is til Salg.

Naar denne Ret bestrides ham, saa er det paa det Grundlag, at han ikke kan betragtes som Medeier i Mosevandet, men alene som den, der har havt en uskyldig Nyttesret over Vandet. Kommuen paastaar, at den som Eier af Hillevaag og ifølge Expropriationsforretningen af 1863 er Eneeier af Vandet. I denne Paastand kan Kommunen, saavidt jeg skjønner, ikke gives Medhold. Som Eier af Hillevaag har Kommunen kun en almindelig Damret, det vil sige Ret til at opdæmme Vandet til en vis Høide og Ret til at udtage en vis Mængde Vand til Drivkraft. Anden og videre Ret kan ikke sees at være anerkjendt ved de fra Kommunens Side paaberaabte Domme af 14 Juli 1806 og 16 November 1842. Og anden og videre Ret kan heller ikke udledes af den Omstændighed, at Hillevaag paa egen Bekostning har foretaget Tilledning af Vand til Mosevandet for at forøge dettes Vandmængde. De omboende Grundeiere har aabenbart ligeoverfor Hillevaag sin Ret over Vandet i Behold. Ved Expropriationsforretningen af 1863 kan ikke Kommunen skjønnes at have faaet nogen kvalitativt anden Ret. Den har faaet Ret til yderligere at forhøie Vandstanden og til at udtage for sig et vist Kvantum Vand; men den er ikke stillet i et væsentlig andet

Forhold til Vandet end enhver anden Damhaver. Grundeierne er vedblevet at være raadige som før over Mosevandet alene med det nye Baand, som den Kommunen tilstaaede Ret medfører. Ved at expropriere visse Strandstrækninger, det være sig nu til Brug eller til Eiendom, har det aabenbart ikke været Meningen at berøve Grundeierne deres Strand- og Vandret. De fik kun Erstatning for den Skade, Oversvømmelsen paa Grund af Vandstandens Forhøielse vilde forvolde, og for Kommunens Ret til Adgang til det exproprierede Terræn til enhver Tid. Der er ikke under Forretningen Spor af Tale om Erstatning for afstaaet Strandret. Tvertimod kan man se, at det er forudsat, at Vandretten skulde vedblive at tilhøre dem, idet der gaaes ud fra, at Vandværket skulde bekoste samtlige Landgange forhøiet, om det begjæredes.

Naar der for den exproprierede Udmark sees at være tillagt Grundeierne Erstatning, beregnet efter Grundens fulde Værdi pr. Maal, saa peger dette efter mit Skjøn ogsaa paa, at det er alene Jordværdien, ikke Strandretsværdien, der er bleven erstattet.

Fra Kommunens Side paastaaes det, at selv om Strandretten ikke er exproprieret i 1863, saa maa en ubegrændset Isskjæringsret alligevel ved Expropriationen være bortfaldt, da en saadan er uforenlig med den Kommunen i 1863 tilstaaede Udtagningsret. Efter samtlige foreliggende Oplysninger kan jeg imidlertid ikke antage, at endog en Isskjæring, der udstrakte sig over det hele Mosevand, vilde være til nogen nævneværdig Skade for Stavanger Vandforsyningsret, saaledes som denne fastsloges i 1863. Det forekommer mig at være utvivlsomt, at Stavanger By uanseet Isskjæringen til enhver Tid vil have Adgang til at udtage det i Forretningen forudsatte daglige Vandkvantum.

Jeg kommer saaledes til det Resultat, at Thorstein Bryne har Ret til Isskjæring ogsaa til Salg, og at der maa ydes ham Erstatning for denne Ret, om man vil have den ophævet.

Jeg anser det rettest, at dette i Konklusionen udtales. Men derimod anser jeg det betænkeligt at gaa ind paa en Affatning af denne Post som af Thorstein Bryne forlangt. Jeg er bange for, at den isaafald vilde kunne give Anledning til nye Tvistemaal.

Hvad Post 2 i Appellantens Paastand angaar, da har, saavidt jeg forstaar, Høiesteret ikke Adgang til at tage den under Behandling. Som det vil sees af den tidligere refererede Kjendelse, udtaler den intet angaaende den i Sagen omtvistede Erstatningsberegning, ligesaalidt som Kjendelsens Præmisser har udtalt noget derom, og Thorstein Bryne har ikke gjennem Bevilling banet sig Adgang til at se Spørgsmaalet løst ved Høiesteret. Jeg vil derfor foreslaa, at denne Del af Paastanden afvises.

Som Følge heraf vil det være nødvendigt, at Taxten kjendes uefterrettelig, da man ikke kan se, hvilken Del af Taxten, der paavirkes af den Omstændighed, at der for en Del ikke af Høiesteret vil gives nogen Realitetsafgjørelse med Hensyn til Taxtens Gjenstand. Jeg antager ogsaa, at det efter Sagens Stilling vil være hensigtsmæssigst, at Taxten i sin Helhed sættes ud af Betragtning.

Efter Omstændighederne finder jeg, at Stavanger Kommune bør betale Thorstein Bryne Processens Omkostninger for Høiesteret.

Konklusion:

Ved Bestemmelse af Erstatningen til Thorstein Bryne for Ret til Isskjæring bliver at gaa ud fra, at han har Ret til at skjære Is

saavel til Salg som til Husbrug. — Iøvrigt bør den paaankede Kjendelse for Brynes Vedkommende ved Magt at stande.

Forsaavidt Brynes Paastand gaar ud paa, at han skal kjendes berettiget til at erholde Erstatning efter nuværende gangbar Eiendomspris for det Belte, som omfattes af Expropriationsforretningen af 1863, afvises Sagen fra Høiesteret, da Underdommeren har undladt at afgjøre Spørgsmaalet herom. Den paaankede Taxt bør for Brynes Vedkommende uefterrettelig at være.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Stavanger Kommune til Thorstein Bryne 500 — fem hundrede — Kroner.

Assessor C. Hansteen: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordn. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg er saaledes ogsaa med ham enig i, at man ikke kan gaa ud fra, at Isskjæring fra Appellantens Side i større Udstrækning end til Husbrug kan siges at være til Skade for Stavanger Kommune ved at indskrænke dennes Vandtilførsel under det Kvantum, som tiltrænges. Men jeg mener ogsaa, at selv uden Hensyn hertil maa en Grundeier ved et Vand være berettiget til at skjære Is paa den Del af Vandet, som ligger paa hans Grund, idet en saadan Disposition overhovedet ikke gaar ind under de Forføininger, som Vasdragsloven forbyder Grundeiere ved et Vasdrag, naar de er til Andenmands Skade eller til utilbørlig Hinder for den almindelige Færdsel eller Flødning. Med Førstvoterende er jeg enig i, at der her ikke foreligger nogen særlig Hjemmel for Stavanger Kommune til at forbyde Thorstein Bryne Isskjæringen.

Assessor Reimers: Iøvrigt enig med de foregaaende Voterende, og idet jeg tiltræder Hr. Assessor Scheels Bemærkninger, finder jeg ikke, at der er tilstrækkelig Føie til at kjende Taxten for Thorstein Brynes Vedkommende i det hele eller for nogen Del uefterrettelig. Der er herom ikke ved Høiesteret nedlagt udtrykkelig Paastand fra Brynes Side, og jeg finder heller ikke, at der, som Sagen nu foreligger for Høiesteret, er nogen af en saadan Paastand uafhængig Nødvendighed derfor tilstede.

Hvad angaar Retten til Isskjæring, vil den Bryne tilkommende Erstatning for Skjæring af Is til Salg, uden at man af Hensyn hertil behøver at rokke ved den afgivne Taxt, kunne bestemmes ved en særskilt Tillægstaxt.

Og hvad angaar Spørgsmaalet om, i hvilket Omfang der tilkommer Bryne Erstatning for Afstaaelse af det i Expropriationsforretningen af 1863 omhandlede Belte, mener jeg, at naar Høiesteret viser denne Del af Sagen fra sig som ikke afgjort ved den paaankede Eragtning, bør der ikke samtidig herpaa bygges en Omstødelse af Taxten. Hvorvidt eller i hvilket Omfang Taxten berøres af dette Spørgsmaals Besvarelse, faar blive Gjenstand for senere Afgjørelse, naar og forsaavidt det, efter i Tilfælde at være afgjort ved ny Kjendelse af Expropriationsforretningens Bestyrer, paanyt indbringes for Høiesteret. Den Mulighed er ikke udelukket, at der ogsaa her kan blive Rum for en Tillægstaxt uden Omstødelse af den allerede afgivne Taxt.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Scheel.

Extraordn. Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg er enig med Hr. Assessor Reimers.

Justitiarius Løchen: Jeg er enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Scheel.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om der ligeoverfor et Firma, der havde Kontor i en By, medens det drev Udskibning af Trælast i en anden By, i den sidste By var lignet ulovligt:

a) ved at en Lastetomt, der ved Skattetaxt af 1893 var sat til Kr. 10,000 Værdi, i 1894 og 1895 ved Ligningen ansattes til 20,000 Kroners Værdi. Høiesteret fandt Ligningsautoriteterne ubundne ved Skattetaxtansættelserne og forkastede denne Indsigelse;

b) ved ikke behørigen at have iagttaget Skattelovens § 32, andet Passus ved Ansættelsen af Firmaets Formue i en Lastetomt. Denne Indsigelse gaves af Høiesteret Medhold;

c) ved ikke at have taget Hensyn til, at den Lignede havde Kontor udenfor det Sted, hvor han drev Udskibning, hvoraf paastodes at skulle følge, at den Del af Indtægten af Udskibningen, som repræsenteredes ved den aandelige Virksomhed ved Kontoret, skulde beskattes paa det Sted, hvor Kontoret holdtes. Denne Indsigelse forkastedes, da det ikke fandtes paavist, at der paa Udskibningsstedet var beskattet nogen Del af den Beskattedes Indtægt, som rettelig skulde være beskattet, hvor Kontoret holdtes;

d) ved at anvende saakaldte „Nettosatser" istedenfor „Bruttosatser". Denne Indsigelse forkastedes af Høiesteret, der antog Anvendelse af Nettosatser tilladelig;

e) ved at anvende Satser, der var saa urimelige, at de af Domstolene maatte kunne tilsidesættes. Høiesteret antog, at der ikke var tilveiebragt Bevis for saa særlige Omstændigheder ved de omhandlede Ligninger, at Domstolene kunde tilsidesætte de Skjøn, hvorpaa de hvilede;

f) ved at den Beskattede for „anden Rundlast" var lignet i Indtægt efter en Sats, der omfattede baade stor Last og Smaalast, medens Beskattedes omhandlede Rundlast alene bestod af Smaalast. Denne Indsigelse forkastet af Høiesteret.

g) En Feil i Ligningen — og derigjennem i Udpantningen — til Skade for den Beskattede mere end opveiet ved Feil i Ligningen til Gunst for ham. Under disse Forhold antages Udpantningen trods Feilene at maatte stadfæstes.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 2 Mai 1903 i Sagen L.-Nr. 92 for 1 Session s. A.: Firmaet Blakstad, Holta & Co. (Advokat Seip) mod Fredrikstad Kommune ved dens Ordfører (Advokat Hieronymus Heyerdahl).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til den af Bergens Overret den 22 Oktober 1900 afsagte Dom, ved hvilken der blev kjendt saaledes for Ret: „Den paaankede Udpantningsforretning stadfæstes. Processens Omkostninger for Overretten ophæves."

Denne Dom er af Blakstad, Holta & Co. ved Stævning af 6 April 1901 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen har været overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand om:

Principalt: At „de paaankede Udpantninger hos Appellantskabet i deres Helhed" underkjendes som grundede i ulovlig Ligning.

Subsidiært: At hver enkelt af de omprocederede Ligninger og den afholdte Udpantning, forsaavidt hvert enkelt af de omprocederede Skattebeløb angaar, underkjendes,

samt i alle Tilfælde, at Appellantskabet hos Indstævnte tilkjendes Procesomkostninger for Overretten og Høiesteret.

Indstævnte, Fredrikstads Kommune, har paastaaet Overrettens Dom stadfæstet og sig hos Appellanten tilkjendt Processens Omkostninger for Høiesteret.

Høiesteret finder i Modsætning til Overretten, at ogsaa de Indsigelser mod Ligningen af Formue, som Appellanten havde fremsat i sine Klager til Ligningsautoriteterne, maa siges at være gjentagne for Overretten af Appellanten, om de end ikke der i nogen fremtrædende Grad har været Gjenstand for Procedure. Disse Indsigelser, som Appellanten har gjentaget for Høiesteret, ville derfor først være at afgjøre.

Den første gjælder Ligningerne for 1894 og 1895 og grundes derpaa, at den af Appellanten eiede Tomt ved Fredrikstad ved disse Ligninger er ansat til en Værdi af Kr. 20,000, medens dens Skattetaxt alene er Kr. 10,000, til hvilket Beløb ogsaa Ligningskommissionen for 1893 havde fundet, at den burde ansættes. Naar da Værdien for 1894 og 1895 pludselig sættes til Kr. 20,000 uden Paavisning af nogen Grund til en saa voldsom Stigning, maa man, mener Appellanten, være berettiget til at hævde, at Grænsen for det „Skjøn", som Domstolene pligtede at respektere, er langt overskredet, idet der ikke længere er Tale om et virkeligt fornuftigt Skjøn, men om en rent vilkaarlig „Lægen-Vold" med Værdibegreber. Høiesteret finder imidlertid ikke at kunne give denne Indsigelse Medhold. Ligningsautoriteterne er selvfølgelig, hvad ogsaa Appellanten medgiver, ikke bundne ved Skattetaxtansættelserne; det er overladt til deres eget Skjøn at ansætte vedkommende Eiendomsværdier; de sees ogsaa udtrykkelig at have paaberaabt sig, at de havde lagt „Tomtens antagelige Værdi i Kjøb og Salg til Grund" og paaberaabe specielt, at Appellanten selv i sin Tid (nemlig i 1891) havde kjøbt Tomten for Kr. 20,000.

Den anden Indsigelse grundes paa, at under de Kr. 22,000, hvortil Appellanten for 1895 er ansat i Formue, er indbefattet Kr. 10,000 som „Formue i Beholdning paa Tomten". Appellanten gjør nemlig gjældende, at han ingen Tømmerbeholdning har paa Tomten; regelmæssig passerer Lasten nemlig, anfører Appellanten, kun Fredrikstad; kun naar Lasten, hvad der ikke er det sædvanlige, kommer til Fredrikstad, forinden det Skib, hvori den skal exporteres, er ankommet eller er lasteklart, oplægges Lasten midlertidig paa Tomten i Paavente af Lastning. Høiesteret maa imidlertid efter Oplysningerne antage, at vedkommende Last ikke alene stadig eller i alt Fald jævnlig oplægges paa Tomten, men at den her ogsaa regelmæssig forædles, og at der af Affaldet udvindes Ved. At saadan Forædling af Lasten foregaar paa Tomten, er ogsaa ligefrem indrømmet af Appellanten i hans Klager over Ligningen i 1895 til Ligningskommissionen og Overskattekommissionen. Der foregaar saaledes her en til Tomten knyttet Virksomhed eller Næringsdrift; og det er da i og for sig ganske rimeligt, hvad Ligningskommissionen er gaaet ud fra, at der i denne Virksomhed eller Næringsdrift ligger en Formue, som altsaa ved Ligningen skjønsmæssig er ansat til Kr. 10,000. Paa den anden Side finder Høiesteret, at Skattelovens § 32 ikke er behørig iagttaget ved Formuens Ansættelse. Efter denne §'s andet Passus skulde nemlig fra Tomtens antagne Værdi + den antagne Værdi i Beholdning være trukket Gjæld til et Beløb, beregnet efter det derstedes angivne For-

hold. Men istedet herfor sees der ved Ligningen fra Tomtens Værdi, Kr. 20,000, at være trukket den samme paahvilende Pantegjæld, Kr. 8 000,00, og til det derved udkomne Beløb, Kr. 12 000,00, er saa lagt „Formue i Beholdning“ paa Tomten, ansat til Kr. 10 000,00. Hvorvidt sidstnævnte Beløb er fremkommet efter noget Fradrag af Gjæld, kan ikke sees. Hvad enten saa er Tilfældet eller ikke, er det imidlertid efter det anførte klart, at der ikke er forholdt i Overensstemmelse med § 32, og Ligningen findes derfor forsaavidt at burde kasseres.

Hvad angaar de fremsatte Indsigelser mod Indtægtsansættelserne, er Høiesteret — naar undtages den i Overretsdommens Præmisser under Nr. 5 omhandlede Indsigelse — enig med Overretten i, at de ikke kunne gives Medhold; man finder i det væsentlige forsaavidt at kunne henholde sig til, hvad Overretten har anført til Begrundelse heraf. For Indsigelse Nr. 1's Vedkommende henvises derhos til „Retstidende“ 1903, Side 148 ff., Sp. Side 153—154. Hvad Indsigelse Nr. 4 angaar, finder Høiesteret at burde tilføie, at de foreliggende Oplysninger vistnok giver noget Indtryk af, at de af Ligningskommissionen benyttede Normalsatser for Indtægten af Cellulosekub og anden Rundlast baade i og for sig og i Forhold til Indtægtssatserne for Skurlast og Høvllast er høiere, end der gjennemsnitlig kan være overensstemmende med de faktiske Forhold; men dette er ikke afgjørende. Der spørges her ikke om, hvorvidt disse Satser som Gjennemsnitssatser lader sig forsvare. Selv om de forsaavidt maatte være for høie, kunde de meget vel for Appellantens Vedkommende for de her omhandlede Skatteaar give et korrekt Billede af hans virkelige Indtægtsforhold. Det er disse, det her gjaldt at oplyse. Men forsaavidt indeholder Appellantens forskjellige Klager ganske utilstrækkelige Oplysninger. Kun forsaavidt angaar Indtægten i 1894, har han i Klage til Overskattekommissionen i 1895 summarisk opgivet sin samlede Indtægt af Forretningen. Men dette var aabenbart end ikke for dette enkelte Aar tilstrækkeligt. Forat Appellantens her omhandlede Indsigelse skulde have kunnet blive taget til Følge, maatte han i hvert Fald enten have stillet sine Bøger til Ligningskommissionens Disposition eller paa anden tilfredsstillende Maade givet den Oplysning om Størrelsen og Sammensætningen af de Indtægter, Forretningen Aar om andet har kastet af sig.

Med Hensyn til den anførte Indsigelse under Nr. 5 bemærkes: For 1895 er Appellanten bl. a. for 17 706 m.³ „anden“ Rundlast efter Normalsatsen Kr. 1,00 pr. m.³ lignet efter en Indtægt af Kr. 17 706,00. Det er efter Proceduren in confesso, at denne Sats omfatter alslags „anden Rundlast“ (ɔ: end Cellulosekub), altsaa ogsaa stor Rundlast. Men nu er det paa det rene, at den „anden“ Rundlast, som Ligningen for 1895 angaar (nemlig den i 1894 skibede), alene bestod af Smaalast. Henseet til, at det er den virkelig hafte Indtægt, som Ligningen skal ramme, maa det da fremstille sig som urigtigt at anvende en Sats, der er afpasset paa baade stor og liden Rundlast, paa et Kvantum, som alene bestaar af Smaalast. I sin Duplik for Høiesteret har vistnok Indstævnte gjort gjældende, at Satsen netop er beregnet paa „Smaalast“; men dette staar i Strid med, hvad der fremgaar af det dokumenterede, saavelsom med, hvad Indstævnte i sit Tilsvar har anført om dette Punkt, og findes derfor ikke at kunne komme i Betragtning. I og for sig maa Præsumptionen jo ogsaa være for, at Satsen, naar den gjælder baade stor og smaa Rundlast,

er ansat under Hensyn hertil, og ikke alene med Smaalast for Øie. Vistnok anfører Indstævnte videre, at Satsen er sat for, hvad Udskibning af „anden Rundlast" kaster af sig Aar om andet, og at det derfor ingen Betydning har, om Appellanten da et enkelt Aar kun har udført smaa Rundlast; thi et andet Aar har Appellanten kanske kun udskibet stor Rundlast og nyder da godt af den samme Sats. Men Høiesteret maa give Appellanten Medhold i, at dette Princip ikke har Anvendelse her. Appellanten er hvert Aar lignet efter det i det foregaaende Aar skibede Kvantum, ikke efter Gjennemsnittet af de i en Aarrække skibede Kvanta. Men Ansættelsen maatte da ogsaa bygges paa den i Aaret stedfundne Skibning af de forskjellige Varearter. Høiesteret finder saaledes, at Ligningen for 1895 ogsaa i det her omhandlede Punkt har været ulovhjemlet.

Udpantningsforretningen vil derfor blive at underkjende, forsaavidt angaar den for 1895 ilignede Skat.

Idet Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret findes at burde ophæves, afsiges i Henhold til det anførte saadan

Dom:

Den paaankede Udpantningsforretning af 28 April 1896 underkjendes, forsaavidt angaar den Appellanten, Firmaet Blakstad, Holta & Co., for 1895 ilignede Skat, som begrundet i ulovhjemlet Ligning, fordi ved Ansættelse af Appellantens Formue Bestemmelsen i Byskattelovens § 32, andet Passus, ikke er behørig iagttagen, og fordi Appellanten for „anden Rundlast" er lignet i Indtægt efter en Sats, der omfatter baade stor Last og Smaalast, medens Appellantens omhandlede Rundlast alene bestod af Smaalast.

Udpantningsforretningen forøvrigt stadfæstes.

Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret ophæves.

Af Bergens Overretsdom hidsættes:

Appellanten i nærværende Sag, Blackstad, Holta & Co., er et Firma, der har Kontor i Skien og driver Udskibning af Trælast i Fredrikstad, i Anledning af hvilken Virksomhed Appellanten er bleven skattelagt i sidstnævnte By.

For Aarene 1893, 1894 og 1895, med Hensyn til hvilke Ligningen her foreligger til Prøvelse, klagede Appellanten i forskjellige Henseender over Ligningen til Ligningskommissionen og Overskattekommissionen og for 1893 tillige til Amtsskattekommissionen, men kun med delvis heldigt Udfald.

For 1893 blev Appellanten af Ligningskommissionen lignet efter en Formue af Kr. 30 000,00 og en Indtægt af Kr. 20 400,00, idet der til Udfindelse af Indtægten blev benyttet følgende Satser for Skibning og Produktion

af Splitved, Ved og Stav	Kr. 0,75	pr. m.³
af Cellulosekub	„ 2,00	„
af anden Rundlast	„ 1,10	„

Resultatet af de forskjellige Klager var, at Formuesansættelsen blev strøget og at Indtægten sattes til Kr. 15 400,00. Amtsskattekommissionen fastsatte de nævnte Satser til henholdsvis Kr. 0,20, Kr. 1,00 og Kr. 1,00. Skatten udregnedes derefter til Kr. 1 416,80. For 1894 blev Appellanten af Ligningskommissionen ilignet en Formue af Kr. 15 000,00 og en Indtægt af Kr. 12 400,00, der af Overskattekommissionen blev nedsat til henholdsvis Kr. 12 200,00 og Kr. 12 200,00. Skatten blev derefter Kr. 1 244,00.

For 1895 blev Appellanten af Ligningskommissionen ilignet en Formue af Kr. 30 000,00 og en Indtægt af Kr. 21 400,00. Overskattekommissionen nedsatte Formuen til Kr. 22 000,00 og Indtægten til Kr. 18 000,00. Skatten blev derefter

Kr. 1 916,00. Da der mellem Parterne var Proces angaaende Ligningen for 1892, blev der i sin Tid truffet Aftale om Udsættelse med Udpantningen for Skatten for oven omhandlede 3 Aar. Saadan foretoges den 28 April 1896 af Byfogden i Skien og blev der for det samlede Skattebeløb Kr. 4 576,80 med Reservation af Renter samt med Tillæg af Gebyrer Kr. 3,46, tilsammen Kr. 4 580,26 taget Udlæg i en Pantobligation.

Ved Stevning af 18 Mai 1896 har Appellanten her til Retten indanket denne Udpantningsforretning og nedlagt saadan Paastand: At Udpantningsforretningen underkjendes samt at Appellanten hos Indstævnte tilkjendes Procesomkostninger.

Indstævnte, Fredrikstad Kommune, har paastaaet Udpantningsforretningen stadfæstet samt sig hos Appellanten tilkjendt Sagsomkostninger.

Appellanten gjør følgende Indvendinger mod de Skatteligninger, der ligger til Grund for Udpantningen:

1. Der er ikke taget Hensyn til, at Appellanten har Kontor i Skien, han er lignet paa samme Maade som de indenbysboende Trælastexportører, medens den Del af Indtægten, som repræsenteres ved den aandelige Virksomhed ved Kontoret i Skien, skal beskattes i Skien og ikke i Fredrikstad.

Retten kan imidlertid ikke give denne Indsigelse Medhold, da det ikke findes paavist, at der i Fredrikstad er beskattet nogen Del af Appellantens Indtægt, som retteligt skulde være beskattet i Skien. Det er paa det rene, at Udskibningsvirksomheden retteligt er beskattet i Fredrikstad, og da Bestemmelsen i Byskattelovens § 9 Litr. f om Kontor (Lov af 30 Mai 1891) alene kommer til Anvendelse til Beskatning af den Formue og Indtægt, som ikke beskattes efter nogen anden Bestemmelse i nævnte §, antages Kontorets Hjemsted ikke at kunne trække ind til Beskatning nogen Del af Udskibningsvirksomheden, saaledes heller ikke den ved Kontoret stedfundne Administration og Ledelse af samme. Det sees, at der ved Appellantens Ligning er benyttet Satser, der er fastsat for Produktion og Skibning af vedkommende Art Trælast. Hvorledes det forholder sig med Appellantens Virksomhed til Produktion af vedkommende Trælast er ikke oplyst. Det sees alene, at han foretager Opkjøb i Glommens Distrikt og i Fredrikstad har en Tomt, hvor der midlertidig oplægges Trælast. Imidlertid har Appellanten heller ikke rettet nogen Indsigelse mod Ligningen forsaavidt, og da saadan Produktion formentlig vilde være stedbunden Næring efter Byskattelovens § 9, vilde Bestemmelsen om Kontor heller ikke faa Anvendelse ligeoverfor samme.

Noget andet er, at Ledelsen fra Kontoret af Indkjøb, Transport m. v. af Trælast kan være en Virksomhed, der bliver at beskatte ved Kontorets Hjemsted, men dette vil ikke være en Afkortning i Beskatningen af Udskibningsvirksomheden, hvilket alene vedkommer nærværende Tvist.

2. De benyttede Satser paastaaes at være Bruttosatser, uden at der er skeet Fradrag for de i Byskattelovens § 33 omhandlede Udgifter.

Appellantens Bevis herfor er, at Overskattekommissionen ved Behandlingen af Klagen over Ligningen for 1895 gjorde Fradrag i Indtægten for Renterne af en Gjæld af Kr. 50 000,00, som antoges at hvile paa Bedriften, medens saadant Fradrag selvfølgelig ikke skulde være skeet, hvis Satserne var Nettosatser, idet der i saa Fald alene skulde gjøres Tillæg for Renter af den Formue, som Appellanten antoges at eie i Bedriften.

Indstævnte har imidlertid forklaret, at Satserne er Nettosatser og at det er en Feiltagelse af Overskattekommissionen, naar den har fratrukket Renter af Gjæld for 1895.

Ligeoverfor denne Forklaring kan Appellantens Anførsel ikke tillægges nogen Vægt. Det sees ogsaa af Amtsskattekommissionens Behandling af Klagen over

Ligningen for 1893, at den er gaaet ud fra, at Satserne i Fredrikstad er Nettosatser (i Modsætning til Satserne i Sarpsborg).

3. Det paastaaes derhos, at Nettosatser ikke er lovlige, idet det ved samme ikke kommer paaviseligt frem, at der er skeet Fradrag overensstemmende med Skattelovens § 33, ligesom ved samme Udgifterne ved Indtægtens Erhvervelse og den laante Kapitals Størrelse ikke faar en konkret Bedømmelse; Nettosatser er praktisk talt ufravigelige, heder det.

Det maa imidlertid ansees lovmedholdigt at anvende Nettosatser, og Indstævnte har udtrykkelig fremhævet, at Ligningskommissionen altid har forbeholdt sig paa Grund af individuelle Forhold at fravige Satserne opad og nedad. Det maa derhos her anføres, at Appellanten ikke i sine Klager over Ligningen har paavist nogen særlig Omstændighed ved hans Forretning, saasom ualmindelige Udgifter ved Indtægtens Erhvervelse.

4. Satserne paastaaes derhos at være saa urimelige, at de ikke involverer noget Skjøn, men er grebet ganske ud af Luften og derfor maa kunne tilsidesættes af Domstolene. Appellanten har til Belysning heraf fremlagt endel Aargange af Norges officielle Statistik, hvor bl. a. staar opført Værdien pr. m.³ af exporteret Trælast af forskjellig Art, og dertil knyttet Beregninger for at vise, hvor mange Procent af Værdien der efter Ligningskommissionens Satser vilde tjenes pr. m.³. Og denne Fortjeneste finder Appellanten urimelig stor, ligesom Resultatet vilde være en mindre procentvis Fortjeneste paa skaaren og høvlet Last end paa Rundlast, noget der baade i og for sig er urimeligt og derhos begunstiger Fredrikstad Sagbrugseiere paa Appellantens Bekostning.

Appellanten har derhos fremlagt en Række af Erklæringer fra Trælasthandlere og Foreninger af saadanne, hvorefter Fortjenesten paa de af Appellanten exporterede Sorter og specielt Cellulosekub ikke skulde være mere end det halve eller derunder af de af Indstævnte benyttede Satser. Appellanten henviser ogsaa til, at Tune Ligningskommission for 1894 efter Klage fra en Skatyder nedsatte Satsen for Cellulosekub fra Kr. 1,00 til Kr. 0,50 pr. m.³, en Sats der senere er bibeholdt. Indstævnte finder ikke den officielle Statistik bindende for Ligningsautoriteterne og gjør med Hensyn til samme opmerksom paa, at Telegrafstolper derfteds er opført særskilt med en høi Værdi, medens de i de ved Ligningen benyttede Satser indgaar under Rundlast. Indstævnte har ogsaa iøvrigt imødegaaet Appellantens Forudsætninger og Beregninger og har benægtet de fremkomne Erklæringer, ligesom Indstævnte har henvist til de mange Ligningsautoriteter, der har øvet Skjøn angaaende Satserne. Specielt er der fremhævet, at Amtsskattekommissionen, der i 1894 bestemte Satsen for Rundlast og Cellulosekub i Fredrikstad til Kr. 1,00 netto, samme Aar havde bestemt Satsen for Cellulosekub i Sarpsborg til Kr. 1,20 brutto, hvortil Satsen Kr. 1,00 netto antages at svare. Indstævnte har videre dokumenteret, at Satsen for Rundlast (formentlig indbefattet Cellulosekub) i Onsø er Kr. 1,00 pr. m.³ og at i Borge Satserne for Rundlast og for Cellulosekub i de omprocederede 3 Aar har været henholdsvis Kr. 1,10 og Kr. 1,10 i 1893, Kr. 1,10 og Kr. 2,25 i 1894 og Kr. 1,10 og Kr. 1,00 i 1895.

Retten antager, at der ikke ved de foreliggende Oplysninger er tilveiebragt Bevis for saa særlige Omstændigheder ved omhandlede Ligninger, at Domstolene kan tilsidesætte det Skjøn, hvorpaa samme hviler. Ligesom Appellanten ikke har fremlagt sine Bøger for Ligningskommissionen, er heller ikke de mange Erklæringer ledsaget af Udskrift af vedkommendes Bøger for en Aarrække til Belysning af Indtægten Aar om andet. En stor Del af det Bevismateriale, som nu foreligger, var heller ikke fremlagt for Ligningsautoriteterne. Disse kan ikke være bundet af de i den officielle Statistiks Tabeller opførte Værdier, der heller ikke angiver Værdien Aar om andet, men for hvert enkelt Aar. Ligningsautoriteterne har været

henvist til at øve Skjøn og man kan ikke statuere, at dette har været saa urimeligt, at det skulde kunne sættes tilside. Om Forholdet mellem de forskjellige Satser skulde være mindre korrekt, er der dog ikke ført nogetsomhelst Bevis for, at man har søgt at begunstige Fredrikstad Sagbrugseiere.

5. Ligningen for 1895 paastaaes i ethvert Fald at maatte falde af den Grund, at Ligningskommissionen er gaaet ud fra, at Appellantens Forretning for en stor Del omfattede stor Rundlast, medens han i 1894 kun vil have skibet Smaalast. Det sees imidlertid, at Ligningskommissionen alene har ladet en saadan Bemerkning indflyde under Behandlingen af Appellantens Klage over Skatten for 1895 og under Kritikken af de Erklæringer, hvormed denne var bilagt. Appellanten gjorde udtrykkelig i Klagen til Overligningskommissionen opmerksom paa den Forudsætning hos Ligningskommissionen, som han her besværer sig over. Men Overligningskommissionen fastholdt Satsen Kr. 1,00 for Cellulosekub og Kr. 1,00 for anden Rundlast og udførte Ligningen derefter. Det er saaledes skjønsmæssig afgjort, at Satsen Kr. 1,00 skal anvendes for „anden Rundlast", hvilket Forhold der end maatte være mellem smaa og stor Last i en Forretnings Skibning, og hermed falder Appellantens under dette No. nævnte Indsigelse.

6. Appellanten har paavist, at ved Beregningen af hans Indtægt for 1893 er der feilagtig benyttet Satsen Kr. 0,75 for Ved istedetfor den af Amtsskattekommissionen bestemte Sats Kr. 0,50. Dette har ogsaa Indstævnte indrømmet, men paapeget, at der samtidig er begaaet den Feil, at man har benyttet et Skatteøre af 9,2 istedetfor 9,4. Følgen af disse Feil er, at Skattebeløbet for 1893, for hvilket der er udpantet, er bleven Kr. 12,00 for lidet. Idet Indstævnte har forbeholdt sig senere at indtale dette, har Indstævnte paastaaet Udpantningen stadfæstet. Da Appellanten ikke har modsagt de nævnte Anbringender om, at der er begaaet 2 Feil med nævnte Følge, antages Udpantningen trods Feilene at maatte stadfæstes.

De Indsigelser mod Ligningen af Formue, som Appellanten har fremsat i sine Klager til Ligningsautoriteterne, har han ikke gjentaget for Retten, hvor han overhovedet ikke har anket over Formuesansættelsen. Retten kommer saaledes til det Resultat, at den paaankede Udpantning maa blive at stadfæste.

Sammenstød mellem to Seilfartøier. Antaget, at Sammenstødet ikke var oplyst at være foranlediget ved Skyld paa nogen af Siderne, hvorfor hvert af Skibene antages at maatte bære sin Skade. Spørgsmaal om Søfartslovens § 223 paa Tilfældet var anvendelig besvaret benægtende. Spørgsmaal om Lysningsstyrken hos det ene Fartøis Lanterner.

Høiesterets Votering og Dom af 10 Juni d. A. i Sagen, L.-Nr. 109/1 1903: Skonnert „Hilmas" Rederi (Adv. Einar Rasch) mod Aktieselskabet „Erminia" ved dets Bestyrelse (Adv. Gustav Blom).

Assessor Birkeland: Angaaende nærværende Sags Gjenstand henviser jeg til Præmisserne til Larviks Sørets Dom af 22 Februar 1901. Ved denne Dom blev Indstævnte, Aktieselskabet „Erminia" frifundet for „Hilmas" Tiltale i Sagen og Processens Omkostninger ophævet. Sørettens Dom er fra „Hilmas" Side paaanket til Høiesteret, hvor af Appellanten er nedlagt saadan Paastand:

At Aktieselskabet „Erminia" tilpligtes at betale til Skonnert „Hilmas" Rederi Kr. 3 500,00 med 4 % aarlig Rente deraf fra 23 November 1900 til Betaling sker samt Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret, at „Hilmas" Rederi kjendes berettiget til at sætte Bark „Erminia" til offentlig Auktion for i sammes Udbringende at søge Skadesløsdækning for Kapital, Renter og Omkostninger.

Indstævnte, „Erminia", har nedlagt Paastand om Stadfæstelse af Søreltens Dom og Tilkjendelse af Omkostninger for Høiesteret.

Her for Retten foreligger en Række nye Oplysninger. Under to i Kristianssand og Kristiania henholdsvis under 16 August og 8 Oktober 1902 optagne Thingsvidner har Indstævnte ladet afhøre Havnefoged Isefjær og Udkigsmanden fra „Erminia". Videre har Indstævnte erhvervet endel Erklæringer, som jeg nærmere skal omhandle senere. Det er af „Erminia" ikke for Høiesteret bestridt, at det er det Fartøi, hvormed „Hilma" kolliderede, og der føres videre af „Erminia" ikke Anke over „Hilmas" Manøvrering eller over, at det ikke blussede eller paa anden Maade søgte at tildrage sig Opmærksomheden. Da „Erminia" hævder, at det aldeles ikke før Kollisionen har seet „Hilmas" røde Lanterne og derfor holdt sin Kurs uforandret, paa samme Tid som „Hilma" saa „Erminias" grønne Lanterne i længere Tid, er Spørgsmaalet i første Haand, om Udkiget paa „Erminia" har været tilbørligt, eller om det er den som Skyld tilregnelig, at den ikke har seet „Hilmas" Lanterner.

Om Udkiget er af Sagens 1ste Vidne, Dæksgut paa „Erminia" forklaret, at han saa Udkigsmanden gaa frem og tilbage tværs over Bakken, og at Udkigsmanden i den sidste Tid før Sammenstødet ikke var af Bakken. 2det Vidne, Førstestyrmand paa „Erminia", forklarer, at han saa Udkigsmanden, naar denne gik frem og tilbage paa Bakken, hver Gang han var paa Bagbords Side, samt at Vidnet nys før Sammenstødet havde været forud, men ikke oppe paa Bakken, og havde seet forover med Natkikkert uden at have opdaget noget. Og Udkigsmanden selv, om hvem det er oplyst, at han ser almindelig godt, har yderligere provet, at han stod paa Bakken forud og under hele sin Udkig var nøie opmærksom netop efter Lanterner og det saavel forover som til Siderne. Han havde hertil en særlig Grund, da Skibet den foregaaende Dag havde havt Følge med en hel Del Seilere, som han ventede at have, ialfald delvis, forud eller forlig. Under sin Observation, forklarede Vidnet videre, iagttog han hverken nogen agter Lanterne eller nogen grøn eller nogen rød Lanterne i hele den Tid, han var paa Bakken før Sammenstødet. Han bekræfter, at Førstestyrmand ganske kort før Sammenstødet var forud; dog siger Udkigsmanden, at han var fremme paa Bakken, medens Styrmanden, som anført, selv kun siger, at han var forud og brugte sin Natkikkert.

Det Bevis for holdt Udkig, der efter Omstændighederne i nærværende Sag kan føres, har Søretten fundet at være tilfredsstillende, idet den udtaler, at den efter Bevislighederne ikke kan antage, at Udkiget fra „Erminia" har været mangelfuldt. Jeg slutter mig til Søretten forsaavidt, at man i Sagen maa gaa ud fra, at der ingen Skyld ligger hos „Erminia" ved Udkiget. Men jeg lægger herved en væsentlig Vægt paa, at der her ved Høiesteret er oplyst en Omstændighed, der kan forklare, at man paa „Erminia" ikke har seet „Hilmas" røde Lanterne, og videre forklare, hvorledes Kollisionen har kunnet gaa for sig. Jeg sigter herved til de nye Oplysninger om Beskaffenheden af „Hilmas" Lanterner. Det er vistnok af Kristianssands Søret den 12 November 1900 udtalt, efter at Lanternerne var blevne besigtigede, at „Hilmas" Lanterner med Tilbehør, efter hvad man „her" kunde bedømme, vare i fuld Orden. Men herved er at erindre, hvad der er oplyst af Havnefoged Isefjær, at Søretten manglede de nødvendige Instrumenter for at bedømme Lanternernes Lovmæssighed. Besigtelsen skede uden Hjælp af Chordemaaler, Fotometer og Normal-

lanterne, og Isefjær udtaler, at disse Instrumenter var nødvendige for at undersøge, om Lampen i Lanternen stod paa sin rette Plads samt til Bestemmelse af Lanternens Lysstyrke til enhver Tid. Paa Sørettens Udtalelse kan jeg derfor ikke lægge synderlig Vægt, paa samme Tid som Besigtelsen og Isefjær paa den anden Side oplyser Sidelanternernes Konstruktion, der, efter hvad der foreligger, var af den Beskaffenhed, at den kunde give en utilstrækkelig Lysstyrke. Lanternerne havde nemlig gjennemfarvede, glatte Glas med Fladbrændere uden Lampeglas. Og Kristianssands offentlige Kontor for Navigationsinstrumenter har i Skrivelse af 14 August 1902 udtalt, at Lanterner af Konstruktion som nævnt har yderst vanskelig for at lyse tilstrækkelig. Kontoret oplyser, at af 1 529 undersøgte Lanterner har ca. 75 % ikke opnaaet at blive godkjendte uden Forbedringer, og nogen Sidelanterne af samme Konstruktion som „Hilmas", heder det videre, er ikke til Dato bleven godkjendt og kan heller ikke blive det efter gjældende Regler. Kontoret oplyser endelig, at ved Undersøgelse af et Par Sidelanterner med Fladbrændere og gjennemfarvede Linser, der dog var riflede og saaledes skulde bevirke endog større Lysstyrke end glatte, lyste de kun fra 0,1 til 0,3 af det i de internationale Love forlangte. Kristiania offentlige Kontrolkontor oplyser i Skrivelse af 15 September 1902, at Lanterner af Konstruktion som „Hilmas" ikke tilfredsstiller Styringsplakatens Fordringer til Synsvidde. Ingen Lanterne af nævnte Konstruktion har erholdt Certifikat, siges der, og det samme udtales at have været Tilfældet ved Bergens Kontrolkontor.

Ved disse Oplysninger finder jeg det overveiende sandsynliggjort, at Lanternerne, omendskjønt „Hilmas" Mandskab har forklaret, at de brændte klart før som efter Kollisionen, dog ikke kan være blevet iagttagne fra „Erminia" paa Grund af en utilstrækkelig Lysstyrke, og at Kollisionen kan forklares herved, uagtet Udkiget paa „Erminia" har været behørigt.

Jeg antager saaledes, at det foreliggende Tilfælde svarer til Søfartslovens § 221, at det ikke kan oplyses, at Sammenstødet er foraarsaget ved Skyld paa nogen af Siderne, i hvilket Fald hvert Skib skal bære sin Skade.

Det staar tilbage at behandle, hvorvidt Søfartslovens § 223 er bleven overtraadt af „Erminia", og i hvilket Fald det skulde ansees for at være Skyld i Sammenstødet, medmindre det beviste noget andet.

Jeg finder imidlertid, at § 223 ikke kan faa Anvendelse. Det er oplyst, at „Erminia" laarede sit Mersseil ned og affirede flere Skjøder, idet Situationen efter Meningen derombord var, at man ikke vidste, enten man „sak eller flød". Det er videre oplyst, at „Hilmas" Praining dog blev besvaret, om end Afstanden eller Støien af Sø og Vind gjorde, at Svaret ikke kunde opfattes paa „Hilma". Men navnlig lægger jeg derhos Vægt paa den Omstændighed, at „Hilma" ikke kunde formodes at være i nogensomhelst Fare. Den saaes at holde sin Kurs efter Sammenstødet, og „Erminia" satte Seil til igjen og fortsatte sin Kurs, da „Hilma" var ude af Sigte.

Jeg kommer altsaa til det Resultat, at Sørettens Dom maa stadfæstes og finder, at Processens Omkostninger for Høiesteret bør ophæves.

Konklusion:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande. Procesomkostningen for Høiesteret ophæves.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Efter hvad der nu er oplyst om Beskaffenheden af „Hilmas" Lanterner og deres sandsynlige Lysstyrke, er der Mulighed for, at „Hilma" trods et forsvarligt Udkig fra „Erminias" Side ikke har kunnet observeres før umiddelbart forud for Sammenstødet.

Assessor Stang: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Roll.

Assessor Motzfeldt, de extraordinære Assessorer, Sorenskriver Blom og Adv. Mejdell samt Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sørettens Dom er saalydende:

Paa Reise fra Norkjöping til Leithfjord med en Ladning Planker kolliderede Skonnert „Hilma" Kaptein Jönsson af Halmstad den 26 Oktober 1900 omtrent Kl. 3 Morgen i Farvandet mellem Ryvingen Fyr og Hanstholmen med et fremmed Barkskib.

Vinden var VSV. og „Hilma" styredes klods Bidevind for Bagbords Halser med Kurs NV. 1/2 V. 1 Stregs Afdrift, medens det kolliderende Skib lænsede med NO. lig Kurs og Barkskibet fortsatte efter Kollisionen sin Kurs østenover uden paa gjentagen Praiuing at opgive Navn og Hjemsted. Umiddelbart efter Kollisionen peiledes fra „Hilma" Ryvingen Fyr i NV. til V. efter Kompasset, og efter Kapteinens Skjøn antagelig 25 Kvartmil af. „Hilma" blev endel beskadiget og holdt af for Kristiansand, hvor den ankom omtrent Kl. 12 Middag og hvor Søforklaring optoges Dagen efter.

Den 30 Oktober indkom til Kristiania Bark „Erminia" af Larvik i beskadiget Tilstand efter en Kollision, som den paa Reise fra Preston med en Ladning Cokes, Natten mellem 25 og 26 s. M. Kl. 2 1/2 havde havt med et ukjendt Fartøi, Skonnert eller Skonnertskib, der antagelig seilede Bidevind for Bagbords Halser, og efter Sammenstødet forsvandt agterover, idet „Erminia", der lænsede, efter Sammenstødet fortsatte sin Reise med Kurs O. t. N. 4 à 6 Minuter østenfor det Sted, hvor Sammenstødet havde fundet Sted, peiledes fra „Erminia" Kl. 4 Oxø Fyr i N. 1/4 V. og efter Kapteinens Skjøn ca. 24 Kvartmil af. Søforklaring optoges i Kristiania den 31 Oktober 1900.

Da „Hilma" efter indhentede Oplysninger antog, at det Skib, som havde kollideret med „Hilma", var Barkskibet „Erminia" af Larvik, anlagdes ved Søretsstævning af 14 November 1900 nærværende Sag, hvorunder i Indlæg af 10 December 1900 fra Citantskabets Side en nedlagt Paastand om, at Bark „Erminia" af Larvik tilpligtedes at udrede til Skonnert „Hilma" af Halmstad Kr. 1580 med 4 % Renter heraf fra 23 November 1900 med Tillæg af et passende Beløb bestemt ved Rettens Skjøn for paaført indirekte Tab (Havariudgifter og tabt Vinding), ligeledes med Renter fra Sagens Berammelse samt Sagens Omkostninger med et tilstrækkelig Beløb.

Derhos er Skonnert „Hilma" paastaaet kjendt berettiget til at sætte Bark „Erminia" til offentlig Auktion for af sammes Udbringende at søge skadesløs Dækkelse for Kapital, Renter og Omkostninger.

I Sessionen den 13 Februar 1901 er „Hilmas" Udgifter, forvoldte ved Kollisionen, opførte saaledes:

Skaden taxeret til	Kr.	1 580,00
Udgifter efter Specifikation	„	835,37
	Kr.	2 415,37

	Overføres	Kr.	2 416,37
Hvortil kommer Erstatning for Tidstab 30 Øre pr. Registerton 178,53 i 22 Dage ca.		„	1 150,00
hvorefter den samlede Erstatning paastaaes sat til		Kr.	3 500,00

med Renter fra Sagens Berammelse. Subsidiært paastaaes den nævnte Erstatning for Tab og Udgifter bestemt ved Rettens Skjøn.

Indstævnte Bark „Erminia" har paastaaet sig frifunden for „Hilmas" Tiltale og tilkjendt tilstrækkelige Sagsomkostninger.

Indstævnte har anført, at det ikke er bevist, at det var „Erminia", som kolliderede med „Hilma", det eneste der vides med Sikkerhed er, at det var et Barkskib, som havde sort Række; men som alligevel kunde være hvidmalet. Der vrimler, anføres der, af Seilere i det omhandlede Farvand; „Erminias" Kurs Øst til Nord passer netop for den Masse Fartøier, der har Kurs for Skagen, Göteborg eller Sverige i det hele. Ved Sammenstødet var intet Raab hørt eller besvaret, saa ikke engang Sproget er konstateret. Hertil kommer, anføres der, at Sammenstødet ikke er foregaaet til samme Tid for begge Skibe, idet „Erminias" Kapteins Uhr viste Kl. $2^1/_2$ Morgen, medens „Hilmas" Uhr Kl. 3,10, altsaa 40 Minuter senere. Heller ikke passer det, anføres der, at „Erminia" efter Søforklaringen havde Oxø Fyr i Peiling, medens „Hilma" samtidigt havde Ryvingens Fyr i Peiling. At 2 Fartøier kommer ind, det ene til Kristiania det andet til Kristiansand og begge har været i Kollision med et andet Fartøi, er, anføres der, intet Bevis for, at det netop er disse to, som har stødt paa hinanden. Som Følge heraf benægter Indstævnte, at „Hilmas" Sammenstød er foregaaet med „Erminia" og anfører sluttelig, at man fra „Erminia" ikke engang kunde se, om det Skib, som „Erminia" kolliderede med, var en Skonnert eller et Skonnertskib.

Fra Citantskabets Side er herimod anført bl. a., at det er paa det Rene, at „Erminia" lænsende med nordostlig Kurs kolliderede med en Skonnert seilende Bidevind for Bagbords Halser med nordvestlig Kurs, — det blev af „Erminias" Mandskab observeret, at Skonnertens Baugspryd og Klyverbom var brækket, samt at Skonnerten førte Fok og Undermerssell. „Erminia" har faaet sin væsentligste Skade ovenbords paa Styrbords Baug, hvor endel Stønnerter og Skanseklædningen er ramponeret.

Efter Kollisionen fandtes endel af et fremmed Skibs Skanseklædning paa „Hilmas" Dæk, og umiddelbart efter Sammenstødet saa andet Vidne under „Erminias" Søforklaring noget løst Gods fare fra Styrbord til Bagbord paa Skonnerten og overbord. „Hilma" indkom den 26 Oktober om Formiddagen til Kristiansand med brukken Klyverbom og Baugspryd. At der er en Differance paa $^1/_2$ Time mellem de forskjellige Mandskabers Forklaringer, er, anføres der, for den praktiske Mand en ganske betydningsløs Omstændighed, idet enhver ved, at der med Hensyn til Tidsangivelse i sin Almindelighed fast aldrig bliver absolut Overensstemmelse mellem forskjellige Personer, og at der neppe er Exempel paa, at en Sømand i selve Kollisionsøieblikket gjør nøiagtige Tidsobservationer, idet mangt og meget andet da er at ivaretage.

Med Hensyn til Stedet for Sammenstødet anføres, at naar man sætter de tagne Observationer af paa Nordsøkartet og tager Hensyn til Tidsforskjellen og Gisningerne, vil man finde, at Punkterne praktisk talt falder sammen, idet det maa mærkes, at Ryvingen Synskreds kun er 22 og Oxø Synskreds kun 19 Kvartmil, og at Afstanden kun kan have været i høieste resp. 22 og 19 Kvartmil, medens det sandsynlige er, at begge Fartøierne har været længere inde i Synskredsen. Ved paa Nordsøkartet at afsætte Peilinger søger Citantskabet at godtgjøre, at „Hilmas" og „Erminias" Kurser skjærer hinanden saa tydelig, som ønskelig kan være. Fra det Punkt, hvor Skibene befandt sig, kunde man peile Ryvingen og

Oxø ligegodt, der seiledes nordvest over, med Bagbords Halser, var det naturligt at tage Peiling efter Nyvingen fra luv Baug, medens det fra „Erminia", der lænsede Nord-Ost over maatte falde naturligst at peile Oxø. Citantskabet benægter, at andre Fartøier var i Nærheden, idet hverken „Hilma" eller „Erminia" har observeret saadanne, uagtet Natten var klar. Paa „Hilmas" Kommissionærs Efterforskning efter Skibe med Kollisionsskade viste det sig, at intet andet Skib var rapporteret end „Erminia", ligesom der heller ikke savnes noget Skib, som kunde have været i det omhandlede Farvand paa Kollisionstiden, og det maa erindres, at 2 Skibe, 1 Bark og 1 Skonnert maatte være sporløst forsvundne, hvis det ikke er „Erminia", som har seilet paa „Hilma". Sluttelig anføres der, at hvide Skibe med sorte Rækker ikke findes.

Retten skal bemærke, at den efter det Anførte finder det utvivlsomt, at det er „Erminia", som har kollideret med „Hilma".

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt „Erminia" er Skyld i Sammenstødet, er fra Citantskabets Side anført bl. a., at da „Erminia" med frisk Kuling af VSV. lænsede med NO.-lig Kurs i klart og sigtbart Veir, medens „Hilma" seilede klods Bidevind med Bagbords Halser og efter Kurs NV. 1/2 V. og da „Hilmas" Lanterner som omprøvet under Søforklaringen og som kontrolleret af Kristiansands Søret var i den fuldstændigste Orden før og under og efter Sammenstødet, er det en given Sag, at Ulykken maa være hidført ved mangelfuld Udkig eller feilagtig Manøvrering fra „Erminias" Side. Videre anføres, at „Hilma" før og under Sammenstødet indrettede sig overensstemmende med Reglerne i Plakat af 16 Januar 1897, navnlig § 17 og 21; medens „Erminia" efter Sammenstødet istedenfor at lægge bi for om fornødent at bringe Hjælp fortsatte sin Kurs og saaledes, selv om ikke Feilen alligevel laa klart i Dagen, ifølge Søfartslovens § 223 maatte paalægges Ansvaret.

Fra Indstævntes Side er herimod anført bl. a., at medens man ombord i „Erminia" tiltrods for nøiagtig Udkig intet har seet til „Hilma", har man ombord i dette Fartøi omtrent 1/2 Time forud for Sammenstødet seet „Erminias" grønne Lanterne og naar man saaledes fra „Hilma" i længere Tid havde fuldt Overblik over, at et lænsende Fartøi kom lige ned paa Skonnerten paa en saadan Maade, at Skonnertens Lanterner ikke kunde være seet af det lænsende Skib, burde og skulde man fra „Hilma" kunne forstaa, at den ikke er observeret og da havde „Hilma" til uafviselig Pligt at gjøre alt for at undgaa en Kollision, medens „Hilma" intet har gjort hverken for at vække det andet Skibs Opmærksomhed eller for paa anden Maade at undgaa Kollisionen, idet „Hilma" først i det yderste Øieblik forsøgte at luffe, noget, som da var forsent. Videre anfører Indstævnte, at „Hilmas" Lanterner ikke kan siges at have været i fuld reglementmæssig Orden, hverken med Hensyn til Placement eller forøvrigt, idet de var placerede „agterfor tvers", og idet der er brugt Fladbrændere og blanke Glas. Den af Søretten i Kristiansand den 12 November 1900 foretagne Prøve anser Indstævnte ganske utilstrækkelig og vil, at Lanternerne skulde være indsendt til et Kontrolkontor som den eneste Maade, hvorved det kunde konstateres, hvorvidt de var forskriftsmæssige eller ei.

Endelig anfører Indstævnte med Hensyn til Søfartslovens § 223, at „Erminia" har været fuldt opmærksom paa sin Pligt til at standse, og at Seilene blev firede ned, medens Tilstanden, der fra først af forekom meget betænkelig, undersøgtes, men at Reisen fortsattes, da man 1/4 Time efter Sammenstødet ikke saa noget Spor af den anden Seiler. Der tilføies, at det havde været en betænkelig Affære at kaste det fuldlastede „Erminia" paa mod den høie Sø.

Da det ikke er bevist, anføres der, at „Erminia" har forvoldt Skaden, blev Kollisionen kasuel Hændelse paa Grund af manglende sikre Oplysninger, ligesom

det maa erindres, at vor nye Søfartslov bedømmer Forholdet mellem Skylden og Erstatningens Størrelse.

Mod dette Indstævntes anførte har Citantskabet atter anført, at den Omstændighed, at man fra „Hilma" for ca. $^1/_2$ Time forud for Kollisionen havde bemærket „Erminias" grønne Lanterne, maatte berettige „Hilma" til at gaa ud fra, at „Erminias" Folk havde observeret „Hilmas" klart brændende røde Lanterne, og at det maatte være en saa fjern Tanke, at et lænsende Fartøi skulde rende paa en Bidevindsseiler, at der ikke kunde opstaa Spørgsmaal om at foretage nogen Manøvre, forinden Kollisionen var uundgaaelig, og at enhver Ændring af Kurs eller Løben i Vinden fra „Hilmas" Side lige for Baugen af et sig nærmende Skib endog vilde have været det groveste Brud paa Søveisreglerne. Med Hensyn til, at der fra „Hilma" ikke blev blusset, luret eller ringet o. s. v. anføres, at „Hilma" ingen Grund havde til at tro, at der var nogensomhelst Fare for Sammenstød og følgelig var der ingen Opfordring til at foretage noget. Med Hensyn til „Hilmas" Lanterner anføres bl. a., at „Hilmas" Styrmand straks, da man havde opdaget „Erminias" grønne Lanterne, undersøgte, om „Hilmas" Lanterner brændte klart, og da dette viste sig at være Tilfældet, havde „Hilma" intet andet at gjøre end at holde sin Kurs. Det indrømmes, at et Skib skal gjøre Allarm, hvis det har nogen Grund til at tænke sig Fare for Sammenstød, men fastholdes, at noget saadant ikke in casu har været Tilfældet. Det kan ikke, anføres der, siges, at „Hilmas" Lanterner ikke var i Orden, efterat Kristiansands Søret har undersøgt dem og kontrolleret, at de var i fuld Orden og at de i fuldt Maal tilfredsstillede baade norske og svenske Regler. Nogen Bestemmelse om, at Lanternerne skal være placerede „forenfor tvers" findes ikke og under enhver Omstændighed kunde i nærværende Tilfælde den røde Lanterne ikke skjules af noget Seil, idet „Hilma" seilede for Bagbords Halser. Heller ikke findes nogen Bestemmelse om, at Lanterne skal have riflede Glas og Rundbrændere. Rigtignok bestemmer norsk Veritas, at de under denne henhørende Skibe skal have riflede Glas, men norsk Veritas kan ikke give Bestemmelser bindende for andre end de Skibe, der hører under Veritas, hvad der ikke er Tilfælde med „Hilma". Søloven (§ 312) anviser i Tilfælde som det foreliggende, kun Søretsskjøn, og naar en Søret har afgivet sit Skjøn, og Overskjøn ikke er forlangt, staar Skjønnet uanfægtet og dets Rigtighed kan ikke drages i Tvivl. Loven giver ingen Anvisning paa noget Kontrolkontor, der desuden i Tilfælde ikke kunde afgive bedre Skjøn end end en søkyndig Ret.

Fra Indstævntes Side fastholdes, at der fra „Erminias" Side blev holdt forsvarlig Udkig; men at man ikke observerede „Hilma", medens man fra „Hilma" observerede „Erminia" ca. $^1/_2$ Time, og at Kollisionen vilde være undgaaet, hvis „Hilma" havde gjort sin Pligt i disse 30 Minuter, som den havde til sin Raadighed.

Retten skal bemærke, at det maa antages at være in confesso, at Vinden var VSV. med stiv Kuling, og at Veiret var klart og sigtbart, men mørkt, at „Hilma" seilede klods Bidevind for Bagbord Halser, med Kurs NV. $^1/_2$ V. 1 Stregs Afdrift, og at „Erminia" seilede rumt med Kurs O. t. N. med ca. 6 Mils Fart. Det maa videre ansees bevist, at „Erminias" grønne Lanterne observeredes af „Hilma" en noksaa lang Stund forud for Sammenstødet, der anføres af „Hilmas" Besætning under Søforklaringen den 27 Oktober 1900 ca. $^1/_2$ Time, med den Fart „Erminia" løb, finder Retten det tvivlsomt, at det kan have været saalænge som $^1/_2$ Time, det kan imidlertid have været mellem $^1/_4$ og $^1/_2$ Time.

Og endelig maa dette ansees bevist, at „Hilmas" Lanterner brændte klart saavel forud for, som umiddelbart efter Sammenstødet. Under disse Forhold skulde det paaligge „Erminia" at vige for „Hilma" og saaledes, at det gik agtenom „Hilma", medens dette Fartøi skulde holde sin Kurs uforandret. Naar „Erminia" alligevel ikke veg for „Hilma", maa Grunden hertil være den, at man fra „Er-

minia" ikke observerede „Hilma" før Kollisionen. Efter Sørettens Besigtelse og Skjøn af 12 November 1900 var „Hilmas" Lanterner regelmæssige og Retten er med Citantskabet enig i, at Sørettens Skjøn her maa være afgjørende, saalænge det staar urokket.

Da „Hilma" seilede Bidevind for Bagbords Halser kunde under ingen Omstændigheder „Hilmas" røde Lanterne skjules af noget Seil, og den skulde derfor kunne været observeret fra „Erminia".

Naar den imidlertid ikke har været seet af „Erminia", saa maa dette enten have sin Grund i mangelfuld Udkig fra „Erminia" eller i andre tilfældige Aarsager. Med Hensyn til Udkiget fra „Erminia" er det under Søforklaringen den 31 Oktober 1900 forklaret af „Erminias" Mandskab, at der fra „Erminias" Side blev holdt Udkig, at Udkigsmanden havde sin Plads paa Bakken forud, og at Styrmanden opholdt sig Midtskibs for Kontrollens Skyld, og at Styrmanden kort før Sammenstødet havde været forud hos Udkigen uden at opdage nogen Seiler, og i Sessionen den 10 December 1900 er det af 1ste Vidne forklaret, at Udkigsmanden, der saa almindelig godt, gik frem og tilbage tvers over Bakken, og den sidste Tid før Sammenstødet ikke var fra Bakken, samt at „Erminias" Seil ikke hindrede den frie Udsigt fra Bakken. Ligeledes er det af 2det Vidne forklaret, at Vidnet, Styrmanden, nys før Sammenstødet havde været forud, dog ikke oppe paa Bakken, og havde seet forover, og under dette brugt Natkikkert, uden at se noget, samt at Vidnet ellers forud for og under Sammenstødet stod forenom Kahytten paa Bagbords Side, hvorfra han havde Udsigt til Bagbords Side af Bakken og saa Udkigsmanden hver Gang denne under sin Gang frem og tilbage paa Bakken var paa Bagbords Side. Det kan efter dette ikke antages, at Udkiget fra „Erminia" har været mangelfuldt, og det maa derfor efter Rettens Formening have sin Grund i andre tilfældige Omstændigheder, at „Hilma" ikke observeredes af „Erminia", hvilke Omstændigheder dette har været, tør Retten ikke udtale sig afgjørende om; men skal alene anføre, at „Hilma" er et lidet Fartøi, og at Søen var høi og brækkende, og at det ikke er usandsynlig, at dette i og for sig kan have været tilstrækkeligt til at hindre, at „Hilmas" røde Lanterne kunde observeres fra „Erminia". Retten tør saaledes ikke anse det bevist, at nogen Forsømmelse fra „Erminias" Side er Skyld i Sammenstødet.

Men selv om det skulde kunne antages, at Udkiget fra „Erminia" ikke havde været tilstrækkelig skarpt, hvad Retten altsaa efter det oplyste ikke tør gaa ud fra, saa er der Spørgsmaal om, hvorvidt ikke „Hilma" selv for endel er Skyld i Sammenstødet.

Det er, som ovenfor anført, bevist, at man fra „Hilma" ialfald fra mellem 1/4 og 1/2 Time forud for Sammenstødet observerede „Erminias" grønne Lanterne, og man havde det paa det Rene, at „Erminia" lænsede med nordøstlig Kurs. Det maa vistnok antages, at „Hilma" fra først af har været berettiget til at gaa ud fra, at „Erminia" ogsaa paa sin Side havde observeret „Hilma", og vilde manøvrere saaledes, at der ikke var nogen Fare for Sammenstød, men da „Hilma" saa, at „Erminia" stadig holdt sin Kurs uforandret, ogsaa efterat Skibene havde nærmet sig hinanden stærkt, burde man paa „Hilma" have kunnet forstaa, at „Hilma" ikke var observeret af „Erminia", og saaledes ogsaa seet, at der kunde være Spørgsmaal om Fare. Og under disse Omstændigheder var „Hilma" efter Rettens Formening ikke berettiget til at beholde sin Kurs uforandret. „Hilma" burde da enten faldt af eller, hvis dette maatte ansees betænkeligt, luffet, eller der burde ialfald været anvendt et eller andet af de Midler, som Søveisreglerne anviser og som stod til Raadighed, for at vække „Erminias" Opmærksomhed. Og Retten finder, at „Hilma" ved under de forhaandenværende Omstændigheder at undlade ethvert Skridt for at undgaa Sammenstødet, maa siges ialfald for en væsentlig Del selv at være Skyld i dette. Med Hensyn til, at „Erminia" efter

Sammenstødet fortsatte sin Kurs uden at yde „Hilma" og dettes Besætning Hjælp eller undersøge, om saadan var fornøden eller opgive sit Navn m. m., maa merkes, at „Erminias" Mersseil laaredes ned og flere Skjøder affiredes og Prammen gjordes klar, idet man paa „Erminia" ikke vidste, enten man „sak eller flød", og at det sandsynligvis vilde have været forbunden med Fare for eget Skib at kaste paa Vinden med det fuldlastede Skib i den høie og brækkende Sø, især deleshed naar flere Stønnerter var brukket, samt at „Hilmas" Praining besvaredes, om end Afstanden eller Støien af Sø og Vind gjorde, at Svaret ikke kunde opfattes paa „Hilma". Det maa i denne Forbindelse ogsaa mærkes, at man fra „Erminia" saa, at „Hilma" holdt sin Kurs efter Sammenstødet, og at „Erminia" først satte Seil til igjen og fortsatte sin Kurs efterat „Hilma" var ude af Sigte.

Retten kan saaledes ikke finde det oplyst, at Sammenstødet er foraarsaget ved Skyld fra „Erminias" Side, og hvert Skib maa da bære sin egen Skade. „Erminia" maa saaledes blive at frifinde for „Hilmas" Tiltale.

Processens Omkostninger finder man at burde ophæve.

En Agent ved Meddomsret anseet med en Bod af 5 — fem — Kroner for at have overtraadt Lov om Margarin af 8 Marts 1902 § 4, kfr. § 11, 2 Del Nr. 1 ved at have solgt Margarin under Betegnelsen: „Sætermargarin".

Høiesterets Votering og Kjendelse af 18 Juni d. A. i Sagen L.-Nr. 112/1 1903: Straffesag mod Ulrik Fredrik Kristian Arneberg (Forsvarer til Prøve: Overretssagfører Hans Riddervold — Aktor: Advokat Harbitz).

Assessor Roll: Ved Hamar Meddomsrets Dom af 8 Januar 1903 er Agent Ulrik Fredrik Kristian Arneberg for Overtrædelse af Lov om Margarin af 8 Marts 1902 § 4, kfr. § 11, 2 Del Nr. 1, ilagt en Bod til Statskassen af 5 Kroner.

Paa denne Dom har Domfældte erklæret Anke, idet han anser Lovanvendelsen for at være urigtig, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Det er efter Meddomsrettens Domspræmisser paa det Rene, at Domfældte har falbudt Margarin med Tillægsbetegnelsen „Sæter" foran Ordet Margarin. Den Lovbestemmelse, om hvis Forstaaelse det her gjælder, lyder saa: „Margarin og Margarinost maa kun falbydes, forhandles, indføres eller udføres under disse Navne, uden andre Tillægsbetegnelser end Fabrikantens Navn eller Firma, Navnet paa Fabrikationsstedet, samt de i den almindelige Varehandel gjængse Kvalitetsbetegnelser, hvori ikke maa forekomme Udtryk, der kan lede til, at disse Produkter forvexles med Smør og ægte Ost." Og det er særlig om Forstaaelsen af Slutningsbestemmelsen: „samt de i den almindelige Varehandel" osv. der her er Spørgsmaal.

Jeg skal erkjende, at de i Loven benyttede Udtryk ikke er saa klare og uomtvistelige, som ønskelig kunde være, og jeg skal erkjende, at de i nogen Grad efter sin Ordlyd synes at kunne hjemle den Forstaaelse, Domfældte gjør gjældende. Af Lovens Forhistorie, navnlig af de om Loven stedfundne Forhandlinger i Odelsthinget, fremgaar det imidlertid med uomtvistelig Klarhed, at det maa have været Lovgiverens Mening, at en Betegnelse, som den af Domfældte her brugte, skal være forbudt. Det blev i Odelsthinget fremsat Forslag om, at Ordene „de i den almindelige Varehandel gjængse" skulde udgaa. Til Forsvar for deres Vibeholdelse blev fremholdt, at disse Udtryk skulde vise, at man kun

skulde have Tilladelse til at benytte Betegnelser, der havde sin Anvendelse paa al Slags Varer, og det blev særlig fremholdt, at man ved denne Betegnelse havde til Hensigt at hindre, at Margarin blev falbudt under Betegnelsen „Sætermargarin". Jeg mener, at man ved den stedfundne forudgaaende Forhandling er bunden til at forstaa Loven saa, at en Betegnelse som den her benyttede ikke er tilladt.

Jeg voterer derfor for, at Anken forkastes. I Betragtning af, at Lovens Udtryksmaade ikke er klar, og at det har været af stor økonomisk Interesse for vedkommende Fabrik at se Spørgsmaalet undergivet Høiesterets Afgjørelse, antager jeg, at Erstatningen til Statskassen for Sagsudgifter ved Høiesteret bør sættes lavt.

Konklusion:

Anken forkastes. Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Overretssagfører Hans Riddervold og Advokat Harbitz, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — seksti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, af hvilke Beløb Tiltalte, Ulrik Fredrik Kristian Arneberg, erstatter Statskassen 10 — ti — Kroner.

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Stang, extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom, Assessor Birkeland, extraordinær Assessor, Advokat Mejdell og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Kap. 5 § 4 i Straffeloven af 20 Aug. 1848 ikke i Almindelighed anseet anvendelig paa Politiforseelser og særlig ikke anvendelig paa ulovligt Brændevinssalg.

Høiesterets Votering og Dom af 30 Juli d. A. i Sagen, L.-Nr. 160/1 1903: Straffesag mod: 1) Ole Henrik Helgesen, 2) Karl Alexander Isaksen Gangasjärvi og 3) Nils Monsen (Forsvarer til Prøve: Overretssagfører Benjamin Vogt. Aktor: Adv. Harbitz).

Assessor Thoresen: Under Valgthinget for Alten Høsten 1900 uddelte Lars Lorentz Olsen Brændevin fra en Bod i Nærheden af Valglokalet. Herfor har han vedtaget en Mulkt af 40 Kroner.

Efter forgjæves Forelæg blev Ole Henrik Helgesen, Karl Alexander Isaksen Gangasjärvi og Nils Monsen af Politimesteren i Vestfinmarken satte under Tiltale til Fældelse efter Lov af 24 Juli 1894 § 25, 1ste Punktum, kfr. Straffelovens Kap. 5 § 4, for at have ydet Pengebidrag til Indkjøb af det uddelte Brændevin og saaledes at have forskaffet Uddeleren Midler til at iværksætte Forbrydelsen eller for ved nævnte Handling at have styrket Gjerningsmanden i hans forbryderske Beslutning.

Altens Meddomsret kjendte under 10 September 1902 de Tiltalte ikke skyldige.

Med Samtykke af Høiesterets Kjæremaalsudvalg undergaves Sagen fornyet Behandling ved Lagmandsret for Finmarkens Lagsogn, hvor de Tiltalte af Lagretten kjendtes skyldige i forsætlig at have været Gjerningsmanden behjælpelige ved en Forseelse — dog ikke under selve Forøvelsen — ved at styrke denne i hans forbryderske Beslutning eller

forskaffe ham Midler til at iværksætte den, ved før Valgthinget i Alten den 25 August 1900 at yde Pengebidrag til Indkjøb af Brændevin, der for en Del under samme blev uddelt af Lars Lorentz Olsen.

Ved Lagmandsrettens Dom ilagdes de Tiltalte for Forseelse mod Lov om Salg og Udskjænkning af Brændevin af 24 Juli 1894 § 25 sammenholdt med Straffelovens Kap. 5 § 54 hver en Bod af 25 Kroner til Statskassen, hvorhos de tilpligtedes at betale Kr. 20,00 hver i Sagsomkostninger.

Lagmandsretten er gaaet ud fra den Opfatning, at Straffelovens almindelige Bestemmelser om Delagtighed er anvendelige paa den her omhandlede Art af Politiforseelser.

De Tiltalte har under 13 Marts d. A. begjæret Lagmandsretsdommen indbragt for Høiesteret, idet de finder, at Straffelovens almindelige Regler om Delagtighed er urigtig anvendte ligeoverfor en Politiforseelse.

Kjæremaalsudvalget har henvist Anken til Prøvelse i Høiesteret.

Det Spørgsmaal, som foreligger til Høiesterets Afgjørelse, er altsaa, hvorvidt Straffelovens Kap. 5 § 4 rettelig er bragt i Anvendelse i Forbindelse med Brændevinslovens § 25.

Jeg antager ikke, at den omhandlede Bestemmelse i Straffeloven in casu er anvendelig. Man har hos os saavel i Theori som navnlig i Praksis ikke i Almindelighed anseet Straffelovens Bestemmelser om Delagtighed i det 5te Kap. anvendelige paa Politiforseelser paa samme Maade og i samme Udstrækning som med Hensyn til andre Lovovertrædelser. Jeg vil her henvise til Straffelovskommissionens Udtalelser i Motiverne til den nye Straffelov Side 60 og Motiverne til Lov om den nye Straffelovs Ikrafttræden Side 39. Jeg finder derhos ogsaa at burde henpege paa en Udtalelse fra Kristiania Politikammer af 4 Juni 1903, indeholdende Svar paa en Forespørgsel fra Forsvareren for Høiesteret om, hvorvidt det er Praksis ved Kristiania Politikammer at sætte under Tiltale for Delagtighed i Politiforseelser under Henvisning til Straffelovens Kap. 5. Dertil er svaret:

„Ved Tiltalebeslutning af 2 Marts 1898 blev 3 Personer satte under Tiltale for Overtrædelse af Fattigloven af 6 Juni 1863 § 59 (Betleri) sammenholdt med Straffelovens Kap. 5 § 4 Litr. e.

Iøvrigt er Straffelovens Delagtighedskapitel, saavidt erindres, ikke bragt i Anvendelse her ved Tiltale for Politiforseelser."

Det skal ogsaa erkjendes, at Anvendelse af Straffelovens Regler om Delagtighed for Politiforseelsers Vedkommende i mange Tilfælde vilde fremstille sig som aabenbart urimelig. Den her omhandlede Anskuelse om, at Bestemmelserne om Delagtighed i sin Almindelighed ikke er anvendelige, hvor det gjælder Politiforseelser, er ogsaa, saavidt skjønnes kommet tilsyne i flere Love, der med Hensyn til enkelte Politiforseelser udtrykkelig fastsætter Straf for andre end den egentlige Gjerningsmand, se saaledes t. Ex. Lov angaaende Jagt og Fangst af 20 Mai 1899 § 2 og Lov om Fredning af Lax og Søørret m. v. af 20 Juni 1891 § 2 og Lov om Løsgjængeri, Betleri og Drukkenskab af 31 Mai 1900 § 14. Disse Love, der sætter Straf for enkelte Arter af Delagtighed med Hensyn til de der omhandlede Politiforseelser, er efter min Formening lidet forenelige med den Anskuelse, at Straffelovens 5te Kap. skulde være anvendeligt paa de Arter af Delagtighed med Hensyn til disse Lovovertrædelser, der ikke indgaar under de ovennævnte, af mig citerede Love. Meget mere forekommer det mig, at disse netop stærkt taler til Støtte for den Anskuelse, der som anført navnlig i

Praksis har været den sædvanlige, at Straffelovens Kap. 5 om Delagtighed ikke i sin Almindelighed finder Anvendelse paa Politiforseelser, idet Delagtighed i saadanne Forseelser alene belægges med Straf i de Tilfælde, hvor saadant ligefrem er en Følge af Lovens Ord. Disse omfatter i den citerede Paragraf af Brændevinsloven af 24 Juli 1894 alene den egentlige Gjerningsmand eller den, der uddeler Brændevinet, ikke tillige den, der paa en eller anden Maade har været delagtig i Uddelingen, ligesom saadant heller ikke i nogen anden speciel Lovforskrift er erklæret strafbart.

Jeg antager i Henhold til det saaledes anførte, at de Tiltaltes Forhold, der efter Lagrettens Kjendelse bestaar i foregaaende Delagtighed i den stedfundne Uddeling af Brændevin, ikke kan ansees strafbart, og jeg vil saaledes votere for, at de Tiltalte frifindes.

Konklusion:

Ole Henrik Helgesen, Karl Alexander Isaksen Gangasjärvi og Nils Monsen bør for Paatalemyndighedens Tiltale i denne Sag fri at være.

Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Overretssagfører Benjamin Vogt og Advokat Harbitz, tillægges i Salarium, førstnævnte 100 — et hundrede — og sidstnævnte 70 — sytti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordn. Assessor, Exped.sekr. Bull: Jeg har fundet Sagen særdeles tvivlsom, men er kommen til samme Resultat som Førstvoterende og kan i det væsentlige tiltræde hans Begrundelse. Jeg vil ikke benegte, at der kan forekomme Politiforseelser, med Hensyn til hvilke Straffelovens Delagtighedsregler kan komme til Anvendelse. Om dette Spørgsmaal i sin hele Almindelighed finder jeg det ikke fornødent at udtale mig. Men med Førstvoterende maa jeg anse det saavel i Theori som Praxis fuldstændig fastslaaet, at i meget stor Udstrækning er Delagtighedskapitlet uden Anvendelse paa Politiforgaaelser. Naar Spørgsmaalet gjælder Delagtighed i Forseelser mod Brændevinssalgslovens § 25, første Punktum, vil jeg ingenlunde benegte, at en saadan Forgaaelse i og for sig er af den Art, at man meget vel kan tænke sig, at Loven kan have ment, at ogsaa Delagtige skulde være at straffe efter Straffelovens Delagtighedsregler. Det er imidlertid at bemærke, at det følgende Punktum i samme § sætter samme Straf, Bøder, for en Forgaaelse, med Hensyn til hvilken jeg efter Lovgivningens almindelige Holdning i disse Ting maa anse det for ganske uantageligt, at Loven kan være skrevet ud fra den Forudsætning, at Delagtighedskapitlet skal finde Anvendelse. Uantageligt maa det derhos ogsaa være, at første og andet Punktum, af hvilke intet udtaler sig udtrykkelig om Spørgsmaalet, skulde være skrevet ud fra modsatte Forudsætninger med Hensyn til Delagtighedsreglernes Anvendelighed.

Nogen Vægt finder jeg endelig ogsaa at maatte lægge paa, at, saavidt jeg forstaar, den nye Straffelov, som fra Begyndelsen af næste Aar træder i Kraft, vil medføre, at Medvirkning til Forgaaelser af den her foreliggende Art vil være straffri. Dette fremgaar efter min Opfatning utvetydig deraf, at den nye Straffelov inden sit Omraade kun straffer Medvirkning, hvor dette udtrykkelig er foreskrevet, at den altsaa ingen almindelig Bestemmelse indeholder om de Medvirkendes Straffeskyld, og at paa den anden Side den ældre Straffelov, derunder ogsaa indbefattet dens Kapitel 5 om Delagtighed, ophæves fra den Tid, da den nye Straffelov træder i Kraft. Bestemmelsen i den

nye Straffelovs § 58 medfører, at enkelte i en Forbrydelse samvirkende kan slippe med en lempeligere Straf end Personer, som er ene om Udøvelsen, men medfører ikke, at Medvirkning er strafbar i noget andet Tilfælde, end hvor Loven selv fastsætter dette. Efter dette vil man overfor Medvirkning i en Forgaaelse som den her paatalte efter den nye Straffelovs Ikrafttræden være heldigere stillet, om man gaar ud fra den Opfatning, at Delagtighedskapitlet her ikke for Tiden er anvendeligt, idet det vel maa siges, at Praxis ligeoverfor de Politiforseelser, hvor de Delagtige ikke er anseede som strafbare, i det store taget har bygget paa en Opfatning af Gjerningsmænd, der er noget rummeligere end den indenfor den ældre Straffelovs Ramme i Almindelighed anvendte.

Assessor Birkeland: Jeg er kommen til det Resultat, at Anken bør forkastes. Den nugjældende Straffelovs almindelige Bestemmelser, herunder Reglerne om Delagtighed, formenes efter Lovens Kapitel 7 § 15 anvendbare ogsaa paa Politiforseelser, medmindre navnlig enten Hovedforbrydelsens Art, f. Ex. ublandede Embedsforseelser, eller Straffebudets eget Lydende og Indhold eller Straffens særlige Art, saasom Konfiskation, tilsiger, at Regelen om Delagtighed ikke kan være ment at skulle være anvendelig eller ialfald kun paa visse bestemte Delagtighedshandlinger. Kfr. hermed Schweigaards Kriminalkommentar, Udgaven af 1882, Side 21—22, 208—9, jfr. 211—12. Den ovennævnte Begrænsning finder jeg ikke at kunne overføre paa det under nærværende Sag inkriminerede Forhold. Og overhovedet nogen særlig Grund til ligeoverfor Brændevinslovens § 25 første Passus at udelukke Delagtighedskapitlet kan jeg ikke finde er tilstede. Med Hensyn til Retsafgjørelser vedkommende det her reiste Spørgsmaal antager jeg, at der ikke foreligger nogen bindende Afgjørelse mod den af mig hævdede Opfatning. Enkeltstaaende Udtalelser under Voteringen kan jeg forsaavidt ikke tillægge videre Vægt. Heller ikke kan jeg medgive, at en bindende Sædvaneret skulde have udviklet sig i Retning af i Almindelighed at udelukke Delagtighedskapitlet ved Politiforseelser. Det er forsaavidt ikke afgjørende, at Paatalemyndigheden jevnlig kun sætter under Tiltale Hovedmand og ikke tillige Delagtige i Forseelsen. Dette finder sin Forklaring allerede i Politiforseelsernes egen Karakter, og at det ofte gjælder navnlig om at stemple og hemme vedkommende Handling og ikke saa meget at ilægge Straf. Det forholder sig vistnok saa, at den nyere Lovgivning, som af Førstvoterende bemærket, udtrykkelig nævner bestemte Delagtighedshandlinger i Politiforseelser som strafbare. Men disse Bestemmelser forsvarer formentlig sin Plads allerede af rent praktiske Grunde, selv om Domstolenes endelige Resultat vilde være, at Straffelovens 5te Kapitel paa dem var anvendelig. Hvorledes det her foreliggende Faktum vilde være at anse efter den nye Straffelov, der træder i Kraft næste Aar, finder jeg under enhver Omstændighed at være til liden eller ingen Veiledning, da Delagtighedsmaterien efter den ganske er omformet, og et nyt Princip lagt til Grund. Med Hensyn til Motiverne for Straffeloven skal jeg alene anføre, at angaaende den gjældende Ret, Side 60, Note 1, er bemærket, „at det ogsaa nu er høist tvivlsomt, om og navnlig i hvilken Udstrækning Lovens Delagtighedsregler lader sig anvende paa Politiforseelser."

Da jeg efter Konferancen ved, at jeg er i Minoritet, skal jeg ikke forme nogen Konklusion. I Henseende til Salarierne er jeg enig med de tidligere Voterende.

Extraordn. Assessor, Advokat Mejdell: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og Andenvoterende.

Extraordn. Assessor, Byretsassessor Prydz: I det væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Birkeland.

Extraordn. Assessor, Lagmand Thinn: Ligesaa.

Assessor Reimers: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og tiltræder ligeledes Hr. Assessor Bulls Bemærkninger, dog saaledes, at jeg ikke ønsker i denne Forbindelse at udtale mig om Forstaaelsen af den nye Straffelov i det Punkt, der her foreligger.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Paa en Øltappers Ølvogn gaar Skruemøtrikken til en af de i Dragets Trækhemper anbragte Skruer af med den Følge, at Draget falder ned paa Hestens Bagben, hvorved Hesten bliver skræmt, løber ud og overkjører en Kvinde, der kommer gaaende i Gaden, med den Følge, at hun kommer alvorlig tilskade og i flere Maaneder maatte henligge paa Hospitalet. Det var paa det Rene, at intet var at lægge Kjørekarlen, den benyttede Hest eller Vognen og Kjøreredskaberne forøvrigt tillast. Den skadelidende sagsøger Øltapperen som ansvarlig for det Passerede til at betale sig Erstatning efter Skjøn. Under Tvivl frifindes Øltapperen i begge Instanser. Se Høiesteretsdom af 7de Juli 1900, Retstidende f. s. A., S. 753 i Sagen: Otto Robsahm & Co. mod Beda Bechstrøm.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Marts 1903 i Sagen L.-No. 65 for 1ste Session s. A.: Pige Benedicte Nordby (Advokat Nygaard) mod Øltapper Karl E. Nielsen (Advokat Flood).

I nærværende Sag blev af Kristiania Byret under 2 Februar 1901 afsagt Dom, ved hvilken blev kjendt for Ret:

„Indstævnte Øltapper Karl E. Nilsen bør for Citantinden Benedicte Nordbys Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves."

Denne Dom har Benedicte Nordby ved Stævning af 8 Juni 1901 paaanket til Høiesteret, hvor hun, ligesom ved Byretten, er tilstaaet fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyrer. Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellantens befalede Sagfører, Advokat Kristen Nygaard, har nedlagt saadan Paastand:

1. „At den af Kristiania Byret under 2 Februar 1901 afsagte Dom i Sagen underkjendes.
2. At Appellantinden, Benedicte Nordby, hos Indstævnte, Karl E. Nilsen, tilkjendes Erstatning for Skade og Tab, hun har lidt ved, at en Indstævnte tilhørende Hest, forspændt en Ølvogn, den 28 September 1899 sprang ud og over hende i Dronningens Gade hersteds. Erstatningens Størrelse at ansætte ved Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Indstævntes Bekostning, med lovlige Renter af Erstatningsbeløbet fra 15 Marts 1900, til Betaling sker.
3. At Indstævnte tilpligtes at udrede Sagens Omkostninger, hvoriblandt Salær til Undertegnede. Dette paastaaes i ethvert Fald udredet af Statskassen."

Indstævnte, Øltapper Karl E. Nilsen, har paastaaet Byrettens Dom stadfæstet og sig hos Appellantinden tilkjendt Sagsomkostninger ved Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til Byretsdommen. Efter dennes Assigelse er ved Kristiania Byret optaget et Thingsvidne, paabegyndt 26 Juni, sluttet 2 November 1901, hvorunder hver af Parterne har ladet afhøre 6 Vidner. Sagens Stilling kan dog ikke findes væsentlig forandret ved de herunder fremkomne Oplysninger.

Advokat Nygaard har mødt som befalet Sagfører for Appellanten ogsaa ved dette Thingsvidne, til hvilket hun ligeledes var bleven tilstaaet fri Sagførsel m. v.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten og tiltræder i det Væsentlige dens Begrundelse.

Processens Omkostninger findes at burde ophæves ogsaa for Høiesteret.

Den befalede Sagfører har udført Sagen forsvarlig.

I Henhold til det Anførte assiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger ved Høiesteret ophæves.

Det den befalede Sagfører for Høiesteret, Advokat Kristen Nygaard, tilkommende Salarium ansættes til 150 — et hundrede og femti — Kroner, der tilligemed det ham som befalet Sagfører ved Thingsvidnet tilkommende Salarium udredes af Statskassen.

Byrettens Dom er saalydende:

Den 28 September 1899 kom Øltapper Karl E. Nilsens Kjøregut Kolby kjørende med Nilsens Vogn fra Grünerløkken nedover Storgaden. Omtrent udenfor Løveapotheket gik Skruemøtrikken til en af de i Dragets Trækhemper anbragte Skruer af med den Følge, at Draget faldt ned paa Hestens Bagben, hvorved Hesten blev skræmt og begyndte at løbe ud. Kjøregutten søgte at holde den igjen; men blev slynget af Bukken i Gaden, hvorefter Hesten satte afsted nedover Storgaden ned i Dronningens Gade, hvor den overkjørte en Kvinde, Benedicte Nordbye, der kom gaaende i Gaden, og som blev rammet af en af Vogndragene med den Følge, at hun kom alvorlig tilskade og i flere Maaneder har henligget paa Rigshospitalet.

Da Benedicte Nordbye i den omhandlede Anledning mener sig erstatningsberettiget ligeoverfor Øltapper Karl E. Nilsen, har hun i Henhold til opnaaet Beneficium og fri Sagførsel efter forgjæves forsøgt Forligsmægling ved sin befalede Sagfører ved Stævning af 2 Juni 1900 anlagt nærværende Sag mod Øltapper Karl E. Nilsen og har derunder nedlagt Paastand om, at Indstævnte tilpligtes at betale Citantinden Erstatning for Skade og Tab, hun har lidt ved den omhandlede Overkjøring, efter Skjøn af uvillige Mænd optaget paa Indstævntes Bekostning, tilligemed Renter og Omkostninger.

Indstævnte har paastaaet sig frifunden med Tilkjendelse af Sagsomkostninger.

Det maa ansees paa det Rene, at der intet er at lægge indstævnte Kjørekarl tillast i Anledning af hans Forhold ved den omhandlede Leilighed, og at den benyttede Hest var en rolig og sto Hest, samt at Indstævntes Vogn og Kjøreredskaber forøvrigt var i god og forsvarlig Stand, saaledes at der ene og alene bliver Spørgsmaal om, hvorvidt Indstævnte skal ansees erstatningspligtig som Følge af, at den omhandlede Skruemøtrik løsnede, og Draget paa Grund heraf faldt ned. Dette Spørgsmaal finder man meget tvivlsomt, idet det visselig kan siges at have været en Feil ved Indstævntes Kjøreredskab, at Dragets Befæstigelse løsnede paa den omhandlede Maade. Havde Skruen været klinket, hvilket ialfald

undertiden bruges, vilde man om ikke absolut saa dog paa det nærmeste have været sikret mod, at et saadant Uheld indtraf.

Imidlertid maa det dog paa den anden Side bemærkes, at efter Udtalelser fra de sagkyndige Kontravidner Smed Wiig og Hjulmager Mohn, der begge strax efter Begivenheden havde undersøgt den heromhandlede Vogn, kan det ikke ansees som nogen Regel, at saadanne Skruer klinkes; Wiig siger saaledes, at dette ikke var almindeligt, og at det f. Ex. aldrig brugtes paa danske Kjøretøier. Mohn siger, at det ikke var nogen Regel, at Skruerne klinkedes, og at det i saa Henseende forholdtes forskjelligt, hvorhos begge Vidner have udtalt, at de anser det indtrufne som det rene Uheld, der hverken kunde lægges Indstævnte eller hans Kjører tillast, og at Uheldet kunde være indtruffet, selv om Vognen havde været ny.

Under disse Omstændigheder kan man ikke lægge Indstævnte det tillast, at han brugte et Kjøreredskab, saaledes som det i Almindelighed forfærdiges og bruges, og da maa man gaa ud fra, at det skyldes et rent Uheld, at Møtrikken under Kjørselen arbeidede sig løs, kommer man til det Resultat, at Indstævnte eller hans Kjøregut ikke kan ansees at have udvist Mangel paa pligtmæssig Omtanke og Forsigtighed. Og da kan, kfr. Høiesterets Dom af 7 Juli 1900, Retstidende for s. A., Side 753 flg., Indstævnte ikke pligte Erstatning.

Indstævnte vil saaledes blive at frifinde, idet Sagens Omkostninger findes at burde ophæves. Den for Citantinden beskikkede Sagfører, Advokat Kristen Nygaard, der forsvarlig har udført Sagen, findes i Salær, der vil blive at udrede af Statskassen, at tilkomme 80 Kroner, idet man med Hensyn til hans Arbeide henviser til den fra ham derom indkomne Opgave, hvorhos bemærkes, at Sagen i faktisk Henseende har været ganske enkel.

Thi kjendes for Ret:

Indstævnte Øltapper Karl E. Nilsen bør for Citantinden Benedicte Nordbyes Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves.

Den for Citantinden beskikkede Sagfører Advokat Kristen Nygaards Salær ansættes til 80 — otti — Kroner.

2 Januar 1901. F. Mack.

Jeg er med Førstvoterende enig i, at der in casu ikke kan siges fra Kjørekarlens eller Indstævntes Side at være udvist nogen Uforsigtighed eller Mangel paa Omtanke, der kan begrunde Ansvar for det indtrufne Uheld. Det kan vistnok af det under Sagen oplyste udledes, at det vilde have været det forsigtigste af Indstævnte, om han, som undertiden sker, havde ladet vedkommende Skrue klinke, hvorved en Affalden forhindres eller vanskeliggjøres, og at paa denne Maade den ulykkelige Begivenhed kunde tænkes at have været undgaaet. Men foruden at som antydet en saaden Forholdsregel efter de sagkyndige Vidners Udtalelser ikke indeholder nogen absolut Betryggelse mod, at Møtrikken under Kjørselen kan løsne og falde af, kan det formentlig i saa Henseende ikke af en Vogneier kræves en mere skjærpet Agtsomhedspligt end den, der inden hans Bedrift og ved Kjøretøier af heromhandlede Art i Almindelighed udvises og ansees som forsvarlig. — Det turde maaske efter det Passerede og til Forebyggelse af fremtidige lignende Kalamiteter blive Opfordring fra Politimyndigheden til i herberørte Henseende at gribe ind med fornødne Paabud eller strengere Kontrol med Hensyn til Beskaffenheden og Forsvarligheden af denslags Kjøretøier. Men saalænge saadant Paabud ikke foreligger, og det for den almindelige Bevidsthed ikke kan siges at stille sig som forbundet med Fare at undlade den ovenbehandlede Sikkerhedsforanstaltning, tør formentlig et Tilfælde som det indtrufne ikke tilregnes en Vogneier som Uagtsom-

hed. — Med disse Bemærkninger kommer jeg, skjønt ogsaa jeg under adskillig Tvivl, til samme Resultat som Førstvoterende.

11 Januar 1901. A. Gjerdrum, kst.

26 Januar 1901.

Enig paa samme Maade som Andenvoterende.

E. Kjerschow.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 1ste Session 1903.

Den 4 Juli. L.-No. 133. Straffesag mod 1) Johan Ernst Johnsen Elgaaen, 2) Elias Eriksen, 3) Martin Eriksen Elgaaen og 4) Tobias Oliversen Elgaaen, ved Dom af Meddomsret i Nordre Østerdalen 26 Febr. d. A. ilagte den førstnævnte efter 15—1 og 17—5 første Passus en Bod af 50 Kr. og hver af de øvrige efter 15—1 en Bod af 25 Kr. til Statskassen. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Adv. Fr. Stang Lund 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Harbitz 40 Kr. uden Refusion.

L.-No. 134. Straffesag mod 1) Marius Johansen og 2) Petter Bernhard Johansen, ved Dom af Meddomsret i Sarpsborg 13 Marts d. A. tilfundne, No. 1 efter 10—2, jfr. § 26, 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød og No. 2 efter 10—1, jfr. § 26, 8 Dages lignende Fængsel. Høiesteret forlængede Straffetiden til henholdsvis 15 og 20 Dage. Salær til Aktor Adv. Harbitz 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Fr. Stang Lund 40 Kr., hvoraf 50 Kr. til solidarisk Refusion.

L.-No. 135. O.-No. 193 for 2den Session 1902. O. Langaker (Adv. Rieber-Mohn) mod N. Morten-Müller & Co. (selv.). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 136. J.-No. 82 for 1ste Session 1902. Søretssag: Den Østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo (Adv. Rønneberg) mod fhv. Foged Johnsens Konkursbo ved Boets Bestyrer Overretssagfører Joh S. Knudtzon og Skifteretten i Kristiansund (Adv. Lous). Ligesaa.

L.-No. 137. O.-No. 115 for 1ste Session 1902. M. J. Weng (Adv. Røstdal) mod Guldsmed David Andersen (Adv. Keyser Jordan). Ligesaa.

L.-No. 138. J.-No. 65 for 1ste Session 1902. Søretssag: Det Norske Lloyds Administrationsbo (Adv. Knagenhjelm) mod Overretssagfører H. Chr. Bagger (udebleven.). Ligesaa.

Den 7 Juli. L.-No. 139. J.-No. 48. Skjønssag efter Vasdragsloven: Aktieselskabet Det norske Metalvalseverk (Adv. J. M. Lund) mod 1) Interessentskabet Brofos Mølle, 2) Lillehammer Aktiemølle, 3) Ryms Brugs Konkursbo, 4) Skars gamle Farveri — nu K. J. Mæhlums Konkursbo —, 5) Hersougs Frørenseri, 6) Gudbrandsdalens Uldvarefabrik og 7) Sorgendals Mølle (Adv. Seip ved Adv. Rygh for de Indstævnte undtagen No. 1, der ikke lod afgive Møde, og overfor hvem Appellen frafaldtes).

Den 14 Juli. L.-No. 140. O.-No. 81. Brandforsikringsselskabet „Norge" (Adv. Schiander) mod Landhandler Jens Strand Olsen (Adv. Thaulow Aubert beskikket). Anteciperet efter Bevilling til Indstævnte. Salær til sidstnævnte Advokat 600 Kr. at udrede af Statskassen i Lighed med Salæret (160 Kr.) til den beskikkede Sagfører ved et Thingsvidne i Lofoten af 9 og 11 Mai d. A.

Den 15 Juli. L.-No. 141. Straffesag mod Klaus Andersen Bæthe eller Grimestad, ved Dom af Forhørsret i Søndhordland 3 Juni d. A. efter 19—3 Litr. a, kfr. § 7, 2 Litr. a, sammenholdt med 6—11, tilfunden $1^1/_2$ Aars Strafarbeide med 8 Dages Fradrag for udholdt Varetægtsfængsel samt ilagt Erstatning til 2 Bestjaalne med henholdsvis Kr. 303,05 og Kr. 14,00. Høiesteret forlængede Straffetiden til 4 Aar med 29 Dages Afkortning for Varetægtsfængslet. Salær til Aktor Adv. Klingenberg 60 Kr. og til Forsvarer Adv. F. Borgen 40 Kr, hvoraf 50 Kr. til Refusion.

L.-No. 142. Straffesag mod Steffen Andreas Berghʼ, af Høiesteret for ulovlig Handel ilagt en Bod af 40 Kr. til Loppen og Øksfjords Herredskasse samt 60 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Alten af 22 Mai 1902 var han frikjendt. Salær til Aktor Adv. Fr. Stang Lund (ved Adv. Herm. Lund) 60 Kr. og til Forsvarer Adv. F. Borgen 40 Kr. af Statskassen.

Den 16 Juli. L.-No. 143. Straffesag mod Jørgen Mathias Thomassen, af Høiesteret for ulovlig Handel ilagt en Bod af 40 Kr. til Talviks Herredskasse samt 60 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Alten af 25 Oktbr. 1902 var han frifunden. Salær til Aktor Adv. Fr. Stang Lund (ved Adv. Herm. Lund) 60 Kr. og til Forsvarer Adv. F. Borgen 40 Kr. af Statskassen.

Den 17 Juli. L.-No. 144. O.-No. 23. Albert Nicolaysen eller nu hans Dødsbo (Adv. Koss) mod O. Fredrichsens Dødsbo eller nu hans umyndige Arvinger Nora og Olaf Fredrichsen ved deres beskikkede Værge (Adv. C. Lundh).

Den 18 Juli. L.-No. 145. O.-No. 229 for 2den Session 1902. O. C. Strøm & Co.s Konkursbo (Adv. Flood) mod Kjeld Bergs Konkursbo ved Skifteforvalteren, Sorenskriveren i Nedre Romerike, og Bestyreren Overretssagfører Olaf Christophersen (denne). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 146. O.-No. 249 for 2den Session 1902. Kirkedepartementet paa Statskassens Vegne (Regjeringsadvokaten) mod Sognepræst Robertus J. Olsen (Adv. Bredal beskikket). Ligesaa. Salær til sidstnævnte Advokat 200 Kr. af Statskassen.

L.-No. 147. O.-No. 250 for 2den Session 1902. Kirkedepartementet paa Statskassens Vegne (Regjeringsadvokaten) mod Sognepræst J. C. B. Schaanning (Adv. Schaanning). Ligesaa. Salær til sidstnævnte Advokat 150 Kr. af Statskassen.

L.-No. 148. O.-No. 328 for 2den Session 1902. Ole Hovdenaks Enke (Adv. Garup Meidell) mod J. A. Arntsen (udebleven). Ligesaa.

L.-No. 149. O.-No. 263 for 2den Session 1902. Stang & Bredal (Adv. Hilditch) med L. Sutro & Co., London (Adv. Knagenhjelm). Ligesaa. ✓

L.-No. 150. O.-No. 267 for 2den Session 1902. W. C. Fabritius & Sønner, A/S. (Adv. Ramm) mod Aktieselskabet Birger J. Dethloffs Magasin ved Formanden i dets Direktion Grosserer Henrik Dethloff (udebleven). Ligesaa.

L.-No. 151. O.-No. 195 for 2den Session 1902. Ole Uhlnes Dødsbo (Adv. Solnørdal) mod Even H. Ruud (Adv. Aanesen). Ligesaa.

L.-No. 152. O.-No. 120 for 1ste Session 1902. Arkitekt W. Meyer (Adv. Røstdal) mod Fru Betty Samuelsen (Adv. Broch Utne). Ligesaa. Appellanten ilagdes 500 Kr.s Bøder til Statskassen for unødig Trætte.

L.-No. 153. J.-No. 44 for 1ste Session 1900. Søretssag: Vestlandske Lloyd (Adv. Ramm) mod Gerdt Meyer (Adv. Seip). Ligesaa.

Den 23 Juli. L.-No. 154. O.-No. 25. Godseier O. B. H. Hanneborg (Cand. jur. A. Willumsen til Prøve) mod Kjøbmand Nils Breilid (Adv. Knudtzon). For Processens Skyld: Arkitekt Henr. Nissen, Tømmermester C. Agthes Arvinger ved Arkitekt A. Agthe og Murmester J. Vollmanns Arvinger ved hans Enke Fru Maria Vollmann; af disse mødte Arkitekt Nissen, hvorimod de andre udeblev. ✓

L.-No. 155. Straffesag mod Engebret Larsen Ro, ved Dom af Lagmandsret i Buskerud Lagsogn af 13 Mai d. A. efter 21—20 første Led, jfr. 6—11, tilfunden 6 Maaneders Strafarbeide med 7 Dages Afkortning for udholdt Varetægtsfængsel. Høiesteret forkastede Tiltaltes Anke. Salær til Forsvarer Adv. Fr. Stang Lund (ved Adv. Herm. Lund) 60 Kr. og til Aktor Adv. F. Borgen 40 Kr., hvoraf 50 Kr. til Refusion.

Den 25 Juli. L.-No. 156. J.-No. 13. Søretssag: Axel Andreassen Dahl (Overretssagfører Hans Dahl til Prøve) mod Andreas Johansen Gjelen (Adv. Harbitz beskikket). Salær til denne 200 Kr. af Statskassen til Refusion hos Appellanten.

L.-No. 157. Straffesag mod Jørgen Nikolai Jørgensen, af Høiesteret efter 10—2, jfr. § 26, ilagt en Bod af 20 Kr. til Statskassen samt 25 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Senjen af 18 April d. A. var han (af Rettens Pluralitet, Domsmændene) frikjendt. Salær til Aktor, Overretssagfører Thorstein Diesen (til Prøve), 60 Kr. og til Forsvarer, Adv. Klingenberg, 40 Kr. af Statskassen.

L.-No. 158. O.-No. 194. Overingeniør A. Holter (Adv. Keyser Jordan) mod Grosserer L. Falkenberg (udebleven). For at varetage sit Tarv: Vulkan Jernstøberi og mekaniske Værksted (udebleven). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

Den 29 Juli. L.-No. 159. O.-No. 24. N. N. Plannthin (Overretssagfører Abeler til Prøve) mod Læderfabrikant Dietrich Hildisch (Adv. Strøm).

Den 30 Juli. L.-No. 160. Straffesag mod 1) Ole Henrik Helgesen, 2) Karl Aleksander Isaksen Gangasjärvi og 3) Nils Monsen, ved Dom af Lagmandsret i Finmarkens Lagsogn af 11 Marts d. A. efter Brændevinsloven af 24 Juli 1894 § 25, sammenholdt med 5—4, ilagte hver en Bod af 25 Kr. til Statskassen. Ved

Dom af Meddomsret i Alten af 10 September 1902, administreret af Sættedommer, var de frifundne. Det sidste blev ogsaa Tilfældet i Høiesteret. Salær til Forsvarer, Overretssagfører Benjamin Vogt (til Prøve), 100 Kr. og til Aktor, Adv. Harbitz, 70 Kr. uden Refusion.

Den 31 Juli. L.-No. 161. Privat Straffesag: Disponent Victor Anderson (Adv. Rygh) mod A. Pedersen (Adv. Hazeland). Ved Dom af Meddomsret i Kristiania af 17 Marts d. A. blev A. Pedersen frifunden for Andersons Tiltale i Anledning af nogle af ham som Formand for „Arbeidernes faglige Landsorganisation i Norge" brugte Udtryk i en Skrivelse til Centralstyret for Norsk Arbeidsgiverforening af 9 Januar næstfør angaaende en paa Kristiania Spigerværk stedfunden Arbeidskonflikt, hvorhos Anderson ilagdes 50 Kr. i Sagsomkostninger. Høiesteret ophævede denne Dom, forbi Meddomsretten feilagtig havde antaget Betingelserne for Afsigelse af Frifindelsesdom i Henhold til Straffelovens § 324 at være tilstede, samt ilagde Pedersen 300 Kr. i Sagsomkostninger for begge Retter.

Hermed sluttede Høiesterets 1ste Session 1903.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 31—32. Onsdag den 12 August 1903.

Domme.

Skal en ved Tvangsauktionssalg af fast Eiendom, som ikke dækket af Kjøbesummen, bortfaldt Panteforbring igjen træde i Kraft, udkræves dertil, at Auktionskjøberen udsteder en Erklæring, hvorved han igjen paabinder Eiendommen denne Forbring som Heftelse. Skal Forbringens Eier være beskyttet mod godtroende Trediemand, maa Erklæringen thinglæses. Forbringens nye Prioritet regnes fra Thinglæsningens Dato. Uthinglæst har en saadan Erklæring ingen Betydning i Transaktioner angaaende Eiendommen ligeoverfor en Trediemand, der ikke kjender til og er forpligtet til at respektere Erklæringen. Auktionskjøberens Overdragelse af en ved Tvangsauktion udækket Panteforbring — til Eiendom eller til Sikkerhed — til Nogen, der er uvidende om Tvangsauktionen og dens Resultat, giver ikke denne nogen Ret i Eiendommen, der kan gjøres gjældende mod godtroende Trediemand.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Marts 1903 i Sagen L.-no. 59 for 1 Session f. A. Fru Tingelsen (Advokat Feragen) mod Grosserer J. E. Andrén (Advokat Helmer).

Ved Dom, afsagt den 21 Mai 1900 af Sorenskriveren i Aker og under 3die December s. A stadfæstet af Kristiania Overret, blev Fru Tingelsen dømt til at betale Grosserer J. E. Andrén Kr. 2 478,62 med 5 % Rente fra 6 Oktober 1897. Sagens Omkostninger blev for begge Retter ophævet.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henvises der til de nævnte Dommes Præmisser.

Overrettens Dom er af Fru Tingelsen indbragt for Høiesteret, hvor hun har fremlagt Udskrift af et til hende den 30 Oktober 1897 af E. O. Agnæs udstedt og den 11 November næstefter thinglæst Skjøde paa Gaarden Onsaker i Hole og paastaaet sig frifundet for Andréns eller nu hans Konkursbos Tiltale.

Andréns Konkursbo har paastaaet Overrettens Dom stadfæstet.

Begge Parter har derhos paastaaet sig Procesomkostninger tilkjendt.

Høiesteret kommer til et andet Resultat end de foregaaende Retter.

Ved et gjennem Tvangsauktion foregaaet Salg af fast Eiendom bortfalder de Heftelser, der ikke dækkes af Kjøbesummen. Skal en saaledes udækket og som Heftelse paa Eiendommen bortfaldt Forbring igjen træde i Kraft, udkræves dertil, at Auktionskjøberen udsteder en Erklæring, hvorved han igjen paabinder Eiendommen denne Forbring som Heftelse. Skal Forbringens Eier være beskyttet mod godtroende

Trediemand, maa Erklæringen thinglæses. Og Fordringens nye Prioritet regnes fra Erklæringens Thinglæsning. En saadan Erklæring har, uthinglæst, ingen Betydning i Transaktioner angaaende Eiendommen ligeoverfor en Trediemand, der ikke kjender til og er forpligtet til at respektere Erklæringen. Og om Auktionskjøberen overdrager en ved Tvangsauktion udækket Pantefordring til Eiendom eller til Sikkerhed til nogen, der er uvidende om den afholdte Tvangsauktion og dens Resultat, erhverver denne ikke derved nogen Ret i Eiendommen, der kan gjøres gjældende mod godtroende Trediemand.

Da ingen saadan Erklæring som omhandlet af Murmester Christiansen blev thinglæst, efterat han ved Tvangsauktionen af 27 Mai 1895 havde kjøbt Gaarden Onsaker, er følgelig den heromhandlede Pantobligation derved bortfaldt som tinglig Heftelse paa Eiendommen og hvilede altsaa ikke som saadan paa den, da Tvangsauktionen af 21 Januar 1899 afholdtes.

Spørgsmaalet bliver da, om Fru Tingelsen, da hun kjøbte Eiendommen, var vidende om, at Murmester Christiansen havde paa en saadan Maade vedtaget, at Pantobligationen uagtet udækket ved Tvangsauktionen af 1895 skulde vedblive at hefte paa Eiendommen, at dette paabandt hende som en personlig Forpligtelse at overtage Fordringen. For at saa skulde være Tilfældet, har selvfølgelig Andréns Bo Bevisbyrden. Men Høiesteret finder ikke et saadant Bevis født. Det til Fru Tingelsen udstedte Skjøde nævner intet om nogen saadan Heftelse. Og det er heller ikke godtgjort, at hun paa nogensomhelst anden Maade har overtaget nogen saadan Forpligtelse.

Processens Omkostninger findes der Grund til at ophæve for alle Retter.

En af de Voterende stemmer for Stadfæstelse af Overrettens Dom med Ophævelse af Processens Omkostninger for Høiesteret.

Idet dette Medlem henviser til den Opfatning af det i Sagen foreliggende Spørgsmaal, der er fremholdt i et i Retstidende 1887 Side 628—629 refereret Votum, skal han videre anføre følgende:

En Panteheftelse kan ikke antages at blive udslettet eller at bortfalde ved den blotte Kjendsgjerning, at den ikke dækkes ved et under Tvangsauktion gjort og approberet Bud. Det er heraf en Følge, at saafremt den af Kjøberen trods Auktionsbudet godtages som fremdeles hvilende paa Pantet, bliver den ikke at betragte som en ny og fra den oprindelige forskjellig Heftelse med ny og — i Tilfælde — senere Prioritet. En ved Tvangsauktion udækket Heftelse bortfalder, fordi Kjøberen, naar hans Bud ei dækker den, ikke pligter at tilsvare Pantegjælden i videre Udstrækning, end Budet medfører. Men det indsees ikke, hvad der med Rimelighed skulde være til Hinder for, at han af en eller anden Grund — til Exempel for uden ny Auktions Afholdelse at opnaa Approbation — erklærer sig villig til i det Hele eller for en Del at vedstaa de ved hans Bud ikke dækkede Heftelser med den Virkning, at disse uden fornyet Thinglæsning forbliver hvilende paa Pantet som de samme identiske — og følgelig med samme Prioritet udstyrede — Heftelser som før. Det indsees ikke hvilken rimelig Grund der skulde kunne anføres for, at en saadan Viljestilkjendegivelse fra Auktionskjøberens Side, thinglæst eller uthinglæst, skulde negtes Gyldighed overfor senere erhvervede Rettigheder i Eiendommen eller overfor Kjøberens Kreditorer. Thi, som nævnt, i selve Auktionen eller i Auktionsbudet ligger intet i og for sig udslettende Moment.

Det maa altsaa efter dette Medlems Opfatning komme an paa, hvad Auktionskjøberen herom har tilkjendegivet som sin Vilje. Og in casu har Christiansen ved sin Disposition og paafølgende Transport af Obligationen qu til Andrén paa fuldkommen utvetydig Maade udtalt som sin Vilje, at Obligationen trods Auktionen af 1895 fremdeles skulde forblive hvilende paa Eiendommen og med samme Prioritet som før. Det er vistnok saa, at Obligationen ikke nævntes i Kjøbekontrakten med Agnæss; men Forholdet her er uklart. Og i ethvert Fald hviler Fru Tingelsens Hjemmel til Eiendommen paa hendes Bud ved Auktionen af 1899, der dækker Obligationen.

Om Obligationens Bortfalden ved Konfusion antages der ikke at kunne blive Spørgsmaal.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Appellanten, Fru Tingelsen, bør for Indstævntes, Grosserer J. C. Andréns eller nu hans Konkursbos, Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for alle Retter ophæves.

Af Akers Underrets Dom hidsættes:

Den 6 April 1894 udstedte Oluf Johannesen til Nygaard & Olsen en den 23 samme Maaned thinglæst Obligation stor Kr. 2 478,83 med Pant i Eiendommen Matr.-No. 40, L.-No. 144 (G.-No. 41, B.-No. 2) Onsaker i Hole Thinglag. Denne Obligation deponeredes kort efter af Nygaard & Olsen hos Trælasthandler Chr. Andersen til Sikkerhed for Gjæld efter endel hos Andersen anbragte Vexler, der var trukne af en Murmester Ole Christiansen og accepteret af Nygaard & Olsen. Den 27 April (Mai?) 1895 blev der efter Rekvisition af Hypothekbanken holdt Tvangsauktion over den pantsatte Eiendom, der blev tilslaaet Murmester Christiansen som Høistbydende for 11 650 Kr., ved hvilket Bud den omhandlede Obligation ikke blev dækket. Samme Aar overdrog Christiansen sit Auktionsbud til sin Brodersøn Christian Andersen, til hvem Auktionsskjøde den 28 August 1895 blev udfærdiget. Det var Meningen, at Christiansen og Brodersønnen skulde være sammen om Eiendommen, idet begge i Forening udlagde Penge i Anledning af Kjøbet. Da det imidlertid viste sig, at Brodersønnen ikke var skikket til at drive Gaarden, blev Fællesskabet ophævet, idet Brodersønnen fik sine udlagte Penge tilbage af Christiansen, der siden blev Eneeier. Ved Kjøbekontrakt af 24 September 1897 overdrog Christiansen derpaa Eiendommen til C. Agnæss for en Kjøbesum af 32 430 Kr., der skulde afgjøres derved, at Agnæss skulde overtage en Obligation til Hypothekbanken stor Kr. 4 680 og 2 Obligationer til Overretssagfører Backe store tilsammen 6 000 Kroner samt betale kontant 21 750 Kroner. Det sidstnævnte Beløb skulde videre afgjøres paa den Maade, at Agnæss forbandt sig til at skaffe Christiansen Transport paa Brandskadeerstatningen for Kongens Gade 12 i Kristiania stor 29 000 Kr., af hvilket Beløb Agnæss skulde have en Fjerdepart 7 250 Kr. Ved en Paategning paa Kjøbekontrakten, dateret 30 September 1897, har Christiansen kvitteret for Modtagelsen af de omhandlede 29 000 Kr. Noget Skjøde paa Eiendommen blev imidlertid ikke udstedt, hvorimod Eiendommen, efterat Christiansens Bo i 1898 var bleven taget under Behandling som Konkursbo, ved Tvangsauktion den 21 Januar 1899 blev solgt til Fru Tingelsen som Høstbydende for 13 260 Kroner.

Da Christiansen i 1895 kjøbte Gaarden Onsaker, havde han indfriet Nygaard & Olsens Vexelgjæld hos Chr. Andersen, til Sikkerhed for hvilken Obligationen af 6 April 1894 var stillet. Obligationen blev imidlertid fremdeles i nogen Tid

beroende hos Andersen, men derpaa den 1 Oktober 1896 af Andersen, der havde Transport paa Obligationen, videre transporteret til Christiansens Datter Inga. Samtidig blev Obligationen deponeret hos Grosserer J. E. Andrén til Sikkerhed for Christiansens Gjæld til denne, og derpaa under 7 September 1898 transporteret til Andrén. Denne har nu ved Stævning af 21 Marts d. A. gjæsteretsvis sagsøgt Fru Tingelsen, ved hvis Auktionsbud Obligationen var bleven dækket og paastaaet hende tilpligtet at betale Obligationsbeløbet Kr. 2 478,₆₃ med 5 % Rente fra 6 Oktober 1897 samt Sagens Omkostninger.

Overrettens Dom er saalydende:

Ved Stævning af 31 Mai 1900 har Fru Tingelsen hertil indanket en af Sorenskriveren i Aker den 21 s. M. i en Gjæsteretssag afsagt Dom, ved hvilken Appellantinden er tilpligtet at betale Grosserer Andrén Kr. 2 478,₆₃ med 5 % aarlig Rente fra 6 Oktober 1897; Sagens Omkostninger blev ophævede. Appellantinden paastaar Dommen underkjendt og sig frifunden med Tilkjendelse af Omkostninger for begge Retter. Indstævnte, Grosserer Andrén, procederer til Stadfæstelse samt paastaar sig tilkjendt Sagsomkostninger.

Retten, der med Hensyn til Sagens Sammenhæng i det Hele kan henvise til Underretsdommens Præmisser, kommer ogsaa til samme Resultat. Obligationens Overdragelse til Datteren og den umiddelbart derefter fulgte Deposition af den hos Indstævnte maa, i Forbindelse med hvad der forøvrigt er oplyst, ansees som en tydelig Villiestilkjendegivelse fra Christiansens Side om, at Obligationen fremdeles skal være gjældende som Panteheftelse paa Gaarden. Det kan i denne Henseende ikke tillægges Betydning, at der raader nogen Uklarhed om, hvorvidt Christiansen har deponeret Obligationen hos Indstævnte umiddelbart efter at han havde indfriet Gjælden hos Chr. Andersen, eller om han har ladet den bero nogen Tid hos denne — og isaafald hvorlænge — førend han tog Transport paa den og leverede den til Indstævnte (se Christiansens Svar til 3dje Spørgsmaal Akt Side 11 og Indstævntes Indlæg Akt Side 14 og O.-No. 7 første Side). At der her ikke er Spørgsmaal om Konfusion, er man ogsaa enig med Underretten i. At Indstævnte har været i god Tro, da han modtog Obligationen, er ikke omtvistet — det antages, at han først under Sagen blev vidende om, at den ikke var bleven dækket ved Tvangsauktionen af 27 April (Mai?) 1895.

Da Appellantinden ikke har ført nogetsomhelst Bevis for, hvad der fra Indstævntes Side er benægtet, at hun har faaet Kjøbekontrakt overført paa sig af Agnæss eller har faaet Skjøde af denne, findes hendes Hjemmel udelukkende at hvile paa Tvangsauktionen af 21 Januar 1899, ved hvilken hun fik Tilslag for et Beløb, der dækkede ogsaa den heromhandlede Obligation og da det efter det foran Anførte maa antages, at Obligationen fremdeles hviler som Panteheftelse paa Gaarden, er hun med Rette tilpligtet at tilsvare denne.

Underrettens Dom vil derfor blive stadfæstet. Omkostningerne findes dog at burde ophæves ogsaa her ved Retten.

E. Lie.

Under Henvisning til Høiesteretsdom („Retstid." 1877 Side 429 fg.) er jeg i stor Tvivl og er foreløbig tilbøielig til at give Appellantinden Medhold. Christiansens Transport af Obligationen til Andrén burde have faaet et for efterfølgende Erhvervelser i og af Eiendommen tilgjængeligt Udtryk (Thinglæsning); nu foreligger tvertom Udtryk i modsat Retning ved Kjøbekontrakten med Agnæss. At Andrén erhvervede en ved Tvangsauktion udækket Obligation er efter gjældende Ret intet Særsyn; denne Ret stiller den Fordring til Pantobligationskjøbere og Erhververe at undersøge, om Obligationen skulde være udslettet ved Tvangsauktion. Christiansens Forhold ved at transportere en saadan Obligation har

muligens været en bona-fide Handling; men at den skulde kunne ligestilles med Udfærdigelse af ny Obligation, kan jeg ikke antage. At Andrén ved den sidste Auktion optraadte med Paastand om Panteret er ikke bevist.

Joh. Knap.

Jeg antager — skjønt under megen Tvivl — at maatte slutte mig til Førstvoterende. Idet jeg iøvrigt i det Væsentlige er enig i 2 Voterendes Bemærkninger, finder jeg dog, efter hvad der foreligger, efter Omstændighederne at maatte antage, at et saadant Tilkjendegivende som af 2 Voterende nævnt er givet under Auktionen (af 21 Januar 1899), og da Appellantinden — som af Førstvoterende paapeget — ikke har legitimeret, at hun har kjøbt Eiendommen af Agnæss og saaledes ikke har anden Hjemmel for sin Eiendomsret, end fornævnte Auktion, maa hun finde sig i at betale, hvad der ved samme af rette Vedkommende bliver hende paalagt. I Henhold til, hvad jeg har anført, maa jeg nemlig gaa ud fra, at Christiansen — eller nu hans Konkursbo — paa Auktionens Tid var at anse som Eier af Gaarden, at det var ved Misligholdelse fra hans eller Boets Side, at Auktionen blev afholdt, og at Obligationens Beløb, hvis det ikke blev at udbetale Andréen, maatte tilfalde Boet. Med disse Bemærkninger slutter jeg mig til Førstvoterendes Konklusion.

Wilh. Andersen.

Da de manglende Oplysninger om, til hvem det Overskydende af Kjøbesummen skulde betales, hvis Andrén ikke er rette Vedkommende, ikke udelukker Tredievoterendes Formodning om, at Christiansen eller hans Bo isaafald er rette Vedkommende og at Fru Tingelsen endnu ikke har betalt, fastholder jeg ikke min Dissents.

Joh. Knap.

En Skipper har efter sit Konnossement paa Bestemmelsesstedet at aflevere et vist Antal Sække Mais og har intet Ansvar for Vægt. Istedet herfor blev efter Modtagerens Forlangende Sækkene opsprættede og Maisen leveret løs i Skibsrummet, hvor den blev øst i Tønde og senere opveiet. Efter det saaledes passerede antages Modtageren at have frafaldt Krav paa at faa det i Konnossementet nævnte Antal Sække med Mais. Rederiet antages saaledes at være in salvo, naar det beviste at have leveret alt, hvad der var indlastet. Dette Bevis antages Rederiet at have ført ved at godtgjøre, at Fartøiet ved Ankomsten til Losningspladsen var saa fuldlastet, som det var muligt.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 4 April 1903 i Sagen L.-No. 72/1 1903: J. W. Holst (Advokat Ramm) mod Pymann & Co. (Advokat Koss).

I denne Sag blev af Stavanger Søret den 6 Oktober 1900 afsagt saadan Dom:

„J. W. Holst bør til Geo Pymann & Co. at betale Kr. 1 000 — et tusinde — Kroner efter Fradrag af Værdien af de under Sagen omhandlede 237 tomme Maissække bestemt ved Skjøn af uvillige Mænd. Skjønsbeløbet maa ikke overstige 40 Øre pr. Sæk. Saafremt Taxten sættes til dette Beløb, betales Skjønnet af Geo Pymann & Co., i modsat Fald optages det paa begge Parters Bekostning. Af Restbeløbet svarer J. W. Holst 4 % Renter fra 10 Januar 1900 til Betaling sker. Sagens Omkostninger ophæves. Det idømte at udredes inden 3 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Exekutionstvang".

Denne Dom er af Holst ved Stævning af 5 Marts 1901 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

At Sørettens Dom underkjendes og principalt, at Appellanten frifindes for Indstævntes Tiltale i denne Sag.

Subsidiært: At Appellanten frifindes mod at betale de paasøgte Kr. 1 000 under Fradrag af Erstatning for manglende Korn og Sække samt for iturevne Sække, ansat ved Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Indstævntes Bekostning. Jethverfald: At Appellanten tilkjendes Sagens Omkostninger for begge Retter.

Indstævnte, Geo Pymann & Co., har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til Søretsdommen. Efter dennes Afsigelse har der, under 17 Oktober—5 December 1901 været optaget et Thingsvidne i Stavanger. Under dette er afhørt flere Vidner, hvoriblandt 4 Toldopsynsmænd, som har forklaret sig bl. a. om de omhandlede Sækkes Optælling af Toldvæsenet eller under dettes Opsyn, saavel om den første Optælling ombord i Dampskibet som om den senere iland i vedkommende Søhuse foretagne. Derhos er for Høiesteret fremlagt flere andre Dokumenter, hvoriblandt en Erklæring (Affidavit) af 13 September 1901 fra Dampskibets Fører.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Søretten. Efter Konnossementet havde Skipperen kun at levere et vist Antal Sække Mais og havde intet Ansvar for Vægt. Men i Stedet herfor blev efter Modtagerens Forlangende Maisen, efterat Sækkene var opsprættede, leveret løs i Skibsrummet, blev der øst i Tønde og senere opveiet. Efter den Maade, hvorpaa efter det Oplyste Losningen i det hele gik for sig, finder man, at Skipperen maatte have Føie til at gaa ud fra, at Modtageren havde samme Opfatning som han — nemlig, at Krav paa at faa det i Konnossementet nævnte Antal Sække med Mais var frafaldt — og at Skipperen af den Grund med Føie har undladt at konstatere Antallet af Sækkene.

Rederiet maa derfor, saaledes som Forholdet foreligger, være in salvo, naar det fører Bevis for at have leveret alt, hvad der var indlastet, et Bevis, som her er ført derved, at det er godtgjort, at Skibet ved Ankomsten var saa fuldt lastet som det var muligt.

Som Følge af, at Indstævnte ikke har kontrastævnt, vil det have sit Forblivende med Søretsdommens Bestemmelse om Fradrag i de 1000 Kroner af Værdien af 237 Tomsække, hvorfor Høiesteret ikke nærmere skal indlade sig paa dette Punkt.

I det Væsentlige i Henhold til, hvad der af Søretten forsaavidt er anført, finder Høiesteret, at der ikke tilkommer Appellanten Erstatning i Anledning af den omhandlede Opsplitning af Sække.

Appellanten findes at burde tilsvare Indstævnte Procesomkostninger for Høiesteret.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, J. W. Holst, til Indstævnte, Geo Pymann & Co., 300 — tre hundrede — Kroner.

Spørgsmaal, om en Livsassurance var forspildt for den Forsikredes Efterladte ved af ham gjort urigtig Angivelse i Forsikringsandragendet eller ved Fortielse i dette af Omstændigheder, om hvilke der var bleven spurgt. Tvisten afgjort mod Forsikringsselskabet. Høiesteret lagde ved Afgjørelsen Vægt paa, at de manglende Oplysninger maatte ansees uden Betydning for Selskabets Overtagelse af Forsikringen. Den Forsikrede antoges ikke at have tilsigtet at lægge Skjul paa noget, han pligtede at oplyse, eller at have tilsidesat pligtmæssig Agtsomhed ved Afgivelsen af sine Svar.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 2 Mai 1903 i Sagen L.-No. 85, 1 Session f. A.: Forsikringsselskabet „Hamborg" (Advokat Schiander) mod Rasmus Terjesen Braastad (Advokat Feragen beskikket).

I nærværende Sag blev af Kristiania Byret den 1 Juni 1901 afsagt saadan Dom:

„Forsikringsselskabet „Hamborg" bør til Rasmus Terjesen Braastad betale de paasøgte 10 000 — ti Tusinde — Kroner med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 11 April 1900 til Betaling sker. Processens Omkostninger ophæves. Det idømte at udredes o. s. v."

Denne Dom er af Forsikringsselskabet „Hamborg" ved Stevning af 29 November 1901 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

„At Appellanten, Forsikringsselskabet „Hamborg", frifindes for Indstævnte Rasmus Terjesen Braastads Tiltale i denne Sag og hos ham tilkjendes Processens Omkostninger for begge Retter".

For Indstævnte, Rasmus Terjesen Braastad, der er tilstaaet fri Sagførsel for Høiesteret med Fritagelse for Retsgebyrer, har den for ham beskikkede Sagfører, Advokat Feragen, nedlagt saadan Paastand:

„At Byrettens Dom stadfæstes, og at Appellantskabet, Forsikringsselskabet „Hamborg", tilpligtes at betale Indstævnte, Rasmus Terjesen Braastad, Sagens Omkostninger for Høiesteret".

Han har derhos paastaaet sig tilkjendt Salær.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henvises til den paaankede Doms Præmisser.

For Høiesteret er fremlagt et den 28de Mai 1902 optaget Thingsvidne, under hvilket vedkommende Politibetjent har som Vidne og under Ed vedtaget Rigtigheden af den i Byretsdommen nævnte Politirapport angaaende Visergut Frithjof Hansens Forklaring for ham. Derhos er fremlagt en Flerhed af nye Dokumenter, af hvilke blandt andet fremgaar, at Afdøde, Terje Braastad, var ulykkesforsikret i et andet Selskab, da han indgav sit Andragende om Forsikring i „Hamborg" for — som det heder efter Forestilling fra en hos „Hamborgs" Agent ansat Ven af sig — at overføre sin Ulykkesforsikring fra det andet Selskab til „Hamborg".

For Høiesteret har Appellanten ikke optaget den af Byretten under første Post omhandlede Indsigelse, ligesaalidt som han har fastholdt nogen Indsigelse i Anledning af, at Afdøde i Forsikringsandragendet har svaret „Nei" paa Spørgsmaalet om han var Cyklist m. v.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten.

Efter hvad der foreligger, er der ingensomhelst Grund til at antage, at Afdøde forsætlig har undladt ved Besvarelsen af Spørgsmaal 5 a i Forsikringsandragendet at nævne Forvridningen af Foden i 1896, for derved at lægge Skjul derpaa. Det maa meget mere antages, at naar han ikke har nævnt denne Forvridning, saa har dette sin Grund deri, at han i Øieblikket ikke har husket paa denne flere

Aar gamle Affære, som han ogsaa nævnte, da han i 1897 tegnede Ulykkesforsikringen i det andet Selskab. Heller ikke finder man, at det under de foreliggende Omstændigheder kan betegnes som en Tilsidesættelse af pligtmæssig Agtsomhed, naar Afdøde saaledes har forklaret sig mindre fuldstændig. Det maa nemlig — som ogsaa af Byretten anført — ansees ganske udelukket, at Oplysningen derom vilde have været af nogen Betydning for Selskabets Overtagelse af Forsikringen eller for Forsikringsbetingelserne. Men under disse Omstændigheder kan det ikke med Rimelighed siges, at Afdøde ved det her omhandlede Forhold har gjort urigtige Angivelser eller har fortiet Omstændigheder, om hvilke der er bleven spurgt".

Man finder derhos, at det ikke bør lægges Afdøde tillast som en „urigtig Angivelse", at han i Andragendet har anført, at Forvridningen af Haanden fandt Sted for 1 Aar siden, medens den var skeet ½ Aars Tid forud. Det findes nemlig at være ganske undskyldeligt, at han ikke har tænkt sig, at det var af Interesse for Forsikringsselskabet at faa Meddelelse om det nøiagtige Tidspunkt for Forvridningen, og at han derfor ikke har været omhyggeligere i denne Henseende.

Efter det saaledes anførte kan den udstedte Police ikke erklæres ugyldig paa Grund af Bestemmelsen i Forsikringsbetingelsernes § 17.

Med Hensyn til den i Byretsdommen under No. 3 omhandlede Indsigelse tiltræder Høiesteret i det Væsentlige Byrettens Domsbegrundelse.

Processens Omkostninger findes at burde ophæves ogsaa for Høiesteret.

Den befalede Sagførsel har været forsvarlig.

I Henhold hertil afsiges saaban

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Salæret til den for Høiesteret befalede Sagfører, Advokat H. Feragen, ansættes til 250 — to hundrede og femti — Kroner, der udredes af Statskassen.

Af Kristiania Byrets Dom hidsættes:

I Henhold til Andragende af 24 April 1899 blev Expeditør Terje Braastad, født 1 Februar 1874, ved Police af 26 næstefter, ulykkesforsikret i Forsikringsselskabet „Hamborg" for et Tidsrum af 10 Aar fra 29 s. M. at regne for et Beløb af Kr. 10 000,00 i Tilfælde af Dødsfald eller livsvarig Invaliditet.

Den 17 Mai 1899 Kl. ca. 6½ om Eftermiddagen styrtede Terje Braastad fra en Afsats i en Trappe, som fører ned til Herretoiletterne i Grand Hotels Kjælder hersteds, gjennem en mod Trappen vendende Glasrude, paa Hovedet ned i Kjælderen med den Følge, at han erholdt et Brud paa Hjerneskallen, der samme Dags Aften medførte Døden.

Den Afdødes Forældre som hans Arvinger har gjort den anførte Police gjældende, men de i den Anledning førte Underhandlinger om en mindelig Ordning er strandede, hvorfor Afdødes Fader, Rasmus Terjesen Braastad, efterat lovbefalet Forligsmægling forgjæves har været anstillet, ved Stævning af 25 April 1900 har sagsøgt Forsikringsselskabet „Hamborg" til Betaling af Forsikringsbeløbet Kr. 10 000,00 med Renter og Omkostninger.

Indstævnte har nedlagt Paastand om Frifindelse med Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger. Man skal nedenfor postvis behandle hans Indsigelser mod Søgsmaalet.

1) — — — — — — — — — — — — —

2) Ifølge Forsikringsbetingelsernes § 17 „ophører Selskabets Forpligtelse" bl. a. „naar Forsikringstageren i Andragendet — — — har gjort urigtige Angivelser eller har fortiet Omstændigheder, om hvilke der er bleven spurgt." Jfr. § 4, hvorefter „det af Forsikringstageren undertegnede Andragende og den af Selskabet paa Grundlag af samme udfærdigede Police — — — er udelukkende bestemmende ved Bedømmelsen af Forsikringsforholdet", og hvorefter „Forsikringstageren er ansvarlig for den sandfærdige og fuldstændige Udfærdigelse af Andragendet — — — og det vel at mærke ogsaa, naar Andragendet er udfyldt af en anden Person, men kun underskrevet af førstnævnte".

Spørgsmaal 5 a i Schemaet for det af Forsikrede indgivne Forsikringsandragende lyder saaledes:

„Har De allerede lidt legemlige Beskadigelser eller paadraget Dem Forvridninger, Forstuvninger, Forløftelser o. s. v. af en eller anden Art? I saa Fald hvilke, hvornaar og hvor?"

Hertil er svaret: „Forvredet Haanden for 1 Aar siden".

Det er imidlertid oplyst, at vedkommende Skadetilføielse — Forstuvning af Tommelfingeren — fandt Sted i Oktober 1898, altsaa kun $1/2$ Aar før Forsikringsandragendets Udfærdigelse, den 24 April 1899.

Ligeledes er det oplyst, at Forsikrede i Vaaren 1896 fik en Exudatansamling i det ene Fodled som Følge af et Fald. Herom indeholdes, som det vil sees, intet i Forsikringsandragendet, der i Gjenpart er fremlagt som Bilag 6, ad 3.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Indstævnte gjør gjældende, at de ovennævnte, i Forsikringsandragendet indeholdte Afvigelser fra det virkelige Forhold i Medfør af de foran citerede Bestemmelser i Forsikringsbetingelserne maa gjøre Policen uforbindende for Selskabet.

Heri antages dog Indstævnte efter de foreliggende nærmere Omstændigheder ikke at kunne gives Medhold, i hvilken Henseende man skal bemærke:

Den anførte Forstuvning af Tommelfingeren var helbredet allerede den 2 November 1898, og den i Vaaren 1896 indtraadte Exudantansamling i det ene Fodled svandt ganske i Løbet af et Par Maaneder. Mod Ulykker ved Cykleridning og Skiture var den Afdøde i Henhold til Forsikringsbetingelsernes § 7, andet Afsnit, og Forsikringsandragendets Spørgsmaal 8 ikke forsikret. Ligesom det efter det anførte maa være klart, at de af Indstævnte paaklagede Ukorrektheder ved Forsikringsandragendets Udfyldning ikke har havt nogensomhelst Indflydelse med Hensyn til Forsikringens Overtagelse af Selskabet, hvorimod dette utvivlsomt maa antages at ville have tegnet Forsikringen — og det paa ganske de samme Vilkaar som skeet, — selv om Andragendet i de omhandlede Punkter havde indeholdt fuldt korrekte Oplysninger; saaledes har Manglerne ved disse ikke paa nogen Maade bevirket, at Selskabet i Virkeligheden har været udsat for større Risiko, end det efter Forsikringsandragendets Indhold kunde forudsættes at blive paaført. Nogen Forbindelse mellem den Ulykke, der medførte Forsikredes Død og de ham tidligere overgaaede Skader eller hans Dyrken af Cykle- eller Skiporten existerer heller ikke. Under disse Omstændigheder antages den ovenfor gjengivne Bestemmelse i Forsikringsbetingelsernes § 17 ikke at kunne komme til Anvendelse. Vistnok rammer den efter Ordlyden ogsaa nærværende Tilfælde. Men en bogstavelig Fortolkning vilde være lidet rimelig. Bestemmelsen maa naturligen opfattes som alene gjældende under den Forudsætning, at den i vedkommende Andragende indeholdte Ukorrekthed virkelig har været af Betydning i nogen af ovennævnte Henseender eller ogsaa i og for sig har været baade af en saa væsentlig Natur og

tillige saa aabenbart forsætlig, at Andragerne klarligen har villet tilsnige sig Forsikring paa et falsk Grundlag.

Man skal i denne Forbindelse bemærke, at vistnok er Forsikredes Svar til Spørgsmaalet, om han er Cyklist, ikke korrekt, men man kan meget vel tænke sig Muligheden af, at Forsikrede har misforstaaet Spørgsmaalet derhen, at det ubetinget blev at besvare benægtende, naar Forsikring mod Cycleridning i k k e attraaedes. Og at Forsikrede ikke har tilsigtet saadan Forsikring, maa man formentlig kunne gaa ud fra.

3. Indstævnte hævder, at de Omstændigheder, hvorunder den beklagelige Begivenhed fandt Sted, udelukker Muligheden af en overfor Selskabet forpligtende Ulykke, idet Forklaringen til det passerede maa være at søge i Forsikredes Beruselse eller i et Anfald af Svindelhed, under hvilken Forudsætning Selskabet er ansvarsfrit i Henhold til Forsikringsbetingelsernes § 2, andet Afsnit. Indstævnte gjør i Forbindelse hermed gjældende, at Citanten under de forhaandenværende Omstændigheder efter Forsikringsbetingelsernes § 10 har Bevisbyrden.

Retten skal bemærke:

Nogen Oplysning om Aarsagen til, at Forsikrede styrtede ned i Kjælderen gjennem Glasruben, er ikke tilveiebragt. Hvad særlig angaar Spørgsmaalet, om Beruselse kan have foranlediget Ulykken, foreligger imidlertid Vidneprov, hvorefter man maa gaa ud fra, at Forsikrede ikke ved Anledningen har været beruset. Heller ikke er det oplyst, at Forsikrede, da Ulykken indtraf, led af Svindelhed, eller at han pleiede at plages heraf. Man er overhovedet med Hensyn til Ulykkens Aarsag henvist til blotte og bare Gisninger. Nærmest synes da den Antagelse at ligge, at Forsikrede har snublet i den Del af Trappen, som fører ned til Afsatsen, fra hvilken han faldt ned, hvorved han har faaet en saa stærk Fart, at han har styrtet mod Glasruben, der vendte mod Trappens nederste Trin, derved har knust Ruben og er faldt ud gjennem Aabningen. Vistnok anføres i den af en Politibetjent i Anledning af Begivenheden afgivne Rapport til Opdagelseschefen, at den da femtenaarige Visergut Frithjof Hansen blandt andet har forklaret at have seet, at Afdøde gik ned ad det nederste Trappetrin og standsede paa Platformen midt i Trappen, der fører ned til Toiletterne i Kjælderen." Ligesom der imidlertid allerede i og for sig neppe bør lægges nogen større Vægt paa denne unge Persons blot udenretslige Forklaring angaaende det omhandlede Punkt, saaledes har Frithjof Hansen som Vidne — dog rigtignok først ca. 1½ Aar efter Begivenheden — ikke kunnet bekræfte Rigtigheden af sin ovennævnte Forklaring for Politiet, idet han har anført ingen Erindring at have om, hvorvidt Forsikrede standsede op paa Trappeafsatsen eller ikke.

Man kan efter det anførte ikke give Indstævnte Medhold. Idet Forsikredes Død er foranlediget ved hans Fald ned i Kjælderen, og dettes Aarsag er uopklaret, maa Selskabet, der ikke har kunnet bevise eller engang sandsynliggjøre Tilstedeværelsen af Beruselse eller Svindelhed hos Forsikrede ved Anledningen, være erstatningspligtigt. Man skal i denne Forbindelse bemærke, at man ikke kan være enig med Indstævnte i dennes Opfatning af Bevisbyrdens Stilling i Sagen. Bestemmelsen i Forsikringsbetingelsernes § 10 skjønnes i saa Henseende ikke med Føie at kunne paaberaabes af Indstævnte.

I Henhold til det anførte vil det paasøgte Beløb med Renter blive Citanten tilkjendt.

Sagens Omkostninger antages at burde ophæves. — — — — — — —

Spørgsmaal om en Gjæld var stiftet „gjennem selve Pantstiftelsen", Konkurslovens § 45, uanseet at vedkommende Skadesløsbrevs Thinglæsning først fandt Sted omtrent 14 Dage efter dets Udstedelse. Den Omstændighed, at Sikkerheden i det foreliggende Tilfælde var stillet til Kautionisterne og ikke til Kreditor, ansaaes uden Betydning.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 2 Mai 1903 i Sagen L.-No. 87 for 1 Session f. A.: Jørgen G. Hauge, Ole D. Eide og Ole G. Rysdal (Advokat Vogt) mod R. A. Rygs Konkursbo (Advokat Rygaard).

Hvad nærværende Sag angaar, vil erfares af Præmisserne til de i samme af Sorenskriveren i Nordfjord den 15 Januar 1901 og af Bergens Overret den 21 Oktober 1901 afsagte Domme.

Ved begge Retters Domme blev, under Ophævelse af Sagens Omkostninger, det under Sagen omhandlede Skadesløsbrev, udstedt den 27 Februar 1899 af R. A. Ryg til Jørgen G. Hauge, Ole D. Eide og Ole G. Rysdal for Kr. 6 000 med Pant i G. No. 69, B. No. 10 Stenberg og thinglæst 11 Marts næstefter, kjendt ugyldigt.

Overretsdommen er afsagt under Dissents, idet en af de Voterende stemte for Skadesløsbrevets Opretholdelse.

Overrettens Dom er nu af de tre ovenfor nævnte Kautionister, til hvem det omprovede Skadesløsbrev af R. A. Ryg udstedtes, indbragt til Prøvelse ved Høiesteret, hvor de paastaar Frifindelse med Procesomkostninger for alle Retter.

Det indstævnte Konkursbo procederer til Stadfæstelse af de ergangne Domme og paastaar derhos Omkostninger for alle Retter.

Høiesteret kommer til et andet Resultat end de foregaaende Retter.

Man finder det bevist — navnlig ved 1ste og 2det Kontravidnes Prov, hvormed stemmer R. A. Rygs eget Prov under et den 16 August 1902 optaget Thingsvidne i Nordfjord —, at det omhandlede Laan i Virkeligheden blev optaget for R. A. Rygs Regning, og at Pantet saaledes er stillet for Pantsætterens egen Gjæld.

Spørgsmaalet bliver da, om Gjælden maa ansees for stiftet gjennem selve (d. e. samtidig med) Pantsættelsen, uanseet at vedkommende Skadesløsbrevs Thinglæsning først fandt Sted omtrent 14 Dage efter dets Udstedelse. Henseet til, at Skadesløsbrevet og Vexelobligationen udstedtes samtidig, den 27 Februar 1899, at Appellanterne fik sig overleveret Skadesløsbrevet, forinden de leverede Vexelobligationen, og at — hvad man især lægger Vægt paa — Skadesløsbrevet derefter thinglæstes snarest mulig, nemlig ved det første efter Udstedelsen afholdte Thinglæsningsthing den 11 Marts, finder Høiesteret, at Kravet paa Samtidighed mellem Forpligtelsens og Pantets Stiftelse, der ved Pant i fast Eiendom i mange Tilfælde ikke lader sig opretholde med absolut Stringens, her bør ansees fyldestgjort, jfr. Getz Afhandling i „Retstid." 1881 Side 169—70 og Professor Hagerups Verk om Konkurs Side 230, samt de paa sidstnævnte Sted i Note 48 sidste Del citerede Retsafgjørelser med derunder faldne Udtalelser.

Den Omstændighed, at Sikkerheden i nærværende Tilfælde er stillet ikke til Kreditor, men til Kautionisterne findes ikke at kunne tillægges nogen Betydning i modsat Retning af det Resultat, hvortil Høiesteret ifølge foranførte kommer. Thi for Pantsættelsens Gyldighed bliver det et ligegyldigt Forhold, om den gjælder selve Hovedforpligtelsen, Debitors Forpligtelse til at fyldestgjøre Kreditor, eller hans Forpligtelse til eventuelt at holde sin Kautionist skadesløs for Tilfælde af, at denne nødes til at dække Kreditor. Af Konkurslovens § 45 kan Intet udledes til Støtte for den Opfatning, at Pantstillelse for blot

eventuel eller betinget Gjæld skulde, naar den falder indenfor det kritiske Tidspunkt, kunne omstødes uden Hensyn til, at Sikkerhedsstillelsen i Tid falder sammen med Forpligtelsens Stiftelse. Den i „Retstid." 1887 Side 633 ff. meddelte Dom er her ikke afgjørende.

Appellanternes Paastand vil saaledes blive at tage til Følge, dog saaledes, at Processens Omkostninger for alle Retter efter Omstændighederne findes at burde ophæves.

I Henhold til det Anførte afsiges saaban

Dom:

Appellanterne, Jørgen G. Hauge, Ole D. Eide og Ole G. Nysdal, bør for Indstævntes, R. A. Nygs Konkursbos Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for alle Retter ophæves.

Bergens Overrets Dom er saalydende:

Ved Stævning af 1 Februar 1901 har Jørgen G. Hauge, Ole D. Eide og Ole G. Nysdal her til Retten paaanket en den 15 Januar s. A. af Sorenskriveren i Nordfjord afsagt Dom, ved hvilken et af R. A. Nyg til Appellanterne den 27 Februar 1899 udstedt og den 11 Marts næstefter thinglæst Skadesløsbrev for 6 000 Kroner med Pant i Grds.-No. 69, Brugs No. 10 Stenberg med paastaaende Huse i Gloppens Thinglag blev kjendt ugyldigt, medens Sagens Omkostninger ophævedes.

Appellanterne have paastaaet sig frifundne for Indstævnte, R. A. Nygs Konkursbos Tiltale samt tilkjendt Sagens Omkostninger for begge Retter, hvorimod Indstævnte har nedlagt Paastand om Underretsdommens Stadfæstelse og om Tilkjendelse af Sagens Omkostninger for Overretten hos Appellanterne in solidum.

Angaaende Sagens Sammenhæng og faktiske Omstændigheder henvises i alt væsentligt til Underretsdommens Præmisser, idet man her skal udhæve, at R. A. Nyg, hvis Bo ved Nordfjords Skifterets Beslutning af 25 April 1899 grundet paa Begjæring af 21 s. M. fra Kreditorer i Boet blev taget under Skiftebehandling som Konkursbo, udstedte det nævnte Skadesløsbrev til Appellanterne til Betryggelse mod Tab for Appellanterne i Anledning af, at de havde tegnet sig som Selvskyldnerkautionister paa en af R. A. Nygs Broder L. A. Nyg (under 27 Februar 1899) til Gloppens Sparebank udstedt Vexelobligation stor 6 000 Kroner. Skadesløsbrevet gaar videre ud paa, at forsaavidt Appellanterne maatte komme til at gjøre Udlæg i Anledning af denne sin Kautionsforpligtelse, skulde de være berettigede til uden foregaaende Forligsmægling, Lovmaal og Dom at sætte den pantsatte Eiendom til offentlig Auktion for deri at søge sig skadesløst betalt. Efter Parternes Procedure er det paa det Rene, at Skadesløsbrevet og den nævnte Vexelobligation blev udstedt samtidig, nemlig den 27 Februar 1899, at Appellanterne havde faaet Skadesløsbrevet overleveret, forinden de udleverede Vexelobligationen paategnet deres Selvskyldnerkaution, samt at de besørgede Skadesløsbrevet thinglæst paa første efter dets Udstedelsesdag afholdte Thing, hvilket var Thinglæsningsthinget den 11 Marts 1899, idet noget andet Thing ikke afholdtes i Mellemtiden mellem dette og den 27 Februar næstfør.

Retten skal bemærke, at Konkurslovens § 45, om hvis Forstaaelse der her handles, bestemmer, at saafremt Skyldneren til den i Paragrafen omhandlede Tid har givet Pant til Sikkerhed for Gjæld, som ikke er stiftet gjennem selve Pantsættelsen, kan Fordringshaveren ikke gjøre Panteretten gjældende mod Boet og at Forudsætningen i denne Bestemmelse er den, at den i samme omhandlede Gjæld paahviler Konkursskyldneren og derfor i Tilfælde ogsaa hans Konkursbo. Bestemmelsens dispositive Del gaar ud paa, at det til Sikkerhed for saadan Gjæld givne

Pant ikke kan gjøres gjældende mod Konkursboet, saafremt ikke Gjælden er stiftet gjennem selve Pantsættelsen, d. v. s. samtidig med denne (se navnlig Høiesteretsdom af 19 September 1896 i „Retstidenden“ for 1897 Side 193 ff.)

Hvad angaar det under Sagen omhandlede Skadesløsbrev, sees dette som nævnt at være udstedt til Betryggelse mod Tab i Anledning af, at Appellanterne havde tegnet sig som Selvskyldnerkautionister paa den nævnte Vexelobligation, der udtrykkelig anføres at være udstedt af R. A. Rygs Broder L. A. Ryg, og det kan ikke ved Kontravidnernes Prov ansees godtgjort, at L. A. Ryg alene pro forma stillede sig som Udsteder af Obligationen. Foruden at L. A. Ryg derhos ifølge Vexelobligationens Text har erkjendt at have modtaget Valuta, saaledes maa det ansees bevist, at han selv har hævet det i Obligationen omhandlede Laan og særskilt kvitteret for samme. Vexelobligationen er derimod ikke medunderskrevet af R. A. Ryg som medforpligtet, ligesaalidt som det er bevist eller sandsynliggjort, at Laanet for nogen Del er kommet ham tilgode.

Sagen stiller sig efter det Anførte saaledes, at R. A. Ryg ved, som det heder i Skadesløsbrevet af 27 Februar 1899, at give Apellanterne Panteret i den under Sagen omhandlede Eiendom til Betryggelse mod Tab i Anledning af, at de havde tegnet sig som Selvskyldnerkautionister for den nævnte Vexelobligationsgjæld, i Virkeligheden har pantsat Eiendommen til Sikkerhed for en Gjæld, som ikke vedkommer ham eller hans Konkursbo.

Men dette formenes ikke at kunne betragtes som Stiftelse af ny Gjæld, der foregaar gjennem, det vil efter det ovenfor anførte sige samtidig med, selve Pantsættelsen. Det er vistnok saa, at Skadesløsbrevet af 27 Februar 1899 gaar ud paa Sikkerhedsstillelse, men derved at Appellanterne ifølge Skadesløsbrevet skulde kunne holde sig til den ovennævnte Eiendom, vilde denne forsaavidt den iøvrigt maatte tilhøre R. A. Rygs Konkursbos Masse blive unddraget samme, uagtet den skulde anvendes til Dækkelse af Appellanternes Ansvar som Selvskyldnerkautionister i det Omfang, som maatte behøves og forsaavidt da ogsaa indirekte til Dækkelse af den Gjæld til Gloppens Sparebank, som efter det ovenfor anførte maa ansees Konkursboet uvedkommende. Dette synes ogsaa at staa i Strid med den i Konkurslovens § 45 indeholdte Forudsætning om, at Skyldneren (Pantsætteren) ved eller gjennem den Gjæld, som af ham stiftes gjennem (samtidig med) selve Pantsættelsen, erholder Valuta.

Nærværende Ret kommer i Henhold til det saaledes anførte hvad Hovedspørgsmaalet angaar til samme Resultat som Underdommeren og idet man derhos billiger, at Processens Omkostninger for Underretten er ophævede, finder man i det hele at kunne stadfæste Underrettens Dom. Ogsaa for Overretten antages Processens Omkostninger at burde ophæves.

Assessor Ring bemærkede:

Jeg kommer til et andet Resultat end de tidligere Voterende. Ved en Høiesteretsdom refereret i „Retstidende“ for 1887 Side 633 ff. er det vistnok antaget, at et Skadesløsbrev, givet en Kautionist til Sikkerhed for hans Kaution, og hvilken Sikkerhed endog udtrykkelig var betinget af Kautionisten, ikke staar sig ligeoverfor Konkurslovens § 45. Men i den Sag var Sikkerheden given til Fordel for ældre Gjæld og nævnte Høiesteretsdom taaler neppe Udvidelse. I nærværende Sag derimod er Gjældsforholdets Stiftelse og Pantets Stiftelse samtidige.

Jeg antager nemlig, at det ved 1ste og 2det Kontravidnes Prov maa ansees tilstrækkelig godtgjort, at de 6 000 Kroner, for hvilke L. A. Ryg udstedte Vexelobligationen til Gloppens Sparebank, i Virkeligheden er komne Konkursskyldneren tilgode, idet han maa antages at have anvendt dem enten til sig selv eller til en Handelsforening, for hvilken han var Bestyrer, i hvilket sidste Tilfælde Beløbet maa komme ham tilgode i Forholdet til Handelsforeningen. 1ste Hovedvidne har heller ikke opfattet det saa, at den nominelle Laantager L. A. Ryg skulde have Pengene,

men at de skulde anvendes til Foreningen. Den fra Konkursskyldneren under Sagens Behandling for Overretten fremlagte Erklæring stemmer hermed. Er altsaa Laanet disponeret af Konkursskyldneren, maa Pantsættelsen staa sig, idet den er skeet samtidig med Gjældens Stiftelse, i hvilken Henseende det antages tilstrækkeligt, at Skadesløsbrevet blev thinglæst paa det faa Dage efter Udstedelsen afholdte første Thinglæsningsthing. Selv om Laanet var optaget for Konkursskyldnerens Broder, maa det antages, at Pantsættelsen staar sig, da Konkursloven ikke antages at være saa at forstaa, at det Laan, hvorfor Sikkerhed er stillet, er personligt kommet Konkursskyldneren tilgode; det kan være af stor Interesse for en Mand, at en anden faar et Laan. Jeg voterer saaledes for, at de Indstævnte frifindes, hvorhos jeg er enig i, at Omkostningerne for Overretten ophæves.

Af Nordfjords Sorenskriveris Dom hidsættes:

Den 27 Februar 1899 erholdt L. A. Ryg i Gloppens Sparebank et Vexelobligationslaan paa 6 000 Kroner med de 3 Indstævnte som Selvskyldnerkautionister for Laanet. Samme Dag udstedte L. A. Rygs Broder, R. A. Ryg, til de Indstævnte i Anledning af denne deres Kautionsforpligtelse et Skadesløsbrev for Kr. 6 000 med Pant i hans Eiendom G.-No. 69, B.-No. 10, L.-No. 256 b Stenberg med paastaaende Huse i Gloppens Thinglag, hvilket Skadesløsbrev blev thinglæst paafølgende 11 Marts. Den 21 April næstefter forlangtes R. A. Rygs Bo taget under Behandling som Konkursbo og denne Begjæring toges af Skifteretten tilfølge den 25 s. M. Da R. A. Rygs Konkursbo mener, at Skadesløsbrevet i Medhold af Konkurslovens § 45 er ugyldigt, har det efter forgjæves anstillet Forligsmægling ved Stævning af 8 September 1899 sagsøgt de Indstævnte og nedlagt Paastand paa, at Skadesløsbrevet kjendes ugyldigt, og at de Indstævnte tilpligtes at betale Sagens Omkostninger. De Indstævnte har paastaaet sig frifunden for Citantskabets Tiltale og hos dette tilkjendt tilstrækkelige Forsvarsomkostninger.

De Indstævnte har til sin Frifindelse anført, at Vexelobligationslaanet i Gloppens Sparebank i Virkeligheden er optaget af R. A. Ryg, og at det er ham, Laanesummen er kommen tilgode. Naar Broderen L. A. Ryg staar som Udsteder af Vexelobligationen, er Grunden dertil den, at R. A. Ryg var saa stærkt engageret i Banken, at han af den Grund frygtede for, at hans Laaneandragende ei vilde blive indvilget. Han fik derfor sin Broder L. A. Ryg til at staa som Laantager, et Arrangement, som Kautionisterne, de Indstævnte, gav sit Samtykke til, idet disse følte sig betrygget ved Skadesløsbrevet, som R. A. Ryg udstedte til dem, og da dette skeede samtidig med, at Laanet i Banken udbetaltes, mener de Indstævnte, at her er givet Pant for Gjæld, som er stiftet gjennem selve Pantsættelsen, og at denne saaledes efter Konkurslovens § 45 er forbindende for Boet.

At Skadesløsbrevet først er bleven thinglæst den 11 Marts, har efter de Indstævntes Mening intet at sige, fordi absolut Samtidighed mellem Gjældsstiftelsen og Erhvervelsen af Pantesikkerheden ikke kan fordres. Naar Panteretten er betinget samtidig med Gjældsstiftelsen og Pantedokumentet derefter thinglæses snarest muligt, er dette fyldestgjørende. I nærværende Tilfælde blev Skadesløsbrevet udstedt 27 Februar, samtidig med, at Laanet erholdtes, og derefter thinglæst paa først afholdendes Thinglæsningsthing den 11 Marts.

Citantskabet har hævdet, at det er L. A. Ryg, som har optaget Vexelobligationslaanet, og benægtet, at Laanesummen er kommen R. A. Ryg tilgode. Men Konkurslovens § 45 kræver foruden Samtidighed mellem Gjældsstiftelsen og Pantsættelsen endvidere, at Konkursskyldneren selv skal have stiftet Gjælden for at Pantsættelsen, naar den er givet i de sidste 8 Uger før Konkursen, skal maatte respekteres af Konkursboet. Men selv om R. A. Ryg er at anse som Debitor efter Vexelobligationen, maa Pantesikkerheden efter Citantskabets Mening korruere, fordi

den ikke er givet direkte til Kreditor (Gloppens Sparebank), men til Kautionisterne for Gjælden.

Retten skal bemærke: Efter 1ste Hovedvidnes (Bankkassererens) Prov er Laanet i Gloppens Sparebank ansøgt af L. A. Ryg, bevilget til ham og af Banken udbetalt til ham.

L. A. Ryg har ogsaa underskrevet Vexelobligationen som Laantager. Under disse Omstændigheder maa de Indstævnte have den fulde Bevisbyrde for, at Laanet ikke destomindre i Virkeligheden er optaget af R. A. Ryg og er kommen ham tilgode. Men dette Bevis kan mod Citantskabets Benægtelser ikke siges at være ført. Vistnok har 2 af Bankens Direktører som 1ste og 2det Kontravidne afgivet Forklaringer, som gjør det høist sandsynligt, at L. A. Ryg kun er benyttet som Straamand ved Laanets Optagelse. Men Kontravidnernes Prov indeholder intet om, at Laanet er optaget til R. A. Ryg personlig og er kommet ham tilgode. Meget mere maa det efter 1ste Kontravidnes Prov antages, at Laanet er optaget til Anvendelse i „Foreningens" Interesse. R. A. Ryg var nemlig, efter hvad Citantskabet i sit Indlæg af 2 Juli 1900 har oplyst, Bestyrer i Gloppens og Bredheims Handelsforening, og det kan, siger Citantskabet i samme Indlæg, muligens være saa, at han har modtaget endel af Laanet til Indfrielse af Foreningens Gjæld; men dette er ikke legitimeret og vedkommer i ethvert Tilfælde ikke R. A. Ryg personlig eller hans Konkursbo. I sit Tilsvar af 23 Oktober 1900 siger de Indstævnte herom, at enten R. A. Ryg anvendte Pengene til sig selv, eller i den af ham bestyrede Forenings Interesse kan være ligegyldigt.

Efter disse Udtalelser af Parterne i Forbindelse med 1ste Kontravidnes Prov er det antageligt, at Laanet i Virkeligheden er optaget af R. A. Ryg til den af ham bestyrede Handelsforening. Men dette kan ikke siges at være det samme, som at R. A. Ryg har optaget Laanet til sig selv, og det forholder sig ingenlunde saa, som af de Indstævnte anført, at R. A. Ryg ligefuldt bliver den egentlige Debitor. Overfor Laangiveren (Gloppens Sparebank) har R. A. Ryg ikke stillet sig som Debitor, ikke engang som Kautionist, og mod R. A. Ryg har Banken i Anledning af Laanet eller Gjælden saaledes ingen Søgsmaalsret. Derimod har R. A. Ryg stillet Kautionisterne for Laanet Sikkerhed i sin Eiendom ved Skadesløsbrevet. Dette bliver imidlertid en Sikkerhedsstillelse for Tredjemands Gjæld, hvad enten det nu er L. A. Ryg eller Gloppens og Bredheims Handelsforening, som er den virkelige Laantager. Samtidig er Pantet givet ikke til Kreditor selv til Sikkerhed for Gjælden, men til Kautionister til Sikkerhed for Tab, som disse muligens vil blive paaført derved, at Gjælden ikke af Debitor bliver rigtigen indfriet. Men under disse Omstændigheder kan det ikke siges, at Pant er givet til Sikkerhed for Gjæld, som er stiftet gjennem selve Pantsættelsen, hvilket efter Konkurslovens § 45 er Betingelsen for, at Pantsættelsen skal blive gyldig overfor Konkursboet. Konkurslovens § 45 forudsætter, saavidt skjønnes, at det er for sin egen Gjæld, Skyldneren har givet Pantesikkerhed. Er saadan givet for en Tredjemands Gjæld, kan vel ogsaa vanskelig Gjældsstiftelsen siges at være skeet gjennem Pantsættelsen. Men i hvert Fald er, naar Pantesikkerhed er givet for Tredjemands Gjæld ikke til Kreditor selv, men til Debitors Kautionister, tydeligvis Gjældsstiftelsen og Pantsættelsen to af hinanden uafhængige Transaktioner, idet Laanet er givet og Gjælden er stiftet, uden at Kreditor har krævet eller faaet nogen Pantesikkerhed for Gjælden, hvorimod saadan er givet Kautionisterne til Betryggelse for deres eventuelle Ansvar, hvis ikke Debitor selv afgjør Gjælden. Men dette kan som sagt ikke siges at være en Pantstillelse for Gjæld, som er stiftet gjennem selve Pantsættelsen.

Retten kommer som Følge heraf til det Resultat, at det paagjældende Skadesløsbrev, der er thinglæst inden 8 Uger før Konkursen, efter Konkurslovens § 45 ingen Gyldighed har overfor Boet. Hvorvidt Skadesløsbrevets Thinglæsning

paa første Thinglæsningsthing efter dets Udstedelse i Tilfælde vilde være tilstrækkelig til at konstituere Samtidighed mellem Gjældsstiftelsen og Pantsættelsen, er det in casu ikke nødvendigt for Retten at udtale sig om.

Spørgsmaal om Ordet „Præmier" i en gjensidig Skibsassuranceforenings Love ogsaa indbefattede de i samme saakaldte „Tilskud".

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 2 Mai 1903 i Sagen L.-No. 91 for 1 Session f. A. Den østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo (Advokat Rønneberg) mod Skibsreder A. O. Lindvig (Advokat Blichfeldt).

Ved Kristiania Sørets Dom af 19 August 1901 blev i Sagen Den østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo mod Skibsreder A. O. Lindvig saaledes kjendt for Ret:

„Indstævnte Skibsreder A. O. Lindvig bør for Citantskabet, Den østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbos Tiltale i denne Sag fri at være. I Sagsomkostninger bør nævnte Citantskab til Indstævnte betale 70 — sytti — Kroner, der udredes inden 3 — tre — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Denne Dom er af Den østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo ved Stævning af 30 August 1901 indbragt for Høiesteret, hvor Appellantskabet har ladet nedlægge saadan Paastand:

„At Indstævnte, Skibsreder A. O. Lindvig tilpligtes at betale til Appellantskabet, Den østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo, Kr. 2 577,70 med 6 % Rente deraf fra 1 Januar 1896 til Betaling sker, samt at Appellantskabet tilkjendes Sagens Omkostninger ved Søretten og Høiesteret."

Indstævnte A. O. Lindvig har fra sin Side ladet nedlægge saadan Paastand:

„At Indstævnte frifindes for Østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbos Tiltale i denne Sag og tilkjendes tilstrækkelige Sagsomkostninger hos Boet."

Angaaende nærværende Sags Gjenstand og nærmere faktiske Omstændigheder henvises til Sørettens Doms Præmisser.

For Høiesteret er fremlagt 7 Garantierklæringer for „Præmier" for Fartøier, der er Medlemmer af Foreningen. Kun 1 af disse garanterer tillige for „Tilskud".

5 af Garantierklæringerne er udfyldte trykte Blanketter udfærdigede af Foreningen. I disse Blanketter omhandles kun „Præmier". Af de to haandskrevne Erklæringer lyder den ene paa „Præmier og Tilskud" den anden alene paa „Præmier".

Videre er for Høiesteret fremlagt tvende Skrivelser, den ene fra Udstederen af en af de ovennævnte, alene paa „Præmier" lydende Garantierklæringer, den anden fra en af Direktørerne i Østlandske Skibsassuranceforening, begge støttende den Mening, at under Ordet „Præmier" ogsaa skulde indgaa de paa Interessenterne i Foreningen udenfor Præmierne reparterede Beløb.

Indstævnte har, som det sees, mod Spørgsmaalet indvendt, for det første, at hans Kaution, som lydende alene paa Præmier, ikke kan ansees tillige at gjælde Tilskud, for det andet, at selv om det modsatte maatte antages, kan dog ikke det heromhandlede Beløb, der er udlignet ikke til Dækning af ordinære Forpligtelser (Erstatninger),

men til Dækning af et Underskud, som væsentlig skriver sig fra Kontorchef Lundqvists Underslæb, betragtes som Tilskud i Lovenes Betydning og for det tredje, at Kautionen under ingen Omstændighed kan ansees at gjælde Tilskud udover den i Lovenes § 13 bestemte Grænse for Tilskudspligten, nemlig 10 Procent af Assurancesummen, og at Hovedbebitor, Aktieselskabet Ronavola, efter hvad der er in confesso, selv har betalt foruden Præmie ogsaa disse 10 Procent.

Høiesteret kommer ligesom Søretten til det Resultat, at Indstævnte maa frifindes.

Man skal ikke indgaa paa den første Indsigelse, hvilken af Søretten er givet Medhold, og heller ikke paa den anden, idet man finder, at den tredje i alle Tilfælde maa være afgjørende. Indstævntes Kautionserklæring kan under ingen Omstændighed forstaaes saa, at derved skulde være overtaget et videregaaende Ansvar end for vedkommende Medlems Forpligtelse, saaledes som denne ved Lovene, disses § 13, er begrænset. Ligesaalidt som det kan have været Foreningens Mening at fordre Kaution for mere, end hvad Medlemmerne ifølge Lovene pligtede ligeoverfor hverandre, ligesaalidt kan det antages at have været Kautionistens Mening at overtage noget videregaaende Ansvar. De Betragtninger, som ligger til Grund for den af Appellanten paaberaabte Høiesteretsdom i „Retstidende" for 1900 Side 129, ved hvilken Foreningens Medlemmer uanseet Begrænsningen i § 13 fandtes ansvarlige for Foreningens hele Gjæld, er ikke anvendelige ved Spørgsmaalet om Kautionisternes Ansvar.

Her for Retten bestrider Appellanten, at „Ronavola" selv har betalt de 10 Procent Tilskud. Dette var imidlertid, som af Indstævnte paapeget, in confesso ved Søretten, og denne Indsigelse, mod hvilken Indstævnte har protesteret, kan saaledes ikke komme i Betragtning.

Sagens Omkostninger for Høiesteret findes Appellanten at maatte tilsvare Indstævnte.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo, til Indstævnte, Skibsreder A. O. Lindvig, 200 — to hundrede — Kroner.

Sørettens Dom hidsættes:

Til Dækning af Den østlandske Skibsassuranceforenings Underskud har dens Konkursbos Bestyrelse under 26 November 1895 udlignet et Tilskud paa Foreningens Medlemmer i 1893 (ɔ: ved Foreningens Opløsning) med 270 % af Nettopræmien for 1893. I Henhold hertil er der af nævnte Bestyrelse udlignet paa Aktieselskabet „Ronavola" for Skib „Eglantine" et Beløb stort Kr. 2 577,70, hvilken Sum er Rederiet debiteret pr. 1 Januar 1896. Da Firmaet Lindvig & Schjelderup under 11 April 1891 har indgaaet som Selvskyldnerkautionist for, hvad Aktieselskabet „Ronavola" maatte være eller i Fremtiden blive skyldig til Den østlandske Skibsassuranceforening for Præmier for Barkskib „Eglantine", har nævnte Forenings Konkursbos Bestyrelse gjort Paakrav hos A. O. Lindvig, der er ansvarligt Medlem af Firmaet Lindvig & Schjelderup, idet nævnte Bestyrelse i Henhold til omhandlede Garanti har anseet samme ansvarlig for det her udlignede Beløb.

Retst. No. 32 for 1903.

A. O. Lindvig har imidlertid ikke villet betale det afkrævede Beløb, hvorfor Konkursboet ved Søretsstævning af 12 November 1900 har sagsøgt A. O. Lindvig og inden Retten nedlagt saadan

Paastand:

„At Skibsreder A. O. Lindvig tilpligtes at betale til Den østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo Kr. 2 577,70 med 6 % Renter fra 1 Januar 1896 samt Sagens Omkostninger med et tilstrækkeligt Beløb."

Indstævnte har nedlagt saadan

Paastand:

At Indstævnte frifindes for Citantskabets Tiltale og tilkjendes tilstrækkelige Sagsomkostninger.

Citantskabet har til Støtte for sin Paastand henvist til de af Høiesteret under 15 og 17 December 1899 afsagte Domme, indtaget i „Retstidende" No. 9 for 1900 (Side 129—144), hvor Foreningens Medlemmers Ansvar for det heromhandlede Tilskud er fastslaaet. Garantierklæringen omfatter enhver Præmie, Forskud som Efterskud, og da det omprocederede Tilskud ikke er andet end Efterskudspræmie, maa Indstævnte, anfører Citantskabet, i Henhold til den afgivne Garantierklæring have at udrede samme.

Indstævnte har paa sin Side særlig fremholdt, at hans Kautionserklæring kun lyder paa Præmier, og da „Ronavola" ikke skylder noget i Præmier, maa allerede dette være tilstrækkeligt til hans Frifindelse, men selv om Garantierklæringen skulde opfattes ogsaa at omfatte de Tilskud, som Medlemmerne af Den gjensidige Assuranceforening har at udrede i Tilfælde af, at Erstatningen af deciderede Skader ikke kan dækkes ved de indvundne Præmier, mener Indstævnte, at han, der sagsøges som Kautionist, maa blive fri, al den Stund Aktieselskabet „Ronavola", for hvem Indstævnte har garanteret, har betalt til Citantskabet baade Præmier og Tilskud indtil 10 % af den assurerede Sum, hvilket ifølge Foreningens Love, § 13, er den yderste Grændse for Aktieselskabets Pligt til at betale Tilskud. Videre har Indstævnte, der iøvrigt har polemiseret mod de af Citantskabet citerede Høiesteretsdomme, paaberaabt sig, at det her omprocederede Beløb ikke engang er Tilskud i den Betydning, hvori Foreningens Loves §§ 13 og 5 bruger dette Ord, idet ny Udligning og nye Krav nu maa gjøres hos Foreningens Interessenter, ikke for at dække Ansvar efter Lovens § 1 (Assureredes Erstatningskrav) men fordi Foreningens Kontorchef Lundqvist har besveget Foreningen og forbrugt de engang som Tilskud indbetalte Beløb, der fuldt ud vilde have dækket de Erstatningsberettigede. Da nu Indstævnte ikke er Garantist for Lundqvists Underslæb og Bestyrelsens slette Dispositioner, maa Indstævnte derfor i ethvert Tilfælde være fri.

Retten skal bemærke, at da Indstævnte er sagsøgt qua Kautionist, gjælder det at undersøge, hvad han har kautioneret for, og om den, for hvem han har kautioneret, Aktieselskabet „Ronavola", har saadan Gjæld, som Kautionen omfatter.

Efter den fremlagte Kautionserklæring har Indstævnte indgaaet som Selvskyldnerkautionist for Præmier, Aktieselskabet „Ronavola" maatte være eller i Fremtiden blive skyldig til „Den østlandske Skibsassuranceforening" for Barkskibet „Eglantines" Vedkommende. Kautionen gjælder saaledes efter sine Ord kun Præmier, men gjør Citantskabet ogsaa i den Anledning gjældende, at heromhandlede Repartitionsbidrag (Tilskud), som Foreningens Medlemmer i Tilfælde har at udrede, virkelig er Præmier og saaledes omfattes af Kautionen qu, idet disse Tilskud maa betragtes som Efterskudspræmier, som Medlemmerne har at betale for Tilfælde af, at de forskudsvis beregnede Præmier viser sig utilstrækkelige til at dække Foreningens Forpligtelser. Naar der derfor, anfører Citantskabet videre, først forlangtes Garanti, havde Foreningen ingen fornuftig Grund til at skjelne mellem Forskuds- og Efterskudspræmier, saaledes at den skulde forlange Garanti for

Forskud og ikke for Efterskud; dette sidste vilde endog være fornuftstridig, da man ligeoverfor Forskud havde andre Midler til at sikre sig Præmiens Betaling.

Retten finder vistnok, at det forsigtigste havde været for Foreningen, naar den ikke ansaa vedkommende Medlem for god nok i sig selv, at forlange Garanti saavel for de almindelige Præmier, som for Repartitionsbidrag, men det kan jo ingenlunde siges at være fornuftstridig kun at kræve Garanti for førstnævnte Art Forpligtelse, idet dette jo blandt andet kan have sin gode Grund deri, at Foreningen gik ud fra, ved Hjælp af de almindelige Præmier at ville klare sine Forpligtelser, ligesom det jo heller ingenlunde var givet, at vedkommende Medlem kunde skaffe nogen Garantist for andet end Præmierne.

Retten kan heller ikke være enig med Citantskabet i at betragte disse Repartitionsbidrag eller Tilskud som identiske med Præmier, saaledes som Foreningens Love er affattede. Disse formenes tvertimod at skjelne ganske skarpt mellem Præmier og Tilskud og ikke at opfatte dem som et og samme Begreb. Saaledes heder det i § 5, 2den Passus: „ved Policens Udstedelse stiller Vedkommende Kaution for Præmier og muligt Tilskud, hvis Direktionen forlanger det". Videre heder det i § 13, der for Tilfælde af, at Erstatningen af deciderede Skader ikke dækkes ved de indvundne Præmier, indeholder Bestemmelse om Foreningens Medlemmers Forpligtelse til at yde Tilskud efter Repartition af det manglende paa Medlemmerne, „Repartitionen foretages i Forhold til den af ethvert Medlem i Aarets Løb erlagte Præmie i Sommer- og Vinterterminen — mere end 10 pCt. af de indskrevne Assurancesummer, kan i et Assuranceaar ikke reparteres, skulde disse i Forbindelse med Foreningens indvundne Præmier ikke kunne dække Erstatningskravene osv."

Lovenes § 15 indeholder Bestemmelserne om Præmierne, og opnævnes deri de forskjellige Arter af samme i fast Præmie, Vinterpræmier og Extrapræmier, hvorimod der ikke med et Ord antydes hverken der eller andetsteds noget om, at de i § 13 omhandlede Repartitionsbidrag eller Tilskud er at anse som Præmier.

Efter § 15 erlægges ogsaa Præmierne efter visse deri anførte Procenter af den assurerede Sum, og er saaledes let udregnelige paa Forhaand, medens derimod de Tilskud, som Foreningens Medlemmer efter § 13 i Tilfælde har at tilsvare, naar de indvundne Præmier ikke kan dække Tabene, jo ikke paa Forhaand kan vides, idet der alene haves den Maximumsgrændse, at der i et Assuranceaar ikke kan reparteres mere end 10 pCt. af den indskrevne Assurancesum. Ved at garantere for Tilskud paatager man sig derfor en eventuel betydelig større Forpligtelse end ved at garantere for Præmier.

Et Medlem af Foreningen er vistnok forpligtet til 1) at betale Præmier og derhos 2) muligt Tilskud, men medens den førstnævnte Forpligtelse altid er given ved Tegning af Policer, saa er det jo meget muligt, at der ikke senere vil blive Spørgsmaal om sidstnævnte Forpligtelse, da den kun opstaar, dersom Tabene i et Aar vil blive saa store, at de ikke kan dækkes ved de indvundne Præmier.

Der synes saaledes her at være Spørgsmaal om tvende, under forskjellige Omstændigheder indtrædende, Forpligtelser, hvilket jo ogsaa skyldes den Omstændighed, at et Medlem af Foreningen paa en Gang er Forsikringstager og Forsikringsgiver. Naar der derfor i Kautionserklæringen qu ikke forefindes den ringeste Antydning om, at deri indeholdte Garanti for Præmier skal omfatte andet, end hvad der i Foreningens Love kaldes for Præmier, hvilket efter det oven anførte vil sige den ved Policens Tegning givne Forpligtelse til at betale overensstemmende med Lovenes § 15, formenes det at være klart, at Foreningen maa have den strengeste Bevisbyrde for, at nævnte Erklæring fra Indstævntes Side er ment at indeholde ogsaa en Garanti for den anden Forpligtelse, hvorom der, som nævnt, for Foreningens Medlemmer er Spørgsmaal, nemlig for de Tilskud, som et Med-

lem af Foreningen i Tilfælde har at udrede overensstemmende med Lovenes § 13 ved Siden af de foreskrevne Præmier.

Der er imidlertid ikke ført noget Bevis herfor, og faar det derfor gaa ud over Foreningen, dersom den virkelig har havt til Hensigt at skaffe sig Garanti ogsaa for Tilskud, og desuagtet formuleret en Garantierklæring, der alene lyder paa Præmier.

Kautionserklæringen qu vil saaledes kun blive at anse som omfattende Aktieselskabet „Ronavola"s Forpligtelse til at betale Præmier, og da det er in confesso mellem Parterne, at nævnte Selskab i saa Henseende har opfyldt sin Forpligtelse, vil Citantskabet heller intet have at kræve af Indstævnte, der derfor vil blive at frifinde.

Efter dette Resultat finder Retten det unødvendigt at indgaa paa nogen af de øvrige af Indstævnte fremførte Indsigelser mod Søgsmaalet.

Citantskabet formenes efter det foreliggende at burde tilsvare Sagens Omkostninger, der billiges med Kr. 70.00.

En Eiendom — uden thinglæst Hjemmel og uden at der var Tale om Erhvervelse ved Hævd — anseet at tilkomme Hugstret i en anden Eiendoms Skov, idet den omtvistede Hugst bevislig i et langt Tidsrum havde været øvet og taalt, som et retslig begrundet Forhold.

Høiesterets Votering og Dom af 23 Mai 1903 i Sagen L.-No. 94 før 1 Session f. A.: A. M. Brandvold, August Foseid og Bernt Løvnæsseth (Advokat Fearnley) mod Gunerius Ingelsrud (Advokat Karl Johan Wiese).

Assessor Reimers: Angaaende Sagens Gjenstand og de i samme fremkomne faktiske Oplysninger henvises til Præmisserne til den i Sagen af Sorenskriveren i Vinger og Odalen den 20de December 1898 afsagte Dom, hvorved saaledes blev kjendt for Ret: Gunerius Ingelsrud bør for A. M. Brandvold, Aug. Foseid og Bernt Løvnæsseths Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves. Samme Udfald fik Sagen ogsaa ved Trondhjems Overrets Dom af 19 Marts 1900. Overretsdommen er nu af A. M. Brandvold, Aug. Foseid og Bernt Løvnæsseth indanket for Høiesteret, hvor de har nedlagt Paastand om, at de ergangne Domme underkjendes, og at Appellanternes Paastand ved Underretten tages tilfølge, samt at de hos Indstævnte tilkjendes Sagsomkostninger ved Overretten og Høiesteret. Indstævnte har paastaaet Overretsdommen stadfæstet og Tilkjendelse af Omkostninger for Høiesteret.

Jeg kommer til samme Resultat som de foregaaende Retter, hvis Begrundelse jeg i det væsentlige tiltræder. Det er paa det Rene, at Nordbys og Vexbergets Skov oprindelig er udgaaet fra forskjellige Eiendomme: Nordby fra Gaarden Næs G. No. 69, Eidskogen og Vexberget fra Gaarden Gransæter G. No. 66 i samme Herred. Rektangelkartet viser, at begge Gaarde ligger i Nærheden af hinanden. Allerede tidligt synes de at være komne paa samme Haand, indtil de i Begyndelsen af Sextiaarene stilles. Af hvad der er dokumenteret i Sagen fremgaar det, at Nordby og Vexberget sammen med Halvdelen af Næs ved Skjøde af 11 Juni 1835 underet solgtes til Hans Svendsen Tukuen, men dette Skjøde tyder tillige, om end ikke med fuld Bestemthed, hen paa, at de allerede tidligere ved Skjøde af 1824 sammen var solgt til Hans Svendsens Hjemmelsmand. Adskillig Tid

før 1835 har altsaa Nordby og Verbergets Skov været paa samme Haand. Det kan ogsaa nævnes, at Nordby tidlig har været særskilt skyldsat, idet det nemlig under Skyldsætningsforretningen i Anledning af Salget i 1835, ved hvilket de afhændede Eiendomme gaves en Skyld af 6$^{1}/_{8}$ Skind, Lagrettet efter Rekvirentens Begjæring bestemte, at Nordby skulde bære 1$^{1}/_{8}$ Skind af de nævnte 6$^{1}/_{8}$. I den trykte Matrikul findes dog ikke Bruget opført som særskilt skyldsat Eiendom. Det er videre paa det Rene og fremgaar saavel af Skyldsætningsforretningen af 1835 som af Konduktørforretningen af 2 Juni 1845 og Overskyldsætningsforretningen af 21 Juni 1862, at Nordby støder umiddelbart til Verberget, der fra flere Sider omgiver denne Eiendom. Naar hermed sammenholdes den Kjendsgjerning, at begge Brug, Nordby og den Skov, den støder op til, maa antages gjennem længere Tid — fra langt tilbage i forrige Aarhundrede — at have været paa samme Eiers Haand, er det forklarligt, at et Forhold har udviklet sig, efter hvilket Nordby skulde kunne hente sit Behov af Trævirke i den nærmest forhaandenliggende Skov, Verberget. At saaledes har været forholdt gjennem lange Tider, derom mener jeg med de foregaaende Retter, at Kontravidnernes Prov ikke efterlader nogen Tvivl. Med disse Vidneprov kan jeg heller ikke finde, at Hovedvidnernes Forklaring staar i nogen afgjørende Strid. Jeg mener, at der af disse ikke kan sluttes andet og mere, end at der, saalænge Nordby sammen med Verbergets og Tukuens Skov eiedes af Hans Svendsen, af og til har været hentet Trævirke til Pladsens Behov ogsaa fra Tukuens Skov, medens man vistnok, hvad Stedforholdene ogsaa tilsiger, maa gaa ud fra, at Hovedforsyningen er hentet fra Verberget. Dette Forhold, at Nordby for sin Forsyning af Trævirke var henvist til Verbergets Skov, har ogsaa, som det maa antages, fortsat sig, efterat Nordby og Verberget var komne paa forskjellige Hænder, idet Hans Svendsen, efter hvad 4 Hovedvidne har forklaret, antagelig omkring 1860 overdrog Nordby til Sønnen Ole Hansen, medens han noget senere ved Kjøbekontrakt af 10 Juni 1862 overdrog Verberget til sine Sønner og Svigersønner i Fællesskab. Og denne Fortsættelse af et gammelt Forhold synes, skjønt Nordbys Aavirke i Verberget synes at have foregaaet ganske aabenlyst, ikke at have stødt paa nogen Indvending fra Verbergets Eieres Side før i 1889, da 4 Hovedvidne forklarer, at han mødte en Begjæring om ny Udvisning i Verberget med Afslag. Om Hævdserhvervelse er der vistnok ikke Tale, idet der siden Nordby og Verberget kom paa forskjellige Hænder ikke er hengaaet en fuld Hævdsperiode, indtil Loven om usynbare Servituter af 24 Mai 1874 traadte i Kraft.

Men uden Hensyn hertil mener jeg med de foregaaende Retter, at naar et Forhold, som det heromhandlede, har bestaaet uanfægtet gjennem et saa langt Tidsrum, at ingen — og af de afhørte Vidner er der flere gamle Folk — kan mindes det anderledes, og naar heller intet er oplyst, der støtter den Antagelse, at det i sin Oprindelse er uretmæssigt, saa har dette Forhold Krav paa at respekteres og kan fordres opretholdt uden Hensyn til, at det ikke hviler paa nogen paavviselig udtrykkelig Hjemmel, og som Følge deraf heller ikke har kunnet faa sit Udtryk som en thinglæst Heftelse paa Verberget. Lignende Rettigheder, som den her omhandlede, hviler som bekjendt paa en Mangfoldighed af Skoveiendomme uden særlig thinglæst Hjemmel; men uden at deres Retsgyldighed ligeoverfor nye Eiere har været draget i Tvivl.

Jeg skal sluttelig nævne, hvad jeg ovenfor glemte at anføre, at naar 4 Hovedvidne, en Svigersøn af Hans Svendsen og en af dem til hvem Verberg overdroges i 1862, udtaler, at Hans Svendsen ikke ved denne Overdragelse forbeholdt Husbehovsret for Nordby i Verbergets Skov, saa mener jeg, at heraf ikke kan sluttes i Favør af Appellanterne. At intet Forbehold toges, lader sig nemlig lige saa let og naturligt forklare ud fra, at han har anseet det som en Selvfølge, at Forholdet, som havde bestaaet i hans Tid og rimeligvis før, skulde vedblive uforandret ogsaa efterat Nordby og Verberget var komne til forskjellige Eiere.

Efter det Anførte vil jeg altsaa votere for, at Overretsdommen stadfæstes, og da Appellanterne har to Domme mod sig, finder jeg, uden Hensyn til de Tvivl Sagen kan frembyde, at de maa godtgjøre sin Modpart Appellens Omkostninger.

Konklusion:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanterne A. M. Brandvold, August Foseid og Bernt Løvnæsseth — en for alle og alle for en — til Indstævnte, Gunerius Ingelsrud 300 — tre hundrede — Kroner.

Motzfeldt: Jeg kommer til et andet Resultat end Førstvoterende. Han bygger paa den Omstændighed, at Nordby, ifølge Vidnernes Prov, i overmaade lang Tid skal have øvet Brugsret i Verberg Skov. Dette er ikke for mig afgjørende. Første Gang man hører om Nordby, er i Skjødet af 1835. Nordby var da en Husmandsplads under Gaarden Næs og har da efter al Sandsynlighed fra sin Oprettelse havt Brugsret i Næs Skov. Den Skovstrækning, Verberget, der ved Skjødet af 1835 solgtes til Hans Svendsen samtidig med Næs, er kommen fra Gaarden Sætre. At der saalænge Nordby og Verberg Skov var paa forskjellige Hænder, skulde være hjemlet Nordby under Næs en Husbehovret i Verberg Skov under Sæter, anser jeg lidet sandsynligt, og der findes derfor ikke ført Spor af Bevis. Paa hvilken Tid Næs og Verberg Skov kom paa samme Hænder vides ikke. Man kan se, at de var det i 1835, da de solgtes af samme Mand, men mere ved man heller ikke. At Sælgeren skulde være hjemlet Verberg Skov ved Auktionssalg i 1824, finder jeg ikke fremgaar af Skjødet af 1835. Og fra dette Aar og indtil 1860 var Nordby Husmandsplads under Næs og eiedes af Hans Svendsen, der ogsaa eiede Tukuen og Verberg Skov. At Nordby skulde være særskilt skyldsat, kan jeg ikke finde godtgjort. Det er vistnok saa, at under Skyldsætningsforretningen blev en Del af Skylden afsat efter Kjøberens Ønske som svarende til Nordby, men i den trykte Matrikul over Eidskogen findes der ingen særskilt skyldsat Eiendom af dette Navn. Og ved den Hugst, Husmanden paa Næs i den omhandlede Tid udøvede i Verberg Skov, kan der efter mit Skjøn umulig være vundet Hævd. Jeg vil ikke benegte Muligheden af, at en Husmandsplads ved Hævd kan erhverve Brugsret i en Skov, men Forudsætningen maa da være, at den udøves i en Skov tilhørende en fremmed Eier. Her tales der imidlertid om en Skov, tilhørende samme Eiendom og Husbond. Og denne, for hvem Husmanden hævder, kan ikke erhverve Hævd til sin egen Eiendomsskov. Jeg anser det heller ikke godtgjort, at Nordbys Bruger altid har holdt sig til Verberg Skov. 3 Hovedvidne udtaler, at i tidligere Tider blev Nordbys Rettigheder nyttet over hele Tukuen Skov; men efterat Verberget var solgt undaf, blev Pladsens

Rettigheder henvist til Verbergets Skov. 2 Hovedvidne siger det samme. 1 Kontravidne, der først kom til Stedet i 1838, siger kun, at han ingen personlig Erfaring har, men at han ikke har hørt andet, end at Nordby har taget sin Fornødenhedsved i Verberg Skov. 3 Kontravidne har forklaret, at for en Række af Aar siden, udtog Nordby ogsaa i den Skov, som nu eies af Ingelsrud, og 4 Kontravidne siger, at Nordby tog dels i Verbergs Skov, dels i Katvigens Skov, der ogsaa tilhørte Hans Svendsen. Paa den almindelige Husmandshugst, der er foregaaet for Pladsen Nordby i Husbondens Skov, før Nordby blev solgt til Selveiendom, lægger jeg altsaa ingen Vægt. Og paa den Hugst, der efter Nordbys Salg lidt før 1860 er bleven øvet i Verberg Skov, kan der ikke vindes Hævd, og nogen anden Hjemmel er ikke paastaaet. Det er mulig, at det var en Forudsætning ved Salget af Nordby og Verbergs Skov, at Nordby skulde have Hugstret i sidstnævnte. 4 Hovedvidne har imidlertid benægtet, at der var Tale derom, og 5 Kontravidne, der var med som Taxtmand i en Skiftetaxt over Nordby, erklærer, at han ikke mindes, at der var Tale om nogen Ret for Nordby i Verbergs Skov. Det er heller ikke oplyst, at det var nogen absolut Nødvendighed for Nordby at besidde denne Ret. Efter 3 Kontravidnes Prov ser det nemlig ud til, at Indstævnte selv har anden Skov, og om det har været Meningen at paahefte Verbergs Skov en saadan Brugsret, faar Opsidderen skylde sig selv, om denne ikke bevares, naar han undlader, at faa et skriftligt thinglæst Dokument derom. Det er nemlig paa det Rene, at der, da Verbergs Skov blev solgt til Appellanterne, intet blev nævnt om, at der hvilede en saadan Husbehovsret paa Skoven. En saadan Ret er en saa stor Byrde paa en Skov, og vilde betinget en saavidt stor Reduktion i Kjøbesummen, at man ikke billigen kan paalægge Kjøberen uden videre at overtage en saadan Heftelse, naar det ikke engang er antydet under Proceduren, at Kjøberen trods manglende Thinglæsning skal have været vidende om Heftelsens Existens.

Jeg voterer saaledes for Tilfølgetagelse af Appellanternes Paastand, men da jeg har Grund til at tro, at min Mening ikke deles af Rettens Flertal, vil jeg ikke forme nogen Konklusion.

Blom: Forøvrigt i det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Motzfeldt, finder jeg det efter den passerede Votering ikke nødvendigt at udtale mig om, hvorledes jeg i Tilfælde vilde stillet mig ligeoverfor den af Appellanten nedlagte Paastand om Erstatning.

Prydz: Enig med Hr. Assessor Motzfeldt paa samme Maade som Hr. Assessor Blom.

Professor Platou: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg ligeoverfor en Bemærkning af Andenvoterende vil pointere, at der her ikke er Tale om Erhvervelse ved Hævd, men om Opretholdelse og Anerkjendelse af et Forhold, der har bestaaet i et langt Tidsrum, som et retsligt. Den Omstændighed, at dette faktiske Forhold vedblev uforandret upaatalt i lange Tider, efterat Eiendommene var komne paa forskjellige Hænder, er efter mit Skjøn et særligt Indicium for, at alle Parter betragtede og anerkjendte det som et lovligt bestaaende.

Lagmand Thinn: Ligeledes i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Justitiarius: Ligeledes, idet jeg ogsaa tiltræder de af Hr. Professor Platou fremsatte Bemærkninger.

Tvist om Berettigelsen af et Forbud, som Eieren af en Gaard lod nedlægge mod Benyttelsen af en Gangsti over hans Grund. Det antoges vistnok bragt paa det Rene, at Gangstien havde været benyttet af hvemsomhelst i lang Tid, men Benyttelsen formentes at maatte være skeet præcario, medens Betingelserne for Hævd eller Alderstids Hævd ikke antoges at foreligge. Det nedlagte Forbud mod Stiens Benyttelse blev efter dette stadfæstet.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Mai 1903 i Sagen L.-No. 95 for 1 Session f. A.: Karl Eriksen Haugen, Theodor Høibraaten og K. A. Holm som Jakob Eriksen Høibraatens Sukcessor og nuværende Eier af Søndre Høibraaten (Advokat Koss) mod Fabrikeier Johan Olsen (Advokat Irgens).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til de afsagte Domme, nemlig Akers Sorenskriveris Dom af 29 Mai 1901 og Kristiania Overrets Dom af 10 Februar 1902. Ved den første blev kjendt saaledes for Ret:

„De Indstævnte, Karl Eriksen, Theodor Høibraaten og Jakob Eriksen, bør for Citantens, Fabrikant Johan Olsens Tiltale i denne Sag fri at være, hvorhos det hos dem under 19 September 1899 nedlagte Forbud ophæves. Saa bør og Citanten for de Indstævntes Tiltale fri at være. Sagens Omkostninger ophæves."

Ved Overrettens Dom blev derimod kjendt for Ret:

„Den under 19 September 1899 afholdte Forbudsforretning stadfæstes. De Indstævnte Gaardbrugerne Karl Eriksen Haugen, Theodor Høibraaten og Jakob Eriksen Høibraaten bør (med Familie, Leieboere og Andre) være uberettigede til for deres Gaarde Øvre Haugen og Høibraaten at benytte den til Appellanten, Fabrikeier Joh. Olsens Eiendom Nedre (Vestre) Haugen førende Indkjørsel fra det Punkt, hvor den passerer over Nedre Haugens Grændse og en fra et ved Nedre Haugens Laavebygning paa denne Indkjørsel beliggende Punkt i vestlig Retning gaaende Gangsti, der fører over Nedre Haugens Jorder og videre over en Klop over Loelven frem til Grorud Station.

Processens Omkostninger for begge Retter ophæves."

Denne Dom blev dog afsagt under Dissents, idet et af Rettens Medlemmer voterede for Stadfæstelse af Underrettens Dom samt for, at Fabrikeier Olsen ilagdes Procesomkostninger for Overretten.

Ved Stævning af 30 April 1902 har Karl Eriksen Haugen, Theodor Høibraaten og K. A. Holm som Jakob Eriksen Høibraatens Sukcessor og nuværende Eier af Søndre Høibraaten paaanket Overretsdommen til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanterne har nedlagt Paastand om:

1) at de frifindes for Indstævntes Tiltale,
2) at de under 19 September 1899 hos dem nedlagte Forbudsforretninger ophæves, og
3) „at Appellanterne hos Indstævnte tilkjendes Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn — optaget paa Indstævntes Bekostning — for al den Skade og Ulempe, der er dem forvoldt ved nævnte Forbudsforretninger — for Spot og Skade (Lb. 1—19—21) — med Renter fra Paaklagen samt Processens Omkostninger for samtlige Retter."

Indstævnte har paastaaet Overrettens Dom stadfæstet og sig hos Appellanterne in solidum tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Overretten. Det fremgaar vistnok af Oplysningerne, at den heromhandlede Gangsti har været benyttet i lang Tid. 1ste Kontravidnes egen Erklæring herom

gaar tilbage til omkring 1838, andre Vidners til Tiden mellem 1840 og 1850; derhos foreligger der Udtalelser fra enkelte af Vidnerne om, at de i sin Tid hørte af ældre Folk, at Stien var gammel. Men ved Bedømmelsen af disse Vidneprov er det at mærke, at Gangstien, hvad der siger sig selv, maa have været benyttet i adskillig større Udstrækning, efterat Jernbanen blev aabnet i 1854 og havde været i Virksomhed i nogen Tid end tidligere. Henseer man hertil og til Stiens Egenskab af blot Gangsti og Snarvei, som benyttedes af enhver, for hvem det faldt bekvemt, bliver det i overveiende Grad sandsynligt, at dens Benyttelse har været precario og har sin Forklaring simpelthen deri, at Eierne af Indstævntes Eiendom ikke fandt sig opfordrede til at protestere mod, at ogsaa Andre benyttede en Snarvei, som de selv brugte. Hvor løst Forholdet har været, fremgaar ogsaa deraf, at der, efter hvad man ifølge Proceduren maa gaa ud fra, ikke i tidligere Tid var nogen ordentlig Klop over Loelven der, hvor Gangstien fører over denne, men alene høist fandtes nogle løse Plankeender.

Man finder derfor, at Retsinstitutet Alders Tids Brug overhovedet ikke har Anvendelse paa Tilfældet. Man finder ligeledes, at Hævd ikke kan komme til Anvendelse, idet de foreliggende Oplysninger gaar ud paa, at Stien har været benyttet af alle og enhver, der havde Brug for denne Snarvei, og ikke blot af Beboerne af visse Gaarde.

Overrettens Dom vil derfor være at stadfæste. Det er forøvrigt ikke ganske korrekt, naar Overretsdommen udtrykker sig, som om der kun handledes om en Forbudsforretning, medens der i Virkeligheden handles om 3 samme Dag afholdte Forretninger, nemlig en for hver af Appellanternes respektive Eiendomme, men man antager, at der ikke herfra kan hentes nogen Betænkelighed mod Dommens Stadfæstelse.

Processens Omkostninger ogsaa for Høiesteret findes efter Omstændighederne at burde ophæves.

I Henhold til det anførte afsiges saaban

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande.
Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Af Underrettens Dom hidsættes:

Fra Laavebygningen paa Gaarden Nedre Haugen i Østre Aker gaar en Gangsti i vestlig Retning over denne Eiendoms Jorder, følgende et Høidebrag den saakaldte Gjeteryg og derefter over en Klop over Loelven videre frem til Grorud Station. Denne Gangsti er foruden af nedre Haugens Beboere ogsaa bleven benyttet af Beboerne af de ovenfor liggende Eiendomme, specielt Øvre Haugen samt vestre og søndre Høibraaten, idet de efterat have passeret Indkjørselen til Nedre Haugen over Gaardspladsen eller langs med denne er kommet ind paa Stien.

Da Fabrikant Johan Olsen, der i Begyndelsen af 1899 var bleven Eier af Nedre Haugen, fandt denne Benyttelse af Indkjørselsveien og Gangstien i høi Grad generende, samt derhos antog, at Vedkommende ingen Ret dertil havde, lod han under 19 September s. A. nedlægge retsligt Forbud hos Gaardbrugerne Carl Erikſen, Øvre (østre) Haugen, Theodor Christiansen, Vestre Høibraaten, og Jacob Eriksen, Søndre Høibraaten, hvorved de selv med deres Familie, Husstand, Arbeidere og Leieboere blev forbudt at benytte den omhandlede Indkjørsel og Gangsti. Efter forgjæves prøvet Forligsmægling har Johan Olsen derpaa ved Stævning af 21 Oktober næstefter sagsøgt de nævnte Mænd, mod hvem han har nedlagt Paastand om, at de kjendes uberettigede til den nævnte Benyttelse, at det nedlagte

Forbud stadfæstes, samt at Citanten hos de Indstævnte tilkjendes Sagens Omkostninger, deriblandt Omkostningerne ved Forbudets Nedlæggelse.

De Indstævnte, der har anseet den omhandlede Benyttelse for sig og sine Gaarde hjemlet ved Alders Tids Brug eller Hævd, har nedlagt Paastand paa Frifindelse og Ophævelse af Forbudet samt paa Tilkjendelse af Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn, optaget paa Citantens Bekostning, for al den Skade og Ulempe, der er dem forvoldt ved Forbudet samt for Spot og Skade med Renter fra Paaklagen og Procesomkostninger.

Angaaende Erstatningskravet har Indstævnte senere udtaget Forligsklage og Stævning mod Citanten, hvorefter det ved Rettens Kjendelse af 29 August 1900 er bestemt, at Paastanden herom bliver at paakjende i Forbindelse med nærværende Sag.

Angaaende Stiens Ælde og Benyttelse foreligger der efter Vidneprovene følgende Oplysninger: 1ste Kontravidne, Gudmund Gudmundsen, for Tiden paa Tonsen Fattiggard, 86 Aar gl., har forklaret, at han i ca. 25 Aars Alderen kom til Høibraatengaardene, hvor han i 50 Aar opholdt sig som Dagarbeider, samt at han ogsaa senere af og til har været der. Saalænge Vidnet var paa Høibraategaardene, blev Stien benyttet af alle dem, som boede paa den Kant og havde Ærinde til Grorud, specielt Beboerne af Høibraatengaardene, øvre Haugen og Haugenstuen, og den havde ogsaa været i Brug før hans Tid. Vidnet havde aldrig hørt, at nogen var bleven forbudt at benytte Stien, idet han ikke vidste andet, end at det var „frit“ at gaa der. — 2det Kontravidne, Erling Jacobsen Sanderud, en 75 Aar gammel Gaardbruger, der i 55 Aar har boet paa forskjellige Steder i Nærheden af Haugen, har forklaret, at Stien gaar som den altid har gaaet, hvorimod Indkjørselsveien fra Øvre Haugen for nogle Aar siden er bleven omlagt, idet den tidligere gik noget søndenfor den nuværende Indkjørselsvei. Veien benyttes nu udelukkende som Gaardsvei for Nedre Haugen, men blev tidligere ogsaa benyttet af Øvre Haugen som Adkomst til et Jordstykke, der henhørte under denne Eiendom og laa paa denne Side af Loelven. Ved en senere afholdt Udskiftning var dette Jordstykke nu henlagt under Nedre Haugen. Stien blev benyttet af alle, for hvem det var en Snarvei at benytte den, enten man skulde fra Høibraatengaardene til Grorud eller omvendt. Selv havde Vidnet, der havde sin Eiendom paa den anden Side af Loelven, benyttet den saavelsom Gaardsveien, ligesaa hans Børn, naar de skulde paa Skole. Da Vidnet for nær halvhundrede Aar siden i 5 Aar boede paa Høibraaten, havde han ligeledes benyttet Stien, og denne var da benyttet tidligere, uden at Vidnet ved hvorlænge.

3die Kontravidne, Gaardbruger Ole Hansen Ski, der er 58 Aar gl. og født paa Gaarden Ski, nær Høibraaten, hvor han har opholdt sig den hele Tid, har forklaret, at Stien, saalænge Vidnet kunde erindre, er bleven benyttet af Høibraatengaardene og Haugengaardene, idetheletaget af alle, for hvem det var en Snarvei at benytte den til Grorud eller omvendt. Vidnet, der i en tidligere Eier Gulbrand Haugens Tid vankede meget paa Nedre Haugen, havde aldrig hørt Tale om noget Forbud mod at benytte Stien. — 4de Kontravidne, Hans Eriksen Haugen, der er 59 Aar gl. og Broder af indstævnte Karl Eriksen, har forklaret, at han har boet paa Øvre Haugen til han var 29 Aar gammel og senere paa Haugensletten ved Loelven. Da Vidnet var 8 Aar gammel, benyttede han Stien, naar han gik paa Skole, og det var da en gammel Sti, om hvilken Vidnets Fader havde sagt, at han ikke kunde mindes andet, end at Stien havde gaaet der, saalænge han havde været paa Øvre Haugen, hvor han var født. Det havde aldrig været forbudt at benytte denne Sti, og specielt anfører Vidnet, at Gulbrand Haugen, der havde været meget nøieseende med Hensyn til Jordens Benyttelse, aldrig havde nævnt noget om at stænge Veien. Og en senere Eier af Nedre Haugen, Gundersen, havde, da der var Tale om en Omlægning af Gaardsveien nede ved

Loelven, ytret til Vidnet, at man ikke kunde sløife en gammel Vei, som havde gaaet der i al Tid. — 5te Kontravidne, Fru Gundersen, der havde eiet Nedre Haugen i 8 Aar indtil 1897 eller 1898, efter at hendes Mand, med hvem hun levede i Særeie, havde eiet den i 1 Aar, har forklaret, at Stien blev benyttet af alle Naboerne rundt omkring og Folk forøvrigt, og at det ikke faldt Vidnet ind, at Benyttelsen kunde negtes. Ved en Anledning havde Vidnet ytret til sin Mand, at der paa Grund af Færdselen paa denne Sti kunde være Fare for, at der blev stjaalet Æbler fra Haven, der var aaben, men hendes Mand svarede hertil, at der ikke var noget at gjøre derved. Vidnet anfører videre, at saavidt Vidnet ved, blev den Klop, der er lagt over Bækken nedenfor Gjeteryggen, istandsat ikke alene af Vidnets Mand, men ogsaa af andre, blandt hvilke Vidnet synes at have hørt indstævnte Karl Erikſen nævne. Videre har 6, 7, 9, 10 og 12 Kontravidner, der alle er over 60 Aar gamle og i sin Barndom og Ungdom boede, dels paa den nærliggende Gaard Furuset, dels paa Haugengaardene, forklaret, at Stien var til almindelig Afbenyttelse saa lang Tid tilbage, som Vidnerne kunde erindre, saavel Sommer som Vinter, og at de aldrig havde hørt Tale om noget Forbud mod saadan Benyttelse før af den nuværende Eier.

Efter hvad der saaledes foreligger, maa Retten anse det godtgjort, at saavel Indkjørselsveien som Gangstien har været til almindelig Afbenyttelse saa langt tilbage, som overhovedet Oplysning derom nu kan tilveiebringes. Af 1 Kontravidnes, den 86-aarige Gudmund Gudmundsens Prov fremgaar det saaledes, at Stien allerede var i Brug, da han i 1838—1839 kom til Høibraatengaardene, og efter 4 Kontravidnes Prov var Stien ikke alene bleven benyttet i saa lang Tid, som dette Vidnes egen Erindring gik tilbage, nemlig til ca. 1848, men efter hvad Vidnets Fader havde fortalt, ogsaa i hele hans Tid. — Om Stiens Benyttelse fra 40 Aarene og nedover, foreligger der, som det vil sees, mange Vidneprov. Retten antager, at der herved er etableret et Forhold, som allerede paa Grund af sin Ælde bør respekteres. Gangstien er, efter hvad Retten havde Anledning til at forvisse sig om ved Aastedsbefaringen og hvad der ogsaa fremgaar af det af Citanten fremlagte Rids, betydelig kortere end den rodelagte Vei, der i store Svingninger fører ned til Grorud. — Efter de stedlige Forhold er det saaledes ganske naturligt, at Beboerne af de Indstævntes Gaarde gjennem Tidernes Løb har benyttet Stien, og det er derfor ogsaa sandsynligt, at denne Benyttelse har varet meget længere, end nulevende Personers Erindring gaar tilbage, uden at det nu er muligt at afgjøre, naar denne Benyttelse er begyndt. Men selv om man ikke her skulde kunne paaberaabe sig Alders Tids Brug, antager Retten, at Betingelserne for Brugsrettens Erhvervelse ved Hævd er tilstede. Citanten har vistnok gjort gjældende, at der først ved Hovedjernbanens Aabning i 1854 indtraadte Behov til at benytte Stien, nemlig som Adkomst til og fra Jernbanestationen ved Grorud, og at der fra dette Tidspunkt, indtil Loven af 23 Mai 1874 forandrede Hævdsbetingelserne for deslige Brugsrettigheder, er henganet for kort Tid, til at Hævd overhovedet kunde vindes. Som ovenfor anført maa det imidlertid ansees godtgjort, at Stien har været benyttet længe før 1854, og da Foranledningen til Benyttelsen selvfølgelig maa være ligegyldig for Hævdserhvervelsen, kan Jernbanestationens Oprettelse ikke danne noget Udgangspunkt for Tidsberegningen. Forsaavidt Citanten videre har paastaaet, at Hævd i ethvert Fald maa være udelukket af den Grund, at Benyttelsen alene er foregaaet som Følge af velvillig Indrømmelse fra vedkommende Eieres Side, kan Retten heller ikke heri give ham Medhold. Hvorledes end Forholdet oprindelig kan have stillet sig, hvorom ingen Oplysning foreligger, maa det nemlig efter de foreliggende Oplysninger antages, at der ikke fra nogen Side har været Tanke eller Tale om, at Stiens Benyttelse skulde kunne forbydes, kfr. 1, 4 og 5 Kontravidnes Prov. Og forøvrigt antages Bevisbyrden for, at Benyttelsen er bleven udøvet precario, at maatte paa-

hvilke Citanten, der imidlertid intet Bevis i saa Henseende har tilveiebragt. Citanten har vistnok paaberaabt sig, at der i det Skjøde, hvorved den forrige Eier af Nedre Haugen blev hjemlet denne Eiendom, udtrykkelig af Sælgerne, der tillige eiede Naboeiendommen Ulsholt, er betinget ham Ret til at benytte Stien fra Kloppen til Grorud, hvilken Strækning ligger paa Ulsholts Grund. Heraf slutter Citanten, at hverken Sælger eller Kjøber dengang mente, at Stien uden videre var aaben for enhver. Retten finder imidlertid ikke dette afgjørende, idet Bestemmelsen meget vel alene extuto kan være indtaget i Skjødet.

Retten kommer saaledes til det Resultat, at de Indstævnte maa blive at frifinde for Citantens Tiltale, og det nedlagte Forbud som Følge heraf maa ophæves. Hvad den nedlagte Erstatningspaastand angaar, skal Retten bemærke, at den med Citanten er enig i, at der ikke kan blive Spørgsmaal om Erstatning for „Spot", og hvad den paastaaede Erstatning for „Skade og Ulempe" angaar, er det vistnok saa, at Forbudet maa have medført Ulempe for de Indstævnte, men da det end ikke er forsøgt paavist, at denne Ulempe har været forbundet med noget økonomisk Tab, der kan ansættes i en Pengeerstatning, finder Retten ikke Grund til at tage denne Del af de Indstævntes Paastand tilfølge.

Sagens Omkostninger antages at burde ophæves.

Retten antager, at Sagen maa blive at paakjende uden Meddomsmænd, kfr. Hagerups: Den Norske Civilproces I, Side 124, og de der citerede Høiesteretsdomme.

Af Overrettens Dom hidsættes Andenvoterendes, Assessor Andersens, Votum, der tiltraadtes af Tredievoterende, Justitiarius Lie:

Jeg har ikke kunnet overbevise mig om, at den her omhandlede Brug af Gangstien over Hovedapp.'s Eiendom kan antages udøvet som nogen de tilgrændsende Eiendomme tilliggende Ret, hvilken Opfatning jeg finder bestyrket ved den af flere Vidner givne Forklaring om, at dens Benyttelse antages at staa aaben eller være fri for Enhver.

Thi Almenheden kan dog ikke antages at have Adgang til at tilegne sig Gangsti over Hovedappellantens Eiendom. Jeg mener derfor den udøvede Brug alene kan betragtes som en uskyldig Nyttesbrug, som Eieren af Nedre Haugen ikke har villet modsætte sig, men har tilladt „indtil videre", saalænge han ikke har havt nogen Interesse af at standse Trafiken (kfr. 8 Kontravidne, hvis Forældre eiede Gaarden paa den Tid, da Trafikken maaske begyndte — hendes Prov om, at Forældrene ikke forbød Brugen, bl. A. fordi „de satte Pris paa at se Folk passere"). Jeg antager saameget mere, at Hovedappellanten maa kunne negte Brugen i den Udstrækning, i hvilken den nu udøves, som det efter Oplysningerne er antageligt, at denne er øget efter Grorud Jernbanestations Aabning (derved, at Veien om Sommeren er overladt til Brug for Pensionærer og lignende), hvilket fandt Sted 1 September 1854. Jeg finder i det Hele at maatte slutte mig til de Betragtninger, som af Høiesteret i et noget analogt Tilfælde er gjort gjældende i Dom i Retstidende for 1897, navnlig Side 377, og voterer for, at Hovedappellantens Paastand under Post 1 og 2 tages tilfølge under Ophævelse af Procesomkostningerne for begge Retter.

Spørgsmaal om tvende Vidner havde saadan Partsinteresse i en Sag, at den gjorde dem inhabile som Vidner. Dette antaget af Kristiania Byret, men forkastet af Høiesteret.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Mai 1902 i Sagen L.-No. 96 for 1 Session s. A.: Den nordiske Aktiebank (Advokat Løoft) mod Hoteleier Albert Patterson (Advokat Rasch).

Under et af Den nordiske Aktiebank til Benyttelse under Sag mod Hoteleier Alb. Patterson paastævnt Thingsvidne har Kristiania Byret den 14 December 1901 afsagt saadan Kjendelse:

„Sigurd Feiring og Fritz M. Brinck blive ikke at afhøre som Vidner i Sagen. Thingsvidnet sluttes.“

Denne Kjendelse har Den nordiske Aktiebank paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

„At den paaankede Kjendelse underkjendes, og Thingsvidnet hjemvises til fornyet Behandling ved Kristiania Byret, hvor D'Hrr. Sigurd Feiring og Fritz M. Brinck blive at afhøre som Vidner, samt at Appellantskabet hos Indstævnte tilkjendes Procesomkostninger for Høiesteret.“

For Indstævnte, Alb. Patterson, er der nedlagt Paastand om den paaankede Kjendelses Stadfæstelse og Tilkjendelse af Procesomkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere faktiske Omstændigheder henvises til den paaankede Kjendelses Præmisser, hvorhos bemærkes, at det er paa det rene mellem Parterne, at de Vidner, der ønskes afhørte, har frafaldt eventuel Regres mod Patterson.

Høiesteret kommer til et andet Resultat end Byretten. Feiring og Brinck er ikke Parter under Sagen. De indtager heller ikke i Realiteten nogen Partsstilling i denne. Deres Ansvar ligeoverfor Aktiebanken er paa det rene. Deres Interesse i Sagen bestaar kun deri, at de, om Den nordiske Aktiebank opnaar Fyldestgjørelse hos Patterson, af denne alene vil kunne afkræves, hvad der overstiger hans egen Anpart i det fælles Ansvar. Denne Interesse vil kunne være af Betydning ved Bedømmelsen af Vidneforklaringernes Vægt, men den findes ikke at kunne begrunde en Ret for Patterson til at modsætte sig Vidnernes Afhørelse.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes at burde ophæves.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Den fremsatte Indsigelse mod Sigurd Feirings og Fritz M. Brincks Afhørelse som Vidner tages ikke tilfølge. Thingsvidnesagen bliver videre at fremme.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

En Decision, hvorved en Mands Bo med formentlig Støtte af Konkurslovens § 5 toges under Behandling som Konkursbo, underkjendt og Boet extraderet Eieren til fri Raadighed, idet det Krav, der i Konkursrekvisitionen var paaberaabt, ikke kunde betegnes som „uimodsagt eller klarlig bevist forfalden Gjæld“. Konkursmandens Krav paa Erstatning hos den fungerende Stifteforvalter med 4 mod 3 Stemmer ikke taget tilfølge.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 27 Mai 1903 i Sagen L.-No. 106 for 1 Session f. A.: Andreas Almklov (Advokat F. Roll) mod 1) Stifteforvalteren i Søndre Søndmør (Advokat Rynning), 2 a) Mathias Almklovs Konkursbo ved Bestyreren, Overretssagfører Friis (Advokat Sigvald Jacobsen) og b) Andreas Almklovs Konkursbo ved Overretssagfører Schie (udebleven).

Den 5 December 1900 afsagdes inden Søndre Søndmør af Sorenskriverens edsvorne Fuldmægtig, Cand. jur. Hans Bull-Heyerdahl, saadan Decision: „Indstævnte Andreas Almklovs Bo bliver at tage under Behandling som Konkursbo“.

Decisionen var foranlediget ved en af Sagfører Friis som Bestyrer i Mathias Almklovs Konkursbo indgiven, i Stevning af 2 December 1900 indeholdt, Begjæring om Konkursbehandling af det omhandlede Bo.

Ved Stevning af 29 December 1900 er bemeldte Decision bleven af Andreas Almklov (i Stevningen feilagtig benævnt Andreas Almkløv) indbragt til Høiesterets Prøvelse. I Stevningen er „Skifteforvalteren i Søndre Søndmør" varslet til „at til- og forsvare den afsagte Decision"; som Hovedmodparter og Sagvoldere er stævnt a) Mathias Almkløvs (skal være Mathias Almklovs) Konkursbo ved Bestyreren, Overretssagfører Friis og b) Andreas Almkløvs (skal være Andreas Almklovs) Konkursbo ved Overretssagfører Schie (Boets Bestyrer).

Forkyndelser har fundet Sted under 10 og 12 Januar 1901.

For den paa Decisionens Affigelsestid fungerende Sorenskriver i Søndre Søndmør er Forkyndelse ikke skeet; derimod er Stævningen forkyndt (10 Januar) for Cand. jur. Hans Bull-Heyerdahl i Egenskab af konstitueret Sorenskriver. Det er under Sagen oplyst, at den tidligere Sorenskriver under 25 December 1900 fratraadte Embedet, og at Cand. jur. Heyerdahl da konstitueredes.

Ved Høiesteret har Sagen været undergivet skriftlig Behandling.

For Andreas Almklov er nedlagt saadan Paastand:

1. At den under 5 December 1900 af Søndre Søndmørs Skifteret afsagte Decision, hvorefter Appellanten Andreas Almklovs Bo blev taget under Skifterettens Behandling som Konkursbo, underkjendes, samt at Boet extraderes Appellanten til fri Raadighed.
2. At de Indstævnte, Mathias Almklovs Konkursbo og Cand. jur. H. B. Heyerdahl tilpligtes til Appellanten in solidum at betale saadan Erstatning, som af et Skjøn, optaget paa de Indstævntes Bekostning, ansættes, for det Tab, der er Appellanten paaført ved Konkursens Aabning, med lovlige Renter af Skjønsbeløbet, samt
3. at Mathias Almklovs Konkursbo og Cand. jur. H. B. Heyerdahl tilpligtes, ligeledes in solidum, at betale Appellanten Processens Omkostninger.

Mathias Almklovs Konkursbo har nedlagt Paastand om Skifteretsdecisionens Stadfæstelse og Tilkjendelse af Søgsmaalsomkostninger.

Andreas Almklovs Konkursbo har ikke ved Høiesteret mødt. Derimod har Cand. jur. Hans Bull Heyerdahl ladet afgive Møde og har nedlagt saadan Paastand:

Principalt: At Sagen, forsaavidt Cand. jur. Hans Bull Heyerdahl angaar, afvises, og at han hos Appellanten tilkjendes Kost og Tæring.

Subsidiært: At han frifindes og tilkjendes Sagsomkostninger.

Paa anden Maade end gjennem Cand. jur. Heyerdahls Møde har Sorenskriveren i Søndre Søndmør ikke været repræsenteret under Sagen.

Naar Indstævnte, Mathias Almklovs Konkursbo har forlangt Konkursbehandling af Appellanten, Andreas Almklovs Bo, er dette Forlangende støttet til Konkurslovens § 5. Appellanten har Handelsbrev i Namsos, og Konkursrekvirenten har forgjæves affrævet ham Betaling af et Beløb Kr. 3 116,15, som han efter Indstævntes Paastand skulde skylde Indstævnte ifølge Mathias Almklovs Bøger. Fra

Appellantens Side er ved Skifteretten saavelsom ved Høiesteret gjort gjældende, at han istedetfor at være Mathias Almklovs Konkursbos Debitor tvertimod er dets Kreditor, og Rigtigheden af den præsenterede Regning efter Mathias Almklovs Bøger har han bestridt.

Høiesteret kan ikke finde, at der under de foreliggende Omstændigheder er Anvendelse for Konkurslovens § 5. Det Krav, der i Konkursrekvisitionen er paaberaabt, er ikke „uimodsagt eller klarlig bevist forfalden Gjæld". I Skifterettens Decision er antaget godtgjort, at Appellanten var Medeier i Mathias Almklovs i Søvden drevne Forretning, og at han som Følge heraf maatte ansees som Debitor til Mathias Almklovs Konkursbo. Men ligesom det ikke kan ansees bragt til tilstrækkelig Evidents, at nævnte Forretning har været eiet af Brødrene i Fællesskab, saaledes vilde denne Omstændighed, selv hvis den var bevist, ikke kunne, saa uklart som det indbyrdes Mellemvær mellem Andreas og Mathias Almklov stiller sig, kunne tjene til Grundlag for en Konkursrekvisition efter Konkurslovens § 5.

Stifterettens Decision vil derfor blive at underkjende og Boet at extradere Andreas Almklov til fri Raadighed. Derimod findes ikke tilstrækkelig Grund til at tilkjende Andreas Almklov nogen Erstatning hos Mathias Almklovs Bo. Der er, som allerede ovenfor antydet, efter de foreliggende Oplysninger ikke Lidet, som taler for, at Andreas Almklov i Virkeligheden har været Medeier i eller muligens endog den egentlige Indehaver af den i Mathias Almklovs Navn drevne Forretning. Under enhver Omstændighed har de af de to Brødre drevne Forretninger ikke været holdt tilbørlig ud fra hinanden. Særlig har i saa Henseende Bogførselen i Mathias Almklovs Forretning, hvilken Bestyreren i dennes Konkursbo jo maatte gaa efter, været uredig og — forudsætningsvis — misvisende. Og herfor har Andreas Almklov i væsentlig Grad Skylden. Han var ansat i Forretningen, og han sees stadig at have havt en fremtrædende Befatning med dens Affærer. Det er især Forholdet med den saakaldte Smørbog, der er uklart. Den paastaaes nu alene at vedkomme Andreas Almklovs Forretning, men Sammenhængen med, at de i den anførte Smørleverandører med deres Tilgodehavende desuagtet er blevet opførte i Mathias Almklovs Bøger, og det derved opstaaede Regnskabsforhold mellem Andreas og Mathias er ikke bragt paa det Rene, selv efter de nærmere Oplysninger, der er fremskaffede for Høiesteret. For Skifteretten forelaa meget sparsomme Oplysninger. Andreas Almklov havde havt al Opfordring til i Skifteretsmødet den 5 December 1900, forinden Decisionen afsagdes, at gjøre Rede for Forholdet. Han var stævnt til Mødet, og han havde i betimelig Tid modtaget Gjenpart af Regningen paa det Beløb, Mathias Almklovs Bo krævede hos ham, og som væsentlig skrev sig fra Ydelser til vedkommende Smørleverandører. Men desuagtet indskrænkede han sig ligeoverfor Skifteretten til at komme med en almindelig nøgen Benegtelse af Kravets Rigtighed, idet han alene erkjendte at skylde Boet nogle Kroner. Har han overhovedet lidt noget Tab som Følge af Decisionen, har han derfor i første Haand at tilskrive sig selv dette.

Hvad angaar den mod Cand. jur. Heyerdahl nedlagte Paastand, bemærkes, at da Cand. Heyerdahl ikke personlig er nævnt i Stævningen, og da denne desuden kun lyder paa, at vedkommende Skifteforvalter stævnes for at til- og forsvare Decisionen, er der mod Heyerdahls Protest ikke Adgang til at tage Paastanden under Behandling, hvor-

imod — som af ham principaliter paastaaet — Sagen i Forhold til ham maa afvises, og han tilkjendes Kost og Tæring.

Mellem Andreas Almklov og Mathias Almklovs Konkursbo findes Processens Omkostninger for Høiesteret at burde ophæves.

Tre af de Voterende, der forøvrigt slutter sig til Pluraliteten, finder, at Appellantens Paastand om Erstatning for det ved den begjærede Konkursbehandling voldte Tab og om Omkostningers Tilkjendelse ved Høiesteret bør ligeoverfor Mathias Almklovs Konkursbo tages tilfølge. Det burde efter disse Voterendes Mening for Bestyreren af nævnte Konkursbo stille sig umiddelbart indlysende, at Betingelserne for Tvangskonkurs efter Konkurslovens § 5 ikke var tilstede. Men dermed maa Boets Erstatningspligt efter Konkurslovens § 117 være given.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Den paaankede Decision underkjendes, og Appellantens, Andreas Almklovs, Bo bliver at extradere ham til fri Raadighed. Forøvrigt bør Indstævnte, Mathias Almklovs Konkursbo, for Appellantens Tiltale i denne Sag fri at være. I Forholdet mellem disse Parter ophæves Processens Omkostninger for Høiesteret.

For Cand. jur. Hans Bull Heyerdahls Vedkommende afvises Sagen for Høiesteret, hvorhos Appellanten til ham betaler i Kost og Tæring 130 — et hundrede og treti — Kroner.

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 3die Etage.
Kontoret er aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

W. C. Fabritius & Sønner A/s.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 33—34. Onsdag den 19 August 1903.

Responsa afgivne af Kristiania Handelsstands Forenings Femtimandsudvalg.

(Udvalgets tidligere Responsa er meddelte i Retstidende 1895 Side 593 ff., 1901 S. 657 ff. og 1902 S. 753 ff.).

94.

Erklæring af 1 December 1902 angaaende en Kjøbers Ret til at overdrage sine Rettigheder til en udenforstaaende Tredjemand.

Sælgeren er berettiget til at annullere indestaaende Ordres, naar der protesteres Vexler paa Kjøberen, forsaavidt denne ikke kan stille betryggende Garanti for Opfyldelse af sine Forpligtelser.

Forespørgslen var saalydende:

„Et herværende Grossererfirma solgte i August 1899 ved 2de Slutsedler nogle Varepartier til en udenbys Forretningsforbindelse (en Landhandler) at leveres sukcessivt til Udgangen af Januar 1900. I den ene Slutseddel var betinget 4 Mnd.s Akcept eller kontant med Fradrag af 2 pCt. Rabat, i den anden kontant.

Da de for de første Leverancer udstedte Akcepter ikke honoreredes af Akceptanten og derefter protesteredes de non solutione, annullerede Firmaet Resten af Ordren og ansaa sig ikke forpligtet til at levere videre.

Imidlertid havde Landhandleren overdraget sin Ret efter Slutsedlen til en Tredjemand. Grossererfirmaet ansaa sig ikke forpligtet til at levere til denne, men blev ved Kristiania Byrets Dom under Dissens tilpligtet at betale Erstatning.

Da denne Dom skal indbringes for Høiesteret, vil jeg til Fremlæggelse i Retten være særdeles forbunden for det ærede Udvalgs Besvarelse af følgende Spørgsmaal:

1. Ansees i Handelsforhold den ene Part i et længere Mellemregnskabsforhold berettiget til, uden Samtykke af den anden Part at overdrage en enkelt af sine Rettigheder til en udenforstaaende Tredjemand?
2. Ansees en Sælger i et Kontraktforhold som det foreliggende berettiget til at annullere en Ordre, naar der protesteres Vexler hos Kjøberen?

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

Ad 1. Nei.

Ad 2. Ja. Sælgeren ansees berettiget til at annullere mulig indestaaende Ordres, naar der protesteres Vexler paa Kjøberen, forsaavidt denne, om det forlanges, ikke kan stille betryggende Garanti for Opfyldelse af sine Forpligtelser.

Komiteen henstiller til Femtimandsudvalget yderligere at udtale som sin Opfatning:

En Sælger maa have Ret til i ethvert Tilfælde, hvor en Slutseddel er transporteret uden hans Godkjendelse, at forlange af den nye Kjøber kontant Betaling før Varernes Udlevering, uanseet hvilken Betalingsmaade, der er stipuleret i Slutseddelen.

W. Hvistendahl. O. A. Halvorsen. Peter Larsen.
Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget vedtoges Indstillingen ad 1 og ad 2 enstemmig. Tilføielsen „En Sælger maa have Ret til" osv. blev strøget af Komiteen efter en livlig Debat. Der viste sig at være stærk Meningsforskjel om, hvorvidt man overhovedet har Ret til at transportere en Slutseddel til Trediemand uden Sælgerens Samtykke. Enkelte mente, at man har Ret til at transportere den hele Slutseddel, men ikke en Del af den, medens Andre fremholdt, at der i saa Henseende ingen Forskjel er. En Taler antydede følgende Redaktion: En Slutseddel er ikke transportabel uden begge Parters Samtykke.

Jfr. angaaende Spørgsmaal 2 en Høiesteretsdom i RetSt. 1903 S. 385 ff.

95.

Erklæring af 1 December 1902 angaaende Julegratialer til Handelsbetjente.

Forespørgslen var saalydende:

En Mand er ansat ved en Speditionsforretning som Bogholder med en Lønning af 1 500 Kroner om Aaret og 300 Kroner til Jul. Han opsagde selv Posten til Fratrædelse 1 November og forlanger sig foruden Løn til Fratrædelsesdagen, beregnet efter 1 500 Kroner aarlig, tillige udbetalt en forholdsmæssig beregnet Andel af det ved hans Ansættelse opgivne Julegratiale, hvilket sidste fra Principalens Side ikke indrømmes under Henvisning til, at Vedkommende selv har opsagt sin Stilling og ikke er afskediget af Principalen.

Spørgsmaal 1: Hersker der i dette Forhold nogen bestemt Koutume inden Kristiania Handelsverden, som antages at afgjøre Tvisten om Bogholderens Tilkommende? Hvis ikke, da

Spørgsmaal 2: Ansees et ved Ansættelse opgivet Julegratiale yderligere betinget a) af Forretningens Afkastning og Trivsel i Aarets Løb? og b) af, at man i Forretningen i det væsentlige har været tilfreds med Vedkommendes Forhold?

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

Der findes ingen Koutume som afgjør Tvisten.

Et Gratiale ansees ialmindelighed som en frivillig Ydelse af Principalen og væsentlig afhængig af Betjentens Forhold i Aarets Løb, og at han er ansat i Forretningen paa den Tid Gratialerne uddeles.

W. Hvistendahl. O. A. Halvorsen. Peter Larsen.
Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget vedtoges denne Indstilling enstemmig.

96.

Erklæring af 1 December 1902 om, hvorvidt en Fabrik, som har solgt en Vare, kan anføre Ombygning af Fabriken som force majeure.

Forespørgslen var saalydende:

Jeg har Slutseddel fra et Møllefirma over kjøbt under 8/8 iaar 100 S/S Bygmel 000 à 13 Kroner pr. 100 Kg. inkl. S/S pr. 4 Mdr. Akcept.

Levering fra 1 Oktober—1 Januar 1903.

Trods flere Ganges Paakrav har det ikke lykkedes mig at faa noget af denne Ordre, idet Firmaet melder Ombygning af Møllen som force majeure, hvorunder jeg mener dette Tilfælde ikke henhører; det fremgaar forresten af Firmaets Skrivelse, at det agter at udføre Ordren hurtigst mulig. I Slutseddelen staar: „Har Kjøberen inden Leverancetidens Udløb ikke beordret Varerne affendt, forbeholder Sælgeren sig Valget til enten at affende samme strax, eller lade Ordren udgaa. I Tilfælde Strike, Ildebrand, Naturhindringer, Udførselsforbud kan Sælgeren annullere Ordren. Toldforandringer forbeholdes." Der staar intet om force majeure i Tilfælde Reparation eller Ombygning af Møllen, hvorfor jeg vilde være Udvalget meget forbunden for at høre dets Mening i dette Tilfælde.

Bygmel kan skaffes fra andre Møller, men Prisen er nu høiere.

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

Hvis Ombygningen er nødvendiggjort ved pludselig indtrufne Uheld paa Bygning eller og Maskineri ansees det som force majeure.

W. Hvistendahl. O. A. Halvorsen. Peter Larsen.
Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget vedtoges denne Indstilling enstemmig.

97.

Erklæring af 9 Februar 1903 om, hvorvidt Kjøberen er forpligtet til at sende Affendelsesordre, naar en Sæsonvare er solgt fob. med Leveringstid een Maaned.

Forespørgslen var saalydende:

Ved Slutseddel af 27 Juli 1901 saalydende: „Jeg stadfæster herved at have solgt til Hr. M. G. Riisøen, Bergen, for DHrr. Deichmann & vom Rath, Amsterdam, 25 Fade „Crushed" superior A. S. R. til 15 3/4 fl. pr. % Kg. fob. A.dam. Levering August. Betingelser: 1 Md. F. Schwencke" solgte det nævnte udenlandske Firma ved sin herværende Agent til Hr. M. G. Riisøen 25 Fade Sukker. Leverancetiden udløb uden at nogen af Parterne lod høre fra sig. Ca. 10 Md. efter Leverancetidens Udløb forlanger det udenlandske Hus, at Hr. Riisøen skal modtage og betale Sukkeret. Sukkerprisen var imidlertid faldt. Hr. Riisøen nægter at modtage Sukkeret, da han anser Ordren annulleret. Firmaet paaberaaber sig, at Hr. Riisøen inden Leverancetidens Udløb ikke har sendt nogen Affendelsesordre.

Til Brug for en i ovennævnte Anledning for Bergens Byret verserende Proces tør jeg herved paa Hr. M. G. Riisøens Vegne forelægge det ærede Udvalg nedenstaaende Spørgsmaal.

1. Er det heromhandlede Sukker (Crushed Superior A. S. R.) at anse som en Saisonvare, der kun pleier at gaa i Handelen som Syltesukker for hvert Aars Bærhøst?

2. Er det en Handelssædvane, at Kjøberen ved Kontrakter, der har saa bestemt Leveringstid som 1 — een — Maaned, er forpligtet til at sende Affendelsesordre?
3. Hvis Kjøberen ikke inden Leverancetidens Udløb (inden August) giver Affendelsesordre, er da Sælgeren berettiget til flere Maaneder bagefter at kræve, at Kjøberen skal modtage det solgte Vareparti?

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

Ad 1. Ja. Væsentlig en Saisonvare.
Ad 2. Nei.
Ad 3. Nei.

W. Hvistendahl. O. A. Halvorsen. Peter Larsen.
Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget vedtoges denne Indstilling enstemmig.

Jfr. Femtimandsudvalgets Erklæring af 1 Mai 1902, indtaget i RetSt. 1902 S. 763—4, og 18 December 1899, indtaget i RetSt. 1901 S. 689.

98.

Erklæring af 9 Februar 1903, hvori udtales, at ved cif-Salg Kjøberen ikke kan forlange Fragten betalt af Sælgeren, samt at Kontantrabat kun godtgjøres af Nettobeløbet, uanseet om Fragten er betalt af Kjøber eller af Sælger.

Forespørgslen var saalydende:

I Anledning en Differance med et Hamburger-Firma angaaende cif-Salg, sammenfatter dette sin Opfatning i følgende Udtalelse:

„Forretningen var afsluttet paa Basis „cif Hamburg", og forstaar enhver Kjøbmand hermed, at han modtager Varen cif, det vil sige, at han intetsomhelst har at gjøre med Fragt, Assurance etc., saa at en eventuel Export-Rabat eller Cassa-Sconto bliver at beregne af det Beløb, som Varen koster cif Hamburg. Dette er ikke alene flere af de største herværende Huses Opfatning; men er ogsaa herværende Handelskammers Udtalelse."

Jeg vilde være meget forbunden for det ærede Udvalgs Svar paa følgende Spørgsmaal:

1. Kan Kjøberen ved cif-Salg forlange Fragten betalt af Sælgeren?
2. Kan Kontantrabat fordres godtgjort ogsaa af Fragtbeløbet:
   a. Saafremt Fragten betalt af Sælger?
   b. Saafremt Fragten betalt af Kjøber?

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

Ad 1. Nei. — Det er almindelig, at Fragten fratrækkes i Fakturaen og betales af Kjøberen.

Ad 2. Kontantrabat kan kun forlanges godtgjort af Nettobeløbet (Fragten fratrukket), enten Fragten er betalt af Kjøber eller Sælger, medmindre anden Koutume i Branchen kan konstateres.

W. Hvistendahl. O. A. Halvorsen. Peter Larsen.
Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget vakte Besvarelsen ad 1 endel Debat. Følgende Forslag fremsattes: „Nei, i Reglen ikke, da det i de fleste Brancher er Koutume, at Fragten fratrækkes i Fakturaen og betales af Kjøberen." Ved Voteringen bifaldtes Komiteens Indstilling mod 9 Stemmer, der afgaves for det gjengivne Forslag. Komiteens Indstilling ad 2 bifaldtes enstemmig.

Jfr. ad Spørgsmaal 1 Femtimandsudvalgets Responsum 3 Marts 1890 i RetSt. 1895 S. 599. Jfr. ad Spørgsmaal 2 Responsum 13 Marts 1899 i RetSt. 1901 S. 686—7 og 10 Marts 1902 i RetSt. 1902 S. 759.

99.

Erklæring af 9 Februar 1903, hvorved udtales, at naar et og samme Dyr anvendes som Varemærke for flere Fabrikater, vil det i Reglen give Anledning til stadige Forvexlinger, selv om Mærkerne er udstyret adskillig forskjellig.

Forespørgslen var saalydende:

Firmaet B. A. Minde, Bergen, lod i 1900 registrere som Varemærke paa Emballage paa The, Kaffe og Krydderier en Struds, saaledes som paa Bilag 1 hermed udvises. Ved Anmeldelse i April 1902 har Firmaet Finne & Kvenild i Trondhjem ladet registrere som Varemærke paa Emballage for lignende Varer en Struds med en Negergut paa Ryggen, saaledes som af Bilag 2 sees; medens dette sidste Varemærke er anmeldt uden nogen Indramning, er det paa Priskurant og Varepakker indrammet i Cirkel, saaledes som ogsaa Hr. Mindes Struds.

For derved muligens at forhindre Proces, eller for i Tilfælde af Søgsmaal at gjøre Brug deraf under samme, tillader vi os herved at bede følgende Spørgsmaal besvaret:

Er Ligheden mellem de to Firmaers Varemærker saa stor, at Mærkerne i deres Helhed let kan forvexles?

Undertegnede Medlemmer af Komite Litr. B finder i Anledning af foranstaaende Spørgsmaal at burde udtale i sin Almindelighed, at et og samme Dyr anvendt som Fabrikmærker for den samme Varesort, i Regelen vil give Anledning til stadige Forvexlinger, selv om Mærkerne forøvrigt er udstyret adskillig forskjelligt. Man tror nemlig med Bestemthed at kunne gaa ud fra, at det kun vil være det væsentlige ved Mærkerne — altsaa det fælles Dyr —, der vil fæste sig i Publikums Erindring.

De her omhandlede to Mærker danner ingen Undtagelse fra denne Regel, selv om Firmaet Finne & Kvenild's Mærke benyttes overensstemmende med den stedfundne Registrering — og ikke — saaledes som skeet, indrammet i en Cirkel.

Det fremsatte Spørgsmaal bliver derfor at besvare med: „Ja."

Thv. Ellingsen. B. M. Kopperud. N. Andresen.
Oskar Rasmussen. L. Bjønness.

I Femtimandsudvalget vedtoges denne Indstilling enstemmig.

Jfr. Erklæring No. 104 nedenfor.

100.

Erklæring af 9 Februar 1903, hvorved Femtimandsudvalget vægrer sig for at besvare Spørgsmaal om, hvorvidt et Akkordforhandlingsbo uden at betale Erstatning kan annullere Handeler, indgaaede af Skyldneren, og betegner Spørgsmaalet som rent juridisk.

Forespørgslen var saalydende:

Er Bestyrelsen i et Bo under Akkordforhandling berettiget til at annullere i Nota værende Ordres, uden at Kjøberen derfor har Ret til at forlange sig godtgjort det ved Annullationen muligens forvoldte Tab?

Til nærmere Belysning af Sagen meddeles: „Den 15 Marts 1902 sælger jeg ved min faste Reisende til en Landhandler 1 K℔ Flesk at levere medio Juni s. A. Den 12 Juni saa jeg mig imidlertid nødsaget til at indstille mine Betalinger, og fik Skifterettens Tilladelse

til at aabne Akkordforhandling med mine Kreditorer. Det da opnævnte Akkordstyre gjennemgik mine Kjøbs- og Salgskontrakter, og annullerede denne Ordre, da Prisen var betydelig under daværende Markedspris, hvad det mente sig berettiget til. Herom blev Kjøberen strax (under 16/6) underrettet af mig; men før han modtog mit Brev, telefonerede han den 20de ind til mit Kontor og sagde, at han ventede paa Flesket, som maatte sendes uopholdelig. Vedkommende Kontorist, der modtog Beskeden, var ubekjendt med den foretagne Annullation, hvorfor Kjøberen ikke blev gjort opmærksom paa, at Ordren ikke kunde effektueres. Efter Modtagelsen af min Skrivelse skrev Kjøberen under 21de og fastholdt enten at ville have Flesket eller godtgjort Differencen, hvilke begge Dele af mig i Henhold til Akkordstyrets Afgjørelse blev bestridt. Imidlertid fratrækker Kjøberen denne Difference ved Regulering af sin Konto hos mig.

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

„Nei."

W. Hvistendahl. O. A. Halvorsen. Peter Larsen.
Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget fremsattes saadant Forslag: Da det stillede Spørgsmaal maa ansees for at være af rent juridisk Natur, bliver det ikke at besvare af Femtimandsudvalget. Dette Forslag bifaldtes enstemmig.

101.

Erklæring af 4 Mai 1903 til Fortolkning af en Klausul i Slutsedlen, hvorved Sælgeren forbeholder sig Ret til „strax" at affende Varen, hvis den ikke rekvireres inden Leverancetidens Udløb.

Forespørgslen var saalydende:

Hvem har Ret, baade juridisk og ifølge Handelskoutume, i følgende Tilfælde: En Landhandler kjøbte den 3 Juni 1902 et Parti Varer af en Grossérer og Slutseddelen lyder slig: „Leveringstid 3 Mdr. Sælgeren forbeholder sig, hvis ikke Affendelsesordre er indløben inden Leverancetidens Udløb, enten at affende Varerne strax eller at stryge Ordren" Kjøberen undlod at give nogen Affendelsesordre, da han af Erfaring vidste, at Grosssererne som Regel besørger Affendelse uden nogen Ordre; men da ikke Partiet kom i September Maaned, tænkte selvfølgelig Kjøberen, at Ordren var strøgen og kjøbte paany af et andet Firma. Men den 7 Januar 1903 var Partiet efter Kontrakt af 3 Juni 1902 affendt.

Kjøberen er dog villig til at beholde Varerne efter Dagspris, som er lidt lavere end den i Kontrakten anførte, men som Sælgeren gjør Paastand paa.

Det synes lidet rimeligt, at Udtrykket strax skal kunne strækkes saa langt, som fra 3 September 1902 til 7 Januar 1903.

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

„Under de nævnte Omstændigheder er Kjøberen berettiget til at refusere Varepartiet."

W. Hvistendahl. O. A. Halvorsen. Peter Larsen.
Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget vedtoges denne Indstilling enstemmig.

102.

Erklæring af 4 Mai 1903 om, hvorvidt „Sætermargarin" indgaar under Forbudet i Lov om Kontrol med Tilvirkning af og Handel med Margarin og Margarinost 8 Marts 1902 § 4.

Forespørgslen var saalydende:

Som det vil være det ærede Udvalg bekjendt, indeholder den nye Lov om Kontrol med Tilvirkning af og Handel med Margarin og Margarinost af 8 Marts 1902 i § 4 Forbud mod at falbyde og forhandle nævnte Varer under andre Navne end Margarin og Margarinost. Som Tillægsbetegnelse kan dog anvendes Fabrikantens Navn m. v. „samt de i den almindelige Varehandel gjængse Kvalitetsbetegnelser, hvori ikke maa forekomme Udtryk, der kan lede til Forvexling med Smør og ægte Ost.

Under 8 Januar d. A. blev en Agent af Hamar Meddomsret idømt Bøder i Henhold til anførte Bestemmelse, jfr. Lovens § 11, 1, for at have falbudt Margarin under Betegnelsen „Sætermargarin". Denne Dom er nu paaanket til Høiesteret.

I Anledning heraf tillader jeg mig som Aktor ved Høiesteret at udbede mig det ærede Femtimandsudvalgs Udtalelse om følgende Spørgsmaal:

1. Er Betegnelsen „Sæter" i Forbindelsen „Sætermargarin" en i „den almindelige Varehandel gjængs Kvalitetsbetegnelse"?
2. Er nævnte Betegnelse et Udtryk, der kan lede til, at Produktet kan forvexles med Natursmør?

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

Ad 1. Nei.

Ad 2. Ingen Forvexling kan finde Sted blandt Forretningsfolk, men vel blandt det store Publikum.

W. Hoistendahl. O. A. Halvorsen. Peter Larsen.
Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget vedtoges denne Indstilling enstemmig.

Se Høiesteretsdom 13 Juni 1903 i Retst. 1903 S. 470.

103.

Erklæring af 4 Mai 1903 angaaende et Tilfælde, hvor Agenten ved Afslutningen af Handelen havde betinget sig 1 pCt. Provision af Sælgeren og 1 pCt. af Kjøberen. Da Salget af Sælgeren annulleredes, forbi Kjøberen ikke opfyldte Kontraktens Betingelser, ansaaes Kjøberen forpligtet til at betale begge Provisioner.

Ved Slutseddel af 29 Oktober 1902 har et svensk Firma solgt til en herværende Forretning et i Slutseddelen nærmere angivet Parti Tømmer. Med Hensyn til Betalingen indeholdes i Slutseddelen følgende Bestemmelse: „— — Betalingen erlægges mod 4 Maaneders Akcept, og stiller Kjøberen Garanti af Privatbanken, Christiania, for Beløbet." Nu har ikke Kjøberen stillet omhandlede Garanti, hvorfor Tømmeret ikke er leveret, men Handelen annulleret.

Ved Slutseddelens Indgaaelse havde vedkommende Agent, der paa egen Bekostning havde foretaget Reise herfra til Sælgeren i Sverige i Sagens Anledning, betinget sig 1 pCt. Provision af Sælger og 1 pCt. af Kjøber. Da Kjøberen nægter at betale den paa ham faldende Provision, tillader jeg mig at udbede det ærede Udvalgs Besvarelse af, hvorvidt Agenten efter gjældende Koutume maa antages at have Krav paa Provision hos Kjøberen, hvis Skyld det alene var,

at Handelen ikke, som aftalt, gik i Orden. Det bemærkes, at Sælgeren, der var villig til at opfylde sin Forpligtelse efter Slutseddelen, ikke er affrævet nogen Provision.

Komite Litr. A foreslaar saadan Udtalelse:

„Da det udelukkende er Kjøberens Feil, at Forretningen blev annulleret, er Agenten berettiget til hos ham at kræve betalt begge de stipulerede Provisioner."

W. Hvistendahl. Peter Larsen. Emil Schee. Joh. Johannson.

I Femtimandsudvalget vedtoges denne Indstilling enstemmig.

Jfr. Femtimandsudvalgets Responsum 4 Oktober 1897 i Retst. 1901 S. 672 og 14 Oktober 1901 i Retst. 1902 S. 755—6.

104.

Erklæring af 4 Mai 1903, hvorved Erklæring af 9 Februar 1903, No. 99 ovenfor, gjentages.

Forespørgslen, der var indløbet fra Handelsdepartementet, var saalydende:

Under 25 Februar d. A. anmeldte J. K. Thorsen vaa Vegne af La Société G. Daudé & Cie af Paris til Registrering et Varemærke, udvisende en Løve i Kamp med en Slange, for Maljer etc.

Mærket blev af Registrator under 20 f. M. negtet Registrering i Henhold til Lov af 26 Mai 1884 § 4 No. 5 paa Grund af, at Mærket frembyder saadan Lighed med det af Guilleaume Vac, Paris under Reg. 1888 No. 13 registrerede Mærke, at Mærkerne i deres Helhed, uagtet Forskjel i Enkeltheberne, let kan forvexles.

J. K. Thorsen har under 2 dennes indbragt denne Registrators Afgjørelse til Departementets Prøvelse i Medhold af ovennævnte Lovs § 5, sidste Punktum, idet han dels benegter Tilstedeværelsen af saadan Lighed mellem de omhandlede Mærker, at Forvexling kan finde Sted, og dels fremhæver, at hans Mandanters Mærke er det ældste og godt kjendt i vedkommende Handelskredse.

Idet man vedlægger Sagens Dokumenter, hvoriblandt to udaterede Skrivelser fra J. K. Thorsen, hver med 1 Bilag samt et Exemplar af Registreringstidende for 1888, No. 2, tillader man sig i Betragtning af Sagens Tvivlsomhed og af dens Betydning saavel for de interesserede Parter som i Almindelighed, forinden videre foretages, at udbede sig den ærede Bestyrelses Udtalelse.

Sagen har ikke kunnet blive behandlet af Komiteen, da tre af dennes Medlemmer er fraværende. Forat den alligevel skal kunne blive behandlet i Femtimandsudvalgets Møde den 4 ds., ifald Udvalget saa beslutter, har undertegnede Komiteens to øvrige Medlemmer, efter Hr. Ordførerens Anmodning behandlet den.

Man finder nærværende Sag at være helt i Analogi med Sag No. 163[1]), hvilken vedlægges, og man tillader sig derfor for nærværende Sag at foreslaa, at Udvalget beslutter følgende

Udtalelse:

Registrators Negtelse af Registrering bør opretholdes.

B. M. Kopperud. Oskar Rasmussen.

I Femtimandsudvalget vedtoges denne Indstilling enstemmig.

---

[1]) Responsum No. 99 ovenfor.

Domme.

En afskediget „Extramand" ved en Jernbane forlanger Attest fra den Banevogter, under hvem han havde udført sit Arbeide. Banevogteren gjør ham bekjendt med, at en saadan Attest ikke vilde være gunstig; men Extramanden vedbliver sin Begjæring og faar derefter Attest for, at han ikke har været tilfredsstillende i Arbeide. Da Paatalemyndigheden ikke finder Grund til at gribe ind med Sagsanlæg mod Banevogteren, anlægger Extramanden subsidiær offentlig Straffesag mod Banevogteren og paastaar under denne Mortifikation af den formentlig injurierende Udtalelse. Banevogteren frifindes ved Meddomsret. Høiesteret forkaster Anken, idet en Udtalelse som den foreliggende ikke kunde antages at overskride Ytringsfrihedens Grændser, naar den kun er et sandt Udtryk for Attestudstederens subjektive Skjøn, hvilket man i det foreliggende Tilfælde maatte gaa ud fra, at den var.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 28 Marts 1908 i Sagen L.-No. 60) 1 Session f. A. Privat Straffesag: Thorvald Ruud (Advokat Kr. Nygaard, mod Banevogter S. Ødegaard. (Udebleven).

Med Hensyn til nærværende Sags faktiske Omstændigheder henvises til Nedre Romerikes Meddomsrets Dom af 20 September 1901, ved hvilken saaledes blev kjendt for Ret:

„Indstævnte, Banevogter S. Ødegaard, frifindes".

I Anledning af denne Dom har Sagsøgeren for Meddomsretten, Thorvald Ruud, under 1 Oktober 1901 udfærdiget Ankeerklæring, forsaavidt angaar Spørgsmaalet om Mortifikation. Det anføres i Ankeerklæringen, at Meddomsretsdommens Begrundelse for dette Spørgsmaals Vedkommende er ufuldstændig, hvorfor det under Henvisning til Straffeproceslovens § 169 henstilles til Retten forsaavidt at supplere Begrundelsen. Alternativt begjæres Sagen indbragt til fornyet Behandling ved Lagmandsret eller for Høiesteret til Ophævelse af Dommen paa Grund af ufuldstændig Begrundelse eller til Forandring af den paa Grund af urigtig Lovanvendelse, det sidste under Forudsætning af, at den begjærte Fuldstændiggjørelse af Domsbegrundelsen finder Sted, og at Spørgsmaalet om, hvorvidt den Udtalelse, der paaklages som injurierende, er fundet at være i Overensstemmelse med, hvad der under Meddomsretssagen er oplyst, eller ikke, besvares benegtende.

Ved Meddomsrettens Beslutning af 26 Oktober 1901 har Domsbegrundelsen modtaget en Tilføielse som begjæret, og efter dennes Indhold er der kun Spørgsmaal om det sidste af Ankeerklæringens Alternativer. Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret. Ved Sagens Foretagelse her afgav Banevogter Ødegaard ikke Møde, hvorfor Sagen er overgaaet til skriftlig Behandling.

Appellanten har for Høiesteret nedlagt saadan Paastand:

1. At den af Nedre Romerikes Meddomsret under 20 September 1901 afsagte Dom i Sagen stadfæstes, dog med den Ændring, at den paaklagede Passus i Attesten af 11 Mai 1901: „paa den Tid har han ikke været tilfredsstillende i Arbeidet", mortificeres.
2. Principalt: at Thv. Ruud tilkjendes Sagsomkostninger ved Ankens Udførelse i Høiesteret af det Offentlige, med Refusion for det Offentlige til (skal vel være: hos) Indstævnte Subsidiært: At Thv. Ruud tilkjendes Sagsomkostninger af Indstævnte for Ankens Udførelse i Høiesteret.

Høiesteret finder, at Anken maa forkastes. Man anser det afgjørende, at en Udtalelse som den foreliggende, der uanseet dens Form

ikke kan opfattes anderledes end som gaaende ud paa, at Attestudstederen ikke har fundet sig tilfredsstillet ved Appellantens Forhold i Arbeidet, overhovedet ikke kan antages at overskride Ytringsfrihedens Grænser, naar den kun er et sandt Udtryk for Attestudstederens subjektive Skjøn, hvilket man i det foreliggende Tilfælde maa gaa ud fra, at den er.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Kjendelse:

Anken forkastes.

Nedre Romerikes Meddomsrets Dom af 20 September 1901 er saalydende: „Sagsøgeren under nærværende Sag Thorvald Ruud, 50 Aar gammel, havde indtil i Mai Maaned dette Aar i 3 à 4 Aar havt Arbeide som fast Extramand ved Urskog—Hølandsbanen. I Begyndelsen af den nævnte Maaned blev han opsagt fra sit Arbeide af Banemesteren efter Foranledning fra Driftsbestyreren. Han henvendte sig derefter til Indstævnte i Sagen, Banevogter S. Ødegaard, under hvem han havde udført sit Arbeide, og anmodede ham om Attest. — Af Indstævnte gjort bekjendt med, at en saadan Attest ikke vilde være gunstig, vedblev han imidlertid sin Begjæring om Attesten, hvorefter Indstævnte udfærdigede den i saadan Form:

„Thorvald Ruud har været med mig i Arbeide i ca. 3 Aar; paa den Tid har han ikke været tilfredsstillende i Arbeide.

Bv. S. Ødegaard, den 11 Mai 1901."

Da Ruud fandt denne Attest injurierende for sig og formente, at Ødegaard havde udstedt den mod bedre Vidende, anmeldte han Sagen for Paatalemyndigheden, der imidlertid ikke fandt Grund for det Offentlige til at tage sig af Sagen.

Han har derfor nu anlagt subsidiær privat Straffesag mod Ødegaard og har nedlagt saadan Paastand:

I. Principalt: At Tiltalte idømmes en passende Fængselsstraf for Forbrydelse mod Strl. Kap. 17 § 5, 2det Punktum.

Subsidiært: At han dømmes til en Bødestraf for Forbrydelse mod Strl. Kap. 17 § 5.

II. At den paaklagede Passus i Attesten af 11 Mai d. A. „paa den Tid har han ikke været tilfredsstillende i Arbeide" mortificeres.

III. At Tiltalte tilpligtes inden 14 Dage fra idag til Ruud at udstede ny Attest uden den injurierende Klausul under en passende Dagmulkt.

IV. At Sagsøgeren tilkjendes overensstemmende med Strpl. § 457 Erstatning af Statskassen for havte nødvendige Sagsomkostninger, og at Tiltalte i saa bant Fald tilpligtes at udrede til det Offentlige dets Omkostninger.

Retten kan ikke ved de under Sagen frembragte Oplysninger finde det bevidst, at Tiltalte mod bedre Vidende skulde have udstedt den omhandlede Attest, og der bliver saaledes ikke Spørgsmaal om Anvendelse af Strl. Kap. 17, § 5, 2det Led. Heller ikke finder man Grund til at anvende Straf efter nævnte §'s 1ste Led i Anledning af den paaklagede Passus i Attesten.

Efter hvad det nemlig er oplyst om, at Ruud paa Forhaand var bleven gjort opmærksom paa, at Attesten ikke vilde være ham til Gavn og ikke destominbre fastholdt sin Begjæring om Attest, maatte Indstævnte være tvungen til at udstede Attest, og naar han heri efter sit Skjøn har erklæret Ruuds Arbeide for ikke at tilfredsstille ham, maa han under alle Omstændigheder være fri for Straf efter Strl. Kap. 17 § 6, andet Led, da det ikke er bevist, at han har gjort sig skyldig i grov Uagtsomhed.

Til at anvende Mortifikation finder man efter det foranstaaende ikke Grund Indstævnte vil derfor blive at frifinde.

Til at anvende Strpl. § 457, sidste Passus, om Paalæg for Sagsøgeren af Erstatning til Statskassen findes ikke tilstrækkelig Grund. Forsvareren, Advokat Knoph, vil blive tilkjendt i Salarium Kr. 45 — firti fem Kroner."

Under 26 Oktober 1901 foretoges paany ovenstaaende Meddomsretssag, hvor da Protokollen tilførtes følgende:

„Meddomsretten finder, at der kan være Grund til at anvende Strl. § 169, idet Begrundelsen af, at Mortifikation ikke er anvendt, i Domspræmisserne kan siges at være ufuldstændig.

Man finder derfor Grund til at rette den i Domspræmisserne forekommende Tirade: „Til at anvende Mortifikation finder man efter det foranstaaende ikke Grund", til at lyde saaledes: „Til at anvende Mortifikation finder man efter det foranstaaende og da Sagsøgeren, hvem Bevisbyrden i nærværende Tilfælde antages at maatte paahvile, ikke findes at have bevist, at Attestens Indhold ogsaa objektivt er urigtigt, ikke Grund".

Te Hagerup Konkurs 83

Spørgsmaal om en ved et Verksted ansat Funktionær efter Stilling var at ligestille med „Tjenestefolk" og saaledes i Medhold til N. L. 5—13—35 kunde kræve prioriteret Udlæg i Verkseierens Konkursbo for sin tilgodehavende Løn.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 2 Mai 1903 i Sagen L.-No. 90/1 f. A.: L. Morthensen (Advokat Lütken) mod Verkseier E. Hermansens Konkursbo ved dets Bestyrer, Høiesteretsadvokat Chr. Rolfsen (Advokat Aanesen).

Angaaende nærværende Sags Gjenstand og faktiske Omstændigheder henvises til Præmisserne til den i Sagen af Fredrikstad Skifteret den 8 Mai 1901 afsagte Decision.

Ved denne tillagdes L. Morthensen alene uprioriteret Udlæg for sin i Verkseier E. Hermansens Konkursbo anmeldte Fordring Kr. 1650.

Samme Udfald fik Skiftetvisten ved Kristiania Overrets Dom af 18 November 1901.

Saavel ved Skifteretten som ved Overretten ophævedes Processens Omkostninger.

Overretsdommen er nu af L. Morthensen indbragt til Prøvelse ved Høiesteret, hvor han paastaar Skiftedecisionen og Overrettens Dom underkjendte, prioriteret Udlæg for sin Fordring og Omkostninger for alle Retter.

Konkursboet procederer til Stadfæstelse af Overretsdommen med Omkostninger for Høiesteret.

Sagen er behandlet skriftlig.

Høiesteret kommer i Sagen til samme Resultat som de foregaaende Retter og tiltræder Overrettens Begrundelse.

Appellanten findes at maatte tilsvare Modparten Omkostningerne for Høiesteret.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, L. Morthensen, til Indstævnte, Verkseier E. Hermansens Konkursbo, 150 — et hundrede og femti — Kroner.

Af Fredrikstad Skifterets Decision hidsættes:

Ved Skrivelse af 23 Januar dette Aar anmeldte L. Mortensen som prioriteret Fordring i Boet tilgodehavende Løn Kr. 1 650, der imidlertid af Bestyreren

indstilledes anerkjendt alene som uprioriteret. I den Anledning har Fordringshaveren i Skrivelse af 11 Februar næstefter anført, at han ikke var engageret som Disponent, men „for at forsøge at finde Arbeider paa andre Omraader for Verkstedet, end hvad dette hidtil havde beskjæftiget sig med, at kalkulere og udfærdige Anbud samt at lede Udførelsen af disse eventuelle Nyarbeider og samtidig søge at lede Arbeidsvirksomheden ind i et lønnende Spor". Han tillægger, at han ikke som Underordnet har havt Selskabets Prokura. I Skiftesamling den 19 Marts sidstleden, hvor Fordringshaveren mødte, tilførte han Protokollen, idet han henviste til sin Skrivelse af 11 Februar, at „hans Arbeide havde bestaaet i Kalkulationer samt i som Reisende at søge at skaffe Verkstedet Bestillinger". Hans Stilling var ikke overordnet i den Henseende, tilagde han, at han afgjorde andet end Ubetydeligheder paa egen Haand, hvorfor han som Regel altid konfererede med Konkursskyldneren i de Anliggender, hvormed han fik Befatning. Derimod var han saavel ligeoverfor Støberi- som Verksmesteren den Overordnede. Da Bestyreren fastholdt sin Indstilling, blev efter forgjæves anstillet Forligsmægling Spørgsmaalet optaget til Decision.

Retten skal bemærke, at den efter Fordringshaverens egen Karakteristik af sin Stilling og de dermed forbundne Forretninger ikke kan finde det tvivlsomt, at Fordringshaveren ikke kan blive at henregne til Tjenestefolk i Lovens Forstand, og at han saaledes ikke tilkommer Prioritet for sin tilgodehavende Løn. Det kan formentlig ikke bestrides, at Fordringshaveren som saavel Støberi- som Verksmesterens Overordnede samt som Konkursskyldnerens Reisende for at skaffe Verkstedet Arbeide paa nye Omraader, kalkulere disse og udfærdige Anbud derpaa, har indtaget en saa selvstændig Stilling og udøvet en i det Hele saa selvstændig Virksomhed, at ifald han skulde kunne nyde godt af den i N. L. 5—13—35 Tjenestefolk givne Fortrinsret for sidste Aars Løn, Bestemmelsen vilde gjøres til Gjenstand for en analogisk eller udvidende Fortolkning, der savnede Berettigelse i Lovgrunden. Efter hvad der er udtalt i en af Høiesteret under 7 November 1863 stadfæstet Overretsdom (Retstidende for 1864, Side 56), maa Loven „ved at tilstaa den heromhandlede Fortrinsret antages at have villet sikre Tjenestefolk, hvis Formuesforfatning maa forudsættes at være i Almindelighed ringe, saavidt mulig mod at tabe den Tjenesteløn, der enten er forfalden kort forinden eller ogsaa forfalden efter Husbondens Død eller Opgiven af sit Bo, hvilken Løn det for Tjenerne kan have været vanskeligt eller endog umuligt at erholde af Husbonden." Men hertil kommer, at naar det ved herværende Jurisdiktion altid har været Praxis at fortolke nævnte Lovbestemmelse saa strengt, at endog ikke Fabrikarbeidere i fast eller tilnærmelsesvis fast Stilling erholdt Prioritet for deres resterende tilgodehavende Løn, vilde det være lidet konsekvent at indrømme saadan for de mere betroede og i mere eller mindre selvstændig Stilling staaende overordnede Funktionærer.

Overrettens Dom er saalydende:

Ved Stevning af 18 Juni d. A. har L. Morthensen paaanket en af Fredrikstad Skifteret den 8 Mai s. A. afsagt Decision angaaende Appellantens Fordring paa Løn, stor Kr. 1 650, i Verkseier E. Hermansens Konkursbo, ved hvilken Decision Appellanten alene blev tilkjendt upriortieret Udlæg for Fordringen, idet Sagsomkostningerne ophævedes.

Appellanten paastaar prioriteret Udlæg for Fordringen som resterende Løn for sidste Aar fra 22 Mai 1900 til 7 Marts 1901 efter 3000 Kr. pr. Aar, samt Tilkjendelse af Sagsomkostninger.

Indstævnte Verkseier Hermansens Konkursbo paastaar Decisionen stadfæstet og sig tilkjendt Sagsomkostninger.

Efter den i Decisionens Præmisser givne Fremstilling af Beskaffenheden af Appellantens Stilling ved Verkstedet qu, til hvilken Fremstilling Retten kan hen-

holde sig, maa den med Skifteretten være enig i, at, hvorvel Appellanten visstnok, som engageret og lønnet af Verkstedets Eier og Driftsherre, har staaet i et underordnet Engagementsforhold til denne med Forpligtelse til at følge hans Anordninger, maa hans Stilling dog mere betragtes som en lønnet Bestyrer eller Medbestyrer end som en Tjenestemand, der skulde kunne i Henhold til N. L. 5—13—35 gjøre Fordring paa advertprioriteret Udlæg for Løn som „Tjenestefolk". Inden Verksvirksomheden synes han ialfald i visse Retninger at have indtaget en ledende Stilling og hans Arbeide væsentligt om ikke udelukkende at være at henføre til Aands- ikke Haands-Arbeide.

Skiftedecisionen vil saaledes blive stadfæstet og Sagens Omkostninger for Overretten at ophæve.

Sammenstød mellem to Dampskibe, det ene for udgaaende, det andet for indgaaende paa Bergens Havn. Spørgsmaal om det indgaaende skulde stoppet indtil det udgaaende var ude. Spørgsmaal om begge Fartøier havde feilet, om intet af Fartøierne havde feilet eller om det ene og da hvilket havde feilet.

Høiesterets Votering og Dom af 4 Juni d. A. i Sagen L.-Nr. 107/1 1903: Nordre Bergenhus Amts Dampskibsselskab (Overretssagfører E. Heidenreich til Prøve) mod Dampskibet „Dorothys" Rederi ved J. Martens (Advokat Karl Johan Wiese).

Assessor B. Scheel: Den 5 November 1900 omtrent Kl. 2 Aften fandt der en Kollision Sted ved Indløbet til Bergens nye Vaag mellem det udgaaende Lastedampskib „Dorothy" og det indgaaende Passagerdampskib „Sogn", der tilhører Nordre Bergenhus Amts Dampskibsselskab. Begge Dampskibe gav hinanden Skylden for Kollisionen. I den derefter opstaaede Tvist blev under 23 August 1901 af Bergens Søret afsagt saadan Dom:

Kontracitantskabet Nordre Bergenhus Amts Dampskibsselskab bør til Hovedcitantskabet Dampskibet „Dorothys" Rederi betale Erstatning bestemt ved Søretsskjøn, optaget paa Kontracitantskabets Bekostning for den Skade, som nævnte Dampskib „Dorothy" er bleven paaført ved dets Kollision med Dampskibet „Sogn" i Indløbet til Bergens Havn den 5 November 1900. Af Skjønsbeløbet svares 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente fra 16 Marts 1901 til Betaling sker. Hovedcitantskabet bør for Kontracitantskabets Tiltale fri at være.

I Sagsomkostninger bør Kontracitantskabet til Hovedcitantskabet betale 120 — et Hundrede og tyve — Kroner.

At efterkomme inden 3 — tre — Dage fra Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Denne Dom blev dog afsagt under Dissents, idet det ene af de søkyndige Medlemmer mente, at Skylden for Kollisionen var „Dorothys", og at dettes Rederi derfor burde tilpligtes at betale til „Sogns" Rederi Kr. 1 018,00 med Renter; Processens Omkostninger fandtes at burde ophæves.

Dommen er af Nordre Bergenhus Amts Dampskibsselskab ved Stevning af 11 November 1901 paaanket til Høiesteret, hvor Selskabet har nedlagt Paastand om, at det frifindes for Dampskibet „Dorothys" Rederis Tiltale i denne Sag, samt at dette tilpligtes at betale Appellanten Kr. 1 018,00 med lovlige Renter fra 14 Juni 1901 og Sagens Omkostninger for Søretten og Høiesteret.

„Dorothys" Rederi har nedlagt Paastand om, at Sørettens Dom stadfæstes, og at det hos Appellanten tilkjendes Procesomkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til den affagte Dom.

Senere end denne er der i August og September 1902 optaget et Thingsvidne i Bergen. Under dette blev fremlagt en af 17 Kapteiner paa forskjellige rutegaaende Dampskibe udstedt Erklæring af samme Indhold som den for Søretten fremlagte og i Søretsdommens Præmisser omhandlede Erklæring fra 3 Dampskibsførere. Af disse tilsammen 20 Dampskibsførere er nogle afhørt under Thingsvidnet og har vedtaget Erklæringen under Ed. Under Thingsvidnet har man derhos indhentet nærmere Udtalelser fra nogle af de under Søforklaringerne afhørte Vidner; ligeledes er afhørt 3 nye Vidner, nemlig 1, 2 og 3 Kontravidner, angaaende deres Jagttagelser med Hensyn til „Sogn" og „Dorothy" ved Leiligheden.

Plakat af 16 Januar 1897, indeholdende Regler til Forebyggelse af Sammenstød mellem Fartøier m. v., bestemmer i sin § 25: „I trange Løb skal ethvert Dampfartøi, naar det kan ske uden Fare, holde sig paa den Side af Farvandet eller af Midtrenden, som ligger paa Fartøiets Styrbord Side." Jeg mener, at det er denne Bestemmelse, som er afgjørende for nærværende Sags Udfald. Der kan ikke være Tvivl om, at Indløbet mellem de 2 Pirer, hvorom der handles under Sagen, nemlig Molopiren og Fæstningspiren, maa betegnes som et trangt Løb i Plakatens Forstand, idet Bredden kun er 90 à 100 m. Det er paa det Rene, at Indløbet er farbart lige ind til Pirene, og der er intet oplyst om, at det skulde have være forbundet med nogen Fare enten for „Sogn" eller „Dorothy" at holde sig nær den Side af Farvandet eller Midtrenden, som det havde paa sin Styrbords Side. For „Dorothys" Vedkommende er det paa det Rene under Sagen, at den ikke under sin Udseiling fra Vaagen har holdt sig til sin Styrbords Side; den stevnede tvertimod, som dens Lods siger, „bent ud gjennem Farvandet" og holdt, efterat den herunder havde observeret det indgaaende Fartøi, nemlig „Sogn", Kursen „midt imellem begge Pirene". Alle øvrige Oplysninger samstemmer ogsaa i, at „Dorothy" hele Tiden lige indtil umiddelbart før Kollisionen holdt denne Kurs, alene saaledes, at den muligens i det Øieblik, Kollisionen skede, hvilket var, da den havde passeret Molopynten med omtrent sin halve Længde, kan have været Molopiren lidt nærmere end Fæstningspiren. Det er saaledes sikkert nok, at „Dorothy" ikke har holdt sig Bestemmelsen i den ovenanførte § 25 efterrettelig.

Hvad „Sogn" angaar, er det ligesaa sikkert efter Oplysningerne, at den holdt sig til sin Styrbords Side den hele Tid, efterat den havde observeret, at det var et udgaaende Skib den havde foran sig.

Fra „Dorothys" Side er imidlertid for Høiesteret gjort gjældende, at „Sogn" fra først af var kommet formeget over mod Øst, mod Skudevigsbugten, altsaa forsaavidt var kommet udenfor den vanlige Kurs for indgaaende Fartøier. Dette er en ny Paastand for Høiesteret; fra „Sogns" Side er der imidlertid ikke protesteret mod, at Paastanden gjøres gjældende, men „Sogn" benegter paa det bestemteste Rigtigheden deraf i Realiteten. Jeg kan imidlertid ikke indse rettere, end at det maa forholde sig som af „Dorothy" paastaaet. Jeg finder, at Beviset for, at det forholder sig saaledes, navnlig ligger i den Omstændighed, at „Sogn" ved Kollisionen med sin Boug rammede „Dorothys" Boug paa „Dorothys" Styrbords Side, altsaa paa „Dorothys" høire, mod Fæstningspiren vendende, Side. Thi dette, at ramme „Dorothy" paa dens Styrbords Side, kunde, saavidt jeg

skjønner, naar „Dorothy" var midt i eller ialfald omtrent midt i Løbet — hvilket jeg altsaa efter det foran anførte anser for at være bevist —, „Sogn" umuligt have gjort, hvis den ikke havde været i den Fæstningspiren nærmeste Del af Sundet eller Indløbet istedetfor i den Molopiren nærmeste Del. „Sogn" var jo nemlig under den paapegede Situation paa „Dorothys" høire, Styrbords, Side og gik her paa „Dorothy" i dennes høire Side, og „Dorothy" var omtrent midt i Løbet. Men da maa „Sogn" efter min Mening tidligere nødvendigvis være kommet for meget mod Øst, altsaa i Retning mod Skudevigsbugten og maatte derfor ved saa at holde Styrbord for at gaa ind i Indløbet paa dettes Side mod Molopiren komme til at skjære Farvandet lige udenfor Pirene, altsaa skjære den Linie, som det udgaaende Fartøi skulde gaa for at komme ud. At Situationen har været den, som jeg her har forsøgt at tydeliggjøre, bestyrkes ogsaa ved Thingsvidnets 2 og 3 Kontravidners Prov. Begge disse Vidner var i en Baad, som blev buxeret efter „Dorothy", og 2 Kontravidne, der prover, at han herunder fra Baagen af saa „Sogn", forklarer til Spørgsmaal 6 herom nærmere:

„Sogn" var kommet et Stykke indenfor Heggernæs og laa efter Vidnets Mening Kurs imod Bontelbo, idet Vidnet blot saa Skibets grønne Lanterne. Da Vidnet opdagede „Sogn", var Baaden, hvori Vidnet var, udenfor Nyalmendingen". Bontelbo ligger, skal jeg i denne Forbindelse bemærke, noget i nordost for Fæstningspiren. Og 3 Kontravidne svarer til det samme Spørgsmaal 6:

„Da „Dorothy" var begyndt at sige udover udenfor Nyalmenmendingen, saa Vidnet „Sogns" Toplanterne over Pynten af Fæstningskaien. Vidnet tror, at „Sogn" da var kommet langt ind mod Indløbet. Vidnet lagde ikke Mærke til „Sogns" kulørte Lanterne". I samme Retning peger ogsaa den Omstændighed, at man paa „Sogn" den hele Tid kun saa „Dorothys" grønne eller Styrbords Lanterne, medens „Sogn", hvis den havde holdt den sædvanlige Kurs for indgaaende, ikke rettere end jeg skjønner, nødvendigvis maatte have seet „Dorothys" røde Lanterne.

Efter min Mening har saaledes begge Fartøier styret Feil. „Dorothy" har ikke holdt sig til Styrbord, og „Sogn" har fra først af styret for meget mod Øst, og som Følge heraf er Kollisionen forvoldt, medens Fartøierne vilde have gaaet klar af hinanden, hvis „Dorothy" havde holdt sig til Styrbord, og „Sogn" fra først af ikke var gaaet for meget østlig. Jeg finder saaledes, at der er Skyld paa begge Sider, og efter min Mening vil den rimelige Afgjørelse være den, at begge Skibe bærer sin Skade, jfr. Søfartslovens § 220, 2det Passus i Slutningen.

Jeg skal endnu tilføie, hvad der helst burde have havt sin Plads tidligere, at naar „Dorothy" har gjort gjældende, at den maatte være berettiget til at styre bent ud gjennem Indløbet, stolende paa, at det indgaaende Fartøi vilde vente udenfor i tilstrækkelig Afstand, og naar til Støtte herfor er paaberaabt den i Domspræmisserne omhandlede Erklæring fra Havnefogden af 17 April 1901, saa er dertil at bemærke for det Første, at det efter Oplysningerne ikke kunde siges, at der dengang ialfald havde uddannet sig nogen saadan Praxis som af Havnefogden anført derhen, at Fartøier ikke samtidig passerer hinanden i Indløbet, men at det indgaaende Fartøi venter udenfor. Og dernæst, selv om en saadan Praxis havde existeret, berettigede ikke den et udgaaende Fartøi til ikke at holde sig efterrettelig de i den konge-

lige Plakat bestemte Styringsregler, som derfor i ethvert Tilfælde maatte gaa foran. Som bemærket i det dissenterende Votum, existerede der forøvrigt, dengang Kollisionen fandt Sted, heller ikke endnu nogen Havnereglementsbestemmelse for Bergen af saadant Indhold som i Havnefogdens Erklæring omhandlet; først senere, nemlig i 1902, sees saadan Reglementsbestemmelse at være udkommet.

Processens Omkostninger for begge Retter finder jeg bør ophæves.

Konklusion:

Appellanten, Nordre Bergenhus Amts Dampskibsselskab, og Indstævnte, Dampskibet „Dorothys" Rederi, bør for hinandens Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Stang: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Ligesaa.

Extraordinær Assessor, Adv. Mejdell. Jeg er med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt der fra „Dorothys" Side er begaaet Feil, i det Væsentlige enig med Førstvoterende. Jeg lægger ligesom det dissenterende Medlem ved Søretten væsentlig Vægt paa, at „Dorothy" saa „Sogns" røde Lanterne lige fra det Øieblik af, da „Dorothy" befandt sig omtrent tværs af Nykirken. Dette stemmer, som det sees af Søretsdommens Præmisser, med den Forklaring, der er afgivet af Lodsen ombord paa „Dorothy". Men trods, at man saaledes lige fra nævnte Øieblik af saa den røde Lanterne paa „Sogn", foretoges der (efter den Forklaring „Dorothys" Mandskab selv giver) fra „Dorothys" Side ingen Kursforandring førend i sidste Stund umiddelbart før Kollisionen. Med Førstvoterende er jeg saaledes enig i, at der fra „Dorothys" Side foreligger aabenbar Overtrædelse af Styringsplakatens § 25. Efter de for Høiesteret foreliggende Oplysninger, navnlig Oplysninger, erhvervet under et optaget Thingsvidne af 1—5 September 1902 samt en Erklæring af Bergens Dampskibslodsforening, dateret 26 September 1902, maa jeg anse konstateret, at det ialfald paa den Tid, hvorom her er Spørgsmaal, var nokfaa sædvanligt, at større Skibe passerede forbi hinanden i det under Sagen omhandlede Løb. „Dorothy" maatte derfor efter min Mening være fuldt forberedt paa at kunne møde indgaaende Skib i Leden og havde saaledes den stærkeste Opfordring til at iagttage Styringsplakatens § 25.

Medens jeg altsaa som anført er enig med Førstvoterende, hvad angaar „Dorothys" Forhold, kan jeg ikke finde, at der er dokumenteret noget, der skulde kunne bringe „Sogn" i Ansvar.

Jeg skal forudskikke den Bemærkning, at naar der, som her, foreligger fra „Dorothys" Side en ligefrem Overtrædelse af Styringsreglerne, antager jeg, at der af den maa føres et fuldt Bevis for, at ogsaa „Sogn" fra sin Side har stødt an mod foreskrevne Regler, for at „Sogn" skal kunne ilægges noget af Ansvaret. Jeg kan imidlertid, som allerede nævnt, ikke finde, at Sagens Oplysninger er saadanne, at der paa noget kan bygges til Skade for „Sogn". Jeg kan forsaavidt i det Væsentlige henholde mig til, hvad der af det dissenterende Medlem ved Søretten er bemærket. Som det fremgaar af Søretsdommens Præmisser, maa det antages, at „Sogn", strax det blev opmærksom paa „Dorothys" Lanterne, slog sagte Fart og kort efter stop, hvorpaa „Sogns" Lods efter Konferance med Kapteinen holdt til Styrbord og betegnede dette ved et kort Stød i Fløiten overensstemmende

med Styringsplakatens § 28. Jeg maa gaa ud fra, efter hvad der er provet af „Sogns" Førstestyrmand og Lods, sammenholdt med den af 3 Vidne, en Matros ombord paa „Sogn", afgivne Forklaring, at dengang Roret første Gang blev lagt haardt til Bagbord ombord paa „Sogn", var „Dorothy" endnu et godt Stykke indenfor Moloen, og at der havde været god Tid for „Dorothy" til at holde til Styrbord. Jeg maa videre gaa ud fra, at „Sogn" var berettiget til at vente, at saadan Manøvre blev foretaget fra „Dorothys" Side; men saadan skede ikke. Imidlertid vedblev, hvad jeg maa anse for at være korrekt fra „Sogns" Side, dette Fartøi saa længe at holde til Styrbord, indtil Lodsen fandt, at „man fik støtte", hvorhos Kapteinen paanyt signaliserede et Stød i Fløiten. Jeg indser med det dissenterende Medlem ved Søretten ikke, at der her har været noget „Sogn" at bebreide. Naar det er blevet gjort gjældende, at „Sogn" fra først af skal have lagt sin Kurs for langt mod Øst, kan jeg ikke i saa Henseende finde, at de af Førstvoterende paaberaabte 2 og 3 Kontravidners Prov er af nogen afgjørende Betydning. Disse Vidner befandt sig, som af Førstvoterende bemærket, i en Baad, der buxeredes af „Dorothy", og deres Jagttagelse med Hensyn til „Sogns" Lanterne skede, efter hvad der er forklaret, da den slæbte Baad var udenfor Nyalmenningen. Men, som jeg allerede har nævnt, har Lodsen ombord paa „Dorothy" provet, at da „Dorothy" var kommet tværs af Nykirken fik man Øie paa „Sogn" og saa da dens røde Lanterne. Hvad der, saavidt jeg forstaar, væsentligst maatte komme an paa, var, om „Sogn" fra den Tid, da Fartøierne blev synlige for hverandre, havde stævnet en urigtig Kurs; men noget saadant kan jeg ikke finde konstateret. „Sogns" Vidner er, som jeg ovenfor har berørt, alle enige om, at paa den Tid, da „Sogn" første Gang viste „Dorothy" sin røde Lanterne, havde der været god Tid for „Dorothy" til ogsaa fra sin Side at holde til Styrbord og saaledes gaa klar af „Sogn". Af Fartøiernes Stilling til hverandre i Kollisionsøieblikket mener jeg intet med Sikkerhed lader sig udlede med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt „Sogn" oprindelig har været for langt østover. Jeg antager navnlig, at man for fra det ene at kunne slutte sig til det andet maatte have bestemt Oplysning om det Punkt i Løbet, hvor Kollisionen har fundet Sted. Men herom foreligger efter min Mening ikke nøiagtig Oplysning. Som det allerede fremgaar af Søretsdommen, har de fleste Vidner ikke kunnet udtale sig anderledes om Kollisionspunktet, end at det laa mellem begge Pirehoveder. „Sogns" Førstestyrmand har ved Søretten udtalt, at nævnt Punkt var noget nærmere Molofyret end Fæstningssiden. Under det ved Sagens Henstaaen for Høiesteret optagne Thingsvidne har „Sogns" Kaptein erklæret, at Kollisionsstedet laa et Par Skibslængder udenfor Moloen, ca. 150 Fod fra Molofyret. Skibets Førstestyrmand har ment, at Kollisionen fandt Sted lige udenfor Indløbet og nærmere Molofyret end Fæstningskaien. Lodsen, der stod paa Kommandobroen paa „Sogn", erklærer, at det for ham saa ud, som om man var lige op under Moloen og meget nær denne. 10 Thingsvidne, der var Baadsmand paa „Sogn", siger, at Sammenstødet skede lige udenfor Moloen. I denne Forbindelse maa dog paa den anden Side bemærkes, hvad Lodsen for sit Vedkommende som Vidne har udtalt, og som ogsaa kan have Anvendelse for andre af „Sogns" Vidner, at hele Forskibet var mellem Vidnet og Moloen, og da, siger Vidnet, ser det altid ud, som om Afstanden er kortere, end den virkelig er. Men hvorom alting

er, nøie hvor Stedet har været, kan man ikke afgjøre. Det eneste, man med Sikkerhed kan afgjøre er, hvad der er nævnt af Førstvoterende. at Kollision har fundet Sted paa den vestre Side af Løbets Midtlinie. Til Uklarhed med Hensyn til dette Punkt bidrager ogsaa efter min Mening den Omstændighed, at to Vidner, nemlig 1 Hovedvidne ved Underretten og Thingsvidnets 1 Kontravidne, har forklaret, at der to Gange fra „Dorothys" Side blev givet Signal med to Stød i Fløiten, den ene Gang umiddelbart før Kollisionen og den anden Gang en Tid forud. Er dette rigtigt, synes det at tyde paa, at „Dorothy" allerede tidligere end umiddelbart før Kollisionen har holdt til Fartøiets Bagbords Side, hvilket atter igjen har Betydning for Spørgsmaalet om, hvor nær Bagbords Land Kollisionspunktet har ligget.

Jeg finder følgelig, at „Sogn" maa frifindes for Ansvar.

Da det imidlertid er mig bekjendt, at jeg er i Minoritet, finder jeg det ufornødent at forme Konklusion.

Assessor Birkeland: Jeg voterer for, at Parterne i Henhold til Søfartslovens § 221, 2det Led, frifindes for hinandens Tiltale med Ophævelse af Processens Omkostninger.

Efter min Mening er Kollisionen foranlediget ved, at hvert af Fartøierne har manøvrereret ud fra helt forskjellige Forudsætninger. „Dorothy" har forudsat, at „Sogn" ikke vilde, kfr. Styringsplakatens § 34, gaa mellem begge Pirer ind paa Havnen, før „Dorothy" havde passeret den for udgaaende. „Sogn" har fra sin Side forudsat, at Farvandet mellem Pirerne, 90 à 100 m. bredt, gav tilstrækkelig Plads for begge Fartøier til at passere hinanden, naar hvert af dem holdt sig paa Styrbords Side, kfr. Plakatens § 25. Efter de foreliggende, hinanden krydsende Oplysninger, — paa den ene Side Havnefogdens Erklæring og Erklæring fra Bergenske Dampskibsselskab, paa den anden Side Erklæring fra Bergens Dampskibslodsforening og Erklæringer og Vidneforklaringer fra en Række af Dampskibsførere, finder jeg, at den Forudsætning, hvert af Fartøierne paa sin Side har havt, maa karakteriseres som i og for sig forsvarlig baade efter Farvandets Art og efter Praxis paa den Tid, nemlig før Havnereglementet af 1902.

Spørgsmaalet bliver derefter for mig, om noget af Fartøierne ikke desmindre paa anden Maade har baaret sig uforsvarlig ad og saaledes er Skyld i Sammenstødet. Jeg finder for min Del, at dette ikke kan siges at være tilstrækkelig oplyst.

Mod „Dorothy" er anført, at det styrede bent ud Farvandet istedetfor at holde sig til Styrbords Side. Men heri kan jeg ikke se et Brud paa Styringsreglerne i Plakatens § 25, aldenstund „Dorothy", som før sagt, forsvarlig kunde gaa ud fra, at „Sogn" ikke løb ind, førend det selv havde passeret Løbet. Jeg er forsaavidt enig med og kan henholde mig til Sørettens Pluralitet. Jeg skal derhos i denne Forbindelse gjøre opmærksom paa, at „Dorothys" Lods under Søforklaringen har svaret paa Tilspørgsel, at der ikke var Anledning til at gaa paa den anden Dampers Bagbords Side, idet der ikke var Plads dertil.

Mod „Sogn" er anført, at den ikke skulde have fulgt den vanlige Kurs for nordenfra kommende Dampskibe, men gaaet østligere og derved have paadraget sig Skyld for Sammenstødet. Jeg kan imidlertid ikke finde dette godtgjort ved det fra Indstævntes Side derom anførte og henholder mig forøvrigt til, hvad Hr. Assessor Mejdell har anført saavel med Hensyn til „Sogns" Manøvreren som fuldt forsvarlig fra det Øieblik, „Dorothy" blev observeret, som med Hensyn til det uklare

og ubestemte ved Sagens Oplysninger om, hvor „Sogn" befandt sig, da Kollisionen fandt Sted.

Assessor Thoresen: Jeg kommer til samme Resultat som Sørettens Flertal og kan i alt væsentligt ogsaa slutte mig til sammes Begrundelse, idet jeg ikke finder, at Sagen er kommet i nogen for Appellanten gunstigere Stilling gjennem det af ham optagne Thingsvidne. Jeg antager, at „Sogn" maa bære Skylden for den stedfundne Kollision ved istedetfor at vente i en passende Afstand udenfor Indløbet mellem Fæstningspiren og Molopiren, indtil „Dorothy" havde passeret — hvilket burde være skeet — at gaa ind i Løbet, før „Dorothy" var kommet ud. Det har for Høiesteret af Appellanten været fremholdt, at det ikke har været „Sogns" Hensigt at forcere Løbet eller gaa ind, før „Dorothy" var kommet ud, men vente indtil dette var skeet. Fra Indstevntes Side er der imidlertid protesteret mod denne Paastand som ny for Høiesteret og i Strid med den tidligere Paastand. Jeg maa heri være enig. Jeg kan ikke forstaa den tidligere Procedure anderledes, end at man fra begge Sider har været paa det Rene med, at „Sogn" har havt til Hensigt at gaa ind Løbet uanseet det mødende Fartøi, hvilket ogsaa stemmer med Sagens Oplysninger. Efter Vidneforklaringerne finder jeg det med Søretten tilstrækkelig godtgjort, at man ombord i „Sogn" er bleven opmærksom paa „Dorothy" saa betimelig, at der har været fuld Anledning for „Sogn" til at forholde sig som antydet. Dette vilde ogsaa være i Overensstemmelse med, hvad der er anført i Bergens Havnefogeds i Søretsdommens Præmisser gjengivne Erklæring af 17 April 1901. Den deri omhandlede Ordning er nu stadfæstet ved Havnereglementet for Bergen af 1902 § 10, der er saalydende:

„Naar ved Indseiling til Vaagen Sammenstød med udgaaende Fartøi kan befrygtes, skal indgaaende Fartøi vente i tilstrækkelig Afstand udenfor Moloen, indtil det udgaaende Fartøi er gaaet klar af Skoltegrundsmoloens Fyrtaarn. Udgaaende Fartøi har dog under Udseilingen fra Vaagen at forvisse sig om, at intet indgaaende Fartøi befinder sig i Løbet mellem begge Moloer.

Med Hensyn til Styringsregler forøvrigt forholdes i Henhold til de til enhver Tid gjældende kongelige Plakater."

I denne Forbindelse vil jeg ogsaa henpege paa en for Høiesteret fremlagt Skrivelse fra det Bergenske Dampskibsselskab til Indstevntes Advokat af 7 Oktober 1902, hvori det bl. a. heder:

„Selskabet har altid gaaet ud fra, at dets Skibsofficerer, bekjendte med det almindelige internationale Princip, at et indgaaende Fartøi ikke skal løbe ind i et trangt Farvand eller Havn, forinden et mødende udgaaende Fartøi er passeret, har overholdt denne principielle Regel, og det er ikke kommet til Selskabets Kundskab, at Regelen har været overtraadt af dets Funktionærer."

Her kan saaledes formentlig med Føie paaberaabes baade lokal og international Sædvane. Ligeoverfor disse Udtalelser og Forskrifter kan jeg ikke lægge synderlig Vægt paa, hvad der findes udtalt i en for Høiesteret fremlagt Svarskrivelse fra Bergens Dampskibslodsforening af 26de September 1902 paa en Forespørgsel fra Appellantens Advokat af 24 s. M., saalydende:

„I Anledning af en for Høiesteret indbragt Kollisionssag mellem en større Lastedampbaad (ca. 314 Fod lang, ca. 42 Fod bred) og en af Lokalbaadene tillader jeg mig at bede om den ærede Forenings herpaategnede Besvarelse af nedenstaaende Spørgsmaal:

Betragtes Løbet mellem Fæstningskaien og den til Beskyttelse af Bergens Vaag anlagte Molos østre Pynt at være saadant, at to større Skibe ikke uden Fare kan passere hinanden i samme?"

Hertil har Lodsforeningen afgivet saadan Udtalelse:

„I Anledning ovenstaaende Spørgsmaal skal man tillade sig at meddele, at man i Møde idag i Dampskibslodsforeningen enstemmig har vedtaget saadan Udtalelse:

Foreningen ser ingen Hindring eller Fare i, at to større Skibe kan passere hinanden i Løbet mellem Fæstningskaien og den til Beskyttelse af Bergens Vaag anlagte Molos østre Pynt, naar der fra begge Skibe iagttages de paabudte Pligter om at dele Farvandet."

Heller ikke finder jeg at kunne lægge nogen Vægt paa den i Søretsdommens Præmisser gjengivne Erklæring fra tre Skibskapteiner af 14 Juni 1901, hvilken senere er tiltraadt af sytten Kapteiner, af hvilke de otte er afhørte som Vidner under ovennævnte Thingsvidne. Flere af disse har forklaret sig med betydelig Reservation og kan saaledes efter min Formening ikke med Føie paaberaabes med Hensyn til Spørgsmaalet om den paaankede Manøvrerings Forsvarlighed. Jeg henviser herom til, hvad der er udtalt af 1, 2, 4, 5, 6, 12 og 13 Thingsvidner. Men selv om man vilde gaa ud fra, at det maatte forholde sig som i Erklæringen anført, at det ingenlunde er usædvanligt, at Dampskibe passerer hinanden saavel i Løbet mellem Fæstningskaien og Moloen som indenfor, idet da saavel det fra Bergen udgaaende som det indgaaende Skib holder Styrbord, saa er jeg af den Formening, at dette ikke kan komme i Betragtning ligeoverfor den ovennævnte af Bergens Havnevæsen i fuld Overensstemmelse med gjældende Bestemmelser, kfr. Styringsplakatens § 34, trufne Ordning. Efter hvad der er oplyst, gaar „Sogn" flere Gange ugentlig mellem Fjordene i Nordre Bergenhus og Bergen og har saaledes utvivlsomt ikke været ubekjendt hermed.

Efter hvad jeg saaledes har anført, kan jeg ikke finde, at der er noget at udsætte paa „Dorothys" Manøvrering ved at holde sig lige i Løbet istedetfor at gaa til Styrbord. Man maatte ombord paa „Dorothy" være berettiget til at forudsætte, at „Sogn" forsigtigvis ikke vilde gaa ind i Løbet, før „Dorothy" havde passeret samme. Forsaavidt man ligeoverfor „Dorothys" Manøvrering har lagt særlig Vægt paa Styringsplakatens § 25, kan jeg ikke finde denne Bestemmelse in casu afgjørende, idet jeg meget mere antager, at her er Anvendelse for samme Plakats § 34, der antagelig er Basis for den af Bergens Havnevæsen trufne af mig tidligere omtalte Ordning.

Jeg kommer saaledes til det Resultat, at Sørettens Dom bør stadfæstes med Ophævelse af Sagens Omkostninger for Søretten; ligesaa antager jeg, at Sagens Omkostninger for Høiesteret bør ophæves.

Da jeg efter den stedfundne Votering er i Minoritet med min Anskuelse, finder jeg det ufornødent at formulere nogen Konklusion.

Assessor C. Hansteen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg vil dog tilføie en Bemærkning: Den Feil, der fra „Sogns" Side er begaaet, bestaar efter min Mening egentlig deri, at den, efter hvad jeg maa gaa ud fra, har under Farten indover Fjorden holdt sig saa langt til Øst, at den for at komme til den Side af Indløbet, hvor den efter Styringsreglerne skulde passere ind, nemlig den vestlige Side, maatte gaa i en Retning, der skar den Linie, som udgaaende Skibe havde at passere. „Sogn" skulde efter Plakatens § 25 holde sig til den Side af Farvandet, som

var paa dens Styrbords Side. Dette skulde man itide have betænkt og ikke under Farten indover Fjorden gaaet saa langt mod Øst, at man for at komme paa den Side af Indløbet, hvor man skulde gaa, kom til at lægge Kursen i en skraa Retning, der udsatte Skibet for at komme iveien for udgaaende Skibe. Havde „Sogn" itide holdt sig tilstrækkelig vestlig, vilde der efter min Mening ikke have indtruffet nogen Kollision.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sørettens Dom er saalydende:

Hovedcitantskabet Dampskibet „Dorothy"s Rederi paastaar sig hos Kontracitantskabet Nordre Bergenhus Amts Dampskibsselskab tilkjendt £ 762 10 s 4 d med Renter eller subsidiært Erstatning efter Rettens Skjøn (eventuelt Søretsskjøn paa Kontracitantens Bekostning), dog ikke under Kr. 1800 + de øvrige med en Kollision forbundne Udgifter, Retssportler, Oversættelsesgebyr etc. tilligemed Renter og i begge Tilfælde Sagsomkostninger.

Kontracitantskabet paastaar Hovedcitantskabet tilpligtet at betale Kr. 1 018,00 med Renter og Sagsomkostninger.

Angaaende de nærmere Omstændigheder ved Kollisionen har man væsentlig kun de ved de respektive Søforklaringer fremkomne Udtalelser at holde sig til.

„Dorothy"s Journal indeholder følgende:

Kl. 5.15 Estmd. kom Lodsen ombord og Kl. 6.30 kastedes løs Fortøiningerne Boyerne, hev hjem Ankeret og styrede med sagte Fart og under Lodsens Kommando ud af Bergens Havn; reglementerede Lanterner udhængte og brændte disse klart paa deres reglementerede Plads samt var forsvarlig Udkig tilstede. Kl. 6.45, medens Skibet endnu ikke var klar at Pirene, stoppede Maskinen, da Passagerdampskibet „Sogn" af Bergen rendte ind i vort Skib ved at støde paa Forkant af Styrbords Forrig, signaliserede strax Maskinen agterover. Da det andet Dampskib var kommet klar, fortsatte til Puddefjord og ankrede der — — — — — — —."

„Dorothy"s Kaptein har hertil føiet, at man observerede det mødende Skib ca. 3 Streger om Styrbord endnu før Dampskibet var kommet til Pirene, og varslede med det samme ved et langt Stød i Dampfløiten, hvorhos man med sagte Fart holdt Kursen midt mellem begge Pirene. Ligefør Sammenstødet og efterat Maskinen var stoppet og Kollisionen syntes uundgaaelig, gav Komparenten 2 Stød i Dampfløiten, lagde Roret Styrbord og gav fuld Fart bagover. I samme Øieblik indtraf Kollisionen.

Lodsens Vidneforklaring er i alt væsentlig overensstemmende hermed. Man styrede, siger Vidnet, bent ud gjennem Farvandet. Da de var kommen omtrent tvers af Nykirken, fik de Øie paa den indgaaende Damper, som befandt sig uden for Moloen, som observeredes ca. 1 Streg om Styrbord Boug. Man saa dens røde Lanterne. Vidnet gav strax et langt Stød i Fløiten og holdt Kursen midt imellem begge Pirerne. Kommen med omtrent halve Skibet udenfor Molofyret, blev „Dorothy" paaseilet af det indgaaende Skib paa Styrbords Side ca. 3 Streger fra Bougen. Lige i Forveien, da Kollisionen var uundgaaelig, havde Vidnet givet 2 korte Stød i Signalfløiten og lagt Roret til Styrbord og umiddelbart derefter slaaet Stop i Maskinen og saa fuld Fart agterover.

Ogsaa 2 og 3 Vidne, henholdsvis 1ste Styrmand og Matros ombord i „Dorothy", har forklaret sig overensstemmende med Journalen og udtalt, at „Dorothy" befandt sig mellem begge Pirhovederne, da Kollisionen indtraf.

Af „Sogn"s Søforklaring hidsættes fra Journaludddraget:

Kl. 7 Em. den 5 November kom paa Tur fra Sogn til Bergen. Vind blikstille, klar Luft, alle Lanterner brændte godt. Kommen ind imod Moloen saaes

et Dampskib komme ud fra Baagen. „Sogn" havde da gaaet med sagte Fart; strax det imødekommende Dampskib observeredes, slog Stop, tog et Støb i Fløiten og gav Bagbord Ror. Strax efter hørtes to Stød fra det imødekommende Skib. Jeg indsaa strax, at Kollisionen var uundgaaelig, slog fuld Fart agterover, hvorved „Sogn"s Stevn traf det imødekommende Skib paa dets Styrbords Boug. Det bemærkes, at fra „Sogn" saaes kun den grønne Lanterne samt Toplanternen paa det imødekommende Skib — — — — —"

Hertil har „Sogn"s Kaptein tilføiet, at da Kollisionen indtraf, havde „Sogn" med Bougen saavidt naaet udfor Molofyren. De nævnte 2 korte Stød fra „Dorothy" lød umiddelbart før Kollisionen, hvorimod Komparenten vil anslaa det til at have hengaaet $1^1/_2$ Minut, ifra at Komparenten gav det nævnte korte Stød i Signalfløiten og til Kollisionen skeede. „Sogn" var ca. et Par Kabellængder fra Moloen, da man observerede „Dorothy", som da efter Komparentens Mening befandt sig ret ud for Nykirken.

Af „Sogn"s 1ste Styrmands (1 Vidne) Forklaring hidsættes: Da Kapteinen paa det sædvanlige Sted omtrent ved Heggrenæs gav vanligt Ankomstsignal, gik Vidnet forud paa Bakken. Da de havde gaaet et lidet Stykke og befandt sig omtrent mellem Heggrenæs og Moloen, saaes et udgaaende Skibs grønne Lanterne indenfor Moloen. Der blev da slaaet sagte Fart paa „Sogn" og kort efter Stop. Skibet seg indover og Kapteinen gav da et Stød i Signalfløiten og viste „Sogn"s røde Lanterne. Den udgaaende Damper viste fremdeles sin grønne. Kapteinen paa „Sogn" gav nu atter et Stød i Signalfløiten og gav kort efter fuld Fart agterover. „Sogn" havde endnu ikke passeret Fyret og det forekommer Vidnet, at man befandt sig lidt udenfor samme, da Kollisionen skeede. Strax i Forveien havde Vidnet hørt, at det engelske Dampskib gav to Stød i Signalfløiten. „Dorothy" befandt sig efter hvad Vidnet antager midt i Løbet, maaske lidt indenfor Piren, da dens Signalfløite lød som nævnt med to korte Stød. I selve Kollisionsøieblikket mener Vidnet, at det meste af „Dorothy"s Skrog maa have passeret Molofyret. Vidnet antager, at man var noget nærmere Molofyret end Fæstningssiden, da man stødte; han tror, at „Sogn" var uden Bevægelse i Kollisionsøieblikket.

Lodsen ombord i „Sogn" (2 Vidne) har bl. a. forklaret: Da „Sogn" nærmede sig henimod vestre Molo, blev man opmærksom paa et Skib, der befandt sig et Stykke indenfor Moloen og som saa ud til at være paa Udgaaende. Der blev da strax slaaet sagte Fart og kort efter Stop, og Vidnet siger: „vi faar vel holde til Styrbord, hvortil Kapteinen svarede ja og gav et kort Stød i Fløiten, ligesom Roret blev lagt haardt Bagbord. Det mødende Skib var da endnu et godt Stykke indenfor Moloen og der havde, siger Vidnet, været god Tid for Engelskmanden at holde til Styrbord og saaledes gaaet klar af „Sogn". Vidnet og Kapteinen stod imidlertid og ventede forgjæves paa, at ogsaa han skulde give Signal, og under dette seg „Sogn" indover mod Moloen. Da der hverken gaves noget Signal eller viste sig andet Tegn til, at han vilde holde til Styrbord, blev der paa „Sogn" givet fuld Fart agterover, og nu kom Engelskmanden frem og vedblev at ville frem foran Bougen paa „Sogn", holdende til Bagbord. Først da Kollisionen var uundgaaelig, signaliserede han med 2 eller muligens 3 Stød i Fløiten. Kollisionen foregik omtrent tvers ud for Molopiren. „Sogn"s Maskine havde arbeidet saavidt længe agterover, at man skulde tro, at Skibet var uden Bevægelse, maaske havde det et lidet Sig forover, men i ethvert Fald høist ubetydeligt.

Af „Sogn"s 3 Vidnes Forklaring bemærkes, at der efterat sædvanligt Ankomstsignal var givet, blev slaaet sagte Fart og lidt efter Stop. Saa observeredes en grøn Lanterne fra et udgaaende Skib indenfor Moloen. Lodsen ytrede, at det var bedst at holde til Styrbord og dette skeede, indtil man havde Molofyret ganske ret i Bougen. Saa ytrede Lodsen, at man kunde ikke holde længere til Styrbord,

men fik støtte og det skeede, hvorhos Kapteinen signaliserede et Stød med Fløiten. Derpaa seg man et Stykke fremover, uden at man kunde iagttage nogen Forandring med det udgaaende Skib.

Kapteinen gav da saa paany et kort Stød og lidt efter fuld Fart agterover; men da var Kollisionen bleven uundgaaelig, idet det udgaaende Skib havde vedblevet at holde ret frem og at vise sin Styrbord Lanterne. Saavel ifølge dette Vidne som efter 4 Vidnes („Sogn"s Maskinist) Forklaring havde „Sogn"s Maskine arbeidet en god (Maskinisten siger en nogsaa god) Stund agterover, før Kollisionen indtraf.

Førstvoterende Assessor Dahl skal bemærke:

Af de saaledes foreliggende Vidneforklaringer fremgaar det, at de 2 Skibe har manøvreret hver fra sin Forudsætning, hvilket har hidført Kollisionen. „Dorothy"s Lods har gaaet ud fra, at han, indtil hans Skib var kommet klar af Moloerne, havde Ret til at holde sin Kurs midt i Passagen. At han i sidste Øieblik gav de 2 nævnte Stød i Fløiten og lagde Roret haardt til Styrbord, kan ikke tillægges nogen Betydning for Kollisionen, idet denne Manøvre, som det vil fremgaa saavel af „Sogn"s som af „Dorothy"s Vidneforklaringer, først fandt Sted, da Kollisionen var uundgaaelig, jfr. specielt „Sogn"s Kapteins Bemærkning om, at de to korte Stød løb umiddelbart før Kollisionen, samt „Dorothy"s Kaptein og 1 Vidnes refererede Forklaringer. 2 Vidne har herom udtalt, at „Dorothy" da befandt sig mellem begge Pirhovederne, og at „Sogn" var saa nær inde paa „Dorothy"s Boug, at det var umuligt at gaa klar af den ved at holde sig til Styrbord, dertil var der ikke Plads. Man skal i denne Forbindelse bemærke, at naar et senere under Sagen afhørt tilfældigt Øienvidne fra Land har udtalt sig noget afvigende — forøvrigt rent skjønsmæssig — om Afstanden mellem Skibene i det Øieblik, de to korte Stød gaves fra „Dorothy", kan herpaa formentlig ikke lægges nogen Vægt, da der i dette Punkt ellers er Enighed mellem begge Parters Vidner.

Fra „Sogn"s Side har man forudsat, at der naar begge Skibe holdt til Styrbord, vil være Plads nok til at passere hinanden i Løbet, selv mellem Pirene (Stoltegrundens Molo og Fæstningskaiens do.). Paa anden Maade lader det sig formentlig ikke forklare, at „Sogn" i Kollisionsøieblikket — tiltrods for, at Skibets Maskine da havde arbeidet en nogsaa god Stund agterover — var naaet med sin Boug omtrent tvers ud for Molopiren (se bl. a. „Sogn"s Lods's Forklaring om at Kollisionen fandt Sted omtrent tvers ud for Molopiren) eller i hvert Fald kun lidt udenfor samme. At „Sogn"s Maskine var bleven slaaet agterover, var som det vil sees en Manøvre, der kun var foranlediget ved, at „Dorothy" vedblev at vise sin grønne Lanterne.

Situationen viser altsaa, at det havde været „Sogn"s Hensigt at passere det mødende Skib i Løbet mellem Pirene, i hvert Fald maa man ombord i „Sogn" have havt for Øie Muligheden for, at møde det udgaaende Skib netop i selve Passagen. „Sogn"s Lods udtaler ogsaa udtrykkelig, „at det er en sædvanlig Sag dette, at Skibe passerer hinanden saavel mellem Pirerne som indenfor og udenfor samme, idet saavel ind- som udgaaende Skibe holder sig til Styrbord. — At „Sogn" ved Kollisionen endnu maa have havt et ganske betydelig Sig forover, formenes at fremgaa af den Omstændighed, at „Sogn"s Stevn, uagtet den rammede „Dorothy" paa Styrbords Side, er bleven bøiet til Bagbord ved Kollisionen.

Naar efter dette de respektive Manøvrers Forsvarlighed skal bedømmes, maa det først bemærkes, at det omhandlede Indløb til Bergens Havn imellem Pirerne kun er ca. 90 Meter bredt eller ca. 100, hvis man gaar ud fra Afstanden mellem Pirhovederne, der er beliggende noget paa skraa af hinanden, — og for det andet, at Dampskibet „Dorothy" er 314 Fod langt. At et Skib af „Dorothy"s Dimen-

sioner under sagte Fart, udgaaende fra sin Ankerplads i Havnen, ikke kan have været særdeles manøvredygtig i det trange Udløb, maa være klart, og „Dorothy"'s Lods har under Søforklaringen til Spørgsmaal, om Vidnet ikke havde Anledning til at gaa paa den anden Dampers Bagbords Side, ligefrem svaret, at dertil var der ikke Plads. Herimod staar paa den anden Side Udtalelser fra enkelte af „Sogn"'s Vidner om, at Skibene vilde have gaaet klar af hinanden, dersom „Dorothy" havde holdt sig paa Styrbords Side. Men selv om man vil gaa ud fra Muligheden heraf og forudsætter, at „Dorothy" uden Risiko kunde have gaaet nærmere Styrbords Land, og at der ifra det Øieblik man ombord i „Dorothy" observerede det indgaaende Skib vilde have været Tid hertil, saa formenes det dog ikke at kunne betegnes som urigtig Manøvre, at den i Tillid til, at „Sogn" forsigtigvis ikke vilde forsøge at passere den i Løbet, har holdt sin Kurs midt i dette.

I denne Henseende er det bemærkningsværdigt, hvad Bergens Havnefoged udtaler i en fremlagt Erklæring af 17 April 1901. „Der har, heder det i nævnte Erklæring, i Løbet af de sidste 10 à 11 Aar stadig været arbeidet paa at opretholde den Ordning, at indgaaende Fartøi skal vente i tilstrækkelig Afstand udenfor Moloerne, indtil det udgaaende Fartøi er godt klar af Skoltegrundsmoloens Fyrtaarn. Denne Ordning tør siges at være indkommet som Praxis, idet samtlige kongelige Bylodse, der tillige fortøier Skibene i Havnen, er instruerede herom, ligesom utvivlsomt ethvert paa Bergen rutegaaende Dampskib ogsaa sikkert forudsættes at være inde i denne Ordning. Det under Udarbeidelse værende Havnereglement tager ogsaa bestemt Standpunkt i ovennævnte Retning."

Der gjøres fra „Sogns" Side, som allerede antydet, gjældende, at det ingenlunde er usædvanligt, at Skibe passerer hinanden saavel imellem Moloerne som indenfor, og der er fremlagt en Erklæring fra 3 Dampskibsførere, der stadfæster dette, med Tilføiende, at skulde man blive liggende udenfor Moloen til de udgaaede Skibe var passerede, vilde man ret hyppig være udsat for ikke ubetydelige Forsinkelser. Men selv om det saaledes hyppig sker, at et indgaaende Skib passerer et udgaaende mellem Pirene, saa formenes, selv bortseet fra Havnefogdens Erklæring, den stedlige Situation at tilsige, at dette sker paa det indgaaende Skibs Ansvar.

Som det vil fremgaa af Vidneforklaringen, var man ombord i „Sogn" itide bleven opmærksom paa „Dorothy", som, efter hvad der maa ansees bevist, har givet behørigt Ankomstsignal. Af Lanternernes Høide maatte det kunne skjønnes, at det var et Skib af betydelig Størrelse.

Det bør bemærkes, at ingen af „Dorothy"'s Vidner erindrer at have hørt „Sogn"'s Fløite signalisere et kort Stød — saaledes som af „Sogn"'s Vidner forklaret — før i sidste Øieblik, da man fra „Dorothy" havde givet de omtalte 2 korte Stød i Fløiten.

Efter det saaledes anførte antages Ansvaret i Anledning heromhandlede Kollision at maatte paalægges „Sogn".

Hvad angaar Skadens Størrelse, saa overstiger de fra „Dorothy"'s Side fremlagte Regninger flerdobbelt det Beløb, hvortil Bergens Søret ved Besigtigelse og Skjøn af 6 November 1900 har ansat Skadens Udbedring. Regningerne kan ikke mod Kontracitantskabets Benægtelse ansees at indeholde Legitimation for, at det paasøgte Beløb er medgaaet alene til Udbedring af den heromhandlede Skade, navnlig da det er paa det Rene, at „Dorothy" saavel før som efter her paagjældende Kollision har havt andre Uheld, der vel kan have medført Skade.

Erstatningen findes under disse Omstændigheder at burde ansættes ved nyt Søretsskjøn, der vil blive at optage paa Kontracitatantskabets Bekostning. Nogen Forhaandsbegrænsning af Erstatningen enten opad eller nedad til det ved Søretsbesigtigelsen i Bergen ansatte Beløb findes der ikke Grund til at fastsætte. Derimod ansees det selvsagt, at Erstatningen ikke maa overstige det paasøgte Beløb.

Kontracitantskabet findes ogsaa at burde tilsvare Sagens Omkostninger.

Thi konkluderes:

Kontracitantskabet Nordre Bergenhus Amts Dampskibsselskab bør til Hoved. citantskabet Dampskibet „Dorothy"s Rederi betale Erstatning bestemt ved Søretsskjøn optaget paa Kontracitantskabets Bekostning for den Skade, som nævnte Dampskib „Dorothy" er bleven paaført ved dets Kollision med Dampskibet „Sogn" i Indløbet til Bergens Havn den 5 November 1900. — Af Skjønsbeløbet svares 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente fra 16 Marts 1901 til Betaling sker. Hovedcitantskabet bør for Kontracitantskabets Tiltale fri at være.

I Sagsomkostninger bør Kontracitantskabet til Hovedcitantskabet betale 120 — et Hundrede og tyve — Kroner.

At efterkommes inden 3 — tre — Dage fra Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Ludvig Dahl.

Jeg kan ikke være enig i, at „Sogn" bærer Ansvaret for Kollisionen, tvertimod har „Dorothy" ved ikke at holde sig Styringsreglerne efterrettelig, idet den vil tvinge sig foran Bougen af „Sogn", forat passere dennes Styrbords Side været Aarsag til Kollisionen. „Sogn", der den hele Tid viste sin røde Lanterne (og ifølge sine Vidners Udsagn gav flere Gange Signal med et kort Stød i Fløiten for at tilkjendegive, at den holdt til Styrbord, hvilke Signaler dog „Dorothy"s Vidner ikke har lagt Mærke til), viste dermed tydelig sin Hensigt, at den holdt sig til Styrbord; men „Dorothy" vedblev desuagtet sin Kurs ligefrem, istedetfor at give Bagbord Ror og holde sig til sin Styrbord Side af Udløbet.

Der var dertil god Plads, thi Afstanden mellem Molopynten og Slotskaipynten er 100 Meter og Slotskaipynten kan passeres tæt ved. Da „Dorothy" efter sine Vidners Udsagn holdt Kursen omtrent midt i Løbet og „Dorothy" er ca. 14 Meter bred, havde der været rigelig Plads til at holde sig nær Slotskaipynten, og vilde den da have passeret klar af „Sogn".

„Dorothy"s Lods (1 Vidne), der befandt sig paa Kommandobroen midtskibs, maa være den, der bedst har kunnet bedømme Skibenes Position i Kollisionsøieblikket, og han forklarer, at „Dorothy" havde passeret Molopynten med Skibets halve Længde, dens Boug var altsaa ca. 50 Meter udenfor Molpynten, da Kollisionen indtraf, og da Stødet traf „Dorothy" høiest 10 Meter fra Stevnen, har „Sogn" i Kollisionsøieblikket været ca. 40 Meter udenfor Moloen.

At Havnefogden i sin Erklæring af 14 April 1901 siger, at alle Havne- eller Bylodse er instruerede om, at med indgaaende Skib skal ventes i tilstrækkelig Afstand udenfor Moloen til et udgaaende Skib har passeret Skoltegrunden, berettiger ikke nogen Lods paa udgaaende Skib til ikke at holde sig Styringsreglerne efterrettelige, og da der ikke existerer noget Havnereglement for Bergen i den Retning, har rutegaaende Skibe ikke nogen Forpligtelse til at vente udenfor, indtil et udgaaende Skib har passeret. Det er et Faktum, at der, om ikke daglig, saa hænder det meget ofte, at større Skibe passerer hinanden i Mololøbet, da der er rigelig Plads dertil, naar kun Styringsreglerne iagttages.

„Sogn" kan ikke have havt noget betydelig Sig i Kollisionsøieblikket, da alle dens Vidner har forklaret, at de havde gaaet med sagte Fart og en god Stund før Kollisionen, Stop og fuld Fart agterover, og da „Sogn" er et mindre Skib, virker Maskinen hurtigere end paa et større. Derimod maa „Dorothy" efter min Formening have havt ikke ubetydelig Sig, da den gik med den samme Fart udover, indtil umiddelbart før Kollisionsøieblikket, da den slog Stop og agterover.

At „Sogn" fik sin Stevn bøiet over til Bagbord, er efter min Formening intet Bevis for, at „Sogn" har havt betydelig Sig forover, det beror nærmest paa, i hvilken Vinkel Skibene har stødt sammen.

Det er oplyst, at Veiret var blikstille ved Anledningen, og da „Dorothy" var ballastet og tilmed havde Dampstyreapparatet, hvorved Roret i et Øieblik kunde lægges tilborde, maa den have været særdeles godt manøvredygtig.

Jeg anser derfor „Dorothy" at være den, der maa bære Ansvaret for Kollisionen, fordi den ikke har holdt sig Styringsreglerne efterrettelig og maa derfor betale til „Sogn"s Rederi det paasøgte Beløb Kr. 1 018,00 med Renter.

Sagsomkostninger kan efter Omstændighederne ophæves.

O. O. Bergh.

Jeg slutter mig til Førstvoterendes Votum. Efter min Mening var „Dorothy" i sin Ret ved at holde sig midt i Farvandet, den havde ingen Pligt til at forsøge at vige for det indgaaende Skib i det smale Udløb. Og selv om den vilde have gjort det, saa havde den altfor liden Fart i Forhold til sin Størrelse til at manøvrere i den korte Tid før Kollisionen.

„Sogn" har derimod efter min Mening ubetinget Ansvaret for Kollisionen ved at ville gaa ind i Havneløbet, før det større Skib var kommet ud. Jeg skal ogsaa bemærke, at „Sogn" har nærmet sig Havneløbet med altfor stor Fart uden at vide om Passagen var fri.

At „Dorothy" ikke kan have havt nævneværdig Fart i Kollisionsøieblikket, mener jeg maa fremgaa af, at „Sogn"s Stevn er bleven bøiet til Bagbord.

For det tredie skal jeg bemærke, at „Sogn" ikke skulde have lagt sit Ror Bagbord for den grønne Lanterne, han havde forud.

H. J. Engelsen.

Spørgsmaal om der forelaa Overtrædelse af § 11, jfr. § 1 i Lov af 26 Juni 1889 om Maskinister paa Dampfartøier af Handelsmarinen.

Høiesterets Votering og Dom af 2 Juli d. A. i Sagen L.-No. 180/1 1903: Straffesag mod Skibsreder Nicolay Wiborg og Maskinistassistent Johannes Køhler (Aktor til Prøve: Overretssagfører Ebert, Forsvarer: Adv. Fr. Stang Lund).

Assessor Motzfeldt: Skibsreder Nicolay Wiborg af Kragerø og Maskinistassistent Johannes Køhler er efter forudgaaet forgjæves Forelæg satte under Tiltale „for Overtrædelse af Lov om Maskinister paa Dampfartøier af Handelsmarinen af 26 Juni 1889 § 11, jfr. § 1: No. 1 for Sommeren 1901 ombord i sit Dampskib „Nora" i Nordsøfart at have benyttet No. 2 som Maskinist, uden at denne havde Certifikat som saadan og derfor var uberettiget til saadan Tjeneste, — No. 2 for i Løbet af Sommeren 1901 at have udøvet Maskinisttjeneste ombord i No. 1's Dampskib „Nora" i Nordsøfart, uden at han dertil efter Maskinistloven var berettiget som manglende Maskinistcertifikat".

Ved den af Meddomsretten i Kragerø den 31 Marts 1903 afsagte Dom blev imidlertid de Tiltalte frifundne. Rettens Formand voterede dog for Fældelse.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henviser jeg til den afsagte Doms Præmisser. Dommen er paa Grund af formentlig urigtig Lovanvendelse paaanket, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse for Retten.

Jeg antager, at Anken maa gives Medhold.

Meddomsretten anser det bevist, at Tiltalte No. 2, der uden at være i Besiddelse af Maskinistcertifikat var antaget og paamønstret som Maskinist paa „Nora", for som saadan med det nævnte Fartøi i

Nordsøfart i ca. 1½ Aar, idet han, naar Fartøiet var i Søen, regelmæssig skiftede Vagt med den ombordværende Maskinist af 1 Klasse, og tjenestgjorde han saaledes faktisk vexelvis med denne som Maskinist paa Fartøiet. Og at „Noras" Maskine indicerer mellem 75 og 200 Hestekræfter, er ligeledes fastslaaet ved Meddomsrettens Dom.

Meddomsrettens Flertal bygger Frifindelsen paa den Bestemmelse i den nævnte Lovs § 2, der tillader Dampskibsmaskinist af 2 Klasse at tjenstgjøre som første — eller Enemaskinist paa Dampfartøi med Maskine af under 200 indicerede Hestekræfter. Flertallet mener nemlig, at denne Bestemmelse maa forstaaes saaledes, at man paa Dampskibe med ikke større Maskinkraft end anført altid har Ret til kun at have en Maskinist med Certifikat ombord, selv om derhos til Maskinens Betjening benyttes en Assistent. Flertallet antager, at Lovens Fordringer med Hensyn til tilbørlig Betjening af en Maskine som „Noras" tilfredsstilles, selv om Maskinen ei uafbrudt den hele Tid, den er igang, betjenes af examineret Maskinist.

Denne Fortolkning af den nævnte Bestemmelse i Lovens § 2 anser jeg urigtig. Lovens § 1 foreskriver, at for at kunne overtage Tjeneste som Maskinist paa Dampfartøi maa man — med den i § 5 nævnte Undtagelse — have erhvervet Certifikat som Dampskibsmaskinist. Og § 5 foreskriver, at de i Loven givne Bestemmelser om Betingelserne for at kunne tjenstgjøre som Maskinist paa Dampfartøi, ikke skal være anvendelige paa den, der antages til at betjene Dampmaskine af under 75 indicerede Hestekræfter. Det er altsaa klart, at for at kunne overtage Tjeneste som Maskinist paa Dampfartøi med Maskine af over 75 indicerede Hestekræfter maa man have erhvervet Maskinistcertifikat. Bestemmelsen i § 2 forudsætter vistnok, at der paa Dampskibe med Maskine af den der nævnte Størrelse kan være kun en Maskinist. Men Loven siger ikke, at der paa saadanne Skibe altid kan være kun en Maskinist til Maskinens Skjøtsel. Loven bestemmer ikke, hvor mange Maskinister der skal være ombord. Dette vil afhænge af Rutens Længde og end mere af Fartstidens Længde i Døgnet. Om et Dampskib med Maskine af den i § 2 nævnte Størrelse ikke er i Fart længere Tid i Døgnet, end at en Maskinist kan overkomme under Fartstiden at passe eller betjene Maskinen, saa er det tilladt at have kun en Maskinist. Og denne kan da tillige efter Bestemmelsen i § 2 være Maskinist af 2 Klasse. Men er Omstændighederne saadanne, at en Maskinist ikke er istand til at passe Maskinen den hele Tid, den er i Virksomhed, saa maa der efter Lovens Bud være to Maskinister med Certifikat ombord. Efter § 1 maa nemlig enhver, der vil overtage Tjeneste og Ansvar som Maskinist paa Dampfartøi med Maskine af 75 indicerede Hestestræfter og derover, have Certifikat som Dampskibsmaskinist. Ligesom under Farten den, som fører Kommandoen, ikke maa forlade Dækket undtagen i kortere nødvendige Fravær, saaledes maa efter min Mening heller ikke den med Certifikat forsynede Maskinist forlade Maskinen og overlade dens Skjøtsel og Betjening til nogen anden uden i kortere nødvendige Fravær. I det foreliggende Tilfælde sees det imidlertid, at Tiltalte No. 2 har gjort Tjeneste fuldstændig paa samme Maade som den virkelige Maskinist.

Der er fra Forsvarets Side pegt paa, at Lovens § 2 Post 2 opstiller som Betingelse for at erholde Certifikat som Dampskibsmaskinist af 2 Klasse, at man skal have tjenstgjort som Fyrbøder eller Maskinist mindst 12 Maaneder ombord i søgaaende Dampfartøi med Maskine af mindst 75 indicerede Hestekræfter. Det er gjort gjæl-

dende, at Loven altsaa maa have tænkt sig, at man inden man fik Certifikat, skal kunne have fungeret som Maskinist. Efter Lovens § 5 er der jo imidlertid som nævnt Adgang til at forrette som Maskinist paa Fartøier med Maskine af under 75 indicerede Hestekræfter. I den kgl. Proposition til Loven lød denne Bestemmelse ogsaa saaledes, at man skulde have tjenstgjort som Fyrbøder eller Maskinist i Dampfartøi mindst 24 Maaneder, hvoraf mindst 12 Maaneder som Fyrbøder paa Dampskib med Maskine af mindst 75 Hestekræfter. Her var det altsaa alene Tjenstgjøren som Fyrbøder, der er henført til Fartøi med Maskine af mindst 75 Hestekræfter. Ved et Bænkeforslag i Odelsthinget, der tog Sigte paa andre Ændringer, blev imidlertid Paragrafen omredigeret til den nuværende Form, uden at man var opmærksom paa, at Bestemmelsen i dens nye, sammentrukne Form ikke stemmer med Lovens § 5, sammenholdt med § 1. Men paa denne Omredaktion af Bestemmelsen, der ikke var tænkt at skulle medføre nogen Forandring i denne Henseende, kan intet bygges.

Jeg antager altsaa, at de Tiltalte maa blive at dømme. Men da jeg erkjender, at Lovparagrafens Affatning ikke er tydelig, og at de Tiltalte har været i god Tro, naar de har optraadt som skeet, finder jeg, at Boden bør sættes til Minimum, og at der tillige er Grund til at indstille de Tiltalte til ved Benaadning at faa Boden helt eftergivet. Af samme Grund finder jeg ogsaa, at de Tiltalte kun bør tilsvare en ringe Del af de med Sagen forbundne Omkostninger.

De Tiltaltes Forsvarer har ment, at de Tiltalte paa Grund af sin gode Tro helt maa blive at frifinde. Heri kan jeg imidlertid ikke være enig. Som Betingelse herfor maatte ialfald fordres, at de, hvad der ikke er Grund til at antage, havde henvendt sig til vedkommende kompetente Autoritet og af denne faaet godkjendt den Fortolkning af Lovbestemmelsen, som de har gjort gjældende.

Konklusion:

Skibsreder Nicolay Wiborg og Maskinistassistent Johannes Køhler bør for Overtrædelse af § 1, jfr. § 11, i Lov af 26 Juni 1889 om Maskinister paa Dampfartøier af Handelsmarinen bøde til Statskassen hver 40 — firti — Kroner. I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler de Tiltalte, en for begge og begge for en, 5 — fem — Kroner.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Overretssagfører Ebert og Advokat Fr. Stang Lund, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Roll: Ligesaa. Jeg vil dog ikke tilbageholde den Bemærkning, at jeg har været i megen Tvivl om, hvorvidt ikke Omstændighederne i nærværende Sag er af den Beskaffenhed, at de Tiltaltes gode Tro burde lede til deres Frifindelse.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg er ligeleder i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og tiltrædes derhos Hr. Assessor Rolls Bemærkninger.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Ligesaa.

Extraordinær Assessor, Lagmand Thinn: Med Hensyn til Lovfortolkningen er jeg enig med de foregaaende Voterende og finder saaledes, at de Tiltaltes Forhold rent objektivt seet er i Strid med

Loven. Jeg finder imidlertid alligevel ikke at kunne stemme for de Tiltaltes Fældelse, idet jeg antager, at Spørgsmaalet herom maa bero paa, hvorvidt de Tiltalte har handlet ogsaa subjektivt retsstridig. Og med Hensyn til dette Spørgsmaal foreligger der efter min Mening ikke, i ethvert Fald ikke i selve Meddomsretsdommen, det fornødne Grundlag for Bedømmelsen og Afgjørelsen heraf. Meddomsretten har efter det Resultat, hvortil den er kommet, heller ikke havt nogen Opfordring til at indlade sig herpaa. Mit Standpunkt er efter dette, at Meddomsretsdommen bør ophæves, forbi Meddomsretten har gaaet ud fra en feilagtig Forstaaelse af Loven, hvorefter det paatalte Forhold ikke skulde gaa ind under denne.

Subsidiært maa jeg stemme for de Tiltaltes Frifindelse, da der ikke foreligger tilstrækkeligt Materiale til at afgjøre, om de har handlet subjektivt retsstridig.

Justitiarius Løchen: Jeg er enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Roll.

Høiesterets Dom blev derefter affagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Kragerø Meddomsrets Dom er saalydende:

Ved Politimesteren i Kragerøs Tiltalebeslutning af 5 Marts 1903 er 1) Skibsreder Nicolay Wiborg af Kragerø og 2) Maskinistassistent Johannes Køhler, for Tiden bosat i Kristiansand S., sat under Tiltale ved Kragerø Sorenskriveris Meddomsret for Overtrædelse af Maskinistloven af 26 Juni 1889 § 11 jfr. § 1, No. 1 for i Sommeren 1901 ombord i sit Dampskib „Nora" i Nordsjøfart at have benyttet No 2 som Maskinist, uden at denne havde Certifikat som saadan og derfor var uberettiget til saadan Tjeneste, No. 2 for i Løbet af Sommeren 1901 at have udøvet Maskinisttjeneste ombord i No. 1's Dampskib „Nora" i Nordsjøfart, uden at han dertil efter Maskinistloven var berettiget som manglende Maskinistcertifikat.

Efter begge de Tiltaltes Forklaringer blev Tiltalte No. 2 Høsten 1901 af Tiltalte No. 1 antaget som Maskinistassistent ombord i dennes Dampskib „Nora" i sammes Nordsjøfart, og for No. 2 som saadan med Fartøiet i ca. 1½ Aar, idet han, naar Fartøiet var i Søen, regelmæssig skiftede Vagt med den ombordværende Maskinist af 1 Klasse, og tjenstgjorde han saaledes faktisk vexelvis med denne som Maskinist paa Fartøiet. Det er videre erkjendt af begge de Tiltalte, at No. 2 udøvede denne sin Tjeneste uden at være i Besiddelse af Maskinistcertifikat. Naar de Tiltalte trods dette, af dem erkjendte faktiske Forhold, desuagtet ikke har villet vedtage de dem forelagte Bøder, men har paastaaet sig frifunden for Politiaktors Tiltale, saa bygger de denne sin Paastand paa den Omstændighed, at Dampskibet „Noras" Maskine ikke har saa stor Kraft som 200 indik. Hestekræfter, og efter deres Formening maa § 2 i Lov af 26 Juni 1889 om Maskinister paa Dampfartøier af Handelsmarinen være at forstaa saaledes, at paa Dampfartøier med ikke større Maskinkraft end anført har man altid Ret til blot at have en Maskinist ombord.

At Sagens faktiske Forhold er som af Tiltalte anbragt er yderligere bestyrket ved Vidneforklaringerne og de iøvrigt fremkomne Oplysninger i Sagen.

Rettens Pluralitet finder, at den citerede § 2 i Lov af 26 Juni 1889 er saa tvetydig affattet, at den nærmest maa forstaaes derhen, at naar der blot er en examineret Maskinist ombord i et Dampfartøi ved Maskiner under 200 indik. Hestekræfter, er Lovens Fordringer med Hensyn til Maskinens tilbørlige Betjening tilfredsstillet, selv om Maskinen ei uafbrudt i den hele Tid, den er igang, betjenes af ham.

Ved som i nærværende Tilfælde fleet at lade en Assistent vexelvis gjøre Tjeneste under Maskinistens Frivagt finder Pluraliteten saaledes, at de Tiltalte ikke har forgaaet sig mod ovennævnte Lov og vil saaledes begge de Tiltalte blive at frifinde.

Rettens Formand var ikke enig i denne Fortolkning af Loven, men fandt, at begge de Tiltalte efter sine egne Forklaringer maatte fældes overensstemmende med Tiltalebeslutningen.

En Byretsdom kjendt uefterrettelig at være og Sagen afvist fra Byretten paa Grund af ulovskikket Forligsbehandling.

Høiesterets Votering og Dom af 30 Juni d. A. i Sagen L.-No. 128/1 1903: Holger Fischer (Advokat Schiander) mod Crabb & Co. (Advokat J. A. Rubach).

Extraaordin. Assessor, Byretsassessor Prydz: I nærværende Sag blev ved Kristiania Byrets Dom af 31 Marts 1901 kjendt for Ret: „Dampskibsexpeditør Holger Fischer bør til Crabb & Co. betale 1756 — syttenhundrede og sex og femti — Kroner 29 — niogtyve — Øre med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente fra 11 Februar 1897 til Betaling sker, samt i Sagsomkostninger 300 — tre hundrede — Kroner.

Det idømte at udrede inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Denne Dom har Holger Fischer ved Stævning af 28 September 1900 paaanket til Høiesteret, hvor han foreløbig uden at indlade sig paa Sagens Realitet har nedlagt og begjært præliminært afgjort saadan Paastand:

„At Sagen afvises fra Byretten, og at Appellanten Holger Fischer hos indstævnte Herrer Crabb & Co. tilkjendes Kost og Tæring for begge Retter."

Indstævnte Crabb & Co. har nedlagt saadan Paastand:

„At Afvisningspaastanden ikke tages tilfølge, og at Indstævnte under enhver Omstændighed frifindes, forsaavidt angaar Paastanden om Kost og Tæring."

Den saaledes nedlagte Afvisningspaastand grunder Appellanten paa, at lovlig Forligsmægling efter hans Mening ikke har fundet Sted.

Efter hvad her for Retten er anført og dokumenteret, er følgende paa det Rene:

Det er her i Byen ganske sædvanligt, at Advokater og Sagførere i Anledning af forestaaende Forligsbehandling af Sager, med Hensyn til hvilke det paa Forhaand er givet, at de ikke skal forliges, udfærdiger Fuldmagt in blanco til Møde i Forligelseskommissionen. Fuldmagten tilstilles Stævnevidnerne, og er det Meningen, at hvilkensomhelst af disse skal kunne udfylde Fuldmagten med sit Navn og derefter møde for Vedkommende i Kommissionen. Da hvert enkelt Stævnevidne ikke altid kan være tilstede under Behandlingen af de Sager, hvori han har Fuldmagt, har Stævnevidnerne indbyrdes meddelt hverandre almindelig Fuldmagt, hvorefter enhver af dem kan møde som Submandatar for hvilkensomhelst af de andre. I den i nærværende Sag af Advokat Rolsted for Crabb & Co. den 10 Februar 1897 udfærdigede Klage var der i Slutningen af Texten givet saadan Blankofuldmagt. Efterat Klagen var bleven forkyndt Indklagedes Advokat i Paahør af dennes Fuldmægtig, paategnede denne Klagen umiddelbart efter Forkyndelsespaategningen en lignende Blankofuldmagt. Stævnevidne Strøm har senere udfyldt begge Blankofuldmagter, Klagerens med Stævnevidne B. Olsens Navn, Indklagedes med sit eget Navn. Ved Sagens Foretagelse i Kommissionen har imidlertid Strøm mødt som „substitueret Mandatar" for Klageren, altsaa i Stævnevidne Olsens Sted,

medens ingen mødte for indklagede Fischer. Strøm er bleven afhørt under et den 17 April 1903 af Appellanten optaget Thingsvidne, men husker intet specielt om, hvorledes det kan have gaaet for sig, at han undlod at møde for Indklagede og derimod mødte for Klageren. Af Byretsdommens Præmisser sees, at det er som udebleven fra Forligelseskommissionen, Fisеher er tilpligtet at betale Sagsøgeren Processens Omkostninger ved Byretten.

Appellanten gjør som sagt gjældende, at efter det saaledes passerede kan lovlig Forligsbehandling ikke ansees at have fundet Sted. Jeg maa heri give ham Medhold. Jeg skal ikke indlade mig paa det Spørgsmaal, om den, som det synes, ganske sædvanlige Praxis med saadanne Blankofuldmagter er lovlig; jeg finder det ikke nødvendigt her at afgjøre det Spørgsmaal, men vil dog bemærke saa meget, at hvis denne Praxis skal ansees som lovmedholdig, maa det være, fordi disse Blankofuldmagter er bestemt for en saa vidt begrændset Kreds som Stævnevidnerne, hvilke vistnok ikke uden at overskride den Bemyndigelse, de har, vil kunne udfylde Fuldmagten med andre Navne end et af Stævnevidnernes.

Hvad der derimod efter min Mening i ethvert Fald maa bevirke Afvisning, er den Omstændighed, at Fuldmagtsspørgsmaalet ikke har været i Orden ved Sagens Foretagelse. Det er selvfølgelig Kommissionens Sag at paase, at den, der melder sig som Fuldmægtig for en Part, paa tilbørlig Maade legitimerer sig som saadan. Her er Forholdet det, at den, der melder sig som Fuldmægtig for Klageren, fremlægger ikke alene Fuldmagt, hvorefter han er bemyndiget til at møde for denne, men ogsaa Fuldmagt til at møde for Indklagede og det en oprindelig Fuldmagt, medens det var som Submandatar, han havde Fuldmagt til at møde for Klageren. Jeg mener, at Forligelseskommissionen ikke kunde være berettiget til uden videre at godtage den saaledes med Fuldmagt for begge Parter udstyrede Person som Fuldmægtig for den ene. Som Fuldmægtig for den ene maatte han være inhabil til at møde som Fuldmægtig for den anden, og han kunde saaledes, mener jeg, efter disse Fuldmagter ikke godtages som Fuldmægtig for nogen af Parterne. Jeg antager saaledes, at lovlig Forligsbehandling her ikke kan ansees at have fundet Sted, og jeg vil derfor votere for, at Appellantens Afvisningspaastand tages tilfølge; men efter de eiendommelige Omstændigheder, som her i det hele er forhaanden, og hvoraf jeg specielt skal fremhæve, at ingen af de Sagførende under Byretsproceduren er bleven opmærksom paa Forholdet, finder jeg, at Processens Omkostninger baade for Byretten og Høiesteret bør ophæves.

Konklusion:

Byrettens Dom bør uefterrettelig at være. Sagen afvises fra Byretten paa Grund af ulovskikket Forligsbehandling.

Processens Omkostninger for Byretten og for Høiesteret ophæves.

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Efter de foreliggende Oplysninger maa jeg gaa ud fra, at Forligelseskommissionens Medlemmer ikke er bleven opmærksomme paa den Paategning paa Klagen, hvori Indklagedes Advokat havde givet den af Strøm med hans Navn udfyldte Blankofuldmagt. Jeg finder det ufornødent at udtale mig om, hvorvidt Forligelseskommissærerne burde have været opmærksomme herpaa. Det forekommer mig klart, at saafremt enten Strøm havde paaberaabt sig Fuldmagten og havde villet afgive Møde ogsaa

for Indklagede, eller dersom Forligelseskommissærerne uden saadan Paapegen var blevne opmærksomme paa Forholdet, saa maatte Strøm have været at afvise som Fuldmægtig for Klageren. Han havde ved at give Klagen den nævnte Udfyldning af Blankofuldmagten for Indklagede paataget sig at optræde som dennes Fuldmægtig under Forligsbehandlingen, og han var da, ialfald naar han ikke betimelig havde meddelt Indklagede, at han traadte tilbage fra Fuldmagtsforholdet, inhabil til at optræde som Klagerens Fuldmægtig ved samme Anledning. Det er paa det Rene, at Strøm ikke har meddelt saadan Tilbagekaldelse, og Forligsbehandlingen maa da være ulovskikket, hvad enten Forligelseskommissærerne burde eller ikke burde været opmærksomme paa den Paategning, hvori Strøm var indsat som Indklagedes Fuldmægtig. Hvorvidt Strøm ved at paastaa sig godtaget som Klagerens Submandatar, maatte blive sat ude af Stand ogsaa til at optræde som Fuldmægtig for Indklagede — hvad Førstvoterende har antaget —, finder jeg det unødvendigt at udtale mig om.

Assessor Roll: Under Tiltrædelse af, hvad der af Hr. Assessor Bull er anført, er jeg i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Motzfeldt, de extraordinære Assessorer, Sorenskriver Blom og Lagmand Thinn samt Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 35—36. Onsdag 2den September 1903.

Domme.

Under en Skjønssag til Expropriation i Anledning af en reguleret Udvidelse af en Gade i Kristiania blev en Række Eiendomme i Henhold til Bygningslov for Kristiania af 26 Mai 1899 § 11 paalagt Bidragspligt. En af Grundeierne fremsatte Indsigelse mod Grundlovmæssigheden af den i nævnte § indeholdte Bestemmelse om Grundeierens Bidragspligt; Høiesteret forkastede denne Indsigelse. Videre paastodes, at Expropriationen var ugyldig 1) fordi der manglede Oplysning om til hvilket Beløb Kommissionen havde ansat den Udgift for Kommunen ved den omprocederede Expropriation, der som Maximum efter Loven kunde kræves reparteret paa Grundeierne og 2) forbi der manglede Oplysning om, hvad det var, Kommissionen havde regnet til „Fordele og Værdiforøgelse“, der efter nævnte § 11 kunde begrunde Repartitionspligt. Efter for Høiesteret tilveiebragte nærmere Oplysninger om Forholdene fandt Høiesteret Expropriationen gyldig. Forsaavidt ved Beregningen af Kommunens Udgifter ogsaa skulde være medtaget nogen Del af det exproprierede Areal, som var anvendt til Udvidelse af Torv (ikke af Gade), fandtes dette urigtigt, men efter Omstændighederne uden Betydning. Antaget, at den Omstændighed, at Kommunen efter Expropriationen skulde have afhændet med Avance til den tilstødende Eiendoms Eier den tilbageværende Del af en af de af Reguleringen berørte Eiendomme, var uden Betydning. Kommissionens Begrundelse af Resultatet fandtes efter Omstændighederne fyldestgjørende.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 1 Juli 1902 i Sagen L.-No. 126 for 1 Session f. A.: Kristiania Hypothek- og Realkreditbank (Advokat C. Lundh) mod Kristiania Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Advokat Krog).

I Anledning af en reguleret Udvidelse af Torvgaden i Kristiania, hvortil af Eiendommen Torvgaden No. 1 med samlet Areal 286,50 m.² tiltrængtes 137,80 m.², inkamineredes den 23 Juli 1900 for Kristiania Skjønskommission for Bygningssager Skjønssag til Afholdelse af Expropriationstaxt vedkommende den nævnte Eiendom samt til Bestemmelse af den nogle tilstødende Eiendomme, hvoriblandt Torvgaden No. 2, i Henhold til Bygningslov for Kristiania af 26 Mai 1899 § 11 paaliggende Bidragspligt. Under 14 December 1900 ansatte Kommissionen Erstatningen for Eiendommen Torvgaden No. 1 under Forudsætning af den hele Eiendoms Expropriation til 290 000 Kroner. Kommissionen forkastede derhos en fremsat Indsigelse mod Grundlovmæssigheden af Bygningslovens Bestemmelser i § 11 om Bidragspligt samt paalagde Eierne af 3 Eiendomme at refundere tilsammen 50 000 Kroner, hvoraf paa Torvgaden No. 2 faldt 25 000 Kroner, 10 000 Kroner at erlægge ved Reguleringens Gjennemførelse, og 15 000 Kroner, naar Gaarden paabygges, eller ny Bygning opføres paa Eiendommen. I videre Udstrækning fandt Kommissionen ikke at kunne paalægge de Indstævnte eller andre Grundeiere nogen Refusion, idet

ingen af disse Eiendomme skjønnedes at ville opnaa nogen paatagelig Værdiforøgelse ved Gadeudvidelsen.

Denne Skjønskommissionens Bestemmelse angaaende Refusion har Kristiania Hypothek- og Realkreditbank som Eier af Torvgaden No. 2 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand: „at den paaankede Kjendelse kjendes uefterrettelig at være eller underkjendes, samt at Appellantskabet hos Indstævnte tilkjendes Sagsomkostninger for Høiesteret."

Indstævnte, Kristiania Kommune, har paastaaet den paaankede Skjønsforretning stadfæstet og sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Appellanten har principalt gjort gjældende, at den omhandlede Bestemmelse i Bygningslov for Kristiania af 26 Mai 1899 § 11 er ugyldig som stridende mod Grundlovens § 105. Høiesteret kan ikke tiltræde denne Opfatning, men finder forsaavidt i det væsentlige at kunne henholde sig til det af Skjønskommissionen anførte.

Subsidiært har Appellanten anket over, at den afgivne Bestemmelse om Refusion i flere Henseender mangler saadanne Præmisser, at man deraf kan se, om den er lovlig i Forhold til Bygningslovens § 11.

I denne Anledning er Parterne under Sagens Procedure for Høiesteret blevne enige om at forelægge Skjønskommissionen til Besvarelse de paagjældende Spørgsmaal, hvorhos de har vedtaget, at det eventuelle Svar bliver at betragte, som om det var afgivet overfor en til Kommissionen før dens Afsigelse af Kjendelsen stillet Begjæring. Gjennem Skrivelse fra Kommissionens Formand af 14 Februar 1902 har Skjønskommissionen besvaret de forelagte Spørgsmaal, og Appellanten har derefter frafaldt enkelte af sine Anker over manglende Præmisser. Dog fastholdes det fremdeles, at Kjendelsen maa blive at kjende uefterrettelig, fordi der mangler Oplysning om: 1. til hvilket Beløb Kommissionen har ansat den Udgift for Kommunen ved den omhandlede Expropriation, der overhovedet kan kræves reparteret, altsaa Lovens Maximum for Repartition, 2. hvad det er, Kommissionen har regnet til „Fordele og Værdiforøgelse", der efter § 11 kan begrunde Repartitionspligt.

Med Hensyn til det første Punkt udtales i den ovennævnte Skrivelse fra Skjønskommissionen følgende: „At der efter Kommissionens heromhandlede Skjøn kunde opstaa nogen Tvil om, hvorvidt Kommissionen har paalagt Refusion af et større Beløb, end den efter Loven er berettiget til, har den ikke tænkt sig muligt. Lovens Bestemmelse i § 11 om, at det kun er Kommunens Udlæg ved Erhvervelse af den til Gaden fornødne Grund — og kun til en Gadebredde af 20 Meter etc., der skal erstattes af Grundeierne, er i sig selv saa klar, at det af Hr. Advokaten i Deres Skrivelse under No. 1 fremsatte Spørgsmaal maa fremstille sig som ganske ørkesløst. Og paa den anden Side, naar det tages i Betragtning, at der i Kommunens Udlæg ved Erhvervelse af Gadegrunden ogsaa skal indbefattes alle Udgifter til Ulempeerstatning, maatte det efter denne Sags faktiske Beskaffenhed være ganske indlysende, at Kommissionen — som det ogsaa ligger i dens Bemærkning om, at den ikke fandt at kunne paalægge Refusion i videre Udstrækning end skeet — kun har fundet at kunne paalægge Refusion af en Del af det Beløb,

som kan (og i Tilfælde skal) refunderes. Naar det nemlig betænkes, at den hele Eiendom af Kommissionen er ansat til 290 000 Kroner, og at den gjenværende Del er erklæret uskikket til regningssvarende Bebyggelse, er det klart, at Erstatningen for den afstaaendes Grund + Ulempeerstatningen for Skade paa den gjenværende Grund tilsammen maatte udgjøre et saa stort Beløb, at der, efterat der paa den gjenværende Grund af Torvgaden No. 1 var reparteret saameget, som der overhovedet kunde blive Tale om at repartere paa den, maatte blive tilbage et betydelig større Beløb, end Kommissionen efter Omstændighederne har fundet at kunne repartere paa de øvrige Eiendomme. Kommissionen finder det derfor overflødigt ved en Besvarelse af Deres under No. 2 fremsatte Spørgsmaal nærmere at opgive de Beregningssummer, hvorpaa dens Repartitionsskjøn er baseret."

Høiesteret forstaar denne Udtalelse saaledes, at Kommissionen har anslaaet Udgifterne for Kommunen ved Erhvervelse af Gadegrund indtil en Gadebredde af 20 Meter — herunder indbefattet Ulempe for den tilbageværende Del af Torvgaden No. 1 — til et betydelig større Beløb end de reparterede 50 000 Kroner med Tillæg af, hvad der kunde reparteres paa den nævnte Eiendom. Og Høiesteret finder at maatte give Kommissionen Medhold i, at en nærmere Angivelse af Beløbets Størrelse eller Redegjørelse for den ved Skjønnet befulgte Fremgangsmaade under de foreliggende Omstændigheder ikke kunde kræves. Hvad specielt angaar det under Sagen omtvistede Areal søndenfor den nye Reguleringslinje mod Stortorvet, maa man nærmest forstaa Kommissionens Udtalelser saaledes, at den har medtaget Udgifterne ved Erhvervelsen af den Del deraf, som ligger vestenfor Forlængelsen af den nye Reguleringslinje for Torvgaden, men ikke taget Hensyn til, hvad der ligger østenfor. Det er dog ikke klart, om den ikke ogsaa har medtaget, hvad der ligger østenfor indtil en Afstand af 20 Meter fra den vestre Side af Torvgaden. Dette vilde efter Høiesterets Mening være urigtigt, idet det her omhandlede Areal maa ansees anvendt til en Udvidelse af Torvet, ikke af Torvgaden. Men dette Areal er saavidt lidet, at dets Værdi under ingen Omstændighed kan tænkes at overstige den ifølge Kommissionens Udtalelser „betydelige" Forskjel mellem det Beløb, som der overhovedet kunde være Tale om at repartere, og hvad der virkelig er reparteret. Og man finder, at Kommissionen i ethvert Tilfælde har været berettiget til at medtage al Grunderhvervelse vestenfor den nye Reguleringslinje for Torvgaden og dennes Forlængelse.

Appellanten har paaberaabt sig, at den efter Reguleringen tilbageværende Del af Torvgaden No. 1 senere af Kommunen er solgt til Eieren af den tilstødende Eiendom til en antagelig høi Pris. Forsaavidt det maatte være Meningen hermed at ville gjøre gjældende, at det afholdte Repartitionsskjøn af denne Grund skulde være ugyldigt eller uforbindende, kan man imidlertid ikke være enig heri.

Heller ikke Appellantens anden Anke over Ufuldstændighed i Begrundelsen af Skjønskommissionens Afgjørelse kan Høiesteret finde beføiet. Det er i denne Henseende særlig fremhævet, at det ikke er oplyst, hvorvidt der er taget Hensyn til Muligheden for en Trafikforøgelse. Forsaavidt har imidlertid Kommissionen i alt Fald i Skrivelsen af 14 Februar 1902 med tilstrækkelig Tydelighed udtalt, at denne Chance ikke er taget i Betragtning. Bortseet herfra er det ikke oplyst, at der for Skjønskommissionen overhovedet fra nogen Side har været reist nogen Tvist om, hvilke Fordele der ved Repartitionen

skal tages Hensyn til. Og naar saa er Tilfældet, antager man ikke, at Kommissionen havde nogen Forpligtelse til at gjøre Rede for, hvilke enkelte Momenter den har medtaget under sin Bedømmelse af den Værdiforøgelse, der er lagt til Grund for Repartitionen.

Paa Grund af den Opfatning, Høiesteret har med Hensyn til de hidtil behandlede Spørgsmaal, er det ufornødent at afgjøre, hvorvidt Appellanten, der ikke selv har indladt sig paa nogen Procedure for Skjønskommissionen, skal ansees at have tiltraadt den fra andre Grundeieres Side stedfundne Procedure.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes at burde ophæves.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Den paaankede Skjønsforretning bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Af den omprocederede Forsøgstaxt hidsættes:

Kommissionen ansætter Erstatningen for Eiendommen Torvgaden No. 1 til 290 000 — to hundrede og nitti tusinde — Kroner.

Ligeoverfor Kommunens Paastand om Refusion af de med Grunderhvervelsen forbundne Udgifter har de indstævnte Grundeiere, nemlig Eierne af Torvet No. 11 og 12 samt Torvgaden No. 2, 3, 5 A, 5 B, 6 og 7 gjort gjældende, at Bestemmelsen i Lov om Bygningsvæsenet i Kristiania af 26 Mai 1899 dens § 11 om Grundeiernes Pligt til at erstatte Kommunen dens Udlæg ved Erhvervelse af Gadegrund, er stridende mod Grundlovens § 105, og at de saaledes ikke i Strid med Grundloven kan blive tilpligtet for nogen Del eller med noget Beløb at erstatte Kommunen de med Gjennemførelsen af heromhandlede Expropriation forbundne Udgifter.

Kommissionen kan ikke give de indstævnte Grundeiere Medhold i denne deres Paastand. Grundlovens § 105 siger kun, at naar Nogen maa afgive sin rørlige eller urørlige Eiendom til offentligt Brug, bør han herfor have fuld Erstatning. Skulde denne Bestemmelse kunne anvendes analogisk paa det her foreliggende Spørgsmaal, indsees det ikke, at Analogien vilde kunne føres videre end til at opstille den Sætning, at der ikke kan paalægges nogen Grundeier at erlægge Refusion til Kommunen, medmindre han herfor erholder fuld Erstatning gjennem de Fordele og den Værdiforøgelse, som ved Reguleringen tilflyder hans Eiendom. Men videre gaar efter Kommissionens Forstaaelse heller ikke Bygningslovens § 11 i sine Bestemmelser om Grundeierens Refusionspligt.

I Henhold hertil finder Kommissionen at burde paalægge saadan Refusion:

Eieren af Torvet No. 12 refunderer 10 000 — ti tusinde — Kroner.

Eieren af Torvgaden No. 2 refunderer 25 000 — fem og tyve tusinde — Kroner, hvoraf 10 000 — ti tusinde — Kroner erlægges ved Reguleringens Gjennemførelse og 15 000 — femten tusinde — Kroner, naar Gaarden paabygges eller ny Bygning opføres paa Eiendommen.

Eieren af Torvgaden No. 6 refunderer 15 000 — femten tusinde — Kroner, der erlægges, naar den ubebyggede Del af Eiendommen bebygges.

I videre Udstrækning finder Kommissionen ikke at kunne paalægge de Indstævnte eller andre Grundeiere nogen Refusion af de heromhandlede Udgifter, idet ingen af disse Eiendomme skjønnes at ville opnaa nogen paatagelig Værdiforøgelse ved Gadeudvidelsen.

Appellanten, der er bosat i Fane ved Bergen, sagsøges ved Gjæsteretsstævning, der forkyndes „personlig paa Gaden" i Bergen, til Betaling for Restgjæld for Træmaterialier leverede til en af Appellanten opført Villa paa Hop. Ved Sagens Inkamination i Bergen paastaar Appellanten for Høiesteret (Indstævnte for Gjæsteretten), Sagen afvist, idet han gjør gjældende, at det paastævnte Beløb i intet Tilfælde pligtedes betalt i Bergen, saaat Betingelserne for Gjæsteretsbehandling manglede. Denne Afvisningspaastand billiges ikke, idet Indstævnte havde sin Forretning og sit Kontor i Bergen og Varerne vare bestilte paa dette Kontor. Under disse Omstændigheder ansaaes Bergen som forum solutionis. — I Realiteten anførte Appellanten (for Høiesteret) at han havde opgjort med den Bygmester, der opførte Huset og havde udbetalt til denne, hvad han skulde have. Appellanten havde selv intet bestilt og det vedkom ham ikke, hvor Bygmesteren havde skaffet Materialier. Det antoges imidlertid i begge Retter, at det efter den mellem Parterne førte Korrespondance maatte antages, at Appellanten for Høiesteret svarede for Beløbet.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 10 Februar 1903 i Sagen L.-No. 17 1 Session s. A.: Besse Nielsen (Advokat Kristen Johanssen) mod L. P. Johannesen i Likvidation (Advokat Schiander).

Ved Gjæsteretsstævning af 13 April 1901, berammet 15, forkyndt Indstævnte „personlig paa Gaden" den 17 og inkamineret ved Bergens Byret den 19 s. M., har Firmaet L. P. Johannesen i Likvidation sagsøgt Besse Nielsen, bosat paa Hop i Fane ved Bergen, til Betaling af Restgjæld for Træmaterialier, leverede til en af Nielsen opført Villa paa Hop, med Kr. 2014,30 og Renter fra 31 Januar 1901 samt Omkostninger.

Ved Sagens Inkamination paastod Nielsen Sagen afvist, idet han gjorde gjældende, at det paastævnte Beløb i intet Tilfælde pligtedes betalt i Bergen, og at derfor Betingelserne for Gjæsteretsbehandling ikke var forhaanden.

Afvisningspaastanden blev imidlertid af Administrator ved Kjendelse, afsagt paa Stedet, forkastet.

Efter stedfunden Realitetsprocedure blev derpaa Sagen paadømt af Bergens Byret den 10 Juni 1901 med det Udfald, at Citantens Paastand toges tilfølge. Indstævnte idømtes derhos 100 Kroner i Sagsomkostninger.

Denne Dom saavelsom den forudgaaende Kjendelse af 19 April 1901 har Nielsen paaanket til Prøvelse ved Høiesteret, hvor han har paastaaet principalt, at Sagen afvises fra Underretten, og at han tilkjendes Kost og Tæring ved Byretten og Sagsomkostninger for Høiesteret; subsidiært, at Byrettens Dom ophæves, og at han frifindes for Indstævntes Tiltale; atter subsidiært, at han frifindes mod til Indstævnte at betale Kr. 1758,71, — samt at han i begge Tilfælde tilkjendes Sagsomkostninger for Byretten og Høiesteret.

Indstævnte paastaar Afvisningspaastanden forkastet og Byretsdommen stadfæstet med Tilkjendelse af Omkostninger for Høiesteret.

Sagen er behandlet skriftligt.

Angaaende Sagens faktiske Omstændigheder henvises til Byretsdommens Præmisser.

Under Sagens Henstaaen for Høiesteret har Appellanten ladet optage et Thingsvidne i Bergen fra 16 April til 6 Mai 1902 til Afhørelse af den i Byretsdommen omhandlede Bygmester Eidsheim og hans Kontorist.

Høiesteret kommer saavel i det formelle Spørgsmaal — om Tilstedeligheden af den anvendte Gjæsteretsbehandling — som i Sagens Realitet til samme Resultat som Byretten, hvis Begrundelse af begge Afgjørelser man derhos i det Væsentlige tiltræder. De under Things-

vidnet afgivne Forklaringer findes ikke at kunne lede til et modsat Udslag, idet man med Byretten finder Appellantens Forhold overfor Indstævntes Brev af 18 Juli 1899 — om hvilket det efter Proceduren ved Høiesteret maa siges at være in confesso, at det er kommet Appellanten ihænde — overfor de til ham fra Indstævnte rettede Paakrav i ethvert Fald afgjørende.

Appellantens subsidiære Realitetspaastand — Frifindelse mod Betaling af Kr. 1 758,71 — støttes til, hvad der under Thingsvidnet er oplyst om, at der før Brevet af 18 Juli 1899 af Indstævnte var leveret Materialier til Beløb Kr. 255,59, som Appellanten derfor under enhver Omstændighed mener sig fritaget for at betale. Der findes imidlertid efter Appellantens Forhold i det Hele ikke Føie til at undergive dette Beløb nogen særskilt Bedømmelse.

Efter Sagens Udfald findes Appellanten at maatte tilsvare sin Modpart Omkostningerne for Høiesteret.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Den paaankede Kjendelse af 19 April 1901 stadfæstes.

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Besse Nielsen, til Indstævnte, L. P. Johannesen i Likvidation, 200 — to hundrede — Kroner.

Bergens Byrets Eragtning af 19 April 1901 er saalydende:

Administrator bemærkede, at efter Proceduren var det paa det Rene, at Citantskabet havde sin Forretning og sit Kontor her i Byen og at Varerne var bestilte paa dette Kontor. Han formente derfor, at Beløbet ogsaa pligtedes betalt til Citantskabet ved dets herværende Kontor, hvorfor Bergen maatte ansees som forum solutionis.

I Henhold hertil eragtedes:

Den nedlagte Afvisningspaastand tages ikke tilfølge:

— —

Bergens Byrets Dom af 10 Juni 1901 er saalydende:

Citantskabet, L. P. Johannesen i Likvidation, har anlagt nærværende Gjæsteretssag mod Besse Nielsen til Indtale af Kr. 2 014,30 med Renter, udgjørende Citantskabets Resttilkommende for Materialier til Indstævntes Hus paa Hop. Citantskabet paastaar sig derhos tilkjendt Sagsomkostninger.

Indstævnte har, efterat en af ham i Sagens første Session fremsat Afvisningspaastand ved Administrators Kjendelse var bleven forkastet, nedlagt Paastand om Frifindelse med Tilkjendelse af Sagsomkostninger, idet han protesterer mod at være ansvarlig for det paasøgte Beløb. Han har nemlig, anfører han, gjort op Kontrakt med Bygmester Eidsheim angaaende Opførelsen af Huset og har udbetalt til denne, hvad han skal have. Han har selv intet bestilt, hverken hos Citantskabet eller nogen anden Leverandør, og det vedkommer ham ikke, hvor Bygmesteren har skaffet Materialier.

Citantskabet har i Anledning af denne Indstævntes Indsigelse fremlagt Copi af L. P. Johannesens Skrivelse til Indstævnte af 18 Juli 1899 og 1 Hovedvidne Sagfører Gjermoes Skrivelse til den Samme af 18 September 1900. Den førstnævnte Skrivelse er saalydende: „Jeg undlader ikke at meddele Dem, at jeg ifølge Overenskomst med Lars Andersen Eidsheim debiterer Dem direkte for, hvad Eidsheim maatte tiltrænge af Materialier etc. hos mig til sit Arbeide for Dem. Har De noget at indvende herimod, bedes De velvilligst meddele mig dette snarest.“

Den anden Skrivelse er saalydende: „I Anledning Deres Udtalelse til mig om Deres Debet til L. P. Johannesen i Likvidation for Materialier til Deres Hus paa Hop sendes vedlagte Gjenpart af Skrivelse til Dem af 18 Juli f. A., som De lod ubesvaret og hermed Gjælden erkjendt. De har desuden erkjendt den saavel til Bud, der præsenterede Dem Regningen som i Telefon her til Kontoret, hvorfor Beløbet maa ordnes strax."

Den første af disse Skrivelser erklærer Indstævnte i Indlæg af 7 Mai 1901 ikke at have modtaget. Da imidlertid denne Indsigelse ikke er gjentaget i hans følgende Indlæg af 21 s. M., efterat 3 Hovedvidne havde provet, at Brevet blev affendt med Post til Hop Station og ikke er returneret af Postvæsenet, kan den formentlig allerede af den Grund sættes ud af Betragtning. I sidstnævnte Indlæg er angaaende Brevet ogsaa ræsonneret paa en Maade, hvorved det maa synes ligefrem erkjendt, at det er modtaget. Den 30 Oktober 1900, altsaa efterat Indstævnte havde modtaget det andet Brev, har han til Citantskabet udbetalt 500 Kroner mod Kvittering saalydende: „D. D. modtaget af Hr. Besse Nielsen for Regning Leverance til Eiendommen paa Hop fem hundrede Kroner." Angaaende de nærmere Omstændigheder ved denne Indbetaling, der modtoges af 1 Hovedvidne — Citantskabets Prokurist — har nævnte Vidne bl. a. forklaret, at Vidnet, efterat Skrivelsen af 13 September 1900 var affendt, ved et senere Sammentræf med Indstævnte paa Gaden havde gjort Indstævnte opmærksom paa, at Beløbet maatte betales, da det i modsat Fald vilde blive paastævnt. Nogle Dage derefter var det, at Indstævnte personlig indfandt sig paa Citantskabets Kontor og betalte ovennævnte Afdrag, hvorefter Vidnet udfærdigede Kvittering. Saavidt erindres, forlangte Indstævnte en Kvittance for, at Beløbet var modtaget for Regning Eidsheim, hvortil Vidnet bemærkede, at Citantskabet intet havde med Eidsheim at gjøre. Saavidt erindres leverede ogsaa Vidnet Pengene tilbage til Indstævnte, men betalte da Indstævnte paanyt Beløbet og tog imod Kvittancen, som Vidnet for Sikkerheds Skyld kopierede.

Retten maa ved Indholdet af L. P. Johannesens foran gjengivne Brev af 18 Juli 1899 anse det paa det Rene, at Johannesen med Bygmester Eidsheim er kommet overens om at levere ham de fornødne Materialier til Indstævntes Hus for Indstævntes Regning, og at Indstævnte derpaa, før Leverancen paabegyndtes, har faaet Underretning derom af Johannesen med Anmodning om at give Meddelelse, ifald han havde noget derimod at indvende. Ved at have ladet denne Skrivelse ubesvaret maa Indstævnte ansees stiltiende at have vedtaget, at Materialierne leveredes for hans Regning. Hvad der senere, som ovenfor nævnt, har passeret Parterne imellem, kan formentlig kun siges at bestyrke denne Antagelse. Naar det i Skrivelsen af 13 September 1900 udtales, at Indstævnte saavel til Bud, der præsenterede ham Regningen som i Telefon til Citantskabets Kontor skal have erkjendt Gjælden, saa kan der vistnok ikke siges at være ført Bevis for en saadan udtrykkelig Erkjendelse; Indstævnte har nemlig ifølge vedkommende Buds, 2 Hovedvidnes Prov, ved Regningens Præsentation svaret, at han endnu ikke havde modtaget Opgjør af Eidsheim, men at han vilde faa saadant antagelig om et Par Dage, og saa skulde han komme ned til Citantskabet; og 3 Hovedvidne, som gjennem Telefon har krævet Indstævnte for Opgjør, forklarer, at han af Indstævnte fik det Svar, at han (Indstævnte) først maatte tale med Eidsheim, idet han dog tillige lovede, at Beløbet skulde blive ordnet om et Par Dage eller om nogle Dage. Men det vil af disse Vidneprov fremgaa, at Indstævnte ved disse Leiligheder i hvert Fald ikke har afvist Kravet som sig uvedkommende.

I Henhold til det saaledes anførte vil Citantskabets Paastand blive at tage til Følge, idet Sagens Omkostninger billiges med 100 Kroner.

Spørgsmaal om en i Stavanger tegnet Forsikring paa et norsk Fartøis indehavende Ladning med bindende Virkning af Selskabet var annulleret. Antaget at som Annullationsgrund ikke kan gjelde, at Selskabets Agent ved at overtage Forsikringen har overtraadt sin Fuldmagt. At Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Annullationen skeede, ikke antaget at gjøre denne bindende. Spørgsmaal om, hvorvidt Befragterne ved paa Forespørgsel pr. Telefon om Fartøiets Klasse af Føreren at faa denne opgivet uden at noget af denne nævntes om, **hvor** Fartøiet var klassificeret, var berettiget til at gaa ud ifra, at dette var skeet i norske Veritas, af Retterne efter Omstændighederne besvaret benegtende og Policen saaledes opretholdt, uagtet Klassifikation var skeet i et andet Selskab.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 27 Mai 1903 i Sagen L.-No. 103 for 1ste Session f. A.: Continentale Versicherungs-Gesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy (Advokat Rasch) mod Johan Lies Konkursbo ved sammes Bestyrelse og Skifteretten i Stavanger (Advokat G. Blom).

I nærværende Sag blev ved Kristiania Sørets Dom af 24de Februar 1902 kjendt for Ret:

„Continentale Versicherungs-Gesellschaft ved dets Generalagent Konsul G. Conr. Boy bør til Johan Lie eller nu hans Konkursbo betale de paasøgte Kr. 10 919,30 — ti Tusinde ni Hundrede og nitten Kroner treti Øre — med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente deraf fra 30 Oktober 1900 til Betaling sker samt 150 — et Hundrede og femti — Kroner i Sagsomkostninger.

At efterkommes etc."

Denne Dom har Continentale Versicherungs-Gesellschaft ved Stævning af 22 Marts 1902 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling,

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

„At Sørettens Dom underkjendes, at Continentale Versicherungs-Gesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy, frifindes for Johan Lies Konkursbos Tiltale i denne Sag og hos Konkursboet tilkjendes Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret."

Indstævnte, Johan Lies Konkursbo, har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Omkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Søretsdommens Præmisser. Appellanten har her for Retten fremlagt endel nye Dokumenter, hvilke imidlertid ikke kan findes at have bragt Sagen i nogen forandret Stilling.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Søretten og tiltræder i det Væsentlige dennes Begrundelse.

Sørettens Dom vil saaledes blive at stadfæste, hvorhos Appellanten findes at maatte tilsvare Indstævnte Processens Omkostninger for Høiesteret.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Continentale Versicherungs-Gesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy, til Indstævnte, Johan Lies Konkursbo, 250 — to hundrede og femti — Kroner.

Sørettens Dom er saalydende:

Ved Police af 31 Marts 1900 forsikrede Continentale Versicherungs-Gesellschaft i Manheim gjennem sin Agent i Stavanger for Johan Lie derstedes en Ladning

Sild og Brisling, i Policen værdsat til 12 000 Kroner, under dens Forsendelse fra Stavanger til Narva med Slup „Cato". Fartøiet, der afseilede fra Stavanger 6 April, men derefter blev liggende for Modvind i Skudesnæshavn til 16 April, forliste ved Grundstødning i Nærheden af Bestemmelsesstedet den 7 Mai, hvorved den væsentligste Del af Ladningen gik tabt eller beskadigedes. Ved foretaget Dispacheopgjør er Erstatningen for den tabte Ladning i Henhold til Policen beregnet til Kr. 10 919,80. Da Forsikringsselskabet har nægtet at betale, har Johan Lie ved Søretsstævning af 30 Oktober 1900, irettesørt 28 Januar 1901, sagsøgt Selskabet ved dets Generalagent i Kristiania Konsul G. Conr. Boy og har efter forgjæves Forligsmægling paastaaet Indstævnte tilpligtet at betale det nævnte Beløb Kr. 10 919,80 med Renter og Omkostninger.

Indstævnte har paastaaet sig frifunden med Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger. Det gjøres til Begrundelse heraf gjældende, at Policen efter Ordre fra den herværende Generalagent blev annulleret ved Erklæring fra Agenten i Stavanger til Citanten forinden Fartøiets Afseiling fra Stavanger, hvortil Indstævnte mener, at Selskabet var berettiget, baade fordi Agenten i Stavanger var gaaet udenfor sin Kompetence ved at overtage Risiko paa Seilfartøi, og fordi det af Citanten feilagtig var opgivet, at Fartøiet havde Klasse A 2, hvilket Indstævnte mener blot kunde forstaaes som Klassifikation i Norsk Veritas, naar intet andet var sagt, medens det er paa det Rene, at Fartøiet overhovedet ikke havde Klasse i Veritas og var klassificeret som anført alene efter en af Stavanger Søforsikringsselskab foranstaltet Besigtigelse i 1899 (se den under Thingsvidnet i Stavanger 17 Oktober 1901 fremlagte Erklæring herom). Endelig gjør Indstævnte gjældende, at Citanten selv tilsidst gik ind paa at lade Policen betragtes som annulleret.

Det er ved de under Sagen fremkomne Oplysninger paa det Rene, at Indstævntes Agent i Stavanger efter som Svar paa sin Anmeldelse af Policen til den herværende Generalagent at have faaet Meddelelse om, at Selskabet ikke overtog Seilresiko, i de første Dage af April, medens Fartøiet endnu henlaa i Stavanger, gjorde gjentagne Henvendelser til Citanten for at faa Policen tilbage og herunder ogsaa stillede den betalte Præmie 120 Kroner til Disposition, uden at dog Citanten vilde indgaa herpaa. Citanten har i saa Henseende under Sagen oplyst, at Policen allerede samme Dag, den modtoges fra Agenten, var oversendt til hans Forretningsforbindelse paa Bestemmelsesstedet, hvortil Ladningen var solgt i fast Regning cif.

Retten kan for det første ikke finde det tvivlsom, at Indstævnte ikke kunde ansees berettiget til at annullere Policen, fordi deres Agent muligens havde overskredet sin Kompetence ved at overtage Forsikring paa Seilresiko. Den aabne Fuldmagt til at tegne Forsikringer, der indeholdes i selve Agentens Stilling som saadan, kan ikke med bindende Virkning for Trediemand, som dermed er ubekjendt, indskrænkes ved en saa særegen Begrændsning, hvorom der her er Tale. Har Agenten forsaavidt gaaet udenfor sin Fuldmagt, maa dette blive en Sag alene mellem ham og hans Selskab. Det kan heller ikke gjøre nogen Forskjel med Hensyn til Indstævntes Adgang til at annullere Policen, at Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Erklæringen om Policens Annullation afgaves, bortseet fra, at det efter de af Citanten meddelte Oplysninger er antageligt, at det da ikke længere stod i hans Magt at skaffe Policen tilbage.

Retten kan fremdeles ikke anse det godtgjort, at Citanten senere er indgaaet paa at lade Policen annullere. Vistnok har Agenten i Stavanger, som 1 Vidne under et der den 11 April 1901 optaget Thingsvidne forklaret, at Citanten, medens Fartøiet endnu henlaa i Skudesnæshavn, indgik paa at faa Policen tilbage fra Rusland og lade Ladningen assurere andetsteds. Dette, der er benegtet af Citanten, findes dog seet i Forbindelse med Citantens tidligere bestemte Vægring

ved at annullere Policen og efter de forøvrigt foreliggende Oplysninger saa lidet sandsynligt, at Retten maa antage, at her foreligger en eller anden Misforstaaelse fra Agentens Side.

Hvad endelig angaar den anden af de Grunde, hvorpaa Indstævnte har støttet sin paastaaede Berettigelse til at annullere Policen, nemlig Opgivendet om, at vedkommende Fartøi havde Klasse A 2, er det af Citanten for det første benegtet, at denne Oplysning, der findes indtagen i Policens Text, hidrører fra ham. Citantens Kontorist, der var den, der paa Citantens Vegne først henvendte sig til Indstævntes Agent om Tegning af den paagjældende Forsikring, har ogsaa som 3 Vidne under Thingsvidnet i Stavanger den 11 April 1901 forklaret, at han ikke har givet nogen Oplysning om Fartøiets Klasse, som han ikke havde noget Kjendskab til. Efter den af Agenten i Stavanger afgivne Vidneforklaring finder dog Retten at maatte antage, at Agenten virkelig har faaet denne Oplysning fra Citantens Kontor ved personlig Henvendelse i Telefon, idet det ogsaa synes lidet sandsynligt, at han skulde have faaet Oplysningen fra nogen anden Kant. Antageligt er det da ogsaa, at det er Citanten selv, som har givet Oplysningen, i hvilken Henseende kan bemærkes, at Agenten har forklaret, at det var Citanten selv, han da talede med i Telefonen, og at det heller ikke fra den anden Side er antydet, at Oplysningen, naar der først maa gaaes ud fra, at den skriver sig fra Citantens Kontor, kan hidrøre fra nogen anden, end enten Citanten selv eller hans ovennævnte Kontorist. Idet man saaledes finder at maatte gaa ud fra, at Citanten er ansvarlig for den givne Oplysning, findes der dog forøvrigt Anledning til at bemærke, at det synes at have været en noget ubetryggende Maade, hvorpaa Agenten forskaffede sig den omhandlede Oplysning, naar den, som nu under Sagen gjort gjældende, var af en væsentlig Betydning for Forsikringens Overtagelse.

Idet det er paa det Rene, at der fra Citantens Kontor ikke er opgivet, at det var i Norsk Veritas, at Fartøiet havde Klasse, hvilket ikke engang fra Indstævntes Side er paastaaet, bliver tilbage det Spørgsmaal, om Indstævntes Agent, naar der opgaves, at Fartøiet havde Klasse A 2, var berettiget til at gaa ud fra, at derved maatte være ment i Norsk Veritas, naar intet andet samtidig blev sagt. Det er i saa Henseende under Sagen oplyst ved Erklæring fra Direktionen for Renneso Skibsassuranceforening (Bilag 1 ad 5) og ved Erklæring af Forretningsføreren i Stavanger Søforsikringsselskab som 1 Vidne under Thingsvidne i Stavanger den 17 Oktober 1901, at det er almindeligt paa de Kanter af Landet, at Fartøier af ikke større Tonnage end det paagjældende, som er angivet at maale ca. 59 Registertons Netto, ikke klassificeres i Veritas, men kun ved de forskjellige Assuranceforeningers egne Taxationsmænd, og at det er brugeligt, at de forskjellige Selskaber gjensidig godtager hverandres Taxationer. Ligeoverfor dette antages det ikke at kunne komme i afgjørende Betragtning i modsat Retning, at Indstævnte har fremlagt et Uddrag af Norsk Veritas's Register, der udviser en Række af Slupper og Jagter under 60 Registertons indmeldte i Tiden fra 1899 til 1901. Retten finder derefter, at det maa ansees som en Feil fra Agentens Side, hvorfor han og hans Selskab maa bære Ansvaret, om han paa Grund af Ukjendtskab med eller Uopmærksomhed paa det anførte Forhold ved Smaafartøier paa de Kanter af Landet har undladt at forespørge, hvorvidt der var meent Veritasklasse. Det maa forøvrigt bemærkes, at der heller ikke i Policens Text er udtrykkelig anført, at Fartøiets Klasse A 2 forudsættes at være Veritasklassifikation. Naar det endelig er anført, at Citanten ved den opgivne Præmies Størrelse, 1 pCt., paa sin Side burde have forstaaet, at Agenten var i en Vildfarelse, idet Citanten først skulde have forsøgt at faa Ladningen forsikret i Stavanger Søforsikringsselskab, hvor Præmien var opgivet til 2⁸/₁₀ pCt., er Sammenhængen hermed vistnok ikke helt oplyst, men synes det efter det foreliggende dog ikke, som om denne Forskjel har nogen Forbindelse med den Klassifikation, hvorfra Agenten er gaaet ud, men

maaske snarere beror paa en anden Feiltagelse fra hans Side, jfr. den af 1 Vidne under Thingsvidnet i Stavanger 17 Oktober 1901 afgivne Forklaring i Slutningen.

Da Indstævnte saaledes maa ansees at have været uberettiget til at annullere Policen enten paa det ene eller det andet Grundlag, vil Citanten eller nu hans Konkursbo blive at tilkjende det paasøgte Beløb med Renter, idet der ligeoverfor den foreliggende Erstatningsberegning ingen særlig Indsigelse er fremført. Indstævnte antages derhos at burde erstatte Citanten Sagens Omkostninger, som billiges med 150 Kroner.

Spørgsmaal om, hvor en Person havde sin Bopæl den 30 September et Aar og om til hvilken Kommune han efter dette var skattepligtig for det følgende Aar.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 27 Mai 1903 i Sagen L.-No. 104/1 f. A.: Akers Kommune (Advokat C. Lundh) mod Kristiania Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Advokat Krog).

Nærværende Sag angaar Spørgsmaalet om, til hvilken af de to Kommuner, Kristiania eller Aker, afdøde Godseier A. Konow var skattepligtig for Aaret 1900. De nærmere Omstændigheder i Sagen fremgaar af Præmisserne til Kristiania Byrets Dom af 22 Februar 1902. Ved denne besvaredes Spørgsmaalet til Fordel for Kristiania, idet Akers Kommune kjendtes uberettiget til for Aaret 1900 at oppebære Herredsskat af Godseier A. Konows Formue og Indtægt. Procesomkostningerne ophævedes.

Dommen er iøvrigt afsagt under Dissents, idet en af de Voterende udtalte sig til Fordel for Aker som Skatteforum.

Den er nu af Akers Kommune indbragt til Prøvelse ved Høiesteret, hvor Kommunen har gjentaget sin Paastand for Byretten og derhos paastaar Omkostninger for Høiesteret.

Kristiania Kommune procederer til Stadfæstelse af Byretsdommen, ligeledes med Omkostninger for Høiesteret.

Sagen er behandlet skriftlig.

Høiesteret kommer i Sagen til samme Resultat som Byretten, hvis Pluralitets Domsbegrundelse man i det Væsentlige tiltræder. Man tilføier kun, at paa Konows 3 Dages Ophold hos Sønnen i Kristiania under Flytningen til Fagerli lægger man ingen Vegt til Begrundelse af dette Resultat.

Tre af de Voterende kommer til samme Resultat som det dissenterende Medlem af Byretten, hvis Begrundelse de i det Væsentlige tiltræder.

Processens Omkostninger findes efter Omstændighederne at burde ophæves ogsaa for Høiesteret.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.
Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom er saalydende:

Afdøde Brugseier A. Konow er for Aaret 1900 ilignet Skat af Formue og Indtægt saavel i Aker som i Kristiania og har derfor overensstemmende med § 61 i Lov No. 1 af 20 Juli 1895, jfr. § 51 i Lov No. 2 af s. D., deponeret den til

Kristiania iligneде Skat, der er den største, hos Kæmneren i Kristiania. Som Følge heraf har Akers Kommune efter forgjæves prøvet Forligsmægling ved Stævning af 2 Mai 1901 sagsøgt Kristiania Kommune og paastaaet sig kjendt berettiget til for Aaret 1900 at oppebære Herredsskat af nævnte Konows Formue og Indtægt og sig tilkjendt Sagens Omkostninger.

Indstævnte har efter at have samtykket i den af Citanten benyttede Paastands Form — paastaaet sig frifunden med Tilkjendelse af Sagens Omkostninger.

Med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder er det paa det Rene, at Konow boede i Kristiania, hvor han havde mobleret Leilighed, da han omkring 27 Juni 1899 tog Sommerophold paa en Villa ved Holmenkollen i Aker, hvortil han samtidig overførte nogle Møbler, medens de fleste blev staaende igjen i Leiligheden i Byen. I August Maaned s. A. leiede han Villa i Fagerli ved Bækkelaget i Aker, saavidt man kan skjønne med Bestemmelse om Tiltrædelse fra Høsten og ved Høstflyttetid blev Møblerne saavel fra Villaen ved Holmenkollen som fra Kristianialeiligheden flyttede ud til Fagerli. Da han ved samme Tid selv flyttede ned fra Villaen ved Holmenkollen, opholdt han sig tre Dage i Kristiania, før han reiste ud til Fagerli og boede i disse Dage hos sin Søn, Statsraad Konow, der har oplyst, at dette skede, fordi Faderen i sin høie Alder ikke vilde forstyrres ved Flytningen, hvormed Tjenerskabet da var beskjæftiget.

Sagens Afgjørelse beror i Henhold til Byskatteloven af 15 April 1882 dens § 16, jfr. § 8, paa Besvarelsen af det Spørgsmaal, hvor Konow boede den 30 September 1899. Ved Bopæl i Skattelovens Forstand menes kun fast Bopæl, ikke midlertidigt Ophold til enkelte Aarstider, § 16 in fine. Konows Ophold ved Holmenkollen fra omkring 27 Juni til Flyttetid har alene Karakteren af et saadant midlertidigt Ophold, hvad Parterne ogsaa er enige om, og Valget med Hensyn til Bopæl maa da staa mellem Kristiania og Fagerli. Paa Fagerli boede imidlertid som oplyst Konow ikke før fra Høstflyttetid og ved Holmenkollen i samme Herred opholdt han sig kun midlertidig; men da saadant midlertidigt Ophold efter Loven er irrelevant for Bestemmelsen af Skatteforumet, kan ikke den Omstændighed, at Skatyderen en Dag under dette Ophold beslutter sig til at leie paa Fagerli og virkelig leier paa Fagerli med Tiltrædelse efter 30 September gjøre det midlertidige Ophold til et fast eller i det Hele forandre dettes Karakter, al den Stund det er paa det Rene, at han under dette Ophold havde sin møblerede Leilighed i Kristiania, til hvilken By han ogsaa vendte tilbage fra Holmenkollen, forinden Udflytningen til Fagerli foregik, om han end af Bekvemmelighedshensyn i Kristiania tog Ophold hos sin Søn, og til hvilken By Forholdet ikke paavirkes af hans blotte Beslutning om at flytte og saaledes ikke forandres, forinden Flytningen iverksættes. Den omprocederede Skat er saaledes rettelig iligneт til Kristiania.

Det bemærkes, at en Konklusion, indeholdende Indstævntes Frifindelse, ikke passer til den med Indstævntes Samtykke af Citanten valgte Paastandsform.

Citanten antages at burde tilsvare Indstævnte Erstatning for Sagens Omkostninger med 60 Kroner. — — — — —

D. H. Christiansen, kst.

Enig med Førstvoterende i det Væsentlige og Resultatet, idet bemærkes, at jeg anser det paa det Rene i Sagen, at Konow heller ikke havde leiet paa Fagerli fra noget tidligere Tidspunkt end Oktober Flyttetid. Jeg indser ikke, hvorledes han da skulde kunne kaldes fraflyttet Kristiania allerede 30 September. Følgen i saa Fald blev jo ogsaa den, at han endog maatte kaldes fraflyttet Kristiania 30 September, selv om han i Tidsrummet mellem 30 September og Oktober Flyttetid havde forandret Bestemmelse, faaet Fagerlileien omgjort og fortsat at bo i Kristiania som tidligere.

Ole Nordbye.

Votum:

Jeg har været i nogen Tvivl, men er blevet staaende ved at maatte slutte mig til den af Citantskabet fremholdte Opfatning.

Fra den Stund af, at Godseier Konow under Sommeropholdet i Aker i August 1899 havde bestemt sig til for Fremtiden at blive fast boende dersteds og i Overensstemmelse hermed havde leiet Hus paa Bækkelagsvillaen i dette samme Distrikt, hvilken Bolig han ogsaa tiltraadte til førstkommende Oktober Flyttetid, kunde han ikke længere betragtes som Indvaaner af Kristiania, der havde taget midlertidigt Ophold i Aker, men maatte siges i og med denne sin Beslutning at have taget Ophold i n d e n sidstnævnte Distrikt f o r g o d t og saaledes at have gjort Aker til sit Domicil. Det afgjørende maa her være, at han, da Beslutningen fattedes, faktisk opholdt sig i Aker og definitivt havde opgivet at vende tilbage til sit hidtilværende Domicil i Kristiania f o r a t b o d e r og at han heller ikke senere har foretaget noget, der — retslig seet — kunde betragtes som en saadan Tilbagevenden til Kristiania, idet navnlig hans 3 Dages Ophold i nævnte By hos Sønnen under Flytningen fra den midlertidige Sommerbolig paa Holmenkolvillaen i Aker til sin faste Bolig paa Bækkelagsvillaen i samme Distrikt aabenbart kun havde Karakteren af e t r e n t m i d l e r t i d i g t B e s ø g p a a G j e n n e m r e i s e. At han fremdeles indtil Høstflyttetid beholdt den i Kristiania leiede Bekvemmelighed og der havde sine fleste Møbler etc. staaende, var et naturligt Udtryk af det tilfældige faktiske Forhold, at han fra først af kun havde tænkt og indrettet sig paa at tage midlertidigt Sommerophold i Aker og at der af praktiske Hensyn ikke havde været Anledning eller Opfordring til at forandre den i Overensstemmelse hermed trufne Ordning i Henseende til Bolig og Placement af Møbler etc., førend ved førstkommende Oktober Flyttetid, og der kan saaledes ikke heri lægges noget Udtryk for en hos Konow selv tilstedeværende Villie og Hensigt om at komme tilbage til Kristiania, der — juridisk seet — skulde maatte knytte ham til nævnte By som Indvaaner af samme saa længe, indtil den omhandlede Forandring ved Oktober Flyttetid faktisk var bleven iverksat. Og jeg kan heller ikke med de foregaaende Voterende finde, at den Omstændighed, at Konow den 30 September 1899 endnu opholdt sig i den midlertidige Sommerbolig paa Holmenkolvillaen i Aker, i og for sig skulde medføre, at han eo ipso maatte ansees paa det nævnte, for Skattepligtigheds-Forholdet bestemmende Tidspunkt, kun at have havt midlertidigt Ophold i Aker, idet jeg ud fra den anførte Opfatning af det foreliggende Sagsforhold — seet i dets Helhed — for hvilken jeg ogsaa finder Støtte blandt andet i den i Retstidende for 1872, Side 745, refererede Høiesteretsdom af 7 September s. A. i Sag Kristiania Kommune mod Oberstløitnant Morgenstierne, med Citantskabet finder det afgjørende for, at Konow da maatte antages at være gaaet over til at være Indvaaner af Aker, at han s a m t i d i g m e d, at han saaledes paa det nævnte Tidspunkt opholdt sig i Aker i den kun for Sommeren leiede Bolig ved Holmenkollen, havde den ovenomhandlede Bestemmelse om for Fremtiden at forblive fastboende i Aker, uden at han senere paa nogensomhelst Maade eller for nogetsomhelst Tidsrum har gjenoptaget sit tidligere Domicil i Kristiania.

I Henhold til det Anførte vil jeg votere for, at Citantskabets Paastand tages tilfølge, dog saaledes, at Sagens Omkostninger antages at burde ophæves. Da jeg efter den stedfundne Votering er i Minoritet, finder jeg det ikke paakrævet at forme Konklusion. Jonas Stenersen.

Seet. Jeg fastholder mit Votum, men finder efter fornyet Overveielse Spørgsmaalet saavidt tvivlsomt, at der kan være Grund til at ophæve Sagens Omkostninger. D. H. Christensen, kst.

Jeg vedbliver mit tidligere Votum.

Ole Nordbye.

Sammenstød mellem to Dampskibe ved Indløb til Aalesunds Havn. Antaget, at der var Feil paa begge Sider, dog overveiende paa det ene Fartøis Side.

Høiesterets Votering og Dom af 17 Juni d. A. i Sagen, L.-Nr. 117/1 1903: Det Bergenske Dampskibsselskab (Advokat Gustav Blom) mod Dampskibet „Agder"s Rederi ved den korresponderende Reder (Advokat Lauritz Hofgaard).

Assessor Thoresen: Ved Dom, afsagt af Aalesunds Søret den 10 Juni 1902, blev i nærværende Sag kjendt saaledes for Ret:

„Hovedcitantskabet, Det Bergenske Dampskibsselskab, og Kontracitantskabet, Dampskibet „Agder"s Rederi, bør for hinandens Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves."

Med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Sørettens Dom. Dommen er fra begge Parters Side paaanket til Høiesteret, af Det Bergenske Dampskibsselskab ved Hovedstævning af 28 Juli 1902 og af „Agder"s Rederi ved Kontrastævning af 27 Marts 1903.

Af Hovedappellanten er nedlagt saadan Paastand:

At Kontraappellantskabet tilpligtes til Hovedappellantskabet at udrede Kr. 2 620,00 med Renter fra 18 Februar 1901, at Hovedappellantskabet frifindes for Kontraappellantskabets Tiltale, samt at Hovedappellantskabet hos Kontraappellantskabet tilkjendes Omkostninger for begge Retter.

Af Kontraappellantskabet er nedlagt saadan Paastand:

1. I Hovedsøgsmaalet.

At Sørettens Dom bør ved Magt at stande, samt at D/S „Agder"s Rederi tilkjendes hos Det Bergenske Dampskibsselskab Omkostninger for Søret og Høiesteret.

2. I Kontrasøgsmaalet.

At Kontraindstævnte for Høiesteret Det Bergenske Dampskibsselskab tilpligtes at betale Kontraappellantskabet for Høiesteret D/S „Agder"s Rederi Kr. 1 301,40 med lovlige Renter fra 28 Februar 1901 og for Udgifter til Søforklaring Kr. 15,40, til Besigtelsesmedlemmerne Kr. 24, til Statskassen samt Byfogden Kr. 24,60 og Erstatning for det Tidsspilde m. m. — idethele alt Tab — Sammenstødet og Skadens Udbedring har foranlediget for „Agder"s Rederi, fastsat ved lovligt Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Kontraindstævnte for Høiesteret, Det Bergenske Dampskibsselskabs Bekostning med lovlige Renter af Skjønsbeløbet, samt at D/S „Agder"s Rederi tilkjendes Sagsomkostninger hos Det Bergenske Dampskibsselskab for Søret og Høiesteret.

Jeg kommer til samme Resultat som Søretten. Jeg antager, at der fra begge Sider, saavel fra „Agder"s som fra „Jupiter"s Side er begaaet Feil. For „Agder"s Vedkommende kan jeg i saa Henseende henvise til, hvad der findes anført i Søretsdommens Præmisser. Hvad angaar „Jupiter", antager jeg, at den under de forhaandenværende Omstændigheder havde Opfordring til at signalisere, da den laa lige i Indløbet, hvor „Agder" skulde ind og var opmærksom paa, at „Agder" styrede lige mod. Jeg mener, at under saadanne Omstændigheder burde der fra „Jupiter"s Side i Overensstemmelse med Styringsplakatens § 29 være givet Signal. Der udtales i denne §, at man skal iagttage saadanne Forsigtighedsregler, som almindelig Sømandsskik eller Tilfældets særegne Omstændigheder maatte tilsige.

Jeg mener, at der her virkelig var særegne Omstændigheder forhaanden, og jeg vil sige, at denne Forsømmelse fra „Jupiter"s Side

ikke er liden. Jeg finder i det Hele, naar jeg ser hen til de fra begge Sider begaaede Feil, at Feilen paa den ene Side ikke kan siges at være ialfald i betragtelig Grad større end den Feil, som er begaaet fra den anden Side, og jeg kan heller ikke finde, at der i Sagens Oplysninger er Grund til at antage, at den ene Feil har i mindre Grad end den anden medvirket til den stedfundne Katastrofe.

Jeg antager saaledes med Søretten, at hvert Skib bør bære sin egen Skade. I Henhold hertil finder jeg at burde votere for saadan

Konklusion:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Assessor C. Hansteen: Jeg antager ligesom Førstvoterende, at der er begaaet Feil fra begge Sider, men jeg finder dog, at den Feil, som er begaaet fra „Jupiter"s Side, er betydelig mindre graverende end den, der er begaaet fra „Agder"s Side. Af Søretten er det antaget, at der fra „Jupiter"s Side er stødt an mod Styringsplakatens § 28 derved, at den ikke, da den fik „Agder" isigte, tilkjendegav sin Tilstedeværelse og sin Manøvrering (nemlig, at Skibet forandrede sin Kurs Styrbord hen) ved et „kort Stød". Jeg antager imidlertid, at § 28 ikke her er anvendelig. Jeg tror, at „Jupiter" maa gives Medhold, naar den gjør gjældende, at § 28 kun gjælder Tilfælde, hvor der foretages saadanne Manøvrer, som er paabudt til Undgaaelse af Sammenstød, og at Bestemmelsens Mening er, at af to mødende Fartøier det ene skal give det andet Underretning om, hvad det vil gjøre for at gaa klar af det. Men hvad „Jupiter" her foretog sig, var kun at manøvrere for paa bedste Maade at faa svinget sig rundt, saaat den fik den Stilling, at den kunde komme ind paa Havnen. Medens jeg saaledes antager, at her ikke er stødt an mod Plakatens § 28, er jeg med Førstvoterende af den Mening, at det under de forhaandenværende særegne Omstændigheder havde været Pligt for „Jupiter"s Vedkommende ogsaa ved Brug af Fløiten at give tilkjende, at den laa ved Indløbet til Havnen paa et Sted, hvor den var iveien for kommende Skibe, og ialfald en Tid vilde komme til at blive liggende der. Men jeg finder som sagt denne Feil mere undskyldelig. Hvis nemlig „Agder" ikke havde begaaet den Feil at forvexle „Jupiter"s Lanterne med Molofyret, hvis der — med andre Ord — fra „Agder"s Side var udvist saadan Agtpaagivenhed, at den var blevet opmærksom paa, at der laa et Skib ved Indløbet til Havnen, saa vilde ikke „Jupiter"s Undladelse af at give Signal have bevirket nogen Kollision. Da jeg saaledes finder „Jupiter"s Feil meget mere undskyldelig end „Agder"s, er det min Mening, at „Agder" bør til „Jupiter" udrede en passende Erstatning i Henhold til Søfartslovens § 220. Hvor stor Del af Skaden „Agder" skal bære, maa afgjøres ved et Skjøn. Jeg antager, at den foruden at bære hele sin egen Skade bør yde „Jupiter" en Skadeserstatning til Beløb 1200 Kroner.

Processens Omkostninger antager jeg bør ophæves.

Konklusion:

Kontraappellanten, Dampskibet „Agder"s Rederi, bør til Hovedappellanten, Det Bergenske Dampskibsselskab, betale 1200 — tolv

hundrede — Kroner med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 18 Februar 1901, til Betaling sker.

Hovedappellanten bør for Kontraappellantens Tiltale i Sagen fri at være.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Hansteen.

Assessorerne V Scheel og Motzfeldt: Ligesaa.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er med de tidligere Voterende enig i, at der foreligger Uagtsomhed fra „Agder"s Side, og jeg finder med Søretten, at den maa betegnes som grov. Derimod er jeg af den Mening, at om det end kan siges, at det vilde været heldigt, hvis „Jupiter" havde givet et Fløitesignal, og at det havde været forsigtigst at gjøre dette, saa kan det dog neppe lægges „Jupiter" tillast som Uagtsomhed, at den har undladt dette, idet man der ombord gik ud ud fra som fuldkommen sikkert, at man maatte være bemærket af „Agder".

Jeg voterer derfor for Tilfølgetagelse af Hovedappellantens Paastand; men da jeg er i Minoritet, skal jeg ikke forme nogen Konklusion.

Justitiarius Løchen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Hansteen.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Assessor Hansteens Konklusion.

Aalesunds Søretsdom er saalydende:

Tirsdag den 23 Oktober 1900 om Aftenen mellem Kl. 9 og 10 fandt der paa Fjorden udenfor Aalesunds Havnemolo et Sammenstød Sted mellem D/S „Jupiter" tilhørende Det Bergenske Dampskibsselskab og Fiskedampskibet „Agder" af Hatløen med den Følge, at „Agder" rendte sig ind i „Jupiter"s Bagbords Boug, hvilken Skade ved Søretsskjøn i Bergen den 26 Oktober 1900 taxeredes til Kr. 2 620. Det Bergenske Dampskibsselskab, der finder, at „Agder" bærer Skylden for Ulykken, har forgjæves affrævet „Agder"s Rederi Erstatning og derefter ved Søretsstævning af 16, irettesført 23 Februar 1901 saggivet „Agder"s Rederi, og efter forgjæves prøvet Forligsmægling paastaaet samme tilpligtet at betale Kr. 2 620 med Renter fra Paaklagen samt Sagens Omkostninger, medens Paastand om Erstatning for Tidsspilde ved Reparationen er frafaldt.

„Agder"s Rederi hævder, at Sammenstødet er at tilregne D/S „Jupiter", og dette Skibs Fører har under 28 Februar 1901 udtaget Kontrastævning, der er irettesført 23 Marts 1901 og efter forgjæves prøvet Forligsmægling nedlagt saadan Paastand: I. At Kontracitantskabet frifindes for Hovedcitantens Tiltale i denne Sag og tilkjendes Processens Omkostninger. II. At Hovedcitantskabet tilpligtes at betale Kontracitantskabet Kr. 1 301,40 med Renter fra Paaklagen; hvortil kommer Udgifter ved Søforklaring Kr. 15,40, til Besigtelsesmændene Kr. 24, Statskassen og Byfogden Kr. 24,60 samt Erstatning for det Tidsspilde m. m. — idethele alt Tab — Sammenstødet og Skadens Udbedring har foranlediget for „Agder"s Rederi, fastsat efter lovligt Skjøn af Søretten eller uvillige Mænd, optaget paa Hovedcitantskabets Bekostning med lovlige Renter af Skjønsbeløbet samt Sagens Omkostninger.

Erstatningsbeløbet Kr. 1 301,40 er det Beløb, hvortil „Agder"s Skade ved Sammenstødet ved Besigtigelses- og Taxtforretning af 26 Oktober 1900 af Aalesunds Søret er ansat.

Efter de foreliggende Oplysninger er Sagens faktiske Sammenhæng i det Væsentlige følgende:

Ifølge „Jupiter"s Søforklaring ankom dette Dampskib under Aalesund Kl. 9¼ Eftermiddag den 23 Oktober 1900 nordenfra, og tænkte Føreren at gaa ind paa Havnen ved at svinge i Spring omkring Kaihjørnet. Da der imidlertid viste sig at ligge et Dampskib ved Kaiens Tverende, var dette umuligt; „Jupiter" begyndte derefter at manøvrere mellem Bøien og Land udenfor Moloen for at faa Retning til at gaa ind paa Havnen; der manøvreredes med smaa Slag for- og agterover, saaat Skibet næsten svingede paa Stedet; under dette saaes et andet Skibs 3 Lanterner kommende søndenfra og nærmende sig raskt. Da „Jupiter"s Forende pegede omtrent mod Valderhaugs Fyr, og „Jupiter" saaledes laa med Bagbords Side næsten tværs for det andet Skibs Kurs, og man saa, at det andet Skib ikke gjorde Tegn til at gaa agtenom „Jupiter", telegraferede „Jupiter"s Fører til Maskinen fuld Fart agterover, men det andet Skib rendte umiddelbart efter ind i „Jupiter"s Bagbords Boug. „Jupiter" laa da omtrent stille. Efter Sammenstødet gik „Jupiter" ind til Kaien, hvor det viste sig, at den havde faaet et Hul ca. 5 Fod høit omtrent 1½ Fod over Vandet, ca. 9 Fod agterfor Stevnen. Det andet Skib viste sig at være Dampskib „Agder" af Hatløen. Veiret var stille og stjerneklart; „Jupiter"s Lanterner brændte iorden, ligesom hele Skibet var oplyst. Der gaves intet Fløitesignal fra „Jupiter", efter Kapteinens Forklaring af den Grund, at „Jupiter" laa omtrent stille, og der saaledes intet Signal var at give, og „Jupiter" derhos maatte sees.

Fra „Agder" gaves der en Stund før Sammenstødet Fløitesignal, et langt Stød, som af „Jupiter"s Fører opfattedes som Signal for, at „Agder" vilde ind paa Havnen.

Ifølge „Agder"s Skippers Forklaring under dette Skibs Søforklaring er „Agder" et Fiskedampskib, der den omhandlede Aften kom søndenfra fra Flaavær til Aalesund. Noget efter at „Agder" var kommet rundt Tuenæsset overtog Kapteinen selv Roret, ligesom han selv holdt Udkig. Da han var kommet udenfor Skarbøvigen, fik han Tag i et rødt Lys, som han antog for Fyret paa Moloen. Det kom bort med enkelte Mellemrum, idet det formørkedes. Han styrede da efter dette Lys for at komme ind paa Havnen. Da „Agder" var kommet udfor Skudevigskaret, gir han en Fløit i Dampskibspiben af middels Længde, saaledes som han altid pleier at fløite omtrent paa dette Sted for at gaa ind paa Havnen; han havde da ikke opdaget „Jupiter". Da han havde fløitet telegraferede han: „Klar i Maskinen", og et Minut efter „sagte Fart"; han gaar da mod Havnen, idet han holder det røde Lys paa Styrbordside, idet han fremdeles antog det for Molofyren. En Stund efter hævede der sig pludselig et Skrog ret i Bougen, og telegraferede han da øieblikkelig fuld Fart agterover; før han endnu havde faaet Farten af Skuden, skede Sammenstødet. Skipperen antog ifølge sin Forklaring efter Sammenstødet, at „Jupiter" maa have skjult Molofyren. De øvrige Lys ombord paa „Jupiter" blev ombord paa „Agder" forvexlet med Lysene i Byen og paa Havnen. Veiret var mørkt, men sigtbart. Der stod en Mand forud paa „Agder" og „gløste" paa Lysene i Byen, han skjelnede ikke noget specielt Lys og var heller ikke kommanderet til at holde Udkig. Fra saavel Hovedcitantskabet som fra Kontracitantskabets Side er det fremholdt, at den anden Part har den hele Skyld for Sammenstødet, idet enhver af dem vil have manøvreret og handlet rigtigt og konduitemæssigt.

Fra Hovedcitantskabets Side lægges der væsentlig „Agder" tillast:

1. At der fra „Agder"s Side er holdt slet Udkig, saa det ikke har bemærket „Jupiter".
2. At „Agder"s Ansvarshavende har udvist grov Skjødesløshed ved at forvexle „Jupiter"s røde Skibslanterne med Aalesunds Havnemolos okkulterende Fyrlygt.
3. At „Agder" kom med uforsvarlig Fart under de foreliggende Omstændigheder

Fra Hovedcitantskabets Side er det væsentlig fremholdt:

1. Der har ingen Udkigsmand været forud paa „Agder", idet Udkig er holdt alene af Rormanden, nemlig først af 2 Vidne under „Agder"s Søforklaring og senere af Kapteinen. 2 Vidne stod ved Roret, da Skibet bøiede om Tuenæsset og stod da og saa paa Byens Lys i sin Almindelighed og lagde ikke Merke til noget specielt, idet det ogsaa var fortidligt at se efter Molofyren; han havde altsaa ikke Tanke for, at der kunde være andre Lys af Interesse end Molofyret; samtidig stod 1 Kontravidne paa Kommandobroen og saa, da „Agder" var udenfor Tuenæs, en rød Lanterne; denne Lanterne saaes af Kontravidnet næsten hele Tiden, medens „Agder" gik indover; Fyrlanternen saa derimod ikke Vidnet, før Sammenstødet havde fundet Sted. Denne Lanterne, som saaes ved Tuenæsset, kunde efter Hovedcitantskabets Formening kun være „Jupiter"s røde Lanterne, idet Molofyren da ikke endnu var synbar, idet „Agder" endnu ikke kunde være kommet op i Mololygtens Lysgrændse.

Efterat 2 Vidne havde forladt Roret, stod „Agder"s Fører selv ved Roret, idet han samtidig skulde passe Maskintelegrafen og holde Udkig.

At ikke nogen af de Ansvarshavende ombord paa „Agder" har seet „Jupiter"s røde Lygte er deres egen Feil; havde „Agder" havt specielt Udkig, vilde man øieblikkelig observeret den røde Lygte og havt paa det rene, at det ikke kunde være Molotygten, hvis man havde det allerringeste Kjendskab til Farvandet.

Havde ordentligt Udkig været holdt maatte man fra „Agder" ogsaa have kunnet se paa „Jupiter"s oplyste Ventiler, at der laa et Skib forud, idet disse danner en lang regelmæssig Række Lys, hvoraf der ikke kunde tages feil.

2. Hvis de Ansvarshavende fra „Agder" har seet et rødt Lys, hvad der er Grund til at tvivle paa efter det slette Udkig, kan det kun tilskrives grov Skjødesløshed, at Skipperen isaafald har forvexlet en almindelig Skibslanterne, der har en Lysvidde af 2 Kvartmil, med en Fyrlygt, der lyser 5 Kvartmil. Dertil kommer, at den okkulterende Molotygt ikke kunde forvexles med „Jupiter"s røde Lanterne; saaledes som det er in confesso, at „Jupiter"s Stilling var, er det nemlig en komplet Umulighed, at „Jupiter"s røde Lanterne, efterat den først var kommet „Agder" i Sigte, atter kunde komme ud af Sigte. Hvis ikke Lanternen er bleven seet den hele Tid, har det ene og alene sin Grund i daarligt Udkig og grov Forsømmelighed. At „Agder"s Fører som af Kontracitantskabet anført, skulde være gaaet ud fra, at Fyret stod fast ved Anledningen, er hverken antydet af Skipperen selv eller andre under Søforklaring eller Vidneførsel og kunde i ethvert Fald ikke lægges til Grund for Manøvreringen.

3. Naar de af Kontracitantskabet anførte Forudsætninger lægges til Grund, nemlig, at der styredes mod Molotygten for Indseiling til Havnen, at der er sterk Trafik, at Byens Belysning blænder o. s. v., var „Agder"s Fart efter Hovedcitantskabets Formening uforsvarlig. Der kunde være Opfordring til at iagttage betydelig større Forsigtighed fra „Agder" som det udenfra kommende Skib.

Kontracitantskabet har angaaende disse Punkter anført i det væsentlige:

Ad 1 og 2: „Agder" saa ikke „Jupiter" før Kollisionen; Veiret var mørkt, men sigtbart, Lysene paa Kaien, Havnen og i Byen smelter sammen, naar man i Mørket kommer udenfra, saa det er vanskeligt at skille Lysene udenfor og indenfor Havnen fra hverandre, saaledes smeltede „Jupiter"s Lys sammen med Byens Lys; Molofyret er for lavt og har i dette Tilfælde været skjult af „Jupiter"s Skrog.

Dertil paastaar Kontracitantskabet, at Molofyret undertiden staar stille, saa at det ikke blinker, derfor har man ombord paa „Agder" taget „Jupiter"s Lanterne for Fyret, samtidig kom Lyset undertiden bort med korte Mellemrum (Kapteinens Forklaring), idet Grunden hertil var, at „Jupiter" laa og manøvrerede for- og agterover.

Forøvrigt paastaaes, at 2 Vidne under „Agder"s Søforklaring holdt Udkig efter kjendt Lys, da „Agder" dreiede om Tuenæsset. Fra „Agder"s Styrehus har man ligesaa god Udsigt som fra Bakken; paa Fiskedampskibe pleier man desuden ikke at have Udkig forud, naar man har Udkig fra Broen, specielt ikke, naar man kommer ind til Aalesund, hvor man har reist hundredevis af Gange, og hvor „Agder"s Mandskab var kjendt og fortrolig med Farvandet.

Forøvrigt har „Agder"s Fører manøvreret korrekt, han har pebet i rette Tid ved Skudvigskaret før Havneindløbet, han kommanderede samtidig klar i Maskinen og sagte Fart i fuldt betimelig Tid for Indløb i Havnen under almindelige Omstændigheder. Hvis man da havde seet noget Fartøi komme ud af Havnen, vilde man i betimelig Tid kunnet tage de nødvendige Forholdsregler. Paa den anden Side er der af Kontracitantskabet lagt „Jupiter" tillast, at Mandskabet iagttog „Agder" den hele Tid fra denne kom tilsyne udenfor Tuenæsset, hvilket udgjør ¼ Mil fra Aalesund, uden at foretage andet end i sidste Øieblik at give fuld Fart agterover.

Man havde god Tid til at tage sine Forholdsregler og havde al Grund til at iagttage Forsigtighed, saameget mere som „Jupiter" manøvrerede frem og tilbage ved Havneindløbet en Kabellængde eller deromkring fra Moloen ret foran „Agder"s Kurs.

„Jupiter" havde under disse Omstændigheder at iagttage Plakat af 16 Januar 1897, dens Søveisregler. Naar „Jupiter"s Fører saa, at „Agder" ikke forandrede sin Kurs, havde han efter Reglerne at gaa ud fra Fare og burde da tidligere saavel telegraferet til Maskinen som ogsaa brugt „Jupiter"s Pibe, idet han havde besvaret „Agder"s Signal ved at tilkjendegive sin Manøvre. Naar Kapteinen har anført, at „Jupiter" laa stille, anfører Kontracitantskabet dertil, at den havde Signaler oppe, der tilkjendegav, at den var under Fart, ligesom den i Lovens Forstand var under «way» (cfr. Indledningen til Plakat af 16 Januar 1897).

Da „Agder" peb, burde „Jupiter" have svaret for at oplyse om hvilket Ror den gav, og derved tilkjendegivet den sig nærmende „Agder", hvad den foretog sig.

Dernæst anføres, at „Jupiter" i hvert Fald telegraferede altfor sent fuld Fart agterover, og at han ihvert Fald samtidig burde have tilkjendegivet dette ved Fløiten (Plakatens § 28), idet „Agder", om den derved var bleven varskuet, let vilde have kunnet svinget (over til Bagbord), saa Kollisionen var bleven undgaaet. Ifølge Plakatens § 21 skal nemlig det Fartøi, der ikke skal styre afveien, gribe til den bedste Forholdsregel, naar Sammenstødet er uundgaaeligt cfr. §§ 27 og 29.

Hovedcitantskabet har herimod anført i det Væsentlige følgende: „Jupiter" laa rolig med Bagbords Side til det kommende Skib, saalangt fra Land, at det kommende Skib havde tilstrækkeligt Rum til at gaa bagom „Jupiter"; det kommende Skib forudsattes den hele Tid at have seet „Jupiter"s røde Lanterne og vilde derfor have at styre af Veien og helst bagom „Jupiter", som kun havde at ligge rolig (cfr. Styringsplakatens §§ 19, 21 og 22).

At „Jupiter" skulde pligte at besvare „Agder"s Fløitesignal, modsiges; man kunde ikke forudsætte hos „Agder"s styrende en saadan ligetil letsindig Ukyndighed som, at „Jupiters" røde Lanterne toges for Mololygten.

Skibenes Stilling, da Sammenstødet viste sig uundgaaeligt, gjorde det selvindlysende, at „Agder" da maatte svinge foran „Jupiter", og at dette Skib maatte gaa agterover, og denne Manøvre blev ogsaa udført. Et Fløitesignal i dette Øieblik kunde ikke have reddet Situationen.

Retten finder med Hensyn til Hovedsøgsmaalet, at der ved de fremkomne Oplysninger er bragt paa det Rene, at der fra „Agder"s Side ved Anledningen ikke er fremgaaet med den Agtpaagivenhed og Forsigtighed, som tilsiges af god Sømandsskik.

Der har ikke været holdt tilstrækkelig Udkig, ligesaalidt som den Styrende har været tilstrækkelig agtpaagivende og omtænksom.

Efter Vidnet Tendelands Forklaring maa Retten gaa ud fra, at „Jupiter"s røde Lygte har været isigte fra „Agder" fra denne svingede om Tuenæsset, og at en erfaren Sømand skulde kunne forvexle denne med det okulterende Molofyr, synes nærmest usandsynligt; efter Skibenes Stilling er det nemlig ganske umuligt, at „Jupiter"s røde Lygte, naar den først var kommet tilsyne, atter skulde kunne komme ud af Syne. Har derfor „Agder"s Skipper seet og iagttaget den røde Lygte, maa Forvexlingen ansees som grov Uagtsomhed, og har han ikke seet den Lygte, som Skipper Tendeland fra „Agder"s Bro iagttog omtrent den hele Tid, maa ogsaa dette ansees for Mangel paa Agtpaagivenhed og Udkig.

Retten er saaledes ikke i Tvivl om, at der i nærværende Tilfælde er Skyld paa „Agder"s Side. Spørgsmaalet bliver da, om Kontrasøgsmaalets Berettigelse saaledes, at der ogsaa fra „Jupiter"s Side foreligger Feil ved Anledningen.

„Jupiter" befandt sig under Manøvrering udenfor Aalesunds Havneindløb for at faa Retning til at gaa ind paa Havnen, idet den svingede rundt under smaa Slag for- og agterover. Ifølge Indledningen til Plakat af 16 Januar 1897 er et Fartøi underveis (under way), naar det ikke er til Ankers eller fastgjort til Land eller paa Grund. „Jupiter" var saaledes ved Anledningen i Lovens Forstand „underveis", selv om den i Sammenstødsøieblikket muligens næsten laa stille under Manøvreringen, der imidlertid ikke var afsluttet, idet „Jupiter"s Forende da pegte mod Valderhaug Fyret.

Naar „Jupiter" under denne Manøvrering fik „Agder" isigte, forelaa efter Rettens Mening den Situation, som beskrives i Styringsreglernes § 28, idet „Jupiter", et Dampfartøi underveis, og „Agder" (fra „Jupiter"s Standpunkt) var isigte af hinanden; „Jupiter" pligtede da at tilkjendegive sin Manøvre (at den forandrede sin Kurs Styrbord hen) ved det i Paragrafen foreskrevne Signal. Saadant Signal skulde jo i Tilfælde være givet, naar man fik „Agder" isigte og saa dens Kurs; „Jupiter" havde jo efter Situationen Ret til at tro, at den blev iagttaget fra „Agder", men denne Omstændighed fritager ikke noget Dampfartøi underveis, der er isigte af andet Fartøi, fra at give de i § 28 foreskrevne Signaler for at tilkjendegive, hvorledes han agtede at holde.

Efter al Sandsynlighed vilde et saadant Signal foruden at tilkjendegive, at „Jupiter" forandrede sin Kurs og hvorhen, vække „Agder"s Opmærksomhed og meddele dens Fører, hvad denne ikke skjønte, at der var Fartøi forud. Sammenstødet vilde saaledes sandsynligvis være undgaaet, om det foreskrevne Signal, der er tvunget, var blevet givet. Retten finder saaledes, at „Jupiter" forsaavidt ikke har gjort sin Pligt, saa at der ogsaa er Skyld paa dens Side.

Henseet til Omstændighederne finder Retten derfor, at hvert Skib bør bære sin egen Skade. (Søfartslovens § 220). Parterne vil derfor blive at frifinde for hverandres Tiltale og Omkostningerne at ophæves. — — — — — — —

Spørgsmaal om, hvorvidt en Fjord i Vestfinmarken — Tverfjorden — kan siges at være et „Fiskevær" i den Betydning, hvori Lov om Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet af 26 Mai 1866 § 10 bruger dette Udtryk. Sammenhold efterfølgende Sag L.-No. 143/1 1903.

Høiesterets Votering og Dom af 15 Juli d. A. i Sagen, L.-No. 142/1 1903: Straffesag mod Steffen Andreas Bergh (Aktor: Advokat Fr. Stang Lund, Forsvar: Advokat F. Borgen).

Assessor Motzfeldt: Ved Vestfinmarkens Politimesters Beslutning af 18 Februar 1902 blev Steffen Andreas Bergh sat under Tiltale for at have drevet ulovlig Handel „ved fra 20 December 1901 til den seneste Tid at have drevet Handel med Kolonialvarer fra sin i Tverfjord liggende Kutter „Saturn" uden at have erhvervet Handelsbrev".

Ved den af Altens Sorenskriveris Meddomsret under 22 Mai 1902 afsagte Dom blev Tiltalte imidlertid frifundet.

Angaaende Sagens nærmere Sammenhæng henviser jeg til Meddomsrettens Præmisser.

Paa Dommen er der af Vestfinmarkens Politimester erklæret Anke paa Grund af formentlig urigtig Lovanvendelse, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Meddomsretten har anseet det bevist, at Tiltalte ikke har havt Handelsbrev, og at han fra 23de December 1901 indtil de første Dage af Marts 1902 fra sin Kutter „Saturn", liggende i Tverfjord, solgte Kaffe, Sukker og andre Kolonialvarer, til hvis Salg Handelsbrev udfordres. Spørgsmaalet i Sagen bliver altsaa alene, om den under Sagen omhandlede Tverfjord, der er en mod Vest gaaende Arm af eller Sidefjord til Øxfjord i Vestfinmarken, kan siges at være et Fiskevær i den Betydning, hvori Loven om Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet af 26 Mai 1866 § 10 har brugt dette Udtryk. Meddomsretten har anseet det bevist, at der i Tverfjord kun findes 3 Opsiddere, at der ikke der findes Rorboder eller Hjeldbrug til Brug for fremmede Fiskere, samt at Tiltalte i det omhandlede Tidsrum var eneste Kjøber, og at der ikke i den Tid, Tiltalte opholdt sig i Tverfjord, var fremmede Fiskere paa Fiske dersteds. — Naar Meddomsretten under disse Omstændigheder har anseet Tverfjord for at være et Fiskevær, anser jeg dette for feilagtigt. For at et Sted skal kunne kaldes Fiskevær i den Betydning, hvor det nævnte Lovsted benytter Udtrykket, mener jeg, at der i det Tidsrum, hvorom der handles, paa Stedet maa foregaa et større almindeligt Fiske, hvori ikke blot Stedets og den nærmere Omegns Beboere deltager, men hvortil der har samlet sig en større fiskende Almue, deriblandt Fiskere fra fremmede Distrikter, netop for at drive Fiske. Herved mener jeg at være i Overensstemmelse med, hvad Høiesteret tidligere herom har fastslaaet. Jeg henviser særskilt til en i „Retstidenden" for 1902 Side 817 indtaget Dom i Straffesag mod Jonius Arnoldus Alan. Og paa den Tid, da Tiltalte drev den heromhandlede Handel, foregik der, som bemærket, intet Fiske i Tverfjord, undtagen maaske et Hjemmefiske, ligesom fremmede Fiskere ikke da opholdt sig der. Jeg kan da ikke betragte Tverfjord som et Fiskevær. Det er iøvrigt heller ikke oplyst, at der til andre Tider har været samlet nogen større Fiskealmue paa Stedet. — Tiltalte har gjort gjældende, at den hele Øxfjord maa betragtes som et Fiskevær, og at naar der foregik Fiske andetsteds i Øxfjord, maatte det være ligegyldigt, om der ikke just fandt Fiske Sted i Tverfjord. For det første er der imidlertid intet oplyst om, at der

paa den omhandlede Tid foregik noget større almindeligt Fiske nogetsteds i Øxfjord. Og dernæst mener jeg, at den Ret, som Loven af 1866 § 10 hjemler, i ethvert Fald er knyttet eller indskrænket til det enkelte Sted eller Vær og ikke kan udvides til at gjælde et helt Fiskedistrikt med alle til dette Distrikt hørende Fiskepladse og Gaarde. Øxfjord er, efter hvad Lensmanden i en Skrivelse oplyser, ca. 30 km. lang og 8 km. bred ved Mundingen.

Efter det anførte antager jeg, at Tiltalte ikke kan undgaa at dømmes for ulovlig Handel. Til Benaadning finder jeg ingen Grund.

Konklusion:

Steffen Andreas Bergh bør for ulovlig Handel bøde 40 — firti — Kroner til Loppen og Øxfjords Herredskasse. I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler Tiltalte 60 — sexti — Kroner.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokaterne Fr. Stang Lund og F. Borgen, tillægges i Salarium, førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Thoresen: Enig med Førstvoterende.

Extraordn. Assessor, Adv. Meidell: Jeg finder, at det Retsspørgsmaal, hvoraf Sagen afhænger, staar i meget nøie Forbindelse med de lokale Forhold, og at Oplysningerne om disse er saa ufuldstændige, at der efter min Mening vilde været Føie til, forinden Afgjørelse blev truffet i Realiteten af Høiesteret, at foranledige Bevisoptagelse overensstemmende med Straffeproceslovens § 309. Da jeg imidlertid af Konferancen har erfaret, at denne Mening ikke deles af Høiesterets Pluralitet, skal jeg ikke nærmere opholde mig ved dette Punkt.

Naar jeg da skal træffe Afgjørelse af Sagen i den Skikkelse, hvori den foreligger, maa jeg tolke de fremkomne Oplysninger, overalt hvor disse efter min Mening stiller sig tvivlsomme, i Tiltaltes Favør. Ifølge Meddomsretsdommens Præmisser, hvortil jeg henviser, er Tverfjord den eneste sikre Havn i hele Øxfjorden under Vinterfisket. Om Fisket i Øxfjorden foreligger der en Erklæring fra Lensmanden af 7 Mai 1903, hvori det heder, at „Øxfjorden har været og er en omtrent aarvis Fiskefjord". I samme Erklæring udtales, at efter Lensmandens Formening er Øxfjord Handelssted, der sees at benævnes Vasdalen, Fiskeværet i Øxfjord. For Høiesteret er fremlaget et Rids, der viser, at Vasdalen er en Bugt paa den ene Side af Øxfjorden og Tverfjorden en Bugt paa den anden Side af samme Fjord. Som nævnt har Meddomsretten udtrykkelig erklæret, at Tverfjord er den bedste Havn i Øxfjorden. Paa den anden Side foreligger der Antydninger til, at Vasdalen skulde være en hyppigere benyttet Havn end Tverfjord. Ved Høiesteret er produceret en Erklæring fra 29 Fiskere i Øxfjorden, hvori udtales: „Vi anser Øxfjord og Tverfjord ibereguet for et samlet Fiskevær". Under en Efterforskning i anden Anledning end nærværende Sag, hvilken Efterforskning ligeledes er dokumenteret i Høiesteret, har flere Vidner udtalt, at de „regner hele Strækningen fra Klubnæsvik til Tverfjord som et Fiskevær. Tverfjord er Havn, men forøvrigt søger hele Strækningen samme Hav." Andre af Vidnerne udtrykker sig paa den Maade, at „Tverfjord alene er Havn og Norplads i Fiskeværet Øxfjord". I den nævnte Erklæring fra 29 Fiskere udtales videre: „Øxfjord har i lange Tider været et af Finmarkens bedste Distrikter, med Fiske næsten hele Aaret rundt.

Her har til Tider, naar større Fiske af Torsk eller Sild har foregaaet, været stor Samling af fremmede Fiskere og Kjøbere. Disse Fiskere har enten selv havt Logementbaade eller været indlogerede i de fastboende Fiskeres Huse paa hele Strækningen paa begge Sider af Øxfjorden og saa langt indover, som for Fiskedriften kunde være hensigtsmæssig for dem. Kjøbefartøier har ofte lagt paa begge Sider af Øxfjorden paa forskjellige Steder, eftersom Aarstiden har været, og har disse ofte havt Handelsvarer ombord af alle Slags, som de har solgt i Fiskebytte.

Med Hensyn til den saakaldte Tverfjord paa Vestsiden i Øxfjord, og som ligger omtrent centralt i Fiskedistriktet, saa skal vi udtale, at denne Bugt, ca. 10—1 100 Meter lang og ca. 4–600 Meter bred, ikke kan regnes som en særskilt Fjord udenfor Distriktet, men tvertimod som det bedste og tryggeste Havneleie inden Fiskedistriktet. Kjøbefartøier har rigtignok ofte lagt andre Steder, baade udenfor og indenfor i Øxfjorden; men naar de har lagt udenfor Tverfjord, har det altid været udpaa Vaaren. Som Vinterhavn i Maanederne fra November til April er derfor Tverfjord ubetinget det bedste og eneste fuldt betryggende Havneleie i hele Øxfjord Fiskedistrikt. Vi skal ogsaa oplyse, at paa Tverfjord har lagt tilreisende fiskende Almue baade med Logementbaade og indlogerede hos Indbyggerne". I denne Forbindelse finder jeg ogsaa at burde referere, hvad Tiltalte sees at have forklaret i Domssessionen om det af ham foretagne Salg af Handelsvarer i Tverfjord: „Der var ingen andre fremmede Kjøbere i Tverfjord, og han var eneste Kjøber. I selve Tverfjord var der heller ikke fremmede Fiskere tilstede, men fremmede Fiskere opholdt sig andensteds i Nærheden, og disse fremmede Fiskere indfandt sig i Tverfjord og solgte sin Fisk til ham mod Varer og Penge. Han kjøbte Fisk baade af Stedets og Fjordens Beboere og af fremmede Fiskere".

Naar jeg sammenholder de saaledes foreliggende Oplysninger med Meddomsretsdommen, har jeg vanskelig for at lægge andet og mere ind i Oplysningerne, end at Tverfjord er et Sted, hvor, som det heder i Meddomsretsdommen, „Almuen pleier at samles for at drive Fiskeri", men at det egentlige Fiske foregaar i selve Øxfjorden, og at dette Fiske er af saa aarvis Beskaffenhed, at det ikke sjelden hænder, at fremmede Fiskere deltager deri, ligesom det er paa det rene ifølge Skrivelse fra Lensmanden, at Loppen—Øxfjord Herred er eget Opsynsdistrikt under Vaarfisket. Men forstaaes Sagen paa denne Maade, kommer det efter min Mening lidet an paa, hvorvidt der i selve Tverfjorden, den ene af Havnene ved Øxfjorden, ved Leiligheden har ligget fremmede Fiskere eller ikke. Hvad det maa komme an paa er, at naar Fiskere samles i Tverfjord, saa er det med Fisket i Øxfjord for Øie. Opfattes Sagen imidlertid saaledes, kan jeg ikke rettere se, end at den Høiesteretsdom, der er refereret i „Retstidende" for 1899, Side 529, er afgjørende for Tilfældet. Under den af mig angivne Forudsætning vilde der i nærværende Sag ikke, saaledes som i Dommen af 1902, være Tale om Hjemmefiske, men derimod Tale om Deltagelse i et Storfiske. I Dommen af 1899 er af Førstvoterende udtalt, at „Udtrykket „Fiskeværene i Finmarken" i Loven af 26 Mai 1866 § 10 maa antages at omfatte ethvert Sted i Finmarken, hvor til given Tid en fiskende Almue er samlet". At af denne fiskende Almue maaske Størsteparten søgte hen til den anden Havn Vasdalen, medens det nærmest var Distriktets egne Fiskere, der søgte hen til Tverfjord, forekommer mig ikke at være af nogen retslig Betydning, al den Stund

Ansamlingen af Almuen i begge Tilfælde sker i Anledning af Storfisket. Naar jeg skal udtale mig om Sagens Realitet, kommer jeg derfor til det Resultat, at Anken bør forkastes. Nogen Konklusion finder jeg det ufornødent at forme.

Extraordn. Assessor, Exped.sekr. Bull: Jeg er enig med Førstvoterende.

Assessorerne Reimers og Birkeland og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

Ved Vestfinmarkens Politimesters Tiltalebeslutning af 18 Februar 1902 er Steffen Andreas Bergh sat under Tiltale for fra 20 December 1901 til den seneste Tid at have drevet Handel med Kolonialvarer fra sin i Tverfjorden liggende Kutter „Saturn“ uden at have erhvervet Handelsbrev. Det er bevist, at Tiltalte ikke har Handelsbrev, og at han fra den 28 December 1901 indtil de første Dage af Marts 1902 fra sin Kutter „Saturn“ liggende i Tverfjord, der er en Arm af Øxfjorden i Loppen — Øxfjord Herred i Finmarken — opkjøbte ca. 30 000 kg. raa Fisk og samtidigt fra sin Kutter solgte Kaffe, Sukker og andre Kolonialvarer, til hvis Salg Handelsbrev udfordres.

Tiltalte har paastaaet sig frifunden, idet han har anført, at Handelen er lovlig i Henhold til Lov om Udvidelsen af Handelsfriheden paa Landet af 26 Mai 1866 § 10, der tillader Handel fra Fartøi under Fiskeopkjøb paa Fiskevær, og at Tverfjord er et Fiskevær. Angaaende dette Sted er det bevist, at der i Tverfjord kun findes 8 Opsiddere, og at der ikke findes Rorboder eller Hjeldbrug til Brug for fremmede Fiskere; men at Tverfjord er den eneste sikre Havn i hele Øxfjorden under Vinterfisket. Det er videre bevist, at Tiltalte i det omhandlede Tidsrum var eneste Kjøber, og at der ikke i den Tid, Tiltalte opholdt sig i Tverfjord, var fremmede Fiskere paa Fiske derstedes, om han end indkjøbte Fisk af fremmede Fiskere, der indfandt sig med Fisk hos ham, men paa den anden Side er det bevist, at fremmede Fiskere jevnlig har pleiet at ligge i Tverfjord og tilstødende Grænder paa Fiske, at saaledes baade i 1900 og 1901 flere Baade drev Fiske paa den Kant, og at i Aaret 1900 en Masse fremmede Fiskere og flere Kjøbefartøier opholdt sig i Øxfjorden, af hvilke sidste to laa ved Klubnæsvik paa Tverfjordsiden. Retten anser det derved bevist, at Tverfjord er et Sted, hvor Almuen pleier at samles for at drive Fiskeri, og at det er et Fiskevær. Som Følge heraf maa Tiltalte blive at frifinde.

Spørgsmaal om, hvorvidt „Pollen“ og „Kufjord“ i Talvik i Alten kan siges at være et „Fiskevær“ i den Betydning, hvori Lov om Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet af 26de Mai 1866 § 10 bruger dette Udtryk. Sammenhold foranstaaende Sag L.-No. 142/1 1903.

Høiesterets Votering og Dom af 16 Juli d. A. i Sagen, L.-No. 143/1 1903: Straffesag mod Jørgen Mathias Thomassen (Aktor: Advokat Fr. Stang Lund, Forsvarer: Advokat F. Borgen).

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull: Efter forgjæves Forelæg er Jørgen Mathias Thomassen ved Vestfinmarkens Politimesters Beslutning af 3 Oktober 1902 sat under Tiltale for ulovlig Handel ved Vinteren 1901—1902 fra sin Skøite „Borghild“ i Pollen og Kufjord at have drevet Handel med Kaffe, Rafinade, Risengryn o. l.

Ved Dom, afsagt af Meddomsret inden Altens Sorenskriveri den 25 Oktober f. A., blev Tiltalte imidlertid frifundet.

Dommen er af Politimesteren paaanket til Høiesteret paa Grund af formentlig urigtig Lovanvendelse, idet Retten formenes feilagtig at have anseet Pollen og Kufjord i Talvik for Fiskevær. Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Det Spørgsmaal, som foreligger til Løsning, er, hvorvidt Pollen og Kufjord er at anse som Fiskevær i Lovens Forstand. Meddomsretten har anseet det bevist, at Tiltalte Vinteren 1902 har ligget i Pollen og Kufjord med sit Fartøi „Borghild", at han fra dette har kjøbt Fisk, som han delvis har betalt med Varer, delvis med Penge, videre at han til Fiskerne fra dette har solgt Kaffe, Raffinade, Risengryn o. l. Artikler, og at han for disse Artikler har ladet Fiskerne betale med Fisk eller Penge, eftersom det har passet dem. Naar Retten dog er kommet til et frifindende Resultat, er det, fordi den har fundet, at saavel Pollen som Kufjord maa ansees som Fiskevær.

Angaaende de faktiske Forhold, forsaavidt de har Betydning for Pollens Vedkommende, heder det i Meddomsretsdommen, at Retten anser det bevist, at dersteds gjennem mange Aar har foregaaet et jevnt sikkert, godt Fiske, hvortil den fiskende Almue ogsaa fra fremmede Steder, lige fra Harstadkanten, har søgt hen. Antallet af fremmede Fiskere har dog ikke været stort. Der findes i Pollen Rorbod til Benyttelse for de Fremmede, og Kjøbefartøier pleier at møde op for at kjøbe Fisk. Paa Basis af disse Data finder Meddomretten det bevist, at Pollen maa ansees som et Fiskevær.

Med Hensyn til Kufjord finder Retten det bevist, at det i gamle Dage har været et kjendt og søgt Fiskested, det bedste i hele Altenfjorden, og at Folk søgte did fra alle Kanter af denne, men at Fisket i de senere Aar i Kufjord ikke har været af samme Betydning som før, indtil der igjen sidste Vinter foregik et godt Fiske, og at flere fremmede Fiskere da samledes der for at fiske. I Kufjord er der ikke nu — fortsætter Meddomsretten — mod hvad tidligere var Tilfældet, Rorbod; men de fremmede Fiskere, som ikke har Huusbaade, pleier at tage ind hos den nokfaa talrige Befolkning i Kufjord. Det er videre bevist, anfører Retten, at baade Pollen og Kufjord af den fiskende Almue i Distriktet opfattes som Fiskevær. Efter dette udtaler Meddomsretten, at den derfor ikke tør benegte, at ogsaa Kufjord maa betragtes som Fiskevær.

Efter dette har det altsaa for Meddomsretten stillet sig som tvivlsommere, hvorvidt Kufjord end Pollen maa ansees som Fiskevær.

Jeg er kommet til det Resultat, at Anken maa blive at tage tilfølge og det saavel for Pollens som for Kufjords Vedkommende. Jeg skal bemærke, at der, efterat Meddomsretsdommen blev afsagt, er af Politimesteren i Vestfinmarken og af Aktor for Høiesteret fra Distriktets Lensmand bleven indhentet flere Erklæringer, indeholdende forskjellige Forklaringer og Oplysninger vedkommende Fiskeforholdene paa de heromhandlede Steder. Til disse Oplysninger, som altsaa ikke har været forelagt for Tiltalte, finder jeg imidlertid ikke at kunne tage noget Hensyn og skal kun bemærke, at det af Lensmandsforklaringen synes at fremgaa, at der vanskelig har kunnet tilveiebringes mere bestemte Oplysninger, navnlig om, i hvilken Udstrækning fremmede Fiskere har deltaget i Fisket i Pollen, end Meddomsretsdommen indeholder, Uagtet det maa indrømmes i og for sig at ville have været ønskeligt. om man kunde havt noget bestemtere Oplysninger at bygge paa, finder jeg efter dette dog, at Sagen maa blive at afgjøre i Realiteten i den Stilling, hvori den efter Meddomsretsdommens Fremstilling foreligger.

Det er til Fordel for Tiltalte paaberaabt, at han ud fra den Retsopfatning, som har vundet Høiesterets Tilslutning i Dom, indtaget i Retstidende for 1899 Side 529—530, maatte blive at frifinde. Det gjøres fra hans Side gjældende, at den nævnte Høiesteretsdom fastslaar, at ved Udtrykket „Fiskeværene i Finmarken" i Loven af 1866 § 10 maa forstaaes ikke blot de Lokaliteter, som fra gammel Tid er almindelig bekjendt som Fiskevær, men alle Steder, hvor en Almue er forsamlet for at drive Fiskeri.

Det er herved imidlertid at mærke, som allerede fremhævet under Voteringen i en i Retstidende for 1902 Side 817 følgende refereret Høiesteretssag, at der i Sagen af 1899 forelaa et Tilfælde, hvor der foregik et betydeligt Fiske, og hvor der var samlet en større fiskende Almue. Det oplyses forsaavidt i Voteringen af 1899, at der dengang i Talvikbugten blev drevet Fiske af 820 Mand, fordelt paa 190 Garnbaade og 23 Notlag, og der var tilstede som Kjøbere 20 Dampskibe med 200 Mands Besætning, samt 16 Seilfartøier med 80 Mands Besætning, og at der ialt blev opfisket 21 500 Hl. Sild til en Værdi for Raavaren af 139 750 Kroner. Det Spørgsmaal, som forelaa for Høiesteret i 1899, var saaledes det, hvorvidt „Fiskevær" i Loven af 1866 skulde forstaaes som kun omfattende, hvad derved fra gammel Tid i Almindelighed betegnes paa denne Maade eller om man derunder ogsaa skulde indbefatte Lokaliteter, hvor der, om ogsaa kun i et enkelt Aar, udenfor det sædvanlige maatte foregaa et ualmindeligt rigt Fiske, som samlede en stor Fiskealmue fra Fjærn og Nær. Det maatte være givet, at saafremt man overhovedet vilde udstrække Betydningen af „Fiskevær" udenfor hvad der alleregentligst ligger i dette Ord, saa var det Tilfælde, som dengang forelaa til Paadømmelse, et, hvor Stedet maatte blive at regne som Fiskevær. Nogen Begrændsning nedad af, hvad der saaledes skulde medtages, behøvede dengang ikke at foretages — det var et Spørgsmaal, som ikke forelaa — medens det dog paa den anden Side maa være klart, at en Begrændsning nedad maa blive at trække. Overensstemmende hermed er det ogsaa under Voteringen i Høiesteretssagen af 1902 bleven udtalt, at „ved „Fiskevær" efter den Afgjørelse, som har fundet Sted ved Dommen af 1899, alene kan forstaaes en Lokalitet, hvor til en vis given Tid et betydeligt Fiske foregaar, og hvor der som Følge heraf har samlet sig en større fiskende Almue." Hvor Forholdet forsaavidt stiller sig anderledes, er Spørgsmaalet ikke afgjort ved Dommen af 1899.

I det foreliggende Tilfælde er det, som af mig før refereret, af Meddomsretten for Pollens Vedkommende anseet bevist, at derstedsn har foregaaet et jevnt sikkert, godt Fiske, og at derstedsn har samlet sig Almue ogsaa fra fremmede Steder, men at de fremmedes Antal ikke har været stort. Det maa efter Meddomsretsdommens Fremstilling antages, at disse faa fremmede Fiskere bortseet fra en enkelt Undtagelse (nogle Folk, som har indfundet sig fra Harstadegnen) allesammen har tilhørt de nærmeste Sogne. At Pollen ikke er noget kjendt gammelt Fiskevær, fremgaar af hele Meddomsrettens Sagsfremstilling, og der er heller ikke i Meddomsretsdommen nogen Antydning til, at der i omhandlede Aar skulde have foregaaet noget ualmindelig godt Fiske ved Pollen, saaledes at der dette Aar skulde have samlet sig nogen større Almue end sædvanligt, hvorved Tilfældet altsaa skulde have faaet nogen Lighed med det i Dommen af 1899 omhandlede.

Hvad Kufjord angaar, har, som af mig allerede før refereret, Meddomsretten selv anseet det for mere tvivlsomt, hvorvidt dette Sted skulde blive at betegne som Fiskevær end Pollen. Det heder herom i

Meddomsretsdommen, at Stedet i gamle Dage har været et kjendt og søgt Fiskested, det bedste i hele Altenfjorden, men at Fisket der i de senere Aar ikke har været af samme Betydning som før. Selv om det altsaa i sin Tid maatte have været et Fiskevær — hvad man dog efter mit Skjøn efter Meddomsrettens Fremstilling ikke uden videre kan gaa ud fra — saa maa det ialfald have ophørt at have denne Karakter. Den Omstændighed, at der, efter hvad der i Meddomsretsdommen forklares, igjen sidste Vinter foregik et godt Fiske i Kufjord, og at flere fremmede Fiskere da samledes der, kan ikke medføre, at Stedet heller for dette Aar kan blive at regne som et, hvor Handel med Hjemmel af Loven af 1866 § 10 kunde foretages uden Handelsbrev.

Det kunde vistnok have været ønskeligt, om der i Meddomsretsdommen havde foreligget en udtrykkelig Forklaring om, hvorvidt det var flere eller færre Fiskere, som indfandt sig. Men naar hensees til, at Meddomsretten har antaget, at Pollen mere utvivlsomt skulde regnes som Fiskevær end Kufjord, kan jeg ikke finde det tvivlsomt, at Meddomsrettens Mening maa være den, at det vistnok ikke har været blot nogle enkelte fremmede Fiskere, som er kommet til Kufjord, men at Antallet dog har været ringe.

For baade Pollens og Kufjords Vedkommende maa erindres, at det er paa det Rene, at Tiltalte har øvet en Handelsvirksomhed, som efter Lovens almindelige Forskrifter vil være uberettiget. Naar der da spørges om, hvorvidt der foreligger en særlig Hjemmel til at foretage en saadan Handel efter Loven af 1866 § 10, og naar, som af mig forudsat, dette Spørgsmaal maa blive at afgjøre paa Basis af de i Meddomsretsdommen foreliggende Oplysninger, saa maa man efter min Mening komme til det Resultat, at disse Oplysninger ikke giver Hjemmel til at statuere, at enten Pollen eller Kufjord i Lovens Forstand er Fiskevær, og at Tiltalte derfor maa blive at fælde til Straf. Jeg antager, at Tiltalte passende kan fældes til en Mulkt af 40 Kroner uden Anbefaling til Benaadning.

Konklusion:

Jørgen Mathias Thomassen bør for ulovlig Handel bøde 40 — firti — Kroner til Talviks Herredskasse. I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler Tiltalte 60 — sexti — Kroner. Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokaterne Fr. Stang Lund og F. Borgen, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Thoresen: Jeg kommer til et andet Resultat end Førstvoterende, idet jeg stemmer for Ankens Forkastelse. Jeg antager, at efter hvad der i Dommens Præmisser er oplyst med Hensyn til de heromhandlede Fiskepladse Pollen og Kufjord, maa begge disse i Lovens Forstand ansees som Fiskevær. Angaaende Betydningen af dette Ord, med Hensyn til hvilket man ikke har nogen legal Definition, maa jeg lægge særlig Vegt paa, hvad der findes udtalt i den af Førstvoterende citerede Høiesteretsdom af 3 Juni 1899, Retstidende for s. A. Side 530, til hvilken Dom der refereres i en senere Høiesteretsdom af 11 Juli 1902, Retstidende for s. A. Side 817. Under førstnævnte Sag udtaler Førstvoterende, til hvis Votum Rettens øvrige Medlemmer har sluttet sig, bl. a.: „Naar Loven af 26 Mai 1866 § 10 bruger Udtrykket „Fiskeværene i Finmarken", kan den ikke forudsættes alene at sigte til de i den senere ophævede Lov om Handelen i Finmarken af 13 September 1830 omhandlede Fiskevær, hvor

Fiskerne stadig Aar efter Aar har Tilhold, men Udtrykket maa antages at omfatte ethvert Sted i Finmarken, hvor til given Tid en fiskende Almue er samlet." Saa heder det videre: „Det er uantageligt, at Paragrafen skulde have taget „Fiskevær" i en anden Betydning end den ældre Lov af 1830, der erklærer et Fiskevær at være ensbetydende med et Sted, hvor Almuen er samlet for at drive Fiskeri." De citerede Udtryk indeholder, som det vil sees, en ganske almindelig Definition af Ordet „Fiskevær" og knytter sig ikke til noget enkelt bestemt Fiskevær. Jeg mener, at denne Definition passer ganske bogstavelig paa de heromhandlede Fiskepladse, efter hvad derom er forklaret. Her har været en fiskende Almue tilstede, og her har været drevet et betydeligt Fiskeri, og mere kræves efter de af mig citerede Udtryk ikke. At Antallet af fremmede Fiskere for Pollens Vedkommende ikke har været stort, er saa; men alligevel kan der jo have været en „Almue" tilstede, og der kan have været drevet et betydeligt Fiske. For Kufjords Vedkommende heder det udtrykkelig, at derstedssidste Vinter foregik et godt Fiske, og at flere fremmede Fiskere var tilstede under Fisket.

Jeg antager saaledes man maa kunne sige, at her foreligger „Fiskevær" og vil derfor som anført votere for Ankens Forkastelse. Med Hensyn til de tilkjendte Salariers Størrelse er jeg enig med Førstvoterende.

Da det efter den stedfundne foreløbige Konferance er mig bekjendt, at min Anskuelse ikke deles af Rettens Flertal, finder jeg det unfornødent at forme nogen Konklusion.

Extraordinær Assessor, Advokat Mejdell: Jeg er i det Væsentlige enig med Andenvoterende. For mig har en Udtalelse fra Indredepartementets Konsulent for Fiskerisager, afgiven den 12 Mai 1899 og dokumenteret under nærværende Sag, adskillig Vegt. Den gaar ud paa følgende:

„De i § 10 af Lov af 26 Mai 1866 angivne Strækninger af Nordlands og Tromsø Amter, inden hvilke Paragrafen giver Fiskekjøbere med Fartøi Ret til Handel paa Fiskeværene i samme Omfang som Landhandlere, er de samme Strækninger, hvor det største Skreifiske foregaar og den ansatte Tid for denne Ret — fra 1 Februar til 30 April — er ogsaa den samme, hvori disse Fiskerier for det væsentligste foregaar.

Inden disse Amter forstaar jeg derfor Loven som bestemt at gjælde under Vinter- og Vaarfiskerierne efter Torsk — Skrei — og paa de Steder, der kaldes Fiskevær.

Ved denne Benævnelse forstaar jeg de Steder, hvor en Flerhed af Fiskere holder til under Fisket, enten i dertil opførte Huse, de saakaldte Rorboder, eller indlogerede hos de faste Beboere eller i egne Logisfartøier eller Baade, og hvorfra de søge ud til Fiskepladsen, og hvortil de vende tilbage med Fangsten.

Endskjønt Ordet „Vær" ellers bruges om en større eller mindre Samling Øer, Holmer og Skjær, er Benævnelsen „Fiskevær" ikke knyttet hertil, men bruges ligegodt om andre Lokaliteter — en Holme, en Bugt, en Havn eller en Strand — naar de er bebygget med Rorboder eller andre Huse, hvori Fiskerne holde til under Fisketiden, og uanseet om Bedriften foregaar mere eller mindre aarvist eller efter forskjellige Fiskesorter eller til forskjellige Aarstider.

For Finmarkens Vedkommende, hvor Fiske foregaar efter Skrei om Vinteren, efter Loddetorsk om Vaaren og om Sommeren og Høsten efter Torsk og andre Fiskearter, og hvor ingen Tidsgrændse er

sat for den i Loven omhandlede Ret til Handel fra Kjøbefartøi, antager jeg, at Benævnelsen „Fiskevær" i Loven maa tages i denne udstrakte Betydning."

Jeg finder endvidere, at der maa tages væsentligt Hensyn til den udtrykkelige Attestation af Meddomsretten, at „den anser det bevist, at baade Pollen og Kufjord af den fiskende Almue i Distriktet opfattes som Fiskevær."

Assessor Motzfeldt: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Reimers: Ligesaa.

Assessor Birkeland: Jeg voterer principalt for Meddomsretsdommens Ophævelse, idet der efter min Mening ikke i Sagen foreligger tilstrækkeligt Materiale til derpaa at besvare Retsspørgsmaalet, om Pollen og Kufjord er Fiskevær eller ikke. De nærmere Oplysninger, jeg savner, er for begge Steders Vedkommende navnlig, hvor stor fiskende Almue Vinteren 1901—1902 der var samlet, og i hvilket Forhold til indenbygds Antallet af de fremmede Fiskere var, fremdeles Størrelsen af det paa hvert Sted opfiskede Kvantum, samt om der var fremmødt flere Kjøbefartøier.

Da jeg efter Voteringen er i Minoritet og har at votere i Realiteten, stemmer jeg i denne for Ankens Forkastelse. Den efter min Mening over Sagsforholdet raadende Uklarhed antager jeg nemlig i Straffesag maa komme den Tiltalte tilgode, og jeg finder det ikke godtgjort, at Pollen og Kufjord ikke i Lovens Forstand kan være Fiskevær som af Tiltalte hævdet.

Med Hensyn til Salarierne er jeg enig med de tidligere Voterende.

Justitiarius Løchen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Høiesterets Dom blev derefter affagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

Ved Vestfinmarkens Politimesters Tiltalebeslutning af 3 Oktober 1902 er Jørgen Mathias Thomassen sat under Tiltale til Fældelse efter Lov af 8 August 1842 § 37, jfr. Lov 22 Juni 1863 og Lov 26 Mai 1866 for Vinteren 1901—1902 fra sin Skøite „Borghild" i Pollen og Kufjord at have drevet Handel med Kaffe, Raffinade, Risengryn o. l.

Det er bevist, at Tiltalte Vinteren 1902 har ligget i Pollen og Kufjord med sit Fartøi „Borghild", at han fra dette har kjøbt Fisk, som han delvis har betalt med Varer, delvis med Penge, at han til Fiskerne fra dette har solgt Kaffe, Raffinade, Risengryn o. l. Artikler, og at han for disse Varer har ladet Fiskerne betale med Fisk eller Penge — eftersom det har passet dem. Det er endvidere bevist, at der i Pollen gjennem mange Aar har foregaaet et jevnt sikkert, godt Fiske, hvortil den fiskende Almue ogsaa fra fremmede Steder — de nærmeste Sogn — ja endog helt nede fra Harstadkanten — har søgt hen. Vistnok har de fremmede Fiskeres Antal ikke været stort; men der har altid indfundet sig fremmede Fiskere der. Det er bevist, at det derstedsfindes Rorbod til Benyttelse for disse fremmede Folk, og at Kjøbefartøier pleier at møde op for at kjøbe Fisk. Retten finder det saaledes bevist, at Pollen maa ansees som et Fiskevær. Med Hensyn til Kufjord er det bevist, at det i gamle Tider har været et kjendt og søgt Fiskested, det bedste i hele Altenfjorden, og at Folk søgte did fra alle Kanter af denne; men at Fisket i de senere Aar i Kufjord ikke har været af samme Betydning som før, indtil der igjen sidste Vinter foregik et godt Fiske, og at flere fremmede Fiskere da samledes der for at fiske. I Kufjord er der ikke nu — imod hvad tidligere var Tilfælde — Rorbod; men de fremmede Fiskere, som ikke har Husbaade, pleier at

tage ind hos den nokſaa talrige Befolkning i Kufjord. Det er endvidere bevist, at baade Pollen og Kufjord af den fiskende Almue i Distriktet opfattes som Fiskevær. Retten tør derfor ikke benægte, at ogsaa Kufjord maa betragtes som Fiskevær. I Henhold til ovenanførte finder Retten, at Tiltalte maa blive at frifinde.

En Eiendom, som ved Tvangsauktion er frasolgt Eieren, kan ikke gjøres til Gjenstand for Exekution for vedkommende Skyldners Gjeld.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 20 Juni 1903 i Sagen L.-No 120 for 1 Session f. A.: O. M. Smeby (Advokat Rasch) mod Gaardbruger Mikkel Hoff (Advokat Schiander).

Nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder fremgaar af Præmisserne til Kristiania Overrets Dom af 9 September 1901. Ved denne blev saaledes kjendt for Ret: „Den paaankede Exekutionsforretning underkjendes. Processens Omkostninger ophæves".

Dommen er afsagt under Dissents, idet et af Rettens Medlemmer voterede for Stadfæstelse af den paaankede Exekutionsforretning med Ophævelse af Procesomkostningerne.

I Paavente af Dispensation fra Bestemmelserne om summa appellabilis — hvilken ogsaa er meddelt den 17 Marts 1902 — har O. M. Smeby ved Stævning af 3 Marts 1902 paaanket Overrettens Dom til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand: „At den paaankede Exekutionsforretning stadfæstes, og at Landhandler O. M. Smeby hos Gaardbruger Mikkel Hoff tilkjendes Processens Omkostninger for Overretten og Høiesteret".

Indstævnte Gaardbruger Mikkel Hoff har paastaaet Overrettens Dom stadfæstet og sig hos Appellanten tilkjendt Procesomkostninger.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Overretten og kan i det Væsentlige tiltræde, hvad Overrettens Flertal har anført. Kun skal man tilføie et Par Betragtninger.

Det er af alle erkjendt, at en Eiendom, der er solgt ved Tvangsauktion, ikke kan inddrages i Skyldnerens Konkursbo, selv om Thinglysning af Auktionsskjødet ikke har fundet Sted før Konkursen. Men kan Eiendommen ikke inddrages i Konkursboet, synes den heller ikke at kunne gjøres til Gjenstand for Exekution for vedkommende Skyldners Gjæld. Konkurs og Exekution er jo samme Slags Retsforfølgning. Den ene er Generalindførsel, den anden Separatindførsel. Beskytter Auktionsrekvirentens Ret Auktionskjøberen mod Konkurs, maa den ogsaa beskytte ham mod Exekution.

Forsaavidt Appellanten til Fordel for sig har paaberaabt en i „Retstidende" for 1894 Side 695 ff. indtagen Høiesteretsdom, skal det bemærkes, at Omstændighederne i hin Sag var særegne. Konflikten stod mellem en Exekution, afholdt i 1882 hos en Mand, som i 1870 ved Tvangsauktion havde kjøbt en Gaard, og en af denne Mand paa den forrige Eiers Vegne i 1881 udstedt Obligation. I 11 Aar havde han undladt at tage Auktionsskjøde, og han selv paastod, at han havde givet Afkald paa sin Ret efter Auktionen til Fordel for den forrige Eier. Under disse Omstændigheder maatte naturligvis Pantebøgernes Udvisende tillægges afgjørende Betydning.

Medens saaledes Overrettens Dom vil blive at stadfæste, findes Procesomkostningerne for Høiesteret at burde ophæves.

En af de Voterende kommer til samme Resultat som det dissenterende Medlem af Overretten og henholder sig i det Væsentlige til

hans Begrundelse. Derhos voterer han for Ophævelse af Omkostningerne for Høiesteret.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Overrettens Dom er saalydende:

Efter erholdt Opreisningsbevilling har Gaardbruger Mikkel Hoff ved Stævning af 16 August 1900 paaanket en af Lensmanden i Søndre Aurdal under 28 Juli 1899 hos Erik Hoff for Gjæld til Landhandler O. M. Smeby afholdt Exekutionsforretning, hvorved Sidstnævnte for Beregningssum Kr. 806,70 erholdt Udlæg i Gaarden Hoff, G.-No. 14, B.-No. 15 i Reinli Sogn samt Sagindretning og Vandfald.

Appellanten har paastaaet Exekutionsforretningen underkjendt og Indstævnte ilagt Sagens Omkostninger, medens Indstævnte, Landhandler O. M. Smeby, paastaar Forretningen opretholdt og sig tilkjendt Sagsomkostninger samt Appellanten ilagt Mulkt for unødig Trætte.

Sagens Sammenhæng er i Korthed følgende:

Under 22 Juni 1896 lod Søndre Aurdals Sparebank i Henhold til en forfalden Pantobligation stor Kr. 4 000 afholde Tvangsauktion over bemeldte, Appellantens Søn Erik Hoff tilhørende, Eiendom Hoff, der tilsloges Sparebanken for Kr. 9 800. Senere har Banken overdraget sit Bud til Appellanten, til hvem Auktionsskjøde blev udstedt og thinglæst 26 August 1899.

Det er paa det Rene, at Debitor ikke var varslet om den uden forudgaaende Indkaldelse til Forligelseskommissionen afholdte Auktion paa den i Sparebankloven § 12 foreskrevne Maade, ligesom Auktionen efter Indstævntes Paastand angivelig heller ikke var bekjendtgjort paa lovbefalet Maade. Den findes i ethvert Fald ikke indtaget i det under Auktionsforretningen angivelig fremlagte No. af „Kundgjørelsestidende". Indstævnte har anført, at det nok er muligt, uden at han dog med Bestemthed kan udtale sig derom, at han havde hørt denne Auktion omtale, da den paagjældende Exekution blev afholdt, men da der klæbede saa store Feil ved den, antog han at skulle vinde Panteret for sin Fordring ved Afholdelse af Exekution og dennes snarlige Thinglysning. Ved Exekutionsforretningen var ifølge den fremlagte Udskrift Debitor, Erik Hoff, tilstede og bad Udlæg taget i nævnte Eiendom med Sagindretning og Vandfald, hvilke han erklærede for sig tilhørende.

Appellanten gjør principalt gjældende, at Exekutionsforretningen ikke kan opretholdes af den Grund, at Indstævnte ved dens Afholdelse var vel vidende om, at Appellanten og ikke Erik Hoff var Eier af Gaarden Hoff. Subsidiært bemærker han, at selv om han ikke nyder den fulde og beskyttede Ret som Eier, maa han dog nyde den Retsbeskyttelse som Søndre Aurdals Sparebank havde Krav paa med Hjemmel af den til Grund for Auktionen liggende Pantobligation, der angivelig fremdeles hefter paa Eiendommen.

Indstævnte har hertil bemærket, at Auktionen paa Grund af de begaaede Feil ikke kan tillægges nogen Retskraft, at han maatte anse Erik Hoff baade formelt og reelt som Gaardens Eier, at det saaledes var ganske naturligt, at han lod Exekutionen afholde, og at det neppe er tvivlsomt, at der ved denne er vundet en gyldig Ret. Dernæst omhandler Indstævnte Forholdet mellem Appellanten og Sønnen Erik Hoff, men disses Mellemværende finder Retten efter sin Opfatning af Sagen ikke at burde indgaa paa, idet kun skal bemærkes, at Indstævnte har paastaaet, at Erik Hoff selv kunde have ordnet sine Forpligtelser til Sparebanken, men undlod det efter Appellantens Paavirkning og Raad. Dette Anbringende er imidlertid benægtet af Appellanten og er ikke fuldt bevist.

Retten skal bemærke, at Indstævnte ikke kan bygge nogen Ret for sig paa den Omstændighed, at Debitor, Erik Hoff, ikke har erholdt det ham efter Loven

tilkommende Varsel, ligesaalidt som paa mulige Feil ved Auktionens Bekjendtgjørelse, Indsigelser, som forøvrigt maatte have været gjort gjældende gjennem Paaanke af Auktionen, hvilket ikke er skeet. Derimod antager Retten, at den Omstændighed, at Indstævntes Debitor, Erik Hoff, før Auktionens Afholdelse, var Eier af den Eiendom, hvori Udlæg er skeet, samt at Appellanten først efter Exekutionens Afholdelse har erholdt thinglæst Auktionsskjøde paa samme, maa være tilstrækkelig til Exekutionsforretningens Stadfæstelse, idet man her, hvor der handles om en tvungen Retshandling, ikke antager at kunne lægge nogen Vægt paa, at Indstævnte før Exekutionen kan have hørt Auktionen omtale (se Aubert: Obligationsrettens spec. Del 3 Bind Side 205 flg., kfr. Side 169).

Exekutionsforretningen vil derfor blive at stadfæste, medens Processens Omkostninger antages at kunne ophæves. Arnet Olafsen, kst.

Under Tvivl om manglende Thinglæsning in casu er absolut afgjørende dissenterer jeg ikke. Joh. Knap.

Jeg antager, at Exekutionen maa underkjendes. Jeg er enig i, at de paaklagede Feil ved Tvangsauktionens Forberedelse ikke nu efter Udløbet af fatalia appellationis et restitutionis kan rokke Auktionens Gyldighed; men denne Omstændighed maa efter min Opfatning ogsaa føre til, at den i Eiendommen for den forrige Eiers Gjæld nu afholdte Exekution maa annulleres. Den Omstændighed, at vor Lovgivning ikke har paabudt, at en over fast Eiendom afholdt Tvangsauktion og det gjorte Buds Approbation skal thinglæses, kan efter min Mening ikke ophæve Tvangsauktionens legale Virkninger, der først og fremst er, at den tidligere Eiers Eiendomsret udslettes. Eiendommen er ham frasolgt ved en offentlig judiciel Akt og den bør da ikke længer kunne gjøres til Gjenstand for Udlæg for hans Gjæld. Saafremt Indstævnte mener sig at kunne gjøre personligt Ansvar gjældende mod Appellanten paa Grund af dennes Forhold før og under Auktionen samt i Anledning af den meddelte Approbation, antages dette Ansvar at maatte gjøres gjældende a prima instantia efter forudgaaet Forligsmægling.

Jeg er enig i Procesomkostningernes Ophævelse. Wilh. Andersen.

Efter nærmere Overveielse gaar jeg over til Assessor Andersens Votum. Tvangsauktioner navnlig over fast Eiendom formenes med Hensyn til Eiendomsrettens Overgang fra den tidligere til den nye Eier at staa i en egen Klasse, navnlig ligeoverfor Thinglæsningsvæsenet. Tvangsauktionen paavirker tidligere thinglæste Obligationers Stilling, idet de kunne blive ugyldige som Heftelser. En saaledes af Auktionen paavirket Obligation kan selvfølgelig ikke paany komme i Kraft ved efter Auktionen at komme i godtroende Tredjemands Eie. Retshandlingen Tvangsauktion forudsættes saaledes i Lovgivningen at være saadan senere Retserhverver bekjendt, uagtet intet derom er thinglæst. Her i Sagen, hvor Tvangsauktionen har overstaaet fatalia og altsaa er upaaankelig og hvor Exekutionsrekvirenten ikke tør benægte „at have hørt Auktionen omtale" før (eller „ved") Exekutionen, synes det saameget betænkeligere at stadfæste Exekutionen. At Auktionen qu maaske med Føie kunde ved Paaanke være ophævet, er denne Sag uvedkommende. Joh. Knap.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 37—38. **Onsdag 16de September** **1903.**

Domme.

Spørgsmaal om, hvorvidt den, de retmæssige Bærere af et Familienavn tilkommende Ret til at forbyde Andre at antage Navnet, kan antages ogsaa at gaa over paa den, som i sin Tid fra samtlige Navnets dengang retmæssige Bærere erholder Samtykke til Navnets Antagelse, eller om et saadant Samtykke alene meddeler vedkommende en Ret til selv at bære Navnet, men ikke tillige Retten til at kræve det beskyttet mod Andres Tilegnelse.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 20 Juni 1903 i Sagen L.-No 119 for 1ste Session f. A.: Løitnant i Marinen C. N. Stranger (Advokat P. A. Holm) mod Halfdan Stranger eller Hansen (Advokat Rieber-Mohn).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til den af Kristiania Byret den 5 Oktober 1901 afsagte Dom. Ved denne blev saaledes kjendt for Ret:

„Halfdan Stranger bør for Løitnant C. N. Strangers Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger ophæves."

Dommen blev afsagt under Dissents, idet et af Rettens Medlemmer voterede for, at „Halfdan Stranger eller Hansen kjendes uberettiget til at benytte Familienavnet Stranger." Ogsaa denne Voterende stemte for Ophævelse af Processens Omkostninger.

Ved Stævning af 4 April 1902 har Løitnant C. N. Stranger indbragt Dommen for Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellantens Paastand er saalydende:

„At Indstævnte Halfdan Hansen (eller Stranger) kjendes uberettiget til at benytte Familienavnet Stranger og tilpligtes at betale Appellanten Sagsomkostninger for Byret og Høiesteret."

Indstævnte har paastaaet sig frifunden og tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten (dens Pluralitet) og finder i det Væsentlige at kunne henholde sig til dens Begrundelse.

Appellanten findes at burde tilsvare Indstævnte Processens Omkostninger for Høiesteret.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Løitnant i Marinen C. N. Stranger, til Indstævnte, Halfdan Stranger, 250 — to hundrede og femti — Kroner.

Byrettens Dom er saalydende:

C. N. Nilsen, der paa Spindesiden nedstammer fra Familien Stranger, erholdt ved Høiesterets Resolution af 28 Februar 1893 Tilladelse til at antage Navnet Stranger som Familienavn, hvilket Navn dengang alene bares af Enke efter Skibsreder Plade Stranger, Hanna Stranger, hvis Samtykke til Navneforandringen var erhvervet.

I Aaret 1898 blev der tiltrods for den af ovennævnte C. N. Stranger derimod nedlagte Protest meddelt Grosserer Amund Hansens syv Børn, der ligesom C. N. Stranger paa Spindesiden nedstammer fra Familien Stranger, kongelig Tilladelse til at antage Navnet Stranger som Familienavn. Bevillingen meddeltes for 6 af Børnene ved kongelig Resolution af 14 Juli nævnte Aar, og for et af dem, Halfdan Hansen, særskilt ved kongelig Resolution af 19 August næstefter.

Efter forgjæves anstillet Forligsmægling har Marineløitnant C. N. Stranger ved Stævning af 20 Marts 1901 sagsøgt ovenanførte Halfdan Hansen eller Stranger med Paastand om, at han kjendes uberettiget til at benytte Familienavnet Stranger og tilpligtes at betale Søgsmaalets Omkostninger. Citanten har i Anledning af, at han alene har rettet Søgsmaalet mod det ene af vedkommende Børn bemærket, at han gaar ud fra, at de øvrige vil respektere Udfaldet af nærværende Sag.

Indstævnte har nedlagt Paastand om Frifindelse med Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger.

Jeg skal bemerke:

Det fremgaar af det irettelagte Slægtsregister, Dokument 4, og maa derhos ansees paa det rene mellem Parterne, at Stranger er at betragte som et gammelt Familienavn, der kan forlanges retslig beskyttet.

Ved det erhvervede Samtykke fra den eneste Bærer af Navnet Stranger i Forbindelse med den kongelige Bevilling, indeholdende det Offentliges Anerkjendelse — jfr. HRdom i „Retstid." 1899 Side 772 og følgende — antages Citanten, der som blot cognatisk beslægtet med Familien Stranger, tidligere ingen Ret havde til at kalde sig Stranger — se den citerede Høiesteretsdom, — at have erholdt fuldgyldig Hjemmel til det af ham antagne Navn og saaledes at maatte betragtes paa samme Maade, som om han i Egenskab af Agnat havde baaret Navnet. Ligesom Citanten derfor ikke selv kan berøves Navnet Stranger, saaledes maa han i Kraft af sin erhvervede Ret ogsaa kunne modsætte sig andres Tilegnelse af Navnet.

Da nu Indstævnte alene er Cognat i Forholdet til Familien Stranger og saaledes ingen Ret har havt til at antage dette Navn uden Samtykke fra Citanten som retmæssig Bærer af Navnet, maa Indstævnte ansees uberettiget til at kalde sig Stranger, idet den ham meddelte Bevilling i Henhold til ovennævnte Høiesteretsdom herimod ikke kan komme i Betragtning.

Det sees af det anførte Slægtsregister, at der meget langt tilbage i Tiden, to Gange har hændt, at Personer, hvis Mødre før deres Giftermaal har baaret Navnet Stranger, har optaget dette Navn, i hvilken Anledning Indstævnte paaberaaber sig, at „begge Sagens Parter kun har holdt sig til gammel Praxis i Familien ved at kalde sig Stranger." Det anførte Forhold kan dog klarligen ikke hjemle Indstævnte — ligesaalidt som Citanten — nogen Ret til Navnet.

Den kongelige Resolution om Tilladelsen for Indstævnte til at antage Navnet Stranger er indtaget i „Norsk Kundgjørelsestidende" for 13 September 1898, medens Citanten først i Marts Maaned 1901 skred til Sagsanlæg mod Indstævnte, og denne har i den Anledning subsidiært gjort gjældende, at Citanten i ethvert Fald har forspildt sin Ret overfor Indstævnte ved at lade det hengaa saa lang Tid inden Retsforfølgning blev indledet. Citanten har imidlertid angaaende Aarsagen hertil givet en Forklaring, der efter Omstændighederne synes fyldestgjørende. Jeg antager, at Citanten maa have sit Krav i Behold.

I Henhold til det anførte voterer jeg for, at Citantens Paastand tages tilfølge, idet dog Procesomkostningerne antages at burde ophæves.

C. F. Jensen.

Jeg finder Spørgsmaalet i nærværende Navnetvist temmelig tvivlsomt og er kommen til et fra Førstvoterende afvigende Resultat. Jeg antager nemlig ikke, at Citanten i det foreliggende Tilfælde har tilstrækkelig Føie til at anse sig som Eneberettiget til at føre Familienavnet Stranger, ialfald ikke overfor Indstævnte eller andre Cognater.

Det har klarligen ikke ved Resolutionen af 28 Februar 1893 været tilsigtet at overføre en saadan Eneret til ham, hvilket bedst kan sees deraf, at de senere Resolutioner af 1898 gav Indstævnte og hans Søskende, der ligesom Citanten selv er cognatisk beslægtede med den nu uddøde Strangerfamilie, lignende Tilladelse til at føre dennes Navn som Familienavn.

I og for sig — altsaa uden Hensyn til Resolutionerne — er begge Sagens Parter — som blotte Cognater — lige nære eller lige uberettigede til at føre Familienavnet Stranger. Da Citanten i 1893 erholdt Tilladelse til at antage det, anser jeg det for utvilsomt, at dersom der da havde existeret nogen, der som Agnat i de Grene af Familien, som forlængst (i det 16de og 17de Aarhundrede, jfr. Slægtstavlens Dokument 4) havde antaget Navnet, med Rette bar det, og hvis Samtykke Citanten ikke havde erhvervet, vilde denne have kunnet protestere mod hans Antagelse af det og i Tilfælde kunnet faa Dom for hans Uberettigelse dertil uden Hensyn til Resolutionen af 1893, jfr. den ogsaa af Førstvoterende citerede Høieretsdom i „Retstid." for 1899 Side 772 o. flg. At Citanten dengang ingen Vanskeligheder mødte i saa Henseende, kan derfor ikke tilskrives Resolutionen, men ene og alene den Omstændighed, at han havde erhvervet Tilladelse til at antage Navnet af den sidste Strangers Enke, og der saaledes dengang ingen Bærer af Navnet var eller overhovedet nogen, som kunde gjøre ham dette stridigt.

Men ligesom Resolutionen af 1893 saaledes i og for sig alene ikke havde kunnet gjøre det muligt for Citanten at bevare det i Henhold til samme antagne Strangernavn mod nogen agnatisk Strangers Protest eller overhovedet kan tillægges Betydning overfor Agnaternes Ret til at forbyde Cognaterne at føre Familienavnet, saaledes skjønner jeg ikke, at Resolutionen, selv om det havde været dens Hensigt, hvad det som oven bemærket ikke kunde være, havde været istand til at skaffe ham nogen Eneret til Familienavnet i Lighed med den, som antages alene at tilkomme Agnaterne; thi naar Resolutionen ikke formaar at beskytte en Cognat mod Agnaternes Protest, synes dette at være tydeligt Tegn paa, at den overhovedet ikke kan medføre en med Agnaternes ligestillet Ret. Skulde Citanten have kunnet erholde saadan Ret, maatte der formentlig have foreligget mere end blot det erhvervede Samtykke fra Skibsfører Plade Strangers Enke, ibet Citanten ialfald maatte have været formelig adopteret, jfr. „Retstid." anf. Sted Side 772—73, noget, hvorom jeg forøvrigt i det foreliggende Tilfælde ikke behøver at udtale mig nærmere.

Efter det anførte antager jeg saaledes, at Citanten ikke har nogen Eneret til det af ham antagne Familienavn overfor Indstævnte, der ligesaavel som Citanten er Cognat i Forhold til Strangerfamilien, uden at jeg dog herved vil have afgjort noget for det Tilfælde, at Sagen havde været reist mod en ganske fremmedt som maatte have antaget Navnet. At Citanten tidligere end Indstævnte har antaget og erhvervet Tilladelse ved høieste Resolution til at antage Navnet, kan jeg saaledes ikke tillægge nogen Betydning, og det vilde formentlig ogsaa gjøre et temmelig maadeligt Indtryk, om den ene Cognat ved paa saadan Maade tilfældigvis at komme den anden i Forkjøbet, alene derved skulde faa Ret til at forhindre denne fra at antage et Familienavn, som de begge er fuldstændig lige nært berettigede eller uberettigede til at føre. Heller ikke vil jeg have udtalt noget om

det Tilfælde, at Citanten i Henhold til erhvervet Resolution havde antaget et hidtil ubenyttet Navn som Familienavn f. Ex. Arstal, Werlaud, Neslein (Inversion af Nielsen) o. fl. lign., der ikke bringer Tanken hen paa nogen anden bestemt Familie, i hvilket Tilfælde der vistnok med Føie kan være Spørgsmaal om at anse dem, der først har antaget et saadant Navn, for eneberettiget dertil ovenfor andre, der senere maatte ønske at antage det.

Idet jeg er enig med Førstvoterende i Ophævelse af Sagsomkostningerne, bliver det min Konklusion:

Halfdan Stranger bør for Løitnant C. N. Strangers Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves.

Edward Hambro.

Jeg er enig med Andenvoterende Assessor Hambro.

Fredr. Sommerschild.

Foranlediget ved Andenvoterendes Betragtningsmaade skal jeg supplere mit Votum med følgende Bemærkninger:

Sagens Hovedspørgsmaal er, saavidt skjønnes, hvorvidt den, de retmæssige Bærere af et Familienavn tilkommende Ret til at forbyde andre at antage Navnet, kan antages at gaa over paa den, som fra Navnets samtlige retmæssige Bærere — in casu Hanna Stranger — erholder Samtykke til Navnets Antagelse, eller om et saadant Samtykke alene meddeler vedkommende en Ret til selv at bære Navnet, men ikke tillige Retten til at kræve det beskyttet mod andres Tilegnelse. Under fuld Erkjendelse af dette Spørgsmaals Tvivlsomhed forekommer det mig dog rettest at tillægge Samtykket den ovennævnte videregaaende Betydning. Ligesom det i sig selv synes rimeligt, at der erhverves en Ret af samme Udstrækning, som Navnets retmæssige Bærere selv har, saaledes vil den modsatte Opfatning kunne lede til, at Familienavnet prisgives Occupanters Tilegnelse, hvorpaa man i nærværende Sag har et Exempel.

Paa den Omstændighed, at Indstævnte er cognatisk beslægtet med Familien Stranger, kan jeg efter den Opfatning, som med Hensyn til Cognaterne er gjort gjældende i den i „Retstid." for 1899 Side 722 og følgende indtagne HRDom, ikke lægge nogen Vægt, idet Cognaterne i heromhandlede Forbindelse antages at maatte sidestilles med enhver anden til vedkommende Navn uberettiget.

C. P. Jensen.

Seet: Edward Hambro.

Efterat Eierne af et Dampskib (Indstævnte for Høiesteret) havde bortforpagtet det i Maanedsbefragtning til et udenbys Firma, bortfragter dette atter Fartøiet til en bestemt Tur til Appellanten for Høiesteret. Medens det i Hovedcertepartiet var forbeholdt, at Fartøiet ikke af Befragterne skulde kunne dirigeres andenstedshen, end hvor det kunde «always safely lie afloat», heder det i det sidste Certeparti, at Fartøiet skulde gaa saa nær op til sit Bestemmelsessted «as she may safely get and lie not always afloat». Paa Grund af det sidste Certepartis Uoverensstemmelse med Hovedcertepartiet nægter Rederiet at lade Fartøiet udføre den sidste Reise, hvorefter den sidste Befragter (Appellanten for Høiesteret) sagsøger Eierne til Erstatning, idet han paastaar at kunne holde sig til Fartøiet som havende Søpanteret i dette. Søpanteret ikke antaget i det foreliggende Tilfælde at tilkomme Befragteren.

Høiesterets Votering og Dom af 25 Juni d. A. i Sagen L.-No. 121/1 Sessions 1903: C. A. Forsberg (Advokat F. M. Bugge) mod Dampskibet „Skandia"s Rederi, Fredriksen & Co. (Advokat H. Blichfeldt).

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere faktiske Omstæn-

digheder henviser jeg til den af Kristiania Søret under 26 Juni 1901 afsagte Dom. Ved denne blev Indstævnte, „Scandia"s Rederi, Fredriksen & Co., Mandal, frifunden for Citanten C. A. Forsbergs Tiltale, hvorhos der tilkjendtes Indstævnte 200 Kr. i Procesomkostninger.

Sørettens Dom er af C. A. Forsberg paaanket til Høiesteret, hvor der for ham er nedlagt saadan Paastand:

„Principalt:

At Appellanten til Fyldestgjørelse af sin Fordring ifølge Dom af 6 December 1899, £ 180 — i denne Myntsort eller i norske Penge efter Betalingens Kurs — med 4 pCt. Rente fra 27 December 1898 samt Kr. 200 i Procesomkostninger, kjendes berettiget til som Søpanthaver at stille Dampskibet „Scandia" til offentlig Auktion, og at Appellanten hos Indstævnte tilkjendes Procesomkostninger for Søretten og Høiesteret.

Subsidiært:

1. At Indstævnte tilpligtes at betale Appellanten £ 180 — i denne Myntsort eller i norske Penge efter Betalingens Kurs — med lovlige Renter fra 2 Juni 1900 og Procesomkostninger for Søretten og Høiesteret, og
2. at Appellanten til Fyldestgjørelse af denne Fordring kjendes berettiget til som Søpanthaver at stille Dampskibet „Scandia" til offentlig Auktion."

For Indstævnte er der nedlagt Paastand om Søretsdommens Stadfæstelse og Tilkjendelse af Sagsomkostninger ved Høiesteret.

Som det principale Grundlag for sin Paastand gjør Appellanten gjældende, at han derved, at det af ham indgaaede Certeparti af 25 Oktober 1898 er bleven brudt fra Bortfragterens Side, har erhvervet foruden Ret til Erstatning hos sine Medkontrahenter tillige en Ret til for dette Erstatningskrav at holde sig til Skibet, uanseet hvorvidt der er noget at lægge dettes Eiere tillast eller ikke. Han mener, at hans Medkontrahenter Røed & Sørensen, der var Tidsbefragtere af Skibet, var at betragte som dettes Redere, dengang de afsluttede Fragtkontrakten af 25 Oktober 1898, og at det derfor følger af Søfartslovens § 268 No. 4 sammenholdt med § 275, at der tilkommer Fordringen Søpanteret.

Jeg kan ligesaalidt som Søretten slutte mig til denne Opfatning. Certepartiet er afsluttet paa de sædvanlige Betingelser, hvorefter Skibet af Eierne er udrustet og forsynet med Besætning og Fører, der vedbliver at staa i Eiers Tjeneste. Men under disse Omstændigheder kan jeg ikke finde det tvivlsomt, at det vedblivende er Skibets Eiere, som ogsaa er dets Redere, uanseet at de har paataget sig Forpligtelse til inden visse Grændser at udføre de Reiser, som Tidsbefragterne begjærer foretaget, og at det foreliggende Tilfælde derfor ikke gaar ind under Søfartslovens § 268 No. 4. Forholdet er væsentlig forskjelligt fra det, der vilde foreligge, om Eierne havde overladt nogen Skibet til Fart, efterat Laan- eller Leietageren, som blev indsat i Besiddelsen af Skibet, har forsynet det med det fornødne til Farten, og navnlig ansat Skipper og Mandskab. Til dette sidste Forhold, at Skibet er overladt i nogen andens Besiddelse med Tilladelse til Brug for egen Regning, og udelukkende dertil, antager jeg, at der er sigtet ved Søfartslovens § 275, hvor der tales om det Tilfælde, at et Skib af Eieren er overladt til en anden til Brug i Søfart for egen Regning. Men Skibet kan ikke siges at være overladt en anden til Brug for

egen Regning, hvor det som ved almindelig Tidsbefragtning fremdeles er i Eierens Besiddelse, idet kun denne har paataget sig visse Forpligtelser ligeoverfor Befragteren, hvad Skibets Brug angaar. At Bestemmelsen ikke tilsigter at omfatte almindelig Tidsbefragtning, fremgaar ogsaa af den tilsvarende Bestemmelse i den svenske Sølov, der begynder saa: «Har fartygs egare till annan öfverlåtit sit fartyg att föra eller föra låta». Hvorvidt Bestemmelsen i § 275 medfører, at den, der af Leietageren befragter Skibet, for mulig Erstatning i den Anledning faar Søpanteret i Skibet, er omtvistet og kan maaske navnlig efter Udtalelser i de danske og svenske Motiver stille sig tvivlsomt. Men jeg finder det som sagt ikke tvivlsomt, at denne Bestemmelse ikke er anvendelig paa almindelig Tidsbefragtning, og at man derfor heller ikke i § 274 har nogen Hjemmel til at anse Søpanteret begrundet i et Tilfælde som det foreliggende.

Subsidiært har imidlertid Appellanten paaberaabt sig, at Skibets Eiere ikke i den under Sagen omhandlede Bestemmelse i Certepartiet af 25 Oktober, havde gyldig Grund til at trække Skibet tilbage, at de altsaa, ved at gjøre dette, selv har handlet retsstridig, og at Appellanten paa Grund heraf har faaet saavel et personligt Erstatningskrav paa Eierne som Ret til for dette at holde sig til Skibet.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Berettigelsen af, at Skibet blev trukket tilbage, er jeg kommen til samme Resultat som Søretten, og jeg kan forsaavidt i det Væsentlige henholde mig til dennes Begrundelse. Jeg skal kun tilføie, at det efter min Mening ikke kan komme an paa, hvorvidt den Forpligtelse, som Certepartiet af 25 Oktober paalagde udover, hvad der var hjemlet ved Tidscertepartiet af 9 Juli, kan karakteriseres som værende af væsentlig Betydning eller ikke. Det er Certepartiet af 9 Juli, der er afgjørende for Eiernes Forpligtelse, og disse kan ikke pligte at paatage sig noget, der ligger udenfor de saaledes overtagne Forpligtelser eller endog strider mod udtrykkelig tagne Forbehold.

Paa Grund af den Opfatning, jeg saaledes har af Spørgsmaalet om, hvorvidt der er handlet retsstridig fra Eiernes Side, finder jeg det unødigt nærmere at drøfte den fra Indstævntes Side fremsatte Indsigelse, at et Retsbrud fra Eiernes Side i hvert Fald ikke vilde kunne begrunde nogen Ret for Appellanten til direkte at gjøre Ansvar gjældende mod disse, med hvem han ikke stod i noget Kontraktsforhold.

I Henhold til det anførte vil jeg votere for Søretsdommens Stadfæstelse, idet jeg derhos finder, at Appellanten bør erstatte de Indstævnte Processens Omkostninger ogsaa for Høiesteret.

Konklusion:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, C. A. Forsberg, til Indstævnte, „Scandia"s Rederi, 450 — fire hundrede og femti — Kroner.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg vil kun nærmere præcisere, hvad Førstvoterende har berørt, at den her omtvistede Fordring allerede efter sin Beskaffenhed overhovedet formentlig er udelukket fra at nyde Søpanteret. Søpanteret skulde i Tilfælde tilkomme Fordringen ifølge den Bestemmelse i Søfartslovens § 268 No. 4, der indrømmer saadan Ret til Fordringer, der grunder sig paa Misligholdelse af Kontrakt, som Rederen eller Fuldmægtig har afsluttet. Men her er ikke Tale om Kontrakt, som Rederen, det vil sige Fredriksen & Co., selv har afsluttet. Og her er

heller ikke Tale om Kontrakt, som de ved sin Fuldmægtig har afsluttet. Vistnok angiver Certepartiet af 25 Oktober 1898 sig at være afsluttet „for Rederne ifølge telegrafisk Autorisation fra Røed & Sørensen". Men Røed & Sørensen havde ingen Fuldmagt til at indgaa dette Certeparti, og de havde overhovedet ikke Fuldmagt til at bortfragte Skibet i Rederens Navn. Hvad de i Kraft af sit Certeparti var berettiget til, det var at bortfragte Skibet til andre i eget Navn og for egen Regning. Det er denne Beskaffenhed ved den heromhandlede Fordring, der gjør, at den af Appellanten paaberaabte Dom i Retstidende for 1901, Side 369 flg. ikke danner noget Præjudikat for nærværende Sag. I hin Sag handledes der om Fordringer, der efter sin Beskaffenhed utvivlsomt gav Søpanteret.

Assessor Stang: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og tiltræder ogsaa Andenvoterendes Bemærkninger.

Assessor Thoresen: Ligesaa.

Extraordinær Assessor, Advokat Mejdell: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg ved Sagens Afgjørelse navnlig lægger Vægt paa de Betragtninger, der er gjort gjældende af Andenvoterende.

Assessor Birkeland: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor Mejdell.

Assessor V. Scheel: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Kristiania Søretsdom er saalydende:

Efterat Fredriksen & Co. som Eiere af Dampskibet „Scandia" af Mandal ved Certeparti af 9 Juli 1898 havde bortforpagtet nævnte Dampskib til Røed og Sørensen hersteds i Maanedsbefragtning (Timecharter), først for et Tidsrum af 3 Maaneder, hvilken Tid senere, efter Forbehold i Kontrakten, blev forlænget, bortforpagtede Røed & Sørensen ved en Agent i Fredrikstad samme Fartøi til C. A. Forsberg dersteds ved Certeparti af 25 Oktober 1898, hvorefter Fartøiet ved Forsbergs Lasteplads, Greaker pr. Sarpsborg, omkring 7 November næstefter skulde indtage en Ladning Kantsten og Gadesten, ialt ikke over 400 Tons, dermed afgaa til Ramsgate og der levere Lasten mod en Fragt af 9 Shilling br. Sterling pr. Ton.

Fartøiet fremmødte imidlertid ikke efter sidstnævnte Certeparti ved Lastepladsen og Rederiet nægtede at udføre den der aftalte Reise, efter hvad der under Sagen er oplyst, fordi det i Certepartiet var betinget, at Fartøiet skulde gaa saa nær op til Ramsgate «as she may safely get and lie not always afloat», medens det i Hovedcertepartiet af 9 Juli 1898 var forbeholdt, at Fartøiet ikke af Befragterne skulde kunne dirigeres andetsteds hen, end hvor det kunde «always safely lie afloat».

Paa Grund af dette Brud paa Certepartiet af 25 Oktober 1898 anlagde C. A. Forsberg ved Søretsstævning af 23 December 1898 Søgsmaal mod Røed & Sørensen til Erstatning, og blev disse ved Sørettens Dom af 6 December 1899 i Henhold til en i Certepartiet truffen særlig Bestemmelse om den Erstatning, der skulde svares for Tilfælde af Kontraktsbrud tilpligtet at betale C. A. Forsberg de paasøgte 180 Pound Sterling (= Fragtens beregnede Beløb) med 4 af Hundrede i aarlig Rente fra 27 December 1898 til Betaling sker og 200 Kroner i Sagsomkostninger.

I Stævningen forbeholdt Citanten sig Adgang til ogsaa at søge Regres hos „Scandia"s Rederi, som forøvrigt af de Indstævnte blev adciterede under Sagen.

Da Røed & Sørensen senere kom under Konkurs og Dækning for det tilkjendte Beløb ikke var at erholde hos dem, har C. A. Forsberg ved Søretsstævning af 1 Juni 1900 anlagt nærværende Sag og derunder efter forgjæves prøvet Forligsmægling nedlagt saadan

Paastand:

1. „At Indstævnte, Dampskibet „Scandia"s Rederi, Fredriksen & Co. i Mandal, tilpligtes at betale til Citanten C. A. Forsberg overensstemmende med Dom af 6 December 1899 som Skadeserstatning for det i Sagen omhandlede Certepartibrud 180 Pounds britisk Sterling enten i denne Myntsort eller i norske Penge efter Kurs paa Betalingstiden med lovlige Renter af Erstatningsbeløbet (subsidiært paastaaes Erstatning efter Skjøn) og Sagsomkostninger Kr. 200,00.
2. At Indstævnte tilpligtes at betale Citanten nærværende Søgsmaals Omkostninger.
3. At Citanten til Fyldestgjørelse af disse Fordringer med senere paaløbende Renter og Omkostninger kjendes berettiget til at bortsælge Indstævntes Dampskib „Scandia" ved offentlig Auktion."

De Indstævnte, der har vedtaget Kristiania Søret som Forum, har paastaaet sig frifundne med Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger. Foruden at fastholde, at Rederiet maatte være fuldt berettiget til at nægte Opfyldelse af Certepartiet af 25 Oktober 1898, naar de deri af Bortfragteren overtagne Forpligtelser var videregaaende og ugunstigere for Rederiet end efter det af dette indgaaede Certeparti af 9 Juli s. A., har de Indstævnte ogsaa subsidiært fremført forskjellige andre Indsigelser. De har saaledes gjort gjældende, at Citanten ved først engang at rette sit Søgsmaal mod Røed & Sørensen maa antages at have opgivet sit mulige Krav mod de Indstævnte, at dette Krav, forsaavidt det støttes til en Panteret for Citanten „i Fartøiet i Henhold til Søfartslovens 11te Kapitel" er præskriberet, at der ikke kan tilkjendes Citanten nogen videregaaende Erstatning end for det virkelig lidte Tab, idet den specielle Bestemmelse i Certepartiet af 25 Oktober 1898 om Erstatningens Størrelse er de Indstævnte uvedkommende, og endelig, at det ikke er godtgjort, at Citanten er paaført noget Tab.

Retten anser det unødvendigt at indlade sig paa disse forskjellige subsidiære Indsigelser, idet man antager, at de Indstævnte maa gives Medhold i, at Citanten ingen Ret havde til at kræve Certepartiet af 25 Oktober 1898 opfyldt, naar dette i Punkter af væsentlig Betydning afveg fra Certepartiet af 9 Juli 1898, som var dets Hjemmel, og at den ovenfor anførte Betingelse «not always afloat» var et saadant væsentligt Punkt. De første Befragtere, Røed & Sørensen, kunde ingen større Ret overdrage, end de selv havde, og de Indstævntes Ansvar vil være uberørt af, om Røed & Sørensens nærmere Forhold til Fartøiet var Citanten bekjendt eller ikke. Det er endvidere paa det Rene, at de Indstævnte, forinden de af den ovennævnte Grund nægtede at opfylde Certepartiet af 25 Oktober 1898, gjentagne Gange varslede Citanten derom.

I Henhold til det Anførte antages det heller ikke at kunne være Spørgsmaal om, at Citanten for sit Erstatningskrav ligeoverfor Røed & Sørensen skulde have erhvervet nogen Panteret i Fartøiet.

Nu har vistnok Citanten ligeoverfor det af de Indstævnte derom anførte ikke uden videre villet erkjende, at „Scandia" ikke kunde komme ind i Ramsgates Havn «always afloat» og har derhos gjort gjældende, at denne Klausul i Certepartiet af 9 Juli 1898, om de Indstævnte maatte ansees beføiede til at fastholde den, i ethvert Fald ikke kunde berettige dem til ganske at unddrage Fartøiet fra vedkommende Reise, men alene bevirke, at det, hvis Fartøiet ikke kunde komme helt ind i Havnen, vilde paaligge Befragteren eller Ladningsmodtageren at bekoste Lad-

ningen ilandbragt i Lægtere eller lignende. Det sidst anførte vilde dog efter Rettens Formening være at tillægge Klausulen en for indskrænket Betydning.

Bortseet fra de Vanskeligheder og Uleiligheder, som derved forøvrigt kunde voldes Fartøiet, maa det nemlig være klart, at dette vilde kunne løbe en saa meget større Risiko for Søskade ved at afgaa til en Havn, hvor det ikke kunde komme helt ind og ligge flot. Og hvad angaar Citantens Anførsel om, at det ikke er bevist, at Fartøiet ikke kunde ligge flot i Ramsgates Havn, finder Retten, at de af Indstævnte i Dokument 5, Side 6 i saa Henseende efter Lloyds Register meddelte af Citanten ikke specielt modsagte Oplysninger, maa være afgjørende, selv om man ikke forsaavidt ogsaa vilde tillægge Citantens Vægring ved at opgive Betingelsen «not always afloat» Betydning.

Retten kan endelig ikke finde det paa nogen Maade godtgjort, saaledes som af Citanten paastaaet, ved det som Bilag 1 ad 10 fremlagte Telegram af 11 November 1898, at der fra Indstævntes eller „Scandia"s Førers Side, efterat Indstævnte først i Telegrammer til Roed & Sørensen havde nægtet at indgaa paa Betingelsen «not always afloat» er afgivet Løfte om at fremmøde paa Lastepladsen.

I Henhold til det Anførte vil Indstævnte blive at frifinde. Citanten antages derhos at burde erstatte Indstævnte Sagens Omkostninger med 200 Kroner.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 7 i Lov af 1 Juli 1887: Om Vasdragenes Benyttelse m. v. Det antages, at Lovgiverne ved Lovens Bestemmelser alene har villet skaffe et Middel, hvorved man kan faa bragt paa det Rene, hvorvidt en paatænkt Foranstaltning i et Vasdrag vil kunne medføre noget Erstatningskrav ligeoverfor andre Vandfaldseiere. Det under Sagen begjærede Skjøn antages imidlertid ikke at være et „Forhaandsskjøn" efter Vasdragslovens § 7, men et Skjøn til Afgjørelse af, om hvorvidt trufne Foranstaltninger i Vasdraget var i Strid med Lovens materielle Bestemmelser i dens første Del. Efter Proceduren og de foreliggende Oplysninger antages der saaledes alene at kunne være Tvist om, hvorvidt Skjønnet alligevel burde været tilladt Fremme, forat kunne benyttes under en eventuel Domssag. Efter Omstændighederne besvaredes ogsaa dette Spørgsmaal benegtende.

Høiesterets Votering og Dom af 7 Juli d. A. i Sagen, L.-Nr. 139/1 1903: Aktieselskabet Det norske Metalvalseverk (Advokat J. M. Lund) mod 1. Interessentskabet Brofos Mølle, 2. Lillehammer Aktiemølle, 3. Nymo Brugs Konkursbo, 4. Skars gamle Farveri (nu K. J. Mæhlums Konkursbo), 5. Hersougs Frørenseri, 6. Gudbrandsdalens Uldvarefabrik og 7. Sorgendals Mølle (Advokat Per Rygh).

Assessor Reimers: Hvad nærværende Sag angaar, vil erfares af Præmisserne til den i samme af vedkommende Skjønsforretningsadministrator, den edsvorne Fuldmægtig hos Byfogden i Lillehammer under 25 August 1902 afsagte Kjendelse.

Denne Kjendelse er saalydende: „Skjønnet, forsaavidt angaar M. A. Larsen som Eier af 1/3 af Nymos Brugs Vandfald, afvises.

Skjønnet, forsaavidt angaar Brofos Mølles, Lillehammer Aktie-Mølles, Nymos Brugs Konkursbos, Skars Farveris (Karl Joh. Mæhlums Konkursbos), Hersougs Frørenseris, Gudbrandsdalens Uldvarefabriks og Sorgendals Mølles Vandfald, bliver ikke at fremme."

Kjendelsen er af Aktieselskabet Det norske Metalvalseverk paaanket til Prøvelse ved Høiesteret. Appellen omfatter dog ikke Kjendelsen, forsaavidt som denne afviser Skjønnet i Forhold til M. A. Larsen, hvorhos Appellen er frafaldt overfor Interessentskabet Brofos Mølle.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

Den afsagte Kjendelse om Negtelse af Skjønnets Fremme underkjendes, og Sagen hjemvises til fortsat Behandling ved Skjønsretten, idet de Indstævnte tilpligtes, en for alle og alle for en, under daglig løbende Mulkt paa sin Bekostning at forfriske Sagen.

Derhos paastaaes Appellantskabet hos de Indstævnte tilkjendt Sagens Omkostninger for Høiesteret.

De Indstævnte har principalt paastaaet den paaankede Kjendelse stadfæstet, subsidiært at Sagen afvises fra Høiesteret, samt i alle Tilfælde, at de Indstævnte hos Appellantskabet tilkjendes Sagsomkostninger for Høiesteret.

Som det fremgaar af den paaankede Kjendelses Præmisser, støttes Afvisningen i Forhold til de Indstævnte i Høiesteret til, at Vasdragslovens § 7, der er paaberaabt saavel i Forligsklagen som i Stevningen til Skjønnet, ikke antages at hjemle Adgang til Optagelse af saadant Skjøn, som omhandlet, under de her foreliggende Omstændigheder. Der er nemlig her i Virkeligheden ikke Spørgsmaal om Erhvervelse af et Forhaandsskjøn efter § 7, men om et Skjøn til Afgjørelse af, om de Foranstaltninger, som er trufne ved de Indstævntes ved Mesnaelven liggende Brug, er i Strid med de materielle Bestemmelser, som indeholdes i §ens første Del. Det er ogsaa af Appellanten for Høiesteret, saavidt jeg har forstaaet hans Procedure, erkjendt, at om et Skjøn i Henhold til Vasdragslovens § 7, andet Passus, af det Indhold og med den Virkning, som der omhandles, er og kan der efter Forholdene her ikke være Tale. Appellanten mener imidlertid, at Skjønnet dog i ethvert Fald burde have været fremmet som et Skjøn, bestemt til Veiledning eller til Bevis under en eventuel Domssag til Afgjørelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt de af de Indstævntes Brug trufne Foranstaltninger strider mod Lovens § 7 med de deraf i Tilfælde flydende retslige Følger. Det er altsaa, saavidt jeg har forstaaet Proceduren, mellem Parterne her for Høiesteret ingen Tvist om, at for et Skjøn af den i Vasdragslovens § 7 andet Passus omhandlede Art er der i nærværende Tilfælde, saaledes som Forholdene her ligger an, ikke Anvendelse. Spørgsmaalet er derfor alene det, om Skjønnet alligevel burde have været tilladt Fremme for at kunne benyttes under en eventuel Domssag.

Jeg mener, at dette Spørgsmaal maa besvares benegtende. Det fremgaar saavel af den i Sagen udtagne Forligsklage som af Skjønsstevningen og endelig ogsaa af Proceduren ved Skjønnets Inkamination, at Skjønnet af Appellanten, Aktieselskabet Det norske Metalvalseverk, er tilstevnt som et Skjøn i Henhold til Lovens § 7, andet Passus, altsaa som et Skjøn med det i denne Lovbestemmelse angivne Formaal og med den i samme bestemte Virkning. At saa har været Hensigten, forekommer mig ganske utvetydig at fremgaa af Forligsklagens Affatning. Den lyder paa Indkaldelse til Forligelseskommissionen, „forat Valseverket kan aabnes Adgang til ved Skjøn i Henhold til Vasdragslovens § 7 at faa fastslaaet, hvorvidt de nævnte Brug til Skade for Valseverket ved kunstige Foranstaltninger formindsker Vandets Masse, hindrer dets naturlige Afløb eller ved Dæmninger indskrænker dets regelmæssige Løb" o. s. v. I Skjønsstevningen heder det paa samme Maade, at der i den i Forligsklagen nævnte Anledning agtes afholdt et Skjøn „i Henhold til Vasdragslovens § 7." Og at det var i Henhold til denne Bestemmelse, altsaa med det Formaal for og med den Virkning af Skjønnet, som i Bestemmelsen er

angivet, at Skjønnet blev tilstævnt, fremgaar ligesaa utvetydig af, hvad der er dokumenteret om passerede ved Skjønssagens Inkamination. Det kan ikke sees, at der fra Skjønscitantens Side er fremkommet nogen Imødegaaelse af de indstevnte Brugs Tilførsel, forsaavidt deri til Begrundelse af Paastanden om Afvisning fremholdtes, at Hjemlen til Skjønnets Afholdelse udelukkende er søgt i Vasdragslovens § 7, som imidlertid kun hjemler Forhaandsskjøn, i Tilfælde, hvor det gjælder paatænkte Foranstaltninger i Vasdraget med eventuelt Efterskjøn efter et vist Antal Aars Forløb. Mod denne Opfatning af Forligsklagens og Skjønnets Formaal fremkom der, som sagt, fra Skjønscitantens Side ingen Indsigelse, og jeg mener da, at saaledes som Forholdet her stiller sig, maa Skjønscitanten finde sig i, at Skjønnet betragtes som tilstævnt i den Hensigt at tilveiebringe et Skjøn med det Formaal og med den Virkning, som i § 7 andet Passus er angivet, et Skjøn altsaa, hvis Formaal skulde være paa bindende Maade og endeligt — Overskjøn selvfølgelig forbeholdt — at faa afgjort, om de af de indstævnte Brug ved Mesnaelven trufne Foranstaltninger med Hensyn til Dispositionen over Vandkraften var forenlige med de materielle Bestemmelser, som indeholdes i §ens første Del. Nu er imidlertid, hvad saavel Lovens Ord som ogsaa Lovens Forarbeider tilstrækkelig tydelig viser, Hensigten med Bestemmelsen i Lovens § 7, andet Passus, alene at give den, der agter at træffe Foranstaltninger til Benyttelse af Vandkraften i et Vasdrag eller omvendt den Part, som mener sig at ville blive brøstholden ved saadanne Foranstaltninger, Adgang til ved et paa Forhaand afgivet Skjøn med bindende Virkning at faa afgjort Spørgsmaalet om, hvorvidt den paatænkte Foranstaltning er hjemlet ved eller kommer i Strid med de materielle Regler om Adgangen til Vandets Benyttelse, som indeholdes i §ens første Del. Et saadant Tilfælde foreligger imidlertid ikke her. Hvad der fra Appellantens Side er gjort gjældende, er, at de Foranstaltninger, som af Eierne af de ovenfor liggende Brug allerede er trufne til Vandkraftens Benyttelse, er uhjemlede og kommer i Strid med Forskrifterne i §ens første Del. Der er altsaa her kun Spørgsmaal om et Efterhaandsskjøn, et Skjøn, ved hvilket det søges afgjort, om de allerede trufne Foranstaltninger har Hjemmel i Vasdragsloven eller ikke. Men et Skjøn afholdt i denne Hensigt er ikke et Skjøn efter Vasdragslovens § 7, og jeg mener derfor, at naar Skjønnet saaledes utvetydig angiver sig som tilstevnt i Henhold til denne Bestemmelse, i den Hensigt at skulle være et Skjøn med det Formaal og den Virkning som der omhandles, maa Kravet paa Skjønnets Afholdelse afvises.

Den Omstændighed, at der selvfølgelig ikke vil være noget til Hinder for at erhverve et Skjøn til Bevis under en eventuel Domssag, kan, mener jeg, ikke medføre, at Skjønnet kan paaastaaes fremmet, naar dets Formaal og Hensigt ved Forligsklagen — som, naar Betingelserne forøvrigt er tilstede, efter Vasdragslovens § 68, jfr. Bestemmelserne i Lov af 10 Mai 1860, vilde have været overflødig — og ved Stevningen viser sig at være en helt anden.

Appellanten har for sin Paastand om Skjønnets Fremme paaberaabt sig en Dom, der er refereret i „Retstid." for 1897 Side 201 flg. Jeg mener, at denne Dom ikke er afgjørende for det Tilfælde, som her foreligger. I hin Sag kunde der nemlig, uagtet Skjønsstevningen vistnok ikke var ganske heldig affattet, dog ikke være Tvivl om, at Meningen alene var at tilveiebringe et veiledende Skjøn, som Bevis-

middel under en allerede tilstevnt og anlagt Domssag. Her staar derimod Sagen helt anderledes, idet Skjønnet her ligefrem angiver sig og utvivlsomt ogsaa er ment at skulle optages som et Skjøn af den i Lovens § 7, andet Passus, omhandlede Art og med den der angivne Virkning.

Jeg kommer altsaa efter det anførte til det Resultat, at den paaankede Kjendelse, forsaavidt paaanket er, maa blive at stadfæste, og jeg finder tillige, at efter dette Sagens Udfald maa Appellanten tilsvare de Indstævnte Sagens Omkostninger for Høiesteret.

Konklusion:

Den paaankede Kjendelse bør, forsaavidt paaanket er, ved Magt at staade.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Aktieselskabet Det norske Metalvalseværk, til de Indstævnte, Lillehammer Aktiemølle, Nymo Brugs Konkursbo, Skars gamle Farveri (nu K. J. Mæhlums Konkursbo), Hersougs Frørenseri, Gudbrandsdalens Uldvarefabrik og Sorgendals Mølle, 250 — to Hundrede og femti — Kroner.

Assessor Thoresen: I det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Advokat Mejdell: Jeg er af en anden Opfatning end de foregaaende Voterende. Jeg finder det foreliggende Tilfælde at være meget ligt det, der er omhandlet i den af Førstvoterende citerede Høiesteretsdom i „Retstid." for 1897 Side 201. Ogsaa i den Sag sees det, at Skjønsstevningen gik ud paa Optagelse af et Skjøn „i Henhold til Vasdragslovens § 7." Den eneste Forskjel efter min Mening mellem nærværende Sag og hin er, at i hin Sag var udtrykkelig tilføiet „til Benyttelse under en af N. N. imod N. N. anlagt Sag." Det forholder sig ganske vist saa som fremhævet af Førstvoterende, at i nærværende Sag Forligsklagen saavelsom Proceduren ved Skjønsretten nærmest giver Indtrykket af som Skjønscitantens Opfatning, at det Skjøn, han agtede at erhverve, skulde have den særlige Betydning, der følger af § 7 i Vasdragsloven. Men enten han nu har havt denne Opfatning, eller om Opfatningen, saaledes som nærmest af Appellanten er gjort gjældende her for Høiesteret, kun har været den, at Skjønnet skulde være af veiledende Karakter, forekommer mig ganske irrelevant for Sagens Afgjørelse. Hvad retslig Betydning Skjønnet har, afhænger ikke af Appellantens eller hans Retsfuldmægtigs Opfatning i saa Henseende. Vegten og Betydningen af det forlangte Skjøn vilde først vise sig, naar der blev Spørgsmaal om paa Skjønnet at bygge en retslig Virkning. Herom kunde der ikke blive Tale under den paastævnte Skjønsforretning, idet Spørgsmaalet om den retslige Virkning først vilde opstaa, naar Domssag blev anlagt. Hvad Appellanten under den paaankede Forretning har begjært, er at erholde Forretningen fremmet. Om han havde krævet i Kjendelses Form en Udtalelse fra Forretningens Administrator om, hvilken retslig Virkning Forretningen skulde tillægges, vilde Administrator ikke i Vasdragslovens § 7, kfr. § 68 2 Punktum, havt Hjemmel til at afgive nogen saadan Kjendelse. Det er oplyst, at de Foranstaltninger i Vasdraget, hvorom Skjøn æskedes, allerede var trufne, men nogen Adgang for Appellanten til f. Ex. ved Kjendelse af Forretningens Administrator, naar Skjøn var afgivet i Appellantens Favør, da at kræve de omhandlede Indretninger fjernet, var der ikke.

Nogen saa vidtstrakt judiciel Myndighed har Administrator af Skjønsforretning efter Vasdragslovens § 7 ikke. Heri skiller et Skjøn efter Vasdragslovens § 7 sig meget væsentlig fra f. Ex. de Skjøn, der afgives under Expropriationer, kfr. L. 10 Mai 1860 § 1. Efter min Mening er i nærværende Sag derfor det eneste Spørgsmaal, det kommer an paa, dette, hvorvidt det er med Føie, at Appellantens Paastand om Skjønnets Fremme er negtet taget tilfølge. En Paastand om Skjønnets Fremme indeholder efter min Opfatning intet andet end en Paastand om at erholde en Skjønsudtalelse. Hvad der har motiveret den fremsatte Begjæring, hvad Formaalet har været med den begjærte Retshandling, kan forsaavidt være ligegyldigt. Der kræves ikke Skjønsrettens Afgjørelse for, hvorvidt Udtalelser, faldne i Forligsklage, Skjønsstevning eller Procedure, er holdbare eller ei. Men hvad Retten alene har at træffe Afgjørelse om, er, om den Retshandling: Skjønnets Fremme, der indeholder Konklusion paa Proceduren, er at give Medhold eller ikke. Som det stiller sig for mig, skulde Bestyreren af Skjønsforretningen have tillagt Forretningen Fremme med Tilkjendegivende om, at hermed intet var afgjort med Hensyn til, hvad retslig Nytte Forretningen kunde have for Appellanten. Sagen kunde maaske have stillet sig noget anderledes, hvis ikke Forligsklage paa Forhaand var bleven udtaget i Sagen, idet man kunde sige, at Betingelsen for at kunne tilstævne Skjøn efter Vasdragslovens § 7 uden særskilt Forligsmægling maatte være, at Tilfældet gik ind under Lovens § 7. Men i nærværende Tilfælde er særskilt Forligsklage udtaget. Hvad Forligsmæglingen angaar, var der saaledes ingen Betænkelighed ved at fremme Forretningen. Efter den Opfatning, jeg har af Sagen, vil det sees, at jeg uanseet de i Skjønsstevningen brugte Udtryk „i Henhold til Vasdragslovens § 7" nærmest er tilbøielig til at antage, at Skjønnet høist uegentlig kan siges at være et Skjøn, paastevnt med Hjemmel af Vasdragsloven. Jeg tror derfor, at om Skjønnet istedetfor at være paaanket til Høiesteret var bleven indanket til Overretten, saaledes som Tilfældet sees at have været i den i „Retstid." for 1897 omhandlede Sag, saa vilde denne processuelle Fremgangsmaade vistnok have været tilstedelig. Men Tilfældet ligger efter min Mening saaledes paa Grænsen, det under Sagen omhandlede Spørgsmaal staar i saa nær Forbindelse med Vasdragslovens Bestemmelser, særlig under Hensyn til den Betragtningsmaade, som af Skjønsrettens Administrator er fundet afgjørende for Sagen, at det forekommer mig at falde noksaa naturligt, at Appel sker i Henhold til Vasdragslovens § 68, kfr. L. 10 Mai 1860 § 4. Nogen Grund til overensstemmende med den af de Indstævnte nedlagte Paastand at afvise Sagen som ikke Gjenstand for umiddelbar Appel til Høiesteret finder jeg derfor ikke at være tilstede. Det følger af det anførte, at jeg vilde finde Føie til i det væsentlige at give Appellanten Medhold i hans Paastand her for Retten, dog saaledes at Procesomkostningerne blev at ophæve.

Da jeg imidlertid efter den passerede Konferance har Grund til at antage, at jeg er i Minoritet, skal jeg ingen Konklusion forme.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: I det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom, Assessorerne Birkeland og C. Hansteen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Skjønsrettens Kjendelse er saalydende:

Nærværende Skjønssag er paastævnt af A/S Det norske Metalvalseverk i Henhold til Vasdragslovens § 7, idet Citantskabet formener, at de Indstævnte: Brofos Mølle, Lillehammer Aktiemølle, Nymos Brugs Konkursbo, Schous gamle Vandfald (Karl Joh. Mæhlums Konkursbo), Hersougs Frørenseri m. m., Gudbrandsdalens Uldvarefabrik, Sorgendals Mølle, til Skade for Skjønscitanten ved kunstige Foranstaltninger formindsker Mesnaelvens Masse og hindrer dens naturlige Afløb eller ved Dæmninger indskrænker dens naturlige Leie." Forligsmægling og Stevning er i Orden, naar undtages, at det under Sagen er oplyst, at Pibefabrikant M. A. Larsen er Eier af 1/8 af det Vandfald, af hvilket Nymo Brugs Konkursbo i Stevningen er opført som Eier og M. A. Larsen har ikke været indkaldt til Forligelseskommissionen, ligesaalidt som han er stevnt til nærværende Sag. Skjønssagen maa derfor forsaavidt angaar M. A. Larsens Vandfald blive at afvise.

Af de Indstævnte er der protesteret mod Skjønnets Fremme, idet de har hævdet, at Vasdragslovens § 7 kun hjemler et Forhaandsskjøn, naar der er Tale om eventuelle Foranstaltninger i et Vasdrag og senere Efterskjøn, naar Forhaandsskjøn først har været optaget, hvorfor nærværende Skjøn maa blive at nægte Fremme, da Citantskabets Anlæg ved Mesna Elv allerede er byggede.

Administrator bemærkede, at det af Motiverne til Vasdragslovens § 7, sammenholdt med Lovtexten antages at fremgaa, at Lovgiverne her har villet skaffe et Middel, hvorved man kan faa bragt paa det Rene, hvorvidt en paatænkt Foranstaltning i et Vasdrag vil kunne medføre noget Erstatningsansvar ligeoverfor andre Vandfalds Eiere eller ikke, hvilken Ret Loven rigtignok tillægger „begge Parter," da en saadan Afgjørelse kan være lige meget i den ene som den anden Parts Interesser. Vasdragslovens § 7 antages derfor ikke at hjemle noget Skjøn — hverken efter Begjæring af eller mod — den, der allerede har truffet en Foranstaltning i et Vasdrag, da der jo i dette Tilfælde ikke bliver Tale om det Forhaandsskjøn, hvorpaa Vasdragslovens § 7 giver Anvisning.

Administrator kommer saaledes paa de anførte Præmisser til det Resultat, at Skjønnet maa blive at nægte Fremme, hvorfor der ikke er Foie til at drøfte de af de Indstevnte fremsatte Indsigelser, at de desuden har „særlig Adkomst" til at benytte sine Vandfald som skeet.

En Grundeier i Kristiania dømt til at erlægge Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for ved manglende tilstrækkelig Forsigtighed under et Byggearbeide at have forvoldt Skade paa Nabos Bygning.

Høiesterets Votering og Dom af 23 Juli 1903 i Sagen L.-No. 154/1 f. A.: Godseier O. B. H. Hanneborg (Cand. jur. A. Willumsen til Prøve) mod Kjøbmand Nils Breilid (Advokat H. A. Knudtzon).

For Processens Skyld: Arkitekt Henr. Nissen, Tømmermester Agthes Arvinger ved Arkitekt A. Agthe og Murmester J. Vollmanns Arvinger ved hans Enke, Fru Maria Vollmann.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Ved Kristiania Byrets Dom af 21 April 1900 blev Godseier O. B. H. Hanneborg tilpligtet at betale Kjøbmand Nils Breilid 6000 Kroner med 4 pCt. i aarlig Rente deraf fra 26 Mai 1896 til Betaling sker; Processens Omkostninger ophævedes.

Denne Dom blev af Hanneborg ved Stævning af 4 Oktober 1900 paaanket til Høiesteret, idet i Stævningen adciteredes paa samme Maade

som skeet under Byretsproceduren Arkitekt Nissen, Murmester Vollmann og Tømmermester Agthe; for de to sidstnævntes Vedkommende er indstævnet henholdsvis Vollmanns Enke og Agthes Arvinger.

Appellanten har principalt paastaaet sig frifundet for Breilids Tiltale og hos denne tilkjendt Omkostninger ved Byretten og Høiesteret. Subsidiært har han nedlagt saadan Paastand:

At Appellanten, Godseier O. B. H. Hanneborg, frifindes for Indstævntes, Kjøbmand Nils Breilids, Tiltale mod til denne at betale Erstatning, bestemt ved uvillige Mænds Skjøn, optaget paa Indstævntes Bekostning, — dog ikke over Kr. 6 000,00 — for den Skade, som Carl Johans Gade 6 led ved, at de mod samme fra Carl Johans Gade 2 anbragte Skraastivere bleve fjernede i Begyndelsen af November 1897 istedetfor, naar Carl Johans Gade 6 ved Opmuring paa Nabotomten havde faaet Støtte, med Renter af Skjønsbeløbet fra 26 Mai 1898, — samt at Appellanten hos Indstævnte tilkjendes Omkostninger ved Byretten og Høiesteret.

Indstævnte Breilid har paastaaet Byrettens Dom stadfæstet og sig hos Appellanten tilkjendt Sagens Omkostninger ved Høiesteret.

Af de Adciterede har Vollmanns Enke og Agthes Arvinger ikke afgivet Møde, hvorimod Arkitekt Nissen har taget tilorde under Sagens Behandling.

Med Hensyn til, hvad der er Sagens Gjenstand og dens nærmere Omstændigheder, saaledes som disse var forelagt for Byretten, henviser jeg til den paaankede Doms Præmisser. Jeg skal alene bemærke, at der i Dommen staar en Udtalelse om en Erklæring fra Bygmester Holland, som jeg ikke tror er ganske korrekt, men som jeg ikke skal opholde mig nærmere ved.

For Høiesteret er der fremlagt en Række nye Oplysninger. Der er saaledes tilveiebragt Udskrift af Bygningsinspektørens Tilsynsprotokol og optaget et Thingsvidne, hvorunder er fra begge Sider afhørt forskjellige fagkyndige Vidner til nærmere Oplysning om Aarsagen til den forvoldte Skade og om Betydningen af, at de under Sagen omhandlede Skraastivere blev borttaget. Der er ogsaa fremlagt Erklæringer fra de samme Personer, der senere er afhørt som Vidner, samt fra Snedkermester Husebu, der imidlertid ikke er afhørt som Vidne.

Den Handling, som er gjort til Gjenstand for Paatale under Sagen, er, at de fra Carl Johans Gade No. 2 mod Gaarden No. 6 i samme Gade opsatte Skraastivere efter Breilids Mening er fjernet for tidlig, og Breilid paastaar da, at den Skade, som det er paa det Rene, at Carl Johans Gade No. 6 havde den 10 November 1897, er foranlediget netop ved, at disse Skraastivere saaledes skulde være fjernet for tidlig. Han mener, at dette var haandværksmæssig seet en Feil og derhos, at Skaden er en Følge af den efter hans Mening saaledes begaaede Feil.

Med Hensyn til det første Spørgsmaal, om det er haandværksmæssig seet en Feil, at Stiverne borttoges paa den Tid, det skeede, maa jeg give Breilid Medhold i, at det maa siges at have været en Feil, at alle Støtter dengang blev taget bort, og at de, som det efter de foreliggende Oplysninger maa antages, blev borttaget samtidig.

En Række af de afhørte Vidner og Fagkyndige har her udtalt sig derhen, at dette var en Feil. Jeg skal særlig paapege Arkitekterne Lowzows, Thomassens og Nordans samt Snedkermester Husebys Udtalelser i en Erklæring af 14 April 1903 og de tre førstnævntes senere

afgive Vidneprov i Sagen. Arkitekt Welhaven har udtalt sig i en anden Retning, men herpaa kan jeg, efter hvad der forøvrigt foreligger, ikke lægge nogen særlig Vegt. De øvrige i Sagen afhørte Fagkyndige, Sekretær hos Bygningschefen Ingeniør Brandt, Stadsarkitekt Lange og Ingeniør Høyer-Ellefsen har, saavidt jeg kan se, ikke udtalt sig om dette Punkt.

Jeg maa efter dette anse det godtgjort, at det var haandværksmæssig seet en Feil, at de omhandlede Skraastivere blev fjernet paa den Tid og paa den Maade, dette skeede.

Efter den i Byretsdommen refererede Erklæring fra Hanneborg af 26 Oktober 1897 havde denne en kontraktsmæssig Forpligtelse ligeoverfor Breilid til, som det heder, paa sin Bekostning at udføre paa haandverksmæssig Maade Afstivning og Undermuring af Nabogaardene. Jeg mener, det er selvsagt, at der i denne Forpligtelse ogsaa ligger en Forpligtelse til at have de haandværksmæssig anbragte Opstivere staaende saalænge, som det haandværksmæssig seet var nødvendigt, at de stod der til Betryggelse for Naboeiendommene. Der er derfor efter min Mening fra Hanneborgs Side begaaet et Brud paa hans kontraksmæssige Forpligtelse ligeoverfor Breilid.

Det næste Spørgsmaal bliver da, om den Skade, Gaarden No. 6 har lidt, har været en Følge af den saaledes begaaede Feil.

I denne Henseende er der fra begge Sider fremlagt forskjellige Oplysninger. Ingeniør Brandt, Stadsarkitekt Lange og Ingeniør Høyer-Ellefsen har angivet Aarsagen til Sætningen paa No. 6 at være i det Hele taget saaledes som af Arkitekt Nissen og Tømmermester Agthe under Sagen anført og i den paaankede Dom refereret. I samme Retning har ogsaa Arkitekt Welhaven udtalt sig. Arkitekterne Lowzow, Thomassen og Nordan og Snedkermester Huseby har dels i den før nævnte Erklæring af 14 April 1903, og de tre første ogsaa som Vidner, derimod udtalt sig i modsat Retning. Deres Forklaring gaar i det Hele taget ud paa, at Sætningen paa No. 6 er bleven til ved følgende Aarsager:

1. Grunden selv er bløď og daarlig Byggegrund.
2. Paa Grund af den dybere Udgravning paa Tomt No. 2 sivede Grundvandet og Lere fra No. 6 ind i den udgravede Tomt, hvorved Grunden under No. 6 blev sammenpresset.
3. Borttagning af Stiverne før Opmuringen og før Undermuringen havde sat sig tilstrækkelig antages at have bevirket en pludselig Forrykning af Belastningen paa de forskjellige Bygningsfundamenter, hvorved Bevægelse indtraadte, og Sætningen indtraadte pludselig.

De siger videre, at nogen Sætning vilde utvivlsomt have fundet Sted, naar Afstivningen og Undermuringen ikke udførtes paa en fuldt ud betryggende og tidsmæssig Maade og ikke saaledes som af dem nærmere angivet; men videre siger de, at Sætningen antages dog at være bleven større end nødvendig ved Fjernelsen af Stiverne paa et saavidt tidligt Tidspunkt, og at Sætningen, selv om Afstivningen ikke var foretaget paa en mere indgaaende Maade end her skeet, vilde være blevet mindre, end nu har været Tilfældet, hvis Støtterne ikke havde været fjernet saaledes som skeet.

Efter hvad der saaledes foreligger, og naar jeg henser til, at den under Sagen omhandlede Sætning fandt Sted Natten, efterat Støtterne var fjernet (jeg maa efter det oplyste gaa ud fra, at Forholdet har været saaledes), maa jeg antage, at Følgen af, at Støtterne

saaledes borttoges, blev, at der kom en Bevægelse i Massen, og at der samtidig skeede en Skade paa Bygningen No. 6. Spørgsmaalet er da, om en saadan Skade vilde være skeet senere, selv om Støtterne var bleven staaende. Dette sidste er da, som jeg allerede har refereret, ikke Tilfældet efter Lowzows, Thomassens, Nordans og Husebys Mening, og i denne Retning har ogsaa Bygningsbetjent Dysthe udtalt sig, medens jeg derimod ikke kan se, at Brandt, Lange og Høyer-Ellefsen har udtalt sig specielt om dette Punkt. De har nemlig erklæret, at *saadan* Sætning af Murværket vilde være skeet senere; men specielt om, hvorvidt Skaden vilde være blevet ligesaa stor, hvis Støtterne var blevet staaende, er der ikke af dem udtalt noget, og jeg tør ikke lægge dette ind i de af dem benyttede Udtryk, at saadan Sætning vilde være skeet senere. Hele Spørgsmaalet om, hvorvidt Eiendommen No. 6 er paaført større Skade derved, at Stiverne blev fjernet paa den omhandlede Tid og Maade, end den vilde være blevet paaført senere, hvis Stiverne var blevet staaende, er imidlertid uklart. Men Tilfældet er jo her det, at der efter min Mening er begaaet en Feil fra Hanneborgs Side ved Fjernelsen af Støtterne, og samtidig er der skeet en Skade paa No. 6.

Under disse Omstændigheder mener jeg, at det maa paaligge Hanneborg at gjøre det overveiende sandsynligt, at den indtrufne Skade ikke skyldes den begaaede Feil, at altsaa denne ikke har bevirket nogen Skade; men et saadant Bevis kan jeg, efter hvad jeg har anført om de foreliggende Oplysninger, ikke finde, at Hanneborg har tilveiebragt. Jeg mener derfor, at man maa gaa ud fra, at der er en Mulighed for, at den paaklagede Feil kan have bevirket, at Skaden paa No. 6 blev større, end den vilde have været, hvis denne Feil ikke var begaaet. For den saaledes bevirkede Skade maa derfor Hanneborg betale Erstatning til Breilid.

Under Sagen er, som i Byretsdommen refereret, afholdt et Skjøn og et Overskjøn, det sidste under 24 April 1899. Ved dette da afhjemlede Skjøn har Skjønsmændene ansat det Beløb, der medgaar til at udbedre Skaden paa Fløien inde i Gaarden til Carl Johans Gade No. 6, til 6000 Kr. Efter de senere fremkomne Oplysninger er det paa det Rene, at denne Erstatning omfatter Udbedring af *al* den Skade, som fandtes skeet paa No. 6 efter den under Sagen omhandlede Katastrofe. Efter hvad jeg tidligere har anført, er det imidlertid min Mening, at Hanneborg ikke kan ansees ansvarlig for hele denne Skade. Det afgivne Skjøn er derfor afgivet under en feil Forudsætning og paa et efter min Opfatning feilagtig Fundament, og Skjønnet maa jeg derfor anse ubrugeligt til Bestemmelse af Hanneborgs Erstatningsansvar. Jeg antager saaledes, at Hanneborg maa tilpligtes at betale Breilid Erstatning efter et nyt Skjøn, der maa blive at optage paa Hanneborgs Bekostning. Det fremgaar af, hvad jeg allerede har sagt, men jeg skal her udtrykkelig præcisere, at det altsaa er min Mening, at Skjønnet skal gaa ud paa at bestemme Erstatningen for den Del af den Gaarden No. 6 forvoldte Skade, som findes at være en Følge af den paaklagede Fjernelse af Skraastiverne.

Sagens Omkostninger maa efter min Mening efter Sagens Udfald blive at ophæve.

Konklusion:

Godseier O. B. H. Hanneborg bør efter et paa hans Bekostning optaget Skjøn af uvillige Mænd betale Kjøbmand Nils Breilid Er-

statning for den Del af den Gaarden No. 6 til Carl Johans Gade under Byggearbeidet paa No. 2 til samme Gade tilføiede Skade, som maatte findes at have været en Følge af, at alle Skraastiverne mod førstnævnte Gaards Gavlvægge blev fjernede samtidig og saa tidlig som skeet. Af Erstatningsbeløbet, der ikke maa overstige 6000 — sex tusinde — Kroner, svares 4 — fire — Procent i aarlig Rente fra 26 Mai 1898, til Betaling sker.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Motzfeldt: Jeg antager, at den indtrufne Skade for den væsentligste Del skyldes Skraastivernes samtidige og for tidlige Borttagelse. Jeg er imidlertid enig med Førstvoterende i, at der er Grund til at antage, at nogen Sætning af Bygningen No. 6 vilde indtraadt, selv om ikke den omhandlede Feil havde fundet Sted. Men jeg kan desuagtet ikke give Appellantens subsidiære Paastand Medhold. Denne Paastand er nemlig ny her for Retten, og der er af den Grund fra Breilids Side protesteret mod samme. Allerede af hvad der forelaa for Byretten og under Skjønsforretningerne havde jo Hanneborg fuld Anledning til at se, at der kunde være Spørgsmaal om, hvorvidt den hele indtrufne Skade skyldtes den begaaede Feil. Og naar han da ikke under Skjønsforretningerne, der optoges forholdsvis kort efterat Skaden var indtruffet, søgte at faa Skjøn afgivet om det nævnte Punkt og heller ikke i sin Procedure for Byretten gjorde gjældende eller engang antydede, at Skjønsforretningerne som omfattende den hele indtrufne Skade maatte sættes ud af Betragtning som afgivne paa et urigtigt Fundament, idet han ialfald alene skulde kunne være ansvarlig for den Forøgelse i Skaden, der skyldtes den begaaede Feil, da mener jeg, at hans Modpart var berettiget til at gaa ud fra, at Hanneborg havde valgt at procedere paa Alternativet: alt eller intet. Og Breilid maa da være berettiget til at protestere mod, at saadan ny Paastand optages her i Skranken, da han er ude af Stand til at skaffe de eventuelt fornødne nye Oplysninger. Dertil kommer, at Haneborgs egen Advokat her i Skranken udtrykkelig har udtalt, at det af ham subsidiært forlangte nye Skjøn efter hans Mening nu umulig kan afgives. Jeg voterer derfor for Stadfæstelse af Byrettens Dom med Ophævelse af Processens Omkostninger for Høiesteret.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg har vistnok været i nogen Tvivl, om der efter Appellantens Holdning under Byretssagen er processuel Adgang til mod Indstævntes Protest at henvise til nyt Skjøn. Jeg kan dog ikke lægge saa meget i denne Appellantens Holdning som Hr. Assessor Motzfeldt, og jeg finder under de foreliggende Omstændigheder overveiende Grund til at antage, at Adgang til nyt Skjøn maa staa aaben. Selvfølgelig anser jeg det ikke umuligt nu at kunne erholde et saadant Skjøn, som i Tilfælde forlanges. Saavidt jeg kan forstaa, var i det Væsentlige de samme Hindringer for et nøiagtigt Skjøn tilstede allerede dengang de tidligere Skjøn og navnlig Overskjønnet blev optaget.

Assessor C. Hansteen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og tiltræder, hvad der af Hr. Assessor Roll er anført.

Extraordinær Assessor, Lagmand Thinn: Ligesaa.

Justitiarius Løchen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Motzfeldt.

Kristiania Byrets Dom er saalydende:

Under Gravningsarbeider i 1897 paa den Godseier O. B. H. Hanneborg tilhørende Eiendom No. 2 ved Carl Johans Gade og No. 17 ved Store Strandgade hersteds truedes Naboeiendommen No. 6 ved Carl Johans Gade med væsentlig Skade.

Der blev under 1 September s. A. afholdt Naboskjøn af Bygningskommissionen, og under dette erkjendte den for Godseier O. B. H. Hanneborg mødende Arkitekt, at Faren for Naboeiendommen ved det omhandlede Arbeide var øiensynlig, og at Skaden kunde blive betydelig, hvis der ikke blev truffet afværgende Foranstaltninger.

Under disse Omstændigheder indgik Godseier Hanneborg overfor Naboerne saadan af dem som tilfredsstillende godtaget Forpligtelse ifølge Erklæring af 26 Oktober næstefter: Undertegnede Godseier O. B. H. Hanneborg forpligter sig herved til i Anledning de paagaaende Gravninger og Bygningsarbeider paa mine Eiendomme Carl Johans Gade 2 og Store Strandgade 17 at lade paa min Bekostning udføre paa haandværksmæssig Maade Afstivning og Undermuring af Nabogaardene; men forøvrigt fraskriver jeg mig ethvert Ansvar.

Saadan Afstivning blev ogsaa foretaget, men forinden Gavlvæggen paa No. 6 Carl Johans Gade ved Opmuring af den tilstødende Væg paa Godseier Hanneborgs Tomt havde faaet Støtte, blev Afstivningen atter borttaget, hvorefter Gavlvæggen fik store Sprækker, og denne Del af Bygningen, som truede med Nedstyrtning, blev betydelig ramponeret. Eieren af No. 6 Carl Johans Gade har ment, at Godseier Hanneborg er ansvarlig for den derved forvoldte Skade, og da Hanneborg var uvillig til at erstatte denne, har den førstnævnte, Kjøbmand Nils Breilid, efter forgjæves prøvet Forligsmægling ved Stævning af 17, irettefert 21 Juni 1898, anlagt nærværende Aastedssag mod Hanneborg.

Under Sagen har Skaden været Gjenstand for Skjøn og Overskjøn, hvilket sidste har ansat Erstatningen derfor til 6000 Kroner.

Overensstemmende hermed gaar Citantens Paastand ud paa, at Indstævnte tilpligtes at betale dette Beløb med Renter og Sagens Omkostninger.

Indstævnte har paastaaet sig frifunden og tilkjendt Sagsomkostninger hos Citanten.

Under Aastedsbefaringen den 21 Juni 1898 viste der sig Revner i den søndre mod Indstævntes Byggetomt vendende Væg af No. 6 Carl Johans Gade, saaledes at man kunde iagttage, at den Del af Bygningen, som stikker ind i Hanneborgs Eiendom, var sunket.

Over Revnerne, som tiltog i Vidde opover, saaes tilklistret Papirlapper, deels forsynede med Datoer, og som frembeles var hele. Synkningen viste sig i den søndre Del af Bygningen at strække sig helt ind til Skippergaden, idet det sydøstre Hjørne i sin Synkning ogsaa havde trukket det tilstødende Stykke med sig.

Sagen var paastævnet som Aastedssag og Meddomssag, og ved Inkamination paa Aastedet meddbetientes Retten af de af Byfogden opnævnte „4 Lagrettes-, Skjøns- og Meddomsmænd".

Efter Tvistens Beskaffenhed antoges den imidlertid ikke at være undergivet Paadømmelse ved civil Meddomsret, hvorfor den er paadømt paa alminbelig Maade.

Citantens Standpunkt i Sagen er, som allerede antydet, at Indstævnte ved for tidlig at fjerne den anbragte Afstivning har forvoldt Skaden, at dennes Indtræden altsaa er foraarsaget ved Afstivningens Borttagelse paa en Tid, da den endnu burde have været bibeholdt.

Til Støtte for denne Anskuelse har Citanten ført 4 Vidner, der samtlige har erklæret sig bekjendt med, at Indstævnte lod udføre Gravningen i Sommeren 1897 som ovenfor nævnt, og at Citantens Gaard blev afstivet, forat Synkning og Udstyrtning skulde forhindres, saavelsom med, at denne Afstivning i November s. A. blev fjernet.

Paa yderligere Spørgsmaal om, hvad Følger denne Fjernelse havde for Citantens Gaard, svarede 1 Hovedvidne, at de Sprækker og Synkninger, som ved Aastedsbefaringen var paavist, var tilstede, da Vidnet Morgenen efter kom til Forretningslokalet.

Paa Vidnets Befaling blev de under Aastedsbefaringen fremdeles anbragte Papirstykker klistrede over Sprækkerne. Afstivningen var taget bort en Aften, og efter at Huset var sunket i Løbet af Natten, blev den atter sat op, formentlig Dagen efter. Da Afstivningen atter var anbragt, var yderligere Sprækker eller Synkning ikke iagttaget.

2 Hovedvidne forklarede, at Følgen havde været en pludselig Synkning, og udtalte sig om denne ganske som 1 Hovedvidne.

2 Hovedvidne kom tilstede den næste Formiddag.

3 Hovedvidne udtaler om Følgen at Citantens Gaard sank og sprak, saaledes som man endnu kan se. Og 4 Hovedvidne siger, at Følgen var, at de Sprækker, som under Aastedsbefaringen var synlige, den Gang opkom. Dette Vidne havde paasat de under Aastedsbefaringen endnu siddende Papirlapper, hvilket skede den næstfølgende Dag efter Synkningen.

Vidnet boede i Gaarden, og Synkningen fandt Sted om Natten.

Indstævntes heromhandlede Gravnings- og Bygningsarbeider stod under Overledelse af Arkitekt Henr. Nissen. Gravnings- og Undermuringsarbeidet var specielt bortsat til Murmester J. Vollmann og Afstivningerne overdraget Tømmermester C. Agthe. Samtlige disse tre har Indstævnte adciteret til at varetage sine Interesser som eventuelt ansvarlige overfor ham, saafremt han skulde blive dømt i Ansvar overfor Citanten. Af de Adciterede har Arkitekt Nissen og Tømmermester Agthe i fremlagte Erklæringer gjort gjældende, at noget saadant Ansvar ikke kan paahvile Indstævnte, da Afstivningens Borttagelse ikke kunde have noget at gjøre med Synkningen af Bygningen paa Carl Johans Gade 6. Der havde allerede før Arbeidet paa No. 2 begyndte, været en gammel Revne i Gavlvæggen paa No. 6, og naar denne udvidede sig, medens Gravningsarbeidet gik for sig paa No. 2, saa havde dette sin ligefremme Aarsag deri, at Tomten No. 2 blev udgravet til adskillig større Dybde end Undersiden af den Flaade, hvorpaa Bygningerne var fundamenterede paa No. 6. Dette bevirkede, at Grundvandet under Naboens høiere liggende Fundament banede sig sin naturlige Vei ned til den dybere Grav paa No. 2.

Naar nu — fortsætter Arkitekt Nissen — Fundamentet for No. 6 allerede i og for sig var svagt og Gavlvæggen tidligere havde faaet en Revne paa Grund af ujevn Sætning, skulde der selvfølgelig ikke megen Lækning af Grunden, forinden ny og større Sætning indtraadte.

At dette var Aarsagen, bevistes efter Arkitektens Mening klart derved, at Bygningen paa No. 6 sank indover i Retning af egen Tomt, hvad Afstivningen paa No. 2 jo aldrig vilde kunne forhindre. Det var den indre Del, som havde løsrevet sig fra den mod No. 2 staaende (østre) Del. Den østre Gavlvæg ned til Hjørnet havde efter Sætningen staaet og stod fremdeles i samme Lod, som før Arbeidet begyndte paa No. 2. Skulde Borttagelsen af Afstivningen have havt Følger som af Citanten paastaaet for Bygningen paa No. 6, maatte dette Gavlhjørne være kommet ud af Lod, og den østre Væg hænge udover den Tomt, hvor Afstivningen havde været anbragt, No. 2, og Revnen maatte have gaaet den modsatte Vei. I en længere Erklæring har ogsaa Tømmermester Agthe sluttet sig til

Arkitekt Nissens Opfatninger af Forholdet og har navnlig tilføiet, at naar den Del af Bygningen paa No. 6, som stod nærmest Byggetomten No. 2, ikke var sunket, saa var dette baade fordi Afstivningen havde hindret saadan Synkning, og især fordi den stedfundne Undermuring under denne Del af Fundamenterne under No. 6 havde bevirtet en Sammenpresning og Fæstning af det her særdeles daarlige Underlag, som ikke havde tilladt nogen Sætning af denne Del af Bygningen.

Derimod havde det betydelige ved Bygningens eget vertikale Tryk foraarsagede Afløb af Grundvand ned paa No. 2 fra den indenfor liggende Del af Grunden under Bygningen paa No. 6, hvilken Del ikke var berørt af Undermuringen fra No. 2, bevirket en Sammenfalden, eller af denne Del af Grunden og derigjennem en Synkning af den derpaa staaende Del af Bygningen, som saaledes gjennem Revnen skilte sig i Retning indover fra den Del af samme, som stod nærmest No. 2, og som vedblev at staa uforandret i samme Lod som før. Citanten har benægtet disse Erklæringers Rigtighed og betegnet dem som blotte Partserklæringer uden nogensomhelst bevisende Kraft.

Dette kan man dog ikke gaa med paa, idet det efter Rettens Opfatning maa være indlysende. at hvis det virkelig forholder sig saaledes som i disse Erklæringer forudsat og paastaaet, at den Del af Gavlvæggen, som vender ud mod Indstævntes Tomt, efter Katastrofen stod i Lod som før, og at Synkningen eller Udglidningen er skeet indover mod Citantens egen Tomt, saa kan — trods Begivenhedernes nære Sammenfalden i Tid dog denne Synkning neppe med Sikkerhed antages at være en Følge af Afstivningens Borttagelse. Det er imidlertid klart, at paa det Punkt har Indstævnte Bevisbyrden, men denne kan ikke ansees at være opfyldt. Det burde fra Indstævntes Side, naar der om et saa vigtigt Hovedpunkt som det heromhandlede, ikke udtrykkelig var Enighed tilstede mellem Parterne, allerede fra første Færd under Aastedsbefaringen – ved Inkaminationen eller ialfald ved den senere Aastedsbefaring — have været truffet fornødne Foranstaltninger til at faa dette konstateret paa en aldeles ubestridelig og for Retten afgjørende Maade, medens de paagjældende Forhold endnu laa uforandrede til Beskuelse og Undersøgelse.

Saaledes som den oven gjengivne Beskrivelse af de ved Aastedsforretningen gjorte Jagttagelser lyder, kan ikke dette Punkt skjønnes at have været Gjenstand for særlig Opmærksomhed, og Beskrivelsen synes endog nærmest at fremstille Forholdene paa en mod Nissens og Agthes Anførsler stridende Maade. Dette maa betragtes som en Forsømmelse i den fra Indstævntes Side leverede Procedure og der er heller ikke mod den fra Citantens Side fremsatte Benægtelse ved de senere af Indstævnte fremskaffede Oplysninger tilveiebragt tilstrækkeligt Bevis i dette Stykke. Hermed sigtes til de afhørte to Kontravidners Svar til Spørgsmaal 8 i Sessionen 7 September 1899.

Vidnerne, som begge er Tømmermænd, svarede:

1 Kontravidne, at det var Vidnet ubekjendt, om Gavlvæggen paa No. 6 fremdeles stod i Lod, efterat Sprækkerne havde udvidet sig. Vidnet kunde ikke erindre at have lagt Mærke til, om Gavlvæggen var kommet ud af Lod, og 2 Kontravidne, at det ikke kunde udtale sig om, hvorvidt Gavlvæggen stod i Lod, men den stod efter Vidnets Jagttagelse i samme Stilling, efterat Sprækken havde fundet Sted.

Overfor de ovennævnte 4 Hovedvidners bestemte Prov, der stemmer med en af Bygmester Holland under Eds Tilbud afgivne Erklæring, maatte der have foreligget ganske andre og kraftigere Beviisligheder end disse svage Prov, og da Indstævnte har forsømt at tilveiebringe saadanne, antages Sagen at maatte gaa ham imod, idet den af Citanten paastaaede Aarsagssammenhæng mellem Afstivningens Borttagelse og den indtrufne Skade paa No. 6 maa antages at have været tilstede.

At der muligens fra før af var en mindre Revne i Gavlvæggen eller andre Skavanker ved dennes Fundamentering, hvad Indstævnte har paastaaet og søgt at bevise, maatte under den her antagne Forudsætning i hvert Fald endmere gjøre det utilraadeligt at bortfjerne Afstivningen, forinden gjennem Opmuring paa No. 2 al Fare for Udglidning paa No. 6 var fjernet.

Det maa vel ogsaa antages, at Afstivningens Fjernelse før den nye Bygnings Opmuring paa No. 2 kan have bevirket en Forandring i Ligevægtsforholdene og forøget Udpresningen af Undergrunden paa No. 6 og derved bidraget til Husets Synkning.

Citantens Paastand vil saaledes blive at tage tilfølge, idet Procesomkostningerne dog antages at burde ophæves, da Parterne ikke har sørget for en fagmæssig Udredelse af Spørgsmaalet, som efter deres Procedure fremdeles staar uklart.

— — — — — — — — —

En Sælger af en Hest garanterer, at den hverken er sta eller lyst. Cirka 7 Maaneder efter Handelens Afslutning anlægger Kjøberen Sag mod Sælgeren med Paastand om Kjøbesummens Tilbagebetaling med Renter mod Hoppens Tilbagelevering og om Erstatning efter Skjøn for paaført Tab og Skade. Høiesteret frifandt Sælgeren, idet en saa sent fremkommen Reklamation ikke antoges at fyldestgjøre det Krav, Sælgeren ogsaa udenfor Forholdet mellem Handelsmænd har paa betimelig Underretning om forefundne Mangler ved den solgte Gjenstand.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 27 Juni 1903 i Sagen L.-No. 126 for 1ste Session f. A.: J. Andersen (Advokat Helmer) mod W. Moberg (udebleven).

Hvad nærværende Sag angaar, vil fremgaa af Præmisserne til den i samme af Kristiania Byret den 19 April 1902 afsagte Dom:

Ved denne tilpligtedes Indstævnte J. Andersen at betale til Citanten W. Moberg:

1. 500 Kroner med 4 % aarlig Rente fra 8 Februar 1900 til Betaling sker, mod Tilbagelevering af den i Sagen omhandlede Hoppe,
2. Erstatning efter Skjøn, optaget paa Indstævntes Bekostning, for Tab og Skade, paaført Citanten ved, at Hoppen var sta, med Renter af Skjønsbeløbet som anført,
3. Sagens Omkostninger med 250 Kroner.

Dommen sees at være afsagt under Dissents, idet en af de Voterende stemte for Andersens Frifindelse med Ophævelse af Sagsomkostningerne.

Dommen er af J. Andersen indanket til Prøvelse ved Høiesteret, hvor han paastaar Frifindelse og Tilkjendelse af Omkostninger for Byretten og Høiesteret, subsidiært, at Sagen gjøres afhængig af hans Ed.

Moberg har, skjønt lovlig varslet, ikke afgivet Møde ved Høiesteret. Dokumentationen er i Orden.

Under Sagens Henstaaen ved Høiesteret har Appellanten efter erhvervet Bevilling overensstemmende med Høiesteretslovens § 15 ladet optage 2 Thingsvidner ved Byretten, inkaminerede den 23 Oktober 1902 og 3 Marts 1903.

Høiesteret kommer til samme Resultat som det dissenterende Medlem af Byretten. Med ham finder man det afgjørende i Sagen, at Reklamation fra Mobergs Side er fremkommen for sent. Man tiltræder i det Væsentlige, hvad i saa Henseende af denne Voterende er anført. At en Reklamation, der først gjøres ca. 7 Maaneder efter

Handelens Afslutning, ikke fyldestgjør det Krav, Sælgeren ogsaa udenfor Forholdet mellem Handelsmænd har paa betimelig Underretning om forefundne Mangler ved den solgte Gjenstand, bestyrkes særskilt for det Forhold, det her gjælder, ved de under Thingsvidnerne fremkomne Udtalelser af Vidner, der her maa antages at være i Besiddelse af særlig Sagkyndighed og Kjendskab til Forholdene.

Man finder det efter dette ufornødent at udtale sig om, hvorvidt tilstrækkeligt Bevis kan antages ført for, at Hoppen var sta, medens den var i Andersens Besiddelse.

Andersen bliver efter det anførte at frifinde for Mobergs Tiltale i Sagen.

Processens Omkostninger for begge Retter findes Indstævnte at burde tilsvare Modparten.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Appellanten, J. Andersen, bør for Indstævnte, W. Mobergs, Tiltale i denne Sag fri at være.

I Procesomkostninger for Byretten og Høiesteret betaler Indstævnte til Appellanten 400 — fire hundrede — Kroner.

Byrettens Dom er saalydende:

Citanten W. Moberg kjøbte 20 Juni 1899 en Hoppe med Føle af Indstævnte J. Andersen, som garanterede, at Hoppen ikke var sta eller lydsk. Kjøbesummen var 600 Kroner, der betaltes kontant.

Citanten har nu, idet han gjør gjældende, at Hoppen har vist sig at være sta, samt at han derved er blevet skadelidende, efter Forligsklage af 8 Februar 1900 irettebragt nærværende Sag 10 Mai 1900 mod Indstævnte med Paastand om Kjøbesummens Tilbagebetaling med Renter mod Hoppens Tilbagelevering og endvidere om Tilkjendelse af Erstatning efter Skjøn for paaført Tab og Skade.

Indstævnte bestrider, at Hoppen nogensinde har vist sig sta, eller at Citanten har lidt nogen Skade, og paastaar sig frifunden.

Indstævnte har uimodsagt anført, at han havde eiet Hoppen i ca. ³/₄ Aar, hvilket altsaa skulde være siden Høsten 1898. Han mener derhos at have godtgjort ved de fra hans Side afhørte Vidner, at den ikke havde været sta, medens han eiede den, idet disse Vidner ikke have erfaret, at den var sta. Af disse Vidner har 3 Kontravidne, Vægger, imidlertid — hvis hans Erfaringer overhovedet gjælder denne Hoppe, hvilket kan være meget tvivlsomt — i ethvertfald kun et meget flygtigt Kjendskab til Forholdet og heller ikke noget Kjendskab til Forholdet i 1899, undtagen muligens lidt i Førstningen, hvorfor dette Vidnes Forklaring i det hele maa siges at være betydningsløs. Mere Opmærksomhed fæster sig derimod ved de øvriges Forklaringer — 1 Kontravidne Kristiansen, 2 Kontravidne Karl Ludvig Olsen og 6 Kontravidne Finsrud — der omhandle Forholdet, medens Hoppen i Tidsrummet fra Nytaarstid og ud i Mai 1899 gik i Kjøring med Fyld fra et Par Byggetomter — No. 45 og 49 c i Bogstadveien, — hvor disse Vidner paa forskjellig Maade var sysselsatte. 4 Kontravidne omhandler tillige, hvad han et Aars Tid senere hørte sige af Emil Svendsen, som havde kjørt med Hoppen paa Nr. 45. Emil Svendsen er dog ikke bleven fremstillet til Afhørelse i Retten, og af Vidnerne har ingen selv kjørt med Hoppen, hvorfor deres Forklaring i det Hele ikke kan have noget overbevisende ved sig. Om en Hest under Arbeidskjøring kan vise Stahed er neppe heller noget, som behøver at vække nogen særlig Opmærksomhed. Et fra Citantens Side afhørt Vidne, 4 Hovedvidne Karlsen, der ogsaa var sysselsat paa en af Tomterne, og hvis Forklaring ikke er specielt bestridt at gjælde denne Hoppe, udtaler desuden en bestemt afvigende

Erfaring, hvorefter den var sta og flere Gange „satte sig op". Et andet fra Citantens Side afhørt Vidne, 3 Hovedvidne Gustav Olsen, som har været Kjørekarl hos Indstævnte, efter hvad der maa antages i de sidste Maaneder af 1898, giver tillige abstillig Formodning om, at Staheb allerede har vist sig dengang. Hvad der under alle Omstændigheder maa være afgjørende for, at Hoppen i ethvertfald har været lidende af Staheb, dengang den solgtes til Citanten, er imidlertid 1 Hovedvidne Jacobsens og 2 Hovedvidne Haakonsens Forklaring, der ligefrem og enstemmig bekræfte dette, uden at noget er fremkommet til special Oplysning i modsat Retning for dette Tidspunkts Vedkommende.

Det er paa det Rene, at Citanten prøvede Hoppen med Kjøring før Handelen, uden at nogen Staheb derunder lagdes for Dagen, men saadant kan ogsaa bero paa, hvad Slags Kjøring der drives, specielt om det er tung Kjøring, og den Omstændighed, at Garanti mod Staheb blev meddelt, maa desuden vise, a: denne Prøvekjøring i saa Henseende ikke fandtes afgjørende.

Det er ligeledes paa det Rene, at Citanten først i Slutningen af Januar 1900 gav Underretning til Indstævnte om, at Staheb havde vist sig, uagtet den efter hans Fremstilling skal være iagttaget allerede „snart" efter Handelen. Citantens Redegjørelse angaaende dette, nemlig at der gik Tid hen, fordi han maatte undersøge, om Staheden var opstaaet i hans egen Besiddelsestid eller havde existeret tidligere, maa imidlertid ansees rimelig og fyldestgjørende.

Hvorledes Hoppen i Virkeligheden har vist sig i Citantens Besiddelse, og hvorledes han i det Hele er bleven brøstholden, derom har han forøvrigt ingen Bevisligheder tilveiebragt her i Sagen, men de antages heller ikke at kunne paakræves, førend under eventuel Skjønssag.

I Henhold til det anførte maa Indstævnte ansees ansvarlig efter sin Garanti og pligtig til at holde Citanten skadesløs efter Skjøn.

Sagens Omkostninger, hvorom sædvanlig Paastand fra begge Sider foreligger, antages Indstævnte at burde tilsvare med 250 Kroner, ligesom Skjønnet maa blive at optage paa hans Bekostning.

Ole Norbye. Paul Berg,
kst.

Jeg er ikke enig med de foregaaende Voterende.

Jeg kan ikke lægge saa afgjørende Vægt paa 1 og 2 Hovedvidnes Forklaringer, som de Foranvoterende, idet disse 2 Vidners Prov forekommer mig at være saa altfor summariske og navnlig mangler enhver Redegjørelse for, naar og under hvilke Omstændigheder de vil have gjort de omforklarede Iagttagelser; og Sagens Oplysninger iøvrigt forekommer mig høist uklare.

Hvad jeg iøvrigt lægger afgjørende Vægt paa er, at Reklamation maa ansees at være skeet altfor sent. Det er paa det Rene, at Hesten qu blev solgt til Citanten i Juni 1899, men at ingen Klage over Hesten eller Reklamation fremkom førend i Januar 1900. Om man nu end i Handelsforhold mellem Personer, som de, der ere Parter i nærværende Sag, ikke vil gjøre gjældende de allerstrengeste Regler om betimelig Reklamation, saa maa det dog efter min Mening siges, at her er al rimelig Grænse overskredet. Naar Citanten, som han siger, havde Brug for Hesten, maatte han ialfald i Løbet af en Maaned eller to have havt tilstrækkelig Tid til at anstille de fornødne Undersøgelser om, hvorvidt Hesten var „sta" eller ikke; men naar han lader hengaa over ½ Aar, førend han reklamerer, finder jeg, at han er kommen for sent.

Efter dette voterer jeg for, at Indstævnte frifindes. Søgsmaalets Omkostninger antager jeg efter Omstændighederne bør ophæves.

E. Kjerschow.

Seet: Paul Berg,
kst.

Seet: Ole Norbye.

Antaget, at der i Bergen bestaar en sædvansmæssig fastslaaet Ordning, hvorefter de, som regelmæssig benytter de saakaldte Leieskuder i Henhold til et forudsat stiltiende Samtykke fra Eiernes Side, kan tage Leieskuder tilleie uden speciel Tilladelse fra dem og uden at de eller nogen paa deres Vegne er tilstede. Et Par Handelsmænd, der med Hjemmel af denne Ordning havde benyttet en saadan Leieskude, som led Havari, medens den var i Leietagernes Besiddelse, dømt til at betale Erstatning for forvoldt direkte Skade paa Leieskuden.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 13 Juni 1903 i Sagen L.-No. 115 for 1 Session f. A.: J. Eliassen og J. E. Johannesens Enke (Advokat Røstad) mod Johan Kahrs & Co., Bergen (Advokat Wilh. Dybwad).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere faktiske Omstændigheder kan i det væsentlige henvises til Bergens Sørets Dom af 7 Januar 1898.

Enkelte for Høiesteret fremlagte nye Bevisligheder ville nedenfor blive berørte.

Ved denne Dom blev saaledes kjendt for Ret:

„Indstævnte Johan Kahrs & Co. bør til Citanten J. Eliassen og E. Johannesen betale Kr. 8 — otte Kroner — med 4 — fire — Procent Rente fra 9 Juli 1896, indtil Betaling sker, men forøvrigt for deres Tiltale i denne Sag fri at være. Procesomkostningerne ophæves. At efterkommes inden 3 Dage o. s. v."

Denne Dom er af Citanterne for Søretten (nu J. Eliassen og E. Johannesens Enke) i Medhold Opreisning ved Stevning af 10 November 1898 indbragt for Høiesteret, hvor der af dem er nedlagt saadan Paastand:

At den paaankede Søretsdom underkjendes, og Appellanterne tilkjendes:

1. Kr. 1 010,28 med Renter fra Søretsstævningens Berammelse 9 Juli 1896,
2. Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd paa Indstævntes Bekostning for Appellanternes Afsavn af Skuden qu med Renter,
3. Sagsomkostninger for Søretten og Høiesteret.

Efterat et vakt Spørgsmaal om Sagens Afvisning som ikke henhørende under Søret ved Høisterets Kjendelse af 20 December 1902 var afgjort i benegtende Retning („Retstidende" 1903, Side 122), har Indstævnte for Høiesteret nedlagt saadan Paastand:

„At Indstævnte frifindes og tilkjendes Sagsomkostninger for Søret og Høiesteret.

Subsidiært:

At Indstævnte tilpligtes at betale Erstatning efter Skjøn, optaget paa Appellanternes og Indstævntes Bekostning."

For Høiesteret er der fra begge Parters Side fremlagt Erklæringer til Støtte for hver Parts Fremstilling af Sagen. Ogsaa i den Skikkelse, hvori Sagen saaledes foreligger, finder Høiesteret med Søretten at maatte gaa ud fra, at der i Bergen bestaar en sædvansmæssig fastslaaet Ordning, hvorefter de, der regelmæssig benytter Leieskuder i Henhold til et forudsat stiltiende Samtykke fra Eiernes Side, kan tage Leieskuder tilleie uden speciel Tilladelse fra dem, og uden at de eller nogen paa deres Vegne er tilstede. Ved Siden af Sagens øvrige Oplysninger lægger Høiesteret i saa Henseende navnlig Vægt paa en af Bergens Havnekontor under 14 September 1899 afgiven Erklæring.

Høiesteret er med Søretten enig i, at der intet er at lægge Kahrs & Co. tillast med Hensyn til Skudens Behandling, og at derfor

den indtraadte Skade er at anse som hændelig. Spørgsmaalet om Indstævntes Erstatningspligt maa da afhænge af, paa hvilke Vilkaar det omhandlede stiltiende Samtykke af Eierne kan forudsættes at være givet. Søretten gaar uden videre ud fra, at naar her foreligger et Leieforhold, maa de almindelige Retsregler om Leieforhold komme til Anvendelse, og at Ansvaret for hændelig Skade derfor maa paahvile Eieren. Men ligesom dette i et specielt omkontraheret Leieforhold kun gjælder, hvor intet andet er aftalt, saaledes maa det afgjørende her være, hvad der kan ansees at ligge i det forudsatte stiltiende Samtykke.

I og for sig maa det nu ansees ganske naturligt, om Samtykket er betinget af, at Leietageren svarer for Hændelse. Paa den ene Side er Eieren i dette eiendommelige Retsforhold ganske afskaaret enhver Indsigelse mod Leietagerens Person, naar han blot tilhører den Kreds, som Retten til saadan Leietagning overhovedet ansees at tilkomme — og ligeledes afskaaret enhver Kontrol med den Maade, hvorpaa Leietageren optræder i Forholdet. Og paa den anden Side maa det efter en for Høiesteret fremlagt Erklæring antages, at Skuder ikke kan holdes tidsassurerede, men maa forsikres for hver enkelt Leilighed, og at derfor i Leieforhold som det heromhandlede kun Leietageren, men ikke Eieren, kan tegne Assurance.

Der foreligger ogsaa i Sagen en Række Forklaringer, som positivt gaar ud paa, at Leietageren her altid har Ansvaret. Sagens 1, 2, 3 og 6 Hovedvidne har saaledes provet, at der, dem bekjendt, altid har været forholdt saaledes, at der i Tilfælde af Skade paa en uden Eierens Samtykke taget Skude er bleven betalt Erstatning til Eieren. I samme Retning gaar en Række for Høiesteret dokumenterede ubeedigede Erklæringer; i Flertallet af disse tilføies det derhos udtrykkelig, at Skader er bleven erstattede uanseet Skyld eller Ikke-Skyld hos Leietageren. Nogen Erklæring eller Vidneforklaring i modsat Retning foreligger ikke. Heller ikke er der oplyst noget om, at der i noget tidligere indtruffet Tilfælde ikke skulde være bleven svaret Erstatning for Skade paa en leietagen Skude.

Endelig fortjener det at bemærkes, at der, efter hvad Bergens Havnekontor oplyser i en for Høiesteret fremlagt Erklæring af samme Dato som den ovenfor nævnte, fra Begyndelsen af 1897 paa en stor Del Leieskuder har været opslaaet Skilter af saadan Lydelse: „Bekjendtgjørelse. Enhver Leier af denne Skude er fuldt ansvarlig i alle Tilfælde for Skuden og dens Tilbehør fra den Tid, den tages til Leie, og til den bliver tilbageleveret". Efter hvad Havnekontoret videre oplyser, fandtes saadanne eller lignende Skilter ikke før paa Leieskuderne. Men naar Skudernes Eiere altsaa først efter nærværende Sagsanlæg har truffet denne Foranstaltning, kan Grunden vistnok ikke være den, at deres Samtykke til Leietagningen tidligere har været anderledes at forstaa, men efter al Sandsynlighed den, at Leietagernes ubetingede Ansvarspligt ikke tidligere havde været bestridt.

Efter det saaledes anførte antager Høiesteret, at de omhandlede Leieskuder uden Eiernes specielle Samtykke kun har kunnet tages til Leie paa det Vilkaar, at Leietagerne ogsaa tilsvarer hændelig Skade.

Indstævnte vil saaledes have at erstatte Appellanterne den Skade, som er paaført dem derigjennem, at deres Leieskude under Stormen den 22 Januar 1896 tørnede sammen med Dampskibet „Alfa" og blev drevet ind i Fjæren. Gjenstand for Erstatning vil overensstemmende med Indstævntes subsidiære Paastand dog alene være den direkte Skade

paa Skuden, ikke indirekte Tab som Afsavn af denne. At det forudsatte stiltiende Forbehold om Erstatning har en saadan Begrænsning bestyrkes ved Udtryksmaaden i det ovennævnte senere udtrykkelige Forbehold (om Erstatning „for Skuden og dens Tilbehør)". Da Indstævnte paastaar, at Appellanterne ved uforstandig Adfærd har øget Skaden — idet de har trukket den af Grunden istedetfor, som Indstævnte anser for det rette, at løfte den af —, vil Størrelsen af den Skade, der er Gjenstand for Erstatning, være at ansætte ved Skjøn, optaget paa Indstævntes Bekostning.

Tre af de Voterende kommer til samme Resultat som Søretten og kan i det væsentlige tiltræde dens Begrundelse.

Processens Omkostninger findes efter Omstændighederne at burde ophæves saavel for Søretten som for Høiesteret.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Indstævnte, Johan Kahrs & Co., bør til Appellanterne, J. Eliassen og J. E. Johannesens Enke, betale Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa Indstævntes Bekostning, for den Skade, som en Appellanterne tilhørende, af Indstævnte leietaget Skude under en Storm paa Puddefjorden den 22 Januar 1896 led ved at tørne sammen med Dampskibet „Alfa" og drive ind i Fjæren. Af Erstatningsbeløbet svares 4 — fire — Procent i aarlig Rente fra 9 Juli 1896, til Betaling sker.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Bergens Sørets Dom er saalydende:

Den 21de Januar 1896 leietog Indstævnte en Citanterne tilhørende Skude, som henlaa i den saakaldte Holtegaard (en af de Smug, som fører ned fra Strandgaden og udmunder i Vaagen). Skuden blev benyttet til Losning af Trælast fra Dampskibet „Alfa", som henlaa paa Puddefjorden ved Siden af Dampskibet „Viking". Til at benytte Citanternes Skude havde ikke Indstævnte disses udtrykkelige Tilladelse, men Benyttelsen skede efter Indstævntes Fremstilling tilfølge en gjældende Kotume, hvorefter Leietagerne uden speciel Tilladelse for hvert enkelt Tilfælde henter Leieskuderne, der pleier at have sin Plads paa Vaagen, in casu i Holtegaarden. Næste Dag den 22 om Eftermiddagen blæste der op en Storm, hvorfor Indstævnte foreløbig indstillede Losningen og fortøiede Skuden paa Puddefjorden, hvor den som anført var benyttet, idet han forgjæves søgte at skaffe en Bugserbaad for at faa Skuden bugseret hen til et sikrere Farvand. Efter Indstævntes Sigende lykkedes det ham ikke at faa fat i nogen for Tilfældet anvendelig Bugserbaad, hvorfor han fortøiede Skuden yderligere med et Staaltoug fra Forenden i den Boye, ved hvilken Skuden som anført foreløbig var bleven fortøiet. Da Stormen tiltog, kom først „Viking" og dernæst „Alfa" i Drift med den Virkning, at sidstnævnte tørnede mod Skuden og drev denne ind i Fjæren. Den Beskadigelse, som Skuden derved har lidt, mener Citanterne, at Indstævnte pligter at erstatte, og har derfor anlagt nærværende Søretssag, hvorunder de har paastaaet Indstævnte tilpligtet at betale Erstatning efter Skjøn optaget paa Indstævntes Bekostning for den Skade og det Afsavn, som Citanterne har lidt, tilligemed Processens Omkostninger. Denne Paastand har dog Citanterne senere ændret derhen, at de har paastaaet sig tilkjendt Kr. 1 010,$_{80}$, der udgjør Skudens Reparations Kostende, med lovlige Renter samt Erstatning efter Skjøn for Afsavn af Skuden tilligemed Procesomkostninger. Indstævnte har paastaaet sig frifunden mod at betale 8 Kroner, der udgjør Betaling for Leie af Skuden i 2 Dage, samt

sig tilkjendt Omkostninger. Det første Tvistepunkt mellem Parterne er, hvorvidt Indstævnte var berettiget til uden indhentet udtrykkelig Tilladelse fra Citanterne at leietage Skuden som anført, eller om det som af Citanterne paastaaet skal betragtes som en ulovlig Bemægtigelse, i hvilket sidste Tilfælde det er klart, at Indstævnte maa være ansvarlig for hvilkensomhelst ogsaa hændelig Skade, der har rammet Skuden. Indstævnte har som før antydet paaberaabt sig Kotume, i hvilken Anledning han selvfølgelig har Bevisbyrden. Der er fra begge Sider ført Vidner om dette Spørgsmaal, og af disse Vidner har 4 og 5 Hovedvidne samt 2 og 3 Kontravidne forklaret sig derhen, at det har været fast Kotume, at man har taget Leieskuder tilleie fra Eieren, uden at denne eller nogen anden paa hans Vegne var tilstede. Tredie Kontravidne har tilføiet, at han ogsaa tidligere af Citanterne har leiet Skuder paa den omforklarede Maade, og at disse har anmodet ham om at have deres Skude i Erindring ved lignende Leilighed. Imod disse Forklaringer staar 1, 2 og 6 Hovedvidnes Vidnesbyrd, der gaar ud paa, at saadan Kotume ikke har existeret. Under den herskende Uoverensstemmelse mellem Vidnerne, vilde Retten ved Vidneprovene alene neppe anse det som bevist, at saadan Kotume har existeret, men kun anse det bragt paa det rene, at saa i en Flerhed af Tilfælde havde fundet Sted. De søkyndige Medlemmer af Retten, der er godt kjendte med Forholdene i saa Henseende, kan imidlertid udtale, at efter deres Kjendskab til Forholdene, har der uddannet sig en fast Praxis i dette Leieforhold, saaledes at det for enhver Anledning ikke fordres Skudeeierens udtrykkelige Tilladelse til at leie Skuder, men at en saadan Tilladelse engang for alle er givet derved, at Skuderne er placerede som Leieskuder. Ved Bergens Bythingsdom af 12/2 1895 i Sag G. Olsen mod Halvorsens Kulforretning er ogsaa saadan Kotume anseet for gjældende. I Henhold hertil maa Retten saaledes gaa ud fra, at tidtnævnte Kotume existerer, og den kan ikke finde, at der kan være nogen Forskjel, enten Skuden har været liggende paa selve Vaagen eller i en af de tilstødende Søgaarde, in casu Holtegaarden. Det, det kommer an paa, er, om Skuden er Leieskude, hvilket Skuden qu uimodsagt var. At der ved Anledningen i denne angivelig henlaa nogle Pose og Koste kan ikke betage Skuden Karakteren af at være leieledig. Naar Citanterne har urgeret over, at Indstævnte ikke i nærværende Tilfælde, efter at han havde leietaget Skuden, underrettede disse derom, kan Retten i Henhold til de søkyndige Medlemmers Udtalelse om, hvad Praxis i lignende Tilfælde er, ikke finde, at Indstævnte har forholdt sig anderledes, end den almindelige Kotume er. Retten gaar saaledes ud fra, at Skuden ved Anledningen er leiet, og følgelig faar da Retsreglerne i Leieforhold komme til Anvendelse i nærværende Tilfælde. Hovedreglerne i Leieforhold er den, at Leieren er forpligtet til at behandle den leiede Ting som en almindelig agtsom Mand og er fritaget for Ansvar ved Hændelser. Som en Følge af det sidste er selvfølgelig Leieren fritaget for at assurere, saa i den Henseende kan i nærværende Tilfælde intet lægges Indstævnte tillast. Spørgsmaalet vil dernæst blive, hvorvidt Indstævnte har handlet uforsvarligt ved at fortøie Skuden paa Puddefjorden. Foreløbig bemerkes i den Henseende, at Retten ved første Kontravidnes Prov anser det for sandsynligt, at Indstævnte, da Stormen kom paa, gjorde, hvad han kunde for at skaffe en Bugserbaad og dermed faa Skuden bugseret ind i sikrere Farvand. Men selvom Indstævnte intet havde foretaget sig i nævnte Hensigt, men ladet det bero med Skudens Fortøining paa den af ham angivne uimodsagte Maade, kan Retten ikke finde, at han har ladet det mangle paa fornøden Agtsomhedspligt. Vistnok har nogle af Hovedvidnerne udtalt sig om det resikable i at have Fartøier fortøiede paa Puddefjorden, men bortseet fra, at disse Vidnernes Udtalelse er af ren skjønsmæssig Art, kan Retten udtale, at det er en Ting, som daglig finder Sted, selv i stormende Veir, at fortøie Fartøier paa Puddefjorden, og den kan ingenlunde finde, at dette Forhold i nogen Grad kan kaldes uforsvarligt. Efter det oplyste om selve For-

tøiningerne, maa disse, ogsaa naar Hensyn tages til Farvandets Aabenhed, ansees for fuldt forsvarlige, saa den skeede Skade udelukkende maa tilskrives Hændelser. Naar nogle af Vidnerne har forklaret, at der i Tilfælde af Skade paa en uden Eierens Samtykke taget Skude altid er bleven betalt Erstatning til Eieren, saa kan hertil intet Hensyn tages, da der ikke er oplyst noget om de enkelte Tilfælde og de konkrete Omstændigheder ved disse, der kan have været vidt forskjellige fra nærværende Tilfælde. Naar endelig Citanterne har paaberaabt sig første Hoved-vidnes Vidnesbyrd om, at der paa Leieskuderne er anbragt Skilter med Reservation om Skudeeiernes Ret til Erstatning for hændelig Skade, bemerkes, at dette Vidne-prov som ensligt intet Bevis kan danne; at noget saadant Skilt har været anbragt paa den omhandlede Skude er forøvrigt selv ikke af dette Vidne forklaret.

Efter det anførte kan Retten ikke finde, at Indstævnte som Leietager har ladet det skorte paa fornøden Agtsomhed, og da der heller ikke er oplyst Omstæn-digheder, hvorefter der skulde paahvile ham et andet og større Ansvar end for Leietagere almindeligt, vil han derfor blive at frifinde mod at betale de af ham erkjendte 8 Kroner. Processens Omkostninger antages at burde ophæves.

Spørgsmaal om, hvad der forstaaes ved „fremtidige Præmier" i en Skibs-assuranceforening. Et Fartøi, der faa Dage i Forveien var udmeldt af en Skibs-assuranceforening, begjæres af Rederens Konkursbo gjenoptaget i Foreningen, der samtykkede i at Forsikringen fortsattes. Spørgsmaal om Fartøiet under disse Omstændigheder var at betragte som et „nyindmeldt" Skib, besvaret benægtende.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 4 Juli 1903 i Sagen L.-No. 136 for 1 Session f. A.: Den Østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo (Advokat Rønneberg) mod forhv. Foged Johnsens Konkursbo ved Boets Bestyrer, Overretssagfører Joh. L. Knudtzon og Skifteretten i Kristianssund (Advokat Lous).

Ved Kristianssunds Sørets Dom af 9 September 1901 blev fhv. Foged Johnsens Konkursbo dømt til at betale den Østlandske Skibs-assuranceforenings Konkursbo Kr. 1 143,66 med 6 % Renter fra 1 Januar 1896. Processens Omkostninger blev ophævede.

Angaaende Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises der til Dommens Præmisser.

Denne Dom er af Assuranceforeningens Konkursbo indbragt for Høiesteret, hvor Boet har nedlagt Paastand om at tilkjendes Kr. 3 631,93 med Renter som i Dommen bestemt. Johnsens Konkursbo har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet. Begge Parter har derhos paastaaet sig tilkjendt Procesomkostninger.

Da Kontrapaaanke ikke har fundet Sted, foreligger der for Høiesteret principalt kun Spørgsmaalet om, hvorvidt det Tilskud, der af-kræves Foged Johnsens Bo, i sin Helhed eller kun for en Del skal betragtes som Massekrav.

Høiesteret antager, at det første maa være Tilfældet.

Som Svar paa Johnsens Bo's Henvendelse til Foreningen om igjen at faa det for faa Dage siden udmeldte Skib „Marie" gjenop-taget i Resiko telegraferede Foreningen den 11 Oktober 1893: „Kan kun fortsættes mod Garanti indeværende Aars Fastpræmie, nylig ud-lignede Tilskud samt fremtidige Præmier".

Efterat Boets Bestyrelse i Mellemtiden forgjæves havde søgt at faa „Marie" assureret andetsteds, lod Bestyrelsen den 14 Oktober 1893 telegrafere til Foreningen: „Skifteretten Johnsens Bo beder For-sikringen „Marie" fortsat, idet den garanterer omtelegraferede Præmier".

Hermed var altsaa Sagen ordnet og „Marie" igjen assureret. Og det gjælder da at afgjøre, hvorledes de af Foreningen opstillede og af Boet antagne Betingelser er at forstaa. Den af Skifteretten 3 Dage senere udstedte Garanti-Erklæring maa, selv om den ikke i sin Ordlyd fuldstændig stemmer med Telegramvexlingen, forstaaes i Overensstemmelse med denne. Det stod nemlig ikke da i Boets Magt at forandre Overenskomsten, og det blev heller ikke ved Erklæringens Oversendelse gjort gjældende, at den i noget Punkt afveg fra Foreningens i Telegramet af 11 næstfør opstillede Betingelser.

Der har særlig været procederet om, hvad der gaar ind under Ordene „fremtidige Præmier". Johnsens Bo nægter ikke, at Ordet „Præmier" her ogsaa omfatter Tilskud. Boet erkjender, at det pligter at være med at betale Tilskud, udlignet for 1893. Men Boet vil have „Marie" betragtet som indmeldt den 14de Oktober 1893 og vil kun anerkjende som Massekrav det Tilskud, der udlignes paa den Præmie, der efter den Tid paaløber for „Marie". Foreningen har derimod anseet sig berettiget til at gjøre gjældende som Massekrav Tilskud, der udlignes paa den Præmie, der for „Marie" skyldes for hele Aaret 1893. Og Høiesteret deler denne Foreningens Opfatning. „Marie" kan ikke betragtes som et den 14 Oktober nyindmeldt Skib. Der blev heller ikke da udfærdiget nogen ny Police for Skibet. Baade i Foreningens Telegram af 11 Oktober og i Akcept-Telegramet af 11 Oktober betegnes „Maries" Gjenoptagelse i Resiko som en Fortsættelse af den ældre Forsikring, og derfor betinges ogsaa, at alle de Fordringer, der tidligere i Aaret var udlignede paa „Marie", skulde fyldestgjøres som Massekrav. Herunder var ogsaa Tilskud for foregaaende Aar, der var udlignet i 1893. Det vilde da været besynderligt, om ikke Tilskud for hele 1893 skulde være tænkt indbefattet under Garantien, men at denne skulde omfatte Tilskud for 1892 og for sidste Kvartal 1893. Anerkjender man først, at Ordene „fremtidige Præmier" tillige omfatter Tilskud, vilde det være en vilkaarlig Indskrænkning at fortolke Ordene derhen, at de kun skulde omfatte de fremtidige Tilskud, der udlignes paa faste Præmier efter Telegramets Datum. Og under Boets Fortolkning af disse Ord vilde der ikke været nogen Grund til, som i begge Telegramer skeet, at Boet særskilt skulde garantere fremtidige Præmier. Det var jo en Selvfølge, at Boet betalte Præmier for den Tid, hvori det selv holdt Fartøiet assureret. Hertil kommer endelig, at Johnsens Bo — efter fra Foreningen paa Anmodning at have faaet sig tilstillet Afskrift af den stillede Garanti — har betalt Tilskud, beregnet af Præmien for det hele Aar. Efter de foreliggende Omstændigheder kan ikke denne Betaling betragtes som skeet à Konto.

Da der ingen speciel Indsigelse er gjort med Hensyn til Tilskuddets Beregning, og idet der findes Grund til at ophæve Processens Omkostninger, afsiges der i Henhold til det anførte saadan

Dom:

Fhv. Foged Johnsens Konkursbo bør til Den Østlandske Skibsassuranceforenings Konkursbo betale 3 631 — tre tusinde, sex hundrede tretti og en Krone, 93 — niti og tre — Øre — tilligemed 6 — sex — af Hundrede i aarlig Rente fra 1 Januar 1896 til Betaling sker. Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Antaget, at den i Straffeprocesslovens § 176 No. 3 omhandlede Fritagelse for Vidnepligt for den Sigtedes besvogrede ikke ophører med det Ægteskab, som begrunder Svogerskabet.

Bratsberg Lagmandsrets Beslutning af 31 August 1903 i Straffesag mod Nils Peter Elias Kristensen.

4 Vidne, Vognmand Isaksen, har paa Tilspørgsel erklæret, at han ønsker at fritages for at afgive Vidnesbyrd i Sagen, saafremt han dertil har Ret.

Det er oplyst, at Tiltalte har været gift med en Datter af Vidnet. Datteren, Tiltaltes Kone, med hvem Tiltalte har 2 Børn, er imidlertid død den 19 Februar sidstleden.

Statsadvokaten har æsket Rettens Afgjørelse af, hvorvidt Vidnet er fritaget for at vidne i nærværende Tilfælde, hvor det Ægteskab, som begrunder Svogerskabet mellem Vidnet og Tiltalte, ved Datterens Død er ophørt, idet han har henvist til Bemerkningen i Getz og Hagerups Udgave af Straffeprocesloven § 176 Note 6.

Retten antager, at Vidnet maa være fritaget for Vidnepligt i Henhold til Straffeproceslovens § 176 No. 3.

Denne Bestemmelse fritager bl. a. den Tiltaltes besvogrede i opstigende Linje for saadan Pligt. Spørgsmaalet maa da bero paa, om frembeles efter Vidnets Datters Død det nævnte Svogerskabsforhold maa ansees at bestaa mellem Vidnet og Tiltalte, og dette Spørgsmaal antages at maatte besvares overensstemmende med den alminbelige Opfatning bekræftende.

Herimod kan efter Rettens Mening ikke komme i Betragtning, at Straffeprocesloven i § 66 angaaende Dommeres m. fl.s Inhabilitetsforhold, idet den ogsaa her tillægger Svogerskabsforhold samme Betydning som de tilsvarende Slægtskabsforhold, udtrykkelig udtaler, at dette gjælder, „endog om det Ægteskab, som begrunder Svogerskabet, ikke mere bestaar". Retten finder nemlig ikke, at det er nødvendigt heri at lægge mere, end at Loven paa dette Sted har fundet det hensigtsmæssigt — om end til Overflod — at fremhæve den almindelig gjældende Regel om Svogerskabs Bestaaen uafhængig af, om vedkommende Ægteskab frembeles bestaar.

I Henhold hertil

besluttes:

4 Vidne, Vognmand Isaksen, fritages for at vidne i nærværende Sag.

Notitser og Efterretninger.

Om Adgang til Konfiskation under Sager angaaende ulovligt Brændevinssalg. Ved Dom af 15 Juli 1896 („Retst." 1896 Side 586) fortolkede Høiesteret Lov af 26 August 1854 § 6 saaledes, at det ikke kommer an paa, hverken nogen Forbindelse mellem det Brændevin, som forefindes, og den forøvede Lovovertrædelse, eller hvorvidt det lykkes at anholde Brændevinet før eller efter Sagsanlægget, aldenstund det er konfiskeret før Sagens Paadømmelse.

Ved Dom af 22 Januar d. A. i Politisag mod Hans Petter Hansen fastslog Høiesteret den samme Fortolkning af den tilsvarende § 22 i den nye Lov af 24 Juli 1894.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 2den Session 1903.

Den 4 September. L.-No. 1. O.-No. 5. Edv. Lillehagen (Adv. Rostdal) mod Carl J. Hagemann (Overretssagfører H. K. Nicolaysen til Prøve).

L.-No. 2. Straffesag mod Olaus Isaksen, af Høiesteret for Overtrædelse af § 7 første Led af Sundhedsvedtægterne for Skien ilagt en Bod af 8 Kr. til Statskassen samt 30 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Skien af 25 April d. A. var han frifunden. Salær til Aktor Adv. Klingenberg (ved Adv. Aage Schou) 60 Kr., og til Forsvarer Overretssagfører og Kaptein J. E. Christensen (til Prøve) 40 Kr. af Statskassen.

Den 5. September. L.-No. 3. Straffesag mod Anders Johan Johannesen, ved Dom af Meddomsret i Nedenes af 1 April d. A. — under foregivet Navn Gustav Adolf Carlson — for groft Tyveri efter 19—3 Litr. a, for Forbrydelse mod 15—1 og 23—17, alt sammenholdt med 6—15, tilfunden 15 Maaneders Strafarbeide med 28 Dages Afkortning for udholdt Varetægtsarrest. Høiesteret fældede ham efter 19—3 Litr. a, jfr. § 7 I a—15—1 & 23—17 til 4 Aars Strafarbeide med 30 Dages Fradrag for Varetægtsarresten samt ilagde ham 70 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Salær til Aktor Adv. Harbitz 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Fr. Stang Lund (ved Adv. J. M. Lund) 40 Kr. af Statskassen.

L.-No. 4. Straffesag mod Lars Larsen Hindklev, af Høiesteret for Overtrædelse af Lov af 27 Juni 1892 og kgl. Resol. af 29 Marts 1902 — ved inden Lillehammer Bys Grændser at have foretaget Slagtning af Husdyr, hvis Kjød skulde benyttes til Menneskeføde — ilagt en Bod af 15 Kr. til Statskassen og 20 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Lillehammer af 15 Juni d. A. var han frifunden. Salær til Aktor Adv. Klingenberg (ved Adv. Aage Schou) 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Harbitz 40 Kr. af Statskassen.

Den 9 September. L.-No. 5. Fru J Waaler (Adv. Tanne) mod Verkseier H. M. Torp (Overretssagfører Hans Riddervold til Prøve).

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 39. Onsdag 23de September 1903.

Justitsdepartementets Cirkulære af 22 April d. A.

om

Paternitetssagers Behandling i første Instants.

A.

Skrivelse af 19 September d. A. fra Justitiarius i Kristiania Byret til Retstidendens Redaktion.

Til

Red. af „Norsk Retstidende".

I Anledning af den i Retstidenden for iaar Side 339—340 gjengivne Skrivelse fra Byrettens Justitiarius til Stiftamtmanden i Kristiania Stift af 19 Mai d. A., omhandlende et Punkt i Justitsdepartementets Rundskrivelse af 22 April næstfør angaaende Paternitetssagers Behandling ved Underretterne, har Stiftamtmanden under 1 August d. A. oversendt Byrettens Justitiarius en Skrivelse fra Justitsdepartementet af 29 Juli næstfør, hvoraf Gjenpart følger hermed, idet jeg — efter indhentet Samtykke fra Justitsdepartementet — tillader mig at anholde om Skrivelsens Indtagelse i Retstidenden.

Kristiania den 19 September 1903.

Ærbødigst

C. F. Jensen.

B.

Skrivelse fra det kongelige Justits- og Politi-Departement af 29 Juli d. A. til Stiftamtmanden i Kristiania.

Med Hr. Stiftamtmandens Skrivelse af 20 Mai sidstleden er hertil indkommen en Forestilling fra Justitiarius i Kristiania Byret Jensen angaaende Departementets Rundskrivelse af 22 April næstfør om Behandlingen af Paternitetssager. I Forestillingen udtales bl. a., at Byrettens Medlemmer er af den Mening, at Retten i disse Sager ikke har lovlig Adgang til foreløbigt at udelukke den ene Part fra at paahøre den anden Parts Forklaring.

I Anledning heraf finder Departementet at burde udtale, at Byrettens Erklæring ialfald delvis maa antages at grunde sig paa en Opfatning af Paternitetssagers Behandling, som Departementet ikke

kan erkjende at være korrekt, nemlig, at der for disse Sager i det væsentlige skulde gjælde samme Regler som for private Politisager, der er Parternes frie Raadighed undergivne. Idet Departementet derfor finder noget nærmere at burde redegjøre for sin Opfatning af Paternitetssagers processuelle Karakter, skal man forudskikke den Bemerkning, at den i Lov af 6 Juli 1892 No. 4 §§ 24 og 25 bestemte Rettergangsmaade ikke blot er anordnet for at afgjøre det økonomiske Spørgsmaal om Udredelse af Underholdningsbidrag, men for overhovedet at faa afgjort omtvistede Paternitetsspørgsmaal. Om end Lovens § 24 bruger Udtrykket: „Søgsmaal om hvorvidt nogen med Hensyn til denne Lovs Bestemmelser skal ansees som Fader", kan det ikke være tvivlsomt, at den udlagte Barnefader har Adgang til at anlægge saadant Søgsmaal, uden at der er Spørgsmaal om at bringe Lovens Bestemmelser i Anvendelse paa ham. Lovens § 21 indførte den nye Regel, at enhver Præst eller Menighedsforstander straks skulde give den som Barnefader udlagte Person Underretning om Anmeldelsen, og dette skeede — som der fremgaar af Oth. Prp. No. 10 for 1892 Side 81 — netop for at aabne Vedkommende Adgang til straks at fralægge sig Paterniteten, selvfølgelig overensstemmende med Lovens Forskrifter. I den tidligere Retsbrug antoges det ogsaa, at den i Lov af 1 August 1821 § 5 hjemlede eiendommelige Procesmaade altid kunde anvendes af den udlagte Barnefader, skjønt den efter Ordene var knyttet til Forudsætningen om, at Overøvrigheden havde udfærdiget Resolution om Underholdningsbidrag. Jfr. Retstidende for 1881 Side 414. Selv om der efter den gjældende Ret ogsaa er Adgang til at afgjøre Paternitetsspørgsmaal gjennem formeligt Statussøgsmaal, ligger det i Forholdenes Natur, at denne Adgang lidet eller aldrig benyttes; Paternitetssagens Udfald vil faktisk være afgjørende, ikke blot for Spørgsmaalet om Underholdningsbidrags Udredelse, men ogsaa for de øvrige Forhold, hvor Paterniteten kan være af retslig Betydning. Kirkedepartementet har derfor ogsaa antaget, at der i Ministerialbogen maa gjøres fornøden Bemærkning om Paternitetssagens Udfald, hvor Sagen gaar Barnemoderen imod, og at den først udlagte Barnefaders Navn isaafald ikke maa nævnes i nogen Præsteattest vedkommende Barnet. Og ud fra den samme Opfatning bringer Høiesteret ikke Reglerne om summa appellabilis til Anvendelse i disse Sager.

Medens Paternitetssager saaledes maa antages at berøre Vedkommendes personlige Retsstilling og derigjennem have Interesse for Samfundet i det hele, kan der heller ikke begrundes nogen Raadighed for Parterne over Sagens Gjenstand ved Bestemmelsen i Lov af 6 Juli 1892 § 25, første Punktum, der er saalydende: „Erkjender den angivne Fader at have havt legemlig Omgang med Moderen til saadan Tid, som efter de fremkomne Oplysninger maa ansees som den antagelige Besvangrelsestid, bliver han at anse som Barnets Fader". Denne Bestemmelse kan nemlig, naar hensees til Lovens Forarbeider, jfr. Oth. Prp. No. 10 for 1892 Side 79—80, kun antages at have til Hensigt at udelukke den udlagte Barnefader fra at paaberaabe sig den saakaldte exceptio plurium concumbentium og flere andre Indsigelser, som kunde tænkes gjort gjældende mod Paterniteten, uagtet Samleie har fundet Sted i den mulige Konceptionstid. Efter Beskaffenheden af Sagens Gjenstand kan Retten kun være bunden til den udlagte Barnefaders Erkjendelse af Faktum, naar der efter det Foreliggende ikke findes nogen Grund til at drage dens Rigtighed i Tvivl.

Hvis derimod Erkjendelsen strider mod andre foreliggende Oplysninger, som viser, at Vedkommende ikke kan være Fader, saa som f. Eks. at han har været fraværende i det paagjældende Tidsrum, er det saa langt fra, at Dommeren skulde være bunden til at give Udslag overensstemmende med Partens urigtige Erkjendelse, at der snarere kan opstaa Spørgsmaal om at oversende Sagen til Behandling af Paatalemyndigheden, fordi der fra Barnemoderens Side maa antages at foreligge en Forbrydelse, nemlig falsk Udlæggelse af Barnefader, Straffelovens Kap. 21 § 29.

Det var for at sikre det Offentliges Interesse i Paternitetsagernes Udfald, at Loven af 1892 indførte den private Politiproces for disse Sager. I den Indstilling, der ligger til Grund for Loven, udtalte Departementet bl. a., at den Stilling, som Retten efter Plakat af 8 Marts 1799 indtager med Hensyn til Sagens Oplysning, og navnlig Adgangen til Eksamination af Parterne, syntes i de heromhandlede Sager at ville være af megen Nytte til at faa den sande Sammenhæng oplyst, jfr. Oth. Prp. No. 10 for 1892 Side 78. Men skulde Maalet naaes, og Dommeren anvises en fuldt selvstændig Medvirken til Sagens Oplysning, kunde Loven ikke indskrænke sig til at anvende den samme politiretslige Behandling, der gjælder i Sager, som er undergivne Parternes frie Raadighed; thi i disse har den i Frdn. 8 Marts 1799 udtalte særegne Pligt for Dommeren til „omhyggeligen at søge al mulig Oplysning om Sagens sande Sammenhæng", maattet taale visse Modifikationer, væsentlig, fordi Dommeren savner Adgang til at fremtvinge Parternes personlige Møde i Retten, og fordi Dommeren ikke kan fremskaffe Bevisligheder, som Parten trods Rettens Anvisning ikke er villig til at erhverve, idet Udgifterne ved deslige Bevisligheders Tilveiebringelse ikke kan udredes af det Offentlige. Herved kan Retten blive nødt til paa samme Maade som i den almindelige Civilproces at bygge Dommen paa stiltiende Erkjendelser, som ellers ikke skulde høre hjemme i den politiretlige Behandling. Jfr. Schweigaards Proces II § 179. En saadan Procesmaade var imidlertid ikke tjenlig i Sager, hvorover Parterne ikke har fri Raadighed, og hvis Udfald regelmæssigt vil blive gjort afhængigt af Parts Ed. Loven af 1892 har derfor ogsaa med Hensyn til de nævnte Punkter truffet en særskilt Ordning, idet Lovens § 24 har hjemlet Dommeren Adgang til ved Politiets Hjælp at afhente Parterne, naar de udebliver uden lovligt Forfald, ligesom den har bestemt, at Statskassen har at udrede alle Udgifter, som foranlediges ved Tilveiebringelsen af Oplysninger, som Retten finder fornødne. Ved disse Bestemmelser har Loven for Paternitetsagers Vedkommende hævdet det Princip, der ligger til Grund for Frdn. 8 Marts 1799, og gjort Retten ansvarlig for Sagens fuldstændige Oplysning, forat Dommen saavidt mulig kan blive et Udtryk for den materielle Sandhed. Denne Opfatning af Rettens Stilling i Paternitetsager har ogsaa Støtte i vor Retspraksis. Man skal saaledes oplyse, at Trondhjems Overret ved Kjendelse af 31 Juli 1899 ex officio har reassumeret en Sag, fordi den fandt Beviset mangelfuldt, ligesom Bergens og Trondhjems Overretter af samme Grund ved flere Domme har kjendt Underretsdomme i Paternitetsager uefterrettelige og hjemvist Sagerne til fortsat Behandling og Paakjendelse ved Underretten.

Af det her bemærkede vil sees, hvor stærkt Procesmaaden i Paternitetsager afviger ikke blot fra ordinære civile Retssager, men ogsaa fra andre private Politisager. Hvad særlig angaar Parternes

Afhørelse, som Loven har fremhævet som det fornemste Middel til at oplyse Sagen, savnes nærmere Forskrift om de Regler, som herunder bliver at befølge. Det maa da antages, at Dommeren i Paternitets-sager er berettiget til at anvende den Fremgangsmaade, som er bedst egnet til at fremskaffe sandfærdige Forklaringer af Parterne, samtidig med at deres velgrundede Rettigheder beskyttes. Og hvis Dommeren særlig finder at burde hindre, at den ene Part indretter sin Forklaring efter den andens Udsagn, og han til det Øiemed finder det tjenligt, at Parten midlertidig fratræder, medens den anden afgiver sin Forklaring, antager Departementet, at der under Hensyn til Dommerens stærkt procesledende Stilling i disse Sager intet kan være til Hinder for en saadan Ordning. Det er herved selvfølgelig Forudsætningen, at begge Parter efter at have afgivet sin Forklaring bliver foreholdte den andens Udtalelser og givet Anledning til at imødegaa samme. Paa denne Maade maa det kontradiktoriske Princip antages at ske fyldest. Det kan heller ikke antages, at det skulde gjælde som noget ubetinget Princip paa hele Civilprocessens Omraade, at en Part har Ret til at overvære Modpartens Forklaring. Ligesom man efter det før anførte maa være varsom med at overføre Civilprocessens almindelige Regler paa Sager, der er underkastede en saa eiendommelig Behandling som Paternitetssager, saaledes kan efter Departementets Mening et Princip som det nævnte under Lovens Taushed ikke hævdes, hvor dets absolute Gjennemførelse vilde hindre Opnaaelsen af andre Formaal, som Loven forfølger. Man kan forsaavidt henvise til Lov om Umyndiggjørelse af 28 November 1898 § 11, som har givet udtrykkelige Bestemmelser om dette Punkt, og hvorefter Retten under visse Betingelser helt eller delvis kan udelukke nogen af Sagens Parter fra at være tilstede under Hovedforhandlingen. Og at Dommeren kan have Opfordring til at anvende samme Fremgangsmaade i en Paternitetssag, naar han skal vaage over, at Parterne forklarer sig sandfærdigt, beror paa disses særegne Forhold til det, som er Forklaringens Gjenstand. Det maa nemlig erindres, at naar et Paternitetsforhold bliver Gjenstand for Tvist, vil som Regel den ene Parts Paastand staa overfor den andens Benægtelse af et Faktum, hvortil de begge skulde have samme Kjendskab. Ligesom under denne Forudsætning den ene Parts Forklaring maa være urigtig, saaledes tør det vel under Hensyn til Parternes Forhold til Sagens Gjenstand formodes, at Forklaringen i Almindelighed ogsaa er bevidst usandfærdig. Departementet har ialfald under sin Befatning med talrige Paternitetssager faaet et stærkt Indtryk af, at Parterne hyppig ligger under for Fristelsen til at aflægge falsk Forklaring, og man har derfor i Cirkulæret af 22 April sidstleden fundet Grund til at anvise en Fremgangsmaade, hvorved denne Mislighed ialfald kunde indskrænkes. Forøvrigt maa det være Domstolenes Sag at afgjøre, om denne Fremgangsmaade bør benyttes eller ikke. At Rettens forudgaaende Forligsmægling skulde være til Hinder for den omhandlede Ordning, kan ikke af Departementet erkjendes, idet denne Mægling blot behøver at angaa Tvisten i sin Almindelighed, uden at Dommeren herunder gaar ind paa alle Sagens Enkeltheder. Derimod kan der ofte være Grund til at anstille en fornyet og mere indgaaende Mægling efter Bevisførelsens Afslutning, jfr. Retstidende for 1897 Side 337. Nogen Forskjel i Forligsmæglingens Karakter betinges forøvrigt af den ulige Stilling, som Dommeren indtager i Paternitetssager og andre private Retssager. Medens man i disse kan tilstræbe et Kom-

promis mellem Parterne, bygget paa gjensidige Indrømmelser, er en saadan Afslutning af Sagen udelukket i en Paternitetstvist, hvor Dommeren skal søge konstateret et Faktums virkelige Eksistens eller Ikke-Eksistens.

Naar Departementet i Cirkulæret har paaberaabt Analogien af Straffeproceslovens §§ 181 og 259, kan denne Henvisning erkjendes at være noget ufuldstændig, ligesom den ved en Injurie ikke er kommen til at omfatte samme Lovs §§ 278 og 313. Hensigten har selvfølgelig kun været at vise, at ogsaa Straffeprocesloven kjender det Princip, at den Person, hvem Sagen angaar, af særlige Grunde kan udelukkes fra at paahøre andres Forklaringer, naar Forfølgningens Øiemed derved vil modarbeides.

Sluttelig skal man gjøre opmærksom paa, at den Opfatning af Paternitetssagers Behandling, som Departementet ovenfor har gjort gjældende, i sine Hovedtræk er svarende til den, der er hævdet i tvende Afhandlinger i Retstidende for 1896 Side 721 ff. af R. og 1897 Side 337 ff. af J—n B—h, uden at dog nogen af disse specielt har udtalt sig om Fremgangsmaaden ved Parternes Afhørelse. Derimod er en afvigende Opfatning hævdet af Professor Hagerup i hans Fremstilling af Civilprocessen II § 165. Her læres det, at Afgjørelsen i Paternitetssager ikke berører Faderens eller Barnets personretslige og familieretslige Stilling, at Reglerne om summa appellabilis derfor kommer til Anvendelse, at Parterne har en — for de egentlige Familiesager fremmed — Raadighed over Sagen, at Dommeren ihvertfald er bunden ved Parternes egen Erkjendelse med Hensyn til det afgjørende Faktum, at Dommerens Stilling med Hensyn til Oplysningers Tilveiebringelse er ganske den samme som i private Politisager, at han derfor ikke kan anordne en Bevisførsel, som Parterne ikke er villige til at foranstalte, og at Overinstantsen ikke ex officio kan reassumere Sagen, naar den ved Paakjendelsen finder Beviset mangelfuldt. Departementet har fundet at burde gjøre opmærksom paa denne Forskjel i Opfatningen af Paternitetssagers Behandling, idet Professor Hagerup sees i Retstidende No. 22 for iaar at have stuttet sig til den Mening, at der ikke skulde være Adgang til i heromhandlede Punkt at befølge Departementets Rundskrivelse.

Med foranstaaende skal man bede Byrettens samtlige Medlemmer gjort bekjendt.

Domme.

Antaget, at et Skjøn ikke kan forlanges afgivet med Præmisser eller Begrundelse. Dog vil der, naar der er Tvivl om, hvad der er indbefattet under Skjønnet, eller Grund til at antage, at der i Skjønnet kan ligge skjult en Afgjørelse af et Sagen vedkommende Retsspørgsmaal, hvilket det er Domstolenes Sag at afgjøre, være Adgang til — enten under Skjønsforretningen eller ved senere Thingsvidner — at faa en enkelt Bekræftelse eller Benægtelse af et Spørgsmaal om, hvorvidt en bestemt retslig eller faktisk Forudsætning er lagt til Grund. Derimod er der ikke Adgang til efter Skjønnets Afhjemling at føre en af Skjønsmændene som Vidne forat fremskaffe Oplysninger om de tekniske Detailler ved den af Skjønsmændene som Fundament for deres Skjøn befulgte Fremgangsmaade.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 25de Juli 1903 i Sagen L.-No. 158 for 1ste Session f. A.: Overingeniør A. Holter mod Grosserer L. Falkenberg.

Til Indtale af Gjæld, Kr. 4 155,71, for en leveret Vandrørkjedel m. v. anlagde „Vulkan" Jernstøberi og mekaniske Værksted Søgsmaal

mod Grosserer L. Falkenberg. Denne paastod, at den leverede Vandrørkjedel fordampede saa lidet med gode Smaakul, at den maatte ansees at ligge under gjennemsnitlig Godhed, og foreslog, at der skulde holdes en Prøve paa Kjedelen. Resultatet blev, at den omhandlede Prøve og Undersøgelse overlodes til et retsligt Skjøn, bestaaende af Fagmænd, opnævnte af Byfogden efter Forslag af begge Parter. Skjønssagen inkamineredes den 20 Mai 1901, og Overingeniør A. Holter valgtes til Opmand. Falkenbergs Advokat begjærede Skjønnet udsat i Paavente af Prøvens Resultater, idet han før Prøven underhaanden skulde forelægge Mændene Spørgsmaal. Efter at en Prøve var foretaget, henstillede den samme Advokat i Skrivelse af 8 Juni 1901 til Skjønsmændene at foretage en ny Dampprøve paa Kjedelen under Anvendelse af en i Skrivelsen nærmere angiven Fremgangsmaade. I Session den 26 Juni 1901 fremlagde derpaa Advokaten følgende Skjønsspørgsmaal:

„Kan den omhandlede Vandrørskjedel efter den Fordampningsevne, som den ved Prøverne med bedste Sort Smaakul har udvist, siges at svare til de Krav, man kan stille til saadanne Kjedlers Fordampningsevne?", der opgaves underhaanden at være forelagt Mændene. Og da disse forlængst var færdige med Prøven og sin Besvarelse, begjærede han Skjønnet optaget til Afhjemling. Den 28 Juni begjærede han imidlertid Udsættelse til Fremsættelse af Tillægsspørgsmaal, og mod Modpartens Protest fik han ved Byrettens Kjendelse af 27 Juni saadan Udsættelse. Den 20 August 1901 fremsatte han Tillægsspørgsmaal til nærmere Oplysning angaaende Fremgangsmaaden ved den anstillede Prøve. Den 3 September besvarede Skjønsmændene enstemmigt det fremsatte Hovedspørgsmaal med „Ja". Og den 17 December 1901 afhjemledes Mændenes Besvarelse af 5 September paa Tillægsspørgsmaalene. Falkenbergs Advokat bemærkede, at han maatte have Adgang til at konferere med specielle Sagkyndige om, hvorvidt den benyttede Fremgangsmaade kunde ansees tilstrækkelig eller ikke, og forbeholdt sig efter saadan Konferance at fremsætte yderligere Tillægsspørgsmaal. Hertil begjærede han Udsættelse. Skjønsmændene bemærkede, at naar de ikke havde befulgt den i den nævnte Skrivelse af 8 Juni 1901 underhaanden modtagne Henstillen, var dette begrundet deri, at den der angivne Fremgangsmaade vilde være uden Betydning for Besvarelsen af Hovedspørgsmaalet. „Vulkans" Advokat protesterede mod Udsættelse, og ved Byrettens Kjendelse af 18 Januar 1902 blev den begjærede Udsættelse negtet og Skjønnet sluttet. I sine Præmisser udtaler Byretten, at Mændene har besvaret Hovedspørgsmaalet og ved Besvarelsen af Tillægsspørgsmaalet angivet den Fremgangsmaade, ved hvilken de er komne til sit Skjøn. Da det maa henligge under Skjønsmændene selv at bestemme, hvilken Fremgangsmaade de maa anvende for at kunne besvare de dem forelagte Spørgsmaal, antages de af Skjønscitanten fremførte Grunde for Udsættelse, der — som indeholdende et Angreb paa det afgivne Skjøn og den derunder befulgte Fremgangsmaade — synes at sigte paa Overskjøn, efter den fremkomne Protest ikke at burde godtages.

I Skrivelse af 24 Februar 1902 til sin Advokat oplyser Falkenberg, at han har forelagt Skjønsmændenes Besvarelse angaaende Kjedelens Fordampningsevne for Ingeniør Nørbeck-Olsen, og at denne for at afgive Udtalelse, ønsker en Del nærmere paapegede Oplysninger angaaende Fremgangsmaaden og Forholdene under Prøven. „Det er

saaledes", fortsætter Falkenberg, „aldeles nødvendigt at faa fuldstændige Opgaver af Skjønsmændene, før der kan faaes en sagkyndig Bedømmelse af Kjedelens Fordampningsevne, og heraf vil ogsaa fremgaa, om Skjønsmændene har afgivet en rigtig Kjendelse". Denne Skrivelse oversendtes Skjønsmændene, der tilbagesendte den med Bemærkning, at de ikke agtede at besvare de af Falkenberg stillede Spørgsmaal, da Skjønnet ved Rettens Kjendelse var sluttet. I Hovedsagens Session den 11 April 1902 bemærkede Falkenbergs Advokat under Henvisning til de nævnte Skrivelser, at „Intet kunde bygges paa Skjønnet, saaledes som dette nu forelaa, samt at han agtede at søge oplyst, hvilke Forudsætninger Skjønsmændene var gaaet ud fra, og agtede at føre dem som Vidner herom". Og i Session den 29 April fremstillede han Overingeniør Holter som Vidne til Examination efter 10 Vidnespørgsmaal, som da fremlagdes. „Vulkan"s Advokat protesterede mod denne Vidneførsel. Og Overingeniør Holter erklærede sig paa Forespørgsel af Administrator uvillig til at besvare de til ham rettede Spørgsmaal, hvis Besvarelse efter hans Mening vilde indeholde Præmisser til det afgivne Skjøn.

Ved Byrettens Kjendelse af 14 Juni 1902 blev imidlertid Holters Indsigelse mod Afhørelsen ikke taget tilfølge.

Denne Kjendelse er af Holter indbragt for Høiesteret, hvor hverken Falkenberg eller „Vulkan", der er stevnet for at varetage sit Tarv, har afgivet Møde.

Varsel og Dokumentation er i Orden.

Holter har paastaaet Kjendelsen af 14 Juni 1902 underkjendt, de fremsatte Indsigelser mod hans Afhørelse som Vidne tagne tilfølge samt sig tilkjendt Sagens Omkostninger.

Høiesteret antager, at Holter ikke er forpligtet til at besvare de ham forelagte Vidnespørgsmaal. Et Skjøn kan ikke forlanges afgivet med Præmisser eller Begrundelse. Naar der er Tvivl om, hvad der er indbefattet under Skjønnet, eller Grund til at antage, at der i Skjønnet kan ligge skjult en Afgjørelse af et Sagen vedkommende Retsspørgsmaal, hvilket det er Domstolenes Sag at afgjøre, vil der vistnok være Adgang til at faa — enten under Skjønsforretningen eller ved senere Thingvidne — en enkelt Bekræftelse eller Benegtelse af et Spørgsmaal om, hvorvidt en bestemt retslig eller faktisk Forudsætning er lagt til Grund. Men noget saadant Tilfælde foreligger ikke her. Falkenberg har ved Besvarelsen af Hovedspørgsmaalet faaet, hvad han af Skjønsmændene har forlangt, og hvad der for Hovedsagens Dommere er af Interesse. Og han har ogsaa erholdt Tilladelse til gjennem Fremsættelse af Tillægsspørgsmaal at faa oplyst den Fremgangsmaade, ved hvilken Mændene er komne til sit Resultat. Men han har ikke Adgang til ved efter Skjønnets Afhjemling at føre en af Skjønsmændene som Vidne at fremskaffe Oplysninger om de tekniske Detaljer ved den af Skjønsmændene som Fundament for deres Skjøn befulgte Fremgangsmaade, for derpaa at begrunde et Angreb paa det afgivne Skjøn.

Sagens Omkostninger findes Falkenberg at burde erstatte Holter.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Overingeniør Holter kjendes berettiget til at negte at afgive Forklaring efter de for ham bestemte Spørgsmaal. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Grosserer L. Falkenberg til Overingeniør Holter Kr. 280 — to hundrede og otteti Kroner.

Spørgsmaal om Overtrædelse af Straffelovens Kap. 17 § 5 og § 7 ligeoverfor Citanten var begaaet af Indstævnte gjennem en af ham undertegnet Skrivelse til Norsk Arbeidsgiverforening. Meddomsretten frifandt Indstævnte under Anvendelse af Straffeproceslovens § 324. Høiesteret ophævede Meddomsretsdommen, fordi denne Ret feilagtigen havde antaget, at Betingelserne for Afsigelse af Frifindelsesdom i Henhold til Straffeproceslovens § 324 var tilstede.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 31 Juli d. A. i Sagen, L.-No. 161 1 1903: Privat Straffesag: Disponent Victor Anderson (Adv. Per Rygh) mod A. Pedersen (Adv. Hazeland).

Assessor Birkeland: Under 17 Marts 1903 frifandt Kristiania Meddomsret A. Pedersen i en af Disponent Victor Anderson mod ham anlagt privat Straffesag for Overtrædelse af Straffelovens Kap. 17 § 5 og § 7 gjennem en af Pedersen undertegnet Skrivelse af 9 Januar 1903 til Centralstyret for Norsk Arbeidsgiverforening. Frifindelsesdommen, der er afsagt under Anvendelse af Straffeproceslovens § 324, idet Indstævnte havde begjært Rettens præliminære Afgjørelse af, hvorvidt der i det paaklagede kunde siges at indeholdes en Ærekrænkelse, er begrundet i, at Retten ikke fandt, at Skrivelsen enten efter sit Indhold eller efter sin Form indeholdt nogen Overtrædelse af noget af de ovennævnte Straffebud.

Paa Meddomsrettens Dom har Anderson erklæret Anke, idet han mener, at den er grundet paa en urigtig Forstaaelse af Straffeloven, forsaavidt angaar dens Anvendelighed paa den paagjældende Skrivelse, og videre paa en urigtig Forstaaelse af Straffeproceslovens § 324. Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse ved Høiesteret.

Jeg antager, at Meddomsrettens Dom bør ophæves, fordi Retten feilagtig har gaaet ud fra, at Betingelserne for Affigelse af Frifindelsesdom i Henhold til Straffeproceslovens § 324 har været tilstede i nærværende Sag.

Den nævnte § bestemmer, at det i foranstaaende §'s første Led foreskrevne ogsaa skal komme til Anvendelse, saafremt enten Tiltalte eller nogen af Rettens Dommere opkaster Spørgsmaal om, hvorvidt det i Tiltalebeslutningen omhandlede Forhold er strafbart. Er Rettens Medlemmer enige, kan Frifindelsesdom paa Stedet affiges.

Som det vil sees er det Spørgsmaal, der præliminært skal besvares af Retten, dette, hvorvidt det i Tiltalebeslutningen omhandlede Forhold er strafbart, hvilket i nærværende private Straffesag vil sige det samme som, hvorvidt Indstævntes Forhold, saaledes som det er fremstillet i Forligsklagen, er strafbart. Af Meddomsrettens Præmisser, hvortil henvises*), erfares, at den foruden at have indtaget hele Skrivelsen af 9 Januar 1903 under sin Begrundelse tillige har medtaget Momenter, der ligger udenfor Forligsklagens Fremstilling af det paaklagede Forhold. Det heder saaledes: „Som det vil sees har der ogsaa været givet Sagsøgeren Anledning til Partsfremstilling fra sin Side, før Arbeidsgiverforeningen afgav sit Svar". Videre: „Den fra Sagsøgeren antydede Omstændighed, at Fremstillingen af Sagsøgerens Forhold til hans Arbeidere ikke helt igjennem er korrekt" osv. Disse Momenter er, efter Proceduren her ved Retten, hentet fra Skriftstykker, der i Forbindelse med Skrivelsen af 9 Januar 1903 er bleven fremlagt for Meddomsretten. Jeg kan ikke frigjøre mig for den Opfatning, at disse saaledes udenfor Klagen og Stævningen ind-

---

*) De findes indtagne nedenfor. Red.

tagne Momenter kan have havt sin Indflydelse paa Meddomsretsdommens Udfald, idet den inkriminerede Skrivelse kan være seet i Lys af de udenfor liggende Skriftstykkers refererede Indhold; disse ligger saavel formelt som reelt udenfor den Begrænsning for præliminær Afgjørelse, som § 324 har optrukket. Det maa erindres, at § 324 er tænkt at skulle anvendes af Retten før nogen Hovedforhandling og Bevisførelse i Realiteten har fundet Sted, og jeg mener, at det er med saa meget mere Føie og med Dessein, at § 324 siger, at det er det i Tiltalebeslutningen omhandlede Forhold og intet yderligere, der skal lægges til Grund for en præliminær Afgjørelse.

Der spørges imidlertid, om ikke Meddomsretsdommens Udfald er rigtigt, selv om man bortser fra den begaaede Rettergangsfeil, saaledes at denne har været uden Indflydelse paa Rigtigheden af Meddomsrettens Resultat. Dette tør jeg ikke lægge til Grund. Det er med Erindring om, at Afgjørelsen er skeet uden Forhandling i Realiteten og uden nogen Bevisførelse, ikke givet, at den paaklagede Skrivelse er ustrafbar som ikke indeholdende nogen Ærekrænkelse, idet der ikke er nogen Sikkerhed for, hvorledes Sagen i saa Maade kan komme til at stille sig efter en Hovedforhandling i Realiteten, og dette mener jeg er tilstrækkeligt til at begrunde Meddomsretsdommens Ophævelse som af Appellanten paastaaet.

Hvad Sagsomkostningerne angaar, antager jeg, at de rettelig bør afgjøres under nærværende Sag, og jeg finder, at Appellanten bør tilkjendes Omkostninger hos Indstævnte for Meddomsretten og Høiesteret.

Konklusion:

Den paaankede Meddomsretsdom ophæves, forbi Meddomsretten feilagtig har antaget Betingelserne for Afsigelse af Frifindelsesdom i Henhold til Straffeprocesslovens § 324 at være tilstede.

I Sagsomkostninger for Meddomsretten og Høiesteret betaler Indstævnte, A. Pedersen, til Appellanten, Disponent Victor Anderson, 300 — tre hundrede — Kroner.

Extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Ved Siden af de af ham fremhævede Udtalelser i Meddomsretsdommens Begrundelse skal jeg fremhæve endnu en Udtalelse, som forekommer mig belysende for, hvorledes Meddomsretten har gaaet udenfor, hvad den efter min Opfatning havde at lægge til Grund for sin Afgjørelse, nemlig den i Forligsklagen givne Fremstilling af Sagsforholdet. Meddomsretten fremhæver i Begyndelsen af sin Begrundelse den Hensigt, som den paaklagede Skrivelse alene kan og maa underlægges, at bidrage til Bilæggelse af Lønskonflikten ved Spigerværket. At denne Angivelse af Hensigten ikke stemmer med Forligsklagens Fremstilling, er tydeligt, og det er ogsaa selvsagt, at Spørgsmaalet om Skrivelsens Hensigt vel kunde belyses ved den eventuelle Bevisførsel i Sagen. Med Førstvoterende er jeg ogsaa enig i, at Meddomsretsdommens Afgjørelse kunde opretholdes, saafremt den, selv om de urigtige Momenter i Begrundelsen tænkes fjernet, i sit Resultat var rigtig. Men derom mener jeg, at der ikke kan være Spørgsmaal, idet flere af de paatalte Udtryk er saadanne, at det allerede efter den af Sagsøgeren givne Fremstilling maa siges, at de er af ærekrænkende Beskaffenhed. Det afgjørende for mig er saaledes, at forat Straffeprocesslovens § 324 i nærværende Tilfælde skulde kunne komme til Anvendelse, maatte Forholdet efter min Mening være det, at Retten enstemmig fandt, at de

paatalte Udtalelser, saaledes som disse er gjengivne i den i Stevningen indtagne Forligsklage, ikke under nogen tænkelig Omstændighed, naar de som her er fremført af Indstævnte som Sekretær for Arbeidernes faglige Landsorganisation i Skrivelse til Centralstyret for Norsk Arbeidsgiverforening, kunde være strafbare eller injurierende. Og dette finder jeg det som sagt utvivlsomt ikke ved de omhandlede Udtalelser kan være Tilfældet.

Extraordinær Assessor, Advokat Mejdell: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med de foregaaende Voterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Ligesaa.

Assessor Thoresen: Ligesaa, men jeg vil for mit Vedkommende tilføie, at de af Appellanten paatalte Udtalelser ligefrem indgaar under den i Straffelovens Kap. 17 § 5 givne Karakteristik af ærekrænkende Ytringer. Jeg vil her citere enkelte af de Udtalelser, som findes i den omhandlede Skrivelse af 9 Januar 1903. Det heder saaledes: „Til mellem Jul og Nytaar har Arbeidsnedlæggelsen kun omfattet Spigerklipperne, men fra denne Tid er den ved en brutal og paa samme Tid uforskammet Fremfærd fra Disponentens Side udvidet til ogsaa at omfatte Valseværk- og Lagerarbeiderne ved Værket." Videre heder det: „Og specielt maa det fra begge Sider kunne forlanges, at der under en Kamp anvendes respektable Midler; men dette kan ikke siges overfor Disponenten ved Spigerværket i dette Tilfælde; thi det er alminbelig erkjendt blandt alle retsindigt og humant tænkende Mennesker at være en brutal og urespektabel Handling at ville negte andre Mennesker, hvad man selv forbeholder sig fri Adgang til at gjøre." Endelig heder det: „Vi kan vanskelig opfatte hans Fremgangsmaade anderledes end didhen, at han har sat sig som Opgave fuldstændig at ødelægge sine Arbeideres frie Medbestemmelsesret over de Vilkaar, hvorunder de skal arbeide, og paa den Maade søge Arbeiderne bragt tilbage under Fortidens Slavevilkaar."

At disse Ytringer er i høi Grad fornærmelige, og at de, om de vinder Tiltro, hvilket selvfølgelig maa have været Indstævntes Hensigt at fremkalde, maa være egnet til at skade Appellantens gode Navn og Rygte samt udsætte ham for Tab af den for hans Stilling og Næring fornødne Tillid, er efter min Formening ganske uimodsigeligt. Men isaafald indsees ikke rettere, end at den i Straffeproceslovens Kap. 17 § 5 indeholdte Definition paa en Æresfornærmelse her ligefrem maa være anvendelig. Der synes ogsaa at kunne være Spørgsmaal om Anvendelse af Straffelovens Kap. 17 § 7, forsaavidt angaar Beskyldningen for en urespektabel, det vil sige uagtværdig eller uretskaffen Handlemaade. En saadan Udtalelse mener jeg, man maa kunne sige tilkjendegiver Ringeagt. Efter denne min Opfattelse af de paaankede Ytringers Forhold til Straffeloven maa jeg anse Betingelserne for Frifindelsesdoms Afsigelse efter Straffeproceslovens § 324 in casu ikke at være tilstede.

Extraordinær Assessor, Lagmand Thinn: Jeg er enig med Førstvoterende og Andenvoterende.

Assessor Reimers: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

I Anledning af den paa „Christiania Spigerværk" i Slutningen af f. A. opstaaede Arbeiderkonflikt tilstillede „Arbeidernes faglige Landsorganisation" under

9 Januar sidstleden „Centralstyret for norsk Arbeidsgiverforening“ følgende Skrivelse:

Kristiania den 9—1—1903.

Til
Centralstyret for norsk Arbeidsgiverforening.

Som det vil være det ærede Centralstyre bekjendt, har der ved Kristiania Spikerværk siden 15 November f. A. paagaaet en Konflikt, idet Spikerklipperne fra ovennævnte Dato blev tvungen til at nedlægge Arbeidet, grundet en af Værkets Disponent foretagen Lønsreduktion af Arbeidernes før knappe Løn.

I Overensstemmelse med den fornylig mellem Arbeidsgiverforeningen og vor Organisation trufne Overenskomst om Forlig og Voldgift, blev Forligsmægling prøvet, før Arbeidsnedlæggelsen fandt Sted, dog uden at det lykkedes at faa nogen Overenskomst istand, formedelst Disponentens Utilbøielighed til den mindste Smule Eftergivenhed.

Fra Arbeidernes Side har der ogsaa senere været gjort gjentagne Forsøg paa at faa nye Underhandlinger til Konfliktens mulige Bilæggelse indledet, dog uden Resultat, da Forsøgene har strandet paa Hr. Disponentens afvisende Holdning.

Skylden for Konfliktens Udbrud saavelsom dens Fortsættelse hviler saaledes udelukkende paa Verkets Disponent.

Til mellem Jul og Nytaar har Arbeidsnedlæggelsen kun omfattet Spikerklipperne, men fra denne Tid er den ved en brutal og paa samme Tid uforskammet Fremfærd fra Disponentens Side, udvidet til ogsaa at omfatte Valseverk- og Lagerarbeiderne ved Verket, idet han har givet disse Folk Valget mellem at forlade sit Arbeide eller opgive sin Organisationsret.

Ovennævnte Arbeidere har paa stillet Forespørgsel om Aarsagen til deres Afskedigelse udtrykkelig faaet til Svar, at hvis de vilde melde sig ud af sin Fagforening, kunde de faa fortsætte Arbeidet, i modsat Tilfælde havde han ikke mere Brug for dem og agtede at indtage nye Arbeidere.

At saa forholder sig rigtig, bevises tydelig nok derved, at Verket i indeværende Uge har averteret efter nye Folk og det til en Løn, der ialfald i Læretiden langt overskrider, hvad de gamle Arbeidere har oppebaaret.

Konflikten har nu saaledes, takket være Hr. Disponentens Fremfærd, gaaet over i det Stadie at blive en Lock-out, hvor det gjælder Arbeidernes frie Ret til at organisere sig eller ikke.

I og for sig har vi selvfølgelig intet at indvende mod, at Hr. Disponenten foretog en Udvidelse af Konflikten, for dermed muligens at opnaa en hurtigere Afslutning; thi selvsagt maa det for os staa Arbeidsgiverne frit for til med de til deres Raadighed staaende respektable Midler at søge opnaaet de Formaal, som de maatte anse at være til deres eget og Standens bedste; men respekterer vi denne Ret hos Arbeidsgiverne, maa vi til Gjengjæld forlange af disse, at ogsaa de respekterer vor Ret i saa Henseende. Og specielt maa der fra begge Sider kunne forlanges, at der under en Kamp anvendes respektable Midler; men dette kan ikke siges overfor Disponenten ved Spikerverket i dette Tilfælde; thi det er almindelig erkjendt blandt alle retsindigt og humant tænkende Mennesker at være en brutal og urespektabel Handling at ville negte andre Mennesker, hvad man selv forbeholder sig fri Adgang til at gjøre.

Vi er overbevist om, at der fra Arbeidsgiverhold vilde blive reist et Ramaskrig mod de Arbeidere, der brutalt af sin Arbeidsgiver vilde forlange, at han skulde opgive sin Ret til at tilhøre hvilkensomhelst Organisation, han maatte finde nødvendig til Varetagelse af sine Interesser, og vi mener, at Arbeidsgiveren i saa Tilfælde vilde være i sin gode Ret.

I vore Øine bliver Hr. Disponentens Fremfærd end brutalere derved, at han selv gjennem sin Bedrift er tilsluttet Arbeidsgiverforeningen, hvilket selvsagt skulde være en Grund mere for ham til loyalt at respektere sine Arbeideres Ret til frit at organisere sig, naar han selv for sit Vedkommende forbeholder sig denne Ret.

Vi kan vanskelig opfatte hans Fremgangsmaade anderledes end didhen, at han har sat sig som Opgave fuldstændig at ødelægge sine Arbeideres frie Medbestemmelsesret over de Vilkaar, hvorunder de skal arbeide, og paa den Maade søge Arbeiderne bragt tilbage under Fortidens Slavevilkaar.

I Anledning det indtrufne tillader man sig at forespørge det ærede Centralstyre, om Hr. Disponentens Handlemaade i denne Sag har erholdt Centralstyrets Godkjendelse og Arbeidsgiverforeningens Støtte, eller i Tilfælde Sagen af Disponenten ikke er anmeldt for Arbeidsgiverforeningen, om Centralstyret stiltiende vil godkjende hans Fremfærd i dette Tilfælde.

Efter vor Opfatning har Arbeidsgiverforeningen som saadan ubestridelig saavel i sine Love som ved den fornylig med vor Organisation trufne Overenskomst om Forlig og Voldgift i Princip et som i Praxis anerkjendt Arbeidernes Organisationsret, hvorfor vi mener, at Disponentens Handlemaade absolut maa staa i Strid med de Principer, hvorpaa Arbeidsgiverforeningen er bygget.

Da vi endvidere er af den Mening, at intet Medlem eller Afdeling af en Organisation kan eller bør upaatalt handle mod sin Organisations Grundprinciper, anser vi det som givet, at vedkommende Organisation maa skride ind overfor saadant, da det i modsat Tilfælde vil virke tilbage paa Organisationen selv. Vi forventer derfor, at det ærede Centralstyre skrider ind overfor Disponenten ved Kristiania Spigerverk i Anledning hans her omtalte Forhold overfor sine Arbeidere.

Det ærede Centralstyres Beslutning i Sagen forventes os tilstillet snarest.

For Sekretariatet
ærbødigst
(Sg.) A. Pedersen,
f. t. Formand.

Retten er enstemmig af den Opfatning, at de i Skrivelsen paaklagede Udtryk ikke indgaar enten under Straffelovens 17—5 eller 7. Selve Skrivelsens Adresse til den Forening, hvoraf Sagsøgeren er Medlem, og den Hensigt, som Skrivelsen alene kan og maa underlægges — at bidrage til Bilæggelsen af Lønskonflikten ved Spigerverket — kan ikke ansees for forkastelig i og for sig, og den maa betragtes som et ensidigt Partsindlæg fra Arbeidernes Side. Som det vil sees, har der ogsaa været givet Sagsøgeren Anledning til Partsfremstilling fra sin Side, før Arbeidsgiverforeningen afgav sit Svar.

Under saadanne Forhold synes der at maatte være en vis Grad af Ytringsfrihed, som maaske vilde overskride Grænsen for det tilbørlige og tilladelige, hvis Sagen havde været gjort til Gjenstand for en Avisartikkel. — Den fra Sagsøgeren antydede Omstændighed, at Fremstillingen af Sagsøgerens Forhold til hans Arbeidere ikke helt igjennem er korrekt, kan ikke i og for sig bringe Handlingen ind under Straffelovens 17—5.

For at saa skulde være Tilfældet maatte Ytringen, selv om den var usand, være af en saa graverende Beskaffenhed, at den kunde medføre saadanne Virkninger, som Straffelovens 17—5 angiver. Den eneste af disse, med Hensyn til hvilken Retten har fundet nogen Tvivl, er Bevirkelse af Had.

Men der skal i saa Henseende adskilligt mere til end Mishag for at komme ind under Loven, særlig naar Hensyn tages til, at det her gjælder en Fremstilling, som ikke rettes til nogen Korporation, fra hvem Hadet skulde reise sig, idet dette vel i Tilfælde maatte forudsættes at være fra Arbeidernes Side. Om Bevirkelse af Ringeagt eller Tab af den for Sagsøgerens Stilling eller Næring fornødne

Tillid findes der ikke vel at kunne være Tale — end mindre om Skade paa gode Navn eller Rygte efter den hele Beskyldnings Art. Det dreier sig alene om Spørgsmaalet angaaende større eller mindre Loyalitet og ikke om i og for sig for Loven lastværdige Handlinger. De paaklagede Udtryk „brutal", „uforskammet" og „urespektabel" findes ikke i og for sig — om de end maa betegnes som utilbørlig sterke, hvad Indklagede ogsaa har indrømmet — at kunne bringe Straffelovens 17—7 i Anvendelse, da de samtlige er Karakteristiker, knyttede til den i den paaklagede Skrivelse givne Fremstilling af Forholdet.

Efter sin Ordbemerkelse kan ingen af disse Udtryk egentlig siges at tilkjendegive Ringeagt eller at krænke Ærbarhed.

Efter det Anførte vil i Henhold til Straffeprocesslovens § 324 være at afsige Frifindelsesdom. Efter Sagens Udfald vil Sagsøgeren være at ilægge Sagsomkostninger.

Notitser og Efterretninger.

F. Hagerup: Forelæsninger over den norske Civilproces, 1ste Del, anden tildels omarbeidede Udgave. Kristiania 1903, H. Aschehoug & Co.'s Forlag.

Af den for et Par Aar siden med 4de Del afsluttede Fremstilling fra Professor Hagerups Haand af vor Civilproces foreligger nu 1ste Del i en ny, saa omarbeidet og i mange Stykker saa forandret Udgave, at der maa være sterk Opfordring for Besiddere af 1ste Udgave til at kjøbe den nye. Bortseet fra den fuldstændige Omstøbning af forskjellige Afsnit, som særlig er af Betydning for de juridiske Studerende, indeholder den meget nyt af praktisk Interesse, og de 4—5 Ark, hvormed Bogens Omfang er øget, er væsentlig at tilskrive Tilføielser, som kan henføres under sidste Kategori. Foruden det rige Henvisningsstof, som Høiesterets-Dommene i Retstidenden for de sidste 6—7 Aar indeholder, er ogsaa indarbeidet meget talrige Henvisninger til Hambro's Samling af Byretsdomme; i det høist vigtige Afsnit om Civilprocessens Hovedgrundsætninger og om Bevislæren i sin Almindelighed er kommet til en høist ønskelig Supplering fra Forfatterens Side. I § 13 (om Procesretskildernes Herredømme i Rummet) er tilføiet adskilligt af stor Interesse om den internationale Procesret som angaaende Konsulernes Særjurisdiktion i Forhold til de almindelige Domstole i forskjellige fremmede Lande. I Afsnittet om Retternes Organisation er ogsaa indflettet adskilligt nyt som Følge af forskjellige Love fra den seneste Tid; det samme gjælder Afsnittene om Civilprocessens Gjenstand og de processuelle Handlinger og Bevislæren m. fl. Særlig bemærkningsværdige Meningsændringer fra Forfatterens Side er der ikke mange af. Dog maa nævnes de vigtige §§ om Partsforholdet (§ 48 ffg.) og om resjudicata (§ 133).

Et ganske overfladisk Blik paa vore Lovsamlingers Registre for Aarene fra 1896 og udover viser adskillige betydningsfulde Lovbestemmelser, som indgaar under det Stof, som foreligger bearbeidet paa ny i 2den Udgave af Civilprocessens 1ste Del, saaledes fra 1896 fornemmelig: Fæstekontorsloven, Forælbelsesloven, — fra 1897: Loven om Retsanmodninger i borgerlige Sager og de tre store Fiskelove af 3 August og 6 August (indeholdende vigtige Procesregler for Fiskerierne) — foruden et Par mindre Love af rent processuelt Indhold, — fra 1898: Lovene om Umyndiggjørelse og om Bergens Byret, — fra 1899: Akkordforhandlingsloven, den ændrede Konkurslov og Konkursoverskylreloven, — fra 1900: den militære Rettergangslov og den nye Fattiglov, — fra 1901: Skibsregisterloven

og Loven om Thinglysning i Kristiania, — fra 1902: den nye Straffelov og Loven om Rettergangsmaaden i Handelssager. Den nye Udgave har derhos paa de forskjellige Steder redegjort for Forholdet mellem de foreliggende Forarbeider til den paatænkte Civilprocesreform og den nu bestaaende Ret og sammenstillet de gjældende og de foreslaaede nye Procesregler paa en anskuelig Maade, alligevel uden at overskylde Bogen eller forstyrre Oversigten over den gjældende Ret med det fremtidige Retsstof.

I Fortalen til 1ste Udgave forudsætter Professor Hagerup, at man fremdeles vil bruge Schweigaards Proces ved Siden af hans Bog, og den tilsigtede Kontinuitet med hele vor processuelle Tradition holder sig ogsaa i den nye Udgave; men denne har dog kjendelig fjernet sig yderligere fra de gamle kjendte Baner; og rimeligt er ogsaa det, naar man betænker, at der mellem Schweigaards oprindelige (og i alt væsentlig uforandrede) mesterlige Fremstilling af vor Procesret og Nutiden ligger næsten et Par Menneskealdre, i hvilken vor egen Proceslovgivning er undergaaet mange Omskiftelser, samtidig med, at særlig det germaniske Europa har skiftet Processystem og at der i det for os toneangivende Tyskland har udviklet sig en Procesliteratur, der staar fjernt fra den ældre Videnskab, af hvilken Schweigaard selvfølgelig ikke kunde undgaa at være paavirket, trods hans umiskjendelige Selvstændighedstrang og geniale Originalitet.

A. F.

Den nye Civilproceslovgivning. Da det er af Vigtighed, at Omridsene af den forestaaende Reform af Civilprocessen saa snart som muligt bliver den juridiske Almenhed bekjendt, henlede vi Opmærksomheden paa de foreliggende Publikationer vedkommende dette Lovarbeide:

1. Getz: **Udredninger og Udkast til Civilprocesreformen**, udgivne af F. Hagerup (Pris Kr. 0,88) og
2. **Udkast til Lov om Domstolenes Ordning** med Motiver, udarbeidet af Civilproceskommissionen (Pris Kr. 0,68).

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 2den Session 1903.

Den 11 September. L.-No. 6. Straffesag mod Apotheker A. Lamballe-Knutzen, ved Dom af Meddomsret i Moss af 23 Marts d. A. for Overtrædelse af Brændevinsloven af 24 Juli 1894 § 22 ilagt en Bod af 30 Kr., samt tilpligtet at taale Konfiskation af de hos ham anholdte 2 Fl. Kognak, 2 halve Fl. Genever, 3 hele og 3 halve Fl. Whisky samt 3 hele og 4 halve Fl. Punch — alt til lige Deling mellem Anmelderen Overbetjent Næsje og Moss Bykasse. Høiesteret forkastede Anken fra Tiltaltes Side, efter hans Død opretholdt af Moderen. Salær til Forsvarer Adv. Rolsdorph 350 Kr. og til Aktor Adv. Fr. Stang Lund 300 Kr., hvoraf 400 Kr. til Refusion.

Den 12 September. L.-No. 7. Straffesag mod Anders Eriksen Myklevand, af Høiesteret for ulovligt Ølsalg ilagt en Bod af 400 Kr. til Ankenæs Herredskasse tilligemed Konfiskation af de hos ham beslaglagte 32 Fl. Bayerøl og 83 Fl. Bokøl til Fordel for samme Kasse samt 90 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Steigen af 9 Mai d. A. var han frifunden og Beslagforretningen af 6 Juni 1902 ophævet. Salær til Aktor Adv. Fr. Stang Lund 60 Kr. og til Forsvarer Fr. Arthur (til Prøve) 40 Kr. af Statskassen.

L.-No. 8. O.-No 180 for 1ste Session 1903. E. J. Aars (Adv. Røstdal) mod Sadelmager Br. Eriksen (Adv. Vilh. Dybwad). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Der afsagdes Kjendelse, hvorefter en som Bilag til Appellantens Deduktion fremlagt Attest fra Auktionsforvalteren i Kristiania af

26 Mai 1903 skulde betragtes som ikke dokumenteret og Sagen udstaa for Indstevnte til Foretagelse i den skriftlige Kommission 2 Oktober 1903.

L.-No. 9. O.-No 299 for 2den Session 1903. E. M. Thuen (Adv. Rieber-Mohn) mod M. F. Zuckermann (Adv. Irgens). Skriftlig behandlet efter ovennævnte Lov.

Den 17 September. L.-No. 10. O.-No. 4. Ramdalseidet Fattigkommission (Adv. Rygh beskikket) mod Lade Fattigkommission ved dens Ordfører (Adv. Jørgen Smith beskikket). Salærer til disse Advokater henholdsvis 350 Kr. og 300 Kr. af Statskassen.

L.-No. 11. O.-No. 3. Ramdalseidet Fattigkommission (Adv. Rygh beskikket) mod Vestre Opdals Fattigkommission ved dens Ordfører (Adv. Jørgen Smith beskikket). Salærer henholdsvis 150 og 100 Kr. af Statskassen.

Den 19 September. L.-No. 12. Straffesag mod Direktør G. Smidth, ved Beslutning af Politimesteren i Skien 26 Marts d. A. tiltalt for som Disponent for Aktieselskabet Union Co. sammesteds ved forsikringspligtig Bedrift ikke at have afgivet Opgjør til Rigsforsikringsindretningen i Henhold til Ulykkesforsikringslovens § 16 over de for Slæbning med Selskabets Slæbebaad „Victor" udbetalte Arbeidspenge, forsaavidt angaar Tiden indtil Udgangen af 1901. Ved Dom af Meddomsret i Skien af 9 Juni d. A. blev han frifunden og tilkjendt 40 Kr. i Erstatning for nødvendigt Udlæg til Forsvaret. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Adv. Fr. Stang Lund 120 Kr. og til Forsvarer Adv. Seip 100 Kr., uden Refusion.

Den 22 September. L.-No. 13. Straffesag mod Johan Bøhmer, Thor Strand, Thor Olsen, Kristian Riise og Iver Hersoug, af Høiesteret for ulovlig Udskjænkning af Brændevin ilagte hver en Bod af 8 Kr. til Lillehammer Bykasse og in solidum 30 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Lillehammer af 17 Juni d. A. var de frifundne. Salær til Aktor Adv. Fr. Stang Lund 60 Kr. og til Forsvarer Overretssagfører E. Heidenreich (til Prøve) 40 Kr. af Statskassen.

Den 24 September. L.-No. 14. J.-No. 22. Søretssag: Vesteraalens Dampskibsselskab (Adv. Bredal) mod Tromsø Amts Dampskibsselskab (Adv. Feragen).

Den 26 September. L.-No. 15. J.-No. 36. Konkurssag: Kjøbmand Joh. Hoxmark (Adv. Hans Heyerdahl) mod Brødrene Beckmann og paa Joh. Hoxmarks Konkursbos Vegne dets Bestyrer H. P. Lindahl (Overretssagfører Axel Scheel til Prøve).

L.-No. 16. O.-No. 157 for 1ste Session 1902. Aktieselskabet Skandinavisk Automatkompagni (Adv. Rieber-Mohn) mod P. G. Halvorsens Børn Mathilde, Leif, Anna, Thorvald Halvorsen og Fritz Loss (Adv. Thaulow Aubert). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 17. O.-No. 231 for 2den Session 1902. P. G. Halvorsens Børn (Adv. Thaulow Aubert) mod Aktieselskabet Skandinavisk Automatkompagni (Adv. Rieber-Mohn). Ligesaa.

L.-No. 18. O.-No. 279 for 2den Session 1902. Thore Gassesen Gangsaa (Adv. K. J. Wiese) mod Anne Gurine Torjusdatter Leineland (Adv. Blichfeldt beskikket). Ligesaa. Salær til Indstævntes Advokat 150 Kr. af Statskassen.

L.-No. 19. O.-No. 214 for 2den Session 1902. N. A. Andresen & Co. (Adv. Mortensen) mod Wilhelmine Seippel (Adv. Røstdal). Ligesaa efter nævnte Lov.

L.-No. 20. O.-No. 284 for 2den Session 1902. Enke Grethe Ommundsen (Adv. Feragen beskikket) mod Oliver Ommundsens Konkursbo ved Skifteforvalteren, Sorenskriveren i Karmsund, og Bestyreren, om saadan er beskikket (udeblevne). Ligesaa. Salær til Appellantens Advokat 200 Kr. af Statskassen.

Den 30 September. L.-No. 21. J.-No. 26. Søretssag: Dampskibet „Bjørgvins" Rederi (Adv. G. Blom) mod Grosserer Wilhelm Olsen (Adv. Loost).

Den 1 Oktober. L.-No. 22. O.-No. 258 for 1ste Session 1903. Roumstrandens Aktieteglværk mod de forenede Teglværkers Kontor, Fredrikstad, ved Direktionens Formand Grosserer A. Apenes. Da ingen af Parterne mødte ved Sagens Paaraab i den skriftlige Kommission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom.

L.-No. 23. O.-No. 329 for 1ste Session 1903. Julius Wiers mod Henrik Brown. Ligesaa.

Den 2 Oktober. L.-No. 24. O.-No. 7. Bodø Kul- og Saltkompagni (Adv. Thaulow Aubert) mod Johan Bjerke (Overretssagfører Ebert til Prøve).

Den 3 Oktober. L.-No. 25. Straffesag mod Erik Karlsen Wærstad, ved Beslutning af Politimesteren i Skien af 14 Marts d. A. tiltalt til Fældelse efter Lov No. 2 af 18 Juni 1884 §§ 20 og 26, jfr. Lov No. 10 af 29 Juni 1888,

sammenholdt med Skiens Kommunestyrelses Beslutning af 30 Aug. 1899, for ulovlig Handel med Vin, Mjød eller Cider, idet han siden indeværende Aars Begyndelse har gjort sig skyldig i Smaasalg af en eller flere af de nævnte Varesorter fra Aktieselskabet Wærstad & Co.s Butik i Hjellen derstedš uden dertil at have havt Formandskabets Bevilling eller anden lovlig Hjemmel. Ved Dom af Meddomsret i Skien af 25 Mai d. A. blev han frikjendt. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Overretssagfører Hans Ridderwold (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Klingenberg 40 Kr. uden Refusion.

Trykfeil og Rettelser.

S. 243 Linje 12 fra oven staar: „sluttet sig". Skal staa: „i det Væsentlige sluttet sig".
„ 283 „ 23 „ neden — : „Indmeldelsen". Skal staa: „Indlemmelsen".

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 40. Onsdag 7de Oktober 1903.

Justitsdepartementets Cirkulære af 22 April d. A.

om

Paternitetssagers Behandling i første Instants.

I.

(Fra Justitiarius Jensen).

Til Forebyggelse af mulig Misforstaaelse har jeg troet at burde gjøre opmærksom paa, at det ved den i „Retstidenden" No. 39 stedfundne Indtagelse af Justitsdepartementets Skrivelse af 29 Juli d. A. angaaende det i Overskriften nævnte Emne ikke har været Meningen at tilkjendegive, at Christiania Byret vil forlade sin hidtil befulgte Praxis med Hensyn til Fremgangsmaaden ved Parternes Afhørelse i Paternitetssager, hvorimod Skrivelsens Indtagelse i „Retstidenden" er skeet, fordi jeg har antaget, at naar min Skrivelse til Stiftamtmanden i Christiania af 19 Mai d. A. var optaget i „Retstidenden", burde dennes Læsere ogsaa gives Anledning til at gjøre sig bekjendte med den Udtalelse fra Justitsdepartementet, som min Skrivelse har foranlediget.

II.

Skrivelse fra Justitiarius i Kristiania Overret.

Christiania 14 Oktober 1903.

Til
Norsk Retstidendes Redaktion.

Som Suplement til de i sidste Nummer af Retstidenden i den der indtagne Skrivelse fra Justitsdepartementet indeholdte Oplysninger om Domstolenes Stilling efter vor Ret ved Paternitetssagers Behandling kan oplyses, at ogsaa Christiania Overret nylig — nemlig ved Kjendelse af 28de September d. A. — har reassumeret en Sag og paalagt vedkommende Underret i Henhold til Plakat 8de Marts 1799 at søge tilveiebragt en Del nærmere Oplysninger. Ligesaa har man engang — i 1899 — direkte og ex officio i en saadan Sag indhentet en Erklæring fra Professor Schønberg, efterat man først ved

Reassumtionskjendelse havde henstillet til vedkommende Barnemoder at erhverve saadan Erklæring, men hvortil hun eller hendes Sagfører var uvillig. Den fra Schønberg modtagne Erklæring, der blev benyttet uden at forelægges nogen af Parterne, fandtes afgjørende for Sagens Udfald — at den opgivne ikke kunde være Barnets Fader.

Ærbødigst

Wilh. Andersen.

Domme.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 31 i Lov af 14 Juni 1897 om geistlige Embedsmænds og Kirkesangeres Lønning.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 18 Juli 1903 i Sagen L.-No. 146 for 1ste Session f. A.: Det kongelige Kirkedepartement paa Statskassens Vegne (Regjeringsadvokaten) mod Sognepræst Robertus J. Olsen (Adv. Bredal beskikket).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til den af Kristiania Byret under 18 Januar 1902 afsagte Dom, hvorved saaledes er kjendt for Ret:

„Indstevnte, Kirkedepartementet, bør til Citanten, Sognepræst Robertus J. Olsen, betale de paasøgte 460 — fire hundrede og seksti — Kroner med 4 — fire af Hundrede i aarlig Rente deraf fra den 23 November 1900, til Betaling sker. Sagens Omkostninger ophæves. At efterkommes o. s. v.".

Byrettens Dom er af Kirkedepartementet paa Statskassens Vegne efter erhvervet Dispensation fra Reglerne om summa appellabilis indanket til Høiesteret, hvor Sagen har været undergivet skriftlig Procedure.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Salæret til den befalede Sagfører for Høiesteret, Advokat Johan Bredal, ansattes til 200 — to hundrede — Kroner, der udredes af Statskassen.

Byrettens Dom er saalydende:

I Henhold til Lov af 14 Juli 1897 om geistlige Embedsmænds Lønning, dens § 31, har Sognepræst til Hjørundfjord Robertus J. Olsen anseet sig berettiget til at erholde et aarligt Lønstilskud af Oplysningsvæsenets Fond, stort Kr. 630,00. Kirkedepartementet derimod har hævdet en Forstaaelse af Loven, hvorefter der alene skulde tilkomme ham et Tilskud af Kr. 400,00 pr. Aar og det har vægret sig for at udbetale ham mere end dette Beløb.

Ved Bevilling af 2den November 1900 er Sognepræst Olsen forundt fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyr til Indtale af hans formentlige Tilgodehavende. Ved Stævning af 30 s. M. har han derpaa efter forgjæves prøvet Forligsmægling ved sin befalede Sagfører, Høiesteretsadvokat Johan Bredal, sagsøgt Kirkedepartementet ved dets Chef til Betaling af hans formentlige Tilgodehavende for 1898 og 1899, Kr. 460,00, med lovlige Renter, hvorhos den befalede Sagfører har paastaaet sig tilkjendt Salær af det Offentlige.

Indstævnte har paastaaet sig frifundet og Citanten tilpligtet at udrede Sagens Omkostninger, hvoriblandt Salær til Regjeringsadvokaten.

Sagens Udfald beror alene paa en Fortolkning af § 31 i ovennævnte nye Lønningslov for Geistligheden. Denne Bestemmelse lyder saaledes: „Hvor den

samlede gjennemsnitlige Embedsindtægt (heri ikke medregnet Udbytte af Embedsgaard, Assavns- eller Husleiegodtgjørelse) for et Sognepræstembede eller residerende Kapellani kommer under Kr. 2 400,00, tilskydes det manglende af Oplysningsvæsenets Fond, dog saaledes, at intet Tilskud ydes, hvor Embedsgaardens gjennemsnitlige Udbytte eller Husleiegodtgjørelsen bringer Indtægten op til Kr. 2 800,00."

Citanten gjør gjældende, at Undtagelsesbestemmelsen i Paragrafen kan medføre, at intet Tilskud vil blive at yde, uagtet Embedsindtægterne (Gaardsudbyttet exclusive) ikke naar op til Hovedbestemmelsens Minimumsgrænse; men han hævder, at hvis Tilskud først skal beregnes, saa skal det ogsaa altid beregnes efter Paragrafens Hovedbestemmelse, saaledes at der ved Beregningen af det Tilskud, der skal ydes, aldrig kan eller skal tages Hensyn til Gaardsudbyttet.

Kirkedepartementet derimod gjør gjældende, at Undtagelsesbestemmelsen maa forstaaes saa, at Embedsindtægter, Gaardsudbytte + Tilskud aldrig maa overstige Kr. 2 800,00.

De Indtægter af Citantens Embede, der skal lægges til Grund for Beregningen, udgjør Kr. 1 770,00; hans Gaardsudbytte beløber sig til Kr. 630,00. Hans samlede Indtægt udgjør altsaa Kr. 2 400,00. At han skal have Tilskud, er altsaa paa det rene. Kun opstiller han (Citanten) overensstemmende med sin Forstaaelse af Loven saadan Beregning:

Minimumsindtægt	Kr.	2 400,00
Embedsindtægter	"	1 770,00
altsaa nødvendigt Tilskud	Kr.	630,00

hvoraf for de to paagjældende Aar er betalt Kr. 400,00, altsaa Rest pr. Aar Kr. 230,00 eller for 2 Aar Kr. 460,00 (Paastandsbeløbet).

Departementets Beregning er derimod:

Embedsindtægter	Kr.	1 770,00
Gaardsudbytte	"	630,00,
tilsammen	Kr.	2 400,00
der med Tilskud af	"	400,00
vil bringe Indtægten op i Maximum	Kr.	2 800,00

Departementet indrømmer, at Lovens Ord nærmest taler for Citantens Forstaaelse. Det kan dog ikke finde, at Lovtexten udelukker dets Fortolkning, og det mener, at hvis dets Fortolkning ikke ligefrem strider mod Lovens Ord, saa maa den have Fortrinet, fordi Citantens Forstaaelse vilde lede til ubillige og urimelige Resultater, der ikke kan antages stemmende med Lovgiverens Tanke og Vilje. Indstævnte mener derhos, at naar intet Tilskud skal ydes til en samlet Indtægt af Kr. 2 800,00, saa maa det ogsaa være en Selvfølge, at naar man ved Hjælp af Tilskud er kommet op til dette Beløb, saa stanser dermed al Ret og Pligt til yderligere Tilskud.

Retten skal bemærke:

Lovens Hovedregel er, at der ved Beregningen af Tilskuddet skal sees bort fra Udbyttet af Embedsgaarden. Dette skal ingen Indflydelse have paa Tilskuddet. Man har villet sikre de geistlige Embedsmænd en vis Minimumsindtægt + Udbyttet af Embedsgaarden. I én Henseende begrænses dog denne Hovedregel. Det heder nemlig: „dog saaledes, at intet Tilskud ydes, hvor Embedsgaardens gjennemsnitlige Udbytte eller Husleiegodtgjørelsen bringer Indtægten op til Kr. 2 800,00." Efter denne Undtagelsesregel vil altsaa en Embedsindtægt af Kr. 2 000,00, der efter Hovedregelen skulde berettige til et Tilskud paa Kr. 400,00, ikke hjemle nogen saadan Ret, hvis Udbyttet af Gaarden andrager til Kr. 800,00.

Gaardsudbyttet vil altsaa efter Loven i visse Tilfælde udelukke fra Tilskud; men Undtagelsesbestemmelsen indeholder intet om, at der — hvis Tilskud alligevel maa gives — skal tages Hensyn til Gaardsudbyttet. For det Tilskud, der skal ydes, indeholder Loven, taget efter Ordene, alene én Bestemmelse og det er den Hovedregel, hvormed Paragrafen indledes.

Skal der alene tages Hensyn til Lovens Ord, kan man efter Rettens Formening ikke komme til noget andet Resultat end Citantens. Og Retten finder heller ikke, at der foreligger saadanne særlige Omstændigheder og Grunde, at man kan være berettiget til at sætte sig ud over Lovens Ord. Det maa indrømmes, at de lege ferenda kunde meget tale for, at Loven, naar den først i en Henseende skulde tage Hensyn til Gaardsudbyttet, ogsaa havde draget den Konsekvens, som Kirkedepartementet har ment bør drages. Men det kan ikke indsees, at det ene med Nødvendighed drager det andet med sig. Gaardsindtægten er efter Departementets eget anførte i det Foredrag, der ligger til Grund for den kongelige Proposition, variabel og usikker og delvis vanskelig at bestemme, hvorfor det er let tænkelig, at Lovgiveren ikke har villet tage Konsekvenserne, om han i én Anvendelse har fundet at kunne tillægge denne Indtægt Indflydelse. I ethvertfald er ikke Lovens Ord noget adækvat Udtryk for Departementets Mening. Havde Lovgiveren villet drage den Konsekvens, som Departementet mener bør drages, saa havde man visselig vidst at finde det korrekte Udtryk for Tanken. Naar man har valgt Udtryk, der ikke rammer Departementets Tanke, maa Grunden netop have været, at man ikke har villet drage denne Konsekvens. At Lovteksten skulde skyldes en Uopmærksomhed, har man efter det foreliggende ingen Grund til at antage. Der findes ikke i Lovens Forarbeider eller i Debatterne om Loven i Odels- og Lagthing nogen Udtalelser, der kan støtte Departementets Opfatning. Tvertom. Paragrafens Redaktion skyldes den kongelige Kommission, der var nedsat til at udarbeide ny Lov om de Geistliges Lønningsforhold. I Motiverne til Paragrafen (Udkastets § 28) har Kommissionen ladet indtage en Beregning over de eventuelle Tilskud og ved at sammenholde denne Beregning med de for Kommissionen foreliggende Opgaver, ser man, at den konsekvent er bygget paa samme Forstaaelse af Paragrafen som Citantens. Det gjælder ikke alene Citantens Embede, men ogsaa, saavidt sees, samtlige de øvrige Embeder, for hvilke Spørgsmaalet er praktisk, nemlig alle de, hvis Embedsindtægter vistnok er under Kr. 2 400,00, men hvis samtlige Indtægter (Gaardsudbyttet inklusive) beløber sig til mere end dette Beløb. For alle disse Embeder sees alene Embedsindtægten at være lagt til Grund ved Tilskuddets Beregning, idet intet Hensyn er taget til Gaardsudbyttet. Indstævnte har vistnok paastaaet, at denne Beregning intet Udtryk er for den samlede Kommissions Mening og at den staar for deres Regning, som har udarbeidet den. Der foreligger dog intet, der støtter denne Indstævntes Paastand.

Indstævnte har i denne Forbindelse gjort gjældende, at Kirkedepartementets daværende Chef og en Storthingsmand, der som Medlem af Storthingets Kirkekomité har behandlet Loven, har udtalt sig til Fordel for Departementets Forstaaelse. Det er imidlertid givet, at ligeoverfor Lovens Ord kan ikke nogen Vægt lægges paa den Slags Udtalelser fra en eller flere af de mange, gjennem hvis Hænder Lovudkastet har gaaet, før det endelig er blevet Lov.

Endelig er fra Indstævntes Side paastaaet, at Resultaterne efter Citantens Forstaaelse skulde blive saa urimelige, at den bare af den Grund maa tilsidesættes. Det maa ogsaa erkjendes, at denne Forstaaelse vil medføre en Forrykkelse af det gamle Forhold mellem forskjellige Embeders Indtægter. Den vil kunne medføre, at et Embede, hvis samlede Indtægt tidligere var mindre end et andets, nu bliver større. Indstævnte nævner saaledes følgende Exempel paa Resultaterne af Citantens Fortolkning:

Sognepræsten har:

en Embedsindtægt paa	Kr.	2 200,00
et Gaardsudbytte „	„	700,00
tilsammen	Kr.	2 900,00

altsaa intet Tilskud.

Den residerende Kapellan i samme Præstegjæld har:

en Embedsindtægt paa	Kr.	1 750,00
et Gaardsudbytte „	„	650,00
tilsammen	Kr.	2 400,00
Tilskud (2 400—1 750)	„	650,00
altsaa samlet Indtægt	Kr.	3 050,00

Resultatet kan synes noget urimeligt, men er dog ikke mere urimeligt end de Resultater, som Hovedregelen under enhver Omstændighed vil kunne medføre. En Præst har saaledes en Embedsindtægt af Kr. 2 400,00 og lidet eller intet Gaardsudbytte; en anden har Kr. 2 000,00 Embedsindtægt og Kr 400,00 i Gaardsudbytte. Den første vil intet Tilskud faa, den anden, der allerede tjener ligesaa godt som ham, vil faa Kr. 400,00; herom er begge Parter enige.

Al den Stund Loven har opstillet som Hovedprincip, at en Del af Indtægterne skal sættes ud af Betragtning, vil der fremkomme Resultater, der tilsyneladende kan være urimelige, men hvis Urimelighed dog neppe bliver saa stor, naar Hensyn tages til det af Departementet fremholdte, at Gaardsindtægten kan være mere eller mindre vanskelig at fastsætte.

Retten finder i Henhold til det saaledes anførte at maatte blive staaende ved den af Citanten hævdede Fortolkning af Paragrafen qu og Citanten vil derfor blive at tilkjende Paastandsbeløbet. Sagens Omkostninger antages at burde ophæves. —

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Begrebet „Almanak" eller „Kalender" i N. L. 2—20—5 og Universitetsfundatsen af 28 Juli 1824 § 6.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 18 Juli i Sagen L.-No. 150 for 1ste Session f. A.: W. C. Fabritius & Sønner A/S (Advokat Ramm) mod Aktieselskabet Birger J. Dethloffs Magazin ved Formanden i dets Direktion, Grosserer Henrik Dethloff (udebleven).

Med Hensyn til nærværende Sags faktiske Omstændigheder henvises til Præmisserne til Kristiania Byrets Dom af 5 April 1902. Ved denne Dom blev saaledes kjendt for Ret:

Indstevnte, Aktieselskabet Birger J. Dethloffs Magazin, bør for Citantskabets W. C. Fabritius & Sønners, Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves.

Denne Dom er af W. C. Fabritius & Sønner A/S ved Stevning af 11 Juli 1902 indanket for Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har her for Retten nedlagt saadan Paastand:

„At Byrettens Dom underkjendes, og at Indstevnte tilpligtes at betale Appellantskabet
principalt Kr. 1 700 med Renter fra Paaklagen,
subsidiært Erstatning efter Skjøn af uvillige Mænd, optaget paa

Indsteyntes Bekostning, for det Tab, Citantskabet har lidt ved det under Sagen omhandlede Retsbrud indtil et Beløb af 1 700 Kroner med Renter som nævnt, samt i begge Tilfælde Sagsomkostninger for begge Retter".

Indsteynte, Aktieselskabet Birger J. Dethloffs Magazin, har ikke afgivet Møde. Steyningen sees at være forkyndt for Grossierer Henrik Dethloff, som i Steyningen anføres at være Formanden i dets Direktion. Nogen Legitimation herfor foreligger ikke. Men da Indsteyntes Sagfører for Byretten i en Paategning paa Steyningen har vedtaget lovlig Forkyndelse og Varsel, findes Varslet at være i Orden, jfr. Høiesteretsdom i Retstidende for 1902 Side 900. Da derhos Dokumentationen er fuldstændig, vil Sagen blive at paakjende i Realiteten.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten og kan i det Væsentlige tiltræde dens Begrundelse. Om Procesomkostninger bliver efter dette ikke Spørgsmaal.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

Byrettens Dom er saalydende:

Efter forgjæves prøvet Forligsmægling har W. C. Fabritius & Sønner ved Stævning af 19 Juli 1900 sagsøgt „Aktieselskabet Birger J. Dethloffs Magazin" i Anledning af, at dette har ladet trykke og distribuere en saakaldt „Femtiaarskalender" hvorved det efter Citantskabets Formening har krænket Universitetets Almanakprivilegium, der for Tiden indehaves af Citantskabet.

Ved Sagens Inkamination den 24 Juli 1900 provocerede Citantskabet Indstævnte til at oplyse, hvor mange Exemplarer det havde ladet trykke af den omhandlede Kalender, hvorpaa det fremmmede Sagen uden at nedlægge nogen bestemt Paastand, idet det forbeholdt sig at formulere saadan, naar Provokationen var efterkommet.

Indstævnte har taget til Gjenmæle. Det har efterkommet Provokationen og har oplyst, at 10 000 Exemplarer blev trykt af Kalenderen qu. — Principalt har Indstævnte paastaaet Sagen afvist og sig selv tilkjendt Kost og Tæring, idet det har henvist til, at Paastand ikke blev nedlagt første Rettens Dag. — Subsidiært har Indstævnte paastaaet sig frifundet og tilkjendt Forsvarsomkostninger, idet det har gjort gjældende, at det ikke ved at have ladet trykke og uddele sin Femtiaarskalender har krænket Citantskabets Eneret til at udgive Kalendere og Almanaker.

Indstævnte han i den Anledning oplyst, at af de 10 000 Exemplarer, der blev trykket, blev 2 à 3 000 uddelt gratis som Reklamekort for Forretningen. Efter Citantskabets første Henvendelse i Sagens Anledning blev Resten som Makulatur foræret til Foreningen for fattige Børns Beklædning, der har ladet alt gaa til en Papirmølle. Indstævnte hævder derhos, at det under enhver Omstændighed maa frifindes, da det har været i fuldstændig god Tro og desuden Citantskabet intetsomhelst Tab kan have lidt ved Uddelingen af de 2 à 3 000 Exemplarer.

Efter at Indstævnte, som nævnt i sit første Tilsvar havde besvaret Citantskabets ovennævnte Provokation, har dette i sin Replik nedlagt Paastand om, at Indstævnte principalt tilpligtes at udrede til Citantskabet en Afgift af 17 Øre pr. trykt Exemplar, tilsammen Kr. 1 700, subsidiært Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn paa Indstævntes Bekostning for det Citantskabet ved Trykningen og Udgivelsen af den omhandlede Femtiaarskalender forvoldte Tab.

Citantskabet har derhos i begge Tilfælde paastaaet sig tilkjendt lovlige Renter og Omkostninger.

Hvad Afvisningspaastanden angaar, kan Retten ikke finde samme begrundet.

— —

Hvad Sagens Realitet angaar skal bemærkes, at der ikke er Grund til at antage, at indstævnte har tilsigtet noget Indgreb i Citantskabets Rettigheder; men hermed er dog ikke givet, at Indstævntes Forhold er uangribeligt, hvis det efter en objektiv Bedømmelse maa antages, at omhandlede Kalenders Udgivelse krænker Universitetets Almanakprivilegium.

Dette Privilegium har sin Hjemmel i Norske Lovs 2—20—5 og Universitetsfundatsens § 6. Nogen Definition af Begrebet Almanak eller Kalender giver ingen af disse Lovsteder.

Ved Bestemmelsen af Begrebet synes det naturligt først og fremst at se hen til, hvad de alminbelige af Universitetet udgivne Almanaker indeholder, idet Universitetet eller ialfald Forpagteren af dets Privilegium liden eller ingen Interesse kan have af at forbyde Udgivelsen af andre Arbeider end de, der paa Grund af større eller mindre Overensstemmelse med Hensyn til Indholdet kan antages at ville medføre Afbræk i Salget af Universitetets Almanak. Vistnok er et af de Hensyn, hvorpaa Privilegiet er bygget, det at sikre Almenheden mod urigtige Almanaker; men det væsentligste er dog uden Tvil nu blevet at skaffe Universitetet en Indtægt. Og ialfald for Forpagteren af Privilegiet maa vel den økonomiske Side af Sagen være den overveiende, hvorfor det særlig i Sager anlagt af denne for Krænkelsen af hans Eneret, synes at burde lægges en fremtrædende og væsentlig Vægt paa, hvorvidt Salget eller Udgivelsen af vedkommende Arbeide kan antages at gjøre noget Skaar i hans Indtægter af Almanaksalget.

Hvad nu angaar Universitets-Almanakens Indhold, saa har dette vexlet noget gjennem Aarene. I den senere Tid kan dog dens egentlige Almanakindhold siges væsentlig at bestaa af en Fortegnelse over vedkommende Aars Dage, Uger og Maaneder med Angivelse af Dagenes Navne, videre af Oplysninger om kirkelige og andre Fest- og Mærkedage og endelig af Oplysninger om forskjellige astronomiske Fænomener.

Spørgsmaalet er nu, hvormeget af dette Almanakens sædvanlige Indhold kan siges at være nødvendigt Indhold af en Almanak.

Hvad Oplysninger af astronomisk Art angaar, skal bemærkes, at det neppe er af nogen væsentlig Betydning for den store Mængde af Almanakkjøbere, hvorvidt de findes eller ikke. Det synes ogsaa forudsat i den i Retstidende 1861, Side 121 flg. citerede Høiesteretsdom, at disse Oplysninger ikke kan henregnes til en Almanaks nødvendige Indhold. Mere Vægt kunde vistnok lægges paa Meddelelserne om Fest- og Mærkedage; men Retten finder at maatte slutte sig til den i Byretsdom af 2 Mai 1880 hævdede Anskuelse, at heller ikke disse Meddelelser kan ansees som nogen nødvendig Bestanddel af en Almanak.

At den omtvistede „50 Aars Kalender" fuldstændig mangler Almanakens sædvanlige astronomiske Udstyr og intetsomhelst indeholder om Fest- og Mærkedage, kan derfor efter Rettens Formening ikke i og for sig være afgjørende med Hensyn til dens Karakter af Almanak, saafremt dens Indhold forøvrigt falder sammen med Universitets-Almanakens. Men findes det ikke at være Tilfældet, antages dog ved Afgjørelsen af, hvorvidt Eneretten er krænket, at maatte lægges Vægt paa, at den ogsaa i de to nævnte Henseender mangler dennes sædvanlige Indhold. Det vil sees, at den ogsaa mangler Almanakens kronologiske Fortegnelse over Dage, Uger og Maaneder.

Man kan ved at stille dens flytbare Skive ind efter de i den trykte Brugsanvisning givne Regler udfinde, paa hvilke Ugedage, Datoerne falder i de Aar, der omfattes af den. Der kræves altsaa et vist Studium og visse Undersøgelser,

før Datoen kan bestemmes; men Almanakens Nytte for det store Publikum beror vistnok væsentlig derpaa, at man altid uden videre og uden nogen Beregning kan finde, hvad man vil vide om Aarets Dage og deres Forhold til hinanden. Forsaavidt kan altsaa den almindelige Almanak ikke erstattes af den omtvistede Kalender og herpaa synes at maatte lægges en væsentlig Vægt, idet netop paa Grund heraf Distribueringen af den omtvistede ikke kan antages at gjøre noget Skaar i Almanaksalget. Har man overhovedet Brug for en Almanak, vil umulig dette Behov — ialfald praktisk talt — kunne tilfredsstilles ved et Exemplar af den omtvistede.

Nogen Sammenligning kan i denne Henseende ikke gjøres mellem den omtvistede og den under forannævnte Høiesteretssag omhandlede saakaldte „Hulkalender". Den er fremlagt som Bilag 4 ad 8, og det vil sees, at hvad Tidsfortegnelsen angaar, afviger den fra den almindelige Almanak alene deri, at Ugerne ikke er afdelt ved Streger, at Ugedagene er betegnet med Bogstaver istedetfor med Navne. Bogstavernes Betydning for det Aar, for hvilket den var særlig bestemt, var udtrykkelig angivet, saa enhver Beregning var overflødig. Havde man først lært Betydningen af de syv Bogstaver, vilde denne Kalender som kronologisk Tidsfortegnelse fuldstændig erstatte den almindelige Almanak, hvis Indhold forøvrigt den ogsaa havde optaget med Undtagelse af enkelte, astronomiske Oplysninger, der var af liden Interesse for almindelige Kjøbere og som den i det hele synes at have lagt an paa at remplacere.

Da saaledes den omtvistede Kalender som Tidsbestemmer er indrettet paa en væsentlig anden Maade end de sædvanlige Universitets-Almanaker, og da den derhos som foran nævnt ogsaa ganske mangler Almanakens sædvanlig Indhold forøvrigt, antages Universitetets af Citantskabet forpagtede Eneret til at udgive Almanaker ikke at være krænket ved Trykningen og Uddelingen af den omtvistede Kalender.

Indstævnte vil derfor være at frifinde for Citantskabets Tiltale.

Sagens Omkostninger antages efter Omstændighederne at burde ophæves.

Antaget, at en ved kgl. Resol., udfærdiget i Medhold Lov af 27 Juni 1902, given Bestemmelse om, at al Slagtning inden vedkommende Kommune af Husdyr, hvis Kjød skal benyttes til Menneskeføde, skal ske i det kommunale Slagtehus, alene kan anvendes paa Slagtning foretagen inden Byens Grænser, ikke paa en Slagtning foretagen i en Slagterbod liggende paa Landets Grund om end hørende til et Slagteren tilhørende Vaaningshus beliggende paa Byens Grund. Den Indsigelse fra Tiltaltes Side, at Ansvaret for den ulovlige Slagtning ikke paahvilede ham, der for Dyrets Eiers Regning udførte Slagtningen, men Dyrets Eier forkastet.

Høiesterets Votering og Dom af 5 September d. A. i Sagen, L.-No. 4/2 1903: Straffesag mod Lars Larsen Hindklev (Aktor: Adv. H. O. Klingenberg. — Forsvarer: Adv. Harbitz).

Assessor Roll: Efter forudgaaet forgjæves Forelæg blev Slagter Lars Larsen Hindklev af Politimesteren i Lillehammer sat under Tiltale efter Lov af 27 Juni 1892 og kgl. Resol. af 29 Marts 1902 for i April og Mai Maaned 1903 dels i eget Hus og dels i andre Bygaarde i Lillehammer By at have foretaget Slagtning af Husdyr (flere Grise og en Okse), hvis Kjød skulde benyttes til Menneskeføde, medens Slagtningen skulde været foretaget i det kommunale Slagtehus.

Ved Lillehammer Meddomsrets Dom af 15 Juni 1903 blev han imidlertid frifundet for Tiltalen.

Denne Dom er af Politimesteren paaanket; Ankegrunden er urigtig Anvendelse af Loven, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Det er af Meddomsretten fundet godtgjort, at Tiltalte har foretaget den i Tiltalebeslutningen omhandlede Slagtning, dog saa, at Slagtningen i Tiltaltes eget Hus er foregaaet i en udenfor Byens Grænser liggende Slagtebod. Naar Meddomsretten desuagtet har frifundet Tiltalte, er det paa det Fundament, at vedkommende Beslutning af Lillehammer Kommunestyre saavelsom den kgl. Resol., hvorved Beslutningen er approberet, ikke, saaledes som Loven af 27 Juni 1902 § 1 kræver, har angivet, hvilke Arter af Husdyr, Slagtetvangen skal omfatte, og saaledes formenes ulovhjemlet. Denne Frifindelsesgrund kan jeg ikke tiltræde. Det forholder sig vistnok saa, at Bystyrets Beslutning i sin Almindelighed lyder paa Slagtetvang for Husdyr, hvis Kjød skal benyttes til Menneskeføde, uden at angive nærmere Arten af de Husdyr, hvortil der sigtes; men samtidig med denne Beslutning blev der ogsaa fastsat Taxt for Slagtning i det kommunale Slagtehus, og denne Taxt er specificeret og omfatter Storfæ, Hest, Svin, Faar og Kalv. Efter dokumenteret Erklæring fra Ordføreren i Lillehammer er ogsaa Taxtbeslutningen overensstemmende med Paabudet i Lovens § 5 approberet. Det kan efter dette ikke være tvivlsomt, at den approberede Slagtetvangsbeslutning kun omfatter visse nærmere bestemte Arter af Husdyr, og af dem specielt de Husdyr, hvorom der under nærværende Sag er Tale. Paa det af Meddomsretten anførte Fundament kan jeg saaledes ikke stemme for Tiltaltes Frifindelse.

Selv har Tiltalte, som det af Domspræmisserne fremgaar, til sin Frifindelse gjort gjældende for det første, at hans Slagtebod, hvori endel af den paaklagede Slagtning er foregaaet, ligger udenfor Lillehammer Bys Grænser, og for det andet, at det ikke er ham, men de Dyreiere, for hvem han har foretaget Slagtningen, som maa være rette Vedkommende til at bære Ansvaret.

Tiltaltes første Indsigelse maa jeg give Medhold. Slagtetvangsbeslutningen har selvfølgelig kun Gyldighed for Slagtning, som foretages inden Byens Grænser, og den Omstændighed, at Tiltaltes Slagtebod hører til et ham tilhørende Vaaningshus, der er oplyst at ligge indenfor Byens Grænser, kan ligesaalidt som den Omstændighed, at Slagtebodens Afstand udenfor Byens Grænser ikke er betydelig, medføre, at den i Slagteboden foretagne Slagtning ansees at gaa ind under Lillehammer Kommunestyres Slagtetvangsbeslutning.

Tiltaltes anden Indsigelse forekommer mig derimod ubegrundet. Hvad man end maatte mene om Eiernes Ansvarspligt, synes det mig klart, at den, der for Betaling har foretaget Slagtningen, under enhver Omstændighed maa bære Ansvaret for sin Handling.

Idet jeg efter det saaledes anførte kommer til det Resultat, at Tiltalte maa blive at fælde, finder jeg imidlertid, at Straffen, da han efter min Mening ikke kan blive at fælde for samtlige de i Forelæg og Tiltalebeslutning omhandlede Slagtninger, maa blive at sætte under det i Forelægget opførte Beløb 25 Kr. Jeg finder en Bod af 15 Kr. passende uden Anbefaling til Benaadning. Omkostningsansvaret antager jeg efter Sagens Omstændigheder bør sættes nogenlunde lavt.

Konklusion:

Lars Larsen Hindklev bør for Overtrædelse af Lov af 27 Juni 1892 og kgl. Resol. af 29 Marts 1902 — ved inden Lillehammer Bys Grænser at have foretaget Slagtning af Husdyr, hvis Kjød skulde benyttes til Menneskeføde, — bøde til Statskassen 15 — femten — Kroner.

I Erstatning for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler han til Statskassen 20 — tyve — Kroner.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokaterne H. O. Klingenberg og Harbitz, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor V. Scheel, extraordinær Assessor, Expeditionssekretær Bull, Assessor Stang, extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom og Assessor C. Hansteen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

„Efter forudgaaende forgjæves Forelæg er Slagter Lars Larsen Hindklev af Lillehammer, 55 Aar gammel, af Politimesteren i Lillehammer under 25 Mai d. A. sat under Tiltale til Fældelse efter Lov om kommunale Slagtehuse, Kjødkontrol m. v. af 27 Juni 1892 og kgl. Resol. af 29 Marts 1902, for i April og Mai Maaneder 1903 dels i eget Hus og dels i andre Bygaarde i Lillehammer By at have foretaget Slagtning af Husdyr (flere Grise og en Okse), hvis Kjød skulde benyttes til Menneskeføde.

Ved Tiltaltes egen Erkjendelse i Forbindelse med, hvad der iøvrigt er oplyst, anser Retten det godtgjort, at Tiltalte har foretaget de i Tiltalebeslutningen omhandlede Handlinger, dog saa, at Slagtningen i Tiltaltes eget Hus er foregaaet i en udenfor Lillehammer Bys Grændser liggende Slagtebod. Specielt er det paa det Rene, at Tiltalte i den nævnte Bod har slagtet, i sidste Halvpart af April, en ham tilhørende Gris, som han havde kjøbt af Sagens 2 Vidne, og ca. 8 Dage senere en Okse, som han havde indkjøbt for 6 Vidne, samt at han omtrentlig ved de samme Tider har slagtet i den saakaldte Rouen-Gaard i Lillehammer 2 Grise for en Arbeider Ole Andersen og 2 Grise for 4 Vidne, og i Støber Ole Erikſens Gaard i Lillehammer ligeledes 2 Grise for denne, alt for en Betaling af Kr. 1,00 og Kr. 1,50 pr. Gris.

Naar Tiltalte, uagtet han saaledes erkjender Faktum, ikke anser sig strafskyldig, er det, fordi han mener, at Slagtningen i hans Slagtebod, som foregaaet udenfor Lillehammer Bys Grænser, ikke rammes af Resol. af 29 Marts 1902, samt at rette Vedkommende til at bære Ansvaret for hans Slagtninger inden Byens Grænser er de, for hvem han har slagtet, altsaa de slagtede Dyrs Eiere, og ikke ham, der kun har udført Slagtningen.

Det bemærkes, at det er paa det Rene, at Gudbrandsdalens Slagteri, der ved Resol. af 29 Marts 1902 er godkjendt som kommunalt Slagtehus for Kjøbstaden Lillehammer, er traadt i Drift 1 December 1902 og at Bekjendtgjørelse herom og om Resolutionens Bestemmelser om den samtidig indførte Slagtetvang er udfærdiget af Ordføreren i f. A. og af Politimesteren er indskjærpet med Indrykkelse i de i Lillehammer den 18 April d. A. udkomne Aviser.

Retten skal bemærke:

Den i Tiltalebeslutningen nævnte Lovs § 1, i Henhold hvortil Resol. af 29

Marts 1902 er emaneret, er saalydende: „I Kommuner, for hvilke der er indrettet Slagterhuse, hvis Beliggenhed og Plan er godkjendt af Kongen, kan Kommunestyret med Kongens Samtykke paabyde, at al Slagtning af nærmere bestemte Arter af Husdyr, hvis Kjød skal benyttes til Menneskeføde, skal foregaa i det kommunale Slagtehus". Hverken i Lillehammer Bystyres Beslutning af 16 December 1901 eller i Post II i tidt nævnte kgl. Resol. af 29 Marts 1902, der approberer denne Beslutning, er imidlertid angivet som Gjenstand for Paabudet nogen nærmere bestemt Art af Husdyr. I Resolutionen siges, at Approbation gives paa Bystyrets Beslutning, om at al Slagtning af Husdyr, hvis Kjød skal benyttes til Menneskeføde, skal inden Lillehammer Kjøbstad foretages i det kommunale Slagtehus", og end mindre fuldstændig er selve Bystyrets Beslutning. Efter Rettens Opfatning er dette en Mangel, der maa lede til Tiltaltes Frifindelse. Som det fremgaar af den citerede Lovparagrafs Lydelse, er det Lovens Forudsætning, at Slagtetvangs Indførelse i en Kommune alene skal kunne ske overfor bestemte Arter af Husdyr, hvilke Arter følgelig i Kommunestyrets Beslutning maa nævnes, hvoraf følger, at Slagtning af andre Arter af Husdyr end de nævnte vedbliver at være fri. Loven giver ingen Adgang til at fastsætte Slagtetvang for til Menneskeføde bestemte Husdyr i Almindelighed; men kræver udtrykkelig Afgjørelse overfor enhver enkelt af de Arter af Husdyr, for hvilke Kommunestyret ønsker Slagtetvang indført.

Nævner Beslutningen saaledes som i nærværende Tilfælde blot Husdyr i Almindelighed, maatte denne, om gyldig, omfatte alle Slags Husdyr, og Vedkommende, der overtraadte Paabudet, efter at Beslutningen var lovlig approberet, maatte altsaa straffes, hvad enten det var f. Eks. Fjærkræ eller Kaniner, eller det var Svin eller Kjør, der var slagtet udenfor det kommunale Slagtehus.

Men dette viser, at en Beslutning, som den af Lillehammer Bystyre under 16 December 1901 fattede, i det her omhandlede Punkt er uden Lovhjemmel. Nogen Adgang til at skjelne, eftersom der handles om Husdyr, som det kan antages, at Beslutningen først og fremst har villet tage Sigte paa, eller ei, er der formentlig ikke. Det bemærkes i denne Forbindelse, at det af den fremlagte Udskrift af Beslutningen sees, at Lillehammer Kommunestyre samtidig har fattet Beslutning med Hensyn til Afgift for Slagtning i Slagteriet af Storfæ, Hest, Svin, Faar og Kalv. Det afgjørende er imidlertid, at ingen af disse Arter af Husdyr er nævnt, hverken i den i Lovtidende indtagne kgl. Resol. eller i den ved denne approberede Beslutning.

I Henhold til det anførte vil Tiltalte saaledes blive at frifinde."

En Skiklub afholder Præmielandsrend med efterfølgende Fest under hvilken Foreningen lader udskjænke Brændevin eller dermed tilberedet Drik til Deltagerne af hvilke nogle vare Medlemmer af Skiklubben, andre ikke. For Adgang til Festen betaltes Kontingent. Spørgsmaal om der efter de foreliggende Oplysninger maatte antages at være foregaaet et „Salg" i Brændevinslovens Forstand under Dissents besvaret bekræftende og de tiltalte Bestyrelsesmedlemmer hver ilagte en Bod af 8 Kroner til Bykassen.

Høiesterets Votering og Dom af 22 September d. A. i Sagen L.-No. 13/2 1908: Straffesag mod Johan Bøhmer, Thor Strand, Thor Olsen, Kristian Rise og Iver Hersoug (Aktor: Adv. Fr. Stang Lund — Forsvarer til Prøve: Overretssagfører E. Heidenreich).

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Efter forgjæves Forelæg blev ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Politimesteren i Lillehammer den 25 Mai 1903,

1) Handelsfuldmægtig Johan Bøhmer,
2) Kjøbmand Thor Strand,
3) Ingeniør Thor Olsen,
4) Handelsbetjent Kristian Rise og
5) Bankbogholder Iver Hersoug

satte under Tiltale til Fældelse efter Lov om Salg og Udskjænkning af Brændevin af 24 Juli 1894 §§ 5 og 18, kfr. §§ 22 og 29, ved Søndag den 15 Februar 1903 under en Sexa i Sparebankens Lokale i Lillehammer ulovlig at have ladet udskjænke Brændevin eller dermed tilberedt Drik til Deltagerne i Sexaen, hvoraf nogle var Medlemmer af Skiklubben, andre ikke.

Ved Dom, afsagt af Meddomsret i Lillehammer den 17 Juni 1903, blev imidlertid de Tiltalte frifundne, idet Retten gik ud fra, at den Fest, som paa den i Tiltalebeslutningen nævnte Dag blev afholdt, maatte betragtes som afholdt af et sluttet Selskab, og at af den Grund ikke noget Salg og Udskjænkning af Brændevin i Lovens Forstand havde fundet Sted.

Dommen er af Politimesteren i Lillehammer ved Erklæring af 20 Juni d. A. paaanket til Høiesteret, idet han mener, at det frifindende Resultat er bygget paa en urigtig Forstaaelse af de i Tiltalebeslutningen nævnte §er i Brændevinsloven.

Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder, saaledes som disse af Meddomsretten er anseet beviste, henviser jeg til Meddomsrettens Domsbegrundelse.

Efter hvad her er fastslaaet, maa jeg opfatte Forholdet ved den heromhandlede Fest saaledes, at Festen i det Hele og dermed de enkelte Led i det hele Arrangement — saaledes ogsaa at der ved Anledningen skulde serveres Punsch — er arrangeret af Skiklubben og for Skiklubbens Regning, saaledes at denne ingen Adgang har til at holde sig til Deltagerne i Sexaen for Underskudbet af Festen og heller ikke vilde have nogen Pligt til at fordele mellem disse Overskudbet, om der var blevet et saadant. At dette er Meningen, fremgaar af samtlige Udtalelser i Meddomsrettens Domsbegrundelse og bestyrkes derhos ved Tiltalte No. 1's Forklaring under Forhøret den 2 April, hvor det heder, at Festen blev afholdt for Skiklubbens Regning.

Da ogsaa Ikke-Medlemmer af Foreningen har deltaget i Festen efter betalt Kontingent, er det klart, at ialfald for deres Vedkommende gaar hele Arrangementet udelukkende paa andres Risiko, og under disse Omstændigheder staar det for mig saa, at Skiklubben maa siges at være Sælger til disse Deltagere i Festen af alt det, som derunder serveres for dem. Efter denne min Opfatning maa jeg altsaa sige, at Foreningen her har afhændet og udskjænket Brændevin under Festen, og da det er paa det Rene, at Foreningen ikke har havt nogen Ret til at udskjænke Brændevin, mener jeg, at Anken maa gives Medhold. Jeg finder altsaa, at de Tiltalte maa fældes for ulovlig Udskjænkning af Brændevin. Mulkten antager jeg, alle Omstændigheder taget i Betragtning, bør sættes lavest muligt; en Mulkt af 8 Kr. for hver af de Tiltalte antages passende uden Anbefaling til Benaadning.

Konklusion:

Handelsfuldmægtig Johan Bøhmer, Kjøbmand Thor Strand, Ingeniør Thor Olsen, Handelsbetjent Kristian Rise og Bankbogholder

Iver Hersoug bør for ulovlig Udskjænkning af Brændevin bøde hver 8 — otte — Kroner til Lillehammer Bykasse.

I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler de Tiltalte, en for alle og alle for en, 30 — treti — Kroner.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokat Fr. Stang Lund og Overretssagfører E. Heidenreich, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor V. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg kan ikke være enig med de tidligere Voterende. Der foreligger efter min Mening her ikke noget Salg af Brændevin til Festens Deltagere, og herpaa alene er det, at det efter Loven kommer an, idet Salg af Brændevin er lige strafbart, enten det sker til Medlemmer af et sluttet Selskab eller ikke. Naar Førstvoterende antager, at der her foreligger et Salg, er det paa Grundlag af, at han betragter Foreningen som den, der for egen Regning, altsaa til Foreningen, har indkjøbt Brændevin og derefter udskjænket dette til Festdeltagerne mod Valuta i den erlagte Kontingent. Hvis Forholdet kunde betragtes paa denne Maade, er jeg ganske enig i, at Brændevinsloven maatte ansees overtraadt. Og der kunde være Grund til at betragte Forholdet paa denne Maade, hvis det var saa, at Festen som Hoved- eller Biøiemed tilsigtede at give noget Overskud i Foreningens Kasse. Men at saa ikke er Tilfældet, er her paa det Rene, idet det i Meddomsretsdommen er udtalt, at Kontingenten ikke har været sat høiere, end at Udgifterne ved Festen derved kunde paaregnes dækket. Men naar Forholdet er dette, maa man efter min Mening gaa ud fra, at Foreningen gjennem sin Bestyrelse alene er optraadt som Festarrangør, altsaa paa Deltagernes Vegne besørget det fornødne Arrangement ved Festen, deriblandt ogsaa Indkjøbet af Brændevin. Hvem der skulde deltage i Festen, var fastslaaet allerede Dagen i Forveien og, som man maa gaa ud fra, før Indkjøbet fandt Sted. Det er en Del af den Kontingent, som man saaledes havde at disponere over, som er anvendt til Indkjøb af Brændevin. Og den Omstændighed, at man maatte være forberedt paa den Mulighed, som ogsaa her har vist sig at indtræffe, at Festen kunde give noget Underskud, som Foreningen vilde komme til at bære, finder jeg ikke at kunne lægge nogen væsentlig Vegt paa, idet det jo ialfald ikke er nogen strafbar Handling for Foreningen at beværte gratis, selv om man vilde gaa ud fra, at det, som blev ydet Deltagerne gratis, var for nogen Del Brændevin. At Foreningen kunde komme til at staa denne Risiko for et muligt Underskud, er en Følge deraf, at det eneste praktiske maatte være, at Foreningen som Festarrangør ved sine Indkjøb optraadte i eget Navn, men kan efter min Mening ikke bevise, at Indkjøbene er skeet til Foreningen, saaledes at f. Ex. en Kreditor vilde være berettiget til Dagen før Festen at lægge Beslag paa de til denne for Kontingenten indkjøbte Spise- og Drikkevarer. Men er det saa, at det er paa Deltagernes Vegne, at Indkjøbet af Brændevin er skeet, foreligger ikke noget Salg af Brændevin og altsaa heller ikke nogen Overtrædelse af Brændevinslovgivningen.

Jeg voterer saaledes for Ankens Forkastelse, men da jeg har

Grund til at tro, at der er Flertal for et andet Resultat, skal jeg ikke forme nogen Konklusion.

Med Hensyn til Salarierne er jeg enig med de tidligere Voterende.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Man kan ikke komme fra, hvad der ogsaa udtrykkelig er erkjendt af de Sigtede, at Festen blev afholdt for Skiklubbens Regning. Ligesom det opstaaede Underskud vil falde Foreningen tillast, saaledes vilde selvfølgelig ogsaa et Overskud, om et saadant var vundet, være kommet Foreningen tilgode.

Assessor Stang: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og tiltræder ogsaa Fjerdevoterendes Bemærkning.

Extraordinær Assessor, Lagmand Thinn: Ligesaa.

Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

Søndagen den 15 Februar 1903 afholdt Lillehammer Skiklub Præmielandsrend med efterfølgende Fest i Lillehammer Sparebanks Lokale. Forud for Festen havde Politimesteren i Lillehammer meddelt Klubbens Bestyrelse, at der ikke maatte serveres Brændevin eller dermed tilberedt Drik under Festen, fordi der var aabnet Adgang for alle og enhver til at deltage, og Festligheden saaledes ikke var indskrænket til et sluttet Selskab. Da Bestyrelsen allerede paa et tidligere Møde havde besluttet sig til at servere Punsch under Festen, saaledes som Tilfældet havde været ved de Fester, der af Skiklubben før var afholdt i lignende Anledning, foranledigede denne Politimesterens Meddelelse et nyt Møde af Bestyrelsen, i hvilket dennes fem Medlemmer fattede enstemmig Beslutning om, at der alligevel skulde beværtes med Punsch ved Festen, idet man under Hensyn til, hvorledes der hidtil var bleven forholdt saavel ved Skiklubbens som angivelig ogsaa ved andre Foreningers Fester, og ligesaa under Hensyn til en fra en Sagfører erhvervet Erklæring gik ud fra, at Politimesterens Opfatning ikke var lovhjemlet. Bestyrelsen lod derefter ved et af sine Medlemmer indkjøbe i Lillehammer Brændevinssamlag det fornødne Kvantum Brændevin (14 Liter Cognac, 4 Flasker Whisky og 3 Flasker Cognac), hvoraf Punsch blev lavet og serveret under Festen til samtlige Deltagere eller dem, der ønskede det, uden Forskjel.

Efter forudgaaende Forelæg, der ikke vedtoges, har derefter Politimesteren ved Beslutning af 25 Mai d. A. sat vedkommende Medlemmer af Lillehammer Skiklubs Bestyrelse, nemlig 1) Handelsfuldmægtig Johan Bøhmer, 2) Kjøbmand Thor Strand, 3) Ingeniør Thor Olsen, 4) Handelsbetjent Kristian Riise og 5) Bankbogholder Iver Hersoug under Tiltale til Fældelse efter Lov om Salg og Udskjænkning af Brændevin af 24 Juli 1894 §§ 5 og 18, cfr. §§ 22 og 29, for under den omhandlede Fest ulovlig at have ladet udskjænke Brændevin eller dermed tilberedt Drik til Deltagerne i Festen, af hvilke nogle var Medlemmer af Skiklubben, andre ikke.

Med Hensyn til Adgangen til Festen er det paa det rene, at saadan overensstemmende med indrykket Bekjendtgjørelse i de i Lillehammer udkomne Aviser kunde erholdes saavel af ikke Medlemmer som af Medlemmer af Skiklubben ved Tegning paa Lister, der var udlagte i Tiltalte Kjøbmand Strands Butik samt i Sagens 3die Vidne Kjøbmand Hellebergs Butik mod en Kontingent af Kr. 1,50 for Herrer og Kr. 1,00 for Damer. Indbudne i Festen blev derhos samtlige Deltagere i og assisterende ved Skirendet. Desuden er det oplyst, at en Liste af Klubbens Bestyrelse foranledigedes omsendt til Tegning ved en Mand, der af Bestyrelsen var

givet Besked om kun at gaa til „pene og brugbare Folk“ og ikke til Personer, der kunde ansees som „tvilsomme“.

Med Hensyn til de udlagte Lister var der ligeledes af Bestyrelsen fattet Beslutning om, at det skulde paasees, at alene Personer, om hvilke det maatte antages, at de under Festen vilde opføre sig ordentligt, skulde faa Adgang til at tegne sig. At denne Beslutning ogsaa er bleven gjennemført, maa Retten gaa ud fra, ligesom det kan bemerkes, at nogle Personer ogsaa blev negtet Adgang til at tegne sig. Listerne blev inddragne Dagen før Festen ved Middagstid og Retten maa anse det godtgjort, at ingen — Medlem ligesaa lidt som ikke Medlem — senere er givet Adgang til at tegne sig eller til mod Kontingent at deltage i Festen paa en enkelt Undtagelse nær, hvorfra dog kan sees bort, da Vedkommendes Deltagelse i Festen maa antages at have været uden Bestyrelsens Vidende og Samtykke. Det er oplyst, at der efter Listernes Inddragning meldte sig baade Personer, der vilde tegne sig, og ved Indgangen Festaftenen mange, der uden at have tegnet sig ønskede at deltage, men at disse blev afviste. De ved Indgangen posterede Billettører, hvem Listerne var overleverede, havde faaet strengt Paalæg af Bestyrelsen om ikke at indlade andre end dem, der stod paa Listerne eller paa angiven Maade legitimerede at være indbudne. Nogle, der var personlig bekjendte af Bestyrelsen, blev paa selve Festaftenen indbudne og erlagde følgelig ingen Betaling. I Festen maa antages at have deltaget, efter hvad der foreligger, ca. 180 Personer, hvoraf 100 til 120 betalende, af disse var igjen en Del, maaske over Halvparten, ikke Medlemmer af Skiklubben.

Efter Kassereren i Klubben Tiltalte No. 5's foreliggende Regnskabsuddrag, som Retten gaar ud fra er rigtigt, har Festen givet et Underskud af Kr. 22,93. Retten maa ogsaa antage, efter hvad der er oplyst, at Kontingenten ikke har været sat høiere end at Udgifterne ved Festen derved kunde paaregnes dækket. Det er oplyst, at Lillehammer Skiklub tæller 128 voksne Medlemmer. Efter Klubbens Love kan som Medlemmer optages enhver, som har fyldt 16 Aar, Aarskontingenten er Kr. 1,00. Det bemerkes, at der under Festen foruden med Punsch beværtedes med Kaffe og Kager samt mod særskilt Betaling af Rekvirenterne Vin og Øl. Betalingen for Punschen indeholdtes saaledes i den almindelige Festkontingent.

Om Beværtningen var intet indtaget i Bekjendtgjørelsen om Festen.

Retten skal bemerke:

Det i Sagen foreliggende Spørgsmaal er, hvorvidt der ved Udskjænkningen af Punsch under den paagjældende Fest kan siges at være foregaaet et Salg i Brændevinslovgivningens Forstand, hvilket Salg da efter Lov af 24 Juli 1894 § 5 vilde være ulovligt, idet det er paa det rene, at der ikke tilligger Lillehammer Skiklub eller sammes Bestyrelse nogen Rettighed til Salg eller Udskjænkning af Brændevin. Dette Spørgsmaals Løsning vil efter tvende Domme, afsagte af Høiesteret henholdsvis 21 Januar 1898 og 30 November 1901, jfr. Retstidende 1898 Side 167 og 1902 Side 113, igjen afhænge af, hvorvidt Festen kan betragtes som afholdt af et sluttet Selskab. Retten finder dette Spørgsmaal tvilsomt, men er dog kommen til det Resultat, at overveiende Grunde taler for en bekræftende Besvarelse. Mellem det her foreliggende Tilfælde og de Tilfælde, som de nævnte Høiesterets Domme angaar, er der den i de Tiltaltes Disfavør ikke uvæsentlige Forskjel, at der her har været Adgang til at deltage i Festen ligesaavel for ikke Medlemmer som for Medlemmer af den Forening, for hvis Regning Festen er afholdt, medens der ved de Fester, der er omhandlede i bemeldte Domme, blot har været Adgang for Medlemmer til at deltage eller ialfald til at erholde Spirituosa.

Paa den anden Side maa imidlertid i det foreliggende Tilfælde komme i Betragtning i modsat Retning den afholdte Festligheds hele Karakter, der er betinget dels af dens Foranledning — den er afholdt i Anledning af Skiklubbens

Præmielandsrend og for de i dette deltagende Skiløbere — dels af den Maade, hvorpaa Skiklubbens Bestyrelse efter det foran anførte har indrettet sig med Hensyn til Kontrol af dem, der gaves Adgang til at deltage i Festen. Naar disse Momenter tages i tilbørlig Betragtning, tror Retten, at det vil maatte indrømmes, at den her omhandlede Fest i det Hele har havt en vel saa privat og exklusiv Karakter, som de festlige Sammenkomster, der har givet Anledning til de anførte Høiesteretsdomme.

Kunde disse Sammenkomster anskues som sluttede Selskaber (seede i Forhold til den under samme serverede Spirituosa), maa ogsaa Lillehammer Skiklubs Fest i nært Tilfælde kunne opfattes som et sluttet Selskab.

Retten vil imidlertid utrykkelig betone, at den af de Tiltalte særlig fremholdte Omstændighed, at Deltagelsen i Festen var betinget af, at Vedkommende havde tegnet sig paa de Dagen forud indbragne Lister, ikke for sig alene vilde være afgjørende til deres Frifindelse, naar Forholdet dog var, at Adgangen til at tegne sig efter det oplyste var den samme for Ikke-Medlemmer som for Medlemmer af Klubben.

I Henhold til det anførte vil de Tiltalte blive at frifinde.

Med Hensyn til den af de Tiltalte ved deres privat antagne Forsvarer nedlagte Paastand paa Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger hos det Offentlige bemærkes, at Retten ikke i Straffeproceslovens § 455 finder Hjemmel til at tage denne Paastand tilfølge (jfr. ogsaa Retstidende 1892, Side 537).

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 41. Onsdag 14de Oktober 1903.

Om Parternes Afhørelse i Paternitetssager.

I den Debat, som er reist mellem Justitsdepartementet og et Par af vore Domstole angaaende Adgangen til i Paternitetssager foreløbig at afhøre hver Part for sig uden Tilstedeværelse af den anden Part, finder jeg at maatte stille mig paa Departementets Side.

For enhver og især for enhver, som har havt med Paternitetssager at gjøre, vil det være klart, at en saadan Separatafhørelse er det bedste — ofte det eneste — Middel til at faa Sandheden frem.

Ikke alene vil den Part, som afhøres, udtale sig friere og mere uforbeholdent, naar den anden Part ikke er tilstede, men denne Parts Udelukkelse vil ogsaa hindre, at han eller hun indretter sin senere Forklaring efter, hvad han (hun) har hørt den første Part forklare.

Formodningen maa derfor være for, at Loven, som for at erholde Sagens sande Sammenhæng oplyst, har anvist Midler til at fremtvinge Møde og Forklaring af Parterne, ogsaa har villet Benyttelsen af den Fremgangsmaade ved deres Afhørelse, som er mest egnet til at opnaa Formaalet.

Civilprocessens almindelige Maximer kan efter mit Skjøn ikke her føres i Marken.

En Paternitetssag er ikke nogen almindelig civil Proces. Den er et ganske særegent, i en Klasse for sig staaende Retsmiddel.

Der er for det første det eiendommelige ved den, at Loven vilkaarlig har vendt Partsforholdet om og gjort den, der efter almindelige Regler skulde være Sagsøger, til Sagvolder.

Dernæst er der den Eiendommelighed, at Ed paalægges den opgivne Barnefader, selv hvori intetsomhelst andet foreligger end Barnemoderens Udlæggelse, og at — omvendt — Eden kan paalægges Barnemoderen, naar hun har tilveiebragt noget Bevis for Rigtigheden af sin Paastand.

Endelig er der den Eiendommelighed, at det Offentlige har Interesse i Sagens Udfald. Teoretisk kan det bestrides, men praktisk og faktisk er det dog saa, og alene af Lovgivernes Erkjendelse heraf kan

det forklares, at Loven har givet Retten Myndighed til at afhente en udeblivende Part ved Politiets Hjælp.

Denne Bestemmelse er et langt voldsommere Brud paa Civilprocessens Maximer end en foreløbig Separatafhørelse af Parterne vilde være, og den peger med Bestemthed paa, at vi i Paternitetssager befinder os udenfor Civilprocessens egentlige Omraade.

R.

Domme.

Spørgsmaal om, hvad der forstaaes ved Underbortfragtning og om Underbortfragterens Ansvar.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 18 Juli 1903 i Sagen L.-No. 153 1900: Vestlandske Lloyd mod Gerdt Meyer.

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere faktiske Omstændigheder henvises til Præmisserne til den af Bergens Søret den 1 September 1899 afsagte Dom, ved hvilken saaledes blev kjendt for Ret:

„Indstævnte, Vestlandske Lloyd, bør til Citanten, Gerdt Meyer, betale Kr. 730,53 med 4 Procent Renter heraf fra 26 November 1897 indtil Betaling sker. Procesomkostningerne ophæves.

At efterkommes inden 3 — tre — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Denne Dom har Vestlandske Lloyd ved Stævning af 7 November 1899 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten, Vestlandske Lloyd, har nedlagt saadan Paastand:

„Principalt, at den paaankede Dom underkjendes, og at Appellantskabet frifindes for Indstævntes Tiltale.

Subsidiært, at Appellantskabet frifindes mod til Indstævnte at betale Kr. 730,53 med 4 Procent Rente fra 26 November 1897 til Betaling sker, samt

I begge Tilfælde, at Appellantskabet hos Indstævnte tilkjendes Procesomkostninger for Søretten og Høiesteret."

Efter først at have paastaaet Sagen afvist fra Høiesteret som ikke angaaende summa appellabilis, hvilken Paastand ved Høiesterets Kjendelse af 22 November 1902 („Retstid." 1903, Side 78) blev forkastet, har Indstævnte, Gerdt Meyer, nedlagt Realitetspaastand, gaaende ud paa Søretsdommens Stadfæstelse og Tilkjendelse af Procesomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret kommer til et andet Resultat end Søretten. Der er i nærværende Sag ikke Tale om det i Søfartslovens § 275 omhandlede Forhold, at et Skib af Eieren er overladt til en anden til Brug i Søfart for egen Regning, og heller ikke om Overdragelse af Ret efter en indgaaet Befragtningskontrakt, men om Underbortfragtning. I Modsætning til den, hvem Skib er overladt til Brug for egen Regning, kan Underbortfragteren ikke betragtes som Reder, og de om Rederes Ansvar gjældende Regler er derfor ikke ligefrem anvendelige paa Underbortfragteren. Paa den anden Side har denne et videregaaende Ansvar ligeoverfor Underbefragteren end Overdrageren af en Fragtkontrakt ligeoverfor Cessionaren. Men dette Ansvar antages dog ikke at gaa saa vidt, at det helt ud dækker en Reders Ansvar lige-

overfor Befragteren eller Ladningseieren. Forudsætningen for en Underbefragtningskontrakt er, at efter Ladningens Indtagelse Skipperen paa Rederiets Vegne gjennem Udstedelse af Konnossement skal overtage Ansvaret for Ladningen. Fra det Øieblik af, at dette er skeet, har Ladningseieren den samme Garanti for Varernes sikre Transport til og Udleverelse paa Bestemmelsesstedet som i Tilfælde af direkte Befragtning. Og det antages at ligge udenfor, hvad der med Rimelighed kan ansees forudsat af Parterne ved Underbefragtningens Afslutning, at Underbortfragteren, der regelmæssig vil mangle nærmere Kjendskab til samt Adgang til indgaaende Kontrol med Skib og Besætning, skulde vedblive ved Siden af Rederiet at være ansvarlig for Opfyldelsen af de af Skipperen gjennem Konnossementet overtagne Forpligtelser.

Forsaavidt det af Indstævnte er gjort gjældende, at Konnossementet maa ansees udstedt af Skipperen ikke paa Rederiets, men paa Underbortfragterens Vegne, kan denne Betragtningsmaade ikke findes berettiget. Der er intet til Støtte for den i Indholdet af det foreliggende Konnossement Og naar der er paaberaabt en Bestemmelse i den oprindelige Befragtningskontrakt mellem Appellanten og Rederiet, hvorefter de Konnossementer eller andre Papirer, der forelægges Kapteinen til Underskrift, „sker efter den Instruktion, som Befragteren paalægger ham, selvfølgelig paa Betingelse af, at Skibet eller dets Disponent intet Tab eller Ubehagelighed har deraf," kan heller ikke dette ansees beføiet.

Denne Bestemmelse, der i ethvert Tilfælde kun angaar det indre Forhold mellem Rederiet og Underbortfragteren, kan forstaaes saaledes, at Kapteinen ikke skal være forpligtet til at undertegne Papirer af saadant Indhold, at deraf kan opstaa Tab eller Ubehagelighed for Skibet eller dets Disponent, — selvfølgelig udenfor hvad selve Befragtningen iøvrigt medfører. Meningen kan ogsaa være den, at om der opstaar saadant Tab eller saadan Ubehagelighed for Rederiet, som dette har forbeholdt sig at være fri for, skal det herfor have Regres til Befragteren. Men i ethvert Tilfælde kan det tagne Forbehold kun forklares derved, at de af Kapteinen underskrevne Konnossementer og andre Papirer forudsættes at være udfærdigede paa Rederiets Vegne. Meningen kan umulig være den, at Rederiet ikke skal være forpligtet ved Kapteinens Underskrift overensstemmende med de ellers gjældende Regler. Der er saaledes i de foreliggende særlige Omstændigheder intet, hvorpaa den nævnte Betragtningsmaade kan grundes. Og det indsees heller ikke, at den har nogen alminbelig Hjemmel i det ved Underbortfragtningen grundede Retsforhold. Kapteinen er her som ellers i Rederiets, ikke i Underbortfragterens Tjeneste. Og Skibet er ikke i dennes, men gjennem Kapteinen i Rederiets Besiddelse. Det er derfor paa Rederiets Vegne, at Kapteinen tager de indladede Varer i Besiddelse og afgiver Erkjendelse herfor. Hvis den oprindelige Befragter benytter sig af Befragtningskontrakten til at lade sine egne Varer transportere med Skibet, er det klart, at det af Kapteinen underskrevne Konnossement er udstedt paa Rederiets og ikke paa Befragterens Vegne. Og om han i Henhold til Underbortfragtning lader en andens Varer transportere med Skibet, er der ingen Grund til, at det af Kapteinen for disse Varer udstedte Konnossement skulde opfattes paa anden Maade.

Idet som Følge af det her anførte Appellanten vil blive at frifinde, er det unødvendigt at afgjøre, hvorvidt det kan ansees sandsynliggjort, at Ladningens Beskadigelse skyldes et Uheld.

For Tilfælde af Frifindelse har Indstævnte taget Forbehold om ialfald at gjøre sit formentlige Erstatningskrav gjældende til Kompensation i Appellantens Fordring paa Fragt; og Høiesterets Dom er begjært formet saaledes, at deraf fremgaar, at Appellanten kun er frifunden for Erstatning udover Fragtbeløbet. Da Høiesterets Dom imidlertid er bygget paa den Betragtning, at Rederen og ikke Underbortfragteren er ansvarlig for Feil ved Skibet eller Feil, begaaet af Skibets Vedkommende, maa Appellanten blive helt at frifinde for Erstatningskravet.

Processens Omkostninger for Søretten og for Høiesteret findes Indstævnte at burde tilsvare Appellanten.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Appellanten, Vestlandske Lloyd, bør for Indstævntes, Gerdt Meyers, Tiltale i denne Sag fri at være. I Procesomkostninger for Sjøretten og Høiesteret betaler Indstævnte til Appellanten 600 — sex hundrede — Kroner.

Sørettens Dom er saalydende:

Ifølge Konnossement af 25 November 1896 har Dampskibet „Anna,“ som Vestlandske Lloyd i Anledningen havde i Maanedsfragt i Henhold til Befragtningskontrakt af 15 November 1896, i Königsberg indtaget fra Firmaet Beer & Bennelburg 150 000 Kg. Rug at levere i Bergen til Ordre. Ladningen indtoges 25, 26 og 27 November. Citanten i nærværende Sag, der var Indehaver af Konnossementet, modtog imidlertid kun 134 450 Kg., idet Restpartiet paa Grund af Ladningen overgaaet Vandskade blev solgt. Meyer har altsaa faaet for lidet 18 550 Kg. Rug, der beregnet efter en Pris af Kr. 9,50 pr. 500 Kg. udgjør Kr. 1 762,25, til Betaling af hvilket Beløb med Fradrag af oppebaaret Assurancegodtgjørelse Kr. 211,78 = Kr. 1 550,47, Meyer saggav „Anna“s Rederi, idet han gjorde gjældende, at Skaden skrev sig fra Uforsigtighed fra Skibets Vedkommende. Ved Stavanger Sørets Dom blev imidlertid Rederiet frifundet, idet Retten fandt, at Skaden maatte tilskrives en casuel Begivenhed, men forøvrigt antog, at Rederiet vistnok var rette Sagvolder, hvad dette nemlig benegtede, idet det antog, at Indstævnte i nærværende Sag, Vestlandske Lloyd, der, som anført, havde befragtet „Anna“ i Maanedsfragt og igjen bortfragtet Skibet for at føre det omhandlede Parti Rug fra Königsberg til Bergen, i Tilfælde maatte være den ansvarlige. Citanten, der mener, at saavel „Anna“s Rederi som Vestlandske Lloyd maa være ansvarlige for den indtrufne Skade, har nu ved Søretsstævning af 31 Mai d. A. reist nærværende Søgsmaal mod sidstnævnte og nedlagt Paastand paa, at Indstævnte tilpligtes at betale Citanten Kr. 1 550,47 med lovlige Renter fra 26 November 1897 og tilstrækkelige Sagsomkostninger. Indstævnte har paastaaet sig frifunden og tilkjendt Forsvarsomkostninger. Det gjør gjældende, at det ikke er rette Sagvolder, idet i Tilfælde „Anna“s Rederi overensstemmende med, hvad Stavanger Søret har antaget, maa være den erstatningspligtige i Tilfælde af, at der overhovedet kan være Tale om noget Ansvar for den opstaaede Skade, hvilket benegtes. Denne Skade, som det er in confesso, skriver sig fra Lækage af et Afløbsrør, som fra Closettet gik ned i Lasterummet, paastaar Indstævnte er ren casuel, idet Røret paa Grund af den i Königsberg herskende strenge Kulde ved Anledningen maa være sprunget. Retten antager, at det maa staa Citanten frit for at sagsøge baade „Anna“s Rederi og Vestlandske Lloyd, idet begge maa være ansvarlige ligeoverfor Citanten, saafremt det bringes paa det rene, at Skaden ikke er casuel. Den antager specielt for Vestlandske Lloyds Vedkommende, at dette

fremgaar af Søfartslovens §§ 7 og 8, idet Bestlandske Lloyd dengang, da Skaden indtraf, virkelig var Skibets Reder. Det fremgaar af den mellem „Anna"s Rederi og Bestlandske Lloyd oprettede Befragtningskontrakt, at sidstnævnte havde en Reders fulde Rettighed, idet det kunde forlange vedkommende Kaptein eller Officerer fjernede og havde Ret til at acceptere eller refusere Kapteinens Eftermand. Kapteinen havde ligeledes i alle Henseender at følge den Instrux, som Befragteren gav ham, og at holde Befragteren à jour paa den Maade, som af ham maatte forlanges. Befragteren havde saaledes ligesom det egentlige Rederi fuld Anledning til at kontrollere Skibets Tilstand i Detail. Da Bestlandske Lloyd altsaa har været Reder, gaar dets Forpligtelse lige ind under Søfartslovens § 8. Nogen Indvending herimod synes ikke at kunne hentes derfra, at Paragrafen udtaler, at Rederen hefter baade med Skib og Fragt, medens Maanedsbefragteren selvfølgelig ikke kan hefte for det Skib, han ikke eier. Hvad man heraf kan uddrage synes kun at være det, at det oprindelige Rederi, hvis den Del af Skibsformuen (Fragten), som Maanedsbefragteren som Reder raader over, ikke kan tilstrække til at dække dennes Ansvar, ogsaa maa være forpligtet til at svare for sin Del af Skibsformuen (Skibet). At Konnossementet i nærværende Tilfælde er underskrevet af Kapteinen paa Vegne af „Anna"s Rederi og ikke paa Vegne af Bestlandske Lloyd kan Retten ikke finde. Den henviser i saa Henseende til Befragtningskontraktens § 9, der bestemmer, at det Konnossement, der forelægges Kapteinen til Underskrift, sker efter den Instruktion, som Befragteren paalægger ham. Det eneste, som synes at tale for, at Kapteinen har underskrevet paa „Anna"s Rederes Vegne, er den Omstændighed, at Kapteinen i Konnossementet har anvendt Udtrykket, at han forpligter „das Schiff mit allem Zubehör." Men herved er at merke, at en trykt Formel er benyttet, saaat Underskriveren rimeligvis ikke har været opmærksom paa, at Udtrykkene i denne ikke helt har passet paa nærværende Tilfælde. Idet Retten altsaa gaar ud fra, at Indstævnte er rette Sagvolder, staar det tilbage at afgjøre, hvorvidt den Godset tilføiede Beskadigelse er bevirket ved en casuel Begivenhed, da Indstævnte efter Søfartslovens § 142 i saa Tilfælde er fri for noget Ansvar. Efter nævnte Paragraf skal Bortfragteren gjøre det antagelig, at Skaden er bevirket ved en ulykkelig Hændelse. I Modsætning til Stavanger Søret finder nærværende Ret, at det er meget langt fra, at Indstævnte har gjort dette antageligt. Alene den Ting at anbringe Afløbsrør fra Closettet ned i Lasterummet finder man er en Uforsvarlighed, for hvis Følger Indstævnte maa være ansvarlig. Hertil kommer, at det synes saare lidet rimeligt, at Røret skulde være sprunget paa Grund af Frost, naar Kulden, da Skaden indtraf, ikke var større end i det høieste 7° Celcius. Til den ifølge Dispachen udtalte Mening af de afhørte Personer under Søforklaringen, at Lækagen skyldes Frost, finder Retten ikke at kunne tage noget Hensyn. Det er meget mere antageligt, at Røret har været tæt, og at Folkene under sine Forsøg paa at fjerne denne Fortættelse er komne til at støde Hul paa det. Retten finder altsaa, at Indstævnte maa være ansvarlig for Skaden, hvoraf følger, at Citantens Paastand vil blive at tage tilfølge, idet dog Indstævnte vil have Adgang til at likvidere sit tilgodehavende Fragtbeløb Kr. 819,04. Indstævnte har tilslut erklæret ingen Ophævelse at ville gjøre ved den af Citanten benyttede Renteberegning, der følgelig godtages. Processens Omkostninger antages at burde ophæves.

Spørgsmaal om en Udtalelse fra Indredepartementet om, at en Virksomhed gik ind under Ulykkesforsikringsloven, var at betragte som en „Afgjørelse", som i Ulykkesforsikringslovens § 1 trediesidste Led omhandlet, af, at den omhandlede Virksomhed skulde gaa ind under denne, eller om den rettere var at betragte som en Fortolkning uden bindende Virkning for Landets Borgere. Høiesteret tiltraadte den sidste Opfatning. Høiesteret fandt det under disse Forhold overflødigt at indgaa paa Sagens Realitet. Ved Meddomsretten antoges det allerede at følge af Grundloven, at Retsspørgsmaal henhøre under Domstolene og ikke kunne henlægges til et Departements Afgjørelse. Spørgsmaal om Slæbning med Dampskib tilhørende en Fabrik i dennes Tjeneste efter de foreliggende Omstændigheder var forsikringspligtig sammen med Fabriken som et Led i den industrielle Bedrift. Meddomsretten afgjorde efter sin Opfatning Sagen i dens Realitet og antog forsaavidt, at Tiltalte maatte være at frifinde.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 19 September d. A. i Sagen, L.-Nr. 12/2 1903: Straffesag mod Direktør G. Smidth (Aktor: Advokat Fr. Stang Lund — Forsvarer: Advokat Seip).

Extraordinær Assessor Bull: Efter forgjæves Forelæg blev ved Beslutning af 26 Marts 1903, udfærdiget af Politimesteren i Skien, Direktør G. Smidth sat under Titale til Fældelse efter Ulykkesforsikringslovens § 38 for som Disponent for A/S. Union Co., Skien, ved forsikringspligtig Bedrift ikke at have afgivet Opgjør til Rigsforsikringsindretningen i Henhold til Ulykkesforsikringslovens § 16 over de for Slæbning med Selskabets Slæbebaad „Victor" udbetalte Arbeidspenge forsaavidt angaar Tiden indtil 31 December 1901.

Ved Skiens Meddomsrets Dom af 9 Juni 1903 eller — som det senere er opgivet rigtigt at skulle være — 10 Juni 1903, blev Direktør Smidth frifundet for Paatalemyndighedens Tiltale og tildelt i Erstatning for nødvendige Udlæg til Forsvaret 40 Kroner.

Paa denne Dom har Politimesteren i Skien erklæret Anke, „da Rettens Anvendelse af Loven formentlig ikke er hævet over Tvivl".

Anken er af Kjæremaalsudvalget ved Erklæring af 27 Juni henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens faktiske Omstændigheder henviser jeg til den Fremstilling, som er givet i Meddomsretsdommens Præmisser. Det vil deraf sees, at det er paa det Rene, at Tiltalte som Disponent for „Union" ikke har afgivet saadant Opgjør som i Tiltalebeslutningen omhandlet. Naar Tiltalte dog af Meddomsretten er frifundet, er dette, som det af Præmisserne vil sees, begrundet deri, at den omhandlede Virksomhed, Slæbning med „Unions" Slæbebaad „Victor", er anseet som ikke indgaaende under Ulykkesforsikringsloven. Vistnok er der af vedkommende Regjeringsdepartement under 14 Marts 1902 afgivet en Erklæring, der fra Paatalemyndighedens Side er hævdet at være en Afgjørelse, som i Ulykkesforsikringslovens § 1, trediesidste Led omhandlet, af, at den nævnte Virksomhed skulde gaa ind under Loven. Men Meddomsretten er, som det af Præmisserne vil sees, af den Mening, at Afgjørelser af den Art efter Grundloven ikke kan endelig henlægges fra Domstolene til et Regjeringsdepartement; og idet Meddomsretten altsaa uden Hensyn til den angivelige Departementsafgjørelse har gaaet til Prøvelse af Virksomhedens Stilling til Ulykkesforsikringsloven, er den kommen til det Resultat, at Loven ikke omfatter denne. Forinden jeg gaar over til at fremholde min egen Opfatning af Sagen, skal jeg endelig bemærke, at naar Tiltalte kun er aktioneret for ikke at have afgivet Opgjør efter Lovens § 16, men ikke for at have undladt Anmeldelse overensstemmende med Lovens § 14, hidrører dette fra, at den omhandlede Slæbning af Rigsfor-

sikringsanstalten er opfattet som udgjørende en Del af „Unions" samlede Bedrift, hvorfor Anstalten har fundet, at særskilt Anmeldelse ikke skulde være paakrævet eller i hvert Fald skulde kunne erstattes med Opgave over Arbeidsudgifterne.

Den Udtalelse fra Indredepartementet af 14 Mars 1902, der fra Paatalemyndighedens Side er bleven hævdet at skulle være den for den heromhandlede Virksomhed, overensstemmende med Ulykkesforsikringslovens § 13 trediesidste Led, trufne Afgjørelse er saalydende:

„I Anledning af Rigsforsikringsanstaltens Skrivelse af 7 og 27 Februar d. A. meddeles, at Departementet med Anstalten antager, at det Transportarbeide, der udføres for „Union" Brug, Skien, med Brugets Buxerbaad „Victor", omfattes af Ulykkesforsikringsloven."

Som det vil sees, fremtræder denne Udtalelse altsaa ikke i sin Form som en Afgjørelse af et omtvistet Spørgsmaal. Meget mere har Udtalelsen ganske en Skikkelse som de Fortolkninger af forskjellige Lovbestemmelser, der jevnlig paa Foranledning meddeles af Regjeringsdepartementer og som ingen bindende Virkning har eller er tænkt at skulle have for Landets Borgere. Naar det da spørges, hvorvidt Afgjørelsen kan kræve at anerkjendes som en overensstemmende med den nævnte Lovbestemmelse truffen Afgjørelse, saa kan der ikke, mener jeg, bortsees fra, hvilken Forberedelse Spørgsmaalet har faaet før Departementets Udtalelse fremkom. Det forekommer mig klart, at jo alsidigere, grundigere og omhyggeligere denne Forberedelse har været, jo fuldstændigere og jo mere helt igjennem korrekte de derved tilveiebragte Oplysninger viser sig at have været, des mindre Betænkelighed kan der være ved at gaa ud fra, at Departementsudtalelsen uanseet sin Form maa blive at anerkjende som en efter Loven truffen Afgjørelse. Med Hensyn hertil er det oplyst, at Afgjørelsen, som ogsaa af dens Text vil sees, er baseret paa Skrivelser fra Rigsforsikringsanstalten af 7 og 27 Februar 1902. Den sidstnævnte Skrivelse er ikke dokumenteret, og man tør formodentlig gaa ud fra, at den ikke er af større Interesse. Skrivelsen af 7 Februar sees at referere sig til en tidligere Korrespondance mellem Rigsforsikringsanstalten og „Union", hvilken Korrespondance efter Skrivelsens Indhold maa forudsættes, ialfald i alt Væsentligt, at være kommuniceret Departementet. Nogen udtømmende Fremstilling af Sagsforholdet sees imidlertid ikke at have foreligget i denne Korrespondance. Den mest udtømmende Fremstilling, som dengang fandtes, blev givet i selve Rigsforsikringsanstaltens Skrivelse af 7 Februar 1902 og denne Fremstilling oplyses i Skrivelsen at være bygget paa mundtlige Meddelelser fra „Unions" Brugs Kontorchef. Rigsforsikringsanstalten oplyser i sin Skrivelse til Departementet, at Kontorchefen fandt skriftlig Fremstilling ufornøden. Det er videre paa det Rene, at denne Fremstilling af Sagsforholdet af Rigsforsikringsanstalten ikke blev meddelt „Union" til Vedtagelse. Og det er ligeledes paa det Rene, at Departementet heller ikke for sit Vedkommende fandt det fornødent at erhverve saadan Vedtagelse. Departementet vidste altsaa, at den Fremstilling, hvorpaa det ved Afgivelsen af sin Udtalelse byggede, var en ensidig Fremstilling fra den ene af de tvistende Parter. Departementet vidste fremdeles, at denne Fremstilling i det Væsentlige var og maatte være bygget paa Meddelelser fra den anden af de tvistende Parter, og at disse Meddelelser kun var afgivne i mundtlig Form. Det kunde da, mener jeg, for Departementet ikke være tvivlsomt, at det Grundlag, hvorpaa den fra det æskede Udtalelse maatte hvile, kunde vise sig baade i den ene og

anden Retning, maaske i væsentlige Punkter, at være svigtende. Naar Departementet under disse Omstændigheder dog afgav sin Udtalelse, har det efter min Mening al Præsumtion mod sig, at denne Udtalelse, mod hvad dens Form tilsiger, skulde være en Afgjørelse i Lovens Forstand af det omtvistede Spørgsmaal. Ser man saa videre hen til, hvorvidt de tilveiebragte Oplysninger sluttelig har vist sig at være korrekte og fuldstændige, saa maa man efter Meddomsrettens Fremstilling i dens Domspræmisser gaa ud fra, at heller ikke dette har været Tilfældet. Det heder herom i Meddomsrettens Domspræmisser: „I nærværende Tilfælde er der saaledes forelagt for Departementet faktiske Oplysninger, hvorom Union Co. ikke har udtalt sig, og som ved Vidneafhørelsen er godtgjort delvis er urigtige og misvisende.“ Jeg mener, at under disse Omstændigheder kan den foreliggende Departementsudtalelse ikke mod sin Form anerkjendes som en Afgjørelse i Lovens Forstand af det omtvistede Spørgsmaal. Det er fra Rigsforsikringsanstalten og af Paatalemyndigheden hævdet, at Udtalelsen dog skulde være ment som en Afgjørelse. Men for det første kan jeg ikke herved anse det godtgjort, at det fra Departementets, det vil sige Departementschefens Side, virkelig har været Meningen at træffe en Afgjørelse. Og for det andet anser jeg det ingenlunde for en ligegyldig Sag, i hvilke Former en Afgjørelse saaledes træffes. Jeg mener, at det er et Krav, som med Føie kan stilles — om dette Krav er ueftergiveligt skal jeg lade staa hen — at hvad der skal godtages som en Afgjørelse, fremtræder som saadan, saaledes at vedkommende Erklæring allerede i sin ydre Fremtræden for alle Vedkommende, baade for den, som forbereder Afgjørelsen, for den, som træffer den og for dem, hvem den skal paatvinges, giver et Indtryk af, at det ikke blot er en Meningsudtalelse, men en Afgjørelse, det her gjælder. Dette Krav mener jeg bør stilles, hvilken Betydning man end vil tillægge den i Loven foreskrevne Afgjørelse. Det har været omtvistet, hvorvidt Loven har ment, at Afgjørelsen skulde være bindende for alle Paagjældende, ogsaa vedkommende Private. Det har ogsaa været omtvistet, hvorvidt det er foreneligt med Grundloven, at Afgjørelsen med bindende Virkning for Private henlægges til et Regjeringsdepartement (hvad Meddomsretten ikke har anseet det at være). Om disse og flere dermed sammenhængende Spørgsmaal, der kan være mere eller mindre tvivlsomme, er det for mig, efter hvad jeg har anført, ufornødent at udtale mig. Thi som nævnt mener jeg, at Sagen maa afgjøres ud fra den Basis, at her ikke foreligger nogen Afgjørelse i Lovens Forstand fra vedkommende Regjeringsdepartement. Og nu mener jeg videre, at i et omtvistet Tilfælde kan vedkommende Private kræve, at der foreligger en Departementsafgjørelse, forinden han kan falde i Straf ved ikke at indsende Opgjør som i Ulykkesforsikringslovens § 16 omhandlet. Thi saa meget maa være klart, at hvilken Betydning man end vil tillægge Departementets Afgjørelser efter Lovens § 1, saa er disse Afgjørelser, naar de gaar Rigsforsikringsanstalten imod, bindende for denne. Og den Private maa altsaa, naar han bestrider Rigsforsikringsanstaltens Mening om, at den af ham udøvede Virksomhed indgaar under Loven, i hvert Fald kunne kræve, at dette Spørgsmaal, forinden videre sker, forelægges Departementet til Afgjørelse.

Det følger af, hvad jeg har udtalt, at det for mig ikke er fornødent at gaa ind paa Sagens Realitet. Hvorvidt den i Tiltalebeslutningen omhandlede Slæbevirksomhed indgaar under Ulykkes-

forsikringsloven, er altsaa et Spørgsmaal, som jeg ganske kan lade staa hen. Den stedfundne Frifindelse af „Union"s Disponent er tilstrækkelig begrundet deri, at nogen Departementsafgjørelse af den foreliggende Tvist ikke er truffet.

Efter dette kommer jeg til det Resultat, at Anken maa blive at forkaste.

Konklusion:

Anken forkastes. Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Advokaterne Fr. Stang Lund og Seip, tillægges i Salarium førstnævnte 120 — et hundrede og tyve — og sidstnævnte 100 — et hundrede — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Stang: Ligesaa.

Assessor Thoresen: Jeg kommer til et andet Resultat end de foregaaende voterende. Jeg antager, at Spørgsmaalet om „Union" Co.'s Forpligtelse til at afgive Opgjør i Overensstemmelse med Ulykkesforsikringslovens § 38 maa være endelig afgjort ved den af Førstvoterende citerede Skrivelse fra Indredepartementet til Rigsforsikringsanstalten af 14 Marts 1902. Baade Skrivelsens Form og Indhold efterlader hos mig ingen Tvivl om, at den har ment at skulle være en Afgjørelse af Spørgsmaalet om „Union"s Forpligtelse og ikke blot en Udtalelse om Lovens Forstaaelse, i hvilket sidste Tilfælde den vilde være omtrent betydningsløs. Loven har ikke foreskrevet nogen bestemt Form for Departementets Afgjørelser. Det beror paa dette selv at bestemme, paa hvilken Maade denne Afgjørelse skal faa sit Udtryk. Og naar dette er skeet paa en bestemt og utvetydig Maade, maa det formentlig være tilstrækkeligt. Naar Ulykkesforsikringslovens § 1, tredie Afsnit siger: „hvorvidt et Anlæg eller en Virksomhed gaar ind under Loven, afgjøres i Tilfælde af Tvist af vedkommende Regjeringsdepartement", kan jeg ikke se rettere, end at Lovens Mening efter den ligefremme Ordforstand maa være den, at Departementets Afgjørelse maa være endelig og ikke kan være Gjenstand for Underkjendelse ved Domstolene. Det kan ikke sprogrigtig siges, at en Sag i Tilfælde af Tvist afgjøres paa den og den Maade, naar Meningen er, at denne Afgjørelse i Tilfælde kan omgjøres; det bliver da ikke Afgjørelse. At Lovens Mening har været som af mig antaget, bestyrkes ogsaa ved de til Grund for Loven liggende forberedende Arbeider, af hvilke jeg specielt skal henvise til Arbeiderkommissionens Indstilling Side 40 og det til Grund for den kongelige Proposition til Loven liggende Regjeringsforedrag Side 27. At Loven forstaaet saaledes som af mig anført skulde være i Strid med Grundloven, hvilket i den afsagte Meddomsretsdom er antaget, kan jeg ikke indse. Jeg finder hverken i nogen enkelt Bestemmelse i Grundloven eller i dennes Indhold seet i sin Helhed noget, der kan være til Hinder for, at den heromhandlede Myndighed henlægges under et Regjeringsdepartement. Man har ogsaa forøvrigt i Lovgivningen Exempler paa, at rene Retsspørgsmaal ved Lov er unddraget Domstolene og henlagt til de administrative Autoriteters Afgjørelse, kfr. f. Ex. Fattiglovens § 45.

Forsaavidt det under Sagen er gjort gjældende, at de Oplysninger, hvorefter Departementets Afgjørelse er skeet, er ufuldstændige og delvis urigtige, og at Afgjørelsen er truffet, uden at begge Parter er hørt,

skal jeg dertil bemærke, at Loven ikke indeholder nogen Bestemmelse om, at Administrationen, forinden dens Afgjørelse træffes, skal høre begge Parter; det beror paa Administrationens eget Skjøn at afgjøre, hvilke Oplysninger den anser fornødne til Sagens Afgjørelse, og i hvilken Form disse skal meddeles. Befindes de ufuldstændige, saa følger ikke deraf, at den trufne Afgjørelse kan tilsidesættes og Sagen forelægges Domstolene; men den rette Fremgangsmaade maa i saa Tilfælde være paanyt at forelægge Sagen for den administrative Myndighed efter den Anledning, som de nye Oplysninger maatte siges at give. Gaar man ud fra, som jeg antager, at Departementets Afgjørelse er endelig og upaaankelig, følger deraf, at „Union" ved sin Regtelse af at respektere denne Afgjørelse efter Ulykkesforsikringslovens § 38 maa være hjemfalden til Straf. Jeg antager imidlertid med Meddomsretten og i Henhold til, hvad derom i sammes Dom en anført, at Forpligtelsen til at meddele Opgjør alene kan gjælde for Aarene 1900 og 1901, men ikke for de tidligere Aar. Mulkten antager jeg passende kan ansættes til 50 Kr. uden Anbefaling til Benaadning.

Med Hensyn til Vedkommendes Salærer er jeg enig med de tidligere Voterende.

Da jeg efter den stedfundne foreløbige Konferance ved, at min Mening ikke deles af Rettens Flertal, anser jeg det unfornødent at formulere nogen Konklusion.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessorerne Reimers og C. Hansteen: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Skiens Meddomsrets Dom er saalydende:

Den 11 Juni 1901 har Rigsforsikringsanstaltens Tilsynsmand i Skien anmodet „Union" Co. om at indmelde i Rigsforsikringen Mandskabet paa Dampskibet „Victor", som tilhører Fabriken.

I Skrivelse af 12 December 1901 forlanges der imidlertid ikke nogen Anmeldelse af Mandskabet til Rigsforsikringsanstalten efter Ulykkesforsikringslovens Paragraf 14, men derimod et Opgjør efter samme Lovs Paragraf 16. Hertil ansaa Fabriken sig ikke forpligtet, men tilbød sig at lade Mandskabet frivillig forsikre i Rigsforsikringsanstalten, saaledes som forudsat i Lov 23 Juli 1894 Paragraf 39. Men hertil var der ikke Adgang, da der endnu ikke af Kongen er fastsat nærmere Regler herom. Rigsforsikringsanstalten forelagde Spørgsmaalet om Forsikringspligt for Mandskabet paa Dampskibet „Viktor" for Indredepartementet, som derefter i Skrivelse af 14 Marts 1902 udtalte, at det Transportarbeide, der udføres for „Union" Brug med Brugets Bugserbaad „Victor", antages at omfattes af Ulykkesforsikringsloven. „Union" Co. fandt ikke, at denne Departementets „Antagelse" var en for det bindende Afgjørelse.

Da Rigsforsikringsanstalten i Skrivelse af 10 Juli 1902 anmodede „Union" Co. om at indsende de i Ulykkesforsikringslovens Paragraf 16 omhandlede Opgjør, negtede Bruget derfor at efterkomme denne Anmodning. „Union" Co.'s Direktør G. Smith blev derefter forelagt en Bod, og ved Tiltalebeslutning af 26 Marts 1903 sat under Tiltale til Fældelse efter Ulykkesforsikringslovens Paragraf 38 for som „Disponent for A/S „Union" Co., Skien, ved forsikringspligtig Bedrift ikke at have afgivet Opgjør til Rigsforsikringsindretningen i Henhold til Ulykkesforsikringslovens Paragraf 16 over de for Slæbning med Selskabets Slæbebaad „Victor" udbetalte Arbeidspenge, forsaavidt angaar Tiden indtil 31 December 1901."

Tiltalte har ikke afgivet Møde, hans privat engagerede Forsvarer har derimod været tilstede, ligesom Retten i Medhold af Straffeprocesslovens Paragraf 112 har samtykket i, at Sekretær Melhus har optraadt i Retsmødet ved Siden af Forsvareren til Varetagelse af Tiltaltes Tarv. Paa dennes Vegne har Sekretær Melhus, der ogsaa har havt skriftlig Fuldmagt fra Tiltalte, udtalt, at Tiltalte ikke erkjender sig skyldig til Straf efter Tiltalebeslutningen.

Dampskibet „Victor" har tilhørt „Union" Co. allerede før Ulykkesforsikringsloven af 1894 traadte i Kraft. Spørgsmaalet er derfor, om der — forudsat, at Departementets Udtalelse om Dampskibet „Victor"s Forsikringspligt er bindende for „Union" Co. — kan forlanges Opgjør helt fra 1895, og om Tiltalte kan blive at straffe, fordi han ikke har leveret Opgjør fra 1895 indtil 31 December 1901. Retten kan ikke finde, at Pligten til at afgive Opgjør efter Ulykkesforsikringslovens Paragraf 16 er præskriberet. Det kan ikke antages, at Pligten til at levere Opgjør ophører ved den i Lovens Paragraf 16 satte Frist, saaledes, at Præskription fra den Tid skulde begynde at løbe.

Dette er for de i Lovens Paragraf 14 omhandlede Anmeldelser afgjort ved Høiesterets Dom i „Retstid." 1902, Side 804. Det samme maa antages for det i Paragraf 16 omhandlede Opgjør, da det ogsaa for disse gjælder, at Undladelsesforgaaelser ikke er Gjenstand for Præskription, saalænge Vedkommendes Pligt bestaar.

Retten er derimod af den Opfatning, at Tiltalte ikke kan blive at straffe, fordi han har undladt at indsende Opgjør fra 1 Januar 1895 til 31 December 1899, da det først ved Loven af 23de December 1899 Paragraf 38 blev indført en Bestemmelse om, at Tilsidesættelse af Pligten til at levere Opgjør skulde være Gjenstand for Straf.

Ved Lov af 23 Juli 1894 Paragraf 38, og ved Lov af 6 August 1897 Paragraf 38, var der ikke fastsat nogen Straf for at undlade at indsende Opgjør efter Paragraf 16. Hvis Arbeidsgiveren ikke efterkom sin Pligt, havde Forsikringsindretningens Bestyrelse paa egen Haand at istandbringe det fornødne Opgjør. Ved Loven af 23 December 1899 blev der heri indført den Forandring, at Rigsforsikringsindretningens Bestyrelse kun behøvede at udarbeide saadanne Opgjør, hvis man fandt det hensigtsmæssigt, og samtidig blev Bestemmelsen i Paragraf 38 forandret.

I den citerede Høiesteretsdom af 1902 er der ogsaa udtalt, at Tilsidesættelsen af Pligten til at levere Opgjør efter Loven i dens oprindelige Form ingensomhelst skadelige Følger havde for Paagjældende.

Ved Loven af 1899 kan det kun have været Meningen at fastsætte Straf for Undladelse af at indsende Opgjør, der efter Lovens Ikrafttræden skal indsendes. For Opgjør for de tidligere Aars Vedkommende kan der ikke blive Tale om Straf. Dette vilde være at give Loven tilbagevirkende Kraft.

Med Hensyn til Opgjørene fra 1 Januar 1900 til 31 December 1901 stiller Sagen sig anderledes. Hvis der existerer en Pligt for Tiltalte til at levere disse Opgjør, vil Tiltaltes Undladelse af at efterkomme denne Pligt medføre Strafansvar. Retten finder det selvfølgelig, at Tiltalte ingen saadan Pligt har, medmindre den Virksomhed, der drives med Dampskibet „Victor," er en Bedrift, der indgaar under Ulykkesforsikringslovens Paragraf 1. Det Spørgsmaal, som derfor maa blive at afgjøre, er om den heromhandlede Virksomhed gaar ind under Loven.

Det paastaaes fra Rigsforsikringsanstaltens og Paatalemyndighedens Side, at dette Spørgsmaal er afgjort med endelig og bindende Virkning for „Union" Co. ved Departementets Skrivelse til Rigsforsikringsanstalten af 14 Marts 1902. Lov 23 Juli 1894 med Tillægslove Paragraf 1 bestemmer nemlig, at det i Tilfælde af Tvist afgjøres af vedkommende Regjeringsdepartement, hvorvidt et Anlæg eller en Virksomhed gaar ind under Loven.

Retten kan ikke være enig i denne Opfatning. Spørgsmaalet om et Anlæg gaar ind under Ulykkesforsikringsloven er et Retsspørgsmaal. Det er kun de Arbeidsgivere, der driver saadan Virksomhed som omhandlet i Lovens Paragraf 1, der er forsikringspligtige.

Det følger af Grundlovens Bestemmelser, at Retsspørgsmaal henhører under Domstolene. Heri ligger, at der ikke ved Lov kan henlægges til et Departement Afgjørelsen af et Retsspørgsmaal paa en saadan Maade, at Domstolene bliver afskaaret fra at prøve dette Spørgsmaal, eller Retmæssigheden af Departementets Afgjørelse. Naar der derfor i Ulykkesforsikringslovens Paragraf 1 siges, at Tvist om, hvorvidt et Anlæg henhører under Loven, afgjøres af vedkommende Departement, kan det ikke hermed være Lovens Mening at sige, at denne Afgjørelse er endelig og ikke kan prøves af Domstolene. For det første er det ikke udtalt i Loven, at Afgjørelsen er bindende og endelig. For det andet vilde en saadan Opfatning komme i Strid med Grundloven.

Ved Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Dom af 27 Juni 1896, „Retstid." f. A. Side 681, er det afgjort, at forinden Spørgsmaalet om undladt Opfyldelse af Anmeldelsespligt efter Lov om Ulykkesforsikring af 23 Juli 1894 Paragraferne 1 og 14 kan bringes for Domstolene til Strafs Idømmelse, maa det, naar Anmeldelsespligten bestrides, være forelagt vedkommende Regjeringsdepartement til Afgjørelse. Heri ligger kun, at der maa foreligge en Departementsafgjørelse, forinden Tvist om det i Ulykkesforsikringsloven Paragraf 1 omhandlede Spørgsmaal kan prøves ved Domstolene. Det forudsættes saaledes i den nævnte Dom, at Prøvelsen af Departementsafgjørelsens Retmæssighed henhører under Domstolene. Det beror formentlig paa en Misforstaaelse, naar der fra Paatalemyndighedens Side er paastaaet, at man ved nævnte Dom har gaaet ud fra, at Departementet kan afgjøre de i Lovens Paragraf 1 nævnte Tvistigheder med en for Parterne bindende Virkning.

At det ikke kan være Lovens Mening, at Departementets Afgjørelse af Tvistigheder efter Lovens Paragraf 1 er unddraget Domstolenes Prøvelse, fremgaar videre deraf, at der ikke sammesteds er foreskrevet processuelle Regler for de nævnte Tvistigheders Indbringelse for Departementet, deres Behandling og Afgjørelse. Det er saaledes ikke nødvendigt, at det kontradiktariske Princip blir befulgt. I nærværende Tilfælde er der saaledes forelagt for Departementet faktiske Oplysninger, hvorom „Union" Co. ikke har udtalt sig og som ved Vidneafhørelsen er godtgjort delvis er urigtige og misvisende. „Union" Co. har nemlig ikke havt Kjendskab til Rigsforsikringsanstaltens Skrivelse af 7 Februar 1902 til Indredepartementet eller havt Anledning til at udtale sig om sammes Indhold.

Departementets „Antagelse" uden Præmisser har heller ikke en saadan Form, at den kan blive at sidestille med en Dom; det er dog af 1 Vidne oplyst, at Departementets Udtalelse har Karakteren af en Afgjørelse.

Det har følgelig heller ikke været Lovens Mening at udtale, at Departementet for de heromhandlede Tvistigheders Vedkommende er at opfatte som en Domstol.

Det er overladt Departementet at afgjøre disse Tvistigheder paa samme Maade, som det afgjør andre under det hørende Spørgsmaal.

At det ikke er nogen Domstol, viser sig ogsaa deraf, at i Tvistigheder mellem Arbeidsherre og Rigsforsikringsanstalt er Departementet i Virkeligheden selv Part, idet Rigsforsikringsanstalten er underordnet dette. Man kan derfor ikke sammenligne Departementets Afgjørelse med Appelkommissionens Afgjørelser. Appelkommissionens Sammensætning er af ganske anden Art end Departementets. Der er henvist til, at det ved Høiesteretsdom Rt. 1903 Side 200 er afgjort, at Appelkommissionens Afgjørelser er endelige; men denne Dom har intet med nærværende Sag at bestille.

Gik man ud fra, at der ikke var Adgang for Domstolene til at prøve Departementets heromhandlede Afgjørelser, vilde Følgen blive den, at Departementets Afgjørelser blev endelige. Der er nemlig ikke i Paragraf 1 udtalt, at Departementets Afgjørelser kan indbringes for Appelkommissionen. Anderledes stiller Sagen sig, naar der er Tale om Forandringer af en engang for Indretningen anmeldt Bedrift; efter Paragraf 15 afgjøres de herhen hørende Spørgsmaal af Indretningens Bestyrelse med Adgang til Anke til Appelkommissionen. Men skulde et Departement endelig kunne afgjøre et Retsspørgsmaal, vilde ogsaa Grundlovens Bestemmelse om, at Høiesteret dømmer i sidste Instans, blive tilsidesat.

Selv om det imidlertid kunde antages, at Departementet virkelig havde en saadan Myndighed, kunde denne Departementets Afgjørelse ikke være bindende i en senere anlagt Straffesag. Efter de almindelige Regler for Dommens Retskraft har en Dom kun bindende Virkning i den Sag, hvorom Tvist er reist. — Efter Straffeproceslovens Paragraf 4 er ikke en Afgjørelse om et Retsforholds Bestaaen i en Civilsag res judicata i en Straffesag.

Der er saaledes for nærværende Ret fuld Adgang til at prøve Retmæssigheden af Departementets Afgjørelse og til at undersøge, om de faktiske Forhold, hvorpaa der er bygget, er i Overensstemmelse med det virkelige Forhold.

I Rigsforsikringsanstaltens Skrivelse til Indredepartementet af 7 Februar 1902 er det oplyst, at Baaden anvendes til Slæbning af Pramme paa Strækningen mellem Løveid og Skien, dog kan det undtagelsesvis hænde, at den benyttes til Transport af Brugets Produkter paa Skiens ydre Havn, naar der henligger Fartøi for Lastning. Der transporteres udelukkende Brugets egne Produkter; det kan af og til forekomme, at Varer for andre medtages, men dette betragtes mere som en Velvillighedssag, uden at Brugets Formaal dermed er at drive noget Erhverv. Prammene tilhører ogsaa Bruget.

Ved de afhørte Vidners Prov er det imidlertid paa det Rene, at Dampskibet „Viktor" har været benyttet ikke alene paa Strækningen mellem Løveid og Skien, men ogsaa mellem Skien og Kjørrebæk, samt undtagelsesvis ogsaa paa andre Steder. Løveid ligger i en Afstand af ca. 6 km. fra Skien og udenfor Skiens Havnedistrikt, Afstanden mellem Kjørrebæk og Skien er ca. 3 km. Kjørrebæk ligger i Porsgrunds Havnedistrikt, dog strax udenfor Skiens Havnedistrikt.

Baaden benyttes ikke alene til Slæbning af Pramme og Transport af Varer, men ogsaa til Personbefragtning, idet den en Gang om Dagen gaar i Ruten mellem Skien og Skotfos med Brugets Arbeidere, uden at der herfor erlægges Betaling. I Almindelighed bliver Brugets egne Produkter transporteret, men det har ogsaa hændt, at Varer er medtaget for andre, men herfor er der altid erlagt Betaling. Det hænder undtagelsesvis ogsaa, at der af „Viktor" er udført Slæbningsarbeide for andre end for Bruget. Herfor er der altid erlagt Betaling.

„Viktor" er en Dampbaad paa $22^1/_2$ Tons, der er indrettet saaledes, at længere Reiser kan foretages. Dens Mandskab bestaar af Skibsfører; Maskinist og Dæksgut. Maskinisten passer kun Maskinen, Skibsfører og Dæksgut har foruden denne Stilling tillige at være behjælpelig med Varers Losning og Lastning. Intet af Mandskabet har Arbeide ved Bruget.

Retten maa opfatte Mandskabet som Skibsmandskab og Skibsføreren som Skipper i Sølovens Forstand. Dette maa ansees som utvivlsomt, at Sølovens Bestemmelser kommer til Anvendelse ved Skibets Reiser mellem Skien og Skotfos og Skien og Kjørrebæk eller hvis Skibet benyttes paa længere Reiser. Der kræves selvfølgelig en vis Søkyndighed til at føre et saadant Skib. Skipperen er da ogsaa ældre Sømand med Navigationsexamen.

Efter Ulykkesforsikringslovens Paragraf 1 er Skibsrederi en Bedrift, der ikke omfattes af Loven. Det fremgaar endog af Paragraf 1, 7, at Indlastning og

Opløsning af Varer er en Virksomhed, der ikke indgaar under Loven, naar den udføres ved Skibsmandskab.

Retten finder det klart, at det afgjørende efter Ulykkesforsikringslovens Paragraf 1 er Virksomhedens eller Arbeidets Art; det er ligegyldigt, hvem der er Eier. Enten det er Union Co. eller en Privatmand, der benytter en Buxerbaad, er ligegyldigt. Man kun ikke blot ved at forandre Eiendomsretten bringe det Transportarbeide, som udføres med en Buxerbaad, ind under Ulykkesforsikringsloven.

Som Begrundelse for, at Transportarbeidet paa „Viktor" er en Bedrift, der indgaar under Ulykkesforsikringsloven, anføres der, at denne Virksomhed er „en — integrerende Del" af Brugets Virksomhed. Retten kan ikke være enig heri. Det er ikke en nødvendig Betingelse for at drive en Papirfabrik, at denne er Eier af et Skib, hvormed dets Produkter transporteres. Union Co. har saaledes i Aarene 1899—1902 aarlig betalt 6 à 8000 Kroner for Benyttelse af fremmede Buxerbaade, og Papirfabrikens Virksomhed vilde selvfølgelig ikke lide noget Skaar, ved, at den solgte Dampskibet „Viktor". Derimod kan Fabrikens Træsliberi og Sulfitfabrik snarere betragtes som en integrerende Del af Papirfabriken, da denne praktisk talt ikke kan drives uden Træsliberi og Sulfitfabrik. Men for disse har Fabriken maattet indsende særskilt Anmeldelse til Rigsforsikringsanstalten, hvilket viser, at denne ikke har opfattet Træsliberi og Sulfitfabrik som integrerende Dele af en Papirfabrik. Saa meget mindre Grund er der til at opfatte Transportvirksomheden med et Dampskib som en integrerende Del af en Papirfabriks Virksomhed.

Der er henvist til Appelkommissionens Afgjørelse for Dampskibene „Fiks" og „Ekern" (kfr. de fremlagte Meddelelser fra Rigsforsikringsanstalten). For „Fiks" er det afgjort, at Søtransporten er forsikringspligtig. For „Ekern" er det derimod afgjort, at Transporten ikke er forsikringspligtig. I begge Tilfælde opereres der med et Begreb, som ikke har nogen Hjemmel i Loven, nemlig Udtrykket: en integrerende Del af den forsikrede Bedrift. Transporten med Dampbaaden „Ekern" synes at ligne nærværende Tilfælde lige saa meget som Transporten med Dampbaaden „Fiks", skjønt ingen af Afgjørelserne er bindende for nærværende Sag.

Retten kommer derfor til det Resultat, at Union Co.'s Virksomhed med Transport paa Dampskibet „Viktor" ikke indgaar under Ulykkesforsikringsloven.

Det gaar ikke an at fortolke ind i denne Lov en anden Virksomhed end den nævnte. Transport med Dampskibet „Union Co." er ikke Fabrikvirksomhed. En anden Opfatning leder ogsaa til praktisk uholdbare Konsekvenser. Viktors Mandskab vilde nemlig i Tilfælde kun være forsikret, naar Baaden er beskjæftiget med Transport af Union Co.'s egne Produkter fra eller til Bruget inden Skiens Havneterritorium eller nærmeste Omegn. Derimod vilde den ikke være forsikret ved Transport af andres Produkter, eller ved Personbefragtning eller paa længere Reiser (kfr. Indredepartementets Skrivelse af 20 December 1898 i de fremlagte Meddelelser fra Rigsforsikringsanstalten).

Tiltalte maa saaledes blive at frifinde.

I Erstatning for nødvendigt Udlæg til Forsvaret findes Tiltalte at burde tilkjendes i Erstatning Kr. 40,00.

Notitser og Efterretninger.

Berigtigelse. Ved en Inkurie har Overretsassessor W. Andersens i forrige Numers første Side indtagne Skrivelse til Retst.s Redaktion af 14 Oktober d. A. faaet Overskriften: „Skrivelse fra Justitiarius i Kristiania Overret" istedenfor: „Skrivelse fra Assessor i Kristiania Overret Wilh. Andersen."

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 2den Session 1903.

Den 10 Oktober. L.-No. 26. O.-No. 10. Næs Fattigkommission (Adv. Nørregaard) mod Ringsakers Fattigkommission (Adv. Sigval Jacobsen) og Vardals Fattigkommission (Adv. Myhre).

L.-No 27. J.-No. 71 for 1ste Session 1903. Konkurssag: Petter Nielsen Myhre (Adv. Killengreen) mod 1) Kjøbmand Ivar Schetlein og 2) Skifteretten i Appellantens Konkursbo ved Sorenskriveren i Hammerfest Sorenskriveri (udeblevne). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Af de Indstævnte No. 1 ilagte Procesomkostninger tilkjendtes der Statskassen efter Sportellovens § 168 70 Kr. for de Appellanten af Justitsdepartementet eftergivne Retssportler.

L.-No. 28. O.-No. 256 for 2den Session 1902. Durban Hansen (Adv. Ludv. Meyer) mod Kristiania Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. Krog). Skriftlig behandlet efter nævnte Lov.

L.-No. 29. O.-No. 274 for 2den Session 1902. De samme Parter og Advokater. Ligesaa.

Den 14 Oktober. L.-No. 30. O.-No. 9. Kristiania Magistrat og Kommune (Adv. Harbitz ved Adv. Michelet) mod Fru Sara Peterson (Overretssagfører Alfred Løken til Prøve).

Den 16 Oktober. L.-No. 31. J.-No. 15. Søretssag: Kjøbmand Thorstein Bryne (Overretssagfører O. A. Bachke til Prøve) mod Firmaet Ths. J. Falch (Adv. Knudtzon).

Den 17 Oktober. L.-No. 32. Subsidiært privat indanket Straffesag: Gaardbruger Olaf Robert (Adv. Jørg. Smith) mod Gaardbruger Martinius Berg (Adv. Vilh. Heiberg som opnævnt Forsvarer). Ved Beslutning af Fogden i Jarlsberg af 27 Juli 1901 blev Martinius Berg tiltalt til Fældelse efter §§ 2 og 3 i Politivedtægterne for Strømmen af 27 September 1895 for paa offentlig Vei at have forulempet Forbipasserende, idet han den 3 Juni 1901 havde forfulgt Olaf Robert paa Veien fra Svelvik til Ebbestad med Skrig og uforskammede Ord, hvorhos han gjentagende Gange havde stoppet op foran Roberts Hus og forulempet saavel ham som de andre i Huset boende. Ved Dom af Meddomsret i Nordre Jarlsberg af 22 Oktober 1901 blev han frifunden. Høiesteret forkastede Roberts Anke, fordi han ikke havde Adgang efter Strfprl.s § 94 til at paaanke Dommen. Salær til den opnævnte Forsvarer 40 Kr. uden Refusion.

L.-No. 33. O.-No. 133 for 2den Session 1902. Karl Andresen (Adv. Rolsdorph) mod Fru H. Tingelsen (Adv. Feragen). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 34. O.-No. 252 for 1ste Session 1903. Fhv. Støberimester Julius Arnesen (Adv. Mortensen beskikket) mod Verkseier E. Hermansens Konkursbo ved dets Bestyrer Advokat Chr. L. Rolfsen, Fredrikstad (Adv. Aanesen). Ligesaa. Salær til Appellantens Advokat 150 Kr. af Statskassen.

L.-No. 35. O.-No. 208 for 2den Session 1902 Fru Bolette Ingier (Adv. A. E. Ottesen) mod Bygmester A. Christiansen (Adv. Lumholtz). Ligesaa efter den nævnte Lov.

L.-No. 36. O.-No. 170 for 2den Session 1902. R. C. Bonges Enkes Konkursbo (Adv. Ramm) mod Albert de Donquers (Adv. Nørregaard). Ligesaa.

L.-No. 37. J.-No. 48 for 2den Session 1902. Søretssag: Skibsfører J. Brandt-Utne (Adv. K. Bruun) mod Aktieselskabet „Nordkaps" Konkursbo ved Skifteforvalteren i Moss Sorenskriveri (Adv. Schiander). Ligesaa. For unødig Appel ilagdes Appellanten en Mulkt af 200 Kr. til Statskassen.

L.-No. 38. O.-No. 356 for 1ste Session 1903. B. Jensen (Adv. Aanesen) mod Kontorchef Hartvig Pedersen (Adv. N. O. Onsager). Ligesaa efter nævnte Lov. Efterat Sagen var proceberet og havde begyndt at cirkulere til Dom, indkom Meddelelse fra Advokaterne om, at der var indgaaet udenretsligt Forlig mellem Parterne, hvorfor Sagen efter deres Begjæring erklæredes hævet som forligt.

L.-No. 39. O.-No. 202 for 1ste Session 1903. B. A. Levold (Adv. K. Johanssen) mod Borchgrevink & Ko. ved Firmaets Indehavere H. K. Borchgrevink, Th. Borchgrevink og H. Dahm Simonsen (Adv. Blichfeldt). Skriftlig behandlet efter nævnte Lov.

L.-No. 40. O.-No. 240 for 2den Session 1902. Fru Eugenie von Baumbach, Fru Marie von Wiedebach-Nostitz og Friherre Carl von Mansbach ved Advokat F. M. Bugge som Mandatar (denne) mod Finantsdepartementet paa Statskassens Vegne (Regjeringsadvokaten) — og under Et hermed.

L.-No. 41. O.-No. 241 for 2den Session 1902. De samme Parter og Advokater i omvendt Orden. Ligesaa.

Den 22 Oktober. L.-No. 42. J.-No. 16. Søretssag: Det Stavangerske Dampskibsselskab (Adv. Schiander) mod O. C. Østraat (Adv. G. Blom).

Den 23 Oktober. L.-No. 43. Straffesag mod Bygmester Leonard Andersen, ved Dom af Meddomsret i Moss af 11 Juli d. A. efter Haandverksloven af 15 Juli 1839 §§ 84 og 85, kfr. Lov af 29 Juni 1894 § 2, ilagt en Bod af 8 Kr. til Statskassen. Høiesteret frifandt ham og tilkjendte ham 20 Kr. i Erstatning for nødvendige Udlæg til Forsvar ved Meddomsretten. Salær til Forsvarer Adv. K. J. Wiese 60 Kr. og til Aktor Cand. jur. Gerh. Holm (til Prøve) 40 Kr. uden Refusion.

Den 24 Oktober. L.-No. 44. Straffesag mod Isak Børhs, ved Beslutning af Politimesteren i Tanen—Varanger af 30 Januar d. A. tiltalt til Fælbelse efter Brandanordningen af 17 August 1767 Kap. 3 §§ 2 og 3, jfr. Kap. 5 § 10 samt Lov af 26 Aug. 1854 §§ 5 og 6, for at have undladt inden den satte Frist at efterkomme det af Vadsø Brandvisitation Høsten 1902 givne Paabud om at flytte Kjøkkenovnen i Matr.-No. 406 tilstrækkeligt fra Væggen. Ved Dom af Meddomsret i Varanger af 5 Marts d. A. blev han frikjendt. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Adv. Harbitz (ved Adv. Michelet) 60 Kr. og til Forsvarer Adv. F. Borgen 40 Kr. uden Refusion.

L.-No. 45. Straffesag mod Guthorm Aanensen Surtelaud, ved Beslutning at Politimesteren i Kristiansand af 16 Juni d. A. tiltalt til Fælbelse efter Bygningsloven af 27 Juli 1896 § 85, kfr. Resl. af 15 April 1903, idet han efter sidstnævnte Dag har fortsat Opførelsen af en Tilbygning til sit Hus paa Grim uden at anmelde Arbeidet for Bygningskommissionen paa lovlig Maade. Ved Dom af Meddomsret i nævnte By af 15 Juli d. A. blev han frikjendt og tilkjendt 20 Kr. i Erstatning for nødvendigt Udlæg til Forsvar. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Overretssagfører, Kaptein J. E. Christensen (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Adv. F. Borgen 40 Kr. uden Refusion.

Norsk Retstidende

— Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi —

udgives af den **norske Sagførerforening** i stort Format og betales **forskudsvis** med 8 Kr. Halvaaret; for udenbyes Abonnenter kommer Postportoen til med 10 Øre. Indsendes Kontingenten efter Abonnementsterminens Udløb, maa Brevet frankeres. — I **Retstidenden** bliver optaget de vigtigste Høiesteretsdomme og saadanne Underretsdomme, der have Interesse for den praktiske Jurist, samt juridiske Afhandlinger af særdeles Interesse.

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 2den Etage.
Kontoret er aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 42. Onsdag 21de Oktober 1903.

Domme.

En Eier af en fast Eiendom med dertil knyttet Forretning overdrager i November 1893 — forat redde sig fra Konkurs — Eiendommen og Forretningen til sin Fader, der overtager Aktiva og Passiva. Om denne Ordning underrettes samtlige Kreditorer med Tilføiende, at Ordningen blev truffen ikke mindst i Kreditorernes Interesse. Det var paa det Rene, at Sønnen, da denne Ordning blev truffet, intet eiede, medens Faderen eiede en Pantobligation, stor 80 000 Kr., i Eiendommen foruden en Del andre Værdipapirer. Noget udtrykkeligt Samtykke til Ordningen affrævedes ikke Kreditorerne, idet det efter Omstændighederne ansaaes som en Selvfølge, at Ordningen accepteredes. Da Faderen senere gjorde Konkurs, meldte Citanten i første Instants, Appellanten for Høiesteret, sit Krav i Boet med Forbehold af Ret til ogsaa at holde sig til Sønnen, uden at dog Sønnen da underrettedes om Forbeholdet og saaledes afskares fra at protestere eller foretage, hvad han maatte anse fornødent. Da Sønnen senere underrettedes om Forbeholdet protesterede han uopholdelig mod dette. Sagsøgt af vedkommende Kreditor til at betale Beløbet frifindes Sønnen i Søret og Høiesteret.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 4 Juli 1903 i Sagen L.-No. 188 for 1ste Session s. A. Det norske Lloyds Administrationsbo (Adv. Knagenhjelm) mod Overretssagfører H. Chr. Bagger (udebleven).

Ved Stevning af 31 December 1901 har det norske Lloyds Administrationsbo paaanket til Høiesteret en af Larviks Søret under 7 September s. A. afsagt i Sag mellem det paa den ene Side og Overretssagfører H. Chr. Bagger paa den anden Side angaaende skyldige Præmier for Skib „Robert". Ved bemeldte Dom kjendtes saaledes for Ret:

„Indstevnte Overretssagfører H. Chr. Bagger bør for Citantskabets, det norske Lloyds Administrationsbos Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger ophæves."

Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

At Indstevnte, Overretssagfører H. Chr. Bagger, tilpligtes at betale til Appellantskabet, det norske Lloyds Administrationsbo Kr. 1 300,58 med 6 % Renter fra 1 Januar 1896 til Betaling sker samt Sagens Omkostninger for Søretten og Høiesteret. Indstevnte har efter erholdt Udsættelse begjæret sig betragtet som udeblivende, og herimod har Appellanten ingen Indvending gjort.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henvises til Søretsdommens Præmisser. Appellanten har her ved Retten irettelagt 7 nye Dokumenter, hvorpaa af Indstevnte er paategnet Vedtagelse af

Varsel og Fremlæggelse uden Bevilling. Disse Dokumenter, forsaavidt de kan komme i Betragtning, findes ikke at sætte Sagen i nogen væsentlig anden Stilling end ved Søretten. Høiesteret kommer til samme Resultat som Søretten og henholder sig i de væsentlige Dele til dens Begrundelse. Man skal særlig fremholde, at naar Appellanten har meldt Fordringen til Ublæg i L. H. Baggers Bo og i dette modtaget Dividende, har dette sin Beføielse i den mellem L. H. Bagger og Indstevnte trufne Overenskomst om Førstnævntes Overtagelse af Forretningen i Barkevigs Aktiva og Passiva. Men Appellanten kan da ikke til sin Fordel benytte sig af Overenskomsten paa anden Maade, end den af Retshandelens egne Parter har været ment, og om, at Tanken og Hensigten med den trufne Ordning var — hvad de øvrige foreliggende Oplysninger ogsaa bestyrke — at paa samme Tid L. H. Bagger indtraadte som Skyldner for Gjælden, skulde Indstevntes Ansvar bortfalde, derom maa Appellanten ansees at have faaet tilstrækkeligt Varsel, ialfald ved Indstevntes Protestskrivelse af 2 Mai 1894. At Indstevnte er herom gjort bekjendt ved Appellantens Skrivelse af 5 Mai 1894 til N. U. Bugge, kan ikke ansees bevist ligeoverfor hans gjentagne Benægtelse deraf.

To af de Voterende antage, at Appellantens Paastand bør tages tilfølge. Man kan ikke finde bevist, at Appellanten i sin Tid har erholdt Underretning om det mellem Indstevnte og hans Fader stedfundne Arrangement. Heller ikke kan man finde, at Appellanten ved sin efterfølgende Optræden har vedtaget at frafalde sin Fordring paa Indstevnte. Navnlig kan man ingen Vægt lægge paa, at Appellanten efter Indstevntes Protest af 2 Mai 1894 ikke trak sin Anmeldelse i L. H. Baggers Konkursbo tilbage. Som det fremgaar af Appellantens Skrivelse af 5 Mai 1894, fandt Appellanten Protesten uberettiget og mente sig fuldt beføiet til at søge Dækkelse baade hos Boet og Indstevnte. Naar Boets Vedkommende trods det fra Appellanten gjentagende udtalte Forbehold godkjendte Appellanten som Kreditor i Boet, kunde Indstevnte ikke med nogen Rimelighed gjøre nogen Indsigelse derimod eller paa Godkjendelsen bygge nogen Fritagelse for sig. Det maatte, synes det, tvertimod være i Indstevntes Interesse, at en Del af Gjælden dækkedes af Konkursboet.

I Henhold til Foranstaaende afsiges saadan

Dom:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande.

Larvik Sørets Dom er saalydende:

Ved Søretsstevning af 10 November 1900 har Det norske Lloyds Administrationsbo sagsøgt Overretssagfører H. Chr. Bagger til Betaling af Præmier etc. for Skib „Robert" ifølge Kontokurant, og efter forgjæves anstillet Forligsmægling inden Søretten den 22 November 1900 nedlagt Paastand om, at Indstevnte tilpligtes til Citantskabet at betale Kr. 1 300,58 tilligemed 6 % aarlig Rente heraf fra 1 Januar 1896 samt Søgsmaalets Omkostninger.

Indstevnte har paastaaet sig frifunden og tilkjendt Procesomkostninger, idet han anser Sagen for sig uvedkommende.

Indstevnte har, idet han erkjender at have været Eier af Skonnert „Robert", hvorfra Fordringen skriver sig, mod Søgsmaalet anført i det væsentlige følgende:

Det var ikke personlig, men som Eier af Barkevigs Forretning, at han var Eier af Skonnerten. Han fratraadte imidlertid Forretningen i dens Helhed i

November 1893, og Forretningen, der foruden Skibsrederi omfattede en stor Isforretning, Jernstøberi, Landhandel, Bondemølle, Bageri og et lidet Sagbrug, overtoges da af Indstevntes Far, L. H. Bagger. Denne var efter Konference med et Par af de største Kreditorer berettiget til at tro, at Forretningen skulde kunne reddes fra Konkurs, naar han ved at overtage Aktiva og Passiva levnedes lidt Tid til at ordne de da forhaandenværende økonomiske Vanskeligheder. Citantskabet saa velsom de øvrige Kreditorer underrettedes om denne Ordning, altsaa at Indstevntes Far traadte til som ansvarlig Debitor istedenfor Indstevnte, med Tilføiende, at dette skeede ikke mindst i Kreditorernes Interesse, hvorfor deres Samtykke formodedes eller ansaaes som en Selvfølge. Der var dengang ikke mere end en Mening om, at den trufne Ordning var af ganske betydelig Fordel for Kreditorerne, der nu fik Indstevntes Far, som foruden en Pantobligation paa Kr. 80 000,00 i Eiendommen, ogsaa eiede endel andre Værdipapirer, til Debitor istedetfor Indstevnte, som ved denne Tid intet eiede. Kreditorernes Samtykke ansaaes derfor som en Selvfølge, og Citantskabet meddelte ikke med et Ord hverken til Indstevnte eller til dennes Far, at det ikke akcepterede den trufne Ordning; ved denne sin Taushed indgik Citantskabet saavelsom alle de andre saa direkte som vel muligt paa, hvad der var foreslaaet.

Da L. H. Baggers Bo overgik til Konkursbehandling, meldte Citantskabet den 22 Februar 1894 uden nogen Meddelelse til Indstevnte sin Fordring i Boet. Om at dette skede med Forbehold af Ret til ogsaa at holde sig til Indstevnte, blev Indstevnte ikke underrettet, og Indstevnte blev derved afskaaren fra at protestere eller idethele at foretage, hvad han maatte anse fornødent. Og ligesaalidt som Konkursboets Bestyrelse kan vedtage noget med bindende Virkning for Indstevnte — en udenforstaaende Tredjemand —, ligesaalidt kan Citantskabet ved sin Anmeldelse disponere over Indstevntes Affærer. Da Indstevnte senere underrettedes om, at Citantskabet havde vedtaget det af L. H. Bagger fremsatte Akkordforslag med Forbehold af Ret til for det manglende at holde sig til Indstevnte, protesterede denne øieblikkelig udtrykkelig mod Forbeholdet, da nemlig Akkordaffæren paa den Maade vilde blive en fuldstændig Ulovlighed, og Citantskabet vilde erholdt en Særret, der var aldeles lovstridig. Paa denne Protest — af 2 Mai 1894 — erholdt Indstevnte intet Svar, og den fra Citantskabets Side under Sagen i Kopi fremlagte Skrivelse af 5 Mai 1894 fra Citantskabet til dettes Repræsentant i Larvik er ganske ubekjendt for Indstevnte, der ikke hørte mere om Sagen, førend han for et Par Aar siden blev indkaldt til Forligelseskommissionen, uden at Sagen da forfulgtes. Indstevnte anser det aldeles umuligt, at Citantskabet efter ca. $1/2$ Aar at have holdt sig taus, skulde kunne fremkomme med en Fordring, som er stik i Strid med den Erkjendelse, som laa i Tausheden, og saa, trods Indstevntes Protest, gjøre, hvad der var skeet, for saa tilsidst paany at plage Indstevnte med et Søgsmaal, der er saavel juridisk uholdbart som moralsk forkasteligt. Citantskabet er den eneste, som har forsøgt noget saadant, idet et af Citantskabet under Sagen paaberaabt Søgsmaal i 1895 mod ham som tidligere Eier af Barkevig Brug alene skrev sig fra, at han der var forpligtet ved sit Navn paa en Vexel, og Indstevnte vilde komme i en ganske eiendommelig Situation, hvis det kunde tænkes, at samtlige Kreditorer nu skulle ville forsøge at faa dækket, hvad de vidste var Forudsætningen i 1893, og hvad de da stiltiende havde vedtaget.

Fra Citantskabets Side er herimod i det væsentligste anført, at Skibet af Lloyds Direktion blev udsagt af Foreningen fra 11 September 1893 i Henhold til Lovenes § 22 paa Grund af manglende Præmiebetaling, at Indstævnte endnu paa den Tid stod som Eier, og at al Gjæld skriver sig fra før dette Tidspunkt; det, der senere er paaført Kontokuranten, er alene Tilskud fra før denne Tid og Renter. Lloyd blev opfordret til at anmelde sit Krav i L. H. Baggers Konkursbo

og gjorde det med udtrykkeligt Forbehold, at man forbeholdt sin Ret ligeoverfor H. Chr. Bagger. Fordringen blev anerkjendt i Boet, og da Lloyd tiltraadte Akkordforslaget paa 40 %, var det atter med udtrykkeligt Forbehold om at beholde sin Ret mod H. Chr. Bagger. Paa sin Protest mod dette Forbehold fik Indstevnte alene til Svar, at man ikke vilde opgive det. L. H. Baggers Konkursbo blev sluttet med en Dividende af 20 %, der er krediteret H. Chr. Bagger (Indstevnte). Lloyd har saaledes, anfører Citantskabet, hverken direkte eller indirekte taget nogen anden istedenfor Indstevnte, som er den oprindelige Debitor. At L. H. Baggers Bo erklærede Gjælden for sig vedkommende, kan ikke bevirke nogen Forandring, idet Boet ikke kan beslutte, at Lloyd ikke skal have noget Krav paa Indstevnte. At Boet har udlagt Dividende er jo en Fordel for Indstevnte. Citantskabet henviser til en Dom af 4 December 1895 i Søretssag: Skibsreder Johan Hansen mod H. Chr. Bagger. Det er, anfører Citantskabet, paa urette Sted at tale om, at der foreligger nogen Begunstigelse af nogen enkelt Kreditor i L. H. Baggers Bo, og den Omstændighed, at Lloyd staar i en Særstilling derved, at den tillige har en for Beløbet ansvarlig Debitor udenfor Boet at holde sig til, har intet med Sagen at gjøre. Citantskabet kunde ikke godt undlade at anmelde Fordringen i Boet, naar det blev sagt, at den der vilde blive anerkjendt; men Citantskabet har selvsagt, heder det, ikke tabt nogen Ret ved at anmelde Fordringen i Boet, idet det fik blive Boets Sag at bestemme, om det med det tagne Forbehold vilde anerkjende Fordringen eller ikke; men hverken Boet eller nogen anden kunde tvinge Lloyd til at tage L. H. Baggers Bo istedetfor H. Chr. Bagger. Lloyds Administrationsbo har ingen Ret til at frafalde Fordringer paa sine forhenværende Medlemmer, heder det. At Kravet har hvilet endel Aar, skriver sig ikke fra, at man har tænkt at opgive det, i det man den hele Tid har havt sin Opmærksomhed henvendt paa det, og siden 1899, da Sagen blev paaklaget til Forligelseskommissionen, har Indstevnte flere Gange været affrævet Beløbet. Lloyd har aldrig, anføres der, modtaget nogen anden Meddelelse end Opfordringen til at melde Fordringen i L. H. Baggers Konkursbo, og da forholdt man sig ikke taus, men forbeholdt sig udtrykkelig sin Ret ligeoverfor Indstevnte. Der maatte forresten, anføres der, meget mere end den blotte Taushed til, for at Kreditor skulde være bunden ved, at en Debitor direkte eller indirekte meddeler, at han har tilladt sig at sætte en anden i sit Sted; paa saa letvindt Maade gaar det ikke an at komme fra en gyldig og erkjendt Gjæld. Samtidig med, at det fra Citantskabets Side erkjendes, at det var i Kreditorernes Favør — økonomisk seet — at faa Indstevntes Far som Debitor istedetfor Indstevnte, anføres, at det derfor burde været Indstevnte om at gjøre at faa truffet en for alle Parter bindende Ordning i den Retning, men at Indstevnte ikke har gjort dette itide, og at Citantskabet selvfølgelig var bedre stillet ved at have 2 Debitorer end 1.

Fra Indstevntes Side er herimod blandt Andet gjentagende anført, at han aldrig har faaet noget Svar paa sin Protest af 2 Mai 1894, og ikke har hørt mere om Sagen, førend han i 1899 blev indkaldt til Forligelseskommissionen.

Retten skal foreløbig bemerke, at forsaavidt Lloyds Love er paaberaabt under Proceduren, eller forsaavidt der i dem skulde kunne findes noget til Belysning af Forholdet mellem Sagens Parter, staar Retten her uden Hjælpemidler, idet de fremlagte Love skriver sig fra Aaret 1896, og der intet er oplyst om, hvorvidt de i Aaret 1893 gjældende Love var i Overensstemmelse med de senere vedtagne.

Det er in confesso, at Gjældsfordringen skriver sig fra Assurancepræmier med videre for Skonnert „Robert", og da Citantskabets Anførte, at Gjælden alene vedrører den Tid, da „Robert" eiedes af Indstevnte, og før det gik ud af Foreningen — efter Direktionens Beslutning af 11 September 1893 — ikke er speciell modsagt af Indstevnte, maa ogsaa dette antages at være paa det rene.

Da der ikke er oplyst noget om, at „Varkevigs Forretning“ var en ansvarlig Forretning, maa det antages, at Indstevnte personlig var Debitor for Beløbet, da han i November 1898 fratraadte Varkevigs Forretning i dens Helhed, og denne overtoges af L. H. Bagger. Denne overtog samtidig Aktiva og Passiva, saaledes ogsaa Skonnerten „Robert“ og Gjælden til Lloyd. Da det ikke kan antages, at der i Almindelighed er Adgang for en Debitor til uden videre med bindende Virkning for Kreditor at stille en anden i sit Sted og derved for sit Vedkommende at blive fri for sine Forpligtelser, vil der her være Spørgsmaal om, hvorvidt der i nærværende Tilfælde fra Kreditors Side foreligger noget udtrykkelig eller stiltiende Samtykke til eller nogen udtrykkelig eller stiltiende Vedtagelse af den trufne Ordning.

Det en in confesso, at der ikke foreligger noget udtrykkeligt Samtykke eller nogen udtrykkelig Vedtagelse. Der er da alene Spørgsmaal om, hvorvidt stiltiende Samtykke eller Vedtagelse kan siges at foreligge.

Det fremgaar af Proceduren, at Indstevnte, der tidligere havde faaet sig overdraget Varkevig Forretning af Faderen L. H. Bagger, Høsten 1908 var kommen i saadanne økonomiske Vanskeligheder, at han ikke længere kunde klare sine Forpligtelser, og at L. H. Bagger efter Konference med et Par af de største Kreditorer bestemte sig til paany at overtage Forretningen for at redde den fra Konkurs og for at bevare Eiendommen for Familien. L. H. Bagger var en meget stor Kreditor, idet han havde en Pantobligation i Eiendommen, stor Kr. 80 000,00, og da han desuden eiede en Del andre Værdipapirer, antog han selv at kunne klare Affæren. At L. H. Bagger ansaaes for god og at ville kunne klare de overtagne Forpligtelser er forklaret af de to afhørte Kontravidner, som begge havde staaet i fleraarig — den ene i tyveaarig — Forretningsforbindelse med ham. Indstevnte eiede dengang ikke noget. At den trufne Ordning var til stor Fordel for Kreditorerne var saaledes selvsagt, og det er ogsaa fra Citantskabets Side erkjendt, at det økonomisk seet var i Kreditorernes Favør at faa L. H. Bagger som Debitor istedetfor Indstevnte.

Kreditorerne underrettedes om Ordningen med Tilføiende, at dette skede ikke mindst i Kreditorernes Interesse, hvorfor deres Samtykke formodedes eller ansaaes for en Selvfølge. De afhørte Kontravidner har forklaret, at de opfattede den trufne Ordning saaledes, at L. H. Bagger traadte ind i alle Forpligtelser, og at Indstevnte samtidig løstes fra disse, at saaledes deres Krav med den trufne Ordning var frafaldt ligeoverfor Indstevnte, og at de kun havde L. H. Bagger at holde sig til. At dette ogsaa har været den almindelige Opfatning blandt Kreditorerne fremgaar formentlig ogsaa deraf, at ikke nogen anden af Kreditorerne end Citantskabet — bortseet fra en Vexelkreditor — har forsøgt at gjøre nogen Ret gjældende ligeoverfor Indstevnte. Det maa efter dette antages for givet, at det ogsaa for Lloyd maatte stille sig som en Fordel at faa L. H. Bagger som Debitor i Indstevntes Sted, og at Lloyd derfor vilde have udtrykkelig meddelt sit Samtykke til eller sin Vedtagelse af den trufne Ordning, forsaavidt udtrykkelig Samtykke eller Vedtagelse havde været Foreningen affordret. Men naar dette er saa, maa det formentlig antages, at Lloyd stiltiende har samtykket i den trufne Ordning ved ikke at fremkomme med nogen Bemærkning, da Ordningen meddeltes Foreningen. Citantskabets Sagfører har vistnok i den fremlagte Skrivelse af 15 Juni 1901 anført, at Lloyd ikke har modtaget nogen anden Meddelelse end Opfordringen til at anmelde Fordringen i L. H. Baggers Konkursbo; men Retten finder det usandsynligt, at Lloyd ikke skulde have modtaget Meddelelsen, og man gaar ud fra, at Ordningen ialfald har været bekjendt for Lloyd tidligere, end L. H. Bagger indstillede sine Betalinger. Dette synes ogsaa at fremgaa af Citantskabets første Indlæg i Sagen. Ogsaa den Omstændighed, at Lloyd anmeldte Fordringen i L. H. Baggers Bo, viser formentlig, at Foreningen har godkjendt Ordningen.

At Anmeldelsen skeede paa Opfordring — det er ikke oplyst fra hvem, men det synes at have været fra Boets Vedkommende —, kan formentlig ikke gjøre noget til eller fra. Hvis Ordningen ikke havde været godkjendt, vilde Fordringen, der tidligere alene vedkom Indstevnte personlig, ikke havt nogetsomhelst med L. H. Baggers Bo at skaffe. Retten finder ikke, at den Omstændighed, at Lloyd ved Anmeldelsen i Boet tog Forbehold med Hensyn til sin Ret ligeoverfor Indstevnte, herimod kan komme i Betragtning. Indstevnte modtog ingen Underretning om Forholdet, og han maatte saaledes formentlig være berettiget til at gaa ud fra, at Sagen var i Orden. Da Indstevnte senere erholdt mundtlig Underretning om, at der ved Antagelsen af den tilbudte Akkord var taget Forbehold, protesterede han uopholdelig derimod og hørte saa derefter ikke mere om Sagen, førend han i 1899 af Lloyds Administrationsbo blev indkaldt til Forligelseskommissionen. Hvorvidt en Akkordvedtagelse med saadant Forbehold, som taget, vilde være gyldig eller ugyldig, anser man det unødigt at udtale sig om, da Akkorden i nærværende Tilfælde ikke kom istand. At L. H. Baggers Bo udlagde Dividenden til Lloyd, uanseet Forbeholdet ved Anmeldelsen, anser man ligeledes uden Betydning for nærværende Sag, idet Boet ikke antoges at kunne, og vel heller ikke har villet, træffe Afgjørelse i nogen Retning om Lloyds Ret ligeoverfor Indstevnte.

Den paaberaabte Dom af 1895 kan Retten ikke finde afgjørende for nærværende Sag, idet Indstevnte som Vexelskyldner ligeoverfor den Kreditor, som erhvervede Dommen, udtrykkelig havde indgaaet paa at tilsvare Beløbet, efter at L. H. Bagger i Januar 1894 havde seet sig nødsaget til at indstille sine Betalinger.

I nærværende Sag foreligger der intet, som tyder paa, at Indstevnte har erkjendt nogen Forpligtelse, siden Ordningen Høsten 1893 fandt Sted.

Retten kommer saaledes til det Resultat, at Indstevnte maa blive at frifinde for Citantskabets Tiltale.

Processens Omkostninger finder man efter Omstændighederne at burde ophæve.

Undladelse af ved Meddomsretten at befølge en i Straffeproceduren til Tiltaltes Betryggelse given Forskrift efter Omstændighederne ikke antaget at maatte medføre Meddomsretsdommens Ophævelse, da det var givet, at Feilen ingen Indflydelse havde havt til Skade for Tiltalte. Spørgsmaal om, paa hvilket af to Steder Salg af Øl havde fundet Sted — der, hvor Ordren af Sælgeren var akcepteret eller der, hvor den ved Varens Udlevering endeligen effektueredes — besvaret til Gunst for det sidste Alternativ. Retten antog derhos, at den trufne Ordning i Virkeligheden var et formelt Arrangement, anlagt paa at omgaa Lovens Bestemmelser. Et saadant Arrangement antoges ikke at kunne fritage Angjældende fra at rammes af Loven. Tiltalte maatte ansees at have oprettet et Udsalgssted i Rombaksbotten, medens han ved Hjælp af Telefonen havde givet det Udseende af, at Handelen foregik i Narvik.

Høiesterets Votering og Dom af 12 September d. A. i Sagen, L.-Nr. 7/2 1903: Straffesag mod Anæus Eriksen Myklevand (Aktor: Adv. Fr. Stang Lund — Forsvarer til Prøve: Overretssagfører Arthur).

Assessor W. Scheel: Ved Beslutning af 23 August 1902 satte Politimesteren i Senjen og Steigen Anæus Eriksen Myklevand under Tiltale ved Steigens Meddomsret for Overtrædelse af Lov af 18 Juni 1884 § 16 jfr. § 2 og Lov No. 9 af 29 Juni 1888 samt Lov No. 4 af 20 Juli 1893 ved i Maanederne April til Juni 1902 i Rombakbotten i Ankenæs Herred, hvor Salg af Øl er forbudt andre

end den, der erhverver Bevilling paa saadan Næring, at have uden Bevilling afhændet Øl.

Ved den af Steigens Meddomsret under 9 Mai afsagte Dom blev Tiltalte imidlertid frifundet.

Denne Dom er af Paatalemyndigheden paaanket paa Grund af urigtig Lovanvendelse, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Ved Ankens Forkyndelse for Tiltalte den 30 Mai 1903 sees han at have udtalt, at han troede, at Ankeerklæringen blev ham for sent forkyndt, og for Høiesteret er ogsaa af Tiltaltes Forsvarer af denne Grund nedlagt Paastand om Ankens Afvisning.

Det fremgaar imidlertid af det dokumenterede, at Akt i Meddomsretssagen først modtoges af Politimesteren i Senjen og Steigen den 18 Mai, hvorefter der samme Dag udfærdigedes Ankeerklæring og da denne som sagt er forkyndt den 30 s. M., er det dermed givet, at denne Tiltaltes Klage over for seen Forkyndelse er ubeføiet.

Dernæst har Tiltaltes Forsvarer gjort gjældende, at der er begaaet en Feil, som i Tilfælde maatte lede til Dommens Ophævelse, derved nemlig, at der, efterat Tiltaleordren var udfærdiget, blev optaget et Tingsvidne i Tromsø den 23 Januar 1903, uden at Tiltalte var varslet dertil, og uden at der var beskikket ham nogen Forsvarer under Tingsvidnet. Herved er der, mener Forsvareren, handlet mod Straffeprocesslovens Bestemmelser i § 277 og § 103.

Jeg finder det imidlertid ikke paakrævet at indgaa nærmere paa Spørgsmaalet herom. Thi det er givet, at Indholdet af den Forklaring, som under nævnte Tingsvidne blev afgivet af et Vidne, hvilken Forklaring forøvrigt sees at være bleven oplæst for Tiltalte under Hovedforhandlingen, ingen Indflydelse har havt til Skade for Tiltalte. For Meddomsretten er det nemlig alene Tiltaltes egen Forklaring af Faktum, som er lagt til Grund, og dermed maa det være afgjort, at den Feil, som maatte være begaaet, ikke kan have virket bestemmende paa Dommens Indhold.

Tiltaltes Forklaring er i Meddomsretsdommens Præmisser gjengivet saaledes:

„Ifølge Tiltaltes Forklaring, som ikke i Retten er modbevist, har han i omhandlede Tidsrum drevet lovlig Ølforretning i Narvik, hvor han har boet og havt sit Forretningssted. Fra den 2 til 6 Juni 1902 holdt han imidlertid i et ham tilhørende Hus i Rombaksbotten i Ankenæs Herred et Øllager, hvor han tappede Øllet paa Flasker. Kunderne i Rombakbotten indsendte sine Penge direkte til Tiltalte i Narvik samtidig som de lod sine Rekvisitioner telefonere til Tiltalte, som paa sit Forretningssted afgjorde, hvorvidt Ordren skulde effektueres, og som i bekræftende Fald telefonerede til sin Betjent Johanson i Rombaksbotten, at han af Lageret skulde udlevere Kunderne det bestilte Antal Flasker. Ifølge Tiltaltes og Vidnet Johansons Forklaringer har Betjenten intet andet gjort, end udleveret Flaskerne efter Tiltaltes Ordre. Tildels blev Remisse sendt, tildels blev Kunderne debiteret Beløbet, aldrig solgtes paa denne Maade under 50 Flasker ad Gangen. Efter Beslagforretningen af 6 Juni 1902 lod Tiltalte sit Lager ophøre."

Meddomsretten gik ud fra, at intet Ølsalg havde fundet Sted før 2 Juni 1902 og anfører derom, at der ikke er fremkommet noget Bevis for, at Tiltalte i nævnte Tidsrum har gjort sig skyldig i ulovligt Ølsalg i Rombaksbotten; Spørgsmaalet herom foreligger altsaa

(freml. 14 September 1901) først Kl. 10 Formiddag Ordre om at gaa, cfr. herom den fremlagte Avisartikel, 1, 2, 3, 7 og 8 Hovedvidne samt det fremlagte Telegram af 16 December 1900 fra Kaarbø til Citantskabet. Kl. 8½—9 Formiddag kom Dampskibet „Malangen" af Tromsø Amts Dampskibsselskab, anløb Holmenvær i sin Rute Harstad—Tromsø og blev anmodet om at give Assistance. Med en Trosse fra „Vestfjord" og et af „Malangen"s egne Tauge forsøgte „Malangen" at trække „Vestfjord" af, idet „Vestfjord"s Maskine ogsaa forceret arbeidede agterover; Forsøget mislykkedes, og man maatte lade Trosserne gaa. Under dette Forsøg skal „Vestfjord" angivelig være kommet noget mere op paa Grunden med Bagbord Side og noget mere tvers for Sø og Vind, saa den begyndte at lække. Et nyt Forsøg gjordes med „Vestfjord"s Trosse, som imidlertid brækkede. En ny Trosse fra „Malangen" blev derpaa gjort fast i „Vestfjord", og „Malangen" gjorde et 3die Forsøg paa Aftrækning; „Vestfjord" assisterede med sit Varp og sine Maskiner, og ved dette Forsøg lykkedes det at faa „Vestfjord" af Grunden Kl. 11.40. „Vestfjord" blev bragt til Ankers; men allerede Kl. 3 Eftermiddag gik det sammen med „Haalogaland", som da var kommet tilstede, til Harstad, hvor det lossedes, undersøgtes af Dykker og repareredes foreløbig. Det havde fra Lækagen indtraadte, stadig maattet bruge Pumperne. Den 27 næstefter optoges Søforklaring.

Ifølge Søforklaringen fik „Vestfjord" ved Grundstødningen Skade paa Dæk, Winche, Rig, Inventar og Taugverk. En Baad blev beskadiget ved Udsætningen mod Skibssiden; derhos blev Heitryk-Stempelstangen og Styrestængerne til Pumperne bøiede.

Lige før Skibet stødte, kom Kapteinen paa Dæk, men havde ikke endda overtaget Kommandoen. Det var dog Kapteinen, som havde Kommandoen under Arbeidet med Aftagningen. Journalen vedkommende Stødningen og Aftagningen er ført af Styrmand J. Kr. H. Eriksen, cfr. 1 Vidne under Søforklaringen.

Der blev ingen Aftale truffet med „Malangen"s Fører om Vederlag for Aftrækningen. Efterat Underhandlinger siden var ført mellem de respektive Selskaber, og det viste sig, at man ikke kunde blive enige, begjærede Citantskabet Tromsø Amts Dampskibsselskab i Skrivelse af 31 Januar 1901 Søret afholdt til Bestemmelse af Bjergeløn og til Afgjørelse af de øvrige dermed i Forbindelse staaende Spørgsmaal.

Ved Paategning af 5 Februar næstefter blev Sagen berammet til Foretagelse paa Harstad den 18 Marts 1901, i hvilket Retsmøde Sagen inkaminereðes og Forligsmægling forgjæves anstilledes, hvorefter Citantskabet førte 6 Vidner. Siden har Citantskabet i Retsmøde den 26 Oktober 1901 ført yderligere 3 Vidner, hvorhos det har ladet optage et Thingvidnes i Kristianssund 30 September 1901.

I Indlæg af 8 Juni 1901 har endelig Citantskabet nedlagt Paastand paa, at Lønnen for Bjergning ved Dampskibet „Malangen" den 24 November 1900 af Dampskibet „Vestfjord" med indehavende Varer fastsættes til det høieste lovlige Beløb og ikke lavere end til ⅓ af det bjergedes Værdi, samt at Vesteraalske Dampskibsselskab tilpligtes at betale tilstrækkelige Omkostninger. Indstevnte har paa sin Side under et Thingsvidne i Bergen 16 August 1901 ført 5 Vidner og efter Fremsættelsen af forskjellige Indsigelser i Indlæg af 7 September 1901 nedlagt Paastand, at Indstevnte frifindes for at betale Citantskabet Bjergningsgodtgjørelse mod for den i Sagen omhandlede Assistance i Slæbningsgodtgjørelse at betale 1 000 Kroner eller saadan bestemt ved Sørettens Skjøn paa Citantskabets Bekostning samt hos dette tilkjendes Sagsomkostninger.

Indstevntes Indsigelser gaar ud paa, at „Vestfjord" ved Anledningen ikke var i Nødstilstand, men kun blev hjulpet ud af en Forlegenhed, at „Vestfjord" vilde kommet af ved egen Hjælp, at „Vestfjord" trygt kunde afventet „Haalogalands" Ankomst, at „Malangen"s Fører var den, der tilbød Assistance, at det

første Afslæbningsforsøg mislykkedes paa Grund af slet Manøvrering fra „Malangen"s Side, og at denne slette Manøvrering var Grunden til, at „Vestfjord"s Stilling forværredes.

Retten skal forudskikke den Bemerkning, at de først afhørte 6 Hovedvidner og de 5 Kontravidner (Bergensthingsvidnet) staar i afgjort Strid med hinanden. Nævnte Hovedvidner bekræfter i Hovedsagen Citantskabets Paastand, at „Vestfjord" befandt sig i en farefuld Stilling, at Vinden udover Dagen øgede paa til Kuling, at „Vestfjord"s Stilling derfor stadig blev mere og mere kritisk. at „Vestfjord" ikke havde kunnet klare sig ved egen Hjælp, at det vilde have været uforsvarligt ikke at sikre sig den første mulige Hjælp, at „Vestfjord" ikke kunde afventet „Haalogaland"s Ankomst, og at „Malangen"s Assistance ydedes konduitemæssig og paa bedst mulig Maade. Kontravidnerne derimod bevidner lige saa afgjort Rigtigheden af Indstevntes oven refererede Indsigelser. Disse 6 Hovedvidner tilhørte „Malangen"s Besætning og Kontravidnerne var af „Vestfjord"s Besætning. Paa Grund af det Forhold, hvori disse Vidner staar til de procederende Parter og til Sagen sammenholdt med den Strid, der som anført er mellem deres Forklaringer, finder Retten kun med den største Varsomhed at kunne benytte deres Prov.

De som 7, 8 og 9 Hovedvidne samt de ved Thingsvidnet i Kristiansund afhørte Vidner vides derimod ikke at staa i noget saadant Forhold til Parterne eller Sagen, at de af den Grund skulde være utroværdige.

Holmenvær er en Øgruppe i Havet vestenfor Senjenøen og ligger saaledes udsat for Vind og Sø fra alle Kanter, om end — selvfølgelig — ikke ligemeget fra alle Kanter.

Paastødningen skede i en mørk og barsk Aarstid, da Veirforholdene altid maa siges at være utrygge, ialfald i de Egne, cfr. ogsaa Indstevntes Indlæg 11 Juli 1901, hvor det siges, at Uveir af Sydvest med Søgang kunde befrygtes.

Efter hvad 7, 8 og 9 Hovedvidne har udtalt, øgede Vinden fra Morgenen, saa den ved Afslæbningen var en Storm eller liden Storm; efter Provene under Thingsvidnet i Kristiansund var Vinden opfriskende udover Dagen. Dette stemmer nærmest med 1 – 6 Hovedvidnes Prov, men ikke med Kontravidnernes. Retten maa antage, at der ved Anledningen har været frisk Vind, og det synes at fremgaa af Oplysningerne, at den har været tiltagende ialfald indtil Kuling fra den Tid af, da Søen begyndte at stige (Kl. 7½—8 Formiddag). Den var udover Formiddagen sydvestlig og stod efter Oplysningerne ret paa Strandingsstedet; paa den Tid, da „Vestfjord" kom af, skal Vinden være gaaet over paa N.V.; men om det skede lidt før, under eller lidt efter Afslæbningen er ikke sikkert. At der efter dette maa have været adskillig Sø, medens Afslæbningsarbeidet stod paa, synes givet og fremgaar ogsaa af Vidneforklaringen — cfr. saaledes 2 Vidne under Søforklaringen, der har udtalt, at der var „tung Sø". Dette Vidne har vistnok som 3 Kontravidne forandret denne Udtalelse; men det forekommer Retten, at Vidnets Udtryk fortjener Opmærksomhed.

Som i alt andet Sagen vedkommende er der mellem 1—6 Hovedvidne og Kontravidnerne Uenighed ogsaa om, hvorvidt „Vestfjord" vilde kommet af ved egen Hjælp, og om det uden Resiko kunde afventet „Haalogalands" Ankomst, der fandt Sted Kl. 1½ efter „Vestfjords" Journal, Kl. 1,45 efter „Haalogalands" Journal.

„Vestfjord" sees straks ved Paaseilingen at have gjort Forsøg paa at komme af ved egen Hjælp, men uden Nytte. 7, 8 og 9 Hovedvidne har udtalt, at de ikke tror, „Vestfjord" kunde have klaret sig uden fremmed Hjælp eller kunde have oppebiet „Haalogalands" Ankomst, idet de er af den Mening, at Skibet uden „Malangens" Hjælp vilde have lidt totalt Forlis. Og 1 Vidne under Thingsvidnet i Kristiansund har til Spørgsmaal Nr. 13 og 21 udtalt sig paa samme

Maade. Efter dette maa det for Retten stille sig som ialfald høist tvilsomt, om Indstævntes Indsigelser i dette Stykke kan tillægges nogen Vægt. Heller ikke den Paastand fra Indstævntes Side, at det var „Malangen", som tilbød „Vestfjord" Assistance, synes bekræftet, idet det maa antages at have været „Vestfjord", som anmodede „Malangen" om Hjælp — cfr. „Vestfjords" og „Malangens" Journaludbrag, 1 Vidne under Søforklaringen samt 7 og 8 Hovedvidne.

Under det første Afslæbningsforsøg maa det antages, at „Vestfjords" Stilling blev noget forandret, saa den kom nærmere op til Grunden med Bagbord Side og fik Vind og Sø noget mere paa Siden. Men Retten kan ikke anse det bevist, at dette beroede paa en feil Manøvrering fra „Malangens" Side. Kontravidnerne er ogsaa her i Strid med 1—6 Hovedvidne. Men 1 Vidne under Thingsvidnet i Kristianssund har provet, at der efter hans Mening ikke var noget at bemerke ved den Maade, hvorpaa „Malangen" anlagde Afslæbningen; at „Malangen" drev ned synes efter dette Vidnes Opfatning nærmest at maatte tilskrives den tiltagende Vind og Sø, samt at „Malangen" var tom og muligens ogsaa Brugen af 2 Slæbere istedetfor en, cfr. ogsaa 3 Hovedthingsvidne, der siger, at der kom en Vindbyie og trængte „Malangen" ud af Kursen.

I den Tid „Vestfjord" stod paa Skjæret, maa den antages at have hugget sterkt undtagen netop i Tiden omkring Kl. 7½ Morgen, da der var Lavvand — cfr. 7 og 8 Hovedvidne og 1 og 3 Hovedthingsvidne, der udtaler, at Huggingen var saa sterk, at der var Fare for, at der skulde gaa Hul i Bunden. At Stillingen fandtes farlig er udtrykkelig udtalt af 7, 8 og 9 Hovedvidne, samt af 1, 2 og 3 Hovedthingsvidne, der (2 Hovedthingsvidne undtagen) ogsaa har provet, at det var uforsvarligt ikke at sikre sig den første mulige Hjælp, cfr. ogsaa Erklæringen 16 Oktober 1901 fra Botner, fremlagt 14 December 1901. Søretsmedlem Solbjør har i 10—11 Aar ligget i Holmenvær, dels med Fartøi, og dels ved et Etablissement, han der har havt.

Søretsmedlem Lind har dels som Dampskibsfører og dels paa anden Vis ofte været i Holmenvær og er vel kjendt med Forholdene der. Begges Opfatning er, at Mesjerdingen er et under alle Vindretninger for Vind og Sø yderst udsat Sted, og at et Fartøi, der staar paa Mesjerdingen, absolut er i en kritisk Situation.

Retten maa i Betragtning af de her refererede Omstændigheder og Udtalelser anse det godtgjort, at „Vestfjord" ved heromhandlede Anledning ikke blot var i en forbigaaende Forlegenhed, men virkelig stedt i Nød, udsat for en ganske betydelig Fare, og at Resikoen tilsyneladende øgede mere og mere, jo længere Tid der gik, før Skibet kom af.

At man ogsaa ombord i „Vestfjord" har anseet Stillingen for farefuld og kritisk synes at fremgaa deraf, at Officerer og Lods var bange for, Skibet skulde faa Hul i Bunden — 1 Hovedthingsvidne, cfr. ogsaa 8 Hovedvidne, at Lods paa „Vestfjord", Iversen, til 3 Hovedthingsvidne udtalte Frygt for, at „Vestfjord" skulde kapseise og gaa tabt, at man straks gik igang og fortsatte med Losning af Agterrummet (1 og 2, 7, 8 og 9 Hovedvidne), at Mandskabet paa „Vestfjord" ialfald tildels pakkede sit Tøi eller sendte det iland (7, 8 og 9 Hovedvidne, 1, 2 og 3 Hovedthingsvidne), og af at „Malangens" Hjælp ønskedes tiltrods for, at „Haalogaland" skulde komme ud paa Dagen. Den i Retsmødet den 14 December 1901 fremlagte Erklæring fra Handelsmand Espefjord taler ogsaa for, at „Vestfjords" Kaptein har anseet Situationen for meget betænkelig.

Retten finder saaledes, at Afslæbningen maa blive at anse som Bjergning efter Søfartslovens § 224. De af Indstævnte paaberaabte Høiesteretsdomme angaar efter Rettens Skjøn ikke Tilfælde som det foreliggende. Snarere synes det i „Retstidenden" for 1886, Side 26, refererede Tilfælde at kunne sammen-

lignes med nærværende, skjønt „Vestfjords“ Stilling vistnok var ulige mere udsat end „Finmarkens“ i 1884.

Ifølge Indstævntes Opgave var „Vestfjords“ bogførte Værdi i 1899 Kr. 105 000,00 og dets Assurancesum Kr. 85 000,00, medens det ved Havaritaksten i Bergen ansattes til . . . . Kr. 65 000,00
Værdien af dens Last ved Paastødningen oversteg ikke . . . . . „ 3 000,00

Tilsammen Kr. 68 000,00

Efter det oplyste har „Vestfjord“ og Mandskab medvirket til Bjergningen efter bedste Evne, uden at det dog kan afgjøres, hvor stor Andel denne Hjælp har havt i Afslæbningen. „Malangen“ og Besætning kan ikke sees at have udsat sig for nogen Fare ved Bjergningen, der heller ikke har medført nogen Skade, naar undtages paa den Trosse, der benyttedes, da Afslæbningen foregik. Om denne Trosse er der kun oplyst, at den var 90 Favne lang og ny, og at 1 Hovedvidne antager, at den er sprængt ved Benyttelsen. Den Dygtighed og Kyndighed, som ved Afslæbningen blev lagt for Dagen, er tidligere omhandlet. For „Malangen“ kan Bjergningen ikke have medført mere end ca. 1 Par Timers Forsinkelse. Selve Afslæbningsarbeidet synes at have medtaget ca. 1 Times Tid. Der gjordes, som tidligere anført, 3 Forsøg, før „Vestfjord“ kom af, og antagelig har dette staaet noksaa fast. Ialfald sees dets egen Trosse at have brækket ved det andet Forsøg. Nogen ualmindelig Anstrengelse har Bjergningen ikke været forbunden med.

Om Bjergernes Antal og Værdien af de anvendte Redskaber haves ingen Oplysning.

I Betragtning af disse Omstændigheder finder Formanden, at Bjergelønnen kan sættes til 10 Pct. af det bjergedes Værdi, altsaa til Kr. 6 800,00. Søretsmedlemmerne finder i Betragtning af den overordentlig kritiske Stilling, som „Vestfjord“ efter deres Mening har været i, at Bjergelønnen bør sættes til Kr. 8 000,00. Renter er ikke paastaaet. Skjønt det maa indrømmes, at det er Indstævnte, som har fremtvunget nærværende Sag ved at negte at betale det rimeligt ansatte Beløb, som Citantskabet under Forudsætning af mindelig Overenskomst forlangte for Hjælpen, finder Retten dog efter Omstændighederne at kunne ophæve Sagsomkostningerne. — — — — —

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 2den Session 1903.

Den 29 Oktober. L.-No. 46. J.-No. 5. Søretssag: Bergens Assuranceforening (Overretssagfører, nu Statsraad, V. Vogt til Prøve) mod Skibsreder Chr. Hannevig (Adv. Keyser Jordan).

Den 30 Oktober. L.-No. 47. O.-No. 11. Maleren Hjalmar Johnsen (Overretssagfører O. B. Halvorsen til Prøve) mod Forlagsboghandler Fredrikson (Adv. Knudtzon).

Den 31 Oktober. L.-No. 48. Straffesag mod Johannes Larsen Torset, af Høiesteret efter Jagtlovens § 13, jfr. § 34, tilfunden en Bod af 200 Kr. til Aure Herredskasse, tilpligtet at tilsvare samme den fældede Hjorts Værdi samt ialt 20 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Retten anbefalede ham imidlertid til at faa Boden ved Benaadning nedsat til 20 Kr. Ved Dom af Meddomsret i Nordmør af 10 Septbr. d. A. var han frikjendt. Salær til den først opnævnte Aktor Adv. F. Borgen 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Harbitz (ved Adv. Michelet) 40 Kr. af Statskassen. Aktoratet udførtes som Prøvesag af den senere opnævnte Overretssagfører, nu Statsraad, V. Vogt.

L.-No. 49. O.-No. 121 for 2den Session 1902. Lærer John Barlaug (Adv. Helmer beskikket) mod Aamot Skolekreds ved Tilsynsudvalgets Formand (Adv. Vilh. Heiberg beskikket). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891. Salær til hver Advokat 170 Kr. af Statskassen.

L.-No. 50. O.-No. 301 for 2den Session 1902. Ivar Christensen (Adv. Jac. Vogt) mod Bergh & Helland (Adv. Ramm). Skriftlig behandlet efter den nævnte Lov.

L.-No. 51. O.-No. 300 for 2den Session 1902. Afsoens Kommune (Adv. Ramm) mod Bergens Kommune (Adv. Platou). Ligesaa.

Den 4 November. L.-No. 52. J.-No. 31. Søretssag: Søforsikringsselskabet „Poseidon" (Adv. Schiander) mod Dampskibet „Trondas" Rederi og dets Fører M. B. Syrdahl (Adv. T. Lundh).

Den 5 November. L.-No. 53. J.-No. 29. Konkurssag: Kristiania Handelsbank (Adv. C. M. Hansen ved Adv. Heber) mod 1) Firmaet Chr. Christophersens Konkursbo ved dets Bestyrer Advokat Johnny Ramm (Overretssagfører, nu Statsraad, B. Vogt til Prøve) og 2) Aktieselskabet Ranheim Cellulosefabriks Konkursbo ved dets Bestyrer Overretssagfører Bergersen (Adv. Klingenberg). For Processens Skyld: Sorenskriver A. Lorentzen (Vogt) og Aktieselskabet Ranheim Cellulosefabrik ved dets Direktion: Grosserer Joh. Chr. Piene, Konsul Claus Berg samt Konsul Christian Thams (Klingenberg).

Den 6 November. L.-No. 54. Straffesag mod Axel Georg Nielsen, ved Beslutning af Politimesteren i Kristiania af 23 Juni d. A. tiltalt for Overtrædelse af Kristiania Sundhedsforskrifters § 19 Litr. e ved i indeværende Aar i sin Gaard Bjerregaards Gade No. 66 at lade udøve Melkehandel fra Butik, der havde Dør til Soverum eller andet Opholdsrum, Arbeidsrum eller Opbevaringsrum end de, der var nødvendige for Melkens og Flødens Opbevaring og Behandling. Ved Dom af Meddomsret i Kristiania af 14 Juli d. A. blev han frifunden; Rettens Formand dissenterede og voterede for Tiltaltes Fældelse overensstemmende med Tiltalen. Høiesteret ophævede Dommen og den til Grund for samme liggende Hovedsforhandling, fordi den i Dommen anførte Frifindelsesgrund ikke findes fyldestgjørende, og der ikke i Domsgrundene haves de fornødne Oplysninger til at afgjøre, hvorvidt Tiltalte er skyldig efter Tiltalen. Salær til Aktor Overretssagfører O. A. Bachke (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Advokat Lumholtz 40 Kr. uden Refusion.

Den 7 November. L.-No. 55. Straffesag mod Ole Olvik, af Høiesteret efter Lov af 29 April 1871 § 3, jfr. Lov af 6 Juni 1889, ilagt en Bod af 20 Kr. til Statskassen samt 30 Kr. til samme i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Karmsund 14 Aug. d. A. var han frifunden. Salær til Aktor Cand. jur. A. Willumsen (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Advokat Fr. Stang Lund 40 Kr. af Statskassen.

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 2den Etage.
Kontoret er aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 43—44. Onsdag 25de November 1903.

Domme.

Spørgsmaal om Apothekeres Ret til at sælge Vin og Brændevin. En Anke fra den Dømte i en Straffesag opretholdes efter den Dømtes Død i Medhold Straffeprocesslovens § 379 andet Led af den Dømtes Moder ved Erklæring, afgiven efter Ankefristens Udløb, selv om denne regnes fra den Dømtes Dødsdag. Moderen havde ved Sygdom været hindret i tidligere at afgive Erklæring.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 11 September d. A. i Sagen L.-No. 6/2 1903: Straffesag mod Apotheker A. Lamballe-Knutzen (Forsvarer Advokat Rolsdorph — Aktor: Advokat Fr. Stang Lund).

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Politimesteren i Moss den 25 November 1902, blev Indehaveren af Elefantapotheket derstedS, Apotheker A. Lamballe-Knutzen, sat under Tiltale ved Moss Meddomsret for Overtrædelse af Lov af 27 Juli 1894 § 22 ved den 20 s. M. at have solgt Brændevin fra sit Apothek.

Ved Meddomsrettens Dom af 23 Marts d. A. blev saaledes kjendt for Ret:

„Tiltalte, Apotheker A. Lamballe-Knutzen, bør for Overtrædelse af Lov om Brændevinssalg og Udskjænkning af 24 Juli 1894 § 22 bøde 30 — tredive — Kroner samt taale Konfiskation af hos ham anholdte 2 Flasker Cognak, 2 halve Flasker Génever, 3 hele og 3 halve Flasker Whisky samt 3 hele og 4 halve Flasker Punsch, alt til lige Deling mellem Anmelderen, Overbetjent Næsje, og Moss Bykasse."

Paa denne Dom erklærede Domfældte Anke, idet han ansaa den hvilende paa urigtig Lovanvendelse; Anken blev ved Kjæremaalsudvalgets Erklæring af 25 April d. A. henvist til Prøvelse ved Høiesteret.

I Mai afgik imidlertid Domfældte ved Døden; men hans Moder Enkefru Kristine Knutzen, der tilligemed hans Søskende er Arving efter ham, har under 16 Juni afgivet Erklæring om, at hun ønskede Anken opretholdt og vilde se Høiesterets Dom i Sagen. Ved dennes Frettesørelse den 9 d. M. begjærede de Sagførende det Spørgsmaal afgjort paa Forhaand, om Sagen under disse Omstændigheder kunde tillægges Fremme. Der henvistes til Straffeprocesslovens § 477 sidste Passus og § 379 andet Passus, hvorhos Forsvareren oplyste, at Moderen ved Sygdom havde været hindret fra tidligere at afgive Er-

L.-No. 50. O.-No. 301 for 2den Session 1902. **Ivar Christensen** (Adv. Jac. Vogt) mod Bergh & Helland (Adv. Ramm). Skriftlig behandlet efter den nævnte Lov.

L.-No. 51. O.-No. 300 for 2den Session 1902. **Afsøens Kommune** (Adv. Ramm) mod **Bergens Kommune** (Adv. Platou). Vigesaa.

Den 4 November. L.-No. 52. J.-No. 31. **Søretssag:** Søforsikringsselskabet „Poseidon" (Adv. Schiander) mod **Dampskibet „Tronda's" Rederi** og dets Fører M. B. Syrdahl (Adv. C. Lundh).

Den 5 November. L.-No. 53. J.-No. 29. **Konkurssag: Kristiania Handelsbank** (Adv. C. M. Hansen ved Adv. Heber) mod 1) Firmaet Chr. Christophersens **Konkursbo ved dets Bestyrer Advokat Johnny Ramm** (Overretssagfører, nu Statsraad, B. Vogt til Prøve) og 2) **Aktieselskabet Ranheim Cellulosefabriks Konkursbo** ved dets Bestyrer Overretssagfører Bergersen (Adv. Klingenberg). For Processens Skyld: Sorenskriver A. Lorentzen (Vogt) og Aktieselskabet Ranheim Cellulosefabrik ved dets Direktion: Grosserer Joh. Chr. Piene, Konsul Claus Berg samt Konsul **Christian Thams** (Klingenberg).

Den 6 November. L.-No. 54. **Straffesag mod Axel Georg Nielsen,** ved Beslutning af Politimesteren i Kristiania af 23 Juni d. A. tiltalt for Overtrædelse af Kristiania Sundhedsforskrifters § 19 Litr. e ved i indeværende Aar i sin Gaard Bjerregaards Gade No. 66 at lade udøve Melkehandel fra Butik, der havde Dør til Soverum eller andet Opholdsrum, Arbeidsrum eller Opbevaringsrum end de, der var nødvendige for Melkens og Flødens Opbevaring og Behandling. Ved Dom af Meddomsret i Kristiania af 14 Juli d. A. blev han frifunden; Rettens Formand dissenterede og voterede for Tiltaltes Fældelse overensstemmende med Tiltalen. Høiesteret ophævede Dommen og den til Grund for samme liggende Hovedforhandling, fordi den i Dommen anførte Frifindelsesgrund ikke findes fyldestgjørende, og der ikke i Domsgrundene haves de fornødne Oplysninger til at afgjøre, hvorvidt Tiltalte er skyldig efter Tiltalen. Salær til Aktor Overretssagfører O. A. Bachke (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Advokat Lumholtz 40 Kr. uden Refusion.

Den 7 November. L.-No. 55. **Straffesag mod Ole Olvik,** af Høiesteret efter Lov af 29 April 1871 § 3, jfr. Lov af 6 Juni 1889, ilagt en Bod af 20 Kr. til Statskassen samt 30 Kr. til samme i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret. Ved Dom af Meddomsret i Karmsund 14 Aug. d. A. var han frifunden. Salær til Aktor Cand. jur. A. Willumsen (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Advokat Fr. Stang Lund 40 Kr. af Statskassen.

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 2den Etage. Kontoret er aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 43—44. Onsdag 25de November 1903.

Domme.

Spørgsmaal om Apothekeres Ret til at sælge Vin og Brændevin. En Anke fra den Dømte i en Straffesag opretholdes efter den Dømtes Død i Medhold Straffeprocesslovens § 379 andet Led af den Dømtes Moder ved Erklæring, afgiven efter Ankefristens Udløb, selv om denne regnes fra den Dømtes Dødsdag. Moderen havde ved Sygdom været hindret i tidligere at afgive Erklæring.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 11 September d. A. i Sagen L.-No. 6/2 1903: Straffesag mod Apotheker A. Lamballe-Knutzen (Forsvarer Advokat Rolsdorph — Aktor: Advokat Fr. Stang Lund).

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Politimesteren i Moss den 25 November 1902, blev Indehaveren af Elefantapotheket derstedes, Apotheker A. Lamballe-Knutzen, sat under Tiltale ved Moss Meddomsret for Overtrædelse af Lov af 27 Juli 1894 § 22 ved den 20 s. M. at have solgt Brændevin fra sit Apothek.

Ved Meddomsrettens Dom af 23 Marts d. A. blev saaledes kjendt for Ret:

„Tiltalte, Apotheker A. Lamballe-Knutzen, bør for Overtrædelse af Lov om Brændevinssalg og Udskjænkning af 24 Juli 1894 § 22 bøde 30 — tredive — Kroner samt taale Konfiskation af hos ham anholdte 2 Flasker Cognak, 2 halve Flasker Genever, 3 hele og 3 halve Flasker Whisky samt 3 hele og 4 halve Flasker Punsch, alt til lige Deling mellem Anmelderen, Overbetjent Næsje, og Moss Bykasse."

Paa denne Dom erklærede Domfældte Anke, idet han ansaa den hvilende paa urigtig Lovanvendelse; Anken blev ved Kjæremaalsudvalgets Erklæring af 25 April d. A. henvist til Prøvelse ved Høiesteret.

I Mai afgik imidlertid Domfældte ved Døden; men hans Moder Enkefru Kristine Knutzen, der tilligemed hans Søskende er Arving efter ham, har under 16 Juni afgivet Erklæring om, at hun ønskede Anken opretholdt og vilde se Høiesterets Dom i Sagen. Ved dennes Irettesørelse den 9 d. M. begjærede de Sagførende det Spørgsmaal afgjort paa Forhaand, om Sagen under disse Omstændigheder kunde tillægges Fremme. Der henvistes til Straffeprocesslovens § 477 sidste Passus og § 379 andet Passus, hvorhos Forsvareren oplyste, at Moderen ved Sygdom havde været hindret fra tidligere at afgive Er-

klæring. Retten afgav samme Dag, 9 ds., Kjendelse, hvorved Sagen tillagdes Fremme.

I Meddomsrettens Præmisser anføres, at det er fuldt paa det Rene, at Domfældte den i Tiltalebeslutningen nævnte Dag solgte Brændevin i flaskevis, og at det derhos af Paatalemyndigheden er oplyst, at Tiltalte paa Forhaand havde underrettet Politiet om sin Hensigt at aabne saadant Udsalg for derved ad Rettens Vei at faa bragt paa det Rene, hvorvidt der tilkommer ham som Indehaver af det angivelig reelle Apothekerprivilegium „Elefantapotheket" Ret til saadant Salg. Videre oplyses det i Præmisserne, at Elefantapotheket i Moss er oprettet i 1775 som eget Apothek, idet det tidligere var en Filial af Apotheket i Fredrikstad, og at Afdøde ved Resolution af 29 Oktober 1900 erholdt Bevilling til at drive dette Apothek, som han da havde kjøbt.

Fra Forsvarets Side er det gjort gjældende, at Privilegierne for de Apotheker, der saaledes som det heromhandlede er oprettede før den kongelige Resolution af 10 December 1850, er reelle Privilegier, almindelige, arvelige og afhændelige Formuesgoder, som Staten ikke kan berøve vedkommende Indehavere uden fuld Erstatning, — at den Ret, som ved Forordning af 4 December 1672 § 18 er hjemlet Apothekere til ved Siden af de egentlige Apothekervarer at sælge bl. a. Vin, hvorunder efter Reskript af 14 Januar 1791 ogsaa indgaar Brændevin, maa ansees som en integrerende og uadskillelig Del af Privilegiet og dermed maa være beskyttet i og med dette, og at denne Ret følgelig maa være uberørt af den i det 19de Aarhundrede tilblevne Brændevinslovgivning. Det er derhos ogsaa fra Forsvarets Side udtalt, at den Omstændighed, at der ikke paa lang Tid har været drevet Salg af Brændevin fra Elefantapotheket, ikke kan tillægges nogen Betydning, idet Retten ikke kan fortabes blot ved non usu, og der ingensomhelst Føie er til at betragte Undladelsen af at udøve Retten som en Frafaldelse.

Jeg kommer til det Resultat, at Anken maa forkastes. Jeg anser det ikke nødvendigt at indgaa paa det under Proceduren udførlig omhandlede Spørgsmaal, om disse ældre Apothekerprivilegier er reelle, og hvad dette isaafald vil sige. Jeg mener nemlig, at den omhandlede Ret til at sælge Brændevin m. v. ikke kan ansees indbefattet i Privilegiet, saa at det altsaa maa blive uden Betydning for denne Ret, hvad man med Hensyn til selve Privilegiets retslige Beskaffenhed maatte ville antage. Efter den paaberaabte Bestemmelse i Forordningen af 4 December 1672 § 18 in fine skal det være Apothekerne i Kjøbstæderne „tilladt at holde og sælge alle Slags Vin, Urter og Specerier ligesom Vinhandlere og Urtekræmmere det have at sælge". Jeg maa erklære mig enig i, hvad Justitsdepartementet i Skrivelse til Indredepartementet af 25 November 1902 har udtalt, at denne Udtryksmaade synes at vise, at Forordningen i dette Punkt ikke har villet stille Apothekere i nogen gunstigere Stilling end andre Handlende eller at have villet undtage denne Handel fra Regulering ved senere Handelslovgivning. Det fremholdes ogsaa, og som jeg synes med Føie, i denne Skrivelse, at Tilladelsen til at handle med Brændevin ikke har udgjort nogen naturlig Del af Apothekerprivilegierne, idet, som i Forordningens § 18 udtrykkelig sagt, Tilladelsen blev givet for at støtte Apothekerne økonomisk, da Apothekerdriften alene dengang paa flere Steder vanskelig kunde yde Indehaverne tilstrækkeligt Ud-

komme. Jeg mener saaledes, at om det blev tilladt Apothekerne ved Siden af de egentlige Apothekervarer, til hvis Salg de havde Særret, ogsaa i Lighed med almindelige Handlende at sælge Vin, Brændevin og forskjellige andre Varer, som var Gjenstand for almindelig Handel, maa de forsaavidt siges at være stillede paa lige Fod med saadanne Handlende, saa at de paa samme Maade som disse maatte være undergivne de Bestemmelser vedkommende saadan Varehandel, som af Lovgivningen i Tidernes Løb maatte blive trufne. Dette har vistnok ogsaa stadig været Administrationens og Lovgivningens Opfatning, kfr. saaledes Lov af 19 August 1845, hvorefter Apothekere „fremdeles er berettigede til at drive Vin-, Speceri- og Urtekræmmerhandel lige med Kjøbmænd", Indredepartementets Skrivelse af 6 Marts 1847 og Plakat af 11 Februar 1860 § 1. Denne Opfatning kan jeg altsaa efter det anførte ikke finde i Strid med Grundloven.

Loven af 6 September 1845, der gjorde Retten til Salg af Brændevin under 40 Potter afhængig af Bevilling, men dog forbeholdt de Handlende, der havde Borgerskab eller Bevilling før Lovens Bekjendtgjørelse, deres tidligere Ret til saadant Salg, maatte altsaa, mener jeg, for Apothekeres Vedkommende medføre, at de, hvis Apothekerbevilling var ældre end Lovens Bekjendtgjørelse, i Lighed med de Handlende for sin Person beholdt sin tidligere Ret til saadant Salg. Og paa samme Maade maa Apothekere staa jevnsides med almindelige Handlende ligeoverfor den senere Brændevinslovgivning.

Efter dette mener jeg, at Afdøde, hvis Apothekerbevilling, som før bemærket, var af 1900, altsaa yngre end den nugjældende Brændevinslov af 24 Juli 1894, der ligeoverfor Handelsborgere, hvis Borgerskab er yngre end Loven, har ophævet den tidligere Adgang til at sælge i Partier paa 250 Liter og derover, var uberettiget til ethvert andet Salg af Brændevin end som Medicin.

Jeg vil efter det saaledes anførte votere for Ankens Forkastelse, og finder jeg derhos, at Afdødes Moder, der som bemærket har begjæret Anken fremmet, maa tilpligtes at tilsvare Statskassen en passende Andel af Sagens Omkostninger.

Konklusion:

Anken forkastes. Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Advokaterne Rolsdorph og Fr. Stang Lund, tillægges i Salarium, førstnævnte 350 — tre hundrede og femti — og sidstnævnte 300 — tre hundrede — Kroner, af hvilke Beløb Enkefru Kristine Knutzen erstatter Statskassen 400 — fire hundrede — Kroner.

Assessor Thoresen: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Roll, de extraordinære Assessorer, Sorenskriver Blom, Lagmand Thinn og Docent Gjelsvik samt Assessor V. Scheel: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om et Forsikringsselskab kunde annulere en Police, hvorved forsikredes en Ladning i et Seilskib. Som Annullationsgrunde paaberaabtes for det første, at Selskabets Agent var gaaet udenfor sin Kompetence ved at optage Resiko paa et Seilfartøi. Selskabet hertil anseet uberettiget, da den aabne Fuldmagt til at tegne Forsikring, der indeholdtes i Agentens Stilling som saadan, ikke med bindende Virkning for Trediemand, som dermed var ubekjendt, kunde indskrænkes ved en saa særegen Begrændsning som den, hvorom der her var Tale. Antaget, at det ikke kunde gjøre nogen Forskjel med Hensyn til Forsikringsselskabets Adgang til at annulere Policen, at Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Erklæringen om Policens Annullation afgaves. Spørgsmaal om en i Policens Text efter Oplysning fra Forsikringstageren indtagen Opgave om at Fartøiet havde Klasse A² berettigede Assurandøren til at gaa ud ifra, at Fartøiet havde Klasse i norske Veritas, efter for Retten forelagte Oplysninger besvaret benægtende.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 27 Mai 1903 i Sagen L.-No. 103 for 1 Session f. A.: Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy (Advokat Rasch), mod Johan Lies Konkursbo ved sammes Bestyrelse og Skifteretten i Stavanger (Advokat G. Blom).

I nærværende Sag blev ved Kristiania Sørets Dom af 24 Februar 1902 kjendt for Ret:

„Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets Generalagent, Konsul G. Conr. Boy, bør til Johan Lie, eller nu hans Konkursbo, betale de paasøgte Kr. 10 919,30 — ti Tusinde ni Hundrede og nitten Kroner treti Øre — med fire — 4 — af Hundrede i aarlig Rente deraf fra 30 Oktober 1900 til Betaling sker samt 150 — et Hundrede og femti — Kroner i Sagsomkostninger.

At efterkommes etc."

Denne Dom har Continentale Versicherungsgesellschaft ved Stævning af 22 Marts 1902 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

„At Sørettens Dom underkjendes, at Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy, frikjendes for Johan Lies Konkursbos Tiltale i denne Sag og hos Konkursboet tilkjendes Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret."

Indstævnte, Johan Lies Konkursbo, har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Omkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Søretsdommens Præmisser. Appellanten har her for Retten fremlagt endel nye Dokumenter, hvilke imidlertid ikke kan findes at have bragt Sagen i noget forandret Stilling.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Søretten og tiltræder i det Væsentlige dennes Begrundelse.

Sørettens Dom vil saaledes blive at stadfæste, hvorhos Appellanten findes at maatte tilsvare Indstævnte Processens Omkostninger for Høiesteret.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy, til Indstævnte, Johan Lies Konkursbo, 250 — to hundrede og femti — Kroner.

Sørettens Dom er saalydende:

Ved Police af 31 Marts 1900 forsikrede Continentale Versicherungs-Gesellchaft i Mannheim gjennem sin Agent i Stavanger for Johan Lie dersteds en Ladning Sild og Brisling, i Policen værdsat til 12 000 Kroner, under dens Forsendelse fra Stavanger til Narva med Slup „Cato". Fartøiet, der afseilede fra Stavanger 6 April, men derefter blev liggende for Modvind i Skudesnæshavn til 16 April, forliste ved Grundstødning i Nærheden af Bestemmelsesstedet den 7 Mai, hvorved den væsentligste Del af Ladningen gik tabt eller beskadigedes. Ved foretaget Dispacheopgjør er Erstatningen for den tabte Ladning i Henhold til Policen beregnet til Kr. 10 919,30. Da Forsikringsselskabet har nægtet at betale, har Johan Lie ved Søretsstævning af 30 Oktober 1900, iretteført 28 Januar 1901, sagsøgt Selskabet ved dets Generalagent i Kristiania Konsul G. Conr. Boy og har efter forgjæves Forligsmægling paastaaet Indstævnte forpligtet at betale det nævnte Beløb Kr. 10 919,30 med Renter og Omkostninger.

Indstævnte har paastaaet sig frifunden med Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger. Det gjøres til Begrundelse heraf gjældende, at Policen efter Ordre fra den herværende Generalagent blev annuleret ved Erklæring fra Agenten i Stavanger til Citanten forinden Fartøiets Afseiling fra Stavanger, hvortil Indstævnte mener, at Selskabet var berettiget, baade fordi Agenten i Stavanger var gaaet udenfor sin Kompetence ved at overtage Risiko paa Seilfartøi, og fordi det af Citanten feilagtig var opgivet, at Fartøiet havde Klasse A 2, hvilket Indstævnte mener blot kunde forstaaes som Klassifikation i Norsk Veritas, naar intet andet var sagt, medens det er paa det rene, at Fartøiet overhovedet ikke havde Klasse i Veritas og var klassificeret som anført alene efter en af Stavanger Søforsikringsselskab foranstaltet Besigtigelse i 1899 (se den under Thingsvidnet i Stavanger 17 Oktober 1901 fremlagte Erklæring herom). Endelig gjør Indstævnte gjældende, at Citanten selv tilsidst gik ind paa, at lade Policen betragtes som annuleret.

Det er ved de under Sagen fremkomne Oplysninger paa det rene, at Indstævntes Agent i Stavanger efter som Svar paa sin Anmeldelse af Policen til den herværende Generalagent at have faaet Meddelelse om, at Selskabet ikke overtog Seilrisiko, i de første Dage af April, medens Fartøiet endnu henlaa i Stavanger, gjorde gjentagne Henvendelser til Citanten for at faa Policen tilbage og herunder ogsaa stillede den betalte Præmie 120 Kroner til Disposition, uden at dog Citanten vilde indgaa herpaa. Citanten har i saa Henseende under Sagen oplyst, at Policen allerede samme Dag, den modtoges fra Agenten, var oversendt til hans Forretningsforbindelse paa Bestemmelsesstedet, hvortil Ladningen var solgt i fast Regning cif.

Retten kan for det første ikke finde det tvivlsomt, at Indstævnte ikke kunde ansees berettiget til at annulere Policen, fordi deres Agent muligens havde overskredet sin Kompetence ved at overtage Forsikring paa Seilrisiko. Den aabne Fuldmagt til at tegne Forsikringer, der indeholdes i selve Agentens Stilling som saadan, kan ikke med bindende Virkning for Tredjemand, som dermed er ubekjendt, indskrænkes ved en saa særegen Begrændsning som den, hvorom der her er Tale. Har Agenten forsaavidt gaaet udenfor sin Fuldmagt, maa dette blive en Sag alene mellem ham og hans Selskab. Det kan heller ikke gjøre nogen Forskjel med Hensyn til Indstævntes Adgang til at annulere Policen, at Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Erklæringen om Policens Annulation afgaves, bortseet fra, at det efter de af Citanten meddelte Oplysninger er antageligt, at det da ikke længere stod i hans Magt at skaffe Policen tilbage.

Retten kan fremdeles ikke anse det godtgjort, at Citanten senere er indgaaet paa at lade Policen annulere. Vistnok har Agenten i Stavanger som 1 Vidne under et der den 11 April 1901 optaget Thingsvidne forklaret, at Citanten, medens Fartøiet endnu henlaa i Skudesnæshavn, indgik paa at faa Policen til

Spørgsmaal om et Forsikringsselskab kunde annulere en Police, hvorved forsikredes en Ladning i et Seilskib. Som Annullationsgrunde paaberaabtes for det første, at Selskabets Agent var gaaet udenfor sin Kompetence ved at optage Resiko paa et Seilfartøi. Selskabet hertil anseet uberettiget, da den aabne Fuldmagt til at tegne Forsikring, der indeholdtes i Agentens Stilling som saadan, ikke med bindende Virkning for Trediemand, som dermed var ubekjendt, kunde indskrænkes ved en saa særegen Begrænsning som den, hvorom der her var Tale. Antaget, at det ikke kunde gjøre nogen Forskjel med Hensyn til Forsikringsselskabets Adgang til at annulere Policen, at Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Erklæringen om Policens Annullation afgaves. Spørgsmaal om en i Policens Text efter Oplysning fra Forsikringstageren indtagen Opgave om at Fartøiet havde Klasse A^2 berettigede Assurandøren til at gaa ud ifra, at Fartøiet havde Klasse i norske Veritas, efter for Retten forelagte Oplysninger besvaret benægtende.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 27 Mai 1903 i Sagen L.-No. 103 for 1 Session f. A.: Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy (Advokat Rasch), mod Johan Lies Konkursbo ved sammes Bestyrelse og Skifteretten i Stavanger (Advokat G. Blom).

I nærværende Sag blev ved Kristiania Sørets Dom af 24 Februar 1902 kjendt for Ret:

„Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets Generalagent, Konsul G. Conr. Boy, bør til Johan Lie, eller nu hans Konkursbo, betale de paasøgte Kr. 10 919,30 — ti Tusinde ni Hundrede og nitten Kroner treti Øre — med fire — 4 — af Hundrede i aarlig Rente deraf fra 30 Oktober 1900 til Betaling sker samt 150 — et Hundrede og femti — Kroner i Sagsomkostninger.

At efterkommes etc."

Denne Dom har Continentale Versicherungsgesellschaft ved Stævning af 22 Marts 1902 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

„At Sørettens Dom underkjendes, at Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy, frikjendes for Johan Lies Konkursbos Tiltale i denne Sag og hos Konkursboet tilkjendes Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret."

Indstævnte, Johan Lies Konkursbo, har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Omkostninger for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Søretsdommens Præmisser. Appellanten har her for Retten fremlagt endel nye Dokumenter, hvilke imidlertid ikke kan findes at have bragt Sagen i noget forandret Stilling.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Søretten og tiltræder i det Væsentlige dennes Begrundelse.

Sørettens Dom vil saaledes blive at stadfæste, hvorhos Appellanten findes at maatte tilsvare Indstævnte Processens Omkostninger for Høiesteret.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Continentale Versicherungsgesellschaft ved dets herværende Generalagent, Konsul G. Conr. Boy, til Indstævnte, Johan Lies Konkursbo, 250 — to hundrede og femti — Kroner.

Sørettens Dom er saalydende:

Ved Police af 31 Marts 1900 forsikrede Continentale Versicherungs-Gesellschaft i Mannheim gjennem sin Agent i Stavanger for Johan Lie dersteds en Ladning Sild og Brisling, i Policen værdsat til 12000 Kroner, under dens Forsendelse fra Stavanger til Narva med Slup „Cato". Fartøiet, der afseilede fra Stavanger 6 April, men derefter blev liggende for Modvind i Skudesnæshavn til 16 April, forliste ved Grundstødning i Nærheden af Bestemmelsesstedet den 7 Mai, hvorved den væsentligste Del af Ladningen gik tabt eller beskadigedes. Ved foretaget Dispacheopgjør er Erstatningen for den tabte Ladning i Henhold til Policen beregnet til Kr. 10 919,30. Da Forsikringsselskabet har nægtet at betale, har Johan Lie ved Søretsstævning af 30 Oktober 1900, irettesørt 28 Januar 1901, sagsøgt Selskabet ved dets Generalagent i Kristiania Konsul G. Conr. Boy og har efter forgjæves Forligsmægling paastaaet Indstævnte forpligtet at betale det nævnte Beløb Kr. 10 919,30 med Renter og Omkostninger.

Indstævnte har paastaaet sig frifunden med Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger. Det gjøres til Begrundelse heraf gjældende, at Policen efter Ordre fra den herværende Generalagent blev annuleret ved Erklæring fra Agenten i Stavanger til Citanten forinden Fartøiets Afseiling fra Stavanger, hvortil Indstævnte mener, at Selskabet var berettiget, baade fordi Agenten i Stavanger var gaaet udenfor sin Kompetence ved at overtage Risiko paa Seilfartøi, og fordi det af Citanten feilagtig var opgivet, at Fartøiet havde Klasse A 2, hvilket Indstævnte mener blot kunde forstaaes som Klassifikation i Norsk Veritas, naar intet andet var sagt, medens det er paa det rene, at Fartøiet overhovedet ikke havde Klasse i Veritas og var klassificeret som anført alene efter en af Stavanger Søforsikringsselskab foranstaltet Besigtigelse i 1899 (se den under Thingsvidnet i Stavanger 17 Oktober 1901 fremlagte Erklæring herom). Endelig gjør Indstævnte gjældende, at Citanten selv tilsidst gik ind paa, at lade Policen betragtes som annuleret.

Det er ved de under Sagen fremkomne Oplysninger paa det rene, at Indstævntes Agent i Stavanger efter som Svar paa sin Anmeldelse af Policen til den herværende Generalagent at have faaet Meddelelse om, at Selskabet ikke overtog Seilrisiko, i de første Dage af April, medens Fartøiet endnu henlaa i Stavanger, gjorde gjentagne Henvendelser til Citanten for at faa Policen tilbage og herunder ogsaa stillede den betalte Præmie 120 Kroner til Disposition, uden at dog Citanten vilde indgaa herpaa. Citanten har i saa Henseende under Sagen oplyst, at Policen allerede samme Dag, den modtoges fra Agenten, var oversendt til hans Forretningsforbindelse paa Bestemmelsesstedet, hvortil Ladningen var solgt i fast Regning cif.

Retten kan for det første ikke finde det tvivlsomt, at Indstævnte ikke kunde ansees berettiget til at annulere Policen, fordi deres Agent muligens havde overskredet sin Kompetence ved at overtage Forsikring paa Seilrisiko. Den aabne Fuldmagt til at tegne Forsikringer, der indeholdes i selve Agentens Stilling som saadan, kan ikke med bindende Virkning for Trediemand, som dermed er ubekjendt, indskrænkes ved en saa særegen Begrændsning som den, hvorom der her er Tale. Har Agenten forsaavidt gaaet udenfor sin Fuldmagt, maa dette blive en Sag alene mellem ham og hans Selskab. Det kan heller ikke gjøre nogen Forskjel med Hensyn til Indstævntes Adgang til at annulere Policen, at Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Erklæringen om Policens Annulation afgaves, bortseet fra, at det efter de af Citanten meddelte Oplysninger er antageligt, at det da ikke længere stod i hans Magt at skaffe Policen tilbage.

Retten kan fremdeles ikke anse det godtgjort, at Citanten senere er indgaaet paa at lade Policen annulere. Vistnok har Agenten i Stavanger som 1 Vidne under et der den 11 April 1901 optaget Thingsvidne forklaret, at Citanten, medens Fartøiet endnu henlaa i Skudesnæshavn, indgik paa at faa Policen til

bage fra Rusland og lade Ladningen assurere andensteds. Dette, der er benægtet af Citanten, findes dog, seet i Forbindelse med Citantens tidligere bestemte Vægring ved at annulere Policen og efter de forøvrigt foreliggende Oplysninger saa lidet sandsynligt, at Retten maa antage, at her foreligger en eller anden Misforstaaelse fra Agentens Side.

Hvad endelig angaar den anden af de Grunde, hvorpaa Indstævnte har støttet sin paastaaede Berettigelse til at annullere Policen, nemlig Opgivendet om, at vedkommende Fartøi havde Klasse A 2, er det af Citanten for det første benægtet, at denne Oplysning, der findes indtagen i Policens Text, hidrører fra ham. Citantens Kontorist, der var den, der paa Citantens Vegne først henvendte sig til Indstævntes Agent om Tegning af den paagjældende Forsikring, har ogsaa som 3 Vidne under Thingsvidnet i Stavanger den 11 April 1901 forklaret, a: han ikke har givet nogen Oplysning om Fartøiets Klasse, som han ikke havde noget Kjendskab til. Efter den af Agenten i Stavanger afgivne Vidneforklaring finder dog Retten at maatte antage, at Agenten virkelig har faaet denne Oplysning fra Citantens Kontor ved personlig Henvendelse i Telefon, idet det ogsaa synes lidet sandsynligt, at han skulde faaet Oplysningen fra nogen anden Kant. Antageligt er det da ogsaa, at det er Citanten selv, som har givet Oplysningen, i hvilken Henseende kan bemærkes, at Agenten har forklaret, at han tror, at det var Citanten selv, han talede med i Telefonen, og at det heller ikke fra den anden Side er antydet, at Oplysningen, naar der først maa gaaes ud fra, at den skriver sig fra Citantens Kontor, kan hidrøre fra nogen anden end enten Citanten selv eller hans ovennævnte Kontorist. Idet man saaledes finder at maatte gaa ud fra, at Citanten er ansvarlig for den givne Oplysning, findes der dog forøvrig Anledning til at bemærke, at det synes at have været en noget ubetryggende Maade, hvorpaa Agenten forskaffede sig den omhandlede Oplysning, naar den, som nu under Sagen gjort gjældende, var af en væsentlig Betydning for Forsikringens Overtagelse.

Idet det er paa det rene, at der fra Citantens Kontor ikke er opgivet, at det var i Norsk Veritas, at Fartøiet havde Klasse, hvilket ikke engang fra Indstævntes Side er paastaaet, bliver tilbage det Spørgsmaal, om Indstævntes Agent, naar der opgaves, at Fartøiet havde Klasse A 2, var berettiget til at gaa ud fra at derved maatte være ment Norsk Veritas, naar intet andet samtidig blev sagt. Det er i saa Henseende under Sagen oplyst ved Erklæring fra Direktionen for Rennesø Skibsassuranceforening og ved Erklæring af Forretningsføreren i Stavanger Søforsikringsselskab som 1 Vidne under Thingsvidnet i Stavanger den 17 Oktober 1901, at det er almindeligt paa de Kanter af Landet, at Fartøier af ikke større Tonnage end det paagjældende, som er angivet at maale ca. 59 Registertons netto ikke klassificeres i Veritas, men kun ved de forskjellige Assuranceforeningers egne Taxationsmænd, og at det er brugeligt, at de forskjellige Selskaber gjensidig godtager hverandres Taxationer. Ligeoverfor dette antages det ikke at kunne komme i afgjørende Betragtning i modsat Retning, at Indstævnte har fremlagt et Uddrag af Norsk Veritas's Register, der udviser en Række af Slupper og Jagter under 60 Registertons indmeldte i Tiden fra 1899 til 1901. Retten finder derefter, at det maa ansees som en Feil fra Agentens Side, hvorfor han og hans Selskab maa bære Ansvaret, om han paa Grund af Ubekjendtskab med eller Uopmærksomhed paa det anførte Forhold ved Smaafartøier paa de Kanter af Landet har undladt at forespørge, hvorvidt der var ment Veritasklasse. Det maa forøvrigt bemærkes, at der heller ikke i Policens Text er udtrykkelig anført, at Fartøiets Klasse A 2 forudsættes at være Veritasklassifikation. Naar det endelig er angivet, at Citanten ved den opgivne Præmies Størrelse, 1 pCt., paa sin Side burde have forstaaet, at Agenten var i en Vildfarelse, idet Citanten først skulde have forsøgt at faa Ladningen forsikret i Stavanger Søforsikringssel-

skab, hvor Præmien var opgivet til 2⁸/₁₀ pCt., er Sammenhængen hermed vistnok ikke helt oplyst, men synes det efter det foreliggende dog ikke som om denne Forskjel har nogen Forbindelse med den Klassifikation, hvorfra Agenten er gaaet ud, men maaske snarere beror paa en anden Feiltagelse fra hans Side, jfr. den af 1 Vidne under Thingsvidnet i Stavanger 17 Oktober 1901 afgivne Forklaring i Slutningen.

Da Indstævnte saaledes maa ansees at være uberettiget til at annullere Policen enten paa det ene eller det andet Grundlag, vil Citanten, eller nu hans Konkursbo, blive at tilkjende det paasøgte Beløb med Renter, idet der ligeoverfor den foreliggende Erstatningsberegning ingen særlig Indsigelse er fremført. Indstævnte antages derhos at burde erstatte Citanten Sagens Omkostninger, som billiges med 150 Kroner.

Spørgsmaal om, hvorvidt et Aktieselskab, som er dannet efter Lov No. 2 af 18 Juni 1884 har nogen Ret til Smaasalg af Vin, Mjød eller Cider, naar en Handelsberettiget, der har Adgang til saadant Smaasalg, er Medlem af Selskabets Bestyrelse, medens en anden Person, der ingen Handelsret har, er Forretningens Disponent eller Bestyrer og som saadan har det daglige Indseende med Forretningen og forestaar Indkjøb og Salg af Varer, ligesom han har Forretningens Signatur.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 3 Oktober d. A. i Sagen, L.-Nr. 25/2 1903: Straffesag mod Erik Karlsen Værstad (Aktor til Prøve: Overretssagfører Hans Riddervold. Forsvarer: Adv. H. O. Klingenberg).

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Efter forgjæves skeet Forelæg har Politimesteren i Skien ved Beslutning af 14 Marts 1903 sat Kjøbmand Erik Karlsen Værstad under Tiltale til Fældelse efter Lov No. 2 af 18 Juni 1884 §§ 20 og 26, kfr. Lov No. 10 af 29 Juni 1888 sammenholdt med Skiens Kommunebestyrelses Beslutning af 30 August 1903 — for ulovlig Handel med Vin, Mjød eller Cider, idet han siden indeværende Aars Begyndelse har gjort sig skyldig i Smaasalg af en eller flere af de nævnte Varesorter fra Aktieselskabet Værstad & Co.s Butik i Hjellen i Skien uden dertil at have havt Formandskabets Bevilling eller anden lovlig Hjemmel dertil.

Ved Dom, afsagt af Meddomsret i Skien den 25 Mai 1903, blev han imidlertid frifundet for Paatalemyndighedens Tiltale og tilkjendt 25 Kr. af det Offentlige i Erstatning for Udlæg til nødvendigt Forsvar.

Dommen er af Politimesteren ved Erklæring af 6 Juni 1903 paaanket til Høiesteret, fordi han finder Lovanvendelsen tvivlsom.

Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens nærmere Omstændigheder, saaledes som disse af Meddomsretten er anseet bevist, henviser jeg til Meddomsrettens Domsbegrundelse.

Som det vil sees deraf har Meddomsretten gaaet ud fra, at Spørgsmaalet, om Tiltalte havde gjort sig skyldig i ulovlig Handel med Vin, var afhængigt af, hvorvidt Aktieselskabet Værstad & Co. havde Ret til at drive Smaasalg af Vin paa Grund af, at Frøken Augusta Ditlefsen, som havde saadan Ret, var Medlem af Selskabets Bestyrelse.

Jeg maa i denne Henseende slutte mig til Meddomsretten og erklære mig enig i, at hvis Augusta Ditlefsen kan betragtes som den,

der har Andel i Selskabets Bestyrelse, maa det omhandlede Aktieselskab være berettiget til at drive Smaasalg saaledes som skeet. Der kan vistnok reises Spørgsmaal om, hvorvidt et Handelsselskab eller Aktieselskab, som er dannet efter Loven af 1884, overhovedet kan have nogen Ret til Vinsalg uden Bevilling, selv om en Handelsberettiget, der har Adgang til saadant Smaasalg af Vin, er Medlem af Bestyrelsen. Der kan, mener jeg, være Spørgsmaal om her at sige, at Selskabet som saadant ikke kan erhverve nogen Ret til Vinsalg i det omhandlede Tilfælde.

Jeg er imidlertid blevet staaende ved den Betragtning, at i det Forhold, som omhandles i Loven af 24 Mai 1873, maa Sagen opfattes saaledes, at Selskabet driver sin Handel med Hjemmel af den Ret, som det handelsberettigede Medlem af Bestyrelsen har. Og er dette Tilfældet, maa deraf efter min Mening følge, at Selskabet har Ret til at drive denne Handel i samme Udstrækning som det handelsberettigede Medlem af Bestyrelsen har Adgang til, og at hvis dette Medlem har Ret til Smaasalg af Vin uden Bevilling, maa altsaa ogsaa Aktieselskabet kunne udøve saadant Salg.

Det er paa det Rene i Sagen, at Frøken Ditlessen har Ret til Smaasalg af Vin, og det afgjørende Spørgsmaal bliver da, som ogsaa af Meddomsretten antaget, hvorvidt hun kan siges at have Andel i Selskabets Bestyrelse. Dette Spørgsmaal maa, mener jeg, med en for Høiesteret bindende Virkning siges at være afgjort af Meddomsretten. Den udtaler nemlig, at den anser det for at være paa det Rene, at Augusta Ditlessen formelt og reelt er Medlem af Bestyrelsen af A/S. Værstad & Co. Der er af Meddomsretten i denne Henseende særlig paapeget forskjellige Ting. Men jeg kan ikke i, hvad der foreligger, finde Grund til at antage, at det har været Meddomsrettens Mening at ville fremholde, at disse saaledes særlig paapegede Grunde er de eneste, som har været bestemmende for den, naar den som anført siger, at Augusta Ditlessen formelt og reelt er Medlem af Bestyrelsen. Jeg skal i Forbindelse hermed nævne, at i § 3 i Aktieselskabets Vedtægter heder det, at Selskabets Bestyrelse dannes af samtlige (tre) Undertegnede (hvoriblandt Tiltalte Værstad); men er E. Værstad, siges det videre, given Fuldmagt til at tegne Firmaet og forøvrigt igangsætte og lede den daglige Forretning efter bedste Evne. Deri maa ligge, at enhver Befatning med Selskabets Drift, som ikke her udtrykkelig er henlagt til Værstad, maa siges at være forbeholdt og saaledes ogsaa paahvile Selskabets Bestyrelse. Og jeg mener ogsaa, at den Fuldmagt, som er givet Værstad, ikke i og for sig kan fratage Bestyrelsen Retten til at have Tilsyn og Indseende med de Forretninger, hvortil han særskilt er meddelt Fuldmagt. Men er dette saa, maa Frøken Ditlessen rettelig seet have Beføielse til at udøve en Bestyrers Ret, og om hun da i større eller mindre Grad overdrager Funktionerne til en anden, kan dette efter min Mening ikke hindre, at hun ansees for at have Andel i Bestyrelsen.

Jeg finder derfor ikke Grund til under denne Sag nærmere at søge Oplysninger om, hvad Meddomsretten har ment med de af den brugte, af mig citerede Udtryk; jeg tror, det maa have været Meddomsrettens Mening, efter hvad den har udtalt, at Frøken Ditlessen reelt er Medlem af Bestyrelsen.

Under disse Omstændigheder finder jeg saaledes, at Aktieselskabet har havt Beføielse til at drive Smaasalg af Vin som skeet, og jeg kommer derfor til det Resultat, at Anken maa forkastes.

Konklusion:

Anken forkastes. Aktor og Forsvarer for Høiesteret Overretssagfører Hans Riddervold og Advokat H. O. Klingenberg tillægges i Salarium Førstnævnte 60 — sexti — og Sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordinær Assessor Bull: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Thoresen: Ligesaa.

Assessor Reimers: Jeg er ikke enig med de foregaaende Voterende. Jeg mener nemlig, at et Aktieselskab ikke kan udøve Handelsret i større Omfang end det, til hvilket Handelsborgerskab, erhvervet paa den Tid Aktieselskabet dannes, aabner Adgang. Hvad Loven kræver som Betingelse for, at et Selskab skal kunne drive Handelsvirksomhed, er efter Handelsloven af 8 August 1842 § 4, at samtlige Medlemmer, efter Loven af 24 Marts 1873 § 1 at en af Deltagerne, som har Andel i Bestyrelsen, har Handelsborgerskab eller Handelsbrev. Dette er Betingelsen for et Handelsselskabs Udøvelse af Handelsret. Men deraf følger efter min Mening ikke, at den Ret, som personligt maatte tilkomme vedkommende Medlem eller Medlemmerne af Bestyrelsen, i fuldt Omfang tillige tilkommer Selskabet, ogsaa hvor denne Ret, saaledes som her, paa Grund af senere stedfundne Forandringer i Handelslovgivningen fremstiller sig som en Særret for vedkommende Medlem personlig. Det forekommer mig ganske uantageligt, at dette kan have været Lovgivningens Tanke eller Forudsætning. Hvad det Borgerskab, som tilkommer Bestyrelsens Medlemmer eller vedkommende Bestyrelsesmedlem, giver Beføielse til, er efter min Mening alene Udøvelse af Handelsret i sin Almindelighed, d. v. s. i det Omfang, hvortil et ved Selskabets Stiftelse erhvervet Borgerskab vilde aabne Adgang, men uden Tillæg af den Særret, der maatte tilkomme noget Medlem af Bestyrelsen i Kraft af Borgerskab, erhvervet før dette Medlems Indtrædelse i Bestyrelsen. Jeg mener overhovedet, at der maa skjelnes mellem Selskabet som saadant paa den ene og de enkelte Bestyrelsesmedlemmer paa den anden Side, selv om Handelsborgerskab eller Handelsbrev for et Medlem af Bestyrelsen er Betingelse for Selskabets egen Handelsret. Ellers vil man, saavidt skjønnes, aabne Døren for et cacheret Udleie af Handelsborgerskab.

Om den Opfatning, jeg her har gjort gjældende, tillige med nødvendig Konsekvents medfører, at et Aktieselskab uden Hensyn til senere indtrædende Forandringer i Handelslovgivningen altid vil kunne udøve Handelsret i samme Omfang, som et ved dets Oprettelse for nogen enkelt af dets Bestyrelsesmedlemmer erhvervet Handelsborgerskab giver Adgang til, er et Spørgsmaal, som her ikke foreligger, og som jeg derfor finder det ufornødent at udtale mig om.

Efter det Anførte vil jeg altsaa votere for, at Anken tages tilfølge, og at Tiltalte overensstemmende med Paastanden for Meddomsretten fældes for ulovlig Handel. med Vin. Da jeg imidlertid efter den stedfundne Konferance har Grund til at antage, at min Opfatning ikke deles af de øvrige Voterende, finder jeg det ufornødent at formulere særskilt Konklusion.

Sluttelig ønsker jeg at tilføie den Bemærkning, at jeg, selv om min Opfatning af Sagens principielle Spørgsmaal faldt sammen med de øvrige Voterendes, vilde have fundet at maatte votere for Dommens

Ophævelse, idet jeg nemlig ikke kan finde, at Domsgrundene, saaledes som de foreligger, giver tilstrækkeligt Materiale for Frifindelse. Det forekommer mig nemlig, at de Oplysninger, som Domsgrundene meddeler om Frøken Ditlefsens Forhold til Forretningens Bestyrelse, ikke give tilstrækkeligt Materiale for den Antagelse, at hun i Virkeligheden, saaledes som Loven af 1873 § 1 fordrer, har Andel i Bestyrelsen. Vistnok udtaler Meddomsretten, at den anser det for at være paa det Rene, at Frøken Ditlefsen formelt og reelt er Medlem af Bestyrelsen af A/S. Værstad & Co. Men det angives ikke i Domsgrundene nærmere, paa hvilke faktiske Data denne Udtalelse er støttet. Og naar det videre i Domsgrundene heder, at hun har Adgang til at kontrollere Forretningens Drift og gjennemgaa dennes Bøger, ligesom hun er tilstede i Bestyrelsesmøder og undertegner Forhandlingsprotokollen, saa mener jeg, at dette ikke i og for sig er tilstrækkeligt til at statuere nogen virkelig Andel i Bestyrelsen. Og det samme gjælder efter min Mening ogsaa om den af Førstvoterende citerede § 3 i Selskabets Vedtægter. Jeg finder derfor, at der vilde været Føie til at ophæve Dommen for at faa bragt paa det Rene, af hvilken Beskaffenhed Frøken Ditlefsens Stilling til Forretningens Bestyrelse i Virkeligheden er.

Jeg har fundet Grund til at tilføie disse Bemærkninger, uagtet det efter det Standpunkt, jeg indtager i Sagen, ikke i og for sig er nødvendigt for mig at udtale mig om dette subsidiære Spørgsmaal.

Assessor C. Hansteen: Jeg er enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Med Hensyn til Spørgsmaalet om Augusta Ditlefsens Ret efter Handelsbrevet i sin fulde Udstrækning, altsaa ogsaa som indbefattende Ret til Vinsalg, med Hjemmel af Loven kan udøves af Aktieselskabet, af hvis Bestyrelse hun er Medlem, er jeg enig med Førstvoterende.

Derimod slutter jeg mig til Hr. Assessor Reimers subsidiære Bemærkninger og voterer altsaa for Ophævelse af Meddomsrettens Dom.

Justitiarius Løchen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

Tiltalte Kjøbmand Erik Karlsen Værstad er ved Politimesterens Tiltalebeslutning af 14 Marts 1903 sat under Tiltale til Fældelse efter Lov No. 2 af 18 Juni 1884 §§ 20 og 26 jfr. Lov No. 10 af 29 Juni 1888 sammenholdt med Skiens Kommunestyres Beslutning af 1899 for ulovlig Handel med Vin, Mjød eller Cider, idet han siden indeværende Aars Begyndelse har gjort sig skyldig i Smaasalg af en eller flere af de nævnte Varesorter fra Aktieselskabet Værstad & Co.'s Butik i Hjellen herstedes uden dertil at have havt Formandskabets Bevilling eller anden lovlig Hjemmel dertil. Aktieselskabet Værstad & Co. blev anmeldt til Handelsregistret den 10 November 1899 med Handel til Øiemed. Dets Aktiekapital er Kr. 5 000, fordelt paa 20 paa Navn lydende Aktier à Kr. 250.

Bestyrelsen bestaar for Tiden af Tiltalte Erik Værstad, Augusta Ditlefsen og Matheus Alteren. Dette er anmeldt til Handelsregistret den 3 Februar 1903.

Tiltalte har Ret til at tegne Firmaet.

Selskabet har til 1 Januar 1903 drevet Handel med Hjemmel af Tiltaltes Handelsborgerskab. Dette Handelsborgerskab medførte ikke Ret til at drive Smaasalg af Vin. Aktieselskabet har imidlertid indtil 1 Januar 1903 faaet Formand-

skabets Bevilling til saadant Udsalg. Formandskabet har dog nægtet Selskabet saadan Bevilling for 1903.

I Selskabets Bestyrelsesmøde den 30 December 1902 blev Augusta Ditlefsen indvalgt som Medlem af Bestyrelsen, hvilket er anmeldt til Handelsregistret den 20 Januar 1903.

Hun erklærede sig i samme Møde villig til, at hendes Handelsbrev til Skien af 15 September 1877 benyttedes som Hjemmel til at drive Handel med Vin og Cigarer, foreløbig for et Tidsrum af 5 Aar. Selskabet har fra 1 Januar 1903 drevet Handel med Hjemmel af Augusta Ditlefsens Handelsborgerskab og herunder Smaasalg af Vin.

Dette Handelsborgerskab medfører nemlig ogsaa Ret for hende til at drive Handel med Vin.

Retten anser det at være paa det Rene, at Augusta Ditlefsen formelt og reelt er Medlem af Bestyrelsen af A/S Bærstad & Co.

Hun har for Tiden 8 Aktier, hvorfor der er givet fuldt Vederlag og har Adgang til at kontrollere Forretningens Drift og gjennemgaa Forretningens Bøger, ligesom hun er tilstede i Bestyrelsesmøder og undertegner Forhandlingsprotokollen. Paa den anden Side er det paa det Rene, at det er Tiltalte, der er Forretningens Disponent eller Bestyrer, og som saadan har det daglige Indseende med Forretningen og forestaar Indkjøb og Salg af Varer, ligesom han har Forretningens Signatur.

Tiltalte er derhos Aktionær, idet han har 10 Aktier i Selskabet.

Det Spørgsmaal, som i denne Sag foreligger til Afgjørelse, er, om det er tilstrækkelig for Selskabets Udøvelse af Vinret efter Augusta Ditlefsens Handelsbrev at Augusta Ditlefsen er Medlem af Bestyrelsen, eller om hun maa have fuldstændig Hals og Haand over Selskabet, idet hun maa formelt og reelt lede Forretningen og ikke i saa Henseende kunde overstemmes af de øvrige Aktionærer. Tiltalte paastaar, at det er tilstrækkeligt, at Augusta Ditlefsen er Medlem af Bestyrelsen. Han anser sig derfor ikke skyldig til Straf efter Tiltalebeslutningen.

Fra Paatalemyndighedens Side anføres det, at det er Tiltalte, der faktisk har ledet Forretningen, hvorfor der ikke er Adgang for Selskabet at benytte andet Handelsborgerskab end Tiltaltes, hvilket Handelsborgerskab ikke medfører Ret til Salg af Vin. Det paastaaes videre fra Paatalemyndighedens Side, at Augusta Ditlefsens Optagelse i Aktieselskabets Bestyrelse er et Proformaarrangement, foretaget for at omgaa Formandskabets Beslutning om Nægtelse af Vinbevilling for Selskabet. Retten finder det bevist, at Grunden til, at Augusta Ditlefsen blev valgt som Medlem af Bestyrelsen, væsentlig var, at Selskabet derved skulde faa Adgang til at sælge Vin, men det kan ikke indsees, at dette kan kaldes et Proformaarrangement, naar det er paa det Rene, at hun formelt og reelt er Medlem af Bestyrelsen.

At Augusta Ditlefsen har modtaget noget Vederlag af Selskabet, derved at hun indtraadte i Bestyrelsen og erklærer sig villig til at lade Selskabet drive sin Virksomhed med hendes Handelsbrev er ikke bevist.

Retten finder, at det er tilstrækkeligt Hjemmel for Aktieselskabets Ret til at drive Salg af Vin, at en af Medlemmerne af Aktieselskabets Bestyrelse har Handelsborgerskab, der hjemler en saadan Ret. Efter Lov af 24 Mai 1875 § 1 er det i Handelsselskaber tilstrækkeligt, at en af de Deltagere, som har Andel i Bestyrelsen, har Handelsborgerskab eller Handelsbrev. Denne Bestemmelse antager Retten omfatter ethvert Selskab, som driver Handel, ogsaa Aktieselskaber, som har saadan Virksomhed.

Heller ikke kan det indsees, at Tiltalte har havt en anden faktisk Ledelse af af Selskabet end ovenfor nævnt.

Det er i nærværende Sag henvist til en Skrivelse fra Indredepartementet til Amtmanden i Bergenhus Amt af 5 Marts 1890, hvori det er udtalt, at Flors Ølsamlag er uberettiget til at sælge Vin, selv om dets Udsælger, der er handelsberettiget og meddelt Bevilling til Vinsalg, er Aktionær i Selskabet. Det i denne Skrivelse nævnte Tilfælde er imidlertid ganske forskjelligt fra nærværende. Flors Ølsamlags Virksomhed er nemlig for Udsalgets Vedkommende begrænset til Øl og det er klart, at dettes Virksomhed forsaavidt ikke kan udvides efter Udskjænkningsloven af 18 Juni 1884 § 25, 2.

Men en saadan Indskrænkning i Selskabets Virksomhed foreligger ikke i dette Tilfælde. Tiltalte maa derfor blive at frifinde.

Tiltalte findes derhos at burde tilkjendes i Erstatning for nødvendigt Forsvar Kr. 25. Retten anser det nemlig nødvendigt for Tiltalte at benytte en Forsvarer i en Sag som denne, hvor det væsentlig skyldes Forsvareren, at Tiltalte har kunnet fremholde det rigtige juridiske og faktiske Forhold, der har ledet til hans Frifindelse.

Tvist om Hjemstavnsret. En Underdommer i Henhold til Lov om Forkyndelser, Varsler m. m. dens § 25, jfr. § 27, ilagt en Bod til Statskassen.

Høiesterets Votering og Dom af 10 Oktober d. A. i Sagen, L.-No 26/2 1903: Nes Fattigkommission (Adv. Harald Nørregaard) mod Ringsaker Fattigkommission (Adv. Sigvald Jacobsen) og Vardals Fattigkommission (Adv. Georg Myhre).

Assessor Birkeland: Angaaende nærværende Sags Gjenstand, dens Parter og disses Paastande for Underretten skal jeg henvise til Præmisserne for den af Sorenskriveren i Nordre Hedemarken under 24 Marts 1899 afsagte Dom.

Ved denne blev Nes Fattigkommission tilpligtet at betale Citantskabet, Ringsaker Fattigkommission, det paastevnte Beløb Kr. 877,91 med lovlige Renter fra 29 Juli 1896; Processens Omkostninger blev ophævede.

Underrettens Dom paaankede Nes Fattigkommission for Trondhjems Overret, idet den som Modparter indstevnte saavel Ringsaker- som Vardals Fattigkommissioner, og nedlagde Paastand om Frifindelse for Ringsaker Fattigkommissions Tiltale med Tilkjendelse af Sagsomkostninger.

Ringsaker Fattigkommission paastod principalt Stadfæstelse af Underrettens Dom og subsidiært Vardals Fattigkommission refusionspligtig tilligemed Renter fra Paaklagen.

Vardals Fattigkommission paastod principalt Underretsdommen stadfæstet og subsidiært sig frifundet for Ringsaker Fattigkommissions Tiltale.

Ved Overrettens Dom af 7 Mai 1900 blev Underrettens Dom stadfæstet in terminis, hvorhos Nes Fattigkommission i Sagsomkostninger for Overretten tilpligtedes at betale Ringsaker Fattigkommission 100 Kroner. Sorenskriver P. E. Bredal blev i Henhold til Lov af 4 Juni 1892 § 25, kfr. § 27, ilagt en Bod til Statskassen, stor 20 Kroner.

Nes Fattigkommission har ved Stevning af 29 Oktober 1900 paaanket Sagen til Høiesteret og stevnet til at modtage Dom saavel

Ringsaker som Vardals Fattigkommissioner. Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

At Appellanten, Nes Fattigkommission, frifindes for Indstevnte Ringsaker Fattigkommissions Tiltale i denne Sag og hos denne tilkjendes Processens Omkostninger for alle Retter.

Ringsaker Fattigkommission har nedlagt saadan Pastand:

Principalt: At Overrettens Dom stadfæstes, og at Indstevnte Ringsaker Fattigkommission tilkjendes Processens Omkostninger for Høiesteret hos Appellantskabet.

Subsidiært: At Vardals Fattigkommission tilpligtes at betale Ringsaker Fattigkommission Kr. 877,91 — otte hundre sytti syv $^{91}/_{100}$ Krone — med 4 pCt. aarlig Rente deraf fra 25 Juli 1896, til Betaling sker, samt Processens Omkostninger for Høiesteret.

Endelig har Vardals Fattigkommission nedlagt saadan Paastand:

A. Ligeoverfor Nes Fattigkommission:
at Sagen afvises fra Høiesteret og at Vardal Fattigkommission hos Nes Fattigkommission tilkjendes Kost og Tæring, herunder ogsaa for de optagne Thingsvidner.

B. Ligeoverfor Ringsaker Fattigkommission:
Principalt: at Sagen afvises fra Høiesteret og at Vardal Fattigkommission hos Ringsaker Fattigkommission tilkjendes Kost og Tæring, herunder ogsaa for de optagne Thingsvidner.
Subsidiært: at Vardal Fattigkommission frifindes for Ringsaker Fattigkommissions Tiltale og hos denne tilkjendes Sagsomkostninger for Høiesteret, herunder ogsaa for de optagne Thingsvidner.

Til nærmere Oplysning om Mathias Eriksens Hjemstavnsforhold er efter Overrettens Dom optaget tre Thingsvidner, af Nes Thingsvidne paa Gjøvik 8 Januar og 5 Februar 1901, af Ringsaker paa Gjøvik 4 og 5 Juni s. A. og endelig af Nes den 2 December 1901.

Jeg skal først behandle Hjemstavnsforholdet Nes og Ringsaker indbyrdes.

Jeg er i Modsætning til de tidligere Instantser kommen til det Resultat, at Mathias Eriksen ikke har vundet Hjemstavnsret i Nes. Han kom 16 Aar gammel Høsten 1870 til Korslund i Nes, hvorhen hans Fader Erik Eriksen Vaaren samme Aar havde flyttet fra Ringsaker, og blev konfirmeret 1 Oktober 1871. Han søgte nu som vanligt i hans Samfundsstilling Arbeide og har været Møllergut paa Nedre Gjøvik Mølle samt i flere Aar underordnet Baadmand paa Mjøsen, naar der var aabent Vande. Hvorvidt der foreligger to Aars stadigt Ophold i Fattiglovens Forstand i Nes, regnet fra Vaaren eller Høsten 1870, afhænger af, naar Opholdet paa Nedre Gjøvik Mølle, af Varighed ca. $^1/_2$ Aar, efter Mathias's egen Forklaring, fandt Sted, enten Vinteren 1871—1873 og henimod Paaskétider sidstnævnte Aar eller først Sommeren 1872. Dette Ophold kan nemlig efter Mathias's Livsforhold i det hele ikke betragtes som et midlertidigt Fravær fra Nes.

Efter samtlige foreliggende Oplysninger finder jeg det ikke godtgjort, at Opholdet har været saa sent som i 1873, og Ringsaker maa efter min Mening have Bevisbyrden for, at Mathias skulde have erhvervet en ny Hjemstavn i Nes. Oplysningerne ere krydsende og Vidnerne tildels modsigende sig selv efter de forskjellige Tider for deres Afhørelse. Paa den ene Side eller for et Ophold paa Møllen i 1871—1872 staar Mathias's Søstre Elise og Juliane som 2 og 3

Thingsvidner i Januar 1901, fremdeles Petter og Anton Lie 7 og 8 Thingsvidner i Februar 1901, kfr. 9 Thingsvidne og antagelig tillige Baadfører Taale Hansen, kfr. dennes Forklaring som 5 Thingsvidne i Juni 1901, samt videre Petter Olsens endelige Forklaring som 8 Thingsvidne i samme Session. Paa den anden Side eller for et Ophold først i 1873 staar Møllemester Anton Olsen efter dennes sidste Forklaring som 6 Thingsvidne i Juni 1901 efter først at have forklaret sig anderledes, fremdeles hans Hustru 7 Thingsvidne samt maaske Gaardsgutten, 1 Kontravidne i Sessionen 5 Februar s. A. Erik Eriksen har forklaret sig forskjellig ved forskjellige Leiligheder, kfr. 4, 13 og 14 Thingsvidner i Juni 1901. Ingen af Vidnegrupperne finder jeg at kunne tillægge overveiende Vegt, og efter min Mening hviler der en uløst Uklarhed over, naar Opholdet paa Nedre Gjøvik Mølle i Virkeligheden har fundet Sted, hvilken Uklarhed som antydet maa gaa ud over Ringsaker. Da Erik Eriksens Familie i Februar 1874 flyttede fra Nes til Vardal, er det heller ikke godtgjort, at Mathias efter sit Ophold paa Møllen, om det forudsættes at have fundet Sted i 1871 og 1872, kan have havt sit Vinterophold hos Familien paa Nes for to Aars Vedkommende.

Efter det anførte og i Henhold til Appellanten Nes Kommunes Procedure og Paastand vil Nes være at frifinde for Ringsakers Tiltale i denne Sag, uden at der bliver Spørgsmaal om Nes's subsidiære Procedure her ved Retten, gaaende ud paa, at Mathias under enhver Omstændighed har vundet ny Hjemstavn i Vardal.

Som bemærket har Appellanten, Nes Fattigkommission, stevnt Vardal til Høiesteret ved Siden af Ringsaker til Modtagelse af Dom; men da Nes overhovedet ikke har nedlagt nogen Paastand mod Vardal, paastaar Vardal Sagen i Forhold til sig afvist fra Høiesteret.

Denne Afvisningspaastand maa jeg give Medhold. I ingen af Instantserne har Nes nedlagt nogen Domspaastand mod Vardal. Nes kunde heller ikke nedlægge saadan, da det ingen Udgifter har havt til Fattigforsørgelse for Mathias's Regning. En Varsling for Processens Skyld af Vardal maatte være fuldt tilstrækkelig af Hensyn til Nes's subsidiære Procedure, og Forholdet vedkommende Mathias's Hjemstavnsret Ringsaker og Vardal indbyrdes er Nes uvedkommende og uden nogen virkelig Interesse for det.

Som nævnt har Ringsaker subsidiært paastaaet, at Vardal ialfald er refusionspligtig, idet Vardal blev Mathias's endelige Hjemstavn. Mod en saadan subsidiær Paastand har Vardal i Høiesteret protesteret og har paastaaet dens Afvisning.

Da Ringsaker ikke har paaanket Overrettens Dom, i hvilken ligesaavel som i Underrettens implicite ligger, at Vardal er frifundet, og for Høiesteret saaledes heller ikke har stevnt Vardal som Modpart, antager jeg, at der ikke er processuel Adgang for Ringsaker til at gjøre den nævnte Paastand gjældende. Loven af 10 Juli 1894 giver i Fattigsager, hvor Forsørgelsespligten kan paahvile en af flere Kommuner, Adgang til at sagsøge samtlige for en af de forskjellige Retskredse. Men denne Undtagelse fra Reglerne om Værnething kan ikke gjælde Fritagelse for Reglerne om Appel til Ankeinstans for at kunne opnaa Forandring og for Stevnemaal til den, mod hvem Paastand nedlægges. Det ved Overretten passerede, hvor en lignende Paastand fra Ringsakers Side ikke blev mødt med Protest fra Vardal, kan jeg i de nævnte Henseender ikke tillægge nogen bindende Betyd-

ning for den senere Ankeinstants, Høiesteret. Ringsakers subsidiære Paastand her for Retten vil saaledes efter min Mening være at afvise.

Vardal har endelig i Forbindelse med sine Afvisningspaastande paastaaet sig tilkjendt Kost og Tæring hos Ringsaker og Nes.

Jeg finder Afgjørelsen af dette Spørgsmaal adskillig tvivlsom. Men da Vardals processuelle Optræden ved Overretten vistnok har foranlediget den processuelle Stilling, Sagen er givet eller har faaet her ved Retten, og da Vardal som stevnt kun for Processens Skyld havde Opfordring til og efter min Mening rimeligvis ogsaa vilde have afgivet Møde i Høiesteret for at varetage sit Tarv, hvilket er skeet for samtlige Thingsvidners Vedkommende, vil jeg votere for, at Kost og Tæring ikke tilkjendes.

Processens Omkostninger Nes og Ringsaker imellem antager jeg bør ophæves.

Med Hensyn til den Underdommeren ilagte Mulkt, der findes at være stemmende med Lovens Paabud, vil Overrettens Dom være at stadfæste uden Anbefaling til Benaadning.

Konklusion:

Forsaavidt angaar Vardals Fattigkommission, afvises Sagen fra Høiesteret, i Forhold til Ringsakers Fattigkommission paa Grund af manglende Ankestævning og i Forhold til Nes Fattigkommission, fordi Høiesteretsstevningen ikke er lovligt forfulgt.

Nes Fattigkommission bør for Ringsakers Fattigkommissions Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for alle Retter ophæves.

Forsaavidt angaar den Sorenskriver Bredal ved Overrettens Dom ilagte Bod, bør denne Dom ved Magt at stande.

Assessor V. Scheel: Hvad angaar Spørgsmaalet om at tillægge Vardals Fattigkommission Kost og Tæring, kan jeg nok medgive, at Billighed, af de af Førstvoterende anførte Grunde, til en vis Grad kan synes at tale for, at der ikke paalægges Nes eller Ringsaker Fattigkommissioner at svare saadan Erstatning. Men disse Hensyn har dog for mig ikke den Vegt, at jeg finder, at de kan komme i afgjørende Betragtning, og jeg vil derfor votere for, at Vardals Fattigkommission tillægges Kost og Tæring saavel ligeoverfor Nes som ligeoverfor Ringsaker. Ved Ansættelsen af det Beløb, som saaledes bliver at tillægge Vardal, finder jeg imidlertid, at Vardals Omkostninger i Anledning af de efter Overretsdommen optagne Thingsvidner ikke bør komme i Betragtning. Vardals Fattigkommission mødte nemlig ved disse Thingsvidner uden at gjøre nogen Bemærkning eller tage noget Forbehold i Anledning af, at den var stevnt som Part og ikke varslet alene for Processens Skyld. Og der er efter min Mening Grund til at antage, at Vardals Fattigkommission vilde have mødt ved disse Thingsvidner, selv om den alene havde været varslet for Processens Skyld. Thi de Oplysninger, som maatte fremkomme under Thingsvidnerne, kunde lettelig forudsees at kunne blive af Betydning ogsaa for fremtidige Refusionskravs Skyld. Det er i saa Henseende for Høiesteret anført, at foruden det Beløb, som nærværende Sag angaar, er der andre Beløb, om hvis Refusion der kan blive Spørgsmaal.

I Henhold til denne min Betragtningsmaade finder jeg, at det Beløb, som tillægges Vardal i Kost og Tæring, passende kan ansættes

til 500 Kroner, hvilket Beløb jeg finder passende bør fordeles lige paa Nes og Ringsaker.

Iøvrigt er jeg i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Motzfeldt: Jeg er enig med Førstvoterende saavel i hans Afgjørelse af Forholdet mellem Ringsaker og Nes Fattigkommissioner som i hans Afvisning af Sagen ved Høiesteret, forsaavidt angaar Vardal Fattigkommissions Forhold til Ringsaker og Nes Fattigkommissioner, og jeg tiltræder i det Væsentlige hans Begrundelse deraf.

Jeg er derimod enig med Andenvoterende deri, at der ikke er Grund til at fritage Ringsaker og Nes for den almindelige Følge af en Sags Afvisning, nemlig Ilæggelse af Kost og Tæring til Modparten, naar denne efter Stevnemaal har været nødt til at møde eller efter nedlagt Paastand været nødt til at behandle Sagen i Realiteten. Men jeg finder ikke det af Andenvoterende nævnte Beløb tilstrækkeligt eller de af ham anførte Grunde fyldestgjørende for at sætte Beløbet saa lavt. Om Vardals Fattigkommission og Nes Fattigkommission kun havde været stævnt for Processens Skyld og ligeledes kun for Processens Skyld været stævnt til Thingsvidnerne, antager jeg, at saalænge Overrettens Dom, hvorved Vardal var frifundet, ikke af Ringsaker var paaanket, og Stævning til Høiesteret ikke af Ringsaker var Vardal forkyndt, vilde Vardal ikke have fundet Grund til at paatage sig de ganske betydelige Omkostninger, der er forbundne med at møde ved fire Thingsvidnesessioner og afgive Møde i denne vidtløftige Sag i Høiesteret. Dette vilde jo nemlig da kun ske af Hensyn til Muligheden af, at Ringsaker — trods de frifindende Under- og Overretsdomme — alligevel engang i Fremtiden skulde ville optage Spørgsmaalet ligeoverfor Vardal for senere Udlæg vedkommende Mathias til ny Behandling. Og jeg kan heller ikke finde Grund til at fritage de to nævnte Fattigkommissioner for Kost og Tæring af Hensyn til, hvad der ved Overretten var passeret. Om Vardal Fattigkommission der havde undladt at protestere mod den Form, hvori Sagen forelaa, og dette skal betragtes som en Vedtagelse, saa kunde denne Vedtagelse ialfald kun gjælde for Overretten og ikke som en Vedtagelse for al Sagens fremtidige Behandling. Isaafald vilde jo nemlig ogsaa Vardals Advokat været hindret fra strax, da Høiesteretsstevningen blev ham forkyndt, at protestere mod at ville tage saadan Fremgangsmaade fra Modpartens Side for Høiesteret som lovlig og — gyldig. Men dette kan ikke antages. Jeg mener, at man burde have indseet, at Vardal Fattigkommissions Sagfører for Overretten ikke har været opmærksom paa de Feil, der var begaaede, og af den Grund ikke protesteret. Men vil man regne paa, at Vardals Advokat for Høiesteret ogsaa skal være opmærksom paa Feilene, om de her gjentages, faar man selv bære Følgerne, om man heri tager feil. — Vardals Advokat har staaet her i Skranken i 4 Dage og derhos mødt ved 4 Thingsvidnesessioner paa Gjøvik, hvad der efter hans Anførsel i Skranken har foranlediget et Fravær af 11 Dage og Reiseudgifter til et Beløb af nær 200 Kroner. Jeg antager da, at Kost og Tæring ikke bør sættes til et mindre Beløb end 1 000 Kroner.

Extraordinær Assessor, Advokat Meidell: Med Hensyn til den Sorenskriver Bredal ved Overrettens Dom ilagte Mulkt skal jeg bemerke, at udenfor de Antydninger, der findes i Overretsdommens Præmisser, er intet dokumenteret angaaende Sorenskriverens Forhold.

Jeg mener, at under disse Omstændigheder mangler Høiesteret processuel Adgang til overhovedet at udtale sig om bemeldte Mulkt. Det heder nemlig i Lov af 4 Juni 1892 § 27, at det alene er, „forsaavidt hertil efter Dokumentationen er Anledning", at høiere Ret har Anledning til paa Embeds Vegne at paase Lovens Forskrifter om Udsættelse overholdte. Jeg maa forstaa dette saaledes, at naar de i civile Sager mødende Advokater finder det ufornødent at dokumentere noget om Underdommerens Forhold, er dermed Anledning for Høiesteret til at udtale sig om dette Punkt afskaaret. I almindelige civile Sager gjælder efter min Opfatning en anden Regel end den, Forordningen af 3 Juni 1796 §§ 35 og 39 opstillede om, at det i kriminelle Sager skulde være Aktors og Defensors Pligt og i beneficerede Sager den beskikkede Sagførers Pligt at gjøre Høiesteret opmærksom paa og besørge den fornødne Dokumentation, angaaende hvad der kunde give Anledning til Mulkt i Anledning af processualia. Nogen saadan Pligt paahviler i almindelige civile Sager ikke de Sagførende, og naar de da undlader den omhandlede Dokumentation, kan jeg ikke indse, at Høiesteret har nogen Adgang til paa egen Haand at supplere Dokumentationen. Jeg mener derfor, at Overrettens Dom med Hensyn til Sorenskriver Bredals Forhold er at anse som ikke paaanket, og at Dommen følgelig kun kan godkjendes, forsaavidt paaanket er.

Med Hensyn til Sagens øvrige Spørgsmaal er jeg i det Væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor V. Scheel. Jeg mener, at naar nogen vil hos sin Modpart paastaa Kost og Tæring, fordi Sagen afvises paa Grund af begangne formelle Feil, saa er der ved Bestemmelsen af Kost og Tæringsbeløbet at tage væsentlig Hensyn til, om vedkommende Part ved sin egen Optræden har foranlediget, at Omkostningerne er blevet større, end de havde behøvet at blive. Jeg vil selvfølgelig ikke gaa saa langt som til at hævde, at den, der vil fremsætte en formel Indsigelse, har nogen Forpligtelse til paa Forhaand at gjøre sin Modpart opmærksom derpaa. Men naar som i nærværende Sag Møde afgives ved Thingsvidne, Modvidner fra vedkommende Parts Side føres i det samme Thingsvidne, der er tilstevnt af den anden Part, og naar det da ikke i mindste Maade antydes, at det er Tanken at ville paabyrde den anden Thingsvidneomkostningerne paa Grund af formelle Feil ved Høiesteretsstevningen, saa mener jeg, at vedkommende Part selv bliver medtilregnelig i, at der paadrages Udgifter.

Med Hr. Assessor V. Scheel er jeg derhos enig i, at efter hvad der er anført om, at Ringsakers Refusionskrav ikke indskrænker sig til det Beløb, nærværende Sag angaar, taler al Sandsynlighed for, at Vardals Interesse tilsagde Møde ved Thingsvidnerne ganske uanseet den enkelte verserende Sag. For at Omkostningerne ved Thingsvidnerne skulde kunne paabyrdes som Kost og Tæring Nes eller Ringsaker, maatte det under disse Omstændigheder ialfald til en vis Grad sandsynliggjøres, at Vardal ikke vilde have mødt under Thingsvidnerne, om Hovedstevningen havde været anderledes formet, end den er. Særlig dernæst under Hensyn til den Maade, hvorpaa Vardal, som af Hr. Assessor Scheel nævnt, er optraadt under Overretsproceduren, mener jeg, at man vanskelig kan komme fra, at Vardal for en stor Del kan takke sig selv for, at Omkostningerne ved Bevisoptagelsen for Vardal er blevet saa store, som Tilfældet er. Under de forhaandenværende Omstændigheder er der ved Bedømmelsen af hvad der kan ansættes som passende Kost og Tæringsbeløb, derfor

efter min Opfatning fuld Anledning til at tage Hensyn til, at det efter Vardals Advokats egen Erklæring for Skranken først er ved Mødet her i Høiesteret, at Modparterne er blevne gjort opmærksomme paa, at det var Tanken at paastaa Kost og Tæring.

Assessor Reimers: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er enig med Hr. Assessor Motzfeldt.

Assessor C. Hansteen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Subsidiært vil jeg bemerke, at jeg, hvad Beløbet af Kost og Tæring angaar, naar saadan skal tilkjendes, er enig med Hr. Assessor V. Scheel.

Assessor Birkeland: Efter den faldne Votering har jeg at udtale mig om Størrelsen af den Kost og Tæring, der er at tilkjende Vardal hos Nes og Ringsaker. Idet jeg finder, at Kost og Tæring rettest begrændses til Hovedsagen, uden at Thingsvidnerne kommer i Betragtning, voterer jeg for samme Beløb som Hr. Assessor V. Scheel, 500 Kroner, at fordele lige paa Nes og Ringsaker.

Assessor Reimers: Da jeg har voteret for, at Kost og Tæring ikke tilkjendes Vardals Fattigkommission, har jeg fundet det ufornødent subsidiært at udtale mig om Beløbet af den Kost og Tæring, som efter Pluralitetens Votum bliver at tilkjende denne Indstevnte. Jeg har nemlig anseet det som en Selvfølge, at mit Votum i intet Tilfælde kunde tages til Indtægt for et høiere Beløb end det mindste, hvorom der efter Pluralitetens Votum kunde blive Spørgsmaal.

I Henhold til den passerede Votering blev derefter afsagt saadan

Dom:

Forsaavidt angaar Vardals Fattigkommission, afvises Sagen fra Høiesteret, i Forhold til Ringsakers Fattigkommission paa Grund af manglende Ankestevning og i Forhold til Nes Fattigkommission, fordi Høiesteretsstevningen ikke er lovligt forfulgt.

I Kost og Tæring betaler Ringsakers og Nes Fattigkommissioner til Vardals Fattigkommission hver 250 — to hundrede og femti — Kroner.

Nes Fattigkommission bør for Ringsakers Fattigkommissions Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for alle Retter ophæves mellem de sidst nævnte Parter.

Forsaavidt angaar den Sorenskriver Bredal ved Overrettens Dom ilagte Bod, bør denne Dom ved Magt at stande.

Underrettens Dom er saalydende:

Ved Stevning inkamineret den 3 Oktober 1890 og efterat Sagen i Forveien var behandlet saavel i Nes, som Vardals Forligelseskommissioner, sagsøger Citantskabet forannævnte Fattigkommissioner til i Anledning Forsørgelse af Mathias Eriksens Familie at refundere Citantskabet Kr. 877,91 og er Paastanden

principalt: At Nes Fattigkommission tilpligtes at betale Beløbet,

subsidiært: At Vardals Fattigkommission tilpligtes at betale Beløbet,

hvorhos i begge Tilfælde paastaaes Renter fra Paaklagen samt Sagsomkostninger.

Som allerede nævnt gjælder Søgsmaalet Refusion af Udlæg til nu afdøde Mathias Eriksens Familie, og er det nævnte Personers Hjemstavn, der er Processens Gjenstand.

Mathias Eriksen var Søn af Erik Eriksen, der efter forskjellige Flytninger saavel fra det ene til det andet Herred som ogsaa inden et og samme, tilsidst havnede paa Pladsen Korslunden i Nes, hvor han kom Vaaren 1870. Dette maa ansees bragt fuldkommen paa det rene, eftersom der foreligger Attest fra Sognepresten i Nes, om at Mathias Eriksen (Søn af Erik Eriksen) den 1 Oktober 1871 blev konfirmeret i Nes Kirke, hermed sammenholdt Attest fra Skolelærer G. Olsen, om at Mathias Eriksen begyndte paa Atteſtudstederens Skole i November 1870 og fortsatte til 3 Mai 1871, hvilket Aars Høst, se Sognepræstens Attest, han blev konfirmeret.

Det næste Spørgsmaal, der skal løses, er, hvorlænge Erik Eriksen boede paa Korslunden, og specielt, om det var længe nok til i Nes at vinde Hjemstavnsret. Retten anser det bragt udenfor al Tvil, at saa er Tilfældet, dette er den røde Traad, der gaar gjennem den mellem Sagens Parter før Søgsmaalet førte Korrespondance, der medfølger Sagen, — og den hele Familie gaar ogsaa ud fra dette som givet. Vistnok er Eriks Døtre Juliane og Elise noget upaalidelige i denne Henseende, eftersom de aabenbart blander Faderens Ophold i Nes og Naboherredet Ringsaker sammen; men Erik selv prover med Bestemthed, at han boede nær 3 Aar paa Korslund, og ligesom der ikke foreligger Antydning om, at man har villet paavise noget andet Sted, hvor Erik i denne Tid har været, saaledes har Anne Torgersdatter i Retsſessionen den 2 Februar 1898 med Bestemthed provet, at Erik Eriksen i 1874 kom flyttende til Vestbystuen i Vardal. Vidnet siger nemlig, at hun kom til Vestby den 2 Mai 1874, og da var Erik kort før kommen til Vestbystuen, hermed sammenholdt, at det var til dette Sted i Vardal, at han flyttede fra Korslunden.

Aldenstund Erik Eriksens Prov er i fuld Overensstemmelse med de øvrige foreliggende Oplysninger, fæster ikke Retten sig noget ved den Omstændighed, at Thingsvidnedommeren har tilført Protokollen, at hans Edsfæstelse var forbundet med nogen Vanskelighed, saameget mindre som Vardals Sagfører har oplyst, at Vanskeligheden skriver sig fra en Feil ved hans Taleorgan.

Før Retten forlader denne Side af Sagen, vil den ikke lade ubemerket, at hvis det ikke forholder sig saaledes som her antaget, at Erik Eriksen boede nær 3 Aar paa Korslund, vilde der antagelig fra Nes Fattigkommissions Side været bragt andet og mere i Marken end en simpel Benægtelse af, at Erik Eriksen havde erhvervet Hjemstavnsret i Nes.

Efterat Retten med Henvisning til foranstaaende er kommen til det Resultat, at Erik Eriksen, da han i 1874 fraflyttede Nes, havde Hjemstavnsret der, er det næste Spørgsmaal, om dette ogsaa var Tilfældet med Sønnen Mathias, og herom kan der neppe være Tvivl; thi at Sønnen, saalænge Skolepligten varer og indtil Konfirmationen har Faderens Hjemstavn, vil ingen bestride.

Er det altsaa givet, at Mathias Eriksen i 1874 havde Hjemstavnsret i Nes er næste Spørsmaal — og det er dette, som er Sagens Kjerne — om Mathias senere har erhvervet nogen ny. Indstevnte Nes Fattigkommission formener dette, og hævder i den Anledning, at Mathias fremdeles følger Faderens Hjemstavnsret, og da denne nu har erhvervet en ny, nemlig i Vardal, følger heraf, at denne ogsaa er Mathias's.

I ovennævnte Anledning, skal Retten bemærke, at Mathias's Fader Erik Eriksen vistnok efter 1874 har erhvervet Hjemstavnsret i Vardal, men Retten kan ikke finde, at Spørgsmaalet hermed er løst.

Under Thingsvidnet i Gjøvik forklarer Erik, at Mathias, lige indtil Vidnet flyttede til Vardal, havde Tilhold hjemme, og fulgte altsaa ikke med did (Vardal). Mathias havde nemlig 1 Aar før den Tid begyndt at ernære sig med at være med Baadmænd. Han var snart med den ene snart med den anden Baadmand. Tilhold havde han paa Korslund, Mathias fulgte altsaa ikke med Faderen til

Vardal; han var nemlig da allerede flyttet fra Forældrehjemmet, men ingenlunde til Vardal, nu efter Vidnets Forklaring til Nedre Gjøviks Mølle, hvor han havde Tilhold; hvor han senere havde dette, kan Vidnet ikke oplyse, da Mathias atter begyndte med Baadfart, først med en af Jernbanedampskibenes Slæbebaade og antagelig senere med Taale Hansen, med hvem han var i flere Aar. Og i Overensstemmelse med, hvad der i det foregaaende er gjengivet af Erik Eriksens Forklaring, er saavel Datteren Juliane som Elise og Baadmand Taale Hansen, hvad omhandlede Spørgsmaal angaar.

Fastholder man nu, at Mathias, da Faderen forlod Korslund, allerede havde forladt Hjemmet, og efter det foregaaende altsaa ikke er tilflyttet Vardal, vil det blive vanskeligt at paavise, at han senere er tilflyttet Vardal og paa en saadan Maade opholdt sig sammesteds, at han der har erhvervet Hjemstavnsret. Vistnok gaar Søstrene Juliane og Elises Forklaring ud paa, at Faderens Hjem i Vardal ogsaa var Sønnens; men ligesom disse Vidner kun leilighedsvis har været hjemme (den af Søsteren Eline afgivne og under Sagen omhandlede Erklæring har Retten ikke fundet blandt Sagens Dokumenter) og derved faaet liden Anledning til at erhverve sig nogen paalidelig Kundskab om, hvad der foregik i Hjemmet, saaledes er deres Prov paa det bestemteste modsagt af de Vidner, som Vardals Fattigkommission har ladet afhøre i Sessionerne den 2 Februar og 4 August 1898, og hvilke Vidner havde en ganske anden og bedre Anledning til at blive bekjendt med Forholdene i Erik Eriksens Hjem. Kommer nu hertil, at denne som Vidne har forklaret, at Mathias aldrig havde Tilhold i hans Hjem, efter at han var tilflyttet Vardal, og at hans Besøg der var ganske korte, saa at Vidnet ikke engang kan huske, at han var der nogen Nat, saa bliver der rokket ganske alvorligt ved det af Nes Fattigkommission fremførte Bevis for sin Paastands Rigtighed. Vistnok har Vidnets Hukommelse i en Henseende svigtet ham, eftersom det maa ansees bevist, at Mathias har ligget syg hjemme; men da Vidnet ikke kan sees herom at være spurgt, er det noksaa naturligt, at han ikke herom har forklaret sig, ligesom Retten i denne Forbindelse vil have bemærket, at den Omstændighed, at et fra Hjemmet udflyttet Barn i Sygdomstilfælde kommer tilbage og forbliver der, ikke formenes at kunne øve nogen Indflydelse paa Afgjørelsen af Spørgsmaal som det her foreliggende.

Hvad der under Proceduren fra forskjelligt Hold har været hævdet, at Loven ikke kræver stadigt Ophold, forat der kan vindes Hjemstavn i en Kommune, da er Retten ganske enig heri, da Manges Livsstilling isaafald vilde umuliggjøre Erhvervelse af Hjemstavn; men hertil er at bemærke, at i saadanne Tilfælde maa dog en paaviselig Flytning være foregaaet, og ialfald maa der foreligge noget positivt, der peger hen paa, at det har været angjældende Persons Mening at tage Ophold i vedkommende Kommune. Noget saadant foreligger imidlertid ikke her, og naar der har været gjort noget Væsen af, at der i Faderens Hjem i Vardal fandtes et Par Mathias tilhørende Bøger, da skal Retten bemærke, at der ikke foreligger nogen Oplysning om, hvorledes Bøgerne er kommet der, enten bragt did af Mathias selv, eller, hvad der er det rimeligste, eftersom Mathias allerede i Korslunden var fraflyttet Hjemmet, været med blandt Faderens Effekter, da denne flyttede fra sidstnævnte Sted til Vestbystuen i Vardal.

Med Henvisning til foranstaaende er Retten kommen til det Resultat, at Ringsaker Fattigkommission vil faa sig tilkjendt det paastævnte Beløb hos Nes Fattigkommission. Da dette er den principale Paastand, vil intet Hensyn blive at tage til den subsidiære.

Procesomkostninger antages at kunne hæves.

En Person, der var sat under Tiltale for Overtrædelse af Stedets Politivedtægter, som formentlig skyldig i at have fornærmet privat Person paa Landeveien ved Skrig og uforskammede Ord, frifunden. Den Fornærmede paaanker Sagen til Høiesteret, men Anken afvises, da Tiltaltes Forhold ikke var paatalt som Fornærmelse mod Person, men som Politiforseelse mod den offentlige Orden.

Høiesterets Votering og Dom af 17 Oktober d. A. i Straffesag L.-No. 82/2 1903: Gaardbruger Olaf Robert (Adv. Jørgen Smith) mod Gaardbruger Martinius Berg (Adv. Vilhelm Heiberg).

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Ved Beslutning, udfærdiget af Fogden i Jarlsberg den 27 Juli 1901, blev Gaardbruger Martinius Berg sat under Tiltale til Fældelse efter §§ 2 og 3 i Politivedtægterne for Strømmen af 27 September 1895, for paa offentlig Vei at have forulempet forbifarende, idet han den 3 f. M. har forfulgt Gaardbruger Olaf Robert paa Veien fra Svelvig til Ebbestad med Skrig og uforskammede Ord, hvorhos han gjentagende Gange har stoppet op foran Olaf Roberts Hus og forulempet saavel Robert som de andre i Huset boende.

I de paaberaabte Politivedtægters § 2 heder det:

„Paa offentlig Vei, langs dens Kanter og Skraaninger eller i dens umiddelbare Nærhed maa der ikke foregaa Slagsmaal, Skrigen, Raaben, høirøstet Sang eller anden larmende, voldsom eller fornærmelig Adfærd, hvorved den offentlige Orden forstyrres eller de forbipasserende eller omkringboende forulempes."

Vedtægternes § 3 er saalydende:

„Ingen maa uden fyldestgjørende Grund banke paa anden Mands Port, Dør eller Vindu, ringe paa Port eller Dørklokke eller foretage andre Handlinger, hvorved Beboerne forstyrres."

Ved Meddomsrettens Dom af 22 Oktober 1901 blev Tiltalte frifunden for Paatalemyndighedens Tiltale.

Meddomsretten fandt det vistnok bevist, at Tiltalte havde forulempet Olaf Robert saaledes som i Tiltalebeslutningen anført, men fandt derhos, at den Vei, hvor dette var skeet, ikke kunde ansees som offentlig i Vedtægtens Forstand.

Forsaavidt angaar det andet Punkt i Tiltalebeslutningen, fandt Meddomsretten det bevist, at Tiltalte samme Dag, den 3 Juni 1901, om Aftenen lige ved Roberts Hus havde, idet han befandt sig paa Veien udenfor dette, forulempet Roberts Hustru, der da var i Huset, ved paa en fornærmelig Maade at omtale hendes Mand; men Retten ansaa ikke dette Forhold at gaa ind under Vedtægtens § 3 og fandt af samme Grund som for førstnævnte Punkts Vedkommende, at heller ikke § 2 kunde komme til Anvendelse.

Under 24 Oktober 1901 henvendte Olaf Robert sig til Fogden i Jarlsberg med Anmodning om, at Dommen maatte blive paaanket, men modtog den 12 November næstefter Meddelelse fra Fogden om, at Sagen ikke vilde blive paakjæret fra hans Side. Robert har derefter selv paaanket Sagen, hvortil han mener at have Adgang efter Straffeprocesslovens § 94. Han finder, at vedkommende Paragrafer i Vedtægterne er feilagtig fortolkede af Meddomsretten.

Anken er af Kjæremaalsudvalget under 18 Januar 1902 henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Fra Forsvarets Side er principalt nedlagt Paastand om Ankens Afvisning, idet der gjøres gjældende, at Robert ikke kan ansees kompetent til at anke.

Jeg maa erklære mig enig heri. Tiltaltes Forhold er ikke blevet paatalt som Fornærmelse mod Robert, men som Politiforseelse, som en Forgaaelse mod den offentlige Orden. Det vil naturligvis meget ofte være Tilfældet, at Handlinger, der er Forgaaelser mod den offentlige Orden, tillige er strafbare Fornærmelser mod en Privatmand. Men ligeoverfor den førstnævnte Side ved en saadan Handling, nemlig at den er Forgaaelse mod den offentlige Orden, er den Private at betragte som udenforstaaende. Undlader det Offentlige Paatale, vil derfor den Private ikke kunne tiltale Gjerningsmanden til Fældelse efter vedkommende Ordensforskrift. Og ligesaalidt vil han, om det Offentlige efter at have reist Tiltale til Fældelse efter en saadan Forskrift, akkviescerer ved en frifindende Dom, kunne paaanke denne. I Overensstemmelse med, at den Private saaledes er helt udenforstaaende ligeoverfor Gjerningen som Politiforseelse betragtet, er det da ogsaa, at han efterat den er straffet som saadan, vil kunne paatale den i dens Egenskab af strafbar Fornærmelse mod ham.

Jeg voterer efter dette for Ankens Afvisning. Til at ilægge Olaf Robert noget Erstatningsansvar for Omkostninger til det Offentlige finder jeg ikke tilstrækkelig Føie.

Konklusion:

Anken afvises, fordi Gaardbruger Olaf Robert ikke har Adgang efter Straffeprocesslovens § 94 til at paaanke Meddomsrettens Dom. Forsvarer for Høiesteret, Advokat Vilhelm Heiberg, tillægges i Salarium 40 — firti — Kroner, der udredes af Statskassen.

Extraaordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og skal alene tilføie, at der her er Tale om en Bestemmelse i en Politivedtægt; og i Form af Vedtægt kan efter Loven kun saadanne Bestemmelser fattes, der tilsigter at ordne de under Ordens- og Sædelighedspolitiet hørende Anliggender. Der vil saaledes ikke engang være Adgang til gjennem Vedtægt at sætte Straf for Fornærmelser mod Private som saadanne.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Jeg er paa samme Maade som Hr. Assessor H. Scheel enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Advokat Mejdell: Ligesaa, idet jeg ligesom de tidligere Voterende lægger væsentlig Vægt paa, at nærværende Sag angaar Overtrædelse af Vedtægter, fattede i Henhold til Lov af 26 Mai 1866 § 1, med Tillægslove af 17 Juni 1869, 28 Mai 1881 og 6 Juni 1891. Anderledes vilde Sagen kunne have stillet sig, hvis der for Handlingens Strafbarhed fandtes anden Hjemmel. Se som Exempel paa Forseelser mod den almindelige Orden, der tillige kan paatales af den Private, den nye Straffelovs § 350, sidste Led. Kfr. § 355, der ogsaa giver Exempel herpaa.

Assessor V. Scheel: Jeg er ligeledes enig med Førstvoterende paa samme Maade som Andenvoterende.

Extraordinær Assessor, Professor Platou: Jeg er ligeledes enig med Førstvoterende paa samme Maade som Andenvoterende.

Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om, hvorvidt den, der lovligen uden forudgaaende Anmeldelse har paabegyndt et Byggeforetagende og med dette er kommet langt paa Vei, er forpligtet til, naar en ny Bygningslov gjøres gjældende paa Stedet, da strax at indsende Anmeldelse til Bygningskommissionen.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 24 Oktober d. A. i Sagen, L.-Nr. 45/2 1903: Straffesag mod Guthorm Aanensen Surteland (Aktor til Prøve: Overretssagfører J. E. Christensen. Forsvarer Adv. F. Borgen.

Assessor Motzfeldt; Ved Tiltaleordre af Politimesteren i Kristianssand blev Gaardbruger G. Surteland sat under Tiltale til Fældelse efter Lov om Bygningsvæsenet af 27 Juli 1896 § 85 kfr. kgl. Res. af 15 April 1903, idet han efter sidstnævnte Dag har fortsat Opførelsen af en Tilbygning sit Hus paa Grim uden at anmelde Arbeidet for Bygningskommissionen paa lovlig Maade.

Ved Dom, afsagt af Meddomsret i Kristianssand den 15 Juli 1903, blev Tiltalte imidlertid frifunden og i Erstatning for nødvendigt Udlæg til Forsvarer tilkjendt 20 Kroner.

Paa denne Dom har Politimesteren erklæret Anke, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Angaaende Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Meddomsrettens Præmisser.

Det er under Sagen ikke Spørgsmaal om, hvorvidt den nye Bygningslovs Bestemmelser i Realiteten skal komme til Anvendelse paa en Bygning, hvis Opførelse er paabegyndt, før Loven traadte i Kraft paa Stedet. Der spørges kun om, hvorvidt den, der lovligen uden forudgaaet Anmeldelse har paabegyndt et Byggeforetagende og med dette er kommet langt paa Vei, er forpligtet til, naar den nye Bygningslov gjøres gjældende paa Stedet, da strax at indsende Anmeldelse til Bygningskommissionen. Hensigten hermed skulde da være at skaffe Bygningskommissionen det fornødne Materiale til Kontrol med, at den Del af Bygværket, som endnu ikke er fuldført, udføres i Overensstemmelse med den nye Lovs Forskrifter, forsaavidt dette kan ske uden at forrykke den tidligere lagte Plan for Bygverket, og uden at den nye Lovs Bestemmelser vilde virke forstyrrende paa allerede udførte Byggearbeider.

Jeg antager ikke nogen saadan Pligt paaligger den byggende. Den maatte i Tilfælde bygges paa den nye Lovs § 16, hvilken Paragraf imidlertid ikke er nævnt i Tiltalebeslutningen. Allerede efter disse Ord kommer imidlertid § 16 her ikke til Anvendelse, idet den kun giver Forskrifter om, hvad der skal iagttages, forinden noget Arbeide paabegyndes. Og Bestemmelsen om, at inden Arbeidets Paabegyndelse maa derom være indgivet skriftlig Anmeldelse til Bygningskommissionen, er i Paragrafen sat i umiddelbar og uløselig Forbindelse med Forskriften om, at Bygningskommissionens Samtykke til Udførelsen ogsaa skal være meddelt, inden Arbeidet kan paabegyndes. Skulde Bygherren i et Tilfælde som nærværende være forpligtet til i den nævnte Hensigt at indsende Anmeldelse af sit Bygverk og erhverve Bygningskommissionens Samtykke til Fortsættelsen, kunde Bygningskommissionen med Føie sige, at den maatte have den fornødne Tid til at granske Tegningerne og den for Bygverket lagte Plan, inden den kunde give Tilladelse til Arbeidets uforandrede Fortsættelse eller Bestemmelse om, hvilke Forandringer der i Tilfælde skulde foretages. I denne Tid, der kan tænkes undertiden at ville blive ikke saa ganske kort, maatte altsaa, om Hensigten med Anmeldelsen skulde op-

naaes, Bygherren indstille Arbeidet paa sit Bygverk. Dette vilde i hvert Fald foranledige store Omkostninger og derhos ogsaa iøvrigt kunne blive til overmaade stor Skade for ham. Og jeg finder ikke, at man uden særskilt Lovhjemmel er berettiget til at paaføre ham disse Omkostninger og saadant Tab. Bygverket kan jo maaske være sin Fuldendelse nær. Det kunde derhos ogsaa hænde, at Bygherren ikke var i Besiddelse af saadanne Tegninger, som efter den nye Bygningslov skal ledsage Anmeldelsen og som Bygningskommissionen til sit Øiemed fandt fornødne. Og da vilde det dog være aldeles urimeligt at paalægge ham at udarbeide for ham aldeles unødvendige Tegninger til et Bygverk, der nærmede sig sin Fuldendelse. Om man ikke anerkjender nogen Anmeldelsespligt for den Byggende i Tilfælde som nærværende, er dog ikke derved Byggekommissionen afskaaret fra at øve den fornødne Kontrol. Den kan alligevel undersøge Bygverket, uden at Anmeldelse er skeet og, forsaavidt den dertil finder Grund, henstille til Bygherren at foretage de Forandringer i Planen, som efter den nye Bygningslov findes nødvendige, og som man efter det Standpunkt, hvorpaa Byggearbeidet befinder sig, maa have Ret til at forlange.

Konklusion:

Anken forkastes. Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Overretssagfører J. E. Christensen og Advokat F. Borgen, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor E. Hansteen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Birkeland, extraordinær, Byretsassessor Prydz, Assessor Reimers, extraordinær Assessor, Lagmand Thinn og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

Efter forgjæves Forelæg er Gaardbruger Guttorm Aanensen Surteland, 41 Aar gammel, af Politimesteren den 15 Juni d. A. tiltalt til Fældelse efter Lov om Bygningsvæsenet af 27 Juli 1896 § 85 (kfr. kongelig Resolution af 15 April 1903), idet han efter sidstnævnte Dag har fortsat Opførelsen af en Tilbygning til sit Hus paa Grim uden at anmelde Arbeidet for Bygningskommissionen paa lovlig Maade. Tiltalte eier et etetages Træhus paa Gaarden Grim i Byens Landdistrikt, hvor Bygningsloven af 27 Juli 1896 ikke gjaldt, førend det ved kongelig Resolution af 15 April 1903, indtaget i Lovtidende for 13 s. M., blev bestemt, at denne Lov skulde udvides til en Del af Kristianssands Landdistrikt, inden hvis Grændse Tiltaltes Hus nu ligger.

Før Julen 1902 havde Tiltalte erhvervet Tegninger til Udvidelse og Paabygning af sit Hus samt havde derhos ogsaa afsluttet Akkord om Arbeidet. Ifølge denne skulde det gamle etetages Hus gjøres bredere samt paabygges en anden Etage, hvorhos der langs dets sydlige Bryst skulde opføres en større toetages Træbygning, som vilde blive længere end det gamle Husets Bredde, selv efterat denne var udvidet. Hele Bygningskomplexet skulde opføres af Bindingsverk, fyldt med Træ. Grundmuren til det nye Hus blev paabegyndt før Julen 1902 og var Grundmuren færdig den 15 Februar d. A. Den 1 Marts d. A. paabegyndtes Tømmerarbeidet. Den 15 eller 18 April var første Etage reist af Bindingsverk og Stubbegulvet i 1ste Etage var lagt, ligesaa ogsaa Bjælkelaget over denne i 1ste Etage. Alle Sviller, Stolper og Tagspærrer laa færdige paa Marken til at reises.

Paa det gamle Hus var Klædningen og noget af Taget afrevet. Paa Fløibygningen var Reisverket færdig til 2den Etage og Fodstykkerne paa Bjælken over 2den Etage sat.

Tiltalte havde ikke indgivet nogen Anmeldelse ledsaget af Tegninger til Bygningskommissionen og søgt om dens Samtykke til Udførelsen, idet han ikke ansaa sig forpligtet dertil, da Arbeidet var paabegyndt før Bygningsloven af 27 Juli 1896 traadte i Kraft ifølge kongelig Resolution af 15 April 1903 for det omhandlede Strøg. I denne Resolution heder det, at Beslutningen straks træder i Kraft.

Da Bygningskommissionen formente, at Tiltalte var forpligtet til at indgive skriftlig Anmeldelse efter nævnte Resolutions Ikrafttræden, blev han af Politimesteren først forelagt Mulkt og derpaa tiltalt.

Retten skal bemærke følgende:

I § 16 i Bygningsloven af 27 Juli 1896 heder det: Forinden noget Arbeide, hvorom denne Lov indeholder Forskrifter, paabegyndes, maa derom være indgivet skriftlig Anmeldelse til Bygningskommissionen og dens Samtykke til Udførelsen være meddelt o. s. v.

I nærværende Tilfælde er imidlertid, som det af foranstaaende fremgaar, Arbeidet paa Grundmuren paabegyndt før Julen 1902 og paa Træverket 1 Marts d. A.

Da Bygningsloven traadte i Kraft for det nævnte Strøg, hvilket ikke kunde være før 18 April d. A., idet Resolutionen først indeholdes i Lovtidende for den Dag, og først kan være kommet hertil et Par Dage efter, og saaledes Tiltalte først da har havt Anledning til at gjøre sig bekjendt med dens Indhold, var Byggearbeidet allerede saa langt fremskredet, saaledes som fremgaar af, hvad ovenfor er anført, at den nye Lovs Anvendelse vilde have kunnet virke forstyrrende for det allerede udførte Byggearbeide (kfr. Retstidende 1899 Side 631—636 og Bureauchef Carlsens „Den almindelige Bygningslovs § 166 og 167").

Retten formener derfor, at Tiltalte ikke kunde være forpligtet til at indgive nogen skriftlig Anmeldelse til Bygningskommissionen efter Lovens § 16.

Hvis det er Meningen med Tiltalebeslutningen ogsaa at omfatte det i Bygningslovens § 17 omhandlede Varsel, som skal gives Bygningskommissionen eller Bygningsinspektøren mindst 2 Dage iforveien, naar Fundamenterne skal anlægges, og Tagtækning paabegyndes samt naar Piberne er opmurede, skal Retten bemærke, at Fundamenterne er lagt længe før 15 April, og at Tiltalte den 7 Juli d. A. har skriftlig varslet Bygningskommissionen om, at Bygningen da var under Tagtækning samt Piber og Brandmure under Fuldførelse.

Da Tiltalebeslutningen imidlertid er udfærdiget den 16 Juni d. A., altsaa længe før 7 Juli, henhører Bedømmelsen af Spørgsmaalet om, hvorvidt dette har været et betimeligt Varsel, ikke under nærværende Sag.

Tiltalte vil saaledes blive at frifinde.

Da Meddomsretten har anseet det rimeligt, at Tiltalte har henvendt sig til en Sagfører for at faa Bistand og Raad i denne Sag, som ikke er saa ligetil for en Lægmand, vil han blive tilkjendt efter Straffeproceslovens § 450 i Erstatning til nødvendigt Udlæg til hans Forsvarer 20 Kroner, idet Retsmødet varede i $2^1/_2$ Time.

En Fader anmelder sin Søn for Tyveri og begjærer Efterforskning anstillet. Under retsligt Forhør, optaget næste Dag, erklærer han i Sønnens Nærvær først, at han ikke forlanger ham tiltalt og straffet, men gjentager Forlangendet om Tiltale og Straf, efterat et andet Vidne er bleven afhørt. For Meddomsretten

fastholder han dette Forlangende og erklærer, at der forelaa en Misforstaaelse, da han under Forhøret erklærede ikke at ønske sin Søn tiltalt eller straffet. Spørgsmaal om, hvilken af de af Faderen afgivne Erklæringer der blev at lægge til Grund ved Sagens Paakjendelse, under Dissents, afgjort til Gunst for den først afgivne Erklæring.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 18 Januar 1903 i Sagen L./Nr. 14 for f. A.

Den opnævnte Ordfører, Assessor Prydz:

Ved Tiltalebeslutning, udfærdiget af Statsadvokaten i Tromsø og Finmarkens Lagsogne den 22 November 1902, blev **Karl** Johan Tapio sat under Tiltale ved Varanger Sorenskriveris Meddomsret:

1) for Tyveri af en Vest og en Vaarfrakke, tilhørende hans Fader,
2) for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 10 § 1, cfr. § 26.

Sagen blev imidlertid ved Meddomsrettens Kjendelse af 3 December 1902 afvist, forsaavidt angik Tiltalens 1ste Post.

Tiltaltes Fader havde den 13 November 1902 anmeldt ham til Politiet for det omhandlede Tyveri og begjært Efterforskning anstillet. Under det den paafølgende Dag optagne retslige Forhør erklærede han imidlertid i Sønnens Nærvær først, at han ikke forlangte ham tiltalt og straffet, men efterat et andet Vidne imidlertid var bleven afhørt, fremstod han igjen og forlangte ham tiltalt og straffet. Dette Forlangende fastholdt han for Meddomsretten, hvorhos han paa Spørgsmaal, om der forelaa en Misforstaaelse, da han under Forhøret erklærede, at han ikke ønskede sin Søn tiltalt og straffet, udtalte: „jo han havde ikke tænkt sig rigtig om."

Meddomsretten har i sine Præmisser udtalt, at der efter Straffeproceslovens § 84, sidste Led, sammenholdt med § 87, ikke kunde være Adgang til at tage Faderens Begjæring om Tiltale og Straf tilfølge, efterat han først havde erklæret, at han ikke ønskede sin Søn tiltalt og straffet.

Statsadvokaten har under 15 December 1902 paakjæret Kjendelsen. Han anser det ved denne afgjorte Spørgsmaal, hvilket han finder meget tvilsomt, at være af saa væsentlig Betydning, at det bør forelægges Udvalget, og gjør han specielt gjældende, at der i Betragtning af, at Tilbagekaldelsen og den nye Tiltalebegjæring er fulgt Slag i Slag, synes at være adskillig Føie for ikke at anse Tilbagekaldelsen som endelig.

Jeg finder med Meddomsretten, at det maa have sit Forblivende ved den af Faderen for Forhørsretten først afgivne Erklæring.

I Henhold hertil foreslaaes afsagt saadan

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

Assessor Roll: Det forekommer mig, at Kjæremaalet bør tages til Følge. Begjæring om Tiltale forelaa i det Øieblik, Tiltale reistes, og den Omstændighed, at Fornærmede oprindelig under Forhøret havde tilbagekaldt sin for Politimesteren fremsatte Tiltalebegjæring, synes ikke at burde tillægges nogen Betydning, aldenstund han umiddelbart derpaa under samme Forhør har fastholdt og gjentaget Begjæringen. Til Paatalemyndigheden er ialfald ikke fremkommet nogen Tilbagekaldelse, og at Sigtede var tilstede i Retten, da Til-

bagekaldelsen fandt Sted, giver ikke Tilbagekaldelsen nogen mere bindende Karakter, end den ellers vilde havt.

Assessor Reimers: Jeg er enig med Hr. Assessor Prydz.

I Henhold til Voteringen afsagdes saadan

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

En Række Udtalelser om Forstaaelsen af Straffeproceslovens § 215, dens Bestemmelser om Beslag.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 21 Marts 1903 i Sagen L.-No. 98 for s. A.

I Anledning af, at Peder Olsen Bakke paa Mysen og hans Tjenestegut Thorvald Munhoug under 28 (eller muligens 29) Januar 1903 var anmeldt for ulovligt Brændevinssalg, afholdtes den 30 s. M. af Lensmanden i Eidsberg efter Ordre fra Fogden i Rakkestad en Ransagning paa Gaarden Bakke. Der fandtes da gjemt i Stalden 7 Flasker Cognak, som Peder Olsens Hustru, der var tilstede, erklærede ikke at have noget Kjendskab til, og som af Lensmanden beslaglagdes. Under den i de paafølgende Dage foretagne Efterforskning erklærede Peder Olsen Bakke, at han ikke havde noget Kjendskab til det beslaglagte Brændevin, hvorimod Thorvald Munhoug erkjendte, at det tilhørte ham, og at han havde gjort sig skyldig i ulovligt Brændevinssalg.

Efterat yderligere Efterforskning var foretagen, indsendte Fogden under 22 Februar 1903 Sagen til Rakkestad Forhørsret, idet bl. A. anmodedes om „Rettens Afgjørelse af, hvorvidt Beslaglæggelsen bliver at opretholde".

Under 25 s. M. besluttede Forhørsretten, at Beslaglæggelsen ikke bliver at opretholde. Beslutningen begrundes med, at i Henhold til Straffeproceslovens § 215 Rettens Beslutning om Beslaglæggelsen paa Forhaand burde været indhentet, hvilket antoges med Lethed at kunne være skeet, og at i ethvert Tilfælde Beslaglæggelsen ufortøvet skulde være indberettet til Retten, hvilket ikke kan siges at være iagttaget. Det antages derfor, uanseet Thorvald Munhougs Erkjendelse, at ville være i bestemt Strid med Straffeproceslovens § 215 at opretholde Beslaglæggelsen.

Sagen blev af Fogden indsendt til Statsadvokaten i Akershus og Smaalenene, der i en Paategningsskrivelse af 9 Marts 1903 udtaler, at Straffeproceslovens § 215 antagelig er saaledes at forstaa, at det kun i Tilfælde af, at Besidderen negter at udlevere vedkommende Ting, er nødvendigt, at Retten fatter Beslutning om Beslaglæggelsen. Forskriften i § 215 om Indberetning til Retten antages kun at gjælde saadanne Tilfælde, hvor Beslaglæggelse af Ting, der ikke frivillig udleveres, er skeet uden Ordre eller efter Ordre af Paatalemyndigheden. Kun i disse Tilfælde samt naar den, der frivillig har udleveret Tingen, kræver den tilbage, antages Retten at have Afgjørelsen af, hvorvidt Beslaglæggelsen bliver at opretholde. Da imidlertid i det foreliggende Tilfælde Spørgsmaalet er forelagt Retten, og denne har

afgivet en Beslutning i Strid med den fremsatte Begjæring, henstilles det til Fogden at paakjære Afgjørelsen, om det end kan siges, at hvad der har Gyldighed i Kraft af sig selv uden retslig Stadfæstelse, bliver ikke mindre gyldigt ved, at Retten erklærer ikke at ville opretholde det. Statsadvokaten anser det iøvrigt ikke tvivlsomt, at i Tilfælde, hvor Loven foreskriver ufortøvet Indberetning til Retten, maa Budet efterkommes, og det gaar ikke an at vente hermed, til Efterforskningen er afsluttet. Vedkommende Tjenestemand kan endog derved paadrage sig Ansvar. Men Statsadvokaten er enig med Fogden i, at en Beslaglæggelse, som i sig selv egner sig til at opretholdes, ikke af denne Grund kan negtes Opretholdelse.

Under 11 Marts 1903 har derpaa Fogden paakjæret Beslutningen (der var ham meddelt den 27 Februar).

Kjæremaalsudvalget finder i det væsentlige et kunne tiltræde det af Statsadvokaten i hans oven citerede Skrivelse anførte og finder det navnlig utvivlsomt, at en Beslaglæggelse, der — saaledes som i nærværende Tilfælde — i Realiteten findes begrundet, ikke kan negtes opretholdt, fordi det maatte være forsømt paa Forhaand at indhente Rettens Bemyndigelse eller bagefter ufortøvet at indsende Indberetning til Forhørsretten.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Kjendelse:

Den af Lensmanden i Eidsberg den 30 Januar 1903 i Peder Olsens Hus paa Mysen foretagne Beslaglæggelse af 7 Fasker Cognak opretholdes.

En Beslutning af vedkommende Værgemaalsret, hvorved en Enke sattes i Umyndighedstilstand, som den, der var ganske uskikket til at bestyre sin Formue, ophævet af Kjæremaalsudvalget.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 23 Mai 1903 i Sagen L.-Nr. 210 for s. A.

Enke Margit Alfsdatter Søftestad er efter Begjæring af sin Søn Ole Søftestad og sin Svigersøn Ole Øverland ved Beslutning af Værgemaalsretten i Rissedal den 23 Januar 1903 sat i Umyndighedsstand.

Denne Beslutning har Enken paaanket ved Erklæring, der indløb til Værgemaalsrettens Formand den 22 April.

For Værgemaalsretten — hvor Enken forøvrigt ikke mødte personlig — sees at være oplyst, at der i 1883 paa Skifte efter hendes afdøde Mand tilfaldt hende i Boeslod over Kr. 40 000, hvoraf henved Kr. 10 000 blev udlagt i den Sønnen Hans tilhjemlede Gaard Bakka, og fra hendes egen Side at være opgivet, at hun nu kun har ca. Kr. 1 500 i Behold. Det er særlig to Dispositioner, der lægges hende til Last. Sin Søn Alf har hun ydet Kr. 20 500 til Indløsning paa Odel af Gaarden Søftestad, selv paastaar hun, at Pengene blev ydede som Gave, men paa den anden Side paastaaes, at de blev ydede som Laan mod Pant, uden at Pantstillelsen trods flere Aars Forløb er kommet istand. Dernæst har hun kvitteret sit Udlæg i Bakka til Afløsning. Hun paastaar, at Udlægget er kompenseret der-

ved, at hun den meste Tid siden 1883 har — tildels med flere eller færre af sine Børn — havt Ophold og Underhold paa Bakka. Fra den anden Side gjøres det gjældende, at disse Præstationer umulig kan ækvivalere Udlægget med Renter. Værgemaalsretten har ved, hvad der er oplyst angaaende de to nævnte Dispositioner, anseet det bragt paa det Rene, at Enken er ganske udygtig til at bestyre sin Formue; navnlig har den karakteriseret den førstnævnte Disposition som aabenbar uvittig Adfærd og det, hvad enten Beløbet ydedes som Laan eller som Gave, idet den i saa Henseende har bemærket, at der ikke er fremkommet Noget, der skulde tyde paa, at hun havde Grund til at foretrække Sønnen Alf for sine øvrige Børn.

Enken anker saavel over Sagsbehandlingen som over dens Resultat.

Hvad Sagsbehandlingen angaar, finder hun, at der ikke er indhentet tilstrækkelige Oplysninger. Medens hendes Søn Alf — som formentlig for sterkt interesseret — blev negtet Adgang til at forklare sig, har Retten væsentlig bygget paa Forklaringer af de to Rekvirenter. Men om dem anfører hun, at Sønnen Ole har sat overstyr baade sin Fædrenearv og adskilligt mere, som han i Tidernes Løb havde faaet af hende, og har maattet gaa fra Ættens Gaard Søftestad, og at Svigersønnen Ole Øverland har sat overstyr, foruden hvad han havde faaet med sin Hustru, ikke Ubetydeligt af sin egen Fædrenearv.

Med Hensyn til den Forstrækning, hun har ydet sin Søn Alf til Gjenindløsning af Søftestad, erklærer hun, at det er skeet i Forvisningen om, at han, da han er en Ordensmand, ikke atter vil lade Gaarden komme ud af Familien, i hvis Besiddelse den har været i henimod 300 Aar.

Betræffende Kvitteringen af Skifteudlægget i Bakka fastholder hun, at Udlægget maa betragtes medgaaet til hendes eget og hendes Børns Underhold, idet hun nærmere redegjør for, hvor lang Tid 9 af hendes Børn og et Barnebarn hver har boet hos hende. Derhos oplyser hun, at hun, før Kvitteringen foregik, havde betinget sig livsvarigt, rigeligt Føderaad hos sin Søn, Hans Bakka.

Videre oplyser hun, at hun den hele Tid selv har bestyret og disponeret over sin Formue, og at hun ikke lider af nogen aandelig eller legemlig Skrøbelighed.

Sluttelig bemærker hun, at der til Umyndiggjørelse paa Grund af uvittig Adfærd kræves, at Vedkommende har forødet eller spildt sit Gods saaledes, at Trang opstaar eller maa forudsees at ville indtræde for dem eller deres Familie, men at Forholdet her er det, at hun selv er forsørget, og at hendes Børn alle er voxne og forsørgelsesdygtige.

Med Ankeerklæringen følger en Kontrakt, dateret 25 Oktober 1902, hvorefter Hans Bakka til Vederlag for Skifteudlæggets Kvittering tilsiger sin Moder frit Hus, Ophold og fuld Forsørgelse m. v. og for denne sin Forpligtelse pantsætter Gaarden Bakka. Kontrakten er ikke thinglæst.

Ved Fremsættelsen af Ankeerklæringen har Sorenskriveren ladet vedlægge en Kopi af en Klage fra Hans Bakka paa Moderens Vegne til Nissedals Ligningskommission, dateret 18 November 1901, hvori hendes Formue opgives til Kr. 33 500, deriblandt Kr. 20 500 med Pant i Søftestad.

Som det sees, er Umyndiggjørelsen skeet i Henhold til § 1 No. 3 i Lov af 28 November 1898. Men de her opstillede Betingelser

findes ikke at være tilstede. Hvad man end maatte dømme om Enkens Forhold i de to af Værgemaalsretten specielt omhandlede Tilfælde, kan hendes Adfærd ved disse Leiligheder ikke i og for sig betegnes som aabenbart uvittig; det vilde den først blive, hvis hun ved sin Handlemaade havde bragt sig i den Stilling, at hun kunde befrygtes senerehen at komme til at lide Nød. Men til at antage dette, findes ingen Grund.

Forsaavidt det under Forhandlingerne for Værgemaalsretten sees fra Rekvirenternes Side ogsaa at have været paastaaet, at Enken har ligget under for utilbørlig Paavirkning af Sønnen Hans og saa at sige har været i dennes Vold, da foreligger der ikke tilstrækkeligt Bevis for Rigtigheden af en saadan Paastand, og selv om Bevis havde foreligget, vilde deri neppe være indeholdt Hjemmel for Umyndiggjørelse.

I Henhold til det Anførte afsiges enstemmig saadan

Kjendelse:

Den paaankede Beslutning af Værgemaalsretten i Nissedal ophæves.

En Person tiltales under privat Strafsag til Straf for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 17 § 5. Ved Lagmandsrettens Dom mortificeres den paatalte Udtalelse, men Straf bestemmes i Henhold til Straffelovens Kap. 17 § 9 at skulle bortfalde, hvorhos Processens Omkostninger ophæves. Paa den sidstnævnte Bestemmelse i Dommen erklærede Fornærmede Kjæremaal. Kjæremaalsudvalget forkastede efter de foreliggende Oplysninger Kjæremaalet.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 21 Marts 1903 i Sagen L.-No. 103 for s. A.

I en af Lars Christian Torgersen mod Johan Henrik Brøgelmann anlagt privat Straffesag blev Sidstnævnte ved Bergens Meddomsrets Dom af 4 Juni 1902 — under Dissents, idet Formanden stemte for Frifindelse — tilfunden for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 17 § 5 at bøde 50 Kroner til Statskassen m. v. Sagen blev af Brøgelmann med Kjæremaalsudvalgets Samtykke indbragt for Bergens Lagmandsret til fornyet Behandling. Ved Lagmandsrettens Dom af 19 November 1902 blev saaledes kjendt for Ret:

„Den af Sagsøgte, Johan Henrik Brøgelmann, i en Notits i „Annoncetidende" No. 159 for 5 Juni d. A. om en indsendt Artikel af Sagsøgeren, Lars Kr. Torgersen, i Annoncetidende No. 158 for 4 Juni s. A. brugte Karakteristik „i væsentlige Punkter ligetil løgnagtig" kjendes død og magtesløs at være. Straf bortfalder i Henhold til Straffelovens Kap. 17 § 9, og Processens Omkostninger ophæves."

I Domsgrundene anføres, at „ved Lagrettens Kjendelse er Sagsøgte funden skyldig i Overtrædelse af Straffelovens Kap. 17 § 5, ligesom nogen Frifindelsesgrund efter § 6, 1ste Led, ikke er fundet forhaanden. Derimod har Lagretten erklæret, at Sagsøgeren ved utilbørlig Adfærd selv har fremkaldt Ærekrænkelsen. Retten finder — anføres der videre — overveiende Grunde til i nærværende Tilfælde at benytte den i Straffelovens Kap. 17 § 9 givne Adgang til at lade al Straf bortfalde, hvorimod Mortifikation vil blive given."

Paa den i Lagmandsrettens Dom indeholdte Afgjørelse om Ophævelse af Sagens Omkostninger har Torgersen under 20 November 1902 erklæret Kjæremaal. Brøgelmann er betimelig underrettet om Kjæremaalet. At dette først nu (i Marts 1903) er indkommet til Udvalget oplyses at være foranlediget ved et indtruffet Uheld, efterat det var expederet fra Lagmanden.

Fra Torgersens Side gjøres det gjældende, at Brøgelmann, uanseet at Retten fandt at kunne lade Straf bortfalde, maa siges at være „domfældt", og at han derfor i Henhold til Bestemmelsen i Straffeproceslovens § 451, 1ste Punktum, burde have været tilpligtet at tilsvare Sagens Omkostninger.

Kjæremaalsudvalget skal under Henvisning til Straffeproceslovens § 2, No. 4, bemærke, at da den paagjældende Ytring overensstemmende med Torgersens Paastand blev mortificeret, maa Brøgelmann vistnok forsaavidt betegnes som „domfældt". Men paa den anden Side antager man, at Bestemmelsen i § 451, 1ste Punktum, i et Tilfælde som nærværende, hvor der i en privat Straffesag ikke findes at burde anvendes Straf, ikke ubetinget medfører, at de for Idømmelse af Omkostninger af civile Sager gjældende Regler helt blive uanvendelige. I Henhold hertil finder man, at der, da Torgersen ved utilbørlig Adfærd selv havde fremkaldt Ærekrænkelsen, var Grund til at ophæve Omkostningerne, jfr. Bestemmelsen i § 455, sidste Passus, der synes bygget paa den samme Betragtning, som her er gjort gjældende. Om et noget lignende tidligere Tilfælde henvises til „Retstidende" 1893 Side 825.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 2den Session 1903.

Den 13 November. L.-No. 56. O.-No. 2. Spro Iskompagni (Adv. Blichfeldt) mod H. Diederichsen af Kiel (Adv. Unger ved Adv. Myhre).

Den 14 November. L.-No. 57. Straffesag mod Bernt S. Øje og 49 andre navngivne Veistykhavere, ved Beslutning af Fogden i Søndmør af 27 November 1902 tiltalte til Fældelse efter Veiloven af 15 September 1851 § 62, kfr. §§ 32 og 68, for at have negtet at udføre et af Lensmanden i Henhold til Veilovens § 32 til 29 og 30 Mai 1902 berammet Udbedringsarbeide paa Hovedveiens 3die Rode i Hjørundfjord. Ved Dom af Meddomsret i Søndre Søndmør af 15 Juli d. A. blev de frikjendte. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor, Overretssagfører Fr. Arthur (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Harbitz (ved Adv. K. J. Wiese) 40 Kr. uden Refusion.

L.-No. 58. O.-No. 235 for 2den Session 1902. Murmester Harald Kaas (Adv. Kristen Johanssen) mod Kristiania Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. Krog). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 59. O.-No. 245 for 1 Session 1903. Tømmermester Ole Olsen (Adv. Lumholtz) mod Johs. Grønseth & Ko. (Adv. Mortensen). Ligesaa. For unødig Appel ilagdes Appell. en Bod af 200 Kr. til Statskassen.

L.-No. 60. O.-No. 249 for 1 Session 1903. Grosserer Chr. Matthiessen (Adv. Reimers) mod Brødrene Hoff (Adv. Kristen Johanssen). Som foregaaende L.-No., dog saa, at Mulkten for Appell. sattes til 300 Kr.

L.-No. 61. O.-No. 211 for 2 Session 1902. Skibskaptein R. Knudsen (Adv. Rønneberg) mod Snedkermester Chr. Klemetsen (Adv. H. S. Dahl). Skriftlig behandlet efter den ovennævnte Lov.

Trykfeil og Rettelser.

Mellem Side 626, Linie 26 fra oven og Linie 27 fra oven er udfaldet følgende:

„Appellanten har nedlagt saadan Paastand:

At Byrettens Dom underkjendes og at Appellantskabet, det kgl. norske Kirkedepartement, frifindes for Indstevntes, Hr. fhv. Sognepræst Robertus J. Olsens, Tiltale samt at Appellantskabet tilkjendes Procesomkostninger og Regjeringsadvokatens Salær.

For Indstevnte, fhv. Sognepræst Robertus J. Olsen, der har erholdt Bevilling til fri Sagførsel, er nedlagt Paastand om Byretsdommens Stadfæstelse og at den beskikkede Sagfører tilkjendes Salær af det Offentlige.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten og kan i det væsentlige tiltræde Byrettens Domspræmisser."

Derpaa fortsættes med Linie 27 i det trykte Exemplar: „Procesens Omkostninger for Høiesteret findes at burde ophæves.

Den beskikkede Sagfører, Advokat Johan Bredal, har forsvarlig udført sit Hverv.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande.

Procesens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Sallæret til den beskikkede Sagfører for Høiesteret, Advokat Johan Bredal ansættes til 200 — to hundrede — Kroner, der udredes af Statskassen."

Retstidendes Expedition

er i J. C. Abelsteds Boghandel, Raadhusgaden No. 16, 2den Etage. Kontoret er aabent fra Kl. 10—2 Fmd.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 45—46. Onsdag 2den December 1903.

Om den nordlandske Rettighedsvog og Presterettighed.

Responsum i en Retssag

af

Absalon Taranger.

I.

Rettighedsvogens Oprindelse.

Naar man vil søge Oplysning om Rettighedsvogenes Oprindelse, maa man ikke — som Prestelønningskommissionen har gjort[1] — tage sit Udgangspunkt i Optegnelser fra det 19 Aarhundrede, men søge tilbage til Reformatsen (Stiftsbogen) af 1589.[2] Den er det efterreformatoriske Retsgrundlag for Presternes Indtægter i det tidligere Trondhjems Stift, eller de nuværende Trondhjems og Tromsø Stifter.

Efter Boecks „Efterretninger om geistlige Embeder i Norge", sammenholdt med Prestelønningskommissionens Oplysning (S. 30) ydes for Tiden Rettighedsvog (Rettighedsfisk) i følgende Prestegjæld:

Søndre Helgeland Provsti:

1. Vega.

Søndre Salten Provsti:

2. Bodø (ɔ: Bodø og Bodin).
3. Skjerstad og Fauske.
4. Saltdalen (Boeck: Rettighed).
5. Folden.
6. Kjerringø.

---

[1] Indstilling om Geistlighedens og Kirkesangerens Løn S. 30 ff.

[2] Trykt: T.hjems. Videnskabsselskabs Skrifter i det 19 Aarh. I. 363 ff.

Nordre Salten Provsti:

7. Steigen og Ledingen (Leines).
8. Hammerø med Sagfjorden.
9. Tysfjorden med Korsnes.
10. Ofoten (Evenes), Ankenes og Skjomen.
11. Lødbingen med Vesthygden og Hol.

Lofoten Provsti:

12. Vaagan med Henningsvær.
13. Gimsø.
14. Borge med Valberg.
15. Buksnæs og Hol med Stene.
16. Flakstad med Moskenæs og Reine.
17. Værø med Røst.

Vesteraalen Provsti:

18. Hadsel med Eidsfjorden.
19. Bø (Rettighedsfisk) med Malnes.
20. Øksnes med Langenes.
21. Sortland (Rettighedsfisk).
22. Øverberg med Bjørnskind og Andenes.

Senjen Provsti:

23. Berg med Torsken.

I følgende Prestegjæld søndenfor Finmarken ydes ifølge Boeck en Rettighed i Penge:

Trondenes Provsti:

24. Kvæfjord.
25. Trondenæs med Skaanland.
26. Ibbestad med Lavangen og Salangen.

Senjen Provsti:

27. Tranø med Dyrø og Sørreisen.
28. Lenviken med Rosfjord og Hillesø.
29. Maalselven med Bardo og Øverbygden.

Tromsø Provsti:

30. Balsfjorden med Malangen.
31. Tromsøsundet.
32. Lyngen med Sørfjorden.
33. Karlsø med Helgø.
34. Skjervø med Nordreisen og Kvænangen.

Vender vi os saa til Reformatsen af 1589 vil vi finde, at denne giver en Oversigt over hin Tids meget større Prestegjælds Indtægter og fastsætter Lønnen for de forskjellige Prester. Af disse henlægges til Sognepresterne de ordinære Indtægter af Mensalgodset, Tienden (Korn, Fisk, Ost, Kobbetiende, Hvaltiende, Laxetiende osv.), Offertold (1 Pd. Fisk af hver formuende Mand, 1/2 Pd. af Enker og Husmænd), Paaskeoffer eller andet fast Offer (i enkelte Prestegjæld), samt Kirkegang og Udfærd efter Recessen.[1] Desuden oppebærer Sognepresten Indtægten af Prestegaarden, hvis Udsæd, Avl og Besætning angives.

De personelle Kapellaner lønnes af Sognepresten med 12 Daler og fri Kost.

De residerende Kapellaner har fri en Mensalgaard som Præstegaard og dertil den hele eller halve Offertold og hele Kirkegangen og Udfærden i det eller de Annexer, som de betjener. Men hertil kommer ved de residerende Kapellanier det saakaldte Bordhold, der er en frivillig Ydelse af Bønderne i Annexsognene til de residerende Kapellaners Underhold. Saadant Bordhold er i Reformatsen anført i følgende Prestegjæld:

1. Vega (Ref. 412:[2] Gladstad),
2. Nesne (Ref. 414[3]).
3. Vefsen (Ref. 414[4]).
4. Skjerstad (Ref. 418[5]).
5. Folden (Rørstad, Ref. 418[5]).

---

[1] Trud Ulfstands og Claus Billes Reces af 1539.

[2] Residens udi Gladstad skal besidde Præstens Jord i Gladstad, som skylder aarligen 2 Voger Fisk udi Landskyld, og dertil al Offertold, Kirkegang og Udfærd, som falder i Gladstad Sogn, som han betjener; herforuden er, hvis Bønderne velvilligen forhjelpe til hans Underholdning.

[3] Den residerende Capellan udi Næsne skal have Præstens Jord Næsne at besidde, som skylder aarligen 2 Voger, og dertil Halvparten af Offertolden og al Udfærd og Kirkegang, som falder hos de Bønder og Husmænd, som han betjener.

[4] Den residerende Capellan i Vefsen skal have at besidde Præstens Gaard i Dolstad, som skylder 2 Voger Fisk, og dertil Halvparten af Offertolden og al Kirkegang og Udfærd, som falder i det Annex, han betjener. Herforuden er, hvis Bønderne villigen ville forhjelpe til deres (ɔ: Kapellanerne i Nesne og i Vefsen) Underholdning.

[5] Af forskreven Rente skal den residerende Capellan udi Rørstad besidde Præstens Jord i Rørstad, som skylder aarligen 4 Voger Fisk; dertil al Offertold, Kirkegang, Udfærd, Paaskeoffer, som falder hos de 80 Bønder og deres Husmænd, hvilke han betjener, og naar der kommer en resid. Capellan udi Skjerstad, som skylder 2 Voger og 2 Pund Fisk, og dertil al Offertold, Kirkegang, Udfærd og Paaskeoffer, som falder hos de 150 Bønder og deres Husmænd, hvilke han betjener. — Herforuden er, hvis Bønderne udi Annexerne de residerende Capellaner af deres gode Vilje hjelpe ville til deres Underholdning.

6. Kjerringø (Korshus under Nørstad, Ref 417).
7. Hammerø (Ref. 419 [1]).
8. Ofoten (Ref. 423 [2]).
9. Vaagan (Ref. 423 [2]).
10. Gimsø (Ref. 423 [2]).
11. Borge (Ref. 422 [3]).
12. Andenæs (Ref. 424 [4]).
13. Bø, Malnes og Verø (Ref. 426 [5]).
14. Langenæs og Øksnæs (Ref. 425, 427 [5]).

I Trondenæs Prestegjæld, som var lagt til Biskoppen i Trondhjem, var der 14 Kirker og Kapeller (Trondenæs, Kvæfjord, Sand, Hillesø, Astafjord, Tranø, Dyrø, Lenvig, Øfjord, Balstad, Mefjord, Berg, Gryllefjord og Tosken), som betjentes af 9 Prester, hvis Løn Reformatsen lægger i Bispens Haand.

Ved Kongebrev af 11 Oktober 1622 blev Trondhjems Biskop, Peder Schjelderup, forlenet med Lødingens Prestegjæld med underliggende Hol, Ofoten, Vaagan, Skraaven og Gimsø Sogne, paa Vilkaar, „at han skal være forpligt en, to eller tre residerende Kapellaner at holde, eftersom fornøden gjøres og hertildags sedvanlig haver været“ (Norske Rigsregistranter V 285).

---

[1] Af fornævnte Rente skal Sognepræsten (i Stegen) efterlade den residerende Capellan udi Hammerøen en Præstens Jord ved Navn Præste-Eid, at besidde, som skylder aarligen 2 Voger Fisk; dertil al Offertold, Paaskeoffer. Kirkegang og Udfærd, som falder i det Annex. Herforuden er, hvis Bønderne sammesteds af deres gode Vilje ville hjelpe til hans Underholdning.

[2] Af fornævnte Rente skal Sognepræsten (i Lødingen) give den residerende Capellan udi Voge al Kirkegang, Udfærd, Paaskeoffer og Offertold udi de Annexer, som han gjør Tjeneste udi. Den residerende udi Ofoten skal have Præstens Gaard Evenæs, som renter aarligen 2 Voger udi Landskyld, dertil Halvparten af Offertolden, al Kirkegang, Udfærd og Paaskeofferet, som falder udi det Annex. Herforuden er, hvis Bønderne hertildags have velvilligen givet til deres Underholdning med Fjærefisk og Bordhold.

[3] Af fornævnte Rente skal Sognepræsten (i Lofoten) efterlade den residerende Capellan udi Borge Borgegaard, som skylder aarligen 2 Voger, og dertil al Offertold, Kirkegang og Udfærd, som falder i denne Fjerding. Herforuden er, hvis Bønderne velvilligen ville hjælpe til hans Underholdning.

[4] Af fornævnte Rente skal Sognepræsten (i Dverberg) give den resid. Capellan udi Andenæs al Udfærd og Kirkegang, som falder i det Annex, foruden hvis Bønderne hertildags have velvilligen givet til hans Underholdning med Fjærefisk og Bordhold.

[5] Residens paa Langenæs skal have af Præstens (i Hassel) Rente først en Gaard ved Navn Gisselø, som skylder 1½ Vog Fisk; dernæst al Offertold, Paaskeoffer, Kirkegang, Udfærd, som falder i de Annexer, han betjener. Residens paa Bø skal først have Bøgaard, som renter 2 Voger Fisk, og dertil al Offertold, Paaskeoffer, Kirkegang, Udfærd, som falder i de Annexer, som han gjør Tjeneste udi. Herforuden er, hvad Bønderne enten hertildags have givet eller af god Vilje til deres Underholdning forhjelpe ville, ligervis som andensteds i Nordlandene er brugeligt, hvor som er residerende Capellaner.

I T r o m s ø Prestegjæld som var tillagt Sognepresten ved Trondhjems Domkirke, var der 8 Kirker (Tromsø, Melvig, Torsvaag, Helgø, Karlsø, Vandvaag, Hvitnæs, Skjærvø), som betjentes af 4 Prester; blandt disse var der residerende Kapellaner i Torsvaag, Karlsø og Skjervø, hvis Løn lægges i Sogneprestens Haand.

De 17 Kirker og Korshuse i F i n m a r k e n betjentes af 12 Prester, om hvis Løn Ref. (S. 431) oplyser: „Har Presten i Finmarken et Tal Fisk hver Dag, de udroe, har i det mindste 6 Fiske, hvilke de kalde F j e r d e f i s k; til B o r d h o l d af hver Mand en V o g F i s k; udaf enhver Dreng, som udroer for fuld Lod, 1 Vog. Af hvert Menneske, som gaar til Guds Bord en Gang om Aaret er kun ½ Pund Fisk i Offer; i Udfærd for Hustru og Husbonde, hver 2 Voger Fisk; for hver Ung-Menneske 1 Vog Fisk". — Derimod har Presterne i Finmarken ingen Tiende eller anden præstelig Rente (nl. af Jordegods).

I 1640-Aarene indkom til Regjeringen endel Klager, der kaster Lys over „Bordholdet". Almuen i H i l l e s ø og B a l l e s t a d (under T r o n d e n e s) klager 10 Mai 1640 over „Brøstfeldighed baade paa Guds Ord og Kirkerne", hvis Aarsag er denne, „at B i s p e n udi Trundhjem lader anamme de to Parter,[1] af hvis Tiende her falder, saa Kirkerne eller Presterne beholder aldeles intet deraf; tilmed skal denne ringe og fattige Almue selv bygge og holde Kirkerne ved lige og lønne Presten, hvortil vi er alt for ringe i Mandtal, 12 Mand til hver Kirke, og ellers udi Formuen fattige og lidet formaar. Og denne ringe B o r d h o l d, 12 eller 24 Voger Fisk, er lidet for en Prestemand at leve udaf, og Bispen vil dem intet tillægge".[2] De begjærer at betjenes efter kgl. Mandat 19 Juli 1632 Art. 10,[3] der paabyder, at hvor Sognet og Kirketienden er perpetueret til visse Embeder, skal Befalingsmanden og Bispen fastsætte Prestens Underhold og den saa god, at en from, skikkelig Guds Ords Tjener deraf kan underholdes, eftersom de agte det Gud allermægtigste og os at svare.

Almuen i T r o n d e n æ s klager 1641 over, at de 4 Kirker, som Bispen skal vedligeholde, nemlig Trondenæs, Ibbestad, Kvæfjord og Saud, for det meste forfalder, idet Bispen alene vedligeholder Trondenæs Kirke forsvarlig. De andre Annexer til Trondenæs har Almuen for omtrent 100 Aar siden selv bygget og lønnet og holdt deres Prædikanter, hvad de nu ikke længer formaar. Bispen lønner Prousten (paa Trondenæs), Almuen Kapellanerne og nu for Armods Skyld ingen Raad har at betale dem den Løn, som kaldes B o r d h o l d, da Fisket slaar Feil.[4]

---

[1] Den 3 Part er Kongetiende.
[2] RA., Kancelliet, Geistligheden.
[3] Paus, Forordn. 740.
[4] RA., Kancelliet, Geistligheden.

Disse Klager foranledigede Reskriptet af 22 Marts 1642[1] til Bisop Schjelderup, hvori det heder: „I lige Maader, eftersom I udi en Part Sogne oppeberger Kirkernes saa vel som Præsternes Indkomst, ville vi naadigst, at I Presterne med saadan Tillæg forsørger, i hvad Forordning og tilforne, der Tiderne bedre vare, derom gjort er, at Intet med Guds Ords og Tjenestes Forretning for saadanne Mangel forsømmes". Ligesaa oversendes Almuens Klager til hans Erklæring. Han svarer under 14 September 1642 følgende:[2] „Anlangende Kirkerne udi Trundhjems Stift, da ligger der ingen til Kapitlet uden de, der ligge til Trundenæs Gjæld i Nordlandene, hvilket er lagt til Bispens Underholdning, og ere tvende Slags: Fire af dennem holder Bispen med Bygning, Vin og Brød. Herforuden er nogle Korshuse eller Capeller, som Bønderne selv holde og lønne Presterne, som bor der ude hos dennem, uden nogen Afkortning af Bispens Rettighed, efter deres egen Begjæring og udgivne Brev, dateret udi M. Hans Gaasis Tid 1556 og 1561, hvilket her er holden uden al Klagt indtil denne Tid. Og uanseet de udi Trundenæs Gjæld efter Reformatsen altid haver givet Offertold, hvilket de ogsaa med deres eget Brev have indgaaet, have de dog mig saadan Rettighed i nogle Aar forholdet, hvorfore jeg var foraarsaget saadant at andrage for den høie Øvrighed og bekom derpaa K. M.s Brev til kgl. Majestets Befalingsmand, at jeg skulde hjelpes til Rette, hvilket og skede; men nu for 2 Aar siden mig den ganske forholder."

Denne Erklæring blev ikke taget for god, men den 24 December 1642[3] fik Lensmanden Fredrik Urne og Bispen i Trondhjem Kongens Befaling til med Provsterne at gjøre den Anordning, „at Prester og Kapellaner bekommer saa meget til Underholdning, som de nødtørfteligen behøver." Denne Kommission har under 22 Juni 1643 afgivet sin Indstilling[4], hvori Bispen tillægger de 8 residerende Kapellaner i Trondenæs en Forbedring af 10 Voger Fisk aarlig.

Ved Kongebrev af 9 September 1638 blev Stods Prestegjæld tillagt Sognepresten ved Trondhjems Domkirke, istedenfor Tromsø Gjæld, hvis Presterente tilfaldt Sognepresten i Tromsø.

Jeg gaar dernæst over til Presternes Indberetninger til Titus Bülcke[5] om sine Indtægter i 1665—1666, og noterer, hvad jeg der har fundet om Bordholdet.

Lødingens Prest opgiver: „Offertold 1 Pund Fisk af hver vederhæftig Jordmand og 13 Mrk. Fisk af hver Husmand,

[1] Rigs-Reg. VIII 154.
[2] RA., Kancelliet, Geistligheden.
[3] Rigs-Reg. VIII 248.
[4] RA. Kanc. Geistl.
[5] RA. Rentekammeret, Folketællingen.

som i mit Kaldsbrev er kaldet Bordhold og bliver ubyttet fri til min visse Indkomst, efterdi der falder ingen anden Bordhold her i Hovedgjældet fremfor af Arilds Tid og det nægtes af Bønderne". Derefter følger en Fortegnelse over de Personer, som yder „Bordhold eller Offertold". Derpaa gjentages: „Denne Offertold eller Bordhold formoder jeg at beholde fri ubyttet (nemlig med Bispen)[1], efterdi mig tilkommer efter mit Kaldsbrev Bordhold, og der intet andet falder end dette, som skrevet er". Her regnes Offertolden som Bordhold, fordi der i Hovedsognet intet andet Bordhold ydes. Dette sidste er ganske efter Reformatsen; thi Bordhold ydes kun i Annexerne til residerende Kapellaner, og det er forsaavidt ukorrekt at kalde Offertolden Bordhold. Denne Vicepastor nyder nu 1/6 af al prestelig Rente og Indkomst (Landskyld, Bygsel, Tiende), dertil Fjærefisk („af mine egne Sognemænd og ellers efter Landemodes Dom og god Skik af Arilds Tid, som paa andre Steder, saa og i Vaage og Vaage Gjælds Fiske Vær, af Hiemmændene og de Fremmede, som der ror og fisker, hvilke jeg betjener i Fiskeriet og holder 2 Prædikener i det ringeste hver Uge for dem; dog de fleste af Vaage Hiemmænd nægter og forholder mig den liden Fjærefisk — og heller vil give deres egen Præst den residerende, som dem ikke betjener i Fiskeriet, naar Fjærefisken falder, hvilket ikke en Huskapellan vederfares paa andre Steder"). Endelig Offer paa Alteret.

Presten i Øksnæs anfører som visse Indkomst: „da gives mig af Øxnes Menigheds Bønder, af hver 2 Pund Fisk; af Langenæs Bønder hver 2½ Pund Fisk; ligesaa meget af Finvaagens Korshusis; item af hver Udrorsbonde udi Øxnes og Finvaagens Menighed 1 Vog Fisk, men udi Langenes ½ Vog Fisk — ialt 100 Voger Fisk, hvoraf kun ½ faaes. — Tienden nyder pastor ipse paa Hassel — Lønnen eller mit Bordhold haver jeg af Bønderne, som sees af første Svar".

Bø: „Visse Indkomst: Tilhørerne sjelf lønner mig, og naar Fiskeriet var godt, gav hver Jordmand mig om Aaret 1 Vog Fisk og 2 Tal og hver Husmand 2 Pund Fisk og 2 Tal og hver 2 Tal i Fjærefisk; kan blive tilsammen i høieste Maader beregnet 110 Voger Fisk, nu 60 à 70 Voger. — Tienden af Bø og Malnes til Pastor paa Hassel".

Trondenes: Vis Indkomst: 30 Voger Fisk, 1 Vog Rafs, 2 Tdr. Korn, 1 Vog Ost, „som mig lægges af Bispen ved hans Om-

---

[1] Nidaros Kapitels Jordebog 1664 (RA., Rentekammeret, Beneficeret Gods): „Hører og til Bispen et andet Sogn i Nordland liggende, som kaldes Lødingen med underliggende Annexer Waage og Ofoten, hvoraf Bispen nyder Kirkens og Prestens Indkomst, og derimod holder Kirkerne ved lige og lønner Presterne der sammesteds". Bispen bortforpagter Trondenæs og Lødingens Gjæld for 1000 Rdlr.

budsmand". Af Tienden er ham bevilget Høsttienden af Fisket i Oktober—December, da der intet faaes.

Sand: Af Bispen: 1. Kirkejorden Altevig. 2. Accidentia, nemlig Offer paa Alteret, Kirkegang, Pusefæ og Udfærd, ialt 9 à 10 Rdlr.

„Af Sognebønderne: Bordholdsfisk henved 35 Voger, saaledes at de bedst formuende giver hver en Vog, de mindre formuende hver to Pund Fisk, en Husmand en halv Vog, en voxen Dreng et Pund. Dette Bordhold giver de selfvilligen, paa det de kan have deres Prest boendes hos sig, som tilforn haver været Hus-capellan, som de med stor Besværing maatte hente fra Hovedsognet Trondenæs til hver Prediken og føre did hjem igjen".

Ibbestad: Ingen visse Indtægt af Tiende, Jorder eller andet. Tienden tilkommer Bispen. — „6. Udi Hovedsognet ved Ibbestad Kirke residerer Presten og haver jeg til Løns intet andet uden af hver Jordmand 2 Pund Fisk, og af en hver Husmand 1 Pund Fisk" og deraf lønner han en Kapellan.

Hillesø: Bønderne holder Prestegaarden ved lige. Har ingen vis Indkomst, uden hvad Bispen og Bønderne, som seiler til Bergen, vil give.

Tromsø: „Visse Indkomst: Tiende 200 Voger Fisk, det ene Hunder pro officio, det andet gratis, saavidt der kan blive tilovers, naar Hovedkirken med Bygning og Bradning bliver deraf ved Lige holden og ellers alle Kirkerne i Tromsø Gjæld med nødtørftig Brød og Vin. — Landskyld og Græsleie[1] ungefær 36 Voger tør Fisk.

Den residerende Kapellan paa Kalfsøen (Karlsø) haver, som han beretter, ikkun 60 Voger tør Fisk i aarlig Indkomst af Almuen, hvoriblandt enhver pleier at give ham een Vog Fisk, dog det ene Pund af samme Vog Fisk er Sognepresten s Offertoldspund, af hvilken (nl. Sognepresten) han ellers nyder alt uvisse og Offer, Udfærd, Kirkegang og Pusefæ[2].

Den residerendes Kapellan paa Skjersøen bekommer af hver Nordmand 1 Vog og 1 Pund Fisk, hvilket Pund dog er Pastoris Offertold; men af hver Find gives ham ikkun én Vog Fisk.

---

[1] Under 9 Post oplyser Sognepresten i Tromsø, Nils Pedersen Bredal, følgende, som har historisk Interesse: „Til denne Post svares, at jeg ved af ingen hele og faa halve Gaarder at sige, men øde Pladser findes her vel, desligeste halvøde. Dette Gjæld er længe siden ved Laugmands Afskur erklæret for Strandsiddere, lige ved Finmarken, i hvis Grændser det ligger, ikke saare langt fra Nordkappen, og haver været kaldet Tagemark, hvoraf gaar ikkun den aarlig Græsleie uden nogen tredie Aars Tage og anden Herlighed." Ligesaa oplyser han, at i Fladvær af hver Baad, som ror Fiske derfra, gives 2 Pund Fisk, som de kalde Landslod eller Landvare, som er forbudt af Kongen.

[2] Betaling for Brudevielse.

Han haver desforuden af Pastore alt uvisse, som i Annexet falder, hvilket er rigere paa Folk end Hovedsognet."

I 1707 er der atter til Regjeringen indløben Klage fra Almuen i Bispens Prestegjæld, Trondenæs og Lødingen, over, at de ikke længer formaar alene at underholde de residerende Kapellaner og vedligeholde de af dem selv opførte Kapeller. Klagen er sendt Amtmand Ove Schjelderup til Erklæring, og denne er dateret 8 Juni 1707 [1]. Han gjør her Rede for, hvorledes de residerende Kapellanier og deres „Bordhold", 2 à 3 Pund Fisk af Almuen, er opkommet. Han foreslaar: „at efterdi Almuen erbyder sig til fremdeles at ville svare de residerende Capellaner, til deres desbedre Underholdning, forberørte Bordhold, 2 à 3 Pund Fisk aarlig, som de dem hidindtil har givet, da udi samme Bordhold kunde kortes det Pund Fisk, som de til Bisкopen udi Offertold à part har maattet svare." Dette Forslag blev approberet i Reskript af 5 August 1707, som bestemmer, at Biskopen skal underholde Kapellanerne „uden nogen Menighedens Besværing, og dersom Biskopen sig heri skulde vægre, befales, at Almuen det Pund Fisk Offertold, som de give ham til Capellanerne, decourteres i det saa kaldte Bordhold, som Capellanerne ellers af Almuen nyde" [2].

Ved Anordning af 28 December 1731 blev Trondenæs og Lødingens Prestegjælde taget fra Trondhjems Bispestol, som fik Erstatning i Namdalens og Stjørdalens Kongetiende. Ved aabent Brev af 14 Januar 1735 approberes Stiftamtmandens og Biskopens Forretning af 2 Oktober 1734 om Presternes og Kirkernes Indtægter i Trondenæs og Lødingen [3]. Her bestemmes, at Præsterne skal beholde „sin forrige Rettighed og Bordhold" i Trondenæs, Kvæfjord, Sand, Torsken, Mæfjord, Ibbestad, Lenvigen og Hillesø. For Presterne i Lødingen, Vaagen og Ofoten anføres ingen „Rettighed", men under Vaagen „den Fjerefisk af Fremmede, som Løddingens Prest forhen har oppebaaret og Almuen efter ældgammel Sedvane godvilligen giver". Saadan „Fjærefisk" opføres ogsaa under Torsken og Mæfjord.

II.

Rettighedsvogens og Presterettighedens retslige Karakter.

Af de foran meddelte historiske Kjendsgjerninger fremgaar det klart nok, at Rettighedsvogen og Presterettigheden ikke er nogen Fiske-

---

[1] RA. Kancel., Geistligheden.

[2] Wessel-Bergs Reskriptsaml., I 337.

[3] RA., Aabne Breve; jfr. Taranger, Om Eiendomsretten til Prestegaardene, S. 86 f. (i Retstid. 1896, S. 337—438).

tiende, som Brandt antager, ei heller er den identisk med Offertolden, som Prestelønningskommissionen (Side 30 ff.) synes mest tilbøielig til at mene, paa Grund af Anførsler i nordlandske Kaldsbøger. Presterettigheden er oprindelig en „godvillig" eller „frivillig" Ydelse af Bønderne til de nordlandske residerende Kapellaner, for at de kunde have disse boende hos sig. I Reformatsen af 1589 er dette frivillige, saakaldte „Vordhold" opført som en af Loven billiget og forudsat Ydelse, uden at dens Størrelse fixeres. Saavel Pligten som Ydelsens Størrelse beror oprindelig paa Aftale mellem Kapellanen og Almuen, men allerede i 1589 synes den at være fixeret af Sedvanen, og senere blir den flere Gange sanktioneret af Lovgivningen. Men det er klart, at Vordholdet ligger udenfor de i Kirkeordinanserne, Trud Ulfstands Reces og Lovbogen paabudne alminbelige Ydelser til Presterne. Man finder derfor undertiden den Opfatning fremsat, at Presten egentlig ikke har noget Retskrav paa Vordholdet. Kapellanen i Ibbestad, Malte Christensen, skriver saaledes i sin Indberetning af 26 Mai 1666[1]:

„Gud giv den christen Øvrighed gode Raad og Betænkende til at benaade den Fattige med en nødtørftig Penge eller visse Belønning, eftersom enhvers Besværlighed kan være til, at jeg herefter ikke oftere skulde have Aarsag til at drage om fra Gaard til Gaard og gaa fra Dør til Dør, som en anden Betlere efter det, som jeg skal have for min Tjeneste, saa jeg baade maa fortjene det saa og sanke det med stor Mødsommelighed, idet at jeg en tre Ugers Tid maa ombrage til hver Mand, om jeg ellers skal faa nogen Fisk til Bergen og lade kjøbe mig Noget igjen til min Husholdnings Fornødenhed. Mine sal. Formænd haver og maat gjøre det samme, fordi Almuen er saa vel vant i Begyndelsen, og mange af Bønderne ere meget modvillige til at udgive det, som dem bør; ellers bekom man ikke Halvparten i rette Tide. Saa en fattig Prestemand formedelst slig Omsøgning maa ofte komme i Foragt, fordi naar de modvillige og skalkagtige ikke ville give, hvad dem bør, saa maa man baade trøgle og tigge sin Rettighed af dem, og ofte true, naar det gode ei kan hjælpe; saa giver da de Vanartige Knur og Skjendsord igjen, fordi det er ikkun af deres egen gode Vilje saadan Belønning og ikke af nogen kongelig Tillægd."

Amtmand Schelderup skriver i sin foran nævnte Erklæring af 1707: „Efter min allerunderdanigste Mening ere Bønderne efter Loven ikke pligtige til at underholde flere end en Prest; hvorfore det synes at paaligge Biskoppen udj Trundhjem, som nyder af Kaldet alle prestelige Indkomster, at forsyne det med fornødne Prester, uden at Almuen bør bebyrdes med nogen extraordinaire Rettighed til dem at

[1] RA. Rentekammeret, Folketællingen 1666.

betale, med mindre Almuen noget af en god Villje til dem vilde give, for at de desbedre kan subsistere, efterdi de har formaaet dem til at bo hos sig. Og naar nu da Biskopen skal underholde Capellanerne, saa maa han enten underholde dem som Huus-Capellaner og give dem Kost og Løn eller noget equivalent derimod, hvilket, naar de nyder, da har Almuen ikke fornøden at give dem aarlig saa stort Bordhold, som de nu til dem maa contribuere, efterdi de moxen ikke har andet at leve af; eller og maa han lønne dem som Residentes, da de efter den almindelige Praxin, som udi Kirke-Reformatsen er indrettet, burde nyde, foruden det uvisse, Offertolden, som efter forberørte er 1 Pund Fisk af hver Mand."

Da Bordholdsrettigheden nu forlængst er fastslaaet ved Alders Tids Brug og desuden af den nye Prestelønningslov af 14 Juli 1897 § 4, saa er Almuens Pligt til at yde Rettighedsvogen udisputerlig.

Derimod kan det være Gjenstand for Tvil, om Rettighedsvogen eller Presterettigheden er en tinglig eller en personlig Afgift. Ifølge Boecks Efterretninger skal den ydes snart af hver „Gaardmand" eller „Gaardbruger"[1], snart af „hvert matrikuleret Brug"[2], flere Steder af Husmænd, Inderster, Kaarfolk, men med det halve Beløb. Prestelønningskommissionen oplyser, at det Tilfælde forekommer, at en Mand, som eier to Brug, maa betale to Rettighedsvoger[3]. I dette Tilfælde er jo Presterettigheden en Grundbyrde, som hviler paa hvert Brug (Matr.-No.), uanseet om det har en egen Opsidder eller ikke. Man kan vel gaa ud fra, at overalt, hvor Rettighedsvogen skal ydes af „hvert matrikuleret Brug", der har den sedvansmæssig eller ifølge Aftale faaet denne tinglige Karakter, saaledes som Tilfælde er med Offerskjæppen, se nedenfor.

Men dette har visselig ikke været den oprindelige Ordning. De ældre Kilder taler kun om en Rettighedsydelse pr. Jordmand, Husmand eller lignende. Den ovennævnte Prest i Ibbestad, Malte Christensen, giver i 1666 Oplysninger, som gjør det aldeles utvilsomt, at Rettigheden har været en personlig Ydelse. Han skriver:

---

[1] Saltdalen, Skjerstad, Folden, Stegen, Værø, Flakstad, Borge, Baagan, Hassel, Sortland, Øksnæs (samtlige gifte med egen Husholdning), Dverberg (Gaardmænd, Husmænd).

[2] Hammerø, Ofoten, Trondenæs, Berg og Tromsøsundet.

[3] Indstilling Side 31: „Paa enkelte Steder ansees den som hvilende paa enhver matrikuleret Eiendom, saaledes, at en Eier af flere saadanne maa betale Rettighedsvog for hver, og at ikke mere end en Rettighedsvog afkræves hvert matrikuleret Brug, paa andre Steder opfattes den som en Gaardbrugeren paahvilende personlig Afgift, som svares af samtlige Brugere af et og samme Matrikelnumer." I Noten oplyses, at i Ofoten afkræves hver Opsidder 1/2 Vog, hvor et Matrikelnumer bruges af to eller flere.

„En liden Fortale og Underviisning om Tilfælde og Leilighed med Bønder og Bondejorder, saa vidt mine Sogner vedkommer for min Belønnings Skyld, som ikke kan kaldes noget visse, mens heller uvisse, af Aarsag, som efterfølger: At inaar der monne bo to, tre Bønder eller flere paa en Gaard og hver giver til Presten aarlig 2 Pund Fisk og de to døde, og den tredie vilde da børle de to Parter til sig igjen, saa fik Presten da ikke siden uden to Pund for to Voger Fisk igjen, som jeg med Affortning og stor Skade, jo længere jo mere kan erfare. Item naar en Skyldmand (Debitor) ikke kan gjøre sin Udreder fyldest, endog han alt, hvis han kan afstaa af Fisk, Lyse (Tran) og andet, overleverer til ham, for hvis han hos ham Aar efter andet haver udtaget, da maa Presten miste sin Rettighed, og (Kreditor) vil ikke gjøre klart for sin Skyldmand. Og naar en Skyldmand (som desværre alt for mange) bliver sin Hosbond eller Udreder en Summa skyldig, da nødes han omsider at afgive Gaard og Grund, forbi der tages fra ham alt, hvad han haver, og maa siden sidde for en Husmand eller Arbeider og trælle for sin Skyld[1], og Udrederen tager saa Jorden og bruger paa hans Vegne til Avlsparter (Underbrug?), og Presten faar siden ingen Rettighed deraf, saa at det gaar da med mig, andre finder vel og hos sig, som Ordsproget lyder: „Et Haar efter andet gjør Bonden omsider skallet". Og for sligt og Andet mere findes der saa mange Nul udi mit Register og Opskrift om min Belønning."

Efter de foran meddelte Oplysninger maa det antages, at Rettighedsvogen og Presterettigheden har samme retslige Karakter som Offertolden, med hvem den undertiden er slaaet sammen, saa at Presterettigheden udgjør 2 Pund, Offertolden 1 Pund, tilsammen 1 Vog. Vi maa derfor kunne anvende paa Presterettigheden i Almindelighed og paa Rettighedsvogen i Særdeleshed den Retsregel, som af Høiesteret i 1882[2] er anvendt paa Offerskjæppen (Offertolden):

Den er i Almindelighed en personlig Afgift; men den kan paa Grund af Sedvane eller Aftale i enkelte Prestegjæld være en reel Afgift.

---

[1] Efter Chr. 4 N. L. VII. 5.

[2] Retstid. 1882 Side 746 og 750 ff. Prestelønningskommissionens Indstilling Side 28 og Kirkedepartementets Cirkulære af 20 Marts 1883.

Domme.

En Kjøbmand opfordres paa den for Stevningers Forkyndelse bestemte Maade til inden 15 Dage at betale to Regninger paa tilsammen Kr. 70,62, idet Fordringshaveren, hvis Betaling ikke erlagdes, vilde begjære hans Bo taget under Konkursbehandling efter Konkurslovens § 5. Da Betaling ikke indløb, blev efter Fordringshaverens Begjæring Skifteret berammet. Begjæringen forkyndtes i Skyldnerens Fravær for hans Betjent, som dog glemte at underrette Skyldneren, hvorfor denne ikke mødte i Skifteretten. Her blev hans Bo taget under Konkurs, idet han som udeblivende ansaaes at indrømme, hvad der i Dokumenterne var anført.

I Høiesteret, hvorhen Skyldneren paaankede Eragtningen, anførte han, at Gjælden ikke var uimodsagt eller klarlig bevist, idet han benegtede Rigtigheden af to Regningsposter paa tilsammen Kr. 6,85 og derhos paastod at have Modkrav paa Kr. 9,35. Da Regningerne bestod af flere særskilte Poster, hvoraf enkeltes Rigtighed var erkjendt, stadfæstedes Skifterettens Kjendelse.

Høiesterets Votering og Dom af 26 September 1903 i Sagen L.-Nr. 15/2 f. A.: Kjøbmand Joh. Hoxmark (Advokat Hans Heyerdahl) mod Brødrene Beckmann og paa Joh. Hoxmarks Konkursbos Vegne dets Bestyrer H. P. Lindahl (Overretssagfører Axel Scheel til Prøve).

Assessor V. Scheel: Den 17 December 1902 lod H. P. Lindahl for Firmaet Brødrene Beckmann forkynde Konkursvarsel for Kjøbmand Joh. Hoxmark af Indhold, at saafremt dennes Gjeld til Firmaet for Varer Kr. 70,62 plus Omkostninger ikke betaltes inden 15 Dage, agtede Kreditor at forlange Debitors Bo under Konkurs i Henhold til Konkurslovens § 5. Den 6 Januar 1903 tilstillede derefter Lindahl Kristiania Skifteret en Konkursrekvisition gaaende ud paa, at Hoxmark skyldte Brødrene Beckmann for Varer Kr. 70,62, som var forfalden til Betaling, hvorfor han, da Hoxmark gjentagne Gange var afkrævet Beløbet uden Resultat, paa Brødrene Beckmanns Vegne begjærede Hoxmarks Bo taget under Skifterettens Behandling som Konkursbo. Sagen blev af Skifteretten samme Dag (6te Januar) berammet til Foretagelse i Skifteretten den paafølgende 8 Januar om Formiddagen, og Rekvisitionen blev derefter den 7 Januar Kl. $12^1/_2$ Eftermiddag forkyndt for Hoxmark i hans Butik og i Paahør af hans Betjent Johanne Rustad, der lovede at give ham Besked. Sagen foretoges derpaa i Skifteretten den 8 Januar. Her mødte Lindahl efter Fuldmagt fra Brødrene Beckmann og fremlagde Rekvisition i forkyndt Stand samt 2de Regninger, lydende paa Kr. 24,02 og Kr. 46,60 og 5 Følgesedler. Hoxmark afgav ikke Møde, hvorefter der paa Stedet af Skifteretten blev afsagt Kjendelse, i hvis Præmisser det anføres, at da Hoxmark skjønt lovlig varslet ikke havde afgivet Møde, antoges han at indrømme, hvad der i de fremlagte Dokumenter var anført, og da i Henhold til disse de lovlige Betingelser for Konkursbehandling efter Konkurslovens § 5 antoges tilstede, afsagdes saadan Eragtning:

„Handelsborger Joh. Hoxmarks Bo, Vibes Gade No. 20, tages som Konkursbo under Skifterettens Behandling."

Denne Kjendelse har Hoxmark ved Stevning af 4 Februar 1903 indbragt til Høiesteret, hvor han har nedlagt saadan Paastand:

„1. At Skifterettens Kjendelse af 8 Januar 1903 underkjendes.
2. At Appellantens Bo extraderes denne til fri Raadighed.
3. At de Indstevnte, Brødrene Beckmann, tilpligtes til Appellanten at betale Erstatning efter uvilligt paa deres Bekostning optaget Skjøn for den ham ved deres Konkursforlangende og de af Skifteretten ifølge samme foretagne Skridt paaførte Kreditspilde og andet Tab.
4. At Indstevnte, Brødrene Beckmann, tilpligtes at betale Appellanten Procesomkostningerne ved Høiesteret."

De Indstevnte, Brødrene Beckmann og Hoxmarks Bo, har nedlagt Paastand om, at den paaankede Kjendelse stadfæstes, og at de hos Hoxmark tilkjendes Sagsomkostninger for Høiesteret.

Det er paa det rene, at den anførte Betjent hos Hoxmark, Johanne Rustad, for hvem Konkursbegjæringen var forkyndt, havde glemt at underrette Hoxmark om Stevnemaalet, som han først blev vidende om, da Skifterettens Folk, efterat Kjendelsen var afsagt, indfandt sig i hans Forretningslokale, og at Grunden til, at han ikke mødte i Skifteretten, er at søge i denne hans Uvidenhed om Forkyndelsen.

Hoxmark grunder sin Paastand for Høiesteret derpaa, at Betingelserne efter Konkurslovens § 5, i Henhold til hvilken der var begjæret Konkurs, ikke var forhaanden. Efter § 5 kræves nemlig, at vedkommende Gjæld er uimodsagt eller klarlig bevist. Men saa var ikke Tilfældet her, paastaar han, idet han, allerede før Rekvisitionsvarslet forkyndtes ham, havde ligeoverfor Lindahl, der som anført havde Fordringerne til Inkassation, protesteret mod Rigtigheden af de to Regninger, af hvis Beløb, tilsammen Kr. 70,62, han nemlig kun havde erkjendt at skylde Kr. 52,52. Forholdet med disse Regninger er dette: Den ene lydende paa Kr. 24,02 omfatter to Vareposter paa respektive Kr. 11,25 og Kr. 6,72 samt endel Smaabeløb for ledige Flasker, tildels vedrørende nævnte Poster og tilsammen af Beløb Kr. 6,05. Heraf erkjendte Hoxmark Posten Kr. 6,72, medens han bestred at være skyldig Posten Kr. 11,25 samt Beløbet for ledige Flasker; han bestred altsaa Regningens Rigtighed, forsaavidt angaar et Beløb af Kr. 17,30. Den anden Regning omfatter to Varebeløb paa Kr. 13,72 og Kr. 32,88. Ved den første Varepost gjorde Hoxmark ingen Bemerkning. I den andens Beløb paastod han fratrukket 80 Øre. Efter dette erkjendte han følgelig at skylde: Kr. 6,72 + Kr. 13,72 + Kr. 32,08 eller ialt Kr. 52,52, men bestred Regningernes Rigtighed for et samlet Beløb af Kr. 18,10. For Høiesteret erkjender han, at det har sin Rigtighed med Vareposten paa Kr. 11,25, og det Beløb, han her for Retten bestrider af Regningerne, er saaledes alene Kr. 6,05 for Tomflaskerne og de ovenanførte 80 Øre, tilsammen Kr. 6,85. Derhos mener han i tidligere Mellemværende vedrørende andre Poster at have tilgode fire mindre Beløb til samlet Sum Kr. 9,35. Hoxmark gjør derfor gjældende, at Konkursrekvisitionens Beløb ikke var og ikke er uimodsagt, og han bestrider, at Beckmann har ført Bevis for endsige klarlig bevist at have de anførte Beløb Kr. 6,05 for Tomflaskerne og den anførte Dekurt af 80 Øre tilgode. Tvertimod mener Hoxmark, ved hvad han herom for Høiesteret nærmere har gjort gjældende, at have paavist eller gjort sandsynlig, at de omhandlede Beløb virkelig bør fragaa, og ligeledes finder han at have paavist, at han tilkommer det nævnte Modkrav paa Kr. 9,35.

Jeg skal ikke nærmere indgaa paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Hoxmark har Ret i sine Paastande med Hensyn til de anførte Kr. 6,05, Kr. 0,80 og Kr. 9,35. Forholdet i nærværende Sag er nemlig efter min Mening det, at der i Virkeligheden handles om 4 forskjellige Vareposter foruden det anførte Beløb for Tomflasker. De Varer, som de forskjellige Poster angaar, var leverede Hoxmark til forskjellige Tider og var hver for sig fra første Stund selvstændige Poster, for hvilke Regninger ogsaa var præsenteret særskilt. Forholdet var efter det oplyste simpelthen dette, at Hoxmark Tid efter anden fik Varer hos Beckmann, og at Betaling herfor skulde ydes for hver Gang, han fik Varerne. Fordringerne udsprang saaledes ikke af et og det samme

Retsforhold. Men da mener jeg, at Forholdet stiller sig saaledes, at Hormark i nærværende Tilfælde var pligtig til at betale de Poster, som han erkjendte, selv om der angaaende andre Poster kunde være Tvist, og at han i Tilfælde ikke vilde kunne gjøre gjældende, at han ikke kan dømmes til at betale den ene Post, fordi han benegter en anden Posts Rigtighed. Men nu er der blandt de 4 Vareposter, hvorom her handles, ialfald en Post, nemlig den paa Kr. 13,72, som ikke i nogen Maade er bestridt, men tvertimod er fuldt erkjendt fra Hormarks Side. Denne Posts Ikkebetaling maatte derfor Brødrene Beckmann i ethvert Tilfælde kunne gjøre gjældende som Konkursgrund, uanseet hvorledes Forholdet maatte være med Hensyn til de øvrige Poster. I den Omstændighed, at i Konkursvarslet og Konkursrekvisitionen nævnes det hele Beløb, som Brødrene Beckmann mente at have tilgode, kan der ikke lægges nogen Frafkrivelse fra Beckmanns Side af Ret til at gjøre hver enkelt Fordring gjældende for sig. I de Kravbreve, som Hormark tidligere, nemlig under 4 December, havde faaet sig tilstillet fra Brødrene Beckmann, var ogsaa Vareposterne nævnt med sine særskilte Beløb.

Hvad dernæst angaar den af Hormark for Høiesteret paastaaede Modfordring til samlet Beløb Kr. 9,35, er at merke, at under de Forhandlinger, som gik forud for Konkursrekvisitionen, var herom intet nævnt fra Hormarks Side; tvertimod erkjendte denne da ligefrem at skylde Kr. 52,52, hvorved intet Hensyn er taget til nogen saadan Modfordring. Og da som oven anført ingen som helst Indsigelse var gjort mod Beløbet Kr. 13,72, var denne Fordring ogsaa i dette Punkt paa det rene. Dertil kommer, at Modfordringen Kr. 9,35 ikke er større, end at den, forsaavidt Hormark virkelig tilkommer Beløbet, kan dækkes ved de andre Beløb, som han ifølge det oven anførte skylder Beckmann. Hormark har ingen Ret til i Tilfælde netop at afskrive disse Kr. 9,35 i Posten paa Kr. 13,72.

Forsaavidt det endelig er gjort gjældende fra Hormarks Side, at han havde tilbudt at betale Beløbet Kr. 52,52, er dertil alene at bemerke, at Tilbud om Betaling ikke er det samme som Betaling, og at Hormarks Tilbud desuden i og for sig forsaavidt ikke var tilfredsstillende, som det var betinget af, at Beckmann frafaldt sit Krav forøvrigt.

Idet jeg efter foranstaaende kommer til det Resultat, at Skifterettens Kjendelse maa blive at stadfæste, er det for mig ufornødent at komme ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Hormark ogsaa virkelig var insolvent i den Betydning, som Konkurslovens § 3 omhandler, og om ogsaa denne Konkursgrund kunde have været gjort gjældende for Høiesteret, et Spørgsmaal, som har været adskillig omtvistet under Proceduren.

Processens Omkostninger for Høiesteret finder jeg efter Omstændighederne bør ophæves.

Konklusion:

Skifterettens Kjendelse bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Extraordn. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Roll, extraordn. Assessor, Sorenskriver Blom, Assessor Stang, extraordn. Assessor, Lagmand Thinn og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om Havarigrosse. Et Skib maa paa Grund af Læk søge Nødhavn. Det forlanger, at Nødhavnsudgifterne skal fordeles som Havarigrosse, og udleverer Ladningen, mod at Modtageren „forpligter sig til at deltage i Havariomkostningerne ifølge Søfartsloven efter lovlig opgjort Dispache". Høiesteret antog dog ikke, at han herved havde frafaldt nogen ham efter Loven tilkommende Indsigelse. Høiesteret antog, at den Læk, som havde nødt Skibet til at søge Nødhavn, skyldtes en Mangel ved Skibet, som havde været tilstede allerede ved Reisens Begyndelse, og at Skibet allerede i dette Øieblik ikke var sødygtigt. Hvorvidt denne Omstændighed var tilstrækkelig til Ladningseierens Frifindelse (jfr. Søfartslovens §§ 188 No. 7 og 190 No. 7) blev ikke afgjort, idet han antoges at have indrømmet, at Havaribidrag kunde afkræves ham, saafremt Manglen var af saadan Beskaffenhed, at den ikke ved Afreisen kunde opdages, trods al anvendt Omhu, jfr. Søfartslovens § 142. At Manglen var af saadan Beskaffenhed, antoges Skibet at maatte bevise. Da Bevis herfor ikke var ført, blev Ladningsmodtageren frifunden.

Høiesterets Votering og Dom af 30 September 1903 i Sagen, L.-No. 21/1903 f. A.: Dampskibet „Bjørgvins" Rederi (Adv. Gustav Blom) mod Grosserer Wilhelm Olsen (Adv. Fr. Looft).

Extraordinær Assessor Bull: Med Hensyn til nærværende Sags Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Bergens Sørets Dom af 14 Marts 1902. Ved denne Dom blev saaledes kjendt for Ret:

„Indstevnte, Wilhelm Olsen, bør for Citantskabet, Dampskibet „Bjørgvins", Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves".

Sørettens Dom er af Dampskibet „Bjørgvins" Rederi i Henhold til meddelt Dispensation fra Reglerne om summa appellabilis og Opreisningsbevilling ved Stevning af 3 Oktober 1902 indbragt for Høiesteret. Appellanten har her nedlagt Paastand om, at Indstevnte, Wilhelm Olsen, tilpligtes at udrede til Appellanten Kr. 324,43 med Renter fra 25 Juni 1900 samt Omkostninger for begge Retter.

Indstevnte har paastaaet Søretsdommen stadfæstet og sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Det er af Appellanten paastaaet, at Indstevntes Forpligtelse til at tilsvare det paasøgte Havaribidrag skulde flyde allerede deraf, at han ligesom de øvrige Modtagere af den Last, „Bjørgvin" ved den omhandlede Anledning havde inde, under 3 Januar 1900 har undertegnet en Erklæring, hvorved Udstederne „forpligte sig til at deltage i Havariomkostningerne ifølge Søfartsloven efter lovlig opgjort Dispache".

Jeg maa imidlertid anse det paa det rene, at Ladningsmodtagerne, da de underskrev denne Erklæring, ikke var bekjendte med Aarsagen til og de nærmere Omstændigheder ved de Forhold, som nødte Skibet til at søge Nødhavn. Den i Kjøbenhavn optagne Besigtigelse sees først at være givet beskreven der den 30te December 1899, altsaa kun ganske faa Dage før Erklæringen blev udstedt. Jeg maa derfor gaa ud fra, at Ladningsmodtagerne ikke ved at undertegne Erklæringen har ment at ville frafalde nogen dem efter Loven tilkommende Indsigelse, men kun ved at paatage sig det personlige Ansvar for Havaribidrag, som efter Loven maatte paahvile Ladningen, har villet opnaa, at Skibsføreren skulde være villig til at indlevere denne uden at benytte sig af Forskriften i Søfartslovens § 155.

Med Hensyn til Aarsagen til, at Skibet søgte Nødhavn, har Søretten gaaet ud fra, at den, som ogsaa antaget af de sakyndige Besigtigelsesmænd i Kjøbenhavn, i ethvert Tilfælde i det væsentlige maatte være at tilskrive den Omstændighed, at forskjellige Nagler var angrebne af Rust, og at navnlig to Nagler i Kjølpladerangen i Agter-

lasten om Bagbord var saa fortærede af Rust, at de kunde tages ud med Fingrene.

Appellanten har her for Retten gjort gjældende den Mening, at Lækagen for en væsentlig, maaske den væsentligste Del, kan have hidrørt fra, at Pakningerne i Stevnrøret til Axelledningen kan være blevne utætte. Han paaberaaber sig i saa Henseende, at det i Kjøbenhavns-besigtigelsen udtales, at disse Pakninger til yderligere Betryggelse skulde undersøges, fordi Kapteinen erklærede, at naar Skruen rørtes, tiltog Lækken, saa der kunde være Mulighed for, at der her var en Mangel, som ogsaa bidrog til Lækagen.

Der er imidlertid intetsomhelst oplyst om, at der blev forefundet nogen Mangel ved de nævnte Pakninger. Specielt har Besigtigelses-mændene ikke ved det Eftersyn, de foretog, da de af dem forlangte Reparationer var udført, nævnt noget om, at der virkelig skulde være forefundet nogen Mangel ved Pakningerne, og jeg finder derfor med Søretten at maatte gaa ud fra, at Aarsagen til Lækagen er den, som af Besigtigelsesmændene er antaget.

Det maa videre antages, at denne Mangel, at Naglerne var forrustet, forefandtes allerede ved Skibets Afgang fra Riga. Og da Skibet ikke kan sees at have været udsat for noget haardere Veir, end det i dette Farvand paa denne Aarstid maatte være forberedt paa, finder jeg at maatte anse det tilstrækkelig bragt paa det rene, at den heromhandlede Mangel var af den Beskaffenhed, at Skibet ved Afgangen fra Riga maa siges at have været i usødygtig Stand. Det kunde nu være et Spørgsmaal, om ikke den Omstændighed i og for sig, at Skibet saaledes allerede før Reisens Paabegyndelse var usødygtigt, maatte være tilstrækkelig til, at Indstevnte her kunde paastaa Frifindelse. Af Søfartslovens § 188 No. 7 vil det nemlig sees, at der som Betingelse for, at Nødhavnsudgifter fradragne ved Skibets Usødygtighed skal kunne kræves reparterede som Havarigrosse-Udgifter, er tilføiet, at Usødygtigheden er opstaaet paa Reisen. Og hermed stemmer det, naar Søfartslovens § 190 No. 7 bestemmer, at som almindeligt Havari ikke skal godtgjøres Omkostninger, der er en Følge af, at Skibet paa Grund af Mangler ved dets Udrustningsgjenstande har maattet søge Nødhavn. Det er ogsaa i Litteraturen bleven antaget, at naar Skibet allerede før Reisens Paabegyndelse har været usødygtigt, kan Nødhavns-Udgifter, som er nødvendiggjorte ved Usødygtigheden, ikke kræves reparteret som Havarigrosse-Udgifter; jfr. Platous Søret Side 403, Noten og Bentzens danske Søret Side 324. Det maa vistnok ogsaa efter almindelige Kontraktsgrundsætninger siges at stille sig saaledes, at Rederiet skulde have et ubetinget Ansvar for, at Skibet ved Afgangen er i sødygtig Stand, og den indskrænkede Bestemmelse, som forsaavidt indeholdes i Søfartslovens § 142 sidste Led, maa vistnok rettest opfattes som en Lempelse i det Rederiet efter almindelige Regler paahvilende Ansvar. Imidlertid anser jeg det ikke nødvendigt at udtale mig noget bestemt om det her omhandlede Lovfortolknings-spørgsmaal, idet det efter Parternes Procedure i nærværende Sag maa antages indrømmet fra Indstevntes Side, at Havaribidrag kan afkræves ham, saafremt den ved Skibet forefundne Mangel var af en saadan Beskaffenhed, at den, som det heder i Søfartslovens § 142, „ikke kunde opdages trods al anvendt Omhu“.

Jeg anser det for givet, at det maa være Rederiets Sag, naar Skibets Usødygtighed er godtgjort, at føre Bevis for, at Manglerne er af den her nævnte Beskaffenhed. Saadant Bevis er da ogsaa af

Rederiet forsøgt ført dels allerede for Søretten, dels gjennem Erhvervelse af et Par efter Søretsdommens Afsigelse afgivne Erklæringer.

Jeg kan imidlertid ikke ved de saaledes foreliggende Oplysninger finde det bevist, at Manglerne ikke vilde kunne været opdaget, om Rederiet havde anvendt al Omhu. Jeg skal i saa Henseende bemærke, at Rederiet ikke kan siges at have anvendt nogen særdeles Omhu for at bringe Skibets Tilstand paa det rene, før det afgik fra Riga. Trods Provokation for Søretten har Rederiet ikke seet sig istand til at oplyse, hvor lang Tid der ved Rederiets i April 1899 foretagne Indkjøb af Fartøiet var hengaaet siden sidste Undersøgelse, og det er paa det rene, at en Undersøgelse som Rederiet i Juni 1899 lod paabegynde til Skibets Klassifikation i Norske Veritas, ikke blev fuldført. Det er altsaa ganske uoplyst, hvor lang Tid der har hengaaet siden sidste Undersøgelse, dengang Skibet gik ud paa den her omhandlede Reise. Skibet havde i 80-Aarene i nogle Aar havt Klasse i Veritas, men vides ikke at have staaet der længere end til 1889. Det er vistnok fra Appellantens Side anført, at selv om Veritasbesigtigelsen af 1899 var bleven fuldført, vilde man alligevel ikke have opdaget de Mangler, som nødvendiggjorde, at Skibet søgte Nødhavn. Jeg skal lade det staa hen, hvorvidt det vilde have været tilstrækkeligt, efter Søfartslovens § 142, om Manglerne ved fuldstændig Veritasbesigtigelse var forbleven uopdagede. Thi jeg maa under enhver Omstændighed anse det uafgjort, om ikke Manglerne vilde været kommet for Dagen, hvis Undersøgelsen var bleven fuldført. Den Besigtigelsesmand for Veritas, som paabegyndte Undersøgelsen, har som 1 Kontravidne under Sagen paa Forespørgsel udtalt som sin Mening, at indvendig Undersøgelse af de omhandlede Nagler rimeligvis ved fornøden Optagelse af Garnering og Rengjøring af Bunden vilde kunne have fundet Sted. (Det er paa det rene, at de omhandlede Nagler dengang kun blev undersøgt udvendig). Ligesaa har Værksmester ved Nylands Værksted Oluf Olsen i en Erklæring af 25 April 1903 udtalt, at der er stor Sandsynlighed for, at Veritas-Besigtigelsesmanden under en indvendig Besigtigelse havde fundet Naglerne. Jeg skal ikke nærmere udtale mig om, hvad her kan have størst Rimelighed for sig, om man ved en fuldstændig Undersøgelse vilde have fundet eller ikke vilde have fundet Manglerne. Jeg anser det for ganske uafgjort, hvorledes Sagen forsaavidt forholder sig, og det maa være tilstrækkeligt til, at Indstevnte maa blive at frifinde.

Jeg finder videre, at Appellanten efter hele Sagens Stilling har havt saa liden Grund til at vente et bedre Resultat ved Høiesteret end ved Søretten, at han ikke kan undgaa at tilsvare Omkostningerne her for Retten.

Konklusion:

Sørettens Dom bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Dampskibet „Bjørgvins" Rederi til Grosserer Wilhelm Olsen 400 — fire Hundrede — Kroner.

Assessor Thoresen: I det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz, Assessorerne C. Hansteen og Reimers, extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om Retsvirkningen af Konnossement.

En Skipper udsteder i Tromsø til en der boende Mand Konnossement paa en ham selv tilhørende Ladning Jern, som var indtaget i hans Skib „Brødrene" og skulde føres til Kristiania. Modtageren af Konnossementet sælger Ladningen for 35 Kroner pr. Ton til Kristiania Spigerverk og leverer det Konossementet med Blankoendossement. Ladningen kom imidlertid ikke frem, og Forespørgsler om Skibet viste sig frugtesløse.

8 Maaneder efter kommer Jagten „Aktiv" til Kristiania med en Ladning Jern fra Bodø, tilhørende et Bodøfirma. Skipperen sælger Ladningen til Johan Bjerke, Kristiania, som igjen sælger den for 45 Kroner pr. Ton til Kristiania Spigerverk. Efterat dette har modtaget Lasten, opdager det, at det er en Del af den med „Brødrene" fra Tromsø afskibede og af det tidligere kjøbte Ladning, det nu igjen havde kjøbt. Det negtede derfor at betale Bjerke mere end 35 Kroner pr. Ton samt forlangte at fradrage et Forskud, som det havde betalt efter Tratta fra Føreren af „Brødrene".

Bjerke vil overfor Bodøfirmaet gjøre tilsvarende Fradrag og sagsøges derfor.

Høiesterets Flertal finder, at Spigerverket ved Konnossementet var blevet Eier af Jernet og saaledes rettelig havde gjort det omhandlede Fradrag; Bjerke havde Ret til overfor Bodøfirmaet at gjøre det samme Fradrag.

Høiesterets Votering og Dom af 2 Oktober d. A. i Sagen L.-Nr. 24/2 1903: Aktieselskabet Bodø Kul- og Saltkompagni (Advokat Thaulow Aubert) mod Johan Bjerke (Overretssagfører Waldm. Ebert til Prøve).

Extraordn. Assessor Bull: Med Hensyn til nærværende Sags faktiske Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Kristiania Byrets Dom af 21 April 1900[1]). Ved denne Dom blev Johan Bjerke frifunden for Bodø Kul- og Saltkompagnis Tiltale under Ophævelse af Sagens Omkostninger. Et Medlem af Retten dissenterede, idet han voterede for, at Johan Bjerke skulde tilpligtes at betale Kompagniet de paasøgte Kr. 1 103,71 med 4 pCt. Rente deraf fra 20 Juni 1899; ogsaa dette Medlem stemte for Ophævelse af Sagens Omkostninger.

Byrettens Dom er nu af Bodø Kul- og Saltkompagni ved Stevning af 15de Oktober 1900 paaanket til Høiesteret.

Under Sagens Henstaaen her for Retten er Kompagniet kommet under Konkursbehandling, og Boet har transporteret sin formentlige Fordring paa Johan Bjerke til sin tidligere Prokurist Andreas Udhaug.

For Appellanten er for Høiesteret nedlagt saadan Paastand:

At Byrettens Dom underkjendes, at Indstevnte tilpligtes at betale Bodø Kul- og Saltkompagni eller nu Andreas Udhaug som Transporthaver de paasøgte Kr. 1 103,71 med 4 pCt. Renter fra 20 Juni 1899, samt at Indstevnte idømmes Sagens Omkostninger for Byretten og Høiesteret.

Indstevnte Johan Bjerke har paastaaet Byrettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Procesomkostninger for Høiesteret.

Det første i Sagen foreliggende Spørgsmaal er, hvorvidt Kristiania Spigerverk har kjøbt det i Konnossementet af 8 September 1898 omnævnte Jernparti.

Jeg finder med Byrettens Flertal, at dette Spørgsmaal maa besvares bekræftende, og finder i det væsentlige at kunne tiltræde Flertallets Begrundelse. Det er dokumenteret, at P. Olsen telegrafisk henvendte sig til Spigerverkets Kommissionær, Vexelmægler Nielsen i Kristiania, med Forespørgsel om, hvilken Pris der i Tilfælde vilde blive betalt for Varepartiet, og at Hr. Nielsen i Telegram af 7 September

[1]) Meddelt i „Retstidende" 1900 S. 588 ff.

1898 svarede: „Absolut prima, høiest 35 Kroner, Spigerverket kjøber mod Konnossement og Assurancepolice." Videre er det dokumenteret, at Assurancepolice og Konnossement paa Varen gjennem M. W. Holmboe & Søn blev tilstillet Spigerverket. Konnossementet blev dateret Dagen efter Nielsens Telegram, altsaa 8 September 1898, og samme Dag sees P. Olsen paa Vexelmægler Nielsen at have trukket en Vexel stor Kr. 515,85 til M. W. Holmboe & Søn eller andre, en Vexel, som senere ogsaa er bleven indfriet af Paatrukne. Jeg mener, at hvad der saaledes er passeret tilstrækkelig tydelig viser, at det har været P. Olsens Hensigt at overføre Eiendomsretten til Varepartiet til Spigerverket. Hvad der herimod er bleven anført fra Appellantens Side kan jeg ikke tillægge nogen afgjørende Vægt. Forsaavidt Appellanten specielt anfører, at M. W. Holmboe & Søn optraadte som Mellemmand ved Konnossementets Udstedelse til dette Firma, medens det er in confesso, at Holmboes aldrig har været Eier af Varepartiet, saa finder jeg, at Forklaringen derpaa giver sig selv, idet det var Holmboes, der optraadte som Endossent paa Vexlen, og som derfor naar de lagde dennes Beløb ud, maatte sikre sig derigjennem, at de fik Skibspapirerne stilet til sig. Og for Spigerverket gik Affæren paa denne Maade lige godt i Orden, som om Konnossementet var stilet direkte til det, idet Holmboes ved Konnossementets Udstedelse til sig var legitimeret til at overdrage Eiendomsretten til Spigerverket.

Det næste Spørgsmaal i Sagen er, om det i det nævnte Konnossement omhandlede Jernparti kan ansees for at være identisk med det Jernparti, som Spigerverket det følgende Aar afkjøbte Johan Bjerke, der igjen har kjøbt det af Aktieselskabet Bodø Kul- og Saltkompagni.

Ogsaa dette Spørgsmaal finder jeg med Byrettens Flertal at maatte besvare bekræftende. Ved de under Tingsvidnet i Bodø den 24 Juli og 8 August førte 1, 2 og 3 Hovedvidners Prov anser jeg det godtgjort paa en efter Omstændighederne fyldestgjørende Maade, at ialfald hvad der paa den Tid laa igjen af „Brødrenes" Last blev indladet i „Activ" og saaledes solgt til Johan Bjerke. Det er en Mulighed for, at dette ikke har været hele „Brødrenes" Last, idet det af de dokumenterede Salgsregninger sees, at det er et mindre Kvantum, specielt af Jern, som er solgt af Kul- og Saltkompagniet til Bjerke, end hvad P. Olsen solgte til Kompagniet eller dets Repræsentant Johan Hassel. Men jeg finder det som sagt godtgjort, at Ladningen eller det, som maatte være igjen deraf, blev solgt til Johan Bjerke. Efter et Par af Vidneprovene synes det at være saa, at „Activ" ogsaa kan have havt anden Ladning inde, men dette er uden Betydning for Sagen.

Derimod maa det, saavidt jeg skjønner, processuelt siges at være paa det rene, at det Parti Jern, som P. Olsen i Bodø solgte til Kul- og Saltkompagniet, foruden det Jern, der omfattedes af Konnossementet af 8 September 1898 eller i hvert Fald foruden hvad „Brødrene" da ved Konnossementets Udstedelse havde inde af Jern, ogsaa omfattede noget, som P. Olsen senere havde indkjøbt. P. Olsen har som Vidne i Bodø den 23 August 1899 forklaret, at han efter Afreisen fra Tromsø paa Slump kjøbte endel Jern paa Harstad og fremdeles paa Slump Malm og Jern af nogle Personer i Kabelvaag, og endelig, at han i Bodø kjøbte 4 a 5 Tons Jern hos Jens Koch. Indstevnte har vistnok her for Retten, specielt ogsaa ligeoverfor denne Del af P. Olsens Vidneforklaring udtalt, at der paa denne Forklaring overhovedet ikke kan lægges nogen Vægt. Men efter hvad der er frem-

kommet og dokumenteret under Proceduren, maa jeg gaa ud fra, at hvis denne Udtalelse skal være en Benegtelse af, at P. Olsen har kompletteret sin Ladning paa denne Maade, saa maa Benegtelsen i hvert Fald være fremkommet for sent, og at det altsaa som sagt maa siges at være in confesso, at Indkjøbene har fundet Sted.

Derimod et det fra Indstevntes Side bleven hævdet, at disse Indkjøb i hvert Fald kun kan omfatte rene Bagateller. Jeg skal bemerke, at der intet er oplyst om, hvorvidt det paa Bodø af P. Olsen indkjøbte Parti er bleven indlastet i „Brødrene", eller om det ikke af ham uden at bringes ombord igjen er bleven solgt til Kulkompagniet. Dette Parti er det eneste, med Hensyn til hvilket der af P. Olsen foreligger nogen Kvantumsopgave. Med Hensyn til de paa Harstad og i Kabelvaag kjøbte Partier mangler der enhver Opgave over, hvor stort Kvantumet skulde være. Og Situationen bliver altsaa den, at der vistnok maa antages at have været en Del af „Brødrenes" Last, som ikke omfattedes af Konnossementet af 8 September 1898, men at man savner enhver Opgave ogsaa om Minimum for denne Del. Og jeg skal yderligere tilføie, at forsaavidt dét maatte forholde sig saa, at ikke hele „Brødrenes" Last er bleven indlastet i „Activ", saa savner man ogsaa enhver Oplysning om, hvorvidt det ikke maaske kunde være det i Harstad og Kabelvaag, eventuelt ogsaa Bodø, indkjøbte Jern, som i Mellemtiden kunde være solgt. Videre skal jeg her gjøre den almindelige Bemerkning, at overfor Spørgsmaalet om Identiteten mellem de to Varepartier har jeg ikke kunnet undgaa at lægge Vægt paa den helt igjennem passive Holdning, Bodø Kul- og Saltkompagni her har indtaget, medens det for denne Part maatte være lettest at tilveiebringe i hvert Fald noget Bevis for, hvorledes Salgsforholdet er, savnes der forsaavidt ethvert Forsøg paa at bringe nogen Klarhed i Sagen. Og jeg skal videre tilføie, at det af Kulkompagniets Procedure ikke engang synes klart at fremgaa, hvad Kompagniet paastaar at være virkelig passeret ligeoverfor Spørgsmaalet om Varepartiernes Identitet.

Jeg skal forøvrigt bemerke, at der af P. Olsen ogsaa paa Tromsø indkjøbtes et Parti paa 10 à 12 Tons Jern, og at Appellanten gjør gjældende, at dette Parti, som efter P. Olsens Forklaring skulde betales ved Hjælp af Udbringendet af Verlen af 8 September 1898, ikke omfattedes af Konnossementet af samme Dag. Appellanten gjør nemlig gjældende, at P. Olsen ikke har kunnet tage dette Parti i sin Besiddelse, altsaa heller ikke indlade det eller udstede Konossement paa det, før han havde betalt det. Men jeg skal hertil bemerke, at selv om det maatte være saa, at dette Parti ved Konnossementets Udstedelse ikke maatte være indladet, og at Skipperen altsaa ved at udstede Konnossement derpaa har stødt an mod Forskriften i Søfartslovens § 133, 3 Punktum, saa kan denne Omstændighed efter min Mening ikke medføre enten, at Konnossementet skulde ansees for ugyldigt, eller at det i hvert Fald skulde ansees som ikke gjældende ogsaa dette Parti. Jeg finder nemlig efter Omstændighederne i det hele at maatte gaa ud fra, at det har været Meningen gjennem Konnossementet at overdrage ogsaa disse 10—12 Tons sammen med det tidligere indkjøbte Jern.

Jeg gaar derefter over til Sagens tredie Spørgsmaal, nemlig Spørgsmaalet om, hvilken Betydning det maa tillægges, at Spigerverket saaledes allerede gjennem Konnossement havde erhvervet Rettigheder overfor det senere hos Johan Bjerke indkjøbte Jernparti.

Det er da min Opfatning, at naar et Konnossement som her udstedes i Hensigt at overdrage Eiendomsret, saa foregaar efter norsk Ret en virkelig Eiendomsoverdragelse kun med de Begrændsninger, som Lovgivningen forsaavidt positivt hjemler. Som bekjendt har Spørgsmaalet om Retsvirkningen af Konnossementers Overdragelse givet Anledning til en vidtløftig og gjennem Aarrækker fortsat teoretisk Meningsudvexling. Jeg skal ikke indlade mig nærmere herpaa. Men ligesom jeg mener, at den Opfatning af Retsforholdet, jeg har givet Udtryk, fremgaar af Søfartslovens dispositive Bestemmelser, saaledes kan jeg efter de herom forudgaaede Forhandlinger sammenholdt med tidligere Retspraksis ikke finde det tvilsomt, at det har været Meningen at ordne Forholdet saaledes. Det er herimod ikke nogen Indvending, naar Søfartslovens § 165, 3 Punktum, foreskriver, at medens som Regel det først afsendte eller overleverede af flere Konnossementexemplarer eller af flere nummererede Exemplarer det, der har det laveste Nummer, skal have Fortrinnet, saa skal, hvor Godset retteligt er udlosset til en anden Indehaver, denne ikke være pligtig til at udlevere det igjen, medmindre det godtgjøres, at han ved Konnossementets Erhvervelse ikke har været i god Tro eller har handlet med grov Uagtsomhed. Dette er en positiv Undtagelse fra Reglen om, at Overdragelse af Konnossement medfører Overdragelse af Eiendomsret, naar dette har været tilsigtet. Der er her for Indehaveren af det daarligst prioriterede Konnossement etableret den Ordning, at Godsets Udleverelse for ham medfører en extinktiv Eiendomserhvervelse. Heller ikke er Forskrifterne i Søfartslovens § 166 om Standsningsretten et Bevis for, at Konnossementsoverdragelse ikke hjemler Eiendomsovergang. Ogsaa disse Forskrifter indeholder kun en positiv Begrændsning af Konnossementsmodtagerens Eiendomsret. Det er min Opfatning, at der ligesaavel paa disse Punkter som iøvrigt i vor Ret, hvor det gjælder at statuere en Begrændsning af Eiendomsretten, maa foreligge positive Retsregler i Lovgivning eller Sædvaneret. Og jeg anser det derfor givet, at hvor som her Skipperen brevi manu sælger af den ved Konnossement bortsolgte Ladning, vil Konnossementsindehaveren kunne vindicere det bortsolgte ogsaa fra godtroende Tredjemand. Og hvor Konnossementsindehaveren som in casu er kommen i Besiddelse af sin Eiendom, maa han kunne vægre sig for at betale den Kjøbesum, som den uhjemlede Besidder havde betinget sig af ham.

Som allerede nævnt er der vistnok en Mulighed for, at en mindre Del af Partiet i Virkeligheden har ligget udenfor det første Konnossement og derfor af P. Olsen har kunnet sælges til Kul- og Saltkompagniet. Men da det maa være paa det rene, at dette kun kan have været Tilfældet med en ubetydelig Del af Partiet, og da der ingen som helst Oplysning foreligger om et mindste Kvantum, hvormed dette skulde være Tilfældet, saa mener jeg, at der ingen anden Udvei er end, at Spigerverket eller nu altsaa Johan Bjerke maa kunne vægre sig for at betale nogen Del af Partiet.

Jeg kommer efter dette i det hele til samme Resultat som Byrettens Flertal, at altsaa Bjerke maa frifindes for Kompagniets eller nu Andreas Udhaugs Tiltale. Da de foreliggende Spørgsmaal paa saa mange Punkter er tvivlsomme, finder jeg imidlertid, at Sagens Omkostninger bør ophæves ogsaa for Høiesteret.

Konklusion:

Byrettens Dom bør ved Magt at staa.
Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Extraordn. Assessor, Byretsassessor **Prydz**: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende. Jeg skal derhos bemerke, at det ogsaa af den Grund forekommer mig mindre beføiet, naar Appellanten har paaberaabt Bestemmelsen i Søfartsloven § 165 i. f. til Sammenligning, at det her er gjort til Betingelse, at Godset „rettelig" er udlosset til Vedkommende, at der altsaa intet er at lægge Skipperen tillast, hvad vistnok in casu ikke kan siges at være Tilfældet.

Assessor **Thoresen**: Jeg er kommen til samme Resultat som det dissenterende Medlem af Byretten og kan ogsaa i væsentlige Dele tiltræde hans Begrundelse. Jeg maa efter Sagens Oplysninger i det hele anse det tilstrækkelig godtgjort, at Konnossementet af 8 September 1898 alene har været ment at skulle være et Sikkerhedsdokument, og at der ved samme ikke er tilsigtet nogen Eiendomsoverdragelse af Ladningen fra P. Olsen til Kristiania Spigerverk, hvad Konnossementet heller ikke efter sin Form kan siges at være. Dette lyder paa M. W. Holmboe & Søn; men det er fuldt paa det rene, at disse aldrig har været Eiere af Varepartiet. De kan saaledes heller ikke gjennem Konnossementet retsgyldig overføre Eiendomsretten til Spigerverket, og da dette efter min Formening ikke kan betragtes som Eier af Ladningen, er Salget af denne til Appellanten fuldt retsgyldig. Efter denne min Opfattelse af Konnossementets Betydning og Mening anser jeg det upaakrævet at udtale mig enten om Identitetsbeviset eller om, hvorvidt Konnossementet under Forudsætning af, at det indeholdt en virkelig Eiendomsoverdragelse, vilde kunne paaberaabes mod Gyldigheden af det til Apellanten stedfundne Salg af Ladningen.

I Henhold til det saaledes anførte voterer jeg for, at Indstævnte Johan Bjerke til Appellanten Andreas Udhaug bør betale de paasøgte Kr. 1 103,71 med 4 pCt. aarlig Rente fra 20 Juni 1899, indtil Betaling sker. Processens Omkostninger for begge Retter antager jeg bør ophæves.

Assessor C. **Hansteen**: Jeg er enig med Hr. Assessor Thoresen.

Assessor **Reimers**: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordn. Assessor, Sorenskriver **Blom** og Justitiarius **Løchen**: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Spørgsmaal om den, der i en Kjøbstad har Borgerskab som Bygmester, er berettiget til at udføre Murarbeidet i en anden Mands Gaard uden ellers som Bygmester at have nogen anden Befatning med Gaarden.

Høiesterets Votering og Dom af 28 Oktober d. A. i Sagen, L.-No. 43/2 1903: Straffesag mod Bygmester Leonard Andersen (Forsvarer: Adv. Karl Johan Wiese — Aktor til Prøve: Cand. jur. Gerhard Holm).

Assessor **Motzfeldt**: Ved Ordre af Politimesteren i Moss blev Bygmester Leonard Andersen sat under Tiltale for Overtrædelse

af Lov 15 Juli 1839 §§ 84 og 85 ved at have paataget sig Murerarbeidet i Matis Olsens Gaard i Moss, uden ellers som Bygmester at have nogen anden Befatning med Opførelsen af nævnte Gaard.

Ved Dom, afsagt af Moss Meddomsret den 11 Juli 1893 blev Tiltalte for Overtrædelse af nævnte Lov ilagt en Bod til Statskassen, stor 8 Kroner.

Paa denne Dom er der af Domfældte begjæret Anke paa Grund af formentlig urigtig Lovanvendelse, og Anken er af Kjæremaals-udvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henviser jeg til Meddomsrettens Præmisser. Det fremgaar deraf, at Tiltalte har Borgerbrev til Moss som Bygmester og Snedker. Men andet Borgerskab har han ikke. Og det Arbeide, for hvis Udførelse han nu er sat under Tiltale, er Murarbeidet ved den under Sagen omhandlede Gaard. Dette Arbeide lod han udføre ved en anden, der heller ikke havde Borgerskab som Murer.

Jeg antager, at Anken maa gives Medhold.

Der er fra Forsvarets Side henvist til en af Høiesteret under 25 Juni 1898 afsagt Dom, refereret i Retstidende f. A. Side 637 flg. Denne Dom finder jeg imidlertid ikke direkte afgjørende for Sagen. Den afgjør kun, at den, der i Henhold til meddelt Borgerbrev som Bygmester har overtaget Opførelsen af et helt Bygverk, ogsaa er berettiget til at udføre alt, hvad der udfordres til Husets Opførelse. Men deraf følger ikke med Nødvendighed, at Borgerskab som Bygmester skal indbefatte i sig saa at sige Borgerskab i alle de Haandverk, hvorom der bliver Spørgsmaal ved Opførelsen af et Hus, saaledes at vedkommende Bygmester skulde kunne optræde uden specielt Borgerskab som Haandverker i de forskjellige Fag. Jeg antager dog, at man alligevel i et Tilfælde som nærværende maa frifinde Tiltalte. Borgerbrev som Bygmester opfatter jeg nemlig under Lovgivningens Taushed om, hvad deri ligger, nærmest som en af dertil kompetent Autoritet meddelt Attest for Duelighed til som Bygmester at forestaa Opførelsen af et Hus. Og om Vedkommende altsaa ansees dygtig nok til at udføre alle de dertil nødvendige Arbeider, naar han selv forestaar Husets Opførelse, indser jeg ikke, at der er nogen Grund til at antage, at han ikke skulde være i Besiddelse af den samme Dygtighed, om det kun gjælder en større eller mindre Reparation af et Hus, eller det gjælder ved et af en anden forestaaet Bygverk at udføre et eller andet af de Arbeider, hvortil han efter Borgerbrevet er anseet fuldt kompetent og duelig, naar han selv forestaar Opførelsen. Grændsen for hans Ret til at optræde som Haandverker maa da være den, at han er indskrænket til at forestaa Arbeider, der kan siges at indgaa under eller at vedkomme Opførelsen af et Hus. Og er han berettiget til selv at udføre Arbeidet, maa han ogsaa være berettiget til at lade Arbeidet udføre ved leiede Folk for sin Regning.

Tiltalte har ved Meddomsretten paastaaet sig tilkjendt Erstatning for nødvendige Forsvarsudgifter, og denne Paastand, som han har gjentaget i Høiesteret, finder jeg Grund til at tage til Følge.

I Henhold til det anførte bliver det min

Konklusion:

Bygmester Leonard Andersen bør for Paatalemyndighedens Tiltale i denne Sag fri at være. I Erstatning for nødvendige Udlæg til

Forsvar ved Meddomsretten tilkjendes Tiltalte af Statskassen 20 — tyve — Kroner.

Forsvarer og Aktor for Høiesteret, Advokat K. J. Wiese og Cand. jur. Gerhard Holm, tillægges i Salarium, førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Prydz: Jeg kan ikke være enig med Førstvoterende. Jeg mener, at Tiltalte rettelig er fældet efter Haandverksloven § 85. Den Virksomhed, som det af Lovgivningen anerkjendte Haandverk som Bygmester omfatter, maa efter denne Benævnelse være at bygge, opføre et Bygverk. At Lovgivningen anerkjender et saadant samlet Arbeide som et særskilt Haandverk, maa naturligvis medføre Adgang for Indehaveren af et saadant Haandverk til at udføre alle de forskjellige Arbeider, som udfordres til Færdiggjørelse af det samlede Arbeide. Men det kan ogsaa kun være derfor, — fordi de forskjellige enkelte Arbeider indgaar som Led i det samlede Arbeide, der er Gjenstand for Bygmesterhaandverket, — at Bygmesteren har Adgang til at udføre dem, uanseet at de efter sin Beskaffenhed er egne Haandverk. Det Murarbeide, en Bygmester udfører i en Gaard, han har til Opførelse, er saaledes en Del af hans Byggearbeide; han udfører det som Bygmester. Har han derimod ikke anden Befatning med Byggearbeidet, end at han til Eks., saaledes som in casu, opmurer Ildstederne, er det ikke som Bygmester, men som Murmester, han arbeider. Forholdet er saaledes, mener jeg, det samme som det for Haandverkere i Almindelighed efter Loven af 29 Juni 1894 § 2 gjældende, at de kan udføre alt, der udfordres til Fremstilling af et færdigt Fabrikat af den Slags, som omfattes af deres Haandverk uanseet om de derved for Enkeltheders Vedkommende kommer ind paa andre Haandverks Omraade. Det forekommer mig ogsaa at være en Betragtning, som her maa gjøre sig gjældende, at et saadant anomalt Haandverk som det heromhandlede, der griber ind, jeg tror næsten man kan sige paa de fleste andre Haandverks Omraade, ikke maa gives rummeligere Grændser end strengt fornødent. Den fra Forsvarets Side paaberaabte Høiesteretsdom af 1898 angaar, som af Førstvoterende bemerket, et Tilfælde, hvor Vedkommende havde Opførelsen af den hele Bygning, og jeg anser den derfor ganske uden Betydning for nærværende Sag.

Da jeg efter den stedfundne Konferance maa antage, at jeg er i Minoritet, skal jeg ikke forme nogen Konklusion.

Assessor Reimers: Jeg er enig med Hr. Assessor Prydz.

Assessor C. Hansteen: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, men skal tilføie en Bemærkning. Det er under Sagen omtalt, at man paa sine Steder, navnlig her i Kristiania, har fundet det rettest ikke at meddele Borgerskab som Bygmester til Nogen. Der er i saa Henseende henvist til Departementsskrivelser af 10 og 21 Januar 1899. Dette, at man saaledes ikke meddeler Borgerskab som Bygmester, kan maaske have gode Grunde for sig. Sagen er nemlig den, at en Bygmesters Arbeide er af en anden Art end andet Haandverksarbeide. En Bygmester har at bedømme alt det Haandverksarbeide, som udkræves til at istandbringe en Bygning, saasom Snedkerarbeide, Tømmerarbeide, Murarbeide, Smedearbeide, Blikkenslagerarbeide, Malerarbeide, Glasmesterarbeide osv. Men han, Bygmesteren, behøver ikke selv at være duelig til med sine Hænder at udføre alt dette Arbeide. En Bygmesters Dygtighed bestaar ikke i

manuel Færdighed, men i Kyndighed i en bestemt Retning. Det maa derfor siges, at en Bygmester staar i en anden Klasse end de egentlige Haandverkere, som arbeider med Hænderne. Dette gjør det ogsaa forklarligt, at der ikke i Plakaten af 11 September 1901 er foreskrevet nogen Prøve for Bygmestre saaledes som for Haandverkere. Skulde der erholdes en virkelig Garanti for en Bygmesters Duelighed, maatte det ske ikke ved Aflæggelse af en Prøve paa Arbeide med Hænderne, men derved, at han underkastede sig en efter Øiemedet afpasset Eksamen. Disse Betragtninger skjønnes imidlertid ikke at kunne tillægges nogen Vegt med Hensyn til Afgjørelsen af nærværende Sag. Thi har Vedkommende først erholdt Borgerskab som Bygmester, maa han have Ret til at forestaa de Arbeider, der udfordres til en Bygning, hvad enten Tilfældet er, at han paatager sig at forestaa alt Arbeide ved Bygningens Istandbringelse eller han kun paatager sig at forestaa en Del deraf.

Assessor Birkeland: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Lagmand Thinn og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Underrettens Dom er saalydende:

Efter forudgaaet forgjæves Forelæg tiltales under nærværende Sag Bygmester Leonard Andersen ved Tiltalebeslutning fra Politimesteren i Moss af 3 f. M. til Fældelse for Overtrædelse af Lov 15 Juli 1839 §§ 84 og 86 ved at have paataget sig Murerarbeide til Mathis Olsens Gaard hersteds uden ellers som Bygmester at have nogen anden Befatning med nævnte Gaard.

Tiltalte, der er 55 Aar gammel og ikke tidligere tiltalt eller straffet, har erkjendt, at han har havt Udførelsen af Murarbeidet ved den i Sagen omhandlede Gaard, uden at han paa samme Tid har havt noget med Bygningsarbeidet paa samme forøvrigt at gjøre. Han har Borgerbrev her til Byen som Bygmester og Snedker; han har derimod ikke Borgerbrev som Murmester her til Byen. Omhandlede Murarbeide har han ladet udføre ved en anden, der heller ikke havde Borgerbrev som Murmester. Han formener sig imidlertid paa Grund af sit Borgerbrev som Bygmester berettiget til at udføre et hvilketsomhelst Arbeide under Bygningens Opførelse. Naar Tiltalte har anført, at han ved en tidligere Anledning henvendte sig paa Politikammeret hersteds med Forespørgsel, har Politiaktor i sit Foredrag hertil bemærket, at han ikke erindrer, at saa var skeet, og at han ialfald ikke antog, at Tilfældet var analogt med nærværende. Retten kommer enstemmig til det Resultat, at Tiltalte ikke ikraft af det ham meddelte Borgerbrev er berettiget til at paatage sig Udførelsen af Murarbeidet (Opførelsen af Ildsteder som skeet under nærværende Sag), naar han ikke forøvrigt forestaar Opførelsen af Huset, og naar han ikke lader Murarbeidet udføre ved en, der har Borgerbrev som Murer, hvilket ikke har været Tilfælde her.

Tiltalte vil derfor blive at fælde overensstemmende med Tiltalebeslutningen og antages Straffen overenstemmende med Politiaktors Paastand passende at kunne fastsættes til en Bod af 8 — otte — Kroner, hvorhos Tiltalte vil blive tildømt at udrede i Sagsomkostninger til det Offentlige 5 — fem — Kroner.

Spørgsmaal om den i § 21 af Lov om Jagt og Fangst af 20 Mai 1899 givne Bestemmelse, at ved Jagt paa Skadehjort Skadens Betydning skal godtgjøres ved Erklæring af to i Udvalget staaende Skjønsmænd, er absolut bindende eller om Skadens Størrelse ogsaa paa anden Maade kan godtgjøres. 3 af Rettens Medlemmer udtalte sig for den strængere Mening. 4 af Rettens Medlemmer udtalte sig ikke om den rette Besvarelse af dette Spørgsmaal. — Spørgsmaal om, hvorvidt Gaardens Bruger, naar han har overdraget en Anden den Ret, han selv maatte have til at fælde Hjort som Skadedyr, er ansvarlig for Skyttens Handlinger, afgjort derhen, at Brugeren er fuldt ansvarlig.

Høiesterets Votering og Dom af 31 Oktober d. A. i Sagen, L.-Nr. 48/2 1903: Straffesag mod Johannes Larsen Torset (Aktor til Prøve, Overretssagfører, nu Statsraad, Benjamin Vogt. Forsvarer Adv. Harbitz).

Assessor Motzfeldt: Ved Beslutning af Fogden i Nordmøre af 17 August 1903 blev Gaardbruger Johannes Larsen Torset af Aure sat under Tiltale „til Fældelse efter Lov om Jagt og Fangst af 20 Mai 1899 § 13, jfr. Lov af 14 Mai 1902, og §§ 34 og 32 eller efter § 21 for Natten mellem 23 og 24 Mai d. A. at have ladet skyde en Hjort paa sin indhegnede Sætervold paa Thorsætsæteren i Aure eller for at have ladet nævnte Hjort skyde uden senere at have erhvervet Erklæring fra to uinteresserede, i Udvalget staaende Skjønsmænd om, at Skaden har været af saadan Betydning, at Dyret burde fældes."

Ved den af Nordmøre Sorenskriveris Meddomsret under 10 September næstefter afsagte Dom blev Tiltalte imidlertid frifunden. Rettens Formand dissenterede og voterede for Tiltaltes Domfældelse.

Meddomsrettens Dom er af Paatalemyndigheden paa Grund af formentlig urigtig Lovanvendelse indbragt for Høiesteret, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse her i Retten.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henviser jeg til Meddomsrettens Præmisser.

Jeg antager, at Anken maa gives Medhold.

Der foreligger, som det sees, under Sagen to Spørgsmaal til Afgjørelse af Høiesteret. Det ene er, hvorvidt det Bud, der i Jagtlovens § 21 opstilles som Betingelse for Adgang til at skyde Skadehjort, nemlig at Erklæringen om den gjorte Skades Betydning skal være afgivet af to i Udvalget staaende Skjønsmænd, er absolut bindende, eller om Skadens Størrelse ogsaa paa anden Maade kan godtgjøres.

Jeg antager, særlig ogsaa under Hensyn til, hvad herom findes i Lovens Forarbeider, at Skadens Størrelse maa godtgjøres paa den i Lovens § 21 nævnte Maade. Lovtextens Ord giver ikke Plads for noget andet Bevis. Og det har været Lovens Mening at omgjærde Tilladelsen til at skyde Skadehjort med bestemte Garantier. Og Lovens Former indeholder her en Realitet. Ved en modsat Forstaaelse vilde man kunne komme ind i store Vanskeligheder. Jeg vil iøvrigt tilføie, at Resultatet for mig i nærværende Tilfælde vilde blive det samme, idet jeg ikke paa nogensomhelst Maade kan finde det godtgjort ved de her under Sagen fremlagte Oplysninger, at Skaden har været af den Betydning, at Tiltalte havde Ret til at dræbe Hjorten som Skadedyr.

Det andet Spørgsmaal er, hvorvidt Gaardens Bruger er ansvarlig for Skyttens Handlinger eller Undladen af at optræde paa lovbefalet Maade, naar Brugeren har overdraget en anden den Ret, han selv maatte have til at fælde Hjort som Skadedyr. Tiltalte paastaar nemlig, at det i Tilfælde ikke maatte være ham, men den

unge syttenaarige Slægtning af ham, der skjød Hjorten, som alene skulde bære Ansvaret.

Jeg antager imidlertid, at ogsaa Brugeren selv i et saadant Tilfælde maa være fuldt ansvarlig. Det er ikke nogen Jagtret, han overdrager eller kan overdrage. Det er, kan jeg gjerne sige, en Forsvarsret mod Dyr, der gjør Skade paa hans Eiendom, som § 21 hjemler ham. Og denne Ret, der er en Undtagelse fra Lovens almindelige Fredningsbestemmelser, maa han enten bruge selv eller om han overlader dens Brug til andre, være ansvarlig for, at den bruges inden de af Loven optrukne Grændser. Det er jo nemlig kun hans egen Interesse som eventuelt Skadelidende, der skal beskyttes.

Jeg antager saaledes, at Tiltalte maa blive at straffe. Men efter Omstændighederne finder jeg Grund til at indstille ham til ved Benaadning at faa Boden nedsat til 20 Kr.

Efter Jagtlovens § 21 skal det ulovlig fældede Dyrs Værdi i et Tilfælde som dette tilfalde Kommunekassen. Der er vistnok i Forelægget og i Aktors Paastand for Meddomsretten nævnt en Værdi for Dyret. Men da Meddomsretten, der frifandt, ikke har givet nogensomhelst Udtalelse om Værdien, antager jeg det rettest, at der intet Beløb i Dommen anføres, men at det kun bestemmes, at Tiltalte har at tilsvare Kommunekassen den fældede Hjorts Værdi.

Den i Skranken mødende Aktor, Statsraad Benjamin Vogt, har anført, at Aktoratets Udførelse af Rigsadvokaten er overdraget ham ved Velvillie fra Advokat F. Borgens Side, hvem Aktoratet oprindelig var overdraget, og at han derfor, idet Adv. Borgen allerede fra sin Side havde gjort Sagen færdig til Foretagelse i Høiesteret, ønsker Salæret for Aktoratet tilkjendt denne.

Konklusion:

Johannes Larsen Torset bør for Overtrædelse af Jagtlovens § 13, jfr. § 34, bøde 200 — to hundrede — Kroner til Aure Herredskasse. Derhos tilsvarer Tiltalte Herredskassen den fældede Hjorts Værdi.

I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler Tiltalte 20 — tyve — Kroner.

I Salarium for Aktoratet og Forsvaret for Høiesteret tilkjendes Advokaterne F. Borgen og Harbitz førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor V. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg dog vil bemærke, at jeg for mit Vedkommende intet vil have udtalt angaaende Spørgsmaalet om, hvorvidt det Bevis, som Jagtlovens § 21 kræver ved at fordre Erklæring fra to i Udvalget staaende Skjønsmænd, er at forstaa eller anvende saa ubetinget, at det ikke under nogen Omstændighed i Tilfælde skulde kunne erstattes ved andet Bevis.

Extraordinær Assessor, Adv. Mejdell: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende paa samme Maade som Andenvoterende.

Assessor Birkeland: I det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Jeg er enig med Førstvoterende paa samme Maade som Hr. Assessor V. Scheel.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Ligesaa.

Assessor Reimers: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og saaledes særskilt ogsaa i Førstvoterendes Udtalelse om, at der ikke er Adgang til paa anden Maade at erstatte det i Jagtlovens § 21, andet Led, krævede Bevis.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

Ved Tiltalebeslutning af 17 August 1903 fra Fogden i Nordmør er Gaardbruger Johannes Larsen Torset af Aure efter forgjæves udfærdiget Forelæg sat under Tiltale til Fældelse efter Lov om Jagt og Fangst af 20 Mai 1899 § 13, jfr. Lov af 14 Mai 1902 og §§ 34 og 32 eller efter § 21 for Natten mellem den 23 og 24 Mai d. A. at have ladet skyde en Hjort paa sin indhegnede Sætervold paa Torsetsæteren i Aure eller for at have ladet nævnte Hjort skyde uden at have senere erhvervet Erklæring fra to uinteresserede i Udvalget staaende Skjønsmænd om, at Skaden har været af saaban Betydning, at Dyret burde fældes.

Retten finder det godtgjort, at der paa Tiltaltes indhegnede Sætervold Natten mellem 23 og 24 Mai d. A. (altsaa i Fredningstiden) er skudt en Kronhjort. Det er ligeledes paa det rene, at Hjorten er skudt af den som 3die Vidne afhørte Paul Hansen Vighals, som havde indhentet Eierens og Brugerens (Tiltaltes) Tilladelse til paa hans Sætervold at skyde Skadehjort. Rettens Pluralitet finder, at Brugeren i et saadant Tilfælde ikke bærer noget Ansvar for, hvorvidt Skytten i Tilfælde iagttager de formelle Regler angaaende Anmeldelse efter Jagtlovens § 21, og for at Skaden i Tilfælde er saa stor, at Dyret bør dræbes, — en Opfatning, som de finder bestyrket ved 4 Vidnes Forklaring, at dette er den almindelige Opfatning i Distriktet. Pluraliteten finder, at i Tilfælde Lovens Regler ikke er iagttagne, maatte det være Skytten, der i Tilfælde blev at dømme, ikke Brugeren, og i Henhold hertil finder Pluraliteten at maatte stemme for Tiltaltes Frifindelse.

Minoriteten — Rettens Formand — kan ikke være enig i Pluralitetens Betragtningsmaade, at i Tilfælde Skytten — ikke Brugeren — skulde bære Ansvaret for, at Lovens Regler iagttages. Minoriteten finder, at Skytten i Tilfælde handler som Brugerens Befuldmægtigede og saaledes paa Brugerens An- og Tilsvar; det faar i Tilfælde blive Brugerens Sag, forsaavidt han ikke selv vil sørge for at iagttage Lovens Bestemmelser, at instruere Skytten derom og kun at benytte som sin Fuldmægtig en Mand, paa hvem han fuldt ud kan stole. Minoriteten mener saaledes, at Tiltalte maa blive at fælde, forsaavidt ikke Betingelserne efter § 21 er tilstede og de formelle Regler i nævnte Paragraf iagttagne. Efter første Passus i § 21 maa Hjort kun fældes paa „dyrket Jord." Den samlede Ret er af den Mening, at denne Betingelse i det foreliggende Tilfælde er tilstede. Sætervolden er indhegnet og benyttes som Slaattemark, og kan det da herimod ikke komme i Betragtning, at det er oplyst, at Tiltalte ikke i de sidste 3—4 Aar har havt Kreaturer paa Sæteren og saaledes ikke i denne Tid gjødslet Sætervolden. Derimod er ikke Reglerne i 2det Passus i § 21 i sin Helhed iagttagne, idet det er godtgjort, at 1 og 2 Vidne, som har afgivet den om Hjortens Skydning til Lensmanden indsendte Erklæring af 24 Mai d. A., ikke staar i Udvalget over Skjønsmænd, ligesom Retten finder det ialfald yderst tvivlsomt, hvorvidt det kan ansees godtgjort, at Skaden i det foreliggende Tilfælde har været af saaban Betydning, at Dyret burde dræbes. Efter det oplyste maa det nemlig ansees godtgjort, at den samlede paa Sætervolden bevirkede Skade kun kunde ansættes til 3—4 Kroner — en Skade, der maa antages at være tilføiet i Løbet af flere Nætter, medens det er oplyst, at den dræbte Hjort ved den foreliggende Anledning

kun havde græsset ca. 1/4 Time paa Sætervoldens Eng. Da der imidlertid er Pluralitet for, at Tiltalte maa blive at frifinde, fordi ikke han, men Skytten bærer Ansvaret baade for, at Anmeldelsen i formel Henseende er i Orden og for, at den af Hjorten tilføiede Skade er tilstrækkelig stor, finder Retten det ufornødent nærmere at indgaa paa Spørgsmaalet om Skadens Størrelse i det foreliggende Tilfælde og paa Spørgsmaalet om, hvorvidt det frifindende Bevis i Tilfælde skulde kunne føres paa nogen anden Maade end ved Erklæring af to uinteresserede, i Udvalget staaende, Skjønsmænd. Minoriteten vilde i Tilfælde have stemt for Lovens Minimumsstraf, 200 Kroners Bod med Anbefaling til ved Benaadning at erholde Boden i væsentlig Grad reduceret, men finder det ufornødent nærmere at forme nogen Konklusion.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 75 jfr. § 86 i Lov af 27 Juli 1896 om Bygningsvæsenet i Byerne udenfor Kristiania, Bergen og Trondhjem.

Høiesterets Votering og Dom af 27 November 1903 i Sagen, L.-No. 65 for 2 Session f. A.: Straffesag mod Bjørn Bjørnsen og Gudrun Sylthe. (Forsvarer til Prøve: Overretssagfører Henrik Steffens — Aktor: Advokat H. O. Klingenberg.)

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Hambro: Efter forgjæves Forelæg har Politimesteren i Molde ved Tiltalebeslutning af 10 August 1903 sat Pladsbruger og Bygmester Bjørn Bjørnsen og Huseierske Gudrun Sylthe under Tiltale „for Overtrædelse af Bygningsloven af 27 Juli 1896 § 75, jfr. § 86, ved uanseet Bygningskommissionens Paalæg under Opførelsen af Tiltalte Gudrun Sylthes Hus Matr.-No. 97 at undlade at anvende Fyld paa Undergulv og Stubbeloft". Ved Molde Meddomsrets Dom af 8 September 1903 blev de Tiltalte frifundne. Dommen er af Politimesteren i Molde indanket for Høiesteret, idet han formener, at Loven i nærværende Tilfælde er urigtigt anvendt, og Anken er af Høiesterets Kjæremaalsudvalg henvist til Prøvelse i Retten.

Angaaende Sagens nærmere Sammenhæng og det fra de Tiltaltes Side erkjendte Faktum henviser jeg til den afsagte Doms Præmisser.

Jeg kommer til samme Resultat som Meddomsretten og kan i alt væsentligt ogsaa slutte mig til dennes Begrundelse. § 75 kan efter min Formening efter sin Ordlyd ikke forstaaes som indeholdende et saadant Paabud, at Fyld paa Undergulv og Stubbeloft altid skal anvendes. Hvad der er oplyst om de tilsvarende Bestemmelser i andre Bygningslove og nærværende Bestemmelses Forhistorie kan efter min Mening ikke komme i Betragtning herunder; det synes heller ikke forøvrigt at bestyrke en Forstaaelse, hvorefter Paragrafen skulde indeholde et saadant almindeligt Paabud.

Jeg vil derfor votere for Ankens Forkastelse.

Konklusion:

Anken forkastes. Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Overretssagfører Henrich Steffens og Advokat H. O. Klingenberg, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Thoresen: Enig med Førstvoterende.

Assessor Stang: Ligeledes i det væsentlige og Resultatet enig med Førstevoterende.

Assessor Roll, de extraordinære Assessorer Sorenskriver Blom og Byretsassessor Dr. H. Scheel og Assessor V. Scheel: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Meddomsrettens Dom er saalydende:

Efter forgjæves givet Forelæg har Politimesteren i Molde ved Tiltalebeslutning af 10 August 1903 sat Pladsbruger og Bygmester Bjørn Bjørnsen og Huseierske Gudrun Sylthe under Tiltale for Overtrædelse af Bygningsloven af 27 Juli 1896 § 75 jfr. § 86 ved, uanseet Bygningskommissionens Paalæg under Opførelsen af Tiltalte Gudrun Sylthes Hus, Matr.-No. 97 at undlade at anvende Fyld paa Undergulv og Stubbeloft, og har Aktor i Retten nedlagt Paastand om, at de Tiltalte in solidum under en daglig Mulkt til Molde Bykasse af 2 Kroner inden 8 Dage retter det lovstridige Arbeide og at Tiltalte Bjørn Bjørnsen for Overtrædelse af Lovens § 75 ilægges en Mulkt af 5 Kroner.

Det er af begge de Tiltalte erkjendt, at de ved Opførelsen af det i Tiltalebeslutningen nævnte Hus, der saavidt nu er færdigt, har undladt at anvende Fyld paa Undergulv og Stubbeloft.

Retten er imidlertid af den Formening, at Bygningslovens § 75 intet udtrykkeligt Paabud indeholder om, at der skal anvendes Fyld paa Undergulv og Stubbeloft, men kun indeholder Bestemmelse om, at saafremt Fyld anvendes, maa dertil alene benyttes uantændeligt Stof, som maa være fuldstændig frit for Fugtighed, før Gulv paalægges. Havde det været Lovens Mening at give et bestemt og ufraviigeligt Paabud om, at Fyld skal anvendes paa Undergulv og Stubbeloft, maatte efter Rettens Mening Loven have udtalt dette med rene og klare Ord, der ikke efterlod Tvivl om dens Mening. Bestemmelsen i Paragrafen om, at det til Fyld anvendte Stof foruden at være uantændeligt maa være fuldstændig frit for Fugtighed, synes at være indkommet for at forhindre, at der af fugtig Fyld opstaar Sopdannelse, eller af sanitære Hensyn.

At Paabudet i Paragrafen om Anvendelse af Fyld paa Undergulv og Stubbeloft er skeet for at forebygge Træk under Ildsvaade i det Tomrum, som ellers opstaar mellem selve Gulvet og Stubbeloftet eller Undergulvet, kan Retten heller ikke antage, da Paragrafen intet Paabud indeholder om, at der skal paaføres saamegen Fyld, at det hele Mellemrum udfyldes, hvorfor her heller ingen Analogi kan hentes fra Bygningslovens § 24, der paabyder, at al Paneling paa Væggenes indre Side skal paalægges samme uden Mellemrum.

Retten kommer saaledes til det Resultat, at de Tiltalte ikke har været forpligtede til at efterkomme Bygningskommissionens Paalæg om at anvende Fyld paa Undergulv og Stubbeloft, som Følge hvoraf de maa blive at frifinde.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 2den Session 1903.

Den 24 November. L.-No. 62. O.-No. 194. Statsraad Qvam og Hustru Fredrikke Marie Qvam, født Gram, (Adv. Fr. Stang Lund) mod Aktieselskabet Helge-Rein-By Brug ved dets Direktion (Adv. Lous). Anticiperet efter Bevilling til Indstevnte.

Den 26 November. L.-No. 63. J.-No. 27. Søretssag: „Magnus Falsens" Eiere Andr. J. Oksnæs og Petter Larsen Oksnæs (Cand. jur. Jens P. Heyerdahl til Prøve) mod Det Nordenfjeldske Dampskibsselskab ved dets administrerende Direktør (Adv. Klingenberg).

Den 27 November. L.-No. 64. J.-No. 45. Søretssag: Brødrene Bjørnstad (Adv. F. M. Bugge) mod Skibsfører Ole Eriksen (Overretssagfører Erik Solem til Prøve).

L.-No. 65. Straffesag mod Bjørn Bjørnsen og Gudrun Sylte, ved Beslutning af Polittimesteren i Molde af 10 August d. A. tiltalte for Overtrædelse af Bygningsloven af 27 Juli 1896 § 75, jfr. § 86, ved uanseet Bygningskommissionens Paalæg ved Opførelsen af Gudrun Syltes Hus M.-No. 97 at undlade at anvende Fyld paa Undergulv og Stubbeloft. Ved Dom af Meddomsret i Molde af 8 September d. A. blev de frifundne. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Overretssagfører H. Steffens (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Advokat Klingenbdrg 40 Kr. uden Refusion.

Den 28 November. L.-No. 66. O.-No. 158 for 2 Session 1902. Gaardbruger Johannes Jakobsen Valle (Adv. Sigm. Smith) mod Vallevik Forbrugsforening ved dens Bestyrelses Formand Knud Storokse (Adv. J. Vogt). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 67. O.-No. 250 for 1 Session 1903. Kristiania Kommune (Adv. Krog) mod Advokat Ludvig Meyer (selv). Ligesaa.

L.-No. 68. O.-No. 275 for 1 Session 1902. Nesoddens Kommune (Adv. Fjeld) mod Gaardbruger Carl Svestads Bo ved Skifteforvalteren, Sorenskriveren i Follo (Adv. Garup Meidell). Ligesaa.

L.-No. 69. O.-No. 220 for 1 Session 1903. J. E. Wolff (Adv. Bredal) mod L. Fjellestad, Florø (udebleven). Ligesaa.

L.-No. 70. O.-No. 217 for 1 Session 1903. Gjøviks Kommune (Adv. Bredal) mod Vardals Kommune (Adv. Myhre). Ligesaa.

L.-No. 71. O.-No. 248 for 1 Session 1903. Kristiania Kommune (Adv Krog) mod Livsforsikringsselskabet „Thule“ (Adv. Schiander). Ligesaa.

Den 2 December. L.-No. 72. O.-No. 116. Johs. Thrane (Adv. Rieber-Mohn) mod Bergens Kommune ved dens Magistrat og Ordfører samt Garvermester Aug. D. Michelsen (Cand. jur. Jens P. Heyerdahl til Prøve). Anticiperet efter Bevilling til Appellanten.

Den 4 December. L.-No. 73. O.-No. 12. Aktieselskabet Petroleums- og Maskinolieraffineriet (Adv. Rasch) mod Agent Oluf Berrum (Adv. Bendixen).

Den 5 December. L.-No. 74. Subsidiær privat Straffesag: Kjøbmand Chr. Kahrs (Adv. J. Vogt) mod 1) Torstein Pedersen Skjeldehagen og 2) Lars Pedersen Skjeldehagen (Adv. Harbitz som opnævnt Forsvarer). Ved Beslutning af Politimesteren i Søndre Bergenhus af 13 Januar d. A. blev disse Brødre tiltalte til Fældelse efter Lov 20 Mai 1899 § 32, kfr. Lov 14 Mai 1902, for efter Fredningstidens Udløb 1902 (angivelig i August Maaned) at have krænket Andres Ret ved at fælde Ryper paa Skatøen m. fl. St. i Voss, og No. 1 derhos for Vinteren 1901–1902 at have sat Fangstredskaber for Ryper paa Skjelde. Ved Dom af Meddomsret i Hardanger og Voss af 5 Marts d. A. blev de frikjendte. Paatalemyndigheden akkviescerede ved denne Dom, men Kjøbmand Kahrs indankede den med Kjæremaalsudvalgets Samtykke til Høiesteret, der ilagde No. 1 for ulovligen at have sat Fangstredskaber for Ryper en Bod af 2 Kr. til Voss Kommunekasse samt 5 Kr. i Omkostningsansvar ved Meddomsretten og Høiesteret; forøvrigt blev Anken forkastet. Høiesteret anbefalede desuden Domfældte til at faa Boden eftergivet ved Benaadning. Salær til Forsvareren Advokat Harbitz 80 Kr. af Statskassen, hvorhos Kahrs af denne tilkjendtes 150 Kr. for havte nødvendige Sagsomkostninger.

L.-No. 75. O.-No. 396. Fløtmand Anders Olsen mod Bygmester Peder Østhus. Da ingen af Parterne lod afgive Møde ved Sagens Paaraab i Høiesterets skriftlige Kommission, afsagdes sædvanlig Udeblivelsesdom.

Indhold.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,
udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 47—48—49. Onsdag 9de December 1903.

Bestemmer den nye Straffelov Straf for „uagtsomt Hæleri"?

(Af Lagmand Kjerschow).

Den gjældende Straffelovs Hæleribestemmelse er, som bekjendt, saalydende: Hvo, som for at forskaffe sig eller andre en uberettiget Vinding kjøber, tilbytter sig eller modtager som Betaling, Pant eller Gave nogen Gjenstand, som en anden har tilegnet sig ved en efter Kapitel 19 eller 20 strafbar Handling, eller skjuler eller forvarer en saadan Gjenstand eller medvirker ved dens Forbrug eller Afhændelse, straffes for Hæleri med o. s. v.

Den den 1 Januar 1905 ikrafttrædende Straffelovs § 317 bestemmer: Hæleri foreligger, naar nogen, i Hensigt at forskaffe sig eller andre en uberettiget Vinding, modtager til Eie, Pant eller Brug, skjuler, forvarer, forbruger eller søger afhændet eller pantsat en Gjenstand, hvorom han vidste eller maatte forstaa, at den er nogen fravendt ved Underslag, Tyveri, Rasferi eller Ran, eller medvirker hertil.

Bortseet fra et Par mindre væsentlige Udvidelser falder saaledes i objektiv Henseende den nye Straffelovs Hæleri sammen med den gamles.

Men medens den gamle Lovs Kapitel 19 § 6 ingen Udtalelse indeholder om de subjektive Vilkaar for Hæleriskyld, sees det nye Lovbud at bestemme, at den er Hæler, som foretager nogen af de paagjældende Handlinger, naar han vidste eller maatte forstaa, at Gjenstanden var uærlig bekommet.

Straffelovskommissionen motiverer Indtagelsen af de fremhævede to Ord saaledes: „Herved indtræder navnlig, hvad der er Sagens praktiske Side, den Skjærpelse, at konkludente Fakta, der maa lede til den Slutning, at Tingen er erhvervet ved en Forbrydelse, stilles ved Siden af positiv Viden. Da Hælere forsigtigvis helst undgaar at forskaffe sig denne Viden, er det ønskeligt, at Loven ligefrem afskjærer den Indvending, at de dog intet positivt vidste. Nogen Ubillighed ligger vistnok ikke deri, al den Stund den dog fordrer Omstændigheder, der leder til en bindende Slutning." I en Note henviser Kommissionen derhos til, at den tyske Straffelovs § 259 har en lignende Lydelse (— weis oder den Umständen nach annehmen muss, dass —).

Kommissionens Motivering seet i Forbindelse med de fremhævede Ord i Lovteksten („maatte indse") er egnet til at fremkalde Tvivl om Lovbudets rette Forstaaelse.

Hvad Kommissionen har tilsigtet med disse Ord, kan tænkes at være

1. enten at gjøre det ganske utvivlsomt, at Forstaaelse af, at Gjenstanden er uærlig bekommet, er jevngod med positiv Viden derom,
2. eller — maaske i Forbindelse dermed — at fastslaa en Bevisbyrderegel afvigende fra den ellers raadende,
3. eller at etablere et strafbart „uagtsomt Hæleri."

Ad 1. At Kommissionens Øiemed ialfald har været det førstnævnte, synes dens Udtalelse at godtgjøre. At dette vilde være opnaaet uden nogensomhelst Fremhæven af de subjektive Vilkaar, tør ikke ansees tvivlsomt. Det alminbelige Forsætsbegreb vilde ydet fornøden Sikkerhed derfor. Den gjældende Lovs Hæleriparagraf er, uagtet den som nævnt intet tilsvarende indeholder, saavidt vides, altid forstaaet saaledes, at til Fældelse for Hæleri kræves ikke Kundskab om den uretmæssige Adkomst. Det er tilstrækkeligt, at Vedkommende har skjønnet, at Gjenstanden var uærlig erhvervet. Eventualdolus har derhos været anseet for tilstrækkelig.

Imidlertid vækker Udtrykket „maatte forstaa" Tvivl, om Kommissionen alene har tilsigtet nævnte Tydeliggjørelse. Hvis kun dette har været Hensigten, hvorfor har den da ikke benyttet det sprogrigtigere „forstod" (eller skjønte)?

Ad 2. Nævnte Udtryk er nemlig skikket til at vække den Tanke, at Kommissionen derhos har villet modificere den alminbelige Bevisregel. Overensstemmende med denne kan kun den fældes som Hæler, som Retten er overbevist om har vidst eller skjønnet Adkomstens Ulovlighed eller havt Eventualdolus. Den nye Bestemmelse kan derimod tolkes derhen, at den tillader Retten at fælde for Hæleri, naar de Omstændigheder, hvorunder Tiltalte har modtaget Gjenstanden, har efter Rettens Mening været egnet til at fremkalde en „bindende Slutning" om Adkomstens Retsstridighed, selv om Retten ikke er overbevist om, at Tiltalte har trukket denne Slutning og altsaa været i „ond Tro."

Kommissionens ovenciterede Bemærkninger om, at ved denne Forandring indtræder den „Skjærpelse, at konkludente Fakta, der maa lede til den Slutning, at Tingen er erhvervet ved en Forbrydelse, stilles ved Siden af positiv Viden," formenes at støtte den Antagelse, at hvad Kommissionen har tilsigtet, ogsaa er det ovenfor under 2 nævnte.

Ad 3. Derimod synes dens Motivering ikke at tale for, at den har villet etablere et strafbart uagtsomt Hæleri. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om den ikke alligevel har kommet til at gjøre det. Det vil nemlig neppe kunne bestrides, at sproglig er Udtrykket „maatte forstaa" det samme som „burde forstaa," og at det ikke uden Vold paa Ordbetydningen kan læses, som om der alene stod „forstod." Denne Ordforstaaelse er ogsaa den gamle saavel som den nye Straffelovs. Saaledes har den gamle Lovs Kapitel 21 § 15, 2, Udtrykket „maatte indse," der baade i Theori og Praxis (jfr. Retstidende for 1902 Side 263) er forstaaet som „burde indse." Den nye Straffelov har i § 285 en til nysnævnte Straffebud svarende

Bestemmelse, hvor det samme Udtryk gjenfindes. Og det har vissælig ikke været Tanken andet end at det ogsaa dér skal forstaaes paa samme Maade.

Fortolker man heromhandlede Bestemmelses Mening ud af dens Ordlyd, synes dermed givet, at den nye Straffelov ved i § 317 at ligestille den, der har Kundskab om den uretmæssige Adkomst, med den, der burde indseet den, har indført i vor Strafferet en uagtsom Form af Hæleri.

Det vil maaske herimod indvendes, at Lovmotiverne, som nævnt, ikke synes at støtte en saadan Forstaaelse. Men hertil er at svare, at Lovmotiverne ikke er Lov og at efter almindelige Fortolkningsregler vil formentlig Lovens utvetydige Ordlyd blive det afgjørende.

Saa meget mindre antages Motiverne at kunne anføres til Afsvækkelse af en med Lovens Ordlyd stemmende Forstaaelse, som Lovkoncipisterne sees at have taget den tyske Straffelovs Hæleribestemmelse som Forbillede. Straffelovskommissionen vil da have været opmerksom paa, at de tyske Theoretikere endnu efter ca. 30 Aars Forløb ikke har kunnet enes om Bestemmelsens Forstaaelse, og paa de Tolkninger, som har været gjort gjældende. Saaledes har von Lißt, Merkel, H. Meyer, Frank, von Buri og flere forstaaet Bestemmelsen derhen, at den medfører Straf ogsaa for den, som ikke har forstaaet, men vel burde forstaaet Sammenhængen. Det udtales fra denne Side bl. a., at Ordene „annehmen muss" ikke kan forstaaes anderledes.

Paa den anden Side ser Olshausen, Hälschner o. a. med Tilslutning af den tyske Reichsgericht i Dom af 29 September 1882 [1]) i Bestemmelsen kun et Udtryk for en Skyldsformodning, som er afbevislig. Derhos er forskjellige Mellemmeninger kommet til Orde.

Skulde en Tolkning som den under 2 nævnte blive den raadende, er dermed paa dette Felt gjort en Ændring i Bevisreglerne, som maa betegnes som principstridig og betænkelig for Retssikkerheden.

Det burde være et ufravigeligt Vilkaar for Fældelse, at Retten er overbevist (jfr. Strpl. § 349) om, at Tiltalte har kjendt eller skjønnet, at Gjenstanden var uærlig bekommet. Et Afslag i dette Vilkaar fører os tilbage til de „legale Præsumtioner," hvormed vi for altid burde være færdige.

En Henvisning til Vanskeligheden ved at faa Personer, som er mistænkte for Hæleri, overført saadant, er selvfølgelig ikke et fyldestgjørende Argument for et saa alvorligt Brud med den principrigtige Bevisfordeling.

Nødes man paa Grund af Ordlyden i § 317 endog til for Fremtiden at anskue ogsaa den som Hæler, der vel har erhvervet Gjenstanden i „god Tro," men som menes at burde have forstaaet Forholdet, da har man dermed givet Hæleribegrebet en Ramme, som falder langt udenfor den, som den almindelige Retsbevidsthed har optrukket. Det vilde vissælig stride mod denne at brændemærke som „Hæler" den Mand, som havde været lettroende nok til at godtage Tyvens løgnagtige Forklaring om Adkomstens Lovlighed.

Forøvrigt vil det indsees, at det praktisk talt vil komme ud paa et og det samme, hvad enten Straffebudet forstaaes som inde-

---

[1]) Efterat denne Domstol havde bl. a. i Dom af 28 April 1880 sluttet sig til dem, der mener, at Bestemmelsen omfatter uagtsomt Hæleri, ændrede den ved ovennævnte Dom Standpunkt.

holdende en afbevislig Skyldsformodning eller som indførende Straf for uagtsomt Hæleri. Den væsentligste Forskjel er, at i første Tilfælde vil Tiltaltes Bevis for „god Tro" diskulpere, i sidste Tilfælde ikke. Men at skaffe Bevis for god Tro (manglende Forstaaelse af, at Gjenstanden er erhvervet ved Forbrydelse) turde oftest være ugjørligt. [1] [2])

Domme.

En Skibsreder, som for Aarene 1894 og 1895 havde været Medlem af en gjensidig Skibsforsikringsforening, sagsøges af denne til at betale Tilskudspræmier til et Beløb af ca. 21 000 Kroner. Da Foreningen som Legitimation for dette Krav kun fremlagde en Kontoudskrift, vægrede han sig for at betale, indtil det ved Revision af Foreningens Bøger var bragt paa det Rene, om Udligningen af Tilskudspræmierne var rigtig. Da Foreningen i de sidst forløbne Aar ingen Tilskudspræmier havde opkrævet, fandt han, at det kunde tænkes, at Skader for disse Aar var medtaget i Regnskabet for 1894 og 1895. Høiesteret gav ham ikke Medhold, men dømte ham til at betale.

Subsidiært forlanger han at fritages for at betale Tilskudspræmier for et Skib, som ikke tilhørte ham. Da han i eget Navn havde indmeldt Skibet i Foreningen og hidtil havde betalt Præmierne for det, samt da Policen var udstedt til ham og Skader tidligere var udbetalt ham, ansaaes han at hæfte ogsaa for Tilskudspræmien.

Høiesterets Votering og Dom af 29 Oktober d. A. i Sagen, L.-No. 46/2 1903: Bergens Assuranceforening (Overretssagfører, nu Statsraad, Benjamin Vogt til Prøve) mod Chr. Hannevig (Adv. Keyser Jordan).

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere faktiske Omstændigheder skal jeg henvise til Præmisserne til den i Sagen af Kristiania Byret under 14 September 1898 afsagte Dom, ved hvilken saaledes blev kjendt for Ret:

---

[1]) I Anledning af, at det schweiziske Straffelovsudkast ogsaa har optaget den tyske Straffelovs Hæleribestemmelse, udtaler Senatspræsident von Bülow i den tyske Reichsgericht følgende i en Artikel i Deutsche Juristen-Zeitung for 1902: „Der Entwurf schließt sich also der schlechten, unklaren Fassung unseres RStrGBs. (§ 259) an. Schlecht ist diese Fassung, weil sie im Unklaren läßt, ob mit den Worten „annehmen muß" auch ein fahrlässiges Verhalten getroffen werden soll. Hierüber sind in der deutschen Literatur und Rechtsprechung endlose Zweifel und Meinungsverschiedenheiten entstanden und noch immer unausgeglichen. Soll als Hehler bestraft werden nur der vorsätzliche Thäter oder auch Einer, der wissen oder annehmen mußte, aber nicht angenommen hat? Nach der gegenwärtigen Rechtsprechung des deutschen höchsten Gerichtshofs soll fahrlässiges Verhalten nicht als Hehlerei bestraft werden. Aber das Schlimme ist, daß nun die Strafgerichte erster Instanz, die auch wegen fahrlässigen Verschuldens strafen wollen, die unklare zweideutige Fassung des Gesetzes sich aneignen und ebenso wie dieses von „er mußte annehmen" sprechen, womit sie aber öfters unausgesprochen meinen, daß er zu der Annahme gelangen mußte, wenn er die gebotene Aufmerksamkeit angewandt hätte. Es werden dann fortgesetzt die fahrlässigen Erwerber gleich den vorsätzlichen gestraft."

[2]) Efterat foranstaaende var nedskrevet, er Statsminister Hagerups Udgave af den nye Straffelov kommet mig ihænde. I den udtales om ovennævnte Punkt: Det er ikke blot en Bevispræsumtion, der her opstilles, saa at Tiltalte bliver fri ved at føre Bevis for sin manglende Viden; men Regelen medfører, at Uagtsomhed i denne Henseende er ligestillet med Forsæt.

„Skibsreder Chr. Hannevig bør for Bergens Assuranceforening, dens Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves."

Denne Dom er af Bergens Assuranceforening ved Stevning af 15 Oktober 1898 paaanket til Høiesteret, hvor af Appellantskabet er nedlagt saadan Paastand:

Søretsdommen underkjendes.

Indstevnte tilpligtes til Bergens Assuranceforening at betale Kr. 21 784,63 — en og tyve Tusinde syv Hundrede otti fire Kroner, 63/00 — med 5 % Renter af Kr. 13 352,76 fra 14 til 30 November 1896 og af Kr. 21 784,63 fra 30 November 1896, til Betaling sker, samt ilægges Sagens Omkostninger for begge Retter.

Indstævnte har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Procesomkostninger ved Høiesteret.

Sørettens Dom er afsagt under Dissens, idet et af Rettens Medlemmer voterede for Tilfølgetagelse af Assuranceforeningens Paastand med Ophævelse af Processens Omkostninger.

Jeg kommer til samme Resultat som det dissenterende Medlem af Søretten, og jeg kan, hvad Sagens Hovedspørgsmaal angaar, i det Væsentlige tiltræde dennes Begrundelse.

Saavidt jeg har kunnet forstaa Indstevntes Advokat, har han ikke for Høiesteret gjort gjældende som en selvstændig Indsigelse, at han paa Grund af bristende Forudsætninger maatte blive fri for at erlægge Tilskudspræmie, fordi han paa Grundlag af Resultatet af Foreningens Virksomhed i 80-aarene, hvorom Oplysninger indeholdes i et ham af Foreningens Agent forevist Prospekt, gik ud fra, at der ikke vilde blive Spørgsmaal om Tilskud. Jeg skal derfor ikke nærmere opholde mig ved denne for Søretten fremsatte, aabenbart aldeles uholdbare Indsigelse.

Hovedspørgsmaalet i Sagen bliver da, om Hannevig er berettiget til at tilbageholde det paa ham udlignede Tilskud, indtil han har faaet Anledning til ved Gjennemgaaelse selv eller ved andre af Foreningens Bøger og Regnskaber at forvisse sig om, at det udlignede Beløb virkelig repræsenterer et Underskud, hvortil han som Medlem af Foreningen i Aarene 1894 og 1895 er forpligtet til at bidrage, og om han, naar saadan Adgang negtes ham, kun kan dømmes til at betale paa Grundlag af et fuldt Bevis fra Foreningens Side for, at Udligningen er skeet i Henhold til et rigtigt Regnskab for vedkommende Forretningsaar.

Spørgsmaalet er altsaa ikke, om et Medlem af en gjensidig Forsikringsforening overhovedet har Ret til paa Forlangende at faa Adgang til at gjennemgaa Foreningens Bøger og Regnskaber. Spørgsmaalet, om han har en saadan Ret, — en Ret, som i Tilfælde maatte kunne udøves uden Hensyn til, hvorvidt Tilskud er udlignet eller ikke — anser jeg det ikke nødvendigt at løse under nærværende Sag. Thi, selv om man antager, at han har en saadan Ret, følger ikke deraf, at han, naar der paa ham udlignes et Tilskud, har Ret til at udsætte med Betalingen, indtil der har været Anledning for ham til at anstille eller lade anstille en saadan Revision af Regnskaberne, hvilken nødvendigvis vil tage en betragtelig og kan tage en særdeles lang Tid.

At han under almindelige Omstændigheder skulde have en saadan Ret, kan jeg ingenlunde antage. Jeg indser ikke rettere end, at en saadan Ret for Medlemmerne vilde medføre ikke alene en overordentlig

stor Ulempe for en gjensidig Forsikringsforenings Virksomhed, men endog en stadig overhængende Fare for dens Bestaaen. Ethvert Medlem, hvem Indbetalingen af Tilskud faldt ubeleilig, eller som muligens kunde have Mistanke om Feil i Regnskaberne, vilde ved at kræve Adgang til en saadan Undersøgelse kunne skaffe sig en Udsættelse med Betalingen, der med eller uden Hensigt kunde trækkes ud i lang Tid. Og da ethvert Medlem maatte have den samme Ret, og den enes Revision vanskelig vilde kunne begynde, før den andens var afsluttet, indsees det let, at man paa denne Maade aldrig vilde kunne vide, naar det udlignede, til Fyldestgjørelse af Skadeserstatninger og andre Krav nødvendige, Tilskud kunde paaregnes at indkomme. En saadan Tilstand vilde medføre en stadig Fare for, at Foreningen paa Grund af manglende Midler vilde kunne komme under Konkurs og vilde desuden ogsaa bortseet herfra være til den aller største Ulempe netop for Foreningens Medlemmer, naar disse overensstemmende med Foreningens Formaal kommer til at staa overfor den med Krav paa Erstatning for Forlis eller Havari. Og navnlig under Hensyn til de ganske uholdbare Tilstande, som en Regel, hvorefter Medlemmerne skulde have en saadan Revisionsret, vilde bevirke, forekommer det mig lidet tvivlsomt, at Meningen med de af Sørettens Mindretal citerede Bestemmelser i Foreningens Love er den, at naar Regnskabet paa lovbestemt Maade er revideret og godtaget af Repræsentantskab og Generalforsamling, kan der ikke kræves nogen videre Legitimation for Bestyrelsens Adgang til paa Grundlag af dette Regnskab at udligne det Tilskud, som Medlemmerne efter Lovene pligter i fornødent Fald at indbetale. Jeg skal i denne Forbindelse bemærke, at det efter min Mening er en skjæv Opfatning, naar det i Sørettens Domspræmisser siges, at Foreningens Medlemmer med Hensyn til denne Tilskudspligt er at betragte som Foreningens Debitorer, der som saadanne ikke kan bindes ved Beslutning af Foreningens Organer. Der er forsaavidt ingen væsentlig Forskjel mellem den Præmie, der af Medlemmerne erlægges forskudsvis og den, der efter Regnskabets Afslutning erlægges som Tilskudspræmie. Der er i begge Tilfælde ikke Tale om et almindeligt Gjældsforhold til Foreningen, men om en Forpligtelse, der paaligger Medlemmerne som Medlemmer af Foreningen. Ganske anderledes staar selvfølgelig Sagen, hvis der er Tale om særlige Omstændigheder med Hensyn til det enkelte Medlems Forpligtelse til som Foreningsmedlem at gjøre Indbetalinger til Foreningen. En Tvist om et saadant specielt Mellemværende, hvad enten det nu gjælder Spørgsmaalet om Vedkommendes Stilling som Medlem af Foreningen eller det specielle Regnskabsforhold mellem det enkelte Medlem og Foreningen, ligger selvfølgelig udenfor, hvad der i Henhold til Selskabets Love tilkommer Foreningens Organer med bindende Virkning at fatte Bestemmelse om.

Fra Hannevigs Side er der paaberaabt til Støtte for hans Forlangende, om før Indbetalingen at maatte anstille Revision, særlige Omstændigheder, der skulde gjøre et saadant Krav berettiget i det foreliggende Tilfælde. Han har saaledes paaberaabt sig, at der for de Aar, hvorom her er Tale, pludselig fremtraadte i Foreningens Regnskaber et Omslag fra tidligere Aar, da Foreningen som Regel havde givet endog Overskud, til et betydeligt Underskud, hvilket efter hans Mening vækker Mistanke om, at Skadeserstatninger, som egentlig vedkommer tidligere Aar, urettelig er medtaget paa disse Aars Regnskaber. Og Søretten sees ogsaa at have lagt Vegt paa de herom for

Retten fremlagte Oplysninger, hvorefter Tilskudet for 1894 skulde udgjøre 241 % og for 1895 72 % af Nettopræmien. For Høiesteret er det oplyst, at det første Tal beror paa en Misforstaaelse, idet Procentsatserne for hver af Aarets Halvdele ligefrem er adderede, hvorved er fremkommet en Sum, der er dobbelt saa stor som den rette, der altsaa for begge Aarets Halvdele underet skulde udgjøre 120½ %.

Fra Appellantens Side er mod Paaberaabelsen af dette pludselige Omslag blandt andet gjort gjældende, at det for en væsentlig Del er at tilskrive den Omstændighed, at før 1890 Regnskabet for Seilskibe og Dampskibe opgjordes underet, medens det senere har været delt i to særskilte Afdelinger, ligesom der fra Udgangen af det første Halvaar af 1894 indtraadte en yderligere Deling af Træ- og Jern-Seilskibe i forskjellige Klasser. Hvorvidt og i hvilken Grad dette Moment har havt Betydning, staar for mig efter de foreliggende Oplysninger ikke ganske klart. Men under enhver Omstændighed kan jeg ikke finde, at der paa Grundlag af det uheldige Resultat af Regnskaberne for 1894 og 1895 — et Resultat, som ikke mangler Sidestykke i andre Foreningers Virksomhed — med Føie kan fremsættes nogen Mistanke om, at Grunden ligger i en urigtig Regnskabsførsel.

Endvidere har Hannevig gjort gjældende, at Regnskabsførselen i Bergens Assuranceforening i det Hele har været utilfredsstillende, og som Bevis herfor har han fremdraget enkelte Tilfælde, hvor der efter hans Mening er begaaet Feil fra Foreningens Side i dens Regnskabsforhold ligeoverfor Medlemmerne. Uden at gaa nærmere ind paa disse enkelte Tilfælde, skal jeg indskrænke mig til at bemærke, at forsaavidt der her maatte være begaaet Regnskabsfeil, hvilket synes at være Tilfældet med en fremlagt Kontokurant, er det under enhver Omstændighed aldeles uberettiget heraf at slutte, at ikke Foreningens Regnskabsvæsen og Revision har Krav paa almindelig Tillid.

Jeg kan saaledes heller ikke finde, at der i Sagen er oplyst særlige Omstændigheder, som skulde kunne begrunde Hannevigs Vægring af at betale Tilskud, forinden han har faaet anstille Revision af Regnskaberne.

Subsidiært har Hannevig fremsat et Par specielle Indsigelser.

Forsaavidt han har gjort gjældende, at der skulde tilkomme ham Erstatning for et i Vinteren 1896—1897, efter Udfærdigelsen af den sidste Regning fra Assuranceforeningen, dispacheret Havari til Afdrag paa det ham afkrævede Beløb, maa det være tilstrækkeligt at bemærke, at dette, efter hvad der er paa det Rene, er et ganske nyt Anbringende i Høiesteret, mod hvilket der er protesteret fra Appellantens Side Der er saaledes kun Tale om den af Hannevig allerede for Søretten fremsatte, men af denne paa Grund af det Resultat, hvortil den kom i Hovedspørgsmaalet, ikke behandlede Indsigelse mod at betale Tilskud for Skibet „Amy".

Denne Indsigelse grundes for det første derpaa, at Indstevnte Chr. Hannevig ikke var Eier af dette Skib, som derimod tilhørte hans Broder E. Hannevig. Det er for Søretten paastaaet og ikke betimelig benegtet, at Foreningen, da Skibet indmeldtes, var vidende om dette Forhold. Paa den anden Side er det imidlertid paa det Rene, at Skibet indmeldtes i Foreningen af Chr. Hannevig i eget Navn, at Policen udfærdigedes paa hans Navn, at det er ham, der senere har betalt de paaløbne Præmier, og at det ligeledes er ham, der har i flere Portioner modtaget og i eget Navn kvitteret for Erstatning i Anledning af Skibets Forlis. Men naar Indstevnte paa denne Maade

ligeoverfor Foreningen i enhver Henseende har optraadt som Skibets Repræsentant, finder jeg, at dette maa være afgjørende for, at ogsaa Tilskudspræmierne kan affræves ham uden Hensyn til, hvorledes Eiendomsforholdet i Virkeligheden stiller sig.

Hannevig har imidlertid videre gjort gjældende, at Pligten til at erlægge Tilskud for „Amy" i ethvert Fald er bortfaldt derved, at Skibet er totalt forlist, og at Erstatningsbeløbet er udbetalt ham, uden at der er skeet Fradrag for Tilskud eller taget Forbehold om senere Udligning af Tilskud.

Ogsaa denne Indsigelse finder jeg aldeles ugrundet. Om at gjøre Fradrag for Tilskudspræmien kunde der ikke engang være Tale, da Erstatningsbeløbet forfaldt til Betaling, idet den endnu ikke var beregnet. Og at det skulde være nødvendigt for Foreningen ved Udbetaling af Erstatningsbeløb at tage udtrykkeligt Forbehold om Foreningens Ret til overensstemmende med Lovene senere eventuelt at udligne et Tilskud, indser jeg ikke, hvorledes man vil begrunde.

Jeg finder, at der efter Omstændighederne er Grund til at paalægge Hannevig at erstatte Modparten Processens Omkostninger saavel for Søretten som for Høiesteret.

Konklusion:

Skibsreder Chr. Hannevig bør til Bergens Assuranceforening betale 21784 — en og tyve Tusinde syv Hundrede og otteti fire — Kroner 63 — sexti tre — Øre samt 5 — fem — Procent i aarlig Rente af 13352 Kroner 76 Øre fra 14 til 30 November 1896 og af Kr. 21784 Øre 63 fra 30 November 1896, til Betaling sker.

I Procesomkostninger for Søretten og Høiesteret betaler Hannevig til Bergens Assuranceforening 800 — otte hundrede — Kroner.

Assessor V. Scheel: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessorerne Motzfeldt og Birkeland, de extraordinære Assessorer, Advokat Mejdell og Sorenskriver Blom samt Assessor Reimers: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sørettens Dom er saalydende:

Ved Søretsstevning af 10 Juni 1897 og efter forgjæves anstillet Forligsmægling har Bergens Assuranceforening sagsøgt Skibsreder Chr. Hannevig til Betaling af skyldig Assurancepræmie med Renter med Kr. 21 784,63 samt 5 % Renter af Kr. 13 352,76 fra 14 til 30 November 1896 og af Kr. 21 784,63 fra 30 November 1896 til Betaling sker. Citantskabet har fremlagt Konto-Kurant, udvisende det paastevnte Beløb.

Indstevnte har nedlagt Paastand om Frifindelse og Tilkjendelse af Omkostninger.

Som Frifindelsesgrund har han for det første paaberaabt, at hans Indtrædelse i Foreningen med de af ham repræsenterede Skibe var foranlediget ved, at Citantskabets herværende Agent foreviste ham Beretning for 10 Aars Drift uden Tilskud; i Tillid til, „hvad Beretningen udviste og lovede" skede Indmeldelsen. Da der saa for 1894 kom et enormt Tilskud, var dette et Brud paa de Forudsætninger, hvorunder Indstevnte var gaaet ind i Foreningen.

Retten skal bemerke, at saavidt Indstevnte hermed vil sige, at bristende Forudsætninger paa denne Maade skulde befri ham, kan han ikke heri gives Medhold. En Beretning om tidligere heldig Drift giver ingen Ret til at forudsætte saadan

ogsaa for Fremtiden, og de Forventninger, Indstevnte i saa Maade maatte gjøre sig, er uden Betydning for hans Medkontrahent.

Dernæst anfører Indstevnte, at da der pludselig for 1894 og 1895 kom enorme Tilskud, nemlig for 1894 tilsammen 241 % og for 1895 72 % Tilskud paa Præmien, maatte dette vække hans Mistanke, saa meget mere som det ogsaa forøvrigt viste sig, at Citantskabets Regnskabsvæsen ikke har været i den nøiagtigste Orden. Det kunde tænkes, at der i Opgjørene for 1894 og 1895 var medtaget Skader, som hørte hjemme i tidligere Aar, og som derfor var Indstevnte uvedkommende. Indstevnte har derfor gjentagende begjæret Adgang til at lade Citantskabets Bøger og Regnskaber undersøge ved en dygtig og upartisk Revision, som han selv vilde bekoste. Da Foreningens Virksomhed er ophørt vilde en saadan Revision ingen Ulempe forvolde. At der er givet Bestyrelsen Decharge, kan ikke binde Indstevnte, der ikke ved disse Leiligheder har været tilstede, saa meget mere som det fremlagte Regnskab har været altfor summarisk til, at nogen virkelig Prøvelse af dette har kunnet finde Sted.

Nogen saadan Adgang til Revision er ham imidlertid aldrig givet, endskjønt — efter hans Mening — Retten hertil er en ligefrem Følge af hans Stilling som ansvarligt Medlem af Foreningen. Desuden mener han, at Citantskabets Udskrift af dets Bøger, forsaavidt Indstevnte angaar, intet som helst Bevis kan medføre for dennes Betalingspligt, saalænge den ikke legitimeres ved Fremlæggelse af Bøger og Regnskaber.

Overensstemmende hermed benegter han Citantskabets Krav som ubevist; han gjør derhos opmerksom paa, at Tilskudsbeløbene ikke stemmer med hans Bøger.

Retten skal bemerke, at Indstevnte vistnok maa gives Medhold i, at den pludselige Forandring, som Aarene 1894 og 1895 medførte i Citantskabets Status, til nogen Grad virker forbausende, ligesom det ogsaa ved det fremlagte maa ansees godtgjort, at Citantskabets Regnskabsvæsen ikke har været i nogen særdeles tilfredsstillende Stand. Naar han videre, som Grund til, at Revision burde tilstedes ham, anfører sin Stilling som ansvarligt Medlem af Foreningen, skjønnes dette ikke at kunne faa nogen Betydning for nærværende Sag; vil Indstævnte søge at tiltvinge sig Adgang til Revision, maa det ske gjennem særskilt Søgsmaal.

Af større Vægt er den Indvending mod Søgsmaalet, at Citantskabets Krav ikke paa nogen Maade er legitimeret, uden forsaavidt som Kontokurant er ham meddelt.

Det er fra Citantskabet sterkt gjort gjældende, at en generel Benegtelse af dennes Rigtighed ikke kan tillægges Vægt, naar den ikke tillige rettes mod de enkelte Poster i den. Dette vil det ogsaa uden videre have Ret i, saafremt Indstevntes Indsigelser var rettet alene mod, hvad der kommer til Udtryk i Kontokuranten. Dette er imidlertid ikke Tilfældet; hvad Indstevnte retter sin Indsigelse mod, er den Udligning af Bidrag, som — forsaavidt ham angaar — fører til den foretagne Belastning med Tillskudspræmier etc., med andre Ord mod selve Grundlaget for Citantskabets Opgjør. I saa Henseende er at bemerke, at man ved at indtræde som Medlem af et gjensidigt Assuranceselskab vistnok forbinder sig til at betale, hvad der af Aarets Skader og Udgifter falder paa ens Part efter rettelig Repartition. Derimod lader der sig heraf ikke udlede, at man uden videre pligter at betale, hvad der af Bestyrelsen er reparteret. Er der f. Eks. af denne taget med et Forlis, der i Virkeligheden vedkommer et andet Aar, vil en protesterende Interessent ikke kunne tilpligtes at deltage i Dækkelsen heraf. Denne Adgang til at gjøre Indsigelse mod den opstillede Regningsmaade vil man for det første have ved Generalforsamlingen, men dernæst ogsaa, naar de i Henhold til den udlignede Tillægspræmier indkræves ved Rettergang.

Hvad angaar Betydningen af den Decharge, som in casu er Bestyrelsen givet, saa kan denne ikke strækkes længere end til at gjælde Bestyrelsens Ansvar for den ordinære Præmie, eller med andre Ord for, hvad den har havt i Kasse. En Generalforsamling eller et Repræsentantskab er ikke en dømmende Myndighed, der kan berøve Selskabets Debitorer de dem tilkommende Indsigelser, og forsaavidt Tilskudspræmier er Medlemmerne Debitorer. En Decharge kan efter sin Natur kun være bindende for de Deltagende qua Kreditorer. Efter Rettens Mening kan Citantskabet derfor ikke paaberaabe sig den givne Decharge som noget, der uden videre binder Indstevnte. Hvad Vægt der kan tillægges den som Bevismiddel vil afhænge af Omstændighederne. Det er i nærværende Sag paa det Rene, at der ikke til Grund for Repræsentantskabets Beslutning om Decharge ligger noget andet Regnskab, end det som Dok. 2 ad 8 fremlagte; dette er ikke saadant, at der af det kan vindes nogetsomhelst Indtryk af, hvorvidt Direktionens Fordelingsmaade er korrekt eller ikke. Dets Vedtagelse kan derfor ikke heller tillægges nogen Betydning som Bevismiddel.

Det næste Spørgsmaal bliver da, om et Medlem, der sagsøges til Betaling af Tillægspræmier, selv maa tilveiebringe Bevis for, at Kravet beror paa feilagtig Beregning, eller kan kræve Bevis for, at de Skader, til hvis Dækkelse, der søges Bidrag, rettelig vedkommer ham. I saa Maade maa det afgjørende være, at det for Foreningen, repræsenteret ved sin Bestyrelse, er en let Sag at legitimere sit Krav, ialfald saavidt, at det sagsøgte Medlem kan afgjøre, mod hvilke specielle Poster han vil rette sit Angreb. For det enkelte Medlem vil det derimod bero paa en Tilfældighed, hvorvidt det har saadant Kjendskab til Direktionens Handlemaade, at det kan fremkomme med specielle Indsigelser. Det maa derfor kunne forlanges af Citantskabet, at det ialfald opgiver, hvilke Skader, der er at dække ved Aarets Præmier og Tillægspræmier. Et saadant Generalopgjør maa selvfølgelig være opsat for Beregningens Skyld, og det synes da ikke at kunne være nogen væsentligere Byrde at fremlægge en Kopi af det.

Under nærværende Sag er imidlertid intet andet fremlagt end en Udskrift af Indstevntes Konto, og efter det oven anførte kan denne ikke for sig alene være tilstrækkelig til Legitimation af Citantskabets Krav. Saa meget mere maa dette gjælde efter Citantskabets noget besynderlige Negtelse af at lade Indstevnte paa egen Bekostning foretage Revision.

Der kunde være Spørgsmaal om at frifinde Indstevnte alene for Tiden, idet der vistnok er væsentlig Sandsynlighed for, at han vil vise sig at være pligtig til at betale endel af det paasøgte Beløb og Mulighed for, at han skylder det hele. Da Citantskabet imidlertid har havt fuld Adgang til at fremlægge de fornødne Beviskligheder under nærværende Sag, antages Resultatet dog rettest at være fuld Frifindelse.

Paa Indstevntes specielle Indsigelse vedkommende „Amy" bliver der for Retten ingen Anledning til at indlade sig.

Processens Omkostninger antages at burde ophæves.

Thi konkluderes:

Skibsreder Chr. Hannevig bør for Bergens Assuranceforenings Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves.

Kristen Johanssen.

Jeg kan ikke tiltræde Førstvoterendes Konklusion.

Jeg mener, at Indstevnte som enhver anden Interessent i Bergens Assuranceforening maa være underkastet Foreningens Love og de Bestemmelser, som disse indeholder.

Indstevnte har paastaaet, at Underskuddene for 1894 og 1895 er saa store, at der er Sandsynlighed for, at man har belastet disse Aar med Tab, som rettelig vedkommer andre Aar. Citantskabet anfører herimod, at det er almindelig bekjendt, at 1894 og 1895 i det hele taget var særdeles uheldige Assuranceaar, og bragte ogsaa flere andre Foreninger overmaade store Tab.

De irettelagte Regnskabsforhold med andre Interessenter viser Feil og Feilregninger, men saadant tør vistnok indtræffe ogsaa ved andre Foreninger og Forretninger, og Foreningens Regnskabsforhold kan derfor ikke siges at være mislig ført.

Angaaende Udligningen af eventuel Over- eller Underskud bestemmer Lovenes § 24, 3die Passus:

„Den Over- eller Underballance, som Regnskabet udviser, fordeles i lige Forhold efter den Nettopræmie hvert Skib eller Skibspart har havt at tilsvare i Aaret".

Det tilkommer Repræsentantskabet efter Lovenes § 9

e) „aarlig at vælge Revision",

f) „at decidere Foreningens Regnskaber efter at samme er blevne revideret."

Efter Foreningens Love har Generalforsamlingen at afgjøre enhver Sag.

De irettelagte Udskrifter af Bergens Assuranceforenings Forhandlingsprotokol og af Bergens Repræsentantskabs Forhandlingsprotokol udviser, at Regnskabet for 1894 er godkjendt af Generalforsamlingen 25 Marts 1896 og i Overensstemmelse med Revisionens Indstilling vedtaget af Repræsentantskabet 31 Marts 1896, at Regnskabet for 1895 er godkjendt af Generalforsamlingen 1 Marts 1897 og i Overensstemmelse med Revisionens Indstilling vedtaget af Repræsentantskabet 8 Marts 1897.

Dermed er Lovenes Bestemmelser iagttaget og fyldestgjort.

Generalforsamlingen var efter Foreningens Love det Forum, hvor Indstevnte skulde have forebragt sin Fordring paa Revision udenfor den, som Foreningens Love bestemmer.

Generalforsamlingen vilde da have havt at beslutte angaaende denne Indstevntes Fordring.

Dette er ikke skeet.

Jeg finder ikke, at Indstevnte paa Grundlag af en generel Benegtelse af Rigtigheden af Udligningen af Underskuddene kan negte Betaling.

Citantskabets Paastand bliver saaledes at tage tilfølge. Jeg er enig i, at Omkostningerne ophæves.

Thi konkluderes:

Skibsreder Chr. Hannevig bør til Bergens Assuranceforening betale Kr. 21 784,63 samt 5 % Renter af Kr. 18 352,76 fra 14 til 30te November 1896 og Kr. 21 784,63 fra 30 November 1896 til Betaling sker.

At efterkommes inden 3 — tre — Dage efter Dommens Forkyndelse.

Processens Omkostninger ophæves.

6 September 1898. H. F. Schetelig.

Enig med Forstvoterende i Konklusionen og i alt væsentlig ogsaa i hans Præmisser.

10 September 1898. T. Bassøe.

Til Fortolkning af Lov om Forfatterret og Kunstnerret 4 Juli 1893 § 28, tredie og fjerde Led. En Maler havde overdraget en Forlægger Reproduktionsretten til nogle Billeder. Forlæggeren udgav dem tildels i mindre Format og med nogen Beskjæring. Maleren sagsøgte ham derfor blandt andet til Skadeserstatning. Forlæggeren frifandtes imidlertid, idet han efter Forholdet mellem Parterne ansaaes berettiget til den Brug, han havde gjort af Billederne.

Sagen paastodes afvist fra Høiesteret som ikke angaaende summa appellabilis, idet Erstatningen ikke i noget Tilfælde kunde opgaa til 1 000 Kroner. Denne Paastand blev ikke taget tilfølge.

Høiesterets Votering og Dom af 30 Oktober d. A. i Sagen, L.-Nr. 47/2 1903: Maleren Hjalmar Johnsen (Cand. jur. Otto B. Halvorsen til Prøve) mod Forlagsboghandler Fredrikson (Adv. H. A. Knudtzon).

Assessor Motzfeldt: Til Behandling af Erstatning for angiveligt Brud paa Lov om Forfatterret og Kunstnerret af 4 Juli 1893 anlagde Maleren Hjalmar Johnsen Søgsmaal mod Forlagsboghandler Fredrikson. Ved Dom, afsagt af Kristiania Byret den 12 Mai 1900, blev imidlertid Fredrikson frifundet med Ophævelse af Sagens Omkostninger. Angaaende Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Dommens Præmisser.

Denne Dom blev af Hjalmar Johnsen indbragt for Høiesteret. Johnsen er senere afgaaet ved Døden, men hans Dødsbo har ladet møde her og har nedlagt saadan Paastand:

1) At Indstevnte, Forlagsboghandler Fredrikson, tilpligtes at betale Appellanten, Hjalmar Johnsen, eller nu hans Dødsbo, Erstatning overensstemmende med Bestemmelserne i Lov af 4 Juli 1893 § 17, bestemt ved et paa Indstevntes Bekostning optaget lovligt Skjøn, for de i Høiesteretssagen omhandlede ulovlig udgivne Reproduktioner af Appellantens Billeder samt Erstatning bestemt paa samme Maade for den Skade, Appellanten har lidt i sin Anseelse som Kunstner ved de vilkaarlige og uskjønsomme Afskjæringer af Appellantens Kompositioner, som Indstevnte har foretaget i de nævnte Reproduktioner, — med Renter af Erstatningsbeløbene fra Forligsklagen.

2) At samtlige i Riget værende til Offentliggjørelse bestemte Exemplarer af de nævnte ulovlige Reproduktioner samt alle Plader, Former etc. til Mangfoldiggjørelse af samme Reproduktioner konfiskeres og tilintetgjøres.

3) At Indstevnte tilpligtes at betale Appellanten tilstrækkelige Søgsmaalsomkostninger for Byretten og Høiesteret.

Forlagsboghandler Fredrikson har nedlagt saadan Paastand:

Principaliter:

At Sagen afvises fra Høiesteret og at Indstevnte John Fredrikson hos Appellanten Hjalmar Johnsens Bo tilkjendes Kost og Tæring for Høiesteret.

In subsidium:

At Byretsdommen stadfæstes og at Indstevnte John Fredrikson hos Appellanten Hjalmar Johnsens Bo tilkjendes Sagens Omkostninger for Høiesteret.

Atter in subsidium:

At Indstevnte John Fredrikson tilpligtes til Appellanten Hjalmar Johnsens Bo at betale 33 1/3 % Akkorddividende af det Beløb, som ved Skjøn af uvillige Mænd optaget paa Appellantens Bekostning bestemmes som Erstatning for den økonomiske Skade, Appellanten Hjalmar Johnsen har lidt i sin Anseelse som Kunstner derved at de under Sagen omhandlede Billeder ved de af Indstevnte forlagte Re-

produktioner deraf tildels er blevne beskaarne, at Indstevnte iøvrigt frifindes for Appellantens Tiltale, samt at Indstevnte hos Appellanten tilkjendes Sagens Omkostninger for Høiesteret.

Den nedlagte Afvisningspaastand er begrundet dermed, at det ikke er sandsynliggjort, at det Beløb, der i Tilfælde kunde blive tilkjendt, vilde naa en saa stor Sum som 1 000 Kroner.

Jeg finder imidlertid, at efter den af Appellanten nedlagte Paastand vil det være umuligt for Høiesteret at have nogen Mening om, hvor stort Beløbet i Tilfælde kunde blive. Og jeg kan derfor, selv om jeg tager Hensyn til, at Fredrikson under 27 Marts 1900 har erholdt en af Skifteretten stadfæstet Akkord paa 33 1/3 % til de uprioriterede Kreditorer, ikke votere for, at Afvisningspaastanden tages tilfølge.

Hvad Realiteten angaar, har Appellanten her for Retten frafaldt enhver Paastand med Hensyn til det ene af de to i Byretsdommen omhandlede Oljemalerier. Og Appellanten har ligeledes erklæret, at der ingen Indsigelse gjøres med Hensyn til de 10 store Gjengivelser af de under Sagen omhandlede Akvareller. Sagen gjælder altsaa her kun Reproduktionerne af det ene Oljemaleri samt de mindre Reproduktioner af Akvarellerne.

Jeg kommer i Sagen til samme Resultat som Byretten. Og jeg tiltræder i alt væsentligt den af Førstvoterende i Byretten for Resultatet givne Begrundelse, der for mig er fyldestgjørende.

Jeg antager derhos, at der har været saa liden Føie til at indbringe denne Sag for Høiesteret, at Appellanten ikke kan undgaa at tilsvare Sagens Omkostninger.

Konklusion:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Hjalmar Johnsen eller nu hans Dødsbo, til Indstevnte, Forlagsboghandler Fredrikson, 300 — tre hundrede — Kroner.

Assessor B. Scheel: Jeg er enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom, Assessor Birkeland, de extraordinære Assessorer Adv. Mejdell og Byretsassessor Dr. H. Scheel samt Assessor Reimers: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Byrettens Dom hidsættes:

I Begyndelsen af Aaret 1896 leverede Citanten, Hjalmar Johnsen, Indstevnte, Forlagsboghandler Fredrikson, i Henhold til en mellem dem indgaaet Kontrakt af 19 December 1895 4 Billeder i Olje og en Serie paa 10 Akvareller, alt med Reproduktionsret og bl. a. paa Betingelse af, at den nævnte Serie Akvareller skulde udgives samlet i Mappe under Titel „Fra Norges Kyst" eller „Fra den norske Skjærgaard". Der forbeholdtes forøvrigt, at Reproduktion af samtlige Arbeider skulde foregaa ved en førsterangs Kunstreproduktionsanstalt, efterat Citanten havde seet Korrektur paa den. Betalingen for denne Levering blev af Citanten oppebaaret forskudsvis, og er herfor kvitteret i Kontrakten.

Indstevnte udgav derpaa først 1897 2 af de nævnte 4 Oljebilleder dels i Originalernes Format, dels som Julekort og Brevkort og senere i December 1898 de omhandlede Akvareller foruden i en Mappe i Originalformat tillige i en mindre Mappe og som Julekort og Brevkort.

Da Citanten har anseet denne Udnyttelse af de omhandlede Billeder ved Udgaver ogsaa i andet Format end Originalbillledernes uberettiget fra Indstevntes Side, har han i Anledning heraf gjort Ansvar gjældende mod denne baade for de uden Hjemmel i den ovennævnte Kontrakt og angiveligt uden Citantens Samtykke foretagne Reproduktioner i og for sig og dernæst ogsaa fordi Indstevnte ved den Maade, hvorpaa han angivelig ved vilkaarlige og uskjønsomme Afskjæringer har ødelagt Kompositionerne og nedsat Billedernes kunstneriske Værdi, skal have rammet Citanten i hans Anseelse som Kunstner og derved paaført ham betydelig økonomisk Skade. Efter forgjæves Forligsmægling og Stævning af 27 Juli 1899 har Citanten ved Sagens Indbringelse her for Retten nedlagt saadan Paastand:

1. At Indstevnte tilpligtes at betale Citanten Erstatning overensstemmende med Bestemmelserne i Lov af 4 Juli 1893 § 17, bestemt ved et paa Indstevntes Bekostning optaget lovligt Skjøn af uvillige Mænd for de i Sagen omhandlede ulovlig udgivne Reproduktioner af Citantens Billeder samt Erstatning, bestemt paa samme Maade for den Skade, Citanten har lidt i sin Anseelse som Kunstner ved de vilkaarlige og uskjønsomme Afskjæringer af Citantens Kompositioner, som Indstevnte har foretaget i de nævnte Reproduktioner — med Renter af Erstatningsbeløbene fra Forligsklagen.

2. At samtlige i Riget værende til Offentliggjørelse bestemte Exemplarer af de nævnte ulovlige Reproduktioner samt alle Plader, Former etc. til Mangfoldiggjørelse af samme Reproduktioner konfiskeres og tilintetgjøres.

3. At Indstevnte tilpligtes at betale Citanten tilstrækkelige Søgsmaalsomkostninger.

Indstevnte har taget til Gjenmæle og paastaaet sig frifunden og hos Citanten tilkjendt Processens Omkostninger.

Indstevnte mener ikke at have foretaget nogen uberettiget Udnyttelse af de omhandlede Billeder eller paa nogen Maade at have krænket Citantens Interesser. Indstevnte har saaledes først med Hensyn til de i 1897 udgivne Reproduktioner af 2 af de omhandlede Oljebilleder gjort gjældende, at der allerede efter Kontrakten af 19 December 1895 tilkom ham fuld Adgang til at reproducere disse paa hvilkensomhelst Maade. Og hvad Akvarellerne angik, saa fik han senere af Citanten fuld, fri Dispositionsret ogsaa over disse, nemlig ved en Erklæring fra Citanten af 13 Mai 1898, der er fremlagt under Sagen og er af følgende Indhold:

„Dags Dato modtaget af Herr John Fredrikson Kr. 75.00 — fem og sytti Kroner — for et Maleri „Julevisiter", hvorved alt Mellemværende mellem os er opgjort, ligesom jeg herved meddeler Hr. Fredrikson fuld Reproduktionsret saavel til dette som mine tidligere til ham leverede Arbeider".

Citanten har ikke villet indrømme den Forstaaelse af denne Erklæring, som af Indstevnte er gjort gjældende, og har navnlig hævdet, at selv om der herved blev givet Indstevnte en videregaaende Reproduktionsret end Kontrakten af 19 December 1895 hjemlede, saa var han dog ligefuldt uberettiget til at foretage Forandringer under Reproduktionen saaledes som skeet ved at afskjære Dele af de originale Billeder.

Retten kan imidlertid ikke indse andet end, at der ved den nævnte Erklæring er givet et helt nyt Grundlag for Parternes Forhold med Hensyn til de omhandlede Billeder. Naar Citanten ved denne Erklæring giver Indstevnte „fuld Reproduktionsret", uden at der forøvrigt sættes nogen Begrænsning, saa kan dette, naar man sammenholder det med Kontrakten af 1895, ikke godt tillægges anden Betydning end, at Indstevnte fik fuld Frihed til Reproduktion ved hvilkesomhelst Midler og paa hvilken som helst Maade, saaledes ogsaa ved Reproduktioner i formindsket Maalestok. Heller ikke antager Retten, at det godt kan bestrides, at Indstevnte allerede efter Kontrakten af 1895 havde en saadan Dispo-

tionsret over de 4 Oljebilleder. Efterat Indstevnte i 1897 havde udgivet forskjellige Reproduktioner af disse Billeder, maatte det ved Afgivelsen af Citantens Erklæring af 13 Mai 1898 staa klart for ham, at det netop kunde være lignende Reproduktioner, Indstevnte havde for Øie med Hensyn til de omhandlede Akvareller. Det kan forøvrigt heller ikke, efter hvad der er oplyst om Parternes hele Mellemværende — i og for sig — findes urimeligt, at Citanten gav Indstevnte en saa udstrakt Dispositionsret, i hvilken Henseende ogsaa kan peges paa, at Indstevnte, som havde betalt for alle Billeder, endnu ikke havde havt Anledning til at nyttiggjøre sig Akvarellerne.

Med alt det anførte kunde det imidlertid fremdeles paastaaes, at Indstevnte har krænket Citantens Ret og tilsidesat hans Interesse ved de Afvigelser fra Originalbillederne, som er foretaget under Reproduktionen ved Afskjæring af Dele af Billederne, idet der kan siges, at Ret til Reproduktion under alle Omstændigheder kun medfører Ret til Gjengivelser i uforandret Skikkelse, hvilket Princip ogsaa er kommet til Udtryk i Lov om Forfatterret og Kunstnerret af 4 Juli 1893, dens § 9 3die Passus for Forfatterrettens Vedkommende, for Kunstnerretten er dette Princip vistnok ikke paa samme Maade direkte udtalt, idet Lovens § 28 ved sin Henvisning, saavidt det kan sees, ikke tillige omfatter § 9, 3die Passus.

Retten kan imidlertid paa den anden Side ikke paa Grund heraf forstaa Loven saaledes, at den ikke ogsaa for Kunstnerrettens Vedkommende anerkjender samme Princip, som i og for sig maa ansees naturligt ogsaa her, med de af Sagens Natur følgende fornødne Modifikationer. Men i ethvert Fald vil det dog maatte indrømmes, at det ikke vil kunne gaa an at lede det nævnte Princip ud i de yderste Konsekvenser. Ikke enhver nokſaa ubetydelig og uvæsentlig Afvigelse vil kunne betragtes som Kontraktbrud. Og navnlig vil ikke Fordringerne i saa Henseende kunne stilles til det yderste strengt, naar der som her handles om Reproduktionernes Anvendelse til Brevkort, Julekort o. l., hvor det overhovedet ikke er almindeligt, at der stilles større kunstneriske Fordringer.

Men i ethvert Fald antager Retten, at ogsaa for det her omhandlede Punkt Citantens Erklæring af 13 Mai 1898 maa blive afgjørende. Da denne Erklæring afgaves var Citanten bekjendt med Indstevntes udgivne Reproduktioner efter Oljebillederne, og ialfald for den ene af disse Reproduktioners Vedkommende var der foretaget lignende Afskjæring af Originalbilledet, som senere blev gjort med Hensyn til Gjengivelsen efter Akvarellerne.

Naar da Citanten ved Udfærdigelsen af nævnte Erklæring ikke tog noget udtrykkeligt Forbehold herimod for fremtidige Reproduktioner, maa det være berettiget heri at lægge den Forstaaelse, at Citanten da ikke tillagde dette Punkt nogen større Vegt, idet det jo maatte være tydeligt for ham, at det vilde blive omtrent paakrævet at afskjære Billederne noget i enkelte af de tilsigtede Gjengivelser.

I Henhold til det anførte maa Indstevnte ansees at have handlet i god Tro ved Benyttelsen af de omhandlede Billeder og kan overhovedet ikke antages at have benyttet disse paa nogen uberettiget Maade. At Citanten skulde være skadet i nogen Henseende, specielt ved den Maade, paa hvilken Reproduktionerne er foretagne, er ikke sandsynliggjort og vel heller ikke i og for sig antageligt.

Indstevnte vil saaledes blive at frifinde.

Efter de Betragtninger og Grunde, hvorpaa Retten ovenfor har bygget sit Resultat, har man ikke fundet Opfordring til særskilt at omhandle de som Bil. 6 og 7 ad 1 og ad 3 fremlagte Udtalelser fra forskjellige Kunstnere og bildende Kunstneres Fagforening, hvilke saavidt skjønnes er afgivne uden Kjendskab til Citantens Erklæring af 13 Mai 1898.

Processens Omkostninger antages efter Omstændighederne at kunne ophæves.

Thi kjendes for Ret:

Indstevnte Forlagsboghandler Fredrikson bør for Citanten Hjalmar Johnsens Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves.

M. Ebbell,
kst.

Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende og skal yderligere bemerke, at Indstevnte efter Erklæringen af 13 Mai 1898, der giver ham fuld Reproduktionsret, maatte ansees berettiget til at reproducere ogsaa Dele af Citantens Billeder (jfr. L. 4 Juli 1893 §§ 25 1ste Punktum og 28 1ste Punktum) med deraf følgende Brud paa Billedernes Komposition. Hermed vil jeg dog ikke have sagt, at denne Adgang for Indstevnte til delvis Benyttelse af vedkommende Billeder skulde være ubegrænset. Jeg har kun villet paapege, at Hensynet til Kompositionen, hvorpaa der under Sagen er lagt saa stor Vegt, efter Citantens egen Forføining af 13 Mai 1898 ikke kan tillægges den Betydning, som under andre Omstændigheder maaske vilde have fremstillet sig som naturlig.

K. Qvigstad.

Jeg finder ligeledes at maatte slutte mig til Førstvoterendes Resultat, idet jeg i det Væsentlige tiltræder det af ham og Andenvoterende til Begrundelse deraf anførte.

Jonas Stenersen.

Et Skib grundstøder, hvorved Ladningen beskadiges. Dennes Eier faar udbetalt Forsikringen, hvorefter Forsikringsselskabet sagsøger Skibets Rederi og Fører og paastaar dem dømte til in solidum at erstatte dets Udgifter. Under Dissens tages denne Paastand tilfølge. Høiesterets Flertal fandt nemlig, at der fra Skibets Side havde været vist Uagtsomhed, idet man ikke havde gjort sig ordentlig bekjendt med Fyrvæsenets Bekjendtgjørelse om et Fyr.

Fra Rederiets Side gjordes subsidiært gjældende, at almindelig Ramsdom ikke kunde affiges, idet det kun svarede med Søformuen. Denne Indsigelse var imidlertid for sent fremsat og sattes derfor ud af Betragtning.

Høiesterets Votering og Dom af 4 November d. A. i Sagen L.-No. 52/2 1903: Søforsikringsselskabet „Poseidon" (Adv. Schiander) mod Dampskibet „Tronda"s Rederi og dets Fører M. B. Syrdahl (Adv. Carl Lund).

Assessor Roll: Nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder fremgaar af Præmisserne til Bergens Sørets Dom af 31 Oktober 1902. Ved denne blev saaledes kjendt for Ret:

„De Indstevnte, Dampskibet „Tronda"s Rederi og dets Fører, M. B. Syrdahl, bør for Citantskabets, Søforsikringsselskabet „Poseidon"s, Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves".

Sørettens Dom er af Søforsikringsselskabet indbragt for Høiesteret, hvor af Appellanten er nedlagt saadan Paastand:

At Dampskibet „Tronda"s Rederi og dets Fører, M. B. Syrdahl, in solidum tilpligtes at betale Søforsikringsselskabet „Poseidon" de paasøgte Kr. 8 859,01 med lovlige Renter fra 4 Oktober 1901 og Sagens Omkostninger for begge Retter.

De Indstevnte har paastaaet Sørettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Processens Omkostninger for Høiesteret.

Jeg kommer til et andet Resultat end Søretten. Det er paa det rene, at man ombord paa Tronda gik ud fra, at den nye Fyrlampe, ved „det Naue" var tændt, og at det var den, man saa, efterat man havde passeret Ringholmen. Det er saaledes paa det Rene, at det var, fordi man gik ud fra den nævnte urigtige Forudsætning, at Skibet stødte. Havde man ombord kjendt til det virkelige Forhold, vilde Skibet ikke være stødt. Nu mener jeg, at det var en Feil, der maa medføre Ansvar, at man ombord paa „Tronda" under de givne Omstændigheder uden videre gik ud fra den omhandlede Forudsætning. Det var paa behørig og almindelig Maade fra Fyrvæsenet tilkjendegivet de Søfarende ikke alene, at der vilde paa et nyt Sted blive opført en ny Fyrlampe ved „det Naue", men ogsaa, at der midlertidig paa den gamle Fyrlampes Plads vilde blive anbragt en Pælelanterne, som vilde brænde fra 15 Juli til den nye Fyrlampe var tændt; og der var ikke blevet udfærdiget nogen Meddelelse om, at den nye Fyrlampe var tændt. Under disse Omstændigheder pligtede Fører og Lods ombord paa „Tronda" at gaa ud fra, at det var eller ialfald kunde være den midlertidige Pælelampe, som brændte Natten mellem den 19 og 20 August 1901. Selv om de, efter hvad de havde hørt og seet, havde Grund til at tro, at den nye Lampe allerede var blevet tændt, pligtede de saavidt muligt at skaffe sig sikker Kundskab herom, før de gik ind i det trange Løb Men der er ingen Antydning til, at de har anstillet nogensomhelst Undersøgelse i den Retning. De gik vistnok ind mod Løbet med sagte Fart, men det skeede, efter hvad der er oplyst, ikke af Hensyn til Uvished om Fyrets Plads eller for at vinde Tid for at faa Sikkerhed derom. Og der er ikke ført noget Bevis for, der er efter mit Skjøn heller ikke nogen Sandsynlighed for, at Forholdet var saadant, at de ikke kunde have skaffet sig saadan Sikkerhed. Det kunde muligens, som af Søretten fremhævet, have været forbundet med nogen Risiko at stoppe Farten. Men den Risiko Skibet løb ved ikke at have Sikkerhed om, hvor Fyret nu stod, var, som det viste sig, endnu meget større. Efter hvad Lodsen selv som 1ste Vidne under Søforklaringen har udtalt, havde han enten ikke læst eller, hvis han havde læst, atter glemt det Afsnit af Fyrvæsenets Bekjendtgjørelse, som handlede om den midlertidige Lygte. Her ligger aabenbart den egentlige Grund til, at man ombord paa „Tronda" forholdt sig, som man gjorde. Man mente, at var der et Fyrlys ved „det Naue", kunde dette ikke være noget andet end Lyset fra den nye Fyrlampe. Det maa efter mit Skjøn karakteriseres som en ikke ringe Feil, at man paa „Tronda" har læst Fyrvæsenets Bekjendtgjørelse saa flygtig og overfladisk, at man ikke er blevet opmærksom paa eller har kunnet glemme et saa vigtigt Afsnit af den, og jeg finder Feilen saa lidet undskyldelig, at den maa medføre Ansvar.

Jeg kommer saaledes til det Resultat, at jeg vil votere for Tilfølgetagelse af Appellantens Paastand.

Forsaavidt det her for Retten fra Indstevntes Side er fremholdt, at det ikke skulde gaa an at give almindelig Namsdom mod Rederiet, da dette efter Søfartsloven kun hefter med Skib og Ladning, skal jeg bemærke, at denne Indsigelse er ny; den kan ikke sees at være fremkommet for Underretten, og mod Appellantens Protest kan der derfor intet Hensyn tages til den.

Efter samtlige foreliggende Omstændigheder finder jeg, at Sagens Omkostninger saavel for Søretten som for Høiesteret bør ophæves.

Konklusion:

De Indstevnte, Dampskibet „Tronda"s Rederi og dets Fører, M. B. Syrdahl, bør en for begge og begge for en til Appellanten, Søforsikringsselskabet „Poseidon", betale 8 859 — otte Tusinde otte Hundrede femti og ni — Kroner — 1 — en Øre med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente deraf fra 4 Oktober 1901 til Betaling ſker.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Thoresen: Jeg kommer til samme Resultat som Søretten og kan ogsaa i alt væsentligt henholde mig til Sørettens Begrundelse, idet jeg ikke finder, at Sagen efter de for Høiesteret fremkomne nye Oplysninger, væsentlig en Korrespondance mellem Fyrdirektøren og Appellantens Advokat, er kommet i nogen for Appellanten gunstigere Stilling. Jeg finder med Søretten og under Henvisning til, hvad den anfører, at Skibets Vedkommende ikke uden Grund er gaaet ud fra, at det nye Fyr ved „det Raue" Natten mellem den 19 og 20 August 1901 allerede var tændt. Fyret qvæstionis var, efter hvad der er oplyst, ved den Tid fuldt færdigt til Benyttelse, kfr. Fyrdirektørens Skrivelse af 19 September 1903. Den 20 August, altsaa Dagen efter, sees det at være tændt. Nogen Bekjendtgjørelse om det nye Fyrs Tænding sees ikke at være udfærdiget før senere, og det var heller ikke Meningen, at nogen saadan skulde udfærdiges. Det blev tændt alene paa Grundlag af Bekjendtgjørelsen af 29 Mai 1901, hvori det heder: Den midlertidig opsatte Pælelanterne vil brænde fra 15de Juli til den nye Fyrlampe bliver tændt. De, der befor Farvandet, maatte altsaa være forberedt paa, at dette naarsomhelst kunde finde Sted; de fik da handle efter bedste Skjøn, hvilket ogsaa er gjort. Om de i saa Henseende har taget Feil, er denne Feiltagelse ikke af den Beskaffenhed, at den efter min Formening bør medføre noget Ansvar. Det er anført, at Skibets Vedkommende, før de gik frem i Farvandet, burde have skaffet sig Visshed for, hvorledes det forholdt sig med Fyret. Men det er mig ikke klart, hvorledes der under de forhaandenværende Omstændigheder, i en mørk Nat og i et farligt og vanskeligt Farvand, skulde have været Anledning til at skaffe sig saadan Oplysning. Det har været gjort gjældende som en grov Forsømmelse fra Lodsens Side, der maa medføre Ansvar, at han ikke har været opmærksom paa den Del af Bekjendtgjørelsen af 29 Mai 1901, der omhandler den midlertidige Anbringelse af en Pælelanterne. Jeg kan imidlertid ikke finde, at denne Omstændighed kan være af nogen afgjørende Betydning for Sagen, da jeg antager, at selv om Lodsen havde været bekjendt hermed, var han beføiet til at forudsætte, at Lyset hidrørte fra det nye, ikke fra det midlertidige Fyr. Jeg antager derhos, at efter hvad der er oplyst om de atmosfæriske Forhold den paagjældende Nat — Natten var mørk og med Regnbyger — har det ikke været muligt for Kaptein og Lods med Nøiagtighed at observere Beskaffenheden af det tændte Lys og derigjennem at komme til Visshed om, hvorvidt dette skrev sig fra det nye Fyr eller ikke, før det var for sent. Med Hensyn til Skibets Manøvrering er det paa det Rene og mellem Parterne in confesso, at der under den af Kaptein og Lods antagne Forudsætning, at Lyset hidrørte fra det nye Fyr, intet er paa Manøvreringen at udsætte.

Jeg vil i Henhold til, hvad jeg saaledes har anført, votere for Stadfæstelse af Sørettens Dom med Ophævelse af Processens Omkostninger for Høiesteret.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Ligesaa.

Assessor Stang: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Andenvoterende.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Hambro: Paa samme Maade enig med Førstvoterende.

Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sørettens Dom er saalydende:

Natten mellem 19 og 20 August 1901 stødte Dampskibet Tronda paa Tur nordfra til Bergen paa Grund ved „det Naue" et Par Mil fra Bergen, hvorved det fik saadan Skade, at det bragtes synkefærdigt til Byen. Ladningen bestod bl. A. af et Parti Fisk, som var assureret i Søforsikringsselskabet „Poseidon" og da dette formener, at Grundstødningen er forvoldt ved Forsømmelse eller Uagtsomhed af Skibets Fører, saa har det sagsøgt denne og ifølge Søfartslovens § 8 tillige Skibets Rederi til at betale, hvad der af Citantskabet efter Fradrag af Fiskens Udbringende er udredet som Erstatning for den, nemlig Kr. 8 859,01, foruden Renter og Omkostninger. Naar de Indstevnte tillige er paastaaede tilpligtede at erstatte Citantskabet dets Bidrag til Bjergnings- og Havarigrosse Omkostninger, saa er der i den Anledning intet Beløb opgivet, hvorfor Sagen maa begrændses til den Førstnævntes Paastand.

De Indstevnte har paastaaet sig frifundne.

Da Fyrlampen paa Parisholmen ved „det Naue" var nedbrændt, blev der under 29 Mai 1901 udfærdiget en Bekjendtgjørelse fra Fyrdirektøren om, at den ikke vilde blive gjenopført paa samme Sted, men paa Vaaen paa Sundets Sydside samt at den vilde lyse rødt Lys fra fri østenom Vastholm og Jacobsø gjennem Nord og Vest til fri østenom Parisholmen (se det fremlagte Kart). Da den nye Fyrlampe ikke blev færdig til Tændingstid 15 Juli, heder det videre i Bekjendtgjørelsen, vilde der paa den gamle Fyrlampes Plads blive anbragt en Pælelanterne, der vilde vise fast hvidt Lys og som vilde brænde fra 15de Juli indtil den nye blev tændt.

Efter det ved „Tronda"s Søforklaring den 22de August 1901 oplyste, gik man der ombord, da man om Natten fik se Fyrlampen, ud fra, at det var den nye, som var tændt, hvorfor Fyrlampen, da Skibet nærmede sig den, holdtes lidt paa Bagbord Baug, hvilket, da den nye Lampe i Virkeligheden endnu ikke var tændt, men Pælelanternen paa den gamles Plads fremdeles brændte, havde til Følge, at man strax fik se Land ret forud. Der blev da givet fuld Fart forover med Styrbord Ror for at gaa klar af Odden, hvor den gamle Lampe stod, men da Afstanden til Land var mindre end beregnet, stødte Skibet med Styrbord Side. Roret blev da øieblikkelig lagt Bagbord, med fuld Fart agterover for ikke at gaa paa Grunden ved den nye Lampe og efterat man var kommen klar, blev der givet Fart forover og Sundet passeret.

Ifølge den ovennævnte Bekjendtgjørelse vilde den nye Lampe blive tændt, saasnart den var færdig, uden nogen forudgaaet ny Bekjendtgjørelse om, naar det vilde ske. Efter hvad der ved Søforklaringen er vidnet, havde man paa „Tronda", da den 11 Dage før den 19de August ved Dagen passerede „det Naue" paa Nordgaaende fra Bergen, faaet det bestemte Indtryk, at den nye Lampe var fuldt færdig til at tages i Brug, og at dette Indtryk ikke var ugrundet eller var langt fra det virkelige Forhold, fremgaar deraf, at den blev tændt Dagen efter „Trondas" Grundstødning og altsaa den 20 August. Under disse Omstændigheder kan Retten

ikke anse den Ting, at man forudsatte den nye Lampe at være tændt, dengang Grundstødningen skede, som nogen Forsømmelse eller Uagtsomhed, idet der maatte være ligesaa god Grund til at forudsætte, at Tændingen allerede var iverksat, som det modsatte. Hvad Citantskabet særlig fremholder, er imidlertid, at man maatte være bleven betimelig oplyst om det virkelige Forhold derved, at Pælelanternen paa den gamle Lampes Plads viste fast hvidt Lys, hvorimod den nye Lampe skulde vise rødt Lys i en Vinkel, som „Tronda“ kommende nordfra maatte passere, før den kom ind i dens hvide Lys (se Kartet), hvortil kommer, at den nye Lampe havde okkulterende Lys — Omstændigheder, som Skibets Fører og Lods ifølge Proceduren var vidende om. Den nye Lampes Lysvidde er 6,4 Kvartmil — hvad da antagelig ogsaa Pælelanternens var — og man vilde derfor, siger Citantskabet, hvis den nye Lampe havde været tændt, i nogen Tid havde seet det røde Lys fra „Tronda“, før man fik se det hvide, istedenfor at man nu kun saa det sidstnævnte, hvorved det maatte indsees, at det ikke kunde være den nye Lampe. Søforklaringens 4 Vidne, 1 Maskinist paa Tronda, har forklaret, at han var paa Dæk et Øieblik, kort før man kom til Skjelanger, og at det da var meget mørkt, hvorfor han snarest for paakommende Tilfældes Skyld begav sig ned i Maskinen, hvorhos 1 Vidne Lodsen forklarer (se ogsaa 2 Vidne Styrmandens Prov), at Mørket var saa tæt, at han ikke saa sig istand til at finde noget Sted, hvor Skibet efter Grundstødningen kunde sættes paa Land. I det Uddrag af Skibets Journal, som ved Søforklaringen i det Væsentlige er stadfæstet, heder det, at Kl. 12 Midnat passeredes Skjelanger, Kl. 0.10 Formiddag passeredes Ringholmen, styrede nu med fuld, derpaa halv Fart Farvandets Kurs, til man fik se Fyrlygten ved „det Naue“, da Veiret nu var temmelig mørkt og disigt, samtidig som en Byge faldt ind, styredes med sagte Fart ned mod Fyrlygten. Da Skibet nærmede sig Lygten, holdtes denne lidt paa Bagbords Baug etc. Heraf maa det fremgaa, at man havde passeret Ringholmen (se Kartet), forinden man, mørkt og disigt som det var, fik se Fyrlampen, og naar det anførte sammenholdes med 4 Vidnes Forklaring om, at „idet Skjelanger passeredes, gik de med halv Fart, lidt efter nogle Minuter med fuld Fart, saa en Tid med halv Fart, hvorefter de i omtrent 8—9 Minuter gik med sagte Fart, derpaa signaliseredes „fuld Fart forover“ (hvorefter Skibet strax stødte), saa har man altsaa, efterat Ringholmen var passeret, gaaet med halv Fart en Tid, forinden Fyrlampen observeredes, hvorpaa man, da den var seet, gik med sagte Fart (d. e. mindre end halv) i en Tid, som 4 Vidne anslaar til 8—9 Minuter, lige til man var klods i Odden, hvor den gamle Lampe havde staaet. Naar da den Omstændighed kommer til, at der samtidig med, at man fik se Fyrlampen og begyndte at gaa med sagte Fart, kom en Byge, der maa antages, saalænge den varede, at have fordunklet Fyrlyset og gjort det vanskeligt at observere det nøiagtigt, saa maa den rimelige og sandsynlige Forklaring være den, at man ikke fra først af, da man fik Fyrlampen i Sigte, har kunnet klargjøre sig dens Farve, men at dette først er skeet, da man var kommet saa langt frem — fri østenom Vastholm — at man allerede befandt sig i det Strøg, hvor ogsaa den nye Fyrlampe skulde vise hvidt Lys. Hvad angaar, at dette skulde være okkulterende, saa maa de Indstevnte have Ret i, at Fyrlyset under de forhaandenværende Forhold, og særlig, naar der indtraf en Byge som nævnt, letteligt vilde kunne fortone sig saa usikkert, at det blev vanskeligt at afgjøre, om det var okkulterende eller fast. At stoppe Skibet maatte i det tætte Mørke og i et saa overmaade trangt Farvand være forbundet med Resiko, og ifølge det anførte har man nærmet sig Sundet med den størst mulige Forsigtighed, nemlig med „sagte“ Fart, hvormed maa menes en Fart saa ringe, som den overhovedet kan være, naar Fartøiet skulde kunne styres. Hvad angaar Styringen, med Lampen holdt lidt om Bagbord, saa maatte den være i Overensstemmelse med den Forudsætning, som man gik ud fra, nemlig at det var den nye Fyr-

lampe, man havde for sig, idet det med Hensyn til Citantskabets Kritik over Styringen selvfølgelig maa haves for Øie, at man i Nattens Mørke og det yderst trange Farvand ikke kunde gaa efter andet end Fyrlampens Lys. Heller ikke antages det efter Omstændighederne at være noget at udsætte paa, at man i sidste Øieblik slog fuld Fart forover for styrbords Ror for derved at komme klar af Odden.

Retten kan saaledes ikke finde, at det, naar samtlige Momenter tages i Betragtning, lader sig gjøre at betegne det indtrufne som forvoldt ved Forsømmelse eller Uagtsomhed af Skibets Vedkommende, hvorimod det maa siges at hidrøre fra et Sammenstød af uheldige Omstændigheder, som ingen med Føie kan gjøres ansvarlig for. De Indstevnte vil derfor blive at frifinde, idet dog Procesomkostningerne vil blive at ophæve.

Til Fortolkning af Konkurslovens § 131. En Skifterets Kjendelse gaar ud paa, at en Fabrik tages under Konkursbehandling, og at Behandlingen ansees som Fortsættelse af den tidligere stedfundne. Denne Kjendelse paaanker en Fordringshaver direkte til Høiesteret med Paastand om, at Kjendelsens første Led stadfæstes og dens sidste Led underkjendes. Sagen afvises i dens Helhed, idet Kjendelsens sidste Led ikke kunde paaankes direkte til Høiesteret, og Paastanden for første Leds Vedkommende ansees at savne selvstændig Betydning.

Kost og Tæring ikke tilkjendt dem, som mødte efter Stevning „for Processens Skyld".

Høiesterets Votering og Dom af 5 November i Sagen L.-No. 58/2 1903: Christiania Handelsbank (Adv. C. M. Hansen ved Adv. Gustav Heber) mod 1. Firmaet Chr. Christophersens Konkursbo ved dets Bestyrer, Adv. Johnny Ramm (Overretssagfører, nu Statsraad, Benjamin Vogt til Prøve), 2. Aktieselskabet Ranheims Cellulosefabriks Konkursbo ved dets Bestyrer, Overretssagfører Bergersen (Adv. H. O. Klingenberg).

For Processens Skyld: Sorenskriver A. Lorentzen (Overretssagfører, nu Statsraad, B. Vogt) og Aktieselskabet Ranheim Cellulosefabrik ved dets Direktion: Grosserer Joh. Chr. Piene, Konsul Claus Berg samt Konsul Christian Thams (Adv. H. O. Klingenberg).

Assessor Roll: Ved Kjendelse af Skifteretten i Strinden og Selbu af 10 November 1902 blev eragtet:

„Aktieselskabet Ranheim Cellulosefabrik tages under Skifterettens Behandling som Konkursbo og saaledes, at denne Behandling betragtes som en Fortsættelse af den tidligere stedfundne, hvorunder Boets Midler har været inddragne under Behandlingen af Firmaet Chr. Christophersens Konkursbo".

Denne Kjendelse er af Christiania Handelsbank ved Stevning af 2 December 1902 indbragt for Høiesteret. Som Hovedmodparter er indstevnt Christophersens Konkursbo ved dets Bestyrer og Ranheim Cellulosefabriks Konkursbo ved dets Bestyrer.

Her for Retten har Appellanten nedlagt Paastand om, at første Passus i den paaankede Kjendelse bliver at stadfæste, men Resten underkjendes, samt at Appellanten tilkjendes Sagens Omkostninger for Høiesteret hos Christophersens Konkursbo.

Christophersens Konkursbo har principalt nedlagt Paastand om Sagens Afvisning og Tilkjendelse af Kost og Tæring, subsidiært om Stadfæstelse af den paaankede Kjendelse og Tilkjendelse af Processens Omkostninger for Høiesteret.

Ranheims Konkursbo har ligeledes paastaaet Stadfæstelse af Kjendelsen og Tilkjendelse af Processens Omkostninger for Høiesteret.

De for Processens Skyld varslede, Sorenskriver Lorentzen og Fabrikens Direktion, har for det Tilfælde, at Sagen afvises, nedlagt Paastand om Kost og Tæring.

Afvisningspaastanden er bygget derpaa, at ifølge Konkurslovens § 131 kan ikke andre Beslutninger paaankes direkte til Høiesteret end de, hvorved en Fordringshavers Begjæring om Konkurs er afgjort, og at i nærværende Tilfælde det, som paankes, i Virkeligheden er den Del af den afgivne Kjendelse, der handler om, hvorvidt Konkursen skal betragtes som aabnet allerede forinden Kjendelsen afgaves. Forsaavidt der tillige for Høiesteret er nedlagt Paastand om Stadfæstelse af Kjendelsens første Del, er fra Indstevntes Side gjort opmærksom paa, at der under de Kjendelsen forudgaaende Forhandlinger fra alle Sider var fuld Enighed om, at Konkurs burde aabnes, samt at Fristen for Paaanke af Kjendelsen, forsaavidt Paaanke maatte ske fra nogen, der ikke var tilstede ved de forudgaaende Forhandlinger, udløb ganske faa Dage efterat Appelstevningen i nærværende Sag blev udtaget.

Jeg finder at maatte give Afvisningspaastanden Medhold. Det ligger i Dagen, at det, der er den virkelige Gjenstand for Paaanken, alene er Kjendelsens anden Del; det er alene denne, der saavel under Forhandlingerne for Skifteretten som her for Høiesteret har været ombebatteret. At Appellanten for Høiesteret tillige har fremsat en Paastand om Stadfæstelse af Kjendelsens første Del, forekommer mig at være det rene Skinvæsen. Men selv om man vilde kunne lægge nogen Realitet deri, saa stiller det sig ialfald for mig saa, at denne Del af Appellen kun er at betragte som et Appendix til det, der er Appellens Hovedgjenstand, og at dens Appellabilitet umiddelbart til Høiesteret ikke bør kunne drage tilfølge, at den samlede Sag kan indbringes direkte hid. Dertil vil jeg ogsaa føie den Bemærkning, at endog isoleret betragtet, vil der kunne reises berettiget Tvivl om Adgangen til at indbringe Kjendelsens første Del for Høiesteret. Det var allerede, da Høiesteretsstevningen udtoges, overordentlig lidet sandsynligt, at der fra nogen anden Side vilde blive gjort Forsøg paa at faa denne Del af Kjendelsen kasseret, og det viste sig ialfald ganske kort Tid efterat Appellanten havde udtaget sin Høiesteretsstevning, at saa ikke vilde blive Tilfældet. Og nu er det aldeles paa det Rene, at Spørgsmaalet om Stadfæstelse af Kjendelsens første Del ikke har Spor af Interesse for nogen.

Det bliver altsaa mit Votum, at Sagen afvises fra Høiesteret. Selvfølgelig maa der isaafald blive at tilkjende de to som Hovedmodparter indstevnte Kost og Tæring. Ved Ansættelsen af Kost- og Tæringsbeløbet vil det blive at tage i Betragtning, at Sagens Realitet har været Gjenstand for Drøftelse her i Retten. Derimod finder jeg ingen Grund til at tilkjende de kun for Processens Skyld varslede nogen Godtgjørelse for Møde.

Konklusion:

Sagen afvises fra Høiesteret, da det Spørgsmaal, som er gjort til Gjenstand for Tvist ved Høiesteret, ikke kan indbringes umiddelbart for samme. I Kost og Tæring betaler Christiania Handelsbank til Firmaet Chr. Christophersens Konkursbo 500 — fem hundrede — Kroner og til Aktieselskabet Ranheim Cellulosefabriks Konkursbo 300 — tre hundrede — Kroner.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Hambro: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom, Assessor Stang, de extraordinære Assessorer Lagmand Thinn og Docent Gjelsvik samt Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Straf for Kvaksalveri efter Lov 29 April 1871 jfr. 6 Juni 1889 § 3 anvendt paa en Person, som fandtes at have taget i Kur Patienter, som led af tuberkuløse Sygdomme. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1903 S. 1903 S. 75 ff.

Høiesterets Votering og Dom af 7 November d. A. i Sagen, L.-No. 55/2 1903: Straffesag mod Ole Olvik (Aktor til Prøve Cand. jur. A. R. Willumsen, Forsvarer Adv. Fr. Stang Lund).

Assessor Thoresen: Efter forudgaaet forgjæves Forelæg blev ved Beslutning af Politimesteren i Karmsund af 8 August d. A. Fotograf Ole Olvik af Haugesund sat under Tiltale til Fældelse efter Lov 29 April 1871 § 3, som denne lyder efter Lov 6 Juni 1889, for uden at have underkastet sig medicinsk Embedsexamen her i Riget og uden at have kongelig Bevilling til at udøve Lægepraxis, at have taget Syge i Kur og derunder uden vedkommende Sundhedskommissions Tilladelse behandlet saadanne farlige epidemiske Sygdomme, som ifølge den gjældende Sundhedslovgivning antages at indgaa under det Offentliges særlige Forsorg, ved at han

1. i August 1902 og udover Høsten samt Vaaren 1903 behandlede Ingolf Lodden, der led af Knæledstuberkulose,
2. Vinteren 1902—1903 behandlede en Søn af Smed Knut Mørk Skaare, der led af Tuberkulose i en Finger.

Ved Karmsunds Meddomsrets Dom af 14 August næstefter blev Tiltalte imidlertid frifundet, dog under Dissens fra Formandens Side.

Denne Dom er af Politimesteren i Karmsund — efter Konferance med Statsadvokaten i Lister og Mandal og Stavanger Lagsogne — ved Erklæring af 22 August d. A. indanket til Høiesteret, idet Loven formenes at være feilagtig anvendt.

Ved Kjæremaalsudvalgets Erklæring af 12 September sidstl. er Anken henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Med Hensyn til Tiltaltes Befatning med den under No. 1 anførte Patient antager jeg, at Tiltalte er skyldig efter Tiltalen. Ifølge Meddomsrettens Præmisser blev Tiltalte ifjor Høst af Ingolf Loddens Moder anmodet om at tilse nævnte Ingolf. Efter gjentagne Anmodninger gik Tiltalte saa til Gutten. Denne led da af Tuberkulose i det ene Knæled med aabne Saar. Tiltalte, der ikke skjønte, hvad Gutten feilte, forordnede varme og kolde Omslag. Der skulde benyttes varme Omslag af et Afkog af Egebark og Omslag af koldt Vand for at holde Benets Temperatur i den normale Høide.

En fjorten Dages Tid efter tilsaa Tiltalte igjen Gutten — om efter Anmodning eller af eget Initiativ er ikke paa det Rene. Tiltalte saa eller skjønte da, at Gutten led af Tuberkulose i Knæet, og Tiltalte sagde derfor til Guttens Moder, at han (Tiltalte) ikke havde Lov til at behandle Gutten, og at Læge maatte hentes. Paa Moderens

Forespørgsel lagde Tiltalte til, at Moderen maatte kunne fortsætte med den af Tiltalte foreordnede Behandlingsmaade, da denne havde vist sig at virke godt. I Løbet af Vinteren 1902—1903 saa Tiltalte endnu et Par Gange til Gutten, men Tiltalte gjorde hver Gang opmærksom paa, at Læge maatte hentes. Tilslut blev ogsaa Læge hentet, og siden har Tiltalte ikke havt nogen Befatning med Gutten.

Efter at Tiltalte anden Gang havde tilseet Gutten, har Tiltalte ikke givet nogen Forskrift om Behandlingen, men denne er af Guttens Moder lige til nu bleven fortsat med Omslag som af Tiltalte første Gang tilraadet.

Ifølge Lov af 29 April 1871 § 3, saaledes som den lyder efter Lovforandringen af 6 Juni 1889, er det Kvaksalvere forbudt at behandle „saadanne farlige epidemiske eller smitsomme Sygdomme, som ifølge den gjældende Sundhedslovgivning antages at indgaa under det Offentliges særlige Forsorg.

Ved Høiesteretsdom af 19 December 1902 (Retst. 1903 S. 75 ff er det afgjort, at til saadanne Sygdomme maa henregnes Sygdomme, der indgaar under Tuberkuloseloven af 8 Mai 1900. Denne Lovs § 1 er saalydende: „Under denne Lovs Bestemmelser indgaar alle Sygdomme af tuberkuløs Oprindelse, forsaavidt de er forbundne med Affondringer, der kan antages at medføre Fare for Sygdommens Udbredelse."

Jeg antager, at den Sygdom, hvoraf Gutten led, gaar ind under Tuberkuloseloven. I saa Henseende henvises foruden til, hvad ovenfor er gjengivet af Meddomsrettens Præmisser, hvor Sygdommen er betegnet som Tuberkulose i det ene Knæled med aabne Saar, til hvad der er forklaret af Doktor Rønning, der har behandlet Gutten, og som har været afhørt under et i Kristiania optaget Tingsvidne. Han har udtalt, at Sygdommen viste sig at være Knæledstuberkulose med flere Fistelaabninger, hvorfra der udsondredes adskillig tuberkuløs Materie. Jeg antager videre, at Tiltalte, efter hvad der er anført, maa siges at have taget Gutten qvæstionis i Kur og behandlet ham. Tiltalte har foreordnet en bestemt Behandlingsmaade for det syge Knæ og derefter gjentagne Gange tilseet Gutten. Behandlingen maa saaledes siges at være fortsat. At Tiltalte første Gang, han tilsaa Gutten, ikke forstod Sygdommens Art, kan ikke virke diskulperende. Han burde under de forhaandenværende Omstændigheder have fattet Mistanke med Hensyn til Sygdommens Art. Jeg henviser herom til den af mig tidligere citerede Høiesteretsdom af 19 December 1902. Den Omstændighed, at Tiltalte gjentagende udtalte, at Læge burde søges, kan heller ingen Betydning have, al den Stund han alligevel selv behandlede Sygdommen. Naar Tiltalte ved Meddomsrettens Dom er frifunden, er dette skeet, forbi Meddomsmændene har anseet det bevist, at den Behandling, Ingolf Lodden i Henhold til Tiltaltes Raad har faaet, ikke har voldt nogensomhelst Skade, og forbi de har antaget, at Skadestilføielse var en Strafbarhedsbetingelse ved en Overtrædelse som den heromhandlede. Lovens § 3 indeholder imidlertid intet om, at Skadetilføielse er en Strafbarhedsbetingelse.

Med Hensyn til Tiltalens anden Post antager jeg, at Tiltalte maa blive at frifinde. Forsaavidt angaar det deri omhandlede Tilfælde, er det i Meddomsrettens Præmisser oplyst, at en Gang Vinteren 1902—1903 henvendte Smed Knud Mørk og dennes Hustru sig til Tiltalte. De havde med sig en Søn, der led af Tuberkulose i

Fingeren, og raadspurgte Tiltalte om, hvad der skulde gjøres med den. Tiltalte var straks paa det Rene med, at Gutten led af Tuberkulose, og han udtalte ogsaa dette for Forældrene, idet han lagde til, at han ikke kunde have noget med Sagen, og at de maatte henvende sig til Læge. Efter gjentagne Anmodninger af Mørk og dennes Hustru, der gjorde gjældende, at de ikke havde Raad til at gaa til Læge, og som bad Tiltalte sige, hvad han før havde anvendt i lignende Tilfælde, udtalte Tiltalte, at han tidligere i lignende Tilfælde havde anvendt et edikkesurt Omslag af Deig, Grød eller Ler. Mørk og Hustru gik derpaa, og de anvendte senere saadanne Omslag, som af Tiltalte opgivet. En Maaneds Tid efter kom Forældrene paany med Gutten til Tiltalte. Den syge Finger, der ved det første Besøg hos Tiltalte havde været hel, var nu aaben, det vil sige havde aabent Saar. Forældrene spurgte paany Tiltalte om Raad, men Tiltalte sagde, at han ikke havde Lov til at have nogen Befatning med Sygdommen. Han udtalte dog paa Forespørgsel, at han mente, at Gutten kunde blive bra ved den af ham nævnte Behandlingsmaade.

Efter dette mener jeg, at Tiltalte ikke kan siges i Lovens Forstand at have behandlet eller taget i Kur den i her omhandlede Post nævnte Patient. Hvad Tiltalte her har gjort, er, at han paa gjentagen Forespørgsel har udtalt en Anskuelse eller en Formening med Hensyn til den Syges Behandling. Men saadant kan efter min Mening ikke være strafbart, navnlig naar Vedkommende samtidig erklærer, at han ikke har Ret til at befatte sig med Sygdommen, hvilket Tiltalte har gjort.

Jeg vil saaledes som nævnt votere for, at Tiltalte i denne Post frifindes. Den Mulkt, som Tiltalte maa være kvalificeret til, finder jeg passende kan sættes til 8 Kroner uden Anbefaling til Benaadning. Aktors og Forsvarers Salarium finder jeg bør bestemmes til henholdsvis Kr. 60 og Kr. 40.

Da jeg er i Minoritet med min Anskuelse, finder jeg det unødvendt at formulere nogen Konklusion.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Hambro: Jeg er med Hensyn til det i Tiltalen først nævnte Faktum i det væsentlige enig med Førstvoterende, men antager, at Tiltalte ogsaa bør blive at fælde for sit Forhold i Tiltalens anden Post. Efter Meddomsrettens Udtalelser har Tiltalte i Haugesund udøvet en ikke ringe Lægevirksomhed. Knut Mørk og Hustru har derfor søgt Tiltalte for at faa Lægeraad hos ham for sin Søn. Og jeg antager, at han maa siges første Gang, Forældrene søgte ham, at have ved sit Raad virkelig taget Gutten under Behandling. Herfor er Tiltalte vistnok ikke strafbar, da Fingeren, som i Meddomsretsdommen oplyst, dengang var hel. Anderledes stiller imidlertid efter min Mening Forholdet sig, da Forældrene anden Gang, en Maaneds Tid efter, søgte ham. Tiltalte var da ganske paa det Rene med, at han ikke havde lovlig Adgang til at befatte sig med Tilfældet. Og naar han da paa Forespørgsel udtaler som sin Mening, at Gutten kunde blive bra ved den af ham nævnte Behandlingsmaade, det vil sige den, som han havde paabegyndt første Gang, saa mener jeg, at han maatte være fuldt opmærksom paa, at han ved dette Svar beiog Forældrene ethvert efter deres Standpunkt virksomt Motiv til at henvende sig til Læge; at han henstillede til dem at gjøre dette, kan derfor ikke diskulpere ham.

Jeg vil saaledes votere for Tiltaltes Fældelse i begge Poster og antager, at Straffen særlig under Hensyn til, at Tiltalte synes ialfald

i de her omhandlede Tilfælde at have ydet sin Bistand uden Vederlag, passende kan sættes til en Bod af Kr. 20 uden Anbefaling til Benaadning. Med Hensyn til Salarierne er jeg enig med Førstvoterende og antager, at Omkostningerne for Meddomsret og Høiesteret passende kan paalægges Tiltalte med 30 Kroner.

Konklusion:

Ole Olvik bør for Overtrædelse af Lov af 29 April 1871 § 3 jfr. Lov af 6 Juni 1889, bøde til Statskassen 20 — tyve — Kroner.

I Erstatning til Statskassen for Sagsomkostninger ved Meddomsretten og Høiesteret betaler Tiltalte 30 — tretti — Kroner.

Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Cand. jur. A. Willumsen og Advokat Fr. Stang Lund, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, der udredes af Statskassen.

Extraordinær Assessor, Byretsassessor H. Scheel: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Andenvoterende.

Assessor Stang og extraordinær Assessor, Sorenskriver Blom: Ligesaa.

Assessor Roll: Jeg slutter mig nærmest til Hr. Assessor Thoresen, men jeg gaar videre end han i frifindende Retning. Jeg mener nemlig, at Tiltalte kun bør blive at fælde, fordi han tog Ingolf Lodden under Behandling da han første Gang blev tilkaldt. Derimod mener jeg, at Tiltaltes Forhold ligeoverfor denne Patient senere ikke kan medføre Strafansvar. Det har efter mit Skjøn aabenbart været Tiltaltes Mening loyalt at bøie sig for Loven af 1889. Han har gjort opmærksom paa, at han ikke var berettiget til at behandle Gutten; naar han ved Siden deraf har ladet falde Udtalelser om, at den af ham brugte Behandlingsmaade uden Skade kunde fortsættes, kan jeg ikke betragte dette som Tegn paa, at han selv vilde vedblive at have Gutten under Behandling.

Med Hensyn til Tiltaltes Forhold ligeoverfor Knut Mørks Søn vil jeg tilføie den Bemærkning, at jeg med Hr. Assessor Hambro er enig i, at Tiltaltes første Optræden ligeoverfor denne Gut under enhver Omstændighed efter Fingerens daværende Tilstand ikke gaar ind under Straffebestemmelsen i Loven af 1889.

Med Hensyn til Erstatning og Salarier er jeg enig med de øvrige Voterende.

Justitiarius Løchen: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Hr. Assessor Hambro.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Andenvoterendes Konklusion.

Til Fortolkning af Veiloven 15 September 1851 § 32. Høsten 1901 gik der i Nordangdalen et Jordskred, som fyldte Veien i hele dens Bredde i en Udstrækning af 40 à 50 Meter. Lensmanden tilsagde samtlige fire Roder til at møde og bortbringe Skredet. Veistykhaverne mødte, men nægtede at bortbringe Skredet, hvorimod den Rode, hvorunder Stykket hørte, ryddiggjorde Veien saavidt, at den kunde befares med Kjøretøi. For sin Vægring sattes alle Veistykhaverne under Tiltale ved Meddomsretet. Denne fandt, at saadanne „overordentlige Naturbegivenheder" forelaa, som omhandles i Veilovens § 32 sidste Led, samt at denne, der kun fordrer, at Veien skal blive „sat i fremkommelig Stand," var tilfredsstillet

ved det udførte Arbeide. De Tiltalte frifandtes derfor. Dommen paaankedes, men Høiesteret forkastede Anken, idet den var enig i Meddomsrettens Forstaaelse af Loven.

Høiesterets Votering og Kjendelse af 14 November d. A. i Sagen, L.Nr. 57/2 1902: Straffesag mod Bernt S. Øie m. fl. (Aktor til Prøve: Overretssagfører Fredrik Arthur. Forsvarer: Advokat Harbitz).

Assessor Birkeland: Ved Romsdals Amts Resolution af 23 Juli 1902 blev 51 Gaardbrugere i Hjørundfjord Herred forelagt i Henhold til Lov af 15 September 1851 § 62 at udrede en Bod af Kr. 5,00 — fem Kroner — hver til Amtsveikassen for at have nægtet at udføre et af Lensmanden i Henhold til Veilovens § 32 til 29 og 30 Mai f. A. berammet Udbedringsarbeide paa Hovedveiens 3 Rode i Hjørundfjord; der forelagdes dem videre i Henhold til nævnte Lovs § 68 at erstatte Amtsveikassen dens Udgifter ved Arbeidets Udførelse med Kr. 4,12 hver.

Forelægget vedtoges ikke, og de nævnte Gaardbrugere blev derfor under 27 November 1902 satte under Tiltale af Fogden i Søndmør for Overtrædelse af de ovenfor citerede §er i Veiloven.

Ved Dom, afsagt af Meddomsret inden Søndre Søndmør Sorenskriveri den 15 Juli 1903, blev de Tiltalte frifundne, hvilket Resultat for den ene Tiltaltes Vedkommende allerede var givet derved, at Paatalen mod ham frafaldtes.

Mod denne Dom har efter Amtets Henstillen Fogden erklæret Anke, idet han formener, at Dommen var bygget paa urigtig Anvendelse af Loven, og Anken er af Kjæremaalsudvalget henvist til Prøvelse i Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens nærmere faktiske Omstændigheder skal jeg henvise til Meddomsrettens Præmisser.

Jeg kommer til det Resultat, at Anken maa forkastes. Som det af Domspræmisserne vil sees, blev 4 Roder tilsagte til Istandsættelse 29 og 30 Mai 1902, og Veistykhaverne mødte frem, men de vægrede sig for at udføre Arbeidet, fordi de fandt dette at være af ganske extraordinær Beskaffenhed og Omfang og saaledes ikke paalaa dem. Imidlertid blev Veistykket af 3 Rode, under hvilken det ligger, samtidig saavidt ryddiggjort, at det kunde passeres med Kjøretøi. Om dette Sagsforhold har Meddomsretten udtalt, at „det er paa det rene, at den Dag, Roderne var tilsagte, blev Veien af den Rode, under hvilken dette Veistykke hørte, saapas ryddiggjort, at den kunde passeres med Kjøretøier." I Veilovens § 32, sidste Passus, har vistnok Veibestyrelsen havt formel Beføielse til at tilsige til Veiarbeide i Anledning af Skredet ikke blot vedkommende Veistykhavere, men tillige en eller flere af Herredets Roder. Men Spørgsmaalet er, i hvilken Udstrækning Istandsættelse efter Skredet pligtedes, om Pligten efter § 32 gaar saa langt, som af Veibestyrelsen forlangt, til at bortføre al Grus og Sten fra Veibanen, ca. 260 m.³, eller kun til at sætte Veistykket i „fremkommelig Stand," hvilket er Lovstedets Udtryk, og hvilket Krav jeg maa gaa ud fra er blevet fyldestgjort ved 3 Rodes før nævnte Arbeide.

Jeg antager, at i „fremkommelig Stand" maa fastholdes efter sin ligefremme Forstaaelse af Ordene. Den kongelige Proposition til Veilov, fremsat for Storthinget i 1845, havde i den tilsvarende § 23 Udtrykket „istandsat" ved en eller flere af de tilgrændsende Roder. Vedkommende Storthingskomite ombyttede imidlertid „istandsat" med

sat i „fremkommelig Stand" i den Hensigt skarpere at betegne Forpligtelsens Udstrækning, og med denne Formning af Forpligtelsen er Bestemmelsen gaaet over i Loven af 1851, dens § 32. Til Bestyrkelse af, at her er tilsigtet et begrændset og foreløbigt Arbeide, kan videre med det anførte jevnføres den ældre Veilovs § 45 og § 47. Jeg finder efter dette, at Veistykket efter Skredet er blevet udbedret i den Udstrækning, hvori det kan paalægges en eller flere Roder i Herredet. 3 Rodes Brugere, der som sagt uden Ophold udførte Veiarbeidet til Sætten i „fremkommelig Stand," maa følgelig dermed være fri for ethvert Ansvar. Det samme maa imidlertid gjælde 1 og 2 Rodes Brugere, der var tilsagte til Dagen efter 3 Rodes Fremmøde, og som har fundet 3 Rode igang med at udføre det væsentlig mindre Arbeide, der virkelig pligtedes. Men ogsaa for 4 Rodes Brugere, der var tilsagt samme Dag som 3 Rode, maa lignende gjælde. Der er ingen Antydning til, at det paalagdes den at være 3 Rode behjælpelig med det væsentlig mindre Arbeide, der pligtedes og udførtes af 3 Rode. Sandsynligst er det jo, at 3 Rode alene var fuldt istand til at sætte vedkommende Veistykke i farbar Stand.

Efter det Resultat, hvortil jeg er kommet, skal jeg ikke hefte mig ved endel af Forsvareren gjorte Bemerkninger ved processualia uden dog paa dem at have nedlagt nogen Paastand.

Konklusion:

Anken forkastes. Aktor og Forsvarer for Høiesteret, Overretssagfører Fredrik Arthur og Advokat Harbitz, tillægges i Salarium førstnævnte 60 — sexti — og sidstnævnte 40 — firti — Kroner, hvilke Beløb udredes af Statskassen.

Assessor Roll: Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Motzfeldt, de extraordinære Assessorer, Byretsassessor Hambro og Advokat Mejdell, Assessorerne Stang og B. Scheel: Ligesaa.

Høiesterets Kjendelse blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Af Meddomsrettens Dom hidsættes:

De Tiltalte er samtlige Stykkehavere i de 4 Roder, som Vedligeholdet af Hovedveien i Nordangsdalen paaligger, forsaavidt Hjørundfjords Herred angaar. Det er paa det Rene, at de Tiltalte Vaaren 1902 blev tilsagte til Pligtarbeide ved Bortbringelse af et Jordskred, som Høsten forud var gaaet over Hovedveien i Nordangsdalen. De fremmødte alle til bestemt Tid, men da de saa, hvor stort Arbeidet vilde blive, nægtede de samtlige at udføre samme, idet de mente, at de ikke ifølge Loven kunde være forpligtede til Udførelsen. — Angaaende Skaden er oplyst, at Jordskredet gik over Veien ved Lyngstølen ca. 5 000 m. ovenfor Øie og fyldte Veien med Jord og Sten i hele dens Bredde i en Udstrækning af 40 à 50 m. Jordmasserne laa paa Veien i en Høide, der varierede mellem $1\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{2}$ m. og den samlede Masse beregnes til ca. 260 m.^{3}.

Veistykkets Ryddiggjørelse blev senere udført efter Anbud for Kr. 210,00.

Denne Pris giver imidlertid efter Meddomsrettens Opfatning ikke et helt korrekt Udtryk for, hvilken Byrde Arbeidets Udførelse vilde have været for Roderne. idet nemlig de, som udførte Arbeidet, fik overladt dertil tjenlige Redskaber af Veibestyrelsen, medens Roderne maatte have udført det med sine egne tildels uhensigtsmæssige Redskaber, ligesom Roderne havde Ordre til at lægge Jordmasserne paa en Sæterkvee, der tilhører Opsidderne paa Skylstad, og hvis korteste Afstand fra

det Sted, hvor Skredet gik, er ca. 20 m., medens de Folk, der paatog sig Arbeidet, kun havde at lempe Masserne udover Veikanten der, hvor Skredet havde gaaet.

Meddomsretten fandt enstemmig, at det beordrede Arbeide var saa stort og byrdefuldt og af en saa extraordinær Beskaffenhed, at det ikke kan gaa ind under det almindelige Veivedligehold, som ifølge Veiloven paaligger Veistykhaverne. Det er ogsaa af Amtsingeniøren erkjendt, at dette var et stort Arbeide. Det bør videre bemerkes, at omhandlede Roder har forholdsvis meget Pligtarbeide paa denne Vei, enkelte lige til 10 Dage pr. Aar. Arbeidet falder saa meget besværligere, som de fleste Stykkehavere bor langt væk, enkelte med optil 19 Km. Søvei.

Retten finder heller ikke, at heromhandlede Arbeide kunde paalægges samtlige Roder til Udførelse.

Efter Rettens Forstaaelse af Veiloven kan i et Tilfælde som dette Veibeskrivelsen kun paalægge Roderne at sætte Veien i „fremkommelig" Stand.

Til den Ende maa Roderne have gjort sin Pligt, naar Veien ryddes saapas at den kan blive farbar, uden at der kan kræves fuldstændig Istandsættelse.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Det er paa det Rene, at den Dag, Roderne var tilsagte, blev Veien af den Rode, under hvilken dette Veistykke hørte, saapas ryddiggjort, at den kunde passeres med Kjøretøier.

Det er under Sagen oplyst, at Opsidderne paa Skylstad, strax da Roderne var fremmødte til Arbeidet, forbød at lægge Jordmasserne paa deres Sæterkvee, som af Veibeskrivelsen bestemt, men anviste den nærmeste Udmarksplads ca. 120—140 Skridt nedenfor Kveen til Grusets Henlæggelse. Kveen blev under Aastedsbefaringen paavist for Retten, og viste den sig at være en indhegnet Sætervold med ordentlig Græsbund. Det er en Selvfølge, at det vilde forøge Arbeidet i betragtelig Grad, hvis Jorden skulde føres saa langt ned som til ovennævnte Udmarksplads, saa meget mere som Stykkehaverne var tilsagt at møde uden Hest.

Det er ogsaa oplyst, at Roderne ikke ansaa sig berettigede til at overse Forbudet fra Skylstads Opsiddere trods den af Lensmanden givne Ordre. Dette var vistnok ikke uden Indflydelse paa deres Holdning; men den væsentlige Grund var, at de ansaa Arbeidet i og for sig at være altfor stort og som Følge deraf ulovhjemlet.

Af Hensyn til, hvad der fra Forsvarets Side forøvrigt under Proceduren er bragt paa Bane, vil Retten ikke undlade at bemerke, at den anser det for godtgjort, at der ved Rodeinddelingen i sin Tid intet Hensyn blev taget til, at denne Vei er særlig udsat for Skade ved Skred; det er ogsaa oplyst, at lige før Veien blev overleveret — for ca. 8 Aar siden — gik et Jordskred, hvis Bortskaffelse fra Veien blev anslaaet at medføre en Bekostning af ca. 2 000 Kroner, ligesom der stadig er Fare for Skred paa denne Vei.

Retten anser det ogsaa for bevist, at Rodemestrene ikke satte nogen Kraft ind paa at faa Arbeidet udført, da det blev Tale om at nægte Arbeidets Udførelse, ligesom de, da Opsidderne paa Skylstad forbød at lægge Jorden paa Kveen, kun gjentog den Ordre, de havde faaet af Lensmanden, uden at sætte noget ind paa, at Arbeidet blev udført. Derimod udtalte de ikke — naar undtages en enkelt Rodemester, der nægtede sin Bistand til at faa vedkommende Arbeide udført, men senere har vedtaget Mulkt for sit Forhold — at Arbeidet var ulovligt, omend deres Optræden var saa lidet bestemt, at Stykkehaverne med Grund kunde antage, at de stillede sig tvilende med Hensyn til Paalæggets Berettigelse. I Henhold til det anførte vil de Tiltalte blive at frifinde.

En Dampbaad paaseilede et Fiskefartøi med den Følge, at dette sank. Dampskibet tog ingen Skade. Antaget, at begge Fartøier havde Skyld i Ulykken. Dampskibet ved ikke overensstemmende med Styringsreglernes § 28 at signalisere sin Kurs med Dampfløiten, og Fiskefartøiet ved at foretage en Kursforandring, som stred mod Styringsreglernes § 21. Søfartslovens § 220 andet Led blev derfor bragt til Anvendelse, saaledes at Dampskibet tilpligtedes at erstatte Halvdelen af Skaden paa Fiskefartøiet. Derhos tilpligtedes Dampskibet at erstatte Halvdelen af det Beløb, hvortil et Skjøn af uvillige Mænd ansætter det Tab i Fortjeneste, som Fiskefartøiets Eier maatte findes at have lidt ved Fartøiets Undergang.

Høiesterets Votering og Dom af 26 November d. A. i Sagen L.-Nr. 63/2 1903: „Magnus Falsen"s Eiere, Andr. J. Oksnæs og Petter Larsen Oksnæs (Overretssagfører Jens B. Heyerdahl til Prøve) mod Det nordenfjeldske Dampskibsselskab ved dets administrerende Direktør Bull-Simonsen (Advokat H. O. Klingenberg).

Extraordinær Assessor, Byretsassessor Hambro: Ved Trondhjems Sørets Dom af 15 April 1902 blev i nærværende Sag saaledes kjendt for Ret:

Det nordenfjeldske Dampskibsselskab bør for Andr. J. Oksnæs og Petter Larsen Oksnæs's Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves."

Denne Dom er af Andr. J. Oksnæs og Petter Larsen Oksnæs ved Stevning af 14 Oktober 1902 indbragt for Høiesteret, hvor af Appellanten er nedlagt saadan Paastand:

At Indstevnte, Det nordenfjeldske Dampskibsselskab, tilpligtes at betale til Appellanterne, „Magnus Falsen"s Eiere, Andr. J. Oksnæs og Peter Larsen Oksnæs:

1. Kr. 1 560,55 med lovlige Renter.
2. Erstatning for det øvrige Tab — saasom af Fiskefangst —, der ved Sammenstødet er paaført Appellanterne, — Erstatningen bestemt ved Søretsskjøn, optaget paa Indstevntes Bekostning, med lovlige Renter af Skjønsbeløbet.
3. Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret.

Indstevnte, Det nordenfjeldske Dampskibsselskab, har nedlagt Paastand om, at Sørettens Dom stadfæstes, og at Appell. tilpligtes at betale Indstevnte Processens Omkostninger ved Høiesteret.

Angaaende Sagens nærmere Omstændigheder henviser jeg til Søretsdommens Præmisser.

Sagen foreligger for Høiesteret i samme Stilling som for Søretten.

Jeg er med Hensyn til „Magnus Falsen"s Forhold kommet til samme Resultat som Søretten og kan i det væsentlige henholde mig til, hvad der forsaavidt af den er anført. Ved de samstemmige og vægtige Prov fra Mandskabet paa „Kong Helge" finder jeg, at Oplysningerne stiller sig saaledes, at man nødvendigvis maa antage, at der fra „Magnus Falsen"s Side er foretaget en mod Styringsplakaten af 16 Januar 1897 § 21 stridende Kursforandring. Jeg kan ikke tilegne mig den Opfatning, at Observationerne fra „Kong Helge" alene skulde bero paa Magnus Falsens „Giring" i Søen. For mig stiller det sig derhos ikke lidet tvivlsomt, om ikke „Magnus Falsen" i sidste Øieblik kunde have afværget Sammenstødet ved at vige for Dampskibet, noget, som for en Dæksbaad, der her kom „rumskjøtes" for nordostlig Vind, formentlig ikke vilde have taget nævneværdig Tid. Jeg lægger dog ikke afgjørende Vægt paa dette sidste, men anser med Søretten „Magnus Falsen"s ovennævnte Kursændring tilstrækkelig til at paadrage den Ansvar for det stedfundne Sammenstød.

Derimod kan jeg ikke være enig med Søretten i, at „Kong Helge" i nærværende Tilfælde skulde gaa fri. Dampskibet har vitterlig undladt overensstemmende med Styringsreglernes § 28 at signalisere sin Kurs med Dampfløiten. Dette burde efter min Mening været gjort allerede første Gang, Dampskibet af Hensyn til den mødende „Magnus Falsen" gav Bagbord Ror, og tillige da Manøvren senere endnu en Gang gjentoges. Naar der fra Appellanternes Side i denne Anledning anføres, at „Magnus Falsen" ved saadanne Signaler i Tide vilde have faaet Varsel om, at „Kong Helge" styrede Styrbord hen, og at den selv til Undgaaelse af Sammenstød havde at holde sig nærmere Valderhouglandet, saa har jeg ikke kunnet finde, at „Kong Helge" herimod har ført tilstrækkeligt Bevis for, eller engang bragt det til nævneværdig Sandsynlighed, at denne dets pligtstridige Undladelse af at efterkomme Styringsreglementet har været uden Andel i Sammenstødet. Hvad der fra Dampskibets Side er anført om, at Dampfartøier ikke pleier at signalisere til mødende Seilfartøier, specielt ikke til Fiskefartøier, eller at disse ikke skulde forstaa Signalerne, men heller blive vildledet af dem, kan jeg ikke tillægge nogen Betydning. Plakatens Ord er klare og ubetingede.

Under disse Forhold antager jeg, at Reglen i Søfartslovens § 220, andet Led, bør komme til Anvendelse, og i Betragtning af de foreliggende Omstændigheder finder jeg, at „Kong Helge" bør bære Halvdelen af den Appellanterne ved Sammenstødet tilføiede Skade og Tab. Den direkte Skade er uimodsagt opgivet til Kr. 1 560,56, hvoraf „Kong Helge" under denne Post vil have at tilsvare Kr. 780,28. Ogsaa den indirekte Skade bør efter min Mening i nærværende Tilfælde erstattes Appellanterne paa samme Maade, idet jeg efter de foreliggende Oplysninger, jfr. 1, 2 og 3 Vidner under Tingsvidnet den 27 September 1901 ad Tillægsspørgsmaal 2, og de øvrige konkrete Omstændigheder i det hele finder det tilstrækkelig sandsynliggjort, at saadant Tab virkelig er lidt. Det vil blive at fastsætte ved uvillige Mænds Skjøn, optaget paa Parternes fælles Bekostning, og vil omfatte det Tab i Fortjeneste, som Appellanterne maatte findes at have lidt derved, at deres Fiskefartøi paa ovennævnte Maade er gaaet tilgrunde.

Jeg antager, at Processens Omkostninger ogsaa for Høiesteret bør ophæves.

Konklusion:

Indstevnte, Det nordenfjeldske Dampskibsselskab, bør til Appellanterne, „Magnus Falsen"s Eiere, Andr. J. Oksnæs og Petter Larsen Oksnæs, betale 780 — syv hundrede og otteti — Kroner 28 — otte og tyve — Øre samt Halvdelen af det Beløb, hvortil et paa begge Parters Bekostning optaget Skjøn af uvillige Mænd ansætter det Tab af Fortjeneste, som Appellanterne maatte findes at have lidt derved, at „Magnus Falsen" gik tabt for dem. Af begge Beløb svares 4 — fire — Procent i aarlig Rente fra 6 Mai 1901, til Betaling sker.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret ophæves.

Assessor Stang: I det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Roll: Efter mit Skjøn har „Magnus Falsen" Hovedskylden for Sammenstødet. Jeg mener derfor, at dens Eiere selv bør bære den indirekte Skade. Hvad den direkte Skade angaar, finder jeg,

at „Kong Helge" passende bør erstatte „Magnus Falsen"s Eiere omtrent Halvdelen af det Beløb, hvortil Skaden er ansat. Med Hensyn til Procesomkostningerne er jeg enig med Førstvoterende.

Extraordn. Assessor, Byretsassessor Dr. H. Scheel: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor Thoresen: Jeg kommer til et andet Resultat i denne Sag end de tidligere voterende. Som det af Søretsdommens Præmisser vil erfares, har Retten om end ikke uden efter Tvivl anseet det godtgjort, at „Magnus Falsen" i Strid med Styringsplakatens § 21 har forandret Kurs, lige før Sammenstødet fandt Sted. Beviset for saadan Kursforandring, naar den af „Magnus Falsen"s Vedkommende benegtes, maa paahvile „Kong Helge". Men noget fyldestgjørende Bevis i saa Henseende kan efter min Formening ikke siges at foreligge. „Magnus Falsen"s Fører, der holdt Udkig, og det under Søforklaringen afhørte 1 Vidne, der stod tilrors, har begge med Bestemthed hævdet, at Dæksbaaden ikke forandrede Kurs, fra de passerede Oksebaas Fyr, da de styrede saa nær Land, som det kunde gaa an, idet de fra Oksebaas Fyr holdt lidt i Læ af Kjeholmen. Paa „Magnus Falsen" luffedes ikke til i sidste Øieblik.

Jeg antager ikke med Søretten, at denne aldeles bestemte Forklaring kan ansees afsvækket ved, hvad der er forklaret af 2 Vidne under Søforklaringen, Loddemand paa „Magnus Falsen", der har provet, at han befandt sig nede i Lugaren, indtil der blev raabt af Skipperen, at det saa ud til Sammenstød, hvorefter Vidnet øieblikkelig sprang paa Dæk, og saa han da, at Dampskibet stevnede midt paa med Kurs antagelig omtrent mod Oksebaas Fyr, hvorefter Sammenstød i samme Øieblik fandt Sted. En Stund før han kom paa Dæk, hørte han nedenfra Skipperen sige til Rormanden, at han ikke maatte luffe mere, da de ellers blev nødt til at jibbe Seil for at holde sig udenfor Oksebaas Fyr og Kjeholmen. Heri ligger, saavidt skjønnes, ikke med Nødvendighed andet eller mere, end at Rormanden af Skipperen var blevet indskjærpet, at høiere Kurs maatte der ikke holdes end den, man allerede havde. Naar Skipperen siger til Rormanden, at han ikke maatte luffe mere, saa ligger deri ikke andet end, at der tidligere var luffet, men ikke at dette var skeet, efterat „Kong Helge" var observeret. Var det skeet tidligere, var derpaa intet at sige; da var jo „Magnus Falsen" fuldt Herre over sin Kurs. Jeg kan ikke med Søretten anse tilstrækkeligt Bevis for Kursforandring fra „Magnus Falsen"s Side ført ved, hvad der er forklaret af „Kong Helge"s Mandskab angaaende Observationerne af „Magnus Falsen"s Lanterner. Efter denne Forklaring saa man først begge Lanterner, dernæst Bagbords Lanterne, saa igjen begge Lanterner og derpaa Styrbords Lanterne. Skulde man af disse Forklaringer udlede noget med Hensyn til „Magnus Falsen"s Kurs, maatte Fartøiet altsaa have forandret Kurs fire Gange. Men dette maa jeg, hvor der handles om en ikke længere Strækning, anse lidet rimeligt. Der er jo ogsaa Mulighed for, at en mindre Fiskeskøites Bevægelser i høi Sø kan have givet Anledning til, at Lanternerne paa forskjellig Vis er kommet tilsyne, uden at nogen Kursforandring deraf med Sikkerhed kan sluttes.

Efter hvad jeg saaledes har anført, kan jeg ikke anse det tilstrækkelig godtgjort, at der fra „Magnus Falsen"s Side er begaaet nogen Feil, eller at der forsaavidt er handlet i Strid med Styringsplakatens § 21.

Det har derhos været sagt, at „Magnus Falsen", som var et mindre Fartøi, i sidste Øieblik før Sammenstødet kunde have styret afveien og derved forebygget Katastrofen. Men hvorvidt dette kunde have ladet sig gjøre, stiller sig for mig ganske uklart. Paa den anden Side er jeg fuldt enig med Søretten i, at da der fra „Kong Helge" gaves Bagbords Ror, burde der i Overensstemmelse med Plakatens § 28 være signaliseret med Dampplben, og at det er en Feil, at det ikke er skeet. Jeg vil tilføie, at jeg maa anse dette for en betydelig Feil. Retten har imidlertid antaget, at denne Feil ingen Følger har havt med Hensyn til Sammenstødet. Forsaavidt det er gjort gjældende, at § 28 ikke skulde have nogen Anvendelse ligeoverfor Seilfartøier, eller naar Seilfartøier og Dampskibe møder hinanden, da er saadan Forstaaelse af §en uden al Hjemmel i sammes Ord og i sig selv lidet sandsynlig, ligesom den heller ikke er stemmende med den almindelige mellem Søfarende herskende Opfatning, kfr. den under Sagen fremlagte Erklæring fra Aalesunds Skipperforening af 21 November 1901. Men er det altsaa givet, at der er begaaet Feil fra „Kong Helge"s Side, maa det, forat dette kan undgaa Ansvar, være paa det rene, at Feilen ingen Følger har havt eller ingen Andel i det stedfundne Sammenstød. Men dette maa det være den Feilendes Sag at bevise, kfr. „Retstidende" for 1901, Side 903 flg. Noget saadant Bevis fra „Kong Helge"s Side foreligger imidlertid ikke. Det maa vel derhos siges at stille sig ikke usandsynligt, at Sammenstød vilde have været forebygget, om Signalisering havde fundet Sted, idet man under saadanne Omstændigheder maa finde det antageligt, at „Magnus Falsen" vilde have styret afveien. At „Magnus Falsens" Lanterner ikke skulde have været iorden, hvilket af Indstevnte er paastaaet, er ikke bevist.

I Henhold til, hvad jeg her har anført, vil jeg votere for, at Appellanten tilkjendes Erstatning for det direkte Tab med det af ham paastaaede Beløb Kr. 1 560,55. Derimod finder jeg ikke tilstrækkelig Grund til at votere for nogen yderligere Erstatning for indirekte Tab i Overensstemmelse med den nedlagte Paastands 2 Post. Spørgsmaalet om, hvorvidt et saadant Tab er lidt, og sammes mulige Udstrækning staar for mig saa usikkert og uklart, at jeg ikke finder tilstrækkelig Føie til at tilkjende nogen saadan Erstatning. Sagen er forsaavidt efter min Formening langtfra tilstrækkelig oplyst. Jeg henviser her ogsaa til Aubert, Obligationsrettens almindelige Del Side 62.

Processens Omkostninger for Søretten og Høiesteret finder jeg bør ophæves.

Da jeg befinder mig i Minoritet med min Anskuelse, anser jeg det ikke fornødent at formulere nogen Konklusion.

Extraordn. Assessor, Sorenskriver Blom: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

Assessor B. Scheel: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Sørettens Dom er saalydende:

Den 16 November 1900 Kl. 4½ om Morgenen fandt der lige nord for Aalesund i Løbet mellem Valderø paa den ene og Kjeholmen og Olsebaasen paa den anden Side et Sammenstød Sted mellem Dæksbaad „Magnus Falsen", Fører Peter Larsen Olsnæs, og Dampskibet „Kong Helge", Kaptein Hoff, med den Følge, at „Magnus Falsen" kort efter sank paa 6 Favne Vand. „Magnus Falsen" var for ⅔ af sin

Takstværdi assureret i Søndmøres Assuranceforening for Fiskefartøier og ved en af denne Forening afholdt Besigtigelse blev „Magnus Falsens" Skrog, der senere er optaget, kondemneret, og det bjergedes Værdi ansat til Kr. 479. „Kong Helge" led ingen Skade ved Sammenstødet.

Da „Magnus Falsens" Eiere, Andreas J. Oksnæs og Peter Larsen Oksnæs, finder, at „Kong Helge" bærer Skylden for dette Sammenstød, har de ved Søretsstevning af 17 April 1901 saggivet „Kong Helges" Rederi, „Det nordenfjeldske Dampskibsselskab", ved Formanden i sammes Direktion, og efter forgjæves prøvet Forligsmægling nedlagt saadan Paastand:

1. At Indstevnte tilpligtes at betale Citanterne Kr. 1 560,55 med Renter fra Beaklagen samt
2. Erstatning for det indirekte Tab, „Magnus Falsens" Eiere har lidt ved Kollisionen (Tab af Fiskefangst m. m.) efter Sørettens eller uvillige Mænds Skjøn optaget paa Indstevntes Bekostning med lovlige Renter af Skjønsbeløbet samt
3. Sagens Omkostninger.

Af Paastandsbeløbet Kr. 1 560,55, udgjør Kr. 1 431 Tabet af Dæksbaaden (nemlig dennes Takstværdi Kr. 1 750 ÷ Nettoværdien af det bjergede Kr. 319) og Restbeløbet Kr. 129,55 Tab af Effekter m. m.

Indstevnte paastaar sig frifunden og tilkjendt Sagsomkostninger.

Efter de foreliggende Oplysninger er Sagens Sammenhæng følgende:

Den 16 November 1900 kom „Magnus Falsen" ind Jøssundssundet fra Havet og kommet rundt Oksnæsset paa Valderø seiledes forover med Fordevind af nordost. Den havde trerevede Seil, idet de ikke vilde stikke ud, før de kom til Aalesund, da Vinden var saapas, at de greiede sig sydover. Det var klart Veir og Maaneskin. Paa Dæk var „Magnus Falsens" Fører, der holdt Udkig, og det under „Magnus Falsens" Søforklaring afhørte 1 Vidne, der stod til Rors. Efter hvad disse har forklaret, saa de, da de var kommet næsten til Oksebaas Fyr, som de angivelig holdt noksaa nær under, et Dampskib, der kom søndenfra. De saa kun Styrbords Lanterne og var derfor sikker paa, at Dampskibet skulde gaa „Magnus Falsen" klar om Styrbord, hvis der ikke forandredes Kurs. Da Dampskibet var kommet saa nær, at det ikke var muligt under de forhaandenværende Omstændigheder at gjøre nogen Forandring i „Magnus Falsens" Kurs, fik de se Dampskibets Bagbords Lanterne, og straks efter stødte Dampskibet paa „Magnus Falsen" tæt agtenfor Vanterne om Styrbord og slog Hul i Siden. Begge hævder, at Dæksbaaden ikke forandrede Kurs, fra de passerede Oksebaas Fyr, da der styredes saa nær Land, som det kunde gaa an, idet de fra Oksebaas Fyr holdt lidt i Læ af Kjeholmen. Paa „Magnus Falsen" luffedes angivelig ikke til sidste Øieblik. Derimod antager de, at Dampskibet i sidste Øieblik har lagt Bagbord Ror.

2 Vidne under „Magnus Falsens" Søforklaring prover, at han af Føreren blev kaldt paa Dæk lige før Sammenstødet fandt Sted. Dampskibet stevnede da midt paa med Kurs omtrent mod Oksebaas Fyr. En Stund før Vidnet kom paa Dæk, hørte han nedenfra Føreren sige til Rormanden, at han ikke maatte luffe mere, da de ellers blev nødt til at jibbe Seil for at holde sig udenfor Oksebaas Fyr og Kjeholmen. Under et den 27 September 1901 i Aalesund optaget Thingsvidne har 1 Vidne under Søforklaringen fastholdt sit under denne afgivne Prov. Dette Vidne har videre provet, at „Magnus Falsen" holdt saa nær Oksebaasen, som de gjorde, for at undgaa at jibbe Seil, og at Seilfartøier, der kommer den Vei „Magnus Falsen" dengang kom, som Regel i østlig Vind pleier at styre indover mod Oksebaasen. „Kong Helge" kunde, mener Vidnet, have svunget til Bagbord, da den, da Sammenstødet skeede, var kommet forbi Grundene om Bagbord, og Vidnet mener, at Fartøierne fra først af og den hele Tid kunde have gaaet hverandre klar om Styrbord, hvis „Kong Helge" havde holdt sin Kurs. Vidnet

hævder, at der fra „Magnus Falsen" blev holdt ordentlig Udkig. Føreren stod foran Folken og stod der den hele Tid, og de blev i god Tid opmærksomme paa Dampskibet. „Magnus Falsens" Lanterner var efter Vidnets Mening i ordentlig Stand og forsvarlig anbragt. 2 Vidne under samme Thingsvidne — ogsaa 2 Vidne under Søforklaringen — mener, at de ikke holdt saa nær Okseboasen forat undgaa at jibbe Seil; men at de var kommet saa nær Okseboasen, at Rormanden — 1 Thingsvidne — maatte varskues om ikke at holde nærmere, hvis de skulde komme forbi Kjeholmen uden at jibbe Seil. Da Sammenstødet skede, var „Kong Helge" kommet 1 à 2 Kabellængder forbi Grundene, og da „Magnus Falsen" efter Vidnets Mening var indenfor den rette Dampskibsled, ɔ: nærmere Okseboasen og Kjeholmen, var det utænkeligt for Vidnet, at „Kong Helge" skulde ville styre mellem „Magnus Falsen" og Okseboasen. Dette Vidne samt 3 Thingsvidne prover, at Seilfartøier pleier, naar der er nordostlig Vind, at holde nær indunder Okseboasen. Efter disse to Vidners Mening kan Farvandet mellem Kjeholmen og Grunden mod Valdero ikke kaldes trangt, da der er godt Rum til at passere samtidig for flere Fartøier.

„Kong Helge" afgik nævnte Dag Kl. 4 om Morgenen fra Aalesund i Rute fra Kristianssund. Paa Kommandobroen var 1 Styrmand og Lodsen vagthavende, en Matros stod til Rors, og en Mand var paa Udkig forud. Efter „Kong Helges" Dagbog, og efter hvad Styrmanden, Lodsen og Udkigsmanden under Søforklaringen har provet, styredes der N. ³/₄ O. i ca. 10 Minutter, da de var kommet henimod Kjeholmen. Her observeredes ret forud en Seilers begge Lanterner, hvorom Udkigsmanden varslede. Lodsen kommanderede strals Bagbord Ror, som øieblikkelig udførtes. Da Seileren havdes ca. ¹/₂ Streg paa Bagbords Boug og Kjeholmen lidt forenfor tvers om Styrbord, støttedes med Roret, da Kjeholmen ikke kunde passeres nærmere. Kun Seilerens Bagbords Lanterner var da synbar. Ca. ¹/₄ Minut efter viser den først begge Lanterner og derpaa bare Styrbords Lanterne. Der gaves øieblikkelig haardt Bagbord, Maskinen stoppedes og bakkedes med fuld Fart. Skibet dreiede villig over til Styrbord, men Seileren fortsatte fremdeles at vise sin Styrbords Lanterne, indtil den seilede lige for Dampskibets Baug. Skibets Fart var da adskillig mindsket og Kjeholmen var saavidt passeret. Styrmanden har senere som 1 Kontravidne forklaret, at da „Magnus Falsen" observeredes, havde de den i Linje ret forud eller kanske lidt til Bagbord, og Vidnet fandt ingen Grund til at forudsætte, at „Magnus Falsen" skulde styre over nær mod Okseboasen. „Kong Helge" holdt sig i disse trange Farvande til Styrbords Side efter Styringsreglernes § 25, og Vidnet anser det naturligt, at „Magnus Falsen", naar den saa et mødende Dampskib, holdt sig til sit Styrbords Land, da de Grunde, der laa paa „Magnus Falsens" Styrbords Land, ikke var til Hinder for, at „Magnus Falsen" havde passeret den Vei. Al den Stund man havde Seileren ret forud, vilde det, mener Vidnet, have stridt mod saavel god Sømandsskik som mod Reglerne for Styring i trangt Farvand at give Styrbords Ror, da man til da ikke havde seet „Magnus Falsen" om Styrbord. „Magnus Falsen" maatte have bemærket begge „Kong Helges" Lanterner. forsaavidt der var holdt ordentlig Udkig. Vidnet fastholder, at de havde „Magnus Falsen" til Bagbord og mener, at „Magnus Falsen" ikke kunde have været nær Okseboasen, da de ellers med den Kurs „Kong Helge" havde, vilde have seet „Magnus Falsen" paa Styrbords Side. Vidnet er overbevidst om, at „Magnus Falsen" har forandret sin Kurs, efterat „Kong Helge" havde styret afveien for den. Det var umuligt for „Kong Helge" at forandre Kurs, mener Vidnet, efterat man havde observeret „Magnus Falsens" Kursforandring, da Skibene var saa nær hinanden og „Kong Helge" netop havde givet haardt Bagbords Ror. I alt væsentligt overensstemmende hermed har Lodsen og Rormanden forklaret sig som 2 og 3 Kontravidne.

Indstevnte har under Sagen fremlagt Erklæring fra endel Lodser, der angivelig er kjendt med her paagjældende Farvand, hvorefter Fiskefartøier og lignende Seilfartøier, som kommer rumskjøds nordfra, ikke holder sig nær under Oksebaasen, men i Almindelighed styrer midt i Leden. Citanterne har derefter tilveiebragt en Erklæring fra endel Førere af Fiskefartøier, hvilken gaar i modsat Retning.

Citanterne hævder, at „Magnus Falsen" fra den passerede Oksebaas for overensstemmende med Søveisreglerne holdt uforandret Kurs, idet den styrede saa nær Land, som det kunde gaa an, medens „Kong Helge" ved — specielt sidste Gang før Sammenstødet — at give Bagbord Ror begik en Svingning stik i Strid med Søveisreglerne. Det var videre uforsvarligt af „Kong Helge", mener Citanterne, at give Bagbords Ror af den Grund, at „Kong Helge" selv var nær Styrbord Land og ikke kunde saa give tilstrækkeligt Bagbords Ror af Hensyn til Nærheden af Land. Citanterne hævder, at „Kong Helge" havde tilstrækkelig Svingeplads om Bagbord. I hvert Fald havde „Kong Helge", anføres videre, naar den ifølge Journalen først saa „Magnus Falsen"s Bagbords Lanterne, saa begge og derpaa Styrbords Lanterne, faaet tilstrækkeligt Varsko om, at det værste „Kong Helge" da kunde gjøre var at give Bagbords Ror og dreie indover mod Styrbord og „Magnus Falsen"s Kurs. I alle Fald har, paastaar Citanterne, „Kong Helge" forgaaet sig mod Søveisreglernes § 28 ved ikke i Forbindelse med sin Manøvre at signalisere med Piben — specielt naar den ved tæt under Land at svinge mod Styrbord vilde komme til at skjære „Magnus Falsen"s Kurs, uagtet „Kong Helge" om Bagbord havde hele Fjorden for sig. Havde „Kong Helge" tilkjendegivet med Fløiten hver Gang, den gav Bagbord Ror, var Sammenstødet undgaaet, mener Citanterne. Tillige synes, anfører disse videre, „Kong Helge" at have tilsidesat Søveisreglernes §§ 22 og 23 samt Indledningen til § 17 ff. Et Bevis for, at „Kong Helge" alene har forandret Kurs og ikke tillige „Magnus Falsen", ser Citanten deri, at „Magnus Falsen" fik Stødet strax agtenfor Vanterne om Styrbord, og at den blev skaaret skraat over til Agterkanten af Agterlugen. Havde begge forandret Kurs, maatte „Magnus Falsen" have faaet Stødet mere tvers. Citanterne benegter, at Farvandet, hvor Sammenstødet skede, er trangt, og at Søveisreglernes § 25 kan komme til Anvendelse i det foreliggende Tilfælde.

Indstevnte benegter Citanternes Fremstilling og hævder, at „Magnus Falsen" i Strid med Søveisreglerne har forandret Kurs. Da dette gjordes, var imidlertid Fartøierne saa nær hinanden, at der intet Valg var for „Kong Helge" der gav haardt Bagbord Ror og bakkede Maskinen med fuld Fart. Indstevnte mener, at hvis der fra „Magnus Falsen" har været holdt Udkig, maa de have seet, at „Kong Helge" styrede afveien til Styrbord. „Magnus Falsen"s Søforklaring indeholder intet om, anføres videre, at „Magnus Falsen" har savnet, at „Kong Helge" ikke signaliserede med Damppiben, et Signal, som angivelig aldrig anvendes ligeoverfor Seilere og i Regelen ikke, naar der er Adgang til Peiling ved Lanterner. I foreliggende Tilfælde har Undladelsen ikke medført nogen Følge, mener Indstevnte, da „Magnus Falsen" efter Søforklaringen har fulgt Dampskibets Bevægelse. Indstevnte mener, at „Kong Helge" ikke har tilsidesat Søveisreglernes §§ 22 og 23. Dampskibet kunde ikke gaa ud fra, at „Magnus Falsen" stik imod Reglerne vilde forandre sin Kurs. Dampskibet forsøgte ikke at gaa forenom Seileren, men denne lagde sig tvers foran Dampskibet, udenat der for dette da var Tid til at dreie af til Bagbord. Det eneste, som kunde gjøres, blev gjort, nemlig fuld Fart agterover med Maskinen. „Magnus Falsen" burde, anfører Indstevnte, have regnet med, at „Kong Helge" vilde holde til Styrbord overensstemmende med Paabudet i Søveisreglernes § 25. Dampskibsleden gaar, anfører Indstevnte, der hvor „Kong Helge" holdt sig, nemlig temmelig nær under Kjeholmen, hvor der er dybt, mens der mod Vest, paa Bagbord Side for nordgaaende, er Grunde. Dette kjender, mener Indstevnte, alle Seilere fra den Kant af Landet til. For „Magnus

Falsen" var der udmærket Farvand i vestre Del af Leden, men for „Kong Helge" kun i det østlige Løb langs Kjeholmen. I hvert Fald mener Indstevnte, at der ikke kan blive Spørgsmaal om at lægge al Skyld paa „Kong Helge". Indstevnte hævder slutteligt, at der ikke kan blive Tale om Erstatning for indirekte Tab, men kun om Erstatning for virkelig existerende bevist Tab; men noget saadant foreligger, paastaar Indstevnte, ikke her.

Som det af det anførte vil sees, staar Parternes Anførsler saavelsom de Oplysninger, der paaberaabes, i bestemt Strid med hinanden. Retten finder dog de til Støtte for „Kong Helge"s Fremstilling afgivne Vidneprov saa vægtige, at Retten, omend ikke uden Tvivl, maa anse det godtgjort, at „Magnus Falsen" i Strid med Søveisreglernes § 21 har forandret Kurs, lige før Sammenstødet fandt Sted. Citanterne har for sin Fremstilling kun et ensligt Vidneprov at paaberaabe sig, nemlig det under „Magnus Falsen"s Søforklaring afhørte 1 Vidne. Og dette Vidne, der iøvrigt ikke er helt uden Interesse i Sagens Udfald, synes ikke, efter hvad der er fremkommet, at have holdt fast og stø Kurs den hele Tid, jfr. hvad 2 Vidne under „Magnus Falsen"s Søforklaring har udtalt om, at der af Føreren blev tilholdt førstnævnte Vidne ikke at luffe mere. Retten skal videre bemerke, at den finder det rimeligt, at „Kong Helge", der, efter hvad der er oplyst, har et Dybgaaende af 17 Fod, den hele Tid holdt sig til sit Styrbords Land, naar hensees til Grundene om Bagbord, af hvilke en ifølge det under Sagen fremlagte Draft sees at ligge paa 13½ Fod Vand og den nærmeste paa 3 Favne, thi efter Draftet er Løbet mellem Kjeholmen og nærmeste Grunde kun en Kabellængde bredt. Naar „Kong Helge" sidste Gang før Sammenstødet gav Bagbord Ror, kan ikke dette skjønnes at være nogen Feil. Da „Magnus Falsen"s Kursforandring observeredes fra „Kong Helge", havdes Grundene tvers om Bagbord, eller de var kanske saavidt passeret. 2 Vidne under „Magnus Falsen"s Søforklaring antager, at Sammenstødet fandt Sted 1 à 2 Kabellængder fra Kjeholmen. „Kong Helge"s Vidner siger, at Kjeholmen „saavidt var passeret", og det synes da rimeligt, at „Kong Helge" af Hensyn til Grundenes Nærhed fremdeles gav Bagbord Ror. Men hertil kommer, at „Kong Helge", der formentlig som almindelig har en høiregaaende Maskine, naar den først bakkede for fuld Fart, hvad efter Forholdene maa siges at være rigtigt, alligevel maatte svinge til Styrbord, hvad enten Roret blev lagt til Styrbord eller Bagbord. Iøvrigt var det en Forsømmelse af „Kong Helge", naar den undlod at tilkjendegive sine Manøvrer ved Signal med Damppiben; men Retten kan ikke finde, at denne Forsømmelse har havt nogen Følge med Hensyn til Sammenstødet. At der af den Maade, hvorpaa „Magnus Falsen" har faaet Sammenstødet, skulde kunne sluttes noget om, at „Kong Helge" alene har forandret Kurs, kan ikke skjønnes.

Efter det anførte finder Retten, at „Magnus Falsen" selv bærer Skylden for Sammenstødet, hvorfor Indstevnte vil blive at frifinde.

Sagens Omkostninger antages efter Omstændighederne at burde ophæves.

At en bindende Aktietegning havde fundet Sted under en Samtale mellem en Forretningsmand, som repræsenterede et oprettendes Selskab, og en Agent, antages ikke bevist. Et Par Dage efter, at Samtalen havde fundet Sted, udsendtes til alle Aktionærer Blanketter til Underskrift, gaaende ud paa, at de „stadfæstede" sin Aktietegning. Saadan Blanket sendtes ogsaa til den nævnte Agent. Denne underskrev ikke Blanketten og undlod i nogen Tid at give noget Svar. Heller ikke herved ansaaes han forpligtet til at staa som Aktionær.

Høiesterets Votering og Dom af 4 December d. A. i Sagen, L.-Nr. 73/2 1903: Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriet (Advokat Einar Rasch) mod Agent Oluf Berrum (Advokat Alfred Bendixen).

Assessor B. Scheel: Angaaende nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henviser jeg til Præmisserne til Kristiania Byrets Dom af 14 Juli 1900, hvorved er kjendt saaledes for Ret: „Agent Oluf Berrum bør for Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriets Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves."

Dommen er afsagt under Dissens, idet en af de Voterende stemte for, at Berrum skulde tilpligtes at betale Aktieselskabet de paasøgte 5 000 Kroner med Renter og 120 Kroner i Sagsomkostninger.

Byrettens Dom er af Petroleums- og Maskinoljeraffineriet ved Stevning af 27 November 1900 paaanket til Høiesteret, hvor af Appellanten er nedlagt saadan Paastand:

At Indstevnte, Agent Oluf Berrum, tilpligtes at betale til Appellanten de paasøgte 5 000 Kroner, udgjørende 1ste og 2den Termin af de af ham tegnede 10 Aktier i Aktieselskabet med 6 pCt. Renter af 2 500 Kroner fra 5 April 1899 og af 2 500 Kroner fra 5 Juli samme Aar, til Betaling sker, samt at Indstevnte tilpligtes at betale til Appellanten Procesens Omkostninger for Byretten og Høiesteret.

Indstevnte har paastaaet Stadfæstelse af Byrettens Dom og Tilkjendelse af Procesomkostninger for Høiesteret.

Efter Byretsdommens Afsigelse er der under 13 Oktober 1903 optaget et Tingsvidne ved Kristiania Byret og fremlagt forskjellige Skrivelser og Erklæringer.

Hvad det i første Haand kommer an paa, er Indholdet af den Samtale, som den 9 Marts 1899 fandt Sted paa Munthes Kontor mellem Munthe og Berrum. Vidner var ikke tilstede, og man er altsaa henvist til Munthes og Berrums Forklaringer, sammenholdt med hvad der kan sluttes af, hvad der forøvrigt foreligger.

Berrum siger altsaa, at det ikke kom længere end til, at han udtalte, at han nok kunde havt Lyst til at tegne Aktier for en 10 000 Kroner, og at de saa blev enige om, at Munthe Dagen efter skulde telefonere til ham, hvorimod Munthe paastaar, at Berrum anmodede ham om at tegne ham paa Expektancelisten for 10 Aktier, hvilket derefter skeede.

Jeg finder det ikke paakrævet at indgaa paa disse Forklaringer i deres Detalj. Jeg mener nemlig, at Grunden til, at Forklaringerne divergerer fra hinanden, lettelig og henseet til de Omstændigheder, hvorunder Samtalen fandt Sted, naturligen lader sig udlede af, at der kan have foreligget en eller anden Misforstaaelse fra den ene eller den anden Side eller fra begge Sider. Jeg finder derfor, at der maa siges her at foreligge et non liqvet. Man faar gaa ud fra, at Munthe og Berrum stiltes hver med sin Opfatning af det passerede. Og naar der saa spørges om, hvem der maa siges at have den væsentligste Skyld for, at der saaledes raader Uklarhed her, kan jeg ikke

bortse fra, at det efter min Mening var mindre forsigtigt fra Munthes Side ikke i Tilfælde at erhverve Berrums egenhændige Tegning; isaafald vilde jo al Tvivl været fjernet. Vistnok var Aktielisten, efter hvad der senere end Byretsdommen er oplyst, ikke i Øieblikket tilstede hos Munthe. Men jeg indser ikke, at der havde været noget til Hinder for at erhverve Berrums egenhændig skrevne Navn paa et andet Stykke Papir.

Hvad nu dernæst angaar Berrums Undladelse af at svare paa den ham tilsendte Stadfæstelsesblanket, maa man, mener jeg, bedømme hans Forhold her ud fra den Opfatning, jeg saaledes gaar ud fra, at han havde af, hvorledes Stillingen var efter Samtalen med Munthe. Gaaende ud herfra mener jeg, at det ikke for Berrum kunde fremstille sig som nødvendigt at svare, naar han ikke ansaa sig som Aktionær. Hans Standpunkt, som jeg altsaa ikke kan forkaste, var jo, at han ikke havde tegnet sig eller ladet sig tegne og saaledes ikke var Aktionær. Blanketten opfordrede ham efter sit eget Indhold til at stadfæste Tegningen og krævede altsaa efter sit eget Indhold en positiv Handling fra Berrums Side. Naar han derfor ikke stadfæstede, altsaa ikke foretog den Handling, som krævedes, maa deri ligge, at han ikke vilde være eller ikke ansaa sig for at være Aktionær. Juridisk forpligtet til at svare, mener jeg derfor, at han ikke var, og jeg kan saaledes heller ikke i denne Undladelse fra hans Side se et Bevisdatum mod Berrum. En anden Sag er det vistnok, at det var mindre forsigtigt og lidet hensynsfuldt af ham ikke at svare; men herpaa kan Afgjørelsen ikke bero.

Idet jeg forøvrigt i det Væsentlige kan tiltræde Byrettens Pluralitets Begrundelse, finder jeg saaledes, at der ikke fra Appellantens Side er ført Bevis for, at nogen Aktietegning her har fundet Sted, og at der heller ikke er tilveiebragt saadan vis Formodning derfor, at der bør være Tale om at lade Sagens Udfald bero paa Partsed.

Processens Omkostninger for Høiesteret finder jeg efter Omstændighederne bør ophæves.

Konklusion:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Assessor Roll: Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende.

De extraordinære Assessorer, Advokat Mejdell og Byretsassessor Prydz, Assessor Birkeland, extraordinær Assessor, Docent Gjelsvik og Justitiarius Løchen: Ligesaa.

Høiesterets Dom blev derefter afsagt overensstemmende med Førstvoterendes Konklusion.

Byrettens Dom er saalydende:

Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriet har efter forgjæves Forligsmægling ved Stevning af 4 September 1899 sagsøgt Agent Oluf Berrum til Betaling af Kr. 5000,00 (med Renter og Omkostninger), udgjørende de forfaldne Terminer af 10 Aktier, som han paastaaes at have tegnet i Selskabet.

Indstevnte anfører, at ingen bindende Tegning fra hans Side har fundet Sted, og har paastaaet sig frifunden og tilkjendt Sagsomkostninger.

Det fremgaar af Proceduren, at der Marts 1899, efterat Patentindehaveren paa en ny Raffineringsmethode havde holdt et Foredrag om denne Methode, hvilket Indstevnte havde paahørt, blev udstedt Indbydelse til Dannelse af Aktie-

selskab til Udnyttelse af denne Methode. Aktiekapitalen sattes til 1 Million Kroner, fordelt paa Aktier à Kr. 1 000. Over 800 000 Kroner blev derpaa tegnet, og saa opstod Spørgsmaal om at faa to allerede existerende Petroleumskompanier til at tegne sig for 200 000 Kroner, hvorom Forhandlinger indledes, hvilke forøvrigt ikke førte til noget Resultat.

Medens disse Forhandlinger paagik, og som man maa antage den 9 Marts 1899, kom Indstevnte ind paa Kontoret til Grosserer Chr. Munthe, der havde med Aktietegningen at gjøre, og som nu er Formand i Selskabets Direktion. Hans Besøg, der maa antages nærmest at have været tilfældigt, ligesom han har anført, at han, da han kom ind til Munthe, ikke vidste om, at denne havde med Aktietegningen at gjøre. Dette maa han imidlertid antages strax at have faaet Rede paa, og der opstod nu en Samtale mellem Indstevnte og Munthe, hvorunder Sidstnævnte sees at have udtalt sig angaaende det vordende Selskabs Udsigter med en Forhaabningsfuldhed, der sees at have gjort et vist Indtryk paa Indstevnte. Forøvrigt er der nogen Uenighed om, hvorledes Ordene faldt under Samtalen. Indstevnte forklarer, at han udtalte, at det var „dumt" af ham, at han ikke havde været ude før, da han „nok kunde havt Lyst til at være med for en Titusinde Kroner," og at Munthe gjentagende Gange fremholdt, at der ingen Sandsynlighed var for, at flere kunde komme med, men dog lovede, at Indstevnte skulde faa Telefonbesked inden næste Aften. Munthes Fremstilling gaar ud paa, at Indstevnte bad om at blive tegnet for 10 000 Kroner, hvortil Munthe, idet han meddelte om den paatænkte Forbindelse med Petroleumskompagnierne, svarede, at det var uvist, om der kunde tegnes for mere end 800 000, men at der var tegnet endel Personer paa en Expektanceliste, og at Indstevnte kunde komme med der. Indstevnte svarede hertil (fremdeles efter Munthes Fremstilling), at det var skammeligt, at han, der havde paahørt det oprindelige Foredrag, ikke var varskuet i Tide, men at han, da det nu var saa, fik nøie sig med at blive tegnet paa Expektancelisten. Munthe erklærer, at han, da man ikke kunde vide, naar Besked vilde foreligge fra Petroleumskompagnierne, ikke kan have lovet Indstevnte Underretning inden næste Aften.

Efter denne Samtale, men som man maa gaa ud fra, efterat Indstevnte havde forladt Munthes Kontor, blev Indstevnte af Munthe tegnet paa Expektancelisten for 10 Aktier.

Den 11 Marts 1899 (Datum er ikke specielt bestridt) sendtes derefter til Indstevnte som til alle de øvrige, der var tegnede fra først af eller paa Expektanceliste, fra Munthes Kontor en trykt Blanket, indeholdende Opfordring til at stadfæste, at have tegnet for 10 000 Kroner samt en Underretning om, at Generalforsamling skulde afholdes 14 s. M. Indstevnte lod, som han siger, „begge Dele gaa i Papirkurven." Derpaa er — efter hvad man ifølge Paategning af Kontorchef Bull paa Munthes ovennævnte Erklæring maa antage — flere Gange fra Munthes Kontor telefoneret til Indstevntes Kontor, uden at man har truffet Indstevnte. Da saa første Termin blev indkaldt (til Indbetaling den 5 April 1899), svarede Indstevnte, som da formentlig opholdt sig i Udlandet, at han ikke havde tegnet sig (eller ikke var bunden ved sin Tegning) som Aktionær og at han nægtede at betale. Om denne Skrivelse er der dog nogen Uklarhed, idet man efter Indstevntes Erklæring af 8 Mai 1900 maa gaa ud fra, at han først reiste i Mai 1899 til Udlandet, medens Terminen skulde betales 5 April. En fremlagt Skrivelse fra Indstevnte af 22 Juni 1899, der er dateret fra Kristiania, og hvori henvises til Citantselskabets Skrivelse af 20de s. M. gaaende ud paa, at „meddele Dem, at jeg ikke er Aktionær i Deres Selskab," maa formentlig referere sig til Indkaldelse af 2den Termin, som skulde betales 5 Juli 1899.

Efter Tilbagekomsten fra Udlandet traf Indstevnte tilfældig Munthe, hvem han havde tænkt at opsøge, og denne sagde da efter Indstevntes Fremstilling, at

Indstevnte kunde gjøre, hvad han vilde enten beholde Aktierne eller lade være at beholde dem, idet Selskabet i sidste Fald beholdt dem selv, og dermed troede han i et hvert Fald, at alt var op- og afgjort indtil han (den 5 August 1899) fik Indkaldelse til Forligelseskommissionen. Dette sidste findes at vise, at Samtalen maa have fundet Sted efter 20 Juni, da han, som det af ovenstaaende vil fremgaa, er bleven krævet til Indbetaling. Munthe benegter derimod paa det bestemteste at have udtalt sig saa. Han udtalte, siger han, kun, at havde Tiderne været gode, saa kunde Selskabet have handlet saa, men som Stillingen dengang var, havde Selskabet intet andet at gjøre end at inddrive.

Spørgsmaalet bliver først og fremst, hvad man maa antage, at der er udtalt paa Munthes Kontor, og hvilken Betydning man skal tillægge denne Samtale. I førstnævnte Henseende maa Bevisbyrden paaligge Citantskabet, og da der ikke var Vidner tilstede, maa man i det hele holde sig til Indstevntes Fremstilling, forsaavidt ikke de øvrige Oplysninger om det i Sagen passerede sterkt støtter Munthes Fremstilling. Selv efter Indstevntes egen Fremstilling maa man imidlertid gaa ud fra, at han i Samtalens Løb fik en sterk Lyst til at være med for 10000 Kroner og udtrykte dette ligeoverfor Munthe (Repræsentanten for det vordende Selskab) i Ord, der vidnede om, at han var ærgerlig over at være kommen saa sent, at han ikke var vis paa at faa Aktier (det var dumt af ham, at han ikke havde været ude før). Det maa ogsaa ansees som godtgjort, at han har faaet Underretning om, hvad det var, som gjorde, at han nu ikke kunde faa endelig Besked, og denne Underretnings eget Indhold (Spørgsmaalet om Petroleumskompagniernes mulige Overtagelse af 200000 Kroner) styrker i høi Grad Munthes Fremstilling, at der er blevet talt om en Expektanceliste for dem, der endnu ønskede Aktier, men ikke kunde være sikre paa at faa dem. Hertil kommer, at det maa ansees værende paa det rene, at der er truffet Aftale om, at han skulde faa Underretning, naar Spørgsmaalet om Petroleumskompanierne var løst. Og man finder da, at Munthe maatte være berettiget til at forstaa, hvad Indstevnte kalder et „hypothetisk Ønske" som en betinget Viljeserklæring — en Erklæring om at ville have Aktierne, hvis det viste sig, at disse var at faa, naturligvis med Krav paa herom at erholde betimelig Underretning. Hans egen Adfærd umiddelbart efter tyder ogsaa sterkt paa, at han selv har opfattet Sagen saa. Da han nærmest havde det Indtryk, at der ingen Aktier var at faa ved Munthe, lovede han, heder det oprindelig, en Forretningsven at overtage 5 af denne tegnede Aktier, hvad der dog senere efter gjentagne Provokationer berigtiges derhen, at han har talt med en Forretningsven om „mulig Overtagelse." Dette findes at tyde paa, at Aktier vilde han have, og kunde han ikke faa 10 gjennem Expektancetegning, vilde han dog sikre sig at kunne faa 5 paa anden Maade.

Saa kommer Underretningen om, at hans „hypothetiske Ønske" er opfyldt. At Underretning ikke var lovet tidligere, maa man efter det af Munthe oplyste i Forbindelse med, at Spørgsmaal om Petroleumskompanierne ubestridt har været paa Tale, anse som givet. Og Underretningens Form maa ogsaa ansees fuldt tilfredsstillende. En Opfordring til skriftlig at stadfæste sin Tegning (ɔ: sin mundtlige Erklæring om, at han vilde have 10 Aktier) ledsaget af Meddelelse om, naar Generalforsamling skulde afholdes. Da maatte han ialfald, om han vilde gjøre gjældende, at hvad der var foregaaet paa Munthes Kontor, kun var løs Snak uden bindende Virkning, havt den stærkeste Opfordring til at meddele Selskabet denne Opfatning. Men han lod det hele „gaa i Papirkurven," og havde den anden Part næret nogen Tvivl om, at Indstevnte vilde betragte Samtalen som en bindende Aftale, maatte denne Tvivl naturlig bortfalde ved hans nu og senere udviste Passivitet. Thi her var ikke — som Indstevnte synes at ville gjøre gjældende — Spørgsmaal om nu at tegne sig, men alene om — nærmest for en Forms Skyld og for at have Beviset i en grei Form — at stadfæste en tidligere

Aftale. Indstevnte forholdt sig taus, og saa kom Indkaldelsen af 1 Termin — naar dette er skeet er ikke specielt oplyst, men da Terminen skulde betales 5 April, kan man jo nogenlunde slutte sig til Tiden (jfr. hvad herom er udtalt i Indlæg fremlagt 1 Februar 1900). Fremdeles Taushed, indtil han efter sin egen Fremstilling tilslut fra Udlandet — England —, hvorhen han først reiste i Mai, meddelte Munthe, at han ikke var bunden ved sine Udtalelser. Kunde der fra først af have været Tvivl, vilde som nævnt i ethvert Fald hans hele senere Optræden (eller Mangel paa Optræden) være fuldt tilstrækkelig til at fjerne enhver saadan. Og naar man saaledes gaar ud fra, at han var bunden ved Aftalen, maa det blive hans Sag at bevise, at Munthe senere har løst ham fra Aktietegning (under en Samtale efter Indstevntes Hjemkomst). Saadant Bevis har han mod Munthes bestemte Benegtelse ikke præsteret, og naar man ser hen til den Knaphed paa Pengemarkedet, som da var indtraadt, bærer ogsaa Munthes Fremstilling af det da passerede et stærkere Præg af Sandsynlighed end Indstevntes Fremstilling.

Man finder saaledes, at Citantskabets Paastand maa blive at tage tilfølge. Renter af de to paasøgte pr. 5 April og 5 Juli 1899 forfaldne Terminer er i Henhold til Selskabets Love paastaaet med 6 Pct. fra Forfaldsdagene. Processens Omkostninger billiges med 120 Kroner.

Thi kjendes for Ret:

Agent Oluf Berrum bør til Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriet betale de paasøgte 5 000 — fem tusinde — Kroner med 6 — sex — af hundrede i aarlig Rente af de 2 500 fra 5 April 1899 og yderligere af de 2 500 fra 5 Juli 1899, begge Dele til Betaling sker, samt 120 — et hundrede og tyve — Kroner i Sagsomkostninger.

At udredes inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

11/6 1900. Hans H. Vogt.

Jeg kommer til et fra Førstvoterende forskjelligt Resultat. Jeg finder nemlig, at man med Hensyn til, hvad der passerede paa Munthes Kontor, maa lægge til Grund, hvad Indstevnte derom har anført og erkjendt; noget andet Bevis mod Indstevnte foreligger ikke. Og hans Fremstilling gaar ud paa, at han ved Leiligheden kun udtalte, at det var dumt af ham, at han ikke havde været ude før, da han nok kunde havt Lyst til at være med for en titusinde Kroner. Dette blev sagt i Anledning af Munthes Udtalelse om, at der ingen Sandsynlighed var for, at flere kunde faa komme med. Indstevnte gik altsaa dengang ud fra, at der ingen eller liden Sandsynlighed var for, at der var Adgang for ham til at kunne faa Aktier. Munthe lovede imidlertid, at han skulde give Indstevnte nærmere Besked i Telefonen. At Indstevnte skulde have anmodet om at blive opført paa Expektancelisten, kan jeg paa ingen Maade anse godtgjort; havde saa været Tilfældet, skjønnes det ikke, hvorfor Munthe ikke ved Leiligheden anmodede Indstevnte om selv at tegne sig paa denne Liste, som Munthe efter hans Udtalelse dengang maa antages at have havt paa sit Kontor. Jeg finder det saaledes ikke nødvendigt at indgaa paa Spørgsmaalet om, hvilken Betydning det skulde tillægges, om Indstevnte havde anmodet om at blive opført paa Expektancelisten.

Efter hvad der saaledes var passeret, kan jeg ikke finde, at Indstevnte har fremsat nogen Anmodning om at blive tegnet for Aktier, forsaavidt saadanne var at faa, eller at han i det hele taget har bundet sig til i Tilfælde at tage Aktier. Forat han derfor skulde blive tilpligtet at tage Aktier, maatte der derfor udfordres en senere udtrykkelig Viljeserklæring derom fra hans Side. Og jeg kan ikke være i Tvivl om, at Indstevnte, hvis han, dengang han fik Besked om, at der var

Aktier at faa, strax havde meddelt, at han ingen vilde have, ikke paa nogensomhelst Maade vilde være bundet. Men da bliver Spørgsmaalet, hvilken Betydning man skal tillægge Indstevntes Passivitet ligeoverfor Indstevntes (Munthes) Anmodning til ham om at undertegne en medsendt Blanket, der indeholdt, at Undertegnede stadfæstede, at han havde tegnet sig for Aktier. Jeg finder i saa Henseende vistnok, at det var en Feil fra Indstevntes Side, at han ikke da besvarede Munthes Anmodning. Men som nogen Bekræftelse paa, at han vilde have Aktier, kan jeg i ethvert Fald ikke anse denne Undladelse af at give Svar. Indstevnte har selv forklaret, at Grunden dertil var den, at han dengang holdt paa at ordne sig til en længere Forretningsreise, og at Munthes Skrivelse under den i den Anledning foretagne Oprydning paa Kontoret blev forkommet. Det sees vistnok, at Indstevntes Reise til England, fra hvilken Reise han i Anledning af en ham didhen gjennem hans Kontor tilstillet Meddelelse om Aktierne sendte Besked om, at det maatte bero paa en Misforstaaelse, at han var opført som Aktionær, skede i Begyndelsen af Mai; men det sees ogsaa, at Reisen til England foretages, efterat han var hjemkommen fra en Forretningsreise til Sverige og Danmark, og det maa saaledes antages, at det var ved Oprydningen under Forberedelserne til denne sidstnævnte Reise, at Munthes Skrivelse blev forkommet.

Hvorledes det i saa Henseende forholder sig, tillægger jeg imidlertid mindre Betydning. Min Hovedbetragtning er den, at Indstevnte ikke ved, hvad der passerede paa Munthes Kontor, havde bundet sig til i Tilfælde at tage Aktier eller fremsat nogen Anmodning om at blive opført som Aktionær for Tilfælde af, at Aktier kunde erholdes. Hans løse Ytring om, at det var dumt af ham, at han ikke havde været ude før, kan som tidligere nævnt paa ingen Maade ansees som nogen saadan Anmodning. En saadan Ytring ligeoverfor en antagelig forspildt Adgang til at gjøre en Forretning, som kan være noksaa forklarlig, uden at deraf følger, at Vedkommende virkelig vilde have entreret paa Forretningen, hvis den var tilbudt ham, ialfald ikke uden nærmere Undersøgelser. Naar Indstevnte fik den omhandlede Besked om, hvorvidt det var Aktier at faa, maatte det staa ham frit for at anstille de nærmere Undersøgelser, som han siger, at han i saa Fald vilde have anstillet, for derefter at afgjøre, om han vilde tage Aktier, og saa give Besked, hvis han vilde have Aktier. Nu fik han fra Munthe en Anmodning om at stadfæste, at han havde taget Aktier. En saadan Anmodning maatte efter min Mening, for at Indstevnte kunde blive bundet, udkræve, at Indstevnte virkelig gav den begjærede Stadfæstelse. Undladelsen af at give Svar kunde ikke tillægges Virkning som Stadfæstelse, men maatte snarere opfattes som en Nægtelse af Stadfæstelse. Der var begjæret en positiv Handling fra Indstevntes Side, nemlig hans Navns Underskrift paa, at han havde tegnet Aktier, og naar dette ikke blev gjort, maatte det naturligen opfattes, som at Indstevnte ikke vilde gjøre, hvad der var begjæret. Og der kan formentlig ikke være nogen Tvivl om, at Citanten eller Munthe, naar den begjærede Stadfæstelse ikke kom inden rimelig Tid, ikke kunde være bundet til at lade Indstevnte faa Aktier, hvis han senere skulde have ønsket dette. Men paa den anden Side skjønnes heller ikke Indstevnte, naar han ikke tidligere paa nogen Maade havde bundet sig til i Tilfælde at tage Aktier, ved sin Passivitet, ved sin blotte Undladelse af at besvare Munthes Anmodning, at have paataget sig nogen saadan Forpligtelse. Han synes dog med Føie at kunne gaa ud fra, at der jo fra hans Side udfordredes et bestemt Tilkjendegivende om, at han vilde have Aktier, maatte hans Undladelse af at meddele noget saadant Tilkjendegivende i saa Henseende være tilstrækkeligt, og at Munthe maatte forstaa, at naar han, Indstevnte, ikke gav den begjærede Stadfæstelse, var det, fordi han ikke vilde gjøre dette. En anden Sag er det, at Indstevntes Undladelse af at svare kan betegnes som mindre forretningsmæssigt og hensynsfuldt, men nogen juridisk Forpligtelse skjønnes dette ikke under de foreliggende Omstændigheder at

kunne medføre. Jeg finder ogsaa at burde bemærke, at den Løshed, hvormed Aktieindbydere, eller de, som har havt med Aktietegning at gjøre, saa ofte er gaaet frem med at tegne andres Navne som Aktionærer, og som har affødt flere Processer ved nærværende Ret, ikke synes at fortjene Domstolenes Støtte. Jeg kommer saaledes til det Resultat, at Indstevnte maa blive at frifinde. Sagens Omkostninger antager jeg bør ophæves.

Thi konkluderes:

Agent Oluf Berrum bør for Aktieselskabet Petroleums- og Maskinoljeraffineriets Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves.

9/7 1900. F. Mack.

Efter fornyet Gjennemgaaelse og Overveielse af Sagen, som allerede ved første Gangs Behandling forekom mig særdeles tvivlsom, finder jeg at burde gaa over til Assessor Macks Votum og Konklusion.

18/6, 12/7 1900. Edvard Hambro.

Strafproceslovens § 423, jfr. 425 sidste Punktum antages at yde Hjemmel til ogsaa i subsidiært private Straffsager at opnævne Sagkyndige, naar det findes begrundet i Omstændighederne.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 7 Marts 1903 i Sagen L.-No. 7[illegible] for s. A.

Ved Kjæremaalsudvalgets Kjendelse af 31 Januar 1903 blev et af Amtmanden i Kristians Amt den 9 Januar s. A. erklæret Kjæremaal over en af Sorenskriveren i Valders ved Beslutning af 14 Juli 1902 foretagen Opnævnelse af Sagkyndige i subsidiært privat Straffesag: Fru Overretssagfører Christiansen mod Husmand Ole Kviteberg afvist, fordi der ikke var givet Sagsøgeren nogen Meddelelse om Kjæremaalet.

Under 17 Februar 1903 har Amtmanden paany paakjæret den samme Beslutning samt anført, at foruden de Sagkyndige nu ogsaa Sagsøgeren er underrettet om Kjæremaalet.

Kjæremaalet er grundet derpaa, at Opnævnelsen af de Sagkyndige findes ulovhjemlet. Om, hvorvidt der i det foreliggende Tilfælde efter Omstændighederne var Grund til saadan Opnævnelse, er der saaledes ikke Spørgsmaal. Det er ikke nærmere forklaret, hvori det ulovlige skulde ligge. Formentlig sigtes der til, at Sagen var ikke offentlig, men subsidiært privat. Straffeproceslovens § 423, jfr. § 425, sidste Punktum, antages imidlertid at yde Hjemmel til ogsaa i saadanne Sager at opnævne Sagkyndige, naar det findes begrundet i Omstændighederne.

Idet Kjæremaalet saaledes maa blive at forkaste, findes det unødvendigt at undersøge, hvorvidt det ikke ogsaa maa ansees for sent fremsat.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

En Forhørsrets Dom ophævet som ulovskikket, da Sagen af denne Ret var paadømt i Henhold til Straffeproceslovens § 377, 4 Punktum, medens Betingelserne for Sagens Paadømmelse af Forhørsret efter Straffeproceslovens § 283 ikke var tilstede.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 14 Marts 1903 i Sagen L.-No. 90 for s. A.

Ved Dom, afsagt af Forhørsret (administreret af Sorenskriverens edsvorne Fuldmægtig) i Nordre Helgeland den 4 Oktober 1902, er Nils Eriksen Tullus eller Formo for ulovligt Brændevinssalg tilfunden at bøde 40 Kroner til Hemmes Herredskasse.

Denne Dom er af Paatalemyndigheden indanket for Høiesteret til Ophævelse som ulovskikket, da Sagen er paadømt af Forhørsretten i Henhold til Straffeproceslovens § 377, 4 Punktum, medens Betingelserne for Sagens Paadømmelse af Forhørsretten efter Straffeproceslovens § 283 ikke har været tilstede.

Sigtede har under Sagen bestemt benegtet at være skyldig i Brændevinssalg; hvad han har erkjendt, er kun, at han havde hentet en Flaske Brændevin for et Par andre Personer. Ikke desto mindre erklærede han, at han var villig til at underkaste sig en Formuesstraf, som Retten fandt passende, naar han derved kunde undgaa Arrest, som i modsat Fald blev stillet ham i Udsigt.

Da saaledes Betingelserne for Sagens Paadømmelse ved Forhørsret ikke har været tilstede (Straffeproceslovens § 377 har her ingen Anvendelse), finder Kjæremaalsudvalget det enstemmig utvivlsomt, at Forhørsrettens Dom maa ophæves.

I Henhold hertil afsiges saadan

Kjendelse:

Forhørsrettens Dom ophæves som ulovskikket, da Betingelserne for Sagens Paadømmelse ved Forhørsret ikke har været tilstede.

Den Omstændighed, at den Gjenpart af Stevningen til Forhørsret, som var leveret Sigtedes Hustru — for hvem Forkyndelsen i Mandens Fravær fandt Sted — ikke af Stevnevidnet var givet Paategning om, naar, hvor og af hvem Forkyndelsen var skeet, efter de foreliggende Omstændigheder ikke antaget at være til Hinder for, at Forhøret blev fremmet.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 16 Mai 1903 i Sagen L.-No. 192 for s. A.

Den 28 April 1903 holdtes Forhørsret i Indre Sogns Sorenskriveri til Efterforskning mod Kristoffer K. Kvale, der var sigtet for Injurier (Straffelovens Kap. 17 § 5 sidste Led). Der fremlagdes Stevning til Sigtede, forsynet med Paategning af Stevnevidnet om, at den under 24 April var forkyndt for Sigtede „i Bopæl og Konens Paahør", og at Gjenpart var leveret. Sigtede mødte i Forhørsretten og erklærede sig paa Henstillen villig til at forklare sig, men udtalte den Formening, at han ikke var lovlig stevnet, idet Gjenparten af Stevningen ikke var givet Paategning om, naar Forkyndelsen var skeet, i hvilken Henseende Sigtede henviste til Straffeproceslovens § 150.

Det forholder sig som af Sigtede anført, at den leverede Gjenpart af Stevningen ikke er forsynet med nogen Paategning om Forkyndelsen.

Forhørsdommeren bemærkede, at da Sigtede havde mødt i Retten, maatte man gaa ud fra, at hans Hustru i betimelig Tid havde underrettet ham om Stevnemødet og leveret ham Gjenparten, og den Omstændighed, at Gjenparten ikke af Stevnevidnet var givet Paategning om, naar, hvor og af hvem Forkyndelsen var skeet, antoges da ikke at være til Hinder for, at Forhøret blev fremmet, saameget mere som Sigtede ikke strax ved Forhørets Paaraab havde fremsat nogen Indsigelse mod dets Fremme, grundet paa Mangel ved Stevnemaalet. Der blev derfor eragtet: „Forhøret fremmes".

Sigtede erklærede paa Stedet Kjæremaal paa denne Kjendelse, idet han derhos bemerkede, at Stevningen ikke blev oplæst for hans Hustru, der heller ikke af Stevnevidnet fik nogen fyldestgjørende Oplysning om, hvad Stevningen angik, uagtet hun spurgte derom, — til hvilket Spørgsmaal Stevnevidnet kun havde svaret: „Du ved det før" — „Det angaar dette Brevet".

Forhørsdommeren antog, at der til den fremsatte Bemerkning om, at Sigtedes Hustru ikke havde faaet fornøden Underretning om Stevningens Indhold, ikke kunde tages noget Hensyn ligeoverfor Stevnevidnets Attest om, at Stevningen var lovlig forkyndt i Konens Paahør.

Dommeren antog ikke, at Sigtedes Kjæremaalserklæring kunde have opsættende Virkning, og Forhøret blev derfor fortsat.

Kjæremaalsudvalget er enigt i, at den omhandlede Mangel ved Paategningen paa den leverede Gjenpart af Stevningen under de forhaandenværende Omstændigheder ikke kunde være til Hinder for Forhørets Fremme.

Kjæremaalet vil derfor blive at forkaste.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

Spørgsmaalet om Nødvendigheden af at opnævne Forsvarer ved Granskning af Sagkyndige under Forundersøgelsen omhandlet, men ikke løst. Den af rette Vedkommende beskikkede Forsvarer, der har mødt og udført sit Hverv, antages berettiget til at søge sin Godtgjørelse for Arbeidet erlagt af det Offentlige, uden at kunne henvises til at kunne holde sig til den, af hvem han er kaldet til at forrette.

Høiesterets Kjæremaalsudvalgs Kjendelse af 23 Mai 1903 i Sagen L.-No. 209 for f. A.

Den 6 December 1902 afholdtes inden Nordre Hedemarkens Sorenskriveri Forhør til retslig Afhørelse under Efterforskning i Anledning Sigtelse mod Pigen Sina Simensdatter Nordlidalen for Barnefødsel i Dølgsmaal. Under Forhøret afgaves Forklaringer af Sigtede samt af 4 Vidner, der ikke edfæstedes, hvorhos to Læger som Sagkyndige, efter at være edfæstede, foretog Obduktion og besvarede de dem af Retten forelagte Spørgsmaal.

Under Forhøret var Overretssagfører L. W. Falk tilstede som af Sorenskriveren i Henhold til Straffeproceslovens § 100 Post 2 opnævnt

Forsvarer, og ved Forhørets Slutning tilkjendtes der ham hos Statskassen Salær, hvis Størrelse ansattes til Kr. 35,00.

Paa denne Salærbestemmelse har Statsadvokaten i Hedemarkens og Kristians Lagsogne efter Foranledning af Justitsdepartementet erklæret Kjæremaal, idet han har paastaaet Forsvarsbeskikkelsen underkjendt og Salæret det Offentlige uvedkommende.

Om Kjæremaalet har saavel Sorenskriveren i Nordre Hedemarken som Overretssagfører Falk erholdt Underretning.

I Sagens Anledning har Sorenskriveren oplyst, at han lige siden Straffeproceslovens Ikrafttræden har forstaaet og praktiseret Loven saa, at Forsvarer burde opnævnes overalt, hvor Edfæstelse fandt Sted af Personer, hvis Udtalelser kunde komme til at have Indflydelse paa Sigtedes Stilling. og at afdøde Rigsadvokat Getz, saavidt forstodes, havde fundet dette korrekt.

Statsadvokaten har fra sin Side hævdet, at der in casu intet forelaa, der skulde medføre, at Lægernes Prov maatte oplæses under Hovedforhandlingen.

Rigsadvokaten har ved at forelægge Sagen for Justitsdepartementet meddelt, at der forholdes paa forskjellig Vis ved Forhørsretterne med Hensyn til Opnævnelse af Forsvarer ved Granskningen af Sagkyndige under Forundersøgelsen: ved nogle opnævnes i saadanne Tilfælde ingen Forsvarer, idet de Sagkyndige stevnes til at møde under Hovedforhandlingen og til der at forklare sig om Granskningens Resultater; af andre Forhørsretter forholdes paa samme Maade som i Nordre Hedemarken. Den sidste Fremgangsmaade forekommer Rigsadvokaten at have Lovens Ord for sig, idet Granskningsforretningen, selv om de Sagkyndige møder under Hovedforhandlingen og der forklarer sig, delvis — forsaavidt visum repertum angaar — regelmæssig benyttes som Bevis under Hovedforhandlingen.

Justitsdepartementet har anført, at det i en i Lovtidende indtagen Skrivelse af 12 November 1891 i Tilslutning til en tidligere Skrivelse fra Rigsadvokaten har udtalt, at Forsvarer som Regel ikke bør opnævnes i Henhold til Straffeproceslovens § 100,2 i Anledning af Vidners Afhørelse, medmindre Vidnerne agtes edfæstede i Henhold til 2det Punktum i Straffeproceslovens § 185, altsaa deres Forklaring ligefrem „tilsigtes" oplæst under Hovedforhandlingen. Departementet antager, at en lignende Begrændsning har de bedste Grunde for sig ogsaa ved Gransknina, og tilføier, at Granskningsforretninger vel i Almindelighed ikke tilsigtes oplæste ved den senere Hovedforhandling, da efter Straffeproceslovens § 332 de Sagkyndige regelmæssigt vil have at give personligt Møde under Hovedforhandlingen, medens deres Forklaring kun undtagelsesvis kan oplæses. Den Omstændighed, at Edfæstelse foretages under Granskningsforretningen, kan efter Departementets Mening ikke i og for sig medføre en anden Forstaaelse, da saadan Edfæstelse efter Straffeproceslovens § 197 regelmæssig skal finde Sted.

Kjæremaalsudvalget finder det ufornødent at komme ind paa det Spørgsmaal, hvorvidt Beskikkelsen bør underkjendes, saavelsom hvorvidt Kjæremaal i saa Henseende er betimelig erklæret. Spørgsmaalet om Beskikkelsens Underkjendelse har tabt al aktuel Interesse, efterat den Forretning, Beskikkelsen gjælder, er afsluttet.

Hvad angaar det Overretssagfører Falk tilkjendte Salær, vil dette ikke kunne blive erklæret det Offentlige uvedkommende. Som af Kjæremaalsudvalget ved en tidligere Leilighed (Retstid. 1899 Side 43—45)

udtalt, findes den Forsvarer, der har mødt og udført sit Hverv efter Beskikkelsen af rette vedkommende offentlige Myndighed, at maatte være berettiget til ogsaa at søge sin Godtgjørelse for Arbeidet erlagt af det Offentlige uden at kunne henvises til at holde sig til den, af hvem han er kaldet til at forrette.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Ansvar for Sorenskriveren i Nordre Hedemarken, Bredal, findes det efter den ovenfor givne Fremstilling klart, at derom ikke kan blive Tale.

I Henhold til det Anførte afsiges saaban

Kjendelse:

Kjæremaalet forkastes.

W. C. Fabritius & Sønner A/S.

Norsk Retstidende.

Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi,

udgivet af den norske Sagførerforening.

No. 50—51—52. Onsdag 16de December 1903.

Giver Straffeprocesloven efter 1 Januar 1904[1] Adgang til Tillægsspørgsmaal om strafudelukkende Omstændigheder?

(Af Lagmand Kierschow).

Overensstemmende med Jurykommissionens Indstilling af 1885 og den departementale Komites Udkast af 1886 blev der i vor gjældende Straffeproceslov indtaget en saalydende Bestemmelse (§ 345 andet Led): „Tillægsspørgsmaal kan ligeledes stilles angaaende saadanne særlige Omstændigheder, som vilde udelukke Strafskyld. Er Tilstedeværelsen af nogen saadan Omstændighed paastaaet under Forhandlingen, kan Tillægsspørgsmaal ikke nægtes stillet, saafremt Forlangende derom fremsættes."

I Forarbeiderne til de ved den nye Straffelov foranledigede Ændringer i Straffeprocesloven findes der ingen Antydning til Forandring af nævnte Bestemmelse, naar undtages i den af Justitskomiteen 1901—1902 givne Indstilling. Denne indeholder nemlig følgende Bemærkning: „Komiteen finder, at det er mere stemmende med Karakteren af den i Paragrafens andet Led omhandlede Adgang til at stille Tillægsspørgsmaal, at den først bringes i Anvendelse, naar Lagrettens Svar har givet Anledning til den Antagelse, at den ikke har været tilstrækkelig opmærksom paa Strafudelukkelsesgrundene. Man har derfor overført denne Bestemmelse til § 356 og i alle Tilfælde ladet Retten frit afgjøre, hvorvidt saadanne Spørgsmaal bør stilles."

I Henhold hertil strøg Komiteen andet Led af § 345 og indskjød som et andet Led i § 356 (der bestemmer, at saalænge Dom ikke er afsagt, kan Retten, hvor den finder det hensigtsmæssigt, beslutte at forandre Spørgsmaalene eller at stille nye, efterat der er givet Parterne Anledning til at ytre sig) følgende: „Tillægsspørgsmaal angaaende saadanne særlige Omstændigheder, som vilde udelukke Strafskyld, kan herunder stilles."

I Loven af 22 Mai 1902, indeholdende Forandringer i Straffeprocesloven, søger man imidlertid forgjæves efter nævnte Bestemmelse.

[1] Nu 1905.

§ 356 viser sig nemlig at være ganske uforandret, altsaa uden nysanførte Tillæg, samtidig som § 345 nu har tabt sit andet Led. Med andre Ord: Straffeprocesloven savner fra 1 Januar 1904 positiv Bestemmelse om Adgang til at stille deslige Tillægsspørgsmaal.

Forklaringen til denne Uoverensstemmelse mellem Justitskomiteens Indstilling (O. I. 1901—1902) og Loven maa søges i Storthingsforhandlingerne, der viser følgende:

Ved Behandlingen i Odelsthinget den 21 Januar 1902 af § 356, som refereredes overensstemmende med ovenanførte Indstilling, foreslog Komiteens Formand paa dens Vegne, „at alt dette (d. v. s. bl. a. Tillægget om Adgang til Spørgsmaal om strafudelukkende Omstændigheder) udgaar, saaledes at der ingen Forandring bliver at gjøre." Han tilføiede derhos bl. a.: „— Komiteen, efter fornyede Overveielser og navnlig efter Konference med Personer, som har havt med Praxis i Straffesager at gjøre, og efter Henstillen fra Komiteens Ordfører — — har troet at burde opgive hele Bestemmelsen —. Komiteen altsaa nu indstiller paa, at andet Led udgaar. *Man frygter nemlig for, at naar paa dette Punkt skal aabnes Adgang til at stille Tillægsspørgsmaal, kan det lede til, at hele Proceduren rippes op igjen.* Tillægsspørgsmaal kan nemlig, efter hvad der bestemmes i første Led, kun stilles, naar Parterne faar Adgang til at ytre sig — —."

Hermed gik Bestemmelsen ud af Loven.

Den Situation, som saaledes er skabt, giver nu Anledning til det Spørgsmaal: Vil der fra 1 Januar 1904, da Loven af 22 Mai 1902 træder i Kraft, være Adgang til at stille Spørgsmaal til Lagretten om strafudelukkende Omstændigheder?

Justitsdepartementets daværende Chef sees umiddelbart efter Komiteformandens ovenfor citerede Udtalelse at have bemærket: „Forandringen bliver altsaa da, at Adgangen til at stille Tillægsspørgsmaal af denne Art, hvilken Adgang hidtil har været tilstede ifølge andet Led i § 345, nu bliver fuldstændig afskaaret."

Hvorvidt denne Opfatning er rigtig, turde imidlertid være tvivlsomt.

Nogen synderlig Støtte for denne Opfatning kan de ovenfor gjengivne Udtalelser neppe byde. Hvad Justitskomiteen nemlig har havt sin Opmærksomhed henvendt paa, har været at finde en efter dens Mening heldigere Plads for Bestemmelsen. Først troede den at se en saadan i § 356. „Fornyet Overveielse" bibragte den imidlertid senere den Mening, at det vilde være uheldigt „*paa dette Tidspunkt*" i Hovedforhandlingerne at aabne Adgang til Tillægsspørgsmaal af denne Art. Og under denne Tvivl om Bestemmelsens rette Plads lod man tilslut Bestemmelsen udgaa helt af Loven uden at motivere *dette Skridt*, der forøvrigt synes lidet at harmonere med Straffelovkommissionens Ramme for Rettelser af Straffeprocesloven, yderligere end ved en Bemærkning om, at „man har troet at burde opgive hele Bestemmelsen."

Men selv om man tror at kunne tolke de ovenfor gjengivne Udtalelser til Støtte for nysnævnte Opfatning, vil man paa den anden Side vanskelig kunne bortse fra, at Straffeprocesloven ogsaa efter 31 December 1903 indeholder utvetydige Forudsætninger om, at der er Adgang til at stille Tillægsspørgsmaal om strafskyldudelukkende Omstændigheder.

Dens § 351 udtaler nemlig bl. a.: „De, som ved Besvarelsen af Hovedspørgsmaalet eller af et Tillægsspørgsmaal angaaende en Strafudelukkelsesgrund, har stemt o. s. v., ligesom dens § 357 første Led indeholder følgende Bestemmelse: „Gaar Lagrettens Kjendelse ud paa, at Tiltalte ikke er skyldig, afsiger Retten strax Frifindelsesdom. Hertil henregnes ogsaa det Tilfælde, at Lagretten vel har besvaret Hovedspørgsmaalet bekræftende, men tillige har givet et for Tiltalte gunstigt Svar paa et Tillægsspørgsmaal om en Omstændighed, som udelukker Straf."

Efter dette turde Sagen være egnet til at paakalde Opmærksomhed hos Lagmandsretterne, hvor det praktiske og ganske vidtrækkende Spørgsmaal formentlig snart vil foreligge til Afgjørelse.

Uden for nærværende at ville gaa nærmere ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt en Bestemmelse som heromhandlede bør bibeholdes eller ei, vil jeg dog benytte Anledningen til at udtale, at særlig praktiske Grunde stærkt anbefaler dens Bibehold. Jeg vilde meget beklage, om man skulde komme til det Resultat, at Adgang til at stille Tillægsspørgsmaal om strafskyldudelukkende Omstændigheder for Fremtiden er afskaaret.

Kristiania den 25 August 1903.

Domme.

Paastand om, at Høiesteretslovens § 15 ikke skulde være anvendelig paa et offentligt Dokument, indeholdende eu notorisk Kjendsgjerning, forkastet af Høiesteret.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Kjendelse af 12 September 1903 i Sag L.-No. 8: E. J. Aars (Advokat Røstdahl) mod Sadelmager Br. Erikſen (Advokat Vilh. Dybwad).

I nærværende Sag har Appellantens Advokat ved Sagens Inkamination i Høiesterets Kommission for skriftlige Sager den 5 Juni 1903 bl. A. fremlagt en Attest fra Auktionsforvalteren i Kristiania af 26 Mai s. A. Denne Attest blev den 29 Mai sammen med endel andre, i Sagen nye Dokumenter oversendt Indstevntes Advokat til Vedtagelse af Forkyndelse og Fremlæggelse. Saadan Vedtagelse fandt ikke Sted, og fra Indstevntes Side er der uden Indgaaen paa Sagens Realitet foreløbig nedlagt Paastand om, at det med Deduktionsindlægget fremlagte Dok. C., Auktionsattest af 26 Mai 1903, bliver at betragte som ikke dokumenteret, samt at Sagen udsættes for ham i 14 Dage for Afgivelse af Tilsvar i Realiteten.

Appellanten har gjort gjældende, at der handles om et officielt Dokument, indeholdende en notorisk Kjendsgjerning, af hvilken Grund det ikke skjønnes, hvorfor det skulde udgaa af Dokumentationen.

Høiesteret kan ikke i det af Appellanten paaberaabte finde nogen Grund til Undtagelse fra Bestemmelserne i Lov om Høiesteret af 12 September 1818 § 15, og Indstevntes Paastand vil derfor blive at tage til Følge.

I Henhold til det Anførte affiges saadan

Kjendelse:

Den som Bilag til Appellantens Deduktion fremlagte Attest fra Auktionsforvalteren i Kristiania af 26 Mai 1903 (Dok. C.) bliver at betragte som ikke dokumenteret.

Sagen udstaar for Indstevnte til Foretagelse i Høiesterets Kommission for skriftlige Sager den 2 Oktober 1903.

Et Automatkompagni udstyrede en Kafe i Bergen med Apparater og skulde som Betaling modtage blandt andet 10 Aktier i Kafeen. Kompagniet solgte disse før det endnu havde faaet dem overleveret. Kjøberne betalte den halve Kjøbesum og udstedte Vexelobligation for den anden Halvdel. Kafeen fandt imidlertid Apparaterne kontraktstridige og nægtede derfor at udlevere Aktierne. Kjøberne annullerede som Følge heraf Handelen og anlagde Sag mod Kompagniet for at faa den betalte Del af Kjøbesummen samt den udstedte Vexelobligation tilbage. Kompagniet paastod Frifindelse, idet det blandt andet anførte, at Kafeen var fallit og Aktierne uden Værdi, saaledes at Kjøberne ingen Interesse havde i at erholde dem. Hermed hørtes det dog ikke. Derimod frifandtes det for Tiden forsaavidt angik Tilbagelevering af Vexelobligation og dømtes alene til at tilbagebetale den modtagne Del af Kjøbesummen. Aktierne skulde nemlig leveres mod kontant Betaling; da Kjøbesummen for de 5 Aktier endnu ikke var betalt, da Sagen anlagdes, havde Sælgeren forsaavidt ikke misligholdt sin Forpligtelse; og Kjøberne antages da ikke at kunne hæve Handlen.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 26 September 1903 i Sagen, L.-Nr. 16/2 f. A.: Aktieselskabet Skandinavisk Automatkompagni (Advokat Rieber-Mohn) mod P. G. Halvorsens Børn (Advokat Thaulow Aubert).

Hvad nærværende Sag angaar, vil erfares af Præmisserne til den i samme af Kristiania Byret den 9 Februar 1901 afsagte Dom.

Ved denne blev Indstevnte Aktieselskabet Skandinavisk Automatkompagni tilpligtet at betale til Citanterne P. G. Halvorsens Børn, Mathilde, Leif, Anna Halvorsen og Fritz Loss Kr. 2 512,50 med 4 pCt. aarlig Rente af Kr. 1 250,00 fra 31 August til 15 Oktober 1899 og af Kr. 2 500,00 fra sidstnævnte Dag til Betaling sker. Forøvrigt blev Indstevnte for Tiden frifunden for Citanternes Tiltale i Sagen.

Processens Omkostninger ophævedes.

Byrettens Dom er nu af Skandinavisk Automatkompagni indbragt til Prøvelse ved Høiesteret, hvor det har nedlagt Paastand om hel Frifindelse i Sagen og Omkostninger for Byretten og Høiesteret.

Halvorsens Børn gjentager efter udtagen Kontraappelstevning sin Paastand for Byretten: Tilkjendelse af Kr. 2 512,50 med Renter som i Byretsdommen bestemt, og Forpligtelse for Modparten til under løbende Mulkt at udlevere den under Sagen omhandlede Vexelobligation. Derhos paastaaes Omkostninger ved begge Retter.

Sagen er behandlet skriftlig.

Høiesteret kommer i Sagen til samme Resultat som Byretten, hvis Begrundelse man derhos i det Væsentlige tiltræder. Man hen-

viser tillige til den Dom, der samtidig hermed afsiges i Sag, O.-Nr. 231 2 S. 1902, Halvorsens Børn mod Automatkompagniet.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes efter Omstændighederne at burde ophæves.

I Henhold hertil afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom er saalydende:

I Bergen blev der i sin Tid oprettet et Aktieselskab til Drift af „Bergens Automatkafe", der blev indredet med Apparater fra Aktieselskabet „Skandinavisk Automat-Co." i Kristiania. Indredningssummen var, saavidt sees, 20 000 Kroner, for hvilke Kompagniet blandt andet overtog 10 Aktier i Automatkafeen for tilsammen 5 000 Kroner.

Endnu forend Kompagniet havde faaet disse Aktier udleverede, kjøbte P. G. Halvorsen dem gjennem Telegram til pari Kurs for sine Børn. Han stod nemlig dengang i Forretningsforbindelse med Kompagniet, saavidt skjønnes som en Slags Kommissionær. Kjøbet blev stadfæstet i Brev af 24 Marts 1899, undertegnet „P. G. Halvorsens Sønner", med Tillæg, at Handelen afvikles inden 31 Mai, og Betaling sker, efterhvert om Kompagniet transporterer Aktierne til Kjøberne.

Den 29 Marts stadfæstede Kompagniet Salget i et Brev, hvori det overlodes til Halvorsen at ordne Enkelthederne, ganske som han maatte finde for godt, ligesom han bemyndiges til paa Kompagniets Vegne at overdrage Aktierne til de nye Eiere.

Hermed erklærede Kompagniet, at det ansaa Salget op- og afgjort, idet det gik ud fra, at Halvorsen vilde ordne alt fornødent.

Den 8 April takkede Halvorsen og svarede, at han skulde varetage Kompagniets Interesser paa bedste Maade.

Den 14 Mai meddelte han, at han, naar 17 Mai var over, vilde sælge nogle af Aktierne, idet han haabede at faa adskillig Overkurs. Han udtalte ogsaa Haab om, at han mod Rentegodtgjørelse vilde faa nogle Ugers Udsættelse med Afviklingen udover 31 Mai, om det maatte ansees ønskeligt.

Kompagniets Svar er ikke dokumenteret, men maa have været imødekommende, idet Halvorsen den 4 Juni „i Henhold til Kompagniets velvillige Brev" oversender sine Børns 2 Maaneders Akcept af 31 Mai, stor 2 500 Kroner, idet han haaber i Løbet af Juli at kunne ordne Resten anderledes. Han gjør opmærksom paa, at Akcepten kan indfries før Forfald, saafremt Salg af Aktierne inden den Tid skulde finde Sted. Han tilføier derhos, at han ikke forlanger nogen Transport, før Akcepten er indfriet, men kun Erklæring for, at den gjælder for Aktierne.

Om saadan Erklæring blev udstedt, kan ikke sees, og heller ikke, hvad Kompagniets Brev til Halvorsen af 26 Juni gaar ud paa. Dette Brev blev dog ialfald af Halvorsen under 2 Juli besvaret med Oversendelse af en ny Akcept for de resterende 2 500 Kroner med Renter til samlet Beløb Kr. 2 587,50, betalbar 1 November. Halvorsen haaber, det vil billiges, at Forfaldstiden er udskudt 2 Maaneder udover den af Kompagniet fastsatte Frist og paaberaaber sig de vanskelige Pengeforhold. Han udtaler sig dog forhaabningsfuldt om Udsigterne til at faa Aktierne solgt med Fortjeneste, da Kafeen gaar godt, og tilføier videre: „Naar Akcepterne er indfriede, maa Aktierne straks sendes til mig i transporteret Stand, og de maa nu paategnes, at der er udstedt Gjældsbevis for Beløbet."

Kompagniet svarede den 6 Juli og takkede for Akcepten, men oplyste, at de selv endnu ikke havde faaet Aktierne og henholdt sig forøvrigt til sit Brev af 29 Marts.

Akcepten pr. 31 Juli blev fornyet og forfaldt atter den 31 August. Da blev den ene Halvdel betalt, medens Resten blev indfriet den 15 Oktober. Desuden er der betalt paa Renter Kr. 12,50.

Vexelen pr. 1 November blev ombyttet med en Vexelobligation. Hvorledes denne er afdraget kan ikke sees, men den var ialfald ikke betalt eller forfalden til Betaling, da nærværende Sag blev anlagt.

Halvorsen fik ikke sine Aktier, idet det viste sig, at Kafeens automatiske Apparater ikke funktionerede tilfredsstillende. Bestyrelsen negtede derfor at udlevere Aktierne og tilbageholdt dem som Sikkerhed for Kompagniets Ansvar.

Den 26 Oktober holdtes extraordinær Generalforsamling i Kafeselskabet, og her blev Negtelsen stadfæstet. Halvorsen skrev da til Kompagniet og forlangte enten sine Penge tilbagebetalt og Vexelobligationen tilbageleveret eller Aktierne strax udleveret.

Kompagniet henvendte sig nu under 4 Novemaer gjennem sin Sagfører til Kafeselskabet og forlangte under Trudsel om Søgsmaal Aktierne udleveret, de 5 til Halvorsens Børn og de 5 til Sagføreren. Da ogsaa dette blev frugtesløst, gjentog Halvorsen den 15 November sin Begjæring, og i Anledning af en ny extraordinær Generalforsamling den 30 November skrev han atter og fremholdt, at han ikke uden Aktierne kunde varetage sine Børns Tarv. Han annullerede derfor Handlen og forlangte sine Penge tilbage.

Kompagniet anhængiggjorde da Søgsmaal mod Kafeselskabet, medens Halvorsen paa Vegne af sine Børn, Mathilde, Leif, Anna, Thorvald Halvorsen og Fritz Foss ved Stevning af 8 Januar 1900 efter forgjæves Forligsmægling har anlagt nærværende Sag mod Kompagniet og paastaaet dem tilkjendt Kr. 2 512,50 med lovlige Renter af Kr. 1 250,00 fra 31 August og af Kr. 1 250,00 fra 15 Oktober 1899, til Betaling sker, samt Sagsomkostninger. Derhos har han paastaaet Kompagniet under løbende Mulkt tilpligtet at udlevere den ovennævnte Vexelobligation.

Kompagniet har paastaaet sig frifundet og tilkjendt Sagens Omkostninger.

Som anført er det fuldt paa det rene, at Halvorsen endnu ikke ved Sagens Optagelse den 13 December sidstleden havde faaet udleveret nogen af de kjøbte Aktier, og det følger da af Lovens almindelige Regler, at han er berettiget til at annullere Handlen, saafremt Kompagniet ikke kan godtgjøre særegne Omstændigheder, der i nærværende Tilfælde skulde gjøre disse Regler uanvendelige.

Kompagniet har villet gjøre gjældende, at det havde været Halvorsens Pligt selv at skaffe sig Aktierne paa den Tid, da de uden Vanskelighed kunde været erholdte, og paaberaaber sig i saa Henseende sit Brev af 29 Marts 1899.

Dette Brev kan dog ikke i og for sig ansees tilstrækkeligt til at paavælte Halvorsen en saadan Forpligtelse med den Følge, at Kompagniet skulde blive fri for ethvert Ansvar. Pligten til at skaffe Aktierne paahvilede i 1 Række Kompagniet, og det er uantageligt, at Halvorsen uden videre skulde have villet fritage Kompagniet for at foretage noget i den Retning. Han lover i sin Svarskrivelse heller ikke mere end at varetage Kompagniets Interesser paa bedste Maade. Det sees at have den hele Tid været hans udtrykkelig udtalte Forudsætning, at han først skulde faa Aktierne, naar de blev betalte, og dette er jo ogsaa den naturlige Ordning.

Allerede i Brevet af 24 Marts siges der, at Aktierne bliver at betale „efterhvert som De transporterer Aktier til os," og i Brevet af 4 Juni heder det, at „nogen Transport forlanges ikke, før Akcepten er indfriet" og i Brevet af 2 Juli:

„naar Akcepterne er indfriede, maa Aktierne strax sendes til mig i transporteret Stand og de maa nu paategnes, at der er udstedt Gjældsbevis for Beløbet“, og Kompagniet har selv samtykket i, at Betalingstiden er bleven udskudt over den engang fastsatte Tid.

Det synes saa meget mindre at kunne lægges Halvorsen tillast, at han ikke har faaet Aktierne, som han virkelig maa antages at have gjort Forsøg derpaa, uagtet det ikke skjønnes, hvorledes disse Forsøg vilde kunne lykkes uden Mellemkomst af Kompagniet selv, som Aktiernes formelle Eier.

At Aktierne først skulde udleveres naar de var betalte, bestyrkes ogsaa ved Skrivelse af 4 November fra Kompagniets Sagfører til Kafeselskabet, hvori 5 Aktier fordres leverede til Halvorsens Børn og de øvrige fem til Sagføreren.

Kompagniet har ogsaa gjort gjældende, at Halvorsen ikke længer har nogen Interesse i at faa Aktierne, da de er værdiløse og Kafeselskabet fallit.

Hvis en saadan Omstændighed overhovedet skulde kunne befri en Sælger for at levere den solgte Gjenstand, saa er det i ethvert Fald at bemærke, at Aktiernes Besiddelse ikke i nærværende Tilfælde kan ansees for at have været og være helt uden Betydning. Den var den første Betingelse for at kunne optræde paa Generalforsamlingerne den 26 Oktober og 30 November 1899 og er den første Betingelse for at kunne optræde i Konkursboet.

Kjøbets Annullation maa efter det anførte ansees berettiget for de allerede betalte Aktier og Paastanden om Tilbagebetaling, mod hvis Form ingen speciel Indsigelse er fremsat, maa blive at tage tilfølge.

Hvad derimod de øvrige fem Aktier angaar, vil de først kunne fordres udleverede, naar ogsaa de er betalte. Halvorsen havde for deres vedkommende ikke ved nærværende Sags Anhængiggjørelse noget Krav paa Kompagniet, som derfor forsaavidt maa blive at frifinde for Tiden.

Sagens Omkostninger maa blive at ophæve.

Efterat den Sag var anlagt, som paadømtes ved den foran Side 788 meddelte Høiesteretsdom, erhvervede Sælgeren Raadighed over de 10 Aktier og tilbød nu Kjøberne at levere 5 af dem. Disse negtede imidlertid at modtage Aktierne. Det maatte antages, at Sælgeren i det Øieblik Vexelobligationen forfaldt endnu ikke havde erholdt Raadighed over Aktierne. Da Kjøberne imidlertid ikke hverken da eller senere havde tilbudt Betaling og krævet Aktierne, havde Sælgeren ikke misligholdt sin Forpligtelse, og Kjøberne antoges da ikke at kunne hæve Handelen. De dømtes til at betale Kjøbesummen. Spørgsmaal om Mulkt for utilbørlig Procedure.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 26 September 1903 i Sag L.-Nr. 17/2 f. A. P. G. Halvorsens Børn (Advokat Thaulow Aubert) mod Aktieselskabet Skandinavisk Automatkompagni (Advokat Rieber-Mohn).

Hvad nærværende Sag angaar, vil fremgaa af Præmisserne til den i samme af Kristiania Byret den 19 April 1902 afsagte Dom.

Ved denne tilpligtedes Indstevnte P. G. Halvorsens Børn til, mod at erholde udleveret 5 Aktier i Bergens Automatkafé samt deres Vexelobligation af 1 November 1899 i kvitteret Stand, in solidum at betale til Citanten, Skandinavisk Automatkompagni, Kr. 2 500 med

6 pCt. aarlig Rente fra 1 Marts 1900 til Betaling sker. Processens Omkostninger ophævedes.

Ved Dommen blev derhos de Indstevntes Sagfører, Advokat Thaulow-Aubert for utilbørlig Procedure ilagt en Bod af 50 Kroner til Statskassen.

Dommen er afsagt under Dissens, idet en af de Voterende stemte for de Indstevntes Frifindelse.

Dommen er af Halvorsens Børn indbragt til Prøvelse ved Høiesteret, hvor deres Advokat Thaulow-Aubert har nedlagt saadan Paastand:

„At Appellanterne Halvorsens Børn frifindes for Skandinavisk Automatkompagnis Tiltale i nærværende Sag, at Appellanterne hos Indstevnte tilkjendes Sagsomkostninger for Byretten og Høiesteret, og at den mig ilagte Mulkt til Statskassen for utilbørlig Procedure ophæves."

Automatkompagniet paastaar Byretsdommen stadfæstet og Omkostninger for Høiesteret.

Sagen er behandlet skriftlig.

Høiesteret kommer, idet man henviser til den samtidig hermed afsagte Dom i Sag O.-No. 157/1 S. 02, Automatkompagniet mod Halvorsens Børn, til samme Resultat som Byrettens Pluralitet, hvis Begrundelse man derhos i det Væsentlige tiltræder. Forsaavidt angaar den Advokat Thaulow-Aubert for utilbørlig Procedure idømte Mulkt finder man vistnok, at den Ytring i hans Procedure, for hvilken Byretten har fundet at burde ilægge Mulkt, er saadan, at den maa misbilliges, men Anvendelse af Mulkt findes efter Omstændighederne at kunne undlades. Tre af de Voterende finder, at Mulkten som beføiet bør opretholdes.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes efter Omstændighederne at burde ophæves.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Byrettens Dom bør ved Magt at stande, dog saaledes, at den Advokat Thaulow-Aubert ilagte Mulkt bortfalder.

Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom er saalydende:

Vaaren 1899 kjøbte P. G. Halvorsen i Bergen for sine 5 Børn af Skandinavisk Automatkompagni 10 Aktier i Bergens Automatkafé for 5 000 Kroner.

For dette Beløb udstedte Halvorsen paa Børnenes Vegne med Kompagniets Samtykke 2 Akcepter, hver paa 2 500 Kroner. Den første af disse blev indfriet i 2 Terminer den 31 August og 15 Oktober. Den anden Akcept blev den 1 November med Kompagniets Samtykke ombyttet med en Vexelobligation paa 2 500 Kroner, forfalden 1 Marts 1900.

Imidlertid fik Halvorsen ikke Aktierne udleveret, idet Kaféens Bestyrelse tilbageholdt dem i Anledning af en Tvist med Kompagniet. Da Halvorsen derfor mente sig berettiget til til at ophæve Handlen, anlagde han for sine Børn her ved Retten Sag mod Kompagniet til Tilbagebetaling af de betalte Akceptbeløb og Tilbagelevering af Vexelobligationen.

Ved Rettens Dom af 9 Februar 1901 blev det afgjort, at Kjøberne havde et juridisk bindende Krav paa at faa Aktierne udleveret, men at saadant Krav,

efter hvad der i Affæren i det Hele var passeret, først tilkom dem, naar der blev erlagt Betaling for Aktierne, ikke før. Da de allerede havde betalt de 5 Aktier, uden at faa dem udleverede, ansaaes de berettigede til forsaavidt at annulere Handlen og faa de betalte Penge tilbage. For de øvrige 5 Aktier var Betalingsterminen ved Sagsanlægget endnu ikke forfalden, og da Kjøberne ikke før den Tid havde noget Krav paa Udlevering af Aktierne, forelaa der her saaledes endnu ikke noget Spørgsmaal om Misligholdelse fra Kompagniets Side. Kompagniet blev derfor forsaavidt frifundet for Tiden.

Ved Stevning af 15 Juni 1901 har Kompagniet nu efter forgjæves Forligsmægling sagsøgt Halvorsens Børn til Betaling af de sidstnævnte 5 Aktier.

Kompagniet erklærer, at det nu kan skaffe Aktierne, og har paastaaet Halvorsens Børn dømt til at betale 2 500 Kroner med 6 % Rente fra 1 Marts 1900 og Sagsomkostninger, mod at de faar udleveret Aktierne samt Vexelobligationen i kvitteret Sand.

Halvorsens Børn har paastaaet Frifindelse og Sagsomkostninger.

Foreløbig bemerkes, at jeg, for ikke at bringe den hele Sag i Fare, efter Omstændighederne har fundet at kunne skaffe tilstede den originale Dom i den tidligere Sag, skjønt den som et væsentligt Led i Dokumentationen skulde have været fremlagt under Sagen i bekræftet Afskrift.

Hvad Realiteten angaar, er Spørgsmaalet alene, om der nu foreligger Omstændigheder, som berettiger Halvorsens Børn til ogsaa at annulere Handelen for de sidste 5 Aktiers Vedkommende, eller om de fremdeles er bundne og altsaa pligtige til at betale Kjøbesummen.

Betalingsterminen for disse var, som nævnt, først forfalden den 1 Marts 1900. Til den Tid havde Kompagniet Krav paa Betaling, og Halvorsens Børn paa Aktiernes Udlevering.

Under Proceduren i nærværende Sag, er det fra de Sidstnævntes Side — forøvrigt i en Form, som ligefrem er utilbørlig — anført, at det ved den tidligere Dom skulde være afgjort, at de pligter at erlægge Betalingen førend de kan kræve Aktierne.

Dette er naturligvis en altfor vidtdreven og derfor feilagtig Fortolkning af Dommens Udtryk angaaende et Punkt, som det ikke dengang forelaa nogen Opfordring til nærmere at indgaa paa. Saafremt det ved Forfaldstid maatte have foreligget nogen Tvist om Kampagniets Evne eller Vilje til at skaffe Modpræstationen, er det selvfølgelig ganske utvivlsomt, at det her som ellers vilde have været fuldt tilstrækkeligt for Halvorsens Børn paa bindende Maade at anbyde Betaling.

Ikke engang dette har de imidlertid gjort, og de vilde derfor under almindelige Omstændigheder været bundne.

Herved er imidlertid at bemerke, at Kompagniet ved sin Udtalelse i Indlæg af 30 August 1901 (Dokument 5, næstsidste Passus) i nærværende Sag ligefrem maa ansees at have erkjendt, at Kompagniet først efter Byretsdommen har opnaaet Adgang til at levere Aktierne, og at det saaledes vilde have været ganske unyttigt for Halvorsens Børn ved Vexelobligationens Forfaldstid at anbyde Betaling.

Herved maa Misligholdelsen af Kompagniets Pligt til at levere Aktierne være fuldt konstateret og Kjøbernes Ret til ogsaa for disse 5 Aktier at annulere Handlen, være indtraadt.

Det maa efter min Mening være fuldt paa det Rene, at Kompagniet den gang hverken havde Aktierne eller kunde skaffe dem, og det vilde da forekomme mig ubilligt, om Kompagniet skulde kunne slippe for Følgerne heraf alene ved den formelle Betragtning, at Halvorsens Børn pligtede at gjøre det første Skridt.

Foreligger der Misligholdelse er denne ialfald gjensidig.

Forøvrigt er der heller intet oplyst om, at Halvorsens Børn ikke ved Obligationens Forfaldstid havde Pengene eller kunde skaffe dem. De antages derfor at maatte blive at frifinde, men da Sagen fra min Side afgjøres paa Grundlag af, at der foreligger Misligholdelse paa begge Sider, antages Sagens Omkostninger at burde ophæves.

Thi konkluderes:

P. G. Halvorsens Børn, Mathilde, Leif, Anna, Thorvald og Fritz Loss, bør for Skandinavisk Automatkompagnis Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagens Omkostninger ophæves.

Siewers.

Jeg kommer til et andet Resultat end Førstvoterende og skal i den Anledning bemerke:

Som af Førstvoterende anført, blev det ved Rettens Dom af 9 Februar 1901 afgjort, at der for 5 af Aktiernes Vedkommende forelaa Misligholdelse af Kontrakten, idet Halvorsens Børn efter Paakrav ikke havde faaet dem udleverede, til Trods for, at de vare betalte, men at der for de øvrige 5 Aktiers Vedkommende endnu ikke forelaa Spørgsmaal om Misligholdelse, da Aktierne ikke skulde udleveres, før Betaling ydedes, og der for disse 5 Aktier var udstedt Vexelobligation, som endnu ikke var forfalden eller indfriet.

Idet jeg holder mig til denne Dom, finder jeg, at der fremdeles ingen Misligholdelse af Kontrakten fra Kompagniets Side har fundet Sted.

Citantskabet havde ingen Forpligtelse til at udlevere Aktierne, førend de Indstevnte betalte eller tilbød Betaling af Vexelobligationsbeløbet.

Nogen saadan Betaling eller Tilbud om Betaling har imidlertid ikke fundet Sted, ligesom de Indstevnte heller ikke nogensinde har forlangt disse Aktier udleverede.

Men da skjønner jeg ikke, at der kan foreligge nogen Misligholdelse af Kontrakten fra Citantskabets Side.

Misligholdelsen maatte jo bestaa i, at Citantskabet, trods Paakrav og Betaling eller Tilbud om kontant Betaling undlod at udlevere Aktierne.

Naar Førstvoterende har fundet, at Misligholdelse af Citantskabets Pligt til at levere Aktierne er fuldt konstateret derved, at Kompagniet, efter hvad der er anført i Citantskabets Indlæg af 30 August 1901 (Dokument 5) først efter Byretsdommen (altsaa efter Vexelobligationens Forfald) har opnaaet Adgang til at levere Aktierne, da kan jeg deri ikke være enig. Thi det kan efter min Mening ikke komme an paa, hvad Tid Kompagniet fik Adgang til at levere Aktierne, naar det kun havde baade Evne og Vilje til at levere dem ved den Tid, de pligtede at levere dem, nemlig ved den Tid, de Indstevnte mod Betaling forlangte dem udleverede; men noget saadant Forlangende har af dem aldrig været fremsat; hvorvidt det vilde have været unyttigt eller nyttet til noget, at fremsætte et saadant Forlangende ved Vexelobligationens Forfald, fik det blive de Indstevntes egen Sag at lade det komme an paa.

Jeg kan iøvrigt ikke finde, at Citantskabets Anførende i Dokument 5 om, at Kompagniet nu efter Byretsdommens Afsigelse har opnaaet Adgang til at kunne skaffe Indstevnte samtlige 10 Aktier, i og for sig indeholder nogen Erkjendelse eller noget Bevis for, at det vilde have været ganske unyttigt for Indstevnte ved Vexelobligationens Forfald at anbyde Betaling; den Omstændighed, at Kompagniet efter Byretsdommens Afsigelse har opnaaet Adgang til at skaffe Aktierne, udelukker ikke Muligheden af, at Citantskabet, hvis det havde været særlig paakrævet,

kunde have skaffet dem tidligere, og derhos maa det bemerkes, at Citantskabets anførende gjælder samtlige 10 Aktier.

Da jeg saaledes ikke kan finde, at der for de her omhandlede 5 Aktiers Vedkommende foreligger nogen Misligholdelse fra Citantskabets Side, kommer jeg til det Resultat, at Citantskabets Paastand bør tages tilfølge, dog saaledes, at Sagens Omkostninger ophæves.

Hvad de Indstevntes Sagfører, Advokat Thaulow-Auberts Procedure angaar, er jeg enig med Førstvoterende i, at den er utilbørlig, men jeg finder derhos, at man i den Anledning ikke kan undgaa at ilægge ham Mulkt.

Han har blandt Andet i sin Kritik af Byrettens forrige Dom i sit Indlæg Dokument 4 udtalt: „Dette hører til den høiere Jus, som jeg erklærer mig ude af Stand til at begribe". En Kritik af Byrettens Dom, fremsat i en saadan Form og stilet direkte til den samme Ret, som har afsagt Dommen, indeholder en ligefrem Forhaanelse af Retten, som jeg ikke tror, at man kan lade passere ustraffet, selv om der iøvrigt intet var at sige paa hans Udtalelser. Men i nærværende Tilfælde kommer dertil, at Advokatens omhandlede Kritik og Udtalelser er baseret paa et faktisk urigtigt Grundlag, idet han anfører, at det ved Byretsdommen blev afgjort, at Halvorsens Børn havde Grund til at paastaa den stedfundne Aktiehandel annuleret. Paa denne Basis finder han det merkeligt, at Byretten fandt, at Halvorsens Børn skulde faa sine betalte Penge igjen, men at de ikke skulde faa Vexelobligationen, før de havde indfriet den, og saa siger han: „Det fastsættes med andre Ord, at man har Ret til at annulere en Handel og faa det betalte Beløb tilbage, men forsaavidt Modpræstationen tillige er ydet i Form af Vexelobligation eller andet Gjældsbrev, skal man først have den Fornøielse at indfri denne og saa ved Søgsmaal bagefter faa de indbetalte Penge tilbage", og derefter følger saa den foran citerede Tirade.

Disse Udtalelser ere som sagt byggede paa det faktisk urigtige Grundlag, at det ved Byretsdommen skulde være afgjort, at Halvorsens Børn havde Grund til at paastaa den stedfundne Aktiehandel annuleret.

Ved dette Udtryk, „den stedfundne Aktiehandel", maa selvfølgelig baade efter Ordene og efter de i Forbindelse dermed efterfølgende Udtalelser af Advokaten menes den hele Aktiehandel og specielt Handelen vedkommende de her omhandlede 5 Aktier, for hvilke der var udstedt Vexelobligation, ellers bliver jo Udtalelserne aldeles meningsløse.

Men nogen saadan Afgjørelse blev ikke truffet ved Dommen, idet det kun var for de 5 første Aktiers Vedkommende, at Halvorsens Børn fandtes berettigede til at paastaa Handlen annulleret, medens det tvertimod for de 5 Aktiers Vedkommende, for hvilke Vexelobligation var udstedt, og hvor den Halvorsens Børn indrømmede Udsættelse med Aktiernes Betaling, ogsaa medførte en Udsættelse med Kompagniets Pligt til at udlevere dem, blev afgjort, at der ialfald endnu ikke forelaa nogen Misligholdelse fra Kompagniets Side; der udtales udtrykkelig, at for deres Vedkommende havde Halvorsen ved Sagens Anhængiggjørelse ikke noget Krav paa Kompagniet, som derfor forsaavidt maatte blive at frifinde for Tiden.

At der i Præmisserne staar, at de omhandlede 5 Aktier først vil kunne fordres udleverede, naar ogsaa de er betalte, kan efter min Mening, og efter hvad der iøvrigt i Dommen er anført, umulig give Anledning til nogen Misforstaaelse, om end Meningen vilde have været mere koncist udtrykt, om der istedetfor „naar ogsaa de er betalte" havde staaet „mod sammes Betaling", men nogen Misforstaaelse kunde Udtrykket som sagt visselig ikke give Anledning til, og det er overhovedet kun det ovennævnte urigtige Anførende om, hvad der med Hensyn til Aktiehandelens Annullation ved Dommen var afgjort, der har givet Advokat Thaulow-Aubert Anledning til at fremkomme med sine omhandlede Udtalelser.

Saavidt jeg forstaar, har heller ikke det brugte Udtryk „ere betalte“ forsaavidt spillet nogen Rolle; derimod synes Advokaten at svæve i den Vildfarelse, at en Vexelobligation skal fidestilles med erlagt Betaling, uagtet det specielt i nærværende Tilfælde var paa det Rene, at Aktierne ikke skulde udleveres, før Obligationen blev indfriet.

Jeg antager saaledes, at Advokat Thaulow-Aubert bør ilægges en Mulkt af 50 Kroner for utilbørlig Procedure.

I Henhold til det anførte

konkluderes:

Indstevnte P. G. Halvorsens Børn bør, mod at erholde udleveret 5 Aktier i Bergens Automatkafé samt deres Vexelobligation af 1 November 1899 i kvitteret Stand, in solidum betale til Citantselskabet Skandinavisk Automatkompagni de paasøgte 2 500 — to tusinde fem hundrede — Kroner med 6 — seks — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 1 Marts 1900, til Betaling sker.

Sagens Omkostninger ophæves.

Advokat Thaulow-Aubert bør for utilbørlig Procedure bøde til Statskassen 50 — femti — Kroner.

Det idømte at udredes inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

F. Mack.

Jeg er enig med Andenvoterende.

Jonas Stenersen.

Paternitetssag. Sagen gjort afhængig af Moderens Ed.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 26 September 1903 i Sag L.-No. 18/2 1903: Thore Gasfesen Gangsaa (Advokat K. D. Wiese) mod Anne Gurine Torjusdatter Leineland (Advokat Blichfeldt beskikket).

Med Hensyn til nærværende Sags faktiske Omstændigheder henvises til de underordnede Retters Domspræmisser.

Ved den af Sorenskriveren i Mandal den 21 Mai 1900 afsagte Dom blev saaledes kjendt for Ret:

„Dersom Indstevnte, Anne Gurine Torjesdatter Leineland, ved første eller andet Thing, hvortil lovligt Varsel kan gives Citanten, Thore Gasfesen Gangsaa, efterat nærværende Dom er hende forkyndt, — inden sit Værneting med sin Ed bekræfter, at hun har havt Samleie med Citanten i Tiden fra og med 1 til og med 15 Marts 1899, bliver han at anse som Fader til det af hende den 5 December 1899 fødte Barn Thore. Aflægger hun ikke saadan Ed, bør derimod nævnte Barn være Citanten uvedkommende. Processens Omkostninger ophæves.“

Ved Bergens Overrets Dom af 7 Oktober 1901 blev Underrettens Dom stadfæstet og Processens Omkostninger ophævede ogsaa for Overretten. Salæret til den for Anne Gurine Torjusdatter Leineland beskikkede Sagfører bestemtes udredet af Statskassen. Et af Overrettens Medlemmer dissenterede, idet han vilde have Sagens Udfald gjort afhængig af Thore Gasfesen Gangsaas Ed.

Overretsdommen er nu af Thore Gangsaa ved Stevning af 25 Januar 1902 indanket for Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har her for Retten nedlagt Paastand principalt om, at det af Indstevnte, Anna Gurine Torjusdatter Leineland, den 5 December 1899 fødte Barn Thore ansees for Appellanten uvedkommende, subsidiært om, at det tilstedes ham ved sin Ed at benægte, at han har havt legemlig Omgang med Indstevnte til saadan Tid, at han kan være Barnets Fader, hvorhos han i begge Tilfælde paastaar sig tilkjendt Sagsomkostninger for alle Retter.

Indstevnte, der ogsaa for Høiesteret har erholdt fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyrer, har nedlagt Paastand om, at Appellanten ansees som det paagjældende Barns Fader, subsidiært om Stadfæstelse af Overretsdommen; i begge Tilfælde paastaaes derhos Appellanten tilpligtet at betale Indstevnte eller det Offentlige Sagsomkostninger, som om Sagen ikke havde været beneficeret, derunder Salær til den befalede Sagfører, Høiesteretsadvokat Blichfeldt, hvilket Salær i ethvert Fald forventes udredet af Statskassen.

For Høiesteret har Indstevnte fremlagt forskjellige nye Dokumenter og den 19 November 1902 optaget et Thingsvidne i Mandals Sorenskriveri, hvorunder er ført 21 Vidner. Bl. a. har herunder Ingeborg Kristensen Høiland i det Væsentlige forklaret sig overensstemmende med sin for Overretten fremlagte Erklæring, medens Sagens Stilling ikke forøvrigt findes at være kommet i nogen nævneværdig forandret Stilling.

Høiesteret kommer til samme Resultat som Underretsdommeren og Overrettens Flertal, idet man finder, at Oplysningerne stiller sig saa, at Eden bør paalægges Indstevnte.

Overretsdommen vil saaledes med fornøden Ændring af Fristen for Edens Afslæggelse blive at stadfæste. Sagens Omkostninger ophæves ogsaa for Høiesteret. Den befalede Sagfører, der forsvarlig har udført sit Hverv, vil blive at tilkjende Salær af Statskassen.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande, dog saaledes, at Eden bliver at aflægge ved en af Underdommeren paa Indstevntes, Anne Gurine Torjusdatter Leinelands, Hjemsted berammet Politiret, hvilken Indstevnte maa begjære inden 4 — fire — Uger efter Høiesterets Doms Afsigelse. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves. Salariet til den befalede Sagfører for Høiesteret, Advokat Blichfeldt, ansættes til 150 — et hundrede og femti — Kroner, hvilket Beløb tilligemed det den befalede Sagfører ved Thingsvidnet tilkommende Salær udredes af Statskassen.

Underrettens Dom er saalydende:

Pigen Anne Gurine Torjesdatter Leineland, der er 38 Aar gammel, har tjent hos Gaardbruger Thore Gassesen Gangsaa, der er 28 Aar gammel, fra Sommermaal 1898 til Høsten (Mikkelsmesse) 1899. Den 5 December 1899 fødte hun et Barn, der i Daaben blev kaldt Thore, og som Barnets Fader opgav hun sin tidligere Husbond, der ved Amtsresolution af 5 Februar 1900 er ilagt Opfostringsbidrag til Barnet.

Thore Gassesen Gangsaa nægter at være Barnets Fader, og efter hans Begjæring blev der i Henhold til Lov af 6 Juli 1892 § 24 under 12 Marts fidst-

leden udfærdiget Berammelse til privat Politiret, ved hvilken Paternitetssagen inkamineredes den 7 April næstefter.

Efter det Oplyste — navnlig det af Jordemoderen afgivne Vidneprov — har Barnet været fuldbaaret, og der foreligger ikke Noget, der begrunder Antagelsen af noget uregelmæssigt ved Svangerskabets Forløb. Besvangrelsen maa saaledes have fundet Sted 5 Marts 1899 eller deromkring, kfr. Justitsdepartementets Rundskrivelse af 9 April 1894.

Edscitanten forklarer, at han i den Tid, Indstevnte tjente hos ham, aldrig har havt legemlig Omgang med hende, men han ved, at Indstevnte Natten mellem 5 og 6 Marts 1899 delte Seng med en Mandsperson, som da var i Besøg hos ham, og han antager, at denne Person, hvis Navn han imidlertid ikke har villet opgive, er den rette Barnefader.

Edscitanten har derfor nedlagt Paastand om, at han kjendes ikke at være Fader til det af Indstevnte den 5 December 1899 fødte Barn Thore, eller at han, om fornødiges, tilstedes Adgang til ved Ed at fralægge sig Paterniteten.

Indstevnte paa sin Side forklarer, at hun under sin Tjeneste hos Citanten har jevnlig havt legemlig Omgang med ham, som Regel endog flere Gange hver Uge. Hun nægter at have havt legemlig Omgang med nogen anden Mandsperson end Citanten, saaledes heller ikke i Marts Maaned 1899; men med denne har hun ogsaa paa denne Tid havt legemlig Omgang, og de vedbleve jevnlig at pleie Omgang med hinanden, lige til hun ved Mikkelsmesse flyttede. Da hun 6 Uger efter St. Hans mærkede, at hun var bleven frugtsommelig, fortalte hun dette til Citanten, som da bad hende reise til Kristiania, forat det kunde blive skjult, hvilket hun imidlertid nægtede at gjøre.

Derhos har hun paa Foranledning af Citanten forklaret, at Søndag den 5 Marts 1899 om Aftenen gik hun efter Opfordring af 2 Personer sammen med disse til et andet Brug i Gangsaa, hvor der skulde være Morro — Selskab af Ungdommen. I Selskabet var ogsaa Thore Gangsaa sammen med en anden Karl, hvis Navn hun ikke kjender. Da det ud paa Aftenen lod til, at Thore og den Fremmede vilde hjem til Gangsaa, gik hun i Forveien for at stelle istand. Paa Veien indhentedes hun af den fremmede Person, der sagde, at de andre — Thore og Ole Bue — vilde komme efter, og forat de kunde ligge i Stuen, ønskede han at ligge paa Loftet (2den Etage, hvor hun havde sit Natteleie), hvilket hun derfor tillod. Den Fremmede kastede hende rigtignok overende i Sengen, men han gjorde hende intet. Hun gik over i en anden Seng, og de laa ikke sammen om Natten.

Indstevnte har paastaaet, at Citanten bliver at anse som Barnefader, eller at hun, om fornødiges, tilstedes med sin Ed at godtgjøre Rigtigheden af sin Paastand.

Da der ikke foreligger Oplysninger, tilstrækkelige til enten at godtage eller forkaste Edscitantens Benægtelse af at have havt legemlig Omgang med Indstevnte til den antagelige Besvangringstid, maa Sagens Udfald i Henhold til Lov af 6 Juli 1892 § 25 blive at gjøre afhængig af Ed.

Saadan skal ifølge denne Lovparagraf i sin Almindelighed paalægges den angivelige Fader, men kan dog under særlige Omstændigheder i Stedet paalægges Moderen. En saadan særegen Omstændighed finder Retten det at være, at Citanten ogsaa tidligere — nemlig under 5 Oktober 1892 — har her ved Retten anlagt en Paternitetssag, i hvilken der den 15 September 1894 blev afsagt Dom, ved hvilken Citanten nægtedes at aflægge den tilstevnte Ed.

Overrettens Dom er saalydende:

Ved Appelstevning af 6 Juli 1900 har Thore Gassesen Gangsaa her til Retten paaanket en af Sorenskriveren i Mandal under 21 Mai 1900 afsagt Dom, hvorved blev kjendt for Ret, at dersom Indstevnte Anne Gurine Leineland ved

første eller andet Thing, hvortil lovligt Varsel kunde gives Appellanten, efterat nævnte Dom var hende forkyndt, inden sit Værnething ved sin Ed bekræftede, at hun havde havt Samleie med Appellanten i Tiden fra 1 til og med 15 Marts 1899, blev han at anse som Fader til det af hende den 5 December 1899 fødte Barn Thore. Appellanten har paastaaet denne Dom underkjendt, saaledes at det af Indstevnte under 5 December 1899 fødte Barn Thore bliver Appellanten uvedkommende eller i Tilfælde, at Sagen bliver at afgjøre ved Ed, at Appellanten tilstedes at aflægge Ed paa sin Benægtelse af at have havt legemlig Omgang med Indstevnte til saadan Tid, at han kan være Barnefaderen, samt at der tilkjendes Appellanten fuldt tilstrækkelige Sagsomkostninger.

Indstevnte, der under 5 September 1900 har faaet Bevilling til fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyrer, har derimod nedlagt Paastand om, at Underretsdommen stadfæstes og at Appellanten tilpligtes at betale Indstevnte eller det Offentlige skadesløse Sagsomkostninger, som om Sagen ikke havde været beneficeret.

Efterat Sagen fra begge Sider var fremmet ved 2de Indlæg blev der i Retsmøde den 18 Februar sidstleden af Appellanten fremlagt et nyt Indlæg, hvorefter Indstevnte principalt begjærede til Imødegaaelse 8 Ugers Udsættelse og subsidiært benægtede Rigtigheden af Modpartens sidste Indlæg under Protest mod alt nyt. Retten finder ikke, at der er tilstrækkelig Grund til at indrømme Udsættelse og vil der saaledes blive afsagt Dom i Sagen.

Angaaende Sagens faktiske Omstændigheder henvises i alt væsentligt til Underretsdommens Præmisser. Indstevnte, der har tjent hos Appellanten fra Sommermaal 1898 til Mikkelsmes 1899, har paastaaet, at hun under sin Tjeneste hos Citanten jevnlig har havt legemlig Omgang med ham, som Regel endog flere Gange hver Uge. Appellanten har derimod paastaaet, at han i den Tid Indstevnte tjente hos ham, aldrig har havt legemlig Omgang med hende.

4 Vidne, Appellantens Søstersøn, har provet, at han ikke har seet, at hans Onkel og Indstevnte har havt Samleie. Det kan nok hænde, at Appellanten har sagt noget, som skulde antyde det Modsatte, til Indstevnte, men det har kun været Skøi. Vidnet har været saa stadig hjemme, at han mener, at han vilde have lagt Mærke til det.

4 Kontravidne har forklaret, at han en Morgen Sommeren 1898 tilfældigvis kom til Appellantens Hus i et Ærinde og gik ind i Kammeret, hvor han fandt Indstevnte liggende i Sengen og Appellanten staaende i Underbuxer paa Gulvet. De sagde, at hun var bleven syg, da hun stellede Kaffen og havde maattet lægge sig.

Endelig har Ingeborg Kristensen Høiland, der har tjent hos Appellanten, i en her for Retten fremlagt ubeediget Erklæring udtalt, at hun jevnlig om Morgenen saa, at den Dobbeltseng, hvori Appellanten laa, var udtrukken, og at der havde ligget to i den, og at den anden k u n d e ikke være andre end Gurine.

Appellanten har paastaaet, at en ikke navngiven Mandsperson Natten mellem 5 og 6 Marts 1899 har delt Seng med Indstevnte, og mener, at denne Person er Barnefaderen; 3 Vidne, Appellantens Søstersøn, har ogsaa provet, at han om Morgenen den 6 Marts 1899 saa, at Indstevnte og omhandlede Person laa i Seng sammen. Indstevnte har derimod benægtet at have havt Samleie med omhandlede Person, med hvem hun ikke delte Seng om Natten. Han kastede hende rigtignok overende i Sengen, men gjorde hende intet, hvorefter han gik over i en anden Seng.

Retten er med Underdommeren enig i, at der ikke foreligger tilstrækkelige Oplysninger til enten at godtage eller forkaste Appellantens Benægtelse af at have havt legemlig Omgang med Indstevnte til den antagelige Besvangrelsestid og at Sagens Udfald derfor maa blive at gjøre afhængig af Ed. Denne Ed antages at

burde paalægges Indstevnte, idet Retten finder at burde tage Hensyn til, at Appellanten ogsaa tidligere har havt en Paternitetssag med en af sine Tjenestepiger. Ved den af Bergens Overret i denne Sag under 11 November 1895 afsagte Dom blev Sagen gjort afhængig af Appellantens Ed, hvilken Ed imidlertid ikke er bleven aflagt. De af Appellanten for Undladelsen af at aflægge Eden anførte Grunde, nemlig at Appellanten blev bedt om at undlade at rippe Sagen op paany og lovet, at der aldrig skulde blive reist noget Krav paa Opfostringsbidrag, formenes ikke at være fyldestgjørende.

Underrettens Dom vil saaledes blive at stadfæste, idet Sagens Omkostninger ophæves ogsaa for Overretten. Salæret for den for Indstevnte beskikkede Sagfører, Overretssagfører Spilling, der forsvarlig har udført Sagen, antages at burde ansættes til 80 — otteti — Kroner, der udredes af Statskassen, idet bemærkes, at Sagen har været behandlet i 6 Sessioner, at Sagføreren har anført at have skrevet Andragende om Beneficium og at han har havt mange Konferancer væsentlig med Hensyn til Fremskaffelsen af Erklæringer; han har forfattet to Indlæg i Sagen.

Extraordinær Assessor Wildhagen tilførte:

Jeg stemmer for, at Appellanten gives Adgang til at aflægge Eden. Ingeborg Høilands Erklæringer kan jeg ikke lægge synderlig Vægt paa, henseet til, at de er udenretslige og ubeedigede, og til Appellantens Bemærkninger ved samme. Heller ikke bliver der meget igjen af det Indicium, som den ældre Paternitetssag skulde indeholde, saalænge det ikke er oplyst, at Appellantens Forklaring desangaaende er urigtig i det Punkt, at han ved at undlade at aflægge Eden dog ikke kom i den Nødvendighed at maatte betale Bidraget. Henseet til Oplysninger iøvrigt synes der ikke at være Grund til at fravige den almindelige Regel om, at Eden paalægges den udlagte Barnefader. Konceptionstiden, hvortil Eden knyttes, synes at kunne sættes til Tidsrummet fra Midten af Februar til 20de Marts 1899.

Saafremt Eden aflægges findes Processens Omkostninger for begge Retter at burde ophæves; i modsat Fald vil Appellanten have at tilsvare Statskassen samme med Kr. 2,00 (for en Udsættelse) samt det Beløb, hvortil Salæret til den befalede Sagfører, Overretssagfører Spilling, der forsvarlig har udført sit Hverv, maatte blive bestemt. Salæret ansættes til 80 Kroner.

En amerikansk Bank sendte til en Dame i Kristiania i Posten en Check, stor ca. 6 500 Kroner, trukket paa en herværende Bankier. Da Checken, som var ventet, ikke ankom til Adressaten, underrettede denne den amerikanske Bank, hvorefter Duplikat sendtes. Ved dettes Præsentation hos den herværende Bankier viste det sig, at den oprindelige Check allerede var indfriet. Den var blevet stjaalet af en 16 Aars Gut. Denne havde saa falskelig paategnet vedkommende Dames Navn som Blankoendossent og havde personlig præsenteret Checken hos Bankieren. Her havde han faaet Betaling mod at tegne sit eget Navn under Blankoendossementet.

Bankieren sagsøgtes saa af den nævnte Dame til at betale Beløbet en Gang til. Han dømtes i Byretten, men frifandtes i Høiesteret under Dissens. Flertallet fandt, at Vexellovens § 39 (jfr. Checkloven 3 August 1897 § 3) er anvendelig, uanseet om Præsentanten maa antages at optræde som Fuldmægtig eller som Eier af Dokumentet, samt at kun grov Uagtsomhed fra Betalerens Side kan medføre, at han maa betale en Gang til. Saadan antages efter Omstændighederne ikke i det foreliggende Tilfælde at være udvist.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 26 September 1903 i Sagen L.-Nr. 19 for 2 Session s. A.: N. A. Andresen & Co. (Adv. Mortensen) mod Wilhelmine Seippel (Adv. Røstad).

Ved Stevning af 15 Marts 1902 har N. A. Andresen & Co. paaanket til Høiesteret en af Kristiania Byret den 15 Februar s. A.

afsagt Dom, saalydende: „De Indstevnte, N. A. Andresen & Co., bør mod Udleverelse af det under Sagen som Dokument 6 fremlagte Check-Duplikat, forsynet med behørig Kvittering, udbetale til Citantinden, Wilhelmine Seippel, 6453 — sex tusind fire hundrede tre og femti — Kroner 45 — fem og firti — Øre med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente deraf fra den 16 Marts 1901 til Betaling sker. Processens Omkostninger ophæves.

At efterkommes o. s. v."

Sagen er behandlet skriftlig.

Appellanten paastaar sig frifundet for Wilhelmine Seippels Tiltale og sig tilkjendt Sagens Omkostninger for begge Retter.

Indstevnte har paastaaet Byrettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Sagsomkostninger hos Appellanten.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Byretsdommens Præmisser. For Høiesteret er derhos fremlagt Erklæringer fra 3 Banker i Kristiania, nemlig Christiania Bank og Kreditkasse, Den norske Creditbank og Centralbanken for Norge, gaaende i det Væsentlige ud paa, at det ikke er usædvanligt eller paafaldende, at Anvisninger og Checks i disse Banker præsenteres til Betaling af ganske unge Mennesker, men at det tvertimod vel maa siges, at de fleste Papirer af denne Art netop indfordres af de forskjellige Firmaers unge Mennesker som Bud, at Bankernes Vedkommende ikke anse det i og for sig mistænkeligt, at en blanco-endosseret eller kvitteret Check præsenteres af en 16—17 Aars Gut som Indehaver, og at man derfor ikke vilde anse sig forpligtet til at undersøge en saadan ung Persons Beføielse til at modtage Beløbet, samt at det vilde være ugjørligt i en større Bankforretning i hvert enkelt Tilfælde at foretage saadan Undersøgelse.

Høiesteret kommer til et andet Resultat end Byretten. Efter Checkloven af 3 August 1897 § 3 gjælder om Betaling af Checks det samme som ifølge Vexelloven af 7 Mai 1880. Det er saaledes Vexellovens § 39, som i nærværende Tilfælde kommer til Anvendelse. Efter denne er Vexlens „Ihændehaver berettiget til at kræve og oppebære Betaling for Vexlen, saafremt han ved Indholdet af dens Text eller ved en behørig sammenhængende og til ham fortsat Række af fuldstændige eller Blanco-Endossementer viser sig at være Vexlens Eier." Og i Forbindelse hermed bestemmes det videre, at „den, som da indfrier Vexlen, er ikke pligtig at prøve Endossementernes Ægthed." Hvad det her kommer an paa, er efter dette, ikke om Vexlens Ihændehaver ogsaa virkelig er dens Eier, men alene om han efter Vexlens Text eller efter den paaførte Række af Endossementer viser sig at være dens Eier. Vexelens Ihændehaver er med andre Ord for at kunne kræve og oppebære Betaling ikke pligtig til at skaffe andet Bevis herfor end det, der fremgaar af Textens eller den paaførte Endossementsrækkes eget Udvisende. Og den, der skal betale Vexlen, er følgelig heller ikke i Almindelighed forpligtet eller berettiget til at kræve andet eller yderligere Bevis derfor. Om Ihændehaveren i Forholdet mellem ham og Tredjemand selv skal hæve Beløbet som sin Eiendom eller alene skal oppebære det for Tredjemand som dennes Bud eller Fuldmægtig, er aabenbart et dem imellem internt Spørgsmaal, som ikke vedkommer den, der skal betale Vexlen. Og denne er ikke forpligtet til at prøve Endossementernes Ægthed. Om et Endossement senere viser sig at have været falsk, er han derfor i Almindelighed, naar han har betalt Vexlen til Ihændehaveren, fri for videre Ansvar

(jfr. hermed Undtagelsesbestemmelsen i Vexellovens § 40). Kun hvis han har været i ond Tro (hvorom her ikke er Tale) eller har vist grov Uagtsomhed, har han fremdeles Ansvar.

I nærværende Tilfælde var Christian Seippel efter det paaførte Blanko-Endossements Udvisende Vexlens Eier. Haandskriften i det paa Checkens Bagside paaførte Navn „Wilhelmine Seippel" (Blanko-Endossementet) var ikke saadant, at det i og for sig egnede sig til at vække Mistanke. Der skjønnes heller ikke, naar man sammenligner Haandskriften i dette Navn med Haandskriften i det paa Andresens Kontor af Christian Seippel paaførte Navn med Adresse: „Christian Seippel Rusløkveien 61 II Christiania", at være saa stor Lighed tilstede, at nogen Mistanke derved skulde kunne vækkes. Heller ikke iøvrigt findes der at være oplyst noget, som skulde kunne betegnes som „grov Uagtsomhed" fra Andresens Side. Særlig fremhæver man, at da Andresen, saaledes som man under Henvisning til Foranstaaende forstaar Bestemmelserne i Vexellovens § 39, overhovedet ikke havde nogen Pligt til at undersøge, om Christian Seippel i Virkeligheden selv eiede Vexlen, eller om han — i Tilfælde — alene var Wilhelmine Seippels Bud eller Fuldmægtig, kan det heller ikke betegnes som nogen Uagtsomhed, end sige grov Uagtsomhed, at man hos Andresen ikke har fæstet sig derved, og følgelig heller ikke anstillet nogen Undersøgelse derom. Heller ikke findes der angaaende Christian Seippels Udseende eller Fremtræden overhovedet at foreligge nogen Oplysning af saadan Beskaffenhed, at der med Føie kan rettes nogen Bebreidelse mod Andresen derhen, at han deraf burde have fattet Mistanke om, at der her forelaa en Mislighed. Der er specielt ingen Grund til at antage, at Christian Seippels Udseende tydede paa en yngre Alder end den, han havde, da Beløbet hævedes, nemlig noget over 16 Aar. Den Omstændighed i og for sig, at en Gut i den Alder fremstiller sig med en Check, selv af saavidt stort Beløb som heromhandlede Check var, er efter den Forstaaelse, man som anført har af Vexellovens § 39 i dette Punkt, ikke egnet til at vække særlig Opmærksomhed.

Efter hvad der er oplyst, benyttes ogsaa i stor Udstrækning i Bankerne i Kristiania ganske unge Mennesker til at hæve Anvisninger og Checks. Og i nærværende Tilfælde maatte den Omstændighed, at Ihændehaveren har det samme Familienavn som den, til hvis Ordre Checken var udfærdiget, derhos yderligere bestyrke den Opfatning, at her var alt i Orden.

Appellantens Paastand findes derfor at maatte gives Medhold, idet dog Processens Omkostninger for begge Retter efter Omstændighederne vilde være at ophæve.

Tre af de Voterende kommer til det samme Resultat som Byretten og finder i det Væsentlige at kunne tiltræde dens Begrundelse. De anføre derhos Følgende: Man finder ikke, at der kan trækkes nogen Slutning for det foreliggende Tilfælde fra den Maade, hvorpaa der i Almindelighed maatte forholdes i vore Bankinstituter med Hensyn til Anvisninger og Checks, som præsenteres til Betaling af Handelsmænd eller Forretningsmænd overhovedet. Det her foreliggende Papir var ikke noget Omsætningspapir, som en Forretningsmand havde sendt til Banken ved en af sine Betjente. Det repræsenterede en Kapital, som en Dame — Frøken Wilhelmine Seippel — var tilsendt fra Amerika. Med dette Papir indfandt den unge Gut Christian Seippel sig hos Appellanten og begjærede Beløbet udbetalt. Paa Papirets Bagside var tegnet Navnet „Wilhelmine Seippel". Ligeoverfor dette Papir og

Guttens Begjæring om at faa Pengene udbetalt har Appellanten forholdt sig, som om Navnet „Wilhelmine Seippel" var et Endossement til Eiendom til Christian Seippel. Ellers kunde man ikke have forlangt, at han skulde tegne sit Navn paa Papiret under Wilhelmine Seippels Navn — vel at mærke — ikke som Underskrift under en Kvittering paa hendes Vegne, men som et Blanko-Endossement. Det maatte imidlertid ved den mindste Eftertanke fremstille sig som ganske klart, at Navnet „Wilhelmine Seippel" ikke kunde være Papiret paaført med den Tanke eller Mening, at det skulde være Endossement til Eiendom for Christian Seippel. Papiret viste ligefrem, at det var Frøken Seippel, som skulde have det paalydende Beløb, og Ingen kunde falde paa noget saadant som, at Frøken Seippel skulde have foræret Christian Seippel Kapitalen, eller at han havde kjøbt Papiret af hende. Man maatte som sagt, hvis man havde brugt den mindste Eftertanke, have fundet det ganske klart, at Navnet paa Papirets Bagside, om det var ægte, ikke kunde have anden Mening end at tjene som Fuldmagt for Christian Seippel til at modtage Pengene. Men naar der saaledes ikke kunde være Spørgsmaal om at betragte Christian Seippel anderledes end som en Fuldmægtig eller som et Bud, og naar, som Tilfældet var, Gutten var ganske ubekjendt, og Appellanten heller ikke havde noget Kjendskab til, hvorledes Frøken Seippel skrev sit Navn, saa synes al rimelig Forsigtighed at maatte tilsige, at man ikke maatte undlade at skaffe sig Vished for, at alt var i Orden. Det er det egentlige Endossement — til Eiendom —, som Bestemmelsen i Vexellovens § 39 og Checklovens § 3 har for Øie, og en udvidende Fortolkning af denne Bestemmelse maa ansees yderst betænkelig. I et Tilfælde som det nærværende, hvor der fornuftigvis ikke kunde være Spørgsmaal om andet end Fuldmagt, maa det som ellers gjælde, at naar Fuldmagten viser sig at være falsk, er den, som har betalt uden enhver rimelig Undersøgelse, ikke fri for Ansvar. At det skulde have nogen Vanskelighed for vedkommende Bankinstitut i et Tilfælde som det foreliggende at foretage det Fornødne for at forvisse sig om, at den, der præsenterede Papiret, virkelig var bemyndiget til at hæve Beløbet, kan selvfølgelig ikke antages. Det kunde i et Tilfælde som dette ikke haste med Udbetalingen.

Den af Appellanten viste Uforsigtighed er saa meget større, som det her gjaldt et forholdsvis betydeligt Beløb. Her var Beløbet mellem 6 000 og 7 000 Kroner. Dette kan være en hel Velfærdssag for en Person, der ellers Intet eier. Men det er klart, at dersom man i et Tilfælde som dette uden Ansvar kunde undlade at gjøre noget som helst for at betrygge sig, maatte man statuere det samme for det Tilfælde, at den Sum, det gjaldt, ikke var 6 000 Kroner, men 60 000 eller 600 000 Kroner. Det sees altsaa, til hvilke Konsekventser Tilfølgetagelse af Appellantskabets Paastand vilde lede.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

N. A. Andresen & Co. bør for Wilhelmine Seippels Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom er saalydende:

I Juli 1898 sendte „The Massachusetts Nationalbank" i Boston Professor N. Seippel, herstedes, en Anvisning, stor Kr. 6 453,45, udstedt til Frøken Wilhelmina

Seippels Ordre. Brevet kom ikke Professor Seippel i Hænde. Da han antagelig har været vidende om, at det var affendt, henvendte han sig i den Anledning til ovennævnte Bank. Denne svarede, at Anvisningen var sendt, men sendte dog samtidig et Duplikat af samme. Ved Præsentationen af dette Duplikat hos Trassaten, Bankierfirmaet N. A. Andresen & Co., viste det sig, at Originalanvisningen allerede havde været præsenteret.

En ung Gut ved Navn Christian Seippel, en Broderson af Professoren, havde præsenteret Anvisningen, forsynet med Wilhelmine Seippels Blankoendossement, og mod hans Kvittering paa Anvisningen havde N. A. Andresen & Co. udbetalt dens Paalydende til ham.

Ved de i Sagens Anledning anstillede retslige Undersøgelser blev det bragt paa det Rene, at Christian Seippel havde stjaalet Originalanvisningen og falskelig havde paaført Navnet Wilhelmine Seippel paa dens Bagside. Hvordan han havde faaet Anledning til at begaa Tyveriet, derom foreligger ingen bestemte Oplysninger, men det er antydet, at Brevet med Anvisningen af Postvæsenet urettelig er bragt til hans Faders Hjem, istedetfor til Professor Seippel.

Det er i ethvert Fald uimodsagt anført, at Anvisningen ikke har været Professor Seippel eller hans Søster, Frøken Wilhelmine Seippel ihænde før den blev stjaalet.

Da N. A. Andresen & Co. har vægret sig for at honorere Duplikatet, har Frøken Wilhelmine Seippel efter forgjæves prøvet Forligsmægling ved Stevning af 22 Marts 1901 sagsøgt nævnte N. A. Andresen & Co. og har paastaaet dem tilpligtet at betale hende Anvisningens Paalydende Kr. 6 453,45 med Renter og Omkostninger.

Indstevnte har paastaaet sig frifundet og tilkjendt Forsvarsomkostninger.

Indstevnte har gjort gjældende, at de var saavel berettiget som forpligtet til at betale til Præsentanten, Christian Seippel. De har forsaavidt henvist til Checkloven af 3 August 1897 § 3 (jfr. Vexellovens § 39), hvorefter Ihændehaveren af en Check er berettiget til at kræve og oppebære Betaling for den, saafremt han ved Indholdet af dens Tekst eller en behørig sammenhængende og til ham fortsat Række af fuldstændige eller Blanko-Endossementer har vist sig at være dens Eier, idet derhos udtrykkelig bestemmes, at den, som da indfrier Checken, ikke er pligtig til at prøve Endossementets Ægthed.

Checken qu var udstedt til Wilhelmine Seippels Ordre og da den var paaført Blanko-Endossement af Wilhelmine Seippel, var Præsentanten efter de Indstevntes anførte dermed legitimeret til at oppebære Betaling, uden at det for dem var nødvendigt nærmere at granske hans Adkomst eller til at prøve Blanko-Endossementets Ægthed.

Retten skal bemerke, at Præsentanten, Christian Seippel, vistnok, som af Indstevnte hævdet, var formelt legitimeret som Vexeleier, men Retten maa overensstemmende med hvad derom almindelig har været lært i Theorien (cfr. Aubert Obl. sp. D. I Side 437), antage, at denne formelle Legitimation kun giver Trassaten Ret til med befriende Virkning at betale til Præsentanten, naar dennes ydre Adkomst eller hans Personlighed ikke frembyder noget mistænkeligt. Hvis Trassaten betaler, uagtet visse Omstændigheder maatte vække hans Mistanke, har han begaaet en Uagtsomhed, der vil medføre Ansvar, om det senere skulde vise sig, at Checken uden Eierens Skyld er kommet paa urette Hænder.

Hvad nu det foreliggende Tilfælde angaar, paastaar de Indstevne, at der ingen Uforsigtighed er udvist fra deres Side, og at intet forelaa, der kunde vække Mistanke.

Retten kan ikke være enig heri.

Præsentanten, Christian Seippel, var en ung Gut, der endnu ikke havde naaet Myndighedsalderen. Det er oplyst, at han er født 4 Mai 1882. Hun var

ved Præsentationen altsaa noget over 16 Aar gammel. At det ikke var qua Eier denne unge Gut præsenterede en Check paa over 6 000 Kroner burde have staaet klart for de Indstevnte, og selv om han havde paastaaet det, burde Tilfældet have forekommet saavidt mistænkeligt, at man ikke uden nøiere Undersøgelser havde taget en saadan Paastand fra hans Side for god.

De Indstevnte burde have forstaaet, at hvis Præsentanten var legitim Ihændehaver af Checken kunde det alene være qua Fuldmægtig eller Bud for den virkelige Eier.

Men havde de, eller burde de have havt dette paa det Rene, saa havde det ogsaa været deres Pligt at kræve Legitimation for hans Fuldmagt til paa Vegne af den rette Eier at hæve Pengene og kvittere for dem.

Vexellovens § 39 angaar kun den Legitimation, der skal kræves af Vexeleieren, og den nævner intet om de Legitimationer, der skal forlanges af den, der optræder paa Vegne af Eieren og for ham kræver Vexlen betalt.

Ved Spørgsmaalet om, hvorvidt en saadan Person er berettiget til at oppebære Betaling, maa det derfor blive de almindelige civile Regler der kommer til Anvendelse (cfr. Aubert Obl. sp. D. I Side 437—438).

Indstevnte skulde efter Rettens Formening have forlangt opgivet, for hvem Præsentanten krævede Checken betalt. Den opgivne Mandants Ret til Vexlen skulde derpaa have været prøvet overensstemmende med Reglerne i Vexellovens § 39. Forsaavidt alt forsaavidt fandtes i Orden, havde det saa været deres Pligt, før de udbetalte noget til Budet, at forlange den opgivne Vexeleiers Fuldmagt for Budet til paa hans Vegne at oppebære Betalingen, og i saa Henseende kunde ikke den nøgne Ihændehavelse af Checken ansees tilstrækkelig efter almindelig Civilret, saa længe det ikke var legitimeret, at den paa gyldig Maade var overleveret ham af den opgivne Eier.

De Indstevnte har, saavidt sees, ikke forlangt opgivet af Præsentanten, Christian Seippel, med hvilken Ret han paa Vegne af Eieren krævede Checken betalt. De har derved visselig gjort sig skyldig i en Uforsigtighed, og de har som Følge af denne Uforsigtighed kommet til at betale til uretmæssig Indehaver.

Da der paa den anden Side ikke er paavist nogen tilsvarende Uforsigtighed fra Citantindens eller hendes Broders, Professor Seippels, Side, kan den skeede Udbetaling ikke virke befriende for de Indstevnte, hvorfor Citantinden uden Hensyn til samme maa kunne kræve fornyet Betaling til sig som ret Eier.

Det er fra de Indstevntes Side paastaaet, at det er almindelig Skik i Bankerne, at Penge paa Anvisninger og Vexler udbetales Bud af alle Aldre. Citantinden havde benægtet Rigtigheden heraf. Om det forholder sig som af de Indstevnte paastaaet, hvilket Retten ikke skal indlade sig nærmere paa, maa det dog være uden Betydning for nærværende Sag. Sker det, saa handler den Bank paa eget Eventyr, der udbetaler til en ung Gut, som enhver maatte forstaa alene var Bud for en anden, og som ingen Fuldmagt har og ikke af Banken er kjendt som ansat hos vedkommende Forretningsforbindelse, for hvem han angivelig optræder. I Henhold til det Anførte vil Citantindens Paastand blive at tage til Følge, dog saaledes, at Sagens Omkostninger antages at burde ophæves.

Uagtet intet derom er nævnt fra nogen af Siderne, antager Retten det rigtigst, at Dom gives lydende paa Indbetaling mod Udlevering af det under Sagen fremlagte Duplikat af Originalchecken, forsynet med behørig Kvittering.

En af en gift Mand i eget Navn tegnet Livsforsikring tilhører i Tilfælde hans Konkursbo, hvis den ikke ved gyldig Transport er overdragen til nogen Anden. At Manden har tegnet Forsikringen med Efterladtes — Hustrus, Børns eller Andres — Interesse for Øie, forandrer ikke Forholdet. Er Policen ikke allerede ved Udfærdigelsen efter den Forsikredes Begjæring noteret paa Vedkommendes Navn, kan Policens Overgang til den i hvis Interesse den maatte være tegnet, først regnes fra det Øieblik, da gyldig Transport har funbet Sted. Overdragelsens Gjenstand er Policen selv ɔ: selve den eventuelle Fordring ved indtrædende Død, ikke de erlagte Præmier.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 26 September 1903 i Sag L.-Nr. 20/2 for 1903: Enke Grethe Ommundsen (Advokat Feragen beskikket) mod Oliver Ommundsens Konkursbo (udeblevet).

Hvad nærværende Sag angaar, vil erfares af Præmisserne til de i samme af den edsvorne Fuldmægtig hos Sorenskriveren i Karmsund den 27 Oktober 1900 og af Bergens Overret 11 November 1901 affagte Domme.

Ved Underrettens af Overretten stadfæstede Dom er Oliver Ommundsens Konkursbo kjendt berettiget til at hæve det af Grethe Ommundsen i Torvestad og Skaare Sparebank den 2 September 1899 indsatte Beløb Kr. 8 000,00 med Renter.

Sagens Omkostninger er ved begge Retter ophævede.

Overrettens Dom er af Grethe Ommundsen indbragt til Prøvelse ved Høiesteret, hvor hun ved Advokat Feragen som befalet Sagfører har paastaaet sig frifunden for Konkursboets Tiltale med Tilkjendelse af Sagsomkostninger for alle Retter. Derhos paastaaes Salær til den befalede Sagfører.

Konkursboet har ikke afgivet Møde ved Høiesteret.

Varsel og Dokumentation er i Orden.

Høiesteret kommer i Sagen til samme Resultat som de foregaaende Retter. At Oliver Ommundsen tegnede Forsikringen med Hustruens Interesse for Øie, er der vistnok ingen Grund til at betvivle. Men dette forandrer ikke Sagens Stilling. Det er det regelmæssige Tilfælde, at Livsforsikring tegnes til Sikrelse af de Efterladte, enten nu dette er Hustru, Børn eller andre. Men det er lige fuldt klart, at hvor Policen ikke allerede ved Udfærdigelsen efter den Forsikredes Begjæring er noteret paa Vedkommendes Navn, kan Policens Overgang til den, i hvis Interesse den maatte være tegnet, først regnes fra det Øieblik, da Transporten har fundet Sted.

Den Omstændighed, at de til Appellanten, af hendes kort efter afdøde Mand, transporterede Livspolicer paa Transportens Tid endnu ikke havde opnaaet Gjenkjøbsværdi, og at der ved denne Tid heller ikke i Tilfælde vilde for samme kunne have været krævet udfærdiget reducerede Policer, findes ikke at kunne lede til et forandret Resultat.

Overdragelsens Gjenstand er en betinget Fordring — en Fordring, hvis Forfald beror paa Indtrædelsen af en Betingelse, om hvilken det alene er usikkert n a a r, men sikkert a t den vil indtræde. Det er derfor klart, at den i ethvert Fald har sin Værdi uden Hensyn til Forsikringens mathematiske Værdi i Overdragelsesøieblikket og uden Hensyn til, om den ifølge Forsikringsvilkaarene i dette Øieblik kan kræves gjenkjøbt af Selskabet eller i Tifælde af Præmiebetalingens Ophør, ombyttet med en reduceret Police. Overdragelsens Gjenstand er derfor Policen selv, ɔ: selve den eventuelle Fordring ved indtrædende Død, ikke de erlagte Præmier. Transporthaveren har følgelig overfor

Boet intet Krav paa at faa beholde Policen mod at godtgjøre Boet Gjenkjøbsværdien eller de erlagte Præmier.

At Oliver Ommundsen var insolvent allerede paa det Tidspunkt, den 22 Februar 1899, da Transporten fandt Sted, findes ikke tvivlsomt.

Overrettens Dom vil følgelig blive at stadfæste.

Efter dette Udfald bliver der ikke Spørgsmaal om Omkostninger ved Høiesteret.

Den befalede Sagfører har forsvarlig udført sit Hverv.

I Henhold til det Anførte afsiges saaban

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande.

Salariet til den befalede Sagfører ved Høiesteret, Advokat Feragen, ansættes til 200 — to hundrede — Kroner, der udredes af Statskassen.

Overrettens Dom er saalydende:

Ved Stevning af 13 November 1900 har Grethe Ommundsen hertil paaanket en af Sorenskriveren i Karmsund den 27 Oktober s. A. afsagt Dom, ved hvilken saaledes blev kjendt for Ret: Citantskabet Oliver Ommundsens Konkursbo ansees berettiget til at hæve det af Indstevnte Grethe Ommundsen i Torvestad og Skaare Sparebank den 2 September 1899 indsatte Beløb Kr. 8 000,00 med Renter. Sagens Omkostninger ophæves.

Appellantinden har paastaaet denne Dom underkjendt og sig hos Indstevnte. Oliver Ommundsens Konkursbo, tilkjendt Omkostninger for begge Retter.

Indstevnte har ikke givet noget Tilsvar i Sagen, idet bemærkes, at efterat Indstevnte ved Sagens Deduktion den 7 Januar 1901 havde erholdt 8 Ugers Udsættelse til Imødegaaelse og den 4 Marts 14 Dages Udsættelse, da Indstevntes Sagfører paa Grund af Fraværelse som Fiskedommer havde været hindret fra at udarbeide Indlæg og Uddrag af Boets Bøger, erholdt han den 18 Marts 1901 yderligere 8 Dages Udsættelse paa Grund af Sygdom. Ingen mødte for Boet ved Udsættelsestiden, men der fremlagdes et til Administrator i Overretten oversendt Telegram til Sagfører Toresen fra Indstevntes Sagfører Hærem, hvori anførtes, at Indlæg var expederet igaar og at uafbrudte Fiskedommerforretninger havde hindret tidligere Expedition. I Sagfører Toresens Oversendelsespaategning paa Telegrammet indeholdes ingen Begjæring om Udsættelse, medens der alene staar: „Bedes overført." Appellantindens Sagfører paastod imidlertid Sagen optaget, hvilket skede. Sagen kan saaledes ikke yderligere udsættes, men bliver at paadømme i den Skikkelse, den havde for Underretten.

Spørgsmaalet er, hvorvidt Beløbet af to Livsforsikringspolicer i „Standard", store tilsammen 8 000 Kroner, der var transporterede til Konkursskyldnerens Hustru Appellantinden, blive at inddrage i Konkursboet, idet nævnte Konkursbo havde anlagt Sag mod Appellantinden med saadan Paastand for Underretten, at hun tilpligtes at betale Kr. 8 000,00 med Bankrente fra 2 September 1899 eller alternativt hermed, at Konkursboet kjendes berettiget til at hæve det af Appellantinden i Torvestad og Skaare Sparebank indsatte Beløb Kr. 8 000,00 med Renter, medens Appellantinden paastod sig frifunden for dette Søgsmaal, hvorpaa ogsaa hendes Paastand for Overretten i Realiteten antages ment at gaa ud, om der end kun er nedlagt Paastand om Underkjendelse af Underretsdommen.

Nævnte Policer er oprindelig tegnede den 20 December 1896 (se Inspektørens Skrivelse af 9 Oktober 1899 Akt p. 5 b) og er under 22 Februar 1899 af Oliver Ommundsen overdragne Appellantinden i 2 Vitterlighedsvidners Overvær

ved saadan Paategning: „Nærværende Police skjænkes herved min Hustru Grethe Elisabeth Rasmusdatter Meland som Særeie med den Betingelse, at Policen skal overgaa til vores fælles Børns Eie, saafremt min Hustru skulde dø før mig."

Den 6 Juni s. A. overgik Boet efter Oliver Ommundsen, der i Slutningen af Mai Maaned var død, til Konkursbehandling.

Indstevnte har for det første paastaaet, at Transporten er ugyldig som ikke stemmende med Lov 29 Juni 1888.

Retten er imidlertid med Underdommeren enig i, at Lov om Formuesforholdet mellem Ægtefæller af 29 Juni 1888 § 24 maa være anvendelig paa Livspolicer, der er transporterede til Hustruen, saa at her ikke udfordres Ægtepagt, da en transporteret Livspolice er sikret Transporthaveren.

Retten antager ogsaa, at samme Lovs § 22 a maa gjælde en saaledes transporteret Livspolice, da Transporten maa antegnes hos Assuranceselskabet i dettes Bøger (kfr. de paa den fremlagte Afskrift af en af Policerne anførte Betingelser, deres § 12), og fra dette Øieblik af maa Policen siges at lyde paa Hustruens Navn, hvilket er Lovstedets Fordring. Efter Høiesteretsdom i Retstidende 1890 Side 801 ff. synes det ogsaa antaget, at en Transport maa tages jevngod med en Udstedelse af Policen fra Begyndelsen af paa Hustruens Navn. Hertil kommer, at Assuranceselskabets Inspektør som 2 Kontravidne, Akt. p. 15 b har udtalt, at Ommundsen oftere og længere Tid før Policerne transporteredes, udtalte til Vidnet, at Policerne for Sikkerheds Skyld burde transporteres til Hustruen, og at Ommundsen bad Vidnet at indberette til Standard, at Policerne tilhørte Hustruen, hvortil Vidnet svarede, at dertil maatte indsendes Ansøgning. Det var Vidnet, som fra Bergen sendte Udkast til Transportpaategningen, og det forklarer, at Grunden til, at dette ikke før var skeet var den, at Vidnet ikke havde Rede paa Hustruens fulde Navn. At Overdragelsen skulde kunne regnes fra et tidligere Tidspunkt end 22 Februar 1899, da Transportpaategningen skede, kan ikke antages, selv om det maatte være saa, at Afdøde tidligere havde talt til Inspektøren om saadan Transport eller endog troede, at det hele var i Orden, cfr. Kontravidnerne.

Naar Policen ikke oprindelig er tegnet paa Hustruens Navn, maa der nemlig ske en utvetydig Overdragelse, hvortil kommer, at Transporten maa ialfald indberettes til Selskabet for at anføres i dettes Bøger.

Indstevnte har dernæst paastaaet, at Transporten (Gaven) er ugyldig som stridende mod 5—13—44, andet Passus.

Det kan være et Spørgsmaal, hvorvidt en Transport af en Livspolice, der forfalder til Betaling ved Transportgiverens Død, indeholder nogen Gave udenfor Værdien af de erlagte Præmier, naar som i nærværende Tilfælde Policen, paa Grund af, at Præmie kun i faa Aar har været erlagt, efter Selskabets Statuter paa Transporttiden ikke har nogen Gjenkjøbsværdi.

I nærværende Tilfælde maa det ansees positivt oplyst, at der ved Policens Tegning den 20 December 1896 af Afdøde blev udtalt, at han gjorde det af Hensyn til sin Hustru og sine Børn, om han skulde falde bort før dem (kfr. Inspektørens Skrivelse af 9 Oktober 1899, beediget af ham som 2 Kontravidne, samt de af 1 og 3 Kontravidne afgivne Forklaringer).

Men Loven af 1888 har indbefattet Tegning (eller Overdragelse af) Livspolicer under Gaver.

Den kan saaledes omstyrtes efter Bestemmelserne i Konkursloven, hvis den er givet inden de i denne Lovs § 42 nævnte 3 Maaneder eller efter L. 5—13—44.

Konkurslovens § 42 er uden Anvendelse, da Transporten er skeet 3 Maaneder før Boets Overgang til Konkurs, og den nye Konkurslovs § 47 ikke i dette Bo er gjældende.

Spørgsmaalet er altsaa, om Afdøde var saa hart med Gjæld beladen, at Policen kan omstyrtes efter 15—13—44, andet Passus. For saadan Insolvents har Boet den fulde Bevisbyrde. I Skrivelse til sine Kreditorer af 9 Mai 1899 androg Ommundsen om Akkord, hvorefter Boet skulde give omtrent 60 %, og den medfølgende Status udviste en Underbalance af ca. Kr. 6 200,00. Aktiva udgjorde ca. Kr. 10 000,00 og Gjæld ca. Kr. 15 500,00. At denne Underbalance skulde være opstaaet efter den 22 Februar, er lidet sandsynligt og at den skulde skyldes slet Bestyrelse af Foretningen kan ikke ansees bevist.

Man kommer saaledes til samme Resultat som Underretten, hvis Dom vil blive at stadfæste, idet Sagens Omkostninger for Overretten ophæves.

Efterat et Byggearbeide, som var approberet under den ældre Bygningslov for Kristiania, var paabegyndt, traadte Bygningsloven af 26 Mai 1899 i Kraft; Approbationen annuleredes derefter, og Sløifning af den planlagte 5 Etage paabødes. Bygherren, som ansaa sig brøstholden herved, lod afholde Skjøn, jfr. den nye Lovs § 103 første Led.

Da Bygherren mente, at Skjønsmændene havde misforstaaet et til dem stillet Spørgsmaal, tilstevnte han Tillægsskjøn, hvortil han fik opnævnt samme Mænd som til den oprindelige Skjønsforretning, og vilde stille nye Spørgsmaal. Derimod protesteredes fra Kommunens Side.

Høiesteret afviste den nye Skjønssag, fordi den var tilstevnt, efter at Ankefristen for det oprindelige Skjøn var forløbet. Hvorvidt Sagen vilde blevet at fremme, hvis den var tilstevnt tidligere, afgjordes ikke. Jfr. Høiesterets Dom 10 Oktober 1903 i Sag L.-No. 29 anden Session 1903, nedenfor Side 812.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 10 Oktober 1903 i Sag L.-No. 28 anden Session 1903: Durban Hansen (Adv. Ludv. Meyer) mod Kristiania Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. Krog).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Kristiania Byrets Kjendelse af 4 Januar 1902 i Skjønssag: Durban Hansen mod Kristiania Kommune (Byrets-No. 1160 for 1901).

Ved nævnte Kjendelse blev saaledes eragtet:

„Nærværende Skjønssag afvises, og bør Durban Hansen til Kristiania Kommune i Kost og Tæring betale 100 — et hundrede — Kroner, der udredes inden 15 — femten — Dage efter Kjendelsens Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Denne Kjendelse er ved Stevning af 23 Juni 1902 af Durban Hansen indanket for Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har her for Retten i Sagen nedlagt saadan Paastand:

„At den af Kristiania Byret under 4 Januar 1902 afsagte Kjendelse underkjendes, at det paastevnte Tillægsskjøn tilstedes Fremme, og at Appellanten hos Kristiania Kommune tilkjendes Omkostninger for Høiesteret."

For Indstevnte er i Sagen nedlagt saadan Paastand:

„At den paaankede Kjendelse stadfæstes, og at Indstevnte tilkjendes Procesomkostninger for Høiesteret."

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten. Vistnok antages det, at Uklarhed om, paa hvilke Retsforudsætninger et Skjøn er bygget, saavel som anden Uklarhed, der klæber ved et Skjøn, kan søges bortryddet gjennem Indhentelse af Skjønsmændenes Forklaring

desangaaende. Det har været omtvistet, om dette kan ske paa anden Maade end ved at føre Skjønsmændene som Vidner. Selv om det imidlertid antages at kunne ske ogsaa gjennem en Gjenoptagelse af Skjønsforretningen, findes Adgangen hertil i hvert Fald at maatte bortfalde, naar Skjønnet er bleven upaaankeligt. Saafremt de ordinære Retsmidler overfor et Skjøn — Appel til Overskjøn eller overordnet Ret — ikke ere blevne benyttede og ikke længer kan benyttes, findes heller ikke den her omhandlede extraordinære Foranstaltning at kunne staa vedkommende Part aaben. Og da nærværende Tillægsforretning først er tilstevnt mere end ét Aar, efterat Underskjønnet var afgivet og sluttet, findes Forretningen at maatte afvises, jfr. forøvrigt en anden samtidig hermed afsagt Høiesteretsdom mellem de samme Parter.[1]

Processens Omkostninger for Høiesteret findes Appellanten at maatte erstatte Indstevnte.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Byrettens Kjendelse bør ved Magt at stande.

I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Durban Hansen, til Indstevnte, Kristiania Kommune, 250 — to hundrede og femti — Kroner.

Byrettens Dom er saalydende:

Glasmester Johansen havde Høsten 1898 faaet approberet et anmeldt Byggearbeide, bestaaende af en 5 Etages Murbygning paa Tomten No. 54 ved Frognerveien hersteds.

Efterat det ved Byggearbeidet var kommen saa vidt som til Muring paa 3 Etage blev den 6 Juli 1899, efterat den nye Bygningslov for Kristiania var traadt i Kraft, Approbationen annuleret og Sløifning af den planlagte 5 Etage paalagt.

Johansen tilskrev under 24 August 1899 derefter vedkommende Bygningsinspektør, at han efter Konference med sin Advokat maatte reservere sig sin „Ret mod Kommunen i Anledning ethvert Tab, som paaføres mig ved den paabudte Forandring, idet at 5 Etage i mit opførende Byggearbeide er beordret sløifet."

Skjøn i Henhold til den nye Bygningslovs § 103 første Led 2 Punktum blev ikke afholdt, hvorimod Gaarden blev bragt under Tag, og Skjøn derefter af Johansen tilstevnt (Sag Nr. 3952 — 1899).

Af Stevningen hidsættes:

„Glasmester Johansen agter i Anledning af, at han hos Kristiania Kommune efter forgjæves prøvet Forligsmægling vil søge indtalt Erstatning for alt det Tab, der er ham paaført ved, at den forlængst givne Approbation paa hans Bygningsanmeldelse vedkommende Bygverk paa hans Eiendom Frognerveien 54 ved Skrivelse fra Bygningsinspektøren af 6 Juli sidstleden er annulleret, og bl. a. 5 Etage paa hans Bygverk paabudt sløifet, at lade optage Skjøn, til Bestemmelse af det Tab, han herved maa ansees at have lidt."

De stillede Spørgsmaal var saalydende.

„1. Har den nye Bygningslov ved at bringes i Anvendelse paa nærværende Arbeide virket forstyrrende paa den Del af Arbeidet, der var udført forinden Lovens Ikrafttræden?

[1] Se efterfølgende Sag mellem samme Parter S. 812.

2. Har Anvendelsen af den nye Bygningslov bevirket, at nogen Del af det den 8 Juli udførte Arbeide bliver overflødigt?
3. I bekræftende Fald, hvilke Dele gjælder dette?
4. Til hvilket Beløb ansætter Skjønsmændene det herved lidte Tab?
5. Har Anvendelsen af den nye Bygningslov forøvrigt bevirket, at Eieren lider Tab ved Annullationen af hans Bygningsanmeldelse?

6 a. Hvori bestaar i bekræftende Fald dette? og
6 b. til hvilket Beløb ansættes dette Tab?"

Skjønsmændene afgav efter adskillig Procedure om Sagen følgende Svar:

„Ad 1: Nei.
„ 2: Ja.
„ 3: Murtykkelsen i 2 Etage mod Thomas Heftyes Gade.
„ 4: Ansættes til Kr. 400 — fire hundrede — Kroner.
„ 5: Ja.
„ 6 a: Sløifning af 5 Etage.
„ 6 b: Tabet ansættes til til Kr. 10 000 — titusinde — Kroner."

I sit Indlæg Dokument 9 i den tidligere Skjønssag anfører Skjønscitanten bl. a. følgende:

„Tilstrækkelige Oplysninger til Afgivelse af sit Skjøn og Besvarelse af de af mig fremsatte Skjønsspørgsmaal, vil Skjønsmændene have i den fremlagte Bygningsanmeldelse og øvrige fremlagte Dokumenter, samt ved, hvad de har iagttaget ved sin Besigtigelse paa Aastedet, og jeg anser det overflødigt ligeoverfor de erfarne Skjønsmænd at indgaa paa nogen nærmere Udredning af Forholdene.

Selv om den nye Bygningslov fordrer 2 Stens Murtykkelse i 2 Etage for 4 Etages Gaarde, er det ialfald klart, at den nye Lov ikke kunde nødvendiggjøre nogen Forandring af, hvad der lovlig var opført i Henhold til den tidligere gjældende Lov, og da den tidligere Lov ikke krævede denne Murtykkelse for 4 Etages Gaarde, havde denne Murtykkelse været overflødig, saafremt Gaarden, som af vedkommende Autoriteter nu paabudt, kun skulde have været opført i 4 Etager.

Jeg tillader mig at henlede Skjønsmændenes Opmærksomhed paa følgende Punkter.

1. Den overflødige Murtykkelse i 2 og formentlig ogsaa i 1 Etage, og overflødige Jernkonstruktion.
2. Det Tab, Eieren maa ansees at have lidt ved Sløifningen af 5 Etage og Paabudet om Reduktion af Bygverkets Høide fra 17,50 m. til 15,70 m. — — — derunder Husleietab.
3. Det Tab, Eieren maa ansees at lide ved, at han har indkjøbt Mursten til en 5 Etages Bygning, idet den overflødige Sten nu ikke kan realiseres til Indkjøbsprisen (se Bilag 1 hermed).
4. Ligeledes paaføres Eieren Tab ved, at han havde afsluttet Akkord med Murer og Snedker efter en Bygning paa 5 Etager (Bilag 2 og 3).

Hermed indlades Sagen til Skjøn."

Efterat Durban Hansen havde taget Udlæg i Johansens Krav paa Kristiania Kommune i den ovennævnte Anledning, og ved Tvangsauktion ladet sig samme tilslaa, har Durban Hansen ladet tilstevnte „Tillægsskjøn" i samme Anledning, ved hvilket efter Aftale er opnævnt de samme Mænd som ved det første Skjøn, idet han gjør gjældende, at Mændene skulde have udtalt sig derhen, at særlig det første Spørgsmaal ved den forrige Skjønsforretning var misforstaaet.

De nu opstillede Spørgsmaal er saalydende:

1 a. Er 1 Etage i Frognerveien 54 for lav for en 4 Etages Bygning, og
b. skjæmmes Gaardens Udseende derved?
2 a. Vilde Eiendommen have faaet en større Værdi, om 1 Etage var anlagt noget høiere, og

b. vilde specielt Kafé- og Konditorilokalerne dermed blevet mere værdifulde, og
c. hvor meget mere kunde de da antages at have indbragt i Leie?
d. Vilde Eiendommen blevet mere værdifuld ogsaa derved, at de øvrige Etager havde faaet noget større Høide?
8. Hvor stor vilde Eiendommens Merværdi derved saaledes være blevet, naar Bygningens samlede Høide i 4 Etager blev alternativt a 17,5, b 15,70 m.?

Kristiania Kommune har som Indstevnt protesteret mod Fremme af det saaledes krævede Skjøn som Oprippelse af det allerede i Sag No. 3952 — 1899 afgivne Skjøn angaaende samme Gjenstand.

Retten skal bemærke, at de nu stillede nye Spørgsmaal efter sit Indhold ikke vel kan ansees som andet end mere fyldige Omskrivninger, særlig af Spørgsmaal 1 og 4—5 i den forrige Sag, og man maa give Indstevnte Medhold deri, at han alene gjennem Paaanke af det afholdte Skjøn til Overskjøn eller overordnet Ret, og ikke gjennem Tillægsskjøn, har Adgang til at faa berigtiget den Slags Feil som Skjønscitanten mener, at der in casu foreligger.

Den nedlagte Afvisningspaastand maa saaledes blive at tage til Følge og Indstevnte være at tilkjende Kost og Tæring.

Thi eragtes:

Nærværende Skjønssag afvises og bør Durban Hansen til Kristiania Kommune i Kost og Tæring betale 100 — et hundrede — Kroner, der udredes inden 15 — femten — Dage efter Kjendelsens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

And. Færden.

Jeg er i det Væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg kun skal bemærke, at Skjønscitantens Hensigt med nærværende saakaldte Tillægsskjøn sees at være at søge at faa det tidligere afholdte og endeligen afsluttede Skjøn forandret paa Grundlag af, at Skjønsbesvarelserne skulde være afgivne under en formentlig feilagtig Forudsætning med Hensyn til Forstaaelsen af Bygningslovens § 103. Dette antager jeg ikke lader sig gjøre ved et i saadan Form, som her skeet, optaget „Tillægsskjøn", der iøvrigt fremtræder som et aldeles selvstændigt Skjøn.

Hvis Citanten uden at optage Overskjøn vilde søge at faa det tidligere Skjøn omgjort eller tilsidesat, maatte dette formentlig ske ved Paaanke til overordnet Ret til Underkjendelse som afgivet paa Basis af en feilagtig retslig Forudsætning under hvilken Sag Skjønsmændene antagelig maatte kunne føres som Vidner.

F. Mack.

Enig, idet jeg tiltræder Andenvoterendes Bemærkninger.

E. Kjerschow.

Det Skjøn, som er omhandlet i Høiesterets Dom af 10 Oktober 1903, ovenfor S. 809, paaankedes af Bygherren til Overskjøn, idet han paastod efter Lov af 4 Juni 1892 § 39, andet Led, at være ubunden af Ankefristerne. Skjønssagen afvistes imidlertid, idet den paaberaabte Bestemmelse ikke fandtes anvendelig paa Skjøn af her omhandlede Art.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 10 Oktober 1903 i Sagen, L.-No. 29, 2 Session 1903: Durban Hansen (Adv. Ludv. Meyer) mod Kristiania Kommune ved dens Magistrat og Ordfører (Adv. Krog).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Kristiania Byrets Kjendelse af 7 Juni 1902

i Overskjønssag: Durban Hansen mod Kristiania Kommune (Byrets Nr. 734 for 1902).

Ved nævnte Kjendelse blev saaledes kjendt for Ret:

„Nærværende Overskjønssag afvises, og bør Durban Hansen til Kristiania Kommune i Kost og Tæring betale 50 — femti — Kroner inden 15 Dage efter Kjendelsens Forkyndelse under Adfærd efter Loven."

Denne Kjendelse er ved Stevning af 26 Juli 1902 af Durban Hansen indanket for Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har her for Retten i Sagen nedlagt saadan Paastand:

„At den af Kristiania Byret under 7 Juni 1902 afsagte Kjendelse underkjendes, at det paastevnte Overskjøn tilstedes Fremme, samt at Appellanten hos Kristiania Kommune tilkjendes Omkostninger ved Høiesteret."

For Indstevnte er i Sagen nedlagt saadan Paastand:

„At den paaankede Kjendelse stadfæstes og Indstevnte tilkjendes Processens Omkostninger for Høiesteret."

Høiesteret kommer til samme Resultat som Byretten. Man kan dog ikke med denne antage, at den i Lov 4 Juni 1892 § 39, andet Led, omhandlede Adgang til Paaanke til Overskjøn uden Hensyn til Frist er betinget af, at Underskjønnet er optaget under en allerede verserende Domssag. Derimod kan man ikke i den Retspraxis, som en nævnte Lovbestemmelse tilsigter at opretholde, finde Hjemmel til at tilstede Appellanten Adgang til Paaanke til Overskjøn uden Hensyn til Frist, idet der her handles om et Skjøn, hvorunder Loven har henlagt Afgjørelsen af et Punkt, som er relevant for en Rettigheds Tilværelse. Det er klart, at den Bygherre, der har faaet et Skjøn i Henhold til § 103 i Bygningsloven for Kristiania mod sig, ikke efter Ankefristens Udløb kan tilstevne Overskjøn for derved at bane sig Adgang til Fortsættelse af et paabegyndt Byggearbeide uden Hensyn til den nye Lovs Bestemmelser. Men Skjønnets Paaankelighed kan ikke være afhængig af, hvorvidt Hensigten med Paaanken er denne eller den at gjøre Erstatningsansvar gjældende.

Processens Omkostninger for Høiesteret findes Appellanten at maatte erstatte Indstevnte.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Byrettens Kjendelse bør ved Magt at stande. I Procesomkostninger for Høiesteret betaler Appellanten, Durban Hansen, til Indstevnte, Kristiania Kommune, 200 — to hundrede — Kroner.

Byrettens Dom er saalydende:

Angaaende de i Forbindelse med nærværende Skjønssag staaende faktiske Omstændigheder henvises til Rettens Kjendelse af 4 Januar 1902 i Skjønssag (Nr. 1160—1901) Durban Hansen mod Kommunen.

Efterat den sidstnævnte Sag ved Kjendelsen var afvist, har Durban Hansen ved Stevning af 5te irettesørt 22 April næstefter indbragt det under 9 Mai 1900 afhjemlede Underskjøn til Prøvelse ved Overskjøn og har foreløbig æsket Overskjønsmændenes Udtalelse om de som Nr. 1 og 6 b ved Underskjønnet fremsatte Spørgsmaal.

Fra Kommunens Side er Overskjønssagen paastaaet afvist under Henvisning til, at Overskjønsstevningen er udtaget efter Udløbet af den i Lov af 4 Juni 1892

§ 39 fastsatte Frist af 3 Maaneder for Skjøns Paaanke til Overskjøn, uden at Bevilling er fremlagt, hvorhos Kommunen har paastaaet sig tilkjendt Kost og Tæring.

Citanten hævder, at det mellem Glasmester Johansen og Kommunen afsagte Underskjøn maa kunne indbringes til Prøvelse ved Overskjøn uden Hinder af den almindelige Ankefrist, idet Citanten forsaavidt henviser til Slutningen af den nævnte § 39 saalydende: „Forsaavidt under Rettergang Paaanke af Skjøn kan ske uden Hensyn til Frist, har det dermed sit Forblivende."

Hermed, anfører Citanten, er der sigtet til den af Høiesteret i en Flerhed af Tilfælder godkjendte Praxis, hvorefter Skjøn under Sag kan paaankes ogsaa efter 3 Maaneders Forløb, naar kun Anken finder Sted under Ankefristens Udløb for den Dom, som er afsagt i den Sag, under hvilken Skjønnet er afholdt, jfr. Høiesteretsdom i „Retstidenden" for 1872 Side 189 o. flg. samt Getz's Appel Side 157, Note 17 b.

Afvisningsspørgsmaalet er optaget til præliminær Kjendelse.

Retten antager, at Afvisning, som fra Kommunens Side paastaaet, ikke kan undgaaes i nærværende Tilfælde.

Hovedregelen er, at Ankestevning til Overskjøn maa være udtaget inden 3 Maaneder efter Underskjønnets Afslutning, og der maa saaledes paavises særlig Hjemmel, naar Appel til Overskjøn uden Bevilling paastaaes fremmet efter en Stevning, som er udtaget efter Udløbet af denne Frist. Om det maa antages, at Skjøn som optages under en Sag, er fritaget for den ordinære Appelfrist, jfr. Høiesteretsdom af 6 Marts 1817 (Brandts Repertorium, 1 Samling, Bd. 1, S. 20—21) og af 20 April 1872 („Retstidenden" for samme Aar Side 489 o. flg., jfr. Side 508, hvorefter den i Repertoriet Side 21 i Noten anførte Høiesteretsdom af 3 (4?) Juni 1835 ikke kan ansees som Præjudikat for det modsatte) se ogsaa Schweigaards Proces 1 Bd. (5 Udgave, 1891) Side 633 og Getz's Appel for anførte Sted, samt Hagerup Civilproces II Side 67, er denne Adgang til at anke til Overskjøn uanseet Appelfristen ikke antaget at være tilstede, uden forsaavidt Under- og Overskjøn er optaget under en allerede verserende Domssag.

Men denne Betegnelse for Appelfristens Forlængelse kan ikke skjønnes at være tilstede i det foreliggende Tilfælde. Skjøns- eller Overskjønssagen i sig selv har ingen Betydning som Domsafgjørelse overfor Kommunen, al den Stund det formentlig maa erkjendes, at der her ikke er Tvist om, hvorvidt den nye Bygningslov de jure var anvendelig paa Johansens Bygning eller ei, jfr. Lov 26 Mai 1899 Nr. 3, § 103, idet Johansen frivillig har renunceret paa sin mulige Ret til at føre Bygningen op i 5 Etager. Tvisten dreier sig derimod om, hvorvidt Johansen, eller nu Citanten som hans Sukcessor, i Anledning af det passerede har noget Erstatningskrav paa Kommunen og i Tilfælde Kravets Størrelse.

Til Løsning af Hovedspørgsmaalet og Tvistens Hovedpunkt, om der overhovedet existerer nogen Erstatningspligt for Kommunen, maa der formentlig anlægges selvstændigt Søgsmaal mod denne og under en saadan Sag vil Skjønsforretningerne kunne tjene som Bevis i forskjellige Retninger.

Hverken Johansen eller Durban Hansen har anlagt Sag mod Kommunen. De har vistnok begge, hver i sin Tid, udtaget Forligsklager mod og foranlediget Forligsmægling afholdt med Kommunen i Anledning af et eventuelt Søgsmaal og de har, Johansen i sin Skjønsstevning og Durban Hansen under sin Procedure i nærværende Overskjønssag, begge meddelt, at Skjønnet agtedes benyttet under et eventuelt Søgsmaal mod Kommunen; men længere er ingen af dem naaet. Loven af 1892 § 39 nævner kun Paaanke af Skjøn til Overskjøn under Rettergang som fri for Appelfristens Indskrænkning, men Udtagelse af Forligsklage, og dens Behandling ved Kommissionen er ikke Rettergang, Kommissionens Attest

om, at Mæglingen har været frugtesløs, henviser tvertimod alene til Rettergang, som naturligvis først begynder ved det egentlige Sagsanlæg.

Den Ubundethed af Appelfristerne, som vor Retspraxis med senere Sanktion af Civilprocesloven af 1892 § 39 har opstillet med Hensyn til Appel af Skjøn, gjælder efter det ovenfor anførte kun Skjøn, som optages under en allerede verserende Sag, og man finder efter Forholdets Natur, at dette ikke kan udvides til ogsaa at omfatte enkeltstaaende Skjøn, som optages til Brug under mulige fremtidige Sager.

Denne Udvidelse ligger formentlig ganske udenfor de ovenfor nævnte Høiesteretsdomme, og længere, end vor Retspraxis i dette Stykke er gaaet, har Lovens § 39 ikke løsbundet Skjønsappellerne fra Ankefristen.

Med Sagens Afvisning vil der tillige blive at tilkjende Kommunen Kost og Tæring, som efter Omstændighederne billiges med 50 Kroner.

Edward Hambro.

Enig:

And. Færden. E. Kjerschow.

En Støberimester, der var ansat paa sex Maaneders Opsigelse og med en ugentlig Løn af 30 Kroner samt frit Hus, ansaaes ikke at have Prioritet efter 5—13—35 for sin Løn.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 17 Oktober 1903 i Sagen L.-No. 84/2 f. A.: Fhv. Støberimester Julius Arnesen (Advokat Mortensen) mod Verkseier E. Hermansens Konkursbo ved dets Bestyrer, Advokat Chr. L. Rolfsen, Fredrikstad (Advokat Aanesen).

Med Hensyn til nærværende Sags Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Præmisserne til Fredrikstad Skifterets Decision af 8 Mai 1901 og Kristiania Overrets Dom af 28 Oktober f. A.

Ved nævnte Decision blev saaledes decideret:

„Støberimester Julius Arnesens Fordring anerkjendes med det anmeldte Beløb 965 — ni hundrede og sexti fem — Kroner; men nyder han for samme alene uprioriteret Udlæg i Boet.

Omkostningerne ophæves".

Ved Overrettens Dom blev denne Decision stadfæstet under Ophævelse af Processens Omkostninger ved Overretten. Dommen er afsagt under Dissents, idet et af Rettens Medlemmer voterede for, at Fordringen skulde gives prioriteret Udlæg.

Efter erhvervet Dispensation fra Reglerne om summa appellabilis og efter at være forundt fri Sagførsel med Fritagelse for Retsgebyrer har Julius Arnesen paaanket Overretsdommen til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har ved sin befalede Sagfører, Advokat Harald Mortensen, nedlagt saadan Paastand:

„At Overrettens Dom underkjendes, og at Appellantens, Julius Arnesens, Fordring, stor Kr. 950 — ni hundrede og femti Kroner — anerkjendes som prioriteret Fordring i E. Hermansens — Rabbetorp mek. Verksteds — Konkursbo.

Derhos paastaaes Appellanten hos Indstevnte tilkjendt Omkostninger for alle Retter, og videre Salær til Advokat Mortensen som befalet Sagfører for Høiesteret, hvilket i ethvert Fald forventes tilkjendt hos det Offentlige".

Indstevnte, Verkseier E. Hermansens Konkursbo ved dets Bestyrer Advokat Chr. L. Rolfsen, har paastaaet Overrettens Dom og Skifterettens Decision stadfæstede og sig tilkjendt Sagsomkostninger for Høiesteret.

Høiesteret er med de foregaaende Retter enig i, at Appellanten ikke som paastaaet tilkommer prioriteret Udlæg efter N. L. 5—13—35.

Overrettens Dom vil derfor blive at stadfæste.

Sagens Omkostninger findes at burde ophæves for alle Retter.

Den befalede Sagførsel har været forsvarlig.

I Henhold til det anførte afsiges saadan

Dom:

Overrettens Dom bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger ophæves for alle Retter.

Det Appellantens befalede Sagfører, Advokat Mortensen, tilkommende Salarium ansættes til 150 — et hundrede og femti — Kroner, der udredes af Statskassen.

Overrettens Dom hidsættes:

Ved Stevning af 19 Juni d. A. har Støberimester Julius Arnesen paaanket en Decision afsagt den 8 Mai s. A. af Byfogden i Fredrikstad som Skifteforvalter i E. Hermansens Konkursbo, ved hvilken Decision Appellantens Fordring i Boet Kr. 965 kun blev tilstaaet uprioriteret Udlæg. Appellanten paastaar prioriteret Udlæg for Fordringen ifølge N. L. 5—13—35 samt Tilkjendelse af Sagsomkostninger. Indstevnte E. Hermansens Konkursbo paastaar Decisionen stadfæstet med Tilkjendelse af Sagsomkostninger. Appellanten var ifølge Kontrakt af 14 August 1876 antaget af E. Hermansen som Støberimester ved Rabbetorps mek. Verksted med en gjensidig Opsigelse af 6 Maaneder. Om Indholdet af Appellantens Krav i Boet er oplyst, at Kr. 120 var Tilgodehavende ved Opsigelsen den 20 December 1900. Resten Kr. 845 er Løn og Husleiegodtgjørelse for 6 Maaneder efter 20 December 1900.

Efter Proceduren foreligger til Afgjørelse kun Spørgsmaalet om L. 5—13—35 kan komme til Anvendelse paa tilgodehavende Løn i den Stilling Appellanten indehavde. Fra Boets Side anføres, at „Tjenestefolk" i denne Lovbestemmelse kun er at forstaa om Tyende i almindelig Betydning og ialfald ikke om Fabrikarbeidere, navnlig i mere overordnede Stillinger.

Førstvoterende, Assessor Knap, antager, at Lovbestemmelsen ikke har været forstaaet saa indskrænket; men at den er anvendt paa Stillinger, som kan ligestilles med Appellantens. Stillingen var vistnok overordnet over de egentlige Arbeidere og uden Forpligtelse til at deltage i det manuelle Arbeide ved Verkstedet saaledes som disse; men Lønnen var ikke betydelig (Kr. 30 pr. Uge samt frit Hus), og som en fast „Tjeneste"-stilling ligeoverfor en Arbeidsgiver og under dennes stadige Kontrol, maa Stillingen formentlig med Føie betragtes.

Førstvoterende antager derfor, at Fordringen qu. bør gives prioriteret Udlæg. Procesomkostningerne vilde blive at ophæve.

Joh. Knap.

Jeg antager ikke, at Norske Lovs 5—13—35 ved sit Udtryk „Tjenestefolk" omfatter Verksarbeidere i Appellantens Stilling og voterer derfor for Skiftedecisionens Stadfæstelse.

Wilh. Andersen.

Jeg er enig med Assessor Andersen.

C. Lie.

En fast Eiendom sælges, og Kjøberen overtager i Kjøbekontrakten de paa Eiendommen hvilende Heftelser, forpligter sig til efter dette at udstede Obligation til Sælgeren stor 11 260 Kroner samt at betale Resten af Kjøbesummen kontant. Da Kjøberen ikke opfyldte sine Forpligtelser, sagsøgtes han af Sælgeren, men paastod fra sin Side Handelen hævet, idet han gjorde gjeldende, at Sælgeren havde misligholdt sine Forpligtelser. Kjøberen hørtes imidlertid ikke hermed, idet han i hvert Fald ikke tidsnok havde forlangt Handelen hævet. Kjøberen tilpligtedes at betale den nævnte Pantobligations Beløb kontant til Sælgeren, idet Eiendommen ikke længere tilhørte Kjøberen, og denne saaledes ikke kunde udstede Pantobligation i den. Ligeledes tilpligtedes han at godtgjøre Sælgeren et Beløb af Kr. 893,50, som denne efter Kjøbet havde maattet betale som Afdrag paa en af Kjøberen overtagen Pantobligation.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 17 Oktober 1903 i Sag L.-No. 85/2 1902: Fru Bolette Ingier (Advokat A. C. Ottesen) mod Bygmester A. Christiansen (Advokat Lumholtz).

Ved Kristiania Byrets Dom af 21 September 1901 blev i nærværende Sag saaledes kjendt for Ret:

„Indstevnte, Fru Bolette Ingier, bør til Citanten, Anders Christiansen, betale Kr. 6 893,50 med 4 Procent aarlig Rente af 6 000 Kroner fra 31 Mai 1900 og af Kr. 893,50 fra 7 Februar 1901 til Betaling sker, samt tilpligtes under en løbende Mulkt til Kristiania Bykasse af 10 Kroner for hver Dag, hun sidder Dommen overhørig at skaffe Citanten en Pantobligation stor Kr. 11 260 i Gaarden Linstows Gade 4, 5 pCt. rentebærende og iøvrigt indrettet saaledes som nærmere bestemt i Kjøbekontrakt mellem Parterne af 3 November 1896. Endelig bør Indstevnte tilsvare Citanten Sagens Omkostninger med 150 Kroner. Indstevntes Prokurist, J. B. Hviding, ilægges for usømmelig Procedure en Mulkt til Statskassen af 20 Kroner. At efterkommes o. s. v."

Denne Dom tilligemed en i Henhold til samme af Kristiania Byfoged den 12 November 1901 afholdt Exekutionsforretning og en den 20 Februar 1902 afholdt Overleverelsesforretning er af Fru Bolette Ingier ved Stevning af 8 Marts 1902 paaanket til Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Appellanten har her for Retten paastaaet Byrettens Dom underkjendt, og at hun frifindes for Bygmester Christiansens Tiltale og hos ham tilkjendes Omkostninger ved Byret og Høiesteret.

For Indstevnte, Bygmester A. Christiansen, er nedlagt Paastand om, enten at Byretsdommen stadfæstes, eller at der i samme gjøres den Forandring, at Appellanten i Stedet for at paalægges Udstedelse af den i samme nærmere betegnede Pantobligation i Linstows Gade No. 4 stor Kr. 11 260 paalægges at udrede til Indstevnte Beløbet Kr. 11 260 med 5 pCt. Renter fra 11 December 1896 til Betaling sker. For begge Tilfælde paastaaes Appellanten derhos ilagt Procesomkostninger til Indstevnte ogsaa for Høiesteret.

Med Hensyn til Sagens Gjenstand og nærmere Omstændigheder henvises til Byretsdommens Præmisser. For Høiesteret er fremskaffet en Del nye Oplysninger, blandt andet gjennem et af Appellanten ved Kristiania Byret den 14—24 Januar 1903 optaget Thingsvidne, hvorunder der af hende er ført 3 Vidner. Disse nye Oplysninger findes dog ikke i noget for Sagen afgjørende Punkt at bringe denne i en forandret Stilling.

Hvad Sagens Hovedspørgsmaal angaar, finder Høiesteret at maatte slutte sig til Byrettens Resultat og kan i det væsentlige tiltræde dens

Begrundelse. Afgjørende mod Appellanten finder man det med Byretten, at hun efter det Oplyste maa siges efter Kjøbekontrakten at have tiltraadt den solgte Eiendom og vedblevet dens Besiddelse, indtil den, foranlediget ved hendes Misligholdelse af forskjellige hende paahvilende Pantobligationsterminer, fra 23 Juni 1897 efterhaanden toges som brugeligt Pant af forskjellige Pantekreditorer og sluttelig frasolgtes hende ved Tvangsauktion; efter hvad der her for Retten er oplyst, skete dette sidste den 30 December 1897, hvorefter Appellanten imidlertid i Marts 1898 paany fik sig Eiendommen overdraget af Auktionskjøberne. Vilde Appellanten paa Grund af Indstevntes angivelige Misligholdelse af Kjøbekontrakten anse denne som brudt fra hans Side, maatte hun utvetydig tilkjendegive ham det og fratræde Besiddelsen eller ialfald erklære sig beredt hertil. Men det er fuldt paa det rene, at hun har optraadt ganske modsat. Ansvaret for, at de Eieren paahvilende Forpligtelser opfyldtes, maatte da — ligesaavel som hun saavidt muligt udøvede en Eiers Rettigheder — paahvile hende. Og naar hun søger at gjøre gjældende, at Indstevnte skulde være Skyld i, at hun ikke berigtigede de omhandlede Pantobligationsterminer, finder man, uden forsaavidt at gaa ind paa Enkeltheder, at maatte betegne dette Forsøg som ganske mislykket.

Subsidiært har Appellanten i Repliken for Høiesteret gjort gjældende, at i det Beløb, hun skylder Indstevnte, maa komme til Fradrag Erstatning, bestemt ved Skjøn, for Tab, foranlediget ved enkelte af Indstevntes angivelige Kontraktsbrud. I saa Henseende bemærkes, at der i Kjøbekontrakten, saaledes som denne er fremlagt for Byretten og dokumenteret for Høiesteret, er indtaget følgende Bestemmelse: „Sælgeren erstatter, hvad der maatte mangle i 6 000 — sex tusinde — Kroner af, hvad Byen skal erlægge for Expropriation af Linstows Gade Matr.-No. 4, ligesom han i sin Helhed tilsvarer dette Beløb under Forudsætning af, at Kjøberen ikke skjænker Byen noget gratis". Det er af Appellanten uimodsagt oplyst, at disse 6 000 Kroner ikke er betalte, og hun paastaar subsidiært Erstatning for det herved paaførte Tab bragt i Afdrag i Kjøbesummen.

Det er nu vistnok paa det rene, at Ordene „6 000 — sex tusinde — Kroner af" i ovennævnte Kontraktsbestemmelse ikke fandtes i Kjøbekontrakten, da Indstevnte den 3 November 1896 underskrev denne, men den følgende Morgen tilføiedes af Appellantens Fuldmægtig J. B. Hviding. Sidstnævnte samt en Datter af Appellanten sees imidlertid henholdsvis som 3 og 1 Vidne under det ovenævnte Thingsvidne at have forklaret, at Indstevnte ved Salget garanterede, at der skulde tilfalde Kjøberen en saadan Grunderstatning.

Høiesteret finder dog, at heller ikke denne subsidiære Paastand kan gives Medhold. Selv om Paastanden ikke maatte findes at være mødt med Protest fra Indstevntes Side som for sent fremsat — hvad der efter Proceduren er uklart — og selv om der maatte findes at foreligge tilstrækkeligt Bevis for, at Indstevnte har indgaaet som Garant for, at et eventuelt Expropriationsbeløb skulde opgaa til mindst 6000 Kroner, saa er det afgjørende for Indstevntes Frifindelse, at der ikke er oplyst noget om, at nogen Expropriation hidtil har fundet Sted.

Dernæst har Appellanten paastaaet Erstatning, fordi Indstevnte angivelig ikke som i Kontrakten bestemt har gjort Gaarden færdig. Hun opregner forskjellige Ting, som skulde mangle. Indstevnte har paa sin Side under Henvisning til den af Bygningsvæsenet under 4

November 1896 meddelte „Færdigattest" for Bygningen hævdet, at Kontrakten i denne Henseende af ham er opfyldt. Denne Attest kan vistnok ikke være afgjørende. Men det kan ikke findes, at Appellanten har godtgjort, at Indstevnte med Hensyn til Bygningens Færdiggjørelse har forsømt noget af, hvad der efter Kontrakten paalaa ham. Specielt kan saadant Bevis ikke siges at være ført ved de om dette Punkt af 1 og 3 Thingsvidne afgivne Forklaringer. Dersom Fru Ingier vilde gjøre Fordring paa et saadant Fradrag, maatte hun paa et nogenlunde tidligt Tidspunkt have paavist og faaet konstateret, hvilke Mangler der var.

Høiesteret kommer saaledes til samme Resultat som Byretten, dog saaledes, at da det efter Parternes Procedure nu er paa det rene, at Appellanten ikke kan skaffe Indstevnte den omkontraherede Pantobligation i Linstows Gade 4, maa hun direkte tilpligtes at betale ham dens Beløb med Renter som af Indstevnte alternativt paastaaet.

Processens Omkostninger findes Appellanten at maatte erstatte Indstevnte for begge Retter.

Forsaavidt angaar den idømte Mulkt for usømmelig Skrivemaade, er der ikke nedlagt Paastand om Forandring af Byrettens Afgjørelse. Byretsdommen vil forsaavidt være at stadfæste uden Anbefaling til Benaadning.

I Henhold til det anførte afsiges saaban

Dom:

Appellanten, Fru Bolette Ingier, bør til Indstevnte, Bygmester A. Christiansen, betale 18 153 — atten tusinde et hundrede og tre og femti — Kroner 50 — femti — Øre med 5 — fem — Procent aarlig Rente af 11 260 — elleve tusinde to hundrede og sexti — Kroner fra 11 December 1896, til Betaling sker, og med 4 — fire — Procent aarlig Rente af 6 000 — sex tusinde — Kroner fra 31 Mai 1900 til 7 Februar 1901 og af 6 893 — sex tusinde otte hundrede og tre og niti — Kroner 50 — femti — Øre fra sidstnævnte Dato til Betaling sker. Derhos betaler Appellanten til Indstevnte i Procesomkostninger for Byretten og Høiesteret 500 — fem hundrede — Kroner. Forsaavidt angaar den idømte Mulkt for usømmelig Procedure, bør Byrettens Dom ved Magt at stande.

Byrettens Dom er saalydende:

Ved Kjøbekontrakt af 3 November 1896 solgte Citanten i nærværende Sag, A. Christiansen, til Indstevnte, Fru Ingier, sin Eiendom Linstows Gade No. 4, herstedѕ, for en Kjøbesum af Kr. 200 000, paa nærmere i Kontrakten angivne Vilkaar, hvoriblandt at Indstevnte ved Eiendommens Overtagelse 11 December 1896 skulde erlægge Kr. 10 000 kontant, samt udstede til Citanten en Pantobligation i Eiendommen paa Kr. 11 260 med Prioritet efter de Heftelser, som ved Salget paahvilede Eiendommen.

Der opstod meget snart Tvist mellem Parterne angaaende Kontraktens Opfyldelse og sagsøgte Citanten Indstevnte til Kontraktens Ophævelse samt til Erstatning for den Citanten paaførte Skade ved, at Indstevnte havde flyttet ind i Gaarden og berøvet Citanten Dispositionen over næsten alle Leiligheder m. v.

Indstevnte paastod sig frifunden og, efterat Kontraktstevning var udtaget, tilkjendt Erstatning for den Skade, hun var paaført ved Citantens Forhold.

Ved nærværende Rets Dom af 14 Oktober 1899 blev Parterne gjensidig frifundne for hinandens Tiltale og Omkostningerne ophævedes. Forøvrigt henvises til Dommen, hvoraf en Udskrift er fremlagt under Sagen.

I Henhold til denne Dom, hvorved efter Citantens Mening Kjøbekontrakten er opretholdt, har Citanten nu efter forgjæves forudgaaet Forligsmægling sagsøgt Indstevnte og nedlagt Paastand paa, at hun tilpligtedes at betale Citanten Kr. 6 000 med lovlige Renter fra Paaklagen, samt at hun under en daglig løbende Mulkt tilpligtes at skaffe Citanten en Pantobligation, stor Kr. 11 260, 5 % rentebærende og iøvrigt saaledes indrettet som nærmere bestemt i Kjøbekontrakten af 3 November 1896. Endelig er Indstevnte paastaaet tilpligtet at tilsvare Citanten Sagens Omkostninger.

Med Hensyn til Beløbet Kr. 6 000 bemærkes, at dette fremkommer ved at fra de i Kontrakten nævnte Kr. 10 000 er fratrukket Indstevntes Kontorist Hvidings Fordring paa Provision i Anledning af Kjøbet, stor Kr. 4 000 og som er Indstevnte tiltransporteret. Ved den ovennævnte Byretsdom af 14 Oktober 1899 er nemlig denne Fordring anseet kompensabel i Citantens Fordring.

Under Sagens Gang har Citanten efter udtagen Kontinuationsklage og Kontinuationsstevning yderligere paastaaet Indstevnte tilpligtet at betale ham Kr. 893,34 med lovlige Renter fra Klagen samt Kontinuationssøgsmaalets Omkostninger.

Citanten oplyser til Begrundelse af den udvidede Paastand, at Indstevnte undlod pr. 11 December 1896 at betale Afdrag paa Fr. Gjertsens Obligation i Eiendommen overensstemmende med Kontrakten, og at Citanten derfor maatte udlægge nævnte Beløb til Gjertsen, hvilket Citanten kræver refunderet af Indstevnte.

Indstevnte har taget til Gjenmæle og paastaaet — principalt Sagen afvist, sig tilkjendt Kost og Tæring samt Citanten ilagt Mulkt for at have indbragt en tidligere paadømt Sag for Retten — subsidiært Frifindelse for Citantens Paastand, Tilkjendelse af Forsvarsomkostninger samt Citanten ilagt Mulkt for unødig Trætte.

Indstevnte har ogsaa taget til Gjenmæle mod Kontinuationssøgsmaalet og paastaaet sig frifunden.

Indstevnte gjør gjældende, at hun aldeles ikke har faaet nogen Eiendom af Citanten.

Linstows Gade No. 4 — Gaarden qu — har Indstevnte, paastaar hun, kjøbt af Advokaterne Bergh & Lous, efterat disse ved Tvangsauktion var blevne Eiere af Gaarden. Indstevnte gjør ogsaa gjældende, at det ved ovennævnte Byretsdom er afgjort, at Citanten ingen Gaard har havt at levere, og før denne Dom faldt, var Gaarden solgt ved Tvangsauktion og kjøbt af Indstevnte paa Tvangsauktion.

Citanten gjør gjældende, at Indstevnte pr. 11 December 1896 i Henhold til Kontrakten overtog Gaarden og udøvede alle en Eiers Rettigheder over den — saaledes ogsaa indkasserede Husleien. At hun har misligholdt Panteheftelser paa Gaarden og derved bevirket, at Panthaverne afholdt Tvangsauktion, er en Forholdet mellem Parterne uvedkommende Omstændighed.

Retten finder, at der ikke kan være Tale om Sagens Afvisning som res judicata, da den tidligere Sag og Dom angaar noget ganske andet, end hvad der her paasøges.

Med Hensyn til Sagens Realitet skal man bemærke, at det efter det under Sagen dokumenterede og anbragte maa være paa det rene, at Indstevnte pr. 11 December 1896 overtog Gaarden qu, hvad Indstevnte heller ikke kan sees at have benægtet. Hun har heller ikke benægtet at have inkasseret Husleien uden at det inkasserede Beløb er oplyst. idet Indstevnte kun oplyser, at hun har inkasseret 8 à 900 Kroner hovedsagelig fra April Flyttetid, ɔ: formentlig April 1897.

Det er ikke oplyst, naar den Tvangsauktion, hvorved Advokaterne Bergh & Lous blev Eiere af Gaarden, er afholdt.

Ved en forsøgt Udkastelsesforretning 10 Juli 1897 gjør imidlertid Indstevnte gjældende, at hun er Eier af Gaarden, og ikke kan udkastes af sin Eiendom. Da Tvangsauktionen formentlig er afholdt efter Juniterminen 1897 (efter Proceduren synes det at have været i December 1897) maa det antages, at Indstevnte endnu 10 Juli samme Aar sidder med Gaarden i Henhold til Kjøbekontrakten af 11 December 1896.

Forholdet mellem Parterne sees at have givet Anledning til mange Tvistigheder og retslige Forføininger, uden at det ved Proceduren, som fra Indstevntes Side har været af stærk personlig Art, nærmere er klargjort, hvorban det hele har udviklet sig.

Klart synes det imidlertid, at Indstevnte har overtaget Gaarden pr. 11 December 1896 og ialfald i nogen Tid besiddet den og udøvet en Eiers Raadighed over den. Da dette maa være skeet i Henhold til den oftere nævnte Kontrakt med Citanten, er dermed ogsaa givet Indstevntes Pligt til at opfylde Citantens Krav ifølge denne Kontrakt.

Det er saa langt fra, at der ved Byretsdommen af 14 Oktober 1899 er afgjort, at Citanten ikke har opfyldt sine Forpligtelser, saaledes som af Indstevnte hævdet, at det tvertimod er afgjort, at Citanten har opfyldt sin Forpligtelse med Hensyn til Levering af Gaarden, men uberettiget afslaaet den af Indstevnte tilbudte Dækning af Indstevntes Debet i den Anledning. Kontrakten blev derfor opretholdt — ɔ: Indstevnte blev fremdeles Besidder og Eier af Gaarden og Citanten berettiget til at hæve de Kr. 10 000 m. v., men anseet forpligtet til deri at taale Kompensation for Kr. 4 000.

Retten anser det ikke fornødent at indgaa paa Spørgsmaalet, om der til en fuldt perficeret Handel udkræves Udstedelse af Skjøde.

Udstedelsen af Skjøde er nemlig ikke i Kjøbekontrakten sat som nogen Betingelse for Ydelsen af de af Citanten forlangte Præstationer; Betingelsen derfor er kun Gaardens Overleverelse til Indstevnte, og denne Betingelse er opfyldt.

Efter dette maa Citantens Hovedpaastand blive at tage tilfølge.

Det samme maa ogsaa ske med Kontinuationspaastanden.

Indstevnte har ikke benægtet, at Citanten har udbetalt vedkommende Panthaver det paastaaede Beløb, men kun anført, at det var et Afdrag paa Citantens egen Gjeld, som han pligtede at betale.

Hertil er imidlertid at bemærke, at nævnte Heftelse er overtaget af Indstevnte som en Del af Kjøbesummen, og at Indstevntes Forpligtelse efter Kontrakten saaledes formindskes med det Beløb, som Citanten efter 11 December 1896 afdrager paa Panteheftelserne. At saadan Formindskelse har fundet Sted, er ikke af Indstevnte benægtet.

Efter Omstændighederne findes Indstevnte at burde paalægges Sagens Omkostninger og findes Beløbet passende at kunne ansættes til Kr. 150.

Proceduren har fra Indstevntes Side været holdt i en meget personlig Tone, der er benyttet Udtryk som: „Citantens Frivostighed synes at overskride alle Tilladelighedens Grændser", „Citanten selv og hans Sagfører har saavel ved lovlige som ulovlige og kontraktsstridige Midler bevirket o. s. v." foruden flere utilladelige Udtryk, ligesom Proceduren gjennemgaaende maa siges at være af en usømmelig Art. Indstevntes Prokurist J. B. Hviding, som sees at have undertegnet de Indlæg, som særlig giver Anledning til Dadel, bør derfor ilægges Mulkt for usømmelig Procedure. Mulkten findes efter Omstændighederne passende at kunne ansættes til Kr. 20 — tyve Kroner.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Fridtjov Hegge, kst.

Jeg er i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg kun yderligere skal bemærke:

Det var i Indstevntes Besiddelsestid, at Gaarden blev solgt ved Tvangsauktion. Da Indstevnte i Henhold til den mellem Parterne indgaaede Kontrakt havde overtaget Gaarden den 11 December 1896 og oppebar dens Indtægter, maatte det ogsaa paahvile hende, særlig naar hun, som skeet, fastholdt sin Eiendomsret til samme, at udrede de forfaldne Renter og Afdrag paa vedkommende Pantobligationer, og det kan ikke anses godtgjort, at det skyldes Citantens Forhold at saa ikke af Indstevnte blev gjort med Hensyn til den Obligation, hvis Misligholdelse fremkaldte Tvangsauktionen. Det maa saaledes tilskrives Indstevntes egen Skyld, naar Gaarden blev solgt ved Tvangsauktion. Det bør ogsaa bemærkes, at Indstevnte, som ogsaa af Citanten uimodsagt anført, længe efter at Gaarden var solgt ved Tvangsauktion og atter overdraget hende af Adv. Bergh & Lous, fortsatte Proceduren i førnævnte Byretssag mellem Parterne, der først blev optaget tildoms i Juli 1899 og fastholdt sin Paastand om Frifindelse for Citantens Paastand om Kontraktens Ophævelse, hvori altsaa ligger en Paastand fra hendes Side om Kontraktens Opretholdelse. Det fremgaar derhos af Byretsdommen, at Indstevnte ikke har opfyldt sin Pligt med Hensyn til Tilbudet om Betaling af den kontante Del af Kjøbesummen. Videre bemærkes, at efter hvad der synes at fremgaa af Proceduren, har Indstevnte atter solgt Gaarden for 220 000 Kroner. Det skulde heraf muligens følge, at Indstevnte nu ikke er i Stand til at skaffe Citanten den paastaaede Pantobligation i Gaarden for 11 260 Kroner med Prioritet efter de Eiendommen tidligere paahvilende Obligationer, og Resultatet heraf maatte formentlig blive, at Indstevnte nu skulde tilpligtes at betale Beløbet kontant. Da nogen saadan Paastand imidlertid ikke er nedlagt af Citanten, og da paa den anden Side Indstevnte ikke har udtalt noget om, at det i Tilfælde ikke er hende muligt nu at skaffe Citanten nogen saadan Obligation, og i det hele taget for Tilfælde af, at Citanten fik Rettens Medhold i hans Opfatning af Forholdet, ikke har gjort nogen Indsigelse mod den nedlagte Domspaastand, faar man holde sig til denne.

Det er derhos klart, at Citanten er berettiget til at kræve Kvittering for den Hvidsing tilkommende Provision, 4 000 Kroner, og i Tilfælde at der herfor, som det synes, er givet skriftlig Erkjendelse fra Citanten, at denne da erholder samme udleveret i behørig kvitteret Stand.

Men da herom af Citanten ingen Paastand er nedlagt, kan derom heller ikke udtales noget i Domskonklusionen.

F. Mack.

Jeg er ligeledes i det væsentlige og Resultatet enig med Førstvoterende, idet jeg derhos tiltræder det af Andenvoterende anførte.

Jonas Stenersen.

Spørgsmaal om Arveafgift efter den før Lov 20 Mai 1899 gjældende Ret. To Ægtefæller oprettede i 1840 gjensidigt Testament, hvorefter Længstlevende skulde være uindskrænket Eier af Fællesboet, og dette efter Længstlevendes Død deles mellem de daværende Arvinger efter Loven. Efter Mandens Død overtog Enken Arven og bosatte sig i Udlandet. Ved hendes Død opstod Tvist om Arveafgiftens Beregning. Det antoges, at hun ved sin Død ikke var norsk Undersaat, og at der følgelig ikke skulde svares Afgift af den efter hende faldende Arv. Den

ene Halvdel af Boet ansaaes imidlertid som Arv efter den først afdøde Ægtefælle. Af denne Halvdel blev saaledes Arveafgift at svare, og da mere end Halvdelen af Boets Midler beroede i Norge, blev Afgiften at svare fuldt ud af det halve Bo.

Høiesterets Fællesbegrundelse og Dom af 17 Oktober 1903 i Sagerne L.-No. 40/2 f. A.: Fru Eugenie von Baumbach, Fru Marie von Wiedebach-Nostitz og Friherre Carl von Mansbach ved Høiesteretsadvokat F. M. Bugge som Mandatar mod Det kongelige Finants- og Toldbepartement paa Statskassens Vegne (Regjeringsadvokaten) og anderet hermed L.-No. 41/2 f. A.: Det kongelige Finants- og Toldbepartement paa Statskassens Vegne (Regjeringsadvokaten) mod Høiesteretsadvokat F. M. Bugge som Mandatar for Fruerne Eugenie von Baumbach og Marie von Wiedebach-Nostitz samt Friherre Carl von Mansbach (Advokat F. M. Bugge som Mandatar).

Ved Kristiania Byrets Dom af 25 Januar 1902 er i nærværende Sag saaledes kjendt for Ret:

„Høiesteretsadvokat F. M. Bugge som Mandatarius for Fru Eugenie von Baumbach, Fru Marie von Wiedebach-Nostitz og Friherre Carl von Mansbach bør til Finantsdepartementet paa Statskassens Vegne betale 26 630 — sex og tyve tusinde sex hundrede og treti Kroner 98 — niti — otte Øre med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 16 Mai 1900 til Betaling sker, men iøvrigt for Finantsdepartementets Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves. Det idømte o. s. v."

Et af Rettens Medlemmer voterede for et Beløb af Kr. 31 062,81.

Byrettens Dom er fra begge Sider indanket for Høiesteret, hvor Sagen er overført til skriftlig Behandling.

Advokat Bugge har paa sine Mandanters Vegne paastaaet sig principalt helt frifunden, subsidiært frifunden mod at betale Kr. 21 664,78 samt i begge Tilfælde tilkjendt Sagsomkostninger for Byretten og Høiesteret.

Finantsdepartementet har paastaaet sig tilkjendt principalt Kr. 53 261,96, subsidiært en Række mindre, nedadgaaende Beløb samt i alle Tilfælde Renter fra 16 Mai 1900, Sagsomkostninger og Salær til Regjeringsadvokaten.

Sagens nærmere Omstændigheder vil erfares af Byretsdommens Præmisser.

Høiesteret er enig med Byretten i, at den ene Halvdel af de Midler, Fru v. Anker har efterladt sig, er at betragte som Arv, nu falden efter hendes tidligere afdøde Mand, Hofmarskalk v. Anker, saavelsom i, at der ingen Arvafgift til den norske Statskasse pligtes af den anden Halvdel af Midlerne, der er at betragte som Arv, falden efter Fru v. Anker selv, da hun ved sin Død ikke var norsk Undersaat. Videre er Høiesteret med det dissenterende Medlem af Byretten enig i, at, da de i Norge beroende Arvemidler udgjør mere end Halvdelen af det hele Bo, maa der være Adgang for den norske Stat til at beregne den fulde Afgift af den efter Hofmarskalk v. Anker faldne Arv. Denne maa efter foreliggende Oplysninger og Vedtagelser ansættes til Kr. 1 031 505,29 netto. Heraf tilfalder Halvdelen eller Kr. 515 752,65 de Arvinger, hvorom der under nærværende Sag er Spørgsmaal. 6 % af sidstnævnte Beløb, altsaa Kr. 30 945,16, bliver saaledes den Afgiftssum, disse Arvinger vil have at betale.

Processens Omkostninger findes at burde ophæves for begge Retter.

I Henhold til det Anførte afsiges saadan

Dom:

Høiesteretsadvokat F. M. Bugge som Mandatarius for Fru Eugenie von Baumbach, Fru Marie von Wiedebach-Nostitz og Friherre Carl von Mansbach bør til Finantsdepartementet paa Statskassens Vegne betale 30 945 — treti tusinde ni hundrede og firti fem Kroner 16 — sexten — Øre med 4 — fire — af hundrede i aarlig Rente deraf fra 16 Mai 1900 til Betaling sker, men iøvrigt for Finantsdepartementets Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for Byretten og Høiesteret ophæves.

Byrettens Dom er saalydende:

Efter de foreliggende Oplysninger sammenholdt med Danmarks Adels Aarbog for 1899 og følgende Aar, havde afdøde Grosserer Jan Anker paa Fredrikshald to Børn:

A. Datteren Anna Sophie Marie, gift med General Carl von Mansbach, hvilke begge er afgaaet ved Døden og

B. Sønnen Hofmarskalk Nils Christopher Anker, som var født 23 Februar 1799.

Den førstnævnte havde i sit Ægteskab med General von Mansbach følgende 4 Børn:

1. Datteren Selma, gift med Generalkonsul Faye, hvilke begge er døde. Deres eneste Barn er gjenlevende Kammerherre F. Faye, Dal ved Eidsvold.
2. Datteren Eleonore, gift med Høiesteretsassessor Otto Løvenskiold, hvilke begge er døde. Ægteskabet var børnløst.
3. Datteren Eugenie Bernhardine Desirieé, som den 13 August 1840 paa Fredrikshald giftede sig med sin ovennævnte Morbroder Hofmarskalk Nils Anker og
4. Sønnen Minister Carl Adalbert von Mansbach, død 1890, og gift med gjenlevende Helene von Motz. Disse havde i sit Ægteskab 3 Børn:
   a. Sønnen Friherre Carl von Mansbach, bosat ved Hünfeld i Hessen.
   b. Datteren Marie Elisabeth Isabella Sophie Nielsine Emilie, gift med fhv. preussisk Ritmester Carl Gottlieb von Wiedebach und Nostitz-Jänkendorf, bosat ved Rengersdorf i Øvre Lausitz (Schlesien) samt
   c. Eugenie Emilie Henriette, gift med fhv. preussisk Overregjeringsraad Carl Wilhelm von Baumbach, bosat i Kassel.

Den 30 September 1840 oprettede Nils Anker og Hustru et gjensidigt Testamente, ifølge hvilket den Længstlevende skulde være uindskrænket Eier af det hele Fællesbo uden Undtagelse. Efter Længstlevendes Død skulde Boet deles mellem de daværende Arvinger efter Loven. Hofmarskalk Anker døde den 11 September 1862, og den 1 Juli 1891 oprettede Enken et Testamente, ifølge hvilket hendes efterladte Formue med Fradrag af visse Legater skulde fordeles med en Halvdel til hendes Søstersøn Kammerherre Faye og den anden Halvdel til hendes 3 Broderbørn. I et Tillægstestamente af 26 Mai 1894 erklærede hun udtrykkelig Hovedtestamentet som kun gjældende den Halvdel af Fællesboet, hvorover hun mener at have testamentarisk Raadighed, og samtidig gjør hun den Forandring, at hendes Formue ikke skal deles i to Halvdele, men lige mellem alle 4 Søskendebørn. Boet skal efter Arveladerskens Bestemmelse opgjøres ved 2 executores testamenti.

Arveladerskeu, som var født i Kristiania den 13 August 1818, døde i Dresden den 26 Juni 1898 uden at efterlade sig Livsarvinger. Allerede lige efter Mandens Død havde hun taget Ophold i Udlandet, men boede senere et Par Vintre i Kristiania. I 1868 flyttede hun til Dresden og boede der til sin Død, de to første Aar i Pension, fra April 1870 i egen møbleret Bekvemmelighed. Hun stod opført i Dresdenerpolitiets Anmeldelseslister over Byens Indvaanere for Tiden fra 28

Oktober 1868 til 3 August 1869 og fra 10 November samme Aar til sin Død, men havde ikke erhvervet Statsborgerret i Sachsen. I Aarenes Løb var hun ofte paa Reiser og var flere Gange paa Besøg i Norge, men havde ikke indgivet den i Lov af 21 April 1888 § 6 b omhandlede Erklæring om at ville forblive norsk Statsborger.

Hun efterlod sig en betydelig Formue, væsentlig bestaaende af Værdipapirer og Kontanter, hvoraf en Del beroede i Dresden, en Del her i Kristiania. Den i Dresden beroende Del er opgivet til og af Arveafgiftsforvaltningen der godkjendt med Kr. 626 535,12, og den i Norge beroende Del er opgivet til og af Finantsdepartementet her godkjendt med Kr. 1 444 319,13. Disse sidste er af Exekutorerne delt i to Halvdele, hvoraf den ene gaar til Deling overensstemmende med Længstlevendes testamentariske Dispositioner, saaledes at 20 000 afgaar til et herværende Legat, og Resten fordeles mellem de 4 Søskendebørn som Universalarvinger med Kr. 175 539,89 til hver eller ialt . . . . Kr. 702 159,57
medens den anden Halvdel med en Halvdel tilfalder Søstersønnen og en Halvdel Broderbørnene med ialt . . . . „ 722 159,56

Tilsammen Kr. 1 424 319,13

Der er nu opstaaet Tvist om den norske Stats Ret til at beregne Afgift af Arvemidlerne. Finantsdepartementet har fordret 6 % Afgift af hele det sidstnævnte Beløb med Kr. 85 459,14. Kammerherre Faye har ogsaa uden Indsigelse betalt den for ham beregnede Andel med Kr. 32 197,18. Derimod har de tyske Medarvinger negtet at betale de resterende Kr. 53 261,96

Efter forgjæves Forligsmægling har Finantsdepartementet ved Stevning af 12 Oktober 1900 sagsøgt disse 3 Arvinger, Friherre Carl von Mansbach, Marie von Wiedebach-Nostitz og Eugenie von Baumbach ved deres herværende Mandatarius, Advokat F. M. Bugge, principalt til Betaling af det sidstnævnte Beløb med Renter og Omkostninger. Under Sagen er der nedlagt forskjellige subsidiære Paastande.

Arvingerne har paastaaet Frifindelse og Tilkjendelse af Omkostninger.

Ifølge den sachsiske Lov om Arveafgift af 13 November 1876 skal der ikke svares Afgift af Løsøre, som befinder sig i Sachsen, hvis Arveladeren ikke var sachsisk Undersaat og Arven tilfalder en fremmed, i hvis Hjemland den samme Regel vilde have gjældt om ham som Arvelader. Af Løsøre udenfor Sachsen svares Arveafgift, hvis Arveladeren var sachsisk Undersaat. Som nævnt havde Længstlevende ikke erhvervet sachsisk Statsborgerret, og den sachsiske Arveafgiftsforvaltning synes derfor heller ikke at ville gjøre Krav paa Afgift af de i Norge beroende Kapitaler, hvis disse er afgiftspligtige her.

De for det her omhandlede Arvefald gjældende Regler om Arveafgift til Norge fandtes i Departementets Skrivelse af 7 Juni 1883, jfr. Sth. Forh. for 1898—1899 Bind 3, Oth. Prp. No. 16 Side 6, ifølge hvilke Afgift kun skulde svares, naar Arven var falden efter norsk Undersaat, men da uden Hensyn til, om Arveladeren afgik ved Døden i Udlandet, eller om Arvingerne var bosatte der. Af Arv efter fremmed Lands Undersaat svaredes aldrig Arveafgift til Norge, heller ikke, naar Vedkommende afgik ved Døden eller Arvingerne var bosatte her.

Der synes efter de foreliggende Oplysninger at være al Grund til at tro, at Fru Anker ogsaa efter Udflytningen vedblev at betragte Norge som sit Fædreland. Hun vedblev at skrive det norske Sprog og benyttede dette i begge sine Testamenter, der er skrevne paa stemplet Papir efter norsk Tarif og oprettede ved det norsk-svenske Generalkonsulat i Dresden og, saavidt skjønnes, med Hjemmel af den norske Arvelovs § 60. De indsatte executores er Nordmænd, og Størstedelen af Formuen har beroet i Norge. Hun er som norsk Generalsdatter begravet paa

Krist Kirkegaard i Kristiania. Det er derfor overveiende sandsynligt, at hun selv ønskede at betragtes som norsk Undersaat.

Men dette er ikke i og for sig afgjørende.

Efter de foreliggende Forhold kan der neppe være Tvivl om, at hun allerede længe før sin Død — kanske allerede saa tidlig som i 1869 — maa ansees for at have taget fast Ophold i Dresden for bestandig og saaledes at have forladt Norge for ikke mere at vende tilbage. Og hun havde, som nævnt, ikke for den norske Konsul afgivet saadan Erklæring om vedblivende at være norsk Statsborger, som Lov af 21 April 1888 § 6 b anviser.

Efter samme Lovbestemmelse skulde hun da have tabt sine norske Statsborgerrettigheder.

Det har imidlertid været antydet, at den nævnte Erklæring i det Hele kun skulde kunne betragtes som en Lovsformodning og alene have Betydning med Hensyn til Beviset. Aschehoug, Norges Statsforfatning, 2 Udgave I Side 111—112. Saaledes var det ogsaa efter det oprindelige Forslag, der kun opstillede en Formodning om, at den, der ikke inden 1 Aar afgav Erklæring om ikke at have opgivet den Tanke at vende tilbage til Norge, skulde antages at have forladt Landet for bestandig. (Sth. Forh. 1888 Bind 3 b, Oth. Prp. No. 16 Side 8 og Bilaget Side 23). Storthingets Konstitutionskomité fandt imidlertid, at Bestemmelsen burde udvides, saaledes at enhver norsk Borger ved Afgivelse af Erklæring beholdt sin Statsborgerret, selv om han forlod Landet for bestandig. Og derved fik Bestemmelsen sin nuværende Affatning (Bind 6, Indst. O. No. 5 Side 17). I Odelsthinget fremkaldte Bestemmelsen ingen Bemerkning (Bind 8 I Side 61—62). I Lagthinget fremholdt Repræsentanten Bugge, at Fristen var for kort og udtalte, at der „efter denne Bestemmelse bliver sat en præklusiv Termin, inden hvilken man maa melde sig, hvis man vil bibeholde norsk Statsborgerret," og denne Opfatning ligger til Grund, ikke alene for denne Talers Bemerkninger, men ogsaa for Justitsministerens Replik (Bind 8 II Side 28—30). Man maa saaledes gaa ud fra, at Bestemmelsen, overensstemmende med dens Affatning, virkelig tilsigter at sætte en Præskriptionsfrist, hvis Oversiddelse har Statsborgerrettens Tab til Følge, uden Hensyn til, om Oversiddelsen er forsætlig eller uforsætlig.

Men var Fru Anker ikke norsk Statsborger, saa var hun ved sin Død heller ikke norsk Undersaat. Thi efter vort nuværende Lovsprog og vor statsretslige Terminologi er Statsborger og Undersaat samme Person seet fra et noget forskjelligt Standpunkt. (Se Loven af 1888 § 7 og 8, Oth. Prp. No. 16, 1888, Bilag Side 16, 2 Spalte og Aschehoug Side 94). Naar nævnte Lovs § 8 bestemmer, at de Indvaanere, som ikke er norske Borgere og Undersaatter, har de Rettigheder og Forpligtelser, der er fastsatte i andre Love end Grundloven og Statsborgerloven selv, da er dette uden Betydning for nærværende Sag, al den Stund Fru Anker ikke boede i Norge.

Hun havde kun norsk Indfødsret, men var hverken norsk Statsborger, Undersaat eller Indvaaner, og stod saaledes i retslig Henseende lige med en Udlænding. Hun havde ingen andre Rettigheder end dem, Indfødsretten i Tilfælde vilde have medført, og stod ikke i noget Lydighedsforhold til den norske Stat (Aschehoug Side 127—28).

Hvorledes man derfor end opfatter Udtrykket „Undersaat" i den ovennævnte Departementsskrivelse af 7 Juni 1888, jfr. Sth. Forhdl. 1898—1899, Oth. Prp. No. 16 Side 6, maa det være klart, at de efter Fru Anker faldne Arvemidler ikke er afgiftspligtige i Norge. At de muligens heller ikke er afgiftspligtige i Sachsen, kan ikke forandre dette Forhold.

Der har været reist Spørgsmaal om, hvorvidt ikke ialfald Halvdelen af Boets Midler er afgiftspligtige her, forbi Hofmarskalk Anker var norsk Stats-

borger; og der er fra Departementets Side ogsaa nedlagt Paastand i den Retning. Fra Arvingernes Side har det herimod væsentlig været gjort gjældende, at Fru Anker ved Mandens Død som hans Universalarving overtog det hele Fællesbo med fuld og uindskrænket Eiendomsret, og at samtlige Arvemidler saaledes er faldne efter hende.

Denne Betragtningsmaade er imidlertid ikke holdbar. Hvis Fru Anker, som det synes, har oprettet sine Testamenter med den norske Arvelov for Øie, saa havde hun efter § 60 ikke Ret til ved testamentarisk Disposition at raade over mere end det halve Bo, selv om hun i levende Live havde Ret til at raade over det hele. Spørgsmaalet er forøvrigt uden Betydning, al den Stund hun faktisk ikke har raadet over mere end sin Halvdel. Det fremgaar klart af det sidste Tillægstestamente. Denne Halvdel falder saaledes, med Hjemmel af hendes egne Testamenter, til Testamentsarvingerne som Arv efter hende, medens den anden Halvdel, med Hjemmel af det gjensidige Testamente, falder til Mandens Slægtsarvinger som Arv efter ham. At Testamentsarvingerne og Intestatarvingerne paa Grund af Slægtskabsforholdet mellem Ægtefællerne tildels er de samme Personer, er en Tilfældighed.

Det kan derfor ikke være tvilsomt, at den norske Stat kan kræve Afgift af den ene Halvdel af Boets samtlige forhaandenværende Arvemidler. Disse sidste udgjør Kr. 2 070 854,25. Af Halvdelen Kr. 1 035 427,12 falder igjen Halvdelen Kr. 517 713,56 paa de 3 indstevnte Arvinger. 6 % Afgift af det sidstnævnte Beløb udgjør Kr. 31 062,81, der vil blive at forrente fra 16 Mai 1900, da ingen Indsigelse mod denne Datum er fremsat.

Jeg er fuldt opmerksom paa, at Forligsklagen og Departementets Paastand kun omfatter Arveafgift af de her i Landet beroende Midler, men jeg anser ikke af den Grund Retten bunden til at dele disse Midler i to Halvdele og betragte den ene som Arv efter Anker og den anden som Arv efter Fru Anker. Det er efter min Mening nok, at der her findes Midler svarende til den Halvdel af Boet, hvoraf Staten efter det ovenanførte er berettiget til at kræve Afgift. Arvingerne vilde ellers vinde en ganske uberettiget Begunstigelse, idet de ikke alene vilde blive fri for at svare Afgift af Halvdelen af de her beroende Midler, men ogsaa af alle de i Dresden beroende.

Sagens Omkostninger maa blive at ophæve.

Siewers.

Jeg har fundet det tvilsomt, om ikke Citantskabet burde tilkjendes det hele paasøgte Beløb. Efter de Regler, som gjaldt dengang Finantsdepartementets Skrivelse af 7 Juni 1883 udgik, maatte ArvelaDersken formentlig ved sin Død være bleven anseet som norsk Undersaat, og det kunde da være et Spørgsmaal, om Loven af 21 April 1888, som antagelig ikke har tilsigtet at gjøre nogen Forandring i Arveafgiftsreglerne, dog alligevel maa ansees at have gjort dette ved Bestemmelserne om Fortabelse af norsk Statsborgerret, eller om ikke Forholdet maa afgjøres paa Basis af den Forudsætning, som laa til Grund for Departementsskrivelsen af 7 Juni 1883 og den Opfatning af Udtrykket „norsk Undersaat," som dengang gjaldt. Uagtet jeg finder, at der er adskilligt, som taler for den sidste Betragtningsmaade, tror jeg dog ikke, at den kan tillægges afgjørende Vægt ligeoverfor selve Indholdet af den nævnte Departementsskrivelse med det deri brugte Udtryk „norsk Undersaat" og den Forandring i den undersaatlige Retsstilling, som ved Loven af 1888 er indført i sin Almindelighed og indenfor de Tilfælde, hvor der i Loven er gjort udtrykkeligt Forbehold (cfr. § 8). Jeg kommer forsaavidt til samme Resultat som Førstvoterende.

Med Hensyn til Citantskabets subsidiære Paastand er jeg ogsaa enig med Førstvoterende i, at Halvdelen af Arven maa ansees falden efter Arveladerskens

tidligere afdøde Mand Hofmarskalk v. Anker, og med det Beløb, som Arven udgjorde ved Fru v. Ankers Død, idet jeg gaar ud fra, at Arven efter Hofmarskalk v. Anker først da kan ansees at være falden. Nu maa det efter min Mening, specielt efter Forligsklagens Indhold, ansees givet, at der kun kan blive at udrede Arveafgift til Norge af de her i Landet beroende Midler, og Spørgsmaalet bliver da, om Arven efter Hofmarskalk Anker skal ansees at bestaa i Halvdelen af Midlerne i Sachsen + Halvdelen af Midlerne i Norge, eller om man skal slaa det hele underet og sige, at da Midlerne i Norge udgjør mere end Halvdelen af den hele Arv, saa omfattes hele Halvdelen af Arven efter Hofmarskalk von Anker af de i Norge beroende Midler, i hvilket sidste Tilfælde Arveafgiften bliver det af Førstvoterende opførte Beløb.

Jeg tror imidlertid, at den første Betragtningsmaade er den rigtige, og at der saaledes kun bliver at svare Afgift af de her i Norge beroende Midler, hvorefter jeg kommer til det Resulsat, at de Indstevnte tilpligtes at betale Halvdelen af det af Citantskabet paastaaede Beløb med Kr. 26 630,98 med 4 % Rente fra 16 Mai 1900.

Jeg er enig i, at Sagens Omkostninger ophæves.

Thi kontluderes:

Høiesteretsadvokat F. M. Bugge som Mandatarius for Fru Eugenie von Baumbach, Fru Marie von Wiedebach-Rostitz og Friherre Carl von Mansbach bør til Finantsdepartementet paa Statskassens Vegne betale 26 630 — sex og tyve tusinde sex hundrede og treti — Kroner 98 — niti otte — Øre med 4 — fire — af Hundrede i aarlig Rente deraf fra 16 Mai 1900 til Betaling sker, men iøvrigt for Finantsdepartementes Tiltale i denne Sag fri at være. Sagens Omkostninger ophæves.

Det Idømte at udredes inden 15 — femten — Dage efter Dommens Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

F. Mack.

Forøvrigt enig med Førstvoterende maa jeg med Andenvoterende anse det ved Forligsklagen — kfr. Citantskabets Skrivelse til Regjeringsadvokaten af 16 August 1900, Dokument 1 ad 2 — afklaaret at tage noget Hensyn til andre Arvemidler, end de her i Landet beroende. Jeg slutter mig derfor til Andenvoterendes Konklusion.

E. Kjerschow.

A afhænder i 1897 en Eiendom til B, der som personlig Skyldner overtager Pantegjelden. B tiltræder Eiendommen og betaler Renter af Pantegjelden. I 1900 overdrager han Eiendommen til den forrige Eier, A, der overtager Pantegjelden. Derefter sagsøges B af en Panthaver til Indfrielse af en forfalden Obligation. Han nægter at betale, idet han mener, at hans Forpligtelse efter Afhændelsen i 1897 er bortfaldt ved Kontrakten af 1900. Heri faar han imidlertid ikke Medhold. Overdragelsen fra ham til A i 1900 ansaaes nemlig ikke som en Omgjørelse af Kontrakten af 1897, men som en ny og selvstændig Forretning, der ikke kunde berøve Panthaverne den Ret, de havde vundet ved Kontrakten af 1897. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1881 Side 650.

Kristiania Overrets Dom af 16 Februar 1903 i Sag: Isak Bjerknæs mod Even Romnæs.

Ved Stevning af 6 August 1902 har Sekretær Isak Bjerknæs paaanket en af Sorenskriveren i nedre Romerike den 13 Mai s. A.

afsagt Dom, hvorved Indstevnte Even Komnæs blev frifundet for Appellantens Tiltale med Ophævelse af Sagsomkostningerne. Appellanten paastaar Indstevnte tilpligtet at betale ham Kr. 3 500 med 5 pCt. Rente fra 11 Juni 1900 til Betaling sker og 5 pCt. Rentesrente af de pr. 11 December 1900, 11 Juni 1901, 11 December 1901 og 11 Juni 1902 forfaldne Renter samt Sagens Omkostninger for begge Retter.

Indstevnte paastaar Underrettens Dom stadfæstet og sig tilkjendt Procesomkostninger for Overretten. Retten har ikke fundet at kunne tilstaa yderligere Udsættelse i Sagen.

Angaaende Sagens Gjenstand henvises til Underretsdommens Præmisser.

Underretten har grundet sit Resultat derpaa, at Indstevntes Salg eller Overtagelse i 1900 af Eiendommen qu. til Svane, af hvem han i 1897 havde ved Mageskifte erhvervet den, var en Transaktion, der indeholdt en Ophævelse eller Tilbagegang af Salget i 1897, som derfor ikke kunde give Appellanten som Pantekreditor i Eiendommen nogen selvstændig Ret til at holde sig til Indstevnte for sin Pantefordring.

Retten antager dog, at denne Underrettens Betragtningsmaade efter Omstændighederne ikke bør gives Medhold. Vel er det saa, at Panthaveren ikke kan antages at erhverve nogen selvstændig Ret til at holde sig til den, der som Kjøber har kontraheret med Eieren om Pantet, naar noget Salg ikke endelig er kommet istand og Kontrakten saaledes er gaaet tilbage; men Forholdet kan in casu ikke anskues saaledes. Kjøbekontrakten af 1897 blev perficeret, Indstevnte overtog Eiendommen 1 Januar 1898 og har i et Par Aar besiddet den og betalt Renter o. s. v. af Heftelsen, og har heller ikke søgt Handelen fra sin Side omstyrtet. Det er et Erstatningssøgsmaal fra Sælgeren Svanes Side vedkommende den anden Eiendom, hvorom Mageskiftet i 1897 handlede, som ledede til, at disse Parter enedes om, at denne Erstatningspaastand skulde ansees afgjort ved at Indstevnte solgte Svane Eiendommen qu.

Ved denne Transaktion kan ikke Komnæs ansees frigjort for det Ansvar, han havde overtaget med Hensyn til Appellantens Pantobligation i Eiendommen.

De øvrige af Indstevnte paaberaabte Grunde for hans Frifindelse, navnlig den, at der angaaende Obligationen blev etableret i April 1900 et nyt Obligationsforhold mellem Appellanten og Svane, hvorved Indstevnte skulde være fritaget for sit Ansvar, kan Retten heller ikke give Medhold. Fordi der mellem den nye Kjøber og Panthaveren sker Aftaler om Betalingsmaade o. s. v., er dermed ikke givet, at Ret mod tidligere Eier frafaldes eller at denne kan til sin Frifindelse paaberaabe sig saadanne Aftaler, ialfald ikke, naar de ikke forværre hans Stilling.

Appellantens Paastand vil saaledes være at tage tilfølge, idet nogen speciel Indsigelse mod Rentepaastanden ikke er fremkommet.

Sagens Omkostninger antages dog at burde ophæves ved begge Retter.

$^{15}/_{1}$ 1903. Joh. Knap.

Da Appellantens Adgang til overhovedet at holde sig til Komnæs udelukkende er baseret paa dennes Kjøb i sin Tid af Eiendommen og i Forbindelse dermed hans Overtagelse som personlig Debitor af de paa Eiendommen hvilende Heftelser, synes mig al Billighed at tale

for, at naar Eiendommen af en eller anden Grund — dette være sig nu ved Tilbagesalg eller Annulation af den tidligere Handel — gaar tilbage til den tidligere Eier, der atter i Forhold til Komnæs overtager som personlig Debitor de paahvilende Heftelser, hvoriblandt Appellantens (U. A. S. 15), maa Panthaveren nu holde sig til denne. Ved dette Tilbagesalg eller Omgjørelse af den tidligere Handel — hvad man nu vil kalde det — kommer Pantekreditor akkurat i samme Stilling som før Salget til Komnæs, og mere synes han ikke at kunne kræve. Dette antages saa meget mere at maatte gjælde her, hvor Appellanten under Forhandlingerne og Tilbagesalget har indgaaet Overenskomst med den nye Eier med Hensyn til Vilkaarene for Obligationens Henstaaen i Eiendommen og derved tillige maa ansees at have godtaget denne som Obligationens fremtidige Debitor. Det er jo ikke Meningen med den almindelige Klausul i Kjøbekontrakter om, at Kjøberen overtager som personlig Debitor de paa Eiendommen hvilende Pantehefteller, at skaffe Pantekreditor forøget Sikkerhed eller et forønsket Valg mellem flere Debitorer, men alene mellem Kjøber og Sælger at træffe et for dem gunstigt Arrangement, der strengt taget ikke berører Pantekreditors Ret, og som det derfor ogsaa i Almindelighed bør staa i hines Magt efter Forgodtbefindende at forandre. Se Hallager ved Aubert II Side 390 første Afsnit og Prof. Hagerup, Bemærkninger i RetSt. 1886, navnlig Side 338—339, samt RetSt. 1885 Side 735—740.

Jeg finder saaledes at maatte votere for Underretsdommens Stadfæstelse under Ophævelse af Sagsomkostningerne ved begge Retter.

Vilh. Andersen.

Ved at gjennemgaa faldne Retsafgjørelser — saaledes foruden Dom i RetSt. for 1885 Side 730 ogsaa Høiesteretsdomme i RetSt. for 1899 Side 689 og for 1900 Side 117 — kommer jeg til det Resultat, at det i nærværende Sag maa være afgjørende, at Komnæs i to Aar har besiddet No. 22 som virkelig Eier og i denne Tid tildels ogsaa betalt Renter af Heftelser, hvorved han ogsaa ligeoverfor Pantekreditor er optraadt som betalingspligtig Eier. Uagtet Billighed synes at tale til Fordel for ham, maa jeg dog efter det Anførte slutte mig til Førstvoterendes Votum.

C. Lie.

Efter den passerede Votering blev saaledes

kjendt for Ret:

Indstevnte Even Komnæs bør til Appellanten Sekretær Isak Bjerknæs betale Kr. 3 500 — tre tusinde fem hundrede Kroner — med 5 — fem — pCt. Rente deraf fra 11 Juni 1900 til Betaling sker samt 5 — fem — pCt. Rentesrente af pr. 11 December 1900, 11 Juni 1901, 11 December 1901 og 11 Juni 1902 forfaldne Renter fra de respektive Forfaldsdage til Betaling sker. Processens Omkostninger ophæves ved begge Retter. At efterkommes 15 — femten — Dage efter denne Doms Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Fortegnelse over Sager, paakjendte i Høiesterets 2den Session 1903.

Den 10 December. L.-No. 76. O.-No. 23. Lars J. Thorsdal med Kurator Aslak O. Rinde (Adv. Blichfeldt) mod Thorsten Halvorsen Ødefjeld eller Thorsdal (Overretssagfører Emil Aall til Prøve).

L.-No. 77. Straffesag mod Ole Hansen Tveter, ved Beslutning af Politimesteren i Romerike af 4 Juli d. A. tiltalt for Overtrædelse af Veilovens § 61, jfr. § 33, ved ikke til fastsat Tid at have fremkjørt det beordrede Kvantum Veidækningsmateriale til sit Veistykke paa Vinterføret i afvigte Vinter. Ved Dom af Meddomsret i Næs af 30 September d. A. blev han frikjendt. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Overretssagfører E. Heidenreich (til Prøve) 60 Kr. og til Forsvarer Adv. Fr. Stang Lund 40 Kr. uden Refusion.

Den 11 December. L.-No. 78. Straffesag mod Oscar Rennebarth, der under 8 Oktober 1900 paa Raadhusgadens Politistation i Kristiania var forelagt og vedtog i Henhold til Bygningslovens § 98 under ellers paafølgende Tvangsmulkt af 10 Kr. til Bykassen for hver Dag, Fristen blev oversiddet, inden 8 Dage at fløife det som Arbeidsrum ulovlig indredede Kjælderrum i Toldbodgaden 21. Den 30 September 1901 afholdtes Udpantning hos Rennebarth for Dagmulkten. der med Omkostninger var gaaet op til Kr. 2 985,80. Paa Foranledning af en til Statsadvokaterne i Oslo Lagdømme i August 1903 indgiven Forestilling blev Forelægget og Vedtagelsen i Henhold til Straffelovens § 381 paaanket til Høiesteret, eftersom Forelæg og Dagmulkt i Henhold til Bygningslovens § 98 antages uanvendelig paa Tilfældet, specielt under Hensyn til, at Rennebarth kun var Leier af Kjælderrummet. Høiesteret ophævede Vedtagelsen, fordi Forelægget ikke angiver den Lovbestemmelse, som er antagen at komme til Anvendelse (Strfprl.s § 288, sammenholdt med § 286), idet der alene henvises til Bygningslovens § 98, men ikke angives, hvilken i denne Lov indeholdt eller i Medhold af samme afgiven Bestemmelse Oscar Rennebarth findes at have overtraadt. Salær til Aktor Adv. Klingenberg 60 Kr. uden Refusion. Offentlig Forsvarer var i Medhold af Strfprl.s § 389 ikke opnævnt, men Adv. Fr. Stang Lund mødte som privat engageret Forsvarer.

Den 12 December. L.-No. 79. Straffesag mod Søren Johnsen Sundby, ved Dom af Meddomsret i Kristiansand af 5 August d. A. ilagt som Formand i Bestyrelsen for Tømmermændenes og Bygningssnedkernes Fagforening en Bod af 10 Kr. til Statskassen for Overtrædelse af § 1, jfr. § 11, i Lov om Forhyrings-, Fæste- og Engagementskontorer af 12 Juni 1896. Høiesteret forkastede Tiltaltes Anke. Salær til Forsvarer Adv. Klingenberg 60 Kr. og til Aktor Overretssagfører D. Cappelen (til Prøve) 40 Kr., hvoraf 20 Kr. til Refusion.

L.-No. 80. O.-N. 281 for 2den Session 1902. Finbo Johnsen Humlestad (Adv. Røstdal) mod Mariken Pedersdatter Humlestad (Adv. Blichfeldt). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 81. O.-No. 257 for 1ste Session 1903. Boghandler J. H. Küenholdt (selv) mod Snedker Hans Olsen (Adv. Hans Heyerdahl beskikket). Ligesaa. Salær til Indstevntes Advokat 150 Kr. til Refusion hos Appellanten.

L.-No. 82. O.-No. 244 for 1ste Session 1903. Restauratørernes Bryggeri og Mineralvandsfabriks Konkursbo (Adv. Rynning) mod Jul. Ringstrøm (Adv. Kristen Johansen). Ligesaa efter den nævnte Lov.

Den 16 December. L.-No. 83. Straffesag mod Theodor Thoresen Sundby, ved Beslutning af Ringerikes Politimester af 25 Juli d. A. tiltalt til Fældelse efter Modums Herreds Sundhedsforskrifters § 5, sammenholdt med Lov af 16 Mai 1860 § 25, for den 28 eller 29 Januar d. A. ved Henlæggelse af Hestegjødsel i Sparbækken i Søndre Modum eller i dens umiddelbare Nærhed paa de 3 Punkter, hvor hans private Vandledning, der var frossen, krydser denne, at have forurenset Bækkens Vand, hvorfra de omkringboende er henviste til daglig at forsyne sin Husholdning. Ved Dom af Meddomsret i Eker, Modum og Sigdals Sorenskriveri af 9 September d. A. blev han frikjendt. Høiesteret forkastede Anken fra Paatalemyndighedens Side. Salær til Aktor Overretssagfører Olaf Amundsen (til Prøve) 60 Kr. uden Refusion.

Den 19 December. L.-No. 84. J.-No. 23. Expropriationssag: Styrelsen for Norges Statsbaner (Adv. Schjødt) mod Grosserer Alf Bjerke (Adv. Harbitz).

L.-No. 85. O.-No. 307 for 1ste Session 1903. Jens R. Fortveit (Adv. Sam. Johnson) mod Rotto M. Hornes og Ole Knutsen Uleberg (udeblevne). Skriftlig behandlet efter den fornyede Lov af 30 Mai 1891.

L.-No. 86. J.-No. 93 for 1ste Session 1902. Vexelsag: Høyers Hotels (Frøken Jenny Bruu's) Konkursbo (Adv. Flood) mod Aktieselskabet Lundetangens Bryggeri ved Direktionens Formand Konsul Nils P. Høyer (Adv. Ramm). Ligesaa.

L.-No. 87. O.-No. 120 for 2den Session 1901. Bygmester H. Mathisen (Adv. Knudtzon) mod Maskinfabrikant Carl Flohr, Berlin (Adv. Keyser Jordan). Ligesaa.

L.-No. 88. O.-No. 288 for 1ste Session 1903. W. B. Samson (selv) mod Petersborgkompagniet, Kristiania (Adv. Ramm). Ligesaa.

L.-No. 89. O.-No. 262 for 1ste Session 1903. Overretssagfører Gotfred Milberg (Adv. Barth) mod Overretssagfører Johan Henrik Borrebæk (Adv. Seip). Ligesaa.

L.-No. 90. O.-No. 16 for 1ste Session 1903. Ivar Harsjøen (Adv. Sam. Johnson) mod Røros Verk ved dets Direktion (udebleven). Ligesaa efter Lov af 12 Septbr. 1818.

Hermed sluttede Høiesterets 2den Session 1903.

Indholdsfortegnelse.

Afhandlinger m. m.

Høiesteretssager.

1ste Session 1902.

2den Session 1902.

1ste Session 1903.

2den Session 1903.

Kjæremaalssager.

Lagmandsretssager.

Overretssager.

Byretssager.

Notitser og Efterretninger.

Literatur.

Sagregister.

Afvisning og Uefterrettelighed.

Den af et Seilskibs Rederi i en Kollisionssag engagerede Advokat havde tillige, uden særskilt Engagement, for Ladningens Eier nedlagt Paastand paa Erstatning for den Ladningen overgaaede Skade. Forsaavidt afvistes Sagen. S. 53.

En gift Kvinde sagsøger en anden Kvinde til Straf for Fornærmelse. Meddomsretten afviser Sagen, fordi Forligsmæglingen ikke ansaaes lovlig, idet den fornærmede Kvindes Mand havde mødt i Forligelseskommissionen sammen med hende og førte Ordet paa hendes Vegne. S. 92.

Antaget at en Sag, der var behandlet ved Søret ikke „angik Gjenstande, der henhørte under Lov om Søfarten af 20 Juli 1893.“ Under de i Sagen foreliggende særlige Omstændigheder antog Høiesteret dog ikke, at noget berettiget Hensyn krævede, at Sørettens Dom ex officio kjendtes uefterrettelig, og Sagen afvistes fra Søretten. S. 122.

En Beslutning af Værgemaalsretten, hvorved en Person sattes under Værgemaal, kjendt uefterrettelig at være og Sagen hjemvist til ny Behandling, fordi den under Værgemaal satte ikke havde modtaget den i Medhold af Lov om Umyndiggjørelse af 28 November 1898 § 8 til ham stilede Opfordring til at udtale sig om Sagen m. m. S. 142.

En Grubeeier, hos hvem en ulovskikket Udpantningsforretning for Skatter var afholdt, ikke anseet forpligtet til at lade sig nøie med, at Forretningen af Kommunen frafaldtes, men berettiget til at fordre, at denne Forretning ved Dom betegnedes som ulovlig fra første Færd af. S. 148.

Høiesteret antager under stærk Dissents, at de Afgjørelser om Erstatning, der træffes af Appelkommissionen i Henhold til Lov om Ulykkesforsikring 23 Juli 1894 § 19, er endelige og ikke kan omgjøres af Domstolene. S. 200.

En Mand anlægger et Erstatningssøgsmaal, og dette fortsættes efter hans Død af hans Enke. Hun gaar derefter Konkurs, og Konkursboet vægrer sig for at fortsætte Sagen. Hun gjør det paa egen Haand, men mødes fra Modpartens Side med Paastand om Afvisning. Denne forkastes. S. 225.

Appellanten, der er bosat i Fane ved Bergen, sagsøges ved Gjæsteretsstevning, der forkyndes „personlig paa Gaden" i Bergen, til Betaling for Restgjæld for Træmaterialier leverede til en af Appellanten opført Villa paa Hop. Ved Sagens Inkamination i Bergen paastaar Appellanten for Høiesteret (Indstevnte for Gjæsteretten) Sagen afvist, idet han gjør gjældende, at det paastevnte Beløb i intet Tilfælde pligtedes betalt i Bergen, saaat Betingelserne for Gjæsteretsbehandling manglede. Denne Afvisningspaastand billiges ikke, idet Indstevnte havde sin Forretning og sit Kontor i Bergen og Varerne var bestilte paa dette Kontor. Under disse Omstændigheder ansaaes Bergen som **forum solutionis**. S. 549.

Spørgsmaal om Overtrædelse af Straffelovens Kap. 17 § 5 og § 7 ligeoverfor Citanten var begaaet af Indstevnte gjennem en af ham undertegnet Skrivelse til Norsk Arbeidsgiverforening. Meddomsretten frifandt Indstevnte under Anvendelse af Straffeproceslovens § 324. Høiesteret ophævede Meddomsretsdommen, fordi denne Ret feilagtigen havde antaget, at Betingelserne for Afsigelse af Frifindelsesdom i Henhold til Straffeproceslovens § 324 var tilstede. S. 616.

Undladelse af ved Meddomsretten at befølge en i Straffeproceduren til Tiltaltes Betryggelse given Forskrift efter Omstændighederne ikke antaget at maatte medføre Meddomsretsdommens Ophævelse, da det var givet, at Feilen ingen Indflydelse havde havt til Skade for Tiltalte. S. 662.

En Person, der var sat under Tiltale for Overtrædelse af Stedets Politivedtægter, som formentlig skyldig i at have fornærmet privat Person paa Landeveien ved Skrig og uforskammede Ord, frifunden. Den Fornærmede paaanker Sagen til Høiesteret, men Anken afvises, da Tiltaltes Forhold ikke var paatalt som Fornærmelse mod Person, men som Politiforseelse mod den offentlige Orden. S. 693.

En Beslutning af vedkommende Værgemaalsret, hvorved en Enke sattes i Umyndighedstilstand, som den, der var ganske uskikket til at bestyre sin Formue, ophævet af Kjæremaalsudvalget. S. 700.

Til Fortolkning af Konkurslovens § 131. En Skifterets Kjendelse gaar ud paa, at en Fabrik tages under Konkursbehandling, og at Behandlingen ansees som Fortsættelse af den tidligere stedfundne. Denne Kjendelse paaanker en Fordringshaver direkte til Høiesteret med Paastand om, at Kjendelsens første Led stadfæstes og dens sidste Led underkjendes. Sagen afvises i dens Helhed, idet Kjendelsens sidste Led ikke kunde paaankes direkte til Høiesteret, og Paastanden for første Leds Vedkommende ansees at savne selvstændig Betydning. Kost og Tæring ikke tilkjendt dem, som mødte efter Stevning „for Processens Skyld". S. 757.

En Forhørsrets Dom ophævet som ulovskikket, da Sagen af denne Ret var paadømt i Henhold til Straffeproceslovens § 377, 4 Punktum, medens Betingelserne for Sagens Paadømmelse af Forhørsret efter Straffeproceslovens § 283 ikke var tilstede. S. 781.

Efterat et Byggearbeide, som var approberet under den ældre Bygningslov for Kristiania, var paabegyndt, traadte Bygningsloven af 26 Mai 1899 i Kraft; Approbationen annuleredes derefter, og Sløifning af den planlagte 5 Etage paabødes. Bygherren, som ansaa sig brøstholden herved, lod afholde Skjøn, jfr. den nye Lovs § 103 første Led. Da Bygherren mente, at Skjønsmændene havde misforstaaet et til dem stillet Spørgsmaal, tilstevnte han Tillægsskjøn, hvortil han fik opnævnt samme Mænd som til den oprindelige Skjønsforretning, og vilde stille nye Spørsmaal. Derimod protesteredes fra Kommunens Side. Høiesteret afviste den nye Skjønssag, fordi den var tilstevnt, efter at Ankefristen for det oprindelige Skjøn var forløbet. Hvorvidt Sagen vilde blevet at fremme, hvis den var tilstevnt tidligere, afgjordes ikke. Jfr. Høiesterets Dom 10 Oktober 1903 i Sag L.-No. 29 anden Session 1903, nedenfor Side 812. S. 809.

Det Skjøn, som er omhandlet i Høiesterets Dom af 10 Oktober 1903, ovenfor S. 809, paaankedes af Bygherren til Overskjøn, idet han paastod efter Lov af 4 Juni 1892 § 39, andet Led, at være ubunden af Ankefristerne. Skjønssagen afvistes imidlertid, idet den paaberaabte Bestemmelse ikke fandtes anvendelig paa Skjøn af her omhandlede Art. S. 812.

Aktieselskab, Interessentskab.

Antaget, at ved et Aktieselskabs Anmeldelse til Firmaregistret alene virkelig tegnede Beløb — ikke Beløb, der endnu ikke er tegnede — er at medtage. Videre antaget, at den, der paa et Aktieselskabs Vegne indgiver en urigtig Anmeldelse, bliver ansvarlig ligeoverfor Selskabets Kreditorer eller, i Tilfælde, dets Konkursbo, og saaledes pligtig at tilsvare Differencen mellem det virkelig tegnede og det urigtig opgivne høiere Beløb eller med andre Ord bliver at betragte som den, der har overtaget det ikke tegnede Aktiebeløb. I Klasse med ikke tegnede Aktier antages at maatte sættes Aktier, der vare tegnede efterat samtlige Terminer var indkaldte og sidste Termin forfalden uden at være indbetalt. Selskabets Disponent i det foreliggende Tilfælde anseet ansvarlig og idømt Erstatningsansvar til Selskabets Konkursbo for 5 Aktier, medens han frifandtes forsaavidt én Aktie angik. S. 188.

Appel (Anke og andre Retsmidler).

Under en Bjergningssag mødte begge Fartøiers Kapteiner uden Sagfører, og Paastand om Renter blev ikke nedlagt. Ved Høiesteret paastodes og tilkjendtes dog Renter. S. 1.

Spørgsmaal, om summa appellabilis forelaa. S. 38.

Spørgsmaal om, hvad der ved Spørgsmaalet om en Sags Appellabilitet til Høiesteret indgaar under Begrebet „det, hvoraf Sagen haver reist sig" i et Tilfælde, hvor der i det af Hovedcit. i første Instants paastaaede — appellable — Beløb uimodsagt blev fradraget en Kontraforordring, som Indst. havde paa Cit., hvorved Underretsdommens Konklusion blev lydende paa et til Høiesteret inappellabelt Beløb. S. 78.

En Grubeeier, hos hvem en ulovstikket Udpantningsforretning for Skatter var afholdt, ikke anseet forpligtet til at lade sig nøie med, at Forretningen af Kommunen frafaldtes, men berettiget til at fordre, at denne Forretning ved Dom betegnedes som ulovlig fra første Færd af. S. 148.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Bestemmelsen i § 6 af Høiesteretsloven af 12 Septbr. 1818 om, at ingen Sag maa indstevnes til Høiesteret „for ringere end det, hvis Hovedstol og det, hvoraf Sagen haver reist sig, i det mindste er" o. s. v. S. 162.

Høiesteret antager, at en i Medhold § 1 i Lov af 30 Mai 1901 om Forandringer i og Tillæg til Lov om Høiesteret udfærdiget Bevilling maa forkyndes Modparten, og en Sag, hvor dette ikke var iagttaget, som Følge deraf afvist fra Høiesteret. S. 190.

Ved Appel til Stadfæstelse er Fremlæggelse af vedkommende Dom tilstrækkelig Dokumentation uden at Fremlæggelse af Akt er fornøden. Jvf. Hagerups Civilproces II. S. 105 og Getz om Paaanke S. 201 Note 2 og det der citerede. En Begjæring af Indstevnte i hans Duplik om at erholde en passende Udsættelse for at søge Bevilling til fra sin Side at paaanke Dommen afslaaet under Henvisning til § 8 i Høiesteretsl. af 12 Septbr. 1818. S. 280.

Mulkt for aabenbart ugrundet Kjæremaal. S. 335 og S. 411.

Indstevnte for Høiesteret var ved Overretsdom tilpligtet at betale Appellanterne for Høiesteret et vist Beløb med Fradrag af, hvad hans Salær som Administrator af Appellanternes Bo ved Skjøn ansattes til. Denne Dom paaankedes af Appellanterne til Høiesteret, hvor den fremdeles henstaar upaadømt. Samtidig udtog de, under Forbehold af at se Høiesterets Dom i Hovedsagen, Skjønsstevning til Bestemmelse af det omhandlede Salær. Efterat dette Skjøn var afgivet lod de beramme Afsætningsforretning, under hvilken de krævede Afsætning for det ved Overrettens Dom fastsatte Beløb med Fradrag af Skjønsbeløbet. Indstevnte, der havde udtaget Stevning til Overskjøn, lod under Udpantningsforretningen gjøre gjældende, at Forretningen ikke kunde fremmes, forinden Overskjønnet havde fastslaaet Størrelsen af det omhandlede Salær. Ved Lensmandens Eragtning negtedes Forretningen for Tiden Fremme. Appellanterne i Hovedsagen paaankede ogsaa denne Eragtning til Høiesteret, ved hvis Dom den underkjendtes og Udpantningsforretningen tillagdes Fremme. Høiesteret antog, at det afholdte Skjøn maatte betragtes som en Del af Dommen og at derfor den foretagne Paaanke af Skjønnet maatte være at sidestille med, at selve Dommen var paaanket. Høiesteret fandt

ikke Føie til her at skjelne, eftersom Skjønnet paaankedes til Overskjøn eller til overordnet Ret. Med Hensyn til Betydningen af, at Overretsdommen var paaanket af Appellanterne, bemærkede Høiesteret, at den Omstændighed, at en Domhaver paaanker en Gjældsdom for at faa tilkjendt et større Beløb end det han allerede har faaet Dom for, ikke kan hindre ham i at holde Exekution for det allerede tilkjendte mindre Beløb. Bestemmelsen i § 32 første Led i Lov af 4 Juni 1892 om Forkyndelse i civile Sager m. v. kan ikke antages at have gjort nogen Forandring heri. S. 366.

En Anke fra den Dømte i en Straffesag opretholdes efter den Dømtes Død i Medhold Straffeprocesslovens § 379 andet Led af den Dømtes Moder ved Erklæring, afgiven efter Ankefristens Udløb, selv om denne regnes fra den Dømtes Dødsdag. Moderen havde ved Sygdom været hindret i tidligere at afgive Erklæring. S. 673.

En Person, der var sat under Tiltale for Overtrædelse af Stedets Politivedtægter, som formentlig skyldig i at have fornærmet privat Person paa Landeveien ved Skrig og uforskammede Ord, frifunden. Den Fornærmede paaanker Sagen til Høiesteret, men Anken afvises, da Tiltaltes Forhold ikke var paatalt som Fornærmelse mod Person, men som Politiforseelse mod den offentlige Orden. S. 693.

En Sag paastodes afvist fra Høiesteret som ikke angaaende **summa appellabilis**, idet Erstatningen ikke i noget Tilfælde kunde opgaa til 1 000 Kroner. Denne Paastand blev ikke taget tilfølge. S. 748.

Paastand om, at Høiesteretslovens § 15 ikke skulde være anvendelig paa et offentligt Dokument, indeholdende en notorisk Kjendsgjerning, forkastet af Høiesteret. S. 787.

Efterat et Byggearbeide, som var approberet under den ældre Bygningslov for Kristiania, var paabegyndt, traadte Bygningsloven af 26 Mai 1899 i Kraft; Approbationen annuledes derefter, og Sløifning af den planlagte 5 Etage paabødes. Bygherren, som ansaa sig brøstholden herved, lod afholde Skjøn, jfr. den nye Lovs § 103 første Led. Da Bygherren mente, at Skjønsmændene havde misforstaaet et til dem stillet Spørgsmaal, tilstevnte han Tillægsskjøn, hvortil han fik opnævnt samme Mænd som til den oprindelige Skjønsforretning, og vilde stille nye Spørgsmaal. Derimod protesteredes fra Kommunens Side. Høiesteret afviste den nye Skjønssag, fordi den var tilstevnt, efter at Ankefristen for det oprindelige Skjøn var forløbet. Hvorvidt Sagen vilde blevet at fremme, hvis den var tilstevnt tidligere, afgjordes ikke. Jfr. Høiesterets Dom 10 Oktober 1903 i Sag L.-No. 29 anden Session 1903, nedenfor Side 812. S. 809.

Det Skjøn, som er omhandlet i Høiesterets Dom af 10 Oktober 1903, ovenfor S. 809, paaankedes af Bygherren til Overskjøn, idet han paastod efter Lov af 4 Juni 1892 § 39, andet Led, at være ubunden af Ankefristerne. Skjønssagen afvistes imidlertid, idet den paaberaabte Bestemmelse ikke fandtes anvendelig paa Skjøn af her omhandlede Art. S. 812.

Arrest og Forbud.

Et Forsikringsselskab tilpligtes at betale Erstatning for en afholdt Arrest. Herom dog Dissents, idet 3 af de Voterende fandt, at Forsikringstageren selv ved sin Optræden havde givet Anledning til Arrestens Afholdelse. Jfr. hermed Schweigaard: Proces III, 2 Udgave, S. 102, og Hagerup: Civilproces II, S. 504, Note 8. Antaget overflødigt at udtale i Konklusionen, at Sikkerhedsstillelsen ophævedes. S. 214.

Arv og Skifte.

To Søstre gjør i 1878 Testamenter til Fordel for hinanden. Den længstlevende overtager i Henhold hertil Arven efter den først afdøde. Efter Længstlevendes Død fremkommer et Testament oprettet i 1892 og undertegnet med begge Søstres Navne, hvori blandt Andet bestemmes, at en Søsterdatter af dem samt dennes Mand efter deres Død særskilt skal have 12 000 Kroner. Imidlertid oplystes der, at dette Testament kun var undertegnet af den først Afdøde, og at hun havde paaført sin Søsters Navn. De ved Testamentet indsatte Arvinger paastod nu, at dette af Længstlevende allerede var opfyldt ved en **dispositio inter vivos**. Subsidiært gjordes det gjældende, at Testamentet var gyldigt ogsaa for Længst-

levendes Vedkommende, idet det var med hendes Samtykke, hendes Navn var paaført Testamentet, samt at det efter hendes Død var godkjendt af alle Arvinger. Med disse Paastande hørtes de imidlertid ikke. Spørgsmaalet om, hvorvidt Testamentet kunde anerkjendes som gyldigt, forsaavidt angik den først afdøde Søster, der havde iagttaget alle Testamentsformer, under Dissents besvaret med Nei. S. 65.

Et Spørgsmaal til Kristiania Skifteret. S. 240.

Spørgsmaal om en Retshandel kunde bestaa, betragtet enten som en Livsgave eller som en tidligere skjænket Dødsgave. S. 369.

Spørgsmaal om Arveafgift efter den før Lov 20 Mai 1899 gjældende Ret. To Ægtefæller oprettede i 1840 gjensidigt Testament, hvorefter Længstlevende skulde være uindskrænket Eier af Fællesboet, og dette efter Længstlevendes Død deles mellem de daværende Arvinger efter Loven. Efter Mandens Død overtog Enken Arven og bosatte sig i Udlandet. Ved hendes Død opstod Tvist om Arveafgiftens Beregning. Det antoges, at hun ved sin Død ikke var norsk Undersaat, og at der følgelig ikke skulde svares Afgift af den efter hende faldende Arv. Den ene Halvdel af Boet ansaaes imidlertid som Arv efter den først afdøde Ægtefælle. Af denne Halvdel blev saaledes Arveafgift at svare, og da mere end Halvdelen af Boets Midler beroede i Norge, blev Afgiften at svare fuldt ud af det halve Bo. S. 822.

Auktion.

I Henhold til Exekution af 2 Juli, thinglyst 23 Juli 1887, bliver Auktionsret begjæret. 3 December 1895 afgiver Auktionsretten Kjendelse for, at Auktionen bliver at fremme efter ny, lovlig Bekjendtgjørelse. Denne Kjendelse paaankes af endel Kautionister for Exekutus, der nedlægger Paastand om, at Auktionen ikke bliver at fremme, idet de gjør gjældende, at Exekutionen er indfriet. Som ny Indsigelse for Høiesteret, mod hvis Fremsættelse der ikke protesteres, gjør de endvidere gjældende, at det nu er mere end 10 Aar siden Exekutionen thinglystes, og at den derved har tabt sin Gyldighed som Heftelse. Se Lov 6 Marts 1869 § 1. Høiesteret negtede enstemmig Auktionens Fremme. 3 af de Voterende fandt Loven af 1869 anvendelig, uagtet Skridt til Afholdelse af Auktion var taget før Udløbet af de 10 Aar. Flertallet vilde ikke udtale sig om dette Spørgsmaal, men antaa det bevist, at Exekutionen var indfriet. S. 113.

Skal en ved Tvangsauktionssalg af fast Eiendom, som ikke dækket af Kjøbesummen, bortfaldt Panteforbring igjen træde i Kraft, udkræves dertil, at Auktionskjøberen udsteder en Erklæring, hvorved han igjen paabinder Eiendommen denne Fordring som Heftelse. Skal Fordringens Eier være beskyttet mod godtroende Tredjemand, maa Erklæringen thinglæses. Fordringens nye Prioritet regnes fra Thinglæsningens Dato. Uthinglæst har en saadan Erklæring ingen Betydning i Transaktioner angaaende Eiendommen ligeoverfor en Tredjemand, der ikke kjender til og er forpligtet til at respektere Erklæringen. Auktionskjøberens Overdragelse af en ved Tvangsauktion udækket Panteforbring — til Eiendom eller til Sikkerhed — til Nogen, der er uvidende om Tvangsauktionen og dens Resultat, giver ikke denne nogen Ret i Eiendommen, der kan gjøres gjældende mod godtroende Tredjemand. S. 481.

En Eiendom, som ved Tvangsauktion er frasolgt Eieren, kan ikke gjøres til Gjenstand for Exekution for vedkommende Skyldners Gjæld. S. 574.

Bedrageri, Falsk og anden Svig.

En Pige af finsk Herkomst, der i ca. 9 Aar har boet i Skjærvø, blev frugtsommelig og reiste til sit Hjem i Finland, hvor hun fødte et Barn. Dette døde faa Dage efter Fødselen, hvorefter Pigen reiste tilbage til Skjærvø. Her blev hun opkaldt til Presten, som spurgte hende, hvem Barnets Fader var. Hendes Udtalelse herom indførtes i Ministerialbogen. Da det godtgjordes, at hun havde givet urigtig Oplysning om Barnefaderen, dømtes hun ved Meddomsret for Overtrædelse af Straffel.s Kap. 21 § 29. Høiesterets Flertal frifandt Tiltalte; man fandt det nemlig ikke korrekt af Sognepresten at indføre Barnet i Ministerialbogen, idet Moderen, da det fødtes, ikke engang kunde ansees hjemmehørende i Norge. S. 193.

Besiddelse.

En Gaardbruger i Bø i Nedre Telemarken enes med en Gaardbruger i Morgedal i Kviteseid i Øvre Telemarken om, at denne for en Godtgjørelse engang for alle af 28 Kroner skulde modtage til Røgt og Fodring for den paafølgende Vinter en førstnævnte tilhørende Kviekalv. Begge Parter gik ved Kontraktens Afslutning ud fra, at Kalven ikke var drægtig, hvad der dog viste sig at være feilagtigt, hvorfor Godtgjørelsen forhøiedes til 32 Kroner, da den drægtige Kvie var kostbarere at føde, end en ikke drægtig. Spørgsmaal om den Gaardbruger, der havde Kvien paa Foder, eller Kviens Eier, havde Ret til Kalven. Spørgsmaal om bestaaende Sædvane i de nævnte Prestegjæld i Tilfælde som det foreliggende berørt. S. 129.

Beslag.

En Række Udtalelser om Forstaaelsen af Straffeproceslovens § 215, dens Bestemmelser om Beslag. S. 699.

Bevillinger, Dispensationer.

Høiesteret antager, at en i Medhold § 1 i Lov af 30 Mai 1901 om Forandringer i og Tillæg til Lov om Høiesteret udfærdiget Bevilling maa forkyndes Modparten, og en Sag, hvor dette ikke var iagttaget, som Følge deraf afvist fra Høiesteret. S. 190.

Bevis, Vidner.

Antaget, at en Læge var forpligtet til som Vidne under Straffsag at afgive Forklaring angaaende tidligere af ham som Læge, uafhængig af Straffsagen, gjorte Iagttagelser og Erfaringer. Hans Paastand om under saadanne Omstændigheder ikke at være forpligtet til at forklare sig, før han opnævntes som Sagkyndig, forkastet. S. 108.

Spørgsmaal om Udstrækningen af Parternes Adgang til under Hovedforhandlingen i en Straffsag at faa afhørt Sagkyndige. Straffeprocesl. § 193. Jfr. Retst. 1902 Side 728. S. 110.

Spørgsmaal om Vidnepligt ved Opholdsstedets Værnething. S. 133.

En Besætning paa 8 Kjør og 2 Oxer omkommer ved Blyhvidtsforgiftning, der antoges at skrive sig fra Linmel. Den Skadelidende sagsøger Sælgeren af Linmelet og subsidiært Fabrikanten af dette til Erlæggelse af Skadeserstatning efter Skjøn. Da Bevisbyrden antoges at paahvile den Skadelidende og denne Bevisbyrde ikke antoges fyldestgjort, frifandtes begge de Sagsøgte. S. 134.

Lidt om Stedet for Vidnepligtens Opfyldelse. S. 145.

Mulkt for Udeblivelse som Vidne og for aabenbart ugrundet Kjæremaal. S. 335.

Paternitetssag gjort afhængig af den angivelige Faders Ed. Da der under Sagen kun var Tvist om, hvorvidt Samleie havde fundet Sted ved en bestemt Leilighed, antoges Eden alene at burde omfatte dette Samleie. S. 398.

Et sagkyndigt Vidne (en Læge) bliver ikke Sagkyndig i Straffeproceslovens Forstand ved inden Retten at „vedstaa og bekræfte", hvad Vidnet efter sin tidligere gjorte Iagttagelse ifølge sin Fagdannelse kan oplyse betræffende Efterforskningens Gjenstand. S. 410.

En Skipper har efter sit Konnossement paa Bestemmelsesstedet at aflevere et vist Antal Sække Mais og har intet Ansvar for Vægt. Istedet herfor blev efter Modtagerens Forlangende Sækkene opsprættede og Maisen leveret løs i Skibsrummet, hvor den blev øst i Tønde og senere opveiet. Efter det saaledes passerede antages Modtageren at have frafaldt Krav paa at faa det i Konnossementet nævnte Antal Sække med Mais. Rederiet antages saaledes at være in salvo, naar det beviste at have leveret alt, hvad der var indlastet. Dette Bevis antages Rederiet at have ført ved at godtgjøre, at Fartøiet ved Ankomsten til Losningspladsen var saa fuldlastet, som det var muligt. S. 485.

Spørgsmaal om tvende Vidner havde saadan Partsinteresse i en Sag, at den gjorde dem inhabile som Vidner. Dette antaget af Kristiania Byret, men forkastet af Høiesteret. S. 508.

Antaget, at den i Straffeproceslovens § 176 No. 3 omhandlede Fritagelse for Vidnepligt for den Sigtedes besvogrede ikke ophører med det Ægteskab, som begrunder Svogerskabet. S. 607.

Antaget, at et Skjøn ikke kan forlanges afgivet med Præmisser eller Begrundelse. Dog vil der, naar der er Tvivl om, hvad der er indbefattet under Skjønnet, eller Grund til at antage, at der i Skjønnet kan ligge skjult en Afgjørelse af et Sagen vedkommende Retsspørgsmaal, hvilket det er Domstolenes Sag at afgjøre, være Adgang til — enten under Skjønsforretningen eller ved senere Thingsvidner — at faa en enkelt Bekræftelse eller Benegtelse af et Spørgsmaal om, hvorvidt en bestemt retslig eller faktisk Forudsætning er lagt til Grund. Derimod er der ikke Adgang til efter Skjønnets Afhjemling at føre en af Skjønsmændene som Vidne forat fremskaffe Oplysninger om de tekniske Detailler ved den af Skjønsmændene som Fundament for deres Skjøn befulgte Fremgangsmaade. S. 613.

Strafproceslovens § 423, jfr. 425 sidste Punktum antages at yde Hjemmel til ogsaa i subsidiært private Straffsager at opnævne Sagkyndige, naar det findes begrundet i Omstændighederne. S. 780.

Paternitetssag. Sagen gjort afhængig af Moderens Ed. S. 796.

Brændevins-, Vin- og Ollovgivning.

Spørgsmaal om, hvorvidt Bestemmelsen i Lov af 18 Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Ol og Vin m. m. i Kjøbstæderne dens § 27, sidste Led, hvorefter Retten til Udskjænkning eller Smaaudsalg af de i Loven omhandlede Drikkevarer kan frakjendes den, der for tredie Gang fældes for ulovlig Udskjænkning eller Smaasalg, er anvendelig paa den, der bygger sin Ret til Ol- og Vinudsalg m. m. paa et ældre Handelsborgerskab, af Høiesteret besvaret bekræftende. S. 5.

En Person sat under Tiltale til Fældelse efter Lov om Brændevins Salg og Udskjænkning af 14 Juli 1894 § 22, jvf. §§ 5 og 13 for at have gjort sig skyldig i ulovlig Afhændelse eller Optagelse af Bestilling paa Brændevin ved blandt andet mod Betaling at udlevere Sedler ved hvis Aflevereelse i et Tapperi Ihændehaveren havde modtaget det i Seddelen anførte Kvantum Brændevin, og ved Meddomsrets Dom kjendt skyldig i Forbrydelse mod § 13 i ovennævnte Lov. Hans Anke over denne Dom forkastet. Jvf. Retst. 1895 S. 556 og 1897 S. 806. S. 171.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Ordene: „under særlige Forhold i en Kjøbstad" i § 11 sidste Led af Lov af 18 Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Ol, Vin m. v. i Kjøbstæderne. Spørgsmaal om Afgjørelsen af, hvad der skal forstaaes ved Udtrykket „særlige Forhold i en Kjøbstad", henhørte under administrativ eller under judiciel Myndighed, besvaret til Gunst for den sidste Mening. Antaget, at ved „særlige Forhold i en Kjøbstad" menes Forhold, som er „eiendommelige for vedkommende Kjøbstad i Modsætning til Kjøbstæder i Almindelighed". Da de af vedkommende Kommune for Olafgiftens Forhøielse over Lovens ordinære Maximum angivne Grunde ikke indgik under Begrebet „særlige Forhold i en Kjøbstad", saaledes som dette Begreb opfattedes af Høiesteret, tilkjendtes en Olhandler, der antoges væsentlig skadelidende ved Afgiftens Forhøielse over det ordinære Maximum hos vedkommende Kommune Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for det ham ved Kommunens Forhold paaførte Tab. S. 340.

En Skiklub afholder Præmielandsrend med efterfølgende Fest, under hvilken Foreningen lader udskjænke Brændevin eller dermed tilberedet Drik til Deltagerne, af hvilke nogle var Medlemmer af Skiklubben, andre ikke. For Adgang til Festen betaltes Kontingent. Spørgsmaal om der efter de foreliggende Oplysninger maatte antages at være foregaaet et „Salg" i Brændevinslovens Forstand under Dissents besvaret bekræftende og de tiltalte Bestyrelsesmedlemmer hver ilagte en Bod af 8 Kroner til Bykassen. S. 635.

Spørgsmaal om, paa hvilket af to Steder Salg af Ol havde fundet Sted — der, hvor Ordren af Sælgeren var akcepteret eller der, hvor den ved Varens Udlevering endeligen effektueredes — besvaret til Gunst for det sidste Alternativ. Retten antog derhos, at den trufne Ordning i Virkeligheden var et formelt Arrangement, anlagt paa at omgaa Lovens Bestemmelser. Et saadant Arrangement antoges ikke at kunne fritage Angjældende fra at rammes af Loven. Tiltalte maatte ansees at have oprettet et Udsalgssted i Rombaksbotten, medens han ved Hjælp af Telefonen havde givet det Udseende af, at Handelen foregik i Narvik. S. 662.

Spørgsmaal om Apothekeres Ret til at sælge Vin og Brændevin. S. 673.

Spørgsmaal om, hvorvidt et Aktieselskab, som er dannet efter Lov No. 2 af 18 Juni 1884, har nogen Ret til Smaasalg af Vin, Mjød eller Cider, naar en Handelsberettiget, der har Adgang til saadant Smaasalg, er Medlem af Selskabets Bestyrelse, medens en anden Person, der ingen Handelsret har, er Forretningens Disponent eller Bestyrer og som saadan har det daglige Indseende med Forretningen og forestaar Indkjøb og Salg af Varer, ligesom han har Forretningens Signatur. S. 679.

Bygnings- og Reguleringsvæsen.

Spørgsmaal om den en Eier af Grund i Kristiania, efter Bygningslov af 26 Mai 1899 dens § 10 andet Passus, tilkommende Ret til at forlange, at Kommunen strax skal indløse den ved Reguleringsbeslutning til Plads eller Gade bestemte ubebyggede Grund. Spørgsmaal om Kommunens Forpligtelse til at svare Renter af Erstatningsbeløbet og om, fra hvilket Tidspunkt Renter skal svares. S. 177.

Høiesteret antager, at en Grundeier ikke kan kræve Erstatning for det Baand, en Gaderegulering lægger paa hans Dispositionsret over Grunden, og at dette gjælder lige meget enten Gadereguleringen opretholdes eller senere frafaldes. Heller ikke kan han kræve Erstatning for det Tab, han maatte lide ved, at der hengaar nogen Tid fra Expropriationsforlangendet fremsættes og til Expropriationsforretningen afsluttes, medmindre der kan lægges Kommunen Forsømmelighed til Last. Ogsaa dette maa gjælde, hvad enten Reguleringen opretholdes eller frafaldes. S. 247.

Efterat der ved Høiesteretsdom af 9 November 1901 (Retst. 1902 S. 82) var afgjort, at Eieren af en bebygget Eiendom i Kristiania — over hvilken der var reguleret Gade — ikke ved, at han nedrev Bygningerne eller lod dem medfølge Grunden, kunde erhverve Krav paa, at Kommunen skulde indløse den som om den var ubebygget (jvf. Lov om Bygningsvæsenet i Kristiania af 26 Mai 1899), tilstevner Eieren Taxt over Eiendommen „som ubebygget" til Overtagelse til saadan Tid som af Kommissionen fastsattes, idet han forpligtede sig til inden denne Tid at have de paa Eiendommen staaende Bygninger nedrevne og Tomten ryddiggjort. Skjønskommissionen afgav mod Protest fra Kommunens Side, Kjendelse for, at Skjønnet skulde tillægges Fremme. Høiesteret underkjendte Kjendelsen og ophævede det afgivne Skjøn. S. 260.

Et Grundstykke i Kristiania, hvilket oprindelig i sin Helhed var indkjøbt for at tjene som fælles Vei til en Række særskilt matrikulerede Grundstykker med Façader til alle Gader, deltes senere efter Overenskomst mellem disse Grundeiere, hvorefter det udgik som særskilt Matr.-No. og indgik under de enkelte Grundstykkers Matrikulnummere. Efter dette antages to paa dette Vis sammmenslaaaede Stykker ligeoverfor Bygningslovens Bestemmelser at maatte opfattes som en Helhed. Denne Opfatning givet særlig Anvendelse paa Afgjørelsen af Spørgsmaalet om Anvendeligheden i det foreliggende Tilfælde af Paabudet i § 7 i Loven af 26 Mai 1899 (No. 3) om Bygningsvæsenet i Kristiania om, at Bygning, hvor Villabebyggelse ikke er paabudt, skal føres helt frem til Nabogrænsen. Spørgsmaal om Forstaaelsen af Kontraktsbestemmelser om, at Tomten ikke maatte bebygges med Bygning høiere end 12 Meter over Gadens Middelhøide udenfor Tomten og til Taggesimsen. Spørgsmaal om en overtagen Forpligtelse til at taale en 6 Alens Vei anlagt for Kjøberes og Sælgeres fælles Regning over den solgte Eiendom modificeres ved en senere emaneret Bygningslovs Bestemmelser. S. 417.

Under en Skjønssag til Expropriation i Anledning af en reguleret Udvidelse af en Gade i Kristiania blev en Række Eiendomme i Henhold til Bygningslov for Kristiania af 26 Mai 1899 § 11 paalagt Bidragspligt. En af Grundeierne fremsatte Indsigelse mod Grundlovmæssigheden af den i nævnte § indeholdte Bestemmelse om Grundeierens Bidragspligt; Høiesteret forkastede denne Indsigelse. Videre paastodes, at Expropriationen var ugyldig 1) fordi der manglede Oplysning om til hvilket Beløb Kommissionen havde ansat den Udgift for Kommunen ved den omprocederede Expropriation, der som Maximum efter Loven kunde kræves reparteret paa Grundeierne og 2) fordi der manglede Oplysning om, hvad det var, Kommissionen havde regnet til „Fordele og Værdiforøgelse", der efter nævnte § 11 kunde begrunde Repartitionspligt. Efter for Høiesteret tilveiebragte nærmere Oplysninger om Forholdene fandt Høiesteret Expropriationen gyldig. Forsaavidt ved Beregningen af Kommunens Udgifter ogsaa skulde være medtaget nogen Del af det exproprierede Areal, som var anvendt til Udvidelse af Torv (ikke af Gade), fandtes dette urigtigt, men efter Omstændighederne uden Betydning. Antaget, at

den Omstændighed, at Kommunen efter Expropriationen skulde have afhændet med Avance til den tilstødende Eiendoms Eier den tilbageværende Del af en af de af Reguleringen berørte Eiendomme, var uden Betydning. Kommissionens Begrundelse af Resultatet fandtes efter Omstændighederne fyldestgjørende. S. 545.

En Grundeier i Kristiania dømt til at erlægge Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for ved manglende tilstrækkelig Forsigtighed under et Byggearbeide at have forvoldt Skade paa Nabos Bygning. S. 590.

Spørgsmaal om, hvorvidt den, der lovligen uden forudgaaende Anmeldelse har paabegyndt et Byggearbeide og med dette er kommet langt paa Vei, er forpligtet til, naar en ny Bygningslov gjøres gjældende paa Stedet, da strax at indsende Anmeldelse til Bygningskommissionen. S. 695.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 75 jfr. § 86 i Lov af 27 Juli 1896 om Bygningsvæsenet i Byerne udenfor Kristiania, Bergen og Trondhjem. S. 734.

Bygsel, Forpagtning.

I et Fæstebrev heder det, at Pladsen bortfæstes „til N. N. og Hustru samt deres ældste Barn paa disse 3 Personers Livstid". Spørgsmaal om, hvorvidt ved „ældste Barn" skulde forstaaes ældste Barn, da Fæstebrevet udfærdigedes, eller ældste Barn, som overlevede Forældrene, efter de oplyste Omstændigheder afgjort til Gunst for den første Mening. S. 185.

Bøder.

En Person, der for usømmelig Opførsel inden Retten var ilagt en Bod til Statskassen stor 10 Kroner, paakjærer denne Kjendelse. Høiesteret forkaster Kjæremaalet og ilægger den Kjærende en Mulkt til Statskassen stor 10 Kroner for aabenbart grundløst Kjæremaal. S. 411.

En Underdommer i Henhold til Lov om Forkyndelser, Varsler m. m. dens § 25, jfr. § 27, ilagt en Bod til Statskassen. S. 684.

Civilproces.

Under en Bjergningssag mødte begge Fartøiers Kapteiner uden Sagfører og undlod at fremsætte udtrykkelig Paastand om Namsdom, hvilken Retten dog gav. For Høiesteret paastodes Bjergeren yderligere tilkjendt Renter af Erstatningsbeløbet, hvilket Høiesteret, uagtet saadan Paastand ikke for Søretten var nedlagt efter Omstændighederne billigede. S. 1.

Spørgsmaal om summa appellabilis forelaa S. 38.

Spørgsmaal om, hvad der ved Spørgsmaalet om en Sags Appellabilitet til Høiesteret indgaar under Begrebet „det, hvoraf Sagen haver reist sig" i et Tilfælde, hvor der i det af Hovedcit. i første Instants paastaaede — appellable — Beløb uimodsagt blev fradraget en Kontrafordring, som Indst. havde paa Cit., hvorved Underretsdommens Konklusion blev lydende paa et til Høiesteret inappellabelt Beløb. S. 78.

Antaget, at en Sag, der var behandlet ved Søret, ikke „angik Gjenstande, der henhørte under Lov om Søfarten af 20 Juli 1893". Under de i Sagen foreliggende særlige Omstændigheder antog Høiesteret dog ikke, at noget berettiget Hensyn krævede, at Sørettens Dom ex officio kjendtes uefterrettelig, og Sagen afvistes fra Søretten. S. 122.

Spørgsmaal om Vidnepligt ved Opholdsstedets Værnething. S. 133.

Høiesteret betegner det som „ikke heldigt", at en Advokat i Høiesteret procederer for en Part, mod hvem han i første Instants i Egenskab af Fuldmægtig hos en anden Advokat havde procederet den samme Sag. S. 134.

En Beslutning af Værgemaalsretten, hvorved en Person sattes under Værgemaal, kjendt uefterrettelig at være og Sagen henvist til ny Behandling, fordi den under Værgemaal satte ikke havde modtaget den i Medhold Lov om Umyndiggjørelse af 28 November 1898 § 8 til ham stilede Opfordring til at udtale sig om Sagen m. m. S. 142.

Lidt om Stedet for Vidnepligtens Opfyldelse. S. 145.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Bestemmelsen i § 6 af Høiesteretsloven af 12 Septbr. 1818 om, at ingen Sag maa indstevnes til Høiesteret „for ringere

end det, hvis Hovedstol og det, hvoraf Sagen haver reist sig, i det mindste er" o. s. v. S. 162.

Høiesteret antager, at en i Medhold § 1 i Lov af 30 Mai 1901 om Forandringer i og Tillæg til Lov om Høiesteret udfærdiget Bevilling maa forkyndes Modparten, og en Sag, hvor dette ikke var iagttaget, som Følge deraf afvist fra Høiesteret. S. 190.

Høiesteret antager under stærk Dissents, at de Afgjørelser om Erstatning, der træffes af Appelkommissionen i Henhold til Lov om Ulykkesforsikring 23 Juli 1894 § 19, er endelige og ikke kan omgjøres af Domstolene. S. 200.

En Mand anlægger et Erstatningssøgsmaal, og dette fortsættes efter hans Død af hans Enke. Hun gaar derefter Konkurs, og Konkursboet vægrer sig for at fortsætte Sagen. Hun gjør det paa egen Haand, men mødes fra Modpartens Side med Paastand om Afvisning. Denne forkastes. S. 225.

Ved Appel til Stadfæstelse er Fremlæggelse af vedkommende Dom tilstrækkelig Dokumentation, uden at Fremlæggelse af Akt er fornøden. Jvf. Hagerups Civilproces II. S. 105 og Getz om Paaanke S. 201 Note 2 og det der citerede. En Begjæring af Indstevnte i hans Duplik om at erholde en passende Udsættelse for at søge Bevilling til fra sin Side at paaanke Dommen afslaaet under Henvisning til § 8 i Høiesteretsl. af 12 Septbr. 1818. S. 280.

Kristiania Byret tager i Udeblivelsessager ex officio Hensyn til, at Gjælden er forældet. Forligsklagen var i det foreliggende Tilfælde udfærdiget i rette Tid, men var forgjæves søgt forkyndt, idet den sagsøgte Forenings Formand ikke fandtes i den af Cit. opgivne Bopæl. Klagen henlaa derefter og forkyndtes først, efterat Forældelsen var udløbet. Byretten antog, at Cit. for at forhindre Forældelse maatte fulgt den i Lov om Forældelse af 27 Juli 1896 § 17 anviste Vei. S. 286.

Paternitetssagers Behandling i første Instants. S. 337.

Kristiania—Gjøviksbanen inkaminerer Taxt for at faa fastslaaet, hvilken Erstatning den skal betale dels for Udfyldning af og dels for midlertidig Benyttelse af en Tomt til Oplag af Fyld. Den afholdte Taxt paaankes af begge Parter til Overtaxt. Jernbanen finder imidlertid, at den afgivne Overtaxt er bygget paa urigtige Forudsætninger og forlanger derfor Kjendelse for, at Overskjønsmændene skal afgive nyt Skjøn, ubundet af det først afgivne og bygget paa andre Forudsætninger. Grundeieren paastaar derimod Taxtforretningen sluttet. Byretten gav Jernbanen Medhold og eragtede, at Taxtforretningen skulde udstaa. Denne Eragtning paaankede Grundeieren til Høiesteret, der under Dissens afgav Dom for, at Taxtforretningen bliver at slutte. Høiesterets Flertal fandt nemlig, at Mangler som de her omhandlede kun kunde gjøres gjældende gjennem Paaanke af Overtaxten til at kjendes uefterrettelig. Der var ikke Adgang til i Tilfælde som det her foreliggende at kræve en Sideordnets, Rettens Administrators, Kjendelse for, at Mændene skulde afgive nyt Skjøn. S. 353.

Indstevnte for Høiesteret var ved Overretsdom tilpligtet at betale Appellanterne for Høiesteret et vist Beløb med Fradrag af, hvad hans Salær som Administrator af Appellanternes Bo ved Skjøn ansattes til. Denne Dom paaankedes af Appellanterne til Høiesteret, hvor den fremdeles henstaar upaadømt. Samtidig udtog de, under Forbehold af at se Høiesterets Dom i Hovedsagen, Skjønsstevning til Bestemmelse af det omhandlede Salær. Efterat dette Skjøn var afgivet, lod de beramme Affætningsforretning, under hvilken de krævede Affætning for det ved Overrettens Dom fastsatte Beløb med Fradrag af Skjønsbeløbet. Indstevnte, der havde udtaget Stevning til Overskjøn, lod under Udpantningsforretningen gjøre gjældende, at Forretningen ikke kunde fremmes, forinden Overskjønnet havde fastslaaet Størrelsen af det omhandlede Salær. Ved Lensmandens Eragtning negtedes Forretningen for Tiden Fremme. Appellanterne i Hovedsagen paaankede ogsaa denne Eragtning til Høiesteret, ved hvis Dom den underkjendtes og Udpantningsforretningen tillagdes Fremme. Høiesteret antog, at det afholdte Skjøn maatte betragtes som en Del af Dommen, og at derfor den foretagne Paaanke af Skjønnet maatte være at sidestille med, at selve Dommen var paaanket. Høiesteret fandt ikke Føie til her at skjelne, eftersom Skjønnet paaankedes til Overskjøn eller til overordnet Ret. Med Hensyn til Betydningen af, at Overretsdommen var paaanket af Appellanterne, bemærkede Høiesteret, at den Omstændighed, at en Domhaver paaanker en Gjældsdom for at faa tilkjendt et større Beløb end det han allerede har faaet Dom for, ikke kan hindre ham i at holde Exekution for det allerede tilkjendte mindre Beløb. Bestemmelsen i § 32 første Led i Lov af 4 Juni 1892 om Forkyndelse i civile Sager m. v. kan ikke antages at have gjort nogen Forandring heri. S. 366.

Spørgsmaal om tvende Vidner havde saadan Partsinteresse i en Sag, at den gjorde dem inhabile som Vidner. Dette antaget af Kristiania Byret, men forkastet af Høiesteret. S. 508.

Appellanten, der er bosat i Fane ved Bergen, sagsøges ved Gjæsteretsstevning, der forkyndes „personlig paa Gaden" i Bergen, til Betaling for Restgjæld for Træmaterialier leverede til en af Appellanten opført Villa paa Hop. Ved Sagens Inkamination i Bergen paastaar Appellanten for Høiesteret (Indstevnte for Gjæsteretten) Sagen afvist, idet han gjør gjældende, at det paastevnte Beløb i intet Tilfælde pligtedes betalt i Bergen, saaat Betingelserne for Gjæsteretsbehandling manglede. Denne Afvisningspaastand billiges ikke, idet Indstevnte havde sin Forretning og sit Kontor i Bergen og Varerne var bestilte paa dette Kontor. Under disse Omstændigheder ansaaes Bergen som forum solutionis. S. 549.

Justitsdepartementets Cirkulære af 22 April 1903 angaaende Paternitetssagers Behandling i første Instants. S. 609, 625.

Antaget, at et Skjøn ikke kan forlanges afgivet med Præmisser eller Begrundelse. Dog vil der, naar der er Tvivl om, hvad der er indbefattet under Skjønnet, eller Grund til at antage, at der i Skjønnet kan ligge skjult en Afgjørelse af et Sagen vedkommende Retsspørgsmaal, hvilket det er Domstolenes Sag at afgjøre, være Adgang til — enten under Skjønsforretningen eller ved senere Thingsvidner — at faa en enkelt Bekræftelse eller Benegtelse af et Spørgsmaal om, hvorvidt en bestemt retslig eller faktisk Forudsætning er lagt til Grund. Derimod er der ikke Adgang til efter Skjønnets Afhjemling at føre en af Skjønsmændene som Vidne forat fremskaffe Oplysninger om de tekniske Detailler ved den af Skjønsmændene som Fundament for deres Skjøn befulgte Fremgangsmaade. S. 613.

Om Parternes Afhørelse i Paternitetssager. S. 641.

En Underdommer i Henhold til Lov om Forkyndelser, Varsler m. m. dens § 25, jfr. § 27, ilagt en Bod til Statskassen. S. 684.

En Sag paastodes afvist fra Høiesteret som ikke angaaende summa appellabilis, idet Erstatningen ikke i noget Tilfælde kunde opgaa til 1000 Kroner. Denne Paastand blev ikke taget tilfølge. S. 748.

Paastand om, at Høiesteretslovens § 15 ikke skulde være anvendelig paa et offentligt Dokument, indeholdende en notorisk Kjendsgjerning, forkastet af Høiesteret. S. 787.

Efterat et Byggearbeide, som var approberet under den ældre Bygningslov for Kristiania, var paabegyndt, traadte Bygningsloven af 26 Mai 1899 i Kraft; Approbationen annuleredes derefter, og Sløifning af den planlagte 5 Etage paabødes. Bygherren, som ansaa sig brøstholden herved, lod afholde Skjøn, jfr. den nye Lovs § 103 første Led. Da Bygherren mente, at Skjønsmændene havde misforstaaet et til dem stillet Spørgsmaal, tilstevnte han Tillægsskjøn, hvortil han fik opnævnt samme Mænd som til den oprindelige Skjønsforretning, og vilde stille nye Spørgsmaal. Derimod protesteredes fra Kommunens Side. Høiesteret afviste den nye Skjønssag, forbi den var tilstevnt, efter at Ankefristen for det oprindelige Skjøn var forløbet. Hvorvidt Sagen vilde blevet at fremme, hvis den var tilstevnt tidligere, afgjordes ikke. Jfr. Høiesterets Dom 10 Oktober 1903 i Sag L.-No. 29 anden Session 1903, nedenfor Side 812. S. 809.

Det Skjøn, som er omhandlet i Høiesterets Dom af 10 Oktober 1903, ovenfor S. 809, paaankedes af Bygherren til Overskjøn, idet han paastod efter Lov af 4 Juni 1892 § 39, andet Led, at være ubunden af Ankefristerne. Skjønssagen afvistes imidlertid, idet den paaberaabte Bestemmelse ikke fandtes anvendelig paa Skjøn af her omhandlede Art. S. 812.

Delagtighed.

Kap. 5 § 4 i Straffeloven af 20 August 1842 ikke i Almindelighed anseet anvendelig paa Politiforseelser og særlig ikke anvendelig paa ulovligt Brændevinssalg. S. 471.

Domme og Kjendelser.

Høiesteret antager under stærk Dissents, at de Afgjørelser om Erstatning, der træffes af Appelkommissionen i Henhold til Lov om Ulykkesforsikring 23 Juli 1894 § 19, er endelige og ikke kan omgjøres af Domstolene. S. 200.

En Meddomsrets Dom af Kjæremaalsudvalget ophævet paa Grund af mangelfulde Domspræmisser. S. 206.

Spørgsmaal om en Meddomsrets præjudicielle Afgjørelse af et civilretsligt Spørgsmaal kunde antages under en senere Tvist at gjøre Spørgsmaalet til res judicata, efter Omstændighederne besvaret benegtende, idet intet i det foreliggende Tilfælde tydede paa, at det havde været alle Vedkommendes Mening at forelægge det civilretslige Spørgsmaal til endelig Afgjørelse under Meddomsretssagen. Saalænge positive Udtalelser i saadan Retning ikke forelaa, antoges det, at man ikke kunde gaa ud fra, at en Dom i Politisag eller Justitssag overhovedet skulde have forbindende Kraft, forsaavidt angik de derunder præjudicielt behandlede civilretslige Spørgsmaal. Jvf. Høiesteretsdom i Retst. 1899 Side 153. Side 340.

Spørgsmaal om Overtrædelse af Straffelovens Kap. 17 § 5 og § 7 ligeoverfor Citanten var begaaet af Indstevnte gjennem en af ham undertegnet Skrivelse til Norsk Arbeidsgiverforening. Meddomsretten frifandt Indstevnte under Anvendelse af Straffeproceslovens § 324. Høiesteret ophævede Meddomsretsdommen, fordi denne Ret feilagtigen havde antaget, at Betingelserne for Afsigelse af Frifindelsesdom i Henhold til Straffeproceslovens § 324 var tilstede. S. 616.

Spørgsmaal om en Udtalelse fra Indredepartementet om, at en Virksomhed gik ind under Ulykkesforsikringsloven, var at betragte som en „Afgjørelse", som i Ulykkesforsikringslovens § 1 trediesidste Led omhandlet, af, at den omhandlede Virksomhed skulde gaa ind under denne, eller om den rettere var at betragte som en Fortolkning uden bindende Virkning for Landets Borgere. Høiesteret tiltraadte den sidste Opfatning. Høiesteret fandt det under disse Forhold overflødigt at indgaa paa Sagens Realitet. S. 646.

En Forhørsrets Dom ophævet som ulovskikket, da Sagen af denne Ret var paadømt i Henhold til Straffeproceslovens § 377, 4 Punktum, medens Betingelserne for Sagens Paadømmelse af Forhørsret efter Straffeprocesloven § 283 ikke var tilstede. S. 781.

Eiendom, Eiendomsret og Eiendomsbyrder.

Ved et Skjøde af 1805 var en Gaard frasolgt sin Sæterskov, dog saaledes, at der var forbeholdt Gaarden fri Sæter og Havn m. V. En senere Eier af Gaarden solgte en Del af Sætervolden til en Mand, som byggede et Beboelseshus der. Eieren af Sæterskoven fandt dette uberettiget, idet han mente, at Sætervolden ved Skjødet af 1805 var overdraget til fuld Eiendom, og at Sælgeren kun havde forbeholdt sig en Servitut over den. Han sagsøgte derfor saavel Kjøber som Sælger af den omtalte Parcel. Den Sidstnævnte gjorde mod Søgsmaalet gjældende, at Skjødet af 1805 var saaledes at forstaa, at Eiendomsretten til Sætervolden ikke derved afstodes; i hvert Fald mente han at have erhvervet fuld Eiendomsret ved Hævd. Høiesteret gav Citanten Medhold og tilpligtede de to Indstevnte en for begge og begge for en at ryddiggjøre Sætervolden for de opførte Bygninger. Derimod fandt man ikke Grund til i Konklusionen at udtale, at enhver Bebyggelse af Sætervolden var stridende mod Citantens Ret. S. 8.

Spørgsmaal om Jords Fredning. Paa en Gaards Udmark hviler en Beitesret. Et Gjærde, som var opført mellem Gaardens Indmark og Udmark, og som dennes Eier havde vedligeholdt, borttages af denne, hvorefter de i Udmarken beitende Kreaturer kommer ind i Gaardens Indmark, og der optages af dennes Eier. En af de Havneberettigede gjør gjældende, at Gaardens Eier af Hensyn til Beitesretten pligter at gjærde mellem sin Indmark og sin Udmark. Høiesterets Flertal finder imidlertid, at ingen saadan Pligt paahviler ham. Den Beitesret, som nogen maatte have over anden Mands Grund, kan ikke i og for sig medføre, at dennes Eier bliver pligtig at holde Gjærde mod sin Indmark. Gjærdelovens Bestemmelser gjælder kun Forholdet mellem Naboer. Og i Alders Tids Brug kunde Gjærdepligten ikke grundes. S. 117.

En Person kjøber en Tomt og faar thinglyst Skjøde fra Sælgeren. Etpar Trediemænd anlægger derefter Sag mod ham og paastaar sig kjendt eiendomsberettigede til Tomten, samt det udfærdigede Skjøde kjendt ugyldigt. Denne Paastand tages i Høiesteret til Følge, idet Citanterne og deres Hjemmelsmand ansaaes i hvert Fald ved Hævd at have erhvervet Eiendommen. Fire af de Voterende fandt det tillige bevist, at Citanternes Hjemmelsmand havde kjøbt den af Indstevntes Hjemmelsmand, samt at Indstevnte ikke, juridisk seet, var i god Tro. Jfr. Hagerup: Panteret, 2 Udg. S. 127. S. 196.

Eieren af en til Frognerkilen beliggende Tomt havde foretaget Opfyldning udenfor Strandlinien. En Nabo sagsøgte ham til at fjerne Opfyldingen. Da denne imidlertid ikke gik længere end Indsteventes Eiendomsret til Grunden under Vandet antoges at strække sig, blev han frifunden. Udtalelser om Udstrækningen af Eiendomsretten mod Havn og mod Vasdrag. S. 281.

Et Grundstykke i Kristiania, hvilket oprindelig i sin Helhed var indkjøbt for at tjene som fælles Vei til en Række særskilt matrikulerede Grundstykker med Façader til andre Gader, deltes senere efter Overenskomst mellem disse Grundeiere, hvorefter det udgik som særskilt Matr.-No. og indgik under de enkelte Grundstykkers Matrikulnummere. Efter dette antages to paa dette Vis sammenslaaede Stykker ligeoverfor Bygningslovens Bestemmelser at maatte opfattes som en Helhed. Denne Opfatning givet særlig Anvendelse paa Afgjørelsen af Spørgsmaalet om Anvendeligheden i det foreliggende Tilfælde af Paabudet i § 7 i Loven af 26 Mai 1899 (No. 3) om Bygningsvæsenet i Kristiania om, at Bygning, hvor Villabebyggelse ikke er paabudt, skal føres helt frem til Nabogrændsen. Spørgsmaal om Forstaaelsen af Kontraktsbestemmelser om, at Tomten ikke maatte bebygges med Bygning høiere end 12 Meter over Gadens Middelhøide udenfor Tomten og til Taggesimsen. Spørgsmaal om en overtagen Forpligtelse til at taale en 6 Alens Vei anlagt for Kjøberes og Sælgeres fælles Regning over den solgte Eiendom modificeres ved en senere emaneret Bygningslovs Bestemmelser. S. 417.

Antaget, at en Strandeier er berettiget til Isskjæring saavel til Salg som til eget Brug paa den Del af et Vand, som ligger paa hans Grund, uden at det kommer an paa, om Isskjæringen er til Andenmands Skade eller til utilbørlig Hinder for den almindelige Færdsel eller Flødning. S. 452.

En Eiendom — uden thinglæst Hjemmel og uden at der var Tale om Erhvervelse ved Hævd — anseet at tilkomme Hugstret i en anden Eiendoms Skov, idet den omtvistede Hugst bevislig i et langt Tidsrum havde været øvet og taalt, som et retslig begrundet Forhold. S. 500.

Tvist om Berettigelsen af et Forbud, som Eieren af en Gaard lod nedlægge mod Benyttelsen af en Gangsti over hans Grund. Det antoges vistnok bragt paa det Rene, at Gangstien havde været benyttet af hvemsomhelst i lang Tid, men Benyttelsen formentes at maatte være skeet precario, medens Betingelserne for Hævd eller Alderstids Hævd ikke antoges at foreligge. Det nedlagte Forbud mod Stiens Benyttelse blev efter dette stadfæstet. S. 504.

En Eiendom, som ved Tvangsauktion er frasolgt Eieren, kan ikke gjøres til Gjenstand for Exekution for vedkommende Skyldners Gjæld. S. 574.

Om den nordlandske Rettighedsvog og Presterettighed. S. 705.

Embeds-, Ombuds- og Bestillingsmænd.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 31 i Lov af 14 Juni 1897 om geistlige Embedsmænds og Kirkesangeres Lønning. S. 626.

Exekution.

Til Fortolkning af Lov af 29 Juni 1888 om Formuesforholdet mellem Ægtefæller. Antaget, at den Omstændighed, at den i Lovens § 6 omhandlede Opgave mangler, ikke nødvendigvis maa lede til, at Ægtepagten forrueres. Da der i det foreliggende Tilfælde ikke var nogen Grund til at drage i Tvivl, at der ved Ægtepagtens Oprettelse ikke paahvilede Fællesboet nævneværdig Gjæld, ansaaes det unødvendigt at vedlægge nogen Opgave. Spørgsmaal, om en udateret Fortegnelse over Løsøre tilfredsstiller Lovens § 22 d, ikke løst, idet det ikke ansaaes godtgjort, at det i Fortegnelsen nævnte Løsøre var indkjøbt for Penge tilhørende Hustruens Særeie. S. 97.

I Henhold til Exekution af 2 Juli, thinglyst 23 Juli 1887, bliver Auktionsret begjæret. 3 December 1895 afgiver Auktionsretten Kjendelse for, at Auktionen bliver at fremme efter ny, lovlig Bekjendtgjørelse. Denne Kjendelse paaankes af endel Kautionister for Exekutus, der nedlægger Paastand om, at Auktionen ikke bliver at fremme, idet de gjør gjældende, at Exekutionen er indfriet. Som ny Indsigelse for Høiesteret, mod hvis Fremsættelse der ikke protesteres, gjør de endvidere gjældende, at det nu er mere end 10 Aar siden Exekutionen thinglystes, og at den derved har tabt sin Gyldighed som Heftelse. Se Lov 6 Marts 1869 § 1. Høiesteret negtede enstemmig Auktionens Fremme. 3 af de Voterende fandt Loven

af 1869 anvendelig, uagtet Skridt til Afholdelse af Auktion var taget før Udløbet af de 10 Aar. Flertallet vilde ikke udtale sig om dette Spørgsmaal, men ansaa det bevist at Exekutionen var indstriet. S. 113.

Indstevnte for Høiesteret var ved Overretsdom tilpligtet at betale Appellanterne for Høiesteret et vist Beløb med Fradrag af, hvad hans Salær som Administrator af Appellanternes Bo ved Skjøn ansattes til. Denne Dom paaankedes af Appellanterne til Høiesteret, hvor den fremdeles henstaar upaadømt. Samtidig udtog de, under Forbehold af at se Høiesterets Dom i Hovedsagen, Skjønsstevning til Bestemmelse af det omhandlede Salær. Efterat dette Skjøn var afgivet lod de beramme Afsætningsforretning, under hvilken de krævede Afsætning for det ved Overrettens Dom fastsatte Beløb med Fradrag af Skjønsbeløbet. Indstevnte, der havde udtaget Stevning til Overskjøn, lod under Udpantningsforretningen gjøre gjældende, at Forretningen ikke kunde fremmes, forinden Overskjønnet havde fastslaaet Størrelsen af det omhandlede Salær. Ved Lensmandens Eragtning negtedes Forretningen for Tiden Fremme. Appellanterne i Hovedsagen paaankede ogsaa denne Eragtning til Høiesteret, ved hvis Dom den underkjendtes og Udpantningsforretningen tillagdes Fremme. Høiesteret antog, at det afholdte Skjøn maatte betragtes som en Del af Dommen, og at derfor den foretagne Paaanke af Skjønnet maatte være at sidestille med, at selve Dommen var paaanket. Høiesteret fandt ikke Føie til her at skjelne, eftersom Skjønnet paaankedes til Overskjøn eller overordnet Ret. Med Hensyn til Betydningen af, at Overretsdommen var paaanket af Appellanterne, bemærkede Høiesteret, at den Omstændighed, at en Domhaver paaanker en Gjældsdom for at faa tilkjendt et større Beløb end det, han allerede har faaet Dom for, ikke kan hindre ham i at holde Exekution for det allerede tilkjendte mindre Beløb. Bestemmelsen i § 32 første Led i Lov af 4 Juni 1892 om Forkyndelse i civile Sager m. v. kan ikke antages at have gjort nogen Forandring heri. S. 366.

En Eiendom, som ved Tvangsauktion er frasolgt Eieren, kan ikke gjøres til Gjenstand for Exekution for vedkommende Skyldners Gjæld. S. 574.

Expropriation.

Spørgsmaal om den en Eier af Grund i Kristiania, efter Bygningslov af 26 Mai 1899 dens § 10 andet Passus, tilkommende Ret til at forlange, at Kommunen strax skal indløse den ved Reguleringsbeslutning til Plads eller Gade bestemte ubebyggede Grund. Spørgsmaal om Kommunens Forpligtelse til at svare Renter af Erstatningsbeløbet og om, fra hvilket Tidspunkt Renter skal svares. S. 177.

Høiesteret antager, at en Grundeier ikke kan kræve Erstatning for det Baand, en Gaderegulering lægger paa hans Dispositionsret over Grunden, og at dette gjælder lige meget, enten Gadereguleringen opretholdes eller senere frafaldes. Heller ikke kan han kræve Erstatning for det Tab, han maatte lide ved, at der hengaar nogen Tid fra Expropriationsforlangendet fremsættes og til Expropriationsforretningen afsluttes, medmindre der kan lægges Kommunen Forsømmelighed til Last. Ogsaa dette maa gjælde, hvad enten Reguleringen opretholdes eller frafaldes. S. 247.

Efterat det ved Høiesteretsdom af 9 November 1901 (Retst. 1902 S. 82) var afgjort, at Eieren af en bebygget Eiendom i Kristiania — over hvilken der var reguleret Gade — ikke ved, at han nedrev Bygningerne eller lod dem medfølge Grunden, kunde erhverve Krav paa, at Kommnnen skulde indløse den som om den var ubebygget (jvf. Lov om Bygningsvæsenet i Kristiania af 26 Mai 1899), tilstevner Eieren Taxt over Eiendommen „som ubebygget" til Overtagelse til saadan Tid som af Kommissionen fastsattes, idet han forpligtede sig til inden denne Tid at have de paa Eiendommen staaende Bygninger nedrevne og Tomten ryddiggjort. Skjønskommissionen afgav mod Protest fra Kommunens Side Kjendelse for, at Skjønnet skulde tillægges Fremme. Høiesteret underkjendte Kjendelsen og ophævede det afgivne Skjøn. S. 260.

Kristiania—Gjøviksbanen inkaminerer Taxt for at faa fastslaaet, hvilken Erstatning den skal betale dels for Udfyldning af og dels for midlertidig Benyttelse af en Tomt til Oplag af Fyld. Den afholdte Taxt paaankes af begge Parter til Overtaxt. Jernbanen finder imidlertid, at den afgivne Overtaxt er bygget paa urigtige Forudsætninger og forlanger derfor Kjendelse for, at Overskjønsmændene skal afgive nyt Skjøn ubundet af det først afgivne og bygget paa andre Forudsætninger. Grundeieren paastaar derimod Taxtforretningen sluttet. Byretten gav Jernbanen Medhold og eragtede, at Taxtforretningen skulde udstaa. Denne

Ergtning paaankede Grundeieren til Høiesteret, der under Dissens afgav Dom for, at Taxtforretningen bliver at slutte. Høiesterets Flertal fandt nemlig, at Mangler som de her omhandlede kun kunde gjøres gjældende gjennem Paaanke af Overtaxten til at kjendes uefterrettelig. Der var ikke Adgang til i Tilfælde som det her foreliggende at kræve en Sideordnets, Rettens Administrators, Kjendelse for, at Mændene skulde afgive nyt Skjøn. S. 353.

Under en Skjønssag til Expropriation i Anledning af en reguleret Udvidelse af en Gade i Kristiania blev en Række Eiendomme i Henhold til Bygningslov for Kristiania af 26 Mai 1899 § 11 paalagt Bidragspligt. En af Grundeierne fremsatte Indsigelse mod Grundlovmæssigheden af den i nævnte § indeholdte Bestemmelse om Grundeierens Bidragspligt; Høiesteret forkastede denne Indsigelse. Videre paastodes, at Expropriationen var ugyldig 1) fordi der manglede Oplysning om til hvilket Beløb Kommissionen havde ansat den Udgift for Kommunen ved den omprocederede Expropriation, der som Maximum efter Loven kunde kræves reparteret paa Grundeierne og 2) fordi der manglede Oplysning om, hvad det var Kommissionen havde regnet til „Fordele og Værdiforøgelse“, der efter nævnte § 11 kunde begrunde Repartitionspligt. Efter for Høiesteret tilveiebragte nærmere Oplysninger om Forholdene fandt Høiesteret Expropriationen gyldig. Forsaavidt ved Beregningen af Kommunens Udgifter ogsaa skulde være medtaget nogen Del af det exproprierede Areal, som var anvendt til Udvidelse af Torv (ikke af Gade) fandtes dette urigtigt, men efter Omstændighederne uden Betydning. Antaget, at den Omstændighed, at Kommunen efter Expropriationen skulde have afhændet med Avance til den tilstødende Eiendoms Eier den tilbageværende Del af en af de af Reguleringen berørte Eiendomme, var uden Betydning. Kommissionens Begrundelse af Resultatet fandtes efter Omstændighederne fyldestgjørende. S. 545.

Fabrikker, Industri.

En Agent ved Meddomsret anseet med en Bod af 5 — fem — Kroner for at have overtraadt Lov om Margarin af 8 Marts 1902 § 4, kfr. § 11, 2 Del Nr. 1 ved at have solgt Margarin under Betegnelsen: „Sætermargarin“. S. 470

Fattigvæsen.

Et uægte Barn faar ved Moderens Giftermaal med en Person, der ikke var Barnets Fader, hendes Ægtefælles Hjemstavnsret, saaledes at denne Ægtefælle i det Tidsrum, hvorom der under Sagen spørges, havde Forsørgelsespligten ligeoverfor Barnet. Da det antoges, at den Fattigunderstøttelse, den Kommune hvori Moderen før sit Giftermaal havde været hjemstavnsberettiget, ydede hende efter hendes Giftermaal, havde været unødig og vilde været sparet, om Fattigkommissionen pligtmæssig havde undersøgt Forholdet, og derigjennem faaet Besked om Moderens Giftermaal, negtedes Kommunen Refusion hos Mandens Hjemstavnskommune. S. 166.

Spørgsmaal om Hjemstavnsrets Erhvervelse. S. 269.

Tvist om Hjemstavnsret. S. 684.

Firma, Varemærker.

En Person, der drev Forretning med Salg af de ved Lov af 5 Juni 1897 tilladte Præmieobligationer, antages ved i sin Forretning paa flere Maader at betegne sig som „Hovedkontor“ (eller „Hovedkontoret“) for Præmieobligationer at have gjort Indgreb i „Aktieselskabet Obligationsbanken's“ Rettigheder og efter Søgsmaal fra dette Selskabs Side kjendt uberettiget til at bruge den hidtil benyttede Betegnelse. Jfr. Firmal. af 17 Mai 1900 § 10. S. 93.

Antaget, at ved et Aktieselskabs Anmeldelse til Firmaregistret alene virkelig tegnede Beløb — ikke Beløb, der endnu ikke er tegnede — er at medtage. Videre antaget, at den, der paa et Aktieselskabs Vegne indgiver en urigtig Anmeldelse bliver ansvarlig ligeoverfor Selskabets Kreditorer eller, i Tilfælde, dets Konkursbo, og saaledes pligtig at tilsvare Differencen mellem det virkelig tegnede og det urigtig opgivne høiere Beløb eller med andre Ord bliver at betragte som den, der har overtaget de ikke tegnede Aktiebeløb. I Klasse med ikke tegnede Aktier antages at maatte sættes Aktier, der vare tegnede efterat samtlige Terminer vare indkaldte og

sidste Termin forfalden uden at være indbetalt. Selskabets Disponent i det foreliggende Tilfælde anseet ansvarlig og idømt Erstatningsansvar til Selskabets Konkursbo for 5 Aktier, medens han frifandtes forsaavidt én Aktie angik. S. 188.

Fiskeri og Jagt.

To Personer fældedes for ulovligt Laxefiske begaaet ved at have havt 4 Kilenøter staaende ustængte i Ugefredningstiden. Meddomsretten betragtede det som 4 særskilte Forseelser, at de fire Nøter ikke var bleven lovmæssig stængt, og fandt derfor Straffel.s 6—12 paa Tilfældet anvendelig. Høiesteret antog, at der efter de foreliggende Omstændigheder kun var Tale om ét Fiske og fandt derfor ikke 6—12 paa Tilfældet anvendeligt. S. 51.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 3 i Lov om Fredning af Lax og Søørret af 20 Juni 1891 samt af Stængningsreglerne af 20 Februar 1895. S. 429.

Tvist om Forstaaelsen af en Slæbekontrakt, afsluttet for Aarets Sildefiske mellem et Notbrug og en Dampskibseier. Udtalelser fra Høiesteret om, hvorledes de under Sagen tilveiebragte Oplysninger om, hvorledes Omfanget af det bortfragtede Dampskibs Forpligtelser efter Forholdene maatte opfattes. S. 436.

Spørgsmaal om, hvorvidt en Fjord i Vestfinmarken — Tverfjorden — kan siges at være et „Fiskevær" i den Betydning, hvori Lov om Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet af 26 Mai 1866 § 10 bruger dette Udtryk. Sammenhold efterfølgende Sag L.-No. 143/1 1903. S. 565.

Spørgsmaal om, hvorvidt „Pollen" og „Kusfjord" i Talvik i Alten kan siges at være et „Fiskevær" i den Betydning, hvori Lov om Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet af 26 Mai 1866 § 10 bruger dette Udtryk. Sammenhold foranstaaende Sag L-No. 142/1 1903. S. 568.

Spørgsmaal om den i § 21 af Lov om Jagt og Fangst af 20 Mai 1899 givne Bestemmelse, at ved Jagt paa Skadehjort Skadens Betydning skal godtgjøres ved Erklæring af to i Udvalget staaende Skjønsmænd, er absolut bindende eller om Skadens Størrelse ogsaa paa anden Maade kan godtgjøres. 3 af Rettens Medlemmer udtalte sig for den strængere Mening. 4 af Rettens Medlemmer udtalte sig ikke om den rette Besvarelse af dette Spørgsmaal. — Spørgsmaal om, hvorvidt Gaardens Bruger, naar han har overdraget en Anden den Ret, han selv maatte have til at fælde Hjort som Skadedyr, er ansvarlig for Skyttens Handlinger, afgjort derhen, at Brugeren er fuldt ansvarlig. S. 731.

Forligsvæsen.

En gift Kvinde sagsøger en anden Kvinde til Straf for Fornærmelse. Meddomsretten afviser Sagen, fordi Forligsmæglingen ikke ansaaes lovlig, idet den fornærmede Kvindes Mand havde mødt i Forligelseskommissionen sammen med hende og førte Ordet paa hendes Vegne. S. 92.

Kristiania Byret tager i Udeblivelsessager ex officio Hensyn til, at Gjælden er forældet. Forligsklagen var i det foreliggende Tilfælde udfærdiget i rette Tid, men var forgjæves søgt forkyndt, idet den sagsøgte Forenings Formand ikke fandtes i den af Cit. opgivne Bopæl. Klagen henlaa derefter og forkyndtes først, efterat Forældelsen var udløbet. Byretten antog, at Cit. for at forhindre Forældelse maatte fulgt den i Lov om Forældelse af 27 Juli 1896 § 17 anviste Vei. S. 286.

Forsikring.

Høiesteret antager under stærk Dissents, at de Afgjørelser om Erstatning, der træffes af Appelkommissionen i Henhold til Lov om Ulykkesforsikring 23 Juli 1894 § 19, er endelige og ikke kan omgjøres af Domstolene. Paastand om, at Rigsforsikringsanstalten var blevet erstatningspligtig derved, at en Anmeldelse, der paastodes at være uklar, uden Anmærkning var godtaget, forkastedes. S. 200.

Lederen af en videnskabelig Expedition til Polhavet ansøgte hos et Forsikringsselskab om Livsforsikring paa Mandskabets Liv. Formelige Andragender udfærdigedes for 10 af Mandskabet. Ca. 7 Uger efter, at disse Andragender var udfærdigede, var Policerne endnu ikke fremkomne. Da Skibet skulde afgaa om etpar Dage, satte Forsikringstageren en sidste Frist for deres Levering. Det Bud, som skulde overbringe denne Ordre, forlængede imidlertid paa egen Haand Fristen med et halvt Døgn. Efter Udløbet af den af Forsikringstageren bestemte Frist,

men før Udløbet af den af Budet satte Frist, tilbødes Policerne, men refuseredes ulæste som for sent fremkomne. Forsikringsselskabet lod derefter afholde Arrest i Skibet for Præmierne, hvorefter Sikkerhed stilledes, Arresten hævedes og Skibet afreiste. Efterat Arresten var holdt, gjorde Forsikringstageren ogsaa den Indsigelse, at Policerne indeholdt en kontraktstridig Klausul. Høiesteret fandt, at Policerne ikke var for sent tilbudte. Vistnok maatte Forsikringstageren under de foreliggende Omstændighederne være berettiget til at sætte en bestemt Frist for deres Levering, men det var den af Budbringeren forlængede Frist, der forsaavidt var bestemmende, og denne var ikke oversiddet. Derimod fandt man, at Policernes Indhold ikke var kontraktsmæssigt, og at Forsikringstageren havde Adgang til at gjøre denne Indsigelse gjældende, uagtet han fra først af kun havde paaberaabt, at de var for sent fremkomne. Som Følge heraf kjendtes Forsikringstageren uforpligtet til at betale Præmierne. Forsikringsselskabet tilpligtedes at betale Erstatning for den afholdt Arrest. Herom dog Dissents, idet 3 af de Voterende fandt, at Forsikringstageren selv ved sin Optræden havde givet Anledning til Arrestens Afholdelse. Jfr. hermed Schweigaard: Proces III, 2 Udgave, S. 102, og Hagerup: Civilproces II, S. 504, Note 8. Antaget overflødigt at udtale i Konklusionen, at Sikkerhedsstillelsen ophæves. S. 214.

Spørgsmaal, om en af Rigsforsikringsanstalten i et Konkursbo anmeldt Reguleringspræmie tilkom prioriteret eller uprioriteret Udlæg, efter de foreliggende Omstændigheder besvaret til Gunst for den sidste Mening. S. 274.

En Malermester for Overtrædelse af § 14, jfr. § 38 i Lov om Ulykkesforsikring m. v. af 23 Juli 1894, jfr. Lov af 23 December 1899, ilagt Bøder til Rigsforsikringsanstalten, idet der ikke antoges at kunne være Tvivl om, at Domfældtes Bedrift gik ind under Lovens § 1, og at dermed Tiltaltes Anmeldelsespligt efter Lovens § 14 var givet. S. 449.

Spørgsmaal, om en Ulykkesforsikring var forspildt for den Forsikredes Efterladte ved af ham gjort urigtig Angivelse i Forsikringsandragendet eller ved Fortielse i dette af Omstændigheder, om hvilke der var bleven spurgt. Tvisten afgjort mod Forsikringsselskabet. Høiesteret lagde ved Afgjørelsen Vægt paa, at de manglende Oplysninger maatte ansees uden Betydning for Selskabets Overtagelse af Forsikringen. Den Forsikrede antoges ikke at have tilsigtet at lægge Skjul paa noget, han pligtede at oplyse, eller at have tilsidesat pligtmæssig Agtsomhed ved Afgivelsen af sine Svar. S. 487.

Spørgsmaal om Ordet „Præmier" i en gjensidig Skibsassuranceforenings Love ogsaa indbefattede de i samme saakaldte „Tilskud". S. 496.

Spørgsmaal om, hvad der forstaaes ved „fremtidige Præmier" i en Skibsassuranceforening. Et Fartøi, der faa Dage i Forveien var udmeldt af en Skibsassuranceforening, begjæres af Rederens Konkursbo gjenoptaget i Foreningen, der samtykkede i at Forsikringen fortsattes. Spørgsmaal om Fartøiet under disse Omstændigheder var at betragte som et „nyindmeldt" Skib, besvaret benegtende. S. 605.

Spørgsmaal om en Udtalelse fra Indredepartementet om, at en Virksomhed gik ind under Ulykkesforsikringsloven, var at betragte som en „Afgjørelse", som i Ulykkesforsikringslovens § 1 tredjesidste Led omhandlet, af, at den omhandlede Virksomhed skulde gaa ind under denne, eller om den rettere var at betragte som en Fortolkning uden bindende Virkning for Landets Borgere. Høiesteret tiltraadte den sidste Opfatning. Høiesteret fandt det under disse Forhold overflødigt at indgaa paa Sagens Realitet. Ved Meddomsretten antoges det allerede at følge af Grundloven, at Retsspørgsmaal henhøre under Domstolene og ikke kunne henlægges til et Departements Afgjørelse. Spørgsmaal om Slæbning med Dampskib tilhørende en Fabrik i dennes Tjeneste efter de foreliggende Omstændigheder var forsikringspligtig sammen med Fabriken som et Led i den industrielle Bedrift. Meddomsretten afgjorde efter sin Opfatning Sagen i dens Realitet og antog forsaavidt, at Tiltalte maatte være at frifinde. S. 646.

Spørgsmaal om et Forsikringsselskab kunde annulere en Police, hvorved forsikredes en Ladning i et Seilskib. Som Annulationsgrunde paaberaabtes for det første, at Selskabets Agent var gaaet udenfor sin Kompetence ved at optage Risiko paa et Seilfartøi. Selskabet hertil anseet uberettiget, da den aabne Fuldmagt til at tegne Forsikring, der indeholdtes i Agentens Stilling som saadan, ikke med bindende Virkning for Tredjemand, som dermed var ubekjendt, kunde indskrænkes ved en saa særegen Begrænsning som den, hvorom der her var Tale. Antaget, at det ikke kunde gjøre nogen Forskjel med Hensyn til Forsikringsselskabets Adgang til at annulere Policen, at Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Erklæringen om Policens Annulation afgaves. Spørgsmaal om en i Policens Text efter Oplysning fra Forsikringstageren indtagen Opgave om at Fartøiet havde Klasse A°

berettigede Assurandøren til at gaa ud ifra, at Fartøiet havde Klasse i norske Veritas, efter for Retten forelagte Oplysninger besvaret benegtende. S. 676.

En Skibsreder, som for Aarene 1894 og 1895 havde været Medlem af en gjensidig Skibsforsikringsforening, sagsøges af denne til at betale Tilskudspræmier til et Beløb af ca. 21 000 Kroner. Da Foreningen som Legitimation for dette Krav kun fremlagde en Kontoudskrift, vægrede han sig for at betale, indtil det ved Revision af Foreningens Bøger var bragt paa det Rene, om Udligningen af Tilskudspræmierne var rigtig. Da Foreningen i de sidst forløbne Aar ingen Tilskudspræmier havde opkrævet, fandt han, at det kunde tænkes, at Skader for disse Aar var medtaget i Regnskabet for 1894 og 1895. Høiesteret gav ham ikke Medhold, men dømte ham til at betale. Subsidiært forlanger han at fritages for at betale Tilskudspræmier for et Skib, som ikke tilhørte ham. Da han i eget Navn havde indmeldt Skibet i Foreningen og hidtil havde betalt Præmierne for det, samt da Policen var udstedt til ham og Skader tidligere var udbetalt ham, ansaaes han at hefte ogsaa for Tilskudspræmien. S. 740.

En af en gift Mand i eget Navn tegnet Livsforsikring tilhører i Tilfælde hans Konkursbo, hvis den ikke ved gyldig Transport er overdragen til nogen Anden. At Manden har tegnet Forsikringen med Efterladtes — Hustrus, Børns eller Andres — Interesse for Øie, forandrer ikke Forholdet. Er Policen ikke allerede ved Udfærdigelsen efter den Forsikredes Begjæring noteret paa Vedkommendes Navn, kan Policens Overgang til den, i hvis Interesse den maatte være tegnet, først regnes fra det Øieblik, da gyldig Transport har fundet Sted. Overdragelsens Gjenstand er Policen selv ɔ: selve den eventuelle Fordring ved indtrædende Død, ikke de erlagte Præmier. S. 806.

Forsøg.

Ved Forbrydelse mod Straffelovens 18—21 udfordres ikke, at efusio seminis har fundet Sted, forat Gjerningen skal være fuldbragt. S. 409.

Fuldmagt.

Spørgsmaal om Ansvar for en Læge, der — uden nærmere Undersøgelse af Indholdet — til en Dienpatient havde anvendt Medicin, som en anden Patient havde efterladt paa hans Kontor og som efter Etiketten skulde indeholde aqua chin. zinc., medens den havde voldt Dienpatienten alvorlig Skade, og ved Undersøgelse, anstillet efter Benyttelsen, viste sig at indeholde fortyndet Saltsyre. Vedkommende Læge i Underretten ilagt Erstatningsansvar, men i Høiesteret efter de tilveiebragte Oplysninger frifunden. Den Apotheker, fra hvis Apothek den fortyndede Saltsyre var expederet under Signatur efter Recepten, anseet civilretslig ansvarlig, uagtet Expeditionen ikke var skeet ved Apothekets Eier og Bestyrer selv, men ved hans Betjening. S. 378.

Spørgsmaal om et Forsikringsselskab kunde annulere en Police, hvorved forsikredes en Ladning i et Seilskib. Som Annulationsgrunde paaberaabtes for det første, at Selskabets Agent var gaaet udenfor sin Kompetence ved at optage Risiko paa et Seilfartøi. Selskabet hertil anseet uberettiget, da den aabne Fuldmagt til at tegne Forsikring, der indeholdtes i Agentens Stilling som saadan, ikke med bindende Virkning for Tredjemand, som dermed var ubekjendt, kunde indskrænkes ved en saa særegen Begrænsning som den, hvorom der her var Tale. Antaget, at det ikke kunde gjøre nogen Forskjel med Hensyn til Forsikringsselskabets Adgang til at annulere Policen, at Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Erklæringen om Policens Annulation afgaves. S. 676.

Spørgsmaal om en Gaardbruger, naar han overdrager en Anden den Ret, han selv maatte have til at fælde Hjort som Skadedyr, er ansvarlig for Skyttens Handlinger, afgjort derhen, at Brugeren er fuldt ansvarlig. S. 731.

Gave.

Spørgsmaal om en Retshandel kunde bestaa, betragtet enten som en Livsgave eller som en tidligere skjænket Dødsgave. S. 369.

Geistligheden og det beneficerede Gods.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 31 i Lov af 14 Juni 1897 om geistlige Embedsmænds og Kirkesangeres Lønning. S. 626.

Om den nordlandske Rettighedsvog og Presterettighed. S. 705.

Gjæld.

Om Overdragelse af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed. S. 17.

Et ansvarligt, ikke anmeldt, Interessentskab sagsøger en Debitor for Betaling af Varer, som var leverede ham fra Interessentskabet. Indstevnte forlanger at af regne med Modkrav paa et af Interessentskabets Medlemmer, men høres ikke dermed. At Indstevnte vistnok havde staaet i den Tro, at Varerne leveredes af det omhandlede Medlem personlig og ikke af Interessentskabet, blev ikke tillagt Vægt. Jfr. angaaende Spørgsmaalet O. Platou i RetsSt. 1875 S. 437—442, særlig S. 439—441. S. 35.

Endel Aktier i et Skibsrederi gives i Haandpant. Derefter forliser Skibet, og det besluttes, at Selskabet skal likvidere. Panthaveren anlægger Sag mod det og paastaar det kjendt uberettiget til at bringe sit Tilgodehavende hos Pantsætteren i Likvidation overfor de hos Citanten deponerede Aktier. Heri faar han Medhold. Efter Aktieselskabets Love var Overdragelse eller Salg af Aktier ikke gyldig, forend Aktiebrevet var tilstillet Bestyrelsen og Overdragelsen af den noteret. Da Deponeringen i nærværende Tilfælde var foretaget af Bestyrerne, ansaaes det uden Betydning, at den i Statuterne foreskrevne Fremgangsmaade ikke var fulgt. S. 252.

Endnu lidt om Overdragelse af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed. S. 257.

Et paa behørig Maade registreret Aktieselskab fatter paa Generalforsamling Beslutning om, at Selskabet opløses, og Anmeldelse herom registreres derpaa. En Kreditor indgaar til Skifteretten med Begjæring om, at Aktieselskabets Bo tages under Behandling som Konkursbo og nedlægger i Skiftesamling herom Paastand. Selskabets Direktion protesterer herimod, anførende dels, at Selskabet var opløst, dels at intet Bevis var ført for dets Insolvents. Skifteretten forkastede ved Decision Rekvirentens Begjæring. Dette Resultat begrundedes ved, at Skifteretten antog Selskabet opløst og at Konkursbehandling under disse Forhold ikke kunde aabnes. Høiesteret, til hvis Afgjørelse Sagen indbragtes, underkjendte Skiftedecisionen og gav Dom for, at Aktieselskabets Bo blev at tage under Skiftebehandling. Høiesteret antog, at et Aktieselskab ikke ophørte at existere som eget Retssubjekt ved den blotte Kjendsgjerning, at der var fattet Beslutning om dets Opløsning og heller ikke ved, at saadan Opløsning var anmeldt til Firmaregistret. Selskabet bestaar fremdeles, indtil dets Afvikling er afsluttet. Indtil da kan Selskabets Kreditorer holde sig til Selskabet paa samme Maade som før Opløsning var besluttet. At Selskabet retsstridigen har fordelt Aktiva mellem sig, forandrer ikke Forholdet til Ugunst for Kreditorerne. De saaledes fordelte Aktiva kunne ikke henregnes til S e l s k a b e t s Aktiva, saalænge de ikke, som muligens retsstridigen fordelte, er tilbageførte til dette. S. 391.

Spørgsmaal om en Gjæld var stiftet „gjennem selve Pantstiftelsen", Konkurslovens § 45, uanseet at vedkommende Skadesløsbrevs Thinglæsning først fandt Sted omtrent 14 Dage efter dets Udstedelse. Den Omstændighed, at Sikkerheden i det foreliggende Tilfælde var stillet til Kautionisterne og ikke til Kreditor, ansaaes uden Betydning. S. 491.

En Decision, hvorved en Mands Bo med formentlig Støtte af Konkurslovens § 5 toges under Behandling som Konkursbo, underkjendt og Boet extraderet Eieren til fri Raadighed, idet det Krav, der i Konkursrekvisitionen var paaberaabt, ikke kunde betegnes som „uimodsagt eller klarlig bevist forfalden Gjæld". Konkursmandens Krav paa Erstatning hos den fungerende Skifteforvalter med 4 mod 3 Stemmer ikke taget tilfølge. S. 509.

En Eiendom, som ved Tvangsauktion er frasolgt Eieren, kan ikke gjøres til Gjenstand for Exekution for vedkommende Skyldners Gjæld. S. 574.

En Eier af en fast Eiendom med dertil knyttet Forretning overdrager i November 1893 — forat redde sig fra Konkurs — Eiendommen og Forretningen til sin Fader, der overtager Aktiva og Passiva. Om denne Ordning underrettes samtlige Kreditorer med Tilføiende, at Ordningen blev truffen ikke mindst i Kreditorernes Interesse. Det var paa det Rene, at Sønnen, da denne Ordning blev truffet, intet eiede, medens Faderen eiede en Pantobligation, stor 80000 Kroner, i Eiendommen foruden en Del andre Værdipapirer. Noget udtrykkeligt Samtykke

til Ordningen affrævedes ikke Kreditorerne, idet det efter Omstændighederne ansaaes som en Selvfølge, at Ordningen accepteredes. Da Faderen senere gjorde Konkurs, meldte Citanten i første Instants, Appellanten for Høiesteret, sit Krav i Boet med Forbehold af Ret til ogsaa at holde sig til Sønnen, uden at dog Sønnen da underrettedes om Forholdet og saaledes afklares fra at protestere eller foretage, hvad han maatte anse fornødent. Da Sønnen senere underrettedes om Forbeholdet protesterede han uopholdelig mod dette. Sagsøgt af vedkommende Kreditor til at betale Beløbet frifindes Sønnen i Søret og Høiesteret. S. 657.

En Kjøbmand opfordres paa den for Stevningers Forkyndelse bestemte Maade til inden 15 Dage at betale to Regninger paa tilsammen Kr. 70,61, idet Fordringshaveren, hvis Betaling ikke erlagdes, vilde begjære hans Bo taget under Konkursbehandling efter Konkurslovens § 5. Da Betaling ikke indløb, blev efter Fordringshaverens Begjæring Skifteret berammet. Begjæringen forkyndtes i Skyldnerens Fravær for hans Betjent, som dog glemte at underrette Skyldneren, hvorfor denne ikke mødte i Skifteretten. Her blev hans Bo taget under Konkurs, idet han som udeblivende ansaaes at indrømme, hvad der i Dokumenterne var anført. I Høiesteret, hvorhen Skyldneren paaankede Eragtningen, anførte han, at Gjælden ikke var uimodsagt eller klarlig bevist, idet han benegtede Rigtigheden af to Regningsposter paa tilsammen Kr. 6,85 og derhos paastod at have Modkrav paa Kr. 9,35. Da Regningerne bestod af flere særskilte Poster, hvoraf enkeltes Rigtighed var erkjendt, stadfæstedes Skifterettens Kjendelse. S. 717.

En Skibsreder, som for Aarene 1894 og 1895 havde været Medlem af en gjensidig Skibsforsikringsindretning, sagsøges af denne til at betale Tilskudspræmier til et Beløb af ca. 21 000 Kroner. Da Foreningen som Legitimation for dette Krav kun fremlagde en Kontoudskrift, vægrede han sig for at betale, indtil det ved Revision af Foreningens Bøger var bragt paa det Rene, om Udligningen af Tilskudspræmierne var rigtig. Da Foreningen i de sidst forløbne Aar ingen Tilskudspræmier havde opkrævet, fandt han, at det kunde tænkes, at Skader for disse Aar var medtaget i Regnskabet for 1894 og 1895. Høiesteret gav ham ikke Medhold, men dømte ham til at betale. Subsidiært forlanger han at fritages for at betale Tilskudspræmier for et Skib, som ikke tilhørte ham. Da han i eget Navn havde indmeldt Skibet i Foreningen og hidtil havde betalt Præmierne for det, samt da Policen var udstedt til ham og Skader tidligere var udbetalt ham, ansaaes han at hefte ogsaa for Tilskudspræmien. S. 740.

En amerikansk Bank sendte til en Dame i Kristiania i Posten en Check, stor ca. 6 500 Kroner, trukket paa en herværende Bankier. Da Checken, som var ventet, ikke ankom til Adressaten. underrettede denne den amerikanske Bank, hvorefter Duplikat sendtes. Ved dettes Præsentation hos den herværende Bankier viste det sig, at den oprindelige Check allerede var indfriet. Den var blevet stjaalet af en 16 Aars Gut. Denne havde saa falskelig paategnet vedkommende Dames Navn som Blankoendossent og havde personlig præsenteret Checken hos Bankieren. Her havde han faaet Betaling mod at tegne sit eget Navn under Blankoendossementet. Bankieren sagsøgtes saa af den nævnte Dame til at betale Beløbet en Gang til. Han dømtes i Byretten, men frifandtes i Høiesteret under Dissens. Flertallet fandt, at Vexellovens § 39 (jfr. Checkloven 3 August 1897 § 3) er anvendelig, uanseet om Præsentanten maa antages at optræde som Fuldmægtig eller som Eier af Dokumentet, samt at kun grov Uagtsomhed fra Betalerens Side kan medføre, at han maa betale en Gang til. Saadan antages efter Omstændighederne ikke i det foreliggende Tilfælde at være udvist. S. 800.

A afhænder i 1897 en Eiendom til B, der som personlig Skyldner overtager Pantegjælden. B tiltræder Eiendommen og betaler Renter af Pantegjælden. I 1900 overdrager han Eiendommen til den forrige Eier, A, der overtager Pantegjælden. Derefter sagsøges B af en Panthaver til Indfrielse af en forfalden Obligation. Han negter at betale, idet han mener, at hans Forpligtelse efter Afhændelsen i 1897 er bortfaldt ved Kontrakten af 1900. Heri faar han imidlertid ikke Medhold. Overdragelsen fra ham til A i 1900 ansaaes nemlig ikke som en Omgjørelse af Kontrakten af 1897, men som en ny og selvstændig Forretning, der ikke kunde berøve Panthaverne den Ret, de havde vundet ved Kontrakten af 1897. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1881 Side 650. S. 828.

Grundloven.

Betænkning afgivet af det juridiske Fakultet angaaende Forstaaelsen af Grundlovens § 105. S. 241.

Under en Skjønssag til Expropriation i Anledning af en reguleret Udvidelse af en Gade i Kristiania blev en Række Eiendomme i Henhold til Bygningslov for Kristiania af 26 Mai 1899 § 11 paalagt Bidragspligt. En af Grundeierne fremsatte Indsigelse mod Grundlovmæssigheden af den i nævnte § indeholdte Bestemmelse om Grundeierens Bidragspligt; Høiesteret forkastede denne Indsigelse. S. 545.

Handel og Haandverk.

Spørgsmaal om, hvorvidt Bestemmelsen i Lov af 18 Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Øl og Vin m. m. i Kjøbstæderne dens § 27, sidste Led, hvorefter Retten til Udskjænkning eller Smaaudsalg af de i Loven omhandlede Drikkevarer kan frakjendes den, der for tredie Gang fældes for ulovlig Udskjænkning eller Smaasalg, er anvendelig paa den, der bygger sin Ret til Øl- og Vinudsalg m. m. paa et ældre Handelsborgerskab, af Høiesteret besvaret bekræftende. S. 5.

Spørgsmaal om der forelaa en Udøvelse af Haandverk, hvortil Tiltalte ikke var berettiget eller en lovlig Benyttelse af Handelsborgerskab besvaret til Gunst for den sidste Mening. S. 124.

En Person sat under Tiltale til Fældelse efter Lov om Brændevins Salg og Udskjænkning af 14 Juli 1894 § 22, jvf. §§ 5 og 13 for at have gjort sig skyldig i ulovlig Afhændelse eller Optagelse af Bestilling paa Brændevin ved blandt andet mod Betaling at udlevere Sedler, ved hvis Aflevertelse i et Tapperi Ihændehaveren havde modtaget det i Seddelen anførte Kvantum Brændevin, og ved Meddomsrets Dom kjendt skyldig i Forbrydelse mod § 13 i ovennævnte Lov. Hans Anke over denne Dom forkastet. Jvf. Retst. 1895 S. 556 og 1897 S. 808. S. 171.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Ordene: „under særlige Forhold i en Kjøbstad" i § 11 sidste Led af Lov af 18 Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Øl, Vin m. v. i Kjøbstæderne. Spørgsmaal om Afgjørelsen af, hvad der skal forstaaes ved Udtrykket „særlige Forhold i en Kjøbstad", henhørte under administrativ eller under judiciel Myndighed, besvaret til Gunst for den sidste Mening. Antaget, at ved „særlige Forhold i en Kjøbstad" menes Forhold, som er „eiendommelige for vedkommende Kjøbstad i Modsætning til Kjøbstæder i Almindelighed". Da de af vedkommende Kommune for Ølafgiftens Forhøielse over Lovens ordinære Maximum angivne Grunde ikke indgik under Begrebet „særlige Forhold i en Kjøbstad", saaledes som dette Begreb opfattedes af Høiesteret, tilkjendtes en Ølhandler, der antoges væsentlig skadelidende ved Afgiftens Forhøielse over det ordinære Maximum, hos vedkommende Kommune Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for det ham ved Kommunens Forhold paaførte Tab. S. 340.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af §§ 35 og 41, jfr. § 9, i Lov om metrisk Maal og Vægt af 22 Mai 1875. S. 393.

En Kjøbstadborger lader fra Dampskib beliggende i Landdistrikt indkjøbe Sild, som paa Stedet ombord lægges i dertil medbragte Kasser, der forsynes med Is og tilspigres. Spørgsmaal, om denne Behandling af Silden kunde være „Tilvirkning" i Skattelovens Forstand, i Høiesteret besvaret benegtende. S. 445.

En Malermester for Overtrædelse af § 14, jfr. § 38 i Lov om Ulykkesforsikring m. v. af 23 Juli 1894, jfr. Lov af 23 December 1899, ilagt Bøder til Rigsforsikringsanstalten, idet der ikke antoges at kunne være Tvivl om, at Domfældtes Bedrift gik ind under Lovens § 1, og at dermed Tiltaltes Anmeldelsespligt efter Lovens § 14 var givet. S. 449.

En Agent ved Meddomsret anseet med en Bod af 5 — fem — Kroner for at have overtraadt Lov om Margarin af 8 Marts 1902 § 4, kfr. § 11, 2 Del No. 1 ved at have solgt Margarin under Betegnelsen: „Sætermargarin". S. 470.

Spørgsmaal om der forelaa Overtrædelse af § 11, jfr. § 1 i Lov af 26 Juni 1889 om Maskinister paa Dampfartøier af Handelsmarinen. S. 538.

Spørgsmaal om, hvorvidt en Fjord i Vestfinmarken — Tverfjorden — kan siges at være et „Fiskevær" i den Betydning, hvori Lov om Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet af 26 Mai 1866 § 10 bruger dette Udtryk. Sammenhold efterfølgende Sag L.-No. 143/1 1903. S. 565.

Spørgsmaal om, hvorvidt „Pollen" og „Kufjord" i Talvik i Alten kan siges at være et „Fiskevær" i den Betydning, hvori Lov om Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet af 26 Mai 1866 § 10 bruger dette Udtryk. Sammenhold foranstaaende Sag L.-No. 142/1 1903. S. 568.

Antaget, at en ved kgl. Resol., udfærdiget i Medhold Lov af 27 Juni 1902, given Bestemmelse om, at al Slagtning inden vedkommende Kommune af Hus-

dyr, hvis Kjød skal benyttes til Menneskeføde, skal ske i det kommunale Slagtehus, alene kan anvendes paa Slagtning, foretagen inden Byens Grænser, ikke paa en Slagtning, foretagen i en Slagterbod, liggende paa Landets Grund, om end hørende til et Slagteren tilhørende Vaaningshus, beliggende paa Byens Grund. Den Indsigelse fra Tiltaltes Side, at Ansvaret for den ulovlige Slagtning ikke paahvilede ham, der for Dyrets Eiers Regning udførte Slagtningen, men Dyrets Eier, forkastet. S. 632.

En Skiklub afholder Præmielandsrend med efterfølgende Fest, under hvilken Foreningen lader udskjænke Brændevin eller dermed tilberedet Drik til Deltagerne, af hvilke nogle var Medlemmer af Skiklubben, andre ikke. For Adgang til Festen betaltes Kontingent. Spørgsmaal om der efter de foreliggende Oplysninger maatte antages at være foregaaet et „Salg" i Brændevinslovens Forstand under Dissens besvaret bekræftende og de tiltalte Bestyrelsesmedlemmer hver ilagte en Bod af 8 Kroner til Bykassen. S. 635.

Spørgsmaal om, paa hvilket af to Steder Salg af Øl havde fundet Sted — der, hvor Ordren af Sælgeren var akcepteret, eller der, hvor den ved Varens Udlevering endeligen effektueredes — besvaret til Gunst for det sidste Alternativ. Retten antog derhos, at den trufne Ordning i Virkeligheden var et formelt Arrangement, anlagt paa at omgaa Lovens Bestemmelser. Et saadant Arrangement antoges ikke at kunne fritage Angjældende fra at rammes af Loven. Tiltalte maatte ansees at have oprettet et Udsalgssted i Rombaksbotten, medens han ved Hjælp af Telefonen havde givet det Udseende af, at Handelen foregik i Narvik. S. 662.

Spørgsmaal om Apothekeres Ret til at sælge Vin og Brændevin. S. 673.

Spørgsmaal om, hvorvidt et Aktieselskab, som er dannet efter Lov No. 2 af 18 Juni 1884 har nogen Ret til Smaasalg af Vin, Mjød eller Cider, naar en Handelsberettiget, der har Adgang til saadant Smaasalg, er Medlem af Selskabets Bestyrelse, medens en anden Person, der ingen Handelsret har, er Forretningens Disponent eller Bestyrer og som saadan har det daglige Indseende med Forretningen og forestaar Indkjøb og Salg af Varer, ligesom han har Forretningens Signatur. S. 679.

Spørgsmaal om den, der i en Kjøbstad har Borgerskab som Bygmester, er berettiget til at udføre Murarbeidet i en anden Mands Gaard uden ellers som Bygmester at have nogen anden Befatning med Gaarden. S. 727.

Hæleri.

Bestemmer den nye Straffelov Straf for uagtsomt Hæleri? S. 737.

Hævd, Alders Tids Brug.

En Person kjøber en Tomt og faar thinglyst Skjøde fra Sælgeren. Etpar Trediemænd anlægger derefter Sag mod ham og paastaar sig kjendt eiendomsberettigede til Tomten, samt det udfærdigede Skjøde kjendt ugyldigt. Denne Paastand tages i Høiesteret til Følge, idet Citanterne og deres Hjemmelsmand ansaaes i hvert Fald ved Hævd at have erhvervet Eiendommen. Fire af de Voterende fandt det tillige bevist, at Citanternes Hjemmelsmand havde kjøbt den af Indstevntes Hjemmelsmand, samt at Indstevnte ikke, juridisk seet, var i god Tro. Jfr. Hagerup: Panteret, 2 Udg. S. 127. S. 196.

Til Fortolkning af Lov af 23 Mai 1874 § 1. Kristiania Kommune anlægger en Kloakledning gjennem en større ubebygget Eiendom, efter paa Forhaand at have erholdt Grundeierens mundtlige Samtykke. Et skriftligt Samtykke lykkedes det ikke Kommunen at erholde, hvorfor ingen Thinglysning fandt Sted. Kloaken var, foruden ved Endestationerne, paa 2 Steder forsynet med Kumaabninger. 20 Aar efter, da Eiendommen udparcelleres, kjøbes 2 Tomter af en Mand, som anlægger Sag mod Kommunen for at faa Kloaken fjernet. Høiesteret finder, at Kloaken maa siges at aabenbare sig ved en for Brugens Skyld stadig anbragt Indretning, hvortil de nævnte Kumaabninger maa henføres. At de til en Tid havde været skjulte af Grus og Sne, kunde ikke herimod komme i Betragtning. At Kloakkum kun fandtes paa en af de to under Sagen omhandlede Tomter, kunde heller ikke udelukke Hævd for den andens Vedkommende, idet begge helt til Hævdstidens Udløb havde havt samme Eiere. Heller ikke fandtes den Adkomst, hvormed Kommunen i sin Tid havde anlagt Kloaken, at udelukke den fra Hævdserhverv. Spørgsmaal om Hævdstidens Begyndelsespunkt. S. 244.

En Eiendom — uden thinglæst Hjemmel og uden at der var Tale om Erhvervelse ved Hævd — anseet at tilkomme Hugstret i en anden Eiendoms Skov, idet den omtvistede Hugst bevislig i et langt Tidsrum havde været øvet og taalt, som et retslig begrundet Forhold. S. 500.

Tvist om Berettigelsen af et Forbud, som Eieren af en Gaard lod nedlægge mod Benyttelsen af en Gangsti over hans Grund. Det antoges vistnok bragt paa det Rene, at Gangstien havde været benyttet af hvemsomhelst i lang Tid, men Benyttelsen formentes at maatte være skeet precario, medens Betingelserne for Hævd eller Alderstids Hævd ikke antoges at foreligge. Det nedlagte Forbud mod Stiens Benyttelse blev efter dette stadfæstet. S. 504.

Interessentskab, Aktieselskab.

Et ansvarligt, ikke anmeldt, Interessentskab sagsøger en Debitor for Betaling af Varer, som var leverede ham fra Interessentskabet. Indstevnte forlanger at afregne med Modkrav paa et af Interessentskabets Medlemmer, men høres ikke dermed. At Indstevnte vistnok havde staaet i den Tro, at Varerne leveredes af det omhandlede Medlem personlig og ikke af Interessentskabet, blev ikke tillagt Vægt. Jfr. angaaende Spørgsmaalet O. Platou i Retst. 1875 S. 437—442, særlig S. 439—441. S. 35.

Endel Aktier i et Skibsrederi gives i Haandpant. Derefter forliser Skibet, og det besluttes, at Selskabet skal likvidere. Panthaveren anlægger Sag mod det og paastaar det kjendt uberettiget til at bringe sit Tilgodehavende hos Pantsætteren i Likvidation overfor de hos Citanten deponerede Aktier. Heri faar han Medhold. Efter Aktieselskabets Love var Overdragelse eller Salg af Aktier ikke gyldig, førend Aktiebrevet var tilstillet Bestyrelsen og Overdragelsen af den noteret. Da Deponeringen i nærværende Tilfælde var foretaget af Bestyrerne, ansaaes det uden Betydning, at den i Statuterne foreskrevne Fremgangsmaade ikke var fulgt. S. 252.

Et paa behørig Maade registreret Aktieselskab fatter paa Generalforsamling Beslutning om, at Selskabet opløses, og Anmeldelse herom registreres derpaa. En Kreditor indgaar til Skifteretten med Begjæring om, at Aktieselskabets Bo tages under Behandling som Konkursbo og nedlægger i Skiftesamling herom Paastand. Selskabets Direktion protesterer herimod, anførende dels, at Selskabet var opløst, dels at intet Bevis var ført for dets Insolvents. Skifteretten forkastede ved Decision Rekvirentens Begjæring. Dette Resultat begrundedes ved, at Skifteretten antog Selskabet opløst, og at Konkursbehandling under disse Forhold ikke kunde aabnes. Høiesteret, til hvis Afgjørelse Sagen indbragtes, underkjendte Skiftedecisionen og gav Dom for, at Aktieselskabets Bo blev at tage under Skiftebehandling. Høiesteret antog, at et Aktieselskab ikke ophørte at existere som eget Retssubjekt ved den blotte Kjendsgjerning, at der var fattet Beslutning om dets Opløsning og heller ikke ved, at saadan Opløsning var anmeldt til Firmaregistret, Selskabet bestaar fremdeles, indtil dets Afvikling er afsluttet. Indtil da kan Selskabets Kreditorer holde sig til Selskabet paa samme Maade som før Opløsning var besluttet. At Selskabet retsstridigen har fordelt Aktiva mellem sig, forandrer ikke Forholdet til Ugunst for Kreditorerne. De saaledes fordelte Aktiva kunne ikke henregnes til Selskabets Aktiva, saalænge de ikke, som muligens retsstridigen fordelte, er tilbageførte til dette. S. 391.

Spørgsmaal om, hvorvidt et Aktieselskab, som er dannet efter Lov No. 2 af 18 Juni 1884, har nogen Ret til Smaasalg af Vin, Mjød eller Cider, naar en Handelsberettiget, der har Adgang til saadant Smaasalg, er Medlem af Selskabets Bestyrelse, medens en anden Person, der ingen Handelsret har, er Forretningens Disponent eller Bestyrer og som saadan har det daglige Indseende med Forretningen og forestaar Indkjøb og Salg af Varer, ligesom han har Forretningens Signatur. S. 679.

At en bindende Aktietegning havde fundet Sted under en Samtale mellem en Forretningsmand, som repræsenterede et oprettendes Selskab, og en Agent, antages ikke bevist. Et Par Dage efter, at Samtalen havde fundet Sted, udsendtes til alle Aktionærer Blanketter til Underskrift, gaaende ud paa, at de „stadfæstede" sin Aktietegning. Saadan Blanket sendtes ogsaa til den nævnte Agent. Denne underskrev ikke Blanketten og undlod i nogen Tid at give noget Svar. Heller ikke herved ansaaes han forpligtet til at staa som Aktionær. S. 774.

Jords Fredning.

Spørgsmaal om Gjærdepligt. Paa en Gaards Udmark hviler en Beitesret. Et Gjærde, som var opført mellem Gaardens Indmark og Udmark, og som dennes Eier havde vedligeholdt, borttages af denne, hvorefter de i Udmarken beitende Kreaturer kommer ind i Gaardens Indmark, og der optages af dennes Eier. En af de Havneberettigede gjør gjældende, at Gaardens Eier af Hensyn til Beitesretten pligter at gjærde mellem sin Indmark og sin Udmark. Høiesterets Flertal finder imidlertid, at ingen saadan Pligt paahviler ham. Den Beitesret, som nogen maatte have over anden Mands Grund, kan ikke i og for sig medføre, at dennes Eier bliver pligtig at holde Gjærde mod sin Indmark. Gjærdelovens Bestemmelser gjælder kun Forholdet mellem Naboer. Og i Alders Tids Brug kunde Gjærdepligten ikke grundes. S. 117.

Jurisdiktionsvæsen.

Antaget, at en ved kgl. Resol., udfærdiget i Medhold Lov af 27 Juni 1902, given Bestemmelse om, at al Slagtning inden vedkommende Kommune af Husdyr, hvis Kjød skal benyttes til Menneskeføde, skal ske i det kommunale Slagtehus, alene kan anvendes paa Slagtning, foretagen inden Byens Grænser, ikke paa en Slagtning, foretagen i en Slagterbod, liggende paa Landets Grund, om end hørende til et Slagteren tilhørende Vaaningshus, beliggende paa Byens Grund. S. 632.

Kaution.

Spørgsmaal om en Gjæld var stiftet „gjennem selve Pantstiftelsen", Konkurslovens § 45, uanseet at vedkommende Skadesløsbrevs Thinglæsning først fandt Sted omtrent 14 Dage efter dets Udstedelse. Den Omstændighed, at Sikkerheden i det foreliggende Tilfælde var stillet til Kautionisterne og ikke til Kreditor, ansaaes uden Betydning. S. 491.

Kjøb og Salg.

Ved et Skjøde af 1805 var en Gaard frasolgt sin Sæter**skov**, dog saaledes, at der var forbeholdt Gaarden fri Sæter og Havn m. V. En senere Eier af Gaarden solgte en Del af Sæter**volden** til en Mand, som byggede et Beboelseshus der. Eieren af Sæter**skoven** fandt dette uberettiget, idet han mente at Sæter**volden** ved Skjødet af 1805 var overdraget til fuld Eiendom, og at Sælgeren kun havde forbeholdt sig en Servitut over den. Han sagsøgte derfor saavel Kjøber som Sælger af den omtalte Parcel. Den Sidstnævnte gjorde mod Søgsmaalet gjældende, at Skjødet af 1805 var saaledes at forstaa, at Eiendomsretten til Sætervolden ikke derved afstodes; i hvert Fald mente han at have erhvervet fuld Eiendomsret ved Hævd. Høiesteret gav Citanten Medhold og tilpligtede de to Indstevnte en for begge og begge for en at ryddiggjøre Sætervolden for de opførte Bygninger. Derimod fandt man ikke Grund til i Konklusionen at udtale, at enhver Bebyggelse af Sætervolden var stridende mod Citantens Ret. S. 8.

En Besætning paa 8 Kjør og 2 Oxer omkommer ved Blyhvidtsforgiftning, der antoges at skrive sig fra Linmel. Den Skadelidende sagsøger Sælgeren af Linmelet og subsidiært Fabrikanten af dette til Erlæggelse af Skadeserstatning efter Skjøn. Da Bevisbyrden antoges at paahvile den Skadelidende, og denne Bevisbyrde ikke antoges fyldestgjort, frifandtes begge de Sagsøgte. S. 134.

En Person kjøber en Tomt og faar thinglyst Skjøde fra Sælgeren. Etpar Trediemænd anlægger derefter Sag mod ham og paastaar sig kjendt eiendomsberettigede til Tomten, samt det udfærdigede Skjøde kjendt ugyldigt. Denne Paastand tages i Høiesteret til Følge, idet Citanterne og deres Hjemmelsmand ansaaes i hvert Fald ved Hævd at have erhvervet Eiendommen. Fire af de Voterende fandt det tillige bevist, at Citanternes Hjemmelsmand havde kjøbt den af Indstevntes Hjemmelsmand, samt at Indstevnte ikke, juridisk seet, var i god Tro. Jfr. **Hagerup**: Panteret, 2 Udg. S. 127. S. 196.

Kjøberen af nogle Cycler refuserede dem som kontraktstridige, men negtede alligevel Sælgerne at disponere over dem, idet han forlangte, at de skulde sælges og deres hele Udbringende indsættes i en Bank til Sikkerhed for hans Krav paa

udlagt Told og Fragt m. V. samt paa Erstatning. Da Kjøberen ikke ansaaes herved at have stillet Varen effektivt til Disposition, paalagdes han at betale Kjøbesummen, uden at det fandtes nødvendigt at undersøge, om Varen var kontraktsmæssig. Jfr. Høiesteretsdomme i Retstid. 1883 S. 500 og 1895 S. 859.
Spørgsmaal om en Agents Provision. Der var gjennem ham solgt „optil" 150 Cycler, forudsat at saa mange beordredes. Kjøberen rekvirerede alle 150, men Fabriken leverede paa Grund af Forsømmelighed eller manglende Leveringsdygtighed kun 96. Agenten antoges at have Krav paa Provision for 150 Cycler, men at have faaet Godtgjørelse herfor gjennem et tidligere foretaget Opgjør med Sælgeren. S. 236.

Spørgsmaal om der forelaa Misligholdelse af en indgaaet Leverancekontrakt. Særlig Spørgsmaal om der for Leverandøren under de foreliggende Omstændigheder kunde begrundes en Ret til at indstille Leveringen i den Omstændighed, at der var overgaaet Modtageren en Vexelprotest. Ved Besvarelsen af dette Spørgsmaal Hensyn taget til, at Leverandøren ikke i Anledning af Protesten havde taget nogensomhelst Reservation vedkommende det fremtidige Forhold. S. 385.

Spørgsmaal om en gyldig Handel om en Byggetomt var kommen istand under Dissens besvaret benegtende, idet den ene af Kjøberne antoges af Sælgerens Kommissionær at være paavist en anden Tomt, end den i Salgsdokumentet betegnede. At den anden Kjøber havde været paa det Rene med, hvilken Tomt Sælgeren udbød, kunde efter Omstændighederne ikke medføre, at Handelen blev staaende for denne Parts Vedkommende, idet denne Part maatte forudsættes ikke at ville kjøbe den alene, og det derhos var paa det Rene, at denne Kjøber var indgaaet paa Handelen i Tillid til Medkjøberens Kyndighed i Byggeaffærer, til hvilke han selv intet Kjendskab havde. S. 400.

Responsa afgivne af Kristiania Handelsstands Forenings Femtimandsudvalg. S. 513.

En Sælger af en Hest garanterer, at den hverken er sta eller løbsk. Cirka 7 Maaneder efter Handelens Afslutning anlægger Kjøberen Sag mod Sælgeren med Paastand om Kjøbesummens Tilbagebetaling med Renter mod Hoppens Tilbagelevering og om Erstatning efter Skjøn for paaført Tab og Skade. Høiesteret frifandt Sælgeren, idet en saa sent fremkommen Reklamation ikke antoges at fyldestgjøre det Krav, Sælgeren ogsaa udenfor Forholdet mellem Handelsmænd har paa betimelig Underretning om forefundne Mangler ved den solgte Gjenstand. S. 598.

Spørgsmaal om, paa hvilket af to Steder Salg af Øl havde fundet Sted — der, hvor Ordren af Sælgeren var accepteret eller der, hvor den ved Varens Udlevering endeligen effektueredes — besvaret til Gunst for det sidste Alternativ. S. 662.

Et Automatkompagni udstyrede en Kafe i Bergen med Apparater og skulde som Betaling modtage blandt andet 10 Aktier i Kafeen. Kompagniet solgte disse, før det endnu havde faaet dem overleveret. Kjøberne betalte den halve Kjøbesum og udstedte Vexelobligation for den anden Halvdel. Kafeen fandt imidlertid Apparaterne kontraktstridige og negtede derfor at udlevere Aktierne. Kjøberne annullerede som Følge heraf Handelen og anlagde Sag mod Kompagniet for at faa den betalte Del af Kjøbesummen samt den udstedte Vexelobligation tilbage. Kompagniet paastod Frifindelse, idet det blandt andet anførte, at Kafeen var fallit og Aktierne uden Værdi, saaledes at Kjøberne ingen Interesse havde i at erholde dem. Hermed hørtes det dog ikke. Derimod frifandtes det for Tiden forsaavidt angik Tilbagelevering af Vexelobligationen og dømtes alene til at tilbagebetale den modtagne Del af Kjøbesummen. Aktierne skulde nemlig leveres mod kontant Betaling; da Kjøbesummen for de 5 Aktier endnu ikke var betalt, da Sagen anlagdes, havde Sælgeren forsaavidt ikke misligholdt sin Forpligtelse; og Kjøberne antoges da ikke at kunne hæve Handlen. S. 788.

Efterat forannævnte Sag var anlagt, erhvervede Sælgeren Raadighed over de 10 Aktier og tilbød nu Kjøberne at levere 5 af dem. Disse negtede imidlertid at modtage Aktierne. Det maatte antages, at Sælgeren i det Dieblik Vexelobligationen forfaldt endnu ikke havde erholdt Raadighed over Aktierne. Da Kjøberne imidlertid ikke hverken da eller senere havde tilbudt Betaling og krævet Aktierne, havde Sælgeren ikke misligholdt sin Forpligtelse, og Kjøberne antoges da ikke at kunne hæve Handelen. De dømtes til at betale Kjøbesummen. Spørgsmaal om Mulkt for utilbørlig Procedure. S. 791.

En fast Eiendom sælges, og Kjøberen overtager i Kjøbekontrakten de paa Eiendommen hvilende Heftelser, forpligter sig til efter dette at udstede Obligation til Sælgeren stor 11 260 Kroner samt at betale Resten af Kjøbesummen kontant. Da Kjøberen ikke opfyldte sine Forpligtelser, sagsøgtes han af Sælgeren, men paa-

stod fra sin Side Handelen hævet, idet han gjorde gjældende, at Sælgeren havde misligholdt sine Forpligtelser. Kjøberen hørtes imidlertid ikke hermed, idet han i hvert Fald ikke tidsnok havde forlangt Handelen hævet. Kjøberen tilpligtedes at betale den nævnte Pantobligations Beløb kontant til Sælgeren, idet Eiendommen ikke længere tilhørte Kjøberen, og denne saaledes ikke kunde udstede Pantobligation i den. Ligeledes tilpligtedes han at godtgjøre Sælgeren et Beløb af Kr. 893,80, som denne efter Kjøbet havde maattet betale som Afdrag paa en af Kjøberen overtagen Pantobligation. S. 817.

A afhænder i 1897 en Eiendom til B, der som personlig Skyldner overtager Pantegjælden. B tiltræder Eiendommen og betaler Renter af Pantegjælden. I 1900 overdrager han Eiendommen til den forrige Eier, A, der overtager Pantegjælden. Derefter sagsøges B af en Panthaver til Indfrielse af en forfalden Obligation. Han negter at betale, idet han mener, at hans Forpligtelse efter Afhændelsen i 1897 er bortfaldt ved Kontrakten af 1900. Heri faar han imidlertid ikke Medhold. Overdragelsen fra ham til A i 1900 ansaaes nemlig ikke som en Omgjørelse af Kontrakten af 1897, men som en ny og selvstændig Forretning, der ikke kunde berøve Panthaverne den Ret, de havde vundet ved Kontrakten af 1897. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1881 Side 650. S. 828.

Kompensation.

Et ansvarligt, ikke anmeldt, Interessentskab sagsøger en Debitor til Betaling af Varer, som var leverede ham fra Interessentskabet. Indstevnte forlanger at afregne med Modkrav paa et af Interessentskabets Medlemmer, men høres ikke dermed. At Indstevnte vistnok havde staaet i den Tro, at Varerne leveredes af det omhandlede Medlem personlig og ikke af Interessentskabet, blev ikke tillagt Vægt. Jfr. angaaende Spørgsmaalet O. Platou i Retst. 1875 S. 437—442, særlig S. 439—441. S. 35.

Endel Aktier i et Skibsrederi gaves i Haandpant. Derefter forliser Skibet, og det besluttes, at Selskabet skal likvidere. Panthaveren anlægger Sag mod det og paastaar det kjendt uberettiget til at bringe sit Tilgodehavende hos Pantsætteren i Likvidation overfor de hos Citanten deponerede Aktier. Heri faar han Medhold. Efter Aktieselskabets Love var Overdragelse eller Salg af Aktier ikke gyldig, førend Aktiebrevet var tilstillet Bestyrelsen og Overdragelsen af den noteret. Da Deponeringen i nærværende Tilfælde var foretaget af Bestyrerne, ansaaes det uden Betydning, at den i Statuterne foreskrevne Fremgangsmaade ikke var fulgt. S. 252.

Kompetents af Part.

Et ansvarligt, ikke anmeldt, Interessentskab sagsøger en Debitor til Betaling af Varer, som var leverede ham fra Interessentskabet. Indstevnte forlanger at afregne med Modkrav paa et af Interessentskabets Medlemmer, men høres ikke dermed. At Indstevnte vistnok havde staaet i den Tro, at Varerne leveredes af det omhandlede Medlem personlig og ikke af Interessentskabet blev ikke tillagt Vægt. Jfr. angaaende Spørgsmaalet O. Platou i Retst. 1875 S. 437—442, særlig 439—441. S. 35.

En gift Kvinde sagsøger en anden Kvinde til Straf for Fornærmelse. Meddomsretten afviser Sagen, fordi Forligsmæglingen ikke ansaaes lovlig, idet den fornærmede Kvindes Mand havde mødt i Forligelseskommissionen sammen med hende og ført Ordet paa hendes Vegne. S. 92.

En Mand anlægger et Erstatningssøgsmaal, og dette fortsættes efter hans Død af hans Enke. Hun gaar derefter Konkurs, og Konkursboet vægrer sig for at fortsætte Sagen. Hun gjør det paa egen Haand, men mødes fra Modpartens Side med Paastand paa Afvisning. Denne forkastes. S. 225.

En Bygherre (Appellanten) sagsøges til Betaling af Materialier. Han anfører, at han havde opgjort med den Bygmester, der opførte Huset og havde udbetalt til denne, hvad han skulde have. Appellanten havde selv intet bestilt og det vedkom ham ikke, hvor Bygmesteren havde skaffet Materialier. Det antoges imidlertid i begge Retter, at det efter den mellem Parterne førte Korrespondance maatte antages, at Appellanten for Høiesteret svarede for Beløbet. S. 549.

Ansvar for ulovlig Slagtning antaget at paahvile ikke Dyrets Eier, men den, som for hans Regning udførte Slagtningen. S. 632.

Spørgsmaal om, hvad der forstaaes ved Underbortfragtning og om Underbortfragterens Ansvar. S. 642.

En Person, der var sat under Tiltale for Overtrædelse af Stedets Politivedtægter, som formentlig skyldig i at have fornærmet privat Person paa Landeveien ved Skrig og uforskammede Ord, frifunden. Den Fornærmede paaanker Sagen til Høiesteret, men Anken afvises, da Tiltaltes Forhold ikke var paatalt som Fornærmelse mod Person, men som Politiforseelse mod den offentlige Orden. S. 693.

En Skibsreder forlanger at fritages for at betale Tilskudspræmier for et Skib, som ikke tilhørte ham. Da han i eget Navn havde indmeldt Skibet i Foreningen og hidtil havde betalt Præmierne for det, samt da Policen var udstedt til ham, og Skader tidligere var udbetalt ham, ansaaes han at hefte ogsaa for Tilskudspræmien. S. 740.

Kompetents af Ret eller offentlig Betjent, Habilitet.

Høiesteret antager under stærk Dissents, at de Afgjørelser om Erstatning, der træffes af Appelkommissionen i Henhold til Lov om Ulykkesforsikring 23 Juli 1894 § 19, er endelige og ikke kan omgjøres af Domstolene. S. 200.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Ordene „under særlige Forhold i en Kjøbstad" i § 11 i Olloven af 18 Juni 1884 henhørte under administrativ eller judiciel Myndighed, besvaret til Gunst for den sidste Mening. S. 340.

Kristiania—Gjøvikbanen inkaminerer Taxt for at faa fastslaaet, hvilken Erstatning den skal betale dels for Udfyldning af og dels for midlertidig Benyttelse af en Tomt til Oplag af Fyld. Den afholdte Taxt paaankes af begge Parter til Overtaxt. Jernbanen finder imidlertid, at den afgivne Overtaxt er bygget paa urigtige Forudsætninger og forlanger derfor Kjendelse for, at Overskjønsmændene skal afgive nyt Skjøn, ubundet af det først afgivne og bygget paa andre Forudsætninger. Grundeieren paastaar derimod Taxtforretningen sluttet. Byretten gav Jernbanen Medhold og eragtede, at Taxtforretningen skulde udstaa. Denne Eragtning paaankede Grundeieren til Høiesteret, der under Dissens afgav Dom for, at Taxtforretningen bliver at slutte. Høiesterets Flertal fandt nemlig, at Mangler som de her omhandlede kun kunde gjøres gjældende gjennem Paaanke af Overtaxten til at kjendes uefterrettelig. Der var ikke Adgang til i Tilfælde som det her foreliggende at kræve en Sideordnets, Rettens Administrators, Kjendelse for, at Mændene skulde afgive nyt Skjøn. S. 353.

Spørgsmaal om en Udtalelse fra Indredepartementet om, at en Virksomhed gik ind under Ulykkesforsikringsloven, var at betragte som en „Afgjørelse", som i Ulykkesforsikringslovens § 1 trediesidste Led omhandlet, af, at den omhandlede Virksomhed skulde gaa ind under denne, eller om det rettere var at betragte som en Fortolkning uden bindende Virkning for Landets Borgere. Høiesteret tiltraadte den sidste Opfatning. Høiesteret fandt det under disse Forhold overflødigt at indgaa paa Sagens Realitet. Ved Meddomsretten antoges det allerede at følge af Grundloven, at Retsspørgsmaal henhøre under Domstolene og ikke kunne henlægges til et Departements Afgjørelse. S. 646.

Konkurs.

En Mand anlægger et Erstatningssøgsmaal, og dette fortsættes efter hans Død af hans Enke. Hun gaar derefter Konkurs, og Konkursboet vægrer sig for at fortsætte Sagen, Hun gjør det paa egen Haand, men mødes fra Modpartens Side med Paastand paa Afvisning. Denne forkastes. S. 225.

Spørgsmaal, om en af Rigsforsikringsanstalten i et Konkursbo anmeldt Reguleringspræmie tilkom prioriteret eller uprioriteret Udlæg, efter de foreliggende Omstændigheder besvaret til Gunst for den sidste Mening. S. 274.

Et paa behørig Maade registreret Aktieselskab fatter paa Generalforsamling Beslutning om, at Selskabet opløses, og Anmeldelse herom registreres derpaa. En Kreditor indgaar til Skifteretten med Begjæring om, at Aktieselskabets Bo tages under Behandling som Konkursbo og nedlægger i Skiftesamling herom Paastand. Selskabets Direktion protesterer herimod, anførende dels, at Selskabet var opløst, dels at intet Bevis var ført for dets Insolvents. Skifteretten forkastede ved Decision Rekvirentens Begjæring. Dette Resultat begrundedes ved, at Skifteretten antog Selskabet opløst og at Konkursbehandling under disse Forhold ikke kunde aabnes. Høiesteret, til hvis Afgjørelse Sagen indbragtes, underkjendte Skiftedecisionen og gav Dom for, at Aktieselskabets Bo blev at tage under Skiftebehandling. Høiesteret antog, at et Aktieselskab ikke ophørte at existere som eget Rets-

subjekt ved den blotte Kjendsgjerning, at der var fattet Beslutning om dets Opløsning og heller ikke ved, at saadan Opløsning var anmeldt til Firmaregistret. Selskabet bestaar fremdeles, indtil dets Afvikling er afsluttet. Indtil da kan Selskabets Kreditorer holde sig til Selskabet paa samme Maade som før Opløsning var besluttet. At Selskabet retsstridigen har fordelt Aktiva mellem sig, forandrer ikke Forholdet til Ugunst for Kreditorerne. De saaledes fordelte Aktiva kunne ikke henregnes til Selskabets Aktiva, saalænge de ikke, som muligens retsstridigen fordelte, ere tilbageførte til dette. S. 391.

Spørgsmaal om en Gjæld var stiftet „gjennem selve Pantstiftelsen", Konkurslovens § 45, uanseet at vedkommende Skadesløsbrevs Thinglæsning først fandt Sted omtrent 14 Dage efter dets Udstedelse. Den Omstændighed, at Sikkerheden i det foreliggende Tilfælde var stillet til Kautionisterne og ikke til Kreditor, ansaaes uden Betydning. S. 491.

En Decision, hvorved en Mands Bo med formentlig Støtte af Konkurslovens § 5 toges under Behandling som Konkursbo, underkjendt og Boet extraderet Eieren til fri Raadighed, idet det Krav, der i Konkursrekvisitionen var paaberaabt, ikke kunde betegnes som „uimodsagt eller klarlig bevist forfalden Gjæld". Konkursmandens Krav paa Erstatning hos den fungerende Skifteforvalter med 4 mod 3 Stemmer ikke taget tilfølge. S. 509.

Spørgsmaal om en ved et Verksted ansat Funktionær efter Stilling var at ligestille med „Tjenestefolk" og saaledes i Medhold til N. L. 5—13—35 kunde kræve prioriteret Udlæg i Verkseierens Konkursbo for sin tilgodehavende Løn. S. 523.

En Kjøbmand opfordres paa den for Stevningers Forkyndelse bestemte Maade til inden 15 Dage at betale to Regninger paa tilsammen Kr. 70,62, idet Fordringshaveren, hvis Betaling ikke erlagdes, vilde begjære hans Bo taget under Konkursbehandling efter Konkurslovens § 5. Da Betaling ikke indløb, blev efter Fordringshaverens Begjæring Skifteret berammet. Begjæringen forkyndtes i Skyldnerens Fravær for hans Betjent, som dog glemte at underrette Skyldneren, hvorfor denne ikke mødte i Skifteretten. Her blev hans Bo taget under Konkurs, idet han som udeblivende ansaaes at indrømme, hvad der i Dokumenterne var anført. I Høiesteret, hvorhen Skyldneren paaankede Eragtningen, anførte han, at Gjælden ikke var uimodsagt eller klarlig bevist, idet han benegtede Rigtigheden af to Regningsposter paa tilsammen Kr. 6,85 og derhos paastod at have Modkrav paa Kr. 9,35. Da Regningerne bestod af flere særskilte Poster, hvoraf enkeltes Rigtighed var erkjendt, stadfæstedes Skifterettens Kjendelse. S. 717.

Til Forkolkning af Konkurslovens § 131. En Skifterets Kjendelse gaar ud paa, at en Fabrik tages under Konkursbehandling, og at Behandlingen ansees som Fortsættelse af den tidligere stedfundne. Denne Kjendelse paaanker en Fordringshaver direkte til Høiesteret med Paastand om, at Kjendelsens første Led stadfæstes og dens sidste Led underkjendes. Sagen afvises i dens Helhed, idet Kjendelsens sidste Led ikke kunde paaankes direkte til Høiesteret, og Paastanden for første Leds Vedkommende ansaaes at savne selvstændig Betydning. S. 757.

En af en gift Mand i eget Navn tegnet Livsforsikring tilhører i Tilfælde hans Konkursbo, hvis den ikke ved gyldig Transport er overdragen til nogen Anden. At Manden har tegnet Forsikringen med Efterladtes — Hustrus, Børns eller Andres — Interesse for Øie, forandrer ikke Forholdet. Er Policen ikke allerede ved Udfærdigelsen efter den Forsikredes Begjæring noteret paa Vedkommendes Navn, kan Policens Overgang til den, i hvis Interesse den maatte være tegnet, først regnes fra det Øieblik, da gyldig Transport har fundet Sted. Overdragelsens Gjenstand er Policen selv o: selve den eventuelle Fordring ved indtrædende Død, ikke de erlagte Præmier. S. 806.

En Støberimester, der var ansat paa sex Maaneders Opsigelse og med en ugentlig Løn af 30 Kroner samt frit Hus, ansaaes ikke at have Prioritet efter 5—13—35 for sin Løn. S. 815.

Kontrakt.

Ved et Skjøde af 1805 var en Gaard frasolgt sin Sæterskov, dog saaledes, at der var forbeholdt Gaarden fri Sæter og Havn m. V. En senere Eier af Gaarden solgte en Del af Sætervolden til en Mand, som byggede et Beboelseshus der. Eieren af Sæterskoven fandt dette uberettiget, idet han mente, at Sætervolden ved Skjødet af 1805 var overdraget til fuld Eiendom, og at Sælgeren kun havde forbeholdt sig en Servitut over den. Han sagsøgte derfor saavel Kjøber som Sælger af den omtalte Parcel. Den Sidstnævnte gjorde mod

Søgsmaalet gjældende, at Skjødet af 1805 var saaledes at forstaa, at Eiendomsretten til Sætervolden ikke derved afstodes; i hvert Fald mente han at have erhvervet fuld Eiendomsret ved Hævd. Høiesteret gav Citanten Medhold og tilpligtede de to Indstevnte en for begge og begge for en at ryddiggjøre Sætervolden for de opførte Bygninger. Derimod fandt man ikke Grund til i Konklusionen at udtale, at enhver Bebyggelse af Sætervolden var stridende mod Citantens Ret. S. 8.

En Leiebo~~e~~r flytter til Faredag uden at have opsagt og anfører som Grund herfor, at Krav paa Opsigelse var frafaldt fra Udleierens Side. Hermed høres han ikke. Imidlertid fandtes han at have havt tilstrækkelig Grund til Fraflytning uden Opsigelse deri, at Udleieren umiddelbart før Opsigelsesfristens Udløb havde afsendt til ham et Brev, hvori høiere Leie fra anstundende Faredag forlangtes, hvilket Brev var forblevet ubesvaret. At Leieboeren negtede at have modtaget dette Brev, udelukkede ikke, at det anførtes til hans Fordel. Et Par Maaneder før Fraflytningen var Eiendommen blevet hjemsøgt af en Brand, der havde medført nogen Skade paa den omhandlede Leilighed. Leieboeren forlangte som Følge heraf Refusion af den forskudsvis erlagte Leie for dette Tidsrum. Heri fik han ikke Medhold. Den hele Leie for dette Tidsrum kunde han ikke kræve refunderet, idet han havde vedblevet at benytte Leiligheden. Heller ikke en delvis Refusion, der skaffede ham et Nedslag i Leien svarende til Leilighedens forringede Værdi, antoges han at kunne kræve. Spørgsmaal, om **summa appellabilis** forelaa. S. 38.

Spørgsmaal om et Sagførerfirmas Ret til at beregne Omsætningssalær af en af en Bygherre betinget, men ikke benyttet, eventuel Forhøielse af et Pantelaans oprindelige Beløb. S. 43.

En Bank bevilgede et Laan paa 150 000 Kroner til Indfrielse af Heftelser i en Eiendom og til Bebyggelse af den. For 30 000 Kroner af Laanet stillede en anden Bank sig som Selvskyldnerforlover. Efterat en Del af Laanet var udbetalt, søgte den Bank, der havde stillet sig som Forlover, Moratorium. Laangiveren stansede som Følge heraf enhver Udbetaling. Laantageren sagsøgte derefter Laangiveren til Erstatning. Høiesteret fandt, at der med Føie kunde reises Tvivl om den anførte Grund berettigede Laangiveren til at hæve Laanekontrakten. Derimod fandt Høiesteret, at afgjørende Vægt maatte lægges paa, at det var dokumenteret at Laantageren, efter at Udbetalingen paa Laanet var stanset, var bleven dømt i Straf for en Række Besvigelser overfor et Sagen uvedkommende Firma. Herved ansaaes det godtgjort, at han, allerede da Laanet bevilgedes, var insolvent og bedragersk havde skjult dette. Laangiveren frifandtes derfor. Jfr. K. L. Bugge: Vederlag og Risiko, i Tidsskrift for Retsvidenskab 1902 S. 184 ff. S. 46.

En Gaardbruger i Bø i Nedre Telemarken enes med en Gaardbruger i Morgedal i Kviteseid i Øvre Telemarken om, at denne for en Godtgjørelse engang for alle af 28 Kroner skulde modtage til Røgt og Fodring for den paafølgende Vinter en Førstnævnte tilhørende Kviekalv. Begge Parter gik ved Kontraktens Afslutning ud fra, at Kalven ikke var drægtig, hvad der dog viste sig at være feilagtigt, hvorfor Godtgjørelsen forhøiedes til 32 Kroner, da den drægtige Kvie var kostbarere at føde, end en ikke drægtig. Spørgsmaal om den Gaardbruger der havde Kvien paa Foder, eller Kviens Eier havde Ret til Kalven. Spørgsmaal om bestaaende Sædvane i de nævnte Prestegjæld i Tilfælde som det foreliggende berørt. S. 129.

I et Fæstebrev heder det, at Pladsen bortfæstes „til N. N. og Hustru samt deres ældste Barn paa disse 3 Personers Livstid". Spørgsmaal om, hvorvidt ved „ældste Barn" skulde forstaaes ældste Barn, *da Fæstebrevet udfærdigedes*, eller *ældste Barn, som overlevede Forældrene*, efter de oplyste Omstændigheder afgjort til Gunst for den første Mening. S. 185.

Et Hotel leiede af et Aktieselskab femte Etage i et Hus, der var udstyret med Personheis. Forinden Leiekontrakten afsluttedes, var der emaneret en kongelig Resolution, hvori paabødes, at alle Heiseanlæg inden en vis Frist skulde bringes i Overensstemmelse med nye Forskrifter. Som Følge af dette Paabud maatte Heisen, efter at Hotellet var indflyttet, stanses i ca. 1/2 Aar og ombygges. Hotellet forlangte Erstatning for den Skade, det herved havde lidt. Byretten tilkjendte det kun et Afslag i Leien, svarende til den Forringelse i Leieværdi, dets Værelser havde lidt, men ikke Erstatning for positivt Tab. Høiesteret tilkjendte det derimod fuld Erstatning. At Aktieselskabets Disponent, da han afsluttede Leiekontrakten, var vidende om den omhandlede Resolution, var ikke benegtet. Ligeledes var det paa det Rene, at han intet Forbehold havde taget for det Tilfælde, at Heisen maatte stanses eller ombygges. At alle Aktier efter Leiekontraktens Afslutning havde skiftet Eiere, kunde ikke medføre, at Huset kunde ansees som solgt til nye Eiere. S. 209.

Lederen af en videnskabelig Expedition til Polhavet ansøgte hos et Forsikringsselskab om Livsforsikring paa Mandskabets Liv. Formelige Andragender udfærdigedes for 10 af Mandskabet. Ca. 7 Uger efter, at disse Andragender var udfærdigede, var Policerne endnu ikke fremkomne. Da Skibet skulde afgaa om etpar Dage, satte Forsikringstageren en sidste Frist for deres Levering. Det Bud, som skulde overbringe denne Ordre, forlængede imidlertid paa egen Haand Fristen med et halvt Døgn. Efter Udløbet af den af Forsikringstageren bestemte Frist, men før Udløbet af den af Budet satte Frist, tilbødes Policerne, men refuseredes ulæste som for sent fremkomne. Forsikringsselskabet lod derefter afholde Arrest i Skibet for Præmierne, hvorefter Sikkerhed stilledes, Arresten hævedes og Skibet afreiste. Efterat Arresten var holdt, gjorde Forsikringstageren ogsaa den Indsigelse, at Policerne indeholdt en kontraktstridig Klausul. Høiesteret fandt, at Policerne ikke var for sent tilbudte. Vistnok maatte Forsikringstageren under de foreliggende Omstændigheder være berettiget til at sætte en bestemt Frist for deres Levering, men det var den af Budbringeren forlængede Frist, der forsaavidt var bestemmende, og denne var ikke oversiddet. Derimod fandt man, at Policernes Indhold ikke var kontraktsmæssigt, og at Forsikringstageren havde Adgang til at gjøre denne Indsigelse gjældende, uagtet han fra først af kun havde paaberaabt, at de var for sent fremkomne. Som Følge heraf kjendtes Forsikringstageren uforpligtet til at betale Præmierne. Forsikringsselskabet tilpligtedes at betale Erstatning for den afholdte Arrest. Herom dog Dissens, idet 3 af de Voterede fandt, at Forsikringstageren selv ved sin Optræden havde givet Anledning til Arrestens Afholdelse. Jfr. hermed Schweigaard: Proces III, 2 Udg., S. 102, og Hagerup: Civilproces II, S. 504, Note 8. Antaget overflødigt at udtale i Konklusionen, at Sikkerhedsstillelsen ophævedes. S. 214.

To Søstre anlægger efter hinanden Odelssøgsmaal mod en Gaardeier, uden at Sagerne dog føres til Ende. Det kommer for Dagen, at der, før det første Søgsmaal anlagdes, var sluttet skriftlig Kontrakt mellem Søstrene og en Nabo af Indstevnte, hvorved den ene af Søstrene forpligtede sig til at gjøre sin Odelsret gjældende samt lade den nævnte Nabo faa fri Brug af Gaarden i 3 Aar fra Udløsningen, efter hvilken Tid hun skulde udstede Skjøde til ham, hvorhos den anden Søster frafaldt sin Odelsret. Som Vederlag herfor havde den nævnte Nabo betalt Søstrene en Sum Penge, samt paataget sig at betale Løsningssummen og Omkostningerne. Eieren af Gaarden anlagde nu Sag mod den nævnte Nabo samt mod en Sagfører, der havde bistaaet ved Kontraktens Affatning samt ført Odelssagerne, og paastod dem in solidum tilpligtet at betale de ham ved Odelssagerne paaførte Omkostninger, samt Erstatning for den Skade, han havde lidt ved under Odelssøgsmaalene at have været hindret i den frie Raadighed over Gaarden. Heri fik han i Høiesteret Medhold. Angaaende Erstatningens Størrelse var der fra de Indstevnte gjort gjældende, at Odelssagernes Anlæg havde foranlediget Citanten til at hæve en for ham ugunstig Udhugstkontrakt, som han før Sagernes Anlæg havde sluttet, og at han saaledes havde havt Fordel af Odelssagerne. Denne Fordel forlangte de taget i Betragtning ved Erstatningens Beregning. Heri fik de ikke Medhold. S. 228.

Kjøberen af nogle Cykler refuserede dem som kontraktstridige, men negtede alligevel Sælgerne at disponere over dem, idet han forlangte, at de skulde sælges og deres hele Udbringende indsættes i en Bank til Sikkerhed for hans Krav paa udlagt Told og Fragt m. V. samt paa Erstatning. Da Kjøberen ikke ansaaes herved at have stillet Varen effektivt til Disposition, paalagdes han at betale Kjøbesummen, uden at det fandtes nødvendigt at undersøge, om Varen var kontraktsmæssig. Jfr. Høiesteretsdomme i Retstid. 1883 S. 500 og 1895 S. 859. Spørgsmaal om en Agents Provision. Der var gjennem ham solgt „optil" 150 Cykler, forudsat at saa mange beordredes. Kjøberen rekvirerede alle 150, men Fabriken leverede paa Grund af Forsømmelighed eller manglende Leveringsdygtighed kun 96. Agenten antoges at have Krav paa Provision for 150 Cykler, men at have faaet Godtgjørelse herfor gjennem et tidligere foretaget Opgjør med Sælgeren. S. 236.

Spørgsmaal om Pasius 1 eller Pasius 2 af Sjøfartslovens § 111 var anvendelig paa et Certeparti, hvori det hed, at Fartøiet var „beregnet færdigt til at laste omkring 10 December", besvaret til Gunst for den Mening, at Tilfældet indgik under Paragrafens andet Pasius. Spørgsmaal om Forstaaelsen af dette Pasius. S. 360.

Spørgsmaal om en Retshandel kunde bestaa, betragtet enten som en Livsgave eller som en tidligere skjænket Dødsgave. S. 369.

Spørgsmaal om der forelaa Misligholdelse af en indgaaet Leverancekontrakt. Særlig Spørgsmaal om der for Leverandøren under de foreliggende Omstændigheder kunde begrundes en Ret til at indstille Leveringen i den Omstændighed, at der var overgaaet Modtageren en Vexelprotest. Ved Besvarelsen af dette Spørgsmaal Hensyn taget til, at Leverandøren ikke i Anledning af Protesten havde taget nogensomhelst Reservation vedkommende det fremtidige Forhold. S. 385.

Spørgsmaal om en gyldig Handel om en Byggetomt var kommen istand under Dissens besvaret benegtende, idet den ene af Kjøberne antoges af Sælgerens Kommissionær at være paavist en anden Tomt, end den i Salgsdokumentet betegnede. At den anden Kjøber havde været paa det Rene med, hvilken Tomt Sælgeren udbød, kunde efter Omstændighederne ikke medføre, at Handelen blev staaende for denne Parts Vedkommende, idet denne Part maatte forudsættes ikke at ville kjøbe den alene, og det derhos var paa det Rene, at denne Kjøber var indgaaet paa Handelen i Tillid til Medkjøberens Kyndighed i Byggeaffærer, til hvilke han selv intet Kjendskab havde. S. 400.

Spørgsmaal om Bygningslovgivningens Indvirkning paa tidligere kontraherede Servituter samt om disses Indhold og Udstrækning. S. 417.

Tvist om Forstaaelsen af en Slæbekontrakt, afsluttet for Aarets Sildefiske mellem et Notbrug og en Dampskibseier. Udtalelser fra Høiesteret om, hvorledes de under Sagen tilveiebragte Oplysninger om, hvorledes Omfanget af det bortfragtede Dampskibs Forpligtelser efter Forholdene maatte opfattes. S. 436.

Spørgsmaal, om en Ulykkesforsikring var forspildt for den Forsikredes Efterladte ved af ham gjort urigtig Angivelse i Forsikringsandragendet eller ved Fortielse i dette af Omstændigheder, om hvilke der var bleven spurgt. Tvisten afgjort mod Forsikringsselskabet. Høiesteret lagde ved Afgjørelsen Vægt paa, at de manglende Oplysninger maatte ansees uden Betydning for Selskabets Overtagelse af Forsikringen. Den Forsikrede antoges ikke at have tilsigtet at lægge Skjul paa noget, han pligtede at oplyse, eller at have tilsidesat pligtmæssig Agtsomhed ved Afgivelsen af sine Svar. S. 487.

Responsa afgivne af Kristiania Handelsstands Forenings Femtimandsudvalg S. 513.

En Byherre (Appellanten) sagsøges til Betaling for Materialier. Han anfører, at han havde opgjort med den Bygmester, der opførte Huset og havde udbetalt til denne, hvad han skulde have. Appellanten havde selv intet bestilt og det vedkom ham ikke, hvor Bygmesteren havde skaffet Materialier. Det antoges imidlertid i begge Retter, at det efter den mellem Parterne førte Korrespondance maatte antages, at Appellanten for Høiesteret svarede for Beløbet. S. 549.

Efterat Eierne af et Dampskib (Indstevnte for Høiesteret) havde bortforpagtet det i Maanedsbefragtning til et udenbys Firma, bortfragter dette atter Fartøiet til en bestemt Tur til Appellanten for Høiesteret. Medens det i Hovedcertepartiet var forbeholdt, at Fartøiet ikke af Befragterne skulde kunne dirigeres andenstedshen, end hvor det kunde **«always safely lie afloat»**, heder det i det sidste Certeparti, at Fartøiet skulde gaa saa nær op til sit Bestemmelsessted **«as she may safely get and lie n o t always afloat»**. Paa Grund af det sidste Certepartis Uoverensstemmelse med Hovedcertepartiet, negter Rederiet at lade Fartøiet udføre den sidste Reise, hvorefter den sidste Befragter (Appellanten for Høiesteret) sagsøger Eierne til Erstatning, idet han paastaar at kunne holde sig til Fartøiet som havende Søpanteret i dette. Søpanteret ikke antaget i det foreliggende Tilfælde at tilkomme Befragteren. S. 580.

En Sælger af en Hest garanterer, at den hverken er s t a eller l ø b i k. Cirka 7 Maaneder efter Handelens Afslutning anlægger Kjøberen Sag mod Sælgeren med Paastand om Kjøbesummens Tilbagebetaling med Renter mod Hestens Tilbagelevering og om Erstatning efter Skjøn for paaført Tab og Skade. Høiesteret frifandt Sælgeren, idet en saa sent fremkommen Reklamation ikke antoges at fyldestgjøre det Krav, Sælgeren ogsaa udenfor Forholdet mellem Handelsmænd har paa betimelig Underretning om forefundne Mangler ved den solgte Gjenstand. S. 598.

Spørgsmaal om, hvad der forstaaes ved Underbortfragtning og om Underbortfragterens Ansvar. S. 642.

En Eier af en fast Eiendom med dertil knyttet Forretning overdrager i November 1893 — for at redde sig fra Konkurs — Eiendommen og Forretningen til sin Fader, der overtager Aktiva og Passiva. Om denne Ordning underrettes samtlige Kreditorer med Tilføiende, at Ordningen blev truffen ikke mindst i Kreditorernes Interesse. Det var paa det Rene, at Sønnen, da denne Ordning blev truffet, intet eiede, medens Faderen eiede en Pantobligation, stor 80 000 Kroner i Eiendommen foruden en Del andre Værdipapirer. Noget udtrykkeligt

Samtykke til Ordningen affrævedes ikke Kreditorerne, idet det efter Omstændighederne ansaaes som en Selvfølge, at Ordningen accepteredes. Da Faderen senere gjorde Konkurs, meldte Citanten i første Instans, Apellanten for Høiesteret, sit Krav i Boet med Forbehold af Ret til ogsaa at holde sig til Sønnen, uden at dog Sønnen da underrettedes om Forbeholdet og saaledes afskares fra at protestere eller foretage, hvad han maatte anse fornødent. Da Sønnen senere underrettedes om Forbeholdet, protesterede han uopholdelig mod dette. Sagsøgt af vedkommende Kreditor til at betale Beløbet frifindes Sønnen i Søret og Høiesteret. S. 657.

Spørgsmaal om Havarigrosse. Et Skib maa paa Grund af Læk søge Nødhavn. Det forlanger, at Nødhavnsudgifterne skal fordeles som Havarigrosse, og udleverer Ladningen, mod at Modtageren „forpligter sig til at deltage i Havariomkostningerne ifølge Søfartsloven efter lovlig opgjort Dispache". Høiesteret antog dog ikke, at han herved havde frafaldt nogen ham efter Loven tilkommende Indsigelse. S. 720.

At en bindende Aktietegning havde fundet Sted under en Samtale mellem en Forretningsmand, som repræsenterede et oprettendes Selskab, og en Agent, antoges ikke bevist. Et Par Dage efter, at Samtalen havde fundet Sted, udsendtes til alle Aktionærer Blanketter til Underskrift, gaaende ud paa, at de „stadfæstede" sin Aktietegning. Saadan Blanket sendtes ogsaa til den nævnte Agent. Denne underskrev ikke Blanketten og undlod i nogen Tid at give noget Svar. Heller ikke herved ansaaes han forpligtet til at staa som Aktionær. S. 774.

Et Automatkompagni udstyrede en Kafe i Bergen med Apparater og skulde som Betaling modtage blandt andet 10 Aktier i Kafeen. Kompagniet solgte disse, før det endnu havde faaet dem overleveret. Kjøberne betalte den halve Kjøbesum og udstedte Vexelobligation for den anden Halvdel. Kafeen fandt imidlertid Apparaterne kontraktstridige og negtede derfor at udlevere Aktierne. Kjøberne annullerede som Følge heraf Handelen og anlagde Sag mod Kompagniet for at faa den betalte Del af Kjøbesummen samt den udstedte Vexelobligation tilbage. Kompagniet paastod Frifindelse, idet det blandt andet anførte, at Kafeen var fallit og Aktierne uden Værdi, saaledes at Kjøberne ingen Interesse havde i at erholde dem. Hermed hørtes det dog ikke. Derimod frifandtes det for Tiden forsaavidt angik Tilbagelevering af Vexelobligationen og dømtes alene til at tilbagebetale den modtagne Del af Kjøbesummen. Aktierne skulde nemlig leveres mod kontant Betaling; da Kjøbesummen for de 5 Aktier endnu ikke var betalt, da Sagen anlagdes, havde Sælgeren forsaavidt ikke misligholdt sin Forpligtelse; og Kjøberne antoges da ikke at kunne hæve Handelen. S. 788.

Efterat forannævnte Sag var anlagt, erhvervede Sælgeren Raadighed over de 10 Aktier og tilbød nu Kjøberne at levere 5 af dem. Disse negtede imidlertid at modtage Aktierne. Det maatte antages, at Sælgeren i det Øieblik Vexelobligationen forfaldt, endnu ikke havde erholdt Raadighed over Aktierne. Da Kjøberne imidlertid ikke hverken da eller senere havde tilbudt Betaling og krævet Aktierne, havde Sælgeren ikke misligholdt sin Forpligtelse, og Kjøberne antoges da ikke at kunne hæve Handelen. De dømtes til at betale Kjøbesummen. Spørgsmaal om Mulkt for utilbørlig Procedure. S. 791.

En fast Eiendom sælges, og Kjøberen overtager i Kjøbekontrakten de paa Eiendommen hvilende Heftelser, forpligter sig til efter disse at udstede Obligation til Sælgeren, stor 11 260 Kroner, samt at betale Resten af Kjøbesummen kontant. Da Kjøberen ikke opfyldte sine Forpligtelser, sagsøgtes han af Sælgeren, men paastod fra sin Side Handelen hævet, idet han gjorde gjældende, at Sælgeren havde misligholdt sine Forpligtelser. Kjøberen hørtes imidlertid ikke hermed, idet han i hvert Fald ikke tidsnok havde forlangt Handelen hævet. Kjøberen tilpligtedes at betale den nævnte Pantobligations Beløb kontant til Sælgeren, idet Eiendommen ikke længere tilhørte Kjøberen, og denne saaledes ikke kunde udstede Pantobligation i den. Ligeledes tilpligtedes han at godtgjøre Sælgeren et Beløb af Kr. 893,60, som denne efter Kjøbet havde maattet betale som Afdrag paa en af Kjøberen overtagen Pantobligation. S. 817.

A afhænder i 1897 en Eiendom til B, der som personlig Skyldner overtager Pantegjælden. B tiltræder Eiendommen og betaler Renter af Pantegjælden. I 1900 overdrager han Eiendommen til den forrige Eier, A, der overtager Pantegjælden. Derefter sagsøges B af en Panthaver til Indfrielse af en forfalden Obligation. Han negter at betale, idet han mener, at hans Forpligtelse efter Afhændelsen i 1897 er bortfaldt ved Kontrakten af 1900. Heri faar han imidlertid ikke Medhold. Overdragelsen fra ham til A i 1900 ansaaes nemlig ikke som en Omgjørelse af Kontrakten af 1897, men som en ny og selvstændig Forretning, der ikke kunde berøve Panthaverne den Ret, de havde vundet ved Kontrakten af 1897. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1881 Side 650. S. 828.

Kvaksalverlovgivningen.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 3 i Lov om Kvaksalvere af 29 April 1871, saaledes som denne lyder ifølge Tillægslov af 6 Juni 1889. Antaget, at ved Ordene „gjældende Lovgivning" forstaaes den til enhver Tid gjældende Lovgivning, ikke den den 6 Juni 1889 gjældende Lovgivning. Spørgsmaalet om Forstaaelsen af Ordene: „tage Syge i Kur". Antaget, at det ikke er nok til at gjøre en ikke Lægekyndigs Kur paa en Patient strafbart, at denne lider af en saadan farlig eller smitsom Sygdom, som ifølge den gjældende Sundhedslovgivning antages at indgaa under det Offentliges særlige Forsorg. Behandlingen maa have gjældt selve denne Sygdom. Den Omstændighed, at Kvaksalveren ikke har forstaaet, at Sygdommen hørte til dem, som det var Kvaksalveren forbudt at behandle, antage ikke at være diskulperende, ialfald saalænge der ikke er Tale om Symptomer, ligeoverfor hvilke det ikke med Rimelighed kan fordres, at vedkommende Kvaksalver burde fattet Mistanke. S. 75.

Straf for Kvaksalveri efter Lov 29 April 1871 jfr. 6 Juni 1889 § 3 anvendt paa en Person, som fandtes at have taget i Kur Patienter, som led af tuberkuløse Sygdomme. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1903 S. 75 ff. S. 759.

Laan og Leie.

En Leieboer flytter til Faredag uden at have opsagt og anfører som Grund herfor, at Krav paa Opsigelse var frafaldt fra Udleierens Side. Hermed høres han ikke. Imidlertid fandtes han at have havt tilstrækkelig Grund til Fraflytning uden Opsigelse deri, at Udleieren umiddelbart før Opsigelsesfristens Udløb havde afsendt til ham et Brev, hvori høiere Leie fra anstundende Faredag forlangtes, hvilket Brev var forblevet ubesvaret. At Leieboeren negtede at have modtaget dette Brev, udelukkede ikke, at det anførtes til hans Fordel. Et Par Maaneder før Fraflytningen var Eiendommen blevet hjemsøgt af en Brand. der havde medført nogen Skade paa den omhandlede Leilighed. Leieboeren forlangte som Følge heraf Refusion af den forskudsvis erlagte Leie for dette Tidsrum. Heri fik han ikke Medhold. Den hele Leie for dette Tidsrum kunde han ikke kræve refunderet, idet han havde vedblevet at benytte Leiligheden. Heller ikke en delvis Refusion, der skaffede ham et Nedslag i Leien svarende til Leilighedens forringede Værdi, antoges han at kunne kræve. Spørgsmaal, om summa appellabilis forelaa. S. 38.

Et Hotel leiede af et Aktieselskab femte Etage i et Hus, der var udstyret med Personheis. Forinden Leiekontrakten afsluttedes, var der emaneret en kongelig Resolution, hvori paabødes, at alle Heiseanlæg inden en vis Frist skulde bringes i Overensstemmelse med nye Forskrifter. Som Følge af dette Paabud maatte Heisen, efter at Hotellet var indflyttet, stanses i ca. ½ Aar og ombygges. Hotellet forlangte Erstatning for den Skade, det herved havde lidt. Byretten tilkjendte det kun et Afslag i Leien, svarende til den Forringelse i Leieværdi, dets Værelser havde lidt, men ikke Erstatning for positivt Tab. Høiesteret tilkjendte det derimod fuld Erstatning. At Aktieselskabets Disponent, da han afsluttede Leiekontrakten, var vidende om den omhandlede Resolution, var ikke benegtet. Ligeledes var det paa det Rene, at han intet Forbehold havde taget for det Tilfælde, at Heisen maatte stanses eller ombygges. At alle Aktier efter Leiekontraktens Afslutning havde skiftet Eiere, kunde ikke medføre, at Huset kunde ansees som solgt til nye Eiere. S. 209.

Antaget, at der i Bergen bestaar en sædvansmæssig fastslaaet Ordning, hvorefter de, som regelmæssig benytter de saakaldte Leieskuder, i Henhold til et forudsat stiltiende Samtykke fra Eiernes Side kan tage Leieskuder tilleie uden speciel Tilladelse fra dem, og uden at de eller nogen paa deres Vegne er tilstede. Et Par Handelsmænd, der med Hjemmel af denne Ordning havde benyttet en saadan Leieskude, som led Havari, medens den var i Leietagernes Besiddelse, dømt til at betale Erstatning for forvoldt direkte Skade paa Leieskuden. S. 601.

Literær og kunstnerisk Eiendomsret.

Til Fortolkning af Lov om Forfatterret og Kunstnerret 4 Juli 1893 § 28 tredie og fjerde Led. En Maler havde overdraget en Forlægger Reproduktionsretten til nogle Billeder. Forlæggeren udgav dem tildels i mindre Format og med nogen Beskjæring. Maleren sagsøgte ham derfor blandt andet til Skadeserstatning. Forlæggeren frifandtes imidlertid, idet han efter Forholdet mellem Parterne ansaaes berettiget til den Brug, han havde gjort af Billederne. S. 748.

Lodsvæsen.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Bestemmelsen om Varefortegnelser i Toldlovens § 9, særlig i dens Anvendelse paa Lodsskøiter. S. 62.

Loves Virksomhed.

Spørgsmaal om, hvorvidt Bestemmelsen i Lov af 18 Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Øl og Vin m. m. i Kjøbstæderne dens § 27, sidste Led, hvorefter Retten til Udskjænkning eller Smaaudsalg af de i Loven omhandlede Drikkevarer kan frakjendes den, der for tredie Gang fældes for ulovlig Udskjænkning eller Smaasalg, er anvendelig paa den, der bygger sin Ret til Øl- og Vinudsalg m. m. paa et ældre Handelsborgerskab, af Høiesteret besvaret bekræftende. S. 5.

Spørgsmaal om Bygningslovgivningens Indvirkning paa tidligere kontraherede Servituter. S. 417.

Spørgsmaal om, hvorvidt den, der lovligen uden forudgaaende Anmeldelse har paabegyndt et Byggeforetagende og med dette er kommet langt paa Vei, er forpligtet til, naar en ny Bygningslov gjøres gjældende paa Stedet, da strax at indsende Anmeldelse til Bygningskommissionen. S. 695.

Løsagtighed.

Ved Forbrydelse mod Straffelovens 18—21 udfordres ikke, at effusio seminis har fundet Sted, forat Gjerningen skal være fuldbragt. S. 409.

Maal og Vægt.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af §§ 35 og 41, jfr. § 9, i Lov om metrisk Maal og Vægt af 22 Mai 1875. S. 393.

Medicinal- og Sundhedsvæsen.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 3 i Lov om Kvaksalvere af 29 April 1871, saledes som denne lyder ifølge Tillægslov af 6 Juni 1889. Antaget, at ved Ordene „gjældende Lovgivning" forstaaes den til enhver Tid gjældende Lovgivning, ikke den den 6 Juni 1889 gjældende Lovgivning. Spørgsmaalet om Forstaaelsen af Ordene: „tage Syge i Kur". Antaget, at det ikke er nok til at gjøre en ikke Lægekyndigs Kur paa en Patient strafbart, at denne lider af en saadan farlig eller smitsom Sygdom, som ifølge den gjældende Sundhedslovgivning antages at indgaa under det Offentliges særlige Forsorg. Behandlingen maa have gjældt selve denne Sygdom. Den Omstændighed, at Kvaksalveren ikke har forstaaet, at Sygdommen hørte til dem, som det var Kvaksalveren forbudt at behandle, antaget ikke at være diskulperende, ialfald saalænge der ikke er Tale om Symptomer, ligeoverfor hvilke det ikke med Rimelighed kan fordres, at vedkommende Kvaksalver burde fattet Mistanke. S. 75.

Spørgsmaal om Ansvar for en Læge, der — uden nærmere Undersøgelse af Indholdet — til en Øienpatient havde anvendt Medicin, som en anden Patient havde efterladt paa hans Kontor, og som efter Etiketten skulde indeholde aqua chin. zinc., medens den havde voldt Øienpatienten alvorlig Skade, og ved Undersøgelse, anstillet efter Benyttelsen, vist sig at indeholde fortyndet Saltsyre. Vedkommende Læge i Underretten ilagt Erstatningsansvar, men i Høiesteret efter de tilveiebragte Oplysninger frifunden. Den Apotheker, fra hvis Apothek den fortyndede Saltsyre var expederet under Signatur efter Recepten, anseet civilretslig ansvarlig, uagtet Expeditionen ikke var skeet ved Apothekets Eier og Bestyrer selv, men ved hans Betjening. S. 378.

Spørgsmaal om Apothekeres Ret til at sælge Vin og Brændevin. S. 673.

Straf for Kvaksalveri efter Lov 29 April 1871 jfr. 6 Juni 1889 § 3 anvendt paa en Person, som fandtes at have taget i Kur Patienter, som led af tuberkuløse Sygdomme. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1903 S. 75 ff. Side 759.

Naboforhold.

En Grundeier i Kristiania dømt til at erlægge Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for ved manglende tilstrækkelig Forsigtighed under et Byggearbeide at have forvoldt Skade paa Nabos Bygning. S. 590.

Odel.

Spørgsmaal om Udstedelse af Pantobligation i en fast Eiendom kan siges med Nødvendighed at indeholde Frafskrivelse fra Pantsætterens Side af Odelsret for Tilfælde af den pantsatte Eiendoms Tvangssalg, af Høiesteret under Dissens besvaret benegtende. S. 49.

To Søstre anlægger efter hinanden Odelssøgsmaal mod en Gaardeier, uden at Sagerne dog føres til Ende. Det kommer for Dagen, at der, før det første Søgsmaal anlagdes, var sluttet skriftlig Kontrakt mellem Søstrene og en Nabo af Indstevnte, hvorved den ene af Søstrene forpligtede sig til at gjøre sin Odelsret gjældende samt lade den nævnte Nabo faa fri Brug af Gaarden i 3 Aar fra Udløsningen, efter hvilken Tid hun skulde udstede Skjøde til ham, hvorhos den anden Søster frafaldt sin Odelsret. Som Vederlag herfor havde den nævnte Nabo betalt Søstrene en Sum Penge samt paataget sig at betale Løsningssummen og Omkostningerne. Eieren af Gaarden anlagde nu Sag mod den nævnte Nabo samt mod en Sagfører, der havde bistaaet ved Kontraktens Affatning samt ført Odelssagerne, og paastod dem in solidum tilpligtet at betale de ham ved Odelssagerne paaførte Omkostninger, samt Erstatning for den Skade, han havde lidt ved under Odelssøgsmaalene at have været hindret i den frie Raadighed over Gaarden. Heri fik han i Høiesteret Medhold. Angaaende Erstatningens Størrelse var der fra de Indstevnte gjort gjældende, at Odelssagernes Anlæg havde foranlediget Citanten til at hæve en for ham ugunstig Udhugstkontrakt, som han før Sagernes Anlæg havde sluttet, og at han saaledes havde havt Fordel af Odelssagerne. Denne Fordel forlangte de taget i Betragtning ved Erstatningens Beregning. Heri fik de ikke Medhold. S. 228.

Offentlige Stiftelser og Fonds.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Begrebet „Almanak" eller „Kalender" i N. L. 2—20—5 og Universitetsfundatsen af 28 Juli 1824 § 6. S. 629.

Paatale.

En Fader anmelder sin Søn for Tyveri og begjærer Efterforskning anstillet. Under retsligt Forhør, optaget næste Dag, erklærer han i Sønnens Nærvær først, at han ikke forlanger ham tiltalt og straffet, men gjentager Forlangendet om Tiltale og Straf, efterat et andet Vidne er bleven afhørt. For Meddomsretten fastholder han dette Forlangende og erklærer, at der forelaa en Misforstaaelse, da han under Forhøret erklærede ikke at ønske sin Søn tiltalt eller straffet. Spørgsmaal om, hvilken af de af Faderen afgivne Erklæringer der blev at lægge til Grund ved Sagens Paakjendelse, under Dissens, afgjort til Gunst for den først afgivne Erklæring. S. 697.

Pant.

Om Overdragelse af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed. S. 17.

I Henhold til Exekution af 2 Juli, thinglyst 23 Juli 1887, bliver Auktionsret begjæret. 3 December 1895 afgiver Auktionsretten Kjendelse for, at Auktionen bliver at fremme efter ny, lovlig Bekjendtgjørelse. Denne Kjendelse paaankes af endel Kautionister for Exekutus, der nedlægger Paastand om, at Auktionen ikke bliver at fremme, idet de gjør gjældende, at Exekutionen er indfriet. Som ny Indsigelse for Høiesteret, mod hvis Fremsættelse der ikke protesteres, gjør de endvidere gjældende, at det nu er mere end 10 Aar siden Exekutionen thinglystes, og at den derved har tabt sin Gyldighed som Heftelse. Se Lov 6 Marts 1869 § 1. Høiesteret negtede enstemmig Auktionens Fremme. 3 af de Voterende fandt Loven af 1869 anvendelig, uagtet Skridt til Afholdelse af Auktion var taget før Udløbet af de 10 Aar. Flertallet vilde ikke udtale sig om dette Spørgsmaal, men ansaa det bevist, at Exekutionen var indfriet. S. 113.

Endel Aktier i et Skibsrederi gives i Haandpant. Derefter forliser Skibet, og det besluttes, at Selskabet skal likvidere. Panthaveren anlægger Sag mod det og paastaar det kjendt uberettiget til at bringe sit Tilgodehavende hos Pantsætteren i Likvidation overfor de hos Citanten deponerede Aktier. Heri faar han Medhold. Efter Aktieselskabets Love var Overdragelse eller Salg af Aktier ikke gyldig, forend

Aktiebrevet var tilstillet Bestyrelsen og Overdragelsen af den noteret. Da Deponeringen i nærværende Tilfælde var foretaget af Bestyrerne, ansaaes det uden Betydning, at den i Statuterne foreskrevne Fremgangsmaade ikke var fulgt. S. 252.

Endnu lidt om Overdragelse af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed. S. 257.

Skal en ved Tvangsauktionssalg af fast Eiendom, som ikke dækket af Kjøbesummen, bortfaldt Pantefordring igjen træde i Kraft, udkræves dertil, at Auktionskjøberen udsteder en Erklæring, hvorved han igjen paabinder Eiendommen denne Fordring som Heftelse. Skal Fordringens Eier være beskyttet mod godtroende Tredjemand, maa Erklæringen thinglæses. Fordringens nye Prioritet regnes fra Thinglæsningens Dato. Uthinglæst har en saadan Erklæring ingen Betydning i Transaktioner angaaende Eiendommen ligeoverfor en Tredjemand, der ikke kjender til og er forpligtet til at respektere Erklæringen. Auktionskjøberens Overdragelse af en ved Tvangsauktion udækket Pantefordring — til Eiendom eller til Sikkerhed — til Nogen, der er uvidende om Tvangsauktionen og dens Resultat, giver ikke denne nogen Ret i Eiendommen, der kan gjøres gjældende mod godtroende Tredjemand. S. 481.

Spørgsmaal om en Gjæld var stiftet „gjennem selve Pantstiftelsen", Konkurslovens § 45, uanseet at vedkommende Skadesløsbrevs Thinglæsning først fandt Sted omtrent 14 Dage efter dets Udstedelse. Den Omstændighed, at Sikkerheden i det foreliggende Tilfælde var stillet til Kautionisterne og ikke til Kreditor, ansaaes uden Betydning. S. 491.

Spørgsmaal om der tilkom en Befragter Søpanteret. S. 580.

A afhænder i 1897 en Eiendom til B, der som personlig Skyldner overtager Pantegjælden. B tiltræder Eiendommen og betaler Renter af Pantegjælden. I 1900 overdrager han Eiendommen til den forrige Eier, A, der overtager Pantegjælden. Derefter sagsøges B af en Panthaver til Indfrielse af en forfalden Obligation. Han negter at betale, idet han mener, at hans Forpligtelse efter Afhændelsen i 1897 er bortfaldt ved Kontrakten af 1900. Heri faar han imidlertid ikke Medhold. Overdragelsen fra ham til A i 1900 ansaaes nemlig ikke som en Omgjørelse af Kontrakten af 1897, men som en ny og selvstændig Forretning, der ikke kunde berøve Panthaverne den Ret, de havde vundet ved Kontrakten af 1897. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1881 Side 650. S. 828.

Parters Ed.

Paternitetssag gjort afhængig af den angivelige Faders Ed. Da der under Sagen kun var Tvist om, hvorvidt Samleie havde fundet Sted ved en bestemt Leilighed, antoges Eden alene at burde omfatte dette Samleie. S. 398.

Paternitetssag. Sagen gjort afhængig af Moderens Ed. S. 796.

Politilovgivning.

En Person fældet efter § 6 i Politivedtægterne for Glemminge af 17 November 1894 „for at have taget Plads paa offentlig Vei forat nyde berusende Drikke", uagtet Tiltalte ikke var overført at have faaet drukket noget, da Politiet kom tilstede. S. 143.

Kap. 5 § 4 i Straffeloven af 20 August 1842 ikke i Almindelighed anseet anvendelig paa Politiforseelser og særlig ikke anvendelig paa ulovligt Brændevinssalg. S. 471.

En Person, der var sat under Tiltale for Overtrædelse af Stedets Politivedtægter som formentlig skyldig i at have fornærmet privat Person paa Landeveien ved Skrig og uforskammede Ord, frifunden. Den Fornærmede paaanker Sagen til Høiesteret, men Anken afvises, da Tiltaltes Forhold ikke var paatalt som Fornærmelse mod Person, men som Politiforseelse mod den offentlige Orden. S. 693.

Prioritet.

Spørgsmaal, om en af Rigsforsikringsanstalten i et Konkursbo anmeldt Reguleringspræmie tilkom prioriteret eller uprioriteret Udlæg, efter de foreliggende Omstændigheder besvaret til Gunst for den sidste Mening. S. 274.

Skal en ved Tvangsauktionssalg af fast Eiendom, som ikke dækket af Kjøbesummen, bortfaldt Pantefordring igjen træde i Kraft, udkræves dertil, at Auktions-

kjøberen udsteder en Erklæring, hvorved han igjen paabinder Eiendommen denne Fordring som Heftelse. Skal Fordringens Eier være beskyttet mod godtroende Tredjemand, maa Erklæringen thinglæses. Fordringens nye Prioritet regnes fra Thinglæsningens Dato. Uthinglæst har en saadan Erklæring ingen Betydning i Transaktioner angaaende Eiendommen ligeoverfor en Tredjemand, der ikke kjender til og er forpligtet til at respektere Erklæringen. Auktionskjøberens Overdragelse af en ved Tvangsauktion udækket Panteforbring — til Eiendom eller til Sikkerhed — til Nogen, der er uvidende om Tvangsauktionen og dens Resultat, giver ikke denne nogen Ret i Eiendommen, der kan gjøres gjældende mod godtroende Tredjemand. S. 481.

Spørgsmaal om en ved et Verksted ansat Funktionær efter Stilling var at ligestille med „Tjenestefolk" og saaledes i Medhold til N. L. 5—13—35 kunde kræve prioriteret Udlæg i Verkseierens Konkursbo for sin tilgodehavende Løn. S. 523.

En Støberimester, der var ansat paa sex Maaneders Opsigelse og med en ugentlig Løn af 30 Kroner samt frit Hus, ansaaes ikke at have Prioritet efter 5—13—35 for sin Løn. S. 815.

Privilegier.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Begrebet „Almanak" eller „Kalender" i N. L. 2—20—5 og Universitetsfundatsen af 28 Juli 1824 § 6. S. 629.

Spørgsmaal om Apothekeres Ret til at sælge Vin og Brændevin. S. 673.

Proklama.

Et Spørgsmaal til Kristiania Skifteret. S. 240.

Præskription.

Kristiania Byret tager i Udeblivelsessager ex officio Hensyn til, at Gjælden er forældet. Forligsklagen var i det foreliggende Tilfælde udfærdiget i rette Tid, men var forgjæves søgt forkyndt, idet den sagsøgte Forenings Formand ikke fandtes i den af Cit. opgivne Bopæl. Klagen henlaa derefter og forkyndtes først, efterat Forældelsen var udløbet. Byretten antog, at Cit. for at forhindre Forældelse maatte fulgt den i Lov om Forældelse af 27 Juli 1896 § 17 anviste Vei. S. 286.

Renter.

Under en Bjergningssag mødte begge Fartøiers Kapteiner uden Sagfører, og Paastand om Renter blev ikke nedlagt. Ved Høiesteret paastodes og tilkjendtes dog Renter. S. 1.

Spørgsmaal om Kommunen pligtede at svare Renter af et Erstatningsbeløb for Grund, der skulde indløses, og fra hvilket Tidspunkt. S. 177.

Res judicata.

Spørgsmaal om en Meddomsrets præjudicielle Afgjørelse af et civilretsligt Spørgsmaal kunde antages under en senere Tvist at gjøre Spørgsmaalet til res judicata, efter Omstændighederne besvaret benegtende, idet intet i det foreliggende Tilfælde tydede paa, at det havde været alle Vedkommendes Mening at forelægge det civilretslige Spørgsmaal til endelig Afgjørelse under Meddomsretssagen. Saalænge positive Udtalelser i saadan Retning ikke forelaa, antoges det, at man ikke kunde gaa ud fra, at en Dom i Politisag eller Justitssag overhovedet skulde have forbindende Kraft, forsaavidt angik de derunder præjudicielt behandlede civilretslige Spørgsmaal. Jvf. Høiesteretsdom i Retst. 1899 Side 153. Side 340.

Sagsomkostninger.

Efterat vedkommende Underdommer efter Begjæring af Aktor i en Meddomsretssag, hvorunder Tiltalte efter forgjæves Forelæg var sigtet for Forbrydelse

mod Straffelovens Kap. 23 § 17, havde beskikket en Forsvarer, tilkjendtes denne ved Dommen 50 Kroner i Salarium. Efter Justitsdepartementets Ordre erklærede vedkommende Amtmand Kjæremaal paa den nævnte Forsvarsbeskikkelse og nedlagde Paastand om, at Aktor i Sagen eller vedkommende Sorenskriver skulde tilpligtes at refundere Statskassen det udbetalte Beløb. Da Sorenskriveren intet Kjendskab havde havt til, at der i Sagen forelaa Forelæg, fandtes intet Ansvar at kunne gjøres gjældende mod ham. Da Kjæremaalsudvalget ikke fandt, at vedkommende Straffsag havde været af saadan særegen Beskaffenhed, at Beskikkelse af offentlig Forsvarer kunde ansees fornøden, tilpligtedes Aktor at refundere de til Salær og Reisegodtgjørelse for Forsvareren udbetalte Beløb. S. 334.

En frifunden Tiltalt begjærer Erstatning efter Straffeproceslovens § 455 1ste og 2det Passus. Han tilkjendes Erstatning efter 1ste Passus. Erstatningen ansættes ved Meddomsretten under Forudsætning af, at en Sagfører fra Distriktet havde været engageret til Forsvaret. Dette billiges af Høiesteret. S. 411.

Spørgsmaal om Principerne for Ansættelsen af et Beløb som Kost og Tæring. S. 684.

En Person tiltales under privat Straffsag til Straf for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 17 § 5. Ved Lagmandsrettens Dom mortificeres den paatalte Udtalelse, men Straf bestemmes i Henhold til Straffelovens Kap. 17 § 9 at skulle bortfalde, hvorhos Processens Omkostninger ophæves. Paa den sidstnævnte Bestemmelse i Dommen erklærede Formærmede Kjæremaal. Kjæremaalsudvalget forkastede efter de foreliggende Oplysninger Kjæremaalet. S. 702.

Kost og Tæring ikke tilkjendt dem, som mødte efter Stevning „for Processens Skyld". S. 757.

Salær, Sportler.

Spørgsmaal om et Sagførerfirmas Ret til at beregne Omsætningssalær af en af en Bygherre betinget, men ikke benyttet, eventuel Forhøielse af et Pantelaans oprindelige Beløb. S. 43.

Antaget at Retten savner Adgang til at tilkjende en Sagfører, der i Straffsag møder som privat engageret Forsvarer, Salær af det Offentlige. Dette selv i Tilfælde, hvor Billighedshensyn maatte tale for, at Salarium tilkjendtes. S. 192.

Efterat vedkommende Underdommer efter Begjæring af Aktor i en Meddomsretssag, hvorunder Tiltalte efter forgjæves Forelæg var sigtet for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 23 § 17, havde beskikket en Forsvarer, tilkjendtes denne ved Dommen 50 Kroner i Salarium. Efter Justitsdepartementets Ordre erklærede vedkommende Amtmand Kjæremaal paa den nævnte Forsvarsbeskikkelse og nedlagde Paastand om, at Aktor i Sagen eller vedkommende Sorenskriver skulde tilpligtes at refundere Statskassen det udbetalte Beløb. Da Sorenskriveren intet Kjendskab havde havt til, at der i Sagen forelaa Forelæg, fandtes intet Ansvar at kunne gjøres gjældende mod ham. Da Kjæremaalsudvalget ikke fandt, at vedkommende Straffsag havde været af saadan særegen Beskaffenhed, at Beskikkelse af offentlig Forsvarer kunde ansees fornøden, tilpligtedes Aktor at refundere de til Salær og Reisegodtgjørelse for Forsvareren udbetalte Beløb. S. 334.

Et sagkyndigt Vidne (en Læge) bliver ikke Sagkyndig i Straffeproceslovens Forstand ved inden Retten at „vedstaa og bekræfte", hvad Vidnet efter sin tidligere gjorte Jagttagelse ifølge sin Fagdannelse kan oplyse betræffende Efterforskningens Gjenstand. S. 410.

Spørgsmaalet om Nødvendigheden af at opnævne Forsvarer ved Granskning af Sagkyndige under Forundersøgelsen omhandlet, men ikke løst. Den af rette Vedkommende beskikkede Forsvarer, der har mødt og udført sit Hverv, antages berettiget til at søge sin Godtgjørelse for Arbeidet erlagt af det Offentlige, uden at kunne henvises til at kunne holde sig til den, af hvem han er kaldet til at forrette. S. 782.

Skadeserstatning.

En Bank bevilgede et Laan paa 150 000 Kroner til Indfrielse af Heftelser i en Eiendom og til Bebyggelse af den. For 30 000 Kroner af Laanet stillede en an anden Bank sig som Selvskyldnerforlover. Efterat en Del af Laanet var udbetalt, søgte den Bank, der havde stillet sig som Forlover, Moratorium. Laangiveren stansede som Følge heraf enhver Udbetaling. Laantageren sagsøgte derefter Laangiveren til Erstatning. Høiesteret fandt, at der med Føie kunde reises Tvivl

om den anførte Grund berettigede Laangiveren til at hæve Laanekontrakten. Derimod fandt Høiesteret, at afgjørende Vægt maatte lægges paa, at det var dokumenteret, at Laantageren, efter at Udbetalingen paa Laanet var stanset, var bleven dømt i Straf for en Række Besvigelser overfor et Sagen uvedkommende Firma. Herved ansaaes det godtgjort, at han, allerede da Laanet bevilgedes, var insolvent og bedragerisk havde skjult dette. Laangiveren frifandtes derfor. Jfr. K. L. Bugge: Vederlag og Risiko i Tidsskr. f. Retsvidenskab 1902 S. 184 ff. S. 46.

Antaget, at en Kollision mellem et Dampskib og en Bark var voldt ved, at det første havde overtraadt Styringsreglernes § 16, andet Led. Spørgsmaal om ikke Barken havde overtraadt § 16, første Led ved at gaa med for stærk Fart i tæt Taage, under Dissens besvaret med Nei. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 189[illegible] S. 81. Dampskibet paalagdes derfor at erstatte Seilskibet dets Tab og Skade i Anledning af Kollisionen, herunder Omkostningerne ved en Reise, som Seilskibets Kaptein havde foretaget for at beslaglægge Dampskibet. Processens Omkostninger ophævedes. Den af Seilskibets Rederi engagerede Advokat havde tillige, uden særskilt Engagement, for Ladningens Eier nedlagt Paastand paa Erstatning for den Ladningen overgaaede Skade. Forsaavidt afvistes Sagen. S. 53.

En Besætning paa 8 Kjør og 2 Oxer omkommer ved Blyhvidtsforgiftning der antoges at skrive sig fra Linmel. Den Skadelidende sagsøger Sælgeren af Linmelet og subsidiært Fabrikanten af dette til Erlæggelse af Skadeserstatning efter Skjøn. Da Bevisbyrden antoges at paahvile den Skadelidende, og denne Bevisbyrde ikke antoges fyldestgjort, frifandtes begge de Sagsøgte. S. 134.

Antaget, at ved et Aktieselskabs Anmeldelse til Firmaregistret alene virkelig tegnede Beløb — ikke Beløb, der endnu ikke er tegnede — er at medtage. Videre antaget, at den, der paa et Aktieselskabs Vegne indgiver en urigtig Anmeldelse, bliver ansvarlig ligeoverfor Selskabets Kreditorer eller, i Tilfælde, dets Konkursbo, og saaledes pligtig at tilsvare Differencen mellem det virkelig tegnede og det urigtig opgivne høiere Beløb eller med andre Ord bliver at betragte som den, der har overtaget de ikke tegnede Aktiebeløb. I Klasse med ikke tegnede Aktier antages at maatte sættes Aktier, der vare tegnede efterat samtlige Terminer vare indkaldte og sidste Termin forfalden uden at være indbetalt. Selskabets Disponent i det foreliggende Tilfælde anseet ansvarlig og idømt Erstatningsansvar til Selskabets Konkursbo for 5 Aktier, medens han frifandtes forsaavidt én Aktie angik. S. 18[illegible].

Et Hotel leiede af et Aktieselskab 5 Etage i et Hus, der var udstyret med Personheis. Forinden Leiekontrakten afsluttedes, var der emaneret en kgl. Resolution, hvori paabødes, at alle Heiseanlæg inden en vis Frist skulde bringes i Overensstemmelse med nye Forskrifter. Som Følge af dette Paabud maatte Heisen efter at Hotellet var indflyttet, stanses i ca. ½ Aar og ombygges. Hotellet forlangte Erstatning for den Skade, det herved havde lidt. Byretten tilkjendte det kun et Afslag i Leien, svarende til den Forringelse i Leieværdi, dets Værelser havde lidt men ikke Erstatning for positivt Tab. Høiesteret tilkjendte det derimod fuld Erstatning. At Aktieselskabets Disponent, da han afsluttede Leiekontrakten, var vidende om den omhandlede Resolution, var ikke benegtet. Ligeledes var det paa det Rene, at han intet Forbehold havde taget for det Tilfælde, at Heisen maatte stanses eller ombygges. At alle Aktier efter Leiekontraktens Afslutning havde skiftet Eiere kunde ikke medføre, at Huset kunde ansees som solgt til nye Eiere. S. 209.

To Søstre anlægger efter hinanden Odelssøgsmaal mod en Gaardeier, uden at Sagerne dog føres til Ende. Det kommer for Dagen, at der, før det første Søgsmaal anlagdes, var sluttet skriftlig Kontrakt mellem Søstrene og en Nabo af Indstevnte, hvorved den ene af Søstrene forpligtede sig til at gjøre sin Odelsret gjældende samt lade den nævnte Nabo faa fri Brug af Gaarden i 3 Aar fra Udløsningen, efter hvilken Tid hun skulde udstede Skjøde til ham, hvorhos den anden Søster frafaldt sin Odelsret. Som Vederlag herfor havde den nævnte Nabo betalt Søstrene en Sum Penge samt paataget sig at betale Løsningssummen og Omkostningerne. Eieren af Gaarden anlagde nu Sag mod den nævnte Nabo samt mod en Sagfører, der havde bistaaet ved Kontraktens Affatning samt ført Odelssagerne, og paastod dem in solidum tilpligtet at betale de ham ved Odelssagerne paaførte Omkostninger, samt Erstatning for den Skade, han havde lidt ved under Odelssøgmaalene at have været hindret i den frie Raadighed over Gaarden. Heri fik han i Høiesteret Medhold. Angaaende Erstatningens Størrelse var der fra de Indstevnte gjort gjældende, at Odelssagernes Anlæg havde foranlediget Citanten til at hæve en for ham ugunstig Udbygstkontrakt, som han før Sagernes Anlæg havde sluttet, og at han saaledes havde havt Fordel af Odelssagerne. Denne Fordel forlangte de taget i Betragtning ved Erstatningens Beregning. Heri fik de ikke Medhold. S. 228.

Høiesteret antager, at en Grundeier ikke kan kræve Erstatning for det Baand, en Gaderegulering lægger paa hans Dispositionsret over Grunden, og at dette gjælder lige meget, enten Gadereguleringen opretholdes eller senere frafaldes. Heller ikke kan han kræve Erstatning for det Tab, han maatte lide ved, at der hengaar nogen Tid fra Expropriationsforlangendet fremsættes og til Expropriationsforretningen afsluttes, medmindre der kan lægges Kommunen Forsømmelighed til Last. Ogsaa dette maa gjælde, hvad enten Reguleringen opretholdes eller frafaldes. S. 247.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Ordene: „under særlige Forhold i en Kjøbstad" i § 11 sidste Led af Lov af 18 Juni 1884 om Udskjænkning og Udsalg af Øl, Vin m. v. i Kjøbstæderne. Spørgsmaal om Afgjørelsen af, hvad der skal forstaaes ved Udtrykket „særlige Forhold i en Kjøbstad", henhørte under administrativ eller under judiciel Myndighed, besvaret til Gunst for den sidste Mening. Antaget, at ved „særlige Forhold i en Kjøbstad" menes Forhold, som er „eiendommelige for vedkommende Kjøbstad i Modsætning til Kjøbstæder i Almindelighed". Da de af vedkommende Kommune for Ølafgiftens Forhøielse over Lovens ordinære Maximum angivne Grunde ikke indgik under Begrebet „særlige Forhold i en Kjøbstad", saaledes som dette Begreb opfattedes af Høiesteret, tilkjendtes en Ølhandler, der antoges væsentlig skadelidende ved Afgiftens Forhøielse over det ordinære Maximum, hos vedkommende Kommune Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for det ham ved Kommunens Forhold paaførte Tab. S. 340.

Spørgsmaal om Ansvar for en Læge, der — uden nærmere Undersøgelse af Indholdet — til en Oienpatient havde anvendt Medicin, som en anden Patient havde efterladt paa hans Kontor og som efter Etiketten skulde indeholde aqua chin. zinc., medens den havde voldt Oienpatienten alvorlig Skade, og ved Undersøgelse, anstillet efter Benyttelsen, vist sig at indeholde fortyndet Saltsyre. Vedkommende Læge i Underretten ilagt Erstatningsansvar, men i Høiesteret efter de tilveiebragte Oplysninger frifunden. Den Apotheker, fra hvis Apothek den fortyndede Saltsyre var expederet under Signatur efter Recepten, ansees civilretslig ansvarlig, uagtet Expeditionen ikke var skeet ved Apothekets Eier og Bestyrer selv, men ved hans Betjening. S. 378.

En frifunden Tiltalt begjærer Erstatning efter Straffeproceslovens § 455 1 og 2 Passus. Han tilkjendes Erstatning efter 1 Passus. Erstatningen ansættes ved Meddomsretten under Forudsætning af, at en Sagfører fra Distriktet havde været engageret til Forsvaret. Dette billiges af Høiesteret. S. 411.

Sammenstød mellem to Seilfartøier. Antaget, at Sammenstødet ikke var oplyst at være foranlediget ved Skyld paa nogen af Siderne, hvorfor hvert af Skibene antages at maatte bære sin Skade. Spørgsmaal om Søfartslovens § 223 paa Tilfældet var anvendelig, besvaret benegtende. Spørgsmaal om Lysningsstyrken hos det ene Fartøis Lanterner. S. 462.

Paa en Øltappers Olvogn gaar Skruemøtrikken til en af de i Dragets Trækhemper anbragte Skruer af med den Følge, at Draget falder ned paa Hestens Bagben, hvorved Hesten bliver skræmt, løber ud og overkjører en Kvinde, der kommer gaaende i Gaden, med den Følge, at hun kommer alvorlig tilskade og i flere Maaneder maatte henligge paa Hospitalet. Det var paa det Rene, at intet var at lægge Kjørekarlen, den benyttede Hest eller Vognen og Kjøreredskaberne forøvrigt tillast. Den Skadelidende sagsøger Øltapperen som ansvarlig for det Passerede til at betale sig Erstatning efter Skjøn. Under Tvivl frifindes Øltapperen i begge Instanser. Se Høiesteretsdom af 7 Juli 1900, Retstidende for s. A. S. 753 i Sagen: Otto Robsahm & Co. mod Beda Bechstrøm. S. 475.

En Decision, hvorved en Mands Bo med formentlig Støtte af Konkurslovens § 5 toges under Behandling som Konkursbo, underkjendt og Boet extraderet Eieren til fri Raadighed, idet det Krav, der i Konkursrekvisitionen var paaberaabt, ikke kunde betegnes som „uimodsagt eller klarlig bevist forfalden Gjæld". Konkursmandens Krav paa Erstatning hos den fungerende Skifteforvalter med 4 mod 3 Stemmer ikke taget tilfølge. S. 509.

Sammenstød mellem to Dampskibe ved Indløb til Aalesunds Havn. Antaget, at der var Feil paa begge Sider, dog overveiende paa det ene Fartøis Side. S. 558.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 7 i Lov af 1 Juli 1887: Om Vasdragenes Benyttelse m. v. Det antages, at Lovgiverne ved Lens Bestemmelser alene har villet skaffe et Middel, hvorved man kan faa bragt paa det Rene, hvorvidt en paatænkt Foranstaltning i et Vasdrag vil kunne medføre noget Erstatningskrav ligeoverfor andre Vandfalds Eiere. Det under Sagen begjærede Skjøn antages imidlertid ikke at være et „Forhaandsskjøn" efter Vasdragslovens § 7, men et Skjøn til Afgjørelse af, om hvorvidt trufne Foranstaltninger i Vas-

draget var i Strid med Lens materielle Bestemmelser i dens første Del. Efter Proceduren og de foreliggende Oplysninger antages der saaledes alene at kunne være Tvist om, hvorvidt Skjønnet alligevel burde været tillagt Fremme, forat kunne benyttes under en eventuel Domssag. Efter Omstændighederne besvaredes ogsaa dette Spørgsmaal benegtende. S. 585.

En Grundeier i Kristiania dømt til at erlægge Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for ved manglende tilstrækkelig Forsigtighed under et Byggearbeide at have forvoldt Skade paa Nabos Bygning. S. 590.

En Sælger af en Hest garanterer, at den hverken er sta eller løbsk. Cirka 7 Maaneder efter Handelens Afslutning anlægger Kjøberen Sag mod Sælgeren med Paastand om Kjøbesummens Tilbagebetaling med Renter mod Hestens Tilbagelevering og om Erstatning efter Skjøn for paaført Tab og Skade. Høiesteret frifandt Sælgeren, idet en saa sent fremkommen Reklamation ikke antoges at fyldestgjøre det Krav, Sælgeren ogsaa udenfor Forholdet mellem Handelsmænd har paa betimelig Underretning om forefundne Mangler ved den solgte Gjenstand. S. 598.

Antaget, at der i Bergen bestaar en sædvansmæssig fastslaaet Ordning, hvorefter de, som regelmæssig benytter de saakaldte Leieskuder, i Henhold til et forudgaaet stiltiende Samtykke fra Eiernes Side kan tage Leieskuder tilleie uden speciel Tilladelse fra dem, og uden at de eller nogen paa deres Vegne er tilstede. Et Par Handelsmænd, der med Hjemmel af denne Ordning havde benyttet en saadan Leieskude, som led Havari, medens den var i Leietagernes Besiddelse, dømt til at betale Erstatning for forvoldt direkte Skade paa Leieskuden. S. 601.

Spørgsmaal om, hvad der forstaaes ved Underbortfragtning og om Underbortfragterens Ansvar. S. 642.

Et Skib grundstøder, hvorved Ladningen beskadiges. Dennes Eier faar udbetalt Forsikringen, hvorefter Forsikringsselskabet sagsøger Skibets Rederi og Fører og paastaar dem dømte til in solidum at erstatte dets Udgifter. Under Dissens tages denne Paastand tilfølge. Høiesterets Flertal fandt nemlig, at der fra Skibets Side havde været vist Uagtsomhed, idet man ikke havde gjort sig ordentlig bekjendt med Fyrvæsenets Bekjendtgjørelse om et Fyr. Fra Rederiets Side gjordes subsidiært gjældende, at almindelig Namsdom ikke kunde afsiges, idet det kun svarede med Søformuen. Denne Indsigelse var imidlertid for sent fremsat og sattes derfor ud af Betragtning. S. 752.

En Dampbaad paaseilede et Fiskefartøi med den Følge, at dette sank. Dampskibet tog ingen Skade. Antaget, at begge Fartøier havde Skyld i Ulykken. Dampskibet ved ikke overensstemmende med Styringsreglernes § 28 at signalisere sin Kurs med Dampfløiten, og Fiskefartøiet ved at foretage en Kursforandring, som stred mod Styringsreglernes § 21. Søfartslovens § 220, andet Led blev derfor bragt til Anvendelse, saaledes at Dampskibet tilpligtedes at erstatte Halvdelen af Skaden paa Fiskefartøiet. Derhos tilpligtedes Dampskibet at erstatte Halvdelen af det Beløb, hvortil et Skjøn af uvillige Mænd ansætter det Tab i Fortjeneste, som Fiskefartøiets Eier maatte findes at have lidt ved Fartøiets Undergang. S. 766.

Skatter, Afgifter.

En Grubeeier, hos hvem en ulovstikket Udpantningsforretning for Skatter var afholdt, ikke anseet forpligtet til at lade sig nøie med, at Forretningen af Kommunen frafaldtes, men berettiget til at fordre, at denne Forretning ved Dom betegnedes som ulovlig fra første Færd af. En Skatyders Paastand om, at Ligningskommissionens Ansættelse af hans Formue ikke beroede paa et virkeligt af Kommissionen afgivet Skjøn, men hvilede paa vilkaarlig valgte Tal, der ikke havde nogen Hjemmel i Forholdene, forkastet, idet Skatyderen antoges at have Bevisbyrden for sin Indsigelses faktiske Begrundelse, hvilken Bevisbyrde ikke antoges fyldestgjort. Skatyderens subsidiære Paastand om, at Ligningen skulde underkjendes, fordi Ligningskommissionen i ethvert Fald i en Række Punkter ved sin skjønsmæssige Ansættelse havde undladt at tage Hensyn, som efter Lovgivningen skulde tages, heller ikke af Retten bifaldt, idet Retten ikke fandt det godtgjort, at Ligningskommissionen havde gaaet ud fra nogen urigtig Retsopfatning. Udvunden ved Gruberne oplagret Malm, anseet med Føie at kunne beskattes som en til Anlægget bunden Kapital. Skatyderens Klage over, at en, Grubeeiendommen paahvilende Afgift, til Grundeierne af hver Tønde udvunden Apatit ikke var taget i Betragtning ved Formuesansættelse, derimod af Rettens Flertal bifaldt. Et Mindretal antog, at der ved Ligningen maatte antages i Realiteten at være taget Hensyn til denne Afgift. Skatyderens Anke over, at hans hele Indtægt af hans Bjerg-

verksdrift var skatlagt der, hvor Verket var beliggende, istedenfor med 1/3 der og med 2/3 ved hans Bopæl, forkastet. Spørgsmaal om Fortolkningen af § 17 i Lov om Skattevæsenet for Landet af 15 April 1882. Spørgsmaal om Berettigelsen af en Ligning, hvorved først beregnedes 4 pCt. af den i Gruberne liggende Formue og dertil et vist Beløb for hver Ton udvunden Apatit. Denne Fremgangsmaade efter det Oplyste i det foreliggende Tilfælde anseet beføiet. S. 148.

En ved et Eiendomssalg vunden Fordel kan ikke skatlægges som Indtægtsfortjeneste, i alle Fald ikke medmindre vedkommende Skatteyder driver den Art Forretninger som Næringsvei. Derimod bliver saadan vunden Fordel rettelig at skatlægges som Formuesforøgelse. Spørgsmaal om, hvorvidt Fortjenesten ved Salget skulde ansees falden allerede ved Salgskontraktens Afslutning eller først ved Salgsbeløbets kontante Erlæggelse besvaret til Gunst for den første Opfatning under Forudsætning af, at Ligningskommissionen anser Debitor tilstrækkelig solid. Det henhører ogsaa under Ligningskommissionens Skjøn at afgjøre, hvorvidt den ved Salget erhvervede Gjældsfordring skal ansees at være værd det hele paalydende Beløb eller kun en Del og da hvilken Del deraf. S. 173.

En Udlænding, der i en norsk Kommune eier en Villa og nogle Fiskerettigheder i en Laxeelv, samt desuden har forpagtet nogle Fiskerettigheder og som kun opholder sig i Skattedistriktet nogle Maaneder af Aaret, iligues Skat af sine eiendes og forpagtede Fiskerettigheder. Spørgsmaal om i hvilket Omfang og efter hvilke Principer Udlændinger kan skatlægges til vedkommende Kommune for Udbytte af de under Sagen omhandlede Fiskerettigheder. S. 262.

En Kjøbstadborger lader fra Dampskib beliggende i Landdistrikt indkjøbe Sild, som paa Stedet ombord lægges i dertil medbragte Kasser, der forsynes med Is og tilspigres. Spørgsmaal, om denne Behandling af Silden kunde være „Tilvirkning" i Skattelovens Forstand, i Høiesteret besvaret benegtende. S. 445.

Spørgsmaal om der ligeoverfor et Firma, der havde Kontor i en By, medens det drev Udskibning af Trælast i en anden By, i den sidste By var lignet ulovligt: a) ved at en Lastetomt, der ved Skattetaxt af 1893 var sat til 10 000 Kroners Værdi, i 1894 og 1895 ved Ligningen ansattes til 20 000 Kroners Værdi. Høiesteret fandt Ligningsautoriteterne ubundne ved Skattetaxtansættelserne og forkastede denne Indsigelse; b) ved ikke behørigen at have iagtaget Skattelovens § 32, andet Passus ved Ansættelsen af Firmaets Formue i en Lastetomt. Denne Indsigelse gaves af Høiesteret Medhold; c) ved ikke at have taget Hensyn til, at den Lignede havde Kontor udenfor det Sted, hvor han drev Udskibning, hvoraf paastodes at skulle følge, at den Del af Indtægten af Udskibningen, som repræsenteredes ved den aandelige Virksomhed ved Kontoret, skulde beskattes paa det Sted, hvor Kontoret holdtes. Denne Indsigelse forkastedes, da det ikke fandtes bevist, at der paa Udskibningsstedet var beskattet nogen Del af den Beskattedes Indtægt, som rettelig skulde være beskattet, hvor Kontoret holdtes; d) ved at anvende saakaldte „Nettosatser" istedenfor „Bruttosatser". Denne Indsigelse forkastedes af Høiesteret, der antog Anvendelse af Nettosatser tilladelig; e) ved at anvende Satser, der var saa urimelige, at de af Domstolene maatte kunne tilsidesættes. Høiesteret antog, at der ikke var tilveiebragt Bevis for saa særlige Omstændigheder ved de omhandlede Ligninger, at Domstolene kunde tilsidesætte de Skjøn, hvorpaa de hvilede; f) ved at den Beskattede for „anden Rundlast" var lignet i Indtægt efter en Sats, der omfattede baade stor Last og Smaalast, medens Beskattedes omhandlede Rundlast alene bestod af Smaalast. Denne Indsigelse forkastet af Høiesteret. g) En Feil i Ligningen — og derigjennem i Udpantningen — til Skade for den Beskattede mere end opveiet ved Feil i Ligningen til Gunst for ham. Under disse Forhold antages Udpantningen trods Feilene at maatte stadfæstes. S. 456.

Spørgsmaal om, hvor en Person havde sin Bopæl den 30 September et Aar og om til hvilken Kommune han efter dette var skattepligtig for det følgende Aar. S. 555.

Spørgsmaal om Arveafgift efter den før Lov 20 Mai 1899 gjældende Ret. To Ægtefæller oprettede i 1840 gjensidigt Testament, hvorefter Længstlevende skulde være uindskrænket Eier af Fællesboet, og dette efter Længstlevendes Død deles mellem de daværende Arvinger efter Loven. Efter Mandens Død overtog Enken Arven og bosatte sig i Udlandet. Ved hendes Død opstod Tvist om Arveafgiftens Beregning. Det antoges, at hun ved sin Død ikke var norsk Undersaat, og at der følgelig ikke skulde svares Afgift af den efter hende faldende Arv. Den ene Halvdel af Boet ansaaes imidlertid som Arv efter den først afdøde Ægtefælle. Af denne Halvdel blev saaledes Arveafgift at svare, og da mere end Halvdelen af Boets Midler beroede i Norge, blev Afgiften at svare fuldt ud af det halve Bo. S. 822.

Skolevæsen.

Høiesterets Kjæremaalsudvalg bemærker, at det til Straffrihed efter Folkeskolelovens § 17 ikke er tilstrækkeligt, at Vedkommende har antaget at have havt fyldestgjørende Grund til at lade Barnet udeblive fra Skolen, men at det i det mindste maa kræves, at de har rimelig Føie til saadan Antagelse. S. 206.

Stevning, Varsel.

En Beslutning af Værgemaalsretten, hvorved en Person sattes under Værgemaal, kjendt uefterrettelig at være og Sagen hjemvist til ny Behandling, fordi den under Værgemaal satte ikke havde modtaget den i Medhold Lov om Umyndiggjørelse af 28 November 1898 § 8 til ham stilede Opfordring til at udtale sig om Sagen m. m. S. 142.

Høiesteret antager, at en i Medhold § 1 i Lov af 30 Mai 1901 om Forandringer i og Tillæg til Lov om Høiesteret udfærdiget Bevilling maa forkyndes Modparten, og en Sag, hvor dette ikke var iagttaget, som Følge deraf afvist fra Høiesteret. S. 190.

Appellanten, der er bosat i Fane ved Bergen, sagsøges ved Gjæsteretsstevning. der forkyndes „personlig paa Gaden" i Bergen, til Betaling for Restgjæld for Træmaterialier leverede til en af Appellanten opført Villa paa Hop. Ved Sagens Inkamination i Bergen paastaar Appellanten for Høiesteret (Indstevnte for Gjæsteretten) Sagen afvist, idet han gjør gjældende, at det paastevnte Beløb i intet Tilfælde pligtedes betalt i Bergen, saaat Betingelserne for Gjæsteretsbehandling manglede. Denne Afvisningspaastand billiges ikke, idet Indstevnte havde sin Forretning og sit Kontor i Bergen og Varerne var bestilte paa dette Kontor. Under disse Omstændigheder ansaaes Bergen som forum solutionis. S. 549.

Den Omstændighed, at den Gjenpart af Stevning til Forhørsret, som var leveret Sigtedes Hustru — for hvem Forkyndelsen i Mandens Fravær fandt Sted — ikke af Stevnevidnet var givet Paategning om, naar, hvor og af hvem Forkyndelsen var skeet, efter de foreliggende Omstændigheder ikke antaget at være til Hinder for, at Forhøret blev fremmet. S. 781.

Paastand om, at Høiesteretslovens § 15 ikke skulde være anvendelig paa et offentligt Dokument, indeholdende en notorisk Kjendsgjerning, forkastet af Høiesteret. S. 787.

Straffeproces.

Antaget, at en Læge var forpligtet til som Vidne under Straffag at afgive Forklaring angaaende tidligere af ham som Læge, uafhængig af Straffagen, gjorte Iagttagelser og Erfaringer. Hans Paastand om under saadanne Omstændigheder ikke at være forpligtet til at forklare sig, før han opnævntes som Sagkyndig, forkastet. S. 108.

Spørgsmaal om Udstrækningen af Parternes Adgang til under Hovedforhandlingen i en Straffag at faa afhørt Sagkyndige. Straffeproceslovens § 193. Jfr. Retst. 1902 Side 728. S. 110.

En Ankeerklæring afgiven efter Udløbet af den i Loven satte Frist, dog efter Omstændighederne taget under Behandling af Kjæremaalsudvalget, idet det antoges, at Fristens Oversiddelse var at tilskrive en undskyldelig Misforstaaelse. S. 127.

Antaget, at Retten savner Adgang til at tilkjende en Sagfører, der i Straffag møder som privat engageret Forsvarer, Salær af det Offentlige. Dette selv i Tilfælde, hvor Billighedshensyn maatte tale for, at Salarium tilkjendtes. S. 192.

En Meddomsrets Dom ophævet paa Grund af mangelfulde Præmisser. S. 206.

Efter at vedkommende Underdommer efter Begjæring af Aktor i en Meddomsretssag, hvorunder Tiltalte efter forgjæves Forelæg var sigtet for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 23 § 17, havde beskikket en Forsvarer, tilkjendtes denne ved Dommen 50 Kroner i Salarium. Efter Justitsdepartementets Ordre erklærede vedkommende Amtmand Kjæremaal paa den nævnte Forsvarsbeskikkelse og nedlagde Paastand om, at Aktor i Sagen eller vedkommende Sorenskriver skulde tilpligtes at refundere Statskassen det udbetalte Beløb. Da Sorenskriveren intet Kjendskab havde havt til, at der i Sagen forelaa Forelæg, fandtes intet Ansvar at kunne

gjøres gjældende mod ham. Da Kjæremaalsudvalget ikke fandt, at vedkommende Straffsag havde været af saadan særegen Beskaffenhed, at Beskikkelse af offentlig Forsvarer kunde ansees fornøden, tilpligtedes Aktor at refundere de til Salær og Reisegodtgjørelse for Forsvareren udbetalte Beløb. S. 334.

Mulkt for Udeblivelse som Vidne og for aabenbart ugrundet Kjæremaal. S. 335.

Ved Spørgsmaalet om Anvendeligheden af summarisk Behandling er det afgjørende Moment, hvilken Tilstaaelse angaaende Faktum Tiltalte har afgivet, medens det er ligegyldigt, hvilken Opfatning Sigtede har med Hensyn til den retslige Bedømmelse af det tilstaaede Faktum. S. 409.

Et sagkyndigt Vidne (en Læge) bliver ikke Sagkyndig i Straffeproceslovens Forstand ved inden Retten at „vedstaa og bekræfte", hvad Vidnet efter sin tidligere gjorte Iagttagelse ifølge sin Fagdannelse kan oplyse betræffende Efterforskningens Gjenstand. S. 410.

En Person, der for usømmelig Opførsel inden Retten var ilagt en Bod til Statskassen stor 10 Kroner, paakjærer denne Kjendelse. Høiesteret forkaster Kjæremaalet og ilægger den Kjærende en Mulkt til Statskassen stor 10 Kroner, for aabenbart grundløst Kjæremaal. S. 411.

En frifunden Tiltalt begjærer Erstatning efter Straffeprocesloven § 455 1 og 2 Passus. Han tilkjendes Erstatning efter 1 Passus. Erstatningen ansættes ved Meddomsretten under Forudsætning af, at en Sagfører fra Distriktet havde været engageret til Forsvaret. Dette billiges af Høiesteret. S. 411.

Antaget, at den i Straffeprocesloven § 176 No. 3 omhandlede Fritagelse for Vidnepligt for den Sigtedes Besvogrede ikke ophører med det Ægteskab, som begrunder Svogerskabet. S. 607.

Om Adgang til Konfiskation under Sager angaaende ulovligt Brændevinssalg. S. 607.

Spørgsmaal om Overtrædelse af Straffelovens Kap. 17 § 5 og § 7 ligeoverfor Citanten var begaaet af Indstevnte gjennem en af ham undertegnet Skrivelse til Norsk Arbeidsgiverforening. Meddomsretten frifandt Indstevnte under Anvendelse af Straffeprocesloven § 324. Høiesteret ophævede Meddomsretsdommen, fordi denne Ret feilagtigen havde antaget, at Betingelserne for Afsigelse af Frifindelsesdom i Henhold til Straffeprocesloven § 324 var tilstede. S. 616.

Undladelse af ved Meddomsretten at befølge en i Straffeprocesloven til Tiltaltes Betryggelse given Forskrift efter Omstændighederne ikke antaget at maatte medføre Meddomsretsdommens Ophævelse, da det var givet, at Feilen ingen Indflydelse havde havt til Skade for Tiltalte. S. 662.

En Anke fra den Dømte i en Straffesag opretholdes efter den Dømtes Død i Medhold Straffeprocesloven § 379 andet Led af den Dømtes Moder ved Erklæring, afgiven efter Ankefristens Udløb, selv om denne regnes fra den Dømtes Dødsdag. Moderen havde ved Sygdom været forhindret i tidligere at afgive Erklæring. S. 673.

En Person, der var sat under Tiltale for Overtrædelse af Stedets Politivedtægter, som formentlig skyldig i at have fornærmet privat Person paa Landeveien ved Skrig og uforskammede Ord, frifunden. Den fornærmede paaanker Sagen til Høiesteret, men Anken afvises, da Tiltaltes Forhold ikke var paatalt som Fornærmelse mod Person, men som Politiforseelse mod den offentlige Orden. S. 693.

En Fader anmelder sin Søn for Tyveri og begjærer Efterforskning anstillet. Under retsligt Forhør, optaget næste Dag, erklærer han i Sønnens Nærvær først, at han ikke forlanger ham tiltalt og straffet, men gjentager Forlangendet om Tiltale og Straf, efterat et andet Vidne er bleven afhørt. For Meddomsretten fastholder han dette Forlangende og erklærer, at der forelaa en Misforstaaelse, da han under Forhøret erklærede ikke at ønske sin Søn tiltalt eller straffet. Spørgsmaal om, hvilken af de af Faderen afgivne Erklæringer der blev at lægge til Grund ved Sagens Paakjendelse, under Dissens afgjort til Gunst for den først afgivne Erklæring. S. 697.

En Række Udtalelser om Forstaaelsen af Straffeprocesloven § 215, dens Bestemmelser om Beslag. S. 699.

En Person tiltales under privat Straffsag til Straf for Forbrydelse mod Straffelovens Kap. 17 § 5. Ved Lagmandsrettens Dom mortificeres den paatalte Udtalelse, men Straf bestemmes i Henhold til Straffelovens Kap. 17 § 9 at skulle bortfalde, hvorhos Processens Omkostninger ophæves. Paa den sidstnævnte Bestemmelse i Dommen erklærede Fornærmede Kjæremaal. Kjæremaalsudvalget forkastede efter de foreliggende Oplysninger Kjæremaalet. S. 702.

Straffeprocesslovens § 423, jfr. 425 sidste Punktum antages at yde Hjemmel til ogsaa i subsidiært private Straffsager at opnævne Sagkyndige, naar det findes begrundet i Omstændighederne. S. 780.

En Forhørsrets Dom ophævet som ulovskikket, da Sagen af denne Ret var paadømt i Henhold til Straffeprocesslovens § 377, 4 Punktum, medens Betingelserne for Sagens Paadømmelse af Forhørsret efter Straffeprocesslovens § 283 ikke var tilstede. S. 781.

Den Omstændighed, at den Gjenpart af Stevningen til Forhørsret, som var leveret Sigtedes Hustru — for hvem Forkyndelsen i Mandens Fravær fandt Sted — ikke af Stevnevidnet var givet Paategning om, naar, hvor og af hvem Forkyndelsen var skeet, efter de foreliggende Omstændigheder ikke antaget at være til Hinder for, at Forhøret blev fremmet. S. 781.

Spørgsmaal om Nødvendigheden af at opnævne Forsvarer ved Granskning af Sagkyndige under Forundersøgelsen omhandlet, men ikke løst. Den af rette Vedkommende beskikkede Forsvarer, der har mødt og udført sit Hverv, antages berettiget til at søge sin Godtgjørelse for Arbeidet erlagt af det Offentlige, uden at kunne henvises til at kunne holde sig til den, af hvem han er kaldet til at forrette. S. 782.

Giver Straffeprocesloven efter 1 Januar 1905 Adgang til Tillægsspørgsmaal om strafudelukkende Omstændigheder? S. 785.

Strafkumulation.

To Personer fældedes for ulovligt Laxefiske begaaet ved at have havt 4 Kilenøter staaende ustængte i Ugefredningstiden. Meddomsretten betragtede det som 4 særskilte Forseelser, at de fire Nøter ikke var bleven lovmæssig stængt og fandt derfor Straffelovens 6—12 paa Tilfældet anvendelig. Høiesteret antog, at der efter de foreliggende Omstændigheder kun var Tale om eet Fiske og fandt derfor ikke 6—12 paa Tilfældet anvendeligt. S. 51.

Strafudmaaling.

En Meddomsretsdom af Kjæremaalsudvalget forandret til betinget Straffedom. S. 126.

Summarisk Sagsbehandling.

Ved Spørgsmaalet om Anvendeligheden af summarisk Behandling er det afgjørende Moment, hvilken Tilstaaelse angaaende Faktum Tiltalte har afgivet, medens det er ligegyldigt, hvilken Opfatning Sigtede har med Hensyn til den retslige Bedømmelse af det tilstaaede Faktum. S. 409.

En Forhørsrets Dom ophævet som ulovskikket, da Sagen af denne Ret var paadømt i Henhold til Straffeprocesslovens § 377, 4 Punktum, medens Betingelserne for Sagens Paadømmelse af Forhørsret efter Straffeprocesslovens § 283 ikke var tilstede. S. 781.

Syn og Skjøn.

Kristiania—Gjøviksbanen inkaminerer Taxt for at faa fastslaaet, hvilken Erstatning den skal betale dels for Udfyldning af og dels for midlertidig Benyttelse af en Tomt til Oplag af Fyld. Den afholdte Taxt paaankes af begge Parter til Overtaxt. Jernbanen finder imidlertid, at den afgivne Overtaxt er bygget paa urigtige Forudsætninger og forlanger derfor Kjendelse for, at Overskjønsmændene skal afgive nyt Skjøn, ubundet af det først afgivne og bygget paa andre Forudsætninger. Grundeieren paastaar derimod Taxtforretningen sluttet. Byretten gav Jernbanen Medhold og eragtede, at Taxtforretningen skulde udstaa. Denne Eragtning paaankede Grundeieren til Høiesteret, der under Dissens afgav Dom for, at Taxtforretningen bliver at slutte. Høiesterets Flertal fandt nemlig, at Mangler som de her omhandlede kun kunde gjøres gjældende gjennem Paaanke af Overtaxten til at kjendes uefterrettelig. Der var ikke Adgang til i Tilfælde som

det her foreliggende at kræve en Sideordnets, Rettens Administrators, Kjendelse for, at Mændene skulde afgive nyt Skjøn. S. 353.

Indstevnte for Høiesteret var ved Overretsdom tilpligtet at betale Appellanterne for Høiesteret et vist Beløb med Fradrag af, hvad hans Salær som Administrator af Appellanternes Bo ved Skjøn ansattes til. Denne Dom paaankedes af Appellanterne til Høiesteret, hvor den fremdeles henstaar upaadømt. Samtidig udtog de, under Forbehold af at se Høiesterets Dom i Hovedsagen, Skjønsstevning til Bestemmelse af det omhandlede Salær. Efterat dette Skjøn var afgivet, lod de beramme Afsætningsforretning, under hvilken de krævede Afsætning for det ved Overrettens Dom fastsatte Beløb med Fradrag af Skjønsbeløbet. Indstevnte, der havde udtaget Stevning til Overskjøn, lod under Udpantningsforretningen gjøre gjældende, at Forretningen ikke kunde fremmes, forinden Overskjønnet havde fastslaaet Størrelsen af det omhandlede Salær. Ved Lensmandens Eragtning negtedes Forretningen for Tiden Fremme. Appellanterne i Hovedsagen paaankede ogsaa denne Eragtning til Høiesteret, ved hvis Dom den underkjendtes og Udpantningsforretningen tillagdes Fremme. Høiesteret antog, at det afholdte Skjøn maatte betragtes som en Del af Dommen, og at derfor den foretagne Paaanke af Skjønnet maatte være at sidestille med, at selve Dommen var paaanket. Høiesteret fandt ikke Føie til her at skjelne, eftersom Skjønnet paaankedes til Overskjøn eller til overordnet Ret. Med Hensyn til Betydningen af, at Overretsdommen var paaanket af Appellanterne, bemærkede Høiesteret, at den Omstændighed, at en Domhaver paaanker en Gjældsdom for at faa tilkjendt et større Beløb end det han allerede har faaet Dom for, ikke kan hindre ham i at holde Exekution for det allerede tilkjendte mindre Beløb. Bestemmelsen i § 32 første Led i Lov af 4 Juni 1892 om Forkyndelse i civile Sager m. v. kan ikke antages at have gjort nogen Forandring heri. S. 366.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 7 i Lov af 1 Juli 1887: Om Vasdragenes Benyttelse m. v. Det antages, at Lovgiverne ved Lens Bestemmelser alene har villet skaffe et Middel, hvorved man kan faa bragt paa det Rene, hvorvidt en paatænkt Foranstaltning i et Vasdrag vil kunne medføre noget Erstatningskrav ligeoverfor andre Vandfalds Eiere. Det under Sagen begjærede Skjøn antages imidlertid ikke at være et „Forhaandsskjøn" efter Vasdragslovens § 7, men et Skjøn til Afgjørelse af, hvorvidt trufne Foranstaltninger i Vasdraget var i Strid med Lens materielle Bestemmelser i dens første Del. Efter Proceduren og de foreliggende Oplysninger antoges der saaledes alene at kunne være Tvist om, hvorvidt Skjønnet alligevel burde været tillagt Fremme, for at kunne benyttes under en eventuel Domssag. Efter Omstændighederne besvaredes ogsaa dette Spørgsmaal benegtende. S. 585.

Antaget, at et Skjøn ikke kan forlanges afgivet med Præmisser eller Begrundelse. Dog vil der, naar der er Tvivl om, hvad der er indbefattet under Skjønnet, eller Grund til at antage, at der i Skjønnet kan ligge skjult en Afgjørelse af et Sagen vedkommende Retsspørgsmaal, hvilket det er Domstolenes Sag at afgjøre, være Adgang til — enten under Skjønsforretningen eller ved senere Thingsvidner — at faa en enkelt Bekræftelse eller Benegtelse af et Spørsgsmaal om, hvorvidt en bestemt retslig eller faktisk Forudsætning er lagt til Grund. Derimod er der ikke Adgang til efter Skjønnets Afhjemling at føre en af Skjønsmændene som Vidne for at fremskaffe Oplysninger om de tekniske Detailler ved den af Skjønsmændene som Fundament for deres Skjøn befulgte Fremgangsmaade. S. 613.

Efterat et Byggearbeide, som var approberet under den ældre Bygningslov for Kristiania, var paabegyndt, traadte Bygningsloven af 26 Mai 1899 i Kraft; Approbationen annuleredes derefter, og Sløifning af den planlagte 5 Etage paabødes. Bygherren, som ansaa sig brøstholden herved, lod afholde Skjøn, jfr. den nye Lovs § 103 første Led. Da Bygherren mente, at Skjønsmændene havde misforstaaet et til dem stillet Spørgsmaal, tilstevnte han Tillægsskjøn, hvortil han fik opnævnt samme Mænd som til den oprindelige Skjønsforretning, og vilde stille nye Spørgsmaal. Derimod protesteredes fra Kommunens Side. Høiesteret afviste den nye Skjønsjag, fordi den var tilstevnt, efter at Ankefristen for det oprindelige Skjøn var forløbet. Hvorvidt Sagen vilde blevet at fremme, hvis den var tilstevnt tidligere, afgjordes ikke. Jfr. Høiesterets Dom 10 Oktober 1903 i Sag L.-No. 29 anden Session 1903, nedenfor Side 812. S. 809.

Det Skjøn, som er omhandlet i Høiesterets Dom af 10 Oktober 1903, ovenfor S. 809, paaankedes af Bygherren til Overskjøn, idet han paastod efter Lov af 4 Juni 1892 § 39, andet Led, at være ubunden af Ankefristerne. Skjønssagen afvistes imidlertid, idet den paaberaabte Bestemmelse ikke fandtes anvendelig paa Skjøn af her omhandlede Art. S. 812.

Søret, Søforsikring.

Spørgsmaal, om der forelaa et Tilfælde af Assistance eller af Bjergning besvaret til Gunst for den sidste Mening. Spørgsmaal om Bjergelønnens Ansættelse afgjort af Stedets faste Søret. Ved Ansættelsen Hensyn blandt mere taget til, at det bjergende Fartøi førte en vanskelig Ladning. Begge Fartøiers Kapteiner mødte uden Sagfører og undlod at fremsætte udtrykkelig Paastand om Ramsdom, hvilken Retten dog gav. For Høiesteret paastodes Bjergeren yderligere tilkjendt Renter af Erstatningsbeløbet, hvilket Høiesteret, uagtet saadan Paastand ikke for Søretten var nedlagt, efter Omstændighederne billigede. S. 1.

Antaget, at en Kollision mellem et Dampskib og en Bark var voldt ved, at det første havde overtraadt Styringsreglernes § 16, andet Led. Spørgsmaal om ikke Barken havde overtraadt § 16, første Led ved at gaa med for stærk Fart i tæt Taage, under Dissens besvaret med Nei. Jfr. Høiesteretsdom i Retst. 1897 S. 81. Dampskibet paalagdes derfor at erstatte Seilskibet dets Tab og Skade i Anledning af Kollisionen, herunder Omkostningerne ved en Reise, som Seilskibets Kaptein havde foretaget for at beslaglægge Dampskibet. Processens Omkostninger ophævedes. Den af Seilskibets Rederi engagerede Advokat havde tillige, uden særskilt Engagement, for Ladningens Eier nedlagt Paastand paa Erstatning for den Ladningen overgaaede Skade. Forsaavidt afvistes Sagen. S. 53.

Tvivlsomt Spørgsmaal om der forelaa et Tilfælde af Bjergning eller af Buxering afgjort til Gunst for den sidste Mening. S. 102.

Antaget, at en Sag, der var behandlet ved Søret, ikke „angik Gjenstande, der henhørte under Lov om Søfarten af 20 Juli 1898.“ Under de i Sagen foreliggende særlige Omstændigheder antog Høiesteret dog ikke, at noget berettiget Hensyn krævede, at Sørettens Dom ex officio kjendtes uefterrettelig, og Sagen afvistes fra Søretten. S. 122.

Spørgsmaal, om et Bjergningstilfælde forelaa, efter Omstændighederne besvaret bekræftende. Spørgsmaal om Bjergelønnens Ansættelse. S. 330.

Spørgsmaal om Passus 1 eller Passus 2 af Søfartslovens § 111 var anvendelig paa et Certeparti, hvori det hed, at Fartøiet var „beregnet færdigt til at laste omkring 10 December“, besvaret til Gunst for den Mening, at Tilfældet indgik under Paragrafens 2det Passus. Spørgsmaal om Forstaaelsen af dette Passus. S. 360.

Tvist om Forstaaelsen af en Slæbekontrakt, afsluttet for Aarets Sildefiske mellem et Notbrug og en Dampskibseier. Udtalelser fra Høiesteret om, hvorledes Omfanget af det bortfragtede Dampskibs Forpligtelser efter Forholdene maatte opfattes. S. 436.

Tvist mellem Rederiet af et forlist Dampskib og en Dampskibsassuranceforening om det førstes Pligt til at svare Assurancepræmie for et bestemt Aar. Fra Rederiets Side indvendes 1) at Spørgsmaalet er løst i dettes Favør ved et mellem Parterne foretaget Opgjør og 2) at Fartøiet i Forhold til Rederiet var at anse som forlist til et saadant Tidspunkt, at ingen Præmie pligtedes erlagt for det af Foreningen paastaaede Aar. Alene det første Spørgsmaal løst af Høiesteret. S. 442.

Sammenstød mellem to Seilfartøier. Antaget, at Sammenstødet ikke var oplyst at være foranlediget ved Skyld paa nogen af Siderne, hvorfor hvert af Skibene antoges at maatte bære sin Skade. Spørgsmaal om Søfartslovens § 223 paa Tilfældet var anvendelig besvaret benegtende. Spørgsmaal om Lysningsstyrken hos det ene Fartøis Lanterner. S. 462.

En Skipper har efter sit Konnossement paa Bestemmelsesstedet at aflevere et vist Antal Sække Mais og har intet Ansvar for Vægt. Istedet herfor blev efter Modtagerens Forlangende Sækkene opsprættede og Maisen leveret løs i Skibsrummet, hvor den blev øst i Tønde og senere opveiet. Efter det saaledes passerede antages Modtageren at have frafaldt Krav paa at faa det i Konnossementet nævnte Antal Sække med Mais. Rederiet antages saaledes at være in salvo, naar det beviste at have leveret alt, hvad der var indlastet. Dette Bevis antages Rederiet at have ført ved at godtgjøre, at Fartøiet ved Ankomsten til Losningspladsen var saa fuldlastet, som det var muligt. S. 485.

Spørgsmaal om Ordet „Præmier“ i en gjensidig Skibsassuranceforenings Love ogsaa indbefattede de i samme saakaldte „Tilskud“. S. 496.

Sammenstød mellem to Dampskibe, det ene for udgaaende, det andet for indgaaende paa Bergens Havn. Spørgsmaal om det indgaaende skulde stoppet indtil det udgaaende var ude. Spørgsmaal om begge Fartøier havde feilet, om intet af Fartøierne havde feilet, eller om det ene og da hvilket havde feilet. S. 525.

Spørgsmaal om der forelaa Overtrædelse af § 11, jfr. § 1 i Lov af 26 Juni 1889 om Maskinister paa Dampfartøier af Handelsmarinen. S. 538.

Sammenstød mellem to Dampskibe ved Indløb til Aalesunds Havn. Antaget, at der var Feil paa begge Sider, dog overveiende paa det ene Fartøis Side. S. 558.

Efterat Eierne af et Dampskib (Indstevnte for Høiesteret) havde bortforpagtet det i Maanedsbefragtning til et udenbys Firma, bortfragter dette atter Fartøiet til en bestemt Tur til Appellanten for Høiesteret. Medens det i Hovedcertepartiet var forbeholdt, at Fartøiet ikke af Befragterne skulde kunne dirigeres andenstedshen, end hvor det kunde «always safely lie afloat», heder det i det sidste Certeparti, at Fartøiet skulde gaa saa nær op til sit Bestemmelsessted «as she may safely get and lie **not** always afloat». Paa Grund af det sidste Certepartis Uoverensstemmelse med Hovedcertepartiet negter Rederiet at lade Fartøiet udføre den sidste Reise, hvorefter den sidste Befragter (Appellanten for Høiesteret) sagsøger Eierne til Erstatning, idet han paastaar at kunne holde sig til Fartøiet som havende Søpanteret i dette. Søpanteret ikke antaget i det foreliggende Tilfælde at tilkomme Befragteren. S. 580.

Spørgsmaal om, hvad der forstaaes ved „fremtidige Præmier" i en Skibsassuranceforening. Et Fartøi, der faa Dage i Forveien var udmeldt af en Skibsassuranceforening, begjæres af Rederens Konkursbo gjenoptaget i Foreningen, der samtykkede i at Forsikringen fortsattes. Spørgsmaal om Fartøiet under disse Omstændigheder var at betragte som et „nyindmeldt" Skib, besvaret benegtende. S. 605.

Spørgsmaal om, hvad der forstaaes ved Underbortfragtning og om Underbortfragterens Ansvar. S. 642.

Spørgsmaal, om der forelaa en Bjergning eller et Tilfælde af Assistance, besvaret til Gunst for den første Opfatning. Spørgsmaal om Bjergelønnens Størrelse. S. 666.

Spørgsmaal om et Forsikringsselskab kunde annulere en Police, hvorved forsikredes en Ladning i et Seilskib. Som Annulationsgrunde paaberaabtes for det første, at Selskabets Agent var gaaet udenfor sin Kompetence ved at optage Risiko paa et Seilfartøi. Selskabet hertil anseet uberettiget, da den aabne Fuldmagt til at tegne Forsikring, der indeholdtes i Agentens Stilling som saadan, ikke med bindende Virkning for Trediemand, som dermed var ubekjendt, kunde indskrænkes ved en saa særegen Begrænsning som den, hvorom der her var Tale. Antaget, at det ikke kunde gjøre nogen Forskjel med Hensyn til Forsikringsselskabets Adgang til at annulere Policen, at Fartøiet endnu ikke var afseilet, da Erklæringen om Policens Annulation afgaves. Spørgsmaal om en i Policens Text efter Oplysning fra Forsikringstageren indtagen Opgave om at Fartøiet havde Klasse A² berettigede Assurandøren til at gaa ud ifra, at Fartøiet havde Klasse i norske Veritas, efter for Retten forelagte Oplysninger besvaret benegtende. S. 676.

Spørgsmaal om Havarigrosse. Et Skib maa paa Grund af Læk søge Nødhavn. Det forlanger, at Nødhavnsudgifterne skal fordeles som Havarigrosse, og udleverer Ladningen, mod at Modtageren „forpligter sig til at deltage i Havariomkostningerne ifølge Søfartsloven efter lovlig opgjort Dispache". Høiesteret antog dog ikke, at han herved havde frafaldt nogen ham efter Loven tilkommende Indsigelse. Høiesteret antog, at den Læk, som havde nødt Skibet til at søge Nødhavn, skyldtes en Mangel ved Skibet, som havde været tilstede allerede ved Reisens Begyndelse, og at Skibet allerede i dette Øieblik ikke var sødygtigt. Hvorvidt denne Omstændighed var tilstrækkelig til Ladningseierens Frifindelse (jfr. Søfartslovens §§ 188 No. 7 og 190 No. 7) blev ikke afgjort, idet han antoges at have indrømmet, at Havaribidrag kunde afkræves ham, saafremt Manglen var af saadan Beskaffenhed, at den ikke ved Afreisen kunde opdages trods al anvendt Omhu, jfr. Søfartslovens § 142. At Manglen var af saadan Beskaffenhed, antoges Skibet at maatte bevise. Da Bevis herfor ikke var ført, blev Ladningsmodtageren frifunden. S. 720.

Spørgsmaal om Retsvirkningen af Konnossement. En Skipper udsteder i Tromsø til en der boende Mand Konnossement paa en ham selv tilhørende Ladning Jern, som var indtaget i hans Skib „Brødrene" og skulde føres til Kristiania. Modtageren af Konnossementet sælger Ladningen for 35 Kroner pr. Ton til Kristiania Spigerverk og leverer det Konnossementet med Blankoendossement. Ladningen kom imidlertid ikke frem, og Forespørgsler om Skibet viste sig frugtesløse. 8 Maaneder efter kommer Jagten „Aktiv" til Kristiania med en Ladning Jern fra Bodø, tilhørende et Bodøfirma. Skipperen sælger Ladningen til Johan Bjerke, Kristiania, som igjen sælger den for 45 Kroner pr. Ton til Kristiania Spigerverk. Efterat dette har modtaget Lasten, opdager det, at det er en Del af

den med „Brødrene" fra Tromsø afskibede og af det tidligere kjøbte Ladning, det nu igjen havde kjøbt. Det negtede derfor at betale Bjerke mere end 35 Kroner pr. Ton samt forlangte at fradrage et Forskud, som det havde betalt efter Tratta fra Føreren af „Brødrene". Bjerke vil overfor Bodøfirmaet gjøre tilsvarende Fradrag og sagsøges derfor. Høiesterets Flertal finder, at Spigerverket ved Konnossementet var blevet Eier af Jernet og saaledes rettelig havde gjort det omhandlede Fradrag; Bjerke havde Ret til overfor Bodøfirmaet at gjøre det samme Fradrag. S. 723.

En Skibsreder, som for Aarene 1894 og 1895 havde været Medlem af en gjensidig Skibsforsikringsforening, sagsøges af denne til at betale Tilskudspræmier til et Beløb af ca. 21 000 Kroner. Da Foreningen som Legitimation for dette Krav kun fremlagde en Kontoudskrift, vægrede han sig for at betale, indtil det ved Revision af Foreningens Bøger var bragt paa det Rene, om Udligningen af Tilskudspræmierne var rigtig. Da Foreningen i de sidst forløbne Aar ingen Tilskudspræmier havde opkrævet, fandt han, at det kunde tænkes, at Skader for disse Aar var medtaget i Regnskabet for 1894 og 1895. Høiesteret gav ham ikke Medhold, men dømte ham til at betale. Subsidiært forlanger han at fritages for at betale Tilskudspræmier for et Skib, som ikke tilhørte ham. Da han i eget Navn havde indmeldt Skibet i Foreningen og hidtil havde betalt Præmierne for det, samt da Policen var udstedt til ham og Skader tidligere var udbetalt ham, ansaaes han at hefte ogsaa for Tilskudspræmien. S. 740.

Et Skib grundstøder, hvorved Ladningen beskadiges. Dennes Eier faar udbetalt Forsikringen, hvorefter Forsikringsselskabet sagsøger Skibets Rederi og Fører og paastaar dem dømte til in solidum at erstatte dets Udgifter. Under Dissens tages denne Paastand tilfølge. Høiesterets Flertal fandt nemlig, at der fra Skibets Side havde været vist Uagtsomhed, idet man ikke havde gjort sig ordentlig bekjendt med Fyrvæsenets Bekjendtgjørelse om et Fyr. Fra Rederiets Side gjordes subsidiært gjældende, at almindelig Namsdom ikke kunde afsiges, idet det kun svarede med Søformuen. Denne Indsigelse var imidlertid for sent fremsat og sattes derfor ud af Betragtning. S. 752.

En Dampbaad paaseilede et Fiskefartøi med den Følge, at dette sank. Dampskibet tog ingen Skade. Antaget, at begge Fartøier havde Skyld i Ulykken. Dampskibet ved ikke overensstemmende med Styringsreglernes § 28 at signalisere sin Kurs med Dampfløiten, og Fiskefartøiet ved at foretage en Kursforandring, som stred mod Styringsreglernes § 21. Søfartslovens § 220, andet Led blev derfor bragt til Anvendelse, saaledes at Dampskibet tilpligtedes at erstatte Halvdelen af Skaden paa Fiskefartøiet. Derhos tilpligtedes Dampskibet at erstatte Halvdelen af det Beløb, hvortil et Skjøn af uvillige Mænd ansætter det Tab i Fortjeneste, som Fiskefartøiets Eier maatte findes at have lidt ved Fartøiets Undergang. S. 766.

Thinglæsning.

I Henhold til Exekution af 2 Juli, thinglyst 23 Juli 1887, bliver Auktionsret begjæret. 3 December 1895 afgiver Auktionsretten Kjendelse for, at Auktionen bliver at fremme efter ny, lovlig Bekjendtgjørelse. Denne Kjendelse paaankes af endel Kautionister for Exekutus, der nedlægger Paastand om, at Auktionen ikke bliver at fremme, idet de gjør gjældende, at Exekutionen er indfriet. Som ny Indsigelse for Høiesteret, mod hvis Fremsættelse der ikke protesteres, gjør de endvidere gjældende, at det nu er mere end 10 Aar siden Exekutionen thinglystes, og at den derved har tabt sin Gyldighed som Heftelse. Se Lov 6 Marts 1869 § 1. Høiesteret negtede enstemmig Auktionens Fremme. 3 af de Voterende fandt Loven af 1869 anvendelig, uagtet Skridt til Afholdelse af Auktion var taget før Udløbet af de 10 Aar. Flertallet vilde ikke udtale sig om dette Spørgsmaal, men ansaa det bevist, at Exekutionen var indfriet. S. 113.

Toldvæsen.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af Bestemmelsen om Varefortegnelser i Toldlovens § 9, særlig dens Anvendelse paa Lodsskøiter. S. 62.

Transport.

Om Overdragelse af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed. S. 17.

Endnu lidt om Overdragelse af mundtlige Fordringer i Sikringsøiemed. S. 257.

Skal en ved Tvangsauktionssalg af fast Eiendom, som ikke dækket af Kjøbesummen, bortfaldt Panteforbring igjen træde i Kraft, udkræves dertil, at Auktionskjøberen udsteder en Erklæring, hvorved han igjen paabinder Eiendommen denne Fordring som Heftelse. Skal Fordringens Eier være beskyttet mod godtroende Trediemand, maa Erklæringen thinglæses. Fordringens nye Prioritet regnes fra Thinglæsningens Dato. Uthinglæst har en saadan Erklæring ingen Betydning i Transaktioner angaaende Eiendommen ligeoverfor en Trediemand, der ikke kjender til og er forpligtet til at respektere Erklæringen. Auktionskjøberens Overdragelse af en ved Tvangsauktion udækket Panteforbring — til Eiendom eller til Sikkerhed — til Nogen, der er uvidende om Tvangsauktionen og dens Resultat, giver ikke denne nogen Ret i Eiendommen, der kan gjøres gjældende mod godtroende Trediemand. S. 481.

En af en gift Mand i eget Navn tegnet Livsforsikring tilhører i Tilfælde hans Konkursbo, hvis den ikke ved gyldig Transport er overdragen til nogen Anden. At Manden har tegnet Forsikringen med Efterladtes — Hustrus, Børns eller Andres — Interesse for Øie, forandrer ikke Forholdet. Er Policen ikke allerede ved Udfærdigelsen efter den Forsikredes Begjæring noteret paa Vedkommendes Navn, kan Policens Overgang til den, i hvis Interesse den maatte være tegnet, først regnes fra det Øieblik, da gyldig Transport har fundet Sted. Overdragelsens Gjenstand er Policen selv ɔ: selve den eventuelle Fordring ved indtrædende Død, ikke de erlagte Præmier. S. 806.

Tyende- og andre Tjenesteforhold.

En afskediget „Extramand" ved en Jernbane forlanger Attest fra den Banevogter, under hvem han havde udført sit Arbeide. Banevogteren gjør ham bekjendt med, at en saadan Attest ikke vilde være gunstig; men Extramanden vedbliver sin Begjæring og faar derefter Attest for, at han ikke har været tilfredsstillende i Arbeide. Da Paatalemyndigheden ikke finder Grund til at gribe ind med Sagsanlæg mod Banevogteren, anlægger Extramanden subsidiær offentlig Straffesag mod Banevogteren og paastaar under denne Mortifikation af den formentlig injurierende Udtalelse. Banevogteren frifindes ved Meddomsret. Høiesteret forkaster Anken, idet en Udtalelse som den foreliggende ikke kunde antages at overskride Ytringsfrihedens Grænser, naar den kun er et sandt Udtryk for Attestudstederens subjektive Skjøn, hvilket man i det foreliggende Tilfælde maatte gaa ud fra, at den var. S. 521.

Spørgsmaal om en ved et Verksted ansat Funktionær efter Stilling var at ligestille med „Tjenestefolk" og saaledes i Medhold til N. L. 5—13—35 kunde kræve prioriteret Udlæg i Verkseierens Konkursbo for sin tilgodehavende Løn. S. 523.

En Støberimester, der var ansat paa sex Maaneders Opsigelse og med en ugentlig Løn af 30 Kroner samt frit Hus, ansaaes ikke at have Prioritet efter 5—13—35 for sin Løn. S. 815.

Tyveri.

Bestemmer den nye Straffelov Straf for uagtsomt Hæleri? S. 737.

Uagtsomhed.

Bestemmer den nye Straffelov Straf for uagtsomt Hæleri? S. 737.

Udlændinge.

En Pige af finsk Herkomst, der i ca. 9 Aar havde boet i Skjærvø, blev frugtsommelig og reiste til sit Hjem i Finland, hvor hun fødte et Barn. Dette døde faa Dage efter Fødselen, hvorefter Pigen reiste tilbage til Skjærvø. Her blev hun opkaldt til Presten, som spurgte hende, hvem Barnets Fader var. Hendes Udtalelse herom indførtes i Ministerialbogen. Da det godtgjordes, at hun havde givet urigtig Oplysning om Barnefaderen, dømtes hun ved Meddomsret for Over-

trædelse af Straffelovens Kap. 21 § 29. Høiesterets Flertal frifandt Tiltalte; man fandt det nemlig ikke korrekt af Sognepresten at indføre Barnet i Ministerialbogen, idet Moderen, da det fødtes, ikke engang kunde ansees hjemmehørende i Norge. S. 193.

Spørgsmaal om Arveafgift efter den før Lov 20 Mai 1899 gjældende Ret. To Ægtefæller oprettede i 1840 gjensidigt Testament, hvorefter Længstlevende skulde være uindskrænket Eier af Fællesboet, og dette efter Længstlevendes Død deles mellem de daværende Arvinger efter Loven. Efter Mandens Død overtog Enken Arven og bosatte sig i Udlandet. Ved hendes Død opstod Tvist om Arveafgiftens Beregning. Det antoges, at hun ved sin Død ikke var norsk Undersaat, og at der følgelig ikke skulde svares Afgift af den efter hende faldende Arv. Den ene Halvdel af Boet ansaaes imidlertid som Arv efter den først afdøde Ægtefælle. Af denne Halvdel blev saaledes Arveafgift at svare, og da mere end Halvdelen af Boets Midler beroede i Norge, blev Afgiften at svare fuldt ud af det halve Bo. S. 822.

Umyndige og Værger.

En Beslutning af Værgemaalsretten, hvorved en Person sattes under Værgemaal, kjendt uefterrettelig at være og Sagen hjemvist til ny Behandling, fordi den under Værgemaal satte ikke havde modtaget den i Medhold Lov om Umyndiggjørelse af 28 November 1898 § 8 til ham stilede Opfordring til at udtale sig om Sagen m. m. S. 142.

En Beslutning af vedkommende Værgemaalsret, hvorved en Enke sattes i Umyndighedstilstand, som den, der var ganske uskikket til at bestyre sin Formue, ophævet af Kjæremaalsudvalget. S. 700.

Vasdrags- og Fløtningsvæsen.

Eieren af en til Frognerkilen beliggende Tomt havde foretaget Opfyldning udenfor Strandlinien. En Nabo sagsøgte ham til at fjerne Opfyldingen. Da denne imidlertid ikke gik længere end Indstevntes Eiendomsret til Grunden under Vandet antoges at strække sig, blev han frifunden. Udtalelser om Udstrækningen af Eiendomsretten mod Havn og mod Vasdrag. S. 281.

Antaget, at en Strandeier er berettiget til Isskjæring saavel til Salg som til eget Brug paa den Del af et Vand, som ligger paa hans Grund, uden at det kommer an paa, om Isskjæringen er til Andenmands Skade eller til utilbørlig Hinder for den almindelige Færdsel eller Fløtning. S. 452.

Spørgsmaal om Forstaaelsen af § 7 i Lov af 1 Juli 1887: Om Vasdragenes Benyttelse m. v. Det antages, at Lovgiverne ved Lovens Bestemmelser alene har villet skaffe et Middel, hvorved man kan faa bragt paa det Rene, hvorvidt en paatænkt Foranstaltning i et Vasdrag vil kunne medføre noget Erstatningskrav ligeoverfor andre Vandfalds Eiere. Det under Sagen begjærede Skjøn antages imidlertid ikke at være et „Forhaandsskjøn" efter Vasdragslovens § 7, men et Skjøn til Afgjørelse af, hvorvidt trufne Foranstaltninger i Vasdraget var i Strid med Lovens materielle Bestemmelser i dens første Del. Efter Proceduren og de foreliggende Oplysninger antages der saaledes alene at kunne være Tvist om, hvorvidt Skjønnet alligevel burde være tilladt Fremme, forat kunne benyttes under en eventuel Domssag. Efter Omstændighederne besvaredes ogsaa dette Spørgsmaal benegtende. S. 585.

Veivæsen.

Ved Rodeinddlingen for Hole Herred i 1883—1884 gik Inddelingskommissionen ud fra som Forudsætning, at det en bestemt Rode paaliggende Vedligehold af Veibanen skulde bestaa i Udkjøring og Spredning af den Pukstenen, som Amtet leverede, men at Roden skulde være fritagen for Grusningsarbeide, der ansaaes som unødvendigt. Som Følge heraf fik denne Rode en adskillig længere Veistrækning end de Roder, som blev paalagt Gruskjøring. Denne Inddeling godkjendtes af Amtet. I 1891 blev der efter Amtsingeniørens Ordre paalagt Rodens Veistykhavere at fremkjøre Grus til Veien. Da de undlod at udføre dette Arbeide, sattes de under Tiltale for Overtrædelse af Lov om Veivæsenet af 15 September 1851 §§ 61 og 62, men frifandtes ved Meddomsrettens Dom. Denne paaankedes

til Høiesteret, der under Dissens forkastede Anken. Jfr. Høiesterets Kjendelse af 22 November 1902 i L.-No. 59, 2 Session 1902 i Strafsag mod Thorstein Sexe, indtaget nedenfor Side 87. S. 81.

En Gaardbruger paalægges af Amtsingeniøren at bringe Ramhellerne paa hans Veistykke paa Plads, men undlader at udføre dette Arbeide. Han sættes derefter under Tiltale for Overtrædelse af Veiloven af 15 September 1851 § 62, men frifindes ved Meddomsrettens Dom. Høiesteret ophæver imidlertid denne Dom med den til Grund for samme liggende Hovedforhandling, fordi Meddomsretten med Urette har anseet det tilstrækkeligt til Tiltaltes Frifindelse, at man ved Rodens Inddeling i Veistykker har forudsat, at Veistykhaverne skulde være fritagne for Arbeide med Ramhellerne, og derfor har undladt at tage Hensyn til dette Arbeide ved Bestemmelsen af Veistykkernes Længde. Jfr. Høiesterets Kjendelse af 15 November 1902, indtaget foran Side 81. S. 87.

Spørgsmaal om hvorvidt og i Tilfælde i hvilken Udstrækning en Veistykhaver overhovedet er forpligtet til ved Arbeide paa Steder, der ligger udenfor Veienes Omraade (Veilegemets, Grøftens og Kantens udenfor denne) at bortlede det Vand, der samler sig i Grøfterne ved hans Veistykke. Høiesteret antog efter de under Sagen foreliggende Omstændigheder ikke Veistykhaverne forpligtede til at udføre dette Arbeide, idet dette i det foreliggende Tilfælde ikke fandtes at gaa ind under almindelig Veivedligeholdelsespligt. Spørgsmaal om Arbeidet kunde paalægges Roden som Helhed ogsaa besvaret benegtende. S. 277.

Til Fortolkning af Veiloven 15 September 1851 § 32. Høsten 1901 gik der i Nordangdalen et Jordskred, som fyldte Veien i hele dens Bredde i en Udstrækning af 40 à 50 Meter. Lensmanden tilsagde samtlige fire Roder til at møde og bortbringe Skredet. Veistykhaverne mødte, men negtede at bortbringe Skredet, hvorimod den Rode, hvorunder Stykket hørte, ryddiggjorde Veien saavidt, at den kunde befares med Kjøretøi. For sin Vægring sattes alle Veistykhaverne under Tiltale for Meddomsret. Denne fandt, at saadanne „overordentlige Naturbegivenheder" forelaa, som omhandles i Veilovens § 32 sidste Led, samt at denne, der kun fordrer, at Veien skal blive „sat i fremkommelig Stand", var tilfredsstillet ved det udførte Arbeide. De Tiltalte frifandtes derfor. Dommen paaankedes, men Høiesteret forkastede Anken, idet den var enig i Meddomsrettens Forstaaelse af Loven. S. 762.

Vexler, Vexelobligationer og Anvisninger.

En amerikansk Bank sendte til en Dame i Kristiania i Posten en Check, stor ca. 6 500 Kroner, trukket paa en herværende Bankier. Da Checken, som var ventet, ikke ankom til Adressaten, underrettede denne den amerikanske Bank, hvorefter Duplikat sendtes. Ved dettes Præsentation hos den herværende Bankier viste det sig, at den oprindelige Check allerede var indfriet. Den var blevet stjaalet af en 16 Aars Gut. Denne havde saa falskelig paategnet vedkommende Dames Navn som Blankoendossent og havde personlig præsenteret Checken hos Bankieren. Her havde han faaet Betaling mod at tegne sit eget Navn under Blankoendossementet. Bankieren sagsøgtes saa af den nævnte Dame til at betale Beløbet en Gang til. Han dømtes i Byretten, men frifandtes i Høiesteret under Dissens. Flertallet fandt, at Vexellovens § 39 (jfr. Checkloven 3 August 1897 § 3) er anvendelig, uanseet om Præsentanten maa antages at optræde som Fuldmægtig eller som Eier af Dokumentet, samt at kun grov Uagtsomhed fra Betalerens Side kan medføre, at han maa betale en Gang til. Saadan antages efter Omstændighederne ikke i det foreliggende Tilfælde at være udvist. S. 800.

Værnething.

Spørgsmaal om Vidnepligt ved Opholdsstedets Værnething. S. 133.

Lidt om Stedet for Vidnepligtens Opfyldelse. S. 145.

Appellanten, der er bosat i Fane ved Bergen, sagsøges ved Gjæsteretsstevning, der forkyndes „personlig paa Gaden" i Bergen, til Betaling for Restgjæld for Træmaterialier leverede til en af Appellanten opført Villa paa Hop. Ved Sagens Inkamination i Bergen paastaar Appellanten for Høiesteret (Indstevnte for Gjæsteretten) Sagen afvist, idet han gjør gjældende, at det paastevnte Beløb i intet Tilfælde pligtedes betalt i Bergen, saaat Betingelserne for Gjæsteretsbehandling manglede. Denne Afvisningspaastand billiges ikke, idet Indstevnte havde sin Forretning og sit Kontor i Bergen og Varerne vare bestilte paa dette

Kontor. Under disse Omstændigheder ansaaes Bergen som forum solutionis. S. 549.

Spørgsmaal om, hvor en Person havde sin Bopæl den 30 September et Aar og om til hvilken Kommune han efter dette var skattepligtig for det følgende Aar. S. 555.

Ægtefæller o. s. v.

En gift Kvinde sagsøger en anden Kvinde til Straf for Fornærmelse. Meddomsretten afviser Sagen, fordi Forligsmæglingen ikke ansaaes lovlig, idet den fornærmede Kvindes Mand havde mødt i Forligelseskommissionen sammen med hende og førte Ordet paa hendes Vegne. S. 92.

Til Fortolkning af Lov af 29 Juni 1888 om Formuesforholdet mellem Ægtefæller. Antaget, at den Omstændighed, at den i Lovens § 6 omhandlede Opgave mangler, ikke nødvendigvis maa lede til, at Ægtepagten korruerer. Da der i det foreliggende Tilfælde ikke var nogen Grund til at drage i Tvivl, at der ved Ægtepagtens Oprettelse ikke paahvilede Fællesboet nævneværdig Gjæld, ansaaes det unødvendigt at vedlægge nogen Opgave. Spørgsmaal, om en udateret Fortegnelse over Løsøre tilfredsstiller Lovens § 22 d, ikke løst, idet det ikke ansaaes godtgjort, at det i Fortegnelsen nævnte Løsøre var indkjøbt for Penge tilhørende Hustruens Særeie. S. 97.

En Pige af finsk Herkomst, der i ca. 9 Aar havde boet i Skjærvø, blev frugtsommelig og reiste til sit Hjem i Finland, hvor hun fødte et Barn. Dette døde faa Dage efter Fødselen, hvorefter Pigen reiste tilbage til Skjærvø. Her blev hun opkaldt til Presten, som spurgte hende, hvem Barnets Fader var. Hendes Udtalelse herom indførtes i Ministerialbogen. Da det godtgjordes, at hun havde givet urigtig Oplysning om Barnefaderen, dømtes hun ved Meddomsret for Overtrædelse af Straffelovens Kap. 21 § 29. Høiesterets Flertal frifandt Tiltalte; man fandt det nemlig ikke korrekt af Sognepresten at indføre Barnet i Ministerialbogen, idet Moderen, da det fødtes, ikke engang kunde ansees hjemmehørende i Norge. S. 193.

Paternitetssag gjort afhængig af den angivelige Faders Ed. Da der under Sagen kun var Tvist om, hvorvidt Samleie havde fundet Sted ved en bestemt Leilighed, antoges Eden alene at burde omfatte dette Samleie. S. 398.

Spørgsmaal om, hvorvidt den, de retmæssige Bærere af et Familienavn tilkommende Ret til at forbyde Andre at antage Navnet, kan antages ogsaa at gaa over paa den, som i sin Tid fra samtlige Navnets dengang retmæssige Bærere erholder Samtykke til Navnets Antagelse, eller om et saadant Samtykke alene meddeler Vedkommende en Ret til selv at bære Navnet, men ikke tillige Retten til at kræve det beskyttet mod Andres Tilegnelse. S. 577.

Antaget, at den i Straffeproceslovens § 176 No. 3 omhandlede Fritagelse for Vidnepligt for den Sigtedes besvogrede ikke ophører med det Ægteskab, som begrunder Svogerskabet S. 607.

Justitsdepartementets Cirkulære af 22 April 1903 angaaende Paternitetssagers Behandling i første Instants. S. 609, 625.

Om Parternes Afhørelse i Paternitetssager. S. 641.

Paternitetssag. Sagen gjort afhængig af Moderens Ed. S. 796.

En af en gift Mand i eget Navn tegnet Livsforsikring tilhører i Tilfælde hans Konkursbo, hvis den ikke ved gyldig Transport er overdragen til nogen Anden. At Manden har tegnet Forsikringen med Efterladtes — Hustrus, Børns eller Andres — Interesse for Øie, forandrer ikke Forholdet. Er Policen ikke allerede ved Udfærdigelsen efter den Forsikredes Begjæring noteret paa Vedkommendes Navn, kan Policens Overgang til den i hvis Interesse den maatte være tegnet, først regnes fra det Øieblik, da gyldig Transport har fundet Sted. Overdragelsens Gjenstand er Policen selv ɔ: selve den eventuelle Fordring ved indtrædende Død, ikke de erlagte Præmier. S. 806.

Ærekrænkelser.

En afskediget „Extramand" ved en Jernbane forlanger Attest fra den Banevogter, under hvem han havde udført sit Arbeide. Banevogteren gjør ham bekjendt med, at en saadan Attest ikke vilde være gunstig; men Extramanden vedbliver sin Begjæring og faar derefter Attest for, at han ikke har været tilfredsstillende i Arbeide. Da Paatalemyndigheden ikke finder Grund til at gribe

ind med Sagsanlæg mod Banevogteren, anlægger Extramanden subsidiær offentlig Straffesag mod Banevogteren og paastaar under denne Mortifikation af den formentlig injurierende Udtalelse. Banevogteren frifindes ved Meddomsretet. Høiesteret forkaster Anken, idet en Udtalelse som den foreliggende ikke kunde antages at overskride Ytringsfrihedens Grænser, naar den kun er et sandt Udtryk for Attestudstederens subjektive Skjøn, hvilket man i det foreliggende Tilfælde maatte gaa ud fra, at den var. S. 521.

Spørgsmaal om Overtrædelse af Straffelovens Kap. 17 § 5 og § 7 ligeoverfor Citanten var begaaet af Indstevnte gjennem en af ham undertegnet Skrivelse til Norsk Arbeidsgiverforening. Meddomsretten frifandt Indstevnte under Anvendelse af Straffeproceslovens § 324. Høiesteret ophævede Meddomsretsdommen, fordi denne Ret feilagtigen havde antaget, at Betingelserne for Affigelse af Frifindelsesdom i Henhold til Straffeproceslovens § 324 var tilstede. S. 616.

Lovregister.

Forsaavidt enkelte Paragrafer i en Lov er forandrede ved Tillægslove, der er indpassede i den oprindelige Text — saaledes de senere Forandringer i Straffeloven, Straffeprocesloven og Konkursloven m. fl. — er de ikke opført paa Registret, hvorimod alle dem vedrørende Domme er henførte under vedkommende Paragraf i den oprindelige Lov.

Trykfeil.

Side 471 i Overskriften staar 1848, læs 1842.
Side 487 Linie 1 i Overskriften staar Livsassurance, læs Ulykkesforsikring.